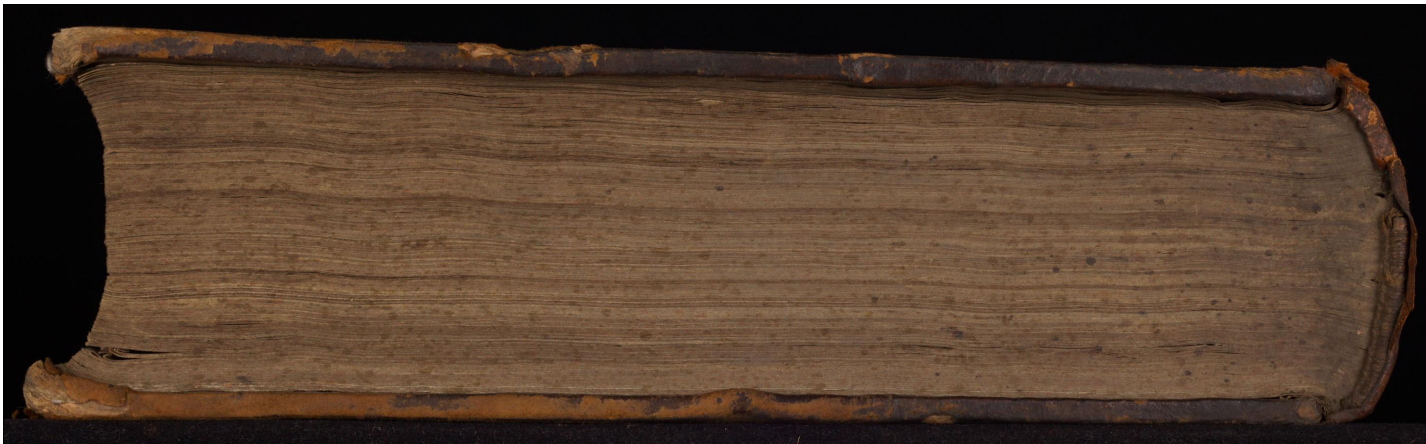
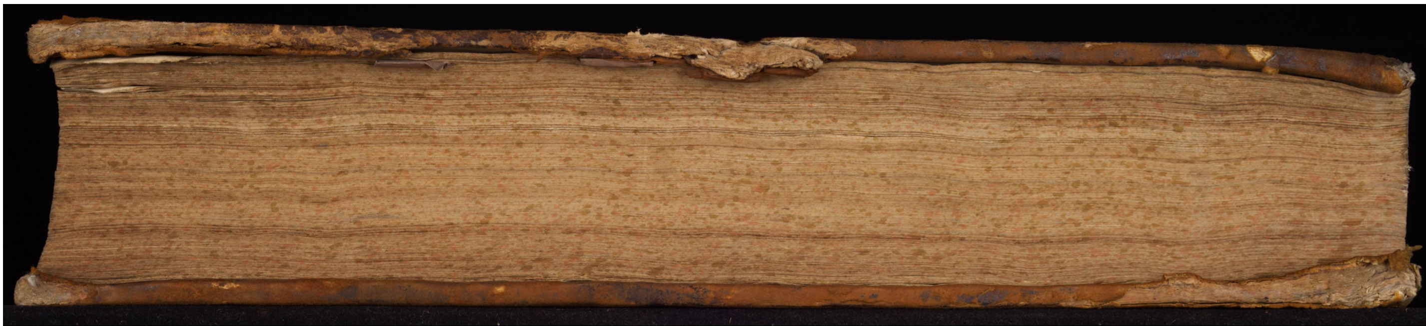

ALDROVANDI
DE PISC & CET

V
86

VLYSSIS ALDROVANDI

PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS.

DE PISCIBVS LIBRI V.

ET DE CETIS LIB. VNVS.

IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS

In Gymnasio Bononiensi Simplicium medicamentorum professor collegit.

MARC. ANTONIVS BERNIA

in lucem restituit.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM

D. D. FRANCISC. VITELLIVM

ARCHIEPISC: THESSALONIC:

APVD SERENISS. VENETOR. REMPVBL

SEDIS APOSTOLICÆ

NVNCIVM.

Cum Indice copiosissimo.

SVPERIORVM PERMISSV.

BONONIAE.

Apud Nicolaum Thebaldinum.

M. D. C. XXXVIII.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO D.

FRANCISCO VITELLIO

ARCHIEPISCOPO THESSALONICENSI, & apud Serenis. Venetorum Rempubl. Sedis Apostolicæ Nuntio.

Marcus Antonius Bernia F.

MEDITABAR iampridem (ILLME., & REVER^{ME}. Præsul) Antecessorum meorum exemplo, in hac vrbe studiorum matre BONONIA, prælo restituere, hoc est æuo superstiti, posteroq. sistere litterarum aliqua preciosiora ornamenta, quæ temporis edacitas silentio damnare videtur. Quid enim cogitabam ad æquitatem iustius fore; quid magis pium ad honorem Academiæ Orbis Terrarum celeberrimæ; magisq. necessarium ad commune Republ. literariæ bonum, quàm eorum illustria monumenta, quos heic iam olim gloria ob excellentes in scientijs virtutes, æternitatis albo receperat, aduersus erodentes annos illæsa conseruare? in hac ancipiti cura nobis animo eligendus è plurimis occursauit VLYSSES ALDROVANDVS, cuius lucubrationes eruditione multifaria peculiosæ, cultissimorum hodie ingeniorũ studio dio nectare permulcent, vt ideo iure optimo ad eorum solaria compellar, publicis iterũ formis opus eius eximium DE PISCIBVS propagare. Postremũ hunc genitoris clarissimi partum felicissimo aliàs exceperat amplexu Salburgensis Archiepiscopus, & Princeps, nec teredini farinulam, vel piperi cucullam debebat; at annorum timebat iniuriam; quic quid enim fulcitur extraneis, tempus, vt quid mortale iugiter depascit; fuit igitur hac impressione renouata; vetustati succurrendum, simulque doctiorum precibus satisfaciendum, qui vitali sapientiæ lumine hauent à luce tanti viri continuò recreari. Vt verò in lucem iterum prodiret nobis hic Hermathenæ fœtus, equidem promerebat, qui solius

Mineruæ gremio, quemadmodum olim Iulia Drusilla, imponeretur. Tù (sapientissime Antistes (quem generis antiqua nobilitas, splendor vitæ, dignitatis gradus, virtus, & doctrina in æui nostri Palladem constanter asserunt, aperi benignitatis sinum, & affectus paterni officij excipe prolem; quam suis Apollo vexillis inumbrauit. Magnum admitte in amicos lares ALDROVANDVM, quo maiorem naturæ Mysten, solertioremq. rerum physicarum scrutatorem nostra non vidit ætas. Gloriosissimum Salisburgensem Principem Sedis Apostolicæ Legatum se Mœcenatem beneficum olim habuisse recordatur; te hodie Antistitem Pontificia Legatione ad Venetos conspicuum, & ad purpuras, soliaque natum patronum elegisse gloriatur. Illum Germani commendat, vt aurem germen vetustissimæ comitum in Altaemps prosapiæ, que floruit omni sæculo viris, ducibusq. prudētia ciuili; militariq. inclytis Te prędicat Italia ex antiquissima VITELLIORVM gente, vbiq. toga, sagoq. clarissima, quorum heroicis actionibus plena sunt Annalium italiæ monumenta. Æternātium namq. Historicorum elogijs iam Orbe toto clarescunt Virtutes, & merita tuorum Clappinorū, Paulorum, Camillorum, (vt reliquos prætermittam) à quibus, tamquā per traduces, & incilia, corriuatiua tibi nobilitas, quę ad hominum lucem lucidior effulget tuis hodie insignibus factis, non tam conseruata quàm illustrata. Nouit quippe quid valeas in vmbra, cum eruditis Roma; vident quid possis in arena cum politicis Venetiæ, vbi negotiorum tempestates mira prudentia consopire, temporum calamitates inenarrabili constantia frangere didicisti; & ad nepotes iam honorificè transmittunt fasti, quos nouissimè, ad reprimendum in Italia debacchantis pestilentiæ impetum sub optimo, & sanctissimo Hierarcha VRBANO VIII. labores exantlasti. Macte igitur animo, (Præsul, & Patrone optime) tot virtutum luminibus Illustre pectus maximorum honorum capax geris, quos æquiore decreto tibi Cœlum destinauit. Voco te interim, iterumq. ad huius operis, & ALDROVANDI fœtus patrocinium geniali tuę benignitati congruum; cordi, & curę habe nostrum pariter hunc laborem, quem ab ipsissimo pectore in obsequia tua procliuissimo tuis ludens defero virtutibus. Vale, diuq. felix viue, & me, meosq in ære tuorum æternùm cense. Bonon. Kl. Martijs MCIↃ IↃCXXXVIII.

IOAN. CORNELIVS VTERVERIVS DELPHENSIS

LECTORI BENEVOLO S.

PRæfuturo mihi in hoc opus, nihil visum est necessarium de authore quicquam dicere cùm alioqui multa de incredibili ipsius eruditione, ac diligentia dicenda forẽt, deque celeberrimo illo musæ, ĩ quo præter pisces, de quibus hic agitur, nullũ nõ aliud animal, vel naturale, vel depictum cernitur, atque omne insuper plantarũ, ac fossilium genus, & quod omnes admirantur, de singulis sua manuscripta commentaria. Quorum omnium, vt Illustrissimos inclytæ huius vrbis Senatores institueret hæredes, non pauca tũ impulerunt beneficiorum in primis, quibus sæpenumerò eum prosecuti fuerant, memoria, spesq; & fiducia, fore, vt qui verè libertatis conseruatores vulgò appellantur, ea similiter omnia incorrupta conseruarent. Quo fit etiã, vt Lector humanissime non tam authori, quàm Senatui hosce de piscibus labores, & si qui alij deinceps prodierint, acceptos referas. Hic enim testatori morem gesturus, simulq; literariæ reip. consulturus, mihi author fuit, vt quam viuenti intra proprios parietes nauaueram, eandem etiam mortuo, præceptori scilicet optimè de me merito, operam præstarem, & in euulgandis eius monumentis omni illud tempus, quo à publicis lectionibus vacari solet, impenderem voluit, honestumq; ad id stipendium laboribus meis opitulaturus constituit. De Piscibus autem, & Cetis omnino nunc erat dicendũ animalibus nempe aquatilibus sanguine præditis, cum in nouissimo edito opere de exanguibus actum eßet. Quos quidem labores, si tibi Lector humanissime gratos fuisse intellexero, ad alios subinde, atque alios alacrius me accingam. Quin autem grati sint futuri, non est, quod dubitem, cũ omnibus numeris absolutam eam eorum animantium historiam pertractent, quæ tam grata olim fuit Antonino Imperatori, vt Oppiano eam carmine explicanti & patris sui exilium reminiscerit, & pro singulis versibus, quibus eã conscripserat, singulos iußerit annumerari aureos. Iucunda enim est, apprimeq; vtilis, si quæ alia cum professoribus omnibus, tum maximè medicis, qui quo piscium, aliorumq; in aquis viuentium naturas, facultatesq. nouerint accuratius, eo quidẽ suæ professionis nomine digniores fuerint, cũ non semel victus rationem ex ijs instituere, remediaq., quæ aut vulgaria suppeditant, hinc accipere cogantur: quorum neutrum ritè præstabunt, nisi exactè, & pisces ipsos, & succi, atq. alimenti ex ijs discrimina noscant, & singularũ præterea pastũ vires probè exploratas habeant. At in mensis quidẽ qualẽ olim habuerint prærogatiuam, Acipenseris exemplo docemur qui non nisi coronatus, à coronatis inferebatur: ac Mulli in primis, quẽ argenti pari pondere à priuatis etiã Quiritibus emptum fuisse ex veterũ scriptis notissimũ est: nec scio an in vllo ciborum genere vnquã fuerit vel voluptas maior, vel luxuria: sanè fuisse velinde constat, quod non paucos pisciũ, deorũ nomine dignati sint, nõnullos etiã ανθρωποφαγυς, quasi hoĩum deuoratores nũcuparint, quòd maximæ et facultates, nimio in eos lux, sumptuq; consumerentur. Tametsi verò extent eiusdẽ argumenti lucubrationes Rondeletij, Bellonij, Saluiani, Gesneri, aliorũque eruditæ quidẽ, & nunquam satis laudandę quibus, ne quid desiderare quis posset, quod ad exactissimã pisciũ historiã pertinet, author noster frequentissime vtitur queq; per eosdẽ didicit, ingenuè suis quibusq; locis profitetur nihilominus quàm longis eos superarit parasangis, boni omnes, qui hęc legere dignabuntur, facilè intelligent, atq; mihi id prę cęteriris affirmare liceat, qui vtrorumque scripta, non sine immenso labore non semel conferre inuicẽ fui coactus. Quod tamen non eò dictũ quis accipiat velim, quasi nihil huius nostri authoris lucubrationibus queat adijci amplius: etsi enim omni animi contentione in eo elaborarit, vt vltimam eis manum imponeret, nec alijs, quod

adij-

abijcerent, indagandi campum relinqueret, quemadmodum ex tot piscium iconibus, nunquam antea ab aliquo alio expressis, cuique licet intueri, multa tamen etiam incognita in maris profundo abdita latere cur mihi persuadeam fecit humoris luxuria, naturæque in generando promptitudo, vt vera fiat vulgi opinio (Plin. verba sunt) quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari esse, & præter hæc multa, quæ nusquam alibi. Fatetur Oppianus non paucos sibi pisces incognitos esse, immò vero illum solum omnes nosse, qui procreauit eos & in accessis homini locis habitare voluit: sed & Homerus omnium scientiarum fons, omnia in æquore perscrutari posse, humanum esse, minimè credidit, cùm id soli Protheo, quem propterea immortalem fingit, & Neptuni maris præsidis famulum, id contigisse nobis scriptum reliqueris, inquiens:

Α᾽θανατος Πρωτευς Α᾽ιγυπτιος, ὅς τε θαλασσης
Πασης βενθεα οἶδε Ποσειδεωνο υποδμως

De meo modo labore Lector æquus æquè iudicabit. Haud exiguũ professò fuit tot pisces corporis tegumento, loco, vita, moribusq; inuicem differentes, in suas quosq; classes referre. Id enim author morte præuẽtus nec dum præstiterat: Quamobrem, & ratio huius methodi erat reddenda, id quod in proœmio operi præmisso præstiti: Ad hæc authori nonnulla adscripsi, quæ planè mea sunt, vt suis passim locis prudens Lector facile aduertet. Iam verò dissimulare nolo, futurum fortasse, vt errata compluscula in his libris deprehendantur, quæ peto, vt mitius damnentur, cum, & obseruantissimis, & cautissimis vix hæc delicta euitari posse, vel illis notum est, quibus aliquando cum prælo typographorum res fuit. Ego quidem totis viribus nixus sum, vt admitterentur quàm paucissima. Vale Lector humanissime, authorisq; nostri manibus, mihique bene precare.

V. D. Octauianus Finattus pro Eminentiss. & Reuerendiss. Principe Card. Colum. Archiep.

Imprimatur

Fr. Ioannes Vincentius Vicar. S. Officij Bonon.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS, DE PISCIBVS LIBRI I.

Qui est de Saxatilibus. Cap. I.

IN QVO ORDINIS RATIO.

AQVATILIVM animalium alia exanguia sunt, alia sanguinea. De exāguibus peculiariter ipsis dicato opere pro ingenij nostri modulo egimus, & Zoophyta quæ inter animalia & plantas mediā naturam habent, anneximus. Nunc, ne quid in toto hoc Neptuni imperio intactum relinquatur, ordo postulat, vt sanguineis manus admoueamus; cęterùm ijs tātùm quę nullibi sine humore degere possunt, vel exiguas saltem in sicco moras trahere. Sunt enim nonnulla, quę licet in fluido degant, & victum quoq; inde emoliantur, cùm, in siccū tamen exeant, & in terra, terrestriū more pariant, amphybia potius, quàm simpliciter aquatilia iudicio meo sūt nuncupanda, sicuti ex quadrupedibus lutra, fiber, crocodilus, ex serpētibus natrix &c. Eorum modò quæ verè aquatilia sūt, duo duntaxat genera *a* reperimus, vnū cui natura, quas nullis alijs, branchias; alterū cui pulmones tribuit, idq. ratione recta, nā vt brāchiatis ob sāguinis paucitatē frigidiusculis sola aqua ad refrigerationem sufficit, ita quibus pulmo est, ob eiusdē vbertatem calidioribus aerē trahere, aliorumq. sanguineorū more spirare par est: atq. hinc est quòd illa vbi volūt, diutissimas sub aqua moras trahūt, sine vllo suffocationis pículo hęc verò sicuti & vniuersa alia spiritali hoc viscere prędita, si quis cogat diutiùs quā res postulat, sub aqua esse, (vt cū retibus capta vi retinentur,) suffocantur, atq. exanimantur, quippe quæ spirādi facultatem amittant: nec aliā ob causam fluitantia cernūtur, & erecto capite dormiūt, quàm ob spirationis commoditatem. Nouissima isthæc Aristoteles Cete; branchiata quia plurima, voce cū exanguibus etiā communi, ἰχθῦς, id est pisces appellauit. Piscium, de quibus primùm, vt potè salubrioribus palatoq. gratioribus dicemus, differētiæ sūt plurimæ: binæ tamē præcipuę: à corporis tegumento vna: à loco quo degunt, altera. Teguntur vel *b* squamis, qui plurimi, vel cute, hacq. vel aspera qui pauci, vel læui qui paucissimi. Locus eorum conueniens ac commodus, aptaq. habitatio, & propriū velut elementum, aqua est. Vtramq. differentiam ad expeditiorem facilioremq. methodum ceu ducē sequi animus erat; ne quos Natura distinxit, & toto quodammodo genere inuicē differre voluit, cōfunderentur: sed per authores nō licuit qui squamosos sæpenumerò cū aspera lęuiq. cute præditis implicāt. Aqua piscibus destinata vel salsa est, vt marina: vel dulcis vt fluuiatilis, vt lacustris. Ab illa θαλαττιυς. i. marinos. ab hac quosdā ποταμὶυς. i. fluuiatiles, quosdā λιμναὶυς. lacustres Græci nuncuparunt: quibus pręterea addēdi erant, qui vitā viuūt quodāmodo ambiguā: quorū rursus alios ποταμοθαλαττὶυς vocare liceret, quòd flumina ęquè ac mare incolant: (quorū duo genera, vnū Græcis ἀνάδρομον dictū, quod relicto mari dulces fluuiorum aquas subit: alterum quod ex dulcibus aquis, ad mare descendit, eamq. ob causam

Amphybia quæ.

Aquatilium sāguineorū genera.

a *Arist. lib. de respirat.*

Cete & piscis vt differant.

Piscium potiores differentię.

b *Arist. 2. Hist. c. 13.*

Differentię à loco.

καταδρομον dici queat:) alterũ flumina ſimul atq.lacus frequẽtans, λιμνοποταμιον appellandũ Marinos in prima acie locabimus, ſubinde annexuri, qui è mari flumina ſtagnaq.intrant: tertium locum obtinebunt, qui ſolis cõtenti ſunt fluuijs: quartũ lacuſtres: quintũ ac poſtremum qui modò flumina, modò lacus habitant. Marinos equidẽ veteres, quorũ authoritate ſæpe nitemur, celebrãt de eorũ alimẽti facultatibus diſputãtes, nulla qui in aquis dulcibus degũt, facta mẽtione (niſi qui oſtia fortè fluuiorũ è mari ſubirẽt, ideoq.marinis itẽ accenſendi) ſiue quòd fluuiatiliũ maritimis vrbibus in tanta marinorũ copia, cura eſſet nulla, ſiue quòd mediterranei capturã piſciũ haud ſatis perſpectam haberẽt, prę ſertim cùm fluuios cõſtet nõ admodũ piſcoſos eſſe in locis calidioribus, in quibus fere vixerũt, quid de piſcibus egere, ſiue quòd ſpõte ſua cæteros qui marini nõ eſsẽt, omiſere, in totũ ſalubritati conſulentes, tanquã alimentũ eorum penitus damnarẽt. Marini enim vel ideo ſalubriores quòd marinę aquę ſalſedine frigiditatẽ, & humiditatẽ piſcib. omnibus cõmune quodãmodo obtundant. His fluuiatiles, & ſapore, & carnis ſalubritate proximi ſũt, cũ quòd fluminum curſu, & ſæpè etiã aduerſos ſeſe exercẽtes defatigẽtur, ac in perpetuo ferè motu ſint, tũ verò maximè quod cibũ ex limpidiſſimis amniũ aquis, aut fontanis fluuiorum minimè ſtagnantibus, fontiumq.ſubter erumpentiũ ſcaturigine tẽperatiſſimis, lucidiſſimiſq. capiant. Illorũ verò peſſima eſt conditio qui aut in ſtagnis, aut lacunis degũt, nã & motus exercitij vè & cibi ratione à marinis, & fluuiatilibus quã maximè degenerant; frigidi nimirũ, humidiſſimiq. & palato noſtro nõ ſolum ingrati, ſed etiã neſcio qua extranea qualitate afficientes, quãdoquidem cænũ limoſamq.reſidis, & ſemi corruptæ aquæ eſcã depaſcuntur. Marinorum Græci alios quòd in alto mari degãt, πελαγίους alios πετραίους, ſiue ſaxatiles, alios deniq αἰγιαλώδεις, id eſt litoreos, ſiue litorales, Ariſtoteles aliquando etiam προσγείους, quaſi terræ proximos, nominarunt. A petręis ſiue ſaxatilibus exordiemur, non tam authoritate moti medicorũ omniũ dictatoris *d* Galeni, qui præ ceteris meliori vti pabulo eos ſcripſit, ſẽperq.in puriſſimo humore degere, aquã què dulcẽ, & quę ex iſtiuſmodi, & marina permixta eſt, fugere, ideoque carnis ſalubritate omnibus pręcellere: quã ipſiuſmet rerum omnium parẽtis Naturę myſterijs, quę tã pulchellos eos fecit, tantaq; & tã iucunda colorũ varietate depinxit, noſq.velut ad exquiſitiſſimas quaſdã epulas, quibus in omni valetudine commodè vteremur, inuitauit. Eorum autẽ bina genera ſunt; vnum quod in ſaxoſis tantũ promontorijs, & vbi ſaxa ſũt, naſcitur, vitamq.omnem traducit, nunquam vel locum vel alimentũ mutans; ideoque teſtãte eodẽ Galeno, ſemper extra omnem culpam: alterũ quod licet iuxta ſaxa perlubẽter obuerſetur, nihilominus modò huc, modo illuc per mare vagatur, ſucci bonitate, & præſtãtia non parũ inferius. De quo poſtremo genere *e* Ariſtoteles (ni fallor) intellexit, cũ omnes ſaxatiles προσγειους hoc eſt, vt Theodorus vertit, litorales eſſe dixit: atq.ita multi ab Oppiano, Athenæo, alijſq; inter ſaxatiles numerãtur, & à nobis etiã numerabuntur, qui tamen verè ſaxatiles non ſunt. Litoraliũ longè maior copia ac diuerſitas: cùm ſit, & litorũ haud vna ratio. Quædam enim arenoſa; quædam limoſa. Aliquibus oræ terreæ ſunt alijs ſaxeæ. Non nullorum fundus longè à ſuperficie diſtat alijs vadoſus eſt. Item ſolũ quod ſubeſt alicubi herboſum, alibi nudum. Quãobrem Græci Philoſophi, qui gnauiter, atque ſubtiliter in hac natura verſati ſũt, aliud θῖνα dixerũt, aliud αἰγιαλόν. Pelagios in poſtremã claſſem reiecimus. De his diuerſa opinio eſt, nam *f* Ariſtoteles litoralibus deteriores eos facit his verbis: *Præſtant pelagicis litorales: quippè qui cibo copioſiore, melioreq.potiantur. Quà enim Sol ingruit, plura exeũt, vt fit in hortis, nã & lituus niger propiùs terram oritur, alter ſimilis erraticis eſt. Tum etiam bene ex calido, frigidoq.temperata ſunt loca maris terrena. Quò fit vt & caro eorũ piſcium magis conſtet, cùm pelagiorum humida, mollis, ſolutaq. ſit* Quo loco Gaza litoralẽ herbam, quam Ariſtoteles θῖνα vocat, quaſi litus oleat, lituum vertit; cùm clarius algam aut phycum marinũ poſuiſſet, licet fieri poteſt, vt litus ipſum, & odor eius, ĩ eo vocabulo accipiẽdus ſit. Cõtrà *g* Galen. piſces qui ĩ mari verſãtur dulcis aquę expertè, pelagios vocari, ſimiliterq. ipſis ſaxatilib⁹ culpa propè omni vacare teſtatur: *l* pelagiorũ, vt apparet, illos potiſſimùm intelligens, qui fluuiorũ oſtia fugiunt; nã qui iuxtà fluuios victitant, ſi hi vrbi proximi fuerint, propter latrinas, coquinarũq ſordes, ſimiliaq.quę abluũt alia, odorem acquirunt ingratum, inſuaueſq. ac inſalubres euadũt. Nos itaq.ceu bina forẽt pelagiorũ genera, laudatæ videlicet & illaudatæ carnis, eodẽ quidẽ de vtriſq.libro agemus, attamen Ariſtotelem potiùs ſequendũ, putamus, eoſq. potiſſimùm appellãdos pelagios, qui ob carnis ſuæ ingratitudinẽ ac inſalubritatẽ apud medicos famoſi ſunt, quales ferè ſunt cartilaginei, & qui ob magnitudinem cetacei paſſim nominantur.

Piſcium marinorum differentiæ.
Ariſtot. lib. 1. Hiſt. c. 1.
c Lib. 8. Hi. cap. 13.
d Lib. 3. de Aliment. facult.
Saxatillum duplex genus.
Lib. 8. Hiſtor. cap. 13.
Litorales piſces.
Scaliger Exerc. 225.
f Lib. 8. Hiſ. cap. 13.
Herm. Barbar. in corol. lib. 4. in Dioſcor. cap. de phyco.
g Lib. de ſuccor bonit, & vitio.
Pelagij, qui Galeno.
Pelagij, qui potiſſimum authori.

E F G H

DE SAXATILIBVS SQVAMOSIS, Et primùm de Scaro. Cap. II.

A

SCARVM inter Saxatiles veros primo loco recensuit Galenus, idque iure omni merito: nã prærterquam quòd salubritate nulli cedit, ita & saporis gratia facilè omnes vincit *a* plinius author est suis tẽporibus principalẽ habitũ fuisse, cũ paulò antè nobilissimus cẽseretur Acipenser fortè quòd tunc Scaris carerent: alio enim ex orbe Romam deferebantur, & si Optatus Tiberij Cæsaris libertus præfectus classis Romanos facere studuerit, copiosissime eos inter Ostiensem, & Campaniæ oram sparsos disseminando, cura toto quinquennio addita, ne capti ad mensam raperentur, sed redderentur mari, *admouitq́ (inquit Plinius) sibi gula sapores piscibus satis, & nouum incolam mari dedit.* Cuius sationis diligentiùs meminit *b* Macrobius, inquiens. *Octauius (alij Optatum vocant) præfectis classis, sciens Scarum*

B

adeo Italiæ litoribus ignotum; vt nec nomẽ latinum eius piscis habeamus, incredibilẽ Scarorũ multitudinem inter Ostiã, & Campaniæ litus in mare sparsit, miroq́ ac nouo exemplo pisces in mari, tanquam in terra fruges aliquas seminauit. Idemq; tanquã summa in hoc vtilitatis publicæ veteretur, quinquennio dedit operam; vt si quis inter alios pisces Scarũ fortè cepisset incolumen confestim, & inuiolatum mari redderet. Erat verò tanto in luxu Scarus, vt nõ hominibus tantùm, verùm & deorum immortaliũ palato dignus haberetur; quod nõ obscurè innuit apud Athæneum Philemõ his verbis: *Quòd si illi qui vilioribus vescuntur piscibus, Scarũ haberent, aut ex Attica Glauciscum, &c. omnes sane qui gustassent, fierent dij,* Sic, & Ennius Scarum *cerebrum Iouis supremi* nuncupare videri potest, vt non sit mirandum, si *c* Horatius in detestandos gulæ proceres inuectus, dixerit:

——Pinguem vitijs albumq; nec Ostrea
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Et *d* aliàs *Nec me lucrina iuuerint conchylia,*
Magisue Rhombi, aut Scari.

Et Petronius Arbiter peregrina, & ex alieno orbe allata, non domestica placere istis opinonibus Scari & Phasiani exemplo eleganter ostendit hoc epigrammate:

C

Ales Phasiacis petita Colchis
Et pictis Atagen opaca penis,
Atq; Atre volucres placent palato,
Quòd non sunt faciles, & albus Anser
Plebeium sapit: vltimi, ab oris
Attractus Scarus est: & Afra Syrtis
Quicquid naufragio dedit probamus.
Mullus iam grauis est: amica vincit
Vxorem: rosa cinnamum veretur.
Quicquid quæritur, optimùm videtur.

Cùm verò inquit *e* Martialis:

Hic Scarus æquoreis qui venit obesus ab vndis,
Visceribus bonus est, cætera vile sapit

Scari prærogatiuæ ne illum quidem derogat, quando hic cõparatio fit viscerum Scari ad ipsius carnẽ: quæ licet optima ac sapidissima per se sit, iecinori tamẽ, & intestinis postponebatur. Illud enim in maximo erat pretio atq; honore, sicut ex *f* Trãquillo præ cæteris notũ est: qui in Vitellij principis perditissimi, in curãda cuticula velut alterius. Apicij patina Scarorum iecinora inter lautiores ciborum primitias enumerat: & apud *g* Athenæum Epicarmus in Hæbes nuptijs Scarorum laudaturus intestina inquit:

Τῶν ἐδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς, id est. *Quorũ nec stercus quidem fas est dijs reijcere.* In quo versu, non contẽnenda, inquit Isaacus Casaubonus in eruditissimis suis animad

D

uersiónibus, Excerptorũ lectio, θεοὶ pro θεοῖς. nam ita etiam Eustathius. θεοὶ, exclamationis vox: vt *Doctis Iupiter, & laboriosis.* Postremò cũ cæteri squamosi pisces pollucerẽtur, solum Scarũ pollucere, Numæ regis lege non licebat, idque nõ propter raritatẽ, vt *h* Iosephus Scaliger arbitratur, quoniã in Laurenti litore, atq. adeo in ora Tyrrhenica, vt ostẽdimus rarissimus, esset: sed per religionis causã, ne scilicet in peregrino pisce immoderatas facerẽt impẽsas, parsimoniam etiã dijs immortalibus gratam inuẽte Numa; sicuti ex Cassij Heminæ verbis apud Pliniũ, quę citat Scaliger, licet colligere: *Numa cõstituit, vt pisces, qui squamosi nõ essent ni pollucerent, parsimoniã cõmentus, vti cõuiuia publica, & priuata, cœnæq; ad puluinaria faciliùs compararentur: ni qui ad pollúctũ emerent precio minus parcerent, eaq; præmercarentur.* Quare Seruius ait in libris Veterũ legi, à maioribus sacrificando parsimoniam obseruatam. Conijcit autem Scaliger legem his verbis cõceptã esse: PISCEIS, QVEI SQVAMOSI NON SVNT, NEI POLLVCETO SQVAMOSOS OMNEIS PRAETER SCARVM POLLVCETO.

a Lib. 9. c. 17. & li. 32. cap. 10.

b Lib. 3. Saturnal.

Scari prærogatiua.

c l. 2. Serm. 2.

d In Epodo.

e In Distic. Scari viscera optima.

f In Vitellio.

g Lib. 7.

Athenæi locus animaduersus.

h In castigat. in Festum Parsimonia dijs grata.

SYNONIMA. ETYMVM.

Σκάρον ἀπὸ τοῦ σκαίρειν dici Athenæus, & Euſtathius teſtantur Σκαίρειν autem tripudiare, eſt & ſaltare. Attamen a Athenæus ita vocari Scarũ voluit, q; incluſus naſſis:crebris caudę ictibus qui σκάρθμοι, ſeu σκάρισμοι vocãtur, auerſus fores laxet, atq; ita retrorſum erũpat, vt Plinius ex Ouidio ait. Cui aduerſatur Rondeletius, quòd τὸ σκαίρειν aliquãdo idẽ ſit apud veteres, quòd τὸ νέμεσθαι, ideſt depaſci, ſicuti ex Theocrito (inquit) docet Phauorinus, quamobrẽ à depaſcendo dictũ arbitratur, cùm Scarus algã, aliaſq; herbas depaſcatur, vt ſuo modò loco patebit. Cæterùm cum, & alijs id quoq; cõueniat, ego Athenæo potius acquieuerim. Ineptiſſimè verò Iſidorus Eſcarũ dici contendit, eò quòd eſcã ruminare perhibetur. Dupliciter eñ errat; primò quòd Græco vocabulo etymũm origineq; tribuat latinã; ſecundò quòd ignorauerit Eſcharum apud Gręcos animal marinũ eſſe lõgè à Scaro diuerſum. Reperit, & σκαρὶς, (fortè vt pro Trigle Triglis) apud Athenæũ his verbis: Σκαρὸς δὲ ἀπὸ τοῦ σκαίρειν καὶ σκαρίς: Sed Caſaubonus, & ſi totidem hæc literis etiã apud Euſtathium ſcribantur quia tamen Scaridis piſcis veterũ nemo meminit, ſcriberet, καὶ καρὶς οἷον σκαρὶς, quoniam in Etymologo, vbi multa ſæpè ex Atheneo deſcripta obſeruauit, legitur καρὶς παρὰ τὸ σκαρίω, σκαρὶς καὶ καρὶς: alioquin vulgarẽ lectionẽ interpretandam putat de lumbricis quos vocant σκαρίδας. In multis Feſti codicibus Squarus: apud recẽtiores quoſdã corruptũ, puto, Columellæ codicẽ ſequentes, legitur Scaurus. Cretenſiũ vulgus, vt Petrus Bellonius refert, hodieq; veterem nomenclaturam reſeruat imò fortè cęteri etiã Græci. Hoc enim Rõdeletius & ante ipſum Franciſcus Maſſarius innuunt. Gallorũ alij eodẽ teſtante Rondeletio communi ſaxatiliũ nomine Rochau dicunt: alij Auriol, ſeruatis, vt veriſimile eſt antiquis τοῦ αἰόλου veſtigijs, quo nomine alterũ Scari genus olim audiebat. Canariarum inſularum incolæ vt in nauigationũ in nouũ orbem libris legimus, Berchos appellãt. Chrachoron. Alberto alibi piſcis eſt ruminans fluminibus, & maribus ſuis ignotus: nec alium videtur intelligere quã Scarũ; nam, & Bellonius in Oceano reperiri negat. b Ariſtotelis alicubi de ruminãtibus agentis animalibus, hæc verba ſunt: Μηρυκάζουσι δὲ καὶ τῶν ἀμφοδόντων ἔνια, οἷον οἱ μύες οἱ Ποντικοὶ, καὶ οἱ ἰχθύες, καὶ ὃν καλοῦσι ἔνιοι ἀπὸ τοῦ ἔργου μήρυκα. Quæ ſic conuertit Gaza: Sũt etiam ex dentatis vtrinq; nonnulla quæ ruminant, vt mures Pontici, & piſcis quidã, quẽ ab ea re ruminalem appellauere. Quam verſionem improbat Rondeletius; & ſic vertendũ fuiſſe contendit: Ruminant, & quædam vtrinq; dentata animalia, vt mures Pontici, & piſces quidã, & qui ab ea re μήρυξ vocatur, ideſt, ruminalis: ſi verbũ verbo reddere (inquit) voluerimus: vt μήρυξ diuerſũ ſit animal à piſcibus ruminantibus, quanquã in quo genere animãtiũ numerari debeat mihi adhuc ſit incertum. Hæc ille: quæ vt vera eſſe credat, bina Ariſtotelis adducit loca, in quibus ſolũ Scarũ inter piſces ruminare teſtatur. E cõtrario Geſnerus nõ dubitat, quin Meryx ſit Scarus, eiuſdẽ Ariſtotelis authoritatibus nixus, quibus præter Scarum alios piſces ruminare negat. Cui ſententiæ lubẽs aſtipulor, ſed nonnihil Philoſophi textum muto, pro οἱ ἰχθύες καὶ (Geſnerus mauult ὡς) ὃν καλοῦσι, lego ὁ ἰχθύς, ὃν καλοῦσι: nã ſi in plurali legatur ἰχθύες, plures fuerint piſces qui ruminant, quod tamen Philoſopho aduerſatur. Eiuſdem quoq; ſententiæ fuiſſe Bellonium exiſtimo, quandoquidem Scarum Ruminalẽ dictum fuiſſe ſcribit: item c Iacobum Dalechampium in Scholijs ſuis in Pliniũ, cuius ibi verba: Cùm Scari duo ſint genera, alter ὄνιας, alter αἰόλιας: ὄνιαν etiam μήρυκα epitheto peculiari vocauerunt, quòd latis vtriuſque maxillæ dentibus ſolus ruminet.

a Lib. 7.

In Rondeletiũ animaduerſio.

Squarus. Scaurus.

Rochau.

Chrachorõ.

b Lib. 9. Hiſ. c. 50.

Meryx.

Piſcis ruminalis.

Ariſtot. locus animaduerſus.

c Li. 32. c. 11.

GENVS, DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio.

Scarum ex ſaxatilibus ſquamoſis eſſe concedunt omnes. Monet autem lectores Rõdeletius, duo dari genera, vnũ quòd ὄνιας vocetur, alterum quòd αἰόλον, vt profert (inquit) a Athenæus ex Nicandro Thiatireno: atq; vtrorumq; multas quidem cõmunes eſſe notas, eſſe tamen etiã proprias, quamobrẽ de vtroque ſeparatim agit. Ὄνιαν Euſtathius neſcio quã bene Ὀνίσκον vocat, cũ ſit Oniſcus ex Aſellis, vt oſtendemus. Nũquid

a Lib. 7.

verò

A verò, & Oppiano vtrũq; genus notum fuerit, ex eo dubitari possit, quòd Scarũ aliquãdo στικτον, id est, varium, itẽ βαλιον & αἰόλον ἰχθῦν cognominet, nisi cum quibusdã eruditis dicamus epitheta, nõ differentiæ nomina esse. Recensentur itẽ à Mnesimacho Comico Myllus, Lebias, σπάρος, αἰολίας, vbi pro σπάρος forte σκάρος legẽdũ esse conijciat quispiã, quoniã Scari species altera ob coloris varietatem αἰόλος cognominetur, ac si æolias sit epithetõ Scari sublata distinctione, accipiaturq; pro αἰόλος, vt fit ab ἐρυθρος ἐρυθριας, ab ὀχρος ὀχρίας, quomodo; & αἰολίην Coracinum Numenius dixit, & Turdum quidam etiam æoliã nuncuparũt, nimirum à varietate coloris. Sumitur interdum, & substantiuè, vt vna tantùm species sit, videre est apud eundẽ Athenęũ citantẽ hos Platonis Comici versus:

Ὀρφῶν αἰολίαν, συνοδοντάτε, καρχαρίαντε Μη τέμνειν, ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες·

Item Epicharmi hæc verba in nuptijs Hebes: Μῦς, αλφησαιτε, κορακῖνοιτε κηριοειδέες αἰόλιαι, πλῶτές τε κυνόγλωσσοιτε. Cur modò species Scari altera ονίας vocetur, explicatum, non inuenio. Conijcio tamen cũ Rondeletio sic dici, quòd τῦ ὄνυ, id est, asini instar quodãmodo concolor sit. Vtramque nobis exhibuit Rondeletius, Bellonius vnam tantum, eam nimirum, quam ille variam cognominat, & quin veterum celeberrimus, Scarus

Onias Scarus cur sic dictus.

B sit, haud dubitat. Fuit autem hactenus omnibus fermè incognitus Scarus, neque est, curid miretur quispiam, quando Romanis olim, & toti Italiæ serò visus fuerit, vt nec latinũ piscis habeatur nomen. Apud Athenæum, vbi tradit Aristotelis authoritate Scarũ καρχαροδοντα εἶναι, id est, serratos dẽtes habere, negantis voculam ὀ desiderari, rectè nobis ostendit Rondelletius. Sic autem nunc apud *b* Aristotelẽ legitur καρχαρόδοντες πάντες οἱ ἰχθυες ἔξω τῦ σκάρυ, hoc est, pisces omnes serratis sunt dentibus, excepto Scaro. Vnde est quòd solus etiam pisciũ ruminet, quemadmodum idem *c* Aristoteles testatum reliquit, cuius mentem non bene assecutus est Theodorus: *Genus piscium* (inquit) *quoddam exiguum est, quòd non serratos habet dentes vt qui Scarus vocatur, qui vnus, & ruminare meritò ob eam causam creditur*; cùm ipsi vertendum fuisset, pauci admodũ pisces sunt qui serratos non habẽt dentes &c. nam Græce legitur γενος ὀλιγον ἐστὶ. Notandumque non solam dentium planitiem causã esse ruminationis in hoc pisce, vt innuere alias apparet Philosophum, sed, & ventris peculiarem præterea concurrere cõstitutionem, quẽadmodũ ipse quoq; alicubi docet interprete eodẽ Theodoro his verbis: *Scaro diuersa omninò ventris species est, & ruminare solus piscium quadrupedum ritu creditur. Intestinum etiã habet simplex, replicans se, quod in vnũ continuũq; resoluatur. Appendices ei cõplures supernè circa ventriculum exeunt.* vbi in quibusdã codicibus mẽdosè σπάρος pro σκαρος legitur.

Scari dentes quales.

b Lib. 2. Histor. c. 15.

c li. 3. Part. cap. 14.

In Gazam animaduersio.

Cur ruminet.

Ventris cõstitutio.

C Similẽ planè ventris constitutionẽ priori suo Scaro Rõdeletius tribuit. *d* Scaliger pater geminos esse ventriculos tradit auiũ more, quos alioqui multis piscibus qui tamen carniuori, & crudiuori sunt natura negauit. Viderit itaq; Michael Ephesius, cur dẽtes solos ruminationis causam statuerit, inquiens: *Scarus piscis solus, cũ non sit vtrimq; dentatus, dẽtes quoq; serratos nõ habet: nã cũ superioribus dentibus careat, quo pacto pectinatim alternatimq; vt in serratis fit, stiparentur? itaq; solus etiam ruminat: omne enim nõ vtrimq; dentatũ animal ruminat.* Vbi item notandum sine veterũ authoritate ipsum scribere superioribus Scarũ carere dentibus. Equidẽ si Scarus, vt voluimus, idem est cum Meryce, siue ruminali pisce vtiq; dentatus erit vtrimq; sicuti vtrimq; dẽtatus est Rondelitij vterq; Scarus, itẽ quẽ ex Bellonij obseruationibus excerptum, damus, necnõ, & postremo loco exhibitus, quẽ è Creta pariter missum nobis cõmunicauit D. Antonius Gigas Forosẽproniẽsis vir, & vitæ probitate, & rerũ naturaliũ scientia conspicuus. Athenæus cor Scaro παράλευκον, id est subalbum tribuere Aristotelẽ testatur his verbis καρδίαν τρίγωνον, παράλευκον, τρίβολον, quasi hæc sit peculiaris in eo nota: lege cum Rõdeletio καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκὸν, τρίλοβον hoc est cor triãgulare, hepar albũ, in tres lobos diuisũ, quomodo isthæc viscera se habere in Onia Scaro obseruauit. Et quid quęso erit cor τρίβολον nemo, puto, sibi psuaserit cor dari figura tribulorum, vt quãcũq; in partẽ procubuerit, vnũ aut duos aculeos sẽper protẽdat. Onias Rõdel. squamis est magnis, tenuibus, colore ex cæruleo nigrescẽte, vẽtre candido: Sargo similis, corporis forma ad rotundã accedente, aculeorum pinnarũq; situ, & numero. His notis ab eodẽ secernitur, macula nigra in cauda, lineis nigris in dorso ad ventrẽ ductis caret. Dentes planos hominis modo, maxillasq; habet imo pprié solus latos habet, pluraq; & maiora in maxillis ossea tubercula, caudã latã in duas pinnas nõ diuisã. Adhæc oculis est magnis, supercilijs coloris indici. Binas vtrimq; brãchias habet alteras sĩplices, alteras verò duplices authore Arist. Cor angulatũ: hepar ĩ tres lobos diuisũ, à quo fellis vesica pẽdet, sed intestinis alligata. Fel nigri coloris, & splenem: ventriculum paruum cum quatuor aut quinq; appendicibus. Quærendum num idem sit Onię

d Exercit. 241.

Vtrimq. dẽtatum esse.

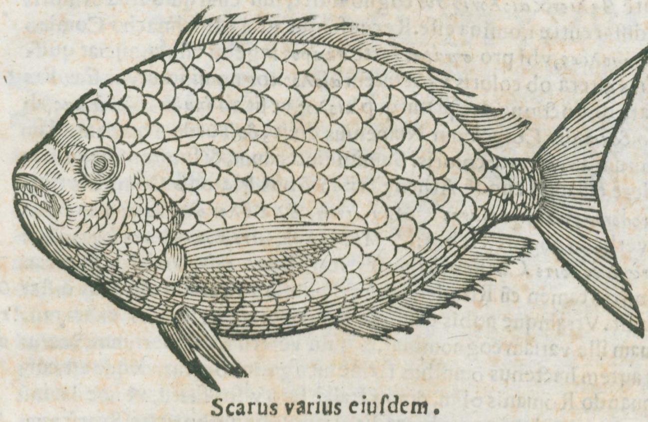
Cor.

D

Oniæ descriptio ex Rondelet.

Vt à Sargo differat.

Scarus Onias Rondeletij.

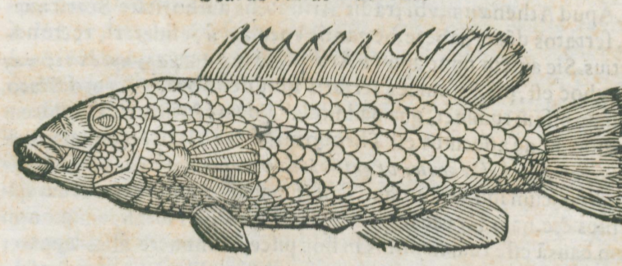

Sapphirus piſcis.

Scarus Onias, vt à vario differat ex eodem.

qui Romæ Sapphiri nomine à cyaneo eiuſdẽ nominis gẽmę colore vẽditur, inter Auratas cõsẽſu piſcatorũ longe ſapidiſsimus. Scarũ enĩ eſſe Iouius etiã cõijcit. Differt à vario, quẽ αἰόλον dici oſtẽdimus quòd ferè concolor ſit, Melanuro ſimilis: dorſo n. cęruleo eſt, vẽtre candido αἰόλος verò ſiue vari⁹ oculis, vẽtris inferiore parte in qua podex purpurei eſt coloris cauda coloris Indici, reliquũ corp⁹ partĩ ex viridi, partim ex nigro cęruleum eſt, ſquamæ veluti notis obſcuriorib⁹ aſperſę. Ore eſt mediocri, dẽtib⁹latis, in ſuperiore maxil-

Scarus varius eiuſdem.

la dẽſis; in inferiore raris, & acutis. A dorſo, & cauda ferè aculei tenui mẽbrana connexi, & æquis interuallis diſpoſiti. In ſingulorũ ſũma parte mẽbranula pendet vexilli inſtar: pinnæ ad branchias ſitæ latæ ſũt, & veluti oui figura. In medio ventris notas duas purpureas habet. Intus vẽtriculũ ſatis capacẽ, hepar ſubalbũ, inteſtina lata, & multa, fellis multũ, ſplenẽ magnum. Formaſiſſimus ſanè eſt hic piſcis, ſi quis alius. De ſuo modo Scaro in Creta obſeruato, à præcedẽtibus ni fallor, diuerſo, Bellonius ſic ſcribit. Habet (inquit) vtrinq; appendices trãſuerſas atq; eminẽtes ad caudæ latera, quas in nullo pterea piſce vnquã cõſpexi. Corpus ex liuido rubet, vt Mullus. Squamis contegitur latis & trãslucidis. Caudã, & pinnas habet obtuſas, vt Coruus: branchias duplices, vtrinq; quaternas. Phycidẽ marinam quodãmodo refert; ſiquidem planũ nõ habet corpus, nec prorſus oblongum Caput vtrinq; cõpreſſum, vt Mullus: dentibus eſt obtuſis, quorũ inciſorij noſtris ſunt perſimiles, quibus herbas quæ ſaxis inhærẽt, detrũcat: rictũ nõ valdè magnũ edit. Is verò quẽ in ſuo Muſęo conſeruabat D. Antonius Gigas, dentes habebat vtrinque quatuor, latos quidem in inferiori maxilla, ſerratos verò in ſuperiori.

Scari deſcriptio ex Bellonio.

LOCVS.

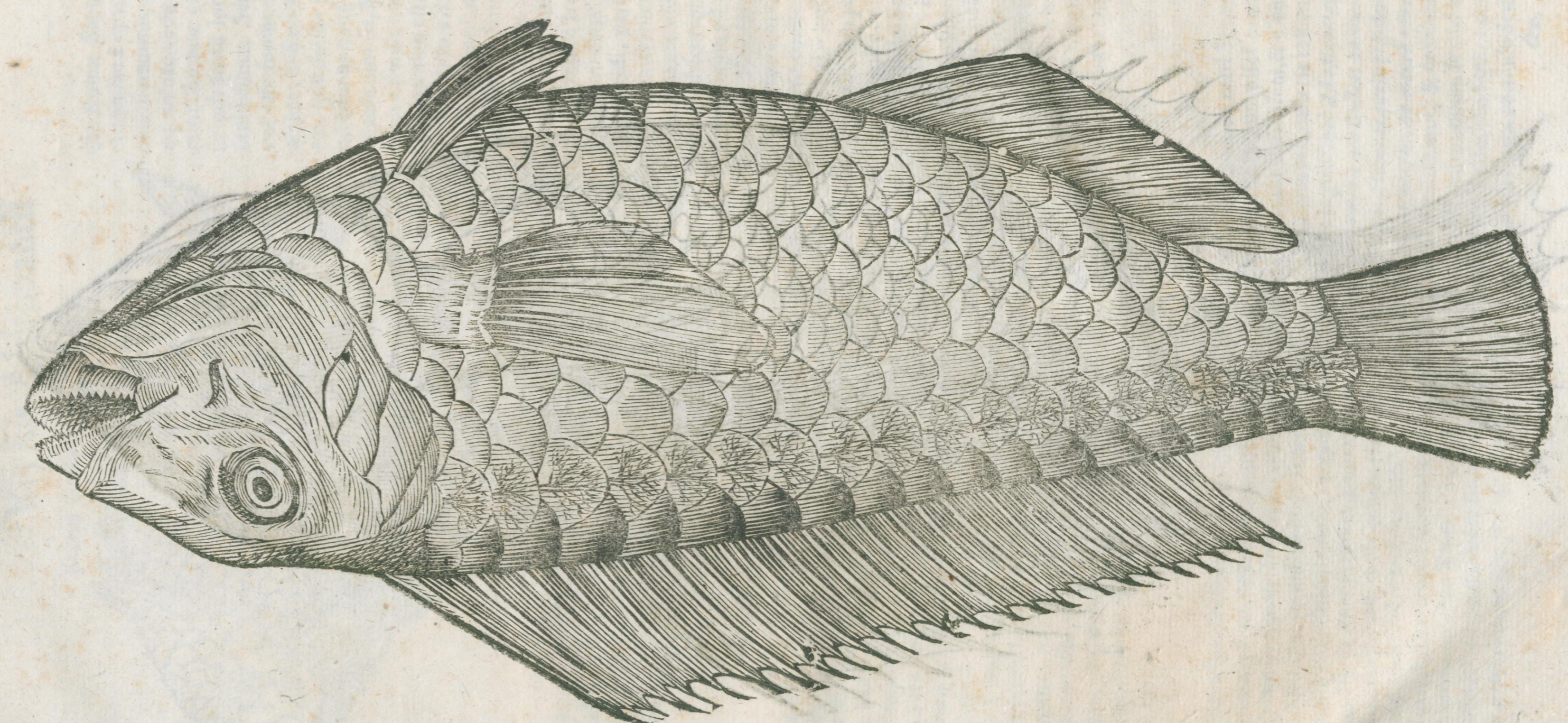
NON *Elopem noſtro mari*, inquiens a Quintilianus, *nec Scarum ducas*, de mari Supero intellexerit, nam Romæ viuebat: fuiſſe autem Romanis peregrinum piſcẽ modò oſtendebamus Optati Tiberij principis liberti exemplo, quem inter Oſtienſem, & Campaniæ oram ſparſos diſſeminaſſe fama eſt, vt incolæ fierent: idemq; præ cæteris teſtatur Columella his verbis: *Scarus* in vulgaribus codicibus Scaurus legitur) *qui Aſiæ, Græciæq. litoribus; Sicilia tenus frequentiſſimus exit; nunquam in Liguſticum, nec per Gallias enatauit in Ibericũ mare. Itaq. ne ſi capti quidẽ perferãtur in noſtra viuaria, diuturni queũt poſſideri.* Et ante Columellã Petronius Arbiter: —— *Siculo Scarus æquore merſus, Ad menſã viuus perducitur.* Eſt verò mari Carpatio, quã frequẽtiſſimus, vt Plinius notauit, & quòd miramur, promontorium Troadis Lecton nũquã ſpõtẽ tranſit. Frequẽtes quoq. ſe obſeruaſſe aſſerit Frãc. Maſſarius in ſinu Hermionio, ſiue Saronico, aut Salaminio ĩ quo à dextris ſũt portus Pirẹus, nũc portus Leo nũcupatus, & Athenæ in cõtinenti ad nihilũ dedu

a Lib. 5.

ctæ,

Scarus Bellonij.

8

Scarus Cretensis.

ctæ. Sithines modò nominatæ, & in Hellespōto, q hodiè strictus Calliopolis appellatur, & Cydoniæ, quæ nunc Canea vocatur, & alibi: nullibi tamen quàm in mari rubro frequētiores. E contrario Bellonius Scaros in Propontide, Ponto, & Hellesponto capi inficiatur, in Creta verò plurimos. eiusq; rei in obseruationum in Oriente libris rationem reddit his verbis. Propontis, quod affirmo, & Hellespontus, & Euxinus, & Adriaticum hoc pisce carent, in Cretæ verò locis, adeò frequens est, vt non alius capi crebriùs soleat, quamquam ad Orientem tantùm huius insulæ eum inuenio: mare enim herbas quasdam exiguas quibus vescitur, non producit nisi ab ea parte. Capitur autem præcipuè circa eundem locum, vbi colligitur laudanum, & eodem tempore plurimus. Rondeletius à Rhodijs quoque se accepisse tradit, Rhodi maximam esse copiam: ipse interim non procul à Massilia capi affirmat, ac potissimùm iuxta Stœchadas insulas: & Iouius Sapphirum piscem, quem cum Scaro eundem conijcit, nonnunquam Auratis permixtum venundari Romæ ait, vt credendum sit tempestate nonunquam in hoc mare propelli, quod Horatium non videtur latuisse, dum inquit: *Scari,*

Cur in Propontide non capiantur.

Quando in mari Supero capiantur.

Si quos Eois intonata fluctibus —— *Hyems ad hoc vertat mare.*

Dixit autē Eois propter mare Carpathium, quod est in Oriente. Nam alioqui neque in Galliæ litoribus, neq; Mediterraneo mari, neq; in Oceano capitur, vt Bellonius testatur, nisi dicamus, de diuersis vtrumq; (Rondeletium, & Bellonium) Scaris loqui, & ipse quoq; Iouius Scarorum, illorum quos Optatus Campaniæ litoribus inuexit, sobolem vel penitus interijsse, vel vt credi par est, longo patrij maris desiderio abductam, in Græciam remeasse arbitratur. Negat verò etiam Aristoteles in Euripo capi: vt non sit mirū, non reperiri in Oceano, cuius litora nusquam non Euripis exagitantur. Ennius eum qui ad Nestoria patriam, hoc est, ad Pylum capitur, magnumq; bonūq; celebrat: Archestratus verò famosissimus popino maximum ait euadere, & laudatissimum circa maritimam Carthaginē; item circa Ephesum, & Byzantiū. Nunc Saxatilisnè sit, vt statuimus, examinandum. Negat id apud Athæneū Diphilus, omnium sententiæ, & sensui ipsi repugnās. Gaudet enim asperis cautibus, & herbosis scopulis, quemadmodum Oppianus ait his versibus ex Lippij versione:

Vbi melior.

Saxatilem esse.

Hic domus est Sargis, hac statio læta Scienis, Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore
Hæc Coracinus habet, hæc Scarus saxa frequentat.

Quod si verò quispiam Oppianum sibi ipsi refragari obijciat, vt potè qui paullò ante inter litorales eum enumerauerat, inquiens:

Per molles tantùm ripas, herbasq; virentes Smarides, Blenni, cum Scaris, Boces vtriq;
Menides, & Tragi simul Antherina vagantur,

Respondet *b* Hippolitus Saluianus aduertendum esse, non solùm in latinum conuerso Oppiano, sed in Græco etiam impresso Scaris mendosè legi, quemadmodum ex antiquo quo manuscripto codice cognouit, in quo σπάροι non σκάροι habebatur. Cæterū potest nè etiam in dulcibus aquis viuere, vti *c* Columella videtur innuere? *Harum* (inquit) *itaq; rerū maiores nostri celebrauerunt adeo quidē vt etiā in dulcibus aquis marinos clauderēt pisces: atq; eadem cura Mugilem Scarumq; nutrierunt, qua nunc Muræna, & Lupus educantur.* Nō puto. Sed locum mendosum esse non dubito; Squalumq; non Scarum legendum, ex multis intelligi potest. Primùm enim Columella veterum frugalitatem cum perdito sui temporis luxu comparans, vti Mugilem ac Scarum eadem cura maiores nutrijsse, qua postea Muræna, & Lupus educarentur, ait, sic illos viliores fuisse innuit: quod quidem sicuti de Mugile verè, sic de Scaro nullo prorsus pacto dici potest, cùm communi omnium scriptorum consensu nobilissimus piscis censeatur, vnde Squallum, quippè quem vilem habitum fuisse in sua historia patebit, rectè restituisse me arbitror, eoq; magis cùm eam sententiam à M. Varrone mutauerit *d* Collumella. Illius hęc verba sunt. *Quis habebat piscinam nisi dulcem? & in ea duntaxat Squalos, & Mugiles pisces.* Laudat autē, & ipse Varro veterum parsimoniam, vt qui dulces tantùm piscinas, & in ijs duntaxat Squalos, & Mugiles haberēt, Quibus adde, quod paullò antè ex ipso Columella ostendebamus, ne in nostro quidem mari viuere posse; tantùm abest, vt in dulcibus piscinis Scarum habitum fuisse dixerit. Non probo etiam quod scribit Hieronymus Fracastorius enumerans pisces salubritate commendabiles.

b Cap. de Sparo.

Oppiani locus correct.

c Li. 8. c. 16

Columella locus restitutus.

Mugil olim vilis.

Squalus olim vilis.

d Lib. 3. de re rust. c. 3.

Talis dulcifluum fluuiorum Scarus ad ora Solus saxa inter depastas ruminat herbas.

Qui enim fluuiorum ostia petere dicat, præter ipsum inuenio neminem.

NATVRA.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

Senſus. Vox. Partus.

a lib.2. Hiſtor.cap.17

b 8.H.c.17

Solitarius nè an gregalis.

c Lib.7.

SCARVM ex omnibus piſcibus ſolum ruminare, in dentium eius mẽtione ex Ariſtotelis authoritate dictum eſt: qui, & *a* alibi inquit: *Ventriculus piſcibus vnus, & ſimplex, ſed figura varia eſt, vt ei quem Scarum vocant; qui, & ruminare ſolus piſcium creditur.* Item *b* rurſus: *Scarus vnus inter piſces ruminare quadrupedum ritu videtur.* Hiſce Philoſophi, locis, Oppiani quoq; teſtimonium addi poteſt, cuius modò verſus citabimus. Meminit item Ouidius in Halieuticis hoc verſu: *Vt Scarus epaſtas ſolus qui ruminat herbas.*

Iam verò Ariſtoteles citante *c* Atheneo Scarũ μονήρη, id eſt, ſolitariũ eſſe ait, ſed vt is ait locus ibi nunc corruptiſſimè legitur, ita, & hoc mihi valdè ſuſpectũ, eſt nã, & Belloni⁹ author eſt gregatĩ natare, idq; vel inde licet colligere, quòd incredibili ꝓpemodũ amore inuicẽ proſequãtur, ſodales è naſſis non ſine egregia, ac imitanda homini induſtria mirabiliter liberantes; aut ſi hamũ quis eorũ deuorauerit, ſicuti his verbis meminit Plutarchus: *Scarus vbi glutiuit hamũ, cæteri qui tum adſunt, appropinquant, funiculum abrodunt: ijdem ſi quis in naſſam aberrauit forte, caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhærentẽ foras extrahũt, atq. ad ſe reducunt.* Oppianus verò eos idcircò eruptionẽ retrò moliri tradit, ne ſi capite erũperẽt, oculos lęderẽt, atq. hamo etiam defixos à ſocijs redimi prærosa linea; additq. inſuper, capite aliquãdo pręeunte euadere. *Scarus* (inquit) *naſſis incluſus exitum mediatur; non quidem qua intrauit, infeſto viminum vallo deterrente, & oculos eius vulnerante; ſed capite deorſum verſo, retrorsũ natare, & cauda laxare vimina molitur. Vidẽt hoc alij foris Scari, & vt liberanti ſuccurrant, eorum aliquis vel ſuam caudam naſſa inſertã capto mordendam porrigit; vel capti exertam mordicus apprehendens ipſe trahendo educit.* Eadẽ ex Oppiano in ſuũ de animalibus opus *d* Aelianus tranſcripſit, *facere illos ea* inquiens *more hominũ, & licet libros de amicitia nõ legerint, tamẽ leges amicitiæ à Natura hauſiſſe.* Idẽ Scarorum ingenium, mutuęq. ſocietatis tuendę ſtudiũ ante prędictos Gręcos ſcriptores ex Ouidio, ſic declarauit Plinius. *Mihi* (inquit) *videntur mira, & quę Ouidius prodidit piſciũ ingenia in eo volumine quod* ἁλιευτικὸν *inſcribitur: Scarum incluſum naſſis nõ fronte erũpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere: ſed auerſum caudę ictibus crebris laxare fores, atq; ita retrorſum erumpere; quem luctatum eius ſi fortè alius Scarus extrinſecus videat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis.* Verſus autem Ouidij nunc manci leguntur, & corrupti quamobrem reſtitutos nobis à Geſnero non piguit aſcribere:

Amor in ſuos.

d Lib.1.c.4. & lib.11.c.17.

——Sic Scarus arte ſub vndis
Contextum ſi forte leui de vimine naſſam
Incidit, abſumptãq; dolo tandẽ pauet eſcã:
Non audet radijs obnixa occumbere fronte,
Auerſus crebrò veniens ſed verbere caudæ,
Laxans ſubſequitur, tutumq; euadit in æquor.
Quin etiam ſi fortè aliquis, dum ponè nataret
Mitis luctantẽ Scarus hunc in limine vidit,
Auerſi caudam morſu tenet, atq; trahendo
Captiuum texto ſocium de carcere ſoluit.

Captiuitatis declinatoris typus.

An dormiat

Ob tantam itaq. Scari prudentiã, per ipſum teſte Pierio Valeriano callidũ captiuitatis declinatorẽ ſignificari tradunt. Quærit itaq; Simon Maiolus Epiſcopus Vulturariẽſis nũquid ſquamas Scaro natura dederit auerſas, cũ aduerſæ in caudam exeunti plurimum ſint obſtitutæ. Seleucus Tarſenſis referente Athenæo inquit *Scarũ è piſcibus ſolũ dormire, ideoq; nunquam noctu capi, idq; fortè propter metum ei contingere.* cæterum id falſum eſſe certum eſt. An nè enim piſciũ vniuerſũ genus ſomni expers? atqui vere ꝓnunciat Philoſophus, cadere ſomnũ in omne animãtium genus: ſolis fortaſſis Teſtaceis exceptis: de quibus ſcribit, nondũ experientia eſſe cõmpertum, dormiant an non. Quamobrem Iſaccus Caſaubonus in huius loci caſtigatione, conijcit potuiſſe fieri, vt cõtrariũ ſenſerit Seleuc⁹, vereturq. ne viro docto facta ſit iniuria; ſublata negatione, & in contrariũ verſa ipſius ſententia. Legit itaq. *ſolum piſcium Scarum non dormire.* Firmant (inquit) clarè ſubiecta verba. ideò nunquam noctu capitur. Non enim ſomni hic eſt effectus, ſed aſſiduæ vigilantiæ. Ab eadem mente etiã quod ſequitur: fortaſſe (ait) à metu hoc illi vſu venit. Cedo, vtrum probabilius, metum ingentem conciliare ſomnum, an inſomniam? Rei veritas apud Oppianum Poetam, & Philoſophum de meliore nota:

Μοῦνον δ' ου ποτε φασὶν ἀνὰ κνέφας ἀσσαλίνες
Εἰς ἄγραν πεσέσθαι ἁπαλὸν σκάρον. ἀλλὰ πανύπνον
Εννύχιον κοιλοῖσιν ὕπαὶ κευθμῶσιν ἰαύειν. ideſt:

Solũ autem nunquã aiunt per tenebras piſcatores
In retia incidere mollẽ Scarum, ſed ſomnũ
Nocturnum cauis ſub antris capere.

Sic

Sic est profectò, quia negabāt piscatores capi posse noctu Scarū, induxere quidā in animū credere de illo quòd hic Seleucus narrat: nunquam Scarum dormire. Seleucus itaq; videns noctu non capi Scarum, eo tempore non minus quàm interdiù insidias cauentē, somni plane expertem esse credidit, ignarus, ideo non capi, quia non dormit (dormit. n.) sed quia in cauis (scopulorū scilicet recessibus) vt Oppianus ait, dormiēs, tutus est, quo minus capiatur. Rondeletius verò haud rectè ex Oppiano vertit eū noctu non prædari, nec in alios sæuire cæterorum more, nam neque Oppianus hoc dicit, & Rondel. ipse sui (inquit Gesner.) oblitus est cū paulò ante simpliciter (hoc est neq; interdiu neq; noctu) Scarū alios pisces vorare docuerit. Dixerat proximè retrò Oppianus pisces sibi inuicem semper insidiari nec vnquā dormire videri: Scarum tamen ex eo dormire conijciendū, quòd noctu non capiatur, vt potè in latibulo dormiens. Pisciū verò omniū *c* Aelianus ait esse salacissimū, sed salacitatis suę pœnas luere, morteq; sæpè plecti, vt mox suo loco patebit. Parere bis anno fatēdū est. Id enim omnibus saxatilibus cōmune esse *f* Aristoteles testatur. Apud *g* Athenæum, vbi σκάφρος piscis est vocalis, his verbis: *Mnaseas Fraten sis in Circum nauigatione scribit, vocales esse Cleitoris fluuij pisces; quamuis Aristoteles vocē edere solos tradiderit σκάφρον (Capriscum) & fluuiatilem porcum.* Eustathius, item Suidas, & Varinus legunt σκάρος: quam lectionem approbant Gesnerus, & Casaubonus: quorum hic reddere rationem ex eodem Athenæo conatur: apud *k* quē in Scari historia ex Aristotelis authoritate scribentem hunc piscē habere γλῶτταν ου λείαν προσπεφυκῦιαν, id est linguam non læuem, adhærentem, melius legendum censens ε λίαν προσπεφυκῦιαν: id est nō valdè adhęrentē, peculiariq; quid in Scari lingua voluisse obseruare Philosophū ijs verbis: cum sit omnibus ferè piscibus cōmune, non læuem, sed scabrā linguam habere, & adhærentē. Ingeniosa quidem ratio, sed cui Suidas aduersatur. *Non omnia* (inquit) *animalia vocē habent sed ea solùm quæ pulmones habent, & respirant. Materia enim vocis est, qui exhalatur aer. Sed neq; insecta respirāt, neq. sanguinea cassa neq; amphibia (id est, quæ, & in aquis, & terra degunt) voce prædita sunt omnia: nec ea quæ testa teguntur, vt cochleæ; nec ea quæ crustis tenuibus operiuntur, vt cancri: Ex amphibijs autem sonū edunt hipocampus, & crocodilus. Hic enim exiguum sonum edit. Pisces autem Acheoli cùm sonare videantur non sonant, neq; enim per instrumenta vocis sonum, edūt sed motu quodam branchiarum. Nam cū in summa aqua natant, multum aquæ intra branchias recipientes, easq; postea contrahentes aquā reijciunt, eaq. reiectione illam turbant: ea verò turbata, aliquid aeris recipit, qui in terram elisus sonat. Vnde fit vt vocales esse videantur. Cicadæ autem per membranam quandam pectore, & superficie insito aere elidentes alis inclusum aerem sonant, Musca verò alis asperę sunt, aerem ferientes sonant: vbi verò constiterunt, sonare desinunt. Scari quoq; ore aquā impellentes sonū edunt: in profundo autem, non sonant*. Aduersantur, & ratio, quoniam pisces omnes voce quæ lingua fit, carere certum est. Redeo ad Athenæi locū, in quo etiam notandum hoc, quod de voce ait ex Aristotele in ijs quę extant Aristotelis nō reperiri, vt, & alia multa ab eodem Aristotelis nomine citata. Scribit verò Aristoteles κάπρον in Acheloo amne vocalem esse; de quo suo loco vbi iterum locus iste Athenæi ventilabitur. Ne quis tamen temerè pro σκάφρος σκάρος viros eos doctissimos restituisse putet Oppiani authoritatem etiam adijciemus, Scarum vocalem piscem facientis, dum canit:

——Incurui Scarus incola saxi Qui motos inter pisces clamore tremendo Intonat, &c.

Deniq; & *l* Ioan Tzetzes Scarum, & Castoridem solos piscium vocales esse scribit: haud verè tamen, cum non paucos alios vocales recenseat *m* Aristoteles: Castorides autem piscis non est, sed inter cete enumeratus, quę è mari in siccum aliquando exeunt, vt verè vocalem esse nihil vetet, cùm cete omnia vocis habeant instrumenta.

Vbi dormiat. — *Salacitas.* — c *Lib. 1. Anim. cap. 2.* — *Partus.* — f *Lib. 5. Hist. cap. 9.* — *Vox.* — g *Li. 8. c. 1.* — h *cap. de Apro.* — i *Lib. 4. Hist. cap. 9.* — k *Lib. 7.* — *Vocalia animalia quæ, & quæ non.* — l *Li. 7. Varior. 47.* — m *L. 4. c. 19.* — *Castorides.*

CIBVS. HIEROGLYPHICA.

AEgyptiorum sapientes hominē voracem, siue, vt Pierius Valerianus interpretatur, ingluuiosum, & lamia laborantem significantes, Scarum pingebāt, vt *a* Orus Apollo tradidit, quoniam solus piscium ruminat, & pisciculos quotquot accesserint, deuoret: vt carniuorum esse etiam sit statuendum; sicuti ex Aristotele pariter annotauit Athenæus: ceterùm cùm id in omnibus quibus fruimur, Aristotelis scriptis nō reperiatur, nec ex ijs quæ nūc extant, liceat colligere, at nobis lōgè aliter de cibo huius piscis referat, nec Oro, nec Athenæo fidem hac in re habendam esse apparet. Sic enim *b* Aristoteles: *Victus eadem ratione non omnes vtuntur. Quidam enim carne tan ùm vescuntur, vt Cartilaginei vt* Congr,

a *In Hieroglyphicis.* — b. *Li. 8. Hi. cap. 2.*

Congri, Channæ Thunni, Lupi, Synodontes, Amiæ, Orphi, Murænæ: Mulli verò nutriuntur alga, Oʃtreis, cœno, carne: Daʃcillus cœno, & ʃtercore. Scarus autem & Melanurus alga: Salpa ʃtercore, & alga. Ecce herbiuorũ dũtaxat facit, carniuorũ præterea facturus, ſi præter herbas carne quoq; veſci exiſtimaſset, vt de Mullo diſertiſſimè tradit. Nec aduerſari nobis credẽdum cũ ait Cephalũ, & Ceſtrum ſolos à carne omnino abſtinere ideoq; & ſcarum carniuoris accenſenſum innuere: nam eo loco à carne abſtinere, & eſt à proprio genere ſibi tẽperare, & ab omni deniq; alia carne. Sed ipſum audiamus *Omnes ſeʃe mutuo deuorant, dempto Ceʃtreo; maximè autẽ Congri. Cephalus autẽ, & Ceʃtreus carne omnino non veʃcuntur.* Cẹterùm rurſus nobis aduerſatur Diphilus apud eundẽ c Athenæũ, qui, & ipſe Scarum carniuorũ facere, videtur dũ inquit, *Scarum recentẽ ʃuʃpectũ eʃʃe, quoniam lepores marinos venatur, illiʃque paʃcitur.* De cuius animãtis peſtilentiſſimo veneno, in volumine de Mollibus abundè dictũ eſt. Hoc quoq; cum præter ipſum nemo alius tradat, apud me quàm maximè ſuſpectum eſt; exiſtimandumq; Athenæum, vel quem citat Diphilum memoria lapſum (quod magnis ſæpenumerò viris contingere ſolet) id quod Mullo præſtantiſſimo quoque piſci aſcribere debebat, ad Scarum tranſtuliſſe. A Mullo autẽ Leporẽ marinũ deuorari clariſſimus teſtis eſt d Plinius, vt ſuo loco oſtendemus. Ne verò quid temere contra Athenæum citantem Ariſtotelem ſtatuiſſe videamur, adducemus aliorũ quoq; ſcriptorum teſtimonia, quibus herbiuorum faciunt Scarum, e Plinij in primis, Oppiani, ac Aeliani. Ille planè, carniuorum inficiatur, inquiens: *Nunc Scaro datur principatus, qui ʃolus piʃcium dicitur ruminare, herbiʃq; veʃci, non alijs piʃcibus.* f Oppianus *in algoʃo litore ʃubuiridibus herbis paʃci* cecinit, & mox:

——Et ʃolus pallentes ruminat herbas *Ac veluti pecudes reuocat ʃub gutture paſtum.*

Aeliano *cum alijs herbis, tum alga paʃcitur.* Ouidius *in herba, item arena* verſari dixit malim in herboſis petris, Saxatilis enĩ eſt, nõ litoralis. Quòd verò addit Rõdeletius, ſe ex diſſecto piſce didiciſſe, ventriculum pro corporis ratione habere exiguũ; ideoq; herbiuorũ dicendum eſſe, quoniã talẽ Natura dare ijs nõ ſoleat, qui integros piſces deuorant, id mihi non ſufficit, cùm vel eodem teſte Scarus varius ſatis capacẽ poſſideat, qui tamẽ, & ipſe herbiuorus eſt. Sed proſequamur. Teſtatur Bellonius Scaros ſe turmatim conferre ad pabulum, redireq; diſtento ſtomacho: phaſeolis, & piſis plurimùm inhiare eãq; ob causã à Cretenſium vulgo phaſeolos Scarouotano nũcupari. Sed is priuatim ſcribit de Scaro vario, quærendũq; nunquid Oniæ etiam conueniat. Lilius g Gregorius Gyraldus certè Pithagorã author eſt præcepiſse, ne quis Scarũ ederet, quòd τρυγηφάγος, id eſt vuę depopulator eſſet. Sed h Plutarchus hoc aliter videtur narrare, & Scarũ ita vocari poſse negat: *Neq; enim* (inquit) *licet Mullum frugiperdã, aut Scarũ vuiuorũ, aut Mugiles Labraceʃuè Seminilegos appellare, quę nomina terreʃtribus imponimus, maleficia eorũ accuʃantes: imo quæ minima etiam conʃectantes de muʃca aut fele conquerimur, horum de nullo accuʃare poʃʃis, vel maximũ piʃcem. Idcircò Pythagorei non lege tantùm ab omnibus, ʃed natura etiam ab omni innoxio abʃtinentes minimè aut omninò nequaquam vti ʃunt piʃcibus pro cibo.* i Scaliger itẽ thymo viuere Scarum ſcribit, quo authore neſcio. Oppianus verò adeo linozoſti, id eſt Mercuriali delectari, vt ea etiam capiatur.

Ariʃtoteles explicatus.
c Lib. 8.
Mullus Leporem marinum deuorat.
d L. 33. c. 1.
e Li. 9. c. 17
f Lib. 1.
Scarouotano.
g In Symb. Pythagorę.
h Lib. 8. Symp. q. 8.
Pythagorei cur piʃcibus abʃtineant.
i In comm. l. 1. Ariʃt. de plantis.

CAPIENDI RATIO.

AD Venerem inflammatiſſimum eſse Scarum diximus; idq; cum ſuo ſæpe vitæ periculo, quod fit hoc modo ex Oppiani, ac Aeliani teſtimonio. Piſcatores comprehenſæ fœmine ſummum os ad tenuem funiculum alligant, eamq; viuam per ea maris loca trahunt, in quibus Scari habitant. Conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorũ, quo ex chordis appenſo trahitur Scarus fœmina captiua. alter piſcatorum naſsæ in piſcatorio nauigio accomodatæ os latè deducit, datq; operã, vt naſſa in Scarum captum conuertatur. Ea enim ſenſim demittitur, lapide ad certam menſurã facto: mares autem nõ aliter quàm homines viſa amica furore libidinis perciti, circa eã cõcurſantes alius alium præuertere, & cõtingere ſtudet, vt ſolẽt iuuenes amantes, aut oſculum, aut vellicationem, aut aliquod aliud furtũ amatorium venantes. Piſcator ſenſim deducit fœminam rectà in naſſam, ac cum ea etiã amantes, libidiniſq; ſuæ dant pœnas. Bellonius hamis ac retibus pauciſſimos, naſſis verò plurimos capi ſcribit. Tarentinus tamen eſcas præſcribit, quibus in retia incidant. quarum prior conſtat Sepiolarum teſtulis cũ Siſymbrio viridi, quod eſt, inquit, bryon, aqua, farina, & caſeo bubulo miſtis: hac eſca vti iubet

Salacitatis pœnę.
Scarus amãtibus comparatus.

bet cùm naſſi operam nauamus: altera accipit ex phlœnis (φλοῖνος) fluuiatilis carne drachmas octo, holophaci torrefacti tantundem, caridum fluuiatilum drachmas tres, A malabachri drachmam. Omnia contuſa albumine oui excipiuntur, confectiq; inde paſtilli vſurpantur. Iubet autem aquis inſpergi, monetque ob huius eſcæ in actione celeritatem, minutos piſces non confluere. Inuenio item apud a Aelianum Scaris eſcam demitti coriandrum, & carton Sic enim nullo (inquit) negocio capi author eſt Leonides. b Martialis quoque hamo capi meminit, in quo eſca muſca eſt. Purgat autem ſe Quinctiano quod in Saturnalibus nihil præter verſus miſiſſet, dona appellans doloſas artes, quæ imitantur hamos (inquit,) *namq. quis neſcit Auidum vorata dec pi Scarum muſca?*

a l. 12. c. 42.
b lib. 5.
Dona artes doloſa.

EPITHETA.

SCarum mitem dixit Ouidius, Martialis obeſum Oppianus ἁπαλον, id eſt, mollem. Huic item φλαγόεις, id eſt lacteus dicitur, fortè à ſuauitate, ſed, & hepar album habere Rondeletius teſtatur: aliàs eidem Oppiano à colorum varietate ςικτος, βαλιός, αἰολος, ἰχθῦς appellatur. ſed hæc non ſolummodo epitheta ſunt, ſed Scari alteram B etiam ſpeciem diſtinguunt.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

NObiliſſimam Scaurorum familiam à Scaris cognomen inueniſſe Rondeletius ſcribit, fortè quòd in quibuſdam Columellæ codicibus pro Scarus Scaurus legebat. Quo enim authore id ſcripſerit, neſcio. Video autem Grammaticis Scauros eſse, qui talos pedum tumentes, ac porrectos habent. Acron in hunc Horatij locum —*Hunc Varum, diſtortis cruribus illum Balbutti Scaurum paruis fultum male talis*, Scauri (inquit) *ſunt qui extantes talos habent, alij dicunt Scauros eſſe qui habent talos inuerſos*. a Plinius à vola in pedibus deriuare videtur his verbis: *Vola* (nimirum in pede) *homini ſtãtùm, exceptis quibuſdam: namque, & hinc cognomina inuẽta, Planci, Plauti, Scauri, Panſa*. Meminit idem Plinius gemmæ quæ à Scaro Scarites vocetur, cæterùm dubitat à colore ne an ab effigie Scari nomen inuenerit: Inquit enim: *Scorpites Scorpionis aut colore aut effigie C eſt; Scarites, cari piſcis.* Rondeletius verò à Scari varij colore potiùs quam effigie ſic dici arbitratur, conijcitq; eandem eſse cum Sapphyro, vt hinc fortaſſis eadem Scari ſpecies Romæ vulgo Saphyrus vocetur, vti ex Paulò Iouio dictum eſt, & Pierius Valerianus Scarum Sapphyri gemmæ radiolos imitari ait.

Scauri vnde dicti.
Scauri qui.
a l. 11 c. 45.
Scarites gemma.

VSVS IN CIBIS.

QVo in pretio ac honore Scarus apud veteres haberetur, in exordio huius hiſtoriẹ oſtendimus. Quod verò ad carnis ſucciq; bonitatẽ attinet; cũ nõ ſolũ piſcis (inquit Rondeletius) ſit ſaxatilis, verùm etiã inter ſaxatiles primas teneat, conſtat mollis, & friabilis eſſe carnis, vt ſcribit Diphilus: ſuauem, læuem, qui facilè concoquatur, & diſtribuatur, quiq; facilem reddat aluum. Galenus quoq; Philotimum arguit, quòd cum durioris carnis piſcibus eum numerarit. Videtur autem priſcos crediſſe Scarum ex duræ carnis piſcibus eſſe; nam, & Cornelius Celſus grauiſſimus medicinæ author ita credidit: *Piſcium* (inquit) *eorum qui ex media materia ſunt* (id eſt mediocriter aiunt) *quibus maximè vtimur, tamẽ grauiſſimi ſunt ex quibus ſalſamẽta quoq; fieri poſſũt qualis Lacer-* D *tus eſt: deinde qui quamuis teneriores tamen duri ſunt, vt Aurata, Coruus, Scarus: tũ plani poſt hos etiã leuiores, Lupi, Mulliq; & poſt hos omnes ſaxatiles.* Idem Celſus Scarũ minimè intus vitiari aliàs author eſt; cõtrà Xenocrates ocyus in vẽtre corrũpi. Alex. Trallianus in curatione epilepſiæ, ſuperfluitatis expertẽ eſſe aſſerit & in hoc affectu tãquã valdè idoneũ præſcribit, & Aetius in coli dolore ex frigidis, & pituitoſis humoribus, ex cæteris piſcibus Scarũ, & Lupũ ſecernit. Quod ad apparatũ pertinet, in Creta Scaros aſſant, veru ꝑ os eius tranſfixo, vt Bellonius tradit, ibidẽq. corũ ventriculos delicatioribus herbis refertos, piſcatores liguriũt, ipſaq; ſimul iecinora, quæ pręgrãdia, inquit, & ſine vllo felle Natura conceſſit, (alter ſcribit Rondeletius) excremẽtaq. additis ſale, & aceto contereñtes. Inſipidum enim eſſe Scarum niſi cũ ſuis edatur fæcibus. Hoc autẽ edulio bibaculos Gręcos quaternos, interdũ ſenos in lectulis ſedentes poſt frequentes panis taleas intinctas, octonas plerũq; vini Maluatici amphoras exiccare. Nos itẽ à principio viſcera Scari celebrauimus ex antiquis. Rondeletius cũ qui Onias vocatur, apud ſuos aſſum in craticula

Non duram carnem habere.
Apparatus.

a Lib. 7.

edi dixisset, vel in sartagine vel, etiam elixũ, vt Aurata edi solet, Variũ quoq. paulò post sic parari testatur. Archestratus in suæ Gastronomiæ altera parte citãte *a* Athenęo assũ commendauit, quidem, sed farctum his verbis:

Scarum in Carthagine mari vicina, magnum assa,
Prius lotum: prastantem quoq; Byzantij videbis,
Sic amplum, vt rotundo scuto par magnitudine tergum sit,
Illum nactus hoc integrum (non exenteratum) *modo curato:*
Caseo, & oleo rectè cum omnia farcta fuerint,
In calido testu suspende, & deinde perassa
Inspersum sale, cymino trito, & oleo glauco
Diuinum fontem salientis modo infundens.

E

VSVS IN MEDICINA.

a Lib. 4. de cõped. med. sec. loc. c.7.
b lib. 7. c. 3
c lib. 14. c. 2
Iecoris vsus

HAbet item Scarus partes quasdã, quæ in medicinæ vsus cedũt. *a* Galenus enim ad oculorum suffusiones fel eius commẽdat, inquiens: *Ad suffusiones oculorũ. prima ferè omnium compositionũ est, quæ ex fęniculi succo & Hyenæ felle & melle Attico constat: sed fel alij aliud miscuerũt: nũc quidem in precio est pharmacum ex felle Scarorum.* Ibidẽ alijs quoq. compositionibus ocularibus fel hoc admisceri videas ad incipiẽtes suffusiones & omnẽ visus hebetudinẽ & cicatrices: sicut apud *b* Aetiũ similiter. *c* Aelianus à piscatorię artis peritis didicisse se scribit, fellis suffusione siue ictero, & arquato morbo laborãtes pristinam recipere sanitatem, si iecur Scari in cibo assumant. Ad parotidas eodem viscere Plinio teste, medici vtuntur.

F

DE TVRDO Cap. III.

SYNONYMA.

Turdi, & Merulæ piscium etymũ

TVRDVM inter pisces saxatiles laudatissimę carnis Galen. secũdo loco recẽset. Qui cùm & ipse squamosus sit, Scaro optimo iure subiungetur. Sũt inter aues carnis laude celebres Turdi etiã, ac Merulæ; nõ tamẽ à saporis cùm illis, sed à macularum similitudine, piscibus istis nomen inditum, vt M. Varro testatur his verbis: *piscẽ Asellũ non à corporis similitudine sed à colore dicimus, vt Vmbram, atq; Turdum.* Varia profectò auium nomina piscibus indidit facũda Græcia pro colorum, quibus ipsas referrent, varietate, vtiq. hoc pacto singulos rectiùs distinguere possent. In quo etymo notandum coloris nomine intelligi maculas quibus multi Turdi alioqui ab auiũ colore longè diuersis insigniuntur. Vt autẽ auis latini Turdus dicta, Græcis frequẽtiùs κίχλη, ita & piscis iste apud eosdẽ audit. *a* A Plinio medico Cyclas piscis ad pleuriticos cõmendatur, quia molli carne sit, & natura humidus & digestibilis, additq. & Ptisanã marinam nuncupari Bellonius Turdum intelligere conijcit: cęterùm Matthias Syluaticus non Plinium medicũ, sed Alexandrũ citat & non Cyclas p y, sed Ciclas per i scribit, sed vtrobiq. legẽdum est Cicle, sicuti etiam legisse apparet interpretem, qui Turdũ vertit. Apud *b* Pollucem quoq. κόχλη corruptè scriptum est pro κίχλη, quamuis vtrumq. ibi vocabulũ legatur, hoc modo: Συνόδυς, κίχλη, ἔλαψ, κόχλη, ἔλοψ, σάλπη. Credendum autem bina hæc nomina κίχλη & ἔλοψ, cum à perito aliquo in margine, emẽdationis gratia, annotata essent; ab imperito postmodum alio, in textum ascita: nam ἔλοψ, & κίχλη piscium quidem nomina sunt, ἔλαψ, verò, & κόχλη nihil significant. Multis præterea alijs nominibus Turdum fuisse appellatum Pancrates apud *c* Athenæũ tradit: & Nicander πολυώνυμον, id est multis nominibus præditũ cognominat. Nunc verò synonima non inueniuntur. Pancrates quidem etiã σαῦρον, & αἰολίαν dici author est, nominibus equidem ęquiuocis, cùm sit σαῦρος piscis sui nominis, qui multis Lacertus appellatur: αἰολίν verò Numenio Coracinus, & Scarus Nicãdro αἰολος, vterq. à varietate colorũ, vt & Turdus ob eandẽ rationẽ id nominis obtinuerit. Berziticon & Verziticon Syluaticus Turdũ exponit; sed cuius dialecti, ea sint vocabula, ignoramus. August. Niphus in 2. historiarum Aristotelis, dum Turdum piscem à Liguribus Asellum, à Romanis Scarmum, & Merluzum vocari scribit, quàm ineptissimè cum Asello Turdum confundit. Rondel. apud suos (Mompelienses) Prouinciales, Italos & Hispanos latinũ Turdi nomẽ retinuisse; à cæteris verò Gallis Vielle dici ait, ipse tamen duodecimũ suũ Turdũ priuatim

Κιχλη.
Cyclas.
a L. 5. c. 13.
Ptisana marina.
b Lib. 6. c. 9.
Pollucis locus castigatus.
c Lib. 7.
Saurus.
Coracinus.
Berziticon.
Niphierror.
Vielle.

G

H

A tim Vielle nominat, & vndecimum quidam Durdo. Veneti teste Massario nunc piscem Merulam falsò dicunt, & è contrario Galliæ piscatores nonnulli Merulã piscem teste Rondeletio Tourd, haud distinguentes à Merula Turdũ, vti neque Massilienses, quibus vterque piscis referente Petr. Gillio Roquaudos dicitur. Rochau autem commune saxatilibus omnibus nomen esse in Scaro ex Rondeletio annotauimus. Veneti, vt Bellonius notauit, Turdum appellant, qui Massiliensibus falsò Vmbrina vocatur: Turdum tamen esse negat quoniam vndãtes in tergore ac transuersas lineas gerat, & Coruũ duabus, quas in tergore, & sub mento habet, pẽnis referat. Eum verò qui inter Genuensium Lagionos peculiariter Turdus dicitur, hunc reuera Turdum esse vocatum propter colorem, qui cùm ex ruso in melinum vergat, ad viridem tamen inclinet.

Durdo. Pesce Merula. Rochau. Turdus qui Bellonio.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B Solus Columella inter veteres complura Turdorũ genera dari meminit: quot autẽ, & quæ ea sint, non declarauit. Præcauendum autem monet Saluianus, ne omnes picturatos pisces Turdos vocemus, quod ignarum (inquit) ichthyopolarũ vulgus plerumq. facit, qui Percas, Hiatulas, Merulas, Pauones, similesq. depictos pisces alios cũ Turdis implicant: quem errorem facilè euitari posse autumnat, si Turdorum piscium aluũ Turdi auis instar, variam maculosam vè esse aduerterimus; eosq. quibus aluus maculosa nõ est, & carne etiam minus suaui sunt, hinc eximerimus. Cæterùm verorum ac genuinorũ Turdorum cum plura sint genera, vt quot sint, quomodo internosci debeant, nobis inotescat, primariam eorum differentiã à corporis figura atq. magnitudine desumit, indeq. duo prima costitui genera ait: aut enim minorem, & latum esse Turdum; aut maiorem, & oblongũ: & quemadmodum (inquit) maioris distinctionis gratia, hunc maiorem, illum verò minorem Turdũ appellare possumus, ità nõ solum vterq; proprijs pingitur coloribus, sed rursus etiam maior colorũ varietate subdiuiditur in viridem, & rubrum: ita vt tria sunt Turdorum genera, minorum vnum: maiorum verò duo, viride scilicet, & rubrũ. Rondeletius verò duodecim species pinxit, nos, & alios addimus. Nõ enim tria tantummodò genera dari arbitramur, cùm longè aliter prẹter allata Columellẹ verba indicare videãtur epithẹta, quẹ

Turdi vt inter alios pictos pisces dignoscantur.

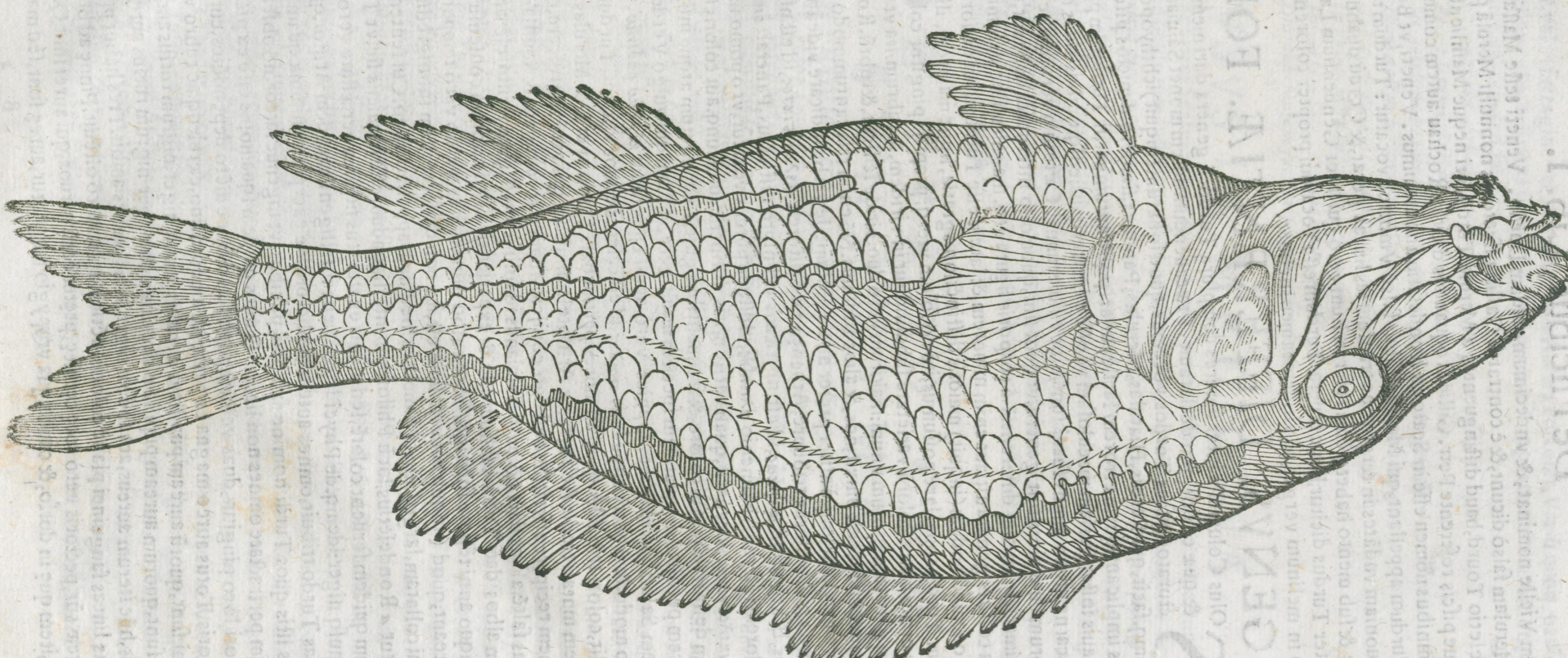
C Turdo pisci veteres tribuerẽ, Athenęo ex Aristotele μελανόστικτος, id est, nigris maculis varius, Erathosteni πέρκας, id est, nigricans vel nigro distinctus, Pancrati οἰνώδης, quasi vini colorem referens, Numenio ἁλιειδής, id est, purpureus vocatur, vt optimo iure Phauorinus ποικιλόστικτον vocauerit, quasi varijs notis distinctũ, cuiuscunq. aut coloris sint. Iouius Turdum definit subuiridi colore, & frequentibus guttis variegatum atque insignem. Videtur autem peculiarem quandam speciem intelligere, vt illum qui vulgò Verdone appellatur, quem Saluianus exhibet. Lippius verò apud Oppianum κίχλῳ ῥαδινῷ, id est celerem, quo modo, & Anacreon ῥαδινὰς πώλους, id est celeres equos vocauit, Turdum viridem transtulit, colori tribuens, quod ad mores pertinebat. Turdos verò, & Merulas alio in aliũ colorem mutati tradit Aelianus, ex Aristotele nimirum qui vere nigrescere, deinde suã albedinem recipere asserit, hoc est ego conijcio, suum n. torem, nam, & Squillas ijs annumerat quas saltẽ albas dari nõ puto. Saluianus id solùm intelligere Aristotelẽ arbitratur, quod cùm albos dari Turdos falsum esse, & experientia, & piscatorum consensu certũ sit, Turdi reliquo anni tẽpore subnigri, siue ex albo nigrescẽres, verno verò tempore nigriores appareant; quod (inquit) vt verissimũ est, ita non dedecet illam subnigredinem huic nigre

Epitheta. Verdone. Lipij error. Quomodo colorem mutare dicantur.

D dini collatam, largo loquendi modo albedinem appellari ab eo. Cui sententię astipulari videtur a Rondeletius, locũ Philosophi intelligendum esse inquiens sic, vt Turdi, & Merulę suum quidem seruent colorẽ, sed magis exaturatus sit circa ver; æstate verò magis dilurior minusq. niger: idemq. de Phycide, & Mæna intelligendum. Idem Aristot. quaternas branchias Turdo tribuit, omnes autem duplici ordine excepta nouissima. quam notam in omnibus istis quos Turdi nomine exhibeo, piscibus, vt ingenuè fateor, nõ obseruaui. Manibus enim pertractare omnes non licuit. Omnes quidem squamosos esse ex picturis patet. Qui priori loco pingitur, duas veluti apophyses haber è mẽto dependẽtes, cutaceas, sub flaui coloris. Totus aureo magna ex parte itẽ amethestino, cæruleoq. ac rubro variat. Oculi maximi sunt, quorũ auream pupillam circulus ambit niger, nigrum rursus aureus, aureũ cęruleus, hũc iterum aureus, ac tandem niger, alius omnes ambit. Tres habet pręceteris conspicuas lineas sanguinei planè coloris, dẽticulatas, vt icõ ostẽdit. Pinnę ad brãchias omnino aureæ sũt, pectoris verò totę cęrulee, prẹter earũ neruos, qui aurei sunt, Quæ [illegible] ab ano est, item quę in dorso, & cauda, qua vropygio iunguntur, aureę sunt, sed mac[illegible] san

a cap. 3. de Merula. Turdorũ ab authore obseruatorum descriptio Turdus primus.

Turdus ab Authore obseruatus primus.

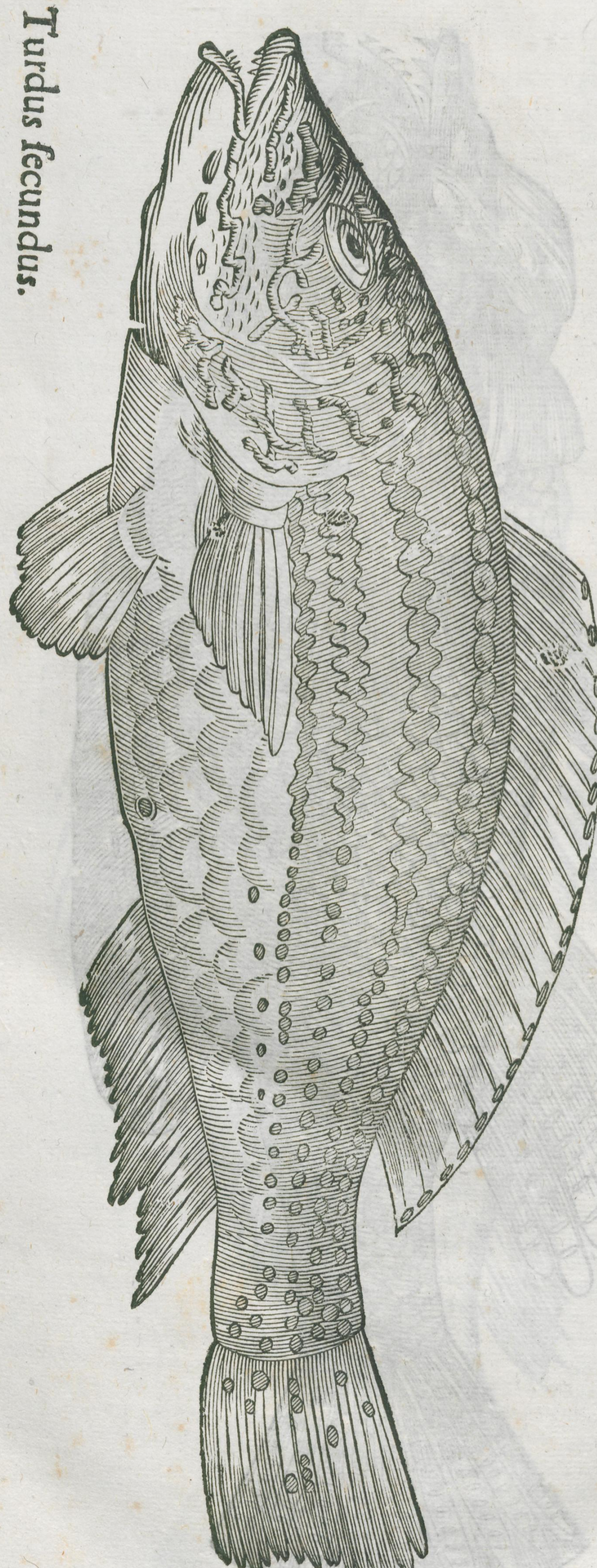
Turdus secundus.

A

B

C

D

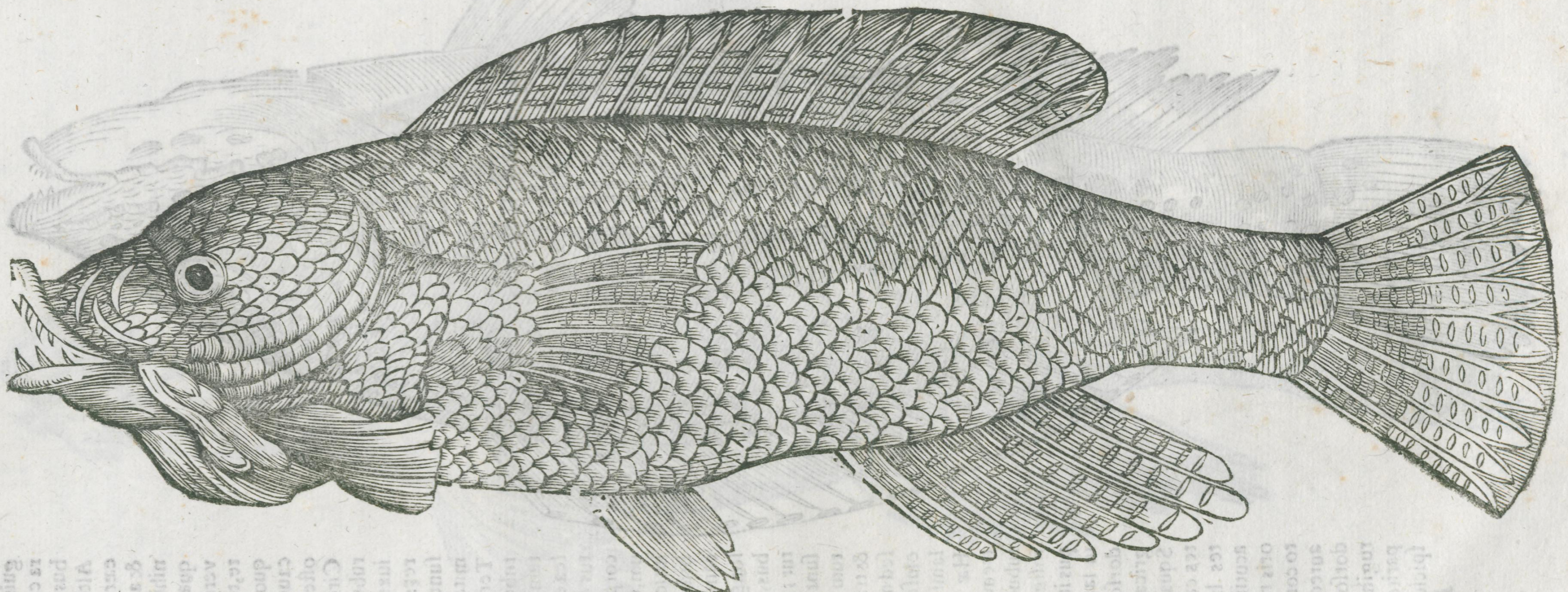

guineis respersæ : cętera cęruleę. Caret dentibus. Os intus ruberrimũ. Alter totus quoq. aureo, cæruleo, rubroq. variat, & ad latera pręterea nõnihil candicat. Maculæ quas toto corpore, tum vermiculares, vt in capite, tum rotundæ, vt reliquo deinceps corpore, cauda & dorsi pinna, icõ ostendit, cæruleæ sunt. Circuli oculorum modò rubri, modò aurei. Pinnę iuxta branchias totę aureę: quę verò in pectore sunt, & ab ano, in extremitatibus sũt cæruleæ. Tergoris pĩna ex aureo rubet, sicuti & cauda quę tamen in extremo cęrulea est. Vtrinque dentatus est. Tertio caput pro corporis portione paruum, totum cærulei, sed dilutioris coloris præter brãchiarũ opercula quæ candicant, maculisq. oblongis, & semicircularibus, aureis consperguntur; cuius pariter coloris sunt cæterę lineę per totum corpus decussatim, & trãsuersaliter ductæ, sed minus splendentes: eiusdemque denique calami siue nerui pinnarũ. Hæ verò omnes in extremo cæruleæ, cætera subuirides, maculisque insignes rubicũdis. Corpus item subuiret, magis in lateribus, minus in dorso, quod ex viridi nigricat: venter albicat. Squamarum extremitates cæruleæ sunt. Dentes habet maximos & acutissimos, ingẽtemque oris rictum. Quartus toto corpore, sanguineo aureoque distinguitur: dorso excepto qđ ex ferrugineo nigricat: sicuti pariter quę ꝑ corpus cõspiciuntur maculæ. Idẽ

Turdus tertius.

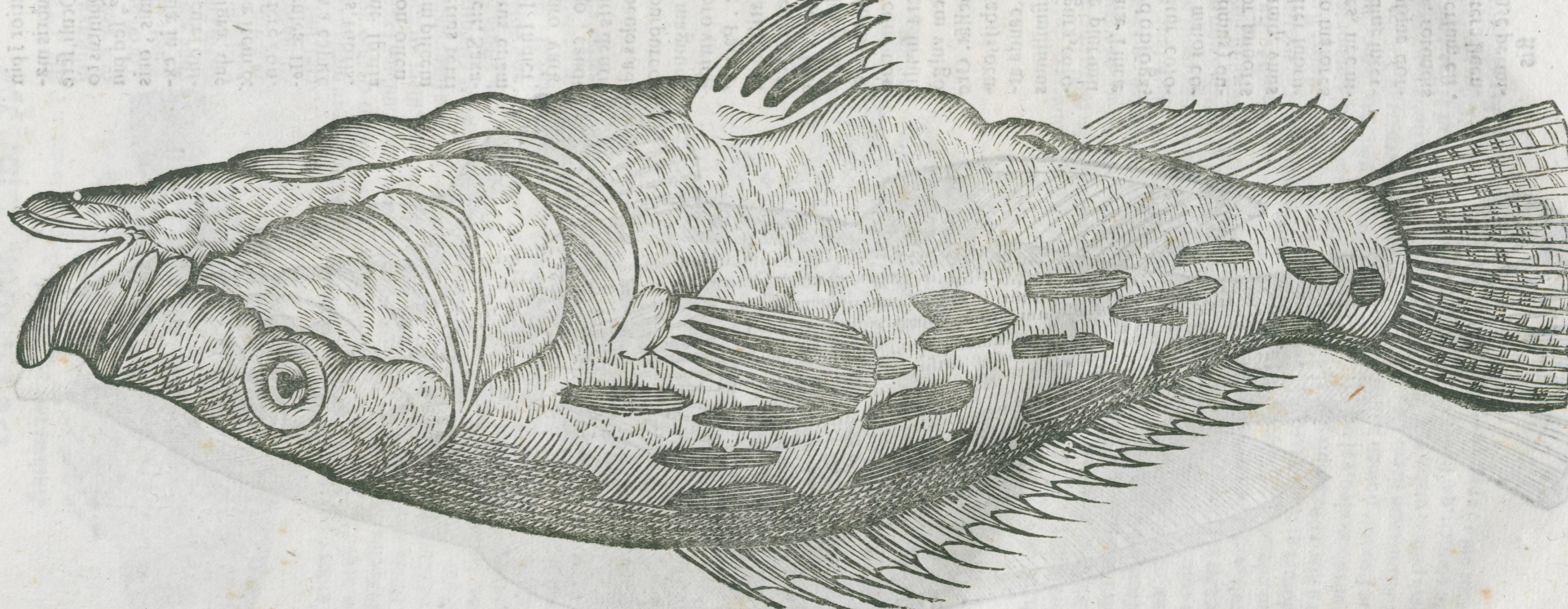
Turdus secundus.

Turdus quartus

Turdus Authoris tertius.

Turdus Authoris quartus.

20 color, sed multò dilutior ĩ pinnis & cauda, sed q̃ rubris maculis insigniuntur. Oculi, ferè vt in Aurata aurei. Quintus totus ruber est saturat⁹, sed pinnæ & cauda in extremis, oris cæruleæ sunt. Maculæ in extremo tergore cõspicuæ, oniscis non absimiles, nigræ: quę verò in capite, longæ item & Serpentis in morem ferè contortę cernuntur, cæruleæ Πολύγραμμος est lineis a capite ad caudã rectâ ductis, rubris. Inter lineas quę sunt spatia cãdicant. Cætera icon ostendit.

Turdus quintus.

Huic congenerem piscem puto, quem Rondeletius tertium Anthiæ genus facit. Saxatilis (inquit) est, totus etiam purpurei coloris vel Indici, corporis forma Scaro vario similis, corpore longo, cauda crassa, serratis & acutis dentibus. Labra habet: oculos admodum rotundos, purpureos & rubros: podicem magnum, è quo intestinum rubro viridique distinctũ excidit. Partib⁹ internis cæteris saxatilibus similis est. Est carne tenera, fragili, sicca, optimiq. succi.

Anthias tertius Rondeletij.

Huc itẽ referendus Turdus Saluiani maior, totus subrubens magna ex parte, cuius iconẽ non exhibet; quòd cætera similis sit viridi Turdo quem vulgò Romę Verdone appellãt. Ore (inquit) dentibus, labijs, oculis, branchijs, pinnis, cauda atq. interaneis minori simillimus est, corporis verò figura, colore atq. magnitudine plurimũ differt. Non enim latæ Tincæ figura est, vt ille, sed oblõga, nec eisdem depingitur coloribus. Nam cùm hic maior coloris ratione (vt diximus) duplex sit, neutri color minoris conuenit: horum namq. vnus totus viridis est, alter subrubet: & veluti hi duo maiores rebus reliquis similes, nec nisi viriditate & rubedine internoscuntur: ita vtriusque dorsum maculi paruis, rotundis atq. cęruleis conspersum est. Venter verò ac latera liuentibus maculis confusè permistis

Turdus maior Saluiani.

Turdus viridis Saluiani.

Turdus Πολύγραμμος siue quintus

E

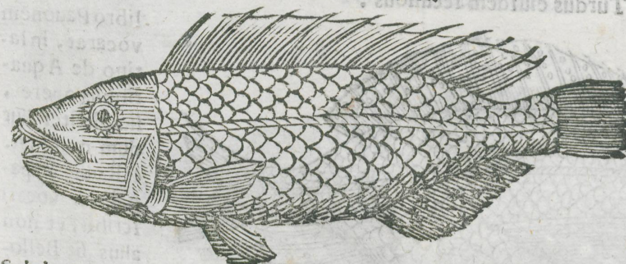
F

G

H

A

Anthias tertius Rondel.

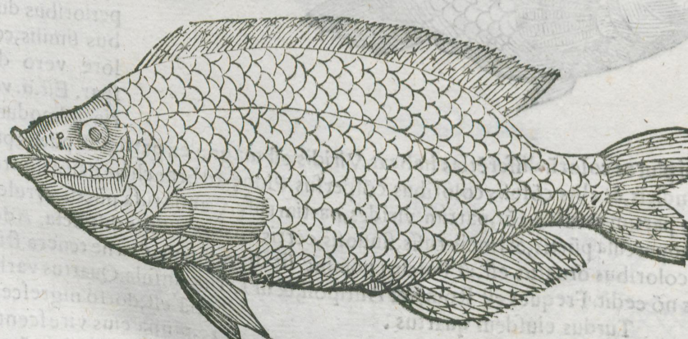
stis (Turdi auis more) insignita conspiciuntur: qua vna nota minori. Turdo similes sunt, atq. Turdi dicuntur. Differunt postremò à minori etiam magnitudine, nam cùm ille palmi mensuram non excedat; hi ad cubitalem aliquando excrescunt. Minor eiusdem Saluiani Turdus (vulgò Tordo Romæ) rostro est satis acuto, ore mediocri, dentibus validis, recuruis, atque serratis, labijsq. crassis: oculis magnis, & aureo circulo pupillam ambiẽte insignitis. Branchias habet vtrimq. quaternas, easq. duplices, nouissima excepta, vt *a* Arist. author est. Pinnæ duæ ad branchias, & aliæ duæ in ventre, vna scilicet vtrimq. In dorso vna singularis ad caudam ferè vsq. deducta. Imo etiam ventri alia vna singularis, & minor à podice subnectitur. Cauda quoq. in vnam, & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnosus est, & amplus. Intestina etiam crassa, & lata sunt. Hepar pallet, eiq. assuta est fellis vesica. Squamis mediocribus tegitur, & latiusculus piscis, est minori Tincæ non absimilis, atq. totus picturatus. Caput enim, dorsum, cauda, a q. pinnæ ex cineraceo nigricant: latera verò cineracea, & venter subalbidus liuentibus maculis nullo ordine inter se permistis, Turdi auis modo, consperguntur. Prior modò Rondeletij Turdus admodum varius est, minus tamen

Turdus minor Saluiani.

B

a lib. 2. Hi. cap. 2.

Turdus Rondel. primus.

C

quã ipsius tertius. A plurimis, ĩquit, Turdo dicitur. Notas habet insigniores, quibus à quouis nullo negotio discerni potest. Estq. non admodum Cinædo dissimilis, minor paulò, & latior, ad Auratæ figuram accedens dentibus recuruis (haud satis eos in figura exprimit) pinnarum situ, numeroq. cæteris saxatilibus similis. Labra habet crassa, & rugosa: cauda non in duas pinnas, sed in vnam latam definit, quæ maculis nigris, & ruffis insignis est. In reliquo corpore colore est vario, vnde αἰόλος dictus. (Infrà vndecimum vulgò in Prouincia priuatim Auriol, quasi αἰόλον vocari scribit.) Dorsum fuscum est, venter ex albo liuescit. Pinnæ ad branchias auræ sunt: ad podicem, & in tergo flauæ, nigris, cæruleisq. maculis aspersæ. Oculi magni sunt, rotundi, pars oculis subiecta varijs coloribus est illustris. Partibus internis ab alijs saxatilibus non multum differt. Carne est tenerrima, & friabili. Ob insignem teneritatem à multis negligitur. Optimus assus in craticula, vel in sartagine coctus. Refrigeratus firmiore est carne. Ex aceto vel mali arantij succo edendus; priusquam coquatur, sale conspergendus, vt gratioris sit saporis. Secundi Turdorum generis altero loco pictum rectè censeri posse existimat Rondeletius, videlicet qui à suis distinctionis gratia Pauo nuncupatur, priori similis, maior tamen plerumq. Colore ex viridi cæruleo, vel indico, colorẽ colli Pauonis referente in pinnis omnibus, & in cauda. Hinc Pauonis nomen posuit, veteres imitatus, qui Merulas, & Turdos auium nomina piscibus dederunt, cum liceat cuius rebus anonymis, & nouis noua nomina ponere. Cæterum Pauonem piscem etiam D. Ambrosius nominauit, & Isidorus Hispalensis, quem Saluianus eum esse conijcit, qui Romæ ex Turdorum etiam genere (ni fallor) hodieq. Papagallo, id est Psittacus vulgò appellatur, de quo mox subinde à Turdis. Et Bellonius piscem quem

Turdus primus Rond.

D

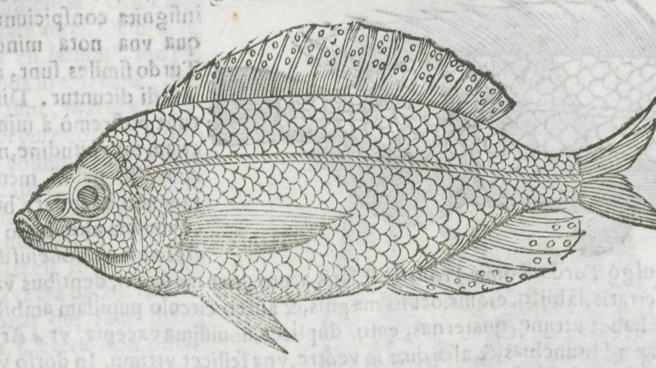
Caro eius qualis.

Turdus Rõdelet. secundus.

Etymum.

in

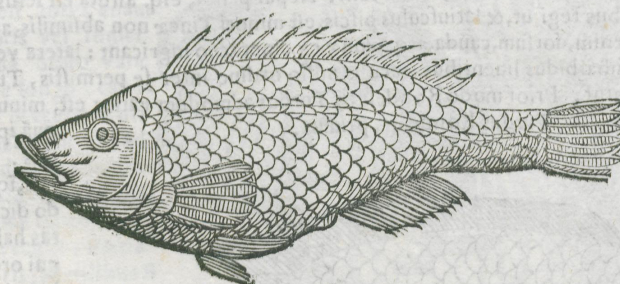
Turdus eiuſdem ſecundus.

in Gallico ſuo libro Pauonem vocarat, in latino de Aquatilibus opere, ſimpliciter Turdum nominat. & Romę Papagallum vocari ſcribit; vt non alius ſit Bellonij Turdus quã Saluiani Pauo. Rondelet. Pauo carne eſt molli, friabili, tenera: viſcidi tñ aliquid habere videtur inter ſaxatiles. Tertius eiuſdē Turdus à nõnullis Minchiadi re, .i. ferculũ regiũ appellatur: ſuperioribus duobus ſimilis, colore vero diſpar. Eſt.n. varius admodum,

Tertius.

Turdus eiuſdem tertius.

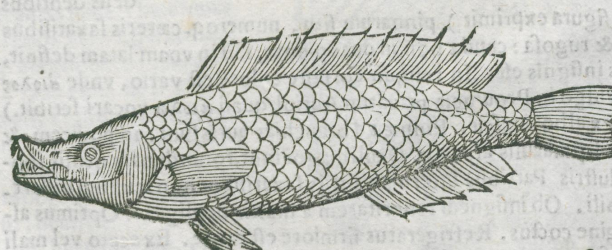

vixq. vllus eſt qui plures colorũ differẽtias habeat. Viridis eſt magna ex parte, ſed pũctis purpureis, cęruleis, indicis, & alijs cõfuſis coloribus cõſperſus. Pinnę ad branchias flauæ ſiue ruſę sũt, alię omnes partim cerulee sũt, partim virides, partim ruſę. Cauda ruſa pũctis cęruleis notata. Brãchiarũ opercula pũctis, & lineis ruſis, ſinuoſis, certis ſpatijs diſſitis diſtincta. Adeò varijs, & iucũdis coloribus ornatus eſt, vt Pulchri nomine ſit digniſſimus. Carne tenera, friabili, delicata alijs nõ cedit. Frequẽs eſt Romę, & Antipoli, & in Lerino inſula. Quartus varius etiã eſt, dorſo nigreſcente, pinna eius vireſcente: ventre, & lateribus flaueſcentibus. A branchijs ad caudã lineæ virides ductæ ſunt. Pinnarum quæ in ventre infimæ cæruleæ ſunt. Hunc in Prouincia vel circa Monſpelium, vulgò Perroquet, id eſt, Pſittacum appellari tradit, quòd ea ſit

Pulcher.

Quartus.

Turdus eiuſdem quartus.

coloris varietate qua auis illa Indica. Haud tamen idem eſt piſcis, cum Saluiani Pauone, vt vtriuſque deſcriptionem conferenti facilè innoteſcet. Similem ſuccum gignit cum cæteris ſaxatilibus. Facilè concoquitur, quòd tenera ſit ſubſtantia, & friabili. Quintus Gobionem flauum refert, hoc ab eo diſcrepans, quod lineam albam ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aſperſus eſt Gobius, caret. Pinna quoque vnica in vẽtre, neq; diuiſa, quam habet Gobius. Turdus iſte colore aureo eſt, nec drffert ab alijs carnis teneritate. Sextum genus quinto omnino ſimile, niſi quòd huic linea ab oculis ad caudã ducta non alba eſt, ſed cærulea, roſtroq. eſt longiore, & aquilino, Septimum à Prouincialibus Cero dici, maximè Antipoli, & ſuos ſpeciem vnam Turdi ſimiliter vocare idẽ Rõdeletius

Caro qualis.

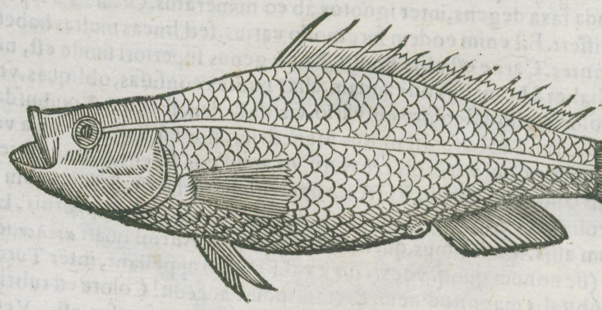
Quintus.

Sextus.

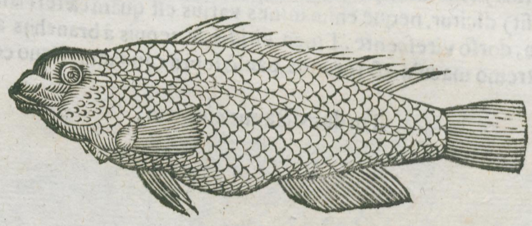
Septimus.

Cero.

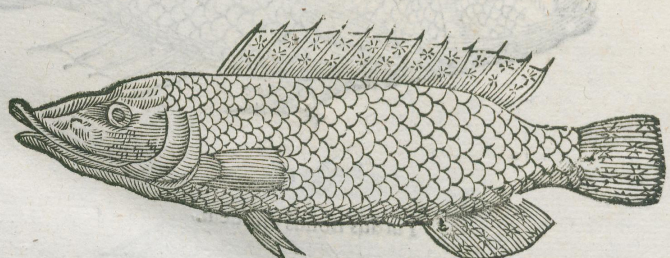
Turdus quintus eiusdem.

Turdus eiusdem sextus.

Turdus eiusdem septimus.

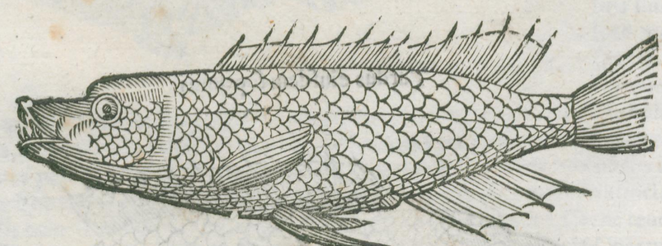
D letius tradit,conijcitq; eundē esse piscē cum eo,qui Athenæo κηρίς dicitur licet aliquā
do suspicatus sit locum hunc mendosum esse ,& pro κηρὶς legendum κίχλη, ea ratione ad
ductus,quòd neminē vnquam ex his qui de piscibus scripserunt,piscē sic nominasse me-
minisset:tū quia hoc loco,cū de Scaro dixisset,commodè κίχλην,id est, Turdum subiun-
xisse videretur.Cū verò quæ sequuntur,accuratiùs cōsideraret,omnia quæ hic dicūtur,
parū Turdis omnibus conuenire animaduertit, quæ causa ipsi fuit mutandæ sentētię.Lo
cus sic habet apud *b* Athenæū: ἡ δὲ καλουμένη κηρὶς ἁπαλόσαρκος, εὐκοίλιος, εὐστόμαχος,
ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς παχύνει καὶ σμήχει,id est.Cæris quę dicitur,tenerę est carnis,aluo facilis
stomacho grata,succus ipsius incrassat,& abstergit.Trallianus verò etiam κηρίδα præter
Athenæū nominat,& in dysēteria hepatica ex intēperie frigida præscribit, & rursus in
colico affectu,& in eo Athenæo aduersatur,quòd inter pisces duriore carne,Orphum nē
pe,& Glaucum enumeret. Apparet autē à careo colore nominari,& Turdus iste Rōdel.
coloribus quidē varijs insignis est, sed dorso aureo,viridibus maculis consperso,ventre
cādicāte,lineis rufis,& tortuosis,nullo ordine dispositis notato.Tales ferè cernūtur buxi

Ceris Athenæi.

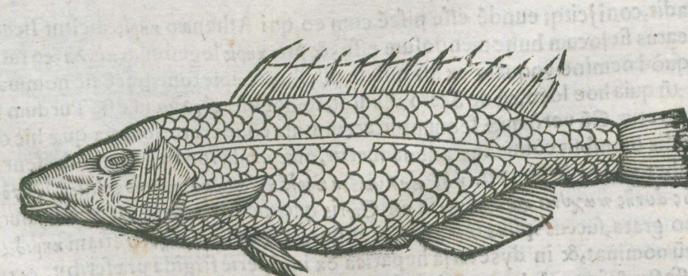
a Lib. 8.

Scirrhis. vel iaſpides, labra viridia ſunt, branchiarum opercula purpureum quiddam habent. Cauda,& pinnæ magna ex parte cæruleæ ſunt. Idem fortè cum hoc Vuotono Scirrhis vocatur, circa nuda ſaxa degens, inter ignotos ab eo numeratus. *Octauus.* Octauus à ſeptimo hoc non admodum differt. Eſt enim eodem ferè modo varius, ſed lineas multas habet in ventre ſeſe interſecantes. Carne eſt alijs ſimilis. *Nonus.* Nonũ genus ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd lineã candidam habet à branchijs ad caudam, alias multas confuſas, obliquas, vt Ceris, quæ aurei ſunt coloris, alioqui colore eſt vario, viridi,& flaueſcente. A quibuſdam Gaian, ab ilijs Bille dicitur, à Monſpelienſibus Meneſtrier, hoc eſt Tibicen, quia varijs eſt coloribus tibicinum ritu, qui verſicolori habitu vti apud eos ſolent. *Tibicen.* Carne eſt tenera,& friabili. *Decimus.* Decimus colore eſt viridi. Extrema operculi branchiarũ, & pinnarum ventris purpuraſcunt: oculi rufi, venter ex albo flaueſcit: ore eſt paruo, labriſq. paruis. Eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum alijs. *Vndecimus.* Vndecimus, quem Monſpelienſes Auriol quaſi αἰόλον, id eſt varium, alij Gaian (ſic nonum quoq. vocari dixit) alij Durdo appellant, inter Turdos maximus ad Lupi cubitalis magnitudinem, & craſſitudinẽ accedit. Colore eſt rubricę, qua pro terra Armenia vtuntur: multis nigris, & liuidis maculis reſperſus eſt. Ventre eſt plumbei coloris, labris magnis. Colorum duntaxat varietate à Turdo ſeptimi generis differt. *Duodecimus.* Duodecimus iſte ac poſtremus in Turdorum genere referendus mihi (inquit idem Rondeletius) videtur, qui vulgò Vielle (ſuprà Turdum in genere à Gallis Vielle vocari ſcripſit) dicitur, neque enim minus varius eſt quàm cæteri iam deſcripti. Capite eſt cæruleo, dorſo vireſcente. Linea viridis,& tenuis à branchijs ad caudam ducta eſt, in cuius extremo macula eſt rotunda, paulò ſuprà caudam: reliquo corpore.

Turdus octauus eiuſdem.

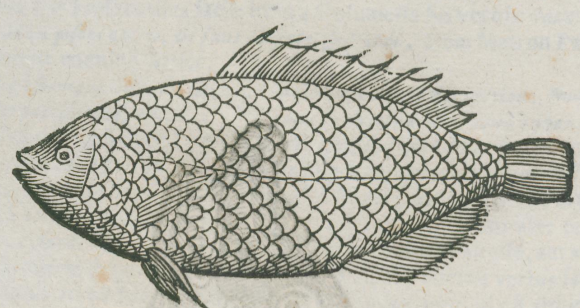

Turdus nonus eiuſdem.

rube-

Turdus decimus eiuſdem.

Turdus vndecimus eiuſdem.

Turdus duodecimus eiuſdem.

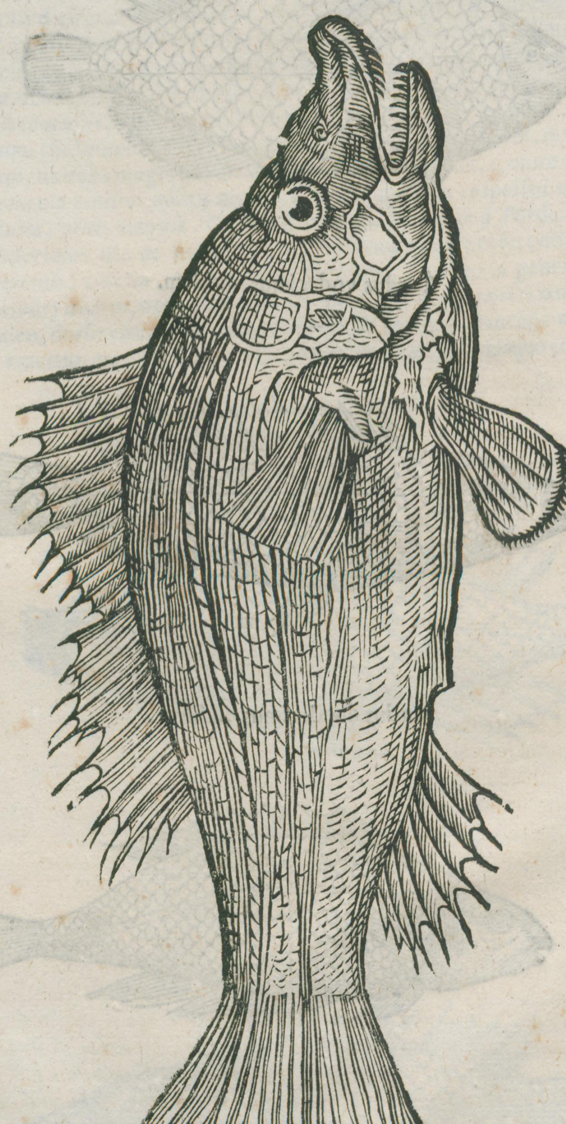

D

rubeſcente. Pinnæ varię, ſed maiori ex parte purpureæ. Quarto Rōdeletij Turdo aut tertio noſtro cognatus videtur piſcis, cuius imaginē, qualē Venetijs (vbi Porga ſi bene, inquit, ſcribo, vulgo vocatur,) Geſnerus nactus eſt. Colores in pictura ad eū data, huiuſmodi ferè ſunt. Dorſū & laterū dimidia pars ſuperior, fuſci ſūt coloris, maculis crebris, ſubnigris variantibus, Lineæ tres aut quatuor cæruleæ à brāchijs ad caudā tēdunt. In oculis circuli duo aurei pupillā ambiūt, inter quos medius vnus fuſci coloris eſt. Caudæ etiā maiori ex parte cæruleus eſt: qui color etiā pinnarū ad branchias, & in capite circa infra-

Turdus à Geſnero obſeruatus. Porga.

Turdus à Geſnero obſeruatus.

que branchias apparet. Eodem dimidia pars dorſi pinnæ anterior pulchrè pingitur, poſterior verò pars cùm flaua ſit, cærulei coloris maculis diſtinguitur. Laterum pars dimidia inferior flaua eſt, & maculis ſubruffis variatur. Pinnæ ad branchias fuſcæ binæ in ventre, & vna à Podice, flauæ ſunt. Reliqua apparent.

A

LOCVS. MORES. CIBVS.

EX ſaxatilium numero Turdum eſſe ex Galeno diximus. Et Diocles apud Athenæum Turdos ſaxatiles facit: item *a* Columella his verbis: *Saxoſum mare optimè ſaxatiles piſces nutrit, vt ſunt Merulæ, & Turdi*. Item Matron Parodus, dum canit in deſcriptione conuiuij Attici.

a L.8.c.16.

Κίχλας δ᾽ ἑξείης ἡβῶντορας ὑψιπετῆεις, Καὶ πέτρας καταβοσκομένας, θυάδας δ᾽ ὑδατίνας.
Deinde Turdos pubeſcentes, altiuolos Inter ſaxa cibum quærentes aquatiles Thiadas.

Quæ verò ſaxa amet, oſtendit Oppianus, non quælibet, ſed quæ muſco, ac alga operiuntur, incolere inquiens; quo loco Lipius μυία imprudenter murices tranſtulit. *b* Ariſtoteles verò piſces marinos in pelagios, & litorales (προσγείους) diuidens, Turdum inter litorales recēſet, à citatis authoribus haud diſſentiens; cum inter litorales omnes quoq. ibi alios ſaxatiles referat. Aliàs enim litora marium aut cœnoſa ait eſſe, aut arenoſa, aut ſaxoſa, in ſaxoſis autem degere Turdum: & alicubi rurſus diſertis verbis ſaxatilem vocat, & ex eodē Plinius. In nādo fortis eſt, & velox, vnde ὑψιπετῆεις, id eſt altiuolos & θυάδας, id eſt Bacchas κίχλας Matron Parodus dicebat, hoc eſt, qui leuibus, & varijs & celerrimis in mari circa ſaxa natationibus veluti volare, & Baccharum inſtar diſcurrere videntur. Vagabundus tamen non eſt, nec longè à ſaxoſis domicilijs recedit, vt Saluianus refert, Galeni puto authoritate fultus, cui Turdus ex ſaxatilibus eſt, qui nunquam loca mutat. Teſtatur idem Saluianus non ſola viuere alga, ſoliſuè herbis, ſed & carniuorum eſſe, piſciculis enim, ſepiolis, loliguncul is, minoribuſq. cruſtatis etiam veſci. Et ſi verò Turdus in nullis non marium litoribus reperiatur, in Ponto tamen cum Merula, ſi *c* Plinio credimus deſideratur. Clauſtra fert marinis incluſus piſcinis, quod meminit *d* Columella: *Turdi* (inquit) *complura genera, Merulaſq. & auidas Muſtelas, tum etiam ſine macula (nam ſunt, & varij) Lupos includimus*. Hyeme reliquorum ſaxatilium more coniugatim latere aiunt, & fœtificare. Quod verò Oppianus ſcribit Merulam & Turdum ſpecie non differre, Merulam verò marem eſſe, fęminam Turdum, ceu à vero alienum reijcimus; nam præterquam quod cæteri authores ſpecie diſtinguunt eos, ita quotidiana experientia reclamat, cum in vtrorumq. alijs oua, alijs ſemen verno potiſſimum tempore obſeruemus. Impoſuit fortaſſis tanto Philoſopho formæ ſimilitudo, & nomenclaturæ terminatio, quæ in Merula Græcis maſculina eſt, in Turdo fęminina, vnde fit vt hodieq. piſcatores horum piſcium nomina permutent.

B

Lippij error

b L.8.Hiſt. cap.13.

Litorū varietas.

c L.9.c.15.

d L.8.c.17.

Turdū, & Merulā ſpecie differre

C

VSVS IN CIBIS.

IOuius Turdos, & Merulas in aquatiliū genere non eā ſcribit habere ſaporis nobilitatem, quam eiuſdē nominis auibus veteres tribuerunt; ſiquidem (inquit) & Turdi admodū inſulſi ſunt; & Merulæ (vt Athenæus ait) difficillimè concoquantur. Qua in re non parum decipitur Iouius. Quod enim Athenæus Coccygi, id eſt Cuculo tribuit ille ad Coſſyphum id eſt Merulam tranſtulit. Turdū autem ſaporis gratia apud veteres fuiſſe cōmendatum prę cęteris haud obſcurè innuit Columella, inter pręſtantiores (quorū pretia, vt ipſius verbis vtar, vigent) piſcinis includendos numerās: idq. Plinius cōfirmat his verbis: *Turdus inter ſaxatiles nobilis*. Hoc tamen Iouio concedit Saluianus, quòd hac noſtra ætate nuſquam ferè ſuauitate commendetur, aut in multa ſit exiſtimatione. Quamobrem cum multa Turdorum ſint genera, carnis bonitate inuicem differre credēdum eſt. Galeni aliorumq. medicorum teſtimonio, nō ſolum mollem, ac teneram, ſed friabilem quoq carnē Turdus habet, boniq. ſucci, & concoctu facilem, valetudinarijs atq. ipſis quoq. ægrotantibus, non minus quam aliorum ſaxatiliū, in cibo aptam. Alexan. *e* Trallianus de victu agens pleuriticorum: *Si æger* (inquit) *infirmus ſit, & cibum faſtidiat, aſſumat licebit de piſce, præſertim Turdo, virium ratione habita. Eſt autem hic piſcis & tener, & humidus, cōcoctu facilis, & ſi fortè Ptiſanam marinā ipſum nomines, non erraueris, adeò recrementi expers eſt alimētum, quod ex eo capitur.* Idem Trallianus in cura epilepſiæ κίχλην, id eſt Turdum inter piſces numerat, qui ſuperfluitate vacāt: quo loco latinus interpres imprudēter reddit ſturnū. Gariopontus haud cōtemnendus ſuo ſæculo medicus, inter alios piſces Turdos cōcedit in hydrope. Vbi verò apud Aetium in colici affectus curatione à frigidis, & pituitoſis humoribus legitur vulgò: *Scari, Turdi, & Gobij tenerrimi quidē ſunt, & facilè ſecedunt: alimētum autem plurimum roburq. corpori adunt*, negandi vocula deſiderari videtur; nā & Oribaſius, & Xenocrates molli quidem etiam carne eſſe teſtantur, probumq. creare ſuccum, ſed

Iouij error.

D

e lib 8.c. de pleuriti.

Ptiſana marina.

Aetij locus reſtitutus.

A... atus. qui per halitum facilè digeratur, neq. copiosè admodum nutriat. Saluianus ægrotãtibus, in aqua, vel albo iure elixum, aut aſſum apponi iubet: ſanos verò etiam frixo veſci ſolere ait. Platina quouis modo coqui etiam ſcribit: aſſum tamen ſinapium requirere. Antiquus coquus apud Sotadem Comicum, referente Athenæo, muria, & origano condiebat ad prunas coctum, vt diſcimus ex his verſibus:

Τρίγλας καλὰς ἠγόρασα, κἀι κίχλας καλάς Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθραχ' ὡς ἔχει
Ἅλμη τε λιπαρᾷ παρατίθημ' ὀρίγανον, ideſt

**Mullos pulchros emi, & pulchros Turdos, Conieci hos in prunas, vt decet,*
Et muria benè conditæ addo origanum.

DE PAVONE SALVIANI. Cap. III.

ORDINIS. RATIO. SYNONIMA.

Papagallo. Budiæ. PISCIS iſte quem Romæ ob colorum varietatem Papagallo, & Luſitani Budiam appellant, inter Turdos etiam deſcribi poterat, cæterùm cũ de eo ſeparato loco agat Saluianus, cui enm lector acceptum referes, nos quoq. Turdorum hiſtoriæ eum ſubiunximus. A D. *a* Ambroſio, & ad *b* Iſidoro Hiſpalenſi (propterea quod Paui auis colorem imitetur) Pauo vel Pauus vocatur, inquit Saluianus: ab alijs autem Latinis, Græciſq. ſcriptoribus nullam eius mentionem eſſe exiſtimans, præterquam à *c* Philoſtrato, qui in Phaſiade Indiæ flumine piſces quoſdam Pauones vocatos, reperiri teſtatur: ſed hunc à ſuo, & DD. Ambroſij, & Iſidori Pauone diuerſum eſſe, certiſſimum eſſe ait, quando, vt idem Philoſtratus refert, cæruleas quaſdam criſtas, ſquamas verſicolores, & caudam auream, in quamcunq. voluerit partem verſatilem habeat, quæ haud quaquam in hoc noſtro conſpiciuntur. Ad hæc illę fluuiatilis eſt, noſter marinus tantùm, & nuſquàm in dulci aqua repertus: maximè autẽ circa ſaxoſa loca victitat, vbi etiã ineunte æſtate parit. Hunc Saluiani Pauonem Bellonius, vt in Turdorum hiſtoria etiã monui, in opere latino ſimpliciter Turdũ vocat; nam in Gallico libro de piſcibus, Pauonis nomine exhibuerat, eundem Romæ Papagallum vocari ſcribens.

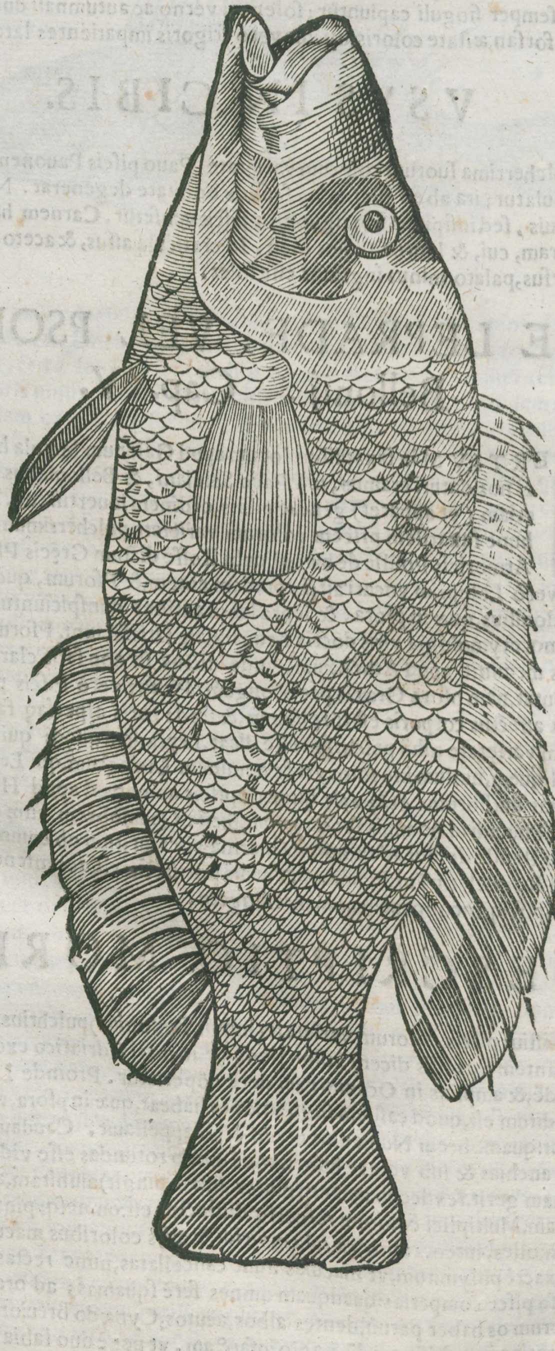
a Hexam. 5 cap. 2.
b L. 12. c. 6.
c L. 3. de vita Apollonij
Pauo Philoſtrati, vt à Pauone Ambroſij differt.
Locus.
Partus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Os. PAuo iſte roſtro (inquit Saluianus) eſt extenſo, ſed non admodũ acuto; ore mediocri, & denticulato (in icone dentes non expreſſit) labijs craſſiſſimis, quorũ ſuperius duplex etiam apparet. Capite craſſo. Oculis magnis, & aureis. Branchias vtrimque *Pinna.* quaternas haber, & iuxta eas pinnas latas, & rotundas, duaſq. alias minus latas in ventre. In dorſo vna ſatis longa erigitur, cuius anterior pars ſtricta, & aculeis munita eſt: Poſterior verò latior, & aculeorũ expers. A podice qui in medio ferè vẽtre conſiſtit, vna quoq. duobus aut tribus innixa aculeis, per imum ventrem ad caudam explicatur. Cauda verò in vnam pinnam latam, & ferè rotũdam deſinit. Totius corporis figura lacuſtri Tincæ ab ſimilis non eſt. *Figura corporis.* Squamis latis tegitur. Varijs, & pulcherrimis adeò depicta eſt coloribus, vt ſicuti nõ minus quã Iulis piſcium formoſiſſimus videri poteſt, ita eos omnes verbis exprimere difficillimum ſit; enitemur tamen eum pingere. Corpus ferè totum viret, ſed non æquali, & conſimili viriditate. Ventris enim poſterior pars viret ex albo, anterior verò ex albo liuet. Dorſum, & cauda ex viridi nigricant: Latera ex viridi partim flaueſcũt, partim liuent. Caput verò ex cæruleo viret, maculis quãplurimis rubẽtibus, cęruleiſq. nonnullis, piſcem totum, nulla habita ordinis ratione pingentibus: vnde iure ſupracitatis locis à D. Ambroſio, atq. Iſidoro, Paui auis colorẽ æmulari, collũq. & dorſũ vario colore pictum habere, dicitur: *Nominis ratio.* Ventris præterea pinnæ cæruleę, quæ verò ad brãchias sũt, luteæ apparent: Dorſi pinna, anteriore, aculeata parte, ex flauo rubeſcẽs; poſteriore verò qua caret aculeis, partim virẽs, partim violacea exiſtẽs, vtraq. parte cęruleis maculis depingitur: Imi vẽtris, & caudę pinna violacea eſt, lineolis atq. maculis quãplurimis cæruleis inſignita. *Partes internæ.* Vẽtriculũ magnum habet, appendices multas, inteſtina ampla: hepar ſubalbidum, cui fellis hæret veſica: Lienem ſubatrum: *Magnitudo.* Bilibris ſæpè, ad cubiti verò menſurã auctus perrarò reperitur.

Pauo

Pauo Saluiani.

NATVRA MORES.

CArniuorus piſcis eſt Pauo, non ſolùm enim alga, atq; alijs maris purgamentis, ſed minoribus etiam piſcibus veſcitur. Gregalis non eſt, ſed ſolitarius, & propterea ferè ſemper ſinguli capiuntur: ſolentq; verno ac autumnali duntaxat tempore capi, eo quòd forſan, æſtate coloris, hyeme verò frigoris impatientes lateant.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas. *Apparatus.*

VT pulcherrima ſuorum colorum varietate Pauo piſcis Pauonem autem egregiè æmulatur; ita ab eo plurimùm ſaporis bonitate degenerat. Non enim vt ille ſuauis, ſed inſipidus atq, ignobilis piſcis cenſetur. Carnem habet molem potiùs quàm duram, cui, & lentor aliquis ineſt. In craticula aſſus, & aceto vel mali arancij ſucco conſperſus, palato minus ingratus eſſe ſolet.

DE LEPRADE, VEL PSORO Bellonij. Cap. V.

Etymum. *Pſorus vnde dictus.* *Pſora quid.* *Lelepris.*

TERTIVM in ſaxatilibus locum apud Galenum Merula habet, eundemq; ei nos daturi eramus, niſi Pauo Saluiani, & Bellonianus iſte ex Turdorũ etiam (vt apparet) genere piſcis, ordinem inuertiſſent. Bellonius itaque hunc ſaxatilem piſcem colorum varietate pulcherrimum, Gallis Vielle, Armoricis Poulle de mer: alicubi Roſſe dictum Gręcis Pſorum, & Lepradem, Latinis verò Leleprim vocari ait: Lepradem autem, & Pſorum, quòd ijſdem prædictus ſit ſigillationibus, quæ in pſora, & lepra laborantibus conſpiciuntur. Quæ profectò nomina eorumq; etymologia viris doctis nequaquam ſatisfaciunt. Pſorus enim piſcis, cuius Numenius meminit apud Athenæum, vnde dictus ſit non ſatis clarum: non enim à pſora vt ille putat, nam pſora Græcis per o longum, Pſorus verò Piſcis per o breue ſcribitur: & pſora affectus corporis eſt turpiſſimus, & fœda cutis aſperſaq. facies, cùm huius piſcis colorum varietate nihil pulchrius eſſe dicat. Lepradem quoq; qui ex Græcis vocet ex piſcibus aliquem, nullum inuenio, vti & neminem Latinorum qui Leleprim, neq. ille quenquam citat authorem. Λελεπρὶς quidem piſcis nomen eſt apud Heſychium, ſed is Græcus eſt, & Phycidi id nominis ſynonymum facit. Quamobrem cùm ob carnis bonitatem, à qua puto Poulle de mer, ideſt, gallina marina vocatur, tum ob commune cum primo, & duodecimo Rondeletij Turdo nomen, Turdis potiùs fuerit accenſendus, quàm nouũ, & inuſitatum, piſciq; incongruum nomen effingere.

DESCRIPTIO. MORES.

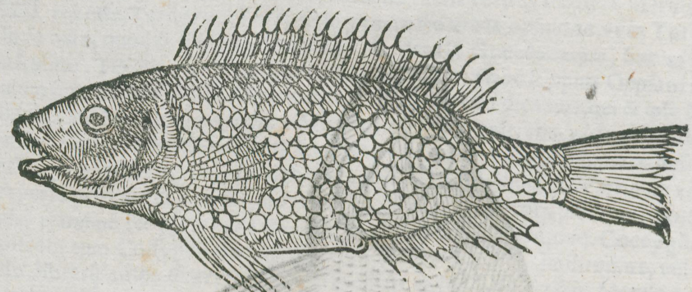
Pinna. *Color.*

NIhil iſtius piſcis colorum varietate (inquit Bellonius) pulchrius. Vix palmo (dodrantem fortaſſis dicere voluit) longior in mari Adriatico excreſcere ſolet, cũ pedẽ, & amplius in Oceano excedere cõperiatur. Proinde Lepradi nomẽ è re ipſa probè inditum eſt, quòd eaſdem ſugillationes habeat, quæ in pſora, vel lepra laborantibus viſuntur: quamobrem Numenius etiam ψόρον appellauit. Caudam, & pinnas, quas vtrimq; ad branchias, & ſub ventre habet, eodẽ modo rotundas eſſe videmus. Continuam tergoris pinnam gerit, ſexdecim aculeis (plures autem pingit) munitam, atq aliam ſub vẽtre ano vicinam. Multiplici colorum reſperſu diſtinctus eſt: omneſq; pinnas tranſparentes habet, leues, molles, luteo, rubro, cærulæo, viridi, & alijs coloribus maculatas: totũ deniq; corpus tam exactè polymitum, vt maculas nunc cancellatas, nunc rectas, nũc in obliquum ſperſas, in ipſo piſce comperias: quanquam omnes ferè ſquamas; ad oram rubore ſuffuſas habeat. Cæterum os habet paruũ, dentes albos, acutos, Cynædo breuiores, & obtuſiores: maxillam ſuperiorem tubi in modũ cranio infarctam, vt penè duo labia carnoſa eſſe cre-

das

A

Lepras siue Psorus Bellonij.

B

das. Squamas exerit latas, linguam albã, pene solutam. Spinea pinnula exterior branchiarum carnosa est. Linea quæ piscibus vtrinque latera diuidit, nequaquam in hoc pisce rectà procedit, sed à superiori branchiæ angulo arcuata secundum tergus deducta est: mox vbi tergoris pinna desinit, illuc quidem linea reflectitur, & quidem arcuatur: deinde rectà per mediam caudam defertur. Caput ipsum non ita multis coloribus cancellatum est, sed lineas hinc inde diductas, ex cæruleo, viridi ac rubro mixtas ostendit. Oculos habet paruos, rotundos, quorum pupilla nigra est: iris verò aeri similis, quem si quando in gyrum contorqueat, cyaneum, deinde aureum, postremò argenteum circulum in cristallini coloris fulgorem referre conspicies. Quod autem ad internas eius partes attinet, peritonæum illi conspicies esse album: Cor exactè triquetrum: hepar ex pallido lacteum, ad sinistram magis protensum, tribus constitutum lobis, sed vno tantùm longo, & duobus breuibus, multis venulis rubicundis circumductum: Lienem planum, oblongum, minoris digiti magnitudine, rubrum, Fellis autem vesicula duos digitos lõga est. Est omnium fe-

Caput.

Partes internæ.

C rè eius intestinorum eadem capacitas, vt propriè in eo stomachus videri non possit. Semel tantùm à stomacho ad anum reuoluuntur, multisq; obducuntur omentis ac multa pinguedine perfunduntur. Lactes habet copiosas, vuluam vtrimq. bicornem. Eius est naturę, vt etiam omnes saxatiles deuoret, nihilque in stomachum demittat, quod non aptè optimè dentibus attriuerit; Hucusq. Bellonius qui cùm apud Gesnerũ Marzapanis vulgò alicubi vocati piscis iconem aliquando videret, suæ Lepradi eundem esse iudicabat referente eodem Gesnero, qui ea in re Bellonio dissentit, eundem esse iudicans, vel maximè cognatum Scaro vario Rondeletij: sed in hac sententia non satis ipse sibi constat, nam Scarum varium Rondel. in capite de Scaro eundem ait cum eo, qui Bellonio Scarus simpliciter appellatur, à quo suam tamen Lepradem Bellonius distinguit, separatis de vtroque capitibus tanquam de diuersis piscibus agens: Nunquid modò Marzapanis Lepradi idem sit, vt Bellonius iudicabat, non habeo quod affirmem. Hic de Lepradis carne nihil. Cùm tamen saxatilem faciat, sapore etiam non ingrato esse conijcere licet. Marzapani à gratis-

MORES.

Marzapan piscis.

D simo carnis sapore nomen inditum, nimirum quòd æquè in delicijs appetatur, ac panis Martius vulgò dictus, qui ex amygdalis, saccharo aqua rosacea, &c. parari solet. Gesnerus Marzapanis caput maculatum pingit, Bellonius Lepradem sine maculis in eadem parte, sed vel apud hunc, vel illum pictor errare potuit. Ille de suo Marzapane sic scribit: Pictura, quam habeo, quatuordecim ferè digitorum est: quãquam Bellonius in Adriatico vix palmo (dodrante) longiores excrescere scribit. Pinna dorsi non sexdecim tantùm, vt Bellonius scribit, (quamuis ab illo quoq; exhibita figura plures ostendat,) sed pluribus aculeis munitur. Coloribus omnino multis; & variè distinctis ornatur, sed plurimum rubri habet: maculas rotundas plerasq; cæruleas præsertim superiori corporis parte, quæ dorsum versus est: inferiore albicantes. Idem Gesnerus considerandum proponit, sit ne apud Athenæum Attagenus piscis, alio nomine Dorioni Scepinus dictus; quoniam fortè à maculis, aut punctis, quibus similiter ac Auis Attagen distinguantur, nomen impositum fuerit, aut quòd inter pisces lautissimus sit, vt Attagen inter aues. Hic quoq; saxatilis (vt intelligo) piscis Marzapanis siue Rosæ nomine missus, totus rubet, maxime in dorso, minus in ventre.

Marzapanis piscis descriptio.

Attagenus piscis.

Scepinus.

Marza-

Marzapanis ſiue Roſa piſcis vulgò.

DE MERVLA. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

MERVLA æquè ac Turdus ab aue eiusdem nominis tùm Græcis, tùm Latinis nominatur, ideoq. Turdo erat subiungenda, nisi Lepras Bellonij ordinem inuertisset: adde quòd & Turdum & corpore & carnis bonitate quã maximè referat, adeò vt Oppianus nõ fuerit veritus scribere Merulas mares esse, Turdos verò in eodem genere fœminas, opinione, vt in Turdo dictum est, inde nata, quod & simillimi sint pisces, & Merula Græcè κόσιφος, siue κόττυφος genere masculino, Turdus verò fęminino κίχλη efferatur; vnde Lippius Oppiani interpres Merulum fortè reddidit: nisi *a* Apicium in eo secutum esse dicamus, qui & ipse Merulum appellauit. Suidas Merulam auem à Merula pisce distinguit, eam κόψυχον, hunc κοσσυφον appellans: cuius distinctionis authorem an ex antiquis quẽquam habeat, nescio: & nũquid rectè per υ scribatur κόψυχος dubito: nam apud Hesychium, & Varrinum κόψιχος perscribi reperio pro eadem aue, quę κόσσυφος ab alijs vocatur, & pro pisce marino: & ipse quoq. Suidas proximè scripserat κόψυχον esse genus piscis. Iouius quoq. Coccygẽ id est Cuculum piscem cum Cossypho siue Merula cõfundit, vel nominis similitudine, vel quod potius credo, librarij culpa deceptus. Plinio medico, vt Bellonis scribit, Merula vocatur piscis Aspratilis. Eidemq. vulgaris Merulę nomenclatura multo constantior, quàm Turdi esse videtur. Nam piscatores maris Ligustici, (inquit) Adriatici, & nostri quoque hoc est Mediterranei, ad vnum, Merulam agnoscunt, quam cum Phycidibus etiam confundunt. Romani tamen inter cæteros vnum sibi constituunt piscem, quem proprio nomine Merlo nominarunt, sæpe etiam Canarellas, Canadellas, & Phycides Merulæ nomine vocant: Merulam Itali æquè atque Phycidem Tincam marinam. Hæc Bellonius. Massarius pariter Merulam Venetis Tincam marinam appellari dicit; cæterum notandum est Tincæ marinæ vagum nomen esse: nã & Iulis alicubi sic vocatur, teste Gesnero; & Romæ Asellus, & Callarias, vt Saluianus annotauit.

Ordinis ratio.

Merulus.

a *Lib.9.c.9.*

Iouij error.

B

Piscis Aspratilis.

Tinca marina.

FORMA. DESCRIPTIO.

QVod ad colorem attinet, Numenius in libro de piscibus apud *a* Athenæum, & *b* D. Ambrosius, item *c* Isidorus, Merulam nigram cognominant, Opianus αἰθῶνα, (quamuis Lippius ardentem reddiderit, vulgarem secutus significationem) à nigricantibus nimirum maculis, à quibus & Varrino μελανόςικτος dicitur. Massarius Turdo simillimam sed nigrorem esse ait, loquitur autem de Tinca marina Venetis dicta, vt cũ à corporis figura, tùm à colore ita illic appellatã esse quis suspicetur. Tincę enim etiã nigricant. Saluiani item & Rondeletij Merulę nigricant, sed ex colore indico, cæruleoq. Rondeletius & sexu distinguit, in mare colorem magis ad violaceum accedere, fęminę ex vario nigrescere inquiens. Admonetq. lectorem, vt meminerit, colorem indicum, aut purpureum exaturatũ, nigrum vocari ab Antiquis, argumento quòd purpurã nigram dicant, violam nigram, circæam (glycypicron videtur intelligere) flore nigro qui tamen purpureus aut indicus est: fieri itaq. posse, vt & ita Merulam nigram nominauerint. Quid itaque Ouidio respondebimus, cui Merulę virentes cognominantur? Respõdet Saluianus, aut ex cæruleo nigricantẽ, licentioso poetarũ loquendi more, virentes ab eo vocari, aut (quod potiùs suspicatur) primam Turdorũ (suorum) speciem, quam viridem esse docuimus pro Merula ipsum intellexisse, putandum esse. Nos verò Merulam totã viridem dabimus. Bellonius suę Merulę colorem subticet. Inquit verò non eundem semper colorem seruare. Omnes in eo cõueniunt, quòd Merularũ nomine pisces pinxerint, corporis figura Tincas referentes. Quamuis enim Bellonius suæ Merulæ caudam tribuat bifurcam, secus tamen icon quam exhibet, demonstrat. Eum autem sic delineat: Latiores habet, quam Turdus, squamas: pinnã in tergore multis stipatam aristis, quæ autem illi sunt ad latera & sub vẽtre, hę aculeo muniuntur vt Turdus. Caudam non habet bifurcam. Cæterùm hoc vnum mihi in Merulæ anatome dignũ occurrit, quòd cùm hepar habeat album in duos grãdes lobos partitũ: fel tamen exerit tenui vasculo inclusum, & reuolutionibus duplicatũ, cuius lõgitudo est sesquipedalis, quod nusquã nisi in hoc pisce obseruaui. Quãquam Aristoteles Amiam (Bellonius cum aspiratione haud rectè scribit) recenseat, vesiculam fellis habere suo intestino pari processu annexam: sæpe etiã replicatam, reductamq. aliquatenus. Proinde Merula vertebras dorsi habet valdè crassas. Hæc Bellonius, figura diuersa ab ea, quam Rondeletius exhibet, apposita, diuersinè verò piscis, dubitari potest: siquidem hunc suũ piscem Italis Tincam marinam vocari ait, & suũ rursus Rondeletius Tincę fluuiatilis corporis habitu similẽ facit; aitq. eos dentibus acutis & recuruis munitũ habere, labrisq;

a *Lib. 7.*
b *L.5. Exa.*
c *L.12.c.6.*

C

Color purpureus niger vocatus.

Merula, vt virẽs dicta ab Ouidio.

D

Marulæ descriptio ex Bellonio.

Anatome.

oculis, pinnis, ſquamis, reliquiſq. partibus ſaxatilibus alijs ſimilem eſſe. A magno hepate fellis veſicam pendere. Inteſtina lata, ventriculum longum, ſplenem paruum, cor angulatũ habere, branchias alijs ſaxatilibus ſimiles. Addit aliud præterea ſeſe Merularum genus inueniſſe, dorſo nigro, ventre indico, quibuſdã partibus cæruleis, vt pinnis, cauda, & circa branchias. Subſtantia verò à ſuperioribus non differre. Merula Saluiani quam eandem puto, cum præcedenti, acutum roſtrũ habet, os mediocre, labra craſſiſſima, dẽtes incuruos, oculos magnos & ſplendentes, quorũ nigram pupillam ruber circulus ambit, & branchias vtrimq. quaternas: prope quas duæ ſunt pinnæ craſſiuſculæ, latæ, & rotundæ, duæq. aliæ minores in ventre. In dorſo vnica eſt, & longa, cuius anteriori pars nouẽ aut decẽ tenuibus aculeis munita eſt, reliqua verò poſterior obtuſa aculeorũq. expers exiſtit. A podice imo ventri vna etiam breuis ſubeſt. Cauda in aliam vnam latã, & ferè rotundam deſinit. Corporis figura minori Turdorum generi (de ſuis Turdis loquitur) ſimillima eſt. Squamis tegitur paulò latioribus quàm Turdus. Vnicolor ferè apparet. Tota enim ex cæruleo nigricat. Cum hac Saluiani Turdi deſcriptione conuenire videtur Tincæ marinæ nomine ex Italia à Dominico Monthiſauro Veronẽſi medico doctiſſimo, & de bonis literis optimè meritò Geſnero miſſa. Oculorum enim iris è fuluo (vt ille ſcribit) rubeſcit. Pars corporis ſuperior partim indico, vel nigricante, partim cæruleo & viridante colore inſignis eſt inferior, hoc eſt laterum pars cum ventre, tota ferè lutea eſt. Contra hiſce deſcriptionibus minimè cõuenit Merula noſtra, tota nimirũ viridis, magis in cauda, obſcuriùs in dorſo: pinnarũ tamen extremitates ſunt cærulei coloris. Branchiarum opercula in fine rubent. Oculorum pupillam circulus ruber, rubrum cæruleus ambit os hians, albicat, dentibus armatum egregiè acutis. Figura corporis proximè ad Merulam Rondeletij accedit. Tincam enim etiam refert, ſed duos habet in pinna caudæ proxima aculeos, quos nec pingit, nec meminit ille. Adhæc pinna dorſi etiam aculeata eſt, quam vereor ne pictor fortaſſis caudæ nimis expreſſerit vicinam. Ad picturam enim piſcem ipſum delineo.

Ex Saluiano. *Ex Geſner.* *Merulæ noſtræ deſcrip.*

E F

LOCVS.

SAxatilibuſnè an pelagijs Merulam accenſeat. *a* Ouidius, haud ſatis clarè indicat. *b* Plinij verò, ac ipſius etiam *c* Ariſtotelis teſtimonio ſaxatilis eſt. Idemq. Galenus & Diocles apud Athenæum teſtificantur: clariſſimè autem Aelianus, domiciliorum & ſedicularum loco in petris & cauernis ſtabulari dicens: & *d* Columella his verbis: *Optimè ſaxoſum mare nominis ſui piſces nutrit, qui ſcilicet quòd in petris ſtabulentur, ſaxatiles dicti ſunt vt Merulæ Turdiq. nec minus Melanuri.* Eodem authore Merula marinis incluſus piſcinis clauſtra patitur, vt in Turdo dictum eſt. Cæterùm cùm nullibi non ſatis frequens ſit piſcis, Pontum tamen non intrat, vt Plinius præcitato loco tradit.

a *In Halieutico.* b *L.9.c.15.* c *L. 8. hiſt. cap.15.* d *Li.8.c.16.* *Clauſtra fert.*

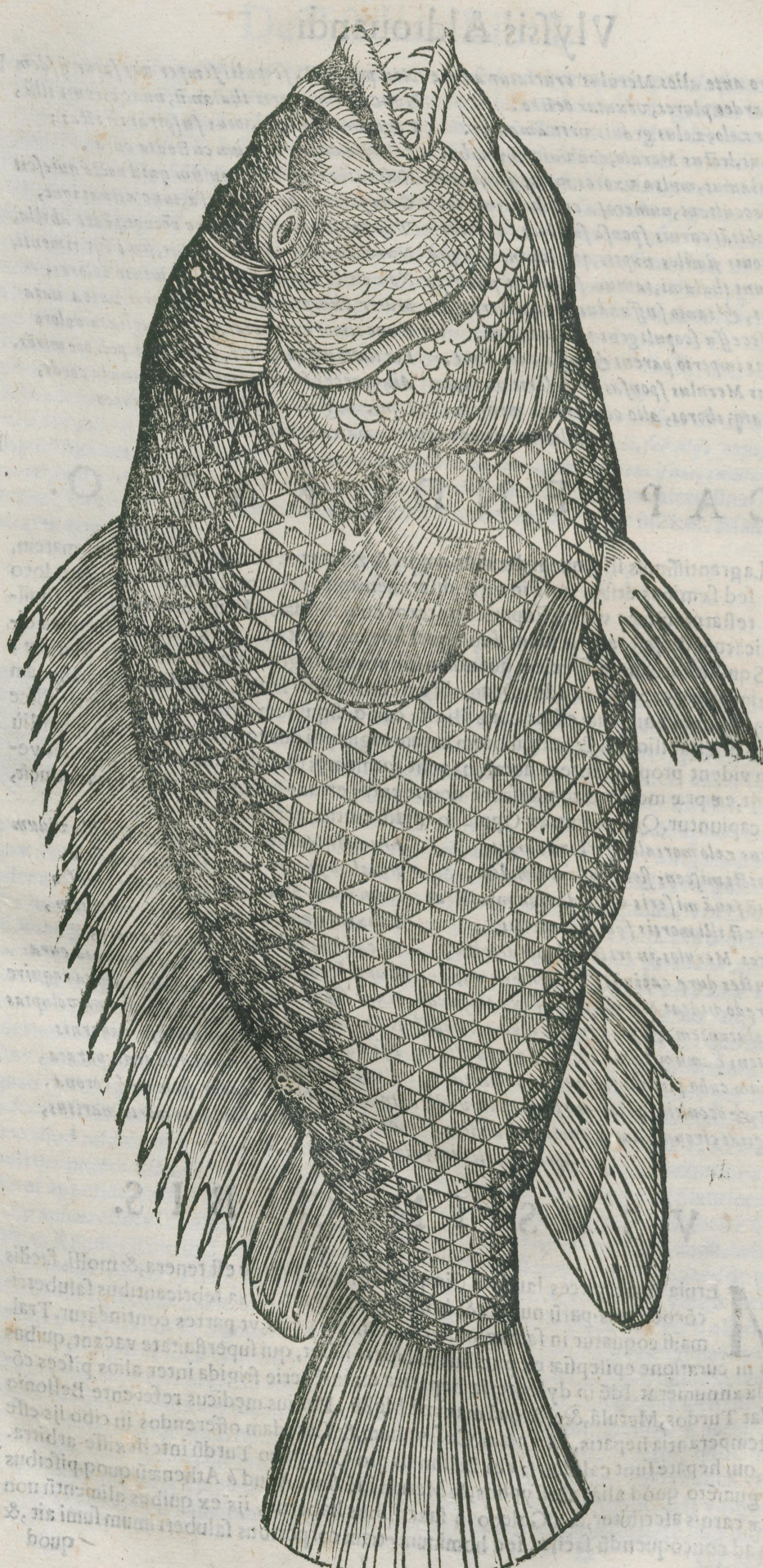
G

CIBVS. NATVRA. MORES.

VEſcitur iiſdem quibus Turdus. Guſtatura quicquam primò id tentat, & premit, deinde vt iaceat linit, ſi verò viderit hoc idem palpitare & iam mortuum eſſe, tunc deuorat, vt meminit *a* Aelianus, qui & marẽ in hoc genere cum multis fœminis tradit venereo complexu iungi, quod ego (inquit, genus matrimonij luxurioſum, multarumq. ſtudioſum, delicatorum ad res venereas dicerem eſſe Barbarorum: & vt ioco aliquis de re ſeria dixerit, Medicam aut Perſicam vitam. Omnium autem piſcium eſt maximè Zelotypus in hoc genere mas, cum ſemper aliàs, tùm maximè cum eius vxores pariunt. Cùm enim parturiendi doloribus eæ tenentur, domi quieſcunt: mas autem tanquam maritus foribus incumbans, cauet ne extrinſecus inſidiæ inferantur, metu paruulorum. Videtur is nondum genitos amare, metuq. paterno motus, his timere, & totos dies in eorum cuſtodia permanet, nihil guſtans, cura ipſum alit. Sub crepuſculum veſpertinum intermittit hanc cuſtodiendi neceſſitatem, cibumq. exquirit. Singulæ verò coniugum, quæ ſunt intus, ſiue ſint in partus doloribus, ſiue iam enixæ cubent, algas multas in cauernis & circum petras ad victus comparationem comperiunt. Hæc itaq. Aelianus, quæ ferè omnia ex *b* Oppiano tranſtulit, ſed quod ille Merulam marem ſub veſpertinum crepuſculum relictis fœminarum cuſtodijs ad victum ſibi parandum recedere ait, hoc Oppianus nocte fieri teſtatur, cuius verſus à Lippio latinè redditos aſcribere non pinguit.

a *L.12.c.18* *Vita, Medica, & Perſica.* *Zelotypia.* b *Li.4. Halieut.*

H

Merula authoris, & Ouidij.

Pestifero ante alios Merulus cruciatur amore
Vxores ardet plures, vexatur oestro.
Vexatur zelo, zelus grauis vrit amantes.
Non vnus, lectus Merulo, non vnica nympha,
Non thalamus, multa vxores, multęq; cauerna
Semotę occultant, numerosa cubilia nymphæ.
Tota habitāt curuis sponsæ sub luce cauernis
Sūtq; nouis similes nuptis, qua limine nunquā
Discedunt thalami, tantum sub corde pudorem
Voluunt, & tanto suffundunt ora rubore.
Sic in secessu scopuli gens ista moratur.
Coniugis imperio parent & iussa capessunt.
Dilectas Merulus sponsas nō deserit vnquam,
Obseruatq; thoros, alio conuertere mentem
Non potis est, scopulis semper versatur ijsdem
Nunc istum quærit thalamū, nunc circuit illū,
Contemnit pastum, totus suspirat in istas;
Zelotypo misero tantùm custodia curæ.
Nocte cibos quærit, paulùm quid nocte quiescit
Cum partunt fœtus sponsæ, tunc æstuat igne,
Tūc furit atq; timet, nunc cōiuge pēdet ab illa,
Nunc obit, hūc pauidū credas, similēq; timenti,
Non aliter tantos voluit sub mente dolores,
Mater cùm primum fœtum parit vnica nata
Hanc timor excruciat, furit exagitata dolore
Per thalamū queritur, gemitus à pectore mittēs.
Atq; preces fundens toto manet anxia corde,
Donec vagitus pueri pulsauerit aures
Sollicita eijciens tantos à matre dolores.

CAPIENDI RATIO.

FLagrantissimus ille, quem diximus, amor, & zelotypia non solùm Merulam marem, sed fœminas etiam sæpe in vitæ discrimen agit, vt idem Aelianus præcitato loco testatur in hæc verba: Experiēs piscator cùm insidias Merulę molitur, hamū squillam implicatum deijcit, atq; is idem submouet lineam, excitans, & exacuens piscem ad cibum: Squilla verò mota speciem quandam sui præbet ingressuræ in cauernas Merulæ, hoc enim ipsum capitaliter odit; Quamobrem cùm id fieri sentit, inuadit, existimans eam hostem esse, non enim tum cibus curæ illi est; cumq; Squillam dentibus lacerauerit, discedit, cibo præstabiliorem, & antiquiorem curam vigilandi ducens. Fœminæ verò quandiù marem vident propugnantem, domi manent, formamq; tuendæ familiæ seruant: cùm verò perijt, eæ præ mœrore acquiescere neque entes errant: eas enim tristitia foras educit, tumq; capiuntur. Quæ omnia ex Oppiano etiam mutuo accepit, qui sic canit;

Vt Squilla capiatur.

Zelotypia mala.

Ex volupta te dolor.

Nil peius zelo mortalia pectora carpit,
Cum tristi miscens fletu suspiria multa,
Et rabiē sauā miseris mala damna ministrat.
Exitus est illi mortis sęuissima pestis,
Et dulces Merulos, in tristia funera pellit,
Qui tristes durę capiunt fera præmia tedę
Cum prędo videat Merulū prope saxa profunda
Sępe volutantem, & pro coniuge multa timentē
Expediens hamum Squillam configit in illo
Et nexam cubo plumbi submergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
Atq; agitat circum saxosa cubilia fraudem.
Erumpit Merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus subit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone corusco
Traxit nitentem contra labiq; volentem,
Et carpens tali mouit conuitia voce,
Nunc serua lectos, nunc sint connubia curæ
Nunc sponsis letare miser, nunc antra require
Nūc thalamos, nō vna Venus, nō vna voluptas
Est tibi, sed lectis solus multisq; cauernis
Exultas sed sponse veni, tibi teda parata,
Ignis lucentis splendor, flammeq; corona.
At postquam tali sublatus morte maritus,
Sponsę pallentes fato rapiuntur eodem.

VSVS IN CIBIS.

a l.32.c.11.

MErula inter pisces laudata (inquit a Plinius) carne est tenera, & molli, facilis cōcoctionis: parū nutrit, & bonū succū gignit, Elixa febricantibus saluberrima; si coquatur in sartagine, farina conspergēda, vt partes contineātur. Trallianus in curatione epilepsiæ ex piscibus exhiberi iubet, qui superfluitate vacant, quibus Merulā annumerat. Idē in dysenteria hepatica ex intēperie frigida inter alios pisces cōmendat Turdos, Merulā, &c. & quā maximè Mullū. Plinius medicus referente Bellonio in distemperantia hepatis, Merulam, Cossyphum, & Ceredam offerendos in cibo ijs esse tradit, qui hepate sunt calidiori; vbi Bellonius pro Cosypho Turdū intellexisse arbitratur, argumēto quòd aliàs Cossyphus, & Merula idē sint. Apud b Athenæū quoq. piscibus teneræ carnis ascribitur, & à Galeno in saxatilibus habetur, ijs ex quibus alimentū non solum ad concoquendū facile, sed hominum etiam corporibus saluberrimum sumi ait, & quod

Cossyphus pro Turdo accipitur.

b Lib.7.

A quòd sanguinem mediæ consistentiæ generet. Nostri verò temporis palatis suam Merulam haud satis arridere Saluianus ait, omniumq; iudicio non admodum gratam existimari Rōdelet. saporis qualitatē in sua reticet. Iouius verò Turdos, & Merulas in aquatiliū genere non eam tradit habere saporis nobilitatē, qualē eiusdē nominis volucribus veteres attribuere: siquidē, & Turdi admodū insulsi sunt (inquit) & Merulæ, vt Athenæus ait, difficilè concoquuntur, in quarū conditura Archestratus cū caseo, maloq; granato, & sale & oleo silphiū admiscuit. At primùm Iouius haud verè ex Athenæo refert Merulas difficilè concoqui, vti ex superioribus constat; deinde falsò etiā id condimentum ex Archestrato citat siquidem Athenæus ex Dorione tale tribuit condimentum Coccygi, id est Cuculo non Cossypho id est Merulæ: postremò imprudēter ῥοὶ, id est rhoe (sumah vulgò dicunt) malum granatum legit, quod ῥοιὰ nuncupatur. Idem Atheneus ex Matrone Parodo in cæna Attica, cum Sparos, Mormyros, Hippuros, Sargos aliosq; non ingratos pisces, ceu pauci momenti pisces mulierculis relinqui dixisset, addit.

Iouij error

Iulide sonorum interpreti.

Ἑξῆς κόσσυφος ἦλθε μόνος, γεύσασθαι ἕτοιμος Οὐ μὴν οὐδ' ἄρ ἄθικτος ἔην, πόθεον δ' ἔκαι ἄλλοι.

Post hac sola venit Merula, ad esum parata Quæ sanè intacta non fuit, sed alijs exposita.

B Apud Apicum Merulæ apparatus. *Ius ex Merulis, Liquamen, porrum concisum, cuminum aurerium, vinum mixtum facies aquatius, & ibi Merulos coques.* Saluianus valetudinarijs in albo iure elixam vel assam non aliter, quàm solet Turdus, apponi posse iudicat. Asanis oleo frixam quoque mandi.

Apparatus.

DE IVLIDE. Cap. VII.

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

Ἰουλὶς Theodoro apud Arist. Iulia redditur, sed rectiùs fortassis Græcam vocem retinuisse. Differt ab hoc pisce qui Iulus appellatur, quem Hermolaus eum esse conijcit, qui balęnis oculorum vice fungitur, quod Saluianus negat: cui facilè assētimur, Oppiano, & *a* Aeliano Iulus piscis est, os sceleratissimi veneni refertū habens: licèt vtriusq; interpres, nominis similitudine deceptus Iulidem verterit. Iulus item ex insectis est, (milllepedā aliàs; vo- C cant (à quo piscis iste Iulidis nomenclaturam fortè acceperit, propter longam illā lineā quæ à capite ad caudā vsq; excurrit, haud absimilis illi insecto. Et Paulus Aegineta hunc piscem Iulū videtur appellasse: nā apud eum ius ἰουλων καὶ πέρκων legimus, vbi Dioscorides ἰουλίδων καὶ περκίδων habet, nisi mēdosū Pauli locū esse velimus: Sed, & *b* Sinesius Iulū, hunc potiùs quàm aliū quemuis vocauit, inquiens: *Piscatores circa quoddam Africa litus loco petroso, adulti quidē capiebāt Muranas, & Locustas grandes: minores verò natu κωβιοὺς εὐτελεῖς καὶ ἰούλους*, id est *Gobios viles, & Iulos.* Rondeletius quibusdā Iurelam, alijs etiam Iulam scribit nominari. Hermippus Smyrnæus alio nomine Hyccam vocat, quo nomine Hermolaus Sturionē intelligi arbitrabatur, ex testimonio Athenæi, hac coniectura adductus, quia Hycca etiam porcus est, & Sturio præsertim necdum adultus nobis porcelletto quasi porculus dicitur. Ex Athenæo verò illud nequaquam colligas. Scribit enim Scarum piscem Callimacho, Erythrinum Cyrenæis, Iulidem Hermippo Smyrnæo Hyccā vocari necaliud addit: Idē Hermolaus Hyccā ab Hysca non distinguit, cuius posterioris voca- D buli qui præter Simeonem Sethi meminerit, planè ignoro. Ipse autem sic Saturionem videtur appellare, vt suo loco declarabitur. Iulis hodie Græcis ζῆλος vocatur teste Gesnero, p aphæresin, vt conijcit, à Dōzella, quo nomine Venetijs potissimùm audit. Saluianus quoq; Rhodijs Zillo dici scribit, Cretēsibus Afdelles. Bellonius verò in opere de piscib⁹ ait Rhodijs Afdelles dici, nonnullos tamen Zillo malle nūcupare: sed à vulgò Græcorū Illecā vel Iglecquā (Saluianus Iglíequā scribit per i.) In singularibus verò obseruationibus à Græcis hodie Sgourdelles appellari. Genuēses Zigurellam hoc est puellā dicūt; alia verò Liguriæ loca Girellū vel Girellā, vt refert Rondelet. Illyrij quiq. Sclauonica lingua loquuntur, vt Sigismūdus Gelenius Gesnerū per epistolam docuit KenziK, id est puellum, siue pulchellum dicunt, fortè quasi γνησίσκον, id est nobilem: sed Knecht Belgis etiam puellus est: quorum nominum vna fermè eademq. causa esse videtur, quòd nimirū piscis videatur cultior, aut formosus velut parasitus, aut aulicus aut puella aulica. Monēdus interim lector est, alium item piscem esse à Iulide, qui circa Monspelium vulgò Donzelle vocatur, illum nimirum, quem Rondeletius Plinij Ophidion facit, de quò suo loco.

Iulia. *Iulus.* *a L.11.c.52* *Millepeda.* *b In epistol.* *Iurela.* *Iula.* *Hycca.* *Sturio.* *Hysca.* *Donzella.* *Zigurella.* *Ophidion.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

OPianus Iulides βαλιάς, id eſt varias. item σῶμα οἰκίλον Iulidis dixit, id eſt corpus varium, Lippus vertit *varijs diſtinctus tergore ſignis*. Sic, & *a* Artemidorus inter varios piſces Iulidem enumerat. Ob quam notam viri docti eum piſcem Iulidem eſſe iudicarunt qui vulgò Venetis Donzella nuncupatur: quod ſe omnium primum aduertiſſet Gillius profitetur. Rondeletius tamen iam ante illum alios in ea fuiſſe ſententia innuit his verbis: Cùm Piſis Portius magni nominis Philoſophus hunc eundem piſcem affabrè atque egregio artificio depictum mihi (inquit) oſtendiſſet, ſciſcitatuſq; eſſem, quem piſcem exiſtimaret, ille Iulidem reſpondit, non vt aiebat, veterum deſcriptione aliqua perſuaſus, ſed ſuſpitionibus, & communi conſenſu. Verùm cùm teſtante Bellonio non vna ſit Iulidum ſpecies, coloreq; euarient (licet ſemper reuertantur ad ſuas notas, quibus ab inuicem diſcernuntur) ideoq; in deſcriptione authores euarient, lector haud ingrata rem tibi me facturum confido ſi ex ſingulis deſcriptionem ſingulatim hic repetierim. Rondeletius itaque ſic eum delineauit. Digiti magnitudinem vix ſuperat: varius eſt, nimirum dorſo violaceo: A capite ad caudam ſubauream lineam ductam habet, hinc inde roſtri modo dentatã, cui pars quæ ſubeſt, colore eſt cæruleo, venter candido flaueſcente. Squamis tegitur paruis; pinnarum numero, ſitu, labijs, dentibus recuruis, cauda, alijs ſaxatilibus ſimilis. Roſtro eſt acutiore, oculis paruis, rotundis. Podicem habet in medio ferè corpore. Internis partibus à ſaxatilibus alijs non differt; corpore eſt breuiore ſtrictioreq;. Cum hac deſcriptione ſatis conuenit Belloniana, quæ talis eſt: Iulis vix excedit palmum longitudine. Habet enim corpus gracile, & oblongum, vt Sphyræna; cuius craſſitudo rarò excedit, quantum pollex cum indice capere poſſit. Tanta eſt colorum in huius tergore varietas, vt in eo iridem depictam vtrimq; videas. Squamis enim contegitur tenuiſſimis multorum colorum, ſuper quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, virides, melinæ, rubræ ac fuſcæ apparent. Pinnam in tergore, continuam, ac reliquas totius corporis, vt, & rotundam caudam, habet, omnes verſicolores. Verùm linea quæ vtrinque corpus intercipit, haud rectà fertur, ſed ad caudam aliquantulum incuruatur. Oculos habet paruos, pupillam nigram, horumq; rubentem iridem. Dentes oſtendit albos, acutos, aduncos, vt veſpertilio, multò plures in inferiore maxilla, quàm in ſuperiore; labia quoq; craſſa Saluianus quoq; diligentiſſimè hunc piſciculum deſcripſit. Iulis (inquit) roſtro eſt acuto: ore paruo, denticulis longioribus, atque craſſiuſculis labijs munito capite tenui, & rotundo, oculis paruis, & rotundis, quorum nigram pupillam rubens ambit circulus. In dorſo vnicam habet pinnam, toti ferè dorſo longitudine æqualem. Ad branchias, quas vtrimq; quaternas gerit; pinnæ duæ paruæ ſunt: aliæq. duæ, etiam paruæ ſub ventre Cauda in latam, & rotundiuſculam pinnam degenerat, Piſcis totus, etſi palmi menſuram non excedat, ſi cum latitudine conferatur, longiuſculus eſt. Squamis tegitur tenuiſſimis. Colore eſt admodum vario, ita vt pulchritudine cum Pauone piſce contendat; piſciumque omnium formoſiſſimus videri poſſit. Venter enim ex albo purpuraſcit: latera ex cæruleo flaueſcunt, dorſum ex glauco nigricat. Linea pręterea vtrinq; ſerrata ex rubeis, & quadrangulis maculis, extremis ſolùm angulis ſe inuicem tangentibus conflata à ſummis branchijs ſecundum dorſi ductum in caudam defertur. Sub qua in lateribus iuxta branchias nota quædam violacea, vtrimque cærulea linea clauſa, ſatis lata atq. duplo longior apparet. Ab oris rictu per caput, & media branchiarum opercula ad earum vſq. ſciſſuram cærulea etiam alia deducitur linea. Dorſi poſtremò, ac ventris pinnæ verſicolores ſunt: alijſq. lineolis, & notis verſicoloribus etiam (quas verbis exprimere difficile eſt) nonnullæ aliæ partes eius pinguntur. Ventriculus paruus eſt, inteſtina gracilia, hepar pallidum, lien ſubrubens. Palmi (vt diximus) magnitudinem non ſuperat Iulis mea ſupina parte, a capite ad caudam vſq. ex albo rubet: prona verò, & ad latera, linea eſt ſubuiridis, veluti denticulata, tota aurei coloris. Maculæ quæ aureis lineæ dentibus reſpondent, cæruleæ ſunt Pinnæ ad branchias ex albo flaueſcunt. Pectoris rubent: quæ ab ano eſt qua corpori nectitur, alba, in extremo viridis: callami ſeu neruí ſubaurei: quæ verò in dorſo eſt expanſa, verſicolor, caput verſus vſque ad quartum neruum, primùm cærulea, mos aurea, in extremo rubra: cætero tota aurea eſt, excepto medio, vbi ad cæruleum vergit, ſicuti, & maculæ, quæ ſunt verſus caudam. Cauda colore eſt amethestino, maculis aureis paucis reſperſa.

a li. de ſomniorum interpret.

Species multa.

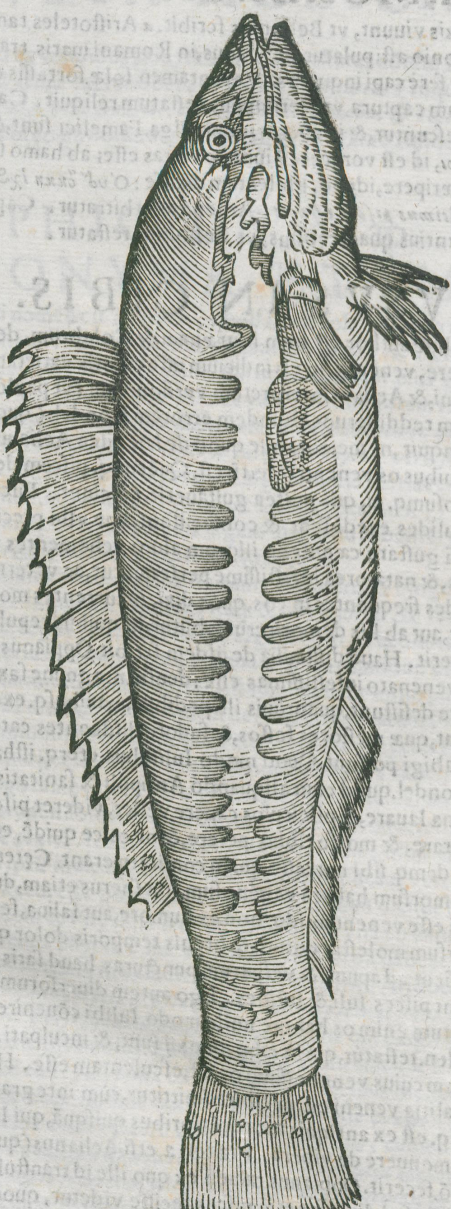
Ex Rondel.

Ex Bellon.

Ex Saluian.

LOCVS.

Iulis authoris.

LOCVS.

Rondeletius Antipoli, & in toto Liguſtico ſinu frequentiſſimum haberi teſtatur, & Adriatico mari haud infrequentem eſſe, ex vulgari Venetorum nomenclatura innoteſcit. a Oppianus ſaxatilibus accenſet, —— *Scopulos quos alluit vnda. Alga conſperſos, & multo murice* (muſco) *tectos Salpæ habitant, varijs diſtincti tergora ſignis Iulides, &c.* —— *Aſpera ſaxa colunt, imo de fixa profundo.* Et Galenus non ſolùm in piſcium cenſu, qui largiore loquendi modo, ſaxatiles à reliquis ſcriptoribus appellari ſolent, Iulidem recenſet.

a Lib. 1.

NATVRA. MORES. CAPIENDI RATIO.

a L.9.hi.c.2

Cibus.

Aſtus.

Vt capiatur

SIngulares in ſaxis viuunt, vt Bellonius ſcribit. *a* Ariſtoteles tamen inter gregatiles numerat. Bellonio aſtipulatur Saluianus, in Romani maris tractu non niſi rariſſimè & ſolas ſemper ferè capi inquiens. Veruntamen ſolæ fortaſſis capiuntur, propterea quòd difficilis ſit eorum captura, vt Hermippus teſtatum reliquit. Carniuori ſunt, minoribus enim piſciculis veſcuntur, & in eorum inopia alga. Famelici ſunt, & vt Numenius apud Athenęum ait μάγροι, id eſt voraces. Aiunt, & vafras eſſe; ab hamo ſibi cauere, eſcam tamen haud impunè præripere, ideoq. Phileatam dixiſſe: Οὐδ᾽ ὄκκη ἰχθῦς ἔσχατος ἐξέφυγεν, id eſt, *Nec Hyccas, vltimus piſcis effugit*, Athenæus arbitratur. Capitur nihilominus calamis, ac hamis frequentius quam retibus, vt Bellonius teſtatur.

VSVS IN CIBIS.

a De variet. rer.

Cardani error.

Quod hominem mordicus infeſtet

Iuli Muſcis comparati.

Iulidis morſum non eſſe venenoſum.

b Lib.3.

Carnis qualitas.

Apparatus.

CArdanus *a* Iulidē author eſt, item Murænam, & Colubrum, dentibus ac ſaliua venenū poſſidere, veneniq. in eis indicium eſſe coloris varietatem, deceptus, vt apparet, Oppiani, & Aeliani interpretum verſione, qui (vt paulò antè etiam dicebamus) pro Iulo Iulidem reddiderunt. Eundem errorem Rondel. (quod miramur alioqui) euitare non potuit. Inquit .n. memorabile quod de hoc piſce Aelianus ſcribit: Iulides piſces ſaxatiles ſunt, quibus os veneno refertū eſt. Quęcunq. piſcem deguſtarūt, inhabilem ad edendum, perniciosumq. ei, qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cum ſquillam quā media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabilē offendiſſent, cūq. inopia preſſi guſtare cæpiſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperūt. In piſcatu vrinatores, & natatores infeſtiſſimè perſequūtur, ac vt terrenę muſcę mordicus premūt: ſimiliter Iulides frequentes in eos, quos dixi, incurrentes morſu affligūt, quas repellere neceſſe habēt, aut ab his demorſi cruciabūtur, in quibus repulſandis totus vrinandi, & natandi labor perit. Haud diſſimilia de ijſdem ſcribit Oppianus, Iulides hominibus ſaxa rimantibus ore venenato infeſtiſſimas eſſe: denſo .n. agmine ſaxis erūpunt, & circūdant, nec morſu petere deſiſtunt, quantūuis illi pedibus, manibuſq. excutere à ſe conentur, eaſq. muſcis comparat, quæ meſſores feſſos, & ſudore diffluentes cateruatim inuadūt, nec niſi ſanguine plenæ abigi poſſunt. Quod modò Iulidibus vterq. iſthæc tribuat, hoc experimento confirmat Rondel. quod cùm aliquando Antipoli & ſanitatis, & voluptatis cauſa corpus in aqua marina lauare, & piſciculos capere vellet, videret piſciculos iſtos nō aliter quam fucos approperare, & morſu tibias petere, & ne calce quidē, etiā ſi pars colloſa ſit, & dura, abſtinētes. Idemq. ſibi narraſſe qui in comitatu erant. Cęterū aliud eſt ad morſus procliuem eſſe, aliud morſum habere venenoſum. Geſnerus etiam, dum exiguum omninò putat hiſce piſciculis eſſe venenum, idq. non ex humore, aut ſaliua, ſed ſolo tantùm morſu prouenire, ita vt morſum moleſtia potius, & breuis temporis dolor quā aliud veneni periculum conſequatur, ſicut ad apum, & veſparum puncturas, haud ſatis examinaſſe videtur, ijdemnè an diuerſi ſint piſces Iuli, & Iulides. Ego autem diuerſorum piſcium nomina eſſe non dubito. Venenatum enim os habere nullo modo Iulibi cōuenire poteſt, cum ex veris ſit ſaxatilibus, vt Galen. teſtatur, qui in cibo innoxij ſunt, & inculpati. Neq. eſt quod quiſpiam obijciat, viperam cuius venenoſſimū os eſt, eſculentam eſſe. Hæc enim niſi detruncato capite, in quo malitia veneni eſt, in cibū admittitur, cùm integram paſſim innocuè Iulidem mandamus; neq. eſt ex antiquis aut recētioribus quiſquā, qui Iulidi caput amputare iubeat, quod tamen monuere de vipera. Præterea etſi Aelianus (quod quidem nouerim) Iulidis mentionem nō fecerit, Oppianus tamen, ex quo ille id tranſtulit, non ſolùm diuerſis in locis vtriuſq. meminit, ſed diuerſos etiā piſces feciſſe videtur, quod vel inde liquet, quia diuerſimodè de vtroq. ſcribit: *b* Alicubi nāq. Hippuros Iulo, alicubi Loligines Iulide capi aſſerit. Quod itaq. ad ſalubritatem Iulidis, bonitatemq. attinet Galenus, vt dictum eſt ſaxatilibus annumerat ijs qui teneram, & friabilem carnem habent, adeò vt ægrotantibus tutò præſcribi poſſit. Hodiè tamen vilis, & contemptus piſciculus eſt, & propter paruitatem neglectus. Scribit Rondeletius, qui litorum, & portuum ſaxa frequentant, deteriorem eſſe, meliorem verò qui procul inde in ſaxis degit: parari vt reliqui ſaxatiles, ſed meliùs farina conſperſum coqui in ſartagine. Saluianus verò ægris in albo iure elixari, ſanis in ſartagine frigi ait, aut aſſari. Ex antiquis Dorion quoque iubet coqui in muria, vel aqua marina, aſſari autem in ſartagine.

VSVS IN MEDICINA.

Dioscorides *a* ex Iulidibus priuatim ius fieri testatur ad alui subductionem: Plinius addit ad vrinæ excretionem. *Omnium piscium ius* (inquit) *alium emollit, idē & vrinas ciet, è vino maximè: optimùm è Scorpionibus & Iulide & saxatilibus, nec virus resipientibus.* Vbi etiam notandum Plinium desertissimè Iulidem minimè virus resipere scribere.

a Lib. 2.

DE PHICIDE. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Phycidi nomen est à phyco, quod in eo sola piscium nidificet, vt Aristoteles testatur. Phycus planta est marina apud *a* Aristotelem, item *b* Theophrastum, & *c* Dioscoridem, qui nobis quatuor eius genera proposuit. In cuius vocis traductiòne Plinius valdè inconstantem sese gessit: nam cùm *d* alicubi apertè dicat, *non habere aliam linguam nomen quod Græci vocant phycos; algam enim herbarum magis vocabulum intelligi: phycon verò fruticem esse*: non semel aliàs pro phyco algam reddidit, vt *e* vbi algam maris theriacen à Nicandro vocari scribit, Nicander enim, quem citat, (quod & Dioscoides facit,) in theriacis aduersus Trygonis venenum inter cætera remedia algam marinam rubentē numerat hoc versu:

Ἤτι καὶ φοινίσσον δὴ καταβάλλεο φῦκος.

Itē vbi de Phycidis nidificatione agit, & nominis etymologiā eleganter exponit, *Pisciū solam ex alga nidificare* inquiens. Dicemus itaq. & nos cum eo, & recentioribus Phycidē inde nomen inuenisse, & phycō optimè latinè algam verti. Theodorus pro phycide Fucā, nō Phucā, vt Rondeletius scribit, (cum nusquam in translatione eius sic scriptum ab eo reperias) conuertit, latinitatis nimis fortassis studiosus: sicut enim phycos herba marina à quibusdam latinè fucus dicitur: sic ab eodem herba denominatum Phycidem piscē Fucā, similiter vt Græci, fœminino genere vocauit. Atsi verū est Phycidem Aristoteli aliquando etiā Phycon nominari, vt Massarius alijq nōnulli tradunt, eadē ratione latinè Fucus nuncupari poterit. Ego tamē phycos pro pisce apud Aristotelem nō reperio, & sicubi fortè apud eum inuenitur, mendosum locū arbitror. Quærit Rondeletius, sitne idē piscis φυκὶς, & φυκίδιον, φυκλω, & φυκὶς. Ac Primum Phycidion (inquit) nihil aliud esse quàm paruā Phycidem nomen ipsū indicat, vnde *f* Gaza pusillam Fucam vertit; neq. ijs assentior qui Phycidem eum piscem esse putant, qui à nobis Capelian dicitur (huius inter Asellos Oceani fiet mentio, item & Phycidis Rondeletij, quem vnà cū Saluiano Callariam esse remur) ideo quòd is veluti Phycis è mēto pendentem barbā habeat. Sed qui diligētiùs verba Aristotelis expēdet, falli istos iudicabit. Sunt autē hæc Aristotelis verba. *Pisces qui oua edunt, semel pariunt anno prçter pusillas Fucas quæ bis pariunt anno Differt autē mas Phycis a fœmina quod nigrior sit & squamis amplioribus.* Atqui is qui vulgò Capellan nominatur, piscis est læuis & minimè squamosus. Ex quibus necessario efficitur Phycidi siue diuersa sit à Phycide species, siue eadē, nō posse esse eum quē Capellan dicimus. Ergò Phycidion à Phycide ætate tm̄ & magnitudine differre puto: deninde φυκῖνα (φυκῆνα potiùs à recto φυκλω) & φυκίδα diuersos pisces facere videtur *g* Athenæus, cuius hęc sunt verba καὶ τῶν πετραιων ὁ φυκλω καὶ ἡ φυκὶς, ἁπαλώτατα ἰχθύδια οντα ἄβρωμα καὶ εὐφθαρτα ἐστιν id est ex *saxatilibus Phycē & Phycis tenerrimi sūt pisces, virus nō resipientes, & corruptu faciles.* Hactenus Rondeletius: cuius de Phycene & Phycidē opinione idē Athenæus aliàs itē fauere videtur, apud quē nempe quidam scribit, se ad sartaginem emisse φυκίδας καρίδα, φυκλωκωβιὸν. Mihi tamē haud quaquā inter se diuersi pisces esse videntur φυκλω & φυκὶς, sed solo tantùm sexu differre, vt ex Aristotele dictum est; & fortassis apud Athenæum vtrobique non φυκλω, vt nunc legitur, sed φύκης legendum fuerit, sicuti apud Aristotelem legitur. Massarius Diphili verba interpretans, à quo apud Athenæum ὁ φυκλω, & ἡ φυκὶς nominantur, Phycænas vocat, tanquam à recto Phycena fœminini generis, triplici errore: Phycenas enim dicere debuit sine diphthōgo, à recto masculino, & dissyllabo Phycē. Aetij codex alicubi φυκίδες habet pro φυκίδες quomodo in vulgatis Dioscoridis codicibus, capite de fuco marino φωκίδων legitur pro φυκίδων, licet multi φυκὶων reponant. Λελεπρὶς

Phyc⁹ quid. a Li. 6. Hist. cap. 13. b Li. 4. Hist. cap. 7. c Li. 4. c. 95. Pliniȷ error. d L. 13. c. 25 Alga quid. e Li. 32. c. 6. Alga maris theriaca dicta. Fuca. Fucus. Phycidion. Phycen. Phycis. f Lib. 6. Hi. cap. 13. g Lib. 8. Phycana. Massariȷ error. Lelepris.

Heſychio & Varino Phycidi idem, eſt, vt in Leprade Bellonij etiam meminimus. Cræci noſtri temporis Phycida, vt Gillius ait, Phocida, vt Rondeletius, Phyceam, vt Maſſarius, Pephycariſmenam: vt Hermolaus, Lampianam, vt Bellonius, qui alium quam Rondeletius Phycidem pinxit, vt ſubinde patebit, nuncupant. Aliarum gentium nomenclaturas ſubticeo, quòd alij alium pro Phycide piſcem oſtendant, ſuas cuique mox additurus.

FORMA. DESCRIPTIO.

RONdeletius Tincam marinam, & piſcem Ficum vulgò Romæ vocatum, veterem Græcorum φυκίδα eſſe cõtendit. Quam opinionem refellit Saluianus, conijciẽs *a* Rondeletiũ ita ſenſiſſe propter nominis vicinitatẽ: cùm aliter ſeſe res habeat. Ficus enim Romanis piſcis iſte appellatur, nõ quaſi Phycis, ſed quòd maturiſſimi & paſſi fici inſtar, mollis, flaccidus, & haud ſucci plenus ſit. Atqui Rõdeletius nõ vulgari nomine, quod nec citat quidẽ, ſed veterum authoritatibus, vt credit, nixus in eam ſententiã venit, cum quòd Ariſtoteles apud Athenæum Phycides ποικιλόχρως & ἀκανθοστεφῆ eſſe dixerit, tùm verò maximè quòd eũ piſcẽ in media alga nidificare obſeruauerit, id quod ſola Phycis facit, vel ipſo Ariſtotele teſtante, vt interim cæteros prætereã. Idem Rondeletius ſuę opinionis patronos habere videtur Iouium & Auguſt. Niphũ, qui Phycides Tincarũ viridiũ colorem referre & vulgò Ficos nuncupari ſcribunt. Mihi nihilominus Rõndel. piſcis nõ placet, ſed Aſellis annumerandus videtur: Neq. ab hac ſentẽtia auellor, quòd ex alga nidũ conficere obſeruauerit cùm vel ipſomet teſte idẽ Gobius etiã faciat, & fortaſſis alij quoq. ipſe Hippocãpos addit, ſed hi ex genere ſunt exanguium, vt ſuo loco oſtendimus. Ad colorũ quod attinet varietatẽ & ſpinas, quos ex Ariſtotele Athenæus Phycidi tribuit: reuera Ficus piſcis neq. variè dipictus eſt, nec ſpinis vallat⁹, licet id Rõdeletius aſſerat. Ad hæc nihil minus quàm Percæ & Channæ ſimilitudinem reprę́ſentat, cũ tamen apud eundem *b* Athenæum Speuſippus. Percam, Channam & Phycidem ſimiles faciat; & apud eundem Diphilus dicat, *Perca ſimilis cum ſit Phyceni & Phycidi, locis paululum differt.* Quãobrem non poſſum non approbare Phycidem Saluiani, qui ob multam cũ Perca marina ſimilitudiẽ, hodieq; Percia nominatur, & pro Perca etiam venditur. Etſi verò vterq; piſcis æquè repando ſit tergore, venter tamẽ nõ ita prominet Phycidi, vt Percæ: vnde neq etiam huius figura ouata vt illius apparet. Extento & acuto roſtro conueniunt: Os tamen maius eſt Phycidi, maioribuſque dentibus, in ſuperiore maximè maxilla munitum, & caput etiam paulo craſſius: Pinnarum numero, ſitu & figura non diſcrepant; Phycidis tamẽ pinnę paruis & ruffis maculis quibus Percæ pinnę conſperſæ ſunt, haud inſigniuntur: Color idẽ eſt, niſi quod in vẽtre & lateribus Phycidis dilutior apparet, caretq. Phycis trãſuerſis illis nigricantibus lineis, quibus Percæ latera notantur (quamobrẽ cũ Phycis, ἐρυθρή, ideſt rubra vocatur in epigrãmate Apollonidis caue ne de intẽſa id rubedine ĩtelligas) Demũ in Phycidis capite ac branchiarum operculis, lineolę & puncta quędam cęrulea, quibus prorſus caret Perca cõſpiciũtur. Et propterea cũ tota varijs coloribus depicta ſit, Ariſtoteles citante (vt diximus) Athenæo (etſi nunc apud Ariſtotelẽ id non legatur) Phycidem ποικιλόχροα eſſe pronunciauit. Vt verò idem Ariſtoteles & Plinius teſtantur, colorẽ mutat, reliquo tempore cãdidã, vere variã eſſe: quod haud ſic intelligi debet, vt reliquis temporibus, verè ſit cãdida, quãdo nullo planè tẽpore candida appareat: ſed ita potiùs quòd cùm verno tẽmpore ſatur eius ſit color, tẽporibus reliquis dilutior reddatur, quemadmodum de Turdi ac Merulę in albedinem mutatione intelligendum eſſe apud eundẽ Philoſophum ſuis quibuſq. locis diximus. Sexus verò Phycides inuicem diſtinguit, ſicuti paulo ante quoq. ex Phyloſopho oſtẽdebamus. Marẽ enim in hoc genere nigriorem & ſquamis amplioribus eſſe dixit. Poſtremo cùm & ἀκανθοστεφῆ, id eſt, ſpinis vallatam aut coronatam dixerit apud Athenæũ, hoc de aculeis ſiue ſpinis, quibus dorſi vel imi ventris pinnę horrent, intellexiſſe eum arbitror, quando præter illas non habeat. Cęterùm cum ſint alij lõgè ſpinoſiores piſces, mirari ſubit, cur Phycidem potius quã illos ita appellauerit, Interanis partibus, corporiſq. magnitudine Percis ſimillima eſt. nunquã enim palmi menſuram excedit; vnde etiam credendũ eſt Ariſtotelem aliquando φυκίδιον diminutiua voce nũcupaſſe: Paruũ autem debere eſſe Phycidem, etiam oſtendit Diphilus apud Athenæũ, ἰχθίδιον id eſt, piſciculũ eſſe aſſerens. Bellonius Merulam Saluiani, ni fallor pro Phycide deſcribit. Ait enim Maſſilienſibus, Roquau, Venetis Lambenam (fortè à labiorum craſſitie, vnde & Cheloni, id eſt Labeoni, in Mugilũ genere nomen,) item Græcls, (iuxta iconem appictam

Tenca marina.
Peſce Fico.
a *Cap. de Callaria.*
Piſces nidũ conſtruẽtes.
Color.
Phycis Chãna, & Perca ſimilis.
b *Lib. 7.*
Phycis Saluiani.
Percia.
Vt à Perca differat.
Colorem mutat & quando.
Sexu diſtinguit.
Paruum piſcem eſſe.
Phycis Bellonij.

A

Phycis Saluiani.

appictã Lampina ſcribitur) Genuẽſibus Lãgionum, Romanis vt plurimum Merlinũ (Merlo) nominari, Multorũ colorũ (inquit) piſcis eſt, fluuiatili Tincę perſimilis. Non vnũ tamen genus eſſe oſtẽdit, dũ ſe meminiſſe teſtatur vidiſſe quaſdã Phycides omnino fuſcas, alias rubentes, alias virides, nõnullas miſtis coloribus varias. Omnes autem pinnã tergoris (vt Sparus) continuam gerere, duodecim aculeis) multò plures in icone exprimit) munitã: ac rurſus ad branchiarum latera vtrinq. vnam habere & ſub ventre duas: quarum ſingulæ ſquamis tegãtur latis, firmis ſæpe vliginoſis: Dentes illis in ore pares nõ eſſe: nã in ſuperiori maxilla vtrinque ad latus dentẽ vnũ tantum. aut ad ſummũ duos connumerari: in inferiore autem maxilla multò plures, omnes quidem oblongos, albos & acutos: ſed retrò in maxillis multos molares habere. Quãuis verò externus color variet interanea tamen perpetuò eadem in omnibus ſe ſe obſeruaſſe. Voraces piſces eſſe, ideoq; grandẽ atq; amplum ſtomachum habere. Omnibus lacteũ eſſe iecur. ad ſiniſtrã magis extenſum. Fel tamen lateri dextro incumbere, oblongo folliculo incluſum, colore ſubluteum. Gregales non eſſe, verſari in ſcopulis, deniq. labia habere craſſa & carnoſa.

Differentię.

B

Mores.

C

Partes interna.

D

LOCVS. NATVRA.

Partus. Cibus.

IN verè ſaxatilibus habetur à Galeno. Ariſtoteli quoq; Plinio & Diocli ſaxatilis eſt: & Oppiano circa ſaxa muſcoſa victitat. Suidas tamen ex epigrammate quodã Phycidem λιμνῆτιν vocat, id eſt litoralem, & Ouidius quoq. inter litorales cum recenſere videtur. Solam ex marinis piſcibus ex alga nidum ſibi conſtruere, & in eo parere, cùm ex Ariſtotele, tum ex Plinio dictum eſt, idq. præterea dicere voluit Ouidius, dum canit,

Nidus.

Atque immunda Chromis, meritò viliſſima Salpa,
Atque auium dulces nidos imitata ſub undis,

eſt enim

Est enim postremus iste versus, periphrasis, Phycidis, vt Plinium, nuperrimeque Saluianũ hallucinatos esse constet, illum, quòd hunc Ouidij locum *a* alibi citans, nidificationem eã Chromidi ascripserit, his verbis. *Chromin, qui nidificet in aquis*: hunc quòd Plinium oscitationis arguens, Ouidium dicat non Chromin sed Salpam nidulari sub vndis. Cur verò nidum sibi ędificet sub aqua, rationẽ reddidit *b* Plutarchus, inquiens: *Peculiariter Phycides alga velut nido constructa fœtum circumdant, ac contra tempestates tuentur*, Vnde est, quòd hominẽ domesticæ rei studiosũ, huius pisciculi pictura significarent, vt refert pierius Valerianus. Cæterùm soli Phycidi non conuenire hanc nidificationem, ex Rondeletio dictũ est. *Pisces qui oua edunt, semel* teste *c* Aristotele, *anno pariunt, præter Phycides pusillas, quæ bis* (inquit) *anno pariunt*. Quem locũ non ita intelligere oportet, vt Phycides maiores aliter parere innuere voluerit, quãdo veræ Phycides omnes vt paulò antè ostendebamus, paruæ sint, sed nihil aliud voluit dicere, quàm Phycides, etsi pusilli pisces sint, bis tamẽ anno parere. Si itaq; pariunt Phycides, cur est quod *d* Oppianus eunuchos vocet his versibus

a L.32.c.11
Cur nidum faciat.
b Lib. de solertia anim.
Partus.
c Li.6. Hist. cap. 13.

— Καὶ φυκίδες ἅσσ' ἁλιῆες Ἀνδρὸς ἐπωνυμίην θηλύφρονος ηὐδάξαντο,

idest, vt Lippius interpretatur:

Phycides eunuchi vero de nomine dicta.

An eunuchos vocauerit Oppianus.
d Lib. 1.

Saluianus cùm fęcũdas esse nõ dubitaret, ac propterea locus iste ipsi perobscurus videretur, quatuor manuscripta, eadẽq. vetustissima Oppiani exemplaria Vaticanæ bibliothecæ consuluit: primùmq. in eorũ vno, in quo antiqui cuiusdam Græci interpretis expositio extat, in eius loci explicatione, ita scriptum inuenit: *Hoc loco detrahit poeta cuidã eunucho, qui patrem ipsius ad regem detulerat, ob idq. in exilium missus fuerat.* in cęteris verò etiã tribus super φυκίδες, glossematis loco λεπῖναι habebatur: postremò in omnibus ἅσ', id est quasq; reperit & nõ ἄσσα, id est, quædã, vt nunc in impressis codicibus legitur: vnde vti hic Oppiani locus sic ad verbum verti debet; Phycides quasq. vel quas (nam in vno prædictorũ exẽplarium supra θ quod ἅς sequitur, glossema erat παρέλκει, id est, abundat) piscatores, viri cognomine muliebris siue eunuchi, appellarũt: ita sensum (inquit Saluianus) esse arbitror, quòd Phycides à piscatoribus λεπῖναι appellatur: quod quidẽ cognomẽ vir eunuchus eis imposuit, & nõ quòd Phycides viri eunuchi cognomine, eunuchi appellẽtur. Viuit teste *e* Aristotele luto, alga, musco & eo quod caulion vocatur, & enascẽte materię, & quamquã cæterã obstineat carne, tamẽ squillas sępenumerò appetit. Ex Apollonidis tamen epigrammate discimus ex Amiæ piscis carne esca etiam capi. Caulion autẽ quòd sit, nõ satis constat. Mihi nõ displicet, vt sit marini phyci ea species, quã recentiores nõnulli phycum ferulaceum & ramosum vocant, vt καυλίον dicatur à καυλος, id est caule siue ramo. Gregalis est, gregatimq. natat, argumento quòd plures sæpè simul capiantur.

Oppiani locus consideratus.
Cibus.
e Li 8. Hist. cap. 2.
Cauliõ quid

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Phycis vilis est.

PHycis ab Antiphane & Archestrato nominatur inter alios lautissimos cibos, & in Cotyjs Thracum regis conuiuij descriptione. Nũc verò teste Iouio procerũ patinas rarò implet, quia sit insipidissimus piscis, sed is verum Phycidem nõ intelligit. Insipidus tamen, & hic existit & villis nunc vbiq. habetur, licet carne sit tenerrima, minimeq. virosa, vt Diphilus & Diocles apud Athenæum scribunt, & propterea vt Galenus affirmat, saluberrimum hominibus alimentum præbet, ita & *a* Fracastorius in morbo Gallico fluuiatilibus, palustribusq. ac lacustribus piscibus interdictis, saxatiles & qui aduersis nituntur fluminibus concedi posse existimat, dum canit:

a Lib. 2. de morbo Gall.

Quod sequitur, victus ratio tibi maxima habenda est
Nec sit cura tibi, ne vè obseruantia maior.
Principio, quoscunque omnes, quoscunq. paludes
Quosq. lacus liquidi pascunt, quosq. æquora, pisces
Omne genus procul amoueo. Sunt quos tamen vsus.
Liberius, quum res cogit, concedere possit.
Omnibus his est alba caro, non dura, tenaxq;
Quos petræ & fluuiorum aduersa marisq. fatigant.
Tales nant pelago Phycides, rutilaque per vndas
Auratæ, Gobÿq. & amantes saxea Percæ.

Apparatus.
b Li. 2. c. 32

Paratur vt Perca. Ius ipsius authore *b* Dioscoride, modò per se, modò vini comitatu aluum mollit. Coqui debet simpliciter ex aqua, oleo addito & aneto.

DE

A DE PERCA MARINA. Cap. IX.

ORDINIS. RATIO. SYNONIMA. ETYMVM.

Percæ marinæ Phycidem adeò assimilari dictum est præcedenti capite, vt pro eisdem Romæ veneat: ijsdemq. fermè nominibus gaudeat: quocirca cùm ob hoc, tùm quod à Galeno inter verè saxatiles recenseatur, & Phycidi annectatur, nos quoq hoc loco de ea agemus. Plerisq. Græcis Πέρκη dicitur, Dioscoridi verò, & Paulo Aeginetæ περκὶς: licet Plinius in piscium catalogo pro diuersis habuisse videatur, & vtriq. varia tribuerit, illam amni, & mari communem, hanc mari peculiarem faciens. Apud Græcos enim veteres eiusdem piscis nomina B esse, vel ex eo innotescit, quòd sicuti Dioscorides περκίδα, ita Aristoteles, & Galenus πέρκην inter verè saxatiles numerant. Apparet autem huic pisci id nominis impositum esse à colore, quem Græci περκὸν nonnunquam, & πέρκον dicunt: quo modo apud Aristotel. accipitres quidam πέρκοι vocantur, quem colorem interpretantur docti nigrum, aut nigris maculis distinctum, qualem in hoc nostro pisce, & in illo Accipitrum genere videre licet: quo sensu Hesychius περκώματα exponit, τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ποικίλματα, id est maculas faciei. Apud Græcos nostri temporis nomen hodieq. retinuit, vt Rondeletius testatur. Romæ Perchia dicitur, Gallis Perche de mer, id est Perca marina, ad differentiam alterius, qui in aquis dulcibus degit.

Πέρκη, & περκὶς non differunt.

Etymum.

Accipitres perci qui.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Perca non solùm reliquo corpore, sed & capite vario est, vnde αἰόλας dixit hos pisces Epicharmus apud Athenæū; vt interim taceam πέρκην dici ab eadem varietate. Color ei vituas à quo Matroni Parodo apud eundem ἀνθεσίχρως, quasi flori- C do prædita colore appellatur Quia verò notam habet peculiarē, vel saltē cū paucissimis piscibus cōmunem, videlicet quòd lineis per tergus transuersis conspergatur, Aristoteli, citante eodē Athenæo γραμματοποικίλος, hoc est virgulis, & lineis quibusdā varia vocatur. Channæ quæ similiter ποικιλόγραμμος dicitur, & Phycidi figura, magnitudine, ac fermè colore etiā similis est. Ad multā magnitudinem non excrescit; nunquā enim pedem superat: vt inde περκίδιον diminutiua forma fortassis Antiphanes dixisse videri possit. Quibus autem notis à Phycide distinguatur, in Phycide diximus, quibus item à Chāna, in huius historia dicemus. Iouius dū Athenæi authoritate scribit, spinis coronatam esse Percam, insigniq. varietate conspicuam, summoperè decipitur. Hinc enim de Phycide, non de Perca id scribit: est tamen varia etiā (vt diximus) Perca, & non minus quā Phycis spinis vallatur. Duo eius genera, marinum vnū, quo de hic agimus, fluuiatile alterum, de quo suo post loco. Differunt non solùm corpore, sed & pinnis. Marina enim vnam duntaxat, eandemq. continuam in tergore habet: fluuiatilis verò binas: marina itē ex colore veluti sangineo D nigricat, cū ferè cineraceo colore sit fluuiatilis: nunquā deniq. ad eam, ad quam fluuiatilis magnitudinē excrescit. Breuiter eam sic delineauit Saluianus. Prominēti, acutissimoq. rostro est, ore mediocri, dentibus exiguis, serratis, quales Mnesimachū ei attribuisse credēdū est, cùm τῶν καρχάρων Percā esse scripserit, hoc est è numero piscium, qui serratos dentes habēt: capite tenui, branchijs, vt a Philosophus voluit, vtrimq. quaternis, & duplicibus nouissima excepta: pinnis iuxta eis binis, & totidē sub ventre alijs: vna itē lōgiuscula tenuibus armata aculeis in dorso; necnō alia parua à podice in imo vētre. Tergus, & venter cū æquè promineant, totus piscis figura ouata efficitur. Cauda in vnam, & latam pinnam degenerat. Squamis tergitur paruis, vēter liuet, latera purpurāt, tergus ex flauo nigricat paucis quibusdā ac rufis maculis nonnullas partes eius, & maximè dorsi, ventris, & caudæ pinnas pinguentibus. Eandem quidem Bellonīū, & Rōdeletium dipingere non dubito, licet haud similiter pingant. Bellon. & Salu. pinnam dorsi totā exprimunt aculeis horridam: Rondeletius prope caudā absq. aculeis. In pinnę, quæ ab ano est, principio Saluianus duos præposuit aculeos, quibus Bellon. & Rōdel. icones carent, neque ille etiā in descriptione memi-

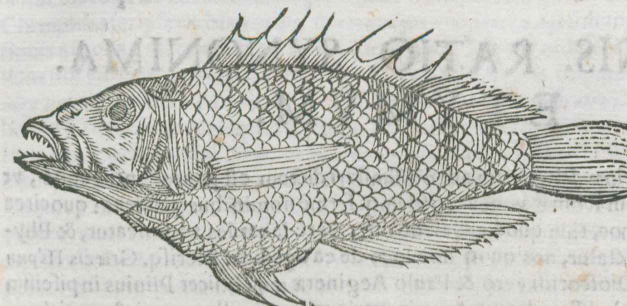
Color.

Vt à Phycide differat, & vt à Chāna.

Percæ duo genera.

a Lib. 2. hist. cap. 13.

Perca Rondelet.

meminit, nec in meis Percis eos videre eſt vnum verò habet icon hic propterea etiam addita, Geſnero olim Venetijs, cũ alijs miſſa, qui tamen, & ipſe, cùm vt aliàs, tum propter maculas tranſuerſas, fuſcas, punctis nigrioribus notatas, vt pictura præ ſe fert, interuallis rubicundis; item ex colore ad latera ex ruſo ſubflauo Percam marinam eſſe iudicaret, aculeum eum ipſi conuenire negat. Noſtrarum Percarum prior numero pinnarum, corporiſq. figura cum Saluiani Perca conuenit, colore non item. Caput pinnæ, cauda ex rubro flaueſcunt, ſeu potius aureo perfunduntur. Oculi parui ſunt quorum nigram pupillam aureus ambit circulus. Pinnarum tergoris nerui argenteo colore, reliquarum, & caudæ aureo. Supremum dorſum ferè ferrugineum, deinceps flaueſcit, mox per latera, & ventrem albicat quidem: cæterùm maculæ quas icon oſtẽdit, amethiſtinæ albedinem operiunt. Os intus album, labra rubicunda, mentum album. Lineæ tranſuerſales, quæ à dorſo per latera deſcendunt ad inſtar labentis ex alto aquæ, argento emicant. Os quidem (vti, & ſubſequentis) edentulum pictor expreſſit, verùm dentatum ne ſit an non, haud ſatis memini. Altera cognomento maioris miſſa, roſtro intus, & extra rubet, in ambitu flaueſcit. Toto tergore color rufus: idemq. color, ſed remiſſior in tranſuerſalibus lineis. Latera, & venter albicant: ſquamarum extremitates rubent. Dorſi pinna tota, & cauda ferè in extremo crocea: qua enim vropygio hæret, dorſo concolor eſt. Pinnæ pectoris rubent: quæ ab ano eſt, candicat: quæ ad branchias variæ partim nempe albæ flauæ, ſeu croceæ, & rufæ. Branchiarum opercula flaua, latis vermiculatiſq. lineis cineritijs conſperſis ſugillantur. Linea à branchijs ad caudam vſque excurrens, & corpus ceu per medium diſſecans, exilis, nigra. Tertia inſigniter dentata eſt. Pinnæ, & cauda nigricant. Tergus, & caput ex cinereo flaueſcunt. Latera ferè cerulea, venter ad ametheſtinum inclinat. Lineę laterales obſcurè rufeſcunt: quæ verò recta à branchijs ad caudam feruntur, in dorſo rufæ ſunt, reliquæ virides. Nigram oculorum irridem circulus ambit ruber.

Percarum authoris deſcriptio.

Perca altera.

Perca tertia.

LOCVS.

OVidius Percam mari gaudentibus accenſet, ſed pelagiſnè an litoralibus, an ſaxatilibus dubitari poteſt. Saxatilem autem eſſe ex Galeno, Plinio, & Diocle clarum eſt. Degit autem circa ſaxa muſcoſa, atque algoſa, vt Oppianus teſtatur, cuius verſus aliàs citauimus. Albertus cum ad litora Oceani Germanici ſcribit reperiri, non ita eſt intelligendus, vt in quouis litore reperiri voluerit innuere, ſed aſperò tantùm ſaxis, & petroſis promontorijs, vt alios omnes, qui propriè ſaxatiles dicuntur. Sic & Iouius inquiens: Percas pelagias Romæ raró videri, pelagias ſimpliciter pro marinis dixit.

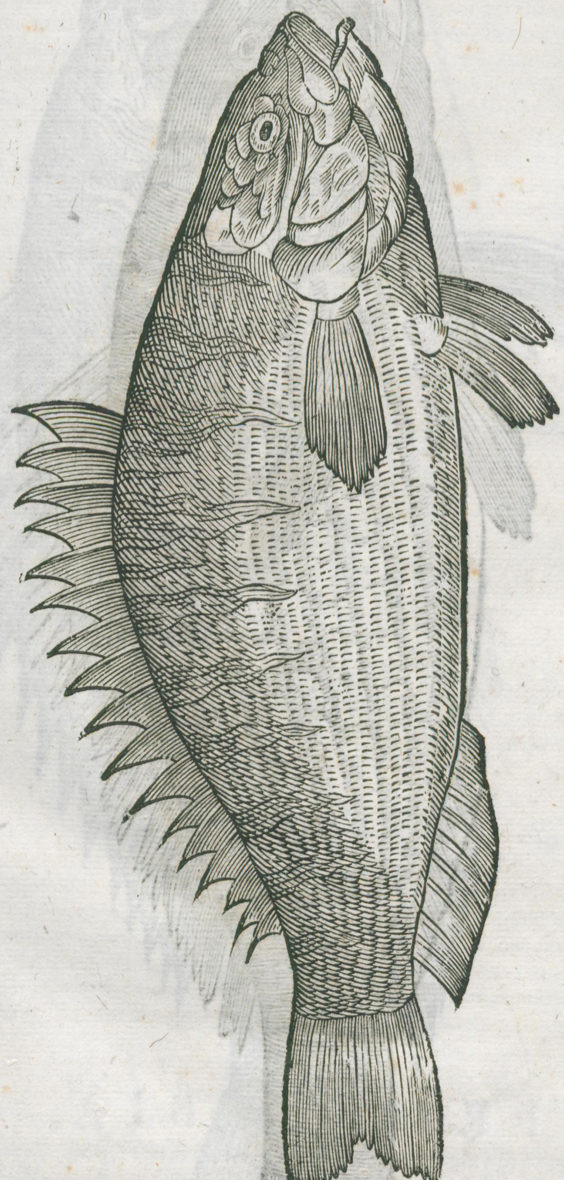
NATVRA. MORES.

PIſcis gregalis eſt, carniuorus, & helluo. In piſcitia, & cancellos graſſatur. More cæterorum ſaxatilium tam mas, quàm fęmina conditur, quo tempore & fœtificat, vt a Ariſtoteles tradit, & Plinius quoque Percam in ijs habet, qui per hyemen latent. Marſilius Ficinus laudari ſcribit piſces celerrimi curſus, eiuſmodique eſſe Lupum, & Percam, ſed quo authore non video. Cur verò ſocium ſibi aſſumat Melanurum mox inter prouerbia explicabitur.

a *Li.8. Hiſ. cap.15.*
b *Li. de rat. victus ſalubris.*

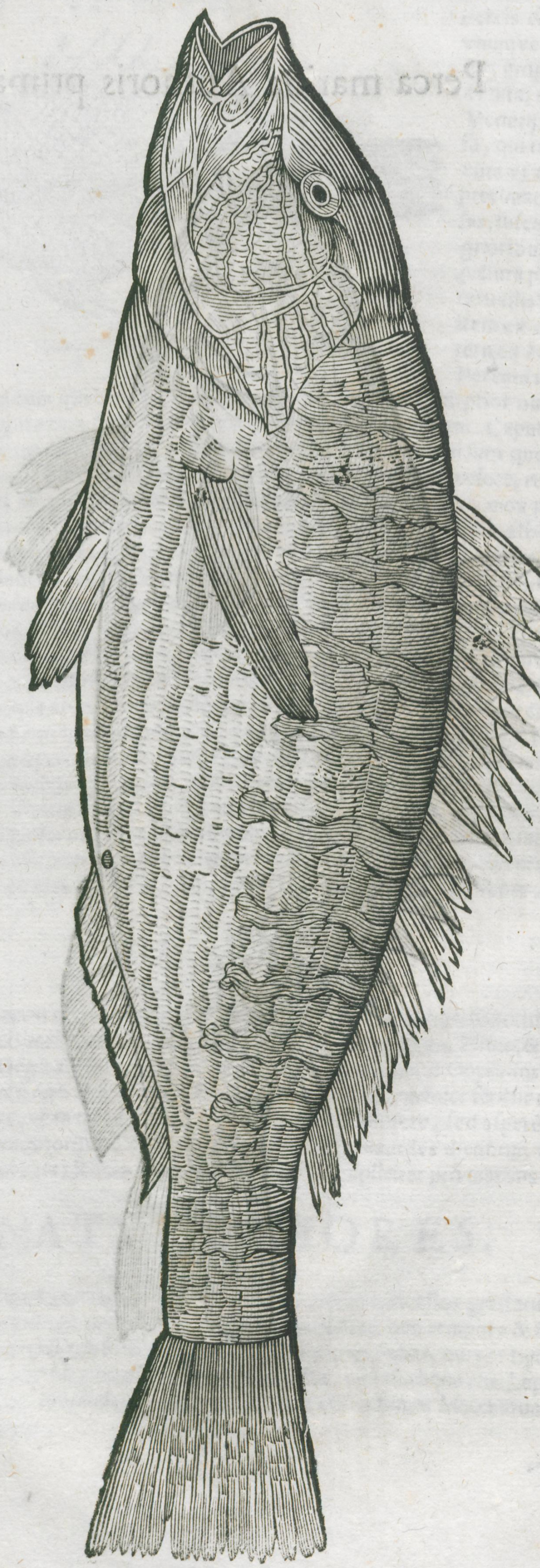
PRO-

Perca marina Authoris prima.

Perca

Perca marina altera.

Perca marina nostra tertia.

Perca marina Geſneri,

PROVERBIA.

a lib. 7.

Melanuri, & Percę amicitia.

Athenæus *a* ſe vulgatum in ore hominum adagium eſſe ſcribit, ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, hoc eſt, *ſequitur perca melanurũ*. Sed in quẽ vsũ ſoleat vſurpari nõ addit. Cõijcit author adagiorũ dici de improborũ ſocietate, quaſi nimirũ Percarũ, & Melanuri innata quædã ſit affinitas, ꝙ idẽ Athenæus duobus in locis nõ obſcurè indicare videtur, ſemel nõ longè à præcitato loco, πέρκαισι, inquiens, καθηγετῆν μελάνουρον, hoc eſt, *percis ducem eſſe Melanurũ*, iterum in obſcuro quodã gripho, vbi hæc Euboli verba refert.

Βουλο-

A Βουλομένῳ ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, id est, *volentem sequitur Perca Melanurum.* Familiaritatē autem & cognationem quandam naturæ his piscibus inuicem intercedere nihil mirum, cùm sit vterque saxtilis, & iisdem ferè locis degere soleat. Quoniam itaq. vtriq à nigro colore nomen inditum est, nigrum verò infausti vel improbi signum ferè habetur, improborum hominum familiaritatem, vel vitium aliquod alterum natura subsequens, vt ebrietatem, libidinem, vel contumeliam significare licere. Manutio verò & Rondeletio adagium videtur quadrare in prudentes homines & callidos, qui alieno periculo suis rebus cauent, aut ex vnus patrocinio & sententia toti pendet, vnum obseruant: natumq. ex ingenio vtriusq. piscis. Idem Manutius haud rectè de improborum societate dici posse iudicat, quoniam ex Numenij verbis Melanurum præuium Percarum agmini ducem se præbere, easq. vt tutiores sint, comitari illum, (inquit) liqueat, sed Numenius quidem Percarum ducem facit Melanurum, sed quod à periculis securas tutasvè reddat, non addit. In eo verò summoperè lapsus est adagiorum author, quòd Melanurum sepiam reddiderit, citans nescio ex quo hoc hemistichium: *Comitem sibi ducit Sepia Percam.* Sepia enim toto genere Melanuro differt Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, id est, pro Perca, Scorpium. Adagium accommodandum (vt idem adagiorum author ait, ex Suida, vt apparet,) vbi quis optima captans, pessima capit: nam Perca (inquit) piscis est vel maximè laudatos: Scorpius lethalis est, quanquam est & piscis huius nominis cōtempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium. Cæterùm est quidem Scorpius piscis duræ carnis, haud tamen aspernendus; siquidem à Galeno, vt patebit, in saxatilium penuria substituitur, quare non à carne, sed ab ictu eius qui lethalis est, adagium ortum fuerit.

Niger color infaustus.

Adagiorum authoris lapsus.

Pro Perca Scorpium.

B

VSVS IN CIBIS.

Diocles medicus, in libro de salubribus, Percam & Phycidem (vt Athenæo placet) inter saxatiles qui teneriores habent carnes, minimè virosas, & corruptu faciles, multùm commendat. Diphili item sententia Channis (Chamis legunt quidam) tenerior existit. Channas autem carne tenera & friabili esse mox patebit. Vt itaque salubritatis laude resplendet, ita propterea saporis gratia valere nolim tibi lector persuadeas, cùm communi omnium consilio insuauis potiùs habeatur. Aegrotantibus in albo iure; sanis assatam, aut in sartagine frixam Saluianus conuenire tradit. Rondeletius optima reddi si farina conspersa in sartagine frigatur, vel in craticula assetur, elixam verò totam diffluere: ita & quidam apud Athenæum, ad sartaginem emi (inquit) Gobium, Percam, Sparum &c. Ius in Percam describitur ab *a* Apico sapidum: *Piper, Ligusticum, cuminum frictum, cepam, pruna Damascena enucleata, vinum, mulsum, acetum, oleum, & defrutum coques.*

Salubris est Sed insuauis Apparatus.

C

a Li. 10. c. 6.

VSVS IN MEDICINA.

Fit quoque authore Dioscoride ex Perca ius priuatim ad alui subductionem, siue per se, siue cum vino. Coquitur autem simpliciter in aqua, addito oleo & aneto. *a* Plinius *cinerem è capite Percæ salsæ, addito melle, verendorum pustulas discutere*, tradit; & *b* alibi: *eundem cinerem admixto sale, cunila, & oleo vuluæ mederi, & suffitione secundas extrahere*: & mox, *coercere carcinomata Percarum salsarum capita efficaciùs, si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata, oleoq. subigantur.*

D

a Li. 32. c. 9

b Ibid. c. 10

HISTORICA.

Vt Perca sacrificulo cuidam parca fuerit, breuem hanc apud recentiorem quendam reperio historiolam. Quidam sacrificulus piscandi & natandi peritissimus, cùm manu in quodam profundo gurgite Percam cepisset, oriq. mordicus inseruisset, vt ad sodales enataret: Perca in gulam illapsa, miserum sacrificulum in manibus sodalium, nihil non tentantium, exanimauit.

Sacrificulus à Perca suffocatus.

DE CHANNE. Cap. X.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

a lib. 8. hist. c. 13.

Aequiuocatio.

CHannem, Phycidem, & Percã Speusippus apud Athenæũ similes faciẽs, nobis ansam præbuit, vt & ipsi horũ pisciũ historias simul coniungeremus, quãuis *a* Aristoteles, quẽ aliàs vbiq; sequimur, Channam pelagiam faciat; secus enim sese rẽ habere mox apparebit. Cęterũ monendus est lector, Massiliensibus, vt notauit Rondeletius, Channem vocari piscem à veterum Channe diuersum licet similem; item alium esse qui à Martegue vulgo vocati stagni accolis Cannadella similiter appellatur. Græcè χάννη si fæmina, si mas χάνος rectè dicitur, etsi in quibusdã Aristotelis codicibus χάνη & χάννος legatur, & alicubi etiã χάννη. Deprauatos enim hosce codices, esse, non solũ ex manuscriptis Vaticanę bibliothecæ, quos Saluianus cõsulit, constat, verũ etiã nominis id ĩdicat significatio: Sic enim Eustathius; à verbo χάινειν fit χαυχανδόν & χάννος piscis, liquida Aeolicè duplicata, vt sciũt etymologi. Hoc & Gaza animaduertit, qui Hiatulã cõuertit, nimirũ ab hiando; sed cũ & pro Chama hiatulã reddiderit, præstiterit Græca vti nomenclatura (quod & Pliniũ & Ouidiũ fecisse videmus,) ne res diuersissimæ cõfũdantur. Apud *b* Athenæum Diphilus χάννας pro his piscibus dicit, quo loco in manuscripto eiusdẽ bibliothecæ Athenæo χαννας, eodẽ Saluiano testãte legitur. χάννα verò cũ alpha in fine aliàs nescio quã bene dicitur. Interpres *c* Galeni q χαμῶν hiatulam reddidit, nõ est arguendus, vt arbitratur Saluian. sed ille qui eiusdẽ authoris libris annotationes aliquas in margine aspersit, qui Channas cõcharũ genus esse annotauit, nominis, vt opinor, similitudine falsus. Ab hiando autem nomen ei inditum, nõ quòd moriens tantũ hiet, vti Bellonius credidit, sed quia mandibulas ita ferè constitutas habeat, vt perpetuò hiare videatur, vt Saluiano quoque & Rondeletio placet, qui hanc ob causam ab Epicharmo μεγαλοχάμμονας, id est multũ hiantes, dictas fuisse conijcit. Apud Venetos, & nostri temporis Gręcos vetus nomẽ, & teste Gillio retinet, Bellonius verò in opere quidẽ de aquatilibus nũc Gręcorũ vulgo Channo, sed in singularibus obseruationib9 in Lemno insula Cano vocari ait, Genuẽsibusq; Bolossos: cõtrà Saluianus his Serranas dici testatur: quo nomine & apud Hispanos, Massilienses & Prouinciales audit. Incolæ portus Veneris Barquetas dicũt, vt Bellonius notauit, rustici apud Neapolitanos Orcannas, vt Niphus.

Hiatula.

b *lib. 8.*

c *lib. 7.*

Etymum.

Aliarũ gentiũ nomina

FORMA. DESCRIPTIO.

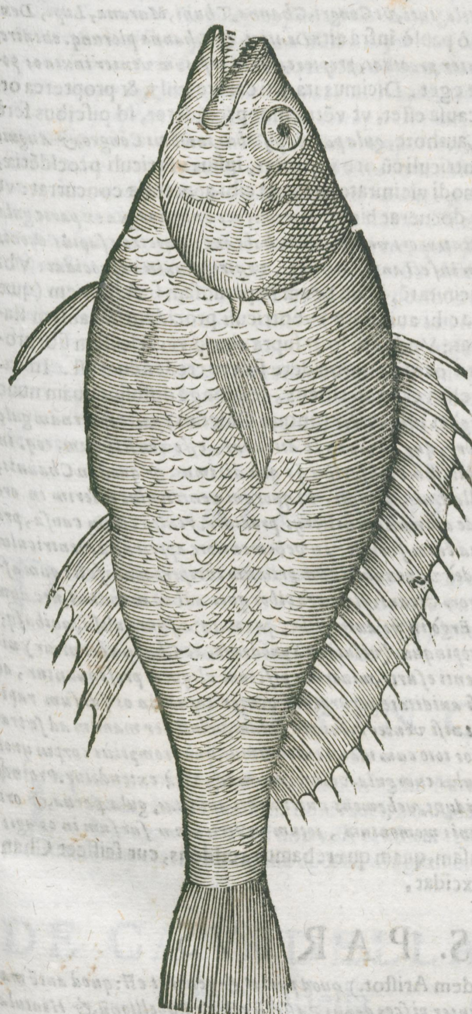
CHanne cũ à Speusippo Percæ & Phycidi assimiletur: Phycis autẽ & Perca pisces sint colorũ varietate insignes, figuraq. inuicẽ similes, idem quoq. de Channe statutẽdũ fuerit, & Speusippũ præter colores, de figura quoq. intellexisse: quod & Rõdeletiũ, Saluianũ itẽ & Bellonium credidisse mihi videtur: ille enim variũ, hic Percæ simillimũ piscẽ exhibet, Bellonius verò propter similitudinẽ summã. Channam pingere dedignatus est. Alioqui de Channe figura apud veteres nihil inuenio. Ob colorũ verò quæ in ea elucet, varietatem, Aristot. citãte Athenæo ποικιλέ ρυθρον μέλανοαν appellauit, & ποικιλόγραμμον, quòd partim rubro, partim rufo, siue rubẽte colore varia sit. Tantã autẽ Channæ cũ Perca marina similitudinẽ esse Bellon. tradit, vt pisces penè eosdẽ esse credas, ideoque ꝓ eisdẽ publicè vẽdi soleat; differre tamẽ, qđ maior sit Perca, & lineis latis, trãsuersis ex rufo nigricãtibus tergora distincta habeat, Channe verò promiscuè trãsuersas & rectas lineas ferat Saluian. quoq. Channem diligẽtissimè describẽs, qũo à Perca & Phycide discerni queat, docet his verbis: Chãne vti rostri acuitate, pinnarũ situ, numero & figura; oculis, brãchijs, cauda atq. picturato corpore, æquè vtrisq. similis est; mediocritate verò oris, paruitate dẽtiũ, tenuitate capitis, exiguitate squamarũ, atq. ouata totius corporis figura Percæ similiter; Ita inferiore maxilla, brãchiarũ aculeis, atq. colorũ varietate, ab vtrisq. manifestissimè differt. Maxilla. n. inferior, ꝑ Percę & Phycidis morẽ, nõ solũ rubet, sed superiore etiã prominẽtior est, quò fit vt Channe ꝑpetuò hiare videatur; vnde forsã & nomẽ ei inditum

Vt à Perca differat.

Cur hiare videatur.

A

Channe Saluiani.

B

C

H

ditum fuit. In posteriore præterea brāchiarum operculi parte, duo sunt aculei albi, & acutissimi; etsi nō satis magni quibus prorsus Phycis, & Perca carent. Postremò differunt, & pictura. Tergus enim Channæ ex rubro minus quam illatū nigricat: venter, & latera violacea quadā albedine notata sūt; Pinna dorsi flauet, quę verò in imo ventre est, & cauda, rufis quibusdā maculis insigniūtur: Ab ore per branchiarum opercula, atq. latera, rubræ quædam lineæ, neque æqualis latitudinis, neq. ęquis distinctæ interualis vsq. ferè ad caudā deducūtur. Hactenus Saluianus. Eundē piscē pro Channe Gillium agnouisse conijcio. Channe (inquit) spinas in dorso robustas, & acutas habet. Eius labrū inferius, & rubet, & eminet. Exiguis est dentibus, & acutis, itēq. aculeatis branchijs: Verum eundemnè Rondel. pingat, dubito. Huius enim Channæ figura caudā ostendit lunatā: atq. ipse aculeorū quas in branchijs esse ex Saluiano, & Gillio diximus, in descriptione non meminit. Lupū (inquit) corporis habitu refert, & oris scissura. Maxillā inferiorē superiore prominentiorem habet: ob quā causam ore ferè semper est aperto. Dētes acutos, oculos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, brāchijs, internisq. partibus cæteris saxatilibus est similis, sed ventriculo est maiore, & laxiore. Colore est vario: dorsum ex rubro nigrescit: lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ sunt. Cauda maculis rufis notata, item prima à podice ad caudam. Pinna dorsi rufa est. Chanen genuinam esse ex eo affirmat, quòd in plurimis dissectis vuluas semper obseruauerit, quod de Channe Aristoteles prodidit. Addit Saluianus, non solùm amplum Chā-

Channæ Rō deletū.

D næ ventriculum esse, sed talia esse intestina. Hepar item subalbidum habere, lienem subrubrum. Gerit denique & calculos in capite, vt Bellonius testatur.

Partes internæ.

LOCVS.

Pelagijs accensetur ob Ouidio, & à Aristotele, quibus ex nouissimis Gillius subscribere videtur, cùm in saxosis potius locis eam degere piscatorum experimento constet, idemq. testetur Oppianus, ijsdem quibus Iulides, Percæ, & Turdi, locis agere canens. Authoritatem eius aliàs citauimus.

a li. 8. c. 13.

NATVRA. MORES.

a L.8.H.c.2 — *Arist. locus explicatus.* — b *Lib.2.H. c.17.* — *Pisciũ ventriculus cur procidat.* — c *L.3. de facult. natur.*

CHanna solummodo carne vescitur, vt a Aristoteles testatur, inquiens: *Alij enim carniuori tantùm sunt, vt Cartilaginei, vt Congri, Channæ, Thuni, Murænæ, Lupi, Dentices, Amiæ, Cernuæ:* Quod verò paulò infrà ait: *Dentici, & Channæ plerunq. euenire, vt cùm pisces minores insequuntur, venter procidat, propterea quòd piscium venter iuxta os positum est, nec gula subest:* explicatione eget. Dicimus itaq. si carere gula, & propterea ori propinquum ventriculum habere, in causa esset, vt vẽtriculus procideret, id piscibus ferè oĩbus accideret, quando eodẽ b Arist. authore, *gula paucis piscibus inest, vt Congro, & Anguillę, ijsq. exigua,* quamobrẽ non solũ ventriculi cũ ore vicinitas, ipsius vẽtriculi procidẽtiæ, sufficiẽs causa est, sed si vnà cũ huiusmodi vicinitate, maxima cibi appetẽtia concurrat: vt idem ipse Aristot. ibidem explicatiùs docuerat his verbis: *Pisces enim magna ex parte gula carent, vt dictum est, vt qui annexum statim ori ventriculum habeant: quocirca sæpius euenit grandibus nonnullis, vt dum per impetum insectantur minores, ventriculus in os procidat:* Vbi non solũ præter ventriculi cum ore vicinitatẽ, illam etiam impetuosam sectationem (quæ aliundè non prouenit, quã à maxima cibi auiditate) ventriculi procidentiæ causam statuit: sed in os etiam procidere explicat: Vnde etsi loco supra citato ventriculum sibi procidere dixerit, neutiquam illum extra os etiam procidere solere credendum est. In eadem sententia est c Galenus, Aristotelis verba ascribens, sed longè diffusius quàm nunc in nostris exemplaribus leguntur. *Ergò ex iam dictis* (inquit Galenus) *patet internam gulę & ventriculi tunicam, cui rectę sunt fibræ, quę ab ore in se attrahat, esse constitutam, eoq. in deglutiendo operam suam nauantem. Clarissimè subscribit ijs quæ dicimus, & quod in Channis, & quod in ijs qui Græcè συνόδοντες appellantur, accidit, vt quorum ventriculus interim in ore inueniatur, veluti Aristoteles in libris de animalium historijs prodidit, reddita etiam causa, præ gulositate id inquiens illis contingere. Ita enim scribit: In vehementiore appetentia, ventriculus omnibus animalibus sursum procurrit, adeò vt nonnulli cùm primùm incipere manifestè eum affectam sentiunt, foras repere sibi ventrem dicant: alij verò cibos quos adhuc mandunt, nec dum satis eos confecerunt, eripi plane inuitis. Ergò in ijs animalibus quæ natura sunt gulosa, quibusq; oris laxitas est multa, ac ventris situs propinquus (veluti in Synodonte, ac Channa cernitur) nihil mirum est, cùm in admodum vehementi esurie, minorum piscium aliquem prosequuntur, ac iam in eo propè sunt vt comprehendat, si auiditate perurgente venter eorum in os sursum rapitur. Fieri autem id aliter prorsus nequit nisi venter cibos per gulam, veluti per manum ad se trahat; sicuti & nos præ studio aliquando nos toto cum manu extendimus, quò promptiùs corpus quod petimus apprehendamus: ita & ventriculus cum gula, veluti cum manu vnà extenditur. Proindè in quibus animalibus hæc tria simul incidunt, vehemens nutrimenti auiditas, gula parua, & oris laxitas ampla, in his paulum extensionis momentum, totum ventriculum sursum in os agit.* Hucusque Galenus ex Aristotele causam, quam quærebamus, reddens, cur scilicet Channis, & Synodonti ventriculus in os excidat.

SEXVS. PARTVS.

a *lib.4. Histor. c.11.* — b *lib.6. Hi. c.13.* — c *li.9. c.16.* — d *li.9. c.52.* — e *li.9. c.16.*

IN *testaceis atq; stirpibus* (inquit idem Aristot.) *quod pariat, & generet est: quod autẽ maris fungatur officio deest: Sic etiã inter pisces genus Passerũ est, & Rubellionũ, & Hiatularũ.* (Channarũ) *Oua enim in ijs omnibus reperiuntur.* Et b alicubi in eadem sententia. *De coitu piscium satis dictum iam est: Sexu autem eos quoq. distingui apertum est. Pars enim pisciũ maxima consummatur mare, & fœmina: de Rubellione, & Hiatula* (Channa) *ambigitur: omnes enim grauidæ capiuntur.* Item c rursus: *Nunc verò partim conceptacula habent seminis genitalis, partim vuluas: atque in omnibus* (*excepto Rubro, & Hiatula*) *hoc discrimen est, vt aut conceptacula seminis prolifici habeant, aut vuluas.* Ex quibus Philosophi locis constat, apud d Plinium vbi habet: *Erythrini, & Channę vuluas habere traduntur,* desiderari *omnes:* nam cùm omnes vniuscuiusq. piscium generis fœminæ vuluas habent, si ipse, vt nunc legitur, scripsisset, nihil planè notatu dignum protulisset: Quòd si verò legamus: *Omnes Erythrini, & Channę vuluas habere traduntur:* non solùm aliquid animaduersione dignum edocebit, sed quod & Aristoteli, ex quo id mutuo accepit, & sibi ipsi congruat: nam & e ante scripserat: *In quodam genere non sunt mares sicut in Erythrinis, & Channis: Omnes enim ouis grauidæ capiuntur.* Atque hinc est quod Ouidio appelletur — *Ex se*
Concipiens Channe, gemino, fraudata parente.

A Iam verò remita ſe habere Rondeletius in ſua Channa, ex plurimarum ſectione didicit, returq; inuſitatum hunc conceptum plurimæ horum piſcium fœcunditati aſcribendum eſſe, *f* Ariſtotelis authoritate fretus qui ſimile quid de Perdicibus, & Phoxinis piſcibus ſcribit. *Formantur* (inquit) *oua per coitum in ijs, qui Venere vtuntur: fiunt, & ſine coitu. Oſtendunt id fluuiatilium quidam: nam ſtatim atque nati ſunt, propè vixerim, & parui adhuc Phoxini oua habent. Iam verò perdices non ſolùm hypenemia oua, ſed etiam fœcunda concipere aiunt; ſi quo tempore gliſcunt, & ad Venerum incitantur, aduerſæ maribus ſteterint, vento inde flante. Et equas quaſdam in Luſitania ſine coitu parere ſunt, qui affirment.* Quæ naturali, & inſigni animalium iſtorum fœcunditati tribuere oportet, inquit Rondeletius, nam ſunt, & mulieres tam fœcundæ natura, vt primo ſtatim concubitu concipiant, vnde prouerbium, τίκτει κόρη, ὅταν κακῶς ἀνδρὶ περεῖν, ideſt, *Parit puella, etſi malè adſit viro.* Ex quibus efficitur vt minus mirũ videri debeat in mari, in quo fœcundiſſima ſunt animalia, Erythrinos, & Channas ex ſe concipere, & ſine mare oua parere, quæ poſtea mare diuina, & procreatrice ſua vi perficit, maſculique vicem gerit. Cæterùm dicet fortaſſis aliquis Erythrinos, & Channas vtroq; ſexu præditos eſſe quod de Leporibus terreſtribus quidam tradunt quodq; in B quibuſdam etiam piſcibus obſeruari aiunt, vt in Mugilibus, in quibus modò oua, modò lac videri ferunt, (ſemen autem lac vocant) idque ſibi affirmaſſe ait Rõdeletius peritiſſimum, & in piſcandi arte exercitatiſſimum quendam virum ſenem. Hanc autem ſententiam improbat, quando quidem refragatur Ariſtoteli, qui oua ſemper in ijs reperiri affirmat. Si itaq. ſexu non diſtinguuntur, quomodo Channas libidinoſos piſces Aelianus dicere potuerit, haud percipio.

Cur ex ſe pariat.

f l.6.H.cap. 13.

Phoxini ex ſe generant

Maris fœcũditas.

CAPIENDI RATIO.

PIſcem iſtum, inquit Bellonius, irretitum non capiunt, ſed calamo fallunt, & hamo, & maximè ſi carnis pro eſca vtantur eos enim appetunt auidiſſimè; ſicuti rurſus Channis gaudet Phagrus, vt canit Oppianus:

——*Phagrus Channi ſeducitur eſca.*

C

VSVS IN CIBIS.

TEnera carne eſt, duriori tamen quàm Perca, vt Diphilus *a* apud Athenæum teſtatur: Eſt itaque ſatis boni ſucci, haudque concoctu difficilis: cæterùm inſipida, & propterea nullibi non vilis cenſetur teſte Saluiano. Paratur vt Perca, & alij ſaxatiles. Xenocrates ſartagine coctam ori gratam eſſe ait, ſed ſtomacho noxiam.

a *lib.8.*

Apparatus.

DE CANADELLA, SEV POTIVS Channadella. Cap. XI.

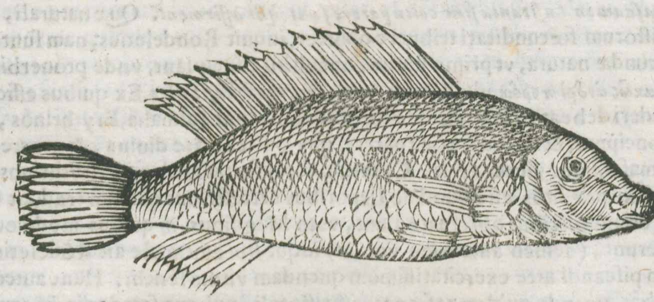
D MOnuimus præcedente capite, alium eſſe piſcem Channæ ſimilem, ideoq; Maſſilienſibus ſimiliter Channam nuncupari; item alium qui Marte gueſtagni accolis Canadella vocatur, & Rondeletium reri id fieri propter ſimilitudinem, ideoque cum Channis genuinis confundi. Quamobrem antequam è manibus elabatur, de Canadella agere oportuit. Huius nobis hiſtoriam tradidit Bellonius, hac appoſita piſcis icone. Liguſtico mari (inquit) cognitiſſima Canadella, elegantem ac varium habet colorem, bona tamen ex parte purpureum, neque: vnquam ad eam magnitudinem extuberat, ad quam alij piſces ſaxatiles. Sachetum Veneti vocant, qui dum viuus capitur, ſpinoſum quiddam è branchijs vibrat, quo manus contrectantium ferit. Labijs eſt magnis vt Cinædus, ſed dentibus ab hoc, & à Phycide longè diſſimilibus; quorum cùm anteriores acutos, & ferè caninos habeat, poſteriores tamen obtuſos oſtendit. Pinnã dorſi continuã, & (vt in Scorpione marino) crenatã: reliquas branchiarũ pinnas vtrinq; luteas; qui color etſi vt in alijs ſaxatilibus, vt plurimùm

Deſcriptio.

Sachetus.

mùm euariet, eadem tamen corporis moles, eadem forma huic permanet. Squamas habet lituris viridibus, cinereis, rubris, & interdum caſtanei coloris variegatas, atque extremam branchiam (quæ illi oſſea eſt) crenatam, vt Lupus. Roſtro eſt acutiore quàm Lambena, optimumq; vt reliqui piſces ſaxatiles, alimentum præbet. E

Canadella vulgo Geſner.

F

DE HEPATO. Cap. XII.

ORDINIS RATIO.

Synonyma.

Sachetus.

VUlgus Venetorum hunc piſcem Bellonio Hepatum veterum putatum, indifferenter cùm Canadella Sachetum appellat, ob ſimilitudinem, quæ tanta eſt, vt ipſe Hepatum non pinxerit, ſolius Canadellæ icone contentus: quamobrem non incongruè, cùm de illius, tùm de Rõdeletij Hepato agetur, maximè cùm vtriuſq; piſcis ſquamoſus ſit, & ſaxatilis. Græcis Ἥπατος aut Λεβίας appellatur, quanquam apud Athenæum λεβιάς ſcribatur, librarium incuria. Λέβια verò Heſychio, & Varrino præterea ſunt piſces lacuſtres. Apparet autem Lebianos piſces intelligere, quorum mentio fit apud *a* Athenæum his verbis: *Euthydemus libro de ſalſamentis ait: Delcanum piſcem vocatum à Delcone fluuio* (Caſaubonus magis probat, à Delco lacu, quem Heſychius piſcoſum vocat) *in quo capitur, ſale inueteratum gratiſſimum eſſe ventriculo. Dorioni libro de piſcibus* λεπτινὸν λεβιανὸν ὀνομάζων, *& quorundam ſententia eundem eſſe ait cum Declano.* Sed Caſaubonus λεβιάν legit, & temerè poſteriores duas literas addi putat, quoniam Lebiæ piſcis alibi mentio, Lebiani nuſquam. Lebiam dictũ fuiſſe, & Leptinum ſcriptum alibi non eſt; ſed quamuis Hepatum, & Lebian eiuſdem piſcis diuerſa nomina inueniri non ignorem, hic tamen quomodo Caſaubono conſentire queã non video. Nam Durion Declano Lebianum eundem putat, Delcanus autem fluuiatilis eſt, Lebias ſiue Hepatus marinus tantùm. Hunc autem quo de nunc agimus, Bellonius λεβίαν vocari ait à colore rutilo, & ſuboſcuro: Hepatum verò à colore, & magnitudine hepatis. Hermolaus modò Iecur marinum, modò Hepatum appellat, & Hepar pro piſce legitur apud Plinium in piſciũ catalogo; ſicq; hunc piſcẽ Kiranidæ interpres vertit. Theodorus verbum è verbo reddens Iecorinum interpretatus eſt, Galeni interpres ſimiliter Iecorarium. Rondeletius, & Bellonius Græcum nomen retinent, quod probamus.

G

a Lib. 3.

Lebias eius que etymũ.

H

Iecur piſcis.

Iecorinus.

Iecorarius.

FORMA. DESCRIPTIO.

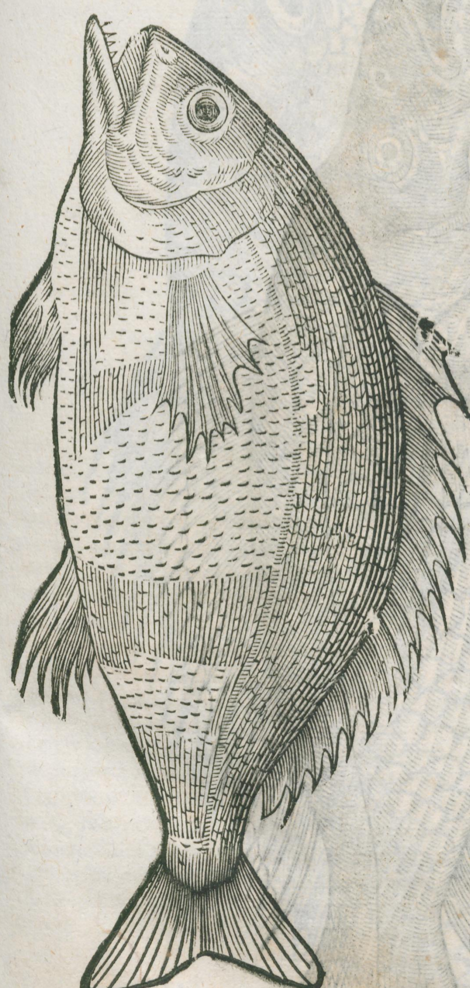
APud Athenæũ Ariſtoteles, Speuſippus itẽ in ſecũdo ſimiliũ, & Dorion. Pagrum Erythrinũ, & Epatũ, ſimiles eſſe profitentur. Alicubi rurſus Athenæus tres hoſce piſces ſimiles eſſe tradit, Phagros verò breuiores eſſe roſtro. alicubi hepatũ ſcribit ſine felle eſſe, vt mox patebit, & nigrã in cauda maculã habere: cuius in ſuo hepato

Bello-

A Bellonius nō meminit, quod tamē in ſuo facit Rondeletius. Nos vtriuſq. & iconem & deſcriptionē damus. Hepatus, inquit Bellonius, & Canadella, ſuo colore (qui paulò magis in Hepato fuſcus eſt) inter ſe differūt. Eius dentes obtuſiores sūt, quam Phycidis & pectinatim coeunt, vt in Cinædo: ſquamis integitur aſperis, colore cum Phagro, aut Erythrino ſimili: Calculos in capite gerit, vt ſaxatiles omnes. Hæc ille ſine icone, quam nos ex Geſnero (capite de Turdis) excerpſimus, quandoquidem Bellonius hūc piſcem ſuis coloribus expreſſum apud eum cùm vidiſſet, Hepatum ſuum affirmaret.

Ex Bellon.

Channadella. Sachetus Venetis.

B Ipſe verò Geſnerus cū in Bellonij ſcriptis (antequā cum eo colloqueretur) legiſſet, Venetijs Sacheti nomine tum Hepatum, tum Chānadellam appellari, & Hepatum magis fuſcum eſſe, alium ab eo piſcem, cuius hic quoq. damus ex eo eiconem, Sacheti nomine Venetijs ſibi miſſum, quia ſubfuſcus appareret, Hepatum Bellonij eſſe ſuſpicabatur, quam ipſe poſtea ſuſpicionem in eo conuentu excuſſit. Colores (inquit Geſnerus) varios oſtēdit, pinna ad branchias & cauda flaueſcit, ſed cauda innumeris etiam maculis rufis diſtinguitur. Pinnæ binæ in ventre indici coloris ſunt: illa quæ podicem ſequitur, primùm indica, deinde flaua, in extremo rubicunda &c.

Ex Geſner.

C Idem Geſnerus deſcribit nobis Hepatum Bellonij his verbis: Piſcis eſt vndequaq. fermè rubicundus, magis quidē circa dorſum, circa ventrem albicat. Dorsū dimidia ſui poſteriore parte trib⁹ maculis atris deinceps notatur, ita vt macula vltima caudā attingat. Oculorū pupillam nigrā circulus ruber ambit, iſque rurſus includitur cæruleo, vt pictura præſefert. Reliqua ex Hepato Bellonij pete: An verò Turdorū generis ſit, non habeo quod affirmem.

Hepati Bellonij alia deſcriptio.

D Rondeletij tantùm Turdo vndecimo ſimilem aut cognatum, vt putarem, ſimilitudo aliqua effecit, vt prominentia labra, color rubricæ, pinnæ conſimiles. Noſter tamen latior videtur Rondeletij oblongior, qui etiam (vt ipſe ait) multis nigris & liuidis maculis aſperſus eſt, quas in noſtro non video, niſi quod dorſum ternis, vt dixi, atris maculis notetur. Itaq. iudiciū illis relinquo, qui piſces ipſos tractādi ad mare, & quantū voluerint, contēplandi occaſione, & cōmoditate nō deſtituūtur. Hæc itaq. omnia de Hepato Bellonij, cū quo nō exiguam ſimilitudinē habet, quē nos damus totū ex ametheſtino rufeſcentē, prȩter lineā à brāchis ad caudam vſq. ductam, quæ cȩrulea eſt. Habet tamē non nihil cȩrulei in vertice capitis & tergoris; nunc de Rōdel. Hepato dicamus. Piſcis eſt (inquit) Pagro ſimilis: oculis maioribus, quā pro ratione cor-

Vt à Rond. Hepato differat.

Ex Ronde.

Hepatus Bellonij.

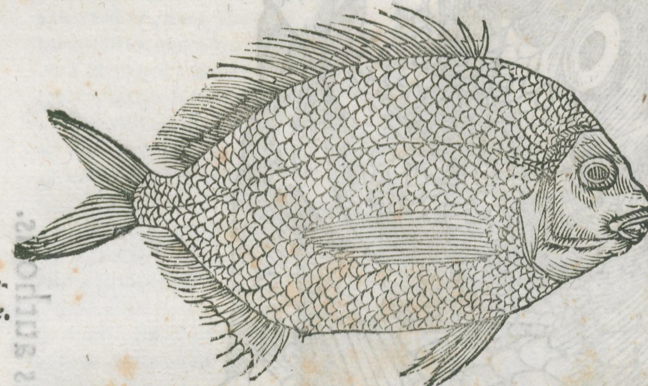

Hepatus authoris.

corporis,vt Melanurus;colore obſcuro,ſeu ex cæruleo nigreſcente, pinnarũ numero,ſitu, E
aculeiſq. Pagro ſimilis,latiore maioreq. cauda,nigrã in ea maculã habet Melanuri modo,
ad quã alludit ille,qui apud Athenęũ dicit,ſe bilẽ nõ habere,vt nec hepatus habet, ſeq. ex
ijs eſſe, qui μελανόπυγοι (μελάμπυγοι) ſunt. Dẽtes nõ latos,ſed rotundos,& acutos,ſerratos:ventriculũ magnũ cũ appendicibus quatuor, inteſtina tenuia, hepar albũ ſine felle, cor angulatũ, brãchias quaternas, vtrimq. in crebro lapides duos. Hunc piſcẽ veterũ Hepatũ eſſe,notis omnibus diu multũq. cõſideratis,& cũ alijs frequenter collatis, mihi F (inquit) perſuadeo, & æquos rerũ ęſtimatores mihi aſſentiri cogunt notæ omnes Hepato à veteribus tributæ: quarũ nulla omninò huic noſtro piſci repugnat. Primũ Pagro ſimilis eſt,deinde colore eſt nigro;poſtremò ſine felle,quæ tres præcipuę ſunt Hepati notę: quas ne cõminiſci videamur,audiamus *a* Athenæum de Hepato loquentẽ: *Diocles hunc ex ſaxatilibus eſſe dicit, Speuſippus autem ſimilem Pagro Hepatum. Eſt autem ſolitarius, vt ait Ariſtoteles, carne veſcitur, ſerratis eſt dentibus, colore nigro, oculis habita totius ratione maioribus, cor trigonũ, albũ.* Et *b* alio in loco Athenæus ex Archiloco ſcribit, *eum felle carere*, ex Hegeſandro *duos lapides in capite habere.* Huc accedit,quòd paucas ventriculi appendices tribuit *c* Ariſtoteles, ſicuti in hoc quatuor tantũ inuenimus,vt prius eſt dictũ. Quod ſolitarius ſit, id ipſimet piſcatores fatebũtur,qui & rarò vel potiùs nunquã multos ſimul capiunt, quòd carniuorus, oſtendunt ea,quę in vẽtriculo,& inteſtinis reperiũtur. Dẽtibus eſſe ſerratis,colore nigro, G oculis maioribus, αὐτοψία ipſa docet. Quod cor angulatũ habeat,hoc illi cum multis cõmune eſt:quũ verò albũ eſſe dicit,mẽdum ſubeſſe opinor:cùm .n. in corde maximè abundet, & perfectiùs concoquatur ſanguis,ne in cãdidiſſimis quidẽ piſcibus albũ eſſe poteſt, niſi partem ſupremã cordis accipias,quam αὐλον φλεβονευρώδη vocat Ariſtoteles,quare legendum eſſe puto ἧπαρ λευκόν. Huic enim piſci hepar eſt huiuſmodi,vt prius diximus. Sed argutiùs quiſpiã fortaſſis hic obſtrepet, & nos noſtro iugulabit gladio : cum .n. dicet in hepate ſit ſanguinis officina,cur non rubrum erit,vt cor,vel qui candidum dici poterit? Animaduertendũ eſt hepar in piſcibus nonnullis,vt in Muſtela marina, in Aſelis,& alijs multis album ab authoribus dici,non certè quòd de candore cum niue poſſit contendere, ſed quòd cum aliorum piſcium vel animantium hepate collatum, candidum dici poſſit, & vt magis exprimamus, ex rubro albeſcat. Qui enim branchijs ſpirant, minuſq. calidi ſunt, ſanguinem magis pituitoſum, & magis album gignunt, non aliter quàm qui anaſarca la- H borant, quòd pituitam pro ſanguine gignant,candidiores fiunt. Quare in iſtis hepar minus rubeſcit. Cor verò multò calidius ſanguinem coquit,perficit,rubrumq. efficit. Splen verò quia ſanguinem atrũ trahit,nõ poteſt non rubere, quouis ſanguine cum atro permiſto. Hæc omnia me impulerunt,vt apud Athenæum legendum putem, καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκόν. Hactenus itaq. Rondel. qui huius ſui piſcis nullum vulgare nomen neque in Gallia,neque in Hiſpania,neq. in Italia potuit à piſcatoribus extorquere, ſed à ſolis Grçcis huius temporis didicit Σείπυρον hodie vocari: cæteri omnes annonymum dicebant ob raritatem, & pro Mæna vendebant, à qua tamen plurimùm oculorum magnitudine, corporis latitudine, & colore differt. Quibus omnibus rationibus moti nos, Rondeletij potiùs quàm vel Bellonij, vel noſtrum piſcem pro Hepato genuino accipimus, lectori interim ſuum relinquentes iudicium : quem item admonere non deſiſtemus, longè alium eſſe piſcem, qui *d* Aeliano Hepatus vocatur. *Eſt, & paruus* (inquit) *piſcis Muſtela, qui nullam cum Muſtelo dicto piſce communitantem habet. Hic enim cartilagineus eſt, & pelagius, & magnitudine praſtans, ſimul, & Canicula piſcis ſpeciẽ, ſimilitudinemq. gerit.*

Hepatus Rondelet.

Veterũ Hepatum eſſe.

a *lib.7.*

b *lib.3.*

c *lib.2.hiſt. c.17.*

Solitarium eſſe.

Athenaus correctus.

Hepatis color examinatur.

Branchiatorum ſanguinis qualis.

d *l.15.c.17*

A *gerit. Mustelam verò diceres esse Hepatum: nam piscis est breuis, & oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyanæum colorem accedunt. Eius barba quàm Hepati maior est, & minor quàm Chremetis.* Alio verò in *e* loco ait in specubus (ἐντοῖς μύχοις τῆς θαλάττης) abditas latere maris incolas Oues, & Hepatos, & à piscatoribus Prepontes nominari solitos: & quã quã maximi videantur, tamen ad natandũ segnes esse: non enim à suis latibulis lõge aberrare: imo verò circum ea ipsa volutari, infirmioribusq; piscibus insidias adnatantibus struentes; longè alios intelligere videtur, eosdem nimirum quos *f* Oppianus, qui, & ipse πρόβατον καὶ ἥπατον in fundo, & saxis cauis delitescere scripsit. Sitnè modò is posterior Hepatus, idem vel cum Hepato Bellonij, vel Rondeletij, vel nostro, haud facilè iudicare licet. nullas enim notas appingunt quibus innotescat. Bellonius suum Hepatum saxatilem facit, & in cauernis in alto mari latitare scribit, vti & Diocles Apud Athenæum, & Rondeletio suus quidem piscis etiam saxatilis est, at ijs annumerandum contendit, qui propriè saxatiles non sunt, non enim tam molli carne esse, & friabili, vt illi sunt quos medici propriè saxatiles vocant, qui sunt omnium optimi. Aelianus itaque Hepati nomine duos diuersos pisces agnouit, vnum cui id nominis sit ab hepatis comendatione, alteri ab B Hepatis colore quem Oppianus, & fortassis etiam cæteri Græci intelligunt.

e li. 9. c. 38.

Hepatus Aeliani alius idem cũ Oppiani.

f Lib. 1.

LOCVS. NATVRA. MORES.

QVæ maris loca incolat Hepatus, iam proximè dictũ est. De natura eiusq; moribus reperio nihil, nisi quòd moribus videatur esse insulsis, & parum ad vindictã pronus, quod apud Athenæum facetè innuit Eubulus in Laconibus, his verbis: — Ο'υκῶν δέ με χολὴν ἔχειν, ὡς ἡπάτῳ μοι διέλεγε. Ε'γὼ δ'εγ' εἰμὶ τῶν μελαμπύγων ἔτι, id est. *Rebaris carere bile me, nec mecum aliter quam cum Hepato pisce loquebaris. Ego verò nõdum Melampygus esse desij.* quasi diceret, Mitionem me putabas, qui adhuc sum Demea. Molampygus nimirum pro homine duro, forti, & seuero accipitur, vt leucopygus pro effæminato. Si quis verò Melampygum festiuitatis gratia accipiat pro Melanuro, ego nequaquam reclamauerim, nam piscis iste, licet natura sit timidissimus, in versutia tamen, & astu nulli alteri secundus est, vt modò patebit.

Ignauia vindicta.

Melãpygus.

C

VSVS IN CIBIS, & Medicìna.

GAlenus *a* Iecorarios (sic interpres Hepatos reddidit) & Citharos scribit in medio esse carnis durę, & mollis: ijsque quosdam in sartagine frixis vesci; alios assare aut in patinis condire: cæterùm istos coquorum apparatus, cruditatis in totũ causas esse. Illos verò celeris euadere coctionis, qui albo iure condiuntur, quod ad hunc modum fit. Copiosam aquam prius inijce, deinde olei quod satis est affundito, cum pauco anethi, & porri, deinde cùm pisces semicocti fuerint, salis tantum inspergito, quo ad totũ ius salsum nondum appareat. Hæc præparatio vel ægrotis ipsis est accommoda: quibus verò inculpata est sanitas, ijs piscium in sartagine frixorum: secundo loco super craticula assorum, præparatio est accommoda: verùm hæc sanè oleum garumq; cum pauco vino exD poscit: frixis verò plus vini gariq; addere conuenit, minus olei. Quod si quibus id stomachum subuertat, paratum habeant acetum, modicum in se gari, piperisq; continens. Qui enim ad id condimentum transeunt, melius concoquunt, & deiectio nihil eis deterius procedit: cuius potissimũ gratia ex vino, & garo quidam frixos pisces mandunt, pleriq; piper immittunt, pauci oleum. Nonnulli autem ex memoratis piscibus) qui mediæ nimirum carnis sunt) cum frixi fuerint pauco sale inspersi, in cibo sunt suauissimi, præterea ad coquendum fiunt meliores, ac stomacho vtiliores, quàm si alio quouis modo essent apparati. Hepar huius piscis teste Kiranide tritum, & emplastri modo impositum omnem tumorem, & podagram sanat: & capitis eius combusti, & triti cinis inspersus antiqua vlcera, & depascentem carnem sanat. Fel cum melicrato potum, hepaticos sanat, cùm tamen ex Athenæo constet, hunc piscem felle carere.

a lib. 3. de Alim. fac.

Vt cito concoquantur.

Hepatis facultas, & fellis.

DE MELANVRO. Cap. XIII.

Ordinis ratio. Synonima. Etymum.

Etymum. Nigricauda Atricilla.

SEquitur Perca Melanurū,vt in veteri eſt adagio,quamobrē, & ſubinde à Perca eius hiſtoria nobis erat pertractanda,niſi prius Hepatus ſe ſe obtuliſſet. Eſt.n. Melanurus etiā ſquamoſus,& quod nonnulli negāt,ſaxatilis.Nomen ei à caudæ nigredine, quaſi dicas Nigricauda, vel Atricilla, vt Iouius interpretatur, Feſti exēplo, qui Melācoryphū auē Atricapillā reddidit. Quamobrē Marſilius Ficinus, vt ſcribit Lilius Gregorius Gyraldus, ꝙ illū fugeret, Melanurū ex piſciū genere eſſe ſymbolū hocce Pythagoræ,μὴ γευέσθαι τῶν μελανούρων.i.*ne guſtato Melanurū* haud rectè vertit. *Ab eo ꝙ nigrā caudā habet: abſtine.* Secutus videt̄ Marſilius Guarinum in Plutarchi libello de liberis inſtituendis,ſimiliter īterpretatū. Marſil.& Guarinū eſt author adagiorū ęmulatus,& Reuclinus.Eſt,& ſerpēs Melanurus vocatus,Dipſas nēpe,vt videre licet apud Aelianū,itē apud *a* Nicolaū Leonicenū,& *b* Cælīū Rhodiginū,quē ſerpētē ſic dictū apparet ꝙ cauda eius(vt ferūt) lineis diſtinguitur duabus nigriſq.Ad ꝙ Melanuri piſcis etymū alluſit Oppianus.— *Laude inſignis cauda Melanurus.* nā vocabulū laude, sīpliciter pro nomine accipi debet, ꝙ docet præ cæteris *c* Macrobius, inquiens: *Laudare ſignificat priſca lingua appellare nominareq́*, & ſic in actionibus ciuilibus author laudari, i. nominari dicit̄, teſte Budæo,.i.nominatī citari.Theodorus Gaza,vt vulgare, quo apud Italos audit, nomen exprimeret,Melanurū interptatus eſt.Oculatam Romæ.n.Ochiata nominatur. Cornelius Celſus qdē,&Plinius inter piſces Oculatę dicti meminerunt,cæterū nūquid Melanurū intellexerint,nulla firma ratione affirmari poteſt.Vti.n.ex *d* Cornel.Celſo nihil colligit̄ certi dicēte: *deinde qui q̄uis teneriores,tamē duri sūt,vt Aurata,Coruus,Scarus,Oculata*:ita Plinius in ſuo piſciū catalogo diſertiſſimis verbis diſtinxit, & Melanurū ab Oculata ſeparauit his verbis: *Melanurus,Mæna,Meryx,Myllus,Myſtus,Murex,Oculata.* Quaꝓpter ſi oculata Melanurus eſt vt Theodoro placuiſſe apparet,videret̄ erraſſe Plinius,inquit Hermolaus, qui paulò poſt de Oculata quaſi diuerſo piſce loquit̄,vt alter eorū neceſſariò ſit lapſus. Cùm itaq; Celſus,& Plin.veterū ſoli Oculatæ piſcis mētionē fecerint,nullāq; omnino peculiarē in eo notā expreſſerint, q Piſcis iſte ſit,arduū fuerit iudicare. Alibi Hermolao Oculatus(ſic habet)is videt̄ eſſe piſcis, quē *e* Plautus Ophtalmiā appellauit, ſed quis tandem ille piſcis ſit,non ſolū nō exprimit,ſed rem ignotā ꝑ ignotiorē explicat.Sūt qui Oculatā Plinij Torpedinē eſſe conijciunt, quoniā hæc Romæ ob quinas illas notas,quibus dorſū depictū habet,oculis ſimillimas,Ochiatella quaſi Oculata vocetur:quorū itē coniecturam Plin.peſſū dare videt̄,Torpedinē in eodē catalogo paulò poſt Oculatā nominās, tāq̄ diuerſū etiā ab Oculata piſcem.Sitnè modò Ophthalmia Plauti,cuius meminit his verbis: *Pernam Opthalmiā,Horæū,Scōbrū,Trygonē,Cetū*,eadē cū Oculata, vt Hermolaus opinat̄, vt Torpedo,aut alius piſcis,vt ingenuè fatear;necdum didici,rogoq; eruditos vt ſi quid ſolidi habeant,id ī mediū ꝓferāt. Probè noui Rōdel. Oculatā, & Ophthalmiā Melanuri ſynonymas appellationes facere, eò ꝙ Plin. alijs etiā piſcibus diuerſa diuerſis locis nomina tribuat: ſed is dū Ophtalamiā Plauto ab oculorū magnitudine dici putat, opinionis ſuæ authorem (ꝙ equidē noui)nō habet. dūq. omnes Græcis exceptis ab oculis huic piſci nomen impoſuiſſe ait:non aduertit ſuo ſe gladio iugulare.Ophtalmia.n.ab oculis qdē nomen obtinuit, ſed Græca,non Romana vox eſt.Hoc interī certū eſt Melanurum ab oculorū magnitudine Romanis nūc Ochiatā appellari,Siculis Ochiadā,Venetis Ochiā,Genuenſibus Oiam: quo modo,& circa Niceā Oijatā nominari Bellon.teſtatur, & Auguyatā,nomine fortè à Germanis accepto,quibus Augh.oculus eſt Maſſilienſes Obladam, vel vt Rondel.habet Obladū.& nō Olhada,vt Gillius legit.Idē Rōndel.Nicienſibus Ibladā,Mōſpeliēſibus Nigr'oil .i.Nigrū oculū dici aſſerit.Sed reuertor ad Plauti locum,in quo Dionyſius Lambinus alijs ſcribit Opthalmiā intelligi carnē oculis vicinā,& oculos ipſos certo modo conditos. Præterea alios Ophtalmia legere numero multitudinis,alios Optaleam. Iā verò apud Plin.inter alios ex Ouidio piſces Labrū cauda placētē nominātē. Geſnerus conijcit legēdū eſſe Melanurum, qñquidē Labrum pro piſce nemo alius dixerit, & Labrax Lupus ſit proximè ab eo nominatus: nec refert (inquit)ꝙ hunc Ouidij piſcē ceu nouū ꝓferat,prius quoq. ab eo nominatū cū in alijs quoq. idē fecerit vel obliuione vel ignorantia, vt Orpho, & Erythrino.Nominat̄ quidē ab Ouidio in eo, qđ extat, fragmētǫ, *laude inſignis cauda Melanurus*,at Labrus nuſquā.Rondel.tamen Labrū Ouidij(Plin. potiùs dixiſſet,aut corruptæ lectionis Plinianæ) Chelonem è Mugilum genere eſſe opinatur, quem Theodorus Labeonem tranſtulit, in qua ſententia quoq. Saluianus eſt.

a l. de Dipſade. *b l.25. Antiq. lect. c. 33.* *c l.6.Satur.* *Oculata.* *d l.2. c. 28.* *Ophthalmia* *e In Captiuis.* *Torpedo.* *Ophthalmia vnde dicta.* *Optalea.* *Labrus piſcis.*

E F G H

FOR

A

FORMA. DESCRIPTIO.

MElanurum cum Aurata proportionem habere apud *a* Athenæum tradit Diphilus. Quam proportionẽ de similitudine intelligi oportere putat Saluian.: similitudinẽ verò quę fit ad Coracinũ à Speusippo in secũdo similiũ apud eũdẽ, adeo exiguã esse, vt propterea hunc locũ mendosè nunc legi credat, vel saltẽ de solo colore accipiendam esse, eò quòd vti Aristophanes ob nigras alas μελανοπτέριγον Coracinum, ita Melanurũ ob nigras lineas latera eius pingẽtes Athenæus μελανόγραμμον vocat. Præterea sicuti Coracinũ ob varias suas lineas αἰολλω vocauit Numenius: sic apud *b* Athenæũ Melanurus πολύγραμμος, id est multarũ linearum dicitur, vt Oppianus Coracinũ à nigro colore cognominauit, sic à nigra cauda Melanuro nomen est. Postremò cùm Hicesius apud eundem Sargum, & Melanurum similes faciat, hanc iterum similitudinem tũ ad eandẽ nigram caudæ notã qua vterq. insignitur, atq. ad subnigras lineas vtriusq. latera pingentes, tũ ad corporis figuram referri debere. Cognito itaq. Sargo, haud erit difficile Melanurũ agnoscere. Aduertit tamen lectorem Rõdel. præter Melanurũ, & Sargum; ipsum præterea Sparũ ὀῤῥοπυγόστικτον esse, hoc est, B notã in cauda habere, hacq. nota deceptos multos à similibus nesciuisse distinguere, & propterea ex hac sola nota non esse iudicandũ Melanurum: verùm & alijs quoq. notis à reliquis secernendum esse: Assimilatur deniq. Melanderino ab eodem Athenæo, pro quo piscem nobis exhibuit Rõdel. Melanuro non absimilẽ. Nos quid de Melanderino sentiamus suo post loco aperiemus. Melanurus autem ex diligenti Saluiani delineatione, paruũ os habet, paruis item sed robustis dentibus munitum: (Dentatũ etiam esse Rondel. & Bellon. testantur. Pictor itaq. in nostro dentes ob paruitatem omisit.) Oculos secundum magnitudinis suæ proportionem maximos, vnde omnes eius vulgares nomenclaturæ deductæ sunt. Pinnarum numerus, situs, & figura, branchiæ, atq. cauda cum Aurata, Sparo, & Sargo ei conueniunt. Ventre est subalbido, dorso ex cæruleo nigricante. In cauda latam, atque nigerrimam notam habet, vnde nomen. Lineis demum nigricantibus à branchijs ad caudam deductis, latera eius non solum Sargi instar, sed euidentius etiam pinguntur, Interanea Sargo similia habet. Haud multùm augetur. Palmi namq; magnitudinem nunquam superasse vidimus, quod item Rondel. tradit, & Bellon. quoq; mediocri, aut esse magnitudine, nec amplius quàm vnam vel sesquilibram ad summum pendere. Interanea autem ex Rondeletij obseruatione C ita se habent. Hepar magnum est, ex quo fellis vesica pendet. Ventriculus medius, cor angulatum: in ventre vesica aere plena: crassa, densaque. Toto corporis habitu item & colore ferè cum iam descripto Melanuro conuenit, cuius nos iconem damus. Totus enim ex cęruleo, amethestinoq. nigricat, præter squamarum extremitates, & extimum oculorum circulum, caudæq. initium, quæ auro resplendent. Pinnæ nigricant. Vropygium supinum candicat, pronum intensè violaceum, & velut nigram maculam constituit.

a Lib. 8.

Vt Coracino similis dict.

b Lib. 7.

Macula nigra quibus in cauda.

Descriptio ex Saluian.

Partes internæ.

LOCVS.

MElanurus Aristoteli saxatilis est, & prope litora in locis arenosis, alga vescitur. Ita & *a* Columella sensit, inquiens: *Optimè saxosũ mare, nominis sui pisces nutrit, vt sunt Merulæ, Turdiq. nec minus Melanuri.* Idẽ etiam clarissimum est ex veteri prouerbio: *Perca sequitur Melanurum.* Perca enim nisi saxosa incolit. Non puto tamen ex verè saxatilibus esse Melanurum, sed saxatilem ab authoribus dici, latiore loquendi modo; nam D & in arenosis litoribus degere diximus, idq. constat ex hisce Oppiani versibus:

Nonnulli fuluam pisces in litore arenam
Mandunt & terra quicquid nutritur in alta
Hippi, Coccyges celeres, flauiq. Erythrini,
Et Cithari Triglæq. simul, tenues Melanuri,
Trachurionq. greges, Buglossæq. & Platanuri
Taniaq. imbellis, pictus quoq. Mormylus, atq.
Scombri & Cyprini stabulantur litora iuxta.

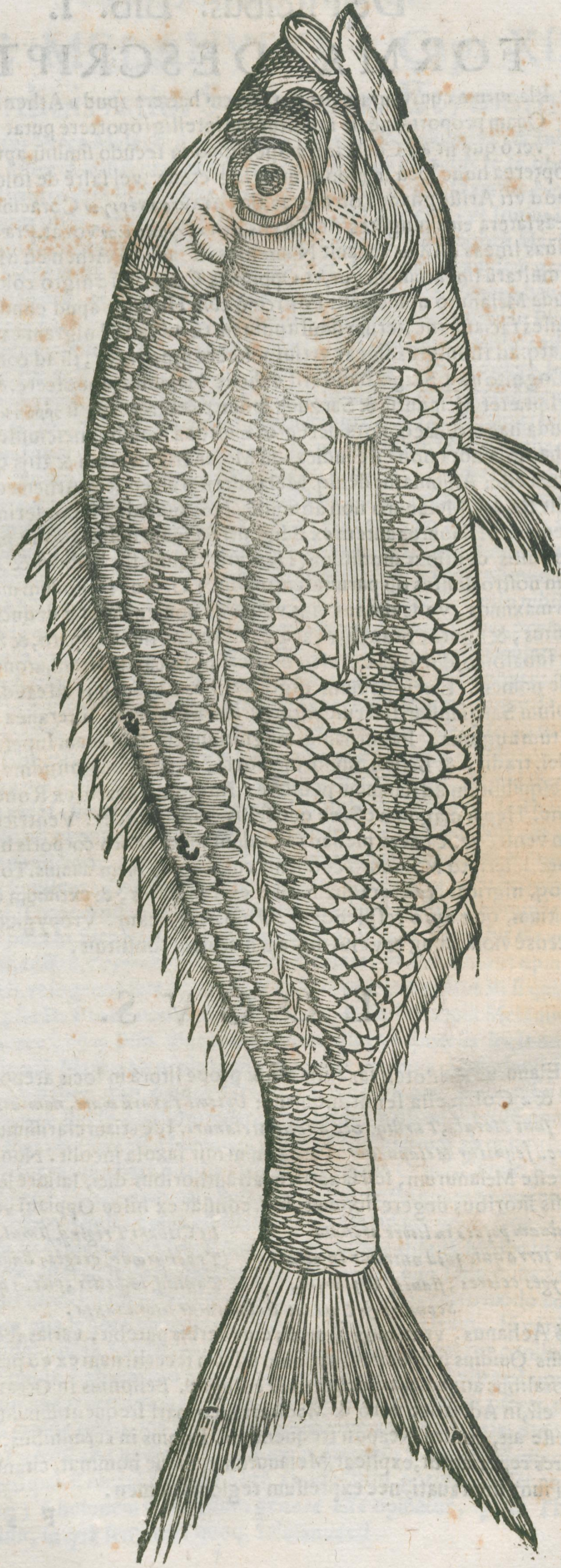
Imò verò *b* Aelianus, vt ex mox citandis eius verbis patebit, varias sedes habitare tradit, vnde fortassis Ouidius simpliciter marinum piscem fecerit: nam ex eo pelagijsnè an saxatilibus, an litoralibus annumerari debeat, vix colligas. Bellonius in Oceano Gallico perrarum esse author est, in Adriatico verò & Mediterraneo mari frequentissimum. Iouius tamen Romæ rarum esse ait, contrà Neapoli frequentem. Ennius in carminibus, quibus pisces & vbi præstantiores reperiantur, explicat, Melanurum quoque nominat, citante *c* Apuleio, sed codices nostri sunt deprauati, nec expressum regionis nomen.

a Lib. 16

Non est verè saxatilis

b L. 2. c. 17.

c Apolog. 1.

Melanuros.

CIBVS. NATVRA. MORES.

Sicuti de loco, ita quoq. de cibo quo pascitur Melanurus, Oppianus, & Aelianus cũ Aristotele haud satis conueniunt. Hic enim alga vesci eum tradidit, ille cœno. *Cùm maris tempestates sunt* (inquit Aelianus) *ex his viuũt cibis Melanuri, quos è saxis partim eruũt, partim è terra euellunt, nec tamen nisi sordidis pascũtur, & abiectis, quibus nõ facilè alius piscis, nisi fame oppressus vesceretur: Cùm maris tranquillitas viget, in solo sabulo pabulum inquirunt, hincque pascuntur.* Oppianus verò hoc sic breuiter attigit: *——Semperq. gulosis. Abstinet à Cenis*, nimirum ne in nassas incidat, vt mox docebitur. Quamobrẽ cùm vagabundum piscem esse statuerimus, non vno etiam soloq. pabulo contentum esse verisimilem existit. Panem etiam comedit, vt meminit a Plin. his verbis: *In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, Melanuri in mari panem abiectum rapiunt: ijdemq. ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt.* Quibus posterioribus verbis Plin. astutiam sagacitatemq; huius piscis tetigit, quam tamen Oppianus, & ex hoc Aelianus aliter narrant: Cùm enim sua natura timidissimi, & imbelles imbecilliq; sint pisces, (vnde Oppianus eos ἀνδρανέας, & ἀναλκίδας, & οὐτίδανας vocat, diuina prouidentia timiditatem, & imbecillitatem ingenio astuque compensauit. Nouit. n. Melanurus, si vel retibus vel nassa piscator eum captat, & insidias molitur, à ciborum illecebris sibi eousq. tẽperare, donec ille ea abstulerit, paratas sibi præuidens insidias. Eandemq; sagacitatem præterea ostendit, dum tranquillo mari in arena aut in petris deses, & ociosus delitescit turbato verò liberè secureq; spaciatur, perinde ac si intelligeret mare à piscatoribus tunc non adiri. Quæ omnia sic scriptis mandauit Aelianus: *Timidissimi pisciũ Melanuri, suę timiditatis testes habent piscatores: neq. enim capiuntur nassa, neque ad eam accedunt. Si quando verò sagenam eis circundederis, imprudentes comprehenduntur. Idem cùm placidum, & quietum est mare ad imam maris sedẽ in petris aut algis* (malim arenis, vt Oppianus habet, ex quo hoc Aelianus transtulit) *quiescunt, tegumentoq. proteguntur, quocunq. corpus occultari potest. Cõtrà cùm aduersa tempestas est, piscesq. alios vident in altitudinem ex fluctuum impetu descendere, hi tum fiducia implentur simul, & ad litus appropinquant, & ad petras adnatãt, spumamq. super fluctuãtem, atq. ipsos cooperientem, satis esse ad se tuẽdum arbitrantur. Nescio quomodo enim pernoscunt eo die noctẽuè, cùm feritas maris, & immanitas efferuescit, tùm à piscatoribus nõ adiri mare. Ac cũ maris tempestates sunt, ex his viuunt cibis, quos è saxis partim eruũt, partim è terra euellunt, nec tamen nisi si sordidis pascũtur, & abiectis, quibus non facilè alius piscis, nisi fame oppressus vescetur. Cùm maris tranquillitas viget, in solo sabulo pabulum inquirunt, hincq. pascuntur.*

a in. Pythag. Niger qui cantat.

a li. 32. c. 2. Astus.

b li. 3. de. I.

Mendacy natura.

a lib. 4.

b Lib. de natura. affect.

c Lib. 7

CAPIENDI RATIO.

Melanuros ad nullum accedere cibum, in quo hamus est, ex Plin. diximus sicuti neque ad nassam, ex Aeliano: quo testãte sagena capiuntur. a Oppianus verò sic capi scribit: Cùm mare tempestatibus agitat, & hi pisces profunditate relicta circa petras oberrant; piscator super saxo prominente, vbi vel maximè furit mare, caseum mari permixtum influctus dispergit, donec Melanuri complures huius escæ cupidi cõgregentur. Auertit autem corpus in obliquum, ne vmbra sui vnquam in aqua comparens, piscibus, terrorem incutiat. Ijs collectis à parua arundine exilem, & simplicem lineam multis instructam exiguis hamis eadem refertis esca, in æstuantis maris vndas demittit: illi approperant, & suum exitium glutiunt. Subinde autem ille, nunquã ferè quiescente manu è vorticibus hamos extrahit, sæpè etiam vacuos: neq. inter æstus maris facilè dignoscit, piscis nè aliquis hæreat, an temerè ab vndis agitetur linea. Quod si quis hamo transfixus inhæreat, repente extrahitur, ne dolo cæteri animaduerso perterreantur. Cùm itaq. Plinius ad hamum accedere Melanurum negat, intelligi debet, cùm mare est tranquillum. Tarentinus ad Melanuros capiendos escam præscripsit hepar caprillum, additq. sese, & aliam inuenisse, cuius sit vsus tranquillo existente mari, aut dum capere varios pisces est animus, eam autem vngulam esse asininam aut caprillam. Idem ad Thracuros, & Melanuros capiendos: Vrticas (inquit) madefaciens succo viridis coriandri, ex eisq. cum simila pastas conficiens, vtitur.

a lib. 3. Halieut.

Esca qua capiuntur.

PROVERBIA. SYMBOLA.

E

VEtus prouerbium: *Sequitur Perca Melanurum*, explicauimus in Perca. Inter Pythag. verò ſymbola legitur: Μὴ γεύεσθαι τῶν Μελανέρων i. *Ne guſtato Melanuros.* Symbolũ ſic Plutarch. explicat: Pythagorã eo monere voluiſſe auditores ſuos, ne cum impro bis cõmertiũ haberent: quare, & Antiphanes Poeta ſuo ænigmate à Melanuro, & Mugile ca uendũ ſuaſit: & noſtri quoq; ſcriptores (inquit *a* Lilius Gregorius Gyraldus) malos, & impro bos, nigros, & atros vocant, vt illud Catuli: *Albus an ater*: & Horatius:

a In ſymb. Pythag.

Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto

Nigri qui di cantur.

Quidam peſſimè ad Sepiam referunt, quin & Sepiam ipſam Melanuron vocatam autumant (Adagiorum authorem intelligit) quos inter Laertij eſt interpres. Suidas certè alijq. nonnulli Melanurum piſcis genus eſſe aiunt, à quo abſtinendum voluiſſe Pythagoram, ſed ſecre tiore occultioreq. eo quem ſupradiximus, ſenſu. Hæc itaq. Gyraldus, ſed apud Suidam ſym boli huius explicatio non reperitur, & in Pythagorę mentione ſimpliciter, ipſum ne quis vel Erythrinum, vel Melanurum vel Mullum ederet, acerrimè interdixiſſe refert. Citat idem ſymbolum quoque *b* Cælius Rhodiginus his verbis: Monuit ſcienter Pythagoras, animal cauda nigra non attingendum: innuens eſſe declinandum vitium, cui ſuccedat mentis nigredo, & voluntatis conflictatio moleſta: ſiquidem vitij facilitatem vitæ mox miſerabilis conſequitur difficultas. At Tryphon grammaticus Græcus, vt citat author adagiorum inter ænigmatis exempla, hoc quoq. commemorans, interpretatur hoc modo; Ne mendacem ſermonem protuleris: mendacium enim in extremis nigreſcit, obſcuraturq.

b li. 25. An. lect. c. 33.

F

Mendacij natura.

VSVS IN CIBIS. ET MEDICINA.

MAtron Parodus in deſcriptione cænæ Atticæ apud *a* Athenæum non minus facetè quàm eleganter Melanurum ceu plebeium, vilemq. olim piſcem, & à popinonibus haud magni ęſtimatum his verſibus ſignificat:

a lib. 4.

Πέρκην ἀνθεσίχρως; (καὶ) δημότικος Μελάνερος, Ὥς καιθυντός ἐὼν ἕπετ' ἰχθύσιν ἀθανάτοισι. i. *Ac Perca florida cute, i. purpuraſcentib. lineis diſtincta populariſq. Melanurus: Qui mortalis cũ ſit, id eſt vilis paruiq. pretij immortales piſces comitatur, id eſt maximæ dignitatis, & numinis loco adorandos.* Et *b* Hippocrates curationem præſcribens hominis laborantis tertio genere tabis: *Quarto mẽſe* (inquit) *obſonia eius ſint caſeus, & carnes ouillæ,* &c. *inter piſces autẽ abſtineat Mugile, Anguilla, & Melanuro.* Rurſus Xenocrates Melanurum ſtomacho gratum facit, probique ſucci, & qui facilè digeratur, abundeq nutriat, atq. haud difficulter excernatur. Et Hicc ſius referente *c* Athenęo ſucci bonitate, & ſaporis ſuauitate dum Sargo inferiorem eſſe ait, modiceq aſtringere, & nutrire, Melanurum non omnino aſpernandum eſſe innuit, cùm Sargus laudatæ carnis ſit, vt ſuo loco conſtabit. In qua ſententia etiam Diphilum inuenio apud eundem, qui Melanurum cum Aurata proportionem habere ſcribit. Huius diuerſitatis cauſa eſt locus, & victus ratio: ſi enim in petris degit, & alga veſcitur, laudatam: ſin cœno, & ſordidis maris excremẽtis, illaudatam carnem habere ratio ipſa dictat. Paruus cùm ſit piſcis non elixatur, ſed Auratæ modo in craticula aſſus aut in ſartagine frixus comedi ſolet. Aſſus teſte Kiranide viſum acuit, ius verò colicos ſanat.

b Lib. de intern. affect.

G

c Lib. 7

Carnis diuerſitatis. cauſa.

Apparatus

DE ALPHESTE SIVE CINÆDO.

Cap. XIV.

ORDINIS RATIO. SYNONIMA. Etymum.

H

NVmenius apud Athenæum ἀλφηςῶ', Diocles ἀλφηςικὸν appellat, itẽ Ariſtot. apud eundem. In cuius verbis vitium ſubeſſe ſuſpicatus eſt aliquando Caſaubonus, donec non ſolùm Alpheſtam ſed & Alpheſticum hunc piſcem fuiſſe nominatum ex Diocle didiciſſet, qui, & ſaxatilibus accenſet: verum ſquamoſuſnè ſit, an læuicute præditus, non addit. Cùm verò gnuinum à Rondeletio, & Bellonio exhiberi arbitremur, qui ſqamoſus eſt, hunc ei in opere iſto noſtro locum dedimus. Ἀλφηςὴς Græcis inuentorem ſignificat, eſtque hominum epitheton apud Homerum qui multa inueniunt, quæ ab alijs animalibus inueniri ne-

Etymum.

A nequeunt. Apparet autem hunc piſcem ita dictum, quod ferè ſemper bini incedant; alter alterum à cauda ſiue natibus inſequens, tanquam quærens, & inueniens. Quã inſecutionem cũ in malam partem interpretarentur alij, factum eſt, cur alio nomine Cinædum dicerent (quo vtitur Plin.) quaſi præpoſteræ libidinis ſtudioſum, ſiue ſodomitam: cuius etymologiæ meminit *a* Athenęus his verbis: *Eos fama eſt capi binos ſemper, & videri alteri alterum comitem eſſe ad caudam. Quod igitur ad nates alter comes alterius ſit, ex antiquis nonnulli Alpheſtas vocarunt incontinentes, & ad Venerem propenſos.* Eodem modo Cinædus, teſte Euſtachio, dicitur παρὰ τὸ κινεῖν τὴν αἰδῶ τὸ σωματικὸν μόριον, hoc eſt, *à mouendo partem corporis verecundam*, vt eos labi conſtet qui hanc vocem a principio ſcribunt per ypſilon; & Bellonius vim vocis haud quaquam aſſecutus eſt, hunc piſcem quòd firmis inſtructus ſit dentibus, à dentibus caninis Cynędum appellatum eſſe exiſtimans; nam ſi à caninis dentibus veteres nomen indidiſſent, non Cynædum dixiſſent, ſed Cynodonta, ſicuti ipſis alius eſt à dentibus Synodon nuncupatus. Monendus interim lector eſt, eiuſdem nominis auiculam eſſe, quæ & Iynx nominatur, in veneficarum ſuperſtitionibus olim infamis, qua de in noſtra Ornithologia abundè egimus. Monſpelienſes communi ſaxatilium nomine Rochau, quaſi ſaxicolam dicũt B peritiores verò piſcatores Canus, teſte Rondel. & Maſſilienſes Canudo, corrupto vocabulo quaſi Cinædum. Bellonius tamen Maſſilienſibus appellari ait vn Sanut. Quomodo autem in noſtris litoribus, nec dum intellexi.

Cinædus, eiuſq. e. ymũ. a Lib. 7.

Bello. error.

Cinædus auis.

Rochau.

FORMA. DESCRIPTIO.

PRo Cinędo eundem piſcẽ cùm pingant Bellonius, & Rondel. ex vtroq. etiam eũ deſcribemus. Saxatilis eſt, inquiũt: Color vt reliquis ſaxatilibus euariat; & peculiaribus quibuſdam notis ab alijs diſtinguitur. Dorſo eſt purpureo, cæteris in partibus luteo, quales colores Alpheſtæ aſcripſit Athenęus, dũ inquit: Ἀλφησαι. τὸ μὲν ὅλον κιροειδεῖς πορφυρίζοντες δὲ κατά τινα μέρη idest *Piſces quidam sũt Alpheſtæ, omnino quidẽ cęrei coloris, purpuraſcentes tamen quibuſdam in partibus.* Bellonius ait, vt plurimũ totũ lutei, aut cęrei coloris eſſe, quibuſdam tñ ſui corporis partibus admixtum rutilũ colorem habere: & Plin. Cinædos ſolos piſciũ luteos eſſe teſtatur. Cæterùm cum Ariſtoteles citante Athenæo κιῤῥὸν, Numenius ἐρυθρὸν .i. rutilum, & rubrum vocet; Rõdel κιῤῥὸν, *a* Galeni authoritate. Hippocrati idẽ quod C ξανθὸν .i. flauum eſſe oſtendit, & Salpam ἐρυθρόγραμμον vocari, quæ tamen non rubris, ſed aureis lineis exornetur: eſſe autẽ hunc luteũ colorem qualis in optima, & minimè adulterata cera cernitur. Solam tñ Alpheſten, ſiue Cinędum lutei coloris eſſe contra Plin. negat, quoniã & cancros, cãcellos, & leones alibi eiuſdẽ coloris inuenerit: quare Plin. locũ ſic legendũ eſſe credit: *Cinædi toti piſcium lutei.* Ego nihil moueo, nam præterquam quod abſurdus videtur loquendi modus, Plinius piſcis nomini ſanguineos, nõ exangues alios, intelligere potuit: Piſcis enim propriè de branchiatis prædicatur ab Ariſtotele. Caſaubonus priori item loco ex eodem Athenęo allato pro κιροειδεῖς, κηροειδεῖς, qua voce vtitur Dioſcorides, legi poſſe putat; tũ quòd ita ferè ſcriptum ſit in Excerptis, nec aliter legat Euſtathius, tùm quòd in eo ſenſu ſequitur ex Ariſtotele: quare ſuſpicor nõ eundem omnibus piſcem Cinædum eſſe: nam quem ego Cinędum eſſe conijcio, totus ferè Pagri modo rubet. Rondeletij Alpheſti corpus ſtrictius quàm vel Auratæ, vel Pagro. Figura Mænis ſimilis, alioqui maiore & ſpiſſiore corpore pedali magnitudine, ore mediocri. Labra habet & dentes ſerratos, canini ſimiles: nulli

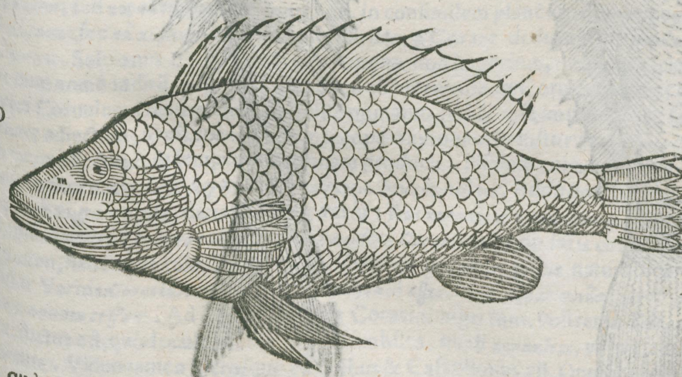
Cirrus color qualis.

a Li. 5. de ſanit. tu.

Pliniȷ locus cõſideratus.

Cinædus Rondeletij, & Bellonij.

D

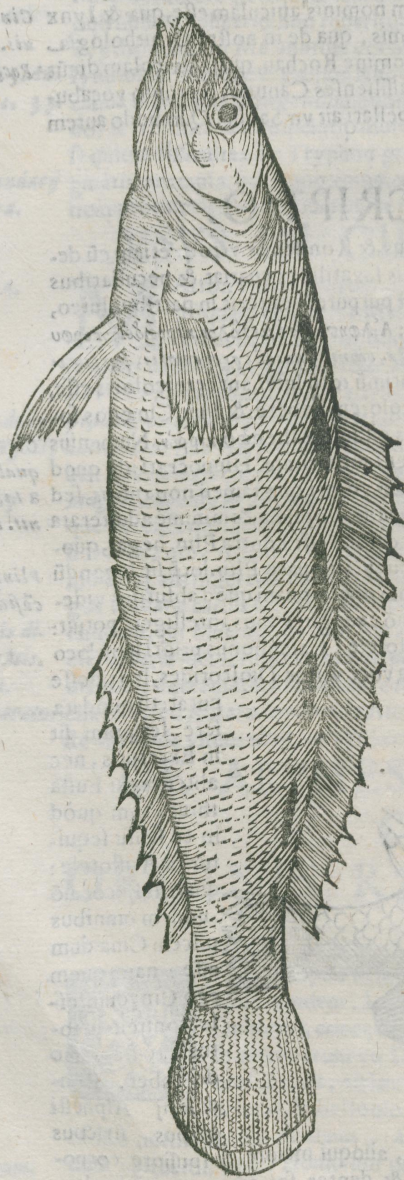

nulli ex saxatilibus æquè firmi, ac Alphesti, testante Bellon. Squamas habet in gyrum crenatas multa horrentes scabritie: A ceruice ad caudam spinas tenui membrana connexas, non diuisas, vnde μοναχανθος ab Aristotele, vt citat Athenæus, dictus est. Bellon. eundem quidem quem Rondeletius piscem pinxit, sed minus latum, crassioribus labris insigniter dẽtatis, corpore maculoso, & punctis distincto, non expressis squamis, cùm squamosum tamen esse profiteatur, quamobrem iconem ex Rondelt. libentiùs accepimus. Cum hoc eundem aut simillimum piscem Gesnerus iudicat, qui Venetijs, si benè meminit, Brusola nominatur, à colore fortassis, & à Lusitanis Salmoneta, quem verno tempore optimum esse aiunt. Rufus est piscis toto corpore: cauda lutea maculis fuscis distincta, extremitate, vt saxatilium ferè æquali, non arcuata, maculæ nigræ ad pinnarum (quæ luteæ sunt) iux-

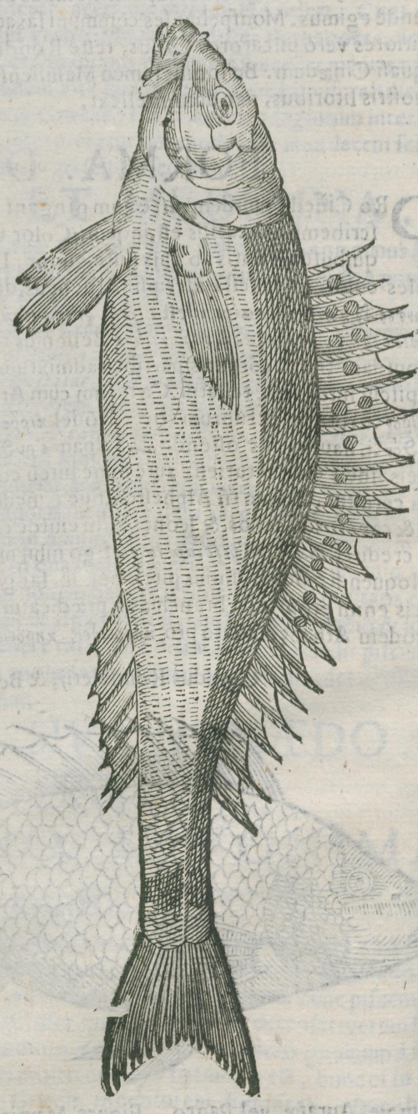
Brusola.

Salmoneta.

Cagniza vulgò Alphestis Authoris prior.

Alphestis Authoris alter.

A ta branchias initiũ habentur: alia in pinna podicis, alia in extremo dorso prope caudã. Linea à branchijs ad caudam tendit ruffa, punctis intercepta nigris. Oculorum pupilla atra iride lutea ambitur, ea rursus circulo albo. Ab hisce Cinędis longè diuersus est, quem nos hic damus. Totus Pagri modo rubet, aureis & argẽteis maculis, exiguis, rotundis respersus. Caudę nerui primùm argentei, mox aurei sunt. Ipsa in extremo cærulea est. Quæ in tergore sunt, longæ, & strictæ maculæ, atræ sunt. Supercilia oculorum aurea, vt in Aurata. Cinædum autẽ esse cõijci potest ex vulgari apud Sebenicenses. Illyrij populos nomenclatura. Cagnizam enim dicunt, quasi catullientem aut libidine prurientem catellam, quam canes à tergo pertinacissimè insequuntur, & auelli ab ea nequeunt. Altero loco pictus Cinædi nomine missus, toto tergore coloris amethestini, lateribus ferè cæruleis, ventre candicante, punctis cæruleis notato. Pinna tergoris & quæ retro anum est viridescunt, illa etiam rotũdas maculas habet omnino virides. cæteræ pinnæ & cauda ex aureo rubescunt. Rostrũ habet oblongũ, os paruum & dẽtatũ.

Cinedus authoris.

Cagniza.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

B DE Natura & moribus huius piscis, quod dicam, non habeo. Rõdel. carne & substantia eadem esse dicit, qua cæteri sunt saxatiles, nimirum tenera, molli ac friabili, minimeque glutinosa. Ius ex eo ventrem lenire: coctum in sartagine præferri asso in craticula aut elixo: hunc enim molliorem fieri, illum quia tener est & friabilis, in tenues partes facilè solui. Præparari autẽ sic: Exemptis interaneis, sale aspergitur & farina quæ partes continet & solui prohibet, deindè in feruens oleũ inijciendus. Refrigeratus cum succo mali Aurantij editur, Aegrotis salubre alimentũ. Facile enim coquitur, & tẽperatũ sanguinẽ gignit. Cinædiæ gemmæ vt Plinius tradit candidæ, & oblongæ, euentuq. mirãdæ, si modò est fides, præsugire eas habitũ maris nubilosi colore aut trãquillitate. Kiranides hũc lapidẽ alio nomine Opisianũ, & Draconisium vocari tradit, eiusq. vsum describit ad philtra & cestrũ Veneris.

Caro eius qualis.

Apparatus.

DE CORACINO. Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

C THeodorus cũ κόρακα, id est Coruũ à Coracino diuersum esse, facilè aduerteret, nihilominus vel quòd intellexisset Coracinũ vulgò Coruũ aut Coruulũ nuncupari, vel quòd Coracinũ diminutiuam vocẽ à Corace crederet, apud Aristotelẽ κορακῖνον Coruulum, alicubi etiã Gracculum transtulit, & in hoc posteriori nomine incõstans: a aliàs enim κόλιαν Gracculum reddidit, idq. rectiùs, nam & Plinius, dum Gracculo similem Draconem marinum dixit, Colian Gracculi noĩe intellexit. Eodem errore interpretes Galeni Coracinum Gracculum trãstulerunt, vt Bellonius quoque obseruauit. Rondel. Gazæ versionem examinãs, rectè quidẽ suspicatur Coruulũ reddidisse, quod τοῦ κόρακος hypocoristicõ esse crederet: ipse interim, dum illius vocis hypocoristicon non κορακινον, sed κορακονίδιον esse contendit, in consimilem planè errorem impegit, nam hoc non τοῦ κόρακος, sed τοῦ κορακίνου diminutiuum est: nam à Corace deducuntur κοράκιον, κορακίδιον κοράκισκος. Saluianus item alias Græcæ linguæ non imperitus, quòd Coracino legisset à nigredine nomẽ inditũ, κορακῖνον adiectiuũ esse retur, ideoq. Coruinũ potius (quasi atrũ piscẽ) quam Coruulum Gazæ vertendum fuisse opinatur, sed & ipse imprudenter fallitur, nam
D κοράκινος adiectiuũ, id est, coruinus, ater, proparoxytonum scribitur; κορακῖνος verò ꝓ pisce semper penan flectitur, & semper penultimam producit. Piscium enim nomina à colore imposita mutant accentum, sicut à γλαύκος γλαῦκος. a λεύκος λεῦκος. Adde quod licet Oppianus Coracinum à nigro colore dici tradat hoc versu: Καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ, hoc est. vt Lippius vertit: *Et nigro cui nomina dicta colore Coracinus*, non satis constat, certumnè sit hoc etymum, Athenæus enim longè aliud, idque ex peculiari piscis natura depromptum prodidit his Verbis: *Coracinis inditum nomen est, quòd assiduè* τάς κόρας κινοῦσι, id est. *pupillas mouent, nec vnquam cessant*. Ad hæc non omnes Coracini nigri sunt. Postremò Κάρκινος, id est, Cancer, dictus est, quòd oculos totos habeat mobiles, quasi κορακῖνος, vt in Cancro quoque monuimus. Video tamen plerosque, ex quibus & Casaubonus est, Oppiani potiùs quã Athenæi etymum probare, fortè quòd apud c Vitruuiũ Coracinũ colorẽ pro nigro accipi legerint: nã qđ Saluian. cauillatur, vix credibile esse, vt q̃spiã obseruare potuerit, Coracinũ crebrò adeò

Gazę error Coruulus. Gracculus.

a *Li. 6. Hist. cap. 17.*

Rond. error.

Salu. error.

Etymum duplex.

b *Lib. 7.*

c *Lib. 8. c. 3.*

Coracinus color.

pupillas

pupillas mouere, vt inde nomen duxerit; leuissimũ planè argumentũ est, cũ id in recens capto pisce ẽt à minus oculato præstari possit. Quid si vtrũq. etymũ approbemus, addita hac distinctione, vt cum Coracinorũ alij dulces, alijs salsas aquas habitant, vt modò ostẽdemus. Oppian. de marinis (saxatiles .n. eos facit) de Amnicis Atheneus intellexerit, de quibus proximè erat locutus. Athenæo, vt citat Rondel. Coracinus ẽt Σαπέρδης, & πλατισακὸς dictus fuit, & Nili itẽ acolis πέλτη, Alexandrinis ἡμίυηρος. Arbitraturq. Rondel. idẽ in hoc pisce vsu venire, quod in Aurata, vt pro ætatis ratione diuersa noīa sortiatur, maioresq. Coracini πλατισικοὶ, mediæ ætatis μύλλοι, minimi γνωτίδια nominentur. At oscitantius, quã decuit, Athenæi loca, percurrens examinauit. Σαπέρδης. n. in primis quidẽ Coracino idẽ est, sed illi tm̃ qui in dulcib⁹ aquis viuit. Sic .n. *d* Atheneus: *Dorion in libro de piscibus ex quorundã sententia. Coracinũ à multis Saperdam noīnari, ac præstantissimũ esse ex cibus piscibus quos salsos mittit palus Mæotis.* Nec obstat quod Euthydemus lib. de salsamentis simpliciter Coracinum testetur apud *e* eundem à multis Saperdã vocari, idq. ẽt tradat & Heracleon Ephesius, & Philotimus in opere de obsoniorum præparatione: non .n. dubito quin & hi de amnico intellexerint, licet id nõ satis clarè ostẽdat Athenæus, qui tñ ex Parmenone Rhodio lib. 1. de disciplina coquinaria, Saperdã à Coracino, nimirũ marino distinguit, vtrumq. Platistieũ etiã nominari affirmante, & paulò etiam ante ex Archestrato Saperdam Ponticum obsoniũ vocauerat: Ponticum autẽ propter paludem Mæotidem, vti item Persius hoc versu: *Et quid agam rogita? en Saperdam adueho Ponto.* Quo loco expositores quidã imperitè Saperdã interpretantur Conchæ genus mali saporis, & nonnũquam pro sterquilinio poni. Ad hæc quod & Apua salita, vt Hermolaus citat ex Photione .i. Etymologo, Saperda vocetur. Postremò Aristot. Saperdis (σαπερδὶς rectiùs fortè legetur σαπερδὴς) à Coracino diuersus est, & fluuiatilibus annumeratur, cum Coracino tamen cõueniens, quòd vterq. cùm grauidus est, saporis gratia commendetur. Μύλλος, item non solùm non est mediæ ætatis Coracinus, vt Rondel. credidit, sed etiã à Coracino diuersus, quod ibidem Dorion clarissimè ostendit: postquã .n. de Saperda, siue Mæotico Coracino locutus esset, & de optimis itẽ Mugilibus, addit: *Quos aũt Myllos vocãt, à quibusdam Gnotidia, ab alijs Platistacos nominari* (subaudi Dorion scribit) *cùm ijdẽ sint: euenireq. hoc ipsum in appellationibus Chellaria, quẽ & Oniscũ nũcupant, & Bacchũ, & Chelaren piscẽ .s. vnũ, sed adeptum multa nomina. Huius ergo generis maiores Platanisti dicuntur, ætatis mediæ Mylli; parui autem & corporis mole pusilli Gnotidia.* Platisticus itaq; cùm dicatur teste Dorione, maior ætate Myllus, si quis Saperdam & Coracinum iã prouectæ ætatis Parmenoni Rhodio Platisticos appellari velit, ego illi nõ reclamauerim: q͏̃d tunc nimirum in latitudinẽ, quã debebant, excreuerint quo Alexãdrini Coracinos aquarum dulcium Plataces nominarunt, nimirum ἀπὸ τȣ̃ περιέχοντος, hoc est, vt Natalis de Comitibus vertit, à contingẽte: nisi cum Dalechãpio periprasticè vertere placet, ob rotundã & latam figurã qua ambiuntur. Πέλτης quoq. & Ἡμίυηρος priuatim ad Niloticum Coracinum pertinent. A Tarentino rei rusticæ scriptore κορακινὶς vocatur piscis quidã, quem cum Coracino vt facilè eundẽ esse credo, ita verò distinguo ab eo qui Hesychio & Varrino κορακεὺς appellatur, alijs verò κόραξ, .i. Coruus. Vtrumq; .n. Plinius in suo Catalogo tanquã diuersum recẽset, & Diphilus apud *f* Athenæũ Miluum Cuculum & Coruum eodẽ simul loco noīans, eorum similitudinem quodammodo ostendit, Cuculo autẽ & Miluo alatis plurimum piscibus Coracinus dissimillimus. Nec obstat quod Coracinus hodieq. Corax .i Coruus in Græcia dicatur. Nam præterquam ꝙ vtriq. nomen est à nigro colore, alicubi etiã teste Bellon. Coralcidia noīatur.

Saperdes. Platistacus. Pelte. Hemiueros. Myllus. Gnotidion. d Lib. 3. e Lib. 7. Coracinis. Coraceus. f Lib. 8. Coralcidia.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS.

RONdeletius Coracinum in eorum piscium genere reponit, qui mare simul & flumina frequentant, idq. Athenæi, Plinij, & Strabonis (quorum mox verba adscribam) authoritate fretus: quos tamen minimè assecutus esse videtur. Eiusdem sententiæ fuit Bellon. Contra Francisc. Massarius ex ijs authoribus elicit, duplex esse genus Coracinorum, vnum mari, alterum Nilo fluminibusq. peculiare, quo modo nimirum Percarum alia marina, alia fluuiatilis est. Massarij verba non ascribo, quod, paulò fusiùs, at dilucidiùs tractet Saluianus, in eadem cum nobis opinione. Plura esse Coracinorum genera (inquit ille) *a* Athenæus testatur, inquiens: *Gignit autem Nilus & complura alta piscium genera, eaque omnium suauissima, & maximè Coracinorum: multa enim & horum genera sunt.* Sed cum quæ hæc Coracinorum genera sint, nemo explicauerit, nitemur nos ea declarare. Cũ igitur authore *b* Plinio, *amni & mari communes sint Coracini*, cumque aliquod piscium genus duobus modis mari & amni commune esse soleat: Coracini nõ quia aliquo anni tempore mare, alio verò flumina incolant, sed quia eorum nonnulli prorsus marini verò prorsùs fluuiatiles sunt, mari & amni communes

Rond. error. Duo diuersa Coracinorum genera. a Lib. 7. b Lib. 32. cap. 11. Coracini fluuiatiles tantum.

A munus eſſe dicuntur. Fluuiatiles autē Coracinos ex mari ad flumina non adnatare, ſed ibidē exoriri, ac eorū peculiarē quādam eſſe ſpeciē, ex Niliacis Coracinis clarè intelligi poteſt: nam cū Strabonis, Martialis, Plinij, Diphili, ac aliorū authorū teſtimonio, in Nilo Coracini reperiantur; Ariſtobuli verò authoritate teſtetur *c* Strabo, nullū piſcē ex mari in Nilū aſcēdere, præter Mugilē, Aloſam, & Delphinū propter Crocodilos. Niliacos Coracinos à marinis ſpecie diſiūgi, fateri oportet: quod nō ſolū Strabo innuere videtur, inquiēs: *Piſces in Nilo permulti ſūt at diuerſi, qui propriā quādā, & ſuā formā habēt, ſed maximè noti ſunt Oxyrinchus, & Lepidotus, & Latus, & Alabes, & Coracinus:* ſed *d* Plinius etiā ſcribēs, *Coracini piſces Nilo quidē peculiares ſūt:* quibus verbis in ſolo Nilo reperiri, haud intellexiſſe credēdū eſt, cū prẹter alios ſcriptores, qui Coracinos marinos eſſe teſtātur, ipſe quoq. mari, & amni (vt diximus) cōmunes eos fecerit, ſed Niliacos Nilo peculiares eſſe, quippe qui à marinis diſtinguātur. Vnde hæc erit prima Coracinorū differētia, vt aliqui marini, aliqui verò fluuiatiles ſint: & cū Diphilus ſcribat apud *e* Athenæum: *Coracinus autē Nili minor* (alij peior legūt) *niger albo*, Niliacos Coracinos in albos, & nigros diuidit, quod non ſolū in Niliacis, ſed in marinis etiā verū eſſe, quomodo Saluian. cōprobet, mox patebit. Quibus omnibus B adde, ſi fluuios ſubiret marinus Coracinus, vt Rondel. credit, quomodo ſaxatilis dicetur. *f* Oppiano, & *g* Ariſtoteli, cum ſaxatiles ſemper in eadem aqua, ac loco ferè eodem verſentur? Fluuiatiles præterea reperiuntur, teſte Plinio, in lacu non procul Oceano è monte inferioris Mauritaniæ originem trahente, ſtagnante, quam Nilidem vocant, ac Nili ortum credunt: & nos ex Dorione oſtendimus paulò ante in Mæotide palude quoque degere.

c lib. 17.

d li. 32. c. 5.

e li. 8. *Coracinorū Niliacorū differentia.*

f lib. 1.

g lib. 5. Hi. c. 9.

Coracinus fluuiatilis non ſolùm in Nilo.

FORMA. DESCRIPTIO.

Coracinū Speuſippus Melanuro ſimilē eſſe dixit cẹterū ſitnè iſthẹc ſimilitudo vel ad figurā vel ad colorē referēda ambigitur. Saluianus aut ſuſpectā debere cēſeri eā ſimilitudinē, aut de ſolo colore intelligi exiſtimat, ꝑpterea ꝙ vti, & Ariſtophanes, ob nigras alas Coraciuū μελανοπτέρυγον, itaq. Melanurū ob nigras lineas, quæ latera eius pingūt, μελανόγραμμον vocet: ꝑterea ſicuti Coracinū ob varias ſuas lineas αἰολλω vocauit Numenius, ſic, & apud Athenæū Melanurus πολύγραμμος dicatur. Poſtremò vt Oppianus, Coracinum à nigro colore denominauit, ſic à nigredine caudæ Melanurus nomen inuenerit. Poſſit tñ ſimilitudo ad magnitudinē quoq. referri: nā & Coracinus ex minori- C bus piſcibus eſt, ꝙ teſtatur *a* Ariſt. inquiens: *ſed prẹcipuè Gracculus*, κοραῖκνος, *inter minora.* Atq. hinc fortaſſis diminutiua voce à Pherecrate apud Athæneū κορακίνιδιον appellatus fuerit. Quis itaq. genuinus veterū Coracinus ſit, haud ſatis tutū eſſe reor affirmare, ſūtq. diuerſẹ ſuper hoc piſce recētiorū ſentētiæ. Bellon. pro eo nobis exhibuit piſcē mari æquè ac fluuijs familiarē, ex Glaucorū, vt vult genere Maſſiliēſibus. Pes Carpa, Comēſibus, qui lacū Lemanum incolūt, peſce Scarpa nominatū, de quo (quia huc non pertinet) ſuo dicetur loco. Rōdel. duos pinxit, magnitudine, ac reliqua, vt apparet, ſpecie diuerſos, vnicā iuterī deſcriptionē dūtaxat ponit, & maiorisnè an minoris, ex verbis eius haud ꝑcipias. Ipſe. n. ſimpliciter tanꝗ. de vno loquiī, hoc modo: Coracinus piſcis eſt marinus, maris ſtagna etiā aliquādo ſubiēs, & Nilū fluuiū, & Meotidē lacū ex ſquamoſorū genere, Auratẹ, vel Melanuro quodāmodo ſimilis, cubitali magnitudine, aliqñ multò maior, dorſo repando, colore ſubnigro, circa caput vario, maximè. n. cū è mari extrahiī, caput ſubaureo eſt colore ad purpureū exaturatū, vel ad nigrū accedēte, ita vt aurū ſubeſſe videaī, colore ex purpureo nigreſcēte ꝑfuſā. Squamis tegiī magnis, & latis; oculos magnos habet: ꝓpe hos duos foramina ad odorādū, vel ad audiēdū. Ore eſt mediocri, dētib⁹ paruis. In sūmo roſtro, & īferiore D maxilla foramina ꝗdā parua apparēt. Ad brāchias pinnæ magnæ, & latæ: in vētre maiores nigræ, qua nota ab alijs ſquamoſis diſſidet: Podex magnus, & rotūdus quē ſequitur pinna lōga, & nigra aculeis nigris, & robuſtis innixa. In dorſo alia longiſſima eſt, conſtās aculeis teuui mēbrana reuinctis, duas eſſe poſſis dicere. His maiores, ꝓ corporis magnitudine nullas equidē vidi. Cauda in pinnā vnicā latā deſinit. Ventriculū magnū habet, cū appēdicibus octo vel nouem. Oīa inteſtina tenuia, hepar magnū, fel in hepate, ſplenē oblongum, & rubrū. In poſteriore capitis parte lapillos albos, veluti Lupus, quos ad morbos quoſdā vulgus vſurpat. Hæc ille cuius ob allatā rationē icones reliquimus. Totidem quoq. pinxit, & delineauit Saluian. quorū primus Romæ, vt teſtatur sīpliciter, & abſolutè Coruo, & Coruetto, alter Coruo cognomēto de fortiera nūcupatur. Prior roſtrum breue habet, & retuſum: Os (quod ad ventrem vergit) mediocre, & edētulum: Labrū vtrunq. quibuſdam conſpicuis foraminibus inſignitum, ex quorum inferiori carnea quædā appendix breuis, ſed craſſa, & rotunda pēdet: Oculos magnos, & rotūdos, & ante eos auditui, & olfactui inſeruientes

Vt Melanuro ſimilis dictus.

a li. 5. Hiſt. c. 10.

De Coracino diuerſæ opiniones.

Scarpa peſce.

Ex Rondel.

Ex Salu. *Coruo.* *Coruetto.* *Coruo de fortiera.*

uientes meatus admodũ patulos: branchias vtrinq. quaternas. In dorſo duæ ſunt pinnæ, & duæ ad branchias, vtrinq. ſcilicet vna; & rurſus binæ aliꝗ in vẽtre, vna etiã vtrinq. & poſtremò vna alia valido innixa aculeo, ab ano imo vẽtri ſubnectitur. Cauda lata eſt, & nõ lunata. In capite binos lapides gerit. Ventriculus magnus eſt: apendices eius octonꝗ: Inteſtina mediocria, multa pĩguedine obducta, ac plerisq. gyris conuoluta: hepar pallidũ, in duas diuiſum fibras, è quarum dextra exigua fellis veſicula longiori & tenui meatu appenſa eſt. Squamis tegitur latiuſculis. Ventre eſt argẽteo. Dorſum, & latera depicta ſunt latioribus l neis, obliquis, & vndãtibus flauis quibuſdã liuẽtibus verò alijs, à dorſo per latera caput verſus, ita alternis deductis, vt ſicuti quamlibet flaueſcentiũ, ſtatim liuentiũ vna ſequitur: ſic hæ illarũ vmbrꝗ eſſe vidẽtur. Extrema operculorum branchiarum pars valdè nigricat; atq. pinnꝗ quoq. & maximè quæ ad branchias quæq. in ventre ſunt, nigræ conſpiciuntur. Vnde vti ob id iure apud Atheneum Ariſtophanes μελανοπτέρυγον, Coracinum, id eſt nigras habentem alas; ſic ob pinnarum, brãchiarũ operculi, atq. liuentium linearũ nigredinẽ, meritò Oppianus (vt citauimus) nigrum eum cognominauit: Nec etiam ab re apud eundem Athenæum Epicharmus dixit κηριόει δεας κορακῖνας, id eſt cerei coloris Coracinos, cũ flaueſcentibus illis lienis verè cereum colorem repræſentent: poſtremò cũ totus piſcis varijs adeò depictus ſit coloribus, haud immeritò apud eũdem etiam Athenæũ, Numenius Coracinũ αἰόλην, hoc eſt, variũ vocauit. Coracini dorſum repandũ eſt, qua propter totius piſcis figura longitudinis ratione ſatis lata redditur: vnde forſan apud Athenæũ Parmeno Rhodius Coracinum πλατεσακὸν appellari teſtatur. De altero Coracino qui Coruo di fortiera vulgò Romæ vocatur, nõ minus diligẽtèr idem Saluianus, quemadmodum

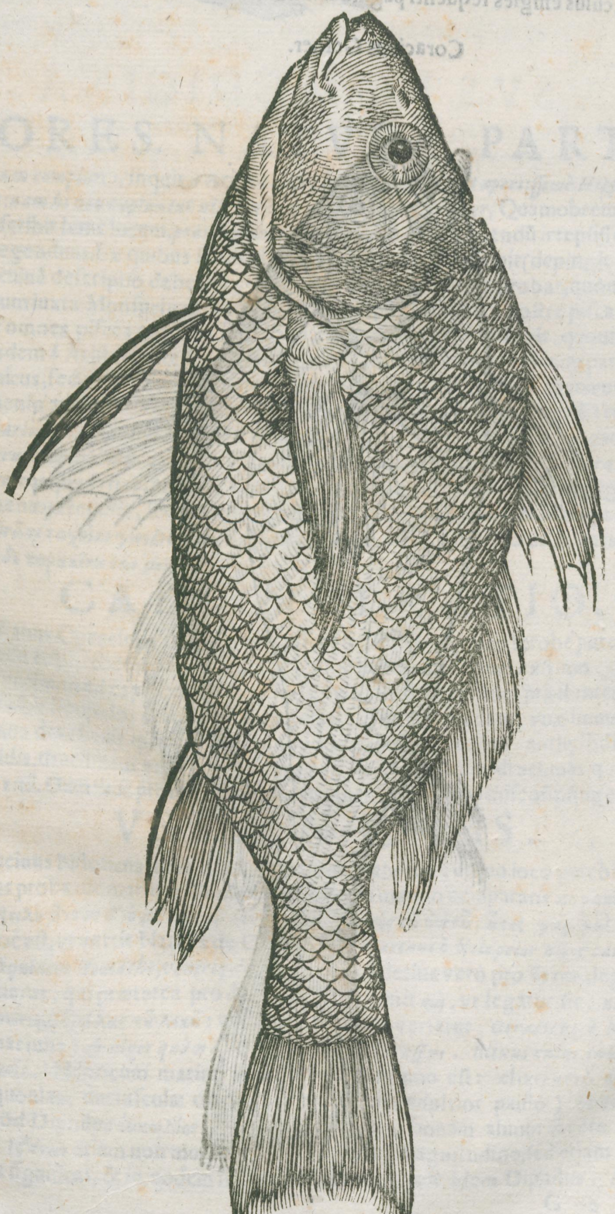
Coracinus Saluiani.

Coracini alterius deſcriptio.

(inquit) à Diphilo apud Atheneũ Niliaci Coracini in albos, & nigros diuiduntur: ſic etiam marinorum nonnullos albos, alios verò nigros eſſe aſſeueramus, etſi id veterum nemo (quod ſciam) notauerit vnquã. Nam cùm hic, de quo nunc pertractamus, in Coracinorum genere ſtatui debeat, (non ſolum propterea quòd vt præcedens Romæ vulgò Coruo, & Coruetto, itã hic Coruo di Fortiera vocetur, ſed etiã quia corporis forma adeò vt infrà mõſtrabimus cõueniãt, vt ambos eiuſdẽ generis eſſe, nemo nõ intelligat) ſic ille (quippe qui multò minus nigricet) albus: hic verò (vt qui nigrior appareat niger iure cẽſendus eſt.

Et ſi

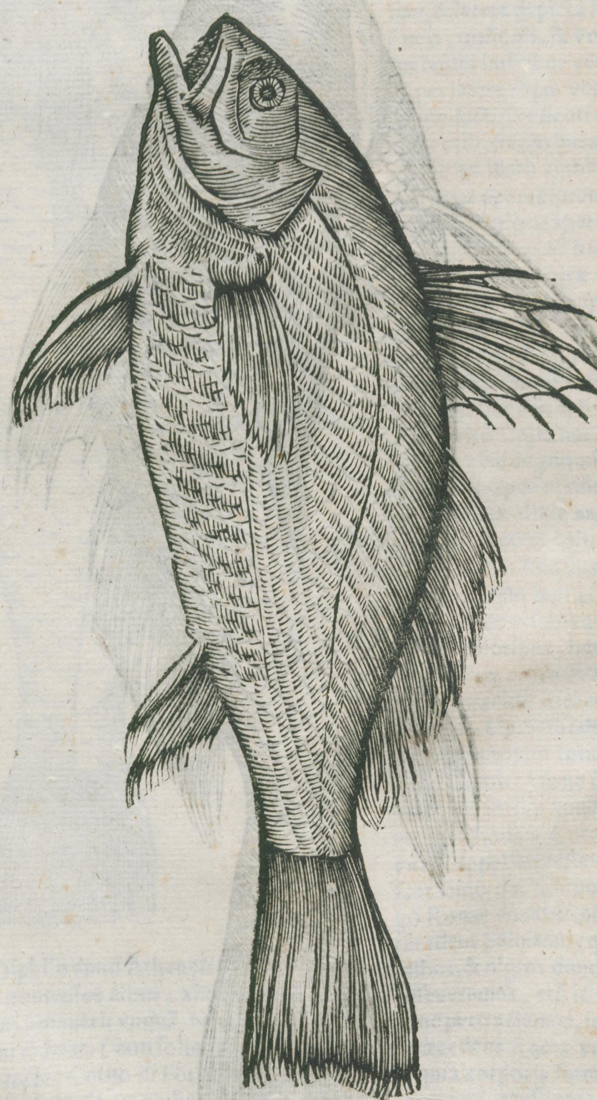
Coracinus niger Saluiani.

Vt à priori differat.

Etſiautem roſtro, ore, capite, oculis, pinnis, cauda, totius corporis figura, atq. interaneis omnibus, cum præcedenti conueniat adeo, vt eiuſdem generis eſſe inficiari non poſſit, quibuſdam tamen notis ita diſcrepant, vt eiuſdem generis diuerſas eſſe differentias manifeſtiſſimè conſtet. Cùm enim ille cereus atq. varius ſit, hic totus ferè nigricat: Aculeus, cui ani pinna hæret, maior atque validior multò in hoc quàm in illo conſpicitur. Multò etiam minus hic excreſcit, pedalem enim magnitudinem nunquam ſuperaſſe vidimus. Saporis etiam ſuauitate, atque carnis teneritudine illo inferior eſt. Reliqua verò omnia vtriſq. ſunt communia. Hæc quoq. Coracini ſpecies videtur, colore ex albo nigricans. Geſnerus bis pingere videtur. Idem etiam Coruuli nomine ſibi in Italia pictum ſcribit, & à Cornelio Sittardo miſſum colore rubro, cuius effigies ſequenti pagina dabitur.

Coracinus Geſner.

Coruulus Gesneri.

B

MORES. NATVRA. PARTVS.

P*isciũ complures*, inquit a Aristoteles, *hyeme latent*, *sed apertissimè Hippurus,& Coracinus: nam hi non capiuntur nisi æstatis diebus, eisdemq. semper*, Quamobrem apud Plin. vbi trascribit hunc locum, *præterquam æstatis paucis diebus*, mendũ irrepsisse videtur, & *stattis diebus* legendum. Ex quibus Rondeletius, piscem quem dipingit (depingit verò duos, nec intelligas, cuinã descriptio debeatur) verũ veterũ Coracinũ esse probat, quòd plerũq. in suo mari, nimirum iuxta Monspelium capiatur, quoniam ea est, inquit, nostra piscandi ratio per sagenam, vt omnes pisces qui in ijs sunt locis ad quos sagena pertingit, quouis tempore capi possint Eodem b Aristotele testante gregalis est Coracinus: quod vel inde patet, quoniã semper, non vnicus, sed multi simul capiantur, estq. haud vagabundus, vt Athenæus addit. De partu hæc inuenio apud Aristotelem *Coracini nunquam messe Tritici pariunt*. Et rursus: *Coracinus & Mullus pariunt autumno: sed ille post Mullum fœtificat inter algas, vt potè qui locis saxosis degit: fert vterum longo temporis spatio*: Et alibi: *Coracinus præcipuè inter minora genera piscium celeri incremento perficitur. Solet hic parere iuxta litora, algosis densisque locis*. Quem nouissimum

C locum Athenæus repetit, sed interest nonnihil. Συμβαίνει αὐτῷ (Athenæus addit σχεδόν, id est prope) πᾶσι ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν τοῖς ἰχθυσιν, οὐχ (Athenæus negationem non habet) ἥκιστα δὲ κορακίνῳ τῶν μικρῶν, &c.

a *Lib. 8. hist. c. 15.*

b *lib. 9. hist. cap. 15*

c *lib. 8. hist. cap. 10*

CAPIENDI RATIO.

AElianus Coracinos tradit, aliosq. pisces in Instro cõgelato, scrobe putei excauata, facilè capi: sed hoc ad fluuiatiles Coracinos reducendum exstimo. Esca apud Tarentinum ad capiendos Coracinos, magnitudine tantùm præstantes; recepit lenticulæ torrefactæ scrupulos octo, cumini torrefacti drachmam vnam, vuæ immaturæ, betonicæ viridis, ana drachmas quatuor, coronopodis herbæ tantundem, anthyllidis amaricantis, hoc est, viridis, drachmam vnam, palmularum iã flaccescentium drachmas quatuor, castorei drachmam vnã. Omnibus probè cõtusis addens succũ anethi, trochiscosq. fingens, eis vtitor.

VSVS IN CIBIS.

D Coracinus Niloticus inter nobiliores pisces habetur, vt suo loco patebit: Contrà minus probatur marinus Diphilus Niloticum marino comparans κορακῖνον (inquit) δὲ ὁ ἐκ τοῦ Νείλου ἥττων δ' ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ καὶ ὁ ἑφθὸς τοῦ ὀπτοῦ. οὗτος γάρ καὶ εὐστόμαχος καὶ εὐκοίλιος. hoc est, vt vertit Natalis de Comitibus; *Coracinus è Nilo peior niger candido, ac elixus assato. Hic siquidem stomacho, ventriq. conducit*. Rondeletius verò pro ἥττων, legit κρείττον, cui scribit Gesnerus, qui præterea pro δὲ sequente reponit καὶ, vt legatur sic: κορακῖνος δὲ ὁ ἐκ Νείλου κρείττων: καὶ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ: vt scilicet sic latinè vertatur: *Coracicus è Nilo præstantior est* (quam marinus) *& niger quàm albus, & elixus quàm assus. Elixus enim tum stomacho tum ventri conducit*. Niloticum marino anteferri dubium non est: elixo verò assum salubriorem esse, quoniam duriusculæ carnis est (præsertim adultior paulò) & ventrem magis mollire (quod Diphilus εὐκοιλίον esse dixit, hoc est, bonam aluum facere, nemo etiam negauerit. Ἥττων etiam non modò minus, & inferius magnitudine, sed etiam bonitate, hoc est, deterius significat, & in eodem sensu eadem voce vtitur idem Diphilus. Amphis igitur,

Athenæi locus correctus.

cum apud eundem Athenæum ſcribit, *haud ſana mentis eſſe, qui præſente Glauco Coracinũ edit*, de marino intellexerit potiùs quàm de Nilotico; & Archeſtratus, dum ait: *Quantum Thunus viliſſimis Coracinis præfertur, tantundem Conger cæteris piſcibus præſtat*: nam, & Galenus Coracinum marinum Myllo inferiorem facit. quem iam ex Athenæo Nilotico Coracino poſtpoſuimus. Vterq. autem teſte Ariſtotele, tum melior eſt, cùm vterum gerit. Seruabantur etiam ſaliti, quod de fluuiatilibus oſtendimus; de marinis non obſeruauimus. Rondel. de ſuis loquẽs Coracinis: Mõſpelienſes ait, cũ paruus eſt pręparare vt Auratã, vel in ſartagine frigere vel in craticula aſſare; magnum verò, elixum in aqua, aceto, & vino albo apponi, & cũ ſucco oxalidis vel aceto edi. At ſi diutius ſit ſeruandus, aceto & pauco pipere condiri, additis folijs lauri, vel myrti, vel iuglandis. Saluianus ſic conſeruat: Feruente oleo ad mediã coćturam mergit, extraćtos verò ſale acetoq. conditos, in vaſculis, myrti folijs certo ordine ſubſtratis reponit, hacq. induſtria aduerſus omnem caloris contumeliam per hebdomodas aſſeruari aſſeuerat.

Quãdo melior.
Apparatus.

VSVS IN MEDICINA.

Lapidum in capite vſus.

SCribit Rondeletius lapides in capite Coracini repertos valere ad nephriticum dolorẽ vel colicum à vulgo exiſtimari, ab alijs item ad morbum regium: ſeſe verò in nephriti id quidem verum eſſe, experimento didiciſſe, (comminuere ſiquidem renum lapides, vel pituitam, ex qua calculi gignuntur, & retinentur, exiccando, vel pondere ſuo pellẽdo, inſtar lapidis Iudaici, Indi, vel Lyncis.) quà vero ratione, & facultate morbum regium curare poſſit ſeſe ignorare, experientiam autem falſum id eſſe docere. Sed duos cùm pingat piſces vnumq. tãtum deſcribat, deſcriptionemque neutri priuatim applicet, præſtiterit, è Saluiani Coracino lapillos petere. Docent item veteres Coracini vſus aliquos medicos, ſed ij ad fluuiatilem quo de ſuo loco, pertinent.

ANTIPATHIA.

Pix Coracina.

SCitu non indignum eſt, inquit Cælius Rhodiginus, ab eruditis obſeruatum, vbi Palladius ſcripſit, Coracinam picem aduerſus arborum formicas pollere, reponendum Coracinum piſcem, & id ex agricolationum magiſtris in Græcorum ſcientia. At cõtra Rondelelius ſe experiri voluiſſe tradit, num piſcis iſte antiphatia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodum cancer boues ab arboribus, ſed rem aliter ſe habere experientia comperiſſe: quare Coracinam picem, vt à reſina (inquit) quæ nihil aliud eſt, quàm pix alba, differat, legendum eſſe iudicat, vt & Vitruuius Coracinum colorem dixit pro nigro. Cæterùm Rondeletio reſponderi poterit, piſcem ſuum, in quo periculum fecit, genuinũ Coracinum non eſſe; quare rurſus res in alio piſce diſcutienda fuerit.

DE EXOCOETO, VEL ADONIDE.

Cap. XVI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. Etymum.

Etymum.

EXocœtum ſiue Adonidem, quibus nominibus potiſſimùm audit, ſaxatilem eſſe, Athenæi quidem teſtimonio conſtat, ſed ſquamoſuſnè qualem Rondeletius pinxit, an leui, & lubrica tantùm cute præditus, vt Bellonium apparet credidiſſe, qui talem nobis exhibuit, haud ſatis clarum eſt. Exocœti etymum tradidere Athenæus, Plinius atq. Oppianus: abeo nomen inueniſſe dicentes, quòd in ſiccum ſomni cauſa exeat. Sic enim Oppanus.

Ἄλλοι δ' ἐξωκοιτον ἐφήμισαν, ὅυνεκα κοίτας Ἐκτὸς ἁλὸς τίθεται, μοῦνος δ' ἐπὶ χέρσῳ ἀμείβει. i.

Multi Exocœtum dicunt, quòd proſilit vndis, In littus, ſicco ponens tellare cubile.

Adonis cur dictus.
Cirrhis.

Quia itaq. mare, & terrã amicã habeat ſimiliter Adonim, vt Aelianus arbitratur, dixerunt, ad Adonidis, q. Cinirę regis filius, fuit, fabulã alludẽtes, quẽ duab⁹ ĩ amore duab⁹ fuiſſe fabulãtur, alteri marinę, alteri terreſtri. Κίῤρις (Κιῤῥὶς fortè) ĩter alia apud Var. eſt apud cyprios ὁ Ἀδωνις

A Ἀδωνις,& apud Lacones ὀλύγνος, quod poſtremum nomen hodieq. in Arcadia retinet, vti ab Arcadiæ incolis didicit Maſſarius. Cirris verò à colore κιρρῷ, qui ſubflauus eſt, qualis Adonidi tribuitur, dici potuit, & ipſe Varrinus in exordio Cirrhidis ſignificationũ, Cirrhidẽ dixerat piſcẽ eſſe, ἐμεδὴ κιρ̕ρός ἐστιν τὴν χροιαν, ideſt, quòd colore ſit cirrho Oppianus verò Adonim, ſiue Exocętũ à Cirrhide diſtinguit. Κηρὶς apud Diphilum Siphnium, & Alex. Trallianũ; piſcis nomen, à cereo, vt apparet colore, à quo, & pruna quædã cæreola dicimus: qui color Adonidi quidem conuenit: non videntur tamen eundem piſcem intelligere: Diphilus.n. molli carne Feridẽ eſſe ſcribit, Trallianꝰ verò in colico affectu aſſumi iubet piſces duriore carne pditos, vt eſt (inquit) Ceris, Orphus, Glaucus. Cerrhis (κερ̕ρὶς) item Suidæ nomẽ piſcis eſt, vt & κίρ̕ρα Heſychio, & Varrino Κιρ̕ρύλος Varrino piſcis, & auis: Κιρης eidem, & Suidæ piſcis: fluuius, & proprium. Quæ nomina tam vario modo ſcripta, tutò pro Adonide vſurpanda non putamus.

Ceris.
Pruna cereola.
Cerrhis.
Cirrhulus

DESCRIPTIO. LOCVS. NATVRA.

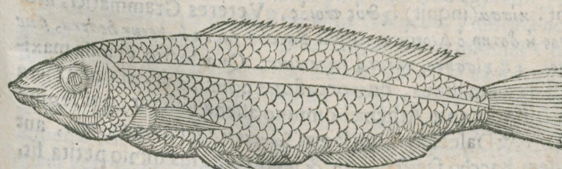
Hiſtoria denique tota.

B ATheneus *a* ex Clearcho multa de Exocęti natura prodidit in hæc verba: *Clearchũ peripateticũ libro quẽ inſcipſit de aquatilibꝰ, nõ me latet, hac de Exocœto piſce tradidiſſe, huic piſci, quẽ & Adonin quidã appellant nomẽ inditũ fuiſſe, quòd ſæpiuſculè extra maris aquã dormitãs quieſcat. Eũ verò piſcẽ colore ſubruffum eſſe: ab eius brãchijs vtraq; parte corporis lineã albam vnã cõtinuo tractu ad caudã vſq; duci, corpore minimè lato, ſed tereti, litoralis, & puſilli Ceſtrei magnitudine, cui digitorũ octo longitudo maxima eſt, piſciculo quẽ Hircũ nominãt, vt paucis cõplectar, omnino ſimillimũ, præter nigrã ſub aluo maculã quã hirci barbã vocãt. Saxatilis qdẽ Exocętus in ſaxoſis locis degit, & trãquillo mari cũ fluctu exiliẽs, ĩ paruulis cautibꝰ iacet, ac in ſicco diu quietus ad ſolẽ obuertit ſe: deinde ꝙ ſatis eſt, vt putat, quieuiſſe, in mare ſe deuoluit, quoad exceptũ fluctus reciprocus in altũ rurſus deferat. Cũ autẽ in ſicco vigilat, ab auibꝰ quas Pareudiſtai* (quę placido mari circa litora paſcuntur) *quales ſunt Cerulus, Trochilus, ac Elorius ſimilis Creci, ſibi cauet. Eas nãq. à vẽtis mare cũ ſilet, in litore cibũ quæritãtes, & ſæpius inuadere ſolitas ſtatim, ac pſpexerit, palpitans ſubſultim, aufugit quoad in mare ſe demergat.* Hęc itaq. Athenæus, ꝙ omnia in hũc piſcẽ, quẽ propterea ex eo (Bellonij Exocęto in aliũ locũ reiecto) depingimus, & deſcribimus cõpetere Rõdeletius teſtatur, Piſcis eſt (inquit) ſemipedali magnitudine, forma te-

C reti, ὑποπυρ̕ρός, ſecundũ Athenæũ ξανθός, ſecũdũ Oppianũ. i. colore aureo: partibus quibuſdã vireſcẽte, alijs magis rubeſcẽte.

a Lib. 8. c. 1.
Etymum.
Deſcriptio.
Hircus piſcis.
Pareudiſtæ aues.
Exocœti Rõdelet. deſcriptio.

Adones, ſiue Exocœtus Rondel.

A branchijs ad caudam, lineam candidam continuã habet. Corpore ſimilis eſt Mænis iam fętis, aut Gobionibus. Paruas habet branchias. Huius piſcis nullum vulgare nomen apud ſuos comperit, ſed cõmuni aliorũ ſaxatilium nomine appellari. Et licet ceu rarus celebretur à Plinio, dum *b* inquit: *Miratur Arcadia Exocœtum ſuum*, reperiri tamen nonnunquã in litore Monſpeliano: ibique in ſaxis ſtertentem aliquando cõſpexiſſe. Et ſunt certè piſces à peculiaribus locis celebres, qui tamen in alijs etiam reperiuntur. Sed obſeruã-

D dum eſt à Clearcho Exocœtum τράγω, ideſt Hirco aſſimiliari, quem Rondeletius eum facit qui Venetijs vulgò vocatur *vn Gò*, ideſt Gobius, Nigeris eſt, & ſquammoſus, quamuis lubricus. Ariſtoteles tamẽ τράγον vocat Mænam marem quo tempore dat operam ſoboli: quare quæri poteſt, inquit Caſaubonus, an eundem piſcem Clearchus intellexerit: quod ille facilè ſibi perſuadet, propterea quòd ἰχθύδιον, ideſt piſciculum, Hircum iſtum Clearchus appellet, & Mæna Gobione minor ſit. Adde, inquit, quod Clearchus Ariſtotelis fuit diſcipulus inter primos, & γνησιώτατος; à quo didicerat, & res, & proprias rerum appellationes. Idem Rõdel. ſcribit Exocœtum Pauſaniæ Ποικιλον, vocari ſed in eo decipitur, ut modò ex adducendis Pauſaniæ verbis manifeſtè conſtabit. Plinius Exocœtum ſcribit, circa Clitorium vocalem tradi, & ſine branchijs. Quod fieri non poteſt, inquit Rond. ſe qui branchias breues, imperfectas, nec valdè manifeſtas habent, ijs carere exiſtimãtur, veluti Hippocampo propter paruitatem, & ſitum deeſſe videntur: quam Rond. ſententiam quidem etiam approbo; exem-

b Lib. 9. cap. 19.

plum verò de Hippocampo improbo: hic namq; exanguis cùm sit, branchiatus esse nequit; deinde cùm Pausaniæ authoritate fabulosum esse ostendit, vocalem haberi Exocœtum, quia Pausanias, vt ipse citat, scribat se captos quidem Exocœtos vidisse, vocem vero nullam audiuisse, cùm tamen illic vbi capiuntur, ad solis vsq; occasum commoratus esset, quod eo maximè tempore vocales eos pisces dicerent: Pausaniæ ascribit, quod apud eum neutiquam inuenitur. Ipse enim nulla Exocœti, aut Adonis facta mētione, sic de vocalibus creditis piscib9 loquitur: *Exonerat sese Clitor in Aroaniū, in quo pisces sunt tùm alij, tùm qui à varietate Pœcilia appellantur: hos vocem emittere tradunt, turdi volucris similem. Captos quidem vidi: sonum autem nullius audiui, quāquam in ripa ad solis occasum permanserim, quo potissimùm tempore vocē edere dicebantur.* Vt non sit dubitandum, quin Pœcilia piscis, siue (vt ille citat) ποικίλος, (Pausanias habet ποικιλία) sit ab Adone, siue Exocœto diuersus, præsertim cùm fluuiatilem eum faciat Pausanias, & Exocœtus sit marinus. Neque à sententia mouere nos debet c Plinius, *Exocœtum sine branchijs, & citra Clitorium vocalem esse scribens*: Apparet enim imperite, vel saltem oscitanter (vt aliàs non rarò) ex Græcis transtulisse. Nam Athenæus ex Clearcho cùm Exocœti historiam recitasset, mox tāquam de diuersis piscibus circa Clitorem vocalibus, & sine branchijs meminit, quorum nomē nullum exprimit, quæ fortè in eodem quo Athenæus, scriptore, Plinius cùm sic coniuncta legeret, ad eūdem piscem pertinere existimauit. In qua sententia etiam est Casaubonus. Cur modò Exocœtus in sicco diutius viuat, in causa est (inquit idem Rondeletius) quòd magna aeris copia, à qua suffocari possit, affatim non trahatur ad branchiarum structuram, hoc est, d vt aliàs exponit, ob rimæ branchiarum angustiam (paruas autem branchias suo Exocœto tribuit,) idque in primis Anguillæ exemplo comprobat, cui parua branchiarum rima est: diutissimeque extra aquam viuit, & in riuulis exiccatis, & in arena menses aliquot, atque etiam sub terra, vnde, & viua nonnunquam eruitur. Ita & Hirundinem extra aquam volare posse, quòd branchiarum opercula arctiùs connexa habeat, ideoque parum aeris attrahat, attractusque aliquantulum retineatur, & coalescat.

In Arcadicis. *Vocales pisces qui.* c *Lib. 9. cap. 19.* *Cur in sicco viuat.* d *Lib. 4. c. 9* *Hirūdo cur extra aquā viuat.*

VSVS IN SACRIS.

a *Lib. 7*

Apud a Athenæum legimus Apollini κίθαρον, Mercurio Βόακα, Dionisio siue Baccho κυττόν, sacrum habitum fuisse. Repetit hunc locum Massarius, sed paulo aliter legit: Cittulum, inquit, Libero patri sacrum fecerunt Græci. Gesnerus vocem corruptam putat, & aliàs Cantharum inter pisces Baccho potiùs consacrandum ait, quia vt conijcio, cantharus item poculi genus sit, Baccho sacrum. Casaubonus vulgi scripturam non solùm in antiquis Athenæi codicibus, & in Epitome, verùm etiā apud Eustathium legi testatur, mendo tamen carere non dubitat, legitque κιττάν: quo nomine piscem veteres agnouisse Hesychianæ Glossæ arguunt. κίσσα (inquit) ἰχθύς ποιός. Veteres Grammatici; ἀνάκειται Διονύσῳ κισσος κισσητος ὄδινος ἐ δοτηρ ὁ Διονύσος: idest *Baccho sacra habetur hedera, siue κισσος, quia vinum cuius ipse largitor, est κισσητον autdeq; expetitur.* Quæ lectio vt mihi maximoperè arridet, quia sermo ibi est de animalibus, quæ occasione nominis alicui deum sacra habita, ita contra Bellonij coniectura à mente Athenæi omnino aliena videtur, qui legisse σκύμνιον videtur, nā Catulū vertit: itē, & Dalechāpij, qui legit ἐξώκοιτον, cū nemo veterū, aut Catulū, aut Exocœtū, siue Adonidem Baccho sacrū fecerit, & lectio longius nimio petita sit.

DE SCIENA, SIVE VMBRA.

Cap. XVII.

ORDO SYNONYMA.

Etymum.

Coracino haud malè hic pingendus, & describēdus piscis annectetur ob similitudinem, quæ tanta est, vt ichthyopolæ cū Romæ, tū alibi, Coracinum pro ipso, ipsumq; pro Coracino vendāt. Græci Σκιαιναν dicunt. Plinius hoc nomē retinuit, alij Romani Vmbram vocant, Græcum nomē Latinè exprimentes. Ex recentioribus verò Platina Lumbrinam, nisi mendosus sit codex, appellat, Saluianus, & Io. Rosarius Xenocratis interpres Vmbrinam. A colore nomen accepit, vt Varro author est, colore autem nigrescente, quē vmbrosum appellat Isidorus, Ouidius liuentem, *Tum corporis vmbra liuentis.*

Vmbra. *Lumbrina.* *Etymum.*

A *uentis*. Rondeletius verò sic potiùs dictum arbitratur à lineis quibusdam obliquis, à dorso descendentibus aureis, & obscuris, quæ aliarum, inquit, apparēt vmbræ: vna enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps à capite ad caudam vsque: significātiùs fortè Bellonius, quòd quippiam habeat inter Coruum, & Lupū adumbratum; vel quòd dum mouetur, adumbrantem quendam oculis colorem, iridis in morem rutilet. Aliud denique etymū excogitauit Saluianus, Vmbram sic dictam esse scribens, quia celeri suo natatu oculos effugiens vmbrā potiùs, quā verus piscis intuentibus appareat, vt Ausonius inquit, innuere videtur, inquiens: *Effugiens oculos celeri leuis Vmbra natatu*. Sed Ausonius, Vmbræ fluuiatilis tantùm meminit, toto genare diuersæ. Quid si ad piscis nobilitatem, ac præstantiam referatur etymum. Σκιαὶ, id est vmbrę prouerbiali ioco olim dicebantur ij, qui venirent ad conuiuium non ipsi quidem vocati, sed comites eorum, qui vocati fuerant, sic illos sequentes velut vmbra corpus vltrò sequitur, vt videlicet de hoc delicato pisce ederēt, super qua re luculenta narrabitur historia. Bellonius Græcis item Σκινίδα appellari testatur, Galenum puto intelligēs, apud quē σκινίδες per syncopem leguntur pro σκιαινίδες. Σκιαινὶς autem fit à σκίαινα, vt à τρίγλη τριγλὶς, à πέρκη περκὶς, ὕαινα ὑαινὶς. Vnde vbi Epicharmus Sciathidem vocat, cuius hæc verba citantur ab

Scinis.
a Lib. 3. de Aliment.

B Athenæo: Α'ιλίαι (aliàs αἰόλιαι) πλῶτές τε, κυνογλῶσσοί τε: ἐνηλιάδες (aliàs ἐνλὼ δὲ καὶ) σκιαθίδες, Gesnerus legere mauult σκιαινίδες: monetq. insuper, ne Sciænam cum Syæna ob nominis vicinitatem lector confundas, cùm legatur apertè apud Oppianum distinctio. Sunt verò qui Sciænam, & Scinida diuersorum piscium nomina esse velint; illamq. veram esse Vmbrā, hanc verò Vmbræ similem: sed scrupulum (inquit Rondeletius) adimit Galenus, qui nimirum præcitato loco sic habet: οὐ μὲν ὁμοίως μαλακὴν ἔχουσι σάρκα τούτοις, καὶ τοῖς πετραίοις ἰχθύσιν οἱ κωβίοι, καθάπερ οὐδὲ σκινίδες ἢ σκιαίναι: διττῶς γὰρ ὀνομάζονται. hoc est: *Non similiter mollem carnem habent Gobiones, ac isti (Aselli) & saxatiles pisces: sicut nec Vmbrę, quæ Scinides, & Sciænæ duplici nomine appellantur*. Appellatur item Σκίας, vt Xenocrati, cui & Σκιαδὴς, & σκιαδῆα, dixit hoc versu Numenius: Ἠ' ἐ φάγρον λοφιὴν, ὀτὲ δ' ἀγρόμενον σκιαδῆα. Inuenitur & in Varrini lexico Σκιαδεύς. Græci nostri tēporis nunc Σκίον dicunt, teste Gillio, quod item Rondeletius affirmat, addens alicubi, & Μηλοπόποιον, alicubi etiam Ouem marinam nuncupari. Italis Ombrina vocatur, licet Rondel. Italis, & Massiliensibus, & toto denique illo tractu, qui est à Massilia Neapolim vsque Vmbrino dici velit Venetis, vt Gesnerus sese ait intellexisse, Nembrella, fortè Ombrella, quo nomine vulgò intelligimus vmbra-

Sciathis.
Syæna.
Scias.
Sciades.
Sciadeus.
Ouis marina.

C culum, quo solis feruorem arcemus, & vmbram inducimus. Bellonius author est minorē quandam speciem, quæ argentei coloris sit, Vmbrinotam vocari. Alibi verò etiam scribit Glaucum prouectiorem adeo Vmbram marinā referre (præsertim Cirro quem sub labro inferiore erectum habet, ipse autem in suo pisce eum non exprimit,) vt à plerisq. alter pro altero sumatur: ideoq. Massilienses, & Romanos Glaucum Vmbrinā nominare: alibi deniq. tradit Chromin similem piscem cum Vmbrina confundi; cū ipsemet Chromin, & Vmbram videatur confundere. Idē mediterranei maris accolis ceu Damam vocari ait vn Daing: Parisinis non alio quam macri nomine cognitum, du Maigre, à carnis (quæ in transuersas taleolas, vt Sturionis, & Salmonis, dissecta venudari solet) candore, atque albedine, quam vulgus, inquit, maciem appellat; nullo .n. ea est sanguine colorata. Baionæ, referentē Rondeletio, Borrugat dicitur, quasi verrucata à verruca, quā ei in mēto esse dicemus; in Gallia verò Narbonēsi Daine; non nullis Peis rei quasi piscis regius: peritiores autē Dainā à pisce regio, & Coracino sic distinguunt, vt Piscis regius is sit, qui Latus Rōdel. dicitur, Daina verò σκίαινα, Coracinus deniq. Corb. Minus corruptè pro Daine quidā pronūciant Caine, omisso σ id quod Galli, plerunq. faciunt in nominibus, quorū initiū est s, qua litera sublata, & κ, in d, mutando Daine fecerūt.

Glauci similitudo cum Vmbra.
Dama.
Macer.
Borrugat.
Daine.
Regius piscis.

D

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

VMbram in marinam, & fluuiatilem diuidūt. De marina hic tātū. Huius color qualis sit nomē ipsum indicat. Is, vt ex Isidoro diximus, fumosus est, Ouidio liuēs. Squamosū piscē esse, ex Plinio discimus, qui eius squamis vtitur ad pānos discutiēdos. Alias notas Vmbræ attribui apud veteres nō reperio. Nā quod scribit Aristot. Vmbrā *in capite lapides gerere, ideoq. frigus ipsi infestū esse*, nihil certi constituit, cū id alijs multis quoq. sit cōmune. Nō dubito tñ, quin Saluianus genuinę Vmbræ iconē dederit: cęterū eadēnè sit cū Belloniana, & Rondeletiana, sicuti affirmare nō audeo, ita inficiari nolo. Video .n. in descriptionibus, iconibusq. cōuenire multa, multa itē discrepare. Rondel. suā Vmbram dētibus carere tradit. Bellonius eosdē ei attribuit, & in icone satis magnos exprimit. Dentatā suā quoque facit Saluianus, sed in icone dētes nō appingit. Verrucā sub mēto Rōdeletius, & Saluianus euidēter exprimunt;

Color.
Squamarū vsus.
Picturam Vmbræ diuersitas.

primunt;Bellonius eam omiſit, & in deſcriptione non meminit:meminit tamē aliàs, Glaucum pusillum cirro,quē ſub inferiore etiam labro erectū habet, Vmbræ aſſimilari dicens. Rurſus Rondeletij Vmbra lineam oſtendit à branchijs ad caudam vſque rectà ductā, qua Saluiani, & Bellonij deſtituta eſt. Poſtremò Rondeletius ſuo piſci obliquas alias lineas aurei coloris tribuit, quarū neq; Bellonius neque Saluianus meminere. Geſnerus in corollario ſuo Chromin Bellon.& eiuſdē Glaucū,præſertim cū puſillus eſt, eundem eſſe arbitratur: in qua tamen ſententia nō perſeuerat:nam mox eodē loco ſubiungit.Glaucus Bellonij Vmbræ cognatus eſt, vel ſpeties Vmbræ, à Rondeletio nō deſcripta quod ſciam, quāquā à Venetis Corbetā quaſi Coruulū vocari ſcribat.Vmbra Rondeletij,& Bellonij vnus eſt piſcis, & iiſdē nominibus ab vtriſq. nominatur,ſed nō ſimiliter deſcribitur. Rondeletio.n. dētibus caret,Bellonio dentes habet in oris ambitu raros,firmos,acutos.Et rurſus in capite de Glauco Bellonij:Hic piſcis (inquit)quamuis Vmbræ cognatus ſit,à Rondeletio tū deſcribi non puto,nec Vmbræ, nec Coracini,nec Lati nomine,quos piſces tres cognatos, & ſimillimos facit. Nec itaq; tam ſimillimi piſces,potiſſimù Vmbra,& Coracinus, (qui tam ſimiles ſunt Rōdeletio,vt magnitudine potiùs quā alijs notis diſcernantur,& piſcatores aliqui ætate tantū differre exiſtiment) inuicem confundatur, quod plerūq; in nominibus fieri dictū eſt,nos hic Vmbrā ex omnib⁹ deſcribemus;mox Glaucum Bellonij, licet pelagius potius quā ſaxatilis piſcis ſit ſubnexuri, Chromin verò cum cōſimilibus alijs inter pelagios, Latū inter eos reijcientes qui fluuiatiles æquè,& marini ſunt. Rondeletius itaq; ſuā Vmbrā ſic deſcribit: Vmbra in multis Coracino ſimilis eſt, verū ab eo differt magnitudine. Coracinus.n. ad cubitalē,aut paulò maiorē magnitudinē peruenit,Vmbra in multò maiorē molē accreſcit,præſertim in mari Oceano: habet & verrucā in mento,qua nota à Coracino,& Lato facilè diſtinguitur. Cęterū foramina duo ante oculos habet Coracini modo,in ſummo roſtro,& inferiori maxilla foramina aliquot parua,ſed manifeſta,quæ partes has aſperas reddunt. Dentibus caret. Pinnas quoque ſimiles habet, ſed minus nigras, & breuiores,maximè quæ in ventre ſunt,& dorſo,caudam ſimilem. Vmbræ alius eſt color quàm Coracino ob lineas obliquas,quaſdam aureas manifeſtas, alias aliarum,veluti vmbras,vt dictum eſt. Corpore quoq; eſt minus lato, ſed lōgiore, dorſum minus repandum. Oculi in vtroq; ſimiles. In Vmbra ſquamæ capitis multæ,& paruæ. Operculi branchiarum extrema nigreſcunt. Partibus internis Coracino ſimilis, ventriculum ſimilē habet,totidem appendices,ſplenem,hepar, fel ſimilia. Inſunt & in capite lapides. Hęc Rondeletius. Bellonius ſuam Vmbram deſcribit ſic: Cetaceus piſcis eſt,ſexaginta plerunq; librarū ponderis,quatuòr plus minùs cubitos longus,ſquamoſus, pro quo Glaucū Romani ichthyopolæ plerūq; ſupponere ſolent. Sed hoc à Glauco differt, quòd hic dentes habet in oris ambitu, raros,firmos,acutos,prominentes,teretes,caninis longiores,graciliores: quorum ſuperiores,inferioribus maiores,ſic maxillæ inhęrent,vt ipſius pars eſſe videantur. Glaucus autē labra tantū habet aſpera: præterea Vmbra in ea pinna,quę ano proxima eſt aculeo caret,caudamq; veluti in angulos deſinentē gerit, vt Scari, & Iulides,non autem biſurcā,vt Lupi,nec circinatā vt Rhōbi. Cęterū huius piſcis ſquamæ veluti obliquæ apparent, in Oceano nigriores,& veluti opacæ:in Mediterraneo argentei, aurei,atq; interdū ab his varij coloris, iridem dum piſcis circumagitur,imitantes. Duabus in tergore pinnis præditus eſt,quarum anterior octonis p̄munitur ſpiculis,poſterior nullis: ad brāchias verò vtrimq; vnā,& duas ſub vētre, vt in Lupo. Calculos hic piſcis in capite gerit p̄grādes, quos aurifices noſtri argēto incluſos vulgo diuēdere ſolēt &c. Vmbra Saluiani roſtrū habet incuruū,& retuſum potius quā extenſum,& acuminatum. Os mediocre,& denticulatum. Caput ſatis magnum: In dorſo duas gerit pinnas,priorem octonis aculeis,alterā nullis,munitā: Ad branchias etiam(quas vtrimq; quaternas habet) vna vtrimq. enaſcitur pinna duæq. aliæ in ventre conſpiciuntur,& poſtremò imo quoq; vētri ab ano,vna alia hęret. Cauda lata eſt,& non falcata. Squamis latioribus,& obliquis tegit. Totius piſcis figura paulò lōgior eſt quā lata ſit,aut craſſa. Vētriculū magnū habet,& carnoſum: Inteſtina mediocria,& pinguia,iecur pallidū,ex quo fellis veſica pendet: Lienem ſubatrum: Et *a* vt Ariſtot.atq; *b* Plinius teſtātur,lapides in capite gerit. Dū parua eſt, argētea ferè tota apparet: maior facta,ventre argenteo,dorſo verò, & lateribus ſubliuētib⁹, ac veluti opacis cōſpicitur. Ad multam molem excreſcit: ſexaginta.n. libras crebrò excedit. Cùm hac Saluiani Vmbra, noſtra quoad corporis habitū ſatis cōuenit, ſed ferè vnicolor eſt, tota videlicet ferruginea,in dorſo ſupremo capite,pinnis,& cauda obſcurior coloris eſt,dilutior in vētre,& laterib⁹,& in brāchiarū oſſibus,vbi ad ametheſtinū inclinat. Oculi magni ſūt, & ferè cerulei,ſicut & pinnarū quæ ſunt ad branchias, extremitates Squamæ mediocres. Os magnum,palatum album. Pinna in dorſo vna tantū, Verruca itē ſub mento nulla, nulli dētes. Suſpicor autem haſce partes haud ſatis à pictore examinatas fuiſſe.

LOCVS.

Chromis,& Glaucus Bellonij examinati.

Vmbræ deſcriptio ex Rondel.

Ex Bellon.

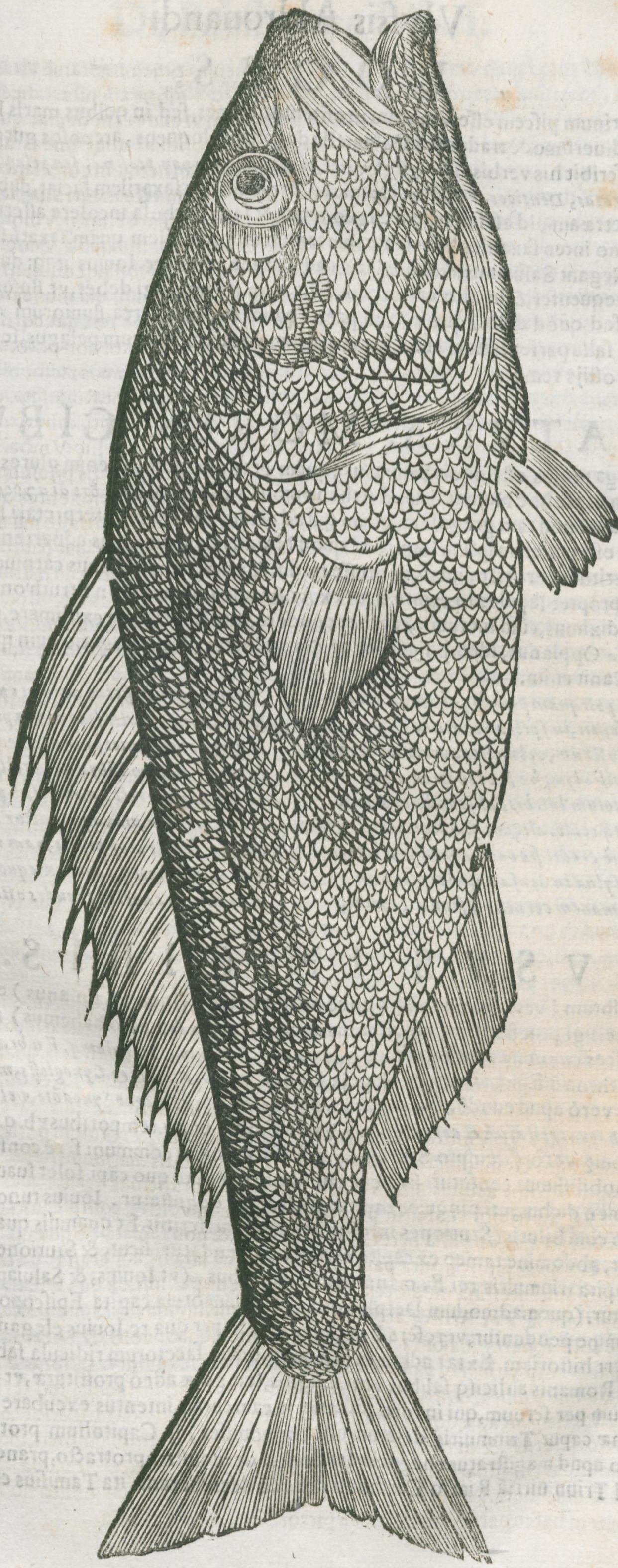
Vt à Glauco differant.

Squamarū varietas.

Ex Saluian.

a lib.8.hiſt. cap.19.
b lib.9.cap.16.

E F G H

Vmbra marina author.

LOCVS.

a li.8. c. 16.

MArinum piscem esse Vmbram profitentur omnes; sed in quibus maris locis degat, diuersimodè tradunt. *a* Columella de piscinis loquens, arenosos gurgites colore scribit his verbis: *Arenosi gurgites, planos quidem non pessimè; sed pelagios melius pascunt, vt Auratas, Dentices, Vmbras.* Ouidius pelagiamnè an saxatilem faciat, dubitari potest. Oppianus petræam, id est saxatilem cognominat, & saxa herbosa incolere asserit. Et Bellonius à Galeno inter saxatiles haberi ait: hic tamen minus mollem quàm saxatilibus carnem ei tribuit. Negant Saluianus, & Rõdeletius ad flumina adnatare. Iouius itaq; dum circa ostia fluuiorum frequenter, & in alto etiam capi dicit, non ita intelligi debet, vt flumina etiam ingrediatur, sed quòd dulci aqua aliquo pacto gaudeat, cùm circa fluuiorum ostia marina aqua minus salsa persentiatur: crediderimq. altum vocare non altum pelagus, sed loca longè à fluuiorum ostijs remota.

Dulci aqua gaudet.

NATVRA. MORES. CIBVS.

SOliuaga potiùs est (inquit Saluianus) quàm gregalis: perrarò enim plures vna capiuntur. In versu hoc Numenij apud Athenæum Ἠ̓ὲ φάγρον λοφιῶν, ὅτε δὴ ἀγρόμενον σκιαδῆα, ἀγρόμενοι non tam gregalem, quàm qui ad escam colligitur, interpretari licet. Apparet enim de escis piscium ipsum loqui, id quod Natalis de Comitibus aduertens ἀγρευόμενον legit, & irretitum vertit. Iouius agilem esse tradit, & voracem: Saluianus carniuorum. A frigore læditur, propter lapides in capite, sicut ex Aristotele dictum est. In Struthionis, & Phasiani historia diximus, cùm metuunt, caput recondere, totosq. se latere existimare, idem de Vmbra retulit *a* Oppianus, ideoq. similiter ac illæ volucres, facili negotio quin ipsismet manibus capi: Canit enim.

Stulitia.
a Lib. 4. Halieut.
Bubali stoliditas.
Struthionis

Aspera sed postquam pauido sub corde Sciana
Horrorem sentit, in spelæa recurua,
Vel quærit lustrum, vel molles currit ad herbas
Ponti, vel viles lymphæ se claudit in algas
Contemnit totum latebris abscondere corpus,
Et caput atq. oculos aliquos sub tegmine claudẽs,
Quàm stultè credit sic cætera membra latere
Non aliter sylua in densa caput oculit ater
Bubulus immanem cernens à fronte Leonem,
Quadrupedi insipido demens custodia curæ
Nam capite occulto sperat non posse videri,
A diro donec lanietur dente Leonis;
Et pecus alatum Libyæ quod colla repanda
In longum porrecta mouet, sub pectore vanos
Actus molitur, vanaq. eluditur arte
Sic spe frustratur piscis, nam raptor ab alto
Emergit, piscemq. cauis ex æquore palmis
Attrahit, & cunctis fraudes ostentat inanes.

VSVS IN CIBIS.

VMbram à veteribus nobilem piscẽ habitum fuisse (inquit Saluianus) eorundem intelligi potest testimonijs. Ennius nanq. (vt ex *a* Apuleio habemus) nobiliores pisces connumerans inquit: *Melanurum, Turdum, Merulamq. Vmbramq; marinam.* Et apud Athenæũ Epicharmus in Nuptijs Hebes, *Aeolia, Fluteq. & Cynoglosis, marinæ Vmbræ.* Numenius verò apud eundẽ. *Quo cupidus vesci expeteres, vel magno Synodõte, vel vrinatore Hippuro, vel Phagro cristato, vel capto Sciadæo;* Vnde nostris quoq. temporibus vbiq. ferè multi æstimatur; Romę verò (dempto Sturione) piscium omnium communi ferè consensu sapidissimus atq. nobilissimus censetur. Et licet omni anni tempore quo capi solet suauis sit, canicularibus tamen diebus, vti pinguior capitur, ita suauior degustatur. Iouius tunc temporis pari ferè pretio cum Siluris (Sturiones intelligit) venundari scribit. Et quamuis qualibet sui parte celebris sit, abdomine tamen ex capite maximè comendatur, sicut, & Sturiones, vnde etiam vtriusq. capita triumuiris rei Romanæ conseruatoribus, (vt Iouius, & Saluianus testantur,) dono dantur. (quemadmodum Delphinorum, & Glaucorum capita Episcopo Monspeliensi tributi nomine penduntur, vt refert Rondeletius.) Super qua re Iouius elegantem hanc, & lepidam refert historiam. Extat adhuc in ore quorundam facetorum ridicula fabula de T. Tamisio, qui Romanis aulicisq salibus erat insignis, sed gulæ adeò prostitutæ, vt infamis haberetur. Is cùm per seruum, qui in foro piscario in eam curam intentus excubare solebat, ingẽtis Vmbrinæ caput Triumuiris delatum esse cognouisset, in Capitolium protinus ascendit, vt simulato apud magistratum negocio sermoneq. de industria protracto, prandium captaret. Verũ illud Triumuiri iã Riario Cardinali donãdũ decreuerant: ita Tamisius cũ limine curiæ ingenti

Nobilem piscem esse.
a In Apol.
Quo tempore melior.
Quæ partes prastent.
Hist. de capite Vmbra.

A in genti coronataq. patina caput illud nobile perspexisset, primo conceptus consilio, illud subsecutus est, præmisso seruo, qui vestigijs deferentium ministrorum insisteret: Nec multò post, cùm Riarinis ædibus inferetur, benè habet, salua res est, inquit Tamisus: opiparè excipiemur: erat enim in primis mensæ Riarianæ, quæ omnium semper lautissima fuit, familiaris: Riarius, vt erat natura munificus, maximum, inquit, hoc Triumuirale caput, maximo debetur Cardinali, statimq. Federico Sanseuerino proceritatis admirandæ Cardinali transmittitur; colligit extemplo togam Tamisius, Riarium intempestiuæ munificentiæ incusans, in mulāque resilit, & munus ad Sanseuerianam domum consequitur. Idem pari liberalitate facit Federicus, caputq. ipsum splendidis exornatum verbis, aurataq. illatum patina Chisio publicano ditissimo deferri iubet, quod ei multo ære alieno, grauibusq. vsuris obstrictus esset; Volitat tertia iam spe auidam frustatus gulam æstuans Tamisius, festinabundusq. incalescen-

Riarij Cardin. splendor.

B te iam die in transuberinos hortos quos ipse Chisius magnificentissimè extruebat; cõtendit ibiq. fessus admodum, & multo sudore madidus, quòd grauis erat abdominis, quartò à fortuna decipitur, quippe qui Chisium caput illud recentibus floribus redemitũ adamato scorto, cui ab forma, eruditisq. illecebris Imperię cognomen fuit, vt extemplo deferretur, curantem reperit; Flectit indignabundus habenas retrò, nec tamen subiratus gulæ, quæ Herculeos labores attulerat, & ad Imperiam iam multo sole Sistini pontis semitam exurente, adequitat; Ad extremum anhelantis gulæ ea vis atq. libido fuit, vt qui per totam vrbem fuerat raptatus, idem & togatus, senex cum scorto, admirante noui hominis aduentum, nullo pudore discubuerit. Hucusq. Paul. Iouius. Tradit autem Saluianus, Vmbram quouis modo condiatur, suauem esse, elixam tamen, & cum leucophago comestam, aut transfixam caryophyllis, ac verubus assatam, frequẽte olei, & omphaccij cõspersione, dum assatur, irrigatam, suauiorem, gratioremq. multò reddi. Platina eodem modo quo Stirio (Sturio) coqui, & cõdiri ait, minus tamen cocturæ (quia tenerior est) requirere. Rondeletius ab alijs in sartagine

Apparatus

C frigi, & cum succo mali arantij edi diuisam quoq. in assulas, & caryophyllis transfixam, in craticula assari, oleo frequenter irrigatam. Apud Pictones elixam ex aceto, & cæpis minutim cõcisis edi: Conseruari verò farina probè subacta conclusam, caryophyllis, cinnamomo, sale conditam. Ex hoc item pisce ius album, optimum paratur, item quæ gelatina vlgò dicitur: Caput edi ex aceto idem Rond. tradit, in aqua, & vino deductum Iouius scribit. Archestratum gulæ procerum suo tempore principem, apud Athenæum Vmbrini capitis nobilẽ quandam condituram, multis carminibus expressisse, quem tamen locum apud Athenæum non reperio. Quod modò ad carnis pertinet salubritatem, idem Iouius eandem propè Vmbrinæ ac Sturioni carnium conditionem esse iudicat, vtrasq. enim nõ mediocre imbecillioribus stomachis negocium facessere. Iouio fauere apparet c Galenum, qui Philotimũ, quòd Gobiones, Asellos, & Vmbras piscibus mollis carnis adnumerasset, ait nõ debuisse hos pisces cum saxatilibus confundere, quòd hi semper sint optimi, Asellos verò, si probo vtantur alimento, & mari puro, cũ saxatilibus quidẽ cõferri posse, sed variare pro locorũ diuersitate non mediocriter: Gobiones verò non perinde molem ac Aselli, & saxatiles, carnem haberi, sicuti nec Vmbras. Attamen Xenocrates bonũ ex Vmbra succum generari, facilè digeri, sa-

Gelatina ex Vmbra.

Carnis salubritas.

c *L. 3. Alim*

D poris esse iucundi, nutrimentumq. præbere non admodum copiosum author est. Xenocrati subscribit Saluianus, addens insuper non admodum excrementitiam esse.

VSVS IN MEDICINA.

Sciænæ, id est Vmbræ, interanea, & squamæ combustæ, pannos teste a Plinio discutiunt. Lapides qui in capite sunt, eandem facultatem quam Coracini habere dicuntur, nimirum ad dolorem colicum. In Gallia teste Bellonio aurifices argento inclusos vulgò diuendere solent, appellantq. Piere de Colique, quasi lapides colicis vtiles. Aiũt enim, inquit gestatos ac collo appensos, non solùm colicos dolores abigere, sed etiam vetare, ne amplius redeat, atque hoc, præterea comminissi solere nullas (si dijs placet) eos calculos vires habere, si empti fuerint, sed dono datos esse oportere.

a *Li. 32. c. 9.*

DE GLAVCO BELLONII. Cap. XVIII.

SYNONYMA.

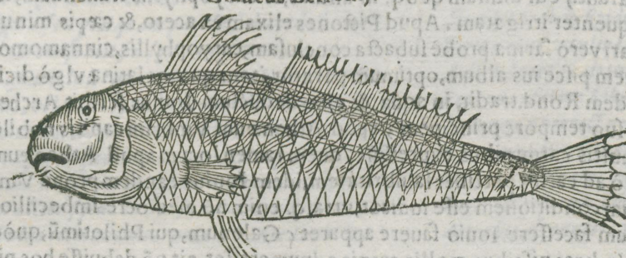
Etymum. *Fegarus.* *Corbetus.* *Vmbrina.*

DE Glauco ſuo (alios enim genuinos veterũ Glaucos ſuo poſt loco dabimus Vmbrę cognato piſce hæc prodidit Bellonius. Glaucus pelagius piſcis, à ſquamarum colore dictus ex eorum piſcium numero, qui in partes diuiduntur, pluręſq. patinas implent, Luteriæ inuiſus; Genuenſibus frequens, apud quos Fegarus appellatur: Venetis Corbetus quaſi Coruulum dicerent: Maſſilieſibus & Romanis, nullo alio quam Vmbrinæ nomine cognoſcitur: quamuis ab hac quibuſdam notis diſſideat, vti poſtea oſtendemus.

DESCRIPTIO. HISTORIA, Reliqua.

PVſillus dum eſt, traſuerſis atq. vndantibus lituris ſuggillatur: in quo Chromidi adeò ſimilis eſt, vt pro ea plerunq. diuendatur. Prouectior autem adeò Vmbram marinã refert (pręſertim cirtho quem ſub labro inferiori erectum habet) vt à pleriſq. veluti iam dictum eſt alter pro altero aſſumatur.

Glaucus Bellonij.

Color. Cæterùm huius piſcis color ex liuido in aureum effulget: roſtroque eſt obtuſo, cuius labri pars inferior quinque exiguis foraminibus, ſuperior tribus tãtũ peruia eſt. Oculi magni, & nigri, ſub quorum canthis, gemina ſunt vtrinq. foramina. Dentes in maxillis confuſi atque exigui: lingua rotunda: ad cuius radicem quæ ad fauces eſt, circa epiglottidem aſperitas quædam oſſea aliorum quorundam dentium formam præſefert; atque ob hoc magis expetitur Glauci caput, quòd in eo lapillos duos gerat medicamentis vtiles. Tergoris pinnam non habet continuam, vt Coruus (Coruum pro Coracino ſuo dixit) ſed diuiſam vt Cromis, & Vmbrina. Laterum quoq. pinnas acutas non habet, verùm quæ ab ano ad caudam fertur, ea certè robuſto aculeo vallata eſt, quo ſe aduerſus piſces defendat. Caudam gerit ſubrotundam, ani foramen magnum ac diſtentum: multas intus lactes: omentum admodum pingue, circumfuſa ac multis in gyrum reuolutionibus complicata, & nodulis intercepta inteſtina complectens. *Partes internæ.* Hepar habet ſpongioſum, in duos lobos diſtinctum, quorum ſiniſter latior eſt: à dextro autem lobo veſicula fellis parua, piſi magnitudine, velut ex filo trium digitorum longo dependet, atq. in fundo ſtomachi quandam apophyſin in nullo alio piſces à me conſpectam gerit, præter quinque alias in pyloro ventriculum obſepientes. Porrò veſica non caret, vt nec etiam renibus, atq. ab his ad hanc productis vreteribus, filis tenuiſſimis haud abſimilibus. *Cibus.* Veſcitur hic piſcis carcinis, ſcolopendris, caridibus, & alga: quorum reliquiæ in eius ſtomacho nonnunquam reperiuntur. Hactenus Bellonius, cui neſcio ſitne fides habenda in eo quod de veſica dicit, & renibus, cùm ex ijs quę oua pariunt aues, piſceſq. ijs partibus deſtituantur.

A

DE ANTHIIS. Cap. XIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVamquã pro certo, & affirmato non habeam, num ex squamosorum genere sint quos Græci Ἀνθίας nominant, quia tamen tales sunt, quos ego vel eos esse, vel saltẽ cognatos pisces conijcio, itaq. non incongruè de ijs hoc loco agetur. Anthias apud Græcos nomen accepisse volunt à corporis floriditate, id est pulchritudine. Sed quid si tum inde, tum verò etiam quòd in potentiorum mensis florent, ac inter alios resplenderent, tanquam rosa quædam inter alios flores dictos dicamus? Erat enim in summo pretio Anthias: nam alioqui omnes floridos, pulchrosuè pisces Anthias dici posse nõ dubito: Sicque magna orietur confusio. Neutiquam verò Bellonij sententiã probo qui omnes latos pisces Anthias Græcis appellari profitetur, nã preterquã quod hoc sine idoneo authore scribit, ita etiam non omnes lati tam pulchri sunt, vt vel Anthiæ, vel Callichtydes vel Callionymi dici possint. Apparet autem Bellonium in hanc sententiã venisse, ex his Plinij verbis: *Certissima est securitas vidisse planos pisces, quia nunquam sunt, vbi malificę bestię, qua de causa vrinantes, sacros appellant eos*: cùm videlicet de suo Anthia id scribat a Aristoteles inquiens: *Quo loco Anthias sit, ibi nullam belluam esse confessum est, quo indicio vsi spongiarum piscatores vrinãtur, & ob id hunc sacrum piscem appellant.* Vbi præterea notandũ Bellonium latos vocare, quos Plin. planos dixit, quos tamen alias ipse sic distinxit, vt plani sint qui veluti in planũ expansa manu natura, latiore vocabulo Græcis (inquit) Psettæ i. Passeres appellari, lati qui quanquam ipso super solo expãsi, situ quoq. plani appareant, tamen dũ natant, ita quidem feruntur, qualis est in rectum contentæ atq. erectæ manus figura, pollice sursum eminẽte, reliquorum squamosorum formam ac naturam retinentes; tales autem planos à Plin. intelligi, ex eo constat, quod ipse alibi planos nominat communi nomine Rhombos, & Passeres, & cartilagineos, Raias, Pastinacas. Credendum itaque Plinium alio quàm Aristotele authore vsum fuisse, cùm Aristoteles simpliciter Anthiæ tribuit, quod ille piscibus planis, qui sunt plurimi. Meminit tamen etiam Anthiæ, eiq. eandem quam alij naturam & ingenium ascribit. Suspicari autem liceret non eundem Anthiæ nomine ab antiquis memorari: Oppianus enim suos Anthias saxatiles esse clarissimè testatur; Aristoteles verò cum quo loco Anthias est, ibi nullam esse beluam dicit pelagium esse, & in alto mari degere innuit. Ibi. n. degunt beluæ. Adde quòd tam insignem, & omnino memorandam cum beluis antipathiam non erat taciturnus. Sed hanc suspicionem tollit idemmet b Aristoteles, qui Αὐλωπίαν Anthię eundẽ facit his verbis: τίκτει δὲ καὶ ὁ αὐλωπίας ὃν καλοῦσιν ἀνθίαν τοῦ θέρους, i. *Parit, & Aulopias quẽ Anthiam vocant, ęstate.* (Gaza ibi simpliciter Scarum reddidit): nam, & Oppianus vnum ex suis αὐλωπόν vocari asserit. Scribit Bellonius Anthias ab alijs candidos pisces, ab alijs Põpilos, alijs Auratas nominari. Ego candidos pisces vocari non reperio: sed Oppianus, vt modò patebit Anthiarum quatuor genera faciens, alterum ἀργεννόν id est argenteum (interpres album reddidit) cognominauit, Pompilos verò nemo etiam Anthias (quod sciam) dixit, sed Pompilum sui generis piscem quidam scarum quoq. piscem dicunt, nomine cum Anthia communi. Auratæ quidem Anthię dici queunt, tanquam floridi pulchriuè pisces, non sunt tamen Auratæ Anthijs eidem. Rursus cum dicit à nonnullis Græcorum εὐωπούς, & εὐλωπούς vocari, Anthijs tribuit vniuersaliter, quod Oppianus quarto eorum generi peculiariter. Dicitur verò Anthias teste Athenæo, & καλλίχθυς, i. pulcher piscis: item καλλιώνυμος, id est pulchri nominis: quod postremũ nomen ei cum Vranoscopo commune est. Vocarunt item alij ἔλλοπα: quanquã, & alius sit huius nominis piscis, cui squamæ cõtra aliorum piscium morem ad os versus tribuuntur: & Epicharmus in Musis apud Athenæum ibidem Ellopem commemoret, Callichyn verò, & Callionymum, tanquam eundem tacet. Dorion Anthian, & Callicthyn differre ait, item Callionymum, & Ellopem. Scari verò qui pisces sint appellati, ibidem recitat Athenæus. Telchiniacæ historiæ author, sacros ait pisces esse Delphinos, & Pompilos: Theocritus verò Syracusanus in Berenice Leucun, idest, Album appellatum piscem Sacrum nominat his versibus:

Σφάξων ἀκρόνυχος ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθὺν — Ὃν λεῦκον καλέουσιν ὃ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων
Si vesperi immolet huic deæ sacrum piscem, — *Quem Leucũ appellant, est aũt omniũ is sacerrimus.*

Callimacus Auratã Sacri piscis titulo dignari videt, cũ scribit χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν. Idẽ & Hyccam ἱερῶν ἰχθύν nominat. Alij Sacrũ piscẽ interpretantur deo cuipiã dicatũ, quo modo & Sacrũ bouẽ dicimus consecratum: alij magnũ, vt sacrũ robur Alcioni, quidã aquæ fluẽtis

Marginal notes: *Etymum:* — *Bellonij error.* — a *li. 9. H.c. 37.* — *Lati, & plani pisces vt differant.* — *Plani, qui Plinio.* — *Anthias antiquis idem omnibus.* — b *li. 6. H.c. 17.* — *Sacer Gazæ,* — *Candidi pisces.* — *Callichthys.* — *Callionym⁹* — *Sacri qui dicti.* — *Bos sacer.*

auidum, vel ſecundum aquã natantem. Patroclus apud Homerum *c* Theſtorem Troianum Enopis filium haſta transfixum, ita è curru extrahit,

c Iliad. 16.

— ὡς ὅτε τις φὼς
Πέτρῃ ἐπὶ προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν
Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ
Ὣς εἷλκ' ἐκ δίφροιο κεχηνότα δουρὶ φαεινῷ id eſt,

— Sicut quando aliquis
Petra in prominenti ſedens Sacrum piſcem
Ex ponto foras trahit lino, & ſplendido ferro,
Sic traxit ex curru hiantem haſta lucida.

Citat ibidem Athenæus poetę locũ ex Dionyſio cognomine Iãbo in opere de dialectis, q ſe ex piſcatore quodã, & remige, alijſq. multis piſcatoribus audiuiſſe ſcripſit, Sacrũ piſcem Põpilũ vocari: eũq. intelligi fortè apud poetam, niſi forte, inquit, alius ſit ſimiliter vocatus. Equidem. Põpilum intelligere non potuit, vtpote procul à litore degẽtem, & magnũ piſcem, Pelamydi ſimilem. Plutarchus verò *Anthiam Homero Sacrum piſcem* vocari author eſt, *tametſi magnum*, inquit, *quidam ſacrum intelligunt, quomodo os ſacrum magnum: & comitialem morbum magnum, ſcilicet, ſacrum vocant.* Cæterũ cũ, & Aurata litoralis ſit, & ſacer piſcis etiam vocata, ſi quis hãc apud poetam intelligeret, ego ei nõ reclamauerim. Poſtremò Hiceſius Anthiam à quibuſdã Λύκον vocari tradit. Rondel. locus videtur mẽdoſus, quia (vt putat, nemo alius λύκου piſcis meminit, quare ex præcitato Theocriti loco λεῦκον legit, Iſaaco verò Caſaubono mendæ ſuſpitione caret, putatq. Anthiã Lycũ dici à violẽtia qua vtitur aduerſus alios piſces. Eſt. n. inquit, σαρκοφάγος vt ex Ariſtotele refertur. Reuera quod Rondeletius affirmat, piſcem nullum Lyci ſiue Lupi nomine fuiſſe Græcis notũ, perſpicuè falſũ eſt: Nam Crates Comicus apud eundem *d* Athenæum poſt Teſtudinem, & Cancros in mentione ſalſamenti elephantini ταυ πτέρυς λύκυς nominat. Quod ſi verò quis, & hunc locum corruptum velit, is Heſychium inſpiciat, qui ἰχθῦν ποιόν ſcribit λύκον appellari. Cum modò qui Leucus ſit vocatus piſcis, hactenus tradiderit nemo, veteres critici ſuſpicati ſunt ſcribendum eſſe, γλαῦκος, vt in Glauco dicetur.

Homeri locus de Sacro piſce.
Lycus.
Anthias cur Lycus dict⁹.
d Lib. 3.
Lecus.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

SEcundum *a* Oppianum quatuor ſunt Anthiæ ſpecies: canit enim

a li. 1. Hal.

Τέσσαρα δ' Ἀνθιέων πελαγίτεα φῦλα νέμονται
Ξανθοί, ἀργεννοί τε, τὸ δὲ τρίτον αἱμαμέλαινοι
Ἄλλους δ' εὐωπούς τε, καὶ αὐλωποὺς καλέουσιν
Οὕνεκα τοῖς καθύπερθεν ἑλισσομένη κατὰ κύκλον
Ὀφρὺς ἠερόεσσα περὶ δρόμος ἐστεφάνωται.

id eſt; vt Lipius vertit.

Quattuor Antheion ſpecies verſantur in vndis
Sunt flauę & niueæ ſunt atro ſanguine fuſcę
Euops atq. Aulops, alios, hoc nomine dicunt
Namq. ſupercilium circum reſeratur in orbem.

Totidem pinxit Rondel. quorum tamen nullum probo, (licet interim nullum habeam quẽ verum ac genuinum in Anthijs affirmare audeã) quoniam omnes dentati ſunt, cũ edẽtulos faciat Oppianus duobus in locis, quorũ alter modò citabitur, alterò στόμα ἄοπλον, id eſt os inerme habere dicit. Putabat verò doctiſſimus ille vir, Oppianum pugnare Ariſtoteli, quoniã hic Callichthyi qui idem, inquit, eſt Anthiæ, ſerratos dentes tribuat: ſed in eo fallitur, nam licet Callichthys etiã vocetur quibuſdam Anthias, Ariſtoteles tamen cũ ſynonymis non vtatur, videtur alium ab Anthia piſcem intelligere; nam, & Oppianus quoq; diſtinguit, item Dorion apud Athæneũ. Geſnerus in primo eiuſdem Rondel. Anthia obſeruat, quod is ſpinæ nomine non dorſum aut ſpinoſam eius pinnam accipiat, ſed aculeum (pingit enim ſpinam in eo longam, & acutam in exordio pinnæ dorſi,) cùm Plinius, & Ouidius ſpinæ dorſi tantùm meminerint, quãquam in Plinio locus reſtitui debeat ex Ouidio: *Piteas*, inquit, *id tradit idem* (legendum, Anthiã tradit idem, nempe Ouidius) *infixam* (infixum) *hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaq. lineam præſecare* Ouidius namq. quem citat, ait:

Anthiæ edẽtuli ſunt.
Callichtys.
Plin. correctus.

Anthias his tergo, quæ non videt, vtitur armis,
Vim ſpinę nouitq; ſuę, verſoque ſupinus
Corpore lina ſecat, fixumq. intercipit hamum.

Meminit, & *b* Plutarchus, Anthiã captiuo Anthię ſuccurrere, reiectũq. in humeros funiculũ ſur rectis aculeis reſecare, ſpinæq. ſuę aſperitate refringere afferẽs. Iſtiuſmodi ſerrata ſpina in paucis piſcibus obſeruatur, talemq. in priore ſuo Anthia eſſe negat Rondel. neq. etiam ſerratam, ſed aſperam, & acutam ſpinam habere ait. Apparet autem hunc Rõdeletij piſcẽ ad imberbes Mullos referri poſſe. Totus enĩ, corpore ſcilicet, & pinnis rubet, Pagri aut Cinædi modo. Id ꝙ nomen eius vulgare apud Gallos etiã indicare videt. Barbie enim vocant: Barbarim autem ipſis Mullus eſt. Alter etiã eius Anthias pro ſecũdo, qui Oppiano ἀργεννὸς, id eſt argenteus, ſiue vt, ipſe vertit, albus, & ſplendidus, vocatur exhibitus, Aſelli nõ Anthię ſpecies eſt, id ꝙ pręter corporis figuram, etiam. Gallica nomenclatura iudicat. Capelan enim vocant, Belgę maiorẽ

b lib. Anter terrenę beſtię prudent.
Anthias pri or Rõd. fortè Mulli imberbis ſpecies, alter. verò Aſelli.
Capelan.

A Asellum Capeliau, nec obstat, quod suū piscem neq; sale neque exiccatū seruari posse profiteatur, cum Asellus maior vento copiosissimè induretur, & sale condiatur, nam calidiori in Gallia cœlo vel potiùs occultę alicui rationi id adscribēdum videtur. Appinxit eidem à branchijs mox infra pinnam aculeum, quo iste piscis omnino caret, neq; ipse etiam Rond. in descriptione meminit. Tertium ad Turdos pertinere stellulæ quas in ea pinna gerit, quæ ad anum est, itē corporis forma testantur. Saxatilis est, inquit, totus purpurei coloris vel Indici, corporis forma Scaro vario similis, corpore lōgo, cauda crassa, serratis, & acutis dētibus. Labra habet, oculos admodū rotundos, purpureos, & rubros. Podicem magnum, è quo intestinū rubro viridiq distinctum excedit. Partibus internis cęteris saxatilibus similis est: carne itē tenera fragili, sicca optimiq; succi quòd verò hæc verba Oppiani, τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοὶ id est *tertÿ generis* (Anthiæ) *sunt atro sāguine fusci*, non ad piscis sanguinē, sed ad totius corporis colorē referri oportere dicat, & ꝑ atrū sanguinem, nigrum siue purpureum exaturatum siue Indicum intelligi, approbo. Rursus cum in quarta spetie, quę Oppiano, vt ostēdim⁹, ἐυωπὸς & ἀυλωπός dicitur, ἀυλοπὸν intelligi vult κοιλοφθαλμον, id est, cauis siue profundis oculis praeditū, quasi acutū cernentē, contrà ac facere solēt quibus oculi prominent, quoniā Oppianus etiam ἐυοπὲς vocat, improbo, vti, & explicationē Scho-

Capelau.

Anthias tertius Turdi genus.

Aulops, & Euops cur dictus quartus Anthias

B liastis, cui ἀυλοποὶ sunt μακρὲς ἔχοντες ὀφθαλμὲς δίκλω ἀυλε, id est, *lōgos habētes oculos tibiæ instar:* quāquā c Cælius hanc interpretationē secutus videatur inquiens Aulopis oculos esse cuiusmodi sunt Pagurorū, & Astacorū, quibus proprium est forinsecus oculos protrudere inspectādi causa: tales enim oculos in piscibus non reperias. Mihi autem hęc Anthiæ species sic vocata videt̄. à peculiari superciliorum figura, quasi pulchris prædita oculis, aut magnis, qualibus suum Aulopium describit Aelianus, tales autē Homer. bubulos esse canit, vnde, & Iuno βοῶπις vocat̄, pro ἐυῶπις, aut ἐυοφθαλμος Eὖ enim in compositione, & magnitudinem, & pulchritudinem significat. Aristoteles Aulopiam, alio nomine Anthiam dici scribens, de tertio Oppiani Anthia intelligere mihi videt̄, nec alium Aulopiā ab Aeliano describi arbitror, licet cetaceū facit: & Oppiani Anthias magnę molis pisces esse appareat, quòd escā eorū faciat Coracinos, & nisi magno robore è mari extrahi posse dicat, vt modo patebit in capiendi ratione. Vnde credidi aliquando magnos pisces esse, sed cū post modū aduerterē Hicesio Pagrum, Chromin, Anthiā Orphum, Synodontem, Synagridē & Acarnanem genere similes esse, sententiā mutaui: nam etsi de alimento quod pręstant potissimū intelligat, sunt nihilominus, & figura, & magnitudine similes, vt patebit, sed Aelianū audiamus.

c lib. 2. lect. antiq.

Bubuli oculi quales.

Arist. Oppiani, & Aeliani Aulopias eosdem esse.

C *Qui circum*, inquit, *insulas Tyrrenicas nuncupatas in maritimis rebus versantur, cetaceum quempiam piscem Aulopiam appellant: cuius vim, & naturam explicare non est alienum: magnitudine maximum. Alopiam maximi Thynni superant: at robore Aulopias cum illis collatus primas fert. Quamuis enim Thynnorum natio fortissima est, aduersarÿ tamen Aulopiæ promptè repugnantis, ne primum quidem impetum sustinet, sed sanguine ei (per metum) refrigerato cedit: vnde resolutus mox vincitur. Aulopia verò cùm omni conatu ei resistit, perdiù pugnam tolerat, ac nimirum contra piscatores quoq; decertat, & sæpissimè victoriam reportat, sese premens: & capite in profundam nutans. Sua enim natura, ore ac ceruice est obustus. Cùm captus est, eximia forma spectatur: oculis est patulis rotundis, magnis, cuiusmodi Homerus bubulos canit: Maxillæ nō solùm robustæ, sed etiam pulchræ sunt. Dorso est cæruleo, coloris saturati, & ventre candido. A capite ad caudam aurea quadā linea in orbem desinit:* Hæc itaq; Aelianus. Apparet autem ipsum cetaceum, & magnum aliquem piscem Aulopium esse credidisse quia Thunnis maximis piscibus pugnat: sed, & Amia idem præstat; aculeatus nimirū piscis, vt, & Aulopius. Quod verò ore etiam robustum esse dicat, id haud verè intellexit: edentulus enim est Aulopias. Nec propterea differre putem, nam eandē planè qualem Oppianus Aulopios capiendi rationem memorat. Rondeletius pro quarto Oppiani Anthia piscem pingit squamosū, latūq.

Aulopiæ cū Tunnis pugna.

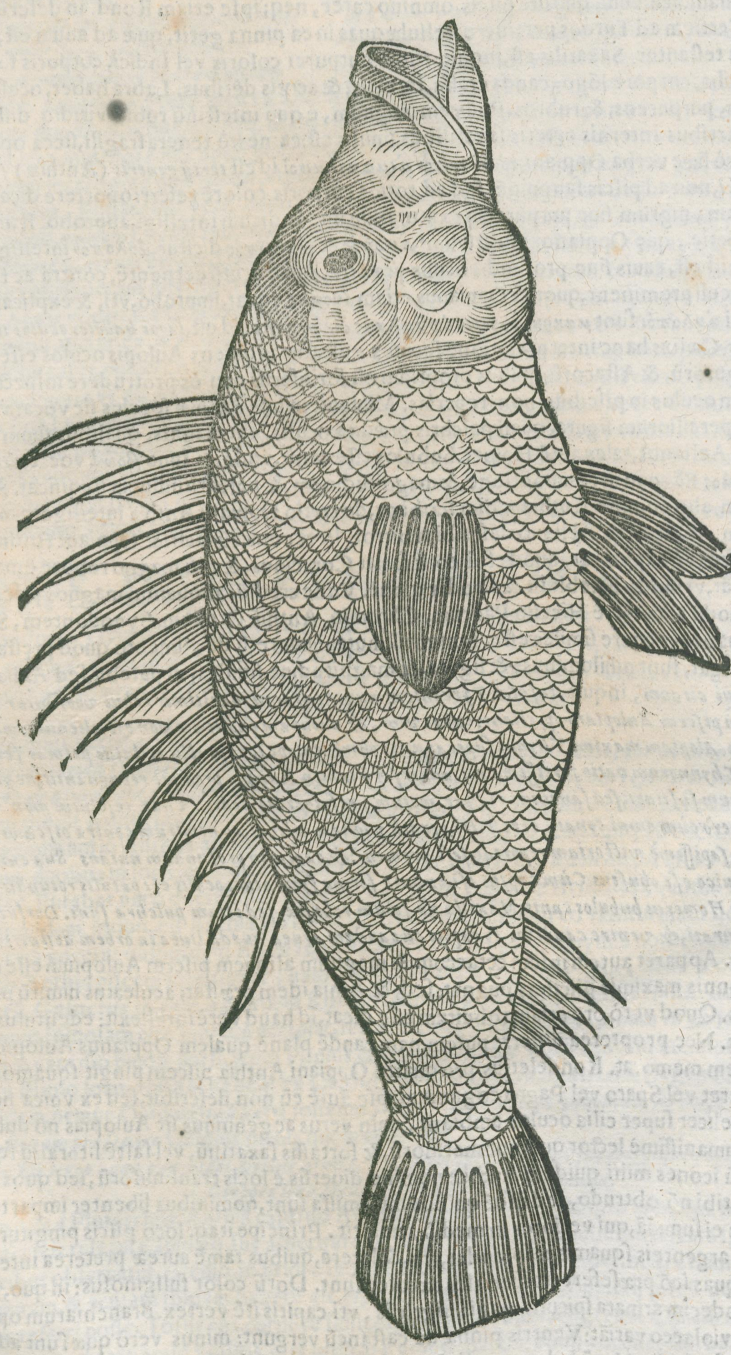
D & vt apparet vel Sparo vel Pagro cognatum; ipse autē eū non describit, sed ex vnica nota, quod nigra videlicet super cilia oculos ambiant, quin verus ac genuinus sit Aulopias nō dubitat. Habet hic humanissimè lector quatuor marinorū, & fortassis saxatiliū, vel saltē litoraliū squamosorūq; pisciū icones mihi quidem Anthiæ nomine diuersis è locis transmissorū, sed quos tamen ꝑ genuinis tibi nō obtrudo, sed ijsdē quibus mihi missa sunt, nominibus libenter impartior, gratiā habiturus ei summā, qui veriores in mediū attulerit. Principe itaq. loco piscis pingitur cuius vēter totus argenteis squamis resplendet, vti, & latera, quibus tamē aureæ preterea intermiscent̄. Maculæ quas icō præsefert trāsuersales cæruleę sunt. Dorsi color fuliginosus: in quo, vnica tātū pinna duodecim armata spiculis, magis nigricās, vti capitis itē vertex. Branchiarum opercula ex aureo, & violaceo variāt: Ventris pinnæ ad castaneū vergunt: minus verò quæ sunt ad brāchias minusq; ipsa cauda. Notā habet peculiarem, quòd labrum inferius, tum intus, tum foris ex flauo virescat. Oculorū ambitus violaceus; pupilla nigra, iris aurea. Altera icō piscē ostendit toto dorso Psittaci more, & Merulæ nostrę virentē, itē pinnis duabus, videlicet dorsi, & quæ retro anum, est: quę verò iuxta brāchias sunt, & in pectore, & tota cauda nigricant: sed pinnarū nerui albent

De quarto Rondel. Anthia iudiciū

Anthiæ authoris.

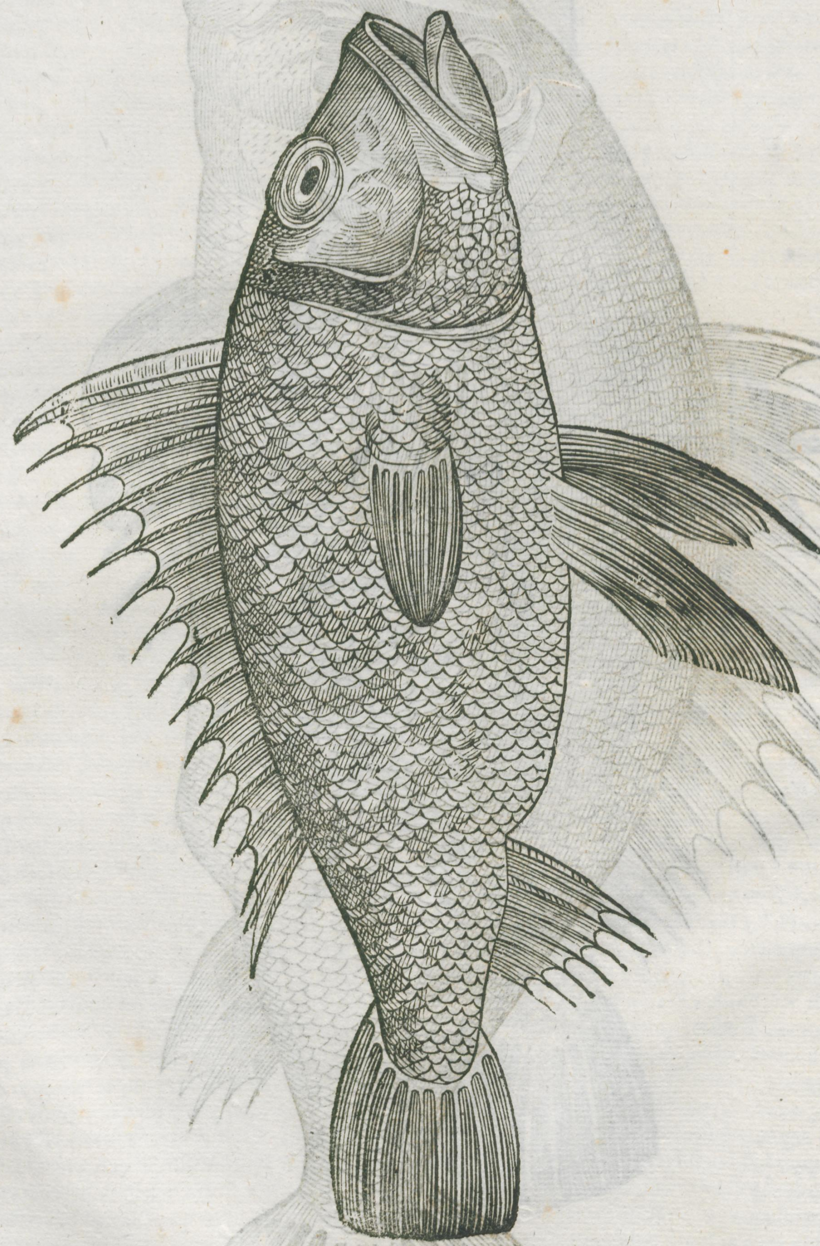
Anthias viridis siue secundus.

Anthias authoris prior.

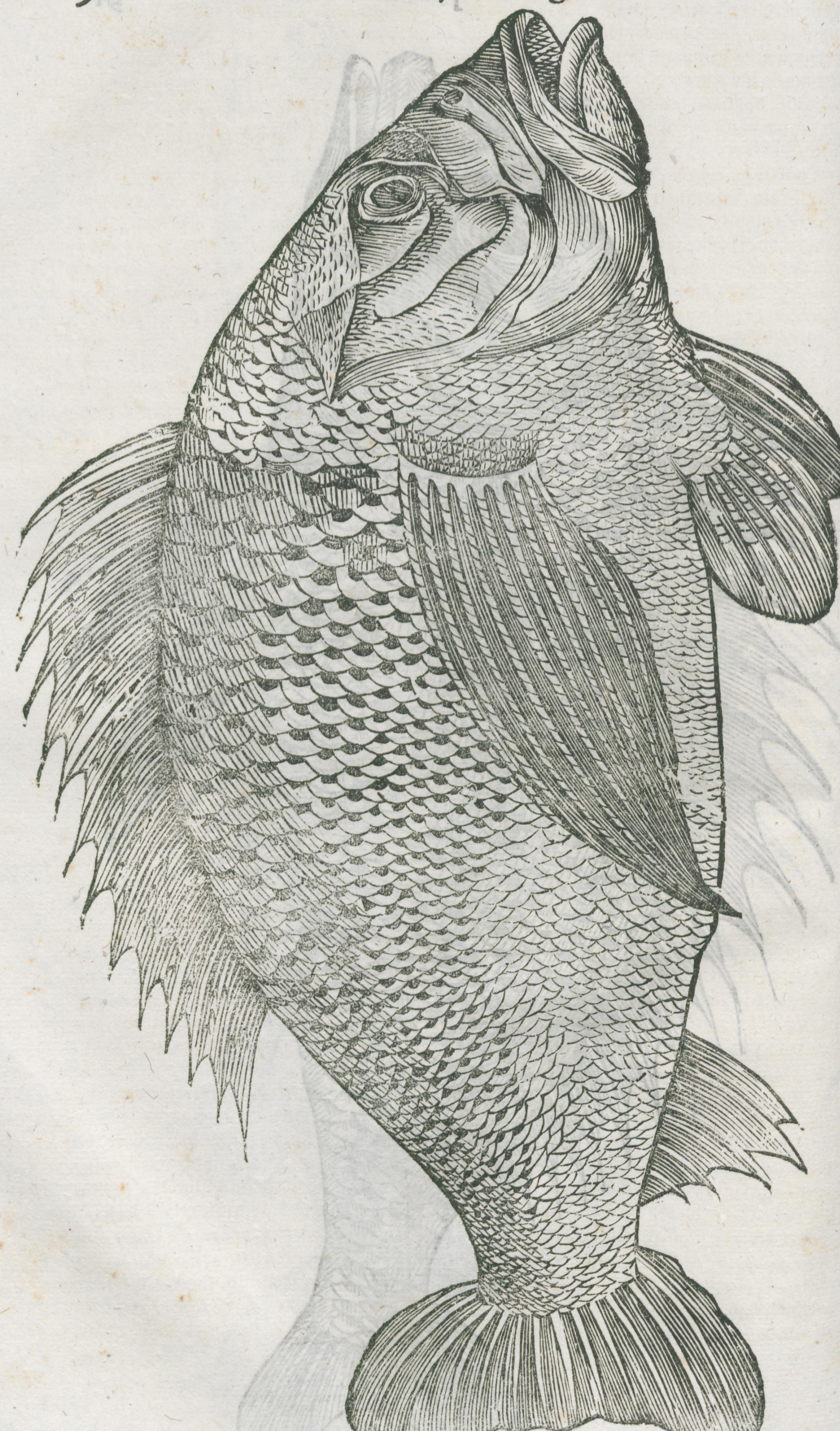

Anthias tertius.

A caudæ verò virent. Maxillę item nigricant. Vertex capitis aterrimus eſt. Oſſa branchiarum auro reſplendent. Ceruix & labrum inferius interna parte purpuraſcunt. Venter totus argẽteus, purpura permixtus. Oculorum iridem nigram aureus ambit circulus. Qui modò tertio loco datur, inde tertium etiam Oppiani Anthiam eſſe conijcio, vel ſaltem affinem piſcem, quòd cum viridis quodammodo ſit, tam amplis tamen toto corpore violaceis maculis variet, vt violaceus quaſi totus videatur. Numero pinnarum cum ſuperioribus conuenit, figura verò non item. Quæ in ventre ſunt pinnæ colore cum ea cõueniunt, quæ eſt vnica in dorſo, ex nigro nempe ad ferrugineũ vergente, quæ verò ad branchias vergunt ad violaceum, & in extremo roſeæ ſunt. Cauda pro corporis portione magna, leuiter purpuraſcit. Iris oculorum, & mentum roſeo ſanguineo vè colore, ſpecificam, & quam ob ſolam cæteris dignoſci poteſt, notam in eo conſtituunt. Ob oculorũ, ac præſertim pupillæ inuſitatam magnitudinem pulchritudinẽq. (iridem enim ex aureo roſeoq. permixtam habet) eum qui quarto loco pingitur, quartũ Oppiani Anthiam conſtitui poſſe puto. Differt à præcedentibus pinnarum numero, nam retrò anum, nullam habet. Cæteræ omnes nigreſcunt. Sicut & caput ſupra oculos, retrò enim eos, & in ceruice, item ad branchias, ametheſtino, aureo, argenteo, cæruleoq. variat. Os latum habet, intus rubicundum, labrum ſuperius ſub-B uiride, inferius cæruleum: linguam maximam candicantem. Dorſum & latera ex cæruleo violacea: ſed color intenſior eſt in dorſo, remiſſior in laterib. Venter primùm viridis, dein argento reſplendet, & auro ad podicem vſque, nam deinceps vſque ad caudam ſanguineus roſeuſue eſt. Cauda verò coloris eſt ametheſtini. Pſittacum vocant in Hiſpania. Anthijs hiſce noſtris congener eſt, nouiſſimo loco pictus. Ceruicem habet rubicundam. Dorſum ad caudam vſque ex cæruleo viride. Venter pallidus eſt: Latera rubent: ſubcæruleis maculis varia, vt pictura oſtendit. Pinna dorſi, & quæ retrò anũ eſt, ſunt ferè ferruginei coloris: brãchiarum, & ventris nigricant. Oſſa branchiarum aurea. Caput pronum atrum eſt: ſupinum ferrugineum Labrum inferius interna parte rubet. Cauda lata quidem, ſed breuis nigricat, & in vnã tantùm pinnam degenerat.

Anthias tertius.

Anthias quartus.

Pſittacus Hiſpanicus.

LOCVS. NATVRA. MORES.

ANthiarum genera in ſaxis habitare teſtatur Oppianus: ea tamen aliquando explendæ gulæ gratia deſerere: Voraces enim eſſe, dentibus tamen carere. Canit enim:
C Εἴξοχα γαρ περιπάντας ἀνδιφάγος οιςρος ἐλαυνει Κειυς, καὶ νωδονπερ ὑπὸ ςόπα χῶρον. ἔχοντας, ideſt, vt Rondeletius vertit: *Supra alios omnes ciet inſatiata libido Ventris, non etiam munito dentibus ore.* νωδὸς enim, inquit Suidas, eſt ὁ μὴ ἔχων ὀδοντας, ideſt, non habẽs dentes. Vbi Anthiæ ſunt, beluas non conſpici, antè dictum eſt, indeq. ſacros nuncupari, quòd quidem peculiari antipathiæ adſcribendum eſſe vti non dubito, ita rurſus haud conſtare puto, beluæne illas, vt Leo Gallum, elephas murem, perhorreſcant, an illi beluas timore perculſi fugiant, nec cùm famelici ſunt, eouſque in altum euagentur, vt in illas incidere queant, vt ſcilicet nauigantes conſpectis Anthijs cognoſcant, ſeſe iam beluarum euaſiſſe pericula, & terræ appropinquare. Magis tamen inclinat animus in priorem ſententiam: nam ſimiliter ſerpẽs quidam ſacer vocatur, à quo fugiunt cæteri: & auis ſacra in Falconum genere, à qua reliquæ omnes ſibi timent: quanquam & Anthias Sacer dici potuerit, quòd piſcatores nauganteſq. alij ob præſtitum beneficium (quòd præſentibus illis iam in portu, quòd dicitur nauigare cognoſcant) abſtinere etiam ab illo, & pro ſacro habere voluerint: quo ſenſu, & ἱερὸς ἰχὺς, ideſt *Sacer piſcis* prouerbialiter dicebatur, cui nemo nocebat, ſed ſui iuris erat. In cuius ꝓuerbij explicatione author adagiorum: Suidas, inquit, indicat eſſe apud Homerum. Quicquid enim ingens, ac præclarum haberi volebant veteres, ἱερὸν
D appellabant: per iocum dici poterit in hominem prægrandem, & in pretio habitum, cùm ſit ſtupidus, & infans. Suidas verò id non tanquam prouerbium, recitat, Mirum modò quòd de hiſce piſcibus prodidit Aelianus, captos miſerabile præbere ſpectaculũ: mortem nimirum lugere ſuam, & quodãmodo ſupplicare videri: ac quemadmodũ homines, qui in latrones immiſericordes, & cædis auidos incurrunt, fugam tentant, ſic illos retibus inſultantes, inſidias tranſilire conari: eos autẽ qui hoc genus mortis euadunt in terram antea eis inimicam exilire, atq; ibidẽ mortẽ obire malle, quàm gladio perire. Antè verò Ouidij, ac Plutarchi authoritate oſtendimus aſperitate dorſi ſui lineã diſſecare, captiuoſq. ſocios ita libertati reſtituere: quòd meminit etiã a Aelianus his verbis: *Vt homines fidi, & cõmilitones veri, perinde piſces inter ſe vlciſcũtur, quos Anthias nominant: ex his quilibet cũ nouerit conuictorẽ ſuũ captũ eſſe celerrimè adnare feſtinat, ac dorſi ſui nixu ad eum inhęreſcit.* Nouit itẽ captiuus auxiliũ, auxiliantiq. vt res fęlicius faciliuſq. ſuccedat, ſeſe hamumq. offert, quòd nõ obſcurè innuit b Plinius, inquiẽs: *Anthiæ cùm vnum* (è ſuis) *hamo teneri viderint lineam ſecare traduntur, eo qui tenetur, extendente, vt præcidi poſſit.* Meminit huius anthiarum

Voracitas.

Cur nõ ſint beluę vbi Anthiæ.

Serpens ſacer vocatus.

Sacer piſcis quid dicatur.

Lugunt mortem ſuam.

Aſtus.

a *Lib.* 11.*c.* 28.

b *Lib.* 9.*cap.* 59.

c lib.3.Var. 126.

rum in sodales amoris etiam c Ioan. Tzetzes, sed auxiliantes tradit lineam quidem conari secare, sed cùm id propter dentium infirmitatem perficere non possint, pondere suo illum adeo grauare, vt à fauibus ita compressi hamus euellatur, aut linea rumpatur. Vt vt autem res habet, Oppianus rarò sic euasisse captiuos concedit, imò dum iuuare cupiunt, dorsis ad eos coniunctis, & temerè conglobatos, impedire magis: non rarò verò acutam supra spinam resecta linea euasisse.

CAPIENDI RATIO.

Gaudẽt strepitu.

IN patria mea (inquit idem Oppianus) supra litus Sarpedonis, quicumque Hermupolin, & Eleusam habitant, Anthias hoc modo capiunt. Piscator prope terram obseruat petras cauernosas quas incolere solent Anthiæ; & magnum orbibus ligneis inter se collisis strepitum excitat. Eo gaudent Anthiæ: itaque emergenti alicui, Percas aut Coracinos in aquã proijcit: epulatur ille raptim. Piscator quotidie illic redit, & tanquam inuitatis conuiuis, qui semper plures apparent, cibum præbet. Manent illi eodem in loco, & nauim velut nutricem expectãt, quam cùm appellere senserint, mox omnes obuiam læti, & ludentes adnant: demum ita mansuescunt, vt contrectantis etiam manum, & porrigentis cibum non refugiant: & quocunque manum egerit, ceu signo dato, illuc statim, tanquam pueri in gymnasio morigeri magistro, se recipiant, continentem versus, ante nauim, retro. Sic cicuratis illis, tandem hamum inijcit mari: primùm manu significat omnibus recedendum, & simul lapidem proijcit, quem illi escam esse rati sequuntur. Vni alicui relicto hamum (esca obtectum) supra mare porrigit: quo miser ille vorato, mox ambabus piscatoris manibus rapitur, vt reliquam turbam lateat; nam si cæteri captum, aut viderent, aut strepitum extrahendi audirent, nullis amplius escis reuocari possent, sed fraudem, atq insidias fugerẽt exosi, quam ob rem piscator validus, & agilis sit, oportet, aut etiam à socio adiuuetur. Alij non escis, aut vlla simulatione, sed suis freti viribus Anthias adoriuntur. Hamum ex ære, aut ferro faciunt, dupliciter alligatum valido funi, hamo Lupum piscem inserunt viuum: aut in os mortui indunt plumbum, quod Delphinum vocant: cuius põdere caput ita inclinat, & reclinat, ac si viueret: & remigantibus cæteris vnus à puppi, cùm iam apparent Anthiæ, hamum in mare leniter circumactum inijcit. Sequuntur illi certatim nauim, & escam ceu fugientem. Piscator verò obseruans, Anthiæ quem præstantiorem viderit, eam admouet: qui captus, vix magno labore, & contentissimo nisu retinetur, remigantibus interim cæteris. Neque socio capto desunt gregales reliqui pisces, & dum iuuare cupiunt, dorsis ad eum coniunctis, & temere conglobati, impediunt magis. Aliquando & funiculum rostro, sed frustra præmordere conantur: dentibus enim carent: itaque tandem ægrè defessum labore, ac vulnere, & remigio nauis superatum extrahit piscator, qui si vel paululum ei concederet, non amplius attracturus foret: ad eo ingens eorum vis est. Nec rarò acutam supra spinam, resecta linea euasit Anthias. Eundẽ ferè Anthias capiendi modum ante Oppianum prodidit Plinius: *De Anthia pisce*, inquit, *sileri conuenit, quę plerosq; aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopuli maris, ante promontorium sitas: ibi. frequens hic piscis, & celeriter capitur, vno genere, paruo nauigio, & concolori veste, eademq; hora,* alias ora, *per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escamq; proijcit. Quicquid in eo mittitur, suspecta fraus prędę est: cauensque quod timuit, cùm id sępè factum est, vnus aliquando consuetudine inuitatus Anthias, escam appetit. Notatur hic intentione diligenti, vt author spei, conciliatorq; capturæ. Neque enim difficilè cum per aliquot dies solus accedere audeat: tandem & aliquos inuenit, paulatimq; comitatior, postremo greges adducit innumeros. iam vetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paululum vltra digitos in esca iaculatus hamum singulos inuolat veriùs, quam capit, ab vmbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio vlla, aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiarum pulchrè noto cepisse malefica voluntate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumq; addidit Mutianus, æstimata lite decem libris.* Sic Plinius, sed escam qua aliciuntur non expressit, quod quidem præstit Aelianus, sed peculiariter hanc capturam ad Aulopiam transtulit, & rem ipsam paulò aliter recitat, inquiens: Aulopios quam insidiosis captionibus comprehendatur; mihi sicut auditione accepi, exponendum est. Homines ad piscandum prudentes, loca vbi domesticas sedes, & commorationes arbitrantur Aulopias tenere, ex speculatione præcipiunt, & præsumunt. Deinde postquam permagnum piscium Coracinorum numerum retibus ceperunt, & nauem suam firmauerunt, strepitum quendam more vespatum faciunt, & Coracinos ad illitiones eos prætendunt. Vbi vèrò ij strepitum exaudiuerunt, & esculentam illecebram animaduertunt; alij aliunde eò ire pergunt, & gregatim circum nauim piscatoriam errant: atque eatenus, & plausu, cibo ad piscatores mansuescunt, siue meo iudicio escæ cupiditate capti: siue quemadmodum piscatores inquiunt, suo

Alius capiẽdi moduus.

Anthia robur.

Aulopij captura.

A suo permulto robore nitentes, vt non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures sunt, quos sanè piscatores, vt beneficos ab alijs internoscunt, fœdereq. cum ijs deuinciuntur, pacemq. seruant. Eos tanquam duces sectantur alij feri Aulopiæ, quos vt piscatores, & capiūt, & occidunt, ita à mansuetiorum (quos columbis allectricibus contulerim) captura se abstinent, quasi fœdus quoddam cum ijs sancitum habentes. Nec verò piscator bene peritus quantalibet inopia prematur, mansuetum Aulopiam prudens, & sciens comprehendit. Quinimo si eum ipsum imprudens ceperit, non mediocri dolore afficitur. Capitur autem hamo transfixus, aut mortifero vulnere ictus: sed & alijs modis hi pisces capiuntur.

Aulopias Columbæ allectrici simi lis.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

PRetiosos pisces ab aliquibus ἀνθρωπόφαγους, idest hominum deuoratores appellari tradit Eustathius, nempe propter magnitudinem sumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur, ab alijs verò etiam θέους, idest Deos, quasi pretiosissimos, ac summo honore conditos: B gnos: in quibus Anthiam quoque recenset. Equidem pisces à nobis pictos, qui miserunt, gulæ illecebras esse affirmabant. Hicesius author est, Phagrum, Chromin, Anthiam, Orphum, Synodontem, Synagridem, Acarnem genere similes haberi, nimirum quo ad nutritionem, vtpote dulces, modice astringentes, multi nutrimenti, & vt par est, difficiles excretu; plusque alere ex ijs, qui carnosi sunt, magisq. terrestres, & minus adiposi. Eodem teste Anthias χρυδώδης est, pro qua voce, vt apparet, corrupta Rondeletius legendum retur ἐρυθρώειδης, vel ἐρυθρός, vt ruber color intelligatur, nec putat χονδρώδης, posse legi, idest cartilagineus, quia Anthias ex cartilagineis non est: sed non aduertit, impropriè cartilagineum dici potuisse, non vt cartilagineus sit piscis, sed vt carnem voluerit indicare esse solidiusculam, quo sensu nonnunquam solida apud alios etiā cartilaginea vocari cernimus, vt radicem pastinacæ cartilagine placere. De vsu in medicina apud Kiranidē hæc reperio. Anthię fel cū melle inunctum exanthemata curat, & floridū vultum facit. Adeps verò eius cū cerato carbunculos, steatomata, tubera, scrophulas, & dothienas sanat. Lapides capitis ad collum ligati cephalalgiam sanāt, & oēs capitis, & colli passiones.

Pisces hominum deuoratores, & dij dicti.

Athenæi locus consiac ratus.

Fellis vsus. Adipis. Lapidum in capite.

C DE GOBIIS SQVAMOSIS, SAXATILIBVS. Cap. XX.

ÆQVIVOCATIO, SYNONYMA. Etymum.

DE Gobijs multa inuenias inuicem pugnantia, vnde est quod eorum historiā multi non potuerint assequi. Error inde nascitur, quòd cùm & loco quo degunt, & corporis tegumento differant, hæc huic, illa illi conuenire non aduerterent. Nos hic quæ potissimùm ad saxatiles, & litorales (nam sunt, qui stagna maris etiam habitant, item qui flumina, & paludes) squamososque pertinere existimamus, re- D feremus, nominaq. quæ omnibus cōmunia credimus, explicabimus, vt est apud Græcos κωβιὸς, apud Latinos Gobius, siue Gobio, siue Gouius, vt apud Ouidium, siue Cobio, vt apud Plinium, Græcorum (vt videtur) imitatione, pro qua postrema voce in Garioponto medico Cubio scribitur, typographi puto incuria. Ita nobis quoque Italis Go, vel Guo, vel gouo ad omnes Gobios voces videntur esse communes. Numenius teste Athenæo κώθον vocat, cæterùm genera omnnè omnes Gobios, vt Gesnerus vult, an saxatiles tantùm, vt Bellonius, & Massarius, considerandum. Pro Gesnero stat Varrinus, cui κώθος simpliciter κοβιὸς est: pro Massario, & Bellonio Nicander, & Apollodorus, qui saxatiles à Siculis Cothonas vocari tradiderunt. Marini omnes Genuensibus teste Bellonio Guigionies: Romanis Missori vocantur, quanquam Missoris vox, inquit, ad alios pisces transferatur.

Cobio. Cubio. Cothus.

GENVS-

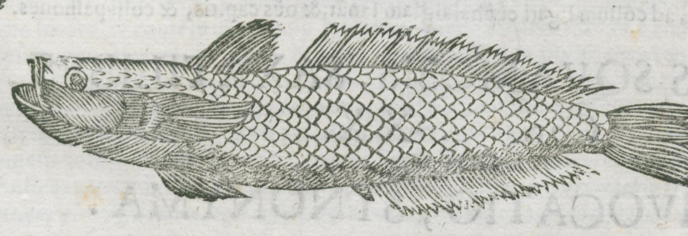
GENVS. DIFFERENTIAE. FORMA.

Deſcriptio.

Appendices circa uentriculum. *a Lib.2.cap. 50.* *Venenũ pro dolore.* *Nõ oẽs ſquamoſi ſunt.* *Magnitudo.* *Cobidia.* *Cobidaria.* *Vbi cubitales,& qui.* *Paganelli Venetorum deſcriptio.* *Gobius alb⁹.* *Gobius flaueſcens.*

GObij ſi qui alij loco viuendiq. ratione, quam maximè variant. Alij enim marini,ſunt,& horũ rurſus alij ſaxatiles,litorales alij,alij in ſtagnis marinis degunt:alij fluuiatiles,alij denique lacuſtres. Sumuntur item quædam differentię ab eorundem ſubſtãtia,colore, & magnitudine,vt proinde patebit. Ariſtoteles Gobioni ſcribit complures appendices supernè circa ventriculum exire: ſed litoralibusnè, an ſaxatilibus, an vtriſq.ex ſectione obſeruent, qui maritima loca habitant. Piſces quidam,referente Aeliano,pungendo venenum inferunt,vt Gobio,inquit,Draco,Hirundo,non tamen lethale. Apparet autem ex *a* Oppiano id mutuaſſe,apud quem ſic lego,interprete Lippio: *Noxia labuntur ſtrigmenta è corpore toto,Gobius in fulua nimium contentus arena,Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro, Et Canis, atque Draco, volucriſque per æquora Hirundo,Hi duris pungunt ſtimulis,funduntq́; venenum*. Accepit itaque vterque venenũ pro dolore,quamuis Draco,quem vna nominant,& Scorpius lethaliter vulnerent. Gobionẽ.n. Ouidius innocuũ vocat. *Lubricus,& ſpina nocuus non Gouius vlla*. Iam verò aculei quibus percutiendo dolorem inferre poſſint, haud omnibus Gobijs communes ſunt,ſed quantum ex iconibus (omnes.n.videre haud licuit) conijcere queo,ſaxatilibus potiſſimùm. Ridet Maſſarius eos, qui Gobios pro ſquamis variam cutem,& valdè lubricam habere ſcripſerũt,(Niphum,& Iouiũ intelligens)ſed quã benè,& ipſemet oẽs varios, & ſquamoſos eſſe affirmet, ipſe viderit. Quod ad magnitudinem attinet,apud nos ſiue marini,ſiue alij s in aquis viuentes,ſemper parui ſunt,vti forte,& in Græcia. Inuenio enim κωβίδια Sotadi κοβιδάρια Anaxandri nominari, niſi velimus minores ab eis intelligi: Tzetzes author eſt famã eſſe, & cubitales, & tricubitales etiã reperiri, ſed Aelianus,ex quo id fortaſſis excepit,id priuatim de ijs ſcripſit,qui in mari rubro generãtur. Habes hic primũ Venetorũ Paganellũ,tanquã ſaxatilẽ Gobium partim ex Bellonio,partim ex Rondeletio deſcriptum,deinde alium marinum à me obſeruatũ,Bellonius itaque Gobium albũ nominat, Rondeletius flaueſcẽtem, Græciſq. χλωρόν,& καυλίνλω vocari aſſerit. Saxatilis eſt (inquit hic) palmi longitudine, toto corpore rotundo, non cõpreſſo, & ſpiſſo, ſquamis rotundis tecto, colore vario. Et.n. χλωρος eſt,& dicitur,ideſt flaueſcens, ſiue pallidus, maculiſque nigris conſperſus,oculis ſurſum potius, quàm deorſum ſpectantibus. Ad branchias pinnas duas habet,in ventre non duas cæterorum modo, ſed vnicam (conijcio Rondeletium ad picturam deſcribere, vel non rectè expreſſerit Bellonius,in cuius Paganelli icone,duæ ſunt ad branchias,vtrinq;nimirũ vna,tres in ventre,in pectore duæ,vtrinq. videlicet vna,ab excrementorũ meatu deniq.altera) nõ diuiſam, qua nota Gobij maximè à reliquis piſcibus internoſcuntur, à podice aliã. In dorſo non vnicam velut alij ſaxatiles,ſed duas,quarum prior minor eſt,altera ad caudam vſq;extẽditur. (Hoc rurſus nõ cõuenit cũ figura Bellonij,nec cũ ea quã Venetijs pictam exhibet Geſnerus,in quibus multò breuior eſt) Caudam latã habet,non diuiſam. Labijs caret. (Hic quid dicere velit,neſcio,) Dentes habet paruos(nullos in pictura expreſſit,vti nec Bellonius,nec Geſnerus.) Os magnũ,vẽtriculũ ſatis capacẽ cũ multis appendicibus:Hepar albũ,& in eo fel. Bellonius Hiceſio albũ vocari retur,nõ ſine manifeſto errore. Si.n.præ cæteris magis ad ruffum vergit,vt ipſe fatetur, nõ video qua ratione albus dici queat. Rondeletij ſententia magis probo,qui Athenæo, vel quiſquis ille fuerit apud illũ χλωρόν,i. pallidum,aut flaueſcentem,non viridẽ,vt nonnulli ſomniarunt,nuncupari nõ vna veterum authoritate demõſtrauit. Bellonius itaq.poſt nigri marini Gobij hiſtoriã, Cute,inquit,integitur ſcabriore,neq. vnquam ita adoleſcit, craſſioreq. eſt capite. Ac quod ad inſigne vtriuſq.diſcrimen attinet,aduertendum eſt, Gobios vnicã in tergore pinnã gerere,Paganellos geminã(ſecus oſtendit niger Gobius Rondeletij,& qui quinto loco pingitur ab And. Matthiolo,qui ſex ſpecies pinxit,ſed more ſuo nullã deſcripſit, Priori autẽ loco videtur Paganellũ expreſſiſſe.) Præterea vt Paganelli ſaxatiles ſunt, ſic magis ad ruffum colorẽ vergunt,tenerioreq.habẽt carnẽ,vt Diocles prodidit. Hactenus Bellonius. Alter Gobius nobis quoq. Venetjs miſſus pinnas habet in tergore binas,cõiũctas,quarũ prior,vt in Paganello,aculeis riget,

Gobius marinus Rondel.

Vt à reliqs piſcibus diſcernantur.

χλωρός color qui.

altera

Paganellus seu Gobius maior ex Gesnero.

Gobius alter ab authore obseruatus.

Gobius niger Rondel.

Gobius albus Rondel.

Gobbiorũ litoralium deſcriptiones. *b Lib.8.Hi. cap.13.*

Gobiorũ coloris varietas. *Partes internæ.*

Gò Venetorum. *Boulerot.* *c Lib.8.* *Tragus ſiue Hircus Atheneo qui.* *d Lib.8.Hi. cap.20.* *Mçna mas.*

altera verò leuis eſt: binæ itẽ in pectore, totidẽq. ab ano omnes nigræ. Cauda etiã nigra eſt, & ſuperior pars corporis. Vẽter verò cãdicat. Nõ incõgruè etiã hic de nigro Bellonij, & Rõdeletij Gobione, licet vterq. litoralis ſit, dicemùs, cũ ſaxatiles oẽs litoralibus etiã eoſdẽ faciat *b* Ariſtot. ne trib⁹ pluribus vèlocis de Gobijs agere cogamur. Eminẽtes ac turgẽtes ſupra caput (inquit Bellonius) oculos gerũt, cornea tunica, alba, & vt Serpẽtib. dura obductos: aduerſus aqua. i ĩmpetũ, aut vt ſurſum faciliùs (quemadmodũ Vranoſcopus) cernãt. Vix excedũt duorũ pollicũ craſſitiẽ, aut palmi longitudinẽ. Raro.n. pedales, & brãchiales euadũt. Etſi autẽ lubrici ſunt, tamen ſquamis integuntur hirtis, pinnãq. habẽt vnã in tergore, continuã, mollẽ, & ſine aculeis. Pinnas vtrinq. quatuor, latas, atq; obtuſas: ac præter has ſub vẽtre etiã duas: ſed ea quæ caudã cõſtituit, rotunda eſt. Dentes prætereà exerunt paruos, tenues, & ſubrubros. Corpus teres eſt, paucis ſpinis refertũ, color varius. Et.n. qui Gobiones circa algas verſantur, ad viridẽ inclinãt, alij ad cinereũ colorẽ accedũt, nõ nulli albicant: alij ex fuluo in nigrũ degenerãt. Omnes grandiore ſunt capite, & lata ceruice. Ac qđ ad internas eius piſcis partes attinet: peritonęũ Gobionib. foris albũ eſt, intus nigerrimũ. Hepar dextro lateri magis incũbit pallidũ, de quo fel pẽdet, veluti ianthinũ; inteſtina multis circũuolutionib. inflectũt. Stomachus illi eſt oblõgus, pylorus multis apophyſib. pręditus: vulua vndecũq; ouis referta. Rõdeletij, verò niger Gobio is eſt, q. à Venetis Gò nuncupat, à ſuis Boulerot. Digiti eſt magnitudine, & craſſitie, corpore ferè rotũdo, nõ cõpreſſo, priori ſimilis niſi minor eſſet, & nigri coloris maximè parte anteriore. Loco binarũ pinnarũ, q̃ cęteris ſunt in vẽtre, vnicã habet nigrã, barbã eſſe, inquit, diceres: Quæ nota facit, vt credat, hũc eſſe piſciculũ quẽ *c* Athenęus τράγον vocat. i. hircũ, cui Exocœtũ confert his verbis: *Exocœtus omnino ſimilis eſt piſciculo, qui Hircus dicitur, præter nigrũ illud quod vẽtriculo ſubeſt, quod hirci barbã vocãt.* Quòd hic *d* Athenæi Hircus nõ poſſit is eſſe, qui ac Ariſtot. Męna mas dicitur cũ fęmina fętu impleri incipit, perſpicuũ eſſe ait, q̃ de Męna ſcripſit. Neq; n. Męna barbę, inquit, nigræ ſimile quid habet, ſed duas in vẽtre pinnas, cęterorũ piſcium modo: neq; rotũdo eſt corpore, ſed lato, & cõpreſſo. At ſi ſimilis ſit hic Hircus Exocęto, rotũdo corpore eſſe debet: quare diſtinctionis gratia, aliũ Ariſtot. aliũ Athenæi Tragũ ſiue Hircũ concludit: ſed cũ ſimilitudo illa piſciũ ipſe ſit Clearchi, qui fuit ex Ariſtot. diſcipulis, credi poteſt eundẽ quã ipſe Tragũ intellexiſſe. Viuit niger iſte Gobius in litoribus, & ſtagnis marinis. Depingit deniq; & aliũ marinum Gobium Rondeletius cognomine album (λευκὸν) Grecis vocatũ, non tamen ita candidum, vt cũ aliorum multorũ piſcium candore poſſit contendere, ſed quòd cæteris Gobionibus cãdidior ſit.

LOCVS. PARTVS.

Gobius Marinus albus Rondeletij. *a Lib.3 de Aliment.*

Pingueſcũt in fluuijs.

Ariſtot. Gobios, aliàs ſaxatiles, aliàs litorales facit: ſed fieri poteſt qđ de diuerſis nõ de eiſdẽ intelligat, ſaxatiles n. dari, & litorales iam oſtenſum eſt, ſingulorũ additis iconib⁹ quàuis *a* Galenus litorales tantũ faciat, cuius verba modò recitabo. Falluntur.n. qui in ſaxatiles, & litorales, marinos Gobios diſtinxiſſe arbitrantur. Cùm.n. de ſaxatilib. dixiſſet, mox Gobionẽ litoralẽ facit, aitq. loca frequentare arenoſa, glareoſaq. litorũ, aut ſaxoſa promõtoria cauteſq., ideoq. eis q aut amnes ſubeũt. aut maris ſtagnãtes aquas inhabitãt, facilè pferri, q̃ bonitatis differẽtiã penes locorũ diuerſitatẽ in ſaxatilib. reperiri negat, vt q. loca nunquã mutant. Cõparat autẽ totũ litoraliũ genus Gobionũ exẽplo cum ſaxatilib. piſcib. alijs, vt vel ex eo conſtat qđ poſtq̃ litorales dixiſſet Gobiones, ſi cõparatio fuiſſet ad ſaxatiles Gobios nõ cõparaſſet πετραίοις ἰχθύσιν, i. petreis piſcibus, ſed dixiſſet κωβιοῖς, i. Gobijs, vel ſimpliciter πετραίοις. Idq. clarius alias oſtendit libello de renũ affectibus. De aquatilib. inquit, qui ſaxatiles nominãtur comeſtis erũt tibi vtiles, erũt etiã Gobij, Mulli, &c. piſces nimirũ non ſaxatiles, ſed horum vicẽ ſupplẽtes. Ipſe verò dũ tradit Gobiones in ſalſis ęquè, ac dulcib. aquis viuere, de omnibuſnè an de ſpecie aliqua priuatim dicat, quæri, imò dubitari poteſt. Habemus & ex Ariſt. Gobios in fluuijs quoq; pingueſcere, nec cõſtat fluuiatileſnè, an marinos intelligat, nã hic quoq; capi apud Galen. cõſtat. Quid ſi dicamus fluuiorũ oſtia vtrũq; innuere. Ouidio litorales ſunt. Diocli ſaxatiles. Oppiano & Simeoni Seth in petris, & arenis degũt, Sineſius etiã ſaxatiles facit his verbis. *piſcãtes circa Africę quoddã litus loco petroſo comeatu deſtituti nauigatione*, οἱ μὲν ἐντελεῖς, Μυραίνας τε καὶ καραβοὺς ἐυμεγέθεις ᾕρευτο; τὰ δὲ μειράκια Κοβιὲς ἐντελεῖς καὶ Ἰούλους, i. *Qui adulti sũt, Murenas, et ingẽtes capiũt Locuſtas: pueri verò leues Gobios, et Iulos.* Theophraſtus in libello de piſcibus, cũ de foſſilib. dixiſſet, q in terra torpidi manẽt, nec mouẽtur, donec effodiãtur, ſubdit: *Huic ſimile cõtingit circa piſces quoſdã in Ponto, qui glacie occupati gelantur, neq; mouẽtur priùs quàm in patinas coquendi inijciãtur, quod vel in primis Gobio accidit*: de lacuſtri, vel fluuiatili, potius quã marino mihi loqui videtur: quamuis neutrum colligas ex Plinio, qui ſic vertit. *A Theophraſto proditur in Põto regione apprehendi in glacie piſcium maximè Gobiones non niſi patinarum colore vitalem motum fatentes.* Idẽ Plinius recitante Marcello Virgilio Gobium paulò minus, quàm in eo genere numerauit, in quo terre-

Gobij congelati patinarum colore mouentur. *Gobio terremaribus ferſtrẽ annumetus.*

A terreni pisces censetur, quoniã palustris, & quasi incola terræ sit contra aliorũ pisciũ naturã: cæterũ hic quoq; non rectè Gobio vniuersaliter tribuit, quod priuatim id lacustrã pertinet. Pariũt iuxta litora, suaq. oua lapidũ amplexibus mandant latiuscula, & arenida, vt Aristoteles prodidit.

Partus.

VSVS IN CIBIS.

Marcellus Virgilius ex hoc Iuuenalis versu:

Nec Mullum cupias cum sit tibi Gobio tantum *In Loculis*,

Gobium vilissimũ piscẽ esse iudicauit. Quod si id intellexerit poeta, de palustribus, & cœnosis loqui dicendum fuerit. Mihi cõparatio videẽ Gobij ad Mullum qui summo apud gulæ proceres erat in pretio: ad hæc Mullus Gobio quintuplo ac sextuplo maior est. Apparet itaq. in bere poetã, vt si delicatũ quis velit mercari piscẽ, si non ita sit nummosus, vt Mullum magnum scilicet, & pretiosum, palatoq; gratissimũ emat, is Gobium accipiat, ob paruitatẽ minoris quidẽ pretij, sapore verò, & bonitate haud inferiorẽ, Docet.n.ibi poeta in omnibus rebus seruãdã esse mẽsurã, cũ superfluas impensas nulla nõ comittentur mala, ac sit tandẽ, vt poetæ verbis vtar, *morte magis metuenda senectus*. Fuisse autem Gobios apud veteres in honore, clarissimè ostẽdit a

Gobij comparatio ad Mullum.

B Martialis, inquiens. *In Venetis sint lauta licet conuiuia terris Principium cænæ Gobius esse solet.* Et Anaxandrides Gobios elixos nominat in Corys Tracum regis conuiuio. Anthiphanes item in Timone Gobios laudat, & vnde optimi aduehantur apud b Athenæum docet, cuius versus Græcos, adscribam lapedissimos, quòd interpretes, vt Casaubonus testatur, sensum eorum assequi non valuerint. Inquit itaq; Antiphanes.

a *In Xenijs*

b *lib.7.*

Ἡ'κο πολυτελῶς ἀγοράσας εἰς τὓς γάμυς,
Λιβανοτῶν ὀβολϋ τοῖς θεοῖς καὶ ταῖς θεαῖς
Πάσασι, τοῖς δ' ἥροσι τὰ ψαις' ἀπονέμων:
Ἡ'μιν δὲ τοις θνητοις ἐπριαμην κοβίυς.

Ὡ'ς προσβαλεῖν δ' ἐκέλευσα τὸν τοιχωρύχον
Τον ἰχθυοπώλω προστίθημι φυμι σοι
Τὸν δῆμον ἀυτῶν εἰσὶ γάρ φαληρικοί.
Α'λλοι δ' ἐπῶλυν ὡς ἔοικ οτρυνικϋς.

Vertit Dalecampius

Iamã aduenio sumptuosè mercat⁹ ad has quæ opus (sunt nuptias.
Obolo dijs ac deabus thura
Omnibus, mellita liba heroibus despertior.
Nobis verò mortalibus emi Gobios

Quos vt inspitiũdos admouere iussi effractarium
Ac scelestũ pisces q vẽdebat: en, inqt, ꝓrono tibi
Illorum gentem ac populum: sunt.n. Phalericis;
Alij verò vt manifestũ est, vendunt alienigenas

Casaubonus acutiùs Anthiphanis mentẽ perscrutatus in verbo προσβαλεῖν omnẽ sẽtẽtiæ venu-

C statẽ sitam esse monet: sensumq; esse: cùm in emendis Gobijs iuberem piscariũ, velut auctarij loco, & ἐπιδόσεως aliud adijcere, fieri solet in foro: respondit sceletus piscarius: Ego verò προσίθημι σοι τὸν δη μον ἀυτῶν, .i. auctarij loco adijcio tibi Gobionũ quos emisti patriã: sũt.n. Phalerici: quo nomine cariùs indicari debuerunt. δῆμον (inqt) ancipe, vt historia Attica passim. nam vnus τῶν δήμων agri Attici Phalerum fuit, qui, & Phalerius dicebatur. Alius etiam pagus Atticę erat Otryna siue Otrineus, sed obscurus, & præ illo altero ignobilis. Inter cætera quę Phalereũ nobilitabãt. præter portum & alia multa, fuere etiã Gobiones Phalerici, qui tãtũ cæteris ꝓ̃stare cre debantur, quantũ Otrynici Gobiones, ab alijs vincebãt, ideo subijcit: Ἀλλυ δ' ἐπωλϋν ὡς ἔοικ Ο'τρυνικϋς. Putares, inquit, qui pisces emerat solũ hunc esse piscario foro, qui Phalericos Gobiones venderet, alios omnes vendere Otrynicos. Vt modò vnde digressa est, reuertanẽ oratio, in eo dẽ ibi Athenæo quidã apud Menãdrũ in Ephesijs, *è piscarijs*, inquit, *vnus nuper quatuor drachmis Gobios æstimabat.* Respondet alter, *nimio*, nempe ob paruitatẽ. Non minus elegãtur quã iucunde Gobiorũ laudẽ tetigit etiam Machon apud eundẽ Athenæum de Archephonte parasito agens. quẽ scribit cũ à Ptolomæo rege inuitatus ad cænã in Aegyptũ nauigasset ex Attica, saxatili va-

D rioq; imposito mẽsæ obsonio, admotis multis, & grandibus Locustis, allataq; patina cõferrissima in qua Gobiorũ frusta erant tria, uisa non sine stupore conuiuis omnibus; Scaris tamen Mullisq; ac Phycidibus, valde quidẽ libẽter sed austero vultu, Mænidibusq; ac Mẽbradibus, & Apuase expleuisse Phalerica: Gobijs vero abstinuisse ꝑtinacissimè. Id autẽ cũ præter omniũ opinionẽ faceret, Rexq. Alcenorẽ interrogaret an hallucinans Gobios minimè vidisset Archephõ; respõdisse gibbũ illũ, cõtra prorsus rẽ habeto Ptolomeæ: prim⁹ vidit; sed hoc obsoniũ, quia veneratur ac reuereẽ non attigit: præterea more patrio nõ licet, cũ cænat absq. symbolo, sine suffragijs sciẽter alicui facere iniuriã. Ridet iterĩ obiter comitia, & suffragia Atheniẽsiũ, inquit Dalecãpi⁹, vel de leuiusculis rebus: & affectum iri Gobionẽ iniuria dicit, si Archephõ cibo tã exquisito indignus eo vescereẽ. Gustu.n. persuauis est, & pĩgui teneritudine (vt Iouij verbis vtar) delicatus: ad hęc siue litoralis siue saxatilis, sit boni succi, & facilis cõcoctionis est, nimirũ illis cõparatus q. ĩ ostijs degũt fluuiorũ c Galen. elegãter distĩguit *Gabiorũ caro, ĩquit, vt Asellorũ, & saxatiliũ piscium carne durior, ita mollior est q̃ Mullorũ: crassitudine verò, & tenuitate mediocrẽ succũ generat. Pręstantissimus autem est Gabio, tum ad voluptatem tum vero ad concoctionem, digestionemq. & ad probum succum gignim.*

Archephon parasitus. cur a Gobijs sibi temperarit.

Suffragia Atheniẽsiũ.

Suauitas.

c *lib. 2. de Aliment.*

Gobiorum carnis distinctio.

gignendo is qui arenoſis litoribus aut inter ſaxa viuit: qui verò in fluuiorum oſtijs aut paludibus marinis degunt, diuerſam planè carnem habent ab ijs qui in puro mari victitant. Neque enim aquè iucundi ſunt ſaporis neq; etiam ſuccum tam bonum præſtant. Quod ſi limoſa fuerint aqua, aut vrbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur Gobio. Hiceſius, cui copioſum quidem ſed non bonum ſuccum generant, ſapore grati ſunt facilè excernũtur, & non multùm nutriunt, cãdidos nigris gratiores eſſe tradidit, flaueſcentium (τῶν χλορῶν) autẽ carnẽ, ſubſtantia eſſe rariore, magiſq. putredinis expertem, ſuccũ item præſtare tenuiorem, neq; adeo copioſum, obq; magnitudinẽ magis alere. Diocles etiam teneriorẽ ſaxatilibus carnem tribuit; nec non Mneſitheus ſaxatiles ait corporibus noſtris ſiccũ præbere alimentũ, ſed εὔογκως eſſe, & τρόφιμως hoc eſt ſolidioris nutrimẽti, & corpulentię ſatis addere. Aetius deniq; in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus Gobios teſtatur tenerrimos eſſe, facileq; ſecedere, alimentum autem plurimũ roburq. corpori addere: vbi notandum tenerrimos dicere, facta comparatione ad alios piſces, nam alioqui tenerum eſſe, & plurimum corpori robur addere non conueniunt, idq. ratio diſſuadet. *b* Hippocrates verò dum eandem ferè alimentariam vim Scorpio, Draconi, Cuculo, Callionymo, Gobio, vſum eorum in moribus pituitoſis, & craſſis concedens, tribuere videtur, ita intelligendus fuerit, quòd deficientibus Gobijs, cæteri etiam illi licet duriores, concedi poſſint.

Candidi nigris pręſtãt

Vt robur addere dicantur.

b lib. de inter. affect.

VSVS IN MEDICINA.

PAulus Aegineta citante Marcello Virgilio Gobium in pilla contuſum decoqui iubet in aqua ad aluum deijciendum: marinum videlicet: nam alijs ſal addendum: kiranides: Gobij cocti in aqua, & ſalibus donec ſoluatur, potum ius maximè cum lacte, ſolutionem ventris facit. Aſſus, & ſine ſale manſus, dyſenterias lienterias, & nimia egerendi deſideria, quæ cum dolore fiunt, ſanat Simeone Seth teſtante. Dioſcorides Gobium recentem ſuillo ventri inſutum decoqui iubet in aquæ ſextarijs duodecim, donec duo tantùm ſuperſint: dein percolatum, & ſub dio expoſitum propinari, vt quis aluum leuiter molliterq; deponat: additq; hunc piſcem illitum, canum rabidorum ſerpentiumq; morſibus prodeſſe. Scoliaſtes Nicandri quo authore neſcio, tradit Gobium ſimileſq; alios piſces qui in litore, & marinis petris degunt, contra doryenium iuuare ſiue crudi, ſiue elixi, ſiue toſti comeduntur.

Ad aluum ſoluendum ius ex Gobio

Ad doryenium.

DE SPHYRÆNA SIVE SVDI. Cap. XXI.

ORDINIS RATIO SYNONYMA. Etymum.

SPhyręna petroſis ſaxatilibusuè ab Oppiano accenſetur: in hunc autem locum meritò reiecta, quòd licet ſquamis ſit pręfdita, eas tamen toto (vt patebit) corpore præcedentium more non habeat, vnde nec ſquamoſa omnino, nec leui cute prædita rectè dici poſſe videtur, ſed inter vtroſq; quodammodo ambigere, ac ſi ſpurius quiſpiam ac nothus piſcis eſſet. Eius præter Ouidium, nullum alium meminiſſe Plin. dum ſcribit, fallitur, nam inter Græcos, vt Athenæum prætercam, Ariſt. ex Latinis M. Varro meminere. Σφύραιναν ferè Græci dicunt, Attici verò priuatim κέστραν vt *a* Athenæus affirmat his verbis: *Dorion Sphyrænam ait, quam vocant Ceſtram. Epicharmus autẽ in Muſis Ceſtrã cũ nominauerit, non iam Sphyrænas dicit, vtpote quæ eadem ſint. Et Attici ſæpius Sphyrænam vocant Ceſtrã, rarò autem Sphyręna nomine vſi ſunt.* Quorum nominum eandem inuenio etymologiam ſicq. appellari hunc piſcem à figura corporis. Κέστρα ſtimulus eſt aut ſtylus, itẽ teli genus Perſico bello inuentum, pro quo, σφῦρα ſumitur. Phauorinus: Κέστρα ἀμυντήριον ὅπλον, σφῦρα, καὶ εἶδος ἰχθύος, *.i. Ceſtra telũ quo vis repellitur, Sphyra, & gen⁹ piſcis.* Apparet itaq; eadẽ ratione hũc piſcẽ Ceſtrã dici, quã aliũ in Mugilũ genere Ceſtreũ dicũt: à σφῦρα fit σφύραινα σφυρά verò Heſichio pro ipſo piſce ſumitũ, ſed quã benè neſcio. Quã Sphyrę ſignificationẽ cũ nõ aduerteret Theodorus Gaza eadẽq. vox etiã malleũ ſignificet, fabrile inſtrumẽtũ, ꝓ Sphyręna Malcolũ Latinè reddidit, niſi à σφῦρον deduxerit, vt Hermolao placet, ꝗ eſt mallcol⁹ pedis, à σφῦρα deductũ. sũt aũt malleoli in

Cur in hũc locum reiecta.

Pliniũ oſcitantia.

Ceſtra.

a lib. 7.

Sphira.

Malleolus.

A in inaia tibia, qui ceù capitula duo in extremo malleo ad latera prominent; quod ſi aduerterit Gaza, minus fuerit ridendus, nam alioqui piſcis noſter nihil minus, quàm malleum repræſentat. Significantius ex *b* Plinio Sudim vertiſſet, qui ſuæ item verſionis cauſam reddit his verbis: *Sũt prçterea à nullo authore nominati, Sudis Latinè appellata, à Grçcis Sphyrçna: roſtro ſimilis nomine, magnitudine, &c.* Vocatur autem Latinis Sudis, ſimiliter, ac Græcis Sphyræna, nempe à figura. Sudes enim apud Latinos etiam teli melitaris genus eſt, item paxillus, ſiue palus acutus, qui in terra defigendus præurebatur, vt vel robuſtior eſſet, vel vt tardus putreſceret, *c* Virgilius: *Stipitibus duris agitur, ſudibuſvè præuſtis.* Atque hinc fortè eſt, quòd etiamnum Gallis vulgò, vocetur vt Spet quaſi veruculum. Romæ ob ſimilitudinem quam aliquo modo habet cum Lucio, marinum Lucium dicunt, item in Græcia, vt Bellonius teſtatur. Lesbij verò Mitylenes incolæ velut antiquo nomine Sphyrnas, Aſiatici Græci Zarganes, cùm hoc nomen Bellonæ piſci debeatur. Bellonius tradit eſſe, qui putant appellari Oxyrinchum, quia acuminato valdè roſtro eſt, quorum ſententiam improbat. Grauior verò error Gillij eſt, Sphyrænam Zygænç eandem arbitrantis. Interpres verò, ſeu Scholiaſtes Ariſtophanis in Scholijs in Nubes Ceſtras exponens Muræna inde deceptus videtur quod apud Athenæum, & Oppianum pro σμύραινα B non ſemel σφύραινα legatur.

Sudis. b *Lib.9.c.2.* *Sudes.* c *Lib.7. Aeneid.* *Spet.* *Lucius marinus.* *Sphryna.* *Zarganes.* *Oxyrinchus* *Gilly error.*

FORMA . DESCRIPTIO.

SPhyrænam, ſiue Sudim longum, & acutum piſcem eſſe, iam ex etymologia ipſius nominis oſtenſum eſt. Accedit veterum authoritas, Oppiani in primis, qui δολιχόν, ideſt longum vocat, item Plinij, & Speuſippi apud Athenæum: quorum hic acui aſſimilauit, lõgo, & tenuiſſimo corpore piſci: *Sudis*, inquit, *Latinè appellata, à Grçcis Sphyræna, roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſſimos rarus, ſed tamen non degener, &c.* roſtri nomine partẽ in naui ſic dictam intelligens, cum qua ſuo quoquè roſtro (ſi ita vocare liceat) ſimilitudinem piſcis iſte habet. *a* Rondeletius apud Ariſtotelem, vbi ex longis piſcibus eſſe ait, Anguillam, Acum, & Zygænam: pro Zygæna (longo quidem, & magno piſce, ſed tamen minimè cum Anguilla, & Acu nominando) Sphyrænam legit congruente ſenſu, & reipſa; attamen Smyræna ſimiliter legi poſſit, ideſt Muræna, piſcis nimirum etiam longus, & vt Anguilla, qua cum & aliàs ab Ariſtotele nominatur, lubricus. Placet tamen magis Rondeletij lectio, quia Acum Ariſtoteles proximè hic nominauerat, cui Spyrena, non Muræna ſimilis eſt. Pinxere, & deſcripſere Sphyrænam Saluianus, Bellonius, & Rondeletius, ſed illi vna tantùm, hic duas, tot ſpeties dari arbitratus, C hiſce Oppiani verbis motus: Σκορπίος α ἴκτηρ διδυμον γένος ἀμφοτεραί τε Σφύραιναι, ideſt, vt Lippius vertit, *Ambç Sphyrçnç longç.* Equidem præter Oppianum id nemo aſſerit alius. Rondeletij verò Sphyrænæ diſſimiles ſunt, & haud ſcio an ex eodem genere. Priori enim ſquamoſam à capite ad caudam vſque lineam tribuit, alteri verò ſquamas omnino demit: prior item duas in tergore pinnas gerit, altera vnam dumtaxat. Bellonius quidem etiam duas ſpecies obſeruari ſcribit, quæ tamen minimè, inquit, inter ſe diſſidere comperirentur, niſi vetuſtas indicio eſſet: altera ſiquidem Trachurum colore refert atque eodem modo ſub ventre albicat: altera autẽ ſeneſcens Mormyri laterales picturas colore aſſequitur. Habes hic Sphyrænæ veræ exactam ex omnibus collectam deſcriptionem. Roſtro eſt foris cælato, in extremo nigro, cuneato, prominente, & acuto: imò toto capite velut in mucronem deſinente, ore valde reſciſo. Maxilla ſuperior, obtuſa, inferiori breuior: inferior contrà acuta, & longior: vtraque ſic coit vt vix oris roſtrivè ſciſſuram vllam eſſe diceres, quam tamen magnam eſſe oportuit, tum ob roſtri tenuitatem, tum ob piſcis voracitatem. Eſt tamen in ipſo oris hiatu dens cæterorum longiſſimus, & acutiſſimus, qui ore clauſo in foramen anterioris, ac membranaceæ partis, ita ſuſcipitur, D vt extrinſecus etiam paululũ emineat. Vtrimque dentes habet, ſed in parte ſuperiori maiores, in inferiori minores; & ſi ſecus icon noſtra oſtendat, omnes acutiſſimos, & vt Murænæ in os recuruos, vt Rondeletius notauit, qui item addit in palato duos eſſe dẽtium ordines. Lingua teſte Bellonio ſcabra eſt, denticuliſq. aſpera, quod tamen in ſui piſcis icone non expreſſit. Saluianus quidem linguam euidentiſſimè pinxit, ſed ſine vlla aſperitate. Oculi magni ſunt, & vt Bellonius meminit, cæſij. Ante hos foramina dari Rondeletius ait, vel ad audiendum, vel ad olfaciendum deſtinata, quorum nec Saluianus, nec Bellonius faciũt mẽtionẽ, nec ipſe etiam pictura oſtẽdit. Branchiæ vtrinq quaternæ, ſatiſq; patulæ. Linea quæ à branchijs ad caudã vſq. per latus deducitur, nõ ſola, vt Rondeletius vult, ſquamis obtegitur, ſed dorſum præterea ſquamoſum habet, vt & Saluianus obſeruauit. Eſt verò ea linea ſquamulis mira arte contecta paruulis, & duriuſculis, ſimiliter, & dorsũ non, vt in alijs piſcibus, ſed ferè, vt in Serpentibus, quod fortaſſis Rondeletius non examinauit. Pinnas quatuor pro portione corporis ſatis breues idem Sphyrçnç tribuit, plures tñ mox enumerat, & plures etiã pingit. Saluianus quinq; enumerat, totidẽq. at non

Vt roſtro ſimilis dicta. a *Lib.2. Hi. cap.15.* *Ariſtoteles correctus.* *An duæ eius ſpecies.* *Sphyrænæ exacta deſcriptio.* *Dentes.* *Lingua.* *Squamæ quales.* *Pinnæ.*

 eisdem, vt in descriptione memorat, locis ostēdit. Duas.n. ait ad brāchias, vnam in ventre post excremētorum orificium: duas deniq. in dorso, priorem in medio (hanc pictor in principio ventris posuit) posteriorem versus caudam. Rursus Rondeletius priorē dorsi pinnā quinq; ait cōstare aculeis, alteram verò ijs carere, Bellonius, & Saluianus posteriorē pariter ceu aculeatā pingunt, ita aculeatanè sit, an non, in descriptione omittunt. Ab ijsdē aculeata pingitur, quæ ab ano est, cùm alioqui aculeis carere Bellon. profiteatur. Rei veritas ex mea icone elucescit. Quod modò ad colorē attinet: Asellū, inquit Rondeletius ęmulatur. Est.n. ventre alba, dorso nigricante, vel potiùs cinereo. Lineæ prędicta flauescit initio, & oris interna pars. Ebrum autem quæ crebriùs Romam deferuntur, qua ternę vix librā implent, inquit Saluianus, qui dorsum, & quicquid in vtroq. latere superius est, subcineraceum esse scribit: vētrē verò, & quicquid eadem linea inferius est, candida. Vidit tamen etiam aliquando, sed perraro dilibrem: quamobrē magnis piscibus annumerari non potest, quod Plinius dixisse fortassis voluit his verbis: *Sphyræna piscis magnitudine inter amplissimos rarus, sed tamen nō degener.* Nostra verò Sphyræna per dorsum nigricat: cætera ad amethestinum vergunt: & eiusdem coloris maculis, interstinguntur. Linea flauescit, ruberrimis infrà supraque punctis exiguis notata est. Caput cæruleum est, Oculi & Pinnæ pallescunt. Cor oblongum est ex Bellonij obseruatione, sub quadam alba vesicula inclusum, quam multis piscibus pro auriculis cordis substitutam esse ait. Pylorus à stomacho consurgit, tam multiplici apophysium, seu cæcorum cæsarie inter textus vt penitus stomachum contegant, quos nemo numerari posset. Fel ab hepatis lobo dextro latere in folle oblongo dependet: reliqua intestina adnumerari possunt. Natura huic follem vento plenum ne ad imum sideret, donauit oblongum, anteriori parte bifidum, vtrimque in acutum exeuntem Spina dorsi raris vertebris coagmentatur.

Color.

Pondus, magnitudo.

Partes internę.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Aelianus, vt in cōmuni textu eius legitur, Sphyrę-nas pelagias esse scribit: verēdum autem est nō Sphyręnas sed Smyręnas ibi legi oportere, quę pelagiæ sunt, nam alioqui Sphyrænas Oppianus, ex quo pleraq. ipse transcribit, ijs annumerat, quæ circa saxosa, & arenosa loca victitāt. Gregatim degunt teste *a* Aristotele, idque piscatores experientia sua comprobant: numerosas enim vnà capi dicunt. Captæ retibus euadere tentant, vt Saluianus, & Bellonius, ex hisce Oppiani verbis colligunt.

a Lib. 9. Hi. cap. 2.

Si Sphyræna sinu retis claudatur in amplo
Latum perquirit laqueum, quo lubrica terga
Serpentum in morem labatur retibus amplis.

Sed hic quoq; nō rectè Sphyręna legitur, inquit Gesner⁹, legendūq. Smyræna vel Muræna, quomodo in argumētis Halieuticorū authoris innominati, q̄ vitę Oppiani ab initio editionis Aldinę subijciūtur Gręcè, rectè legit Lubrica.n. mēbra, & penetratio serpētis instar Murenę nō Sphyręnę cōueniunt. Error autē iste in Oppiani poemate antiquissimus, quē & *b* Aelianus euitare nesciuit. Plurima.n. ille ab Oppiano mutuatur. *Sphyræna, inquit, piscis est pelagius, qui cū se reti inclusum sensit, circumquaque natat, & quà euadat, vbi vel raritores laxioresvè sunt maculæ, vel etiam disruptę, callidi-*

Oppianus correctio.

b Lib. 1. cap. 31.

Sphyræna, siue Sudis,

E

F

G

H

calidissimè quærit. Vbi verò vno quępiam sic euaserit, reliquæ etiam eiusdem generis si quæ pariter capta fuerint, eadem elapsa, illam seu via ducem sequuntur. Apparet autem Oppianum vel ex Ouidio, vel ex Plinio excepisse, quorum verba in Muræna recitabimus.

VSVS IN CIBIS.

Lambus laudatus.

Romæ Sphyræna siue Sudis, Saluiano teste ceu vilis ac plebeius piscis negligit̃, nec peculiarē habet conditurę modum. Τῆ κέστρας ὁ ὀσφὺς. i. Cestrę lumbus cum alijs lautissimis obsonijs nominatur ab Antiphane, & Rondel. carne ait esse candida, suauique dura, & sicca, sed quodammodo friabili, & Aselli carnem referente, cui simul cum Lupo præcipuam authoritatem fuisse Cornelius Nepos, & Laberius poeta minorum tradidere. Miratur itaq. Rondel. Hicesium, qui apud a Athenæum σφυραίνας τροφιμοτέρος εἶναι τῶν γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀσόμυς, εὐχυλία δὲ μέσως, scribit. i. *plenius nutrire quã Congros, gustui tamen ingratos esse, oriq. insuaues, ac succum generare mediocriter laudabilem.* Quibus, inquit, apertè ratio repugnat. Qui enim Sphyrænæ plus alimenti præstare possent Congris, qui ex cartilagineorum sunt genere, dura, sicca, lenta, glutinosaq. carne? vnde δυσκατεργαστέρυς esse dixit Philotimus, quod approbat Galen. Omnes aũt non solùm pisces, sed & carnes, & quęcunque alia quibus vescimur propter duritiem, & succi contumaciam difficilius conficiuntur; vt verò difficilioris sunt concoctionis, ita plurimũ nutriunt. Non est itaq. vera hæc Hicesi sñia, neq. ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, sed ανδεῖς τὴν γεῦσιν παρὰ legẽdũ, id est gustui iucũdas esse. Gesnerus locũ restituit, pro σφυραίνας legens σμύραινας, quod rationi consentaneũ sit Hicesij cõparationem esse in eiusdem generis piscibus, vt sunt Smyrænæ siue Murenę, & Congri, quare culpã in librarios reijcit. Casaubono verò Athenæi potius, vel Hicesij fides suspecta est quàm librariorum, quandoquidẽ stent ab edita lectione omnes codices, & quæ plurimi facit nõ iniuria, Augustana. Excerpta præterea quę statim subijciuntur, nisi de Sphyręna capiantur, ecquẽ, inquit, hic locum hebebunt. Adde quod de Muræna suo loco in elemento M. tractatum est: Σμύραιναν autem, & μύραιναν tanquam diuerso pisces παρὰ ἔνγραμμα separatim explicare cuius fuerir stuporis? Non igitur librarij culpam hic vllam, sed vel Athenæũ minus fideliter alienã sententiam recitasse autumat: & si quod de Murena dixerat Hicesius, aut deprauatum secutũ codicem, aut aliud agentem Sphyręnę tribuisse. vel Hicesium ipsum contra aliorum sentẽtiã sic sensisse perperam: ꝙ in eo argumento nemo, inquit, mirabitur, qui fuerit in mediocrũ scriptis paulò versatior. Extant quidem in superioribus ex eodẽ Hicesio verba hæc, τροφίμυς τας μυραινας εἶναι φησὶν ὁ κέσιος ἐκ ἧττον τῶν ἐγχέλεω, ἀλλὰ καὶ των γόγγρων, sed ex istis non rectè colligas, quod voluit Gesnerus, dixisse Hicesium, Murænas plus alimenti quàm Congros pręstare. Hucusq; ferè Casaubonus. Ego, & in librarios, & ipsum quoq. Athenæũ, non in Hicesiũ culpam reijcio: in illos quòd præter. Hicesij mentem Shpyrænas posuerit pro Smyrænis, in hunc quod nõ animaduersa librariorũ aut scriptorũ incuria, quod Murenæ debebat, Sphyrenæ tribuat, id ꝙ in octauo rursus facit in Diphili Siphnij verbis: istis αἱ δὲ σφύραιναι τῶν κόγγρων εἰσὶ τροφιμωτέραι. Diphilus enim eo loco simillimos inuicem pisces, inuicem etiam cõparat, & subinde à Congro. Anguillam nominat. Errorem autem istum in Oppiani poemate antiquissimum etiam esse, Aelianumq; eum euitare non potuisse, antè ostensum est.

a lib. 7.

Athenæi locus examinatus.

DE ACV ARISTOTELIS. Cap. XXII.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA.

Etymum.

Belone.

Raphis.

POst Sphyrænam non incongrue sequetur Acus eadẽ teste Oppiano, quę illa loca incolens, & nõnullis sine squamis, & glaber alij squamosus ex parte descriptus, & vt Sphyræna longus tenuis, exilisq. piscis. Græcis Βελόνη appellat̃, itẽ Ῥαφὶς, vt testatur Athen. his verbis *Dorion in libro de piscib.* Βελόνην, *inquit, quã nonnulli* ῥαίδα *vocant Arist.* Βελόνην *appellat libro 5. de animalibus: at in opere* περὶ τῶν ζωικῶν, *siue de piscibus* ῥαφίδα *nuncupat.* In omnibus, quæ nũc extant Aristotelis operibus solummodo βελόνη appellatur. Oppianus quoq. aliquando ῥαφίδα nominauit. Estque vtriusq. nomẽclatura eadẽ ratiò. Vt. n. βελόνη apud Græcos, & acus aqud latinos (fœminino

Etymum.

genere

a In Gloſſis. *Ablennes.* *Aculeus.* *Aculeatus.* *Aciculatus.*

genere, nã Acus maſculino genere piſcis eſt, Martialis. *Et ſatius tenues ducere credis Acos* (in E ſtrumentũ muliebres ruendi, ſic ῥάφιον Hippocrati Subucula, eſt *a* Galeno κέντηριον quoq. vocata à pungendo) qui præpungũtur coria, vt filũ inſeratur vulgus noſtrũ Leſinam vocat. Vtriq. huic inſtr̃o piſcis iſte ſimilis eſt cum totius longitudine, & tenuitate, tum potiſſimũ proceri roſtri acie. Teſtante eodem Athenæo Αβλεννὴς quoq. dicitur, ſed alio ſenſu nimirũ quaſi ſine muco, vt diſtinguatur fortaſſis ab Anguillis, Congris, & Murænis, piſcibus nimirũ ſimiliter longis, ſed multa blenna, ſiue muco refertis. Sunt qui, & βλαδὸν dicunt, vt Varrinus citat; itẽ qui βελλὰν dici volũt, non βελόνlω, vt Heſichius refert Interpres Auicennæ modò Græcã vocem peruertit, modò Aculeũ latinè interpretatur, Aculeatũ potiùs cùm Plinio nuncupaturus. *Belone*, inquit, *quos Aculeatos vocamus.* Vocauit tñ, & Acũ his verbis: *Acus, ſiue Belone vnus piſciũ, &c.* Platina Aciculã dixit, vt fortè magis corporis tenuitatẽ noĩe ipſo exprimeret.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

Deſcriptio.

Species quot *Typhline.* *Typhle.* *Cæcilia marina.* *Sphondile.* *Herophidia* *Serpens marinus.* *Acus Ariſt. deſcriptio.* *Squamas haberi.* *Trompette.* *Spina.* *Gulam habere.* *Verum Acũ eſſe.* *Oris anguſtia*

VNam duntaxat Acus ſpeciem agnouit Saluianus, Bellonius, & Rondeletius duas, ſed F non eaſdem. Rõdeletio verus, ac genuinus Ariſt. Acus, ille piſcis eſt, quem Bellonius Typhlinen, vel Typlen, vel Cæciliam marinam dici poſſe arbitratur ob corporis figuram, & Plinij Spondilem eſſe, aitq. nunc in Græcia vulgò Herophidiam dici i. aquæ ſerpentem, Maſſilienſibus Gagnolam; propterea quòd quoties piſcationi indulgẽt, vbi huncalios piſces præcedere viderint, lucrũ ſe facturos portendant. Fuit, & Petro Gillio notus Acus iſte, ſed parum peritè, & indiſtinctè ſerpentem marinũ vocitabat. Cęterũ Saluianus verum Acum eſſe negat, ſed cur neget, nullas rationes in mediũ affert. Pingitq. pro Acu, eũdem quem Bellon. atq. ipſe etiam Rondel. primo loco. Bellonius Acum maiorem vocat, pro minori exhibens alium longo quidẽ, & tenui roſtro piſcem, ſed recuruo. Nos hic de Belona ſiue Acu Ariſt. priuatim dicemus, mox de alijs dicturi. Piſcis eſt longus tenuis, cubiti longitudine, digiti craſſitudine. Magna eius eſt cum Tiphlope terreſtri, inquit Bellonius, ſiue Thyphline ſimilitudo. Vterq. n. teſta tegitur dura, cui natura vtrinq. in lateribus rimam fecit cutilarem contra aliorum naturam, vt eius aluus diſtendi poſſit in prægnantib. Ambæ ſquamis carent: Rondel. quoq. non ſquamis, ſed ſerpentum modò ſcribit integi cortice pulchrè cælato, & duro. Quòd ſi tamen diligentiùs corium examinaſſent ſquamas in eo inueniſſent, quas & Sal- G uianus vidit, eaſdemq. non vt in piſcibus, ſed in ſerpentibus ait committi. Caput habet exiguum, roſtrum oblongum durum, non tenue ſi cum reliquo corpore conferatur, nec acuminatum, vt in Acu communi: extrema namq. ſiue anterior eius pars, latiuſcula extat; cuius quidẽ rictus, non in tranſuerſum, ſed in altitudinem dehiſcit. Figura eius tubam æmulatur, vnde à Gallis Trompette nuncupatur. Vnicolor eſt, ſubflauus nempe. Branchias vtrinq. habet quaternas. Saluianus pinnas ei eſſe negat, præter vnam paruam, ac tenuiſſimam, quæ in medio dorſo apparet. Bellonius verò duas præterea ei tribuit in lateribus iuxta branchias, vt in Congro. Has quidem pingit, in tergo verò nullam. Idem & Rondel. confirmat, additq. inſuper eam quæ in tergo eſt, vix cõſpici, niſi cùm viuit, aut in aqua mouetur. Meus piſcis Saluiano ſubſcribit. Lõgitudo corporis cũ tenuitate, aliarũ pinnarum vicem gerit. Cauda in tenuem, & ſimplicẽ pinnã terminatur. Oculos habet adeo exiguos, vt vix grani milij magnitudinẽ ęquent. Maris, & fęminæ diſcrimen ſuſcipit. Vtriq. corpus anguloſum, oblõgũ, à capite, ad meatũ excrementorum ſemper craſſeſcit, ſexangulũq. non quadrangulũ, vt Bellon. ait, deinceps verò, vt tenuius efficitur; ſic pro ſexangula quadrangulam formam induit. podex in medio ferè copore eſt. Gulam, qua plurimi piſces carent, ei in eſſe idem Rondel. affirmat, ventriculum paruum, oblon- H gum, hepar magnum, inteſtina gracilia, recta, non in ſpiras contorta. Contra Bellonius vnicũ tantum habere ait, inteſtinum, idq. album, & rectã ex porrectum, multaq. pinguedine circumſeſſum; addit item fel ſub hepate pallido, oblongo, parte dextra contineri, cæſium, grani hordei magnitudine: Cor vix milio quoq. maius eſſe: vuluam habere bicornem cæterorũ piſcium more, ouis plenã grani ſeſami magnitudine, rotundis, rubris, tranſparentibus, quæ ipſo verè excludat. Hunc modo inſolentis figuræ piſcem Ariſt. Acum eſſe conſtanter cum Rond. affirmari audeo. Ipſe. n. in lib. de Animal. recitante Athenæo ἀνοδὼν eſſe dixit. i. edentulum quod huic noſtro piſci competit, vulgari verò, ſiue Oppiani Acui minime, qui nimirum admodũ dentatus eſt; noſtro non modò nulli inexiſtunt dentes, ſed vix vllam etiam oris ſciſſuram habet, verùm foramen ſolùm veluti in extremo tubæ, tam puſillum, vt tum propter ipſius paruitatẽ, tũ propter roſtri longitudinẽ anguſtiamq. ne minimus quiſpiam piſciculus ingeri poſſit. Eo aũt foramine velut per fiſtulam quampiam ex humore alimentum trahit. Ad hæc rimam,

Acus Aristotelis.

quam ſub vẽtre Acui eſſe Ariſtoteles prodidit, ipſi ineſſe modò ex Bellonio dicebam, moxq. iterum ex Rondeletij obſeruatione oſtendam. Serpentem marinum non eſſe ex huius, & Congri hiſtoria innoteſcet.

PARTVS.

QVi autẽ *Acus vocatur*, inquit a Ariſtoteles, Theodoro interprete, *vnus tempore pariendi, vtero dehiſcente oua emittit. Habet enim hic rimam quandam ſub imo ventre, vt cæcilia ſerpentes. A partu autem viuit, & vulnus coaleſcit.* Ita & Plinius: *Acus ſiue Belone vnus piſcium dehiſcẽte propter multitudinem ouorum vtero parit. A partu coaleſcit vulnus, quod & in Cęcilijs ſerpentibus tradunt.* De eadem re in eodem piſce aliàs iterũ Ariſtoteles: *Acus verò appellata ſerò fœtificat, compluresque eius generis diſrupto, ac dehiſcente vtero partunt, non tã multitudine ouorum, quàm magnitudine: & modo phalangiorum proles parentem offuſa circundat: quippe quam diſcedere ſtatim prolis amor non ſinat, & ſi tetigeris, fugiunt:* In his verbis ſi conuerſionem Gazæ conferat diligens lector cum verbis Ariſt. intelliget poſtremã ſententiã corruptã eſſe, atq; Gazam aliter legiſſe, inquit Rondeletius, quàm nos in vulgaribus noſtris codicib. Qui enim congruunt verba iſta, *quippe, quam diſcedere prolis amor non ſinit*, cum ijs: ἐ τικτει γάρ πρός ἀυτλω. Verùm vt mendoſã eſſe hãc partẽ non eſt dubitandũ, ita & ipſe quoq; Rondeletius non aduertit, Gazam Plinij verſione, vt apparet, deceptũ, vtero tribuiſſe, quod rimæ illi debebat, quæ ſub ventre eſt, in qua oua reponi ille ipſemet authopſia edoctus ſcripſerat. Cùm .n. huiuſmodi piſcem hyemis initio aliquando ſecaret, in ea rima multa oua reperit, fideque digniſſimis viris oſtẽdit. Aliasq. rurſus cũ non procul ab Aquis mortuis locus in mari turris ædificandæ deſtinatur vndis vacuarẽt, illicque maris purgamenta diligentiùs perluſtraret, duos iſtiuſmodi Acus reperit diuerſi coloris, viridẽ vnũ, alterũ pullum, in quibus cum rimã illã inſpiceret, oua vidit in eis iã excluſa, multoſq; fętus iã perfectos, quorũ alij maiores erant, ac mouebãtur, parteſq. omnes perfectas habebãt; alij minores, alij tam exigui, & tenues, vt oculi duntaxat, & roſtrum cernerẽtur; vnde fortaſſis eſt, quod nõnulli ſerpentẽ marinum eſſe crediderint, & quodammodo viperæ modo parere, cuius fętus matre interempta ventrẽ in eruptione perrumpere veterũ nõ pauci nugantẽ, eoq. maximè cùm Acum viuiparũ faciat, b Aelianus his verbis; reddita etiã rei ipſius ratione: *Marini Acus*, inquit, *quod ſint prætenues minimè tortuoſum, & ſinuoſum vterũ fœtũq; capacem habẽt, ideoq; catulorũ ſuorũ non ſuſtinentes incrementũ, diſrumpũtur.* Non igitur pariunt catulos, ſed expellunt, atq; eijciunt. Verùm præter id quod diſrumpi Acum ſimpliciter dixit, nec vteri meminit, ita quoq; vterũ eius in partu diſrumpi dehiſcereq. poſſe credendum non eſt, et.n. dehiſcente vtero non extra, ſed in ipſam ventris capacitatem emitterentur oua. Cùm itaq; ad rimam illam, quæ in ventre eſt, diſruptio iſta, ſiue dehiſcentia pertineat, etiam nõ ad vterum, cauſa huius rei quæ ipſi cum cæcilia ſerpente cõmunis eſt, referẽda eſt. Plinius, vt verba eius manifeſtè indicãt, ad ouorum multitudinẽ refert, cùm tamen omnia quæ ſuper hac reſcribit, ab Ariſtotele accepiſſe videatur, qui tamen non multitudine, quàm magnitudine ouor

a *Lib. 6. Hi. cap. 13.*

Gaza error.

Rima in vẽtre vſus.

Cur ſerpens marinus creditus.

b *Lib. 11. c. 13.*

Vterum in partu non dehiſcere.

id fieri teſtatur: Hic enim, *pro multis*, inquit, *maiuſculos habet conceptus: quod enim natura numero ademerat, id magnitudini addit*. Saluian. non omnes in partu diſrumpi arbitrantur, ſed vt Ariſtoteles loquitur, eorum plurimos, illos videlicet, in quibus oua ad multam magnitudinem excreuerint, ſi tamen in vllis augeantur ita oua, inquit, nam cùm frequenti diſſectione id ſæpius experiretur, in omnibus ſemper plurima, & parua nunquam parua, & magna obſeruare potuir. Sed is de Acu Oppiani, non Ariſtoteles loquitur. Iam verò ſi magnitudinem ouorum rimæ cauſam ſtatuamus cum Ariſtotele: quærit Rondeletius cur in Hippocampi ventre rima non ſit, cuius tamen, & plura, & maiora ſint oua quàm Acus? quare & corporis tenuitati (quam & Aelianus refert, vt modò oſtendebamus) potiſſimùm verò corticis duriciei aſcribendum quod diximus, iudicat: nam cùm vſque adeo duro cortice integatur Acus, vt acuto gladio ſecari vix poſſit, fieri nimirum, vt venter diſtendi nequeat, quemadmodum Hippocampi venter qui mollis eſt. Emittere itaque Acum oua ſua, atque in rima illa, tamquam in alio ſinu fouere donec excluſerit: quod in cruſta intectis quibuſdam videre eſt, velut in locuſtis, Squillis, & Cancris omnibus: quæ omnia in appendicibus ad caudam poſitis oua ſua racematim compacta ſeruant, & fouent, donec excludant. Natura itaque ſagax, & prouida, inquit, in Acu rimam poſt podicem dilatat, donec pepererit, quæ poſt partum ita coit, vt coaleſcere videatur, quanquam fieri poſſit, vt coaleſcat, vt Ariſtoteles, & Plinius exiſtimaſſe videntur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & faciliùs credere, & alijs certiùs perſuadere poſſunt. Illic enim ichthyopolæ Lucios cultro diſſecant, vt pingues eſſe empturis oſtendunt, quos nō emptos rurſus in viuaria conijciunt, in quibus vulnus coit, & coaleſcit: quod naturæ periti Tincis attribuunt, quia ijs ſi Lucios affricant, vt illarum mucum vulneri illinant, atque ita eius labra in vnum conducantur. Sed idem in Acu euenire non poteſt ob cutis tenuitatem, & ſiccitatem: verùm ſic rimæ oræ committuntur, vt propius etiam inſpicienti coaluiſſe videri poſſint. Hæc itaque ille. Iouius cùm dicit Acum æſtate parere, de vulgari intellexerit: nam c Ariſtoteli hyeme parit: & aliàs ſerò fœtificare tradit. Quærendum item nunquid vulgaris æſtate pariat. d Rondeletius quidem æſtate ventrem ouis multis refertum conſpexit, quare & eo tempore parere coijcit, ſerò tamen, & ſine vlla ventris ſciſura.

Corij durities.

Lucij cultro diſſecti ſpōte coaleſcūt.

c *Lib.5.Hi. cap.11.*
d *Lib.6.Hi. cap.17.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Diphilo apud Athenæum Raphis, ſiue Acus difficilis eſt coctionis, humidus, εὔχυλος, ideſt boni ſucci, timendum verò ne ἄχυλος potius ſit legendum, vt Hiceſius apud eundem habet. *Acus*, inquit, *& Triſſæ piſces ſunt* ἀχυρώδεις, ideſt, *aceroſi*, ideſt, *ariſtis ſpiniſvè pleni*, *minimè pingues*, ἄχυλοι, ideſt, *ſine ſucco*. Alex Benedictus tempore peſtis inter piſces etiam Acum commendat, ſed huncne an vulgarem intelligat, quærendum. Eſt certè vulgaris Acus ſicca, & dura carne, vt Rondeletius ſcribit. Ad ſtillicidium vrinæ a Galenus Raphida marinum comburi iubet, & in potu cinerem offerri. Totus cum irino vnguento vehementer inſpiſſat, (inquit Kiranides,) & cinis (Peronæ hic habet, lego Belonæ) vulneribus inſperſus, omnes eorum putredines ſanat.

An boni ſucci.

Ad ſtillicidium urinæ.

a *Lib.3.Eupor.277.*

DE ACV VVLGARI, SIVE OPPIANI.
Cap. XXIII.

SYNONYMA.

Duobus potiſſimùm argumentis, velut Aiacis clypeo munitus vnà cum Rondeletio Acum, ſiue Belonen Ariſtotelis, ab Acu Oppiani diſtinximus, quod edentulū ſuū Ariſtoteles, Oppianus, vt modò patebit, dentatum faciat ſuum, quodque rimam ſuo, in ventre tribuat idem Ariſtoteles, qua Oppiani, aut vulgaris Acus caret. Hæc Acus ſpecies recētioribus Græcis hodieq; Belone appellatur, vel Aiulone. Rondeletius verò nunc corrupto nomine βελονίδα vocari aſſerit. Bellonius, & Saluianus Zarganes, pro loci, vt puto diuerſitate. Veneti non Aciculam, vt Rondeletius credit, ſed Anguſiculam dicunt, Romani Acucellam, Genuenſes Acuin, Hiſpani Aguillas, vel Aguidas piſcado, Normanni, Lutetiani, & circ Rothomagnum Orphies. Nos Aguſellos dicimus.

Acus Oppiani, vt ab Acu Ariſtot. differat.

Belone.

Anguſicula.

Acus Oppianni.

GENVS. FORMA

Deſcriptio.

BEllonius hunc Oppiani ſiue communem Acũ in naiorẽ, & minorem diuidit. Quærendum quem pro minori exhibet, an idẽ ſit cũ Sauro Rondel. vel ſaltem cognatus piſcis, maximè propter pinnas illas paruas quas verſus caudã ei appingit. Prior lõgus, & tenuis piſcis eſt, vt Oppianus, ait, non tantę tamen longitudinis, vt Anguilli formes, ideoq. non in ſpiras vt illi, colligere ſe poteſt. Roſtrum habet acutum, tenue, longum, & durum, vt ait Athenæus. Caput triãgulare, viride. Inferior maxilla ſuperiori longior eſt, & in mollũ quandam ſubſtantiam degenerans. Dentes vtrinq. parui, & frequentes. Oculi magni, rotundi, lutei. Ante hos vt Rondel. obſeruauit, meatus ad audiendum vel odorandum, trianguli figura, Branchiæ quaternæ duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias, duæ aliæ breues ſub ventre, quas rurſus alia ſequitur, longè à podice ad caudã ſe extendens: è cuius regione in dorſo alia eſt, Rondel. vtranq; ceu aculeatam pingit, contra ac Saluianus. Mea icon huic fauet. Cauda breuis eſt in duas pinnulas terminata. Podex nõ admodum conſpicuus. Saluianus rimam illam quam Ariſtoteles Acui tribuit circa podicem huius Acus foris cõſpicuam quidem eſſe, ſed intus minime videri author eſt, miraturq; quod in Ariſtotele Græcè legatur eam ſub imò ventre eſſe ἔσω, .i. intus, quare cõijcit hanc voculam ab aliquo in textum accitã eſſe, quod etiam, inquit, cenſuiſſe videtur Teodorus qui eam in ſua traductione omiſit. Cæterùm apparet tamen Ariſtotelem hanc voculam neceſſariò poſuiſſe, vt quę foris oculis ſubijcitur rima, eam quoq; intus manifeſtam eſſe indicaret. Nunquid modò in hoc Acu rima ea conſpicua ſit, dubitari poteſt. Rondel. enim diligentiſſimè quæ ad eam ſpectant, inueſtigauit, & ex hac nota præcedentẽ piſcem, verũ Acum eſſe oſtendit eiuſq; in præſenti piſce non meminit. Ait autem ventre plano eſſe, reliquo corpore quodammodo quadrato, ob lineam vtrinq. protensã è ſquamis contextam, reliquis partibus læuibus, & ſine ſquamis. Dorſum eius cœruleum ad viride inclinans, venter candidus, argenteuſuè. Spina dorſi viridis. Partes interiores longæ, vt ventriculus, hepar, & inteſtina Hæc appendicibus carent. Hepati veſicula fellis oblõga et ã adhęret. Cor angulosũ. Haud excreſcit in multam magnitudinem: ex illis enim qui crebro capiuntur, ſeni vix libram implent. Aliquãdo tamen etſi perrarò eorum aliquem bilibrem, ac trilibrem ſe vidiſſe teſtatur Saluianus. Geſnerus aliam Acus figuram Venetijs acceptam exhibet, ſine vlla deſcriptione. Habes eam ſequenti pagina.

Saurus Rondeletius

De rima in ventre locus Ariſt. conſidera.

Partes internæ.

LOCVS. NATVRA.

Mores.

IN arenoſis ſaxoſiſq locis teſte Oppiano degit. Vbi forte in retia incidit, eiſq. euaſerit, dũ velut ira perci tus, dentibus ea lacerare conatur, denuo in laqueos impingit, vt idem Oppianus indicat his verſibus.

Stultitiæ.

Quin etiam tali dicuntur mente Belonæ
Cùm ſunt erepta limo, duroq; periclo
In laqueos fundunt bilem, morſuq; reſcindunt
Inq; ſinus rurſus tentant irrumpere dente.

VSVS IN CIBIS.

Apparatus. CArne eſt dura, & ſicca, vt Diphilum apud Athenæum de hoc Aculo qui minimè ſit dicendum, qui nimirum humidam carnem Acui tribuit, vt diximus. Frixus, & omphacio, vel ſucco mali aurantij irroratus edi ſolet, & haud ingratus palato eſt.

Acus Geſneri Venetijs miſſa.

DE ACV MINORI BELLONII. Cap. XXIV.

Deſcriptio. EſSt aliud (Acus) genus, inquit Bellonius magnitudine tantùm à prioribus differens, tenuibus etiam veſtitum ſquamis: linguam exilem, & dentes molares obtuſos in ore habens, non vt prędicta: branchias quoque vtrinq; quatuor ſeptem etiam vt in maioribus ſupernèac infernè, & in cauda propẽdentes pinnulas, caudam bifurcam habet nunquam digito craſſior eſſe ſolet, nec pede longior euadere. *Vbi frequẽs* In inſula nomine Liſſa, olim Phana affatim capitur, qua indiginæ cùm multa dolia ſale condierint, & impleuerint, nauigio inde transferunt, vt externis maximo quæſtu diuendant. Eſt enim conditura admodum ſuauis: ſiquidem ſale inueterata, cruda cum pane edi ſolita eſt. Vnicam tantùm amborum dedimus effigiem, vt puta quòd ambobus notæ eædem ferè conueniant, nec niſi magnitudine diſcrepent. *Lacertus ſiue Saurus Acui ſimilis.* Rondeletius verò hunc piſcem Lacertum vel Saurum Acubus ſimilem vocare videtur, aitq; à quibuſdam è ſuis vocari Aiguille, ab alijs Beccaſſe, à roſtri nempe longitudine. Piſcis (inquit) eſt marinus pedis magnitudine, Acubꝰ breuior, & craſſior; Roſtro acutiore ſed breuiore, & ſursũ recuruo (Bellonius contrario modo pingit, in meo rectum eſt

Acus minor altera Bellonij.

& longius, non dubito tamen quin ijdem ſint.) Huic dentium loco, maxillæ ſunt ſerratę: branchiæ quaternæ: quibus, & oculis, & ante hos foraminibus, ventriſq; ſquamis ac lineis, quæ ventrem ferè quadratum efficiunt, firmantq; Acubus eſt ſimilis: reliqua verò corporis parte à podice ad caudam, caudaq. ipſa Scombris par, ſiue partis huius, caudæq; figuram, ſiue *Partes interna.* eiuſdem pinnulas ſpectes. Ventriculo eſt oblongo, inteſtinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, rubeſcente: in eo fellis veſica eſt. Fel, & ſplen nigricãt. Carne eſt pinguiore quã Acus, nec à Scõbris differente. Quare cũ, & carnis ſubſtantia & poſteriore corporis parte Scõbris, qui etiã Lacerti dicuntur, ſimilis ſit, roſtro verò & priore corporis parte Acubus, exiſtimaui Acubus ſubiungendam eſſe, & ob ſimilitudinem Saurum nuncupandum. Rarus eſt admodum piſcis, & piſcatoribus noſtris veluti nouus aliquando ad me delatus. Hactenus ille. Ego Acus potius quam Lacerti, aut Trachuri genus fecerim. Is cuius ego picturam dedi: toto corpore ſubuiret maculis varians ex ametheſtino, & cęruleo mixtis in dorſo intenſiùs, remiſſius in pectore.

DE

DE FABRO. Cap. XXV.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. Etymum.

DVbitauit aliquando Rondeletius, in quam piscium classem, hunc quo de hic agitur, piscem referret. Neque enim, inquit, inter squamosos, neque inter cartilagineos, neque inter beluas rectè collocari potest, quoniam ijs omnibus dissimilis est, neque inter ψηττοειδεῖς, quippe qui vna parte candidus, altera nigricans non sit, sed corpore concolore dempta vnica macula. A planis verò oculorū situ differt. Cæterùm cùm plano tamen sit corpore, & figura, capite tenus Rhombo quodammodo simili, non incongruè retur planis annumerari posse. Ego verò hunc ei locum assignaui, quòd & ipse inter saxatiles squamosos, & læui cute præditos ambigere videatur, vt eius mox historia docebit. Quibus modò nominibus apud Græcos Latinosque veniat, difficillimum est iudicatu. Varias enim super hac re reperio recentiorum sententias. Fuere in primis, qui Calcidem (Gaza Aericam reddidit) esse arbitrarentur, vt Iouius refert: quorum opinionem erroneam esse Rondeletius, & Saluianus ostenderunt, quòd Chalcis inter viles pisciculos à Columella, ab Aristotele verò inter fluuiatiles connumeretur, cū hic noster piscis marinus sit, & carne pręstans. Ridenda verò omnino, ac explodenda hæc Niphi verba: *Chalcidem, inquit, Theodorus Aericam interpretatur, alij Fabrum: sed piscis est spurius, ex diuersis generibus genitus, sicut Mulus.* Apparet autem eò dementiæ peruenisse ex peruersa, ac ridicula Gazæ versione, qui alicubi apud a Aristotelem Chalcides, non vt aliàs Aericas sed Spurias transtulit. Fallitur item Iouius, dum Acanthiā esse credit, nam etsi non parum spinosus sit hic noster piscis, cum veterum Acanthia, siue Spinace, qui Galei, siue Musteli species est, nullam planè similitudinem obtinet: rotundi enim & cartilaginei Galei sunt, hic figura quasi plana. Idem Iouius addit sese aliquando dubitasse, an sit Citharus, quem sæpius, inquit, Galeus cum Rhombis nominauit, asserens Rhombos sapidiores, & meliores esse Citharis: cæterùm nec hic rem acu tetigit. Nam licet ob nomenclaturæ Cithari, aut Citulæ (vt Romæ appellatur) affinitatem, & ob corporis item cū Rhombis quampiam similitudinem, in eam sententiam animus inclinare posset: res tamen aliter se habet. Piscem enim Rhombo similiorem, talemq. cui omnia quæ de suo Citharo veteres prodiderunt, suo loco dabimus. Quòd verò addit Iouius inuenire se apud Athenæum, Citulum piscem dicari Libero patri, Citharum. Apollini, Trigulam Hecati, Aquam Veneri, ideoq. si nominis coniecturam sequemur, profectò Citulam Romanorum, Græcorum antiquorum Citulum esse posse: multò minus ei assentiendum est. Non enim Citulum b Athenæus, vt ille citat, sed Cyttum, Κυττόν, Baccho dicari scribit, siue vt nos ex Casaubono emendauimus, Cittam. Fuere deniq. qui hunc piscem teste Rondeletio Orthragoriscum Lacedęmoniorum, & Latinorum Porcum marinū esse putent, nec sine ratione, inquit, nempe quòd grunniat, dum capitur. c Plinius: *Appion maximum piscium esse tradit Porcum, quem Lacedęmonij Orthragoriscum vocant: grunnire eum dum capitur.* Eandem sententiam confirmant dorsi spinæ, quas idem d Plinius Porco marino tribuit. *Inter venena sunt piscium*, inquit, *Porci marini spina in dorso, cruciatu magno læsorum. Remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore.* Sed cùm Porcus marinus, vel Orthragoriscus in maximis piscibus habeatur, is iudicio Rondeletij esse non potest, de quo nunc loquimur, etsi satis magnum in Oceano captum Antuerpiæ viderit. Ipse autem, vt & Saluianus hunc nostrum piscem, eum esse volunt, qui Oppiano, & Athenæo χαλκεὺς appellatur, à Calcide differens, vt hic ostendit his verbis: διαφέρει δὲ τῆς χαλκίδος ὁ χαλκεύς, περιφερὴς καὶ κυκλοειδής, idest, *differt à Chalcide Chalceus, rotundus, & orbicularis*: sed Rondeletius qua suam stabiliat coniecturam, rationem adducit nullam. Saluianus verò id se non temerè ait astruere. Primùm enim, inquit, vt procedēte historia monstrabimus, ea paucula quæ Chalceo ipsi tribuunt, huic probè respondent: deinde cū hic (vt iam iam declarabimus) à Latinis Faber vocetur, iure illorum χαλκεύς creditur; cùm χαλκεὺς Græcis propriè ærariū, aliquando verò ferrariū etiam significet fabrū. Cęterū vt Salu. atq; itē Rondel. & Bellonio facilè cōcedi potest, nostrū piscem Latinorū Fabrum esse, ita argumentum Saluiani, quod à consimili quodāmodo nomine sumit, non sufficit. Illis interim nō reclamo, cùm & alijs argumentis eorum opinio confirmari possit. Athenæo Chalceus rotundus est, & orbicularis, & noster piscis latus cū sit, ac quasi planus, vel saltem corpore admodū cōpresso, reliquorū

Quibus piscibus annumerandus. — *Vt vocetur antiquis.* — *Chalcidem non esse.* — *Niphi error.* — *Gazæ error.* — a *Lib. 5. Hi. cap. 9.* — *Achanciam non esse.* — *Citharus an sit.* — b *Lib. 7* — *Orthragoriscus.* — *Porcus Marinus.* — c *lib. 25. c. 2* — d *lib. 32. c. 5* — *Chalceum esse.* — *Fabrū esse.*

K fere

ferè planorũ in morem rotundus est, & velut orbicularis, nõ sphæricus: ad hæc Oppiani Chalcea in petris degere tradit, & noster haud longè à litoribus capi solet. Latinorum autem Fabrũ esse inde etiam conijcit Saluianus, quoniam hodieq. apud Dalmatas vulgo Fabro dici à multis intellexisset. Causam huius nominis cũ aliquando ex Dalmatis sciscitaretur Gesnerus, responderunt, inquit, quia omnia in eo fabrilia instrumẽta reperiuntur, idque verum esse se periclitatũ didicisse. Idem affirmat Saluianus, videlicet Dalmatas Fabrum appellare propter multiformes dorsi, ac ventris aculeos, atque varia capitis ossa, quibus fabrilia omnia instrumenta repræsentantur, vt ea propter Græcos quoque χαλκέα appellasse, arbitrari non sit inconueniens. Faber vt Columella, & e Plinius testantur, alio nomen Zeus nuncupatur: Columellæ testimoniũ mox recitabo. f Plinius: *Faber, siue Zeus*: & aliàs *Zeus idem Faber appellatur*. Quæ posteriora verba cùm non bene perciperent, nonnulli, † Zeum cum Coracino, de quo proximè locutus erat Plinius, confuderunt, vt puta qui Plinij verba sic legerent, *Coracinus in Aegypto Zeus idem scilicet Coracinus, qui & Faber Gadibus appellatur*: sed sensus iste peruersus est, & præter intentionẽ g Plinij, qui aliàs Coracinum à Zeo, siue Fabro apertè distinxit. Verus autem sensus Plinij talis est: *Coracinus in Aegypto principatum inter pisces obtinet: similiter Zeus qui & Faber appellatur, obtinet principatum Gadibus*: atque ita legi oportere Columella Plinio antiquior indicat his verbis: *Vt litorum, sic & fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiant: non enim omni mari potest omnis esse, vt Elops in Pamphylio profundo, nec alio pascitur, vt Atlantico Faber, qui & in nostro Gadium mancipio generosissimis piscibus adnumeratur, eumq́ prisca consuetudine Zeum appellamus*. Quibus verbis dum sententiam nostram astruere corroborareq. conamur, nos nostro quodammodo gladio iugulare videbimur. Si enim Faber, siue Zeus Atlantico, & Gaditano freto proprius, & peculiaris piscis est: apparet diuersum intelligi à nostro, quem capiti præfiximus pisce, vt qui in nullo non mari capitur. Obiectioni respondent Rondeletius, & Saluianus: verba Columellæ sic accipienda esse, vt maximè in Atlantico mari, & Gaditano freto reperiatur Faber, illicq. potiùs quàm alibi principatum obtineat, non quòd nullo in alio loco nascatur, idq. h Plinij authoritate confirmari: *Et hac natura vt alij alibi pisces principatum obtineant, Coracinus in Aegypto; Zeus, idem Faber Gadibus*. Non inficiatur interim Rondeletius quosdam pisces esse, qui quibusdam in litoribus solum, aut fluuijs, aut lacubus reperiantur, sed cùm plurimos alios pisces esse constet, certis locis à veteribus assignatos, qui tamen alijs in partibus maris, & iam tum capiebantur, vel postea capti sunt, non dubitat, quin ita ab antiquis proditum fuit, vel quia horum locorum pisces optimos, & frequentissimos, alibi rarissimos celebrare voluerint; vel quia indigenarum incuria aliarum maris partium, siue aliarum aquarum quas ipsi nõ perlustrarunt, pisces ignoti fuerint. Reperiri autem in Cyzicenorum regione etiam Athenæus testatur, dum modò Chalceus idem est cum Fabro vt ostendebamus. Cyzicus enim Bithiniæ non ignobile fuit emporium. Quod si tamen quispiam Columellæ verbis pertinaciter innixus, eorum vi, in solo Atlantico, atque Gaditano mari Fabrum reperiri, & propterea hunc nostrum piscem, quippè qui locis alijs, vt diximus, permultis nascitur, Fabrum non esse obstinatiùs contendat: dicemus & nos (inquit Saluianus) neque rei piscatoriæ, neque locorum omnium tam peritum fuisse Columellam, vt in re adeo lubrica, labi non potuerit, & vel maximè cũ eodem etiam loco Ellopen in Pamphylio profundo, nec alio pasci asseueret, quem tamen Archestratus apud i Athenæum in Syracusano mari natum ceu aliorum locorum præstantiorem celebrat. Quod si denique Ouidium nobis aduersari quis dixerit, qui rarum vocat, is quoque parum profecerit; non enim rarum appellat poeta propterea quod vno, aut altero solùm loco nascatur, sed quoniam raró capi conspiciatur. Quare cùm nulla satis firma ratio esse videatur, quæ prępositam sententiam possit euellere, in ea cum alijs viris doctis permaneo. Videamus itaque cur Zeus, & Faber nuncupetur. Fabrum dici ab ossibus quæ fabrorum instrumentis similia habere fertur, dictum est. Fuere tamẽ qui ab atræ fuliginis colore, ac si nomen haberet ã similitudine fabri ferrarij, qui fuliginosus est, etymologiam deduxerunt, id ab Oppiano indicari existimantes his versibus:

Πέτραι σαργὸν ἔχουσιν ἐφέστιον, ἠδὲ σκίαναν, χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ

idest, vt Lipus vertit:

Et Faber, & nigro cui nomina dicta a colore Hęc Coracinus habet, &c.

Cœterum hæc verba non ad Calcea, siue Fabrum, sed ad Coracinum referenda sunt, Multæ tamen eius partes cùm nigricent, ea nominis ratio tolerari etiam potest. Zeus vero, idest Iupiter, cur dicatur à nemine hactenus traditum inuenio. Solus Gesnerus conijcit vocem esse detortam à χαλκέος, ablata priori syllaba, & κ, in ζ, mutato. Sed quid si ita dictum diuinemus, quòd vt nunc fit, olim etiam in templo Iouis suspenderetur, tanquam sacer aliquis piscis, hanc enim in templis suspensionem nescio quid antiquitatis sapere apparet: etsi ideo in Christianorum templis suspendi sit verisimile, propter maculas eas pulcherrimas quas

Margin notes: *Faber cur dictus*; e *Lib 8.*; *Zeus.*; f *Lib. 32. c. 11.*; † *Lib. 9. c. 18.*; g *Lib. 32.*; h *Lib. 9. c. 18.*; i *Lib. 7.*; *Cur Faber, & Zeus dicatur.*; *Cur in templis suspendatur.*

E F G H

A quas vtrinque vnam, in lateribus habet, digitorum D. Christophori, vt aiunt, vestigia, quę Saluatorem nostrum humeri gestans fretumq. traijciens, in apprehenso pisce reliquisse dicitur, vnde hodieque Gręci χριςόφαρον nuncupant: vel quòd eum esse credẽt quem iussu Saluatoris D. Petrus cepit, opinione inde nata, quòd prædictæ illæ maculæ numismatis illius quodammodo, quod ex ore piscis tributi nomine pendendum extraxit, figuram elegantissimè exprimant: quare & piscem D. Petri in multis Italiæ locis, ac Romę potissimùm vocant. Ζαῖος Hesychio, & Varrino piscis nomen est, non alterius puto quàm qui Zeus. Vocatur Romæ aliàs Citula, seu potius Cetola quasi vt conijcio Setola, ab erectis in dorso aristis similitudine setarũ in suibus. Ligures Rotulam dicunt, Incolæ Lerini insulæ, & Antipolitani similiter Rode, quòd rotæ in morem ferè rotundus sit rostro non exerto, nec hiante, & in medio corpore ceu centro maculam habeat, eo nimirum loco quo in rota foramen est, per quod axis impellitur. Monet nos hic Rondeletius, ne propterea hunc piscem cum Rota Plinij confundamus: vt quam hic inter vastissimas beluas commemorat. *Apparent*, inquit, *Rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctę radijs modioles earum oculis duobus vtrinque claudentibus*. Iouius verò Liguribus Zaphirum vocari tradit, cùm tamen de Aurata scribens, Scarumque ei similem faciens, apud Romanos B Zaphirum appellari scripsisset. A Massiliensibus Truie dicitur quasi scrofa cùm ob tergoris veluti setas, vt diximus, tùm quòd dum capitur, suum more grunniat. Hispanis, & Monspeliensibus Gal quasi Gallinaceus, à dorsi spinis surrectis veluti sunt gallinaceorum cristæ, vel ab aureo, atque micante colore quem habet cum adulti galli maioribus plumis communem: à quo aureo colore alicubi etiam in Gallia Doree quasi Aurata, aut auratus piscis nominatur. Santones, & Baionenses similiter, ac Monspelienses Iau, vel Cocq, idest, Gallum dicunt, item Hollandi ceu Zee haen quasi marinum gallum.

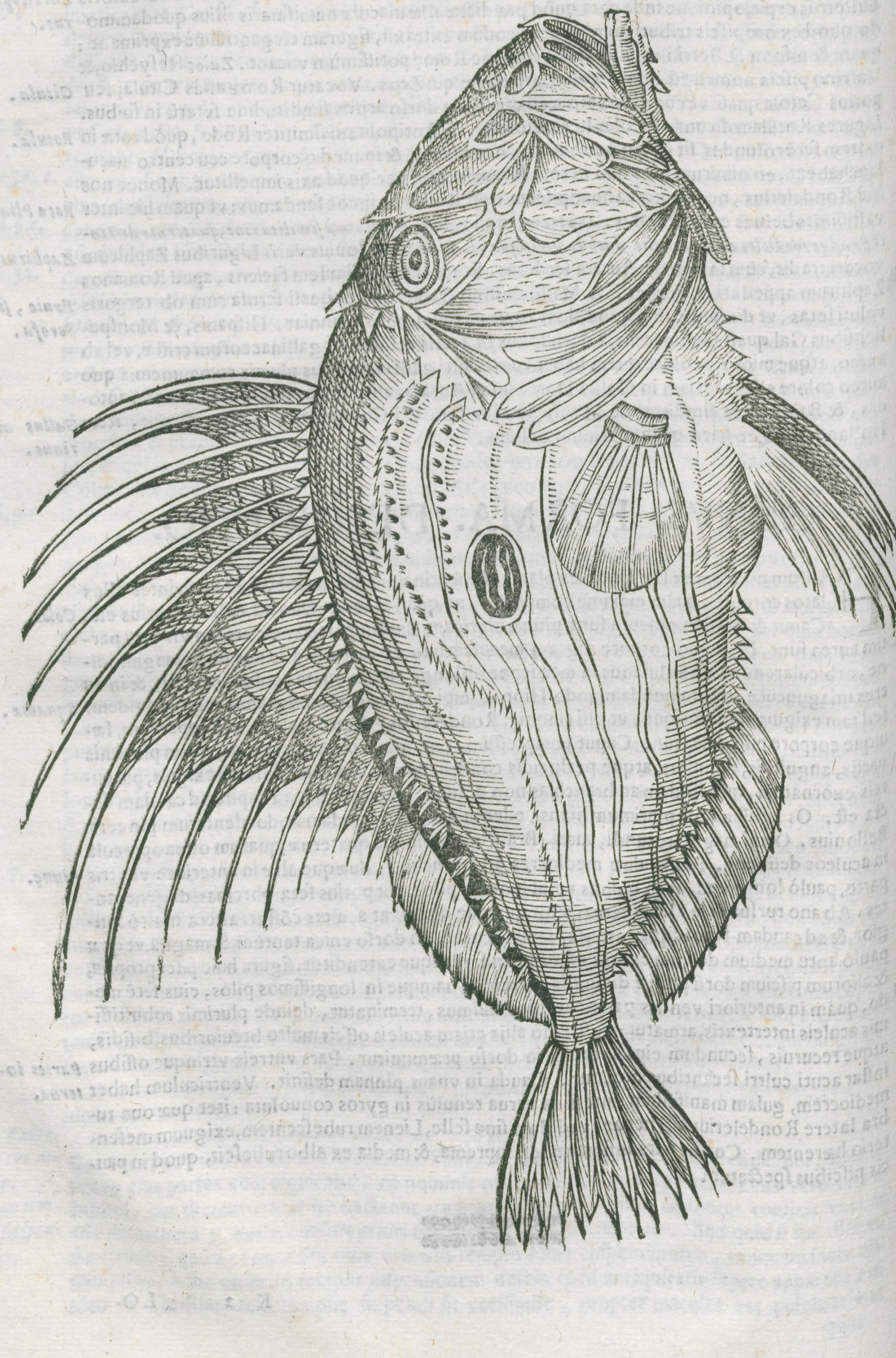
Christophorus. *Citula.* *Rotula.* *Rota Plinij.* *Zaphirus.* *Truie, siue Scrofa.* *Gallus marinus.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

FAbrum nostrum ex latis, non ex planis esse à principio dictum est. Est tamen inter alios latos corpore, quàm maximè compresso, ac quasi plano. Quo ad colores varius est, Caput & dorsum obscura sunt, pinnæ nigricant: latera partim ex cæruleo virent, partim C aurea sunt. In medio corpore nigram maculam habet, minoris alicuius numi magnitudine, orbicularem, vt ait Saluianus in mea icone oblonga est, & ouata, colore cęlesti, & in ea tres imagunculæ, figura quodammodo Hippocampi, colore aureo. Squamis tegitur quidem, sed tam exiguis tenuibusque, vt nisi (inquit, Rondeletius) digito scalpas, vix appareant, læuique corpore esse videatur. Caput compressum, extensum, osseum, ossibus, quàm plurimis varijs, angulosis, tenuibus, atque perlucidis constructum, maculis quibusdam exiguis, purpureis exornatum, quæ ibidem ad branchias non desunt. Linea obliqua à capite ad caudam ducta est. Os latissimum, plurimùm hians, edentulum, etsi quodammodo dentatum pinxerit Bellonius. Oculi magni, rotundi, aurei. Branchiæ vtrinque quaternæ, quarum ossea opercula in aculeos desinunt. Pinnæ duæ mediocres ad branchias; duæque aliæ in anteriore ventris parte, paulò longiores, ac in quinos velut longios pilos, aut potius seta porcinas degenerantes. Ab ano rursus duæ aliæ quarum prior quinque duntaxat aculeis cõstat; altera multò longior, & ad caudam ferè vsque extensa, aculeis caret. In dorso vnica tantùm, & magna, vt quæ paulò ante medium dorsum exorsa ad caudam ferè vsque extenditur, figura huic pisci propria, D & aliorum piscium dorsi pinnæ dissimilis. Primùm namque in longissimos pilos, eius ferè modo, quàm in anteriori ventris parte conspici diximus, terminatur, deinde plurimis robustissimis aculeis intertextis, armatur: postremò alijs etiam aculeis osseis multo breuioribus, bifidis, atque recuruis, secundum eius exortum in dorso præmunitur. Pars vntreis vtrinque ossibus instar acuti cultri secantibus firmatur. Cauda in vnam pinnam desinit. Ventriculum habet mediocrem, gulam manifestam: intestina parua tenuiùs in gyros conuoluta: iter quæ oua rubra latere Rondeletius ait: hepar candidum sine felle, Lienem rubescentem, exiguum mesenterio hærentem. Cordis pars infima rubet, suprema, & media ex albo rubescit, quod in paucis piscibus spectatur.

Color. *Squamæ.* *Pinnę.* *Partes internæ.*

Faber.

LOCVS. NATVRA. MORES.

A CHalcea, id est Fabrum Oppianus ijs accenset piscibus, qui in saxis degunt,

Ἄλλαι δὲ ἀν πολιησιν ἐπικλοοι ὑγρὰ μέτωπα χαλκεία καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ
Πέτραις σάργον ἔχουσιν ἐφέστιον, ἠδὲ σκίαιναν Χαισκαρον, id est, ut Lippius vertit,
Sunt vdæ cautes herbis a fronte virentes *Et Faber, & nigro cui nomina dicta colore*
Hic domus est Sargis, hæc statio lata Scienis *Hæc Coracinus habet, hæc Scarus saxa frequẽtat.*

quomodo autẽ Atlantico & Gaditano freto celebret Columellæ, suprà indicauimus. a Aristoteles alicubi scribit *Calcidẽ quamuis carne pascatur, non tamen vagari*, quod ad Chalceũ siue Fabrũ pertinere conijcio: vti & quod *Chalcidẽ vocem siue sonitũ edere* dicit, nam & Chalceus siue Faber inde Sus siue Scrofa nuncupatur, & Faber noster vorax est & carniuorus, licet non solis pisciculis, alga etiam atq; alijs maris purgamentis, & sordibus vescatur. *Pisces* (inquit ille(*vocis quidem expertes sunt, quippe qui neq. pulmonem, neq. arteriam aut guttur obtineant, sed sonos quosdam stridoresq. mouent, qui vocales esse existimantur, vt Lyra, vt Chromis. His enim quasi grunnitus quidam emittitur.* B *Aper etiam quem amnis Achelous gignit, vocalis habitus est, & Chalcis & Cuculus. Alter enim quodammodo stridet, alter deinde vt Cuculus auis strepit, vnde nomen accepit: quæ omnia creditam illam vocem emittunt, aut attritu branchiarum quas horridiusculas continent, aut interioribus quæ circa ventrem habent. Spiritus enim inclusus in his est, quem dum atterunt, atq. agitant, sonos illos elidunt.* Eodẽ modo apud b Aelianum, vbi χαλκὶς scribitur σιρίττειν, id est sibilare, lego χαλκεύς. Sunt enim Fabro brãchiarum opercula adeo horrida, vt vehementius dimota, facilè sonitum edere vero sit consentaneũ. Soliuagus, non gregalis piscis est. Natat erectus, & non vt quispiam fortassis sibi persuadere posset) Passerum more in latus conuersus.

a *Lib. 4. Hi. cap. 9.*

Aristoteles emendatus: Pisces vocales.

b *Lib. 10. cap. 11.*

VSVS IN CIBIS.

ROndeletius Fabrum scribit carne esse minus dura, quàm Rhombus: Saluianus satis tenera & friabili, concoctu facili & satis etiam boni succi, ideoq. iure inter salubres pisces recenseri posse, esseq. itẽ suauem, & nobilem piscem haberi, ac à principum mensis non aspernari: cum Rhombis nãq. sapore & pretio non solùm contẽdere, sed eos etiam multorum iudicio superare: & reuera apud veteres in multa fuit æstimatione, vt ex præcitatis Columellæ verbis constat, quibus generosissimis piscibus adnumeratum fuisse testatus est. Cùm verò ob corporis tenuitatem commodè assari nequeat, aut frictum & omphacio aut Aurancij mali succo irroratum, aut in aqua & vino partibus æqualibus, oleo, sale, beneq. olentibus herbis, atq. aromatibus additis elixum comedi Saluianus tradit.

Carnis succiq́ qualitas.

C

Apparatus.

DE SAXATILIBVS LÆVI CVTE PRÆDITIS, ET PRIMVM DE ALAVDIS.

VErè ab Aristotele scriptũ est, paucissimos pisces esse qui leui cute obtegũtur. Ego saltẽ inter saxatiles siue in saxosis aut petrosis locis degẽtes, pręter subsequẽtes hic ordine describẽdos, qui plane squamis carẽt, nullos obseruaui, nec ab alijs obseruatos reperio. Qui hoc capite exprimũtur, anonymi aliàs, Rondel. Gallorũ imitatione, quibus Coquillade, Alaudę appellãtur: cũq alter ceu cristatus esse videatur, alter verò crista careat, illũ Alaudã cristatã, siue Galleritam; alterũ Abaudã nõ cristatã nominauit; sicuti nimirũ inter aues Alauda est cristata quam Galeritam dicũt, alia nõ cristata, & simpliciter Alauda nuncupatã. Possis etiã (inquit) optimo quidẽ iure eũ qui crista caret, Simiam appellare, quia capite simiam refert. Est enim capite paruo & rotundo; vel si nostrorum) Mõspeliensium) appellationẽ sequi velis, qui Percepiere nominant, non absurdè Empetrum vocaueris, nam vt Empetrum herba marinis locis peruenit, & maximè saxosis, imo nudo etiam saxo sæpe existit, ita pisciculis iste in petrarum cauernulis degit, & illic confugens, se in abditissimis earum rimis occulit, vt piscantium insidias fugiat, vnde Percepiere nomẽ imposuerũt. Prior siue cristatus pisciculus est Scorpioidi (sic vocat litoralẽ & muco vescentem piscem, capite Scorpio marino simile, Gallis Lebre de mer, id est leporem marinum vocatum) similis admodum corporis specie. Digiti est magnitudine, aut paulò maiore; tenui corpore, læui, lubrico, sine squamis, ore paruo, dentibus anterioribus serratis,

D

Laui cute pauci prędi ti.

Alaudæ cur dicti.

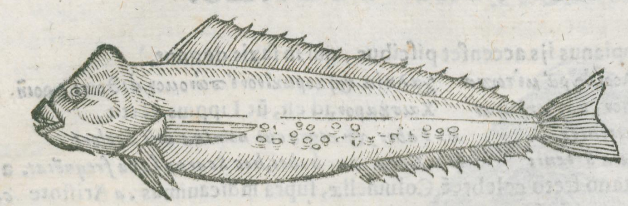
Simia.

Empetrum.

Percepiere.

Cristatę de scriptio.

Alauda criſtata Rond.

peſterioribus exertis (hi in icone nō exprimuntur (oculis paruis cęruleis; in vertice dum viuit, erecta eſt criſta, mollis, & cęrulea. Pinnę ad brāchias latę, ſed breues: in vētre paruæ & tenues. Cauda vnica pinna conſtans breuis & rotunda (ſecus figura oſtendere videtur). Podex non procul à branchijs diſtat, à quo pinna ad caudā protenditur, alia in ceruice ad caudā cōtinua. Corpus colore eſt fuſco, multis tñ maculis partim rotundis, partim oblongis, & tortuoſis notatur. Peritonæum ex nigro viride eſt. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, à quo fellis veſica pendet, perſpicuitate & coloris iucunditate ſmaragdum referens. Inteſtina lata ſunt, coloris lutei: ſatis diu extra aquam viuit ob paruam branchiarum ſciſſuram. Carne eſt molli, ſed ob paruitatem negligitur.

Partes interna.

Alauda non criſtata deſcriptio.

Alauda non criſtata ſuperiori ſimilis, capite paruo & rotundo, ore paruo oculis paruis dētibus anterioribus ſerratis, poſteriorib⁹ lōgiuſculis, acuti, exertis. Pinnulas duas habet ad brāchias, duas in vētre, aliam ſtatim à capite ad caudam continuam, itē aliam à podice ori ſatis propinquo ad caudā vſq. ductam. Cauda in vnicam deſinit ſaxatiliū modo (aliter hic quoque figura mōſtrat) Maculæ multę medię corporis parti aſperſę ſunt. Corpore eſt lęui & lubrico. Aqua, muco, paruis Atherinis & Aphyis veſcitur. Carnis ſubſtantia & mollitudine Galeritę ferè par, & nullius apud nos (Monſpelienſes) pretij. Piſcatores mordet; vnde Iulidem eſſe, aliquando ſum ſuſpicatus, ſed cùm minimè venenatum eius morſum comperiſſem, veramque Iulidem tandem cognouiſſem vtrumq. piſcem rectè mihi videor diſtinxiſſe.

Alauda non criſtata eiuſdem.

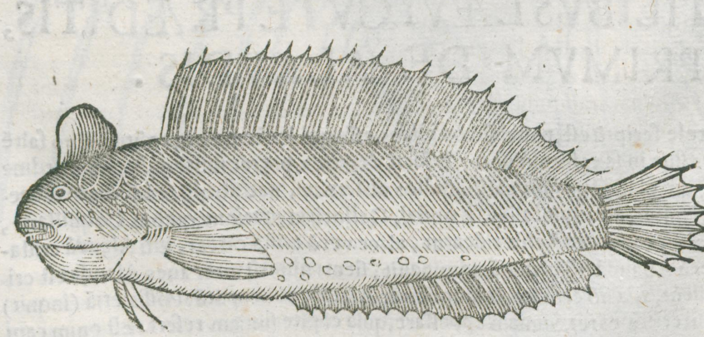
Cibus.

Ad criſtatā Alaudā pertinere videtur qui tertio loco exprimitur, cū propter criſtā capitis, tū reliquā corporis ſpeciem ſimilē, Venetijs Gottoroſola quaſi Gutturoſā vocant à prominēte opinor ſub faucibus tumore. Hūc cū Geſnerus Gallo cuidam aliquādo oſtenderet, Gallinam maris appellabat: alius Iulidē ſuſpicabat. Nigricat ferè vndequaq. niſi quod pūctis diſtinguit cęruleis, & color luteus viſitur, per totam ſuperiorē partē dorſi pinnę & circa brāchias & ſummo vētre: reliqua ex pictura apparent. Litoralis eſt, & ferè ſubit foramina lapidum aut parietum ædificiorū quæ in litore extructa fuerint, vnde ſi quis ei Troglodytæ nomē affingere voluerit, quod non tantum nationi cuidam hominum, ſed etiam auiculę caua ſubeunti tribuitur, non ineptè fecerit. Facile capitur, vel carne in vas impoſita mox extracta. A piſcatoribus ferè abijcitur, quoniam lubrica eſt, nullius ferè pretij, carne dura, & vilis in cibo. Huc item pertinet Exocœtus ſiue Adonis Bellonij, quē Genuēſibus Bauecā, Comaſci incolis Folpe vel Volpe quaſi Vulpeculā Maſſilienſibus vn Gauot, Conſtātinopolitanis Glinō vel Clinon nominari ſcribit, & à Romanis cum alijs minutis piſcibus confūdi modo Cernam, modo Miſſorē, ſed falsò nominātibus. Frequentiſsime eſt Oceano, neq. quiſpiā eſt qui indegnis Oceani Congrorum piſcationis magis faueat. Nam cùm vrticis plurimū delectetur, atq. Vrticę circa litora inter cautes hęreāt, ille mari profundiùs mergi recuſat. Quamobrē recedēte mari ſub petris & foraminibus aqua refertis cōtineri mauult. Agricolę autē loca ſaxoſa, adeuntes

Gutturoſus piſcis.

Gallina maris.

Piſcis gutturoſus vulgo.

Locus.

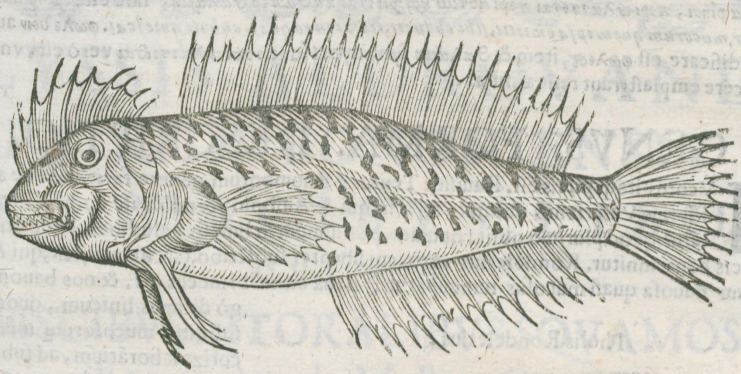
Exocœtus Bellonij.

Cōgri vt facile capiantur.

A adeuntes, antequã æſtus reciprocetur, lapides dimouent, vt inter ſcopulos, in quibus deliteſcũt, Adonides captent, & hamos quos chordis alligãt, ineſcent, quibus ita ad cautem ligatis aduẽtantes cum ęſtu Congros ac Galeos illuc capere poſſint. Exocęti ſub lapidibus vel in cauis cautium quieſcẽtes, in rupibus Bononiæ penè innumeri reperiuntur: quos ſi quiſpiã manu imprudẽs attre-

Vbi frequẽ[ntes].

Adonis ſiue Exocœtus Bellonij.

ctauerit, ſentiet horũ dentibus magnã feriendi vim ineſſe. Species habet plures, quarũ vna criſtata eſt, Maſſilię frequens primo aſpectu aliquatenus Gobiũ referens: cute enim glabra obducitur. Firmos dentes, vt Scarus habet. Colore eſt ſubrufo, vt ſcorpęna, multis alijs coloribus confuſo. Totus piſcis (vt Anguilla) lubricus eſt & ſine aliqua ſquama ac ſpina: præterquam ſpondylorum. Hinc vulgus Græciæ Glinos nominauit. Non excedit craſſitudinem quam pollex & index amplecti poſſint. Continuam habet tergoris pinnam, ac neſcio quid ſupra oculos, quod veluti à pellis laxitate procedit. Cęterùm laterum pinnæ reliquorum piſcium formam non ſeruant: nam C hæ veluti inuerſæ conſpiciuntur. Pinnas quę illi ſub ventre ſunt, duobus tantùm cirrhis radiatas habet: dentes ordine diſpoſitos. Sparo frequentiores, & numeroſiores, maxillis firmiter inſertos. Interanea ad Scarum accedunt. Criſtati porrò Exocœti caput ad Chamæleonem accedit, in cuius cacumine pinnam videas Galli criſtam prorſus referentem. Caudæ pinnam & laterum rotundum habet, duas præterea ſub ſterno: alteram in tergore, continuam, admodum latam, quẽadmodum & ea quæ illi ſub cauda eſt. Dentibus anterioribus acutiſſimis præditus eſt, quales ſunt canini noſtri: Cute integitur laxa, multis coloribus, vt Draco, variegata, vt primo aſpectu Draconem eſſe iudices. Viuax ſupra modũ eſſe comperitur: triduum enim vel quatriduũ abſq. aqua viuit. Chamas quoq. conficit & conchylia, atq; interdum vrticas paſcitur. Branchias tectas habet, & paruo foramine peruias: ſed & detectæ vtrinq. quatuor numerantur. Tertium Exocœti genus & ſi Byſantinis piſcatoribus non alio quam Glinj nomine pernoſcatur, ac nonnullis Chelidonius appelletur; tamen à Glino ac criſtato Exocœto hoc differt, quod raró ſex digitorum longitudinem & duorum pollicum craſſitudinem excedat. Squamis caret; lituras per tergus melinas, cyanæas & fuluas habet, & continuam tergoris pinnam, mollem: caudæ autem latam; vti & laterum, omnes varij coloris. Branchias contectas vt Muræna, quam notam cùm ego ſemel piſcatori D bus oſtendiſſem, id eos coegit proferre aliud quiddam à Glino eſſe. Spinea branchia exterior, vt in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: ſed ab eo diſſidet, quòd quilibet aculeus duobus ſerratis denticuis ſurſum repandis, & aduncis fulcitur. Caput multis coloribus polymitum habet, os grande, inferiorem maxillam latam & planam, dentes Glino priori aliquantum minores. Is dum ſcinditur, branchias non oſtendit integras, ſed rudimenta coloris paulò magis rubri quàm in Moræna. Siquis modò criſtatos ac quodam modo coronatos piſces vel aliquem ex ijs ad Baſiliſcos c Oppiani quos circa petras leprades ſiue litorales degere ſcribit, referre velit, is meo iudicio, mihi nihil abſurdum ſtatuerit: Vt namq. à criſta ſuum piſcem Rondeletius Galeritam, & veteres auiculam quandam puniceis in capite ſurrectis plumulis decoram, Regulum ſiue baſiliſcum, nec non & ſerpentem candida capite macula inſignem ſimiliter nominarunt, veriſimile itidem apparet ob ſimilem ferè in capite notam Baſiliſcos piſces appellaſſe.

Glinus cur dictus.

Cibus.

Chelidonius.

c *Li. 1. Hal.*

Baſiliſcus Oppian.

DE PHOLIDE. SYNONYMA. ETYMVM.

Etymum. *Myxus.* *a Lib. 9. Hi. cap. 37.*

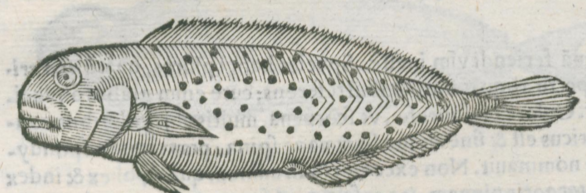
PHolis nomen accepit à muco, vnde ſunt qui à Myxone, cui inde etiam nomen eſt, diſtinguere neſciunt. Sed Myxon ex Mugilibus eſt. Diuerſimodè item vtriq. à muco nomē eſt, Myxoni quod ſuo muco viuat: Pholidi quòd intra ſuum mucum, veluti pholeum quendã id eſt latibulum ſe contineat, id quod a Ariſtoteles inſinuat his verbis: Τὴν δὲ καλουμένην φωλίδα, ἣ μύξαν ἀφίησι, περιπλάττεται περὶ αὐτὴν καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη, hoc eſt: *Quæ autē Pholis appellatur, mucorum quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita vt in eo quaſi cubili quieſcat.* φωλεύειν autem vel φωλεῖν nidificare eſt φωλεος, item & θαλάμη ſynonyma ſunt. περιπλάττεσθαι verò eſt, vndiquaq. adhæreſcere emplaſtri aut reſinæ inſtar.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Tinca Auſonij. *Bauoſa.*

MVcoſus itaq. piſcis eſt. Rauiſius Textor è Rhomborum genere facit, ſed ſine authore. Pierius Valerianus dubitat, an is ſit qui & Auſonio, & nobis itē hodie Tinca appellatur, quòd plurimo obſita ſit muco, potiſſimum in limoſis paludibus, vnde etiam multis in locis contemnitur. Rondeletius verò, cui libenter ſubſcribo, eũ eſſe conijcit, qui Antipoli etiamnum Bauoſa quaſi mucoſus nuncupatur. Baua enim ibi mucus eſt, & nos bauonem vulgò dicimus linteum, quod mento ſubditur mucoſorum infantium, & coriza laborãtium, ad ſubiectarum veſtium, ne conſpurcentur, tutelã:

Pholis Rondeletius.

Deſcriptio. *Cur lubrica ſit.*

Alauda (inqt) paulò maior eſt, dorſo fuſco, vētre pallido, cute læui & ſine ſquamis, ſed maculoſa, pinnis alijſq. partibꝰ à ſuperioribus nō differēs. Molliſſima eſt carne & glutinoſa. Squamarũ loco prouida rerũ naturam muco inuoluit, veluti multos alios non ſquamoſos lubricos effecit, vt lubricitas natationē adiuuet.

HIEROGLYPHICVM.

Hominis frugi typus

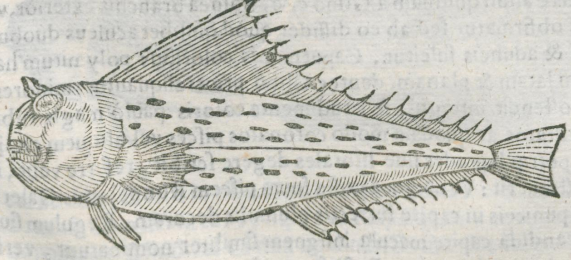
HOminem (inquit Pierius Valerianus) qui quæ proprio ſudore compararit, fruentem indicaturi, Pholim (Pholidem) piſcem pingebant. Ea enim mucorem quem ipſa emittit, ad altam craſſitiem ſibi obducit, vt tota viſco dilibuta videatur, ita vt in eo quaſi cubili conquieſcat, vnde illi nomen.

DE SCORPIOIDE RONDELETII.

Lepus marinus. *Nominis ratio.*

HVc deniq. referri debet Scorpioides à Rond. appellatus, vulgò apud ſuos Lebre de mer, id eſt Lepus marinus, quia roſtrum terreni leporis προτομὴν ſiue ſciſſura admodum ſimile habeat. Cæterùm cum alius ſit & toto genere ab hoc diuerſus, qui antiquis Lepus marinus vocatur, vt pote inter Mollia, hoc nomine vocandum minime cenſuit, ſed Scorpioidem, quod item capitis forma Scorpioni marino ſimilis ſit, totidemq. ſuprà oculos apophyſes licet molles habeat. Differt a Scorpio dentibus quos ſerratos quidē (inquit) habet, ſed tenues & denſos admodũ, & in ſuperiore maxilla duos exertos, cuiuſmodi Galeritę ſunt dentes. Pręterea differt à Scorpione & Galerita pinnæ dorſi magnitudine, duabuſq. maculis nigris eiuſdē pinnę. Cutis læuitate Galeritæ ſimilis eſt, carnis ſubſtantia, non autem Scorpioni. Litoralis eſt, muco veſcitur & aqua.

Scorpioides Rondel.

Finis Libri primi.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE PISCIBVS LIB. II.

QVI EST DE PISCIBVS LITORALIBVS SQVAMOSIS.

Et primùm de Mullo. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

INTER saxatiles Scaro ceu oīum celeberrimo, ac pretiosissimo principatum dedimus, similiter inter litorales Mullus, si pretia, honoresq. quib. apud veteres decantatissimus est, ponderemus, cæteris extra oēm controuersiam fuerit præferendus. Equidē *a* Plin. cùm Scaris suo tpe principatum dari dixisset, subdit; *Ex reliqua nobilitate, & gratia maxima est, & copia Mullis*. scribitq. *b* Galenus celebrari Mullum apud omnes tanquam voluptate cibos reliquos superantem. Fuit autem prodigo veterum luxu adeò insignis, & pretiosus, vt idem Galen. ingenti pecunia venundari solitum testetur; imò verò vt argenti puri pondere sæpius a priuatis etiam Quiritibus (inquit Iouius) emeretur, cùm pedis longitudinem superaret. Quid? nonne Plinius ibidem author est, Asinium Celerem è consularibus hoc pisce prodigum, Claudio principe, vnum mercatum fuisse octo millibus numum, idest quadringentis plus minus Caroleis? Addit *c* Macrobius luxuriam illius sæculi eò magis licere æstimare, quod Plin. suis temporibus neget facile Mullum repertum, qui duas libras excederet. *d* Iuuenalis verò etiam Crispini illius Aegyptij, qui seruili cōditione ad equestrem dignitatē Domitiani principis indulgentia euectus fuit, cum alioqui nullo non vitiorum genere famosus esset, adulter nempe, stuprator, gulæq. indulgentissimus, exemplo, Domitiani credulitatem, & gulam satyricis perstringens aculeis, irridensq. quòd infra imperatoriam dignitatem nimium contulerit studium ad piscem condiendum, super quo etiam Senatorum consilium tentatum fuerit, canit:

C

a li. 9. c. 17.

b lib 3. de Aliment. facult.

Mulli pretia apud Romanos proceres.

c Lib. 3. Saturnal. c. 16

d Satyra 4.

Crispini, & Domitiani gula.

Sed nunc de factis leuioribus, & tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum,
Nam quod turpe bonis Titio Seioq; decebat
Crispinum, quid agas, cùm dira, & fœdior omni
Crimine persona est? Mullum sex millibus emit,
Aequantem sanè paribus sestertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur,
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi,
Est ratio vlterior magnæ si misit amicæ,
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro,
Nil tale expectes, emit sibi: multa videmus
Quæ miser, & frugi non fecit Apicius: hoc tu
Succinctus patria quondam Crispine papyro
Hoc pretium squamæ? potuit fortasse minoris
Piscator quàm piscis emi? prouincia tanti
Vendit agros, sed maiores apulia vendit.

D

Sensus est, si Crispinus Mullum emit, vt senis cuiuspiam diuitis, & sine liberis hæreditatem captaret, vel amicæ dono mitteret; consilij eius ratio non est damnanda: cæterùm ipse (inquit) in gulam emit suam; in hoc Apicio, quem tamē omnium nepotum altissimum gurgitem Plin. vocauit, monstruosior, quòd tot in vnum piscem profunderit sestertia, quibus agri emi possent, qui integris sufficiant familijs. Hęreditatis autē captatores, lautis aliquando cænis eos excepisse, quorum hęredes scribi optabant, discimus ex hoc *e* Martialis;

Hæreditatis captatorum cęna.

e lib. 12. Epig.

Bele-

Boletos, & aprum, ſi tanquam vilia ponis,
Et non eſſe putas hęc mea vota; volo.
Si fortunatum fieri me credis, & hæres
Vis ſcribi propter quinq; Lucrina: vale.
Lauta tamen cœna eſt, fateor, lautiſſima, ſed cras
Nil erit, imo hodiè, protinus imo nihil.
Quod ſciat infelix damnatę ſpongia virgę.
Vel quicunq; canis, iunctaq; teſta viæ.
Mullorum Leporumq; & ſuminis exitus hic eſt,
Sulfureuſq. color, carnificeſq; pedes.

Gulę voluptatis exitus.

Monet interim etiã poeta, gulæ voluptatẽ ſtatim finiri omniaq; licet lautiſſima mox cõuerti in ventris emiſſionẽ quæ ab obuijs canibus lãbitur, aut in lotium verſa fundũtur inteſtã vię proximã; quodq; grauius eſt, hoc vnũ in lautiſſima cęna manet, vt colore ſimus ſulfureo, & podagroſi, Mullos itẽ ſimileſq; gulę illecebras amicis ſcortiſuè miſſitatos fuiſſe docemur ex eod. poeta, qui *f* Phillidi, omnia quę poſceret, donans rogat, vt & ipſa quæ peteret, non negaret: Inquit .n.

f li. 12. Epi.

Nulla eſt hora tibi, qua non me Phylli furentem
Deſpolies, tanta calliditate rapis.
Nunc plorat ſpeculo fallax ancilla relicto,
Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.
Nunc vt emam grãdemq; Lupum, Mullumq; bilibrẽ
Indixit cœnam diues amica tibi,
Sit pudor, & tandem veri reſpectus, & æqui,
Nil tibi Phylli nego, nil mihi Phylli nega.

Sed vt ad pretia reuertamur, quibus à nepotib⁹ Mullos veniſſe dicebamus: de alio quodã Mullo à Tiberio principe, in macello vænũ expoſito, & quinq; ſeſtertijs ab Octauio empto, ſic legimus apud *g* Senecã: *Eadẽ res ſi gulæ datur, turpis eſt, ſi honori, reprehenſionem effugit. Non .n. luxuria, ſed impenſa ſolennis eſt. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adijcio, & aliorum gulã irrito? quatuor pondo, & ad ſelibram fuiſſe aiebant,) Tybertus Cęſar miſſum ſibi cũ in macellũ deferri, & venire, iuſſiſſet. Amici, inquit, oĩa me fallunt, niſi iſtum Mullum aut Appius emerit, aut Pub. Octauius. Vltra ſpem illi coniectura proceſſit. Licitati ſunt. Vicit Octauius, & ingentem inter ſuos conſecutus eſt gloriam, cùm quinq; ſeſtertijs* (.i. quinq; millibus ſeſtertijs, vt Budæus ex alijs colligit) *(emiſſet piſcẽ quem Cęſar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octauio fuit turpe. Nam ille qui emerat, vt Tyberio mitteret (quamquã illum quoq; reprehenderim) admiratus eſt rem, qua putauit Cæſarẽ dignum.* Idẽ Imperator, referente Suetonio, tres Mullos triginta millibus nummum veniſſe grauiter conqueſtus, annonam macelli, Senatus arbitratu quotannis tẽperandã cenſuit, dato Aedilibus negocio, popinas ganeaſq; vſq; eò inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria venalia ſinerent. Ineffabiles itaq; illorum fuerint impenſæ qui viuarijs piſciniſuè eos incluſerunt, cũ conſtet teſtimonio Columellæ, raro vnum aut alterum de multis millibus clauſtrà pati potuiſſe Caſſiodorum quendam ridet *h* Epigrammatarius, qui vt benè lauteq; cænaret, mille ducentis quibus ſeruum vendiderat, numis mercatus erat Mullum, & ſic in gulam eius inuehitur.

Octauij Luxus.

g Epiſt. 96.

Sumptus in alendo.

h li. 10. Epi.

Addixti ſeruum numis here mille ducentis.
Vt benè cœnares, Calliodore, ſemel.
Nec benè cœnaſti, Mullus tibi quatuor emptus.
Librarum cœnæ pompa caputq; fuit.
Exclamare libet, non eſt hoc improbe non eſt
Piſcis: homo eſt hominem Caſſiodore voras.

Quibus modò quantiſque cæremonijs in Mullo necando, & eiſdem apparatu vterentur Romani illi ganeones, aliàs *i* idem Seneca fuſiſſimè docuit in hæc fermè verba. *Quanto crudeliora ſunt opera luxuriæ, Quoties naturam aut mentitur, aut vincit? In cubili natant piſces, & ſub ipſa menſa capitur, qui ſtatim transferatur in menſam, Parum videtur recens Mullus, niſi qui in conuiuæ manu moritur Vitreis ollis incluſi offerũtur, & obſeruatur morientiũ color, quẽ in multas mutationes mors luctãte ſpiritu vertit. Alios necant in garo, & condiunt viuos. Hi ſunt qui fabulas putant, piſcẽ viuere poſſe ſub terra, & effodi, non capi. Quam incredibile illis videretur, ſi audirent, natare in garo piſcem, nec cœnæ cauſam occiſum eſſe ſuper cœnam cùm multum in delicijs fuit, & oculos ante quàm gulam pauit. Permitte mihi quęſtione ſepoſita caſtigare luxuriam. Nihil eſt inquis Mullo expirãte formoſius. Ipſa colluctatione animã afficiẽte rubor, deinde pallor ſuffunditur, quàm aquè variatur, & in cæteras facies inter vitam, & mortem coloris eſt vagatio longa, ſomniculoſæ inertiſq; luxuriæ. Quàm ſerò experrecta circumſcribi ſe, & fraudari tãto bono ſenſit. Hoc adhuc tãto ſpectaculo, & tã pulchro piſcatores fruebãtur, qui coctum piſcẽ, & exanimem in ipſo ferculo etiam experirentur. Mirabimur tantum in illis eſſe faſtidiũ, vt nollent attingere niſi eodem die captum piſcem, qui (vt aiunt) ſaperet ipſum marẽ. Ideò curſu aduehebatur: ideò gerulis cum anhelitu, & clamore properantibus dabatur via. Quò peruenire deliciæ; Is ꝑ putrido iã piſcis affertur, qui non hodiè eductus, hodie occiſus eſt. Neſcio de re magna tibi credere. Ipſe oportet mihi credã: huc afferatur, coram me aĩam agat. Ad hunc faſtum peruenere vẽtres delicatorum vt guſtare non poſſint piſcem, niſi quem in ipſo conuiuio natantem, palpitantemq. viderint. Quanto ad ſelertiã luxuriæ plures eunt, tanto ſubtilius quotidie, & elegantius excogitat furor, vſitata contẽnens. Illa audiebamus nihil eſſe melius ſaxatili Mullo: at nunc audimus: nihil eſt moriẽte formoſius. Da mihi in manus vas vitreũ, in quo exultet, in quo tre pidet: vbi multũ, diuq; laudatus in illo perlucido viuario extrahitur, tũc vt quiſq; peritior eſt monſtrat. Vide quomodo exarſerit rubor omni acrior minio. Vide quas per latera venas agat. Ecce ſanguinẽ putes ventrẽ, quàm lucidum quiddam cæruleũq. ſub ipſo tempore effulſit. Iam porrigitur, & pallet, & in vnum colorem componitur. Ex his nemo morienti amico*

i li. 1. q. nat. cap. 17.

Cæremoniæ in occidẽdo Mullo.

Coloris ĩ moriente varietas.

Recens quæritur.

Morientis commendatio.

affe-

A *assidet: nemo videre mortem patris sui sustinet, quam optauit. Quotus quisq. funus domesticum ad rogum prosequitur? fratrum propinquorũq. extrema hora deseritur: ad mortem Mulli concurritur: nihil enim est illo formosius, Non sunt ad popinam dentibus, & ore contenti, oculis quoq; gulosi sunt.* Hæc itaq; *i* Seneca, ex quo (vt apparet) sic breuiter Plinius: *Mullum expirantem versi colore quadam, & numerosa varietate spectari, proceres gula narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentem, vtiq; si vitro spectetur inclusus.* Huc quoq; respexit k Martialis, dum canit:

i lib.9.c.17
k lib. 14.

Spirat in aduecto sed iam piger æquore Mullus. Languescit, viuum da mare fortis erit.

Quẽadmodum verò Mullus tam insanis emebatur pretijs, ita quoq; qui bene parare ipsũ nossẽt coci erant pretiosissimi, quod testatur Plinius: nam cùm dixisset Mullum octo millibus nummum ab Asinio emptum, subdit: *Quę reputatio aufert trãsuersum animum ad contemplationem eorum qui in cõquestione luxus cocos emi singulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triũphorũ pretijs parantur, & equorum pisces, Mullusq; prope iam mortalis ęstimatur pluris quàm qui peritissimè censum domini mergit.* Mirari itaq; subit ꝙ neq; Seneca neq; Plinius meminerint, quibus vasis iam coctus piscis iste inferretur; nã tam monstruosi pretij piscem, lance etiã haud vulgari inferre decebat, quòd non obscurè docet idem *l* Martialis, Chrysendetum appellans hoc versu,

Cocorum pretia.
Vas quibus inferretur.

B *Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta Mulli, Concolor in nostro Cammare lance rubes.*

l lib.2.

Chrysendeta enim viri docti vasa exponunt crustis aureis illigata, & exornata: *m* Adrianus Turnebus verò gemmata esse putat, quorum gemmæ auro consertę & contestę tenerentur, id quod Plutarchus satis indicat, inquiens ἐδορεῖτο χρυσένδετος σμαράγδον τῶν πολυτελῶν. *n* Plinius item hoc vasorum genus innuere videtur his verbis: *Turba gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentię causa tenere Indiam iuuat, & aurum iam accesio est*, sed, & illud Maronis:

Chrysendetum quid.
m l. 14. c.3 In lucullo.
n lib. 33. a principio.
Georg.

Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.

Cæterùm vti chrysendeton pretiosum quoq; calicem quo potamus, dici posse non negauerim, ita hic propriè laux est, quo Mullus infertur; Idem Epigrammatarius quotiescumq; huius piscis meminit, cum alijs semper gulæ illecebris nominat, vt in *o* Cęcilianum inuectus, quod inuitatus ab ipso, præ auaritia, & ingluuie multa ex mensa subrepta, domum mitteret:

o li.2.c.37.
Græcos Mallum in delicijs habuisse.

Quicquid ponitur hinc, & inde verris
Mammas suminis, imbricemq; porci.
Communemq; duobus Attagenam,
Mullum dimidium, Lupumq; totum
C *Murępęq; latus, fęmurq; pulli*
Stillantemq; alica sua palumbum,
Hæc cùm condita sunt madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda,
Nos accumbimus ociosa turba:
Vllus si pudor est, repone canam
Cras te Caciliane non vocabo.

Ait poeta sese non parasse hasce lautitias in sequentem, diẽ, sed in præsenti mensa, & se velle eũ conuiuam hodie non cras. Cæterùm ne quis apud Romanos tantùm in delicijs habitũ fuisse putet, Græci quoq; in Mullo fuere gulosi, vt ex Philoxeni poetæ à Dionysio rege ad cœnã vocati facetissimo, quod suo loco recitabitur, responso notum est: & in Lampone vate voracitatẽ Comici notantes, Calias in vinctis, Lysippus in baccantibus fœminis, Cratiuus in fugitiuis his verbis:

Lampan quem velaminorum feruenti cæna Arcere hominum decreta nequeunt:

Mox subnectit: *Rursum ille nunc ructat* (nimia videlicet sacietate) *Nullum profecto edulium apponitur, quod non mordeat. Cum Mullo etiamnum pugnabit*: quamuis scilicet cibo destentus, Mullum tamen si adferatur, is inuadet. Ne verò in Mulli laudibus nimius fortassis sim, & in ijs recitandis fastidium tandem lectori pariam, & vt *p* Ligurinus ille apud eundem Epigrammatarium, qui cænam eius auersabatur, licet lautissimis cibis refertam, quòd versus suos intempestiuè recitaret, malè audiam, itaque iam vele mihi contrahenda puto.

p li 3.c.45.

Fugerit an mensas Phœbus, cænamq. Tyeste
D *Ignoro fungimus nos Ligurine tuam,*
Illa quidem lauta est, dapibusq, instructa superbis.
Sed nil omnino te recitante placet.
Nolo mihi ponas Rhombum, Mullumuè bilibrem
Nec volo boletos, ostrea nolo, tace.

Non subticuerim tamen gulam *q* Tongilij, qui vt lautè cænaret, Mullumque ederet deceptis medicis sese ægre habere simulabat, vt alibi apud eundem poetam legimus facetissimum:

q lib.2.

Vri Tongilius malè dicitur hæmitritæo
Noui hominis fraudes: esurit atq. sitit
Subdola tenduntur cassis modo retia Turdis
Hamus, & in Mullum tenditur atq; Lupum.
Cacuba siccentur, quęq. annus coxit opimi,
Condantur paruo fusca Falerna vitro.
Omnes Tongilium medici iussere lauari,
O stulti, febrem creditis esse? gula est.

Quid? Heliogabalum etiã tacebimus inter altissimos gurgites altissimũ? qui vt omnes prodigos suaq; dilapidantes superasse videretur, palatinis suis inter alia quæ dedit, prodigiosa fercula, nõ integros Mullos apposuit, sed quod præcipuè stupendum esse Lãpridi[9] scribit, barbas eorũ plenis discis. Quæ obsecro in barbis istis voluptas? Hoc nõ lautè cęnare est, sed totius velle orbis terrarum imperium dilapidare. Nesciunt nostra quidem tempora, tam monstruosa obsonia, tãq; insa-

Mullorum barbæ pro obsonio appositę.

inſana piſcium pretia. Quis enim octo milibus nummum Mullum emat? Quis ſanæ mentis barbas tantùm apponat? eſt nihil nihilominus in tanta hodieque æſtimatione, vt propter pretij magnitudinem vulgari adagio dicamus, Non mangia la Triglia chi la piglia, hoc eſt, Non edit mullum qui eum capit: quò alludens Marcellus Virgilius: lautioribus cænis, inquit, Mullum ſeruari, quæ de eo iactatur vbiq; vox indicat, *non comedi à piſcatore Triglen.* Prudenter itaq; Hollandi Mullum, maris regulum nuncuparunt.

Pretioſum noſtro etiã tẽpore eſſe. *Maris regulus.*

SYNONYMA. ETYMVM.

FEneſtella authore *a* Plinio Mullũ dictũ fuiſſe ſcripſit à colore mulleorum. Erant autẽ mullei calcei quibus priores Albanorũ reges, deinde patricij vſi sũt, vt ex hoc Titinnij in Seciana aſſerit Feſtus: *Iã cũ mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos:* & *b* M. Cato; *q magiſtratũ,* inquit, *curulẽ cepiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones.* Cęterùm ſi Mullus à mulleis nomen obtinuit, vt Feneſtella voluit: quærã ego, quo nomine piſcis iſte antè mulleorũ inuentionẽ veniret? hoc enim erat explicandũ. Quid ſi itaq. cũ Turnebo mulleos à Mullo, & non à mullando .i. ſuendo, vt feſtus voluit, dictos fuiſſe dicamus, cùm teſte *c* Dione rubri eſſent, In qua opinione etiam Iſidoro fuiſſe idem Turnebus tradit. Mullumq. cũ illo à mollitie, deduxerimus, molliſſimũ hoc genus eſſe indicantes, non quidẽ in cibo, ſed ſeruitutis indignatiſſimũ. Columella teſte; & in piſcinis nihil vel parũ ſaltem creſcens. Non enim laudo ꝙ indocti pleriq. & ex doctis Hermolaus, Perottus, & Iouius Mulũ ſimplici l ſcribũt. Mullulũ diminutiua voce M. Tullius elegãter dixit: *Et videant aliquẽ sũmis populi beneficijs vſum, barbatulos Mullulos exceptãtem de piſcina, & pertractantem.* Mulio piſcis, eſt *d* Gario ponto, non alius, puto quã Mullus: Gręcis τρίγλη, non τρίγλα dicit, vt docet Athenæus quoniã fæminina nomina in λα deſinentia alterũ λ poſtulant, vt σκύλλα: quæ verò γ annexum habẽt, in η. deſinũt, vt τρώγλη, αἴγλη ζεύγλη. Atheneo ſubſcribit Varinus, nullumq; fæmininum nomen in λα deſinens reperiri tradit, ſed omnia in λη, præter ea quæ λ. duplex habent, idq; Herodiano etiam placere Suidas tamen ex epigrammate quodam citat hunc verſum. Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λιμενῖτιν:

& apud Oppianum legitur τρίγλα vltima breui: Καὶ κιθάρη, καὶ τρίγλα, καὶ ἀδρανέες μελάνουροι postremò lego in indice in parecbolas Euſtathij τρίγλαν vocari communiter, Atticè verò τριγλῶν. vt non malè apud Ariſtotelem τρίγλα legi ſit dicendũ. Τριγλὶς Oppiano etſi diuerſus à Mullo videatur piſcis: nã à τρίγλα ſubinde ait Τριγλίδες ἐν πηλοῖσι, καὶ ἐν τευάγεσσι θαλάσσης φέρβονται, .i. Triglides in cænoſis, & arenoſis litoribus verſantur: nihilominus idem quod τρίγλη ſignificare poteſt, & ſexum peculiariter diſtinguere. Sunt enim non paucorum piſcium nomina, quæ præter terminationem propriã, aliam quoq; in ις fæminini generis cum accentu acuto accipiũt, vt Cantharus, Cantharis, Thynnus, Thynnis. Rurſus cùm τριγλὶς per ſynconpen etiam dici poſſit à Τριγλῖτις, & Triglitides Apuarũ generis faciat Dorion, & alias quoq. τριγλίδας μικρὰς vocet, ſuſpicandum, & Oppiani Triglides à Mullis diuerſas eſſe, præſertim cùm locus conueniat. Non enim Saluiani opinionem probo, Triglidem Mullum latarium Plinij exponentis: nam hũc cum communi Mullo eundem eſſe, paulò infrà ex Ariſtotele oſtendam. Cur modò Mullus Gręcis τρίγλη vocetur, docet ex eodem philoſopho Athenæus his verbis, *Scribit Ariſtoteles in quinto de animalibus Mullum ter parere piſcatores id conijcere ex eo quòd quibuſdam in locis per fœtura appareat.* Ter autem parere teſtatur etiam *e* Aelianus, vt modò patebit: item, & Oppianus, qui inde etymologiam nominis deducit, inquiens.

Τρίγλαι δ' ἐκ τριγόνοιο ἐπώνυμοι εἰσὶ γονῆσι — *Accipiunt Triglię terno cognomina partu.*

Apud Artemidorum itaq; eandem Triglæ etymologiam ex Ariſt. & Ariſtophane Grammatico, qui in philoſophi libros eius argumenti cõmentarios ediderat, recitantem his verbis. Τρίγλη γοῦν ἐξίν ἀτέτνοις ἐςὶν ἀγαθή, Τρεῖς γὰρ κύει ὅθεν αὐτῇ καὶ τὸ ὄνομα εἰκότως φασὶ κεῖσθαι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ ζώων καὶ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλην ὑπομνήμασι, lego τρὶς, non. n. tres, ſed ter parit, vt Atheneus habet. Non igitur ꝙ triformis ſit, aut ꝙ Hecatæ quæ triformis eſt ſacer ſit, dicetvt multi voluerunt, ſed ꝙ ter pariat, Trigle dicta: cæterum ternus iſte partus quotaniſnè, an ter tantũ tota vita in Mullo intelligẽdus ſit, ſuo pòſt loco vẽtillabimus. Τενιώτας Heſychius, & Varinus exponunt Mullos vel hircũ. ſed cũ vtriq. barbati ſint, rectiùs fortaſſis ibi γενειάτας legem, licet Triglas Græci γενειάτιδας cognominant. Noſtri temporis Gręci etiamnũ Triglã dicũt Romanis ſimiliter ferè Trigla, Maſſiliæ, & in Liguria Triga appellãt, Niceſibus corruptiùs Strilha: & *f* Platina neſcio quã benè ſeparatis capitibus agit de Mullo, & de Triglia tanquã de diuerſis piſcibus: quo poſtremo nomen tãquã, Latino medici quidã, & vetus Galeni interpres pro Mullo vtunt. Inuenio in quibuſdã Italiæ locis Roſſignuolo quaſi Luſciniam, à colore nimirũ nũcupari.

a li. 9. c. 17. *Mulleus quid.* *b li. 7. Orig.* *Mullei vnde dicti.* *c lib. 43.* *Mullus qua ſi mollis curdicatur.* *Mullus.* *Mulio.* *d lib. 7.* *Triglis.* *Triglitis.* *Trigles etymum.* *e l. 12. c. 21* *Aliarũ gentium nomenclatura.* *f lib. 10. de honeſta diſc. c. 3. & c. 31.*

E F G H

Vene-

A Veneti à gemina, quæ à mento, pendet, appendice, Barbonē dicūt, Burdegalenſes Barbaeu; Galli item alicubi Barbetz, alicubi itē Barbarin, quaſi barbatum piſcem: verùm cùm & fluuiatili ſit, ſimiliter Barbaeu, & Barbel Anglis, Auſonioq. Barbus appellatur, rectè huic marini cognomen addetur, ne cū fluuiatili illo confundatur: rurſus cū Mullus de marino Barbo tantùm vſurpetur, Alexander Benedictus vir alioqui doctiſſimus, & Adrianus Iunius, fluuiatilem Barbum Mullum quoq. nominant. Volaterranus verò dum credit Mullum eſſe, quem alij hodie Barbum dicuut, recte ſentit, ſi de marino intelligit: contrà ſi de fluuiatili. Alicubi pręterea in Gallia Rouget nūcupatur à rubeo colore, quod nomen ei cū alijs quibuſdam eiuſdem coloris commune eſt. Galli, inquit Rondeletius, cuculum Rouget appellant, non diſtinguentes à Mullis, quòd eiuſdem ſint coloris. Alibi etiam Mullum, Cuculum, Lyram à Gallis indiſtincte Rouget vocari ſcribit, itemq. lucernam: monetq. ne quis Gallica cū Græcis temerè confundens, illos Erythrinos, qui propriè à rubro colore nomen habent, eſſe putet. Pariſienſes itaq. vt Mullos à rubris alijs diſtinguant. Mullos Rougetos barbatos teſte Bellonio dicunt. Surmulet quoq. in Gallia alicubi Mulli nomē eſt cæterùm maioris in hoc genere tantum. Poſtremò eſt vbi apud Gallos Moil vocatur, quaſi Mullus, licet Rōdeletius Perdicem maris exponat. Στριγλημ ϖαρπòυ Cretenſium vox cōpoſita B eſt, partim ex Græca, partim ex Veneta. Illi enim β per μπ efferunt. Amatus Luſitanus Hiſpanis Salmonetos vocari ſcribit. Atqui alij in Hiſpania Baruo de la mar dici volūt quaſi Barbū marinū. Hollandis eſt een Zeekoninck, ideſt maris regulus, quaſi pretioſus alijſq. præferēdus piſcis.

Barbus fluuiatilis.

Salmonetus

GENVS, DIFFERENTIÆ.

MVllorum (inquit Plinius) *genera plura, nam & alga veſcūtur, & Oſtreis & limo & aliorum piſcium carne*: quaſi verò victus differentia generis diſcrimen faciat. Rondeletius rectiꝰ ex Sophrone in barbatos, & imberbes diſtinxit, bonitateq. inuicē differre ait, videlicet nō barbatis præſtare barbatos. Hos γενεάτιδες vocat, illos ἀπώγωνες ſimiliter dici poſſe arbitrāt. Barbatorū verò differentias inueniri quoq. tradit, à loco & ſucci bonitate: alios enim in alto mari degere, qui omniū ſint optimi, alios in marinis ſtagnis & cœnoſis litoribus, indeq. lutarios dictos, vel quòd lutū oleant, vel quòd luto veſcātur. Quā diuiſionem ſi admittimus, ordinem inuertemus qui mullum (quo nomine barbatū intelligimus potiſſimū, & quæ ab antiquis Mullo C attribuūtur huic, nō imberbi, tribuenda credimus) primo loco inter litorales piſces collocamus. Rondeletius profectò paulò poſt lōgè aliter ſcribit. nam cū Mullum à Galeno inter pelagios recenſeri videre; Ariſtotelem verò, Pliniūq., & Oppianū inter litorales; barbatos inquit, in litoribꝰ capi, imberbes in alto mari: quamobrē barbati non different inuicem loco, ſed & in hoc quoq. differēt imberbibus. Barbati verò īter ſe ſola ſucci bonitate, ſiqdē alij alga, alij cœno, alij carne veſcuntur, vt ex Plinio dictum eſt: qui Lutarium mullum non tanquam ſpecie differentem, vt nō nulli arbitrantur, nominat: ſed oſtendit tantùm, aliquos eſſe, qui ſedem nō mutant, ſoloq. cœno lutouè gaudēt, & rurſus cùm litoralibus gratiā eſſe negat, eos intelligit qui litora nunqnā deſerunt. Iam verò imberbes mullos dari Saluianus negat: nam Sophron (inquit) etſi barbatū mullum vocauit, non propterea imberbem reperiri ab ipſo innui opinandū eſt, quando, licet quiſpiā riſibiles homines aliquid feciſſe dixerit, nō propterea irriſibilē etiā reperiri, inferri debet. Ego Rondeletij ſententiā probo, nec benè verba Sophronis examinauit Saluians, quæ ſic ſe habēt: ἐπεὶ τὸ γένειον ἴσχουσι ἡδιόνες εἰσι μᾶλλων τῶν ἄλλων, ideſt, *quoniam qui barbam habent, cæteris ſunt ſuauiores*. Quid. n. hoc aliud eſt dicere quàm barbatos Mullos ſuauitate præſtare ijs qui barba ca D rēt? Fallitur præterea Saluianus imberbiū Mullorū præter Sophronem, neminem ex veteribus aliū meminiſſe cùm dicat: nā & Xenocrates pelagio Mullos diſtingues, inquit: *Mullus pelagius qui & optimus, perquā rubicundus eſt, igneoq. fulgore, & veluti minio auroq ſplendeſcens, quo à ſaxatili genere maximè differt: barbam quoq. gerit*, manifeſte indicans ſaxatilem Mullum barba carere. Quē locum Rondeletius non viderit: cùm barbatum litoralē eſſe dicat, imberbē verò pelagium. Xenocrati tamen non ita adhæreſcendum exiſtimo, vt Rōdel. diuiſionem vt falſam refutemus: nā de loco quo degit, diuerſæ ſunt veterum ſententiam, alij. n. pelagium alij litoralem, alij ſaxatilē faciūt mullum, & licet mulli ſimpliciter docti noīe barbatos potiſſimū intelligi non dubitem, tamen cum & de imberbis loco nihil certū inueniam, vtroſq. incerta ſede vagari, & modò in hac, modò in illa maris parte viuere, capique exiſtimem. Imberbes hoſce mullos ſunt, qui τριγόλας Sophroni vocari velīt his verbis: τριγόλα ὀμφαλοτόμῳ, καὶ τριγόλαν τὸν εὐδιαῖον. i. *Trigolā vmbilico diſciſſo, & Trigolā trāquillū*. Dalecamp. ὀμφαλοτόμον vocari conijcit, ꝙ ei vmbilicus, po dexuè q̄ alijs congeneribus magis pateat, aut minus rotundus ſit: εὐδιαῖον verò qđ in ſummo mari natans tranquillitatē promittat. Equidē probabile eſt Sophronē cū ſuauiorē eſſe dicat, cui barba pro-

Mulli vt diſtinguendi.

Barbati vt inuicē differant.

Plinius explicatus.

Imberbes etiam dari.

Trigola an Mullus imberbis.

pendet, imberbem peculiaribus illis quæ citauimus, epithetis indicaſſe. Adde quod Trigola Cuculo adeò ſimilis dicatur, & forma, partium poſteriorum duritia, (quam indicat idem Sophron, cùm ait. τρίγλας γε πίονας. τριγόλαν δ' ὀπισθίαν, id eſt Mullos pingues & Trigolarum poſteriora,) vt Typhon in opere de animalibus, quibuſdam Cuculo eundem eſſe dixerit, Cuculo autem ſimilis quoque eſt Mullus, vt patebit, igitur & Trigolas, quem non incongruè Mullaſtrum quaſi degenerem Mullum dicimus.

Mullaſter, & quos eius ſpecies.

Huius rurſus duas ſpecies Rōdeletius exhibet, quarum priorem Mullum imberbem nominat, alterum verò Mullum aſperum à ſquamarum, vt ait, aſperitate, quòd aliud nomen, imo ne mentionem quidem vllam huius piſcis, apud antiquos legiſſet. Saluianus verò barbatum in totidem genera diſtinxit; Et licet quis ex iconibus magnitudine tantùm differre iudicauerit, colore tamen præterea variare ait.

FORMA. DESCRIPTIO.

a Lib. 7.

SPeuſippus authore *a* Atheneo ſimiles eſſe tradit Cuculū, Hirūdinem & Mullum. Quā ſimilitudinē Saluianus improbat, quoniam Mullus neq. cum Cuculo, ſi modiculam (inquit) coloris conſimilitudinem exceperis, neq. cum Hirundine vllam habet ſimilitudinem.

Dentes.

Mullus enim os paruū habet, ac edentulū: etſi Athenæus falsò ſerratos dentes tribuat. Quid ſi negantis voculā deſiderari hic dicamus? Duo cirri cutacei, albi, vt inquit Rondeletius, (in meo Mullo rubri ſunt) molles, rotundi, longi atq. barbę ſimilitudinē gerentes ex inferiori labro pēdent,

Barba.

b L. 9. c. 17.

vt nō ſolum *b* Plinius inquiēs: *Mulli barba gemina inſigniuntur inferiori labro*, ſed etiam M. Varro, & Cicero, Sophron itē & Xenocrates barbatum Mullū cognominantes teſtati ſunt.

Caput.

Capite eſt repādo, multis veluti cancellis aureis exornato: in quo ſpinā reperiri ſcribit Marcellus Empyricus, cani ſimilē quę renib⁹ appoſita vel alligata, miro ſit remedio: ore paruo, edētulo oculis mediocrib⁹ rufis. In meo piſce nigricāt, qui ex Hiſpania miſſus eſt, vbi Salmonete dicitur

Squamæ.

Squamis magnis & tenuibus regitur ſerratis, & vt Rondel. aduertit, obliquo ſitu diſpoſitis, facilè deciduis alioq. vt apparet, robuſtis: Author enim eſt Suetonius Tiberium Cæſarem piſcatori, qui ſibi ſecretū agēti grandem Mullū inopinantur obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſiſſe: nō tamen ſupplicij cauſa quā dehoneſtamēti, inquit Beroaldus, addens inſuper & ſquamas poſſe lacerare faciē, & concidere: quod Suetoniū intelligere ex eo cōſtat, quòd ſubinde gratulanti dicat inter pœnā quòd nō, & Locuſtā quam præ grandē ceperat, obtuliſſet, Locuſta quoq. os lacerari imperaſſet.

Figura.

Totius piſcis figura oblōgiuſcula eſt, dorſū repandū, vt vel inde fortaſſis Epicharmus in nuptijs Habes τρίγλας κύφας, id eſt Mullos gibbos dixerit.

Color.

Vēter plan⁹ albicat, cętera purpureus: vnde tenui ſuffuſum ſanguine Mullum dixit Ouidius, & Oppianus Τρίγλης δὲ ῥοδόχροα φῦλα νέμοντας id eſt,

His addas roſeo ſplendentes corpore Mullos:

& Auſonius.

Solus punicei auſus contendere Mullis,

Morientis color.

dixerunt: & Matron Parodus τρὶγλω μιτοπάρνον, id eſt colore miniatio. Expirantē verò verſicolori quadam & numeroſa varietate ſpectari, à gulę proceribus narrari, rubentiumq. ſquamarū multiplici mutatione palleſcere, vtiq. ſi vitro ſpectaret inclusus, ex Seneca Plinioq. diximus.

Lineæ aureę

Rōdeletius ſcribit à capite ad caudam aureas eſſe lineas, quę euulſis ſquamis euaneſcant: quarū & Maſſarium apparet meminiſſe. Inquit enim Mullum eſſe ſquamis pallentibus, ſeu ad viredinem vergentibus, virgis quibuſdam aureis parallellis; & ſi viuus de ſquametur colorē ſanguineū recipere, vt hinc χρισωπός Plutarco, & Nauſicrati ξανθοχρόος cognominetē: ita & Brodęus in epigrāmate Theętetis ſcholaſtici Troglē ἀνθεμόεσσαν, exponit ſquamis vndiq. pallētibus, ſeu ad viredinē vergētibus.

Branchiæ.

Brāchias habet vtrinq. quaternas: ad quas pinnę ſūt duę aurei coloris:

Pinnæ.

in vētre totidem candidę: à podice rurſus alia in tergore duę prior ex firmioribus, poſterior molliorib us aculeis cōſtat.

Cauda.

Cauda rubet, & in lunatā pinnā degenerat, ac propterea laterū pinnas veluti in acutū tēdere Bellonius autumat.

Partes internæ.

Gula parua eſt: paruus itē vētriculus innumeris cū appēdicibus. Hepar ex albo rubeſcit. Splen nigricat, exiguuſq. eſt; īteſtina mediocria; cor triāgulare.

** Exer. 226. 15.*

*Scaliger author eſt Mullo, Fucę & Agono iecur ſiniſtro vētriculi adiacere lateri: Lienē ad dextrā partē, quod ſi verū eſt, mirū cur nec Rōdeletius nec Bellonius, nec Saluianus meminerint.

Mulli minoris Saluiani deſcriptio

Vt verò plera q. quę diximus, minori Mullo Saluiani quoq. cōueniūt, ita colore tamē & magnitudine, manifeſtè diſcrepat. Maior enim rubro, minor purpureo pingiē: & vt maior à capite ad caudā aureis lineis inſigniē, ſic iſte iſtiuſmodi lineis carens, lituris ꝗbuſdā flauis atq. liuētibus notaē, quare haud abre Mullum Athenęus totū maculoſū eſſe ſcripſit:

Squamæ.

Huius pręterea ſquamę, vel modico cōtactu deciduę ſūt, cùm illius firmius hæreant: poſtremò cū hic nunquā palmū excedat, ille ad pedalē etiā magnitudinē excreſcit, vt nō abſurdè quis conijciat minorē iſtū, veterū Mullū eſſe, quādoquidem

quidem mediocrem admodum magnitudinem illi tribuere videntur. Plinius enim author eſt binas libras ponderis rarò admodum exuperare, quod & Martialis comprobat, cùm ait:
Nolo mihi ponas Rhombum, Mullumvè bilibrem. Aliàs & trilibrem vocauit: nec non Horatius *Laudas insane trilibrem Mullum.* c Seneca verò qui quadrilibris, & Iuuenalis, qui ſex Librarum, Mulli meminere, non aduerſantur, vel enim tales ceu rariſſimos, ac monſtruoſos celebrarunt, vel aſſenſatorum figmenta fuiſſe oſtendunt, tanti ponderis eſſe fingentium, vt bene pecuniam ſuam proceres illi impendiſſe viderentur, id quod Iuuenalis clariſſimè indicat, cùm ait:

Vt perhibent qui de magnis maiora loquuntur.

Quamobrem ſi verum eſt octuaginta librarum Mullum in mari rubro captum, vt Licinius Mutianus prodidit, referente Plinio, ſuſpicari ſubit alterius generis fuiſſe. Nam & Xenocrates, inquit: *Mulli & Phagri ex india duri exiſtimantur, ſuntq; cetacei, nec inter puriores adnumerati.*

Magnitudo. — c *Lib.2 Serm.*

LOCVS.

NEgat a Plinius Septentrionali Oceano, & proxima Occidentis parte, Mullos gigni. Secus verò ſeſe rem habere argumento eſt Hollandia, vbi non minus, quã alibi, copioſè capiuntur. Galenus pelagios facit; Seneca, ac Aelianus interprete Gillio ſaxatiles: Zenocrates Mullos ſaxatiles quomodo à pelagijs diſtinguat, oſtendimus. Oppiano modò circa humilia litora degunt, modò ſaxatilibus etiam annumerat: quod & b Ariſtotelem feciſſe quis ſuſpicari poſſet, vt qui interprete Gaza ſic habet: *Sarda quoq. & ſaxatiles bis pariunt, excepto Mullo*: ſed Ariſtoteles cùm fuſancos ſemel anno parere dixiſſet, ſubdit, Trichiæ, & ſaxatiles bis pariunt; τρίγλα μόνη τρὶς, ideſt: *Mullus verò ſolus ter, &c.* Aliàs enim diſſertiſſimis verbis litoralem eſſe ſcribit, & in arenoſis ferè litoribus viuere: attamen cùm idem c Ariſtoteles omnes ſaxatiles litorales eſſe dicat, Mullum quoque extra omnem controuerſiam, ſaxatilem eſſe intelligit, inquiat aliquis: hoc tamen non voluit dicere philoſophus, ſed omnes etiam ſaxatiles non longè à litoribus verſari: non quòd ſaxatiles propriè vocatos litoreis eoſdem faciat, nam alibi litorales, & ſaxatiles inuicem diſtinxit. Pro nobis eſt d Plinius, qui & ipſe à ſaxatilibus Mullum ſeparat, præcitatũ philoſophi locum vertens his verbis: *Bis anno ſaxatiles pariunt omnes: Mulli ter.* e Seneca verò inquiens nihil melius eſſe ſaxatili Mullo, in ſolis ſaxis, vt verè faciunt ſaxatiles, viuere non innuit, ſed qui ibi viuit, meliorem haberi, atque ita etiam hoc Martialis accipio:
Ad ſua captiuum, quàm ſaxa remittere Mullum Viſus erit libris qui minor eſſe tribus?
quamiuis aliter ſenſerit f Xenocrates, cui imberbis Mullus ſaxatilis eſt: & Galenus pelagios ideo vocare potuerint, quòd carnẽ habeat, quẽ multi alij litorales, ſolidiorẽ. Belianus modò etiam ſaxatilibuſnè an litoralibus accenſeat, haud ſatis intelligas. *Mullorum* inquit *nonnulli* λεπρώδεις *appellantur, à locis quæ incolunt, nomen trahentes, quæ quidem loca habent minuta, & rara ſaxa* (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραίας) *crebraſq; algas inter hæc interiectas, ac intermedias, vbi ſubſidet limus; vel arena.* Gilius interpres λεπρώδεις ſaxatiles reddidit, Geſneri aſpratiles quaſi aſperas petras incolentes, quales humiles eſſe canit Oppianus circa mare arenoſum, vbi de petris marinis loquitur: Ἄλλαι γάρ χθαμαλαὶ ψαμαθώδεες ἄγχι θαλάσσης Λεπράδες: Quales petras Aelianus de Cantharo agens, ἄσπρα videtur nominare: *Canthar, inquit, piſces gignuntur in locis quæ* ἄσπρα *nominantur*: & Oppianus Cantharum ſcribit ἐν πέτρῃσι λεπρῇσιν degere; Cantharus autem Ariſtoteli litoralis, & in litoribus iſtiuſmodi petræ numeroſæ colliguntur. Λεπὰς verò teſte Euſtathio ſaxũ eſt, cui λεπάδες, ideſt, Patellæ innaſcuntur. Vt vel hinc colligere etiam liceat litorales potius, quàm vel ſaxatiles, vel pelagios eſſe, & in litoribus frequentius, qnàm in alto, aut ſaxoſis promontorijs obuerſari. Adde quòd & Ouidius Mullum inter eos piſces recenſeat, qui in herboſa arena degũt. Quod ſi tamen λεπώδεις cum Gillio ſaxatiles vertere lubet, non erunt adhuc oẽs Mulli Aeliano ſaxatiles, ſed quidam tantummodo, qui in ſimilibus locis ſaxoſis degunt. Ex hiſce itaq; omnibus clarum eſſe arbitror, Mullos cùm pro ſedibus ſuis habeant potiſſimũ litora marina, per alia etiam maris ſpacia vagari, adeo vt teſtante h Ariſtotele, in marinis etiã lacubus procreentur. Incertæ autẽ ſedis piſcẽ eſſe mox ex eodẽ Ariſtotele rurſus oſtendam. Licet verò piſcis ſit marinus, & i Plinius inficietur in viuarijs, piſciniſvè creſcere, elauſtra tamen, quãuis cum ſumma difficultate, & multorũ morte, pati, non obſcurè diſcimus ex hoc k Columellæ: *Neque enim ſi velimus, vt in mari nonnunquã conſpeximus: in viuario multitudinem mullorum paſcere queamus, cum ſit moleſtiſſimũ genus, & ſeruitutis indignantiſſimum: raroq; ita vnus, aut alter de multis millibus clauſtra patitur*: l Clarius M. Varro: *Hortenſius, inquit, familiaris noſter cũ piſcinas haberet, magna pecunia ædificatas ad Baulos, ita ſæpe cum eo ad villam fui, vt illum ſciam ſemper in cœnam piſces Puteolos mittere emptum ſolitum: neq. ſatis erat illum paſci piſcinis: niſi eos ipſe paſceret vltrò, ac maiorẽ curam ſibi haberet, ne eius eſurirent Mulli, quàm ego habeo, ne mei in roſca eſuriant aſini.* Et alias: *Celerius voluntate Hortenſii ex equilis educeres reddarios, vt tibi haberes Mullos, quàm è piſcina barbatũ*

Mu-

a *lib.9.cap.17.* — *In Oceano eſſe.* — b *Lib.5.Hi.9.* — c *Lib.8.Hi.cap.13.* — d *Lib.1.Hi.cap.1.* — e *Lib.9.cap.51.* — *Vt ſaxatilis Seneca dicatur.* — f *Lib.10. Epig.37.* — *Vt Pelagius Galeno dictus.* — g *lib.2.cap.41.* — *Mulli cur Leprodes dicti.* — h *Lib.8.Hi.cap.31.* — i *Lib.9.cap.17.* — *Clauſtra pati.* — k *Lib.8.cap.17.* — l *Lib.3.de re ruſt.c.17.*

A *Mullum*. Clarissimè m M. Tullius: *Nostri autem principes digito se cælum putant attingere, si Mulli barbati in piscinis sunt, qui ad manus accedant*; Et rursus: *Et videant aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos Mullos exceptantem de piscina, & pertractantem*. Ad manus accedere Martialis, etiam innuit, & disciplinæ quodammodo capaces, dum ait.

Natat ad magistrum delicata Murana
Nomenclator Mugilem citat notum,
Et adesse iussu prodeunt senes Mulli,

Domitio placet, vt senes dicantur propter barbam, aut quia diu fuerant in piscina, quod probo.

m l. 2. Epist. ad Attic. 16 In Paradoxis.

NATVRA. MORES. CIBVS.

Mullus gregalis, vt Aristoteles tradit, & ex eo Athenæus. Eodemq. Arist. teste viget autumno. Pamphagus est, nihil non attingit, quòd his verbis Aelianus ostendit: *Mullus piscis edacissimus est, omnia sibi obuia promiscuè immodesta quadã intemperantia belluari cupit*. Enumerat autem isthæc a Plinius: *Mulli*, inquit *& alga vescuntur, & ostreis, & limo, & aliorum pisciũ carne*: ex b Aristotele nimirum, qui interprete Gaza ait: *Carne alga, concha, & cœno Mullus vescitur*. Cæterùm etsi Plin. hunc Aristotelis locum de carne, priuatim interpre-B tetur de carne piscium, vt reuera interpretandum esse non dubito, humanis tamen cadaueribus etiam non abstinere volunt, idq. subinde ab allatis verbis Aelianus asserit, *hominum* (inquiens) *& piscium cadaueribus vescitur, & sordidissimis maleq. olentibus delectatur*: idq iam ante Aelianum etiam scripserat Oppianus, hoc prætera addito, quòd Mullus propterea fetidis escis facilè alliciatur, sed versus ex Lippij versione adscribam:

a li. 9. c. 17. b l. 8. Hist. cap. 2.

Qua carne vescatur.

Trigla vorat fœdas sordes, & mergit in aluum
Omnes illuuies ponti, non vlla natantum
Agmina tam turpi victus maculata pudore,
Infectas, & sola escas malè gliscit olentes:
Atq. hominum cupidè corrupta cadauera pascit,
Obruta cùm vasto fluctu voluũtur in æquor.
Hinc illam prædo sordem malè olentibus hamis
Attrahit, & tetro semper conuellit odore.
Affectu simili porci Triglæq. trahuntur
In ventrem, & pastũ tanta feritate sequũtur
Spurcitie cedunt Triglis, quantũ agmina põti
Tantũ terrestres superat sus fœda cateruas.

Athenæus itaq. Mullum simpliciter carniuorum vocans, herbis alijsq. obuijs quibusq. abstinere nõ indicat. Apparet autem inter alios pisces, Orphos præcipuè prosequi, quod c Oppianus videtur dicere his verbis: Τρίγλη δ' ὄρφον ἔπεφνε καὶ ἔσπασε, hoc est: vt* Scaliger interpretatur. Prouehit sese ad Orphi prædam, quem etiam interficit. Cæterùm si carniuorus quoq. est mullus, vt C tot fidelium scriptorum authoritate ostensum est, cur est, quòd d Aristoteles mullum ijs annumeret, qui cùm carniuori non sunt, per mare tamẽ vagantur? sed locum adscribam quando quidem Theodorus quædam reliquit: Cùm itaq. philosophus dixisset. *Aquatilium tum ea quæ loco mouentur, tũ stabilia ijs maximè locis pasci, in quibus nata sunt*, subdit: πλανᾶται γὰρ μάλιστα τὰ σαρκοφάγα πάντα δ' ὀλίγοις σαρκοφάγα (quæ verba Gaza non reddidit) πλὴν ὀλίγων οἷον κεστρέως, καὶ σάλπης καὶ τρίγλης καὶ χαλκίδος; id est, *Vagãtur maximè, & oberrant pisciũ qui carne aluntur: sũt autem carniuori illi fere omnes, præter paucos, vt Cestreũ, Salpã, Mullum, & Chalcidem, siue Aericã*. Cestreum autem carne abstinere, & Calcidem quamuis in mari oberret, tamen non carniuoram esse, suo loco ostendemus. Aristoteles itaque hoc loco mullũ ex ijs exemit sarcophagis, qui præter carnes nihil aliud attingunt, quiq. viua tantũ maris animalia venantur, vt mullũ etiam ostenderet per nulla non maris spatia oberrare, non ad insequendos pisces, cùm mortuorum cadauera ad litora, vbi propria eius sedes, propellantur, sed loci mutandi tantùm gratia. Quod verò Oppianus, & ex eo Aelianus humanis etiã cadaueribus vesci mullum dicunt, id à veritate alienum esse puto. Antiphanes enim in Butalione paruos pisces commendat, magnos quia homines deuorant, è contrario damnat eoque Mullos ait, & Mænas Helenæ fuisse cibos, quòd homines D non infectarentur. Miratur Rondeletius, cur Plinius laudatissimos esse scripserit, qui Conchylium sapiunt, quòd conchylia multò duriore spissioreq. sint testa, quam vt mulli, inquit, ea diffracta carnem internam vorare possint. Verùm ij apertis fortassis insidiantur conchis: apparetq. Plinium id dixisse, Leporis mortiferi, id est marini causa, quem non solum deuorat, vt Aelianus, & Athenæus tradunt, sed conficit etiam, idq. vt ipse e Plinius addit, piscium solus; licet enim inde omnino noxius non euadat nihilominus dicente eodem Plinio ingratior viliorq. fit. Quia verò cœno etiam vescitur, Sargus authore Aristotele eius reliquias sequitur. nam vbi mullus lutum excitat; fodere enim potest, Sargus descendit, & pascitur. Quem locum transferens Plinius non paucis errandi ansam præbuit. *Lutarium*, inquit, *ex ijs vilissimi generis appellant. Hũc semper comitatur Sargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo excitatum deuorat pabulum*. Hisce enim verbis nixi Lutarium mullum ceu specie ab alijs diuersum distinguunt, cùm vnus idemque mullus diuersis pabulis vtatur, vt ex Aristotele eodemque Plinio dictum est. Inter herbas maximè folia appetit betæ, vt ijs inescatus facilè etiam capiatur.

c lib. 3. Hal. * Exer. 222

d l 9. Hist. cap. 37.

Aristotelis locus emendatus.

Cesterus. Chalcis.

Cadauere humano non vesci.

Leporẽ marinũ deuorat.

e li. 9. c. 37.

Sargus cur Mullum sequatur.

f l. 8. Hi. c. 2

Mullũ lutarium specie non distingui.

PARTVS.

Vt ter pare re dicatur.

TEr parere Mullum, indeq. Τρίγλω Græcis nominari, notauimus antea. Sed quo modo ternus iſte partus ſit intelligendus, ab alijs aliter traditum inuenio. Aelianus, mullum vbi ter peperit, ſterilem reddi ſcribit, ac ſi ter tantùm ventrem tota ferret vita; gigni enim illi in vtero vermiculos quoſdam qui ſemen eius deuorent. Verùm cùm hoc præter Aelianum nemo tradiderit alius, & contrà Athenæus Ariſtotelem interpretatus quotannis ter parere teſtetur, multi illud Aeliano non concedunt. *Ariſtoteles* (inquit ille) *in quinto de animalibus Mullum ſcribit ter anno parere, cuius rei eo argumento vtuntur piſcatores, quòd eius partus quibuſdã in locis ter paruus videatur.* Locum hunc Ariſtotelis paulò antè emendauimus, & ſic legimus. *Fuſanei ſemel anno pariunt excepto Lupo, qui ſolus eorum bis parit. Trichias etiam, & Saxatiles bis pariũt: Mullus verò ſolus ter, quod ex fœtu ipſo intelligitur: ter enim aliquibus in locis partus apparet*: Et ſic quoq. *a* Plinium legiſſe apparet, qui ſic tranſtulit: *Mulli pariunt ter anno: his certè toties fœtura apparet*; Et *b* rurſus: *Bis anno pariunt ſaxatiles omnes; Mulli ter.* Iam verò ſi ſic intellexerit *c* Ariſt. videbitur ſuo ſe aliàs iugulare gladio, *Mullum* inquiens, *& Coracinum vltimos gregalium, & in autumno parere, diutius enim frigus contineri in limo*: nam licet hoc de tertio, & vltimo partu intelligi velimus; quid attinebat à philoſopo addi, frigus diutius in limo contineri? ſi. n. propter limi frigus partus tempus differtur, vt ipſe innuit, verè quo tempore limus adhuc valdè frigidus eſt parere non poterit, ſed cùm à ſolis calore excalfactus aer, rurſus temperiem quandam induerit: niſi dicamus hoc priuatim pertinere ad Coracinum, quem ibidem longo temporis ſpatio vterum ferre ſcribit. Tetigit quidem iſthæc Rondeletius, cæterùm nihil definiuit. Mihi inclinat animus vt ter quotannis quidem pariat, ſed bini partus propter limi frigus magna ex parte intereant, tertius autem ſuperſtes ſit.

a l. 9. c. 17. b l. 9. c. 51. c l. 6. Hiſt. c. 17.

Ariſtoteles defenditur.

Coracinus quoties pariat.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Cum lepore marino.

LEporem marinũ qui nobis, alijſq. animalibus lethalis eſt (ab eo enim abſtinent) non ſi ne occulto aliquo naturæ priuilegio à Mullo deuorari conficiq. credendum eſt: quo ſine etiam fieri non poſſe videtur, quòd cùm hebetata aſpectu fæminarum quæ menſes patiuntur, ſpecula nitorem non recipiant, reſoluatur ea omnis vis, ſi ſecum habeant Mullum piſcem vt Bythus Dyrrhachinus apud Plinium author eſt: addens inſuper contra omnia maleficia quæ menſes menſtruis mulierum inſunt (ſi ineſſe credi poſſit) auxiliari Mullum. Eſt item peculiaris ei cum Torpedine anthipathia; cuius meminit *d* Alexander Aphrodiſæus his verbis: *Nemo ignorat Torpedinẽ marinã per funiculũ corpori ſtuporẽ inducere, cui Trigla contractã cõtraria vi reſiſtit.*

Cum ſpeculis mẽſtruo infectis.

Cum torpedine.

d in præfat. li. 1. probl.

VSVS IN CIBIS.

Vbi laudatiſſimi.

QVàm luxurioſè coleretur mullus, ab exordio diximus. Vbi addendum etiam erat, quòd, licet vbiq. locorum natus in pretio haberetur, eſſent tamẽ loca quę pręcipuè laudatos darent. Celebranturq. præ cęteris apud priſcos teſte Polluce Ionici; ab actio Syncero qui ad rupes caperentur Herculeas, vt indicat inquiens.

Dat Rhombos Sinueſſa, Diarchi litora Pagros Herculea Mullum rupes.

Varrinus omnium optimos Aexonicos ſcribit vocari. Laudataq. hoſce Nauſicrates apud Athenęum his verbis: *Sunt inter Mullos, præſtantiores quidam flaui coloris, quos Aexonicum mare omnium optimos in illis locis alit.* Cratinus contra eorum eſum improbat. Aexonia Magneſiæ vrbs eſt. Archeſtratus cum commendaſſet Mullos qui iuxta Tichiuntem capiuntur, ſubdit:

Κἂν Θασῳ ὀψώνει τρίγλω κὐ χείμονα λήψη Εἰ δ' ἐρυθραῖς ἀγαθὴ θηρε ὑεται αἰγιαλῖτις.

Eſtichius caſtellum prope Tachinam Campaniæ oppidum. Erythræ verò ciuitas. Aliæ non longè à Chio. Corſica quoq. & Taurominitanæ rupes celebrantur à *e* Iuuenale;

e Satyra 5.

Mullus erit domino quem miſit Corſica, vel quem Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello
Taurominitana rupes, quando omne peractum eſt, Proxima, nec patitur Tyrrhenũ creſcere piſcẽ,
Et iam defecit noſtrum mare, dum gula ſauit Inſtruit ergo forum prouincia, &c.

Taurominiũ Siciliæ vrbs erat. Nunc ſi Perrotto credimus præſtantiſſimi capiunt in mari Tirrheno iuxta Corniculũ, & Tarquinios: Iouius verò etiã Romæ, hyeme, & ſuburbano in mari captos maximè prædicari ſcribit, & Liguſticis Venetiſq. ac Neapolitanis non eam ſaporis gratiam eſſe, quanquã multò ſæpè grandiores in conuiuia veniãt. Rurſus quò longiùs à litoribus capitur, eò magis præſtat, argumẽto eſt corporis color rubicũdus, igneuſq. fulgor, & aureus. Illic. n. purior aqua

Optimi color.

A aqua est, mareq. haud herbosum haudq. limosum. contrà qui luto viuunt, siue vt Plinius vocat Lutarij, omnium pessimi sunt: damnãturq. à Galeno, vti etiam, qui cancellis victitant. *Optimi*, inquit, *Mulli fiunt, vt & alij pisces omnes, tum propter mare purum; tum maximè propter alimenta, nam qui cancellos vorant, grauiter olent, & insuaues sunt, & ad coquendum difficiles, & mali succi. Dignoscuntur si prius quidem quàm vescare, ventrem reseraueris: inter vescendũ verò ipse statim gustus, & olfactus iudicium adfert.* Laudatissimi, vt ex Plinio diximus, conchiliũ sapiunt. Erat præterea reddenda ratio, cur gulæ proceres magnos paruis præferrent, cùm vel ipso Galeno teste paruis sint insuauiores, & ad coquendum difficiliores. Reddit eam Iouius, videlicet quòd maioribus, & maiora capita, & ampliora iecinora ad condiẽda varia pulmenta sint, Citat autẽ hoc Horatij. *Laudas insane trilibrem Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.* Vt vero rationẽ à Iouio allatam non improbo, ita mihi tamen longè quid aliud poeta dicere videtur: addit enim:

Vbi peiores & qui.

Cur maximi minorib. pretiosiores.

Horatius explicatur.

Ducit te species video. Quò pertinet ergò
Proceros odisse Lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modũ dedit: his breue pondus,

Trilibrem itaque Mullum dixit, non quòd magnitudinem iuuare iudicaret, sed quia subtilioribus palatis, & fastidiosis stomachis, Mullus maior, Lupus verò paruus vel mediocris delicatior videretur, licet vtriq. cõmune sit, vt quo maior, eo B durior euadat. Illud modò, *in singula quem minuas pulmenta &c.* Acron sic intelligi vult, ac si diceret, totum suaue est quod finitur, quod in partes diuidi non eget; cæterũ cũ & ex hac interpretatione, quid certi vix intelligi possit, crediderim poetam hoc dicere velle: Ideonè Mullum maiorem præfers, Lupum verò minorẽ, quòd natura ipsa hunc maiorem, illum minorem esse voluerit, vt scilicet ironia sit, & gulæ iudicium plerũq. naturæ aduersari ostendatur. Caput autem & iecur maximi habita fuisse, Galenus quoq. testatur his verbis: *Mulli hepar propter voluptatem à gulosis summoperè expetitur:* & mox: *Gulosi caput quoq. laudant, & secundas post iecur ferre prædicãt:* & rursus paulò inferius: *Cum quendam aliquando*, inquit, *interrogassem, qui ingenti pecunia prægrãdes Mullos emerat, quid esset quòd illos tantoperè expeteret, respõdit se primùm illos propter hepar tãti emisse, tùm autẽ & propter caput;* vt conijcere liceat, hinc Matronẽ Parodum, Mullum ἱπποδάμον, idest magnum (nam ἵππος in compositione auget, nisi dicamus sic cognominasse, quòd in eius emptione non aliter ac circa τῶν ἵππων, idest, e quorum curam ingens esset sumptus; vel equestrem dixisse pro magnifico, vt fieri videmus in nobiliorum hominum nominibus, vt sunt Hipparchus, Hippocoon, Philippus.) κάκλω: idest malũ, hoc est, emptoribus propter pretij magnitudinem noxium, & eorum substantiam vtcunque magnã (qualis equestris census erat) perdat C atque consumat. Inuenio autem magnos voluisse esse Mullos, vt inexplebilem in pretiosissimo obsono gulam explerent. Huc enim spectat illud Senecæ. *Quare autẽ non pondus adijcio, & aliorum gulam irrito?* idque monet Philoxenus poeta, piscium delicias mirè appetens. Cùm namque apud Dionysium aliquando cænaret, Dionysioq magnum, & sibi paruum appositũ Mullum cerneret; auribus eum admouit, vt ex Phania recitat Athenæus: quærentiq. facti causam *f* Dionysio, respondit, se cùm hoc tempore Galateam conderet, voluisse à pisce de rebus Nerei aliquid cognoscere: illum verò respõdisse, se natu minorem captũ esse, neque dum his de rebus aliquid nouisse: maiorem autem *b* Dionysio appositũ, ex quo rescire omnia possit. Tum solutus in risum Dionysius grandem suum Mullum Philoxeno misit. Idem etiam innuit Martialis inquiens,

Gulę iudiciũ naturæ contrarium.

Caput & iecur in pretio fuisse.

Mullus cur equestris.

Philoxeni argutum dicterium.

a *Lib.* I.

b *Lib.* 10. *Ep.* 37.

An Laurentino turpes in litora ranas,
Et satius tenues ducere credis Acos?
Ad sua captiuum quam saxa remittere mullum,
Visus erit libris, qui minor esse tribus?

Quod modò ad carnis succiq. qualitatẽ attinet: plus æquo ab antiquis celebratos fuisse hos pisces, vel ex eo cõstat, ꝙ nec succi bonitate, nec saporis gratia cũ plurimis alijs, vt Lupis, Vmbris, Sturionibus, similibusq. delicatis alijs, nulla ex parte cõparãdos esse Galenus censeat, inquiens nequaquã sibi tãtæ videri suauitatis, neq. tantã corpori vtilitatẽ adferre, vt tãtoperè sint cõcu-D piscẽdi. Adde ꝙ nõ pauca etiã in se habeat nocumenta, quæ modò enumerabimus. Xenocrates verno tempore, ait præstantiores esse, quòd tũc oua pariãt. Aliàs Mullum obsoniorũ præstãtissimum esse dixit, & stomacho idoneũ, & boni succi, & ori gratum, carne plana difficilem ad corrumpendũ, & mediocrẽ ad excernendũ. Cornelius Celsus, Mullos, & Lupos, inter eos enumerat, qui medij sunt inter teneras durasq. carnes habentes: cæteri ferè probatissimi scriptores duram carnẽ mullo tribuũt, vt Diocles apud Athenæũ, Philotimus apud Galenũ, qui (Philotimus) Mullos omnesq. alios durioris carnis pisces nõ solũ cõcoctu difficiles esse ait, & crassos succos, sed & salsos procreare, quod postremum tamen Galenus refellit. Psello etiam difficilè concoquuntur, sed multum alunt. Qualitatem autem carnis omnium disertissimè indicauit *c* Galenus: *Mullus*, inquit, *omnium fermè aliorum piscium carnem habet durissimam, & valdè friabilem, quod idẽ significat, ac si dicas, nihil in eo lentoris est, atque pinguedinis: nutrit certè cùm probè confectus fuerit: diximus autem antea quod cibus durior, & crassiorum partium, & (vt sic dicam) terrestris alimentum præstat copiosius quã humidior, aut mollior, præsertim quando præter id substantiã habeat corpori alẽdo idoneam*

Carnis qualitas examinata.

c *Lib.* 3. *De alimentis.*

Alimẽta copiosiora ex quibus cibis

idoneam ac familiarem: quę ſubſtantia voluptate indicatur. Nam alimenta quæ tota ſubſtantia ab alē-dis animalibus ſunt aliena, ea aut nō prorſus aut inſuauiter manduntur: ex familiaribus verò quēad-modū humidius minus nutrit, ita coquitur facilius, & deſtribuitur: ergò Mulli caro iucūda quidē eſt, vt quę alimētū quidē eſt hominū naturæ accōmodū; & quanquā alijs piſcibus ſit durior, mandi tamē quo-tidie poteſt, propterea quòd friabilis eſt, & pinguedinis expers cū quadā acrimonia, nā pīguia, & lēta ci-baria ſtatim vt ſūpta ſunt, celeriter implent, & appetentiā euertūt. Eadē fermè repetit Aetius, q. pa-riter in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Mullos, Scorpios, & Paſſeres nutrimenti quidē, & roboris gratia omniū ait gratiſſimos eſſe: grauiorē verò omnē habitū red-dere, ideoq. frequentiorem eorū vſum vitari oportere. Diphilus; quoq. carnem Mulli ſtomacho gratam eſſe tradit, modicè aſtringentem, duram, & ſi aſſetur, aluum ſiſtentem; frixam verò gra-uem, & coctu difficilem: Alibi etiam Galenus Mullos, quòd dura ſit eorum caro, & excremento-

Ad ſaliendum inepti.

rum expers, negat ad ſaliendum idoneos eſſe, quia nimirum macri ſunt, vt mirari ſubeat cur So-phron pingues eos vocauerit. Suadet idem Galenus, vt niſi exenterati coquantur, non quòd ſordida depaſcantur, ſed quia item marinum Leporem: abiectis enim inteſtinis ventriculoq. mi-

Apparatus modernus.

nus periculos eſſe. Veneti cùm ſciant duriori carne eſſe Mullos, vt Bellonius teſtatur, inco-quunt, & in ſucco acido piperatoq. immergunt, quo modo incorruptos diutius conſeruantes per vrbem vænales circumferunt. Iouius ritè ſalubriterq. in craticula coqui ſcribit, futurumq. multò ſapidiorem, ſi petroſelini ſubfrixa folia atq. inſtillatus cum oleo arancinus ſuccus acceſſerint: quem apparatum commendari quoq. tradit Saluianus: frictos tamen, & eodem ſucco irroratos etiam edi ſolere ait; Quod ſi verò fricti ſtatim in acetum aromatibus, & crocò conditos immerſe-

d li. 10. c. 3.

ris, non ſapidiores ſolùm, ſed dies etiam aliquos duraturos reddi. d Platina captos, & vulneratos ferula verberādos monet, aliterq. percoqui poſſe negat: ſicq. elixari, & aſſari: Vult autem vt eli-

e Cap. 31.

Trillia.

xentur, ſimiliter ac Thunnus ſolet: aſſos verò pipere, ruta. nucleis (allij nempe) tunſis, acetoque aut agreſta perfundi. Aliàs verò Drilliam curti capitis piſcem eſſe ſcribit, & groſſi, caudamque in acutum ducere: Integram nec exenteratam aſſandam eſse, ac muria aſpergendam. Ad dies octo, aut decem duraturam ſi patina altera ſupra alteram poſita, ſalimola conſperſa fuerit. Bar-

Apparatus antiquus.

tholomæus Scappus cocus Pontificius, ſi lutarius fuerit, inteſtina per vmbilicum eximi iubet, ie-cur relinqui, quòd in hoc ſit ſumma piſcis gratia: ſin ex pura aqua gaudentibus, non ſolùm non vult exenterari, verùm etiam neſquamas auferri, integrumq. ſale modico, aceto, fœniculo con-ſperſum ſuper craticulam lento igne coqui, ijſdemq. rebus ſæpiuſculè irrigari, moxq. affuſo ma-li aurantij ſucco inferri. Squamis verò ſpoliari ſi in ſartagine coqui placeat. Antiqui ganeones, ac inter eos culinariæ artis ad omnem luxum archimagirus, Mullos in garo enecatos ſapidiores fieri docuerunt: quod meminit Plin. his verbis, M. *Apicius ad omnem luxus ingenium mirus in ſocio rum garo (nam ea quoq. res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit.* Saluianus arbitratur ſic legendum fortè eſſe, *ſiccare eos præcellenter.* Ego nihil moueo. Nam, & ex Seneca dixi, alios neca-re Mullos in garo, & condire viuos, & in eodem ſenſu Plato Comicus, ἐν σαπρῷ γάρῳ, inquit,

Hepatis præparatio.

βαπτοντες ἀποπνίξουσί με. i. *in putrido garo mergentes ſuffocant me.* Gelenus item author eſt, quoſ-dam Mulli hepar, ne per ſe quidem etiam mandere dignatos eſſe, ſed garulæum quod vocant, in vaſe cum paxillo vini præparantes, in eo viſcus ipſum tantiſper comminuere, quoad totum ſi-mul, & humidis præparatis, ſuccus vnus fiat ſimplex ad ſenſū ac ſimilaris, & in ea tinctas Mulli carnes edere. Idemq. Apicius, vt ibidem Plin. refert, ex iecore Mullorum alecē excogitauit: & ipſe quoq. inquit. *Alex peruenit ad oſtreas echinos, vrticas, Cammaros, Mullorū iecinora.* Ius in Mul-lo taricho conditaneo apud eundem: Piper, rutam, cepam, dactylum, ſinapi trito commiſcebis echino oleo, & ſic perfundes piſcem frictum, vel aſsatum ſalſum, ſine ſalſo. Aliter: ſine ſalſo, iecur coques, teres, & mittes piper, aut liquamen, aut ſalem, addes oleum, iecur leporis, aut hædi, aut pulli, & ſi volueris, in formella piſcem formabis, oleum inſuper viride affundes. Aliter, vicē ge-rens ſalſi: Cominum piper, liquamen teres, & paſſi modicum vel careni, & nuces tritas plurimas admiſcebis, ſimulq. conteras, & ſalibus imbue, fundes oleum quod modicè inſtillabis, & inferes. Aliter: ſalſum in ſalſo: Cumini quantum quinque digitis potes tollere, piperis dimidiam eius quantitatem, & vnam ſpicam alij purgatam teres, liquamen ſuperfundes, olei modicum ſuper in ſtillabis. Hoc ægrum ſtomachum valdè reficit, & digeſtionem promouet. Ius in Mullos aſsos ex eodem: Piper Liguſticum, rutam, mel, nucleos, acetum, vinum liquamen, & olei modicum, calfa-cies, & perfundes. Aliud ius in Mullos aſsos eiuſdem habet rutam, mentam, coriandrum, fœnicu-lum, omnia viridia, piper, liguſticū, mel, liquamen, & olei modicum. Quod ſi verò quis hoc piſce

f lib. 4. c. 2.

careat, vt fit in locis procul à mari diſſitis, patinam Mulli vicem explentem ex eodem f Apicio accipiat. Salſos piſces radet, in patina nuda componet, & adijciet olei quantum ſatis videbitur, faciet vt ferueat: cùm ferbuerit, mulſum mittet aut paſsum, piper aſperget, & inferet. Nūc qui-bus proſit, quibuſq. noceat, dicamus.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

AEtius frequentem, vt dictum est, Mullorum vsum interdixit in colico affectu à frigidis, & pituitosis humoribus. Noxius præterea est, qui hæmorrhoidas aliasque sanguinis patiuntur fluxiones: sanguinem enim teste Diphilo attenuat, & hæmorrhoidum excretionem mouet. Aliàs tamen carnem Mulli modicè astringentem esse ait, & aluum sistentem, maximè si assetur. Ita & aloe sua natura astringit tum intra assumpta, tùm foris applicata: cùm multus, & frequens eius vsus ora venarum, ac maximè hæmorrhoidum reseret. Oculorum acies cibo horum piscium hebetari Plinius author est, cæterùm hoc quoque Dioscorides frequenti esui ascribit, ex quo fortassis Plinius id acceperit. Inhiberi eo etiam libidinem inuenio. Terpsicles in libro de Venereis, vino in quo suffocatus fuerit Mullus, virum ad Venerea impotentem reddi tradit, mulierumque non concipere: cuius maleficij in viris potissimùm causa videtur esse, quòd neruos lædat: lædere autem neruos Mullorum esum, Plinius sese apud authores inuenisse asseruerat, vt è contrario quæ ad Venerem incitant, ea fermè neruos, vel roborāt, vel inflant, & intendunt. Conceptus verò fœminarum à menstruis dependet, quibus cùm Mullus naturali quadam vi aduersetur, non mirum si item conceptum impediat. Huc spectat itaq; illud Platonis Comici; seu potius Philoxeni, quo id Plato; apud *a* Athenæum

Quibus noceat.

Aloes cōtraria facultas

Veneri inimicus.

Τρίγλη δ' ὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπιηρανος εἶναι Σκορπίος αὖ, παύσεις γέ σου τον πρωκτὸν ὑπελθών.
Παρθένυ Ἀρτέμιδος γάρ ἔφυ, καὶ συματα μισεῖ. Vertit interpres:

Iam Mullus non vult sese fune ligare Compresso odit casta sacer ipse Diana
Scorpius in ventrem delapsus te satiato.

a lib. 1. & 7

Cæterum prioris versus alius, qualem nimirum innuebam, sensus est. νεῦρα enim non funem, sed neruum intelligit, idest, vt Eustathius exponit, membrum genitale, & si interim cæteris quoque neruis sit inimicus, vt Plinius testatur. Tradit autem Albertus eos, qui Mullis vesci consueuere, ad libidinem refrigescere: eam enim extinguere, tantaque vi homini comedenti vim suā infundere, vt ipsum quoque olere sentiatur. Aliud denique nocumentum adfert in vino necatus, nam bibentibus vini tœdiū inducere Athenæus affirmat, & ante eum Plinius, qui pariter inueteratos tritosque vomitiones concitare tradit. Atque hæc de nocumentis: nunc de iuuamentis dicendum. Prodest in cibo stomachicis, vt *b* Archigenes meminit apud Galenum: Assus peculiariter torminosis, teste *c* Marcello Empirico. Alex. Trallianus agens de dysenteria hepatica ex intemperie frigida, *ex piscibus dare*, inquit, *conuenit præ cæteris Mullos: hi enim assi omnibus prosunt, magisq́; si in prunis assi sint.* Gariopontus Sargos, & Mulliones (Mullos interpretor) præscribit hydropicis. Alex. Benedictus tempore pestis commendat ex piscibus Mullum barba insignitum, & marinum, & fluuiatilem, cùm sit longè diuersa vtriusque natura, fluuiatiliq. ne nomen quidem Mulli conueniat. Cinis salsamentorum Mulli authore Plinio discutit. Galenus tamen Mullos salsamentis idoneos esse negat, Marcellus scribit carnes ex eorum capitibus decoctas, & cum melle subactas vitijs ani plurimùm prodesse: quidam etiam capite vtuntur cum melle ad carbunculos discutiendos, vt Plinius refert, cui & cinis è capite dolores sedis iuuat. Testeque *d* Dioscoride Mullus recens diuulsus imponitur morsibus Draconis marini, Scorpionis, & Aranei: quem locum *e* Galenus citare videtur his verbis: *Animaliaq́ quædam viua dissecta locis dissectis imponi aiunt, vt Draconem marinum aduersus ictum proprium, & similiter etiam Mullum aduersus Draconis ictum.* Plinius item meminit, sed paullo aliter, quàm Dioscorides: *Auxiliatur*, inquit, *Mullus contra Pastinacas, & Scorpiones terrestres marinasq́; & phalangia illitus sumptusvè in cibo*: Et alibi: *Percussis à Pastinaca medetur, Mullus, ac laser.*

b lib. 32. c. 10.

c lib. 8. de comp. med. sec. loc. c. 4

d Lib. 32. c. 9.

e Lib. 11. de Simpl.

VSVS IN SACRIS.

MVllum piscem (inquit Hermolaus) Proserpinæ, item Dianæ sacrum fecere Græci. Cur non etiā dixit Hecatæ? Erat .n. Athænis, teste Athenæo locus quidam Trigla.i. Mullus vocatus: vbi hic piscis Hecatæ Triglathenæ; aut vt cōmuniter legitur, Triglanthenæ, sacratus erat. Cæterùm sunt vnius eiusdēq. deę nomina nimirum Dianę: quam in cęlo Lunam vocari volunt, in terra Dianam; apud inferos Proserpinam, ac Hecaten, vndè veteres cęnam perparcam, & impendiò frugalem, Hecatæ cęnam appellabant, quòd apud inferos tenuissimo victo minimoq. cibo, eoq. vilissimo viuitur, iuxta poetarū theologiam. Cur modò hisce deabus, seu huic potius deę sacer haberetur Mullus, alij aliter referunt, vti ex Athenęo constat, qui tres diuersas sententias recitat. Cùm enim ad declarationem Platonis Comici versum:

Mullus quibus sacer esset.

Diana nomina

Hecatę cæna quid.

Cur Diana sacer.

Τρίγλη δ' ὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπιηρανος εἶναι, Παρθένυ Ἀρτέμιδος γάρ ἔφυ καὶ σηματα μισεῖ.

Mullus non vult neruorum amicus esse:

Eſt enim Dianę ſacer, propterea que arrectum pudendum odit: dixiſſet: *nam Hecatę ob affinitatem nominis Mullus tribuitur*. Τριοδίτης γὰρ καὶ τρίγλῳνος, καὶ τριακάσι δὲ αὐτῇ τὰ δεῖπνα φέρουσι, ideſt, *Triuia enim eſt*, (Hecate) *& tres oculos habet* (ſic cum Cauſaubono alijſque eruditis τρίγλωνον vertó, non autem à τρίγλη, ideſt Mullus, deduci puto vt Dalechampius; qui vel à piſce, vel à loco in quo Triglantinæ Hecatæ ſacrificia fiebant, Hecaten ſic appellari annotauit. γλῆναι enim ſunt oculi: ſed cùm τρίγληνος Hecate dicitur, γλήνη eſt facies, à parte eius præcipua (*ac trigeſimo ei cuiuſque menſis die cęnam apponunt*: idque ex Apollodori libro de vijs confirmaſſet, qui & ipſe dixit Hecate ſacrificari Mullum, ſiue Triglam ob nominis congruentiam, quia triformis dea ſit: addit item Melanthij, & Hegeſandri Delphi ſententiam quorum ille in libro de myſterijs Eleuſinijs Dianæ Triglam, & Mænida ſcribit immolari, quoniam etiam marina eſt Hecate. Et ſane Diana etſi ſyluicultrix, marino tamen colebatur ſimulacro. Atque huc refero antiphanis ſententiam de Hecates epulis:

Mullus Dianæ immolatus.

Magnos enim hos omnes exiſtimaui *Anthropophagos? Qui enim homo comederet?*
Anthropophagos piſces. Quid ais amiciſſime *Profectò hæ ſunt Hecates epulæ,*
Quas hic Manas, & Mullos vocat.

Hegeſander verò in eiuſdem feſtis, & ſacris Mullum ideo offerri, quòd illum exiſtiment venenatum, & mortiferum leporem marinum ſtrenuè perſequi, & conficere: quamobrem cùm ſalutis hominum cauſa id faciat, venatrici duæ venatorem Mullum dicari. Simile quid tradit etiam Plutarchus his verbis: *Mullum Eleuſinię ſacerdotes colere, & Iunonis apud Argiuos antiſtitem ob animalis reuerentiam ab eo abſtinere: marinum enim leporem exitialem homini Mulli necant, comprimiſq. infeſtant: quare tanquam hominum amantia, & ijs ſalutaria animantia ſecuritatem obtinere.* Addit huic rationi aliam præterea *f* Aelianus, quòd ter anno pariat Mullus. Quid ſi & nos addamus, quòd Venerem extinguat, cùm ſit virginitatis ſtudioſa, & amatrix dea. Pythagoram itaque qui à Mullis quoque abſtineri voluit, vt Suidas, & Laertius tradunt, vel ad Hecatæ deæ ſacra, reſpexiſſe Lilius Gregorius Gyraldus autumat, vel quòd per eum ternionis numeri miſterium coleret, cùm eum numerum in ſacris adhibendum putauerit, vt ex Ariſtotele, Euſebioque, ac Auſonio ipſe demonſtrauit.

f Lib. 9. cap. 51.

Pythagoras cur à Mullis abſtineret.

GRIPHVS.

Aenigma Antiphanis de Pinna, & Mullo recitatur ab Athenęo

Πίννη καὶ τρίγλη φωνὰς ἰχθύδι' ἔχουσαι, Οὐκ ἐλάλουν οὐδὲν γὰρ ἐμάνθανεν ὥς τε πρὸς ὧν μὲν
Πόλλ' ἐλάλουν, περὶ ὧν δὲ πρὸς οὓς τῷ οὐτο λέγειν τι, Ἦν αὖ ταῖς ὁ λόγος, πρὸς δ' αὐτὰς
πολλὰ λαλούσας, Αὐτὰς ἀμφοτέρας, ἡ Δημήτηρ ἐπιτρίψει.

Griphus eſt obſcurior, quam vt inde quicquam certi conſtitui poſſit. Difficultas in his potiſſimum verbis ἐλάβουν, ἐπιτρέψει, & δηπήτηρ. Δαλεῖν Dalechampius interpretatur ſtridere, quia piſces cùm in ſartagine coquuntur, ſtridere ſolent: & δηπήτηρ ἐπιτρέψει, farina obuoluentur, vt ſolent plerumque, qui in ſartagine friguntur. Ceres enim farinæ præſes eſt, legit namque ἐπιθρέψει, & vertit, nutriet. Cæterùm hæc expoſitio ſenſum non habet. Nam piſces in ſartagine coquendi, priuſquam ſartagini inijciuntur, farina obuolui ſolent, deinde frigi: & Mullis quidem is coquendi modus conuenit: pinnæ verò non item: ex conchylijs enim eſt, ijſdéq. maximis, quæ in craticula coqui ſolent, vel elixari; nec ſtrident iſtiuſmodi Conchylia, nec denique farina obuoluuntur. Quamobrem in tam obſcuris tenebris, ſi Oedipi potius quàm expoſitoris partes egero, lector beneuolus boni conſulet. Conijcio itaque pro Πίννη legendum eſſe ῥίνη, ideſt ſquatina (quanquam reuera omnes codices quos videre licuit habeant πίννη) vt ænigma ſit de duobus piſcibus, delicato, ac pretioſo vno, altero vili, & abiecto, qui in ſartagine ſtridentes, ceu fortunam ſuam deplorantes, quia iam proxima menſa ſint dilacerandi, quamuis ille Hecati ſacer ſit, & humano generi vtilis, vt qui leporem marinum venatur, & conficit; hæc verò ob carnis malitiam cibo ſit ineptus: lego enim etiam ἐπιτρίψει, ideſt conteret, vt ſit totius Griphi ſenſus: Squatina, & Mullus, cùm aliquando piſciculi eſſent voce præditi; Multa loquebantur; de quibus verò ſe putabant aliquid dicere, non dicebant: nec vllus intelligebat cùm quibus ſermonem haberent. Eos autem ambos, vtcunque loquaces Ceres confeſtim atteret.

Mullus Gesneri, qui minor Saluiani videtur.

DE MVLLIS IMBERBIBVS. Cap. II.

IMberbis Mullus (inquit Rondeletius) is est qui à nostris Imbriago dicitur ab insigni rubore: ebriosis enim, quos imbriagos nostri vocant, sæpius rubet facies. Ab hoc igitur exaturato, & splendido rubore pisci isti nomen à nostris datum est. Piscis est marinus, rarus, Hirũdini, & Cuculo corporis figura similis, colore magis rubro, capite magno, stellulis celato. Oculi magnis. Ore paruo, cuius pars interna cinnabaris colore est, vt in Hirundine, sine dentibus. Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudã spectantes. Ad branchias pinnæ sunt duæ rubræ cũ appendicibus aliquot, vt in Hirundine, & Cuculo diximus: in ventre duę alię. Cute aspera cõtegitur, & rubra in dorso & lateribus; nam ventre est candido, ad quem è dorso lineæ multæ ductæ cernũtur. A capite ad caudam dorso medio sunt acutorum ossiculorum ordines cauũ efficiẽtes: è cuius medio pinna rubra aculeis cõstans erigitur, cuius pinnæ aculei parũ serrati vidẽtur, id quod in nullo alio pisce præterquam in eo qui Sagittarius vocatur, comperi, quã quam Anthię idem tribuãt veterũ scriptorum nõnulli. Sequitur alia pinna velluti è mollioribus pilis cõstans. Cauda rubra est, Scorpionis *piscis* caudæ similis. Ventriculum paruum habet cum appendicibus multis & longis. Deniq. partibus omnibus internis Mullo barbato similis est. Vere ouis multis distentũ vẽtrem habet. Carne est dura siccaq;. Hunc piscem ex Mullorum genere esse, certissimo sunt indicio tum maxima cum Hirundine, Cuculo, Mullo barbato similitudo, tum insignis splendidusque rubor: nihilq; omnino reclamat, nisi quòd veteribus parũ notus fuisse videtur, qui de solo Mullo barbato videntur scripsisse. Hęc ille; cuius Mullus imberbis alter, suis Cauillone dictus à lignei claui, qui cauille ipsis vocat̃, corpore est breui, terete, digiti magnitudine: colore minij, vel valde purpureo. Capite, brãchijs, pinnis, Mullo proximo descripto similis: sed squamas habet paruas, serratas, obliquè sitas. A capite ad caudam lineam ex squamis contextam. Pinnarum quę ad branchias sunt, color est varius: nam parte exteriore candidę sunt, interiore ex viridi nigrescunt, quemadmodũ Milui pinnæ. Vẽtriculo est paruo cũ appendicibus paucis. Hepar habet candidum, sine felle longius quàm in alijs huiusmodi piscibus: splenem paruũ ex rubro nigricãtem. Branchias quaternas duplices. Carne est dura siccaq; à Cuculi carne nõ discrepant. A squamarum asperitate Mullum asperũ nominauit.

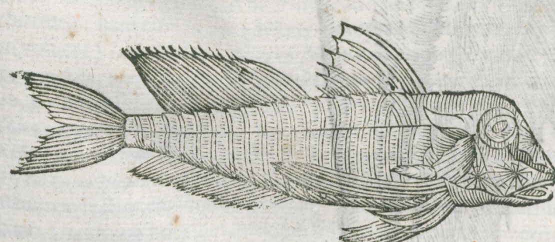
Nomen

Descriptio

C

Sagittarius.

Mullus imberbis Rondel.

D

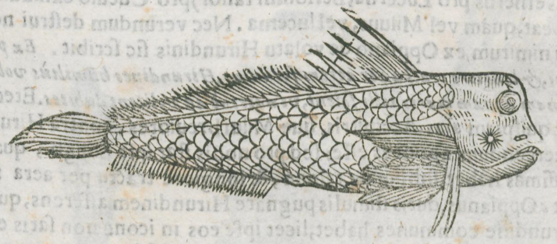
Alterius descriptio.

Ab

A

Mullus asper Rondel.

Ab hoc aspero Mullo plurimùm differt, piscis noster quadruplo maior, capite Mulli barbati modò aureis cancellis ornato, in cu^9 vertice aculeus est ruber item vt totum caput, totumque dorsum, & pinnæ omnes & tres posteriores cutaceæ appendices, nam anteriores purpurascunt. Latera, & branchiarum opercula partim cæruleis lituris notantur.

Mullus asp. authoris:

Dorsum planum est, & asperum. Venter candicat: in quo pinnam ab ano pictor reliquit. Pinnæ B branchiarum cæruleis strijs pinguntur, cætera flauescunt.

DE HIRVNDINE.

Cap. III.

ORDO. HIRVNDO, QVÆ Antiquis.

Hirundo Mullum, Hirundinem Cuculus sequatur. Hos enim tres similes facit Speusippus apud Athenæum. Nos Lyram, Miluum, & Coracem addemus, nam & his multa cum ijs sunt communia. Corpore ferè tereti, capitibus crassiores, posticis partibus exiliores, asperi, & aculeati, præsertim circa caput, & branchias, infra quas etiam cartilaginei cirri peculiares eis dependent, pleriq. etiam versus binos C spinosos per dorsum habent, pinnas in dorso duas omnes, quarũ prior breuior, altiorq. & maioribus munita est aculeis. Gesnerus omnes λυροειδεῖς, id est Lyrif rmes vocari posse existimat. & Galli Rogetti (Rouget) nomine Mullum Lyram, & Cuculum ob consimilem ferè colorem (rubrũ) comprehendunt, vt in Mullo etiam monuimus. Cæterũ n quis piscis sit Græcorum Hirũdo siue vt illi vocant χελιδών, nemo hactenus meo iudicio declarauit aptè; errore inde nato cum quòd haud satis authores scrutatus sit quispiam tùm quòd qui pro Hirundine pisces demonstrant, vulgares nomenclaturas, quæ sæpenumero falaces sunt, secuti sint. Rondeletius in primis longissimis latissimisq. pinnis ceu alis præditum piscem, Adriatici maris accolis ac Romanis, pariter, & Massiliensibus Rondelam quasi Hirundinem vocatum pro veterum Hirundine proposuit, & Hirundinem cum Lucerna Plinij eandem fecit, *a* Plinij q. verba de Lucerna nunc malè legi arbitratur: nam cùm in vulgatibus exemplaribus legatur: *Volat Hirũdo perquam similis Hirundini* (volucri.) *Item Miluus: subit in summa maria piscis ex argumento appellatus Lucerna linguaq. ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet:* ista verba: *Item Miluus subit in summa maria,* loco suo mota esse suspicatur, atque hoc pacto legendum, *Volat Hirundo per quam similis Hirundini piscis ex argumento appellatus Lucerna.* Alij verò legunt sic: *Volat Hirundo per quam similis* D *volucri Hirundini: item Miluus:* vt hic sit finis capitis, deinde alterius principium, *Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus Lucerna:* vt scilicet tres sint diuersi pisces, Hirundo, Miluus, & Lucerna: quam lectionem improbãt etiam Vuottonus, & Massarius, quoniam Plinius in catalogo piscium, Lucernam nominet, Miluum subticens. Approbat verò eam Sigismundus Gelenius, qui ex vetustis codicibus summo iudicio in Frobeniorum Basilensi editione ab initio capitis. 27 sic annotat. Has voces *item Miluus*, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis non suo loco assuit. Fefellit Rondeletium, quòd sua Hirundo etiam noctu luceret: quæ tamen meo iudicio neque Lucerna Plinij est, neque etiam Chelidon siue Hirundo Græcorum, cùm Mullo, & Cuculo similis esse debeat, vti ex Speusippo diximus, cum quibus prẹter rubedinem, & pinnarum longitudinem nihil præterea commune obtinet: Ego similitudinem hanc intelligo de appendicibus, quæ Mullo barbæ instar ex mento binæ cutaceæ; Cuculo, & Hirundini (vt in nostra videre licebit) velut ex pectore sub branchijs dependent vtrimque ternæ. Rondeletij itaque Hirundinem vna cùm Bellonio, & Saluiano Miluum. Plin. esse

Pisces consimiles.

Lyri formes qui.

Hirundo veterum examinatur.

Hirundo Rõdeletij.

Rondela.

a lib. 9. c. 16 *Plinij locus examinatur*

Hirũdinem Rond. non esse veterum.

Hirũdo Saluiani, & Bellonij ex, lisa

M non

Hirundo authoris. non dubito: horum tamen etiam Hirundinem improbo. Quæ enim cũ Mullo similitudo huic? Mugil est alates Rondel. Mihi itaq. vera Græcorum, ac genuina Hirundo est is piscis, quem pro Corace siue Coruo Saluianus, Gesnerus pro Lucerna, Bellon. ni fallor) pro Cuculo exhibuit: quamuis longè breuiores alas habeat, quàm vel Miluus, vel lucerna. Nec verundum destrui nostram opinionem ab *b* Aeliano, qui nimirum ex Oppiano de volatu Hirundinis sic scribit. *Ex piscibus vocantibus* Loligines *sublimiùs, & longiore tractu per aerem feruntur. Hirundines humiliùs volant: Accipitres verò paulò supra summam aquam maris tolli solent, vt natetnè an volitent dubites.* Etenim ex his verbis non ab re colligat quispiam alas Accipitris, siue Milui breuiores, contra Hirundinis longiores, & ad volatum exercendum aptiores esse: sed pro nobis stat ipsa Loligo, quæ inter volantes hosce pisces breuissimas habet, sublimiùs tamen, & longiore tractu per aera fertur. Nobis verò non parum fauet *c* Oppianus, duris stimulis pugnare Hirundinem asserens, quos nostra Hirundo cum Rond. Hirundine communes habet, licet ipse eos in icone non satis expresserit. Saluianus, cùm eos in sua Hirundine desiderari cerneret, Oppiani fide authoritateque standum esse nequaquam autumat, quando quidem loco citato recensurus pisces, qui duris dimicãt stimulis, ijs quoq; Gobium annumerat: qui tantum abest (inquit Saluianus) vt vllo armatus sit stimulo, vt sit etiam Ouidio authore *Lubricus & spina nocuus non Gobius vllis,* quamobrem fieri potuisse credit, vt & Hirundinem non benè ijs accensuerit, eoq. maximè, cùm ipsemet *d* Oppianus alicubi mitem Hirundinem cognominet, sed non aduertit Ouidium cum dicit Gobium spinis nemini nocere, non propterea spinosum esse inficiari: Oppiano verò Hirundinem mitem vocari falsum est: eam enim vocem interpres de suo addidit: quare, & Bellonius deceptus fuisse videtur. Piscem, inquit, Romę Nibio dictum (id est Miluũ, & pro Miluo etiam exhibet) multi contendunt vocari debere Hirundinem, sed cùm ferat minaces aculeos, & pinnas spinis munitas, non video quòd rectè ita esse possit. Apparet enim hunc quoq. Hirundinem sine aculeis intelligere ex falsa Oppiani interpretis additione. Cùm itaq; aculei, qui in vterum Gręcorum Hirundine requiruntur, & nostræ, & Rondeletij Hirundini cõmunes sint, non propterea credendum illius piscem æquè ac nostrum recipiendum esse, deest enim in illo pręcipua nota, qua cum Mullo, & Cuculo conuenire debet, appendices nimirum illę cutaceę. Iam verò si hic piscis etiamnum ex argumento Venetijs Lucerna, & modernis Græcis Chelidon appellatus, sit Gręcorum Hirundo, vt statuimus, vel Hirundo Plinij fuerint diuersa, vel Lucernæ nomine alium ab eo qui nunc Lucerna vocatur, intellexerit, tres enim volatiles pisces simul nominat, Hirũdinem Miluum, Lucernam. Mihi eò inclinat animus, vt Hirundo Plinij differat ab Hirundine Grę corum, illeq; nimirum sit quem Rondeletius pro Mugile alato, Bellonius, & Saluianus pro vera Hirundine ostenderunt ex eo, vt apparet, inducti quòd hodieq; pesce Rondine, idest Hirundo piscis appelletur, Lucerna verò Plinio sit, qui hoc eodem nomine Venetijs, & omnibus Adriatici maris accolis per quam celebris existit, nobis Græcorum Chelidon, siue Hirundo putatus, est Saluiano perperam Coruus, Corui etymologiam ineptè cùm Isidoro ex Latina voce depromenti, à cordis nimirum voce, cùm dictum constet à nigro colore. Bellonius item non bene Cuculum esse putauit, vt suo quoq. loco manifestabitur.

b l.9.c.52.

Piscium volatus diuersitas.

c lib.2.

Hirundo an duros habeat stimulos quibus pugnet.

Gobius an stimulis armatus.

d lib.11.Oppiani interpretis error

Lucerna nunc vocatus an idem cum Lucerna. Plinij.

Hirundo Plinij, qui.

Lucerna Plinij.

Coruus vnde dictus

SYNONYMA. ETYMVM.

Lucerna vnde dicta.

VEneti cæteriq. qui litora incolunt maris Adriatici Lucernam vocant, antiquo nomine. Plinius sic dici tradidit, quòd lingua eius per os exerta tranquillis noctibus luceat, sed hoc (inquit Gillius) piscatores omnes negant: quin, & linguam ab ea exeri veritati consonum non videtur, & *a* Aristoteli repugnat qui linguam piscibus explanatam esse inficiatur, quòd ceu ratum ex eodem ipsemet Plinius repetens astruit: Quamobrem conijcit Gilius, Lucernam potius appellatam fuisse, vel quòd pinnę versicolores noctu fulgorem quendam mittunt, vel quia antiquę Lucernæ speciem similitudinemq; gerit cæterùm cùm certum sit oculos eius noctu lucere, idq; non tantum in viuo pisce, sed in recens capto etiam, ego hinc etymologiam deduxerim. Græci quoq. antiquo nomine Chelidonem dicunt, Romani nomine cum Lyra, & Cuculo communi Caponem, non quòd carnem albam, & friabilem habeat, vt aui eius nominis assimilari possit, sed à capitis magnitudine, ac potissimum asperitate: Massilienses Belugam. Nomen Hispanicum Pesce volador huic æque ac alijs volantibus attribui potest. Anglorum item Gyldempole non alius videtur piscis quàm Lucerna nostra siue Hirundo. Pole ipsis syncipit est, quo lucet noctu nimirum vt aurum quod gylde vocant.

a lib. 2. De par. animal.

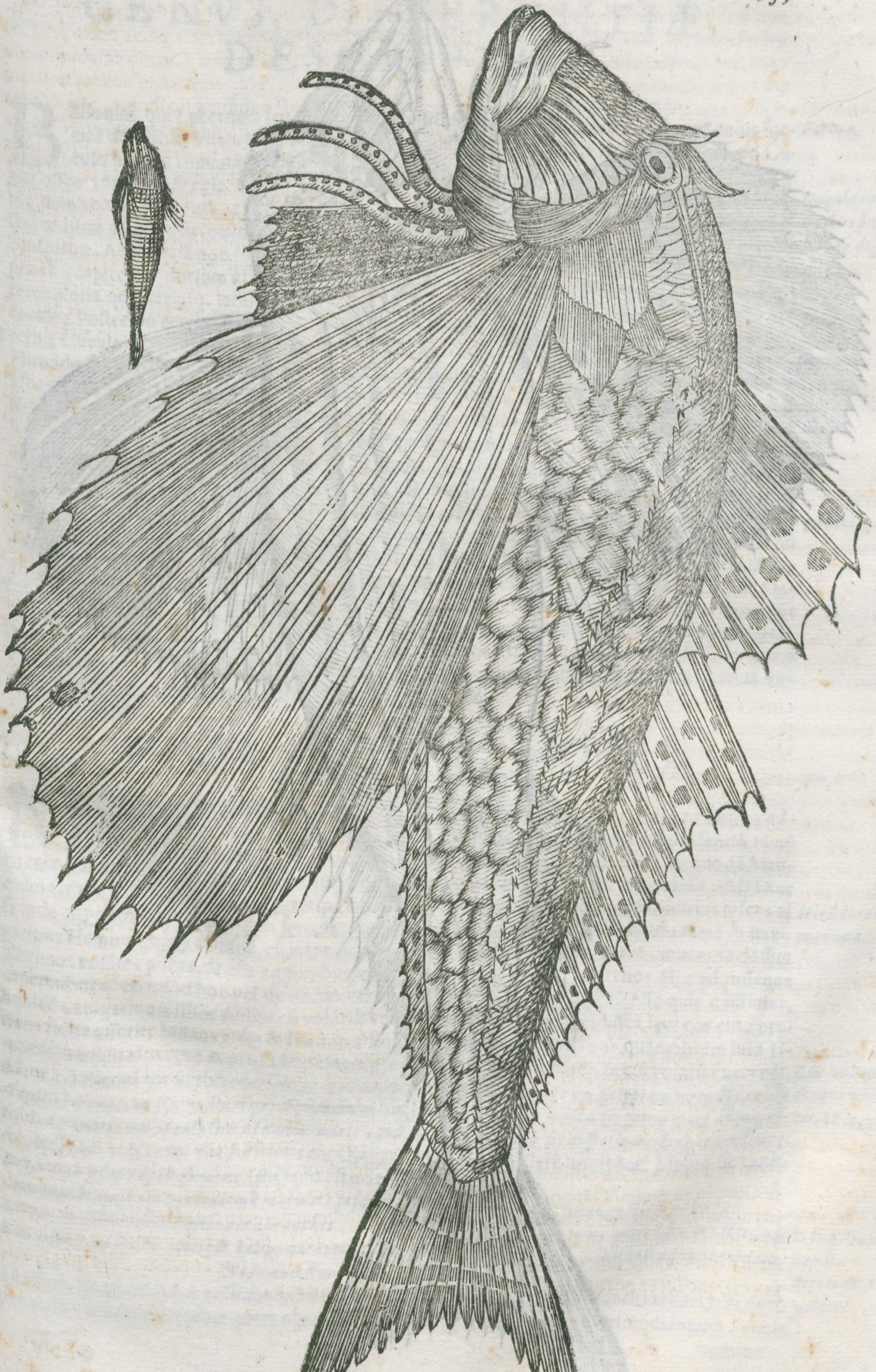
Pesce Capone.

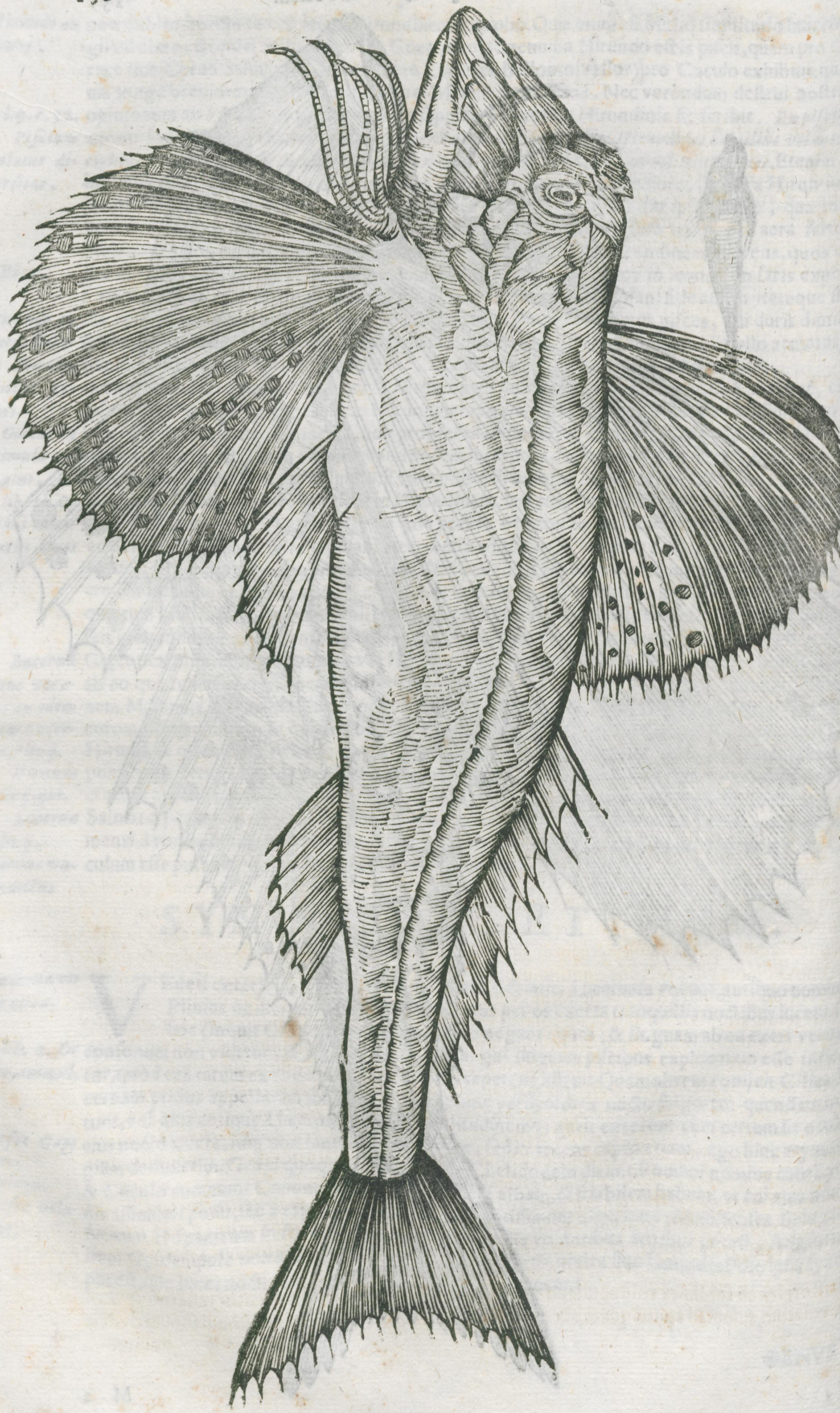
Beluga.

Pesce volador.

GENVS

Hirundo Authoris prior, cum suo fœtu.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Forma.

BEllonius, qui Lucernam seu potius Hirundinẽ nostram pro Cuculo posuit, duas eius species describit, vnam tamen tantùm pingit. Habes hic vtriusque iconem. Multa cum Cuculo habent communia, adeo vt ei congeneres nõ ab re dici possint. Ore namq. rostro, capite osseo, anguloso, & cęlato; aculeorum, pinnarũ, cirrorum cartilagineorum numero & loco, totaq. demũ corporis figura, exactissimè Cuculũ repręsentat: Rebus tamen nonnullis ab eo differunt; binæ namq. rostri eminentiæ, quæ in Cuculo longiusculæ sunt, in hoc vtroq pisce vix sũt conspicuæ. Aculei etiã non solùm capitis & branchiarum & prioris pinnæ dorsi, sed illorum etiã priorũ à capite per dorsum vsq. ferè ad caudam excurrẽtiũ longè minores quam in Cuculo. Pręterea pinna quæ vtriusq. lateribus hæret, nõ subrubra, vt Cuculi, sed primũ viridis, in extremo cærulea. Postremò tergus non vt in illo rubrum, sed variũ. Partibus reliquis tum externis, tũ internis Cuculo admodum similis. Magnitudo tamen etiã differentiã facit. Cuculus sæpe trilibris, Hirundo saltem minor, nunquã ad binas libras excrescit. Scribit Gesnerus Lucernã pro squamis asperam habere cuticulam: quod si verum est, ad hunc locum, vbi de squamosis potissimùm agimus, nõ pertinebit: possitq. reuera inter non squamosos rectiùs referri; attamẽ cũ ijs sit præditus licet valde exilibus ac tenuibus, quod Belloni' quoq; animaduertit à Speusippi similitudine abire noluimus. Bellonius autem cùm dixisset Cuculum suum priorẽ, qui Hirundo, seu Lucerna nostra maior est; membranaceo integi corio, squamis carente; subdit: nisi hæ sint admodũ subtiles, atq. in dorso minus quàm in ventre: Duos habet ordines asperiatatũ in tergore, veluti squamas in se inuicem incumbentes inter quas duæ pinnæ tergoris continentur. Idem Bellonius Cuculũ suũ dentibus carere asserit, eorumq. loco aspera tantùm habere labia, quod nostro etiam pisci cõuenit. Saluianus tamen dentatum pinxit, dentium tamen non meminit. Alter eiusdem Cuculus latas habet pinnas ad latera cæruleas, quas vtrinq. (inquit) per medium ferè corpus expandit Miluinis breuiores: duas præterea in tergore. Corpore est crassiore ac recuruo, ventreque grãdiore. Hæc itẽ omnia in maiori nostro pisce cõspicua sunt: cæterũ quod dicit Anglis Gournau ã vel Grandinum, Genuensibusq. Orgam vel Organum nuncupari, fallitur. Hæc enim nomina vero ac genuino Cuculo, cuius pinnæ rufæ sunt, competunt.

Cuculo in quibus similes, & dissimiles.

Squamæ.

Dentes.

LOCVS. NATVRA. MORES.

MArinus tantũ piscis est vtraq. nostra Hirũdo, siue Lucerna: neutra enim ad dulces adnatasse hactenus obseruata est: cũ litora potissimùm frequentent, ad profundũ tamẽ etiã pelagus excurrũt; etsi Massarius ex Strabone scribat Hirũdines in quodã Mauritaniæ flumine gigni septenũ cubitorũ. Hirudines enim, nõ Hirũdines dicere debuit, βδέλλας enim Græcè legimus. Carne vescũtur; pisciculos, cãcellas, tellinas captantes Solitarios pisces esse inde cognoscitur, quòd singuli ferè, aut perquã pauci vnà capi soleant. Inuenio tamẽ in nauigatione Hamburgensis cuiusdã, cũ inter Bresiliam, & Portugalliam nauigaret, inuenisse passim plurimos volãtes pisces, densis agminibus, ita vt cateruæ aliæ circiter centenos, aliæ ad milenos caperent: neq. est quòd hoc vel de Miluo, vel de Hirũdine Plinij ĩtelligẽdũ esse quis existimet, siquidẽ nauigationis illius author, cũ volãtiũ vnus aut alter in nauim incidisset, ęqui eos cute prętoditos fuisse asserit; Miluus enim & Hirũdo Plinij, vt patebit, squamosi sunt. quamobrem ixta litora solitarij, in alto verò ac profũdo pelago gregales fuerint. Quomodo & cur volatũ exerceãt, docet a Aelianus his verbis: *Accipitres marini, & Hirundines pelagiæ cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicunt: ac Hirundines quidẽ pinnarum longissimo & sublimi tractu gregatim more auium efferri: Accipitres verò paulò supra summã maris aquã, vt ad iudicandũ sit difficile natẽtnè aut volitent.* Accepit hoc vt pleraq. alia Aelianus, ex Oppiano, qui de hoc volatu interprete Lippio sic canit:

Hirũdines maxima.

Cur volent & quomodo.

a li. 12. c. 55.

Loligo Miluusq; rapax & mitis (βυθίη, id est marina) *Hirundo.*

Cum timeãt magnum venientem è marmore piscem,	*Turmatim fertur ponto, gestitq. volare.*
Ex mare prosiliunt scindentes aera branchis	*Inferius multò se tollit mitis* (βυθίη) *Hirundo*
Non volucrum species, non est Loligo natantum,	*At radunt summam Milui lati æquoris vndam*

Hos nanti similes dices, similesq; volanti.

b Aristoteles cũ sublimes volitant, haud quaquã mare attingẽtes, stridere sentiri testatur: vt verò per volatum auium strepitus quem alæ excutiunt, nulla vox est, ita nec istiusmodi sonum, vocis

b li. 4. Hist. cap. 9.

Strident in volatu.

nomine dignum iudicat. Volatilem hunc piscem si quis aridum in naui se cum ferat, velociter iter confecturum pollicetur Kiranides, votiq; sui in omnibus rebus compotem fore: cuius rei fidem penes ipsum esse volo.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

HIrundo nostra vti corporis forma, ita etiam sapore, & carnis qualitate Cuculo similis est, Vterq; autem neque omnino plebeius ac vilis, neq; etiam nobilioribus comparandus. Chelidonas tamen nominat Epicharmus in nuptijs Hebæ, & Diphylo Chelidon polypo similis est, succo suo bonum colorē faciēs, & sanguinem mouens: sed apparet hic de Heledone Diphylum loqui, vt videlicet duo congeneres pisces inuicem comparentur.

DE CVCVLO. Cap. IV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Cocco. Coccygium.

QVem Latini Cuculū, Græci pariter κόκκυγα nūcupant à sono, quo auis eiusdē nominis more obstrepat, vt Aristoteles, & Aelianus attestantur, quanquam Rondeletius, cū retibus capitur, voce κυ exprimere dicat. Siculis, & Neapolitanis velut antiquum Græcum nomen exprimentibus Cocco dicitur, vel vt Rondeletius tradit, Cocchou. Psellus κοκκύγιον diminutiua voce vocauit: sicq. Iacob. Goupylus apud Trallianum restituit pro κόγκισον, in curatione colici affectus. Cū verò sit Mullo similis, id est τῇ τρίγλῃ, Typhon in libris de animalibus author est referēte Atheneo, aliquos putare τριγόλαν. eundē esse Cuculo piscē cū propter similitudinē formæ, tū verò etiā propter partitū posteriorū siccitatem. Nominat & Sophron Trigolā cū Trigla siue Mullo, vt in Mullo ostendimus vbi quoq. quid de Trigola sententiamus, aperuimus. Cuculū Romani, nec non & Lyram Caponē cur dicant, superiori quoq; capite dictū est Saluianus Venetis Lucernam appellari arbitratur falsò, cū sit Venetorum Lucerna Hirundo Græcorū, & Lucerna Plinij, vt ibidem ostendimus, Liguribus eodē Saluiano teste pesce Organo vocatur, sicuti & maris Illyrici accolis, vt Rōdeletius ait, Monspeliensibus Morrude, quia morre (inquit) vocāt os cū prominentibus labris: Massiliensibus Halline (quod nomen ei commune esse ait cum suo Corace, siue Coruo) Santonibus Perlon, Agatensibus Rondelle, à corporis, vt arbitratur, rotunditate: sed quid si à similitudine cū Hirundine sic nominari dicamus, quasi Rondinellam, quo nomine istiusmodi volatiles pisces plerumq. audiunt. Pleriq. verò alij Galli nomine cū alijs etiā piscibus rubris communi Rouget, siue Rouchet dicunt: alicubi tamen etiam Refait, quasi dicas bene curatū ac saginatum, ac si πολυσαρκίαν significare volentes, magnos enim & carnosos habet musculos: Angli, aut hūc, aut simillimū piscem Gurnarde: cuius vocis homonymia deceptus Gesnerus, Belgarum Gaernart eundem esse credit, cum hoc nomine Squillas gibbas intelligant, Cuculum verò appellent een Zeehaen, id est Gallum marinum, vt Adrianus Iunius quoq testatur in suo nomenclatore.

Trigola.

Capone.

Organo.

Gallica nomina.

DESCRIPTIO.

Squamæ.

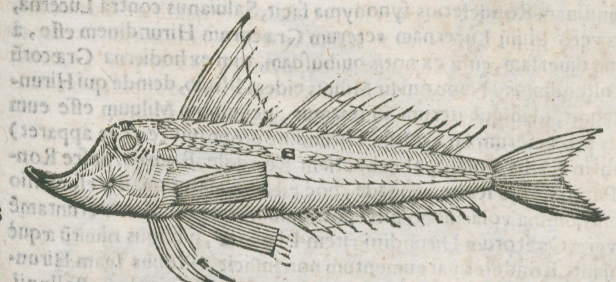
QVæ cū Hirundine, siue Lucerna nostra communia habeat, & in quibus præterea differat in illius historia demonstratū est. Diphilus rebus plerisq. Miluo similem esse tradit, videlicet pinnarū lōgitudine, corporis rubore, & carnis qualitate, imo & corporis specie, si os, alarum magnitudinem, squamarū copiā exemeris: toto.n. corpore glaber apparet, præterquam in medio latere, in quo virga protenditur, ex tenuibus squamis contexta, & in dorso, vbi capite ad caudam duo itidem squamarum ordines deferuntur. Reliquo deniq corpore squamas quoq. habet, sed adeo exiles, vt ijs carere videatur. Capite est magno, osseo, toto cælato, anguloso, alicubi etiam aculeis munito. Nam præter id quod rostrum in duas longiusculas eminentias semicirculū constituentes terminatus, super vtrūq. oculum supercilij loco, vt in Lucerna breuis qdē, sed acutissimus, ac durissimus aculeus extat, posteriorq. ac superior capitis pars duobus alijs consimilibus aculeis horret, ac vtrūq. branchiarū operculū alio, sed longiori aculeo armatur, statimq. à branchijs alius omnium longissimus vtrinq. prominet. Aliquibus etiam capitis partibus

Caput.

A partibus argentum æmulatur, vnde epicarmus splendidum Cuculum dixisse potuit. Oculi nigri sunt. Os etiam latiusculum, quod edentulum Saluianus esse scribit, cùm dentatum pinxisse videatur: maxillæ verò extrema sui parte asperiores dentium vice funguntur. In vtroque latere à branchijs sub maiore illo aculeo pinna est subrubra, maior quàm in alijs piscibus, minor quàm, vel in Hirundine, & Miluo; ex cuius regione in ventre altera minor vtrinque, & minus rubra exoritur. Ante has vtrinque terni, cartilaginei cirri depēdent. A capite per dorsum vsque ferè ad caudā duo acutissimorum aculeorum ad caudam ipsam spectantiū ordines deducuntur. In quorū medio duæ pinnæ conspiciūtur, vna capiti proxima, breuior sed latior nouemq. latissimis aculeis horrida; altera longior, sed strictior, nullisq. armata aculeis. Ventre est plano, Milui nostri instar candido. Orificium excrementorum in medio ventre est, à quo alia exorta pinna ferè vsque ad caudam extenditur. Capite, dorso, lateribus, & pinnis rubet, vnde rubrum Cuculum Numenius appellauit. Totus piscis rotundus est, carnosusque Branchias habet vtrimque quaternas, & duplices, ventriculum satis carnosum cum multis appendicibus; intestina admodum lata, inter se conuoluta, & multa pinguedine obducta; hepar subalbidum, sine felle, vt Rondeletius obseruauit, splenem rubrum, & paruum. Eorum quos vidit Saluianus, maximus tres libras haud exuperauit.

Oculi. Os. Pinnę. Venter. Color. Figura. Branchia. Partes internæ. Magnitudo.

Cuculus Rondel.

B

LOCVS. NATVRA. MORES.

C

CVculum Oppianus litoralibus accenset, Aristoteles verò, & Aelianus, qui inter eos, & pelagios ambigunt, hoc est qui ex proprijs locis ad profundius etiam mare enatant. Eodem Oppiano teste celeris est, pinnarum nimirum magnitudine in nando adiutus, quarum opera volatum insuper exercere non ab re quispiam credat. Quomodo autem vocales istiusmodi pisces dicti, vocem, seu sonum edant, ex præcedenti capite pete.

VSVS IN CIBIS.

HAud insuauis piscis est, neutiquam tamen cum suauissimis conferendus, Carnem habet plurimam, eandemq. albam, duram, & siccam, quod Philotimus apud Galenum testatur his verbis: *Dracones & Cuculi omnibus ij, qui ipsis vescuntur, duram habere carnem manifestè apparent.* Præfertur tamen tanquam minus dura Miluo, Diphilo apud Athenæum authore: & licet dura sit eius caro, cùm tamen etiam friabilis sit, haud temere salubris à multis censetur: a Hippocrates eandem ferè vim alimentariam tribuit Scorpio, Draconi, Cuculo, Callionymo, & Gobio, in morbis crassis, & pituitosis vsum eorum concedens. Ad apparatum quod attinet. Epicharmus, & Dorion dissectos assari, & condiri iubent, dorso nimirum aliquot per trasuersum sectionibus inciso condiri autem herba (χλον, apio nimirum, aut ruta) caseo, rhoe, siphio, sale, oleo, & inter assandum versos inungi, & ablatos aceto conspergi: quo loco Natalis de Comitibus pro rhoe, vertit malo punico, quem errorem sequitur deinde Saluianus, qui nunc quoque frixos, & arancij mali succo irroratos Romæ edi scribit; esseque qui item elixos non aspernentur. Rondeletius spissiora eorum latera commodè in sartagine frigi negat, ideoq. Italos in duas partes sectos frigere, hancque præparandi rationem per manus ab antiquis accepisse. Monspelienses in aqua, & vino elixos ex aceto, vel succo oxalidis inferre, vel in olla coquere, omphacioque, croco, pipere, folijs apij condire.

D

Carnis qualitas. a Lib. de inter. affect. apparatus.

DE

DE MILVO. Cap. V.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

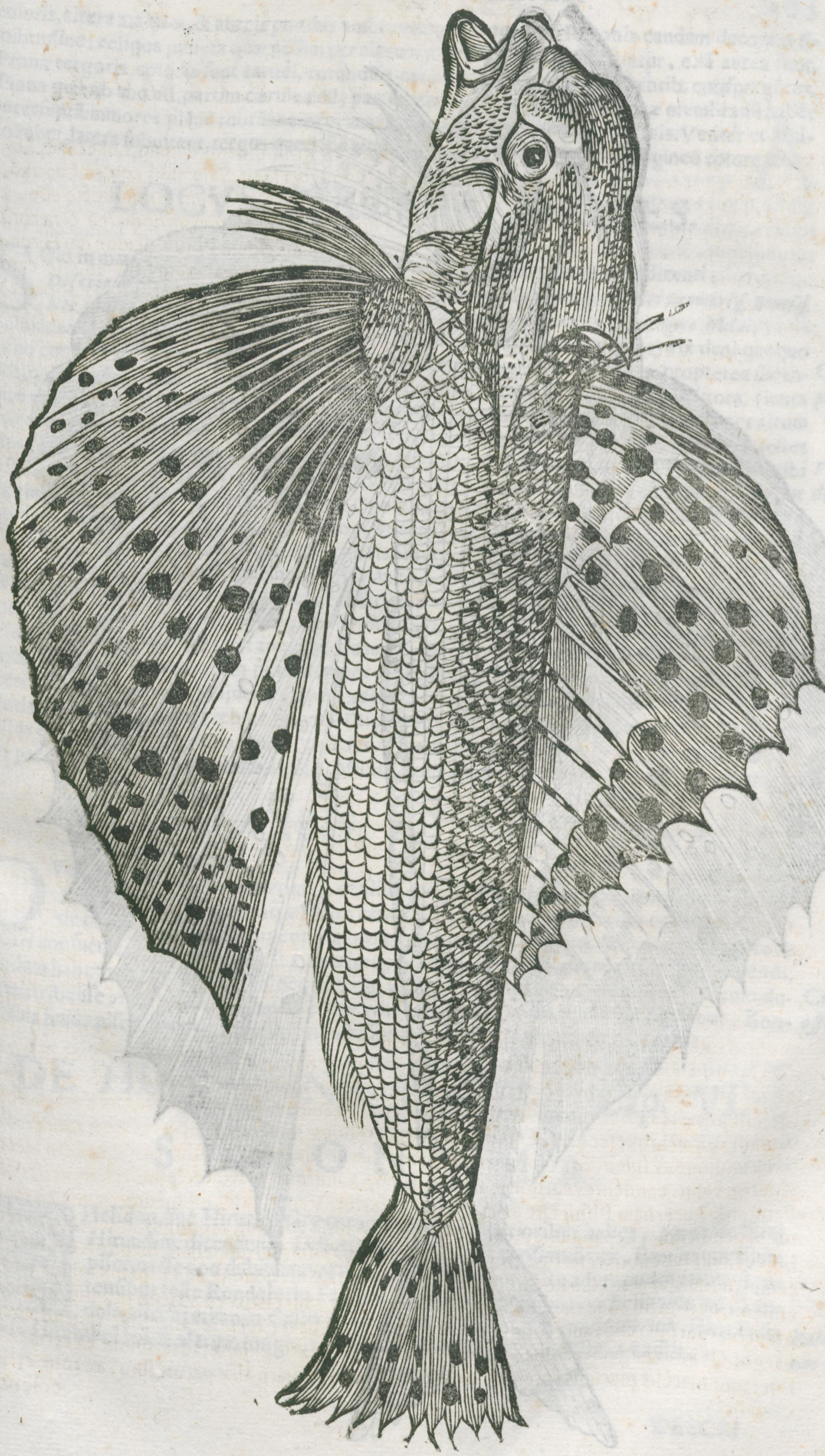
TRes volatiles piſces Plinius ordine numerat. Hirundinem, Miluum, Lucernam. Lucernam, & Hirundinem Rondeletius ſynonyma facit, Saluianus contrà Lucernã, & Miluum. Nos verò Plinij Lucernam veterum Græcorum Hirundinem eſſe, à Plinij Hirundine diuerſam, cùm ex notis quibuſdam, tum ex hodierna Græcorũ nomenclatura oſtendimus: Nunc qui ſit Miluus eidem Plinio, deinde qui Hirundo, declarandum. Diximus itaque, idemque iterum affirmamus, genuinum Miluum eſſe eum quem doctiſſimus Rondeletius pro veterum Græcorum Hirundine propoſuit, eo (vt apparet) argumento motus quòd alicubi in Gallia Volant, alicubi etiam Rondole, Romæq. peſce Rondine, Hiſpanis Voladòr, alijs Papilio, alijs Ratte pennade, hoc eſt Mus alatus quaſi Veſpertilio nuncupetur, cùm ſint hæc omnia nomina volaciſſimo piſci potiſſimùm congruentia. Veruntamẽ cùm eadem, & Lucernæ, ſiue veræ Græcorum Hirundini; item Plinianæ, piſcibus nimirũ æquè volatum exercentibus conueniant, Rondeletij argumentum non ſufficit. Plinius ſuam Hirundinem volucri eiuſdem nominis ſimilem facit, quæ ſimilitudo Hirundini Saluiani, & Bellonij, quam ipſe pro Mugile alato pinxit, meo iudicio longè exactiùs quadrat. Corpus enim habet longè exilius tenuiuſque, & alas longiores anguſtioreſque, vt Hirundinem volucrem toto corpore multò exactiùs referat exprimatque, quàm Rondeletij piſcis, qui multò eſt craſſiores, longeque latiore alas, eaſdemque pictas Milui auis inſtar obtinet. Adde quòd Hirundo auicula eſt inermis planè; contrà è rapacibus Miluus, & vncunguis, ſicuti vnguium vice Hirundo Rondeletij ſpinis armatus acutiſſimis. Quid ni itaque Miluum dicamus? idem etiam eſt, qui aliàs a Plinio Miluago vocatur, Græcis verò Ἱέραξ, Oppiano etiam ἱέρηξ, ideſt, Accipiter, quia nimirum Accipitris ſpecies inter aues Miluus eſt. Alicubi in Italia etiam Nibio dicitur, ideſt, Miluus. Bellonius Maſſiliæ Landolam vocari ſcribit, quod nomen Hirundini alij tribuunt.

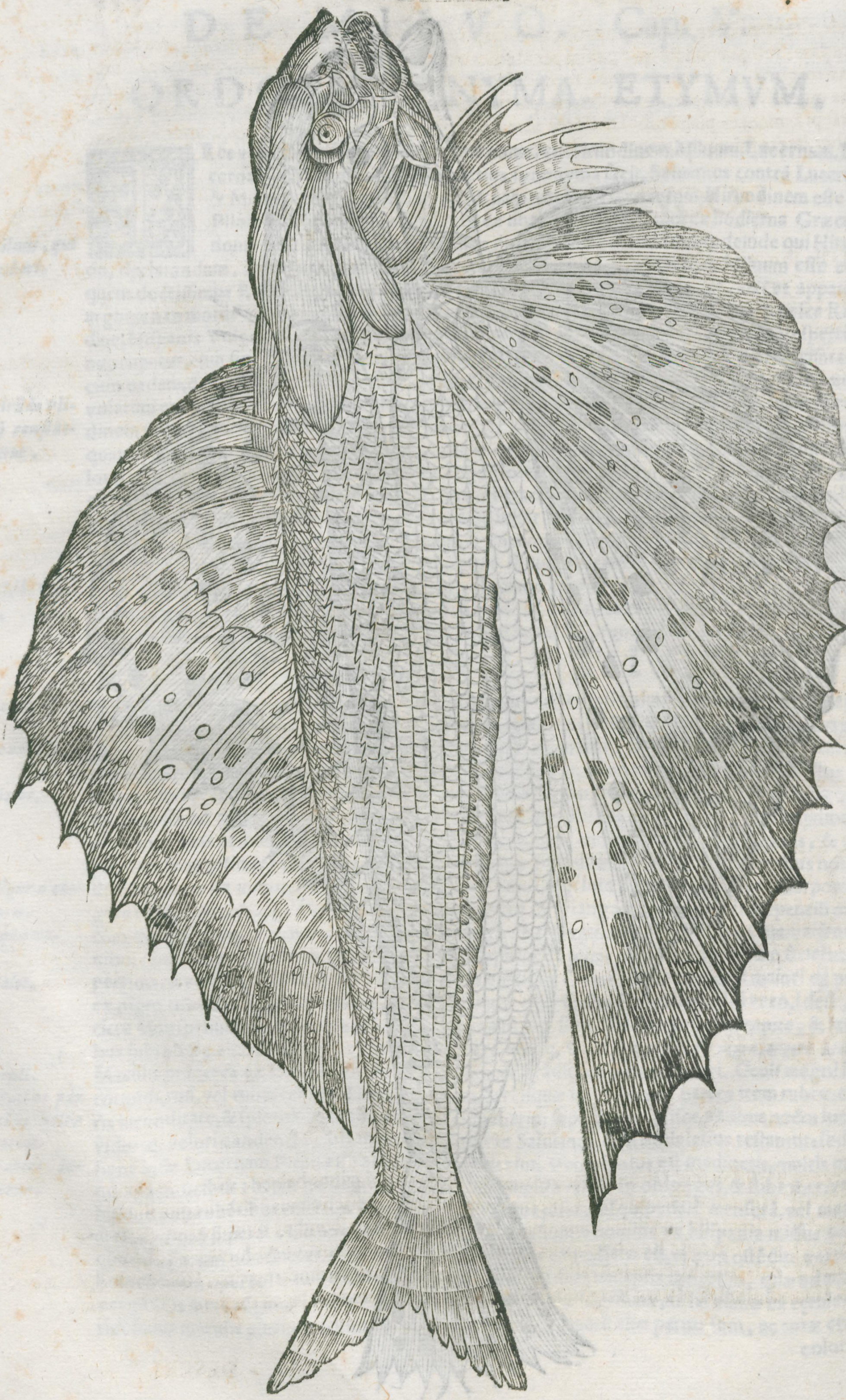
Miluus, qui authori. — *Hirũdo Plinij conſideratur.* — *a Lib. 32. c. 2.*

DESCRIPTIO.

PInnis caudaque expanſis Miluum auem omnino refert, latis nimirum, & maculoſis. Caput habet oſſeum, quadratum, durum, aſperum, cuius pars poſterior duobus, iiſdemq. magnis & robuſtiſſimis ad caudam ſpectantibus aculeis armatur. Branchiæ vtrinque quaternæ, tectæ, quarum opercula quoque oſſea ſunt, & in duos aculeos non minus acutos, ac robuſtos deſinunt. Iuxta eas binæ ſunt pinnæ, vtrimq. nimirum vna; longiſſimæ (vt diximus) latiſſimæq. ad caudam fermè pertingentes, nigreſcentes, ſtellulis maculiſque varijs aſperſæ, vt papilionum alæ: ante quas pendent veluti pinnarum appendices, quas cum præcedentibus duobus, & cum proximè ſequentibus communes habet. In dorſo aliæ ſunt duæ erectę eiſdem coloribus notiſq. depictæ; anterior minor, maior poſterior. Cauda vnica, atq. lata pinna terminatur. Corporis figura rotũda, & oblonga eſt. Squamis oſſeis, aſperiſq. & triangularibus inter ſe ſerpentiũ more cõmiſſis tegitur: quæ cùm non æquè omnes aſperæ, & triangulares ſint, læuium ſquamarũ ordinibus (non ſecus quã pleriq. ſerpentium) lineis quibuſdã piſcis pingitur: aſperarum ſtriatus, aſperrimarũ verò anguloſus, & ferè quadrãgulus efficitur. Color totius corporis maiori ex parte ex nigro rubeſcit. Aliquando omnino ruber Romæ eſt referẽte Rondeletio, ſui verò, i deſt, qui circa Monſpelium capiuntur, magis nigricant, maioreſq. ſunt. Saluianus quoq. capite, & lateribus ſubrubere ait, dorſo verò ex rubro nigricare, ideoq. Ouidiũ dixiſſe. *Et nigro tergore Miluus.* Maculis præterea ex cæruleo virentibus dorſum, & grãdiores pinnas notari. Oculi magni ſunt, rotundi, rufi, vel rubeſcentes. Lingua, palatum, & reliquæ internæ oris partes item rubræ: coloris iucunditate, & ſplendore ſandaracã, vel cinnabarim ſuperãtes. Hiſce patibus noctu lucere, videriq. veluti candentes carbones ore continere Saluianus, & Rondeletius teſtantur: ſed quã bene inde Lucernam Plinij eſſe aſſerant, ipſi viderint. Ventriculus eſt mediocris, multis munitus appendicibus; hepar pallidũ, cui fellis veſica cõmiſſa eſt: Lien oblongus, & ſubrubet: vterus bifidus, ouis rubẽtibus refertus. Cor angulatũ. Totus piſcis ſeſquipedalẽ menſurã, vel maximè auctus, nũquã ſuperat. Cũ hoc Miluo meus piſcis Hirũdinis nomine ex Hiſpania miſſus partim cõuenit, partim nõ cõuenit. Capite.n. Mulli ferè inſtar cancellato eſt, vt icon oſtẽdit: vertice & branchiarum operculis aureis: ſub oculis ex violaceo albicat exceptis cancellis, quæ ad aureum vergũt. Os intus sãguinei coloris. Dẽtes albi, & acuti. Alæ lõgiſſimæ, ac latiſſimæ ex cęruleo virideſcunt maculis plurimis rotundis cæruleis conſperſæ, quarũ aliæ paruæ ſunt, ac totæ cęrulei coloris

Caput. — *Branchiæ.* — *Pinnæ.* — *Figura corporis.* — *Squamæ.* — *Color.* — *Oculi.* — *Quibus partibus noctu luceat.* — *Partes interna.*

A coloris, altera maiores, & aureis punctis ambiuntur, oculorum, qui Pauonis caudam decorant similitudine: reliqua puncta quæ passim per alarum extremitates conspiciuntur, etiā aurea sunt. Pinnæ tergoris coloris sunt carnei, rotundisq. maculis ad ferrugineū vergentib. conspergūtur. Pinna quæ ab ano est, partim cærulea est, partim carnea. Apophyses cutaceæ membranā habēt interseptā: minores planè rubrā, maiores aureā, maculis orbicolaribus cæruleis. Venter vt Mullo ruber, latera subuirent, tergus quod asperum est partim aureo, partim ferrugineo colore est.

LOCVS. NATVRA. MORES.

SOlo in mari degit, nunquam flumina subire visus. Ouidio pelagius est dicenti:

Descripsit sedes varias natura profundi,
Nec cunctos vnà voluit consistere pisces:
Nam gaudent pelago, quales Scombriq. Bouesq.
Hippuri celeres, & nigro tergore Milui.

Saluianus quòd Romæ in foro (quod aliàs toto anno piscibus abundare solet) vix deni quoquo anno conspici soleant, alijs quoq; locis raros esse asserit, nec solitarios tamen propterea dicen- B dos, quin contrà gregales esse. Quemadmodum.n. quia pelagij sunt, rarissime ad litora, (iuxta quæ maxima ex parte piscatur piscatores) singuliq. adnatant; sic pleriq. locis, inquit, per altum mare magno agmine volare videntur. Rondeletius quoq; vt extra aquā volare probaret, testes eius rei ait esse, qui ad Herculis columnas nauigarunt, qui affirmant tantam nonnunquam ibi volantium istorum piscium turbam conspici, vt nō pisces, sed aues aquatiles esse videātur. Cur autem, & quando volitent, in Hirūdine ex Oppiano, & Aeliano dictum est. Saluianus tradit ad lapidis iactum volare consueuisse, ex Gillio, (vt apparet) qui quatuor cubitis extra summā aquā piscem hunc eminētem, in Gallico litore maris interni vidit ad lapidis iactum volatū proferre. Talem etiam ferè volatum Oppianus, & Aelianus Accipitri suo tribuunt, paulò supra aqua maris efferri inquientes, adeo vt iudicatu sit difficile, natetnè an volitet. Nec est quòd quispiā ex hoc humili volatu suspicetur, hunc quem depinximus, piscem Miluum non esse, vt quem ex Rondeletio turmatim per aera ferri auium more modò dicebamus: Verò enim consonum est iuxta litora, vbi minor insequentium piscium timor est, humilem volatum, altum verò vbi maior is est, exercere. Volatu enim, vt ijdem (Oppianus & Aelianus) tradunt, vbi de pisce aliquo timent, saluti suæ consulunt, etsi Trebius Niger a Plinio teste Miluaginem (Miluum (puto) intelligit, C nullus enim alius præterea meminit,) quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari prodiderit. Quod ad cibum attinet, Miluus noster, licet edentulus, tamen corniuorus est.

Cur rarò capiantur. *Vbi abundent.* *volatus describitur.* *a Lib. 32. cap. 2.* *Cibus.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

QVemadmodum ob pulcherrimam oculisq. gratissimam corporis speciem Miluus ab omnibus expetitur, ita è contratrio ob carnis suę ingratitudinem in cibo contemnitur: vnde etiam est, quòd vt intuentium oculos potiùs quàm ventrem pascat, exiccatus conseruari consueuit. Gillius author est à nautis tēplis offerri, ibiq. ob raram eius formā suspendi. Caudam habet valdè paucam, valdeq. duram, vt verè Diphilus apud Athenæum Cuculo duriorem tribuisse videatur: si quis tamen edere volet, elixandus potius quā assandus fuerit. Rondeletius huius piscis fel contra oculorum suffusiones efficax esse, experimento didicit.

Cur templis offerant.

D DE HIRVNDINE PLINII. Cap. VI.

SYNONYMA.

CHelidon, siue Hirundo Græcorum qui sit, ex superioribus habes. Nunc de Plinj Hirundine dicendum. Differre enim ibi quoque ostendimus. Eam itaque illum piscem esse non dubitamus, qui Romæ hodieq. pesce Rondine nuncupatur, Agatensibus teste Rondeletio Falco marinus, Massiliensibus, vt Bellonius ait, Landola, alicubi etiam in Gallia Arondelle de mer, quasi Hirundo marina. Hinc enim piscis se Hirundini aui, & alarum longitudine, & corporis tenuitate simillimus existit.

Falco marinus.

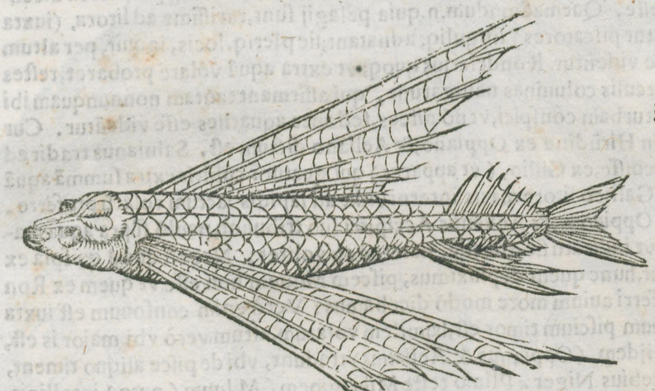
DESCRI-

DESCRIPTIO.

Alis explicatis, imo verò, & earundem longitudine, corporisque exilitate, vt Hirundinē elegantissimè refert, ita si alas auferas ad Mugilis figuram, quàm proximè accedit, quare alatum Mugilem vocauit Rondeletius, cùm alio qui non constet, è mari flumina subire, quod Mugilem facere suo loco ostendemus. Caput habet rotundiusculum, rostrum acutum, os paruum, prorsus edentulum. Inferior maxilla, superiore paulò est prominentior. Oculi rotundi sunt, & maximi. Branchiæ vtrimq. quaternæ; iuxta quas binæ sunt illæ pinnæ quarum opera volatum exercet, latissimæ longissimæque, ita vt totū ferè corpus longitudine adæquēt Ventris pinnæ inferiore loco, quàm in alijs sitæ, magnæ sunt, ad caudam vsque extensæ. Alia est à podice parua, vt Rondeletius scribit, Saluianus verò quasi valde proceram in sua icone expressit, paruā tamē esse, in descriptione etiam asserit, eique quæ in dorso est vnica, magnitudine æqualē. Caudæ pinna lata est, magnaque, lunata, & ceu in duas pinnas desinens, quarum inferior superiore maior est. Linea quæ in cæteris piscibus à branchijs, vel à capite per latera ad caudam ducitur, in hoc pisce à pinnis ventris orta per imum ventrē ad caudam fertur. Squamis cōtegitur magnis latisque. Vēter albicat; dorsum quod Mugilum more latiusculū habet, ex cæruleo nigricat: Cubiti magnitudinem attingit; Cestreum autem ex Mugilibus potissimùm habitu, colore, figuraq. refert: internæ verò partes cū cæteris Mugilibus conueniunt. Quod si verò his hunc Rondeletij Mugilē alatū pro Plinij Hirundine nolit recipere, is subsequentē accipiat, qui Milui alati, & Lucernæ nomine quoq; missus est Duos in vertice capitis aculeos habet, cum superioribus Lucernis cōmunes. Alæ item rotundæ sunt: sed colore plurimū, orisq. figura ab illis dissidet. Alæ intus virent, extrà nigricant. Pinnæ pectoris, & cauda fuscæ sunt. Venter argēteus est latera, & branchiarū ossa, item sinciput auro resplēdent: cætera caput ferruginei coloris est.

Corporis figura. *Caput.* *Branchiæ.* *Pinna.* *Cauda.* *Squama.*

Hirundo Plinij.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Piscis est marinus: & vt Rondeletius testatur, litoralis: Haud tamen omnibus maritimis locis capitur: Romæq. testante Saluiano rarissimè conspicitur. Carne abstinet, alga & alijs maris quisquilijs viuens. Volatu se se extra aquam per aera efferre, nemo est qui inficiari possit, idque nomenclaturæ apud diuersas gentes attestantur, approbante pariter experientia.

VSVS IN CIBO.

Saluianus cùm Hirundinem à veteribus haud satis commēdari sciret, hunc quoque piscē, vt quem non solùm Plinij, sed veterum græcorum quoque Hirundinem esse arbitratur, inter sapidos pisces habendum esse negat, prorsus tamen non cōtemnendum arbitratur. Carnem, inquit, habet duriusculam, & propterea non facilem concoctu, sed vbi concoquatur, plurimùm nutrientem. Addit item elixam assæ præferri. Atqui Rondeletius, vt toto corporis habitu Mugiles, vt diximus, refert, ita quoque ijsdem carne, & succo similes esse scribit. Mugiles autem vt suo loco dicetur, haud illaudatam carnem habent. Subsequentis piscis caro cum Lyriformibus alijs ferè conuenit.

Carnis qualitas.

DE

DE LYRA. Cap. VII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Etymum.

A Lyra aliquot piſces λυροειδεῖς, ideſt Lyriformes dici poſſe, ſuprà à nobis dictũ eſt, quòd haud pauca habeant inuicem communia. Nunc de eo agimus, qui propriè Lyra no-minatur. Cui nomennè cornuum figura, quibus ſumma roſtro bifurco, Lyram veterum quodammodo refert, an ſonus quem edit, fecerit, dubitari poſſit: parum tamen inter erit, hincnè vel inde quis nomen deriuet, cùm & cornibus anterioribus lyræ ſimilitudinem repreſentet, & veluti lyræ ſonum edat, vt mox ex Ariſtotele dicemus. Eſt autem ſonus ille ceu grunitus quiſpiam, vnde Monſpenlienſibus teſte Rondeletio Gronau, vel Grougnaut appellatur quaſi grunniens piſcis. Idem tradit Liguribus Organo vocari, fortè ab eodem ſono: Saluianus verò ibi, atque etiam Maſſiliæ Malarmat vocari ſcribit. Addit etiam Rondeletius inferioribus Germanis Lechan dici, quaſi Gallum marinum, cæterum Lechan apud Belgas nihil eſt, & Gallus marinus ipſis Zeehaen nuncupatur, quo nomine Cuculum, vt diximus, intelligunt: Lyra tamen non abre etiam Gallus marinus dicetur propter pinnam in dorſo, Gallinacei criſtę perquam ſimilẽ, vel etiam quòd iſtiuſmodi piſces aridi ſuſpendi ſoleant, vt pro vario corporis motu, & capitis obuerſione ventos, ac tempeſtatis mutationes, ſicut cantu Gallinaceus, vel item templorũ ædiumq. vertici infixus, indicent. Galli pleriq. ob rubrum colorem, Rochettum dicũt, Romani Caponem à magnitudine, vt Iouius iudicat, capitis quaſi capitonem: vnde fortaſſis argumentum ſumpſerint, qui hunc piſcem quem ſubinde pro Lyra deſcribemus, Cephalum, ſiue Capitonem eſſe crẽdiderunt, qui tñ ex Mugilibus eſt. Non defuere etiã, qui teſte Rondeletio Orphum, itẽ qui Erythrinum eſſe crederẽt, ob corporis rubedinẽ; ſed hos Pagro ſimiles eſſe nequaquã verò λοροειδεῖς ſuo loco oſtendetur. Aliqui deniq. videntes Lyram nomen obtinuiſſe à muſico inſtrumento, exiſtimarunt eundem eſſe cum eo, qui Κίθαρος vocatur; quos conſtat etiam falli, cùm quòd Ariſtoteles, qui vtriuſq. meminit, ſynonymis vti non ſoleat, tum verò etiam, quòd *a* Galenus Citharum ſcribit Rhombo ſimilem, qui ex planis eſt, & toto genere à Lyra diuerſus.

Gallus marinus.

Capito.

Orphus.
Erithrynus.
Citharus.
a Lib. 3. de Aliment.

GENVS. DESCRIPTIO.

Lyra veterũ examinatur

Rondeletius duas Lyræ ſpecies deſcribit, totidẽq. depingit Bellonius: Saluianus vnam tantũ; illius nimirũ alterã, quã cornutã cognominat, & pro genuina veterũ Lyra nõ habet: Talem.n. primã eſſe exiſtimat, argumento quod roſtri cornua lyræ antiquæ figurã referant, vt cõprobant (inquit) cũ multa antiquorũ monumẽta, quæ Romæ hodiè viſuntur, tum illud maximè quòd vidi ibidem initio pontificatus Iulij Tertij, in quo Atlas cæli globũ humeris ſuſtinens, ſigna cæleſtia, & in his lyræ antiquorũ figura expreſſa erãt Lyrã autẽ cornua habere, teſtis eſt Plinius, de teſtudinibus loquens: *Troglodytæ cornigeras habẽt, vt in Lyra, annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum innatando remigioſe adiuuant*: Deinde vocalis (ſonora) eſt, qualem Lyram eſſe affirmat *a* Ariſtoteles. *Piſces ſtrepitus ſtridoreſq. edunt, quos vocales eſſe dicũt, vt Lyra, & Chromis: hi enim veluti grunnitum quendam edunt.* Piſcis eſt marinus, teres, ruber, capite oſſeo, magno: in poſteriore eius parte in oſſe brãchias tegente, & in dorſo aculeis magnis, & robuſtis armatus. Roſtrũ in duo cornua lata protenditur, quibus Lyræ antiquæ formam refert. Squamis paruis, & aſperis contegitur. Plus oſſium, quàm carnis habet. Alteram modò Lyram, quam Bellonius, & Saluianus ſimpliciter Lyram vocant; *b* Plinio cùm de volantibus loquitur, Cornutam dici aſſerit (licet itẽ in

Lyram cornutam eſſe.

Lyra prior Rondeletij.

a Lib. 4. Hi. cap. 9.

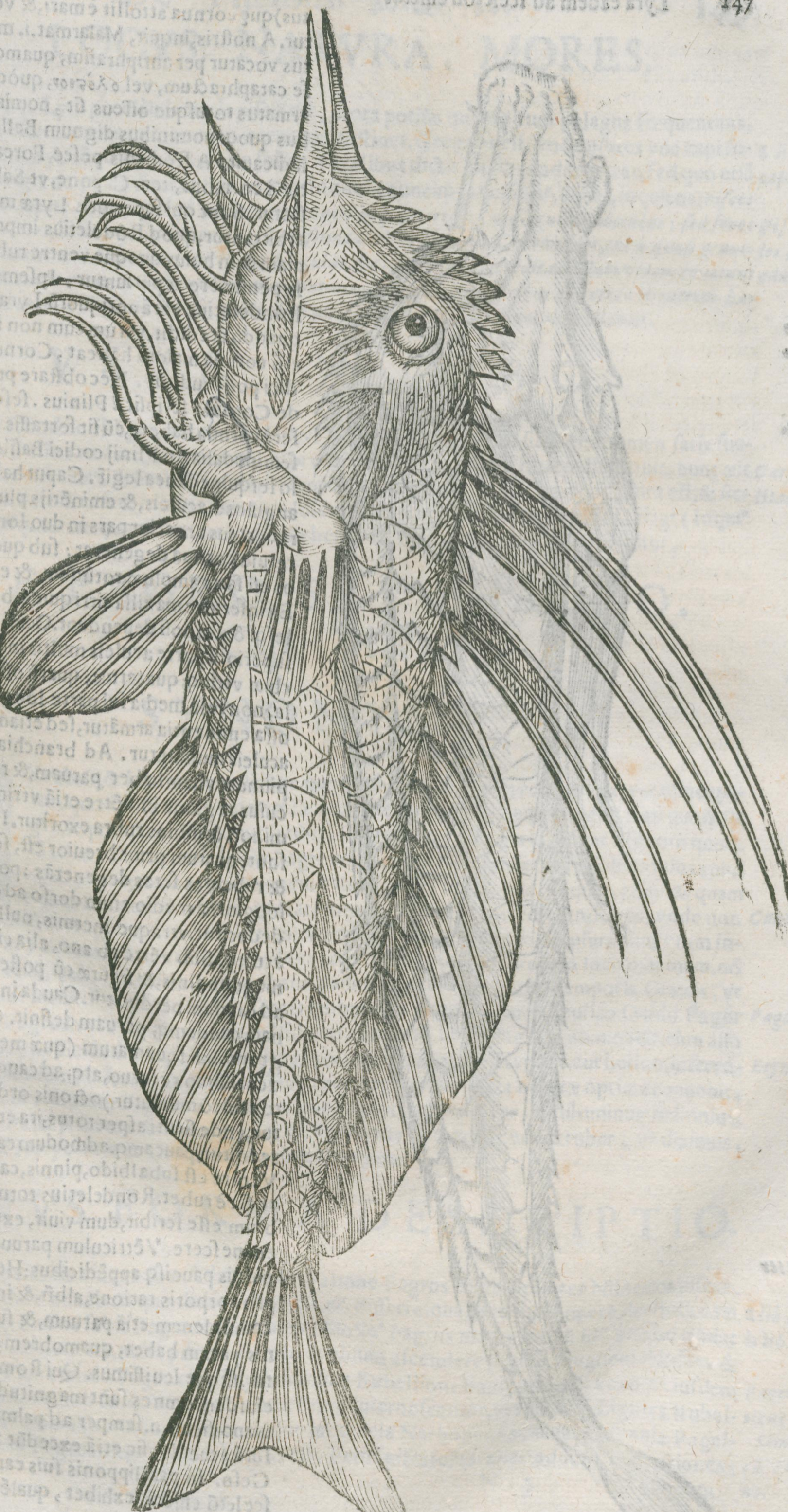
Lyrę prioris deſcriptio.

Lyrę alterius deſcriptio.

b l. 33. c. 11
Cornuta Pliny.

Ceta-

Lyra altera Rondelet.

in Cetaceis ei sit alius eodẽ nomine appellatus) quę cornua attollit è mari, & volare nititur. A nostris, inquit, Malarmat. i. malè armatus vocatur per antiphrasim, quamobrem ipse cataphractum, vel ὀλόςεον, quòd vndique armatus totusque osseus sit, nominauit, quibus quoq; nominibus dignum Bellonius adiudicauit. A Romanis pesce Forca nominatur à cornibus, item Capone, vt Saluianus testatur. Sunt qui superioris Lyræ marem esse arbitrantur, quòd Rõdeletius improbat, quoniam & in huius quoque ventre rubentia oua sæpenumero reperiuntur. Ipsemet quoque Rondeletius verã antiquorũ Lyram esse aliquando credidit, verùm cùm non sit vocalis, etsi cornua maiora habeat, Cornutã rectiùs dici posse iudicat. Nec obstare putat, quòd de Cornuta scripsit *d* Plinius. sesquipedalia ferè cornua habere, cũ sit fortassis legendum semipedalia. In Plinij codici Basileę impresso sesquipedanea legit̃. Caput habet osseũ, angulosũ, aculeis, & eminẽtijs plurimis asperum, cuius anterior pars in duo longa, lata, & retusa cornua degenerat; sub quorũ exortu os est satis amplum, rotũdum, & edentulum. Ex inferiore maxilla cirri quidã breues, mollesq. & carnosi dependent. Oculi magni sũt, superiore parte aculeis multis muniti. Branchiæ vtrinq; quaternæ, quarũ osseo opercula, non solũ media sui parte longa, & aspera ossa eminentia armãtur, sed etiam posteriora aculeis muniuntur. Ad branchias vtrimque pinnam vnam habet paruam, & rubentem; è cuius regione in vẽtre etiã vtrimq; vna alia minor, & minus rubra exoritur. In dorso duę sunt, quarum prior breuior est, sed in longas & rubentes setas degenerãs; posterior verò longior; à medio enim dorso ad caudam vsq; deducitur; vtraque inermis, nullaque munita aculeo. Sub vẽtre ab ano, alia eiusdem penè magnitudinis, & figuræ cũ posteriore dorsi, ad caudam perducitur. Cauda in vnicam pinnam eandemq; paruam desinit. Ossearũ, atq; grandium squamarum (quæ media sui parte acutissimo, recuruo, atq; ad caudam spectante aculeo muniũtur,) octonis ordinibus tegitur, vnde sicuti asper totus, ita etiã octãgulus redditur, paucamq. admodum carnem habet. Ventre est subalbido, pinnis, caude, & corpore ferè rubet. Rondeletius totum corpus rubrum esse scribit, dum viuit, extincto colorẽ euanescere. Vẽtriculum paruum habet, cum paruis paucisq appẽdicibus; Hepar magnum pro corporis ratione, albũ, & in eo fellis vesicam: splenem etiã paruum, & subrubrũ. Carnis parum habet, quamobrem facilè exiccatur, fitque leuissimus. Qui Romam deferũtur eiusdem omnes sunt magnitudinis, teste Saluiano: sicuti. n. semper ad palmi (inquit) mensurã accedũt, sic etiã excedũt ferè nunquã. Gesn. in paralipponis suis eandem Lyrã ad sceletõ effictã exhibet, qualẽ hic dedimus.

Non esse verã Lyram

d Li. 9. cap. 27.

Squamæ.

Caput.

Oculi.

Branchiæ.

Pinna.

Cauda.

Partes internæ.

E F G H

LOCVS.

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

VTraq. Lyra peculiaris maris piscis est, litora potiùs quàm altum pelagus frequentans. Vescitur maris excrementis; carneque abstinet. Gregalis est, vnde plures vnà capi solent *a* Aristoteles Lyram non solùm vocalibus dictis piscibus adnumerat, sed quo etiã modo sonum grunnitui similem, quem vocem nonnulli nuncupant, efficiat, docet, inquiens: *Pisces vocis quidem expertes sunt, quippè qui neq. pulmonem neq. arteriam, neq. guttur obtinent: sed sonos stridoresuè mouent, qui vocales esse existimantur, vt Lyra, vt Chromis; his, enim quasi grunitus quidam emittitur. Aper etiam Aerica, & Cuculus, &c. Quæ omnia creditam illam vocem emittunt edant, aut attritu branchiarum, quas horridiusculas continent; aut suis interioribus quę circa ventrem habent: spiritus enim inclusus in his est, quem dum atterunt, atq; agitant sonos illos elidunt.*

a li. 9. Hist. cap. 9.

Pisces vocales, vt sonũ edant.

VSVS IN CIBO.

B

PRior Rondeletij Lyra, carnem habet, vt ipse testatur duram, & siccam, attamen satis suauem si elixa ex aceto comedatur. Vbi verò postea Lyram à Citharo distinguit, hunc ait carne esse dura, & friabili, Lyram itidem dura sed glutinosa. Altera quoq. dura est, & sicca, adeoq. ex carnis vt ferè in cibis damnari soleat: cùm tamen ad cibum paratur, frigi (inquit Saluianus) atq. aurancij mali succo condiri debet: sed feliciùs fortassis etiam elixabitur.

Carnis qualitas.

DE PAGRO, SEV PHAGRO. Cap. VIII.

SYNONYMA.

C

EX rubris, & litoralibus piscibus quoq. est qui Græci πάγρος, vel φάγρος nuncupatur: quod postremum nomen Dalmatę ac Lusitani hodieq. retinent. Itali quoq. Pagro, se potius, vt Bellonius scribit, Fagro, alicubi Fagorio dicunt. In toto quoq. Galliæ Narbonensis litore Pagre vocatus teste Rondeletio, etsi Bellonius apud Gallos propriam appellationem habere naget. Facit hoc, inquit, affinitas quam hic piscis habet cum Bremma fluuiatili, qui latinorum, & Græcorum est Cantharus; vnde non Galli solùm, sed, & Angli quoq. Cantharum, & Pagrum (quamquam folsò, plurimùm enim inter se diffident) Bremma fluuiatilem appellant, sed cùm Cantharum proprio loco marinum, nõ fluuiatilem faciat, quo argumento hæc probare possim, non video. Nostri temporis Græcis, vt idem Bellonius tradit, Fangro dicitur, Hispanis quibusdam Bezogo. In halieutico Ouidij Pagur legitur forte Pagrus, vel Pager legendum. Isidorus autem nõ bene Fagrum nominauit, cùm alio qui παρά τὸ φαγειν dici insinuet. Dicitur enim φάγρος, quasi φαγος id est, vorax, aut helluo, inferendo ρ quemadmodum ab ὄςεον, fit ὄςρεον: Quæ etymologia huius piscis naturæ optimè conuenit. Quamuis autem Italorum Fagro ex Græco nomine detortum videatur, nihilominus Bellonius, sic vocari in Italia piscem arbitratur à colore fragorum; est enim ipse etiam ruber, vt diximus.

D Inuenio apud Hesychium, & Varinum pro eodem φάγωρος.

Cantharus.

Pagur.

Etymum.

GENVS FORMA DESCRIPTIO.

ROndeletius videns ab *a* Athen. & *b* Strabone Pagros celebrari inter Niloticos pisces, credidit eos ab eo quo de hic sermo est, nõ differre, qua in re summoperè decipit; nam neq; fluuios subit Pagrus noster, neq; Nilotic[9] Pagrus marin[9] est, cũ idẽ Strabo tradat ex Aristobuli authoritate, nullũ piscem ex mari in Nilum ascendere pręter Mugilem, Alosam & Delphinum. Tantamodò Pagro cùm Erythtrino: siue Rubellione similitudo est, vt cùm eiusdem sunt magnitudinis, non solũ ab imperitis inuicẽ non internoscantur, verùm etiã Ligures Rubelliones Pagros communiter nuncupent; totaque prouincia Narbonensis, atque Hispania Pagellos quasi paruos Pagros. Maior enim Pagrus est. Periti piscatores alias addunt distinctiones;

a lib. 7.
b lib. 17.

Pager Niloticus.

Similitudo cũ Erythrino.

Pagrum enim inquiunt capite eſſe rotundiore; Rubellionē longiore. Hunc item tenuiore corporis habitu eſſe, & longiore cauda: extremaque parte attenuari, cùm illius larga ſit, ac admodum craſſa. Adhæc Pagri pinnæ in imā vētris partem inflexæ, Rubellionis contrà in dorſum magis eminent. Bellonius Pagum & magnitudine, & craſſitie Cantharo perſimilem eſſe ſcribit, & dentibus etiā ab Erythrino diſſidere: peculiaremque ipſi liturā eſſe, qua maximè à cæteris piſcibus atque Erythrino diſtinguatur, vtrinq. nigram, latamq. in lateribus circa ceruicem, vbi linea eſt, quæ piſcium corpora interſecat; eam nigricantis coloris nonnihil obtinere, tactuque aſperam perſentiri. Addit inſuper Pagro tergori pinnam craſſiorē quā Erythrino eſſe, Pagroq. oculorū pupillā criſtallinam, iridem verò rubrā eſſe: contrario in Erythrino iridā albere, nigreſcere verò pupillam (Antea tamen dixerat Pagri pupillā nigram eſſe; iridem verò coloris aurei.) Pagrū Sargi inſtar recuruū eſſe, Erythrinū magis protenſum inſtar Auratæ. Rondeletius quoq. corporis forma, pinnis earumq; numero & ſitu, aculeis, cauda, paruę Auratę ſimilem eſſe ſcribit, colore autem diſſimilem, vt potè ruffo: qua nota (iuquit) cū Erythrino conuenit, cū eo capitur, & pro eodem vēdiť. Diſſidet tamen ab hoc, quia è ruffo ad cæruleū hyeme magis vergit, Erythrinus sēper rubet. Pagrus roſtro eſt ſpiſſiore, rotundiore, ad aquilini naſi formā accedente, toto corpore latiore, & rotundiore. Superiorē maxillam Bellonius cū labio in tubi modū ceruici veluti infarctam neq. cranio inhærentem habere ait, eamq. dū oſſitat, exerere, poſtea verò contrahere. Foramina vtrimq. duo eſſe ad oculorū fontes; dētes acutos, quorū quatuor anteriores, tenues quidē & parū falcati, caninos referrent, niſi breues (inquit(& ſerrati eſſent, quos vtrimq alij tenuiores ſubſequunť: ac poſtremò molares duplici ordine diſpoſiti, rotūdi, obtuſi, ſed inferiores ſuperioribus breuiores; eſtq. illi in ore veluti linguę rudimentū. Squamas gerit rotūdas, tenues, & vt Mullus latas. Caudā bifurcā, atq. ob id pinnas inacutum deſinentes. Ore ac faucibus adapertis totā eius partē internam ruberrimam ac ferè ſanguineam contēplari licet. Argēteam vtrinque inter oculos habet oſſiculorum maculam: oculoſq; admodum grandes. Ventriculum maiorem, ſplenē minorem Erythrino habet, veſicam quoq. aere plenam maiorem. Appendices, & inteſtina eadē quæ Auratæ: hepar ſine felle, cor angulatum, lapides in cerebro, quā ob cauſam frigus pertimeſcit, vt Lupus, Chromis, Vmbra, cæteriq. omnes quibus lapides sūt in capite, vt philoſophus teſtatur. Numenius apud Athenæum Phagrū λοφίην dixit, quaſi criſtatū, nimirum quòd ea corporis pars quæ ceruici reſpondet, alta ei & ſublimis ſit. Pagrus à nobis exhibitus, pinnis omnibus, tergore, caudaq. rubet ventre candicat. Branchiarum oſſa ſubuirent. Os intus item rubicundū eſt. Oculos habet maximos, quorū ambitus ruberrimus argenteis lituris cōſpergitur. Iris aurea eſt, pupilla nigra. Lituram habet ad latera iuxta dorſum, non longè à branchijs nigram argenteis maculis decoram. Ab ijſdem branchijs linea ad caudam vſque exturrit, aurea, ſerrata. Edentulus eſt, niſi fortè pictoris incuria dentes dicamus omiſſos.

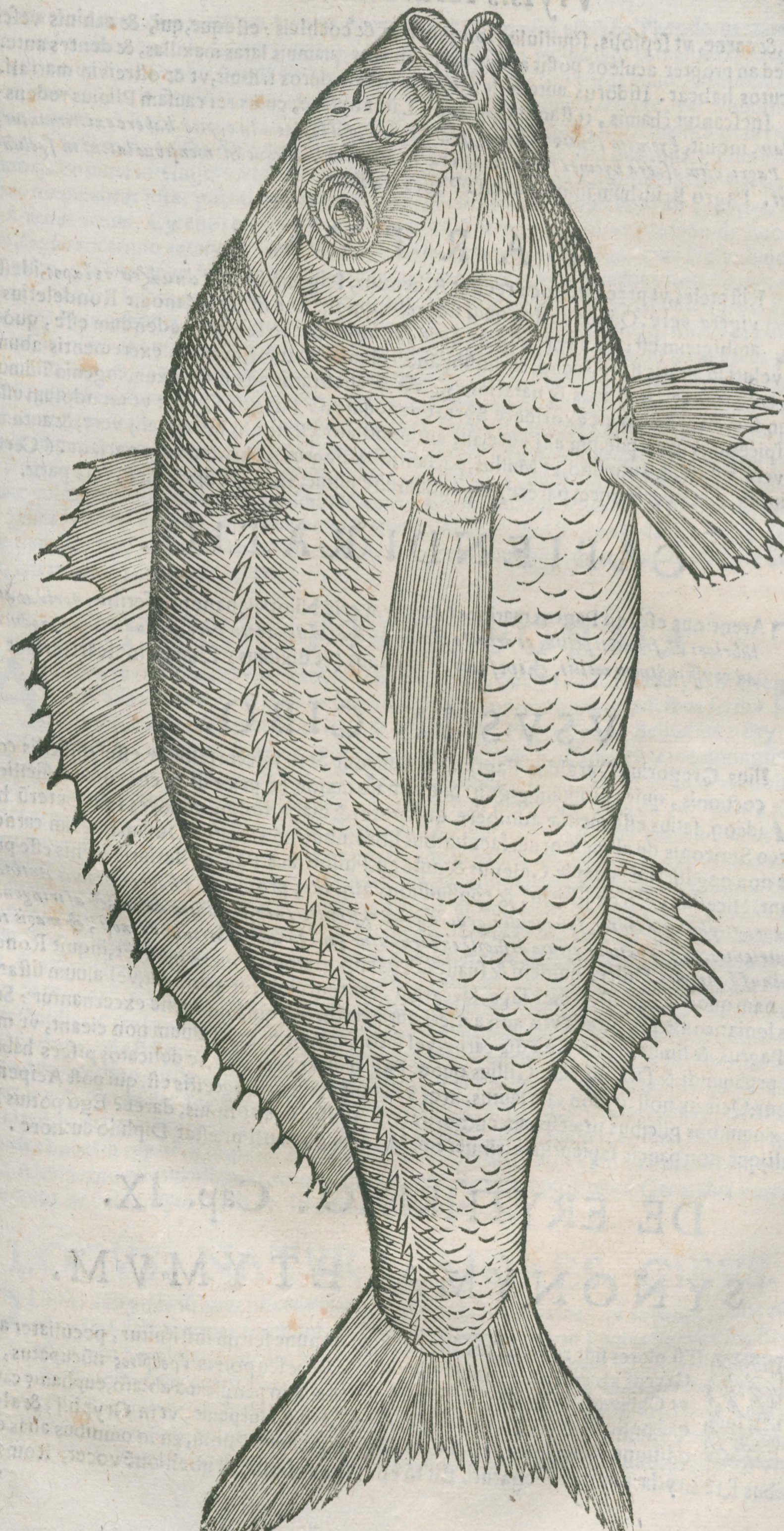
Cum Chantaro. *Vt Auratę ſimilis.* *Os Roſtrum.* *Dentes.* *Squama.* *Cauda.* *Partes interna.* *Cur criſtatus dictus.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

PIſcis eſt marinus, litoralis, & vt Bellonius & Rondeletius teſtanť, aliquādo etiā pelagius, vt rectè ſcripſerit Ariſtoteles inter litorales & pelagios ambigere. Mneſitheus pelagiū facit, inquiens: *Maiorū piſciū genus ab alijs* τμητὸν, *id eſt, diſſectū, ab alijs pelagiū appellatur, vt Aurata, Phagrus*: ſed cùm Auratas etiam litorales eſſe conſtet ego & de Pagris ita ſtatuo, ideoq. magis cū & Oppiano in petris degant, & Numenius φάγρον πέτρῃ ἀλωόμενον dixerit, id eſt ad ſaxa captū. Haud me latet interim apud Oribaſiū etiā legi, Phagros ex Indico mari afferri ſale cōditos, duros & cetaceos: Apparet autem Oribaſium de alio quàm quo de nos, piſce loqui, cū ex Rondeletio dixerimus Pagrum paruæ Auratæ ſimilem eſſe, tanquā non magnum & nequaquam cetaceū piſcem, & fortaſſis ille fuerit, quē Syenitæ in Aegypto ſacrû exiſtimant, eoq. abſtinent, quod vnà cū increſcente Nilo appareat, eiuſq. incrementū veluti nuncius ſua ſponte accedens, omnibus exaptatū denunciet, vt a Plutarchus ſcribit, de quo & Mneſitheū loqui dicerē, niſi vnà cum Aurata Phagrum nominaret, ſiquidem Phagrus tam magnus nō eſt, vt in partes diſſectus in ſalſamēta, vt magni piſces ſolent, cōdiať, niſi τμητὸν dixiſſe velimus quòd diſſectus in patinis miniſtretur, quanquā interim integer fermè inferri ſoleat. Actius Syneſius, ſiue Sanazarus Pagros celebrat ex Dicarchi litoribus, *Dat Rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora Pagros*, quæ celeberrima olim vrbs in ora Lucaniæ, nūc puteoli vocať. Antiphanes verò Eritricos. Solitarius eſt & ſarchophagus, vt tradit Athenęus Ariſtotelis teſtimonio, in cuius tamē, quę nūc extant, ſcriptis, hoc nō reperiť. Carniuorū quidē eſſe nemo ambigit: ſolitarium verò eſſe, vix quiſpiam credat, cū nō niſi multi ſimul capianť, niſi quis παράγρῳ, id aſcribat, id eſt, retis generi quo omnia capiūtur, omnia nēpe obuia, & ad quę rete ipsū pertingit. Rondeletius luto veſci ſcribit, algaq.

Pagrus, qui in Aegypto ſacer. *a lib. de Iſide &c.* *Vbi optimi.* *Mores.* *Cibus.*

Pagrus Authoris à Rondel. Pagro diuersus

algaque,& carne, vt sepiolis, squillulis, loligunculis, & cochleis: esseque, qui, & echinis vesci putent, sed an propter aculeos possit attingere, dubitat, quamuis latas maxillas, & dentes anteriores acutos habeat. Isidorus autem dentes Pagro tam duros tribuit, vt & ostreis in mari aliqueant. Inescantur chamis, testante Oppiano. Latet hyeme, cuius rei causam Plinius redens; *Praegelidam*, inquit, *hyemem sentiunt omnes, sed maximè, qui lapidem in capite habere existimantur, vt Lupi, Pagri, cùm asperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. Itaque his mensibus latent in speluncis conditi.* Pagro Briuthum inimicum esse Philes tradidit.

Odium.

PARTVS.

Athenæi locus correctus.

ARistoteles, vt prędicato loco recitat Athenæus, Pagrum scripsit ἀκμάζειν τε ἔαρος, idest, vigere vere. Qubus verbis quid sibi velit, quidq. hoc sit, satis (inquit Rondeletius) ambiguum est: num vere vigere dicit, vt significet eo tempore edendum esse, quòd tunc sit veluti in ætatis flore, ideoq. carnosior, succi plenior, suauior, minusq. excrementis abundans ob crebras exercitationes,& natationes? At Archestratus ad omnē luxum ingeniosissimus apud eundem Athenæum ait exoriente Syrio edendum esse Phagrū. Quo fit vt mendosum esse locū suspicetur: cumq. piscium alij vere, alij autumno, alij æstate alij hyeme, alij vere, & autumno alij vere, æstate, & autumno, vt Mullus, pariant, sitq. Pagrus ex his, qui vere pariant. (Certū esse enim ait, circa veris finem parere) legendum esse putat, τίκτει δ' ἔαρος, idest, vere parit.

Quando pariant.

CAPIENDI RATIO.

TArentinus escā ad Pagros marinos (dantur.n.etiā Nilotici) hanc præscribit: *Acridas atq. lūbricos cū frumēti polline et decocto melanthij contundito: dein verò infundēs aquā producito ad crassitudinem mellis, & inescato.* Oppianus (vt diximus) Chamis inescari scripsit.

VSVS IN CIBO.

Carnis qualitas.

LIlius Gregorius Gyraldus Pagrum ex Simeone Seth piscem testatur esse difficilis concoctionis, quiq; pituitam gignit; & quò natu maior, eò peior sit, & concoctu difficilior, ideoq. satius esse mensæ adhibere, qui ætate, & magnitudine minores sunt: cæterū hoc in Græco Simeonis de alimentorum facultatibus libro, nunc non legitur. Duram interim carnem habere non negauerim: nam & Gelenus,& ante eū Philotimus Pagros durioris carnis esse prodiderunt. Hicesius verò de ijsdem, & consimilibus alijs hæc prodidit. *Phagri Chromis Anthias, Acarnanes, Orphi, Synodontes, Synagrides, genere quidem similes sunt, siquidem dulces, & astringentes satis nutrientes, & pro ratione etiam difficilè excernuntur; magis autē nutriunt carnosi, & magis terreni, minusq́. pingues.* Dulces quidem,& suaues,& palato gratos accipere oportet, inquit Rondeletius, nam quod dulce est, vt mel, sapa, saccarum, tantum abest, vt astringat, vel aluum sistat, vt potius leniat: constringentes verò non austeri, aut acerbi, sed qui non facilè excernantur: Sunt itaq. Pagrus, & similes suaues, media carne, vel satis sicca, vnde fit, vt aluum non cieant, vt molles,& pręhumidi,& satis nutriūt. Gillius quoq. Pagrū inter laudatos, ac delicatos pisces habuit, inquiens: Quis ex nostris, non tam lautus, atq. vrbanus, sed etiam agrestis est, qui post Acipenserem ex omnibus piscibus præcipuam authoritatem Asellis, sicut Plinius, daret? Ego potius Pagris alijque non paucis sapientiùs atribuerem. Marinus fluuiatili præstat, Diphilo authore.

Dulcia non astringunt.

DE ERYTHRINO. Cap. IX.

SYNONYMA. ETYMVM.

ETsi plures sint rubri pisces, hic tñ, quo de nunc sermo instituitur, peculiater apud Gręcos ab eo colore nomē inuenit ἐρύθρινος seu potius ἐρυθρῖνος nūcupatus, siue vt Oppianus, & Eustathius habēt, ἐρυθῖνος, ρ. in penultima ablato, euphanię causa: quā posteriorē vocē *a* Ouidius pariter Latinè vsurpauit, vt in Gryphij, & aldina editione videre licet. Massarius itē sic legit apud Pliniū, cū in omnibus aliàs editionibus ferè Erythrinus in eo legatur. Est tñ vbi Plinius Latinè Rubellionē vocet, Romano, vt

a In Halieut

Rubellio.

A vt apparet, nomine, quo nimirum Apicius eo antiquior etiam vsus est; & sic Theodorus apud Aristotelem reddidit, quandoq. tamen etiam Rubrum. In vulgatis philosophi codicibus ἐρυθικὸς legitur, sed mendosè. Paulus Iouius Rubeculam vocat; sed cùm Theodorus apud Aristotelem Rubeculam reddiderit Erythacum auiculam, præstiterit euitata æquiuocatione, vel Rubellionem cum antiquis, vel Rubeonem, vel Rubrum, vel Rubellum nuncupare. Rubeonem autem quibusdam dici Bellonius tradit. Niphus Rubellum piscem vulgò Rubellam nuncupari scribens haud alium quàm hunc intelligere videtur. Ruburnus quoq; & Ruscupa à Murmellio barbaris nominibus nominantur inter pisces, nescio an hi. Græci nostri temporis corrupto ab ἐρυθρῖνος nomine λέθρινον dicunt. Cyrenæi authore Zenodoto apud Athenæum, vbi ex professo de hoc pisce agit, ὕκκλω vocarunt; authore verò Clitarcho, δύκλω. Inuenio itidem ὗκος apud Hesychium pro hoc pisce, nec non apud Varrinum, qui primam circumflectit, verùm rectiùs fortassis hic quoq; ὕκκης scribetur. In exceptis teste Casaubono deprauatissimè legitur in *b* Athenæo δύκλω Romani vulgò Frangolinum, vel Fragolinum, quasi paruum Pagrum dicunt. hincq. forsan in Hispania
B & Gallia Narbonensi Pagel, siue Pageau, vel Paget dictus fuerit, vel quòd impuberes pueri, Bellonius autumat, principibus seruientes Paggi dicantur, Massilienses enim, inquit, pagium intelligunt ad discrimen Pagri, quem etiam Pagre nominant: vt scilicet Pagro minorem esse indicarent, cæteraq. similem. In Lusitania similiter Pargo nominatur, & in Liguria Pagio, quod Iouio imposuit, qui Pagros Romani Frangolinos vocari scripsit: Liguribus verò antiquo nomine Pagros. Rondeletius monet, vt diligenter obseruemus, ne Rouget Gallicam vocem, qua ruber color indicatur cum Græca confundamus, Erythrinum ea indicari arbitrantes peculiariter; cùm sit ad rubros omnes communis. Venetijs Arboro, & Albore appellant, quam nomenclaturam Michael Sauonarola Latinam fecit, Arborem hunc piscem nuncupans. Siculis Sarofano, Istriæ incolis Rybon dicitur.

Rubecula. Rubeo. Ruburnus. Ruscupa. b Lib.7. Hycca. Dyce. Frangolino Iouij lapsus Arbor piscis

DESCRIPTIO. FORMA.

C ATheneus testimonio Aristotel. (in cuius scriptis, quibus nunc fruimur, id non legitur,) Speusippi item in secundo de similibus, ac Dorionis in libro de piscibus scribit Eyrthrinum, Pagrum, & Hepatum inter se similes esse. Pager (inquit Bellonius) Erythrino maior est: cætera satis inter se conueniunt. Quo modo autem inuicem præterea distinguantur, quibusq. similes sint, in Pagro dictum est. Quod itaq; ad formam attinet, & ad colorem: ruber est vt Mullus, (in hoc tamen color est intẽsior; languidior in Erythrino latus est, vt Aurata. Rostrũ habet acutum, sed non valdè extensum; Os paruum, mediocribus dentibus munitũ: Caput vtrimque compressum: Oculos magnos, & ante eos foramina patula branchias, vtrimq. quaternas, & iuxta eas pinnam vtriq; latere vnam longiusculam, & cuspidatam; binasq. alias, & minores in vẽtre: in dorso vnicam lungam, & multis aculeis horridam: Bellonius duodecim aculeos esse ait; in Rondeletij icone quindecim numerantur: Gesnerus decem, & nouem expressit, Saluianus viginti, & duos; alia denique pinna est à podice, imo ventri hæres, breuior, tenuioribusq. munita aculeis. Cauda in lunatam pinnam desinit. Squamis tegitur mediocribus, frequentibus, & firmiter inter se coniunctis. Venter est subaldidus; caput argenteum, cætera rubescens, vnde rubentem dixit Ouidius. *Cæruleoq. rubet Erythrinus in vndis.* Nec obstat, quòd ξανθὸν eundem cognominarit Oppianus, id est flauum: nam hunc colorem pro rubro quandoq. vsurpari in Alpheste docuimus: adde quòd languida valde (vt diximus) ac diluta sit in hoc pisce rubedo, vt quoquo modo
D flauus quoq. dici possit. Intus candidissimus est. Ventriculum habet mediocrem, appendices paruas: intestina magna, hepar album, cui fellis vesica cõmissa est: splenem magnum, & sub nigrum. Lapides habet in capite. Vulua in omnibus reperitur: qua de re mox: Palmi mensuaram rarò excedit. Altera icon piscem ostendit, totum rubri coloris Rotfisch propterea Germanis vocatum, sed vereor ne dulcis aquæ piscis sit. Id enim non satis memini.

Quibus similis. Forma. Color. Caput. Pinna. Cauda. Squama. Venter. Color. Partes interna. Magnitudo.

LOCVS. NATVRA. MORES. CIBVS.

PLinius *a* Erythrinũ inter pisces enumerat, qui maris peculiares sunt ac proprijs, hoc est qui nũquã ad dulces aquas accedunt: vt alium intellexerit Simon Paulus Suerinẽsis, Erythrinũ in lacu Suerinum alluente nõ procul Oceano Grmanico capi scribens: licet fluuiatilẽ quoq; *b* Aristoteles facere videatur, inquiens: *An in piscibus quoq. fiat conceptus sine mare nõ æq; apertum est, sed potissimùm in fluuiatili genere Rubellionibus, id accidere visum est.* Hic .n. perperam ἐρυθρῖνος pro φοξῖνος legi, vel ipsa meridiana luce clarius est ex ijs quæ subsequuntur; Subdit .n. Philosophus, ἔνιοι γάρ, .i. aliqui enim (& non *etiam nonnulli*, vt vertit Theodorus) statim videntur

ova

a li.32.c.11 An fluuiatilis. b l.3. de gen. animal. c.1. Arist. correctus.

c lib. 9. Hi. c.12.13.

oua habere, vt de his in histo-rijs scripsimus. c Sicuti itaque Rubelliones ab ipso ortu oua habere nullibi, nec dum in historijs scripsit, sic id de Phoxinis in ipsis historijs testatũ reliquit his verbis: *Consistunt itaq; per coitum in his qui venerẽ nerunt, sed non in coitu tantũ verum etiã sine coitu, quod constiat argumento nonnullorum fluuiatilem: nam Phoxini statim propè dixerim cùm nati sunt, & admodum parui adhuc, oua habent.* Non itaq. fluuiatilibus. Rubelliones accensuit Philosophus: imo verò alicubi pelagij ipsi pisces sunt, repugnante tamen quotidiana experientia, quæ litoralem potius esse demonstrat cui, & d Oppianus astipulatur his versibus.

Phoxinorũ ortus.

d li.8 Hist. cap.13.

Nonnulli flauam pisces in litore arenam.
Mandunt, & terra quicquid nutritur in alta,
Hippi, Coccyges celeres, flauiq. Erythrini.

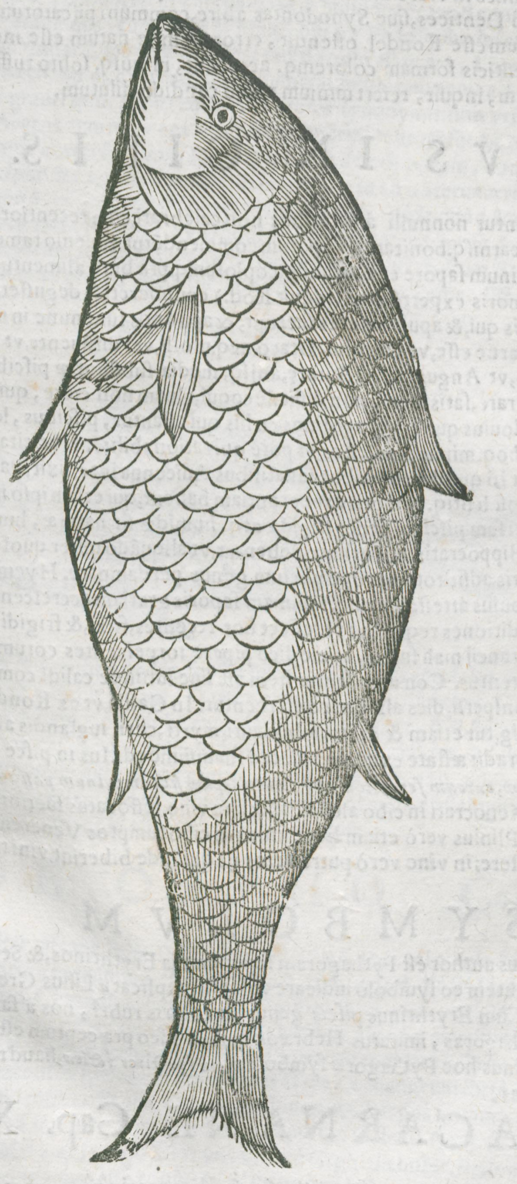
Conciliari potest Aristoteles cum Oppiano, & experientia. siquidem hyeme, vt Rondeletius testatur, in alto mari degunt; æstate verò terram petunt, & circa litora capiuntur. Sunt item quędam profunda litora, in quibus, & quouis anni tempore degere possunt, atq. hinc est quòd magis æstate quàm hyeme capiantur. Carniuori sunt, cancellosq. atq. alios pisciculos venantur: item vt Bellonius tradit: cicadas, & locustas, puta cùm paruæ ad huc sunt. Gregalis est, quòd, & Athenæus Aristotelis authoritate meminit. Suntque ex ijs, qui necvagantur, nec oberrant.

Cur æstate capiantur.

A

Erithrinus Rotfisch Germanis dictus.

B

C

D

SEXVS.
PARTVS.

SExu non distingui, sed oēs in hoc genere fęminas esse a Arist. author est. *In testaceis* (inquiēs) *atq; stirpibus quod pariat, atq. generet; est; ꝙ autē maris fungatur officio, deest. Sic etiā inter pisces genus Passerū Rubellionū, & Hiatularū* (Chānarū.) *Oua enim in ijs omnibus repertūtur.* Et alio in loco: b *Sexu autē distingui apertū est: pars.n. piscitū maxima cōsumitur mare, & fęmina, de Rubellione, & Hiatula ambigitur omnes.n. grauidę capiuntur.* c Itē rurs⁹ alicubi: *Si ꝙ gen⁹ est, quod fęmina sit & marē distinctum nō habeat, id ex seipso generare potest, quod etsi nōdum fide digna exploratū habemus, tamen facit, vt in genere piscium dubitetur. Eorū enim quos Rubros siue Rubelliones vocāt, mas nullus adhuc visus est, sed fæminæ oēs fætu plenæ reperiuntur. Verùm de his nondum compertum habemus quod fidē faciat satis.* Ac rursus: *Nunc verò partim cōceptacula habent seminis genitalis, partim vuluas, atq. in omnibus (excepto Rubro, & Hiatula) hoc discrimē est, vt aut conceptacula seminis prolifici habeāt, aut vuluas* Plin. d ist hæc breuiter transcripsit, inquēs: *In quodā genere omnino nō sūt mares, sicut in Erythrinis, & Channis, oēs enim ouis grauida capiuntur* e Quamobrem cùm aliàs *Erythrinos, & Channas vuluas habere* dicit, locus mācus est, & ex Arist. supplendus hoc modo: *Omnes Erythrini, & Channę vuluas habere creduntur.* f Iouius itaq. hoc argumēto motus sūmoperè dubitat, nunquid iste piscis, cuius iconē huic capiti inseruimus, verus sit ac genuinus Erythrinns, quoniā pluribus anni tēporibus sine vllo ouorū vestigio cōmedantur: sed non aduertit, sese ex Aristot. Plinijq. verbis inferre, quod ne somniasse quidē vident, videlicet quòd Erythrinos, vel Rubeculas (vtor ei⁹ verbis) grauidas & ouis plenas toto anni tempore capi asserāt: hoc enim illi nō dicunt, sed sexu nū distingui, idq; ex eo cognosci, quòd quo tempore vterum ferunt, nullum sit inuenire, qui ouis nō sit prægnans.

a lib. 4. Hi. cap. 11.

Pisces masculin. sexu carentes.

b lib 6. Hi. cap. 13.

c lib. 2. de generat. c. 4

d li. 9. c. 16

e li. 9. c. 52.

f li. 1. c. 13.

Iouij oscitātia.

Quis

Quis enim tam fœcundus detur piscis, qui omni tempore grauidus capiatur; ne Mullus quidem (inquit Rondeletius) quem ter quotannis parere ostendimus. Pariunt autem Erythrini ineunte æstate, eoque tempore omnes in vtero habent. Idem Iouius Erythrinos, cùm sesquipalmi magnitudinem excesserint, in Dentices, siue Synodontas abire, communi piscatorum consensu credi asserit, quòd etiam falsum esse Rondel. ostendit, errorem inde natum esse inquiens, quòd cùm maiores fiunt ad Denticis formam coloremq. accedant, minusq. solito ruffi sint, ac veluti canescant: quem colorem, inquit, refert minium pauco candido dilutum.

Quando pariat. *An in Dentices abeāt.*

VSVS IN CIBIS.

Rubelliones mirantur nonnulli à veteribus non celebrari, cùm recentiorum omnium iudicio suauitate carnisq. bonitate non parum commendētur. Inuenio tamen apud Xenocratem Erythrinum sapore esse iucundo, copiosumq. præbere alimentum. Mediā eius substantiam glutinosi humoris expertē si qs (inquit Rōd.) consideret, & degustet, is Murenis, & Buglosso, alijsq. permultis qui, & apud veteres fuerunt, & apud nos sunt nunc in magno pretio, preferet: nam neq. dura carne esse, vt Cuculus, Draco, neq. molli, vel diffluente, vt Aphya, neque tenaci glutinosoq. succo, vt Anguilla, sed Auratę, alijsq; mediæ substantiæ piscibus simili, ideoque bonum succum generare, satis alere, non difficilè coqui, aluum non ciere, quia mediocriter sicca est carne, inueniet. Iouius quoq. Phragolinos ex his qui assantur, piscibus, longè sapidissimos esse testatur, stomachoq. minimè molestos, vt potè qui rationabiliter febricitantibus, inquit, conceduntur: nam præter id quòd de omnibus saxatilibus Auicenna intellixit, Pagri (sic Erythrinos vocat) nullam viscosi lentiq. humoris exuperantiam habent, qui etiam ipso iure conceduntur; quoniam cùm vniuersum piscium genus frigidæ atq. humidæ sit naturæ, humida frigidaq; cibaria febricitantibus Hippocratis authoritate debentur, vt aliquādo mirer quosdam scrupulosiores medicos, cùm febris adsit totum prope piscium genus perdamnare. Hyeme autem longè sapidissimos esse idem Iouius attestatur, adq. summam saporis gratiam accrescendam; ganeonū iudicio tres omnino conditiones requiri, vt videlicet sint recentes, frixi, & frigidi (*freschi, fritti, & freddi*, ita tamen vt Arancij mali succo, ac modico pipere torpescentes eorum pulpæ alia ex parte molliantur, & excitentur. Commendantur item assi siue subinde calidi comendantur, siue aceto atq. aromatibus conspersi, dies aliquot conseruentur. In Gallia, vt ex Rondeletio colligitur, paratur, vt Aurata frigitur etiam & aceto, folijs lauri, myrti, citri, iuglandis aspergitur, diutiusq. asseruatur. Idem tradit æstate ex aceto rosaceo suauissimè edi. Ius in pisce Rubellione ex a Apicio: *Piper, Ligusticum, careum serpyllum, apij semen cepam siccam: vinum passum, acetum liquamen, oleum, amylo obligas*, Xenocrati in cibo aluū sistit, & si in vino suffocatus fuerint, Venerē ciet, si vinum illud ebibatur. Plinius verò etiam Erythrinos in cibo sumptos Venerem quidem concitare asserit, & alum sistere; in vino verò putrefactos ijs qui inde biberint, vini tædium afferrè.

Carnis qualitas. *Quibus prosit eorum esus* *Quando, & quomodo sapidior.* *Apparatus.* a *lib. 10 c. 7*

SYMBOLVM

Diogenes Laertius author est Pythagoram super omnia Erythrinos, & Sepias in cibo ꝓhibuisse. Quid autem eo symbolo indicare voluerit, explicat a Lilius Gregorius Gyraldus, inquiens: Cùm Erythrinus piscis genus sit coloris rubri, nos à sanguine, vindicta abstinere monet Pythagoras, imitatus Hebræos quibus ideo præceptum est, ne sanguine vescantur. Marsilius Ficinus hoc Pythagoræ symbolum, μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν, haud rectè transtulit, Rubrum quid ne suscipias.

Pythagoras cur Erythrinis vesci noluerit. a *lib. de symbolis Pythagora.*

DE ACARNANE Cap. X.

Icesius apud Athenæum pisces aliquot eiusdē generis enumerans inter eos Acarnanen etiā recenset, vt in Phagro diximus. Quam similitudinem a Rondeletius ad formam corporis referre videtur, cùm de consimili nutrimento potiùs intelligi debeat, licet forma etiam ferè similes sint, quare Rondel. Acarnanem haud reprobo. Diphilo Ακαρνὰν vocatur, alicubi etiam apud b Athenæum ἄχαρνος ex Callia. Etymologo ἀχάρνα, Plinio in catalogo piscium Acarne. c Aristot. scribit Mugilibus infestum esse piscem quendam: cuius nomen ob Græcorū exemplarium varietatē tripliciter scriptū reperitur. In aliquibus .n. exemplaribus ἀρχάνος legitur, & sic legit etiā d Theodorus: in alijs autē ἀχάρνος, in alijs deniq. ἀράχνης. Vetat Saluianus in capite de Mugilibus, ne in tāta exemplarium

a Capite de Orpho. b *l. 32. c. 11* c *lib. 8. c. 2* d *li. 8. c. 19.*

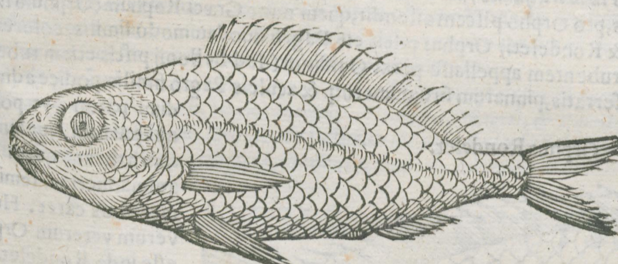
A plarium varietate, legamus ἀράχνης, quoniam, cùm aliis apud eundem, vbi hunc piſcem æſtate laborare ac extenuari dicit, triplex rurſus in nomine ſit ſcriptura, & in aliquibus codicibus ἀρχάνας, vti legit, & *d* Theodorus, in alijs ἀκάρνας in nullo autẽ (quod equidem viderit) ἀράχνης reperiatur. Idem Saluianus, cùm videret Mugilibus à *e* Philoſopho infeſtum dici huius nominis piſcem, alibique tradat Lupum, & Migilem mutuo odio flagrare, Lupus verò Heſychio ἀκάρναξ nuncupetur Archanum, cæteraq. quæ enumerauimus ſynonyma ad Lupum pertinere arbitratur, non ſine graui lapſu, Sicuti enim Ariſtoteles ſynonymis non vtitur, ita quoq. Hiceſius, vt oſtendimus Acarnanem inter eos recenſet qui marini tantùm ſunt, ac ferè litorales: Lupus verò, & Mugil flumina è mari ſubeunt. Quapropter Rondeletij piſcem, donec quis alium oſtenderit, qui rectiùs reſponderit, accipiam, eoq. maximè cùm in eo obſeruauerit, quod ęſtate laboret atq. extenuetur, quòd Ariſtotelem de ſuo tradere diximus, Adde quòd, & carnis qualitate, & corporis item ſpecie, Pagros, Orphos, Synadontas, &c. referat; marinuſq. & litoralis piſcis ſit. Pagrum autem, & Erythrinum, potiſſimùm refert; colore verò differt. Cum Erythrino alioqui tanta ei ſimilitudo, vt Romæ pro eo vendatur; eodemq; nomine vocetur. Eſt tamen albus, ſquamis argenteis, ore mediocri, tenuibus dentibus roſtro aquilino Pagri modo, ſpatio quod inter oculos eſt compreſſo oculis magnis pro corporis ratione, aureiſq. pinnis candidis. Ad primarum radicem macula eſt ex nigro rubeſcens, caudæ extrema rubeſcunt, linea recta à branchijs ad caudam protenſa, partibus internis à Phagro non differt: eiq. & Erythrino adeo ſimilis eſt, vt pro eiſdem vendatur, vt dictum eſt, horumq; trium nomina confundantur Romæ. Omnes enim Fragulini dicuntur. Capitur æſtate, & hyeme.

d li.8.c.19.
e li.9.Hiſt. cap.2.

Acarnanem Rondeletij cur probet Author Deſcriptio.

B

Acarnane Rondel.

C Carne eſt candidiſſima, media ſubſtantia, facilè concoquitur, & diſtribuitur, & bonum ſuccum gignit. Hiceſius quoq. Acarnanem carnem habere ſcribit dulcem, & ſubſtringentem, ſatiſq; alere, & pro ratione etiam difficulter excerni. Apud Diphilum itaq. cui εὐέκκριτος eſt, hoc eſt facilis excretu, lego δυσέκκριτος, id eſt difficilis excretu. nam quæ aſtringunt, quæq. multum alunt, ægriùs contrarij, & minus id efficientibus excernuntur.

Carnis qualitas.

DE ORPHO. Cap. XI.

INter piſces à Iulio Polluce nominãtur Ὀρφός, vel magis Atticè, inquit, ὄρφος. Quem locum corruptum eſſe neceſſe eſt, cùm Atticè dicatur ὀρφώς, oxytonum cum ω in fine. Cùm adhuc puſillus eſt, Dorioni Ὀρφανίκης vocatur. *a* Plinius inter eos piſces recenſet, quorum præter Ouidium: alij non meminerunt, cùm tamen quæ aliàs de eodem ſcripſerat, ex *b* Ariſtotele ſit mutuatus, in ijs Orphum collocans, qui hyeme conditi iacent in ſpeluncis. Theodorus Gaza Orphum, eum fortè eſſe credens, qui à Siculis Cernha, Maſſilienſibus Ernha, Venetijs, vt inuenio, Chergna nominatur, Latinè apud Ariſtotelem, Cernuam eſt interpretatus: quod, & interpretes Galeni, Aetij, & Pauli fecerunt; item Niphus, inquiens. Piſces, qui vulgò Cernuæ, Græcè Orphi dicuntur. Bellonius rectè quidem vetus Orphi nomen retinendum eſſe conſulit, ſed quàm benè Cernuam à Latinis ſcriptoribus fluuiatilis piſcis nomen eſſe affirmet, viderit ipſe. Fallitur item Rondeletius, qui Cernuæ ſcribit mentionem ab Auſonio factam in ſua Moſella.

a li.32.c.11
b li.9.c.16.

D

Cernua.

FORMA. DESCRIPTIO.

Tinca, Orphus paluſtris dicta.

QVis modò veterum Orphus ſit, difficile eſt iudicare, quòd quæ ad cognitionem eius fa-
ciant, apud illos non reperias. Alexāder Benedictus de victu agens podagricorum, Tin
cis ſimilem piſcem eſſe crediđiſſe videtur, eas namq. Orphos paluſtres nuncupat. Ga-
lenus, inquit, Orphos nominans, pelagicos puto intellexit, nec improbat, etſi duriores piſces ha-
beantur, nā Orphi lacuſtres, quas Tincas vulgò vocamus, impuri, & damnati ſunt alimenti. Alij
Orphum, vt tradit Niphus, voluerunt eſſe Capitonem, ab oculorum aſpectu, & rubro colore: alij
verò quia Orphus, inquit, eſt maior Capitone, voluerunt Orphum eſſe piſcem ſui generis, quo-
niam vnica eſt traiectus ſpina, quòd non accidit in Capitone: tardiſſimè etiam moritur, licet cul-
tro medius diuidatur, vt veteres tradunt, quod nec ipſum Capitoni conuenit. Pet. Gillius ab eo,
qui hodieque in Græcia Orphus vocatur, non diſtinguit. Rondel. verò hunc à veterum Orpho
diuerſum eſſe profitetur, argumento quòd longè maior ſit (ab eo, videlicet quē ipſe oſtendit) &
viginti libras pōdere æquet; nec itē litoralis ſit, quod tamen de ſuo Ariſtoteles prodidit. Reue-
ra magnus piſcis eſſe non poteſt. Deuoratur enim teſte Oppiano à Mullo: niſi dicamus duos pi-
ſces Orphi nomine apud authores intelligi, magnos enim contra eos facit Tarentinus inquiens:
Eſca ad omnes piſces magnos in mari, quales ſunt Glauci, Galei, Orphi, atq. id genus alij. Bellonius Gil-
lio, vt apparet ſubſcribens, pro Orpho piſcem oſtendit, quem nunc Græci Rophum (Orphum for-
te) dicunt. Nos, & hunc, & Rondeletij Orphus piſcis eſt Pagro quodammodò ſimilis, colore ex
purpureo rubente; vnde rubentem appellaſſe putat Ouidium (ſed Bellonij piſcis etiam rubet)
Oculis magnis, dentibus ſerratis, pinnarum ſitu, numeroq. & aculeis Pagro ſimilis, podice admo-
dum paruo, vt potè, qui paruam riuulam tā tūm habeat, quam vix animaduertas: ſeminis meatibus caret. Hunc verum veterum Orphū eſſe inde Rondelet. col ligit, quòd omnia ei cō ueniant, vt affirmat quę *a* Athenæus, & *b* Ariſto teles ſuo Orpho tribu unt, breui ſcilicet tem pore magnum fieri, car niuorum eſſe, ſerratis dentibus, ſolitarium:
proprium huic eſſe ſeminis meatibus carere, item hoc quod diſſectus diutius viuat; vnde ὀψιμό-
ρων γένος ὀρφῶν, ideſt tardè morientium genus Orphorum *c* Oppianus dixit. Hæc ferè ille. Bello-
nius, cùm prius rubere ſuum Orphum dixiſſet, mox eum ſic deſcribit: Magis compreſſus eſt quā teres, hoc eſt; plus in latum quàm in largum effuſus, vt Phycis. Os habet paruum, vt Cātharus: ſquamas quibus cō tegitur, aſperas, corpori firmi ter inhęrentes, ita vt vix poſ ſit de ſquamari. Pinnæ tergo ris, laterum, ventris, & cau dæ, varijs coloribus inſignes ſpectantur. Pinnam aliam in tergore continuam, decem aculeis (innumeros ferè pin git) munitam habet: caudam minimè bifurcam, item, late rū pinnas, & ventris obtuſas; labra vt Scarus, carnoſa, den tes quoque Scaro perſimiles (quos in icone vel nō, vel ſal tē admodum obſcurè expreſ ſit)

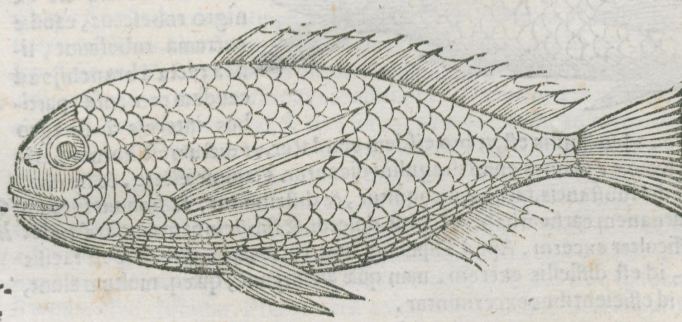
Non eſſe Capitonem.

Orphus, qui nunc in Grę cia.

Magnum piſcem non eſſe.

Magnum eſſe.

Orphus Rondelet.

Orphi Rondeletij deſcriptio.

Verum Orphum eſſe

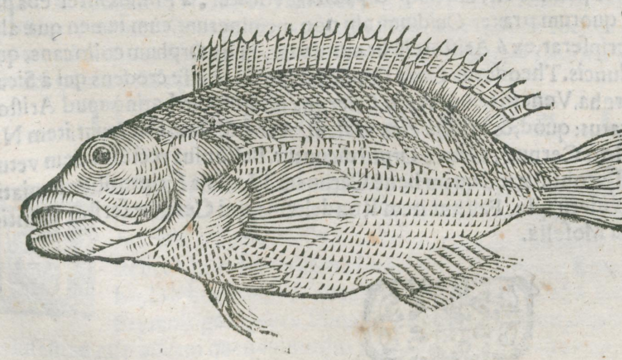
a Lib 7.

b Li. 5. Hi.

c Lib. 1.

Orphi Bellonij deſcriptio.

Orphus Bellonij.

A sit) minores tamen branchias vtrinque quatuor. A media sui corporis parte secundum dorsum liuet, ac nigricat, albicat sub ventre. Caput est illi penè rubeum, vt Charinæ. Herbis vescitur, vt Salpa, & Sparus. Maculam in radice caudæ, vt Melanurus, nigram gerit. Lautiores Græcorum epulas honorare solet, apud quos siue frigatur, siue elixetur, aut assetur, semper est magno in pretio. Vulgus Græcorum multa ei nomina imponit, sed quia in litore Gallico videri non solet, nomen Gallicum non inuenit. Cretenses Cheludam, alij, Acheludam, pleriq. Petropsaro nominãt.

Carnis bonitas. *Cheluda.* *Acheluda.* *Petropsaro.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

Orphus Aristotelis, vt diximus, litoralis est, & Atheneus eiusdem testimonio scribit, magis litoralem quam pelagium esse. Aeliano marinus est, & circa continentem libenter obseruatur. Numenius, thalamis, & cauernis delectari eum innuit his versibus:

Τοῖσι κεν εὐμαρίως θαλάμης ἀπό μακρόν ἀείροις Σκορπίον ἤ ὄρφον περιτρηχέα. τῶν γάρ ἐπ' ἄκρας.

Hisce (escis) facilè à summo cubili procul Scorpiũ aut Orpum vndequaq. asperũ sublatum abduxeris.

B Fallitur Bellonius, Oppiano pelagium esse dum scribit: nam Ouidium dicere debuit, qui quidẽ pelagium facit; Oppianus autem in petris degere scribit cauernosis, quæ plenæ sunt chamis, & patellis, quibus vescitur. Carniuorum autem esse, ex Athenæo diximus: idem Amipsias quoque indicat hoc versu: Ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις ἐσῆ βορά.

Cibus.

Quem versum ferè citat Plato comicus in Cleophonte:

Σὲ γάρ γραῦ συγκατώκισε σαπράν Ὀρφοῖσι σελαχίοις τε καὶ φάγροις βοράν.

Te namq. domum reduxit, ò anus, putrem, Orphis, Phagris, & Cartilagineis deuorandam.

Hyeme, teste Athenæo, latet, & vt Aelianus ait, in speculis se continet. Longiùs quàm in biennium huius vita non prorogatur, vt idem Athenæus ibi tradit.

Viuacitas.

VSVS IN CIBIS.

Orphum apud gulæ proceres, ganeonesuè in summo olim honore fuisse reperio. Dorion opsophagus, .i. piscium helluo, cùm puer pisces aliquando non emisset, eũ flagris primùm cecidit, mox iussit optimorũ piscium nomina dicere; cùmq. puer Orphum, Glaucum, Congrũ, & similes alios cõmemorasset: piscium iussi te, inquit, non deorũ nomina dicere, atq; hi pisces veluti dij quidẽ inter alios haberentur. Apparet autem alios ex ijs Glauciscũ, alios Orphum prætulisse: quamobrẽ Lynceus Samius authore Atheneo pisces aliquos Rhodios Atticis cõparans, Attico Glaucisco, Ellopẽ, & Orphũ Rhodios opposuit: Aristophanes Orphos indicat regios tantùm, & tyrãnicos pisces, Mẽbrades contra plebeios esse inquit enim in Vespis:

Præstantia.

C

Ἤν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφώς, μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ Εὐθέως εἶπεν χ' ὁ πωλῶν πλησίον τὰς Μεμβράδας,
Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ' ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι.

Orphos si quis emat, nolit autem Membradas, Statim propinquis dicit qui vendit Membradas
Tyranni modo obsonari videtur hinc homo.

nempe quòd regius piscis Orphus sit, Membras plebeia. De carnis succiq. Orphi salubritate hãc à Athenæi sententiam: Ὀρφὸς εὔχυλος, πολύχυλος, γλίσχρος, δύσφθαρτος πολύτροφος, οὐρητικός: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ γλίσχρα, εὔπεπτα. Τὰ δὲ σαρκώδη, δύσπεπτα, βαρύτερα ἁπαλώτερον δὲ τὸ οὐραῖον. φλέγματος δ' ἐστὶ δραστικὸς ὁ ἰχθυς, καὶ δύσπεπτος, id est, *Orphus boni, & multi succi est, glutinosus corruptu difficilis, multũ nutrit, vrinã ciet: partes circa caput glutinosę faciles cõcoctu: carnosæ verò difficiles: concoctu magisq. grauant, tenerior est cauda: pituitam gignit piscis iste, & difficilè coquitur.* Rondeletius cùm rationi philosophicæ repugnantem esse videret, (nam partes circa caput, si glutinosæ sunt: qui possint esse concoctu faciles? glutinosa enim hærent inter se tenacius, & ob id maiore caloris vi, longiore tempore incidenda, attenuandaq; quare & grauant magis, & difficiliùs concoquuntur,) ostendit quædam à loco suo transposita esse legitq;: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ, γλίσχρα, βαρύτερα: τὰ δὲ σαρκώδη, εὔπεπτα, hoc est, partes circa caput, glutinosæ, concoctu difficiles: carnosæ verò coctu faciles: arbitraturq. οὐρητικὸν esse, quoniam multam gignat pituitam, vt sunt reum multa alia, quæ ob solã humoris copiam, vrinas cient: alioqui cum sit glutinosus, neq. substantiæ tenuitate, neq. acrimonia id præstare potest. Ob eandem glutinosi humoris copiam vniuersè quidẽ difficilis cõcoctu rectè dicitur, etsi aliæ partes alijs collatæ cõcoctu sint faciliores. Hicesius quoq. apud eundem Athenæum Orphos, Phagros, & alios quosdam genere similes esse ait; nimirum dulces, substringentes, multi nutrimenti, ideoq. etiam difficiliter excerni magis autem alere ex ijs, qui carnosi sunt, magisq. terrestres, ac minus pingues. Philotimo apud Gale.

a lib. 8. *Salubritas.*

D

Athenæus correctus. *Cur vrinas cieat.*

b Lib.3. A-limen.cap.30.

b Galenum Orphi, Glauci, Canes, &c. omnes duræ carnis ſunt, difficiles concoctu, & craſſos falſosque ſuccos procreant ; cuius cætera quidem verba Galenus approbat, ſed quòd piſces, aliaque durioris nutrimenti, ſuccos ſalſos reddant, non item. Etſi enim duriora diutius coqui deſiderant, multa coctione tamen non cibus ipſe ſolidus ſalſior euadit, ius verò, & liquor, in quo aliquid diu coquitur, ſalſius amariuſvè redditur. Galeno ſubſcribit Trallianus in curatione doloris oculorum ex bilioſo, & acri humore, veſci iubens ægrum alimentis mitibus, incraſſantibus, minimè mordacibus, vt Orpho, & alijs durioris carnis piſcibus, Glauco, Buccinis, &c. Item in colico affectu Ceridem, Orphum, Glaucum, Scorpium preſcribit, quòd duriore carne ſint præditi: & rurſus in diabete, ex piſcibus, inquit, dari poſſunt Orphus, aut alius quiſpiam dura carne præditus.

VSVS IN SACRIS.

ARchippus in piſcibus apud Athenæum, Orphum oſtendit eſſe piſcem ſacrum, inquiens:

Ἱερεὺς γὰρ ἦλθ' αὐτοῖσιν ὄρφος τοῦ θεοῦ. *Det ſacerdos Orphus illi aduenit.*

Vaticinãtes ex piſcibus. a Lib.12. cap.1.

Euſtathius in Licia ait fuiſſe ἰχθυομάντεις, id eſt vates è piſcibus diuinantes, apud quos ſacerdos reſponſa dabat, cùm vel Orphi, vel Balenæ, vel Priſtides (Priſtes fortè) magnæ multaque apparebant. Quàm rem fuſius refert a Aelianus his verbis: *In Myrenſi Lycia ſinu Apollinis templum eſt, ad cuius ſacerdotem vitulinas carunculas diſpergentem Orphi gregatim adnatant, & tanquam ſanè conuiua ad epulas inuitati carnes comedunt: & verò immolantes ex eo magna voluptate afficiuntur, quòd piſces ſua ſacrificatione paſcantur; quod quidem ipſum res ſuas benè, & feliciter caſuras eſſe ſignificare ſibi perſuadent: idcircoque propitium ſibi deum eſſe dicunt, quòd ſuis cibis piſces expleantur. Quod ſi caudis carnes in terram eijciant, tanquam ſordidas à ſe deteſtantes; inde ſibi iram dei portendi arbitrantur. Huiuſmodi ſanè piſcium genus ſacerdotis vocem, & agnoſcit, & ſi ad eos à quibus appellatur, acceſſerit, ſic incredibilem ipſis lætitiam adfert, vt ſi contrà fecerit, magnum dolorem iiſdem inurit.*

DE SYNODONTE, SIVE DENTICE.

Cap. XII.

SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

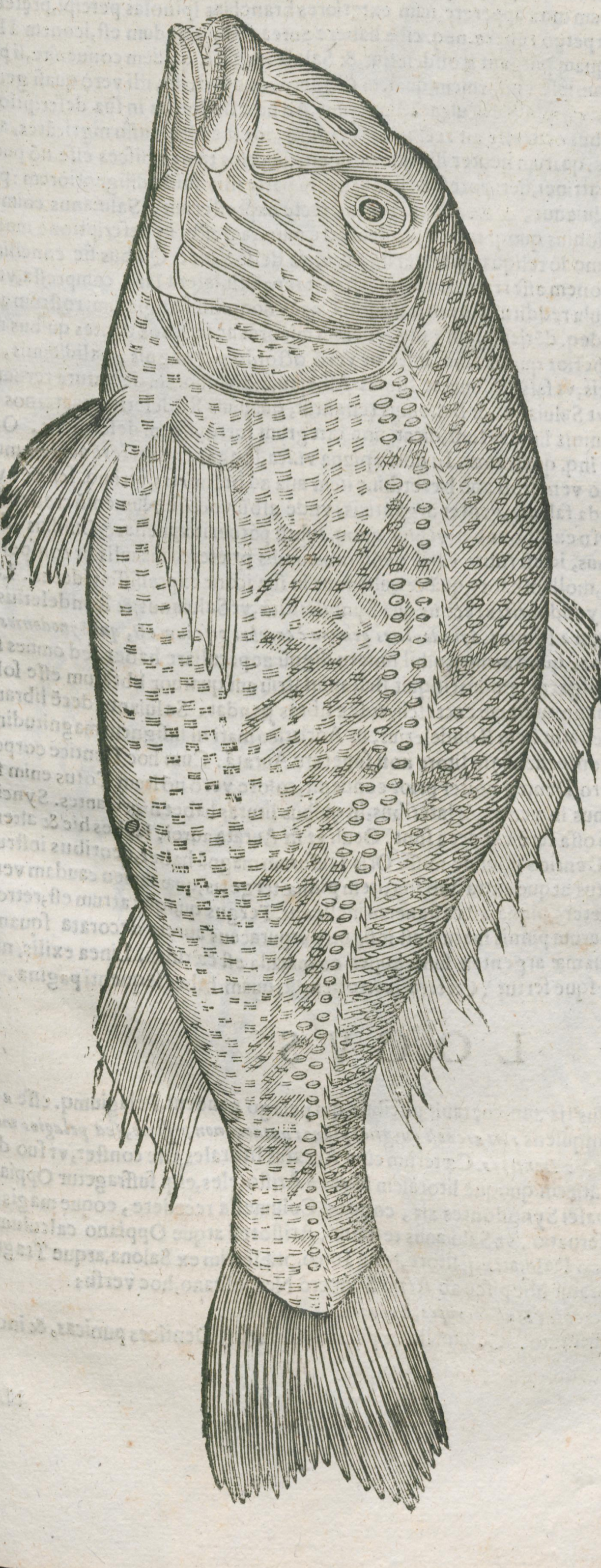
Synodon, & Synodontis, vt differant. Dentex. Dentalis. Dentatis. b Lib.8.Hi. c.13.& lib. 9.cap.2.

VItanda hic in primis homonymia, ne duo piſces toto genere inuicem differentes confundantur, Συνόδων, ſiue Συνόδους, nimirum, Græcis dictus cũ eo, qui Συνοδοντὶς nominatur. Συνοδοντὶς enim piſcis eſt cetaceus, ex Pelamidis, ſiue Thunni ſpeciebus, vt ſuo loco poſt patebit fuſiùs: Συνόδων verò doctiſſimorum virorum omnium iudicio, ille eſt, quo de nunc agitur, piſcis, παρὰ τοὺς ὀδόντας, id eſt à dentibus nomen habens, vnde & Columellæ Apicioque, eoſque, vt apparet, ſecuto Theodoro Gaza Dentex latinè appellatur, quibuſdam Dentalis, Alberto etiam Dentatus, Maſſilienſibus Dente, Italis, & Platinæ Dentale. Plinius, & Ouidius Græcam nomenclaturam retinuerunt. Monet nos Athenæus primam huius nominis etiam per iota ſcribi à Dorione, & Archeſtrato: quo modo, & apud b Ariſtotelem bis ſcribi reperio; nec deeſt cur ſic ſcribatur, ratio, videlicet παρὰ τὸ σίνεσθαι καὶ βλάπτειν τοῖς ὀδοῦσιν, quòd dentibus noceat, quod Platina non ignorauit: Dentale (inquit) noſtra ætate dictum putant, quòd dentes ferè exertos habeat, quibus & piſcatores aliquando lædere conſueuit. Senſere Antiatis cicatrices in digito acceptæ, à Dentali vulnera infligi: Συνόδους, verò ſiue συνόδων dici videtur quaſi κυνόδους à caninis dentibuas: caninis enim ſimiles habere dicemus, vt mirum ſit cur non κυνόδωντα potius Græci vocauerint ſynodon alioqui piſcem indicat, cui coniuncti denſique dentes ſunt: à qua dentium coniunctione, tùm item magnitudine Scarus alicubi vulgò Dente vocatur.

FOR-

A

Dentex, idem fortè cum Dentice aliorum.

B

C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

ETsi dicente Hicesio, *Phagum, Chromin, Anthiam, Acarnanen, Orphum, Synagram & Synagridem genere similes esse*, ad saporem, & nutriendi facultatem (vt diximus) referri debeat ea similitudo: Dentex tamen (inquit Saluianus corporis figura, ac partibus ferè omnibus Phagro similis adeo est, vt non facilè ab inuicem internoscantur. Suntq. qui credãt eos sola ætate, atq; magnitudine differre, ita vt vnus, & idẽ piscis minor, & iunior existens, Phagrus; ad sesquipalmi verò magnitudinem adultus, Dentex appelletur. Iouium videtur notare, qui Fragolinos (sic Phagros nuncupat) cũ sesquipalmi magnitudinem excesserint in Dẽtices, siue Synodõtes euadere cõmuni piscatorũ consensu existimari tradit. Qua autem ratione inuicem distinguantur, in historia sese edocturum idẽ Saluianus pollicetur. Haud mirum itaque si Albertus atque author de natura rerum inuicem pisces istos confuderint. Aristoteles Synodontes forma Auratis ait esse proximа sed maiores. Platina item, & Bellonius Auratæ similem esse inquiunt, nec nõ Rondeletius: corporis (inquit) forma Auratæ, vel Erythrino similis

Vt Phagr similis.

Aurata, vt similis, & dissimilis.

est,pinnis quoq. & aculeis & squamis,& colore, nam ex albo rubescit, sed maculis veluti punctis aspergitur; & capite magis est compresso quàm vel Aurata, vel Pagrus. Bellonius ait, discrimen inter Denticem,& Auratam mox apperere,nam exteriores branchias spinosas percipi,prҽterea tegumentum Dentici perpetuò rubere,neq. cilia habere aurea:sed notandum est,iconem à Bellonio exhibitam cum ea,quam pingunt Rondeletius,& Saluianus,satis quidem conuenire,si pinnam dorsi excipiamus,quam ipse vniformem,qualem Gesnerus quoq. dedit, illi verò quasi geminam,vel saltem iuxta caudam minimè aculeatã pinxerunt. Ad hæc Bellonius in sua descriptione venas,seu lineas in lateribus octo esse ait rectas varij coloris, id est ex leui ruffo nigricãtes, atq. in fuscum elanguescentes: quarum neuter illorum meminit: diuersos tamen pisces esse nõ puto; nam quòd ad lineas istas attinet,fieri potest Belloniũ hac in parte illis fuisse diligentiorem: pinnam autem in tergore Saluianus, & Rondeletius haud rectè expresserunt. Saluianus enim viginti (quot nimirum Bellonius quoq. tribuit) aculeis ferè munitam esse, in descriptione monet, duodecim tamen tantummodò reliquam partem sine aculeis delineauit. Quibus sic conciliatis integram nunc descriptionem afferramus. Dorsum habet repandũ,latera satis compressa,vnde non oblõgam,sed latiuscula redditur corporis figura. Caput nonnihil fastigiatum, rostrum acutum,os satis amplum,valdeq. dẽticulatum; præter enim minores ac serratos dentes quibus maxillæ armantur,earum superior quinis alijs, inferior verò octonis permagnis, validissimis, canisq. simillimis,& non latis,vt falsò asseuerat Iouius Albertum,& authorem de natura rerum, vt apparet,secutus,horret,vt Saluianus,& Bellonius testantur, quamuis Rõdeletius quaternos dũtaxat vtrinq. esse, qui caninis similes sunt,dicat, non integrum fortè piscem describens. Oculi magni sunt;branchiæ vtrinq. quaternæ. In dorso pinna vnica,longa, viginti ferè aculeis munita,vt dictum est. Alia imo ventri ab ano hæret,binę item alia ad branchias,vtrimq. scilicet vna, in vẽtre deniq. alia. Cauda falcata, venter argenteus, vnde albũ vocasse Numeniũ credendum est: lateribus verò & dorso ex albo rubet, vt hinc quoq. rubrũ potuerit appellare Ouidius: sicuti & ῥυθροποικίλον Epicharmus, id est rubro variũ quòd rubicundis præterea maculis sit conspersus. Linguam teste Bellonio,mollem habet, quã & Saluianus in sua icone expressisse videtur. Lapides gerit in capite,qui Synodontites rectiùs quã Synodontitæ, vt Saluianus,& Rondeletius loquuntur,dicentur; sic enim a Plinius: *Synodontites gemma è cerebro piscium est, qui Synodontes vocantur*. Ad partes internas quod attinet,nihil notatu dignũ ac peculiare habet,sed omnes ferè cum plerisq. cõmunes. Vulgariũ pondus (inquit Bellonius) triũ aut quatuor librarum esse solet, & in tantam plerumq. magnitudinem excrescit,vt sex libras pendat. Saluianus decẽ librarum pondere obseruauit. Testatur item Rondeletius, in Adriatico mari in insignem magnitudinem excrescere,suo verò (Monspeliensi) in litore non superare Auratã. Cum hoc Dentice corporis forma,pinnarumq. numero Dentex noster prior conuenit,colore verò nõ item. Totus enim ferè viret,magis in tergo, minus in ventre,& lateribus,in quibus lituras habet nigricantes. Syncipur aureum est,branchiarum ossa ferè violacea sunt. Oculi vt in Aurata aurei. Habes hic & alterius piscis iconẽ ex Illyrico Denticis nomine missi. Oris scissuram magnã habet,dentibus instructã peracutis. Color ori intus atque extra subater,item pinnæ tergoris,quæ tamen caudam versus ruber in extremitate; cæterę pinnæ ad castaneum inclinant. Tergus quoque atrum est,retro tamen branchias, & sub harum pinnis macula est insignis purpuraceus aureis decorata squamis. Venter flauescit, sed squamæ argenteæ sunt. Super os macula est cærulea. Linea exilis, nigra à branchijs ad caudam vsque fertur. Cætera icon ostendit; quam habes sequenti pagina.

Icones examinantur. *Descriptio integra.* *Dentes.* *Pinna.* *Lingua.* a *li.37.c.10* *Synodõtites gemmę.* *Magnitudo.*

LOCVS.

SYnodontem Ouidius ijs annumerauit piscibus,qui pelago gaudent. Pelagiumq. esse a Columella ostendit,inquiens: *At arenosi gurgites planos quidem non pessimè, sed pelagios melius pascunt, vt Auratas ac Dentices.* Cæterùm cùm Auratas litorales esse constet, vt suo deinceps loco dicetur,& Denticem quoque litoralem faciat b Aristoteles,eiq. suffragetur Oppianus, quin in petris & arenis pasci Synodontes ait, cogor à Columella recedere, eoque magis cum diuturna piscatorum obseruatio, vt Saluianus testatur, Aristoteli atque Oppiano calculum addat. Probantur ex Illyrico Dalmatiæq. litore, teste Iouio, præsertim ex Salona, atque Tragurio. Amalphis quoque celebratur hoc pisce ab Actio Syncero Neapolitano, hoc versu;

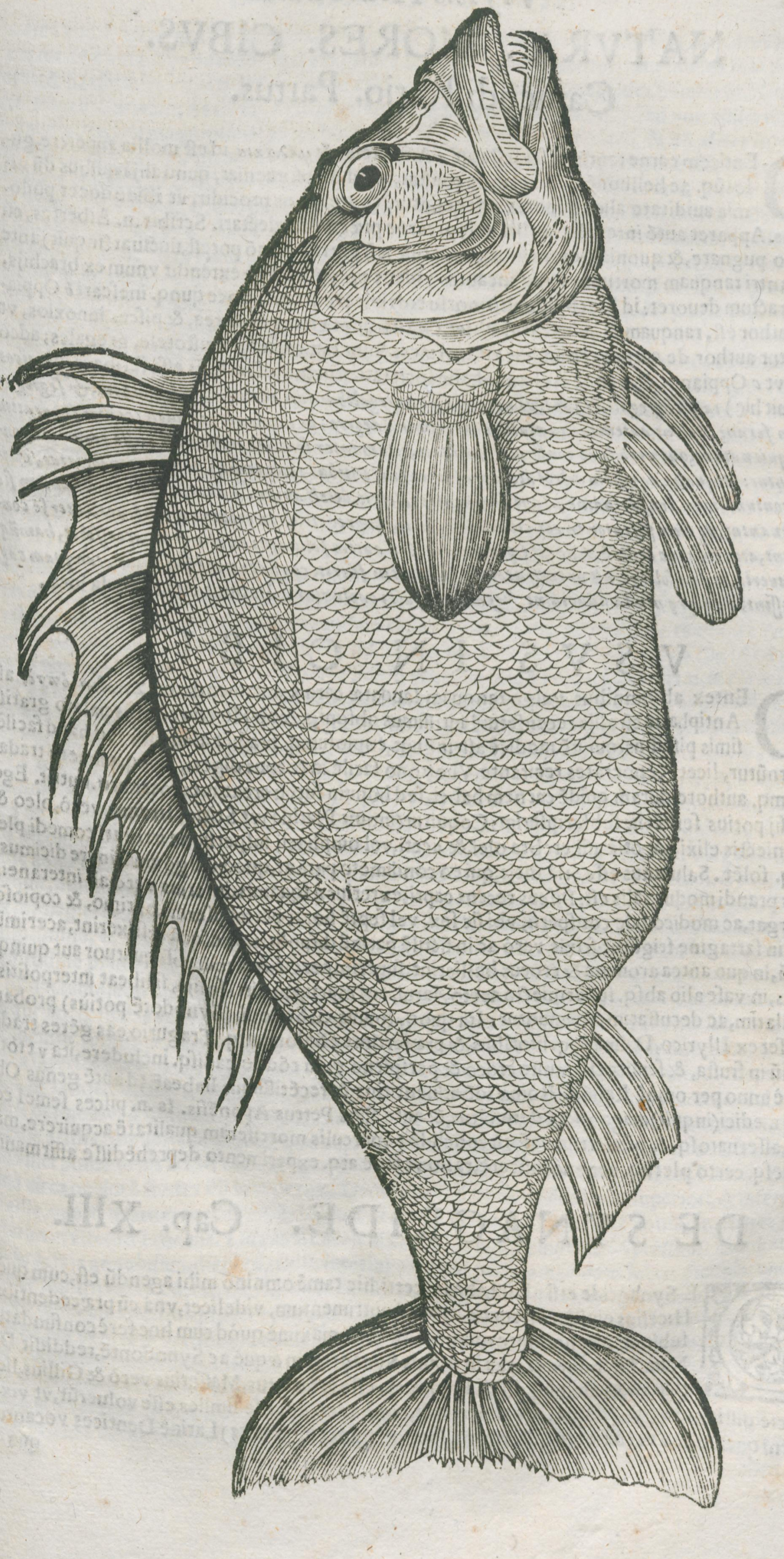
Hercules Mullum rupes, Synodontas Amelphis.

Fretum Siculum ab Archestrato. Columella de piscibus scribens, Dentices punicas, & indigenas nominat.

a *lib.8.c.16* b *lib.8.hist. cap.13.*

NA-

Dentex alter ab Authore obseruatus.

NATVRA. MORES. CIBVS. Capiendi Ratio. Partus.

a lib. 8. hiſt. cap. 2.

DEnticem carne tantū veſci teſtatur *a* Ariſtoteles,& μαλάκια, id eſt mollia appetere, guloſūq. ac helluonē eſſe, vel inde conſtat, quòd & ipſi eueniat, quod alijs quibus dū nimia auiditate alios minores inſequuntur, venter in os procidit, vt ibidē docet philoſophus. Apparet autē inter alia mollia polypi carne præcipuè delectari. Scribit .n. Albertus, cū polypo pugnare,& quoniam extra foueam (cubile) eū extrahere nō poteſt, fluctuat (inquit) ante oſtiū antri tanquam mortuus: quod incautus videns polypus ad eū extendit vnum ex brachijs, vt attractum deuoret: id brachiū ſubitò morſu corripit Dentatus. Boce quoq. ineſcari *b* Oppianus author eſt, tanquam & huius carni inhiet. Graſſatur præterea in oſtrea, & piſces innoxios, vt loquitur author de natura rerum, hoc eſt, inermes. Sunt tamen, teſte Ariſtotele, gregales; adeò verò, vt *c* Oppianus,& ex hoc Aelianus hanc ſocietatem pernitioſam ipſis eſſe ſcribant. *Dentices (inquit hic) tam cōgregatiles ſunt, vt nec ſibi eſſe à gregalibus ſuis æqualibus ſolitudinem, & ſegregationem ferant, Solent autem iuxta ætatum diſcrimina degere; ac nimirum per adoleſcentes ſeparatim à reliquis natant, qui verò ſunt confirmatiore ætate, etiam inter ſe vita communitate, illo prouerbio coniungantur: Aequalis æqualem delectat, & præſentes præſentibus tanquam ijs quibus cum ſocietas, amicitia coniunctio ex conſuetudine vſque frequenti coaleſcit, delectantur. Aduerſus piſcatores autem ſic machinantur, vt cùm piſcator in eos cibum demiſerit, congregati, & in orbem conſiſtentes, inter ſe conſpiciant, atq. in hunc ordinē instructi permaneāt. Sin autem ſoliuagus ex alio grege acceſſerit, hamūq. deuorauerit, ac ſuæ ſolitudinis præmio accepto ſubtractus fuerit, confidentior efficiuntur, tanquam capi non poſſint; ſicq. pre nimia fiducia negligentiores facti capiuntur.* Pariunt circa ſaxola loca.

Polypo pugnat.

b lib. 3.

c lib. 9. hiſt. cap. 2.

Aequalis æqualem delectat.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

DEntex ab omnibus vulgo tanquam laudatæ carnis commendatur Συνόδων ὀπτός ab Antiphane cū alijs recenſetur lautiſſimus obſonijs,& ab Hiceſio cū alijs palato gratiſſimis piſcibus, qui itē modicè aſtringunt, copioſumq. præbēt alimentū, ſed haud facilè excernūtur, licet Xenocrates recitante Vuottono facilè in corpus digeri, aluūq. mouere tradat eodemq. authore duram quidē carnem habet, ſed bonum ſuccū creat, mediocriterq. nutrit. Ego Hiceſij potius ſentētiæ ſubſcripſerim: Coquitur (inquit Platina) vt Stirio. In aqua verò, oleo & ſale iniectis elixi, aut etiā aſſi crebra olei,& aceti, vel omphacij inſperſione irrorati comedi plerumq. ſolēt. Saluianus eſſe etiā dicit, qui eo condimēto parant, quod vulgò amarinare dicimus, cuius prandi modus talis eſt: Piſces recens capti, exterius à ſquamis, interius verò ab interaneis repurgat, ac modico ſale conſperſi, vbi ſic ſex, vel ſeptē horas permanſerint, optimo, & copioſo oleo in ſartagine frigūtur: frixis verò ac in fictilē patinā diſpoſitis, priuſquā refrixerint, acerimū acetū, in quo antea aromata & crocus bullierint, ſuperinſpergit;& demū poſt quatuor aut quinq; horas, in vaſe alio abſq. ſuperiniecto aceto, larui, aut myrti, aut citri folijs, ſi libeat interpoſitis, cācellatim, ac decuſſatim cōponuntur. Ita quoq. Iouius, cū Synodū (Synodotē potiùs) probari dixiſſet ex Illyrico, Dalmatięq. litoribus,& præſertim ex Salona, atq. Tragurio, eas gētes tradit cōciſū in fruſta, & ſemicoctū multo croco & perſpicuo gelu cōdire, cadiſq. includere, ita vt toto fermè anno per omnē Italiā,& Romæ idē aduentitius,& recētiſſimus habeat. Id autē genus Obſonij medici (inquit) magnoperè deteſtātur,& ante alios Petrus Aponēſis. Is .n. piſces ſemel coctos, aſſeruatoſq. & præſertim vaſorū concluſos operculis mortiferam qualitatē acquirere, mādenteſq. certo plerūq. veneno inficere, ratione autē atq. experimento deprehēdiſſe affirmauit.

Apparatus.

Amarinare, quid.

DE SYNAGRIDE. Cap. XIII.

Ordinis ratio.

DE Synagride etſi nihil habeam certi, hic tamē omninò mihi agendū eſt, cum quòd Hiceſius eiuſdem generis, quo ad nutrimentum, videlicet, vnà cū præcedentibus ſubinde è Synodonte nominet, tū verò maximè quòd cum hoc ferè confundatur. Nam Theodorus Gaza in primis Synagridem æquè ac Synodontē, reddidit Déticē, vnius eiuſdéq. piſcis ſynonyma eſſe arbitratus. Maſſarius verò & Gillius, licet ſpecie diſtingui à Synodōte facilè aduerterēt, tamē adeò inter ſe ſimiles eſſe voluerūt, vt vix diſcerni queant, ſed verba eorū adſcribam. Synodontes (inquit ille) Latinè Dentices vocantur;

An Synodonte differre.

quo-

A quorum alterũ est genus simile Synagris Græcè vocatũ, quam item Denticẽ Theodorus interpretatur. Hic verò Synodontes, & Synagrides Latinè Dẽtices dicuntur: tam similes sunt, vt Ligures, & Massilienses vtrosq. Dẽtices: cõtra Græci eosdẽ vtrosq. Synagrides nominent. Hicesius dicit Pagrũ, Chromin, Anthiam, Synodontem, & Synagridem similes esse, sed non aduertit, nec forma similes, nec magnitudine pares hosce omnes pisces, ab Hicesio dici, & nõ aliter inuicem cõparari, quã ratione nutrimenti, vt sæpius diximus. Solet .n. ipse non corporũ formarũq. similitudines tractare, id quod Speusippus facit in libro similium. Non me latet interim, imo id antè etiã insinuaui, & forma aliquo modo similes esse; sunt .n. lati ferè, & loco non multũ differre, ac in litoribus ferè degere. Haud tamen ita similes puto Synagridem, & Synodontem, vt distingui non possint. Diuersos autem pisces esse, præ cæteris indicat Aristoteles, qui diuersis in locis, his duobus nominibus vtitur. Eisdem .n. de vna re vocabulis vti solet, ac nunquam synonyma, aut copia vocabulorũ ludere. Idẽ docet quoq; Epicharmus his verbis: Συναγρίδας μαζὺς τε, Συνοδόντας ἐρυθροποικίλως. Ad hæc nunquid Synodon nũc Græcis Synagris vocetur, & Synagris apud Ligures, & Massiliensis Dẽtex, vt Gillius ait, summoperè dubito. Etenim Bellonius natione Gallus, qui magnam Græciæ partem vidit, Græcos scribit Synagrides à Dẽticibus distinguere, ne-

Vt Synagris nunc vocetur.

B gatq. Synagridẽ apud Latinos nomen habere, & nullũ etiam Gallicũ, aut aliarũ Europæ nationum nomen, vti solet, addit, tanquam rarus admodum, ac ferè ignotus piscis sit. Quamobrẽ quomodo, & Rondeletij (qui & ipse Gallus erat) opinionem probare queã, non video. Cum .n. Synagridem, & Synodontẽ sola differre ætate putat, vt Synagris dicatur minor, & iunior, Synodon maior, ideoq. Synagridas ab Epicharmo μαζὺς, id est (inquit) delicatas, & teneriores vocari, quandoquidẽ minores pisces, & qui ætate non multũ processerunt, molliores sunt, & delicatiores grandioribus, Synodontẽ verò ἐρυθροποικίλον, id est cũ varietate rufum, siue rubrũ, quẽ Numenius vocat μέγαν, & λευκὸν, &c. sine authore μαζὺς delicatas reddit, μαζὸν enim pro adiectiuo summi nõ inuenias, quamobrẽ Gesnerus locũ mendosum esse suspicatur, legendũq; μέζυς, id est maiores, argumento, quod idem authoris aliàs etiam μεζῦνες, pro πείζονες recitante Athenæo dixerit. Apparet autẽ Rondeletiũ credidisse μαζὸν adiectiuum esse ἀπὸ τῆς μᾶζης, id est placenta; nam licet *a* Athenæus scribat μᾶζαν, initio vocatam fuisse vulgarẽ quendam, & cõmunem cibũ ex farina, cum verò postea delicatiùs, & maiori cũ luxu pararetur, ματτύλω appellatã, nihilominus nonnunquã pro delicata placenta accipitur, vnde hodieq. Mazapanes vocamus placẽtas ex amygdalis, & saccharo confectas, quæ in festis Natalitijs pro strenis offerri solent, sed à

Rondeletij opinio improbata.

Athenæus correctus.

a lib. 14.

Maza quid.

C μᾶζα μάζινος non μαζός componitur, μαζός verò substantiuè acceptus, mãma est, & papilla, & sic reddidit Natalis Comes, quo sensu, viderit ipse. Ego Bellonij obseruationi acquiescam, ita tamen ne quid Antonio Giganti viro doctissimo, simul & humanissimo præiudicem, qui mox descriptũ pictumq. Synagridis nomine cõmunicauit, eoq. maximè cum Belloniũ præter vulgarem, qua nunc apud Græcos audit, nomenclaturam, nullũ aliud argumentum habere videam: Synagridẽ (inquit, nullam exhibens iconem) vulgus Græcum optimis notis à Synodonte distinguit. Dentex .n. magis recuruo corpore, Synagris Cyprini in modũ, veluti circino ita circunductus, vt pro longitudine, ac latitudine magis crassus appareat. Caput vtrimque compressum habet, pro sua crassitudine planum, ac latum, oculos quemadmodum in serpentibus elatos: tergus aciei oculorũ subiectum, quod huc, atque illuc, si quando commoueat, varios colores edit. Caput habet veluti aurum, & lineas versicolores cõplures per squamas, quarum nonnullæ cæruleæ sunt, aliæ aureæ, deinde subnigræ, mox virides, vel his coloribus commixtæ. Verùm ea quidem linea, quæ latera intersecat, eo modo nõ variat, nigra .n. est. Proinde squamis cõtegitur. Corui, rotundioribus, & latioribus, sed tenuioribus. Caudã gerit admodum bifurcam, & pinnas laterum valdè in acutũ definentes, Hirundinis alæ in modũ oblongas. Pinnam aliam in tergore continuam gerit,

Synagridis Descriptio.

Pinna.

D vicenis aristis cõmunitam, quarum quæ capiti finitimæ sunt, firmiores, atq. acutiores cõspiciũtur. Vmbilici pinna denis aristis constat: quarũ duæ priores, alijs fortiores cõperiũtur. Narium foramina circa oculorũ fontes illi sunt peruia. Dentes canini, vt Synodontis, in superiori, & inferiori maxilla, quorũ quatuor prǽcipui alijs lõgiores eminẽt. Quum autẽ maxillas coniũgit, dentes pyxidatim in alterutrã coeunt. Linguam exerit albam, oblongã, & modicè cõpressam. Cor habet sub brãchijs angulosum, diaphragmate interseptũ: hepar pallidum, in duos lobos diuisum: quorũ dexter sinistro maior est, sub quo fel includitur, duos digitos longum, gracili vesicula inclusum. Lutea sunt eius intestina præter rectũ, quod inter cætera candicat. Stomachus quoq. illi est oblongus, per ventrẽ protensus, ex cuius summa parte propter œsophagũ tres tantum appendices, siue apophyses numerãtur. Lienem vt Iuniperi bacca, orbicularem habet, à stomacho dependentem, firmis venis alligatũ. Vuluam vtrinq. bicornem, per longitudinem spinæ exporrectã, ouis innumeris refertã. Synagrides circa Corcyram (quo in loco nomen antiquum apud vulgũ retinent) calamis decipi cõspexi. Rarò .n. nassis decipiũtur, sæpius tamen euerriculis. Synagridibus

Partes internæ.

Capiendi ratio.

vesicæ

A vesicæ ventosæ (quæ piscibus datæ sunt, ne mergãtur) geniculo interceptæ cõperiuntur, quod cæteris piscibus marinis, aut saltẽ paucis, minimè accidit. Quum itaq. Synagris latinum nomen non habeat, nõ est quòd cum Denticis nomine ob confusionẽ nominemus. Hæc itaq. Bellonius. Ab hoc Synagride planè differt, quẽ his verbis breuiter descriptũ Antonius Gigas donauit. Piscis est insigniter dẽtatus (pictor paucos dẽtes expressit) & squamis tectus vndiq. latissimis, & facilè deciduis. Colore variat. Pinnæ oẽs, & cauda ex castaneo ad amethestinũ vergunt. Caput superius sanguineo colore est, inferius ex albo, & cæruleo variat. Vẽter ex albo flauescit: latera cãdicãt, sed squamæ in ijs in extremitatib. rubent, cũ cæterę nigricẽt. Tergus sub ipsa pinna cęruleũ est. Linea nigra ab ossibus branchiarũ ad caudã vsq. defertur. Cętera icon ostendit. Sic ille.

Vesica ventosa.

DE CHROMI. Cap. XIV.

Χρομις, χρέμης, χρέμυς, & χρέμψ, quamuis nomina sint symphona, haud tamen omnia vni pisci conueniunt, vt nonnulli crediderunt. Bellonius licenter admodum Chromidem, Chremydem, Chremitem, & Chempem latinè dixit: dicturus rectiùs Chromin, Gremyn, Chremetem, & Chrempem. χρεμύς quidem ab Hesychio oxytonum scribitur, sed ineptè: Chremps semel nominatur ab *a* Aristotile his verbis: *Sunt inter pisces, qui liquidiùs audiunt Mugil. Chremps.* (Gaza hanc vocem reliquit, sicuti & Plinius in huius sententiæ translatione) *Lupus, Salpa, Chromis:* Cremyn verò nusquã, licet eius testimonio Athenęus lapidem ei tribuat in capite. Quare cùm hoc de Chromi scribat Aristoteles, conijcere liceat tum ob nominum similitudinem Cremyn, & Chromin eundem piscem esse. Chremetis meminerũt Oppianus, atque Aelianus, sed qualis sit piscis ex Oppiano disci nequit, solũmodo enim de eo scribit, quod propter aquæ dulcis cupiditatem mare amet fluuijs proximum: quo loco interpres Lippius Chrementem placidam cognominat, cùm simpliciter Chrementem nominet Oppianus. Aelianus verò Mustellæ similem facit, ac barbatũ, liceatq. suspicari a barba ipsi id nominis impositum esse. Chremes enim in comicorum fabulis barbatus introduci solet. Qui autem nobis Chremes iste videatur, in Asellorum historia aperiemus: hoc loco de Chromi tantùm acturi, cuius quater apud Aristotelem fieri mentionem reperio, terq. per o, breue, semel per o, magnum, sed corruptè semper oxytonum scribi puto; nam licet genus quidem ex verbis philosophi non comprehendatur, oxytonum tamen necessariò fœmininum foret, cùm sit apud alios masculinũ, vt constat ex hoc Archestrati: Τὸν χρόμιν ἐν πέλλῃ λήψῃ μέγαν. Ex quo etiam hemistichio, item ex hoc integro Numenij versu: Ὕκκην ἢ καλλιχθύν, ἠὲ χρόμιν, ἄλλοτε δ' ὀρφον. discimus primã corripi, ideoq. non benè per o, magnum semel apud Aristotilẽ scribi. Haud me latet tamen Ouidium immundam Chromin dixisse, contra scilicet Græcorum authoritatem. Vnde modo Chromis nomen acceperit, authores non referunt: suspicantur tamen nonnulli per onomatopœiam sic appellari. Aiunt enim veluti grunitum quendam edere: & Bellonius suam Chromin hodieque Massiliensibus vocari testatur vn Chrom, vel vn Grau, vt hanc postremam vocem à grunitu quoq; detortam, ac deprauatam esse suspicari liceat, esseq. Chromin eundem cum Coruo marino Isidori, quem à cordis (fortè Corui) voce dictum esse scribit, quia pectore grunnit. Nec alium intellexerit Iorath, inquiens: Pisces qui dicuntur Corui, cum pariunt, voce sua produntur, quia semper gemitus, vel grunitus proferunt. Quod si itaque à grunitu Chromin dictum esse admittamus, Bellonius potius, quàm Rondeletij piscis pro Chromide fuerit accipiẽdus, sin Hicesij similitudinem, quæ de consimili nutrimento est, ad corporis quoque formam referamus, Rondeletij Chromin minimè improbauerim. Ego vtrunque ex vtroque dabo, suum cuique in re ambigua iudicium relicturus.

Chromis. Chremes. Cremys. Chremys.
a lib. 4. hist. cap. 8.
Chremes Aeliani.
Etymum.
Coruus marinus.

FORMA. DESCRIPTIO.

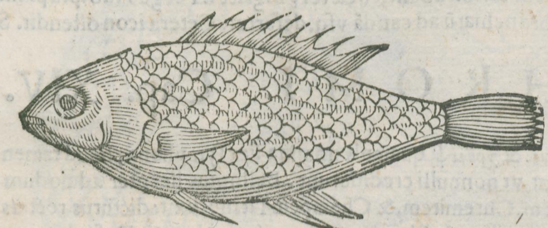
Chromis Rõdeletij, qui in ora Ligurię, Antipoli, & in Lerino insula, quę nũc à D. Honorato nomen habet, frequẽtissimus est, & à Ligurib. à castaneo colore Castagno, siue vt Bellonius habet, Castagnola appellatur, sicuti & Massiliæ, atq; incolis portus Veneris, vt idẽ Bellon. testatur: piscis est figura, pinnis, & spinis Melanuro similis, sed oculis minorib⁹, nota nigra in cauda caret, sed totũ corpus nigricat, lineas habet rectas à branchijs ad caudã, ore est paruo, squamis paruis. Interna oĩa Auratę similia habet. Potest etiã non ineptè corporis figura, & colore Cantharo assimilari, nisi ꝙ Chromis nigrior est. Lapides habet in cerebro: ob id hyeme malè habet. Hęc Rõdeletius. Bellon. hunc piscẽ non paruas, sed latas squamas habere scribit, & caudã longam, & bifurcã, quam integrã pinxit Rondeletius. Additq. branchias illi esse vtrinq. ternas,

Castagnola

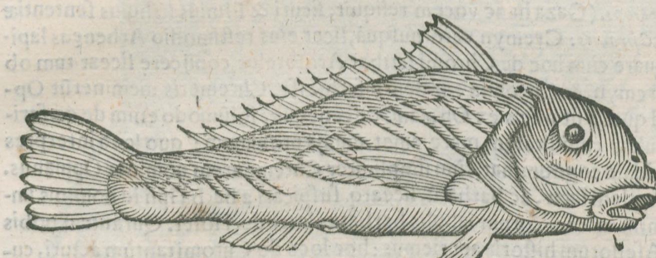
ternas, quarta dempta quæ clauicula ipſi corpori iungitur: hepar vnius tãtùm lobi, ſtomacho incumbens: ſtomachum rotundum, & duodenum ſine apophyſibus inhęrẽtem ieiuno: colon admodum gracile, ter tantùm cum alijs inteſtinis obuolutum: vere, & æſtate copioſiſſimè capi; nihili tamen à piſcatoribus fieri, vt potè pupillarẽ. Rondeletius item paruum eſſe, & vilem haberi ait, humidioremq. eſſe proptereaq. in craticula aſſandum. Piſcis eſt litoralis: qualem ſuum quoque Chromin eſſe Bellonius aſſerit, ſed gratiſſimi ſucci, & qui non minus iucundam exhibeat, quã piſces ſaxatiles. Tenuibus ſquamis (inquit) veſtitur ex auro nitentibus, ac cæruleũ interdũ colorem cõcinnè vibrantibus. Binas gerit pinnas in tergore, quarũ anterior, quæ minor eſt, nouẽ obfirmatur aculeis: alias quoq. ad latera, etiã puſillas, ac acutos habet, atq. vnam etiam ſub ano ad caudam vnico aculeo roboratam Huius itẽ exterior branchia ſpinea eſt atque in gyrum nigra, &, vt in Lupo, denticulata. Caudam habet ſubrotũdã, veluti Vmbra, & Glaucus. Atque hoc pręſertim à reliquis piſcibus diſtinguitur, quòd vndantibus, ac tranſuerſis veluti lituris ex cæruleo in cinereum colorem abeuntibus ſit aſperſus, quas tamẽ (etiam) puſillum Glaucum habere diximus: nam hæ quidem in prouectiore Glauco euaneſcũt. Cæterùm caput habet obtuſum, maxillamq. in ſuperiore làbro veluti infarctam, ac quoddã ceu linguæ rudimentum, dentiumq. loco ſcabritiam ſub labijs apparentem. Multis abundat lactibus circum inteſtina, ac folliculum tergori annexum gerit, medio geniculo interſeptum: Vuluam bicornem: ouis vtrinque plenam, Hepar ſubrubrum, in quod fel vaſculo tenui contentum, à duodeno incipiens, deferri videtur: Lienem ſtomacho inhærentem, oblongum, tenuem, rubrũ Cor triquetrum, albo pericardio contentum: Stomachum per tergoris longitudinem protenſum, cuius pylorus octonis apophyſibus, ſeu appendicibus ambitur. Hucuſque Bellonius.

Quandò capiatur. *Locus.* *Chromis Bellonij.* *Partes internæ.*

Chromis Rondel.

Chromis Bellonij.

LOCVS. CIBVS. PARTVS. MORES.

Litoralem piſcem Chromin eſſe habemus ex Ouidio, in herboſa arena degere ſcribẽte. Idem & immundam cognominat, fortè in cœnoſis alijſque immundis litorum locis etiam obuerſari innuens, niſi contrà ſic vocaſſe velimus à voce qua immundam ſuem imitatur. Bellonij Chromis herbis veſcitur virentibus, piſciſque eſt litoralis, ac fuſaneus. Fuſaneus (χυτός) item Chromis eſt Ariſtoteli, & ſemel anno parit. Plinius haud rectè Chromin ex Ouidio tradit in aquis nidificare, & imprudenter eum ſequitur Bellonius. Sic enim Ouidius.

Atque immunda Chromis, meritò viliſſima Salpa, *Atque auium dulces nidos imitata ſub vndis.*

Qui poſterior verſus periphraſis eſt Phycidis, vt ibi quoque annotauimus: ſin minus, verſus idẽ ad Salpam (minimè ad Chromin) vt potè ad vltimùm nominatum piſcem foret referendus. Aliàs quoque Ariſtoteles Chromin inter eos recenſet, qui exquiſito ſunt auditu, quod Plinius, ac Aelianus quoquue repetunt: alias deniq. grunitum quendam edere teſtatur, vt antea monuimus.

Plinij lapſus. *Auditus.*

VSVS IN CIBIS.

Vt Chromis Rõdeletij vilis eſt, ac popularis piſcis, ita cõtrà Chromis Bellonij laudatiſſimã carnẽ habet. Equidẽ Hiceſius inter probatos piſces Chromin recenſet, quos ordine enumera-

A merauimus; Haud tamen omnibus æquè locis probatur, nec eiusdem est magnitudinis, quod indicat Archestratus lurconum popinonumq. princeps. *Qui, & vbi melior.*

Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλη λη ψη ψημέγαν εςί δε ϖοίων Ἄνθερέος, ἢ κὴ ἐν Αμβρακία, idest,

Maiorem Chromin in Pella cape, tempore messis Pinguis enim est, vel in Ambracia.

DE AVRATA.

Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

B Totius forma, & loco habitationis cũ superioribus cõuenit, qui Græcis χρύσοφρυς, Latinis Aurata, siue Orata nuncupatur à metallo præstãtissimo, quod illi χρυσον, hi aurum, & orum appellant; vnde & orichalcum dicunt pro aurichalco, & oriculam pro auricula notante Festo. Vindicauit autem hoc nomen, istiusmodi piscis, ab aureis, vt volunt suppercilijs, seu potius quòd in ijs locis, vbi in cæteris animantibus supercilia esse solẽt, aureo colore resplendeat: pisces enim supercilijs, & palpebris carent. Ouidius Græco nomine Latinè vsus est, *& auri Chrysophrys imitata decus*: ex quo Plinius circa finem libri trigesimi secundi Chryson piscẽ nominet, corruptè, vt apparet, pro Chrysophrys. Ab Ephesijs teste Archestrato apud a Athenæum Ἰωνίσκος dicebatur. Ἱερὸν ἰχθῦν, idest Sacrum piscem apud Homerum alij aliter interpretantur, vt in Anthia monuimus, quidam verò etiam Auratam vnde Callimachum χρύσειον ἐνόρφύσιν ἱερον ἰχθῦν, idest, aureum in supercilijs sacrum piscem dixisse apparet item Eratosthenem. Ἠδρομίλω χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερον ἰθῦν, nisi velimus ad Pompilum pertinere, quem χρύσοφρυν, idest Auratam quibusdam etiam appellari inuenimus. Ἐτελὶς Hesychio idem est, quod χρύσοφρυς, nimirum quo de hic agitur piscis. Rondeletius inter ignotos sibi recenset, eosque ego authorem habere non puto, ex quo Chrysophryn exponunt. Meminisse eius solummodo reperio Aristotelem, cuius piscis est squamo- C sus, & ouiparus. Niphus ex his duabus notis eum esse non sine eruditorum risu esse iudicauit, quem rustici Cacalonem dicunt, cùm sint squamosi, ac ouipari pisces innumeri. Quodmodò ad aliarum gentium nomina attinet, Romæ antiqua appellatione Orata dicitur: Venetijs detracta posteriori syllaba Ora, Hispanis Dorata, & alicubi Doradilla. Bellonius Galliæ hunc piscem incognitum esse scribit, nihilque habere cum Dorada Massiliensium commune, quam inter Anthias suos Fabrum, siue D. Petri piscem esse dixerat. Idem testatur Saluianus. Rondeletius tamen Gallis Brame de mer, quasi Cyprinum marinum appellari ait, eodemque nomina Sparum, Cantharum, consimilisque figuræ pisces alios venire: addens item in Gallia Narbonensi pro ætatis differentia qua magnitudine, diffinitur, diuersa nomina obtinere: qui namque palmi magnitudinem non attingit, Sauquene, qui ad cubitum accedit Daurade; qui inter hos medius est, Meiane quasi medium: suis denique piscatoribus maximam Auratam, Subredaurade nuncupari, quasi supra Auratam, quòd communem magnitudinem superet. Asserit tamen in Oceano rariores esse melioresque ex mediterraneo mari adferri. Gallos Belgæ imitantes Auratam appellant zen Zeebraessem, idest marinum Cyprinum, Angli verò ab eodem D aureo capitis colore à Gilteheade, vel Gildenpole.

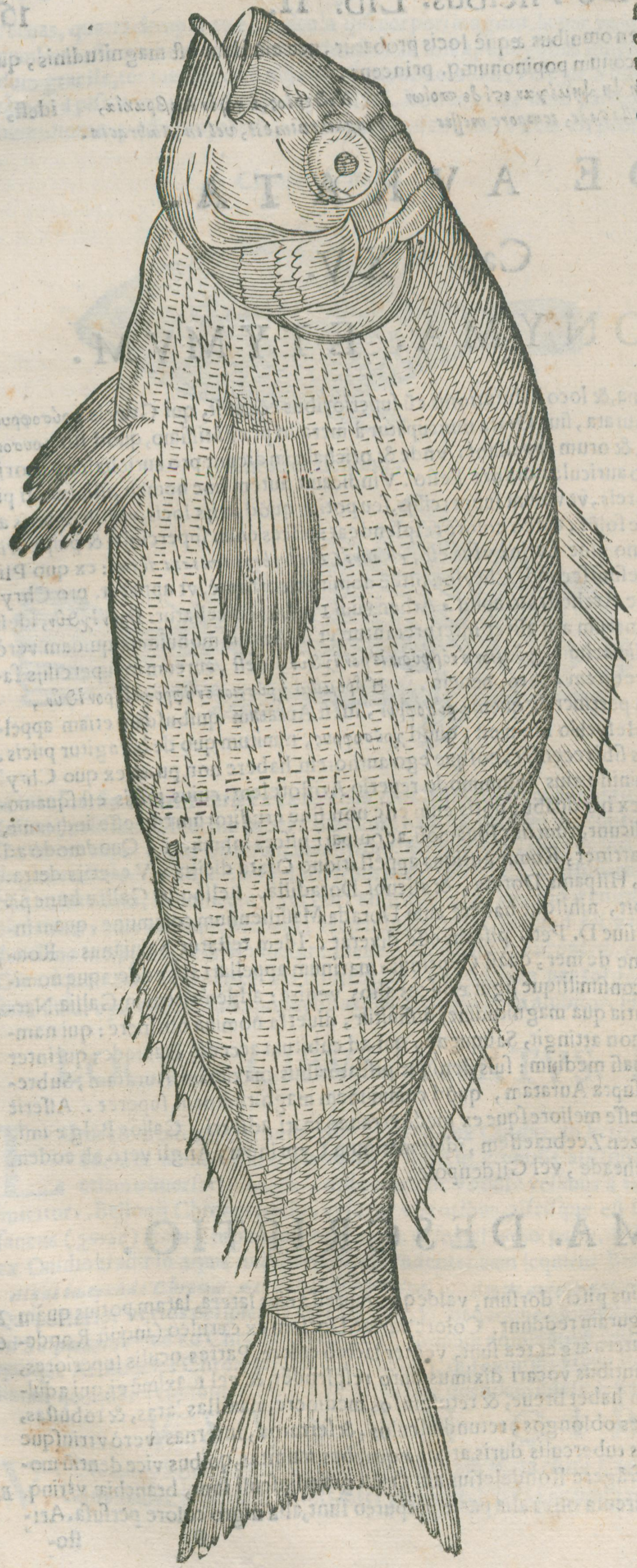
Aurata. Orata. Chrysos. Ioniscus. a Lib. 7. Piscis sacer Homero qui. Pompilus. Etelis. Cacalo vulgò. Dorada Massiliensium. Cyprinus marinus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Repandiusculum huius piscis dorsum, valdeq. compressa eius latera, latam potius quàm longam coporis figuram reddunt. Colore variat. Dorsum ex cæruleo (inquit Rondeletius) nigrescit: latera argentea sunt, venter lacteo colore. Partes oculis superiores, quas supercilia in alijs animantibus vocari diximus, auro resplendẽt, & vel maximè ei, qui adultior factus est piscis. Rostrum habet breue, & retusum: os mediocre, maxillas latas, & robustas, labra crassa, dentes anteriores oblongos, retundiusculos, & serratos, internas verò vtriusque maxillæ partes plurimis osseis tuberculis duris, atq. inæqualibus munitas, quibus vice dentiũ molarium Pectines, & Tellinas frãgere Rondeletius ait. Oculi grandiusculi sunt, branchiæ vtrinq. quaternę, duplices; quarũ opercula ossea alia parte purpureo sunt, alia nigro colore perfusa. Ari-

Figura. Color. Branchię.

Aurata altera.

pinna.

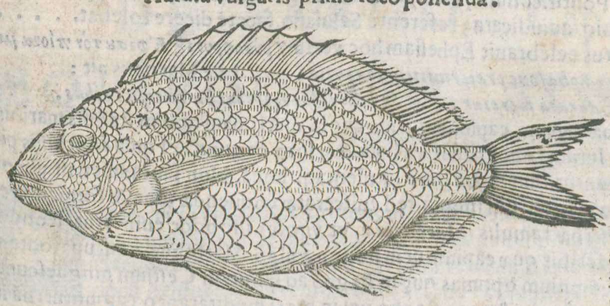
Pondus.

Partes in-
ternæ.
a Lib. 3.
Hist. cap.
17.

ſtotel. & Plinius binas
ei pinnas parte prona,
totidemque ſupina ha-
bere tradunt. Has Rō-
deletius rectè illas eſ-
ſe iudicat, quæ ſunt ad
branchias, duę longio-
res, & totidem breuio-
res in ventre, quas ſo-
las nominaſſe illi vidē-
tur, quod harum potiſ-
ſimùm opera natet: nā
præter has quatuor,
duæ ſunt aliæ, vna à po
dice ad caudam ferè de
ducta, duobus tribuſ
vè armata aculeis: alte-
ra dorſum ferè totum
occupat, anteriori par-
te plurimis ijſdemque
acutis ſpinis horrens;
cętera obtuſa, & mini-
mè pungens. Cauda lu-
nata eſt: ſquamæ latiuſ
culæ, & mediocres. A
capite ad caudam lineę
ſunt aliquot ſub obſcu-
ræ ductæ. Ad denas li-
bras cùm maximè ado-
leuit, vix peruenit vn-
quam. Vētriculū habet
amplum cum paucis, vt
a Ariſtotel. notauit, ap-
pendicibus: inteſtina
etiam ampla, pinguedi-
ne inuoluta: iecur ma-
gnum, & pallidū, à quo
fellis veſicula pendet,
longa, pinguedine ob-
ducta, ſplenem ſuba-
trum. Habes hic, & alte
rius Auratæ genus πο-
λύγραμμον, cuius lineę
partim aurei, partim ar-
gentei ſunt coloris. Cæ
tera priori ſimilis eſt, ni
ſi quòd ore intus ſit ro-
ſeo, eiuſdēque coloris
lituram habeat in bran-
chiarum operculo.

LO-

A Aurata vulgaris primo loco ponenda.

LOCVS.

AVratam, & Denticē *a* Columella vt ostē dimus, pelagios facit, inter quos, & Ouidius numerat, &(vt apparet) Mnesitheus: contra ac piscatores quotidie obseruant, & Arist. atq. Oppianus testanē: quorū ille litoralib' Auratā accēset, hic in petris, & arenis pasci scritbit his versibus: *Cautibus, & bubula multi pascūtur arena Auratæ fuluæ splendoris nomine dictæ.* Quamuis autem talis suaptè natura sit, nascitur tamen etiam in lacubus marinis teste eodē *b* Ari B stotele, vnde nobis Bononiensibus Comachium Auratas subministrat; imò verò dulces quoq. aquas ferunt: Veteres enim Romanos Auratarum similiumq. piscium semina atq. viuaria in mediteraneos lacus detulisse legimus, idq. præ alijs attestatur Columella his verbis: *Sed etiam quos rerum natura lacus fecerat, conuectis marinis seminibus replebant: inde Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vultinensis & Ciminus Lupos Aurataſq. procrearunt, ac si qua sint piscium genera dulcis aquæ tolerantia.* Inuenio etiam Apud Athenæum ex Ptolomæo Euergete circa Berenicem Libiæ, fluuium esse; qui ληθον dicatur, in quo Labrax, idest Lupus, & Aurata nascantur, sed de Lupo quidem id admittunt eruditi, vt pote qui flumina subit è mari, de Aurata verò dubitant. Notādumq. alium esse fluuiatilem, qui Ferrariæ alijsq. ferè Padi accolis Aurata nominatur.

a lib. 8. Hi. cap. 13. *In Lacubus nasci.* *Dulces aquas ferre.* *Lethon fluuius.* *Aurata fluuiatilis.*

NATVRA. MORES. CIBVS. PARTVS.

SAluianus ceu Aristotelis testimonio ęstate latere Auratam scribit Plinius quidem ita ex *a* Aristotele reddidit, cùm tamen quo anni tempore lateat, ex philosophi verbis haud colligas: *Piscium* (inquit) *nonnulli æstate etiam latent, vt Glaucus. Hic enim per id tēpus se abdit circiter dies sexaginta: Asellus etiam latet, & Aurata plurimum temporis.* Quæ sic transtulit *b* Plinius C *Quidam rursus æstus impatientia, medijs feruoribus sexagenis diebus latent, vt Glaucus, Aselli, & Auratæ:* Cùm inter eos, qui per ęstiuos calores latent, solum Glaucum nominet *c* philosophus: qui & anteà scripserat hyeme laborare, & alicubi estatæ parere circa fluuiorum ostia. Frigore autem lædi mirum non est, cùm lapides habeat in capite. Iouius quidem estatæ rarò, hyeme frequentissimè capi scribit, quare licet æstate latere non negem, Aristotelem tamen id dicere non constat. Idem *d* Aristoteles author est, tam profundo nōnunquam somno Auratas interdiu premi, vt fuscina etiam capiuntur, cùm aliàs sic capi posse non credatur. Timidissimus piscis est, quàmq. exitialis sit ipsi timiditas, modò dicetur ex Aeliano. Venatur tellinas aliaq. parua conchylia, quę robustis suis frangit maxillis. Cibus enim ei sola carò, vt *e* Aristoteles testatur, Præter autem conchylia pisces alios etiam captat, authoremque habeo Oppianum, Męnidæ, tanquam huius esu potissimùm oblectetur, capi solere. Rondeletius Auratam Scari modo ruminare asserit, sed vt puto, sine authore. Cur verò etiam Veneri sacra sit existimata, vt Archippus apud Athenæum indicat his verbis: *ἱερος Ἀφροδίτης χρύσοφρυς κυθηρίας* apud neminē quoq. inuenio, sed si quis hinc Sacrum piscem vocatam fuisse velit, ei ego minimè reclamauerim.

Quando lateat. *a lib. 8 Hist. cap. 19* *b li. 8. Hist. cap. 8.* *c li. 6. Hist. cap. 17.* *Vbi pariat.* *d li 4. Hist. cap. 10.* *Somnus.* *Timiditas.* *Cibus.* *e li. 8. Hist. cap. 2.* *An Ruminet.* *Cur sacer piscis dicatur.*

D

VSVS IN CIBIS.

NIcesius apud *a* Athenæum Auratam omnium piscium suauissimam palatoq. gratissimam esse memoria prodidit, & Matron Parodus (apud eundem) in descriptione cęnę Atticę *καλλιςονὶτ ἄλλοις*, id est præ cæteris pulcherrimum: imò verò Eupolis apud eundem Lupis pretiosiores fuisse haud obscurè innuit, inquiens: *Pisces centum drachmis emptos, solum octo Lupos, Auratas duodecim*: quanto autem in pretio honore Lupus esset; suo post loco ostendetur. Sergium Romanum patritium Oratæ cognomentum sibi adsciuisse tradunt M. Varro, *b* Columella, *c* Valerius Maximus, & *d* Macrobius, quòd carissimę ipsi essent Oratę: qua de re tamen dubitari queat. Etenim Festus Sergium quendam prędiuitem Oratam appellatum fuisse scribit, quòd duobus annulis aureis, & grandibus vteretur: Pręterea Plinius Sergium Oratam, L. Crassi oratoris ætate Ostrearum viuaria, omnium primum inuenisse scribens Auratarum mentionum non facit. Vt vt est, Aurata non in minori apud nostræ ætatis proceres existimatione habetur, vnde quidam Marianus homo facetus, & perridiculus

a lib. 7 *Carnis laus* *Sergius Orata cur dictus.* *b li. 3. de re rust.* *c li. 8. c. 16.* *d l. 3. Satur.*

Mariani de Aurata dicterium.

culus, qui Leonis decimi sũmi Pontif. conuiuijs frequentiſſimè intererat, cùm piſces apponi videret, arrepta ſemper Aurata, ſibiq. adiudicata, referente Saluiano, facetè dicere ſolebat. . . . . E

Vbi melior.

Vt verò inter alias Archeſtratus celebrauit Epheſiam hoc verſu: Χρυσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε

Auratam ex Epheſone prætermittito pinguem. Et e Martialis ait:

c li. 13. Epigram.

Non omnis laudem pretiumq. Aurata meretur, Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

ita noſtro hoc æuo laudant, quæ hyeme capiuntur, quæque in mari, nam quæ in ſtagnis marinis degunt, licet pinguiores ſint, lutum tamen olent, vel quod in luto degunt, vel quia conchulis piſciculiſq. luto viuentibus veſcuntur, tum etiam limo lutulentaq. aqua. Non ſunt tamen iſtiuſmodi etiã Auratæ aſpernandæ in marinarum inopia, ſed euiſceratæ coquendæ ſunt, & fœniculi vel origani, vel alterius odoratæ herbæ ramulis infarciendæ, vt viroſus ille odor euincatur. Rondeletius apud ſuos in pretio eſſe ſcribit quæ capiuntur in ſtagno, vulgò Martegue nuncupato, item in eo quod Latera appellatur; omnium optimas quę in ſtagno ad montem Ceſtium pingueſcunt. eligendas autem eſſe quæ in profundo, & puro ſtagno vel in mari meditaraneo capiuntur; nã in Oceano rariores eſſe durioreq. carne. Nunc quale nutrimentum prębat, dicendum. Mneſitheus Athenienſis teſte f Athenæo difficulter coqui Auratam voluit, ſed tamen vbi concocta fuerit, multùm alere. A Corn. Celſo ſimiliter inter durioris concoctionis piſces ea recenſetur. Quòd verò multum nutriat, Hiceſius apud eundem g Athenæum quoq. affirmat. Diphilus verò ait: Melanuro porportionem habere. Melanurus autem ſucci bonitate, & ſaporis ſuauitate Sargo inferior eſt Hiceſio iudice, minuſq. aſtringit, & minus nutrit: nec eſt quòd hanc porportionem ad figuræ corporis ſimilitudinem referamus, nam ad nutrimenti rationem referendam eſſe, & ſubſequentibus Diphili verbis clariſſimè conſtat. In hac itaq. opinionũ varietate Rondeletius ſic ſtatuendum eſſe iudicat, vt dicamus Auratam carne eſſe media, neq. molli, neq. dura optimumq. ſuccũ gignere, & ſaxatilium paulò eſſe duriorem, nihilominus pro ratione ętatis locorumq. in quibus degit, ſucco eſſe diuerſo, nam quas medias ſupra nominauimus, eas, & ſucci bonitate, & ſuauitate cęteris pręſtare; quare qui concoctu difficiles eſſe dixere, eas quę maiores ſunt, & ſeniores, intellexiſſe. Quamuis verò inter cæteros piſces peculiari quadam dote, ſingularem, & ſaporis, ſimul, & ſalubritatis gratiã obtineat, tamen præparat̃, & cõdit̃ multifariã. In Gallia, teſte Rond. in aqua, & vino elixat̃, itẽ in aqua, & aceto, eſtq. palato gratiſſima ſi elixet̃ in oleo, pauca aqua, croco, pipere, aceto, vuis paſſis additis. Saluianus prætereà herbas addit ſuauè olẽtes. Sale itẽ cõdita in aqua dulci elixatur, & cũ aceto editur; Suntq. qui aqua maceratã ad minuẽdã ſalſuginem, in ſartagine frigũt, & ſapa aceto, cepiſq. cõdiẽdo ſaporẽ optimorũ ei cõciliãt: ſapa. n. ſalſuginẽ dulcedine ſua tẽperat, acetũ acorẽ iucũdũ, cepa nidorẽ gratũ addit. Aſſatur etiã, ſed crebra olei, & aceti, aut olei, & omphacij cõſperſione irrigãda. Platina ſi pinguis eſt, elixat, ſi macra aſſat, moretoq. viridi ſuffundit. Quod ſi vẽtri inſeratur vmbella fęniculi, vel ramus Libanotidis coronariæ, fit odoratior, & melior. Farina benè ſubacta, & piſta concluſa, oleo omphacio, aromatiſq. delicatioribus cõdita, optima etiã euadit, maximè ſi è maioribus ſit. Iouius rectè, & ex Galeni pręcepto coqui exiſtimat, ſi in craticula ſubditis mitioribus prunis, oleo, & ſale, acetoq. conſperſeris. *Condimentum in piſcẽ Auratam* (inquit h Apicius) *ſic facies: Piper Liguſticum, careum, origanum, rutæ baccã, mentam, myrti baccã, oui vitellum, mel, acetum, oleum, vinum, & liquamen calefacies, & vteris.* Condimentum in Auratam aſſatam, ex eodem: *Ius piſcem Auratam ſapidiorem*, inquit *faciens conſtat pipere, coriandro, menta arida, apij ſemine, cepa, vua paſſa, melle, aceto, vino, liquamine, & oleo.*

Apparatus.

Nutrimenti qualitas. f lib. 8. Multum nutrire. g lib. 7.

Quę meliores. Apparatus. Vt elixetur. Vt aſſetur. h li. 10. c. 5

F G

CAPIENDI RATIO.

STagna marina vere cateruatim ſubeunt Auratæ, vt illic æſtatem tranſigant: deinde cùm in mare remeant, noſtri (inquit Rondeletius) ex tamaricum ramis ſepes contexunt, triangula figura cuius extremum, & acutum angulum ingredientibus aperiunt regredientibus occludunt, naſſiſq. adhibitis vel retibus, vel verriculo quo tempore carnium obſonijs nobis omnino interdictum eſt, incredibilem Auratarum multitudinem capiunt: quæ piſcandi ratio tertio quoq. anno tantùm repeti ſolent. Haud multùm diſſimilem Auratarum capiendarum modum ex vſu fuiſſe veteribus videre eſt apud a Aelianum, qui ſic ſcribit: Timiditatis ſummæ eſſe fertur, nam ſub Arcturi tempus, cùm maris acceſſus, & receſſus maximè fiunt, & eò altiùs exagerata arena, ad litus relinquitur, vt naues ſæpè ab omnibus aquis nudæ in terra manent: Tum piſcatores poſtquam arborum ramos frondibus cõueſtitos paxillorum modo in mucrones acutos in arenã defixere, deſcẽdũt. Poſt autem rurſus accedẽs mare ſecum imbellem Auratarũ multitudinẽ attrahit: quæ vbi eſtus reciprocauit, & receſſit, in exigua aqua cõcauis locis retẽta relinquũt, & verò ramorũ metu queſcũt: Adeò nimirũ ramos vẽto agitatos exhorrẽt, vt ne loco quidẽ ſemouere audeãt: quãobrẽ primo cuiq. magnũ meticuloſorũ piſciũ numerũ capere, & ferire licet; neq. modò ab vſu piſcãdi iſtructi, ſed etiã totius piſcationis rudes, atq. adeò pueri, & fęminę capere poſsũt.

a li. 11. c. 34 H

DE

DE SARGO. Cap. XVI.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA. Etymum.

Σαργὸς, vt in vulgatis Aristotelis exẽplaribus legitur, duos diuersos pisces significat, eum nimirũ quo de hic egetur, & aliũ ex genere Mugilum, quem Theodorus Gaza Sargonẽ reddidit, ne cũ Sargo cõfunderetur, in hoc quidẽ cautus, sed nõ aduertẽs, locũ Aristotelis correptum esse (vt mox ex Rondeletio ostendemus) & pro σαργὸς: σαργῖνος legendũ, quam postremam vocem ille Sardiacum vertit. In catalogo Tarentini σάργιοι corruptè legi credendũ est etiam pro σάργοι. Hicesius apud a Athenæũ Melanurũ, ait, adsimilẽ esse σάρχῳ: quod vocabulũ non solùm syncerum genuinumq. esse Rondel. arbitratus est, sed piscis huius etymologiam inde deducit, à multa carne nomẽ habere inquiens, quia σάρχος caro est, quod nimirum piscis sit pro corporis magnitudine spissus, & plus carnis habens, quã vel Sparus, vel Cantharus. Putauerim tamen hic quoq. σάργῳ pro σάρχῳ legi oportere. Veterem nomenclaturam vbiq. ferè locorum sibi reseruauit. Illyrij, teste Bellonio, pisciũ affinitate decepti, Aprum Chiergner dicunt, sed ea vox (inquit) Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus tornatum habet. Monet etiam Rondeletius: Scarum Romanis, suisq. nõ satis notũ esse, aliosq. ob similitudinem, cũ Dentice, Dente, alios Sargo vocare, & à suis item piscatoribus pro Sargo venundari.

Sargo Mugilis species

Aristoteles correctus.

a Lib. 7.

Athenæus correctus.

Cum Scaro confundi.

FORMA. DESCRIPTIO.

Notas cum Sparo, (inquit Bellonius) peculiares habet. Ambo enim tenuibus squamis contectæ sunt, planoque (lato potius) sunt corpore. Linea ambobus à brãchijs arcuata vtrinque per medium corpus deducitur. Pinnam continuam in corpore gerit: caudam bifurcam, in extremo, vt Melanurus, nigram. Est item Aurata similis. Distinguitur ab vtrisque quòd dorso multò magis si repando, ventreq. prominentiore, vnde latior, rotundiorq. eius figura efficitur: rostro eriam acutiori, oreq. minori dentibus latis humanisq. simillimis & non serratis quales illorum sunt, ordine dispositis in superiore, & inferiore maxilla, numero octo, munito. Latera item lineis quibusdam subnigris à branchijs ad caudam ductis pinguntur; & à dorso ad ventrem aliæ sunt itidem nigræ: ita dispositæ, vt prima latissima sit ac maxima, secunda minusque conspicua, tertia primæ similis, quarta secundæ, & sic deinceps ad caudam vsque vt in Mormyrio videre est; à quibus notis πολύγραμμος; sicuti ob nigram iuxta caudam maculam μελανόλραμμος, & ὀρροπυγόσιχτος Aristoteli, vt citat Athenæus, dictus est, sicuti & Melanurus, cui cùm ob hoc, tum ob consim lem corporis figuram Hicesius similem esse dixit. Priores lineas Ouidius quoque notasse videtur, inquiens:

Insignis Sargusq; notis, insignis & alis.

Colore alias est argenteo. Pinnæ quæ ad branchias sunt rubescunt, & caudæ extrema, quæ in ventre nigrescunt. Pinna quæ conspicitur à podice ad caudam maior est quàm in Aurata, vnico instructa aculeo. Caudam habet lunatam, & velut in duas pinnas valdè à se distantes desinentem. Branchiæ vtrinque quaternæ, quarum exterius tegumentum spineum, nigrum est. Oculi magni, rotundi, cæsij. Ventriculus satis magnus cum aliquot appendicibus: intestina mediocria: hepar subrubescens: à quo fellis vesica pendet: lien subniger. Quamuis autem Sparum magnitudine superet, nihilominus non assolet ad multam magnitudinem excrescere. Sargus noster prior ὀρροπογοσιχτος pinnas habet omnes aureas præter eam quæ ab ano est quæ nigricat. Lineę etiam præter nigras, plurimæ aurei sunt coloris. Macula iuxta vropygium, non nigra sed violacea, qualis alia similis est in ceruice. Totum etiam ferè caput ad violaceum vergit. Altero loco pictus etiam πολύγραμμος est, lineis aureis elegantissimè condecoratus, item argenteis quæ serræ figuram exprimunt. Venter albus est: tergus verò nigrum: Cauda item, & branchiarum pinnæ: Cætera ad rugineum vergunt. Gesnerus in mortuis linea euanescere tradit, & Venetijs missum Sargum, sic expressit, vt sequenti pagina dabitur.

Similitudo cum Sparo.

Cum Aurata.

Figura.

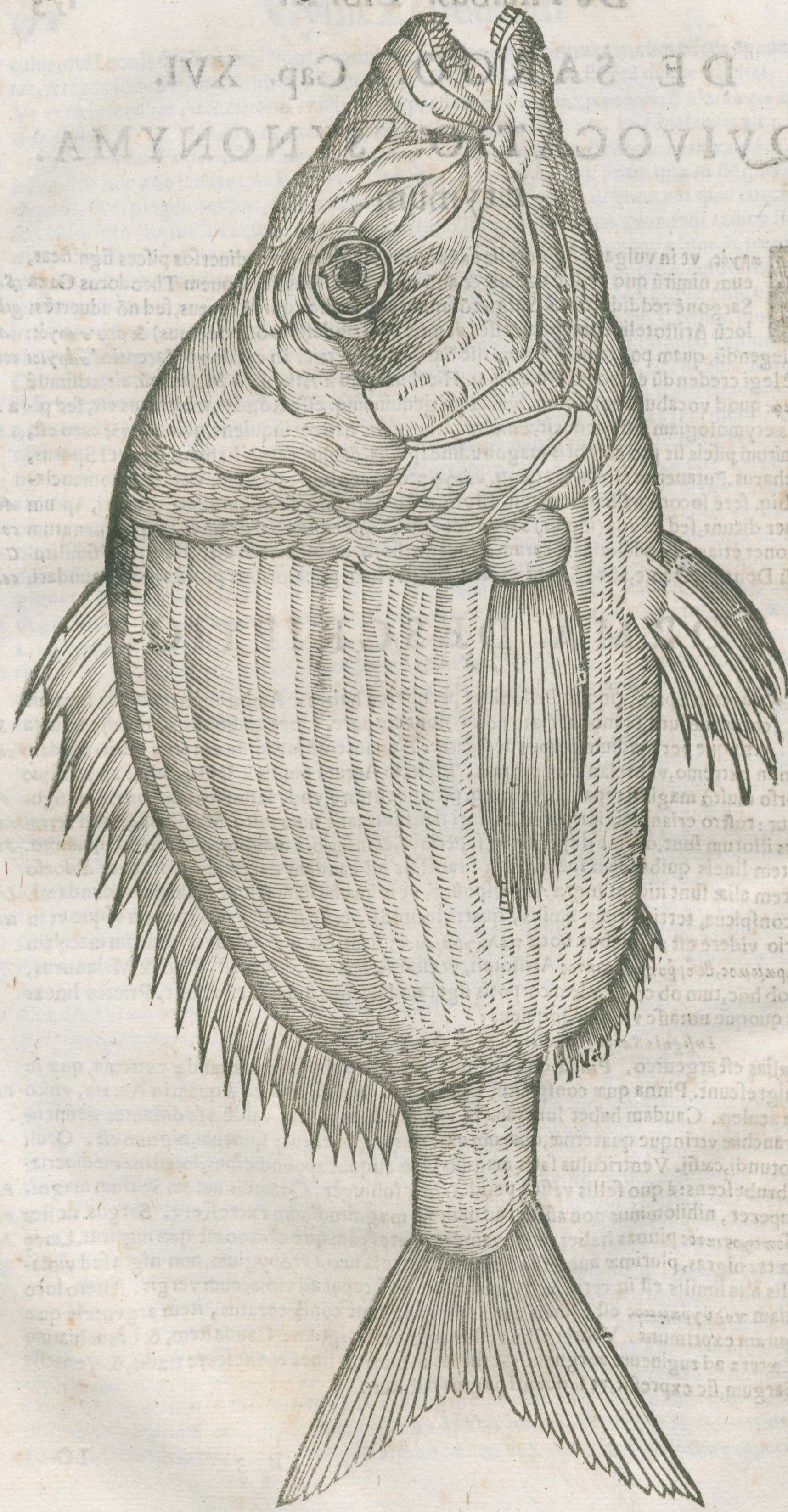
Lineæ in lateribus.

Pinnę.

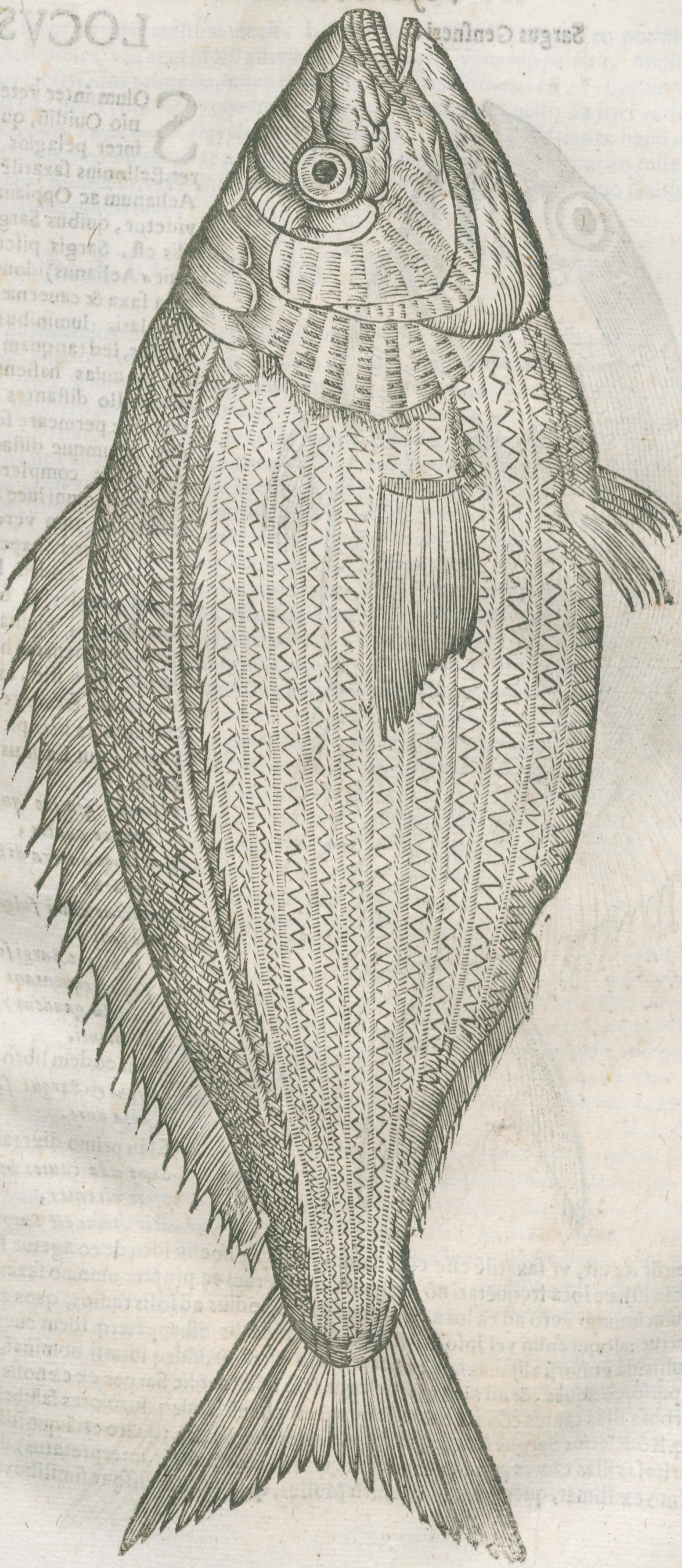
Partes internæ.

Magnitudo.

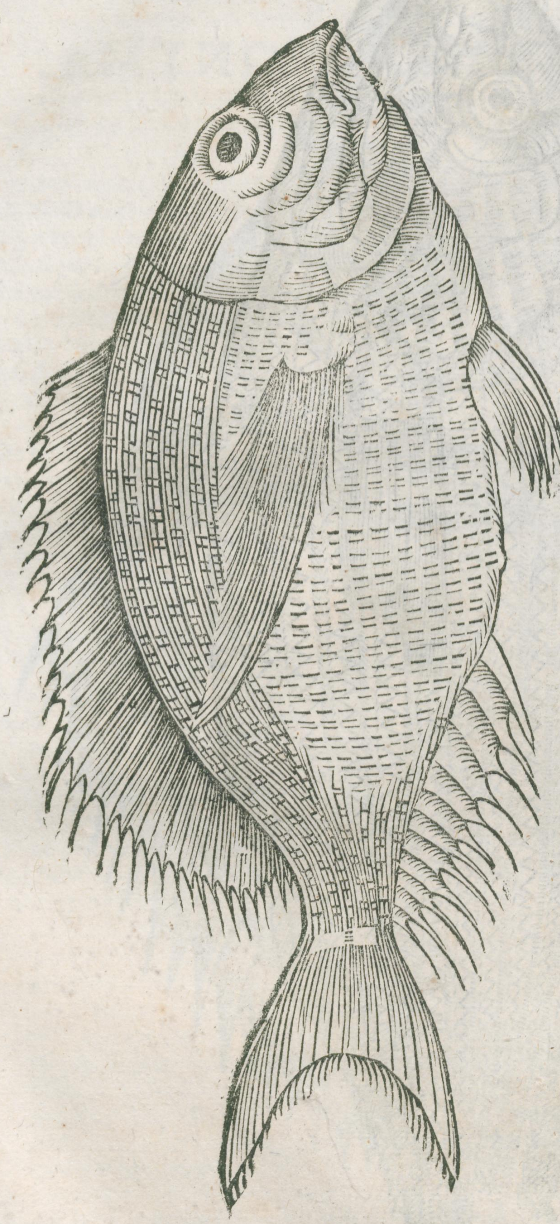
Sargus noster primus ὀρθοπτερυγόστικτος.

Sargus alter πολύγραμμος.

Sargus Genſneri.

LOCVS.

SOlum inter veteres inuenio Ouidiũ, qui Sargũ, inter pelagios enumeret. Bellonius ſaxatilẽ faciens, Aelianum ac Oppianum ſequi videtur, quibus Sargus ſaxatilis eſt. Sargis piſcibus (inquit *a* Aelianus) idonea domicilia ſaxa & cauernæ ſunt, quę non latis luminibus illuminantur, ſed tanquam feneſtellas paruulas habent, tanto interuallo diſtantes quo pertinere & permeare ſolis ſplendor earumque diſtantiam lumen ſolis complere poſſit: cùm enim omni luce Sargi delectantur, tum verò ſolis radios ſitienter expetunt: in loco multi eodem habitant. Apud paludes, & breuia vitam agunt, vicinam proximam continentem habere gaudent. Hæc ille, ex quo Philes eadem fermè reperit, ſicuti ipſe ea accepit ab *b* Oppiano, qui Latinus factus ſic canit.

a L. I. c. 23.

b Lib. 4.

Piſcoſas gemino quæ ſurgunt vertice cautes,
Non longe a terra diſtãtes æquore paruo
Coniectas clari fulgentes lumine ſolis,
His habitant Sargi ſcopulis: hæc ſaxa frequentant.
Nam ſolis gaudent radijs & luce nitenti.

Idem eodem libro inquit:

Polypus & Sargus ſaxi ferui accola duri.

Et in primo dixerat.

Sunt vda cautes herbis à fronte virentes,
Hic domus eſt Sargis, &c.

Quapropter ſit ita eſt, vt ſaxatilẽ eſſe cõcedamus, nõ bene hoc in loco de eo agetur Ego quidẽ à Sargo ſaxoſa iſthæc loca frequẽtari nõ negauerim, cęterum ea propter omnino ſaxatilẽ dicendũ eſſe non putarim: imo verò ad ea loca abire, quòd commodiùs ad ſolis radios, quos ardentiſſimè amat apricetur: aloqui enim vel ipſo Ariſtotele teſte litoralis eſt: appatetq. idem euenire in Sargis, qđ Mullis: nã vt horũ alij maxima ex parte ĩ luto versãtur, indeq. lutarij nominatur, moxq. inde rurſus ad puriores aquas, & ad altũ etiã pelagus ſeſe cõferunt; ſic Sargos ex cænoſis etiã litoribus ad herboſa illas cautes cõmeare à ratione nõ eſt alienũ, indeq. ſuauiores ſalubrioreſq. reddi: traditq. Rõdeletius Sargos ſeſe alijs alios meliores deguſtaſſe; quare etiã quoſdã in ſaxis ad litora (herboſas illas cautes apud Opianũ, ſaxa quæ in litoribus sũt, interpretatus) degere, alios magis in luto exiſtimat, quemadmodũ nimirũ Mullus, qui cãcellis alijſque ſimilibus animalculis vivit

Non omnino ſaxatilẽ eſſe.

Cur alij alijs meliores.

A viuit, alios ſaporis gratia multùm vincit. Litoralem autem eſſe Sargum eo potiſſimùm loco oſtendit *c* Ariſtoteles, vbi eum Mulli aſſerit reliquias ſequi, vt modò patebit. Mullus enim, is ſaltem, cuius hic ſequitur reliquias, lutum nimirum, Ariſtoteli litoralis eſt. Feſtus author eſt Sargum piſcem eſſe, qui ferè in Aegyptio mari naſcitur; citant hunc Lucilij Satirici verſum:

c lib. 8. hiſt. cap. 17.

Quem præclarus Elops, quem Aegyptio Sargus mouebit. In mari Adriatico haud infrequens eſt, & in Mediteraneo vbique ferè naſcitur: ſed qui Romæ habentur, Auratam teſte Iouio, vix excedunt: cùm Brunduſij, vel Ennij teſtimonio longè optimi ſint. In Oceano Gallico, & fortè etiam Germanico ignoti ſunt.

Vbi frequẽs.

NATVRA. MORES. CIBVS.

QVodammodo pamphagum eſſe Sargum apparet, ac in primis carniuorũ; nam Lycoſtomo piſce ineſcatur, vt mox Aeliano dicemus: eſtque firmis ſatis dentibus inſtructus. Cœno & luto ſæpè etiam contentus eſt, quod his verbis docuit Ariſtoteles: *Sargus* B *Mulli reliquias ſequitur: nam vbi Mullus luto excitato abit (fodere enim poteſt) Sargus deſcendit, & paſcitur, imbecilioreſq. ne eodem adnatent, arcet.* Quem philoſophi locum Plinius, de Mullo agens, ſic videtur reddidiſſe: *Lutarium ex ijs viliſſimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur Sargus nomine alius piſcis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.* Gregaleſnè an ſolitarij ſint, apud antiquos non inuenio, niſi quòd Aelianus vno in loco multos ſimul degere, confarctoſq. capi ſcribat: quanquam ex nuperrimis Iouius (quo authore, neſcio) Sargum ſcribat alios minimè comitari, tanquam ſuperbum. Oppiano νωθὴς, ideſt, piger, tardus, ignauuſq. cognominatur, à corporis, vt arbitror, motu; nam & *a* Aelianus ad ſaltãdum inidoneum eſſe ait, ſi enim ad animum id referamus, & veluti ſtudium intelligamus, piſcis naturę non quadrabit, qui nimirum in euitandis periculis ingenio pollet, aſtuque ſeſe tuetur, vt Numenius in libro de piſcibus meminit apud *b* Athenæum, inquiens: *Sargus in euitandis piſcatoris inſidijs aſtutus eſt, &* λινοπληγίςατος ἴχθυς, ideſt, vt exponit Athenæus: πανȣ̃ργος περὶ τὰς θήρας, hoc eſt, *vafer, callidus, veteratorius circa ferarum capturam:* rarum alioqui id vocabulum, cuius poſitiuus eſſe videtur λινοπλὴξ ἀπὸ τȣ̃ πλήκτειν, quanquam Euſtathius, vbi compoſita omnia ab hoc verbo recitat, nihil tale habeat: ponitur autem id verbum aliquando pro κρȣ́ειν, & πελάζειν, ideſt, pulſare, & C appropinquare, vt Sargus in hoc aſtutus ſit, dum alias alijs circa retia locis quãquam proximus eis, apparet, & illudit. Λίνον enim pro reti potius accipitur, quam pro linea cui hamus annectitur, quàm *d* Oppianus ὁρμιὰν vocare ſolet. Et Aelianus inſtrumenta piſcatorum enumerans, cum ea quæ retibus fit, piſcatura λίνον nominat. *e* Euſtathius verò id diſertiſſimè docet, exponens hoc Homeri — Ὡς ὅτε τις φώς. Πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν. Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ. Ἕλκει. Λίνον (inquit) nunc vocat lineam è linó, quanquam frequentius hoc vocabulum pro reti ſumitur. *f* Et rurſus alibi: Lina (inquit) tum retia dicuntur, tum vela, idque nomen hodieque ſeruant cùm alibi, tùm circa Pamphyliam, vbi Linaria vocant retia venatoria, &c. Quod ſi verò λινοπλῆγα, quis cum Rondeletio ex *g* Plinio interpretari velit, quòd lineam Sargus ad ſcopulos atterat, cum eo non contenderim. *Inter Sargos (inquit Plinius) ipſe qui tenetur ad ſcopulos, lineam terit.* Linea enim æquè, ac retibus capi mox oſtendemus: & λίνον quandoq. pro linea, licet à communi diuerſa ſumitur, vt cõſtat ex *h* Polluce, qui inter piſcatoris inſtrumẽta primũ numerat σπυρίδα, λίνον, πανάγρον: deinde ὁρμιὰν, ἄγκιστρα τρίχας λίνα σπάρτα: vbi apparet linea accipi pro filis, ex quibus hami pendent: nam quę hamis fit piſcatio duplex eſt, vt docet *i* Oppianus, aut .n. calamo, ſiue arundini annexa eſt linea, ex ſetis equinis fieri ſolita: D aut manui vel naui, contortus ſcilicet è lino funiculus τώμιγξ Oppiano vocatus, à quo vel plures dependent hami, ſi parui piſces ſint capiendi, vel vnus καθέτης appellatus, maior ſcilicet, & eſcã maiorum cõtinens, ad Cetaceos piſces capiendos. Iam verò vt ad naturam, moreſq Sargi, vnde digreſſa eſt, reuertatur oratio: piſcis iſte ex auibus gallum in eo imitari videtur, cùm vt ille haud vna contentus ſit vxore, ſed plures ſibi pariter adſciſcat, quod teſtatur Oppianus, inquiens:

Victus. — *Mullus lutarius.* — *Motus.* — *a Lib. 11. cap. 11.* — *Ingenium.* — *b Lib. 7.* — *Linum pro reti.* — *d lib. 12. c. 43* — *e Iliad. π.* — *f Odyſſ. B.* — *Linaria.* — *g lib. 9. c. 59* — *Linum pro linea.* — *h lib. 10.* — *Hamis dupliciter piſcatur.* — *i lib. 3.* — *Salacitas.*

Vxores Sargi multas & Merulus . . . . Ducunt, aſt alij contenti coniuge ſola.

Aliàs etiam propter vxores mares inuicem pugnare ſcribit:

Rurſus amor Sargos carpit ſub tempore verno,
Pro tedis ſimul & cara pro coniuge certant.
Decernunt miſeri dura connubia pugna.
At ſi quis tanto fuerit certamine victor
Coniugibus cunctis vir tantum ſufficit vnus,
Fœmineos fœtus claudens ſub caute marina.

vt & in hoc gallinaceos imitentur, in quibus ſimiliter dimicantibus, victori accedunt gallinæ, copiam ſui facientes.

E

SYMPATHIA.

Amor Sargi & Capræ.

DE reciproco Sargorum,& Caprarum amore verſus Oppiani, alioqui facundiſſimos breuitatis cauſa relinquo, ſed ſenſum tantùm eorũ repeto. Sargi tãtoperè, inquit, Capras amant, vt cùm illæ à paſtoribus in magnis æſtibus ad litora vbi lauẽtur, aguntur, Sargi mox adnantes conferti eas circundent, ac circũſilienſes mirifico gaudij argumento lambãt: nec aſpernantur eos Capræ tanquam amantes. Vbi verò è mari iam exeunt Capræ, tum Sargi mœrentes vniuerſis ad extremum vſque litoris marginem comitantur, & inuiti deſerunt. Meminit huiuſce etiam amoris *a* Aelianus, licet paulò aliter: Capras, ait, vehementiſſimè amant Sargi; namque cùm Caprarum proximè,& ſecundùm litus paſcentium vnius, aut alterius vmbra in mari apparuerit, protinus gaudio exilientes, ſummo ſtudio adnatant, ac ſaltu, non admodum ad ſaltandum idonei, Capras contingere affectant, ſenſum caprini odoris percipiunt, etiamſi ſub fluctibus natent, itaque voluptate geſtientes, ad eas accedere ſtudent.

a *Lib.* 11. *cap.* 11.

F

CAPIENDI RATIO.

QVantoperè Capras ament, dictum eſt: cuius rei cùm conſcij ſint piſcatores, amor ille nõ benè Sargis aliquando cedit. Obſeruant enim illi, vt ſubdit Oppianus, geminos ſcopulos,& anguſto inter eos ſpatio ſolem admittẽte, quod multi pariter Sargi incolunt: Solis enim radijs admodum delectantur: ibi pellem induti caprinam eminentibus ſupra caput cornibus, manent: & inijciunt in mare farinam carni adipique caprinæ permixtam. Allecti itaque Sargi ipſos mare ingreſſos ceu Capras amplectuntur: illi verò calamo è corno arbore extenſo, lineam è lino cano demittunt, & hamo carnem de vngula caprina inſerunt, & mox quem cepere Sargum, celeriter manu retrahunt: nam ſi dolũ animaduerterint piſces, ſimul omnes trepidi refugiunt: ſin clam,& celeriter pergant, nullus quin carpiatur, eos effugiet. Hæc Oppianus, qui etiam libidinis ſuæ pœnas dare piſcatoribus docet, capi ſcilicet, cùm propter fęminas inuicem dimicant. Piſcator enim naſſam amplam,& rotundã, multis circa introitum myrti, aut lauri, alijſvè frondibus obumbratam in mari deponit, cumque è Sargis victor aliquis euaſerit, fœminas omnes in eam tãquam petræ latibulum quidam colligit; victoremq. repulſis alijs maribus, mox ad eas ingredientem pariter capit. Quomodo autem manibus capiantur, habemus apud eundem Oppianum. Eos enim cùm trepidi in anguſtum aliquem maris locum ſeſe recipiunt, cateruatim collecti, licet rigentibus dorſi ſpinis ita horreant, vt tractabiles non ſint, peritum tamen vrinatorem explorato capitis, caudæq. ſitu in ſingulis, à capite primùm eos contingere, dein ſpinas permulcendo, ac deprimendo, vtraque manu ſingulum apprehendere Sargum: manereq. illos donec omnes ſint capti. Huius capiẽdi rationis meminit quoq. *b* Aelianus his verbis: *Manu etiam capiuntur, ſi quis ſpinas quas ad tuitionem ſui excitant, à capite ad partem inferiorem reuocando, & flectendo declinet, premendoq́, ex lapidibus, in quos ad latendum ſe compellunt, extrahat.* Cares verò Sargos capiunt, vt idem *c* Aelianus tradit hoc modo: Cùm molles,& remiſſas auras Auſter afflat, & ad arenas moderatè, & leniter fluctus reſonant, tum ad piſcatum Arundine piſcator nihil eget, ſed ſpinæ regiæ benè robuſta virga, ex qua ſumma linea appendit, atque ad hamum eſcam Muris piſcis conditi accomodat, deinde in piſcatorij nauigij puppe ſedens, inſidias tendit, eaſq. in mare demiſſas leuiter mouet, ſimul,& ei puer probè tenens, vt ſenſim pedetentimq. nauis implenda ſit, ad terram verſus remigat, tum Sargi permulti, & exultantes, & geſtientes, eſcam aſſequi ſeſe ex ſuis latibulis incitant,& proſiliunt, atq. eſcæ illecebra allectati, in hamum congregantur, cumq. propius à terra ſint, cibi auiditate capti, facilè comprehenduntur.

Libidinis pęnas dare.

G

Vt manibus capiantur.

b *Lib.* 11. *cap.* 13.

c *Lib.* 11. *cap.* 20.

Vt apud Cares capiantur.

H

PARTVS.

BIs anno Sargum parere, vere nimirum,& autumno teſtatur *a* Ariſtoteles, apud quem eo loco pro σάργος mendosè σάρδος legebatur, vti ex *b* Athenæo conſtat, hunc philoſophi locum repetente, atque citante. cui item *c* Plinius aſtipulatur his verbis: *Pariunt Scorpiones bis, & Sargi vere, & autumno.* Alicubi tamen aliter ſenſiſſe *d* Ariſtotelem apparet, dum ait: *Pariunt quædam hyeme, quædam æſtate: hyeme quidem Lupus, Mugil, Acus: & incipiunt vterum ferre ex Mugilibus Chelones menſe Decembris, & Sargus,* (ὁ σαργος) *& qui μύξον dicitur, & Cephalus. Ferunt autem in vtero triginta dies.* Quam poſtmodum ſententiam videtur repetere, inquit *e* enim: *Sargus menſe Decembri concipit, vterum ferit dies triginta, & ex Mugilibus Chelon, & Myxon*

a *l.* 5. *hi. c.* 9 *Ariſtoteles correctus.*
b *lib.* 7.
c *l.* 9. *hi. c.* 51
d *l.* 5. *hi. c.* 11
e *lib* 6. *hiſt. cap.* 17.

A *eodem, & quali tempore cum Sargo vterum ferunt.* Aduertit quidem Theodorus isthæc controuersa esse, ideoq. vtroq. hoc posteriori loco Sargonem, non Sargum reddidit, vt à Sargo, qui verè parit, & autumno distingueret. Sed placet Rondeletij correctio, qui vtrobiq. legendum censet σαργῖνος, quem *f* Aristoteles in Mugilum genere habuisse videtur (vbi Gaza transtulit Sardiacum,) sed verba transposita sunt, & corrupta. Enumerans enim pisces gregales, inter eos nominat σαρδῖνες βελόνας, μηκῶνες, legendum βελόνας, σαρδῖνες, μύξονες, id est Acus (in alijs codicibus legitur τεῦθοι, id est, Lolij, & sic Theodorus quoq. legit) Sardiacos (ne à Gazæ voce recedamus, quanquam rectiùs nomen Græcum reseruari possit) & Myxones qui tertia Mugilum sunt species. Nec sibi aduersari Aristotelem credendum est, qui alio denique loco Sargum autumno parere scripsit, nulla verni partus mentione facta; etenim hoc loco Sargum nominat vnà cum Salpa, cui vernus partus non conuenit, vt quæ semel tantùm parit.

f lib. 8. hist. cap. 2.

Aristoteles iterum correctus.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

B SArgi, & Sargini meminit Epicharmus in nuptijs Hebes, tanquam optimorum, ac delicatorum pisciũ, hodieq. inter sapidos, palatoq. gratos pisces recensentur, maximè verò autumno, & hyeme, & qui in saxosis locis capti sunt: adhæc stomacho grati sunt, probumq. generant succum, & facilè digerunt, atq. abundè nutriunt, magis verò etiam quàm Melanurus, vti bis apud Athenæum testatur Hicesius, magisq. astringit: cæterũ ægriusculè concoquitur, carne enim constat duriuscula, vt apud eundem tradit Archestratus assatum calidumq. & caseo atque aceto conditum propterea probans, sicuti vno edicto omnes siccioris pulpæ pisces condiendos præcipit, secus ac in præpinguibus, & teneris fieri oportet, quos solo ipso sale, àtq. oleo inditis in craticula sapidissimè percoqui asserit. Gariopontus Sargos cum Turdis, alijsq. quibusdam piscibus, præscribit hydropicis. Rauisius carnem Sargi ad præsteris morsum commendat, sed sine authore. Dentes denique Sargi gestatos, dentiũ omne tormentũ auertere Kiranides prodidit.

Bonos pisces esse.

HIEROGLYFICVM.

C HOminem ex aliorum laboribus sibi fructus, & gloriam vsurpantem, & alienam, vt ita dicam messem (inquit Pierius Valerianus) demetentem, significare qui volunt Sargum, & Mullum pingunt. Sequitur enim Sargi reliquias, Mullus, imo Sargus reliquias Mulli, vt ex Plinio, atque Aristotele ostendimus.

Ex alieno labore ditescens.

EMBLEMATA.

HIeroglyphicum proximè recitatum Alciatus reddit hoc epigrammate quod inscribitur Aemulatio impar.

Aemulatio impar.

Altiuolã Miluus comitatur degener Harpam
Et prædæ partem sæpè cadentis habet.
Mullũ prosequitur, qui spretas Sargus ab illo
Præteritasq; auidus deuorat ore dapes.
Sic mecũ Oenocrates agit: at deserta studẽtum
Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

Aliud eiusdem Alciati emblema in amatores meretricum;

Villosa indutus piscator tegmina capræ,
Addidit, vt capiti, carnua bina suo,
D *Fallit amatorem stans summo in litore Sargum,*
In laqueos simi quem gregis ardor agit.
Capra refert scortum similis fit Sargus amanti,
Qui miser obscœno captus amore perit.

DE SARGO ALTERO. Cap. XVII.

ATHenæus *a* mox à Melanuri historia subiungit, (prout nunc in omnibus exemplaribus legitur) Μελανδέρινος ὅμοιον εἶναι τῷ Μελανύρῳ φησί. Σπεύσιππος δ᾽ ἐν δευτέρῳ ὁμοίων τὸν καλέμενον ψύρον ὃν Νυμήνιος κάλει ψόρον, ὄυτως.

Η῎ ψογον ἢ Σαλπας, ἢ αἰγιαλῆα Δρακοντα.

Melanderinus. Similem esse dicunt Melanuro. Speusippus in secundo similium, illam qui vocatur ψύγρος, *quem Numenius vocat* ψόρον, *sic.*
Aut Psoron, aut Salpas, aut litoreum inde Draconem.

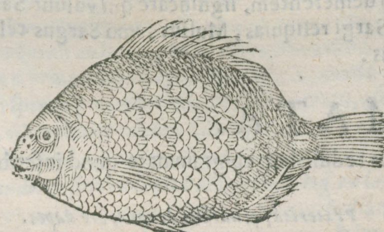
Ex quibus verbis Gillius, Rondeletius, Bellonius, & Saluianus, Melanderinum, Athenæo piscem esse

a lib. 7.

esse volunt, Melanuro similem, sed eundemnè omnes intelligant, dubitari potest; nam Saluianus in primis in capite de Melanuro negat se esse toto eo opere de Melãderino quicquã traditurũ, & quem pro eo habeat, non explicat. Bellonius Melanurũ longè à Melanderino diuersum esse asserit, sed nec ipse addit, quem Melãderini nomine intelligat. Quod si autem Psorum suũ, cum Melanderino eundem esse credidit, piscem reuera Melanuro dissimillimum intellexerit. Psorus enim eius piscis ex saxatilis, picturatus, & nulli alij in colorum diuersitate secundus, quo de superiori libro ex eo egimus. Rondeletius verò nigri Melanderini nominis omine, vt apparet, fretus, piscem toto corpore, vt ait, nigrescentem, qui ob corporis similitudinem apud suos, vt affirmat, pro Sargo venundatur, pro eo nobis ostendit, eum nempe quem, & nos hic ex eo depinximus. Sed præstat eius verba adscribere. Melãderini, inquit, nullam, quòd sciam, mentionem fecerunt, Aristoteles, Plinius, & Oppianus, se Athenæus duntaxat, qui significare videtur Melanderinum à Speusippo ψύγρον, à Numenio ψόρον appellatum, quod si ita res habet, vtrobiq. mendum esse suspicor, atq. in priore loco legendum ψογερὸν, id est αἰσχρὸν, id turpem; in altero ψέθον, id est nigrum, & squalidum. Quam Rondeletij lectionem quamuis pro vera ac certa probauerit doctissimus Iacobus Dalechampius Athenęi interpres, Gesnero tamen, & Isaaco Casaubono summoperè improbatur. In alia omnia transituri sunt (inquit Casaubonus) quicunq. maiorem vsum in literis Græcis habuerit, nam piscem esse Grecis vllum ψογερὸν, dictum, aut ψόθον, quasi squalidum, aut sordidum, vt ille interpretatur sine idoneo fideiussore, credere debemus nemini, ψογερὸς reuera adiectiuum est: adiectiua autem non solent pro piscium nominibus vsurpari, pręter pauca admodum, quorum tunc mutatur accentus, vt γλαῦκος λεῦκος. Itaq. Casaubonus Hęschelianæ epitomæ authoritate fretus subscribit coniecturæ Gesneri, qui vocem Μελανδέρινος in textu Athenæi abundare ex eo coniecerat, quòd eó loco piscis nomen poneretur, nullo cuiuspiam authoris testimonio adhibito, quod nullibi aliàs negligit Athenæus; quare cùm proximè de Melanuro dixisset ψύγρον ei similem esse subiungere ex Speusippo, & Numenio ψόρον nũcupari existimat, & vt constructioni verborum, & sententiæ integritas magis constaret, legit sic: Ὅμοιον δ' εἶναι τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὅμοιον τὸν καλούμενον ψύγρον, &c. In epitoma etiã Hæscheliana quam sæpissimè cõmendat Casaubonus sublata voce Μελανδέρινος, sic legitur: Ὅμοιον δὲ μελανούρῳ Σπεύσιππος φησὶ τὸν καλούμενον ψίγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόρον. Addit item Casaubonus in antiquissimis mẽbranis pro ψύγρον, scribi ψύρον. Melãderini itaq. vox alijs omnibus scriptoribus inusitata, fortè ad marginem fuerit, & tandem in textum ab aliquo ascita. Isthæc itaq. omnia me impulerunt, vt hunc piscem quem pro Melanderino depinxit Rondeletius, Sargo coniungerem, pro quo, vt dictum est, ob consimilem figuram venditur.

Psorus Bellonij. *Melanderinus Rondeletij.* *Athenæus correctus. Psygrus, & Psorus qui.*

Melanderinus Rondel.

Melanderini Rond. descriptio.

Melanuro (inquit ille) similis est, sed corpore paulò rotundiore. Toto ferè corpore nigrescit: circa caput ex nigro purpurascit, sicuti viola. Dentes habet acutos, paruos sicut Pagrus. Pinnarum etiam situ, & numero Sargo similis: cauda differt, quia in duas pinnas non desinit, sed in vnam latam saxatilium ritu. Ventriculum gulamq. habet, circa ventriculum appendices quatuor magnas: hepar ex rubro candidum, à quo fellis vesica pendet: splenem magnum, nigrum Scari vel Lati modo: fel aqueũ. Lapides habet in capite. Carne est non ita molli, sed ferè media, vt Aurata, aut Sargus præparandus. Hæc Rondeletius apposita hac icone.

Carnis qualitas.

DE SPARO. Cap. XVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Sparolus.

QVem Græci Σπάρον ἀπὸ τοῦ σπαίρειν, quod est palpitare, teste Eustathio, Latini pariter Sparum dicunt. Ouidius, & Martialis diminutiua voce Sparulũ: nec propterea Latinum vocabulum esse statui debet, sicuti Isidorus, & Albertus crediderunt qui Sparum nomen accepisse volunt à telo missili rustico, quod spargitur, quãdo iacitur, habereq. eadem figuram, quasi à spargendo dicatur Sparus piscis, vti Sparum minimi generis iaculum. Aristoteli Sparus, vt Rondeletius credit, ῥυὰς vocatur, & Aeliano Aspargus, sed neutrum benè. Rhyas enim philosopho particularis alicuius piscis nomen

Rhyas.

A nomen nō est, sed ad multos generale, quemadmodū ex hisce illius locis luce clariùs ostēdi pōt, quæ oīno mihi hoc loco recitanda videbantur, ꝙ Theodorus Gaza latinitatis nonnunquā nimis studiosus, & sui etiam, vt apparet immemor, in huius dictionis versione variet, & ludat. Est itaque vbi a Aristoteles Rhyades scribit, quoties piscium lotura, vel nauis sentina eiecta est, fugere ceu odorē sentientes. Gaza hic Flutas cōuertit, nā vt ῥύας videtur deduci ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, i. fluere, ita latinè à fluēdo Flutas interpretatus est: quo nomine alij πλωτὰς Græcis dictas, vel Anguillas, vel Murænas, quæ supernatāt sole torrefactæ, intelligūt. Vbi verò rhyades per æstatē parere tradit b Aristot. ille Spargos reddidit, simili quodāmodo sensu, quasi sparsos, ac disseminatos. c In hoc verò loco: οἱ δὲ τοκοι γίνονται τοῖς μὲν ῥυάσι τοῦ ἔαρος, idest, *partus fiūt in rhyadibus vere*: rectè, & ad mentē Aristot. vertit: *Parit solitariorum genus in vere*: cæterū n hic aduertendū est, solitarios vocari a philosopho, siue rhyades, non illos pisces, qui soli vagantur, sed qui gregatim quidē, sed sine duce, quemadmodū alibi ipse docet his verbis: d πλεῖστοι τῶν ῥυάδων τε καὶ ἀγελαίων ἰχθύων· εἰσὶ δὲ οἱ πλεῖστοι ἀγελαῖοι ἔχουσι δὲ οἱ ἀγελαῖοι ἡγεμόνα. hoc est: *plurimi rhyadum, & gregalium pisci*um (subaudi Pontum subeunt.) *Sunt autem plurimi gregales: habent verò etiam gregales aliquem ducem*. Gaza transtulit: *Plurimi fusanei, & gregatilis generis. Est sanè plurima piscium pars gregati-*

a Lib. 4. Hi. cap. 17.

Fluta.

b L. 5. Hist. cap 17.

c L. 6. Hist. cap. 17.

d L. 8. Hist. cap. 13.

B *lis, nec vllus grex caret duce*. Rhyades hic itaque fusaneos reddidit, eosdē, vt apparet, arbitratus τοῖς χυτοῖς, nam χυτοὺς alicubi vocatos e Arist. fusaneos etiā interpretatus est, addita interpretationis ratione, quòd fusim (in Græco textu nihil est, quod huic dictioni respondeat) retibus capiantur. Quam postremā, & versionē, atque opinionē probo, nam eodē loco philosophus κολίας paulò post inter ῥυάδας nominat, quos suprà inter χυτοὺς nominauerat, vt sint nēpe χυτοί, & ῥυάδες, qui licet multi, & frequētes simul natant, fusimq. & retibus (præsertim cū migrant) capiuntur, sed ducem nō habent; ἀγελαῖοι verò propriè gregatiles, quia quem sequantur ducē habeāt. Quod modò ad Aspargon attinet, quo nomine Rondeletius, vt diximus Aeliano Sparum vocari arbitratur: equidē Aspergi mentio nulla est apud f Aelianum, sed Gillius apud eū Rhyades interpretatus est Aspargos: notandūq est Rhyades Aeliano similiter quidem, ac Aristoteli pisces esse fusaneos, sed de peculiari accipi specie, quod ab initio capitis ostendit his verbis. Ῥυάδες ὄνομα θαλαττίου ζώου. cùm alioqui quæ de ijs scribit, nimirum quòd quiescentes simul maneant, seque mutuò tepefaciant; verno autem tēpore lōgiùs migrent, vniuersim ad fusaneos oēs trāsferri possit. Saluianus existimans quoq. Sparum in Aeliani codice Aspargon dici, haud forsan ab re (inquit) esset mendosum locū esse, Sparosque corrigendū suspicari, cùm nemo vnquā præter

e L. 5. Hist. cap. 9.

Fusanei pisces qui.

An Aeliano Aspargus vocetur.

f Li. 9. c. 46.

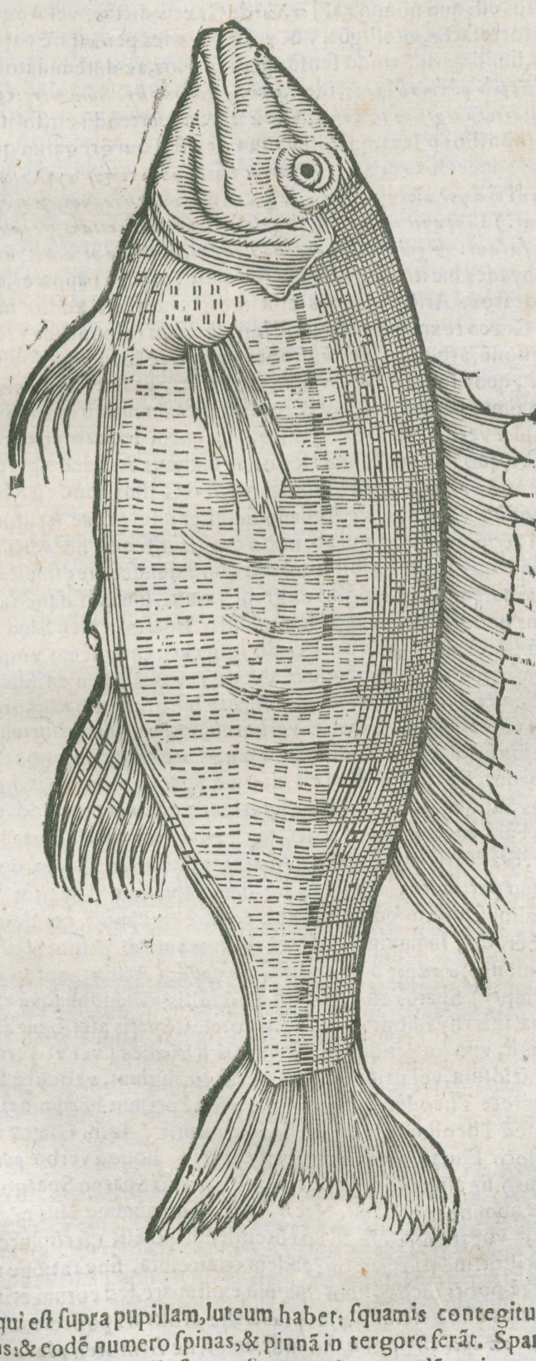
Rhyas quid Aeliano.

C eum ἀσπαργον inter pisces recensuerit: quòd si mendum abesse velimus, cùm ea suis Aspargis tribuat, quæ ex nullo authore Sparis debentur, vt in præcedente historia probabimus, haud facilè iudicatū est, num ἀσπάργος eius aliorum σπαρος sit: verùm cùm Spari (etsi aliorum ferè omnium piscium meminerit) mentionē nullā fecerit, cùmque immediatè post Aspargos de Aurata pertractet, quæ, vt infrà docebimus, Sparo simillima est, aliorum Sparos ab eo vocari Aspargos iudicari posse videtur. Hactenus Saluianus, Gillij interpretatione etiā deceptus, sed in hoc magis, quā Rōdeletius peccans, ꝙ eam vocem Græco ac si Græca esset, exarauerit charactere: contrà in eo Rōdeletio prudentior, ꝙ aduerterit, ea quæ de Aspargis Gillius, Aelianus de Rhyadibus, ad Spari nostri naturam haud pertinere. Aduertit itē idem Saluianus Rhyades Aristot. à Sparo differre, sed ꝙ peculiarē aliquē piscem eo nomine ab eo intelligi putat, quodque duobus tantùm locis nominari ab eodē credit, summoperè falli ex ijs quæ à me dicta sunt, satis superq. cōstat. Cùm apud Aristot (inquit ille) σπάρος non legatur, eius ῥυάς (Aristot. nusquā in singulari nominauit, sed in plurali semper) Sparus esse creditur à nōnullis; id haudquaquā ex eo coniectantibus quòd illa eadem quæ suis rhyadibus tribuit Aristoteles, Sparis ascribant alij. Nam cùm bis tantùm ῥυάδος meminerit, vno loco inquiens: Quin etiā Rhyades (vel vt vertit Theo-

Saluiani error.

D dorus) Flutæ quoties, vel pisciū lotura, vel nauis sentina eiecta est, fugiunt, vt odorē sentiens: & alibi. Shyades etiā) vel interprete Theodoro) Spargi per æstatē pariunt: horum neutrum ab vllo scriptorū Sparo tribuitur, sed Theodori potiùs versione deceptis. Is .n. Græcæ voci alludens, vt Aristot. ῥυάδας priori loco Flutas interpretatus est (sicuti namque à verbo ῥύω, i. fluo Flutas latinè vocauit Theodorus) sic altero loco eadē ratione à verbo Spargo Spargos, & non (vt illi oppinātur) à Spari piscis nomine appellauit. Nec si Arist. Spari nomine vsus nō est, ob id hunc piscē nostrū Sparum ab alijs vocatum ῥύαδα ab eo cōtendendū nō est, qn̄ cōplures etiā alij sunt pisces, quorū nulla apud Aristot. mentio habetur: eadem coniectura, siue ratione nō solùm quemlibet alium Aristotelis piscē nobis incognitum Sparum existimare, sed eorum etiam vnum quemque quos ab Arist. nominatos esse nescimus, eius ῥύαδα esse arbitrari possemus. Quemadmodum igitur Aeliani ἀσπάργον σπάρον esse posse, nō inficiamur, sic Aristoteli ῥύαδας, Sparos nō esse cōstāter asseueramus: quos autē pisces ῥυάδας esse censeamus, alibi sumus explicaturi: Hucusq. itaq. Saluianus, qui tamē suo pisci, quē pro Sparo pinxit, ῥύαδος nomen præfixit. Nunc

Sparus authoris.

cæterarum nationũ, ſi quæ ſunt nomina Spari noſtri addamus. Romæ teſte Saluiano Sparo dicitur, & Venetis fortè, nam Maſſarius Venet⁹, Spari (inquit) ſunt qui nunc quoq. Spari appellantur, quanquã Bellonius Sparo Romæ vulgo dici neget, tametſi (inquit) quotidie ex mari in forum piſcatorum afferantur, tamen piſcatorum nemo hũc piſcẽ Spari nomine agnoſcit. Promiſcuè autem cum Auratis, & Sargis vendi ſolet, Carlinotum, vel Carlinum vocant: quibus poſtremis nominibus quibuſdam Italis venire etiã Rõdeletius teſtatur. Genuenſes Sparlo dicunt. Monſpelienſes Sparallon, Hiſpani Spargioll.

Carlinus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Similitudo.

Non paruam huic piſci ſimilitudinẽ eſſe cum Aurata, & Sargo, ex Bellonio dictum eſt. Quomodo autem à Sargo differat, idem docet his verbis. Solo colore diſtinguũtur. Sparus.n. ex auro refulget, & liturã in cauda habet, vt Sargus, ſed os habet multum diſſimile. proinde Sargus veluti circinato dorſo apparet, Sparus verò protenſo, & capite ad Mormyrũ accedente. Ambobus perito næum nigricat, vt Salpæ: Sparo tamẽ magis albicat. Branchias ambo eaſdẽ habent, vt etiã dentes inciſorios: ſed canino ad latera, vt Dentalis. Sparus p̃terea gyrum qui eſt ſupra pupillam, luteum habet: ſquamis contegitur latiuſculis, quanquam eædem ambobus: & eodẽ numero ſpinas, & pinnã in tergore ferãt. Sparus tres habet aculeos ſub ſpina quæ eſt vicina ano Cordis figura Sparo, & Sargo eadẽ: triquetrũ enim eſt, ſed Sargo minus, & paulò pallidius, Lienẽ quoq. Sparus habet rubrũ, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere ſitum

Vt à Sargo differat.

A ſitum: Sargus verò ſubnigrum, & ferè circinatum. Stomachum vterque oblongum habet. Inteſtina etiam vtrique ſimilia eſſent, niſi Sparus candidiora, & pinguiora oſtenderet. Manifeſtè quoque ab Aurata internoſcitur: nam licet numerus, ſitu, figuraque pinnarum, branchiæ, oculi, atque cauda, Sparo cum ea conueniant, notis tamen alijs euidentiſſimè diſtinguuntur. Primùm enim corpore non ſolùm minori eſt Sparus, (palmi enim menſuram excedere non conſueuit,) ſed magis eſt rotundo, atque in latera compreſſiore, longiorique, & acutiore roſtro, atque ore etiam minore: præterea circa branchias nulla, neque purpurea, neque nigra macula, quales in Aurata reperiri diximus, conſpicitur: poſtremò locus oculis ſuperior, non aureo colore micat, vt in illa, ſed ex viridi flaueſcit, vnde dixit Ouidius: *Et ſuper aurata Sparulus ceruice refulgens*. Quæ notæ cùm huic piſci ſoli excepta Aurata conueniant, cùmque antiquum hodie ferè nomen retineat, quin veterum Sparus ſit, eruditi haud ambigunt. Hactenus de Sparo aliorum. Noſter lineas habet rectas Sargi, & Salpæ modo aureas omnes præter vnam in lateribus, quæ viridis eſt. Aliæ item tranſuerſaliter à tergo ad ventrem deſcendunt, vt in Mormyro, & marina Perca, nigricantes. Os vt in Sargo dentatum. caput ferè violaceum. Venter albus. Pinnæ omnes, & cauda fuſcæ ſunt.

Vt differat ab Aurata.

B

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

SParum *a* Plinius inter marinos piſces recenſuit, Ouidius pelagium facit, Rondeletius litoralem. Litoralem autem eſſe item *b* Oppianus docet, cuius magni fit apud me authoritas, licet nunc cùm in Græco, tùm latino exemplari Scarus legatur, quemadmodum in Scari hiſtoria ex Saluiano, cui hanc lector reſtitutionem debes, oſtendimus. Gaudet item ſtagnis marinis: in quibus frequenter capitur. Marino minor eſt, qui in ijs viuit, quare Rondeletius ceu à marino differat, iconem eius dedit: Gregalis eſt, gregatim enim natat, & viuit: quare plures ſimul capi ſolent. Aeſtate parit circa ſaxoſa litora. Carniuorus eſt, at non ſolùm piſcitia, verùm & marinos venatur pulices pediculoſque.

a *lib.* 32. *cap.* 11.
b *Lib.* 1. *Halieut.*

Cibus.

C

VSVS IN CIBIS.

HAud ignobilem, haudque plebeium apud antiquos piſcem fuiſſe Sparum, ex recitandis clarum eſt authorum teſtimonijs. Coquus quidam apud Anthippum comicum recitante Athenæo, publicano apponit Glaucum, Anguillam, ſparum, tanquam lautos nimirum, ac delicatos piſces: & Epicharmus in nuptijs Hebæ, *Piſcamur*, inquit *Sparos, & Scaros, quorum ne ſtercus quidem fas eſt dijs abijcere*, quanquam iſta lautitia, vt fimus etiam d js, ideſt, locupletiſſimis, non ſit reijciendus, ad Scaros priuatim pertinere videatur, Sparos tamen tanquam lautiſſimos quoque nominat: item *a* Martialis ad Ponticum: *Res tibi cum Rhombo eſt: at mihi cum Sparulo*. Item Matron Parodus apud eundem Athenæum, cùm delicatiſſimos nominaſſet, addit: *His ad admixti fuere Sargi, Hippuri Glanies, Mormyrus, & magnus Sparus quos coquus adhuc è ſartagine ſtridentes attulit domumque nidore perfudit: ego verò cibum eſſe illum muliercularum putaui: alta poſt adortus ſum*. Græcè legitur, Μόρμυρος, ἀυτα δ' ἔλω μεγά λησπάρος, ἧς ὀμάγειρος Σίζοντας, &c. Scaligero placet, Μορμύρος ἄυτα δ' ἔλω γχλεη σπάρος, ὅς ὁ παγειρος, &c. Acutiſſimi viri coniecturam (inquit Caſaubonus) adiuuant Excerpta, in quibus diſertè ſcriptum ἀυτα, & &c. Noſtra verò tempeſtate tanti nequaquam fit: Licetque non omnino aſpernentur D eum ditiores, Lupis tamen, Aſellis, Denticibus, Auratis, ſimilibuſque gratioris palati alijs comparandum eſſe minimè cenſent. Miratur Hiceſium Rondeletius, quòd Mænis ſucci bonitate Sparũ prætulerit, cùm Mænæ, quantum ipſe iudicat, ſint carne ſicciore, & melioris ſucci: huncq. Diphili locum Σπάρος δριμύς, ἁπαλόσαρκος, ἄβρωμος, εὐςόμαχος, ὑρητικὸς ἐκ ἄπεπτος τάγηνιςὸς δε δύσπεπτος, ideſt, *Sparus acris eſt, tenera carnis, virus non reſipiens, ſtomachogratus, vrinam ciens, haud difficilis concoctu: in ſartagine verò coctus difficilis:* mutilum eſſe iudicat, id quod reuera aſteriſcus appoſitus etiam indicat: quare ante ἐκ απέπτος addit ἑφθὸς, ideſt, elixus, vt ſcilicet elixus coctu facilis ſit, frixus contrà difficilis. Saluianus quoque Sparum mediæ carnis eſſe aſſerit inter duram, & mollem, arbitraturq. in ſalubribus, licet non ſaluberrimis habendum eſſe. Ob paruitatem raro elixatur. Frequentiùs vel in craticula aſſatur, vel in ſartagine frigitur.

Laudata carnis piſcẽ eſſe.

a *Lib.* 5. *Epig.*

Carnis qualitas.

Apparatus.

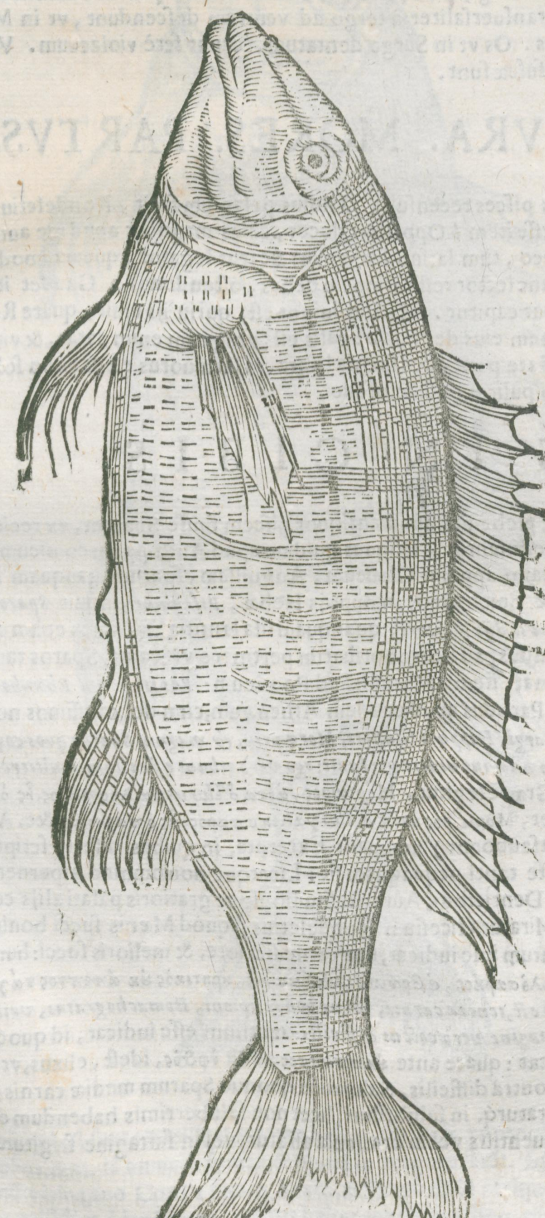
DE MORMYRO. Cap. XIX.

SYNONYMA ETYMVM.

Mormyrus. Mormylus. Mormyr. Mormur.

CORporis forma, locoq. natali cũ præcedentibus, vt in progressu historia patebit, quoque conuenit huic capiti insertus piscis, quem cũ eruditis, eum esse remur, qui Græcis Μορμύρος Oppiano μορμύλος, Plinio Mormyrus, Ouidio Mormyr, Theodoro Gazæ Mormur, Romæ, & Venetijs Mormiro, in Liguria, & Massiliȩ Mormo, Hispanis marmo appellatur. Falli autẽ Bellonium constat, dum veteres scribit à mormoreis maculis, eiusdẽq. albedine huic pisci nomẽ imposuisse. Ita.n. Marmurũ, nõ Mormyrum scribi oporteret, cum marmor μάρμαρος Grȩcis nominatur. Eustatius ἀπὸ τῦ μορμύρειν deducit, i. murmurare, id quod aqua æstuãs facere videtur, strepitum, ac fragorẽ excitans cum rapidè fertur, vnde & μορμυρειν Hesychio exponitur inundare, quod ab inũdãtibus, vel fluuijs, vel mari aqua murmuret strepitusque in gentes edat. Cur modo hinc etymologiã deducat Eustatius, planè nõ video, neq. ipse rationẽ reddit, nisi dicamus alludi ad lituras, quæ deorsũ à tergo ꝑ latera trãsuersaliter, vndarũ aut fluctuum instar feruntur.

Mormyrus Gesneri.

FORMA. DESCRIPTIO.

Verũ Mormyrum esse.

TAmetsi perpauca de Mormyro veteres, eademq. alijs insuper piscibus fermè cõmunia, scripta reliquerint, vt ex ijs quem hic exhibemus piscem verum, ac genuinũ Mormyrum esse, certò affirmare nõ liceat: nihilominus cùm pictũ cognominet Ouidius, & Oppianus αἰόλον, idest, variũ, (Lippius reddidit; *& pictus Mormylus ore*,) talisq. sit hic pictus, & eodem non solùm Cõstãtinopoli, vt Bellonius tradit, sed in omnib. ferè alijs Europæ regionibus, nomine veluti per manus tradito hodieq. vt ostendimus, veniat haud temerè pro veterũ Mormyro accipi poterit, eoque magis

A magis cùm quæ de suo illi tradunt, huic conueniāt omnia. Piscis est corpore quā Aurata, Sparus, Sargus, & Melanurus lōgiore, & minus ad latera cōpresso: capite itē tenuiore & cælato, rostroq. acutiori. Os autē mediocre habet, dētes exiguos, labia crassa, oculosq. medios: brāchias vtrimq. quaternas: ad quas binæ etiā sunt pinnæ, vtrinq scilicet vna: & binas alias hēt minores in vētre: in dorso verò vnam tantū, satis longam, totamq. aculeis horridam, aliamq. deniq. retro anū iuxta caudam exiguam. Cauda in lunatam pinnam degenerat. Venter est argenteus: dorsum ex albo ad cæruleum vergens denis duodenisve lineis latiusculis, nigris à dorso ad ventrem trāsuersis, æqualibusq. interuallis distinctis depingitur. Ventriculum habet magnum, intestina alba, triplici inflexione conuoluta: hepar grandiusculum subrubrum atq. ventriculum ambiens: lienem exiguum & subnigrū quæ omnia nigerrimo continentur peritonæo. Pedalem magnitudinem rarò attingit. Figura hæc Gesneri est, Venetijs adumbrata. Ea verò quam Rondeletius ponit denticulos labris deductis ostendit, & à superiore labio perbreuem sursum eminentem cirrum. Bellonius angustiorem hunc piscem pingit, nec satis latitudinis porportionem seruat.

Pinna. *Color.* *Partes internæ.* *Magnitudo*

B LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES. Partus.

MArinum tantùm piscem esse omnes fatentur, Ouidius saxatilibus, vel pelagijs accensere videtur, cùm litoralem esse præter Archestrati apud Athenæum, & Oppiani authoritatem (qui in litoribus ex arena & ijs quæ in arena proueniunt, victitare eū scribit,) cotidiana piscatorum experientia etiam attestatur. Soliuagus est, nā pauci simul capiuntur. Pamphagus est nullum non cibum attingens, licet interim parua tantùm venetur animalcula, piscitia, conculas, & minora crustacea: neq tamen à terrestribus sordibus immunditijsq. abstinet. Parit æstate teste Aristotele; capitur verriculis & plagulis, vt Plutarchus ait. In euitandis retibus ingeniosus & solers est, ijs enim inclusus, non aliter ac Lupus, imis in vadis sulco crebro caudæ motu, depulsis arenis facto subterlabitur: quod memorat Oppianus his versibus:

Mores. *Cibus.* *Partus.* *Ingenium.*

At fuluam Labrax alijs effodit arenam
Conatur foueam branchijs aptare capacem
Corporis, vt magnos sub terris occulat artus
C *Ac veluti lecto iaceat, per litora grypos*
Piscantes verrunt, hic cæno immersus in alto
Effugit exitium prædæ, fugit humida lina.
Astutus talem meditatus Mormylus artem
Tensas sub bibula maculas declinat arena.

Lupi actus.

VSVS IN CIBIS.

HIcesius apud a Athenæum Mormyrum tradit esse τροφιμώτατον, id est plurimùm nutrientem quod Saluianus & Rondeletius improbant, cùm sit carne molli, præhumida, lutumq. olente, atq. adeo insipida, vt non solùm hoc nostro tempore vilis optimo iure habeatur, sed ab alijs etiam veteribus plebeius contemptusque habitus fuerit, quod ex hoc Archestrati apud eundem Athenæum constat:

a Lib. 7. *Carnis qualitas.*

Μορμύλος αἰγιαλεὺς κακὸς ἰχθὺς οὐδέποτ' ἐσθλός *Mormylus est paruus piscis, non vtilis vllo Tēpore.*

Quamobrem monet Saluianus, vt ægri prorsus ab eo abstineant: sani verò non nisi insapidorum penuria eo vtantur: & licet quouis modo conditus malè sapiat: in craticula tamen crebraq. ex aceto, & oleo irrigatione conspersus, minus ingratus esse solet.

Apparatus

D DE CANTHARO. Cap. XX.

SYNONYMA. ETYMVM.

Κάνθαρος Plinio & Ouidio Latinè etiā Cantharus nuncupatur: Gaza verò vim nominis explicaret, Scarabeū transtulit, nā Scarabeus in genere insectorū vaginipenniū κάνθαρος appellatur. Qui plura volet, huius vocabuli significata, historiā nostrā Scarabæis dicatā in opere de Insectis adire poterit. Vt verò Cātharus idē piscis videtur, q. alias fœminino genere κανθαρὶς dicit: ita cōtrà κανθαρὶς & κάνθαρος inter insecta differunt, vt ibidem fusiùs ostendemus. Bellon. Cantharū piscem rectè quidē sic dictum negat, quòd eius nominis vasis exprimat effigiem, aut quòd cantharo, siue Scarabęo similis sit, vel item quòd canthare sciat: cęterùm cùm inde sic dici arbitratur, quòd Apollini (vt ait Apollodorus) sacer sit, in grauissimum imprudenter incidit errorem. Non enim Cantharus, sed Citharus (quo cū non

Cantharus. *Scarabęus.* *Cantharis.* *Cantharus vnde dictus*

fine intolerabili errore Cantharũ confundit) Apollini facer habitus fuit. Rondeletius Chãthari nomen huic pisci inditum existimat, quòd non aliter in cæno maris versetur quàm in fimo terrestri, scarabæus. Mihi magis probatur, vt à consimili colorẽ dicatur, non tamen Canthari siue Scarabæi pilularij, sed magni illius qui ex nigro rubescit, à quo nimirũ colore hodieq. Liguribus Tanado appellatur, quasi fuscus aut pullus, item bæticus & ferrugineus, qui color huic pisci conuenit. quare cùm Gillius Liguribus hunc piscem Tamidum vocari dicit, forsan Tanadũ vt Rondeletius habet, dicere voluit, licet Bellonius Genuensibus Cannã nominari scribat, qui interim in titulo suo Cãtharo pręposito Tauna habet, & in Gallico de piscibus Tanua. Teste eodem Bellonio vulgus Lutetianorum apud quos tritissimus piscis est, ex Oceano delatus, Brẽma marina vocatur. Massiliensibus verò Cãthena, Rondeletius habet Cantheno; & hoc nomine in Gallia Narbonensi, Prouincia & Hispania venire scribit. Idem deniq. Bellonius Romanis Zaphile dici ait, à squamis ex indico splendẽtibus, forsan à Sapphyri lapidis colore; testatur enim esse è Cantharis quosdam cyaneis lineis variegatos: sed Iouius Sapphyrum piscem Romæ à cyaneo colore dictum, Scarum interpretatur. Græci nostri temporis Cantharum corrruptè σκάταραν dicunt.

Brẽma marina. *Sapphyrus piscis.*

E

FORMA. DESCRIPTIO.

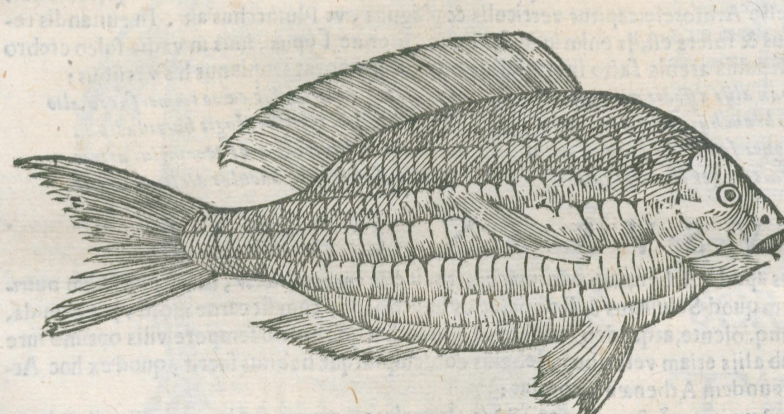
F

CVm ex antiquæ nomenclaturæ vestigio, coloreq. taneo, à quo apud Ligures etiã nomen obtinuit, congruente cum eo quem Canthar0 Ouidius tribuit hoc versu;

Cantharus ingratus succo, & concolor illi Orphus.

tùm ex ijs quę de Cantharo præterea veteres alij memoriæ prodiderũt, hic depictũ piscẽ Cãtharũ genuinũ esse, eruditi iudicarũt, quibus facilè astipulor. Piscis est corporis forma brãchijs, pinnis, aculeisq. Auratæ vel Sargo similis. Squamis ĩtegĩt paruis, ex ĩdico splẽdẽtibus, vti ex Bellõ. diximus. Caput, & quę circa oculos sũt partes, ex nigro rubescũt, quæ per mistio (inquit Bellonius pullũ siue fuscũ colorẽ efficit. Ore est minore quã Aurata, aut Sparus, inferiori maxilla lata, dentibus paruis confuso ordine dispositis; Labro superiori velut in calua infarcto. Supercilia nigricant; oculi cæsij sunt, quorum pupilla nigra est, in ambitu pallida. A brãchijs ad caudã lineas duci ait Rondeletius subaureas, non manifestas, vt in Salpa, sed obscuras. Bellõ. verò lineã arcuatã, vtrinq. in lateribus cyaneã esse

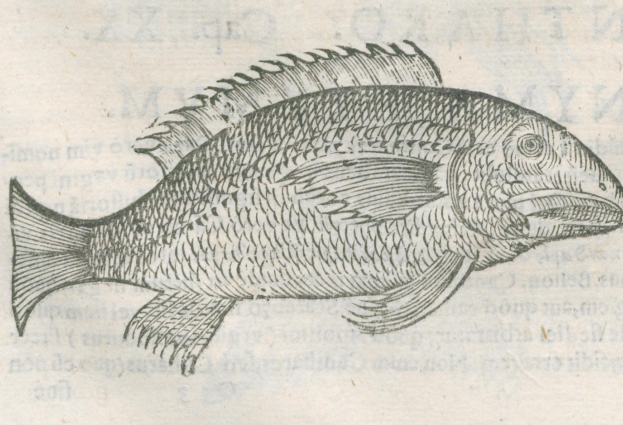
Cantharus Authoris.

Quibus similis.

G

Canthari icon alia ex Gesnere.

H

A esse tradit: nec propterea credendum non eundem ab vtroque nobis piscem depingi. Variare enim eum ex hoc etiam cognoscitur, quòd Bellonius in foro piscario Londinensi obseruarit quosdam lineis albicantibus variegatos, alios cyaneis, alios ex luteo nigricantibus, rectis quidem, sed non ita conspicuis, vt in Salpæ tergore videas. Internis partibus non differt à Sparo. Lapides habet in cerebro Pictura nostra Canthari est, Genuæ adumbrati, colore totius corporis taneo, præter lineas quæ candicant,& oculos qui sunt aurei. Gesnerus in paralipomenis altera secundo loco exhibita: Piscis hic(inquit)à Bellonio pro Coracino exhibitus,Chantharus videtur. nam,& Rondeletius Cantharum esse docet piscem à Liguribus Tanado dictum, non Coracinum, & Gillius piscem Massiliç à colore castaneæ nominatum, Coracinum Neapoli vocari, audiuisse se ait, quæ nimirum errandi fuit occasio Bellonio,qui Cantharum bis pinxisse videtur, primum pro Coracino, vbi dentes non expressit,deinde pro Canthato dentatum. Hæc ille.

Linea in eo variant.

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.

B CAntharum Ouidius inter pelagios habuisse videtur. Aristoteli tamen litoralis est,& in cœnosis litoribus ac portubus,in quæ loca maris sordes fluctibus pelluntur, cœnumq. ex proxima terra, pluuijsq. confluit, versari Rondeletius tradit, indeq. Cantharum nominatũ fuisse arbitratur a Aelianus verò in locis gigni testatur quæ ἄσπρα appellantur (de quibus in Mullo à nobis dictũ est)ex Oppiano, vt apparet Κάνθαρος ὁς πέτρησιν αεὶ λεωρῆσι μέμηλε. Vescitur (inquit Rondeletius) aqua,& stercore, quo nomine sordes etiam omnes intelligit, quç partim ex proxima terra pluuijs in portus,& litora, partim ex ipso etiam mari propelluntur. Bellonius verò herbis vesci scribit, carne item, pane,& caseo ex nauibus in mare proiectis, vt pamphagus haud malè dici queat. *Turgent amore fœminarum, & quia Zelotypi sunt accerrimè* (inquit Aelianus) *pro suis coniugibus pugnant, sed non more Sargorum pro multis sed non aliter quam Menelaus cum Paride pro vna tantùm.* Idem ante Aelianum tradit Oppianus, inquiens:

a lib. 3.

Cibus.

Amor & Zelotypia.

Vxores Sargi multas, & Merulus . . . . Ducunt, ast alij contenti coniuge sola,
Cantharus, Actnæus spernentes agmina lecti.

C CAPIENDI RATIO.

INescantur authore eodem Oppiano, polypo aut carabo asso, in nassam vimineam amplam indito ad saxum aliquod inclinatam, cuius non modò venter sit bene capax, sed os quoq. satis amplum. Ingredietur enim, inquit, primùm Cantharus aliquis, & mox postquam pastus est, tanquam sibi metuens, rursus exibit. Piscator nouam subinde escám reponet. donec multis magnisq. tandem collectis, hos iam ceu domicilio gaudentes, operculo ori tractu obfirmato, capiat.

Carnis qualitas.

Apparatus.

VSVS IN CIBIS.

XEnocrates hunc piscem inter grata, boniq, succi edulia,& quæ abundè nutriunt, facileq. in corpus digeruntur,& aluum modicè cient, connumerat, vt Bellonius existimat: cæterùm ad Citharum isthęc, non ad Cantharum pertinẽt, quem vt ingratum succo Ouidius dixit, ita etiam teste Rondeletio boni succi non est, carneq. nimium molli, præ humidaq. atq. meritò vilissimus habetur nec nisi tenuioris fortunę hominum cibus. Ventrem mollit elixus: in sarD tagine coctus, vel etiam elixus cum croco, cinamomo, pipere, zinzibere, vel cepa, & oleo, vel exiccatus, multò melior redditur.

DE SALPA Cap. XXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

INter cęteros pisces (inquit Bellonius) nõ est alius qui suã cõstãtiùs retinuerit antiquã appellationẽ, quã quo de nũc sermo instituit: siquidem vulgo Græco, Italico,& Gallico, nihil de priore nomenclatura immutauit. Ait tamen Massiliensibus Sopi appellari,& Romæ non Salpam, sed Sarbam quod postremũ nomen nõ satis fortassis, vel intellexerit, vel meminerit, nam Saluianus, qui Romæ vixit,& medicinam fecit, ibi,& vbiq. ferè gentium

Sopi. Sarba.

gentium antiquo nomine Salpam appellari teſtatur; Salponi (quam vocē Geſnerus in Italico libello pro ſalpis ſe legiſſe ait) maiores in hoc genere dici poſſunt. Luſitani Salema dicūt. *Salema.* Σάλπη Græcis omnibus quidem vocatur, Archippo tamen apud Athenæū etiam in maſculino ὁ Σάλπης. μισθὺν φέρων, id eſt, *Præco Boax fuit, Salpes verò tuba cecinit, obolorū ſeptem mercede conductus.* Heſychius & Varrinus alijs etiam Βοῦν, id eſt, Bouem vocari ſcribunt, nimirum ex eodem Athenæo, qui hoc Pancratis ex operibus marinis verſus citat.

Salpes. Bos cur dicta.

— Σάλπαι τ' μισοήκεις ἰχθῦς   Α'ς ε βόας πόρκηες Α'λίζωνι καλέυσιν.
Ο'ὕνεκα γαςέρι φῦκος ἀεὶ ἀλέγυσιν ὀδῦσιν.

— *Salpę piſces æqualis magnitudinis*   *Quas quidem Boues, Halizoni piſcatores nominant*
Quoniam algam ventri cibum, dentibus molunt.

Rondeletius pro πόρκηες reſtituendū arbitratur πόρτιες, quoniam boues dicant, ἀιτελειαι, id eſt, iam adultæ, quaſi Salpæ non ſimpliciter Boues vocari debeant, ſed addito epitheto πόρτιες, id eſt paruæ. Quam correctionem merito Geſnerus improbat, quòd neq. carminis ratio admittat, & ſi admitteret, πόρτιας in accuſandi caſu dici oporteat, ſicuti & βοας: præterea Salpas Pancrates βόας πόρκηες cōiunctis vocabulis, vt ille arbitratur, non dicit, ſed πόρκηες Α'λίζωνες, ideſt piſcatores Haliſonos, πορκευς enim piſcator eſt, non quilibet, ſed propriè retiarius, nam πορκος genus retis eſt. Sic igitur poetæ (inquit) ſenſus fuerit. Salpæ piſces à piſcatoribus Halizonorum (quos Strrabo Aſiæ populos eſſe putat extra Halym,) Boues appellatur, quoniam ſemper algam in ventre dentibus ſuis conterunt. Dalechampius in alijs codicibus ἁλίζωοι legi innuit, & vertit, in mari vitam agentes, in ſuo tamen exemplari Α'λίζωνοι legi teſtatur, quam lectionem (inquit) ſi probamus, Halizoni maritimi populi ſunt vicini Cariæ, Muſiæ, Lydiæ, aut, vt alij malunt, gens Pontica. quare poeta ex his populis aliquos potiùs, quàm eos quos Geſnerus ex Strabone, in Indiam vſque reijcit, intellexerit. Cæterùm ſicuti ob allatam rationem Salpa Bos vocari poteſt, ita aduertendum eſt alium eſſe à Salpa toto genere diuerſum, vtpote planū & cartilaginem, qui propriè Βοῦς, id eſt Bos appellatur. Syluaticus Criſopleurum piſcem dictum Salpam interpretatur, ſed rectiùs Chryſopleurus dicatur ab aureo quo per latera Salpa reſplendet, colore.

Bos alius a Salpa. Cryſopelurus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Veram Salpā eſſe quæ hic deſcribitur.

PRæfixū huic deſcriptioni piſcem, verā ac genuinam Salpā eſſe, vetus vbiq. fermè terrarum nomenclatura, omniaq. ab antiquis Salpæ attributa, ac deniq. eruditorum omnium conſenſus teſtant. Piſcis eſt aſpectu iucūdiſſimus. A ceruice (vt Iouij verbis vtar) in caudā per argentea latera, aureæ rubenteſq. lineæ certis diſtinctæ interuallis decentiſſimè eū depingunt: à quibus Ariſtoteli apud Athenæum πολυῤῥαβδοι, πολύγραμμοι, & ἐρύθρογραμμοι cognominant, & Oppiano ἀιολονωτοι, hoc eſt vt Lippius vertit, *varijs diſtincta tergora ſignis.* Meminit & aliàs earundē linearū Athenæus ex Philone his verbis: *Salpæ ſimilis naſcitur in mari rubro piſcis Stromateus appellatus, vt Philon narrat, virgas habēs per totū corpus extenſas, auri ſpeciem referentes.* Aduertendū interim eſt duo eſſe Salpæ genera, vnum commune & omnibus notum, alterū minus; quod in Narbonenſi Gallia perappoſitè Vergadelle, id eſt virgis, ſiue lineis diſtinctū, teſte Rōdeletio appellat. Virgas enim (inquit) appellamus tenues & lōgos ramos, ſiue baculus, quas Grecis ῥαβδὺς nominā, vnde δίραβδα id eſt, duab. virgis, ſiue lineis diſtincta, & πολυῤῥάβδα quę pluribus, vt Salpa & piſcis de quo hic loquimur, quem non ineptè Virgatū inde dici poſſe putat. Differet, vt ait à Salpa communi ætate Virgatus minor eſt, & ad eius magnitudinē nunquam excreſcit. At ſi hoc verum eſt, non ſola differret ætate: progreſſo enim ætatis in magnam Salpam euaderet, quod cùm inficietur Rondeletius, apparet ſpecie omnino diſtingui: nam præterea, vel ipſo teſte: tenuior etiam eſt & rotundior. Meminit eiuſdē in libro de Piſcibus ſtagni marini, & à Salpa iterū diſtinguit, inquiens: In ſtagnis noſtris marinis frequentior eſt ea quæ Vergadelle à noſtris dicitur, id eſt, Virgatus piſcis à virgis quibus Salpæ ſimilis eſt, figura verò nō itē, ſed Auratis, vel Sparis potius. Ab ijs Virgati noſtri neq. partibus internis, neq. ſaporis inſuauitate, neq. carnis mollitie, neq. victus ratione differunt, ſed Virgati in ſtagno ſolū reperiunt, Salpę & in mari & in ſtagno. Sed Salpæ deſcriptionem proſequamur. Caput habet paruum & rotundū roſtrum acutū, labra non infarcta, vt in alijs piſcibus, eo exiguū, dentes firmos, (eos pictor noſter omiſit,) in ſuperiori maxilla ſedecim, in inferiore octodecim, ſerratos, quales etiā Athenęus illi aſcribit: oculos aureos, ſuper cilia quodammodo viriſcētes: pinnā in tergo vnicā, longā, multis ſpinis aſperſam, quæ retro anum verſus caudā cōſpicitur; duobus tantūmodo ſed robuſtis aculeis communita eſt cęterę vt in alijs ferè piſcibus. Cauda bifurca eſt. Lingua mediocris. Squamis tegit latis & varij

Lineę. Stromateus. Genera duo Vergadelle. Virgatus piſcis. Salpa deſcriptio. Pinna.

Partes interna. varij coloris: ventre, & lateribus candicat, dorſo ex cineraceo nigricat. Interanea nigerrimo peritonæo continentur, Ventriculus oblongus eſt, & latus: Hepar magnum ſubrubrum, in tres lobos diuiſum, cui fellis veſica appendet. Splen nigricat. Vulua bifida eſt, ouis innumeris plena. *Magnitudo* Bellonius rarò duas libras excedere ſcribit, quod, & Saluianus confirmat, ſed vbi adoleuere, ſemper ad libram accedere ait, ita vt nullo alio piſcium genere ęquè atque in Salpis, eadem ferè ſemper ſeruari magnitudo videatur, indeq. fortaſſis à Pancrate ἰσομήκεις, æquales magnitudine, longitudineuè appellari. Dalecamphius verò ſic Pancrati vocari putat, facta comparatione ad eos piſces, quos antea nominauerat.

E

LOCVS CIBVS.

OVidius Salpam ijs accenſet qui *herboſa laxantur arena*: Oppiano verò teſte.

In vaſtum pontum, ſcopulos quos abluit vnda Alga conſperſos, & multo murice tectos
Salpæ habitant varijs diſtincta tergora ſignis.

Ariſtoteli non ſolùm in mari, ſed in lacubus marinis quoque gignitur, quòd Rondeletius autopſia edoctus aſtruit. *Cibus.* Idem Ariſtoteles Salpam inter eos quoque recenſet, qui cùm non ſunt carniuori, tamen vagantur, & oberrant: quæ verba Saluianus aliàs per ſe clariſſima non aſſecutus, eam vagari negat, carniuoram verò philoſopho haberi aſſeuerat: ſed verba philoſophi adſcribam: *Vagantur* (inquit) *maximè, & oberrant quæ carne aluntur, ſunt autem carniuori ij ferè omnes,* (quæ verba Theodorus reliquit) *præter paucos, vt Mugilem, Mullum, Salpam, Aericam ſiue Chalcidem.* Xenocrates ea propter aliàs in alto mari capi tradit, aliàs ad litora, vt modò repetemus: quę tamen omnia non prohibent, quo minus litoralis eſſe poſſit, quin litora propriam eius ſedem eſſe, cibus quo maximè delectatur, argumento eſt. *Litoralem eſſe.* Alga enim, & ſtercore ali *a* Ariſtoteles binis in locis teſtatum reliquit: & alicubi: *Fœtida* (inquit) *nonnullis piſcium pro eſca accommodantur, vt Salpæ ſtercus,* vnde σκατοφάγον, & βδελυχράν, id eſt merdiuoram, & fœtidam Salpam Epicharmus in nuptijs Hebę, & Plinius obſcænum piſcem agnominauit; quemadmodum inter volucres Vpupam, obſcænam paſtu auem dixit, quam nonnulli in ſtercore humano commorari, & fœtente fimo paſci ſcribunt. *a li. 8. Hi. c. 2. item. 4. Hiſt. c. 8.* *Vpupa auis.* Præter algam cucurbita tantoperè etiam delectatur Salpa, vt vtraq. herba pro eſca vtantur piſcatores, vt mox patebit, Alga autem, & fęces in litoribus vrbibus proximis, copioſiùs reperiuntur. *Porrum.* Porrum deniq. etiam depaſcitur, vt Ariſtoteles ait, marinam aliquam herbam hoc fortaſſis nomine intelligens.

F

G

NATVRA. MORES.

SOlitarium piſcem eſſe ex Ariſtotelis authoritate tradit Athenæus. Bellonius tamen turmatim ab imo gurgite ad litora ferri, moxque alga alijſque marinis herbis paſtas, celerrime in mare demergi ceu oculatus teſtis tradit, & Saluianus, cùm perraro (inquit) vnam ſolam, creberrimè verò complures ſimul capi videamus, gregalis potiùs quàm ſoliuaga cenſeri debet. *Gregalem eſſe.* *Auditus.* Clariſſimè audire proditur, vti ex Ariſtotele Aelianus, & Plinius recitant. *Ingenium.* Oppianus pauidam vocat quaſi piſcatorũ timenrẽ inſidias. Iouius natura aſtutũ perhiberi; ſed quo authore ignoro, tradit.

PARTVS.

Quando pariat. SEmel anno parit vt *a* Plin. refert, & Athenæus, videlicet autumno, paulò ante æquinoctium, vt *b* Ariſtot. ait, qui tamen id aliàs vbiq. terrarum facere negat his verbis, *Salpa æſtatis initio locis plurimis; nonnuſquam, & autumno parit.* Multi nõ intellectis hiſce Ouidij verſibus. *a lib. 5. Hi. cap. 9.* *b lib. 6. Hi. cap. 17.*

Atque immunda Chromis, merito viliſſima Salpa Atque auium dulces nidos imitata ſub vndis,

H

Salpam voluerunt ſibi nidum more auium ſub aquis conſtruere, ibiq. parere, cùm id ſoli Phycidi Ariſtoteles tribuat, cuius periphraſis eſt poſterior verſus, nequaquam ad Salpam, minuſque ad Chromidem referendus, quod tamen *c* Plinius aliquando credidit. Salpam tamen in alga parere monet Oppianus, inquiens: *c li. 32. c. 11*

Obſcœni madida Salpę naſcuntur in alga.

CAPIENDI RATIO.

a lib. 8. Hi. cap. 2. CVcurbita capitur; quod ex omnibus vni ei euenire *a* Ariſtoteles tradit; gaudere .n. hac eſca. Idem repetit ex eo Athenæus. Ineſcatur eodem Ariſtotele teſte ſtercore. Capi, & alga ex Oppiano recitauimus. Id autem fit hoc modo. Piſcator aliquis per dies quatuor, vnũ ad locũ aliquoties nauigans, lapides alga circundatos demittit; quinto poſtea die Salpis iam

illic

A illic congregatis nassam lapidibus obtectis alga immissis ponit, & circa introitum herbas marinas alligat, quibus Salpæ, alijq; herbiuori pisces delectantur. Vbi iam inclusos pisces senserit, tacitè mox ad nauigat, viris, remisq. silentibus, & nassam extrahit. Silentiū autem cùm ad aliàs piscationes, tum Salparum in primis vtilis est, vt quæ natura pauidæ sint. Esca ad easdem ex Tarentino: *Bryon viride ex saxis oleo interens, vsui exponito*.

MORALIA.

Hominem varium, varijs rebus sese oblectantem non inconcinnè Salpam dicere possimus: quomodo Mnaseam quendam Locrensem vel Colophonium, familiares Salpam cognominarūt, ꝑpter varietatē argumēti libri παιγνίων, i. de Ludis siue lusibus à se cō diti: qualem, & à Salpe scriptū aiunt, muliere Lesbia, à iocorum fortassis varietate sic nuncupata. *Homo varius.*

B

VSVS IN CIBIS.

Qvemadmodum hoc nostro tempore Salpa, quam tam elegantur Natura depinxit, tamq. iucundis coloribus adornauit, ab optimatum mensis, vt insulsa, & mendax repudiatur, plebe iusq. omnino atque ignobilis piscis habetur, ita quoq. apud veteres in nullo planè pretio æstimationeq. fuisse cōperimus. Ouidio enim *meritò vilissima Salpa*, dr̄ Oppiano, & Plinio obscæna, Epicharmo merdiuora fœtidaq. Archestrato semper mala, & Diphilo dura, & insuauis: & vt Platina ait, syluestre quid ac ferinum resipiens. Quod si tamen circa Ebusum insulam (quę nunc Euizza nominatur), capta fuerit, haud spernendam esse Plinius ait: Alexandrina pariter maximè si in autumno nata fuerit, humidum quid, & album, idq. non virosum emittit, vt Diphilus refert. Id tamen Rondeletio improbatur, quando quidem pisces omnes vterum ferentes meliores cùm sint, Salpa æstate grauida melior quoque dicenda fuerit: parit enim (inquit) autumno, & semel tantùm: qua in re falli constat Rondeletium. nam ex Aristotele bis parere Salpam ostendimus; & Epicharmus de illa intelligit, quæ iam ęstatis initio pepererat; sicuti de illa quæ autumno Archestratus: cui circa Mitilenen capta tempore messis gustui quoque minus ingrata C est. Omnium autem tam dura caro est, vt a Plinius percoqui posse neget, nisi ferula prius verberetur (quare fuere qui Belgarum Stockfisch. Salpam esse voluere, quorum opinionem suo loco refellemus) vnde ægrè conficitur à ventriculo, succumq. gignit prauum, etiam quocunque modo præparata. Platina intestinum vult per branchias euelli, quia scilicet impurissimo cibo vescitur, hominique omnino detestando abominandoque. Aliàs etiam bene exenteratam sed quàm fieri potest, exigua in cisura, assaturam requirere, & moretum tradit. Saluianus per dorsi longitudinem dissectam, exemptis interaneis, passulis, sale, allio, olentibusq. herbis concisis, & simul mixtis infartam, si assetur, sapidiusculam euadere tradit.

Carnis qualitas.

Vbi melior, & quando.

Carnis qualitas.

a *li.9.c.18.*

Apparatus.

DE STROMATEO. Cap. XXII.

Athenæus a ex Philone in mari rubro piscem nasci tradit Salpæ similem, qui Stromateus Στρωματεὺς) nominatur, vniuerso corpore lineis aureis productis distin- D ctus à quibus nomen ei impositum esse credi potest. Sunt enim Græcis στρώματα stragula, & tapetes elegantiores, varijs colorum imaginumq. differentijs spectabiles; quo fortè sensu Clemens Alexādrinus libros suos στρωματεῖς inscripsit, qua si lectionis varietate lectorem oblectantes. Pro hoc Stromateo Rondeletius subsequentem piscem pinxit, sed non descripsit, monens tantum, si in aliqua mediterranei maris parte reperiatur nec mari rubro tantùm proprius sit, eum esse qui Romæ Fiatola nuncupatur, eò à Salpa dissidens quòd lineas aureas breuiores habeat, nec ad caudam vsque productas. Ipse tamen Fiatolam longè aliam facit, piscem videlicet, qui contra aliorum morem nullas in ventre pinnas habet: quo modo, & ab alijs depingitur, vt mox patebit: & in capite de Fiatola Stromateum suum Romæ etiam ab ichthyopolis nomina piscium propria, similibus sæpènumerò communia facientibus, Fiatolam dici tradi: quare licet squamosusnè sit, an lęui cute præditus, huic tamen loco ob allatam rationem inserere cum placuit.

a *li.7.*

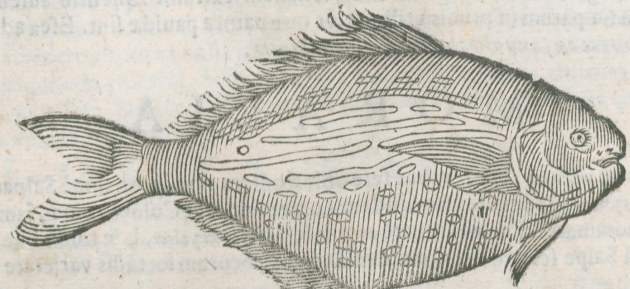
Etymum.

Stromata quæ.

Stromateus Rond.

Fiatola.

Stromateus Rondel.

E

DE FIATOLA ROMÆ DICTO.

Cap. XXIII.

F

SYNONYMA. ETYMVM.

Callionymus. Ellops. Lycos. Callichthys Bellon. a lib 3. Callichthys Ariſt.

BEllonius piſcem Romę Fiatola vulgò dictum, quibuſdam videri ſcribit veterum Callionymum alijs Ellopen, alijs denique Lycon: ipſe vero eum eſſe conijcit, qui Græcis κάλλιχθυς nuncupatur, facta coniectura ex nomine ipſo, quò piſcis pulchritudo indicetur, cùm ſit Fiatola Romanorum totus pulcher piſcis, aureo nimirum, & argenteo colore inſignis, multiſq. lituris variegatus: ſed inefficax ſatis id argumentum eſt: neq. etiam veteres id de Callichthye tradunt. Rondeletius Callichthyn ab Anthia alium non facit; a Oppianus diſtinguit; cùm enim rationem tradidiſſet capiendi Anthiam, ſubiungit: —— Τοῖον καὶ κάλλιχθυς ἔχει σθένος, ἠδὲ γενέθλην Ὀρκυνων. Anthię tamen ſpeciem eſſe dici poterit: nam quod Oppianus ait nullum animal noxium reperiri, vbi Callichthys conſpicitur, id Ariſtoteles tradidit de Anthia. Callichthys Ariſtotelis dentes ſerratos habet, & gregatim degit: Oppianus Cetaceis adnumerat, & alibi Thunno eſca eum capi ſcribit, quæ omnia Fiatolæ conuenire non puto, neque etiam id aſſerit Bellonius.

G

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

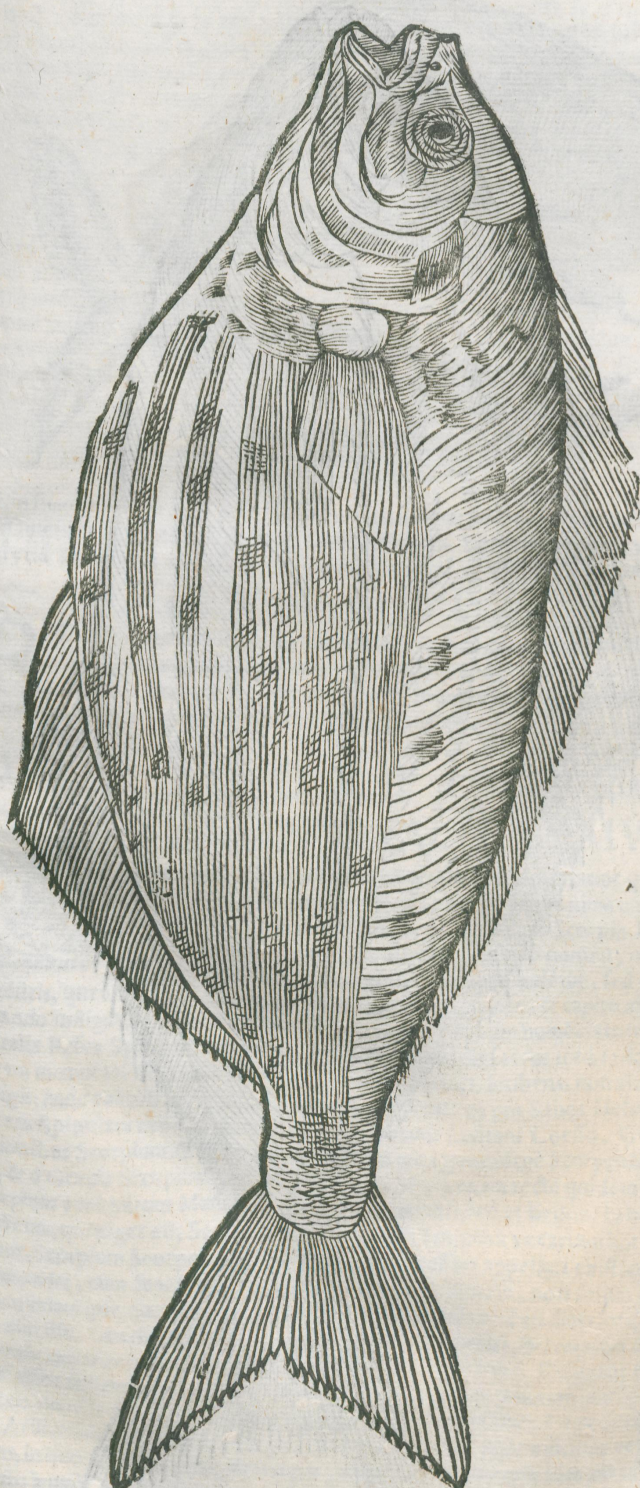
Pictura examinantur. Deſcriptio. ex Rond. Ex Bellonio. Nota pecu-liaris. Maxillæ. Squamæ. Hepar.

ROndeletiùs cùm nullis alijs commodiùs, quàm cùm Cęruleis (ſic vocat Glaucos ſuos, Hippurum, Seſerinum) connumerari poſſe credit, haud alio (vt apparet) argumento nixus quàm quòd dorſum, & latera habeat cærulea. Iam verò eundemnè cùm Fiatola Bellonij depingat, dubitari poſſit. Lineæ enim ſiue ſtriæ, & maculæ longè aliæ ac aliter in vtriuſque pictura exprimuntur. Forma verò, & pinnarum ſitus, item iuxta Romam frequentem eſſe, vt vterque ſcribit, & Fiatolam dici ad vnum eundemque pertinent piſcem. Rondeletius ſic breuiter deſcripſit. Dorſum lateraq. cærulea ſunt, venter candidus, labra purpurea. Ferè rotūdus, & compreſſus, Seſerino non valde abſimilis, niſi quòd lineas ductas non habet, ſed vnicam duntaxat. A dorſo autem ad hanc lineam, & ab hac ad ventrem lineæ demiſſæ ſunt, perbellè inflexæ. Bellonius fuſiùs: latus eſt, (inquit) ac planus, caudam lunatam habens, linguam carnoſam, Delphini modo, ad humanam accedentem, ſuiſque partibus omnino abſolutam, quod inter cæteros branchijs præditos ſolus habere mihi viſus eſt: quemadmodum, & hoc ſibi etiam peculiare quòd præter omnium piſcium morem pinnis ſub ventre careat: eſtque prorſus inermis. Branchias vtrimq. quatuor gerit: ſiquidem eam quam capiti coniunctam habet, annumeres: Superiorem maxillam fixam ac immobilem, vt Scarus, & Exocœtus habet, Cantharo quidem ſimilis eſt, ſed eò minor euadit, non tamen æquè craſſus. Lineam habet à capite ſub ventre ad vmbilicum extenſam atque vtrimq. in ceruice nigram maculam. Squamis vndequaq. caret, præterquam in eo lineæ ductu, qui piſcis huius latera diſtinguit: ventrem quoq. paruum habet, vt Lechia, Lampuga: quamobrem ei arctè inter ſe cohęrent, quæ tam numeroſis ſpiris in orbem circumductis, ita inter ſe complicantur, vt globulum eſſe dicas. Hepar vnius tantùm lobi, nullo

H

felle

Fiatola vulgò Romæ.

A

felle præditum: stomachum in V. litteram efformatum: cuius infima pars in mucronem terminatur atque ad eius pylorum tam numerosas videas appendices, vt (quemadmodum nec in Thynno, Pelamyde, ac Scombro) nullis artibus numerari possint, Intestina fulcit glandulosum pancreas. Lien illi stomacho sub est Gesnerus Fiatolę à Bellonio exhibitam iconem studio omisit, quòd forma, inquit, & circumscriptione

B

corporis, ac pinnis cum ea, quam Rondeletius dedit, conueniat. Lineas tamen, seu strias, & maculas longè, alias, ac aliter in vtriusque pictura esse ait, vt pisces esse diuersos aliquis existimaret, sicuti etiam ex vtriusque descriptione idē non videtur. Rursus verò propter formam, & pinnas, vt dixi, & quoniam vter-

C

que circa Romā frequentem esse, & Fiatulam vocari scribit, vnus videri potest. A nobis posita figura (est autem ea, quæ hic primo loco exprimitur,) quàm à Cornelio Sittardo, cum alijs piscibus Romæ depictis olim accepi cum Belloniana ferè per omnia congruit, nisi quòd rudimenta quædam dentium ostendit, cùm Bellonius omnino edentulam faciat: & li-

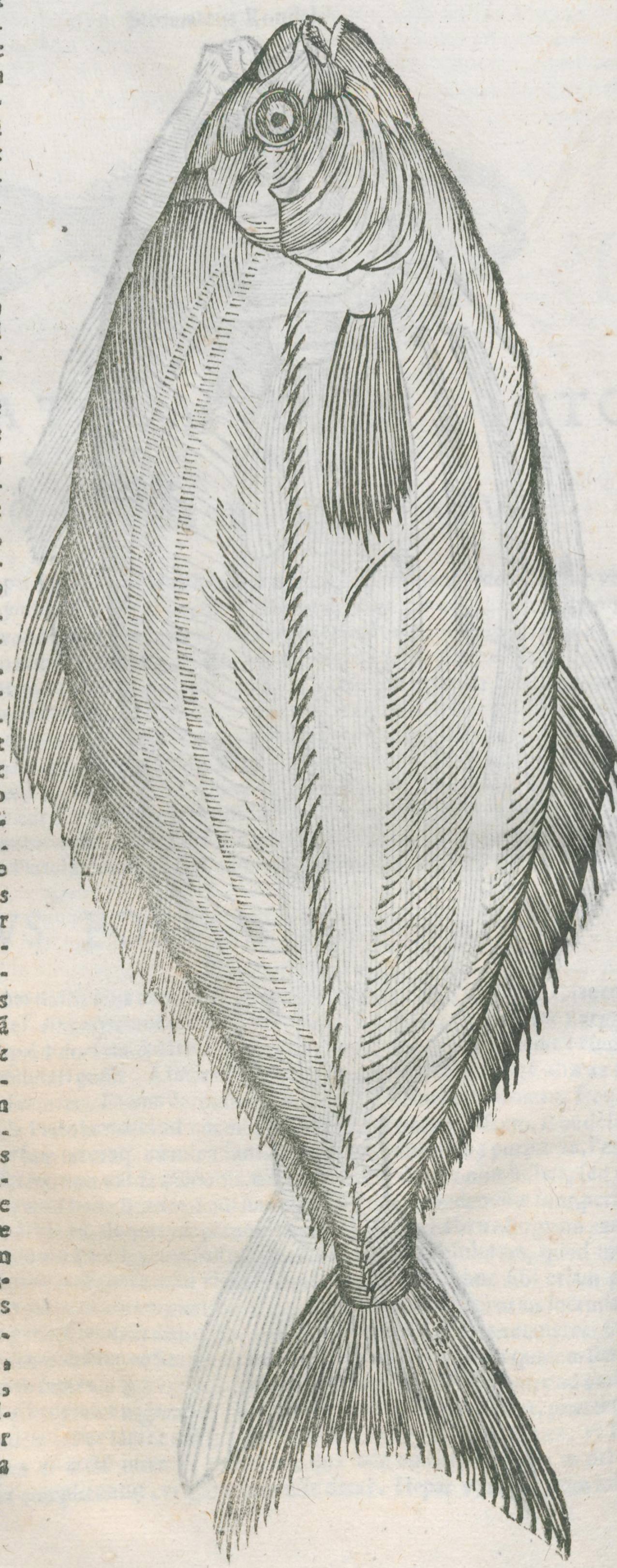
D

neam mediam rectam à branchijs ad caudam non exprimat (cuius tamen in descriptione Bellonius non meminit) nec aliam superiorem Bellonio memoratam, incuruam, & squamosam, cùm reliquum corpus squamis careat. De ea doctissimus Sittardus ad me scribebat. Hic piscis Fetolo vulgò dicitur, Romanis

Lampeca. Fertur nasci ex pulmone marino, delicatissimus piscis, nec excedit hãc magnitudinem. Erat autem missa ab eo pictura, vno alterovè digito longior, quã à nobis hic proposita est. Ex pulmone marino eam nasci, aliovè Zoophyto, quis facilè credat. Hactenus Gesnerus. Idem puto piscis est Romę itidem mihi depictus, qui altero loco ponitur; Auream habet lineam à branchijs ad caudam, aliasque eiusdẽ coloris per tergus: cætera aureo, & cæruleo pulcherrimè varius, vt Callichthys, siue pulcher piscis iure optimo vocari possit. Idem Gesnerus alterũ piscem cuius hic quoque iconem adijciemus, Venetijs pictum, primũ Hepatum esse conijciebat, quoniam à Venetis Figo nominatur, & Italicè iecur fegato, quasi ficatum, i. συκωτὸν. (fortèquòd non minus sapidus sit piscis, quàm animantis alicuius ficubus pastæ, vt Anseris, aut Suis iecur,) & figura Hepati à Rondeletio posita, ad hanc proximè accedere videbatur, color nigricans, inquit, etiam conueniebat. Sed cùm Bellonius aliquando per Heluetiã iter haberet, admonuit me, piscem hunc potius esse Callichthyn suum (Rondeletius Stromateum facit) quanquã non sint eidem colores, & maculæ: idque animaduerti cùm ex figura eius, tùm quòd, vt dicebat, & in Callichthye etiam scribit, solus hic piscium pinnis sub ventre careat, nec aliam parte supina habeat, quàm quæ ab ano est. Rotundior etiam apparet, magisque rhomboides, quam Hepatus Rondeletij, à quo, & capitis figura multum differt, & quod squamis careat, vt pictura ostendit, cùm ille squamosus sit. Superior corporis pars magis fusca

est,

Fiatola eadem meliùs expressa.

E

F

G

H

Callichthys Bellonij.

eſt, in ſumma ſubcęrulea: inferior ex cinereo albicat (ſicut & cauda quā gerit lunatā) perbreuib. etiā lineis candicantib. aliquot parallelis diſtincta. Venetijs, vt dixi, vulgare ei nomē eſt Figo, vel etiā Truellia: A Grecis vulgò Goſidaria vocat, vt audio: & à Luſitanis Pāpano. Hacten⁹ ille.

LOCVS. ORTVS. VSVS.

ROmæ frequens piſcis eſt: alibi rarus, & incognitus. Rondeletius ſuis litoribus nunquam viſum aſſerit. Fertur naſci ex pulmone marino, quod tamen mihi non perſuaſerint. Delicatiſſimum piſcem eſſe inquiunt. Rondeletius à Glauco ſubſtantia parum differre ſcribit; eſſe enim carne paulò molliore.

DE SCORPIO. Cap. XXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Græcis Σκορπίος, Ouidio cæteriſq. Romanis latine quoque Scorpius nuncupatur, Plinio nonunquam item Scorpio, prout nimirum inſectum venenoſum, à quo huic piſci nomen inditum, Scorpius, & Scorpio latinis promiſcuè nuncupatur. Accepit autem piſcis iſte ab eo inſecto nomen, non quòd vel corporis figura id, vel colore, vt nonnulli voluere, æmuletur, ſed quòd vt aculeo Scorpius terreſtris, quem habet in cauda, ita piſcis quibus in tergore, & capite armatus eſt venenum vulnerando infligat, vt mox oſtendetur. Genuenſes veterum nomēclaturam retinent: alicubi etiā in Italia Peſce Spin, vel Spino, vel Spinoſo vocari Geſnerus tradit; & Aggregator Spinulam piſcem memorari à Galeno in tertio de aliment. facult. ſcribens, non alium, quam Scorpium intelligit: hunc enim ibi nominauit Galenus: & Syluaticus pro Sabot Hebraica, aut Arabica voce, piſcem Spinulam reddit. Romæ Scrofano dicunt Luſitani Coeſſo. Gillius in nonnullis Italiæ regionibus Scorpium, & Scorpænam (de qua mox) promiſcuè Scorpęnam vulgò appellari teſtatur, & à Græcis Scorpium: apud Maſſilienſes Scorpænam rectè quidem vetus nomen retinere: Scorpium verò parum Maſſilicè Raſcaſſam nominari, ſiue vt Bellon. habet Reſqueſſam. Rōdel. verò eum, qui niger eſt, Scorpeno, qui flauus eſt, Scorpena vocari author eſt. Fallitur itaque Saluianus, Scorpium Scorpenam, Scorpænam Raſqueſſam appellari exiſtimans. Iam verò Σκορπὶς, & Σκορπίος, cùm ſeparatis locis nominentur ab Ariſtotele a, non ſolùm noſtri temporis eruditi, verùm etiam ipſe quoque Athenæus dubitant, eorundemnè an diuerſorum piſcium ſint nomina. Sic enim ille. *Ariſtot. in 5. de animalib. cap. 9. & 10. Scorpios, & Scorpidas diuerſis in locis nominat: incertum autem an eoſdem eſſe intelligat*. Rondel. Saluianus & Geſnerus eiuſdē quidem piſcis nomina eſſe arbitrantur, ijſdemq. ſexum diſtingui, Scorpio nimirum marem, Scorpide fœminā denotari: quod ſe colligere ait Saluianus non ſolùm ex ipſorum Græcorum nominum ratione; ſed ex a Ariſt. etiam verbis: nam vbi philoſophus, inquit, de appendicibus ventriculi, b ac differentia à loco, in quo piſces degunt, deſumpta pertractat (quippe quæ tum maribus, tum fœminis Scorpionib. æquè cōmunia ſunt (σκορπίῳ nomine vtitur: vbi c verò de loco in quo pariunt agit, (cū

Scorpius vnde dictus.
Spinula piſcis.
Sabot.
Scorpena.
Raſcaſſa.
Scorpis an idem cum Scorpio.
a *L. 2. Hiſt. cap. 17.*
b *L. 8. Hiſt. cap. 12.*
c *L. 5. Hiſt. cap. 10.*

parere proprium fœminis ſit) non σκορπίυς, ſed σκορπίδας appellat, eas vt Orcinas in alto fœtificare dicens. Quod ſi obijciatur d Ariſtotelem paulò ſuperiùs, Scorpionem bis anno parere teſtantem, σκορπίυ,& non σκορπίδος vocabulo vſum eſſe, reſpondendum eſſe cenſet, aut non ſemper, & locis omnibus eadem loquendi proprietate ſcriptores vti, aut corruptum eſſe locum: nam cùm nunc, inquit, legatur Σκορπίος τίκτειδίς; σκορπὶς forſan legendũ eſſet; facillimè enim σκορπὶς in σκορπιος corrumpi potuit. Nec obſtat quòd Athenæus etiam (vt ex loco præcitato colligitur) ibi σκορπίος legerit: nam poſt tot annos Ariſtotelem ſecutus eſt Athenæus, vt eo quoque intermedio tempore σκορπίος pro σκορπὶς mendosè ſcribi potuerit. Hæc itaque Saluianus, cuius rationes meo iudicio frigidiuſculæ exiſtunt. Ego quidem nihil immutauerim; imò verò non ſexu Scorpidem à Scorpio, ſed ſpecie etiam diſtinguo, eumque eſſe reor, qui Athenæo σκόρπαινα nominatur, & à Scorpio diſtinguitur. In qua ſententia Saluianus quoque fortaſſis fuerat antea, nam cùm Scorpænam à Scorpio ſpecie etiam diſtinguat, Scorpænæ hunc titulum præfixit, Σκορπὶς, Scorpæna, vulgò Scrofanello. Idem & Geſnerus fecit, contra Euſtathius Scorpænam Scorpij fœminã eſſe aſtruit ex his Athenæi verbis: *Scorpænas, & Scorpios nos comedemus.* Apparet autem imperfectam Athenæi ſententiam percurriſſe Euſtathium, quæ enim ſubſequuntur, manifeſtiſſimè differentiam conſtituunt: ea ſunt: *Diſtare ſucco, & colore piſces eos* (Scorpiũ, & Scorpænam) *non eſt qui neſciat.* Quamquam autem in pleriſq. piſcibus ſexu tantùm differentibus, coloris etiam aliquod diſcrimen eſt, id tamen tam exiguum eſt, vt à peritis tantũ agnoſcatur: eſt denique, & in magnitudine differentia, minor enim Scorpæna.

d Lib.5.c.9

Scorpana.

Euſtathij error.

E

F

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

HIceſius apud Athenæum duo facit Scorpij genera, loco, colore, & carnis bonitate inuicem differentia: inquit enim: *Scorpionum alter pelagius eſt, alter* τεγανώδης: *& hic quidem rufus: alter nigricans. Præſtat ſapore, & nutrimento pelagius.* Rondeletius pro τεγανώδης vertit Lutarius, ex Etymologo cui τέγανος propriè, inquit, eſt γῆ ἐπὶ πολαιον ὕδωρ ἔχυσα, ἢ πηλῶδες ὕδωρ, ideſt terra ſupernatantem aquam habens, aut cœnoſa aqua: ſed cõmodiùs circumloquemur, vertemuſque, qui in cœnoſo litore degit, aut cœnoſis aquis (marinis nempe, vt Dalechampius reddidit) nã lutarium ſignificantiùs dicemus quod Græci τελματιαῖον: quemadmodum Ariſtoteli Rana, & Cordylus ſunt animalia τελματιαῖα, & Teſtudo quædam lutaria dicitur, nam τίλματα ſunt paludes paruæ, & diſtinctæ, τεγανος verò quod continuatũ eſt, vt ſunt marina litora. Hunc teganodẽ Scorpium idem Rondeletius, atque ipſe quoque Saluianus Scorpænæ eundem faciunt; qua in re ab vtroque rurſus diſſentio, exiſtima enim idem Scorpio accidere quod Mullo: eſſe ſcilicet eundem cum pelagio, hoc eſt, eſſe quidem omnes Scorpios litorales, ſed alios ad altum etiam ſe efferre, alios in cœnoſo ſemper litore verſari, tanquam lutarij Mulli faciunt, ideoque, & nigriores, & inſuauiores haberi, vt ratio ipſa dictat. Totidem Scorpij genera Oppianus refert, vtraque in arenis, & petris paſci ſcribens, nec aliam diſtinctionis peculiarem notam addens, additurus, puto, ſi quæ fuiſſet. Eſt itaque Scorpius magno capite piſcis, eoque anguloſo, duro, oſſeoque plurimis iiſdemque acutiſſimis, & robuſtiſſimis aculeis munito, quod inter alios meminit quoque Ouidius hoc verſu: *Et capitis duro nociturus Scorpius ictu.* Os ipſi magnum & in eo exigui dentes, & cõfuſi, dẽſique: quos in inferiori maxilla trianguli figurã habere Rondel. ait: Oculi item magni, & rotũdi, exerti, vt in Bufone, in ſuprema ſede temporum collocati: Superciliorũ loco aculeum vtrimque acutiſſimum Cuculi inſtar habet, item apophyſem, ſiue appendicẽ cutaceam, mollem & brãchias qua ternas vtrimq. oſſeo aculeatoq. operimento contectas: & iuxta eas, binas latas pinnas, totidẽq. ex harum regione in vẽtre, ſed minore: in dorſo vnicam, ſed latam longamque à ceruice ad caudam vſque excurentem, anteriore ſui parte vndecim, aut duodecim duris firmiſque aculeis horridam, cętera obtuſam, & innoxiam:

Rana.
Cordylus.
Scorpius teganodes qs.

G

Caput.

Scorpius Rondel.

Oculi.

Pinna.

H

A xiam: aliam denique quæ à podice ad caudam vegit, breuem at latiusculam tribus hispidam aculeis. Cauda vnica, ac lata pinna constat. Totum corpus rotundum est, anteriore parte crassissimum, posteriore tenue. Squamæ quibus tegitur, adeò sunt exiles tenuesque, vt nisi aduertas, ijs carere videatur. Sunt enim cortici serpētum potiùs, quàm squamis vulgaribus similiores. Solus venter ipsius albicat cætera rubēt, quamobrem Plinio rufus, Numenio apud Athenæum ἐρυδρὸς, Hicesio πυῤῥός, Diphilo κιῤῥὸς cognominatur. Nigras interim quasdam notas per corpus dispersas videas, vt non abre Epicharmus ποικίλον dixisse videri queat. Lapidem gerit in capite Ventriculum habet magnum, cum multis circa pilorum appendicibus, vti & *a* Aristoteles meminit; intestina lata; hepar album à quo fellis vesicula pendet; splenem verò subrubrum. Trilibris quandoque datur: maior nunquam. In mari verò rubro, duum triumve cubitorū Scorpios, & Gobios gigni *b* Aelianus scribit, & Io. Tzetzes apud *c* Indos eadem magnitudine.

[*Cauda. Figura. Squama. Color. Partes interne.* a *li. 2 Hist. cap. 17.* *Magnitudo.* b *L. 17. c. 6* c *Lib 7. Variar. 144.*]

LOCVS.

B SCorpium marinum quidem piscem esse omnes profitentur, sed quam maris partem habitet, confusè traditur. Ouidius ijs annumerat, qui pelago gaudent; & Aristoteles in alto tradit fœtificare Scorpium. Hicesius (vt ostendimus) alios facit pelagios, alios in cœnosis litoribus versari scribit *a* Oppianus bina quoque genera dari inquiens, vtraque tamen in petris, & arenis pasci ait, canens:

Cautibus, & bibula multi pascuntur arena, Aurata fulua splendoris nomine dicta,
Et Symij, & Glauci, & densato dente Dracones, Scorpius in pugna fortis:

Et *b* aliàs rursus: *Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro.*

Mnesitheus quoque apud Athenæum sexatiles esse Scorpio testatur: Bellonius rufos tantùm. Saluianus verò litorales putat, & recitata veterum testimonia controuersa esse inficiatur, quoniam *c* Aristoteles scripsit, *piscium nonnullos litorales esse, alios pelagios, & alios rursus vtrumque locum indifferenter habitare.* Quam sententiam paulò antè Mulli exemplo approbaui, & Aristoteles inter litorales ne sit, & pelagios ambigi asserit, litoralium piscium nomine eos item complectens, qui impropriè, & latiori loquendi modo, saxatiles appellantur, sicque saxatilem dictum esse Oppiano, & Mnesitheo dubitari non debet.

[a *Lib. 1.* b *Lib. 2.* *Litorales esse.* c *li. 8. Hist. cap. 13.*]

C

NATVRA. MORES. VENENVM.

VItam viuit solitarium, vt testatur Athenæus, & Saluianus paucos admodum vnà capi ait, vt solitarium esse non sit dubitandum, quandoquidem gregales, fusaneiq. numerosè vna capi solent. Quamuis verò ibidem Athenæus phyco, idest alga pisci Scorpium dicat attamen carniuorus quoque est, & si Alberto credimus cancris mirum in modum inhiat; apud quem hoc inuenio secretum: *Fertur si decem cancri colligati in maris locum aliquem proiecti fuerint, ad eum omnes Scorpios congregari.* Bellonius caridibus, idest squillis Alphyis, Spa rulis, Gobionibus, similibusq. pisciculis omnibus vesci monet: plurimosq. pisciculos in Scorpij ventriculo sese inuenisse testatur Saluianus. De castitate huius piscis mox aliquid dicemus in Scorpæna. Aculeis, quibus in capite, & in tergore armatus est, tum ad sui tutelam, tum item ad nocendum, venenoq. inficiendum vtitur, vt testatur *a* Oppianus his versibus:

Herrendus curuo qui gaudet Scorpius antro, Gobius in fulaa nimium contentus arena
D *Et Canis atq; Draco, volucrisq. per æquora Hirundo, Hi duris pugnant stimulis fundūtq́ venenū.*

Venenatum autem pestiferumq. Scorpij ictum esse multi ex veteribus præterea testantur Qui à Scorpione, & Dracone marinis (inquit *b* Dioscorides) infliguntur ictus, grauissimos dolores inferunt, nonnunquam etiam nomas, idest vlcera depascentia. *c* Auicēna existimat ex ictu (interpres morsu, habet) inflationem ventris fieri, & formam hydropicam, & quandoque inde accidere exitum inuoluntariæ ventositatis. Ouidius quoq; ad venenum quod ictu suo infligit, respexit, dum canit: *Et capiis duro nociturus Scorpius ictu.*

Item Plinus: *Sic & Scorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, vt sine noxa tractari non possit nisi cauda arripiatur, vel duobus tantùm digitis medium corporis apprehendatur.* Cæterùm non viui tantùm piscis ictus venenosus est, sed & mortui quoque, vt Arnoldus Villanouanus testatur.

[*Cibus.* *Aculeorum vsus.* a *Lib. 2* *Ictus venenositas.* b *li. 6. c. 61.* c *lib. 4 Fen. 6. tract. 5. cap. 23.*]

E

PARTVS.

Aristoteles explicatus. *a li.5. Hist. cap.9.* *b li.9.c.51.*

FOetificat in alto mari, vt paulò ante ex Arist. dicebamus: quibus verbis fretus Saluianus, negat Scorpium circa litora, & fluuiorum ostia, vbi pleriq. assolent, parere, sed cùm Aristoteles inter litorales, & pelagios ambigere tradat, haud obscurè meo iuditio vtrobiq. etiam fœtificare insinuat: id tamē sæpiùs in alto fieri facilè concesserim. Pariunt autem eodem *a* Arist. teste bis anno, vere videlicet, & autumno, quemadmodum ex ipso etiam repetunt *b* Plinius, & Athenæus, vt mirari satis nequeam Oppianum quater parere Scorpium scribentem.

At bis Lucinam Labrax toto inuocat anno, Quattuor at partus horrendus Scorpius edit,
Accipiunt Triglę terno cognomina partu.

CAPIENDI RATIO.

F

AD Scorpiones capiendos inescatio ex Tarentino: *Scobis de ligno mori, caulocinara, sandaraca, ana drachma octo, erucæ brassicæ numero quinque. Hæc cum tritico optimè læuigato arenaque affusa aqua misceantur, & pasta inde subasta illiciantur.*

PROVERBIA.

Piscator ictus sapit.

PRo Perca Scorpium, adagium in Perca à nobis explicatum. Aliud ex Scorpij ictu natum, olim in Græcia celeberrimum, quamuis Scorpium aliàs adagium non nominet, ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν φύσει, idest, *piscator ictus, siue percussus sapiet.* Ferunt (inquit adagiorum author,) ab huiusmodi quodam euentu natum: Cùm piscatur quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atque à Scorpio pisce feriretur, ictus (inquit) sapiam: itaque suo malo cauit in posterum. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem.

VENENI CVRA.

G

Dioscoridis locus animaduersus.

PAulus Aegineta aduersus Draconem marinum priuatim quædam recenset remedia, quæ Dioscorides, atque alij Scorpij quoque ictui communia faciunt. Dioscorides à Scorpio ictis propinat absynthium, vel saluiam, vel sulphur cum aceto tritū, potum, inquit Ruellius, & sic verba Græca præ se ferunt. Verùtamen meliùs fortè legetur, illitum, vt Aetius habet, & Paulus aduersus Draconis marini ictum imponi iubet. Absynthium interim Plinius quoque ex vino Draconibus marinis, & Scorpionibus (nimirum marinis) aduersari tradit: itē alibi mentæ succum per se; aliàs item ocimum per se prodesse tradit ex Dioscoride, qui & saluiam offert. Plumbum integrum, idest, nec lotum, nec vstum, plagis affrictum prodest, eodem authore: eodemq. modo cerussa stanni vsurpata iuuat, vt Auuicenna ait: & vt Aegineta vult, sulphur viuum cum aceto tritum, & illitum. Ictus & humana vrina ex Dioscoridis sententia saluberrimè fouetur. Hali Abbas vult vt vrina sit pueri. Mullus piscis dissectus vulneri applicatus sanat, vt Paulus, & Aetius tradunt, & vt Plinius addit, etiam in cibo sumptus. Testatur Rondeletius sese puerum ab hoc pisce miserè ictum, dum eum in sinu recondere vellet, curauisse dissecto Mullo, & imposito cum eiusdem Scorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitum lentisco contuso; quòd ideo, inquit, commemorare volui, vt Scorpionis ictuum antipharmaca à veteribus tradita vera esse, & à me experientia comprobata omnibus indicarem. Principio verò nullum est venenatum animal, quod veneni sui antipharmacum non contineat: cùm enim partes diuersæ sint, diuerso quoque temperamento, inter se aduersari necesse est: deinde duplex antipharmaci genus esse comperio: antipathiam (imo symphathiam,) & similitudinem substantiæ; vt hepar venatorum animalium vulneri impositum similitudine substantiæ venenum retrahi, maximeq. confert ex parte qua fel continetur. Carnes verò impositæ idem præstant per antipathiam, sympathiam dicere voluit, vt viperarum caro morsui viperarum medetur. Terreus Scorpius ictibus suis remedio est. Sic Mullus marini Draconis, Aranei, ac Scorpionis morsibus (ictibus) medetur, si crudus, atque dissectus admoueatur, authore Dioscoride: quod (vt dixi) experti sumus.

H

Antipharmaci duo genera.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

MArini Scorpij caro, etsi ab antiquis, racentioribusq. non satis commendetur, non est tamen in postremis habenda, maximè si hyeme, locis saxosis, & puro mari piscis captus fuerit. Cęnoso enim loco peior omnino est teste Hicesio, & nigrior. Philotimus inter duræ carnis pisces Scorpium numerat: cuius sententiam astruit *a* Galenus: qui aliàs in saxatilium penuria eundem substituit: *Cùm saxatiles* (inquit) *desunt, Asellos, Mullos, & alios eiusdem generis pelagios possumus exhibere atque eos potissimum qui cum sinapi manduntur, cuius generis est Scorpius.* Quare vt nõ omnino ꝓbo Mnesithei Athen. sententiã, ità etiam non omnino (quod plerique faciunt) improbo, qui saxatiles dictos Gobios, Scorpios, Passeres, & similes alios siccum præbere alimentum, ait, idq. copiosum, & solidum, & facilè concoctu, nec excrementis redundare, nec flatus parere, nimirum si quæ ad præparationem requiruntur, adhibeantur. Saxatiles autem hosce pisces vocari puto, non propriè sed quòd iuxta saxa quoque obuersentur, quemadmodum paulò antè de Scorpio ex Oppiano dicebamus. Ad hæc Scorpius vel Hicesio teste,
B Scorpænam saporis suauitate, & nutrimento vincit: Scorpæna autem iuxta Xenocratem, licet, & ipsa duram habeat carnem, sapore tamen haud est ingrato. Ex sententia eiusdem Hicesij Scorpius abstergit, excretu facilis est, multi succi plurimi nutrimenti, quam sententiam, vt astrueret subdit: χονδρώδεις γάρ εἰσι hoc est cartilaginei sunt, hoc est dura ac ceu cartilaginea carne: quę posteriora Hicesij verba plurimùm negocij prębuerunt Saluiano, & Rondeletio, adeò vt vtiatum vterque hunc locum esse voluerit: legeritq. Rondeletius pro χονδρώδεις σαρκώδεις. At nõ aduertit cartilagineos vocari ab Hicesio hos pisces, non quòd sint ex genere eorum qui sic propriè nuncupantur, & σελάχη & χονδράκανθοι sed à carnis suę qualitate, quæ ei vt diximus, firma solidaq. est, callosa ac vel cartilaginea, quo item sensum idem Hicesius Anthiam quoque χονδρώδη esse prodidit, quanquam vulgaris ac vitiatus Athenæi codex χρυδρώδη habeat. χόνδρος autem Græcis non modò cartilaginem propriè dictam, sed in alijs etiam rebus solidius quid compactiusque significat, vt lexica passim docent. Quam duritiam emendabimus, si non subinde ac captus est, edatur; sed paulò diutius mortuus asseruetur: tenerior enim redditur: quod omnibus item in alijs similiter dura carne prędítis contingit. Calore enim naturali qui partes continet, ac regit, euanescente, & calore externo in carnem agente, & colliquãte, humidior ea efficitur, fitq.
C ad putrefactionem via. Item si in aqua, & oleo bene olentibus herbis, & aromatibus iniectis elixetur, non modo tenerior, sed, & salubrior, & palato etiam gratior fiet: eademque ob causam Rondeletius assum Scorpium improbat Platina paruum tãquam teneriorem assat magnum verò, vtpotè durum elixari iubet. Et est profectò magnitudinis ætatisuè ratio obseruanda; nam, & Archestratus in Thaso emendum monet Scorpium nõ longiorem pogone, à maiore autem omnino abstinendum Pygo mensura est viginti digitorum. Quid mirum? Maior teste Hicesio, in cœnoso litore degit. *b* Ius in Scorpione elixo ex Apicio: *Piper, careum, petroselinum, cariotam, mel, acetum, liquamen, sinapi, oleum, defrutum.*

Carnis qualitas.
a lib. de Atten. victu.
Scorpius vt cartilagineus.
Chondrus quid.
Apparatus.
Vt durities corrigatur.
Pygo quid.
b l. 10. c. 13

VSVS IN MEDICINA.

CAto in descriptione iuris ad aluum molliendam deijciendamque inter cætera requirit piscem Capitonem, & Scorpium vnum, &c. Vt autem omnium marinorum ius aluum emollit, ita optimum teste *a* Plinio fit ex Scorpione, iubet autem coqui cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo, & sale. Dioscorides verò coquit simpliciter in aqua, additque tan
D tum oleum, & acetum *b* Hippocrates in morbis crassis, & pituitosis vsum eorum concedit, eandem fermè vim alimentariam tribuens quam Draconi, Cuculo, Callionymo, & Gobio: cuius imitatione *c* Trallianus Scorpium Merulamquè tanquam duriore carne præditos præscribit: & Aetius de eodem morbo agens à frigidis, & pituitosis humoribus: *Mulli*, inquit, *Scorpij & Passares, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi existunt; grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam causam frequentiorem eorum vsum vitare oporteat.* Fel huius piscis præcipuum in medicina vsum habet, & cæteris teste Dioscoride præferri solet. *d* Hippocrates id ad menses vel secundas, vel humores ex vtero educendos lana exceptum & in vmbra siccatum vsurpat. Alij eo ad oculos vtuntur. *Animalium quorundam fel*, inquit Galenus, *singulariter apud medicos laudatur ad acuendum visum, & initia suffusionum discutienda, vt Callionymi piscis, hyenaque, & marini Scorpij &c.* Meminit Marcellus Empiricus, hoc felle oculos inunctos caligine atque albugine quauis crassa, citò liberari tradens. Plinius hanc vim priuatim ad rufi coloris Scorpium transtulit: *Fel*, inquit, *marini Scorpionis rufi cum oleo ve-*

Ius ad aluũ molliẽdum.
a li. 32. c. 9.
b l. de inter. affect.
c li. 1. c. 15.
Fellis vis.
d l. de morb. mul. 1. & li. de nat. mul.
e lib. 10. de comp. med. sec. loc. c. 15

tere

tere aut melle Attice incipientes ſuffuſiones diſcutit. Inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. alicubi etiam rufi Scorpionis felle verrucas tolli tradit, & aliàs *f* denique felle marini Scorpionis cutem (in alopecijs) repleri, & vnguium ſcabritiam extenuari. Lapillum in cauda eius reperiri ſcribit Marcellus Empyricus, malim in capite, vt & Rondeletius reſtituit, eumque à ſtringurioſo vtiliter bibi, vt nimirum veſicæ vitia, & calculos ſanet, vt Plin. addit. Is qui euporiſticωn libros Galeni nomine edidit, ad exterendos calculos experimento cognitum ait hoc remedium: *Scorpios marinos exiguos integros tres comburito, & cinerem ex condito propinato.* Marcellus quoque aſſatum Scorpium in cibo aſſumptum calculoſo optimè prodeſſe tradit, vt in hoc cum terreſtri Scorpio conueniat, ex quo ſimilia remedia totiùs petas.

f li.32.c.10
Lapidis capitis vſus.
Aſſi vis.

VSVS IN EXTERNIS.

LEgibus Athenienſium, adulterorum ἐν ἔργῳ ſiue opere ipſo deprehenſorum pœna fuit ῥαφανίδωσις, hoc eſt, vt exponit Scholiaſtes Ariſtophanis in Pluto, raphani in podicem impulſio, vnde ῥαφανιδοῦσθαι dicebantur qui tali pæna excruciabantur. Nonnunquam verò raphani loco, Mugile, & Scorpione piſcibus eos vſos fuiſſe comperio. De Mugile notiſſimum illud Iuuenalis: —— *Quoſdam mæchos, & Mugilis intrat.*

Lex Athenienſium in adulteros.
Raphanidoſis.

Ad Scorpij vſum alludit Plato comicus, ſeù potiùs Philoxenus apud Athenæum hoc verſu: Σκορπίος αὖ παύσει γέ σε τὸν πρωκτὸν ὑπελθὼν, id eſt *Scorpius* (inſtar peſſi nimirum) *per anum ſubiens facilè extinguat in te*, Venerem ſcilicet, aut neruum intenſum aut ſimile quid. Virum eruditum (inquit Caſaubonus) qui τὸν πρωκτὸν ὑπελθὼν, vertit, in ventrem delapſus, pudeat facti, ſi reuiuiſcat. Cùm itaque ingenti quidem dolore ex raphanidoſi afficerentur adulteri, maiorem tamen ex Mugile, omnium ſæuiſſimum ex Scorpio paſſos fuiſſe ratio ſuadet: Vt enim impulſus in anum raphanus facili negotio retrahitur, ita vterque piſcis propter renitentia branchiarum opercula, quæ dura ſunt, ac quodammodo oſſea retrahi nequeunt; & Scorpius præterea validiſſimis ac lethalibus, ſimulque reflexis, & dorſum verſus ſpectantibus, quos ſupra oculos habet, aculeis podicem, & laceraret, & veneno etiam afficeret. Quamobrem lubet ſuſpicari, mæchorum pænam ſecundum peccati grauitatem apud ſapientiſſimos eos populos inſtitutam fuiſſe, vt nēpe ex raphano pænas darent, qui cum plebeia aliqua mæchati eſſent; Mugilē verò paterentur, ſi cum honeſta aliqua matrona: Scorpio denique excruciarentur, ſi cum conſanguinea, vel ſacerdote res fuiſſet.

Cur ex Scorpio ſæuior dolor quàm ex raphano.

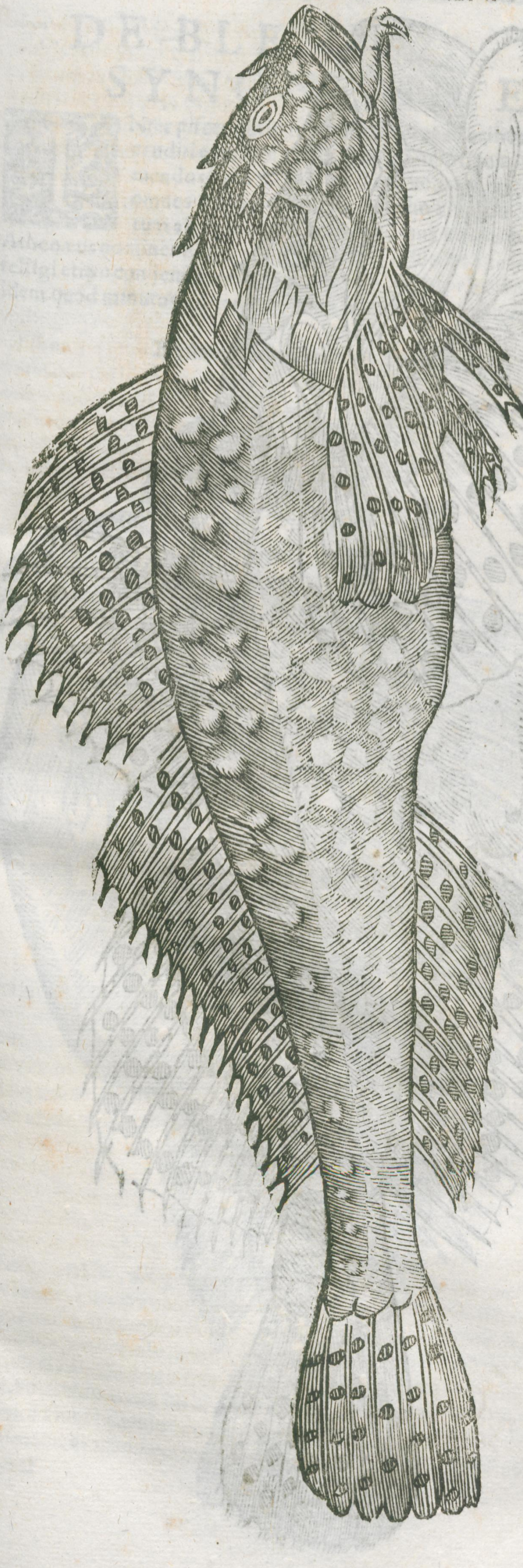
DE SCORPIDE SIVE SCORPÆNA.
Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

DVbitat Athenæus nunquid Scorpis, cuius mentio eſt apud *a* Ariſtotelem, idem piſcis ſit cum eo quem alijs in locis Scorpium appellat. Rondeletius, Geſnerus, & Saluianus, ſolo ſexu diſtingui putant, vt in Scorpio etiam monui. Mihi ſpecie differre videntur. Infirmum enim ac planè inefficax eorum argumentum eſt, quòd de Scorpide loquens philoſophus, de partu agat, qui fæminis debetur: nam, & Scorpion aliàs parere ſcribit, Scorpij vocabulum pro vtroque ſexu vſurpans. Quamobrem cùm alius ſit Scorpio perquam ſimillimus, niſi minor eſſet, nigricans, durioreque carne, Scorpæna vel illorum quoque iudicio, Athenæo nuncupatus, hunc ego Ariſtotelis Scorpidem eſſe non dubito; Neque aliam ob cauſam vterque ita vocauit hunc piſcem quàm vt ſimiles eſſe indicarent, ſpecie tamen diſtinguerent. Falsò enim Volateranus, item Iouius, & Matthiolus Ariſtotelem Scorpænam nominaſſe tradunt: Scorpænam autem à Scorpio ſpecie diſtingui Plinius non obſcurè in ſuo piſcium catalogo oſtendit, vtrumq. memorans, tanquam differentem, clariſſimè verò *b* D. Ambroſius, cuius verba ſubinde recitabo; atque ipſe etiam Athenæus, inquiens: *Scorpænas, & Scorpione edimus ſæpe, eoſque, & colore, & ſucco differre nemo non cognoſcit.* Quæ verba manifeſtè nos docent, hunc quem pinguimus piſcem, genuinam Scorpænam eſſe: ſicuti enim ſucco tantùm, coloreq. diſtinguit eam à Scorpio, ita

a li. 5. hiſt. cap. 10.
Scorpis à Scorpio ſpecie differt.
Scorpæna eadem quę Scorpis.
b lib. 5. Hex. c. 2.

Scorpæna Bellonij, & authoris.

ita cętera illi simillimã esse ostẽdit: alias discriminis notas, si quę fuissent, positurus. Psellus Scorpidio duram carnem tribuens, Scorpidem siue Scorpænam intelligere videtur. Recentiores Græci teste Bellonio, Scorpinã dicunt ad Scorpionis differentiam, quẽ Scorpidi dicunt. Massilienses antiquo nomine Scorpænam, Genuenses Strafinam, Romani Scrofanellũ quasi paruum Scorpium.

Scorpionid.

FORMA, DESCRIPTIO.

SCorpęna (inquit Bellon.) cineritia est: Scorpius autem rufus, & multò maior. Vterq. pinnam in tergore continuam, duodecim aculeis munitam gerit. Caput habet admodum grãde, oculis acutis præmunitum: pinnas vtrinque ad branchias admodum latas. Omnino Scorpio vincit Scorpænam: Caput enim huic est paulò maiusculum reliquũ corporis in acutum tendit. Vterque admodum viuax est: nam exenteratus & cordis carens, moueri tamen nõ desinit. Sic ferè ille sine icone, quã nos exactissimam damus. Cui aliam adjecimus, piscis Epidaurij Scorpina dicti capite rubente, sine barbulis, quę in priori conspicuę dorso cęruleo, maculis albicantibus insperso. Nigra linea à capite ad caudam delata, corpus medium diuidit. Iconem habes proxima pagella.

Caput.

Viuacitas.

LOCVS. NATVRA. MORES.

EIsdẽ quibus Scorpius, locis degere nõ dubito, & licet cęnosa litora frequẽtare etiã nõ inficiet, eũ tamẽ Scorpium esse nego, quem Hicesius in cęno hærere scripsit: Cænosus enim ille Scorpius pelagio maior est, Scorpæna verò siue Scor-

Scorpius cænosus.

Scorpæna alia, Bellonij.

Scorpis minor, vt icones ab authorib. exhibitæ omnes docent. Piscis est gregalis quod vel inde cognoscitur, quod numerosè simul capi solent. *Cibus.* Vescitur alga & sordibus marinis. Ferit quidem Scorpionis more, *Ictus.* sed ictus minus noxius ac pernitiosus est, qđ testatur quoque D. Ambros. his *Castitas.* verbis: *Scorpæna castitatem immaculati connubij generi suo seruat: itaq. habet pudicitiam sui generis, sed venenum sui generis non habet: non enim percutit Scorpæna sed reficit.*

VSVS IN CIBIS.

SCorpænam, Scorpio in cibo post habuit Athen. & Scorpidia Psello difficulter concoquuntur, item Xenocrati, qui tamen non ingrati saporis esse ait, de illo, puto, intelliges qui in puriori aqua obuersatur: nam alioqui insuauis est, & plebeius piscis. *Carnis qualitas.* Ob paruitatem neq. ad elixandum, neq. ad assandum, satis idoneus, *Apparatus.* ideoq. ferè frixus comeditur.

A

DE BLENNO. Cap. XXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

INter pisces qui in herbosis degunt litoribus, ab Oppiano Βλέννος nominatur, quē eruditi eum esse volunt, qui à Sophrone apud Athenæum Βέλεννος dicitur (nisi sic mendosè pro Βλέννος ibi scribi velimus, vt Saluianus arbitratur, quandoquidē alij omnes Βλέννον dicunt.) Varrino Βλῖνος, à Suida Βλινός. Nomen autem pisci inditum ab ignauia, & segnitie, quia Βλέννα mucus est. Cumque subinde à Blenno Athenæus nominet Βαίωνας ex Epicharmo, insuaues esse inquiens, non alios, quàm Blennos intelligi etiam conijciunt, nomenque factum, quod præ corporis crassitie, breues sint, cū sit Βαιός idem quod minutus. Ineptè quidam Blennium, Blembum, aut Blemmum scribunt.

Belennus. *Blinus.* *Baiona.*

Blennus Bellonij meliùs depictus.

B

C

D

FORMA. DESCRIPTIO.

BElēnus siue, vt restituimus, Blēnus à Sophrone κωθιῷ specie similis esse tradit. Viri docti pro κωθιῷ legunt γωβιῷ siue κωθῷ quia Gobius etiā κώθος appellatur, nō tamē omnis, sed marinus tātùm, vt suo loco indicauimus, (etsi Theodorus Gobiū fluuiatilē Cottū latinè reddiderit) quo similiter modo Varrinū apud Atheneū legisse apparet, nam βαιὸν ei est piscis qui & βλῖνος, Gobio similis. Rondel. Theodori versionē sequens, nobis pro Blenno eū ostēdit, qui à Tholosatib. Peis de Menage, vel Grauan nuncupatur, Gazæ Cotto, vt ait, adeo similis, vt idē planè videatur. Cæterùm cū hic pelagius sit piscis, & squamis carēs, Gobius verò sit squamosus, litoralis Oppiano Blēnus, ego Saluiani, & Bellonij Blēnum hucvsq. approbo, eū nēpe, qui Corcyrēsibus, & Zacynthijs Cepola à cepę similitudine propter turgidū vētrē appellatē, à quo Bellonius conijcit. Plinij Bulbū piscē esse, quē alicubi litoralē facit, diætā cardiacis obseruādā prscribens. Romę teste Saluiano Messore dici-

Cottus qui. *Cottus Caza.* *Blennus Rōdeletij.* *Blennus Saluiani, & Bellonij.* *Cepola.* *Balbus piscis.*

Lepus marinus. Scorpioides. Rondel. Caput. Branchiæ. Pinnæ.

dicitur, quod nomen cum Vranoscopo, & Cito cõmune habet: in Prouincia Lebre de mer, quasi Lepus marinus. Rondeletius puto Scorpioidem vocat. In capite supra oculos Leporis marini in star duas cutaceas appendices habet, quas ille, & Bellonius in icone sua expresserunt, Saluianus verò omisit. Caput magnum est: Oculi quoque magni, & eminentes, nigri, os mediocre, deforme vt in Scorpio. Labrũ superius capiti ceu tubus quidã infixum est. Dentes ferrati, validi, sed adeò exigui tenuesque, vt os asperum potiùs quàm denticulatum videatur. Lingua alba, & conspicua, vt Bellonius ait. Branchiæ vtrimq. quaternæ, & ad has pinna vtrimque vna, lata, rotunda, crassa & satis magna: duæ aliæ in ventre multò angustiores, & capiti valdè propinquæ. In dorso vna quidem tantùm (Bellonius binas pingere videtur) sed quæ sicuti totum tergus fermè tegit, à ceruice ad caudam propemodum excurrens, ita anterior eius pars latissima, tenuibus quibusdam aculeis munita est, posterior multò angustior, & sine aculeis: sicuti quoque ea quæ retro anum est, vt non bene omnes pinnas aculeatas expresserit Bellonius. In latiore pinnæ tergoris parte, macula nigra, albicante circundata circulo, parui argentei numismatis magnitudine figura verò oculorum in cauda pauonis conspicitur. Cauda in vnam pinnam desinit. Squamis tegitur paucis, tenuibus, & facilè deciduis, vt tum ob hoc, tùm quòd adeò lubricus sit ob plurimum mucum quo semper oblinitus capitur, vt vix manibus astringi possit. Rondeletius squamis carere putauerit Colore variat. Nam licet totus ferè liueat, plerisq. tamen locis rubet quibusdam etiam flauescit. Non multum excrescit, Gobium magnitudine raro superans. Bellonius totam eius molem quadrantalem longitudinem negat excedere. Cùm itaque non solum magnitudine sed crassitie etiam capitis; tereti figura, corporisque lubricitate cum Gobio conueniat, haud frustra ei ab Athenæo assimilatus fuit.

Cauda. Squama. Color. Magnitudo.

LOCVS. NATVRA. MORES.

a Lib. 1.

NOn pelagius, sed litoralis piscis est, herbis in algoso litore victitans, vt testatur a Oppianus, dum canit interprete Lippio:

Per molles tantùm ripas, herbasq. virentes Smarides, Blenni, cum Sparis, Boces vtrique
Manides, & Tragi, simul Atherina vagantur.

Rarus piscis est. Motus. b In bacchidibus. Cibus.

Amat, & cænosa litora. Non vbiuis capitur, plerisq. locis rarus. Romæ vix denos quotannis venales conspici Saluianus testatur: in Græcia frequentior. Tardus est, & piger, nec longè à loco quo degit, euagari solet. Ignauus item, & timidus, quare frequenter inter algam, herbasque latitat; vorax interim admodum, & gulosus. Stolidum autem etiam esse indicat a Plautus, inquiẽs: *Stulti, stolidi, fatui, fungi bardi, Blenni Buccones* Vescitur squillis, Apuis, similibusq. pisciculis alijs, quos inter herbas latens captat, & in horum inopia ipsas depopulatur herbas.

VSVS IN CIBIS.

Vilis est. Carnis qualitas. Apparatus. Cineris vis a li. 32. c. 9.

SI βαίων Blenno idem est, vt nos sentimus, vilis omnino plebeiusque habitus fuerit pisciculus: nam Epicarmus in nuptijs Hebæ ἀχαρίστας, hoc est, ingratos insuauesque βαίωνας cognominauit; idque ratione recta. Carnem enim habet mollem, glutinosam, ac excrementitiam, ideoq. mali succi, & coctu difficilem. Estq; insipidus adeoq. gustui ingratus piscis, vt nisi (inquit Bellonius) multo sale cõdideris, nullius vbicunque sit pretij, soleatq. infima etiam plebs eum aspernari, & nisi in quorumcumque aliorum penuria vesci. Cinis horum piscium cum ruta vesicæ vitia, & calculos sanat, vt a Plinius refert.

PROVERBIA.

In otia se dantem. In fatuos. Ouis cur stolida.

ATticorum vetus apud Athenæum adagium, Μή μοι βαίων κακὸς ἰχθύς, id est, *Ne mihi Baion malus piscis*. Ipse autem adagij vsum non explicat. Haud ineptè quibusdam erudi tis dici posse videtur, de homine voluptuario, desidioso, qui otia sectetur, nec suis negocijs incũbat: Deses .n. & ignauus est Blennus, & inter algam latitans, pisciculis insidians, ociose voluptatibus suis fruitur: Possit, & de insulso stolidoque dici, qualem, & Blennũ esse diximus, & insulsos homines Plautus Blennos dixit, vt .n. piscis iste totus blenna, id est muco obsitus est, ita quorum cerebrum muco pituitauè plenum est; præ cæteris minus solertes, minusq. sapere solent, quare, & ouis pecus est stolidum, & homines nõ multò prudentiores ab ea κριόμυξοι appellantur.

DE

DE PECTINE ROMANORVM. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

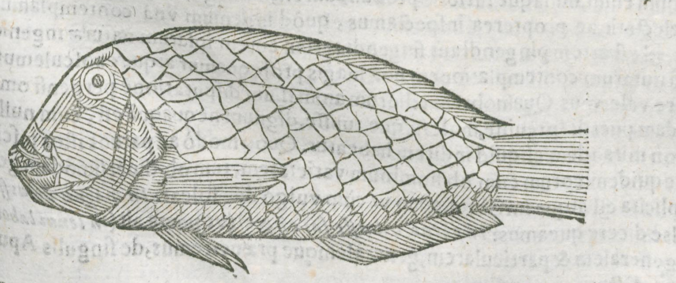
PEctinem vulgò Romæ dicunt, qui modò datur litoralis, & squamosus piscis, quòd posteriore corporis parte Buglossum, & Passerem quos vulgus nostrum in Italia, & ex latinis Albertus Magnus, Pectines vocant; cum sit alioqui apud veteres Pecten ex testaceis, vt suo loco ostēdimus. Quis modò sit iste quo de agimus, in antiquorum scriptis, sese ignorare, ingenuè fatetur Saluianus: cæterùm cum plerisque alijs in locis Rason vocetur, Rondel. Plinij Nouaculam esse conijcit, quia rason apud suos nouaculam significat. *Nouacula pisce*, inquit, a Plinius, *quæ tacta sunt, ferrum olent*. Meritò autem huiusmodi piscem Nouaculam vocari putat Rondeletius, quòd dorso sit cultellato, quo maiorem nouaculam aptè, inquit, repræsentat. Sed Plinius non à corporis figura Nouaculæ nomen inditum indicat, sed quod ea quæ ad eam atteruntur, ferrum oleant. Simili aliàs coniectura Numenio Aconiam dici credi queat, nam acone Græcis eos est ad quam nouacula acuitur. Scribit Gesnerus hunc eundem piscem Romā sibi transmissum Pauonis nomine; quod quidem nomen vti propter pulcherrimos colores, quos quis scribendo vix assequatur, ei haud malè conuenit, ita alius est ibi Pauo vulgò appellatus, quem inter saxatiles ex Saluiano dedimus.

Pecten veterum. Nouacula. Plinij. a lib. 32. c. 2. Aconia. Pauo piscis.

FORMA. DESCRIPTIO.

FIgura corporis à cæteris ferè piscibus omnibus differt, eademque inter alios facilè dignoscitur. Capite est magno valdè tamen, (non secus quàm toto corpore) compresso, & omni prorsus rostro carente. Linea namq. anteriorem capitis totiusq. corporis partē terminans, longa satis, & recta, atq. ferè perpendiculum è summo capitis vertice ad inferiorem vsque maxillam defertur; in cuius anterioris atque ferè perpendicularis partis inferiori loco os positum est paruum, dentibus acutissimis, recuruis, exiguis præter quatuor anteriores, & longiores, munitum. Oculi parui sunt, & in superiore capitis sede locati. Branchiæ vtrimq. quaternę iuxta quas binæ sunt pinnæ latiores, & totidem in ventre: in dorso vna haud multū lata, sed satis lōga: ferè enim à capite ad caudam vsq. excurrit: alia deníque singularis ab ano ad caudam etiā

Pacten Romæ Nouacula Rondel.

vsque producta. Cauda vnica, & lata pinna constat. Ventriculum habet mediocrem, intestina valde pinguia, multisq. gyris circumacta; hepar pallidum, & fellis vesicam ei annexam. Piscis est latus, & Fabri instar compressus, squamis magnis contectus, & varijs, & pulcherrimis coloribus depictus. Caput enim, maxillæ, & branchiarum opercula plurimis cæruleis lineis insignita apparent; syncipút verò coloris est punicei saturati: latera hoc est partes sub oculis, & branchiæ albicant. Oculorum pupilla nigra, ambitus luteus. Imi ventri, & caudæ pinnæ subflauis, & virentibus lineis inter se cancellatim commissis, decenter admodum depictæ sunt. Pinna dorsi rubra est, nonnullis cæruleis conspersa maculis: dorsum verò ipsum puniceum: cætera ex albo flauescit. Ad multam molem non excrescit; palmi namq. mensuram excedere non solet.

Forma. Os. Oculi. Branchiæ. Pinnæ. Cauda. Partes internæ. Color. Magnitudo.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Rarus eſt. *Mores.* *Cibus.*

PIſcis eſt marinus, litoralis, minimè pelagius; eorum verò maximè litorum, quæ ſaxis abundant, incola, vt Saluianus ait. Rondeletius verò in arena viuere ſcribit. Haud omni mari communis eſt imo in quamplurimis maritimis locis ne reperitur quidẽ, & in multis etiã rarus eſt. Romæ quoque rariùs capitur, authorq. eſt Saluianus vix denos aut duodenos quotãnis in foro ibi venales conſpici: in Rhodo verò, Siculoque ac Hiſpano mari frequentiorẽ eſſe, & Rondeletius in Maiorica & Minorica Hiſpaniæ inſulis capi tradit, itẽ in Melita inſula. Soliuagus eſt, imbelliſque ac infirmis: carniuorus tamen; vnde cùm ob imbecillitatẽ corporis ac paruitatẽ oris maiores inuadere non audeat piſces, loliguncuiis, Sepiolis, Apuis, ac reliquis eius farinæ piſcitijs inſidiatur & veſcitur.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis

CArne aiunt eſſe tenera, friabili, boni ſucci, cõcoctu facili & delicatiſſima, & in ijs quas recitaui inſulis, ſummo haberi in pretio, ideoq. in ſaxatilium inopia ægris ac valetudinarijs vtiliter præſcribi poſſe. Nullis ferè alijs ſpinis quam ijs quæ dorſi pinnam conſtituunt, interciditur, planorum more, vt hinc Pectinis nomenclaturam fortaſſis Romæ etiam obtinere potuerit.

DE APHYIS SIVE APVIS. Cap. XXVIII.

ORDINIS RATIO.

Aphyas non eſſe negligẽdas. *a Lib. 1. de Part. c. vlt.* *Animalia vilia etiam contemplanda eſſe.* *Hiſtor. difficultas.*

APhyarum etſi viliſſimorum, vtpote minutiſſimorum piſciculorum hiſtoria nequaquam negligenda eſt, cùm in ijs etiam animantibus, quæ minus grata noſtro occurrunt ſenſui, natura, parens & author omnium, miras, vt ait *a* Ariſtoteles, excitat voluptates hominibus qui intelligunt cauſas, atque ingenuè philoſophantur: Abſurdum enim, nullaque ratione probandum eſt, ſi imagines quidem rerum naturalium non ſine delectatione propterea inſpectamus, quòd ingenium vnà contemplamur quòd illas condiderit, id eſt artem pingendi aut fingendi: rerum autem ipſarum naturæ ingenio miraque ſolertia conſtitutarum contemplationem non magis proſequamur atque exoſculemur, modò cauſas perſpicere valeamus. Quamobrem viliorum animalium diſputationẽ perpenſi omnemque faſtidio quodam puerili ſpreuiſſe, moleſteque tuliſſe, dignum nequaquã eſt, cùm nulla res ſit naturæ, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. Quod modò ad paruos iſtos piſciculos attinet, hiſtoria equidem eorum cùm ob nominum varietatem, tum ob diuerſimodam generationem, valdè implicata eſt atque intricata, adeo vt cùm vulgo dici ſoleat: *In magnis voluiſſe ſat eſt*; nunc non inſulsè dicere queamus: *In paruis voluiſſe ſat eſt*, vel (vt poeta ait (*in tenui labor*. Diuidetur hiſtoria in generalem & particularem, generalemque præuertemus, de ſingulis Apuarum ſpeciebus deinceps dicturi.

SYNONYMA. ETYMVM.

a Lib. 7. *Aphya vnde dicta.*

APua ſiue vniuerſaliter ꝓ quouis paruo piſcitio, ſiue pro peculiari aliqua ſpecie tantũ accipiatur, Græcè ἀφύη nũcupatᷣ potiùs quã ἀφία, vt Suidas & Scholiaſtes Ariſtophanis pronũciant. Attici plerũq. in plurali ἀφύας, rariſſimè teſte Euſtathio in ſingulari dicũt argumẽto quòd cumulatim edi ſoleãt: nec aliã ob cauſã ἀφύδια vocauit Ariſtophanes. Appellationẽ autẽ teſte Athenæo *a* acceperunt, ὡς ἂν ἀφυεῖς ὄυσαι, τυτ' ἐςι διαφυεῖς hoc eſt *quaſi non natæ*, hoc eſt *bis natæ*. Hermolaus, eumq. vt apparet, ſecutus Rondeletius pro διαφυεῖς legũt δυσφυεῖς: quam lectionem quidem approbat Geſnerus ſed, ei non placet, vt δυς priuatiua ſit particula, vt α ςερητικὸν, quod Rondeletius arbitratur, ſed quòd imminuat aliquãdo, vt α quoque interdũ: vt δυσ-

A vt δυσφυεῖς intelligãtur ἀι κακοφυεῖς, ἢ ὀλιγοφυεῖς: nã vt benè pro valdè (inquit) accipitur, sic malè & malignè pro parum, vt malè gratus herba malignè crescens. Sic mala punica quædã ἀπύρηνα dicũtur, nõ quòd pyrenas non habeant, sed quòd eos minimos & minus duros. Sunto igitur δυσφυεῖς, qui malignè & nimis pusillo corpore nati sunt, vel qui malignè, aut oĩno nõ crescunt. Accedit, & Eustathij authoritas, apud quẽ legimus ἀφυες ἀντὶ τοῦ μικροφυεῖς ὅθεν καὶ ἀφύη ὁ ἰχθύς λέγεται ὡς μικροφυὴς ὡς ἐν ἰχθύσιν, hoc est *Aphyres pro eo, quod paruum natum est, quemadmodum etiã Aphya piscis dicitur quasi pusillus natus inter pisces.* Quam expositionem etsi nõ improbauerim, libentiùs tamen Rondeletij adhæresco sentẽtiæ. Vidẽtur enim piscitia isthęc, sic dici quasi non nata, id est nullis nata parentibus: neque .n. gignunt, neq; gignuntur: vnde Liguria hodieq. Non nate vulgò dicuntur Aphyæ propriè dictæ. Quod si quis verò vulgatã Athenæi lectionẽ sequi velit, & tanquã δισφυεῖς, id est bis natas appellari, quòd vt author est b Aristotel. breui tẽporis spatio pereant, & denuo nascãtur, illi simul cogitandũ esse monet Gesnerus, sic nõ ἀφύας, sed ἀναφύας potius appellandas fuisse à renascendo; nec sentit (inquit) Aristoteles, ex ijs quæ interierunt, alias renasci: verùm aliquando interire & quodam tepore non reperiri, deinde ex eadem semper materia alias nasci. Aliter rursus hanc vocem ἀφύην, interpretatur Plinius nimirum ἀπὸ τοῦ ὕειν, quod

Opinio propria.

b li. 6. Hist. cap. 15.

Aristot. explicatur.

B est pluere, his verbis: *Aphyen Græci vocant, quoniam is pisciculus è pluuia nascitur:* quamobrem & Theodorus, quia scilicet haud alio fermè principio quã ex pluuia generetur, Apluam latinè reddidit. Veruntamen cùm item ἀφρός & ἀφρῖτις & ἀφρύη appelletur, docti quidam minimè nos peccaturos credũt, si per syncopen Aphyen pro Aphrue, id est spuma, ex qua ab imbri excitato oritur, dici voluerimus. Suidas autem à colore candido etymum deducit: candida autem spuma est. Ἑψητὸς peculiaris quidem pisciculi nomen est, quòd præ cæteris docet Clitarchus, vbi Thebanos scribit fuisse delicijs & luxui deditos, solitosq. in conuiuijs parare τρία καὶ ἑψητοὺς, καὶ ἀφύας: item Nicostratus: βεμβράδ' ἀφύην, ἑψητόν. Item alij, quorũ verba longũ esset recitare. In Eubuli tamen his versibus: Ἀγαπῶν τε κἂν ἑψητὸν ἐντεῦθ λοις ἕνα. Δια δοδεκάλης ε'ρόμενον ἡμέρας ἤδη. lego cũ Casaubono ἴδε, hancq. voculam cũ superioribus cõiungo, vt sit sensus Contentus, si vel Hepsetum vnum coqui videat betis inuolutum, post duodecim dierum abstinentiã. Meminit quidem huius vocis Aristoteles etiam, sed neque cuius sit piscis nomen, ab eo quoque intelligas. *In nonnullis* (inquit) *Asiæ amnibus quæ illi in mare influunt, pisciculi quidam magnitudine intestinorũ Hepseti* (ἰχθύδια μικρὰ ἡλίκα ἑψητοὶ ἔντερα, Gaza redidit magnitudine naricarum) *eodem modo proueniunt quo alibi Mugilibus cognatæ Apuæ.* Bellonius Hepsetos ab Apuis quas Cobites veteres co-

Aliud etymum.

Aplua, & cur sic dicta.

Hepsetus.

C gnominant, non distinguit, authoritate (vt credit) Dorionis, qui tamen disertè distinxit. Hespetum minutum pisciculũ nõ eundem specie cum Cobite, sed eiusdẽ generis esse scribens; docetq. ex eodem Dorione Athenæus τῶν ἑψητῶν nomine multa parua, & tenuia piscitia comprehendi, & circa Naucratim patriam suam antiquis Hepsetos vocari solitos pisciculos, qui post Nili inundationem in fossis relinquebantur: extulisse autem numero plurali sæpiùs quàm singulari, & ἀπὸ τοῦ ἕψειν, quod est coquere, siue elixare, nominasse, quòd nimirum multi simul coquantur, nec propter paruitatem seligantur. Eleganter Hippocrates, & distinctionis (vt puto) gratia Hepsetũ in singulari de priuatim sic dicto, ἑψητεῖς verò de consimilibus in plurali dixit. Λιπαρὰ, à Varrino redditur ἡ ἀφύη, nimirum à pinguedine, qua Phalerica Apua maximè abundat. Sed apud Aristophanem λιπαρὰ Apuæ epitheton est. Aliusque est, qui λιπαρὶς vocatur, de quo suo loco. Γόνον, & vt Athenæus habet, γόνον θαλάττιον, quidam etiam pro Apuis dixerunt, haud incongruo nomine: nam cùm semper exigui sint, semper γόνος, id est fœtura, aut fętus recens existimari possunt. Epicharmus tamen ab Apuis τὸν λεγόμενον γόνον distinxit, vt Athenæus testatur. Saperdam Photion (inquit Hermolaus Etymologum intelligens) capit pro Apua inueterata, & arundinibus infixa, cuius verba recitaui in Coracino. Scholiastes Aristophanis in Equites, & ex eo Suidas

Hepsetus ab Apua Cobitide differt.

Hespetus vnde dictus

Lipara.

Liparis.

Genitura.

D Apuam à multis ἐγγραύλιν quoque vocari tradunt; & Oppiano ἐγγραύλεις sunt ἀβληχρῆς ἀφύης ἀδινὸν γένος, id est confertum Apuæ genus. Potest autem vel pro specie vnius generis accipi, vel per periphrasim potiùs (inquit Gesnerus) vel exegesin pro eodem pisce: nam paulò post eosdem tum ἐγγραύλεις, tum ἀφύας simpliciter nominat: alioqui ἐγγραύλις idem est pisciculus qui ἐγκρασίχολος, à quo per syncopen ἐγγραυλις deriuare potuit. Terentius alicubi minutos pisciculos memorans, non alios quàm Apuas videtur intelligere, similiaque piscitia alia, licet Bellonius, priuatim de Cobite Apua interpretetur. c Iunius Stinckvisch apud Hollandos reddit pro Apua Cobite, sed æquè extendi potest ad alias Apuas, quæ cumulatim veneunt, vnde fœtorem à quo nomen facilè acquirunt.

Saperda.

Engraulis.

Minuti pisciculi qui Terentio.

c In Nomẽclat.

E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Ortus. Caput. Oculi. Color. Meretrices Aphyæ cur dicta. Forma. Squama.

PLura Aphyarum genera à veteribus recenſentur, quarum ferè nomina ſunt, Apua vera, Apua Cobitis, Gobionaria, Gazæ nuncupata, Engraulis, ſiue Encraſicholus, Apua Phalerica, Apua Mugilum, Mænidum, Mullorum, item Hepſetus, Atherina, & Membras, Differre autem haſce omnes crediderunt ipſo ortu; alias ex ſemine, alia ſpontè generari tradentes. Contrà commune omnibus eſt, vt Bellonius docet, caput habere maiuſculum, oculos elatos & nigros; item quòd candidæ ſint, vnde (inquit) Oppianus πολιὸν γένος, id eſt incanum genus eas nominauit; & apud Athenæum ab Apollodoro meretriculę duæ Stragonium, & Anthis Aphyæ dictæ ſunt, quòd candidæ eſſent, graciles, & prægrandibus oculis. Candidum autem hunc colorem ipſa etiam Aphyæ vox indicat, & ortum quoque, vt oſtendimus: vnde apud Hippocratem ἀφύειν Galenus in Gloſſis interpretatur ὥσπερ ἀφυὲς τὸ χρῶμα ἔχειν, id eſt colorem non natiuum, aut vitalem habere, & ἀφυώδης color qualis in ea hydropis ſpecie cernitur, quæ leucophlegmatias appellatur. Archippus apud Athenæum ϛρόγγυλας, id eſt rotundas vocat à corporis forma: non ſunt tamen omninò rotundæ, ſed ex parte etiam compreſſæ; & cutim etiam habent glabiorem, quàm vt verè ſquamoſæ dici poſſint; facillimè enim decidunt earum ſquamæ.

F

LOCVS. CIBVS. NATVRA. MORES.

Cibus. Gregales eſſe. Imbecillas eſſe. Natatus. Aphyarum perfugia.

APhyæ omnes litorales ſunt, & in ſcopulis ad litora victitant. *Capiuntur ſæpè vnà cum lepore marino*, vt Aelianus ait, *& cibo non indigent, ſed ſufficit ipſis, vt inter ſe lambant.* Gregales eſſe, ſeu potius fuſaneas ex Oppiano manifeſtum eſt, qui tam denſis agminibus natare eas ſcribit, vt totum qua natant, mare albicet, nō aliter quàm area niue operta, adeo vt nullum terræ veſtigium in ea appareat. Idem Oppianus ἀβληχρὰς eas nominat, id eſt viribus infirmas, imbecillaſuè, aitque omnium prædæ expoſitas eſſe, ideòque ſemper timere ſibi, & in globos ſeſe cōglomerare, atque ita implicare, vt vix diſſolui queant: & quod mirum eſt, earum in tantum aceruum compactarum occurſu, nauium curſus retardari. In natatu autem non parum valent, vt Aelianus teſtatur, tumque mirabili cauſa quadam ad ſalutaria (inquit) impelluntur, eo nimirum vbi ad tegendam vitam perfugia, & ad tuendam propugnacula habeant. Sunt autem ea perfugia ſcopuli magni, & in ſublime eminentes, & cribani à piſcatoribus dicti, hoc eſt, petræ in multiplices ſinus, tremebundorum fluctuum, & ſaxifragarum vndarum verberatione, multo tempore excauatæ. Hæc ideo abdita eis natura perfugia indicauit, ne fluctibus conuellerentur, aut perirent; debiles enim ſunt ad reſiſtendum, & infirmæ contra fluctuum incurſiones.

G

ORTVS.

Ortus ex limo. Ex ſpuma. Ex ſemine. a li.6. Hiſt.

IDem Aelianus Apuas ex ſeſe, nec procreare, nec procreari teſtatur, ſed è limo oriri: cùm enim cænum in mari concreuerit, valde, & limoſum, & atrum effici, atque ex ſua quadam voluptate, mirabili natura, & vitali tepeſcere, atque in permulta animalia nimirum Apuas immutari. Eas autem ſic in putrido, & ſordibus tanquam lumbricos generatas, ad natandum maximè valere. Naſcuntur tamen etiam ex maris ſpuma, vnde ἀφρὸς vocari dictum eſt: idque in primis teſtatur Oppianus his verbis: *Apuæ ſpontè naſcuntur ſine coitu ex imbribus, ſpumeſcente mari: alia naſcuntur è limo, putreſcente ſcilicet, & ipſo, vel quicquid in fundo collectitium eſt.* Ariſtoteles verò aliàs αὐτοματῶς, ſiue ſpontè ex putri, aliàs ex ſemine procreari author eſt: nam cùm oſtendiſſet, etiam a ex ijs qui per coitum, & ex ouo generantur, ex limo, & arena generari; ſubdit: *quæ verò nec ouum, nec animal pariunt, ijs ortus, vel ex arena, & per ſumma facta putredine agitur: qualis etiam Apuæ origo, ſpuma nuncupata ex terra arenoſa conſiſtit: Quod quidem Apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem adfert, & temporis longioris ſpacio perit, ſed denuo renaſcitur. Vnde fit, vt breui quodam tempore excepto, omnibus ferè anni temporibus generetur: quippe cùm ſpuma illa ab Arcturo autumnali ad ver vſque eduret, vtpote quod de humo ad ſumma, tēporis gratia veniat. Quin & ſolo agitato, detractaq; eius colluuione, copioſior, & melior exit. Cætera Apuæ genera deteriora propterea ſunt, quia citò augentur. Fiunt locis vmbroſis, apriciſq; quoties tēporis beneficio ſolū tepeſcit, vt in Attica terra apud Salaminē, & iuxta Themiſtocleū, & in Marathone. Locis enim*

H

hu-

A *huiusmodi spuma consistit, & tempore tali apparet, sed nonnusquam vel cum arna de cælo incessit. Oritur pisciculus hic in spuma quæ imbre admissa caluerit, vnde nomen spumę accepit. Fertuŕq; interdum per summa maris, cum, cælum tepidum est, & spuma fluitante, perinde ac infimo vermiculus voluitur. Quamobrem in loca complura genus id Apua adfertur ex alto, & copiosè quoque generatur, & capitur anno quieto, & humido. Reliqua Apua fœtura piscium est: quæ enim Cobitis,* Gobionaria Gaza, *dicitur, Gobiorum paruorum, & prauorum qui terram subeunt*; subaudi, fœtus aut fœtura est, Theodorus sensum verborum Aristotelis peruertit, innuens paruos illos, & ignobiles Gobios ex Aphyis istis procreari, quod ne somniauit quidem philosophus, cuius hanc eandem ferè sententiam repetijt b Athenæus, inquiens: *Alia autem Aphya Cobitis dicta gignitur ex paruulis, & vilibus Gobijs qui in arena degunt*. Fefellerum Gazam sequentia Aristot. verba, quibus ex Phalericis alios pisces nasci ait) *Quam verò Phalericam vocant, Membradas gignit ex quibus* τριχίδες (Sardinæ, Gaza) *ex his* τρίχιαι (Sardæ, Gaza) *oriuntur. Genus Apua quod in portu Atheniensium nascitur, Encrasicholos* (Encraulos, Gaza) *dictos procreat. Quin etiam genus aliud Apuę est* ꝙ *Manidum* (Alecum Gaza) *& Mugilum sit fętura, Spuma autem altera illa sterilis humida est breueque* (*vt dictum est*) *tempus edurat. mox capita, & oculi restant.* Hęc omnia Aristoteles, quibus reclamans, (vt apparet) Bellonius,

In qua spuma oritur.

Quæ ex alijs piscibus

b lib.7.

Membradū ortus.

Trichidum.

Trichiarū.

Encraulorū

B sunt (inquit) qui Apuas sui generis esse asseuerent, non autem alterius progeniem, & quod maiores euadere non possint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni piscari (capi) soleant, ferantur que eiusdem perpetuò magnitudinis in forma, quod tamen falsum esse comperi. Multi enim horum piscium, ter, quater aut quinquies eodem anno pariunt, vt Thrissa Trigla, Cyprinus, ac si quis attentiùs aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Męnas, Cephalos Sargos, Sparos, & id genus pisces, quos ideo seorsum describere proprijs capitibus operę pretium fuit. Hęc ille cuius profecto sententiam minimè assequor; quid enim hisce quos recenset, piscibus cum Apuis? Ego Oppiani sentemtiam probo, omniumque Apuarum originem ex putredine esse sentio, nullam ex semine: atque eas quas aliorum piscium fœturam vocat Aristoteles, sic à similitudine potiùs quàm cum ijs habent denominari quàm quòd reuera ita esse, philosophus arbitratus sit: Etenim c antea pisces ex diuersę speciei piscibus generari manifestè inficiatur. Species siquidem procederent in infinitum.

Sententia propria.

c li.6. Hist. cap.11.

CAPIENDI RATIO.

C

APhyæ cùm sint fusanei pisces, fusim etiam capiuntur, idque verriculis, vt ait Aelianus tenui filo contextis, adeoq. exiguis, vt ad aliorum piscium capturam planè sint inutilia.

VSVS IN CIBIS.

ABundantia in quibuscunque rebus fastidium parit, remque omnem vilem reddit, quod in hisce exiguis piscitijs potissimùm vsu venit, quæ cumulatim, imo maximis capiuntur agminibus, præsertim autumno: quamobrem in maritimis vrbibus, à plerisque negliguntur. Chrysippus philosophus apud Athenæum Aphyam scribit, Athenis (maritima vrbe) nullo in honore habitam fuisse, sed contemptam mendicisque pro obsonio relictam nimirum ob nimiam copiam, cùm alioqui alijs in locis Atheniensis Apua non parui fieret, mediteraneis nempe, & procul à mari dissitis; imo verò Athęnas ab hisce pisciculis pingues cognominatas fuisse

Cur vilescant.

D reperio, indeque celebratas, quoniam multo pingui madet ea Aphya, vt mox dicetur, Aristophanes namque apud Suidam sic canit: Εἰ δέ τις ὑμας ὑποδωπεύσας λιπαράς καλέσειν Ἀθήνας Εὗρε τὸ πᾶν ἀν, διὰ τὰς λιπαράς ἀφύων τιμὴν περιάψας quo loco corruptè legitur, εὗρετὸ πανευδίωτας λιπαράς, &c. Interpretatur autem λιπαρας ἀφυας ἄντι τοῦ λιπαρὰν τιμὴν ἤτοι ευτελῆ Sensus enim verborum Comici hic videtur: Si quis per adulationem pingues Athenas nominauerit, idem quo Apuæ celebrari solent, elogium eis attribuens, ille nihil non facilè consequetur. Locus est in Acharnensibus. Idem in Equitibus: Οὐ πώποτ' ἀφύας εἶδον ἀξιοτέρας, id est, *nunquam vidi Apuas vilioris pretij*, nam ἄξιον Atticis est εὔωνον, id est, vile vt, & Scholiastes vertit, qui etiam suo tempore Apuam aphritin Athenis valde expetitam fuisse scribit. Item rursus in Vespis: ἢν δὲ γήτειον προσαιτῇ ταῖς ἀφύαις, ἥδυσμά τι tanquam de cibo lautissimo. Clitarchus item Thebanos testatur recitante Athenæo, delicijs fuisse, & gulæ deditos, & in conuiuijs parere solitos θρία (edulia sunt ex lacte, & adipe suillo ac semidalide, quæ ficulneis folijs incoquebantur. θρίον enim alioqui est folium ficus)

Athenæ cur pingues dictæ.

Thriō quot

Aphya ex rapis confi-cta.

Apparatus.

καὶ ὑψητὰς καὶ ἀφύας καὶ ἐγκαρσίλοχυς, lego ἐγκρασίκολυς. Et Suidas refert: Apitium obſoniorum illum archimagirum Nicomedi Bithyniorum regi, cum aliquando Aphyarum edendarũ flagraret deſiderio, longè verò à mari abeſſet, piſciculorũ iſtorum figuras ex rapis fęminis in longiuſcula ac tenuia fruſta ad Aphyarũ ſpeciẽ diſſectis imitatum ex oleo coctas, ſaleq. & papauere cõditas, vt veras Aphyas appoſuiſſe, regiſque cupiditatem expletam eorum eſu fuiſſe. Idem tradit Athenæus, ſed artificij non Apitium, ſed alium quendã coquũ inuentorem facit: & Euphronio Comici verſus ſuper ea re adducit, in quibus Dalechampius ἀφύας ſemper Haleces reddidit. Ex hiſce itaq; quæ iã dicta ſunt, manifeſtum eſſe puto, nõ tã abiectas vbicunq; terrarũ fuiſſe Apuas quin ſuos quoque habuerint cultores. Sunt modò adeo molles, teneræ, tenueſq. vt quam citiſſimè coquãtur, & exiguo egeãt igne, quare Archeſtratus, vt ex eo ſcribit Clearchus Peripateticus, eas in calidã tantũ patellam inijci voluit, moxq. cum ſtridere incipiunt, auferri; ſtrident autẽ, vt primùm ſenſere ignem, ſicut & oleũ, quod optimum illarũ condimentum eſt, hincque ex ſartagine edi iuſſit Pherecrates apud Athenæum, & coquus quidã recitante apud eundem Sotade Comico vix cyathũ aquæ affundit, olei verò multò plus, nempe ad duas cotylas, & paucas etiã herbas addit minutatis inciſas. Archeſtratus item cùm omnem Apuam μινθυ, ideſt oleti inſtar aſpernatus eſſet, Phalerica quę Athenis capitur, & Rodiaca exceptis: quod ſi guſtare (inquit) eas deſideras,

Aphya vbi melior.

— ὁμῶ χρὴ — Κνίδας ὀψωναῖν τὰς ἀμφικόμυς ἀκαλήφας
Εἰς ταυτὸν μίξας δ᾽ἰαὐτας ἐπὶ τήγανυ ὄπτα — Ευοδη τρίψας ἄνθη λαχάνων ἐν ἐλαίῳ, id eſt:
— *Vndique oportet* — *Vrticas folijs comantes obſonari (ſimul nempe)*
Deinde vbi triueris in oleo fragranti cũ florẽ oleris — *In vnũ miſcẽda ſunt oĩa, & in ſartagine aſsãda.*

Patina de Apua.

a lib. 4. c. 2.

Matron Parodus in deſcriptione Atticę cęna, Acceſſit (inquit) Phalerica Apua, Tritonis amica, ſordida, cuius genis prætendebatur infula. Garum intelligit (inquit Dalechamp.) quod ad intinctus adhibent. Platina de Apua (in codice Lugduni impreſſo legitur de Apobadialide) ea *a* Apico: *Apuam lauas, ex oleo maceras, in cumana compones, adijcies oleum, liquamen, vinum. Alligas faſciculos ruta, & origanum, & ſubinde faſciculos cum Apua elixabis: cùm cocta fuerit, proijcies faſciculos, & piper aſperges, & inferes.* Aliter patina de Apua ſine Apua: *Pulpas piſcis aſſi, vel elixi minutatim facies, ita abũdanter, vt patinam qualem voles, adimplere poſſes. Teres piper, & modicũ rutæ: ſuffundes liquamen quod ſatis erit, & olei modicũ, & commiſces in patina cum pulpis; ſic, & oua cruda confracta, vt vnum corpus fiat: deſuper leniter compones vrticas marinas, vt non cum ouis miſceãtur. Impones ad vaporem, vt cum ouis bullire poſſunt; & cũ ſiccauerint, ſuper aſperges piper tritum, & inferes ad menſam. nemo agnoſcet quid manducet.* Patina alia de Apua frixa ex eodem. *Apuam lauas: oua confringes, & cum Apua commiſces. Adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat, & cùm ferbuerit, mites aquam cùm duxerit, ſubtiliter verſas, facies vt coloret, œnogarum ſimplex perfundes piper aſperges, & inferes.* Quod modò ad Apuarum qualitatem attinet, Rondeletius ab omnibus humidum alimentum præberi dicit, flatulentaſque eſſe ex Athenæo Mneſitheo, vt apparet, qui Apuas, Membrades, Trichides, & quorum ſpinas ſimul edimus, inflare omnes, & humidum nutrimentum corpori addere teſtatur: cùm enim carnes citò admodùm (inquit) cõcoquantur, ſpinæ verò tardæ diſſoluantur (præſertim in Apuis valdè ſpinoſis) inæqualis, & impedita concoctio peragitur. Diphilus quoq. grauis, & difficilis coctionis eſſe putat; præferendas verò inter cæteras veram Apuam, quæ & Aphritis appellatur. Omnes eodẽ Mneſitheo authore ventrem æqualiter ſoluunt: ſuadetq. elixentur.

Patina de Apua ſine Apua.

Patina de Apua frixa.

Carnis qualitas.

PROVERBIA.

Aphya ad ignem.

Ιδε πῦραφύη, hoc eſt *ignem vidit Aphya*, vel ἀφύη ἐς πῦρ, ideſt *Aphya ad ignem.* Vtrumq; adagium deſumptum eſt à cellerima iſtorum minutiſſimorum piſciculorum coctione, quæ ob illorum exilitatem, vel viſo tantùm igne perficitur: diciturque teſte Suida ἐπὶ τῶν τέλος ὀξὺ λαμβανόντων, id eſt, vt Adagiorum author vertit, de ijs quæ celeriter intereunt, & abſumuntur, ſiue quæ facilè, ac citò conficiuntur, itaque ſi puella (inquit) iam nubilis ſtatim ſponſo viſo incaleſcat, conueniet, ἴδε πῦρ ἀφύη. Si quis verò Suide interpretationem diligentiùs examinet, facilè aduertet, non benè de ijs rebus intelligi, quæ facilè intereunt, ſed de ijs tantùm, quæ citò perficiuntur. Auguſtus adagium aliter extulit, dicere ſolitus in eodem ſenſu, *Citiùs quàm aſparagi*, ſubaudi coquuntur, qui, & ipſi vel viſo tantùm igne cocti ſunt: eidemque proximum eſt illud Græcorum ab Athenæo adagij loco recitatum, τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ: id eſt, *Taricus aſſus mox vt ignem viderit.* Ἀφύων τιμῆς, id eſt *Aphyarum honos.* Dicitur (inquit idem prouerbiorum author) quoties humilibus exiguus quiſpiam honos contingit: nam Aphya piſciculus eſt vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum, quo frigitur: vnde iactatum illud ἀφύης τιμὴ τοὔλαιον, id eſt, *Aphyæ honos oleum.* Meminit Scholiaſtes Ariſtophanis in Equites: Οὔτ᾽ ἀφύη νῦν ἐστιν, ἐπισαφῶς, Οὔτ᾽ ἂν βίβρας κακοδαίμον,

Citiùs quã aſparagi.

Aphyarum honos.

Aphya honus oleum.

A μων, ideſt: *Nunc apertè, nec Apua quidem mihi eſt: Nec rurſum Bebras: heu me miſerum.* Verſus eſt Ariſtonymi apud Athenæum, quem tanquam prouerbio dici poſſe arbitratur Geſnerus, de eo qui ſpe adquirendi quidpiam, quo tamen non eſt potius, charum aliquid amiſerit, vel item de eo, qui ex duobus diuerſis conſtet, aut partibus diuerſis ſe accommodet, ita vt neutrius ſit omnino: veluti ſi Iudæus à ſua religione diſceſſerit, Chriſtianam tamen non ſit amplexus totam. Hoc quoque Hermippi apud eundem Νῦν δ' οὐδὲ ἀφύω κινεῖς, δοκεῖς, ideſt: *Nunc autem ne mouere quidem Aphyam videris*, prouerbij locum habere videtur, eidemq. Geſnero dici poſſe, quaſi rem viliſſima tractare, vel in hominem viribus adèo infirmum, vt rem minimam, & nullius ponderis tractare, locoque mouere nequeat. Ἄλις ἀφύης μο, παρατὶ ταμαι λαριδίων, ideſt, vt Hieronymus Muoletus vertit, *diſtentus enim venter eſt, edendo.* Videtur & hoc, prouerbiali quodam ſenſu in hominem prolixè inepteque loquacem torqueri poſſe. Citatur à Suida ſemel ex Antagoniſtis Ariſtophanis, nempe in ἄλις, iterum in Θωπεύει ex Tagoniſtis, & ſic legitur etiam apud Scholiaſtem eiuſdem comici.

B VSVS IN SACRIS.

Quibus ſacre.

VEneri ſacras fuiſſe Aphyas author eſt Athenæus, rationemque reddit, quòd ipſa ſimiliter ex maris ſpuma nata credatur, quare etiã Ἀφροδίτης nuncupata eſt. Tradit & Phalarida eidem deæ conſacratam fuiſſe, ex Ariſtophane in Auibus. Meminitq. Euſtathius in primum Iliados. Sed timendum eſt, ne de eiuſdem nominis aue locus ſit intelligendus de qua nos inter Mergos egimus, niſi velimus vocem corruptam eſſe, & Phalericam Apuam legendum, quam aliàs Veneri ſacram fuiſſe ſcribit. Cur verò Neptuno item conſacrarint, rationem non inuenio, fuiſſe autem ei ſacram, idem Athenæus refert. De Stilpone Philoſopho Megarico memoriæ proditum eſt; cùm aliquando Megaris Neptuni ſacerdos eſſet, Neptunoq. de more ob rei familiaris anguſtias, taurum non immolaſſet, ſed puſillum quiddam, & dominatum animal, illi demum ſucceſentem in ſomnis viſum aſtitiſſe, minacibuſq. verbis ſpretam ab eo haud rectè maiorum conſuetudinem obieciſſe: ipſum verò nihilo ea re perterritum contumaciter repodiſſe, quid tibi vis Neptune, annè mecum, vt puer conqueſtum hunc acceſſiſti, quòd rei meæ parcens, fœnoriſq. declinans facturam, vrbem hanc nidore non repleuerim, ſed C tibi domeſticis ex rebus puram ſacrificij hoſtiam obtulerim? Quibus dictis Neptunum ſubriſiſſe viſum, Stilponiſque apprehẽſa dexteram, illius gratia eo anno Megarenſibus magnum ſe Apuarum prouentum exhibiturum promiſiſſe. Secutaque poſtea res in ſomnio illi indubitatam feciſſe fidem perhibetur. Nic. Leonicus lib. 2. de var. hiſt. cap. 47.

DE APHYIS; SIVE APVIS IN SPECIE, ET PRIMVM DE APVA VERA.

Cap. XXIX.

Synonyma.

D MVlta generatim Apuis attribuimus, quæ de hac potiſſimùm intelligi volumus: quã nempe Græci propriè ἀφρὸν Athenæus ἀφρῖτιν, aliqui item ἀφρύω nuncupant, à ſpuma, ex qua ortum ſuum ducit, vnde Non nata Liguribus: Ariſtophanis Scholiaſti, & Suidæ ſimiliter ἀφύη προγυμένα, quaſi nullis orta parentibus dicitur. Gaza modò Apluam, modò ſimpliciter Spumam reddidit apud a Ariſtotelem.

Spuma piſcis.

a Lib. 6. Hi. cap. 15.

Deſcriptio.

Aphya Triglitis.

Piſciculus eſt admodum exiguus, vix vnquam minimi, aut auricularis digiti longitudinem adæquans: oculi nigricantibus. Duo eius genera, album vnum, frequentius, in Hollandia Pen, Bononiæ Acquadello, alibi Bianchetto nuncupatum: alterum rubicundum, Romæ teſte Bellonio piſce nuouo, alibi Roſſetto dictum. Hoc poſtremum Aphyam Triglitim eſſe idem Bellonius iudicauit; Rubra enim Trigle eſt.

Aphya Cobitis. Aphya vera.

DE APHYA PHALERICA. Cap. XXX.

Etymum. *Synonyma.* *Membras Bellonij.* *Descriptio.*

APuam Phalericam ab Atticę portu qui Phalereus appellabatur, dictam esse Scholiastes Aristophanis tradit. veruntamen cùm ταφάληρα Græcis etiam sint τάλευκά καὶ ἀφρίζοντα, id est alba, & spumea, Rondeletius hinc quoq. sic dici potuisse arbitratur. Hoc genus Apuarum illud esse opinior quod Hollandis Spirinck appellantur: sunt enim veris Apuis maiores, cætera verò similes, & μεγάλας .i. magnas τὰς φαληρικὰς dixit Aristophanis Scholiastes, Rondeletius suis Nadelle vocari scribit, vel Melete ad differentiam, vt apparet, Atherinæ, quam Melet genere, ni fallor, masculino dicunt. Bellonius haud rectè Mēbradem facit, aitq. Rhotomagensibus, & qui in litore Oceano, vbi Sequana in mare se exonerat, Cardo appellari, à Genuensium vulgò Archia.

DESCRIPTIO. VSVS.

Squama. *Pinguedo.*

PIscis est (inquit Rondeletius) Sardinis similis, minor, tenuior sed latior. Squamas in mari habere certum est, sed statim excidunt, remanentibus earum vestigijs, ijsq. squamis quæ ventrem firmant, & asperum efficiunt, vt in Alosis, & Sardinis videre licet. Mollis est & adeo pinguis pisciculus iste, vt si aliquandiu digitis tractetur, liquefiat, aut si magna copia in navicula vehatur, supernatantem pinguedinem colligant piscatores, qua olei vice ad lucernas vtuntur (vt has fortè Græci ἀφύας λιπαρὰς, id est pingues vocantes, priuatim intellexerint.) Maxima huius copia præsertim in autumno capitur, estq. meritò vilissimus: vidimus tamen piscatores duos vnius diei captura quinquaginta aureis coronatis vendidisse. Hæc Rondeletius. Bellonius tradit incolas ad litora maris mediteranei sale eas condire, & adseruare: in Oceani autem litore piscationi inseruire, vile vescentibus edulium, inquit. Erat tamen apud veteres in pretio vt Pollux testatur, & innuit Archestratus apud Athenæum ille opsodæ dalus hoc versu:

Aphya Phalerica.

Honor.

Τὴν ἀφύην μίνθον πᾶσαν πλὴν τὴν ἐν Ἀθήναις — *Stercus omnis Aphya est prater Atheniensem.*

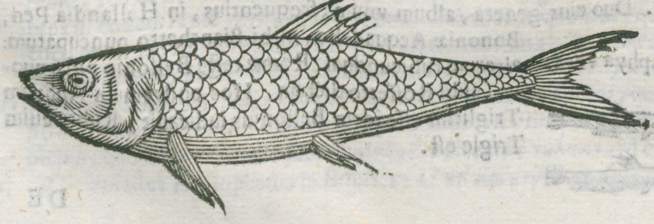
DE MEMBRADE. Cap. XXXI.

a 6.Hi.c.15 *Synonyma.*

MEmbradas ex Aphya Phalerica nasci author est *a* Arist. quo loco in deprauatis codicibus ἀράδας legitur. Eosdem pisciculos Phrynicus apud Atheneum βεβράδας, Epicharmus & Sophron βεβραδόνας, Attici βεμβράδας dicebāt Trallianus μεμβρίδια appellasse videtur. Enumerantur ab Aristotele citante Athenæo inter μονίμους pisces, id est, haud migrare solitos cùm verò Phrynichus χρυσοκεφάλους quasi aureum habentes caput cognominet, ac Aristophanes πολιοχρωτας, id est cano corpore, Rondeletius eos pisciculos esse conijcit quia Gallis Celerins vocantur: sunt enim (inquit) corpore admodum candido capite verò auri colorem æmulante Sardinis valde similes: vel qui Agathopoli magna copia sępe capiuntur, paruis Alosis similes, vocanturque ibi Calliques vel laschetz, Massiliæ Harengades. Ego hos postremos à Sardinis non distin-

Descriptio.

Membras Rondel.

A distinguo. Celerinos verò Membrades esse non dubito, licet Bellonius hos quoque à Sardinis maris mediterranei sola tantùm magnitudine distinguens, Chalcides esse velit. Coquuntur ex præcepto Dorionis mutulato capite si corpulentiores fuerint, & lotæ sale minuto, & aqua, eodē nimirū modo, quo Triglitis. Additq. fieri ex sola Bebrade apparatū quendā qui βεβραιφυν vocetur, tanquā ex Bebrade Aphya, vt pote cibus ex vtroque compositus pisciculo, cuius (inquit) meminit Aristonymus, citat autem eos Aristonymi versus quos nos inter prouerbia suprà recitauimus. Viles autem, ac contemptos fuisse eleganter ostendit Antiphanes in Cyœstidea:

Chalcis Bellonij.

Vt coquantur.

Vilem fuisse.

Absurdo, inquit, *de piscibus preconio,*
Habere se melle dulciores Bembradas.
Eos qui mel vendunt, dicere, ac denunciare populo,
Alta voce proclamat nunc quispiam,
Hoc si ita est, nihil prohibet
Mel se vendere putidius Bembradibus.

Clariùs parasitus quidam apud Alexim, indignè ferens quòd barbarè, & ineptè loquentibus conuiua fuisset, inquit:

Molestiori, ita me Bacchus amet conuiuio
Membradus satius fuit habere me,
Non interfui, ex quo parasitari cœpi.
Et Atticè posse colloqui. Hoc scilicet iuuasset.

Nos quoque alimentum humidum, atque flatulentum ex Membradibus haberi suprà diximus.

B

DE APHYA COBITE.
Cap. XXXII.

Sicuti Membradem generat Apua Phalerica, ita è contrario Cobitin Apuam, ignobilis quidā, ac paruus, & terrā subiens Gobius, licet Aristoteles interprete Theodoro ex hac Apua Gobium procreari tradat, inuerso sensu, inuersaq. authoris sententia, vt antea quoq. monuimus, vbi item quid super hac generatione sentimus, aperuimus. Vocatur autem isthæc Apua κωβῖτις & non κωβίτης, vt Rondeletius scribit, Theodoro Gobionaria, quia κωβιός idem est, qui latinis Gobius, siue Gobio. Bellonius memoria, vt videtur, lapsus quod magnis viris sæpe euenire solet, Hicesio Cibotin vocari scribens, Cobitin dicere debuit. *Sunt*, inquit Hicesius citante ipso, *in Aphyarum genere quidam albi, & admodum tenues ac spumei, quos Cibotides (Cobites) nonnulli appellant.* Pro quibus idem Bellonius nobis illos proponit pisciculos, quos Veneti Marsiones, Ligures à candore Bianchettos appellant, neque ab Hepsetis eas distinguit: quòd quidem ferendum est, si Hesperi nomine consimiles pisciculos generaliter intelligat; alioqui enim Hepsetus propriè dictus à Cobite Apua differt in veterum scriptis, vt antè ostendimus. Iam verò si Marsionis imago cum Gobijs conferatur (quam nobis communicauit Gesnerus) nullam, vel saltem valdè exiguam similitudinem sui ortus, seu potiùs generis ostendit: quare neque Gillij probo sententiam, qui Marsionem veterum Cottum esse existimauit, & ex Apuarum genere non remoueo. Rondeletij itaque Cobitin recipio, illum scilicet pisciculum, qui Gallis vulgò Loches de mer ad differentiam fluuiatilis cuiuspiā Gobij qui simpliciter Loches appellatur, tāta similitudine, vt collati vix distinguantur. Ait tamen ille distingui inuicem corporis figura: Cobitin enim Apuam Gobiorum instar rotuādam esse, Gobionem fluuiatilem depressum, & longiusculum: sed notandum est hanc depressionem perquàm exiguam esse oportere, nam Rondeletius Lochem fluuiatilem primùm (tres enim depingit) ad quem est similitudo, cor-

Ortus.

Nomina.

C

Aphya Cobitis quę Bellonio.

Hepsetus.

Marsio non est Cobitis Apua.

Cobitis Rondeletij.

Marsio Venetorum.

D pore subrotundo describit: & ipse mox cùm dixisset in stagno marino etiam frequentissimā esse, coloreque, & figura à Gobionibus non differre, sed magnitudine, paruam enim semper permanere, Gobiones multo magis augescere, à fluuiatili differre ait; quòd breuiori, & crassiori sit corpore, contrà fluuiatilis longiore, & graciliore. Vbi rursus notandum icones quas exhibet, contrà indicare, & rectius equidem ad tertiam speciem, quam barbatulam cognominat fiat assimilatio: sic enim pinnarum numero etiam conueniet. Est itaque pisciculus nunquam ad Gobionum magnitudinem accedens: alioqui marinis Gobionibus simillimus: corpore rotundo pellucido, dorso latiusculo, colore candido, nigris aliquot maculis asperso, cauda varia oculis quodammodo supra caput positis. Pinnæ eædem illi sunt, quæ Gobionibus, maximè illa Gobionibus peculiaris, barbæ instar propendens ex ea ventris parte, in qua binæ sunt in alijs piscibus. Hepar lactei coloris, & in eo fellis vesica. Splen rubet: intestina, & peritonæum ex albo nigricant. Cor ex albo rubescit. Grauis est, & difficilè coquitur veluti reliquæ Aphyæ. Aphyæ Cobitis iconem habes, ex Rondel. pag. 211. Quæ verò hic expressa est, Marsionis est Venetorum.

Descriptio.

DE

DE ENCRASICHOLO.

Cap. XXXIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Fellis locus. Filliceps. Halesula Bellonij. a li.6.Hiſt. cap.15. Lycoſtomus Hiatus.

APuis quoque annumeratur ἐγκρασίχολος, ſic dictus παρὰ τὸ χολὴν ἔχειν ἐν τῷ κρατὶ ἤτος κεφαλῇ, quòd bilis folliculum gerat in capite, hoc eſt, quòd eius caput impensè amarum ſit; vnde eo mutulari aſſolet, nam fel, vt Bellonius ex ipſius ſectione didicit, inteſtino annexũ habet. Latinè non ineptè Fellicipitem dixerimus. Bellonius Haleculam vocare maluit, Romanum (vt apparet) vulgus ſecutus, cui Aliczi vocatur, quaſi Haleces, inquit, diceret. Sed Halec, ſiue Haleculam, vilem & abiectũ piſciculum eſſe pòſt oſtendam; contrà pretioſus laudatuſq. eſt Encraſicholus, vt modò patebit. Apud Suidam alicubi perperã ſcribitur κρασιχόλος, & non ſatis diſtinctè Apuæ epitheton eſſe dicitur. *a* Theodorus quoque apud Ariſtotelem Encraulos vocat, cùm potiùs Engraules dicere debuerit, nam & Aelianus Εγγραύλεις dicit, ſed Theodoro Suidas fortè impoſuit, apud quem alibi ἐγκραύλεως, pro ἐγγραύλεως legitur. Alio nomine λυκοστομυς, quaſi os lupi habẽtes dici Aelianus author eſt quod nouiſſimum nomẽ Græcia hodieq. retinet, vt Gilius teſtatur. Vocari autem ſic Bellonius retur, quòd dum oſcitat, amplum os aperiat, vt ſerpentis potius, inquit, quàm piſcis os videatur.

b li.31.c.8. Lupus. Mutilatus piſciculus. Enchioue. Ancluda. Eritymus. Iops.

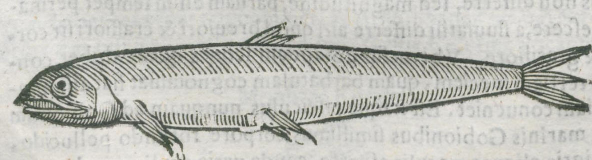
b Plinius ſimiliter multorum eruditorum iudicio Lupum nominaſſe videtur, & mutilatum piſciculum. *Cæpit garum*, inquit, *priuatim ex inutili piſciculo, mutilatoq́* (alij legunt *minuto*, alij *minimo*) *confici, Apuam noſtri vocant, Foroiulienſes piſcem, ex quo faciunt, Lupum appellant.* Reuera conuenit nomen, genus, & garum optimum. Quamobrem etiam Enchraſicholum, illum volunt eſſe piſciculum quem Galli præſertim Prouinciales Anchoies, vt ſcribit Rondeletius, potior Italiæ pars Enchioue, Hiſpania Enchugas appellat, Veneti teſte Bellonio Sardonos, ad Chalcidũ differentiã, quas, inquit, Sardellas vocant; contrà ac Romani qui pro Sardonis Sardas intelligũt. Idem Bellonius tractus Liguriæ accolis, atque ipſis etiam Genuenſibus vocari ſcribit Cueuri, Cueunari, vel Cucuneuri; cùm alioqui circa Genuam Enchioue, vel Anchioue dicatur. Ab Anchioue barbari quidam Ancludas nuncuparunt. Callimachus libro de diuerſis gentium nomenclaturis apud Athenæum Encraſicolum Chalcedonijs ἐριτύμον nominari ait, Eritymum verò Athenienſibus dici, qui alijs ἴωψ vocetur: Iopem autem inter minimos piſciculos nominauerat.

FORMA. DESCRIPTIO.

Squama. Caput. Venter. Magnitudo. Spina. Color. Forma.

HVnc piſciculum ſquamis carere tradunt Bellonius, & Rondeletius, quod falſum eſſe autopſia docet, nam & in ſale aſſeruatis argenteas, ac adprimè ſplendentes obſeruare licet Roſtro eſt acuto, amplo, vt dictum eſt, ore, ac rictu. Edentulus eſt, vtraque verò maxilla ſerræ modo aſpera. Branchiæ paruæ, duplices. Pinnæ eo ſitu, vt icon oſtendit. Cor oblongum, & acutum, hepar rubrum; maculis rotundis conſperſum. Ventriculi appendices multę, & nigræ: venter molliſſimus, ideoque plerunque abſumptus in ſalitis conſpicitur. Ouis ſcatet rubentibus. Spinis caret, ea excepta, quæ in dorſo eſt, & ipſa tenuis, adeo vt dentibus vix negocium faceſſat. Magnitudine eſt plerunque digiti, aliquãdo paulò maiore. Scribit Bellonius ſeſe enixiùs ſtuduiſſe, vt

Encraſicholus.

ex longioribus craſſioribuſque nanciſceretur, ſed nunquam palmi longitudinem, & pollicis craſſitudinem aſſequi comperiſſe. Argenteo colore micant, tergore verò ad cęruleum accedunt. Si Soli opponantur, tranſparent, dempta argentea linea quæ ſpinæ vertebras comitatur, quæ ſanguinem continet. Corpore magis tereti, quàm lato præditi ſunt.

LO-

A

LOCVS. CIBVS. MORES.

LItorales pisciculos esse vel ex eo constat, quòd spurcitijs, arena atque etiam cœno vescãtur, vt Bellonius annotauit. & quemadmodum (inquit) Anates, & Anseres rostris cęnũ mouent, eoque sese exaturant, sic etiam Haleces (sic Encrasicholos vocat) quæ cum Sardinis sæpe capi solent, arenis, & spurcitijs exaturatæ conspiciuntur. Capiuntur autem hyeme potissimum à Decembri ad quadragesimam vsque, in Prouincia numerosissime teste Rondeletio, noctu è nauiculis igne accenso, nec non etiam Baione, sed hos maiores esse illos suauiores, & moliores. Aristoteles (vt recitat Athenæus) inter monimos, id est ijsdem locis manentes pisces, eos enumerat. Verùm, etsi pusillo sint corpore, suum tamen etiam habent ingenium. Etenim Aelianus cum candidissimos, & fecundissimos esse dixisset, subiungit: *Quod ab alijs piscibus* (ob paruitatem) *exedi, & confici valdè metuunt, idcirco ad insidias quibus sunt opportuni vitandas, eatenus confertis turmis densi natant, vt eorum quisque ad vicinum proximum adhære-*

B *scant, vt ne scapha quidem incurrentes, eos dissociẽt, nec si quis remis dispergere conetur, eorum societatem dirimere possit: ita vero inter se restrictè, & pertinaciter tanquam contexti cõtrahuntur, vt tãquam ex aceruo frumentorum aut fabarum si quis in eos immiserit manum, accipere queat. non tamen sine vi abstrahuntur, quin per sæpe distrahantur, vt & eorum alteram partem abruptam capias, & alteram relinquas, & in plerisque caudam retineas, in alijs non assequaris; ex alijs caput reportes, & alteram partem in mari reliquam facias.* Hanc tam confertam, & continentem Lycostomorum natationem à rei maritimæ peritis βολον tradit appellari, qui permultas piscatorias naues aliquando implet, vt illi (inquit) testantur. Nos suprà de Apuis simpliciter dictis diximus densis etiam adeò agminibus natare, vt neque ferro aut securi percussę deijci, aut retibus circumdatæ ad litus extrahi possint.

Litorales esse. *Cibus.* *Quando capiantur, & quomodo.* *Natura.* *Ingenium.* Βόλος *quid.*

ORTVS.

DVplicem huius piscitij ortum inuenio. Suidas, & Athenæus ex Apua Cobite generari Encrasicholum volunt: contrà a Aristoteles ex Apua quę in Atheniensiũ portu nasci-

C tur. Mihi verò pisci sui generis videtur. Si enim ex Cobiti Apua gigni permittamus, species procedent ad infinitum, nam, & illam volunt ex paruo procreari Gobio: si ex Apua quæ nascitur in portu Atheniensium, ex hac duos diuersos pisces generari concedamus oportebit, quod videtur absurdum. Ea enim Apua eadẽ est cum Phalerica quia Phaleros vocabatur Atheniensium portus, ex qua Membradem oriri ibidem philosophus testatur.

a *li.6. Hist. cap.15.* *Piscem esse sui generis.*

VSVS IN CIBIS.

CLitarchi verba quibus Enchrasicoli quoque celebrantur, suprà recitaui. In multis quoque Europæ regionibus, potissimùm vbi alienigenæ sunt, in magno habentur pretio. Comeduntur vel sale asseruati, vel crudi. Crudi in sartagine cum oleo vel butyro friguntur, vel in craticula assantur, etiam cum suis visceribus: suntque teste Bellonio, optimi sapo ris: Rondeletius crudos edi testatur cum oleo, & petroselino. Sale asseruati per se eduntur. Sunt qui minutatim concidunt, & cępam pariter tritam addant, & ex oleo & aceto, asperso pipe

D re edunt. Saliuntur autem truncato semper capite, & fel aufertur simul, quod hoc modo fit (inquit Bellonius,) Altera manus caput trahit, vt cum ea manu viscera quibus fel hæret, eximantur. Sale ita asseruati in garum vertuntur, quod ex ijs potissimùm fieri tradit Rondeletius, si soli exponantur, donec dissoluta caro fuerit: cuius gari vice ipse domi hoc modo parandos iussit: primùm pisciculos vt assolet, conditos, & illotos cum aceto, oleo, & petroseleni folijs in patinam inijci, deinde suppositis prunis, tam diu agitari, donec omnino in liquorem abeant id oxelęo garum meritò nuncupari posse ait præstantissimumque condimentum esse; hancque parandi rationem longè meliorem videri, quàm quæ veteribus in vsu fuit: nihil enim vitij aut putredinis oxelęo garum istud contraxisse (ait) potest, cùm sæpe supputri garo origano sit opus, iuxta veterum prouerbium: *putre salsamentum amat origanum*, quòd hodie quoque Romæ obseruari videmus: nunquam enim Eucrasicholos vendunt salsamentarij sine origano. Hinc optimum remedium ad deiectam appetentiam recreandam, ad crassę pituitæ attenuationem, citandamq. alluũ: quamobrem in febri phlegmatica curanda iure conceduntur.

Apparatus. *Caput truncatur, & fel eximitur.* *Vt garum ex ipsis fiat.* *Oxelæo garũ*

DE

DE RELIQVIS APVIS. Cap. XXXIV.

Apua Triglitis.

DE Aphyis Mugilum dicemus inter Mugiles, quia, & ipsæ fluuios subeunt. Super Triglite siue Mullorum Apua sententiam Bellonij suprà recitauimus. Rondelet. verò exiguos admodum Mullos esse arbitratur qui in stagnis marinis ex putredine nascuntur. Eodem modo Aphyiam Męnidum esse iudicat pisciculum Męnidum specie sine mare, & fœmina sponte nascentem, etsi contrà sentiat Aristoteles, hanc nempe Męnidum, illam Mullorum fœtum esse. Neutrius iconem dedit quòd cùm ex Męnidis, tum ex Mulli icone facilè ea mente concipi queat, magnitudinis solius. ratione habita.

DE HEPSETO RONDEL. Cap. XXXV.

Piscem peculiare esse.

Descriptio.

HEspeti nomen ad multos paruos pisciculos extendi, suprà ostensum est. Apparet tamen ex verbis Athenęi fuisse peculiarem speciem aliquam quæ propriè Hepsetus vocaretur. *Aphyra*, inquit, *grauis est difficilis concoctu; huius generis alba Cobitis appellatur, & Hepsetus paruus pisciculus eiusdem generis est*. Hunc pisciculum Rondeletius eum esse opinatur, qui à suis Iuoil appellatur. Pisciculus est digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea virga quę à branchijs ad caudam exteditur: ochlis depressis magnis pro corporis paruitate, ora ita scisso, & conformato, vt inferior maxilla protensa maior sit superiore, sitque velut oris operculum. Hęc ferè Rõdeletius addita hac icone.

Hepsetus Rondel.

DE ATHERINA. Cap. XXXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Arista Gazæ.

Etimum.

Arista pro spinis.

Latharina.

Αθερίνλω vel ἀνθερίνλω aliquot locis nominat Aristoteles, Gaza Aristam, & Aristulam reddidit, quia ἀθέριξ, vel per pleonasmum literæ, ναυδέριξ idem est quod ἀθὴρ, .i. arista, idest, pars spicæ acuta, siue vt Galenus exponit, id quod in hordeo acuminatum est, siue vt Erotianus, tenuissimum illud, quod in eodem frumento acuminatum est: in qua significatione hanc vocem vsurpat Dioscorides de auena loquens: quamobrem cùm planè inutiles sint spicarum istarum acutæ partes, sumitur quoque eadẽ vox, pro spicis quibuslibet de generibus quas spicilegæ mulierculæ post ablatam segetem colligunt à messoribus neglectas: vnde eleganter Græci ἀθερίζειν dicunt pro καταφρονεῖν, & ἀφροντίζειν .i. floci pendere, vili facere, valde contẽnere: atque hinc Etymologus pisciculo huic nomen Atherinę factum tradit, eò quòd nimirum ἀθερίζεται πως καὶ αὐτη διὰ τὸ εὐτελές, id est, *quia negligitur ob vilitatẽ*, quasi Atherina à veteribus intelligãt vile, & contemptum piscitium. Gillio verò nomen traxisse videtur à transuerso, quẽ alterũ Atherinæ genus, in ventre habet, aculeo Rõd. autem sic dictam conijcit ab aristis quæ per metaphorum, inquit, pro spinis sumuntur quas multas Atherinæ esse attestatur, durioresque quã Sardinæ, Aphyis ac reliquis huiusmodi pisciculis. Additque Romæ veterẽ etiãnum nomenclaturam retinere, Latharinum enim vulgò appellari.

Idem

A Idem teſtatur Bellonius, ſed Latharinum ſcribit, cùm alioqui aliũ quàm Rõdeletius piſciculum pingat, quemadmodum ex adiectis cùm vtriuſq; deſcriptionibus, tũ iconibus cuilibet manifeſtũ eſſe poteſt, licet rurſus vterque ſuum piſciculũ Maſſilienſibus Sancletos nominari profiteatur. Acerinæ piſcis mentio eſt apud Pliniũ medicũ. Bellonius recentiorũ Cernuam eſſe credit; ſed fortè nomen corruptum eſt pro Atherina, ſicuti item Acerima apud Syluaticũ. Ictar Callimacho ἐν ἐθνικαῖς ὀνομασίαις, id eſt, *in nomenclaturis diuerſarum gentium.* Atherina eſt, teſte Athenæo, ex quo, vt apparet, hũc Varrini locũ: Ἴκταρα ἐθνικῶς ἰχθῦς, ſic reſtituit Geſnerus: ἴκταρα, ἐθνικῶς ἰχθυς τίς: id eſt, *Ictara quibuſdã gentibus dictus piſcis quiſpiam,* videlicet certa quædã ſpecies, vt ἐθνικὸν vocabulum ſit nõ aliud quàm communi linguæ inuſitatũ. Dictus autẽ inquit Ictar vel Ictara videri poteſt hic piſciculus à paruitate; nam ἴκταρ aduerbiũ Græcis ſonat prope, breui, aut paruo interuallo, & ἴκταρ τοῦ ψελλοῦ interpretantur τὸ σύντομον, id eſt præciſum, de eo qui propè & quaſi balbus eſt.

Acerina.

Cernea recentiorum.

Ictar.

FORMA. DESCRIPTIO.

B Romæ (inquit Rondeletius) idẽ nomen ſeruatur. In litore noſtro rarò capitur, diciturq. Melet (ad differentiã, vt videtur Apuæ Phalericæ, quã dixit Meletã vocari, ipſe verò etiã mox addit Atherinã ſuis piſcatoribus Melet vocari, quòd eius Aphyarũ generis, quod Molete dicunt, marẽ eſſe credant,) Maſſiliæ & in ſtagno quod Martegue vocatur, frequẽtiſſimè, & Sauclez nominatur. Piſciculus eſt marinus, litoralis; reperitur & in marinis ſtagnis, Aphyis ſimilis, dodrantali magnitudine, parui digiti craſſitudine, dorſo ſpiſſo, ventre leuiter depreſſo, ore paruo ſine dentibus, oculis magnis. Colore eſt vario: nã venter argenteus eſt, dorſum fuſcum, circa caput, ex flauo rubeſcit Sardinarum modo. Locus qui inter oculos eſt, cælatus videtur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre: aliam à podice, præter has, alias duas in dorſo.

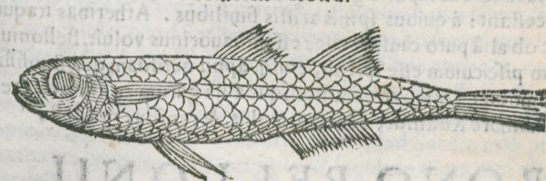
Nomina.

Locus.

Color.

Pinnæ.

Atherina Rond.

C Omnes candidæ ſunt. Cauda duabus pinnis conſtat. (contrà oſtendit appoſita icon.) Pro linea in medio corpore à branchijs ad caudam protenſa, ſpiſſum quid habet ſub cute, quod non poſſum aliter quam faſciam per ſimilitudinem vocare, quæ cum cocta Atherina editur, euidentiſſima eſt; & cum lumini obijcitur, quia reliquo corpore pellucida eſt, hac parte opaca. Aphyæ vocatæ mas non eſt, vt noſtri piſcatores volunt: nam Aphyæ huius generis ſpontè ſine mare & fœminæ naſcuntur. Atherinarum verò genus & mare, & fœmina conſtat: præterea quamuis vtcumque ſimiles ſint, tamen Atherina ſolidiore & ſpeſſiore eſt corpore, Aphya verò illa melliſſimo depreſſoq. Vero ſimilius fuiſſet, Encraſicholorum marem dixiſſe, quos piſciculos eſſe oſtendimus, Anchoies appellatos: ad hos enim propiùs accedunt, qua de cauſa pro Encraſicholis ſæpe venduntur, ſed qui propiùs inſpexerit, facilè diſcernet. Nam Atherinę ſquamæ ſunt frequẽtiores & duriores, os minus, caro ſiccior. Encraſicholis molior. Quare ex Atherinis Garũ bonũ confici non poteſt, quia non poſſint ita diſſolui, & cõtabeſcere, veluti Garus piſcis, vel Encraſicholus. Hæc omnia Rõdeletius. Bellonij Atherina eſt piſciculus, quẽ adhuc Græcũ vulgus ſic

Sexu diſtinguuntur.

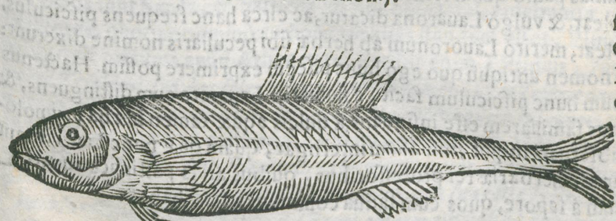
Similitudo cum Encraſicholo.

Cur Garum ex eis minus bonum.

D vocat, Romanũ Latharinũ, quamquã corũ nõnulli (inquit) cũ alio piſce cõfundũt, quẽ Lauarolũ nominãt, de quo poſtea dicetur. Veneti Angoellam, Maſſilienſes Sencle, Genuenſes Quennaro appellãt. Piſciculus eſt digiti craſſitudinẽ excedens, neq; extenſo digito longior: argẽtei coloris, trãſlucẽte corpore, & quod ſoli obiectũ, vt vitrum traſpareat in eamq. oſtẽdit internè obſcuram, rectã, à capite ad caudam, à ſanguine qui in ſpina profunditur, prouenientem. Oculis eſt grandibus, lingua candida. Pinnã vtrimq; in lateribus, & geminam alteram habet ſub ventre, quę piſcẽ in partes æquales

Atherinæ Bellonij nomina, & deſcriptio.

Atherina Bellonij.

Color.

Oculi.

Pinnæ.

Cor. secat: ac præterea tenuem aliam, & paruam fert in medio tergore pinnulam. Cæterùm cor gerit, vt semen oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbellè inclusum: branchias vtrimque quatuor; costas item vtrinque decem omni capilamento tenuiores: vertebras adeo exiles, vt vix ab acie oculi perspicacissima discernantur.

LOCVS. NATVRA. MORES.

a Lib.2. ATherinæ pascuntur in algoso litore, vt *a* Oppianus testatur, inquiens:
Θῖνα δ' ἀνὰ πρασόεσσαν ὑπὸ χλορεαῖς βοτάνῃσι βόσκονται μαινίδες, ἠδὲ τράγοι ἠδ' ἀθερῖναι.
Et Rondeletij Atherina quoque litoralis est, & in stagnis marinis etiam capitur vere, *Gregales sũt* maxima copia. Aristotele teste gregales sunt. Theodorus tamen alicubi, vbi idem philosophus *b li.6.Hist. cap.17.* Atherinam inter rhyades enumerat, ceu sui oblitus, solitarias eas reddidit. *b* Pariunt eodem teste inter rhyades circa æquinoctium vernum iuxta terram (πρὸς τῇ γῇ) non in terra, vt Rondeletius vertit, atterentes aluum arenæ.

VSVS IN CIBO, ET MEDICINA.

Carnis qualitas. ATherina Rondeletij carne est satis sicca, media scilicet, & optima, saporisque grati, quicquid (inquit) dicat Phauorinus, qui pro vili pisciculo habet, quod si cum spinis edi posset, multò suauior foret. Testaturque cùm aliquando Auenione esset, Atherinisq. frequenter vesceretur, vnum id ad suauitatẽ & saporis gratiam illis deesse, expertum esse, quòd spinæ inter edendum negocium facessant: à quibus spinis aristis similibus. Atherinas itaque nominatas fuisse suspicatus est, nec ob aliã puto causam viles esse Phauorinus voluit. Bellonius *Garum.* item suam Atherinam delicatissimum pisciculum esse scribit, eiusq. apud quosdam quæstuosissimam piscationem fieri solere. Quomodo ex hisce consimilibusque alijs garum conficiatur, re- *Iuris facultas.* citaui in Encrasicholo. Ius earum authore Kiranide, ventrem mollit, & renibus prodest.

DE LAVORONO BELLONII.
Cap. XXXVII.

Lauaronus. Cabassonus. Pretium. Descriptio. ALium pisciculum (inquit Bellonius) Romanum vulgus agnoscit, quem Lauaronũ vel Lauonum, Massilienses Cabassonum, Genuenses Capassonum, à capitis magnitudine vocant; magnamq. habet cum fluuiatili Lauareto affinitatem. Eiusdem pretij Romæ Lauoroni esse solent cum Atherina; illicque cum Sardinis, & Alecis (Alecibus) mixtim ferri consueuerunt. Grandiore sunt capite, quàm Atherinæ, magis recurto ac compressiore ad ventrem corpore, & paulò latiore transparent, vt Athe- *Squama.* rinæ, maximamque habent cum ijs affinitatem. Squamis multis integuntur, quæ detectæ ar- *Pinna.* genteum colorem præseferre videntur. Duas in tergore gerunt pinnulas, vtrimque ad latera *Partes interna.* vnam. Dentibus carent, vt Harẽgus; cor exiguum, oblongum, triquetrum, habent: hepar pallidum, cui stomachus subest, pisciculis & Caridibus paruis nonnunquam refertus. Intestina ad annum tribus reuolutionibus reflectuntur. Fel ob eius exiguitatem conspicuum non habent: *Caro.* spinas quoque ferunt nullas. Carnem albissimam & leuissimam. Calculos duos in capite gerunt, Sesamino minores: squamas paulò quàm Atherina latiores & numerosiores. Proinde cùm *Etymum.* berula Romę frequens edi soleat, & vulgò Lauarona dicatur, ac circa hanc frequens pisciculus, de quo sermo est, reperiri soleat, meritò Lauoronum ab herbæ sibi peculiaris nomine dixerunt: alioqui nullum occurrit mihi nomen antiquũ quo ego hunc piscem exprimere possim. Hactenus Bellonius, qui quidem marinum hunc pisciculum facit, à fluuiatili Lauareto eum distinguens, & Genuensibus, ac Massiliensibus familiarem esse insinuans, à dulcis aquæ tamen herba etymolo- *Lauer, siue Lauarona herba qua.* giam deducit, & circa eam obseruari inquit, nisi aliam intelligat, quàm quæ nunc Laueris, aut Lauaronæ nomine celebratur ab herbariæ rei professoribus, quibus aliàs pastinaca aquatica nuncupatur, cùm ab odore tum à sapore, quos cum satiua communes ferè habet.

DE SARDA, SIVE SARDINA. Cap. XXXVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

SArdellas non vulgò dicimus quædam alia piscitia, quæ nisi sale quoq; asseruata ad nos perferuntur. Hæc alijs Italiæ locis Sardinas nominari tradit Rondeletius, cùm ne dum adolerint, Sardas verò vbi adulta fuerint. Vtraque vox antiqua est: Sardinam enim nominat Columella, apud *a* quem tamen corruptè Sardinia legitur. Iam verò Sardinas cum Sardellis eosdem p fcieulos esse, nemo est qui dubitat: de Sardis quæstio est. Sarda Græcis æquè, ac Latinis vsitata nomenclatura est, quam nempe reperias apud Athenæum, & Galenum, & inter Latinos apud Plinium, sed pro diuersis piscibus. Diphilus enim apud Athenæum agens de salsamentis, ἡ Σάρδα, inquit, προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, id est *Sarda Coliam magnitudine refert.* *b* Plinius verò Sardam vocari scribit Pelamydē longam. Fieri tamen potest, vt idem hic ab vtroque piscis intelligatur: magnitudo namque respondet, saltem illi quem nūc in Græcia Coliam appellari Bellonius testatur: apparetq. Sardæ nomen genericum esse pro quolibet ferè pisce, qui ad saliēdum aptus est, id quod haud obscurè nos docet *c* Galenus his verbis: *Præstantissima omnium quæ mihi experientia cognoscere licuit, salsamentorum sunt, quæ à veteribus Sardica salsamenta nuncupantur, hodiè Sardas vocant, & Mylli ex Ponto.* Paulò autem antè Sardas, & Sardenas, σάρδας καὶ σαρδήνας, nominaueras his quoque verbis: *Pisces tum molliores, tum licciores ad saliendum idonei non sunt: Coracini verò, & Pelamydes, & Mylli, Sarda, & Sardena, &c. ad salsuram sunt appositi.* Ex priori verò Galeni sententia conijcere præterea liceat Sardas, & Sardinas, siue peculiares pisces, siue alios sale asseruatos, ita veterib. vocatos fuisse, quod Sardina mitterentur in alias regiones: & quamuis in posterioribus verbis Sardas, & Sardenas seorsim ceu diuersos pisces nominet, non tamen specie propterea distingui dicendum esse arbitror, sed si adulti condirentur istiusmodi pisciculi, Sardas, Sardinas, si ætate minores, appellasse: Sardas autem maiores Sardinis intelligi non obscurè etiam colligitur ex Apicio, qui Sardam farciri solere docet, quod Sardinæ ob prauitatem non conuenit. Nec propterea me proprio (vt aiunt) gladio iugulare dicendum est, vt qui pro Sardis, & Sardinis, siue Sardellis maiusculos etiam pisces propono, nam hi ex Oceano sunt, & Galeno (ni fallor) incogniti. Iam verò cùm idem Galenus Trichides, & Trichias nominet nusquam; è contrario Aristoteles Trichias, & Trichides, Sardas verò, & Sardenas nunquam, viri docti, cùm tam frequētem Europæ vrbibus piscem, & alendæ plebi tantoperè vsitatum philosopho in inuestigandis animalium omniū speciebus diligentissimo, singulorumq. naturis perscrutandis exercitatissimo, incognitum fuisse, nō sit nec rationi, nec veritati consonum, voces hasce synonymas esse conijciunt: eiusque sententiæ in primis Theodorum Gazam fuisse constat, qui Trichias Sardas, Trichides Sardinas reddidit. Quod tamen *d* Aristoteles scribit, ex Apua Phalerica Membrades, ex Membradibus Trichides, ex his denique Trichias procreari, id ad similitudinem, quæ inter se maxima est, pertinere, nos sæpe indicauimus Apparetq. Trichias ætate adultas, minores Trichides appellari, similiter ac de Sardis, ac Sardinis diximus. Cuius opinionis fuit Dorion in libro de piscibus, qui Trichida, etiam Trichiam appellat, atque ipse etiam Athenæus, qui Trichiarum exempla ex veteribus proferens eas à Trichidibus non distinguit. Videnturque veteres Sardas, & Sardinas Τριχίας, & τριχίδας appellasse παρὰ τῶν τριχῶν, quasi à capillis, videlicet à paruis illis, & capillaribus, quibus abundat spinulis, à quibus item Θρίσσας dicunt, quos recentiores Alosas, similiter spinosissimos pisces: vnde etiam Thrissa, Trichis, & Trichias, à quibusdam confunduntur, vt ab Etymologo, Scholiaste Aristophanis, & Eustathio. Cæterùm si Trichis, & Trichia sunt Sarda, & Sardena vti nos opinamur, videbuntur nobis aduersari tres clarissimi scriptores, quorum omninò authoritate aliàs standum esset, Plinius, Aristoteles, & Epenetus in libro de piscibus apud Athenęum. Scribit enim *e* Plinius: *Intrantium Pontum solos non remeare Trichias: sed hos solos Istrum amnem subire; ex eo subterraneis eius venis, in Adriaticum mare defluere, itaque, & illinc descendentes, nec vnquam subeuntes videri.* Sic ille ex *f* Aristotele (apud quem tamen non τριχίαι, sed τριχαῖοι legitur, Gaza similiter Sardas transtulit.) *Sarda* inquit hic, *vna cùm adit,* Pontum, *videtur, & capitur, sed exiens visa nusquam adhuc est. Quod si qua apud Byzantium aliquando capiatur, piscatores sua retia lustrant, propter exitus insolētiam: cuius rei causa est; quòd solæ ipsa subeūt Istrum amnem, vnde (fisso flumine per abditum terræ meatum:* hoc in Græco textu non legitur) *defluunt in Adriaticum sinum. Argumento est, quòd ibi contrà euenit, quàm in Ponto. Exeuntes enim semper capiuntur, subeuntes nunquā.* Hæc, inquam, Sardinis nostris

Sardella. *Sardina.* *Sarda.*
a *li. 8. c. 17.*
Sarda, an eadem Sardina.
Aequiuocatio vocis Sarda.
b *l. 32. c. 11*
c *Lib 3. de faculta e aliment. c. penult.*
Sardica salsamenta.
Sarda, & Sardina, vt differant.
Trichis. *Trichia.*
d *li. 6. Hist. cap. 15.*
Trichis, & Trichia vnde dicātur.
Thrissa. *Alosa.*
e *li. 9. c. 15.*
f *li. 8. Hist. cap. 13.*

nequa-

Aristoteles, & Plinius correcti.
Chalcis non vnius piscis nomen.
g li.8.Hist. cap.20.

nequaquam conueniunt, quas nempe amnes intrare nunquam aliquis obseruauit. Sed locus vti iusque suspectus est viris doctis, creduntq. apud Aristotelẽ legendũ esse αἰθρισσαι, idest Alosę: hæ enim ex mari flumina subeunt, & mox ad mare reuertuntur; quod mendum similiter in Plinij codicem facilè irrepere potuit. Epenetus modò etiam nõ aduersabitur Chalcides aliquibus Sardinos, σαρδίνας, vocari tradens, cùm clarum sit Chalcides alijs alios pisces esse. g Aristoteli fluuiatiles sunt: Oppianus verò marinis accensuit, eisdemq. vagis qui nunc pelagus, nunc petras, nunc litora sequuntur, & cum Thrissa id est Alosa ob similitudinim semper ferè nominat: sed & præter similitudinem multa etiam alia habent communia. Nominis enim ratio eadem est. (vtrosque enim Celerinos dicunt) pisces parui sunt, aristosi, viles gregatim capiuntur. Athenęus Thrissam & Trichidem. Chalcidibus similes faciẽs, Chalcides vel cum Aristotele fluuiatiles, vel cum Oppiano marinas potuit intelligere; Columella verò dum ait; *Piscibus in piscinis præbere oportet talẽtes Haleculas, & salibus exesam Chalcidem putremq. Sardinam*: Chalcidem lacustrem, Sardinã marinam intellexit; nam & lacustris etiam ad hũc vsq; diem sale asseruatur, & Sardella lacustris appellatur mutato nomine, postquam falsi sunt, licet Fracastorius distinguat, dum canit: *Sardellarumq. caterua, His est maior Aquo.* Videtur enim ætate distinxisse, & Sardellas vocasse qui ob paruitatem saliuntur, Aquones verò qui adultiores facti per se comeduntur. Platina quoque Sardellas ex Benaco admodum laudari scribens, Agones, aut Aquones intelligit. Hasce itaque ob rationes Epenetus Chalcides Sardinos nominauit, marinos nimirum; sed quod id quoq. philosophus dicat, vt Athenæus voluit, qui hoc Aristoteli ascripsit, falsum videtur; nam in omnibus quæ nunc extant, Aristoteles nusquam Sardinos nominat. Contra Epeneti locum correctè legi nulli dubium esse debet. nam & Callimacus vetustissimus quoque scriptor in gentium nomenclaturis, Chalcides testatur Sardinas, aut Trichias, siue vt ipse habet τριχίδια appellari; quamobrẽ in hoc Varrini loco, τριχθάδες αἱ χαλκίδες, legit Gesnerus τριχάδες, aut potius τριχίδες, vel τριχίαδες Inuenio & à Dorione χαλκιδικὰς dici. Falluntur verò qui Eritimum Sardinis eundem volunt, ex Epeneti hoc loco, χαλκίδας τας (legendum ἃς καλοῦσι καὶ σαρδίνας ἐριτίμους ἱερακα, cũ hic manifestissima fiat distinctio. Bellon. rectè quidem Sardinas Chalcidibus easdem putatat, sed adhibenda erat distinctio, falliturq. dum fluuiatiles eas Sardinas à Celerinis sola magnitudine differre, specie verò easdem esse credit, argumento sumpto, quòd Galli qui ad Oceanum siti sunt, nullum piscem Sardine nomine agnoscant, præter eum qui aliunde sale asseruatus ad eos perfertur, Celerinus verò in Gallia tam sit popularis quàm in mediterraneo mari ipsa Sardina. Sunt enim Gallorum Celerini ab Allobrogum Celerinis diuersi, illi marini sunt, & nostro, & Rondeletij etiam iudicio marinis Membradibus in Apuarum genere, non Chalcidibus, siue Sardinis ijdem, hi lacustres, & Chalcides Aristotelis, Sardella, & Aquo Fracastorij. Anglorũ Sprat, & Hollandorum Sprot, ad quos fumo siccatur adferri solet, haud alium puto quàm Sardam, aut Sardinam; sicuti & illum quoque quem Rondeletius scribit Agathopoli magna copia capi solere, nominariq. Calliques vel Laschez, & Massilię Harengades, licet ipse Membradem esse velit: Vt enim Calliques ex Chalcis corruptum esse videtur, ita etiam Laschez ex Laceia, quo nomine in multis Italię locis Alosa appellatur, cui simillima est Sardina, & ipse quoque eum Alosæ similem esse profitetur: Harengades verò etiam dici videtur, quòd & Harengo similis sit, & similiter salita per mediterranea loca venalis efferatur.

Sardella lacustres.
Varrini locus restitutus.
Eritimus.
Celerini nomine duo pisces.
Nomina gallica.

FORMA. DESCRIPTIO.

Alosæ quibus similis, & dissimilis.
Squamæ.
Color.
Partes internæ.

PIsciculus est (inquit Rondeletius) Aphyæ Phalericæ omninò similis, nisi paulò maior, & spissior esset. A parua Alosa, ore, branchis, & oculis, pinnarum numero situ, squamis, cauda minimè discrepans, sed in hoc tantùm quod Alosa sit latior. Sardina igitur squamas magnas, tenues habet: colore est vario, nimirum capite aureo, ventre albo, dorso cum viridi cæruleo, vtroque splendido, rutilanteq. dum viua è mari extrahitur: vnà enim cum vita viridis euanescit, cæruleo manente, eoq. hebescente & splendorem suum ammittente. Intestina habet parua, & recta, Alosarum intestinis similia. Altero loco picta, in qua pictor pinnas nullas expressit, capite est rubicundo, corpore toto sub viridi, præter duas, quæ in ea conspicuæ sunt, lineas quæ sunt cæruleæ. Cauda ad castaneum in extremo vergit. Sardæ Flandricæ nomen missa est. Tertia eodem quoque nomine, sed maioris cognomẽto communicata pinnas habet nigras, quarum situs (dummodo pictor rectè expressit) alterius speciei piscem esse indicat. Colore est vario, viridi nimirum violaceo, paleari, & ruffo. Maculæ in lateribus sunt nigræ: in pectore crocęę. Habes & duas hic alias species, dorso viridi, ventre argenteo. Prior in extremitatibus ossium, quibus branchiæ teguntur, rubet.

LO-

Sardina fumo indurata Sprot Hollandis.

Sarda Flandrica minor.

Sarda Flandrica maior

3

Sardinæ aliæ virides.

LOCVS. CIBVS. NATVRA.

Capiendi ratio.

OPpianus, vt diximus, Chalcides ijs marinis accenſet piſcibus, qui hinc inde per mare gregatim vagantur, modò petras, modò pelagus, modò litora petentes; canit enim:

Chalcide & Thriſſę paſſim Abramideſq; ferũtur, Atq; cateruatim percurrũt ęquoris vndas,
Et curuis habitant ſcopulis & litora viſunt, Alternantq; imas ponti, curruntq; per æquor.
Hoſpitium mutant ſemper, pontoq; vagantur.

Eſca qua capiuntur. Idem Oppianus Thriſſas naſsa capi ſcribit, in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza videlicet ex eruis frictis, & myrrha vino odorato excepta, & ſimiliter Calcides; vt liceat conijcere, carniuoras minimè eſse, ſed maris recrementis veſci. Adde, quòd & Leonides tradit, rei marinæ peritos, Trichides facilè capere folijs betæ; hoc enim olere, & mirificè delectari, & deprehendi, vt Gillius recitat. G

VSVS IN CIBIS; ET MEDICINA.

Cur farcirẽtur. CHalcides, Thriſsæ, Acus, & Tragi Hiceſio apud Athenæũ piſces ſunt ἀχυρώδεις καὶ ἀλιπεῖς καὶ ἄχυλοι, ideſt ſqualidi, non multum pingues, nec copioſum ſuccum in alimẽtum præbentes. Atq; hinc eſt, vt conijcio, quod vbi adultiores eſsent, à Romanis farcirentur, quam farciendi rationem docet a Apicius in hæc verba: *Sardam farſilem ſic facere oportet. Sarda exoſſatur, & teritur pulegium, cuminũ, piperis grana, menta, nuces, mel. Impletur, & conſuitur; inuoluitur in charta, & ſic ſupra vaporem ignis in operculo componitur: conditur ex oleo, carẹno alece.* Edebatur tamen etiam non farſilis, vt ipſe rurſus inſinuat, inquiens: *Sarda ita fit: Coquitur Sarda & exoſſatur, teritur piper cum liguſtico, thymo, origano, ruta, caryota, melli; & in vaſculo ouis inciſis ornatur.* Non enim ita exuccæ ſunt Sardinæ, vt per ſe edi non poſſint: nam qui valdè exucci ſunt piſces, ad ſaliendum ſunt inepti, vt ex Galeno diximus, qui Sardas, & Sardenas ad ſaliẽdum per quam idoneas eſſe tradit. Omnium autem ſlaſamentorum cibus prodeſt, teſte Plinio, à ſerpente percuſſis, priuatim contra preſteris morſum Sarda. Marcellus b Empiricus ad ſtrumam, & ea quæ intra os dolent, puluerem conficit, eiq. inter alia ſardarum ſalſarum capita trita adijcit. Et rurſus Sardas, vel ſalſamentum ſine oſse exuſtum, & confrictum ſi apponatur naricibus, ſtatim prodeſse teſtatur. Et c rurſus alibi cuidam medicamento ad nimium gingiuarum tumorem, fœtoremq. & carcinomata, caput Sardæ combuſtum admiſcet. Braſauolus Ligulas (quas perperam & Sardelas, & Anchioias vocari ait) ac cæteros ſalſos piſces in prima menſa ſumptos, aluum tradit ſubducere; ſeq. nonnunquam Sardellæ, ſiue ligulæ capite, balani loco, cum alia deficerent, vſum fuiſse in puero, qui inde egregiè excreuerit. H

a li.9.c.10.
Sarda farſilis.
Sarda non farſilis.
Piſces qui ſalitura inepti.
Ad præſteris morſum.
b cap. 15.
c cap. 11.
Ad gingiuarũ tumorẽ.
Ligula piſcis.

DE

A

DE MÆNA. Cap. XXXIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

MÆna in latinorum ſcriptis nuncupatus piſcis Græcis *Μαινὶς* appellatur. Theodorus Gaza tamen apud Ariſtotelem Alecem reddidit, & *τὰ μαινίδια* Aleculas. Quam verſionem improbat Rondeletius, quoniam Alec potius vel generis nomén videatur ad omnes viles piſciculos qui muria condiuntur, vel ipſa piſcium fex. Priorem ſignificationem probat authoritate Columellæ, qui tabentes Aleculas incrementi minuti piſces iubet præberi ijs qui in viuarijs ſeruantur, piſcibus: alteram ex Horatio: —— *Facem primus, & Alec* *Primus, & inueni piper album.*

Alec, et Alecula Gazæ.

Alec quid.

Item ex Plinio, qui Alex muriæ vitium eſſe oſtendit his verbis: *Laudatur, & Clazomene garum, Pompeijq́; & Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thuria: iam verò, & Dalmatia. Vitium huius eſt Alex,* B *imperfecta nec colata fex.* Rondeletio in priori ſignificatu fauet Hermolaus, qui pariter Aleculæ vocabulum genericum exiſtimauit, idemque apud nos eſſe, quod apud Græcos Anthracides, hoc eſt, vt alibi exponit, prunarij, & carbonarij piſces, hoc eſt quicunque in pruna, & craticula commodè coqui poſſunt, cuiuſmodi ait eſſe Smarides, & Mænas: item Chalcides, & Sardas, & Trichides, &c. qui omnes muria condebantur: eiuſdemque ſortis arbitrabatur Hepſetos à coquendo ſcilicet nominatos: hiſq; generibus denique proximas eſſe Triſſas. Quod modò ad Columellæ authoritatem attinet: is Aleculæ nomine mihi peculiarem piſciculum intelligere videtur, quod ex ipſius verbis facilè intelligi poteſt. *Datur,* inquit, *Cammarus, & riualis Halecula, vel ſi quæ ſunt incrementi parui fluuiorum animalia.* Et a rurſus: *Praberi conuenit tabentes Haleculas: nā id genus piſces qui ſunt incrementi minuti, maiores alunt.* Horatij verò etiam locum citans Nonius, Alecem piſcem ſignificare dicit. Fuiſſe autem hoc nomine piſcem peculiarem haud obſcurè colligitur ex Plinio, qui cùm garum ex eiuſdem nominis piſce, deinde ex alijs diuerſis factitatum dixiſſet, ſubdit: *ſic Alex peruenit ad oſtreas echinos, vrticas cammaros, mullorum iecinora.* quaſi dicat, ita, & Alex quod fit peculiariter ex Alece peruenit ad oſtreas, &c. quare etiam addit: *innumeriſq; generibus ad ſaporem gulæ capit ſal tabeſcere.* Cato inquiens: *vbi oleæ comeſæ erunt, Ale-* C *cem, & acetum dabo.* & b Plautus: *Qui mihi olera cruda ponunt, Alec canunt.* Item c Martialis:

Anthracides.

Piſces prunarij.

Alecula quid Columellæ.

a *l.18.c.15*

Alec quid Horatio.

Garū ex Garo piſce.

Alec ex Alece.

Capparin, & putri cepas Alece natantes *Et pulpam dubio de petaſone vorat.*

De liquore loquuntur, vilemque fuiſſe oſtendunt, & ex vili fiebat piſciculo, quod idem innuit d Martialis, de piſciculo loquens:

b *In Aulul.*

c *li.3. Epig.*

d *lib.11.*

Cui portat gaudens ancilla paropſide rubra, *Alecem, ſed quam protinus illa vorat.*

Quemadmodum itaque ignorare planè me profiteor, marinuſnè an dulciū aquarum piſcis fuerit, qui Garum vocatur, ità contrà ſatis manifeſtè ex Columellæ verbis præcitatis Alecem, ſiue Aleculam conſtat, fluuiatilem vel ſaltem dulcium aquarum piſcem fuiſſe. Quare vt neutiquam Gazę interpretationem probo, ita etiam Hermolao ſubſcribere nec poſſum, nec debeo, omnes prunarios, aut carbonarios piſces, Aleculas interpretanti, multòq minus illis qui Harengum vulgò vocatum, Halecem eſſe volunt. Piſcis nimirum hic eſt omninò marinus, qui inde ſibi Alecis nomenclaturam aſciuit, quòd numeroſiſſimè muria condiri ſoleat, vt ad alias regiones mediterraneas commodè etiam exportari poſſit. Apparet autem Gazam Alecem reddidiſſe quòd generis nomen eſſe crederet, ſicut Mænidis nomen eſt apud Græcos: quorum exemplo omnes conſimiles piſciculos latinè non incongruè Mænas nuncupabimus. Mæna verò, ſiue Mænis, qua D de nunc agimus pituitam, Romæ, in Liguria, Venetiſque ſimiliter Menola dicitur, Maſſimilienſibus Mendola, vel (vt Gillius habet) Medola, alicubi in Gallia Cagarel, quod aluum cieat; in Narbonenſi Gallia Iuſcle.

Garum qui piſcis fuerit ignorat authos.

Harengus nō eſt Alex.

Męnis nomen generis

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

MÆnā (inquit Gillius) nō modò ſpeciei, ſed etiā generis nomē eſſe conijcio, quod varium, & multiplex eſt earū genus. Aliæ in vtroq; latere nigram maculam orbiculatā habent, quas ij, qui Adriaticum ſinum accolunt, vulgò Mænas ſclauas appellant: aliæ leucomęnides, hoc eſt albę Męnæ à Græcis ſiue Smarides nūcupatæ: itemq. ſunt Męnæ Boopes appellatæ. Bellonius duas obſeruauit differentias in colore; alias enim luteo, alias lituris cyaneis aut azureis conſperſas eſſe ait. Speuſippus Męnidi ſimiles facit Boacem, & Smaridem: idē tradit Ronde-

Mænarum differentiæ.

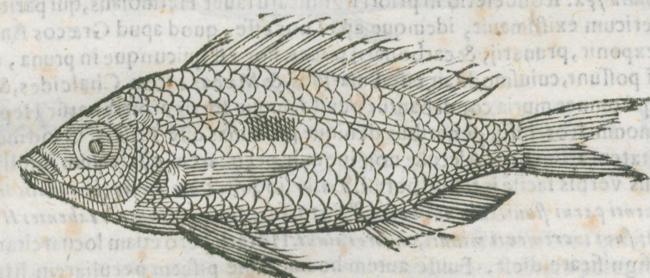
Mæna ſclaua.

Leucomęnis

Męna boops

Rődeletius,nec nő Bellonius,niſi (inquit hic) paulò latiores,& breuiores cernerētur,& ſquamis Smaride tenuioribus cőtegerētur,breuioriq. eſſent capite,rariſſimè ſiquidē palmum excedere (Antiphanes quoq; Męnas exiguos piſces eſſe dixit,& Martialis breues) lineā in laterib. rectā habere,quæ in Smaride arcuata eſt; pinnas tergoris,laterū,& caudæ diaphanas eſſe, & maculatas.Os ſi clauſum contineat,minimū quidem apparere; ſed dū hiat,rictum magnū oſtendere, labrūq; ſuperius tubi in modū, vt in Harengo infractū eſſe:oculos habere rotundos, iridē ſubrubram;maxillæ aſperitatē quandam dentiū vicem præſeferre: ſi deſquametur albiſſimam argenteamq. ſpectari;ſed tergus liquore quodā ſub oculis in purpureū gēmante depingi. Addit Rondeletius vtrimq; magnam,& rotundā maculam habere in medio corpore,quam etiā in icone expreſſit, Bellonius omiſit, & in deſcriptione non meminit,niſi eā intellexerit, dū inquit,vtrimq; lituris notari,quot tamen nő aſſero,quandoquidē icon mea cū Belloniana ſatis cőuenit, & eiuſdem coloris lituras habet,itē circum oculos. Pinnæ omnes etiam verſicolores. Venter candicat.

Mæna Rondelet.

Mæna authoris, & Bellonij fortè.

Colorem mutat. Cauda fuſca eſt. Idem Rődeletius hyeme candidā eſſe ſcribit, vere,& æſtate variam: maculis cęruleis toto corpore,& potiſſimū in capite & dorſo ſparſis: itē lapides habere in capite; maréq. in *Mas vt à fęmina differat.* eo fęminæ diſſimilē, quod latior ſit,& porrectior, fęmina rotundior; cum fętura fęmina impleri incipit,maris colorē in varietatē quandā,& nigrorem mutari. Ariſtoteles verò hanc mutationē tēpori adſcribit,& de Mæna ſimpliciter id tradit,nec fęminæ,nec maris facta mētione. *Mæna & Smaris,inquit,mutātur; vt ex albedine rurſus æſtate ad nigredinē redeant, idq; maximè ſuis pinnis, & branchijs declarant.* Ita & Plinius: *Mutant colorem candida hyeme Mænæ, & fiunt æſtate nigriores.* Quem locū Maſſarius explicans: dixit, inquit, æſtate nigriores: quia ſuſpiciunt colores cæruleos,

qui

A qui quod ad albedinem sunt obscuriores, & nigriores. Et rursus; Mæna pisciculus est digitalis longitudinis, hyeme candida, æstate varia, picturis cæruleis obliquis. Quomodo autem colores mutent, in Merula, ac Phycide (ni fallor) explicatum est. Testatur denique Rondeletius, cùm aliquando Roma Venetias venisset, Mænas se tanta colorum varietate conspexisse, vt vix primo aspectu agnosceret, quòd suo in litore minus pictæ sint. Quod ad partes internas attinet; Mænæ hepar (vt Bellonius obseruauit) fungosum ex lacteo pallescit: sub cuius lobo dextro fel luteum oblongo vasculo includitur: Splen niger, stomachus oblongus. *Partes internæ.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

OVidio Mænæ inter pisces, qui in herbosa arena victitãt, enumerantur: Oppiano qui inter herbas in litore algoso pascũtur. A carne tamen nõ omnino abstinere mox apparebit. *Cibus.* Gregales sunt, vt Aristoteles annotauit, eodemq. referente omniũ pisciũ fœcundissima esse videtur, quod & Ouidius innuit, inquiẽs; *Fœcundumq́ genus Mæna, Lamyrusq́ Smarisq́.* *Fœcunditas* B Parit bruma, vt idem Aristoteles ait, itemq. Rondeletius: Bellonius tamen post brumam parere tradit. De Apua Mænarũ fœtura suo loco dictũ est. Eodem Bellonio testante, in Oceano rarò capitur: in mari verò supero inferoq. frequentes esse nomẽclaturæ apud vtriusq. maris accolas indicant. Numerosissimè verò in Męnaria insula, quę ab horũ piscium frequẽtia nomen obtinuit.

SYMPATHIA, ANTIPATHIA

VEspæ Mænas occulto quodã amore prosequi videntur. Apiarij enim vespas (quod apibus sint infestæ) hoc capiunt modo, vt inquit Aelianus: Ante earum nidos nassam, in quam prius paruulam Mænam, aut Membradem eum Calcide imponunt, appendũt. E contrario Xiphiam, idest Gladium piscem excedunt, quod quoque naturali, ac insito, vt apparet, odio, quia solæ faciunt. Xiphias Balænam conspicatus vsque adeo metu consternatur, vt gladium suum in terram, aut saxum, aut obuium alium quemcunque vadi locum impingat, & ita capite infixo se contineat. Balena verò truncũ, aut aliud quippiam esse putans, negligens præternatat. C Solæ autem Mænides eum conficiunt, eò quòd pellem tenuissimam habeat, nam cùm viderint eum, adproperant, & exedunt, vt Oppianus testatur, & eo fusiùs paraphrastes. *Vespæ Mænas amant. Gladium oderunt.*

VSVS IN CIBIS.

SMarides & Mænæ (inquit Manardus) pisciculi sunt plebei, ac viles, adeo vt non numero, & pondere, vt ferè reliqui, sed aceruatim, inuitato etiã emptore, Venetijs vẽdantur. Vilitatis huius duplicẽ causã fuisse video, paruitatẽ nimirũ piscis, & eiusdẽ fœtorem, qui tamen mari proprius, neque id quouis tempore, sed cùm fœtu fœmina impleri incipit, quo tempore teste Aristotele τραγὶς, idest, Hircus vocatur, & deterrima in cibo efficitur: Ad priorem causam respexit Manardus: posteriorem eleganter tetigit a Martialis hisce haud satis intellectis versibus: *Viles sunt. Mæca mas quando fœteat. a L. 12. Epig Martialis locus consideratus.*

Fuisse Gerres, & inutiles Mænas *Odor impudicus vrcei fatebatur.*

Rondeletius ob allatã ex Arist. rationẽ pro vrcei legit Hirci: sed vrcei legendũ esse, vt in omnibus exemplarib. legitur, & carminis ratio, & sensus ipse requirunt. Non. n. poeta de quibus libet D Mænis loquitur, vt vulgò creditur, sed de illis tantũ, quarũ malignitatẽ fętidus odor inter alias prodit: nam alioqui laudati, imo laudatissimi fuere olim pisciculi, maxime si ex Lipara essent, vt Athenæus, & Clemẽs Alexãdrinus annotarũt, vel a Caristiæ, vt Antiphanes, qui Mullos, & Męnas Helenę fuisse cibos tradidit, ꝙ anthropophagi non sint, cũ pisces magni deuorent homines: itaq. hos dãnat in cibo, illos cõmẽdat. Quẽ Antiphanis locũ explicãs Gesnerus, magnos pisces hominũ deuoratores, interpretatur, qui ganeonũ opes cõsumunt. Eustathium secutus qui sic scribit: Pisces pretiosos, & magnos alibi anthropophagos nominabãt, propter impẽsas quibus lurconũ, & prodigiorũ opes obsumuntur: sed istiusmodi explicatio hic locũ non habet, quia Mullus ex ijs erat qui multos perdidere; & ipse Gesnerus ostendens cõtra Aelianum, & Oppianũ Mullum à cadauerib. abstinere, eundẽ Antiphanis locũ pro testimonio adducit: Iam verò fuisse cõmẽdatas in cibo Męnas, sicuti fuisse diximus Mullos, ostẽdit his verbis M. b Tullius: *Qui enim voluptate ipsas contemnunt, eis licet dicere, se Acipẽserem Mænę non anteponere:* item idẽ Antiphanes aliàs rursus inter lautissimos cibos Męnidẽ nominãs. Succi bonitate Gobijs ꝑstare Hicesius teste *Vbi meliores. a In pedagogo. Pisces hominum deuoratores qui. b Lib. de finib. bon. & mal. Carnis qualitas.*

Athe-

Athenæo, author eſt, minus tamē ſuaues eſſe, aluumq. minus promouere: & haud bene Rondel. Hiceſium falli credit argumento, quòd Gobij friabili ſint carne, & ſaxatilibus non multo inferiores: nam de illis loqui puto Hiceſiū, quæ in litore petroſo, aut arenoſo, & ſuo tempore captæ ſint: tales enim & carnis, & ſucci bonitate laudabiles eſſe, & ratio ipſa dictat, & Rōdeletius ipſe media carne eſſe concedit, boniq. ſucci. Magis autem probat, vt in ſartagine frigantur, quā elixentur. Fiebat olim ex Mæna quoq. ſimiliter, ac ex alijs alecularijs piſcibus, liquamen, aut gari ſpecies, quod Plinius meminit his verbis: *Sal etiam è muria ſalſamentorum recoquitur, iterumque conſumpto liquore ad naturā ſuā redit, vulgò è Mænis iucundiſſimus*: & ante Plin. c Perſius, inquiens:

Apparatus. Liquamen ex Mænis. c Saty. 3.

Diſce neque inuideas quod multa fidelia putet In locuplete penu defenſis pinguibus vmbris
Mænaq; quod prima nondum defecerit orca.

Vbi poeta Mænam vſurpat pro ipſo liquore. Fiebat aut hoc modo, vt Tarentinus ait: Viſcera piſcium in vas aliquod inijciuntur, vbi condiuntur ſale, ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſſimùm Atherinæ, Mulliuè exigui, aut Mænæ, aut Lycoſtomi, &c.

Liquamen vt fiat.

VSVS IN MEDICINA.

a Lib. II. ſimpl. Temperamentum. Ad vuam iacentem. Cineris capitis vis. Ad anginā. Ad vlcera ſerpentia. b lib. II. ſimpl. Ad vlcera oris. Ad puſtulas verēdorum. Ad ſtrumas Ad verrucas. Ad cariem. Ad dyſenteriam.

LIquoris muriæuè de qua proximè dictū eſt, tum ipſorūmet piſcium, maximè capitis vſti, frequentes apud medicos vſus eſt, vt apud a Galenum, qui ex eo quòd capitibus Mænidum inueteratarum vſtis ad ſedis fiſſuras vteretur quidam & is ipſe ad columellam diu inueteratā, induratāque; vim illarum videri propterea deſicatoriam, ſed non admodum acrem tradit. Ad vuam diu iacentem ſupprimens medicamentum ex Marcello Empyrico: *Gallæ, floris æris, ana denarios duos, Mænarum ſine ouis, id eſt piſcium ſalſorum, capita decem: hæc comburuntur, & ita cæteris bene tritis trita admiſcentur: ſed poſtea nihilominus in vnum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito humido medicamentum, & ſic vuam ab imo rectam ſupprimi ſurſum verſus:* Eodem authore cinis de capitibus Mænarum ſalſarum vſtarū ex melle illitus faucibus anginā cohibet. Plinius autem proſerpinacam cū Muria ex Mænis, & oleo tritam, vel ſub lingua habitā anginæ mederi ſcribit: item vlcera quæ ſerpunt, & quæ ex ijs excreſcunt, Mænarum, vel Siluri cinere coerceri: & licet Smaridis inueteratæ vſto capiti id tribuat Dioſcorides, eadem tamen facultas Mænis quoq. ineſſe videtur: nam & b Galenus cum muriam (ἄλμην, id eſt, ſalſuginem) ſalſorum piſciū putridis conuenire dixiſſet, addit ſeſe ad putrida oris vlcera aliquando vſum fuiſſe: & idē quoque Plinius eandem ferè facultatem Mænis, & Smaridib. ſimul aſcribit; Cinis ex capite Mænarum verendorum puſtulas diſcutit: item carnes decoctæ, & impoſitæ: proſunt, & Smarides illitæ. Idem cinis calloſas ſedis rimas abolet teſte Dioſcoride, & Plinio ad rhagadas, & condilomata vtilis eſt: & Mænarum muria, & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas: Capitis Mænarum cinis (inquit aliàs) cum allio tritus verrucas tollit: ad thymia crudis vtuntur: Alicubi denique Percarum, vel Mænarū capitis cinerem, admixto ſale, & cunila, oleoq. vuluæ mederi teſtatur, & ſuffitione quoq. ſecundas extrahere. Nicolaus Myrepſus cariei medicamentū expertū ait eſſe, Mænarū capitum cinerem cū melle exceptum, & impoſitum. Muria ſalſorum piſciū, præcipuè tamen Silurorum Mænularūq. quidam medici (inquit Galenus præcitato loco) vtuntur ad dyſenteriā & coxendicū dolores: ſic apud illum Andromachus alicubi in curatione dyſenteriæ clyſterem præſcribit huiuſmodi. Sandarachæ drachmas ſeptē, calcis viuæ recentis drachmas decē, chartæ vſtæ drachmas ſeptem (alij drachmas triginta) malicorij, gallarum, acaciæ ſingulorum drachmas quinque, Mænarum aceto conditarum ad dies viginti vnum, atq. vſtarum drachmas tres, auripigmenti drachmas ſedecim. Vtuntur Mænæ in olla cruda, & aliqui arido medicamēto vtuntur, aliqui in paſtillos cum myrti baccarum decocto cogunt. Si verò nō mouetur pharmacū retentum ante eius vſum, polygoni ſuccum, aut muriam infundito. E contrario eaſdem Mænas ſalſas, ſi cum felle tauri vmbilico illinantur, aluū ſoluere Plinius tradit: item ius earū aſſumptū quamobrem fortaſſis à Prouincialibus (inquit Rondeletius) Cagarel Mæna à cacando dicta eſt

Ad aluum mollıendā.

VSVS IN SACRIS.

ANtiphanes Mænas, & Mullos Hecatæ cibos vocat his verſibus:

A. Τοὺς γὰρ μεγάλους τούτους ἅπαντας νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς. B τί φῄς ὦ φίλτατε
Ἀνθρωποφάγους, πῶς οὖν ἄνθρωπος φάγοι Δηλονότι ταῦτα ἐστιν Ἑκάτης βρώματα,
Ἅ φησιν οὗτος μαινίδας καὶ τριγλίδας. id eſt.

A. *Hos ſanè magnos piſces omnes exiſtimaui Hominum deuoratores.* B. *Quid ais amiciſſimè?*
Hominum deuoratores? quid ita? an quia homo comedit? Ea quidem certè ſunt Hecates cibaria,
Quæ iſte narrat, Mænides, Triglides.

Ra-

A Rationem cur Hecatæ ſacræ ſint, reddit ibidem Athenæus, διὰ τὴν βραχύτητα, hoc eſt, propter breuitatẽ, quod .ſ. vt inſinuat poeta, homines nõ inſectentur, ſicuti faciunt magni piſces. Melãthius verò in libro de myſterijs Eleuſinijs ſcripſit recitante eodẽ Athenęo, Hecatæ hos piſces ſacrificari, quoniã dea hæc ẽt marina eſt, vt in Mullo quoq; meminimus. Probabilior tñ ratio eſt Euſtathij, & Varrini, qui Hecatæ, ſiue Dianæ, .i. Lunæ, quæ μήνη quandoq. etiã Gręcis vocatur, Męnam rem ſacram fieri arbitrantiũ, eo quod hęc dea quibuſdã videatur inſaniæ cauſa eſſe illis qui vulgò lunatici dicũtur, alluſione Mænidis piſcis facta ad verbũ μαίνεσθαι, quod eſt inſanire, vt .ſ. Męnis piſcis ſacer ſit maniam aliquando cõcitanti deæ: quare etiã ſi quis hominem, quem parum mente cõſtare, tacitè innuere volet, Hecatæ Mænã vouere, aut ſacrificare iuſſerit, argutius id fecerit (inquit Geſnerus) quàm ſi vel helleborũ bibere, vel antyciras nauigare cõſuluerit.

Cur Hecatæ ſacræ. *Luna inſaniæ cauſa.* *Hecatę Mænam vouere quid.*

DE SMARIDE. Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM.

B SMarides ex Mænarum genere eſſe ex precedente capite notũ eſt; quare & λευκόμαινις, .i. Alba Męna Græcis vocata eſt, Speuſippus vt placet Athenæo, ſic Boces vocat; nam tanquã in hoc ſignificatu mox nos Polyochi verſus citat: Ο πῶς σε πείσῃ μηδεὶς πρὸς τῶν θεῶν τὰς βόακας ἂν ποτ᾽ ἔλθῃ λευκομαινίδας καλεῖν, .i. *Hoc tibi per deos aliquis ne perſuadeat. Eò cùm veneris, Leucomanidas, vt appelles Boacas,* cæterùm Polyochus contrariũ potius docet. Videntur enim alicui dici iſta: cui pro Bocibus, piſcibus ſatis magnis, minuti piſciculi Leucomænides exhibebantur. Smaris autem Leucomænis dicta eſt, quia ſemper alba eſt, cùm Mæna colorem immutet. Apparet autẽ iſtiuſmodi piſciculos Græcis prius Marides, non Smarides appellatos fuiſſe. Scribit enim idẽ Athenæus etiã Marida nominari, & multa apud Græcos à μι inchoata, aliquando cũ σ præpoſito reperiũtur, vt pro μύρρα σμύρρα, pro μίκρον σμίκρον, pro μύραινα σμύραινα, quare vbi apud Epenetum in libro de piſcibus legitur Σμύρνίδα, quam aliqui vocant κυνὸς εὐνά, legit Geſnerus Σμαρίδα, quoniam eodem libro de Mænidibꝰ ſcribẽs Athenæus Epeneti ex Obſartico hæc verba recitat: Σμαρίδα ἣν ἔνιοι C καλοῦσι κυνὸς εὐνά. Aduertit hoc quoq. Maſſarius, ſed eius codex perperã habet Cynoſeuma. Smaridẽ autem eũ piſciculũ docti eſſe volunt, quẽ Antipolitani hodie Garũ vocant, Veneti Girrulas ſeu Gerrulas, Maſſilienſes Giaret, in Gallia Narbonenſi, & Hiſpania Picarel, quòd ſalitus, & fumo exiccatus linguã acrimonia quadã pungat, Neapolitani Cerrem, Romani Spigarum, ad differentiã Spigolæ, .i. Labracis ſiue Lupi (licet ſint qui Roſonetũ, inquit Bellonius, dicere malint, affinitate decepti, quia hoc nomen ad Boopẽ pertinet.) Hic enim in hoc piſciũ genere candidior eſt: vnde ab hac piſcis qualitate hoĩes, vbi præ metu aliquo exangues, palidiq. & quaſi albi fiũt, ſmaritos quaſi obliuioſos aut ſui oblitos, vulgò nominare ſolemus. Hũc tamẽ, cui iſthæc nomẽclaturæ conueniũt, Smaridem eſſe Hermolaus negat, Plinij motus authoritate, qui diſertiſſimè Gerre à Smaridibus diſtinxit. Sed Hermolao reſponderi põt, *a* Pliniũ hoc imprudenter feciſſe, & ſeparatim meminiſſe quod diuerſorũ piſciũ nomina eſſe crederet, quod nõ ſemel ipsũ feciſſe illis notũ eſt, qui in eius lectione verſati ſunt. Certè tot regionũ nomina conſimilia Smarides, & Gerres eoſdẽ piſces eſſe ſatis indicant: adde quod hodieq. Siculi Smarides appellẽt. Bellon. itẽ Gręcos Anconæ ſe conueniſſe ſcribit, qui hoſce piſciculos emẽtes vulgò Maridas vocarent; & paucis mox interpoſitis, ait, ſeſe intellexiſſe Græcos vulgò Smaridas dicere, quos Veneti Gi D rolos. Theodorus Cerrũ reddẽs Neapolitanorũ nomenclaturã ſecutus fuiſſe videri poteſt, niſi dicamus Gerrẽ reddidiſſe, & nunc librariorũ culpa Cerrũ apud Ariſt. legi. Cerrus aliqui arbor eſt ex quercus ſpeciebus, Græcis Aegilops vocata. Rondeletius earundẽ nomenclaturã affinitate, tùm quod ex eo Garũ fiat, quod optimũ ex Garo piſce. *b* Plinius teſtatur fieri, Garum veterũ eſſe ſuſpicatur. Ego qui Garũ & Smaridem apud Græcos ſynonyma faciãt, vidi neminem, neque ipſe etiam authorem, puto habet: Garum tamen Smaridi congenerem eſſe non dubito.

Mæna alba, Box alba, Mæna dicitur. *Maris.* *Athenęus correctus.* *Smaris qui ſit piſcis.* a *Lib. 32. cap. vlt.* *Cerrus.* *Garum piſcis qui.* b *li. 32. c. 7.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

SMaris, Męna, & Boops ſimillimi quidẽ ſunt piſciculi, notis tamen quibuſdã inuicẽ diſtinguũtur. Boops lituris caret, quibus prædita Smaris eſt. Boopi roſtrũ quaſi reciſum, Smaridi lõgiuſculum. Boops item quàm Smaris rotundiori eſt corpore, quamobrẽ Rotundetus Romæ nominatur. Differt verò à Męna, etiã quòd & aſperiores, & paulò latiores ſquamas habeat.

Smaris vt à Boope differat. *Vt à Męna differat.*

Lineæ

Lineæ laterum vtriq; rectę, sed in Smaride quadam serie, in Męna nullo planè ordine dispositę: sunctq. argenteæ, & subaureæ obscurę à capite ad caudam ductæ. Estq. Mæna minor, digitũ nimirum vix superans, corpore item strictiore. Est denique peculiaris ei nota, qua & à Mæna, & à Boope discernitur. Cùm enim os aperit, labia exerit tanquam ex tubo pyxidatim infarcto. Pinnis alioqui aculeis, cauda, partibusq. internis Mænæ similis est: eodemq. modo colorem teste Bellonio videtur. Capite est ferè violaceo, prono nempe, nam supino albicat. Eodem colore totum corpus, sed multò dilutior tinctũ est. Lineæ quinque insignes flauescentes à capite ad caudam perferuntur. Pinnę etiam flauescunt. Exiguam habet & vix conspicuam lituarã.

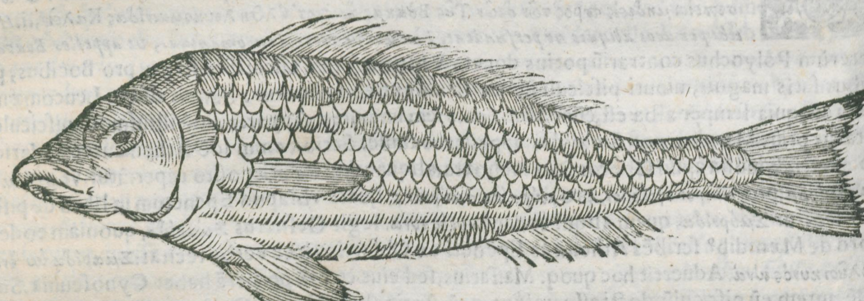
Nota peculiaris.

Smaris Rondelet.

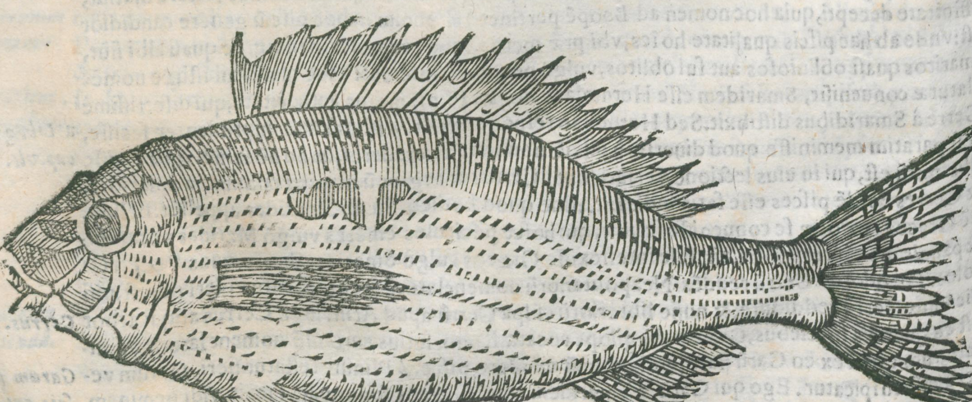

Tertius Smaridis peregrinæ nomine missus, tergore est cæruleo, cætera sub viridi, nigris, & argenteis punctis conspersus. Prono capite ad violaceum vergit, supino verò candicat. Pinnæ omnes ferè crocei coloris sunt; punctis conspersæ nigricantibus.

Smaris alia Bellonij fortè.

Smaris altera peregrina.

LO-

A

LOCVS. NATVRA. MORES.
Capiendi Ratio.

EOdem fermè quo Mænæ loco degũt, inter herbas nimirum in algoso litore, vt & simili quoq. cibo vesci sit verisimilium. Celebratur earu idem etiam ab Ouidio fęcunditas, inquit enim. *Fœcundumq́. genus Mænæ, Lamyru q́. Smarisq́.*
Esca ad eas capiendas ex Tarentino: *Cum pane caprillo caseo, & purissimo polline simul alia cõtundens, pastasq. formans, eas inspergito,* scilicet vbi Smarides degunt.

VSVS IN CIBIS.

B BOces, Apuæ & Smarides simul nominantur apud Athenæum ex Epicharmo in nuptijs Hebæ. Hesychius optimos pisciculos esse scribit vt eodem succo, eademq. carnis qualitate præditas esse credendum sit cum Mænis. Parãtur vt ille, & vt squamosi pleriq. alij. Sale conditas aeri exponi à piscatoribus scribit Rondeletius, vel in camino etiã suspẽdi & exiccari: esseq. qui veterum more in muria tabescere sinant, vt garum faciant: & vidisse se ex eis optimum ac suauissimum apud Gulielmum Pelicerium Episcopum Monspeliẽsem, virum laude dignissimum.

Carnis qualitas.
Apparatus.

VSVS IN MEDICINA.

EAdem quæ Mæna in medicina quoq. præstant: quamobrem Galen. mox post Mænã de Smaride nihil prodidit. Aegineta Mænis Smarides subiungens: *Smaridis (inquit) caput tostum ad pilorum de fluuia cum adipe vrsino confert*, Dioscoridi excrescẽtes vlcerũ oras idem cinis reprimit, thymosq. & clauos absumit. Idem addit carnem huius pisciculi, non secus atque salsamentum prodesse à Scorpio percussis & à cane demorsis. Plinius Smaridi ea quæ Męnę C Dioscorides tribuit: & alicubi cum ptisana sumptas, vel cum fœniculo decoctas, mulieribus lactis copiam facere scribit, & alibi tritas illitas, verrucas tollere, & verendorum pustulas discutere, quas facultates Mænæ etiam attribuit.

Capitis vis.
Carnis vis.

DE BOOPE, SIVE BOCE. Cap. XLI.

SYNONYMA. ETYMVM.

TErtia Mænidis species, Aristoteli in libro qui inscribitur de animalibus, vel de piscibus citante a Athenæo, Βωξ appellatur. Numenio Βὸηξ (qua appellatione Oppianus ẽt vtitur) Speusippo & alijs Atticis Βὸαξ. Athenæus ita vocari putat παρὰ τὴν βοὴν, id est à voce iedoq. Mercurio sacrũ piscẽ haberi, citatq. Pherecratẽ in Myrmecanthropis: ειπῶν ἄλλον φωνὴν ἔχ' ἔχειν ἰχθὺν φασὶ τὸ παράπαν ἐπιφέρει νὴ τῶ θεῶ ὐκ ἐςὶν ἄλλος ἰχθὺς οὐδεὶς ἢ βόαξ. A. *Alium ō no piscẽ vocem habere negant.* B. *nullus per deos alius* D *piscis vocalis est quàm Boax.* Verũ Aristophanes byzantius (inquit idẽ Athenæus) malè nos piscẽ hunc βῶκα nominare contendit, ex eo quod paruus corpore μεγάλους ὦπας, id est magnos oculos habeat, dici sic putans quòd βοὸς ὀφθαλμοὺς ἔχει, quod bubulis oculis, id est amplis sit præditus, ideoq. βόωπα dicendum. At respondendum (inquit) id male si nos appellamus cur Coracinũ & non Corocinum dicimus, cùm nomen inditum sit ἀπὸ τῦ κόρας κινεῖν, quod pupillas frequẽter moueat? Cur itidẽ σίλουρον & non σείουρον pronuntiamus, cũ nomẽ inditũ sit ἀπὸ τῦ σείειν τὴν οὐραν id est, quia caudam assiduè quatiat? Hæc Athenæus. Tetigit eandem etymologiam Archippus apud eundem ex congruentia nominum, piscibus officia distribuẽs: Κῆρυξ μὲν ἦν βόαξ, σάλπης δὲ σαλπιγξ ἑπτ' ὀβολοὺς μισθὸν φέρων, i. *Preco Boax fuit, Salpes verò tuba cecinit, Obolorũ septem mercede conductus.* Festus item Pompeius *Boca* (inquit) *genus piscis à boanda*, id est. *vocem emittendo appellatur.* Seru tamẽ vtriusq. nominis (βόωψ & βόαξ) manifestissima vestigia apud diuersas nationes. Nunc enim in Græcia Boopas, Veneti Boobas dicunt, quasi βοώπες, reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonensis Bogue, Romani Boga quasi Bocas.

Box.
a Lib. 7.
Boex.
Boax.
Boops.
Coracinus vnde dictus
Silurus.
Bocas.
Nomina aliarum gentium.

FORMA. DESCRIPTIO.

a Lib. I. Haleut.

SPeuſippus Boacem & Smaridem Mænidi ſimiles eſſe inquit, vtpote cõgeneres. Ex his maiores Maſſarius facit Boces, & Rõdel. pedis magnitudine deſcribit; quamobrem cũ Bellonius Boces ſemper paruas eſſe profiteatur, ideoq. dubitem eundemnè hoc nomine an alium intelligat piſcem, vtriuſq. deſcriptionẽ ſeorſum repetam. a Oppianus duas ſpecies agnoſcere videtur hoc verſu:

Καὶ σμαρίδες καὶ βλέννος, ἰδὲ σκάροι ἀμφοτερόιτε Βῶκες. Bellonius quoq. duas pingit, ac deſcribit, Rondel. tres; quarum certè tertia, cùm ſquamis careat, Boci meo iudicio non bene annumerari poteſt, ideoq. in alium locum reijcienda.

Bocis Rond. prioris deſcriptio. Prioris autem deſcriptio hæc eſt. Piſcis eſt marinus, litoribus gaudens, ex Mænarum genere, pedali magnitudine, corpore ſatis rotundo, non compreſſo, quale ferè eſt Mugilum. Capite breui, & paruo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, vtpote qui totam ferè capitis regionẽ occupent. *Color.* Colore eſt vario. In dorſo à branchijs ad caudã lineas ductas habet, alias aureas, alias argẽteas, minus quã in ſalpa illuſtres; ob quas ab Ariſt. in lib. περὶ ἰχθύων, νοτὸ γραπτος, id eſt, in dorſo pictus cognominatus eſt. In ventre nullę apparent lineæ, ſed hic ſquamis tegitur argenteis. *Pinna.* Pinnæ ſunt ſpari, canthari, ſargi, pinnis ſimiles. Cauda ſub aurea. Ventriculus magnus cum multis appẽdicibus: inteſtina tenuia admodum, hepar rubrum, ſplen ex rubro nigriſcẽs. *Cibus.* Nutritur alga, carne, luto. Hæc Rõdel. Figura appoſita nõ Rõdeletij, ſed Geſneri eſt Venetijs facta, eiuſdẽ puto piſcis.

Boca prioris Bellonij deſcriptio. Bellonius de priore ſua Bocæ ſpecies, neſcio an eadem ſic ſcribit: Boces, vel Boopes, Maſſilienſium vulgus Borgas, vt & Romanũ vocat; apud quos multùm frequentes ſunt. Venetijs non item. Duæ huius piſcis cognoſcuntur differentiæ; ſiquidem earum altera minor eſt, & perpetuò parua, altera paulò maior. *Vt a Mænis diſtinguantur.* Boces à Mænis ita diſtinguere poteris, quòd Mænam videas eſſe latiori corporis compage, nigriore colore, & vtrinque lituram vnam habet. Boca perpetuò parua eſt, & pro ſua magnitudine craſſiori conſtat capite, corpore magis tereti Boces & Mænæ ſeu Gerres eandem corporis conſtitutionem, hoc eſt, pinnas, ſquamas & capita habent. *Color.* Boopes nulla litura variantur, ſed ambo tereti corpore præditi ſunt. Giruli autem ſeu ſmarides magis nigricant & lituris variegantur. Boces teretiores ſunt, Giruli magis plani Bocum color hilari ac quodammodo aureo fulgore nitet, vt tergora colore ad aurum inclinante micare credas.

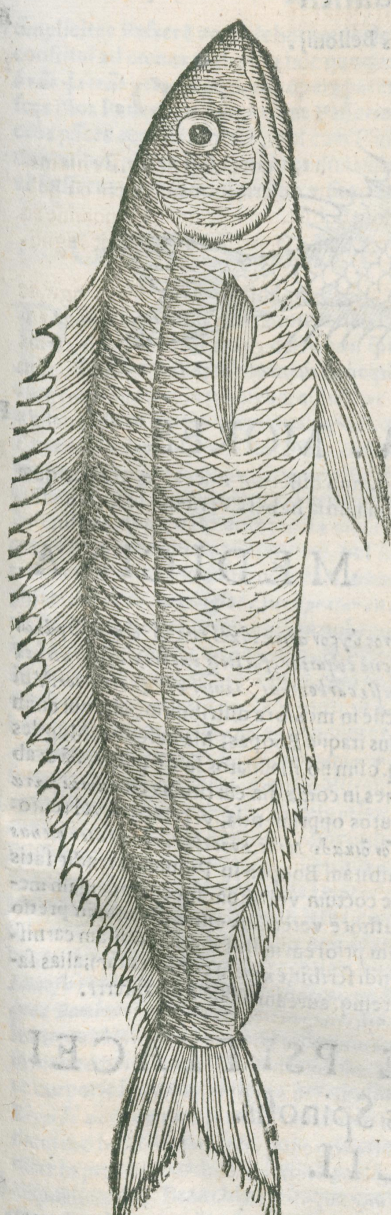
Boopis altera ſpecies Rondel. Gregalis eſt, & litoralis piſcis, herboſis gaudens. Piſcis eſt paruus, oculos pro corporis ratione grãdes habens. Duos habet in capite calculos, non prorſus rotundos, vt in Paſſeribus, ſed oblongos, vt in Merlãgis. Altera modò Boopis Rondeletij ſpecies in multis priori ſimilis, ſuis Bogue rauel appellatur, cuius cognominis ſignificationem, non omnino aſſequi ſe potuiſſe ait; peritiores tamẽ piſcatores credere, ſic dici quia cum Rauelle vulgò vocatis piſcibus, id eſt (inquit) minutis, quique ſimul elixantur & apponuntur, nec propter paruitatem ſeliguntur, capiatur & vendatur. *Color.* *Forma.* Boopi (inquam) vel Mænæ ſimilis eſt: roſtro magis acuto, dorſo ex cæruleo rubeſcente; oculis magnis & varijs, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo vireſcente; corpore latiore toto quã Boopes, ſed breuiore.

Bocis altera ſpecies Bellonij. Color. Boopis hæc noſtra ſpecies peregrina dorſo ferè eſt violaceo, aut ametheſtino, lateribus & vẽtre cãdicantibus punctis ametheſtinis, conſperſis: pinnis omnibus flauis præter eam quæ in tergo eſt, cuius quidem ariſtæ flauæ ſunt, membrana verò virideſcit. Ab hac longè diuerſa videtur altera Bocis ſpecies Bellonij, & fortaſſis Orpho aut alij ex rubris cognata, vt ex deſcriptione cõſtabit. Litoralis (inquit) piſciculus, qui Bogue & Renaeu (cum icone ſcriptum eſt Bogue Renaeu ſine copula) Maſſilienſibus dicitur, is Genuenſibus Ruello vocari ſolet. Coloris eſt eiuſdem cũ Erythrino piſce, dentibus, pinnis ac capite cõſimilibus, ſed reliquo corpore differunt. Nam Box vulgarem Bocam refert, eodemq. circino tornata eſſet niſi magis ad Erythrinum accederet. Verùm linea quæ corpus Erythrini interſecat, per medium vtrimque arcuata eſt. In hoc autem recta prætenditur, neq. Erythrini gibbam habet. *Dentes.* Dẽtes præterea anteriores breues & acutos oſtẽdit, ſed tam ſuperiores, quam inferiores molares ſunt, vt ſargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam inſignem habet, quòd eius branchiarum exterior ſpina ad radices nigra eſt:

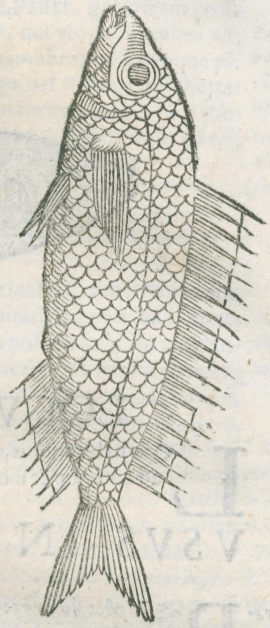
Bogyrus. Idem Bellonius nihil vetare putat quo minus ſit qui Ouidio Bogyrus, in ſcopulis viuens, appellatur: quoniam Maſſilienſes à Boop (inquit) & Gyro, id eſt Smaride, idem ei nomen indiderunt, ac Bopgyrum, quaſi dicas, Bocem ſmaridem, appellarunt. Cæterùm Bogyrũ piſcem ex Ouidio nominat quidem Plinius, ſed corrupta à librarijs voce, nam apud Ouidium eo in loco Cercyrus legitur, & κίρκυροι Oppiano circa petras conchulis plenas degunt. *Cercyrus.*

LO-

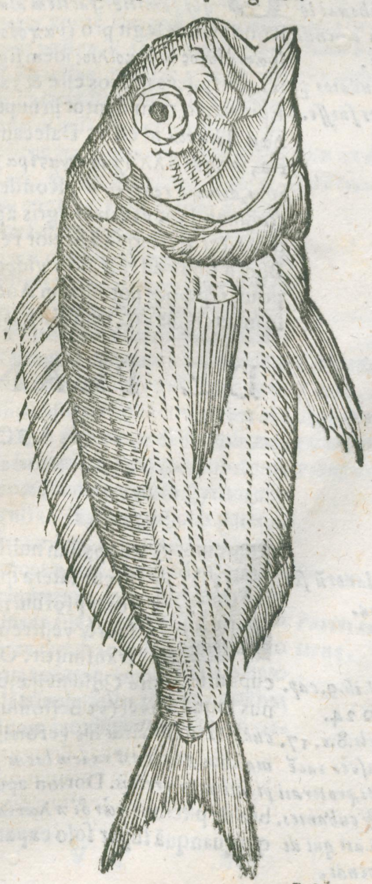
Becæ ſpecies Venetijs dicta.

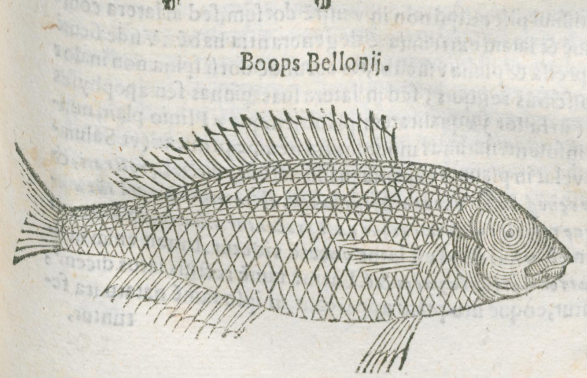
Boopis altera ſpecies Rondelet.

Boopis ſpecies peregrina.

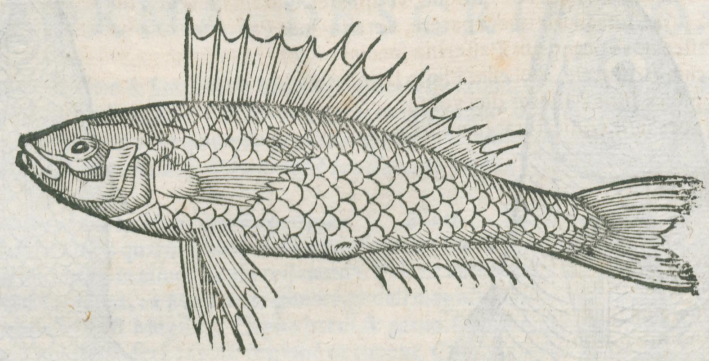

Boops Bellonij.

LO·

Boops altera ſiue Bogyrus Bellonij.

LOCVS. NATVRA. MORES.

LOco habitationis,ciboque à Mænis Smaridibusq. non differunt Boces, cæteraque quæ ad naturam & mores pertinent, cum eiſdem communia habere veriſimile eſt.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

Carnis qualitas. *Athenai locus emendatus.* *Laudatos piſces fuiſſe.*

Βῶξ δ᾽ ἑφθος, εὔπεπτος (inquit Athenæus) εὐαπόδοτος ὑγρὸν ἀνιεὶς εὐκοίλιος ὀδ᾽ ἀπ᾽ ἀνθράκων γλυκύτερος καὶ ἁπαλώτερος, id eſt, *Box elixus, facilè coquitur, faciléq́; excernitur, iurulentũ quid emittẽs, facilem aluum reddens. Aſſus ſuccenſis carbonibus ſuauior eſt & tenerior.* Vbi Rondeletius legit pro εὐαπόδοτος εὐαναδοτος id eſt, facilè in membra diſtribuitur, alioqui enim εὐαπόδοτος & εὐκοίλιος idem ſignificãt. Non benè Pſellus itaque Boopas, Mænaſque & Mugiles ſcripſit piſces noxios eſſe & excrementitios. Apparetq. olim nõ illaudatos fuiſſe piſces, nã & ab Epicharmo nominantur in nuptijs Hebæ; & Ariſtophanes in comœdia cui titulus eſt σκῆναι καταλαμβάνουσαι id eſt vt Dalecampius interpretatur, incautos opprimentia, vel theatra, vel tentoria, inquit: ἀλλ᾽ ἔχουσα γαστέρα μεστὴν βοάκων ἀπεβάδιζον οἴκαδε. *Mihi Boacibus cùm venter plenus eſſet, domum reuertebar.* Rondelet. item priori loco exhibitam Boopen in Prouincia tradit ſatis commendari, vt etiam ægris apponatur: & in ſartagine coctum vel aſſum ſuper craticulam mediocriter alere, quod ſiccior reddatur, cæterum quo authore veteribus vilem & nullo in pretio Bocen fuiſſe aſſerat, non video Bellonius quoque, ſuam priorem multis modis cõditam carniſpriuij tempore potiſſimum Anconæ Illyrico more diuendi ſcribit, ex gelu conſeruatam; alias ſale inueteratas vnà cum Girulis, id eſt Smaridibus; coloremq. aureum à ſale non auferri.

DE PLANIS, SIVE PSITTACEI Generis Piſcibus Spinoſis. Cap. XLII.

Planorũ forma.

SVnt paſſim nulli non notiſſimi piſces, qui non in ventrẽ dorſum, ſed in latera compreſſi, latera ipſa in tenuẽ & latam extremitatẽ degenerantia habẽt. Vnde ſicuti tota ipſorum figura depreſſa & plana efficitur, ita eorundẽ dorſi ſpina non in dorſum & ventrem, vt in piſcibus reliquis, ſed in latera ſuas pinnas ſeu apophyſes tranſmittit. Ob quam (ni fallor) æqualitatem planitiemque *a* Plinio plani nuncupantur, item *b* Columellæ, cui & ab inſolenti natandi modo, quòd nempe proſtrati (vt Saluianus loquitur) vel (vt Bellonius) quòd velut in planum expanſa manu natent, *iacẽtes, proſtrati, & cubãtes* nominãtur his verbis: *Quę limo cęnoq́; luteſcunt conchylijs magis, & iacentibus apta sũt animalibus, neque eſt eadem lacus poſitio, quę recipit cubantes: atque eadẽ præbentur cibaria, & proſtratis piſcibus & erectis.* Dorion apud Athenæũ πλατεῖς, id eſt latos vocare videtur. Inquit enim in libro de piſcibus: τῶν δέ πλατέων βούγλωττον, ψῆτταν ἴσχαρον &c. Latinè tamẽ rectiùs latos dicem', qui quanquã ſuper ſolo expanſi videãtur, eoque ſitu plani appareant, in ipſo tamẽ natatu ita feruntur,

a Lib. 9. cap. 20 24.
b li. 8. c. 17.
Piſces iacẽtes, proſtrati & cubantes.
Lati qui dicendi.

A simpliciter Passerē verti debere mox definit, Latinamq. etiam vocem, Passer, genericam posse constitui ad omnes planos, in hoc quoque, vt apparet, Gazam imitatus, qui vbi philosophus ait, *b* τῶν ψηττῶν γένος, sine maris opera parere, vertit genus Passerum: quamobrem alij quoque pisces istos Passerinos vocant, aut Passerina species pisces: Mauelim ego, vel Psettas, vel Psettaceos pisces cum Aristotele, vel cum Plinio latinè planos nuncupare; nam quod à colore Passerum auium, pisces istos Passeres dici volunt, eò quòd supina parte candidi, prona verò terrei, vt Passeres aues sunt, coniecturæ suæ authorem (quod equidem sciam) non habent.

Passer an nomen generis.
b *li.4. Hist. cap.11.*
Passerini pisces.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PSittaceorum, siue planorum duo sunt genera, spinosum vnum, selache, siue cartilagineum alterum sic dictum, quòd pro spina cartilaginem habeat. Spinosi ouipari sunt, cartilaginei oua quidem intus concipiunt, sed viperæ moræ fœtus postmodum viuos excludunt. Sed notandum non omnibus hoc sensu cartilagineos pisces vocari. Artemidoro enim, B atque Aeliano ij vocantur cartilaginei, qui squamis carent, *vt sunt*, inquit hic, *Murena, Conger, Torpedo, Pastinaca, Bos, Mustelus; Delphinus, Balena: hæc enim sola sunt de aquatilibus viuipara.* Muræna quidem, si fluuiatilem intelligit, cartilaginea est, si marinam, minimè. Congrum spinosum, & Anguilliformem ouiparumque piscem esse, ex Aristotele notissimum est, & Delphinis Balenisque quis nescit solida ossa esse terrestrium more? *a* Aristoteles verò illos dicit cartilagineos, qui spinam cartilagineam, vel si mauis dicere pro spina cartilaginem, habent, quorum omnium nomina *b* alicubi recenset; nam cùm de coitu Raiæ, Pastinacæ, atque Squatinæ scripsisset, subdit: *Cartilaginea verò præter ea quæ enumerauimus, sunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq́; genus Mustelorum.* Quamobrem locus ille Aristotelis lib. de animalib. apud Atheneū, in quo cartilagineis Buglossam, & Psettam accenset, iure meritò suspectus, & præter mentem Aristotelis scriptus haberi debet, cùm eos pisces spinosos esse constet: atque Plinius *c* cū prius dixisset, marinorum alij plani sunt, vt Rhombi, Soleæ (sic Buglossas vocari suo post loco patebit) ac Passeres; distinctè, ac prudenter (vtinam sic vbique) subdit postea, *d Planorum piscium alterum genus quod pro spina cartilaginem habet, vt Raia, Pastinaca, Squatina, Torpedo.* Nunc de spinosis tantùm dicemus, quorum alij lęui cute præditi sunt, vt qui Latinis Passeres, & Rhombi C appellantur, alij squamosi, vt Buglossæ, siue Soleæ, & qui Rondeletio Passeres squamosi dicuntur. Illos si quis Aristoteli ψῆττας, hos verò ῥόμβους vocari velit; ego ei non repugnauerim. Differunt etiam corporis situ. Quibus enim dexter resupinatus est, Plinio Rhombi dicuntur, & Soleæ, Passeres verò quibus læuus. Sunt autem capita in ipsis contrario modo sita: Rhombis nimirum, & Soleis, si ita in latus componas, vt oculi in cœlum suspiciant, & mentum deorsum versus spectet, pars supina erit dextra; si verò similiter Passerem constituas, supina pars erit læua. Columella hanc differentiam inter solos Rhombum, & Passerem referens his verbis: *Limosa regio planum educans piscem, vt Soleam, Rombum, & Passerem, qui postremi hoc differunt, quod Rombo resupinato dexter corporis situs Passeri lęuus appareat;* Plinio non aduersatur, sed Soleam præterea ab ijs corporis longitudine differre innuit. His Galenus Citharum, Speusippus in secundo similium Tæniam addidit. Videntur omnes è duabus pellibus compositam habere corporis speciem, & spina per medium diuidi: ad quod fortassis Suidas respexerit, inquiens: Εἰγὼ δὲ κἂν ὥσπερεὶ ψῆτταν δοκῶ Δεῖναι ἐμαυτῆς παρταμοῦσα θ' ἥμισυ, pro eo quod etiamsi medium me secari oporteret, volo. Omnes item quaternas pinnas habent, more squamosorum, duas in prona, totidem in supina parte, sed præter aliorum morem pinnæ earum in gyrum cir- D cumuallantur. Branchiæ vtrimque quaternæ, lingua nulla, oculi in supina corporis parte. Dentium loco maxillæ in plerisque rugosa quadam scabritie asperæ sunt. Gula veluti ingluuiei cuspiam persimilis, ventriculo contigua est. Os quamuis pro corporis portione exiguum omnibus, qui tamen in hoc genere maiores sunt, nullum non concharum, aut crustatorum genus deglutiunt integrum, sicuti minores, qui vtroque genere minora sunt. Nullæ ad pylorum apophyses: cor ab vna parte gibbum, huic quædam caruncula atra quadrangula puluini modo subsidet: ad cuius superiorem partem vesiculam annecti Bellonius testatur, & pulmonis officio fungi arbitratur. Hepar latum est, & ventriculum amplectitur. Vesicula fellis ab eius extrema parte dependet. Lien ater, sub ventriculo situs, qui latus est, & cum intestinis anfractuosè circumducitur.

Cartilagineorum partus.
Cartilaginei quin.
a *li.2. Part. c.9. et lib.3 Hist. c.7.*
b *li 5. Hist. cap.5.*
c *li.9. c.20.*
d *Cap.24.*
Spinosorum planorū duplex genus.
Situ vt differant.
Citharus.
Tænia.
Quę omnib. conueniant.
Pinnę.
Os.
Partes interna.

SEXVS.

a li. 1. Hiſt. cap. 11.

Riſtoteles *a* docens aliquot exemplis, in omnibus animalibus ſexum maſculinum, & fœmininum eſſe, cùm in teſtaceis, atque ſtipitibus quod pariat, atque generet, eſſe quidem, ſed quod maris fungatur officio, deeſſe, dixiſſet, ſubiungit; *ſic & inter piſces* τῶν ψιττῶν γένος, & *Rubellionum, & Channarum,* nimirum mas deeſt; *Oua enim* inquit, *in omnibus reperiuntur.* Cæterùm hoc non ſatis clarum eſt; nam ſi de omni Pſittaceo genere loquitur, falſum eſt, argumento quòd Paſſeres propriè dicti, necnon Rhombi oua, & ſemen (lactes vocant) poſſident; ſin de peculiari quodam genere, id nondum notum eſt, aut obſeruatum.

LOCVS.

Fleſus Bellonij.

b li. 8. c. 17.

Differentia à loto.

Iſtiuſmodi Plani ſpinoſi, piſces quidem ſunt marini, ſtagna tamen, & fluuios etiam frequentant, dulcis aquæ amantiſſimi. Haud rectè tamen Bellonius ſuum Fleſum, quem Rondeletius tertiam Paſſeris ſpeciem facit, fluuiatilem vocat: in mari enim, non fluuijs naſcitur: ſtagna verò potiſſimùm petunt, quia commodiſſimè ibi pariunt, & lutum amant, quo hæc abundant, vt rectè *b* Columella ſcripſerit: *cænoſam regionem planum educare piſcem.* Idem item docet, quomodo his piſcibus fiant piſcinæ, inquiens; *Soleis, ac Rhombis, & ſimilibus animalibus, humilis in duos pedes piſcina deprimitur, in ea parte litoris, quæ proſluo receſſu nunquam deſtituitur.* Periti quo loco capti ſint, notis peculiaribus diſtinguunt, inquiuntq. in ſtagnis marinis captos molliore eſſe carne, lutumq redolere, minus maſculos eſſe, & minus flaueſcentes, quam ſint marini. Soleaſque ibidem paruas eſſe, & prætenues, nigriores, lutumq redolentes, tametſi arenoſa, aliàs magis, quàm Paſſeres loca quærant. Rombos verò qui ad fauces ſtagnorum capiuntur, vbi piſcibus inſidiantur, à marinis non multùm odore, ſubſtantia, ſuccoque differre.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Quando facilè capiantur.

Pſettarum aſtus.

Rhōbi aſtus

Saturitatis à magnis piſcibus magnum.

Natatus.

Cibus.

Carnis qualitas.

Partus.

Atent in arena, & limo, quamobrem reciprocante mari facilè capiuntur, cùm alibi, tum potiſſimū in Oceano, vnde in totius fermè Belgij emporijs multas videre licet tabernas, officinaſq. tanta planorum iſtorum piſcium copia inſtructas, vt vniuerſo terrarum orbi ſatis eſſe poſſint. De ingenio nihil quicquam memoriæ proditum comperio, niſi velimus, aſtum illum obruendi ſe arenis, quem Pſettis in piſcium venatione Ariſtoteles tribuit, vniuerſo generi conuenire, *Obruunt,* inquit, *ſeſe,* arenis, *Aſellus, Rana, & Pſetta, & Squatina, cumque ſe totos occultauerint, verberant* τοῖς ἐν τῷ σόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥάβδια, hoc eſt, vt Theodorus vertit, *oris ſui virgulis, vt vocant piſcatores; ad quas piſciculi adnatant, tanquam ad algas, quibus veſcantur.* Cæterùm Plinius hanc ſententiam mutuatus, Rhombum conuertit, dicens; *Simili modo Squatina, & Rhombus abditi, pinnas exertas mouent, ſpecie vermiculorum.* Carniuoras tamen omnes eſſe certum eſt. Idem Plinius *certiſſimam ſecuritatem* eſſe tradens, *vidiſſe planos piſces, quia nuſquam ſint, vbi maleficę beſtiæ, eaque de cauſa ab vrinantibus ſacros appellari;* ac ſi naturali quodam inſtinctu maleficas beluas fugent, planis tribuit quod Ariſtoteles Anthijs. Ita & Iouius fideiuſſorem non habet, idemde Soleis ſcribens. Cum verò figura corporis à cæteris piſcibus differre eos voluerit Natura ita diuerſum etiam voluit exercere natatum, quod meminit quoque Ariſtoteles in eo volumine, quod de animalium inceſſu conſcripſit: *Piſces,* inquit, ψιττοειδεῖς, id eſt *Pſittacei,* ſiue, vt Gaza, & Rondeletius vertunt, qui Paſſeris, ſiue Rombi effigiem repræſentant, *eo modo natant, quo coclytes alteroq́ oculo capti incedunt, quia natura eorum transuerſa, diſtortaq́ eſt, itaque tranſuerſi natant, conuoluuntq́ ſe ſtrabonum more, ſuaq́ prorſus latitudine, quam pinnarum adminiculo, curſum dirigunt.* Cibus eorum conchylia, & cruſtata, vt diximus, item piſcitia, magna magnis, parua paruis, ideoque omnes boni ſucci, optimique nutrimenti, & molli carne præditi. Pariunt, teſte Ariſtotele, ſemel anno.

A

DE PLANIS SPINOSIS IN SPECIE, & Primum de Squamosis, ac inter hos primum de Solea. Cap. XLIII.

Ordinis ratio. Synonyma. Etymum.

PLanos pisces in squamosos, & leui cute præditos distinximus: illosque Aristoteli ϛρωτῆς fortè, hos ψῆττας nominari coniecimus. De Squamosis primùm dicemus, non aliam ob rationem, quam vt squamosis superioribus subnectantur: nam alioqui Rombus, qui læui cute præditus est, omnium planorum in veterum scriptis B celeberrimus. Squamosorum duplex potissimùm genus est, oblongo corpore vnum, rotundum alterum. Inter oblongos, qui Latinis Solea, Græcis βούγλωττος, aut βουγλῶττα vocatur, principatum facilè obtinet, propter saporis, salubritatisq. eximiam gratiam, vnde Gallis Bellonio teste, Perdix marina nuncupari meruit; & apud nos in lautioribus quoque conuiuijs, in summa etiam aliorum piscium copia, magnam obtinet claritatem. Soleam autem Latini dicunt à figura, quæ solo pedis subijcitur, ad quam alludit per quam facetè Chalinus seruus apud Plautum: Cùm enim Stalinus senex iussisset emi *Soleas*, respondet ille: *Qui quæso, potiùs quàm sculponeas, quibus batuatur tibi os senex nequissimè.* Eodem sensu Galli, atque Angli etiam Sole dicunt: quare cùm σανδάλιον muliebris calceamini genus sit, σανδάλιον piscis memoratus ab Alciphrone in epistolis piscatorijs, non alius, quàm Solea intelligi potest. Matroni verò Parodo in descriptione cœnæ Atticæ σανδάλον generis vocabulum est ad omnes planos delicatiores. Inquit enim: *Appesuerunt*, & Σάνδαλα, Dalechampius Sandalia reddidit, *eterna deorum immortalium: E quibus Solea in aquore frementi habitabat.* Græci hodie γλῶτταν dicunt, quasi linguam, cuius quoque similitudinem exprimit, cui βου particulam additam fuisse Rondeletius existimat, ob magnitudinem potiùs, quomodo nimirum, & βουλάπαθον dicunt, quà bubulæ linguæ figuram.
C Hinc & Lingulacam Varroni dici volunt eruditi his verbis: *Vocabula piscium pleraq. translata à terrestrium, vt Anguilla, Lingulaca*, item Plauto: *Vin' Lingulacas?* S. *Quid opus est, quando vxor domi est? ea Linguacula est nobis; nam nunquam tacet.* Hermolaus aduertit quidem Lingulacam piscem, aut Soleam esse, vel consimilium alium, sed haud rectè Aristoteli Glottida nuncupari credit, cùm sit Glottis philosopho auis genus, non piscis: Theodorus etiam Lingulacam reddidit, vt in Ornithologia nostra ostendimus. Solea Hispanis similiter Linguado, Romanis Linguata, Hollandis, Frisijsque Tonghæ vocatur; fallanturq. qui Scholle ibi dici arbitrantur: Venetis, nobisq. Bononiensibus Sfoia quasi folium, quòd cùm tenuitate, tùm planitie latitudineq. plantarum folia æmuletur. Saxalius inter pisces salubres nominatur in regimine Salernitano, Arnoldus interpres, interpretatur, de Gallorum Sola, id est Solea.

Perdix marina.

Solea vnde dicta.

Sandalion.

Lingulaca.

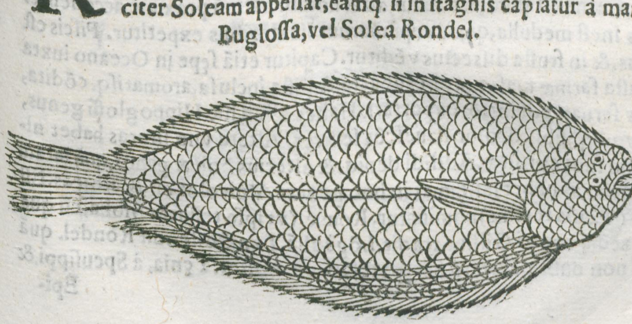
Glottis Aristotel.

Saxaulis.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

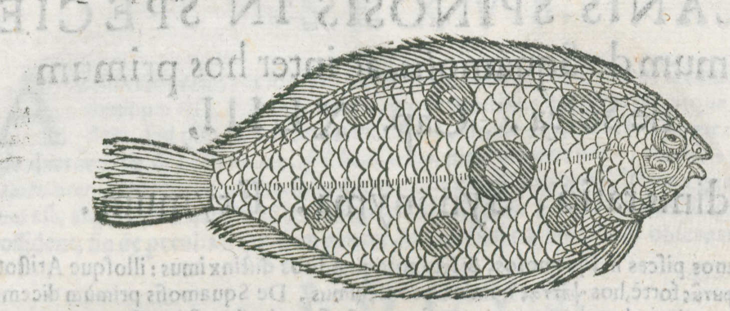
D RONdeletius sex nobis Bulgossi, siue Soleæ, aut Lingulacæ species exhibuit, magnitudine, maculis, squamis, & carnis qualitate differentes; ex quibus omnibus vnam simpliciter Soleam appellat, eamq. si in stagnis capiatur à marina distinguit, quòd minor sit, odoreq. lutum resipiête. Hęc lôgiore, contractioreq. corpore est, quã Passer. alteram Soleam oculatã, quòd licet corporis habitu, & internis partib. superiori sit similis, in prona parte maculas habeat magnas oculorũ effigiem cũ iride, & pupilla referêtes. Huius nullã à veterib. mentionẽ esse

Buglossa, vel Solea Rondel.

Solea oculata.

Solea oculata Rondel.

eſſe factam putat, niſi quis, inquit, eam eſſe dicat, quam Athenæus ἐσχάρον, vel κόριν, ex Dorione

Eſcharus. Coris.

vocat: quod tamen alijs æſtimandum relinquit. Suis Pegouſe dicitur à ſquamarum (vt conijcit) tenacitate, tam enim tenaciter hærēt, vt niſi diu in aqua calida maduerit, deſquamari nō poſſit. Tertia à prima, vt Rhombus à Paſſere, ſicut corporis differt, ſi enim iuxtà eodem ſitu cōponas, os eius in ſiniſtrū, prioris in dextrū latus vergere conſpicies. Haud tñ ex Rhombis, aut ex Paſſeribus eſſe, forma ipſa, qua planè Soleæ ſimilis eſt, ſatis arguit, Galli Pollā dicūt: ipſe Epicharmo

Cynogloſſus Epicharmi.

apud Athenæū Cynogloſſon appellari conijcit; vel ſi Cynogloſſos huius nō ſit (nihil.n.certi ex tā paucis verbis, quæ citat Athenæus, colligi poteſt) optimo tamē iure, vt à cæteris Bugloſſi generibus diſtinguatur, Cynogloſſon nuncupari poſſe, neque aliud eſſe genus, cui hoc nomen aptiùs quadret. Nam cū vera Solea ſuauitate ſaporis Perdici comparetur, hāc ferino planè eſſe ſapore, viſcidamq. durā, contumacēq coctioni, inſuaueq. quid & graue olere. Nec probat Rōdeletius eos, qui pabuli tantū ratione differre credunt, quādoquidē pabuli varietas, etſi saporē ſuccūq. immutare poteſt, ad corporis tamen habitū, formamq. immutandam nullam vim habet. Frequens eſt in Oceano. Bellonius in Mediterraneo mari etiam capi ſcribit, & à Maſſilienſibus Seruatin appellari, quod tamen falſum eſſe Rondeletius aſſerit. Icon noſtra Cynogloſſi Rondel. non eſt, ſed ſi non eiuſdem, ſaltē conſimillimi piſcis. Totus, vt ipſe etiā ait, fuſco colore eſt.

Arnogloſſos Plantago.

Quarta eidē Rondeletio Arnogloſſos, ſiue Arnogloſſus læuis dicitur, quòd quemadmodū plantagini herbæ à figura, vel foliorum læuitate arnogloſſi, id eſt agninæ linguæ nomen impoſitum eſt, ita ſpecies iſthæc Soleæ Arnogloſſus à læuitate, vel figura rectè, inquit, nominabitur; ſquamis enim carere videtur, prorſuſq. læuis eſſe. Suis Perpeire vocari ait, & ex Solearum genere eſſe, ex corporis habitu figuraq. cognoſci: Differre autem ab alijs, quòd multis ſquamis tenuiſſimis, & ſtatim deciduis, integatur: corpore eſſe valdè gracili, cādido. Quintam diminutiuo nomine

Ligula.

Ligulam dicit, quod ſit in hoc genere omnium minima; negatq. maiorum Solearū fęturam eſſe, quandoquidem ſemper parua ſit, nunquam dodrātalem magnitudinem excedens. Lineam quæ corpus dirimit, ſpināq. firmat, vel tuetur, huic ex ſquamis ait eſſe cōpoſitam longè eminentioribus, quàm in toto corpore, dempta ea parte, quæ circa maxillam inferiorē eſt: duriore carne eſse, quàm Bugloſsus lęuis, glutinoſiq. nonnihil habere: ſatis rarum eſse piſcem, & ob corporis tenuitatē vilem. Sextā, ac poſtremā Gallis Flettā dictam, quod fluitando natet, antiquis (vt putat) incognitam, ſoliq. Oceani accolis notam, Græcorum imitatione, qui rei magnitudinem βου, & ἱππο particulis indicāt, Hippogloſsū appellat, quod cæteras nō ſolum Soleas magnitudine vincat, verū etiam quatuor cubitorum longitudine quādoq. inueniatur. Eſse autem ex Solearū ge-

Hippogloſſus.

nere, vel ex primo aſpectu iudicari poſse ſcribit: Oblongo .n. inquit, cōtractoq. eſt corpore, parte altera candida, altera nigricāte, in qua oculi ſunt. Ore eſt contorto, dentibus munito Cithari modo, quibus Bugloſſi carent. Carne eſt dura, ſed ſuaui, ad Rhombi naturā proximè accedente.

Carnis qualitas.

Oſsa habet ſpongioſa, quibus ineſt medulla, quæ à cupediarum amatoribus expetitur. Piſcis eſt mari Oceani, Antuerpię ſalitus, & in fruſta diſsectus vēditur. Capitur etiā ſępe in Oceano iuxta Galliæ Bononiā. Ibi huius fruſta farinæ maſsa probè ſubacta, & piſta incluſa, aromatiſq. cōdita, in furno coquuntur, vt diutius ſeruari poſſint, & exportari. Habes aliud hic Hippogloſſi genus, ſquamis præditū minoribus, vndiq. ſibi cōcolor, flaueſcēs ſcilicet. Altera vno lituras habet nigras Pinnę & cauda in extremo ſunt cæruleæ. Addidi deniq. & alterius Soleæ genus, quā latam potius quā planam dixeris. Squamas habet latiſſimas in hoc genere. Vnicolor eſt, & albicās. Eſt

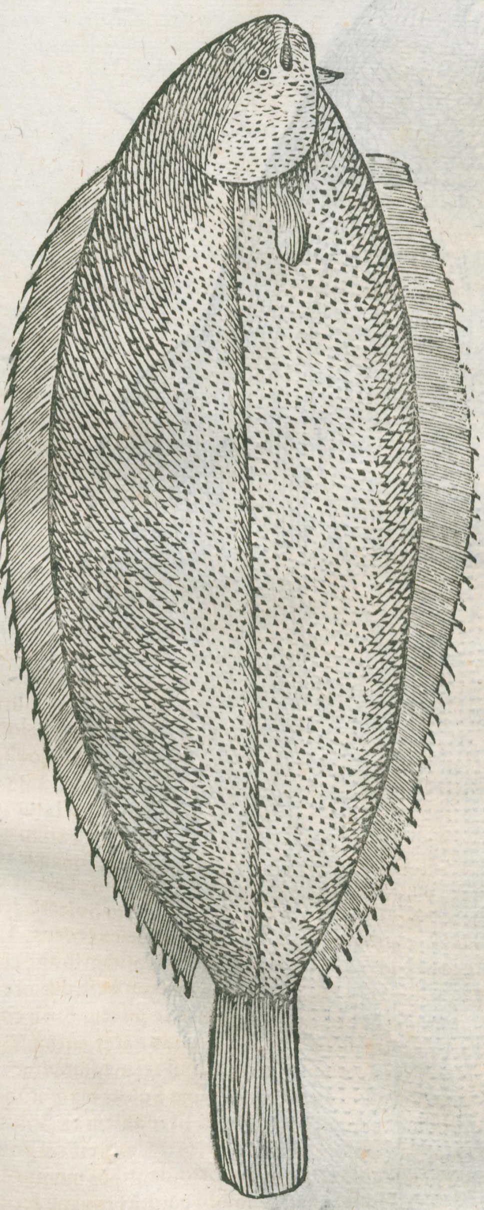
Tænia Bellonij. Tænia Ariſtotel.

præterea quæ Bellonio Tenia (Tænia rectiùs) nominatur, Romæ (vt ipſe teſtatur Sfolia, cū qua puto) idē eſt, quā Hiſpanis Azediā vocari Gillius tradit. Lōgè aliā Tæniā oſtendit Rondel. quā geminam Ariſtot. Tęniā eſse non dubito: cæterū fieri poteſt, quod Ariſtot. Tęnia, à Speuſippi, &

Epi-

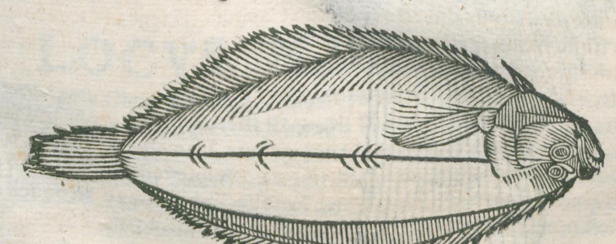
A

Cynoglossus Rondelet. fortè.

B

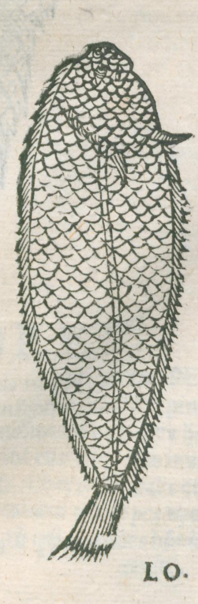
Anaglossus Rondeletius.

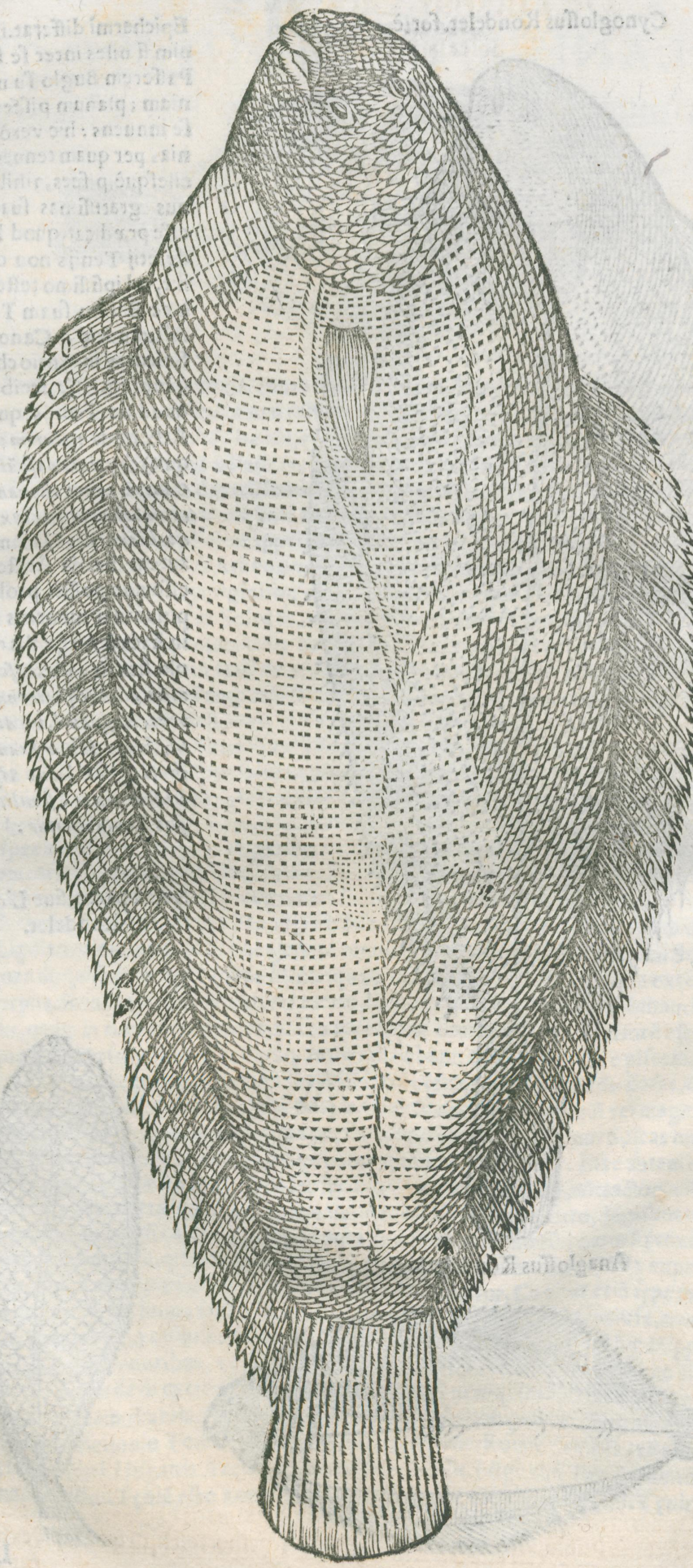

Epicharmi differat: ille enim similes inter se facit, Passerem Buglossum Tæniam; planum piscem esse innuens: hic verò Tænia, per quam tenues gracilesquè, pisces, nihilominus gratissimas suauesq. esse prædicat, quod Rondeletij Tenijs non cõuenit, vel ipsissimo teste. Ad hæc Bellon. suam Teniã, Alexandriæ, Canopi & Seleuciæ in Antiochia frequentem esse scribit, id quod de Tænijs quoque Athenæus: *plurimæ* (inquit) *& optimæ nascũtur ad Canopũ iuxta Alexandriá, & in Seleucia quæ iuxta Antiochiam est*. Quo minus autem Tænia Aristotelis esse non possit, prohibet pinnarum numerus, qui in hac cũ Anguillis cõuenit: sic enĩ [a] ille; *Pisces plurimi pinnas quaternas habent, longi autẽ, vt Anguilla, binas iuxta branchias & Mugiles lacus Sipharũ iisdem binas, similiter & quæ Tenia dicitur*.

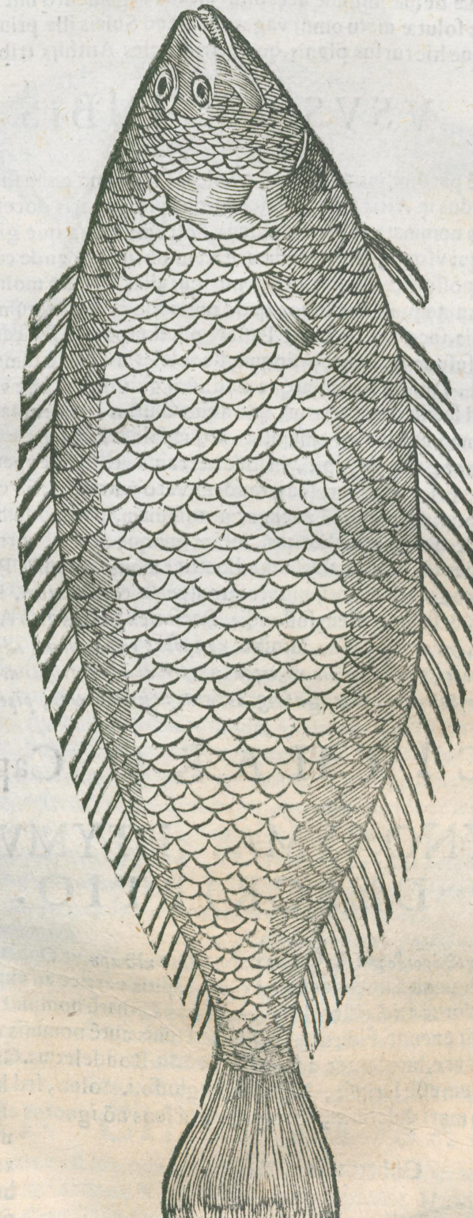
[a] *Li. 2. Hist. cap. 13.*

Solea parua, siue Lingula Rondelet.

Solea lata authoris.

LOCVS. NATVRA. MORES.

SOlea communis omnium optima, omnium marium ferè piſcis eſt. Negat eam Plinius intrare cum Rhombis Pontum. Ad flumina è mari tranſeuntes multùm pinguescunt ac craſſiores euadunt, quod Lōdini ſeſe didiciſſe Bellonius aſſerit ex ijs qui in Tameſi capiuntur. Stagna quoq. petunt, deterioreſq. ibi euadunt. Marinus tamen piſcis eſt, ſicuti cæteri quoq. plani omnes. Oppiano, & Alberto litoralis eſt Ouidio in herboſa arena degit. Terra hoc eſt, vado maris excauato condi per hyemem n creditur, referente Plinio, vti etiam Pſitta. Frigus itaq. perhorreſcit, tū quia lapides hēt in

Vbi magis pingueſcāt.

Cur frigus fugiat.

capite, tum quia corpore eſt tenui. Tradit Iouius maleficos piſces diffugere, eaque ſolùm loca frequentare, in quæ beluæ minimè accedunt, ita vt argumento ſint, maleficas non reperiri beluas, vbi ipſæ velut ſolutæ metu omni vagantur. Sed Soleis ille priuatim, quod Plinius planis vniuerſaliter; atque hic rurſus planis, quod Ariſtoteles Anthijs tribuit. E

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

a Lib. de Cibis bon. & mal. ſuc. ca. 3. lib. 3. de Alim.

Carnem ſolidam eſſe.

Quando, & vt melior.

b Lib. 2. c. 4.

Haud temerè perdicibus aſſimilantur Soleæ, ſuauiſſimo enim ſunt ſapore, id quod Matron Parodus in Atticæ cænę deſcriptione præ cæteris docet inter Sandalia (ſic planos omnes nominat) ſolam recenſens Soleam: ſuccumque gignunt, neque craſſum, neque tenuem, ſed qui vſquequaque mediocritatem obtineat: vnde cùm ſaxatiles deſunt, eorum vicem ſupplere poſſunt, vt docet *a* Galenus, qui aliàs Paſſere moliorem ciboque ſuauiorē eſſe ſcribit, atque omnino præſtantiorem; quod non vſque adeo verum eſt; Suauitate quidem enim, & alimenti copia, ſuccique bonitate Paſſere præſtantior eſt ſed carne duriore, ac ſolidiore eſſe, experientia ſenſuſque conuincunt, inquit, Rondeletius: facilè tamen concoquitur, & minimè excrementitia eſt. Duram autem, atque nonnihil glutinoſam eſſe vel ex hoc etiam cognoſcere licet, quòd haud facilè corrumpatur, quòdque diutius incorrupta conſeruetur, nec longa vectura putreſcat, imo verò melior efficiatur, atque ſalubrior, quod qui diligentius omnia expendunt, quibus nempe palatum ſapit, in mediterranis vrbibus experiuntur, nam cùm caro omnis externo calore primùm tenereſcat, tandem verò putreſcat, fit etiam, vt ſapor, qui prius erat quodammodo inſipidus, primò læuem ac gratiſſimam, poſtmodum moleſtam acrimoniam acquirat. Accedit & Xenocratis authoritas, duram quoque Soleæ, corruptionique minimè obnoxiam carnem tribuentis. Hic & aluum mediocriter mouere tradit. Probatur autem maximè hyeme, ſique frixa ſucco mali aurantij pipereque aſperſa comedatur. Platina frictam petroſelino minutim conciſo, & ſucco eodem ſuffundit. Patina ex Soleis ex *b* Apicio. *Patina Solearum ita fiet: Soleas battues, & curatas*, aliàs duratas, *compones in patinam, adijcies oleum liquamen, & vinum dum coquitur, teres piper liguſticum, origanum fricabis, ius ſuffundes, ona cruda, vt in vnum redigatur corpus; ſuper Soleas refundes lento igne coques: cùm duxerit, piper aſperges; & inferes.* F

DE CITHARO. Cap. XLIV. G

SYNONYMA. ETYMVM. DESCRIPTIO.

Citharus, aut Citharœdus vnde dictus.

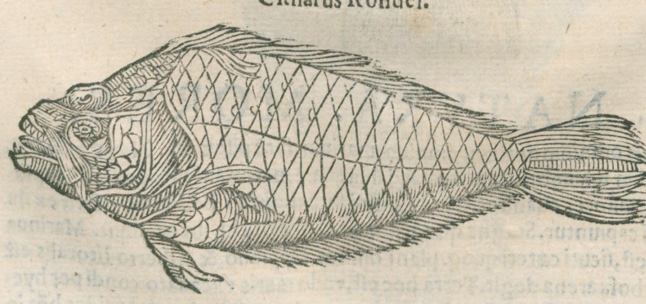
Fidicula.

Citharus Galeni qui.

Lingua cur piſcibus data.

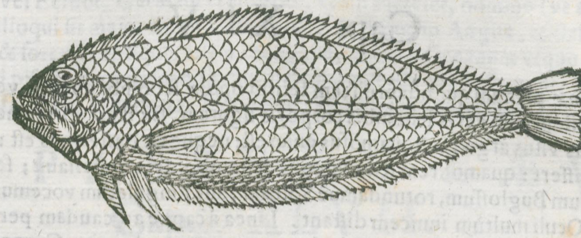
Κίθαρος, ſiue κιθάροιδος vt Aelianus habet, ſiue κίθαρη, vt Oppianus cui, litoralis piſcis eſt, nomen inuenit à lineis, quibus à ſūmo capitis vertice ad extremā vſq caudā diſtinguit. Theodorus ex Ariſtotele, qui inter eos Citharū nominat, quibus cōplures appēdices circa ventriculū exeunt, Fidiculam reddidit. Huius autē nominis quatuor piſces eſſe, omneſq. ex planorū genere, luculenter admodū oſtendit Rondeletius. Galenus etiam Citharum planū, & Rhōbo ſimilem eſſe ſcripſit, Aelianus Bugloſſo.i. Soleæ, ſed hic Citharædos ſuos peregrinos, & in rubro mari deſcribit, ille noſtro orbi ſuos nō ignotos eſſe inſinuat, dū Philotimū miratur quod inter μαλακόσαρκυς, omiſerit, cū Rhōbis ſit adſimilis. Hūc Galeni Citharū Rondel. eundē eſſe arbitratur cū eo quē Athenæus ex Ariſt. lib. de animalib. & piſcib. ſic delineauit: *Citharus ſerratis eſt dentibus, ſolitarius, alga veſcitur, linguā ſolutā habet, cor album, & latum*: eſſeq. illum Pſittaceum piſcem, qui Romæ ſatis frequens, Folio nominatur. Cùm.n. H

Citharus Rondel.

lingua

Citharus flauus siue asper Rondel.

...gua piscibus à natura data sit ossea, & non soluta, vel dura, spinea, & adhærens: isque vnicus ex planis, cui lingua soluta sit, teste Aristotele, contra omniũ aliorum piscium naturam: haud ...mere sese iudicasse existimat, cùm ex hoc, tùm quòd reliquæ memoratæ notæ ex asse respondeant, hunc verum, ac genuinum Citharum esse. Quod si verò quis hunc Rondeletij piscem pro Citharo non accipiat, quoniam squamosus cùm sit, ex Rhombis vtpotè læui cute præditis, quibus à Galeno assimilatur, esse nequeat; huic responsum esse volo, assimilationem ad Rhombum, non ad corpus, sed ad carnis qualitatem referendam esse: Aelianum verò suos Citharædos squamosos facere: quamobrem etiam admiror Rondeletium suum hunc piscem Rhombo quodammodo similem esse dicere, cùm neque tegumẽto, squamosus enim est, neque figura, oblongus enim, respondeat: quare prudenter subiunxit, Buglosso similiorem esse, si squamas excipias, quæ Citharo magnæ sunt, Rhombi instrumenti figura. Ab hoc Aristotelis, Galeniq. Citharo differre putat idem Rondeletius, eum qui Archestrato apud Athenæum rufus, siue subflauus cognominatur; essandusque, & caseo multo, oleoq. condiendus esse dicitur, quique sine sumptu apparari non potest; asseque eum quem alij verum Buglossum esse volunt, non ob figuram solùm, sed etiam ob asperitatem. Est enim bouis lingua magna, & aspera, quomodo buglossum herba etiam nomen inuenit. Superioris similis est figura, lingua magis soluta, oris scissura magna, dentibus serratis, squamis intectus rotundis, à quarum asperitate Citharũ asperũ etiam appellari posse existimat, Buglossique nomine comprehendi. Virgam habet à capite ad caudam protensam, latiusculam, maioribus squamis constantem. Partibus internis superioribus similis est. Venetijs optimus reperitur. Versus Archestrati, qui satis mendosè legebantur sic restituit:

Obiectio. *Responsio.* *Citharus Archestrat.* *Citharus asper.*

— Κίθαρον δὲ κελεύω,
Ε῎ψειν εἰς ἅλμlωκαθαραν καὶ φύλλα καθέντα
Ὀρθῇ κεντήσ..ντα δέμας νεοθηγεῖ μαχαίρᾳ,
Αν μὲν λεῦκος ἔῃ σάρκι, στερεός τε πεφύκῃ
Α᾽ν δ᾽ ᾖ πυρρὸς ἰδεῖν, καὶ μὴ λίαν μέγας ὀπτᾶν
Καὶ πολλῷ τυρῷ καὶ ἐλαίῳ τοῦτον ἄλειφε,
Χαιρει γὰρ δαπανῶντας ἐρων ἐστιν δ᾽ ἀκολαστος.

— id est: *Citharum iubeo*
Elixare, in puram muriam cum oleribus deiectam
Corpus gladio recto, & nuper excauato vbi cõpũxerit;
Albus quidem si fuerit ac carne dura,
Sin aspectu rufus est nec valdè magnus assare,
Caseo postea multo & oleo inungendus est.
Impensa profusa is gaudet: est enim intemperans.

In pictura huius piscis, quam ex Italia sese accepisse Gesnerus tradit, diuersi apparebant colores plerisq. in locis subflauus, cæruleus maiori ex parte oculorum, circa branchias, & infrà; maculæ per singulas squamas, albæ singulæ: post oculos, & post branchias ruffus, &c.

VSVS IN CIBIS, ET SACRIS.

Citharus Galeno carne est inter duram, & mollem media. Xenocrati stomacho ingratus, malumque procreat succum, & haud facilè corrumpitur. Haud satis etiam probatur Diphilo, dicenti: Capriscum virosum, durumque, & concoctu difficiliorem esse Citharo. Contrà innuere Pherecrates videtur.

Carnis qualitas.

A. *Suauis piscis est Citharus: hunc eme:* B. *Id per Apollinem valdè me conturbat quod aiunt,*
Est & in Citharo mali quidpiam, ò boni viri.

Quibus verbis Dalecampius hoc addidit scoliolum: Prouerbij specie id docet, nihil esse tam lautum, cui non sit adiuncta quædam molestia. Rondeletius quoque insuauiori carne esse ait, quàm Buglossum; additque rationem quòd Salpæ modo alga pascatur. Quare cum duæ Cithari sint species, alius de alia intellexerit. Commendatur autẽ assus, vt constat ex hoc Dioclis: *Elops, Citharusq; assus, Raia, & hoc Thunni caput.* Apollini sacrum esse hũc piscem, ob nominis affinitatem Cithara scribit Apollodorus, teste Athenæo, ex quo id Eustathius, & Varinus repetunt.

Prouerbiũ.

DE RHOMBOIDE RONDEL. Cap. XLV.

Nomina ratio.
Solea rotũda.

ROmæ planum quendam piscem Ichthyopolæ Rhombi nomine vendunt, ob consimilem cum veris Rhombis corporis figuram. Ex Rhombis tamen haud esse sensus visus arguit. Squamosus enim est; neque ex Passeribus est: ab his enim situ differt: quamobrem Rondeletius Rhomboidem appellauit; sed quid si rotundum Buglossum, rotundamuè Soleam, aut Lingulacam vocemus. Squamis prauis integitur. Oculi multùm inuicem distant. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio sinuosa, dein recta corpus in duas æquas partes dirimit. Corpore est exiguo, & breui; nunquam enim palmi magnitudinem superat, quantum Rondeletio licuit obseruare. Internis partibus à Rhombo non differt. Carne est media, neque molli nimium, neque dura. Eius nullam à veteribus mentionem factam fuisse credit. Iunius in suo nomenclatore Belgicè vocat Scarde.

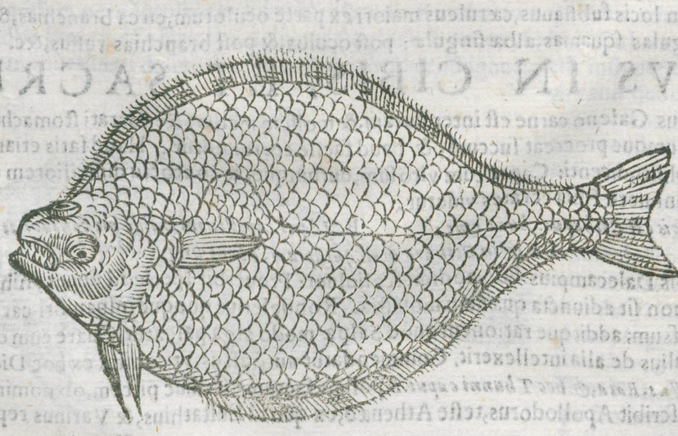
DE PASSERIBVS SQVAMOSIS. Cap. XLVI.

Limanda.
Descriptio.

IDem Rondeletius tres Passeris species squamis (quibus alijs differunt) tectas ex Oceano describit (vti & Bellonius) duas verò tantùm pingit, quòd binæ ex ijs sola differant magnitudine. Priorem Limandam Galli dicunt, ob corporis tenuitatem, vt Bellonius conijcit, quam cum diffissis dolabra asseribus communem habet, Angli vn Brut. Hic teste Iunio Batauorum Grieta est. Ego enim id non satis memini. Flauas in pinnis, quæ corpus ambiunt, & in reliquo corpore maculas habet. Linea corpus intersecans, sinuosa. Magnitudine ad Quadrantulum (de quo mox) accedit. Lucidiori aeri expositus, pellucidus videtur. Dentes, teste Bellonio, inter cæteros sui generis pisces, longiores habet: squamas conspicuas valdè tenues, atque asperas, quæque difficillimè cute adimuntur: quod cum Solea quidem magis, cum cæteris verò minus, commune habet. Vento indurati ingenti quæstu ad Mediterranea loca Germaniæ superioris venales feruntur. Gallis ex Britannico litore recentes adducuntur. Italiæ planè ignoti sunt. Carne aiunt esse candida, humida, malli, parum glutinosa: non multùm Buglossis, siue Soleis inferiore. Altera species Gallis Flez, Anglis Phlonder, teste Bellonio, qui Flessum fluuiatilem vocat, verùm impropriè, & contra piscis naturam: non enim in fluminibus nascitur, sed in mari, ex quo in flumina migrat, cæterorum planorum more.

Locus.
Carnis qualitas.
Flesus fluuiatilis Bellonij.

Passer asper, siue squamosus Rondel.

A Corpore est, quam vulgaris passer, paulò longiore, & vbi adoleuit, crassiore. Squamis integitur paruis: colore est nigro. In corpore pinnisque id ambientibus maculas rufas habet. Ossiculis munitur in capite, medioque corpore, in parte supina. Tertiam Britani Helbut dicunt, Hollandi Heilbut, vel Eelbut, Germani Heiligbut, Galli Fletelet, nomine (vt apparet) diminuto à Flez, cùm alioqui sit maior cætera similis est. Vtraque in Anglia, & Belgio frequens: nobis, Gallisque, & fortassis antiquis etiam incognita, quia ad Oceanum vsque non peruenerunt, nec in Oceani piscibus cognoscendis multum operæ, studijque posuerunt. Vtriusque caro candida, & mollis, salubris, & delicata, Fletuletus tamen paulò durior est.

Descriptio.

DE PASSERE LÆVI.
Cap. XLVII.

B

SYNONYMA. ETYMVM.

Ψήττας Aristotelis dictum est Rhombos esse, cæteris verò Græcis eos qui Latinis, Romæque, ac nobis in multis alijs Italiæ vrbibus Passeres nuncupatur, læui cute præditi pisces; nam qui in hoc genere squamosi sunt, philosopho σρωτὰς appellari coniecimus. Imperito Alberti Magni tempore vocabant istiusmodi pisces Pectines, non aliam (vt videtur) ob rationem, quàm quòd spinæ eorum rectæ, & paralellæ pectinis instrumenti speciem præseferant: idemque nomen apud imperitos pædagogos in triuialibus scholis, & collegijs in Hollandia retinet; alioqui Pecten animal est ex biualuium conchyliorum genere, vt in opere nostro conchylijs destinato indicauimus. Ausonius quoque ficto nomine, vel à Græcorum πλατύς, vel à Belgarum plat, hoc est, planum, & compressum, vel potiùs à Gallorum Platuse (erat enim Gallus) nimirum à plana corporis figura Platessas, Arnoldus Plagitios vocauit; à qua pariter origine Germani Platyse, alicubi Belgæ Pladijs, Angli Plaise dicunt. Galli alibi Plane: plerique verò Plye vocant, Hollandi Scholle: quod nomen qui ad Soleas pertinere putant, omninò falluntur; has enim Tonghen, id est Linguas dicunt. Passerem C ab auis eiusdem nominis colore Latinis dictum esse, velle nonnullos antea monuimus. Pronè enim vterque nigricat, supinè candicat; nec Ouidius obstat inquiens: *Fulgentes Soleæ candore, & concolor illi Passer*. Nam hoc de supina parte vtriusque intelligendum est.

Pectines.

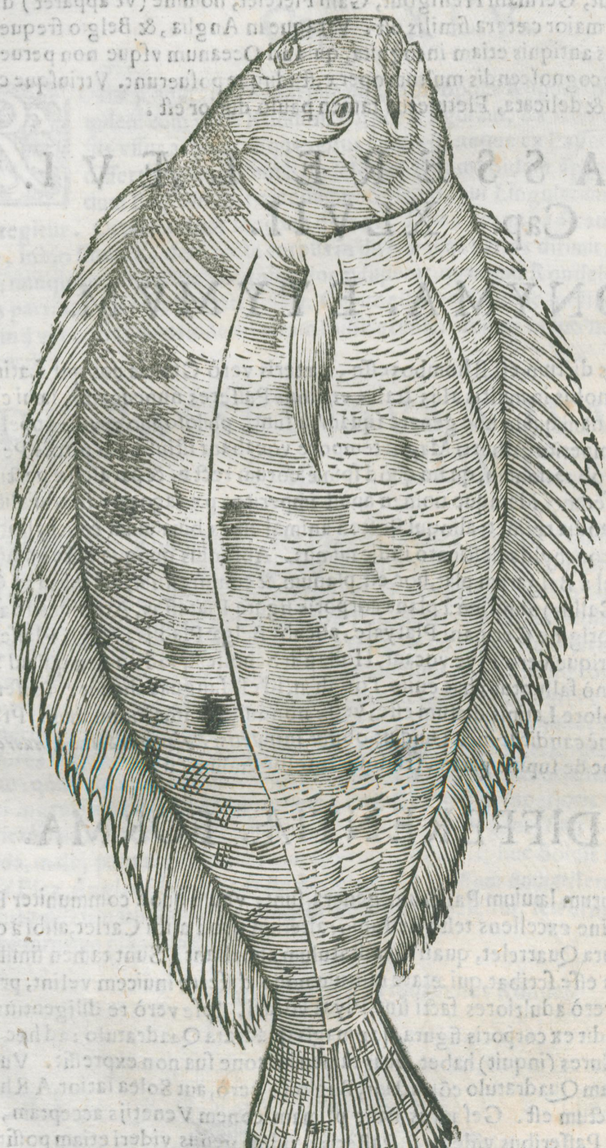
Platessa Ausonij.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

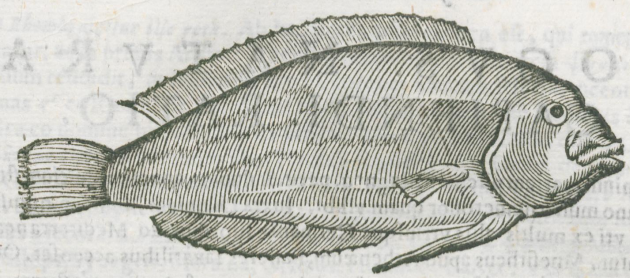
Bina apud Gallos horum læuium Passerum genera sunt; vnum quod communiter Plya vocatur, magnitudine excellens teste Bellonio: alterum quod alibi Carlet, alibi à quadrata corporis figura Quarrelet, quasi Quadratulum appellant. Sunt tamen simillimi pisces, adeò vt Rondeletius esse scribat, qui ætate tantummodo differre inuicem velint, primò nimirum quadratulos, vbi verò adultiores facti sint, Plyas vocari. Ipse verò re diligentiùs inspecta, specie differre ostendit ex corporis figura, quæ magis quadrata Quadratulo: ad hæc maculas rufas, siue subflauas plures (inquit) habet, quas tamen in icone sua non expressit. Vulgaris Rhombo, atque ipso etiam Quadratulo cōtractior, Buglosso verò, aut Solea latior. A Rhom- D bis vt situ differat, suprà dictum est. Gesnerus hanc primam iconem Venetijs acceptam, pro Solea dedit: mihi potiùs ex Passeribus videtur. Passeris quidem genus videri etiam possit, qui secundo loco pingitur piscis, si pinnæ (inquit idem Gesnerus) extenderentur, & oculi ambo, ita vt in Passere, vno latere prono apparerent. Romæ Pecten, vulgò Pectenorsio vocatur. Corn. Sittardus olim indicabat, doctis quibusdam videri esse Tæniam, sed pinnarum numerus facit, vt Tænia esse non possit. Addita est, & lapidis icon, in quo Passeris species, aut consimillimus piscis à ludente natura expressus cernitur: Psettitem nuncupaui. Alphonsus Secundus Ferrariæ Dux studiorum nostrorum promotor splendidissimus dono dedit.

Quadratulus.

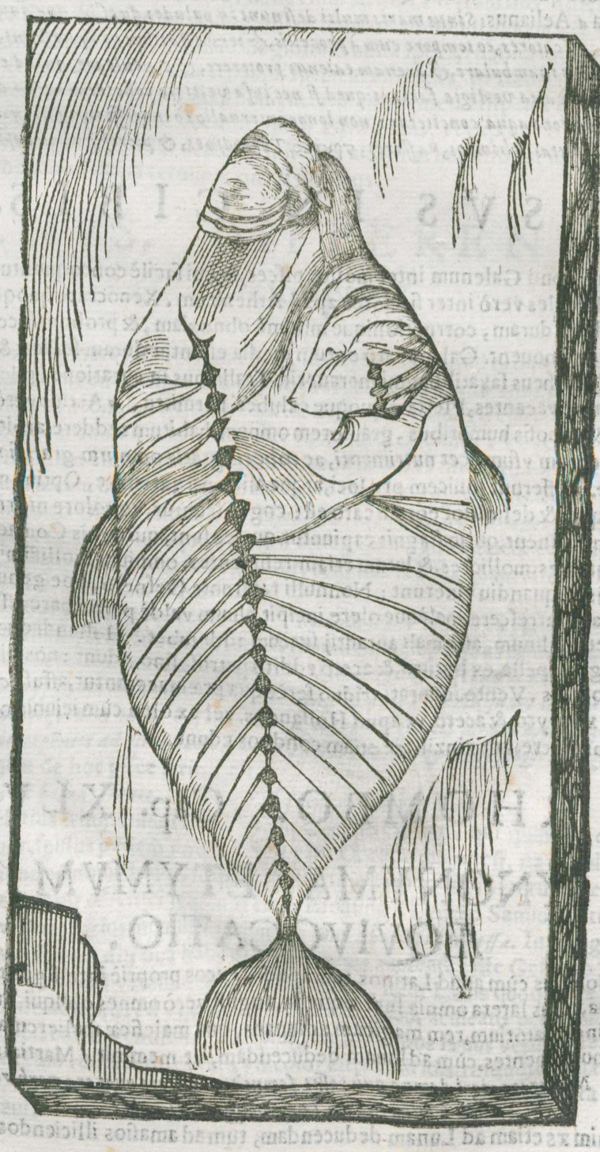
Solea Geſneri, Paſſeris potius genus.

Passeri congener alius: Pecten Romæ.

Pectites lapis.

LOCVS. NATVRA. CAPIENDI. RATIO.

PAſſer omnium marium piſcis eſt, ſtagnaq. petit, & fluuios, aquarum dulcium ſtudioſiſſimus. In Oceano multò numeroſior quam vllibi. Iuxta Liuoniam, aiunt, pinguiſſimos eſſe, indeque vti ex multis alijs vtriuſque Germaniæ litoribus ad Mediterranea loco vento indurati efferuntur. Mneſitheus apud Athenæum, Paſſeres ſaxatilibus accenſet. Ouidio in herboſa arena degunt. Oppiano, ψῆτται ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τεγανεσσι θαλασσης φέρβονται. vnde vagos nec vnius loci piſces eſſe credi poteſt. Scribit Albertus, Paſſerem cùm piſcatorem ſenſit, vadum petere, terræq. adhæreſcere, & aquã ne videatur, turbare: aſtum verò, & ingeniũ iuuari à corporis ſui colore qui terreus eſt. Quomodo autẽ ſine naſſis, hamis, ac retibus capiantur, oſtendit in hæc verba *a* Aelianus: *Sinus maris multi deſinunt in paludes quaſdã, quę quidem vadoſæ sũt. Ad hæc loca periti piſcatores, eo tempore cum à procellis, & tempeſtatibus conquieſcunt, multos mortales adducũt, eoſq́ iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex vehementi pedum impreſſione, benè alta veſtigia faciant: quod ſi nec ipſa veſtigia concidens arena confundat, neque ventorum perturbatione aqua concitetur: non longo interuallo eò ingreſſi in veſtigijs impreſſes planos piſces conſopitos, Pſettas, Rhombos, Paſſeres, ϛρϑτὰς, Torpedines, & pleroſq́ alios capiunt.*

Aſtus. *Vt capiantur.* *a li. 14. c. 3.*

VSVS IN CIBIS.

PHilotimus apud Galenum inter molles piſces, & qui facilè concoquuntur, Paſſeres enumerat. Diocles verò inter ſicciores apud Athenæum. Xenocrate quoque authore carnem habent duram, corruptionique minimè obnoxiam, & probum ſuccum gignunt, & aluum mediocriter mouent. Galeno caro eorum media eſt inter duram ſcilicet & mollem: atque hinc fortaſſis Mneſitheus ſaxatilib. annumerauerit. Trallianus in curatione epilepſiæ inter alios piſces ſuperfluitate vacantes, Pſettam quoque exhiberi permittit. *a* Aetius verò in colico affectu à frigidis, & pituoſis humoribus, grauiorem omnem habitum reddere arbitratur, ideoque frequentiorem eorum vſum licet nutrimenti, ac roboris gratia omnium gratiſſimi (inquit) ſint, vitare oporrere. Differunt inuicem pro loci, atque alimenti varietate. Optimi marini ſunt, quia firmior, ſicciorque, & delicatior eorum caro eſt: cognoſcuntur, ex colore nigriore: ſecundum bonitatis locum obtinent, qui in ſtagnis capiuntur quales ſunt, qui nobis Comachio deferuntur, marinis albicantiores, molliores, & lutum etiam reſipientes; omnium molliſſimi, fermèq. inſipidi, qui in fluuijs aliquandiu vixerunt: Nonnulli referente Geſnero, hoc genus piſcis in cibo ſumptum, cùm iam putreſcere, malèque olere incipit, aluum valdè perturbare aſſerunt. Platina Paſſeri elixo petroſelinum, aſſo mali aurantij ſuccum addi iubet. Hollandi quoque elixos detracta prius tergoris pelle, ex buturo, & aceto addito petroſelino, edunt: nos frixos, & mali aurantij ſucco irroratos. Vento indurati triduo ferè aqua præmacerantur, affuſa cotidiè recenti; dein elixi, vel ex butyro, & aceto, vt apud Hollandos, vel ex oleo cùm ieiunia obſeruantur, inferuntur: alicubi pipere, aut zinzibere etiam conditos edunt.

Carnis qualitas. *a li. 9. c. 30.* *Apparatus.*

DE RHOMBO. Cap. XLVIII.

SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

RHombus cùm apud Latinos, tum apud Græcos propriè intelligitur figura quadrata, cuius latera omnia ſunt æqualia, anguli verò omnes obliqui. Inſtrumẽtum erat incantatorium, rem magicam adiuuans, quo maleficæ mulierculæ vtebantur manu voluentes, cùm ad lunam deducendam, vt meminit *a* Martialis, his verbis:

Numerare pigri damna quis poſſit ſomni? Dicere quot æra verberent manus vrbis,
Cùm ſecta Colcho Luna vapulat Rhombo?

Quatiebant enim æs etiam ad Lunam deducendam, tum ad amaſios illiciendos. *b* Propertius:

a li. 9. Epig. *b li. 2. Egl.*

Stra-

A *Straminea Rhombi dicitur ille rota.* Ab hac figura piſci nomen eſt, qui tamen nonnullis ψῆττα etiam vocatur, ac in primis Ariſtoteli, apud quem nimirum dicentem ψῆτταν obruere ſeſe, Plinius Rhõbum reddidit, & Maſſarius apud Lynceum Smaium Pſettas dicentem circa Eleuſina pulcherrimas eſſe, Rhombos ſignificari tradit, & Athenæus ipſe Romanis Rhombum vocari teſtatur, Græco nomine piſcem, qui alijs Græcis ψῆττα vocatur: alias etiam Cratini teſtimoniũ adducit, ψῆτταν etiam Rhombum, non Triglen ſignificare; & Gilius denique refert, Rhombũ hodièque Græcis Pſettam nuncupari. Aliorum verò Pſettas, ſiue Paſseres, *b* Ariſtoteli ϛρȣ̃ς puto vocari, vbi de felle piſcium loquitur: Alij (inquit) fel inteſt no annexum habent hi propiùs, illi remotiùs à iecore, οἷον βατραχος, ἔλλοψ σωναργὶς σμύραινα ξιφίας, χελιδὼν ϛρȣθός, id eſt, ſicut Rana, Ellops, Synagris, Muræna, Gladius, Hirundo, Paſser. Vbi Gaza duo iſthæc nouiſſima verba more ſuo non reddidit: & Rondeletius fallitur, cum expungenda eſse contendit, auiumq. non piſcium nomina: nam & Aelianus, vt oſtendimus ϛρȣτȣ̀ς inter planos piſces enumerat: nec obſtat quod Aelianus ψῆττας, ῥόμβȣς & ϛρȣτȣ̀ς ceu diuerſos piſces vocet; nam ψῆττα ipſi fortaſſis Bugloſſum eſt, ſiue Solea, hanc enim Atticis Pſettam dici Athenæus teſtatur; & apud Suidam, & Varinum Pſettam & Bugloſſum inuicem confundi inuenio; & Galenus Philotimum taxat, quòd Pſettæ vocabulum ad Bugloſſum nulla ſpeciei habita ratione temere retulerit; vel fortè Pſettam vocare potuit Rhombi ſpeciem alteram. B In Italia, item apud Maſſilienſes, & Monſpelien. veterem etiam num nomenclaturam retinet. Hiſpanis Rodouallo. in Gallia alicubi Lozange, alicubi Turbot vocatur, quaſi Turbinatus, vt exponit Bellonius, vel à Germanorum Thornbut, id eſt Paſſer aculeatus: Belgis alibi Tarbut, alibi, vt in Hollandia Tarbot. Arnoldo Villanouano Latina terminatione Turbotus.

b li. 2. Hiſt. cap. 15.

Turbotus.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio.

BIna Rhombi genera, aculeatum vnum, læue alterum: illud prona parte multos habet aculeos, maximè circa caput, & à capite caudam verſus, quibus hoc prorſus caret, cætera ſimile, niſi quòd tenuius eſt, capiteque: & Bellonius ait, magis elato ac grandi. His Rondeletius Rhomboidem addidit, nos hunc inter ſquamoſos dedimus. C Vt verò Rhombi à Paſſeribus differant, oſtenſum eſt; quibus addi poteſt, quod maiores ſint, rotundioreſq. & palato gratiores. Differunt inuicem magnitudine; nam qui in Oceano capiuntur, cæteris omnibus maiores ſunt; & quamuis ab Ouidio dicitur, *& Adriaco mirandus litore Rhombus*, & in Mediterraneo mari maximi etiam capiantur, nunquam tamen attingunt magnitudinem eorum, qui in Oceano cùm apud Anglos, tum apud Belagas capiuntur, & in hos rectiùs quàm alterius cuiuſcunq. loci Rhombos illud *a* Martialis dixeris quadrare:

Rhõbus aculeatus.

Vt à Paſſeribus differant.

a Lib. 13.

Quamuis lata gerat patella Rhombum: Rombus latior eſt tamen patella.

Item Rhombum illum quem Iuuenalis ſcribit Domitiani temporibus captum fuiſſe:

Cùm iam ſemianimẽ laceraret Flauius orbem
Vltimus & caluo ſeruiret Roma Neroni:
Incidit Adriatici ſpatium admirabile Rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet ancon,
Impleuitq́ ſinus: neq; enim minor hæſerat illis
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidia tardos & longo frigore pingues.

Nam inter alia quæ de hoc piſce ſcribit, ait:

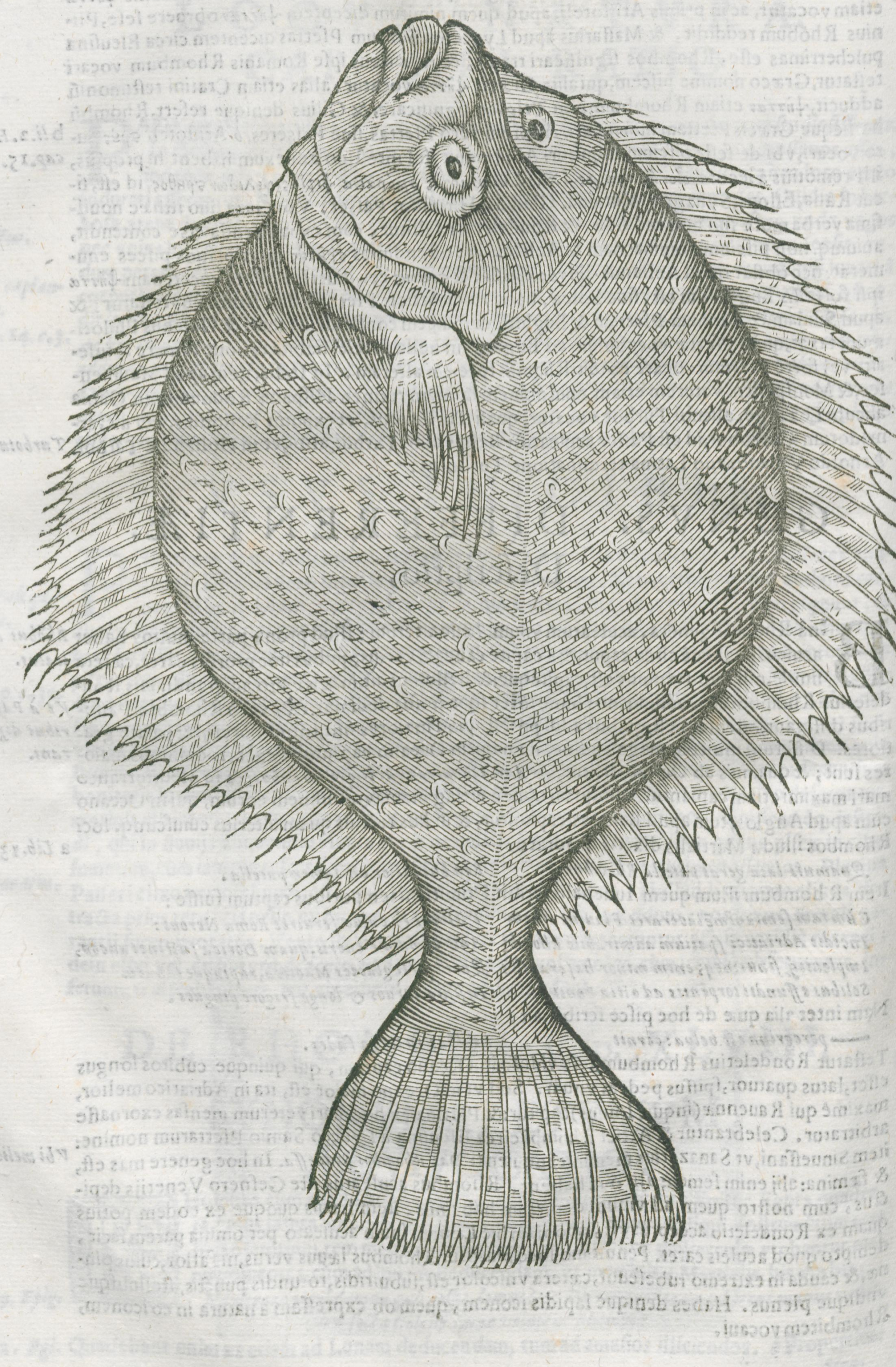
— peregrina eſt belua: cernit
Erectas in terga ſudes.

D Teſtatur Rondeletius Rhombum ſeſe vidiſſe in Oceano captum, qui quinque cubitos longus eſſet, latus quatuor, ſpiſſus pedem vnum. Sed vt in Oceano maior eſt, ita in Adriatico melior, maximè qui Rauennæ (inquit Iouius) capitur: & Platina ex hoc mari veterum menſas exornaſſe arbitratur. Celebrantur & Attici Rhombi circa Eleuſina à Lynceo Samio Pſettarum nomine: item Sinueſſani, vt Sanazarius meminit, inquiens: *Dat Rhombos Sinueſſa.* In hoc genere mas eſt, & fæmina: alij enim ſemen: alij oua habent. Rhombus aculeatus iſte Geſnero Venetijs depictus, cum noſtro quem ad viuum depictum habemus, item Læuis quoque ex eodem potius quam ex Rondeletio acceptus eſt, quoniam hic Læuem ſuum aculeato per omnia parem facit, dempto quòd aculeis caret. Penultimo loco pingitur Rhombus læuus verus, ni fallor, cuius pinnæ, & cauda in extremo rubeſcunt, cætera vnicolor eſt, ſubuiridis, rotundis punctis, ſtelluliſque vndique plenus. Habes denique lapidis iconem, quem ob expreſſam à natura in eo iconem, Rhombitem vocaui.

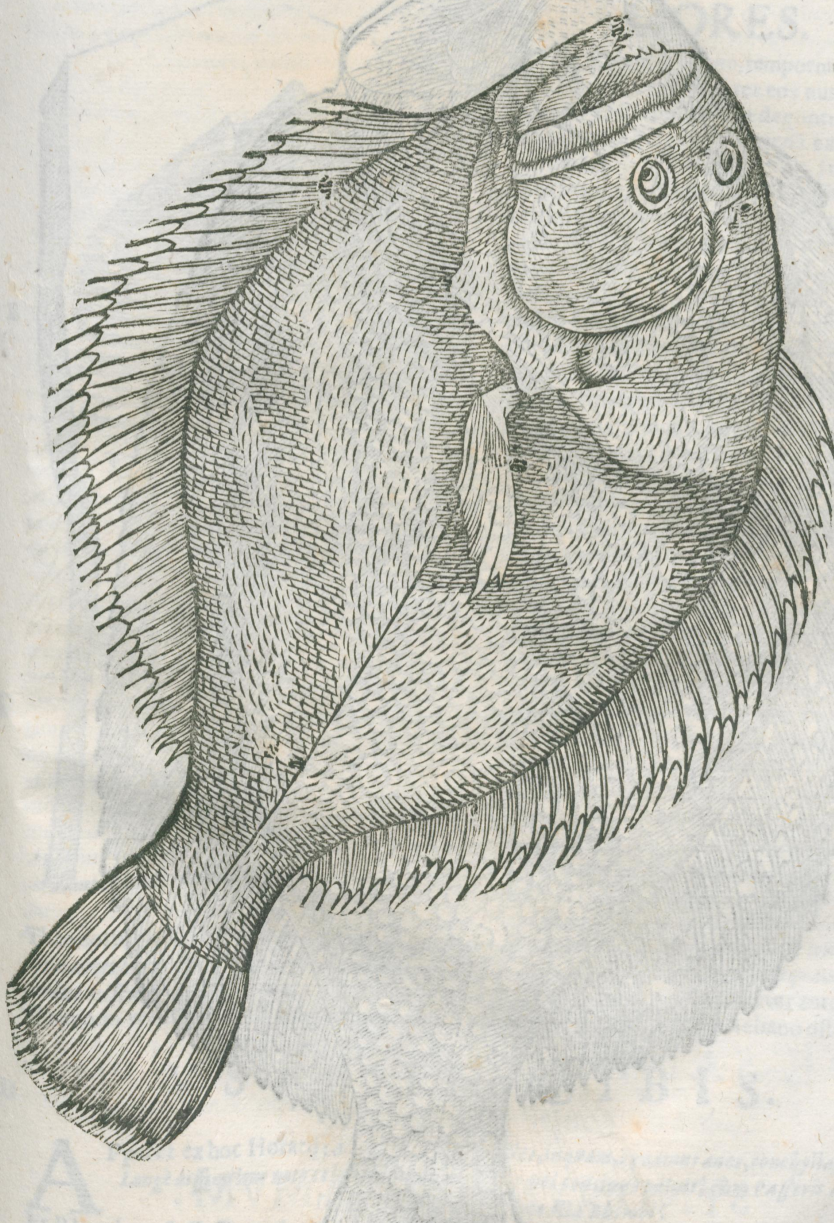
Vbi melior.

LO-

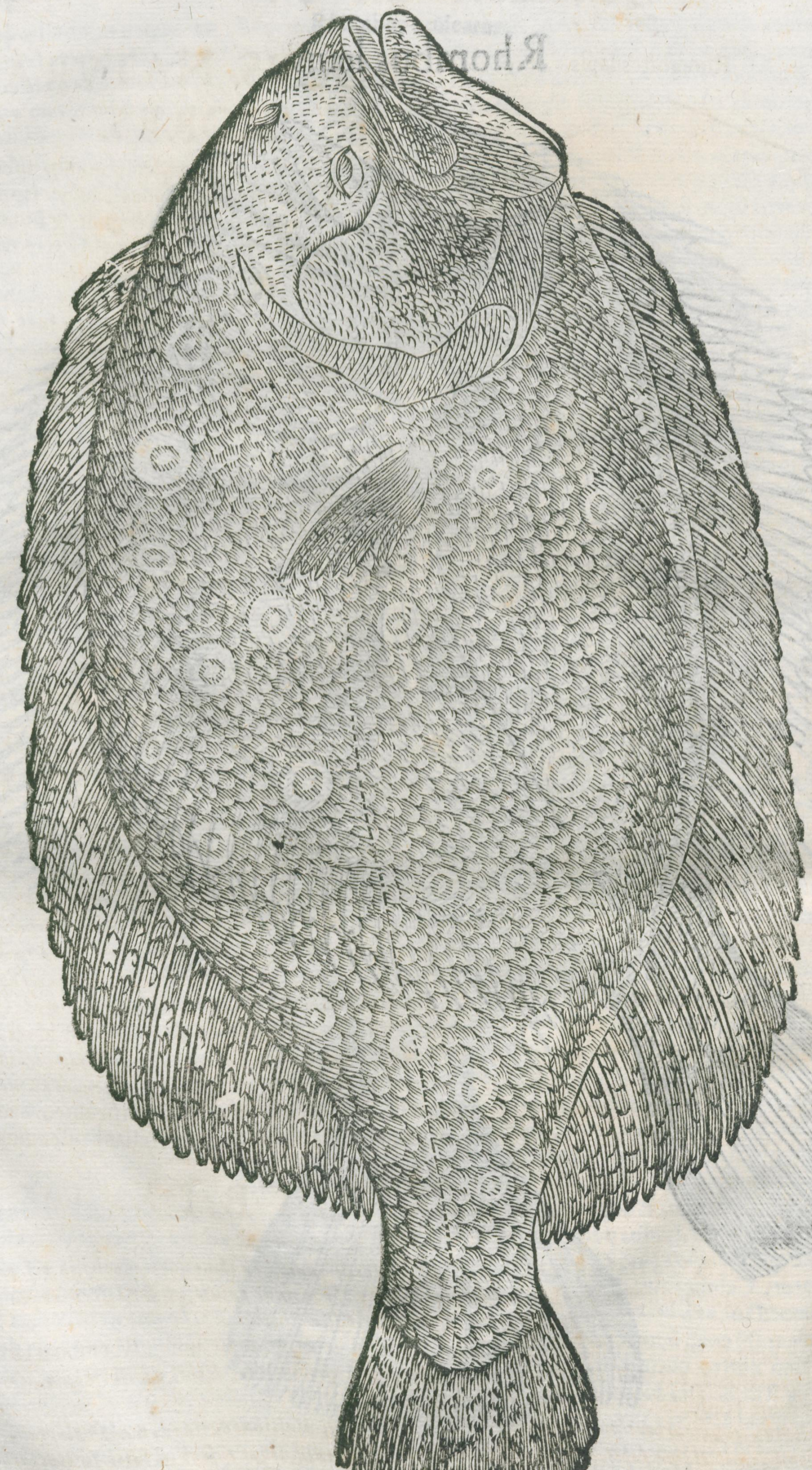
Rhombus aculeatus.

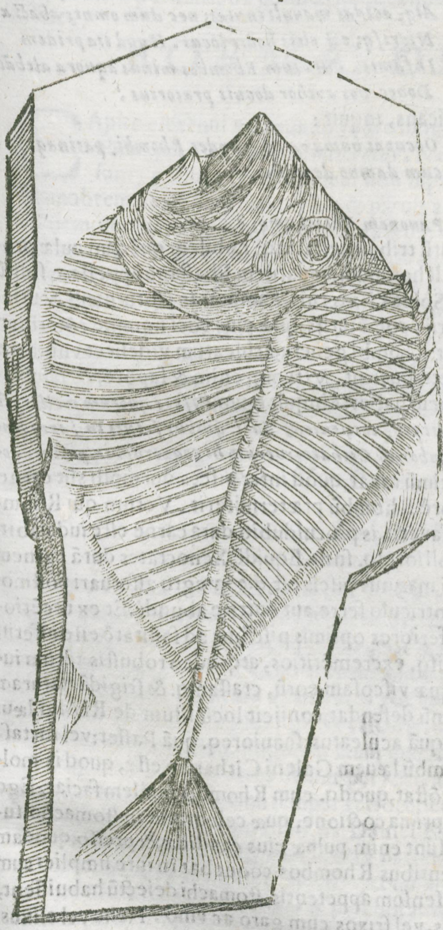
Rhombus leuis.

Rhombus læuis verus.

Rhombites lapis.

LOCVS. NATVRA. MORES.

OMnium locorum, temporumq. piscis est. Ouidius inter eos numerat, qui in herbosa arena degunt: & Iouius quoque circa pinguiorem arenã extremosq. litorum margines versari tradit. In fluuiorũ ostijs frequentissimi, piscibus insidiantes. Albertus hoc genus piscium rectè quidem, & verè pigrũ esse ait ad natandũ propter corporis latitudinẽ, verùm quod omniũ ait esse tardissimũ, quodq. Mugilo omniũ velocissimus in ipsius ventre reperiatur sæpissimè, id quidẽ sine authoritate, & falsò scriptum est: hoc enim de Pastinaca tradit Plinius: Hic & Psettã (Rhombũ interpretor) terra, hoc est, vado maris excauato, condi per hyemẽ, tradi scribit. Vorax est, carnisq. auidus: cancros potissimũ venatur, magnumq. pisciũ aliorũ numerũ absumit, & ad gulæ libidinem explendã multum illi confert piscandi solertia à natura data, de qua *a* Plinius: *Nec minor solertia Ranæ, quæ in mari piscatrix vocatur, eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultãtes pisciculos pertrahẽs, donec tam propè accedant, vt assiliat. Simili modo Squatina, & Rhõbus abditi pinnas exertas mouent specie vermiculorum, itemque quæ vocatur Raia.* vbi pinnas exertas vocat, τὰ ἐν τῷ σόματι ῥάβδια, quæ Theodorus, oris virgulas: Ex Aristotele enim sumpsisse dubium nõ est, qui sic habet: καταμμίζωσι δ' ἑαυτοὺς καὶ ὄνος καὶ βάτραχος, καὶ ψῆττα καὶ ῥίνη, καὶ ὅταν ποιήσῃ ἑαυτὰ τὰ ἄδηλα εἶτα ῥαβδεύεται τοῖς ἐν τῷ σόματι ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥάβδια τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέχονται ὡς πρὸς φυκία, ἀφ' ὧν τρέφονται, id est, vt Theodorus vertit: *Obruunt se* (arena) *Asellus, Rana, & Rhõbus, & Squatina, cumque se totos occultauerint, verberant oris sui virgulis, vt vocant piscatores: ad quas pisciculi adnatant, tanquam ad algas, quibus vescantur.* Cùm itaque gulæ studiosissimus sit, fit vt facilè capiatur. Capitur autem hamo. Quomodo verò in vadosis finibus more aliorũ planorum capiatur, ante ex Aeliano ostendimus.

Motus. Cibus. a Lib. 9. cap. 42.

VSVS IN CIBIS.

APparet ex hoc Horatij: *a*

Longè dissimilem noto celantia succum
Nos, inquam, cœnamus aues, conchylia, pisces
Vt vel continuò patuit, cùm Passeris atque
Ingustata mihi porrexerit illa Rhombi.

Et Rhombum, & Passerem inter delicatissimos cibos in veterum luxu fuisse: Rhombum tamen Passeri prælatum facilè mihi persuaserim, cùm ex veteri prouerbio: *Nihil ad Rhombum*, de his quæ minimè conferenda sunt, tum ex hoc *b* Iuuenalis:

— *olim ex quauis arbore mensa fiebat*
At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil Rhombus, nil Dama sapit, putere videntur
Vnguenta, atque rosæ, nisi latos sustinet orbes
Grande ebur &c.

Horatius item Rhombum non vno in loco delicatioribus pretiosioribusque obsonijs accenset, vt cùm ait: *c*

a li. 1. Ser. 8
Rhombum Passeri prælatũ fuisse.
b Sat. 11.
c li. 2. ser. 2

Porre-

Porrectũ (Mullũ) *magno magnũ spectare catino*
Præsentes Austri coquite horũ obsonia: quamuis
Aegrum sollicitat stomachũ, cùm rapula plenus,
Pauperies epulis regum, nam vilibus ouis
Galloni praconis erat. Acipensere mansa
Tutus erat Rhombus, tutoq; Ciconia nido,
Vellem ait Harpyis gula digna rapacibus: at vos
Putet aper, Rhombusuè recens mala copia quando
Atq; acidas mauult inulas; nec dum omnis abacta
Nigrisq; est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Infamis. quid tum Rhombos minus aquora alebãt?
Donec vos author docuit pratorius.

Prodigorum exitus infelix. Et mox infelicem prodigorum exitum esse indicans, inquit:

Das aliquid famę? quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes Rhombi, patinaq;
Grande ferunt vnà cum damno dedecus.

a li. 1. ser. 2. a Et aliàs anteà dixerat;

—— Num esuriens fastidis omnia præter
Pauonem Rhombumq; ?

Iouius denique Rhombis inter planos principatũ tribuit, testaturq. nobilem quẽdam aulæ procerum circa popinales delicias ingeniosissimum Rhombum, aquatilem Phasianũ appellare solitũ fuisse, nõ absurda (inquit) appellatione: sicuti & Soleas Externis, Lampetras Coturnicib. Sturiones verò Pauonibus adæquauit, vt ex coquinarijs comẽtarijs, quæ eius coci nomine cõferũtur, licet intueri. Hoc interim me angit, duo cùm sint Rhombi genera, aculeatum videlicet vnũ, læue alterũ, cui ex his prærogatiuam tantã veteres attribuerint. Vtrumq; enim & sapore, & salubritate commendatur. Galeno authore, mollẽ carnem habet; b inquit enim; *Pisces quorum mollis est caro, non indigent aceto, aut sinapi, aut origano, veluti pingues, lenti, & duri: quibus frixis in sartagine vescũtur, alij assant, aut in patinis condiũt vt Rhombos, & Citharos; verùm hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totũ sunt causę.* Idem Philotimũ taxat, quòd inter pisces qui molli sũt carne, cùm Citharos numerarit, eis similem imo moliorẽ Rhombũ prætermiserit. Verùm qui Rhombũ, pręsertim aculeatũ (inquit Rõdeletius) gustauerit, is proculdubio dura carne esse iudicabit, maximè si grãdior sit, nam parui humidiores, molliores q. sunt. Equidẽ Xenocrates durã carnem Rhõbis tribuit, facileq. corrũpi negat: iubetq. si magnus piscis est, die integro asseruari postmodũ coqui; ac deniq. testatur ęgrè coctionẽ in ventriculo ferre, aut nutrire abundè. Et ex recẽtioribus medicis Arnoldus Villanouanus multò inferiores optimis piscibus ad sanitatẽ esse asserit; crassosq. & viscidos, difficiliores concoctu, magisq. excremẽtitios, atq; adeo robustis tãtùm iuuenibus cõuenire, hisq. nisi cùm condimentis, quæ viscosam eorũ, crassamq. & frigidã naturam emendare queant. Vt itaque Rõdeletius Galenũ defendat, conijcit locũ illum de Rhõbo læui intelligi debere, qui carne (inquit) molliore est, quã aculeatus, suauioreq. quã Passer: vel fortasse (inquit) non absurdè quis existimauerit, Rhombũ læuem Galeni Citharum esse, quod is mollis sit carnis, cuiusmodi Rhombum læuem esse cõstat, quodq. eum Rhombo similem faciat. Ego affatim, & salubriter alere non dubito, modò in prima coctione, quæ celebratur in stomacho superfluæ eius partes perfectissimè secernãtur: sunt enim pulpæ eius candidæ, & presso quodam humore succulentæ. Idem Galenus conualescentibus Rhombos coquebat in iure simplici cum modico sale, porro, & anetho: sanis verò, & qui sensum appetentis stomachi deiectũ habuissent, apponebat tostos in crate, acetoque conspersos, vel frixos cum garo ac vino. Nunc vel elixus, vel in sartagine frixus editur, cum mali arancij succo. Platina author est, si in cacabo coquatur, facillimè disrumpi, necesseq. esse vt lento igne ferueat, coctumq. cum leucophago, & aromatibus, & tutò & suauiter edi. Vt in Hollandia paretur, in præcedentibus ostensum est. Rhombus viuus impositus medetur lieni, si deinde remittatur in mare. Author est Plinius.

Phasianus aquatilis. *Carnis qualitas.* *b li. 3. Alim.* *Galenus defenditur.* *Apparatus.* *Vsus in medicina.*

DE SANDILZ ANGLORVM. Cap. XLIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

Anguilla de arena. *Ammodites callionymus cur psammodites dictus.*

PErappositè litoralis iste piscis Anglis Sandilz, quasi Anguilla de arena, seu potius arenam subiens, nuncupatur; hoc enim nomine & formam & naturam eius exprimunt; longus enim pro corporis ratione est, & sese occultaturus, sub arena se quã citissimè mergit. Gesner⁹ ab hac natura Ammodyten vocare voluit appellatione Græca, quandoquidẽ & serpens sit similiter vocatus, & similiter se occultans, & Callionymus piscis, teste Hesychio, Psammodites appelletur, quòd in arena se abdat. Huius piscis iconẽ nobis primum communicauit Saluianus, quã ipse, sicuti & vniuersam quæ sequitur historiam

A storiam Danieli Barbaro, Aquilii-sium Patriarchæ Reuerendissimo, splendoreq. Barbaræ familiæ, præclaraq. eruditione ac doctrina, necnon virtutum omnium probitate Illustriss. acceptam refert.

FORMA. DESCRIPTIO.

Capite est tenui ac rotundo, rostro longiusculo, & acuminato. Ore paruo: corpore reliquo oblongo, si latitudini conferatur. Nam cum eius mediũ (caput enim & cauda arctiores sunt) pollicis crassitudinem non superet, longitudo ad palmi mensuram extenditur. Quamobrem sicuti longis, sic etiam & paruis annumerari piscibus debet: cùm neq; pollicis latitudinem, neque palmi longitudinem excedat vnquam. Dorso præterea (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo, medio vna, ac prope caudã altera, subceruleus: ventre verò in quo pręter binas, quas vtrimque habet pinnas, vna etiam alia post excrementorum artificium subsistit) argenteus conspicitur. Alter piscis Mersuuyn, id est Porci marini nomine missus, quod Porci more rostro terram fodiat, lituris & specie corporis Lucium imitatur, sed aculeum rectum in fronte gerit. B Lituræ omnes nigræ sunt. Pinnæ ventris, caput supinum & cauda rubent; cætera flauescit. Marinusnè verò, an dulcium aquarum piscis sit, non satis memini, quamobrem historia ad priorem piscem pertinet. Marinum tamen esse nomenclatura docet.

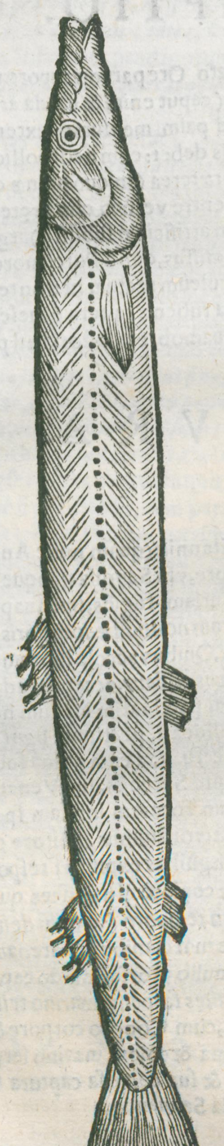
Forma. *Dorsum.* *Venter.*

LOCVS. NATVRA.
Historia tota.

Septentrionalis Oceani piscis est. Frequentissimè enim in Britanniæ (quam nunc Angliam dicimus) litoribus capitur. Reperiturq. & in Bononiensi litore, vbi Sandilz quoque vocatur. Quibusdam anni temporibus, siue maiorum piscium iniuriam, fugiẽs, siue suaptè naturæ impulsu aqua derelicta, sub arenam ipsam penetrat. Quod cum nonnullæ longioris rostri aues aduertant, ad illa litora aduolantes, eos ex arena expiscantur. Quibus accola illorum locorũ admoniti lineis saculis, aut ligneis vasculis in quibus captos pisces cõdant, acceptis, ad litora C frequentes veniunt, ibiq. singulum suum quoddam pedale lignum pectinatim incisum habentes, pariq. interuallo, ac certo ordine per rectam lineam omnes collocati, pectinata ligni parte in arena defixa eam paulatim semper retrocedẽtes subleuant, piscesq. vnà cum arena subsilire coactos, capiunt. Vnde cum Illustriss. Daniel Barbarus in Anglia pro Sereniss. sua Veneta Republica Orator esset, circaq. eam Scotiæ partem, quæ ad Irlandam vocatam insulam spectat, Septembri mensem nauigaret, videns quamplurimos homines certis ordinibus in litore dispositos, quod illic rei agerent, nautas percontatus, illos in arena Anguillas expiscari respondit, quamobrem illuc deferri iussit, quò cùm peruenisset, quàm facilè ac copiosè illos pisces quisque capere aduertentes, ipse quoque euaginato gladio, modico quidem tempore (vt mihi deinceps communicauit) illorum ferè ducentos cepit. Hic piscis si ex piscatorum manibus in arenam fortè delabatur, celerrimè ac profundè adeo sub arenam penetrat, vt nullo prorsus modo capi rursus queat. Quam sub arenam penetrandi facilitatem, etsi a Aristoteles serpenti marino tribuit; non ob id tamen hunc marinum serpentem esse arbitrari possumus, cùm Congro corpore & colore proximus non sit: sicuti eodem Aristot. teste, corporis & forma & color, marino serpenti cum Congro conuenire debet. Piscis est Sandilz sapidus satis, & sua copiosa captura haud D mediocriter pauperum necessitatibus succurrit. Hæc itaque omnia Saluianus.

Natura. *Vt capiantur.* *a li.9. Hist. cap.37.* *Marinũ serpentem non esse.*

Santiles Anglorum.

Merſuuyn Germanis dictus.

DE RELIQVIS LITORALIBVS non Squamosis, & primum de Dracone. Cap L.

SYNONYMA. ETYMVM.

INter litorales erectos pisces, qui squamis carent & læui tantùm cute prædit sũt, paucos admodum comperio, Draconem, Dracunculum, hunc.n.à Dracone cum Rondeletio distinguo) Vranoscopum, siue Callionymum, Scombrum, Trachurũ, Coracem, & Miluum, Rondeletij: de quibus deinceps dicemus, exordio à Dracone sumpto. Hic Græcis Δράκον θαλάσσιος, Latinis Draco marinus vocatur: Græcis verò nostri temporis Δρακάινα, Siculis, Neapolitanis, atque Romanis deprauata ex Græco nomine voce Tragine: quod cùm non satis aduerteret Paulus Iouius, *a* videretque eandem vocem accedere ad Trachurum quodammodo, Trachurũ esse hunc piscẽ nõ sine grauissimo lapsu coniecit, reclamante ei sua ipsius descriptione, & Trachuri, etymologia. Trachina (inquit ipse), & ipsa etiam in fracturæ numerum refertur, quã Trachurũ, vt Oppiano videtur, esse putamus vel vt Athenæo placet, Trachidam, eo argumento quòd infestam, & propè lethalem spinam habet, & binas etiam alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Ad Trachurus non in ceruice aculeos habet, sed in cauda, à cuius asperitate nomen inuenit, vt deinceps patebit. Draco plerisque alijs Italiæ locis Pesce Ragno, Massiliensibus Aregne, Hispanis pesce Arana, quasi Araneus piscis nominatur. Plinius tamen separatis locis de Dracone, & Araneo, tanquam de diuersis piscibus agit, cum alioqui eadem ferè Araneo, quæ Dracone tribuat: qui error ipsi, omnia sua ex diuersis scriptoribus, qui vni eidemq; rei diuersas sæpe nomenclaturas imponunt, transcribenti familiaris esse solet. Fallere verò etiam potuerunt ipsum venenati piscis aculei, qui ab alijs ad branchias ad caudam spectantes Draconi, ab alijs Araneo in dorso attribuuntur, ignarum vtrobique piscem hunc aculeatum esse. Quod si tamen Plinius quis defensurus, Aristoteli quoque velit Araneum Draconi non eundem esse, is similiter hallucinabitur, quando Aranei marini nullibi meminerit Aristoteles, etsi meminisse velint Gillius, & Rondeletius. Qui ab Aristotele Araneus (inquit Gillius) vocatur, nulli Græci authores venenatum esse tradũt: Draconem verò omnes scriptores atq; ætatis nostræ piscatores, cum à Pastinaca discesserunt, omnium venenossimum esse asserunt. Apparet autem Gillium id scripsisse, & falsum esse ex deprauato quodam *b* Aristotelis loco, in quo Mugili quendam piscem infestum esse scribit, pro quo pisce in quibusdam exemplaribus ἀρχάνος legitur, vt Gaza etiam legit in quibusdam ἀχάνα, in alijs ἀράχνις, idest Araneus: nos hunc locum restituimus in Acharne. Rondeletio, qui Araneum *Aristot.* vt credit dictum, ex malacostracorum, siue crustatorum genere putat, impositit assimilatio à philosopho facto in cancello ad araneam. *Cancellus enim ad araneæ insecto similis est* (ite, non est necesse araneam ex crustatis esse arbitrari Isidorus Plinium secutus araneam, & draconem *specie distingui arbitratus est*, araneum rectiùs araneum vocasset) tamen etiam genus piscis esse ait sic dictum eo quod aure feriat. *Habet enim, inquit, in ea stimulos quibus percutit*. Et fortassis eiusdem Vipera marina non alius ipsi piscis intelligitur, quàm Draco, vel araneus, marinus: ait.n. *paruum esse piscem, paulò plus quàm cubiti vnius: in capite super oculos vnum cornu ferre, paruum, acutum, & mortiferum: eo namque quęcumque vulnerat, veneno inficere, piscatores itaque id cauere volentes capto pisce caput ei amputare, reliquum verò corpus in vsum hominum cedere*. Quæ omnia pisci quo de agimus, conuenire historia subsequens indicabit. Iam verò Plinius Draconis marini nomine duos diuersos pisces intelligere mihi videtur; nam Draconem marinum, quẽ alibi *c captum atque immissum in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauere* tradit, hunc quo de hic sermo est, esse non puto, etsi Rondeletius hunc quoque captum arena se obuoluere solere tradit: aliud enim mea quidem sententia (vt Matthioli verbis vtar) designat Plinio, rostro in arenam immisso mira celeritate cauernam sibi excauare: aliud verò Rondeletio in arena se obuoluere, vt ferè cæteri faciunt pisces, qui viui è retibus ad litus à piscatoribus deuoluuntur.

Quamobrem hic Plinium Draconi tribuere non dubito, quod serpenti marino *d* Aristoteles, *quem* scribit *si captus dimittatur foris, in arenam rostro, quàm primùm adacto terebrare, subireque totum*. Differt autem Serpens marinus, & Draco quòd hic, vel ipso *e* Plinio teste Gracculo similis sit: serpens verò Congro, qui & ipse anguilliformis est, & toto genere à Gracculo discrepat. Nunc reliqua quibus apud alias gẽtes Draco nominatur, nomina prosequamur. Galli

a cap. 15. de pisce Rom. Trachurus qui Ionio.

Araneus pisci.

Error Plin. familiaris.

b Li. 8. hist. cap. 2.

Aranea Isidoro qui.

Draco marinus Plin. diuersus.

c L. 9. c. 27.

d Li. 9 hist. cap. 17.

e L. 32. c. 11

Viue dicunt,quòd præter aliorum piscium naturã,diu extra aquam captus viuat: Angli à Viuer, sine vt Iunius scribit à Quauyuer,nescio an ob eandem rationẽ an potiùs quam Feuer,aut Fiuer appellant à febre,quam venenato suo ictu subinde excitat: Hollãdis,& Zelandis een Pietermã. E

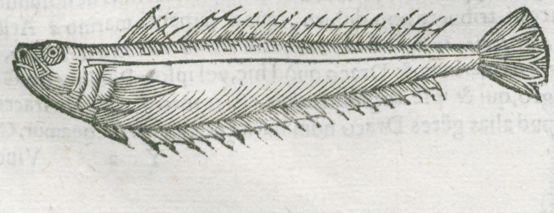
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Duo esse genera

Saluianus marini Draconis duo genera,magnitudine,corporis forma,colorisq. diuersitate inuicem differẽtia & describit, & depingit; negatq. id cũ à veterum,tum recentiorũ vllo vnquam fuisse animaduersum. Nam licet Plinius Draconem à nonnullis à Dracunculo distingui dicat,cum tamen neque eos,qui id senserint,nominatim referat,nec differentias quibus illi eos ab inuicem separauerunt, doceat, nullis rationibus hanc quam obseruauit differentiam, illis quoque cognitam fuisse,affirmare possit; Atqui meo iudicio nihil peccauerit ille,qui hunc minorem Saluiani Draconẽ,Dracunculum cũ Plinio vocauerit, & specie Dracũculum à Dracone distinxerit; quod & Rondeletius fecit, licet longè diuersum ab Saluiani minore Dracone pro Dracunculo nobis ostendat. Bina quoq; Draconis genera eodẽ ferè tempore dedit Gesnerus, Venetijs accepit iconibus: quorum minorem, Pesce Ragno, id est Araneum piscem, ibi simpliciter vocari ait: maiorẽ verò Pesce Ragno pagano. Cùm itaq; ab Ephippo apud Athenæum δράκαινις nominetur inter pisces, haud incongruè Dracunculũ,siue minorem Draconẽ, vt Hermolaus quoque reddidit, ipsi intelligi credi poterit. Maior Saluiani Draco is est, qui alijs simpliciter Draco appellatur. a Aelianus hunc reliquo corpore alijs piscibus similẽ esse scribit: caput verò,& oculorũ magnitudinẽ terreni draconis speciem similitudinemq. gerere: magnos.n.esse, & venustos: maxillas itẽ similitudinẽ quandã habere cũ terrestribus,& eius pellem non procul abesse à terrena palpãti videre, squamarũ.s.asperitate: quin & infestis,& venenatis armatũ esse aculeis. Plinius loca, vbi aculei sunt, diligenter adnotauit, semel vbi Araneum vocat, iterum vbi Draconẽ, ignarus eundem piscẽ esse. b In trigesimosecundo integram Draconis descriptionem ponens: *Draco*, inquit, *quidam aliud volunt esse Dracunculum. Est autem Gracculo similis. Aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes.* Quibus posterioribus verbis motus Gesnerus dubitat de iconibus Rondeletij, & Bellonij, quorum Draco non vnum aculeum, sed quatuor, aut quinque paruos habet, eoq; maximè cũ icones ipsi Venetijs missæ vnũ eundẽq. magnũ ostendant, vnũq. tantũ etiã videatur tribuere Dioscorides, τλὼ ἐκ τῆ ἀκανθης ἀυτῦ πληγλω nominant, hoc est, ex aculeo eius plagam;& Iouius deniq. Trachinam Romæ dictã scribit infestam, & propè lethalẽ spinam in ceruice habere. Ego isthæc nõ satis exactè ab hisce scriptorib. notata reor: nã Rond. & Bellonij icones exactissimè conueniunt cũ nostra, itẽ cũ vtroq. Saluiani; Gesneri verò icones vitio carere alia præterea arguunt. Quod autem non satis distinctè isthæc, à Plinio saltem obseruata sint, vel ex hoc etiam colligere licet, quod Draconi aculeos tribuat in brãchijs ad caudam spectantes: ibi.n. vnicum tantum habet, etsi Rondeletius branchiarum opercula in aculeos terminari scribat, quasi plures vno forent, cùm alioqui vnum tantùm in icone, vt debebat, expresserit. Piscis est oblongus, & vt Bellonius ait, forma pugionis modò compressa, vnde à quibusdam Gallis Poignastre vocatur quasi pugio. Saluianus squamis carere dicit, item Bellonius, vel saltẽ exiliores habere, quàm sint serpentium. Rondeletius paruas ei tribuit, ac tenues, Aelianum (vt apparet) secutus, qui asperas habere scribit φολίδας, quæ ferè serpentibus tribuuntur, & ipse etiam Rondeletius sine squamis, & planè nudum Draconẽ pingit. Percam marinam quodãmodo refert capite, magno.s.& rotundo. Os non in longitudine, sed in obliquum, nec recta, sed curua scissura fissum habet: Conuexa.n.latera inferioris maxillæ (quæ paulò longior est superiore, nec recta, nec obliquè sursum porrigitur) à concauis superioribus lateribus, dũ illud clauditur, suscipiuntur. Dentibus vt in Dracone serpente id communitum est. Oculi magni sunt, quibus magnitudine supercilia respondent, sursum spectantes, ac adeò splendidè virescentes, vt smaragdum pulcherrima viriditate superent, ijdem breui interuallo à se distant, in quo triangulum expressum, & aculeos paruos cernas. Branchiæ vtrimque quaternæ, quorum exteriora opercula aculeo ad caudam spectante armantur, vt dictum est: quæ opercula post articulationem cum ossibus capitis, tenui membranæq. simili substantia potius, quam ossea constant, quamobrem Draco ea cùm extra aquam aerem trahit, inflat, non alter, quam nos bucchas inflamus. Ad branchias primæ

Margin notes: *Draco, & Dracunculus specie differunt.* — *Araneus, q Venetijs.* — *Draconis.* — *Draco maior Saluiani* — *a L. 14. c. 12* — *Aculei vbi.* — *b Cap. 11.* — *Draco Bellon. & Rondel. examinatus.* — *Descriptio.* — *Squama.* — *Caput.* — *Os.* — *Oculi.* — *Branchia.* — F — G — H

Draco Rondel.

A pinnæ duæ, eo situ, vt in fluuiatilibus, hoc est, inferiores multò quàm in marinis esse solēt: inter has & scissuræ oris finem in parte superna duæ alię minores, candidæ. In ceruice vel dorsi principio quinq. habet aculeos tenues, nigros præacutos, tenui membrana anteriori parte nigra, posteriori verò alba connexos, quibus venenatum vulnus infligit, multòq. pernitiosius quam branchiarum aculeis. Ab hac pinna alia incipit ad caudam vsq. continuata, quæ magna est, lata, atque adeo bifurca. Alia deniq. est à podice ad caudam etiam vsque: qui diuerso in hoc quam in alijs piscibus loco situs est: cùm enim alij in medio eum habeāt ventre, alij verò inferius versus caudā, in Dracone non procul à branchijs distat: vnde fit quòd breuis admodum ventris eius sit capacitas interna, cùm tamen carnosus sit & satis amplus ventriculus. Colore est vario. Dorso enim fusco est ventre candido, lateribus lineis aureis transuersis pulchrè distinctis. Minor modò Draco in nonnullis (inquit Saluianus differt) cùm enim maior crebro ad librę vnius & duarū etiam aliquando magnitudinem excrescat (Rondeletius in Oceano aliquando cubiti magnitudinem attingere tradit.) minor ne dimidiam quidem librā implet: præterea capite & corpore reliquo, non rotūdo, vt maior; sed in latera compresso est: cuius deniq. latera non subluteo solùm colore, quo maior ille insignitus est, sed frequentibus etiam & obliquis, ad cæruleum colorem

Aculei venenati.

Podex.

Venter.

Color.

Draco minor vt à maiori differat

B vergentibus lineis pulcherrimè depicta sunt. Habes hic candide lector Aranei siue Draconis quatuor alias species: quarum prior aculeo ad branchias, pinnarumq. numero cum præcedenti conuenit, colore verò & maculis lineisq. differt Ossa branchiarum colore sunt roseo, sed in extremitatibus aureo. Aculeus item aureus, sicuti & pinnæ quæ sunt ad branchias: quæ verò in pectore conspiciuntur, albicant, cæteræ subuirent. Os prone quoq; viride, supinè albicat. Dorsum ex subuiridi fuscescit, maculis rotundis ad castaneum vergentibus densissimis conspersum, Venter argenteis lineis crassiusculis contrario inuicem ordine oppositis decoratur. Cauda tota ex cæruleo ad amethestinum tendit. Altera species in vertice insignem habet aculeū; colore est in dorso subcastaneo, ventre albo, valde maculosa. Pinna ceruicis inter quatuor priores aculeos in sūmitate atra est, cætera fusca: quæ verò ad caudam vsq. protrahuntur, & cauda etiam ipsa, coloris ferè sunt violacei. Tertia capite est castaneo, præter os quod pronè supineq. ferè violaceū est. Oculi in vertice ferè vt in Callionymo, inter duos locati aculeos, Pinnæ branchiarū & pectoris, item quæ in ventre est, roseo sunt colore: Quæ verò in ceruice cernitur, ad quartum vsque aculeum violaceo, cætera albicat, & rotundas, fusci coloris maculas ostendit, quemadmodum & subsequens, quæ ad caudam vsq. excurrit. Dorsum ad castaneum vergit, & nigricantibus maculis in-

C signitur. Latera & venter viridescunt. Quarta ac postrema magna ex parte castanei est coloris, dilitioris in capite, intensioris in dorso. Lineæ quæ à branchijs sunt ad caudam vsque planè ferrugineæ. Tota pars supina candicat. Pinnæ ad branchias & ad pectus, rubræ sunt: cæteræ cæruleæ, sed aristas habent rubras. Cauda præterea in extremo ferruginea est.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Bellonius Draconem marinum pelagium æquè ac litoralem esse scribit, Aristoteli *a* simpliciter litoralis est; Oppiano in petris & arenis pascitur?

Cautibus & bibula Mulli pascuntur arena, Auratę fulua splendoris nomine dictę,
E Symij & Glauci, & densato dente Dracone.

a lib. 8. Hist. cap. 13.

D Vbi notandum à Lippio interprete Dracone densato dente vocari contra poetæ Oppiani mentem, qui hoc epitheton Synodonti tribuit. Græce enim sic legitur: ἠδὲ δράκοντες ἠδ' αἰχισαι σμυόδοντες. *b* Nicander δράκοντα ἀλιρρὰι ςὶω, id est maris vastorē nominauit, propterea quod (vt Saluianus exponit) pestilens venenum suo ictu infligat, super qua re addubito, cùm enim δράκοντες ἄλκιμοι etiam inter pisces ab Epicharmo dicantur, id est, fortes, robusti, strenui, aut robore tū corporis tum animi præditi, fortassis non malè ad gulam quis referat, quod scilicet inter paruos pisces stragem faciat; Loligunculis enim alijsq. minutis piscibus teste Rondeletio vescitur. Idē Saluianus soliuagum potiùs quàm gregalem esse vel inde conijcit, propterea quòd nūquam plures vnà capiantur, vti piscibus gregatim degentibus contingere solet. Capiuntur dimissis (vt inquit Bellonius in profundum lineis setis: plurimi inter insulas maris Aegai. Mirum quod de hoc pisce prodidit *c* Aelianns: *si manu dextra attrahere eum coneris, non sequi, imo violenter reniti si verò sinistram inijcias, cedere & capi.* Nec minori etiam admiratione dignum est quod Gillius ex multorū (vt asserit) piscatorum relatione ac testimonio narrat; eo tempore cum piscium genus amore teneretur, in vulnere quod marinus Draco inflixisset, pisciculos illi similes procreatos fuisse.

Lippij error

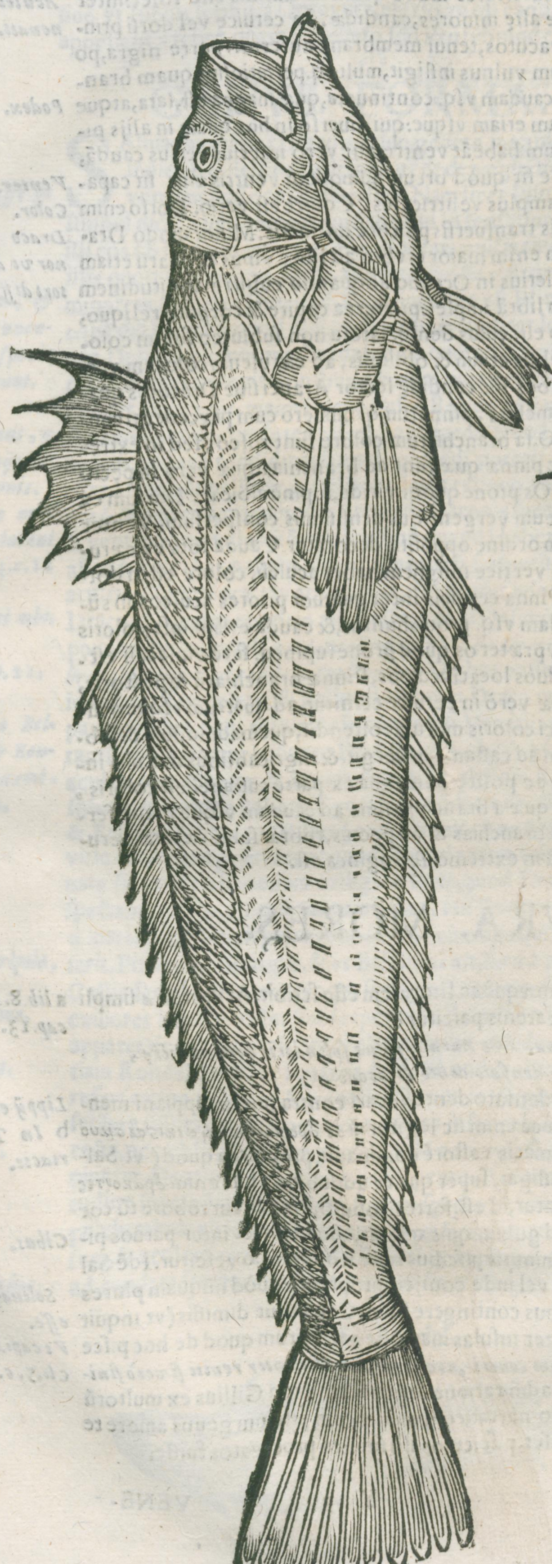
b In Theriacis.

Cibus.

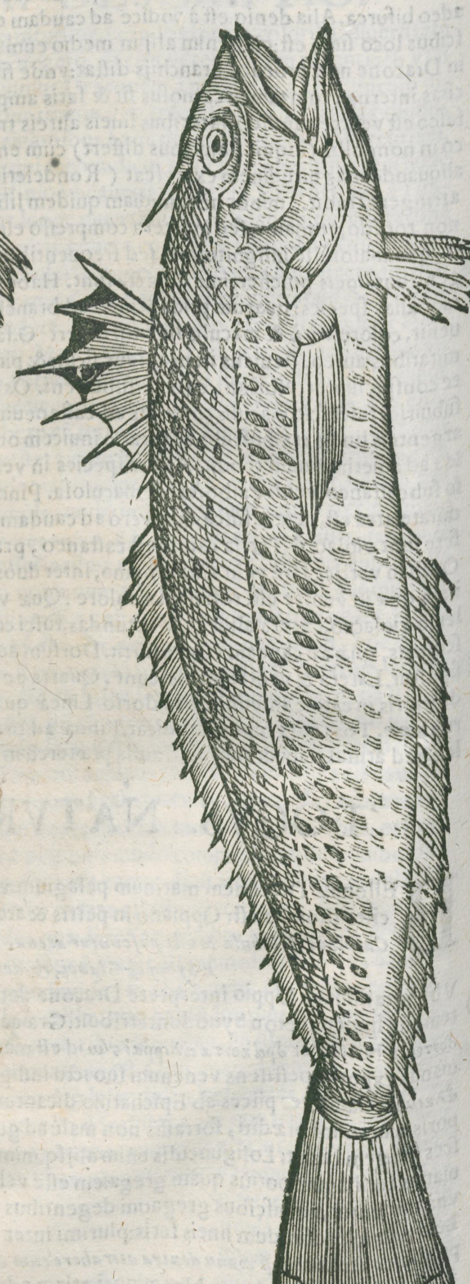
Soliuagum esse.

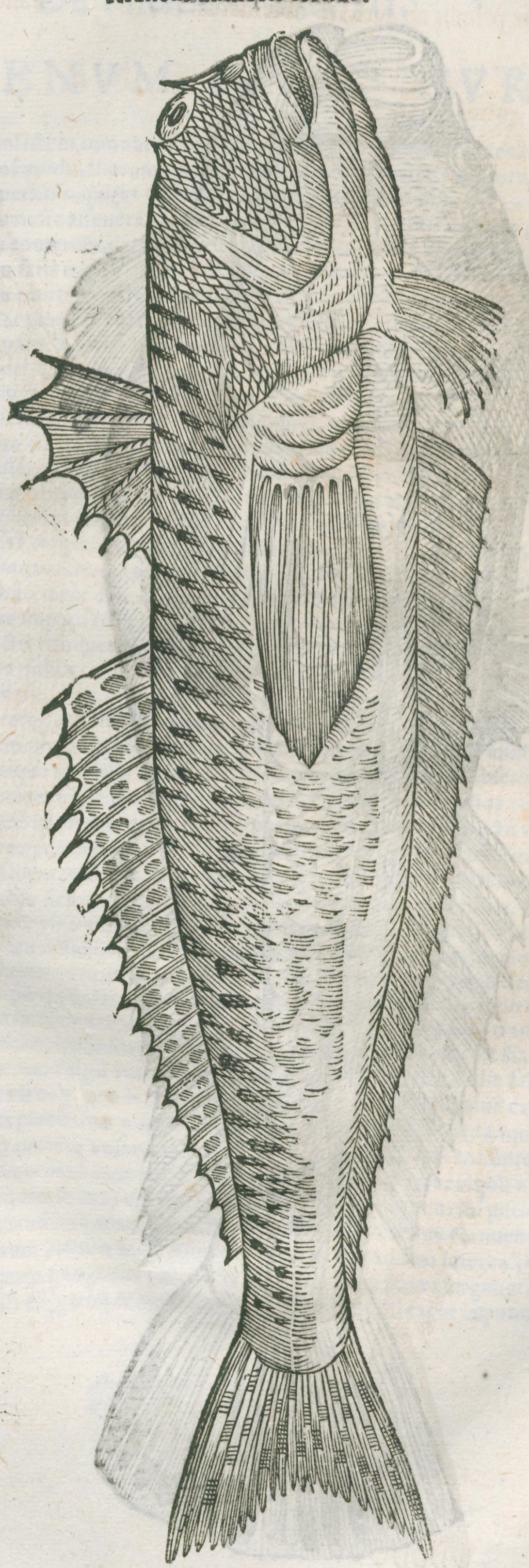
Vt capiātur c li. 5. c. 28.

Araneus primus ab authore obseruatus.

Araneus authoris alter.

A

VENENVM, EIVSQ CVRA.

DRaconis marini ictum, non autem morsum, vt Albertus loquitur venenatũ esse nõ solũ Oppiani, Dioscoridis, aliorumq. testimonio comprobatur, sed piscatorum oĩum quotidiano etiam periculo, qui (vt Gillius scribit) cũ à Pastinaca discesserunt, omnium marinorum venenatissimum esse asseuerãt, ideoq. alij alijs in locis in captis aculeos amputãt, alijs capita eorum lapidibus conterunt, deinde hamum ab ore auferunt: in alijs deniq. trũcato capite mensis inferunt; vt non satis mirari queã *a* Aelianũ qui Gobionem, & Dracone marinum pungendo venenũ quidem emittere, sed minime id mortalẽ esse ait. Molestos quoq. cruciatus ipse ictus parit, & interdũ ẽt nomas excitat; inflammationes verò, & febres semper. Testatur Rond. se se aliquando vidisse partẽ à Marino Dracone punctam in tumorem erigi, & cum dolorib. vehementissimis inflammari, quæ (inquit) si negligatur, facilè gangræna corripitur. Aiunt autẽ viuentis piscis puncturam formidabiliorem esse, quã demortui; nam & à demortuis inflictum vulnus multum dolet. Aduersus modò hosce ictus pestilentes. Natura multa nobis eademq. presentia quoq. remedia largita est, quorum alia intra corpus assumuntur, alia foris ictui applicantur: alia deniq. vtrumq. præstant: vt Mullus teste Plinio, illitus nimirum, aut sumptus in cibo. Dioscorides atq. ipse etiã Plinius absynthiũ in vino potũ aduersari Draconi marino asserunt. Ipse verò Draco proprio ictui applicatus remedio est, vt Dioscorides, & Galen. testantur: item si cerebrũ eius in potu assumatur, vt Aegineta: quare vbi Plinius habet: *Draco marinus ad spina suæ qua ferit, venenum ipse impositus, vel cerebro toto prodest*, lego *poto*. *b* Aetius locum percussũ fricari iubet cum plumbo, ipsumq. Draconem dissectum plagæ imponi; serpyllum item tritum, aut lenticulam coctam pro cataplasmate imponi in potu verò absynthium cum vino diluto præberi aut saluiam cum passo. Mirè etiam ictis conducere ex bryonia, & eruo pastillum cum vino potum. Aegineta præterea (ex Dioscoride) sulfur cum aceto imponit, aut ipsum Draconem piscẽ apertum, & vrina humana fouere, seu perfundere, vt Dioscorides quoq. consulit. Cæterùm Marcellus Virgilius quærens an eundem Draconem illũ qui vulnerauit, medicinam vulneri à se facto facere authores innuant, an ex eodem genere quem potuerit aliquis habere: ipsi, sicuti & mihi, in priorẽ sententiam animus inclinat: quo nimirum modo morsus canum facilius curari obseruamus, si eius qui momordit, vulneri crines imponantur, & Bellon. scribit, credere nonnullos remediũ pũcturæ esse, si ab eodem aculeo iterum atque iterum vulnus pungas, quasi vnico ictu venenum euomens, ipse in se veneni remedium habeat. Piscatorum nũc consilio iecur illius illinitur, vt dolor ex ictu ilico mitigetur. Allium commendat Auicenna, & Serapio secundum Dioscoridem, vt citat Aggregator cum folijs ficus agrestis, & cumino emplastri modo impositum. Idem Serapio ficus aridas cum hordeo, & vino emplastri more impositas commendat. Dioscoridi quoq. ocimũ probatur, Auicennæ ocimum fluuiale applicatum. Plumbum integrum siue simplex, idest, nec lotum, nec vstum, vtiliter etiam affricatur, secundum Dioscoridem, ex quo tamen Serapio plumbũ vstum tritum, & illitum quoq. laudat, quod apud illum (quod equidem sciam) non reperitur. Carnes stellæ impositæ, item salsamenta, vel Cybium ex aceto prosunt, vt Plinius tradit, qui & alteram tussilaginem, quæ (inquit) quibusdam Saluia appellatur, similem verbasco, efficacem esse scribit; apparet autem Sclaream vulgò vocatam intelligere, quæ nimirũ nonnullis saluia syluestris aut maior vocatur. Nec est negligenda theriaca, quin hac commodè propinatur ex aqua absynthij. Scribit Rondeletius patriæ suæ piscatores in hoc malo ad lentisci folia, tanquam ad sacram anchoram refugere, ijsq. partem vulneratam affricare: rectiùs tamen sibi consulturos, si dissecti Draconis carnes, vel cerebrum imponerent. Genuæ in ipsimet litoribus exiguũ nascitur genus thlaspios à nobis suo aliquando loco depingendum, quo nihil præstantius ibi piscatores inuenere, vt me admonuit, communicata etiam, stirpe Bernardinus Castellettus Genuensis, vir cum humanissimus, tum secretorum Naturæ indefessus inuestigator. Notandum interea, omnia isthæc remedia conferre, antequam gangræna partem ictam occupauit: aliàs enim gangrænæ causa locus affectus scarificandus est, garoq. & aceto fouendus, & saliti Mulli caput imponendum.

B C D

Ictum venenosum esse.
a L. 13. c. 7.
Ictus symptomata.
Remedia ad ictum draconis.
Mullus.
Absynthiũ.
Draco ipse.
Plinius corrigitur.
b L. 13. c. 36
Pastillus ex eruo, & bryonia.
Sulfur.
Iecur.
Allium.
Caricæ.
Ocimum.
Plumbum.
Stella marina.
Tursilago alter.
Saluia syluestris.
Theriaca.
Thlaspi.

E

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Carnis qualitas. *a Lib. 3. de Alim. facul.* *Cineris facultas.* *Ossium.*

PHilotimi dicentis Draconis marini carnem durã esse, & siccam sentẽtiæ subscribit Galenus inquiens, *qui Draconibus marinis vescuntur, omnes durã sibi videri dicere.* Nõ sunt tamen valde duræ carnis, imò verò quouis modo conditi satis grati sunt, multũq. nutriũt, & bonum succum generant. Recẽtis huius piscis è capite cinis, vt Rõdel. testatur, nescio an proprio experimento edoctus, vel alterius authoritate nixus, contra omnia venena prodest, cæca quadam naturarum discordia. Plinius autem ossibus marini Draconis scarificatis gingiuis, dentium dolores sedari scribit.

DE DRACVNCVLO RONDEL. Cap. LI.

SINONYMA.

F

Lacertus.

DRacunculi piscis solus quod sciam (inquit Rondel. Plinius meminit, quem à Dracone differre scripsit, vt proximo capite ostendimus. Atqui proximo capite dixerat, Plinium scripsisse (sicuti reuera scripsit) quibusdam Dracunculum aliud vocari à Dracone: ipse interim ex propria sententia non distinguit. Inclinat tamen nobis etiam animus, vt differant, sed sitnè, quem minorem Draconẽ vocauit Saluianus (quod magis crediderim) an iste à Rõdel. propositus, arduum, imo temerarium fuerit definire, quandoquidem Plinius distinctionis notam nullam præter solum nomen ascripsit. Rõdel. iste Dracũculus suis Lacert quasi Lacertus appellatur, quòd Lacertis terrenis figura similis sit.

FORMA. DESCRIPTIO.

Forma. *Caput.* *Oculi.* *Pinna.* *Color corporis.* *Cutis.*

EST piscis marinus (inquit) dodrantali magnitudine, Cotto fluuiatili non multum absimilis, rostro acutiore, & capite latiore, Ranæ etiã piscatrici quodammodo similis, sed Rana piscatrix ore est maiore, pinnis concoloribus, quæ in Dracunculo variæ sunt. Capite est magno, compresso, rostro prominente, ore paruo sine dentibus, sine vlla ad brãchias scissura: sed huius vice supra caput, vtrimq. foramen est, vt in Hippocampo, quod nisi dum piscis viuit, eoq. aquam trahit, & emittit, manifestissimum est. Oculos magnos supra caput positos habet: capitis os in aculeos desinit ad caudam spectantes. Pinnas longissimas pro corpore magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias sitæ aureæ sunt, in radice argenteæ. Quæ in supina parte, à cæterorum marinorum piscium pinnis, situ magnitudineq. dissident; nam & ori propiores sunt, & longiores ijs quæ sunt ad brãchias. In dorso duę eriguntur: prior (hæc in pictura vix apparet) parua est, aurea & argenteis lineis distincta: posterior magna admodum in medio dorso, papilionum alis nõ valde dissimilis, radijsq. quinq. hordei aristis similibus, membranaq. constans. Radij priores longiores sunt, posteriores breuiores, contrà quàm in membrana, quæ singula radiorum interualla, veluti intertexta occupans paulatim crescit. Eadem quoq. varia est, lineis enim argenteis in medio duarum nigrarum sitis distinguitur. Hæc in medio dorsi cauo veluti in vagina conditur. Alia est à podice ad caudam, etiam aurea, demptis eius fimbrijs, quæ nigricant. Corpus totum sensim gracilius fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbriæ nigricant. Est & picto corpore; nam ab huius medio argenteæ lineæ ad ventrem ductæ sunt. In maxillis partibusq. anterioribus veluti punctis argenteis notatur. Ventre est lato, plano candido, Cuticula tantum tegitur. Habes hìc & alterius piscis iconem. Vranoscopi nomine mihi communicati, à quo tamen plurimum differt. Capite Dracones refert, pinnis Dracunculum, corporis cùm figura, tum colore, & lituris Lucium. Differtq. à Draconibus & Dracunculis, quia squamis tegitur; quibus Lucium quoquè planè refert.

G

H

Dracunculus Rondel.

LOCVS

LOCVS. NATVRA. VSVS.

Quando capiatur. *Carnis qualitas.* *Ictus venenoſitas.*

CApitur in Agetenſi litore; alio qui rarus eſt, & tum ob rationem, tum ob venuſtatẽ ſummumq. omnium rerum opificis Dei in hoc piſce artificiũ, piſcatores admirantur, & amicis qui naturæ contẽplatione delectantur, dono dant. Capitur autem maximè caniculę vigentis tempore, cuius ſideris vim omnia ferè animantia ſentiunt, etiam piſces ipſi, quorum alij è profundo ſurſum ſe efferunt, alij in profundum ſecedunt, alij ad ſaxorum latebras confugiũt. Carnis ſubſtantia Gobionibus paruis ſimilis eſt: iiſdemq. alimentis veſci traditur. Minus venenatus huius quàm Draconis ictus. Hactenus Rondeletius.

DE VRANOSCOPO. Cap. LI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Callionymus. *Vranoſcopus.* *Pulcher.*

QVi Ariſtoteli, Dioſcoridi, ac Aeliano καλλιώνυμος, plerisq. alijs etiã οὐρανοσκόπος dicitur, quaſi cœli ſpeculator (vt interpres Galeni quoque tranſtulit) ab oculis quibus cum ſupra caput à natura collocati ſint, recta cęlum intuetur. Apud veteres Latinos Latinum nomen non inuenio. Plinius Græcis vtitur. Thedorus verò apud Ariſtotelem καλλιώνυμον interpretatur Pulchrum, ac ſi καλλίχθυν legiſſet, qui nempè rectiùs Pulcher Latinè dicetur; nam Callionymus nulla eſt corporis aut coloris pulchritudine ſpectabilis, imò verò aſpectu potiùs ingratus, ac deformis. Apparet autẽ hunc piſcẽ Callionymi nomenclaturam ſibi aſciuiſſe ob οὐρανοσκόπου appellationem, quæ (vt vtar verbis Rondeletij pulcherrima eſt, & homine quàm piſce dignior, Hominis enim proprium eſt ſurſum aſpicere, id eſt mente naturam rerum & cœlum contemplari: fragilia & caduca quæque falsò in bonis à vulgo habentur, deſpicere, atque infra ſe poſita eſſe arbitrari, niſi velimus Callionymũ dici ab aliqua ſimilitudine pudendorum: nam Maſilienſibus, teſtante eodem Rondeletio, vulgò Tapecon appellatur, quòd peſſi inſtar conformatus eſſe videatur, & Raſpecon quòd caput ob aſperitatem ad ſcalpenda muliebria pudenda accommodari poſſit; vnde eſt, quòd ibi matronæ honeſtæ ac pudicæ eũ vix nominare audeant: & καλλιώνυμος, vt Varinus & Heſychius tradũt, metaphoricè pro vtriuſque ſexus genitali accipitur. Idem Rondeletius hunc piſcem Athenæo etiam Ἀγνον, id eſt Caſtum vocatum fuiſſe tradit, quanquam de eius caſtitate apud veteres inuenerit nihil. In eadem ſententia eſt Saluianus: Geſnero verò, & meo iudicio meritò ſuſpecta eſt hæc appellatio: ſi enim benè legitur ille Athenæi locus Agnus ab Vranoſcopo, & à Callionymo differet; legitur enim ſic: Οὐρανοσκοπος καὶ ὁ ἀγνος καλὑμενος, ἢ καὶ καλλιώνυμος βαρεῖς, id eſt: *Vranoſcopus & qui Agnus vocatur, ſiue etiam Callionymus, graues ſunt:* tres nimirũ piſces nomine & ſpecie diſtincti. Sed Rondeletius pro βαρεῖς legit βαρὺς, id eſt grauis; ſed ſi ſic legẽdum eſſet, tum etiam hæc verba καὶ ὁ ἄγνος tranſponenda eſſent, legendumq. ὁ καὶ ἄλνος. Callionymus autem pro alio etiam piſce, nimirũ Anthia accipitur, teſte Heſychio, & ab Epicharmo Ellops Callionymus etiam creditur. Oppianus eleganter hunc noſtrum piſcem vocauit ἡμεροκοίτον ab officio quòd videlicet interdiu in arena dormiat, noctu vigilet prædæ quęrẽdæ cauſa: quare eidẽ νυκτερίς, id eſt Veſpertilio, & nõ noctua, vt Lippius vertit, quæ γλαῦξ vocatur, nũcupari meruit; vt vel hinc adagiorum authorem cęcutijſſe conſtet, qui Hemerocętum Phocam interpretatur in hoc Suidæ loco: ἡμερὸκοιτος, ἰχθὺς τίς, καὶ ὁ κλέπτης, id eſt, *Hemrocætus piſcis quidã & fur.* Poſſit tamen idem nomen impropriè Phocę etiam tribui, quandoquidẽ & ipſe noctu in terram exit. Perquam appoſitè etiam Heſychius, & Varinus ψαμμοδύτlω vocarunt, quaſi dicas, arenarium, quòd, vt Oppianus ait: Ἀ'ει δ' ἐν ψαμμάδοισι πανημερίος τετάνυσαι Εὕδων, id eſt, *quòd ſemper interdiu arenis immerſus dormiat, aut quòd in arena ſe occultet.* Cairion barbaram vocem Syluaticum exponit piſcem qui oculum habet in capite. Apparet autẽ Vranoſcopum intelligere, quẽ nimirum Plinius ſimiliter dictum ſcribit, quaſi verò oculũ habet in capite huic ſit peculiare. Romani Meſsoro dicunt, item peſce Prete; Genuenſes ſimiliter vn Preue, quaſi presbyterum vel ſacerdotem ab oculorum nimirum ſitu, id eſt ab eo, quòd cœlum ſuſpiciat, vt ſolent qui preces ad Deum fundũt, quod ſacerdotum præcipuè officium eſt; Veneti Bec in cao, fortè quòd roſtro careat; Monſpelienſes vn Rat. Inuenio etiam quibuſdam Italię locis vocari Lucerna di petre ad differentiam fortaſſis illius, qui ſimpliciter Venetis Lucerna appellatur. Hollandis vocatur Hoſemont, ob oris inuſitato ſitu quaſi Hoghemont, id eſt in altiori loco os ſitum habens.

Tapecon. *Raſpecon.* *Caſtus.* *Callionymus etiam de alijs piſcib.* *Hemerocætus.* *Nycteris ſiue Veſpertilio.* *Pſammodytes.* *Cairion.* *Nomina vulgaria.*

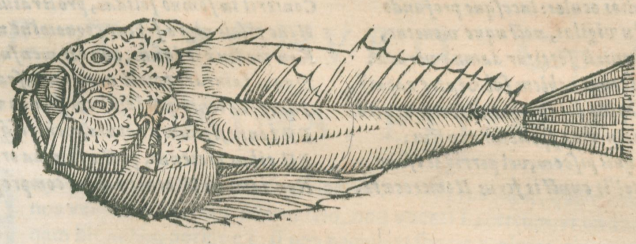
FOR-

FORMA. DESCRIPTIO.

VRanoscopus, siue Callionymus piscis est læui cute, eaq. dura & quę facilè excoriari pōt, prȩditus. Corpore ferè rotūdo; capite magno osseoq. & duobus aculeis ad caudā spectantibus aspero, quo cū Ranam piscatricē, quodammodo refert; vertice admodū lato. Rostro quodammodo caret. Os alio quàm in alijs piscibus fieri solet, loco situm est, nimirum supra caput, & (vt Oppianus ait) inter medios oculos; estq. magnū & valdè patulū & inferiore maxilla sursū maximè attracta clauditur. Dentes habet exiguos, linguam breuem, sed latā, quæ internas oris partes ita occupat, vt nisi digito eam comprimas, & submoueas, non videantur. Ex ea parte quæ inter linguam est & maxillam inferiorem oritur, teste Rondel. membrana in principio latiuscula, sensim in carnosam rotundamq. apophysin desinens, extra os perpēdens, qua pi-

Cutis. *Os.* *Dentes.* *Lingua.*

Vranoscopus Rondel.

sciculos allicit, allectos deuorat. Eandem cùm vult, retrahit & exerit, veluti serpens linguam. Pars inter oculos interiacent depressa est & concaua. Branchiæ vtrimq, quaternæ sunt, quarum ossea opercula posteriore parte aculeo robustissimo ad caudam spectante horrent. Iuxta branchiarum scissuram, pinnæ duæ magnæ, & robustæ, crassæ & mucosæ & variæ exoriuntur. Subsūt in parte supina duæ aliæ minores albæ, maxillæ inferiori propinquæ. Has pinnas sequitur os veluti sternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorso duæ sunt, quarum prior capiti propior parua est & nigra, vt in Araneo: posterior ad caudam vsq. porrigitur, dorso concolor. Cauda in pinnam latam definit. Pauonis caudæ dum piscis viuit, ęmulā, fimbrię purpurascunt. Venter est subalbidus: dorsum verò ac partes reliquæ ex cineraceo fuscę apparent, qui colores, dum viuit, manifesti sunt, aliqui vnà cum vita pereunt. A capite lineæ duę ex squamulis constantes ad caudam protendunt. Ventriculus amplus est, crassus, ac carnosus, cum appendicibus plurimis: intestina ter reuoluta, hepar candicans, à cuius exteriore parte fellis vesica pendet, admodum magna pro corporis ratione, felle valdè distenta, quod substantia, & colore oleum ęmulatur; cuius rei meminit *a* Plinius, nulli piscium hoc copiosiùs esse scribens: citat autem Meandri authoritatem in comœdijs, immemor fortassis eiusdem mentionem fieri ab *b* Aristotele, qui nempe Callionymo in iecore fel inesse tradit proportione corporis omnium copiosum. Addit *c* Aelianus, hunc philosophi locum recitans, iecur ipsum tradere ad dextrum latus collocatum esse, Meandrumq. huic rei testimonio esse in Mesenia, his verbis: *Facio te fel habere Callionymo copiosius:* item Anaxippum in Epidicazomeno dicentem, *nisi moueas & sic vt Callionymi feruere efficacias omne fel.* Lien exiguus, rotudus atque rubens ventriculo hæret. Vulua bifida est & longa. Non multum excrescit, & raró pedalem longitudinem excedit.

Vt pisces venetur. *Branchiæ.* *Pinnæ.* *Cauda.* *Color.* *Venter.* *Dorsum.* *Partes internæ.* a *li.32.c.7.* b *li.2.Hist. cap.15.* c *lib. 11. cap.34.* *Magnitudo.*

LOCVS.

PLanè marinus piscis est, Rōdeletio, imò verò ipsi *a* Arist. inter litorales cōnumeratus. Verùm cum perraro, adeo ac solus ferè semper capi soleat, Saluiano pelagius potiùs quàm litoralis videtur, quoniam litorales & crebrius & simul plures, pelagij verò & rariùs & vnà pauciores capiantur; vt qui ad litora, circa quæ maximā piscatio exercetur, non nisi raró & temere (& ob id soli potius quàm gregatim) adnatent. Quod si tamen Aristoteli (inquit) subscribendum sit, rarioris eius capturæ eam reddemus causam, quòd die dormiat, & nocte (quo quidem tempore non piscantur piscatores) vagetur. Quiescentes enim pisces multò minus vagantes verò magis capi, certissimum est, & piscantium omnium testimonio comprobatum.

a *li.8. Hist. cap.13.*

NATVRA. MORES.

Viuacitas.
Ignauia.
Voracitas.
Astus.

PIscis est soliuagus, carne vescens: adeo viuax (inquit Bellonius) vt si internis omnibus spolies, nihilominus adhuc moueatur. Estque omnium piscium & ignauissimus & voracissimus: quare vt ventrem suum famelicum saturet, ad astum refugium habet, paruisque pisciculis insidias molitur apophysi illa, quam extra os propendere diximus. Eam enim ex ore demittit, & pisciculos tanquam ad vermem, ad eam adnatantes, eamque prehendentes vnà cum ea deglutit: nunquam tamen insaturabilem suam rabiem explere potest, quin eò vsque progreditur eius inexhausta cibi helluatio, quoad cibo onustus, in terram se abijciens, pœnas det maiori aliqui pisci, qui humi stratum in ventrem demittit suum. Esse autem insatiabili abdomine, vel hoc declarat, quòd si edendum cibum capto obieceris, eò vsque vescatur, donec cibus exaggeratus, ad ipsum os redundet. Quæ omnia Oppianus, interprete Lippio, sic expressit.

Est pecus ignauum capitis cui vertice summo
Est inter medios oculos: lucesque profundo
Et solus noctu vigilat, noctuque mouetur,
Noctua, sed ventris sortitur damna voracis.
Indomitam seruat rabiem sub ventre rapaci,
Donec cum rapido disrumpat viscera ventre
Vel nimio pastu vita spolietur onustus.
Appendat si quis piscem, vel porrigat escas
Stultitia excellit cunctis ferus Hemerocœta,
Sunt inuersa supra radiantia lumina: rictus
Conterit in somno solidas, prostratus arena,
Hinc piscis nigræ fertur cognomine noctis
Non modus est luxus, non est mensura ciborum:
Quam saturare potest nunquam, sed crescit edendo.
Inuersus tento moriatur corpore in vndis.
Est tantæ signum crapulæ, ventrisq́; rapacis,
Est cibus oretenus, pastu summa ora replentur,
Non tamen est ardor tantus compressus edendi.

MORALIA.

Luxuriæ detestatio.

VRanoscopus itaque tanto ciborum pondere abdomen suum replens, vt nimium tento disrumpatur, tristi atque infelici voracitatis exitu, omnes quidem à luxu, crapulaque deterret, & ad temperantiam adhortatur, sed eos potissimum, quorum deus venter est, quemadmodum his versibus quos superioribus subnexit idem Oppianus docuit:

Aduertat mortale genus cognoscere ventris
Innumeri morbi, domito sunt ventre fugandę
Pellenda ingluuies, epulis mensura tenenda,
Et ventris mortale genus dissoluit habenas,
Ediscat finem. luxum, crapulamq́; sequuntur
Mensarum illecebrę, manibus, pedibusq́; reuincta
Plurima neu varijs ponantur fercula mensis,
Per luxum rapitur praeceps, ruit impetè vasto,
Talia prospiciens finem fugit Hemerocœta.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

a lib 11. c. 34

NOnnulli (inquit *a* Aelianus) Vranoscopum dicunt esculentum esse: alij pleriq. negant. Poetæ quidem vbi conuiuia & epulas describunt, eum videntur præterire, cum plerosque, quorum in mensa vsus est, suis versibus celebrent. Diphilo apud Athenæum (cuius verba suprà recitaui) βαρύς vocatur, à graui, virosoque odore: talique item sapore vt sit, necesse esse Rondeletius scribit, quòd carne, cænosaque aqua vescantur: atqui carne quidem vescitur, sed viuorum (vt ostendimus) pisciculorum, à quibus vti virus illud contrahere nequit, ita aqua cænosa vesci nemo veterum tradit. Virosum verò esse certissimum est, ideoq. passim negligitur, & inerti relinquitur plebeculæ. *b* Hippocrates victus rationem præscribens, Callionymum non solùm concedit, verùm etiam vti iubet. *Qui pituita alba laborat*, inquit, *ex piscibus vescatur Scorpio, aut Dracone, aut Callionymo, aut Gobio, aut alijs piscibus, qui similem facultatem habent.* Et rursus: *Qui ægrotat morbo crasso à pituita putrefacta, obsonium habeat ex piscibus Scorpiū, aut Callionymū, aut Cuculū.* In morbo splenis: *Dentur*, inquit, *pisces Scorpius, Draco, Gobio, Cuculus, Callionymus. Hos coctos & frigidos dato.* Et alibi: *A pituita maximè in aqua inter cutē transitus fit &c. In hac qui curabilis est ex piscib. vtatur Gobione, Callionymo, Cuculo, & Scorpio, & alijs huiusmodi, omnibus coctis nō recētib. & frigidis. Hi .n. siccissimi sunt, & in iusculū ne intigat, & insulsi sint pisces.* Fellis huius piscis in medicina frequēs admodū vsus est: cū .n. omnē fel mordeat, excalfaciat plus minus, proút animaliū differētię sunt, præstātissima in effectu, Dioscor. sententia

Carnis qualitas.

b Lib. de affect. int.

Temperamentum.

Fellis vis & vsus.

A tentia exiſtimantur è Scorpione marino, è piſce qui Callionymus dicitur; è marina teſtudine, ex hiæna, Perdice, Aquila, Gallina alba, capra ſylueſtri. Galenus quoq. vbi de fellibus ex profeſſo loquitur, fel Callionymi quoque inter alia efficaciſſimum prædicare videtur, inquiens. *Taurorum his valentior bilis, inferior tamen bile hyænarum, & hæc quoque inferior bile Callionymi, & Scorpij marini, & marinę teſtudinis.* b Aliàs etiam ad oculos ſuffuſos primam ferè omnium compoſitionum eſſe ait, quæ ex fœniculi ſucco, & hyenæ felle, ac melle Attico conſtat; quoſdam verò etiam caprinum fel addidiſſe: ſed alium poſtea aliud fel admiſcuiſſe, galli, aut viperæ, aut teſtudinis marinæ, aut Callionymi: ſuo verò tempore in pretio haberi fel Scarorum. Aliàs item inquit: animalium quorundam fel ſingulariter à medicis extollitur, tãquam aciem exacuat oculorum, & ſuffuſionum initia digerat, veluti piſcis quem vocant Callionymum. Quamobrem ſunt qui Thobiæ oculos huius piſcis felle curatos fuiſſe volunt. Quibus autem peculiaribus alijs etiam in affectibus iſtius fellis vſus ſit, docet c Plinius, cicatrices ſanare, & carnes oculorũ ſuperuacuas conſumere tradens; item auribus vtiliſſimum eſſe, cum roſaceo infuſum. Et Apollonius d apud Galenum ad auditus grauitatem ſenecta anguium cum felle bubulo, aut caprino, aut teſtudinis marinæ, aut Callionymi diluta vti præcipit.

b Lib. 4. de comp. med. ſec. loc.

Fel quibus proſit.

c L. 32. c. 7.

d Lib. 3. de comp. med. ſec. loc.

B

DE TRACHVRO. Cap. LII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Τράχουρος, ſiue vt Oppianus, & Galenus ſcribunt, τραχοῦρος, quo nomine apud Latinos veniat, neſcio: hoc ſaltem ſcio, non vocari Lacertum, vt nonnulli voluerunt, nam hic κολίας potius eſt, ſi pro peculiari ſpecię accipias, pro peculiari, inquam ſpecie, quandoquidem Plinius varia aquatilia Lacerti nomine comprehendit. Falluntur item qui Trachurũ eundem rentur cum Sauro, licet huius vocis veſtigia verus, ac genuinus Trachurus Romæ, & in alijs quibuſdam Italiæ locis obtineat, Suuaro. n. Romæ, & Maſſiliæ Suuero nominatur. Σαῦρον enim, & Τράχουρον, tanquam diuerſos piſces ſeparatim Oppianus appellat: Neque etiam σαῦρος, licet Lacertum ſignificet, & à figura terreſtris C Lacerti nomen habere non dubitem, haud rectè tamen Latinè Lacertum, vt Gaza fecit, verteris, ob allatam prius rationem, qua de re ſuo loco. Gallis Trachurus Maqueraeu baſtard, quaſi Scomber ſpurius, Sanſonib. Cicharau alicubi Gaſcon dicitur. Minores Romæ fricturæ nomine veniunt, vt Iouius, & Saluianus tradunt. Sunt enim multa piſcium genera, quæ ob paruitatem in ſartagine ferventi oleo coquuntur, ſicuti Triglæ, Bocæ, Scombri, Dracones, Pagri, &, Auratæ.

Lacertus.

Colias.

Saurus.

Scomber ſpurius.

Frictura.

FORMA. DESCRIPTIO.

TRachuri forma, niſi paulò longior eſſet, ouata dici poſſit: Cùm enim eius medium corpus latiuſculum ſit, deinde vtroque verſus arctatur, donec roſtrum ore clauſo, atque extrema pars caudæ carnea, acuetur. Inferior autẽ maxilla, quæ ſuperiore paulò longior eſt, cùm os clauditur, non rectà, ſed obliquè ſurſum excurrit. vnde os etiam non in longitudinem, ſed in obliquum ſciſſum eſt dentibus adeo paucis, & minutis munitum, vt edentulum D videatur: reuera tamen maxillarum pars denticulata eſt. Eſt autem vt Scombri admodum magnum; item oculis, vt in Melanuro Branchiæ vtrinque quaternæ. Pinnis natat quatuor, quarum duæ maiores ad branchias ſitæ ſunt, duæ aliæ minores in ventre: aliæ item duæ in dorſo eriguntur; prior latior, & breuior, in eminentiore dorſo; altera paulò inferius arctior, ſed longior, nam per dorſum reliquum ferè vſque etiam ad caudam porrigitur. Podex in medio ventre eſt, à quo alia denique pinna ad caudam vſque demittitur. Cauda autem bifurca eſt, ſimilis Acus vulgaris. In medio corpore lineam habet à capite ad caudam deductam, multis oſſiculis, ita horridam, vt ſerra eſſe videatur, non rectam quidem, ſed media ſui parte inflexam, & obliquam, in cauda eminentiorem aſperioremque, quàm in alijs partibus, quæque, ob id caudam quadratam efficiat. Squamis caret, læui tantùm cute præditis: Dorſo ſub cæruleus; ventre verò, & lateribus argenteus eſt purpuramque aliquantulum ementitur, vt inde αἰόλοπιν, ideſt varium fortè dixerit Numenius, Trachurus, cuius hic iconem damus, colore ferè eſt albicante, aureis vbique lituris varius. Cauda ex violaceo ferè ad cæruleum vergit. Ad pedalem magnitudinem perrarò excreſcit.

Forma.

Os.

Branchiæ.

Pinnæ.

Podex.

Cauda.

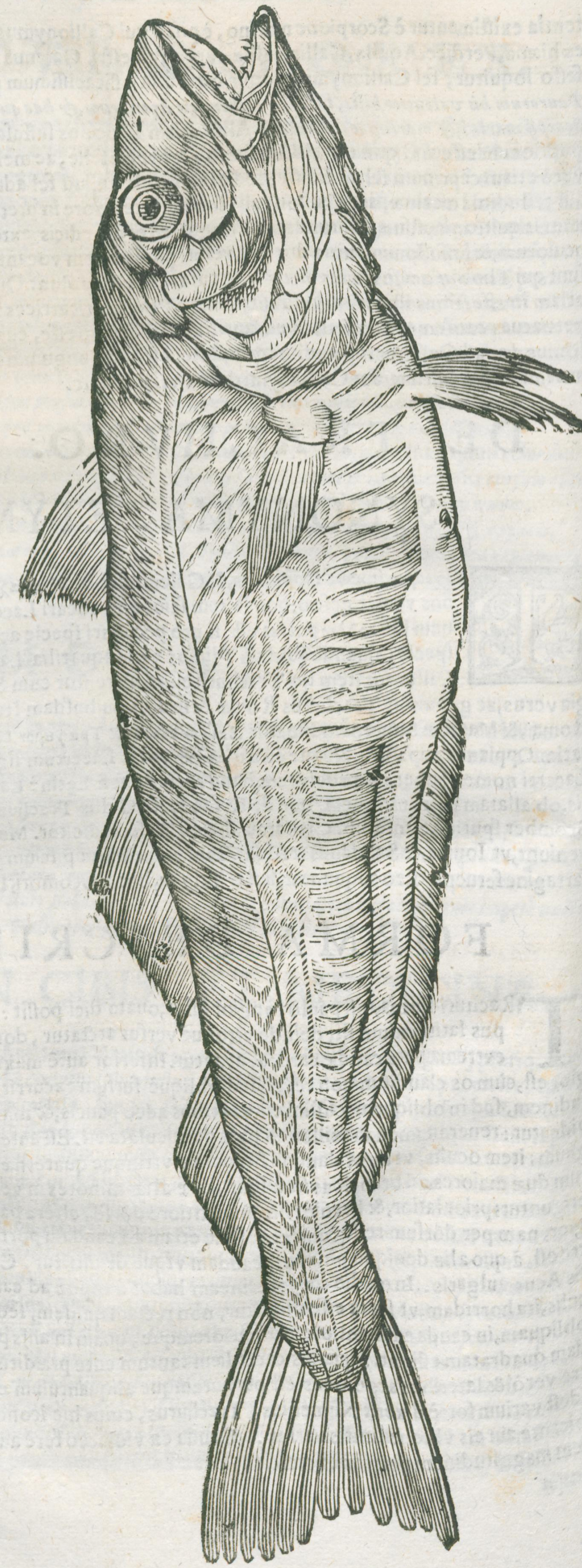
Cutis.

Color.

Magnitudo.

Trachurus Rondel. Trachurus ab authore obſeruatus.

A

LOCVS. MORES. CAPIENDI. RATIO. Antipathia.

TRachurum Oppianus ijs annumerat, qui circa litora versantur. Numerosè simul capiũtur, etsi parui sint, Romæ Fricturæ nomine per Vrbẽ venundantur, vt gregales esse, tutò liceat conijcere. Capiuntur autem omnibus anni temporibus, semperq Romæ, teste Saluiano, prostant. Veteres nassis eos capiebant, vt idẽ *a* Oppianus declarat his versibus:

Nascis capi · *a Lib. 3.*

Chalcidibus fraudes autumni tempore prædo
Trachuron nassam sparti de vimine texens,
Claudit & aspersum vino, miscetque puella
Thiantis patris longæuo immista parente.
Exuit humanam fatali numine formam,
Deflens concubitũ lachrymis aspersa nefandũ.
B *Talis odor subitò spirat per marmora lata.*
Instruit, & Thrisas prẽdit, gentesq́. proteruas,
Et vili mistam vitia sub vimine massam
Assyria lachrymas, quæ turpi accensa furore
Infandum irata patrauit Cypride crimen.
Arboris in faciem versa est cognomine myrrha.
Hos succos miscet, nassam sub fluctibus aptas
Alliciens species varias, & nassa repletur,
Et fortunatæ succedunt munera prædæ.

Myrrhæ fabula.

Nunc verò multò minori negotio retibus capiuntur, & quibusuis alijs frequentiores. Mirã profectò, & nos planè latentẽ caudæ Trachuri facultatem tribuit *b* Aelianus, *equam nimirũ in vtero habentem, si ei appendatur, & piscis mox liber in mare dimittatur, non multò post abortum pati.*

Cauda Mira facultas. · *b Lib. 11. cap. 50.*

VSVS IN CIBIS.

DIocles apud Athenæum, Trachurum aridum piscem vocat; & Philotimus, cui subscribit Galenus, inter pisces duræ carnis, & qui ob id ægrè conficiuntur, quique crassos succos gignunt Thrachurum numerat; talemq. esse vsus docet, nisi externa aliqua pinguedine, aut iusculo tener, ac virulentus fiat. Assi verò, aut frixi, si priusquam deferueant, in acetum acerrimum, croco antea, alijsque aromatibus conditum inijciantur, moxque post binas horas in vase alio absque aceto componantur, nõ solùm palato gratiores reddentur, sed aliquot C etiam diebus incorrupti conseruari poterunt.

Vt sapidiores fiant.

DE SCOMBRO. Cap. LIII.

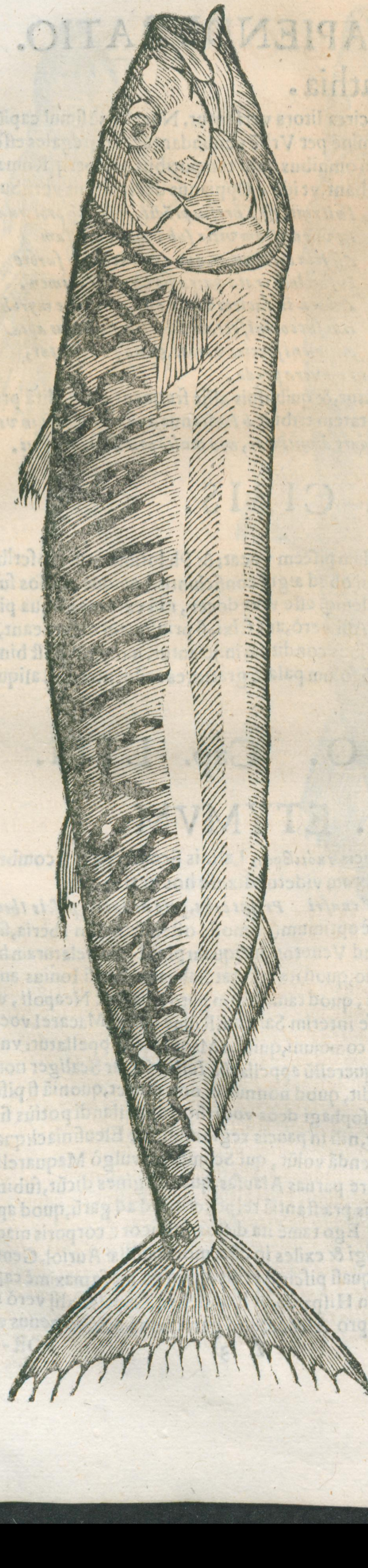
SYNONYMA. ETYMVM.

NOtissimus vbiq. terrarum, qui Græcis σκόμβρος, Latinis Scomber aut Scombrus appellatur. *a* Horatius piscem Iberum videtur dixisse hoc versu:

Piscis Iberus. · *a Lib. 2. serm. 8.*

His mistum ius est oleo: quod prima Venafri Pressit cella, garo de succis piscis Iberi Vino, &c. Garum enim liquamenuè optimum (vt modò ostendetur) In Iberia, siue Hispania ex Scombro fiebat. Apud Venetos antiquam planè nomẽclaturam hodieq. retinet. Romani Lacertũ vocant, teste Iouio, quod ita refutat Saluianus; ac si Iouius antiquis Romanis ita appellatum significare voluerit, quod tamen non puto; nam & Neapoli, vel ipso Saluiano referente, Lacertum nominãt: ipse interim Saluian. Romę vulgò Macarel vocari D tradit, nomine ferè cum Gallis, Belgis, & Anglis communi, quibus Maqueraeu appellatur; vnde Albertus Macarellũ, Arnoldus Villanouan. Maquerellũ appellarũt. Iulius Cęsar Scaliger nomẽ hoc Græcæ originis esse iudicauit, nec plura addit, quod nonnullis non placet, quoniã si piscium vlli μακάριοι vocari debeãt, ijs quos veteres opsophagi deos vocarũt, si appellandi potiùs sint, ad quam pręrogatiuam Scõbri non peruenerunt, nisi in paucis regionibus, vt Eleusiniaci: quare Gallicã à Bellonio indicatã etymologiam recipiendã volũt, qui Scombros vulgò Maquarellos nominari scribit quasi lenones, quòd verno tẽpore paruas Alausas, quas virgines dicũt, subinde subsequi soleãt: sed fortassis Scaliger nõ ad piscis præstantiã respexerit, sed ad garũ, quod apud ganeones illos in summo erat honore, ac pretio. Ego tamẽ ita dictos suspicor à corporis macritudine, quasi vulgò Magarellos: Sunt enim oblõgi & exiles in estremo. Massiliæ Auriol, Genuæ Oreol ab aureis oculis, Mõspelij peis d'Auriou quasi piscis Aprilis, quod eo mẽsę maximè capia tur; itẽ Vierat dicitur, quasi vitri instar splẽdens, in Hispania, vt Rondel. ait, Cauallo: alij verò ibi Alachè nũcupari aiunt, quo nomine etiã vtuntur pro Alece, quod gari quodammodo genus est.

Macarellus

FORMA. DESCRIPTIO.

E

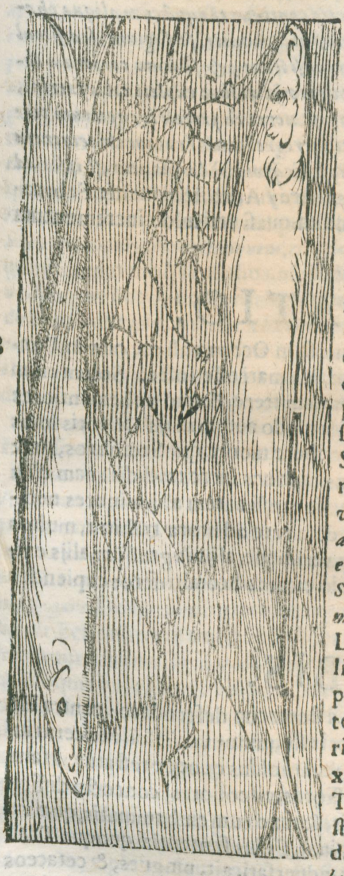
Forma. SCombrus corpore est terete, denso, carnoso, vtrimque in acutum desinente, rostro scilicet atque corporis exrremo, cui cauda annectitur: & si parua magnis cōparare licet, Thynno (vt Scholiastes Aristophanis scribit) similis. *Caput.* Oris scissura ingens pro corporis portione; dentes exigui; caput rotūdum; inferior maxilla in superiorem recipitur, & clauditur pyxidis modo. *Oculi.* Oculi magni, aureo colore micantes. *Branchiæ.* Branchiæ vtrinque quaternæ: *Pinnæ.* iuxta quas pinnæ binæ, totidemque F in ventre. A podice alia est, eique supraposita in dorso similis: quas ordine certisq. interuallis, aliquot aliæ pinnulæ subsequuntur, quod tamen huic soli proprium non est, sed cum Thynnis, Pelamydibusuè commune. Alia denique est in dorsi initio aculeis nonnullis horrida. *Cauda.* Cauda in lunatam pinnā degenerat. *Color.* *In ipsis aquis sulphurei coloris est, extrà non qui cæteris* (vt Plinius ait) *sed ferè cærulei.* Sulphureum autem colorem quē intelligat, *a* aliàs explicat, inquiens. *Flumina & fulgura, sulphuris odorem habent, ac lux ipsa corū sulphurea est.* Est verò cæruleus ille corū color potissimùm in dorso: nam venter lateraque argētea sunt. Totus lineis nigricantibus, obliquis, insignis G est: *Squama.* squamisque caret, licet apud Athenæum squamatum esse quispiam velit, negandi vocula videlicet à librarijs omissa: nam qui vnà nominātur, Cōger, Pelamys &c. omnes squamis carent. *Magnitudo.* Ad cubiti magnitudinem accedit. Quid itaque Hicesio respōdebimus; cui Scōber Colia minor est? Qui nunc in Græcia antiquo nomine Colias vocatur, nostro Scombro minor est, cætera totus totus simillimus: vt Hicesius quem nos alijq. Scōbrum nominamus, Coliam nuncupare potuerit, vel nondum adultum Scombrum adulto Coliæ comparare. Altera icon quæ sequenti pagina exprimitur, duos ostēdit Scombros naturæ lusu in marmore Veronēsi expressos. In hoc verò H Scombro pinnas in ventre desidero.

a Lib. 35.

LO·

A

Scombri piſces à natura ſculpti in marmore.

LOCVS.

PLinius *a* Scombrũ inter eos accenſent, qui maris pecu liares ſunt: nunquam enim flumina intraſſe obſeruatus eſt. Victitat iuxta arenoſa litora, vt teſtatur Oppianus, *b* non tamen ſemper, nã & idem author paulò poſt inter alios rurſus Scombrum enumerat, qui degũt in petris, quæ plenæ ſunt chamis & patellis. Albertus Macarellos, id eſt Scombros in litore maris Germanici copioſè capi tradit: verùm ſicuti in nullo nõ mari capi ſolẽt, ita haud æquè vbiq. laudati. In Oceano quàm in Mediterraneo mari maiores sũt ſicciores ſque & duriores, & ob id deteriores. Ibidem tanta craſſitudine proficiunt, vt pari cum Pelamydibus magnitudine plerumque (inquit Bellonius) euadant. Romæ etiam licet parui, ſicci ſunt & duri; Venetijs optimi, nimirum molles, pingues delicatioreſque. Hermippus tamen vult ex Helleſponto Scombros peti. Sunt autem in Adriatico etiam parui. Scaliger huius differentiæ penes magnitudinem, rationem reddidit inquiẽs: *Scombri in Oceano Britannico ingentes ſunt, vt & Rhombi: in Adriatico vterque paruus. Exiſtimarit autem aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergo creſcere: Vix ad Tergeſte ac proximum ſinum comparent Scombri. atque ilico capiuntur. In Oceani laxitate fuga moram mora parit incrementum: Itaque grandeſcere, quia nõ capiantur.* Licet verò Oceanus abundet Scombris, eorum tamen nullibi maior in eo copia eſt, quàm iuxta Herculis inſulas prope Carthaginem nouam, adeo vt earum vna Scombroaria teſte Strabone dicta ſit (interpres quatuor ſyllabis Scõbrariam reddidit) ipſi verò Scombri ſale conditi ſalſamentũ Sexitanum, à Sexitania ibidem ciuitate. Sunt item Scombri Thraciæ gens, ſed num ab hoc piſce ſic dicti ſint, haud conſtat. Totum interim Hiſpanicum Oceanum Scombris abundare, ex hoc Plinij quoque diſcimus: *Hiſpaniæ cætarias Scombri implent, Thynnis non commeantibus*: hoc eſt (vt Maſſarius interpretatur) quòd Thynni ad ea loca non commeant: & rurſus: *Scombros Mauritania, Bæticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt.*

a L.32.c.11

b Lib.1.

Vbi maiores & vbi meliores.

B

Cr in Oceano maiores.

C

Scombroaria inſula.

Salſamentum Sexitanum.

NATVRA. MORES. PARTVS.

GRegales ſunt teſte Ariſtotele *a* itẽ Athenæo Mneſitheo. Diſcedunt a locis frigidioribꝰ calidioribuſque, antequã Thunni, vt qui imbecilliores ſint, quod ſcribit idẽ Ariſtot. *b* alicubi his verbis: *Piſces alij ex Põto, aut in Pontũ tranant, alij per hyemem ex alto litora teporis gratia veniunt: contrà æſtate ex litore in altum vitantes æſtũ diſcedunt: ſemperque qui imbecilliores ſunt, prius vtrauis ratione diſcedũt; vt Scombri antequam Thynni.* *c* Et mox: *Sæpe etiã flatu Auſtrino vehementiùs occurſante: fit vt cũ Colijs & Scombris exeant è Ponto Thunni in mare.* *d* Plin verò aliã huius migrationis rationẽ reddit, vt ſcilicet dulciori fruãtur pabulo: *Cũ Thynnis* (inquit) *Amiæ & Pelamydes in Pontũ ad dulciora pabula intrant gregatim cũ ſuis quæque ducibus, & primi omnium Scombri*; Fuerit autem hoc genus piſciũ gratitudinis, acceptique beneficij memoriæ typus exẽplarq. dummodo verũ eſt, quod de ijs ceu gratiſſimis erga altores ſuos ſcribit Aelianus *e*, his verbis: *In mari Ionio prope Epidamnũ (vbi & Taulantij habitant) inſula eſt, quæ Athenas, id eſt, Mineruæ appellatur: eã piſcatores incolunt: & lacus eſt, vbi Scombrorũ qui ad piſcatorũ conſuetudinẽ aſſueuerunt, & manſuefacti ſunt, aluntur. Iis ſanè cibaria edẽda piſcatores idcirco obijciũt, quòd cũ ijſdem fœdus quoddã ſanctũ habent, atque adeo firma pace deuinciuntur. Nam hoc piſcium genus ab omni captura tum liberum eſt, atque ad errandũ ſine vlla exceptione ſolutũ: tum verò eatenus ætate proſedit, vt viuat ibidem ad ſummã ſenectutem. Nec tamen ætatis tẽpus ignauiter traducit, neque in ſuos*

D

a L.9.Hiſt. cap.

b L.8.Hiſt. cap.12.

c Cap. 12.

d L.9.c.15.

Gratitudinis typus.

e L.14.c.1.

Scombri mãſuefacti.

Scombri gratitudo erga ſuum altorem.

altores ingratum eſt. At enim de piſcatoribus paſtum cùm manè acceperit, piſcationem mox capeſcit, vt ſe nutricantibus præmium pro nutrimento perſoluat. Quare ex portu ſoluens, ad feros Scombros gentiles ſuos natura contendit, ac ſimul vt ad eos peruenit, cum ipſis ita continuo tanquã cum aliqua phalange ſuorum popularium errat: & nimirum cùm eiuſdem generis ſint, non inter ſe fugiunt, ſed ſimul natant. poſt autem cicures circum feros concurſantes in orbem conſiſtunt, & ſuorum corporum obſtructione, eos fuga, exituq́ intercludentes, ſuorum nutritiorum (vt pro ijs quibus expleti cibis fuerint, illos remunerentur) aduentum acerrimè tam diu expectant, dum piſcatores eò profecti, captorum permultas cædes fecerint. Cicures verò maturè properantes ad portum regrediuntur: atque ibidem intra cauernas abditi, à piſcatoribus cœnam expectant: quam quidem ipſi eis quotidiè largiuntur, ſi ipſos ad piſcatum adiutores, atque amicos fidos habere velint. Coeunt authore *f* Ariſtotele menſe Februario poſt idus; pariunt Iunio ante nonas. Edunt ſua oua condita quaſi vtriculo: incrementum autem partus præcipua ſumit cæleritate.

Coitus. Partus.
f li. 6. Hiſt. cap. 17.

CAPIENDI. RATIO.

SCombrorum captura, inquit Bellonius, multum eſt diuerſa in Oceano ab ea, quæ in Ponto, Propontide, Helleſponto, Mediterraneo, & Adriatico mari eſſe ſolet. Solent enim in Oceano piſcatores ſua retia in procellas, & fluctus demittere, & quò vehementiores ſunt fluctus, nauiſque celeriùs fertur, eò plures irretiunt. Quomodo autem in ijs Orientis locis capiantur, non explicat; ſed Oppianum Ponti capturam deſcribere monet, qui Scombros, vt & alios quoſdam piſces, temeritatis, & imprudentiæ ſuæ pœnas captiuos luere tradidit: nam cùm alios vident retibus incluſos, ad eos ingredi (inquit) cupiunt: ingreſſi autem alij, minores nempe, per maculas rurſus euadunt, alij maiores detinentur: & dum rete ad litora trahitur, multos in reti Scombros hærentes, ac inſtar cunei impactos videas vtrimque, alijs ingreſſum, alijs exitum molientibus. Quomodo prope Epidamnum in mari Ionio cicures Scombriferos capiendos ſeducant, paulò antè ex Aeliano recitatum eſt.

Temeritas, ac imprudẽtia punita.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

DIphilus hoc genus piſcium leue eſſe teſtatur citòq. à ſtomacho deſcendere: contra Hiceſius multum nutrire, melioriſq. quàm Colias ſucci eſſe, minus verò facilè excerni iudicauit. Mihi neutrius probatur ſententia, nam, vt Arnoldus quoque teſtatur, à ſalubrioribus piſcibus plurimùm degenerant, vtpotè multo craſſiores, viſcoſiores, concoctu difficiliores, magiſq. excrementitij, ideoq. niſi iuuenibus robuſtis, & tunc cum embammatis, quæ viſcoſum, craſſumq eorum ſuccum emendare queunt, conueniunt. Cuius ſententiæ quoque Trallianum fuiſſe obſeruo; nam ijs qui epilepſiæ obnoxij ſunt, aduerſari, ait, pingues, & cetaceos piſces, vt Scombrum, Pelamydem, &c. Hi enim, inquit, omnes craſſum, terreſtremq. & inimicum naturæ ſuccum congregant. Athenęus item Mneſithæus, Scombros, Thynnos, & Thynnides, atque iſtiuſmodi gregales piſces alios, ſuaues quidem, vtpotè pingues eſſe, ſed quia graues, & ventriculo inobedientes ſunt, ταριχεύεσθαι ſcribit, id eſt, ſale inueterari poſſe, & inter ταριχηρὰ optimos haberi: præſtare autem etiamſi aſſentur, quod ſic pingue eorum liquetur. Venetijs verno tempore quo pinguiores ſunt, inter delicatoria obſonia reputantur, vt ex Iouio diximus, Romæ verò ab inata quadã ſiccitate ſunt ignobiles. Recentes in craticula aſſi comedunt; quod ſi verò ita parentur, vt alij ſolent, quos vulgò amarinatos vocamus, ſapidiores reddũtur, & per dies aliquot incorrupti ſeruantur. Sale etiã condiuntur, maximo tum in Propontide, tum in tota Græcia prouentu, more ab antiquis recepto, apud quos quàm maximè ſaliebãtur. *a* Columella: *Itaq; præberi conuenit ſalibus exeſam Chalcidem, Scombri, Carchariaq́ & Flacatæ ventriculos, & ne per ſingula omnia enumerem, ſalſamentorum omnium purgamenta, quæ catariorum officinis euerruntur.* Meminit item *b* Plinius: *Hiſpaniæ catarias Scombris replent, Thynnis non commeantibus.* Hinc Scombri Cherephili ſalſamentarij filij dicti ſunt, vt meminit Athenæus his verbis: *Pythionicæ ſalſamentum fuiſſe per quam gratum Antiphanes ait, quòd eius amatoret fuerint Cheræphili ſalſamentarij filij, vt in Acarijs Nicocles ait:*

Cur ſaliantur.
Apparatus.
a li. 8. c. 17.
b li. 9. c. 15.
Garum ex Scombris.
c lb. 8.

Anitus obeſus, cùm ad Pythionicem profectus comederit:
Quippiam, illum enim vt rumor eſt, tum inuitat,
Cum læta Cherephili duos filios Scombros.
Excipit hoſpitio.

Habebãt item veteres ex Scombris garum quoddam, rem quidẽ origine ſpurcã, atq; fędam, veruntamen tũc pretioſam, & in luxu habitã, & vt cũ Epigrãmatario dicam nobilẽ: *Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.* Putrilago enim eſt, ſanieſuè piſcium, non autem halme, ſiue muria, ſiue ſalſugo piſcium inueteratorum, aut ſale conditorum, hoc eſt, ius ſalſum, in quo ſeruatur, quod vulgò Salimuriam vocamus, neq; etiam halec eſt, vt ex hoc *d* Plinij etiam manifeſtum eſt.

Garũ quid.

Eſt

A *Est etiamnū liquoris exquisiti genus, quod garum vocauere, intestinis piscium, cæterisq́; quæ abijciēda essent, sale maceratis, vt sit illa putrescētium sanies. Hoc olim conficiebatur è pisce, quem Græci Garū appellabant,* vt supra ostendimus. *Nunc è Scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetarijs, sociorū appellatur, singulisq́; millibus nūmum permutantibus congios penè binos: Nec liquor vllus penè præter vnguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiā gentibus. Scombros quidē, & Mauritania, Bæticaque, & Carteia ex Oceano intrantes capiūt. ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeijq́; & Leptis, sicuti Muria Antipolis, ac Thurij: iam verò & Dalmatia. Vitium huius* (gari nēpe, nō muriæ, vt Rōdeletius vult) *est alex, imperfecta nec colata fex. Cœpit tamē & priuatim ex inutili pisciculo, minimoq́; confici, Apuā nostri vocant: Foroiulienses piscē ex quo faciunt Lupū* (super quo nostrum iudiciū suprà diximus) *appellant. Transijt deinde in luxuriam, creueruntq. genera ad infinitum; sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeoque dilutam suauitatem, vt bibi posset. Aliud verò ad castimoniarū superstitionem, etiā sacris Iudęis dicatum, quod fit è piscibus squama carentibus)* legendū apparet nō carētibus, nā Iudæi hodieq. nisi squamosos edunt, & nō squamosis abstinēt, vt duo gari sint genera, vnum è squamosis, vt ex Lupo siue Encrasicholo, Mænaque & Smaride consimilibusq. alterū ex læui cute præditis, vt ex Scombris (*hic alex peruenit ad ostrea, vrticas, gammaros, Mullorū iecinora, innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hęc obiter indicata sint, desiderijs vitę, & ipsa tamen nonnulli vsus in medendo.* Hucusq. Plinius e Eandem gari originem, eundem compositionis modum indicauit Martialis hoc disticho:

Apua.
Lupus.
Gari duo genera.
B
c Lib. 13. Epig.

Exspirantis adhuc Scombride de sanguine primo — Accipe fæcosum munera cara garum.

Fæcosum autem ac penè fœtidum fuisse aliàs facetè admodum indicauit, inquiens;

Vnguentum fuerat, quod onyx modò parua gerebat — Nunc postquam olfecit Papilus, ecce garum est.

Apparet pręterea ex eodē Plinij capite liquaminis hocce gen⁹, certo salis cōdimētarij genere pręparatū fuisse, vt ex eo & iucūditas & gulę inuitamēta sint quęsita. Ipsius de sale hęc sūt verba: *Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitansq. in omnibus cibis, ita vt sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita est in mādendo quæsitus & garo.* Desijt quidē gari vsus: apud nos: apud Turcas verò, potissimū Constātinopoli nō desijt, vt Bellonius testatur, nā cū pisces plerosq. frixos vendant, ijs intestina & branchias eximūt, immituntq. muriæ, vt in garum vertantur: nec diu esse videtur, quòd nos quoq. garo careamus, quādoquidē eius vocis vulgò ad huc extant vestigia, nā qui pisces sale inueteratos vēdunt cōposito ex piscibus & garo nomine, piscigarolos, appellamus, & in gari locū successere sale cōditi. Encrasicholi fortè quod minus oleant. Vt modo oratio, vnde digressa est, ad Scōbros reuertatur, ex his quoque præstantissimum garum fiebat, quod sociorum (vt ex Plinio ostendimus) appellabatur: non enim Ioan. Langio assentior, qui in epistolis suis eruditissimis sanè lectu dignissimis, associorum legendum contendit, quasi asotorum, id est helluonum, siue prodigiorum, qui cibariorum & potus luxuria, paterna bona decoxerunt. Etenim præter Plinium, ita legunt Martialis, Apicius, Seneca, alij. Et si Asotorum legendum intelligendumque, quorsum attinebit scribit associorum? Scholiastes *f* in libros Galeni de composit. medicam. secundum locos, non solùm legit sociorum, verùm etiam, vbi apud illum in compositione Asclepiadis ad aurium fœtorum, vlcusq. de pascendo proserpēs, Hispanorum appellata communis textus habet γάρυ μέλαιος ῥάμαῖσι λεγομένου ὀκιτόρυ. id est gari nigri Romanis nūcupati ocitari, legendum iudicat σοκίορουμ, cùm nulla sit in Romana, & Latina lingua ocitari vox: & Garum Hispanicum, Sociorum sit appellatum, quod ganeones & gule dediti lurcones sociatim eo vterentur, ipsumq. in maximis delicijs haberent; citatq. Plinium de Mullo loquentem. *g M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in sociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit.* Vbi tamen obiter notandū est, in codice Galeni, qui Basileæ impressus est, pro οκιτορυ legi ὀξιπορυ quo nomine gari genus intelligi, quod aliàs oxygarum dicatur, Hermolaus ex Columella tradit: Quod verò ad etymologiam vocis sociorum attinet, eidem doctissimo viro nō subscribo; putauerimq. id cognominis obtinuisse garum, quod à socijs populi Romani, nimirum Hispanis Romam deerretur. Socios enim Romani, appellabant, quos ita fœdere coniunctos habebāt, vt & belli & pacis essent participes, quales Hispanos Apicij Senecæq. (ante quos eius cognominis mentionem non inuenias) temporibus fuisse Romana historia testatur. Idem Galeni Scholiastes in hoc Plin. loco: *Nūc è Scōbro pisce laudatissimū in finibus Cartaginis Spartarię cetarijs* &c. legit, in finib. Carthaginis & Hispaniæ: hancque lectionem probat ex alio Plinij loco, vbi ait; *Hispaniæ cetarias his implent.* Nec placet quod nonnulli Spartariam Charthaginis epithetum esse volunt, atque ita ibi vocetur ob sparti abundantiam. Et si quis hanc lectionem non admittat, & tamen coniecturæ ampliorem locum concedat, audet credere, Scombroariæ pro Spartariæ legi oportere: *h* quoniam Strabo Scombroariam insulam esse ait, à noua Carthagine stadijs vigintiquatuor sitam, quæ à Scombrorum captura nomen acceperit.

Garum ex quo sale.
C
Garum sociorum cur sic dictum.
Asoti qui.
f cap. 3.
g L. 9. c. 17.
D
Oxiporum quid.
Socij qui Romanis dicti.
Plinij locus cōsideratur.
h L. 3. Geog.

VSVS.

VSVS IN MEDICINA.

quatũ 2.c.46 *aurium lores.* *b l.32.c.10*

SI laborantibus ex iecore, atque arquato morbo Scombrus edendus præbeatur, *a* Aelianus ex piſcatoriæ rei peritorum obſeruatione, ad ſanitatem redituros tradit. Sunt qui præcipuè aduerſus omnia aurium vitia commẽdant, gari ſociorum cyathum in calice nouo decocti, deinde ſpuma pennis deterſa poſtquam deſierit ſpumare, tepidè infuſi. *b* Plinius author eſt Scombros in aceto putrefactos, mulieres ſtrangulatu oppreſſas excitare.

DE COLIA, SIVE LACERTO. Cap. LIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Monedula.

NOmen huius piſcis diuerſimodè in vulgatis Ariſtotelis exmplaribus ſcribitur, κολίας, κοιλίας, κοχλίας, quæ duo poſteriora vocabula corrupta eſſe doctiores autumant; Theodorumq. κολοίον legendum eſſe voluiſſe iudicant, Monedulam enim reddidit: in quam charybdim Plinius, qui aliàs Græcam Colias, vocem retinuit, aliquando etiam impegit, Gracculum qui Monedulæ idem eſt, transferens, vbi Draconem marinũ Graculo ſimilem eſſe dicit. Alibi *a* idem Gaza Coruulum interpretatus eſt, ſiue Gracculum. Rondelet. ſuadet, vt Græca vtamur nomenclatura, idque ego non improbo; Latinis tamen, vt Corn. Celſo, Columellæ, ac Martiali Lacertum vocari non dubito: quanquã hoc vocabulo Plinius comprehendere videatur, qui Lacerti quadrupedis ſimilitudinem habẽt hoc eſt, qui antè, & retrò tenues ſunt, & acuti, in medio craſſi, & rotũdi. Coliam enim Lacertorum generis minimum eſſe inquit: apparetque iſtiuſmodi ſpeciei piſces ad ſaliendum idoneos eſſe, nam & idem Plinius Elecathenas Lacertorum generis facit, quos Athenæus cetaceos eſſe ait, & ad ſaliendum aptos. Colias autẽ quo de hic agimus, apud hodierni temporis Græcos, nomen teſte Bellonio, antiquum retinet. Quamobrem nunquid nunc Scombrum κολίον dicant, vt Saluianus tradit, dubitari poteſt. Idem Bellonius exiſtimans picam variam Græcis κολίον, aut κολίαν nuncupari, Colian piſcem ab aue eiuſdem nominis (noſtri, inquit, vocant vngay,) quòd eius latera ſimiliter, ac ea auis multis coloribus variegata conſpiciantur, dictum putat. Quã etymologiam ſicuti non improbo, inde enim κοιλιόγραπτον Athenæus vocaſſe videtur; ita tamen Bellonio authorem eſſe non puto, qui picam, vel aliam auem Colian, aut Colion vocet; & quæ κολοίος vocatur, Gracculus eſt, ſiue monedula. Maſſilia eodẽ Bellonio teſte Cogniol appellat, Genua, vt apparet Lacertum, nam Bellonius in capite de Lacerto, Scombri quoddam genus, cuius tergus multò magis, quàm in alijs viret, & venter variegatus eſt, ibi vulgò Lacertum vocari ait, quem reuera Coliam eſſe ex Scombrini corporis paruitate liquet.

a L.9.Hiſt. cap.2.

Lacertus veterum.

Elecatena.

Etymum.

FORMA. DESCRIPTIO.

QVanta ſit Lacertorum cum Scombris, & Pelamydibus ſimilitudo, facilè ex authoribus licet colligere, qui ferè ſemper hos piſces ſimul nominant; ſic *a* Ariſtoteles, gregales enumerans, ijs, mox accenſet Pelamydes, Scõbros, Colias: & *b* aliàs de migratione piſcium agẽs, vbi de Thunnis, & Pelamydib. dixiſſet, ab his ſubinde, Scõbros nominat, & Colias. Sic ex Latinis Columella: *c Itaq. præberi cõuenit tabẽtes Haleculas, vel quicquid inteſtini Pelamys, aut Lacertus gerit, tum Scõbri ventriculũ.* Tanta autẽ Coliæ, ſiue Lacerto cũ Scombro ſimilitudo eſt, vt Bellonius Coliæ tantũ iconem dederit, Scombrumq. fuſius nũ deſcripſerit, quòd & icon, & deſcriptio ex Colia manifeſtiſſimè haberi queant. Inquit autẽ, cũ aliquando à Lemni inſulæ incolis ſciſcitaretur quid Colias eſſet, reſpondiſſe idẽ cũ Scõbro nõ eſſe; ſeſe verò præter magnitudinem aliam differentiã non inueniſſe: ideoq. libenter ſe Coliam Scõbrorum puſillorum generis ſtatuere: quare & paruum Scõbrum nominauit, Hiceſiumq. miratur, quod Scõbro maiorem eſſe ſcripſerit Coliam, pro Bellonio, nobiſq. idẽ ſentiẽtib. ſtat Plinius, Coliam Lacertorum minimum faciens: ſic enim legendũ arbitramur contrà vulgarem lectionem, quæ minima legit ſine ſenſu. Scio interim eſſe qui legunt minima genera, item qui genera ſimpliciter, cũ Plinius

Quibus ſimilis.

a li.9.Hiſt. cap.2.

b li.8.Hiſt. cap.13.

c li.8.c.17.

Vt Scombro ſimilis.

Scõber paruus.

Plinij locus cõſideratur

A nius loquatur in singulari, hoc modo: *Colias siue Parianus, siue Sexitanus à patria Betica, Lacertorũ minima*: nec obstat, quòd mox subiũgat, *Helecathene, sunt Lacertorũ genera*: Helecathenes nãq; in plurali ęque, ac singulari efferri possunt. Absurdum quoque videtur, & pręter Plinij loquẽdi modum; eandem vocem (minima) interpretari pro eo quod minimi est pretij, vel bonitate, aut præstantia infimum, vt Rõdeletius arbitratur. Minorem autem Scombro Coliam esse, etiam habemus ex Athenæo, qui Sardam Coliæ magnitudine æqualem esse scribit, vt in Sarda diximus.

LOCVS. NATVRA. MORES. VSVS IN CIBIS.

NIhil ferè de Scombro dictum est, quod Coliæ similiter competere non possit. *a* Aristoteles optimos esse scribit in Propontide, antequam pariant, cùm cæteri fusanei (quibus aliàs *b* Colias etiam annumerat, semelque anno parere testatur,) Pontum adeuntes proximè Aegeum sint pinguissimi. B Commendantur ab Athenæo Amyclani, atque Hispani, qui Sexetani cognominantur, vnde in hoc *c* Martialis:

Cùm Saxetani ponatur cauda Lacerti, Et bene si canas, conchis inuncta tibi est.

Legendum Sexetani: & apud Galenum, *d* vbi scripsit *pisces mollis carnis, & excrementis vacui, vt Saxatiles, & Aselli, ad saliendum non sunt accommodi: Coracini verò, & Pelamydes Myli, Sarda, Sardenę, quęque Saxitana vocant salsamenta, ad saliendum sunt opposita*: & paulò post: *prestantissima sunt Sardica salsamenta, hodie Sardas vocant, & myli ex Ponto, secundum autem post illa locum habent Coracini, & Pelamydes, & quę Saxitana appellant.* Sexitana legendum, & de sale inueteratis Colijs intelligendum est. Sexi enim authore Plinio, Beticæ Hispaniæ oppidũ est. Nec aliud, puto, est salsamentum Gaditanum memoratum ab Hippocrate in primo splenis morbo, nisi manis de Scombro intelligi hoc. Laudantur, & Parij, siue Pariani, sicuti cùm ex allato Plinij loco, tum ex hoc Archestrati, qui inter opsophagos lurconesque facile primas habuit, *e* constat:

Καὶ Πάριον κολίων (κολιῶν potius) κυδρὴ τροφὸς ἐσκε πολίχνη. idest:

Parium oppidum Coliarum nutrix inclyta.

a lib. 8. hist. cap. 13.
b lib. 5. hist. cap. 9.
Vbi meliores.
c li. 7. Epig.
d lib. 3. Ali.
Salsamentũ Gadicanum
Colias Parianus.

Quod modò ad carnis qualitatem attinet, Xenocrates author est, Scombrum, & Coliam carnem habere, non aliter, ac ipsi Thunni habent, C stomacho ingratam, aridam, malique succi, & quæ nõ facilè aluo excernitur, sed quæ copiosè nutrit; minusque ori gratam esse Coliæ carnem, & minus etiam succi habere. Scombrum Athenæus quoque leuiter, & subito è ventriculo descẽdere tradit, Coliam verò glutinosum, acrioremque esse, & mordaciorem, deterioris succi, multum nutrire. Sic & Lacertum (quem eundem cum Colia esse diximus) Cornelius Celsus, inter grauissimi alimenti pisces recensens: *piscium eorum*, inquit, *qui ex media materia sunt*, hoc est, mediocriter alunt, *quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis Lacertus est.* Lacertos autem saliri solitos non solùm etiam ex ijs, quæ ex Galeno diximus, verùm etiam habemus ex Martiale, qui sic canit:

Mox vetus, & tenui maior Cordyla Lacerto, Sed quam cum ruta frondibus oua tegant.

Et rursus alibi:

Secta coronabunt rutatos oua lacertos, Et madidum Thynni de sale sumen erit.

Item rursus:

Vel duo frusta rogat Cybij, tenuemuè Lacertum, Nec dignam toto de Botryone putat.

e Athenæus lib. 3.
Carnis qualitas.
Scomber Colię præstat.
Lacerti sale cõdiri soliti

Quo loco botryonem Hermolaus interpretatur vuas ollares, & cõdititios racemos, quales diebus quibus caro interdicta est, hodieque vsurpamus. D Inuenio & muriæ Lacertorum vsum apud medicos ad dentium dolores, si quis ea subinde os colluat, vt meminit Marcellus. Cæterùm licet Lacertus, siue Colias per se minus palato sapiat, ab eius esu nihilominus Romani nequaquã abstinuerunt, vt præ cęteris docet Apicius, qui multa nobis de apparatu ipsius memorię prodidit: Patina ex Lacertis, & cerebellis, ex eo. *f Friges oua dura, cerebella elixas, & eneruas, gigeria pullorum coques. Hæc omnia diuides præter piscem. compones in patina præmissa. salsum coctum in medio pones. Teres piper, Ligusticum Suffundes passum, vel mulsum, vt dulcis sit. Piperatum mittes in patinam; facies vt ferueat, cùm ferbuerit, ramo ruta agitabis, & amylo obligabis.* Et paulò post. Patina de Lacertis: *Lacertos rades, lauas. oua confringis, & cum Lacertis commisces. adÿcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat. cùm ferbuerit, ænogarum simplex perfundis, piper asperges, & inferes.* *g* Ius in Lacertos elixos ex eodem: *Piper, ligusticum, cuminum, rutam viridem, cepam: mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, defrutum: calefacies, & agitabis ruta surculo, & obligabis amylo.*

Botryo quid
Muria Lacertorum.
Apparatus.
f lib. 4. c. 2.
Ius in Lacertos elixos.
g li. 10. c. 9.

DE

DE SAVRO. Cap. LVI.

Σαῦρος, & pro piſce quo dedicetur, & pro quadrupede, quod Latinis Lacertus appellatur, accipitur, quamobrem Theodorus Gaza, & vetus etiam interpres Galeni, eoſque ſecuti alij hunc piſcem Latinè Lacertum dicunt, cùm ſit veterum Latinorũ Lacertus, Græcorum Colias. Vitandæ itaque æquiuocationis cauſa, Græcam nomenclaturam retinebimus, Latinèque ſimiliter Saurum appellabimus. Rurſus Saurum à Trachuro, qui tamen Romæ Suaro, & Maſsiliæ Suuero, nomine vtroque, vt apparet, à Saurus detorto, appellatur, differre, in Trachuro dictum eſt, quoniam Oppianus de Trachuro, & Sauro, tanquam de diuerſis piſcibus agat diuerſis locis: cui rationi addẽdum, quòd Speuſippus apud *a* Athenæum ſcribit, Saurum ſimilẽ eſſe Acui, & Sphyrænæ: nam hæc ſimilitudo Trachuro neutiquam conuenit. Proſtat autem nonnunquam in foro piſcatorio Romæ piſcis quidam longus capite terreſtris Lacerti, egregiè dentatus, Tarantolæ nomine, quo, & exiguum terreni Lacerti genus intelligunt, cum ſit Apulorum Tarantula peſtiferum, venenoſiſſimumque phalangium, cuius venenum ſola curatur muſica. Hunc itaque piſcem Lacerto ſimillimum quadrupedi Hippolito Saluiano verum, ac genuinum Saurum eſſe profitenti libenter aſſentior, quòd omnia ei quæ de Sauro veteres ſcribunt, exactè conueniant.

Saurus à Lacerto differt
A Trachuro
a Lib. 7.
Saurus qui Tarantola.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

DVo Sauri genera eſſe *a* Aelianus tradit, videlicet noſtras, & peregrinũ, in rubro mari naſcens. Noſtras caput habet, inquit Saluianus tenue & rotundum; roſtrum oblongum, & acutum. Os magnum plurimis atque exiguis dentibus munitum: Oculos mediocres, rotundos, & aureos: Branchias vtrimque quaternas: prope quas binæ, & paruæ ſunt pinnæ, vtrimque ſcilicet vna; aliæ duæ, & maiores in ventre, in medio dorſo vna haud magna quinis ſeniſuè aculeis horrida erigitur, aliaq. vna multò minor in medio dorſo caudæ vicina reperitur: è cuius regione ab ano, qui in hoc piſce caudæ ſatis proximus eſt, alia paulò maior imo ventri hæret. Cauda in vnam, & lunatam pinnam degenerat. Corpus oblongum eſt, & rotundum. Vnde non ineptè à Speuſippo in ſecundo ſimilium, Sphyrena, Acus, & Saurus ſimiles eſſe dicuntur. Sphyrænæ enim ſatis ſimilis eſt hic noſter Saurus; ſimilis & Acui, ſi Acus illam roſtri dempſeris tenuitatem. Ventre eſt ſubalbido, lateribus luteis, dorſo ex viridi nigricante, maculis quamplurimis virentibus, rubeis, cæruleis, luteis, atque nigricantibus dorſum, caput, & latera, nonnullorum ſerpentum inſtar, variè admodum pingentibus. Quamobrem non ſolùm ore, roſtro, capite, atque reliqua corporis figura, ſed colorum etiam varietate proximè adeo ad terreſtris Lacerti accedit ſimilitudinẽ, vt ei ſimillimus, ſi pedes exceperis, videri poſſit. Ventriculum habet oblongum, & ſatis magnum; appendices non multos; inteſtina mediocria; hepar bifidum, & ſubrubeum: Lienem ſubatrum. Pedali menſura maiorem adhuc nõ vidimus. An hoc noſtro Sauro aliquãtulum diuerſus eſt, qui in rubro mari reperitur, quem his verbis deſcribit Aelianus; *Rubri maris Saurus* (interpres reddit Lacertum) *eſt, cuius magnitudo ei qui naſcitur apud nos, æqualis eſt, virgatus ſpectatur, lineis nimirum aureolis circundatur à branchijs ad caudam pertinentibus, quas media argentea diſtinguunt: ore eſt biante, maxilla inferior eminet in ſuperiorem, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebra ambiunt.* Ab hac delineatione non omnino abhorret peregrinus iſte piſcis ſupinè ſubuiridis, pronè caſtaneus, lineis, ſiue lituris, maculiſque orbicularibus ſubuiridibus decoratus. Rictum oris habet maximum Lacertorum terreſtrium planè æmulum, & validiſſimis dentibus inſtructum. Branchiarum opercula flaueſcunt, punctis referta ferrugineis. Pinna tergoris, & branchiarum, & cauda ex ferrugineo rubent. Quæ verò in ventre ſunt, eiuſdem ferè cum ventre ſunt coloris.

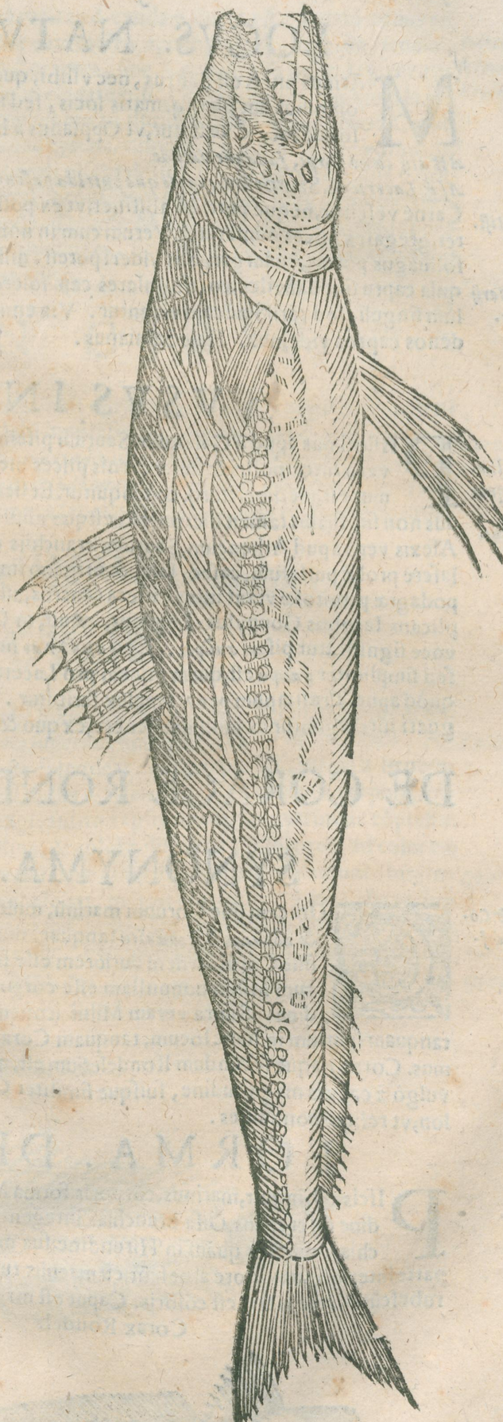
a L. 11. c. 49.
Caput.
Pinna.
Anus.
Cauda.
Forma.
Color.
Partes internæ.
Magnitudo.
Saurus peregrinus.

LOCVS.

Saurus Saluian.

Saurus maris rubri Aeliani fortè.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Marinus piſcis eſt Saurus, nec vllibi, quod ſciamus, ad flumina adnatat: neque etiam omnibus aut pleriſq. maris locis, ſed in quibuſdam dumtaxat reperiri ſolet, cænoſoque loco delectatur, vt Oppianus *a* his verſibus aſſerit;

a Lib. 2.

Aſt alij cœno turpi, fœdaque palude *Paſcuntur, Batideſque, &c.*
Aſq́; Lacertorũ, Saurorũm, *gentes quæ putrida paſcunt,* *Inter cœnoſas voluentes corpora ſordes.*

Cibus. Carne veſcitur, neque putridis abſtinet, vt ex poſtremo Oppiani verſu cõſtat. *b* Ab Ariſtot. inter gregales piſces numeratur. Verum cum in noſtro ſuburbano mari ſinguli ſemper capiantur; ſoliuagus potius, quàm gregalis videri poteſt; niſi dixerimus, non propterea quòd ſolitarij, ſed quia captu ſint difficiles, eos ſingulares capi ſolere: quod eò maximè veriſimile ſit, quia non ſolùm ſinguli, ſed rariſſimè capi videntur. Vix enim annis ſingulis in noſtro piſcatorio foro bis denos captos videmus. Hæc Saluianus.

b lib. 9. Hiſt. cap. 2.

Cur ſolitarij capiantur.

VSVS IN CIBIS.

Philotimus apud *a* Galenum, Saurum piſcibus annumerat molli carne præditis. Galeno verò inter mollis & duræ carnis piſces medius quodãmodo habetur. *Carnis qualitas.* Satis item euchymus eſt, mediocriterq. concoquitur. Et licet ſaporis ſuauitate cum ſapidiſſimis conferendus non ſit, ſuauis tamen dici poteſt, eſtque minimè aſpernandus piſcis. *Apparatus.* Editur aſſus, & frixus. Alexis verò apud Atheneum, Saurum, branchijs exemptis, cæſis ſpinis, lotum atque inciſum, & laſere probè pulſatum, caſeo, ſale, & origano implendum eſſe docet. Trallianus in curatione podagræ pituitoſæ vetat inter cætera cancros, aſtacos, ſepias, ſmylas, betas, &c. *Smylla. Mylla.* Quem locũ explicans Iacobus Goupylus: Legimus, inquit, in Grammaticorum commentarijs σμύλλαν, qua voce ſignificatur piſcis σαῦρος. Ego σμύλλαν non inuenio: μύλλα verò Heſychio non piſcis, ſed ſimpliciter σαυρα eſt, quam vocem pro Laceta quadrupede ouipara potiùs acceperis. Adde quòd apud Trallianum per λ, ſimplex ſcribitur. Fortè legendum ὀσμύλας, vt piſces polypo cognati intelligantur ex mollium genere, ex quo & Sepiæ ſunt, quas proximè nominauerat.

a li. 3. Alim.

DE CORACE RONDELETII. Cap. LVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

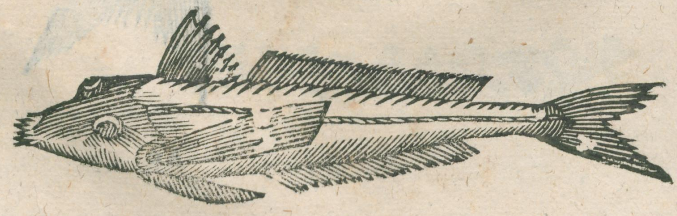
Corax, & Coracinus differunt.

Coracem ſiue Coruum marinũ, multi Coracino eundem eſſe volunt, ſed Athenęus, & κόρακος & κορακῖνυ tanquam diuerſorum diuerſis meminit locis. Coracis verò, ſiue Corui carnem duriorem eſſe ſcribens; quàm Milui, tacitè inſinuare videtur ei cum Miluo nonnullam eſſe corporis ſimilitudinem, videlicet in alarum longitudine. Supra veram Milui iconem dedimus, & quem pro Miluo Rondel. pinxit, tanquam ſpurium in hunc locum, tanquam Coraci congenerem, quod & ipſe profitetur, reiecimus. Corax itaque ſecundum Rondeletium eſt, qui Romæ nomine cum Lyra communi, Capone vulgò à capitis magnitudine, ſuiſque ſimiliter Cabote appellatur, Burdegalenſibus verò Perlon, vt reliqui conſimiles.

FORMA. DESCRIPTIO.

Piſcis eſt, inquit, marinus, corporis forma Miluo ſuo ſimilis, aculeorũ, pinnarumq. magnitudine diſcrepans. Oſſa branchias integentia cęlata in aculeos deſinunt. *Pinnæ.* Pinnæ quę ad brãchias, minores quàm in Hirundine, ſua maiores, quã in Miluo ſunt, ex viridi nigricantes parte interiore, exteriore albeſcũt, cũ maculis rubeſcentibus. *Color.* Dorſũ ex cæruleo nigricat, latera rubeſcũt. Vẽter lactei eſt coloris. *Caput.* Caput eſt magnũ: locus inter oculos cælatus. In dorſo virgas ex oſſiculis cõtextas, inſtar Cuculi habet: in eodem pinnas duas; prior eſt breuior cum aculeis longioribus, acutioribuſque: poſterior lõgior cum

Corax Rondel.

A cum longè minoribus aculeis. Linea simplex à capite ad caudam ducta est. Palato minus est flauo, quàm Miluus. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina tenuia, hepar ex albo rubescens. Hunc autem piscem Coracem, siue Coruum esse hisce argumentis probat Rondeletius: Coruo pisci à nigrore nomen est datum, sic Coruus noster, omnium huius generis piscium nigerrimus est. Præterea carne est multò duriore, quam Miluus quod Coruo tribuit Athenæus. Miluus verò post Coruum minus cæteris rubet, per summum mare volitat, vt sæpè vidimus. Neque me latet alios aliter huiusmodi pisces distinxisse, vt eũ qui à nobis Coruus dicitur, Cuculum esse asserant, non animaduertente, Cuculum ἐρυθρὸν, idest, rubrum dici, cum verò quem pro Cuculo exhibent, nigrum esse. Deinde Miluum esse quem Coruum appellamus, ob pinnarum, quæ ad branchias sunt, longitudinem. Sed satius est ob prædictas causas ita distinguere, vt nos distinximus. Hæc itaque ille.

Partes internæ.

Etymum.

VSVS IN CIBIS.

B Athenæus (vt diximus) Coraci carnem tribuit duriorem: non esse tamen contemnendum omnino piscem, ex hoc Corn. Celsi innotescit: *Piscium eorũ qui ex media materia sunt* (hoc est, mediocriter alunt) *quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis Lacertus est, deinde quamuis teneriores sunt, tamen duri sunt, vt Aurata, Coruus, Scarus, Oculata.* Hi. n. pisces omnes saporis gratia summoperè commendantur.

Carnis qualitas.

DE MILVO EIVSDEM.

Cap. LVIII.

Genuinum veterum Miluum, & ex ijs historiam suo nos loco dedimus; nunc Rondeletio Miluum creditum, Coraci superiori similem hic ex eo describimus. Ait suis Lucernam vocari, quòd noctu splendeat, eandemque ob causam à Prouin-C cialis Belugo à beluguez, idest à fauillis. Piscis, inquit, est marinus corporis forma Coruo persimilis, corpore magis rubro, capite minus lato, vtrinque cõpresso. Pinnarum numero caudaque similis, magnitudine, & colore dissidens. Quantum ad colorem attinet, parti pinnarum, quæ ad branchias sunt externæ, nullæ maculæ rubræ insunt: interna ex viridi non nigricat, sed pinnæ istæ partim flauescunt, partim nigricant. Linea à branchijs ad caudam ducta simplex non est, neque læuis vt in Coruo: sed ex acutis breuibusque aculeis horret. Non squamis, sed cute aspera contegitur. Partibus internis Mullo imberbi similis. Palatum parum flauum est. Carne est dura, & sicca.

Lucerna.

Color.

Partes internæ.

Miluus Rondel.

D

DE BOOPIS RARA SPECIE
Ex eodem. Cap. LIX.

BOops (vt oſtendimus) litoralis eſt, & ſquamoſus piſcis, ex cuius ſpeciebus eſſe Rondeletius credidit hunc rariorem piſcem, quod etſi nobis non videatur, quia genere diſcrepat, vt potè leui cute præditus, quo nomine tamen apud antiquos veniat, ignorantes, idem nomen reliquimus. Rarus eſt piſcis, inquit, cuius nomen, neque à piſcatoribus noſtris, neque ab alijs potui vnquam extorquere propter raritatem. *Magnitudo.* Palmi maioris eſt longitudine, totus à ſquamis nudus, ore paruo, oculis valde magnis pro corporis ratione, in pronis partibus pinnam habet ad caudam vſque continuam. *Pinnæ.* Cauda lata ſpiſſaque eſt. Ad branchias, & in ventre binas pinnas habet. Sapore carnis ſubſtantia, oculis Boopem refert.

Finis Libri Secundi.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE PISCIBVS Lib. III.

QVI EST

DE PISCIBVS PELAGIIS SQVAMOSIS, Et primùm de Asellis. Cap. I.

IN QVO

ORDINIS RATIO.

PELAGIORVM, hoc est in alto pelago degentium piscium non paucos & saporis & salubritatis gratia non solùm comendari, sed plerisq. etiam litoralibus præferri posse, ex subsequentibus aliquot patebit historijs. Inter quos si ab Asello *tam deformi non digno nomine pisce*, vt Ouidij verbis vtar, exordium sumpserimus, nemo, opinor, vitio vertet. Hunc enim in maxima semper prærogatiua, atque pretio fuisse apud antiquos, inter alios ostendunt Cornelius Nepos, & Laberius poeta, minorum, qui teste Plinio, Asellis, & Lupo præcipuam post Acipenserem, fuisse authoritatem tradiderunt. Deberentque etiamnum Hollandi, atque Britanni in eadem veneratione Asellos suos habere, qua veteres habuere Acipenserem, & nisi coronati, cumque tubicinis cantu inferre, quasi quadam non deliciarum, sed numinis alicuius pompa: quandoquidem incredibilem ex ijs quæstum faciunt: nam post suorum saturitatem, non solùm circumiacẽtes, verum etiam remotissimas regiones non sine quàm maximo vectigali, recentibus, salitis, & aridis saturant.

Cur ab Asello exordiatur.

Aselli in quo olim pretio.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVos itaque Latini Asellos, Græci ὄνυς, & ὀνίσκυς nominarunt: non tamen omnes indifferenter, vt Galenus existimauit, inquiens: *Quos Philotimus ὄνυς alij ὀνίσκυς dicunt.* Latius enim apud Latinos, puto, sumitur. Aselli nomen quàm τοῦ ὄνυ, aut ὀνίσκυ apud Græcos, vt potè & τοῦ ὄνυ & ὀνίσκυ complectens, vt subinde ostendetur in generis examine. Duplex Aselli etymum reperitur, vnum apud a Varronem: alterum apud b Oppianum, Varro à colore dictum voluit Asini colorem referre innuens: Oppianus verò à torpore, ac segnitie, qua maximè famosus est Asinus, dictum insinuat, cui quodammodo subscribens Aelianus, cùm nominasset prægrandes ac pigros pisces, qui in latebris maris abdi solent, nec longè ab eis natando recedere: Asellum, inquit, ijs etiam annumerari posse. Bellonius verò omnes tam marinos, quàm fluuiatiles, aut stagnorum pisces, dummodo segnes sint, & ignaui: Asellos ab antiquis nuncupari existimans, assertionis suæ authorem nullum habet.

Aselli nomẽ Latius quã ὄνυ apud Græcos.

Asellus cur sic dictus.

a *Lib. 4. de lin. lat.*

b *Lib 3. de piscibus.*

GENERA. DIFFERENTIÆ.

a' L.9.c.7. Gallaria. Bacchus. b l.32.c. 11 Gadus. Gallerias. Clarias. Vt differãt.

IN enumerandis Aſelli generibus inter veteres haud ſatis conuenit. Ariſtot. vnius tantùm meminit & ὄνον vocat: quamquam Athenæus ὀνίσκον quoq. ab eo nominari teſtetur, in libro vt citat de animalib. vt alias fuerit ab ijs, quibus nos fruimur. *a* Plinio duo genera cognita; *Collariæ minores, & Bacchi, qui non niſi in alto capiũtur, ideoq. prælati prioribus.* *b* Et rurſus, *Callarias Aſellorum generis, niſi minor eſſet.* Totidem quoq. recenſuit Dorion in lib. de piſcibus apud Athenæum, videlicet ὄνον, quem vocari alijs Gadon teſtatur: & Galleridam, qui alijs vocetur ὀνίσκος & μάξενος. Oppianus verò etſi tria facere videatur; Onon, Oniſcon & Clariam (ſic Calariam per ſyncopen metri cauſa nuncupat, ſiue Gallariam, ſiue Galleridam, vario enim modo ſcribitur hoc nomen) & Clariã ab Oniſco diſtinguit in eodem verſu, addita hac diſtinctionis nota, quòd Onos in profundo degat in aliquo latibulo, Clariæ verò & Oniſci in cœno & paluſtribus maris locis, non plura tamen quàm duo facere opinor, & Oniſcum meo iudicio vocat Aſellũ ſiue Onon nondum adultum: Tradit enim nondum exploratũ eſſe quoties anno pariat, ac ſi nemo hactenus obſeruarit parere ob ætatis nimirum defectum. Hiſce plura genera addidere recentiores, quorum alia ſquamoſa ſunt, alia ſquamis carẽt. Nos de ſingulis quibuſq. agemus, ab Ono, ſiue Aſello ſimpliciter dicto ſumpto exordio. F

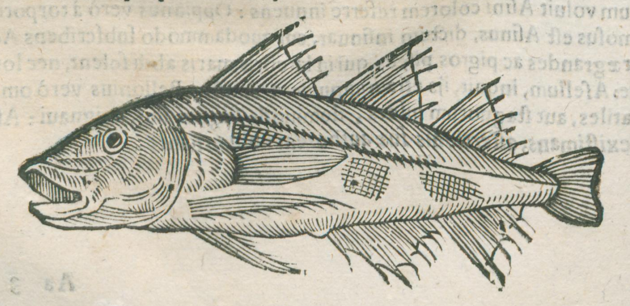
FORMA. DESCRIPTIO.

Bacchus. Banchus.

QVi itaq. Ὄνος ſiue Aſinus ſiue Aſellus ſimpliciter vocatur, & nonnullis etiam Ὀνίσκος, vt ex Galeno diximus & Plinio Bacchus (non Banchus vt nonnulli ſcribunt) quod Libero patri ſiue Baccho ſacer eſſet, vt ille ait, fortè ob tumidum vẽtrem, eum eſſe certũ eſt, qui iunior adhuc Oppiano Oniſcus, Hollandis Bolck, adultus Caballaeu, Gallis Capellan nuncupatur, omnia enim quæ de Ono & Aſello veteres ſcripſere, ei conuenire ſubſequens hiſtoria oſtendet, & quod ad formæ corporiſq. notas attinet, *a* Ariſtoteles cirrum ante os tribuit (radiolum vocat Gaza) de cuius vſu poſtea, cum Capellanus habet, caret verò Merlucius quem alij pro vero Aſello obtrudunt. Nec obſtare arbitror Athenęum, qui ex authoritate eiuſdẽ Ariſt. in lib. quem citat, de animalib. ſcribit Onon, & Oniſcon os habere ἀναῤῥογὸς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, .i. *patulum ſiue hians more Galeorum.* Hunc enim locum corruptum eſſe nõ dubito, legendumq. ταῖς γαλεαις, quas Grammatici, vt errat etiã Athenæus, cũ τοῖς γαλεοῖς ſæpenumero cõfundunt. Ταῖς γαλεαῖς os excauatũ eſt, ideoque hians ac patulũ, quale omnino etiã eſt Capellano: τοῖς γαλεοῖς verò pro corporis (magni enim ſunt) ratione, paruum anguſtumq. & nihil vel parum ſaltem hians. Quod ſi item quis Epicharmum ſaltem nobis aduerſari dixerit qui ποικιλογάστορες ὄνυς cognominauit apud eundẽ Athenæum, id eſt, *vario ventre Aſellos*, cùm vnicolor ſit noſtri piſcis venter; huic quoq; reſponſum volo, & hunc quoq. locũ viris doctiſſimis ſuſpectũ eſſe, cùm in toto Aſellorum genere nulli maculatus venter ſit: legitq. *b* Adrianus Iunius ἐκτραπελογάστορες, id eſt ventrem habentes portentoſum, eo nimirum fretus argumento, quoniam Athenæus huic piſcium ſoli cor in ventre eſſe dixerat: quod cùm cordatis viris haud veriſimile ſit, libenter illi ſubſcribo qui πελόγαστερες legendũ cenſuit, id eſt, ventricoſos, cùm noſter Onos in ventrẽ ſummoperè excreſcat. Eſt itaq. Onon noſter ſiue Aſellus maior piſcis Oceano peculiaris, tumida admodum ventre, amplo capite, ore itẽ grandiſſimo, corpore proximè caudam tenui, magnitudine inſignis, binos treſvè cubitos crebro excedens, colore in tergore nigricante, ad latera & in ventre albicante, ſed ſquamoſuſnè ſit, an leui cute præditus, haud ſatis memini. G H

a L.9. Hiſt. cap. 17. Os. Athenæi locus correctus. Alter Athenæi lo9 correctus. b In Adagijs Deſcriptio.

Tertia Aſellorum ſpecies Rond. Aſellus maior authori, in quo barbulam ex inferiori mento propendentem pictor non obſeruauit.

LOCVS. NATVRA. MORES.

ONos (vt Oppianus testatur) in alto mari degit, in quodam latibulo, quod Capellano nostro conuenit, qui pariter, vt de Ono scripsit Aristoteles, plurimum temporis latet, longoque interposito tempore nō capitur. Quo verò tempore nō videaṭ, Ostendit Aelianus, *Caniculæ exortum extimescere tradens*: clariùs Athenæus ex Aristotele, solum (inquiēs) calidissimis flagrante Sirio diebus occultari, cùm alij per summum hyberni temporis frigus se abdant. Solum tamē id Asinum facere negat a Plinius his verbis: *Quidam æstus impatientia medijs feruoribus sexagenis diebus latent, vt Glaucus, Aselli, Auratæ*. Arenæ etiam sese obruere, cirroque tanquam vermiculo quodam insidiari alijs piscibus verissimillimum est, cùm cirro eo (vt diximus) prǽditus sit: quod nempe de Ono prodidit Aristoteles his verbis: *Obruunt arena sese, Asinus, Raia, Passer, Squatina, cumque nullam sui corporis partem non tectam reliquerint, verberant radiolis oris sui, quos piscatores virgulas vocāt, quas pisciculi cùm aspexerint, adnatant quasi ad algas quibus vesci soliti sunt*. Quare eundē quoque cum hoc esse conijcio, qui apud Danos & Borussos Zandet vel Sandat vocatur ab Arena quę plerisq. Septentrionalibus populis Sant vel Zant nominatur. Ventre enim albicare inquiūt, nigricare dorso, carnem sale condiri, conditam tenaciorē euadere, ingentique copia dolijs clausum in exteras regiones mitti. Quia verò tam ociosus arenis obrutus iacet, tum quòd tāto tempore latet, deforme Asini nomē obtinuisse reor, desidemque & segnem cognominatum fuisse. Solitarius deniq. piscis est, quod & Athenæus testatur: & Oppiano hamo capitur, quem ancillæ in captis sæpe eximunt.

Quando lateat.

a L.9.c. 17.

Vt piscibus insidietur.

Sanda Danorum.

Etymum.

VSVS IN CIBIS.

IEcur habet maximum, idemque delicatissimum, & quod cæterorum piscium iecinoribus recta ratione pręfertur. Carne item alba est, & friabili, palatoque gratissima, maximè si elixa affuso recenti butyro, & sinapios cōdimēto addito inferatur, vt apud Hollandos fieri assolet. Magni Asellum fecisse veteres ab exordio dictum est Galenus si probo vtatur alimento & mari puro (nam sunt qui cœnosis etiam locis degunt, minores natu nimirum, vt ex Oppiano ostēdimus) carnis bonitate, hoc est, salubritate cum saxatilibus contendere asserit. Aliàs etiam mollem & friabilem carnem habere testatur, etsi non ęquè ac saxatiles; ideoque vbi horum inopia est Asellos succedere posse eos verò qui prauo vtuntur alimento, aut in aquis mixtis & potissimùm si vitiosæ fuerint, degunt, carnis quidem molitiem non deponere, sed pinguitudinem ac lentorem acquirere, & ob id neque suaues, vt antea, amplius manere & alimentum excrementitium reddere. Quare cùm & Diphilus boni quidem succi Asellos esse dicat, sed haud faciles concoctu, virosumq. aliquid in se habere, de postremo loco à Galeno recensitis loqui arbitramur, atque adeo bene à Plinio scriptum, Bacchū quòd in alto pelago degat, Callarijs pręferri. Idem Galenus recentes in albo iure iubet elixari, quod ita docuit parari. Copiosa aqua in ollam inijcitur, deinde olei quod satis est, affunditur, cum pauco anethi aut porri, deinde cum pisces semicocti fuerint, salis tantū inspergitur, quo ad tototum ius salsum nondum appareat: quā præparationem ægris accommodam esse ait. Exiccatus ipse piscis osseam ferè duritiem induit, quare rubusto aliquo baculo prius verberatus coquitur, haud ingratus gustui, si elixatus butyro innatans inferatur. Stockfisch inde vocatur per vtramq. Germaniam quasi fustuaris piscis, vt eruditus, quidam latinè expressit. Sale item inueteratus commendatur, si nocturna diurnaq. maceratione, salsugine ablata ex noua affusa aqua elixetur, & eodem quo exiccatus, modo comedatur, mutatq. iterum nomen, Aberdanum enim tunc nuncupant: conditur autem nō integer, vt exiccatus, pręciso tantùm capite, sed in frusta dissectus, & ligneis vasculis clausus ad exteras regiones ab Hollandis, ac potissimùm Germaniam superiorem mittitur, vbi Rheynfisch quasi Rheni piscis nuncupatur, quòd eò per Rhenum fluuium conducatur.

Iecur.

Appartus

Carnis qualitas.

Ius album vt fiat.

Indurati apparatus.

Piscis fustuarius.

Abardanus

Piscis Rheni.

DE

DE CALLARIA, SIVE ASELLO Minore. Cap. II.

E

SYNONYMA. ETYMVM.

Gallerias. Oniscus. Galaria. Galaxia. Mustela vulgares. Merlucius. Piscis capitosus. Piscis Rheni.

MInorem Asellum Plinius Callariam vocat, item apud Athenæum Dorion, cui & ὀνίσκος dicitur. Oppianus verò Oniscum à Claria siue Callaria distinguit, vt modò ostendebamus, vbi hoc vocabulum diuersimodè apud veteres scribi dicebamus. Sunt qui rectiùs Galariam vocari volunt & Galaxiam nimirũ παρὰ τοῦ γάλακτος, idest à lacte, non quod piscis sit lactei coloris, sed quòd lacteũ planè eius sit iecur. Alij tamen dici volunt, ἀπὸ ταῖς γαλεαῖς, quòd his quodammodo similis sit, ideoq. quosdã Asellorum generis Galeas, id est Mustelas vulgares quidam nuncuparunt. Hunc ego Callariã siue Galariam Asellum arbitror eum esse, qui apud Ligures, & huius temporis Græcos, antiquum hodieq. nomen habet. Asello enim siue Nasello dicunt Ligures: illi Gàidaron, id est Asinum quasi γάδον, quo nomine Dorioni vocatur Asellus maior: Romani & Galli Merlucium, quasi maris Lucium, Hollandi, apud quos copiosissimè capiuntur, ideoq. plebei ferè haberi solent, nam copia fastidiũ plerumq. parit, Scheluischs non à Schaldi fluuio proximè Antuerpiã in mare se exonerãte, vt nonnulli sibi persuasere, sed à Latino Aselli nomine quasi seluis ablata prima litera a, nisi dicamus à versutia ac astu, nam versutos & nequam pueros Scheluischs dicunt. Murmellius Piscẽ capitosum ficto nomine latino appellare voluit à capite, vt apparet, quod maiusculũ est, latũ & pressum. Coloniæ alibiq. per Germaniam similiter ac maior, Rheijnfisch quasi Rheni piscis appellatur, ob allatam ibi rationem.

F

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Forma. Caput. Dentes. Cor. Squamæ. Ventris capacitas. Vẽtriculus. Pinna. Podex. An Oniscus sit Dorionis Murena fluuiatilis. Sturionẽ nõ esse Onõ aut Onoscum.

LOngitudine plerumque pedali aut cubitali est, teres, ventricosus tamen capite maiusculo, & vt monui, lato, pressoque, oris rictu maximo. Inferior maxilla quæ paulùm prominet, vno dentium: eorundem acutissimorum ordine, superior duplici munitur. Oculi maximi sunt, branchiæ vtrimq. quaternæ publices; inter quas cor sitũ est figura ossis dactylorũ, pericardio contectum. Squamis tegitur minutis in lateribus ac dorso ad cineritium colorẽ vergentibus. Lapillos in capite habet duos, non molari figura, vt Athenæus ait, sed oblonga, similes qui in Sparo reperiuntur, vt Bellonius testatur. In interiore oris parte post linguã ossa sunt, parte interna supernaq. aspera & in gula regione cordis duo alia reliquis longiora, quę obstant atque prępediunt, ne pisces dum deuorat, in gulę angustias compulsi, aculeorũ asperitate cor vulnerent. Iterna ventris capacitas, tenuissima ac nigerrima, vndique oblinitur membrana, quæ sola digiti admotione diuellitur, Ventriculum habet magnum, crassum, superiore parte latũ inferiore in acutum definentem, album: iecur eiusdem coloris, cui fel committitur: intestina tenuia & rubentia, vterũ bifidum nec admodum oblongum. Pinnis natat quatuor: quæ in supina parte sunt fluuiatilium quorundam modo ori propiores sunt, quàm quæ ad branchias positæ sunt. Podex non multum infra locatus est, à quo ad caudam pinna continuatur: hac rursus alia breuior, mox à capite ceruicis loco. Linea à superciliorum loco ad caudam ducitur. Cæterùm Rondel. Dorionis Oniscum non esse hic pictum piscem, sed qui vulgo Sturio appellatur contendit, argumento, quòd vnicam tantùm ei spinam tribuat his verbis: *Fluuiatilis Murana vnã tantùm habet spinam, similem Asello qui vocatur Callaria.* quodq. os non habeat supina parte, quod Ono, siue Asello maiori Athenæus ex Aristotele, vt putat, tribuit, os habere inquiens ἀνερρωγὼς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς. Verùm doctissimi huius viri sententia isthæc admodũ erronea est. Doriõ quidem teste Athenæo Onon id est Asinum siue Asellum maiorem, ab Osco qui ipsi Gallerias & Maxinus ẽt nominatur, distinguit specie, non item genere. Locum verò de ore nos suprà restituimus: & si nihil ibi monendũ quis contendat, nondum fuerit necesse propterea statuere, os Ono siue Asello in supina parte esse, sed æquè ac in Galeis hians ac patulum, vt scilicet cibi indicetur auiditas. Sturio flumina ęquè ac mare frequẽtat. Onos siue Asellos marinos tm̃ veteres agnoscũt. Ad hęc ꝙ de spina dicit, nescio ꝙ̃ sedulò rẽ ipsã inspexerit. Eqdẽ Merluciũ nr̃m, vnicã tm̃ spinã habere

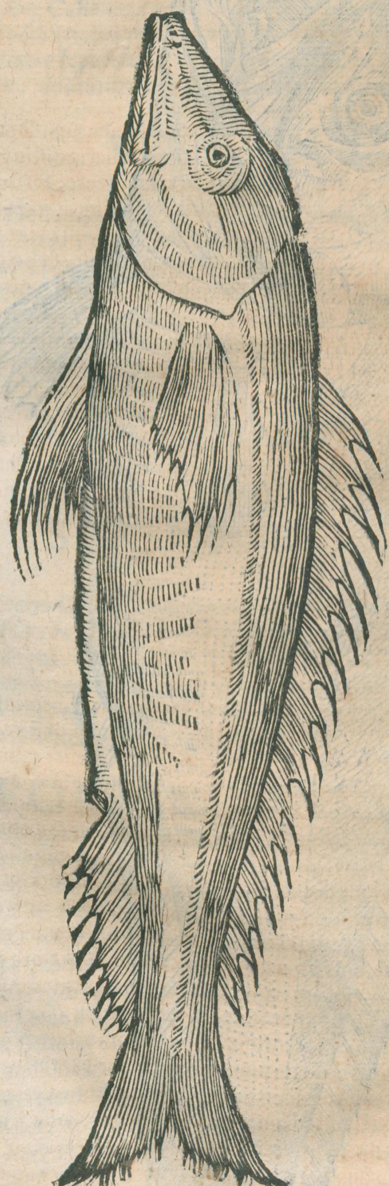
G

H

ex

A

Asellus minor.

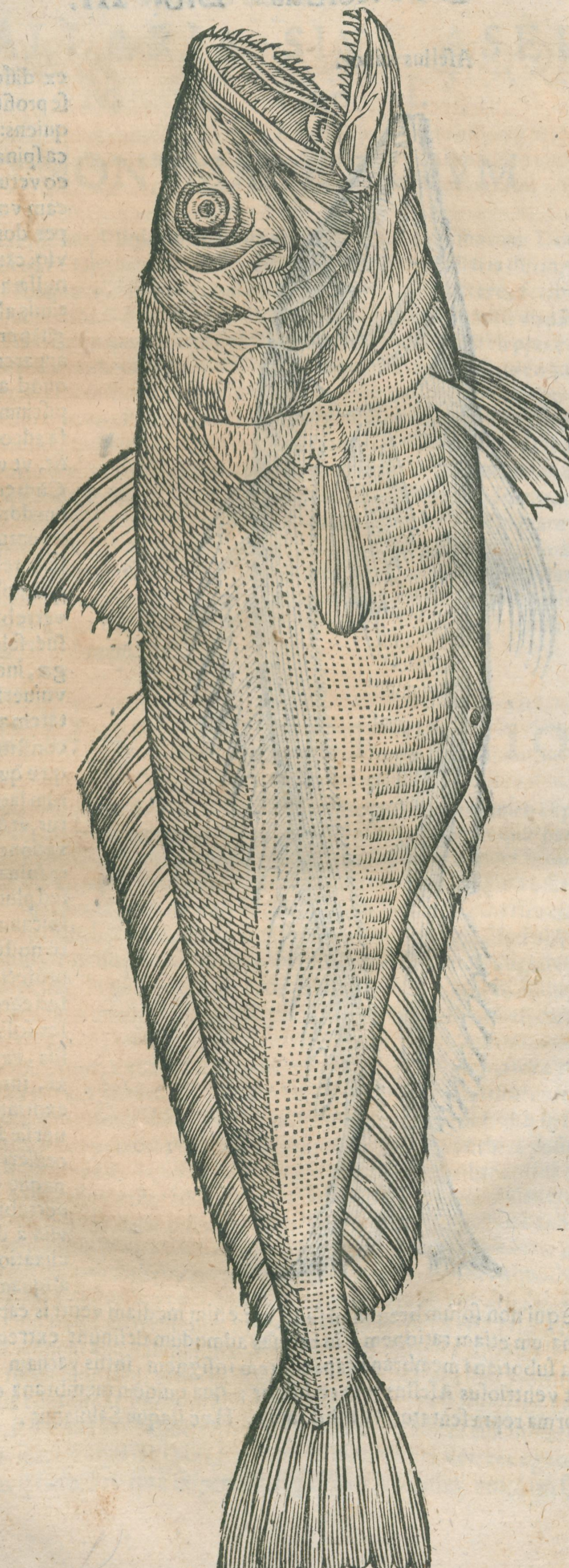
ex dissecto pisce didicisse se profitetur Saluianus, inquiens: Quod autem ei vnica spina sit, non solùm ex eo verum est, quòd præter eam vnam, quæ à capite per dorsum ad extremam vsq; caudam perducitur, nullæ aliæ, (vt in quamplurimis alijs piscibus contingit) per carnem conspersæ apparent; sed ob id etiam, quòd ab alijs cæterorum piscium dorsi spinis, diuersa adeo ratione fabrefacta sit, vt verè vna dici possit. Cùm enim piscium omnium dorsi spina multis constituatur vertebris: in piscib. reliquis, ex vtroque quamplurium superiorum vertebrarum latere, transuersales spinæ, acutæ, longæ, incuruæque adeo, vt vniuersam ventris capacitatem amplectatur, atque constituant, enascuntur: quæ quidem sic vertebrarum lateribus committuntur, vt modicula quauis elixatione, earum ita iunctura soluatur, vt non vnam, sed plures spinas esse, conspicuum fiat. Ex Aselli verò nostri vertebris, nullæ profectò huiusmodi spinæ, sed earum vice transuersales solùm quidam processus, externa parte conuexi, interna verò concaui exoriuntur: qui quidem diuersæ à dorsi spina, spinæ censeri non possunt, cùm neque (eò quòd prorsus vertebris connati sunt) vlla à dorsi spina dissolui elixatione possint: neque aliquam spinæ formã præseferant: quippè qui non solùm breuissimi sunt (vix enim mediam ventris capacitatem sepiunt) sed præter spinarum etiam rationem, in retusas admodum desinunt extremitates, ex quibus vtrimque crassa suboriens membrana capacitatem insignem, intus vacuam extuberantemque adeo efficit, vt ventriosus Asellus ipse reddatur; qua quidem membrana dissecta adamussim adeo scaphæ forma repræsentatur, vt nihil suprà. Hæc itaque Saluianus.

B

C

D

LOCVS.

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

CLarias, siue Callarias cænosis, ac herbosis litoribus gaudet, teste Oppiano; quamobrem haud rectè à nobis pelagijs annumerari videri possit, nisi Aselli alterum genus esset, à quo temere separetur. Vescitur Gabionibus, Atherinis, ac marinis deiectamentis, vt Bellonius tradit. Solitarium esse aiunt, licet copiosè capiatur. Capitur autem hamo. *Cibus.*

VSVS IN CIBIS.

VIlis in Hollandia piscis est, carne aliàs præditus candida, friabilique, atque optimi etiã succi. Apud Vuestphalos, ad quos per Rhenum fertur, in delicijs habetur, & circumiacentes populos alios. Elixatur in aqua pura modico salis adiecto, tum butyro salso, aut recenti feruido, & petroselino conditur; pleriq. Hollandorum sinapios condimentum adijciunt. Icon quàm dedimus, Gesnero lector debes, in qua maxillam inferiorem superiori longiorem, & vtramque rursus dentatam desidero; qui exactiorem velit, Rondeletium adeat, & Saluianum, cum quorum tamen icone, nostra altero loco expressa ferè conuenit. *Carnis qualitas.* *Apparatus.*

B

DE ASELLO MINORI ALTERO.
Cap. III.
SYNONYMA. ETYMVM.

OCeano Gallico frequens est Merlucio non absimilis piscis, inde fortassis Merlan illic vocatus, siue vt Rondeletius habet, Merlanus, aut vt Bellonius habet, Merlangus. Byzantini, teste eodem Bellonio, Muzum, vel Mazum dicunt, Veneti piscem mollem, Romani vulgò Ficum; etsi Rondeletius alium ab hoc esse dicat, Venetis, ac Romanis sic nominatum. Monet enim Bellonius, Fici vocabulum ad permultos alios Asellos transferri à Romanis. *Merlanus.* *Merlangus.* *Mazus.* *Piscis mollis.* *Ficus.*

C

FORMA. DESCRIPTIO.

HAbitu corporis Merlucio, siue Callariæ similis est: oculis magnis, perspicuis, argenteis: squamis paruis, adeo vt visum fugiant, tegitur, ore est medio. Dentes paruos habet in maxillis, albos, acutos, ordinatos: ventrem prominulum, vt & omne Asellorum genus. Albus est, ac mollis, argentei coloris. In pinnarum numero Rondeletius, & Bellonius, quibus hunc piscem debemus, dissentiunt. Ille enim numero, situque eas cum Merlucio conuenire asserit, hoc dempto quòd Merlucius duas tantùm in dorso habeat, hic tres: Bellonius verò, tres quidem etiam in tergore, sed duas ab ano ad caudam tribuit, atque in lateribus ad branchias vtrimque vnam. Linea à branchijs ad caudam sinuosa ducta est. Spina tergoris sexaginta vertebris constat ex Bellonij obseruatione. Ventriculum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubescens: vuluam bifariam tantùm diuisam affirmat Rondeletius contra Bellonium, qui quadrifariam diffindi scripserat, id quod certè non comperiet, inquit, ex anatome dissecandi peritus, qui pro vuluæ partibus vasa spermatica temerè non acceperit. In capite calculos oblongos habet, non omninò rotundos, quales nimirum plurimi alij pisces. *Squamæ.* *Venter.* *Color.* *Pinnæ.* *Partes internæ.*

D

LOCVS. NATVRA. MORES.

OCeani piscis est, ex alto ad litora etiam ascendens, vt inde licet colligere, quòd in ventriculo eius Aphyę, Carides, Gobionesq. parui, & ignobiles, similesq. pisciculi litorales reperiantur; quos integros deuorat, nec dentibus, vt Rondeletius ait, in frusta diuidit: dentes enim habet non ad incidendum, sed ad retinendam prædam. Illi verò in ventriculo dissecti in frusta, ideo reperiuntur, quod cibi in ventriculo, cùm à calore natiuo immutantur, & conquuntur, comminuuntur, & atteruntur. *Cibus.*

E

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

CArne quidem, inquit Rondeletius, est friabili, & molli, sed non perinde, ac Phycis (sic vocat perperam, qui Romæ Fico, & Tenca marina vocatur, de quo mox suo loco) vnde hos pisces comesos non maiori oneri esse ventriculo, quàm si è zona appensi gestarentur, vulgò Galli dicunt, qui duræ carnis pisces probant, cæterisq. præferunt. Bellonius hoc prouerbium citat paulò aliter, nimirum sic: Galliæ tam frequens est Merlangus, vt à carnis leuitate, vulgari prouerbio locum fecerit, hominem duodenis Merlangis probè pastum, minore ab his pondere in cursu fatigari, quàm si senos tantùm Zonæ appensos gestauerit: dubitatque Bellonius, an itaque is sit piscis qui à carnis mollitiæ, & candore antiquis Græcis Πρόβατον, hoc est, ouis aut Pecus dici consueuit: in qua tamen sententia inconstans est, nam & Eglefinum (vt suo loco dicetur) Προβατον etiam esse contendit, & si dijs placet, eundem esse cum Ariete: qua de re mirum est, quantum ipsum exagitet Rondeletius. Merlangus autem ob mollitiem carnis assus melior est, quàm elixus, quare in sartagine frigendus, farinaque aspergendus, vt partes contineantur, neque diffluant.

Ouis, aut pecus piscis. Aries. Apparatus.

F

DE GOBERGO. Cap. IV.

Locus. *Magnitudo.* *Color.* *Fama.*

ALia est Asinorum species, quæ vulgò, inquit Rondeletius, Goberge dicitur. Maris Oceani piscis est, qui ex terræ parte nuper reperta salitus ad nos aduehitur, Morhua, siue Molua (de qua mox) latior, & maior. Hæc enim cubiti est magnitudine, aut non multò maiore: ille duorum cubitorum magnitudinem superat. Colore est cinereo, ventre falcato. Squamis tegitur. Ore est mediocri sine dentibus, oculis satis magnis. Pinnarum numero, situque duobus superioribus (Eglefino, & Merlano) similis est. Cauda in vnicam desinit. Linea à branchiarum suprema parte ad caudam obliquè ducitur. Partibus internis Asino (Merlucio) similis est. Carne constat duriore, quàm Asinus, minus glutinosa, quàm Molua. Piscis iste in aqua maceratus, vel fustè contusus, pauperiorum, & rusticorum cibus est.

Carnis qualitas.

G

DE MOLVA MAIORI, SEV ASELLO VARIO. Cap. V.

EST inter Oceani Asinos, nonnullis Gallorum Molua, alijs Moschebout, à macularum, seu punctorum varietate nominatus, alijsque similiter Leopard, Rondeletio Asinus varius.

H

FORMA. DESCRIPTIO.

Color. *Pinna.*

PIscis est squamosus, Gobergo proximè descripto similis, sed maior. Dorso cinereo multis maculis nigris consperso, ventre candido, falcato. Pinnas tres habet in dorso, à podice vnicam, duas ad branchias, duas in ventre, quæ magis ab ore sunt remotæ, quàm in Asino (Merlucio) & Gobergo: in quibus duobus hæ ventris pinnæ, fluuiatilium piscium modo, ori propiores sunt, & loco firmiori innixæ. Ore est magno. Dentes habet in maxillis. Oculis minoribus quàm Gobergus. Internis partibus Asino similis est. Hanc Moluam maiorem esse putat Rondeletius: ei enim similis est, inquit, hic piscis, & eodem modo maculatus. Substantia carnis ferè eadem; nam glutinosus est, sed minus quàm Molua.

A

DE MORHVA, SIVE MOLVA ALTERA. Cap. VI.

MOlua, vel Morhua à Gallis, ab Anglis Morhuel Asellorum teste Bellonio species est maxima, & vt plurimũ sesquicubitalis longitudinis, latitudinis verò pedis vnius. Ore est magno, & dẽtes habet in maxillis. Ex inferioris maxillę extremo appẽdix carnosa, ceu pilus è barba propendet. Oculis illi aiunt esse magnos, & ab his apud Gallos parœmiam esse in stolidos, vt vult Bellonius, sed in eos quibus infirmior ac hebetior est visus acies; sic enim ferè semper inquit Rondeletius, accidit, vt qui magnis sint oculis, & prominentibus, maximè quibus lata est pupilla, parum acutè cernant ob maiorem spirituum dissipationem. Pinnas habet ad branchias, & in ventre binas, parte prona tres, à podice duas. Dorsum cinereis fuluisq. maculis notatur. Venter falcatus. Partes internę Mustelæ marinæ ferè similes.

Magnitudo. *Oculi.* *Oculi magni parũ cernũt* *Pinna.* *Color.*

B

VSVS IN CIBIS.

ROndeletius recentem hunc piscem carne esse scribit multò meliore, quàm cùm salitus, aut exiccatus fuerit: quippe cuius caro glutinosa adeo sit; vt etiã butyro diu immersa (quod vt pinguia oĩa glutinosarũ rerum adhæsione impedit) digitis ita hæreat inter edẽdum, vt vix reuellatur. Cùm contrà, inquit, fieri oportere ratio ipsa suadere videatur, quòd sal calefaciat, extenuet, & incidat. At cur glutinosior Morhua tẽpore fiat ĩ causa esse putat tẽuis humoris cõsumptionem. Quemadmodum in farina multa aqua diluta euenire videmus, quę si aliquandiu coquatur, tenuioribus partibus ab igne absumptis tam spissa glutinosaq. redditur, vt ea ad multa ferruminanda vtamur. Idem in saccharo aqua dissoluto experieris: coctione enim multò glutinosius fiet.

Carnis qualitas. *Cur tẽpore glutinosior fiat.*

C

VSVS IN EXTERNIS.

INtestina huius piscis & folliculi ichthyocollę conficiendæ inseruiunt, vnde fuere, qui veterum Ichthyocollam (accipitur enim pro pisce & glutine) esse credidere: quorum opinionẽ non temerè redarguit Rondeletius, vt suo loco patebit.

Intestinorũ vsus.

DE ASELLO NIGRO. Cap. VII.

PRofitetur Bellonius sese ignorare, qua ratione Britanni hunc piscẽ Colfisch dixerint: nisi, inquit, dicas eidem hunc illis esse vsui quo in Ponto id Sturionis genus, ex cuius folliculo ichthyocolla confici solet, quasi col ipsis sit colla siue gluten: cũ rem aliter sese habere inquiant Anglicæ linguæ periti, qui col Anglis carbonem esse aiunt: vt inde piscis hic, Asellus niger, siue carbonarius dicatur, quòd præ cæteris tergore nigricet. Defertur ad Gallos ex eo Britanniæ tractu, qui Hollandiam spectat. Vbi prouectus est, aliquo est in pretio: nam paruus adhuc, carnem habet planè insipidam. Squamis contegitur latioribus, quàm quiuis alius generis. Hæ tamen in icone, quam Bellonius nobis dedit, non exprimuntur. Tergore est nigricante, ventre candidiore. A capite ad caudam atram lineam productam habet, ad latera aliquantulum inflexam pinnasq. reliquis sui generis piscibus duriores ac robustiores. Popularis est, & omnium salitorum inferioris notæ. Pinxit eum acephalum, quòd capite mutilus in Angliam, vbi etiam peregrinus est, perferatur.

D

Etymum. *Locus.* *Carnis qualitas.* *Squamæ.* *Color.*

DE MVSTELA vulgò Genuæ dicta.

Cap. VIII.

Muſtela.

ASellorum generis piſcem hunc Genuenſes & Maſſilięſes, vulgo Muſtelam vocāt, impropriè certè, cum ſint Muſtelæ læues, contrà ac hic qui ſquamoſus eſt: Illyrici Pegorellam, vulgus Cretēſ. Gaideropſarum, nos, inquit Bellonius, Aſinum piſcem vertere poſſumus. Arbitratur autem Ariſtotelis & Galeni Callariam eſſe, cùm neuter (quod equidem ſciam) Callariæ meminerit. Rondel. verò quæ Aſino notæ inſignes, & euidentiſſimæ tribuuntur ab Ariſtot. huic magis competere exiſtimat, quàm Merlucio, quē omnes, inquit, hodie Aſellum veterum eſſe iudicant; maximè verò virgulæ illæ ad alliciendos, & capiendos piſces, quibus prorſus caret Merlucius, quòd lapides molares in capite habeat, quòd lateat. Sed cùm omnes iſtæ notæ Capellano quoq. competant, ego in mea opinione firmus permaneo.

Gaideropſarus.

Deſcriptio.

Piſcis eſt marinus Merlano quodammodo ſimilis, Græco & Italico litori teſte Bellonio frequentiſſimus, inter mollis carnis piſces connumeratus: trium interdum palmorum longitudinis ac cruris humani craſſitiei:

Color.

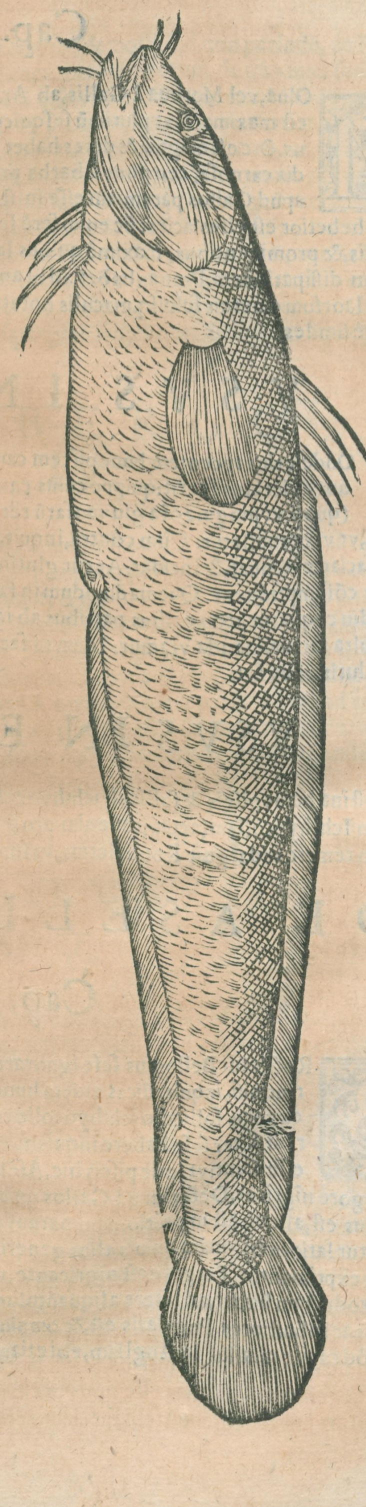
colore ex liuido in opacum abeunte, ſquamis Polam vulgarem referentibus. Duas in tergore pinnas gerit; quarum minima capiti vicina eſt præter quos aliam rurſus ad caudam vſq. protēſam habet: ac rurſus ad latera vtrinq. vnam, rotundam, ſub quibus poſtremis craſſiores ac carnoſi quidam cirri bifidi conſpiciuntur, huius quoq. caudæ pinna rotunda eſt, cirrū ſub mento habet, quod Rondelet. quoq. teſtatur, qui tamen duas in icone ſua expreſſit. Idem & Bellonium notat, quòd ſine ſquamis ſquamoſum hunc piſcem deſcribat, cum is ſquamis Polam vulgarem referre dicat, vt oſtendimus: Maxillas habet mobiles, dentes confuſos, vt & Aſinorū reliquū genus. Sed hoc ab ijs differt, quòd in labro ſuperiore, maculam oſtendit in cordis figuram, dēticulis circūfultam, linguā albicantē, & in cuſpidem efformatam. Proinde brāchias diſtendit vtrinq quatuor, ſub quibus cor deliteſcit triquetrū pericardio, vt in cæteris piſcibus obuolutum.

Partes internæ.

De diaphragmate hepar pallidū ac ferè lacteum appenſum eſt, in tres lobos diuiſum: cuius pars ſiniſtra, cæteris maior, veſiculam fellis oblongam admittit; tertius lobus ſuperficiei ſtomachi incumbit. Lien illi eſt sāguineus, gracilis, oblōgus, dorſo incūbens,

à ven-

Muſtela vulgaris Rondel.

E

F

G

H

A à ventriculo dependentes: quem propter voracitatem prægrādem vidimus, eius ferè figuræ, cuius est pastorum instrumentum, cui cornutæ musæ nomen est. In pyloro admodum multæ sunt apophyses, vt quinque, & triginta facilè connumeres. Eius intestina non amplius quàm tribus reuolutionibus circumflexa sunt, antequam ad rectum pertingant: præter quæ vesicula quadam cæteris Asinis communi præditus est, gemino veluti folliculo tergori coniuncta, quæ illi commodioris natationis vsum exhibere creditur. Cæterùm hic piscis Sardellis, Boopis, Trachuris, atque alijs piscibus se exaturat. Hæc omnia ferè Bellonius.

Cibus.

DE TINCA MARINA. Cap. IX.

SYNONYMA. ETYMVM.

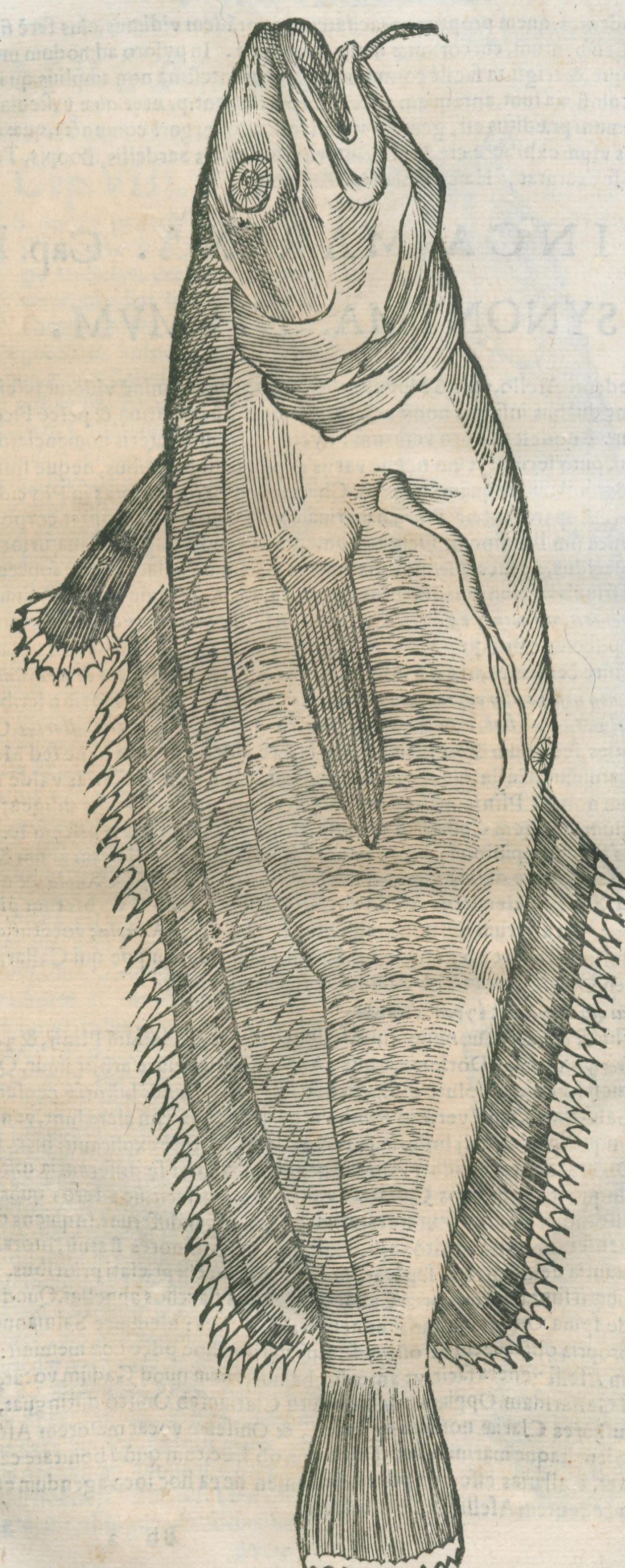
PRæcedenti Asello, vulgò Mustella dicto congener omninò videtur piscis iste, qui B Romę duabus insignis nomenclaturis, vulgò Tēca marina, & pesce Fico nuncupatur. Rondeletius pro veterum Phycide exhibuit veteris nomenclaturæ vestigium, puto secutus, cùm neque varijs depictus sit coloribus, neque spinis vallatus, & nihil minus quàm Percæ, & Channæ similis: quas notas in Phycide requiri suo loco ostendimus. Apparet autem Tincam marinam vulgò nominari propter corporis quandam cum palustri Tinca similitudinem. Ficique nomen sibi vendicauit, quòd maturioris, passiq. fici instar mollis sit, flacidus, ac succi plenus. Saluianus Asellum Callariam esse contendit, sed quā frigidis ne dicā friuolis rationibus, lecturus isthæc diudicet. *a* Plinius (inquit) cùm inquiat: *Calarias Asellorum generis, nisi minor esset:* vti Callariam Aselli congenerem, & minorem esse testatur: ita nos hunc piscem nostrū quippè qui Asello (sic vocat Merlucium) similis est, atque minor, Callariam esse iure censemus, nec si *b* Plinius, dicens alibi: *Asellorum duo genera, Callariæ minores & Bacchi, qui non nisi in alto capiuntur, ideo prælati prioribus.* atque Dorion scribens apud Athenæum: *Fluuiatilis Murana habet vnam spinam similem Asello qui vocatur Callarias*, Callariam & Asellum non similes, sed vnum & eundem piscem facere videantur, non hunc sed Merlucium, quem Asellū esse statuimus, Callariam appellare oportet. Nam cùm Callarias valdè similis sit C minori Asello, mirum non est Plinium (haud multùm in rebus internoscendis diligentem, & peritum hoc loco Asellum minorem Callariam vocasse, atque vnum & eūdem piscem fecisse. Dorion verò pro nostra pugnat opinione: nam si minorem Asellum, & Callariam vnum & eundem piscem arbitratus esset, habere dixisset spinam similem τῷ ὀνίσκῳ, aut τῷ γαλλαρίᾳ, & non τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ, id est minori Asello vocato Gallariæ: quibus verbis tum piscem vnū qui simpliciter ὀνίσκος, tum alterum qui non simpliciter, sed ὀνίσκος γαλλαρίας vocetur, manifestè innuit reperiri. Nostræ præterea sententiæ subscribit Oppianus, quippe qui Callariam metri ratione per syncopen κλαρίαν vocans, ab Aselloque separans, inquit:

Tencamarina.
Pesce Fico.
Phycidem non esse.
Callariam non esse.
a li.32.c.11
b li.9. c.17.

ψῆτται καὶ κλαρίαι καὶ τρίγλιδές ἔγρατ᾽ ὀνίσκων.

Quamobrē vti Merluciū ὀνίσκον, siue minorem Asellum ita hunc Callariam Plinij, & γαλλαρίαν, siue ὀνίσκον καλουμένον γαλλαριαν Dorionis, atque κλαρίαν Oppiani iure arbitramur. Quod si forsan in historia Merlucij hæc ita absolutè distincta non sint, ea ad huius historiæ censuram reuocamus. Hactenus Saluianus. Quod verò ad Plinij verba attinet, ea tam clara sunt, vt nihil planè opponi queat, eademque in Merlucij historia, & rectè citauit, & rectè explicauit; hicq. non benè palinodiam canit. Dixerat asserere videri Plinium quadruplici inter se differentia differre Aselos: D primùm enim (inquit) priores quos Callarias vocat, minores facit: sic alteros quos Bacchos appellat, maiores esse innuit: eodem præterea authore, loco etiam differunt, inquiens enim Bacchi, quos magnos censet, non nisi in alto capi, Callarias quos minores statuit, litorales esse inferre videtur. Præstantia deinceps eos separat, dicens, ideo Bacchi prælati prioribus. Postremò nominibus etiam diuersi sunt, nam minores Callarias, maiores Bacchos appellat. Quod modo ad Dorionis locum, de spina Onisci Gallariæ nuncupati loquentis: idemmet Saluianus talem in Merlucio dari ex propria obseruatione ostendit; eius verò in hoc pisce non meminit: præterea Dorion duo tantùm Aselli genera facit, vt antè dicebamus, vnum quod Gadum vocat, maius: alterum minus, quod Gallaridam. Oppianus denique etsi Clariam ab Onisco distinguat, haud aliū tamen quàm alij authores Clariæ nomine agnoscit, & Oniscum vocat maiorem Asellum, vbi nec dum adoleuit. Sicut itaque marina istæc Tinca, tùm ob hæc, tùm quòd bonitate carnis à veris Asellis degeneret, Callarias esse non potest, ita tamen de ea hoc loco agendum erat, quòd corporis forma præcedentem Aselli speciem referat.

Aselli quomodo inter se differāt.

A

FORMA. DESCRIPTIO.

CApite, inquit Saluianus, est lato, & presso, ore magno, & valdè denticulato, atque oculis etiam magnis, & aureis. Ex inferiore maxilla appendix vna cum barba pendet; qua minor caret Asellus, Merlucius. Branchias habet vtrimque quaternas, & ad eas, binas latiusculas pinnas, vnam scilicet vtrimque. Ex anteriore verò ventris parte binarum pinnarum vice, quæ eo loco piscibus alijs notę sunt, bini longi admodum, atque rotundi cirri propendent. In primo dorso pinna parua erigitur; post quam alia vna enascitur, per dorsumq. totum ad caudam ferè vsque extenditur. Inferiori ventri singularis pinna ab ano orta, atque ad caudā etiam vsque producta subnectitur. Cauda in vnicam, & rotundam pinnam degenerat. Corpus totum oblongum est, latiusculum, squamis minutis contectum, & colore Aselli instar, cineraceo. Lapillos duos, non secus quàm Asellus habet in capite, ventriculum amplum, intestina lata, hepar magnum, & subalbum, cui fellis hæret vesica. Minore magnitudine est quàm Asellus: vix enim pedalem excedit mensuram, cùm cubitalem Asellus superare soleat. Icon apposita Gesneri, non Saluiani est, alioqui satis similis: sed dorsi pinnam, & quæ à podice incipit supinam, digitus ferè citra caudam terminat: qui itaque acuratiorem desiderat, eam petet ex Saluiano.

Caput. Appēdix siue barba. Pinna. Cauda. Forma. Partes inter na. Magnitudo.

B

LOCVS.

MArinum piscem esse certum est: cęterùm nunquid litoralis potius, quàm pelagius sit, & in cœnosis litoribus degat, vt Saluianus tradit, dubitari possit. Apparet enim id ipsum scripsisse, quia de Claria sic scripsit Oppianus, cuius versus recitat.

VSVS IN CIBIS.

HAud suauis piscis est, ideoque vbique ferè plebeius, & parui pretij, inquit Saluianus, esse solet. Carnem habet satis molem, sed non friabilem, concoctu facilem, sed excrementitiam. Frixus, aut assus minus quàm elixus, palato ingratus est.

Carnis qualitas. Apparatus.

C

DE HARENGO. Cap. X.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi apud antiquos sit, & vocetur in superiori Germania Herinck, in inferiore Harick nuncupatus, nomine vt apparet à Græcorum ταρίχος, id est salsamentum, detorto; nam præ cæteris, quàm numerosissimè sale cōditur, vt ingenuè loquar, affirmare non ausim, satiusque esse iudico ex vulgari latinum, licet barbarum nomen, in Græci, & Latini penuria fingere, Harengum, vel Herengum; quàm cum Isidoro, Albertoque, nonnullisque alijs Alecem, siue Halecem nuncupare, cùm sit Halec, vel Alec, vel Alex, res ab hoc nobilissimo pisce longè diuersa, vti suo loco antea ostendimus. Sigismundus Gelenius in Lexico symphono Germanicum nomen à Græco ἅραξ deducit, quod tamen vocabulum apud nullum nunc authorem inuenias. Idem quatuor isthæc nomina inter se componit, Haraca Latinum, Haring Germanicum, Ἀ΄ραξ Græcum, Herinck Illyricum, vel Bohemicum. Sed quoties nomen piscis iste mutet, modò dicam in vsu.

Harengus. Halex.

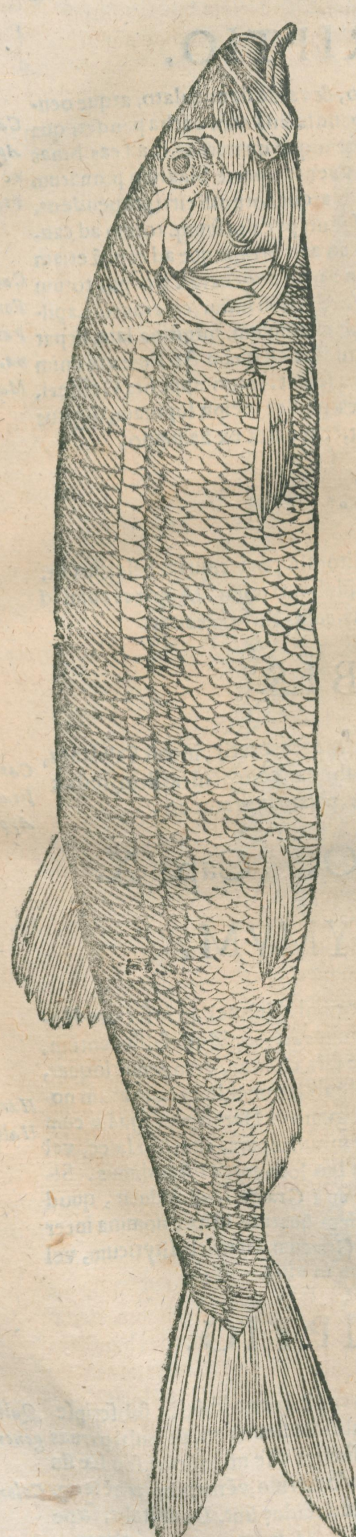
D

GENVS. DESCRIPTIO.

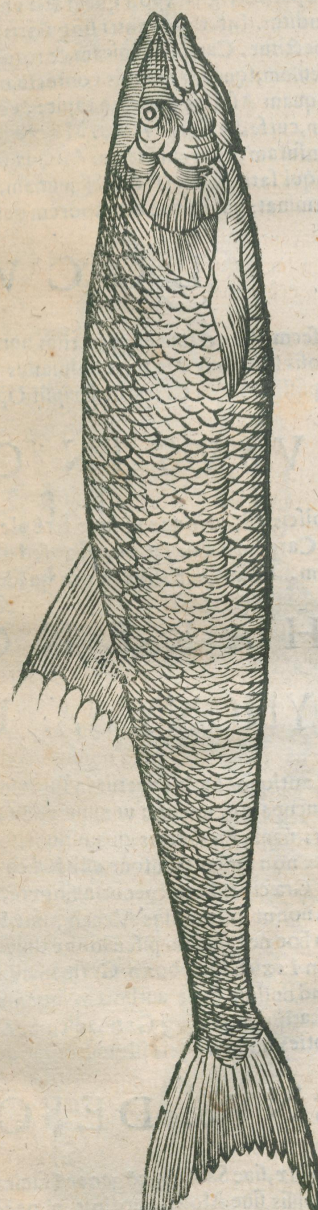
QVi Chalcidi marinæ, siue Sardinę cōgenerē faciunt Harengū, ijs ego libētiùs subscripserim, quā qui Thrissis, siue Alosis. Sardinis .n. necdū adultis ita similis est, vt multi paruas Sardinas Harēgis nequeāt distinguere. Thrissis interī similes esse nō inficior, sed hæ fluuios subeūt, ꝙ Harengi nō faciūt. Dorso Harēgus est quodāmodo cærulo, vētre albo, argēteoq. falcato, squamis acutis, ptinaciterq. cuti hęrētib. cū cęteræ facilè deciduę sint. Dodrātalis, sæpe

Quibus cōgener sit. Color.

Harengus Flandricus.

Harengus minor.

A etiam pedalis est longitudinis. Branchiarũ scissurã pro corporis ratione magnam habet, ideoq. citissime aqua extractus emoritur. Vnicum tantũ habet intestinum, quod ieiunum esse asserunt Albertus, eiusque farinæ scriptores alij. Habes hic iconem Harengi adulti, & nondum adulti.

Brãchiarum scissura.
Intestinum.

LOCVS.

EIdem Alberto Harengus litoralis est, cùm alioqui nisi in alto capiatur. Estque Oceano peculiaris, nec tamen omni. Hollandi enim, & Zelandi, & circũuicini alij; etsi ex huius piscis piscatione incredibilem quæstum faciant, in suo Oceano eum non capiunt, sed longius abire coguntur, & Angliam iuxta Scotiam, Irlandiam, Noruegiam, Daniam, Germaniã obnauigare; quam Oceani partem Germani ab Harengorum copia, Haringsee, idest mare Harengorum cognominarunt. Fallitur q. Bellonis cum Romæ venales prostare sibi persuadet, & in Mediterraneo mari etiam capi, formæ similitudine, vt inquit Rondeletius, deceptus: qui enim Harengi specie non solùm Romæ, sed etiam Massiliæ, & Venetijs videntur, non sunt Harengi, B inquit Rondeletius, sed Thrattæ (sic vocat Thrissas, siue Alosas) paruæ, Harengis, & Sardinis adeo similes, vt eas pro Harengis facilè etiam accipiant Galli, quibus hi notissimi sunt, sed his notis distinguuntur. Thrissis, siue Alosis spinæ multò asperiores ventrem firmant, Harengis minus asperæ: quam ob causam si paulò diutiùs asseruentur, disrupto ventre intestina prodeunt: præterea spinæ in his tenuiores, & edendo minus molestæ, in illis multò molestiores. Denique Alosæ paruæ maculas habent, quibus Harengus caret.

Oceani, sed non totius piscem esse.

Harengi, & Alosæ differentiæ.

NATVRA. MORES. PARTVS.

AVthor de natura rerum Harengum tradit aqua viuere, omnium autem piscium ferè ea tantummodò, & nisi in ea viuere posse; nam statim, inquit, vt aeris serena contigerit, expirat; nec vlla mora est inter contactum aeris, & expirationem. Non defuere, qui ex puro aquæ elemento nutriri voluere, quod in ventre eius nihil reperiatur, quorum opinionẽ refellit Albertus his verbis: *Intestinum ieiunum duntaxat habet, & ideo in ventre eius nihil inuenitur, propter quod quidam falsò dixerunt, Harengum solo, & simplici elemento viuere: quod nos alibi* C *falsum esse ostendimus.* Gregalis est, & tam magnis simul agminibus natant, vt prę multitudine capi non possint. Capiuntur autem cùm post æquinoctium autumnale acies se diuidunt, tumq. aliquando (vt eiusdem Alberti verbis vtar) in magnis, & multis sagenis colliguntur, adeo vt funes retium incidi oporteat, eò quòd trahi retia non possint. Addit author de natura rerum, vbicunque super aquas lumen vident, gregatim adnatare, dictisque, hoc est, certis temporibus, nempe autumno, dum hoc astu alliciuntur, quasi paratos ad retia diuino munere in vsus hominũ deduci: Hybernis autem temporibus secretos mari vsque ad debitum tempus abscondi, & hoc circa Germaniam maximè. Ipsi etiam pisces noctu lucent, quam lucem licet cum ipso moriente emori nonnulli dicant, per aliquot tamen dies post mortem noctu adhuc lucere alij asserunt. Lucent autem in aqua, ventribus versus summum æquor obuersis, tantum de se (squamis nempe, maximè quæ circa oculos sunt) splendorem emittentes, vt mare fulgurare videatur; atque hinc etiam est, quòd facilè à piscatoribus deprehendantur. Pariunt semel anno, teste Alberto. Mirum verò est quod nonnulli narrant de terræ Sanctæ Oceani, Germanici insulę incolis, nempe cùm circa Annum post Virginis partum M.D.XXX. ex Harengorum bis mille hominum vi- D tam sustinerent, per petulantiam verò aliquando vnum ex captis, virgis cecidissent, adeo imminutos ibi fuisse hosce pisces, vt postmodum vix centum ex eo quæstu vixerint.

Sola aqua viuit.

Quando, & quomodo capiantur.

Noctu lucens

Temeritatis pœna.

VSVS IN CIBIS.

CArdanus author est Harengorũ copiam in Oceano incredibilẽ esse, vt ad CC. millia coronatorũ in singulos annos capturę pretium ascendat, sępe etiã multò amplius: & verè quidẽ; longè enim maiorẽ quæstum sola ex Harengorũ piscatione facit Hollandia, cũ alioqui recentibus careat ferè, & in alieno capiat mari. Bona insulæ pars ex hac piscatione familiam sustinet; alij piscantur eos, alij retia, & vela texunt, veteraq. reficiunt, alij nauibus, & vasis parandis, & reparandis sunt intenti; sed hoc parum est, longè maius quod vbi incolas omnes exsaturarint, incredibilẽ vasorũ sale cõseruatis refertorũ numerũ ad alias regiones emittãt. Tripliciter in cibũ cedit, recens muria conditus, & fumo exiccatus. Recentes in Gallia, teste Rondele-

Hollandia quæstum quẽ faciat ex Harengis.

tio,

Arengus albus. *Niger.* *Carnis qualitas.* *Apparatus.* *Harengus fumo exiccatus.* *Harengus muria conditus.*

tio, albi vocantur ad differentiam suspensorum in fumo, quos nigros, inquit, Gallicè Sorez, siue nocturnos, vel à nigrore, vel quia quæ noctu fit piscatio felicior, & ijs diutius seruandis accommodatior, meliorque iudicatur. Piscis est pingui, & molli carne. Recens ex butyro in sartagine frixus, delicatissimus, & maximoperè ab Hollandis expetitus. Fumo exiccatus in Italia simpliciter Aringam nuncupatur, quod ex hoc Iouij quoque innotescit. Ex Cimbricis litoribus Aringhæ pedales pisces, in cratibus sale, ac fumo inueterati ad nos afferuntur. Germania Bückling, Belgium Bucking vocat. Editur in craticula fumatus Harengus assus, & in frusta sectus ex oleo, & aceto, vt apud nos, vel simpliciter per se, vel etiam addito butyro, vt in Hollandia, vbi & bibaculi nonnulli exemptam per se spinam, similiterque assam deuorant, eius sal sedine sitim prouocantes, vt acriùs, sapidiusque potent. In muria conditus in superiori Germania Pickelhering; in inferiori Peeckelharing dicitur; apud nos verò (quod sciam) nomen non habet, quia raro huc perfertur. Editur sic, vel simpliciter crudus capite, cute, ac pinnis detractis, vel cæpæ condimentum additur. Sunt qui exempta spina carnem minutim terunt, vnà cum cæpis, ac pomis, atque ex aceto, & oleo inferat; quo obsonio vix aliud inuenias palato gratiùs; mirumque cur bona superioris Germaniæ pars ab esu istiusmodi Harengorum abstineat, cùm qui proximi sunt Oceano, æquè diuitum, & pauperum mensis expetatur, & à Liuonibus, & Rutenis vnà cùm mura deuoretur, & quantò putridior est, tantò magis appetatur, ac probetur. Præterea salitus Harengus aqua maceratus, donec salsuginem deposuerit, & in craticula assus editur, palato non ingratus.

DE LIPARI. Cap. XI.

NOMEN. ETYMVM.

a li. 32. c. 12 *Aequiuocatio.* *Etymum.* *b lib. 37. cap. 11.*

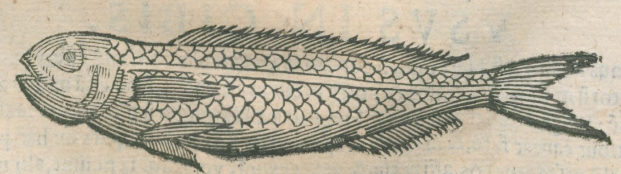
Liparis piscis memoratus à *a* Plinio, nomen à pinguedine habere videtur, quasique λιπαρος dici, id est pinguis: nam & *b* Liparis ipsi genus lapidis est, qui suffitus omnes bestias euocat; in qua sententia etiam sunt Bellonius, & Rondeletius. Ille enim, cùm à pinguedine nomen suo pisci indidisse dixisset, rationem reddit, quòd vel leuiori ignis calore appositus, totus ferè in pinguedinem resoluatur. Hic verò suum se piscem, Plinij Liparim nominasse, quòd cùm aliquando eum seruare vellet, totus in oleum abiret, asserit. Haud tamen eundem Liparim vocant. Bellonius piscem in Macedoniæ lacu, de quo suo loco, Rondeletius marinum, de quo nunc.

FORMA. DESCRIPTIO.

Squama. *Pinna.* *Cauda.* *Carnis qualitas.*

Capite terrestrem cuniculum refert, inquit Rōdeletius, ore est paruo, sine dentibus, sed maxillis asperis. Virgam habet satis latam à capite ad caudam. Squamis paruis tegitur. Pinnas ad branchias, & in ventre binas habet, aliam à podice ad caudam: aliam à ceruicis loco ad eandem continuam, sine aculeis. Cauda in duas desinit. Adeò pinguis est, vt non ventri, intestinisq. solùm infarcta sit pinguedo, veluti in Mugilibus, & Lupo, sed etiam sub cute, carnis loco nihil aliud esse videatur, quàm pinguedo. Succo est molli, pingui, insipido, quo ventriculus euertitur, aluusque cietur.

Liparis Rondel.

DE

A

DE APRO RONDELETII. Cap. XII.

NOMEN, EIVSQ. RATIO.

Κάπρον, & καπρίσκον Rondeletius diuersos pisces esse, duobus astruit argumētis, quoniam nimirū Oppianus Caprisco dentes tribuit acutissimos, & validissimos, quibus (inquit) κάπρος caret, & quia Capriscus ab Athenæo ex Diphilo dicitur durus, & virus olens, καπρος verò ex Archestrati peritissimi artis obsonatricis sentētia summoperè laudatur: cæterùm quo authore dicat carere dentibus τὸν κάπρον, planè ignoro. Apparet autem ita iudicasse Rondeletium ex hoc suo, qui pingitur, pisce, qui omninò edētulus est, quem cùm ob hoc, tùm quòd rostrum habeat oblongum, & obtusum Suis modo, & aculeos in dorso similitudine quodammodo setarum, κάπρον esse coniecit, cùm hic à grunnitu apud veteres id nominis obtinuerit. Iam verò Oppianus Caprisco dentes non tribuit, sed Muri, quem tamen cum Caprisco eundem esse. Diphilus apud Athenæum ostendit his verbis: Capriscus vocatur etiam Mus, virus resipit, & durus est, Citharoq. concoctu difficilior, cutem ἔυσομον, id est ori gratam, siue (vt Massarius reddidit) suauem, & non duram, vt Rondel. arbitratur, ἔυσομον ἀπὸ τοῦ σομῶσαι, vel σομοῦν deriuans, quod inter cætera significat σκληρωναι, id est indurare; nam sic non εὔσομον, inquit Gesnerus, sed εὐσόμωτον dicendum erat: nec prohibet cutim duram simul, & palato gratam esse, cùm durities concoctione mitigari possit; & ipse Diphilus in eodem de piscibus sermone, contrario sensu vocabulum ἄσομον aliquoties vsurpās pro eo, quod insuaue est, & ori ingratum, ineptè sanè ἔυσομον alia quàm contraria ad ἄσομον significatione posuisset. Et ob hanc εὐσομίαν, siue adlubescentiam palati, orisque commendationem, quæ in dura Caprisci cute est tantoperè commendatus fuerit Caprus ab Archestrato. Præterea piscis iste Rondeletij marinus est, vel ipso testante; cùm Aristoteles κάπρον fluuiatilem, & in Acheloo amne vocalem faciat: nec debeat locus iste Aristotelis Rōdeletio suspectus esse, quoniam eius testimonio Athenæus solos σκάφρον dicat φθέγγεσθαι καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρων, hoc est *Scaphrum loqui, seu strepitum edere, & fluuiatilem Porcum*. nam corruptum potius Athenæi locum esse, vel ex eo constat, tùm quod nec fluuiatilem Porcum nullibi nominet philosophus, tùm quòd plures pisces recenseat vocales, sed hac de re in Capro. Vt itaque hunc Rondeletij piscem veterum Aprum esse inficiamur, ita Aprum tamen cum ipso nominabimus, quòd in tergore veluti suillas, vt diximus, setas gerat, oreque sit oblongo, & vt eius nominis quadrupes, obtuso.

Caprus, & Capriscus.

Aper cur sic dictus.

Mus piscis.

Carnis qualitas.

B

C

FORMA. DESCRIPTIO.

Piscis est, inquit Rondeletius, squamosus, nihilominus præduro, & veluti aspera, & villosa cute tecto corpore, ferè rotundo, compresso, rubescente, oculis magnis, rostro oblongo & obtuso Suis modo, sine dentibus, mox à capite secundum dorsi longitudinem, aculeos habet præacutos, duros, longos, rectos, setas esse diceres, inæquales: nam primi breuissimi sunt, medij longissimi, postremi medijs minores, & primi maiores. Pinnas duas ad branchias, in ventre duas alias, multis firmisq. aculeis, & à sese disiunctis constantes. Apodice tres aculeos, breues, & acutos. Cauda in vnam pinnam desinit.

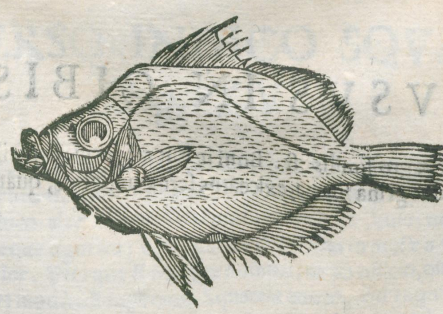
Cutis.

Aculei.

Pinnæ.

Aper Rondelet.

D

DE

E

DE SCOLOPACE RONDEL. SERRA, Plinij, Gesneri. Cap. XIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Beccassa. *Elephas.* *Sagittarius Aeliani.* *Serra Plinij.*

PEregrinum,rarumq. ac insolentis figuræ piscem,quemadmodum exhibemus,nullo aptiori nomine exprimi posse arbitratur Rond. quàm Scolopacis, aut Ascolopacis,propter rostri longitudinem,quæ ei cùm Scolopace, siue Ascolopace aue, quæ similiter Gallis Beccasse vocatur similis est. Perperam enim Elephantem dici ab aliquibus,tùm quòd rostrum, licet prælongum id proboscidis modo habeat,rigidum sit, extendiq. & contrahi, vt proboscis nequeat, tum quòd Elephas sit ex crustaceis apud Plinium. Neque Sagittarium Aeliani esse posse, etsi aculeum longum & durum, & præacutum ad caudam habeat.Gesnerus Plinij Serram esse conijcit,diuersumq. à Græcorum Pistri,quem Rondel.Serram facit. Equidem Serra Plinij Cetusnè sit,vt Rond. arbitratur,an piscis; item totonè corpore,an parte dumtaxat aliqua Serram referat,non constat. Sic enim *a* Plin.de rerum in mari varietate loquens: *Rerum quidem non solum animalium simulacra*, in mari, *esse licet intelligere intuentibus Vuam,Gladium, Serras*. Cum itaque Scolopax Rondeletij, radium caudam versus (vt icon ostendit) planè serratum habeat, Serram potius eum appellari posse existimat, quàm qui & Pristis ipsi nominatur,eoque magis cũ Serra in hoc pisce sit aculeus,longus, durus, præacutus,altera tantũ parte serratus, denticulis planè Serram referentibus, vtpotè contiguis basibus, quæ latiusculæ sunt. Ad hæc *b* Plinius Pristen latina voce aliàs reddidit. Ego in re dubia iudicium nunc cohibeo,pluribus rem examinaturus in Pristi.

a lib.9.c.2.

b lib.9.c.3.

F

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo.

PIscis est marinus, & ob peregrinam formam nulli ferè congener, sed ipse sibi genus faciens. Semper ferè paruum esse,Rondel.inde conijcit,quòd tres viderit eiusdem omnes magnitudinis,& ouis distentos,ne quis non satis prouectæ ætatis fuisse suspicetur. Corpore est rotundo rubescente Erythrini modo, squamis asperis tecto. De aculeo quem in dorso gerit,dictum est, Caudam habet tenuem.

G

Scolopax Rondel.

H

VSVS IN CIBIS.

CArnis substantia Pagro similis est. Boni igitur est succi, & facilis concoctionis: sed cum rarus piscis & peregrina forma,exiccatus seruatur potiùs, quàm editur.

DE

A

DE MONOCEROTE CLVSII. Cap. XIV.

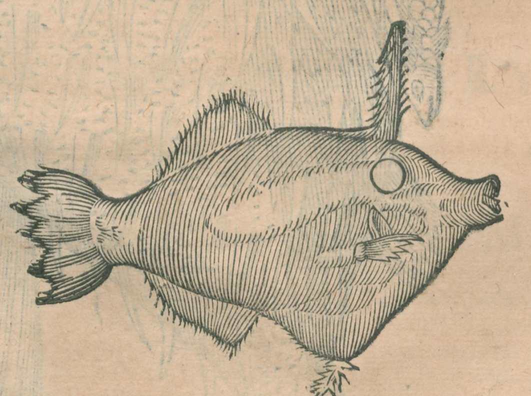
QVamuis, qui modò exprimitur pisciculus, aspero corio sit preditus, & quamuis etiã planè ignorem marisnè, an alterius aquæ sit incola, ob consimilem tamen ferè cũ Scolopace Rödel, formam, non alium quàm hunc sibi in hoc opere locum postulare videbatur. *a* Carolus Clusius Batauos ex Orientali India anno à Christi natiuitate millesimo sexcẽtesimo primo reduces, attulisse author est, mercatoremq. cuius erat, tanti æstimasse, vt nisi ingenti pretio redimi non posse putaret. Ipse Vnicornem non incommodè posse appellari arbitratur, & his nobis verbis eum delineauit (vt assolet) diligentissimè. Ab extimo ore vsque ad caudæ pinnas, paulò longior erat tribus vncijs, medio corpore paulò plus vncia latus: à summo capite, vbi supra oculos cornu eminebat, ad infimam alui partem, quæ etiam in paruum aculeum desinebat, sescunciam latus: corio fusci coloris, & limulæ instar Scabro, totum corpus tectum erat: os præterea habebat prominulum, angustũ, semunciam longũ, binis osseis denticulis præditum, qui in denos supernè secti videbantur; infernè verò in pauciores, nisi ij fuerint abrupti. Oculos, qui eruti fuerãt, satis magnos habuisse videbatur: supra quos in capite corniculum gracile eminebat quadrangulare, pœnè vnicam longum, decem spinulis instar hamusculorum deorsum spectantibus binis lateribus armatũ, à quo ad pinnam, quæ à medio dorso continua ad caudam vsque porrigebatur, interstitium erat vncialis longitudinis, depressum instar sulci cuiusdam: in quem corniculum dum natat, inclinare existimo, ne natationẽ impediat: à podice ad caudam aliam pinnam continuã minus semuncia latam: sub oculis longiuscula illi vtrimque pro branchijs scissura, quam pinnula vtrimque sequebatur. Cauda semunciã lata: eius verò pinna vncia latior, semunciamq. longa, in versicolores fimbrias desinebat.

a Li. 6. Exotic. cap. 27.

Longitudo. B *Latitudo.* *Corium.* *Os.* *Oculi.* *Pinna.* *Cauda.*

Monoceros Clusij.

C

D

DE REVERSO INDICO SQVAMOSO. Cap. XV.

QVi de in nouum orbem nauigatione scripserunt, duos diuersissimos pisces Reuersi nomine celebrant, vnũ Hispaniolæ incolis Guaicano appellatũ Anguilliformem, quo de suo loco: alterũ figura squamosorum aliorũ, cuius nomen Indicũ non inuenio, vti neque figuram: ego qualem depictum in musæo reseruo, libentissimè alijs impartior. Vterque Reuersus nominatur ab officio, quòd scilicet reuersus, hoc est retractus venetur, vt modò ostendemus. Squamis contegitur rugosis, spinisque acutissimis, & maximè in dorso, & ab vmbilico ad caudã munitus est. Aiunt, in cibis bonis haberi, quod neque

Guaicano. *Reuersus. cur sit dictus.*

Reuerſus Indicus ſquamoſus.

A neque sicca sit nimium, neque etiam glutinosa carne. De mira eius alios venandi natura si scripsero aniles omninò nugas nugari videbor, maximè si piscis cum sit palmi tantum magnitudine, magnos capere dixero. Ingenti animo, atque intellectu præditus est, & (vt Rondeletius ait) eodem, quo Elephas ingenio præditus: nam facile cicuratur, docilisque est, & loquentes intelligere videtur. Haud quouis tamen in venatione vtuntur Indi, sed paruum, & necdum adultum, inquit a Clusius, diligunt, & in aqua marina, esca eius naturæ conueniente alunt, donec eam, quam dixi, magnitudinem attingat. Venationi iam aptum alligato tenui, sed valido funiculo, secum in cymba ad mare deferunt, conspectoque aliquo Manati, de quo suo loco, alioue pisce summa aqua natante, illico Indus sumptum in manus Reuersum piscem altera demulcet, & blanditur vernaculo sermone, admonens, forti, & valido sit animo, maximumq. quem cospexerit piscem, alacriter aggrediatur, atque cùm commodum videtur, eum in magnos pisces conspectos emittit. Reuersus summa celeritate in Testudinem, aliumuè quemlibet magnum piscem impetum faciens, eius lateri, vel ventri sese affigit, & validè stringit. Piscis se ictum, & comprehensum sentiens à paruo illo pisce, nunc in hanc, modo in alteram partem se conuertens, per mare fugit: interea piscator Indus funiculum multas orgyas longum laxat, & tandem demittit, quia in extremo vel lignum, vel suber annexum habet, ne subsidat, sed sui inditium præbeat. Post modicum temporis Manati, aut Testudo, vel alius quilibet captiuus, cui Reuersus adhæret, defatigatus versus litus fertur: piscator autem sensim funiculum in suam cymbam colligit, paucarum orgyarum tenus quibus paulatim Reuersum cum suo captiuo trahit, donec terram attigerit, vndis etiam ipsum propellentibus. Illico Indi piscatores in arenam desiliunt, atque si Testudo capta est, eam conuertunt, vel etiam in ipsa aqua; nam periti sunt natatores, & in siccum pertrahunt: si verò Manati eum feriunt, donec mactetur. Præda in litus pertracta, summa cum animaduersione, & sensim amolien dus est piscis Reuersus: nam adeo fortiter prędæ adhæret, vt si quis vi adimere velet, in partes discerperet. Indi blandis id verbis peragunt, magnas gratias agendo pro præda acquisita. Adeo autem stolidi sunt isti Indi, vt istum piscem eorum sermonem, & blanditias intelligere existiment; nec animaduertūt, hanc esse piscis istius naturalem proprietatem, cùm plerumque contingat Tuburones, & Testudines in eo Oceano capi, quibus affixi, & inherentes reperiuntur Reuersi: vnde apparet posteaquam alicui pisci sese affixerunt, sese ab eo liberare non posse, nisi cum temporis interuallo.

Vt pisces venetur.
Natura ingenium.
a lib.6. Exotic. cap.18.
Indorum stoliditas.

C DE GLAVCO VETERVM.

Cap. XVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Γλαῦκος seruato nomine Græco, Latinè quoque Glaucus appellatur à colore, qui Græcis γλαυκός dicitur, id est cæruleus, & cyaneus, Græcis interdum etiam ὑπόλευκος, id est subalbus, vt testatur Eustathius. Haud propterea probandum, vt à subalbo colore huic pisci nomen inditum esse cum Isidoro arbitremur: non enim γλαυκὸς quilibet subalbus color est, sed ille tantùm, qui in cyaneo, aut cæruleo D minus est intensus, & ad albū inclinans, qualis in folijs oleæ, aut potiùs in felium oculis cōspicitur, quos Latini cæsios dicunt, qualibus Mineruā Homerus depingit, indeque γλαυκῶπιν cognominat. Amphis pro Glauco Glaucidium voce diminutiua dixit apud Athenæum. Alium verò existimat Massarius, qui Diphilo, Eudoxo, alijsque apud eundem vocatur Glaucifcus, & reuera Glaucus, teste Aristotele, & Ouidio, æstate latet, cùm Glaucifcus, vt Damoxenus Comicus in tertio apud eundem testatur, æstate, atque hyeme sit laudatissimus. Introducit enim coquum loquentem quo anni tempore pisces sint meliores. Dalechampius vetat hoc loco, vt Glaucus vertatur, paucis tamen interiectis, ipse Glaucifcum Glaucum interpretatur. Quamobrem cùm sexaginta tantùm lateat diebus, ijs quibus cernitur, laudari potuisse quid vetat? Aeque enim, ac Glaucus, ceu pretiosus, laudatusque piscis commendatur, vt modò historia docebit. Falluntur autem, & toto cœlo errant, qui Mugiles Glaucifcos vocarunt; etenim Leucifcos dicere debuissent.

Oculi cæsi.
Glaucifcus.
Leucifcus.

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

E

ATHenæus Mnesitheus Glaucũ reponit in genere magnorũ pisciũ,qui τμητοὶ.i.secti,siue incisi,& pelagij nominantur. Volaterranus Aristot.testimonio,e serratorum genere,& carniuororũ facit,& colore nigrũ esse tradit, quod tñ testimoniũ apud Aristot.non legitur. Carniuorum tamẽ esse,& serratos dẽtes habere à vero nõ est alienũ; nam piscibus inescari subinde ex Oppiano dicemus. Ad colorẽ eius quod attinet,equidẽ Glaucus,quãdoq. cæruleum

Color.

significat exaturatũ,& veluti nigricantẽ, ac obscuriorem,qualis cernitur in mari,cùm turbatum fuerit. Lacessita .n. & turbata superficie,paucis eã incidentib.radijs,luce iam diuulsa,atque dissipata vmbrosũ nigricãs sese offert,vt docet Aristot.in lib.de coloribus;item a Plinius his verbis:

a li.9.c.36.

Color austerus in glauco, & irascenti mari similis. Aristoteli autem Glaucus piscis est squamosus, & paucas habet appendices supernè circa ventriculum exeũtes. Bellonius pro hoc Glauco eum ostendit , qui Genuensibus Fegarus, Venetis Corbetus nominatur, Vmbræ apprimè similis pi-

Glaucus Bellonij.

scis,ideoq. à nobis Vmbræ tãquam cognatus,annexus, & nequaquã Glaucus creditus,quod ex liuido in aureum (vt ipse loquitur) effulgeat,cùm Glaucum à colore dictum esse sit notissimum. Quare magis probamus Glaucos Rõdeletij,quos Bellonius veterũ Anthias facit,nõ aliam puto

F

Glauci Rondeletij.

ob rationẽ quã quod lato sint corpore. Prior Rondel. Glaucus is est,qui suis Derbio Prouincialibus Bichæ,& Cabrolle,& Damo appellatur, Illyricis Polauda,Romanis Lechia,vbi excreuit, adultusq.est Lopida,testãte Bellon.qui Massiliensib. Lampugnã nominari,ait,contrà,ac Rõdel.

Lampugo.

scribit,cui Lãpugo maris Hispanici piscis est,quem ipse Hippurum facit. Glaucus iste piscis est, inquit Rõdeletius,in mari degens corpore longo,cõpresso ventre,dorso falcato. A brãchijs ad caudã linea recta protenditur. Tricubitalem aliquãdo vidimus. Nitida est cute, squamis paruis tecta,sed vix apparentibus,nisi cute exiccata. Dorso est planè cæruleo, ventre candidissimo,ore

Color.
Aculei.

paruo,maxillis asperis potius quã dentib.minutis,oculis medijs. Statim à capite aculeos habet, quorũ primus in anteriorem partẽ vergit:quinq; alij ad caudam spectãt,breues,sed acuti, nulla mẽbrana cõnexi. Iuxta anũ duo alij sunt:qui veluti in vagina cõduntur. Aculeos pinna sequitur ad caudã vsq; cõtinua,initio magna,macula nigra lata notata,inde breuis,& tenuis, nõ aculeis, sed tenuib.tãquã vilis cõstans. Corpus à capite ad podicem latius est. A podice sensim gracilius

Forma.
Cauda.
Pinna.
Partes internæ.
Squamę examinantur.

fit,in caudã desinens instar semicirculi rotundatã,deinde duabus pinnis terminatã. Pinnæ aurei coloris breues,& latæ ad brãchias sitæ sunt. Aliæ duæ in ventre paruæ,& tenues. Rima potius, quã foramen est pro podice. Ventriculo est magno cum vnica appendice. Hepar felle caret:eius

G

enim vesica intestino adhæret. Splen paruus est,caro cãdida,pinguis,& suauis. Verum autem ac genuinum Glaucum esse quatuor validissimis argumentis astruit,nimirum ex colore,vnde pisci nomen,ex appendicib.ventriculi paucis,quas Glauco tribuit Aristot. ꝙ ęstate lateat,vt idem de Glauco scribit,quod deniq; προτομὴ illa.i.pars corporis anterior cũ capite olim ab Archestrato, delicatiorisq. gulæ hominib.tantoperè celebrata;in hoc etiã pisce (vt mox dicetur) pinguis suauissimaq. sit. Quod si tamẽ quispiã hunc piscẽ verum Glaucum negauerit,quoniã squamis caret, vt Iouius ait.cùm squamosus, vt dictum est, Aristot. sit Glaucus:huic responderi poterit glabrã quidem cutim ipsi esse,primoq. intuitu squamosum videri,nihilominus si impacto vngue scarificetur illa , squamulas quasdam exilire ijs quodammodo similes , quibus , vt Bellonius notauit, Dryinus serpens præditus est. Alterum Rondel. Glaucum,piscatores Romani Stellã dicunt, sui

Glaucus alter, & eius descriptio.

Palamide,vel Vadigo . Differre,ait, à priore quòd eius magnitudinem nunqum attingat,vnde γλαυκιδίον apud Athenæum esse conijcit; sed cũ Glaucidij caput ęquè,ac Glauci ab opsophagis cõmendetur:ego pro diuerso pisce nõ acceperim,si quis tñ hunc Glauciscum faciat,qui simpliciter pro lauto pisce prędicatur,cum eo non multũ contenderim. Differt præterea quod hic septẽ

Vt à priore differat.

aculeos in dorso habeat ad caudã spectantes,prior quinq; duntaxat. In hoc Glauco à superiore

H

branchiarũ parte ad medium corpus linea tortuosa admodum demittitur, hinc recta ad caudam protẽditur,in illo à brãchijs ad caudã rectã lineã duci diximus:pinnæq. posteriores tã superna, quã inferna parte maculã nigrã habent,qua hic caret. Ille corpore est latiore,hic strictiore;alio-

Glaucus tertius.

qui corporis figura,reliquisq. partibus,tum internis,tum externis valdè similis. Ab hoc secundo genere,nõ multũ differt (inquit idẽ Rondel.) tertius,nisi quod huic dentes sint acuti,linea à brãchijs ducta lõgè magis flexuosa,tortuosaq. est,nimirũ instar serpentiũ, aut vermiũ corporis flexib. gradientiũ,vel vndarũ sese attolentiũ,& mox deprimentiũ,vnde Glaucũ sinuosũ appellauit. Dorsum ex cæruleo nigrescit ad lineã prædictã vsque,lineæ pars subiecta cãdidissima. Pin-

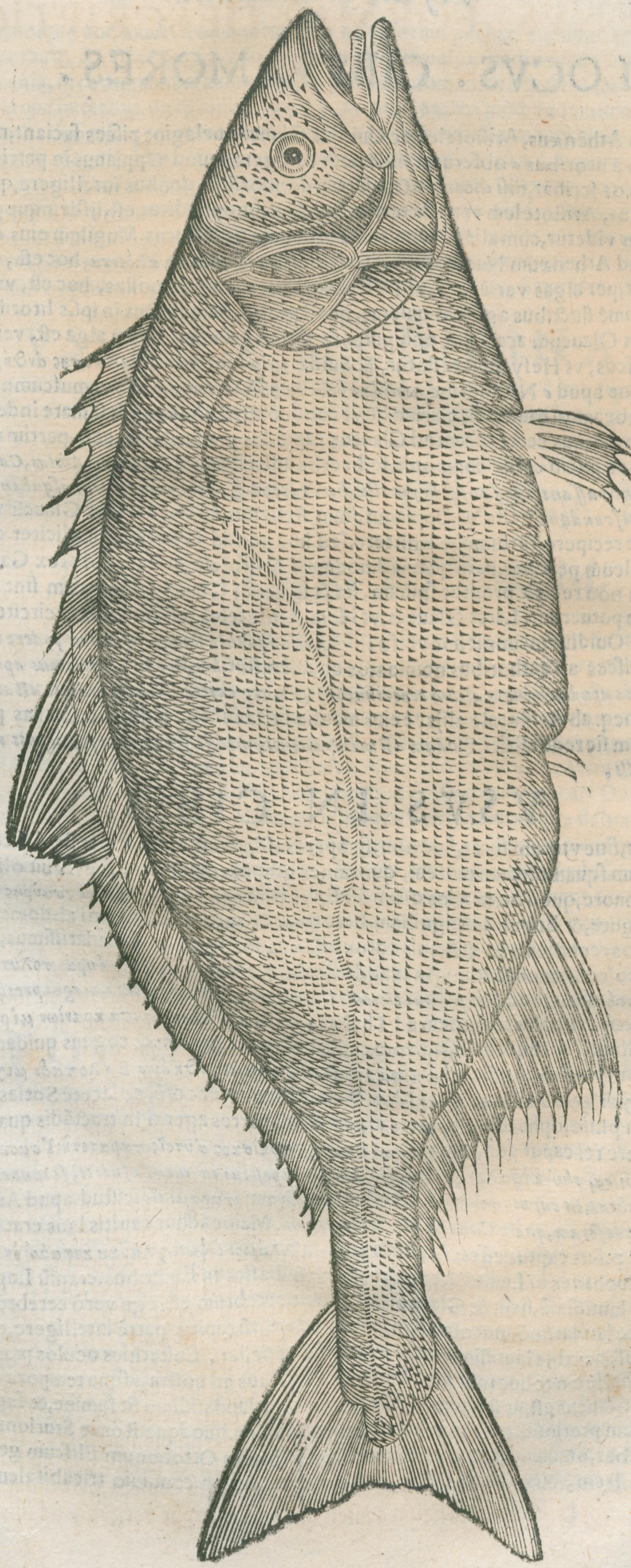
Color.

nis,aculeis,cauda,partib.internis,alijs Glaucis planè similis. Saluianus priorẽ veterũ Amiã esse arbitratus est, itẽ Iouius qui aliquibus Centrinam ab antiquis memoratã videri testatur, quod pugnacissimus piscis sit,atrisq. & solidiorib.aculeis,quãquam nõ omninò lõgis circa dorsum ar-

Centrina.

matus,vt Oppian de Centrina expressit. Ego vnicã tantùm speciem vidi,quæ cũ secundo Rondeletij Glauco satis conuenit;nisi quod in ventre duos habeat aculeos,quib.illius piscis caret; adhęc pinna anterior in dorso nullũ habet aculeũ,qui versus caput vergat,ꝙ de suis ille tradit.

Claucus authoris.

E

LOCVS. CIBVS. MORES.

a *Lib. 1.*
Non procul à litore degere.
b *Lib. 3.*

QVamuis Athenæus, Ariſtoteles, ac Ouidius Glaucos, pelagios piſces faciant, non procul tamen à litoribus *a* obſeruari, inde licet colligere, quòd Oppianus in petris, & arenis paſci eos ſcribat, niſi dicamus Oppianum de prioribus duobus intelligere, qui dẽtibus carent, Ariſtotelem verò de tertio, qui dentibus præditus eſt, iiſdemque peracutis, quod tamen non videtur, cùm aliàs *b* Oppiano carniuorus ſit Glaucus, Mugilem eius eſcam eſſe ſcribens: & apud Athenæum Numenius verſari tradit κατὰ μνία σιγαλόεντα, hoc eſt, vt Natalis Comes reddidit, per algas varias, vel, vt Dalechampius, per algas molles, hoc eſt, vt in margine exponit, minimè fluctibus agitatas quietas, quod probo, nam fluctus in ipſis litorib. maxime ſæuiunt, ad quos Glaucum accedere non puto, cæterùm μνίον non ſolum alga eſt, verùm etiam βρύων, ideſt muſcus, vt Heſychius teſtatur, & Suidæ μνία ſunt τὰ τῆς θαλάσσης ἀνθήματα, ſiue βρύα, reperioque apud *c* Nicandrum μνιώδεα βρΐα τὰ φύλλα τῶν βρύων, vt muſcumne hic an algam reddere debeamus, haud ſatis clarum ſit: vt cunque eſt, θαλάσσα, ideſt mare inde πολυμνία nuncupatur. Tarentinus certè eſcam ad Glaucos capiẽdos præſcribens, eam partim ex muſco, & farina, partim ex piſciũ carne componit, ſed verba adſcribam: *Ad Glaucos: Amias, Callychthyas, & Alauſas marinas aſſans, exoſſanſq́. bryon illis, hordeaceamq́. farinam adiicito, iiſque in paſtam coactis vtitor ad ineſcandum.* Teſtatur Oppianus, item Aelianus, ac Io. Tzetzes Glaucũ vbi metuit, fœtum ſuum ore recipere, rurſumque emittere: ſed hoc non ad Glaucum ſimpliciter dictum, ſed ad Glaucum Galeum pertinet, nam quemadmodum *d* Ariſtotele authore ſolus ex Galeis Acanthias fœtus ſuos non recipit propter ſpinam, ita & hi noſtri Glauci ſpinoſi cum ſint, fœtus intus recipere non potuerunt. Latet Glaucus, vt idem Ariſtoteles teſtatur, æſtate circiter ſexaginta dies, quod & Ouidius meminit hoc verſu: *Ac nunquam æſtiuo conſpectus ſydere Glaucus.* *e* Plinius cùm piſces ab authoribus nominatos enumeraſſet, *his*, inquit, *adiiciemus apud Ouidium poſita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur; & inter cæteros Glaucum dicit æſtate nunquam apparere*, quaſi neq. ab Ariſtotele aliiſvè eius mentio facta fuiſſet, oblitus ſeſe alias præcitatum Ariſtotelis locum ſic reddidiſſe. *Quidam æſtus impatientia mediis feruoribus ſexagenis diebus latẽt, vt Glaucus, Aſelli.*

Mnion quid
c *In Alexip.*
F
Eſca ad Glaucos.
Fœtus ore non recipere
d *Li. 6. Hiſt. cap. 16.*
Quando lateat.
e *L. 32. cap. vlt.*
Plinii memoria lapſus.

VSVS IN CIBIS.

G

GLaucus, ſiue vterum ferat, ſiue non, ſemper eiuſdem eſt bonitatis, teſte Ariſtotele; cõtra aliorum ſquamoſorum morem, qui omnes grauidi, deteriores ſunt. Fuit olim in maximo honore, quod inter alios oſtendit Epicharmus in nuptiis Hebæ, σαῦρυς nominans, & Glaucos pingues, & Eubulus Anguillam Bœotiam, Glaucum, & Thynni abdomen inter delicatiſſimos cibos recenſent. At quamuis totus piſcis ſaporis gratia ſit laudatiſſimus, caput tamẽ potiſſimùm in eo commendabatur: Anaxandrides in Nereo: ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τμητὸν μέγα γλαύκυ πρόσωπον, id eſt, *qui primus inuenit Glauci ora execta, grandia, magni pretii*: periphraſis eſt ipſius capitis. Amphis in ſeptem ad Thebas: γαῦκοι δ᾽ ὅλοι ῥᾶχιςα κρανίων μέρη εὔσαρκα, ideſt: integri Glauci, eorundem ſecamenta capitis carnoſæ partes: & coquus quidam apud Sotadem Comicum, γλαύκυ, inquit, φέρω κεφα κεφαλαια παμμεγέθη δύω Ἐν λοπαδι μεγάλη, ταῦτα λιτῶς προσαγαγὼν χλοίω, κύμνιον ἅλας, ὕδωρ, ἔλαιον. Eleganter autẽ, ac facetè Sotias Epicureus indicaturus ſeni philoſophorũ voluptates aſpernantiũ partes agenti in tractãdis quæſtionibus, & negociis ſolere rei caput peti, ĩquit, οὕτως ἐπὰν γλαυκίσκος αὐτοῖς παρατεθῇ, Ἴσασιν οὐ δεῖ πρῶτον ἅψασθαι τόπυ, καὶ τὴν κεφαλὴν ζητοῦσιν. *Si Glaucus appoſitus in menſa fuerit, ſciunt eius quæ pars prima attingi debeat; Et caput inuadunt.* Id ipſum confirmat παραμιαΐδες iſtud apud Antiphanem: *Difficilius cepta deſeram, quàm Callimedon Glauci caput.* Maior adhuc capitis laus erat ſi in Olyntho, & Megaris piſcis captus eſſet: Archeſtratus: Ἀλλάμοι ὀψώνει γλαύκυ κεφαλὼ ἐν ὀλιώθω Καὶ Μεγαροις, Ariſtophanes in Lemniis, vt citat eius Scholiaſtes in Equitibus, craniũ Lupi piſcis nominat, ceu rem lautiſſimã, ſicut & Glaucorum, inquit, cerebrum eſt: ego verò cerebrum peculiariter in hoc piſce laudari nõ inuenio; coniicioq. anteriorẽ capitis partẽ intelligere, quam Antiphõ cum quibuſdam aliis lautiſſimis cibis προτομὴν appellat. Euſtathius oculos præcipuè commendari ſcripſit, ſed nec hoc inuenio. Eadem capitis laus ad noſtra vſque tempora durat, dummodo Lechia Glaucus eſt, vt ſtatuimus. Hæc enim licet laudatiſſimo ſit ſumine, & ſapore prępinguium pulparum pretioſiſſima, caput habet delicatiſſimum, quodque Romæ Sturionum Vmbrarumque capitibus, omnium iudicio præfertur. Refert Iouius Ottobonum Fliſcum genere, & hoſpitalitate illuſtrem, cùm Genuæ eſſet, feſtiuo matronarum conuiuio tricubitalem ſibi appoſuiſſe

Capitis laus
H
Lupi craniũ
De Lechia hiſtoria.

A fuisse Lechiam; quę non modò Romanorum, sed pelagiorum piscium omnium laudes magno interuallo superauit, ita vt aliqui subtilioris gulæ homines pulparum suauitate allecti semissa ex Lechijs obsonia, in contumeliam auium, atque quadrupedum, in alterū diem reponi sibi plerūq. præcipiāt. Atque hactenus de Glauci nobilitate, ac præstantia. Quòd ad salubritatē modò attinet, Mnesitheus difficulter ait concoqui, concoctū verò per multū præbere alimenti, sicuti solēt, & alij pelagij, & magni pisces. Xenocrates autē non minus Glaucū à Lupo vinci prodidit, quā ipse superat Sparū. Trallianus quoq; inter durioris carnis pisces Glaucum recēset. Qui, inquit, *dolore oculorum ex bilioso, & acri humore laborat, vescatur alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incrassantibus, vt Orpho, & alijs durioribus, piscibus Glauco, &c.* Et rursus: *In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi, vt Ceris, Orphus, Glaucus.* Et Archigenes apud a Galenum stomachicis in cibo conuenire scribit; ex ijs qui dura carne sunt, Mullos, Smarides, Glaucos.

Salubritas.

a Li. de cōp. med. sec. loc. cap. 4.

VSVS IN MEDICINA.

B Plinius Glaucum, vel (vt in alijs codicibus legitur) Glaucifcum è iure sumptum, copiam lactis mulieribus facere author est, & iecur Glauci (Hermolaus hic legit Glani) verrucas tollere.

DE HIPPVRO. Cap. XVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Ἵππουρον Theodorus Equiselim reddidit, Plinius Græcum nomen retinuit: cæterùm sit nè nomē pisci impositum à similitudine cum equina cauda, vt nomen ipsum indicare videtur, vtq. Rōdel. arbitratur, an verò διὰ τὸ ἵππου δίκην ὀρχεῖν καὶ ἐξάλλεσθαι, hoc est, quòd equi more feratur, & saliat, vt Gesnerus conijcit, argumento quod & ἀρνευτὴς vocetur, id est vrinator, definiri vix potest; Mihi quidem posterius etymum magis probatur, haud tamen propterea ἀρνευτὴν appellari à Numenio existimem; aliud enim equi instar C ferri, aliud vrinari; illud celerem indicat natatum, quo sensu celeres vocari Ouidio non dubito, hoc quòd frequenter exiliat, vel vrinetur. Iam verò celeri natatui apta debet habere instrumenta, pinnas scilicet præ cæteris longas, quæ longitudine quodammodo equinam caudam, vt de suo Hippuro tradit Rondeletius, imitentur. Dicitur autem ἀρνευτὴς ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, id est, ab agnis, saltus vrinantibus similes exercentibus demisso nempe capite, parte posteriori sublimi, vt solent pisces exilientes. Dorion, & Epenetus κορυφαίναν etiam vocari scripserunt, quasi pinnicipitem, à pinna, vt Rondeletius autumat, quæ a vertice incipit, in eoq. veluti crista erigitur, videlicet ἀπὸ τῆς κορυφῆς. Est enim κορυφὴ vertex pars capitis inter occiput, & synciput, & per metaphoram cuiuslibet rei summum, & extremum. Hicesius Hippuream nuncupat.

Arneutes.

Celeritatis instrumenta.

Coryphana.

FORMA, DESCRIPTIO.

Rondeletius eum piscem qui Hispanis, apud quos frequentissimus, Lampugo appellatur, verum, ac genuinum veterum Hippurum esse aliquot ostendit rationibus, quarum alię ex ipso nomine, aliæ ex piscis ipsius natura, vt mox patebit, desumptę sunt. Retur. n. vt D diximus, à cauda equina nomen obtinuisse, idq. Lampugini cōuenire, quoniā pinna, quæ in prona parte ipsi vnica est à capite incipiens, caudæ equinę simillima sit, id est, inquit, longa cōtinēs, villisq. multis cōstans, cuiusmodi in nullis alijs piscibus reperitur, nec credendum putat à cauda piscis, equi caudę simili Hippurum nominatū hoc. n. hominis fore partium vsum ignorantis, quā doquidē cauda cū sit ad dirigendam natationem claui instar à natura cōdita, si tā longa propēderet, villisq. à sese seiunctis constaret, non facilè huc illucq. flecti posset, neq. solū natationē non iuuaret, sed ei maximè obesset; Inter cæteros itaq. pisces facilè dignescitur illustri, ac spectabili nota, quod statim à capite veluti crista erigitur pinna, quam diximus ad caudam vsq. protensa. Huic similis alia est à podice ad caudam etiā vsque, sed breuior. Pinnæ brāchiarū breues, latæ, auri æmulæ; quæ in ventre sunt longiores, nigricantes, podicem fermè attingentes, qui in medio corpore situs est. Os mediocre est; dentes exigui acuti, in maxillis, palato, & lingua. Oculi magni. Squamæ minutissimæ. Glauco colore, internisq. partib. similis est, ab eo dissidens, quòd hic à capite sensim tenuior fit, strictiorque, ille à podice tantū, donec in latam caudam desinat.

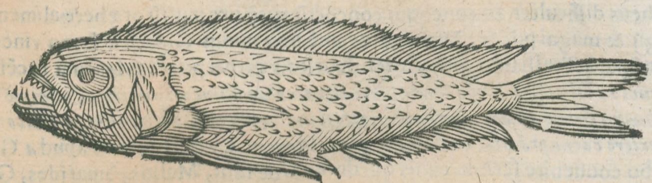
Lampugo.

Cauda piscium vsus.

Pinna.

Squama.

Hippurus Rondel.

LOCVS. VICTVS. MORES.

Vbi melior.

Hippurus Oppiano, & Ouidio pelagius piſcis eſt. Caryſtius ab Archeſtrato optimus celebratur, quod mirum videtur, cùm cæteri ibi piſces viles eſſe ſoleant. Mediterraneo mari teſte Rondeletio (dummodo Lampugo Hippurus eſt, vt iudicauimus) incognitus, qui in Hiſpania tantùm natos vidit. Carniuorum eſſe conſtat ex Oppiano, vbi capiendi eum rationem docet, quod Lampugini etiam cùm ſit dentatus, conuenire videtur. Hiſpani ſi paruos capiant, naſſis incluſos cuſtodiunt, in quibus tantoperè creſcunt, vt in dies incrementum cepiſſe videantur, quòd de Hippuris quoque teſtatum reliquit *a* Ariſtoteles, ex minimis breui tempore in maximos euadere tradens. Eodemque authore Hippuri vere pariunt, & maniſeſtiſſimè hyeme latent: quas item notas Lampugini quadrare non dubitat Rondeletius, quòd cùm in Hiſpaniam huius piſcis gratia frequentiùs ſcripſiſſet diuerſis anni temporibus, nunquam niſi autumno ad eum miſſus ſit, id omni aſſeruatione affirmantibus piſcatoribus, nunquam niſi certis diebus capi. In natatu celerem eſſe antea oſtendimus.

Vt creſcāt. a lib. 5. Hiſt. cap. 10.

CAPIENDI RATIO.

Alius capiēdi modus.

Si quid in mari vagum, & fluctibus obnoxium viderint, omnes ſtatim frequentes proximè comitantur Hippuri, inquit Oppianus, maximè ſi naufragæ nauis deiecta oberrent fragmenta: in quæ cùm inciderit piſcator, facilè vberem horum piſcium prædam conſequitur. Capiuntur item hoc modo: Confertos arundinum faſces lapide inferius alligato quo deprimantur, in mare deijciuntur: circa hos illico Hippuri vmbræ amantes congregantur, & dorſa arundinibus affricare gaudentes manent. Tum piſcatores hamos eſcis inſtructos demittunt: quos illi certatim apprehendere feſtinant, ita vt permultos deinceps facillimè capiant: magis enim auiditas piſcium nimia in hamos propera ruit, quàm piſcatores ipſi feſtinare hamis immittendis, & extrahendis queant.

VSVS IN CIBIS.

Epicharmus Hippurum in nuptijs Hebæ nominat tanquam ſuauem aliquem piſcem, & Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici. Ita & Hiſpanorum Lampugo pingui, ſuauique carne eſt, ſed dura, qualis Glaucorum Thynnorumque eſt.

A

DE PISCIBVS PELAGICIS Non Squamosis.

ET PRIMVM DE THVNNO Cap. XVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

B OBscurè quidem multa de piscibus prisci, cæterum in nullo alio crassiores, profundioresq. tenebræ quàm in Thunno, ob tam longum synonymorum elenchum, quæ partim ad viuentem ipsum piscem, partim ad diuersas eius partes in cetaria dispartitas pertinent. Nos hic singula ordine ventillabimus, a vulgariori sumpto exordio. Θύννος, Thynnus quoque plerisq Latinis nominatur, Gaza tamen in u verso Thunnum potius dicere maluit: quo modo & apud *a* Horatium hanc vocem scribi inuenimus, nisi typographorum forte incuria:

Thynnus. *Thunnus.* *a li.2. ser.4.*

Plures annabunt Thunni & cetaria crescent.

Nos indifferenter scribemus Rondeletius velut generis nomen esse aliquãdo, probè ostẽdit ad multas species. Mihi ad oẽs Cetaceos pisces extendi posse videtur, quod œstrum siue asilus exagitat, id quod vocis etymologia indicat, siue à Græcorũ θύνειν, quod est magno impetu moueri, siue ab Hebræorũ Tannin, seu Thannin, quo Cetum, seu potius magnũ & Cetaceũ piscẽ intelligunt, deriuemus: nã licet Thunni Ceti propriè dici nequeãt, vt qui pulmonib. carẽt, Cetos tamẽ impropriè vocare liceat, cũ plurimum excreuerũt. Iam verò cùm piscis, quo de priuatim sermo est, toto vitæ suæ curriculo, Thunnus dici possit, ita tamẽ certũ tempus est quo sic propriè vocatur, esse id cũ primum vitæ suæ annũ expleuit, Plinius ostendit, inquiens: *& cùm annũ excessere tempus, Thunni*, subaudi vocantur.

Thynnus vnde dictus. *Thũnus quãdo sic propriè dicatur.*

C Veruntamen si exactè põderemus integrã Plinij sententiam, & tẽporaq. quibus nomina mutãt, sedulò cõputemus, aliter sese rem habere, manifestissimè videbimus. Cum enim hoc pisciũ genus sub solstitium æstiuum fœtificet in Ponto, fœtusq. Cordyla (de qua voce mox) vocatus, fœtas suas redeũtes in mare comitetur autumno, & proximo vere rursus reuertatur in Põtum iã Pelamys factus, vt Aristot. testatur, ex quo illud Plinius *b* trãscripsit, cõpleto primo ætatis anno, Thũnus dici non poterit: quandoquidem prioribus ab ipso ortu mensibus ad minus ternis Cordyla vocatur, quousq. nimirũ cum fœtis sui ex Ponto ad mare redijt, vbi Pelamys fit, & hoc (Pelamydis) nomine reuertitur in Põtũ, quod fit proximo (vt ostendi) vere, cum iam nonum ætatis mensem cõpleuit: Atqui Thynnus authore Aristot. videtur anno vno Pelamyde maior. ex quibus verbis manifestè colligitur, nõ antea induere Thynni nomẽ quã cùm iam altero rursus vere ad Pontũ migrant: nõ puto tamen Pliniũ malè id ex Aristotele reddidisse, sed nunc totã eius super hisce nomenclaturis sententiã mendosè legi, quemadmodũ mox ostendetur, cum cætera prosequemus. Θυννίς non est semper in hoc genere fœmina, vt multi arbitrantur, neq. etiã Pelamys, sed Thynnus simpliciter siue mas, siue fœmina, Pelamyde maior, Thynno propriè dicto minor. Theodorus apud Aristotelem Thunnam vertit. Vbi verò philosophus *c* ait:

Pelamys. *b li.6. Hist. cap.17.* *Cordyla.* *Thynnis quid.* *Thunna.*

D *Cùm aliquando vno anno Thynnides nullæ essent, insequente anno quoq; Thynni nulli fuere*, vertit Limarias, ac si Pelamydes legisset, Sostrati imitatione, qui apud Athenæũ Pelamydem Thynnida vocari asserit: sed hic Pelamydem intelligit iam maiorẽ factam, ex qua nimirum mox Thunnus fit, vt ipse scribit, & Xenocrates Thynnides à Pelamydibus separat. Accipitur tñ etiã pro fœmina Thunno, vt docet Athenæus his verbis: *Aristoteles scribit à maribus differre Thynnidas*, id est generis eius fœminas, *quòd pinnam habeant sub ventre.* Iã reliqua nomina prosequamur, inter quæ, si ordo secundum ætatem instituendus est, vt operepretiũ videtur, Cordyla primum occurret: sic enim recentissimum ex ouo fœtum appellari à Plinio diximus, licet cùm in impressis, tum in manuscriptis Aristotelis codicibus Σκορδύλη, & σκορδύλη legatur, & sic Gaza quoq. vertat, nulla quod equidem sciam, nominis ratione, quæ in Cordyla, seu Cordyle est satis euidens: sic enim teste Scholiaste Aristophanis vocatur à Cyprijs inuolucrum capitis: & in inuolucro Thynni fœtum siue Cordylam venundari solere, habemus apud *d* Martialem, dum ait:

c li.6. Hist. cap 17. *Cordyla.* *d li.3. Epig.*

Ne nigram citò raptus in culinam *Cordylas madida tegas papyro.*

id est

id est, inuoluas, vt sale inueterati solent. Et rursus: E

Ne toga Cordylis, ne penula desit oliuis.

Nec probo qui à capitis magnitudine nomen habere volunt, argumēto quòd κορδύλη quoque clauæ caput significat: nam hoc alijs etiam plerisque conuenit. A Cordyla Thynni nimirū fętu plurimum differt κορδύλος, siue vt Oppianus habet σκορδύλος, Aristoteli etiam κορδύλη dictus: Gaza reddidit Cordyle, & Cordylus: quadrupes enim est, & inter quadrupedes solus branchijs præditus: de quo suo loco. Byzantij istiusmodi Thynni fœtus αὐξίδας dicunt, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι, vt testatur Aristoteles, id est, quòd paucis diebus augescant, quamobrem Theodorus Auxumas vertit: Plinius verò hæc reliquit. Hic idem fœtus, vbi reuertitur ex magno mari in Pontum, Cordylæ, & Auxidis deposito nomine πήλαμυς vocatur, vti ex Plinio, & Aristotele diximus, παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, id est, quòd in limo se abdat, quamuis Plutarchus dici velit, διὰ τὸ πλεῖν ἅμα, id est, quòd gregatim degant; magnam enim anni partem in gregali migratione absumunt: prior enim etymologia videtur præferenda, cùm quòd prior syllaba scribitur per η, tùm quòd re ipsa cænosa, lutosaq. loca Pelamys amet, ac Plinius quoque hanc comprobet, à luto nomen habere inquiens, quamuis quæ de Pelamyde, & Thynno scribit, corruptè nunc apud ipsum legantur, vt modò monebamus, cùm emendationem polliceremur. *Cordyla,* F inquit, *appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. Limosæ verò à luto Pelamydes incipiunt vocari, & cùm annuum excessere tempus, Thunni.* De Cordyla quæ dicuntur, benè se habent; sed quomodo Limosæ dicentur à luto Pelamides, si Limosa idem est Latinis, quod Græcis Pelamys? Profectò Plinius aliàs nusquam hanc vocem habet, sed vbique Græca vtitur. Nō inficior tamen, quin Limosa etiam nominari queat, nam & Theodorus aliquando sic vertit: aliquando item Limariam, & Hermolaus simili sensu Lutariam. Eruditus quidam pro *Limosæ* legit *maiores*, vel *deinde*, & pro *verò vere:* quam posteriorem lectionem probo, nam & ex Aristotele ostensum est, ex mari fœtus reuerti in Pontum verno tempore: sed pro *Limosæ* lego *in Ponto*: postremò cum dicit: *& cùm annuum excessere tempus*; lego, & cùm rursus annuum excessere tempus: quandoquidem Thunnus Pelamyde anno vno maior. Lego itaque sic: *Cordyla appellatur fœtus, qui fœtas redeuntes in mare comitatur autumno. In Ponto vere à luto Pelamydes incipiunt appellari, & cùm rursus annum excessere tempus Thunni.* Sic enim si legamus, singula cum Aristotele, ex quo deprompta sunt, conuenient. Pelamys quandoque generis etiam nomen est, vt idem *f* Plinius innuit, inquiens: *Triton Pelamydum generis magni.* & rursus: *Pelamys, earum generis maxima Apolectus appellatur.* Item rursus: *Orcynus Pelamydum generis maximus.* Clara hucusque omnia: in sequentibus Oedipo opus est. Quis enim certò definire audeat, quando, quouè ætatis tempore Apolectus, Orcynus, Sarda, Synodontis, Cybia, Cete, Melandrys, Triton, Chelidonias, Xāthias (tot enim synonyma, si non plura reperio) Thynnus, siuè Pelamys dici debeat? Sotratus apud Athenæum Thunnum vocari scribit (vt modò dicebamus) magnam Pelamydem, & vbi adhuc maior euasisset, Orcynum, ac tandem mirum cùm in modum accreuisset, Cete. Sed apud eundem Archestratus Orcynum, & Cetum prægrandis Thynni synonyma facit, his versibus; G

Aa sacrā Samon, & populis, famaq. celebrem Prægrandis capitur Thunnus, quem nomine dicūt,
Orcynon, ast alij Cete.

Et Heracleō Ephesius Thynnos ab Atticis Orcynos vocari scribit. Rursus Plinio Orcynus pręcitato loco Pelamydum generis maximus est, nec redit in Męotim, similis Tritoni, vetustate melior. Quare cū Attici Thynnos simpliciter vocāt Orcynos, ita cū multū excreuerunt, vocare eos credendū est. Cōtrà si Orcynus prægrādis aliquis Thunnus est, Thunnus verò, teste Aristotele, & Plinio, nisi in Ponto fętificet, quid Aristoteli respondebimus, qui Ὀρκύνες (Orcynas reddidit Gaza) in alto fętificare scribit, quid itē Plinio, qui redire in Męotim negat, vbi tamen, referente Strabone, etiam pariunt. An Orcynes Aristot. alij sunt? Ego quidē propter magnā corporis mo- H lem mutare naturam non puto: Lutum enim etiam Orcyni amant, vnde βορβορώδεις, id est lutulentos eos vocat Diphilus, & per diuersa alia maria vagantur, si Dorioni fide habenda, qui Orcynos dicit è mari, quod ad Herculis columnas est, in Mediterraneum mare, ideoq. plurimos capi in Iberico, & Thyrreno mari, indeq. per reliqua maria dispergi, quod de maioribus Thynnis etiam scribit Oppianus. In Mæotim fortassis non redierit, quòd iam prægrandis factus aquā quæ omninò dulcis est, fugiat, vt qui iam carne sicca est, & arida, vt Diphilus testatur: neq. id repugnat Plinio, qui Orcynū vetustate meliorē esse dixit, cū in hoc pisce ipsa caro, seu potius partes carnosæ, quæ procedēte ætate aridiores, & per cōsequens peiores redduntur, cōmendētur, sed vbi pingui abūdat abdomē scilicet & iugulus. Sic enim Hicesius: Abdomina Orcynorū quòd pinguia sint, multò cæteris partibus suauiora sunt, clidijs tamen inferiora. Vetustate autē Thūnos pinguiore euadere Aristot. testatur, adeo vt præ pinguedine rumpantur. Plinij lectioni astipulatur Archestratus, œsophagorum Hesiodus, Orcynū, siue Cetum vel deorū conuiuijs dignum

Cordylus. *Auxis.* *Auxuma.* *Pelamys.* *Plinij locus obscurus corrigitur.* *Limosa.* *Limaria.* *Lutaria.* *Pelamis vox generica.* *f Lib. 23. cap 11.* *Ocynus.* *Cete.* *Orcyna.* *Orcynus luto gaudet.* *Curin Maotim non reuertatur.* *Partes qua in Orcyno laudata, & qua non.*

esse

A esse inquiens. Cetũ etiã appellari, vbi valde admodũ excreuit, suprà diximus. Orcyno idẽ videtur Apolectus: vterque enim Plinio Pelamydũ generis maximus, & Xenocrates, apud Oribasium Apolectũ inficiatur in Mœotim redire, quod de Orcyno diximus ex Plinio. Respõdet itẽ nominis ratio. Ἀπόλεκτος enim Græcis est eximius siue electus παρὰ τὸ ἀπολέγεσθαι, quod quem admodũ Apolecti apud Aetolos erãt senatores ex selectis viris, ita potiores in hoc pisce partes tanq̃ insigniores gulę cupedias, & vt ex Archestrato dictũ est, dijs cõdignas, eligi solitas inter alia cetaria suadet ipsa ratio. Nec obstat quòd Orcynũ Plin. Tritoni similẽ faciat, Apolectũq. Tritone dicat esse duriorẽ: nã hoc ad carnis qualitatẽ, illud ad formæ corporisq. similitudinẽ pertinet. Triton itaq. Orcyno & Apolecto idẽ esset, nisi minus dura carne esset: vnde conijcio ijs ętate minorẽ esse, Thynno verò propriè dicto maiorẽ: aliàs eidem Plinio cęterisq. authoribus monstrum marinũ est, à capite ad mediũ corporis humana specie similitudineque cętera piscis: Cur verò Thynnus noster Triton vocetur, à nemine quod equidẽ sciam, traditũ est hactenus. Haud absurdè tamẽ quis coniecerit, sic vocari quòd eo tẽpore quo triton vocatur, capite sit maximo, iuguloq. seu clidio crassissimo. Τριτώ enim Aeolorũ & Cretensium lingua caput, vt Scholiastes Aristophanis tradit, vnde Mineruã τριτογένειαν vocari nõnulli volũt, quòd ex capite Iouis prognata feratur.

Apolectus qui.

Triton qui & quando dicatur.

B Tritoni Hermolaus eundem esse conijcit Chelidoniam (quẽ Diphilus Synodõti similem, & Pelamide duriorem, & carnis siccitate cum Orcyno conuenire scribit) Synodontida Apolecto: Priori cõiecturę assentitur Massarius: posteriori Rõdeletius, argumẽto quòd vt Synodontis Diphilo Pelamys maior est, ita Apolectus Plinio Pelamys maxima. Idẽ Rondel. Chelidoniæ nomen pro pisce apud nemine vel veterũ, vel recentiorũ extare putat, ideoq. legit χελιδών. Cùm enim (inquit) ibidẽ semel χελιδὼν legatur, cui alij pisces comparantur, cur in eadẽ cõparatione perseuerante sententia nõ χελιδων deinceps, sed χελιδονίας legatur? Atqui verisimilius (inquit Gesnerus) cõtrariũ dixisset Rondeletius: Cùm enim in hoc Diphili loco Chelidonias bis legatur, Chelidõ semel, probabilius fuerit, in eo quod semel est, quã in eo quod bis, errorẽ esse. Quid? quod χελιδὼν fęminini generis vocabulum est, χελιδονίας masculini: Rondel. lectionẽ emendans, Chelidonias quidẽ mutat in χελιδὼν fęmininũ, attributa verò ei masculina nomẽ ac participiũ relinquit. sic enim legit: ἀναλογῶν μὲν ταύτῃ (τῇ συνοδοντίδι) ἡ χελιδὼν, τῆς πηλαμύδος σκληρότερος ἐστι: cum ἀναλογοῦσα καὶ σκληρότερα dicere oporteret. Sed neque hoc approbarim quod Rõdelet. ait, Diphili sententiã in eadem cõparatione perseuerare, tanquã omnia de Pelamydis tantũ generibus sint, cùm ipse interim Chelidonẽ genere differre fateatur, nutrimenti

Minerua tritogenia cur dicta.

Chelidonias

Chelidon.

Athenæi locus consideratur.

C verò succique ratione accedere eã ad Pompilum, sic enim legit, nõ Polypum. Ego potius dixerim Diphilũ à Pelamydũ genere discedentem, de Eledone loqui, quæ & specie & viribus Polypo similis esse, & sanguinem mouere, & bonũ colorẽ facere dici potest, Chelidon non potest: quamobrẽ apud Diphilũ ego sic legerim, ἡ δὲ ἐλεδόνη ἡ τῷ πολύπῳ ἐοικυῖα: neque enim tam perseuerationis in vno genere apud authores, quã sæpe negligunt, quàm rerum ipsarũ habẽda est ratio. Mihi quidẽ non temere videntur verba authorum immutanda, sed omni studio quærendum, quo pacto ea quæ posita sunt, tueamur. Hæc itaque ille. Vt verò filum modò orationis recipiamus, ego Hermolai, Massarij, & Rõdeletij de Chelidonia & Synodõtide iudiciũ nõ probo cùm aliter Hermolaus citet Athenæum, quã in omnibus eius exemplaribus legitur: Citat enim sic: *Maior Pelamys Synodontis appellatus, durior quã Chelidonias*: Atqui Athenæus habet sic *Pelamys maior Synodontis appellatur similis huic Chelidonias, Pelamyde durior*; quamobrẽ ego Synodõtida potius eundẽ Tritoni fecerim, Chelidoniã verò Apolecto siue Orcyno, eoq. magis, cũ subinde Diphilus affirment, Chelidoniã carnis duritie Orcyno similẽ esse: potuitq. Synodõtis appellari quasi dẽtibus nociuus, aut valẽs, aut valere incipiens, ea nimirũ ætate. Chelidonias verò cur dicatur, incerta planè ratio est; nã vel à colore, qui & Chelidonijs leporibus, ficubus, ac lapi-

Eledone:

Synodontis cur sic dictus.

Chelidonias

D dibus idẽ nomẽ fecit, purpure⁹ Columellę dictus, vel à figura, hacq. vel pinnarũ, vel cauda Chelidoni siue Hirundini simili, vel à nandi modo quo hanc auiculã forte imitatur, vel quòd verè ad nos reuertatur cũ ea, quo modo etiã Chelidoniã, herbã, & Chelidoniã ventũ dixere antiqui vel deniq. à Chelidonio ꝓmõtorio aut à cõtrà positis Chelidonijs insulis, ꝙ scilicet copiosè forsã ibi capiãtur. Ab Apolecto, Orcyno, & Chelidonia Melãdryn quoq. differre nõ puto. Est .n. teste Athenęo maximorũ Thunnorũ genus: idq. Dorio etiã haud obscurè docet de Orcynis verba faciẽs, *ex Orcynis qui Melandryæ vocantur*, (οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι) *sale condiuntur*. Oppianus Melanthynũ dicere videt̃. nec refert, quod hic inter Cete reponat: nã Orcynus maximus Cete etiã vocatur, vt ostendimus, non quòd Cete sit, sed ob consimilẽ magnitudinẽ; apparetq. à nigredine sic appellari. Nec aliũ esse Elacatenã, siue (vt Plin. habet) Helacathenen satis clarè ostendit Festus, Elacatenã genus salsamenti esse scribens, quod Melãdrya vulgò vocat̃, adde quòd Cetaceus piscis etiam est, vti ex Mnesimacho declarat Athenæus, σκόμβρος, θύννος, κωβιὸς, ἠλακατῆνες, εἰσὶ δὲ κητώδεις ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν hoc est *Scõbrus, Thunnus, Gobius, Elacatanes: sunt autem*

Melandrys

Elacatena, siue Helacatene.

Ceta-

Cetacie, ad ſaliendum idonei. Rondeletius nouiſſima verba ad ſolos Elacatenas pertinere arbitratῦ; cùm alioqui Scomber & Thunnus nõ minus quã Elacatena ſale indurari ſoleant: quòd verò pro κώβιος legit κολίας, probo: nã Gobio Scombris Thũniſq. & vita & corporis forma diſſimilis eſt, & ſale aſſeruari non ſolet, κολίας verò eiuſdẽ generis cum Scõbris, & inueterari ſolitus: Quare vt in citatis verbis ſimillimi piſces inuicẽ coniungantur, vt Mneſimachum feciſſe, eſt veriſimile, Colias Scõbro cõiungi debet: vt verò Elacatenes ſoli Cetacei intelliganῦ, vt Rõdeletius cõtendit, ea verba εἰσι δὲ κητώδεις parentheſi erũt includenda, addẽdumq. οἱ hoc modo: σκόμβρος, κολίας θύννος ἠλακατῆνες (εἰσὶ δὲ οἱ κητώδεεις) ἐπιτηδειο, εἰς ταριχείαν.

Plinij locus correctus.

Geſnerus non ſolum pro κωβιὸς κολίας legendũ cenſet, verũ etiam apud Pliniũ, vbi in vulgatis codicibus legitur, *Helacathenes, ſunt Lacertorum genera*; continuo orationis ductu legendũ cenſet, *Helacathenes ſunt Lacertorum genera.* Quam lectionem etiam tueri poſſim: nã Lacertus & Helacathen in hoc conueniũt, quòd ad ſaliendum ſint idonei, & Colias ſatis aptè Cetaceos dicetur, quòd ſale condiatur. Cetaceorũ aliorum more.

Elacatena vnde dicatur.

Apparet autem nomen piſci inditum à figura, quòd vel ipſe, vel aliqua eius pars & ſalſamentum fuſi ſeu coli qui ἠλακάτη dicitur, ſpeciem aliquo modo referat, in extremis tenuior, in medio craſſior, vti Thunnus eſt, Colias, & Scomber: niſi velimus ſic vocari à loco, cùm ſit ἠλακάτη. Heſychio etiã δόναξ, id eſt, arundo, quæ cænoſis gaudet locis, vti ipſa etiam Pelamys, quæ nomen inde traxit, & cenoſus Diphilo Orcynus eſt. Apud Collumellam tamen Elacata legebatur, nunc ex reſtitutione Hermolai Elacatena legitur, cæterùm ſi à colo nomen habet, ego antiquam lectionẽ nõ mouerẽ.

Cybias, vel Cybios.

Multò minor ætate videtur, qui Feſto Cybios, Oppiano κυβείας vocatur hoc verſu: Ορκύνων γενεὴ καὶ πλῶ ἀδες, ἠδὲ κυβείαι. Plinius enim puſillam Pelamydẽ eſſe ait, *Ab his* (Lacertis, Sexitano & Pariano). *Mæotici* (ſubaudi, ſequuntur, nimirum quod ad pretium & ſaporis bonitatem) *Cybiũ: ita vocatur conciſa Pelamys, quæ poſt quadraginta dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla & hæc Pelamys puſilla, cùm in Pontum è Mæotide exit.* Cordylam Mæoticum piſcem vocat, non quòd in Mæoti naſcatur, naſcitur enim in Ponto, vt oſtẽdimus, ſed quòd inde exeat, ſub migrationis tempus, quo fœtas ſuas comitantur ad mare. Cybiam verò appellare videtur puſillam iſtam Pelamydem, cùm ſecũda vice Mæotim intrat; vtitur enim Plinius verbo reuertitur, & cum rurſus exit, iterum Cordylam: Dictus eſt Cybios authore Feſto, quia piſcantes id genus piſcium, velut aleam ludunt: aliam verò etymologiam habet Cybium, vt modò dicemus,

Sarda.

g L. 3 Aliment.

Quoties verò ex Oceano veniens Sardiniam prænatat, Sarda (ni fallor) dicebatur: hoc enim indicant g Galeni verba: *Pelamydes optimis quibuſcunque ſalſamentis certare poſſunt: adferũtur autem plurima ex ponto, ijs tãtum inferiores, quæ ex Sardinia Iberiæ adferuntur, & Sardæ iam vulgò ab omnibus vocantur. Meritò autem hoc ſalſamẽtum maximo in pretio habetur, propter ſuauitatẽ ſimul & mollitiem carnis.* Ita tamẽ propriè vocabatur cũ longitudine excreuit, & ex Oceano redit, vt teſtatur Plin. his verbis: *Sarda, ita vocatur Pelamys lõga, ex Oceano veniens*; & Xenocrates apud Oribaſiũ *Sarda* (inquit) *vocatur Pelamys lõga ex Oceano veniens: Origata eſt acrimonia Cybio præſtans appetitum excitans, facilè aluũ ad excretionem mouens.* Hanc longam Pelamydem à Thynno propriè dicto parũ differre exiſtimo, Ariſtoteliq. vocari Thynnida. Ab hac Sarda alia eſt, qua de ſuo loco egimus.

Xanthias.

Sardam à Xanthia ętate ſuperari veriſimile eſt: viroſus enim eſt aliquãtulũ, teſte Diphilo, tenerior verò Orcyno. Cùm verò hoc nomen apud alios nõ reperiatur, Rondelet. Xiphiam id eſt Gladiũ legendũ eſſe cenſet, at quàm probè, neſcio. Vt enim Sarda à Sardis, ita Xanthias à Xãtijs populis nomẽ accepiſſe potuit, quos Strabo *h* ſcribit Scythiam vltra Męotim incoluiſſe, quò quotãnis redeũt iſti piſces, antequã in Orcynos abeãt: quęrẽdũq. ſintnè Xãthijs ijdem,

h Lib. 11. Geogr.

Pranades.

Pramnades.

Oppiano πρηνάδες dicti, quod prona corporis parte cõtra cęterorum morẽ commendarẽtur, niſi velimus ſic dici per antiphraſim, quaſi dorſum eorũ eſui eſſet ineptum: Athenęus πρημάδας, vel (vt alij legunt) πρημνάδας vocat, (quo modo apud Oppianum legi in antiquiſſimo manu ſcripto Vaticanę bibliothecę codice, Saluianus teſtaῦ, & Nicocharis authoritate ſic Thynnides appellari ait Heſychius & Varinus etiã πρημάδες & πρῆπνας dicunt, eſſeq. volũt εἶδος θυννῶδες ἰχθύος, id eſt piſces Thunnis cognatos.

i Li 8. Hiſt. cap. 15.

Primaaa.

Nec alij vidẽtur, qui Ariſtoteli *i* ſtatim poſt Thynnorũ mẽtionẽ πριμαδ(αι) vocanῦ, Theodoro triſyllabo tantũ vocabulo Primadę. Ait enim in cæno abdi, eiuſque rei argumentum eſſe, quòd neque eo tẽpore capiantur, & dorſo fæculento, pinniſq. adductis oppreſſiſque ſpectẽtur: Verno autẽ tẽpore prodire & appropinquare ad terrã coeuntes parienteſq. eoq. t pe fœtu grauidas capi, tẽpeſtiuoſq. tãtiſper eſſe putari. Autũno verò & hyeme deteriores eſſe. Simul. n. mares plenos ſemini genitali lacte appellato pes id tps cerni, itaq. pſtare ad vſũ, prole adhuc parua difficilè capi; adultiore iã largã capturã pp infeſti Aſili ſtimulũ eſſe. Hæc itaq. ſunt noĩa, Thynnis pro ætatis diuerſitate impoſita, nunc de ijs differendũ qbus variæ eorũ partes ſale aſſeruatæ ſignificaῦ.

Partium ſalitarum nomina.

In quibus nõ minores reperio difficultates. Scireq. in primis licet, horũ qdã totis integriſq. tribui piſcibus, quædã partib. tm̃. Cordylã integrã ſaliri ſolitã notũ eſt ex pcitatis Martialis verſib. tũ itẽ ex hoc: *Mox vet⁹, & tenui maior Cordyla Lacerto;*

Cum

A Cũ verò Diphilus inter nõ pinguia salsamẽta, optima inquiat esse Cybia, & Horæa, atq; oĩa huius generis similia: inter pinguia Tynnea, & Cordylã, Saluian. integernè hic piscis, an salita aliqua tm̃ pars intelligi dẽat: definire nõ audet, sed rẽ in dubio relinqt: cæterũ quid nos cogat, vt frustũ aliq ibi Cordylã intelligamus, nõ video. Hermolaus pro integro pisce accepit, sed ex quo authore ipsi Corydelis vocetur, ignoro. Corydelis, inquit, salsamentarius piscis est, quẽ nos Codyllã (sic in quibusdã Plin. codicib. ẽt scribit) vocamus, Græcis, & Cordylida & corylũ: fortè cordylũ dicere voluit, sed alius est, vt ostẽdimus. Pro integro itẽ pisce Cordylã accepisse vr̃; Cornarius, nã μῆλα ποντικα Gal. *k* vocata salsamenta, Cordylas exponens, addit, Thynnorũ fœtus esse. Nos cũ Cordyla inter pinguia salsamẽta pstantiora, θυνναῖα noĩauimus paulò ante ex Diphilo, quod & Diocles testatur, cui θυννῖα dñr, quo modo, & apud Diphilũ legerim; subiungit .n. Fit autẽ τὰ θύννιον ex maiori Pelamyde. Possũt tñ etiã θυνναῖα appellari, Athen. θύνναια ταριχη vocat, Massarius Thũnina salsamenta, vel Thunnia reddidit. Inuenio itẽ θυννάδες dici. Diphil. aũt Pelamidẽ maiorẽ, vr̃ Thynnum vocare, à quo θύννιος & θυνναῖος adiectiua fiunt. Duæ huius salsamenti species, bonitate differẽtes, cũ & in pisce ipso totidẽ partes saporis gratia cõmendantur, quemadmodũ inter alios ostẽdit Plin. inquiẽs: *Thynni mẽbratim cæsi, ceruice & abdomine cõmendãtur, atq;*

Cordyla.

Corydelis.

k li. 2. alim.

Thynnaa.

Thynnia.

Thunnina salsamẽta.

B *clidio recẽti dũtaxat, & tũ quoq; graui ructu, cętera parte plenis pulpamentis sale asseruãtur.* Caue lector ne ita Plinij verba accipias, vt negare ipsũ intelligas abdomen, ceruicẽ, clidiũq. sale cõdiri solere, sed cæteras tm̃ partes. Cęteras .n. partes recentes esui planè inutiles esse innuit, abdomẽ verò & clidiũ & ceruicẽ, recẽtia quidẽ edendo esse, attñ & ipsa insalubria. Notandũ verò clidiũ distinguere à ceruice; atq. ita vocare eã Thynni partẽ, quæ pectus à ceruice disterminat; Latini iugulum dicunt, quanquã pisces collo quod arteriæ causa factũ est in aĩalibus respirantibus, careãt atq; humeris. Θύννιον itaq. siue θυνναῖον de ceruice, clidio ac abdomine intelligi põt: de abdomine verò potissimũ, qa hoc pinguedine ĩ qua saporis gratia est, abũdat: nã clidiũ ceruixq. salita omotarichũ potius vocari existimo, id q nimirũ testatur Xenocrates, & nomẽ ipsũ indicat, παρὰ τὲς ὤμες .i. ab humeris impositũ: rectèq. q dem Brasauolus Omotarichũ interpretatur Tũninã, verùm auc rectè salitũ Thynni ventrẽ esse arbitratur; hic .n. Tarãtellũ, macrior caro Tunnina vulgò ab ichthyopolis nuncupatur, falliturq. Bellon. dorsum Thynni Italis magis carnosum, ac macillentũ Tarãtellũ vocari, minoriq. pretio vendi. Dioscoridi *l* verò Omotaricus caro est Thynni τεταριχευμένη .i. sale indurati: cęterũ cùm omotarichus siue vt alij Græci vocant, tarichus vocabulũ sit vniuersale ad alia non solùm pisciũ sed ẽt aliorum aĩalium salsamẽta, miretur aliquis cur

Clidium, & ceruix, vt differant.

Omotarichus.

l Lib. 2.

C Thũni caro inueterata tm̃ sic vocet̃. An quia (inquit Marcellus Virgil. Dioscoridis interpres) fortè cruda pcæteris edebat̃? vt Harẽgos, & Salmones, infumatos psertim, aliqui crudos ingerũt. Aliqui κήτημα vocant, teste Diphilo; cui graue est, viscosũ, & difficile cõcoctu, quibus vitijs Tarentellum, quia pinguius minimè ẽt caret. Huic à Tarẽto nomẽ esse apparet, quod præter cõem ex ipsa voce cõiecturam, ẽt Euthydemus in lib. de salsamen. apud *m* Atheneũ ostendit, inquiẽs:

Cetena.

m Lib. 3.

Ἰόνιον δ' ἀνὰ κῦμα φυγὸν Γαδείραθεν ἄξει
Ορκυνοιο τριγονα τα τ' ἐν σάμνοισι τεθέντα
Βρέττιος η Καμπανος, ἢ ἐξ ἀγαθοῖο Τάραντος
Αμφαλλαξ δείπνοισιν οπιδεῖ. id est:

Ionios verò fluctus fugiens è Gadibus adducet
Tarẽto triãgula Orcyni pcisa, q̃ verò ĩ orcis recõdũt
Brutius quispiam vel Campanus, vel ex opulẽto
Salsamẽta, hilares vicissĩ boĩum cęnas comitãtur

Quos versus Paul. Iouius, quodãmodo declarãs, Tynnorũ, inquit, quos Gaditani capiũt, recẽtibus pulpis saturantur circũfusæ gẽtes: reliqua eorũ multitudo cetarijs infert̃, saliturq. asseruati verò mẽbratim cadis celebri mercimonio per oẽm ferè Europã diffundũtur. Verũ solo abdomine valent; quæ pars à Romanis Tarãtellũ dr̃, quod ẽt Tarentino in sinu, vbi optima pisciũ oĩum captura est, Thynni sale asseruent̃: reliquę corporibus partes, vtpotè q̃ pingui succo admodum careant in ignobili populi vsũ veniunt, q̃ Melandrya à Plin. nuncupant̃. Hæc Iouius: Mihi verò

Melandrya quæ.

D Plin. Melãdrya vocare vr̃ vniuersaliter oẽs Thunni salitas partes, siue eæ pingues sint, siue macrę, dũmodo dissectæ quernis assulis assimilarent̃: cum .n. Tunnos abdomine, ceruice, atq; clidio laudari dixisset, cæteraq. parte plenis pulpamẽtis sale asseruari, subdit: *Melãdrya vocantur cæsis quernis assulis simillima, vilissima ex his q̃ caudæ proxima, quia pingui carẽt probatissma quæ faucib.* Ex pinguib. aũt salsamentis ẽt intelligi, ostẽdit Pãphil. in lib. de noĩb. Melãdryn genus esse tradens maximorũ Thunnorũ, quorũ salsamenta sunt pinguia: & Martialis *n* de pube siue abdomine fortassis intellexerit, cũ Melandryis canã pellem .i. albicãtem, quæ prona parte nigra est tribuat: *Teq. iuuãt Gerres, & pelle Melandrya cana.* Quamobrẽ rectius Iouius Xenocratẽ citasset, qui vt Vuottonus citat, cęteras Thũni partes pter collũ, & abdomẽ, Melandrya moĩnauit, q nigris quercuũ radicib. similes sint; vel Dorionẽ, qui apud Athenæum scribit, in Gadiris Orcinorũ clauiculas solas saliri, & ex his Melandrya vocata fieri salsamẽta. Vt itaq; Iouio facilè concesserim macilentiorũ partium salsamenta fuisse melãdrya, ita sic cur vocẽtur, certã, atq firmã rationem nõ reperio. Plinius .n à similitudine quernarũ assularũ, Xenocr. nigrarũ quercus radicũ, sic dici innuunt, Pamphyl. ab ipso pisce. Si Plinio adhærescimus, nõ multũ differet à Tarantello: si Xenocr. nigra cute vestiri arbitrandũ; caro .n. salita rubescit; nigra cutis, vnde pisci nomẽ, & Mela-

n li. 3. Epi.

Melandria cur sic dicta

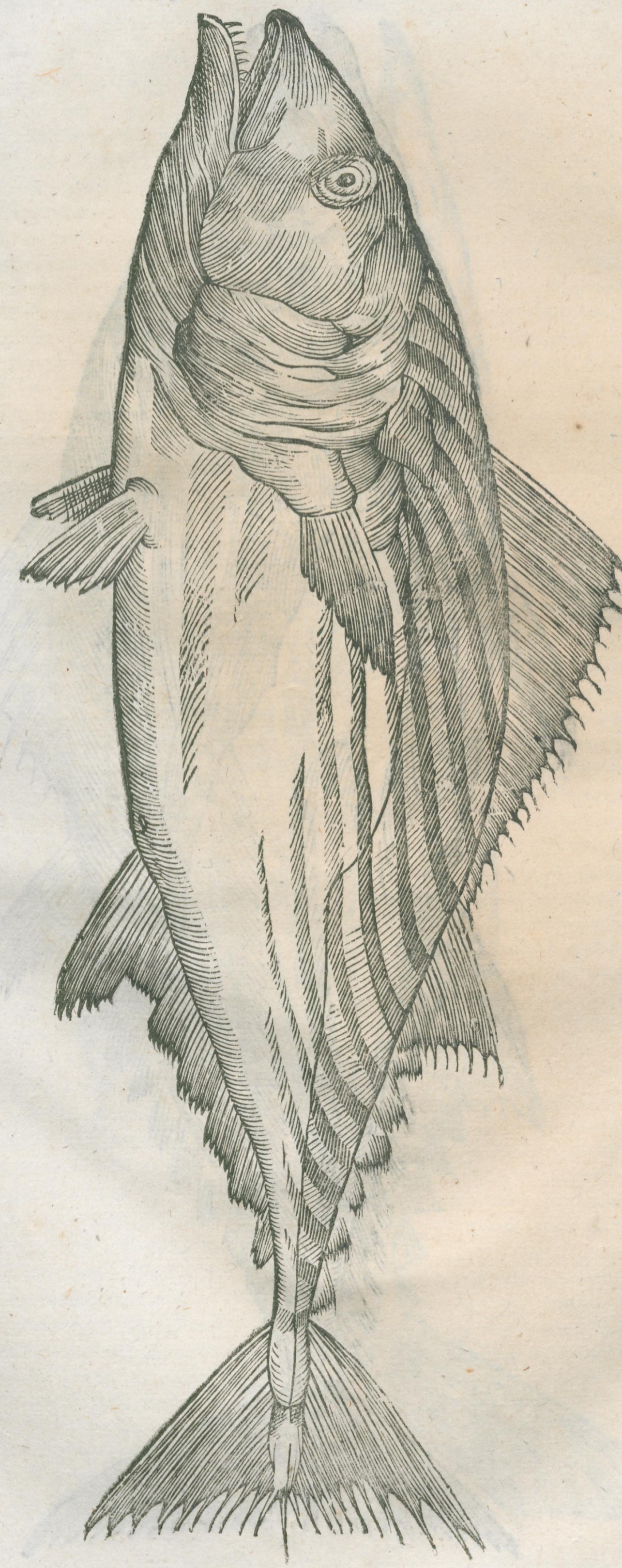
dryon *o* Theophr. rotūda est, & spissa q̃rcus medulla insigni duritie, ni fallor, prædita. Inuenio .n. calices ex ea factos, apud *p* Athen. ex Eubolo in aleatorib. Αρτι μὲν μελανδρυκλω' τῶν θηρικλείδων ὑπεραφρ'ζυσαν παρά κωθωνοχειρος ψηφοπεριβομβη, &c. .i. *Calicē nuper è Melādryo factū Thericleū. in temulentorū manib. frequentē, fremēte sono circūstrepentē, &c.* Inter non pinguia primò occurrunt Cybia vocata, & Horæa, Cybij latior significatio. Horæa, ωραια dicta videri possint, tanq̃ pulchra & speciosa, aut potiùs matura, vtpotè, nec recētia, nec vetusta nimis q̃ par est; nā Strabo, cū Pelamydē haud *q* copiosè capi dixisset pp paruitatē, subdit: εἰς δὲ Σινώπω ποῖουσα, ὡραιότερα πρός τε τω' θηραν καὶ τω' ταριχείαν ἐστιν: & Archest. cū nobilem Thinnū circa Byzātiū (vbi & Horęa optima esse Hicef. testat̃) sed lōgè nobiliorē circa Hipponiū, Italiæ capi dixisset; inde migrātes in alia maria ἀώρους, .i. immaturos capi, ait. Alij tamē ὡραῖα dici volūt παρὰ τω' οὐραν, .i. à cauda, quasi οὐραῖα: Mihi Vręa ab Horęis distīgui posse vident̃, vt Vręa intelligant̃ partes caudę proximę ī omnib. cuiuscūq ætatis huius gñis piscib. Horęa verò eędē quidē, sed & dorso viciniores (nā Athen. Horęi salsamēti spōdilium alicubi cōmēdari scribit; spōdyli nomine partē solidiorē, magisq. callosā, qualis nimirū circa spōdylos .i. vertebras spinæ, ac dorsū est, idq. in p̄stantioribus, electæq. ætatis Thynnis: quāobrē inter nō pinguia salsamēta Hicef. ijs prīcipatū tribuit, vna cū Cybijs, quorū noīe ītelligit meo iudicio dorsi partes, easq. potissimū, q̃ ceruici clidioq. p̄ximè sūt, Tūninā nr̄i ichthyopolę vocant; nā alas lata huius vocis vr̄ significatio, ad oēs fortassis partes sese extēdens: quēadmodū haud obscurè indicat Plin. *r* his verbis: *Pelamydes particulatī cōfectæ in genera Cybiorū dispartiūtur.* itē alias, *Cybiū ita vocat̃ cōcisa Pelamis.* & rursus: *Triēō Pelamydē gñis magni; ex eo Vręa Cybia fiūt.* Et Hicef. Pelamydes ait esse magna Cybia. Idē quoq. noīs indicat etymologia. Dictū .n. Cybiū est, teste Festo, q̃ eius mediū ęquè pateat in oēs partes, quod genus figuræ à geometris κύβος appellat̃; qua figura salsamenta isthæc, hodieq. venūdant̃. Atq. hæc de varijs noībus.

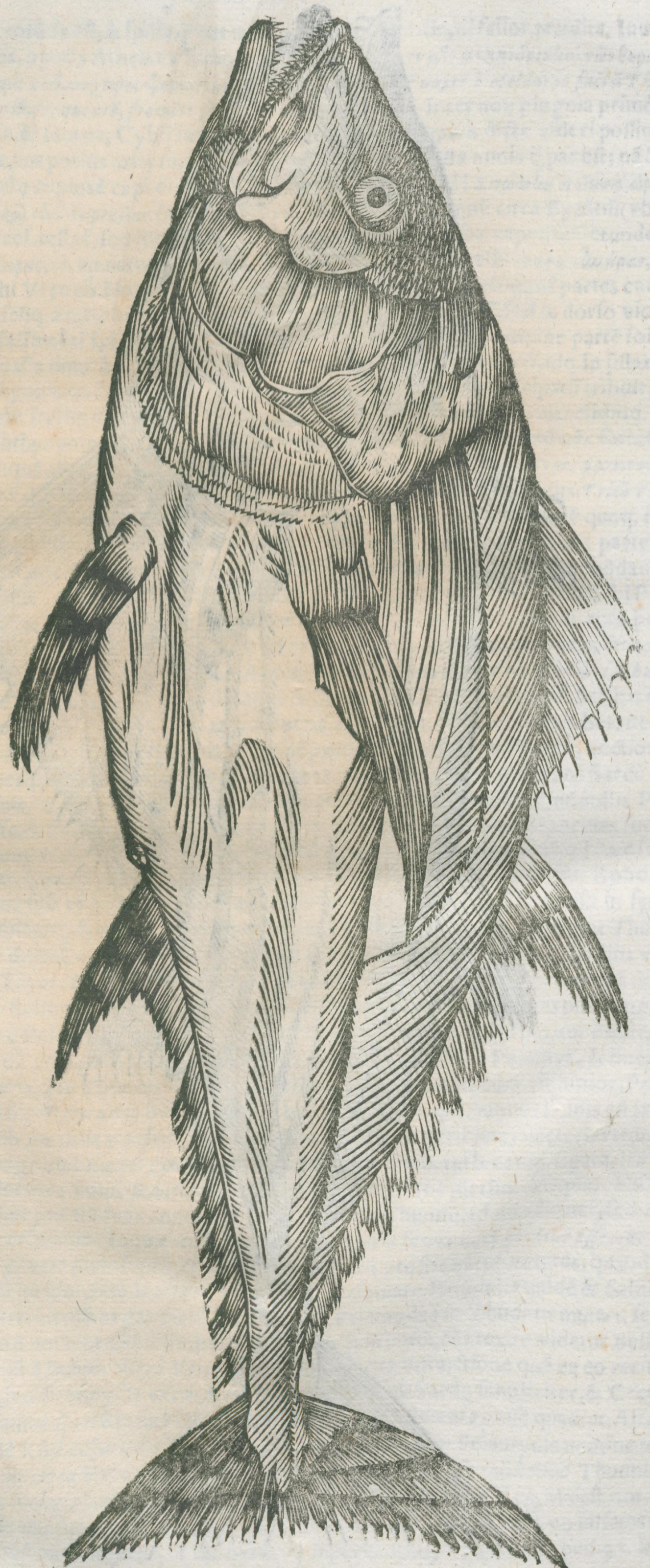
o lib. 5. hist. cap. 4.
p lib. 11.
r li. 7. Geog.
Cybia quæ Thunnina.
s lib. 9. c. 15.
t li. 31. c. 11

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

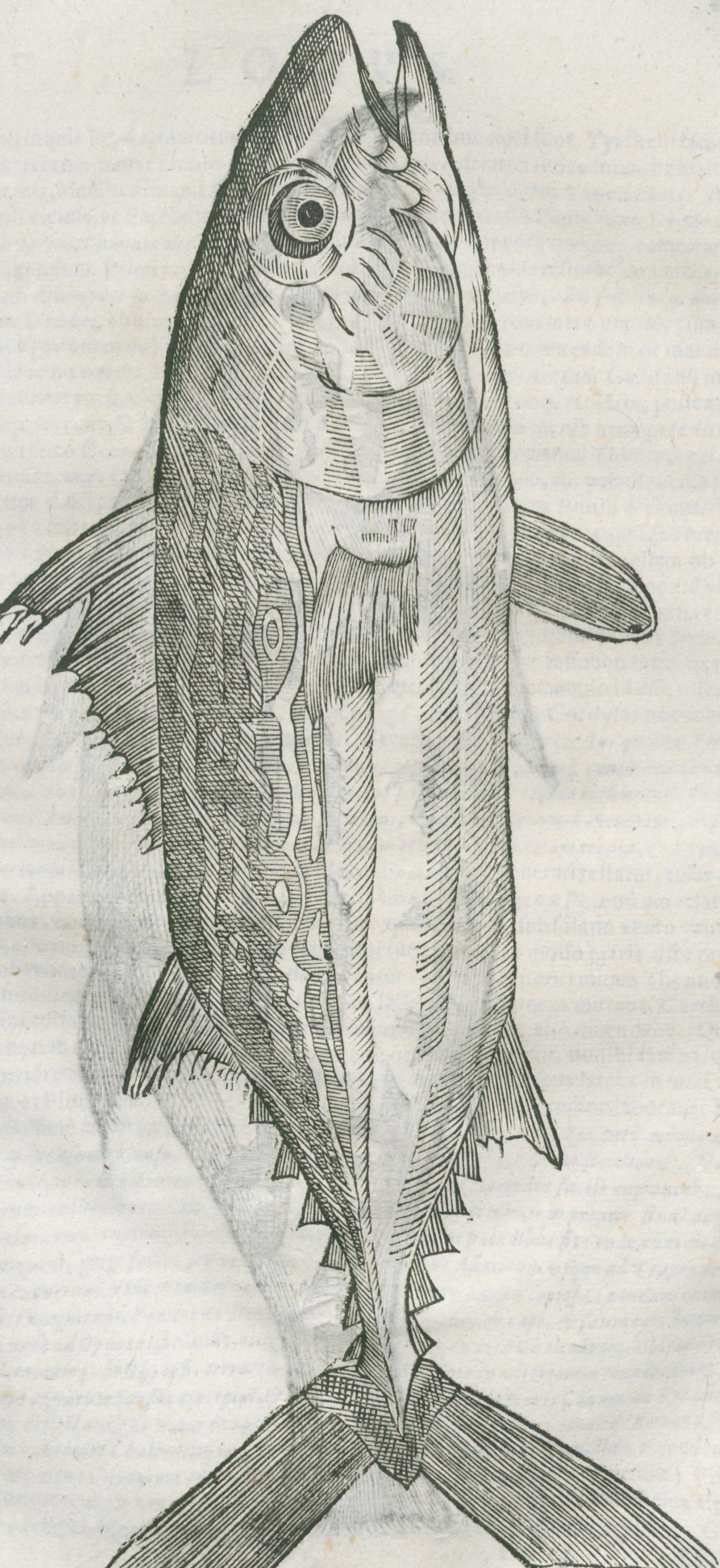
THunnos Plin. lubricos vocans, ex genere illorū esse insinuare vr̄, qui leui cutæ p̄diti sūt. Gaza apud Arist. lęues cōuertit, hoc est nec squamis, nec aspera cute obtectos: quāobrē in hisce verbis Mnesithei apud Athen. *Pisces squamati, vt Thūni, Scōbri, Thunnides, Cōgri, & huiusmodi.* vocula negatiua desiderat̃, cū & Scōbri, & Cōgri læues sint. Scribit tñ Rōd. suum piscē suis Ton vocatum, quem Pelamydis veræ, seu Thūni Arist. noīe exhibet: item suum Orcynū, squamis magnis tegi, sed ita adamusim cōpactis, vt ijs carere videatur, coctione verò deiscere, tuncq. perspicuè apparere tenui membrana contectas, Pelamydē verò Sardā (sic vocat aliū Thunnū suis, & Hispanis Bize nomine cōi, cum Amia ob similitudinē, nōnullis Pigo vocatū) cute læui esse, & sine squamis, excepta ea parte, quæ à pinnis, quæ ad branchias sunt, hacq. nota à priori Pelamyde, seu differre. Eodē Arist. teste, mas à fęmina dignoscit̃, qđ hæc sub ventre pinnula habeat, q̃ αφαρέις vocet̃, qua mas careat. Idē & Athen. & Plin. tradūt. Rond. verò in vtroq: sēper pinnā sub vētre deprehendi ait; differre tñ qđ ī mare ea nō sit diuisa in fęmina, vt podicis foramen dilatari, fętusq. cōmodiùs edi in lucē possit. Quantoperè differant Thunni, nominaq. mutent p̄ diuersi ætatis t̃pibus, ex ijs quæ supra dicta sunt, innotescit. Gillius verò testatur, piscatores Ligures, & Massilien. apertè sibi ostendisse, ex Pelamydib. nunquā fieri Tunnos: idē scribunt Bellon. & Scalig. & qūo inuicē differant, ostēdunt. Ligures piscatores, inquit hic, nunquā aiunt è Pelamyde Thunnū fieri, sicuti neq; ex Coliade Scōbrum, aut è cōtrario. Et sanè corpulentia diuersa est aliquantulū subtilius intuēti: Productior Pelamys, & linearū filamētis teniatim varia, q̃ in Thynno sunt nulla. Bellon. quoq. Thunnū, cùm est iunior, Pelamydē magis, quā Scōbrū referre ait; à Pelamide autē hoc vnū distare, q̃ Thunnus liuidis est lateribus, hæc verò vndantib. maculis transuersis, atq; obliquis distincta gerit latera: cęterū vtrumq. piscē eiusdē ferè esse magnitudinis tergoris, pinnis, cauda, appēdicib. turbinataq. figura, ita alterum alteri similē, vt ementes vnius & alterius magnitudinis incertos plerūq. decipiat. Hisce adde, quod Aristot. Pelamyde tradens anno vno seniorem esse Thunnū, id nō affirmet, sed ex mera referat piscatorū relatione. Inquit .n. *Pelamydes vno anno minores natu putātur esse, quæ Thunni.* Verūtamen cum præter philosophū, & alij prisci, qui rerū profitebātur naturas, quæ de Thūni permutationib; dicta sunt, rata fecerint, nefas fuerit reclamare Rondel. equidē & Saluian. Aristot. tuentur: cæterū ille, dū negat dixisse philosophū, Pelamydes in Thunnos mutari, sed eiusdē piscis diuersa tantū nomina ostēdisse, haud satis illius sententiā, cōfirmare videtur Bellon. duas exhibet icones, vnā Thunni, alterā Pelamydis noīe, addita distinctione quā ex eo recitauimus, Rōd. tres, Thūni, seu Pelamydis veræ; Pelamydis Sardæ, seu Sardę simpliciter, & Orcyni. Nos quatuor icones damus, quarū prima cū Sarda Rōd. & Tūno Saluiani ex asse quadrat. Altera Orcynus videtur eiusdē Rōd colore ferè amethestino. Tertia cæruleæ Pelamydis nomine missa est. Quarta piscē ostēdit circa Herculeum siue Gaditanū fretum captū, & mōstrifici Thunni noīe (in cuius nimirū pelle integra classis delineata cōspicitur) à D. Io. Virtuoso Reg. Maiest. not. ex Hisp. missū. Captū fuisse affirmabat die 13. Maij anni à partu salutifero 1565. exq; eo salsamenta confecta Thunni speciē esse indicasse, & substātia, & sapore carnis, lōgum fuisse ped. 32. latum 16.

Thunnus lubricus cur dictus.
Athen. correctus.
Maris & fęminę distinctio.
Thunnus & Pelamys vt differant.

Pelamis curulea.

 Thunnus ex freto herculeo, in cuius corio triremes exſculptæ ſunt.

A

LOCVS.

THunni, inquit Iouius, multitudine sua omnibus litoribus noti sunt, Tyrrheni tamen, & Mediterranei maris accolis notiores, quam ijs qui Adriatici litora inhabitant: ideoq. Romanis, Massiliensibus, Liguribus, ac Byzantinis magis, quam Venetis noti. Addit Bellon. Oceano vicinis, vt Parrhisinis, ex non satis intellecto fortassis Plinij loco: *Scombris Hispaniæ replent cetarias, Thunnis non coeuntibus*. Cùm sit hoc de tempore quo non commeant eò Thunni, intelligendum. Primi enim migrant Scombri, vt idem Plinius testatur his verbis: *Cùm Thunnis, Amiæ, & Pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim, cùm suis quoq. ducibus, & primi omnium Scombri.* Thunnos autem ex Oceano in Mediterraneum mare venire, cùm vere ad sobolis propagationem instigantur, author est Oppianus, qui præterea eadem de maioribus Thunnis, quæ Dorion narrat de Orcynis, nempè quòd ex Oceano per fretum Gaditanũ ingrediatur mare Mediterraneũ, ideoq. fieri, vt plurimi in Iberico, Tyrrhenoq. capiãtur, postea verò B reliquum mare pererrent: & ex nostris Iouius Thynnos testatur, Maio mense irrumpere in mare nostrum ab Atlantico Oceano cogentibus Xiphijs piscibus. Idem Oppianus Thynnos pelagijs piscibus annumerat, cum Ouidio, Pelamydes verò ijs qui æquora fluuio, aut paludi vicina incolunt, quia nimirum dulci pabulo delectantur, quare in Pontum migrare ex Plinio diximus. Adde quòd omnium piscium maximè gaudeant tepore, teste Aristotele, qua de re is quoque arenam, & litora adire ait, perque summa etiam maris innatare, quò teporis potiantur, nec aliam ob caussam flumina aliquando subeunt. Tradit enim Rondel. Agathopoli visos esse, qui ad pontẽ vsque conscenderint, qui à mari, inquit, aliquot passuum millibus distat: & Platina scribit nasci etiã in amnibus, vt Nilo, Rheno, & Pado, adeò vt à veritate non fuerit alienum, quod Plinius amni, mariq. cõmunes hosce pisces faciat. Alibi etiam Mæotim paludem intrare insinuat: loquens enim de Orcyno, cùm hunc negat in eam redire, alterius ætatis Thunnis commune id esse ostendit, id quod & Oppianus manifestissimè testatur, Pelamydes (sic vt diximus Cordylas nominat) ad Ponti Euxini finem, & initium Mæotidis generari asserens. *Est autem recessus quidam Thraciỳ maris*, inquit, *profundissimus, vnde & Mellas, idest Niger cognominatur, idemq́. ventis minus expositus. In eo loco multa sunt caua, & cęnosa, vbi multa piscibus paruis alendis idonea nascuntur. In hunc* C *primum immigrant Pelamydes: tempestates enim, & frigus, vnde oculi earum hebetantur, apprimè oderunt. Itaque immorantur & crescunt vsque ad vernum tempus: quin etiam coeunt, & ad patrias inde vndas reuertuntur, vt pariant.* Et Strabo in Mæoti Pelamydes generari testatur, cuius mox verba recitabo. Apparet item algosis locis delectari, nam *b* Aristoteles ex Phœnicum relatione scribit Gaditanos, cùm extra Herculis columnas per quatuor dies subsolano vento nauigassent, in loca quædam solitaria, alga & fuco repleta peruenisse: quæ modò maris æstu procedente, aquis obruantur, modò recedente, destituantur: in hisce reperiri miram Thynnorum copiam, magnitudine, & crassitie incredibili: quos salsos Carthaginem mittant, Carthaginenses verò sibi retineant, & conseruent, ceu lautissimos in cibo, nec aliò diuendant. Quamuis verò nullo non in mari Thunnus diuersis anni temporibus capi possit, nullibi tamen, quàm à Byzantinis maiorem copiam intercipi reor. Ratio est, quòd terreat eos latens in mari albicant petra, siue vt Plinius habet, miri candoris saxum. Visus enim hebetudine laborant. Strabo hæc diligentissimè annotauit his verbis: *Byzantinorum cornu vocatur, Byzantij mœnia attingens; ibi sinus in occasum extensus ad stadia sexaginta, cornuceruino per quam similis est. Nam in plures sinus perinde, ac ramos quosdam scinditur, in quos irruentes Pelamydes facilè capiuntur. Id fit* D *cùm propter earum multitudinem, tum vim, & impellentis fluxus impetum, tum propter sinus angustissimos, quare vel manibus capiuntur. Earum generatio in Męoticis paludibus fit: inde cùm modicùm increuerint, erumpunt, grege facto, per os ipsum, ac propter litus Asiaticum vsque ad Trapezuntem, ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primùm earum venatio existit non tamen copiosa: nondum enim conueniens est piscis magnitudo. Vt verò ad Sinopen propiùs accesserint, & capi, & saliri iam maturiores sunt. Postquam verò ad Cyaneas*, Insulas, *attigerint, transierintq́. ex ripa Chalcedonia, albicans occurrit petra quędã, tantumq. bestijs ipsis terrorem incutit, vt è vestigio in vlteriorem conuertantur ripã: quas cùm praceps aquarum cursus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantium, cornuq. Byzantij deflectat, & eò naturæ impetu propellat, copiosum Byzantinis populoq Romano suppeditat prouentum. Etenim Chalcedonij in vlteriore prope consistentes litore, in nullam eius vbertatis communionem accedunt: quoniam ad eorum portus Pelamys sese non applicat.* Hæc ille: Plinius illud Byzantinorum cornu Auricornu vocat, atque eo nomine vocari scribit, quòd eius aspectu territi Thunni, semper aduersum Byzantij promontorium, præcipiti petant agmine: Græcè

Vbi notiores

Oceani accolis notos esse

Thunnus, & Pelamys loco distincti.

Dulces aquas amant

b *li.7. Geog.*

c *lib. de admir. narrat.*

Cur à Byzãtinis plurimi capiãtur

d *li.7. Geog.*

Chalcedo cur pauco aut nudos capiant.

e lib.4.c.15

Thũnus vbi melior.

Byzantini quando eos capiant.

Chrysoceras dicitur, vt præter Strabonem, aliosque ipse quoque *e* Plinius meminit. Doctus quidam conijcit ab auro dici, quòd circa illud ex Thynnorum captura, magna auri, & pecuniæ vis colligeretur, quod haud obscurè indicatum esse volunt oraculo Apolinis. Memoria enim proditum est, vt idem Strabo testatur, cùm Bizantij conditores post ædificatam à Megarensibus Chalcedonem, oraculum consulerent respondisse, vt contra cæcos habitationem collocarent. Cæcos autem ideo Chalcedonios vocabat, quia cùm priùs ad ea loca nauigassent, omissa tam locuplete ripa, tenuiorem accepissent. Archestratus ille, qui orbem terrarum habitatum nauigio circumijt, & ventris causa, & eorum quæ ventri subsunt, nobilem Thunnum circa Byzantium, Carystum, & Siciliam nasci author est, & eo etiamnum præstantiorem circa Cephalem, & Tindaridem oram, sed longè præstantissimos circa Hipponium Italiæ; inde migrantes in alia maria, capi immaturos: circa Samum verò ingentem consultò capi, vel deorũ conuiuijs dignum celebrantur, & Megarici ab Antiphane, & Pollux author est, olim eximiè placuisse Tyrium Thunnum, vt rectè dixerit Aelianus, non in Ponto tantùm capi, sed & in Sicila quoque, & alijs locis. Bizantini autem licet numerosissimè capiant, vt dictum est, eos tamen nisi Pontum intrantes capere Plinius author est. Cùm verno tempore ex Oceano Mediterraneum mare subeunt, primùm eos capiunt Iberi, inquit Oppianus, deinde Celtæ circa Eridiani ostia, & vetusti incolæ Phoceæ, tertiò Phocæi, & Siculi, inde per immensos gurgites disperguntur & totum mare replent. In Indico mari tantam Thynnorum multitudinem Plinius esse testatur, vt Magni Alexandri classis haud alio modo, quàm hostium acie obuia contrarium agmen aduersa fronte direxerit: Authores verò Græci, Cete, & Physeteres, non Thunnos Alexandri classem terruisse, tradunt.

NATVRA. MORES. CIBVS.

Gregales esse.

Fusaneos etiam esse.

Dromades pisces qui dicti.

a lib.1 & 6. Hist.

Cur Põtum subeant.

Ventos intelligunt.

Vt Pontum intrent, & exeant.

b li.8 Hist. cap.13.

c lib.9 c.11 Visus.

d lib.9.c 42

Thynni more videre, quid.

Pelamydes, Thunnosque gregales pisces esse ex Aristotele, Plinioq. cæterisque classicis scriptoribus notissimum, qui gregatim è magno Mari Pontum intrare memoriæ prodiderunt; idque piscatores confirmant, qui maximo collecto agmine vagari, migrareque eos conspiciunt, Numerantur, & inter χυτὲς ab Aristotele, idest, vt Theodorus vertit, fusaneos. Sunt autem fusanei, qui retibus fusim capiuntur. Idem Aristoteles Dromades appellat omnes eos à cursu, qui in Pontum aliundè excurrunt, quique vix vno loco conquiescunt, quibus hoc genus piscium quoque accenset. Theodorus *a* Cursores reddidit, item Cursiones. Cur verò Pontum subeant, æstatemq. in eo traducant, modò dictum est, Multi & in Propontide æstiuant, teste Plinio, Pontum non intrantes. Cùm ex vno in aliud mare vagantur, astu vtuntur, & ingeniũ. Sentiunt temporũ mutationes: Solstitia præclarè noscunt, nihilq. ijs ad hanc rem cœlestiũ rerum peritis opus est: vbi eos hyemis initium deprehenderit, ibi libenter commorantur, & ex eo loco ad vernum æquinoctium non se commouent, vt Aristoteles tradidit, & Plinius quoque testatur. *Bruma*, inquit, *non vagantur, vbicunque deprehensi vsque ad æquinoctium, ibi hybernant.* Ventorum quoque flatus intelligere videntur; nam idem Plinius testatur, operiri eos Aquilonem, vt secundo fluctu exeant ex Ponto. Pontum autem aliter intrant, aliter exeunt. Dextrorsũ enim, secundum *b* Aristotelem, terram contingens cùm subeunt, remeant contra: læuum enim in latus se admouent, quod propterea facere, inquit, dicuntur, quia dextro oculo clariùs vident sua natura, læuo hebetius. Idem legere est apud Plinium, Athenæum, Solinum, & Aelianum. Cæterùm cùm *c* Plinius dicat Thynnos *dextra ripa intrare, exire læua, idque accidere, quia dextro oculo plus cernant, vtroque natura hebete*. Saluianus pro vtroque reponit læuo, quia præter Aristotelem, Athenæum, & Aelianum, Aeschyli verba apud *d* Aelianum: τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννε δίκλω, id est, *Sinistrum oculum Thunni more applicans*, vel potius detorquens, id clarè ostendant. Ex quibus verbis nescio quomodo colligat Aelianus, Aeschylum consentire, Thynnos altero tantùm oculo videre, cùm ipsemet citatis Aeschyli verbis, Thynnos à dextro latere acriùs videre profiteantur. Sic enim ait: *Pontum enim ingredientes ad dextrum latus, vndè acriùs vident, terram habent, egredientes verò ad contrarium litus se accomodant, & terram secundum oculum quo clariùs vident habentes nauigant*. Thynni itaque dextro quidem oculo rariùs vident, vtrumque tamen hebetem habere videntur: quamobrem apud Plinium nihil mutandum existimem. Sic & Thynni more prouerbialiter videre dicuntur, qui limis, aut altero oculo, obliquè inspiciunt. Author adagiorum existimat posse prouerbium, & ad eos referri, qui acriter, & diligenter inspiciunt, Persius: *Non secus, ac si oculo rubricam dirigat vno*.

Interpreaturq. in Aeschyli versu παραβαλὼν admoliẽs: ego neutrum probo, cùm παρὰ in hac cõpositione obliquum aliquid & detortum significet, vnde & Eustathius recitato hoc versu, ad-

dit,

A dit, sic & λιταὶ παραβλῶπες ἥγουν στραβαί καὶ ὄμματα παραβάλλουσαι dicuntur. Eadem oculorum debilitas in causa est, quòd ob læuia quælibet obiecta expauescant, sicut ex ijs notum est, quæ paulò ante de albicante illo iuxta Chalcedonem lapide ex Strabone diximus; & hic rursus Plinij authoritate corroboramus. *Est in Euripo*, inquit, *Thraciæ Bosphori, quo, Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam, Asiamq. separantis freti angustijs, saxum miri candoris à vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere* (litore legunt alij) *Asiæ. Huius aspectu repente territi Thunni semper aduersum Bizantij promontorium ex ea causa appellatum Auri cornu, præcipiti petunt agmine. Itaq; omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria. D. Pass. medij interfluentis Euripi.* Quomodo autem splendore simul & sonitu territi capiantur, mox recitabimus ex Oppiano. Quærendum nunquid ob eandem visus hebetudinem nocte quoque eant fauente luna? Testatur eos noctu proficisci antiquissimum hoc Amphiliti vatis apud *e* Herodotum oraculum;

Cur noctu eant.

e Lib. 1.

> Ἔρριπται δ' ὀβόλος τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασαι
>
> Θύνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Laurentius Valla vertit:

> *Est nummus proiectus item sunt retia tenta*
>
> B *Nocte meant Thunni, claro sub sidere Lunæ.*

Sed non aduertit, non esse legendum ὐβολος, quod est genus numismatis, sed ὀβόλος, id est rete, aut retis iactus. Eiusdem nocturnæ Thunnorum migrationis typus esse videtur antiquissimus quidam numus, qualem testatur Bellon. sese Lutetiæ vidisse apud Grolerũ quæstorem, in quo altera parte spica, altera Thunnus conspiciebatur, & supra hunc Luna cum inscriptione PHILIPPENZE. Dormiunt tamen, idque adeo profundè, vt somno obruti sæpè capiantur, quod præceteris testatur *f* Aristot. inquiens: *Thunnos dormientes sæpe Thunnarij circumretiunt: dormire autem eos argumento constat, quia admodum quiescentes, leuiterque pendentes albida oculorum capiantur. Noctu potiùs quàm interdiu dormiant, ita sopiti, vt ne iacta quidem fuscina moueantur, & magna ex parte vel ad arenam, vel ad lapidem aliquem procumbentes; quiescunt imis gurgitibus, vel sub saxo, aut litore abditi.* Plutarchus verò de somno huius piscis agens, eius naturam num satis perspectam habuerit, quæri potest: Cùm enim Delphinum dormientem paulatim ad vadum deferri, & impingentem expergisci dixisset, moxque iterum ad summum tendere, rursusq. dormientem demitti: idem & Thunnus, inquit, ac eadem etiam de causa, facere fertur; cæterum somni causa, & quietis Delphinus ad gurgitem in alto demittitur, respirationis verò causa ad

Thunnos dormire.

f lib. 4. hist. cap. 10.

C summum rursus effertur: qua cum non indigeat Thunnus, ijs locis quibus ex Aristot. dictum est, & quiescere verisimilius est. Latere eosdem hyeme præ altis gurgitibus legimus apud eundem Aristot. pinguescereq. à latibulo maiorem in modum: Capi ab ortu Vergiliarum ad occasum Arcturi; reliquo tempore latentes quiescere. Plinius verò latere quidem etiam hyeme, ait, sed exire aliquando è lateribus addit: *Thynnorum*, inquit, *captura est à Vergiliarum exortu ad Arcturi occasum: reliquo tempore Hyberno latent in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut plenilunijs.* Vt hinc fortassis luna etiam in prædicto Philippensium numo depicta fuerit. In nando tamen mirus eorum ordo est, vt arithmeticæ peritus numerum eorum è minùs exactè cognoscere possit, vt Plutarchus refert, his verbis; *Quod ad coeundam societatem, & mutuum inter se amorem; Thunnis arithmeticæ rationes opus sunt: idcircò arithmeticam disciplinam exactè tenent, vt gregatim natantes semper figuram quadratam*, cubicam *efficiant, atque sex lateribus comprehensi soliditatem ex semetipsis omnibus constituant, & quadratum ordinem ex omnibus lateribus in nando seruent, vt si speculator eminentes Thunnos probè numerare sciat, statim totius gregis numerum ineat, quod sanè præclarè teneat, altitudinem, latitudini, & longitudini æquali ordine respondere debere.* Aelianus verò cum ad promontorium Bubonicum innumeras Thunnorum gentes versari di-

Quando lateant, & capiantur.

Ordo in natando.

D xisset, eorum maximos similiter, vt Sues ait, solos & separatim natare; alios more Luporum binos proficisci, alios more Caprarum, quæ in latis pastionibus gregatim pascuntur. Exoriente verò Canicula, & ingrauescente æstiuo calore, in Euxinum natare contendere, & marinis fluctibus ab feruidè radiato sole calescentibus, inter se velut consertos, contextosque confertis turmis natare, & corporum coniunctione ad perfruendam vmbram se inuicem opacare. Sunt natura simplicissimi, necnon temerarij, vt quidum retia dentibus impetunt, ijsdem intricati capiantur, verùm ætate prudentiores euadere videntur. Oppianus *g* namq. atque ex eo *h* Aelianus, Orcynum prouidentia præditum esse asserunt, & natura, non arte, quæ è re sua esse queunt, intelligere: itaque cùm hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem seipsum impellentem, ac deprimentem, ad solum allidere, hamumque oris pulsatione expellere conari; id sin minus succedat, vulnus ab eo inflictum, dilatare, atque exiliendo id quod sibi molestiam exhibere, expuere; inuitumq. si id non assequitur, ad piscatoris prædam subsequi. Simplicitati socia est timiditas, quæ & ipsa perniciem ipsis sæpè parit, piscatoribus verò incredibile emolumentũ, vt mox dice-

g Lib. vtrũ animal &c.

h Lib. 3.

i L. 10. c. 40

Orcyni prudentia.

OEstro agitãtur.

Asilus qui.
k li.8. Hist. cap.19.

dicetur. Sub Caniculæ exortum non aliter, ac Gladij exagitantur Asilo. Vermiculus hic est, inquit Aristot. *k* Effigie Scorpionis, magnitudine aranei, tanto infestans dolore, vt non minus interdum quam vel Gladius, vel Delphinus exiliat, vnde fit, vt vel in nauigia sæpè incidat. Latet autem sub pinna Oestrum illud, siue Asilus, vt ibidem testatur philosophus, ac Plinius, inquiens: *Animal est paruum Scorpionis effigie, Aranei magnitudine: hoc et & Thynno, & ei qui Gladius vocatur, sub pinna affligit aculeo:* quamobrem Saluianus in hisce Athenæi verbis: *Thynnus piscis impetuosus est, eo quòd certo tempore œstrum in capite habeat*: in capite expungi debere autumat, cui facilè accenserim, & si alias apud Eustathium lego, œstrum habere circa pinnas, & certo tẽpore etiam in capite; nam hoc nouissimum quin ex Athenæo Eustathius reperierit, non dubito. Eleganter itaque & apposité Oppianus *i* hanc Thunni, ac Gladij calamitatem depingens, œstrũ πτερύγεσσιν, quòd videlicet παρα τὰ πτερύγια lateat, οἰνύμενον ἄγριον οἶςρον appellat, & de hac negatione Latinus factus sic canit:

Athenei locus emendatus.
i Li.2. Hal.

Dum Canis ardenti turbatur sidere cœlum, Et Thynni & Gladij diro vexantur asilo,
Qui fixus madidis illos contundit in alis: Non arcere queunt, non hanc propellere pestem:
Incutio hac celeres vires, stimulosq́; feroces Concitat, armantur rabię, furiuntq́; dolore,
Inuitosq́; agitat pestis furibunda natantes, Exhorret vulnus, bacchantur in ęquore lato, F
Hi torti stimulis incursant nauibus altis, Et sępè in terram saliunt è gurgite vasto,
In tanto voluunt luctantia membra dolore, Et vitam in tanto mutant cum morte furore.

Cur sub pinna hęreat asilus.
Cibus.
k li.8. Hist. cap.2.
l Lib.34.
m Lib.7.
Sues marini
n Lib.3.

Quod autem sub pinna magis, quàm alijs corporis partibus asilus hæreat, fit ob cuticulæ eo in loco tenuitatem, ideoq. ad erodendum facilem. De cibo quo hoc genus piscis vtitur, hæc paucula inuenio, Aristot. *k* primùm accenset Thunnum ijs, qui carne tantum vescuntur, mox verò ibidem magna quidem ex parte carne nutriri subdit, sed algam quoque tangere, nosque paulò ante algosa loca in Oceano habitare, ex libro qui ei attribuitur, de admirandis narrationibus traddidimus. Polybius Magalopolitanus, vbi *l* agit de Lusitania, quæ in Iberia est, scribit, referente *m* Athenæo: Thynnos quercuum ibi mari nascentium glandibus pinguescere, vt nullus, inquit Athenæus, aberrauerit, qui marinos sues illos nominauerit. Idem habemus apud *n* Strabonem, qui similiter Polybium citat: *Querna etiam,* inquit, *quędam glande saginatur, quæ ad mare nascitur humilis admodum at fertilem, ingentemq́; impendio producens, fructum, quę quidem copiosa, & ipsa generatur terra Hispana, ingentes sanè radices perinde ac integræ quercus habens, quę profectò ab humili radice tollitur minus. Tantum verò fructum affert, vt post maturitatem litora, & extra columnas, & intra, glande referta sit, quam ęstus aquarum eiectat: cæterum intra columnas semper minus, ac minus reperitur. Vt autem author est Polybius, vsque ad Latinam ipse glandes emittuntur;* G *nisi Sardinia quoque, inquit, & huic vicina regio ferat. Verum Thunni ipsi quo magis columnis propinquant, ex anteriori delati pelago, eo amplius esca deficiente macerantur. Hac in mari belua semper adest, plurimùm glande gaudens: cuius cibo eximiè pinguescit; cumque glandium fuerit vbertas, & Thynnorum fit vbertas.* Hactenus Strabo pinguescere autem in tantum Thynnos, ait Aristot. *o* vt etiam dehiscant, helluonesq. ac valdè voraces esse ex eo licet colligere, quòd ne ab ouis proprijs fœtibusq. sibi temperent, quemadmodum testatur idem Aristot. his verbis: *Thunni omniũ maximè piscium gaudent tepore, & ob eam rem arenam, & litora adeunt: per summa etiam maris innatant, quo teporis potiantur. Pisciculi autem propterea seruari possunt, quia spernuntur: maiora enim magni sequuntur, sed ouorum, & prolis magna pars proinde absumitur: Cùm enim pisces desiderio teporis, loca fætura adeant: liguriunt, quicquid attigerint.* Hinc dirus & sceleratus appellatur ab Oppiano, eandem voracitatem, inque prolem impietatem describente:

Vt pinguescant.
o li 6. Hist. cap.17.
Voracitas, & impietas.
Teporem amant.
Cur sceleratus dictus.

At diro Thunno non est sceleratior alter, Et nullus piscis tanta impietate notandus,
Offendit quicquid rapidam demergit in aluum, Namque soluta parens partu, priuata dolore
Non paruis parcit natis sæuissima mater. H

Et rursus:

Collecti pariunt Calamis, partuq́; soluto Oua vorant subito, & lacerant sub dentibus atris,
Multa occulta tegunt, hęc lati tempore veris Pelamydes gignunt.

ÆTAS.

Quàm diu viuant.

VIta Thunnis, inquit Plin. longissima biennio: ex Arist. nimirum, qui præ nimia pinguedine dehiscere ait, nec posse plus quàm biennio viuere, eiusq. rei argumentum piscatores inde deducere, quòd cũ aliqñ Thynnides (Gaza Pelamydes vertit, nos eos intelligi diximus, qui Pelamydib. maiores, Thynnis verò minores sunt) anno vno defecissẽt, Thunni quoq. subsequẽte defecerint. Verũ vterq. sibi ipsi refragatur. Quis. n. sibi ꝑsuadeat hoc genus piscis intra biẽnij

spa-

A spatium ad tantum excrescere magnitudinem, vt quindecim talenta pendeat, caudaq. duo cubita & palmum latitudine expleat, quod tamē de Thynno illi tradunt, quanquam apud Aristotelē caudæ interuallum; non ad duo sed quinque cubita fuisse legimus, proportione inęquali. Quod si itaque biennium vitæ non excedunt, quo modo euadent tanti? Quotidiana experientia (inquit Saluianus) Thynnos capi videmus, quos, corporis magnitudine, squamarum crassitie, & carnium duritie, biennio multò prouectiores esse fateri oporteat. Nec piscatorum quo vtitur, argumentū multum habet efficacitatis, nam cùm Thunni, increscente ætate, Thynni nomine derelicto, in alias ferè species euadere consueuerint, nō, nisi superiore anno deficientibus Pelamydibus, deficiunt, & anno sequenti Thynni vocantur, non eos ob id obijsse, sed in aliam potius velut speciem quandam, vel priori nomine posthabito, mutatos esse credendum est. In qua sententia Iouius quoq. est: completo nempe bimatu non quidem dificere, sed alijs nominibus appellari.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

B AQuilā comitantur degeneres auiculæ, vt ex prædę eius pascantur reliquijs. Simile quid de Cepphis auibus & Thunnis memorię prodidit *a* Oppianus: hasce nimirū volucres sese Thunnis prębere comites, quòd ab his pisciculorū quos dētibus suis discrepunt, carunculæ aliquot in aquis relinquantur, quę ab ipsis obsumuntur. Sunt autē Cepphi ex Larorū genere, vt in tertio Ornithologię nostro tomo ostendimus Apparet etiā Thunnos humani generis amatores esse, maximè verò qui inter eos Pompili vocātur, cùm tanta dulcedine per aliquot horarū spatia & passuū millia, nauigia velis euntia comitētur, vt ne tridente à gubernaculis quidē in eos iacto separari queant, vt antea *b* ex Plinio diximus. Strabo author est, cū gregatim pręter Italiam acti elabunt, & Siciliā attingere prohibentur, in maiores incurrere beluas, vt puta Delphinos, Canes, aliosq. Cetaceos, & ex eorum venatione Canes & Galeotas, quos (inquit) Xiphias, id est, Gladios appellāt, pinguescere ferri Et Iouius (ex hoc fortè Strabonis) tradit Thūnos Maio mense irrūpere in mare nostrum ex Athlantico Oceano, cogentibus Xiphijs piscibus, qui telo à rostro prominente instructi, eos toto mari prosequant. Et Andreas Matthiolus tradit non aliter ab ijs gregatim in fugam agi quàm ouium greges à Lupis. Balænas quoq. permultas in Taprobanæ mari esse aiunt, qui vt *c* Aelianus tradit, Thunnis insidiantes in terrā nō exeant.

a In Ixeuticis.
Homines amant.
b L.1. Geog.
Gladij insequūtur Thūnos.
c L.16.c.18

C

CAPIENDI RATIO.

THunnorum piscationē Itali Siculiq. teste *a* Aeliano κητίαν appellare solent: locum verò vbi reponi solēt magna retia, cęteraq. instrumēta quib. captari assueuerūt κητοθηρίαν: (magnos enim Thynnos in Cetaceorū numerūt refert) Vlpianus Thynnariam, Plin. Cetariā, locū, vbi capiūtur. Thunnarij verò Thodoro sunt ipsi piscatores, Varroni Cetarij, Gręcis θυννοθῆραι. Olim alios alio modo hoc genus pisciū cepisse inuenio. Thraces supra Melanē sinum per hyemem teste Oppiano sic capiebant. Lignū crassissimum non longius tamen cubito, plumbo ex altera extremitate & crebris vncis fune lōgissimo ligatū, nauigantes piscatore, qua profundissimus est sinus, ad fundū maris immittunt. Fertur id magna vi pondere suo, & quascūque circa vada in limo cōtigerit, Pelamydes configit. Tū illi celeriter extrahunt cum transfixis miserabiliter piscibus lignū. Alij verò retibus eas capiunt noctu, quo tēpore propter timiditatē (metuunt enim quicquid in mari inciderit) circa vadū cōgregantur. Itaque piscatores dispositis D retibus, remis & contis summum mare verberantes, quantum possūnt, strepitū cient. Pelamydes verò splendore simul & sonitu perculsę, in rete ceu refugiū quoddā trepidę confugiunt & extrahuntur, in angustum præ metu collectę, dū funes quibus trahitur rete commotos timēt. Interea piscatores dijs vouēt, nę quid exiliat & cæteris viā mōstret. Hoc enim viso, mox omnes euadūt. Quod si nihil aduersi eueniat, plerumq. in ipsā terrā Pelamydes retia relinquere nolentes extrahūt. Aelianus verò, cū Thunni circumretiti tenentur, piscatores tradit Neptuno malorū depulsori vota facere, ne Gladius piscis, neue Delphinus in captiuorū numero sit: quoniā sępe Gladius magnus lacerato rete, Thynnorū grege irretito, exeundi ex laqueis facultatē dedit. Delphinus etiam ad molliendas retibus insidias acerrimus, ijs perniciem affert, ac dētibus conficit. Qui verò Heracleam, Tion, Amastriam, Ponticas vrbes incolunt, planè sciunt (inquit idē *b* Aelianus) quo anni tēpore eiusmodi pisces eò accedant, quare permulta contra eos instrumenta cōparant, naues, retia speculam in excelsum excitatam, quam in litoris eminenti loco, & circumspectū facilē habenti, defigunt: cuius cōficiendi rationē molestum mihi non erit explicare: Tigna bina proce-

a L.13.c.16
Vt à Thracibus caperentur.
Vt retibus inuoluantur
b L.15.c.5.

rissima abiegna excitant, intercepta & iuncta inter se, trabibus latis & crebris immissis, & facilè E assensum speculatori præstantibus. Singulæ naues vtrinq. sex iuuenes expeditè remigantes habent. Retia bene longa sunt, non admodum leuia, & quæ magis deprimantur plumbo, quàm leuentur suberibus. Copiosi autem istorũ piscium greges in ea feruntur. itaq. verno Sole illucente, ventis placide & tranquillè flantibus, cælo læto, & quasi ridente, conquiescẽte à tempestatibus mari, frequentes Thynnorum piscium greges appropinquant, quod quidem ipsum simul ex specula prudenter & acutè speculator prospexit, piscatoribus vnde veniant, denunciat. Hi ad vocis significationem retia tendunt. Iam si intra retia ingrediantur, sicut dux exercitus, vel choro præfectus, hoc ipsum signo dato edocet. Itaq. sæpe totum gregem capit, & non aberrat à scopo, nec desiderio frustratur. Cum verò Thynnorum cohortes in altum sese incitauerint, is qui ex specula acerrima oculorum acie horum actiones obseruat, contenta voce exclamat, recta ad altum remigationem contendendam, illucq. insequẽdos esse; hi porrò alligato ad alterum tignum quod speculam sustinet, perlongo retium fune, naues ordines remis propellunt, ita inuicem non separentur; nam & rete in singulas distributum est naues. Et prima nauis vbi suam retis partem eiecit, discedit; hoc idẽ facit deinceps secunda, & tertia, & quarta. Qui quintam remis impellunt, interim separant, vt mox eiecturi videantur. Reliqui verò nunquam laxare debẽt. Deinde F alij alio remigant & pro se quisq. retis partem trahit, postea quiescunt. Thynni verò circũuallati per ignauiam & timiditatem non se loco mouent, itaq. conferti comprehenduntur; & remiges tanquam ciuitate aliqua in potestatem redacta, totum piscium populum capiunt. Norunt hæc & testantur tum Eretrienses, tum Naxij hac piscatione insignes, vt Herodotus & alij referunt. Nostris temporibus à Gaditanis non longè ab Herculeo freto Maio & Iunio mensibus summa spectantium voluptate capiuntur, nam cùm simplicissimi sint simul & timidissimi, à Gladijs piscibus haud aliter, quã ouium greges à lupis gregatim aguntur: facilèq. vadis ac litoribus intrusi retibus inuoluuntur, maximè verò si populi ad iucundissimam istam piscationem accurrẽtis accedat clamor, tympanorũ sonitus, ac bellica puluere, & igne concrepitantia terriculamẽta. Quin adeo timidos esse reperio, vt demissis tantùm funibus dum ad litora accesserint, ad altum conuertere se non audentes, tandem se capi sinãt. Haud peruulgatam, nec à seria consideratione alienam ideoq minimè silentio inuoluendam capiendi Pelamydes rationem habemus apud eundẽ c Aelianum. Decem iuuenes ad summum ætatis vigorem florescentes expeditam nauem & celerem conscendũt, & simulatq. se cibo expleuerint, pariter continuo æqualiterq. in vtrumq. nauis latus distributi remigare contendunt, atq. huc illuc errant. Eorum vnus aliquis ad puppim sedens, ar- G matas hamis lineas (binas nempe) quibus & aliæ annectuntur, ad vtramq. nauis partẽ demittit, tum ad singulos hamos escam ex purpura Lacæna confectam strictè religat. Tum Lari marinæ auis pennam ad hamum quemq. alligat, vt ab occurrente aqua sensim ac leuiter agitetur. Pelamydes autem escæ sic instructæ illecebra illinitæ in hamos innatant. Cùm autem ex ijs aliqua liguritione apprimè stimulata os in escam impegerit, tum reliquæ consequentes hamis cõfiguntur, vt hami ob multitudinem vno eodemq. tempore trãsfixorum piscium vexentur. Iuuenes verò remigare desistentes, de transtris surgũt ad subtrahendas lineas multitudine piscium onustas; quos posteaquam in nauem subduxerunt, secundissima piscatio ex permagno piscium numero apertè ostenditur. Idem tradit sese audisse Celtas, & Massilienses, atq. omnem Africam maximis & firmissimis hamis ferreis Thynnos comprehendere solere. Oppianus Coracino esca capi tradit, & ad Thynnos tantummodo escam hanc reperio apud Tarentinum *quinq. nuces regias comburens, cinereq. conuertens cum sampsyco & purissimo pane, perfuso aqua, cumq. caprillo caseo contundito, quibus vtitor, postea instar pastę confectis.* Magnos verò Thunnos fuscinis quoq. vulneratos capi solitos, Suidas annotauit, idq. θυννάζειν appellari: quod & Aristophanis Scholiastes meminit in vespis, vbi explicans hæc verba: Εἶτ' ἑσπόμεσθα θυννάζοντες εἰς τὰς θυλακας: οἱ δ' ἔφευγον H τὰς γναθὰς καὶ τὰς ὀφρῦς κεντούμενοι θυννάζειν interpretatur pungere per metaphoram ab illis qui Thynnos fuscinis punctos capiũt. Huc quoq. alluserit potius Lucianus d his verbis, εἴτ' ἀμά ὅτως ὑμῖν ἀποτεθύνισαι, id est *si mea ita vobis expuncta sunt*, quàm vsupauerit per iocum pro eo, quod est contemni, tanquam piscis vilis sit & parui pretij, vt author adagiorum contẽdit, qui θυννίζειν interpretatur stimulare, vel pungere, vel quòd hic piscis, quò palato sit gratior, pungi soleat, vel quò ipse piscis adurat, pungatq. contactu: neutrum enim apud bonos authores inuenias. Ad eandem capturam respexit Arist. dum ait: *Thynni dormiunt præsertim noctu ita sopiti, vt ne tactu quidem fuscina moueantur*, Athenæus author est difficulter capi, cùm paruus adhuc fœtus est, vbi verò excreuit, & œstro infestatur, facilè,

Vt nunc à Graditanis capiantur.

c li. 10. c. 15

Fuscinis feriebantur.

Θυννάζειν *quid.*

d *In Ione Tragœdo.*

VSVS IN CIBIS.

A

ETsi suauissimis piscibus Thynnus non sit conferendus, inquit Saluianus, sapidus tamen, & haud negligendus vbique ferè censetur: cæterùm non quouis anni tempore æquè laudabilis. Athenæus tum cibo eum aptum esse scribens, cùm ab asilo agitari desierit, alijs temporibus ineptum esse non innuit, sed tantùm tunc meliorem esse, quod vel Aristoteles a etiam testatur, qui propterea æstate deteriorē esse ait, meliorem verò post Arcturum, cũ ab ea peste requieuit: imò verò magna ex parte suauissimi sunt, cũ latent, vt Plinius tradit, pinguescũt verò à latibulo maiorē in modũ, vt Aristoteles. Rursus totus piscis haud ęquè sapit, nã (vt antea ex eodē Plinio diximus) mēbratim cæsi, ceruice, & abdomine cõmendãtur, atque clidio. Abdomen celebratum fuisse habemus etiã apud Athenæũ his verbis: Laudatur imus venter Thynni, sicut Eubulus testatur in Ioue: *postea ad te opulenti assatorum Thynnorum nauigant ventres imi.* Aristophanes in Lemnis: *Non Bœoticam Anguillam, non Claucum, non imum Thynni vētrem.* Strattis in Atalanta: *Abdomen Thynni, extremasq́ partes drachma emes ò fili.* Eriphus in Melibęa. *Hæc quidem inopes non possunt emere, Thynni imum ventrem, Lupi caput, Congriuè, aut Sepias: quæ ne Deos quidem valde despicere censeo.* Et Lynceus Samius, cùm quidam Thynnorum abdomina laudaret, *Omnino*, inquit, *Verum ita edere oportet, vt ego soleo: Et cùm is de modo interrogaret: libenter respondit.* Aliàs idem Athenæus à veteribus cõmendari scribens τῶν παχύνε θύννων τὰς ἠτριαίας, videlicet σάρκες, abdomina intelligit: ἦτρον enim Suidæ, & Scholiastæ Nicandri est pars vmbilico subiecta, idē quod ὑπογάστριον; vt scribit Pollux, qui hinc ἠτρίδια τεμάχη comicis vocari ibi annotauit. Celebratur autem imus huius piscis venter, quòd (vt de Orcyno priuatim annotauit Diphilus) tener sit, orique gratus, & (vt Hicesius ait) quòd cæteris partibus pinguior sit, saporeq. melior. Hinc apud Gellium, Lucilij hunc locum citantem. *Abdomina Thynnia venientibus priuabo*, lego Thynnia, vel Thynnæa. Clidium laudat Aristophanes in Peritho; Orcyni Hicesius, & Diphilus: Alexis verò caput (cuius & in Attica cæna Parodus Matton meminit,) Antiphanes caudã. Iam verò si sanitatis ratio habenda est, salsamenta potius quàm recentis piscis quamlibet partē, prę feremus: nam licet suaues quidem in cibo sint, vtpotè pingues, graues tñ sunt, & difficiles cõcoctu, vt alia quoque gregaria non squamatorũ piscium genera, ideoq. maximè saliri (inquit Mnesitheus) possunt, & inter salsamenta optima sunt. Diphilo quoque Thynni, & Thynnides graues sunt, & multũ alunt. Plinio graui ructu, etiamsi laudatissimę edantur partes. Xenocrati apud Oribasiũ stomacho inepti, mali succi, flatulēti, scabri, difficiles ad excernendũ, Psello crudos humores generãt. Nicolaus Myrepsicus inter alia podagricos Thynnis, & Pelamidib. abstinere iubet, & Trallianus in epilepsia ex piscibus pręscribit, qui superfluitate vacãt: pingues verò interdicit, & Cetaceos, vt Scõbrum, & Pelamydes. Sed quid alios cito? qñ medicorũ princeps Galenus id duob. in locis testatũ reliquerit. *Ex piscibus*, inquit, *qui Cetacei generis habentur, vt Thunni, crasso, tenaciq. succo sunt: Pelamydes verò magis ad mediocritatē accedunt.* Et aliàs: *Ex genere piscium dura carne præditorum sunt etiã Balenæ, Delphini, & Phocæ, ad quos proximè magni Thunni accedunt, quanquam non æque, ac prædicti in cibo sunt iucundi. Insuaues enim sunt hi, & præsertim recētes, nam salsi euadunt meliores. Thunnorum autem caro qui, & ætate, & corporis mole sunt minores, non perinde dura est, eoque hi faciliùs etiã cõcoquuntur: & ijs adhuc magis Pelamydes, quæ laudatissimis salsamentis nõ cedunt.* Quò itaque ætate minor est Thunnus, eò teneriori est carne, contra, ac Plinius indicare videtur, Orcynũ, qui aliàs ob ingentē corporis molē, Cete nõnullis vocatur vetustate meliorē esse inquiens: sed hic ad saporis gratiã, ille ad salubritatē respexit; quare nõ probo, vt apud Plinium pro melior legamus, vel maior, vel peior, vt Rondel. & Saluianus volunt, nã & Archestratus Orcynũ deorũ cõuiuijs dignũ esse dixit: Adde ꝙ vel maius euadere, vel quo ad alimentũ deterius plerisq. animalib. cõmune sit, si idē Orcyno accidere dicit Plinius, quid quæso dicit rari? rarũ verò notatuq. dignũ, vetustate meliorē euadere piscē. Scio tñ Orcynũ Diphilo piscē esse lutosum, duriorēq. Chelidonia, sed hoc ille de eo simpliciter dicit: nec obstat, talis cùm sit, meliorē, ac pinguiorē ętatis progressu fieri, Xenocrates similiter, ac Plinius Orcynũ Tritoni similē faciens, insignem vetustatē ferre dixit, idq. intelligi, quia difficiliùs vitietur. Eodem authore Pelamys exigua ori grata est, facilè corrumpitur facilèq. excernitur. Inter salsamenta Pelamydes, & quę Saxitana appellantur, iudicio Galeni primas obtinent. Ad apparatũ modò quod attinet, Mnesitheus præstare ait, si assentur, propterea qđ eorum pingue sic liquetur. Platina recentem Thynnum pipere, cinnamomo, coriãdro tritis, cæpa cocta, & concisa, aceto, melle, & oleo cõdiri præcipit. Similiter & Saluianus frusta recentis Thunni cõtrito coriãdro, & sale prius cõspersa, & verub. assata, cõtinuataq. cum assantur aceti, & olei inspersione fęniculi vmbella irrorata, sapidissima effici testatur: huicq. recentium Thunnorũ cõdituræ (qua locis plerisque, inquit, vtuntur) haud absimilem cõscripsisse Archestratum his versibus; ex Natalis de Comitibus versione.

B C D

Quando melior.

a li. 8. Hist. cap. 13.

Quando pinguescant.

Abdominis laus.

Cur abdomen laudetur.

Clidium.

Caput.

Cauda.

Salsamenta.

Orcyni caro qualis.

Pelamydis caro.

Apparatus.

Postre-

Poſtremum Thynnę partem, quam Thynnida dico,
Concidens rectè, hanc aſſato prouidus omnem
Tingito adhuc acri calida in ſalſugine fruſta,
Huic ſimilis ſuperis ſpecies naturaque Thunnæ
Ingentem, cuius Byzanti eſt fertilis ora
Et ſale conſpergas tenui, hinc vngantur oliuo,
Nam ſi ſicca velis edere, hęc generoſa videbis,
Qua mox deperijt, ſi conſpergatur aceto.

E

Platina Palmitam (ſic Pelamydem vocat) coqui condiriq. ſcribit, vt Stirio ſolet. At ſi parua admodum fuerit, iubet vt frigatur, ac petroſelino, ſuccoque mali aurantij aſpergatur. Iouius verò recentes pulpas rectiſſimè coqui affirmat in vino Corſicano, & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæſis ſuperaddito, idque genus condimenti Liguribus Azeminum vocari. Et Atheneus Thunnũ alicubi cæteris piſcibus præferri ſcribit ἐν μύττωτῳ. Ita Græci vocant intritũ ex allijs, & quibuſdam alijs acrioribus condimentis. Falconius Hetruſcus referente Iouio plebeius ganeo, ſed eruditionis gulæ, cùm in Hiſpania cetarijs præeſſet, nouum, & ſapidiſſimũ obſonij genus è Thynnorum ventre commentus eſt: circumciſo abdomine vmbilicos enucleando, & ſale acetoque, & fæniculo incluſos cadulis condiendo; ita vt mox id cibarij genus pleriq. appeterẽt, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (vmbilicum) modò vt inutilem ex officinis euerrere conſueuiſſent. Salitæ verò partes, ſiue pingues, quas vulgus noſtrũ (vt monuimus) Tarantellũ vocat; ſiue macræ, quas Toninam dicunt, fuerint, octo, aut decem horis macerantur in aqua, vt ſalſedinem deponant, mox elixantur, effuſa priori aqua, & ex oleo, & aceto inferuntur. Platina vt ſalſedinem melius exuat Tarãtellum, aquæ, qua maceratur, furfures miſcet, dein bene lotum, ac repurgatum in aqua haud multum coquit, exemptum, & aceto bene maceratum edi iubet, monetque eſſe, qui aromata dulcia inſpergant. Thunninam verò in aqua tepida ſex horas innatare oportere, ſi purgatam velimus, elixam parum admodum, ex aceto comedi: eſſeque omnia iſthæc peſſimi alimenti ſalſamenta. Cardanus vulgò ferri ait, hęmorrhoides inducere. Ius in Cordylã aſſam condiendam apud *b* Apicium habet, piper, liguſticum, cuminum, cepam, mentam, rutam caluam, careotam, mel, acetum, ſinapi, & oleum. *c* Ius Pelamydem, & Thynnum ſalſos ſapidiores faciens, habet piper, liguſticum, cuminum cepam, mentam, rutam caluam, careotam, mel, acetum, ſinapi, & oleum. *d* Eodem authore Thynnus hoc iure ſapidior euadit: Piper, cuminum, thymum, coriandrum, cepam, vuam paſſam, acetum, mel, vinum, & oleum calefacies, & amylo obligabis, ac menſis inferes. Ius in Thynno elixo, ex eodem: Piper, liguſticum, thymum, condimenta mortaria, cepam, careotam, mel, acetum, liquamen, oleum, & ſinapi, obligabis.

Azeminũ. *Mittotum.* *Obſoniũ nouum è ventre.* *Ius in Cordylam.* b *lib.9.c.10* c *Ibid.c.11.* d *li.20.c.4.*

F

VSVS IN MEDICINA.

G

Recens ſalituſque editur Thunnus, ſimiliterq. in medicinæ vſum cedit: Sanguinem, fel, & iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata pſilottri vim habere Plinius *a* author eſt: Iecur verò etiam tritum, mixtaque cedria, plumbea pyxide aſſeruatum: ita pueros mangonizaſſe Salpen obſtetricem. Ab alijs ſanguis celebratur. Symeon Sethi genis illitum, barbæ, ac pilorum exortum prohibere ferri tradit. Et Aelianus eum qui extremam pueritiam nondum exceſſerit, non pubeſciturum pollicetur, ſi Thynni ſanguine illinatur. Inuenio etiam apud *b* Galenum nonnullos cicutæ ſemine trito, ac Thynnæ ſanguine excepto ad pilos palpebrarum pungentes, præuulſis pilis illeuiſſe. Cardanus cauſam reddit huius facultatis, quod frigidus, & craſſus hic ſanguis ſit. Attalus adipe ad vlcera teſte Plinio *c* vſus eſt, ſiue, vt alij legunt, ad vlcera oris. Idẽ author eſt Pelamydum capitis cinerem verendorum puſtulas diſcutere. Inueteratam Thunni carnem (omotarichum) tradit Dioſcorides *d* ijs auxiliari quos Præſter ſerpens momorderit, verùm oportere ſalſamentum id largiùs ſumi, copioſo vino ſubinde hauſto, atque vomitionibus reddito: (Hoc alij Sardæ priuatim aſcribunt) ijſque etiam accommodatiſſimam eſſe, qui acrioribus cibis ad ciendum vomitum indigent: canum denique morſibus vtiliter imponi. Plinius *e* verò contrà canis rabidi morſum, contraque Draconem, Cybium dixit auxiliari: & Galenus quoque vocatum Cybium vulneri à cane inflicto vtiliter imponi alibi refert. Eundem omotarichon Archigenes apud *f* Galenum ad ſugillata in oculis diſcutienda, exprimit, dein in vino odorato tritum imponit. Plinius Pelamydum ſalſarum capitum, vel Cybiorum cinerem cum melle conferre ait ad condilomata. Vrendi modum docet Marcellus Empyricus, commendatq. pro dentibus. Cybium, inquit, optimum, ac vetuſtiſſimum ollæ inditur, atque argilla circumlinitur, & furno ardenti obijcitur, vt ad cinerem Cybium excoquatur. Tunc adiecto Pario lapide contuſo, ſalſamenti ſupradicti fauilla conteritur. Hoc dentibus ita bonum eſt, vt ad inanitatem dentes non ſinat peruenire. Cybia vetera eluta in nouo vaſe, deinde trita prodeſſe dentibus diſcimus ex eodem Plinio *g* item aluum purgare, priuatimque pituitas bilemque extrahere: *h* nec non vlcera cacoethe, & nomas, & putreſcentia vetere Cybio ſanari.

Iecur. a *li.32.c.10* b *Lib.4. de comp.med. ſec.loc.* *Adeps.* c *li.32.c.8.* d *li.2.c.30* e *li.32.c.5.* f *li.5.de cõp. med.ſec.loc. cap.1.* g *li.32.c.7.* h *Ibid.c.9.*

H

DE

A

DE POMPILO. Cap. XIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Græcis Πομπίλος vocatur, nomen inuenit ab officio, nimirũ παρὰ τῆς πομπῆς hoc est, deductione, qua transmittendũ, aut transuehendum curamus eum, qui nobiscum aliquandiu est versatus. Pompilum enim hominem fuisse aiunt, πορθμέα, idest portitorem, vt Aelianus, vel vt Athenæus habet, θαλασσουργὸν, idest, piscatorem qui ab Apolline, quòd Ocyrhoen puellam transiecisset, in nominis sui piscem immutatus sit; nisi dicamus sic dictum hunc piscem quòd nauigantibus in alto mari ad continentẽ ferè vsq. comitetur, quod Oppiano placuisse video his verbis: Πομπὴν δ' ἐπεφήμισαν ἀνδρομαχηῶν. vnde & ἱερὸς ἰχθὺς, idest sacer piscis nomine cum alijs quibusdam piscibus communi, tanquam seruator nauigantiũ dicitur. Imprudẽter autem huius appellationis authorem citat Callimachũ. Hic enim Pompilum non nominat, sed simpliciter ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθὺν: Verba Athenæi citantis Callimachum sunt hæc: Καλλίμαχος τὸν χρύσοφρυν, ἤμαλλον χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερον ἰχθὺν, subaudi καλεῖ, idest: Callimachus Chrysophryn (id est, aureis supercilijs piscem) aut magis aureum in supercilijs sacrum piscem appellat; quare cùm Aurata ab aureis supercilijs, Græcis χρύσοφρυς nominetur, Auratam hic potius intelligi docti volunt, & quidam etiam Pompiliũ Auratæ eundem esse hinc crediderunt. Plinius Latinè Pompilum bis nominat, semel pro Nautilo, (vbi non Pompilus, sed Polypi ouũ legendum esse in Nautili historia indicauimus) semel pro hoc, quo de agitur, pisce. Hermolaus etiam Pomphilum dici scribit. Inuenitur & apud a Aelianum πόμφυλος; cæterùm meo iudicio mendosè, nam aliàs b πόμπιλος apud ipsum scribitur.

Pompili fabula. *Piscis sacer* B *Pomphilus.* *a L. 2.c.15.* *b L.15.c.23*

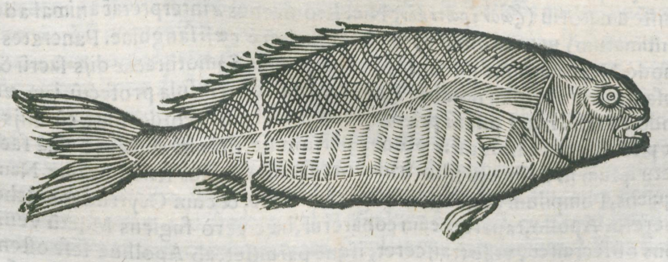
GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

POmpilum è Thunnorum genere esse Plinius docet nos his verbis: *Thunni sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum millia a gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sepius iacto territi. Quidam eos qui hoc è Thunnis faciunt, Pompilos vocant.* Non itaq. Plinius Pompilũ à quibusdam inter Thynnos numerari scribit, vt Rõdeletius arbitratur, sed ipsemet inter Thunnos numerat, & eorũ qui naues comitantur, peculiariter à quibusdã Pompilos appellari ait, Thunnos fortassis vocans omnes Cetaceos piscs: nam Thunnos propriè dictos nauigantes comitari apud alios nõ reperio, arbitrorq. id alijs etiã Cetaceis commune esse, & si Thunnos propriè dictos intelligit, solus ex eorũ genere esse dixerit. Athenæus quidẽ Pelamydi similẽ esse inquit ex Dionysio Iambo, sed agnatũ esse non inquit. Idẽ & ποικίλον id est, variũ vocat. Rondeletius cũ ob has notas, tùm quòd pelagiũ piscẽ esse veteres testentur, tũ verò maximè quod experientia cõprobatũ habeat naues comitari, genuinũ Pompilũ esse arbitratur, cuius hic icon expressa cernitur, Thunnis Pelamydibusq. similis est, pelagius, rarus tamẽ apud suos, adeo vt vulgare nomẽ non inuenerit. Squamis caret: à brãchij s ad caudã linea magna, curua ducta, à qua ad ventrẽ lineæ multæ trãsuersæ interpunctæ descen dunt: supra lineã dorsũ varium est & maculosum. Os est mediũ, dentes parui pro corporis magnitudine. Pars quæ supra & inter oculos est, flauescit auriq. colorẽ imitatur. Pinnas habet quattuor, duas ad branchias, duas in vẽtre: aliam à podice ad caudã: in dorso aliam. Cauda in vnicam desinit non diuisam, neq. crescentis lunæ figura Thynnorum Pelamydum que more.

Quomodo ex Thynnorum genere. C *Pompili Rondelet. descriptio.*

Pompilus Rondel.

D

LOCVS. NATVRA. MORES.

a Lib. 1.

POmpili (inquit *a* Oppianus) *pelagij piſces, quos venerātur nautæ, à comitatu nauiū ſibi nomen inuenerunt. Mirificè enim & peculiari quodā ſtudio erga naues in alto vectas afficiuntur, & curſum earū ſubſiliunt, alij ad latera alij ad puppim: ad proram alij: perſeuerantq́. adeo, vt nō ſponte eos comitari putares, ſed vinculo ad nauim attractos trahi. Vbi verò terrā præſenſerint, rurſus vniuerſi retrorſum (tanquā à meta ad carceres) redeunt relictis nauigijs. Hinc nautæ terram propè eſſe certò cognoſcunt.* Eadem ex Oppiano mutuatus eſt *b* Aelianus. Pompili piſces pelagij omniū maximè piſciū quos auditione accepimus, in ima ſede maris verſari ſolent: ſiue ipſi terrā malè oderunt, ſiue hæc illorum odio tenetur. Hi autem ſic circa naues altū ſecantes, tanquā amicas cōcurſant, eaſq. huc illuc ſaltantes ſtipant. Et homines quidem qui naui vehuntur, quantū à terra abſint, prorſus ignorant: & ipſi etiam nautæ à verò aberrare ſolent. At Pompili tanquam ſagaciſſimi canes, qui propinquā præſentiunt prædā, ſic terram non longè abeſſe, antè multo ſentiunt; idcirco non tanto amplius ſtudio nauiū tenentur, longiùs eos vt perſequi comitando velint: ſed quaſi ſigno ad abeundū ſublato frequentes in altū redeunt: vnde nautæ continentem, tametſi faſcibus eam non aſſecuti, ſed à Pompilis eruditi, propinquam eſſe ſentiunt. Meminit item Ouidius, inquiens:

b L. 2. c. 15.

Pōpili nautis prudentiores.

Tuque comes retium, tractiq́ per æquora ſulci Qui ſemper ſpumas ſequeris Pompile nitentes.

Et Nicander libro ſecundo Oetaicorum apud Athenæum.

Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονίῃσι κελεύθους Μηνύσαι φιλέρωσιν καὶ ἀφθογγός περ ἀμείνων, ideſt,

Pompilis qui nautis anxij viam tutam Indicare libenter ſolet, vel quouis vocali animante melius.

Sine ideo itaque authore Nicol. Leonicenus Pompilum nauigia vſq. in portum comitari & deducere perhiberi ſcribit; nam ex ijs quæ diximus, cùm terram etiam à longè præſenſerit, naues deſerere conſtat. Gaudet vmbra, idq. ipſis malè ſæpè cedit, vt modò patebit.

CAPIENDI RATIO.

a Lib. 4.

CVm vmbra gaudeant, fit (inquit *a* Oppianus) vt piſcatores proiectis in mare faſcibus arundinum appenſo lapide quo firmentur, ſub illis collectos hamis facilè capiant.

ANTIPATHIA.

a Lib. 7.

Delphinus Pompilum deuorat.

PAncrates Archas referēte *a* Athenæo ſcribit Pompilū hoſtili odio à Delphino perſequi, neq. hoc tamē hūc impunè facere: deguſtato enim Pompilo diſcrutiari & cōuelli cōtinuò furoreq. inflammatū conſiſtere non poſſe, ſed in litora expelli, ibiq. à mergis aut cornicibus marinis Gauijſq. exedi, & confici, nonnūquamq. ab hominibus, qui ad cetarias aſſident, capi.

VSVS IN CIBIS.

DE vſu huius piſcis nihil inuenio: cæterùm cùm pro Thunno vendatur, vt Rondeletius ſcribit, ſimilem in cibis vſum habere poſſe credi poteſt.

FABVLA.

FAbula Pompili diuerſimodè refertur. Qui Telchiniacā hiſtoriā cōdidit, ſiue Cretenſis Epimenides (inquit Athenæus) ſiue fuerit Teleclides, ſiue alius quiſpiā, Pompilū ſcripſit, animal fuiſſe amatoriū (ζῶον ἐρωτικὸν, Nic. Leonicenus *a* interpretatꝰ animal ad amoris philtra efficax exiſtimatum) vt pote ſimul cū Venere genitū è cæli ſanguine. Pancrates Arcas verò narrat non modò Neptuno hunc piſcem ſed etiam incolis Samothraciæ dijs ſacrū & charū eſſe, ob eamq. cauſam piſcatorē olim nomine Epopeum ex Icaro inſula profectū, iam ætate affectū, quòd aliquando cū nihil haud piſciū præter Pompilos cepiſſet eoſdemque cū filijs comediſſet: protinus huic piſci meritas impietatis pœnas perſoluiſſe. Etenim cetaceā beluā facto in eius piſcatoriā impetu ipſum in cōſpectu filiorū deuoraſſe. Apollonius Rhodius ſiue Naucratites rurſus aliter, inquiens, Pompilum aliquando hominem fuiſſe, & cùm Ocyrrhoes pulcherrimæ puellæ amore teneretur Apollo, rapereq. eam conaretur, hæc verò fugiens Miletū veniſſet, & Pompilum precibus obſecraſſet, vt ſe traijceret, iſque paruiſſet, ab Apolline ſeſe oſtendente virginemque rapiente, nauim in ſaxum, Pompilum in ſui nominis piſcem conuerſum fuiſſe.

a Li. 3. Var. cap. 9.

Epopeus cur à Pompilo deuoratus.

Pompilus in piſcem.

—— ὠκυάλον νήσων ἀλιτόνα δῶλον, ideſt, Per mare celeriter natantē, æquoreū nauibus famulū.

A

DE AMIA. Cap. XX.

SYNONYMA. ETYMVM.

CVm Thunnis, Pelamydibusque Pontum subit Amia, consimilis, vt patebit, planè piscis. Latino nomine caret. Nugas namque nugantur Isidorus, atque author de natura rerum, dum Hamionem vocant, atque sic nominari contendunt, quòd nisi hamo capiatur. Dictam autem Ἀμίαν fuisse testatur Athenæus, quoniã ὐ κάτα μίαν φέρεται, ἀλλὰ ἀγεληδὸν, idest, quòd non solitaria sit, sed gregatim viuat; siue (vt ex Aristotelis sententia idem tradit) παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις, idest, quòd vnà cum sui generis piscibus eat: quam postremam etymologiam approbat a Plutarchus, inquiens: ἀμίαις δὲ καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμός, est enim Amia teste Arist. συναγελαστικὴ, idest, gregalis. Hunc Piscem Aeliano Troctã dici in progressu historia patebit: nimirũ ἀπὸ τοῦ τρώγειν; quod est vorare: quod cũ non aduertissent Volaterranus, ac Iouius, nominis vicinitate decepti, quæ Aelianus Troctæ tribuit, imprudenter ad Truttam dulcis tantùm aquæ piscem trãstulerũt.

Haminem non dici.
a Lib. Vtra animal.
B *Tructa. & vnde dicatur.*

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

INeptè nos dixerit quispiam Pelamydibus coniungere Amiam, quandoquidem Aristoteles in quinto de animalibus citante Athenæo inter cartilagineos Amiam numerat. Cui responsum volo, legendum ibi ex Aristotele Lamiam, de qua inter cartilagineos planos agetur. Amia eodem Aristotele authore, Pelamydi similis est. Idem teste Athenæo dẽtes ei tribuit serratos, (validos etiam tribuit in ijs quæ nunc extant, & Aelianus Troctæ frequentes continentes, quibus quicquid inciderit, perfringere possit,) & branchias opertas: Plutarchus os angustius. Colore est cyaneo, vt Matron Parodus scribit apud Athenæum, qui & magnam cognominat. Magnam autem esse Epicharmus etiam insinuat, duas pingues Amias per medium dissectas appositas esse inquiens, cùm Mulli Palumbi, & Scorpij per se apponerentur. Quis modò sit iste piscis haud benè inter recentiores conuenit. Iouius eum esse suspicabatur, qui Romæ vulgò Lechia vocatur; sed cùm veterum testimonio Amia gregalis perhibeatur, Lechia verò sit solitaria, iudicium suum cohibens, nihil definit. At Saluianus strenuè hanc coniecturam tueri conatur, obiectionique huic respnodet, quòd sicut non omnis maris locus singulis piscibus accõmodus est, sic haud vbique gregales appellati pisces, gregatim reperiuntur, nec eorum qui incongruis sibi locis gregales habentur, in locis alijs solitarios nonnullos reperiri inconuenit. Est autem Lechia, quam nos inter Glaucos à Rondeletio edocti dedimus. Alij verò pro Amia ostenderunt, quam Sphyrænam esse docuimus. Alij denique qui Hispanis Lampugo vocatur, argumento quòd citò augescat, quòd gregalis sit, quòd Scombris quodammodo similis. Quorum quoque opinionem refutauit Rondel. quandoquidem dentes, quamuis magni sint, & validi, vt Delphinum (quo cum pugnat Amia) vulnerare possint, repugnent, nõ sunt enim in os recurui, inquit, quales Amiæ sunt. Ego Amiæ dentes in os recuruos esse, qui dicat ex veteribus inuenio neminem. Rondeletij tamen Amiam, vt potè Pelamydi simillimam, eiusdemq. de Lampugine iudicium probo. Amia itaque suis, atque Hispanis Byza quasi Byzantia, (vt conijcit, quia Byzantia in pretio habebatur) ab alijs Bonita appellatur. Piscis est Pelamydi, vel Thunno, vel Scombro, corporis specie, pinnis, cauda similis: & fortassis eorum vnus quem in Thunnis ostendimus. Est enim rostro acuto, ventre crasso, cauda tenui, in figuram lunæ in cornua curuatæ, pinnis eius conformatis, dorso cæruleo, atque splendente, dum viuit, ventre argenteo. A dorso ad ventrem lineæ ductæ sunt obliquæ, nigricantes, certis interuallis à sese distantes. Oculi parui sunt, auri æmuli. Cutis læuis dempta ea parte quæ circa branchias est. Dentes habet serratos, acutissimos in os recuruos: branchias opertas: Ventriculum rugosum, longum, ferè ad podicem vsque demissum, cuius appendices sunt innumeræ Scombrorum appendicibus tenuiores. Intestina gracilia, hepar rubescens, splenem nigricantem: fellis vesicam toti intestino attextam, authore etiam a Aristotele: vel vt alio loco b scribit, cum toto intestino extensam, ex æquo longam, sæpe etiam conduplicatam. (replicatam aliquatenus.) Hæc Rondeletius.

Forma.
Dentes.
Os.
Color.
Magnum piscem esse.
C
An sit Lechia.
Amia Rondeletij.
D
a Lib. 4. de partib. c. 2.
b L. 2. Hist. cap. 15.

E

LOCVS.

DIxerit rurſus aliquis Amiam hic non pertinere, quoniam Ariſtoteles, quem vbique ſequimur, diſertè ſcribit, non ſolùm fluuios, & ſtagna è mari ſubire, verùm etiam in ijs præſtare, ſiue vt Rondeletius vertit, commodè delectabiliterq. degere hoc .n. ἐυρλωεῖν inquit, ſignificat. Cæterùm cùm Oppianus hac in re diligentiſſimus id neget, inquiens Amiam mare vicinum fluuijs, & ſtagnis amare ob dulcem aquam, & limum, Lupum verò fluuios etiam ingredi: id quodaliàs *a* Ariſtoteles innuere videtur, Thunnos, Pelamydes, Amias vere Pontum ſubire ſcribens, atque ibi æſtatem traducere, (Plinius addit cum ſuis quoſque ducibus,) petere autem Pontum paſtus gratia, qui vberior & melior tibi, inquit, propter dulcium aquarũ permiſtionem ſuppeditatur. Beluæ magnæ ibi quoque pauciores. Hic enim aqua dulci delectari Amias quidem ſcribit, fluuios tamen qui in Pontum ſeſe exonerant, ſubire non dicit, dicturus meo iuditio, ſi ſubirent. Item alibi, *b* celeriter piſces omnes augeſcunt; in Ponto celeriùs; in dies enim Amiæ multum manifeſtè augentur. Augmenti cauſam reijcit Plinius *c* in multitudinem omnium dulces inferentium aquas. Idem Ariſtoteles tradit, Amiam in Alope conneſo reperiri. Multas verò in Prouincia capi Rondeletius teſtatur, in maris anguſtijs, quas inſulæ frequentes afficiunt, in litore verò ſuo paucas ob maris vaſtitatem.

a li. 8. Hiſt. cap. 13.
b li. 6. Hiſt. cap. 13.
c li. 9. c. 15.

F

NATVRA. MORES. INGENIVM.

AMiam gregalem eſſe, non ſolũ ex Ariſtotele, Plinio, atque Aeliano, ſed ex ipſa etymologia nominis clarum eſt. Ariſtoteles *a* carne tantùm veſci ſcribit, idque Athenæus ex eo repetit: ſubdit tamen mox Ariſtoteles, magna quidem ex parte carne ali, algam verò etiam tangere. Amant ſe inuicem, quare, & opem mutuam ferunt, cùm neceſſe eſt, acerrimè ſeſe defendendo. Audaces enim, & celeres ſunt teſte Oppiano, & Trocta Aeliano *b* ſaltu valet. Et licet Ariſtoteles rationes reddens, cur per æſtatem Ponto degant, inter cæteras hanc quoq. adferat, quòd ibi beluæ magnæ pauciores ſint, inſinuans potius timidas eſſe, nihilominus aliàs *c* nõ ſolũ beluis magnis pugnare Amias profitetur, ſed & aciei inſtruendæ peritas eſſe indicat, dum ait: *Cùm beluam viderint aliquã, colligunt ſeſe, & qua magnitudine præſtant, luſtrantes gregem circumuallant: & ſi qua violatur, defendunt. Dentes his validi. & iam cũ aliæ beluæ, tum Amia aggreſſa vulnera accepiſſe acrius viſa eſt.* Vbi Geſnerus pro Amia, niſi ſit error typographi, habet Lamia: quã nos Ariſtotelis authoritate ex planis cartilagineis eſſe docebimus, contra Rondeletium, cui Lamia Cani Carchariæ eadem eſt. Probè noui, & inter planos eſſe magna corporis mole, vt is qui ob id Bos vocatur: cæterùm cur ob huius aduentum, gregem Amiæ maiores circumuallere debeãt, planè nõ video, vt pote quæ Delphinis acriter pugnare nõ vrentur, cetis robore pariter, & velocitate præſtantibus, cùm ſit planorũ genus in natando tardum, & ad decertandum quodammodo ineptum. Illarum cõtra Delphinos pugnæ perquã accurata deſcriptio ex Oppiano, interprete Gillio, hæc eſt. Cum Delphinis, inquit, magnum, & hoſtile certamen ineunt ſolæ Amiæ, corporis magnitudine Thynnis inferiores: quibus etſi carnes infirmæ, & molles, dentes acutiſſimi ſunt, ijs maximè confidentes potentum piſcium regem, tam præclarè contemnunt, vt cùm ſolum quempiam ab alij ſegregatum obſeruauerint, vndique tãquã ſigno dato, frequentes in eum ipſum inuadant. Delphinus ſuo robore nitens, primum hoſtium ineptum negligit, & longè lateq. inſequens partim earum lacerat, partim exedit, & conficit. Poſtremò harum magna multitudine circumſeſſus, dolet, quòd ſe vnum ſolum contra tantã multitudinem videat. Itaque reuocatis omnibus viribus, ab his ingreditur ſe fortiſſimè defendere. Hæ contrà Delphini mẽbris circumfuſæ, atque ad eadem pertinaciter inhæreſcẽtes, dentes defigunt, ſimul, & partim ex his illius latera cõuellunt, partim roſtrum, & pinnas, partim ventrem acerbis morſibus affligũt, partim ſummam caudam comprehendunt, partim dorſum exedunt: tum aliæ ex vertice, aliæ ex collo pendent. Is autem vario, & multiplici dolore refertus, inſtar turbinis mare concitat: & permulto furore agitatus, in omnes partes ſe verſat, & ſaltanti ſimilis, nunc tanquã procella fluctus ſummos concurſat, nunc in profundum defertur, ſæpè magna maris interualla deſaltãs reijcere conatur examẽ audaciũ piſciũ. Hæ verò nihil de violentia remittentes magis magiſq. in eũ

Cibus.
a li. 8. Hiſt. cap. 2.
b li. 8. Hiſt. cap. 13.
c li. 9. Hiſt. cap. 37.

G

Amiarum, & Delphinorum pugna.

H

A incumbunt,& cùm demergitur, eandem viam ipsæ conficiunt: cùm rursus extra aquam eminet, eædem quoque tractæ vnà cum ipso in sublime feruntur. Diceres Neptunum nouum quodpiam monstrum ex Delphinis & Amijs finxisse. Adeo enim sanè dentium pertinacia colligantur, vt ex illius corpore nuuquā dentes tollant, nisi partem apprehensam abstrahant. Cùm autem aliquod spacium ei dant respirandi à certamine, tum videas rabiem ducis irati, tum mortifera Amijs pernities infertur. Hę quidem in fugam se impellunt; ille verò fulmini similis, has acriter insequitur, & discerpit & lacerat, simul & effuso multo sanguine; purpurascit mare. Hęc itaque Oppianus de Amiarum & Delphinorum pugna, ex quibus facilè cognoscas, quæ de Troctis & Delphinis Aelianus d scribit his verbis: *Trocta sui generis grege coacto Delphinos inuadunt, maximè si quem segregatum circumuenire possint. Planè enim sciunt Delphinum suis morsibus verberari asperè solere. Itaq. Trocta ei accerrimè instant, Delphinus contra resilit, subsilit, atq. indicat, vt ex dolore torqueatur: idcirco tenacitee vrgent, simulque ad saltum Delphini tollũtur, hic eas reppellere conatur: illę verò nihil remittentes viuum lacerant: postea verò cùm pro se quaq. aliquam eius partē vulnerarit*, discedit. Fama est teste Athenæo Amiam captā prosilire, arrosaq. linea aufugere. Aelianus Troctā solam ex piscibus hoc facere testatur, inquiens: *Trocta capta sola ex piscibus nō se ab hamo retrahit, sed impel-*

B *lit sese in ferrum chordam consumere cupiens: piscatores contrà machinantur longas ansas: illa verò quoniam valeat saltu ansas sæpè trasilit, ac linea qua agitur concisa ad piscium domicilia reuertitur.* Atqui Oppianus, ex quo id quoque accepit Aelianus, non soli hoc Amiæ tribuit, sed etiam Vulpeculæ, mirorq. non aduertisse id vel Rondeletium, vel Saluianum.

Ast Amię celeres & Vulpes fraude reuinctæ Praeueniunt summas morsu confringere setas,
At piscatores longam ex qua pendeat hamus, Conficiunt virgam, dentes quã arrosa retundat,

Iam verò non solū ad inferendam iniuriam, aut etiam vt lineam præscindant, validis serratisque dentibus Amias Natura armauit, verùm etiam quòd cum ab alijs piscibus, qui earum carnem tanquam illecebram quandam, gulæq. cupediam appetunt, inuaduntur, tueri sese possint. Esse autem pisces qui escam ex Amia maximè capiunt, author est e Aristoteles. Inter alios verò Glaucus hac esca capitur, vt constat ex Tarencino. Ad ipsas verò Amias capiendas hamis vtuntur curuis, vt Plutarchus scribit, quia os illis angustius, tum quia rectas vitant.

d l. 12. c. 53

Capta vt se liberet.

e L. 4. Hist. cap. 8.

VSVS IN CIBIS.

C Amias pingues Archippus & Epicharmus cognominant, & tanquam suaues & delicatos pisces celebrant. Habenda verò & loci, & anni temporis ratio est. Etenim Archestratus ille opsodędalus, qui vniuersam terram, omniaque maria lustrauit, ventri deliciarū causa, optimas esse scripsit autumni tempore post Vergiliarum occasum, Byzantiasq. præ cæteris commendauit, & procul à mari Hellespontico deteriores esse scripsit; item si vicinum pertransieris Aegæi maris tractum, non amplius similes gigni, sed pristinam suam gloriam maculare. Haud insalubrem piscem esse Hicesij testimonio constat. Ait enim boni succi esse, tenerum & ad excernendum medium, sed parce nutrire; Quid itaque Galeno f respondebimus, qui ex Philotomi sententia Amiam bis inter duræ carnis pisces enumerat. Respondent Rondeletius & Saluianus, corruptè vtrobique pro ἀμίαι legi χαμίαι, quas ex durissimis, vt pote cartilagineis esse nos etiam mox suo loco ostendimus. Loca autem ea Galeni corrupta esse, ex eiusdem alio loco ex Philotomi quoque sententia, in quo Amiam inter teneræ carnis pisces enumerat. Paratur optimè, inquit Archestratus, in folijs ficus & origano copioso, supernè funiculo alligato, absque caseo & id genus alijs nugis, sub calidis cineribus, cura addita, ne comburatur. Saluianus periph-

D rastice vertit, si conspersa origano & inuoluta iunco; cucurbitæuè folijs ad prohibendum succi delicatioris effluuim mitioribus flammis torreatur: pro συκὺς, συκός, quæ tamen potius cucumis est, legens, & σχῖνον iuncum, reddens, sed absque sensu.

Vbi & quando melior,

Salubritas..

f Lib. 3. de Alim. fa.

Apparatus

DE XIPHIA, SIVE GLADIO. Cap. XXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Xiphias. Gladius.

Ξιφίας cùm Græcis à roſtri mucrone, vt apud Ariſtotelem inquit Theodorus, nomen acceperit, Latinè ſimiliter ab eadem roſtri figura Gladius dicetur quam etymologiam eleganter expreſſit Ouidius hoc verſu;

Ac durus Xiphias ictu non mitior enſis.

Sciphias. a L.13.c.4.

Et Plinius quoque huc reſpexiſſe videtur cùm ait. *Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulacra ineſſe mari, licet intelligere intuentibus vuam, Gladium, Serram.* Nec aliam etiã ob cauſam Oppianus φερώνυμως cognominat, quàm vt vere à gladij ſimilitudine ſic dictos innuat. Epicharmus apud Athenęum σκιφίαν nominat; Menander apud *a* Aelianum ξιφίον: Citat enim hoſce poetæ verſus ex Meſſenia:

Ε᾽ ἀν μεκινῆς καὶ ποιησῆς τὴν χολὴν Απασαν, ὥσπερ καλλιονύμυ ζέσαι
Ο᾽ψει διάφερων τῦ ἐν ξιφίῳ κύνος.

b Lib. 1. Caleota. Canis.

Sed verēdum eſt, ne vtrobique mendũ ſit, licet vtrumq. in Heſychij lexico legatur, in quo innumera corrupta sũt, ſicut & σκὶφον ξιφος & ξιφίος. Strabo *b* ex Polybio de Thunnis agens γαλεώτας ξιφίας, id eſt Gladios vocati teſtatur, & (vt Euſtathius, & Hermolaus Gyllius itē & Rōdelet. volunt,) etiã κύνας ideſt Canes. Quorũ ſententiam Saluianus refellit, quoniam Canis à Gladio diuerſiſſim⁹ ſit piſcis: Verba Strabonis sũt: Ε᾽κ δὲ τῆς θήρας αυτῶν πιαίνεσθαι τὺς γαλέωτας, οὕς καὶ ξιφιας λέγεσθαι καὶ κύνας φασὶ, hoc eſt, *ex venatione eorum* (Thunnorum) *pingueſcere Galeotas, quos & Gladiot vocari & Canes dicunt.* Hęc itaque ſic partiũ & diſtinguit Saluianus, vt πιαίνεσθαι ideſt, pingueſcere pertineat æquè ad Geleotas ſiue Gladios, & ad Canes, illa verò οὕς καὶ ξιφιας λέγεσθαι parẽteſi includanẽ, & à Canibus diſtinguanẽ: Straboniſq. ſententiã eſſe, Galeotas etiã Gladios vocari, & æquè ac Canes ex Thunnorum venatione pingueſcere. Ego iudiciũ meum cohibeo: nã ſicut Canes, à Gladijs differre & ex Galeorũ genere eſſe, probè noui: ita hoc nomine hic abuſiuè ac impropriè vocari, inficiari non audeo, ſi enim ita legendum eſt, vt Saluianus contendit non λέγεσθαι, ſed λεγῦσιν, erit legendũ, & fortaſſis κύνας ſiue Canes vocauerit, quòd ſimiliter ac Canes Galei ſiue Muſteli cęteros piſces, ita hi Thũnos potiſſimũ proſequantur, vt & inde Galeotas vocari non ſit dubitandũ: nec alias quàm Gladios κύνας vocaſſe videtur *c* Homerus hoc verſu:

c Odyſſ. M.

Δελφινας τε, κύνας τε καὶ ἔιποθι μεῖσον ἕλησι Κῆτος.

Thurſio.

Nam Polybius, vt eodē loco recitat Strabo, inde Vlyſſis errores circa Siciliã cõtigiſſe contigit, quòd venatio horũ piſciũ, quos vnà cũ alijs Cetis à Scylla deuorari fabulatẽ poeta, fieri ſoleat, vt ſuo loco oſtendimus, circa nimirũ Scyllæũ Siciliȩ promontoriũ. Haud puto tamen hunc Homeri marinũ Canem, eũ eſſe, cuius fruſta Thurſionis nomine olim vēdebãtur, vt Hermolaus arbitratus eſt, cũ ſit Thurſio (θυρσίων) teſtante Athenęo, Canis Carchariæ pars, ſuauitate admodũ commendata. Idem Hermolaus vbi apud Plinium legitur, *Thynnus Tranus quem alqui Xiphiam vocant*, legendũ cēſet Thom⁹ Thurianus: quod Saluianus improbat, atque Hermolaũ Plinij verba deprauaſſe, nõ reſtituiſſe ait argumento, quòd nemo vnquam Tomũ peculiariter dixerit pro piſce; legendumq. Thunnus; cũ nõ ſit verò conſonum à Plinio tam celebrem piſcem in ſuos catalogo præterijſſe: pro Tranus verò (quã vocē omnino corruptã eſſe inquit) non Thurianus, ſed Thoroneus, reſtitui oportere, quãdoquidē Heſychio & Varino θυρηνεὺς ſit ξιφίας ἰχθυς: Mihi cõtrà hæc vox apud Grammaticos iſtos corrupta videtẽ ex Latino: & licet potius Thranis legerim vocabulo viciniori, & à Xenocrate apud Oribaſiũ vſurpato, Thranis (inquit) aut Xiphias piſcis Cetaceus &c. Hermolai tamē lectionem nõ improbo, nã licet Tomus de parte ſeu ſegmēto piſciũ propriè dicatur, totus tamē etiã piſcis ſynechdochicè Tomus Thurianus dici potuerit, quoniã ſegmenta tantũ vēdi ſoleãt; quemadmodũ & Cybiũ eſt, & ſegmentũ eſt, & Cybeias Oppiano ipſe piſcis: fieriq. potuit, quòd Thurianus cognominaretur à Thurijs Italiæ oppido, ceu illuc primũ conuectus ex Sicilia vbi frequens eſt: ſed quòd Tomũ Thurianum eundem faciat Thurſioni ſiue Thryſioni, improbo, ſicuti quòd hunc noſtrum piſcem præterea Scyllam, Lamiam & Carchariam à nonullis appellari credit: ſummoperèque falli ipſum reor cùm ob nominis ſimilitudinem Thurionem à Sturione aut non differre, aut ſaltem ab ipſo ſeu delicato, & cupediario piſçe nomen accepiſſȩ conijcit; ea enim vox Belgio debetur, quibus Stoer vocatur. Idem Saluianus

Plinij locus emendatus

Thranis.

Sturio vnde dictus.

A uianus Maſſarium(vt apparet)ſecutus hunc piſcem Plinio *d* Galeum vocati exiſtimat, vbi videlicet hic ſcribit, *nihil vſquam venenatius, quàm in mari Paſtinacam, vt poiè cùm radio eius arbores necentur. Hanc tamen perſequi Galeum*. Maſſarius aſſertionis ſuæ teſtem adducit Oppianum, ſcribentem Paſtinacam, & Gladium diras inter ſe committere pugnas: ſed falsò, nullibi enim hoc Oppianus ait, ſed ſimpliciter & Gladio & Paſtinacæ ſua vtriq. arma à natura data eſſe, huic in cauda, illi in roſtro: parumq. rectè γάλεως, à quo γαλέωτος gignēdi caſus procedit, in recto, vt Maſſarius profert, dicitur, cùm apud nullum probatum authorem reperias. Albertus Gladium à ſuis Militem vocari tradit, ſed eodem nomine Barchoram(ſic Teſtudinem maris vocat) alibi dici ait, hanc puto quòd velut ſcuto quodam, illum quòd mucrone enſiformi armatus ſit. Romanis ſimiliter Peſce Spada, quaſi Gladius, aut Gladiatus piſcis, nominatur, item Maſſilienſibus: (quibus tamen alius etiam ex Galeorum genere piſcis hoc nomine venit, quòd cauda gladij ſpeciem, ſimilitudinemq. gerat) & Belgis Suueerduiſch, Germani Schuueerdfiſch, Anglis Schuuerdefijſshe: Genuenſibus Imperador, quòd nempe gladium vt picti Imperatores gerat.

d L. 32.

Miles.

B

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

Xiphiam, ſiue Gladium ex piſcium, non ex Cetorū genere eſſe, notum eſt, ex Ariſtot. qui brāchias ei tribuit, quare non malè Ceraceum piſcem ob magnitudinem dicemus. Affinitas ei nō parua cū Thunnis videtur. Conueniunt corporis craſſitie, pinnis lateribus, caudaq. lunata, & internis partibus. Vterq. item œſtro exagitatur. Differunt præter inſolentem in hoc piſce roſtri figuram, qua & inter cæteros facilè dignoſcitur, colore etiam cutis, quæ minus huic nigricat, & præter aliorum piſcium morem plurimas ſub cute latentes ſquammas habeat, vt Bellonius teſtatur. Ad tantam molem quandoq. excreſcit, vt non ſolùm Delphini magnitudinē excedat, vt Plinius ait, verùm etiam nauiculas æquet, vt Strabo author eſt. Vtraq. maxilla roſtrata eſt, breuis tamen, & triangularis inferior, ſuperior magis oſſea, durior, multoq. longior, bicubitalis namq. nonnūquam. Nugas. n. nugari eos puto, qui ſex pedes cum tribus dodrātibus longū deſcribunt, quanquam Atheneus Ariſtot. teſtimonio ſcribat totius corporis magnitudini ęqualem eſſe, quando quidem hoc in ijs, quæ nunc extant, Ariſtot. operibus, non legitur; atq. Aeliano fides præſtanda non eſt, triremis roſtro ſimilem eſſe inquiens, ſi ad magnitudinem reſpexit, ſin C ad ſimilitudinem, verè dixit. Rondel. piſcem ipſum ad decem cubitos nonnunquam accedere tradit, ſuperiorem verò maxillam ad cubitos duos: verùm in pictura, quàm exhibet, eadem maxilla (ſi à mucrone ad oculum vſq. & inferiorem oculi angulum metiaris) paulò minus (cauda dempta) quàm tertiam totius longitudinis partem explet: ſi verò acuratius conſideres, ita ſe habet maxilla ſuperior de totam longitudinem, vt tria ad decem; inferior verò, vt vnum ad decem. Mucro quem in muſæo reſeruo, licet integer nō ſit, ſed è regione extremitatis inferioris roſtri amputatus; longus eſt dodrantes quatuor. Pugionem noſtratum ruſticorum diceres. Iſtiuſmodi gladiū teſtatur Oppianus ferro acutiorem eſſe, eiuſq. horribilem mucronem haud quaquam à duro licet lapide referri poſſe, ſed extincto piſce, ſimul etiam corrumpi, nec cum eo quicquam effici poſſe. Gillius tamen cùm ad pontum Monœci Herculis à piſce huius gladij iam abſciſſi robur tentaret, dura ſaxa, mucrone ipſius teſtatur excauaſſe; duriſſimumq. eſt cuius ego iam memini. Reuertor ad piſcem. Dentibus caret, at eorum loco oſſa oblonga & aſpera in plato habet, quanquam Aelianus, dentes Xiphiæ tribuat, inquiens, nec admodum curuos eſſe, neq. immanes. Veriſimile enim eſt materiam omnem quæ dentibus cedere debuerat, in tantum gladium eſſe abſumptam, ſicut in ruminantibus quadrupedibus ſuperioris maxillæ dentes primores deſunt, in D cornua nimirum materia eorum conuerſa. Oculi orbiculati ſunt, & prominentes, & ante eos foramina Branchiæ (vt tradit *a* Ariſtot. octonæ & duplices. Quas ita ſe habere confirmant Rondel. & Saluianus. Gillius verò quadruplices eſſe aſſerit. Pinnæ iuxta has binæ, in medio verò vētre vnica. magna item alia in medio dorſo, & parua non procul à cauda. Corpore eſt tereti, à capite ſtatim valdè craſſo, deinde ad caudam vſque tenuiori ſenſim facto: in cuius extremo ante caudæ exortum, non ſecus quàm in Thynno vtriq. eminentia quædam extuberat. Corium ipſius caudam verſus ducta manu læue eſt, os verſus aſperum. Venter argento micat, tergus ex cineraceo nigricat, ſplendetq. ſerici inſtar. Fellis veſicula teſte Ariſtot. inteſtino committitur. Præpinguis eſt, adipemque in dorſo habet plurimam ſuis more. Pellis eſt tenuiſſima.

Piſcem eſſe.

Thunnis vt ſimilis, & diſſimilis.

Magnitudo.

Mucronis longitudo.

Pugionis Bononien. effigies.

Dentes.

Oculi.

a L. 2. Hiſt. cap. 13.

Branchiæ.

Pinnæ.

Forma.

Corium.

Color.

Fel.

Adeps.

LOCVS.

a Lib. 32. cap. 11.

PLinius a Gladium inter maris peculiares pisces enumerat. Ouidio pelagius est, & rarò litora adit, vt testatur his versibus:

Descerpsit sedes varias Natura profundi,
Nec cũctos vnà voluit consistere pisces,
Nam gaudent pelago, quales Scombriq.,
Bouesque
Hippuri celeres & nigro tergore Milui,
Et pretiosus Elops nostris incognitus
vndis,
Ac durus Xiphias ictu non mitoirensis.

Ouidio subscribit Oppianus, inquiẽs:

Innumeros addas istis, qui à litore longè
Veliferos habitãt fluctus tellure relicta
Sunt celeres Thunni, qui pisces impetu
vasto
Pellunt, & Gladij diro mucrone potẽtes.

Aelian. verò vnus (ni fallor) inter veteres hunc piscẽ non marinum solum, sed fluuiatilem etiam facit, inter Istri siue Danubij pisces eũ recensens, capiq. tradens in mari & Danubio, quia dulci equè, ac salsa aqua delectetur. Inuenio apud recẽtiores in Dania, in lacu Suerinensi, & passim ad Oceanũ Germanicum notissimos pisces esse. Veteres verò apud Siculos iuxta Scillæum promontorium copiosiùs, quam alibi capi tradunt, indeque Polybius, (vt monui) ibi quoq. errasse Vlyssem ex Homero colligit, quoniam Gladiorum capturæ tribuit, quæ Scyllæo tractui vsitata est. Iouius author est capi circa Zophyrium, quod extremum Italiæ promontorium, est Spartiuentum à nautis hodie nuncupatum: Romana verò litora rarò adire, veluti qui perpetuis maris æstibus, vt in freto (inquit) accidit Siculo, gaudere videantur.

NATVRA, MORES.

TEnuissima cùm sit præditus pelle, vt ait Oppianus, adeo vt ab imbecillis, & quàm maxime imbellib. pisciculis, quos Mænides vocari dictũ est, corpus eius exedatur, approperantibus vbicumq. viderint: peculiari quopiam telo armatũ esse decuit, quo tñ in homines potius quam in beluas sæuire eum apparet. Strabo de venatione Gladij agens

inter-

Gladius authoris.

A ita verum contingere tradit, & remigem in scapha per magnum Galeotarum gladium vulneratū, & cùm instar apri beluæ vigeat impetus, asperrimè fieri ipsam venationem. Idem annotauit Oppianus, dum ait: *Cum sunt perfossa sua membra tricuspide telo* | *Sæpe repellentes hostem, mucrone carinam* | *Irati penetrant.*

Gladij venatio.

Mirum verò, ne dicam à vero alienum est, quod Aelianus narrat: quosdam nempe gloriari sese spectauisse nauem Bithynicam in litus expulsam, atq; eiectam vetustate, aut vacuitate oneris, atque in eam Gladij caput vidisse infixum, cuius cùm in nauem mucronem suum defixisset, & nullis viribus trahere ipsum potuisset, corpus colli neruis retentum esset, & rostrum infixum, vt à principio inciderat, remansisse. Quis quæso caput amputauerat? Rostri autem duritie, ac mucrone acutissimo naues perforari nulli non notum. Testatur Iouius Xiphias in Oceano Indico in tantum augeri magnitudinem, vt validissimis rostris Lusitanorum nauium latera ad sesquipalmū aliquando perforent: & Gesnerus ex amici relatu, viri docti, & fide digni quendam cùm in Syriam nauigaret, natentem iuxta nauem vidisse scribit, medium ab hoc pisce rostro descissum. Veruntamen non ob hoc tantùm piscatoribus timori est maximo, verùm etiam quòd si in retia inciderit, rostro corporisque nisu omnia disrumpat, multoque plus damni afferat, quàm lucri, B quod ex captura eius sperare queant: quamobrem cùm olim Thunnos circumretitos tenerent, Neptuno malorum depulsori, vota faciebant, vt idem *a* Aelianus refert, ne Gladius piscis, neue Delphinus in captiuorum numero esset, ne retia dilacerando ad exeuntium ex laqueis facultatem darent. Fit tamen vt sinuosis nonnunquam retibus capiatur, & stolidus oblitusque roboris sui ad maculas trepidet, nec audeat appropinquare, vt Oppianus asserit, dum canit:

Rostri duritia.

Cur piscatores eum timeant.

a li. 15. c. 6.

Gladij oscitantia.

Obliquis septum linis dementia fortem
Contextas fraudes credit, nec mente reuoluit
Territus in septo retis, totusque remissus
Piscator, Gladijque caput diuerberet hastis,
Interimit piscem, salit atque euadere certat,
Quo pacto telo sese componat in hostem
Est animo, donec miserum per litora voluat
Multis, & pisces peragat crudelia fata.

Balænam quoque summoperè exhorrescit, verùm eam conspicatus, astu se defendit, gladium suū in terram, aut obuium quemcumque vadi locum impingendo, atque sic infixo capite sese continens. Balæna enim aut truncum esse rata, aut aliud quippiam, negligens præternatat. Apparet itaque hoc genus piscium ignorare sua ipsius arma, quibus se aduersus Balænam, aliasque maris beluas tueri posset: cùm tamen rem aliter sese habere discamus ex Aeliano, *b* cuicunque animali præclarè notum esse scribens, qua in corporis parte insitum robur habeat, cuius fiducia vel alteri C insidias ponēs, vel ipsum se defendens, nitatur; Gladiumq. suo se gladio, Pastinacam radio, Murænam dentibus naturæ instinctu tueri. Cæterùm in hoc Aeliani loco in Græco textu mendum est. & pro τῷ πτέρυγι, idest, pinna legendum τῇ γενῇ, idest, maxilla, qua nimirum voce aliàs *c* vtitur indescriptione huius piscis. Testatur ibidem Aelianus, Gladium cùm famelicus est, cibiq. inopia laborat, mucronati rostri incursu no solū interficere pisces alios, & deuorare, verùm etiā ingentia Cete propellere, & vlcisci, & vbi magnitudine profecerunt, cōtra nauē, in eā verso de fixoq. mucrone venire audere. Quamobrem Balęnā peculiariter timuerit, cętera Cete audēter inuaserit. Scribit Oppianus non comedere piscem aliquem, nisi prius spiculo transfixerit. Cùm verò Plinius *d* de Pastinaca loquens, scribat: *hanc tamen persequitur Galeos, idem & alios quidem pisces, sed Pastinacas præcipuè, sicut in terra serpentes Mustela, tāta est auiditas, ipsius veneni* Galeū eundem esse quidam arbitrantur cum Gladio, quoniā Strabo, vt diximus, Galeotem vocauit, opinionemq. suam stabilire sese posse putāt, authoritate Oppiani, qui vt arbitrātur, Pastinacā, & Gladium diras pugnas inter se cōmittere tradidit: quā in re summoperè decipiuntur, nam Oppianus simpliciter, & Gladio, & Pastinacæ sua cuique arma esse ait, illi in rostro, vt modò ex Aeliano diximus, huic in cauda. Retulit Ioan. Marius Cataneus Nouariensis multarum literarum no D titia insignis, qui Locrensis in litore Xiphiarum piscationi interfuit, eos tanta esse ingenij docilitate, vt Græcanicum sermonē, quo ille magnæ Græciæ tractus vtitur, ab Italico distinguere videantur, idque admirandis argumentis deprehendi, cùm Græcas voces minime reformident, ad Italicū verò sonum repentè diffugiāt, quod cōplures Brutij testati sunt, vt Iouius annotauit. Ex ortu caniculæ ab œstro, siue asilo ita diuexatur, vt in terrā, nauesq. se quādoq. præcipitet. Sub pinna id hæret, quia cutis illic melior teneriorque, tāta pertinacia, vt nulla corporis motione excuti possit. Quale animalculū illud sit, in Thunno, ostensū est, Authores huius rei sunt Aristot. & Plinius sed variante nōnihil sententia, cùm .n. Aristot. *e* dicat tāto dolore infestare, vt nō minus interdum Gladius, quā Delphinus exiliat, indeq. fiat, vt vel in nauigia sæpe incidat: ille nō Delphinum *f* exilire meminit, sed Gladium sæpe magnitudinem Delphini excedere. *Animal*, inquit, *est paruum Scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & Thynno, & ei qui Gladius vocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, tantoque infestat dolore, vt in naues sæpenumero exiliat.* Haud tamen isthæc nunc corruptè apud Aristotelem legi credendum, etsi

b li. 9. c. 40.

Aelianus correctus c li. 14. c. 23

d li. 32. c. 2

Docilitas.

Oestro infestantur.

e lib. 8. Hist. cap. 19.

f li 9. c. 15

Oppia-

Oppianus quoque Delphini non meminerit; Athenæus namq. eadem ex philoſopho repetit, E eundemque authorem citat. Oppiani verſus quibus immanis iſte in maximo piſce ab exiguiſſimo animalculo inflictus cruciatus, elegantiſſimè deſcribitur, nefas ſit præterire.

Dum Canis ardenti turbatur ſidere cœlum
Et Thunni, & Gladij diro vexantur aſilo,
Qui fixus madidis illos contundit in alis
Non arcere queunt, non hanc propellere peſtem,
Incutit hac celeres vires ſtimuloſque feroces
Concitat; armantur rabie, furiuntq. dolore
Inuitoſq. agitat peſtis furibunda natantes
Exhorret vulnus, bacchantur in æquore lato
Hi torti ſtimulis incurſant nauibus altis,
Et ſæpè in terram ſaliunt è gurgite vaſto,
In tanto voluunt luctantia membra dolore,
Et vitam in tanto mutant cum morte furore.

CAPIENDI RATIO.

a Lib.3.
Vt nudo hamo capiatur

Sinuoſis retibus Gladios quandoque capi ex Oppiano *a* modò oſtendebamus: ſcribitque ibidem, & hamis capi, licet, nulla eis appenſa ſit eſca. Nudus, inquit, hamus, nec occultatus à linea dependet, duplici recuruus vnco: ſupra eum verò mollis aliquis piſcis è genere F alborum, palmos circiter tres ſuperius, ſummo labro artifitiosè alligantur; Hunc inuadens Gladius deuorat, moxque in ſubiectas partes hamo affixas impetum faciens, non animaduerſo dolo retentus capitur, & extrahitur. Alibi Hippuro tanquam eſca Gladium capi tradit. Circa mare Tyrrhenum, Maſſiliam, & Galliam, vbi ingentes Xiphias reperiri teſtatur, piſcatores nauiculas piſcibus ipſis, tum corpore, tum gladio, & mucrone roſtri ſimiles fabricant, vt idem tradit Oppianus; Xiphiæ ſui generis alios videre ſeſe rati, nō refugiunt, donec à nauiculis circundati, fuſcinis feriantur, effugiumque eis intercipiatur. Fit tamen nonnumquam, vt gladio ſuo belua in nauim facto impetu eam perforet, ſed non ſine proprio vitæ damno: piſcatores namque ſecuri ilico maxillas eius confringunt, nauique clauo aliquo obturata, viribus iam ex hauſtum è mari extrahunt. Iucundior quidem, verùm periculoſior capiendi modus erat, quæ eodem Oppiano, & Strabone referentibus circa Scyllæum tractum ſic inſtituebatur. Manentibus in ſtatione frequentibus duorum remorum ſcaphis, ſpeculator quidam communis ſupernæ inſtat, duos ſingulæ ſcaphæ tenent, alter remigat, alter haſtam habens manet in prora. Cùm primùm verò ſpeculator ſuper eminentiam Galeotam ſigno indicat, beluæ verò ſupra mare pars tertia eminens fertur, ſcapha propius appellitur; deinde iacto manu telo, vulnus infligit, tum euulſa ſine cuſpide de corpore haſta, quod telum ſanè eſt hamatum, vt educi facilè queat apteq. infixo ei funiculo appenſum ſauciatæ acclinant beluæ, donec agitata ſuffugienſque laſſetur: tunc in terrā ſubducunt, aut intra ſcapham accipiunt, niſi prorſus immenſum corpus exiſtat. Quod ſi in mare telum exciderit, haud ſanè perit: eſt namque vel è quercu, vel ex abiete compactum, adeo vt querna grauitate demerſum, deinde in ſublimè relatum facilè poſſit apprehendi. Contingit autem interdum, & remigem in ſcapha, per magnum Galeotarum gladium vulnerari, & cùm inſtar apri beluæ vigeat impetus, aſperrimè ſit ipſa venatio.

Nauicula Gladij ſimiles.

Iucunda captura.

G

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

Gladium præpinguem piſcem eſſe, ſuiſque inſtar in dorſo adipem habere, dictum eſt. Carne eſt arida, concoquitur difficulter, ſed plurimùm nutrit, ſi rectè conficiatur, ſicuti & cæteri grandiores piſces omnes vt inquit Mneſitheus. Simeon Sethi mali ſucci piſcem eſſe aſſerit, coctuque difficilem, & nauſeabundum, conſultúmque eſſe homini, vt prorſus ab eius eſu abſtineat: ſi quis tamen veſci eo velit, acrioribus condimentis nocumenta eius H corrigenda eſſe, vinumque ſuper bibendum valdè annoſum, ac tenue. Cùm œſtro infeſtatur, præ cæteris temporibus menſæ interdicendus: & vt ætate grandiores, reliquorum Cetaceorum more duram, ac inſipidam, carnem habet, ita iuniores teneriores ſunt, & palato gratiores, quin vel nobilioribus piſcibus ſaporis gratia aſſimilandi, carnis verò teneritudine, friandique facilitate, & ſalubritate multò inferiores, vt mirari ſubeat Iouium, qui bonitate, & pretio Strionibus fermè æquales eſſe tradidit, niſi de ſalſamentis eorum intellexerit, quæ ſummoperè commendantur, tomi Thuriani titulo, vt ex Athenæo dictum eſt. Archeſtratus apud eundem Byzantinum celebrat, caudaque commendari teſtatur; cùm alioqui ratio ſuadeat, caput & abdomen cæteris partibus præferri oportere.

Vbi melior.

A

DE REMORA. Cap. XXII.

SYNONYMA. ETYMVM.

MAximam sibi apud posteros famam compararunt Lupus, Mullus, Scarus, alij, ob delicatæ carnis gratam: longè verò maiorem, qui à remorandis, etiam dùm altè tument vela, procellosumq. mare est, nauibus quãuis maximis, apud latinos Remora, & Remiligio, Græcis παρὰ τὸ ἔχειν καὶ κρατεῖν τὴν ναῦν, Echineis, & Naucrates appellatur, vt Ouidius eleganter expressit hoc versu: *Parua Echeneis adest, mirum, mora puppibus ingens.*

Remora. Remiligio. Echeneis. Naucrates

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

NVlli non in ore est Remora, cæterùm quo de pisce loquantur, ignorant, etiam illi, qui se Philosophos profitentur. Ratio est, quod vel nominũ vicinitate decipiantur, vt ille qui (vtor Hermolai verbis) de nihilo cognomentum Magni meruit, vel quòd non aduertant diuersos esse Remoræ, siue Echineidis noĩe celebres pisces, quemamodũ ex ijs, quæ subsequuntur, clarissimum euadet. Plin. cum primis, quam diuersimode eius forma à veteribus tradatur, nos admonuit. Cùm enim *a* Limaci magnæ similem esse dixisset, testimonio eorum qui eam viderunt, quæ Caij Principis quinquiremem tenuit: subdit; *Nos plurimorum opiniones posuimus in natura aquatiliũ cum de eo diceremus.* Locus is est in noni capite vigesimo quinto. *Est paruus admodum piscis assuetus petris: Echineis appellatur; hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito, &c. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles ita posita pinnarum similitudine.* (Aristoteles *b* refellit eos qui pedes Remorę tribuũt: tantum abest, vt habere arbitratus sit: esse autem pedibus pinnas similes, hincq fieri, vt pedibus insistere videatur. Pisciculum esse saxis assuetum, in cibis non admittendum, adeo vt vel perperã intellecto Arist. id exarauerit Plinius, vel locus sit corruptus, vt Massarius exstimauit, qui legit: pedes habere arbitrantur ex Arist. ita posita pinnarũ similitudine) *Mutianus muricè esse latiorem purpura neq. aspero, neq. rotundo ore, neq. in angulos prodeunte rostro, sed simplici cõcha vtroq. latere sese colligente, &c. Trebius Niger sesquipedalem* (alij & fortassis meliores codices hñt, pedalem) *& crassitudine quinque digitorum.* Oppian. pelagus amare ait, cubiti esse longitudine, colore subfusco, Anguillæ similem, os habere subter acutum, contortum, rotundi hami cuspidi simile. Nec aliam Remoram agnoscere videtur Aelianus; *c* inquit enim pelagium piscem esse, aspectu nigrum, longitudine cum mediocri Anguilla æquandum. Ex his itaq. clarum est, tres potissimum pisces Remoræ nomine celebrari, vnum quẽ Aristoteles, & Plinius paruum esse aiunt & saxis hærere, alterum ex genere concharum, hunc concham Veneream vocari suo loco ostendimus: tertium cubitalem, & respectu prioris magnũ, Anguilli formem: qui nunquid Lampetra sit, aliàs ventillabimus: vt mirari subeat quomodo grauissimi quiq. viri; quiq. in veterum scriptis euoluendis ætates consumpsere, vt de vulgo nihil dicam, tres istas descriptiones in vnum transferant piscem. Albertus verò nominis vicinitate deceptus, & obscurũ de rerum naturis authorẽ secutus Echineidem Echino eundem facit, duorũq. piscium figuram, formasq. in vnum ceu monstrum confundit; longè tamen grauior error est Cardani, *d* qui isthæc indigna profectò, vt audiantur, euomuit. Sunt & pisces viribus clari, vt Torpedo quam Ianuenses vocant Tremorizam. (Apparet hanc vocem ei imposuisse.) Frequentissimus est, & ex Echinorum genere, qui spinis abundat, quorum captura piscatorum manus hebescunt, & obstupescunt innata quadam vi, quæ tamen solùm viuẽtibus inest. Sed est alius Echinus non e genere spinosæ Torpedinis, sed ex concharum genere, quem Remoram Latini vocant. Dictus Echinus ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, quòd naues sistat, fundo earum hærens: vnde C. Caligulæ Cæsaris triremem moratus est, malo illius omine. Limaci magnæ persimilis est, rarusque vt qui postea tempora non visus sit; vnde Remoram aliam esse à Torpedine constat, quamuis Aristoteles nominis similitudine, & effectus, vnum genus existimarit. Hæc ille: quibus tam paucis verbis plurimos eosdem intolerabiles errores commisit; quare, mirè iucundè tamen hominem exagitat Scaliger. Torpedo primũ ex planis cartilagineis est, ab Echino marino, qui ex testa intectis est, toto genere diuersa, spinisq. planè expers. Secundò Echinus non ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν nomen habet, sed ab aspero castaneæ fructu, qui echinus vocatur: Tertio Remora quæ ex concharum genere est, non remorata est Caligulæ nauẽ, sed quæ limaci magnæ similis est. Deniq. Arist. nullibi

Forma.
a *L. 32. c. 1.*
b *L. 2. hist. cap. 14.*
C
Remora Oppiani.
c *li. 2. c. 17.*
Remora Aristotelis.
d *Lib. 10. De subtilitate rerum.*
D
Torpedo.

Torpe-

Torpedinem cum Remora implicauit,ſed clarè
diſtinctęq.dę vtroq.ſcripſit.Nos hic de Remo
ra Ariſtotelis tantum agemus; ad cuius figurã,
ſpeciemq.quod attinet, Rondeletius rarò ho-
die cerni pauciſſimiſq. cognitum ait, ideoque
inter peregrinos ac ignotos piſces reponit.
Gillius nunquam ſe eã vidiſſe profitetur, nul-
libiq.piſcatorē inuenire potuiſſe,qui aut vidiſ-
ſe ſe diceret, aut viſam ab alio intellexiſſet.
Bellon verò in Corcyra frequentiſſimè è ver-
riculis extrahi,teſtatur, diligenterq. deſcribit,
nullam tñ eius iconē exhibet, cùm omnino in
cõem ſtudioſorum gratiam debuiſſet. Piſcis
eſt,inquit, minimè edulis, totus exoſſis & mol-
lis:vulgus Græcum partũ Delphini vocat. Li-

Delphini partus.

macis rubri teſta carentis effigiē refert:Lubri-
cus eſt: ſerpit circa ſaxa in mari,ſed lētè & iter
prætendit cornibus:ad ſpithamæ longitudinē,
& ad manubrij ligonis craſſitiem plerumq.ex-
creſcit;coloris eſt herbacei,inferiorem partem
planam habet, dorſum repandum, in gibbum
conuexũ (à qua ſpecie forſan eſt Delphini par-
tus appellata)lentoremq.aut mucaginem, vt li-
max,ſerpendo relinquit. Ac quod ad eius in-
teranea pertinet, in eo reperies hepar ſtoma-
chum, inteſtina,lienē, fel & reliqua terreſtris
animalis potius quã aquatici effigiem ac natu-
tam referre.Hactenus Bellon. qui reuera mul-
ta in ſua peregrinatione in Oriente vidit ac
ſcripto mandauit.Veruntñ ſi hoc animalculum
Remora eſt, cum nulla veterum Remora con-
ueniet.Serpit.n.Limacis more,cùm Ariſt. Pli-
niuſq. (excipio Mutiani concham) pinnas pe-
dum ſimilitudine tribuant, natare, non repere
inſinuantes,& Oppian.Remorã deſcribēs ſimi
litudine Anguillę pinnas ei nequaquã adimit.
Lubricam tñ aut potius viſcidã eſſe à ratione
alienum non eſt. Sic.n. naui faciliùs hærebit.
Habeo ego duas icones Remoræ noĩe tranſ-

Remora ferè Bellonij. In ſympeſtis.

miſſas. Prior Bellon.deſcriptioni nõ malè qua
drans:Lubricum,rotũdumq. Limaci nudo,aut
muri etiam ſua potiſſimum cauda, quæ nuda
eſt ſimilem namq.denotat piſciculũ,colore fer

Remora verior. Imperati.

rugineo. Pinnę ei nullæ, vel ſaltem malè à pi-
ctore expreſſæ. Capite eſt acuminato. Et for-
taſſis hãc intellexerit Plutarch. ſcribēs Che-
remonianum oſtenſo piſciculo capite paruo &
acuminato, affirmaſſe ſimilem ei Echeneidem
fuiſſe,quam in mari Siculo viderat.Altera à di
ligentiſſimo pariter ac docto pharmacopola
D.Ferrante Imperato Neapolitano luculēter
ēt depicta inter alia quæ in ditiſſimo ſuo nãę
theatro reſeruat,rariora)addita hac deſcriptiũ
cula: Capite ſupino acetabula hēt ſimilitudi-
ne cirrorum,ſiue ac etabulorum polypi,quibus
naues,magnoſq.ac Cetaceos piſces apprehen-
dēs, ꝑtinaciter hæret, curſumq.eorũ remora-
tur,& ꝑ libitu arbitratuq.ſuo retinet.Ad ma-
gnitu-

Remora imperati, & authoris.

E

F

G

H

A gnitudinem corporis icon expressa est; Sic ille, cui cum nostra respondeat, non errauerim fortè, si perfectum, adultumq. piscem esse asseuerarim. Color toto ferè corpore ad violaceum inclinat. Latera candicant: medium corpus subuiridis linea intersecat. Cauda ad ceruleum vergit. Pinnæ toto corpore sex; ad branchias vtrimque vna, qua corpori hæret, rubicunda, in ventre tres, binæ è regione ventriculi vna ab ano; in dorso denique vna. Cauda in vnicam pinnam degenerat. D. Basilius Remoræ quatuor pinnas tribuens, vt Suidas citat, pinnas branchiarum tanquam plerisque communes tacuisse videtur. Rostrum canino non absimile, nisi inferior maxilla superiorem longitudine superaret, contrà ac in Galeis fieri cernimus. Hanc veriorem esse existimo. Idem vel saltem simillimus pisciculus Emdæ in Frisia ad oceanum repertus est, vt scribit Gesnerus ex amici sui relatione, quatuor digitos longus, cuticula tenuissima, sine squamis capite pro corporis magnitudine maximo, oculis paruis, reliquo corpore turbinato, sub mēto quiddam habebat figura acetabuli, quo probabile, inquit, est ipsum saxis adhærere, nam cùm cauitatem illam digito præmeret, qui hæc narrauit, ita adhærebat, vt circumferri posset.

Magnitudo.
Color.
Pinnæ.
Rostrum.

LOCVS.

B MArinum non fluuiatilem piscem esse, vel ex eo colligi potest, quod in fluuijs naues firmasse, apud nullum legitur, sed in mari tantùm, vt modò historia docebit. Ouidius etiam inter pelagios recenset; Aristoteli verò saxatilis est, saxis mirum hærens.

OCCVLTANE, AN MANIFESTA VI Naues Remoretur.

REmoram nauibus sese applicantem, remorari earum cursum dictum est; vnde Latini quamlibet retardationem, remoram quoque dixerunt. Lucilius apud Festum; *Quanā vox te resonans meo gradu Remoram fecit.** Plautus *Quæ in rebus multis obstant, odiosaq. sunt, Remoramq. faciunt rei priuatæ & publicæ.* Admiratur admirandam hanc facultatē inter alios diuersis in locis a Plinius, maximè verò vbi medicinas ex aquatilibus inchoatur: *Ventum est, in* C *quit, ad summa Naturæ, exemplorumq. per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immensum potentiæ occultæ documentū, vt prorsus, nec aliud vltra quæri debeat, nec par aut simile posset inueniri ipsa se vincente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim violentius mari ventis vè, & turbinibus, ac procellis quo maiores hominum ingenio in vlla sui parte adiuta est, quàm remis, velisq.? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis vis, versumq. totū mare in flumen. Tamen omnia hæc pariterq; eodem impellentia, vnus ac paruus admodum pisciculus. Echineis appellatus in se tenet. Ruant vēti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori, viresq; tantas compescit, & cogit stare nauigia, quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrænati impetus, & domat mundi rabiē nullo suo labore, nō retinendo, aut alio modo adhærendo. Hac tantillia est satis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, vt in mari quoq; pugnetur, velut è muris. Heu vanitas cum rostra illa ære ferroq; ad ictus armata semipedales inhibere possit, ac tenere deuincta pisciculus. Fertur Actiaco Marte tenuisse prætoriam nauem Antonij properantis circuire, & exhortari suos, donec transiret in aliam. Ideoque Cæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit & nostra* D *memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, vt res est auspicalis etiam pisciculus; siquidē nouissimè tum in vrbem reuersus ille imperator, suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cùm è tota classe quinq; remis sola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauē; inuenere adhærētem gubernaculo, ostenderuntq; Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumq; remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum, quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in remigium receptus. Qui tunc posteaq; videre, eum limaci magnæ similem esse dicunt. Nos plurium opiniones posuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera cum celebri, & consecrato etiā exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoque eiusdem potentiæ credi necesse sit. Mirumque è Græcis alij lubricos partus, atq; procidentes contineri ad maturitatem alligāto eo, vt diximus, prodiderunt: alij sale adseruatm, adalligatumq; grauidis partus soluere ob id alio nomine Odinolyontē appellari. Quocunque modo ista se habeant, quis ad hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ, atq; effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet?* Hæc itaq. Plin. Ne verò qui nugari credat veteres, parentum

*In Trinūmo.
a Li. 32. c. 1
Nauis Antonij retinetur.
Caligulæ nauis retenta.
Remoræ figura.
Franc. Turonēsis Cardinalis nauis retenta.

tum noſtrorum memoria nauem Franciſci Turonẽſis Cardinalis, cum aliqñ è Gallia maritimo itinere in Italiã pergeret, ferunt, narrãte *b* Petro Melara Bonon. Equite fortiſſimo ſimul, ac eruditiſſimo à perexiguo piſciculo remoratam fuiſſe in medio curſu. Manifeſtanè modò an occulta ſit iſtiuſmodi facultas age examinemus: Rond. videns Plin. ſcribere circa clauum adhærentem inuentã fuiſſe, quæ Caij principis nauem retinebat, manifeſtam eſſe Ariſt. (vt putat) doctrina nixus, contendit, qñquidẽ * Philoſophus, quærens cur clauus cũ ſit paruus, & in extrema naui tñ poſſit, vt ab exiguo temone, & ab hominis vnius viribus alioqui modicè nitentis magnæ nauiũ moles moueãtur, præter alia reſpondet, facillimum eſſe mouenti ab extremo, mouere aliud, quia prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his, quæ feruntur, in fine ceſſat impetus, ita in continui quod mouetur fine, maximè imbecillis motus eſt, qui verò maximè imbecillis eſt, facilè dimouetur; vel vt dilucidiùs loquar, in puppi (extrema. ſ. nauis parte) rectè collocatur clauus, qñ moles omnis cõtinua ab eo extremo, cui id quod mouet, cõiunctum eſt, celerrimè fertur: alterius verò extremi imbecillis admodum eſt motio, & renixus. Imbecille autem omne in quãlibet partem leui momento impellitur: ex quibus efficitur, ſi hãc vel illã partẽ clauus moueatur, proram quoque vel dextrorſum, vel ſiniſtrorſum ferri, in rectum verò remorum impulſu. Quare ſi rectà, & celerrimè currat nauis, & Echeneis ore clauo, vel puppi affixo caudã, vel ſe totã modò in dextrum, modò in ſiniſtrum moueat, neceſſe ẽt eſſe putat in prora motionẽ hãc percipi, & ad Echineidis motum ambiguum, ambiguè quoque moueri, ac proinde impetum eius inhiberi cum ab Ariſtotele demonſtratum ſit, & experientia cõptrobaum, ad exiguam vnius motionem, extremum alterum, atque adeo totam molem continuam nutare. Lampetra igitur, verbi gratia, vel quæuis alia Remora, nõ in ipſa naue, neq; ipſius lateribus, ſed puppi, vel gubernaculo adhærente, & caudã, vel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec vltra fertur, non aliter, quã ſi trãquillo mari in proſpero, & celeri nauis curſu gubernator imperitiorẽ ad gubernandũ admittat, qui clauũ rectè tenere non poſſit. Firmiſſimè. n. in curſu tenẽdus eſt, alioqui mox retardabitur impetus. Eadẽ validis retinaculis ad puppim clauus alligatur, etiã in fluuiatilibus nauigijs, libero in obliquũ motu nõ impedito, atq; in rapidis omnibus in terrã altè defixis palis in vtraq. ripa funes alligãtur ad dirigendũ iter, ne aquarũ vi fluctuãte naue progreſſus inhibeatur, neq. rectà fluuius traijci poſſit. Cæterũ vt hoc Rondel. cõceſſerimus, quod ob allatas ab ipſo rationes, nauis mouetur minus velociter, ita tñ quæſtio nõ ſoluitur. Aliud. n. nauẽ eſt impedire, quo minus celerẽ exerceat curſum: aliud eſt, ruant vẽti licet, & ſæuiãt procellæ, imperare furori, vireſq. tantas compeſcere, & cogere ſtare nauigia, quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irreuocabili iactæ, vt ex Plinio diximus. Neq; etiam verum puto, qđ contra Cardanum affirmat Rondel. contra veterum ſententiam eſſe, quod Remora naues ſiſtat, fundo illarum adhærens, nam licet pro Rondeletio ſtet Plinius, Cardano patrocinatur Oppianus hoc verſu:

Ι'χτῦς ἀμφιγῶνον ὀλιγον ςόμα νέςθεν ἐρύκει Πᾶσαν, ναῦν, ὑποτρόπιος βεβιημένος, idest, *vim nauis ſub carina inferens, mordicus totam tenet.* Ac Plutarchus quoque ad latus nauis hærentẽ Echeneidẽ, nauem eſſe remoratã aſſerit. Si quis verò Plutarchum Remoram nõ quidẽ retentionis cauſam eſſe dicentẽ, ſed cauſæ efficientis accidens, nobis occultã hanc vim eſſe arbitrantib. aduerſari contendat eũ ego præcipitãter Plutarchũ legiſſe dixerim, vtpote qui tõnẽ dumtaxat reddit, cur tardius progrediatur nauigiũ, non cur ſubinde immobilis fiat; Cheremonianus Trallianus, inquit, piſciculis aliqñ varijs appoſitis vnicum, oblongum, capite paruo, acutoque oſtendebat, cui ſimilem Echineidem dicebat, quã in mari Siculo vidiſſet, eiuſq; vim admiratus eſſet, cùm non parum impedimenti, & moræ nauigationi attuliſſet, donec à proreta lateri nauis forinſecus adhærens caperetur. Tum alij Cheremonianum irrideaant, ceu qui rei fabuloſæ, abſurdæque fidem adhiberet. Alij alias quoq; mirabiles in rerum natura diſcordias commemorabant (tanquã ad confirmationem potentiæ Echeneidis) vt ſunt, quòd aries cõſpectus elephantum furentẽ cõpeſcit, qđ viperam ramulus fagi admotus ſuo contactu immobilem reddit, quòd taurus ferus ad ficum arborem alligatus, quetus, & placidus manet; quod ſuccinum leuia omnia præter ocimum, & oleo madida, mouet, & extrahit, quòd ſiderites lapis non attrahit ferrũ, ſi allio inungatur. Hæc. n. cum ſic ſe habere indubitatis experimentis conſtet, eorum tñ cauſas eruere, vel difficile, vel etiam impoſſibile eſſe dicebant: Ego verò hanc quæſtionis depulſionem magis, quam ſolutionem eſſe dicebam, quin ita potius vſu venire exiſtimandum eſt, ſicut aliàs ſæpè fit, vt quæ rebus quibuſdam accidunt, cauſæ ipſarum eſſe non rectè iudicentur, veluti ſi quis ex vulgari dicto ἡ ἄγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται, ideſt, Salix Amerina floret, vua coquitur: ipſã Salicis Amerinæ florum germinationẽ, maturitatis vuarũ cauſam faciat, vel propter fungos lucernarum aerem denſari, & obnubilari exiſtimet, vel vnguium curuationẽ, cauſam nõ accidẽs eſſe vlceris pulmonis. Quemadmodum. n. quæ iam diximus, ſingula ad aliud quodpiam cõſequuntur propter communem aliquam efficientem cauſam; ſic ego ſimiliter vnam eſſe cauſam dicebam,

quæ

b *Li. de Cardinalib. fol. 99.*

Rondel. opinio.

* *In Mechanicis.*

Rondel. opinio improbatur.

CL. 2. Symp. probl.

E F G H

A quæ & tarditatẽ nauigio inferat,& Echineidẽ ad idem alliciat;nempe cum ſiccior nauis eſt,neq. admodũ grauatur humore,cõſentaneũ eſt carinam leuitate ſua facilè per mare delabi, & aquas ligno puro meãti facile cedere:cõtra cũ humidior eſt,& aquæ nimiũ imbibit,multa alga,& muſco innaſcẽti obducitur,quibus hirſutũ lignũ,& aquã obtuſiùs ſecat,& aqua ipſa ligno tenaciori adiuncta difficilius ſeparatur;quamobrẽ nautæ latera nauium abradere ſolẽt,vt muſcũ,atq; algam abſtergãt:quibus adhæreſcentẽ Echeneidẽ propter earũ viſcoſitatem (quaſi ſucci eiuſdẽ appetens)tarditatis nauigij non quidem cauſam eſſe,ſed cauſæ illam efficientis accidens,eique ſuperuenire iudicandum eſt.Loquitur itaq; etiam Plutarchus de tarditate motus nauigij nõ de abolitione:cæterũ ei probandũ erat,motum dũtaxat impediri, nõ autẽ aboleri omnino,de quo diſputatio eſt.Quambrem ſi & Leuino Lemnio d fidẽ non præſtitero,nemo puto, vitio verterit, roſtratas naues dicenti cùm ex lunga peregrinatione reuertuntur,muſcũ,& algam,teſtacea,& Echineidẽ piſciculũ adhæreſcẽtia habere,ij ſq.remorari, retardariq.earũ curſum. Lõgè diuerſa ſententia eſt Hier. Fracaſtorij.Hic.n.e non ab Echineide cohiberi nauẽ arbitratur piſce, ſed Echineidẽ eſſe ſignũ ſcopuli,qui ſubſit ſub aquis:cuius ſaxi vis nauem retinere valeat: quaſi velit dicere,ſcopulũ illũ eſſe ex eo Herculeo lapide,qui clauos auellere nequeat, nauẽ tenere queat.

Leuini Lemnij opinio.

d Lib.3. de occult. nat. mirac. c.9.

Fracaſt. opinio.

e L.8. ſymp.

B Verùm aliter videri;maiore nãq; robore opus eſſe ad nauim retinendã,quàm ad extrahendum clauũ argumento quod ſanè faber vnus fecerit,illud multi tentauerint fruſtra: Ad hoc,cùm plurimæ naues vnà fecerint iter,vna tantũ fuit immobilis,idq.plenis velis,cũ aliæ puſillo remorum nixu tranſmitterent:quo circa ad aliã cauſam trãſit,Echineidẽ ita naui adhæreſcere,vt auelli nequeat propter vacuũ.Echineidẽ verò habere cũ ſubiectis illis cotibus affinitatẽ,vt mutuo atomorũ illorũ quos emitti aiũt,nexu cõiungantur.Ego verò quid vacui ſubſequi poſſit,amota exigua beſtiola,neſcio.Tum ſi cum illis cotibus eã habet cõiunctionis neceſſitudinẽ:quib.naturę nouis legib. veterẽ illã propriãq.erga ſcopulos illos propenſionẽ,cum hac aduentitia,nouitiaq. nauis cohæſione cõmutauit? Ab illis.n.ſeſe abſtulit ſuis familiarib. vt inferret naui peregrinæ. Cùm itaque certa ratio nõ detur,ad ſacrum illud aſyllum occultæ proprietatis recurrerit Scaliger,& reuera ad manifeſtas qualitates omnia deducere velle, nõ ſolũ impoſſibile, ſed etiam,vt eius verbis vtar,ſumma impudentia, eſt id quod Alexãdrei multi,& fruſtra conati ſunt,&temere(inquit) inſtituerunt.At ſaltẽ in venenis exempla noſtra decuit conquieſcere. Eorum namq; multa diuerſas habent ab elementorũ qualitatib.proprietates,quæ omnino lædunt animos temperatos illudunt curioſis.Idemq.iſti qui ſe putant,cuncta ad certas cauſas reducere manifeſtas,

Opin. authoris,& Scaliger.

Venena.

C tandem huc ſe deuoluunt, vt dicant in hoĩs oculis,& Catoblepæ eſſe principia contraria, & tñ irrident illi ſalutare aſylum illud occultæ proprietatis. De nomine,ac vi Echineidis etiam apud Eſchylum idẽ videre poſſumus. In Perſis .n. voce vſus eſt hac quaſi adiectiua, μὴ τίνας ἀντιπνὲῳ δαναοῖς χρονίας ἐχενηίδας ἀπλοίας τεύξῃ. Opinatur itaq. doctiſſimus Scaliger,quod quẽadmodum à Torpedine impingitur manibus,etiãſi nõ tangatur,etiam per lineã ſubiens,neq.n.fabulæ sũt, ita & motui nauis illa beſtia.Neq.verò ſine ſubtilitate ſunt hæc prætereunda.Propter officium ſunt immobilia quædã ſemper,vt poli:quædam ratione loci veluti terræ pars, quæ eſt in cẽtro: nunquã.n.mouebitur naturaliter.Cõtra officia quædã ſemper mobilia vt cælum: quædã natura loci,vt flumina.Ita quibuſdã mouendi eſſe poteſtatẽ,vt magneti: alijs contrariã facultatẽ:videlicet eiuſmodi ſunt,quæ motu priuant,vt Echineis.Ratio autem in principijs : quia ſicut quies, & motus ſunt contraria.Neq.reddi poteſt ratio,cur calori frigus aduerſetur.Sic ne illis quidem: cur ea quæ principia in ſe habent effectiua motus,moueant:quæ quietis,faciant quieſcere.Nemini comperta ſunt in igne caloris principia.Ita in Echineide,quæ ſint principia quietis.In eadẽ ſententia,nimirum nullam illius potentiæ in Echineide cauſam naturalem aſſignari poſſe, eſt Adamus Lonicerus,opinionẽq.ſuã hiſce verbis nobis exaratã reliquit; Non immeritò f inquit,

D tantas in tantillo piſciculo vires aliquis miretur.Magneti quidẽ ſua eſt in ferrum facultas, adamantem ferunt coram toxico madere,turcheſiam appetẽte periculo,aut ſcindi,aut oĩnò rimam, aut maculã aliquã cõcipere,ſed lõgè alia natura venit admiratio in noſtra Echineide.Lapidib.ſ. & metallicis naturalis pro materiei varia cõflatione, cæleſtiumq. corporum in ea elaboratione quadantenus cauſa aſſignari poteſt,partim etiam natura ſecretis eſt reliquenda. Baſiliſcum ſerpentem adeo venenatum eſſe ſcribunt,vt viſu etiã in hoĩem virus transfundat.Torpedo piſcis non tangenti piſcatori per hamum,& virgã torporem(vnde nomen etiã accepit,ſicut & Gręcis νάρκη dicitur)immittit,ac totum deinde corpus occupat,in quibus veneni ea vis tribuitur. Sed quid de hoc piſciculo afferemus in medium? quam eius viribus,& potentię aſcribemus rationẽ? Hic ſicuti,& reliqui piſces in aquis agit:non alibi quàm in aquis vires ſuas exercet,(Hoc quidẽ verũ eſt,quantũ ad naues retinendas,nam aliàs etiã extra aquã ſuas vires habet,vt modò patebit,ẽt ex Plin.dictum eſt)nulla adeſt magnitudinis in eo violentia,minutulus ipſe naui ſe adiungit,nulla vis cõtra ipſum ſatis eſt,nullus impetus loco mouere nauẽ põt niſi piſciculus hic naui

Adami Loniceri opin.

f L. de Aqu.

adhærere inuentus eſſet. Adſcribi illud poteſt, cur non aliæ ſimiliter naues fixæ manēt? cur hęc tātum cui piſciculus hic ſe adiunxit? cur inuento hoc, & amoto plenis mox velis nauis procedit, nec impedimentum amplius ſentit? Fatendum eſt rationem hic naturalem adferri nullā poſſe. Sic ille. Et Plinius quoq; tam mirandi effectus cæcā planeq; occultam eſſe videtur voluiſſe tum alijs, tum ijs, quæ antea recitauimus verbis, *& ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ documentum.*

E

PRÆSAGIA.

Periandri legati retēti

ECquis non videt, inquit idem Leonicerus, in eodem piſce, Remora, fatale quiddā indicium, & præſagium quaſi futuri mali præſcium, periculum imminens cupiēs auertere? Tenuit legatos Periandri de caſtrandis pueris nobilibus, tanquam indignum iudicante natura homini id quod conſeruationi ipſius donatum eſſet auferri, & idcirco nauem inhibuit, & à curſu reuocauit, ſed ſecurum, & improuidum genus hominum velut rem nihil flocci pendit. Tenuit nauem Caij Cæſaris, non multò poſt Romæ interfecti: condolens miſero Cęſaris exitio, ipſa natura cupit ab ipſo malum auertere, atq; à curſu infauſto, & infelici reuocare. Hæc ille. Itē Remoræ præſagium auguriumue ſi intellexiſſet Antonius, fuga ſibi conſulere, Martemq; rurſus reparare potuiſſet. Plinio ob hæc auſpicalis piſciculus vocatur.

F

VSVS.

Ad Venerē inhibendam
Ad fætus retidendos.

PLinius atq; Ariſtoteles Echeneidem in cibos admitti negant, nulla addita tñ ratione, cùm alioqui ſaxatilem hic faciat. Plin. Venerem inhibere, aliqui item abortus prohibere, fœtumq; ad maturitatē continere, ſi alligetur, arbitrati ſunt, opinione inde, vt apparet, nata, q; ἀπὸ τοῦ ἴχειν nomen habeat, ac ſi non ſolùm naues retinere, ſed oīno arcana quadam cohibendi vis ei inſit, quam vim tamen ſal immutare videtur. Diximus enim ex eodem Plinio, è Græcis alios ſale adſeruatum ad alligatumq; grauidis partus ſoluere, & ob id alio noīe Odinolyontem appellari. Alios præterea vſus Remoræ tribuit Ariſt. vti videlicet ea quoſdā ad iudicia, & philtra, quod clarius declarat idem Plinius his verbis; *Amatorijs quoq; veneficijs infamis eſt, & iudiciorum, & litium mora*: quæ vero parum conſentanea eſſe mihi videntur, neq; id affirmant illi: apparetq; qui hoc crediderunt, & ipſas facultatem nauium curſum inhibendi, ad amantes firma amicitia deuinciendos tranſtuliſſe, ſicuti innuere etiam videtur Lucanus, a de venefica quadā agēs necyomantium exercente.

G

a *Lib. 6. de bell. Phar.*

> *Non, defuit, puppim retinens Euro tendente rudentes*
> *In medijs Echeneis aquis, oculique draconem.*

EMBLEMA.

EMblema Alciati inſcriptum, in facilè à virtute deciſcentes.

> *Parua velut limax ſpreto Remora impete venti,*
> *Remorumq́, ratem ſiſtere ſola poteſt.*
> *Sic quoſdam ingenio, & virtute ad ſidera vectos,*
> *Detinet in medio tramite cauſa leuis.*
> *Anxia lis veluti eſt: vel qui meretricius ardor*
> *Egregijs iuuenes ſeuocat à ſtudijs.*

H

Aliud eiuſdem, ſub lemmate, Maturandum.

> *Maturare iubent properè, & cunctarier omnes,*
> *Nec nimium præceps, neu mora longa nimis.*
> *Hoc tibi declaret connexum Echeneide telum,*
> *Hac tarda eſt volitant ſpicula miſſa manu.*

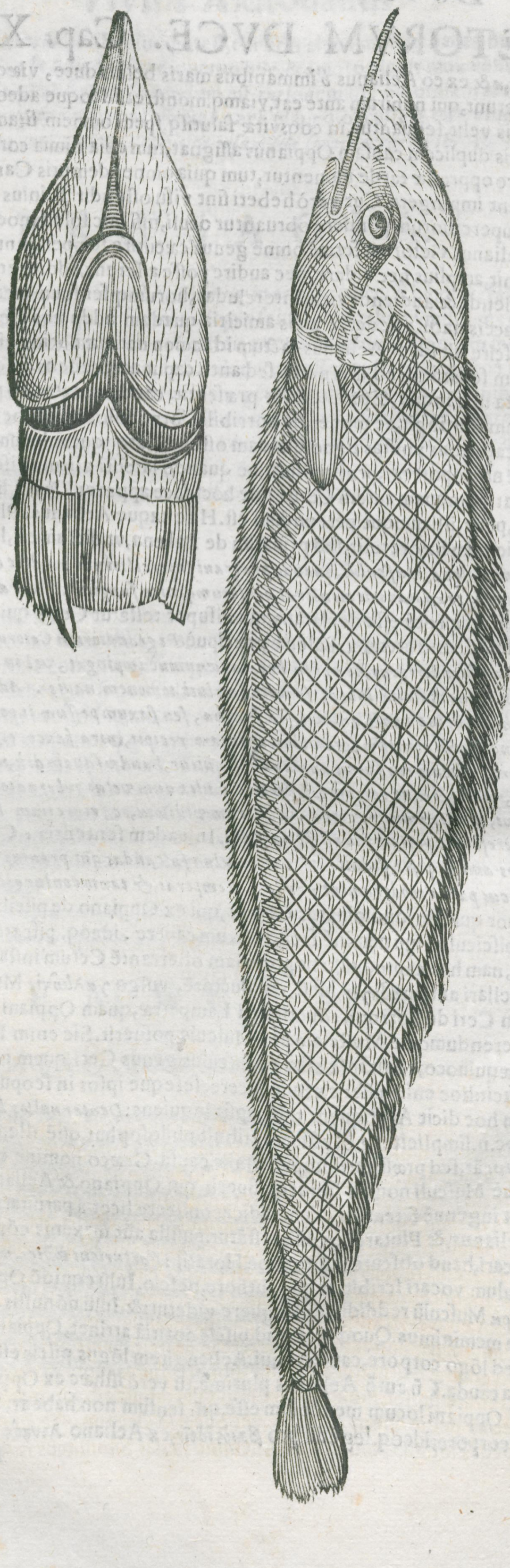
DE CETORVM DVCE. Cap. XXIII.

A Ppianus, *a* & ex eo Aelianus *b* immanibus maris beluis duce, viæque comite opus esse asserunt, qui nimirum ante eat, viamq. monstret; ideoque adeo ijs gratum esse vt quo is velit, sequantur, in eoq. vitæ salutisq. spem omnem sitam habeant. Necessitatis duplicem causam Oppianus assignat, tum quia nimia corporis mole, & pondere oppressæ tarde mouentur, tum quia omnes demptis Canibus parũ acutè cernentes, facilè possint impingere. Cur verò hebeti sint visu ostendit Plinius *c* Balenæ exemplo, quòd prægraui superciliorum pondere obruantur oculi, nisi hoc solummodo Balenæ conuenire velimus, nam Aelianus Cetorum fermè omne genus cæcutire semper, innuit, cùm ad nimiã pinguedinem peruenit, amplius nec videre, nec audire posse asserens, addita etiã ratione, quòd carnium moles, & videndi, & audiendi viam intercludat, horumq sensuum meatus obstruat. Cæterùm ducemnè Cetaceis natura dederit, an is amicitia quadam adductus Cetos vltrò aggrediatur, haud planè se scire ait idem Aelianus: factum id tamen naturæ potius vi arbitratur, argumento quòd nunquam separatim ab illis natet, sed ante caput antecedens, ipsorum dux sit, atq; clauus. Etenim cuncta illis, inquit, & prouidet, & præsentit, caudæq. extremo præmonstrat singula: hac parte Cetum contingit, ac monet, sic horribilia formidolosaq. inhibet, sic cibaria conciliat, insidiasq. à piscatoribus positas signo quodam ostendit, atq. quem locum propter magnitudinem ipsum adire non oporteat, præsignificat, ne quando latenti alicui allisus petræ, aut affixus funditus intereat. Nunquam autem Cetus sine hoc duce apparet. Quod si is pisciculus quo ad necessaria vtitur, perit, illi quoque pereundum est. Hæc itaque Aelianus. Plinius verò ad occultam aliquam amicitiam hæc retulit, sed priuatim de Balæna, vt dictum est, loquitur inquiẽs: *Amicitię exempla sunt, Balena, Musculus, quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magna vada, prænatans demonstrat, oculorumq. vice fungitur.* Plin. *d* subscribit Plutarchus, amicitiam hanc reciprocã esse declarans, qui insuper testatur Cetis quidẽ cæteris pręire, & amicum esse istiusmodi ductorem, & Balenæ præcipuè. *Et grandiorum Cetorum cuipiam*, inquit, *semper erit, præitque cursum dirigens, ne vel in breuia cœnumuè impingat, vel in angustias incidat, vnde exitus non detur. Hunc Balena lubens sequitur veluti temonem nauis. Ad cæterorum quidem quicquid intra barathrum beluæ venit, animal, seu scapha, seu saxum pessum it peritque in alui profundum mersum. Hunc autem agnitum, ore velut ancoram recipit, intra fauces eius dormiturum, & quiescente quiescit; progrediente rursus vt antea eum sequitur, haud vsquam diu, noctuque destituens, hoc nisi facit, errare, impingereque certum est. Periere multæ dum velut gubernatore carens nauigiũ, delatę ad terram sunt, quod ipsi quoque circa Anticyram vidimus, ac prius etiam haud ita procul à Bunis Ceto eiecto, & putrescente pestem inuasisse narrant.* In eadem sententia *e* Claudianus.

Sic ruit in præceps amisso pisce sodali — *Belua sulcandas qui prauius edocet vndas,*
Immensumque pecus parua moderamine caudę — *Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.*

Addit insuper author quidam innominatus Gręcus, qui ex Oppiano de piscibus veluti paraphrasim cõscripsit, hoc pisciculo viuo neminẽ facilè Cetum capere, ideoq. piscatores summo studio huic pisci insidiari, nam hoc capto, nullo negotio iam oberrantẽ Cetum instar cæci circa litora, & petras capi: Appellari autem ὁδηγον, idest, viæ ductorẽ, vulgo γαλλῶ. i. Mustelã, quod tamen nouissimum nomen Ceti ductori non cõpetit, sed Lampetræ, quam Oppiani Remorã quibusdã esse meminimus: verendumq. ne Mustelam pro Musculo posuerit. Sic enim Plinius, vt dixi, vocauit nomine quidẽ æquiuoco, cũ sit ipse alias *f* Musculus genus Ceti, quem meo iudicio nõ bene Balænæ ductorẽ facit: hoc enim esset cæcum ducere, seseque ipsos in scopulos, insidiasque pręcipitare, neq. etiam hoc dicit Arist. quem trãscripsit inquiens: *Dentes nullos habet, sed pro ijs, setis intus hos birtum*: hoc. n. simpliciter *g* Mysticeto tribuit philosophus, quẽ ille, & secutus illũ Theodorus Musculum vocãt, sed præstiterit homonymiæ causa, Græco nomine vti. Cur verò Cetorũ iste ductor sociusuè Musculi nomen sibi acquisiuerit, qui Oppiano, & Aeliano ἡγητὴρ. Plutarcho ἡγέμων vocatur, vt ingenuè fatear, necdum didici: conijcere licet à paruitate nomẽ factũ: pusillũ enim pisciculũ Aelianus, & Plutarchus esse testãtur: pusilla aũt maximis cõparata muris musculive nomine indicari, haud obscurè indicat hoc Horatij: *Parturient mõtes, nascetur ridiculus mus.* Hermolaus itẽ Iulum vocari scribit, at quo authore, nescio. Iulũ equidẽ Oppianus ab Hegetere (Interpres ἡγητῆρα Musculũ reddidit) distinguere videtur: & Iulũ nõnullis à Iulide nõ distingui in Iulidis historia meminimus. Quod modò ad piscis notitiã attinet, Oppianus paruũ quidẽ aspectu esse asserit, sed lõgo corpore, cauda tenui. Aeliano item lõgus piscis est, colore albo, capite prælõgo, angusta cauda. Cũ autẽ Aelianus plurima, tũ verò isthæc ex Oppiano mutuatus sit suspicatur Rondel. Oppiani locum mendosum esse, qm̃ sensum non habeat, vt putat paruum quid dici, qđ lõgo sit corpore; ideoq. legẽdũ pro βαιὸς ἰδεῖν, ex Aeliano λευκὸς ἰδεῖν, vel quid simile.

a L. 3. Hal.
b L. 10. c. 6.
Cete cur duce egeant.
Cete cur hebeti sint visu.
c L. 9. c. 62.
Amicitiæ exemplum.
d Li. 3. vtra Animal.
e In Eutrop.
Odegus.
Musculus.
f Li. 3. hist. c. 11.
g L. 3. hist. c. 12.
Mysticetus Musculus ety mum.
Iulus
Descriptio.

A Mihi nihil mouendũ videtur. Quid enim vetat, vt piscis sit paruus, & lõgo, & tenui corpore? Bellonius verò in crassissimo versatur errore, dum Arist. & Oppiano Balenæ partem, Musculũ appellari scribit, cũ ne per somniũ quidem id cogitarint ipsi: imò verò neuter eorũ ea voce vsus est, sed Gaza Mysticetum apud Arist. Oppiani interpres ἡγητῆρα (diuersissimos pisces) Musculũ reddiderunt, vterq. Plinium secutus, cui Musculus de duob. prædicatur piscibus. Partem eã Bellonius ante oculos sitam esse ait, at quo authore præteturas vocari dicat, quod his sibi prætendat iter, nescio: contra ex Plinio diximus, qui prægraui superciliorũ (hæc.n. intelligere Bellonium apparet) pondere obrui eius oculos testatur, sed hac de re dicemus rursus in Balæna, vbi istiusmodi partem, superioribus annis Balenæ, vel immani alij beluæ detractam in litore Cæsenate exhibebimus. Qui verò Cetorum ducem, vel describat, vel depingat, inuenio neminẽ. Rõdeletius fabulam arbitratur, piscatorum quos consuluit, authoritate fultus. Habes his candide lector, dodrantalem, aut paulo maiorem piscem, rostro acuto, capite prælongo, & plano, cauda itẽ angusta, & tenui. Toto corpore aspero, ac fermè osseo corio tegitur, squamis expers.

Musculus quid Bellon.

Musculi authoris descriptio.

B DE SERPENTE MARINO. Cap. XXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Qvemadmodum in terra Serpentium longè diuersa est figura ab ijs, quæ gradiũtur animalibus, ita & aqua facilè inter cæteros pisces dignoscuntur, qui terrestrium serpentium speciem repræsentant de quibus tamen omnibus hoc loco non agã, sed de ijs tantùm priuatim, qui maris peculiares sunt, cæteros suis proprijs locis reseruaturus. Quia verò ab eadem corporis forma recentioribus nõnullis appellentur serpentinæ speciei pisces, nemo opinor vitio mihi vertet, si ab eo inchoauerim, qui priuatim *a* Aristoteli ὄφις θαλλάσσιος, idest Serpens marinus appellatur: Plinio, vt in progressu historiæ patebit, etiam marinus Draco. Bellonius, & Saluianus huic Ophidiõ itẽ dici rentur. Rondeletius verò diuersos esse ostendit, & meo iudicio rectè, nam Ophidion licet Congro (cui corpore, & colore Serpentem marinũ assimilat Arist.) similem esse dicat, pisciculus ipsi sit, idest, exiguus piscis, Serpens marinus non rectè dicetur, vtpotè qui magnus piscis iure omni meritò potius sit dicendus. Idem Saluianus scribit Serpentem marinum Aeliano *b* planè fuisse incognitum, cùm μύρον etiam, vt credit, dicat appellari: cæterùm non aduertit, ita vocare ob consimilem figuram potius ipsum Serpentem marinum, quòd & hodie facere piscatores testatur Rondeletius. Idem Aelianus Serpentes marinos, item aquarum dulcium Hydros videtur nominasse; quo nomine Plinius, necnon, & Solinus vtuntur, addita à mari differentia, sed de maximis serpentibus quos Aristoteles Angues appellauit: nam Hydrus alias serpens est aquæ dulcis. Viperam marinam Isidori, & Alberti non alium piscem esse, quam Araneum, in huius historia dictum est.

Ordinis ratio.

a Li.2.Hist. cap.15.

C

Draco marinus.

Ophidion an serpenti marino idem.

b Lib. 18. cap.28.

Vipera marina.

GENVS. FORMA, DESCRIPTIO.

D Serpentini generis piscem esse, quod de hic peculiariter agimus, ipsa figura, formaq. piscis arguit: Cuius cũ multa genera esse testatur *a* Arist. lubet hic nõnihil digredi, nonnullaq. quæ de Serpentium marinorum magnitudine obseruaui, in medium adferre, licet ad hũc fortassis haud rectè pertineãt. In Africa referente Arist. magnitudo Anguium mira est, nõnulli enim, inquit, vbi triremi applicuisset, ossa boum multorum vidisse narrãt, quos absumptos esse ab anguibus non dubitarent, cùm triremes productas in altum, quãprimùm angues insectarentur, & nõnulli aggressi triremẽ euerterent. Et Olaus Magn. tradit circa Noruegiã interdũ apparere ad centum, aut ducentos pedes longum, vt descriptio habet (vel ẽt trecentos, vt numerus iconi adiunctus præsefert) tranquillo mari, nautus infestum, adeo vt hoĩem qñq. è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui tradunt tantã, quãtæ ferè in nostris fluuijs, aut lacubus maiores fieri solẽt quæ mercium vecturæ destinãtur inuolutã subuerti: spiras supra mare tãtas aliqñ erigere, vt na uis per vnam transire posset. Figuram qualis in Olai tabula est, apponam. Idem & alterius marini Serpentis iconẽ dedit, quẽ in Balthico, vel Suecico Oceano esse ait flaui coloris, triginta, aut quadraginta pedes longũ, q nisi irritatus, neminẽ lædat. Simillimus is quo ad corporis figurã cũ

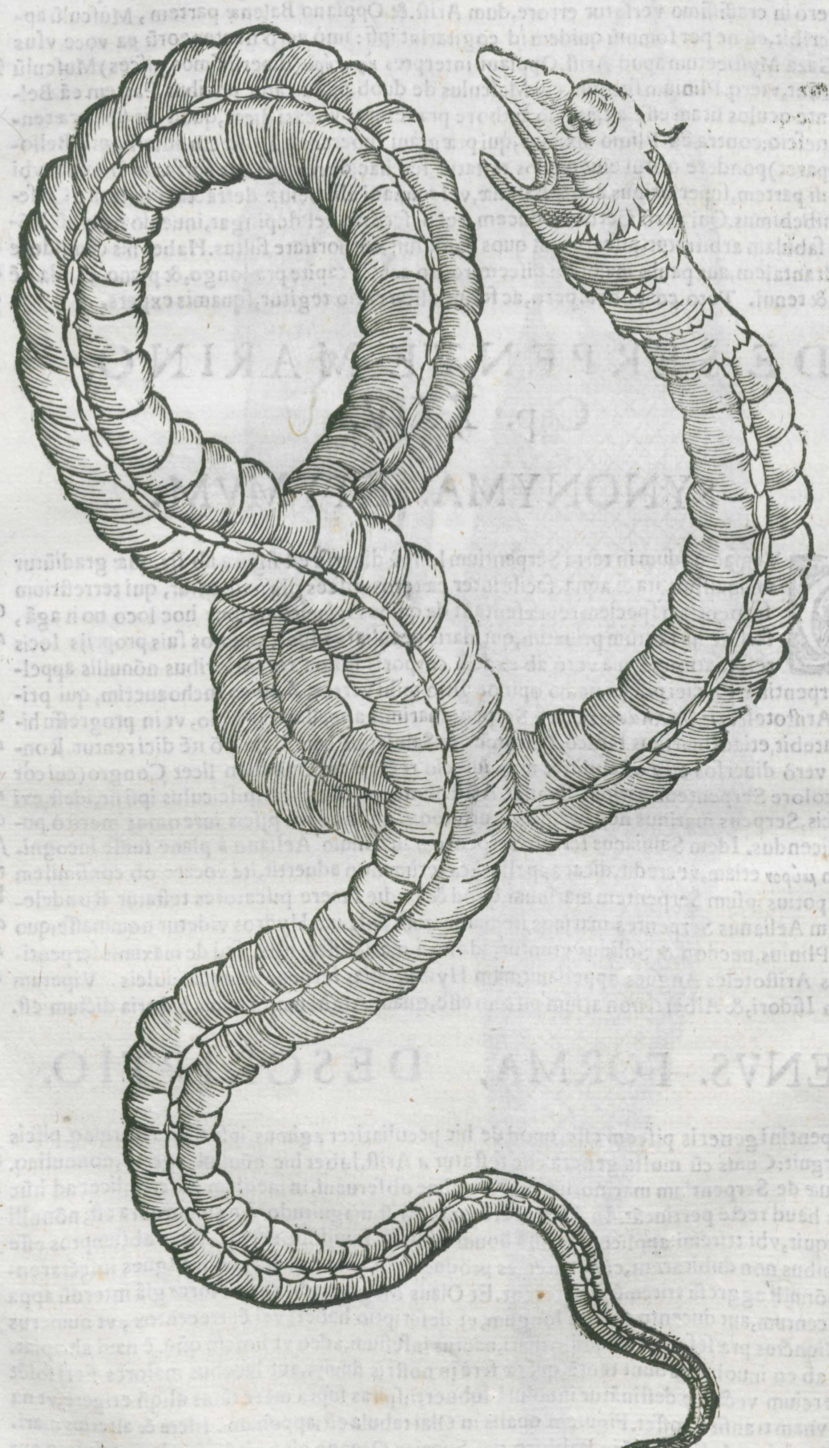
a Li.2. hist. cap. 15.

Angues Africani.

Serpentes Noruegiani

co

 Serpens marinus Mari Noruegico familiaris longus q̃nq. centum, q̃nq. ducentos pedes.

A co quem veri,ac genuini Serpentis marini nomine quoque expreſſi. Plinius *a* quoque teſtatur
apud inſulas quaſdam ante Perſidem,Hydros marinos vicenum cubitorum terruiſſe claſſem.
Et Solinus inter Carmaniæ promontorium,& Arabiam quinquaginta millia paſſuum interiace
re,deinde tres ait inſulas eſſe circa quas Hydri marini egrediuntur vicenum cubitorum longi-
tudine. Sinthum fluuium maximum eſſe eorum,qui circa mare rubrum ſunt, & plurimum aquæ
in mare emittere , ita vt procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat , Arrianus teſtatur in
nauigatione maris rubri:cæterum nauigantibus è pelago verſus hanc regionem (qua ſe exo-
nerat Sinthus)coniecturam de loco facere à Serpentibus,qui ex alto eis occurrunt. Siquidem
Serpentes Graas,γράας,dictos locorum circa ſupraq.Perſidem indicium facere. Et paulò poſt.
Sinus qui Baraces appellatur,valdè,inquit,periculoſus eſt nauigantibus,& vitandus.&c. Ad eũ
autem è pelago tendentibus,loci indicium faciunt Serpentes,qui prægrandes,& nigri occurrũt.
Nam in ſequentibus locis,& circa Barygazam minores,& colore luteo,& ad aureum inclinãtes
obuij ſunt. Et rurſus: Barare vicus ſitus eſt ad fluuium illic ſe exonerantẽ,&c.&hæc etiam regio
è pelago adnauigantibus prænoſcitur ex Serpentibus,qui illic obuij ſunt,nigri,& ipſiminores,
capite quale Draconum eſt,oculis ſanguineis. Meminit item Virgilius *b* maximi Serpentis ma-
B rini. Laocoon enim Neptuni ſacerdos,vt canit:

a L6 c.23.

Hydri marini maximi.

Graæ ſerpentes.

Serpẽtes nigri capite Draconis.

b L.2. Aen.

Solennes taurum ingentem mactabat ad aras
(Horreſco referens) immenſis orbibus Angues
Pectora quorum inter fluctus arrecta iubæque
Pone legit,ſinuatq.immenſa volumina tergo,
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
Incumbunt pelago,pariterque ad litora tendunt,
Sanguineæ exuperant vndas,pars cætera Pontum
Fit ſonitus ſpumante ſalo.

Quod modo ad Serpentem marinum propriè dictum attinet,is eleganter deſcribitur ab Ariſto
tele,duobus in locis. Inquit *c* enim Serpentibus terreſtribus ſimilem eſſe, niſi caput haberet
Congri:item colore,& corpore Congro ſimilem eſſe,oreque quàm ſunt terreſtres , acutiore ,
vt mirari ſubeat Gillium,qui cum aliàs in variarum rerum ſcientia nõ mediocriter verſatus ſit,
imprudenter marinum Serpentem eſſe credidit eum,qui omnium aliorum doctorum iudicio e-
iuſdem Ariſtotelis Acus eſt,cuius caput in fiſtulam deſinit,roſtrumque tubam imitatur, vnde ho
dieque Trompete Gallis nuncupatur. Adde quòd Acus à capite ad podicem corpore eſt exago
no,à podice ad caudam quadrato;quæ forma neque Serpentibus,ſiue terreſtres ſint , ſiue mari-
ni,neque Congro conuenit. Decepit Gillium,quod Ariſtoteles marino Serpenti tribuat os a-
cutius,quam eſt terreſtribus. Genuinum exhibent Bellonius,& Saluianus eundem nimirũ quẽ
C nos,multis implicitum ſpiris,non quod in mari ita inuolutus ſit,ſed ad longitudinem exprimen-
dam. Eundem puto pingit Rondeletius quanquam quibuſdam velut eminentibus aculeis aſpe-
rum pictor finxerit eorum.n.ipſe in deſcriptione non meminit. Addidit Ariſtoteles præterea co
lorem inquiens, eſſe Congro ἀμαυρότερον,ideſt vt Gaza vertit, obſcuriorem. Bellonius hunc
obſcuriorem colorem interpretatur nigriorem,& Saluianus , id ipſum quoque à pleriſque om-
nibus,quibus iſtos piſces viſos nunquam eſſe intellexit,comprobari ſibi videri aſſerit:affirmare
enim Congris nigriores eſſe:nec cum hoc pugnare arbitratur quod priori citato loco ab eodẽ
Ariſtotele dictum eſt , complur aeorum eſſe genera colore numeroſæ varietatis. Nam etſi plu-
res crebrioreſque, inquit,ſunt qui Congrum colore,ſed aliquantulum obſcuriorem referunt;ni
hil prohibet tamen,cur minus inter diuerſa illa genera,alterius etiam coloris reperiantur. Ipſe
interim ſuum Serpentem marinum dorſo ait eſſe ſubrubro,lateribus ſubflauis imò ventre ſub-
albido. Qui Græcæ linguæ peritiores ſunt ἀμαὐρότερον colorẽ,cum inter ſe alijs conferuntur,mi
nus intenſum,minuſque ſplendidum in eodem genere ſignificare putant. Rondeletius ſic de-
ſcripſit: Is, inquit, quem depinximus, terreno, vel fluuiatili ſimillimus eſt, ad trium, vel quatuor
cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore eſt,quam Anguilla: Capite Congro ſimi
D lis. Maxilla ſuperior inferiore longior eſt. Dentes habet in maxillis,&in palato Murænæ modo,
ſed rariores. Pinnulas duas ad branchias veluti Anguilla. Colore eſt fuluo, venter, & roſtrum ci
nereo. Oculi flaueſcunt. Internis partibus à Muræna non differt. Nullus eſt omnino qui primo
aſpectu hunc Serpentem eſſe non iudicet. Hæc ille. Sceleton quod iam amplius triginta annis
in Muſæo appenſum parieti reſeruo,fuluum adhuc eum colorem retinet. Addita eſt alterius ma
rini Serpentis icon,pro genuino Serpente marino nobis communicata à D.Bernardo Caſtellet
to Genuenſi,arcanorum naturæ peritiſſimo,cuius opinioni libenter ſubſcribo. Colore enim
etiam Congro ſimilis,ſed ad cæruleum inclinante. Sub mento apophyſis barbæ modo propen-
det,altera ad ani orificium. Os internũ rubet,dentibus inſtructum acutiſſimis.

Serpẽtes marini propriè dicti deſcriptio.

c L.2. Hiſt. c.14.& lib. 9.c.37.

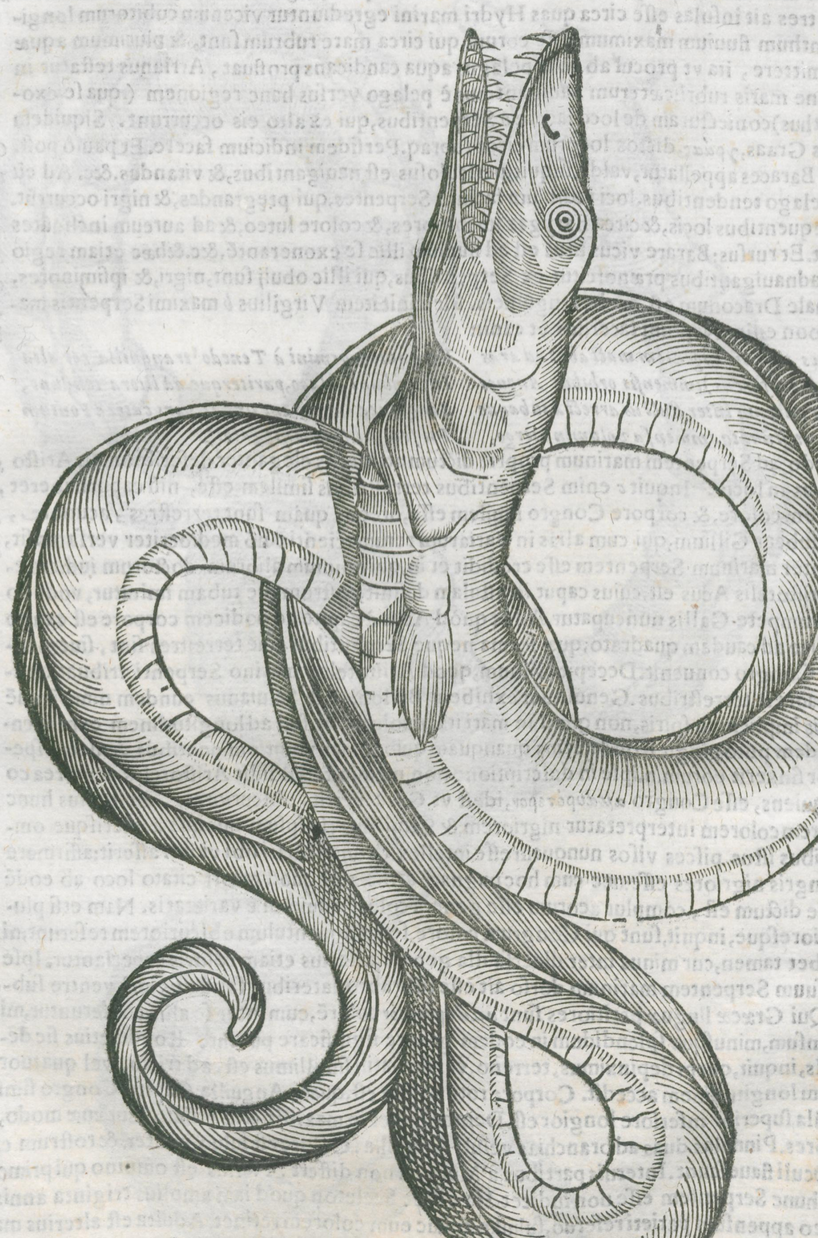
Arcus Ariſ.

Color.

Longitudo

LOCVS

Serpens Marinus.

A

Serpens marinus pro vero ac genuino missus.

LOCVS.

NOn omnium maris locorum incola est. Negat.n. a Aristoteles in altissimis nasci gurgitib. Cæterū nūquid prætorea in fluuijs quoque habitet, in dubium verti potest. Id eñ hisce verbis innuere videtur: *Sunt serpentum alij terrestres, alij aquatiles quanquam maxima pars sit terrestris exigua ferè aquatilis*, scilicet fluminum incola. Attamē cū nusquam in fluuijs, alijsq. aquis dulcibus inuentus sit, marinum tantùm esse fatendū est; neq. hoc præcitatæ Aristotelis sententiæ repugnabit, vt quę nō de serpente marino quo de hic agimus, sed de fluuiatilibus siue aquæ dulcis serpentibus quos Hydros propriè vocat, sunt intelligēda, qui toto cęlo ab hoc differunt. Hunc.n. Congro corpore colorēq. similē esse ait, illos verò forma nō differre ab aspide, sed colore qui ipsis plerumq. in cinereo candidus sit. Rursus Hydri nullis venenositate cedunt serpentibus, cùm Serpens marinus planè sit innoxius: Hydrus deniq; respirat, & pulmones habet: Serpens marinus branchiatus est, & respiratione caret.

a *Li. 2. hist. cap. 14.*

Hydrus vt à Serpente marino differat.

B

NATVRA. MORES.

IDem Aristoteles Serpentem marinū non solum ἀμαυρότερον. idest, vt interpretantur paritiores, colore minus intenso (quā est Congrus) verùm etiā σφοδρότερον, idest, vehementiorē ait esse, siue vt Gaza vertit, acriorē: ad mores.n. ea vox referenda est, non ad corporis longitudinē, vt Bellon. existimauit. Si captus, dimittatur foris (ἐάν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, Vuottonus vertit, si timeat, atque piscatores euertat (in arenam rostro quam primum adacto terebrat, subitque totus. Plinius, cùm alibi Draconem b Aristot. Araneum appellet; ex hoc tamen loco pro Serpente marino, Draconem marinum transtulit, inquiens: *Draco marinus captus atq. immissus in arenam cauernam sibi rostro mira celeritate excauat*. Et quāquam Rondel. Draconē siue Araneū piscem idem facere tradit (qđ tñ haud facile crediderim, vt qui non solum nullo rostri mucrone sit instructus, verū etiā obtusa capitis magnitudine impeditus) certum est tñ Aristot. de Serpente tantùm illud prodidisse; quod monendū fuit; ne quis hac occasione res diuersas cōfundat, id quod Albertus fecisse videtur, vt in Aranei siue Draconis historia ostēdimus. Gesn. ex Germanico Schiltbergeri cuiusdā Banari Monacensis libro de peregrinationibus suis, quas captiuus à Turcis obiuit, pugnam serpentium marinorū, & terrestrium describit, quā etsi pro certo nō habeā, an nostro pisci ea cōueniat, hic adscribere libuit, quoniā simpliciter Serpentes marino nominat: In regno Genyck vocato vrbs est nomine Sampson. Eam quo tempore ego apud Vueiasitam Turcarum regem erā Colubri aquatiles, & Serpētes terrestres innumeri circū quaq. per miliaris ferè spaciū circūdabant. Venerāt autē hi è syluis, quæ multæ sunt in vicina regione Trieusik dicta, illi verò è mari. Hi dū colligunt, per nouem dies nemo præ metu ex vrbe egredi audebat, quāuis nec hominē nec alia animalia læderēt. Quamobrē vrbis, aut regionis princeps, ne quisquam etiam hominū eos lęderet, edicebat, non sine iussu diuino rem adeo mirabilē, & magnæ alicuius mutationis signū euenire interpretatus. Decimo die duo hæc Serpentiū genera inchoatum diluculo conflictū ad Solis vsq; occasum produxerunt, quo animaduerso princeps cū paucis equitib. vrbē egressus, pugnā spectare voluit. Cedebant aūt aquatiles terrestrib. Reuersus in vrbē ac postridie sūmo mane denuo egressus nullos amplius viuos, sed occisorū tm̄ serpentiū octo milia reperit, quos oēs scobe defossa, humo tegi curauit, & Vuieasitæ regi, nuper ea vrbe potito, rē oēm literis nunciauit, q hoc ostento tanquā prospero sibi, & felicia portēdente gauisus est. Hæc ille. Serpentes aūt marinos, in terra aliquādiu degere posse ex Arist. probari pōt, cuius verba recitabo in Cōgro, dariq. Serpētes q è terra in mare exeant, testat c Bellon. his verbis: Cū circa Abydū obambularē, in paruis quibusdā alueis, seu canalibus salsis inueni Serpentis terrestris speciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodū Coluber in dulci aqua: somni verò causa in terrā egreditur. Colore fermè ruber, sed maculis etiam fuscis, aut cinereis varius est.

Vt se occultet.

C

Pugna Serpentiū marinorum, & terrestrium

D

In singul. obseruat.

Serpens terrestris mare frequentans

VSVS

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Cur nõ edatur. Ad vrinæ incontinentiam. a L.32.c.2.

BEllonius in libello ſuo Gallico de piſcibus ſerpentem marinum eſui quidem ſcribit eſſe aptum, ſicut alij ſunt longi, lubriciq. vt Congri, Anguillæ, Muſtelæ; verũ propter nimiã cum terreſtri ſerpente ſimilitudinem, pleroſq; ab eo viſo, tanquã non piſce abhorrere. Vrinæ incontinentiam cum lilij radice teſte *a* Plinio emendat.

DE CONGRO. Cap. XXV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Congrus.

CONGRO Ariſtoteles Serpentem marinum aſſimilat: quamobrem contiguam voluimus eſſe vtriuſq; hiſtoriam. Is latina terminatione Conger, Græca Congrus dicitur: Plinius etiam Congrum dixit, quod nomen hodieq; apud Venetos teſte Maſſario retinet: Galli Congre, Maſſilienſes verò non Maſſilicè (vtor Gilij verbis) ſed planè barbarè Phialaſſum (Filat, Rõdeletius: Fiela, vel Fielaz, Bellonius) dicunt, Luſitani Cromgo, Angli à Counger, Belgæ Congerael, Hiſpani Congrio: Antiates Brõchum teſte Platina, quo item nomine Romę audire Saluianus ſcribit. Græci ſimiliter, & *κογγρος* & *κόγγρος* nuncupatur: in Heſychij codice etiam *κόγρος*, quod tamen doctis improbatur. Nomẽ inuenit a voracitate, à verbo *γρῶ*, quod eſt voro, vt Varinus ſcribit ex Etymologo, qui tamen ideo voracem dicit Congrum, quia polypi ciros rodit, cum potius toto genere voracem dixeris. Geſnerus conijcit *γόγγρον* fortaſſis etiam dici potuiſſe, quaſi *γογγύλον*, ideſt (inquit) rotundũ, aut potius teres, cùm ſit, & *γόγγρος* arborum morbus, eminentia videlicet quædam rotunda in trunco arboris, à cuius item ſimilitudine dicitur *γογγρώνη* ἢ *βρογχοκήλη* tumor quædam in gutture apud Hippocratem. Magis tamen placet à *γρῶ* *γόγγρον* dici, nam haud aliam puto ob cauſã Nicander in libro de linguis apud Athenæum *γρυγγλον* vocauit, ideſt Porcũ. Græcis noſtri temporis vulgò Cauorofas dicitur, vt Saluianus notauit.

Etymum. a L.6.Epid. Grillus.

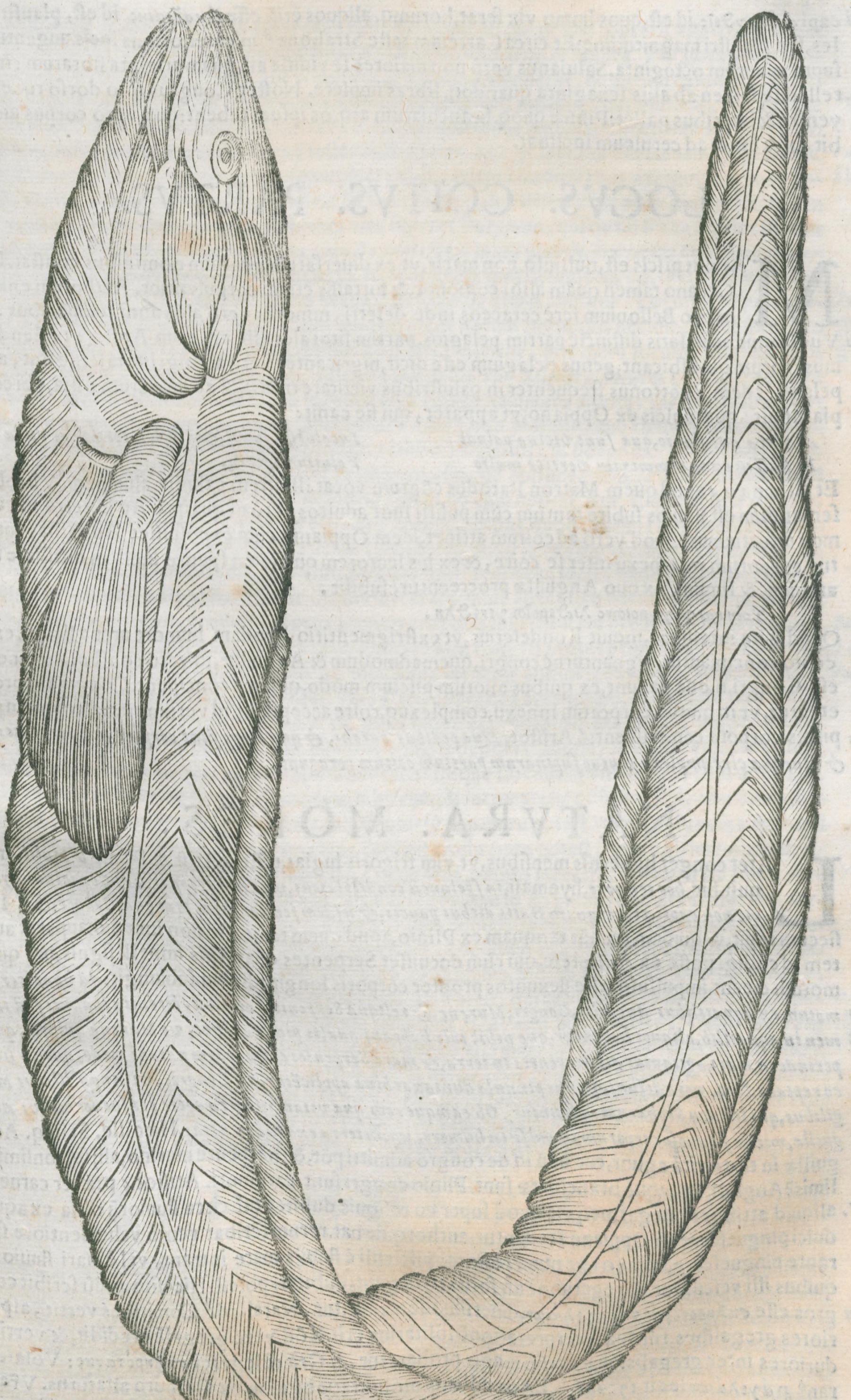
GENVS FORMA. DESCRIPTIO.

a lib.8.hiſt. cap.13. b Li.9.c.20 c l.1.hi.c.2. & 2.hi.c.13 & 3.hi.c.10 d li.2.hiſt. cap.13. e lib.2.hiſ. cap.13. f lib.6.hiſt. cap.17. Pinnę. g lib.1.hiſ. c.5. & 4. de part.c.13. h li.9.c.20.

COngrũ ex Serpẽtinæ ſpeciei piſcibus eſſe ex præcitata Ariſtotelis cõparatione notiſſimum eſt. Duo eius genera teſte eodẽ *a* Ariſtot. loco & colore inuicem diſcrepantia: vnum videlicet album & pelagium: nigricans alterũ, quod aut rectè, vel litorale, vel pelagiũ dixeris; ambigit. n. Recentiores vnum duntaxat agnoſcunt, in quo omnes notæ, quæ à veteribus Congro attribuuntur, reperiuntur. Longus. n. eſt, & lubricus, vt Plinius, ſiue vt *b* Theodorus loquitur, læuis; Græcè. n. apud *c* Ariſtot. legitur *λεῖος*. Athenæus verò cum ſimplici cute tegi dicit, læuem eſſe indicat. Binas vtrimq. habet branchias, & vt *d* Ariſtot. ſcripſit alteras ſimplices, alteras duplices, licet vtraſq. duplices eſſe aſſerat Maſſarius. Gula item ei exigua, quod & *e* Ariſtot. vidit, contra aliorum ferè piſcium morẽ; qui ea carere ſolent. Quod verò fel in quibuſdam ad iecur, in alijs infra hoc ſitum eſſe ſcribat, id non ſemper verum fuerit, nam Rõdel. fellis veſicam ſemper ab hepate pendere obſeruauit. Ad hæc oua inter ſe pinguedine obducta lõga ſerie continere idem Rondeletius obſeruauit, ſimiliter atq. *f* Ariſtot. ſcriptum reliquit his verbis. *Habent Congri fœturam, ſed in oĩbus locis æquè conſpicuã, neq. n. ob pinguedinem apparet. Eſt aũt in longũ protenſa quemadmodũ in ſerpentibus; verũ in igne coniecta manifeſta fit: quod. n. pingue liquitur, & in vaporem abit; oua verò exiliunt, & ab igne eliſa crepitant. Prętereà ſi digitis contrectas, & terras ſubeſſe pinguedinẽ lęuem, oua craſſiculas* (aperiuſcula fortè, inquit Geſn. vertendũ fuerat, nam ad *λεῖον* non *παχὺ*, ſed *τραχὺ* opponitur Gaza vertit duriuſculum) *ſentias. Congri itaque alij pinguedinẽ ſolùm habent; ouum nullũ alij contra pinguedinẽ nullam, ouum aũt quale modò expoſuit.* Poſtremò binas tm̃ pinnas habet, vt idem *g* Ariſt. de ſuo Congro prodidit, & Plinius repetijt. Quibus adde ſimilitudinem cum *h* Anguilla, quam Diphilus apud Athenæum Congro tribuit. Imitatur. n. eam tum corporis formam, tum ẽt colore, vnde eſt, quod nonnulli Anguillam marinam nuncupent. Facilè tñ ab hac internoſcitur. Oculos. n. habet lõgè quã Anguilla maiores, amplius itẽ & candidis in laterib. & dorſo maculis variat, quibus Anguilla caret. Eſt itẽ linea nigra in exteriori parte mẽbranaceę pinnæ, q̃ p dorſũ extẽdit cõſpicua. Habet deniq. duo breuia cutacea cornicula in extremo roſtro. Dẽtes parui sũt, pectinatĩ coeũtes. Sępè ĩ quatuor, at qnq. cubitorũ lõgitudinẽ excreſcit. Eudox. l.6. de terrę motu ſcribit apud Athen. Cõgros multos ĩ Sicyone

Anguilla marina. Vt ab Anguilla differat. Dentes. Longitudo.

capi

Vbi maximi capi ἀνδραχθεῖς, id est, quos homo vix ferat, horumq. aliquos etiã esse ἀμαξιαίας, id est, plaustra- E
** L. Geog.* les, seu plaustri magnitudine: Et circa Carteiam teste Strabone * in exterioribus locis augentur supra minarum octoginta. Saluianus verò non maiores se vidisse ait, quam triginta librarum: intellixisse tamen ab alijs sexaginta quandoq. libras implere. Noster Congrus toto dorso rubet, ventre & lateribus pallet. Pinnæ quoq. branchiarum atq. os ipsum rubent; quæ verò corpus ambit, fusca est, & ad ceruleum inclinat.

LOCVS. COITVS. PARTVS.

MArinus piscis est, nulliusq. non maris, vt ex diuersarum gentium nominibus constat. In Oceano tamen quàm alibi copiosior, & fortassis etiam corpulentior. Authorem enim habeo Bellonium ferè cetaceos inde deferri, minores verò alijs anni temporibus. Vuottonus haud satis distinctè partim pelagios, partim litorales esse ait, nam Arist. (vt ostendimus) eorum qui albicant, genus pelagium esse dicit, nigricantes verò ambigi litoralesne sint, an pelagij. Idem Vuottonus frequenter in palustribus victitare tradit, & ad fluuiorum ostia, vbi copia influit aquæ dulcis ex Oppiano, vt apparet, qui sic canit: F

Aqua dulci gaudet.

Aequora quæ fluuio, quæ sunt vicina paludi *Incoluisse iuuat, qua dulcis terminus vndæ*
Et fluctus cœno commixtus vertice multo *Voluitur è terra.*

a Lib. 4. Et Athenæo *a* apud quem Matron Parodus cõgrum vocat illustrem paludis alumnum. Vbi obseruandum est fluuios subire tantùm cùm pusilli sunt adultos verò nequaquã. An in terrã exeãt mox discutiemus. Quod verò ad coitum attinet, idem Oppianus cùm exposuisset Anguillas mutuo corporum internexu inter se coire, & ex his lentorem quendam spumæ similem distillare in arenam, & limum, ex quo Anguillæ procreentur, subdit,

Coitus.

Τοίη καὶ γόγγροισινὸ λιαεροῖσι γενέθλη.

Quod si ita intelligas, inquit Rondeletius, vt exstrigmentitio quodam humore arena limoq. excepto concipiantur, gignanturuè congri, quemadmodum & Anguillæ, id verò consentaneũ non est. Congri.n. oua pariunt, ex quibus aliorum piscium modo, qui oua concipiunt. Congri alij procreãtur, vt in mutuo corporum innexu, complexuq. coire accepimus, id verum est: ita enim longi pisces corpora commiscent: *b* Aristot. *Quæ pedibus carent, & quæ longo sunt corpore, vt Serpentes, & Murænæ circumplexu mutuo supinarum partium coitum peragunt.*

b L. 5. Hist. cap. 4. G

NATVRA. MORES.

a L. 8. Hist. cap. 13.
b Li. 9. c. 16

LAtet conger hybernis mensibus, vt vim frigoris fugiat, teste *a* Arist. & Plinio *b Multi*, inquit hic, *hoc tempore*, hyemali, *in speluncis conditi latent, maximè Hippurus & Coracinus hyeme non capti, preterquam statis diebus paucis, & ijsdem semper; item Muræna, Conger, &c.* In siccum repit, vt quidam recitãt tanquam ex Plinio, apud quem tamen id non inuenio; apparet autem id colligi posse ex Aristotele, qui cùm docuisset Serpentes quaternis impelli signis, per quę motum cieant, impulsusq. esse flexuosos propter corporis longitudinem; subiungit: *Ad hunc certè motum ex aquatilibus Anguillæ, Congri, Murænę, & reliqua Serpentis faciem referentia ludunt: sed tamen in aquatilib. aliquot habentur, quę nihil tale habeant quales pinnulę sunt, vt Murenę quippe, quę perinde in mari agitantur, vt Serpentes in terra, & mare. Serpentes enim eodem natant modo, quo in sicco reptant. Neq. verò desunt, quibus pinnulæ duntaxat binæ applicẽtur, vt Congris, vt Anguillis, vt Mugilibus, qui in lacu Sipharum nascuntur. Ob eamque rem quæ vitam in terra agere consueuerunt, vt Anguillæ, minus flexuoso corporum impulsu in humore, atq. in terra exæquant notas.* Hæc ille. Si itaq. Anguillæ in terra vitã agunt, cur non id de congro admitti pôt, & Serpente marino, alijsq. consimilimis? Anguillæ.n. æquè branchiatæ sunt. Plinio congri sunt carniuori. Aristot. *c* præter carnem aliquid attingere negat, neq. est, quod super eo reliquis dubitet qm̃ circa fluuiorũ ostia ex aqua dulci pinguescere ab Oppiano tradantur, authorq. de nat. rerum scribat vento vehementiore spirante pinguescere, nam eo tpe numerosiores pisciculi è fluuijs mare intrant, vel è mari fluuios, quibus illi vescuntur. Gregatimnè an solitarij degant, dubitari potest. Hicesius.n. dũ scribit congros esse σκληροτέρους τῶν ἀγελαίων, diuersimodè traducitur. Natalis de Comitibus vertit, asperiores gregalibus, sin quã interpretationẽ solitarius erit, Rõd. verò gregalẽ credidit, & vertit, duriores inter gregalis: quæ versio magis probaretur, si Græcè legeret σκληρότατος: Volaterran⁹ ἀγελαίων legit ἐγχελέων. i. Anguillis, q̃ probo, rationẽ mox ex Gesnero allaturus. Verũ cõgr⁹ inter solitarios, & gregales ambigere, nã Mnesith. Atheniẽ. apud eũdẽ *d* Athen. pisces, inquit, squamis (addẽda est negotio, nã Thũni; cõgri, &c. squamis carẽt) cõtecti, vt Thũni, Scõbri, H

Longorum piscium motus.

Cibus.
c Li. 8. Hist. cap. 2.

Gregalis an solitarius.

d Lib. 8.

Thyn-

A Thynnides, congri solent etiam gregarij esse: cæterùm illi qui neque solitarij apparent, neque rursus gregarij sunt, faciliùs concoquantur, vt congri, carchariæ, & similes. Vbi notandum locũ esse deprauatum, & priori parte, vbi congrum gregarijs annumerat, congrum eximendum esse: quid enim attinebat repetere, si gregalis, erat? Pugna ipsi est maximè cum Muræna, Locusta, & Polypo. Muræna enim teste Aristotele *e* ei caudam mordicùs amputat: sed nõ impunè, ipse enim Murænę talionem reddit, vt Plinius *f* testatur, inquiens. *Ipse & Murana caudas inter se praerodũt.* Haud moritur tamen amissa cauda: superuiuere enim, etiam si meatu tenus excrementitiario abscissa fuerit, testatur ibidem Aristoteles. Et licet magno, & valido sit corpore: superatur tamen à Locusta, cùm alioqui Locustæ victorem eius superet Polypum, quãquam secus sentire Plinius *g* videatur his verbis: *Polypum tantùm Locusta pauet, vt si iuxtà viderit, moriatur; Locustam conger: rursus polypum Congri lacerant.* Sed locus ex Aristotele, ex quo desumptus est, vel emendandus, vel explicandus est. Aristotelis autem verba diuersimodè etiam citantur. Locustæ, inquit, magnos etiam pisces superant, & mirabilis quidem casus horum nonnullis accidit. Locustas enim polypi superãt, vt si iuxtà in ijsdem retibus polypos senserint, præ metu locustæ moriantur: οἱ δὲ γόγγροι τοὺς πολύποδας κατεσθίουσιν, οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς διὰ τὴν λειότητα δύναται (Gesnerus legit

B δύνανται; & sic restituendum esse, ex manuscripto codice Saluianus asserit) χρῆσθαι; hoc est, vt Theodorus vertit: congri polypos superant, sed edere non possunt, læue enim, & laxum polypi corpus vsum hostis effugit: quam versionem refellit Saluianus, & sic reddit: congri autem polypos deuorant, nulli enim ipsis propter læuitatem vsui esse possunt. Nam læuitas, inquit, haud efficit, quò minus polypi à congris deuorentur. Hi enim cùm dentati sint, illos etsi non comprehendant, lacerare possunt. Polypis verò nihil comedentibus quod brachijs suis firmè comprehensum non detineatur, nihilque lubricum (propterea quod læues sint) retineri valentibus, iure congrorum læuitas causa est, quòd ipsi polypis nulli vsui sint, idest, quod à polypis edi non possint, etsi ab ipsis polypi lacerentur. Quamobrem aptissimè ad sensum vertit Gesnerus, congri polypos deuorant: polypi enim congros propter corporis lubricitatem prehensare, aut retinere non possunt. Rondeletius verò dum vertit: neque enim congris propter corporis lęuitatem polypi resistere possunt, obscurior etiam est, minusque mentem authoris exprimit: non enim non posse resistere polypum congro Aristot. voluit, sed apprehendere ipsum, & retinere non posse; etiamsi sensus eodem recidit, nempe vt polypus vincatur. Sic igitur res habet, inquit Gesnerus, Polypus quicquid suis cirris, aut flagellis comprehendere potest, id etiam vincere potest,

C comprehendendo videlicet, quod validissimè facit: itaque Locustam vincit, quæ cùm aspera sit, elabi ab eius cirris non potest. Congrum lubricum, & incomprehensibilem sibi, non vincit, sed vincitur. Rursus conger quicquid dentibus, & morsu impetere potest, vincit polypum autem qui mollis est, mordere potest: Locustam cuius dura est crusta, non potest, quare ab hac vincitur, illum vincit. Ex his itaque liquet falsum esse, Locustam à congro lacerari, vt præcitata Plinij verba videbantur indicare; Quare Rondeletius vel legendum in eo putat: Locusta congrum, rursus polypum congri lacerant: vel sic distinguendum, & intelligendum esse cõtextum: polypum in tantum locusta pauet, vt si iuxta viderit, moriatur, Locustam conger, subaudi pauet: rursus polypum congri lacerant. Alibi etiam polypum sibi brachia rodere falsam ait esse opinionem: id enim à congris euenire ei, ex eodem nimirum Aristotele, qui recitato loco subdit congri polyporum brachia erodunt. Falluntur autem qui aiunt, polypum seipsum esse. Oppianus verò quod Aristoteles, & Plinius congro tribuunt, Murænæ ascripsit, quę similiter læuis est. Ibidemq. etiam testatur in piscium genere alterum ab altero sui generis deuorari excepto Mugile, idque maximè congrum facere. Cæterùm si & alijs piscibus id ferè commune est, quid est quòd inde malè audiat Lucius? quid item congrum propterea immitem vocauit. Ouidius hoc versu?

D *Immitisq́; suę Conger per vulnera gentis.* Ego profectò id paucis conuenire existimo.

Pugna.

e Li.9. hist. cap.2.

f lib.9.c.62.

Locusta Cõgrum uincit

g li.9.c.62.

Polypus cur à Cõgro vincatur.

Plinij locus cõsideratur.

CAPIENDI RATIO.

Congros, inquit Bellonius, ita decipiunt piscatores. Minores pisces funibus copulatos (quorũ singuli singulos hamos habent) maioribus scopulis, qui sicci, posteaquam mare decessit, remanere solent, alligant: quos cùm maris fluctus redijt, à congris deuoratos comperiunt, & eos in siccis scopulis altera die relinquit mare, ipsosque congros ob escam deuoratam relictos reperiunt. In Anglia verò pusilli qui ex Oceano fluuios ascendunt, capiuntur noctibus obscuris, maximè in Sabrina fluuio prope Glacestriam, & Texuberiam, ita enim aiunt esse aggregatos, vt reticuli quodam genere ex aqua veluti hauriantur.

VSVS IN CIBIS.

Quibus probetur, & quibus non.

IN Gallia teſte Rondeletio, vel ſaltē apud ſuos nullo in pretio eſt. Hiſpanis verò ſatis probatur, & Iouius ſolis Hiſpanis, qui Romæ viuunt, exoticis quibuſdam pultarijs incoctum, ſcribit in ſummo honore haberi; ipſis verò Romanæ aulæ proceribus Italis parui ipsū fieri. Hiſpani itaque veterum id faciunt Græcorum exemplo, apud quos plurimùm celebrari congrū inuenio. Dorion opſophagus, ideſt helluo piſcium, cùm piſces puer non emiſſet, eum flagris cecidit, iuſſitque optimorum piſcium nomina dicere; cumque puer Orphum, Glauciſcum, Cōgtum, & ſimiles alios commemoraſſet: Piſcium iuſſi te, inquit, non deorum nomina dicere. Archeſtratus, & hic popino ingenioſiſſimus teſtatur in Italia optimum capi congrum, tantumque cæteris præcellere, quantum pinguis Thynnus, viliſſimis Coracinis, vt recitat Athenæus. Ad congri verò prærogatiuam potiſſimum hoc Antagoræ poetæ referendum, aut ſi mauis Antigoni regis apophthegma ex *a* Plutarcho: *Cùm Antagoras poeta Congrum coqueret, & ollam ipſe moueret; Antigonus rex à tergo aſſiſtens, Putaſne ait Antigora Homerum Agamemnonis geſta deſcribentem. Congrum elixaſſe? cui ille: Tunè verò putas ò Rex Agamemnonem tantis rebus intentum, adeo curioſum fuiſſe, vt quiſnam in caſtris Congrum coqueret, non ignorare voluerit?* Reperio denique tanti fuiſſe æſtimatum hunc piſcem, vt obſonium dijs immortalibus condignū fuerit habitus. Euphron enim in Adelphis Nireum quendam Chium dijs congrum elixaſſe ſcribit, licet & aſſus quam iucūdiſſimè ſapiat, adeo vt coquus quidam apud Philemonem recitante eodem Athenæo in hæc verba prorumperet: *Inuaſit me terra caloq; narrare quantam voluptatem ceperim ex egregio illo Congro, quem paraui nullis conditum caſeis, nec vllis denique floribus aſperſum, ſed qualis viuus, talis etiam aſſus erat, tener omnino, & molli igne toſtus. &c. & ſicuti Gallinæ proſequuntur ſui generis auem, quem cibum ore tenet maiorem, quàm deuorare queat: ſic illum qui primus Congrum ex olla arripuit, cùm quàm delicatus eſſet hic piſcis primùm cognouiſſet, alij* (conuiuæ) *perſecuti ſunt, quod ſi illi qui vilioribus veſcuntur piſcibus, Scarum haberent, &c. aut è Sicyone Congrum, quem Neptunus ipſe dijs affert, omnes ſanè eo guſtato facti fuiſſent dij: nam ſi vel mortui hunc odorentur, reuiuiſcunt.* Apparet autem aſſo elixum prælatum fuiſſe, nam Diocles interrogatus conger, an Lupus præſtaret, hic aſſus reſpondit, ille elixus. Et Antiphanes Anguillam in aqua ſale, & origano conditâ elixari iubet, ſimiliterque congrum. Maiores quoque paruis præferebant: Sic enim Terentius: *b Dromo Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere pauliſper, vbi ego venero, exoſſabitur, prius nolo.* Vbi exoſſare idem eſſe videtur, quod Plautus exdorſuare dixit: *Macherio Congrum, Murænam exdorſua quantum potes.* Exdorſuare tamen quidā interpretantur, dorſum confringere, dum apparantur piſces, & exenterantur. Geſnerus fortè pro eo accipi poſſe exiſtimat, quòd eſt ſpinā dorſi eximere, aut pro detrahere pellem; detrahitur certè ſemper pellis in huiuſmodi piſcibus Serpentinis, ſed ſpina non eximitur, niſi in iam doctis, dum manduntur. Iouius tamen Sangam Romanum poetam lepidum, cùm Pyrgorum in litore piſcarentur, docuiſſe ſcribit, Murænas ab antiquis exoſſari ſolere Plauti authoritate, vt earum carnes nullis impeditæ ſpinis gratiores redderētur, ingentēq. illum Murænam binis bacillis vtraque manu cōprehenſis mediam aſtringendo detergēdoque, rectè, & feſtiuè admodum exoſſaſſe. Saluianus verò exoſſare interpretatur purgare, & in fruſta (vt fieri ſolet) diſſecare: Mihi etiam nihil aliud dicere voluiſſe videntur, quàm ad cocturam apparare: quo ſenſu Platina item videtur accepiſſe; Coquitur, inquit, Muræna exoſſata more maiorum, vt Anguilla ſublato corio, capite, & cauda. Commendabatur verò præcipuè congri caput, quod vnum cum fruſtis prioribus, ideſt capiti propioribus quidam coquus apud Archedicum ſcribit ſeſe quinque drachmis emiſſe: additque dignam coquo facetiam: quod ſi aliunde, inquiens, mihi caput, & ceruicem aliam acquirere, vel emere liceret ſtrangularem me potiùs quàm has lautitias conuiuis inferrem: nihil enim tam cupiebat, quàm ipſe deuorare. Vt non mirum ſit, ſi Strattis negauerit, congri, Lipique, &c. caput à pauperibus emi poſſe. Præcipua verò laus erat, ſi piſcis è Sicyone erat, vt teſtatur Archeſtratus in Gaſtronomia.

a In Apophtib. & lib. 4. ſympos.

Optimi piſces.

Congri aſſi laus.

Apparatus.

b In Adelphis.

In aulularia.

Exdorſuare quid.

Congri capitis preconiū

> *Ex Sicyone caput Congri capitur amice,*
> *Prægrandiſ, fortis, pinguis, tum concaua cuncta*
> *Spargendam coquito inde herbam in ſalſugine multa.*

Parui vbi æſtimentur.

In Anglia verò puſillos aiūt haberi in pretio, captos, & elixos cōuolui ac vendi, ac cū aceto ferè, ac ſinapio edi. Veteres quoq; magnos elixos potiùs, quā aſſos ediſſe modò dicebamus. Platina congrum in fruſta cōciſum eo modo coqui iubet, quo coquitur Anguilla, inſerique fruſtis, ſaluiæ aut lauri folia. Sic autem Anguilla ferè in veru aſſatur. Saluianus in fruſta diſſectum, aut integano, vino, oleo ſale, anetho, porro, vel cepa aut aromatibus impoſitis excoqui; aut verub. torreri ait, aut in ſartagine frixum pipere, & mali aurantij ſucco cōdiri. Ius in congrum aſſum ex Apicio:

A Ophidion Plinij.

B

C

D

Piper, Ligusticum, cuminum frictum, origanum, cepam siccam, ouorum vitella cocta; vinum mulsum, acetum liquamen, defrutum, & coques. Quod modò ad carnis qualitatem attinet, de ea diuersimode authores sẽtire inuenio. Etenim Mnesithęus Atheniensis, cuius verba paulò ante recitaui ex Athenæo, facilè conncoqui scribit: Galeno duram carnem habet, Hicesio item raram ideoque & parce ipso authore nutrit. At cum durę carnis esse admittat, quomodo etiam raræ esse possit, non video, atque Congros σκληροτέρως ἔιναι τῶν αγελάιον, i. duriores gregarijs, minusque alere, succi bonitate multò inferiores, stomacho tamen gratos: Quem locum supra restitui, & ex Volaterrano pro ἀγελαίον legendum esse ἐγχελεῶν, idest, Anguillis, ostendi. Nam & Diphylus quoque de Gryllo scribit, similem esse Anguillæ, ἄςομον δὲ, idest, sed ori minus gratum: Gryllus autem conger est Nicandro: Et conuenit, similes specie, naturaque inter se pisces, quod ad nutrimenti eis rationẽ attinet, comparari. Vterque item vocem claram reddit, vnde Clearchus apud Athenęum hæc citharædi ad citharam canentis verba recitat:

Carnis qualitas.

Γογγροντε λευκὸν πασι τοῖς κολλώδεσι
Βρόχθιζε τὑτοις γὰρ τρέφεται τὸ πνεῦμα, καὶ
Τὸ φωνάριον ἡμῶν περίσαργον γίνεται. idest.
Candido Congro, & omnibus viscidis
Tu piscibus vescere: his alitur spiritus.
His celerius fit vox, & expedita magis.

DE OPHIDIO PLINII.
Cap. XXVI.

SAluianus, & Bellonius Ophidion, & serpentem marinum synonyma faciunt, nominis (vt apparet) similitudine decepti serpentinæ speciei piscibus tamen esse ipsissimum nomen, & Plinius etiam indicat, inquiens congro similem esse, cũ Serpenti marino congrum assimilet Aristoteles. Serpentem marinum esse antea negauimus argumento, quod Ophidion Plinio sit pisciculus, hocque nomine nemo aptè permagnum piscem nominet. Ego Rondeletio subscribo, qui pro Ophidio, istiusmodi longum, & serpentinum pisciculum ostendit, quem Bellonius haud recte inter Asellos connumerauit. His enim corporis habitu, capite, pinnis, dissimilis est. Grilli nomine plerisque in Italia notum esse scribit. Atqui hæc nemenclatura moueri ipsum quodammodo debebat, quominus in Asellis reponeret, nam Gryllus, vt ostendimus, Nicandro conger est, cui vel ipsomet teste adeo similis est, vt ab ichthyopolis Romanis sæpenumero pro eo vendatur. Ait item Venetis, & hunc & Oppiani Clariam, Galeam vocari; Mustelam tamen esse non posse, quoniam pinnæ ipsius caudam ambientes, an nigricantes, ipsaq. carnis iucunditas reclament. Postremò audire sese, qui Tragum antiquorum esse iudicent; de quo Oppianus, *Manides, & Tragus, simul, & Atherina vagantur*, quorum, inquit, sententiæ facilè assentirem, nisi planè mihi esset ignota ex antiquorũ scriptis, piscis Tragi descriptio. Rondel. apud suos vulgò Donzelle vocari testatur. Hic & Binas eius species obseruauit, atq; sic ferè delineauit. Prior pisciculus est lõgus, & læuis. Pinnas duas habet in dorso, & in ventre (nimirum singulas) situ, figura, substãtia congri pinnis similes. (Nos congro duas tantum pinnas esse ex Aristot. diximus quæ sũt ad brãchias.) A cõgro gemina barba (quã pictor imprudenter reliquit in nostra icone.) (Bellonius caput eius quaternis cirris barbatũ esse asserit, totidemq. pingit) è maxilla inferiore

Genus.

Non esse eũdem serpẽti marino.

Ophidion.

Rondelet.

Gryllus.

Galea.

Mustelam non esse.

Tragus.

Descriptio.

propendente differt,& oris rictu,qui in cõgro maior est. Binæ lineæ tenues à capite ad caudam productæ sunt. Altera Ophidij species circa Lerinũ insulã,& Antipolim sæpè capitur, superiori similis corporis specie,& carnis substãtia: eò differt q̃ cirri carnosi barbę instar è maxilla inferiore nõ propendẽt. Colore etiã à superiore dissidet. Est.n. flauus: quã ob causam Ophidion flauũ, vel Ophidion imberbe, vt à superiore discernatur, appellauit. Hic itaq. ille fuerit, cuius ego iconẽ dedi,& cirros à pictore omissos esse putabã. Bellonius in mediterraneo captum, palmũ non excedere testatur: pinnas carnosas esse, integrã in gyrum caudã ambire,& multa nigredine perfundi: pellem lubricã esse Anguillæ, ac congri modo, sed reliquis notis ad Anguillam accedere: porrò linguã habere paruã, acutam: cor trigonum, ruberrimum: hepar ad sinistrum latus exporrectum, stomachum oblongum, pylorum permultis apophysibus circumdatum: à quo tres intestinorum reuolutiones ad anum pertingere, lienem rubrum, atque oblongum: cætera ad reliquos Asellos, atque adeo ipsa voracitate accedere. Caro est candida teste Rõdeletio, & dura veluti Draco,& vt Bellonius ait, admodũ delicata,& quæ Romanis antistibus in summis habetur delicijs. Quod verò apud Plin. aduersus vrinæ incontinentiã prodesse cum lilij radice legitur, mendosum esse suspicatur Rondel., substituendumque seminis continentiã cum rutæ radice, idque etiam rationi consonum esse putat, atq; ita in vetusto se quodã codice legisse meminit. Ruta quidem ad retinendum semen à Dioscoride, alijsq. commendatur, sed radicis vsum non inuenio.

Ophidion alterum. *Carnis qualitas.* *Rutę vis ad seminis incontinentiam.*

DE MVRÆNA. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

MVræna, inquit M. Varro, Græcè myrena dicitur. Scribitur item cum σ. à principio σμύραινα, Athenæus: Epicharmus μύραινα scribit absq. σ. itẽ Sophron: Plato verò, vel Cantharus in Symmachia cũ σ. σμύραινα. Multaq. alia apud Græcos vocabula à μ. incoata aliquando cum σ præposito reperiuntur, vt pro μίκρον σμίκρον; pro μύῤῥα σμύῤῥα, pro μύκτηρ σμύκτηρ. Eustathius item docet multas dictiones, quæ ab σμ. incipiunt, olim scribi solere per ζμ. ceu compositas à ζα. particula intendẽte, vt σμέρδω pro ζαμέρδω: alibi verò simpliciter quæ per σμ. inchoantur veteres per ζμ scripsisse, vt ζμινύη pro σμινύη ζμύρνα pro σμύρνα, ita & ζμύραινα pro σμύραινα apud Kiranidem legitur. Isidorus Murænam Græcis vocari scribit, quòd plicet se in circulos: cæterùm nihil istiusmodi ex Græca etymologia cõstat: nec satis intelligo, quid circulos in hoc pisce vocet. si torques forsan, aut monilia intellexit quæ à Muræna murænulæ appellantur, fallitur, non enim contrà Muræna, nominatur à murænulis. Murenulam autẽ colli aurũ vocat vulgus, tradẽte Hieronymo, quòd scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena, cõtexitur, ex priscis vtiq. imagine (vt Cælius ait) cõformata. Myræna verò,& Myrus παρά τὸ μύρειν, vel μύρεσθαι deducuntur Eustathio, idest, fluere, quod (vt Macrobius scribit) præ pinguedine in summa aqua fluitent,& (vt Massarius addit) mergere non possint, Sole nimirum torrefactæ, vt ait poeta iucundissimus:

Etymum. *Muręnula quid.* *Muręna vnde dicta.*

Quæ natat in Siculo grandis Muræna profundo, Non valet exustam mergere Sole cutem.

Quanquam hoc de optimis in hoc genere potissimum dicatur, quæ inde etiã Latinis Flutæ, Gręcis πλωταὶ, quasi nauigabiles (vt Massarius exponit) dicuntur. Notandum interim Theodorum apud Aristotelem non solum Murænas,& Anguillas plotas cùm sole torrefactæ (cur enim mergere se, vel vt mergantur, curuare se nequeant, pleriq. cutem à Sole tostam causantur, id quod istiusmodi pisces faciliùs patiuntur, cũ nullis muniantur squamis (supernatant), verũ etiam rhyades pisces Flutas cõuertisse, vt in Chalcide ostendimus. Πλῶτες quidem (cuius vocabuli numerũ singularem necdum inueni,) Cestrei, i. Mugiles alicubi dicuntur: & Oppianus a omnes pisces sic vocauit hoc versu: Πάντες δὲ πνοιῇσιν ἐναντία καὶ ῥοθίοισι Πλῶτες ἁλὸς θύνουσιν. Et iterum: Ἠ' γὰρ ἀεὶ πλωτῶν σιφλὸν γένος ὑγρὰ θεόντων. Rursus Smyræna,& Sphyræna pisces longè diuersi sunt: quæ tamen nomina à librarijs Græcis olim confundi propter facilem transitum φ. in μ. & contra, ex aliquot bonorum authorum locis in Sphyręnę historia ostendi,& mox iterum ostendã. Arnoldus Villanouanus Draconem marinum scribit etiam Murænulam nuncupari, sed rectiùs dixisset Muręnulam, seu potius Muręnam etiam marinum Draconem vocari propter corporis nimirum speciem, qua Dracones, seu Serpentes æmulatur, quanquam id non Myro potiùs priuatim competat quem hodieq. piscatores in Gallia, nominis eius ignari, Serpentẽ vocant teste Rondeletio, & Aelianum authorem habemus Myrum, Serpentem marinum esse Draco autem marinus, idem est marino Araneo vt suo loco indicauimus. Murænã vbique gentium in hunc diẽ veterem nomenclaturam reseruare testatur Massarius Italus,& Gillius Gallus. Ego quo nomine apud Germanos, Belgasq. aliosq. Oceani Septentr. accolas veniat, non reperio.

Flutæ. *Plotes qui pisces dicantur.* *a Li. 3. Hal.* *Draco marinus.* *Myrus, serpens marinus dictus.*

A

GENVS. DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

SVidas Smyrænam, ideſt Muræenam cartilagineis annumerat, dum inquit, Σελάχια ſunt, quæ ſquamis carent (vt Smyræna, Bos Torpedo, Paſtinaca) nec oua pariũt. Sed Suidas, vel quiſquis ille fuit, ex quo id deſcripſit, quanto in errore verſetur, modò patebit, niſi dicamus mẽdoſum eum locũ eſſe, & pro Smyræna, legendũ eſſe Zygæna, vt Geſnerus conijcit, ſed & ab Aeliano, & Artemidoro idem error commiſſus eſt. Murænã autem lõgum piſcem eſſe, & ſerpẽtis ſpeciem referre. *a* Ariſt. non vno in loco docuit. Ouidio quoq. piſcis teres eſt, & lubricus. *b* Plinius molli cute tegi tradit, læuẽ potius, quam mollem nominaturus, & ſic ibi legendũ eſſe Maſſarius plurib. docet ex Ariſt. vnde (inquit) Plinius mutuatur. *Cutis* (inquit Ariſtoteles) alijs *ſquamata, alijs aſpera, vt Squatina, Raia, & reliquis generis eiuſdem: alijs læuis, ſed pauciſſimis*: intelligendo Anguillas, Congros, & Murænas, quæ omnia ſępenumerò inter longos, & lęues enumerauit, B vt in 1. de hiſtoria, inquit. n. *Pinnas alij tantum binnas habent, qui longi, læueſq; ſunt, vt Anguillæ, vt Congri, aut nullas omnino habent, vt Murænæ*: quod Plinius quoq; fecit, quamuis piſces eos non læues, ſed lubricos appellauerit hoc libro, vbi de pinnis piſcium loquitur: *bene (inquit) omnino longis & lubricis, vt Anguillis, & Congris, nullæ vt Murænis*, quod trigeſimo ſecundo volumine etiã confirmare videtur, cum dicit, Murænam maculas appetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, ex Ouidio: leui igitur legendum potius cenſeo, neq; enim ita proprium fuiſſet dictum, Murænam mollem, hoc eſt teneram habere cutem, cùm ex Ariſtotele mollem cutem etiã habeãt, quę mollia appellantur, vt Loligo, Sepia, Polypus; qui ad tactum etiam molliores sũt, quàm Murænæ: qui & lacertorum & ſerpentum corticem; interdum cutem mollẽ appellauit, quod & Plinius in vndecimo Serpentibus potius tribuiſſe videtur, vbi de palpebris loquitur, dicens: *ſed quadrupedi in ſuperiori tantùm gena, volucribus inferiore, & quibus molle tergus, vt ſerpentibus*: vbi non intellexit piſces illos longos, & læues Serpentibus ſimiles: nã piſces genis omnino carẽt. Hucuſque ille. Eſt verò Murænæ cutis eodem Plinio *d* teſte tenuiſſima, ſecus ac Anguillæ, quę (inquit) craſſior eſt. Eſtque Murænæ cutis non vnicolor, ſed varia, vt Ariſtot. ait *e* Bellonius marem paucioribus maculis diſtingui aſſerit, & quibuſdam veluti ſtellis conſpergi: fœminam pluribus au- C reis notis, ac veluti guttis vndicunque variam. Ouidius item notas auratas ei tribuit: contrà Rõdeletius albicantes, & marem concolorem eſse teſtatur; ſed hic maris nomine Myrum intelligit, Bellonius Myrum nuſquam nominat. Rurſus Rondelet. colore dicit eſſe fuſco, ideoq; κελαινὴν vocari Oppiano, cui Saluianus adſtipulatur, ſubnigram eſse inquiens. Bellonius verò colore ait, vt plurimum eſse fuluo, taliſque eſt, quam ego hic depingo. Murænæ fœminæ nomine miſsam, quæ altero loco datur, & maris nomine communicata eſt, flaueſcit. Fœmina maculis varia eſt blattariæ floribus ſimillimis, & & Ouidius quoque haud aliunde ardentem cognominauit.

Selachia ſiue Cartilaginea quę.

a L. 2. hiſt. c. 13. & l. 4. de Part. c. 13 & l. de com. anim. greſſ.
b li. 9. c. 11.
c l. 4. de Par. cap. 13.

Piſcium differẽtię à cute.

d li. 9. c. 13.
e l. 5. h. c. 10

Maris à fœmina diſtinctio.

Color.

Apparet autem Murænam non ſolùm colore cutis, ſed & macularum ipſarum variare, nam Gillius teſtatur Murænarum aliam colore eſse ſubnigro, luteis aliam, albo nigris maculis diſtincto. Et *Maſsario piſcis eſt haud diſſimilis* Anguillæ varius maculis lutæis, & nigris. (Nullũ ordinem habet) niſi dicamus alium viuis eſſe colorẽ, alium vbi mortui ſunt, nam vel Plinio *f* teſte, in Gallia Septentrionali Murænis omnibus in dextra maxilla ſeptenæ maculæ ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent duntaxat viuentibus, pariterque cum anima extinguuntur, quas Iouius cùm indifferenter omnibus Murænis ineſse ſcribit, fallitur: quandoquidem neque hoc dicit Plinius, nec Murænis ab omnibus receptus reſpondet. Ad hæc Plinij ſententia de macu- D larum ſitu haud temerè ſuſpecta eſt. Nihil enim Muræna in Oceano rarius teſte Bellonio. Cùm itaque maculoſum Murænæ corpus ſit, hinc puto eidem Plinio Muræna vocatur vitium ligni in menſa ex Cedro, nigro tranſcurrens limite, varijſque corticum punctis apprehenſus papauerum modo, & in totum atro proprio color, maculæuè diſcolores. Caput habet rotundum, tenue, & acuminatum, rictum oris latiſſimum, ſeu vt *Gillij verbis vtar)* nõ aliter quàm Anſeres largiſſimum, dentibus inſtructum quàm plurimis acutiſſimis atque ferratis, vt Athenæus quoq; notauit, item στερεοῖς, ideſt ſolidis teſte Oppiano (qui eoſdem ἀγκυλον ἕρκος vocat, ideſt, recuruũ vallum (nõ in maxillis ſolùm, ſed in ima quoq; faucium parte diſpoſitis: quam ob cauſam lingua carere videtur, adeo illa imperfecta eſt, ſed huius loco carnoſum palatum obtinuit. Dentium ordinem duplicem inde fortaſſis Aelianus dixit, atque ideo commodius ſeſe defendere. Maxilla ſuperior aquilina eſt, & in eius extremo duæ ſunt breues aphyſes, vel verrucæ, vt in Congro, Oculi magni ſunt, & in vtroque latere vnicũ, & rotundũ foramen branchiarum, quas haud rectè Plinius, *g* eũque ſecutus Gillius habere negauit, cũ quaternas, & ſimplices habere Ariſtot. ſcripſerit,

f l. 9. c. 23.

Muręna in ligno quid.

Caput.

Dentes.

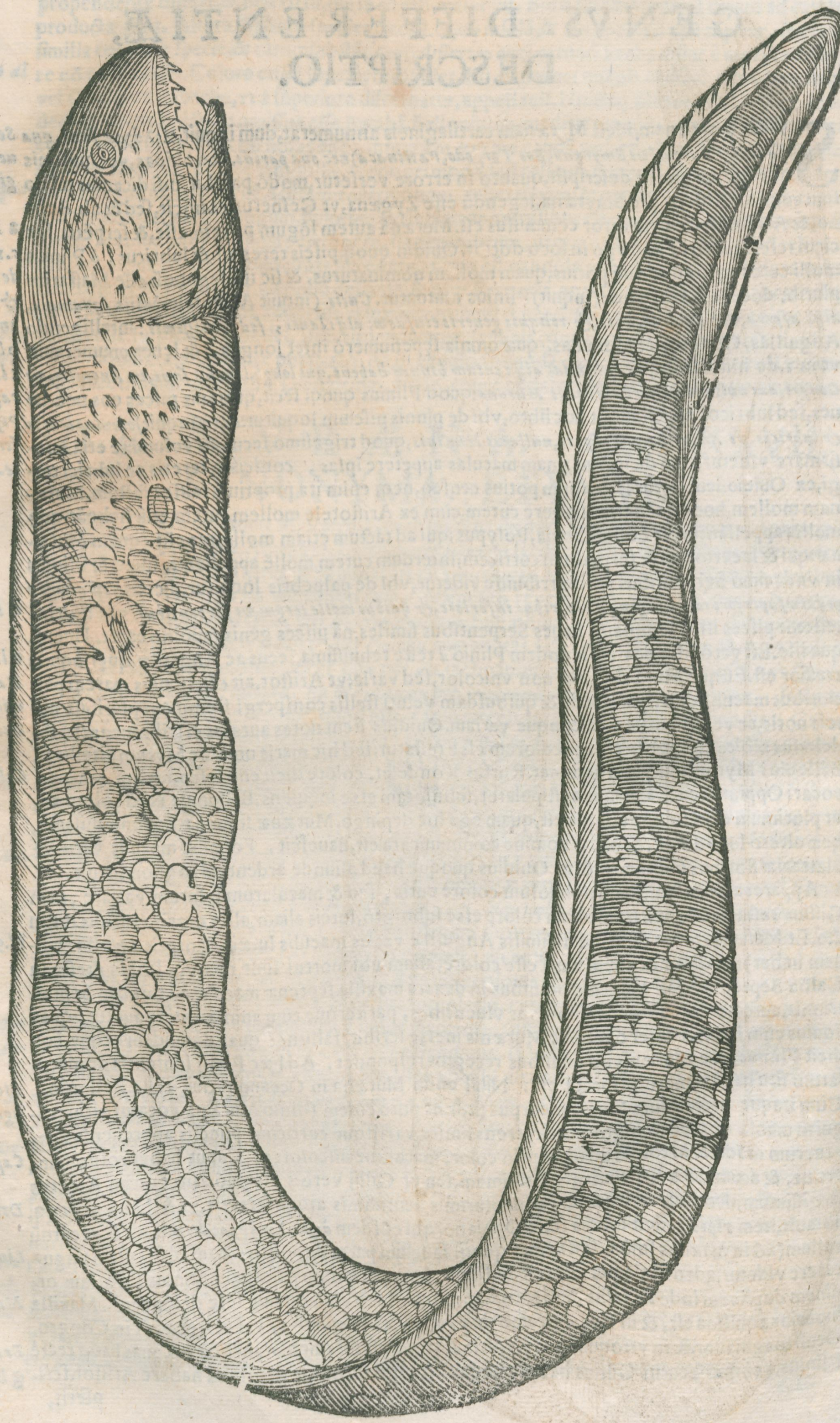
Lingua.

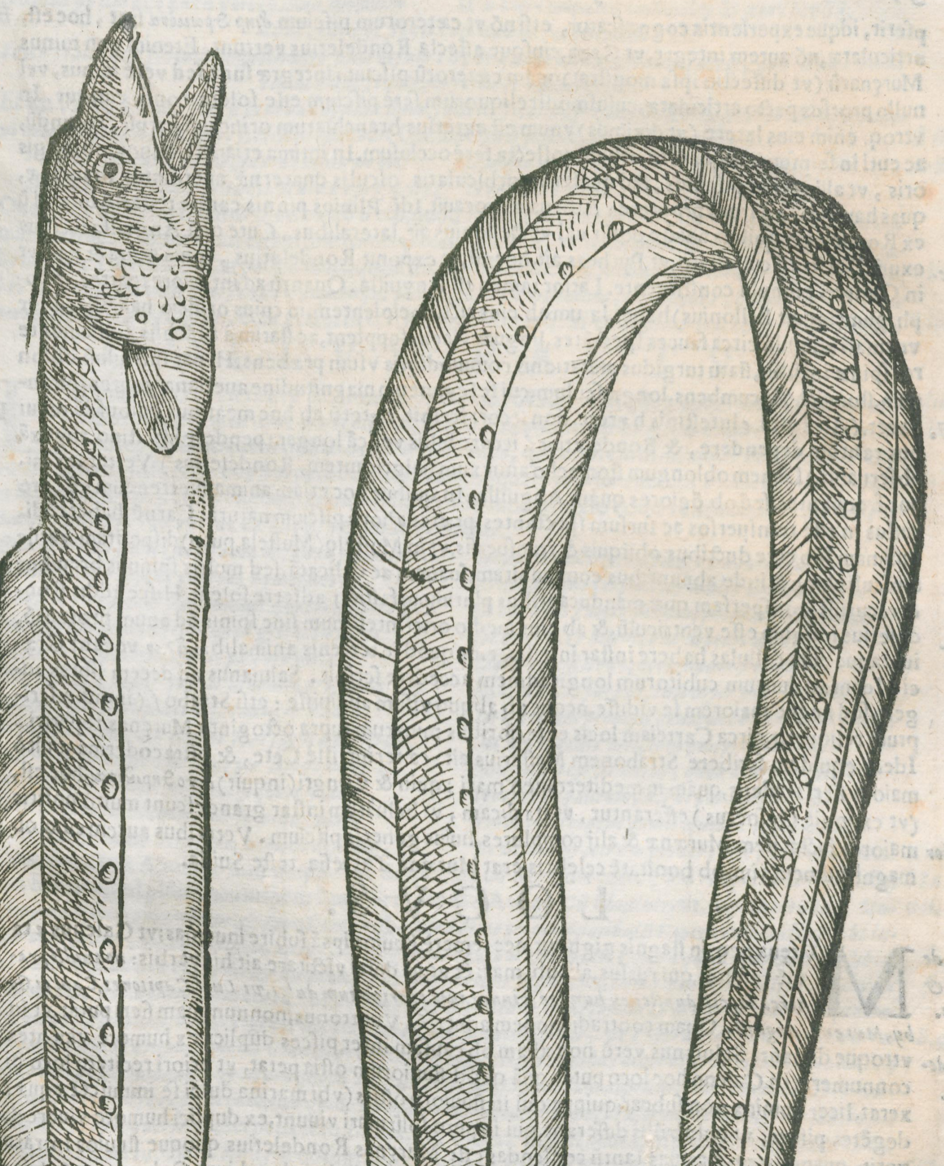
Maxilla.

Branchię.

g li. 9. c. 2.

Murænafœmina.

pſerit, idque experientia cognoſcatur, etſi nō vt cæterorum piſcium διηρθρωμένα ſint, hoc eſt, articulatæ, nō autem integrę, vt Gaza, ciuſque aſſecla Rondeletius vertunt. Etenim non minus Muręnarū (vt diſſectio ipſa monſtrat) quàm cæterorū piſcium integræ ſunt, ſed verè minus, vel nullo prorſus pacto articulatæ; cuiuſmodi reliquorum ferè piſcium eſſe ſolent, conſpiciuntur. In vtroq. enim eius latere (vt diximus) vnum eſt exterius branchiarum orificium paruū, rotundū, ac cuti in ſeipſum tanquam in orbem collecta ferè occluſum. In intima etiam ſede, non oblongis oris, vt alij accidit piſcibus, ſed quaternis orbiculatis oſculis quaternæ aperiuntur branchiæ, quas haud ab re paruas propterea Athenæus vocauit. Idē Plinius pinnis carere teſtat̄: Addendū ex Rondeletio, quibus natare poſſit vel vt Bellonius ait, lateralibus. Cute quā Anguilla facilius exuit.

Dorſum. Dorſo eſt cultellato, vt Pytheas ait, hoc eſt, vt exponit Rondeletius, ſpina acuta & ferè, vt in Congro pinnulā conſtituente. Latior tamen eſt Anguilla.

Partes interiores. Quantū ad interiores partes, œſophagum (inquit Bellonius) habet latum ab eius rictu incipientem, in cuius orificio hamuli leuiter vncinati ad gulā circa fauces ſpectātes, linguæ vicem ſupplent, ac ſtatim à brāchijs folliculus teres ſpinæ incūbit, flatu turgidus, natationis commodioris vſum præbens. Hepar ſub fuluū, oblongum, ſtomacho incumbens, longiuſculum, cui fel cyaneum magnitudine auellanæ contentum inhæret. (Ariſtotel. *e* inteſtinis hærere, non iecori ſcribit, cæterū ab hoc meatibus quibuſdā tenuibus tantùm dependere, & Rondeletius à iecore fellis veſicā longam pendere inteſtino annexā obſeruauit,) Lienem oblongum ſtomacho annexum (nigricantem, Rondeletius) Vertebras minus frequentes, ſed ob lōgiores quàm Anguillæ. In quibus hoc etiam animaduertendum eſt, proceſſus in eſſe tranſuerſos ac ſurſum ſpectantes, præter aliorū piſcium naturā.

e L.2. Hiſt. cap.15.

Caro. Carnē habet cādidiſſimam ſub cute ductibus obliquis & tranſuerſis, vt in Muſtelo (Muſtela, puto) diſpoſitam varijs muſculis hinc & inde abeuntibus communitam, ſuauem ac delicatā, ſed

Spinulę. multis ſpinulis breuibus & recuruis conſperſam, quæ manducantibus plurimum faſtidij adferre ſolent Hiſce addit Rondeletius longum eſſe ventriculū, & ab eius medio oriri inteſtinum ſine ſpinis ad anum protenſū, iuxtaque eum cellulas habere inſtar inteſtini eius quod in terrenis animalib. κῶλον vocant Græci.

Longitudo. Idem ad duorum cubitorum longitudinem accedere ſcribit. Saluianus ad decem libras augeri, ſed neque maiorem ſe vidiſſe, neque ab aliquo viſam audiuiſſe: etſi Strabo *f* (inquit) ſcriptum reliquerit, circa Carteiam locis exterioribus minarum ſupra octoginta Muręnas reperiri. Idem equidem ſcribere Strabonem Maſſarius ait: cæterùm ille Cete, & oſtracoderma multò maiora fieri tradens, quàm in mediterraneo mari; quin & Congri (inquit) ἀποθηριοῦνται, hoc eſt, (vt exponit Geſnerus) efferantur, vt ita dicam, vt beluarum inſtar grandeſcunt multò noſtris maiores factæ item Murænæ & alij complures huius generis piſcium.

f Lib.3.

Vbi maior & melior. Veteribus autem cùm ob magnitudinem, tùm ob bonitatē celebris erat Muræna Tarteſia teſte Suida.

LOCVS.

a Lib. 2. de cib. bon. & mal. ſucci.

MVręna neq. in ſtagnis gignitur, nec temerè fluuios ipſā ſubire inuenias; vt Galenus *a* tamē teſtatur, qui rurſus, alicubi mari & aqua dulci victitare ait his verbis: *nonnulli præterea piſciū duplici ex humore viuunt, tum marino, tum dulci, vt Lupi, Capitones, Cancri, Gobij, Muręna, Anguilla.* Quam contradictionem aduertēs Vuottonus, nonnunquam fieri putat, vt in vtroque degant:

Galenus declaratur. Saluianus verò non aliam ob cauſam inter piſces duplici ex humore viuentes connumerari à Galeno hoc loco putat, quā quòd fluuiorum oſtia petat, vt priori recitato loco dixerat, licet flumina non ſubeat: quippe qui in fluuiorū oſtijs (vbi marina dulci ſe immiſcet aquæ) degētes piſces, vt qui ab illis differant, qui in puro ſolū mari viuunt, ex duplici humore viuere dixerit: quamobrem marinas tantū cenſendas eſſe Muręnas Rondeletius quoque fluuios intrare negat, victitare tamen etiam circa fluuiorum oſtia. At meo iudicio haud iure Galenus, vt Saluianus retur, illis qui vtrobiq. viuunt, accēſet. Ariſtoteli, & Oppiano tantū marinus eſt ille enim inter pelagios & litorales piſces ambigere tradit: hic petrarū caua habitare, item in petris degere quę plenę ſunt chamis & patellis, quod & Syneſius *b* commemorat, inquiēs: piſcantes circa quodda Africę lit⁹, loco petroſo: οἱ μὲν εντελεῖς μύραινας τε, καὶ καράβυς εὐ μεγέθεις ἠρεῦντο: τὰ δὲ μειράκια κωβιὺς ἰυθιλεῖς καὶ ἰυ λὺς. Haud omnium mariū piſcis eſt.

b In epiſt.

Vbi rarę & vbi maiores Nihil enim in Oceano rarius Muræna, vt ex Bellonio dictū eſt, quanquā Plinius in Gallia Septentrionali (quæ ad oceanum eſt) Murænis omnib. dextra in maxilla ſeptenas maculas eſſe referat. Negat idē Bellonius in ſuis obſeruat. in Gallia Muręnas eſſe, eam (opinor) Galliæ partem intelligens, quæ ad Oceanū eſt, nam quæ ad mediterraneum mare ora eſt, ijs minimè caret. Tarteſia magnitudine celebris eſt, ſed & ſaporis gratia commendari eā inuenio; Sic enim Gillius: Habet etiā delicatā vrbs Hiſpaniæ Tarteſſus (alij ſimplici ſcribunt) nomine Murænā, adeo vt inter cibos electiles connumerata ſit. Pollux quoq. Tarteſiam antiquis in pretio fuiſſe ſcribit. E Siculo verò freto maximè cōmendabantur, vt meminit Clemens Alexādrin⁹, & apud *c* Athenæū Archeſtratus, voluptuarius philoſophus.

c In pędago

Ιταλίας

A Ιταλίας δὲ μεταξὺ κατὰ στενοκύμονα πορθμὸν Η῾ πλωτὴ μύραινα καλυμένη ἄν ποτε λιφθῇ,
Ὠνῦ, τῦτο γάρ ἐστιν ἐκεῖ θαυμαστὸν ἔδεσμα.

Inter Italiã qua fretum augustum, & fluctuosum est, Si quãdo capta Murana fuerit, quã Flutã vocãt
Illam emas: edulium scilicet admirabile.

Et M. Varro *d* *Non enim si Murana optima fluta, sunt in Sicilia, & Elops in Rhodo, cõtinuo hi pisces omni mari similes nascuntur.* Easdem laudauit Columella *d* poetæ item: Iuuenalis:

d *lib. de re rust.*

Virroni Murana datur, qua maxima venit *Gurgite de Siculo,* Et Martialis:
Quæ natet in Siculo grandis Murana profundo, *Non valet exustam mergere sole cutem.*

Quamobrem accersebãtur olim ex eo freto, quod Rhegyum à Messana disperscit, ad piscinas Romanæ vrbis. Viuunt enim etiam maritimis piscinis inclusæ, vt mox patebit. Minus verò probabantur: ex Tarsensi & Carpathio mari, quod his verbis indicat Columella: *e Sola ex pretiosis piscibus Murana quamuis Tarsensis Carpathijq. pelagi, quod est vltimum, vernacula, quouis hospes freto peregrinum, mare sustinet.* Exit etiam in terram, frequenterq. in ea capitur testante *f* Aristotele.

e *lib. 8. c. 16*
f *lib. 5. hist.*

COITVS. PARTVS.

B Licinius Macer referente Plinio *a* ait Murænas oẽs fęminas esse; concipere aũt è Serpentibus, idq. piscatoribus notũ esse, q illorũ imitatione sibilo edito è mari Murę̃nas euocantes capiant. Idem opinatus est *b* Oppianus, qui amorem istiusmodi reciprocum esse addit, venenososq. esse eos Serpentes: cæterùm nunquam in Murænarum amplexus ruere, nisi prius proximis in petri venenum euomuerint, & nisi mox peracto coitu venenum inuenerint, prę dolore emori: sed versus ex Lipp. versione recitabo.

a *lib. 32. c. 2*
b *lib. 1.*

Quæ Murana facit, non fama obscura feruntur,
In litis petit a cupide cupidos hymenaos:
Concitus in rabiem furibundus quarit amores.
Lethiferum ponit virus, quod gestat in atris
Vt tedas capiat tranquillo pectore mites,
Concubitusq́. petit. sibilo Murana profundo
Ex terra serpens ponti descendit in æstum,
Serpentis caput ore tenens stat sponsa proterui,
Desilit in pelagus, serpens per lito reptans,
C *Fuderat: ac bilem nigram si forte viator,*
Et non sperata clauduntur lumina morte
Se fortem & tanto Serpentis nomine dignum,
Serpenti nubit, prompteq́. ex æquore saltat
Ardet amans serpens, & multo exæstuat igne
Et curuum subito saxum speculatur, & omne
Dentibus, & bilem saxo deponit amaram,
Littore consistens, horrendum sibilat ore,
Excita voce furens, ruit ocyor illa sagitta.
In Venerem prompti gaudent complexibus ambo,
Sic ambo tadis læti, Murę̃na profundum
Omissum repetit virus, quod dentibus atris
Ieceret in pontum, iactat per litora corpus
Priuatus serpens armis, quibus ipse putabat
Et vitam & tetrum perdit propè saxa venenum.

Cæterùm Orus Apollo *c* non simpliciter Serpentes cũ Murę̃nis coire, sed Viperas tradit, hasq; non in mare, sed piscẽ incontinentẽ prodire. Ita & *d* Aelian. *Cũ libidinis*, ait, *impetu plena est Murę̃na, in aridum progreditur, & sponsi iniquissimi desiderio permota, latibulũ Viperæ intrat, ibiq. ambo inuicẽ colligantur, atq. coitu implicantur, vt vulgi quidẽ hoĩum opinio est. Vipera quoq. mas stimulis libidinis concitata ad mare accedit, & vt adolescens in amoribus dissolutus, cum tibia fores pulsat amatæ: sic Vipera mas sibilo edito amatam euocat: ea è mari exit, natura diuersorum locorum incolas in cupiditatem vnam, & cubile vnum cogente.* Et rursus: *e Cum proximum est, vt Vipera mas complexu Venereo iungatur cum Murana, venenũ vomitione eijcit, atq. expellit, vt blandus decorusq. sponsus videatur. Postea edito sibilo (tamquam hymenæo quodã ante nuptias misso) sponsam appellat, atq. vbi mutuam Veneris libedinẽ inter se expleuerunt, hęc quidẽ ad mare regreditur, illa verò exsorpto veneno, & recollecto, ad domesticã sedẽ reuertitur.* Serpens itaq. siue is, vel Vipera sit, vel alius quispiã, mas ęst, Muræna fœmina, vt mirari subeat Cæliũ *f* Rhodiginũ, q à Vipera fęmina Murænã marẽ ad congressũ euo-
D cari scribit. Credebãt itẽ prisci Viperarũ catulos paternæ necis vindices, maternũ ventrẽ erodere. Similiter & eos facere, qui ex Muræna prognasci putabãtur, priscos aliquot sibi persuasisse inuenio. Hierax. n. in lib. de iustitia ex Nicandro Colophonio, & Archelao physico scribit, referente Stobæo in lib. de iniustitia his verbis: *Quẽadmodũ ignis nõ põt præterita sine dãno materia, in qua primũ conceptus est, priusquã prorsus ipsã consumat, ad aliorũ noxam conuerti: neq. Muranaprius aquaticos serpentes in alienã pernitiẽ parere potest, quam propriũ ventrem, in quo concepti fuerant eroserint.* Alij deniq. non pauci, cũ obscuri quidã scriptores, vt Iorath: tũ alij illustres authores eadẽ ferè de horum aĩantium coitu, vulgi opinionem, vulgaremq, quorũdam descriptionem secuti, literis mandarunt. Atqui falsa isthæc esse, non solùm ex hoc Plinij *g* manifestũ est: *In siccũ litus elapsas, vulgus coitu serxentum impleri putat:* item ex hoc Nicandri apud Athenæũ: *Fama est, si modo vera, Muranam mari pascuo derelicto, incontinenti cum venenum iaculantibus viperis coire.* Verũ ex hoc Andreæ in lib. de his quę falsò credũtur, apud eundẽ Athen. *Mentiũtur, qui aũt Murę̃nã in lutulẽtã maris orã ꝑgredientẽ cũ vipera misceri, q̃ in cenosis nõ versatur, sed nemorũ solitudines amat.*

c *In hierog.*
d *li. 1. c. 50.*
e *li. 9. c. 66.*
f *lib. 6. lect. antiq. c. 13.*
g *li. 9. c. 23.*

Adhæc cùm in quàm plurimis litoribus marinis frequentiſſimæ Murẹnæ degant, nec piſcatorũ nec eorum, qui ibi aſſiduè verſantur, aliquẽ inuenimus vnquã, qui vel ſemel nedũ ſẹpius (vti par eſſet) eas cũ viperis coire obſeruarit. Ne tñ temerè quis arbitretur natam eſſe hanc opinionem: viſum aliqñ eſſe Saluianus putat, ꝙ Vipera Muræṇam iniret, id quod Andræas etiam, inquit, innuere vr̃ in lib. de venenatis, inquiens; ex Muræṇis illas interficere, quæ viperæ ſatu procreantur, eſſeq. minores ipſas, rotundas, maculoſas. Dipſades Græcis peculiariter vocantur maritimæ Viperæ, quas ob carnis ſalſedinẽ à theriaca compoſitione abdicauit Galenus: Muræna autẽ ſerpentibus ſimilima, & ipſa vel Ariſt. teſte in terram exit; vt hinc potius orta fuerit fabula, quàm (vt Saluianus contendit) quòd fieri potuerit, vt Vipera cũ Muræna ſit viſa coire: nã ſi catuli parenti ſimiles eſſent, vt Andreas ait, id exercitatos piſcatores nõ lateret. Alij vt Maſſarius, & Rõdel. Murænã volunt concumbere cũ piſcẹ, qui Ariſt. σπώρος Gazæ Murus vocatur, & nonnullis Murẹnarũ maſculus creditur; Plinius: *i Ariſtoteles Myrum vocat qui generat.* Sed Ariſtoteles poſitis quibus Myrus & Muræna differunt notis, ſubiungit; φασὶ δὲ ὥσπερ κᾳὶ τὰ ἄλλα, τὸν μὲν ἄῤῥενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι. *Aiunt hunc, vt in alijs marẽ eſſe, Muranam fœminam.* Philoſophus itaq. relator tantùm huius opinionis, non aſſertor eſt: neq. fortè verò etiam conſona. Mirum enim, cùm frequentiſſimæ & vbiq. fere ſint Murænæ, tam rarus ſit Myrus. Neq. eſt, quòd propter multã ſimilitudinem inuicẽ difficulter diſtingui quis cauſetur. Differunt enim manifeſtiſſimis notis. Ariſtot. *Differunt Myrus & Murẹna. Eſt enim Murẹna multis modis varia, & infirmior, Myrus concolor & robuſtior, colore larici* (τῆ πίτυι) rectius dixeris Picẹæ) *ſimilis. Huic ſunt dentes intrinſecus, & extrinſecus. Aiunt hunc, vt in alijs marem eſſe, Murẹnam fœminam.* Quod Plinius ſic tranſcripſit: *Ariſtoteles Myrum* (in quibuſdam codicibus legimus Myrinũ, ſed falsò) *vocat marem qui generat: Diſcrimen eſſe quòd Murana varia, & infirma ſit, Myrus vnicolor & robuſtus dẽteſq. extra os habeat.* Idẽ & eiuſdem Ariſt. teſtimonio tradidit Athenæus apud quem tñ quẹdam nunc aliter leguntur, quæ mox in Myri hiſtoria excutiemus: Poſtremò Dorion apud Athenæum teſtatur Myrum, quod ad carnẽ pertinet, ſpinis carere, totũq. bonum & tenerum ſupramodũ eſſe, binaq. genera reperiri, nigros nempe alios, alios ſubrufos, nigricanteſq. Quæ cùm ita ſint, vel minimo etiã negotio myrus murẹna internoſci poterit. Adde & Saluiani teſtimonium, profitentis multis ſeſe annis inquiſitum myrum nunquam inuenire potuiſſe, neminemq. vel vidiſſe, vel audiuiſſe, qui ſibi viſum diceret, cum alioqui Romæ muræna frequentiſſima ſit & vilis. Arbitratur itaq. Saluianus credendum potius eſſe murænas vt pleriq. alij piſces in marem & fẹminam diſtingui, opinionis ſuæ incertus, cuius alioqui ex aliquot diſſectis certiſſimus eſſe potuiſſet, nam cùm cæteri piſces ſtato pariant tempore, oĩbus anni temporibus teſte Ariſtot. *k* & Plinio *l* parit murẹna. Inclinabat itaq. aliqñ animus, vt omnes in hoc genere fœminas eſſe crederem, & ex ſe ipſis concipere, quemadmodũ de Rubellionibus, & Channis ſcripſimus, ſed aduerſantur Ariſtot. murẹnas coire ſcribens more ſerpentũ, vt marem non deeſſe eis ſit certiſſimum: per marem. n. & fœminam coitus peragitur. Parit autẽ oua parua, vt ex Ariſtot. recitat Athenæus, eademq. non vt piſces ſquamoſi ψαθυρὰ, id eſt, friabilia, ſiue (vt Gaza vertit) arenida, vt idem *m* Ariſtot. prodidit. Quæ quidem oua etſi Plinius præcitato loco citiſſimè creſcere, verè ſcribit mentem tamen Ariſtot. quẽ interpretatur, haud aſſequitur. Nõ enim oua, ſed recens ortas murænulas ex paruo, celeri adoleſcere incremẽto dicit, ſicuti non ſolùm clarè eius verba indicant, verùm & Athenæus aſſerit, Ariſtot. citans his verbis: *Ariſtoteles, inquit quinto de animalibus Murẹnam ipſam ex paruo celerem auctionem capere:* neque hic etiam docendum erat, murænarum oua citiſſimè augeri, cùm aliàs *n* omnium piſciũ oua celeriter creſcere non docuerit ſolùm, ſed cauſam etiam reddiderit.

Opinio vnde orta. — *Dipſas ſerpens.* — *Myrus.* — i *Li. 9. c. 23.* — *Myri & Murana diſcrimen.* — *Myri diuerſitas.* — *Quando pariat.* — k *Li 5. hiſt. cap. 10.* — l *L. 9. c. 13.* — *Oua.* — m *L. 5. hiſt. cap. 10.* — n *Lib. 3. de gener. c. 4.*

E F G

NATVRA. MORES.

H

LAtitat hyberno tempore murẹna teſte Ariſt. Plinius *a* quoq. hyeme capi negat, præterquam diebus paucis. Cùm verò pinnis careat, flexuoſo corporis impulſu, ita mari vtiẽ, vt & cæteri longi & ſerpentis ſpecie piſces, vt idẽ *b* Ariſtot. docet, nimirum vt ſerpẽs in terra Cùm. n. oĩa animalia ſanguine prædita quatuor tantùm notis moueantur, aut malè aut omnino non mouerentur iſtiuſmodi lõgi piſces, ſi quatuor pinnas, & Serpentes ſi quatuor pedes haberent. Nã ſi iuxta ſe poſitas haberẽt pinnas, ſiue lõgiùs diſſitas, moueri vix poſſent. In illis enim altera alteri impedimento ad motũ eſſet: in his, ob longius interuallũ, nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberẽt, animalia ſanguinis expertia forent. Pinnis autem carẽtes piſces longos, vt ſerpentes pedibus ob longitudinem, flexuſq; corporum, quatuor tñ moueri notis ibidem oſtendit Ariſtot. Cùm ob hoc itaque tum ob paruitatem branchiarum in terram aliquando exit, vt Theophraſtus in libello de piſcibus, citante Rondelet. vel vt citat Maſſarius, lib. quinto

a L. 8. hiſt. cap. 15. — *b L. de greſſu anim. & lib. 4. de partib. cap. 13.* — *Cur extra aquã viuãt.*

de

A de ijs, quæ degunt in sicco. *Longior, inquit, tempore extra aquam viuunt Murena, & si quod aliud est serpentibus simile, quia paruas habent branchias, & parum aquę admittunt*: item Aristot. præcitato loco, *Anguilla, & quacunq serpentis speciem referunt*, vt Murænæ, *quoniā branchię habent pauciores, minusq. continentes diu extra aquā viuere possunt: non multum refrigerationis desiderant.* Præter carnem nihil in cibum admittit aliud, quamobrē in petris degere, quæ Chamis plenæ sunt, & Patellis ex Oppiano dictū est. Feroxq. est, atq. morsu plurimū valens eodē testante Oppiano: Ouidio item & Pliniq: In squamosos autē quā maximè sæuit, adeo vt Columella scribat, nonnullis commisceri eas cū alterius notæ piscibus non placere, quia si rabie vexantur (quod huic, inquit, generi velut canino solet accidere) sæuissimè persequuntur squamosos, plurimosq; mandendo consumunt. Dixerat antè piscinā si semper influente gurgite riget; habere debere specus iuxta solū; eorūq. alios simplices, & rectos, quo secedant squamosi greges; alios in chocleā retortos, nec nimis spaciosos in quib. Murenę delitescāt. Humanæ quoq; carnis sunt auidissimę: cuius rei gnarus Vedius Pollio eques Romanus, & ex amicis Augusti, inuenit, inquit *c* Plinius, in hoc animali documenta sæuitię, viuarijs earū immergēs dānata seruitia, nō tanquā ad hoc feris terrarū, non sufficientib. sed quia in alio genere totum pariter hoīem distrahi spectare nō poterat. Hoc

B itē copiosè scribit Septimus Tertull. in quē de Pallio fecit, vt *d* Petrus Crinitus recitat. *e* Annæus verò Seneca, cū Cæsarē Neronē ad clementiā instruxerat, sic inclamat; *Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quàm serui sui? quod Murenas sāguine humano saginabat, & eos qui se aliquid offenderāt, in viuariū quid aliud quā serpentib. obijci iubebat? O hoīem mille mortib. dignū, siue deuorādos ordo subijciebat murenis quas esurus erat: siue in hoc tantū illas alebat, vt sic aleret.* f Et rursus: *Cum D. Augustus apud Vedium Pollionem cœnaret, fregit vnus è seruis crystallinum: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iussit, nec vulgarē quidem: nam Murenis obijci iubebat, quas ingēs piscina cōtinebat. Quis nō putaret, hoc illum causa luxuria facere? Sauitia erat. Sed euasit è manibus puer, & ad Cæsaris pedes cōfugit: nihil aliud petiturus, quàm vt aliter periret, nec esca*, piscium, *fieret. Motus est nouitate crudelitatis Cæsar, & illum quidem dimitti, & crystallina antè omnia coram se frāgi iussit, compleriq. piscinam. Fuit Cæsari sic castigādus amicus bene vsus est viribus suis.* Mirum verò etiam est, quod narratur à Nicādro de piscis audacia, sæpius nimirū prodeuntē è viuario, laboriosos piscatores in salum fugiētes mordere, & è nauibus in mare pronos deijcere. In morsu maleficū quiddā esse *g* Ambrosius testatur, idq. veterū, vt apparet, authoritate. Plin. n. Murænæ morsus, earundem capitis cinere sanat, Kiranides, vt citat Aggregator, Lumbricis terrestribus. Et teste *h* Aetio ab

C ea morsis, eadem accidunt, quę morsis à vipera, ideoq. similia eis adhibenda remedia. Dari vero etiam iubet succum fici cū serpyllo. Eadem ex eo repetijt Auicenna. Paulus Aegineta deniq à Pastinacea, aut Muræna morsis præscribit liquoris è fico guttas quatuor, aut paullò plures cum ramulis serpylli trib. aut quatuor in potu: & quęcunq. ad viperas cōmendatur, Kyranides verò nō solū venenatā ait esse Murænā (subaudi morsu) sed impetuosam quoq. in hoīes, idq. Petrus Gillius proprio astruit periculo, his verbis: Dentibus maleficam non solū legi, sed etiā expertus sum, cū Massiliæ illius naturam perscrutans, temerè lubricum rostrum cepissem, nō sine magno dolore vulnus accepi. Hinc est, quod piscatores, circa Monspelium, vt Rondel. scribit, dentium Murænæ maleficam, valdeq. noxiam vim reformidantes, viuam non nisi forfice arripiant. Negat Rondel. partem ab illa demorsam, nisi tota amputetur, à morsu liberari posse ob vncinatos dentes, maximeq. in os recuruos. Aeacus apud *i* Aristophanē iratus Dionysio qui ad inferos descenderat, Herculem esse ratus (propter clauam, & exuuium Leonis quibus erat indutus) à quo Cerberus antea eis abductus erat, sic ei interminatur: Ἔχιδνα δ' ἑκατοντακέφαλος ἣ τὰ σπλάγχνα σου Διασπαράξει πλευμόνων τ' ἀνθάψεται ταρτησία μύραινα. Vbi Scholiastes, Murenā, inquit, nominat pro dæmone aliquo terribili. Imitatur autē Euripidem, q. similia in Theseo protulit. Tartesiamq.

D cognominat, inquit Gesn. vt maiorem metū incutiat, ob loci longinquitatem. Non est tamē semper maleficus, pernitiosusq. Murænæ morsus, quin è contrario salutaris aliqn̄, si Aeliano fides est præstanda. Refert *k* enim virum quendā nomine Cissum Serapidis cultui deditissimum, cùm mulieris cuiusdam, quam prius amatam, dein vxorem duxerat, insidijs oua serpentis deuorasset, miserè adeo afflictum fuisse, ita vt à morte parum abesse videretur. Deum verò ab eo rogatum, vt viuā mercaretur Murænā, & manu viuario, seu vasi in quo asseruaretur, immitteret: cumq. ille pareret, & Muræna mordicus manui inhæreret, vnà cū ipso malo auulsa est. Rursus ferox licet, ac immanis sit sua natura, mirum tn̄ quantum nonnunquā mitescat, feritatemq. exuat. Id quod illius Murænæ exemplo in primis cōstat, quam L. Crassus, qui cum Cn. Domitio censor fuit, in auribus, & gemmis distincto monili, tanquā sanè eximiā formæ pulchritudine puellā exornasse Macrob. *m* *l* Aelianus, & ex hoc *m* Io. Tzetzes, *n* Plutarchus itē, & alij memoriæ prodiderunt. Hæc inquam appellantis vocem Crassi cognoscebat, & ad eum adnatabat: cumque quippiam ei porrigebat, gaudio exiliens, prompto, paratoque animo accipiebat; ideoq; sic ab eo amata fuit, vt mortuam

Cibus.

Rabie tentantur.

Vedij Pollionis crudelitate.

c li.9.c.23.

d li.6.de honest. discip. cap.10.

e lib.1. de clem.

f lib. de ira.

Audacia.

g lib.5. Hexa.cap.2

Morsus venenositas, eiusq. cura.

h l.13.c.38.

i *In Ranis.*

Muræna pro dæmone.

k l.11.c.34.

Docilitas.

l li.3.Satur. cap.15.

m li.8.Var. cap.173.

n li. Vtrum animal.

fleuerit vberiùs, atque honore sepulturæ affecerit; & cum aliquando Domitius in eum acerbiùs dixisset: Stulte Crasse Murænam fleuisti mortuam, respondisse fertur: equidem ego de bestiæ morte fleui: tu verò nullos, ne ex trium quidem vxorum interitu, quas ad sepulturam dedisti, luctus percepisti. Quod postremum Plutarchus sic refert: Cùm obijceret Domitius, an tu Murænam luxisti ò Crasse? retorsit ille; at tu vxores tres cùm extuleris, nunquam fleuisti. *o* Porphyrius verò Crassum tradit adeo commotum fuisse Murænæ illius morte, vt eam luxerit, cùm trius prius liberorum amissionem moderatè tulisset. Idem quoque videlicet Murænas disciplinę capaces esse (docuit Muræna Antoniæ Drusi in villa apud Baulos in parte Baiana (vbi & Hortensius orator piscinam habuit, & Murænam ita dilexit, vt & ipse teste *p* Plinio exanimatam illachrimasse dicatur) inaures item admittens, cuius propter famam nonnulli Baulos videre concupiuerint. Miro insuper ingenio, astuque ineuitandis periculis, natura eos donauit. Non enim ignorant vires proprias tam nocendi, quàm sibi ipsi opem ferendi, in morsu sitas esse: neq; vim mordendi remittit, donec vel abroserit lineam, vel omnino debilitata se captam, & victam fateatur, atque hoc est, quod dicebat poeta.

o Lib. de abstin. ab animal.

p L. 9. c. 35.

Ingenium, & astus.

Nec proprias vires nescit Muræna nocendi,
Auxilioq; sibi, morsu: nec ex minus, fortè nimis *acri*
Deficit, aut animos ponit captiua minaces.

Circũdata rete, maculas ipsas appetit, conscia teretis, ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxat, donec euadat, vt Plinius scribit ex eodem Ouidio, qui sic cecinit:

Vt rete capta euadat.

Et Muræna ferox, teretis sibi consia tergi,
Tandem per multos euadit lubrica flexus:
Exemploque nocet, cunctis interuenit vna.

Gesnerus legit, cunctis quod præuenit; *q* Apud Oppianum itaque, vbi Sphyrænas lubrico corpore eluctando, penetrãdoq; per maculas retium euadere scribit, Smyręna, vel (vt alias scribere solet) Myrena legi debet. Lubrica enim membra, & penetratio serpentis instar, Murænæ potius, quàm Sphyrænæ conueniunt, & in argumentis halieuticorum authoris innominati, quæ vitæ Oppiani ab initio, editionis Aldinæ subijciuntur, Murętna scribitur, hoc modo, vt citat Gesnerus: περὶ πανουργίας χεῤῥαίων μυραινης, καὶ τῶν ἄλλων; sed iam olim error iste in Oppiani poema irrepsit, quem nimirum *r* Aelianus imprudenter æmulatus est. Plurima enim hic ex Oppiano mutuatus est. *Sphyræna*, inquit, *piscis est pelagicus, qui cùm se reti inclusam sentit, circumquaque natat, & quà euadat, vbi vel rariores, laxioresque sunt maculę, vel etiam disruptę, callidissimè quęrit. Quod si talem aliquem locum inuenerit, è reti elapsa, pristinam natandi libertatem recuperat. Vbi verò vnaquæpiam euaserit, reliquę etiam eiusdem generis, si quę pariter capta fuerint, eadem elapsę, illa seu vitę ducem sequuntur.* Vt verò hæsit in hamo, alio astu vtitur. Amplius enim quàm hamum deuorat, admouetque dentibus lineam, atq. ita erodit. Pytheas id tradit, vt citat *s* Plinius; Idemque infixas hamo inuertere sese scribit, quoniam sint dorso cultellato, spinamq. lineam pręsecare: sed posterior iste locus Saluiano suspectus est, mẽdosusque videtur, cùm id Anthię, inquit, non Muręnę à Plinio tribui sit credendum, vti clarè ex Ouidio, quem ad verbum eo loco sequitur, conijcere possumus. Muręna ęquidẽ spinam qua lineam pręsecet, non habet; dorsum verò cultellatum, qua se explicet, habet: spina famosus est Anthias. Plinius verò Pytheam non Ouidium ibi citat, sed hunc antea citauerat. Obscurus quidam author haud rectè ex Plinio, Muręnam scribit libenter se tenere inter arundines, & ligna, vt si fortè rete includatur, multiplici flexu euadat. Easdem & Thrissas scribit Pierius Valerianus concentu, & tintinnabulis euocari, vulgò exploratum esse: verùm si id Plinij testimonio fultus credit, qui ex Licinio Macro sibilo à piscatoribus tanquam à serpentibus, quibuscum coire dicebantur, edito euocari, capiq; tradit, fallitur, sin verò sibilo tanquam harmonia aliqua delectari intellexerit, id quidem sine fideiussore tradit, & quod à sene aliquo peritoq. piscatore petendum esset. Illud verò non temerę in hoc piscium genere miremur, quod ex eodem Pythea ibidem Plinius narrat: *Certum esse, animam habere in cauda, hacque icta celerrimè exanimari, contrà capitis ictu difficulter.* Etenim si verum est, congrum, & Muręnam inuicem caudam prærodere, quod idem *t* Plinius testatur verum esse, illud verò consonum minimè fuerit, nisi dicamus, vel Congrum pręrosa à Muręna cauda superuiuere, hanc verò mox emori, quod tamen ille non dicit, vel negemus reciprocam esse hanc caudę erosionem; siquidem *u* Aristoteles Congro caudã à Muręna abscindi scripsit; Congrum verò illi talionem reddere, non dixit: quare & huius quoque rei veritas ab experimento pendet; subitque mirari, viros alioqui diligentissimos qui sua de aquatilibus commentaria in locis maritimis, vbi quotidiè ferè Muręnæ capiuntur, conscripsere, cur planè sicco pede rem hanc scitu pulcherrimam, & summa dignam speculatione prætererint.

q Lib. 3. Oppianus correctus.

r L. 1. c. 32.

Vt ab hamo sese liberet.

s lib. 32. c. 2

An musica delectetur.

Anima an in cauda.

t lib 9. c. 62

u lib. 9. hist. cap. 2.

ANTI-

A

ANTIPATHIA. PVGNA.

M*Alum ingens* (inquit *a* Aelianus) *& morb. agrestis, & inhumanus inimicitia, atq. odiũ inhęrens, penitusq. insitum: quod etiam ratione carētib. natura ingenuit inexpugnabile. Murena cũ polypo capitali odio dissidet. Polypus cũ locusta capitales gerit inimicitias. Murana autẽ teterrima hostis est Locusta, atq. infestissima. Murena polypo brachia praescindit, dentiũ firmitate: post autem in eius ventrẽ subiẽs, his malis eum, quibus verisimile est, afficit. Hac enim è genere nãtium est, ille verò Serpentium more graditur. Quod si polypus in saxorum colorẽ se vertat, nihil ei astutię hęfallaces prosunt. Murana enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò polypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes. atq. earum succum exhaurit, ac nimirũ locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum, Muranam mulieri iratę similem lacessit. Hęc igitur aculeos quibus hostis pręmunita est, mordicus tenet: illa verò pedes acutos tanquã manus pręiẽdens, vtrimq. cuti inhęrere fortissimè non intermittit, Murana indignatur, seseq. huc & illuc versat & acutas testas amplectitur, quibus confixa remollescit & succũbit: deniq. remissa iacet. Locusta ex hoste instituit prandiũ.* Hæc itaq. B Aelianus, ex primo Halieuticorũ Oppiani, cuius poetæ paraphrasim copiosius à Pet. Gillio redditã adscribere nõ piguit. Odio, inquit, inimicitiarũ capitaliter inter se dissidẽt. Polypus Muræna & Locusta, & mutuis inter se sedibus differunt. Cùm Murena ex saxo ad cibũ inquirendum prodiens polypum inspexit, in summa aqua paulatim erraticis flagellis natantem, statim incredibili gaudio elata, hanc iucundam appetit prædã Is sentiẽs se in proximum discrimen esse adductũ, sese in fugam impellit. At nulla machinatione tardus in natando effugere põt Murenã, expeditissimo lapsu natantem Itaq. mordicus eum premens, inuitum pugnare cogit. Hic igitur coactus magnũ, & difficile inire certamen primùm varium & multiplicẽ gyrum agens, branchia huc illuc versat, conans horum iactatione ipsam à se depellere: at enim nulla arte euadere põt. Cõtra Murena polypi lubricis membris cicũplicata, facilè ex his tanquã aqua effluẽs elabitur. Is verò modò dorsum illius, modò collũ, modò caudã circũplectitur, modò in os eiusdẽ incurit: ac nimirũ quemadmodum in luctatione homines suas ostẽtat vires, donec tandẽ defessi manibus inaniter fluctuent: sic polypi acetabula non palęstricè iacta, Murena acutis dẽtibus discerpit & lacerat, & partim ex his mandit, partit semicomesta, & palpitãtia huc illuc distrahit. Nec prodest polypo C hærere saxis, corũq. vt lateat imitari colorẽ Nouit. n. eius dolũ Murena. Iam rursus magna fiducia Locusta Murenam ad pugnam lacessit, extensis tanquã irritans, iuxta petram, cuius incola est Murena, geminis cornibus. Hęc irritata, in certamen descendit: at etsi animo infesto hãc contra venit, tñ ipsam duro tegumẽto circũmunitam tã parũ lædit, & frustra ideo dentes defigit, quòd tanquam à silice repulsi, sic eius durissimo tegmine retusi, hebescunt & debilitantur. Veruntamẽ Murena magis, magisq. tãtisper aĩo incitatur, dum suũ collum tãtoperè strictè longis illius brachijs, quam ferreis forcipibus teneri sentit, nihilq. remitti quantũlibet violenter in fugam sese impellere conetur, & summo doloris sensu affecta quoquo versum corpus suum intorqueat. Cùm enim aculeatum Locustæ dorsum temerè inuadit, & circumplectitur, interea aculeis trasfigitur, tandemq. multis vulneribus acceptis, sua imprudentia conficitur. Iam porrò Locustam siliceis forcipibus, & robustis aculeis armatam, & velocem tardus polypus, & mollissima pelle obductus expugnat. Hic enim cùm eam in saxea aliqua cauerna morantẽ deprehẽderit, in eius dorsum latenter inuadit, & vincula circũiacit, & fortis acetabulis, fauces intercludit, ne spirare possit Locusta verò illius circumplicatione vicina ad moriendum, nunc quiescit, nunc mouetur, nunc ad saxa eliditur. Is verò non intermittit tã diu oppugnare quo ad exederit, & confecerit, nec aliter D carnes sugẽdo ex eius testa exhaurit, quã infans aliquis ex vberibus nutricis lac. Meminit eiusdẽ pugnæ, & Plutarchus is verbis: Locusta Murenas, & Cõgros intra brachiorũ complexum nactus conficit quidẽ, nil læuore aduersus asperitatẽ proficiente. Ipse verò intra polypi acetabula cõpulsus, perit. Kiranides hanc Locustę, & Murenę inimicitiam tantã facit, vt non erubuerit scribere euanescere, & non apparere amplius Murenã si vnà coquantur, ac si in mortuis odiũ adhuc perseueret. Iã verò bellũ Murenis esse cũ polypo etsi simpliciter hactenus ostensum sit; est tamẽ inter polypos quæ priuatim Ozena vocatur, quam odore illecta Murena inquirit, vt Plin. testat, inquiens: *Polyporum generis est Ozena, dicta a graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam consectantibus.* De Congri cũ eisdẽ inimicitia antè dictũ est: quibus adde oculatã Perotti fidem, sepenumero sese Puteolis Congrũ cũ Murena acriter pugnantẽ vidisse asserẽtis. Sunt pręterea alia quibuscum non benè conuenit Murenę. Ferunt teste Plinio *b* aceti gusti præcipue in rabiẽ agi. Rabie aũt affici, ex Columella ostensum est. Idẽ author, est ferulam contactu Murænas occidere, & alibi: *Natura ferularum*, inquit, *Murenis infestissima est, tacta siquidem ea moriuntur, &*

a Li. 1. c. 32
Cum polypo
Cũ Locusta.
Locusta vt Murenam superet.
Vt polypum inuadat.
Locusta vt Murenam vincat.
Locusta car vincatur. à polypo.
Cum ozena.
Cũ Congro.
Cum aceto.
b *li. 9. c. 23.*
Cum ferula

rursus: *Licinius Macer Muranas ait pinguescere iactatu*(aliàs lactatu) *fuisse non interrimi, easdẽ ferula protinus.* Mirum verò præcipuè est, quod tradit Aelianus, *c* nimirum puòd Muræna quæ plagam vnam acceperit, torpescens perstet: sin plures inferas, funditus ita accendatur. Similia idem de Serpentibus ibidem tradidit, si feriantur arundine. E

c li. 1. c. 37.

HIEROGLYPHICA.

Concubitus alienigenarum appetens. *Adulterij typus.* *Crudelitatis occultæ typus.*

PIerius Valerianus ex hieroglyphicis Ori Apollinis scribit per pictam Murænam Sacerdotibus Aegyptiacis hominem procum vel alienigenarum concubitus appetentem, externisvè matrimonio copulatum, intelligi. Idem & à D. Ambrosio, Murænas à viperis sibilo euocari dicēte, ac si hieroglyphicũ esset, interpretari asserit: id scilicet ex hoc innui, vt mulieres admoneantur, ferendos esse mariti mores, sit licet fallax vir, asper, inconditus, temulentus, lubricus, multaque in hanc sentētiam. Basilius ex hoc congressu anguis & Murænæ, adulterium interpretari videtur. Admonet enim eos qui nuptijs insidiantur alienis, discant cuinam feræ, cui reptili sint similes, cũ naturæ quoddã adulteriũ Viperę Murænæq. coniunctio videatur: atq. huc potiùs respicit Aegyptiorũ hieroglyphicũ. Non etiã incongruum erit hieroglyphicum, si occultam quãdam significaturi, sanguinariam quippè crudelitatem, in molli alioqui atque effæminato homine, per irritatam Murænam expresserimus, immani Romanorũ procerum exemplo, qui seruitia olim Murænis exponebant excarnificanda: cùm ea alioqui bestia exedentula sit, vt diceret Tertullianus, atq. etiam exanguis & excornis. Huc pertinet emblema Alciati inscriptum, REVERENTIAM IN MATRIMONIO REQVIRI. F

Cùm furit in Venerem pelagi se in litore sistit.
Vipera: & ab stomacho dira venena vomit.
Murænamq. ciens ingentia sibila tollit,
At subitò amplexus appetit ille viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia coniunx
Alternum debet coniugi & obsequium.

G

VSVS IN CIBIS.

In honore fuisse. *Veterũ frugalitas.*

QVo in honore atq. æstimatione apud veteres ac potissimũ Romanos proceres Muræna fuerit, non vno licet indicare argumento. Columella ostensurus priscorum Romanorũ frugalitatem ac in victu temperantiam, eos piscium quidem curam celebrasse tradit, adeo vt dulcibus aquis marinos etiam includerent pisces, cæterùm eadem curã Mugilem, Squalumque (viles nimirũ pisces) nutrijsse, qua nunc Muræna & Lupus (maximæ impensę pisces) educant. Quantũ verò huius piscis curæ impenderint, nõ obscurè indicat Varro, inquiẽs. C. *Hirrius circum piscinas suas ex ædificijs duodena millia sestertia capiebat. Eam omnẽ mercedem escis quas dabat piscibus, consumebat. Non mirum. Vno tẽpore enim memini hunc Cæsari sex millia Muranarum mutuo dedisse in pondus, & propter piscium multitudinẽ quadragies sestertio villam venisse.* Idem Plin. tradidit, cuius verba alioqui obscura ex recitatis ex Varrone, facilè dilucidant. *Muranarum viuarium* (inquit) *priuatim* (nimirum ob alijs piscibus, aliqui legunt primus, sed hoc per se etiã intelligit in verbo excogitauit, & rursus in verbis, ante alios, (*C. Hirrius excogitauit ante alios, qui cęnis triumphalibus cæsaris dictatoris sex millia numero Murænarũ mutuò appendit. Nam permutare quidẽ pretio noluit aliaue merce: Huius villam intra quam modicam quadragies piscinæ vendiderunt. Inuasit deinde singulorum piscium amor.* Meminit & Macrobius *a* Hirrij villã (inquit) quamuis non amplã aut latam, constat propter viuaria quæ habuit quadragies sestertium venundatam. Fiebant autẽ viuaria Murænarũ tantũ, quòd fęcũdissimę sint: nec vlli alij pisces nisi cibi gratia inijciebant, ob voracitatẽ, sed ne id quidẽ sine magno sumptu fieri potuit; vt verissimè scripserit Varro, viuaria ędificari magno, secũdò impleri magno, tertio ali magno: Satis etiã constat Licinios, Murænas cognominatos, qđ hoc pisce effusissimè delectati sint, vt eiusdẽ Varronis authoritate testatũ ibidẽ Machrobius, asserẽtis Licinios eodẽ modo appellatos Murænas, quo Sergius congnominatus est Orata, quod ei pisces qui Oratę vocãt, charissimi fuerint. Vulgati codices Varronis nunc haud rectè pro Lacinius Muræna habet Lucius. Idẽ deniq. legimus apud *b* Columellã: quanquã Licinius iste L. Crassi oratoris ætate prior reliquorũ (præter ostreas piscium viuaria inuenisset. H

a Lib. 3. Sa. Lin. cap. 15

Licinij Murænę.

b li. 8. c. 16

Plinius

A Plinius de fictilium vaſorum pretio, & luxu agens, tripatinum ex Feneſtella appellari ait, ſummam cænarum lautitiam, vnamque fuiſſe Murænarum, alteram Luporum, tertiam Myxonis piſcis. M. Tullius verò, vt ſuam in cibo modeſtiam, atque temperantiam Gallo indicaret, inquit; *qui me oſtreis, & murænis facilè abſtinebam*. Contrà Heliogabalus, qui in eo totus erat, vt totum perderet Romanum imperiũ, Murænarũ lactibus, referente *d* Lampridio, & Luporũ in locis mediterraneis pauit ruſticos. In cõuiuio Attico quod Matron Parodus deſcripſit, apponitur Muræna tam grandis, vt menſam operiret, & circa ceruicem cinctum læta geſtans: Et in conuiuio Cotyis Thracum regis nominatur ab Anaxandride Muræna elixa. Cõmendabatur autẽ potiſſimũ prægnans, quòd haud obſcurè oſtendit *e* Horatius, inquiens: *Affertur ſquillas inter muręna natantes In patina porrecta: ſub hoc herus: Hæc grauida, inquit, Capta eſt, deterior poſt partum carne futura.* Quærat itaque aliquis, cur in tanto honore haberetur muræna, cùm copiosè eam præberet vicinũ mare, & copia plerumque faſtidium pariat. In promptu reſpõſio, eſt, Siculas, non ſuas viuarijs incluſiſſe, vt ex rubrica de loco conſtat. authorque eſt Galenus ſuo tempore, Romæ Murænis nihil vilius fuiſſe. Illæ enim pinguiſſimæ, & ſaporis gratia commendatæ plurimùm; quamuis Iouius veteres Romanos à viuacitate potius, quàm à ſaporis præcellẽtia æſtimaſſe velit, quoniam ma-

Tripatinum. c *li. 7. epiſt. fam. 27.* d *In Heliogabalo.* *Quando melior.* e *li. 2. Serm. ſat. 8.*

B gna earum copia in quotidianos vſus viuarijs incluſæ diutiſſimè poterat aſſeruari, cæteris piſcibus, aut tædio carceris, aut vitio piſcinarum facilè pereuntibus. Et ego reuera non paucos murænis prætulerim, non ſaporis præcellentia, ſed quòd mandentibus ſuis ariſtis plurimum pariat faſtidij. Carnem habent mediocrem inter duritiam, & mollitiem, quare, & ſuccum gignunt, neque craſſum, neque tenuem, ſed mediocrem, & bonũ, vt docet Galenus, niſi in vitioſis aquis degant, cuiuſmodi ſunt fluuiorum oſtia, qui latrinas expurgant, aut culinas, aut balneas, aut veſtiũ, aut linteorum ſordes, aut ſi qua ſunt alia in vrbibus per quas medias fluũt, expurgãda, & potiſſimùm ſi populoſa vrbs fuerit, qualis eſt Tyberis Romam præterfluens. Innoxiæ verò ſunt, quæ in ea maris parte verſantur, quæ dulci ſe aquæ non immiſcet. Philotimus apud *g* eundem murænas piſcibus molles carnes habentibus adnumerat, quod genus faciliùs cõcoqui ait. Ipſe verò Galenus addit diſtinctionẽ, ſi in puro mari verſentur. Saxatiles enim, inquit, ſemper ſunt optimi, quod Aſellis minimè contingit, nec murænis, vt ne Gobionibus quidem. Etenim quidam ex his in fluuijs, & ſtagnis, alij autẽ in mari naſcuntur, alij in ſtagnis maritimis quæ vocant, aut omnino in aquis permiſtis, vbi magni fluuij oſtium mari committitur, plurimùm certè particulatim inter ſe diſſident, vt mugilis, & muræna. Hiceſio apud Athenæum murænæ nõ minus alunt, quã

Viuacitas. *Carnis qualitas.* f *lib. de cib. bo. & ma. ſuc.* g *Lib. 3. de Alim. fa.* *Vt nutriant.*

C vel anguillæ, vel congri. Aetius verò *h* etiam in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Murænas, & omnia mollia, vt quæ difficulter concoquantur inflationes, pariant noxios humores generent, reprobandas cenſet; atque Iouius ait ob innatam eaſdem duritiem quãdam, & tenacem humorem, laborioſiſſimè digeri, ſed à lactibus eximijs ſummam cõmendationẽ accepiſſe. Quomodo exoſſetur, binis bacillis vtraque manu comprehenſis mediam aſtringendo detergendoque, in congro ex eodẽ Iouio diximus: ſic modò exoſſatam, corio, atque interaneis detractis, capiteque, atque extrema cauda (circa quam plurimæ ob exoſſationem congeſtæ ſunt ſpinæ) abſciſſis, atque proiectis, in plura fruſta ſecato, & in tegano vino optimo, oleo, ſale, aromatibuſque, ac benè olentibus herbis impoſitis ad mitiores prunas excoquito, vel in oleo frictam aurantij mali ſucco condito. Apitius *i* condebat iure ex Pipere, Liguſtico, Satureia, croco. magmate, cepa, prunis Damaſcenis enucleatis, vino mulſo, aceto, liquamine, defruto, & oleo ſimul coctis. Idem iuſculum in murænam aſſam ſic fieri iubet; Piper, Liguſticum, pruna Damaſcena, vinum, mulſum, acetum, liquamen, defrutum, & oleum coques. Ius aliud pro eadem aſſa ex eodem, Piper Liguſticum, nepetam montanam, coriandri ſemen, cepam, nucleos pineos, mel, acetum, liquamen, & oleum coques. Ius aliter præparatum ad condiendam murænam elixam,

h *li. 9. c. 30.* *Apparatus.* i *lib. 10. c. 2.* *Iura in Murænam.*

D Piper, Liguſticum, careum, apij ſemen, coriandrum, mentam aridam, nucleos pineos, rutam, mel, acetum, vinum, liquamen, & olei modicum calefacies, & amylo obligabis. Aliud ad elixam condiendum: Piper, Liguſticum careum, apij ſemen, coriandrum, careotam, ſinapi, mel, acetum, liquamen, oleum, & defrutum præparabis. Aliud in elixa; Piper, Liguſticum, acetum, apij ſemen, rhun Syriacum, careotam, mel, liquamen, oleum, ſinapi, & defrutum, inferes.

VSVS IN MEDICINA.

KIranides Smyręnã .i. Murenã ſi edatur ex iure piperis, nephriticos ſanare aſſerit, lepraq. & ſcabioſas paſſiones perfectè. Item dentes eius ſuſpenſos (è collo puto) conuenire dentientibus pueris. Plinius *a* verò lichenes, & lepras tolli cinere murænarũ cum mellis obolis tribus. Reperio & apud Marcellũ Empyricũ Murænarum pellium cinerẽ ex aceto fronti illitũ prodeſſe aduerſus capitis dolorẽ. Quomodo cõtrà morſus carum curetur, ſuprà oſtẽdimus.

Dentium vſus. a *li. 32. c. 7.* *Cineris pelli*

CAPIENDI RATIO.

E

a li. 5. Hist. cap. 10.

SIculæ tanta abundant pinguedine, vt dum mergere sese nequeunt, faciles captu euadunt. Aristoteles *a* tradit sæpè etiam capi, dum in terram exeunt. Quod verò Licinius Macer referente Plinio, sibilo à piscatoribus, tanquam à serpentibus euocari, & capi tradit, id an verum sit, dubitari possit, siquidem falsum est, sibilum serpentium sequi; quamobrem si id verum est, quod edito capiatur sibilo, dicendum fuerit, eam eo tanquam harmonico aliquo sono delectari. Capiuntur autem retibus, nassis atque hamis: inescanturq. teste Oppiano polypis; quorum esu, vt dictum est, summoperè afficiuntur. Esca alia ex Tarentino: Aeluri (Gesnerus legit Siluri) fluuiatilis drachmas sedecim, seminis rutæ syluestris dramas octo, adipis vitulinæ tantundem, sesami drachmas sedecim, Conterens omnia, ex eisque pastillos fingens, vtitor.

DE MYRO. Cap. XXVIII.

F

Etymum. Oculata. Murus.

MYrum æquè, ac Myrænam παρὰ τὸ μύρει, siue μύρεσθαι, idest, fluere, dici, quòd videlicet præ nimia pinguedine mari supernatet, in Muræna diximus. Vt verò pro μύραινα σμύραινα, similiter pro μύρον etiam σμύρος scribitur. Volaterranus Plinio, & Gazæ Oculatam vocari ait, Plautoque Ophthalmiam; quod falsum est. Gaza enim Murum reddidit: & Oculata, siue Ophthalmia Melanurus est. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit, licet in quibusdam codicibus Myrinis legatur, quam lectionem si quis, inquit Rondeletius, tueri velit Aristotelis *a* ipsius authoritate, à quo Myrini piscis alibi fit mentio: respondet hunc locum Aristotelis mendosum esse, & pro μύρινος legendum esse μυξινος, id quod contextus ipse, & Aristotelis sensus apertè docent. *Plurimis*, inquit, *piscibus imbres conducunt. Mugili tamen & capitoni, καὶ ὃν καλοῦσι τινες μύρινον & ei qui Myrinus vocatur, nocent.* Mugilum enim hic species recenset, in quibus Myxinus est (quem aliàs etiam μίξωνα vocat) Sitnè modò Murænarum mas, vt Plinius Aristotelem citans, & recentiorum nonnulli, item ex Grammaticis Hesychius volunt, præcedenti capite disputatum est. Quod ad essentiam piscis attinet, Murænis similem esse, ex Aristotele, Plinio, & Athenæo constat. *Differunt*, inquit Aristoteles, *myrus, & murçna. Est enim murçna multis modis varia, & infirmior, myrus concolor, & rubustior colore* πίτυος idest *piceç*; Gazæ non benè laricis hic reddidit, *Huic sunt dentes intrinsecus, & extrinsecus.* Quem locum reddens *b* Plinius, quæ hic de colore, & dentibus intra os dicuntur, reliquit, inquiens: *Aristoteles myrum vocat marem qui generat. Discrimen esse quòd murçna varia, & infirma sit, myrus vnicolor, & robustus, dentesque extra os habeat.* Citat eundem philosophum Athenæus in quo tamen nonnulla etiam paullo aliter, quàm in illo legũtur: nam cùm myrus ei sit vnicolor, & colorem habeat similem τῇ πίθυι, Athenæus habet λεύχρως, idest colore leonis, & ἰυγγος, idest Iyngis, siue vt Gaza apud Aristotelem vertit, Torquillæ, cuius auiculæ color, vt Leonis fuluus est, Rursus cùm Aristot. dicat dentes, ὀδόντας, habere intus, & extrà, ipse habet ὅλον τάτε ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν sine sensu. cæterum reliqua benenè apud Aristotelem, vel apud Athenæum legantur, quæri possit. Rondeletius ex Aristotele Athenæum restituit, colorem interim, & dentium positu-

An murena rum mas.

Descriptio.

G

b li. 9. c. 23.

Myri duo genera.

ram in suo Myro subticet. Saluianus, quòd piscem nunquam vidisset, qui myrus esse posset, iudicium suum cohibet. Quod ad Iyngis colorem attinet, Vuottonus huic lectioni veterem Aristotelis interpretem consentire videri tradit. Et Dorion duo Myri genera esse ait; nigrum vnũ, rufum alterum, quod sit deterius. Priorem à Rondel. infeliciter pictum nobis nonnũquã visum piscatores in Gallia non peculiariter agnoscentes, serpentem vocant, antiqua (ni fallor) nomẽclatura. Aelianus enim ex alijs myrum ait esse serpentem marinum, nec vnde nomen habeat, facilè constare. Idem ait tradi de eo si oculus alteruter capto eruatur, ipso viuo dimisso, & pro amuleto gestetur, ophthalmiam siccam sanare, pisci verò sicco renasci: præterea altero eum capi lumine, qui viuentem eum non dimiserit. Rondeletius priorem suum myrum sic describit. Myrus serpenti magis similis est, quàm murænæ, rostro acuto, longo, corpore nigricante, rotundo, sine maculis, sine squamis. Vnicum vtrique foramen branchiarum imperfectarum habet. Pinnulas valdè exiguas, cutis substantia, vnam à ceruicis loco ad anum vsque, & alteram ab ano ad eandem, quarum ora nigra est, vt in congro. In vtroque latere à ceruice punctis aliquot aureis notatur, quæ magis in viuentibus apparent, quàm in mortuis. Gulam ventriculo præpositam habet, intestina longa, recta ad podicem porrecta; iecur longum, rubescens, sine felle: splenem longum, tenuem. Carne est tenera sine vllis spinis, aut certè paucissimas habet. Dorion verò apud Athenæum myro spinas per carnẽ sparsas omnino negat, & totum vtilem esse ait, & supra

H

Natura.

Descriptio prioris.

Caro.

modum

My. us alter, siue Serpens rubescens Rondel.

A

B

C

D

modum tenerum. Alter Myrus rariſſimus eſt piſcis, ſerpens rubeſcens Rondeletio appellatus, nonnullis, vt ipſe teſtatur, etiam Myrus putatus eſt, ſed falsò, vt ipſe exiſtimat, quandoquidem deſcriptioni non reſpondeat; Nam branchias (inquit) oſſeo operculo ſquamoſorum more intectas habet, pinnaſque ad natandum maiuſculas, quibus Myræna & Myrus (Huic tamen exiguas tribuit) carent: ſed Dorionis Myrũ alterum eſſe ὑποπυρίζοντα, ideſt, rubeſcentem non abſurde quis exiſtimauerit. Corporis ſpecie Serpentibus terrenis ſimilis eſt, colore rubro vel phœniceo, lineis obliquis & ſinuoſis à dorſo ad ventrem ductis, eam, lineam quæ à capite ad caudam protenſa eſt, ſecantibus. Sciſſura oris non admodum magna, dentes habet acutos, ſerratos; branchias opertas ſquamoſorũ piſcium inſtar. In dorſo à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à ſeſe diſiuncta, in ventre ſimilia. Caudam in pinnam vnam deſinit.

Alterius Myri deſcriptio.

Myrus alter Dorionis.

DE REVERSO INDICO ANGVILLI FORMI. Cap. XXIX.

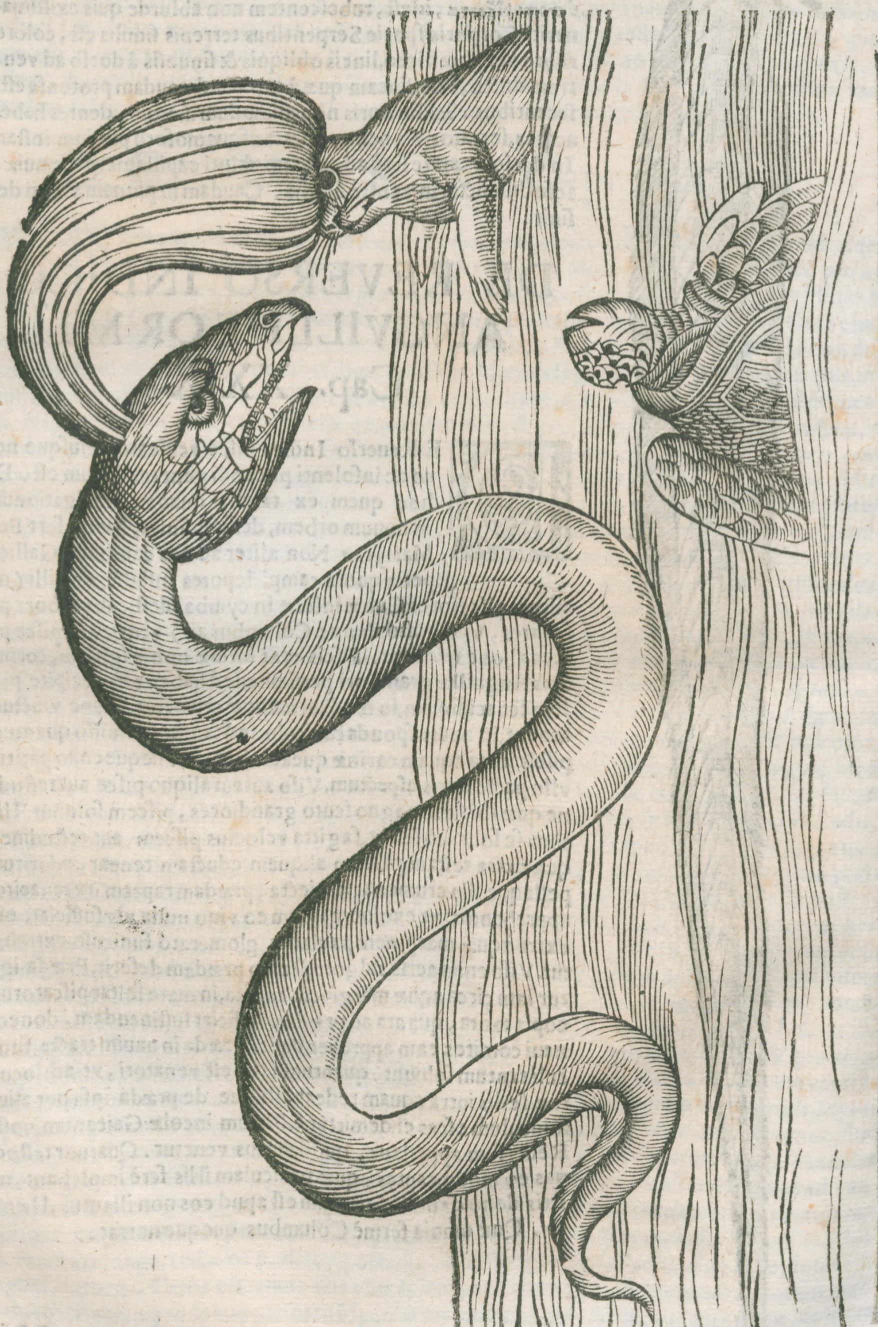
DE Reuerſo Indico piſce aculeato, eiuſque nouo ac inſolenti piſcandi genere, dictum eſt. De hoc quem ex tabula quadam nauigationum in nouum orbem, deſumpſimus, hæc refert Pet. Martyr. *a* Non aliter ac nos canibus, Gallicis per æquora campi lepores infeſtamur, illi (nimirum piſcatores Cubæ inſulæ in cymba, ideſt, caua arbore piſcantes, vt Chriſtophorus Columbus ait) venatorio piſce piſces alios capiebant. Piſcis erat formæ nobis ignotæ, corpus eius Anguillæ grandiori perſimile, ſed habens in occipite pellem tenaciſſimam, in modum magnæ crumenæ. Hunc vinctum tenent, in nauis ſponda funiculo, ſed tantum demiſſo quantum piſcis intra aquam carinæ queat inhærere: neque enim patitur vllo pacto aeris aſpectum. Viſo autem aliquo piſce aut teſtudine quæ ibi ſunt magno ſcuto grandiores, piſcem ſoluunt. Ille cùm ſe ſolutum ſentit, ſagitta velocius piſcem, aut teſtudinem qua extra teſtam partem aliquam eductam teneat, adoritur, pelleque illa crumenaria iniecta, prædam raptam ita tenaciter apprehendit, vt exoluere ipſum eo viuo nulla vis ſufficiat, niſi extra aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur. Viſo enim aeris fulgore, ſtatim prædam deſerit. Præda igitur iam circa aquæ marginem euecta, in mare ſaltat piſcatorum copia tanta, quanta ad prædam ſufficiat ſuſtinendam, donec è naui comites eam apprehendant. Præda in nauim tracta, funiculi tantum ſoluunt: quantum ſatis eſt venatori, vt ad locum ſuæ ſedis intra aquam redeat, ibique de præda ipſa per alium funiculum eſcas ei demittunt. Piſcem incolæ Gaicanum, noſtri Reuerſum appellant, quòd verſus venetur. Quatuor teſtudines eo modo captas, quæ nauiculam illis ferè implebant, noſtris dono dant. Cibus enim eſt apud eos non illautus. Hæc ille. Quæ omnia fermè Columbus quoque narrat.

a Lib. 3. Ocean. dec. 1

Venandi modus.

Gaicanus.

Reuersus Indicus Anguilliformis.

A

DE TÆNIA ARIST. Cap. XXX.

ÆQVIVOCATIO. ETYMOLOGIA.

TAeniæ nomine duos diuerſos piſces celebrari ſuprà meminim⁹, vnũ ex Pſittaceis Soleæ ſpeciem à Speuſippo, & Epicharmo apud Athenęũ, alterum ab Ariſt. quo de nũc. Theodorus Vittam reddidit, Plinius Græcam nomenclaturam, quæ tamen etiam Latina eſt, retinuit. Nomen habet à ſimilitudine, quòd ſcilicet tęniæ, ſiue faſciæ, ſiue vittæ inſtar, longus, tenuis & latus piſcis ſit, vnde vermes quidam ſimiliter tæniæ nuncupantur.

Vitta.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

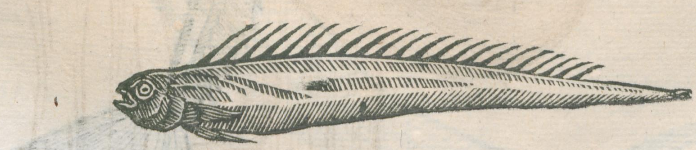
B SVperioribus marinis ſerpentis ſpeciẽ referentibus cõmodè annectetur hoc genus piſciũ. Illorum enim more binas tñ iuxta branchias pinnas habet, vt Anguillæ exẽplo oſtendit a Ariſtot. his verbis: *Piſces plurimi pinnas quaternas habẽt, longi autem vt Anguilla binas iuxta branchias, & Mugiles lacus Siphareum, ſimiliter & quæ Tænia dicitur.* Hanc Rondel. eum piſcem eſſe retur, qui ſuis piſcatoribus Flambo vocatur. i. Flamma, à ruffo, ſiue flammeo colore, vel quia cùm natat flammæ modo mouetur, & flectitur. Quibuſdam verò Spaſe. i. enſis nominatur à figura. Capite enim lato eſt, reliquo corpore in acutum paulatim deſinente Faſcię, inquit, ſimilis eſt, ideſt, longo tenui, ſtrictoq. corpore, ac flexili longorum piſcium inſtar: corporis tenuitate, carnis ſapore & candore Bugloſſo ſimilis. (Hic ſibi aduerſatur, nam mox craſſum lentumq. ſucũ gignere ſcribit.) Capite eſt depreſſo, oſſibus multis cõſtante. Oculis magnis, rotũdis, pupilla exigua. Ad brãchias pinna vtrimq. vnica ad natandũ data In prona parte villos habet ad caudã vſq. & in eoſdẽ cauda terminatur, Tantæ eſt tẽuitatis, vt oſſa vertebrarũ ſpinæq. quibus firmaẽ, carne non tecta appareant. Altero loco pictum piſcẽ, ſimilitudinis cauſa, Tæniam alterã vocat, nomenclaturamq. aptiſſimè ei quadrare ait: eſſe enim tenuẽ & longiſſimum ad duũ nimirum triũ vè cubitorum longitudinem excreſcere: corporiſq. item ſpecie priori ſimilem eſſe, eò verò differre, ꝙ præter pinnas, quæ ad branchias ſunt ſitæ, duas alias habet ſub maxilla inferiore rufas, cuius co-

C loris, inquit, sũt villi dorſi, caudaq. præterea quinq. maculas hẽt in parte prona purpureas, rotundas, certo ſpacio à ſe diſtãtes, quales ferè in Solea oculata. Squamis caret, aculeiſq. Ob id fortaſſe de hac intelligẽdus Oppiani locus ταινίαι ἀβληχραὶ i. Tæniæ imbecilles. Colore eſt argẽteo. Ventriculum magnũ habet, & longũ inteſtina recta, ſine vllis gyris ad anum porrecta. Cor cõpreſum. Hepar ex albo rubeſcens. Lien & fel vix ob paruitatem apparent. Huc referendus eſt ẽt qui Venetorum vulgo à figura qua meſſoriam falcem imitatur, Falce nuncupatur, alibi Marmotto, quaſi Simia, nimirum ob capitis turpitudinem. Bellon. apud Tenedum intellexit, vulgò Græcè falsò Anthiam nominari, & alicubi in Italia Colpiſcẽ, à ſucco videlicet glutinoſo, in quẽ reſoluitur, dum coquitur, nã colla gluten eſt. Cũ vlnam longus ſit, palmi latitudinẽ nõ excedit. Polypi modo mollis eſt, glaberq. ac oblõgus, ita tñ cartilagineus, vt ꝑfrixus, vel aſſus in quoddam veluti glutinum, vt dixi, reſoluatur, vnde ab oĩbus fere menſis exploſus eſt. Vnicam in tergore pinnam, eamq. continuam, duas ſub branchijs, totidemq. ſub ſterno oſtendir. Totus in gyrũ quibuſdam veluti crenis ſerratus eſt, atq. in lateribus lineã habet aſperam Subrubra eſt eius tergoris pinna, grandes oculi, deforme caput, vt Simiã eſſe dicas. Addidi deniq. lector amantiſſime alterius tenuiſſimi piſcis, hoc eſt, ſolis quodammodo ariſtis, & cute conſtantis, ſeu excarnis pla-

D nè iconem, quam doctiſſimo Ferrãti Imperato acceptam feres. Piſcis eſt, vt icon ad viuum ſuis expreſſa coloribus oſtendit, pulchritudine & colorum elegantia nulli cedens. Ita enim rubro, amethestino, ceruleoq. ac aureo variat, vt planè cęleſtem æmuletur arcum, nec errauerit, qui marinam appellarit iridem. Rectiùs verò quàm proximè præcedens Tænia falcata dicetur.

a Lib. 2. hiſ. cap. 13.
Flamma.
Enſis.
Tęnia Rondel. altera.
Falx.
Simia.

Tænia Rondel.

Tænia melius, quàm à Bellonio expressa.

Tænia altera Rondel.

Tænia falcata Imperati, & Authoris.

DE PISCIBVS CARTILAGINEIS in genere. Cap. XXXI.

NOMINIS RATIO.

a Li.3. Hiſt. cap.7. *b Li.2. Par. cap.9.* *Serpentium ſpina.* *Cartilagineorum.*

PRiuſquam de cartilagineis vocatis piſcibus agamus, operæ pretium eſt explicare, cur eo nomine veniant. Hoc inter alios clariſſimè nos docuit, qui omnia, Ariſtoteles; *a* cuius verba quibus nominis ratio redditur, mox recitabimus. Scire verò licet, animalia quæ ſanguinem habent, etiam ſpinam habere, cæterùm haud omnia eiuſdem ſubſtantiæ. Quibuſdam enim oſſea eſt, alijs velut ſpinea, alijs deniq. cartilaginea. Quæ itaque oſſeam eam habent, eadem & oſſa habent; quæ ſpineam, ſpinas, quæ cartilagineam, cartilagines, quibus nimirũ haud ſecus, atq; oſſibus partes omnes ſuſtinentur, ſicut idem philoſophus teſtatum reliquit *b* his verbis: *Sanguineis autem non viuiperis* (viuipara ob robor oſſibus conſtare dixerat) *natura aliquantulum degenerat, vt volucribus, quamuis enim habeãt oſſa, ſunt tamen imbecilliora. Inter piſces ſpinam, qui oua pariunt, habent: ſerpentibus ẽt natura oſſium ſpinacea eſt, præterquam magnis: robur enim eorum validiora exigit firmamenta, eadem qua & viuiparis ratione. At cartilaginea nomine, ſpinam ex cartilagine habent: motum enim eorum eſſe molliorem neceſſe eſt, itaque fulcimenti genus non rigidum, ſed mollius eſſe oportuit. Adde quòd terrenam omnem materiam ad eorum cutem conficiendam natura abſumpſerit: pluribus tamen locis ſimul tantundem exuperantia diſpenſare natura non poteſt: quoniam etiam in viuiparo genere oſſa cartilaginoſa complura habentur. ſ. in ijs, quibus expedit molle, mucoſumque eſſe, quod ſolidum habetur, ratione carnis obducta; vt auribus, & naribus euenire apertum eſt. Prominentiora enim ſi rigida ſint, frangi celeriter poſſent. Natura verò eadem oſſis, & cartilaginis eſt, quamquam pluris minoriſuè ratione intereſt: quapropter neutrum præciſum recreſcere poteſt. Vacant medulla cartilagines terreſtrium animalium diſcreta: quod enim in os diſcretum continetur, id mixtum per totum facit, vt cartilago res mollis, mucoſaq; conſtituatur. At in cartilagineo genere ſpina dorſi quamuis cartilaginoſa, medullam habet: vicem enim oſſis hæc pars tenet in eo genere.* Aduertendum itaq; etſi in ſanguineis alijs ſuæ etiam dentur cartilagines, nullum tamen eorum cartilagineũ dici poſſe, ſed ſolùm ex piſcibus illos, qui pro dorſi ſpina ſpinea cartilagineam habent. Græci χονδράκανθα olim vocabant, deinceps σελάχη, & σελαχώδη dici cæperunt, & (vt Saluianus addit) σελάχια; à ſplendore cutis, vt teſtatur Galenus, quæ noctu lucent. Latini ſimile nomen non habent, quod vel Plinius *c* profitetur inquiens, *Cartilaginea Græcè in vniuerſũ Selacho appellauit Ariſtoteles primus, hoc nomine eis impoſito: nos diſtinguere non poſſumus, niſi cartilaginea appellare libeat.* Nos itaque cum Plinio cartilaginea, ſeu potius cartilagineos piſces nuncupabimus.

Os & cartilago non renaſcuntur. *Cartilaginea quæ dicenda.* *c L.9.c.24.*

GENVS. DIFFERENTIÆ, SYNONYMA.

a L.2. Hiſt. cap.13. *b. L.9.c.24.* *Etymum.* *c L.32.c.2.*

PIſcium cartilagineorum: Ariſtot. & *a* Plinio *b* teſtibus duo ſunt genera, vnũ planũ, vt Torpedo, Raia, Squatina, Aquila, Paſtinaca, Lamia, Bos: quorũ alij aſpera: alij leui cute præditi ſunt: alijq. rurſus ſpinis armantur: alij planè ijs carent: alterum longũ eſt, & rotundũ, qui Galeno γαλεοὶ, & γαλεώνυμοι, Ariſt. itẽ γαλεοὺ, γαλεοειδεῖς, aliquãdo & γαλεώδη appellãtur, nimirùm ἀπὸ τῆς γαλῆς, ideſt, à muſtela terreſtri, non ſolùm quòd hanc beſtiolam corporis, & rotunditate, & longitudine referant, ſed ob alia quædam nonnulla, quæ cũ ea communia habere creduntur: nũ ſicut muſtela terreſtris venenatos in terra proſequitur ſerpẽtes, ita Galeus, ſiue Muſtelus piſcis Paſtinacã peſtiferũ in mari piſcẽ. Iecur item vtriq; adipoſum, & in oleum reſoluitur. Et vtrumq; ore parere nonnulli fabulantur. De hoc poſteriori genere prius. Galeum ſemel tantùm nominat Plinius, *c* Paſtinacã in mari proſequi tradens. Saluianus Maſſarium, vt apparet) ſecutus, nomẽ ibi eſſe, cõtendit ſpeciei, nõ generis, & ſi dijs placet, Gladiũ piſcẽ eo indicari, qui Straboni, vt oſtẽdimus Galeotis appellatur, cũ tñ paulò antè in hoc Plin. loco: *Planorum piſciũ alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginẽ habet, vt Raia, Paſtinaca, &c. quo in numero ſunt Squali quoq; quamuis non plani,* nunquid pro Squali, legendum ſit Galei, dubitet, itaq. legendum

Plinij locus emendatus.

dum

A dũ esse in capite de Squalo profiteatur: quo modo & ego lego, quicquid dicat Vuottonus, eũq. secutus Rondelet. nam licet alias idem Plin. d Squalum nominet, scire licet hunc quoque locum admodũ suspectum esse, q̃nquidem Aristot. ex quo ille eum transtulit, pro Squalo habet Rhinã, idest Squatinam. Squalum verò peculiarem piscem esse, suo loco ostendemus. Nam quod dicunt Galeos dici Squalos quasi squalidos propter corij videlicet asperitatem, probare non possum: cum sit aliud, sordidum esse, aliud asperum, & horridum. Asper & horridus visu tactuq. est echinus omnis, squalus tamen siue squalidus, sordidusque non est. Plinius itaque Galeos potius, quã vt nunc, apud eum legitur, Squalos, hosce longos, rotundosq. cartilagineos pisces nũcupauerit. Theodorus Gaza Mustelos latinè nominare voluit, & Mustelinum genus. Nos promiscuè modò Græca, modò Latina voce vtemur. Apud Oppianum, & Aelianum *κύον*, idest Canis, latius, quam *γαλεός* extenditur, *τῶν κυῶν*, siue Canum marinorum tria genera esse profitentes, vnum maximũ, quod Cetis annumerari possit, pelagium & in alto degens: bina alia in cœno hærentia, quorum vnum Galeus, alterum Centrina vocetur: sed vtriusq; verba adscribam: *Canicularum* (*κυνῶν* malim Canum) *marinarũ*, inquit e Alianus, *tria sunt genera, quarum maximè quadam inter Cete robustissima numerari possunt: ex reliquis duobus generibus, aliud Galeos, aliud Centrina appellari solet. Quod color varium est, Galeus nominatur: reliquum genus, qui Centrinas appellauerit, non errabit: eis innati*

B *sunt aculei duri, & aduersus omnia resistentes, quorũ alter in summo vertice, alter in cauda est, atque quid venenatum quiddã habent. Postrema duo genera paruarũ Canicularum in cœno capiuntur.* Hæc ille: in quibus ab Oppiano differt, quod eos tantũ Canes Galeos vocari ait, qui in hoc genere varij sunt: item quod Centrinæ nomine eos omnes cõprehendat, qui in hoc eodẽ genere, aculeis armantur, cum inter Galeos, *ἀκανθίας* etiam nominet Oppianus, qui ex Lippij versione sic canit;

Atque pudenda Canum gens, & furibunda propago
Cum Cetis numerata furit per marmoris vndam:
Pugnaces inter pisces Centrina vocatur
Tertia dicetur Galeorum nomine turbæ
Et leos, lęuesq; & Catulos, Squatinas adiũgim⁹ istis Vulpes, & varios; cœno merguntur in alto.
Diuisa in gentes ternas: hęc horrida visu
Quę restant altæ cœno merguntur in alto.
Altera quòd stimulis credatur noxia nigris;
Ast Galeis altas gentes numeramus, Acãthas,

Cœterùm cùm poeta *ῥίναν*. i. Squatinam, quæ ex latis est cartilagineis, reliquis longis rotũdisq. hic annumeret, suspicandum est, in textum Oppiani mendum irrepsisse. Gesner. itaq. conijcit pro *ῥίναι* legendum esse *εἰσιν*, idest, sunt, sic suadente ipso sensu. —— *γαλεῶν δ' ἑτεροτρόπα φῦλα Σκύμνοι καὶ λεῖοι καὶ ἀκανθίαι, ἐν ἄρα τοῖσι Εἰσιν ἀλωπεκίαι καὶ ποικίλοι*. idest.

C Alterum genus (nimirum tertium) vocatur Galeus, quibus annumeramus Acanthias, idest, Spinaces, Læues, & Catulos, siue Caniculas: & ex his sunt Vulpes, & Varij. Sic quoque Athenæus citans Aristotelem eadem nomina Galeorum refert, nulla de Squatina facta mentione. Quòd verò ad canis nomen vniuersalissimum attinet; ego potiùs cum Aristotele omnes istos pisces, Galeos, aut Galeorum generis dixerim; vt nempè latius patet Galei, quàm canis vocabulum. Falliturque Saluianus, dum maximum illum, & pelagium canem ex cetis esse credit; piscis enim est, isque quem Aelianus, aliàs ceu sui oblitus Galeum vocauit, vt videlicet ex Galeorum genere esse indicaret: *Galeus*, inquit, *pelagius est, & magnitudine præstans: simul & canis figuram gerit:* Gesnerus addit, cetacei nimirum: quod non probo: nam canis cetaceus ei hic Galeus vocatur. Et Athenæus Galeos, & canes testatur pisces esse cartilegineos. Apparetq. canes dici istiusmodi pisces dici, quod terrestrium canum more mordeant, & dentibus noceant, quod & Varro innuit his verbis: *Vocabula piscium, pleraq; translata sint à terrestribus ex aliqua parte similib. rebus, vt Anguilla, Lingulaca, &c. alia à vi quadã, vt Lupus, Canicula, Torpedo*. etsi alioqui Varro Catulũ hic priuatim intelligere potuerit. Quamobrem omnium differentias ita constitui posse cũ Rondeletio arbitror, vt alij Galei simpliciter, alij Galei cetacei appellentur, quibus Galen. f canes

D & libellas subijcit. Alias verò etiam Galeis, siue Mustelis congenerem esse ait, qui apud Romanos suo tempore erat in pretio, Galaxia appellatus: Philotimum verò eũ præterijsse, propterea quòd in Græco mari nasci non videatur: qui an idem sit Galeo Rhodio, quem Atheneus Galęis accenset, & cani pingui Syracnsanorum, suo loco ventillabimus. Differunt authore Aristotele g nonnulli mares cartilaginei generis a suis fœminis: eo quod maribus bina quædam circa excrementi ostium pẽdent, quibus fœminæ carent, vt perspici, inquit in Mustelino genere potest: In his. n. quod dixi, omnibus est. Sunt & fœminæ Mustelini generis maiores, quàm mares, quod cum rapacibus itaque auibus habuerint commune. Qui verò in hoc genere minores sunt, ij teste Aeliano, ad cubiti magnitudinem excrescunt. Aristoteles h Galeos priuatim intelligit, vbi cartilaginea scribit squamis carere, cute verò aspera muniri, quoniam spina cartilaginea constant, & terrenam portionem natura inde ad cutem transtulit, inque eius asperitatem absumpsit: eosdẽq. tantũ intelligit Galenus cartilagineorum animalium asperã cutem esse inquiens: nam sicuti verissimũ est, omnes cartilagineos pisces verè squamis carere; ita haud verum est, oẽs aspera cute operiri:

d Lib. 9. — *Mustelus.* — *Canis.* — *e li. 1. c. 55.* — *Galeus quid Aeliano, & Centrina* — *Oppiani locus emend.* — *Canes qui pisces.* — *Canes cur dicti.* — *f li. 3. de fa. alim.* — *Galaxia.* — *Differentia maris à fœmina.* — *g Li. 5. hist. cap. 5.* — *Magnitudo.* — *h lib. 4. Par. cap. 13.* — *Non oĩa cartilaginea esse aspera.*

i lib.4. Par. cap.13.

operari;nam ex Galeis λεῖος,ideſt Læuis ex planis Rana,Torpedo,Paſtinaca, Aquila,& Læuiraia, læui non aſpera teguntur;quamobrem aliàs idem Ariſtot.*i* cartilagineorum alia lęuia,alia aſpera eſſe dixit. Rurſus os vt Delphinis ſupina parte eſſe, quod cartilagineo generi item tribuit,haud conuenit omnibus.Squatina namque,& quæ in mari Rana vocatur, id in extremo roſtro habent.Qui verò id ita ſitum habent,niſi conuerſi reſupinentur,cibum corripere nequeũt, quod natura,vt philoſophus arbitratur non modò ſalutis gratia cæterorũ piſcium feciſſe videtur;dum.n.iſti ſeſe conuertunt,mora nõ intercedit,qua piſcis, quẽ inſectãtur euadere poſſit (nã oĩa id genus rapina piſcium viuit) verùm etiam ne nimis ſuam deuorandi auiditatem explerent: cum.n.faciliùs caperent,breui per immodicam ſatietatẽ perirẽt: & propterea cũ roſtrum eorum ſtructura tereti,ac tenui ſit,facilè ſcindi in oris hiatũ non põt. Branchię omnibus (cartilagineis) eodem teſte *k* detectæ ſunt;cauſa,inquit,eſt quòd cartilagine,earũ tegumenta conſtent. Spina item omnibus cartilaginea:motuſq.lentus,& piger eſt,qm̃ non ſpina, aut neruo corroboratur. Contra genus ſpinatum celeriter fertur. Tegumentum autem quod branchias operiat, celeriter moueri oportet,cum branchiarum natura quaſi ad ſpirandi vſum piſcib. data ſit. Quamobrẽ in ſpinatis non modò tegumentum, verùm etiã ipſi branchiarum meatus contrahuntur,vt celeriùs agatur.Locus earundem variat,nam quæ plana ſunt,parte inferiore,ſupinaq.habẽt,vt Torpedo,Raia,&c.oblongis verò in lateribus adhærent,vt in quouis Muſtelino genere cernitur, & tegumenti loco quinque habent foramina Quod verò eiſdem Muſtelini generis branchias tribuit duplices,& vtrimque quinas,id in planis quoque manifeſtum eſt.Pinnæ Galeis iuxta branchias binæ totidemq.à podice.Athenæus Acanthiæ,ſiue Spinaci peculiariter tribuit cor pentagonum,cæterùm id ei cum reliquis Galeis commune eſſe Rondeletius aſſerit. Iecoris ſubſtantia,quàm in plerisq.diuerſa eſt. Ariſtoteles *l*.n.adipeum eſſe ſcribit,& ex eo colliquato oleum fieri;ipſa tamen cartilaginea nullo diſcreto adipe carni ventreuè adhærente pingueſcere. Idem & geminum iecur eſſe,ipſoſq.piſces pinguedine,& ſeuo carere aliàs tradit recitante Athenęo. Fel in iecore ſitum. Galeis appendices complures ſupernè circum ventriculum exeunt. Vulua item ab alijs differt:Qui enim oua pariunt,vuluas habent teſtante eodẽ philoſopho bifurcatas, atque inferius poſitas,cartilaginei ea potius ſpecie,qua aues habent,ſed intereſt, quod oua nõ iuxta præcordia omnibus,ſed infra nonnullis ad ſpinam conſiſtant,ſed aucta in alium transferantur locum. Differunt verò inter ſe,tum etiam à planis ratione eiuſdem vteri:habetq.earundẽ vulua paulò à præcordijs inferius,veluti mammas albidas,quæ non niſi grauidis inſunt. De ouis pariendique diuerſitate mox rurſus, cum de partu dicemus. Atq.iſthæc de nominibus,generibuſque cartilagineorum,deque partibus,quæ omnibus communes ſunt,dicta ſunto.

Branchiæ. k lib.5.hiſt. cap.5. & 2. Hiſt. c.13. & 4 de par. cap.13. Motus. Pinnæ. Cor. Iecur. l lib.5.hiſt. cap.5. Fel. Vulua. Ouorũ locus Mamma.

LOCVS. PARTVS.

Differentiæ à loco.

CArtilaginei omnes marini ſunt:cæterùm planorum alij pelagij ſunt, alij in cœno obuerſantur:& ex Aeliano,atq; Oppiano diximus Canes minores,hoc eſt,Galeos,ſiue Muſtelos in profundo degere cœno, maximos verò, ſiue Cetaceos pelagios eſſe. Ariſtot. Galei omnes pelagij ſunt,lituſq.& vada repetunt,cùm pariendi tempus inſtat. Iſque omneſnè Galeos,an Spinacẽ ſolũ in Euripo non gigni inquiat,ſuo mox loco ventillabimus. Galeos ore parere priſca ætas Aegyptij ſapientes ſibi perſuadebant,argumento quòd fœtui ſuo timentes ea parte eos recipiant,reddantq.eadem viuos,& incolumes timore depoſito: ſed falſum id eſſe, nullumq.animal ore concipere,parereq.poſſe in priori Ornithologiæ noſtræ tomo in Coruini generis hiſtoria oſtendimus. Ariſtoteles *a* itaque cùm dixiſſet Cartilaginea vuluas habere ea ſpecie, qua aues,ſed intereſſe quòd oua non iuxta præcordia omnibus, ſed infra nonnullis per ſpinam conſiſtant,vnde aucta in alium locum transferuntur;ſubdit, omnia cartilaginea ſimul,& oua parte ſuperiore circa præcordia continent,alia minora, alia maiora; & inferiora animalia iam excluſa;vnde fit,vt genus id piſciũ ſæpe in menſe & pariat,& coeat: quippe quod non vniuerſa edere ſoleat,quæ conceperit,ſed particulatim repetens ſæpe,& diu peragens;vt dum ſuperiùs oua contrahit,inferius oua concoquat,atq.perficiat. Anne ob ſeminis id fit inopiam? Hac enim laborare cartilagineos piſces habemus apud eundem *b* Ariſtot. Cartilagineorum nec fœminæ ſuos cõceptus,nec mares ſuum ſemen ſpargere viſuntur,cũ generis nõ viuipari piſces oua, & mares ſemẽ ſpargere ſoleãt:cauſa verò eſt,quod genus cartilagineũ ſemine minimè abũdat: Vuluas ẽt fœminæ ad ſeptũ poſitas cõtinent:æquè.n.mares à maribus, fœminæ à fœminis differunt: Sunt.n.cartilaginei minus copioſi genitura. Coitus eorum hunc in modum peragitur. Cũ piſces omnes admotis inuicem partibus ſupinis copulentur,plani aliter faciunt. Hi.n.qui caudã habent,vt Raia,& Paſtinaca,& reliqua huiuſmodi,non ſolũ admotis ſupinis,ſed etiam tergo fœminarũ ſupinis marium ſuperpoſitis,modò cauda impedimento nullo, ob craſſitudinẽ ſit coeũt.

An ore pariant. a li. 6. hiſt. cap. 1 P. Cur ſæpe pariant. Seminis inopia. b lib. 3. de gen.ani.c.7. Coitus. Plani vt coeant.

At

A At Squatia,& quibus,plenior est cauda,his attritu mutuo tantũ partium supinarũ coitus agitur. Sunt qui se vidisse affirment, inquit *c* Aristot.,nõnulla ex cartilagineis auersa canum more terrestriũ cohærere. Sed omnia cartilaginea hunc in modum coire apertiùs notatũ à pluribus est. Morantur.n.in coeundo diutius omnia, quæ animal generant, quam quæ oua. Superfœtant eodem testãte philosopho, *d* & ferunt vterum mensib. cõplurimũ senis:& cùm tempus pariẽdi instat,repetunt litus, & vada, pelago & alto relicto gurgite vt neq. tepore careãt & progeniẽ tutiùs collocent.Partum eorum viperino similẽ esse nõ vno *e* in loco tradidit, nempe oua viperæ more cùm intra generarunt,mox animal foris excludere,perfectumque generare ouum:ita n.ex ouo animal gigni:ex imperfecto autẽ nullũ:Oua verò nõ extra edere,quia natura frigida sint, nõ quia calida,vt quidã volunt.Meminit huius partus etiã Theophrastus *g* ex Theodori versione,inquiens: *Aparine flores in orbiculis suis asperis continet,concoquitq́ fructũ,deinde parit,vt illis simile sit,quòd in Galeis,ac viperis euenit* ἐπὶ γαλεῶν καὶ ἐχιδνῶν, Theodor.legit κιδνῶν, vel ἐχιδνῶν, Gesnerus legendũ censet κυνῶν,qm̃ canes sint ex galeorum genere,quod non probo,quod.n attinebat,ad speciẽ descendere,si toto genere id cõuenire indicauerat,quare Theodori versionẽ probo,*illa enim,vbi intra se oua pepererunt,mox animalia gignunt.*Haud omnibus tamẽ cartilagi-
B neis,idem partus est. Non.n.viuos parit Rana, vt binis in locis testatum reliquit Aristoteles,& *h* Plinius quoque his verbis:*Et cùm cæteri pisces oua pariant,cartilagineũ genus solum,& ea quæ Cete appellãt animal parit,excepta quam Ranam vocant.*Rursus eorum qui viuos pariunt,& vteri,& excludendi ratione differunt,sicuti fusiùs docet *i* Aristot.inquiens: Discrimen autẽ inter se ipsi pisces ostendunt, vt Mustelini,qui tum inter se,tum etiã à planis ratione vteri differunt.Nõnullis .n.medio vuluæ circa spinã oua adhærent quemadmodũ dictum est,vt caniculis:quæ cũ accreuerint,absoluta feruntur per vuluam bifurcem,annexãq,ad præcordia, quomodo & cæteris generis eiusdẽ,in vtrãq.partẽ transferuntur.Habet tam eorum,quam cæterorum Mustelini generis vulua paulò à præcordijs inferiùs veluti mãmas albidas,quæ nonnisi grauidis habentur. Caniculæ,& Raiæ testacea quædã gerunt,in quib.humor ad oui similitudinem cõsistit. Figura eius testæ,similis tibiarũ ligulis est;meatusq.fiunt capillamentorũ specie in testis.Sed caniculis quas aliqui ab hinnulo Nebrios Mustelos appellãt,fœtus rupta,dilapsaq illa testa ꝓueniũt. Raijs,cũ pepererint,rupta testa excluditur fœtus:Spinaces verò Musteli,sic à spina quã habẽt, nũcupati oua ad præcordia cõtinent super mãmas;quib. vt descenderint,iam absolutis,fœtus innascitur. Idem hic generãdi modus,& Vulpeculis est.Musteli autẽ læues vocati,oua per vuluã mediam,
C vt caniculæ gestãt,quæ postea in vtrumq.vteri sinũ descendant.Mox animal gignitur,nõ aliter quã in quadrupede cõtineri videtur.Adhæret vmbilicus ille prolixus capite altero ad partem vuluæ inferiorẽ,veluti acetabulo annexus:altera ad medium fœtum,qua in parte iecur est.Cibũ si reseces,fœtum ad oui similitudinẽ videris,etiã si nõ præterea ouum habeat.Secũdæ,mẽbranæq; singulæ fœtus singulos modo quadrupedũ continent.Caput prolis in vtero nouæ adhuc partem spectat superiorem:auctioris iã,& perfectioris,inferiorẽ versus trãsfertur. Mares in læua,fœminæ in dextra ingenerãtur;atq.etiã parte eadẽ vna,fœminę,& mares.Viscera & fœtus habet,vt iecur;perinde,atq.in quadrupede magna,cruentaque resecto cernũtur. His addemus quæ Bellonius,& Rondel.in hoc eodẽ piscium genere obseruarũt.Ille senos,vel octonos,atq. interdum etiã plures fœtus suis partib.absolutos,pedali lõgitudine diuersis temporibus parere scribit,& persępè viuo emergente fœtu ouis adhuc crudis,& exclusis scatere vterum,superiorẽ eius partem quæ ad septũ est,occupantib.(Athenæus Galeum vt plurimũ tres parere scribit.) eorumq.alia dextro matricis cornu,alia sinistro cõcludi:at in Catulis hoc pręcipua admiratione dignum esse visum,quòd nulla cõtegãtur secundina,atq.ab vmbilici venosa quadã parte nutriantur.Cũ.n.oua,inquit,foras nõ exeãt,certisq.vinculis matrici obuinciantur,ammio tm̃ tuni-
D ca opus habuisse videntur:quo iã efformato fœtu,& rimã quandã in sterno inter pinnas, quæ ad branchias sunt,ducente,alimentũ à matrice ꝑ vinculũ,seu vmbilicum suscipit,adeo quidem tenuem,vt Lyræ fidiculam non exuperet.Id aũt alimentum sm̃ tenuem,& exilem fidiculam in quandam veluti perulam fertur,quam ventriculum esse diceres,quo tanquam oui vitello perpetuò repleta esse cõspicitur:cuius positio est in ventre medio,duobusq. hepatis lobis subijcitur. Ac quod ita res habeat,Catulum à matris vtero exectũ,si per ventrem disseces, verũ eius ventriculum perpetuò vacuum,& ieiunum cõperies:nihil.n.per os assumit,aut deuorat.Rectũ verò intestinum recrementis liuidis turgere cõspicis:quin etiam viuũ pisciculum à matris vtero si qñ illæsum exemeris,atq.in aquam proieceris,protinus viuere,ac natare cernes: ac nihilominus in vteri profundo oua permulta reperies,quorum sena,interdũ octona,crassiora, mollia, lutea, tenuissima membrana cõtecta,ac coaceruata,ad nouos fœtus ꝓducendos iã esse destinata conijcies sup qb.infinita alia minora,ac futurorũ ouorũ rudimenta cernes,quæ nusquã interiturę Galeorum prolis tibi spem aliquam adferre possint.Hæc itaq. Bellonius, qui & alias asserit se vi-

c L.5.hi.c.5 *Superfœtatio.* *d Li.6.hist. cap. 11.* *e L.1.de ge. c.10.& l.3. Hist.c.1.& l.2.c.13.& lib.6. c.10.* *g L.7 Hist. cap.14.* *Partus diuersitas.* *h lib.2.hist. c.13.& l.3. de gen. c.1.* *i lib.6. hist. cap.10.* *Canicula, & Raia partus.* *Spinax, & Raia partus* *Vulpecula partus.* *Bellonij, & Rondeletij obseruationes.* *Catulorum oua.*

diſſe aliquãdo canem exigui corporis fœtus vndecim vno partu edidiſſe, ita vt caput, vt in alijs etiam animalibus primò naſceretur, non tunicis inuolutus, vt in Delphinis, ſed vmbilicali tantũ in ea cum vtero matris coniunctos. Secuit eandem Ariſtotelis Caniculam Rondeletius, & in medio vteri ad ſpinam adhærere oua obſeruauit, & cùm accreuerint, in vtrumq. vteri ſinum transferri, cùm Cæteri Galei ad ſeptum tranſuerſa oua concipiant, non in vuluæ medio, vt ex Ariſt. dictum eſt prius. Eſſe autem huius caniculæ oua, teſtacea quædam, in quibus ſimilis ouis humor continetur colore, & perſpicuitate cornu, figura verò puluinaribus, quæ capiti ſupponimus dormituri, ſimilia: ex angulis dependere meatus longos, tenues, quos k Ariſtot. πόρυς τριχώδεις vocat. i. meatus capillares, lyræ fidibus, aut abſimiles, inſtar capreolorum vitis conuolui, ſed dum explicantur, duorum cubitorum longitudinẽ æquare. Teſta intus rupta, dilapſaque fœtũ exire, atque ita ex ouo viuum animal parere caniculam. At rectiùs, & ſignificantiùs, teſtaceum ouum quod vocat, teſtaceum oui inuolucrum vocaſſet, quo nomine vocandum eſſe ſua ipſius icon demonſtrat. Pinxit autem in diſſecto piſce mammas illas cãdidas, bifidamq. vuluam, vt Ariſtotelis locus perſpicuè intelligi poſſit; cui, inquit, maior adhuc lux accedet, ſi diligẽtiùs duo hæc expenderimus. ſ. figuram teſtaceorum ouorum caniculæ ſimilem τοῖς τῶν ἀλῶν γλωτταῖς. i. tibiarum ligulis. Et, ſint meatus, an non tenues illæ, & capillares cõuolutæq. apophyſes ex ouorum angulis dependentes; ἡ γλῶττα præter notum ſignificatum, lingulam, ſiue ligulam ſignificat, quæ tibijs adhibetur, à figura ſic vocatam, quæ ex amplo ad ſtrictius tendit, fieri ſolitam ex arũdine. Teſtis eſt Dioſcorides. l *In arundinum genere quadam na*ſtos, ideſt, *farctior vocatur ex qua ſagittę fieri ſolent alia fœmina, ex qua αἱ γλοτται τοῖς αυλοῖς κατασκευάζονται*, ideſt, *tibiarũ ligulas efficiunt.* Eædẽ ligulæ hodie quoque tibijs adhibentur; abſque ijs. n. ſonus edi non poteſt. Huiuſmodi ligulas referunt anguli teſtacei oui caniculæ, qui in anguſto in amplum, latumque euadunt, vt ſi quatuor ligulas coniungas, teſtacei illius oui figuram conſtituiſſe videaris. Iam verò πόρυς τριχώδεις Ariſtoteles quos vocet, idem Rondeletius declarat, ex piſcis eiuſdem anatome: Degenerant ij in tantam, inquit, tenuitatem, vt nullum meatũ ineſſe putem, fruſtraq ſi aliquis eſſet, illic à natura mihi conditus videretur. Nam vt aliundè aliquid hauriatur, quod ad nutritionem, accretionemq; neceſſarium ſit, aut aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic ineſſe neceſſe eſt. Si per hos trahendum aliquid eſſet, eorum capita vteri venis adhærere, alligarique oporteret, quemadmodum in quadrupedibus vteri cotyledones cum ſecundarum venis coaleſcunt. Præterea meatuum capita, quibus in eos aliquid primùm influit, ampliora eſſe, ſenſim verò anguſtari neceſſe eſt. Quare cùm neque capita vtero adhæreant, ſintque anguſtiora qua parte ampliora eſſe deberent, neq. eſſe meatus, neq; dici poſſunt: nihil verò per hos ex ouo effluere perſpicuum eſt ex humoris ipſius conſiſtentia, qui craſſior eſt, quàm vt per tam tenues meatus premeare queat. Non ſunt igitur meatus, ſed ouorum appendices, capreolorum vitis modo intortæ, ad retinendum, & firmandum vndiquaque in vtero ouum, vt neq; ſurſum, neque deorſum loco moueatur, quoad in eo, calore vteri formatus fœtus ſtato tempore in lucem exeat. Depinxit & Bellonius idem inuolucrũ teſtaceum, matriculæ marinæ nomine, & Gallis vulgò Crapault de mer vocari aſſerit. Similiter ſeſe oua Raiarum habere idem Ariſtoteles tradit: qualia in litore ipſi ſæpe legimus.

k lib. 6. hiſ. cap. 20.

Oui inuolucrum.

l li. 1. c. 115

Matricula marina.

NATVRA. MORES. CIBVS.

OMne genus cartilagineorũ ex aliorum piſciũ rapina viuere, cibumq. niſi conuerſa reſupinentur, capere nõ poſſe, præcedenti rubrica ex Ariſtot. diximus, vbi inſolentem oris in ipſis poſitũ deſcribamus, addita etiam ratione. Plin. id præterea teſtatur his verbis: a *Omnia autem cartilaginea ſunt talia, & ſupina veſcuntur, vt in Delphinis diximus.* Latent omnia diebus frigidiſſimis, vt idem Ariſt. teſtatum reliquit. Aelianus b omnia canum genera ſpecie, moribus, & victu cõuenire author eſt. Galeos, vt oſtendimus, intelligit, qui teſte c Ariſtototele, fœtus ſuos intra ſeipſos recipiunt, & rurſus emittunt: quod item, & Squatinæ, & Torpedines faciũt: & quidẽ viſam Torpedinẽ ait grandẽ, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet: cæterũ Spinacem vnum ex Galeis recipere prolẽ ſpinæ impedimento nõ poſſe: nec Paſtinacam, & Raiam propter caudæ aſperitatẽ: hãc verò etiã tum propter capitis magnitudinẽ, tum propter aculeorum impedimentũ. Quæ verò loco, & cur recipiant, philoſophus nõ addit. Ore id fieri, pleriq. veterum aſſerunt, Athenæus. *Parit Galeus vt plurimũ tres, eoſq; recipit ore, & rurſus emittit: in primis quidẽ Varios, & Alopecias, cæteri non item propter aſperitatẽ.* Aelianus: *Galeus in mari ore parit: & fætum eodem denuo recipit, redditq. eadem via viuum, & incolumem.* Idem & aliàs cũ quod ore pariat, immundũ cibum eſſe dixiſſet: *quidam*, inquit, *ipſum non ore parere dicunt, ſed inſidiarum timore peruraculſum, vt occultet catulos ſuos, deuorare: deinde, cũ nihil ab inſidiarũ comparatione timet, viuos euomere.* Vbi & cauſam habes, cur recipiat; quemadmodũ, & ex hoc d Plutarchi: *Galei paterna quadam*

a li. 9. c. 24.

Quando lateant.

b li. 8. hiſt. cap. 15.

c lib. 6. hiſt. cap. 10.

Qua fœtus recipiant, & qua non.

d lib. vtra anim, &c.

A *dam indulgentia nulli animaliũ vel ſuauitatis, vel bonitatis ſumma palma cędunt. Oua pariunt primũ, mox animal, non foris, vt cætera: ſed in ſeipſis adunt, tum educãt, geſtantq́ ceu partu ſecundo quodam, ac vbi iam adoleuere, foris emittunt; ludere, & natare circa ſe docent, mox in ſe rurſus per os recipiunt: inhabitandum, incolendumq́ corpus prębent; locum, cibum refugium, tãtiſper dum ipſis ex ſeſe pręſidiũ certum ſit, ſuppeditãtes.* Aelianus q verò Canem marinum ſimul, atq. peperit, nulla mora interpoſita, ſuos paruulos ſecum natantes habere ait: ſi quis verò eorum timeat, ingredi rurſus per genitalia in ventrem matris, & vbi timor abierit, denuò prodire, tanquam rurſus eſſet editus: quod & Oppianus tradidit, canens.

Amor in fœtus.

q Li. 1. c. 17

> *Et Canis aquoreus fœtus (mirabile dictu)*
> *Cuſtodit; catuli teneri poſt terga ſequuntur,*
> *Fœtibus eſt ſcutum genetrix, illoſque tuetur,*
> *Sed cùm formidant (pelago ſunt multa timenda)*
> *Accipit in ventrem natos, iterumq́ recurrunt,*
> *Vnde prius lapſi fuerant, & ventre teguntur.*
> *Et quamuis partus fuerit cruciata dolore*
> B *Vt mater lęto perpeſſa eſt omnia vultu:*
> *Atq́ iterum charos fœtus in viſcera condit,*
> *Atq́ parit rurſus, cum reſpirare timore*
> *Cœperit, & tutas ſpeculetur marmoris vndas.*

Quibus poſterioribus locis Saluianus, non Canem Carchariam, ſed Caniculam intelligi debere contẽdit, argumẽto quòd nemo hoc Carchariæ, omnes Caniculæ aſcripſerint: ego cur id & Carchariæ conuenire quoq. non poſſit, non video: Id & Tzetzes crediſiſſe videtur, r Glaucum, Galeum & Canem, ingruẽte periculo prolem ſuam abſcondere ſcribẽs; cæterùm priores duos ore, Canem verò vtero recipere, rurſuſq. eos parere ſublato metu. Minorum mirus eſt in ſuos amor, qui alias ipſis ſępè pernitioſus eſt, & vt capiantur cauſa, neq. enim latet is piſcatores, qui album piſcem ad eos captandos, teſte ſ Aeliano demittũt: ex quibus ſi quis capitur, cæteri omnes hoc videntes, circa captum aſſilunt eumq. dum hamo ex profundo extrahitur, ad nauem vſq. inſequi non ceſſant. Inuidia quadam, inquit, hoc eos facere exiſtimares, quaſi ille qua captus eſt, ſibi vni eſcã aliquã prædatus alicundè eſſet: atq. ex ipſis nonnullos in nauẽ inſilientes, ſępè ſua ſpõte capi. Et t Oppianus, qui hoc præ ſtudio, & amore quo inter ſe mutuo ardẽt, Caniculas facere canit. C Vnum aliquem, inquit, hamo captum, cæteri omnes ſtatim tam auidè inſequuntur ad nauim vſq. ceu ſimul volentes perire: nec antè fugiunt, quàm ſocium extractum viderint. Quare magnus eorum numerus partim reti, hypocha, concluſi, partim tridente ſaucij, partim alijs decepti dolis capiuntur.

r Li. 3. Var. 126.

Amor ĩ ſuos Vt capiãtur

ſ Li. 1. c. 55.

t Lib. 4.

ANTIPATHIA.

MVſtela terreſtris inteſtino quodam odio Serpẽtes in terra proſequitur: ita & Muſtelus piſcis in mari Paſtinacam maleficum piſcem, vt teſtatur a Plinius his verbis: *Nihil eſt venenatus vſquam quam in mari Paſtinaca, vtpotè cũ radio eius arbores necari diximus. Hanc tamen perſequitur Galeos. Idem & alios quidem piſces: ſed Paſtinacam præcipuè, ſicut in terra Serpentes Muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius veneni. Percuſſos verò medetur, & hic quidem ſed & Mullus, & laſer.* Quo loco Maſſarius, deinde & Saluianus Galeoten, i. deſt Xiphiam, ſiue Gladium intelligi volunt, cùm alioqui Gladius à recto γαλεώτης non γαλεὸς appelletur.

a Li. 32. c. 2

D

HIEROGLYPHICA.

Vomentis symbolum.

AEgiptij sarcerdotes (inquit Orus Apollo) hominem qui sumptos cibos vomitu reddit & auidè rursus se ingurgitat, significantes, γάλεον ἔνυδρον (idest Galeũ piscem, non felem aquaticum, vt quidam vertit) pingunt. Hic enim ore parit, & natans, denuo, fœtum absorbet Aelianus *a* verò Galeum piscem à deorum sacerdotibus edi negat alibi, quandoquidem ore pariens, mundus cibus esse non possit. Deorum (τοῖν θεοῖν) nomine quidam doctus Cererem & Proserpinã intelligit, quos Athenienses, inquit (θεὼς θεὼ) vocãt: cuius iudicio facilè acquieuerim. Id enim & Plutarch. tradit: & quos *b* Aelianus μύστας τοῖν θεοῖν, hic τὰς Ἐλευσῖνι μύστας vocat, ab Eleusi ciuitate Atticæ Athænisq. proxima, vbi Eleusinæ Cereris templum fuit teste Strabone, & phanũ mysticum. Hic Eleusium regnasse ferunt, quicum Cererem filiam quærentem liberalissime hospitio excepisset: illa pro beneficio accepto ostendit ei omne genus agriculturę; filium etiam eius Triptolemum recens natum per noctem igne fouit, per diem diuino lacte nutriuit, cumq. grãdiusculus factus esset, currui suo impositum per totũ orbẽ misit ad vsum frumentorum hominibus indicandum, ob cuius beneficij memoriam Eleusini Cereri solemnia sacra instituerunt, quæ Thesmophoria appellantur. Horum itaq. sacerdotes Plutarchus intelligit: cæterùm Galeos ore parere qui dicunt, nugas nugantur aniles.

a li. 9. c. 15.

b Lib. vtra animal.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Carnis qualitas.

DIphilus apud Athenæum cartilaginea omnia carnem testatur concoctu habere difficilem, succumq. gignere flatuosum, & ex diuturno eorum esu visum reddi hebetiorem. Alias qui inter Galeos Asterias vocatur, cæteris suauiorẽ esse ait, tenerioremq. & meliorem. Galeno quoq. Galei dura carne sunt, & quę ventriculo inobediens est, quæq. succos generat crassos, excepto Galaxia. Eos hoc modo parabat coquus quidam apud Sotadem comicũ: Γαλεὸς εἴληπται μέγας, Ὤπτησα τὰ μέσα, τὴν δὲ λοιπὴν γρυμέαν Ἕψω ποιήσας τρίμμα συκάμινον.

Apparatus.

Apparet autem partem Galei mediam & meliorem, magisq. carnosam ipsum assauisse; reliquas verò minutiores eius partes, quas grymeam appellat, elixasse, moretoq. condiuisse. Timocles verò ex oxyliparo condiri solere indicat his verbis: γαλεὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γενῶν ἐξ ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται: Galei & Raiæ, & quotquot huius generis, in intrita oxyliparo præparantur. Conijcio item sale asseruari solita cartilaginea, nisi omnia aliqua saltem, ex hoc Ephippi: θύννει τεμάχη, γαλεώ, ῥίνης. Est enim Galeus τεμαχίτης, ἰχθύς, qui frustatim diuidi solet, muriaq. indurari, & τέμαχος, plerumq. de grandiorum piscium frustis dici solet. Inuenio & eorundẽ nonnullos recentes non edi exenteratos insolari, absq. sale, item Raias. Etsi verò cartilaginea omnia minus grata sunt palato, carneq. concoctu contumaci, si quis tamen eam confecerit, plurimum enutrient, ideoque diuinus *a* Hippocr. eis qui laborant tertio genere tabis, edere consulit Torpedinem, Squatinam, Raiam, & Galeum, tanquam cibos videlicet, si concoquantur, multũ solideque nutrientes. Et rursus Hepaticus quidam, inquit, morbus est pleuritidi non dissimilis, quod ad dolentes locos, &c. In hoc æger post indicationem morbi ex piscibus vescatur Galeo, Torpedine Pastinaca, & Raijs paruis, omnibus coctis. Itẽ rursus Ab hepate laborans aqua intercute, &c. post pręscriptam decem dierum diætam, inter alios cibos vtatur Galæo, & Torpedine assatis.

Sale conseruari solita.

Quibus vtiles.

a Lib. de inter. aff.

A DE GALEIS SIVE MVSTELLIS In Specie, ET PRIMVM DE MAXIMO SIVE CANE ARIST. Cap. XXXII.

INTER cartilagineos longos, de quibus primùm dicemus, ab eo exordiri lubet, qui Aristoteli simpliciter κύων, idest Canis appellatur, quòd hic meo iudicio omnium in hoc genere sit maximus. Qui autem hic sit, nec Rondeletius nec Bellonius, nec Gesnerus etiã meminit. Saluianus verò, dum arbitratur cum Oppiani Cane Galeo eundem esse, & à Galeo Aeliani diuersum, quòd hic Galei nomine eum tãtùm intelligat, qui maculosus est, in binos impegit errores. Galeus Canis enim Oppiano idẽ est cum eo qui Aristoteli (quod mirum est, aduertisse neminem) simpliciter Galeus *a* nominatur, nempe vbi de Cartilagineorum partu loquitur circa finem: οἱ μὲν ὦν γαλεὸι καὶ οἱ γαλεοειδεῖς, οἷον ἀλώπηξ καὶ κύων καὶ οἱ πλατεῖς ἰχθύες &c. ζωοτοκοῦσιν ὠοτοκήσαντες, idest. *Galei siue Musteli, genusq́, omne Mustelinũ, vt Vulpecula & Canis & plani &c. gignunt animal cùm oua intra se pepererint* Ecce Galeus siue Mustelus hic à Cane distinguitur, & tamen pro peculiari in hoc genere specie accipitur: Ita & Oppianus Canes omnes enumerans, vnum omnium maximm & cetaceum pelagiũq. esse ait, cęteros verò in cœno versari, & horũ rursus alios Centrinas dici, alios simul siue cõiunctim Galeos, quibus (inquit) annumero Acanthiam, siue Spinacem, Lęuem, Vulpeculã, & Variũ. Vbi nisi Canis Galeus, etiã simpliciter accipiatẽ pro peculiari specie, enumeratione omniũ Galeorum, eum prætérijsset, quod absurdũ est statuere. Ita & Aeliano Galeos primũ generis nomẽ est, omnes comprehendens qui aculeis, carent, deinde specificũ pro maculato tantũ. Bellon. κύνα Græcis, Latinis Caniculam nominari asserit, Galeorum (vt ait) maximũ & minimè aculeatũ, voracem ac cæteris piscibus infensissimum, dentibus omniũ maximis, acuti oribusq. latioribus atq. crenatis, aspera admodũ cute, adeo, vt fabris lignarijs propterea non minus quã Squatina expetatur. Sed hic Aristotelis σκύλιον est, id est, Canis minor, Gaza Caniculam reddidit, nos suo loco Catulum vocabimus & duo eius genera esse ostendemus. Opinor itaq. Canem Aristotelis eundẽ esse cũ Cane Oppiani & Aeliani, & Canicula Plinij, & Theophrasti Carcharia. Etenim Nicãdro Colophonio teste in Glossis, vt recitat Athenęus, καρχαρίας etiã vocat Σκύλλα, & Aristoteli inter Galeos σκύλιον (Gazę Canicula, malim Catulus, ne quis cũ Plinij Canicula confundat) recensetur. Rondeletius verò dum eiusdẽ Nicandri authoritate Carchariam, Lamiæ eundem facit, fallitur. Licet namq. Carchariam hic alio nomine Lamiam vocari dicat, non propterea tamẽ sic Aristoteli & Plinio vocari asserendũ existit, cũ vterq. Lamiam planis cartilagineis annumeret; ille raia, Pastinaca atq. Squatina nominatis, *b* subdens: *Cartilaginea prater ea qua numerauimus sũt Bos, lamia, Aquila, Torpedo, Rana omneq. Mustelinum genus.* Ecce inter planos recenset, & à Mustelino genere ominno discernit. Idẽ & hic facit manifestissimè, inquiens *c Planorum piscium alterum genus est quod pro spina cartilaginem habet, vt Raię, Pastinacę, Squatinę, Torpedo & quos Bouis Lamię, Aquilę, Ranę, nominibus Gracis appellant.* Adde quod Oppian. Canes aliquoties numeret inter Cete: cũ de Lamijs priuatim agat, tũ aliàs tũ in quinto vbi diuersũ vtrosq. capiendi modũ describit. Quamobrem fieri potest, Nicandro Carchariam Lamiam vocari, quia sic alicubi etiã vocetẽ propter aliquam naturæ similitudinẽ, sed quod Rõdeletius de tergoris latitudine ait, friuolũ & planè nullius momenti est. Quis enim sibi persuadeat, Aristotelẽ tantæ magnitudinis piscẽ, qui loricatos homines etiam deuorat, planis accensere? Bouem ibidẽ vterq. nominat ante Lamiam. Illũ ex planis esse si Rõdeletius concedit, cur nõ & Lamiam cõcedit? Lamiam hodieq. vel Bellonio teste Genuenses & Neapolitani vocãt planorum piscium longè maximum, vt inde quoq constet Carchariam non vbiq. Lamiã vocari, vt Rondeletius credit. Quid Rana marina Siculi etiã Lamia dicitur, vt Gillius testatur. Idẽ Rondeletius Caniculam Plinij à Canicula (Catulo, σκύλιον) Aristotelis rectè quidem distinguit, at cum Cane Galeo haud rectè eundẽ facit, leui argumento quòd ex inferiori oculorum parte tunica enascitur, quæ totũ oculũ operit, palpebræ auiũ modo quam Plinio nubẽ in Canicula appellari arbitratur; tũ quòd ceu humani generis auidissimũ, nudos appetere auidissimè, obseruasset. Nam Caniculã Plinij eãdem esse cũ Charcaria, vel ex hoc constat, quòd is integrũ hominẽ absumere posse manifestè inuat, quòd Canis Galeus ob corporis paruitatem facere non potest: etsi interim persequi homines facilè concesserim. Ad hęc aliàs idem *d* Plinius Carchariã latinè reddit Canicula his verbis: *In mari rubro, sylue viuũt, Laurus maximè & oliua: fruticum magnitudo est ternorum cubitorũ, Caniculis referta, vix vt prospicere è naui tutum sit*

Canis Aris. qui.

a L.5. hist. cap.11.

Galeus pro specie Galeorum.

Galeus. quid Aeliano.

Canis qui Bellonio.

Canis minor Aristotelis qui.

Canicula Plinij.

Carcharias Theophrasti.

Lamia Aristotelis, à Nicandri lamia diuersa

b L.5. Hist. cap.5.

c lib.9. c.24.

Bos planorũ generis.

Lamia quę.

d li.13. cap. 15.

e Li.4. hiſt. plantar. c.8.

tum ſit, remos plerumq. ipſos inuadentibus ex *e* Theophraſto, qui ſic habet: *Mare rubrum beluis refertum eſt, plurimaſq. Carcharias* (Caniculas hic quoq. reddidit Gaza) *habet in tantum, vt nare tutum non ſit.* Ad tunicã eam quam oculos operire tradit Rondeletius, quod attinet, mihi cũ Plinij verbis conuenire non videtur. Hic enim ait nubem ferri, ſuper capita craſſeſcere, planorum piſciũ ſimilem: ille ex parte inferiore oculorum tunicã enaſci quæ totũ oculum operiat. Quod ſi tamẽ id dicere voluit Plinius, haud propterea ſtatuendũ eſt Caniculam eſſe. Fieri enim poteſt, quòd id vtriq. conueniat. Quod ſi autem mihi obiecerit, Canem diſtingui à Carcharia apud Athenæum, ei ego reſpõderim typographi errore interpoſita virgula ea vocabula diſtingui, nã & Archeſtratus apud eundem τῦ καρχαρία κύνος dixit. Idem & Canes & Galeos diſtinxit, vtroſque tamẽ cartilagineos piſces eſſe docuit. Ammianus Marcellinus & Solinus nõ alios Canes marinos intelligunt quam Carcharias. Inquiunt enim: *Margaritę frequentari ſueta litora propter piſcãtium inſidias declinantes, vt quidam conijciunt, circa denios ſcopulos & marinorum Canum receptacula deliteſcunt.* Hoc enim cum Theophraſti allato loco quo ad latebras, quodammodo cõuenit. Καρχαρίας autẽ rectè dicetur Canis iſte λάβρος, ἀναιδής & ἁρπακτὴρ Oppiano vocatus, quòd voraciſſimus, impudenſque ſit & fur, quodq. dentibus plurimùm valeat, acutoſq. habeat. κάρχαρος enim acutũ aſperumq. ſignificat, vnde καρχαρόδοντα animalia, quibus acuti, pectinatimq. coniuncti dentes ſunt, Ariſtoteli nucupantur. Columella latinè Charcharum dixit his verbis. *Eſca iacentium piſcium in piſcinis mollior eſſe debet quàm ſaxatiliũ: itaque pręberi conuenit Scombri, Carchariq. ventriculos &c.* niſi cum Maſſario legamus Carchariæ. Σκύλλα hic idem piſcis dictus fuerit & λαμία quod nulli parcat, vt de eiuſdum nominis monſtris in fabulis eſt, quæ ſcorta interpretatur Anaxilas apud Athenæum: & apud Homerum Scylla piſcatur *f* Delphinos & Canes *g*, vel quòd Scylla Niſi filia in hoc genus piſcis conuerſa fuerit, id quod diuinus poeta indicaſſe videtur, dum canit.

Obiectio.

Canis cur carcharias dictus.

Carcharus. Egloga 6.

f Lib. 5. de rat. rer.

Scylla as vrinator.

g Lib. 8.

Quid loquar? aut Scyllam Niſi quã fama ſecuta eſt
Candida ſuccinctã latrantibus inguina monstris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

Item Lucretius, vbi probat nullum animal poſſe ex duorum generum animantibus procreari, proinde nec Centauros, nec Scyllas.

Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas & cætera de genere horum
Inter ſe quorum diſcordia membra videmus.

niſi velimus ſic vocari à latẽdo atq. vrinando, à quo & Scyllias apud Herodotũ vir quidã Scionæus dictus fuit, omniũ ea tempeſtate optimus vrinator. Hunc Pauſanias Scillin vocat, & anchoras claſſis Xerxis vrinando præcidiſſe tradit. Eſt verò & alius Scylla dictus piſcis ex cruſtaceis, quem rectiùs puto Squillã appellari: quare cùm Plinius in ſuo catalogo Scyllam nominet, Squillamnè an Canem intelligat, incertum eſt. Carcharias verò etiamnum teſte Bellonio apud Aſiaticos Canis marinus appellatur Nouergianis Perkfiſch quaſi montanus (inquit) piſcis: cæterũ cũ eius cuti ſubſit pinguedo, ſicut illi Galeo quem inde Porcum marinum Veneti dicunt, fortaſſis Porkfiſch vocauerint, nomine nimirum vel ab Anguillis, vel Gallis, vel Italis mutuato: Quid enim illi cum montibus? Angli nihilominus vocant à Doggefiſche quaſi canarium aut caninum piſcem, ſicuti & cæteros generis Muſtelini, quos ſimiliter Germani, vna cum Carcharia Hundfiſch dicunt, Græcorum imitatione, qui omnes κύνος nomine comprehendunt.

Porcus marinus.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Piſcem eſſe.

CArchariam Canemvè ſimpliciter dictum Cetaceum branchiatumq. piſcem, haud verò Cete eſſe diximus aduerſus Saluianum, cui alioqui fauet Euſtathius, qui apud Homerũ vbi Scylla piſcatur. Δελφῖνας τε κύνας τε καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. Delphines enim (inquit) & Canes non ſunt piſces ſed Cete. Fauet & Aelianus & Oppianus quorum ille Canem maximum inter Cete robuſtiſſima ſcribit enumerari: hic inter alia Cete nominat. Fauet ipſi deniq; author libelli de vtilitate reſpirationis Galeno attributi, qui Canẽ piſcẽ, Phocam, Delphinum & Cete omnia pulmonem habere & plus coloris quã cæteros piſces teſtat. Cæterùm cũ vel philoſopho teſte illa tantũ Cete ſint, quę abſq. ouificatione viuos excludũt fœtus, & vere reſpirãt, vero reſpirationis inſtrumẽto, pulmone (inquam) prædita. Canis iſte nequaquam Cete dici poterit. Licet enim viuos excludat, cæterorũ tamen cartilagineorũ more prius oua concipit, & branchias habet, (vt & cęteri Canes) nõ pulmonem, vt falsò tradidit author ille quiſquis fuit, de vtilitate reſpirationis. Apparet autẽ hunc Cetis accẽſiſſe Canẽ, ex malè intellecto *a* Galeno, qui inter Cete Canes etiã enumerat, vnà cũ magnis Thũnis & Zygęnis, hos quoq. Cete vocãs, nõ quòd Cete ſint, ſed quòd ad eorũ magnitudinẽ excreſcant, alioqui & Thunnꝰ & Zygæna eſſent Cete, cũ vel ipſo Saluiano teſte brãchiati ſint. Sic eoſdẽ Thunnos vbi iã grãdiſſimi euaſerũt, Soſtratus apud Athen. Cete vocat; atq. ſic Aelian. quoq. & Oppian. sũt intelligẽdi.

Cete quæ Ariſt.

a Lib. 3. Aliment.

Eſt itaq;

A Est itaq. Canis Galeorum omnium maximus, magnitudine Thunnos ipsos vincens: & in tantum aliquando excrescens teste Rondel. vt currui impositus vix à duobus equis vehi possit, quare euisceratus, & in frusta dissectus, duobus aliqñ curribus imponendus fuit. Addit Rondel: vidisse se mediocrem mille librarũ pondere. Nicéses verò testatos sibi esse refert Gillius sese istiusmodi piscem ad quatuor millia librarum accedentẽ cepisse, & quod magnã admirationẽ habet, in eiusdem ventre solidum hominem reperisse; simileq. quid Massilienses sibi narrasse, cõprehendisse, inquam, aliquando, in quo loricatum hominem inuenissent. Vidit item Rondel. in Santonico litore, alium cuius os, & gula tãta erant vastitate, vt hominem etiã obesum cõmode capere potuisset: imò verò si os ita hians conseruetur, reliquo corpore cõtecto, Canes terrestres pisciũ reliquias deuoraturos, ventriculum per id subire posse. Quamobrẽ suspicatur idem Rondel. hũc fuisse illum piscem, in quem Ionam Prophetam ingressum, illicq. triduo diuina prouidentia conseruatum, tandemq. incolumem eiectum sacra pagina testatur, licet hæc in ventre Ceti dicat, Cetum fortè vocans maximum, & immanem piscẽ Bellonius quoq. tam vasto, & capaci ore esse ait, vt quodlibet eius latus sex & triginta dẽtibus munitum sit. Tam amplũ itaq. & vastũ os, amplissimũ etiam, latissimumq. caput requirebat. Os aũt nõ in rostro est, sed vt alijs Canibus, supina par-

Magnitudo.

Homo in Cane inuẽtus. Oris magnitudo.

Ionas Propheta in vẽtre piscis.

Caput.

B te, Bellonius rostrum in mucronem exporrectum facit. Eius scissura maxima est, & in eo dentes durissimi, & acutissimi, trianguli figura, vtrimq. ferrati: seno ordine dispositi, vt ex iconibus istis videre liquet: quarum prior in nostro conseruatur Musæo: alterã Fabius Dõdolus ciuis noster, antiquitatũ studiosissimus cõicauit. Qui in priori ordine sunt, extra prominent, & in anteriorem partem vergũt: secũdi ordinis rari sunt: tertij, quarti, quinti, & sexti in os recurui maximè ex parte, in vtraq. maxilla carne molli, fungosaq. contecti. Quælibet autem maxilla duos, & septuaginta comprehendit; quæ summa est in vtraq. centum quadraginta quatuor dẽtium. Dorsum breue & ad cæteros Mustellos cõparatum, latissimũ. Laterum & tergoris pinnas lõgè quã in quouis sui generis maiores habet. Binæ earũ haud ꝓcul à cauda vna superior; altera inferior ad brãchias, & podicẽ binę aliç: alia rursus ĩ medio fere dorso. Cauda si reliq corporis magnitudinẽ spectes, minus crassa spissaq. in laterib cõpressa, duabus constãs pinnis cubi talẽ lõgitudinem (vt Bellonius ait) æquans, hocq. ei cũ Vulpecula (sic Cẽtrinen vocat) cõmune habet: quod superior eius pars, q̃ vertebris cõita est, altius attollit̃, quã inferior, quæ inquit, crescentis lunæ figurã exprimit, quarum intercapedinẽ dimidia linea explere põt. Podex inter supinas pinnas latet. Cute aspera integit̃. Vnde prouerbialiter quodãmodo Varin. ἅμα δὲ καὶ κυνείῳσε δέρματι παλσῳ ἐςί γάρ τραχύτατον .i. simul verò, & Canino te pelle ludã: est. n. asperrima. Oculi maximi rotundi, quorum musculi, qui sursũ, deorsum, dextrorsũ, sinistrorsum mouẽt, manifestè cõspiciũtur. Qui oculos quodãmodo intrà trahũt, & veluti in contẽplantibus diligẽterq. aliqd intuen-

Rostrum. Dentes.

Maxilla.

Dorsum. Pinna.

Cauda.

Cutis.

Oculi.

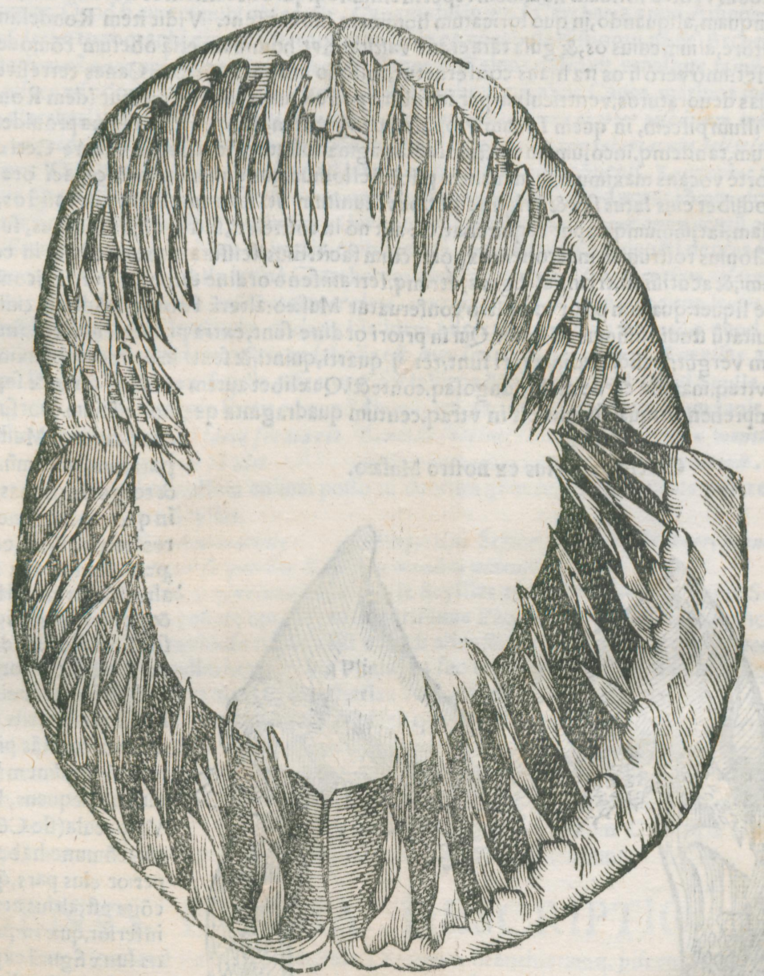
Carchariæ rictus ex nostro Musæo.

C

D

Canis Carchariæ dentium ſenis ordinibus expreſſorum imago à D. Fabio de Dondulis.

H

intuentibus fixos, immotoſq. tenent, non radicem neruorum opticorum ambiunt, ſed à ſuperiore parte oſſis regionis oculorum orti, in longum extenduntur. Similis huiuſmodi muſculorum ſitus etiam in humanis oculis eſt. Eſt & aliud in Carchariæ oculis obſeruatione digniſſimum. Neruorum opticorum loco, qui in hominibus, cæteriſq. animantibus inſunt, ſubſtantia eſt cartilaginea, dura, omniſq. mollitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore, poſterioreq. dura eſt, parte & anteriore exquiſitiſſimè perpolita: Cæterùm in oculis conſpiciuntur humores omnes tunicæq. longè manifeſtiùs, quàm in bubulis, maximè quæ humorem cryſtallinum, inuoluit, telis aranearum tenuior, maximeque pellucida. Ventriculum habet vaſtiſſimum, gulaqué ampliſſimam. Hepar adepatum, in duos maximos lobos diuiditur. Quæ ſecundo loco additur leon, piſcem oſtendit ſuperiori, ſiue Cani Carchariæ vulgari ſimilem, ſed qui in medio dorſo, vbi alijs pinna eſt, Serram, qualem Preſtis in fronte gerit. Dabitur præterea Canis Carchariæ alia figura in capite de Cane Galeo, quo cum pictor ita implicauit, vt ſeparari non poſſit.

LOCVS

Canis Carcharias.

LOCVS. NATVRA. MORES.

a L.4.c.24.

CAnis Cetaceus degit in alto, testātibus Oppiano atq. Aeliano. Haud tamen semper ibi moratur: nam vt & alia maris alumna animalia quibus audaciam natura inseuit, cū summus per æstatem viget calor, ad litora, inquit *a* Aelianus, se recipiunt, & versus præcipitia natant, & exposita fluctibus promōtoria subeunt, & angustis profundisq. fretis se insinuāt. Refugiunt enim pelagus, & quæ in eo sunt, pascua negligunt. Litora autem petere mox rursus ēt apparebit ex epigrāmate Ausonij, in quo leporem in mare se præcipitātem capere scribitur. Testatur ex nuperis Vuottonus amnes nonnunquā subire, fortè diù prædam quandam sequitur. Hanc aūt ex insidijs adoriri Plin. innuere videtur de syluis; quæ in mari turbo sunt, loquens. *Fruticum magnitudo*, inquit, *ternorum est cubitorū Caniculis referta vix vt prospicere è naui tutum sit remos, plerūq. ipsis inuadentibus*. Et margaritæ frequentari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, circa deuios scopulos, & marinorum Canum receptacula delitescūt, vt ex Ammiano Marcellino, & Solino recitauimus, & hinc fortè ἁρπακτῆρα. i. furē vocauerit Oppian. Canum oīum maleficentissimus est, & robustissimus, superbus, cōtumeliosus, impudēsq. adeò, vt sępe in ipsis ēt retibus, & nassis pisces adoriatur, ac deuoret, sup tn̄ sæpè etiam malo: nam dū vētri indulget, pisce aliquo ei grato pro esca in hamū infixo à piscatore capit̄, vt scribit idē Oppian. Carnis humanæ præcæteris sunt auidissimi, quòd tū aliàs cōstat, tū quòd ἀνθρωποφάγος Archestrato apud Athenæum dicatur, tū verò potissimū ex pugna eorum cum vrinantibus, quā nobis descriptam reliquit *b* Plin. *Canicularū maxima multitudo circa eas* (spongias subaudi, de quibus proximē peregerat) *vrinantes graui periculo infestat. Ipsi feruntur, vt nubē quandā crassescere super capita animaliū, planorum piscium similem, prementem eas*, alios eos, *arcentemq. à reciprocādo, & ob id stylos praacutos lineis annexos habere sese, quia nisi perfossæ ita non recedāt, caliginis, & pauoris, vt arbitror opere. Nubem.n. & nebulā (cuius nomine hoc malum appellant) inter animalia illa haud vltra comperit quisquam. At cum Caniculis atrox dimicatio inguina, & calces, omnemq; candorem corporum appetunt. Salus vna in aduersas eūdi, vltroq. terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et sors aqua in gurgite. Vt ad summa aqua ventum est: ibi periculum anceps. Adempta ratione, cōtrà eundi, dū conetur emergere, & salus omnis in socijs: funem illi relegatum ab humeris eius trahūt. Hunc dimicās, vt sit periculi signum, læua quatit dextra apprehēsa stylo in pugna est, mordicùs alias tractus. Vt prope carinam ventum est, nisi præceleri vi repētè rapiant, absumi spectant. Ac sæpè iam subducti, è manibus auferuntur, si non trahentiū opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipsi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij, sed monstro solertia est nauigium subeundi, atq; ita è tutò præliandi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum insumitur*. Hactenus Plinius. Profuerit verò pisci itē natatus velocitas, qui alioqui cæteris Caniculis tardus est, vt Oppianus testatur. Nautis etiā infestus est, vt ex Virgilio ostensum est: & ad hoc alludit fortassis M. Tull. Verrē eiusdē piscis symbolo proscindēs; Hoc infestior nautis Varres, quàm Scylla, quòd multò se pluribus, & maioribus Canibus cinxerit. Inter pisces, Thunnos in primos persequitur, & ex eorum venatione, eum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Sicillam attingere prohibentur, pinguescunt, vt in Thunno ex Strabone diximus.

An omnes subeat.

Vt prædam adoriatur.

Pugna cum vrinātibus.

b L.4.c.46.

Natatus.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

CArne, inquit Rondeletius, est candida, neq. ferini saporis, & ob id multorum Galeorum carni præferenda, haudq. ideo reijcienda, quòd hominum cadaueribus vescitur. Id qđ eleganter apud Athenæum indicauit Archestratus diuinum hunc cibum vocans:

Mortalium pauci diuinum hunc cibū nouerunt,
Atque adeo vesci eo volunt homines leuis
Stupidaque mentis, & prorsus attoniti,
Qđ ea bellua humana carne pascatur: quiuis sanè
Piscis hominum carne gaudet; eā si adipiscatur.
Certè quicunq. stolidè hæc nugātur, puriores vt sint
Relegare ad olera conuenit, & ad Diodorum
Ire sapientē, vt tēperantes apud illū Pythagoræ præcepta discant.

Mnesitheus ijs annumerat, qui facilè cōcoquuntur, inquiēs: *Pisces qui neq. solitarij apparēt, neq; rursus gregarij sunt, faciliùs cōcoquuntur, vt Cōgri, & Carcharia, & similes*. Galen. *a* verò Canis Cetacei carnē quòd prædura, atq. excrementitia sit in plebis cibū cedere, sale macerari; ingratiq. saporis esse ait, atq. muccosam: ideoq non nisi raró absq. sinapi aut exelæo, aut alio id genus acri quopiā condimento edi solitam. Alibi ēt *b* carnem hanc sale induratam sanguinē scribit generare melancholicum. Et Alexander Benedictus multos ex damnato victus genere stultos effectos esse testatur, vt ex carne, inquit suilla, bubula, asinina, canina, salsamētis cōtinuis Canibus marinis, Cetarijsq. omnibus. Cæterùm, vt Galeno facilè adhæserim, ita ēt fieri potest,

a L.3. Alim.

b Lib. 3. de loc. aff.

vt

A vt culpa in apparatum referenda sit, de quo idem Archestratus obsonatorum Hesiodus aut Theognis, in hunc modum scripsit: *Apparatus*

In Toronæorum ciuitate Carchariæ Canis oportet
Deinde cymino conspersa, saleque non multo assare,
Præter glaucũ oleum: vbi verò assata iam fuerint
Quotiens autẽ in pleno lancis alueo iurulẽta coques
Commisce, verùm oleum affunde solum,
At super pruna ad elixa, nec flammam admone,
Caua obsonari subdita infernè abdomina.
Quibus, ò charum caput, addendum insuper nihil
Ea cum intrito suaui afferenda sunt.
Nec aqua gelida fontem, nec cõfectum è vino acetũ
Arido cũ cymino & olẽribus suauiter herbarũ folijs
Agita crebrò, ne te inscio exuratur.

VSVS IN MEDICINA.

Dentes huius piscis argento includunt aurifices, serpentis dentes nuncupantes. Eos mulierculę è collo puerorum suspendunt, quoniam dentitionem iuuare vulgò creduntur, puerorumque arcere pauores. Ex eisdem dentifrica parari optima Rondeletius tradit, eorumq. asperitate dealbari dentes, siccitate conseruari & firmari, nequis (inquit) à cæco quo B piam effectu id prodire putet. Apparet autẽ ipsum hæc accepisse à Plinio, qui tamen sic habet: *Infantium gingiuis dentitionibusq. multum confert Delphini cum melle dentium cinis & si ipso dente gingiua tangantur. Alligatusque idem pauores repentinos tollit. Idẽ effectus & Caniculæ dentis.* Eandem facultatem in dentibus Canis Galei idem Rondeletius tribuit: item dentibus Galei glauci, vt omnibus Galeis communem esse sit credibile. Aliàs etiam Plinius dentium dolores sedari dixit, Cerebro Caniculæ in oleo decocto, adseruatoq. vt ex eo dentes semel anno colluantur. Succedaneorum incertus author & Rasis pro crocodili adipe, adipem Canis marini in remedijs substitui volunt. Hic si coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, sedat dolorem dentium. *Dentium vsus* *Dentifricia* *Cerebri vis*

EPIGRAMMATA.

In Leporem qui dum canem terrestrem concitatius fugit; in mare deuolutus è rupe quadam, à Cane marino laceratus est, extant epigrammata duo Germanici Cæsaris & vnum Tiberij. Est & a Ausonij super eodem tetrasticon huiusmodi: *a. Li. 1. Anthol. Gra. 33.*

Trinacrij quondam currentem in litoris ora
Ante canes, Leporem cæruleus rapuit.
C *At lepus: In me omnis terra pelagique rapina est.*
Forsitan & cæli si canis astra tenet.

DE CANE GALEO, VEL GALEO ARIST, Cap. XXXIII.

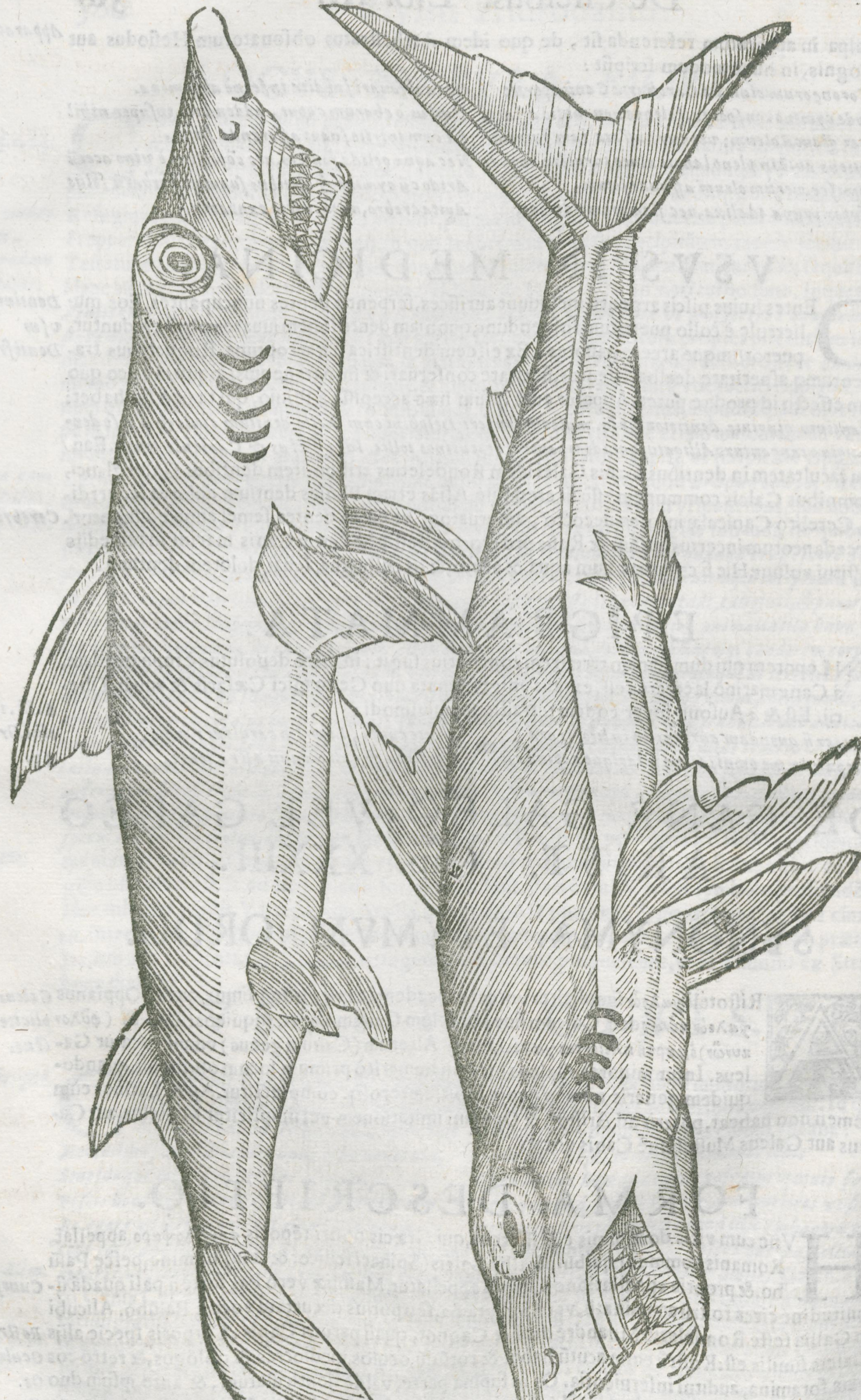
SYNONYMA. ETYMVM. ORDO.

Aristoteli γαλεὸν simpliciter vocari præcedenti capite ostendimus, quem Oppianus γαλεὸν κύνα, idest Galeum siue Mustelum Canem vocat, inquiens: ἄλλο δὲ (φῦλον κυνῶν) ὁμαρτῆ κλείονται γαλεοί, idest: Alterum (Canum genus) vnum vocatur Galeus. Inter minores Galeos hic non immeritò primum locum obtinebit, quandoquidem generis nomen quoq. subit, cæterosq. complectitur. Apud Latinos cùm D nomen non habeat, poterit ad Aristot. & Oppiani imitationem vel simpliciter Mustelus, aut Galeus aut Galeus Mustelusuè Canis vocari. *Galeus simpliciter dictus.*

FORMA. DESCRIPTIO.

Hunc cum viris doctissimis eũ esse reor, qui Græcis nostri tẽporis σκυλλόψαρο appellãt, Romanis communi quibusdã alijs Galeis (Spinaci scilicet & læui) nomine, pesce Palũbo, & propria appellatione Canosa appellatur, Massiliæ verò Pal fortè à pali quadã similitudine circa rostrũ acuminatũ, vt in Sphyræna, seu potiùs decurtata voce à Palũbo. Alicubi in Gallia teste Rondeletio Milandre dicit & Cagnot, quasi paruus Canis. Corporis specie alijs Galeis similis est. Rostrũ enim acutũ habet & rotũdũ; oculos mediocres & oblõgos, & retro eos bina foramina, auditui inseruientia. Os in supina parte, valde denticulatum, & ante ipsum duo alia foramina olfactui dicata. Branchias vtrimq. quinas detectas, habet, & iuxta eos, duas pinnas, *Canosa.* *Rostrum.* *Oculi.* *Os.* *Branchiæ.*

Canis Galeus vulgaris. Canis Carcharias alius suo antè loco referendus;

A vtrimq.vnam;aliæq.rurſus duæ ſupina parte,ex vtroq.nempe podicis latere vna enaſcuntur prę ter quas maribus duæ appendices,vtrimq.vna,ex podice pendent. In dorſo etiã binæ ſingulares pinnæ eriguntur,prior,& maior,in eo ferè medio poſterior,& minor,caudæ proxima:è cuius regione altera etiam ſingularis imò ventri hæret. Cauda in geminam & inæqualem pinnã degenerat:ſuperior namq.pars eius maior,inferior verò minor eſt. Corpus totum oblõgum eſt,& rotundum,à podiceq in extremam vſq.caudam ſenſim graciłeſcit. Nõ ſquamis,ſed corio tegitur. Ventre eſt albo, corpore reliquo cinereo. Ventriculum habet magnum & inteſtina etiam ampla, hepar bifidum,& pallidum, cui fellis veſica ſubnectitur:ſplenem verò ſubrubrum. Ad multam magnitudinem excreſcit, ita vt aliquando centenas etiam libra excedere ſoleat. Scribit Rondel. ex parte inferiore oculorum huius piſcis tunicam enaſci, quæ totum oculum operit palpebræ auium modo,non quòd reuera palpebra ſit;nam authore etiam *a* Ariſtot.palpebris carẽt piſces, & palpebræ ex cute fiunt: hæc autem in membrana eſt tantum.

Cauda. *Cutis.* *Color.* *Magnitudo* *a Lib. 2. de Par.c.13.*

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

B

PIſcis eſt marinus tantùm,mariſq.potiùs cænoſa,quàm ſaxoſa loca habitans, cæterorũ minorum Canum more. Oua gignit vitellis ouorum Gallinæ ſimillima,ex quibus fœtus nutriuntur,donec tandem perfecti foris excludũtur. Saluianus gregalem eſſe ſcribit, quod haud facilè crediderim. Non ſolùm enim carne veſcitur,ſed famelicus admodum atq. helluo,quales natura gregarios facere non aſſolet. Cùm verò dentes habeat acutiſſimos, ſimul & validiſſimos,ipſeq. fortis ſit ac robuſtus, non ſolum maiores piſces, verùm etiam natantes homines adoritur, vnde hodieq. piſcatres & litorum marinorum accolę eum formidant: appetit, n. calces, inguina,poplitesq.tam auidè,inquit Rondel. vt aliquando in terram exiliat: quam ob cauſam ipſe Plinij Caniculam,quæ cum vrinantibus,vt recitauimus,pugnat,eſſe conatus eſt oſtendere.

Oua qualia. *An gregalis* *Robur.*

VSVS IN CIBIS.

C

INſuauem,duramq. carnem habet,& propterea ægrè concoquitur. Negligitur itaq. ſordidæq. plebi relinquitur. Editur autem elixus ex alliato, ideſt intinctu ex allio.

Carnis qualitas. *Apparatus.*

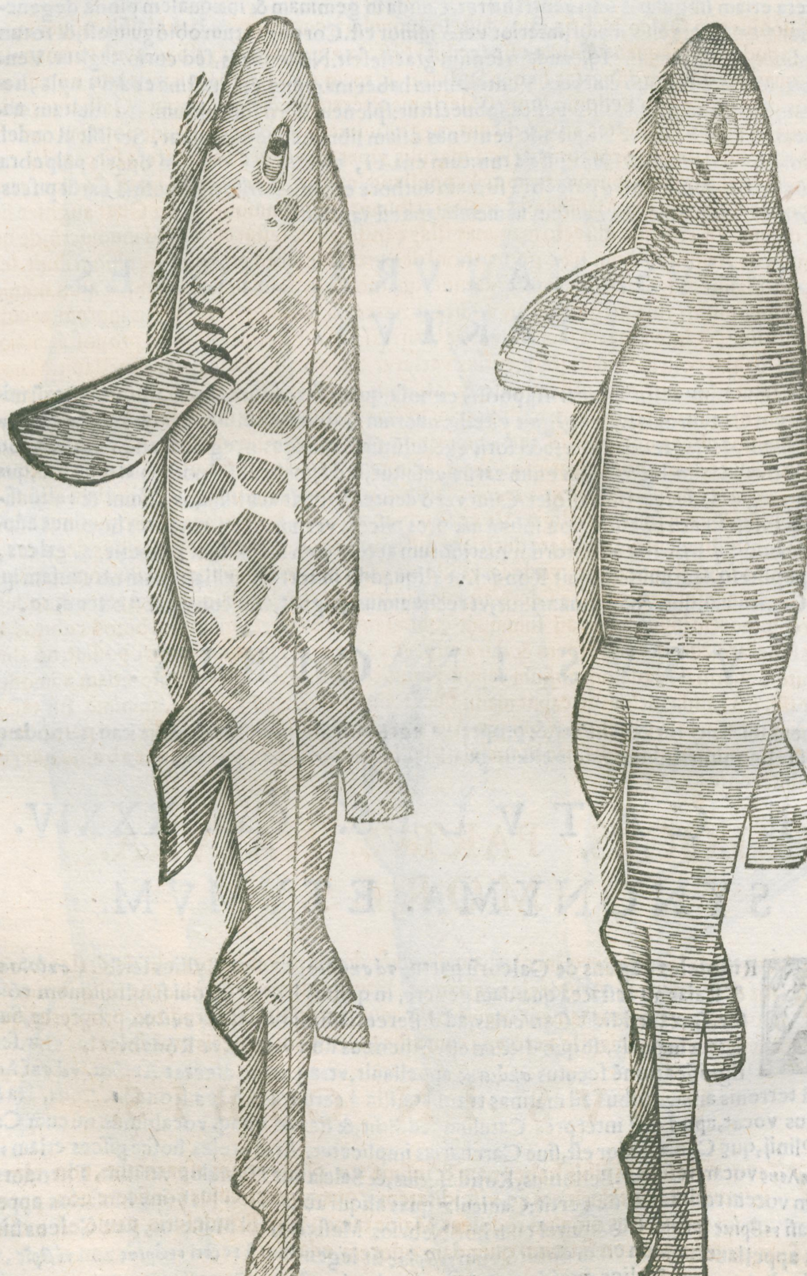
DE CATVLIS. Cap. XXXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

ARiſtoteles *a* agens de Galeorũ partu, τὰ σκύλια, ſiue vt Gyllius ſcribit, σκύλλια, & Raias ait teſtacea quædam genere, in quibus humor ad oui ſimilitudinem cõſiſtit. Gaza reddidit Caniculas,ad differentiam,nimirum τῆς σκύλλις,id Scyllæ,ſiue Canis maioris,de quo dictum eſt, Athenæus non vocem, vt Rõdel.verbis vtar,ſed ſignificationẽ ſecutus σκύμνυς appellauit,vtraq.voce(dixerat Ariſtot. τὰ σκύλια D vocari(à terrenis animantibus ad marinas tranſlata,illa à ceruorum, hac à leonum catulis. Ita & Oppianus vocat,apud quã interpres Catulum reddidit,& ſic nos quoq. vocabimus,ne cum Canicula Plinij,quę Canis maior eſt,ſiue Carcharias implicetur. Ariſtoteles hoſce piſces etiam νεβρίυς γαλευς vocari teſtatur. Bellonius, Rondeletius,& Saluianus Hinnulos vertunt, Theodorus Græcam vocem retinuit,& ſic vertit: Caniculæ quas aliqui ab hinnulo Nebrios Muſtelos appellant,quaſi νεβρίας legiſſet. Quare vel cum hoc Nebrios Muſtelos,vel Muſtelos, ſiue Galeos hinnulares appellauerim: non enim dubito quin νεβρίας ſit legendum à recto νεβριάς non νέβρῖς, vt Bellonius habet,nam & alios quoſdam Galeos ἀστερίας ἀκανθιαν, ἀλοπεκίας vocant: quomodo, & aquilam quandam hinnularem idem Gaza nuncupauit, quam Ariſt. νεβροφόνον,etſi hinnulares dicantur iſti Galei à maculis, quas toto corpore diſperſas habent, aquila verò quòd hinnulos occidat.

a Li. 6.hist. cap.10. *Scymnus,* *Catulus.* *Hinnulus.* *Aquila hinnularis.*

Catulus maior Saluiani. Catulus minor eiuſdem.

A

FORMA. DESCRIPTIO.

BEllonius pro Galeo Nebria, siue Mustelo hinnulari, eum pingit, qui Massiliensium vulgo (apud quos frequentissimum esse scribit) Nissola appellatur, ob albas nimirum maculas, quas per dorsum dispersas habet. Sed cùm de memorabili ac peculiari partu non meminerit, nos cum ipso etiam Bellonio hunc Galei læuis alteram speciem faciemus. Galli duos alios huius generis pisces Rousettes vulgò dicunt, magnitudine & loco quo degunt potissimum differentes. Maiorem Romani Scorzonem (sic à maculis viperam vel ei congenerem serpentẽ à quo Scorzonera herba nomen inuenit dicimus) appellant, minorẽ pesce Gatto quasi Catum: quod tamen postremum nomen Massilienses maiori tribuunt quodammodo, nam Guat aughier siue rochier dicunt. In vtroque dissecto, mammas illas candidas & testaceum illud inuolucrũ, de quo suprà multa ex Aristotele, qui hæc generationi destinata membra priuatim Scyllio tribuit, scripsimus, Saluianus & Rondeletius obseruarunt: quamobrem Saluianus vtrumq. Catuli nomine & descripsit & pinxit, sola magnitudinis addita differentia. Rondeletius verò minorem peculiariter Scylij, siue (vt ipse Gazam secutus vertit Caniculæ Aristotelis nominem proposuit: maiorẽ verò quòd in saxis & in alto mari frequentiùs versetur, Saxatilem Caniculam appellauit. Maioris dorsum & latera subnigricant nigerrimisq. & latissimis maculis insigniuntur. Minoris verò læuissimè subrubent, notis liuentibus, & multò quàm in maiori minoribus conspersa. Vnde Massarius atq; Gyllius hos pisces non σκύλια, sed ἀστερίας esse voluerunt, cùm hic alius sit, vt modò patebit. Saluianus verò cùm hos priuatim κύνας γαλεὺς nomine Aeliano intelligi velit, quia hic dixit, *Canum genus quod varium est, Galeus vocatur*, fallitur: nam Aelianus præter hos ibidem stellarias etiam, qui & ipsi varij sunt, intelligit. Vt verò pariendi modo & partibus internis conueniunt, ita vita, magnitudine, cutis asperitate duritiaq. differunt. Minor in cœno, & litoribus degit: maior in saxis & alto mari frequentius, vnde fit vt ille sæpius, hic rarò capiatur. Saluianus maiorem ad cubitalem mensurã excrescere solere ait, minorem nunquam ferè cubitum: implere Rondeletius verò minorem in suo mari ad summum cubitalem esse refert, maiorem binos cubitos aliquando superare, cuteq. adeo aspera & dura esse, vt ea lignum eburq. perpoliri possint, nõ aliter quàm cute Squatinæ, eademq. ensium capulos muniri: minorem quidem cute etiam admodum aspera esse, si à cauda sursum ad caput manũ ducas, sin, à capite ad caudam, minimè. Est tamen aliàs etiam ita aspera, vt Bellonius, qui pro Asteria pinxit, fabris eum lignarijs, ad perpolienda opera vsurpari testetur. Oculis, ore branchijs, pinna, caudaq. similes, ij sdemque ab alijs nihil vel parum differentes.

Scorzon.

B

Canicula saxatilis.

Differentia.

Magnitudo

C

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

QVem maris locum vterq. incolat, iam diximus: de partu verò supra: vbi de Galeorum partus diuersitate ex Aristotele agebamus. Vterque licet sit carniuorus reliquorum Galeorum more, minor tamen (inquit Saluianus) gregalis esse creditur, propterea quòd maior ferè semper singularis; ille verò vnà cum alijs plerisq. sui generis capi soleat.

D

VSVS IN CIBIS,

VTerq. vix vsum in cibis habet nam & infima eos plebs etiam aspernatur, non tam ob insignem carnis duritiem ac visciditatem, quam ventriculus conficere non potest, quàm quòd virus omninò redoleat. Maior tamen teste Rondeletio paulò est meliore carne, sed quæ & ipsa tamen ferinum quendam odorem edat.

DE GALEO, SIVE MVSTELO LÆVI. Cap. XXXV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Galei læuis ſpecies ex Geſnero.

Λεῖος Galeos, ideſt læues, non à læuitate cutis Græcis appellari apparet, cùm qui Ariſtoteli Stellaris vocatur, & qui Aeliano glaucus, læuitate ipſum ſuperent; ſed vt ab Acanthia ſiue Spinace, cui aliàs perquã ſimilis eſt, diſtinguatur. At ne quis Aeliani glaucum læui Ariſtotelis eundem exiſtimet, refragatur generationis modus, quem Muſtelo læui ex Ariſtotele aſcripſimus. Læuẽ itaq. Rondeletius ex anatomica inſpectione oſtendit, eum eſſe qui Romæ vulgò Peſce Colombo, ſeu potiùs Palumbo appellatur, quod nomen licet Romani alijs quibuſdam Galeis etiam tribuant, eo tamen peculiariter & propriè ęquem teſtante Saluiano intelligunt. Galli Emiſſole dicunt.

Galeus glaucus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Roſtro branchijs, pinnis cauda, corporis forma, colore, interaneiſq. cum Cane Galæo & Stellari conuenit. Ab vtroq. verò non tam partus modo, quàm alijs etiam euidentiſſimis notis diſtinguitur. A Cane Galeo in primis differt ore. Hoc enim huic valde dentatum, cùm læui planè ſit edentulum, dentiumque vice aſperæ tãtum maxillæ: deinde corio, quod læui læuius eſt: poſtremò magnitudine, nam cùm Canis Galeus vltra centenas etiam libras excreſcere ſoleat: læuis Muſtelus vix ad viginti peruenit vnquam: A Stellari verò maculis quibus hic per dorſum ſtellarum ſimilitudine varius eſt, quibus læuis planè caret. Diſtinguitur itẽ à glauco Aeliani, colore, qui huic glaucus nimirum eſt, vnde nomen, illi albicans, vel ſaltem cinereus. Foramina pro naribus habet: quibus minora ſunt alia poſt oculos. Quæ hic poſita eſt icon, ſi non eiuſdem eſt Galei ſaltem ei coniungenda videtur, inquit Geſnerus, cui eam lector debes.

Vt à Cane Galeo, & Stellari differat.

Vt à glauco Galeo Aeliani differat.

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

CVm sit itaque ex minoribus Mustelis; haud dubiò in cœnosis potiùs, quàm saxosis maris locis obseruabitur. De peculiari inter Mustelos eius pariendi modo, antea diximus ex Aristotele, vbi de pariendi varietate in hisce piscibus agebamus in genere. Quãuis verò dentibus careat, carniuorum tamen cæterorum Galeorum more esse certũ est, piscesq. maxillarum asperitate atterere. Apparetq. gregalem esse: plures enim vnà capti conspiciuntur.

VSVS IN CIBIS.

ET hic quoque plebi relinquitur, propter duram insuauemque carnem. Editur elixus ex alliato.

DE GALEO ASTERIA. Cap. XXXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

GAleus, siue Mustelus, qui Aristoteli ἀστερίας, Gazæ modò stellatus, modò stellaris appellatur, ab albis maculis, inquit Rondeletius, lentis magnitudine quibus depictus est, vnde suis forsitan Lentillat dicturus fuerit. Sunt autem etiam asteriæ aues in ardearum, item aquilarum, & accipitrum genere, similiter maculis ceu stellis quibusdam variæ. Oppianus ποικίλον, idest, varium, Aelianus simpliciter γαλεὸν vocat, vt indicat his verbis: *a Canum minorum alius Galeus, alius Centrina appellatur: qui colore varius est Galeus vocatur:* nisi dicamus, Galeos ipsi appellari omnes maculatos Galeos, vt Gesnerus opinatur. Bellonius Mustelum stellarem Oppiano à versicolori cute Pardalionem, (Pardalim dicere voluit, nam Pardalio apud probatos authores non legitur) alijs verò Pantheram (sic Lippius Pardalin apud Oppianum reddidit, vt pro pardali quadrupede etiam plerique reddere solent) vocari scribit, cùm pardalis ob eo primùm inter Cete, & belluas marinas separatim numeretur mox Galeus ποικίλος inter Canes. Adde quòd vel ipso Bellonio teste dentium pardalis morsus non secus Oppiano lethalis est, quàm aculei Draconis marini ictus: vnde illud poetæ: ex Lippij versione:

Asteria aues. — *a Lib. II. cap. 8.* — *Pardalio. Panthera.*

Exitiale facit vulnus Panthera tremendis *Dentibus in terra, fluctu magis aspera ponto.*

FORMA. DESCRIPTIO.

IDem Bellonius Galei, siue Musteli stellati duas exhibet species, sed has Aristotelis τὰ σκύλια, siue Catulos esse ex peculiari pariendi modo dictum est. Saluianus Asteriam non depingit, propterea quòd tam internis, quàm externis partibus simillimus adeò læui Mustelo fit, vt facillimè ex illius icone cognosci possit, si dorsum maculas habere tibi imagineris, quibus solis ab illo distinguitur. Rondeletius ait cute tegi læuiore, quàm est Galeo læui, dorsique memoratas maculas, alias stellarum speciem referre, vnde illi, inquit, nomen; alias rotundas esse: Hæc illæ addita hac icone.

Galeus Asterias Rondeletij.

LO-

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

Loco cum alijs minoribus Canibus conuenit, De partu, & superfœtatione suprà diximus ex Aristotele. Moribus, victu, naturaq. ab alijs minoribus Galeis non differt.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas. Hicesius apud Athenæum author est Galeorum optimos, & tenerrimos esse, qui Stellares appellantur. Cæterùm reuera Mustelo læui, neque tenerior, neque suauior est: similiterq. ac cæteri plebeculæ in cibum cedit, paraturq. eodem quo illi modo.

DE GLAVCO ÆLIANI.
Cap. XXXVII.

Glaucum Aeliani à suis Glaucis eleganter Rondeletius distinguit. His enim fœtus ore recipere, & rursus absque vlla læsione euomere, propter aculeos quos in dorso gerunt acutissimos, non conuenit, quod suo Glauco tribuit Aelianus his verbis: *Amor in filios.* *Glaucus piscis pater factus, quos sustulit ex coniuge, diligentissimè cauet, ne insidijs impetantur, & ne pernities vlla eis inferatur: itaque donec læti, ac sine timore natant, tam diu custodire ille non intermittit, nunc à tergo cum eis natans, nunc verò non à tergo, sed adnatat modò ad vnum eorum latus, modo ad alterum. Si quis verò ex paruulis timere cœperit, ille timore cognito, ore hiante paruulum, excipit: deinde timore præterrito, quē deuorauerat reuomit, qualem acceperat; ille rursus natat.* Cùm ob hanc itaque naturam meritò omni iure Galeis eum accensuit Rondeletius, tum quòd tota corporis figura cæteros Galeos referat, & piscis item sit cartilagineus. Adhæc *Ex Galeorũ genere esse.* sæuitia audaciaq. Cani Galeo non cedit: quin æque, atque ille carnis humanæ est auidissimus, cuius rei sese oculatissimum testem esse scribit. Cùm enim æstate puer qui militi cuidam erat à pedibus, in litore ambularet, eum diu secutus Glaucus, calces tibiasque quin arriperet, parum, inquit, abfuit, & à puero gladio confossus in litus eiectus est. *Descriptio.* Piscis est quatuor, aut quinque cubitorum magnitudine. Dorsum cærulei est coloris exaturati, vnde illi cognomen, venter cādidi. Rostro est acuto, oculis satis magnis, ex quorum inferiore parte enascitur membrana cādida, quæ ad oculos sursum attollitur, eisq. veluti nubes caliginē offundit. Os habet in supina parte. Dentium acutorum, lotorum, quodammodo serratorum, ad latera spectantium ordines duos. In palato substantiam quandam fungosam, & mollem digitisq. cedentem, quæ supernam internāq. oris partem replet. Linguam crassam, latam, asperāque. Ventriculum amplissimū, ac longissimū: huic splen annectitur longus, ex multis particulis carnosis, rotundisq. instar racemi cōpactus, renum Delphini modo. Intestina primū gracilia sunt, deinde lata, sine vllis spiris. Ex venis mesaraicis rami duo oriuntur: quorum alter ad hepar, alter ad ventriculum perducitur, in eo in alios multos ramos diuisus. Hepar adiposum in lobos duos dissectū, quorum alteri vesica fellis hæret, fel viride est, cor angulatum. Ventris parte infima in maribus seminis vasa in partes duas diuisa cōspicias, in fœminis vuluā. Præterea in maribus substantiam quandam carnosam, digitali magnitudine, penis specie. Brāchiæ detectæ sunt: prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicē aliæ duæ minores. Aliç duç sūt in tergore: prior in medio ferè maior: posterior prope caudā minor. Cauda ex duabus cōstat: superior multò longior est, quàm inferior, sursumq. spectat. Cute læui tegitur.

Galeus Glaucus Rondel.

DE

DE MALTHA. Cap. XXXVIII.

Μάλθη inter marinas beluas enumeratur ab Oppiano. Et Suidas aliquando Presti eandem facit his verbis: πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου, ἡ λεγομένη μάλθη: idest, Prestis genus est Ceti marini, quod vocatur Maltha: De qua belua dicemus in Physetere: aliquando à Preste distinguit, beluamq. δυσανταγώνιστον, i. inexpugnabilem, vel expugnatu difficilem esse scribit; κῆτος, inquit, θαλάσσιον θηρίον πολυειδές: ἐστὶ γὰρ λέων ζύγαινα, πάρδαλις, φυσάλος, πρῆστις ἡ λεοκαινὴ μάλθα ὁ καὶ δυσανταγώνιστον ἐστὶ καὶ κριός. Desumpta est autem simplex ista Cetorum enumeratio ex Oppiano, & post πρῆστις rectè ponitur comma. Dicitur μάλθη teste Rondeletio quasi μαλθακή. Oppianus: Μάλθη θ' ἡ μαλακῆσιν ἐπώνυμος ἀδρανίησι:

Maltha quis sit piscis.

Etymum.

Maltha q̃ Plinio.

a Plinio maltha est limus flagrãs, qui cùm quid attigit solidi, adhæret, quẽ in Comagenes vrbe Samosata stagnum emittit: b Alicubi ipsi etiam permistio quædam est ad lapideam duritiem accedens, ex rebus tamen mollibus composita: *Maltha*, inquit, *ex calce fit recenti, gleba vino restinguitur: mox tunditur cum adipe suillo, & ficu; duplici linimento: quæ res est omnium tenacissima, & ad duritiem lapidis accedens: quod malthatur, oleo perfricatur antè*. Maltha etiam veteribus dicebatur mollis teste Nonio: Lucilius: *Insanum quem maltham, & fœminam dici iubet*. Sanè malthacia Græcis mollities Latinis est, & malthacus mollis, effœminatus: Proinde etiam maltham vocant ceram mollitam, ac quicpiam simile ad tabularum ferruminationem aptum, vt promptuarij consarcinator tradit: vt à mollitie, seu potius à molliendo Maltha piscis nomen inuenerit: quãobrẽ Rondeletius hunc Cetaceum piscem ex Galeorum genere, Maltham esse conijcit, quòd caro ipsi sit laxa mollisque, non sensu modò, sed & facultate: aluum enim, inquit, mollit, cietque succi lentore. Nostri Sorrat, Romani Lamiolam vocant. Rostro est breui, dentibus latis, & acutis, Carchariæ modo. Os habet in supina parte non multum infra rostrum, dentium multos ordines. Pinnis, cauda, internis partibus à Cane galeo non differt, nisi quòd alba oculorum nebula caret.

a Lib. 2.

b L. 32.

Maltham esse depictũ hic piscem.

Maltha Rondel.

DE VVLPECVLA MARINA. Cap XXXIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

GRæcis ἀλώπηξ vocatur, Latinis Vulpes, aut Vulpecula, Oppiano etiam ἀλωπηκίας γαλεός, & non simpliciter ἀλωπηκίας, quasi Vulpianus Galeus. Nomen ei non à caudæ longitudine, vt Rondeletius retur, verùm vel ab insuaui ingratoq, eius gustu, vt Diphilus tradit; vel ab astu ingenijque calliditate, vt Aristoteles innuit, quibus terrestrem Vulpem æmulatur.

Etymum.

E

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Simia Bellonij.

INter cæteros Galeos ab Aristotele Oppianoq. enumeratur. Rondeletius & Saluianus vera ac genuinam Vulpeculam esse profitentur, quem Bellonius à vultus, vt sic dicam similitudinis Simiam marinam vocari testatur (longè tamen alia est marina Simia Aeliani quique Romæ, & plerisq. alijs locis ob longam, falcatamq. caudam, pesce Spada, quasi Gladius piscis nuncupatur, nomine cum vero Gladio, & Taniæ quadam specie cõmuni. Quibus aduersatur Bellonius: cui nimirum Vulpes veterum est, quem isti Centrinam faciunt. Ego illis omnino acquiescendum esse non dubito. Galli Ramart, quasi Vulpem dicunt. Notandum interim est, aliũ esse, quem Archestratum apud Athenæum circa Rhodem omnium sapidissimũ esse tradit, & alio nomine κύνα πίονα, id est Canem pinguem appellari, licet secus arbitretur Rõdeletius. Huius itaq. & Saluiani Vulpeculã inter reliquos Galeos notissimam reddit caudæ proceritas, & totius insuper corporis habitus. Crassior enim est, & breuior, ita vt cauda, quam falcatã, & quodammodo ensiformem esse diximus, reliquum corpus magnitudine nõ solũ adæquet, verũ etiam superet. In cuius caudæ exortu pinna cõspicitur. Cute tegitur. Vẽtre est cãdido, dorso verò cineraceo. Vẽtriculum habet amplum, intestina lata, iecur vt in alijs in duas fibras diuisum, & pallidum: cui fellis vesica cõmissa est, & splenem subatrum. Haud minus quã Canis Galeus augetur, adeò vt, aliquando non secus quàm ille, vel ad centenas libras excrescat. Cum illo itẽ oculis, foraminibus auditui, & olfactui inseruientibus, & branchijs quoque conuenit. Rondeletius pinnas, quæ ad branchias sunt, & ad anum, longiores esse ait ijs, quæ sunt in dorso: videturq. diuersum à Saluiani Vulpe piscem pingere, nam & caudam ita exprimit, ac si ex binis constaret pinnis, quarũ vna quæ sursum abit, toto corpore longior est, altera decuplo minor: cum Saluiani piscis vnica tantũ pinna angustissima constet, pinnasq tam in prona parte, quàm in supina habeat. Idẽ Rondeletius os paruum tribuit, idq. non multum infra rostrum esse asserit, dentib. acutis instructum: cuius rostri positus Saluianus non meminit, attamen ex rostri proceritate aliter suspicari potest. Anne fortassis duo sunt genera? Rondeletius autem hunc suum piscem, verum, ac genuinũ Galeum Vulpinum esse, cum ex tetro ingratissimoq. eius odore, vnde nomẽ inuenit, tum ex morib. quos veteres ei ascribunt, pulchrè ostendit: sed vnicus est, inquit, Athenęi locus, qui nobis obijci põt: *Aristoteles plura Galeorum genera esse tradit. &c. Vulpem vnam habere pinnam ἐν οὐρανῷ, in dorso verò nullam.* At locum hunc mendo non vacare constat: nam si ad omnes Galeos qui hic numerantur, postremam sententiam referas, nullam scilicet eos habere in tergo pinnam λοφιὰς enim nomine metaphoricῶς pinnam significari in Mustelo Centrina docuimus, id procul à verò abesse, omnibus qui vel Galeos viderunt, vel de eis aliquid legerunt, notissimum est. Si soli Vulpi id tribuas, quid id sibi vult, vnicam habere pinnam πρὸς τῷ οὐρανῷ: nam οὐρανὸς in aĩantibus dicitur palatum quasi oris cęlum, quod etiam οὐρανίσκος, & ὑπερῴα appellatur. Quod si dicas pinnã in palato esse, quid absurdius? Legendum itaque censet πρὸς τῷ οὐραίῳ, id est, ad caudam. Cæterùm nullam in cauda pinnam esse, neque de Vulpe, neq. de vllo alio Galeo verè possis dicere, præterquam de Zygęna, quæ neque in ceruice, neq; in dorso, sed πρὸς τῷ οὐραίῳ λοφιὰν ἔχει. i. ad caudam pinnã habet: quo fit, vt in Galeorum enumeratione post ἀλωπηκίαν ζύγαιναν addendũ putet, ad quam referãtur ista: μίαν δὲ ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐραίῳ, ὀπίσθε τὴν ῥάχεως οὐδαμῶς. i. vnam dicit habere pinnam iuxta caudam: in dorso verò nullam: quod tamen Zygænæ etiam non quadrat, nam & hæc in tergore pinnam habet, eamq. in sua icone eleganter etiam expressit Saluianus. Ad Rondeletij Vulpem proximè accedit icon nostra, quam veræ, ac genuinę Vulpeculę marinę nomine communicauit nobis Bernardus Castellettus Genuensis, cuius viri industriæ plurimum debet tota studentium respublica. Ad eandem Vulpeculam potius, quàm ad aliũ quemuis ex Galeis referri debere videtur ob caudæ proceritatem, qui secundo loco pingitur.

Vulpeculę Bellonij. — *Vulpes Archestrati.* — *Forma corporis, & cauda.* — *Color.* — F — *Pinnę.* — *Os.* — *Veram Vulpem esse.* — *Athenęi locus emendatur.* — G — *Zygęna pinnę.* — H

Vulpecula marina.

LOCVS

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

Marinum piſcem eſſe. INter marinos, mariq. peculiares refertur à Plinio, idq. meritò iure. Dulces enim aquas omnino aſpernatur. Loca autē maris cœnoſa potius quam petroſa, & à litoribus remota potius quàm vicina incolit. Concipit, paritq. eodem quo Spinax modo, de quo ſuprà ex Ariſtotele diximus. *Solitarium eſſe.* Capitur fermè ſingularis, vnde ſoliuagũ eſſe conijcit. Carniuorus eſt, feroculuſq. & in grandiores etiam piſces graſſans, & ſicut Vulpes terreſtris πανοῦργος eſt, καὶ κακοῦργος, vt verbis *Aſtutia.* vtar Ariſtotelis, ideſt callida & malefica, ita & Vulpes iſta marina vel ipſo etiã atteſtãte *a* vaferrima eſt, & *Aſtutam vapido ſeruat ſub pectore Vulpem.*

a Lib. 9. hiſ. cap. 17.

Qui autem Centipeda appellatur (inquit Ariſtoteles) *vbi hamũ deuorauerit, euomit foras ſua interiora, donec hamũ eyciat; tum recipit intrò ac valet eadem qua antè ſalubritate etc. Piſces qui Vulpes appellantur, cùm ſe deglutiſſe hamũ ſenſerint; ſibi opitulãtur, vt Centipedę: longiùs namq. ſeſe efferentes hami lineam abrodunt. Capiũtur enim locis nõnullis hamo multiplici gurgite præalto & flučtuoſo.* Quod ſic trãſcripſit *b* Plin. *Scolpendræ terreſtribus ſimiles quas Centipedas vocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamũ egerant, deinde reſorbent. At Vulpes marinæ ſimili in periculo glutiunt amplius vſq. ad infirma* (malim infima, ſicut & Oppianus dixit ἄκρας χαίτας, & idcirco hami ceruicē longiorem fieri) *lineæ quę* (alij legunt quam) *facilè prærodant*. Oppianus autem latinus factus ſic canit: *Aſt Amiæ celeres & Vulpes fraude reuinctę Præueniunt ſummas morſu confringere ſetas*
Hinc piſcatores plumbum de cuſpide nectunt Plumbum, quod piſces cruciaret dente remoto.

b L. 9. c. 43.

c l. 12. c. 60. Quare cùm *c* Aelianus marinæ Vulpi machinationem quandã atq. ſolertiam ad declinãdas inſidias tribui ſcribat: principio nimirũ ad hamũ non accedere aut ſimul vt hunc deuorarit, ſtatim tãquã veſtē inuertere, Vulpi tribuit, quod Ariſtoteles & Plinius Centipedæ, vt ſuſpicandũ ſit memoria lapſum id potius prodidiſſe, quã quòd rem ita ſe habere obſeruauerit. Verborũ Ariſtotelis alius ſenſus eſt, Vulpem nempe cùm ſe deglutiſſe hamũ ſẽſit, opitulari ſibi more Cẽtipedę, hoc eſt, cũ in ſimili periculo (vti & Plinius conuertit) vtraq. conſtituta eſt, vtramq. ad euitandũ hamum, ſuo aſtu vti: Centipedam interiora ſua euomendo donec eiecerit hamum, Vulpē prærodendo lineam. *Amor in prolem.* Aliorum verò Galeorũ more, cũ de ſobole timet, eam recipit, rurſuſq. emittit, cuius rei oculatum ſe teſtē eſſe Rondeletius aſſerit: Cùm enim (inquit) in litore diſſecaretur iſte piſcis, in eius ventriculo catulos videmus, quos pro cibo deuoraſſe piſcatores exiſtimabant, ſed cùm viui atq. illæſi inuenti eſſent, eos in metu intrò recepto à parente dubitandũ (inquit) nõ eſt. Neq. obſtat caudę lõgitudo etenim cũ adhuc parui ſunt & tenelli fœtus, mollis ea eſt & flexilis.

VSVS IN CIBO.

Caro qualis. NOn ſolùm reliquorum Galeorum more duram excrementitiamq. ac concoctu difficilem carnem habet, verùm etiam planè viroſam. Adeo enim grauem ferinumquè dum manditur, odorem edit, vt ſanè terreſtrem Vulpem edere videaris, vt nõ temerè id nominis obtinuerit.

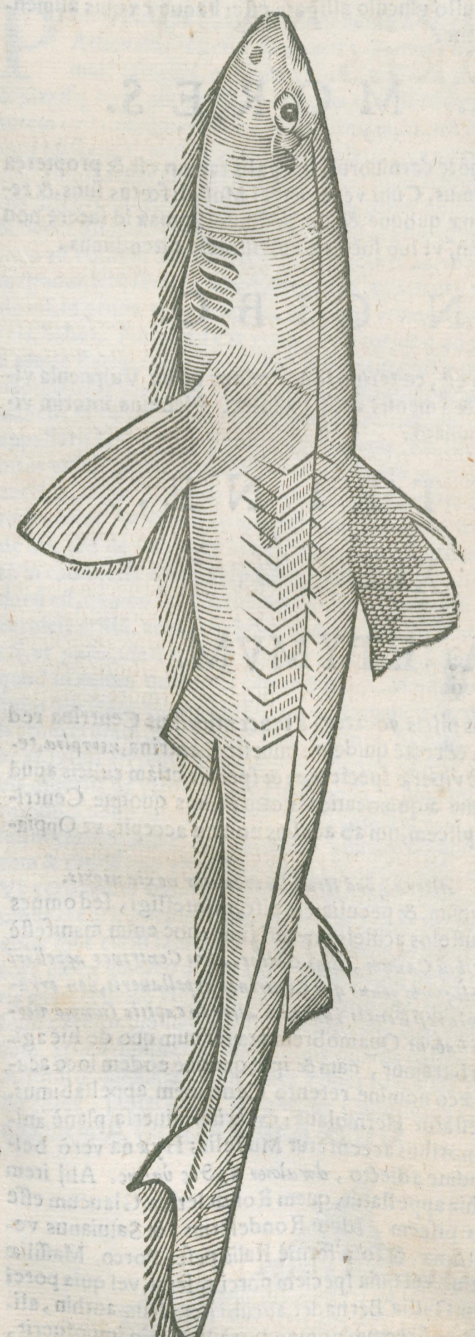
DE GALEO ACANTHIA. Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM

QVi Græcis γαλεὸς ἀκανθίας appellatur, apud Latinos nomē non habet: Theodorus in Ariſtotele Muſtelum Spinacem tranſtulit. De hoc propter dorſi ſpinas, à quibus nomen obtinuit, nulla eſt controuerſia: omniumq. iudicio eſt qui Romæ nomine cum alijs quibuſdam Galeis communi, peſce Palombo vocatur, ab alijs verò peculiari nomine Scazone, Venetis Azio, Liguribus Aguſeo, Maſſilienſibus Aguillat, ab aculeis, Gallis Chien de mer, quaſi Canis marinus. Hunc Centrinæ etiam nomine Aeliano intelligi, ſequenti capite apparebit.

FOR-

A Galeus Acanthias, siue Spinax.

FORMA. DESCRIPTIO.

Qvam vis tùm ad Canis Galei, tùm ad Galei læuis figuram proximè admodum accedat, ab vtroque tamen manifestissimis notis intersting uitur, vti ex procedenti historia patebit. Rostrum huic primò latum, mox in acutum desinens. Oculi mediocres, & oblongi; retrò quos bina sunt foramina auditui dicata. Os in supina parte, dentibus magnis, & acutissimis armatum, quibus à læui Mustelo differt, quippè quem edentulum esse diximus. Ante os bina alia sunt foramina, quæ olfactui inseruiunt. Branchiæ à lateribus, vtrimque quinæ, & detectæ snnt, cæterorum Galeorum more. Has sequuntur pinnæ duæ natatui destinatæ: in parte supina nullæ sunt: præterquã ex podicis vtraq. parte, quę in fœmina minores, in mare maiores sunt; qua nota à cæteris Galeis omnibus differt, quando in omnibus inter podicem, & caudã imo ventri singularis pinna commissa conspiciatur. Præterea mas appendices paruas illic habet, qua nota potissimùm à fœmina distinguitur. In dorso pinnæ, vt in alijs Galeis, binæ sunt: hoc tamen à cæteris excepta Centrina differt, quòd huius vtraque pinna, anteriore parte aculeum longum, triangularem potius quam rotundum, annexũ habeat, vnde nomen inuenit. Corpus sensim gracilescens in caudam desinit geminã, cuius superior pars longior est, inferior breuior. Venter albicat, dorsum verò cinereum apparet. Rondeletius author est, dum in mari viuit, colore ferè argenteo, esse, cũ expirauit, ex cinereo rubescere: splenęq. habere in duos lobos diuisum: cæteris partib. internis cum alijs Mustelini generis conuenit, & quamuis huic Athenæus peculiariter cor pentagonum attribuat: hoc tamen & ipsi cum cæteris Mustelis commune est. Magnitudine nunquam, vel ad Canem Galeum, vel ad Vulpeculam accedit. Nunquam enim viginti libras implet.

Rostrum. *Oculi.* *Os.* *Branchia* *Pinna.* *Maris, & fęminę discrimen.* *Aculeus.* *Cauda.* *Color.* *Partes internę.* *Magnitudo.*

LOCVS. PARTVS.

More aliorum Galeorum minorum cænosa maris loca habitat, & flumina nunquam subit. Negat hos in Euripo Pyrrhæo reperiri *a* Aristoteles his verbis: *Musteli etiam, & Spinaces in eo mari* (Euripo Pyrrhęo) *nequaquam gignuntur*. Quo loco particulam, & expugnandam esse volunt, quoniam si id de omnibus Galeis dicit, nihil attinebat, & Spinaces dicere, quando Spinaces ipsi ex Galeis, siue Mustelis sint. Nos Galeum simpliciter dictum peculiarem speciem esse suprà ostendimus: & hic ea particula in omnibus codicibus legitur. Huic eodem *b* Aristotele teste oua continentur supra septum transuersum, supra mammas, in quibus iam absolutis, cùm descenderint, fœtus nascitur, quem postea re-

a *li. 9. Hist cap. 31.* *Ouorũ situs, & locus.* b *li. 6. Hist. cap. 10.*

liquorum cartilagineorum more parit, Rondeletius teſtatur ſeſe ſex in ventre perfecto fœtus obſeruaſſe, quos ex ouis per venam quam anatomici vmbilicalem vocant, excludat, pendentes multis alijs ouis nondum excluſis: oua autem nullo vinculo alligata eſſe: itaque ex ouis alimentum trahi ab illis, donec perfecti foras emittantur. E

NATVRA. MORES.

Gregalē eſſe. SIt licet Spinax cæterorum Muſtelorum more carniuorus, gregalis tamen eſt, & propterea plures ſæpenumerò vnà captos conſpicimus. Cùm verò cæteri Muſteli fœtus ſuos, & recipiant, & rurſus emittant, ſicuti Squatinæ quoque, & Torpedines: Spinax id facere non poteſt; propter memoratæ ſpinæ impedimentum, vt ſuo loco ex *a* Ariſtotele oſtendimus.

a li. 6. Hiſt. cap. 10.

VSVS IN CIBO.

DVra quidem inſipidaque, & huius caro eſt, cæterùm longè minus quàm Vulpecula virus reſipit, quare & minus faſtidiri, & à menſis arceri aſſolet. Plebeius interim viliſque piſcis eſt. Editur vt cæteri ex alliato. F

DE CENTRINE.

Cap. XLI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Cētrina ſerpens. QVi Græcis κεντρίνης quaſi aculeatus piſcis vocatur: à rencentioribus Centrina redditur: quod improbat Geſnerus: & rectè quidem: cùm ſit Centrina, κεντρίνα, teſte Scholiaſte Nicandri, dipſas, è viperæ ſpeciebus, & ſpecies etiam culicis apud *a* Theophraſtum. Vitandæ itaque æquiuocationis cauſa, nos quoque Centrinem vocabimus hunc aculeatum piſcem, qui ab aculeis nomen accepit, vt Oppianus teſtatur his verſibus ex Lippij verſione: G

a li. 2. Hiſt. cap. vlt.

Pugnaces inter piſces Centrina vocatur
Altera, quòd ſtimulis credatur noxia nigris.

Cētrines q̄d Aeliano. Dixi autem aliquoties Aeliano hac voce non vnum, & peculiarem piſcem intelligi, ſed omnes qui inter minores Canes, ideſt Galeos, ſiue Muſtelos aculeis præditi ſunt: hoc enim manifeſtè innuunt hæc eius verba: *Ex reliquis duobus generibus Canum, alios Galeos, alios Centrines appellari ſolet: quod colore varium eſt, Galeos nominatur: reliquum genus qui Centrines appellauerit, non errauerit, eis innati ſunt aculei duri, & aduerſus omnia reſiſtentes; quorum alter in capitis ſummo vertice, alter in cauda eſt, atque venenatum quiddam habent.* Quamobrem præter eum quo de hic agitur, Spinacem Muſtelum quoque intelligere arbitramur, nam & ipſe quoque eodem loco aculeos gerit, cum quo ne confundatur, hunc Græco nomine retento Centrinem appellabimus.

Hyana. Hunc nonnullis eundem cum Hyæna videri teſtatur Hermolaus: cæterùm diuerſa planè animalia eſſe ex Oppiano conſtat, cui centrines minoribus accenſetur Muſtelis; Hyæna verò belluis marinis, epitheto etiam ab immani magnitudine adiecto, ἀπαίσιον ἄχθος ὑαίνης. Alij item centrinen eum eſſe voluerunt, qui Romæ Lechia appellatur, quem Rondeletius Glaucum eſſe oſtendit, non quidem Muſtelini, ſed ſui generis piſcem. Idem Rondeletius, & Saluianus verum, & genuinum centrinem eſſe docent, qui Romæ, & tota fermè Italia peſce Porco, Maſſiliæ Porc nominatur, nec id inepte, inquit Rondeletius, vel quia ſpeciem porci referat, vel quia porci more in cœno ſe volutet: Vocatur & alicubi in Gallia Bernadet, alicubi item Humanthin, alicubi denique etiam Renart, ideſt Vulpes, vt hoc poſtremum nomen fortè Bellonio impoſuerit, qui hunc piſcem nobis pro veterum Vulpe obtruſit. H

Porcus piſcis.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

A Plinius nusquã huius piscis meminit: neq. etiã Aristoteles in ijs, quæ nunc extant, licet eũ Athenæus testetur ab eo inter Galeos enumerari: quod etsi nũc apud eum nõ legit haud malè tamen Centrinæ aliorũ, (nostrisq.) conuenit: nam cũ cartilagineus sit, & ferè teres, & plerisq. item notis alijs cũ reliquis Galeis cõueniat, haud malè cæteris annumerabitur. Cũ ijs autem collatus, quod ad corporis formam, breuis est, crassus, & spissus. A capite ad podicẽ triãguli est figura, ventre nimirũ plano latoq., vnũ trianguli la us partibus quæ vtrinq. dorso adiacent reliqua duo latera cõstituẽtibus: itaq. in superiori dorso vnus est angulus, reliqui duo in ventris dextro sinistroq. latere. Rostrum habet admodum extensum, neq. valdè acutũ: caput exiguũ & depressum: oculos mediocres & splẽdentes, & post eos duo foramina auditui deseruientia: duo item ad eosdem alia supina rostri parte pro naribus. Os vt in alijs Galeis supina parte, rotundũ, magnum, ferè semper hians, dentibus latis acutisq. armatũ; quorũ in superiori maxilla triplex ordo est, in pruna verò simplex. Brãchias vtrinq. quinq. in lateribus, easdẽq. detectas, vt ĩ alijs Galeis, habet. Pinnæ ad eas vtrinq. vna, totidẽq. ad podicem, & rursus in dorso totidẽ, quarũ prior

Ex Galeis esse.

Forma.

Rostrum.

Os.

Branchiæ. pinnæ.

B à capite statim enascens, multũ surrigitur cristæ instar, aculeo armata lõgo & ad caput sese inclinante: altera è podicis regione minor est, minoremq. habet aculeũ, & ad caudã vergentẽ. Vterq. aculeus in radice latus est, mẽbrana circũtectus, colore albo: vnde cũ istiusmodi aculeos nigros appellarit Oppianus, vt antea ostendimus, Rondeletius id ob tegumentũ factum fuisse arbitratur: intus enim (inquit) candidi sunt, foris nigra mẽbrana obtecti: sed meo iudicio nigros potiùs vocauerit, quasi pernitiosos: nã nigredo pro pernitie sæpè apud poetas accipitur atq. ita Oppianũ interpretatur Aelianus: vtrumq. venenatum quid habere scribẽs. Quod si quis dixerit Aelianũ nõ de hoc sed de alio pisce loqui, vtpotè qui istorũ aculeorũ alterũ in capitis summo vertice: alterũ in cauda esse dicat; respõdem⁹ impropriè capitis verticẽ accipere pro pinna quæ in principio dorsi est, quomodo & Athenæus scribit Centrinẽ cognosci ex eo, quòd iuxta primã λοφίαν, id est ceruicis cristã, aculeũ habeat: quoque eiusdẽ sunt speciei carent λοφία verò de Sue propriè dicitur, vt χαίτη, id est iuba de equo & leone, estq. ĩ Suis ceruice surrecta seta: λόφος verò apex siue id quod in auium quarundã capite eminet. Metaphoricè itaque Athenæus etiã τὴν πρώτην λοφιὰν huius piscis appellat, pinnã illam quæ ceruicis loco est erecta. Sic λόφος aliquando ceruicẽ & galearum cristam & quicquid aliud eminet, significat. Licet verò Galeus Spinax ibidem spinã habeat, suspicari tamẽ nemo queat, hũcnè etiã ijs verbis intelligat Athenæus: disertissimis .n. verbis diuersis de vtroq. locis egit. Cauda in pinnam inferiore parte latã, superiore verò in acutũ angulum desinentem degenerat. In caudam vere & podicis pinnas imo ventri nulla alia pinnula subnectitur; quod ei cum Mustelo Spinace cõmune est: nã reliquis omnibus Mustelis inter podicem & caudã imo vẽtri singularis pinna subnasci solet. Neq. dorsi quoq. aculeis illi absimilis est. Vt verò aculei vtriusq. different, ex vtriusq. icone peti potest. Cute integit asperrima, nẽpe breuibus crebrisq aculeis horrida, qui in capite & dorso robustiores sunt. Hæret ea duræ atq. muccosæ eius carni tam firmè ac pertinaciter, vt acuto vix cultro ab ea separari ac diuidi queat. Colore est ex cinereo nigricante. Ventriculũ habet oblõgum & crassum. intestina ampla, haud multis gyris reflexa. Hepar albicat, præpingue, magnum, in duos lobos ad infimã ferè vsq. ventris sedẽ extẽsos diuisum, quorum dextro lata satis fellis vesicula committitur. Fel album est & aquosum: Splen similiter in duos lobos diuisus colore carnis est. Cor compressum ex rubro albicat. Addidi & duas alias Centrines icones tum aliàs, tùm caudæ potissimum tenuitate à vulgari differentes: posteriorem Barnardus Castelletus Genuẽsis veræ ac genuinæ veterum Centrines nomine misit. Vtraq. ad sceleton efficta est.

Aculei.

Nigredo pro pernicie.

C *Cauda.*

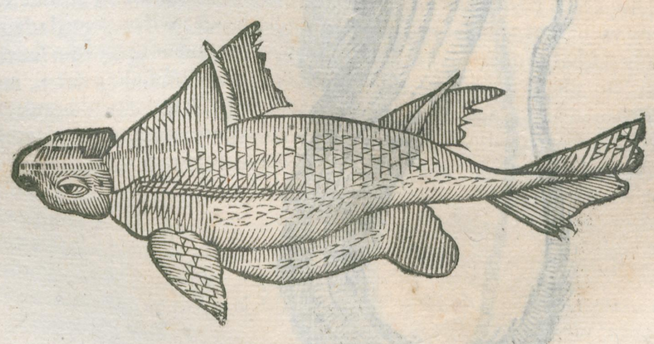
Vt Spinaci similis.

Cutis.

Color. Partes internæ.

Centrina Rondelet.

D

LOCVS PARTVS.

Rarò capitur.

MVſtelus Centrines planè marinus piſcis eſt, & nuſquam in dulci aqua viſus: pelagius potius quã litoralis, quod vel inde licet colligere, quia rariùs capitur. Capitur autem, & verſatur in cœnoſis maris locis, vti Aelianus, & Oppianus teſtantur. Oua primùm intra ſe gignit numeroſiſſima, vitellis gallinaceorum ouorum ſimillima, deinde reliquorum cartilagineorum more animal excludit.

NATVRA. MORES.

Venenoſum eſſe.
a Lib. 2.

PIſcis eſt carniuorus, & ſolitarius. Aculeis ſuis armatus nulli non reſiſtit, quin inuadit etiã ac lædit, inficitque veneno. Oppianus *a* enim inter alios venenatos recenſens, ſic canit:

Horrendus curuo qui gaudet Scorpius antro,
Et Canis, atque Draco, volucriſq́ per æquora Hirundo,
Gobius in curua nimium contentus arena,
Hi duris pugnant ſtimulis, funduntq́ venenum.

li. 3. c. 50.

Interpres quidem ſimpliciter Canem reddidit, cùm Canem Centrinen reddere debuiſſet, nam Græcè ſic legitur: Καὶ κύνες, οἱ κέντροισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι: ideſt, & Canes qui ab aculeis feris nomen habent. Meminit, & *b* Aelianus, ſed venenum hoc negat eſſe lethale. *Venenum* (inquit) *quidam piſces pungendo immittunt, non tamen lethale, vt Gobius, Draco, Hirundo.* Cæterùm vt Hirundinem & Gobium pungendo innocuum venenum effundere, facilè credo, ita è contrario Draconis ictus lethalis eſt, quo cum fortaſſis Centrines numerandus fuerit. Licet verò ex Galeorum genere ſit, fœtus tamen eorum more intra os, aut vterum recipere non poteſt, vt de Spinace etiam dictum eſt, propter præfatos videlicet aculeos.

CAPIENDI RATIO.

CApitur Centrines eodem quo alterum Galeorum genus modo vt Aelianus ait; Album piſcem illecebram ad eos capiendos demittunt, ex his ſi qui capiatur, ceteri omnes hoc videntes, incaptum inſiliunt, eumque niſi repellantur, hamo ex profundo extractum ad nauem vſque inſequuntur, vt ſuprà dictum eſt.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Carnis qualitas.
Hepar, eiuſque vſus.
Fel.
Cutis.

VIx alius piſcis datur, qui Centrine duriorem carnem habeat, vt potè quæ neruea potiùs, quàm carnea ſubſtantia conſtat, eſtque inſuper viſcoſa admodum, ac glutinoſa, & vt Epænetus ait in libro de re coquinaria, non ſolùm inſuauis, ſed grauis etiam viroſique odoris: quamobrem ſi quæ alia, difficillimè coquitur, & peſſimi ſucci eſt; ideoque recta ratione ſpernitur, vixque ab infima plebecula attingitur. Hepar quidem tenerrimum, ſed ingratum eſt, quod dum frigitur, copioſum oleum effundit. Hoc ad duritiem humani hepatis emolliendam conferre, idque ſubſtantiæ ſimilitudine corroborare author eſt Rondeletius, maximè ſi aſtringentia quædam admiſceantur, vt cyperus, ſpica nardi, abſynthium, ladanum, ſtyrax at ſic minus emollire; dolores item articulorum leuare; vtrumque magno cum ſucceſſu expertum eſſe. Eodem oleo, inquit, ad lucernas vti poſſumus. Fel ſuffuſiones delet, melli permiſtum, & palpebris illitum. Cute item artificum opera poliri poſſunt. Cinis ad pſoras, & capitis vlcera manantia detergenda, exiccanda, miraque celeritate percuranda valet cum cedria admotus. Vrinas non minus mouet, quàm cancrorum, & erinaceorum cinis.

Simia marina Danica.

D

DE SIMIA MARINA. Cap. XLII.

BEllonius, vt meminimus, Simiam marinam facit, quem nos cum Rondeletio alijsque in Galeorum genere Vulpeculam. De Simia verò marina, solus, quod equidem nouerim, mentionem facit a Aelianus, inquiens: Est etiam in mari rubro Simia, non piscis quidem hæc, sed bestia cartilaginea, veluti squamarum expers, eaque ipsa non magna. Colore est terrestri similis, tum facie speciem similitudinemque gerit. Non pisceo tegmine reliquum corpus, sed illiusmodi circumuestitur, cuiusmodi testudinis inuolucrum est. Eadem similiter atque terrestris leuiter resima est: eius reliquum corpus instar Torpedinis latum est, vt dicas auem esse alas explicantem. Cùm natat, volare videtur. In hoc verò: à terrestri differt, quòd variè distinguitur, & ruffa est ceruice, vt branchijs

a l. 12. c. 27

quoque,

Simia marina alia, Serpens Indicus Cardani.

E

quoque Os verò non in summa facie oblongum ei prominet; sed hac etiam parte modicè simiā terrestrem repręsentat sibi cognatam. b Hęc ille, & rursus: In media natura quædam communitas retrusa leoni est, & affinitas cum Delphino: nō ex ea parte solùm, quod vterq. imperat, ille quidem terrenis bestijs, hic verò aquatilibus: sed quòd siue senectute, siue morbo infirmis ambobus, illi terrestris simia medetur, huic marina quoq. simia remedio est. Nam vt in terra, sic etiam in mari aliquod est simiarum genus, quod similiter huic, vt illi terrenum, medicinā morbi affert. Eandem ex Aeliano Philes repetijt. Cùm verò cū hisce Aeliani descriptionibus minimè congruat piscis ille Bellonio Simia marina putatus, Galeorum generis Gesnerus propiùs accedere putat, cuius iconem, qualē ipse Ioann. Kentmanno acceptam refert, hic exhibui. Vulgò alicubi, inquit, Simia marina vocatur (ein Meraff.) hoc em̄ nomine è Dania sibi allatum scribit. Pinnas tanquam volans extēdit, vt pictura præ se fert, & inter duas in summo dorso pinnas aculeum retrò tēdit, ceu Galeus Centrines. Os simum habet, non, vt Galei in longitudinem protensum rostrum. Branchiarum foramina quina apparent, obliquo inter os & oculos descensu. Color ei viridis corpore toto: sed in dorso magis fuscus, ad latera pallidus: dentes lati & continui. Reliqua satis apparent in icone: quæ cùm ad sceleton facta sit, in viuo animali non omnia similiter se habere suspicamur. Testudinem inuo lucrum si accederet, Aeliani hanc simiam facerem. Hucusq. Gesnerus: qui istiusmodi monstrum, cuius picturam Hier. Cardanus ipsi communicauit, marinis Simijs adiunxit, Cardanus Serpentem Indicum (inquit) esse scribat, Mediolani in macerie quadam repertum, nec aliud addebat: sed cauda videtur animalis aquatilis esse: caput πιθηκοειδές, idest Simijs cognatum aliquid præsefert, vt & digiti pedum, quos binos tantùm ostendit, manuum instar oblongi. Vix equidem ausus hoc animal proferre fuissem, nisi à tanto viro accepissem.

b li. 15. c. 17

F

G

H

DE ZYGÆNA. Cap. XLIII.

ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

INsolentis istiusmodi figuræ piscem, cum haud pauca habeat cum Galeis cõmunia, non incongruè, ijs subnectemus. Nomen inuenit ab insuetata, ac monstruosa penè dixerim capitis figura, quã ζυγὸν imitatur, quo transuersum librile significatur, ex quo lances dependent: item iugum quod vt transuersum bouum ceruicibus imponitur, ita hoc pisce caput ex transuerso situm est: qua de causa alicubi in Italia, pesce Balestra, & pesce Martello appellatur, quòd arcum malleumque itidem imitetur: vnde est quòd Gillius hunc piscem veterum Sphyrænam esse crediderit, quoniam σφῦρα malleus est. Aduertendum autem Aprum quoque Romæ, pesce Balestra vocari. Theodorus ζύγαιναν apud Aristotelem Libellam interpretatur, sed haud apposité, imò ignorata nominis libellæ proprietate, vt Saluianus arbitratur, cùm sit, inquit, libella fabrile instrumentum ab Italis Arcopendolo vocatum, ad cuius similitudinem nequaquam iste piscis accedit. Cæterùm fallitur Saluianus, & Italus cùm sit, maternæ, atque inquilinæ huius vocis vim non intelligit. Arcopendolo enim impropriè pro eo accipitur instrumento fabrili, è quo dependente perpendiculo rectas parietum, in lignorum facies, oculorum nictu cognoscunt fabri: propriè verò illud est, quo rerum in plano positarum æquilibrium, siue libramentum, & neutram in partem propendens situs exigitur. Huic arcus ferè figura est, & Arcopendolo quasi ex arcu pendens, nimirum plumbũ, appellatur, aliàs item liuello nomine à libella detorto. Fit item ex ligno transuerso, & altero in huius medio erecto, ex cuius summo filum annexo plumbo demittitur. Idquoque piscis noster trãsuerso capite, & reliquo corpore in huius medio sito apté refert, vt appositissima voce Gaza Libellam vertere potuerit: non enim Libellam quasi paruam libram, seu paruam bilancem appellauit, vt Saluianus credit, sed à capitis similitudine cum eo instrumento. Alio nomine Romæ Ciambetta dicitur. Massiliensibus à dentium sæuitia Cagnola teste Bellonio: item peis Iouziou, idest piscis Iudęus, nõ à feritate, vt Bellonius ait, sed à similitudine tegumenti capitis, quo olim, inquit Rondeletius, Iudæi in Prouincia vtebantur. Hispanis peis Limo, Limada, Toilandolo.

Balestra. Martello. Libella. Cur libella dictus Gaza. Iudæus piscis.

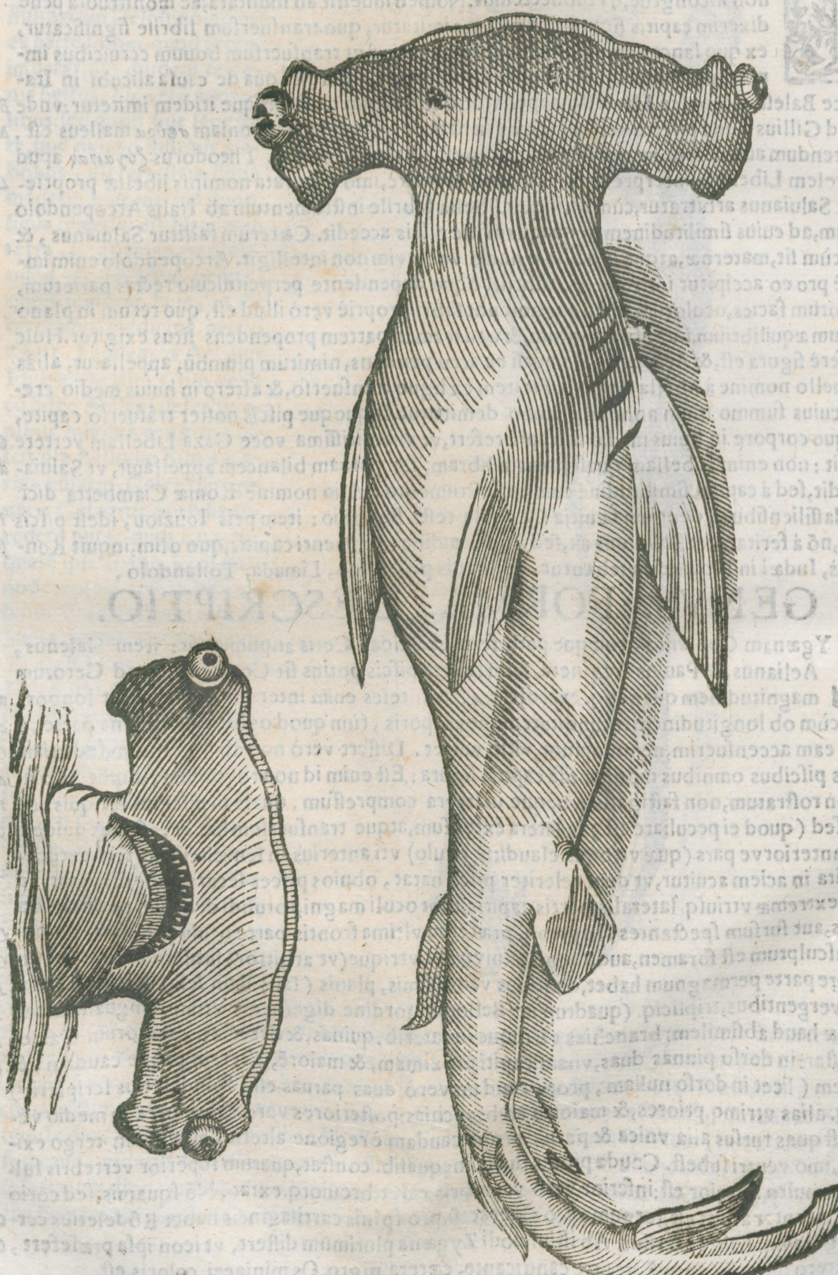
GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

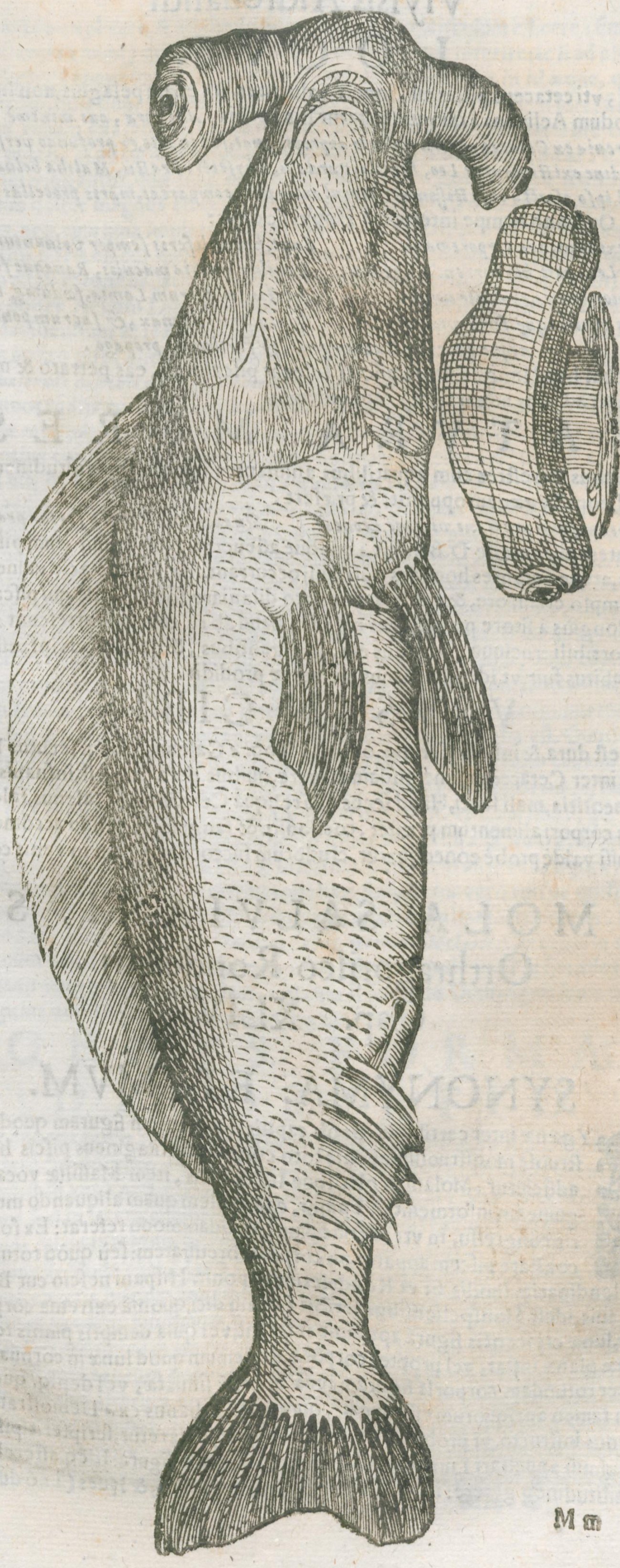
ZYgænam Oppianus, eumque puto secutus Suidas Cetis annumerant: item Galenus, Aelianus, & Paulus Aegineta, cùm reuera piscis potius sit Cetaceus, & ad Cetorum magnitudinem quandoq. excrescat. a Aristoteles enim inter pisces enumerat longos. Quare cùm ob longitudinem rotunditatemqne corporis, tùm quod os habeat insupina parte, si Galeis eam accensuerim, nemo, opinor, vitio vertet. Differt verò non ab his tantùm, sed etiam cæteris piscibus omnibus monstruosa capitis figura: Est enim id non rotundum, inquit Saluianus, non rostratum, non fastigatum, neque in latera compressum, quale in piscibus reliquis esse solet, sed (quod ei peculiare est) in latera extensum, atque transuersum habet. Cuius quidem frons, anteriorve pars (quæ vtroque clauditur oculo) vti anterius in semicirculum ferè extuberat, sic ita in aciem acuitur, vt dum celeriter piscis natat, obuios pisces secare posse credatur. In medio extremæ vtriusq. lateralis, partis capitis, sunt oculi magni, rotundi deorsum potius quàm in latus, aut sursum spectantes. In vtroq. præterea vltima frontis parte oculis proxima, oblongum insculptum est foramen, auditui olfactuivè, aut vtrique (vt arbitror) subseruiens. Os subtus inferiore parte permagnum habet, dentibus validissimis, planis (latis Rondel.) in latusq. serræ modo vergentibus, tripliciq. (quadruplici, Bellonius) ordine digestis armatum. Linguam latam, humanæ haud absimilem; branchias vtrinque in laterib. quinas, & detectas, cæterorum Galeorum instar: in dorso pinnas duas, vnam capiti proximam, & maiorẽ, alteram prope caudam, & minorem (licet in dorso nullam, prope caudam verò duas paruas esse Rondeletius scripserit) binasq. alias vtrimq. priores, & maiores ad branchias: posteriores verò, & minores in medio vẽtre; post quas rursus alia vnica & parua prope caudam è regione alterius minoris in tergo existentis, imo ventri subest. Cauda pinnis duab. inęqualib. constat, quarum superior vertebris fulcitur, ac multo longior est; inferior verò vertebris caret, breuiorq. extat. Nõ squamis, sed corio tegitur. Venter albus est, tergum verò cineraceũ: pro spinis cartilagineis habet Rõdeletius ceruicem gulamq. habere scribit. Ab istiusmodi Zygæna plurimùm differt, vt icon ipsa præsefert, quæ altero loco depicta est, ventre candicante, cætera nigro. Os miniacei coloris est,

a li.2. Hist. cap.15. Galeis cur annumeretur. Caput. Oculi. Os. Dentes. Lingua. Branchia. Pinna. Cutis. Color.

LOCVS.

Zigæna.

LOCVS.

a li. 10. c. 2.

Libella, vti cetaceus piscis est, inquit Saluianus, ita etiam pelagius, non litoralis, quemadmodum Aelianus *a* quoque testatur his verbis: *Ad litora, aut minimè profunda loca, aut breuia ex Cetaceo genera nullum appropinquat, sed in alto, & profundo versantur: Eximia autem magnitudine existimantur Leo, Libella, Pardalis, Physeter, Prestis, Maltha belua inexpugnabilis, Aries, vel ipso aspectu infestissimus: procul enim licet compareat, maris procellas ciet, & agitat.* Hæc ille, ex *b* Oppiano nempe interprete Lippio sic canit:

b lib. 1

In litus pauca exiliunt, quæ corpore vasto
Magno horrore Leo, post hos horrenda Zygena,
Atque Melanthion gentes, & dente timenda
Mollitie nomen Malthaque ferre videtur
Sunt, hæc veliferis semper voluuntur in vndis.
Panthera varia maculis, Ranaque furentes,
Prestis, lethiferum Lamia, fœdumq; barathrum,
Cornu Aries pugnax, & sacrum pondus Hyana
Atque pudenda Canum gens, & furibunda propago.

Quamobrem cùm haud longè à litore piscari soleant piscatores, eas perraro & minores solùm (vt quæ fortuitù ad litus adnatarint) capi videmus.

NATVRA. MORES.

Idem Oppianus terrestres cum aquatilibus animantes quod ad magnitudinem, & vires cõparans, Leoni Zygænam opponit, & præfert.

Qui tantùm fului præstant virtute Leones? *Quantum sub fluctu fertur præstare Zygena.*

a Hex. Homil. 7.

Terribilem autem piscem esse D. Basilius *a* quoque asseuerat. Non solùm enim pisces reliquos, etiam magnos, atque natantes homines qui obuij occurrant, suæ frontis acie vulnerare, ac subuertere, sed amplo etiam ore, & valde denticulato dilaniare solet. Vnde qui piscandi, aut quauis alia causa longiùs à litore per pelagus natant, haud ab re eam exhorrescunt: quin cùm sit aspectu ipso horribili trucique, occursus eius nauigantibus, & natantibus infaustus inauspicatusque olim habitus fuit, vt idem Aelianus memoriæ prodidit.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis
a li. 3. Alim.
b li. 1. c. 94.

Carne est dura, & insuaui, feriniq. odoris: ideoq. *a* Galenus, eumq. secutus Paulus *b* Aegineta inter Cetaceos numerandam cẽsuere, quibus dura caro est, insuauis, muccosa, excrementitia, mali succi, Haud secus quã reliqua Cete, inquit Galenus, sale prius induratur, vt tenuius corpori alimentum præstet, coctioniq. & sanguini faciendo accõmodatius. Nam recens caro, nisi valdè probè concoquatur, crudorum succorũ magnam in venis copiã congerit.

DE MOLA SALVIANI, SIVE Orthragorisco Rondeletij. Cap. XLIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Mola cur dictus.

Zygænæ inter cartilagineos ob capitis insolentem figuram quodammodo monstruosę monstruosissimus iste toto corpore cartilagineus piscis haud incongruè adijcietur. Molam in plerisque Italiæ locis, item Massiliæ vocant, quod sanguineam informemque opinor, eam molem quam aliquando mulieres sine maris congressu, in vtero concipiunt, quodammodo referat: Ex solo enim capite constare piscem apparet ob corporis breuitatem: seù quòd rotunditate corporis, molæ molendinariæ similis, fit vt Rondeletius exponit. Hispani nescio cur Bout appellant. Rondeletius suis, idest Monspeliensibus scribit Lunam dici, quoniã extrema corporis parte quę pinnis subest, lunæ crescentis figurã aptissimè referant, vel quia demptis pinnis toto corpore rotũdo est Lunæ planæ instar, vel propter corporis extremum quod lunæ in cornua curuatæ simile est, vel propter rotundam corporis figuram lunæ in orbẽ sinuatæ, vel deniq. quòd noctu splendeat. Lunam tamen antiquorum esse negat, quoniam Aelianus ex *a* Demostrato viro à piscãdi scientia eatenus instructo, vt probè rem piscatoriã interpretaretur, scripserit piscem formę pulchritudine eximiũ appellari Lunã, exigua magnitudine, lata figura: Ideq. asserebat cyanei coloris speciẽ similitudineq; gerere: in dorso pinnas habere molles, & lęues (.i. nõ duras, aut asperas) easdemq.

Luna piscis

Non esse Lunam antiquorum.
a li. 15. c. 4.

A easdemq. in natãdo explicare, & ad similitudinem lunæ semicirculum efficere: simul & cũ ipsum (vt Cyprij piscatores aiunt) quũ est plena luna exiccari atque interire: ac si ad plantas admoueris, eas marcescere & euanescere: itẽ si iam plena vel crescente luna, in id æque, quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem eiecerit, aquam iugem ac perennem fore: sin extrema & decrescente luna, aquam exarescere. Quòd si hunc eundem in fontem scaturientẽ conieceris, quo modo dixi de puteo, is ad rationem lunæ modò euanescet, modò implebitur. Cùm itaq. in his multa lunæ pisci tribuantur, quæ huic nostro desunt, Aeliani Luna (inquit Rondeletius) dici nõ potest. Hic enim noster magnus est & cetaceus, argentei coloris in mari, nõ cyanei; pinnis dorsi mollibus caret, neq. cum luna impletur neq. mirabilia alia efficit, quæ narrat Aelianus: à quibus cũ decesseris, nullus piscis est cui meliùs reliqua quæ scribit Aelianus, competunt, quàm Seserino. Exiguus enim est & rotundus, latusq. cyanei coloris, pinnas molles leuesq. in dorso habet. Quare cùm piscis hic noster Aeliani Luna dici non possit; quęrit idem Rondeletius, num Rota Plinij esse possit, cui Massiliensium ac Italorum appellatio affinis est: sed cùm & ea quæ *b* Plinius Rotæ tribuit, ab hoc nostro pisce alienissima sint, aliter sentit: *Apparent* (inquit Plinius) *Rota appellata à similitudine quaternis distincta radijs, modiolos earum oculis duobus vtrinq. claudentibus*. Neq. enim B noster hic quatuor radijs constat, neq. tã magnos habet oculos, vt si quatuor radijs distinguerentur, totum rotæ modiolum, idest, mediũ id cui radij rotæ affixi sunt, occupare possint. Quo circa cùm rem attentius considerasset, coniecit hunc nostrum piscem eum esse qui Orthragoriscus veteribus dictus est; de quo hæc Plinius: *Appion maximum piscium esse tradit Porcum quem Lacedæmonij Orthragoriscum vocant: grunnire eum, cùm capiatur*. In quam opinionẽ tres potissimùm coniecturæ ipsum induxerunt. Prima est, quia Plinius ex Appione pisciũ maximum esse dixit, quod certè nostro aptissimè quadrat: nam ad mirandã molem accrescit, vtpotè qui quatuor aut quinq., vel sex cubitorum molem æquet, neq. quicquã obstat quod beluæ multæ marinæ multò sint grã diores, vt Balenæ, Physeteres, Pristes, Scolopendrę, Cetaceę: cùm reliquis enim piscibus, non cũ beluis marinis, quę propriè pisces nõ dicuntur teste Aristotele, Appiõ Orthragoriscon contulit. Altera coniectura est, qua magis mouetur, quòd porci modo grunniat, dum capitur, cuius rei se auritum testem profitetur, eiusq. soni causam esse rimam branchiarum strictam: id quod (inquit) cùm de alijs piscibus sonum edentibus tractaremus, ex Aristotele exposuimus: Non solùm porcum grunnitu, sed etiam aspectu, cauda porci, pedibusq. demptis, similis est. Quod si quis *d* Plinij obijciat authoritatẽ, qui alio in loco de Porco marino hæc prodidit: *Inter venena sunt Porci marini spina in dorso cruciatu magno lęsorum: remedium est limus ex reliquo eorum piscium corpore*. Re- C spondet alios esse pręter Orthragoriscum qui Porci dicti sunt, vt Capriscus, qui Porcus à Strabone etiam dicitur, & Aper, quibus sunt in dorso spinæ acutissimæ & noxiæ, de quorũ alterutro Plinij citatum locum intelligendum esse arbitratur. Sunt item alij, vel à figura, vel ab aliqua cum porcis morum affinitate, Porci marini appellati. Suspicetur verò rursus quispiam Aristoteli notum fuisse hunc nostrum piscem, & Molarem nuncupari ob allatam rationem. Sic enim ille in Gazæ versione *Sacer æstate parit, mox Aurata, Lupus, Mormur, Molaris*. Cęterùm in omnibus Gręcis codicibus, cùm impressis, tũ manuscriptis nihil est quod huic voci respondeat. Quare & nos vel cum Saluiano vulgari nomine Molam, vel cum Rõdeletio Orthragoriscum nuncupabimus, donec alius aptius naturaq. eius conuenientius inuenerit.

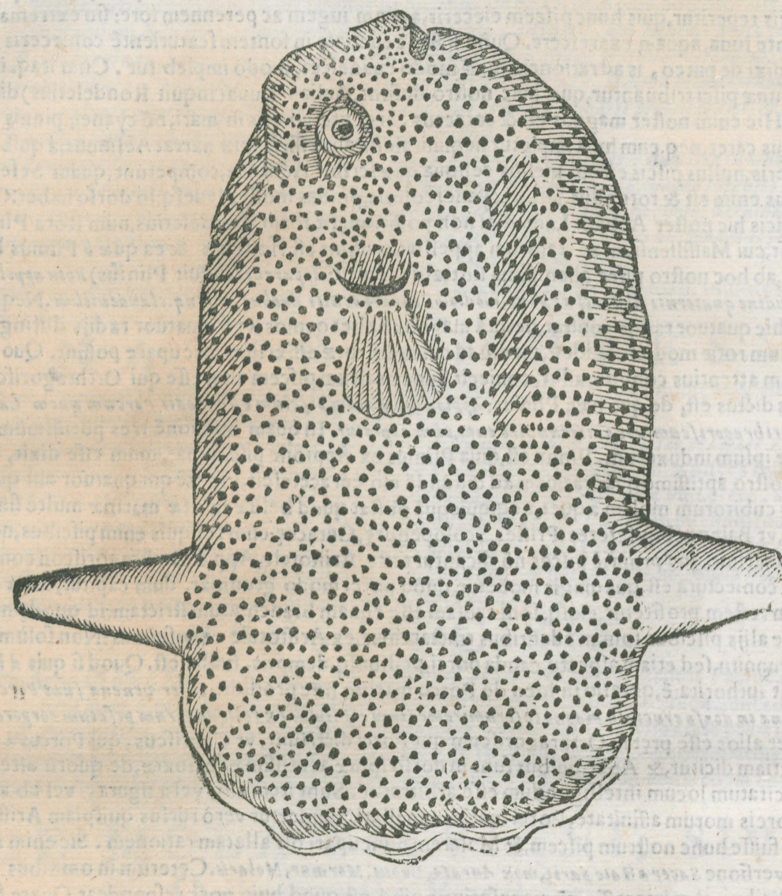
Seserinus. *Rota Plinij.* *b Lib. 9. c. 4* *Orthragoriscus.* *c Lib. 32. c. 2* *Cur grunniat.* *Vt porco similis.* *d Li. 32. c. 5* *Porcus marinus.* *Molaris.* *e lib. 6. Hist. cap. 17.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

D SVi planè generis piscis, est nulliq. ob inusitatã coporis formã assimilandus hic tamen haud malè referẽdus, quia pro ossibus cartilagines habet: licet cartilagineorum alij longi sunt, alij plani: ipse verò neq. planus, neq. longus dici queat. Non enim in dorsum & ventrem planorum more, sed in latera compressus est, neque vt Galei longus est sed breuis adeò, vt solum caput potius quàm integrum piscem repræsentare videatur. Quid dicam? Informe horrendumq. monstrum est: Vnde cùm à Luca Ghino medico clarissimo huius piscis iconem Pisis accepisset Saluianus, cæteris piscium imaginibus addere recusauit, veritus ne pictoris alicuius impostura esset, donec tandem ipsissimum piscem in foro Romano quindecim argenteis mercatus multis viris eruditis insolentem corporis figuram admirantibus ostendisset. Exiguum (inquit hic) os habet: dentes tantùm geminos (quos pictor eius eleganter expressit, noster omisit) superius vnum, inferius alterum, vtrumq. magnum, latum, atq. vniuersam oris partem munientem, quorum inferior retusior, superior verò magis acutus ac secans est. Oculi parui sunt, ac orbiculares. Branchiarum internum orificium vtrimq. vnum est paruum & semicirculare; prope quod ẽt vtrimq. pinna vna parua & rotũda sita est, quæ alia prorsus ratione quã aliorũ pisciũ

Os. *Dentes.* *Oculi.* *Pinnę.*

Mola Rondeletij.

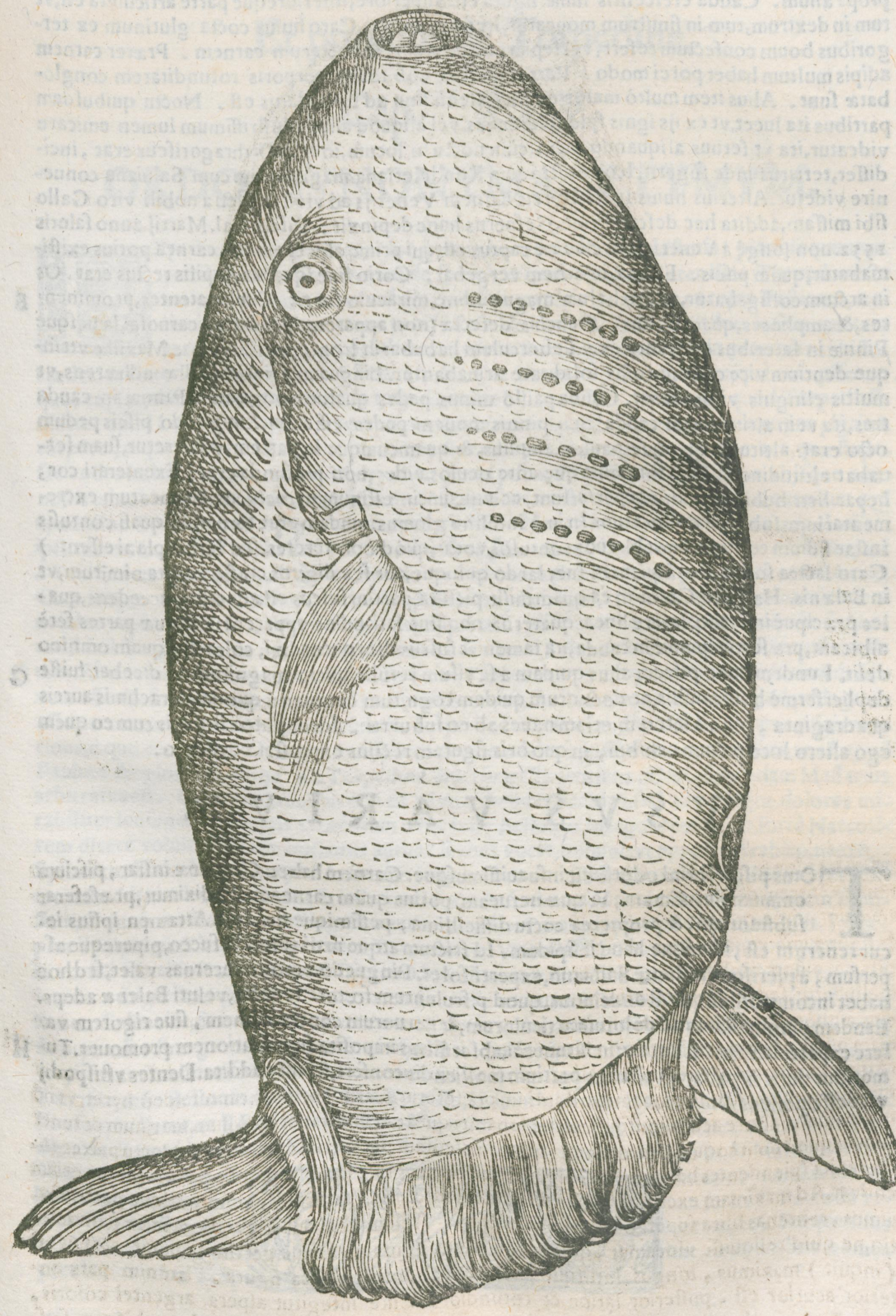
lateralespinnæ,mouentur. Cùm enim illæ in piſcibus à cauda ad caput, in hoc noſtro à dorſo in imum ventrem deducuntur,atque mouentur. In extremo preterea dorſo prope caudam alia multò maior pinna, non rotunda,ſed oblonga,erigitur:è cuius regione altera eiuſdem magnitudinis & figuræ imo ventri ſtatim ab ano ſubeſt, quæ alio etiam modo quàm dorſi & ventris aliorum piſcium pinnæ,mobiles ſunt. Non enim vt illæ à cauda ad caput eriguntur, & à capite ad caudã inclinantur,ſed in vtrumq. latus mouentur. In caudam carneam non degenerat: nam poſtrema eius æquè ac latera lata ſunt: pinnata tamen cauda non oblonga ſed lata,atque omnem poſtremam piſcis partem amplexante in lateraque mobili munitur. Cute tegitur aſpera,non ſecus ferè quàm Squatina. Ventre eſt ſubalbido,dorſo verò cineraceo. Caro eius candidiſſima eſt,ita vt nerueam potius quàm carneam ſubſtantiam præſeferat. Carni corium firmiter adeò hęret,vt nõ niſi maximo labore acutiſſimiſque cultris ſeparari queat. Iecur habet pallidum,magnum & tenerrimum,quod dum coquitur, pro maiori parte in oleoſam pinguędinem liquatur. Noctu partes internas ita ſplendentes habet, vt cæruleus atque oculis gratus ex eis ſplendor è longinquo etiam eniteat. Ad maximam excreſcere magnitudinem intelligo. Quem nos vidimus adque pertractauimus, centenas libra ſuperabat. Hæc Saluianus. Addam & aliam deſcriptionem ex Rondeletio,ne quid reliquiſſe videamur, quod ad partium figuram vſumuè pertinere poſſit. Piſcis eſt (inquit) maximus, longus latuſque, terete vel potius ouata figura. Etenim pars anterior acutior eſt, poſterior latior & rotundior. Cute integitur aſpera argentei coloris. Ore eſt paruo, dentibus latis continuiſque oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum ſciſſura foramina eſt in medio circuli veluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ ſitæ ſunt

Cauda. *Cutis.* *Color.* *Iecur.* *Ex Rondel.*

H

breue

Mola peregrina.

breues, & rotundæ, & latæ: quæ pinnarum constitutio ad sursum deorsumvè impellendum corpus accommodata est. Prope caudam aliæ duæ sunt aliter conformatæ, nempe longiores, & strictiores, quibus corpus dextrorsum, sinistrorsumque mouetur: altera harum in dorso est; altera prope anum. Cauda crescentis lunæ figura est. Superiore, inferioreque parte articulata est, vt tum in dextrum, tum in sinistrum moueatur, iterque dirigat. Caro huius cocta glutinum ex tergoribus boum confectum refert, vel sepiarum salsarum, & coctarum carnem. Præter carnem adipis multum habet porci modo. Partes internæ, ob totius corporis rotunditatem conglobatæ sunt. Alius item multò maior ex Megalensi sinu ad me delatus est. Noctu quibusdam partibus ita lucet, vt ex ijs ignis splendidissimus, vel aliquod aliud illustrissimum lumen emicare videatur, ita vt seruus aliquando meus, cùm noctu in locum, in quo Orthragoriscus erat, incidisset, territus inde fugerit. Icon nostra cum Rondeletiana magis, quàm cum Saluiana conuenire videtur. Alterius huius speciei piscis iconem Venetijs ad viuũ depictã à nobili viro Gallo sibi missam, addita hac descriptione, Gesnerus hanc depinxit. Piscis Cal. Martij anno salutis 1552. non longè à Venetiarum ciuitate captus est, qui primo aspectu massa carnea potius existimabatur, quàm piscis. Forma in orbem vergebat. Corio sine squamis, & pilis tectus erat. Os in arctum colligebatur, vt pro beluæ magnitudine, miraculo fuerit. Oculi patentes, prominentes, & ampliores, quàm bobus. Branchiæ detectæ (non apparent in pictura) carnosæ, læuesque Pinnæ in lateribus dodrantales. Tuberculum habebat in fronte purissimum. Maxillæ vtrinque dentium vice continui ossis soliditate armabantur. Lingua inferiori maxillæ adhærens, vt multis elinguis visus fuerit. Cauda paulò minus pedes quatuor longa erat. Pinnæ in cauda tres, ita vt in altitudinem cauda cum pinnis nouem pedes efficeret. Longitudo piscis pedum octo erat: altitudo quinque pauloq. amplius, & quamcumque in partem volueretur, suam seruabat altitudinem. Duo foramina quę ante oculos vides, non profunda erat. Exenterati cor, hepar lien bubalo maiora reperta sunt, ac vnicum intestinum perueniens ad meatum excrementarium sub aluo collocatum. In imo intestini glomus quidam erat ex neruis quasi contusis instar fidium contusarum. (Neruos contusos vocat, quòd non teretes, sed lati, & plani essent.) Caro lactea solidaque tãquam in sue, lardo quinque, aut sex digitos crasso vestita nimirum, vt in Balænis. Hæc ille. Color in ea quam misit pictura, partim fuscus est ad rufum accedens, quales præcipuè in vtroq. latere lineæ quaternæ non sine latitudine apparent; reliquæ partes ferè albicant, præsertim pinnæ in cauda, ita tamen vt fuscus ille, quem dixi, color nusquam omnino desit. Eundem hunc piscem alius quidam à se visum retulit, quem magnitudine dicebat fuisse duplici fermè bouis, nullis ne doctiorum quidem cognitum emptum à quodam drachmis aureis quadraginta, pinnis laterum etiam naues ab eo subuerti. Idem puto est piscis cum eo quem ego altero loco pictum exhibui, in quo oris figuram rectiùs expressam desidero.

Caro. Adeps. Orthragorisci alterius descriptio. Color.

VSVS VARIVS.

Totus piscis ferini odoris est insuauissimusque. Carnem habet Centrinæ instar, piscium omnium durissimam, vt quæ nerueam potius quàm carneam, vt diximus, præseferat substantiam, & propterea coctu difficillima, pessimique succi est. Attamen ipsius iecur tenerum est, idemque haud insipidum. Id frictum atque mali aurantij succo, pipereque aspersum, à plerisque testante Saluiano, experti solet. Pinguedo verò ad lucernas valet, sed hoc habet incommodi, inquit Rondeletius, quod pisculentum fœtorẽ redolet, veluti Balenæ adeps. Eandem pinguedinem ad dolorem articulorum, & neruorum contractionem, siue rigorem valere experti sumus. Cum farina frumenti, abscessibus imposita suppurationem promouet. Tumoribus duris hepatis, vel aliarum partium molliendis confert, styrace addita. Dentes vstispodij vice esse possunt.

Caro qualis. Iecur. Pinguedo. Dentes.

A

DE CARTILAGINEIS PLANIS,
Et primum de Torpedine.
Cap. XLV.
ORDO. SYNONYMA. ETYMVM.

Expedita cartilagineorum longorum, monstruosorumq. historia; plani sequuntur, cartilaginei videlicet, nam de spineis dictum est alias. Inter illos Torpedo recta ratione primum locum obtinebit. Præ cæteris enim, sola excepta Pastinaca, meliori, salubriorique carne prædita est. Et licet tarda sit, & viribus infirmis, natura tarditatem, viriumq. debilitatem miro astu compensauit, vt in præcedenti historia declarabitur. Nomen inuenit à facultate, siue (vt Varro ait) à vi quadam, quà cum piscium quos captat, tùm piscantium membra torpida, immobiliaq. reddit. Vnde est quod Torpedo similiter apud Latinos, ac apud Gręcos νάρκη, quo nomine apud hos audit, accipiatur pro pigritia, torpore, atque stupore. A νάρκη fit νάρκωσις, siue νάρκησις, hinc ναρκωτικὰ pharmaca, quæ stupefaciendi vim habent: quo modo Alberto hoc genus piscis Stupefactor appellatur, alijsque nonnullis mixobarbaris Stupor Stupefaciens, & Stupescor, vt Auicennæ interpreti. Inuenitur & apud alios Torpigo, & Terpigo. Athen. author est soli Menandro νάρκαν per α, pro νάρκην dici; ipse tamen mox ex Diphilo hæc recitat: μὴ πᾶν τὸ ζῶον νάρκαν ἐμποιεῖν μέρος δ' τι αὐτῆς: & apud a Trallianum quoq. νάρκαν legimus, Syluaticus Narcon habet, corruptè pro Narce, aut Narca. Cum itaque tam apud Latinos, quàm apud Græcos piscis ipse, affectioq. quam inducit, eodem nomine veniant, Plato, Dioscorides, nonnullique alij, piscem discernendi causa νάρκην θαλασσίαν, idest Torpedinem marinam nominarunt, nisi sic, vel à fluuiatili Torpedine distinxisse velimus. Alio nomine recentioribus Græcis vsitato Τυρπαινα vocatur, quod nomen à latino deflexum esse Gesnerus conijcit, id quod ex nominis, inquit, similitudine, tùm remedij ad podagras, affirmare non vereor. Hermolaus cùm de Torpedine dixisset, subdit: Est & Torpæna piscis marinus, à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliẽdas appellatum est à medicis, vt est apud Paulum Aeginetam, tanquam à Torpedine diuersum esse sentiens. Diuersum etiam Massarius arbitratus est. Cæterum creatum non fit ad emolliendas duritias, sed ad podagræ dolores mirabiliter leniendos. Vulgus Græcorum nunc teste Bellonio Margotirem vocat, fortè Narcotirem dicere voluit. Iorath obscurus author Rahas vocat, nomine, vt apparet, Arabico, nam & Syluaticus Rahadar dicit, alij ex Auicenna legunt Rahadar, Gesnero verò magis placet, vt cùm articulo Alrahade, vt Bellunensis habet, vel Rahade scribatur. Harada Hebræis stuporem significat, vt docet author lexici trilinguis, à verbo harad, vel charad, quod est stupuit, horruit. Interpres Serapionis Thead interpretatur Torpedinem. Venetis ab eadem affectione vulgò Tremulo vocari Matthiolus tradit apud Dioscoridem, siquidem membro stupefacto, subinde tremorẽ incutit. Liguribus quidem Tremorizam dici inde certum est. Venetis verò Sgramfum dici testantur Bellonius, & Iouius, qui hoc nomine torpescentis membri affectum indicari tradit, cùm sit Sgramfus, siue gramfus conuulsionis spasmiuè potiùs species, nobis saltem Bononiẽsibus: à torpescente tamen affectu sic Venetis vocari non dubito, quo sensu item Burdigalis in Gallia Tremble, teste Bellonio, cæteris Gallis Torpille, Hispanis Tremielga, & Massihensibus Dormiliouse appellatur, vt Rõdelet testatur: pedem enim torpidum, siue stupefactum endormi, inquit, dicimus. Romanis verò cur Battipotam, & Foterisiam (ita ipsis vocari Iouius, & Matthiolus tradunt) obscœnis appelletur nominibus, non reperio. An ideo membro insatiabili mulierum alludendum innuant priori vocabulo, vt inducendo torpedinem desiderium satiet? Foterisia verò, vel potius Fòteria dici etiam fortassis potuerit, quasi vilis piscis, & contemptus. Frequentiùs verò Occulatellam teste Iouio, siue (vt Saluianus ait) Ochiatellam vocant: cæterùm hoc nomen peculiari tantùm Torpedinis speciei conuenit: vt subinde patebit.

B C D

Cur à torpedine exordium.
Cur sic dictus.
Stupefactor
a *Lib. 11.*
Torpæna.
Margotir.
Tremulo.
Tremoriza
Sgramfus.
Occhiatella

GENVS

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

a li. 5. hist. cap. 5.
b li. 9. c. 24
Diuersitas.
c li. 7. de varietat. re. c. 37
An spinosa.
d lib. 4. de Part. c. 13.

ATHenæus authoritate Aristotelis (ne quis temerè quid nos statuisse arguat) Torpedinem ex cartilagineis esse ait, ijs autē quæ catulos, non oua parturiunt. Verùm addendum erat, ex planis; quod idem *a* Aristot. & ex eo *b* Plinius scripserunt. Iam qui piscis ex planis re vera Torpedo sit, ex notis quas de ea veteres reliquerūt peti debet. Inter quas ceu præcipua est, peculiaris, & cum nullo alio cōmunis narcotica, siue stupefaciens facultas. At hęc non sufficit. Inuenio enim Torpedinem ab alijs spinosam, ab alijs planè læuem describi. Ex recentioribus Hieronymus *c* Cardanus Torpedinem aculeatā facit his verbis: Solo tactu omnia congelat. Vis in alis quæ etiam aculeis munitæ sunt. Quod si quis Cardano Torpedinē omnino ignotam fuisse dixerit, vti reuera fuit, vtpotè qui Echino similem esse dicit: vnde meritò cum ob hoc, tum ob alia absurdiora Scaliger hominem ridiculum exposuit: nondū tamen controuersia tollitur: nam & antiquis spinosa videtur Torpedo, ac in primis *d* Aristoteli dicenti: *Cauda verò ipsa non omnibus similis est, sed cùm cęteris non euariet, planorum nonnullis spina constat, & lōga est. Incrementum enim eius partis ad piscis latitudinem transit, vt in Torpedine, Pastinaca, & si qd aliud huiusmodi cartilagineum est. Horum igitur cauda spinosa, & longa est.* Quibus verbis disertissimè spinosam facit Torpedinem. Sed locum corruptum esse, sequentia declarant. *Quorundā carnosa quidem*, cauda, *sed breuis, eadem causa qua & Torpedini: nihil enim refert, breuis, carnosaq́; sit, an longa, an rigidior: ideo natura quantum corpulentia priori ademerat, tantū posteriori, & caudæ addidit.* Sensus itaque verborum Philosophi est, duplicem esse caudæ diuersitatem in cartilagineis planis, vnam longam, & spinosam, qualis Pastinacæ similibusq. alijs, alteram breuem, & carnosam, quæ differat in Torpedine, & Rana, quòd hæc cùm natura anteriorem latitudinē corporis ademerit, vel saltem diminuerit, Torpedine crassiorem, carnosioremq. obtinuerit: Torpedo tenuiorem, macilentioremque, quia latitudine corporis cum longicaudis, vt sic dicam, conueniat.

Læuem esse.

Quamobrem priori loco Torpedo eximenda est. Quid enim attinebat, iterum solam nominare Torpedinem? Læuem autem piscem veteribus esse quidam apud Athenæum elegantissimè indicat, inquiens: *Torpedinem emi, cogitans quod mulier*; apparatura ad cibum, *teneris eam digitis tractans, nihil ab vllis spinis lædi posset.*

Differentia à loco.
Torpedo nigra.

Differt modo Torpedo loco. Præter marinam enim fluuiatilis etiam est, quam Athenæus, & Strabo in Nilo degere tradunt: de qua nec hic quicquā, nec alibi velim expectes, cùm sit marinæ vndiquaque similis. Marinæ vnumnè genus veteres dūtaxat, an plura agnouerint, non satis constat. Reperio tamen nigram Torpedinem priuatim ad dolorem capitis commendari, vt, aliam à communi, quæ subruffa est, ad rubricæ fabrilis, quam vulgò pro terra Armenia vendunt, colorem accedens, vt Rondeletius annotauit. Non plures tamē quam vnam depinxit Saluianus; Bellonius nosque duas, Rondeletius quatuor, tres maculis varias, vnam sine maculis, quam quartam facit, primæq. & secundæ concolorē esse scribit: priores verò etiam tres, quia solis duntaxat maculis, non autem viribus, & corporis specie differant, eodem capite perstringit, ac concludit. Apparetq. easdem Saluiano etiam non fuisse incognitas. Inquit enim in nonnullis (etsi veterum nemo id annotauerit vnquam) quinas maculas rotūdas, nigricantes, oculosq. egregiè representantes, & pentagoni figura collocatas, in alijs verò alias minores, sed plures, albicantes, & nullo ordine digestas, depingere: in reliquis verò subflauum dorsum his omnibus maculis carere. Bellonius suam priorem Torpedinem, simpliciter Torpedinem vocat, cum alioqui admodum maculosa sit, videturq. eadem cum ea, quam tertio loco exhibet Rondeletius, & quam magis variam esse scribit. (Habet enim maculas diuersarū figurarum, huc, & illuc, & sine ordine sparsas.)

Torpedo oculata.

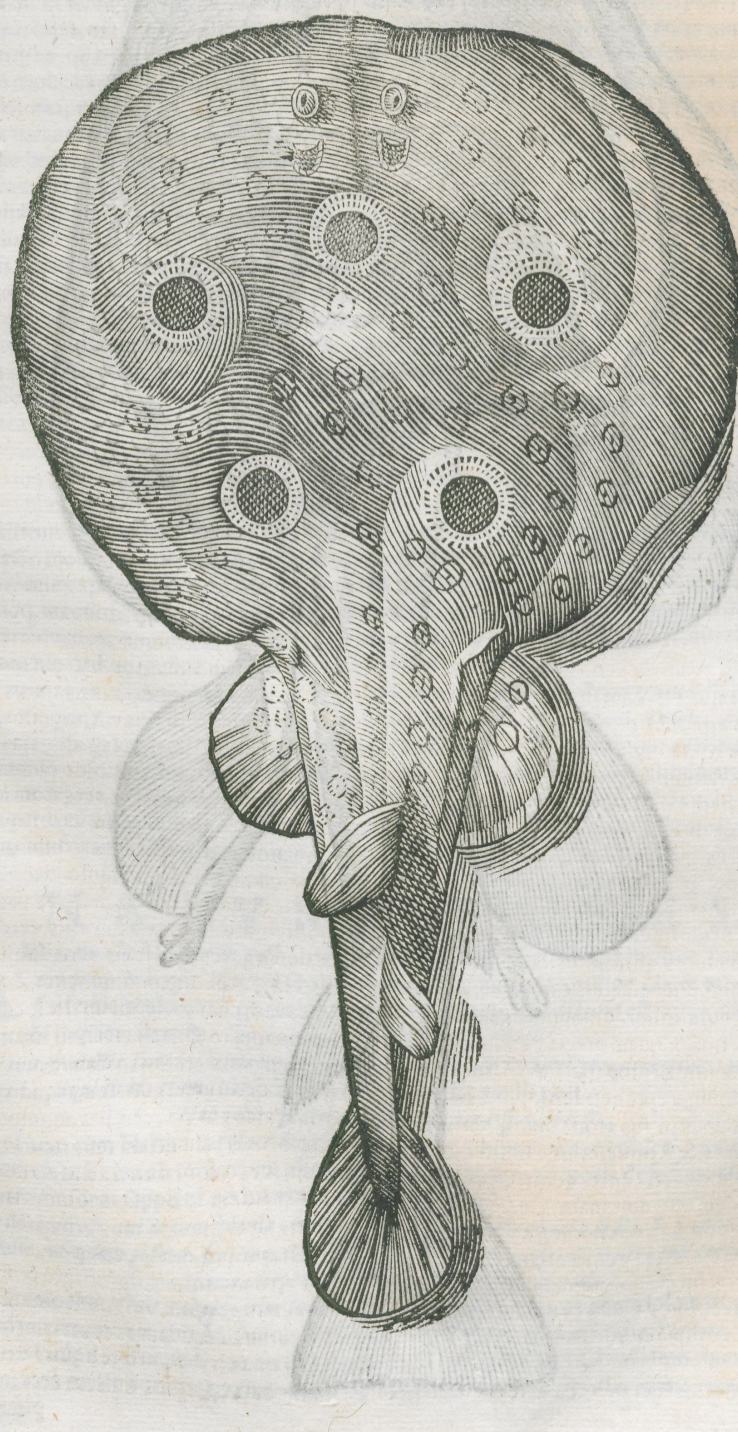
Alteram cognomento oculatam, falliq. mirum in modū eos retur, qui Plinium reprehendunt, quod Torpedinis id genus, quod in tergore sex, atq interdum septem (Saluianus in sua icone quinq. tantum huiusmodi maculas pingit, ceu per angulos pentagoni digestas: & Rondeletius similiter in duabus suis prioribus) aut eò minus maculas quosdam quasi oculos referentes gerat, Oculatam appellauit: atque id cognomen ad Melanurū potius referendum esse autumant. Sin verò ab oculorum pulchritudine, & magnitudine Melanurus Oculati apud Latinos nomen acceperit, nihil vetare ait, quo minus à multorum oculorum specie, Torpedinis hoc genus etiam Oculatam appellemus, cum ipsa dictio oculorum multitudinem potiùs, quam magnitudinem sonet, quanquam etiam vtrumq;, inquit, significare possit. Ac quantum illi censores paulò (vt mihi videtur) rigidiores fallantur, ipsum vulgus Romanū satis indicat, à quo adhuc hodiè Occhiatella dicitur.

e li. 4. Part. cap. 13.
Forma.
Caput.

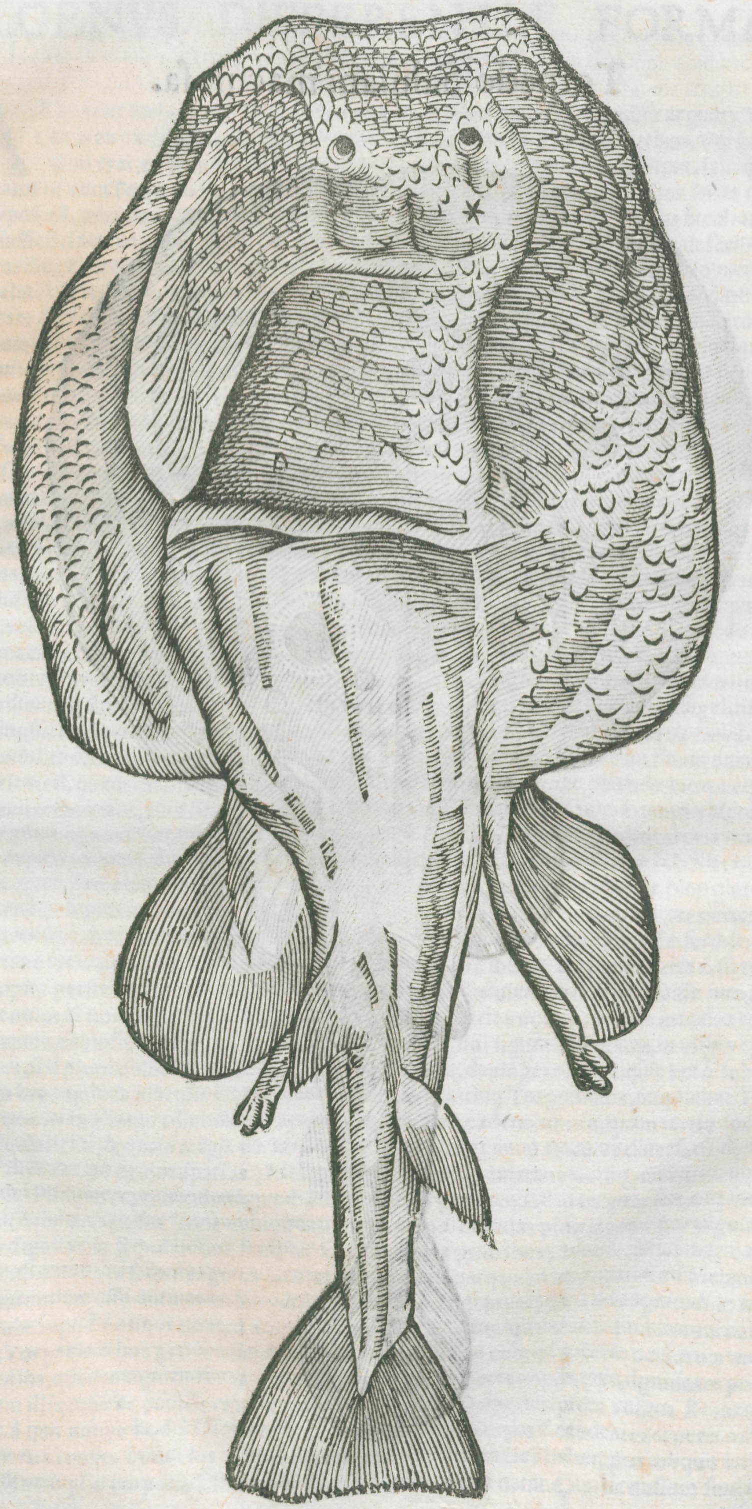
Omnium corpus si caudam exceperis, orbiculare esse *e* Aristoteles innuit his verbis: Duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine vtitur, & vtroq. sui corporis semicirculo quasi geminis pinnis natat. Capitis nullum ferè in hisce

piscibus

Torpedo Saluiani maculosa.

Torpedo non maculosa.

A piscibus videas vestigium. In superiore tamen parte, anterius oculos habēt exiguos, & subinde retro eos foramina duo, ipsis oculis grandiora semper patula, & in palatum peruia. Os verò est in supina parte, paruum, dentibus quidem munitū, sed minutis, vt propterea Mnesimachus apud Athenæum piscibus καρχάροις.i. serratos dentes habentibus Torpedines annumerarit. Cerebro item non caret nam ex hoc remedia quædam etiam præscribuntur. Ante os bina alia sunt foramina olfactum deferentia. Lingua prorsus caret. Branchiæ in medio sūt corpore, quia ob corporis tenuitatem ad latera, vt in Galeis, & Squatina collocari non poterant. Sunt autem vtrimq. quinæ & detectæ, quarum orificia parua sunt semicircularia, tenuiq. quadam cuticula ferè cōtecta. Podex in caudę exortu est. Posterior corporis pars in carnosam, & breuem caudam, & latiusculam degenerat, vt ex Aristotele ostendimus: quo authore duas iuxta caudam pinnas gerit, vtrimque. s. iuxta caudæ exortum vnam, crassiusculam, & semicircularem. In medio verò superioris partis caudæ aliæ duæ eriguntur pinnæ, vna superior & maior: altera inferior, & minor. Partes quæ ad caudam sunt, teste Galeno, medijs partibus sunt corpulentiores: nā partes mediæ videntur in seipsis habere velut cartilaginem, quandam tabidam, Molli & lubrica cute teguntur. Venter subalbidus est, dorsum verò subflauum, ad rubricæ fabrilis colorem accedens, illi saltem quā B Romanis Oculatam diximus appellari. Magnum & carnosum habet uentriculum intestinum verò breue, & amplum: hepar pallidum in duos lobos diuisum. Fellis vesica, quæ pro piscis mole satis magna est, hepati commissa est: dextro enim lobo annexa cùm sit, in sinistrum quoq. meatus siue venulas quasdam immittit. Lien paruus est, & subrubens. Vterus oblōngus & bifidus. Haud multum excrescunt: authorq. est Saluianus, sese nunquam obseruasse quæ senas libras excederent, etsi f Aristoteles, & g Plinius grandem Torpedinem visam esse referant, quæ fœtus intra se circiter octoginta haberet.

Os. Dentes. Cerebrum. Branchię. Cauda. Pinnę. Cutis. Color. Partes internę. Magnitudo. f Li. 6. hist. cap. 10. g lib. 9. c. 5.

LOCVS. PARTVS.

FAllitur Saluianus, existimans solùm Athenæum scripsisse, Torpedinem etiam fluuiatilem esse. Non. n. hoc dicere voluit Athenæus, sed dari aliam quoq. speciē, Nili incolam, quod videlicet præter ipsum Strabo quoq testatur, & post vtrumq. Aetius fluuiatilis Torpedinis quoq. meminit, quāobrem vnà cum Rondel. in marinam, & fluuiatilem modò distinguebamus. Marina autem fluuios nunquā subit, in cœnosis maris locis semper degēs, cum alijs quibusdam quos hic ordine recitat a Oppianus.

C

Ast alij cœno turpi, fœdaque palude	*Pascuntur Batidesq. Boum genus vsq. proteruum*
Difficilis Trygon, Torpedo nomine vero,	*Et Clarię, Psettæ, Scepani, Triglis, Asellus,*
Atq. Lacertorum gentes quæ putrida pascunt	*Inter cœnosas voluentes corpora sordes.*

Parit autumno circa æquinoctium, vt b Aristoteles, & c Plinius testantur, reliquorum cartilagineorum more, oua autem præmollia, in alium vteri locum transferens atq. ibi excludens, vnde catulos parit, vt Athenæus ex eodem Arist. tradit, eosdemq. admodum numerosos, nā ex Arist. habemus inuentam fuisse Torpedinem, quæ octogenos haberet.

a lib. 1. Quando pariat. b l. 5. hist. c. 12. & 6. hist. cap. 11. c lib. 9. c. 51

NATVRA. MORES.

AElianus a & Athenæus authoritate Theophrasti in libro de Latentibus Torpedinē hyeme propter frigus in terra se abdere tradunt. Natat latitudine sua, & vtroq. corporis sui semicirculo quasi geminis pinnis, vt ex b Aristotele dictum est: vnde est quod pigrā esse alicubi inquiat; item & c Oppianus his verbis:

D

Hęc grauis, & mollis, sunt nullo in corpore pigro	*Vires, & nimium premitur grauitate, natantem*
Non credas, liquidis ita clam subrepit in vndis.	Et paulò post.

Hac celeri properat, quamuis tardissima gressu,

Quamobrem cùm Natura carniuoram eam fecerit, & ex raptu viuere voluerit, omnino ipsi fuisset nouerca, nisi cùm ob tarditatem pisces assequi non posset, corporis defectum astu compēsasset: quare eiusdem Oppiani verbis vtar:

Cui desunt vires, cui desunt spicula, magnum	*Ingenium natura dedit: se fraude tuetur*
Atq. dolis, magnum piscem, fortemq. trucidat:	*Turpe veneficium tenero sub corpore sentit*

Natura torpedo datum, proprium quoq. membris.

Et vt Plinius ait, *Nouit Torpedo vim suam*. Turpe veneficium vocat poeta ipsam stupefactionem, siue torporem, vti vocauit M. Tullius d inquiens: *Attramenti effusione Sepię, Torpore, Torpedines se tutantur*: vnde nimirum ipsi nomen esse diximus, & pulchrè docet Claudianus dum canit:

a lib. 12. c. 5 Natatus. b lib. 4. de part. c. 13. c lib. 9. hist. cap 4. d lib. 2. de nat. Deor.

Quis non edomitam mirę Torpedinis artem	*Audit, & emeritas signatas nomine vires.*

Astum

e lib.9 Hiſ. cap.37. Aſtum notauit præ cæteris *e* Ariſt. (ne quis fabulā eſſe ſuſpicetur) Abdere ſe in arena, inquiens, & limo, tum piſces qui adnatantes obtorpuerint, corripere, idq. pleroſq. à ſe conſpectum ſibi retuliſſe. Dixerat autem Torpedinem quos appetit, afficere ea ipſa, quam in ſuo corpore continet, *f li.6.c.42.* facultate torpendi, atq. ita retardatos præ ſtupore, capere & veſci. Meminit item *f* Plinius, aitq. ipſam non torpentem; merſam in limo ſe occultare, piſcium qui ſecuri ſupernatātes obturpuere, corripere; ſed nemo diſertiùs Oppiano:

Dona deum, & proprios membris cognoſcit honores
Immota exanimi ſimilis, cui piſcis inhæret
Hęc celeri properat, quamuis tardiſſima greſſu:
Offendit tactu virus, curſumq́. moratur
Atq́. fugę immemores ſunt immemoreſq́. viarum.
Et velut obſcuris terrent ſimulacra figuris
Cor ſalit, & fruſtra tentant contendere curſu
Impediunt viſu pauidos, ſomnoq́. grauatos,
Porrecta in ſtana diſtendit corpus arena,
Oppreſſus torpore graui, ſomnoque ſolutus;
Semineces lacerat piſces, & ſæpe natantes
Perculſi torpore graui, victique rigore
Hac manet, auxilio caſſos opibuſq. trucidat,
In ſomnis homines, quatiuntur membra pauore,
Et fruſtra properare fugam, nam vincula dura
Tales Torpedo medicatur piſcibus artes.

Mugilem capit. Vti autem hoc aſtu Torpedinem, Ariſt. & Plinius ex eo cognoſci ſcribunt, quòd ipſa cùm ſit omniū piſcium tardiſſima, Mugilem omnium velociſſimum in ventre habens ſępe capiatur. At verò nō ſolùm contactu ſuo inficit, ſed etiam eminus, & à longè per aliquam rem, verbi cauſa per ligna & fuſcinas, vt ſcribit Thephraſtus in lib. de ijs, quæ morſu, vel ictu venenum infundunt, citante *g lib.6. de loc. aff.* Athenæo, ita vt manus tenentium obſtupeſcant. Idem & *g* Galen. teſtatur, ea potentia Torpedinem inquiens præditam eſſe, vt ſi fuſcina attingatur à piſcatore, transmiſſa qualitate per haſtam ad manum, eam repēte obſtupefaciat: item Plinius his verbis: *Torpedo etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgavè attingatur, quamuis prævalidos lacertos, torpidos, & quamlibet ad curſum veloces* *h lib.9.* *pedes, alligatos reddit:* *h* Aelianus verò, cum dixiſſet, manum hominis, qui Torpedinē contigerit, torpore affici, dùm etiamnū puer eſſet, à matre ſua frequēter audiuiſſe, addit, ſe præterea à viris peritis accepiſſe, illū qui rete in quo fuerit capta, attigerit oīno paſſurū torporē: itē ſi quis eam viuam in vas impoſuerit, & marinā aquam infuderit, ſiquidē grauida fuerit, parituram ſuo tēpore: eā deinde aquā ſi ex vaſe in hoīs aut manū, aut pedem infuderit, membra hæc non dubitāter obtorpeſcere. Infici aūt veneno eius aquā, idq. piſci non ignotum eſſe, eaq. inſidiātes ſibi piſces *Lib. vera animal. &c.* capere teſtatur Plutarchus his verbis: *i Torpedo quam vim habet, nemo neſcit nempe qua non ſolum tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete obſtupefacientem grauedinem piſcatorum manibus inducit, At narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis cùm viua elabitur supernè, interea manibus agitet aquā vim ad manus remeantem, & tactum obſtupefacientem penetrare, aqua prius omni, vt videtur; mutata infe-* *Vt insidiatorem vincat.* *cta aq;. Hanc igitur vim ſuam quoniam exploratam habet, certamen quidē cū nullo ſuſcipit, nec periculū adit: inſidiatorum verò circumiens, & tanquam ſpicula vim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primū aquas, mox ipſum per aquas animal inficit, ſic vt iam nec tueri ſe nec fugere poſſit, ceu vinculis conſtrictum alligatumq.* Minorem tñ vim aquæ imprimere, quàm duriori alicui rei arbitratur Pierius Valerianus, inquiens: Vehemens hoc Torpedinis virus inſuperabili frigore præditum, vbi duriorē aliquā materiam nactum fuerit, quippe vel vimen, vel funem: illi pertinaciùs, & copioſius adhæreſcere, circumfuſumq. aera faciliùs contaminare, atq. ita prorepere, non ſecus ac flamma ipſa per incenſum filū vehementius tranſmeat, quàm ſi cum torre iactetur. Cæterùm ſi piſcatorū manus eius contactu ſic obſtupeſcant, quō torpidis manibus capi poteſt? An mortua tm̄ capitur? Secus indicat Galen. qui viua vtitur ad intenſos capitis dolores pro medicamento narcotico: *Torpedinem totam,* inquit, *capitis dolores ſanare, capiti admotam, ſedemque euerſam coercere, à quibuſdam eſt proditum. Verùm ego cùm vtrumq. eſſem expertus, neutrum verùm comperi. Eam igitur cùm cogitaſſem viuam eſſe applicandā, cui caput doleret (poſſe enim fieri, vt hoc medicamen anodynon ſit ac dolore liberet, ſimiliter alijs quę ſenſum ſtupefaciunt) ita habere comperi: putoq. eum qui primus eſt vſus, tali quapiā motum ratione experiri aggreſſum.* Idem ex eo ſcribentes Paulus, & Aetius, ita etiam ſenſiſſe credendum. Ex quibus duo diſcimus, & viuę tm̄ eam vim ineſſe, quod itē ex Aeliano paulo ante oſtendebamus, & eandem tam magnam non eſſe, vt pręcitati authores innuere vidētur. Summa. n. ſi ea eſſet, nec capi poſſet, nec medicamentum fieret: torpidos enim omnes efficeret, *Viam ſtupefaciēdi paruam eſſe.* & immobiles. Exiguā aūt eſſet, ex proprio periculo ſic ſcribit Pet. Gillius: Huius piſcis torporē meæ manus tactione periclitatus ſum ſed haud quaquam mihi manus tantoperè obtorpuit, quā ſcriptores decantant. Torpor non modò læthalis non eſt, ſed nō ita multò poſt euaneſcit. Id ēt eleganter, vt omnia oſtendit Scaliger, pater Remoræ vim à Torpedinis vi diſtinguens. *Remora,* *Remore, & Torpedinis virium differentia.* inquit, *tollit motum, Torpedo non tollit, ſed deprauat. Nō enim quieſcit piſcatoris, ſed tremit manus, vnde Tremulam vocāt Iſtri.* Vt falli omnino dicēdū ſit Albertū, qui tantā huic piſci vim ſtupefaciendi tribuit, vt hoc veneno, & viuus, & mortuus hoīem interimat. Hic quicunq. modo eſt torpor; à cęca quadā & occulta potiùs q̄ manifeſta qualitate proficiſcitur, vt rōne, & probatiſſimorum au-

thorum

A thorum authoritate comprobari potest. Cùm namque viua ea facultate polleat; mortua verò eadem destituatur, clarissima ratione intelligitur, inquit Saluianus, eam stupefaciendi vim nō à manifesta qualitate, frigiditate scilicet, quæ multò maior in mortua (extincto natiuo calore) dubio procul reperitur; sed à cœca, & nobis incognita (cuius viuēs solū particeps est) emanare. Quod Galeni quoque confirmatur testimonio, qui cùm torporis causas enumerans, inquiat: *Torpor verò qui ex tam motus quàm sensus difficultate est compositus, in toto corpore & maximè in artibus manifestè videtur à frigore, & compressione neruosorum corporum, incidere. Ad hæc etiam à Torpedinis marina contactu:* Si Torpedinem frigiditate solùm sua torporem inferre arbitratus esset; cùm primo loco, torporis causam frigiditatem posuerit: frustrà rursus tertio loco, ac ceu tertiam causam ipsius torporis, Torpedinis contactum statueret. Disertè verò alias in libro de vsu respirationis, occultam qualitatem facit, qua Torpedo stupefacit. Auerroes cæterique philosophi ea quoque qualitate manus adficere existimarunt, qua ferrum à magnete lapide pertrahitur. Idem Simocatus scribit, & addit, quoniam aer medius εὐπαθὴς, διηχὴς, διαφανὴς & δίοσμος est, idque dei cōsilio, vt per aerem terra cœlestibus iungeretur. Plinius item de Echineide locutus subdit: *Quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ, atque effectu, in remedijs sponte nascentium rerū dubitet? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari Torpedo, etiam procul, & è longinquo, vel si hasta virgavè attingatur, quamuis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes. Quod si necesse habeamus fateri hoc exemplo esse vim aliquam, quæ odore tantùm, & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est?*

B Iam verò videndum totinè pisci, an alicui parti peculiariter hæc occulta vis insit? In eo enim dissentire authores inuenio. Diphilus Laodiceus in libro de theriacis Nicandri recitante Athenæo, non totum hoc animal, sed partem eius quandam torpefacere scribit, sed quænam ea sit, non exprimit. Nominat eam Oppianus his versibus: *At duo se tollunt distenta per ilia rami*

Quos si quis tractat, perdit per membra vigorem,
Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus.
Qui fraudem pro robore habent, piscemq́ tuentur
Soluuntur subito contracto in corpore vires.

An in toto pisce vis sit stupefactoria.

Cardanus verò ex recentioribus vim in alis esse voluit. Verùm cū hi rami, siue radij (vt magis Græca vox significare videtur, κερκίδες enim ab eo vocantur) nulli in Torpedine appareant (nisi semicircularia eius latera, κερκίδας, idest, radios, vel ramos, vt vertit interpres, ab ipso impropriè admodum appellari credamus,) cumque reliqui scriptores omnes (vt qui nunquam alicui tantū piscis parti vim eam inesse notauerint) totum piscem torporem inferre arbitrari videantur: nos

C quoque, inquit Saluianus, non aliquam tantùm partem, sed ipsam Torpedinem totam torpefaciendi vi præditam esse, censemus: & reuera vis illa torporans à toto piscis corpore emanare videtur, nam vel felli, quæ pars calidissima in animalibus esse solet, facultatem eandem inesse ex eo conijcimus, quod Plinius scribit, fel viuæ Torpedinis, genitalibus illitum, Venerem inhibere.

Fellis vsus.

CAPIENDI RATIO.

CApiuntur pisces, inquit a Aelianus, etiam sine nassis hoc modo: Sinus maris multi desinūt in paludes quasdam, quæ quidem vadosæ sunt. Ad hæc loca periti piscatores, eo tempore cùm à procellis, & tempestatibus conquiescunt, multos mortales adducunt, eosq. iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex vehementi pedum impressione bene alta vestigia faciant. Quod si nec ipsa vestigia concidens arena confundat, neq; ventorum perturbatione aqua concitetur, non longo interuallo eò ingressi in vestigijs impressis planos pisces consopitos, Psettas, Rhombos, Struthos, Torpedines, & plerosq. alios istiusmodi

D capiunt. Quam capiendi rationem hic repetij, vt absque manuum stupefactione piscator Torpedines capere noscat: alioqui enim retibus capi ex allatis de stupefactoria vi satis clarum est.

a *lib. 14. c. 3*

HIEROGLYPHICA.

ORus Apollo a Aegyptios tradit qn̄ hominem, qui multos in mari seruasset, significare vellent, Torpedinē piscē pinxisse. Hæc.n. inquit, vbi pisces multos viderit, qui natare non possint, ad se trahit, ac eos seruat: contra nimirū aliorū omniū authorū authoritatem, qui vno omnes ore ipsam pisciculis insidiari scribunt, & torpore affectos, ita vt natare non possint, deuorare, nisi de proprio fœtu intelligere Orū arbitremur, quē vt diximus, numerosū, & viuū parit, & in metu intra se recipit. Quin etiā inquit Pierius Valerianus vnà cum piscibus alijs in verriculo deprehensa, vt ipsi Aegyptij tradidere, oēs plerūq. sospitat (per accidens nimirum) liberat.

a *l. 2. Hier.*

Alios pisces liberat.

cùm ne vis quidem hominum innumera possit verriculum educere, manibus, & pedibus penitus obtorpescentibus veneno, quod effundit per retia dilapso, &c. Si quando tamen piscibus alijs obuolutæ extrahuntur è mari, torporem experti sunt multi, quàm primùm piscem virga tãgere voluerint: quare in Anconitano mari maximè cauent, ne rete in altum iaciant, piscatoribus ea incommoda sæpe subeuntibus. Quæ quidem vis torporem insundendi non attingẽtibus modò, verùm etiam è longinquo, argumentum dedit, vt hominem ignauia egregiè præditum, per Hieroglyphicum eius indicari commodissimè posse, plerique dicerent. Hæc ille. Poterit item piscis iste pictus accommodari pro eo, qui apertonè an clandestino Marte pugnet, non curat, dummodo potiatur victoria, quod his verbis indicat etiam Marcellus Virgilius: Ignaui ingenij piscis, & qui quam alij manifestam, & generosam venationem faciunt, clandestinis dolis, & quasi veneno quodam hæc sibi acquirat, quasi Maronis illud ad vitam magis laudauerit,

Ignaui typus.

Dolosi typus

—— dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Poterit præterea symbolum Hieroglyphicum esse hominis, qui in disputationibus, & congressionibus sit accerrimus, quique difficilibus, & argutis argumentis hostem irretit; quo nimirum sensu Menon Socratem apud Platonem Torpedini assimilem esse dicebat, quòd eos quibuscũ disputaret, ita argumentationibus irretiret, vt tanquam stupidi facti, nihil omnino resistere possent. Et videris mihi, inquit, si quid te cauillis perstringere licet, tum specie, tum alijs huic latæ marinæ Torpedini similis esse, &c. Alias torporis ignauiæque typus est, sicuti & narcissus flos, à Narce, idest Torpedine dictus, quòd videlicet suo odore torporem veternumvè inducat, vt meminit *b* Plutarchus, vnde furijs infernalibus è narcisso coronam attribuebant teste Eustathio, & Sophocles narcissum vocauit magnorum deorum subterraneorum coronamentum, quoniam hi torpeant, vt mortui. Symboli denique aut prouerbij locum habet poterit hoc Varini ex Eustathio, νάρκη μαλθακὴ μὲν ἥπω ἀφᾶσθαι νάρκᾶν δ' τὸ πελάσαν ποεῖ, idest, Torpedo mollis quidem ad tactum est, appropinquantem, seù potiùs contingentem torpore afficit. Poterit enim ad voluptatis animum effœminantis, & ratione ceu sensu, motuq. priuantis symbolum trahi.

Arguti.

Narcissus.

b li.3. Sympos.

VSVS IN CIBIS.

Torpedo, & Pastinaca, inquit *a* Galenus, *inter cartilaginea, carnem habent mollem, & iucundam, & mediocriter per ventrem subeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter, ceu alia etiam omnia quæ carne molli sunt prædita.* Et rursus alibi solam inter cartilaginea laudari ait, posseque nonnunquam saxatilium vice fungi. Alibi denique solam ex cartilagineis Torpedinem epilepticis conuenire scribit *b* Plato quoque apud Athenæum Torpedinem cibum ait esse gratum. Ab Epicharmo cum alijs cibis lautis censetur in nuptijs Iunonis, & ναρκίον, idest, Torpeduncula, seu parua Torpedo nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus describit, quasi parua præstet adultiori, quod & Diphilus testatus est, & νάρκη πνικτὴ, idest strangulata, aut suffocata memoratur ab Antiphone inter alias lautitias, ac si ita palato gratior euadat. Hicesius item exiguum quidem ab ea in cibo succum præberi ait: at cartilagineum quiddam habere, quod stomacho valdè gratum sit. At verò Diphilus concoctu vult esse difficilem, præter eas partes quæ circa caput sunt, quæ (inquit) teneræ sunt, stomacho gratæ, & concoctu faciles; aliæ verò minimè. Quod verùm esse, nos etiam experiri, idque Galeno minimè aduersari arbitratur Saluianus, quippe qui (Galenus) dum huius piscis partes medias, cartilagines, & molles, inferiores verò, & caudæ proximas magis carnosas esse testatur; illas teneriores concoctuq. faciliores; has verò duriores, coctuq. contumaciores innuit. Iecoris eius nulla denique teneritas perfertur teste *c* Plinio. Nihilominus Rondeletius eos rectiùs iudicasse putat, qui Torpedinem in cibo damnarunt, cùm alioqui, qui ex toto eam à mensa reijciat, adducat neminem: miraturq. Galenum, quòd tanti eam fecerit, cùm sit, inquit, mali succi, insuauisque, humida, molli, fungosaque carne, adeo vt à nostris reijciatur, quòd si quando edatur, abiectis capite partibusq. quæ circa caput, & branchias sunt, allijs cæpisq. condita editur. Et Venetijs, ne in foro piscario vendatur authoritate præfecti sanitatis cautum est. Ego quidem Torpedinis esum non laudauerim; Venetijs tamen, Genuæ, Massiliæ, atque vbique gentium edi Gillius testatur, à plebe fortè, ac tenuioris fortunæ hominibus, sicuti & Iouius ait. Quod ad apparatus modum attinet, Diphilus simpliciter elixas laudat; Archestratus verò in oleo, & vino, cum beneolentibus herbis, & modico caseo trito incoquendam esse inquit. Si pro attenuante medicamento ea vti velimus, Galenus cum beta trita, aut albo iure, porrum prolixius miscendo, & piperis portiunculam, parandam esse monuit. Alioqui cùm communiter editur, frixa, & arancij mali succo conspersa, suauior euadit.

a li.3. Alim.

Carnis qualitas.

b lib.4.

Quando melior.

Quæ partes in ea meliores.

Iecur.

c li.9.c.42.

Apparatus.

A

VSVS IN MEDICINA.

CEdit torpedo in medicinę vsum, quãdoq. tota quãdoq parte quadã; sumiturq. vtroq mo
do, vel intus, vel foris applicatur. Sumpta in cibo, aluũ teste *a* Plinio emolit. *b* Hippocr.
in quodã morbo hepatico nõ dissimili plæuritidi, iubet vt æger ex piscib. vescatur Ga-
leo, Torpedine, Pastinaca, & Raijs paruis, omnib. coctis, &c. Ibidẽ laborãti ex tertio genere ta-
bis, tertio mẽse prȩscribit pro cibo Torpedinẽ, Squatinã, Raiã. Et rursus pro eodẽ: post reli-
quã victus rationẽ, obsoniũ, frustũ Torpedinis, aut Squatinȩ, aut Galei. Itẽ, ab hepate laborantẽ
aqua intercute, &c. piscib. vti vult Galeo, & Torpedine assatis. Dioscorides ad diuturnos capi-
tis dolores, capiti admotã, mulcere eos author est, & euersam sedẽ prociduãq. coercere. Galen⁹
verò, eũq. sequentes Paulus Aegineta, Auicenna; & Kirannides, eadẽ quidẽ ex Dioscoride tran
scripsere; sed facto periculo, viuã Torpedinẽ applicandã esse docuerũt. Id quod ex latinis quo-
que scribit Marcellus Empyricus, qui præterea nigra vtitur. *Capitis dolorem*, inquit *quamuis vete
rem, & intolerabilem, protinus tollit, & in perpetuum remediat Torpedo nigra, viua imposita ei loco, qui
in dolore est, donec desinat dolere, & obtorpescat pars: quod cùm primum senserit, qui dolet, remoueatur*
B *remedium, ne sensus auferatur eius partis. Plures autem parandæ sunt Torpedines eiusdẽ generis, quia
nonnunquam vix ad duas tresuè respondet curatio, id est, torpor, quod signum est remediationis.* Cȩte-
rùm alij ad alios pariter dolores mulcendos vtuntur hoc pisce, maximè verò articulares, aduer-
sus quos idẽ Marcellus, siue à podagra fiãt calida, siue etiã frigida, Torpedinẽ nigrã viuã, cũ ad-
monuerit dolor, subijci pedib. iubet in litore nõ sicco, sed quod adluit mare, & tam diu premi, do
nec sentiatur torpor per totum pedẽ, & tibiã vsq. ad genua. Hoc & in præsenti ait tollere dolo
rem, & in futurũ præsidio esse: eodẽq. modo Anteroen Cȩsaris libertũ supra fidẽ podagrã cu-
rasse, quod & Scribonius Largus testatur *c* Aetius tum marinam, tum fluuiatilem cõmendat, non
in paruis tantũ, verũ, & in magnis inflãmationibus. Naturali. n. inquit, facultate quadam stuporẽ
inducit, & dolores è corporib. tollit: ideoq. ipsam viuentẽ assiduò admouere inflãmatis locis o-
portere. Idem viuam in oleo coctam, deindeq. extinctam, & modica cera cum oleo eliquata, com
modissimum remedium omnib. dolore afflictis podagricis reddi asserit. Extat & apud *d* Aegine-
tam ceratum ad podagram, dolorem mirabiliter leniens, quod Diaturpænes appellatur, à Tur-
pæna. i. vt monuimus, Torpedine, cuius in eo libra imponitur. Idem ceratum ex eo repetijt Nico-
laus Myrepsicus inter emplastra, & *e* Trallianus, qui paulò pòst aliud docuit medicamentum præ
C seruans à podagra, & morbo articulari, quod tale est: *Torpedinem in vas areum aut cacabum cum
oleo, & aqua (ne oleum nidorem resipiat) conijcito, ac herbam narcissum* (tanquam & Narcissus,
vt nomine, ita & vi medica, cum Narce pisce conueniat, narcen scilicet, idest, stuporem, & indo-
lentiam conciliãdo) *Luna desinente collectam adiungito, ipsamq́. cum animali, incoquens, vsq. dum
tota dissoluatur, & ossa nudentur: tunc tandem oleum ab aqua paulatim separabis. Omnia facito luna de
finente: vngitoq́. agrum ter die: & siquidẽ articuli dolent, patiunturq́. curantur: si verò non dolent, praser
uat ea, ne vnquam doleant. Id autem facito, vngitoq. ad dies tres, luna omnino desinente: nam si in alio
tempore hæc facias, non succedet.* Cùm verò istiusmodi medicamentum in maritimis tantùm lo-
cis componi possit: (viua enim in eo, Torpedo requiritur (in mediterraneis tam in articularib.
quàm capitis doloribus mulcendis, inflammationibusq. sedandis Tincæ adhiberi poterunt, vel
aliud quidpiam summoperè refrigerans. Tradit Iacobus Hollerius nouisse se podagricos, qui sȩ
uiente malo dolentem pedem frigidissima perfundant, alios hybernas reponere niues eidem re
medio; sed vbi frigore dolor obtorpuit, petroleo fouere, & paroxismis liberari, sed redeamus ad
Torpedinem. Miratur Plinius quod scriptum inuenerit; si capiatur, cùm luna in libra fuerit, tri-
duoq. asseruetur sub dio, faciles partus facere postea quoties inferatur. Id autem non alia vi fieri
D conijcit Hollerius, quàm quòd velut inducijs dolorum datis, natura ad excludendum fœtũ con-
firmetur. *f* Aelianus carnem Torpedinis in aceto putrefactam, & mento aspersam pilos fugare
perhiberi tradit: quare vbi apud Nic. Myrepsicum scribitur, Ad oculos quos pili pungunt, proba-
tum. Aluminis scissi, cerebri arces marinæ viuæ (nimirum portiones ȩquas) subigito simul, illini-
to prius euulsis pilis, pro arces legendum narces. i. Torpedinis, nam & Plinius cerebrum huius pi
scis cum alumine illitum sextadecima luna psilothrũ esse ait. *g* Aetius corium Torpedinis nuper
decorticatum, si parti matricis prolapsæ inuoluatur, ipsam reducere, esse qui dicant scribit. Fel
genitalis membri arrectionem prohibere *h* Galenus asserit, viuæ nempe, nam & Plin. genitalib.
illitum, Venerem inhibere testatur. Est quidẽ fel calidissima animalium pars, & è Torpedine non
simpliciter, sed viuente tantùm, idest, recens exemptum, stuporem partibus quibus illinitur, in-
ducere putarem: sicut & ipsa Torpedo viua tantùm id præstat, quod ipso nomine præsefert. Sed
leporis quoq; fel vim quoque soporiferam habere à Nicolao traditur è vino potum: Quamobrẽ
eorum opinionem non refutauerim, qui narcotica occulta facultate agere in nos existimant.

a *li. 32. c. 6.*
b *L. de inter. affect.*
Ad capitis dolores.
Nigra Torpedo.
Ad dolores articulares.
c *li. 11. c. 35*
d *l. 17. c. 17*
Diaturpęne
e *lib. 11.*
Tincæ.
Ad partum facilitandũ.
f *l. 13. c. 27.*
Cerebrum.
g *l. 16. c. 88*
Fel.
h *Euporist. 2. 75.*
Leporis fel.

DE PASTINACA MARINA. Cap. XLVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

a li. 5. Hex. cap. 10.

NOmine cum Turture aue communi τρυγὼν Græcis vocatur, quem nunc in manibus assumpsimus: quamobrem Diuus a Ambr. Latinè Turturem appellauit; quem deinceps alij secuti sunt, vt Martinus Gregorius aliàs Græcè, & Latinè doctissimus, in libello Galeni de attenuante victu, quem latinum fecit. Turtur autē auis Græcis τρυγὼν appellatur παρά τὸ τρύζειν, idest, murmurare, quod huic pisci neutiquam conuenit, qui nimirum ab alarum expansarum similitudine, id nominis obtinuit, vnde hodieque Veneti teste Massario piscem Columbum dicunt, non autem à consimili cum turture colore, vt Bellonius credit, nam piscis hic flauescit. Plinius Latinè Pastinacam reddidit, & antè ipsum b Corn. Celsus his verbis: *Plani piscis, quem Pastinacam nostri, τρυγόνα Graci vocant, aculeus, &c.* Admonet autem lectorem hic Rondeletius Pastinacam marinam eidem Celso, etiam pro herba sumi, vt hoc loco: *Italia frigidiores regiones, hac quoque parte salubritatem habent, quòd minus terribiles angues edunt, aduersus quos satis proficit herba Betonica, vel Cantabrica, vel Centaureum, vel Argemone, vel Trissago, vel Personatia, vel marina Pastinaca, singula binavè trita, & cùm vino potui data, & super vulnus imposita.* Quare cùm & herba sit eiusdem nominis, rectè pro Pastinaca marina, Pastinacam piscem Latine dicemus. Pastinacam autem Latinis appellatam idem Rondel. arbitratur, cùm à colore, tùm à rotūditate eius caudæ, pastinacæ herbæ (non marinæ, seu potiùs maritimæ) radici simili: cæterùm Gesnerus quærendum proponit, an potiùs sic dicatur, quod radio suo ceu pastino instrumento fossorio fodiat, & pungat. Cùm enim pastinacam herbam seri solo, quàm altissimè effosso Plinius scribat, (vt radix nimirum altiùs descendat, & laxa suspēsaq. terra incrementum amplius capiat) ijs verbis etiam nominis rationem insinuare videtur: nam & pastinacare Columellæ est agrum fodere, vnde & pastinator apud eundem, & vinitorium instrumentum pastinum, quod Grammatici interpretantur ferramentum bifurcum quo semina pangūtur. Vinæ veteres repastinabantur, idest, refodiebantur. Pastinum instituere Palladio est agrū vitibus destinatum fodere, frutices, & arbores inutiles semouere. Idem Columella pastinatum (subaudi solum) substantiuè genere neutro vocitat. Hæc ille: Macrum, aut quisquis est author huius carminis, *Quod pastum tribuat, est Pastinaca vocata* non laudans. c Plautus Græcam nomenclaturam retinuit: *Pernam, atque Ophtalmiam, Horaum, Scombrum, & Trygona, Cetum, & mollem caseum*: Theodorus Plinium, & Celsum secutus in Aristotele Pastinacam reddidit. Rondel. Epicharmo quoque ἐπισθόκεντρον vocari ait, quòd in posteriori parte aculeo armata sit, sed hoc epitheton potiùs, quàm nomen absolutum est. Quis modò piscis sit, nulla penes recentiores controuersia est. Vnanimi enim sententia eum esse volunt, quem hic expressimus. Romanis Bruco nominatur; quærendum an veluti branchus, ab ore prominente? Venetis pesce Colombo, vt Massarius, vt Saluianus ait, Palumbo. In Liguria Ferrazza, siue vt alij scribunt Ferrasa, à ferro, vt apparet, quòd videlicet eius cauda mucrone osseo ad vulnerandum, vt hasta ferreo muniatur: Plinius: *Arma vt telum perforat vi ferri, & veneni malo.* Siculis Latini nominis vestigio Bastonaga, Monspeliensibus Pastenago, & nonnullis Prouincialibus Bastango, vel Vastango Burdigalis Tare ronde, ad discrimen Aquilæ, quam Taranfrancam vocant, vt Bellonius annotauit. Taræ autem nomen à Turture forsan factum fuerit, quæ auis Hebræis Tor vocatur, Italis Tortora. Massiliæ Bougnette, quia farina conspersa, & in sartagine fricta itrij genus quod vulgari lingua bougnette vocatur, inquit Rondeletius, referat. Gillius verò ibidem Glorinum vocari scribit. Apparet autem Glorinum dici quasi gloriosum, seu ambitiosum, fortè quòd caudæ radium erigat, vt ceruicem, & cristas superbi, & ambitiosi milites solent, & plerosque cæteros pisces facilè præ se contemnat; vel fortè quòd & maiorem Pastinacam gloriosam nominēt. Cæteri Galli Raiam dicunt, ob similitudinem quàm cum Raijs habet, Dalmatæ Laccizam: Flandri suo idiomate, muris caudam, vt huius nominis quadrupes caudam habet longissimam læuem, flexibilem, initio crassam, paulatimque in eam tenuitatem terminantem, vt filum esse dicas, quod tamen nomen Genuenses Aquilæ tribuunt, vt suo loco dicetur. Hollandi een Pylsteert quasi caudam sagittalem, non ab aculeata iaculi in modum cauda, vt Iunius exponit, sed quòd venenoso suo radio, tanquam iaculo, aut sagitta percutiat.

Pastinaca. b lib. 6. c. 7.

Pastinacare quid. Pastinum.

c In Captiuis.

Quis piscis sit.

Raia. Cauda muris.

E F G H

GENVS.

A

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

PAſtinacam piſcem planum,& cartilagineum eſſe,præter Ariſtotelem,& Plinium,Galenus quoque atteſtatur. Torpedini autem ex eodem genere non incongruè ſubnectetur,quandoquidem læui quoque cute prædita eſt,æquè in cibo à Galeno probatur, & vt illa torpore,ita veneno hæc inficit mortifero. Quamuis autem vnius tantùm Paſtinacæ piſcis veteres meminerint,Bellonius tamen,& Rondeletius duas ſpecies agnouerunt,ſed alius alias. Ille in læuem,& aſperam diuidit:hic roſtro tantùm,& capite differre ait. Læuis, inquit Bellonius,cute glabra,ac perpolita integitur cuius dorſum liuet,in corticis platani modum: venter autem albicat,plurib. veluti ſtrijs per carnem hinc inde deductis. Aſpera Paſtinaca tota horret aculeis, atque ad caudam præſertim permultis vncinis in gyrum diſpoſitis ſcatentem. Vtraque verò Paſtinaca pinnas latiores exerit,quas in alarum morem,cùm natat,expandere ſolet,in quo Turturem imitari crediderunt. Proinde dentibus caret,ſolaq. maxillæ aſperitate,vice dentium vtitur ac branchiarum foramina vtrinque quina,in oris parte ſupina gerit. Rondeletij verò altera Paſtinaca eſt,quam Bellonius,& Saluianus Aquilam putant, qua de ſequenti capite. Mihi aſpera Bellonij Paſtinaca non alia eſſe videtur,quam cuius hic ſeparatim caudam exhibeo, & ante me etiam exhibuit Geſnerus ab amico acceptam. Longa eſt,inquit ille,hæc cauda in pictura quam habeo,dodrantes ſex cum palmo;lata circa initium digitos ferè tres. Radius maior (duos enim etiam appingit) longus palmos duos,vel paulò plus. Ego hanc meam à circumforaneo emi,qui ſi bene memini,ex Sicilia attuliſſe dictitabat. Longa eſt dodrantes ſex: radij haud eiuſdē longitudinis,licet ita pictor expreſſerit. Cæterùm Aquilæne an Paſtinacæ cauda ſit dicenda, definire non poſſum,vt qui piſcem ipſum nō viderim. Addita eſt ſaxi icon, in quo ſimilis Paſtinacæ radius naturæ luſu exſculptus eſt. Communicauit eam Io. Pona pharmacopola Veronenſis diligentiſſimus,ſimplicium medicamentorum ſi quis alius peritiſſimus,de quo ſaxo aliàs fuſiùs ſcribam. Bellonius Paſtinacæ caudæ aliquando ſimplicem,aliquando duplicem,aliquando itē triplicem aculeum ineſſe teſtatur. Paſtinacæ vulgaris corporis figuram non orbicularem,vt Torpedo,ſed vt Raia,quatuor laterum habet:ſicuti enim anterior,& poſterior pars eius,ſic & latera in acutum deſinunt,tenuibuſq. atque quàm plurimis lateralibus ſtrijs inſignitur. In ſuperiore corporis parte anterius aliquod capitis veſtigium cernitur, capiti paluſtris ranæ non abſimile: in quo tū non niſi oculi oblongi, & grandiuſculi ſiti ſunt; & ab eis ſubinde bina foramina,vtrimq. vnum,oculis grandiora,ſemper patula, in palatumque, vt in Torpedine peruia. Pars reliqua oculis anterior,cùm maximè extenuetur,in carnoſum roſtrum acuitur. Inferiore parte os eſt, paruum,& edentulum,viceq. dentium maxillæ aſperæ ſunt,& ante os foramina olfactui inſeruiētia: poſt illud deinde in medio ferè ventre quinæ ſunt branchiæ: partes verò in quibus ſitæ ſunt, flaccidæ,& carne vacuæ; quamobrem *a* Galenus cartilagineis planis hoc commune eſſe ſcribit, vt partes quæ circa caudam ſunt,carnoſiores ſint medijs partibus, quod Torpedinibus maximè ineſt: videntur enim mediæ earum partes,veluti cartilaginem quandam tabidam habere: illud eſt circa branchias mucoſum,vel vt modò diximus,flaccidum, quod χόνδρον τακέρον, ideſt cartilaginem tabidam vocat: nam paulò infra quina branchiarum foramina, alia eſt cartilago dura, ac ferè oſſea quæ naturales partes à ſpiritualibus ſeparat: quam & in Torpedinibus, Raijſque licet videre. Cauda,vt dixi,longiſſima eſt,muriſq. caudæ perſimilis,hoc eſt,quæ craſſa primùm, paulatim in magnam tenuitatem contrahitur,vnde tenuiter caudatum hunc piſcem eſſe Ariſtot. ſcripſit. Idem alibi caudam longam,& ſpinoſam ei eſſe tradidit;alibi etiam propter eandē aſperitatem prolem non recipere aliorum cartilagineorum more, ſpinarum, & aſperitatis nomine intelligens aculeum illum,qui ſuper caudam in eius medio ferè, & priuſquam maximè extenuetur, eminet,& non ad radicem caudæ, vt Bellonius aſſerit, falſus fortè interpretatione Lippij, qui hunc Oppiani verſum: Τρυγόνι δ᾽ ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον οὐρῆς Κέντρον, vertit: *Naſcitur extrema cauda impenetrabile telum*, cùm νεάτη pro epitheto potiùs caudæ etiam accipi poſſit. Eſt autem aculeus iſte oſſeus,longus,acutiſſimus,& vtrinq. ſerratus. Hunc itaq. aculeum Oppianus,itemq. Dioſcorides κέντρον Orus Apollo τὴν ἐν τῇ οὐρᾷ ἄκανθαν. i. in cauda ſpinā appellauit,Marcellus Empiricus latinè ſpiculum,vel acum oſſeam, Plinius radium. Hic & quincunciali magnitudine eſſe ait. Dioſcorides de eo loquens, planè impropriè ἀνεστραμμένον ταῖς φολίσιν, i. aduerſis ſquammis inflexum eſſe: vel enim,inquit Rōdeletius,aculei ſerrati dentes ad capud ſpectantes φολίδας appellat,vel Paſtinacæ tegumentum,i. ſquammas,ſiue corticem: quorum alterū φολίδος nomine ſignificari non poteſt:alterum Paſtinacæ minimè competit: φολίδες enim propriè ſunt τῶν ὄφεων λεπίδες,i. Serpētum ſquamæ vel cortex meliùs,vt in Ariſtotele vertit Gaza: vnde φολιδωτὰ animalia vocat cortice intecta,quæ hyeme latent. Id apertiſſimè oſtendit Alexander Aphrodiſiēſis in problematis: πεζοῖς δὲ ζώοις τρίχας ἡ φύσις περιέβαλε ἑρπετοῖς δὲ φολίδας: ἐνύδροις δὲ λεπι-

Species.

Paſtinaca altera Rondel. Bellonij

Paſtinaca aſpera.

B

C

Os.

a li.3. Alim.

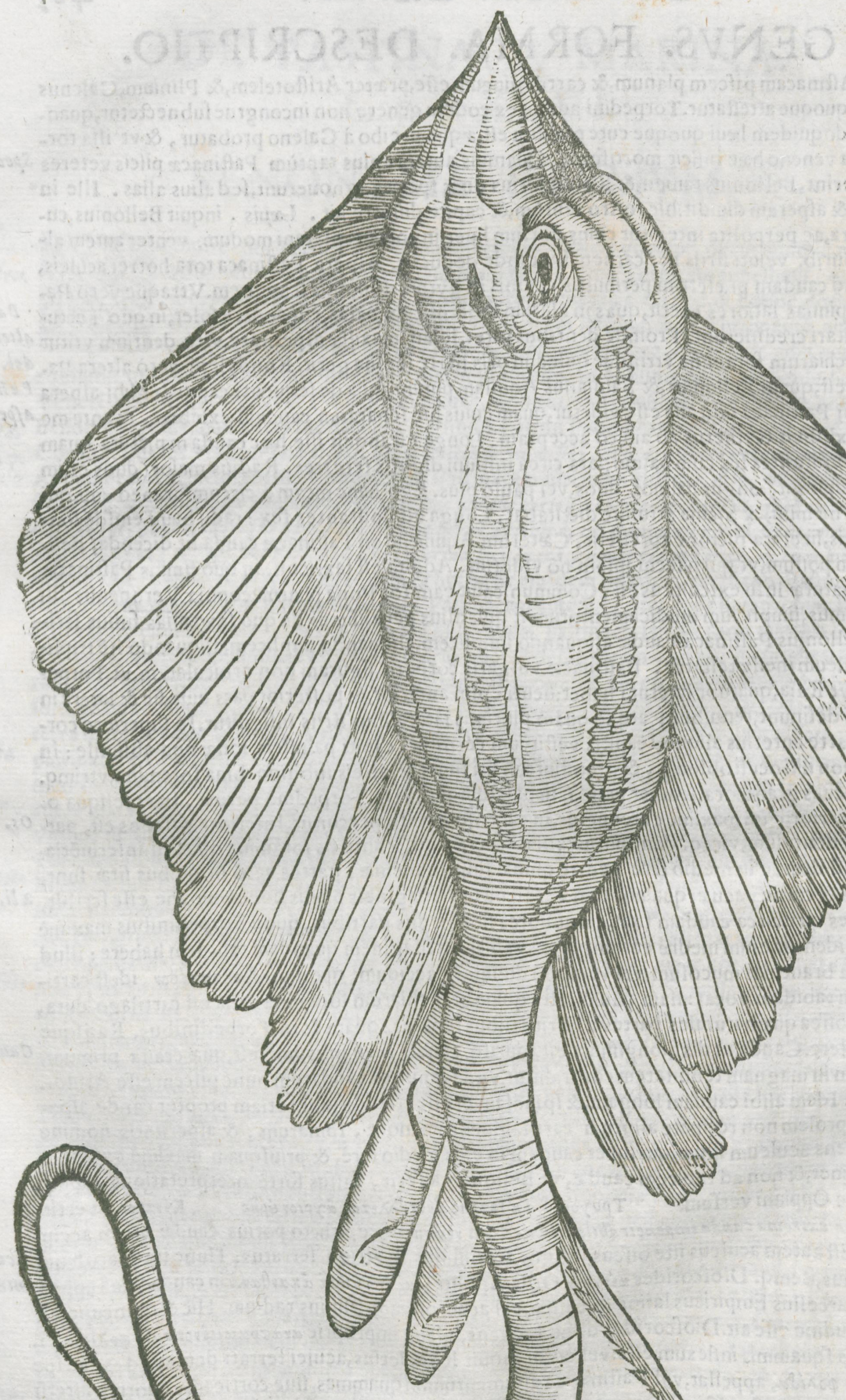
Cauda.

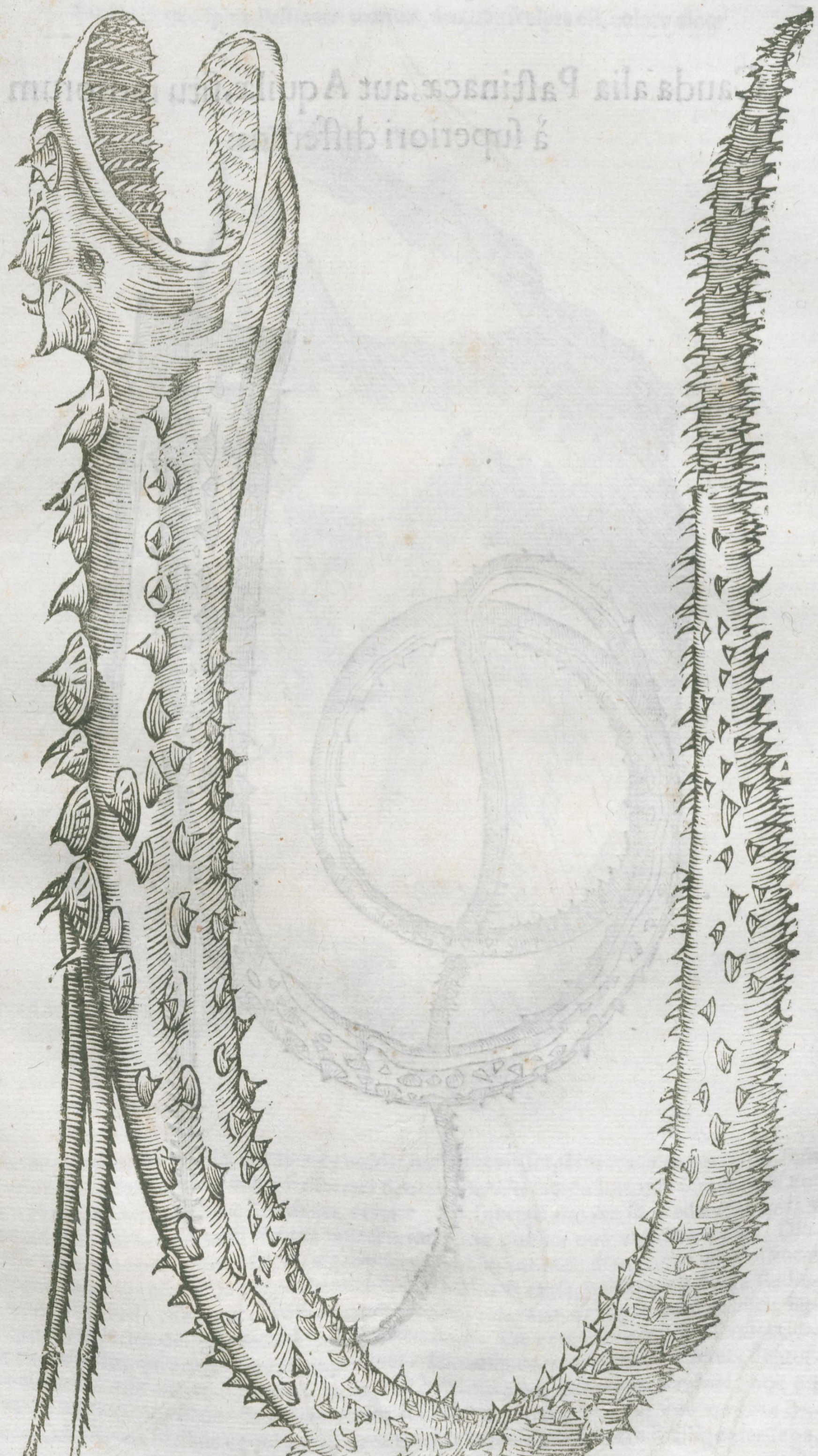
D

Aculei nomina.

Animalium tegumenta.

δι λεπι-

Cauda alia Pastinacæ, aut Aquilæ, situ radiorum à superiori differens:

Saxum, in quo ſpina Paſtinacæ marinæ, à natura ſculpta eſt, colore albo:

D

δὶ λεπίδας ὄστρακα: ideſt, Pilis gradientes beſtias natura texit, ſerpētes cortices, aquatiles ſquamis vel teſta. Quare cùm neque aculei ſerrati dentes, φολίδες dici poſſint, quòd ſubſtantia ſint dura, planeque oſſea, neque Paſtinaca cortice, vel ſquamis intecta ſit, aduerſus quas à capite ad caudam verſus radij dentes reflectantur, non poſſum non exiſtimare, vel Dioſcoridis locum inemendatum eſſe, vel improprio vocabulo, aut radij dentes, aut cutem læuem Paſtinacæ eum expreſſiſſe. Quæ repræhendendi eius authoris cauſa, cuius maximè ſum ſtudioſus, nemo à me dicta eſſe putet, ſed annotandi tantùm loci gratia, ne vnica vocula à piſcis huius cognitione lector diligens retardetur. Hactenus ille. Eſt verò, & alter ipſius Dioſcoridis locus excutiendus, qui ad os ipſius piſcis pertinet. Illle enim dentatum facere videtur, denteſque venenoſos eſſe dicere; Inquit *b* enim Τοῖς δ᾽ ὑπὸ τρυγόνος θαλασσίας δηχθεῖσι, hoc eſt Paſtinacæ marinæ morſibus: & *c* aliàs rurſus inſcribitur caput, περὶ τῶν ὑπὸ τρυγόνος θαλασσίας δεδηχμένων, ideſt de ijs qui à Paſtinaca marina morſi ſunt. At vero ſi diligenter legatur

b *Lib.* 6.

c *Lib.* 8.

tur

tur Dioſcorides, dentatam eſſe minimè dicere velle videbimus, ſed impropriè tantum loqui, E
nam cùm poſteriori loco περὶ τῶν δεδηχμένων caput inſcripſerat, mox in ipſo textu remedia præſcribit τοῖς πληγεῖσι, ideſt percuſſis; prioríque loco cùm enumeraſſet ſymptomata, quæ morſum ſequuntur, addit αὐτὸς δὲ ὁ πληγεὶς τόπος μέλας γίνεται, ideſt, *Locus autem ictus niger euadit.* Ad de quod δάκνω ſiue mordeo latius patet, nam & Heras apud *d* Galenum σκορπιοδήκτως dixit; itē Abſyrtus: τῷ δὲ ὑπὸ σκορπίου δηχθέντι &c. rurſus: ἄριστον δ᾽ ἐπὶ πάντων θηριοδήκτων τὸν πεπληγότα τόπον ὥσπερ τὶς αἴσθηται διακαίειν: vbi τὸ δάκνεσθαι & πλήσσεσθαι promiſcuè accipiuntur. Paulus *e* Aegineta, τοῖς ὑπὸ τρυγόνος καὶ μυραίνης δηχθεῖσιν remedia præſcribit; ſed hic πληγεῖσιν in propria ſignificatione non quadraret Murænæ, quæ mordet, non percutit. Iam reliquas partes proſequamur. *f* Ariſtoteles cùm dixiſſet Paſtinacam latitudine ſua natare, addit id fieri quia pinnas ei natura non dederit; quem locum ſic vertit Plinius: *Eplanis aliqua non habent pinnas, vt Paſtinaca. Ipſa enim latitudine natant.* Habet tamen circa caudæ exortum pinnam vtrimque vnam orbicularem. Sed Ariſtoteles & Plinius, cùm de piſcium pinnis loquuntur, eas quæ ad natandum impellendumque corpus datæ ſunt, intelligunt, non eas quæ vel ad tuendum corpus, vel ad dirigendam natationem conferunt. Ventre albicat, dorſo verò liuet. Oris interna regio ampla; contra ventriculus paruus anguſtus ſatis ab ore diſſitus, quo circa ſtomachus ei proponitur. Vētriculus idem in ecphyſim deſinit, à qua gracile breueque inteſtinum dependet. Sequitur aliud F
initio anguſtius, quod ſenſim latius fit, ſed priuſquam maximè amplificetur, rurſus anguſtatur, poſtremò in rectum inteſtinum deſinit, vnde excrementa porracei coloris excernūtur qualia in morbis quibuſdam & à pueris reijci videmus. Iecur amplum in duos lobos diuiſum, quorum dexter latior eſt & maior, ſiniſter breuior & minor. Ex albo flaueſcit; Fel ei adhæret ex viridi flaueſcens. Iecore in dolium coniecto piſcatores pro oleo vti teſtatur Bellonius, ſuaq. ſponte eliquari. Vterus eſt oblongus, quo ouo continentur. Latera in tenuem quandam ſubſtantiam, & branchiarum ſubſtantiæ ſimilem deſinunt. Ad denas quandoq. libras auctam Paſtinacam ſe vidiſſe Saluianus refert maiorem verò nunquam; ad quam neque crebrò magnitudinem excreſcit.

d lib. 5. de Cōpoſ. med. ſec. gen.
e Lib. 5.
f L. 1. Hiſt. c. 9. & lib. 9. cap. 20.
Pinna.
Color.
Partes internæ.
Magnitudo

LOCVS. PARTVS.

ARiſtoteli Paſtinaca piſcis, vt & reliqui cartilaginei, pelagius eſt. Oppianus verò in lutoſis cænoſiſque maris locis degere ſcribit, nec longè à litore. Coit (inquit Plinius) vt Raia. Hæc autem coit admotis inuicem non ſolùm partibus ſupinis, ſed etiam tergo G
fęminarum ſupinis marium ſuperpoſitis, vt Ariſtoteles docet, qui & ipſe alibi Paſtinacam Raię inſtar coire ſcripſit: quàobrem integrū hunc & genuinum eiuſdem *a* Ariſtotelis locum arbitror: *Pedeſtrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodē coeunt modo quo ea quæ animal generant, mare ſuperueniente. Habent verò, inquod meatus* (genitales) *contingant, & quo per coitum adhæreant, vt Rana & Paſtinaca & reliqua eiuſdem generis*: licet Geſnerus hoc loco pro τρυγόνες, reſtitui debere arbitretur φρύνοι ideſt rubetæ, exiſtimans de ſolis quadrupedibus loqui Ariſtotelem.

Coitus.
a L. 5. Hiſt. cap. 3.

NATVRA. MORES.

LAtitudine ſua natare aliorum planorum more, iam dictum eſt. At non ſolùm natare, ſed volatum etiam exercere Aelianus Paſtinacam teſtatur: *cùm enim natandi* (inquit) *cupiditate affecta eſt, natare poteſt: cū rurſus, volādi ſtudio tenetur, ſurſum verſus ſublimis volat.* Cęterùm falſum id eſſe Gillius exiſtimat, & Saluiano quoque veriſſimilem non videtur, quando quidem ob corporis grauitatem ad volandū inepta videatur. Fortè Aquilæ cui latiores alæ ſunt id potius conueniat. Sed Aquilā vulgò creditam Rondeletius Paſtinacæ ſpeciem eſſe probat. H
Carniuora eſt & ex rapto viuit & ſi quos piſces ob motus ſui tarditatem aſſequi non valet, aſtu aggreditur, atque ex inſidijs quod his verbis meminit *a* Plinius. *Paſtinaca latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio* (*quod telum eſt ei*) *figens.* Idem quoque dicere voluit *b* Ariſtoteles his verbis. *Paſtinacam etiam ſeipſam occultat, ſed non ſimili modo*, nimirum vt Torpedo. Quoſcunque autem capit, ſiue viuos, ſiue mortuos, eos non attingit, niſi telo ſuo vulnerarit, quod teſtatum reliquit Oppianus.

An volitet.
Cibus.
Aſtus.
a L. 9. c. 42.
b L. 9. Hiſt. cap. 37.

Non viuum quicquam, non quicquam morte peremptum
Trygones Gladijuè vorant, niſi ſpicula figant
Antea, purpureo lanientque cadauera telo.

Solerter autē & ex inſidijs venari argumēto eſt, quòd vt Ariſtoteles & Plin. tradūt, capta ſæpe ſit, Paſtinaca, quæ cùm ſit tardiſſimi motus, velociſſimū piſciū Mugilem in ventre haberet; quanquā hoc argumentum haud ſatis efficacię habeant, quādoquidē iam mortuū deuorare potuerit. Ingenio verò valere eā, vel ex eo cognoſcit, quòd radij ſui veneno tueri ſeſe calleat. Præhēdentis

A tis enim manum subinde ea vulnerat, venenumq. pestilentissimum infundit. Gaudet musica, saltationibus, & dicterijs, quibus vt capiatur, mox ex Aeliano dicemus; cur verò aliorum cartilagineorum more fœtus non recipiat, antea dictum est.

Musica gaudet.

CAPIENDI RATIO.

Bellonius Pastinacas capi scribit eodem modo quo Raiæ solent, nempe hamo & euerriculis. Quomodo aũt retib. capiantur, ostensuros nos modò pollicebamur ex *a* Aeliano, Inquit itaq. *Piscatores saltant, & canunt, quàm possunt suauissimè. Pastinaca verò oblectata adnant propius. Illi sensim ac pedetentim recedunt, ibi tum dolus in miseras structus apparet, quæ saltatione, & cantu allectata fuerant, retibus iam extensis inclusa capiũtur.* *b* Et rusus: *Cũ Pastinacã subnatantem piscator intuitus fuerit, ridiculum quiddam in piscatoria nauicula saltat, & dicteria, & conuitia aliqua iactat, & insuper ad tibiã, si norit, quã tanquam illecebrã fert, canere incipit: hac ex ea re magnã lætitiam voluptatemq. capit. Etenim sicut ferunt, tum aures habet musica, tum saltationis oculos intelligentes: atq. hac permulsione illecta sensim ad summam aquam effertur. Interea verò dum hic cantat, & saltatione illecebras egregiè machinatur, alter quispiam nassa imprudentem subducit.*

B

a *lib. 1. c: 39*

b *l. 17. c. 18*

VENENI VEHEMENTIA. ET CVRA.

IDem *a* Aelianus radium huius piscis venenatũ esse scribit, vt ab omni medicina inuictus existat. Qñquidem primùm ac pungit, statim interficere, ideoq. eius telũ maritimæ rei peritissimos perhorrescere, qm̃ neq. alius quispiam piscis, neq ipsa etiam vulneratrix medicinam facere possit, hoc. s. dono soli hastæ Pelei cõcesso. Sed isthæc falsa esse cũ ex alijs remedijs, tũ ex ipsa Pastinaca, attestantur. Esse item vehementissimum hoc venenum, idem *b* Aelianus, & periculosissimum hoc argumento ostendit, quòd si aculeum quis in arborem virentem, & florentem infixerit, non longo interuallo emarcescat, sed potiùs è vestigio exiccetur. Idem & Plinius testatus est, inquiens. *Nullum* (inter marina animalia venenata, (*vsquam execrabilius, quã radius super caudam eminens Pastinacæ quincunciali, magnitudine. Arbores infixus radici necat: arma vt telum perforat; vi ferri & veneni malo.* Ictum aũt ipsius mortiferũ esse homini habemus ex duabus historijs, quarum Dictys Cretensis vnam, item Oppianus, alterã *c* Aelianus memoriæ prodidit. *Leonides Byzantius*, inquit hic, *hoĩem piscium naturam & discrimina ignorantẽ è reti ait Pastinacã arripuisse. Putabat infelix ille Passerem esse; simulq. vt ille rapuisset, in sinũ suũ abdidisse, clamq. se subduxisse, tã. quam quiddam lautum & pretiosum fuisset. Vbi Pastinaca ex compressione dolere cœpisset, aculeo eum qui se diripuisset, confixisse, atq. infelicis furis ventrem adeo vulnerasse, vt intestinis effusis mortuus inueniretur, & cum eo piscis, vnde quidnam imprudens ille patrasset, facilè coniectari potuit.* Dictys Cretensis verò in fine historiæ suæ scribit Telegonum Vlyssis filium, dum patrem quæreret, & non agnosceret, nec agnosceretur, hastili, cui summitas Pastinacæ piscis osse armabatur, eũ vulnerauisse, indeq. illũ triduò post mortuũ esse. Hunc radiũ Telegono dedisse Circen *d* Oppian. tradit, vt eo aduersus hostes vteretur, eo verò incautum necauisse parentẽ, sed & hos & alios eius versus, quibus immanitatem, maleficamq. vim huius radij prosequitur, adscribere non piguit.

a *lib. 1. c. 6*

b *li. 2. c. 36.*

C

c *li. 2. c. 50.*

Furti pœna.

Vlysses mort

d *Lib. 1.*

Nil tam pestiferum, sęuo nil vulnere maius
Sunt fabrefacta manu, vel dura incude polita,
Nec tales faciunt plagas, nec vulnera tanta
Est nobis audire timor, vel dicere versu,
Inuictumq. tenet robur: non corpora solum
Et virides lædit ramos, si cominus illos
Germina vere nouo contacta labe necantur.
Si radix sæuo fuerit mucrone notata.
Siccatur truncus, fluit & velut ægra labascit
In iaculo mater donauit Dædala Circe
Hic Itaca appulsus magni genitoris abegit
Lethifero incautus misit mucrone sub Orcum
Emensum terrę, & mille pericula ponti,

D

Trygonis, quęcunque viri Mauortia tela
Spicula quę à Persis nigro sunt tincta veneno,
Trygonis viuę quantum est horrenda sagitta:
Indomitas seruat vires Trygone perempta
Mortalis capit ista lues, sed saxa peredit,
Attigerit; pereunt plantę ramique virentes,
Arboreique cadunt autumni tempore fœtus
Ac primo virides labuntur stipite frondes
Arbor, corrupti languent cum robore rami:
Telegono nato telum, vt prosterneret hostes.
Armenta, & clarum belli virtute parentem
(Hunc quęrens Itacę lustrabat pascua lętę)
Et passum duros longo sub Marte labores

Et multa expertum Trygon mactauit Vlyssem.

Idem

Idem refert Euſtathius, at paulò diligentius exponens hoc Tireſię vaticinium ad eundem Vlyſ- E
ſem apud Homerum: —— θάνατος δέ τοι ἐξ ἁλὸς αὐτῷ.
Ἀβληχρὸς μάλα τοῖος ἐλεύσεται ὅς κέ σε πέφνῃ Γήραϊ ὑπὸ λιπαρῷ ἀρημένον.
Duplex, inquit, lectio; vna ἔξαλος pro eo, quod eſt, extra mare, in continente; altera ἐξ ἁλὸς duabus dictionibus. i. ab ipſo mari. Aiunt enim Telegonum Vlyſſis, & Circe filium haſtã à Vulcano

Haſta Telegoni.

fabricatam habuiſſe, cuius ſpiculum (ἡ ἐπιδορατίς) adamantinum fuerit: cuſpis verò (ἡ αἰχμή) aculeus Paſtinacæ marinæ: haſtile verò (ὁ σύραξ) aureum. Sic inſtructũ Thyrrenis relictis ad inquiſitionem patris profectum, poſſeſſiones quaſdam patris in Epiro inſcium inuaſiſſe, & patrem ſe opponentẽ interfeciſſe. Porrò aculeum illum Paſtinacæ, fuiſſe aiũt de huius generis piſce, quem Phorcys interemerit graſſantem in piſces Phorcidis ſtagni. Huc reſpexit* Licophron, inquiẽs:

** In Alexãdra.*

Occidet autem (Vlyſſem) *haſtile pernitioſum, aculeo præpilatum ęgrè curabilis piſcis venenati, vulnere coſtis impacto.* Cæterùm venenum iſtud alias ſæuiſſimum, tam vehemens, tantęq. potentiæ non eſſe, vt ſubinde vulneratũ interimat, ex ſequẽti hiſtoria colligi põt, quã his verbis de quodã ruſtico narrat Rondel. occulatus rei teſtis. Ruſticus quidã è Cemenijs montibus cũ Paſtinacã à ſe furto ſublatam veſte tegeret, telo femori infixo vulneratus eſt: ſed ne furtũ deprehẽderetur, ad vulneris dolorẽ exclamare nõ auſus, clã ad me venit, rẽ oẽm aperit, telũ adhuc infixũ monſtrãs: F quod dilatato vulnere extractũ eſt, atq. interea dũ crematetur, atq. in cinerem redigeretur, vul-

Curatio vulneris.

neri iecur Paſtinacę imponendũ curaui, nec id ſine ſucceſſu: paullò poſt. n. ſedatus fuit dolor, cœpitq. tumor ſubmitti: nihilominus tñ cùm non ignorarem piſcem iſtum ſui veneni habere in ſe antipharmacum, radij cinerẽ cũ aceto vulneri admoui; quo & veneno medicatus ſum, & vulnus

Signa ictus Paſtinacæ.

recẽs planè exiccaui. Sũt & permulta alia huius veneni remedia, de quibus mox, poſt enumerata, quę ictum ſequuntur, ſigna. Ea recenſet Dioſcorides in ſexto. *Protinus*, inquit, *fiunt moleſti dolores, aſſiduæ conuulſiones, laſſitudo & imbecillitas. Mens percuſſis labat, poſtea obmuteſcunt, oculi caligant. Percuſſus aũt locus in ambitu cum vicinis partibus denigratur, ita & obſtupeſcit, vt tangentẽ non ſentiat. Hũc ſi quis premat, atra ſanies, craſſa & malè olens excernitur.* Actuarius hæc eadẽ tranſcripſit. Aetius nonnihil variat, inquiens; *Qui à marina Paſtinaca percuſſi ſunt his vulneris locus manifeſtè apparet. Sequitur aũt dolor pertinax, & totius corporis ſtupor. Acutũ enim & firmũ habet aculeũ, quo vehementiſſima vi in altum impulſo nerui ſauciantur.* Quapropter in aliquibus derepẽte totũ

Remediorũ farrago.

conuellens corpus comitatur. Paul. Aegineta verò ſignis deſcribendis haud opus eſſe credidit, ꝙ piſcis ipſe notiſſimus omnibus eſſet. Remediorũ aduerſus hunc maleficum ictum alia ſimplicia ſunt, compoſita alia: aliaq. intra corpus aſſumũtur, alia forinſecus applicãtur. Inter ſimplicia quę G

e Lib. 8.

f L. 32. c. 2.

foris admouẽtur, haud vltimũ locũ habet ipſemet piſcis, diſſectus & vulneri impoſitus, vt *e* Dioſcorides teſtatur. Plinius verò Paſtinacã aduerſus ſuũ quidẽ ictum ſuũ remedio eſſe tradit, *f* ſed cinere ſuo ex aceto illito, vel alterius nimirũ Paſtinacæ. Tarentinus ſtercus colombinum aqua perfundi iubet, idq. ex ſimilagine læuigari: Alias ẽt lactucæ ſemẽ butyrum, & ſimilaginem vſurpari iubet. Si ſtupor & refrigeratio totius corporis percuſſum conſequatur, auxilium feret ex calidis illitionibus, inquit Actius, & conſimilibus cataplaſmatis. Proprie aũt furfures aceto cocti, & pro cataplaſmate impoſiti, auxiliantur: & ipſum adeo acetũ affuſum pro fotu valde prodeſt. Magis aũt conuenient attractoria, & quæ tenuiũ partiũ ſunt; & calida quò nimirũ per attractoriam facultatẽ venenũ ex profundo attrahatur, & per calorẽ frigiditas mitigetur, & quæ tenuiũ ſunt partium in altum proreptent. Ad hanc igitur rẽ in prõptu habebis apta; ſulphur viuum vrina ve-

Medicamenta cõpoſita.

g Lib. 5. de comp. med. ſec. gen.

teri rigatũ, marrubiũ, lauri folia echium, radicẽ panacis, ſaluiam & ſimilia. At verò ſi his careas, fermentum acidum cùm liquida pice emollitum imponito. Ex compoſitis laudatur eodem Aetio teſte emplaſtrũ piſcatoris; quo & Heras apud *g* Galenũ ſeſe aliqñ vſum teſtatur in homine percuſſo ab hoc piſce, & miſerrimè afflicto, & admirandam eius opem ſenſiſſe, ſimiliterq. & in ictis à ſcorpione. Idem Heras medicamentũ Epigoni dictũ, ab alijs Iſin ad extrahenda Paſtinacæ, & H aliorum marinorum venena cõmendat. Aetius paſtillos ex bryonia tum impoſitos, tum ex vino lymphato potatos, è veſtigio vtilitatẽ ſuam demonſtrare aſſerit. Idẽ & lauri decoctum laudat, aut ſuccum Cyrenaicum cũ myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere trito ſi detur cũ vino, aut ſylphium, aut laſer ex vino, aut ſucci fici guttas cũ tribus ſerpylli granis. Quod nouiſſimũ remedium etiã habet Paul. Aegineta, ſed pro tribus ſerpylli granis ponit tres, aut quatuor eiuſdẽ herbæ ramulos, additq. (ex Dioſcoride nimirũ) omnia prodeſſe, quæ ad viperas ſolent. Dioſcorides, & ſaluiæ cõmendant decoctum; cuius ẽt Plinius meminit his verbis: Eliſphaci ſiue lentis ſylueſtris genus alterum folia habet cotonei mali effigie, ſed minora, & cãdida, quæ cũ ranis decoquuntur: Paſtinacæ marinæ ictus ſanat: torporem autem obducit percuſſo loco (nempe radius Paſtinacæ ſuo ictu, non eliſphacus herba, Geſnerus) ſanat, & ſerpentium morſus; noſtri qui nunc ſunt herbarij eliſphacon Græcè, latinè ſaluiam vocant. Vult & Matthiolus bibi continuè decoctum eiuſdem herbæ; quin & ſcordium in puluerem tritum, & ex ſui ipſius decocto potum probat,

itemque

A itemq. verbenacam prodesse asserit; thericam interim & Mithridatis antidotũ non negligi oportere ait. Laudat & suam quam vocat, quintam essentiam additque Nicandrum quoque nonnulla recensuisse remedia, nimirum anchusæ folia, quinque folium, rubi flores, arctium &c. Atqui Nicander in theriacis post phalãgiorum, & Scorpionum. & aliorum quorundam non magni veneni animalium mentionem, marina quoque venenata nominat, Murænã Draconem, Pastinacam: demũ remedia subiungit communia, aduersus prædictas leuioris ferè veneni animantes, anchusæ folia, quinquefolium &c. nihil verò priuatim neque contra Pastinacam, neque contra aliorũ venena. Celebratur à Plinio etiam Mullus piscis siue illitus siue sumptus in cibo, nominatque ibidem cum eodem pisce etiam Galeum: quod postremum repetijt Aggregator, additq. intus & extra. Gesnero hoc ex Galeo remedium suspectum est; mihi minimè. Galeus.n. naturali & intestino quodã odio inter cæteros pisces hãc inquirit, prosequit̃, capit, interimit, vescitur, quod idẽ testatur Plinius: *Nihil est* (inquit) *venenatius vsquam quàm in mari Pastinaca vtpotè cùm radio eius arbores necari diximus: hanc tamen prosequitur Galeus; idẽ & alios quidem pisces, sed Pastinacas præcipuè sicut in terra serpẽtes Mustela: tanta est auiditas veneni.* Si itaque Pastinaca ipsa suo medetur veneno, cur non & Galeus, qui eodem vescitur? Coagulum leporis vel hœdi vel agni drachmę pon- B dere eodem tradente ex vino prodest. Refert Aetius, si quis Pastinacæ caudã quæ ictum intulit, auferat, & in arborem, maximè quercum infigat, aut suspendat, ipsam quidem arborem arescere, ægrum autem sanari, atq. id quidem iuxta contrariæ affectionis & remedij rationem contingere.

Galeus Pastinacã odit

VSVS IN CIBIS.

PAstinacæ venenum (inquit Rondeletius) nostris piscatoribus notum est. Capta enim ea caudam amputant, nisi aliquãdo in forũ piscarium integras deferant, in gratiam medicinæ studiosorum, qui à me & de pisce & de eius in medico vsu admoniti eas emũt & exiccant. Bellonius tamẽ & ipse Gallus in Propõtide quidem captis Pastinacis caudas præscindi testatur, à suis verò ad Oceanum piscatoribus id negligi. Lutetiam enim & Rhotomagum vnà cũ aculeis afferri. Nunc illud disquirendum, nũ à mensis reijcienda sit, neq. in cibis numerãda Pastinaca, quod nõnullis (inquit Rondeletius) visũ, quia radio venenato ictus inferat. At omnia quę vel ictu vel morsu venenũ infundunt, omnibus partibus venenata nõ sunt, sed vel aculeos duntaxat, vel dẽtes venenatos habent, reliquas verò partes veneni expertes. Et, vt terrena omit- C tamus, in marini Aranei, siue Draconis aculeis, qui ad brãchias sunt & dorsi initio, venenũ inest. Sic & Scorpio ictu lædit: illis tamen circa vitæ vel valetudinis periculũ vescimur. Idem de Pastinaca sentiendum, cuius radius duntaxat venenatus est quo rescisso citra incommodum vllũ quilibet ea vesci potest. Haud tamen multũ probo quæ Galenus a de carnis substantia qualitatibusq. memoriæ prodidit; mollem iucundamque esse inquiens, b aliãsq. saxatilium loco substituens. *Sola* (inquit) *cartilagineorum Torpedo & Pastinaca laudantur, possisque nonnunquam in saxatilium penuria ijs vti. Satius tamen fuerit, eos pisces præparari aut albo iure porrũ prolixius immiscendo & piperis portiumculam.* Ea enim præparatio satis arguit Pastinacam Torpedinemque succo & substantia, saxatilibus minimè similes esse: porrũ enim piperque non nisi ad glutinosi humoris crassiq. attenuationem in cibis permiscẽtur. Quod si certius huius rei iudiciũ facere volueris, sensum gustatus iudicem adhibeas, carnem Pastinacæ mollem, insuauem, ferinum quid resipientẽ, maliq. succi esse comperies. Quare nõ sine ratione etiam à plebe reijcitur, nec nisi in summa aliorũ pisciũ inopia emitur. Editur autem ex aceto elixa, & farina conspersa frigitur. Plinius aliam apparandi rationẽ docet. c *Cibi causa extrahi debet è dorso Pastinacæ quicquid simile est croco, caputque totum. Et hanc modicè collui in cibis, quia saporis gratia perit.* Per id quod croco simile in dorso Pastinacę D esse dicit, nihil aliud (inquit Saluianus) intelligit, quàm branchias ipsas croco verè similes.

An sit edenda.

Carnis qualitas.

a *Lib.3 Aliment.*

b *L. de vict. attenu.*

Apparatus.

c *L.32.c.5.*

VSVS IN MEDICINA.

HIppocrates laborantẽ tertio genere tabis quarto mẽse Raias & Pastinacas iubet edere, vt in Torpedine diximus: eosdẽq. pisces in morbo hepatico, qui pleuritidi similis est, pręscribit. Quomodo ictui proprio medeat̃, paulo antè, etiã dictũ est: necnon etiã iecore eius in oleo decocto lichenas & lepras tolli. Absyrtus id equo percusso in vino tritũ infundit. Plin. a pruritũ scabiemq. nõ hominũ modò sed & quadrupedũ efficacissimè sedari tradit, ex oleo decoctum. Radio dentiũ dolores mitigari author est Dioscorides: frangere enim eos & extrahere: quo non solũ Paulus Aegineta, Plinius & Celsus etiã tradunt; sed quo etiã modo eo vti debeamus, perdocẽt. Paulus enim dẽti affecto impangi vult, Plinius gingiuas eo iubet scarificari, conteriq. & cũ ellebro albo illini, eoq. modo dẽtes sine vexatione extrahi pollicet̃. Celsus verò de eodẽ dolore agens, aculeum testatur torreri, mox cõteri, resinaq. excipi. Hac dẽte

Iecoris vsus

a *l.32.c.10.*

Radius.

circundata, dolorem solui. Plinij locum de scarificatione Cardanus quodãmodo explicans; dolorem, inquit, tollit, si eo gingiua scarificetur. Affert enim magnum dolorem, adeo vt acris dolor gingiuæ, dolorem dentis haberet. Auocat & ob propinquitatem doloris causam, quę plerũq. est in neruo denti insito: nec hoc semper, neq. omnibus contingit. Nouisse se quendam narrat Gesnerus, qui dentem è caluaria denti dolenti admoueret aliquandiu, manu occultans, vnde siue credulitate, siue vi aliqua occulta, dolor in aliquibus cessabat. Aetius *b* eodem aculeo si cum succo hyoscyami illinatur, matricem prolapsam reduci pollicetur. Plinius verò partus adiuuare & faciles facere æstimari vmbilico alligatum scribit, at non cõiter quemlibet, sed illum tantùm, qui viuenti Pastinacæ ablatus sit, sed nec cuiuslibet, sed illius quæ detracto radio iterum in mare demissa sit. *c* Alibi denique strumas hoc eodem radio pungi tradit, ita tamẽ, vt non vulneret, idq. faciendum quotidie, donec percurentur. Idem ferè etiam testatur Marcellus Empiricus his verbis: *Acu ossea, idest spiculo Trygonis qua Pastinaca dicitur, strumam sæpius punge, statim arescit.*

b l. 16. c. 88

c li. 32. c. 8.

HIEROGLYPHICA.

Hominem qui cędis (φόνε, parricidij, Pierius Valerianus) admissæ pœnas dederit, queq. pęnituerit, designare volentes Aegyptiorum sacerdotes, Pastinacam hamo implicitã pingũt, inquit Orus Apollo. Hæc enim capta, spinã quã in cauda habet, abijcit (ῥίπτει, idem Pierius periphrasticè vertit, in raptorẽ eiaculatur (ictu maximè lethali) id qđ ῥίπτω quoq. significat. Alioqui qđ Pastinaca capta aculeum abijciat, nemo alius tradidit, & si velit, nõ possit, nã tenacissimè caudæ hęret, atq. altè ei impacta est. Quęrit Gesnerus an Pastinacã Orus symbolũ puniti, & pęnitẽtis faciat? an potius piscatorẽ? qđ prouerbio celebratur, *Piscatorem ictum sapere.*

Pœnas parricidij dătis typus

DE AQVILA. Cap. XLVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

AQuilæ nomine vnà cum Saluiano, & Bellonio hunc planum, & cartilagineũ piscẽ exhibemus, non quòd profiteamur, reuera genuinũ Arist. ἀετόν, Plinij Aquilã esse: hoc. n. haud inualidis argumentis nixus inficiatur Rond. sed quia Romæ, hodieq. Aquilone, Neapoli Aquila nũcupatur, alicubi etiã in Gallia Ratte pennade, quasi Verspertilio, aut Mus alatus siue volãs, alicubi itẽ Falco; alas. n. ad volãdũ latissimas hẽt, vt in descriptione patebit. Genuæ duob. audit noĩbus, Rospo. s. & Pesce ratto, quorum hoc à caudę lõgitudine similitudineq. cũ cauda muris domestici, illud à capitis figura, quæ bufonẽ imitatur, deprõptum est. In Gallia pariter noĩa variant. nã Monspeliensib. Gloieuse, Aquitanis Tare Franche ad differentiam Pastinacæ, quæ Taretonde vocatur, alibi Erango, & Ferraza.

Vespertilio. Falco.

FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianus nihil omnino in hoc pisce deesse putat, quò minus veterũ Aquila esse possit: cæterũ nullum satis validũ assertionis suæ argumentũ adducit. Nec si caudam, inquit, aculeo, de quo mox, Pastinacæ instar armatã habeat, Pastinacæ species, & nõ Aquila (vt nonnulli contendunt) existimari debet: qñ haud dedecet consimili radio vel aculeo diuersas piscium species munitas esse. Neq. etiam obijciendum est, apud nullum veterũ scriptorum legi, Aquilæ caudam radio armari, nã cũ veteres nil aliud de Aquila testatũ reliquerint, quàm quòd plana & cartilaginea est, atq. durã carnem habet, quid obsecro mirum est, si caudam eius radio muniri nõ notauerint? Quin imo (quod maius est) neq ẽt radij in Pastinacæ cauda eminentis, cuius quã plures alij veterum mentionẽ fecerunt, vsquã meminit Aristot. Hæc ille. Contra Rondel. hunc piscem alterã Pastinacæ speciẽ facit, quia Pastinacę vita, moribus, partibus internis & externis oĩno similis sit, nisi ꝙ capite magis, inquit, est exerto, rostro nõ angulato, sed rotundato & c. Aquilã verò non esse, vel propterea inficiatur, ꝙ nemo vnquã apud Aristot. Pliniumuè aut vllũ aliũ veterẽ scriptorem legerit, Aquilã in cauda aculeũ venenatũ gerere. Ego Rondel. sñiam probo, & fortè Aquila fuerit, ille qui in hoc genere caudã hẽt aculeatã quidẽ, sed lęuẽ, hoc est, nullis serris aspe rã, cuius duas obseruaui species, vnã cui vnicus tñ est radius, siue aculeus, alterã cui duo, qualẽ olim antè nos exhibuit Gesnerus, quæ hęc est, ex qua alterã quoq. facilè mente queas concipere. Cęterùm ne quis diuersos pisces à Saluiano & Rondeletio depingi existimet, itaq. vtriusque verba recitabimus. Capite est, inquit hic, magis quàm Pastinaca exerto, rostro nõ angulato, sed rotũdato; deniq. capite bufonẽ planè refert. Latera veluti alę expãsę magis in angulum acutum

Pastinacæ speciẽ esse. Aquilam nõ esse.

Aquila species dua.

A deſinunt, quam in Paſtinaca. Cauda verò eiuſdem radio & veneno minimè ab ea diſſidet. Saluianus cùm Ariſtotelis, Plinij atq Athenæi teſtimonio docuiſſet, Aquilā ex cartilagineis eſſe, ſuam deinceps ſic deſcribit. *Licet autē reliqui plani, & cartilaginei piſces aut ferè nullum aut modiculum capitis veſtigium habeant*; Aquilæ tamen caput expreſſum exertumque eſt, atque bufonis capiti ſimillimum: in quo oculi ſatis magni, rotundi atque prominentes conſpiciuntur & poſt eos bina magna & patula foramina (non ſecus quàm in alijs planis & cartilagineis) inſculpta ſunt. Os habet ſupina parte mediocre & valdè denticulatū. *Latera vti latiora, ita etiam magis acuta ſunt*, quàm in Paſtinaca, ita vt expanſas volantis Aquilæ alas egregiè æmulari videantur. In caudæ exortu vtrimque vna parua & rotunda pinna exorta eſt. In maribus verò ex vtroque podicis latere, qui circa caudæ principium extat, vna appendix pendet. Caudam multò tenuiorem atque longiorem habet, quàm Paſtinaca, vnde forſan alicubi (vt dictū eſt) Peſce ratto appellatur, quia marinam caudam habere videatur. In caudæ dorſo paulò poſt principium, pinnula vna parua primū erigitur, ab hac verò deinceps aculeus, oſſeus, lōgus, acutiſſimus, atq. vtrīq. ſerratus eminet. Læui & molli cute tegitur, inferiore parte alba ſuperiore verò liuida. Ventriculum habet mediocrem, inteſtina ſatis magna, iecur ſubflauum, Lienem ſubatrum. Quæ in Romano foro piſcario

Caput.

Oculi.

Os.

Pinnæ.

Cauda.

B conſpici ſolent Aquilæ, depictæ iconis magnitudinem non excedunt: audiuimus tamen alicubi ad trecētas libras etiam excreſcere conſueuiſſe. Hactenus Saluianus. Bellonius iudicio Rōdeletij monſtrum potius quàm verum piſcem depingit. Bufonem enim capite minimè refert, quod tamen ipſe aſſerit. Alieno quoque ſitu radium locatum habet, alæque à naturali figura diuerſiſſimę ſunt, & totum denique corpus aliena prorſus ſpecie & à naturali prorſus diſtante. Olim charta quædam in Italia impreſſa per Europam circumferebatur, in qua Bellonianæ ſimilis icon depicta erat, ſine tamen aculeo, ſiue quòd reuera eo careat, ſiue quòd à piſcatore (vt fieri ſolet) ademptus fueri. Hinc ſuam accepiſſe figuram Bellonium Geſnerus ſuſpicatur. Legebatur in eadem charta exacta piſcis deſcriptio Italico ſermone conſcripta, quam Latio donatam idem Geſnerus ſuis corollarijs inſeruit, & ſi vera eſt, non dubitat, quin Aquila marina iſte piſcis nominari poſſit: fierique poteſt, vt in ſceleto aliquid peruerſum fuerit, vt ſolent circulatores, alijque in animalibus quorum ſeruaturi ſunt & oſtentaturi cadauera, aliqua interdum admirationis augendæ cauſa mutare. Piſcis hic rarus (inquit) & ignotus omnibus, duobus millibus paſſuū ſupra Clodiam (inſulam) captus eſt, anno Salutis M.D.XLII. mēſe Iunio: de genere planorum. Longus à capite ad initium caudæ pedes quatuor & amplius: laus verò à pinna extrema extenſa ad oppoſitam

Partes internæ.

Magnitudo

Aquila Bellonij.

C extrema duplò ferè: craſſus pedem. Colore ventris albo, vt & plani omnes. Dorſum verò tum colore, tum ſpecie pellis Thunnum refert. Caput ei mirabile: oculi parte prona ferè: & ſub eis duæ magnæ ceu auriculæ, vel potiùs foramina caua, ita vt non viſum modò, ſed etiam ſolidum aliquid reciperent. In extremo capite roſtrum eſt acutum & carnoſum, & ſub eo labrum cartilagineum, mobile, in quo nares duæ maximæ latent. Vtrimq. foramina quinque, ſeptenis illis quę in Lampreda cōſpiciuntur, ſimilia. Poſt pinnas maiores, aliæ binæ minores ſpectantur, vtraque magnitudine manus: inter quas exoritur cauda neruoſa, ſubtiliſſima, tres vulnas lōga: quæ & ipſa in primo ſui exortu pinnam breuiſſimam habet. Depinximus nos hunc eundem monſtruoſum piſcem ex Ambroſio Paræo, qui item ſic breuiter deſcripſit. In mari Veneto inter Venetias & Rauennā duobus ſupra Quiozam (Clodiam ſiue (Chiuozam) miliaribus anno D 1550. captus eſt piſcis volans, valde horribilis & monſtroſus, quatuor pedes longus: Capite erat craſſiſſimo binis oculis ad pendiculum, non è regione poſitis, duabus auribus & ore duplici, roſtro valdè carnoſo & viridi, alis geminis, quinque in gula foraminibus, Lampetrę foraminū æmulis cauda vlnam longa, in cuius ſummo duæ viſebantur aliæ exiguæ. Viuum id monſtrum Quioxam allatum eſt & vrbis primatibus, vt nunquā antea viſum, oblatum. Aquila noſtra prior cōtra ac Saluiani quo-

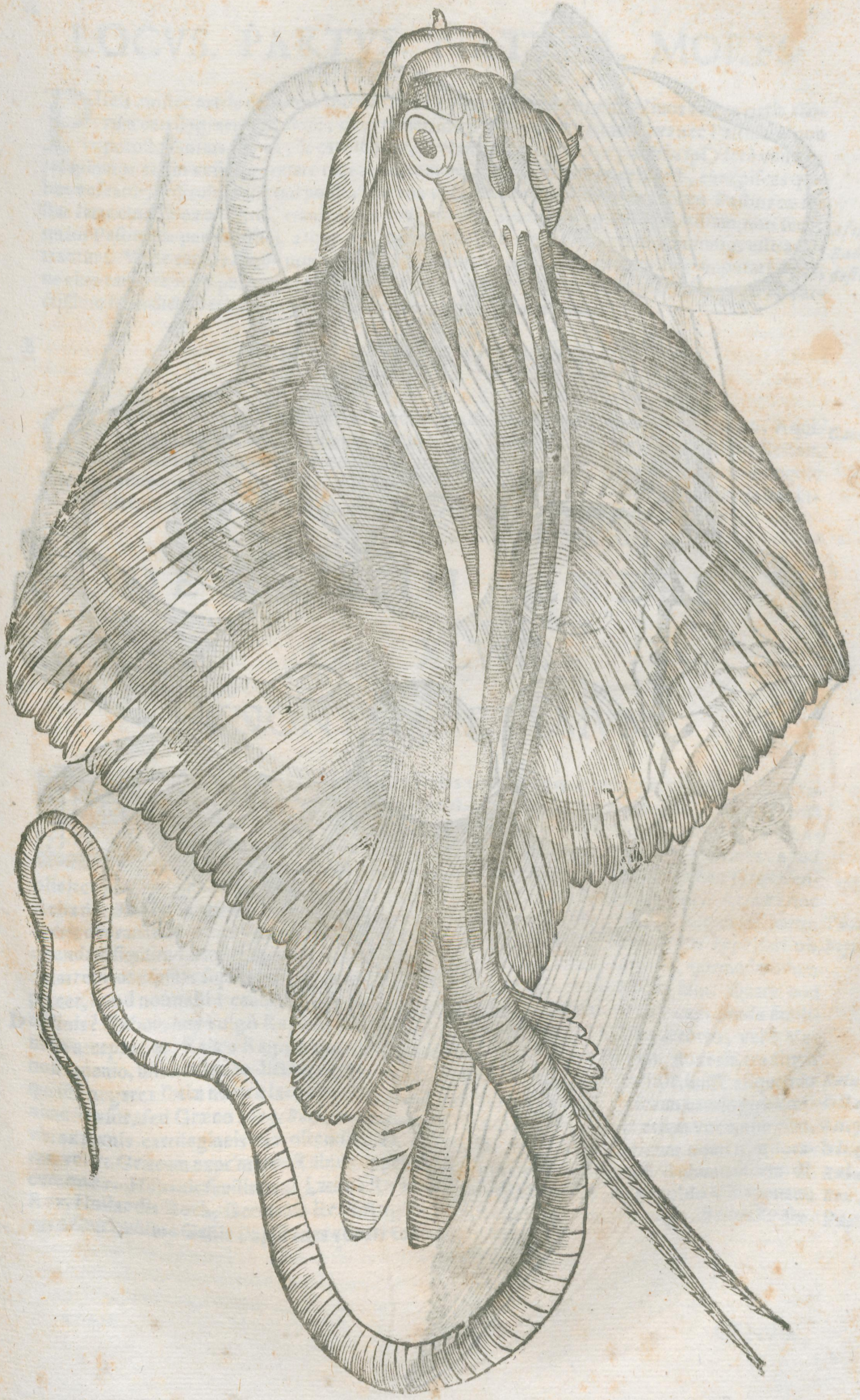
D dammodo videtur ἀκέφαλος. Latiſſimas habet alas, quà corpori hærent cæruleas, in extremitate verò rubras. Alter capite cum Saluiana conuenit, niſi quod ſupra oculos & in fronte ſit aculeata. Differt item quod binos in cauda gerat radios.

Aquilæ cauda ex Gesnero.

Aquila duorum radiorum supinè picta.

A

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

PIscis noster maris duntaxat incola est, & in cœnosis locis degens. Viuos fœtus parit, aliorum cartilagineorum more, quos tamen intrò recipere in timore, vt nec Pastinaca non potest. Soliuagus est, & carniuorus, & cùm os supina habeat parte in ipso ferè ventre, resupinatus etiam vescitur: quare tum ob id, tum quia haud admodum celer est, cùm pisces quibus vescatur, difficulter assequi possit, astu eos venatur, inquit Saluianus. Nam Pastinacæ instar latrocinatur ex occulto, transeuntes radio caudæ figens: quem quidem radium, non secus quàm Pastinacæ perniciosum, atque pestiferum non solùm piscibus, sed & hominibus esse arbitrantur. Vnde capitis cauda non minus quàm Pastinacis, vbique à piscatoribus amputari solet, ne eius radio temerè pertractantes lædantur. Addit Bellonius ijs locis quibus frequens est, arctissimo interdicto vetitum esse, ne publicè cum aculeo diuendatur.

Astutia.
Radij venenositas.

B

VSVS IN CIBIS.

CArnem habet præhumidam mollemque: vnde Rondeletius sumpto argumento, Aquilam esse negat, cui Philotimus duram tribuit, quod Galen. Approbat. Addit Bellon. grauem tetrumque spirare odorem, ideoque qui hunc piscem edunt, alliatis intingere solere condimentis, vt acutissimus allij sapor alterum obtundat. Saluiano item piscis est insuauis palatoque ingratus, vilis item, nobilibusque, quin ipsi quoque plebi exosus.

Caro qualis

DE RAIA IN GENERE.

Cap. XLVIII.

C

SYNONYMA. ETYMVM.

LAtini nulla sexus habita ratione Raias vocant, de quibus nunc agimus, pisces. Aristoteles verò marem in hoc genere βάτον vocat fœminam βατίδα: qua postrema voce vtitur tantùm, vbi de ijs loquitur quæ soli fœminæ conueniunt, quòd Rondeletius quoque aduertit, & inter Lexicographos Hesychius; & Varrinus, apud quem tamen non bene ἡ βατία pro ἡ βάτις scribitur. Plerique tamen Græci simpliciter βατίδα hunc piscem dicunt, vt constat ex hoc Atheuæi: Βάτις σέλαχος ἐστιν: item ex hoc Aeliani: βατίδες Argolico clypeo non minores gignuntur in India. Apud Iulium Pollucem Θάτις deprauatum est pro βάτις. Conijciunt eruditi βάτον hoc piscium genus appellari ob quandam similitudinem cum rubo frutice, quem similiter Græci βάτον dicunt, quemadmodum enim recuruas spinas supina parte habet rubus, ita quoque Raiæ dorso asperæ sunt. Quare non placet, quòd nonnulli à caudæ asperitate sic dictas velint. Quid enim rubo cum cauda simili-

D tudinis? Rubum nos vulgò Ragiam dicimus, nomine (vt apparet(à Raia detorto, vel à Venetis accepto, qui Raiam Ragiam appellant. Vnde autem Raiæ vocabulum fluxerit, traditum non inuenio, nisi à radendo dictam existimes, inquit Rondeletius. Hic scribit, fuisse aliquando qui sibi negaret Raiæ nomen latinum esse, præsertim cùm *a* Plinius in piscium catalogo eo minime sit vsus, sed Græco: *Box, Batis, Branchus, &c.* Vtitur tamen Latina etiam voce, nimirum, vbi ex planis cartilagineis esse ostendit. D. Ambrosius, *b* vel quòd Latinum nomen ignoraret, vel vt Græcum exprimeret, Rubum appellauit, quod haud probo, nisi Rubum piscem diceremalis. Hispanis similiter, ac Latinis Raia nominatur, Gallis Raye, Arnoldo Villanouano Rex, Hollandis Roch, Germanis Rech, Anglis à Thornebacke à spinoso tergo. Bellonius fœtus adhuc pusillos Gallis Papiliones vocari testatur.

Thatis.
Etymum.
Raia vnde dicta.
a *li.32.c.11*
b *li.9.c.24.*
Rubus piscis.
Rex.
Papilio.

GENVS.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Athenæus authoritate Ariſtotelis Raiam cartilagineũ piſcem eſſe ſcribit. Legitur ea cũ aliàs, tum potiſſimùm quinto hiſtoriæ, vbi a Raia, Paſtinaca, & Squatina recenſitis; ſubdit, *Cartilaginea verò præter ea quæ numerauimus, ſunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq́; genus Muſtelorum.* Cæterùm ſi hoc loco tradenda eſt eius hiſtoria, planum piſcem eſſe oportebit. Hoc quoque teſtatur idem b Ariſtoteles his verbis. *Quæ tegumento branchiarum carent cartilaginea dico, ijs ſi plana ſunt, parte inferiore ſupinaq́; habentur branchiæ vt in Torpedine, & Raia, ſed ſi oblonga ſunt, eorum lateribus adhærent, vt in quouis Muſtelino cernitur.* Idem & Plinius c ſua authoritate ratum fecit: *Planorum piſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt Raiæ, Paſtinacæ, Squatinæ, Torpedo, & quos Bouis, Lamię, Aquilę Ranę, nominibus Græcis appellant.* Author quidam obſcurus de natura rerum, item Albertus cum Raias ex Pectinum genere eſſe dicunt, idem indicant; nam Pectines vocare ſolent, quos Græci ψιττώδεις, nos Pſittaceos appellauimus, cùm Pectines alioqui ſint ex biualuium teſtaceorum genere. Raiarum tria tantùm genera apud veteres reperio, duo apud Ariſtotelem, & Galenum, quorum vnum ſimpliciter βάτον, ideſt Raiam, alterum λειόβατον compoſito vocauerunt vocabulo: tertiũ apud Athenæum βάτις ἀστερίας, ideſt Raia ſtellaris, aut ſtellata nuncupatum. Et ſi verò plures differentiæ prætera dari videantur, non ſolùm tamen ad tria iſthæc genera, verùm ad duo priora tantũ reduci poſſe cenſet Saluianus: nam cùm omnes Raiæ, inquit, aut aſpera, aut læui cute intectæ ſint, quæcũq. aſperam cutem habent, quouis modo illa ſit aſpera (multifariam enim; vt infrà declarabimus, Raiarũ exaſperatur cutis) ſimpliciter βάτοι, ideſt Raiæ: quæ verò læui cute teguntur λειόβατοι, hoc eſt Læuiraiæ appellantur. Cùm præterea Raiæ nonnullæ dorſum (vt infrà latiùs explicabimus) notis quibuſdam depictum habeant, has Stellares Raias vocauit Athen. Verùm cùm hæ quoq. aut aſpera, aut læui intectę ſint cute (vtrumq. n. accidit) vel ad Raiarum, vel ad Læuiraiarum genus reduci debent. Et propterea vt Athenæi laudanda eſt diligẽtia, quippe qui paulò exactiore vſus ſit diuiſione: ſic Ariſtoteles & Galenus, cùm eam fecerint geminam partitionem, quę neceſſario Raias omnes complectitur, damnandi ceu diminuti non ſunt, vt Rondel. credidit, qui antiquos, vel neglectis aliquot differentijs, vel quòd fortaſſis nominibus deſtituerentur, ita Raias partitos eſſe ſcribit. Ipſe verò clarioris doctrinæ gratia Raiam primũ etiã in læuem, & aſperam diuidit; deinde in Raiam ſtellulis notatam, & ijs carentem. Aſperarum aliæ tactum modicè ſolũ vellicante lanugine: aliæ aculeis robuſtis, ſed raris: aliæ aculeis robuſtiſſimis, & denſiſſimis aſperantur. Cauda non omnibus æquè aculeata eſt: nonnullis enim triplex aculeorum ordo eſt: in alijs ſimplex duntaxat. Eadem in nonnullis ſola horret aculeis; in nonnullis item dorſi ſpina, in nonnullis præter ſpinam ipſum quoque dorſum: in nonnullis denique ſupina pars, roſtri nimirũ, & ventris. Eſt & in ipſis aculeis differentia: Quidam. n. molles, & imbecilles ſunt, pilotũ, vel lanuginis modo, nonnulli paulo validiores, alij robuſtiſſimi ex oſſea planè ſubſtantia: rurſus alij longi, & tenues, alij parui, & vix ſupra cutem extantes, alij medio modo ſe habent: denique in nonnullis frequentiores, in alijs rariores. Omnes ferè ad caudã ſpectant, longi tamen ferè ad caput. Differunt præterea dentibus: aliæ enim eos habent, aliæ carent, ſed eorũ vice, os habent aſperum, & rugoſum. Partes internæ non eodem in omnibus modo ſe habent. Hepar enim in quibuſdã magis rubeſcit, in quibuſdã magis flaueſcit. Sexus deniq. etiam differentiã conſtituit nam mari, vt in alijs cartilagineis, binæ appendices ex lateribus podicis pendent, quibus fœmina caret. Rurſus earum quæ ſtellulis inſigniuntur, aliæ binas duntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circumiectos circulos habent, vt in Bugloſſi, & Torpedinis ſpecie. Harum non nullæ rotundæ ſtelliſq. pictis ſimiles notas multas habent, quædam albis nigriſq. prona parte conſperſæ ſunt. Caudã cũ Ariſtot. Raiæ tenuem tribuit, de omnibus intelligi poſſe videtur: de aſperis verò dũtaxat illud Plinij: *Cutis ei aſpera eſt.* Cauda omnibus procera, atque aſpera, vnde Hollandi malum alicui imprecaturi, Raiæ caudam augurantur in œſophago gulavè. In caudæ dorſo duæ ſunt pinnulæ, totidẽq. ſed exiguæ, & orbiculares (non aliter quã in Paſtinaca) iuxta eiuſdem exortũ: vtrimq. nempe vna: neque id Ariſtoteli aduerſatur, (vt Saluianus d ſibi perſuadet) ſcribenti, *cartilaginei generis aliqua pinnis carere, videlicet, quæ plana ſunt, & caudam habẽt, vt Raia, & Paſtinaca, ſuaq́; latitudine natant;* nam philoſophus de ijs loquitur pinnis, quod & Rondeletius aduertit, quibus piſces natando corpus impellunt, quemadmodum in Paſtinaca quoque annotauimus; non autẽ de ijs quæ nõ natandi, ſed dirigendi tantũ itineris cauſa datæ ſunt, quales ſunt, quæ iuxta caudam ſunt. Latitudine. n. ſua natare planos piſces aliàs docet. Aduerſari tamen ibidem ſibi videtur, vt qui ſequente mox ſentẽtia dicat: βάτος δὲ ἔχει, καὶ ὅσα τὸ πλάτος μὴ ἔχει ἀπολελεπτυσμένον, ideſt, vt vertit Gaza: Raiam tamen pinnas habere videmus, & quęcumque ſuam latitudinem non colligunt in mucronem: cæterùm hunc locum mendoſum eſſe Sal-

uianus

a Cap. 5.

b li. 2. Hiſt. cap. 13.

c li. 9. c. 24.

Pectem quid Alberto.

Raia ſimpliciter dicta.

Læuiraia.

Raia ſtellaris.

Diuiſio ſecundũ Rondeletium.

Cauda.

Aculeorum diuerſitas.

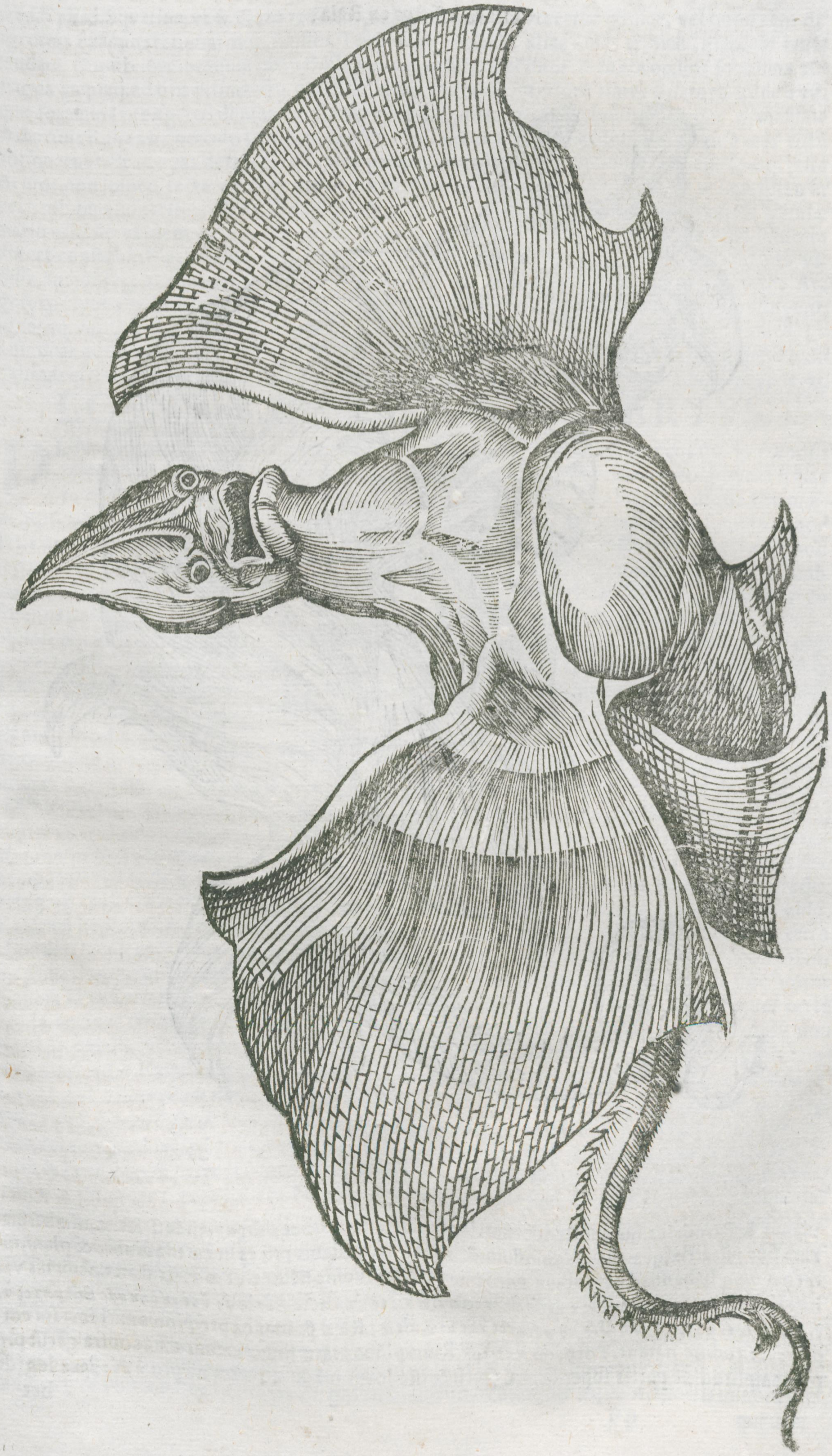
Differentia à dentibus.

A ſexu.

Cauda.

Ariſtoteles defenditur.

d li. 1. Hiſt.

Draco effictus ex Raia.

uianus & Rondelet.quoq.oſtenderunt; legendumq pro βάτος βάτραχος, ideſt, Rana, nimirũ marina ſiue piſcatrix, quæ quemadmodum, & Squatina, quamuis piſces ſit cartilaginei, & plani, tamen pinnas habent ad natandum, nec ſolùm ſua latitudine natant, vt ipſe Ariſtot. docuit his verbis: οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα ἀντὶ τῶν πτερυγίων τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσι: ἡ δὲ νάρκη καὶ βάτραχος τὰ ἐν τῷ πρανεῖ κάτω (ἔχουσι) διὰ τὸ πλάτος τῶν ἄνω, ideſt, Raiæ & ſimiles pro pinnis extrema ſui corporis latitudine natant. Torpedo verò, & Rana pinnas lateribus accõmodatas, infra gerũt propter amplitudinẽ partis ſuperioris. Cęterũ & iſte locus mẽdo nõ caret, nã pro ἡ δὲ νάρκη legi debet

A bet ἡδὲ ῥίνη, i. Squatina, vt & Gaza reddidit, vel quod meliore vteretur codice, vel quòd rem diligentiùs examinaret, cùm mox Ariſtot. Torpedini (τῇ νάρκῃ) alias binas tribuat, nimirum iuxta caudam, Omnib. membranula quā nebulā vocant, oculis obtēditur: & iuxta oculos foramina sūt magna amplaq. ad oris intima vſq. patentia, quib. operculū interiorē parte à natura additū eſt: quæ foramina ore aperto dilatantur, clauſo verò magna ex parte occludūtur; neque .n. maximè in mortuis Raijs ab operculo toto obturantur. Foramina alia pro naribus omnes ante oris rictū obtinuerunt. Branchias detectas in ſupina parte eodem ſitu ordineq. omnes habent: ſuntq. teſte Ariſtot. non ſpineo tectæ operimento, ſed cuticulari. In hepate omnium, fellis eſt veſica: ſplen in verticuli plexu; inteſtina craſſa, in ecphyſi, & recti inteſtini extremo anguſta. Genitale Vitulæ marinæ ſimile, vt idem Ariſt. obſeruauit. Quod ad magnitudinem attinet, hac quoque inuicem differe conſtabit. Pleræq. plurimum exereſcunt. Scribit Saluianus ſe bicubitales aliquando vidiſſe, audiuiſſeq. alicubi multò maiores reperiri. Et nos ex *a* Aeliano diximus non minores Argolyco clypeo in India gigni. Circulatores ex Raijs exiccatis diuerſimodas figuras confingunt, ignaroq. vulgò, vel pro draconibus, vel pro baſilicis, ſimilibuſq. feris minus notis obtrudunt. Libuit duas adijcere quarum alteram volantem draconem, alteram Baſiliſcū vocabant, quòd galli B gallinacei (fingunt enim ex eius ouo ortum ducere) typum etiamnum quodammodo præſeferat.

Branchiæ. Cutis. Genitale. Magnitudo. a li. 13. c. 4.

LOCVS. CIBVS. COITVS. PARTVS.

PLinius *a* Raiam recenſet inter piſces maris peculiares; Oppianus inter eos qui in cœnoſis maris locis degunt, haud procul à litore. Aelianus quoq. præcitato loco Indicas Raias non longè à litore degere ſcribit. Carniuoræ ſunt. Quo verò ingenio, atque aſtu prædentur, modò oſtēdimus. Saluianus gregales eſſe tradit, argumēto fortaſſis inde ſumpto, quòd ſatis numeroſè capiantur. Hyeme teſte Ariſt. latent: quod licet in impreſſis codicib. Græcis non legatur, in Theodori tamen traductione, & in manuſcripto vetuſto exemplari legi teſtatur Saluianus. Coeunt eodem *b* Ariſt. teſte non ſolùm admotis inuicem partibus ſupinis, ſed etiā tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis, vt cęteri cartilaginei plani caudam habentes. Ex quo *c* philoſophi loco, Plinij iſte reſtitui poteſt: *Plani piſcium c* (inquit) *quibus cauda non eſt, aculeatiq. vt Teſtudines, in coitu ſuperueniunt.* legendum: Plani piſcium quib. cauda nō obeſt, aculeatiq. &c. Cæterùm non cum ſui generis piſcib. tantùm, verùm & cum Squatina coire, authorem habemus eundem Ariſtotelem, vt in Squatinoraiæ hiſtoria oſtendetur. Gerunt vtero teſtacea quædam, vt C idem *d* ſcribit, cuius teſtæ ſimilis figura tibiarum ligulis eſt; etſi hęc ſententia nōnullis ſuſpecta ſit, quoniam in veteri Ariſtotelis traductione non habetur. Parit aliorum cartilagineorum more animal, cùm primùm oua intra ſe pepererit, vt idem *e* philoſophus prodidit; ex quo loco duo alij reſtituendi, nimirum vbi ait: *Raia non vt reliqua cartilaginea ouum intra ſe parit, & excludit*: item, cùm dicit, vna *ex cartilagineis non parit animal, ſobolemq. emiſſam non recipit, tum capitis magnitudine, tum aculeorum impedimento, & propter aſperitatem*. Vtrobique .n. pro Raia ſcribendum Rana, nempe pro βάτος βάτραχος. Parit autem vnum, aut ſummum duo oua, vt Rondeletius tradit, eamq. ob cauſam vnicū duoſvè fœtus edit. Quod ne mirum alicui videretur, cùm maximus vbiq. Raiarum ſit prouētus, & ita mare Raijs, vt rubis, tribulis, rhamniſq. ac alijs ſentib. ac ſpinis terra abundet, luculenter admodum tantæ fœcunditatis cauſam nobis reddidit; inquiens, non ſolùm magnum horum piſcium prouentum eſſe, quia vix piſcis ſit tam lato oris rictu, Lamia (ſic vocat Canem Carchariam,) excepta, qui Raiam deuorare poſſit: vel quia ob totius corporis, vel certè caudæ aculeos reliqui piſces ab his abſtineant: ſed alia eſt certior fœcunditatis cauſa, quæ non facilè ab omnib. intelligatur, niſi Raias grauidas aliquando diſſecuerint, & diligenter contemplati fuerint. De Raiorum ouo *f* Ariſtoteles: *Canicula* (Catuli potius) *& Raia teſtacea quædam ge* D *runt, in quib. humor ad oui ſimilitudinē conſiſtit: figura eius teſtæ ſimilis tibiarum ligulis eſt, meatusq. fiunt capillamentorū ſpecie in teſtis. Canicularum quidem quas nonnulli Neboris*, Nebrias *Galeos vocant, fœtus rupta dilapſaq. teſta proueniunt, Raijs cùm pepererint, rupta teſta excluditur fœtus.* De Catulis, & eorū ouo, & partu ſuo loco dictum eſt: nunc de Raijs tātùm. His teſtaceum ouum vnum tribuit Ariſt. quale reuera habent. Fœtum igitur vnicum, aut ſummum duos vno partu edunt, quod verū eſt, ſed præter ouū teſtaceū, quod hic depingendū curaui, aut duo, quæ perfecta in inferiore vuluæ parte cernuntur, ex diſſectione cōperi per multa alia, & ferè infinita in ſuperiore vuluæ parte haberi, quę tēpore perficiuntur, ex quibus ſæpius interatis partib fœtus excluduntur. Atq. hæc fœcunditatis cauſa eſt eadē quæ in Gallinis, vt quotidiè experimur, quæ vnicū ouū vnico partu ponunt; cū plurima alia in vtero geſtent, quorū ſingula poſtea, vt prius abſoluta fuerint, ita prius eduntur. Hæc de Raiarū fœcūditate. Nunc vt pictura, ita oratione earūdē oua repræſentemus. Oua qualia in præfixa capiti pictura ſuperiore loco ſpectātur, ſine teſta primū conſpiciūtur, in ſuperiore vuluæ parte, quorum aliæ gallinæ ouorū magnitudinē æquant, alia his minora ſunt,

a li. 32. c. 11. Mores. Coitus. b li. 5. Hiſt. cap. 5. Plinius correctus. c lib. 9. c. 51. d li. 6. Hiſt. cap. 10. Partus. e li. Hiſt. cap. 11. Cur Raiarū copia ſit. f li. 6. Hiſt. cap. 10. Ouum quale. Fœcunditatis cauſa.

quædã vix ciceris ſunt magnitudine . Equidem plura centenis aliquãdo in Raijs ſingulis numeraui. Ex his quæ à perfectione propriùs abſunt, in inferiorẽ vuluæ partẽ demiſſa, teſta operiuntur, in qua albumen, & vitellus cõtinentur, quemadmodũ in Gallinarum, & aliarum auium ouis primũ cõformatis, quæ tum vitello ſolo videntur cõſtare, cùm tamen poſtea albumen à vitello ſecernatur. Quam rem cũ vehementiùs admirarer, cauſamq. eius ſolicite inueſtigarẽ, oua gallinarum recens formata, in quibus ne veſtigium quidem albuminis apparebat, coxi, tum caloris vi (cuius propriũ eſt quę eiuſdẽ ſunt generis cõgregare, & cogere, quę diuerſi, diſſipare, & diſcutere) cãdidũ à luteo ſecretũ vidi. Quamobrẽ initio quidẽ v trũq. cõmiſſum eſt, & cõfuſum, ſed paulatim calor magis, ac magis vires ſuas exerens ſeparat, & ex craſſiore parte indurata, teſta circũdat. Tale eſt igitur in teſta ſua Raiarum ouum, quale Gallinarum, & auium initio Teſta verò ouũ ſuum concludens ſub pictura ouorũ teſta nudatorum expreſſa, quæ in figura puluinar à quibuſdam hodiè vocatur, quadrati forma eſt, demptis angulorum appendicibus, quę varię ſunt. Vnius .n. lateris appẽdices lõgiores ſunt ſimiles folijs gladioli herbæ alterius breuiores, latiores replicatæ, quib. vndiq. ſummotis laterum anguli tibiarum ligulis ſimiles ſunt, vt ſcribit Ariſt. Qua de re plura, & (ni fallor) notatu digniſſima, cùm de Galeis diceremus. Teſtaceum ouũ (ſic & oua ſingula nominare videtur, quæ vna cõmuni ceu teſta cõtinentur, & ipſam quoq; continentẽ teſtã) Raiarũ à Canicularũ (Catulorũ) ouo differt; illarum.n. magis fuſcũ eſt, harum magis flauũ Hęc omnia ille, reſtituto prius hoc Ariſt. loco; *Raia*, inquit g philoſophus ſecundũ vulgarem literam, *inter cartilagineos fœtificat numeroſiùs; verùm quia facilè pereunt, hinc efficitur, vt appareant pauca.* Legit ille hic quoque Rana, quoniam Græca exmplaria βατραχον habent, non βάτον.

g li.6. Hiſt. cap.17.

NATVRA. MORES.

Aſtus.

a li.9.c.42.

RAia cùm & ipſa ſua natet latitudine, celerem natatum exercere nõ poteſt: quamobrem carniuora cũ ſit, & ex rapto viuat, eãq. q̃ captat, tarditate motus ſui impedita, aſſequi nequeat, aſtu doloq. vtitur, qđ a Plinius indicat, ſubinde à Ranę q̃ in mari piſcatrix vocatur, ſolertia, his verbis: *Similiter Squatina, & Rhomb⁹ abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum: item quæ vocatur Raia:* quem locũ explicãs Maſſarius: Verùm Raia, inquit, cùm pinnis careat ex Ariſtotele, primo de hiſtoria, & quarto de partib. animaliũ, nõ videtur eſſe verum quod dicit Plinius. ſ. quod pinnas exertas moueat, quod de Squatina, & Rhombo cõcedimus. Hęc.n. pinnis prædita ſunt. Attamen Ariſt. non pinnis hoc, ſed radiolis ſui oris eiuſcemodi piſces facere teſtatus eſt. Ait b enim. *Obruunt, & arena ſeſe, & Aſelli, & Raia, & Pſitta, & Squatinę, cumque nullam ſui corporis partem intectam reliquerint, verberant radiolis ſui oris, quos piſcatores virgulas vocant, quos piſciculi cũ aſpexerint, adnatant quaſi ad algas quibus veſci ſoliti ſunt,* niſi quis dixerit in Plinio legendum eſſe Rana nõ Raia, hoc modo. Simili modo Squatina, & Rhõbus abditi pinnas exertas mouent ſpecie corniculorũ, itẽq. quæ vocatur Rana. Paſtinaca latrocinatur ex occulto, &c. vt nam iungatur cum verbo præcedẽti, & nõ legatur Raia, nam ſed Rana: vt ſit ſenſus: Vt illa. ſ. Rana piſcatrix) corniculis ſuis piſcatur, ita Squatina, & Rhombus quãuis corniculis careant, pinnis ſuis vice corniculorũ vtuntur, quod ſimiliter, & eadem quæ vocatur Rana, facere videtur: nam quando præpilatis illis capillamentis, ſiue corniculis caruerit (vt inquit Ariſt. eodẽ loco) eorum vice vtitur pinnis, quamobrẽ macilentior capitur, quia nõ ita cõmodè piſcari poteſt. Nec obſtat quod paulò antè Plin. de Rana meminerit, cũ intellexerit ibi, quando cornicula ſua habuerit, & poſt, cũ ijſdẽ caruerit. Hucuſq. Maſſarius, certior futurus opinionis ſuæ, ſi apud Ariſt. præcitato loco in omnib. codicib. Græcis cũ impreſſis, tum manuſcriptis βατράχος pro βάτος legi in ijs animaduertiſſet. Sic autẽ legi teſtatur Saluianus, opinionis primũ Maſſarij aſſertor; ſed cũ deinceps rem diligentiùs ponderaret, aduerteretq. quod Ariſtot. paulò antè eodẽ capite eandẽ machinationẽ Ranæ attribuiſſet, mutata opinione, Græcos codices omnes quotquot vidit, vitiatos eſſe nõ dubitabat, & pro βατράχος βάτος legi ibi oportere (cùm non ſit vero conſonum Ariſt. bis eodem capite eadem repetere) quo modo, & Gaza legit, vel quòd correctiori exẽplari vteretur, vel quòd mendum ipſum ex præcedenti ſermone cognoſceret, quare Maſſarius Ariſt. locum ex Plinio potius quam Plinij ex Ariſtotele reſtituere debuerat. Saluianus verò dum ex hoc Ariſt. loco, vbi vna cũ Raijs nominat Aſellos, Pſettas (non Paſſeres, ſed Rhõbos, vt Plinius reddidit) & Squatinas hoſce manifeſtos oris radiolos, ſiue virgulas habere negat, argumento ꝙ in Raijs manifeſti non ſunt, fallitur; nam Aſelli (quos ille non agnouit) eos habent manifeſtiſſimos, item Rhombus vt oſtendimus: item Squatina, vt in huius quoque hiſtoria declarabitur. Itaque rurſus quæſtio eſt, cur radiolis piſces venari Raias Ariſtoteles, Plinius verò pinnis dicat, cùm neutris præditæ ſint. Plinium impropriè pinnas vocare, quas Ariſtoteles virgulas, ſiue radiolos certum eſt. Ad Ariſtot. nulla reſponſio eſt, quando ex tot Raijs, quæ à Rondel. diligentiſſimè deſcribuntur, nulla eſt, quæ apophyſes eas iuxta os habeat, quanquam habere ſcribat Pierius Valerianus.

b li.9. Hiſt.

Fœtum non recipere. *Lib.6. Hiſt. cap.10.*

An itaq. roſtri, quod acutum habẽt, extremitate pro ijs vtitur? ideoq. Ariſtoteles ijs immiſcuit? E Nam aliàs receptos pro Raijs piſces, veras ac genuinas eſſe certo certius eſt. Quod ſi verò quis falsò hanc venationem Raijs ab Ariſt. aſcribi velit, Alberti fretus authoritate, qui nimirũ tradit, Raias demergere ſe in profundo, & turbare aquam & piſces, qui acceſſerint, incautos cõfodere, ita quòd velociſſimũ piſcem Mugilem in ventre habere videatur: reſpondebo Albertũ memoria lapſum Raijs tribuere, quod nos ſupra Paſtinacę, & Torpedini ex Ariſt. Ex quo item oſtendimus, cùm pleraq. cartilaginea plana prolem quotieſcunq. de ea metuunt, intra ſe recipiunt, id tñ Paſtinacã ob caudę aſperitatẽ facere non poſſe. Idem quoq. de Raijs ſcribit, quod cũ Iouius fideliter ex eo repeteret; immeritò à Geſnero erroris inſimulatur, qui Ariſt. non Raias ob hanc cauſam, ſed Ranas piſces propter amplum, & ſpinis aſperum caput ſobolem ſuam ore non recipere, ſcribere contendit, immemor huius, qui apud eundem Ariſt. legitur, loci; quem Gręcè recitabo, quandoquidem in Latino mendum irrepſit. Τῶν δὲ πλατέων τρυγὼν καὶ βάτος ὐδὴ ἐχονται διὰ τὴν τραχύτητα τῆς κέρκου οὐκ εἰσδέχεται δὲ ὐδὲ βάτραχος τοὺς νεοττοὺς διὰ τὸ μέγεθος τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰς ἀκανθας, ideſt: Ex planis aũt Paſtinaca, & Raia nõ recipiunt propter caudę aſperitatem. Neq. etiam fœtus recipit Rana propter capitis magnitudinem, & aculeos. In quib. poſtremis verbis in latina Theodori verſione non tñ ipſius, ſed typographi errore pro Rana, perperã legitur Raia. F Olaus Magnus in Tabula Septentrionali ſua, paullò vltra Danię fines in Oceano pingit, Raiã, quę hominem natantem, qui à multitudine Canum in profundum trahi periclitabatur, naturali quodam affectu aliquandiu defendit, & tuetur. Eius icon pręcedenti pagella data eſt.

VSVS IN CIBIS.

Vt nutriant *a Li.6. vict. attenu.* *A quib. laudetur.*

GAlenus, eumq. ſecutus Pſellus Raias, & Lęuiraias, duriores eſſe, & cõcoctu difficiliores, copioſioriſq. nutrimenti quàm eſt *a* Torpedo, & Paſtinaca, tradunt. Aliàs idem Galenus, ſola, inquit, cartilagineorum Torpedo & Paſtinaca laudantur. Ita & Mneſitheus: piſcium genus quoddã δέαρττόν vocatur, cuius cutis aſpera, & ſine ſquamis quales Raię, & Squatinę ſunt. Hi omnes friabiles quidẽ (εὔθρεπτοι) ſunt, ſed haud boni odoris, & alimentum humidũ prębent, elixati aluũ maximè oĩum ſoluunt: aſſi verò deteriores ſunt. Quomodo itaque Diphilus Siphnius εὔςομαχον, i. ori gratam eſſe dixit? cur poetarum nonnulli lautiſſimis aliquando cibis annumerarunt? Eupolis in Adulatoribus: παρὰ τῷ δὲ Καλλίᾳ πολλὴ θυμηδία ἵνα παρὰ μὲν κάραβοι, G καὶ βατίδες καὶ λαγῴ καὶ γυναῖκες εἰλίποδες, i. apud hunc Calliam multum voluptatis fuit: Aderant enim, Locuſtæ, Raię, Lepores, ac mulieres tolutim incedentes, id eſt curuatis, & inuerſis pedibus ob fœmora implicata faſcijs. Epicharmus in nuptijs Hebes: fuiſſe ſcribit Torpedines. Raias, Zygænas, Preſtes, Squatinas. Sannurion: Ω βατίδες ὦ γλαύκων κάρα O Raiæ, ò Glauci caput. Ariſtophanes in Acharnenſibus; Θ' ὐδὲ γάιρω βατὶσιν οὐδ' ἐγχέλυσιν Glaucorum enim caput ſummopere commendari ab oſophagis oſtendimus. Λαγὸς verò non venenoſum illud malachion, hic intelligitur, ſed de quo *b* Horatius. *Nec ſcarus aut poterit peregrina iuuare Lagois.*

b l.2. ſerm. *Lagois quid*

Vbi Acron dubitat, an Lagois ſit genus piſcis, qđ in Italo mari non reperitur, aut auis, quæ carnẽ Leporis habet. Porrò quantoperè quoq. celebrentur Anguillæ quibuſcum poſtremo loco nominantur Raię, ſuo loco patebit. An ab aliqua parte celebratur? nam & Anthiphanes βάτειὠτον. i. Raiæ dorſum, βάτραχυ verò γαςρίον. i. Ranæ vẽtrem inter lautiſſimos cibos prædicat: Suntq. qui Raię ſcapulas laudant ex Archeſtrato: & Geſnerus ſeſe intellexiſſe ſcribit, dimidias laterum extremas partes de Raijs edi à diuitibus: reliquã partem plebi, & familiæ relinqui. An verò potiſſimùm iecur intelligunt? hoc enim maximè delicatum habere Rondeletius teſtatur, idq. alios ex aceto tantùm comedere, alios primùm elixum, deinde in ſartagine frixũ aceto, vel oxalidis ſucco cũ pipere condire. An & tpis anni rationem habuerint, & non quouis tempore edi voluerint H nam & Archeſtratus ille obſonatorum coryphæus hyeme potiſſimũ eas maximè comedẽdas eſſe ſuadet, caſeoq. & ſylphio condiri. Alijs. n. tẽporibus multò grauius olet, & multò duriori carne, ſiccioreq. & exucciore (ita quæſo mihi liceat loqui) prædita eſt; quamobrẽ cũ aliquando nõnulli in conuiuio de ſucco, & ſubſtantia Raiarũ Rondel. interrogaſſet, reſpondit idem ꝙ Doriõ tibicẽ apud Athenæum, qui cùm quidam diceret Raiam bonũ piſcẽ eſſe, perinde ac ſi quis (inquit) palliũ elixũ comedat. Euaneſcit odor ille ferinꝰ marinuſuè fœtor in diutiùs ſeruatis. Quare Lutetiæ meliores ſunt Raię, inquit Rond., quàm Rhotomagi, & Lugduni, quàm Maſſilię. Longa enim vectura teneреſcunt. Noſtro itemæuo vbiq. locorũ vilis plebeiuſq. piſcis eſt. Gallis tamẽ, qui duris, & firmioris carnis piſcibus delectant, in delitijs eſt. Hollandi potiſſimũ elixant, butyroq. & aceto affuſis, addito, ſinapi inferunt, in aliorũ inopia. Romæ maiores teſte Saluiano elixas ex alliato, minores frixas, & ſucco mali aurancij, pipereque conſperſas comedunt, at plebei tantùm.

Iecoris delicia *Quo anni tẽpore meliores.* *Apparatus*

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

AVribus vtilissimum esse Bati piscis fel recens sed & inueteratum vino *a* Plinius tradit. Rondeletius in penuria hepatis Pastinacæ, se Raiæ hepate vsum esse ad pruritum (sic lego, nam deprauatè apud ipsum legitur priuatum absque sensu,) non exempto felle scribit, idque cum successu. Idem, quod Plinius officulo de cauda Ranę marinæ tribuit, de ossiculo, idest, aculeo caudę Raię intelligendum conijcit. *Menarum*, inquit Plinius, *muria, & capitis cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui Rana in mari appellatur, ossiculo de cauda, ita vt non vulneret, id faciendum quotidie, donec percurentur*. Neque enim aculeos in cauda habet Rana marina, vt ex eius descriptione postea perspicuum fiet; neque ossa, cùm cartilaginea sit; neq. de Pastinacę radio locus intelligi potest: de eo enim mox sequitur, *Eadẽ vis & Pastinaca radio*. Quamobrem non video, inquit Rondeletius, quò meliùs ista referri possint, quàm ad Raiarum aculeos; ex his enim sunt, quæ magnos habent, & firmos planeq. osseos, præsertim cùm ex Raia in Ranam facilis lapsus fuerit, qui sæpiùs, & in conuersione librorum Aristot. reperitur.

Fel.
a li.32.c.7.
Hepar.
Plinius correctus.

B

DE RAIIS IN SPECIE.

Et primum de Læui. Cap. XLIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVæ ex Raijs apud Græcos λειόβατος appellatur, licet apud Latinos nomen non habeat, verbo reddito, Latinè Raia læuis, vel vt recentioribus placet, coniunctis dictionibus, Læuiraia vocari poterit. Nec obijciendum est, inquit Saluianus, simul stare non posse, læuem esse, & βάτον vocari, cùm βάτος piscis, vt suprà monstrauimus) ob recuruos aculeos, quibus rubi instar horret, dicatur: nam etsi dorsum huius piscis eiusmodi aculeis careat, ijsdem tamen munita est cauda. Vnde cùm aculeatam, & horridam caudam habeat, dorsum verò læue, iure λειόβατος à Græcis, à nostris verò Læuiraia vocatur. Athenæi locus, in quo λειόβατος etiam ῥίνη vocatur, necessario mendosus iudicari debet, vel Athenæus præcipitanter ita scripserit, cùm Rhine Squatina sit, & asperrima cute præditus piscis: Ita autem in chirographis codicibus legi Casaubonus attestatur. Læuiraiam Romani à muco quo abundat, Mucosam, & à lata fascia qua mucus, seu potiùs coriza, in corixa laborantibus, atque in infantibus excipi solet, Bauosam appellant: bauum enim istiusmodi fasciam dicimus, vt Bellonium falli constet, qui Romanis Falsam velam à carbasorũ forma nuncupari scribit. Idem etiam Massiliensibus Flassadam vocari testatur à lecti tegminis similitudine, quod & Saluianus confirmat. Rondeletius verò hoc nomine dictam Raiam, Oxyrinchum alteram facit; huiusce verò Læuiraiæ nomen apud Massilienses subticet: esse tamen ait qui in Gallia rasam vocant à glabra cute, & alicubi, vt apud suos, à colore fumat, & Fumado. Sunt enim, inquit, colore fusco, quem ex fumat vocatus, quòd eo colore sint quæ fumigantur, priusquàm maximè denigrentur. Hispanis qnoque à cute læui, & pellucida Liuda nominatur.

C *Leuiraia.*
Mucosa.
Bauosa.
Falsa vela.
Color.

D

GENVS. FORMA. HISTORIA.

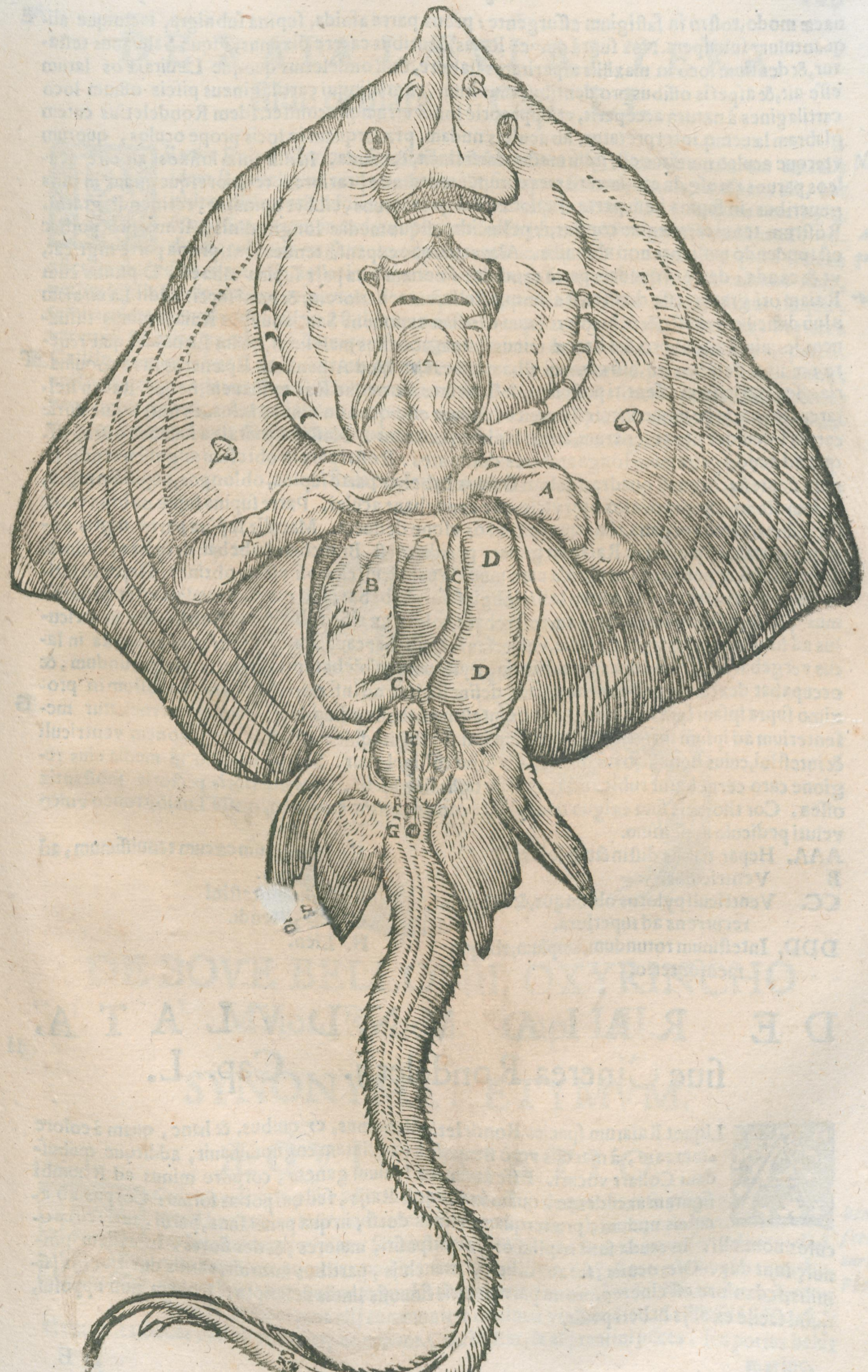
Denique tota.

RAiarum læuium non vnum genus est: possuntq. distingui in acutum, & obtusum rostrum habentes. Ex postremis est, quæ inter omnes læues generis nomen obtinet, quã nunc describimus. Piscis est cartilagineus, planus corpore quidem tenui, sed in amplissimas alas expanso, omnium sui generis piscium post Bouem (sic vocat Raiam eam quam Rondel. Oxyrinchum maiorẽ) teste Bellonio maxima, à quo, inquit, ipsa corporis tenuitate, rostro, spinis vncinis, cute, dentib. & ore distinguitur. Dixerat autem dentib. esse obtusis, cute subtus læui, Pastinacæ

Diuisio.
Magnitudo.

Raia læuis, seu Barattula Venetiis.

A
A
A
B
C
C
D
D

nacæ modo, rostro in fastigium assurgente: prona parte albida, supina subnigra, tactuique aliquantulum subaspera. Nos suprà omnes Raias dentibus carere diximus, idque Saluianus testatur, & dentium loco in maxillis asperitates habere, & Rondeletius quoque Læuiraiæ os latum esse ait, & asperis ossibus pro dentibus munitum, cùm alioqui cartilagineus piscis ossium loco cartilagines à natura acceperit, vt impropriè loqui vtrumque constet. Idem Rondeletius cutem glabram læuemq. interpretatur, ab aculeis nudam, præterquàm in locis prope oculos, quorum vterque aculeo munitus est; item media dorsi linea, & cauda. In illa enim infixos ait esse aculeos paruos rarosq. in cauda verò tres eorundem ordines, rariores, tenuioresque quàm in alijs generibus: in supina item parte aliquot esse in os recuruos, cibi vt opinatur, retinendi gratia. Rostrum tenui cartilagine constat, & pellucida, estque mediæ longitudinis. Rima pro podice est, pudendo muliebri non absimilis. Alæ vtrimque expansæ tenues sunt, prona parte nigricãt, vt & cauda, dempta quadam parte candida; sic etiam tota pars supina alba est, Diphilus cùm Raiam ori gratam esse dixisset, Raiamque stellarem teneriorem, & boni succi; addit Læuiraiam aluo difficiliorem esse, & virus olere; quem locum exponens Saluianus, vt Raiam minus insuauem, inquit, Raiam verò Stellarem minus duram, ac minus mali succi, quàm Læuiraia (quæ reuera omnium deterior est, etsi carnem albam habeat, vt apud Athenæum Epænetus in re coquinaria asseuerat) esse, ei assentiri possumus, & debemus, sic neque Raiam suauem, neque Raiam stellarem teneram bonique succi esse concedendum est, quando omnes insuaues sint; atque duræ carnis solumque hepar tenerum, atque sapidum habeant. Nostra Læuiraia à summo rostro, vsque ad caudæ extremum longa erat tres dodrantes. Rostri pars in obtusum angulum tendit figura depressa, & quasi quadrangula. Oculos habebat parte supina, oblongos, pupillam nigrã, iridem albam. Supra oculos bini vtrimque eminebant aculei. Parte supina supra os bina erant foramina olfactus organa, rima quadam ad os vsque deducta. Maculis supina parte nigris vndique variabat, quod ei in Raiarum genere peculiare est. Branchias habebat detectas, quinas. Inter cutem, & peritonæum albida caro mucosa panniculi carnosi vicem obtinet. Hepar in latitudine ventris, tribus distinctum lobis longiusculis habebat, sed quorum medius esset breuissimus; qui singuli linguarum figuram referebant, colore ex albo rubescente. Sub hepate ventriculus ad sinistrum latus figuræ planæ, vniuersam occupabat capacitatem. Eius pars conuexa in latus vergebat sinistrum, concaua in spinam. Pylorum excipiebat intestinum latum, rotundum, & occupabat dexteram partem vniuersam, desinebatque ad inferiorem spinam, angustum in proximo supra ipsam spinam cæcum habens intestinum tenue admodum. Nullum cernebatur mesenterium ad ipsum intestinum secundum ipsius longitudinem, nisi ad connectionem ventriculi & intestini, cuius beneficio medio hepatis lobo colligebatur. Sub ventriculo in media eius regione caro cernebatur rubicunda, quæ fortassis lien fuerit. Pars inferioris pectoris substantia ossea. Cor thoracis sinu exiguo triangulari continebatur exiguum, quale Lucio, trunco vnico veluti pediculo appensum.

Cutis. *Rostrum.* *Carnis qualitas.*

AAA. Hepar tribus distinctum lobis.
B Ventriculus.
CC. Ventriculi pylorus oblongus, & rotundus, recurrens ad superiora.
DDD. Intestinum rotundum, amplum, absque mensenterio.
E. Intestinum cæcum tenuissimum, ad spinam.
F. Exit[illegible] testini
G. Os pu[illegible]endi.
H. Lien.

DE RAIA VNDVLATA, siue Cinerea Rondeletij. Cap. L.

Nomen. *Forma.* *Aculei.* *Pinnæ.* *Color.*

Aliquot Raiarum species Rondeletio debemus, ex quibus, & hanc, quam à colore cineream, à maculis verò flexuosis, vndulatam cognominauit, additque quibusdam Coliart vocari. Esse autem ex lęuium genere, corpore minus ad Rhombi figuram accedente, quàm in reliquis Raijs, sed oui potius forma: Corpus ab aculeis nudum, præterquam in linea dorsi, in qua pauci sunt, parui, rari: circa oculos nonnulli. In cauda sunt triplici ordine dispositi, maiores, & densiores. In eadem pinnulę sunt duę. Ore, oculis, foraminibus, branchijs, partibus internis, carnis duritie alijs similis, sed colore est cinereo, prona parte multis sinuosis lineis descripta. Iconem non apposui, quòd facilè ex alijs haberi possit.

A

DE RAIA LÆVI ALTERA, Siue oculata. Cap. LI.

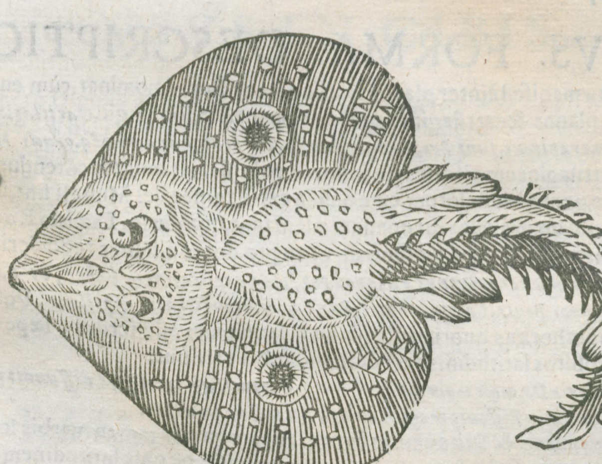
PRæter Raiam asteriam, siue stellarem binę sunt alię, quas ab oculorum maculis idem Rondeletius oculatas nuncupat, sed quia altera lęuis, altera aspera est, hac itidem differentia addita, vtramq. distinxit. Illam nonnullos (Gillium intelligit, & ego Saluianum in eadem opinione fuisse inuenio) asteriam esse existimasse tradit, macularum causa motos, quorum opinionem refellit, argumẽto quòd Galeus asterias ab Aristot. à maculis stellatim dispositis nominatus sit: quales in ista Raia minime sunt, verùm in alia specie maximè euidentes, & conspicuæ; quamobrem hanc rectiùs videor, inquit, mihi oculatam, nominasse: aliam à stellis manifestis in toto corpore sparsis Asteriam. Pręterea veterum Asterias tenerior est, bonique succi, quod de hac, de qua nunc agimus, dici nõ potest.

Nomen.

Asterias quorundam.

B Galli in Prouincia hoc Raię lęui genus Mirallet dicunt, à speculorum paruorum similitudine, vt Rondeletius testatur. Quo Gallico nomine vtitur Bellonius, Miraletum vocans, Rondeletius verò neglecta vulgari appellatione oculatam appellare maluit, quòd in maculis, à quibus ei nomen, maior cum oculis sit similitudo, quàm cum speculis. Nobis incognita est.

Raia oculata, & lęuis Rondel.

C

DE BOVE BELLONII. OXYRINCHO Maiore Rondel. Cap. LII.

D

SYNONYMA. ETYMVM. ÆQVIVOCATIO.

BOuis nomen pro pisce admodum varium est, de que diuersis piscibus prędicatur, quod beneuolus lector omnino aduertendus est, ne homonymia intricatus, authores haud clarè percipiat. Strabo inter Nili pisces Bouem recenset. Salpa (vt diximus antè) Bos vocatur, quod marinis herbis, ita vescatᷓ, vt terrestribus bos quadrupes, vt Pancrates testatur apud Athenæum. Seruius verò Phocas interpretatur Boues marinos: quos alij communiter marinos vitulos dicunt. Massilienses itẽ & Genuenses Boues marinos, hodieq. nominant. Celebrãtur, & alij marini pisces, seu potius belue marinę,

Boues, qui pisces dicantur.

Phoca.

marinæ, Bouis nomine, quæ quadrupedibus similes esse dicuntur. Scribit quidam Hamburgensis in sua nauigatione peracta anno Domini 1549. in mari iuxta Arabiam nigram varias degere animantes terrestribus similes sed breuioribus cornibus, ijsdemq. pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus nempe Asinos, Canes, Boues. Cæterùm haud satis intelligo, solosne Boues cornutos esse innuat, an etiam Canes & Asinos. Asinos quadrupedes cornutos inuenio; Canes minimè. Vacca marina cornuta ab Olao depingitur in tabula regionum Septentrionalium: & Cornuta Plinio inter beluas est; & Albertus deniq. testatur peritissimorum piscatorum authoritate, in profundo sui maris marinos Boues degere. Nos modò istiusmodi siue pisces siue beluas non intelligimus, sed Raiarum generis maximum piscem, qui non à similitudine quadrupedis, sed à magnitudine Bouis nomen apud Græcos obtinuit, quomodo item bulapathum quidã dicunt, quod Dioscorides hippolapathum ab equi magnitudine maluit appellare; magnus enim vterq. quadrupes. Vnde est quòd Ligures teste Bellonio etiamnum Vaccam, vocent Dalmatæ verò, vt Gillius scribit, Bouem. Rondeletius quibusdam è suis Flaslate dici ait quasi lecti stragulum: quod nomen antea ex Bellonio & Saluiano Læuiraiæ tribuimus: sed fieri potest, quòd vtraq. Raia sic vocetur: vtraq. enim latissimo corpore est. Parisinis eodem Bellonio scribente, nõ alio quã Raiæ nomine agnoscitur, quòd eius quidem caro, non modò sapore, sed etiam colore atq. adeo insertis cartilaginibus maiorem Raiam præseferat. Alibi in Gallia Eleno dicitur, nomine cum Oxyrincho communi, quasi subula, nimirum à Rostri figura. Est autem subula instrumentum cerdonum quo ad perforandos suendosq. calceos vtuntur: cæteri Galli alesne dicunt, nos Lesinam: quare & piscis nobis ita vocari poterit: qualis enim est subula, idest acuta, tenuis, latiuscula, non rotunda: tale est huius piscis rostrum. Venetijs Stramazzo vocari sese intellexisse scribit Gesnerus, aliquosq. Lamiam interpretari.

Boues marini quadrupedes vbi. *Vacca marina cornuta.* *Nomina vulgaria.* *Subula.*

E F

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ARistoteles *a* manifestè inter planos cartilagineos Boues nominat: cùm enim raiam, Pastinacam, planos & cartilagineos pisces nominasset, subiungit. *Cartilaginea verò prater ea quæ numerauimus, sunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq. genus Mustelorum.* Si enim simpliciter cartilagineum piscem esse innuere voluisset, vt quidam cõtendunt, quid attinebat addere, & omne genus Mustelorum, cùm omnia cartilaginea vel Musteli sint, id est longi pisces, vel plana. Ad hæc omnes quos ibi nominat, plani sunt, quanquàm Lamiam Rondel. longam faciat; cùm alioqui hanc Aristotelis sententiam velut pro nobis fideliter reddiderit *b* Plinius his verbis: *Planorum piscium alterum genus est, quod pro spina cartilaginem habet, vt Raia, Pastinaca, Squatina, Torpedo, & quos Bouis, Lamiæ, Aquilæ, Ranæ, nominibus Græcis appellant.* Postremò accedit Oppiani ac Aeliani authoritas quorum ille omnium latissimum esse scribit, sæpè enim ad vndecim vel duodecim cubitos latitudinis accedere tradit, his versibus.

a lib. 5. Hist. cap. 5. *Planum piscem esse.* *b li. 9. c. 24.*

G

Incola Bos cœni qui vasta mole mouetur | Corporis, & latos sese diffundit in armos
Bissenis magnos cubitis porrectus in artus.

Aelianus verò longitudine & latitudine insignem esse: ex quibus tamen verbis longum piscem esse credere non debemus, sed longitudinis etiam meminisse, ne quis latitudinem eam enormem in monstruositatem converteret. Duo eius genera Rondeletio nota, & Raiæ oxyrinchi maioris & minoris nomine descripta ac depicta. Minorem subinde ab hoc capite describemus. Maior inquit (illi similis est, alis quidem valdè amplis & extensis, sed ipso corporis trunco strictiore, acutioreq. dorso longiore, Aculeos nullos omnino habet, prçterquam in cauda, in qua vnicus est eorum ordo. Partibus ceteris ab alijs nõ differt. Bellonius quoq. aculeis carere tradit coloreq. esse totius corporis liuido: contrà Aeliano, dorso, facie, & lateribus admodum niger est, & supinę partes albicant. Idem Bellonius dentes habere ait truces, atq. in hami modum inflexos, triplici ordine in maxilla dispositos eosq. mobiles; qua in re cum Oppiano atq. Aeliano non conuenit: ille enim dentes habere ait obscuros exiguosq. hic inclusos haud in conspectum venire asserit, Rondeletius Oppiani versus recitat, eiq. subscribens, sunt (inquit) qui Bouem antiquorum esse putent, quòd in maximam molem accrescat, quòd in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, vt pote qui mobiles esse videantur: quamobrem colligo Bellonium hunc piscem ad sceleton, descripsisse, cui aliquis, vt piscem truculentum esse ostenderet, sçuitiamq. magnitudini corporis competere, dentes affinxerit. Adde quòd & amplum ei rictum tribuat, cùm os exiguum esse Aelianus testetur; item ad latera capitis aculeos permultos & ad caudam recuruos, quorum Rondeletius non meminit; sed minorem suam oxyrinchum iuxta oculos, quatuor aculeos habere asserit. Saluianus pro Raia læui exhibere videtur, nisi sint tres oxyrinchi species,

Maioris descriptio. *Aculei.* *Dentes.* *Os.*

H

A

LOCVS. PARTVS. NATVRA. MORES.

BOues Ouidio pelagij sunt: Oppiano verò in cœnosis lutosisq. locis degunt: & Aeliano in limo gignuntur. Gignunt non ouum, sed statim animal, vt Aristoteles tradit. Magno autem licet sint corpore, viribus nihilominus planè sunt imbecilli, & corpore molli, & vorax est, vt Oppianus, & Aelianus tradunt, & cùm pisces plurimos voret, tùm humanā carnē potissimū appetit; porrò cum virium suarum infirmitatis omnino sit conscius, sola corporis mole fretus est: Itaque si fortè natantem, aut piscationi intentum aliquem obseruauerit, adnatans in altum se tollit, & incuruatus desuper se inijcit, ac suo pondere deprimit, & corpore toto grauis. tecti instar supereminens, & membris suis omnibus ceu vinculis impediens, emergere hominem, & respirare prohibet. Quamobrē homo spirandi facultate erepta extinguitur, Bos præda frui-tur. Quæ cùm Pet. Gillius legeret, Bouem ab Aristotele inter Cetarios numerari scribit, talesq. intelligi ab Oppiano, & Aeliano. Verùm ego eum Aristot. locum non inuenio: quod si tamen B is alicubi legitur, non alium quàm hunc cartilagineum piscem planum ab eo intelligi, non dubito; Ob corporis enim molem, vnde Bouis nomen sibi vindicauit, Cetaceis annumerari optimè potest, vt & Thunnus, magnique alij, & duræ carnis pisces. Eadem corporis mole piscatorum manus euadunt, vt idem Oppianus notauit, inquiens: Boues, oues, Raiæ, &c. appensa mordicus esca hamo infixa, sequi nolunt, & magni corporis mole ad aquæ fundum adhærentes trahentibus renituntur, & sic elabuntur interdum ab hamo.

Cibus.

Vt hominem suffocet.

Vt piscatoris euadant manus.

VSVS IN CIBIS.

BOs authore Diphilo ex cartilagineis carnosus est, sed præfertur illi Mustelus cognomine stellaris. Vbi Galeus, siue Mustelus fortassis expungi debet, vt comparatio sit in solis planis cartilagineis. Aliàs enim stellarem Raiam præ cæteris, vt ostendimus, commendauit, vt videlicet Bos inter Raias non postremū bonitatis locum obtineat, nam & Rondeletius, carne, inquit, est molliore, quàm cæteræ, maximè si non senuerit. Eodemque referente piscatores C hoc genus Raias sale conditas in fumo soleque exiccant, multis primùm vulneribus, lateribus inflictis, quò melius citiusque exiccentur. Exiccatæ diù incorruptæ seruantur, ob humiditatem superuacuam, & excrementitiam à sole absumptam, vt nullum sit putredinis periculum, tum ob carnis substantiam glutinosam, & viscidam. Nam qui pisces carne nimirum pingui mollique sunt, saliturae idonei non sunt, quia in ea contabescunt, & dissoluuntur.

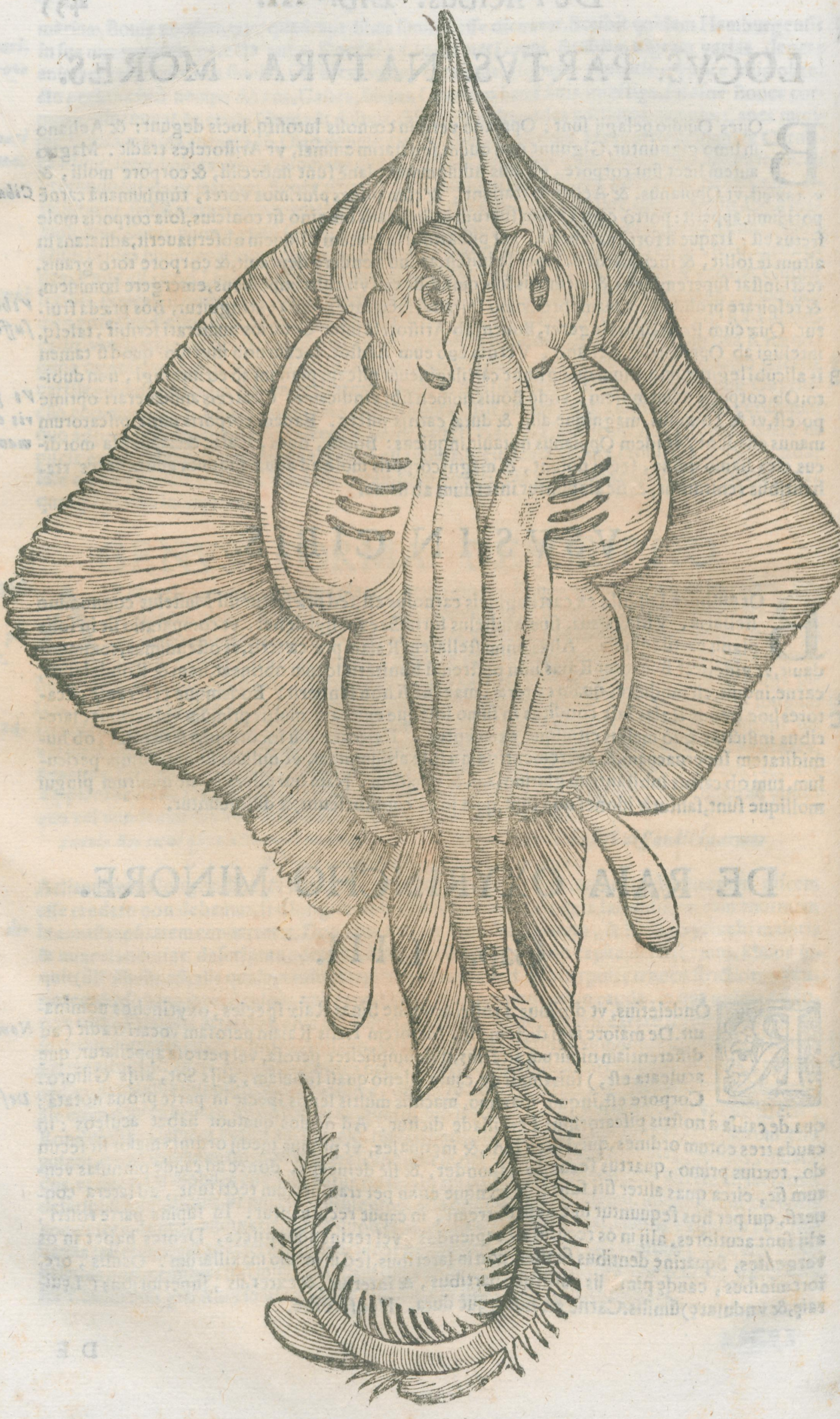
DE RAIA OXYRINCHO MINORE.

Cap. LIII.

ROndeletius, vt diximus, à rostri acumine binas Raiæ species, oxyrinchos nominauit. De maiore iam dictum est. Minorem Italis Raiam perosam vocari tradit (ad D differentiam nimirum alterius, quæ simpliciter perosa, vel petrosa appellatur, quę aculeata est,) suis simili de causa Eleno quasi subulam, alijs Sot, alijs Gilioro. Corpore est, inquit, maximo, maculis multis lentis specie in parte prona notata; qua de causa à nostris piscatoribus Lentillade dicitur. Ad oculos quatuor habet aculeos: in cauda tres eorum ordines, qui diuersi sunt, & inęquales, vt primus medij ordinis maior sit secundo, tertius primo, quartus secundo respondet, & sic deinceps, donec ad caudę pinnulas ventum sit, circa quas aliter siti sunt. Vtrimque enim per transuersum recti sunt, ad latera conuersi, qui per hos sequuntur in cauda extremi, in caput recuruantur. In supina parte rostri, alij sunt acutiores, alij in os recurui ad capiendos, vel retinendos pisces. Dentes habet in os vergentes, Squatinę dentibus similes, non in lateribus, sed in medio maxillarum. Oculis, ore, foraminibus, caudę pinnulis, alijsque partibus, & internis, & externis, superioribus (Lęuiraię, & vndulatę) similis: Carne est non ęquè dura, Hęc ferè ille.

Nomen.

Descriptio.

A

DE RAIA STELLARI. Cap. LIV.

Gillius eumq. secutus Saluianus Stellarem, siue Asteriam, eam esse arbitrantur (vt monuimus) quam nos ex Bellonio, & Rondeletio Raiam læuem oculatam vocauimus, qua cum vera Asterias comparata veluti purpura cū purpura, vt dici solet, certiùs dignoscetur. Vtraq. ex læuib. est, sed rarior Asterias, ideoq. multis minus cognita. Corporis specie ab omnibus primo aspectu Raiæ species esse iudicabit: tamen ab alijs distinguetur aculeis quos in dorso habet mox à capite incipientes; & in priorem caudæ pinnulam desinentes. Præter hos nulli alij sunt in toto corpore. Dorsi pars prona, alæq. expansæ, stellulis eleganter sunt depictæ, à quib. Asteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis est, & breuior in hac specie, quàm in reliquis. Caput Pastinacæ, quàm alijs Raijs similius. Est enim crassius, & latius. In alto mari, & puriore aqua degit; ob id rarior est, & in litoribus minus frequens: quamobrem meliore est carne, quàm reliquę, scilicet molliore, teneriore, facilioris concoctionis, meliorisque succi. Rectè igitur Athenæus: Stellata Raia tenerior est, & εὔχυλος, idest, boni succi (Gesner. legit εὐχόιλιος, idest, quę faciliè descendit.) Nec dubium est, quia saxatilibus substitui possit, Torpediniq. & Pastinacæ præferenda, quas tamen Galenus Raijs præfert. Hanc quæ ex Rondeletio hic ostenditur genuinã veterem Raiam stellarem esse, tum ex carnis substantia, tum ex maculis pictarum stellularum specie, à quibus, & Galeus stellaris nominatus fuit, iudicari indubitanter potest, liceretque plura addere, nisi res meridiana luce clarior foret, cùm nullus sit, qui non statim primo intuitu maculas pro stellulis agnoscat.

Descriptio. *Locus.* *Caro.* *Veram Asteriam esse.*

B

Raia Asterias Rondel.

C

DE RAIIS ASPERIS, & primum de Stellari. Cap. LV.

Enarratis Læuibus Raijs accedimus ad asperas: inter quas primùm dicam de maculatis, quarum Asteriam, siue Stellarem vnam, alteram oculatam Rondeletius cognominauit: hanc quòd oculatæ læuis modo duos in tergore ceu oculos gerat, illam quòd læuis asteriæ instar, stellarum ferè similitudine in lateribus caudęq. principio notata sit. De Oculata mox. Stellata à Gallis, inquit ille, Raie estelee, ab Italis Rometa vocatur. Tota aculeis plurimis horret. In oculorum interuallo multi sunt, breues, frequentes, peracuti, in medij dorsi linea alij, magni: in cauda tres magnorum ordines, alijs plurimis, & minutioribus distincti. Infiniti sunt alij huc illucque sine ordine toto corpore inspersi. Pro dentibus ossa dura, & aspera habet. Carne est dura siccaque. Bellonius hoc genus Raiæ Asteriam, siue stellatam simpliciter facit, eademq. quæ Rondeletius nomina tribuit, aitque Miraleto suo (Raia oculata læui) maiorē esse, multasq. in tergore maculas rotundas, illius lituris persimiles gerere: cute tamen esse asperiore, crassioreq. corpore; & caudam item permultis veluti spinis horrere; cæterùm gustu, ac sapore nihilo esse asperis Raijs inferiorem. Addit denique huius stellatæ Raiæ quoddam genus à Romano vulgo Arzillam (sic ibi vocari scribit Saluian. eã, quam ille Raiam simpliciter vocat) vocari, cuius dentes, inquit, obtusi sunt quemadmodum, & Flessadæ, idest læuiraiæ, à qua hoc præcipuè differt, quòd cute sit asperiore, & stellas multò, quã Rometa latiores, & pauciores habeat. Huius generis species duæ esse videntur; vna quæ stellulas habet in medio albas, sed quas ambit circulis ex nigris punctis constans, totumque corpus aculeis horridum est; altera stellulas prorsus candidas cum multò paucioribus aculeis.

D

Etymum. *Nomen.* *Aculei.* *Dentes.* *Caro.*

Raia Aſterias Aſpera Rondel.

DE RAIA ASPERA OCVLATA.

Cap. LVI.

Aculei. OCulatæ læui maculis ſimilis eſt: differt verò aculeis; quos in alis extenſis è regione macularum vtrimque habet, alios in lateribus capitis vtrimque, alios in dorſo, alios in cauda maiores, validiores, & frequentiores. Colore non differt. Ne verò quiſpiam ſexu differre ſuſpicetur, addit Rondeletius, ſe in vtraque, & marem, & fœminam ex lacte, & ouis comperiſſe. *Caro.* Carne eſt dura malique ſucci.

Raia oculata aſpera.

E

DE RAIA CLAVATA.

Cap. LVII.

Nominis ratio. RAiam clauatam appellat idem Rondeletius (qui in Raiarum speciebus obseruandis, atque distinguendis fuit, & diligentissimus, & oculatissimus) ab aculeorum magnitudine & similitudine cum clauis æreis, siue ferreis, qua de causa Massiliensib. Clauade, à Gallis Raie bouclee vocatur, quia aculeos habet fibularum specie: ab Italis Perosa, siue Petrosa. Corporis specie reliquis similis est, sed multo breuiore, & minus acuto, aculeis longè dissimilibus, & situ, & figura: ij enim in ossibus rotundis extant, *Aculei.* vncique sunt. Horum vnus superiorem, & ferè rostri partem occupat: sequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à se distantes; alij duo in medio corpore minus à se disiuncti. His forma, & magnitudine pares duo ad radicem pinnulæ prioris in cauda. In media dorsi linea F caudaq. aculei alij, quales in cæteris Raijs ordine locati sunt vsq. ad priorem caudæ pinnulam: hanc sequitur vnus duntaxat. In caudæ lateribus vtrimque ordo est vnus aculeorum maiorum, clauorum, siue fibularum specie, ab initio caudæ ad medium eiusdem tantùm, ne (vt opinatur Rondeletius) tot magnis aculeis rigidior commodè in omnem partem flecti non posset, tamen ne alicui caudæ parti arma deessent, maiorem aculeorum ordines sequuntur parui alij, quales in cęteris Raijs cernuntur. Vidit item huius generis Raias quibus posteriore parte corporis tantùm aculei illi magni essent, nulli verò parte anteriore, sed horum situm diuersum speciem mutare non putat, quòd alia omnia respondeant. Monet deinceps ne nos decipiat Bellonij pictura, quòd in ea multa sint à veritate aliena, sicut (inquit) facilè iudicabit, qui illius descriptionem cum nostra, & vtramque cum ipso pisce contulerit. Atqui Bellonius pictam quidem exhi- *Hepar.* bet, atque omnibus notis cum Rondeletiana eandem, piscem verò non describit, notiorem esse inquiens, quàm vt descriptionem requirat. Hepar flauescens in duas partes sectum est, in quo vesica, fel aqueum, & tenue continens latet. Illud pro delicatissimo cibo habetur, pingue est, *Vsus in medicina.* ideo in oleum resolui potest, contra affectus hepatis vtile. Emollit enim citra magnam caliditatem. Fel aduersus suffusiones prodest. Posset, inquit idem Rondeletius, hæc Raiarum species G *Aquila.* Aquila antiquorum censeri, nihil tamen affirmat. Colore enim nigricante est; incurui aculei vn- *Caro.* cis vnguibus respondent, alas valdè expansas habet, veluti Aquila. Præterea in genere cartilagineorum, & planorum numerarunt antiqui. Postremò dura est carne, cuiusmodi carnē Aquilę Philotimus esse scripsit, quod & à Galeno approbatur. Bellonius verò cæteris Raijs delicatiorem esse scribit. Maritimi experiri poterunt. Eius iconem præcedenti pagella dedimus.

DE RAIA CLAVATA ALTERA.

Cap. LVIII.

Vt à superiore differat. HAnc quoque clauatam Raiam vocat idem Rondeletius. Sui Ronse dicunt quasi rubram, cùm alioqui colore sit cinereo. A superiore, inquit, differt, quia rostro est acutiore, aculeoque illic caret. In ore dentes nulli sunt, sed pro dentibus maxil- H *Aculei.* læ asperæ; vnde qui hanc Raiæ speciem Bouem veterum esse credunt, facilè refelluntur. Huic enim suprà ex Oppiano dentes tribuimus. In lateribus vtrimque octo spinas longas habet cuti superpositas, quibus aliæ Raiæ omnes carent. In dorso aculeos quatuor habet, clauis vel fibulis similes, vt in superiore, inter quos in media dorsi linea tres alij sunt alterius generis, quos statim sequitur aculeorum similium ordo, per mediam caudam ad pinnulas vsque, continuatus. Vtrinque in cauda aculeorum clauis fibulisue similium ordo est ad *Caro.* medium vsque, reliqua pars alterius generis aculeis armata est. Carne est dura, & ferini odoris. Icon proxima pagella dabitur.

A

Raia Clauata Rondel. altera.

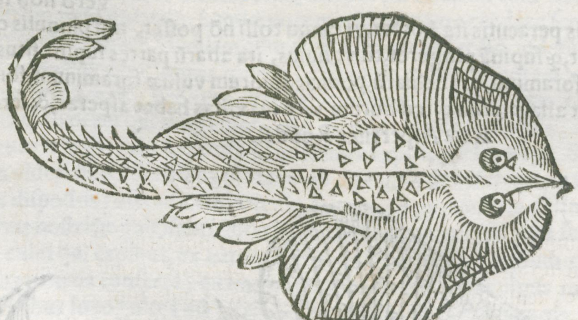
B

DE RAIA SPINOSA. Cap. LIX.

Istiusmodi Raiam à spinis, quas nõ in alis solùm habet, vt clauata altera, sed etiam in lateribus circa caput, Spinosam cognominauit idem Rondeletius, Gallos imitatus, qui Cardaire eam vocant, quasi (inquit) Lanificam, à spinis, siue aculeis, cuiusmodi multi infixi sunt instrumentis ijs, quibus Lanifici lanas carpunt. Sunt & alij duo aculei oculis præfixi, & in media dorsi linea, & ad priorem vsque caudæ pinnulam continuus est aculeorum ordo vnicus. Figura corporis Læuiraiæ similis est, si longas cutis spinas excipias. Carnis item substantia, & succo ab alijs non variat.

Nominis ratio. C *Forma.* *Caro.*

Raia Spinosa Rondel.

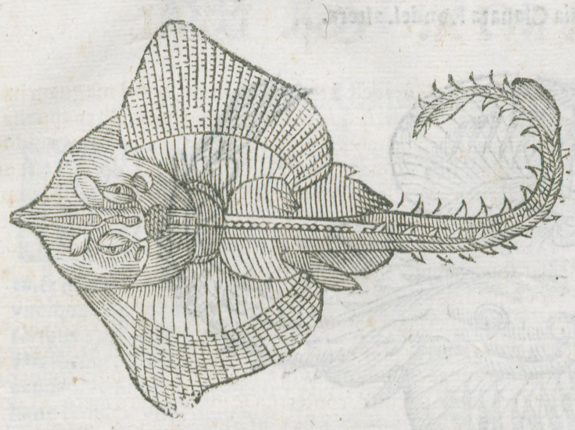

D

DE RAIA. ASPERA. Cap. LX.

Asperam peculiariter ex omnibus Raijs vnam cognominauit idem Rondeletius, quæ à cæteris eò differt, quòd aculeis paruis latera conspersa habeat, corporis verò truncum nullis. In cauda tres sunt longorum, & firmissimorum aculeorum ordines ad extremum vsque caudæ. Rostro est acutiore; carne dura, maliq. succi, vt cæteræ.

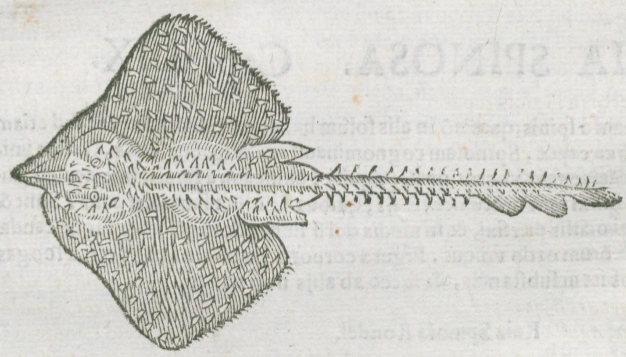
Raia Aspera Rondel.

DE RAIA FVLLONICA. Cap. LXI.

Hanc Raiarũ speciẽ, vt ab alijs distingueret Fullonicã appellauit per quã apposito cognomine, eò ꝙ vbiq. in alis, corpore, capite, & cauda, tota frequẽtissimis aculeis cõspersa, sit, instar instrumenti eius quo fullones pãnos curãt poliũtq. qđ totũ aculeis ferreis consertum est. Rostro satis longo est, & acuto: caudæ aculei incurui sunt, triplici ordine dispositi. Hanc Raiam ait pugnacissimã esse, raraq. & carnis substãtia ab alijs, non differre.

Raia Fullonica Rondel.

DE RAIA ASPERIMA. Cap. LXII.

Nouissima isthæc in supinum conuersa proximè descriptæ oĩno similis est, nisi ꝙ illa parte tantũ prona frequentissimos habeat aculeos; hæc verò non solũ prona, sed etiã supina, tota aculeis peracutis ita horret, vt manu tolli nõ posset, nisi pinnulis cauda apprehẽsis. Hæc itaq; causa fuit, ꝙ supinã pingeret, tũ vt huius, ita aliarũ partes supini situs cognoscerent studiosi s. oris, nariũ, foraminũ, branchiarũ, podicis, duorum vuluæ foraminum, formam, & situm. Dentibus hæc caret, vt aliæ plurimæ, sed horum vice maxillas habet asperas, & ferè osseas.

Raia Asperrima Rondel.

DE

A

DE LAMIA. Cap. LXIII.

LAMIAM Grammatici παρὰ τοῦ λαιμοῦ, idest à gula deducunt, quòd magnam habeat gulam, quòd piscis sit voracissimus. A qua ingluuie quidam similiter appellatas fuisse opinantur maleficas quasdam mulieres, quæ cùm carnes humanas auidissimè expeterent, Veneris illecebris forma præstãtes iuuenes, quiq. optima essent corporis constitutione, delinitos atq. allectos deglutiebant, quod (vt aiunt) Menippo Lucio contigisset, nisi grauis & prudentis viri consilium ab amore iuuenem amore auocasset, eumq. hoc dicto deteruisset, ὄφιν θάλπεις, καὶ σε ὄφις, idest serpentem foues & te serpens, quod percommodè de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur, quod tandem certum exitium est allaturum vnde fortassis istiusmodi piscis Oppiano ἀταρτηρός, idest noxius & damnosus fuit cognominatus. Cæterùm Estathius Lamiæ nomen deriuari voluit à verbo λάπτω, quod est lambendo bibo, more canum, Luporum & animantium τῶν καρχάρων, idest acutos dentes habentium,

Etymum.

Lamię veneficę.

Serpentem fouere.

B est autem λάπτω vox fictitia à sono quem canes & Lupi bibendo edunt: sed hoc pisci conuenire non puto. est verò & λάψαι plenis se proluere poculis, confertim se ingurgitare mero, vt docet *a* Athenæus ex Aristophane, vnde τὸ λάπτειν teste eodem Eustathio est quoq. euacuare & inanire, quod pisci quadrat. Oppiano non λάμνης, vt Bellonius credidit, sed λάμνη nuncupatur. Nicander Colophonius in libro de linguis recitante *b* Athenæo, Lamiam pariter Carchariam & Scyllam vocari scribit; cuius scriptoris authoritate fretus Rondeletius Lamiam Plinij & Aristotelis cum hac Lamia, idest, Cane Carcharia eandẽ esse voluit, vt in Cane dictum est, Pliniumq. inter planos enumerasse quòd hic inter Galeos dorsum latissimum obtinuerit. quam opinionem refutauimus, quandoquidem præter & ante Plinium Aristoteles planum, non longum piscem esse ostendit, & disertis item verbis à Galeis separauit, sed verba vtriusq. licet iam aliquoties recitata repetam, veniam à beneuolo lectore petẽs, ne velut cramben bis terve coctam apponere me arbitretur, radeatq. vt citharœdum chorda qui semper oberrat eadem. Aristoteles *c* itaq. postquam nominasset Raiam, Pastinacã & Squatinam, qui pisces & ipsi (vt ostendimus) plani sunt, subinde subiungit. *Cartilaginea vero præter ea quæ numerauimus, sunt Bos, Lamia, Aquila, Torpedo, Rana, omneq. Mustelorum genus.* Diuidit itaq. cartilagineos pisces in planos, & longos nimirũ Mu-

a Lib.11.

b Lib.7.

c L.5 Hist. cap.5.

C stelos, & inter planos noĩat Lamiã: atq. ita quoq. ex eo transtulit *d* Plinius, planorum pisciũ duo genera esse ostendẽs, spinosum vnum, cartilagineũ alterum, nam de spinoso cùm dixisset, addit: *Planorum piscium alterum genus est, quod pro spina cartilagenem habet, vt Raiæ, Pastinacæ, Squatinæ, Torpedo, & quos Bouis, Lamiæ, Aquilæ Ranæ, nominibus Greci s appellant.* Oppianus item Lamias à Canibus distinxit, vt antea etiam dictum est. Quamobrem Lamiam cum Bellonio latum piscem esse statuo: cæterùm quid sibi velit, Lamiæ vocem ad Hamiam accedere scribens, non video: neq. enim cum Amia pisce, quam Hamiam cum aspiratione haud rectè videtur appellare, quicquam commune est Lamiæ præter literas quibus scribuntur: accentibus tamen etiã variãt: ἀμία enim paroxytorum est λάμια proparoxytonum. Ab eodem qua ratione Lamia latus planusq. piscis, & tamen generis Galeorum qui longi sunt, esse dicatur, miretur aliquis. Ait autem maximæ molis euadere, cute integi scabra, os esse in anteriore capitis parte, vt in Squatina & Rana, & in eo hoc mirum videri quòd dentibus plus minus ducentis sit refertum, in vtraq. maxilla per quaternos versus dispositis; ad radicem latis, in acutum ac pyramidem desinentibus atq. ad latera crenatis, quibus nostri (inquit) fabri aurarij plurimùm vtuntur: Linguas serpentinas falsò appellant. Lamias enim qui capiunt, ex earum dentibus ac maxillis magnum quæstum facere solent.

d Li.9.c.24.

Dentes eorumq. vsus.

D Aiunt aduersus venena conferre; quamobrem auro & argento vulgus includere solet. Nostris alioqui piscatoribus incognitus est piscis, Genuẽsibus ac Neapolitanis veteri Lamiæ appellatione notissimus, cuius carne vesci minimè dedignantur. Hactenus ferè Bellonius icone piscis omissa. Cæterùm verendum est, quod de dentibus scribit, non huic Lamiæ, sed Carchariæ conuenire, cuius nimirum dentes argento includi, & serpentinos vocari ex Rondeletio docuimus, vixq. mihi persuadeo planis piscibus tam amplos esse dentes, licet Lamiæ à voracitate nomen sit, robustissimamq. suam Lamnam faciat Oppianus hoc versu:

Et quis vastus aper superabit robore Lamnam? Rursus Rõdeletius Canum Carchariam in Italia Lamiam vocari testatur.

DE RANA MARINA, SIVE PISCATRICE. Cap. LXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

a li.9.hist. cap.37.

RANAE vocabulo duo diuersissima animalia intelliguntur, amphibium vnum, quadrupes, alterum marinum; quod cùm obscuri quidam authores non aduerterent, vtrumq. turpissimo errore confuderunt. Marinam Ranam de qua nunc agimus, *a* Aristoteles sæpius simpliciter βάτραχον, idest Ranam vocat, semel verò τό ἁλίαν καλέμενον, sed hæc lectio suspecta est, apparetq. legendum esse vel ἁλίεα, vt Gaza & Plinius legisse videntur, qui piscatricem reddiderunt, aut ἅλιον, i. marinam, licet prior lectio magis placet, quandoquidem & Aeliano & Plutarcho βάτραχος ἁλιεὺς nominatur, idest, piscatrix: ἅλιος verò vocabulum est Aristoteli haud multum vsitatum. Improbatur & βάτραχος ἁλικη, sicut in Hermolai corollario legitur. Idem Aristoteles in admirandis, & Theophrastus in Libello de piscibus βάτραχον θαλαττίον, idest Ranam marinam ad terrestrium & in dulcibus aquis degentium differentiam vocant. Quomodo & Cicero marinas Ranas dixit, & Auicennæ interpres. Aduertendum verò in libris Aristotelis à Theodoro translatis, quòd non semel Raia pro Rana legatur. vt Hermolaus & Massarius & post hos alij quoque obseruarunt; quin & in Græcis exemplaribus eiusdem, nomina βάτος & βάτραχος quandoq. transposita sunt, vt ostendimus in Raia iterũq. ostendimus. Bellonius cũ nobis fictã planeq. portentosam iconẽ pro istiusmodi Rana obtrusisset, non minus etiam ridiculam nomenclaturæ rationem reddidit; dum Ranæ nomen sibi acquisiuisse hunc piscem somniat, à pedibus, quos sub ventre geminos habeat ad Ranæ palustris similitudinem menbrana intertextis, quibus, sit verisimile per vadum maris incedere.

Rana marina.

Etymum.

A Rana profectò siue palustri, siue terrestri nomen accepisse certum est, sed cùm recẽs nata est, & imperfecta & adhuc gyrinus appellatur. Pariunt .n. ranæ teste *b* Plinio minimas carnes nigras quas gyrinos vocant, oculi tantùm, & cauda insignes; mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Ita marina Rana capite quoq. & cauda tm̃ cõstare videtur. Piscatricis verò cognomen additum fuit à piscandi venandiuè solertia, quod nomen hodieq. retinet apud Neapolitanos: aliàs Romæ Martino piscatore, in Liguria Pesce piscatore appellatur, & Burdigalæ in Gallia Peschetaeu. Epidaurij, apud quos ingentes istiusmodi pisces reperiri solent, ob deformitatem & fœdum atq. horridum corporis aspectum, Diabolum marinum teste Bellonio nuncuparunt. Siculi, cùm ob eandem (ni fallor) rationem, tùm ob voracitatem, orisq. hiantis amplitudinem Lamiam dicunt. Simili ferè sensu Massilienses Baudroy dicunt, nimirum quasi Baudrier, id est Marsupium, nisi cum Bellonio, & Gillio à batracho hoc nomen detorqueamus Monspeliensibus Gallanga dicitur, in Lusitania Emxarrocco, in Istria teste Massario Rospus quasi Bufo, quo nomine Aquilam piscem quoq. vocari diximus. Bellonius hunc eundem piscem, veterum Maltham esse arbitratur, vnico tantùm eodemq. nullius planè momenti argumento fultus, quòd mollem carnem habeat. Cùm autem hos Oppiani versus:

b li.9.c.51.

Ranarũ partus.

Cur piscatrix dicta.

Diabolus marinus.

Maltha veterum.

Mollitie nomen Maltha quæ ferre videtur, Exitij ignaros pisces sic Rana maligna
Decipit, imbelles, magno deglutit hiatu.

citat, lectorem decipit; diuersis enim ex Poetæ locis, quibus de diuersis piscibus agit, exceptos falsò coniunxit sine vllo verborum sensu.

GENVS. FORMA. DESCIPTIO.

a li.5.hist. cap.5.
b li.9.c.24.
Descriptio ex Bellonio
Caput.

ARistoteles *a* inter cartilagineos, planos Ranã quoq. enumerauit, & à longis planè separauit. Idẽ & *b* Plin. facit, atq. itẽ Athenęus, cũ alioqui & hęc & Squatina multis corporis partibus cęteris planis euarient, vt deinceps patebit corporisq. figura haud satis cõueniant,) Sunt enim longiore contractioreq. corpore, & cauda spissiore) quamobrẽ Rondeletius inter longos & planos medias constituit, nos qui à longis inchoauimus, vtrãq. in postremũ locum reiecimus, & cũ antiquis ob capitis ceruicisq. latitudinẽ planiciemq. planis addidimus. Rana marina (inquit Bellonius in quadrupedũ ranarũ historia) ad palustrẽ accedit; sed cartilagines habet ossiũ loco, estq. palustri procerior, atq. æstuarijs frequens, vt suo loco tractabit. Atqui de alia nulla quàm piscatrice, scripsisse ipsum reperio, quam palustri similem esse ait, & quadrupedẽ pingit, non sine doctorum virorũ risu. Vera autẽ Rana marina caput habet toto corpore longè grãdius,

(ei

A (ei enim cauda duntaxat sine corpore affixum esse videtur, vt nihil ferè præter caput, & caudam in hoc pisce conspicias (vt *c* Aristoteles, & *d* Aelianus testantur, idque aculeatum valdèque asperum, orbiculatumque, atque depressum. Os non in supina parte, vt in cæteris planis cartilagineis, sed (vt Rondeletij verbis vtar) in promptu, hoc est in anteriori rostro quod ipsi cum Squatina commune est, vastum & pro corporis portione grandissimum, ac quàm maximè hians; dentibusque permultis, magnis, acutissimisque in os recuruis; atque non solùm in vtraque maxilla, verùm etiam in duobus palati ossibus, & in linguæ radice infixi. Hos Bellonius mobiles esse ait, albosque, & confusis ordinibus dispositos, Mnesimachus apud Athenæum serratos vocat his verbis: τῶν καρχάρων νάρκη βάτραχος πέρκη. Maxillæ non exporrectæ, sed retusæ potius, semicirculares; quarum superior breuior est, inferior longior, & prominens; quò fit inquit Rondeletius, vt semper os hiet pateatque. Lingua quoque maxilla superiore longior, lataque est, & magna pro maxillæ magnitudine. Esse & membranam quandam gingiuarum interiore parte enatam, & in os complicatam, quæ à maxilla separari, nisi diligenter inspicias, non videtur, Rondeletius annotauit, sed vsum non edocuit. Oculos habet amplos in capitis vertice potiùs quàm in tẽporibus sitos, & aculeis septos, ante quos duæ propendent appendices,

B tenues, albæ tetrique odoris, si Oppiano credimus, cui paruæ ex rostro albicantes carunculæ appellantur, Plinio eminentia sub oculis cornicula, Aristoteli fila capilli speciem referentia, postremis rotundis quibusdam præpilatis, Bellonio gracilia quædam cornua, Gillio pili, Saluiano geminæ rigidæ albæque setæ. Vsum pòst assignabimus. Branchias neque detectas teste *e* Aristotele (apud quem tamen in latina versione Raia pro Rana legitur) neque supina parte cæterorum planorum cartilagineorum more, sed in lateribus intectas, non tamen spineo operimento, vt quæ non cartilaginea sunt sed cuticulari habet. A capite ilicò cauda sequitur rotunda, & vt *f* Aristoteles ait, breuis, & carnosa; quod enim latitudo eius parte priore minus carnosa est, ideo natura quantum corpulentiæ priori ademit, tantum posteriori, & caudæ addidit. Desinit autem in pinnam rotundam, crassiusculam & latam. Habet item contra aliorum planorum cartilagineorum morem pinnas duas in medio corpore, nimirum vbi cauda capiti iũgitur, membranaceas, ac crassiusculas, quod & Aristoteles ibidem meminit his verbis, addita etiam ratione: *Pinnas præterea lateribus accommodatas infra gerit, propter amplitudinem partis superioris, quæ autẽ parti supinæ comissa sunt, eas iuxta caput adiunctas habet: nihil enim latitudo impedit, quò minus moueantur, sed pro superis illis has gerit, minores ijs; quæ ad latera applicantur:* Estque alia in su-

C periori caudæ parte non admodum lata, sed longiuscula. Ex caudæ capitisque lateribus appendiculæ quædam carnosæ dependent, certis interuallis à se distantes, quæ natante Rana supernatant. Cute (capitis aculeis exceptis) lubrica, & molli, inferna parte subalbida, superna verò ex nigro flauescente tegitur, vnde *molles tergore Ranæ*, etiam dicuntur Ouidio. Intus peritonæũ nigrum est, ventriculus magnus, & carnosus, appendicem vtrimque vnicam breuem habens: intestina multa, gracilia, multis gyris circumuoluta, quod necesse fuisse arbitratur Rõdeletius ob voracitatem, & ventris capacitatem paruam. Hic & iecur paruum esse tradit contra voracium, ac gulosorum piscium naturam, negatque sectum esse in lobos; contrà Saluian. & Bellon. scribunt, quorum hic in quinque lobos distingui profitetur, eorũque vtrimque binos ad latera protrahi. Color ei rubescens. Fellis vesica longo meatu ex hepate propendens, intestinis annectitur, vt Aristoteles tradit, apud quem hic quoque in Gazę versione, librariorum culpa pro Rana Raia legitur, & vt Rondeletius addit, mesenterio. Splen sub nigricat. Vulua bifida, anfractuosa, duas vlnas longa teste Bellonio, qui & vesicam ei tribuit, quàm in Delphino multò minorem; at quàm verè nescio: additque totidem in Rana numerari cartilagines, quot in quouis sceleto, ossium terrestrium animalium formam referẽtes, sed prorsus medulla carere præter

D vertebras. Totidem item neruorum coniugamenta in eius cerebro (multùm tamen liquido) numerari quot in reliquis animalibus. Magnitudo pisci vbique ferè cubitalis, & pedalis, alicubi verò quandoque tricubitalis, vt Saluianus asserit. Ventriculus interaneaque omnia si per os ei eximantur, corpusque quoad eius fieri, potest, distendatur, totum euadit pellucidum, immissoq. lumine laterna apparet, horrendo aspectu, quemadmodum, & piscis ipse viuus tetro fœdoque est contuitu, vel vt Oppianus ait.

Est turpis visu mollissima corpore Rana
Os aperit latum.

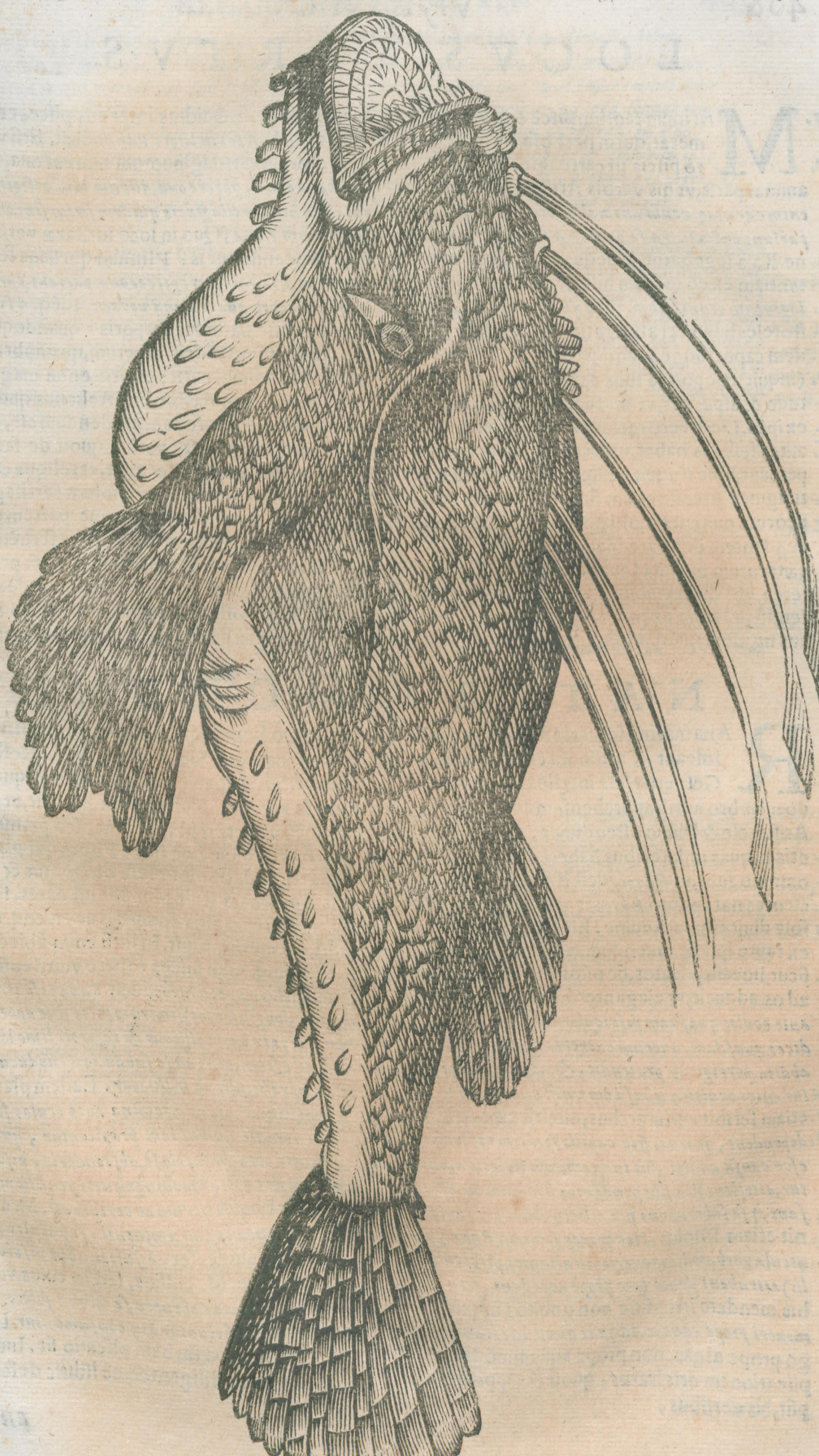
Ab vulgari isthac Rana piscatrice longè diuersa est, quam ego addidi, ventre candicante, cætera castanei coloris: cuius puto sceleton est quod vltimo loco pingitur ex Gesnero, cui è Georgio Fabritio Ranæ piscatricis nomine transmissum fuit.

Marginalia: *c lib.3. de gener. cap.3.* — *d li.13. c.2.* — *Os.* — *Dentes.* — *Maxillæ.* — *Lingua.* — *Oculi.* — *Branchiæ.* — *e li.2. Hist. cap.13.* — *Cauda.* — *f Lib.4. de part. c.13.* — *Pinnæ.* — *Cutes.* — *Partes internæ.* — *Magnitudo.*

LOCVS.

Rana piscatrix vulgaris.

LOCVS. PARTVS.

E

a *Li.10.37.* *Partus.* b *Li.2.hiſt. cap.13.* c *li.9.c.24.* *Cur oua pariat.* d *lib.3.de generat.c.3.* e *lib.6.hiſt. cap.10.* f *li.14.c.2.* g *lib.6. hiſ. cap.17.* *Oua qualia.* h *li.3.de generat.c.3.* i *li.6.hiſt. cap.17.* *Vt pariat.*

MArinum tantùm piſcē eſſe vel ex ipſo nomine notum eſt. Ouidius inter eos piſces enumerat, qui in herboſa arena degunt. Et *a* Martialis *turpes in litore Ranas* dixit. Etſi verò piſcis ſit cartilagineus, contra tamen cæterorum cartilagineorum morem oua, nō animal parit, vt his verbis Ariſtoteles *b* teſtatur: *Piſces haud omnes parere oua, dictum iam eſt; genus enim cartilagineum animal generat, reliqua oua pariunt; ſed nec cartilagineis quidem fœtus ſine ouo: pariunt enim intra ſe oua, & augent, atq. excludunt præterquam Rana*; Quo in loco in Gazæ verſione Raia legebatur, & nequis legitimam eam lectionem eſſe cauilletur is *c* Plinium qui hanc ſententiam ex eo in ſuam hiſtoriam tranſtulit, audiat dicentem. *Et cùm cęteri piſces oua pariant, cartilagineum genus ſolum, vt ea quæ Cete appellant, animal parit, excepta quam Ranā vocant.* Ideq. *d* Ariſtoteles huius rei aliàs rationem reddidit, inquiens in cauſa eſſe naturam corporis: quandoquidem caput longè grandius reliquo corpore habet, idq. aculeatum, valdeq. aſperum, quamobrem (inquit) nec poſtea ſuos catulos intra ſe recipit, nec principio animal parit; capitis enim magnitudo & aſperitas, vt aditum, ſic exitum impedit. Idem *e* & alio loco ſcribit, & *f* Aelianus quoq. ex ipſo. Licet verò rariores ſint Ranæ, non proptera parciùs fœtificare eam credendum eſt, nā aliter ſeſe res habet, numeroſiùs enim teſte eodem *g* Ariſtotele fœtificat, verùm quod de facili pereant, hinc (inquit) efficitur, vt appareant paucæ; cùmq. ouum, non fœtum edat, vt reliqua cartilaginea, neceſſe etiam fuit, ab aliorum ouis, huius ouum differre, nam cùm aliorum cartilagineorum oua cute molli operiantur; quòd enim frigidiora quàm naues ſint, nequeunt partem circundantem indurare, ideo ouum vnum Ranarum *h* (inquit) ſolidum durumq. eſt vt foris ſeruetur; cæterorum humida ſunt natura & molli; operiuntur enim intus corpore ſuæ parentis. Docet præterea, vbi & quo modo pariat, oua ſimul vniuerſa edere inquiens, eademq. iuxta terrā: vbi aduertendū in latino exemplari pro vniuerſa, mendosè diuerſa legi. Poſtremò qualis eius ex ouo artus ſit, idem quoq. oſtendit, eundē eſſe ſcribens cum ijs, quæ extrà perficiuntur, & ijs quæ intus.

NATVRA. MORES.

Cibus. *Natatus.* a *li.de communi animal. greſſu.* *Vt piſcibus inſidietur.* b *li.9.c.24.* c *lib. Vtra animal. &c.* d *li. 9. hiſt. cap.37.*

RAna marina ſolitaria eſt, non gregalis, quod vel ex eo liquet, quòd plures vnà capi non ſoleant. Carniuora eſt voraciſſimaq., vnde fortè Lamiam Siculi vocauerint. Refert Geſnerus ſeſe intellexiſſe, hominū veſci cadaueribus, & natanti inſidiantem aliquando membro virili apprehenſum ad profundum detrahere & vorare. Plana autem licet ſit, vt ex Ariſtotele & Plinio oſtendimus, non ſola tamen latitudine, vt cæteri plani, natat, ſed pinnulis etiam, quas in lateribus habere dictum eſt, quare apud *a* Ariſtotelem hoc loco; Piſces qui plani omnino ſunt, vt βάτος, ideſt Raia ipſis pinnulis & extremis rotundationibus ſeſe dirigentes & flectentes natant, pro βάτος, legendum puto βάτραχος, ideſt Rana, nam Raia pinnulis nō natat, ſed ſola duntaxat latitudine. Eſt tamen Rana ſimiliter ferè pigra ſi cum alijs comparetur, ideoq. cū ex rapto ipſi ſit viuendum, malitioſè aſtuq. piſces inuadit, deceptoſq. capit. In lutū enim abiecta ſicut lineam piſcator, ſic pilos ante ora Rana prætendit, eoſdemq. cùm piſces capere vult, ſenſim ad os adducit, vt eleganter *b* Aelianus his verbis declarauit: βάτραχος ἁλιεύς, ideſt *Rana piſcatrix ante oculos quaſdam piſciculorum capiendorum illecebras habet, longiuſculos nimirum pilos ſiue appendices quaſdam, quorum extrema craſſis globulis prępilantur. Hos in turbidiſſimis & refertis limo locis abdita, porrigit & prætendit, & adnatantes piſciculos veluti ad eſcam, pilis ad ſe ſubducit is (ſubducuntur enim ocultis quibuſdam vijs) cùm proximè acceſſerint, comprahendit ac helluatur.* Eadem planè etiam ſcribit *c* Plutarchus, nimirū ex *d* Ariſtotele, qui *Rana* (inquit) *his quæ gemina ante oculos ſuos dependent, quorum fila capilli ſpeciem referunt, ſed poſtrema rotudis quibuſdam præpilantur, quaſi eſcæ cauſa additis, his inquam, vbi in locis arenoſis aut fæculentis obturbato ſolo ſe abſconderit, piſcatur, attollens illa ſibi pendentia fila: dum enim piſciculi accurrūt & capita machinamentis penſilis pulſant, ipſa ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat. Hoc omnino verum ac certum eſt.* Meminit etiam Plinius: *Nec minor ſolertia Rana quæ in mari piſcatrix nominatur; eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit: aſſultantes piſciculos* (Saluianus legendum cenſet, *aſſultantibus piſciculis*) *attrahens donec tam propè accedant, vt aſſiliat.* Meminit denique M. Tullius, ſed in cuius verbis mendam irrepſiſſe non dubito; inquit enim: *Rana marinæ dicuntur obruere ſe arena ſolere & moueri prope aquam, ad quas quaſi ad eſcam piſces cùm acceſſerint, conficiuntur atq. conſumuntur.* Lego prope algas, non prope aquam: nō enim prope aquam, ſed in aqua turbata piſcatio fit. Iuuat piſcationem oris hiatus, quod & Oppianus tetigit, qui præ cęteris diligentiſſimè iſthæc deſcripſit, his verſibus.

F
G
H

A *Est turpis visu mollissima corpore Rana,*
Artibus in cœno putri deiecta recumbit
Albicat ex rostro, tetrum quę spirat odorem.
Escam pisciculi credunt, prædamq. capessunt
Non verriti occultam fraudem labuntur in ora
Sic puer insidias auibus molitur opertas
Intendit casses; at illos sęua cupido
Nullus & in cęnam properata morte trahuntur:
Os aperit latum, cui sunt alimenta dolosis
Occulitur q. luto, sed parua caruncula Ranę.
Rana latet, pars quę cœno supereminet atro
Illa trahit placido motu, piscesq́; sequuntur
Fallacis Ranę & pigra merguntur in aluo.
Ante fores grana aspergens & limine in ipso
Pascendi in laqueos pellit datur vnde regressus
Exitij ignaros pisces sic Rana maligna
Decipit, imbelles magno deglutit hiatu.

Idem Sepiarum astus esse fertur, item Callionymi, qui specie quoq;, capitis præsertim, Ranam refert, ex obseruatione Rondeletij. Similiter & Cerastes serpēs aues venatur. Ranā autem hac solertia in piscatione vti *e* Aristoteles duobus astruit argumentis, nimirum quòd ipsa tardissima cùm sit, Mugilem velocissimum piscem in ventre habēs sæpius capiatur, item quòd Rana quæ caruerit præpilatis illis villorū capitibus, macilentior capiatur. Scribit Rondelet. extra aquā aliquandiu viuere posse, seq. aliquando vidisse in litore inter herbas dies duos vixisse, vulpeculęq. B terrenæ noctu pastum quæritantis pedem dentibus arripuisse, & ad auroram vsq. detinuisse; ex quibus oris de ntiumq. robur colligere licet.

Cerastes serpens. *e lib. 9. Hist. cap. 7.* *Extra aquā viuit.*

VSVS IN CIBIS.

CArdanus Ranā marinam edilem esse negat. Rondeletius & Saluianus carnem mollem, insuauem, ferini saporis mucosam, excrementitiam, insulsam, virus resipientem & mali succi tribuunt, & ex antiquis *a* Martialis Ranam cum plebeis & viliorib. cibis nominat, vt non mirum sit si ab ex infima plebe hominibus negligitur. Quid itaq. Anaxandridem mouit, vt Ranam in Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione nominaret? Iecur puto, quod teneritudine Torpedinis iecori cedere Rondeletius negat: aut ventre, qui cum alijs lautissimis cibis recen setur ab Antiphane, laudaturq. ab Archestrato hoc versu.

An edulis sit. *a lib. 10. 37.* *Iecoris delicia.*

Βάτραχον ἔνϑ᾽ ἴδῃς καὶ γαστρίον αὐτοῦ σκεύασον.

C

VSVS IN MEDICINA.

PIlos oculis molestos si penitus extirpare volueris (inquit Marcellus Empiricus) loca eorum cùm prius eos euulseris, Ranæ marinę felle cōtinge; quòd si fel eius repositum aruerit, aquā marinam ei modicè admisce Rōdeletius verò fel eius aduersus suffusiones vtile esse scribit. Strumas vtiliter pungi piscis eius qui Rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita vt non vulneret; idq. fiat quotidiè, donec percurentur, legimus apud *a* Plinium: sed cū in Ranæ cauda, vt quæ cartilaginea est, nullum prorsus officulum reperiatur. Rondeletius ad Raiarū aculeos, (vt dixi) eam vim retulit. Aliàs idem *b* Plinius Ranarum marinarum, ex vino & aceto coctarum succum contra venena bibi scribit, nominatim contra venenum Ranæ rubetæ & contra Salamandras. Qui locus Gesnero etiam admodum suspectus est; nam cum Græci Ranas marinas sæpè Ranas simpliciter vocent fieri potuisse arbitratur quòd Plinius marinarum cognomentùm non probè adiecerit, quando istiusmodi remedium apud Græcos, non inuenitur; quare fluuiatiliū potius siue eduliumuè dulcib. aquis ranarum succum contra venena illa daret. Idem D tamen Plinius post remedia aliqua ex rana aquatica ad dentes mox subdit; omnia suprascripta ex marina rana efficaciora; quamobrem iudicium meum cohibeo.

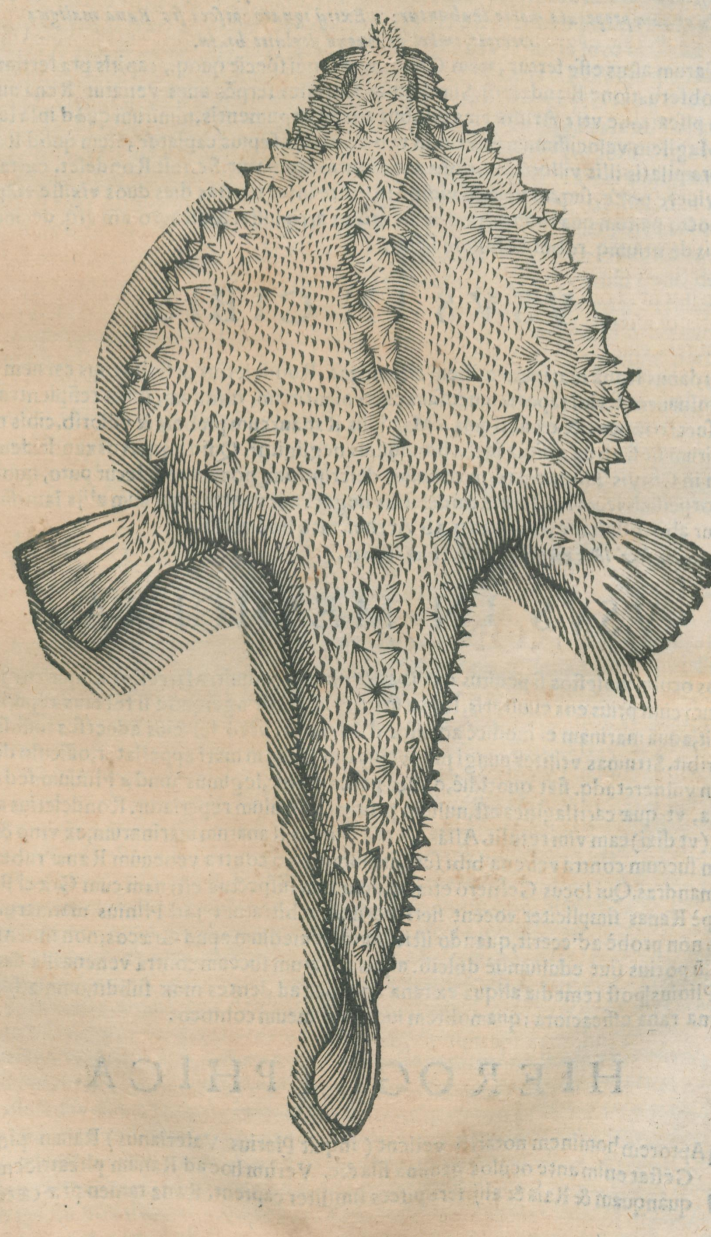
Pilorum extirpatio. *Fellis vsus.* *a li. 37. c. 8.* *b li. 37. c. 2.*

HIEROGLYPHICA.

CAptorem hominem notari si vellent (inquit Pierius Valerianus) Raiam pingebant. Gestat enim ante oculos gemina fila &c. Verùm hoc ad Ranam piscatricem pertinet, quanquam & Raia & alij ferè pisces similiter captent. Rana tamen præ cæteris.

Captatoris typus.

Rana piſcatrix minor.

A

DE RANA MARINA MINORE. Cap. LXV.

Quæ de hoc pisce dicam, non habeo. Nudum enim sceleton mihi communicauit Bernardus Castellettus Genuensis, vir cum humanissimus, meique amantissimus, tum naturalium rerum omnium indagator indefessus, qui tamē meo iudicio haud rectè ad Squatinoraiam, cuius genuinæ sceleton aliàs miserat, redigendum esse monebat: nam Squatinoraiæ cauda à Squatinæ cauda non multum differt, cùm hic piscis non aliter, atque ipsa Rana anteriori corpore, ventre nimirum, & dorso sit latissimis, & planis, cætera rotundus, & exilis. Ranam necdum adultam esse putabam, sed cum diligenter inuicem cōferrem, toto eos cælo differre animaduerti. Ranæ os vastissimum; & valdè dentatum, huic exile, & plane edentulum, & dentium loco maxillas asperas habet. Ranæ caput omnino planum, huic erectum, & procerum velut cornu in extremo: sub quo cutei cuiusdam nerui latebat B vestigium, quo fortè pisces Ranæ more captat. Eum veluti è vagina exerere, rursusque contrahere videtur. Ranæ oculi parte prona, huic ad latera, vbi angustum valde caput, velut in fouea quadam latent. Foramina olfactui destinata supra os sub cornuta extremitate: auditui verò inseruientia, oculis ferè contigua, vbi & rima est, branchijs inseruiens. Totus tam supinè, quàm pronè aspera cute tegitur, sed supina parte insuper aculeatus est, maximè quo loco spina est in piscibus, quæ huic nonnihil eleuatur. Pronè color cinereus, supinè albicat. A lateribus sicuti Ranę vtrimq. pinna, quæ natatum exercet eo planè loco quo palustres Ranæ habent, eiusdem cum caudæ pinna latitudinis. Haud longè à corporis latitudine in ipsa cauda, alia pinnula est, sed vix ob exiguitatem conspicua, atri coloris. Prona parte in medio ventre, binæ rursus aliæ sunt longiusculæ, sed angustæ; alia denique angustissima, non longè à pinna caudæ. Magnitudinem, & latitudinem ex ipsa icone beneuolus lector petat, quam iam dedimus.

Cauda. *Vt à Rana differat.* *Caput.* *Oculi.* *Pinna.* *Magnitudo.*

DE SQVATINA. Cap. LXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

C

Theodorus apud Aristotelem pro ῥίνη reddidit Squatinam, Plinium, vt Rondelet. ait, secutus. Plinij enim, inquit, in catalogo piscium hæc verba sunt: *a Rhina quam Squatinam vocamus.* Atqui in plerisq. exemplaribus ibi legitur, quam Squatū vocamus, qua voce etiam vtitur alias, *b Sargi, Torpedo, Squato circa æquinoctiū pariūt:* quo loco nunc pro Squati perperam Squali legitur, cum sit depromptus ex *c* Aristotele, apud quem Squatina habetur. Vtiturq. eodem vocabulo Isidorus Hispalensis, additque Squatum dici, quod sit squamis acutis. vnde & eius cute lignum poliatur. Poterit itaque æquè Squatus nominari, contrà ac Saluianus voluit qui quòd videret Plinio alijs in locis Squatinam dici priorem locum, qui legitur in piscium catalogo, mendosum arbitratur, & vtroque Squatina legit. Georgius Valla ex Psello Limam transtulit, nam ῥίνη etiam Lima est, sed Rondeletius distinguit: acuit enim, cùm pro lima accipitur, penacuit cùm pro pisce. Apparet autem ita vocari propter cutis asperitatem, qua ceu lima fabri vtuntur, vt post dicetur. Vnde & squatinā à squalore dictam Perottus insinuans: cute squatinæ, inquit, propter squalorē, ligna, & ebora poliuntur. Ineptè enim Isidorus à squamis etymum deducit, ijs enim caret. Profitetur Casaubonus se huius piscis aliud nomen inuenisse, affinis tamen significationis ex priscis Glossis, Celtis, ῥίνα ἰχθύων εἶδος. Propriè, inquit, Celtis est cęlum, γλύφιον. Vetus interpres sacrorum librorum Iobi cap. 19. Quis mihi det, vt exarentur in libro styloferreo, & plumbi lamina, vel Celte sculpantur in silice? In recentibus libris etiam Antuerpiensibus, editum certè. Quin etiam doctissimi viri, ita scribi iubent quos certum, inquit, est falli. Vide librum Hieronymi ad Pammachium aduersus errores Io. Ierosolymitani, Romanis nomine, vt apparet à squato detorto squadro dicitur; alicubi squadra, alicubi squaia, Venetijs squaquam. Galli appositè Angelum marinum, vel Angelottum appellant, quod alis suis expansis pictum Angelum imitari videatur. Rondeletius Græcis huius temporis ῥίνλω καὶ ῥινόβατον dici ait. Sed Gillius, ex quo id mutuasse videtur ῥίνλω, & ῥινόβατον, ait vocari ῥίνλω. Imposuit Rondeletio malè distinctus Gilij codex. Adrianus Iunius squatinam Germanicè interpretatur Meerskate, Belgice Scoethaye, Anglicè Skate.

D

a li.32.c.11 *Squatus.* *b l.9.c.51.* *Plinij locus animaduersus.* *c li.15.hist. cap.5.* *Squatus vnde dictus.* *Lima piscis* *Squatina vnde dicta.* *Celtis.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

E

a li. 5. Hiſt. cap. 5.

ARiſtoteles *a* Squatinam cũ Raia, Paſtinaca, alijſque planis cartilagineis nominat, Pliniuſque hunc locum transferens diſertiſſimis verbis planum,& cartilagineum piſcem eſſe profitetur: contrà Oppianus cartilagineis longis accenſet his verſibus.

Tertia dicetur Galeorum nomine turba,
Et Catulos, Laues, Squatinas, adiungimus iſtis
Aſt Galeis alias gentes numeramus, Acanthas.
Vulpes, & Varios.

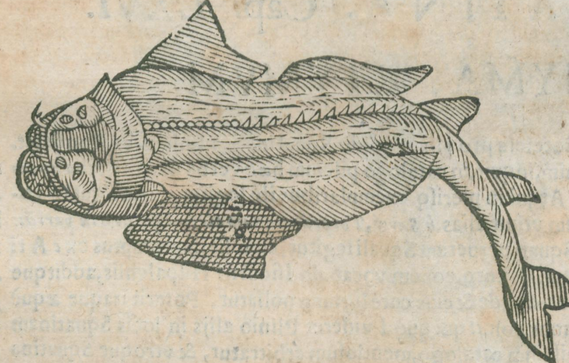
Vnde forte eruditus quidam, vt Rondeletius refert, Galeum Cato rochiro vulgò dictum Gallis pro ſquatina habuit piſcem nimirum longum, Galeis reliquis ſimilem; ſquatinam verò vulgo receptam pro ſquatinoria, vt pote latiorem, & Raiæ aliqua ex parte ſimilẽ Aelianus in paraphraſi huius poetæ locis ſquatinorum non meminit, dubius (vt apparet) nunquid rectè Galeis annumerentur. Rondeletius (vt in Rana oſtendimus) inter Muſtelos, & planos, medias eſſe docuit, nec aliam ob cauſam in hunc locum à nobis reiectæ, Ariſtoteli potiùs quàm Oppiano adhærentib⁹:

Caput. Os. Dentes.

Anterior capitis pars lata, circularis atque retuſa eſt, vt roſtro prorſus careat. Os non habet ſupina parte, nec infra roſtrũ Raiarũ more, ſed in promptu, parteq. primum obuia, veluti Rana piſcatrix, atque ſquamoſi, breuibus id ſed acutiſſimis dentib. munitum eſt; quos aliter quàm in vllis alijs, piſcibus diſpoſitos eſſe Rõ deletius docet. Sunt, inquit, eorum ordines interuallis dentib. vacuis à ſeſe diſtincti, & diſtantes Horum ordinum ſinguli tam arctè connexis cohærentibuſque dentib. conſtat; vt non plures, ſed vnicus planus latuſq. eſſe videatur; verùm vnguibus, vel cultelli mucrone inſerto facilè ſeparantur. quique à reliquis ſeparatus eſt, reliquis immotis mouetur, & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguæ extremo acuto locus dentibus vacuus cedit naturæ prouidentia; dextra ſiniſtraq. ſunt dentium ordines quinq. dentib. conſtantes, tertius, & quartus ordo quatuor dũtaxat dentib. conſtat. Ordines qui hos ſequuntur, quique in anteriori parte ſiti ſunt, tribus tantùm: cõtrà in maxilla ſuperiore: ea enim in parte quę maxillę inferioris parti dentib. vacuæ reſpondet, ordo eſt ex quinque dentibus: vtrimq. ſimiles duo ordines Quartus, quintus, ſextus, & ſeptimus ex quatuor dẽtibus, qui ſubſequuntur, ex tribus tantùm. Omnes in os ſunt recurui. Maxillarũ oſſa in angulũ obtuſum deſinunt, lingua verò in acutum, in cuius extremo carneũ tuberculũ eſt.

F

Squatina Rondel.

G

Superioris maxillæ extremum cute non integitur; ex eo apophyſes duæ in os demittuntur, in alias diuiſæ de quarũ vſu poſtea dicetur; quarum Saluianus, quod miror, non meminit.

Oculi.

Oculi parui ſũt, in ſuperiori capitis parte ſiti, non ſurſum, vt in Vranoſcopo ſpectantes, ſed ad latera, poſt quos foramina ſunt, quæ ad os vſque patent, velut in Raijs.

Branchia.

Brãchiæ nõ in ſupina parte, ſed præter aliorum planorum morẽ in lateribus, vt Muſtelis.

Pinna.

Pinnæ vtrimque binæ ſunt, & vtræq. in lateribus: priores circa caput, & maiores, quaſi in eas corporis latitudo degenerauerit; poſteriores, ante caudæ exortum, & minores. Quas pinnas niſi cum Rana communes eſſe meminit *b* Ariſtoteles his verbis:

H

b Lib. 4. de part. c. 13.

Squatina, atque Rana pinnas lateribus accommodatas infrà gerunt propter amplitudinem partis ſuperioris: quæ autem parti ſupinæ commiſſa ſunt, eas iuxta caput adiunctas habent: nihil enim latitudo impedit, quo minus moueantur: ſed pro ſuperis illis has gerunt minores ijs quæ ad latera applicantur.

Cauda. c lib. 5. Hiſ. cap. 5.

Sunt item præter illas binæ aliæ pinnulæ in caudæ dorſo. Ipſa verò cauda, quæ vti longiuſcula, ita eodem *c* Ariſtotele teſtante plenior eſt; in aliam lunatam pinnam deſinit. Rondeletius è media dorſi ſpina paruos aculeos exire tradit, atque alios prope oculos.

Partes interna. d li. 2. Hiſt. cap. 25.

Partib. internis ab alijs cartilagineis nihil fere differt. Ventriculum enim, & inteſtina magna habet: hepar in duos lobos diuiſum, in quo fellis veſica latet, felle viridi plena vt *d* Ariſtoteles quoq. obſeruauit. Lien mediocris, ex rubro nigricat. Cor angulatum, compreſſum vnico tantùm ſinu donatum.

Sexus diſtinctio.

Partes pronæ coloris ſunt cinerei ad fuſcum vergentis, aſperrimæ, pars ſupina alba, & lęuis. Diſtinguuntur à fœminis mares appẽdicib. quibuſdã cartilagineis circa anum, quibus fœminæ carent.

Magnitudo.

Ad multam molem excreſcit, ita vt non ſolùm, vel centũ libras ſuperaſſe viſa ſit, vt Saluianus notauit,

A uit, verum etiam, vt Rondeletius testatur, ad hominis magnitudinem quandoq. exerescat: qui & Squatina vidit, centum & sexaginta librarum.

LOCVS. COITVS. PARTVS.

Marinus duntaxat piscis est, & iter maris peculiares à Plinio *a* numeratus, ob Oppiano inter eos qui cœnosa loca incolunt; Rondeletius verò in alto mari versari ait. Coitũ eius diuersum esse à coitu Raiæ Pastinacæ & istius modi aliorum, docuit *b* Aristoteles: nam cùm illa non solum admoti supinis, sed etiam tergò fœminarum supinis marinum superpositis, modò cauda impedimento nullo ob crassitudinem sit, coeant, Squatina & quibus plenior cauda est, attritu mutuo partium tantùm spinarum coeũt: Et licet cæteri pisces nisi cum proprio quilibet genere coeant, Squatina tamen cum Raia coire creditur, cuius rei veritatẽ in sequẽti capite excutiemus. Vna cartilagineorum teste *c* Aristotele bis anno parit. Verùm cùm & Mustelli quoq. qui & ipsi cartilaginei sunt, vt ipse aliàs profitetur, bis anno pariãt, *d* Saluianus conijcit priori loco non simpliciter *τῶν δὲ σελαχῶν*, sed *τῶν δὲ σελαχῶν πλατέων*, idest, cartilagineorum B planorum, legi oportere, vt & Plinius (inquit) aduertisse videtur, vt qui eundem *e* Aristotelis locum ita verti: *Ex planis Squatina sola bis parit.* Quæ modò duo illa anni tempora sint, idem *f* Aristoteles declarauit his verbis. Squatina etiam autumno, occasu Vergiliarum parit, qui partus secundus est: primus enim verno fit tẽpore, sed secundus felicior est. Vnde cùm & *g* alibi dicat, ἡ ῥίνη τίκτει δὶς, τίκτει δὲ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου καὶ περὶ πλειάδος δύσιν, εὐημερεῖ δὲ ἐν τῷ φθινοπώρῳ hoc est, vt Theodorus vertit. Squatina parit bis, nam & incipiente autumno, & circa Vergiliarũ occasum sed per autumnum feliciùs; priorem eius partum non incipientem autumno fieri, alterũ verò Vergiliarum occasu, idest autumno finiente asserere philosophũ credendum est, vt verba indicant, & *h* Plinius videtur testari vt qui hunc locũ sic vertit: *Squatina bis parit autumno & Vergiliarum occasu.* Sed potius cùm paulò antè Aristoteles scripserit. *Scorpio bis paret & Sargus, vere & autũno*; ac deinceps subdiderit: *Squatina bis parit: parit. n.* (Sic Saluian. vertit) *& autũno incipente & Vergiliarum occasu*, per autumnum autem feliciùs: omisso priori & verno partu (ceu notissimo, ac piscibus omnibus ferè communi, vt ipsemet aliàs scribit, inquiens; Pariũt pisces plurima sui parte mensibus his tribus. Martio, Aprili, Maio; autumno pauci, vt Salpa & Sargus & nonnulla alia generis eiusdem, paullò ante æquinoctium, adde ijs Torpedinem & Squatinam) secundi C tantùm partus, tum ineunte facti autumno, tum occasu Vergiliarum, meminisse videtur. Quam rursus Aristotelis sententiam cùm ibidem sic transcripserit Plinius: *Plurimi piscium pariunt tribus mensibus Martio, Aprili, Maio: autumno pauci, vt Salpa, & Sargus & nonnulla alia generis eiusdẽ, Squali circa æquinoctium*, Squali pro Squati aut Squatinæ mendosè legi, ex recitato Aristotelis loco Saluianus & Gesnerus ostenderunt. Pariunt autem, vt idem *k* Aristoteles obseruauit, singulis fœturis septenos aut octonos, eosdemq. cæterorum more cartilagineorum viuos.

a li. 23. cap. 11. b li. Hist. cap. 5. Cum Raia coit. c li 4. hist. cap. 10. d li. 6. hist. cap. 11. e lib. 9. c. 5. f lib. 6. hist. cap. 11. g lib. 5. hist. cap. 10. h lib. 9. cap. 51. i lib. 5. hist. cap 9. k lib. 5. hist. cap. 10.

NATVRA. MORES.

Squatina carniuora est & solitaria, nunquam enim plures vna capiuntur. Pisces cùm ob grauitatẽ corporis assequi nequeat, clam venat & ex insidijs, vt Aristotel. docet his verbis: *Obruit se arena, cumq. se totam occultauerit, verberat oris sui radiolis (vt piscatores vocãt) quas pisciculi cùm aspexerint, adnatant, quasi ad algas, quibus vesci soliti sunt.* Transcripsit quidem hũc locum *a* Plinius, sed mirũ videtur, cur apophyses illas quas ex superioris maxillæ ex extremo in os demitti diximus, quas Aristoteles propriè ῥάβδια vocat Theodorus radiolos & virgulas, pin- D nulas verterit: *Simili* (inquit) *modo* (nimirum vt Rana, de qua proxime loquebatur) *Squatina & Rhombus abditi pinnas exertas mouent specie vermiculorum, itemq. quæ vocatur Rana.* Vtitur item alio astu, quem cum Polypo communem habet, colorem vbi placet mutando, vnde ῥινᾶν Menandro & Pausaniæ est decipere, metaphora ab ijs sumpta qui olfactu aut decipiunt, aut decipiũt: Cæterùm nunquid colorem mutet eandem ob causam, ob quam polypus, dubito, non enim id satis clarè dicit Philosophus. Polypum quidem ita pisces venari asserit, sed cur squatina mutat, subticet. *Polypus fatuus quidem est* (inquit) *cùm ad manum demissam hominis accedit: sed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & suo in domicilio recondat, cumque consumpserit quantum vtile sit, abigit testas, & cancrorum crustas & putamina conchularum & spinas pisciculorum. Sui etiam mutatione coloris venatur pisces: trahit enim similem colorem ijs quibus appropinquarit saxis: quod idem etiam cùm metuerit, facit. Sunt qui Sepiam quoque facere hoc idem autument: colorem namq. eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant. Sed piscium sola Squatina ita affici solet: mutat enim hac more polypi suũ colorem.* Huc vsq. Aristoteles: cæterùm

Astus. a L. .c.42. Polypus. Quæ colorẽ mutant.

Rondeletius ignarus fortaſſe hæc ab Ariſtotele ſcripta eſſe, exiſtimat id rationi conſentaneum eſſe non poſſe, quandoquidem quæ colorem ſic mutant, id faciunt, vel quia corpore pellucido ſunt, vt chamæleo, vel quia cute ita ſunt tenui, vt humorum ſpirituumq. perturbatione atq. agitatione varij eorum colores perluceant, quorum neutrum de Squatina (inquit) dici poteſt, vtpote quę cute eſt aſpera, dura ac denſa. Ego in re dubia Ariſtoteli non cōtradixerim, qui cùm duplicem ob cauſam polypum colorem mutare ait, nimirum, vt ita piſcibus inſidietur, & rurſus, vbi ſibi metuit, vt ſeſe occultet, nullam oſtēdit in Squatina, quæ cùm ea qua dictum eſt, ſolertia piſces captet, crediderim haud aliam ob cauſam colorem mutare quàm in metu, cùm videlicet & ſibi metuit & fœtui: quanquam & tunc eodem *b* Ariſtotele teſte, intra ſe recipiat & rurſus emittat, non impedientibus natorum aculeis ob paruitatem: quod poſtremum quoq. teſtatur Oppianus, & ſi Vuottonus & Rondeletius Oppianum velint ſcribere, non recipere fœtus, ſed ſub pinnulis ſuis tueri. Sed poetæ verſus aſcribam:

Cur colorem mutet.
b *lib. 6. Hiſ. cap. 10.*

Τοίην καὶ ῥίνη τεκέων πορσύν εται ἀλκὴν *Α'λλ' ἐκ ἐς νηδὺν, κείνοις δύσις, οἷα κύνεσσιν*
Α'λλὰ οἱ ἐν πλευρῇσιν ὑποσφαγές ἀμφοτέρωθεν *Εἰσὶν ὑπὸ πτερύγων, οἷηγίνυς ἰχθύσιν ἄλλοις*
Τῇσιν ἀτυζομένων τεκέων φόβον ἀμφικαλύπτει Lippius vertit.

Obſeruant Squatinæ natos, nec ventre recondunt, *Vt Canibus mos eſt, ſed pandunt ſubter hiatus*
In madidis alis quantos aperire natantes *Ore ſolent rictus, ſic fœtus alta vorago.*
Sorbet & in tanta natis formidine ſeruat.

Gillius quoque non ſimpliciter ſub pinnis vertit, ſed in hiatū ſub pinnas ſubiectum fœtus ſuos metuentes matrem occultare, & Brodæus poetæ ſcoliaſtes, eſſe ait iſtiuſmodi hiatus infra velut iugulum cauitates quaſdam (quæ & *σφαία* dicantur) ſub pinnis, cùm aliorū piſcium gula cōparandas, quæque inſtar ventris illi ſunt. Quod autem ad verba ipſa attinet, Geſnerus Græcæ linguæ peritiſſimus, hoc addidit ſcholium. *ὑποσφάγες* rectus pluralis videtur à ſingulari *ὑποσφάξ*, idem nimirum ſignificāte quod *διασφάξ* (vel etiam *διασφαγή*, vt in vulgari lexico ſcribitur (hoc eſt, interuallum, ſciſſura, diuortium. *Διασφαγας πετρῶν* pro *διαστάσεις* legimus (ideſt, pro petrarū interuallo) apud Aelianum Ego in Oppiani etiā verſibus malim legere: *ἀλλὰ δὲ οἱ ἐν πλευρῇσι διασφαγὲς* &c. *διασφὰξ ὁ διεστὼς τόπος. διατομὴ ὄρυς καὶ διασφάγες αἱ διεστῶσαι πέτραι τῶν ὀρῶν.* Varinus. Placet autem *διασφάγες* legi paroxytonum potius quā oxytonum. His ſcriptis reperi in parecbolis Euſtathij in primum Iliados, quæ ſequuntur. A verbo *σφάζω* fit *διασφὰξ* diſciſſura ſiue petrę ſiue in corpore animalis, qualis & in Squatina memoratur Oppiano, *καὶ ἡ τῶ (κατὰ τὰς κωμικὰς) αἰδοίω.* Et rurſus in Iliados M. A. verbo *σφάζω* fit etiam *ἡ διασφὰξ ἐπὶ σχισμάτων λεγομένη*, vt Oppianus etiam manifeſtiſſimè indicat, *καὶ ὁ τὸ θῆλυ μόριον ὅτω καλέσας.* Hinc & *ὑποσφὰξ* ſimilis & ipſa cauitas, qualem admittunt quæ mactantur animantes, ea parte qua mactandis adigitur culter Ex duobus his Euſtathij locis, apparet eum apud Oppianum in Squatinæ mētione legiſſe *διασφαγές*, quanquam & *ὑποσφὰξ* ei cauum ſub collo, vbi animalia mactantur, vel ſimile ei ſignificet. *Σφαγὴ* Græcè dicitur Polluci, Latinè iugulus, cauitas media inter *κλάδας*, ideſt, oſſa quæ clauiculas, aliqui iugulos, vt Celſus vocant, ab aliquibus etiam *θυμός. σφάσειν* enim & *θύειν* ſynonyma ſunt. Sunt qui *σφαγλὴν* quoq. appellent, & *ἀντικάρδιον*, illam quoq. cauitatem, quæ in pectore medio anterius ſub ſterno oſſe, è regione cordis eſt vel oris ventriculi, authore Polluce, qui *σφάγιον* (vel *σφαγεῖον*) etiam appellat vas, quo ſanguis victimarum excipitur. Cæterùm piſces & alia quę clauiculis dictis oſſibus carent animalia, *σφαγλὴν* quoq. vel *ὑποσφαγὰ* cauum propriè dictum nō habent; quanquam Thynni Orciniq. piſcium *κλεῖδας*, & *κλειδία* legimus. Hactenus Geſnerus. Quamobrem cùm ſint & alia cartilaginea, quæ fœtus, nō ore ſed ventre admiſſos tuentur, vt in cartilagineorum generali hiſtoria oſtendimus, Squatina fortaſſis ex ijs fuerit, quæ fœtus ventre, non ore recipiunt & rurſus emittunt.

Oppianus emendatus.

VSVS IN CIBIS.

Piſcium gen᷑ *δαρτόν* (excoriari ſolitū) vocatur (inquit Mneſitheus) cui cutis aſpera & ſine ſquamis eſt: quales Raiæ & Squatinæ ſunt. Hæc autē omnia friabilia ſunt, quidem: nō tamen odorata & alimētū humidū de ſe præbent. *a* Atqui Squatina vel Galeno ipſo teſte dura & cōcoctu difficilis eſt, copioſius verò quā Paſtinaca & Torpedo alit. Et Pſell᷑ quoq. ęgrè concoqui teſtatur, quare apud eundē Athenæum, hunc Diphili locum mendoſum arbitror, *ἡ ῥίνη καὶ αὐτὴ τῶν σελαχίων ὖσα, εὔπεπτος ἐστι καὶ κέφη, ἡ δὲ μείζων, τροφιμότερα*, ideſt, *Squatina & ipſa ex cartilagineis eſt, concoctu facilis & leuis; quæ maior eſt, magis nutrit*; legendūq *δυσπέπτος ἐστι καὶ ἐκ κέφη*, ideſt, concoctu difficilis & minimè leuis. Subdit enim Diphilus, *κοινῶς δὲ πάντα τὰ σελάχια φυσώδη καὶ κρεώδη καὶ δυσκατέργαστα πλεονα ζόμενα τε τὰς ὄψεις ἀμβλύνει*: hoc eſt: Communiter autem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnoſa ſunt, cōcoctu difficilia, quorū multo vſu oculorū acies hebetatur. Quod temerè dictum eſſe, nemo exiſtimare debet, inquit Rondeletius; cù enim

a *li. 3. Alim.*
b *Lib. 8.*

cartila-

A cartilaginea flatuum crassorumque,& glutinosorum humorum magnum prouentum afferant, crassos ex his caliginososq. spiritus effici necesse est, quorum perspicuitatem, & splendorem ad clariùs cernendum necessarium esse certum est. Nostro etiam tempore, ne à rusticis quidem, ac infimæ plebis hominibus attingi, tum ob ferinum odorem, tum ob duritiam, carnisq. insuauitatem Saluianus, & Rondeletius tradunt. Smyrnæ secundum Dorionem, circa Miletum secundum Archestratū orta cæteris præferebatur. Inuenio & ῥίνης τεμάχη apud Athenæum, idest frusta: quasi sale olim etiam induraretur. *Vbi melior*

VSVS IN MEDICINA.

Hippocrates a de morbo crasso à pituita agens, obsonium (inquit) ex piscibus habeat Scorpium, aut Callionymum, aut Squatinæ frustum cum condimentis coctum. Et rursus: Laboranti tertio genere tabis obsonium præscribit, frustum Torpedinis, aut Squatinæ, aut Galei aut Raiæ, Rondeletius ex Squatinæ hepate oleum factum ad hepatis duritiam valere author est, addita spica Celtica, vel styrace, vel absynthio. Oua exiccata ad sistenda alui profluuia multùm conferre experientia compertum piscatorū, qui ijs ad omnes alui fluores vtuntur. Ex cute optimum fit in psora & scabie smegma, eiusdemq. cinis contra alopeciam, & vlcera capitis manantia prosunt. Archigines verò apud Galenum corio piscis, quale est Squatinæ, aut folio ficulneo, aut pumice læui, supernè alopecias cructas facere iubet; deinde amygdalas amaras vstas cum aceto mulso illini: quod si assiduo fiat, caputq. radatur, augescere ocyssimè capillos pollicetur. b Authore Plinio Squatinæ illitæ mammas crescere non patiuntur: addit Rondeletius duriusculas reddi, & vtrumque se experientia comprobatum habere, at non manifesta qualitate, sed obscura quadam vi id fieri putat, maximè cùm sale asseruata idem non præstet, cuius (salis) causa digerere, & exiccare deberet. Hanc Squatinæ facultatem si rescirent mulieres, cultui & ornatui plus æquo deditæ, pluris eam empturæ sint, quàm vlli Romani vnquam Mullum, vel etiam Acipenserem emerint. Earundem cutis, vt præcitato loco Plinius ait, combusta, pudendorum pustulas discutit.

a Lib. de inter. affect. *Oleum ex hepate.* *Onorū vsus.* *b li. 32. c. 10*

B

VSVS IN EXTERNIS. HIROGLYPHICA.

C Squatinæ cute lignum, & ebora poliri idem Plinius tradit, & Bellonius piscatores Italos pellem eius deglubere foro que venalem exponere: & assulis distentam, & exiccatam fabris lignarijs ad opera perpolienda, vtilem esse. Iouius item cultellorum, & falcatorum ensium vaginas Turcas barbarosq. maritimos admodum pulchras conficere solere ait, & sagrinas appellare. Apud Anglos arcus, & sagittæ eodem corio poliuntur, vnde ῥινᾶν pro limare, id est, lima atterere, accipi posse docet Gesnerus ex hoc Aristophanis in Ranis: Ἀστεῖόν τι καὶ καταρρινησμένον. Scholiastes enim interpretatur politum, elimatum. ῥίνη enim, inquit est instrumentum fabrile ῥινοῦσιν, aut vile quippiam, ὅτι ἐξευτελίζωμεν τῇ ῥίνῃ, sed posterior interpretatio non placet, & καταρρινησμένον haud bene cum σ, scribi puto: à quo enim verbo deducas (Rectiùs apud Suidam absque σ, legitur vt præsens sit καταρρινάω: cæterùm ῥινοῦσιν à ῥινόω fit vnde & διερρινωμένος participium legitur pro limato. Hinc etiam Squatina (inquit Pierius Valerianus) inter hieroglyphica significata recenseri meruit, per quam fabrum lignarium intelligi volebant. Est enim piscis tam asperæ scabræque, ac validæ cutis, vt eburnea, neque non ligna quantumlibet dura poliantur; vt omittamus fabrilia instrumenta omnia (hoc alij de Fabro pisce quoque scribunt) in huius piscis capite depræhensa. (Mirum est neque Rondeletium, neque Saluianum, qui D aliàs diligenter tam internas, quàm externas Squatinæ partes enumerant, nō obseruasse.) Quin & serram conficere didicimus ex huius piscis osse ita crebrò mucronato, qualis longa annorum serie suspensa fuit tholo ante DD. Petri, & Pauli conditorium, priusquam à Iulio II. illa venerandæ antiquitatis monumenta solo æquarentur. Verendum autē, ne Squatinam cum alio quopiam pisce, & (ni fallor) Fabro, qui in Ecclesijs suspendi solet, confundat.

Cutis vsus. *Fabri ligna rij typus.* *Serra inuentio.*

DE SQVATINORAIA. Cap. LXVII

Qvi Græcis nomine composito ῥινόβατος appellatur, Latinè similiter à Theodoro Squatinoraia, à Bellonio Squatroraia, à Iouio Squatraia à Gesnero, & Saluiano molliore vocabulo Squatoraia. De quo pisce sic a Arist. *Pisciū cæterorū diuersa genera coire visū à nemine est. Squatina sola & Raia hoc facere creditur, argumēto piscis cuiusdā qui nomen ex vtroq. cōpositū trahit Rhinobati (quasi Squatinoraiam appelles. Est n. parte priore Raiæ similis*

Rhinobatus. *Squatroraia* *Squatraia.* *Squatoraia.* *a li. 6. Hist. cap. 11.*

poste-

Ortus.

b li.9.c.15.

poſteriore Squatina) tanquam ex vtroque prouenieus genere. Ita & *b* Plinius: *Piſciũ diuerſa genera nõ coeunt præter Squatinam, & Raiam, ex quibus naſcitur parte priore Raiæ ſimilis, & nomen ex vtroque compoſitum apud Græcos trahit.* Cæterùm nũquid reuera iſtiuſmodi piſcis detur, diuerſimodè tradi inuenio.

An detur.

Rondeletius id ſtrenuè negat, quoniam ſibi licet diligentiſſimè quirendi nunquam contigerit videre & ſenes etiam peritiq. piſcatores ſeſe nunquam vidiſſe affirmarint: quare nec Ariſtoteli, aut Plinio viſum fuiſſe arbitratur, piſcemq. eſſe planè cõmentitium, quiq. reuera non exiſtat: idq. recitatis philoſophi verbis indicari, item ijs quę alio in loco ſcripta reliquit: *c In marinis*, inquiens, *adhuc nihil exploratum habemus dignum memoratu: qui tamen Rhinobati appellantur, maximè gigni creduntur ex Squatina, & Raia.*

c Lib. 2. de Gen. cap. 5.

Squatinam itaq. cum Raia videri coire ait; quo quidem loquendi genere, & ſimilibus, vt ferunt, tradũt, aiunt, creditur, Herodotus, Theophraſtus, Dioſcorides, alijq. vtuntur, cùm ſe rem aliquam pro incerta habere ſignificant. Ad hęc, rationẽ quã adducit Ariſtoteles planè infirmam eſſe aſſerit: ſi enim ideo, inquit, coeunt ſquatina, & Raia, quia piſcis qui Rhinobatus nominetur, vtriq. ſimilis ſit; & Hippocentauros, & Tragelaphos eſſe poſſe dicemus, ſi centaurus cum equa, & hircus cum cerua cõmiſceatur. At vt ſcribit *d* Galenus, fieri ſecundum naturam non poteſt, vt tantoperè deſſidentia corpora commiſceantur: neque.n. colores, & figuras tãtùm componi oporteret, quemadmodũ à ſtatuarijs, & pictoribus fieri ſolet, ſed totas ſubſtãtias natura ab huiuſmodi permiſtione alieniſſimas. Neque ſi diuerſæ animantium formæ non tamẽ vſq. adeo diſſimiles, coeant, id animal gignunt, quod vna parte huic, altera illi ſimile ſit, ſed quod vni tantùm procreantium ſimile ſit, vel tertium quoddã, vt cùm aſinus equã inijt, mulus, aut mula neutri per omnia ſimile animal gignitur. Si lupus cũ cane, vel vulpe cõgrediatur, canis, vel vulpes alteri tantũ ſimilis. Quare meo quidem iudicio fides ijs habenda nõ eſt, qui Rhinobati miſtũq. genus prolemq. biformen nobis obtrudunt. Hactenus Rondeletius.

d Lib. 3 de vſu part.

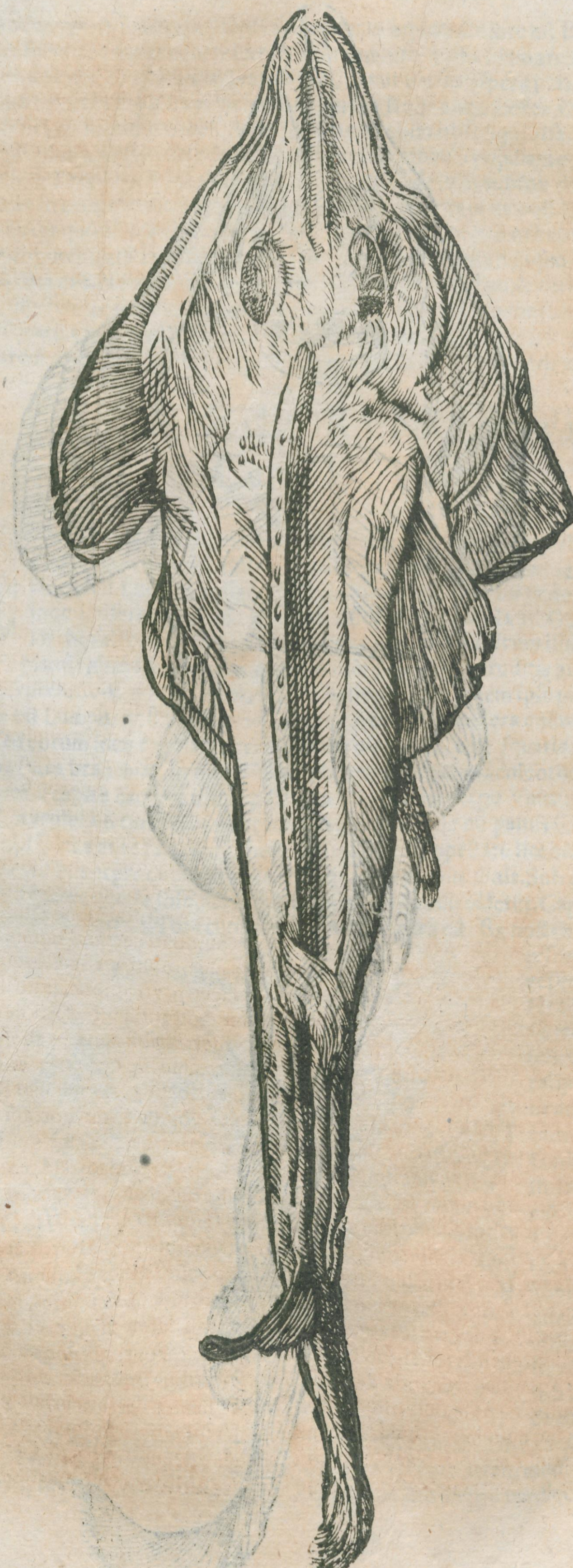
Caro.

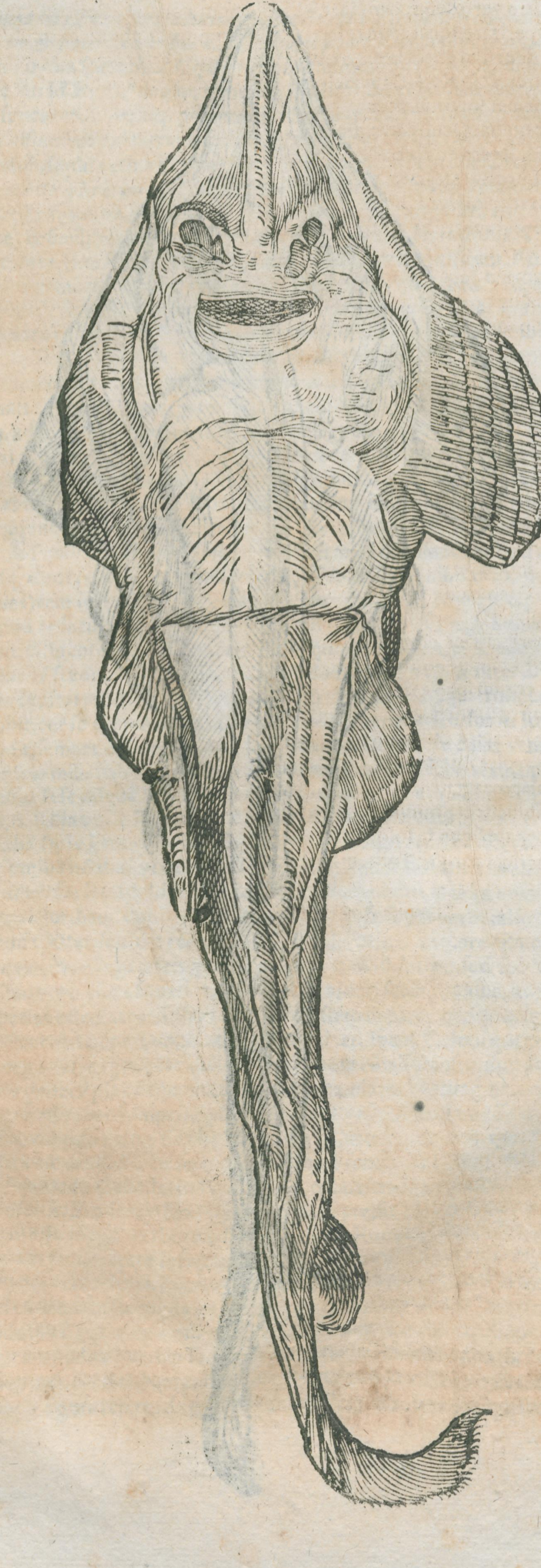
Contrà Bellonius Gillius, & Paulus Iouius non ſolùm viuere in mari iſtiuſmodi piſcem aſſerunt, ſed nomina etiam formaſq. dederunt, quãquã Bellon. (de Gillio, & Iouio nihil dico, quia opera ſua iconibus nõ illuſtrarunt) rem ipſam mihi ſuſpectam videtur reliquiſſe. Non enim piſcem pinxit, ſed figuram, inquit, apud te facilè conijcies; ſiquidem vtriuſq. piſcis (Raiæ, & Squatinæ nimirũ) hic tibi depicti formam diligenter conſideraueris. Adde quòd candidam ei, & edulem carnẽ tribuat, cùm tamen Iouius vt fœdum aſpectu, ita eſu admodum iniucundũ, & inter ſordidæ plebis atq. paſtorum obſonia cenſeri profiteatur. Deniq. ſi verũ eſt Venetis Squatrolinum vocari, vt ille affirmat, mirari ſubit, cur id nominis ad aliorũ aures nõ peruenerit. Rurſus in Iouij verbi locum, in quo venalẽ vidit, ſemper deſideraui; nam ſi Romam intelligit, de cuius vrbis piſcib. ſcripſit, & hic quoq. ſuſpectus mihi habebitur. Etenim Saluianus, qui ibidẽ diu vixit, opuſq. ſuum de piſcib. conſcripſit, fatetur ſeſe nũquã Rhinobatũ vidiſſe: quamobrẽ vt Gillio facilè crediderim noſtræ ætatis Græcis, & Rhinam, & Rhinobaton vocari Rhinam, ita contrà non video, cur credere debeã, vtrũq. Italis (ipſe Latinos vocat) Squainam: ſiue Squadrã, hoc eſt, vt ipſe exponit, Squatinã vocari. Quę omnia nõ dixi, vt quid cũ Rõdel. aduerſus Ariſt. ſtatuere velim, ſed vt maritimos viros doctos aduerſus Rondel. incitem, & genuini Rhinobati certiora nomina iconemq. proferant. Quin.n. reperiatur, haud dubito. Rondel. profectò philoſophi verba, alioqui, vel meridiana luce clariora, dum recitat, ſenſum eorum nõ percipit. Licet.n. vtroq. præcitato loco vtatur dubitantis verbo *creditur*, id non ad piſcis ipſius figuram, aut exiſtentiam, ſed ſolùm ad procreandi modũ pertinet: imo verò cũ ex ſquatina, & raia naſci videri ſcribit; tantum abeſt, vt ijs verbis dubitet, an ſit, vt potius eſſe ſtatuat: Eſſe.n. neceſſe eſt ſtatuamus; de quo quærimus quo modo ſit, aut vnde generetur. Ad generationẽ verò quod attinet, locus Galeni quem Rondel. adducit, quo fieri poſſe negat vt magnoperè diſſidentia corpora cõmiſceantur, non aduerſatur, qñ quidẽ ſquatina, & Raia genere planè cõueniunt: vtrãq.n. ex planis cartilagineis eſſe oſtenſum eſt. Me vt coitũ iſtũ verũ eſſe credã, impellit piſcis raritas. Raritatis cauſam eſſe reor, quod ipſe non amplius generet; quomodo mulus ſterilis eſt ſterilis haliætus, & omnia quæ ex promiſcuo coitu procreãtur. Habes hic candidiſſimè lector genuini mea ſententia Rhinobati iconẽ pronè, & ſupinè expreſsã q̃ Bernardo Caſtelletto Genuenſi, viro humaniſſimo, naturæq. arcanorũ ſtudioſiſſimo acceptam referes. Eandem in ſuo Phytobaſano expreſſit Fabius Columna: qui tamen cùm prius Rhinobatum eſſe longa verborum ſerie aduerſus Rondel. oſtendiſſet, mox nunquid Raiæ, & Squatinæ partus ſit, ignorare ſe fatetur fortè quòd ſexu diſtingui videret, & in fœmina oua (vtrũq.n. teſtatur) deprehenderet. Ego verò à ſententia mea propterea non amoueor, cũ dicendum foret, atq. oſtendendum fœcunda ea fuiſſe, hoc eſt fœtibus referta, quod tamen ille nõ dicit, dicturus proculdubio ſi eos in ouis offendiſſet. Diligẽtiſſimè.n. cætera in hoc piſce examinat: quamobrẽ etiam cùm nudum tantùm ſceleton Caſtellettus miſerit, nõnulla ex illo quæ ad piſcis deſcriptionẽ pertinẽt, accipiã. Neapoli, inquit, frequẽs eſt (quod miror) & Cetola vocatur quaſi Cithara, q̃ corporis figura refert. Magnitudine vt apiſcatorib. accepit, quatuor pedes non ſuperat;

Cur ſit rarus.

Magnitudo.

Rhinobatos, siue Squatinoraia parte prona depicta.

A superat; pondere verò duodecim libras ad summum æquat: Colore est subflauo in supina parte albo. Cutis asperitate squatinam refert, & velut minutis quibusdam arenulis compergi videtur; verùm manu deorsum ducta læuis, à cauda verò caput versus aspera persentitur. Rostrũ in longum protenditur, vt in Raia Oxyrincho. Alæ quã in Raijs angustiores, Os in supina parte, squamis osseis dentium loco munitum. Ante id foramina duo oblonga, olfactus instrumenta. Branchiæ vtrinque quina. Oculi parte prona, quorum membranula pupillam operiens, nõ vt in Raijs, sed vt squatinis. Retro eos bina alia foramina auditui inseruiẽtia. Mox dorsum simplici aculeorum ordine, vt in cauda squatinæ: alijq. sunt in osseo diaphragmate post branchias, caput à vẽtre separante. Iuxta quod binæ lineæ vtrinque ad latera dorsi positæ oriuntur, quorum duæ lateribus caudæ propinquiores in ipsarum ortu sunt curuæ, caudam à reliquo corpore secernentes; omnes verò cum cauda terminantur. Genitalia mari inter caudam, & cartilagineas appendices, vt in Raijs, quorum loco fœmina duas tantùm cartilagineas appendices habet in modum pinnarum, vt in squatina. In ventre continentur intestina omnia Raiarum intestinis similia; oua distant à Raiarum ouis, sed similia sunt ouis squatinæ, illaque gerit vtero ab hyemali solstitio.

Color. Cutis. Rostrum. Os. Dorsum. Aculei. Oua.

B

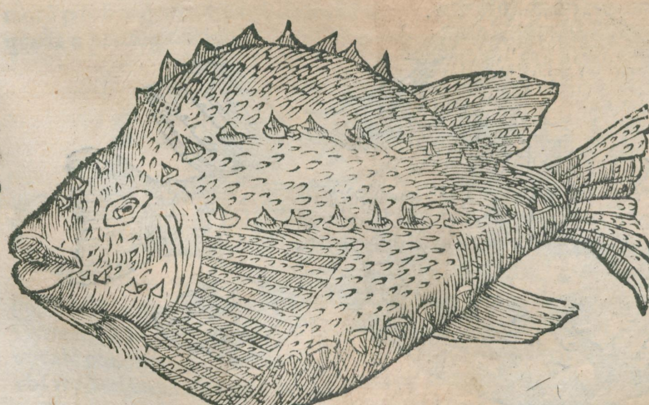
DE ANGLORVM LVMPO. Cap. LXVIII.

GEsnerus vt huiusmodi piscẽ Orbis speciem faceret, Lump ab Anglis vocari tradidit per aphæresim à Columbo, siue Palumbo, quo nomine verus Orbis nũcupari solet, sed Lump Anglis teste Gul. Turnero Anglo est rude & informe frustulum, indeq. pisci nomen esse affirmat, & sic ferè in epistola ad Gesnerũ describit. Plinij Orchin esse posse (Nos Orbem legimus, & ad Niloticum illum piscem, vt pote rotundissimũ, & planè sphæricum hoc nomen pertinere cum alijs eruditis arbitramur.) commoda adhibita interpretatione non diffiteor, verùm Bellonij orbis, quem ipse pingit, esse nequit; nã piscis edulis est Lumpus noster, absque squamis, cartilagineus. Vera enim ossa, aut spinas intus non habet, sed eorum loco cartilagines. Eiusdem est saporis cum squatina. Duas tantùm habet pinnas & eas infra branchias. In singulis lateribus ternos habet aculeorum, aut recuruarum spi-
C narum ordines, à capite caudam vsque porrectos. In summo tergo vnicam talem habet spinarũ seriem. Verùm aculei illi rari sunt, intercedentibus interstitijs nõ paruis seiuncti. Spinę iam commemoratę rubi spinas mirè referunt, (Inde Batũ rotundũ appellare licebit) nisi quòd nõ ita recuræ sũt. Vmbilicus ei prominet in vẽtre portentosę magnitudinis. Sub mẽto rotundũ quiddã circuli instar apparet; quo se solo, aut lapidib. affigere interdũ videtur. Caput habet ranæ simile, & oculos admodum paruos. Tota cutis summa tactui aspera est. Ex nostris non desunt qui hunc piscem nominãt à See oul, vel vt Scoti vocãt, à Padel. Hęc Turnerus. Quod verò ad iconem attinet huius piscis, quã hic ex Gesneri paralipomenis mutuatã exhibemus, idem Turnerus, cũ eam ad eum inspiciendam Gesnerus misisset, in alia epistola, de ea hoc tulit iudiciũ. Imago q̃ ad me misisti, Lũpi planè nostratis est; verùm duę posteriores pinnę abundãt: nã tales in pisce, quem ego recẽter captum vidi, & postea comedi, nullæ cõparebant. Deest etiã sub mento, vt ita dicã rotũda cauernula, quam ego in meo Lũpo vidi, & contrectaui. Cætera omnia bene cõueniunt. De eadem dictissimus medicus Hieronymus Massarius Vicentinus, qui Argentinæ eo tẽpore artem medicã docebat, referente eodẽ Gesnero, his ferè verbis ad eũ scripsit: Angli quidam viri nõ mediocris doctrinæ inspecta piscis

Nominis ratio. Orchis. Orbis. Sapor. Descriptio. Batus rotundus. Iconis consideratio.

Lumpus Anglorum.

D

piſcis pictura, quam ad Turnerum mittis, retulerunt, piſcem huiuſmodi reperiri iuxta Cornubiæ (poſtremum Angliæ) promontorium, & ab incolis vocari Lump: prominentias autem illas, quæ oſſeæ fortè aliquibus putari poſſent ex pictura, calloſas eſſe, quibus ſcopulis adhærent, quod piſcatores teſtantur. Dorſum, rubicundum ventrem album haberi. Piſcem ipſum in magnis delicijs reputari.

E

DE PISCE GIBBOSO. Cap. LXIX.

Nomen. PIſcem hunc præcedenti ferè ſimilē, niſi quòd in dorſo gibbus attollitur, ab eo ipſo piſcem gibboſum potius, quàm Orbem gibboſum (ne cum Orbe piſce confundatur) cū Geſnero dicere libuit: Græcè Νωτιδανόν, inquit, dixeris, à noto, ideſt dorſo eminente; ſic νωτιδανὸς Galeos nominatur ab *a* Ariſtot., quem Epænetus Ἐπινωτιδία vocat, authore Athenæo. Delineatam eius iconē Georg. Fabritius Geſn. olim cōmunicauit, abſque nomine. In Balthico Oceano reperiri aiunt. Corij portiuncula quā miſit Fabritius, craſſiuſcula, & tenax eſt, multis punctis, ſeu turbeculis potiùs exaſperatur. Eminent etiam ſpinæ quædam ceu rubi, ſed mucrone recto, pyramidis forma, aliæ magnæ, aliæ paruæ, è fuſco albicantes. Miſſa ad me pictura, inquit Geſnerus, à capite ad extremam caudā longa eſt palmos circiter quatuor, ideſt, digitos ſedecim: lata verò ab imo ventre ad ſummum dorſi acumen, totidem digitos, nempe ſedecim, & amplius vnum Hanc magnitudinem viuum ipſum piſcē adultum latam manum non excedere ſcripſit Fabritius: & præterea. Huic piſci, inquit, vt pictura indicat, nō planè duplo maior dorſi altitudo, quàm ventris eſt profunditas: ſed venter de more laxans, dorſum in aciem eſt acuminatum, in carinæ modum. Superior corporis pars figurā triangularem efficit, venter rotundus, & amplus. Os minutum nec prominens: cauda parua, & pro reliqui corporis modo, ſatis craſſa. Corpus munitum ſpinis oſſeis, præduris, & acutis, quæ Amazonicæ peltæ contractæ, ſed eminente vmbone formam præſeferunt. Earum in vtroq. latere ſpinarum ſunt tres ordines. Imus infrà pinnas initium ſumens, vnà cum vētre terminatur: medius, à branchijs ad caudæ vſque extremitatē extenditur: ſuperior à dorſi latere ſurſum incuruatus, ad caudæ finem prorſum reflectitur. Similes ſpinæ ſupra oculos incipiētes per dorſum, & dorſi acumen pinnatum tendunt, & à pinna ſuprema geminantur ad vſque proximam pinnam: quæ caudæ eſt initium. Ipſæ pinnæ punctis illis ex eadem oſſea materia ordine diſpoſitis, ceu margaritis, cùm diſtinguuntur, tùm ornantur, nec non reliquum corpus cum vētre, eiuſmodi punctis aſperū, ſed neque eodē ordine, nec ornatu, nec denſitate. Spinæ albæ, & minutulis punctis aſperæ, vmbo læuigatus. Corpus in mortuo piſce nigrum, cutis dura, & aſpera, venter flauicans.

a Lib. 5. de Animal.

Deſcriptio.

F

Magnitudo.

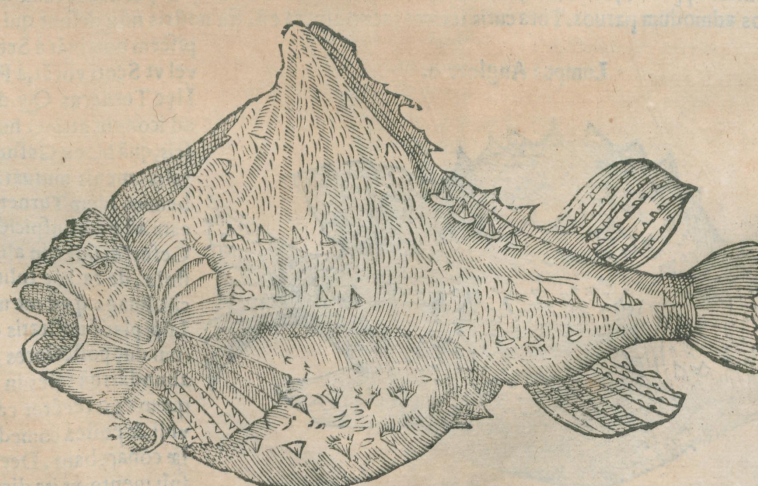
Spina.

Pinna.

Corpus.

G

Piſcis Gibboſus.

H

Finis Libri Tertij.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS

DE PISCIBVS LIBER IV.

IN QVO AGITVR

DE IIS, QVI IN MARI ÆQVE,

Ac in fluminibus degunt.

DE SALMONE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

MARINORVM piscium, de quibus hactenus, non paucos esse diximus, qui, licet solius maris essent incolæ, dulcibus tamen aquis etiam oblectaretur, quales sunt, qui iuxta fluuiorũ ostia sæpenumerò obuersantur. Nũc de illis erit sermo, qui vel relicto mari flumina ascẽdunt, vel relictis aquis dulcibus ad mare descendunt. Horum paucissimi sunt (ego præter Anguillam alios non inuenio) illorũ verò multi, quorũ rursus alij lõgissimè à mari recedũt, & ad fluuiorũ origines ferè vsq. penetrant; alij in proximis maris locis nõnihil dimorantes, mox ad id regrediuntur. Vtrorumque alij squamis, qui plurimi, alij læui cute, qui paucissimi, vestiuntur. Inter squamosos de principatu certant Salmo, & Lupus, ille nostro tempore, hic apud veteres maximoperè celebratus. Salmonem nos præferemus, cùm quia saporis gratia Lupo non cedit, tùm quia piscium apud Holandos, vbi delicatissimorũ pisciũ ingens copia est, solus ad libram vendatur, tanquam omnibus præferẽdus, & insigni quadam prærogatiua solis proceribus dignus cæteros enim illic cumulatim licitant.

Piscium dulces aquas amantium diuisio.

Salmonis prærogatiua

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi ex antiquis delicatissimi huius piscis mentionem faciat, præter a Plinium inuenio neminẽ, cui Belgico Germanicouè noĩe, Salmo, non Sulmo, vt quibusdam placet, nuncupatur. Ausonius quidem eodem vsus est vocabulo, cæterùm in iam adulto pisce tantum, quandoquidem qui iam adultior factus, & velut ex ephæbis excessit, Sarionem, siue vt alij legunt, Farionem nuncupat. Quam posteriorem nomenclaturã probo. Vt enim Salmo Germanica vox est, ita Fario à Germanorum Faren, seu potius Foren (Belgæ Voren dicunt, V. vocalẽ ponentes, vbi Germani F, consonantem pronuntiant) quo nomine Truttam intelligunt, vbi verò etiamnum paruus est, Salarem vocat, vt exhisce eius versibus luce clarius est.

a lib. 9. c. 18

Sario. *Fario.* *Salar.*

Teq; inter geminas species neutrumq; & vtrumq. Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq.
Amborum medio Fario intercepte sub æuo.

Cæterùm in eo poeta fallitur, quod Farionem Salmonem mediæ ætatis esse credidit, vulgus secutus, quod Truttã degustata aqua marina in Salmonẽ abire credit, vt fusiùs in Trutta dicetur. Salares itaq. latinè rectè Salmulos appellabimus, aut Salmũculos. Apud Gallos, & Germanos nomen

Lachs.

men quoq. pro ætate immutat. Illi magnos, & adultos saulmons, paruos Tacons dicunt; hi maiores salm, minores selmling. Lachs diuersimodè interpretari inuenio Rondeletius, & Adamus Lonicerus, sic vocari hunc piscem volunt, cùm muria conditus est: alij semper, paruum, magnum, recentem, salsum, infumatum, apud Saxonicas gentes, maximè verò quæ iuxta Albim fluuium habitant: alij circa Rhenum, & apud Heluetios ferè tempore æstatis, & veris nominari aiunt Salm, vsq. ad D. Iacobi diem, deinde mutato nomine Lachs vsq. ad D. Andreæ diem, vt salmo vernus sit, & æstiuus, Lachsus autumnalis, & hyemalis, sub partũ, & a partu. Sunt qui sic dici volunt quasi lassos, sed Germanicæ voci latinam tribui etymologiam nõ placet, eoq. magis cùm à partu ea detorta videatur, vt Germanicæ linguæ periti fatentur, & Gesnerus quoq. docet, leich inquiẽs Germanis esse genituram, & apud Belgas leggen dicuntur aues cùm pariunt, quare eo tempore non ineptè salmo Græci quoq. λεχῶος dicetur, quibus nẽpe λεχὼ seu λεχῶσα puerpura est. Fit item vt in migratione quam exercent, cùm frustrà saltus quosdam in fluminibus superare contendunt, lassi vadum petant, ibiq. sub lapidibus delitescentes emacientur, & contabescentes maculis ruffi seu ære coloris impleantur, vnde Kupferlachs appellantur: nam æs Germani Kupfer, Belgæ Koper dicunt: Angli verò salmonem à Kiper: cùm carnem habent deteriorem, & rostrũ curuare cœperunt. Georgius Agricola salmonem eundem esse arbitratur cum eo qui Plinio Esox vocatur his verbis. *Præcipua magnitudine Thynni sunt* &c. *Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, Silurus in Nillo, Esox in Rheno.* Quo loco Rondeletius Exos legi vult, & Antaceum ipsum intelligi qui ossibus caret: cuius sententiam Gesnerus capite de Antaceo siue Husone improbat, eisq. subscribit, qui lachsum, idest, salmonem esse volunt, quoniam salmo Illiricè Losos vocetur affini vocabulo: mox verò proprio loco, sui (vt apparet) oblitus, Plinium de salmone sensisse verisimile esse negat, cùm eum piscem alibi suo nomine appellet: quarè conijcit Lucium esse, qui Rheni accolis infra Coloniam Snoech appellatur, haud absimili nomenclatura, si articulus een, idest, vt nos, & Galli loquimur, vn, quem omnibus nominibus præponunt, decurtetur in e: appareta. Plinium Germanicam seu potius Belgicam vocem quàm potuit, melius, expressisse. Lucios autem in Rheno maximos esse suo loco patebit, quamobrem & nos Exocem Lucium potius quàm salmonem aut Antaceum esse conijcimus: Hic enim Danubij, non Rheni piscis est: & si Esox salmo esset, Elox potius scribendum foret, vt nimirum respondeat vocabulo Lachs, quo salmonem indicari diximus. Anchorago nominatur quidã piscis à *b* Cassiodoro in regij conuiuij descriptione. *Destinet* (inquit) *Carpam Danubius, à Rheno veniat Anchorago exormis. Tonsicula quibuslibet laboribus offeratur* Robertus *c* Constantinus legit, à Rheno veniat Anchorago, ex Orinis Tonsicula. Quinam verò piscis Anchorago sit, incertum est. Gesnerus prius salmonem esse conijciebat, quoniam hic in Rheno præstantissimus est, & certo tempore rostrum anchoræ instar incuruat: cæterùm vbi de salmone agit ex professo, mutata sententia, quòd eo tẽpore quo rostrũ incuruat salmo, deterior habetur, ciboq. (vt mox patebit) ingratior redditur; Truttam lacustrem esse contendit, & quæ immutata nonnihil forma, & nomen quoq. immutat, & Ynlanch appellatur. Verùm si lacustrem piscem intelligit Cassiodorus, cur eũ ex Rheno, accersit? Ego in priori sententia perseuerare mauelim cùm in Rheno salmo, non Trutta, lacustris saltem, celebretur. Græcam salmonis nomenclaturam non inuenio, neq. est quod id miretur curiosus lector, cùm in Oceano tantũ, fluminibusq. in eum se exonerantibus reperiatur, ad quæ veteres Græci nunquam penetrarunt. Qui voluerit, Salangem appellare poterit. Σαλάγξ enim boni, id est, delicati piscis nomen legitur apud Hesychium, nec præterea qui sit, explicatur: aut a migrandi natura κατανάδρομος, vel δρόμιας, vel δρόμας, fluuiatilis dicatur, nam Aristoteles in mari dromades vocat Thunnos aliosq. gregales, qui aliunde in Pontum excurrunt, & vix vno loco conquiescunt; aut nomen fingatur à saltu, & ἅλμων dicatur; Non placet tamen, salmonis nomen à saltu deduci, aut etiam à sale, licet saliendi natura ei optimè quadret, saleq. aut muria inueterari etiam soleat, Non enim latine, sed à Germanis Belgisuè Rheni accolis, aut Gallis Aquitanicis accepta vox est.

Esox. *Antaceus.* *Lucius.* *Anchorago.* *b lib. 12. Epist. 4.* *In supplem. Linguæ Latinæ.* *Trutta lacustris.* *Salax.*

E F G H

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Salmonem squamosum piscem esse fatentur omnes, item, & Ausonius, inquiens.

Tu loricato squamosus pectore. Verũ nunquid è mari flumina subeat vel è fluminib. contra ad mare descendat, mox ventillabitur. Squamis autẽ tegitur exiguis, si cũ piscis magnitudine conferantur. In magnam & longitudinem, & latitudinem excrescit. Circa Coloniã sesquicubitalis est, vel etiam bicubitalis apud Misenos, & Dassauiæ circa Albim fluuium maiores à libris vigintiquatuor vsq. ad triginta sex accedunt: in Heluetia circa Tigurum triginta sex librarum aliquando

Squama. *Magnitudo*

quando

A quando grauiores capiuntur. Est autẽ ibi libra vnciarum octodecim: circa Basileam quinq. aut sex pedes longi reperiuntur, vnũ lati: vt nõ temerè Thunnos magnitudine ęquare Rondeletius dixerit, & Bellonius Cetaceum piscem dici posse. Vt plurimùm aũt bicubitalis est. Squamæ eius ita maculis notatæ sunt, vt piscis ferè totus subrufis & luteis notis insignis videatur, etsi dicat Ausonius *Præsignis maculis capitis*. Apparet autem ita poetam scripsisse quia eæ in Salmone quàm in Salare sunt euidentiores; nam de hoc dixerat: *Purpureisq. Salar stellatus tergora guttis.* Caput squamis caret, vnde *frontem lubricum* poeta dixit. Os habet amplum & valdè denticulatũ nam præter id quòd maxillæ magnis & validis armatæ sunt dentib. palatum etiã quadruplici eorumdem ordine munitur, linguaq. hamatis dentibus horret. Hunc quadruplicem dentium ordinẽ Bellonius huic præter aliorum fluuiatilium morem, peculiarem esse ait, & cum ceraste serpente communẽ: additq. plures esse in inferiori maxilla, quàm in superiori. Tergus colore ferè est cęruleo, aut ex cæruleo nigricat. Oculi magni sunt. Narium foramina vtrimq. gemina: Branchiæ vtrimque quaternæ, quarum opercula lata, & rotundis puniceis maculis plena sunt. Pinnæ iuxta easdẽ binę; totidẽq. in dorso, quarũ prior in medio ferè dorso est, altera caudę proxima, cutacea, carnosaque. In ventre tres sunt, binæ ferè in medio, tertia, à podice qui in imo vẽtre est Caudã in vnã

Macula.

Os.

Dentes.

Tergus.

Oculi.

Pinnæ.

Cauda.

B latam, & rotundiusculam pinnam desinere Saluianus ait; Rondeletius verò bifidã esse testatur, indeq. salmonem iure πλατύουρον nominari posse putat, cum interim integram etiã depingat. Latã autem esse etiam Ausonius meminit, inquiens: *—Lata cuius vaga verbera cauda.*

Gurgite de medio summas referuntur in vndas Occultus placido cùm proditur æquore pulsus.

Partes interna.

Quantum ad internas partes attinet. Cor angulatum, est. (de mira huius viuacitate mox dicetur.) ventriculus oblongus & angustus; hepar integrum, hoc est, in nullos lobos diuisum: rubrum id esse Rondel. tradit; Saluianus vero & Bellonius pallere; cui vesica fellis ex viridi nigricantis annexa est: Splen ex rubro nigricat: quamobrem cùm Ausonius dicat:

Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo Transierim,

Pinguedo.

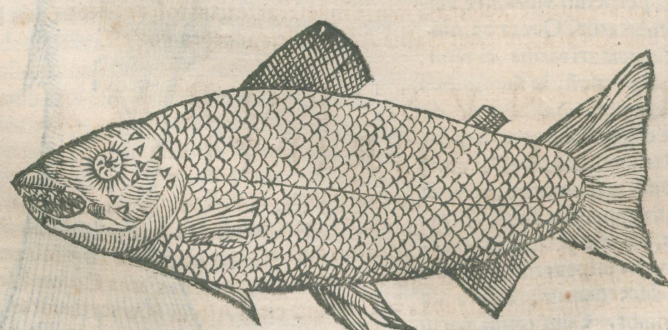
Saluianus de neutro hoc viscere, sed de carne intelligit, quæ priusquã coquitẽ, albicat cocta verò vel salita rubescit. Mirum est, quantũ pinguescat iste piscis, abdomine potissimum, quod minimè pręterijt poeta, inquiens: *—Cui prodiga nutat Aluus, opimatoq. fluens abdomine venter.* De intestino ait Albertus, quod parte superiore diuidatur in plures partes, sicut manus in digitos. Gesnerus in dissecto salmone à faucibus patulis duos se obseruasse meatus scribit, deorsum protensos, vnum ad ventriculum, quem œsophagum vocant; alterum anonymum, (cuius vsum

C ignorat, quandoquidem nihil in eo reperit; nisi fortè ruminat (inquit) hic piscis & alimenti sui partem ibi repositam habet) qui cute candida & tenui constat. Fæminam à mare differe Rondeletius & Saluianus volunt, quod illa rostrum habeat magis aduncum, hami modo, indeq. vulgò in Gallia Beccard appellari. Bellonius verò dum dubitat, num sit diuersa species, fæmininã esse interea insinuat, inquiens: Est & alius prægrandis Salmo (fæminam esse autumant) quẽ vulgus Gallicum ab eius ore prægrandi Beccard vocare solet: alij à ferendis ouis Bortiere (Portiere fortè nimirum à portando) Differtis à mare Salamone, quòd labrum inferius in hami modo aduncum habeat. In superiore enim labro foramen est ad palatũ tendens, in quod hamus maxillæ inferioris se recipit, pyxidatimq. in tubi modum insinuatur. Alij aliter de hac rostri curuitate sentiunt. Gesnerus testatur suos piscatores in mare tantum incuruari insigniter, in fæmina perparum. Rondeletius quoque mari recuruum esse ait, sed fæminæ magis. Quidam verò eruditus in epist. ad Gesnerum, in qua de Albis fluuij piscibus ad ipsum scribit.

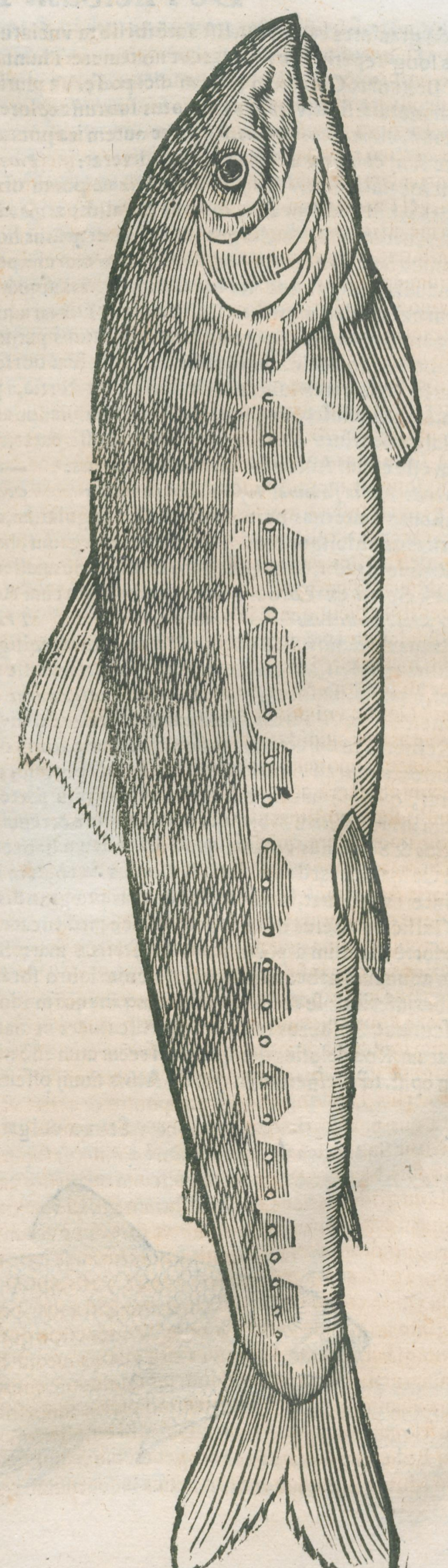
Sexus distinctio.

Salmo vulgaris.

D

Salmonis parui siue nondum adulti icon à Gesnero exhibita.

vtrumq. sexum id ceu quid præ ter naturā pati arbitratus, inquit Salmo in Milda (hoc flumen ex Albi ingressus) si obstaculum, seu præcipitium aquæ iuxta Dessauiam, secundò ac tertiò frustrà saltu superare conatus fuerit, vadum petit, eoq. in loco sub lapidibus, & saxis delitescens, emaciatur, & contabescens maculis ruffi, seu æneí coloris impletur. & rostrum inflectit in magnum hamum, eò quidem maiorem quò diutius manserit. veruntamen credit vir ille doctus idem ei tandem contingere, etiamsi obstaculis omnibus superatis ad summas fluuiorum partes eluctatus fuerit. Ex rostri itaque curuitate sexus non satis tutò distinguetur, tutissimè verò ex ouis Addit Bellonius fœminam crebrioribus mare, ijsque subrubris, & rufis orbiculis in cute variegari, atque in Lepradis (de quo suo loco diximus) modum multis coloribus fugillari

LOCVS.

Cur fluuiatilem Plin. dixerit.

Salmonem Massarius fluuiatilem tantùm esse credidit, Plinium, puto, secutus, qui *fluuiatilem Salmonem in Aquitania marinis omnibus præferri* scripsit. Aqui hic fluuiatilem dixisse videri potest, quod in fluminibus, potissimùm Aquitanicis, quàm in mari melior sit, sicuti de Salmone omnes scribũt. Aequè enim in mari ac fluminibus reperiri certo certius est; Albertus in stagnis reperiri negat. Iam verò cùm qui vtrobiq. in mari, videlicet, & fluminibus degunt, alij ex mari flumina subeant, alij ex fluminibus ad mare descendant, hicque vel illic pariãt, ex hisne, vel illis Salmo sit, non satis inter doctos conuenit. Rondeletius vtrobique parere putauit, sed in mari natum fluuios subire, eorumque dulci aqua adeo affici, vt natali solo

Vbi nascatur, aut pariat.

valedicto, in illis perpetuo viuat, nec amplius in mare reuertatur. Quam opinionem probat, quia in mari rariùs capitur. Quæ sententia si vera est, in fluminibus etiam parient, id quod mox instituto de paruo Salmone capite hæsitanter admodum scribit: Paruos Salmones (inquit) qui pedem vnum vix superant, Galli, & Aquitani Tacons appellant, suntq. Truttis adeo similes, vt vix à peritis internoscantur, nisi propius inspexerint: sed aliquid esse quo discernantur, capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui isti Salmones maioribus omnino sint similes

E

F

G

H

A miles, nõ possũ nõ existimare Taconẽ salmonẽ esse, qui in fluminibus, nõ in mari nascatur; quorũ aqua cũ frigidior sit, & ad procreandũ minus idonea q̃ marina, breuiores gignit salmones. Adde q̀ in proprio, & natali solo fœlicius omnia proueniũt, q̃ in alieno. Id in Lampetris cernitur, quæ in fluuijs genitæ semper marinis sunt minores, nec in eã vnquam magnitudinẽ accrescũt. Quare aut Tacones necesse est esse salmones in fluuijs natos, aut recẽs in mari editos, qui patres secuti sint: certum. n. est salmones in mari parere: tacones autem, vel minores ad huc esse quàm vt pariant, vel imperfectos esse salmones, & veluti abortu editos, id indicat, quòd in ijs nunquam vel oua, vel semen quod lac vulgus appellat, reperias. Hactenus Rondeletius, incertus, vt vides, in marinè, an in fluminib. (Garumna & Ligeri) parui illi salmones gignãtur. Saluianus quidẽ in fluminib. quoq. parere admittit, crebriùs tamen in mari gigni ex eo clarè conijci ait; q̀ recens orti rarissimè in fluuijs videãtur, putatq. haud verisimile videri, quòd (vt Calepinus, inquit, testatur, ex quo forte id Rondel. quoq. trãscripsit) dulci aqua semel degustata, vix ad mare regrediãtur. Gesnerus cõtrà in solis parere fluminib. existimat, & ex ijs in mare descẽdere, idq. ex piscatorũ omnium, à quibus id sciscitatus est, & authorum testimonijs quæ subijcientur, cõstare asserit: cùm alioqui vnus tantùm ex omnibus id scribat Hector, & Boetius Scotus: cæteri. n. flumina ex mari

Salmones cur in fluminib. minores

B petere affirmant. Autumno (inquit Boetius ille) riuulis plerũq. aut locis vadosis, coeuntes salmones iunctis vẽtrib. oua pariunt, sabuloq. contegunt; quo tempore masculus adeo lactibus, (genitura,) fœmina ouis exhausta est, vt macilenti euadant, nec quicquam præter ossa, ac spinas pellemq. supersit, ineptusq. esui sit. Referunt eam maciem contagij loco haberi, cũ obuios quoscũq. sui generis inficiãt, qui sic affecti sunt: Cuius rei hoc est indiciũ, quòd persæpè capiuntur vno latere extenuati, reliquo nõ ita. Cæterùm ex ouis illis arena obrutis pisciculi ineunte vere nascuntur adeo molles, vt donec digiti magnitudinẽ nõ excesserint, manu cõpressi velut humor cõcretus diffluãt. Tum primũ natura duce ad mare pergunt, vigintiq. dierũ spatio, aut paullò maiore, incredibile dictu, qualẽ in magnitudinẽ excrescãt. Hęc itaq. ille, ex quib. quis nõ intelligit, istiusmodi salmones propter aliquod obstaculũ in fluminib. parere, mareq. propriũ pariẽdi, & incrementi locum esse? Equidem si fluuiatilis piscis est, cur in ijs tantùm reperitur fluminibus, qui in Oceanũ se exonerãt? cur nõ etiã qui in mediterraneũ, quiq. in alia maria influunt, salmones habent? Nonne vni potius Oceano, quã tot fluminib. quæ recipit, proprios dicemus? Citat deinde Gesnerus viri cuiusdam doctissimi epistolam quã in suã gratiã de Albis fluuij piscib. conscripsit; qui tamen salmones paruos æquè, ac magnos è mari in Albim venire tradit, nec proficere in eo,

Cur in fluminibus pariant.

C sed contabescere, ac emori, vt postea addit, inquiens obseruasse se adeò tabidum, vt exanguis, & nullis ferè intestinis appareret: natos verò ex eo pisciculos in Albi, nec longiores, nec crassiores digito, euadere, quãdiù ibi, vel iuxtà stagnãtib. aquis immorãtur: crescẽtib. verò, auctisq. fluuijs in mare properare, in hocq. proficere, & augescere. Et mox rursus ex relatu senis cuiusdã piscatoris Argẽtinẽsis ait salmũculos in Rheno genitos, nisi aquã marinã petant, nihilo grãdiores euadere, neq. vnquã salmones fieri, etiãsi pluribus annis in Rheno manerent. Postremò alius quidam apud Misenos vir diligẽs ipsi affirmauit per epistolã, salmones, si supra annũ in fluuijs perseuerarint, perquã insipidos fieri, sin diutius, post annũ secũdũ, eos omnino ceu sideratos aridosq, interire. Definiamus itaq. marinos potiùs quàm fluuiatiles esse. Mirum tamen est quantũ dulci fluuiorũ aqua afficiuntur, & pinguescũt: quare etiã est, quòd in illis Oceani locis vbi copiosiores in eum influunt aquæ dulces copiosiores etiam, & meliores salmones capiantur. Tradit Olaus a Magnus vix alibi in tota Europa vberiorem esse horum piscium capturam, quàm in Bothnico mari versus Lappones, è quorum montib. & terris vastissima flumina aquarũ dulciũ descendunt, cõtra quæ pulcherrimo, inquit, spectaculo quasi milites micantib. armis, sub solari ęstu ascẽdere videntur Salmones tãto præsertim agmine, vt superiores montiũ aquæ predam reseruent pisca-

Vt dulcẽ aquam amẽt.

a Li. 20. c. 3.

D torib. suis. Nec tamẽ hoc genus piscium quantũq. capiatur, deficere videtur in loco suo natiuo, Testaturq. idem Olaus circa solstitium æstiuũ in extremis Bothniæ litorib. circa Thornam adeo magnam eorũ capi magnitudinẽ, vt fortissima etiam retia põdere eorum rumpãtur. In regionib. Ostrogothorum, & Vestrogothorum plurimos item nasci, qm̃ illic quoq. flumina sint viginti, aut triginta pedes alta, maximè verò apud Vestrogothos in prouincia Vuermelãdia dicta, quę olim regio titulo coronabatur, vbi locus dulciũ aquarũ centũmillibus passuum in lõgitudine, & quadraginta latitudine patet, cui nome Vener est, in quem vigintiquatuor magna flumina à mõtib. Noruegiæ illabuntur, vnũ solũ exitũ versus meridiẽ habentia qui Trolhetta, i. dæmonũ caputiũ nominatur, in quib. magna quoq. est salmonum copia. In Vistula etiam, ac Duna, vel Dzuina Liuoniæ fluminib. iuxta Rigam magno pretio fumo indurantur, prout cõmuniter apud omnes Septentrionales aquas fieri solet. De Albi celeberrimo fluuio nonnihil antea dictum est Vultauia item Bohemiæ fluuius Pragam per medium diuidens, & in Albim influens. Sala item, & Milda apud Misenos ijs abundant. Rhenus laudatissimos grãdissimosq. alit, & qui in eum exonerantur,

Vbi fumo indurentur.

minores fluuij alij, vt Mosela. Minus commendari aiunt in Scaldi propter Antuerpiā. Tamesis in Anglia: Garumna, Dordona, Sequana & Ligeris in Gallia; Elauer itē Aruernos & Borbonienses alluens abundātissimè Salmones præbēt; cæterū Aquitanici Plinio cæteris præferūtur, hoc est, qui Dordona & Garumna capiuntur. Massarius tradit etiā optimos esse in Rhodano, idq; Ioan: Bruyerinus Gallus quoq. asserit: *b* Rondelet. verò falli eos ait, qui in Rhodano capi existimant: defluit enim in mediterraneum mare, quod Salmonibus caret. Carere autem Rhodanū his piscibus innuit etiam *c* Scaliger pater inquiens:

b l.22.c.17

c In Ata.

Et Salmo pictus aureis frequens guttis
Extrema continentis ambiens Sera,
Qua proatauores peterant Proamnates
Nostrasq. dedignatus ingredi ripas
Aduersus obluctatur amne Garumna:

d Cap.84. Hist. India Occident.

Conzaluus Ouiedus dum in Indię Occidētalis fluminibus numerosissimè Salmones capi scribit de ijs itaq. intelligit, qui in Oceanum se effundunt.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Quando migrent.

CVm veteres nihil planè de Salmonum moribus, ac natura habeāt, non incōgruum fuerit, quędam ex Gesnero, quę ex doctis Rheni ac Albis accolis, & à peritis etiam piscatoribus accepta collegit, referre. Primo vere ex Oceano per Rhenū aliosq. magnos fluuios magnis copijs ascendūt, ita vt Maio mense in his locis inquam longissimè à mari dissitis maximè abundent: aquis verò fluminum auctis & turbidis præsertim migrare audent. Eodē tamen mense, Iunio item & Iulio ab hirudinibus infestantur in tantū, vt in ripa aliquando viribus prorsus exhausti, aut etiam mortui capiantur. His exugentibus adeo dolent, vt supra aquā ad tres pedes vel amplius, septem vel octo ad summum, exiliant: quanquam piscatores quidam aliam causam horum saltuum esse suspicentur, tanquam ad prouidendū cauendumq. sibi ab insidijs hoc faciāt; complurimum enim cùm ipsi in nauibus colloquuntur, sic exilire Salmones aiunt, interdum capita tantùm proferre; sed hoc doctis quibusdam verisimile non fit: alij per lasciuiam cùm corpore optimè habito sunt Iunio mense. exultare eos putant, quod verisimilius apparet: sed an alij quoq. pisces cùm maximè vigent. similiter supra aquam sese eiaculentur, quærendum. Altiorum sanè saltuum non aliam quàm violentam aliquam causā fecerim, qualis maximè hirudinū stimulus est: Complures enim aliquando Salmonem inuadunt, caudam & palatum quādoq. implent & ad intestina quoq. descendūt: itaq. præ dolore non pergunt per flumina ascendere Salmones, sed ad ripas deflectunt, vbi in captis piscatores rei causam facilè deprehendunt: & putant aliqui hirudines istas in ipsis Salmonū intestinis nasci, nutrimento quod continetur calefacto, assiduo nimirum & vehementi motu. Quòd nisi tempestiuè à piscatoribus capiantur, hoc malo extinguuntur: vnde contingit, vt sæpe Salmones iam putres inueniantur. Damnosum verò adeò idest regionibus per quas salmones feruntur, vt Episcopus Lausannensis temporibus Felicis Malleoli (qui hoc narrat) contra Sanguisugas tantoperè salmonibus infestas & lætaliter pungentes, exorcissimi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecerit, & per certa dierum interstitia publicari non sine felici successu. Lampetras quoq. salmonibus infestas esse aiunt, cū è mari flumina subeuntes comitantur eos. Adhærentes enim ventrem vel collum corū agglutinato rostro exugere. Lampetram cùm per se ad natandum inepta sit, migraturo salmoni se applicare ore, atq. ita retinere, vt præcipitia quoque saltu superantem illum quandoque sequatur & suctu oris inflicta carni eius bene ampla vestigia appareant. Est & alia saltus causa, loca abrupta conscendēdi cupiditas, aut cùm impedimenta fluminum superare conatur. Testantur author ob scurus de natura rerum, & Albertus, cùm sæpem vel simile aliud obstaculum inuenerint, caput caudæ coniungere & sic in circulum flexo corpore trāsilire. Alius item physiologus obscurus, salmo (inquit) dicitur à saltu: caudam enim ore replicat & reflectit, validè eam ore tenens, donec saltus agilitate locū etiam preruptum conscendit. Quòd si verò obscuris istis authoribus minus quis fidei adhibendū existimet, audiat quid ex doctissimi cuiusmodi medici in piscium Albis descriptione verè scribat Gesnerus. Mildam flumen præ cæteris diligit salmo, & (vt quidam putant) ab aqua Albis fluuij qua cum permixta in mare se exonerat, discernit. Itaq. plurimi eo in loco, vbi Milda in Albim influit (Deslauiam vocant, quod oppidum est principum Alhaltinorum) capiuntur, hoc modo: Ad Mildæ in Albim ingressum principes vallum, siue obstaculum quoddam excitarunt, vt ita redundans aqua ad molendina reuerteretur, octo cubitis aliquando altiùs: vallo graues & magnas arbores imposuerunt, & perticis magnis intus cancellarunt, ne Salmo transiliat. Inter perticas alicubi nassæ sunt collocatæ. Hunc locum cū attigerit salmo qui per Albim ascēdit. saltu aduersus aquæ præcipitium se proripit in altum, vbi vel in nassam incidit & capitur, vel arborem

Ab hirudinibus vt infestentur.

Cur altè saliant.

Lampetra Salmonibus infesta.

Saliendi modus.

A borem perticasvè contingit, indeq. violenter in Mildam se traijcit. Hoc si prima vice non successerit, secūdò etiam tertioq. experitur, & sine tum quidem transilire, aut assequi altitudinem valli potuerit, vadum petit, inibiq. sub saxis delitescens emaciatur, ac contabescit. Si tamen flumen Albis augeatur, & crescat, aduersus illud subinde fontium, & originis cupidus ascendit, parit, & consumptus tandem macie, ac siccitate moritur. Adeo verò natiuus huic pisci saltus est, vt Salmunculi etiam, si in vase aliquo venales cum alijs permixti in aqua fuerint, aqua eis adempta exiliant; vnde & ab alijs piscib. dignoscuntur. Quod si verò rursus istiusmodi saltus parum verisimilis cuiquam videatur, argumento quòd Salmo piscis est grandis, & valdè grauis, cùm agilitas magnitudini, & ponderi videatur contraria, respondent Albertus, & author de natura rerū, robore multum valere, omnemq. quā præditus est, agilitatem à virib. potius quàm à leuitate oriri. Quantum autem robore valeat, ex hoc non modò constat, ꝙ aduersis semper aquis moliatur, sed quòd ex altissimis præcipitijs cadentes aquas etiam superet. Tradit Hector Boetius Salmones ex mari reuertentes, venientes, aduersis vndis fluminis, inquo, vt putat, orti sunt, mirabile de se spectaculum præbere: Flumina .n. inquit, hinc, atque illuc angustis pressa rupibus, ac proinde veloci demissa cursu, vbi prærupto casu descendunt, non per canalē statim prodeunt, sed incuruatæ vndæ

Robur.

B impetu paululum per aera feruntur antequam cadant: Salmones verò contra tendentes maiore nixu aquas superare tentant, quanquā non oēs euadant, nam debiliores, aut hęrēt in imo fluminis, aut etiā ex alto iam euecti præcipitantur in aquas, atq. tam procul excidunt quidam, vt à subiectis lebetib. qui valde prope aquā feruent, excipiantur, accolarum in hoc euentu, non læui voluptate. Supra Basileā ad quatuor miliaria catarrachtes, & præcipitiū Rheni est, statim sub ponte ad oppidum Lauffenberg, violentum valdè, similiterq. altum, per hoc quoq. eluctari Salmones aiunt: inde rursus aliud sublimius est, paullò infra Scaphusiam insigne oppidū Heluetiorū. Hoc indigete voce à rapidissimo fluminis decursu den Lauffen dicunt, & à Salmonib. superari negāt. Circa finem Nouembris ad alta eiusmodi fluminū tum maiorum, tum minorum loca ferè côtendunt, & quoad eius possunt, ascendunt, pariendi gratia, vt nonnulli arbitrantur, qui interim in Rheno parere non inficiantur. Incipere autem aiunt non multò post solstitium, & subinde per autumnum, ac hyemem parere, aliquos etiam ad veris vsq.i. Martij, initium. Cæterùm hoc parū verisimile est, nisi de illis intelligant, qui propter obstaculum aliquod ad mare descendere non possunt: nam alioqui circa veris initium flumina repetunt, hyememq. in Oceano, vel saltem bonā eius partem transigunt, Partui locum idoneum quærunt, solutum, vt aiūt, sabulonem, super quo

Quando pariant.

C fluuius rapidus fertur. Ibi scrobem excauant lōgam ad tres quatuorue passus, latam circiter pedes quatuor. In ea fœmina oua ponit magnitudine pisorū, q̄ mas rore genitali suo irrigat. Construunt autē eā muniūtq. tum intus tum ad latera lapidib. miro ingenio, vt in tuto sint oua, obtectaque, ne impetu fluuij dispellantur. Sic igitur illa genitura maris perfusa ad vernū vsque tēpus iacent, tum demū ijs animatis pisciculi nascuntur quos Salmulos vocāt. Hoc dignū admiratione Salmulos mares aliqñ genitura plenos reperiri, & cū fœminis adultis coire, earum exclusa oua rigare, cùm in Salmulis fœminis nunquam oua reperiantur. Pariunt autē libentiùs in minoribus ac riuis, in quæ deflectunt, quàm in Rheno: cuius aqua eo tempore minus lenis, & pinguis est, & vadum durius. Auctis aliqñ fluminib oua scrobib. cômissa, dissipātur: itaq. pars perit, aut à piscib. deuoratur: pars aliqua seruatur: at si nihil impediat, oua paulatim augescunt, & spiritu vitali inflata demum vltra per aquam deferuntur, formaturq. interim piscis Scrobes quas diximus, aliqñ imminutis fluuijs in sicco relinquuntur: nec tñ pereunt oua, sed restitutis aquis animantur, nō minus, ac si nunquā distituta eis fuissent. Hæc itaq. de Salmonum generatione, qualia à viris doctis per literas accepit Gesnerus, beneuolis ego quoq. lectorib. recensui, similiternè in Oceano proli incūbant, incertus. Abdere se hic creduntur propterea, ꝙ quibusdā anni tēporib. nunquā,

Nidi in quo pariunt artificium.

D vel saltē rarissimè capi soleant. Quònam cibo vtatur iste piscis, & an vllo prorsus, adhuc, inquit Hector Boetius, incertū est, cū in ventriculo exenteratus nihil ostendat, præter spissum quēdam humorē. Gesnerus cū aliquando dissectū inspiceret, nihil in vētriculo, & intestinis reperisse se asserit præter mucū quendā subflauū & lapillum candidum: genituræ verò multum sub finē Nouembris, non in ipsis, vt appellāt, lactibus, sed in vasis spermaticis. Idem ait piscatores apud suos tradere in maiorū ventriculis nunquam aliquid, in paruis nescio quid reperiri. Maiores.n. qui iā Salmones vocantur (non alio quàm aqua cibo victitare. Maio quidem mense floribus ruris eos frui dicere; tum enim quia optimi, sunt, ex ipsa cęli temperie, quam flores indicant, fructum percipere videri. Aqua autem præcipuè turbida tanquam aptiore ad nutriendum, eum gaudere; fluminibusq. turbatis altiùs migrādo niti, veluti persequentem huiusmodi aquam; quæ crassior dulciuorq. fieri videtur, niuium liquatione, herbis innatis, & pinguibus agris. Addit tamē sese ab Argentinēsi sene quodam & perito piscatore accepisse: Salmonē dū Salmo est,) hoc est ante vigesimā quintā die Iulij), pedicolis aquaticis (vt vocāt) vesci, deinde verò, & à partu obuijs quibusdā

Cibus.

piscibus;

piscibus; quique hæc sæpius in dissectorum intestinis se deprehendisse diceret. Saluianus quoque carniuorum esse asserit, & gregatim degere. Viuax admodum piscis est, adeo quidem, vt Albertus inquiat cor eius extractum, omnium animalium diutissimè viuere, itaque sub vno corde pulsante plures salmones in frusta dissectos a piscatoribus vendi, tanquam omnes recentes, cor adhuc pulsans ostendentibus. Testaturque Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ sese Basileæ conspexisse exenterati salmonis cor aquosa sanie aspersum vltra diem viuere.

Viuacitas.

CAPIENDI RATIO.

PRo ætatis diuersitate, ratio salmones capiendi variat. Paruos enim hamis, retibus, & nassis decipi aiunt; adultiores verò aliter, idque quatuor, aut quinque modis, quos ex Gesnero referemus. Vbi rapidissimus Rheni fluxus ad ripam est, piscator structuram quandam instar valli è truncis, & lapidibus quæ in flumen promineat, excitant. Fundamentum est quercus, & alnus. Ad hanc vnda impingens magno impetu retrò fertur, ita fit vt retrò locus aquæ tranquillior, idemq. profundior sit. In eo nauicula est cum tigurio: vbi noctes, & dies piscatores duo manent, quo tempore salmones perpetua migratione ascendunt, & reti in aquam demisso salmones expectant. Salmonem igitur ascendentem obuius iuxta structuram aquæ impetus in locum tranquillum reijcit. Id sentit piscator filo commoto, tenet enim manu fila aliquot, reti annexa, vel lignum paruum, funiculo alligatum reti, ita vt rigeat. Itaque mox paxillo quodam retracto, vt rete subito per machinam, seu decipulam attrahatur, efficit. Huiusmodi autem structuræ magnis impensis fiunt, & conseruantur: & qui eis vtuntur piscatores, certam summam pecuniæ magistratui soluunt, & insuper decimas. Habentur autem solùm inter Basileam, & oppidum Lauffenberg. Infra Basileam nulla est, quòd solum, seu vadum solutius sit, & Rhenus patentior, nec amplius similiter in angustum saxis vtrinque coactus. Quod si salmones omnes iuxta has structuras ascenderent, caperentur omnes, sed multi longiùs ab eis, & circa medium fluminis ascendunt. Maio (vt diximus) salmones ab hirudinibus infestantur, atque exagitantur, adeo vt viribus exhausti, solito per medium flumen ascensu relicto, ad ripas modò sub aqua profundiùs, modò in eius summo, vt appareant, ferantur. Quo animaduerso piscatores nauicula adproperant, & fuscina quinis ferè, aut septenis cuspidibus horrente, feriunt. Fuscinæ ferrum perticæ ligneæ affixum est. Est quando scamnum oblongum Rheno imponunt, ita vt pars eius posterior in ripa firmetur: anterior verò pedibus duobus nixa in flumen promineat: huic insistens piscator salmonem viuum valido funiculo alligatum tenet, donec alius adueniens morsu eum depellere conetur. Quod cum fieri videt, paulatim vinctum ad ripam retrahit; & alterum insequentem, vbi commodum fuerit, fuscina ferit. Circa Argentinam priuatim marem coitus desiderio fœminam vinctam dum persequitur, similiter ferri aiunt. Circa medium Martij mensis, retibus ad salmones comparatis vti incipiunt piscatores. Id genus retis duplicatum est: altum ad duos passus, longum vt minimum triginta tres. Fiunt enim quædam multò longiora. Nam supra pontem Basileæ rete vnum trahi solitum ad bis mille gradus (gradum vocat pro binis pedibus) longum esse putant: & aliud infra pontem longissimũ, quod ferè ad pagum quendam proximum extendatur. Huiusmodi reti extenso piscatores vtrinque bini in singulis lintribus per Rhenum descendunt: degrauatur autem inferius plumbo, superiùs subere eleuatur. Ita ad vadum vsque demissum salmones obuios omnes implicat: qui verò superiore in aqua loco natant, euadunt; vt ij etiam qui circa saxa, aut sub saxis sunt. Implicati aliquando vi erumpunt: quòd si duo, aut plures simul capti sint, & erumpere nequeant, vbi alter alterum sibi propinquum senserit, concursu mutuo, si spatium detur, seinuicem conficiunt. Capiuntur item aliquando fortuito genere retis quod Spreitgarn appellant. Hoc enim à piscatore iniecto præter alios pisces, vt Nasos, Barbos, Lucios, Capitones, &c. sæpè etiam salmones pariter irretiuntur. Circa Argentinam hoc modo etiam capiuntur. Retia tria, singula circiter viginti passus longa coniunguntur: ea demissa vt non amplius tribus pedibus à vado absint à piscatoribus, qui in cymbis vtrimque sunt à tergo salmonum, non ante ipsos trahuntur. Existimantur autem inutiles, qui supra rete fuerint. Simili modo in Anglia capi audio in Tamesi fluuio. Quomodo valla, & præcipitia superaturi capiantur, suprà dictum est. Qui verò in mari capiuntur, non ipso quidem patente Oceano capi aiunt, sed æstruarijs, & magnis maris canalibus.

Vt in Rheno capiatur.

Vt circa Argentinam capiantur.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

SAlmo nulli planè pisci,siue marinus ille sit,siue fluuiatilis,siue lacustris, saporis teneritudinisq. gratia cedit. Massarius fatetur nunquam se suauiorem lautioreq. piscem comedisse, ideoq. piscibus oĩbus præferendum esse iudicat. Moderatus tñ eius esus esto: Larga.n.plenaq.manu deuoratus,propter nimiam pinguedinem,molestam affert satietatem; vnde haud mediocriter imminui existimationem eius putauit Saluianus,cũ potius augeatur inde, quòd minus se se replere edentes possint,quòd corpori consultum est. Salubriores tñ alios esse non inficior, at suauiores esse pernego. Cæterùm non omnes æquè æstimandi sunt. Habenda enim ratio est ætatis,loci,& anni temporis. Salmunculos semper placere aiunt,sed præcipuè Aprili,& Maio,& cum vltra sex septemuè digitos non excreuerint: delicatissimos autem haberi,cùm ad quinti digiti mensuram accesserint. Adulti in fluuijs teneriores,& suauiores euadunt. Horũ rursus qui longiùs à mari recesserint,diutiusq; in fluuijs degerint,eos qui neq.adeo longè flumina subierint,neq. tàm diu in ijs versati fuerint,antecellere Saluianus, & Rondeletius arbitrãtur, contrà ac ratio ipsa suadere videtur,docereq; experiẽtia. Longè enim & bonitate & salubritate prestant,qui mediocriter in dulci fluuiorum aqua versati sunt,ob mediocre exercitium: altius verò euecti,vel simpliciter in dulcibus aquis immorati propter nimios labores,& inediam ferẽ, deteriores,macilentioresq.euadunt,quamobrem circa Coloniam præstãtissimos capi rectè Albertus dixit,& Rondeletius minus probatos propter Antuerpiam Colonia enim ad Rheni ferè mediũ sita est, Antuerpia mari proxima. Iam verò licet Plinius Aquitanicos celebret Salmones,hoc est qui in Aquitaniç fluminibus capiuntur,Garumna,& Dordona,nunc tamen eiusdem Alberti testimonio Rhenani prçferuntur. Optimi autem ibi sunt communi piscatorum consensu Maio mense. Miseni Albis accolæ post Pentecosten cùm auctiora sunt flumina,præferunt. Improbantur cùm partui vicini sunt,quo tempore maculas multas ærei coloris,& rostrum valdè recuruum habere diximus. Angli Salmones istos porcis grandinosis comparant,similiterq.eis abstinentes vili plebeculæ relinquunt. Cæterùm boni,& tempestiui sicuti palato gratissimi sunt, ita contrà ægris, & quibus parum validus est ventriculus,minus conueniunt; viscosi enim sunt,& concoctu admodum difficiles,vt sunt ferè omnes alij,qui è mari fluuios,& stagna petunt Mnesitheo teste: quãobrẽ Arnoldus Villanouanus in regimine Salernitano,nisi à iuuenibus robustisq.hominib' edi eos voluit; idq.cum embammatis,quç crassum,viscidum,frigidumq.eius succũ emendare queũt,

Præstantia — *Qui meliores.* — *Vbi meliores.* — *Qui & quãdo peiores.*

B — C

Ad apparatum qđ spectat; quouis modo coctus optimè,inquit Platina,sapit. Gesnerus ex medici doctissimi relatione recentes scribit in aqua bene elixari,tum vino calido perfundi, refrigerari, & in eodem quo elixus est iure,dies octo,vel quatuordecim seruari: inde sigillatim cùm libuerit vnum,aut alterum tomum eximi,aceto perfundendum. Eum cibum esse lautem, & boni saporis, prçsertim cũ pinguis fuerit. Aliquos in vino coquere; alios çquales vini,& aquç partes miscere, sed ita carnem tenaciorem fieri,vt in mera aqua elixari præstet. Spinam dorsi separatim totã excindi,eiusq.partes aliquas supra craticulam assari,quç mẽsis super olere alioue ferculo imponuntur,in magnis delicijs. Oua quoq.& intestina (quæ ab ignaris negliguntur) vel separatim, vel cũ ipso pisce elixa,condiri iure aromatico coloris è ruffo nigricantis,lautissimo apparatu: Cçterùm salitũ Salmonem,qui in dolijs toto anno seruatur,non aliter,quàm recẽtem parari,prçmaceratũ tamen aqua. Eum specie quidẽ & colore præferri recentem,sapore verò ficciorem, & tenaciorẽ esse quamobrẽ iure conditum,vt Sturio solet,optime sapere. Deniq.infumatum, præsertim qui Bremæ capitur, vel crudum esitari solere. Esse qui segmenta ex eo super craticula assant. Bremenses quidem peculiari quodam modo eum infumare solere. Saluianus etiam esse tradit, qui recentis frusta cariophyllis prius infixis assant,atq.cinnamomo saccharo,& aceto condiunt, eoque condimento multò suauiorem reddi; salitum verò (quorum magnam vim inquit ex Iouio, Gallia Belgica mittit in Italiam in plebis vsum,nam saliti pristinam nobilitatẽ amittunt,etsi qui recens salitus fuerit non sit prorsus spernendus) in aqua elixum,oleo atq.aceto conspersum comedi. Portantur ad nos nonnunquam quadragesimali tempore infumati nullo prorsus sapore cõmendabiles,vt verendum autumnales vel hybernos esse,quibus temporibus recentes quoque im probantur. Ad Rhenũ verò vbi plures capiuntur,vt Lauffenberg saliri in paruis dolijs solẽt, quæ libras (sedecim vnciarũ) circiter viginti capiũt,& autumno,& hyeme hæc vascula aliò vendenda mitunt: libram ferè quinq.obolis argenteis vendunt. Durãt per annum, & in cellis vinarijs eum sua muria seruantur. Hollandi recentes tantùm edunt; eosq.vel elixos, vel ex butyro frixos.

Apparatus. — *Oua.*

D

DE

DE LVPO. Cap. II.

SYNONYMA. ETYMVM.

Labra cur dictus. *Lupi voracitas.* *Catillo.*

SVmmo in honore ptioq.(vt mox patebit) olim apud exquiſitioris palati Romanos fuit, qui Græcis λάβραξ vocatur quaſi violentus, & à ſuis viribus præſidiũ petens vt Calcagninus exponit, aut ab ipſa vehementia, vt Iouius nimirum παρατλω' λαβράτητα, vt Athenæus author eſt, vel vt Euſtathio placet, quaſi λίαν βόρος, hoc eſt valde vorax, vel vt Suidas vult (ex Scholiaſte Ariſtophanis) διότι κεχηνεν αυτε̃ τό ϛόμα καὶ ἀθρόως καὶ εὐχερῶς ἁλισκεται quia illi hiatos, & repentè, & cum impetu auideq. voret: vt rectè Latini rei naturã, non ipſum nomen imitati, Lupum (qui λύκος Græcis eſt, quo nomine Blẽnum aliquando, item Anthiam vocari inuenio, at hunc piſcẽ nunquam,) dixerint, quòd huius nominis quadrupes ore ſit ſemper hiante, & vt inexplebilem ventrẽ exaturet, ſumma audacia, atq. impudentia nihil non tentare veretur, cùm ſit tanta auiditas voracitaſque, vt deficiente cibo, ne à terra abſtineat, in hoc quoq. Labraca referens, quem Lucilius inter duos pontes Romę captũ Catillonem quaſi Liguritorẽ appellauit, quippe qui præter piſces, latrinarũ alijſq. domuũ recrementis famelicum ſuũ ventrẽ impleat. Rectè itaq. Iſidorus ex morib. terreſtriũ piſces aliquos appellari ſcripſit, vt Canes marinos quòd mordeãt, Lupos quòd improba voracitate alios perſequantur, & Varo etiam à vi quadam dictũ oſtendit. Cæterũ monendus etiam eſt lector, *a* Plinij tẽporib. à Foro Iulienſib. piſcem, ex quo garum fiebat, Lupum vocatũ fuiſſe, quem ſuo loco Encraſicholum eſſe oſtendimus. Notandum item Labros piſces cauda placentes ab eodem Plinio nominari ex Ouidio, in cuius tamen de piſcib. fragmento inquit Geſnerus, nullum Labri nomen extat, ſed Melanuri laude inſignis caudæ: quare apud Plinium ſic quoq. legendum putat, nec eſt, inquit, quòd Labri nomine Labracẽ fortè aliquis accipiat, quoniã Labrax Lupus eſt, paullò ante à Plinio nominatus: nec refert quòd Melanurũ quoq. antea nominarit, cùm aliorum etiam quorundam nomina repetierit, memoriæ nimirum lapſu, vt Orphum, & Erythrinum. Qui modo celeberrimus iſte piſcis ſit, non bene inter noſtri tẽporis parentumq. noſtrorũ doctos cõuenit, variãtibus eorũ ſententijs. Simon Genuenſis eumq. ſecutus Franciſcus Philelphus voluerunt Lupũ, eum eſſe piſcẽ, qui nunc materno tritoq. vulgi ſermone Lucius vocatur, coniectura ducti quòd Lupus piſcis Græcè Lycos (pudendo errore) appellaretur, vt y tenui in u verſo Lucus, ac deinde Lucius cognominatus eſſet. *b* Alexãder Benedictus Lucium fluuiatilẽ Lupũ appellãs, marinũq. præcipuè ſuauẽ eſſe inquiens, lõgo roſtro, nullis ſpinis intercurſantib⁹, haud aliũ quã Sphyrẽnã intelligere videtur, quã nempe alij Lucium marinũ etiam dicunt. Volaterranus, & ante eũ Poggius Florentinus ſenior Lupum eum eſſe volunt, qui nunc Sturio dicitur, quandoquidem Lupus Tyberinus longè omniũ piſcium apud Romanos eſſet laudatiſſimus, & is maximè qui inter duos põtes caperetur: cuiuſmodi cùm ſit nunc Sturio, omnium. ſ. piſcium qui menſis apponuntur, pręſtantiſſimus, eum Lupum veterum dici oportere. At verò Platina Romanorum Lacciam, noſtram Chiepam, Lupũ eſſe contendit. Quas omnes opiniones partim Iouius, partim & Maſſarius, Rõdeletius item, & Saluianus doctiſſimè refutarunt. Luciũ in primis non eſſe tum ratione, tum etiã veterũ authoritate facilè oſtenditur. Lupus Græcè λάβραξ non λύκος appellatur, ſed λύκος quadrupes eſt Lupum piſcem veteres omnes marinum faciunt, & ex mari fluuios ſubire aſſerunt: Lucius verò in fluuijs, lacubuſque, in mari nunquam degit: ad hæc vilis plebeiuſq. ac inſipidus eſt; Lupus ſaporis excellentia ſummoperè cõmendatur. Probabilior tamen hæc opinio Rondeletio videtur, quàm qui Sturionem eſſe voluerunt: quam enim futilis vanaque horum ratio, inquit, ſit nemo non videt: Sic enim quicunque in Tyberi delicatiſſimi optimique eſſent piſces, Lupi dici poſſent: præterea notæ vtriuſq. valdè inter ſe pugnant: Lupus. n. ſquamoſus eſt, & quatuor pinnis natant, quorum neutrum Sturioni conuenit; Lupus carniuorus, & voraciſſimus eſt; Sturio autem minimè. Timauus fluuius Brentæ nomine nunc celeberrimus Lupis abundat teſte Martiale.

a li.31.c.9. *De Lupo varia opin.* *b L. de peſte* *Lucium non eſſe Lupum.* *Sturionem non eſſe Lupum.*

Laneus Eugenei Lupus excipit ora Trimaui. Sturiones, inquit Iouius, nõ habet qui nempe maiores fluuios tantũ intrare ſolent. Adde quod Paulus Aegineta Cephalo Lupum ſimilitudine comparauit cui Sturio diſſimillimus. Lupus authorib. Ariſtotele, Plinio, & Athenæo Mugili caudam prærodit quod quoq. Sturioni, vtpotè edentulo, oſq. ſupina parte habenti nemo ſanæ mẽtis tribuat. Quare Laccia, ſiue Chiepa, Lupus non fuerit, nã & hæc dẽtib. caret, quin, & nullam omnino in maxillis aſperitatẽ habet, neq. etiam veriſimile eſt, hanc tantoperè in delicijs fuiſſe, cũ ſit frequentiſſimus, atq; adeo moleſtis ariſtis ſpinuliſvè referta, vt in cõuiuijs harũ tœdio periculoque,

Non eſſe. Lacciam.

ſuaui-

A suauitatis (quæ, & ipsa haud multa est, gratiam amittat. Hisce itaq. viris doctissimis, qui recitatas sententias refutarunt, aliumq. qui notis omnibus, veterum Lupo respondet, ostendunt, libenter assentior, illum nempe qui Venetijs, nobisq. Varolus, Romæ Spigola, in Hispania Lupo, Liguria similiter Louazzo, & Gallis item Luppasson, & Lubin pro Lupin, vt Rondelet. exponit, à Lupo ni mirum nominatur, in Hetruria Ragno, quasi Araneus, Anglis vt Gesnerus se intellexisse scribit, à Base, Gallis Cenomaris vn Var, vel vn Bar, voce mutila, & detruncata, vt Bellonius conijcit, à λαῦραξ (ita enim Tarentinus, & Pollux scribunt, & in Galeni codicibus modo per υ, modò per β scribi reperio) nisi etiam, inquit, à vario colore nomen putes deductum Adrianus Iunius Belgicè interpretatur een Zeesnoeck, id est Lucium marinũ, quo de nomine dubito. Amatus Lusitanus Hispanis Robalum appellari tradit.

Lupus veru qui. Varolus.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

B LVpum ex marinis esse, qui fluuios lacusq. subeũt, mox veterũ testimonijs asseretur, a Columella de piscibus agens, duo Luporum genera facere videtur, maculatum. s. vnum: sine maculis alterũ. Inquit enim: *tum sine macula (nam sunt, & varij) Lupos includemus*, & vtrũq. genus, hodieq. cognitum esse docti quidem volunt, quamquam diuersimodè sentiant. Iouius credit Lupos varios eos esse, quos D. Ambros. vulgarem nomenclaturam secutus Truttas, non Troctas, vt ipse habet (nam hoc noĩe Aelianus Amiam intelligit) quam opinionem refellit Rondel. tùm quod Truttæ in Tyberi præsertim inter duos pontes non capiuntur, sed earum copiam maximam suburbani amnes omni tẽpe suggerunt vt ex Reatinis, Sublaqueanisq. & ipso Tyburtino amne quotidie vidẽtur: tũ quòd Trutta in fluuijs, fontibusq. tñ capitur, frigidioribusq. locis gaudet; cùm Lupus in mari, & marinis stagnis degat, frigorisq. iniuriam vehementer pertimescat, adeo vt præ frigore moriatur, vt modò ostendetur; quamobrem ipse varium Lupum Columellæ esse existimat, cuius dorsum ex albo cæruleo est, venter candidus nigris maculis cõspersus; alterũ verò sine maculis eum esse, qui b Plinio appellatur laneus siue lanatus à candore mollitieq. carnis. Duas itaq. habet icones, quarum prior maculis caret, & maior est, altera minor valde maculosa. Iouio verò subscribit Saluianus, & ne solis videatur niti cõiecturis, Isidori c Hispalensis testimonium adfert, qui varios vulgò (vixit plus octingentis ab hinc annis) Truttas vocari scribit capite de Trutta, & mox capite de Lupo affirmat paruos eos Lupos maculatos, mox vbi

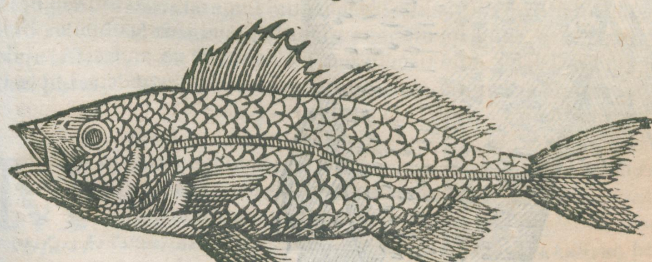
a l. 18. c. 17

Lupus varius.

b li. 9. c. 17.
c li. 12. etymol. c. 16.

C

Lupus vulgaris Rondel.

D

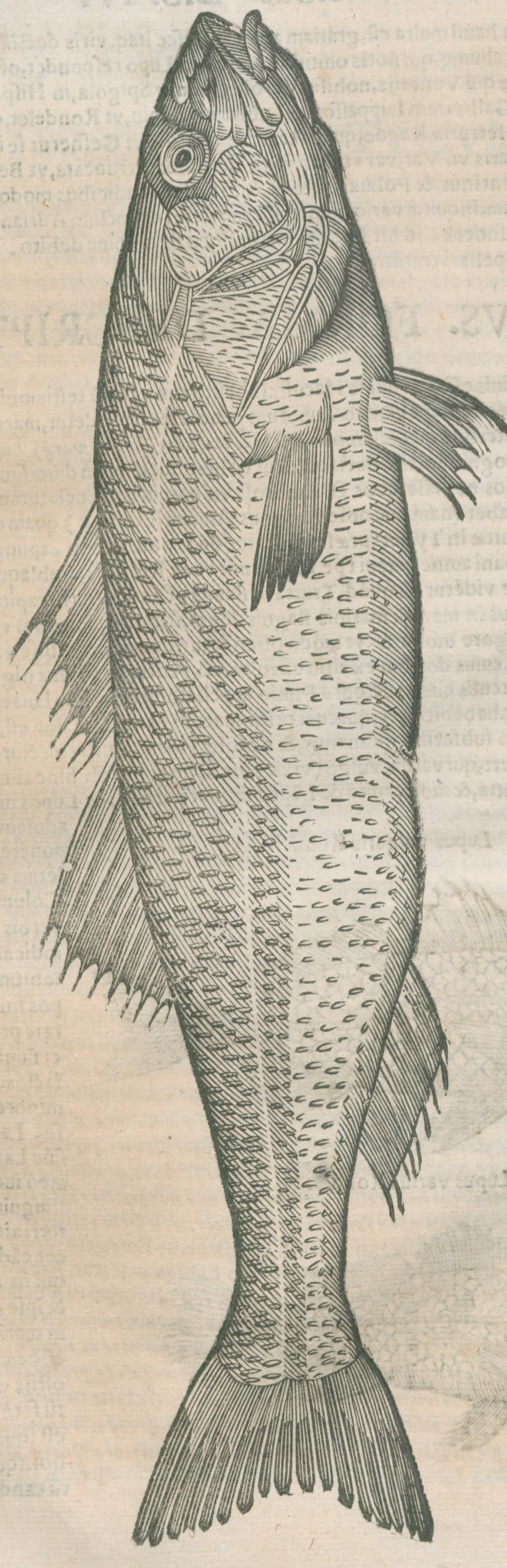
Lupus varius Rondel.

adoleuerint, maculas deponere, quod & Rondeletius cõcedit; quare ego Columellam præcitatis verbis duo Lupi genera indicare nõ puto, sed hoc tantùm dicere velle, Lupos sine maculis, id est, ætate prouectos, etiam dulci fluuiorum aquæ assuefactos, piscinis poti⁹ quã minores, includendos esse, Laneum verò etiam siue Lana natum Plinius meo iudicio, specie nõ distinguit, sed cæteris præferri ait, ob carnis videlicet cãdorem (mollitieq.) qui in adultis maior est, & ipse etiam Rondel. qui in mari degit, dorso ait esse cæruleo candido, in ostijs verò fluminum, totũ ferè candidum. Piscis est squamosus teste Aristot. squamarũq. argẽtearũ candore cæteros omnes

nes

Lupus Authoris.

A nes pisces superans. Mediocres autem squamæ sunt, & serratæ, & nō inter se solùm, sed ipsi etiā piscis carni validissimæ commissæ sunt. Rostrum habet oblongiusculum. Os cùm hiat, valde parulum. Dentibus carere Massarius tradit, item Rondeletius, addita ratione, vel quia ob oris magnitudinem facilè prædam deuoret, vel quia ita voluerit natura, vt illi piscibusq. reliquis consuleret. Si enim os dentibus, inquit, armatum foret, vix pisces eius impetum effugerent, ipseq. præ insatiabili vorandi cupiditate interiret. Dentium autem loco ossa habet aspera in palato Bellonius verò tenues denticulos confuso ordine vndecunq. in ore haberi ait. Iouius quoq. serratos tribuit, quibus hamorum lineas abrodat, & Cælius Calcagninus Sturionem non esse Lupū probaturus, Lupus, inquit, dentibus sæuit, quib. prorsus caret Sturio: Saluianus quoq. plurimis, atq. tenuissimis denticulis multiplici, ac vario ordine dispositis (pectinum instar quib. Lanarij vtūtur, quosq. vulgò Cardi Itali appellant) muniri: ac deniq. huius eiusdem piscis effigies Venetijs depicta Gesnero missa labra denticulata ostendit, sed tamen apud hunc maiores sunt grauissimi cōditores Rondeletius, & Massarius, qui Lupum, vt diximus, edentulum faciunt. Meus domi meæ ad viuum pictus litem dirimit. Linguam habet oblongam teste Bellonio. Athenæus ex Aristot. osseam esse scribit, & adhærentem. Oculi magni sunt. Brāchiæ vtrimq. quaternæ Harum operculum duobus ossibus cōstat, quorum superius postrema sui parte squamatim cōmittitur. A summis branchijs per vtrumq. latus linea ferè recta ad caudam ducitur. Pinnas Aristot. teste, binas habet parte prona, totidemq. supina. Quæ prona parte capiti proxima est, octo, vel nouem acutis, & inæqualibus aculeis tenui membrana colligatis horret: altera vnico tantùm. Contrà supina parte caudæ vicina aculeos habet ternos. Cauda in vnicam pinnam degenerat. In paruulo, vt diximus, nigræ apparent maculæ, quæ in paulò adultiore prorsus delitescunt, Grandiusculus enim argenteus est, dorso tamen paullò minus, quàm ventre candido. Locus etiam colorem mutat, nā qui in mari capitur, ex cæruleo candicat, in ostijs fluuiorum, totus albus est. Qui hic expressus est, tergore pinnisq. omnibus nigrescit, ad latera pallet. Linea medium corpus diuidens aurea est. Caput ex aureo, amethestino, & cæruleo variat. Cauda cærulea est. Branchiarum os supernum in extremo insigniter rubet. Dorsum æquè ac venter extuberat, vnde nisi totius corporis longiuscula esset figura, ouata censeri posset. in capite, vt *d* Aristot. & *e* Plin annotarunt, lapides habet. Scribit Calcagninus authores se habere piscatores primi nominis, & ipse, inquit, cominus annotaui, in Variolorum capite ossiculum esse, dum primæ adhuc sunt ætatis, qđ deinde ætate ingrauescente obdurescat in lapidem. Carnium lactearum albore cæteros omnes C pisces superare Iouius tradit: Bellonius tñ suo Lupo carnem, vt in Salmone rubescentē ascribit, siue de specie diuersa locutus, siue ꝙ Oceanus aliquid mutat, inquit Gesnerus. Cor habet trigonum, vt Athenæus ait: ventriculum amplum, & longum, appendices binas maximè conspicuas, iecur subflauum, in duos lobos diuisum, quorum dextro fellis vesica cōmittitur; Lienem rubrum, & longum, intestina lata, nec multis cōplicata anfractibus: folliculum plurimo aere tumidū, spinę dorsi validissimè annexum. Bellonius è pusillo magnum, ac cetaceum, Salmonis more euadere solere testatur, vt ex Oceano libras quindecim nonnunquam pendere visus sit, Saluianus ad viginti libras, aliquando excrescere obseruauit. Vbi autem prægrandes capiantur, mox dicetur.

Squamæ. Rostrum. Os. Dentes. Lingua. Oculi. Branchiæ Pinnæ. Aculei. Maculæ. Color. Figura corporis. d *lib. 8. Hist. cap. 19.* e *lib. 9. c. 16* *Caro Cor, & alia partes interne. Magnitudo.*

LOCVS.

MArinum piscem esse, & in fluuijs nunquam quidem nasci, sed subire tamen, & stagna etiam inter alios *a* Galenus attestatus, inquit: *Lupum nunquam vidi natum in dulcibus aquis, è mari verò fluuios, aut stagna,* λίμνας, *subijsse vidi. Quamuis enim in profundo mari versari sit solitus, non refugit tamen stagna salsa,* λιμνοθαλάσσας paludes marinas, *nec ostia fluuiorum.* Et *b* Oppianus loca maris paludibus fluuijsque vicina amare ait,

D
Labrax, audaces Amia, placidaq. Chremites
Aequora quæ fluuio, quæ sunt vicina paludi
Et fluctus cœno commistus vortice multo
Accipiunt pingui distendunt membra sagina,
Pelamydes, Congri, quem dicunt nomine Oliston
Incoluisse iuuat, qua dulcis terminus vnda
Voluitur à terra, pisces hic pascua læta
Ex ponto fluuij dirus petit ostia Labrax.

Quare nunquid vsq. adeò verum sit, quid scribit *c* Ptolemæus Euergetes apud Athenæum, circa Berenicē Lybiæ fluuiū esse qui lethon vocetur, in quo Labrax nascatur, Aurata, &c. dubitari potest, & licet *d* Columela non solū dulcib. aquis includi, sed etiā procreari in ipsis dicere videatē, his verbis: *Piscium curam maiores nostri celebrarunt, adeo quidem vt dulcibus aquis marinos clauderent pisces, atq; eadem cura Mugilem Scarumq. nutrirent, qua nunc Murana, & Lupus educatur. Inde Velinus, inde & Sabatinus, item Vulsinensis, & Ciminus Lupos Aurataſq. procreauerunt, ac si qua sunt alia piscium genera dulcis vnda tolerantia;* secus tamen sequenti capite indicat, inquiens: *Frequenter animaduertimus intra septa pelagicos greges inertis Mugilis, & rapacis Lupi, quare qualitatem litoris nostri cōtemplemur, si vitemus scopulos, an probem⁹. Turdi complura genera, Merulasq. & auidas*

a *li. 3. Alim.* b *lib. 1.* c *lib. 2.* d *li. 8.*

Muſtelas; tum etiam ſine macula (nam ſunt, & varij) Lupos includemus. Hic enim loquitur de ijs, qui in mari capti ſeptis includuntur: quare priori loco *procrearunt*, interpretor, tulerunt, vel dederunt, vel ſubminiſtrarunt. Sunt verò in fluuijs meliores, id quod Martialis eleganter oſtēdit; nam cùm laneus, ſiue lanatus vocetur teſte Plinio, omnium laudatiſſimus, à carnis nimirū albedine, & mollitie, ille laneū vocat, qui in fluuijs capitur; partimq. è mari, partimq. fluuijs nutritur.

Vbi meliores.

Laneus Euganei Lupus excipit ora Timaui Aequoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

Videmuſq. qui in Tyberim ex alto mari aſcendunt, & pinguiores, & meliores fieri; id quod & veteres omnes de Lupo tradunt. Plinius: *At in Lupis* (quidam legunt, at Lupi) *in amne capti præferuntur*: maximè ſi inter duos pontes captus eſſet, vt aliàs teſtatur, inquiens: *Meliores ſunt Lupi piſces in Tyberi amne inter duos pontes.** Horatius contra luxurioſos frugalitatem commendans:

** Seru. 22.*

Vnde datum ſentis, Lupus hic Tyberinus, an alto Captus hiet, pontesvè inter iactatus, an amnis Oſtia ſub Tuſci. Extat apud *e* Columellam, inquit Iouius, dictum illud Philippi admodum luxurioſum, qui apud hoſpitē Caſſino in oppido Lupū ſibi in cæna appoſitū guſtabundus expuit, addens: *Peream niſi piſcem putaui*, quaſi vellet innuere, ſolos Tyberinos Lupos, piſcis nomine dignos eſſe; cæteros autem Lupos inter quiſquilias potius, q̄ inter piſces eſſe reponendos. Addit Columella hoc Philippi periurium, multorum ſubtiliorem feciſſe gulam, doctaq. & erudita palata faſtidire docuiſſe fluuialem Lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet. Itaq. (inquit Terent. Varro.) *Nullus eſt hoc tēpore nebulo, ac rhynton, qui nō iam ducat nihil ſua intereſſe, vtrū eiuſmodi piſcib. an ranis frequens habeat viuariū.* Lucilius acris, & vehemēs poeta inter duos pōtes captū quaſi liguritorē appellabat teſte Macrobio Catillonē, q. propriè Catillones dictos ait quaſi catillorū liguritores: Lucilij verſus hi ſunt: *Fingere præterea afferri, quod quiſque volebat*

e li. 8. c. 16.

Catillones qui.

Illum ſumina ducebant, atque altilium lanx, Hunc pontes Tyberinos inter captus Catillo.

Idem Macrobius, cur Tyberinus iſte Lupus apud prodigos in honore tanto fuerit, & omnino omnes ex hoc amne piſces, ignorare ſe ſcribit. Iouius cū dixiſſet, etiamnū pluris illū, quàm in alto captum, lautorum obſonatorib. vendi ait admodum voracem ſubire cloacas ſolitum, obuia quæque deuorare, iſque de cauſis in Tyberi mirum in modum pingueſcere, & adoleſcere. Cloacas autem ſubire ex veteribus teſtatur * Iuuenalis, dum ait: *Vos Anguilla manet longæ cognata colubræ,*

** Satyra. 5.*

Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus (nimirum Lupus) *& ipſe*

Vernula riparum pinguis torrente cloaca, Et ſolitus mediæ cryptam penetrare ſaburræ.

Adde quod & maiores hiſce in locis euaderent. Tradit *f* Aelianus in Indico mari, quo tempore fluuij augentur, & maiore iam profluentes impetu in agros exundant, hos piſces inundationem ſequi, & per agros in pauca, & tenui aqua ferri, & oberrare: poſtquam verò imbres, ex quibus augentur fluuij, ceſſarint, & confluentes ad ſuos redide̅rint alueos, in humilibus planis, paluſtrib. & ſinuoſis locis, vbi & Erineæ, vt vocant, reperiri ſolent, piſces, vel octo cubitorū relictos, & ęgrè propter aquę bonitatem tum natantes, tum vitā vtcunq. ſuſtinentes, ab agricolis capi. Et Maſſarius profitetur Lupos multò maiores reperiri (quàm apud nos) in dulci portu quem nunc Phanarium dicunt. Ibi enim, inquit, dulcis aqua eſt ex Acheronte amne ex Acheruſia palude profluente apud ſinum Ambracium: ſimiliterq. in Eloro amne, vt author eſt Niphodorus Syracuſanus. Prægrandes item Lupos apud Miletum Aſiæ vrbem, & plurimos, Ariſtoph. Scholiaſtes, & poſt hunc Suidas tradit, propter ſtagnum influens in mare, idque antiquum prouerbium: *Labrax Mileſius*, indicat: & Archeſtratus apud Athen. θεόπαιδα, quaſi prolem deorū vocauit his verſibus:

f li. 16. c. 12

Λάμβανε δ' ἐκ Γαίσωνος ὅταν Μίλητον ἵκηαι Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λάβρακα
Εἰσὶ γὰρ ἔνθα δ' ἄριστοι. ὁ γὰρ τόπος ἐστὶ τοιοῦτος.

Miletum cùm adieris ex Gaſone accipe
Ceſtreum Cephalum, & prolem deorum Lupum,
Hic enim optimi ſunt, ob loci eius proprietatem.

NATVRA. MORES.

ALcæus apud Athenæum Lupum ait ſublimem natare. Idem Athenæus Ariſt. teſtimonio μονήρεις idest, ſolitarios eſſe ait, quod tamen in ijs, quæ nunc extant, Ariſtot. ſcriptis nō reperias, imò verò *a* Ariſt. χυτοῖς piſcib. (Saluianus fuſiles vocat Theodorus fuſaneos, eò quòd fuſim retib. capiūtur,) eos annumerat. Ex quo mea quidem ſententia, inquit Saluianus, non minus gregales, quàm ſoliuagos eſſe, coniectare licet, quando fuſanei dici poſſe non videntur, niſi grex, in quem ſe prius collegerāt, in fugam fuſus fuerit. Ad quod accedit, quòd inter eoſdem χύτας Thynnos, Pelamydeſq. recenſet, quos *b* aliàs gregales eſſe oſtendit. Rondel. item vidiſſe ſeſe teſtatur Mugilum Luporumq. capturam vno retis iactu cētum aureis coronis veniſſe. Idem Athenæus ex eodē philoſopho carniuoros eſſe Lupos teſtatur, & verè quidem: at quàm fideliter ſcribat hic: *c Reliqua victus ratio non eadem omnib. eſt: alij. n. carniuori tantum ſunt, vt cartilaginei, Congri, Hiatulæ, Thunni, Murenæ, Lupi, Dentices, Amiæ, Cernua*; haud ab re quæri poteſt; nam

Solitarium non eſſe.
a li. 5. Hiſt. cap. 2.
b li. 9. Hiſt. cap. 21.
Cibus.
c li. 8. Hiſt. cap. 2.

A nam paullò post subdit: *Amia, Thunnus Lupus magna ex parte carne aluntur, sed algam etiam tangunt.* Solere etiam subire cloacas, & mediæ cryptas intrare saburræ ex Iuuenale ostendimus. Iouius author est obuia quæq. deuorare, nec piscibus vllis, vel corruptissimis escis parcere, paucisq. antè mensibus cùm In foro piscario ingens Spigola exenteraretur, oblongū serpentē in ventre repertum esse, Nos verò nominis rationē cū redderemus, à vorocitate qua terrestres Lupos imitatur (quorum venter semper est famelicus) dictū esse ostēdimus; sed & æquè rapax est atq. æquè in aquatile genus sęuit, vnde ἀλκιμον ἴχθυν Oppianus, Columella rapacem, Ouidius rapidum, immanem & acrem cognominarunt Solertianè & ingenio valeat. an stupidus sit piscis, & hebes, haud temerè statuas, nā licet adagiorū author Lupū Milesium) qđ legitur apud *b* Aristophanem: ἀλλ' ὡ λάβρακας κάταφαγὸν Μιλησιους κλωνήσεις vertit ille: *Haud cùm Lupos voraueris Milesios Facies tumultum*) in stolidū & auidum dici posse velit: potest tñ etiā in hoīem voracem torqueri; & licet Lupus captu nō sit difficilis, ideoq. minus videatur ingeniosus captus tñ ingeniose seipsum liberare nouit: & vt minus quā Mugil in prouidendo solertiæ habet (*c* Plinij verba sunt) ita magnū ipsi robur in pœnitendo: (Vuottonus legit in pernitendo; quam lectionem Gesnerus non probat, quoniam prouidere, & pœnitere pulchrè opponuntur, quare in pœnitendo exponit, mox cū pœ

B nitendo ducitur, quod probo.) Nam vt hæsit hamo, tumultuoso discursu laxat vulnera, donec excidant insidiæ. Idem testatur *f* Plutarchus; item Oppianus interprete Lippio:

Labrax de flexo pendens confossus ab hamo, Continuo in lymphis concusso vertice saltat,
Et setas violentus agens sua vulnera frangit Et maiora facit, funestaq. fata repellit.

Et ante hos dicebat Ouidius:

—— Lupus acri concitus ira Discursu fertur vario, fluctusq. ferentes
Prosequitur, quassatq. caput, dum vulnere sæuus Quassato cadat hamus, & ora patentia linquat.

Retibus verò etiam deprehensi ludunt piscatores, arenam infra ea fodiētes, ac quasi per cuniculum effugientes. Plinius ex Ouidio Lupum rete circumdatum arenas arare cauda, atq. ita conditum transire rete scribit; Hic verò sic canit;

Clausus rete Lupus quamuis immanis & acer,
Dimotis cauda latitat submissus arenis.

Idem tradit, & Oppianus:

Et fuluam, Labrax alis mollitur arenam Conatur foueam branchÿs aptare capacem
Corporis vt magnos sub terris occultat artus, Ac veluti lecto iaceat, per litora grypos
Piscantes verrunt, hic cœno immersus in alto Effugit exitium prędę, fugit humida lina.

C Clarissimè Plutarch. *Lupus* (inquit) *rete tam trahi sentiens, solum interea magna vi ruendo, diuidendoq. cauat, ac vbi latibulum aduersus insultus communiuit inÿcit abditq. se & hic tantisper hęret, dum rete pręteruehebatur.* Scribit pręterea Cęlius Calcagninus, quòd si rete se implicitos sēserint, quāto possūt impetu in rete grassari, vt discerpant, atq. hæc omnia in Variolo se obseruasse nostros piscatores magno consensu testari. Ego hoc postremū apud veteres nō lego, vt neq. quod hamorū lineas serratis dentibus abrodat, quamuis aliàs Iouius id veteres omnes testari asserat, memorię fortè lapsu Lupum cū Anthia, quē aliqui Lycon idest Lupū dicunt, cōfundens, cui hanc solertiā ex Ouidio tribuimus. Haud immeritò itaq. Aristophani apud Athenæū λάβραξ ὁ παντῶν ἰχθύων σοφώτατος dicitur. *Vitę enim præsidia* (inquit) *solerter excogitat, seq. ipsum tuetur:* quid dicturus si dociles esse sciuisset, id quòd Nymphodorus apud eundē testari videtur, cū scribat in Eloro amne Lupos adeò māsuetos haberi, vt è manibus porrigentiū cibū etiā capiant: quod item cū quadrupede Lupo commune habere videtur. Aiunt enim referente Aristotele apud Meotidē paludem Lupos esse piscatorū familiares & nisi partē suam à piscatoribus acceperint, retia cū in terra expansa resiccant, lacerare; quòd Albertus haud rectè ad Lupos pisces transtulit λύκως enim appellat Aristoteles. Aelian. deniq. audisse sese tradit, præclare intelligere hūc piscem, in capite se pos

D sidere lapidem hyberno tēpore perfrigidū, sibiq. infestissimū. Itaq. illo ipso anni tēpore ipsū calefacere, haud quaquā inscium, contra lapidis frigus remediū esse, ipsum tepefacere. Lapides autem in capite habere inter alios Plin. tradit his verbis: *Pręgelidam hyemem omnes sentiunt pisces sed maximè qui lapidem in capite existimantur habere, vt Lupi & Pagri: cumq. asperę fuerint hyemes, multi capiuntur cęci.* Aristoteles quoq. eandē ob causā Lupū in ijs numerat, qui à frigore infestātur. Ob lapides enim à frigore (inquit Rondeletius) congelantur & moriuntur: cui & aliam rationem addi posse putat, quòd in sublimi natent, eoq. magis frigoris iniurijs opportuni sūt, maximè seniores. Qua de causa frigoris vi mortuos sæpè in suis stagnis reperiri piscatores testantur. Idq. ratio suadet, quandoquidem qui in abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore læduntur, nec hyeme moriuntur, etiamsi lapides habeant in cerebro, vt Soleæ. Passeres, Aselli, Coracini, Scari, Lati, Vmbræ, Hepati. Cur verò inter alios pisces vnà cum Mugile, Salpa & Chromide clarissimè audiat, vt *h* Aristoteles, & Plinius aiunt, rationem nullam inuenio: addi

Solers ne sit an stupidus

b *In Equitibus.*

c *lib. 32. c. 2*

f *lib. vtra animal.*

Vt è retibus euadunt.

Docilitas.

g *li. 9. hist. cap. 36.*

Auditus.

h *lib. 3. hist.*

Tt Plinius

i lib.9. c.70 Plinius *i, & in vado viuunt*: contra philoſophi (vt apparet) ex quo id tranſtulit, mentē: hic namq. cætera piſcium genera minus dicit audire, ideoq. imis potius gurgitibus verſari ſolere: ac ſi Lupum in ſublimi verſari, dicere vellet, id quod Alcæus apud Athenæum quoq. teſtatur, & ex *k* Ariſtotelis hiſce verbis quoq. colligitur: *Lupi quoq. & Auratæ & Mugiles & id genus alij fuſcina interdum ſępenumerò capiuntur dormientes, alioquin ex ijs nullus fuſcina capi poſſe exiſtimatur.*

k lib.4. Hiſ. cap.10.

PARTVS.

a li 5. Hiſt. cap.10.
b li.6. Hiſt. cap.17.
c li 5.c.11.
d lib.5.c.9.
e li.9.c.51.

LVpus (inquit *a* idem philoſophus,) *oua parit, idq. ijs maximè locis quà flumina exeunt in mare.* Aliàs *b* verò æſtate, aliàs hyeme parere ait: *c* & ne ſibi aduerſari videretur, *d* alicubi bis anno parere tradit (quod *e* Plinius quoque, Oppian. itē & Aelianus teſtantur) idq. inter fuſaneos (χυτὰς) facere ſolum, cæterum, poſteriorum partum infirmiorum eſſe.

ANTIPATIA, CAPIENDI RATIO.

Inimicitia cum Mugile.

MVtuo quidem odio flagrant. Lupus & Mugil: verùm quanquā inimici ſunt capitales, tamen ſtato tēpore, teſte Ariſtotele, & Athenęo ipsū citāte cōgregantur; coeunt enim (inquit) in gregem ſæpius, nō ſolū quę eiuſdem ſunt generis, ſed etiam quibus idē & ſimilis paſtus appetiť, dummodo ſit abunde cibarij. Sæpe Mugiles cauda abſciſſa viuunt. Abſcinditur autem Mugilis cauda à Lupo Plinius Nigidium, non Ariſtotelem citans; *Nigidius* (inquit) *author eſt, pręrodere caudam Mugili Lupum: eoſdemq. ſtatis menſibus concordes eſſe. Omnes autem viuere quibus caudæ ſic amputentur.* Perottus huius diſcordiæ oculatus teſtis tradit ſæpenumerò ſe Puteolis Beſſarione præſente Lupū & Mugilē acriter inuicem pugnare vidiſſe. Mugilemq. in metu (timentem ſcilicet ſibi à Lupo hoſte) caput occultaſſe ac ſi ita totū ſe abſconditū eſſe exiſtimaret. quòd fortaſſis in cauſa fuerit, quod caudam potiùs quàm alias partes inuadat Lupus, eamq. potiùs victum ſe faſſus Mugil pręrodi ſinat, gnarus ſcilicet, ea obſciſſa ſuperuicturum ſe. vt verò Mugilem vincit, ita à ſquillis paruis, imbellibuſq. & exanguibus piſcitij vincitur. Deuorat quidē haſce, cū neq. reſiſtere ei, neq. effugere poſſint: & tāta eius eſt ingluuies, vt feriri ſe ab ijs nō ſentiat. feriunt autem illæ medium ferè eius palatum acuto quod in ſummo capite prominet cornu: quo poſtea ſerpente & depaſcente vulnere pręnimio cruciatu emoriť, helluationiſq. ſuę pœnas luit. vti Oppian. hiſce verſibus teſtatū reliquit:

Pugna cum ſquillis.

Sunt Squillæ exiguę, ſunt paruæ in corpore vires
Et magnum & ſaturum præclarum Labraca ventrē
Labrax piſciculis, qui paruo robore poſſunt
Occiſę occidunt hoſtem, perimuntq. necantem,
Turmatim in medium deſcendit turba palatum,
Explet ſe præda Labrax, nec vulnera curat,
Et ſola tanti ceſſant in morte dolores.
Interimunt aſtu, properat geſtitq. teneri
Non dare terga fugæ, non æquo occurrere Marte,
Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Et feriunt cornu, quòd fronte exurit, acuto,
Vulnera paulatim ſerpunt, domitante, voracem,
Et tandem ſentit victi mucrone perire.

a lib.1.c.29 Aelianus *a* quidē iſthęc ex Oppiano, vt ſolet, tranſcribere videtur, ſed quia diligentius rem deſcribit, verba eius quoq. recitabo: Lupus piſcis (inquit) à Squillis ſuperatur, quamquam piſcium, vt ita dicam, maxima vorago eſt. Lupi igitur qui circa paludes maris degunt, ſquillis quoq. paluſtribus inſidiantur. Sunt enim & aliæ quædam ſquillæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles Cū ergo ſeipſas defendere Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtutias & fraudes non grauabor narrare: Cùm ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite quodq. ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atq. etiam ſecturas habet modo ſerrulæ vncinatæ: hoc inquam animoſæ illæ beſtiolæ cùm incuruarint, ſumma leuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante atq. imminenti cum ſit, pelle tenera & molli ſquillā ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atq. prandium fore arbitratur. Squilla primum in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit; huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaq. plurimum ſanguinis mittunt: deniq. ſuffocatione Lupum periclitantem interficiens interficitur. Quanta autem libidine ſquillas venetur, ex eo colligi poteſt, quòd eis pro eſca vtantur piſcatores, vt idem Oppianus author eſt, maximè ſi pinguis fuerit. Capiuntur teſte Plutarcho verriculis & plagulis numeroſiſſime verò retibus, vt ex Rondeletio oſtendimus, item hamis, ſed quo aſtu transfixi implicitiq. ſeſe liberent, iam etiam dictum eſt.

Squillarum differentia.

Vt capiantur.

VSVS IN CIBIS.

QVanti Lupum fecerint proceres Romani opsophagi, præ cæteris ostendit Plinius testimonio Cornelij Nepotis, & Laberij poetæ minorum, post Elopen, vel Acipenserem, præcipuam ei, & Asellis authoritatem fuisse tradens: item C. Titius vir ætatis Lucilianę in oratione qua legem Fanniam suasit, cuius verba nō solùm de Lupo inter duos pontes capto, sed etiam de moribus quibus pleriq. tunc viuebant, citat Macrobius, quæ breuitatis causa relinquo. Archestratus verò Lupum Milesium apud Athenęum θεόπαιδα cognominauit, quasi deorum prolem, quòd non minus, quàm pretiosi pisces teste Eustathio deus, & anthropophagus sit, διὰ τὸ πολύτιμον nimirum, quanquam τιμὴ ad deos cultus est, aut honor, ad pisces pretium. Eundem Lupi honorem apud Plinium ferè ostendit Fenestella his verbis: *Atque vt luxu quoque aliqua contingat authoritas figlinis: Tripatinum appellabatur summa cænarum lautitia. Vna* (patina) *erat Murænarum, altera Luporum, tertia Myxonis.* Vt verò totus piscis in summa erat æstimatione, ita nescio quid delicatius persentibant peculiariter in cerebro, ac lactibus. Hisce Heliogabalus referēte Lāpridio, in locis mediterraneis rusticos pauit; illud Strattis apud Athenęū inter cibos ne dijs quidem contemnendos enumerat: & Aristophanes in Lemnijs inquit, Οὐ λάβρακος κρανίον, οὐχὶ κάραβον πρίασθαι, tanquam magna Lupi cerebro authoritas fuerit. Eubulus verò Lupi cranium εὐμεγέθες quidem nominat, sed inter apparatus non splendidos, sed mundos numerat. Hepar quoque assum, & mali aurantij succo conditum delicatissimum est teste Rondeletio, & neque galli gallinacei, neque anseris hepati tantoperè à veteribus celebrato cedit. Hinc Dalechampius scelestissimum illum Aegyptium piscium institorem Hermæum apud Archippum Luppos exenteratos vendidisse conijcit, vt scilicet hepar seorsum vēderet suauissimū. Ὠὰ τάριχα tum aliorum, tum horum quoq. piscium, vt idē Rondeletius scribit, sunt, & Amphis λαβρακίου τεμάχια nominat. Rationē cur Romæ inter duos pontes captus, tantopere commendaretur: suprà reddidimus: sin verò sanitati consulēdum est, in alto mari capto postponetur; eandē nimirum ob rationem, nempe propter spurcissimum ex cloacis, & latrinis alimētum: ob vitiosam enim aquam grauiter olent, muccosi sunt, pinguis plus alijs habent, ac citò putrescūt, vt author est *a* Galenus; contrà in mari puro, odore sunt inculpato, suaues, pinguedineque, aut minima, aut nulla, ac longissimè perdurant citra putrefactionem, pręcipuè si quis eos in niue circumdet. Hoc planè nomine commendantur etiam magis, qui duriores habentur, vt qui carne sic fiant magis friabili, æquè ac saxatiles, & Aselli: quod enim natura his adest, id dura carne, inquit, præditis conciliat nix. Qamobrem cùm Hicesius boni succi Lupum esse dicit, sed non multi nutrimenti, id quod Celsus quoque testatur, de eo qui in mari captus est, intelligi debet, & apud eundem *b* Galenum dicentem alimentum, quod tum ex hoc, tum alijs piscibus prouenit, sanguinem gignere consistentia tenuiorem, quàm quod ex palustrib. animalibus sumitur, adeò vt nō affluenter nutriat, & celeriùs discutiatur, subaudi marinis, qui fluuios subeunt. Illaudati etiam teste Xenocrate, qui in piscinis seruantur, insulsique, & minus grato sapore. Anni tempus quoque saporis differentiam facit. Aristoteles enim, vbi in vtero habet, deteriorem esse testatur, item Mugilem, & omne genus squamosum. Parere autem æstate, & hyeme diximus, sub hyemem itaque & æstatem grauidi sunt, & deteriores. Contrà summa inest saporis gratia hyeme captis, & Ianuario pręsertim mense, sed quòd tunc, & teneritudine, vt D. Ambrosius ait, & mollitie candoreq. vt Plinius, maximè cōmendetur, non placet, quandoquidem cùm hyemis iniuriā quàm maximè pertimescat, fit vt quā maximè sese exerceat, vnde solidior, non mollior caro redditur. Miratur Calcagninus cur Plinius lanatum à candore mollitieq. dictū putarit, cùm Lupus inquit, nulla magis dote censeatur, quàm quòd callum habeat, quem frequenti natatu, & assidua agitatione sibi conquirit. Vetus enim dictum est, eos esse optimos pisces, qui carni sunt simillimi: optimas verò carnes, quæ piscibus proximæ sint. Ad quod allusit Philoxenus illo carmine: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα ἥδιστά ἐστι, καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. ceu ex duobus illis contrarijs duritie carnis, & mollitie piscium, cinnus quidam fiat palato gratissimus. Forte Calcagnino responderi poterit, dupliciter carnem in hoc pisce considerari posse, vel in ventre, vbi mollis nimirum ob gratissimam palato pinguedinem: vel in dorso, vbi solida callosaque commendatur, & candore spectabilis. Aetatis insuper habenda ratio; Xenocrate[s n]amque quo maior est, eò deteriorem fieri author est; optimumq. esse qui mediocri est magnitudine: tenellum enim boniq. succi esse, suauem, & stomacho gratum, copiosè nutrire, facileq. per corpus distribui, ac per aluum deferri. De magnitudine suprà dictum est. Quod spectat ad apparatum: quouis modo coctus sapit: assum tamen præfert Diocles, & Archestratus cùm ostendisset è Mileto Lupos eis præstare, qui

Lactes fuisse in pretio.

Hepar.

OA taricha.

a lib. de succ. bonit. & vitio c. 9.

b li. 3. Alim. fac.

Quando peiores, & quando meliores.

Cur Lanatus dictus.

Apparatus.

ad Calidonem, Ambraciam, ſtagnumq. Bebeida capitur, *integros*, inquit, *illos cum ſquamis poſteaquam ſic aſſaueris, vt optimè tenereſcant, appone cum muria: ſed inter apparandum hoc obſonium nec Siculus, nec ex Italia quiſpiam interueniat, quia nobiliſſimos piſces condire neſciunt, & caſeo cùm infarciunt omnia, eos malè corrumpunt.* Platina Varolum paruum, vtpote quatuor, ac quinque librarum, nec exſquamatum, nec exenteratum in oleo coqui iubet; ſi in craticula, monet vt continuò aſpergantur oleo ſalito, & aceto, monetq. multam amare cocturam propter exuberantē eius humiditatem. Patina de lupo apud *c* Apicium. *Teres piper, cuminum, petroſelinum, rutam, cepam, mel, liquamen, paſſum, oleí guttas.* Quia verò os Lupi viuentis ſemper hiat, ſolent obſonatores naturæ imitatores, mortuorum maxillas malo arantio adimplere. Si verò ægris fuerit exhibendus: in albo iure rectè, & ſalubriter elixabitur, aut ex aceto: ſic.n. febricitātib. conuenire ratio dictat. Oliua quoq. ſapidiores reddi *d* Mart. innuere vr̄ hoc exametro: *Appetitur poſito vilis oliua Lupo.* Aromatibus conditi Venerem cient, aliorum delicatorū piſcium more. Pythagorā ab hoc quoq. piſce abſtinuiſſe Gyraldus ſcribit, ꝙ ſint (vt Græci dicūt) σπερμολόγοι, i. ſeminum leguli, &c. ſed ineptè, inquit Geſnerus, nam *e* Plutarchus expoſita primùm illorum ſententia, qui Pythagorā, & Aegyptiorum ſacerdotes, mare ſalem, & piſces odio quodā proſecutos exiſtimabāt, mox ijſdē patrocinatur, & nihil in piſcibus eſſe docet, quod tanquam odio, ſed potius amore dignis abſtinuerint.

c li. 4. c. 10.
d li. 9. Epig.
e lib. 8 ſympos. cap. 8.

VSVS IN MEDICINA.

Ad ſtrumas
Ad hemicraniam.
Ad viſum acuendum.

VEnter Lupi eſitatus, digeſtionē authore Kiranide facit, idemq. præſtat geſtatus tantum. Quæ facultas cum alijs edacib. animalib. ei cōmunis eſt: Ipſe verò piſcis, ſi Marcello credimus Empirico, tāta eſt efficaciæ aduerſus ſtrumas, vt ad quālibet corporis partē admotus, omnes earū vitiū perſanet. Lapillos in capite gerere dictū eſt: hi capitis dolorē leuant, & ad hemicraniā faciūt appenſi, dexter dextræ parti, ſiniſter ſiniſtræ, vt Galenus, vel quiſquis eſt euporiſtῶn author ſcribit. Creduntur, & aduerſus nephritim valere, ſicuti multorū aliorū piſciū lapides: cuius rei cauſam eſſe Rondel. arbitratur, nō cæcum aliquem lapidum iſtiuſmodi effectū, ſed grauitatē tantùm, à qua, inquit, deprimitur renum calculus. Fel cum melle illitum viſus acumen parat, & albugines oculorum curat, vt ait idem Kiranides. Quomodo autem ex eo molle fiat collyrium, faciens ad hebetudinem oculorum, ita vt triduo viſum exacuat, docet in hæc verba: Thuris maſculi drachmas quatuor, lyncurij lapidis drachmas duas, fellis vulturis drachmas ſex omnia miſce. Eodem teſte oua Lupi eſitata ſiue recentia, ſiue arida omne faſtidium ſanant.

DE LATO. Cap. III.

a Lib. 17.
Forma.
Latus Rondel.

LAtum inter Nili piſces enumerat *a* Strabo (apud quem perperam λάτης legitur) aitque à Latopolitanis coli: eſt tamen etiam marinus, quod Archeſtratus teſtatur apud Athenæum his verſibus. *Arboribus fęcunda Latam celebrem Itala gignit Terra ſinu Scyllao, gratum & ſuaue alimentum.* Additque Athenæus, qui in Nilo ſunt, tanta inueniri magnitudine, vt ducentarum librarum pondus ſuperēt. Piſcem eſſe candidiſſimum, & quouis modo paratum, ſuauiſſimum, ſimilem Iſtri Glanidi. Quæ Athenæi verba Rondeletium in eam induxerunt opinionem, vt crederet piſcem Coracino, ac Vmbræ ſimilimum, & fortaſſis vel huic, vel illi congenerē, adeo vt nonnulli pro Vmbrina vendant, nonnulli etiam Coracinum album eſſe credant, verum eſſe Latum, propterea quòd nō ſolùm nullibi frequentius, quàm in Italia, eo potiſſimum in loco qui Schilazo quoq. hodie dicitur (Romam quoque aduehi numeroſè ex Caieta, Neapoli, & tota illa extrema Italiæ ora, quæ magna Græcia olim dicta eſt) verùm etiam candidiſſimus ſit, & ſuauiſſimus, vt & apud ſuos, vbi minus frequens, peis rei quaſi regius, aut regum menſis dignus piſcis vocari meruerit. Cæterū etſi reuera piſcem nullum habeam, quem pro Lato oſtendam, tamen Rondeletianum corporis forma, & fortaſſis etiam natura, & moribus ab Athenæi, & Strabonis Lato differre facilè perſpicio, dummodo Iſtri Glanis eſt, quem pro Siluro Geſnerus (qui ſimilitudinem, non de corporis ſpecie, ſed de ſapore, & bonitate in cibo accipit.) propoſuit, vt cum Saluiano ſentio. Ad hæc Latus Rondeletij an fluuios ſubeat, non conſtat. Mirorque cùm in Italia ſit frequentiſſimus, nomenclaturas Italicas quas alias diligenter recitare ſolet, cur in hoc piſce ſubticeat. Latilus piſcis, λατίλος nominatur à Tarentino; idemnè ſit qui Latus, inquirendum. Cornarius Lamiam vertit, quod Geſnerus improbat: Andræas Lacuna vocem Græcam reliquit. Iconem Rondeletij dedita opera omiſimus, quòd ea Vmbrina inſpecta facilè mente concipi poſſit.

DE

DE ALOSA. Cap. IV.

SYNONYMA. ETYMVM.

ALosam vocat Ausonius poeta hunc quo de nunc agitur, piscem, vulgare in Gallia nomen, vt apparet, secutus, vbi Alose vocatur, licet non vbiq. nam Burdigalenses Coulac dicunt, Massilienses Halachiã, vnde fortè Romę Lacchia dicitur, cùm cæteris ferè Italis Chieppa nominetur. Hispani Sabogam dicunt aut Soualum, Hollandi Elft, aut potius Helft, quasi dimidius, aut dimidio pretio dignus, si Sturioni comparetur. Massarius Italis Chiepam appellari putat quasi Clupeam, Rondeletius verò Clupeam esse negat, argumento quòd solus a Plinius de Clupea hæc scripserit, de Attilo Padi loquens; *Hunc minimus appellatus Clupea, venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetēs,* B *morsu exanimat.* Et ante hunc Ennius, cuius versus extat apud Apuleium:

An sit Clupea.

a lib. 9. c. 15

Omnibus vt Clupea præstat Mustela marina. Et his quomodo confirmari possit, Clupeam esse nostram Alosam, non video (inquit Rondeletius) maximè cum Clupeam minimum esse piscem Plin. dicat: Alosa verò nostra cubiti magnitudinē aliqñ superet. Gesnerus subscribit Massario tùm ex Italica nomenclatura, tùm verò ob spinarum siue aristarum multitudinem, quæ Clupeæ quoq. attribuitur, nam vt Callisthenes Sybarita, inquit, author est citante Stobæo, *in Arari Galliæ fluuio nascitur magnus quidã piscis Clupea* (χλυπαῖα) *nominatus ab incolis, qui crescente Luna albus est, decrescente totus nigrescit; & corpore minimum aucto à proprijs spinis interimitur. In huius piscis capite lapis reperitur similis grano salis, qui optimè facit ad quartanas sinistro lateri corporis alligatus decrescente Luna.* Cæterũ nũquid isthæc Clupeæ in Arari accidant, viri naturæ studiosi, inquit, quibus cognoscendi falcultatem fluminis vicinitas præbet, obseruabũt. Dubitauit tñ aliqñ an de Carpione hæc intelligenda essent. Quod autem Plinius Clupeam minimũ piscem esse scribit, excusari posse putat, ad Attilũ qui maximus est, cõparatione. At verò vt hoc Gesnero cõdonemus, illud saltem adhuc obstabit, quod cùm sub ventre, Sturionis modo, rotundum, & fistulosum os habeat Attilus, in maximo etiam modicè adeo hiat atq. patet, vt non mediocrẽ quidẽ, nedũ magnũ ad deuorãdum, in eius faucibus expetitã venã, intromittere hunc piscem vllo modo possit. Adhæc si Clupea Attilum magnum adeo piscem morsu exanimat, Clupeam nostrã Chiepam esse non posse, nemo non intelliget, quando quidem planè edentula est, omniq. oris aut maxillarum asperitate caret. Bellonius Alosæ lineam [illegible] esse asperam, & veluti cultellato mucrone scindentem, qua (Plinij testimonio) Attilũ interimat, quòd tñ Plinius nusquã meminit. Grauior error est Platinæ, qui hunc piscem veterum Lupum esse arbitratus est: nam licet haud vulgaris sit nobilitate tamen cum Lupo celeberrimo pisce contendere minimè potest, cùm vel maximè frequentibus ac molestissimis spinulis eius esus retardetur, vt in conuiuijs earum tœdio, periculoq., si quæ est gratiam suauitatis perdat. Præterea cùm vel Arist. Plinioq. testibus Lupus caudã prærodat Mugili, quomodo Alosa dentibus omnino destituta Lupus erit? solus itaq. latinorũ huius piscis meminit Ausonius, & Alosam (aliqui Alausam scribunt,) nominauit. Ad Græcam verò nomenclaturam quod attinet, Gregorius Tiphernas sua ætate doctissimus in Strabone, & Theodorus Gaza in Aristotele θρίσσαν interpretati sunt Alosam, & meritò (inquit Saluianus) cùm ea omnia quæ Thrissæ ex veteribus debentur, Alosæ nostræ ad vnguem conueniant. Nostræ ætatis Græci θ. in φ. mutando φρίσσαν dicunt, fortè inquit Gesnerus, quòd spinis siue aculeis aliquando soleat inhorrescere, quòd Græci φρίσσειν dicunt. Rondeletius Athenæi, vt putat, authoritate Archippo & Mnesimacho θράτταν appellari tradit. Gesnerus verò Thrassam à Thrissa diuersũ piscem esse docet, ex eodem Athenæo, cuius hæc sunt verba. *Quoniam de Thrissa prius diximus, nunc etiam quæ sunt Thratta dicamus, quæ in fabulis Archippi, Mnesimachi & Antiphanis inter alios pisces nominantur. Anaxandrides etiam τραττίδια dixit. Atticorum verò nullus Thrattam dixit, Porro Dorotheus Ascalonites θέτταν scribit in suo dictionario, siue quòd ita perperam* (apud Mnesimachũ aut Hipparchum) *legit, siue vt vocem insolitam emendaret. Est autem pisciculus quidã marinus*. Hęc Athenæus. Aristoteli Thrassa piscis varius est vt Panthera & Pauo. Idem Gesnerus Thrichidẽ cum Thrissas eandem esse aut certè persimilem natura ac specie piscẽ putat, & Bellonius grandes putat Thrissas, maxime cùm ad iustam magnitudinem peruenerunt, Trichides verò diminutiua voce cùm nondum in perfectam molem excreuerint, tũc enim magis aristosæ percipiuntur. Qua in re cum ijs non sentio, vt in Trichidis & Trichiæ siue Sardæ, & Sardellæ historia patet.

Clupea Araris fluuij.

Non esse Lupum.

Thrissa.

Thratta.

Thetta.

Trichis.

C

D

FOR-

E

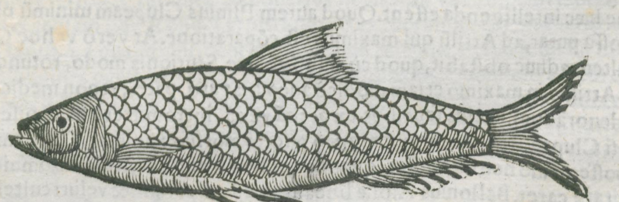
FORMA. DESCRIPTIO.

SIcuti Trichidibus Thrissas differre ostendimus, ita capitis figura, scissura oris, squamis, pinnarum situ numeroq. similes sunt, cæterùm maiores, & latiores. Vniuersi autem corporis figura, si cum latitudine conferatur, oblongiuscula apparet, & in latera ita compressa, vt imus venter, recta linea præacutis aculeis, & constructa, & propterea non aspera solùm, sed serræ etiam modo secante (si aduersa deducatur manus) terminetur. Spinis siue aristis etiam scatet innumeris, & inter vescendum admodum molestis; quod cum Trichidibus quoque commune habet, vnde Albertus, & Murmellius latinum eius nomen Aristosium, siue Aristosum confinxerunt. Caput habet in latera valde compressum, rostrum acutum. Os cùm maximè hiat, admodùm patulum, edentulum, atque omnis expers asperitatis. Branchiæ vtrinque quaternæ. Squamis tegitur magnis, tenuibus, & facilè deciduis. In capite supra oculos vtrimque veluti gemmę smaragdinæ relucent. Lingua nigricat: superiores mandibulæ deorsum prominent. Ventre & lateribus argentum æmulatur. Dorsum verò, & capitis vertice, ex albo flauescit. Romæ cùm maximè aucta bipedalem mensuram non superat. Qui sit fluuiatilis Thrissa, cuius Dorion in libro de piscibus meminit, apud Athenæum, non habeo quid dicam. Habes hic præter eam quam dat Rondeletius, duas icones, quarum prior Clupeæ Tyberinæ nomine missa, altera pro Clupea Danielis Barbari: Prior dorso est cærulæo, capite partim albo, partim rubro, ventre etiam rubicundo. Pinnæ & cauda pullæ sunt. Altera pinnas habet rubicundas, ventrem album, dorsum viride: Caput ex cæruleo rubro, & albo varium.

Spina. *Aristosus.* *Thrissa fluuiatilis.*

F

Trissa Rondel.

G

L O C V S.

a lib. 15. Geogra.

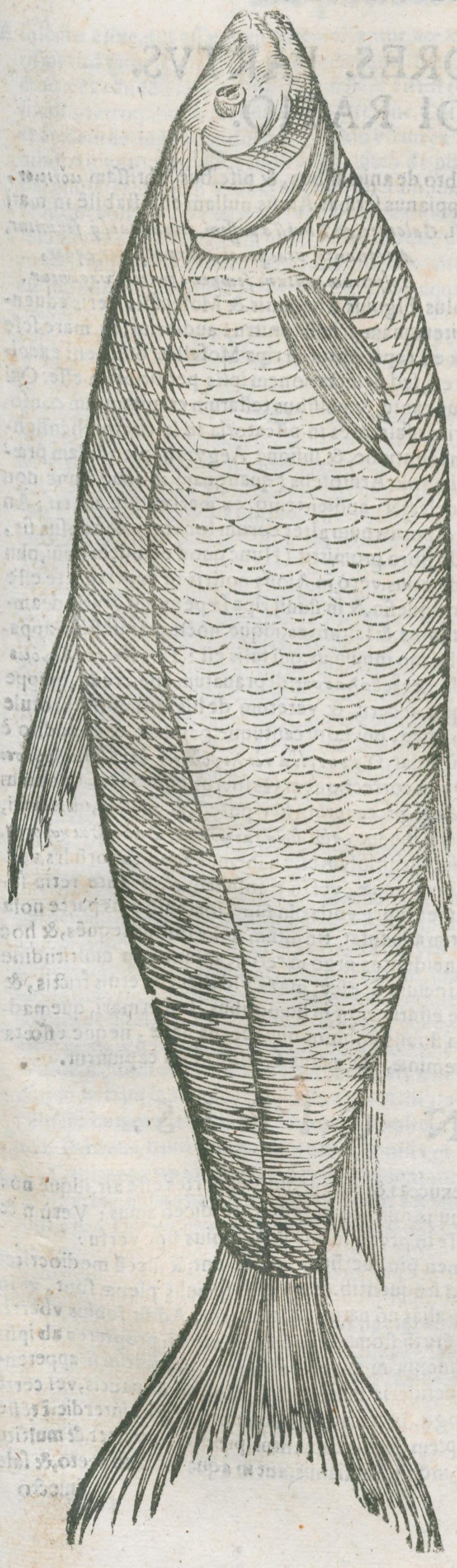
ALosa marinus piscis est, & è mari intrat fluuios, vt testatur a Strabo, ex Aristobulo tradens ex marinis piscibus nullũ in Nilum recurrere, præter Alosam, Mugilem, & Delphinum propter crocodilos. Athenæus quoque inter Niliacos pisces Thrissas enumerat. Cæterùm non solùm Nilum ascendunt, sed cùm sit omnium ferè marium piscis, similiter in omnibus fluminibus maioribus reperitur, quanquam haud omni anni tempore, sed ineunte duntaxat vere cùm in vtero habet, moxque inchoante æstate ad mare reuertuntur, quòd idem Strabo etiam testatur, præcitato loco subdens: *Ascendunt itaque Mugiles in vere cùm pragnantes sunt, descendunt autem paulò ante Pleiadis occasum vnà omnes parituri: tunc etiam in septa incidentes capiuntur*. Idem de Alosa licet conijcere. Iouius scribit subire Tyberim amnem ad prima veris signa, sed tum strigosas esse, & à quadam marinæ salsuginis ariditate parum amabiles, mox paucorum dierum mora Tyberinis in vndis mirificè pinguescere: Arnum item, & Vmbronem in Hetruria, in Campania verò Lyrin, & Vulturnum laudatissimas præbere: in Pado quoque reperiri haud ignobiles: in Gallia verò Hispaniæque amnibus longè maximas, sed quas sapientiores parasiti Tyberinis minimè esse comparandas existiment. Suauissimas etiam præbet Mosa in Holandia. Quo longiùs à mari recesserint, eò meliores sunt: quamobrẽ Burdigalæ, & Lugduni multò magis succulentæ, palatoque gratiores venduntur quàm Massiliæ. In Aquitania tã frequens est, vt rectè plebis obsonium Ausonius vocauerit. In Aruerniæ fluuio tanta copia est teste Rondeletio, iuxta Maringuesium oppidum, vt supra mille, & ducentas vno retis iactu capiantur. Aristoteles negat reperiri in Euripo.

Quando in fluminibus degat. *Vbi meliores.*

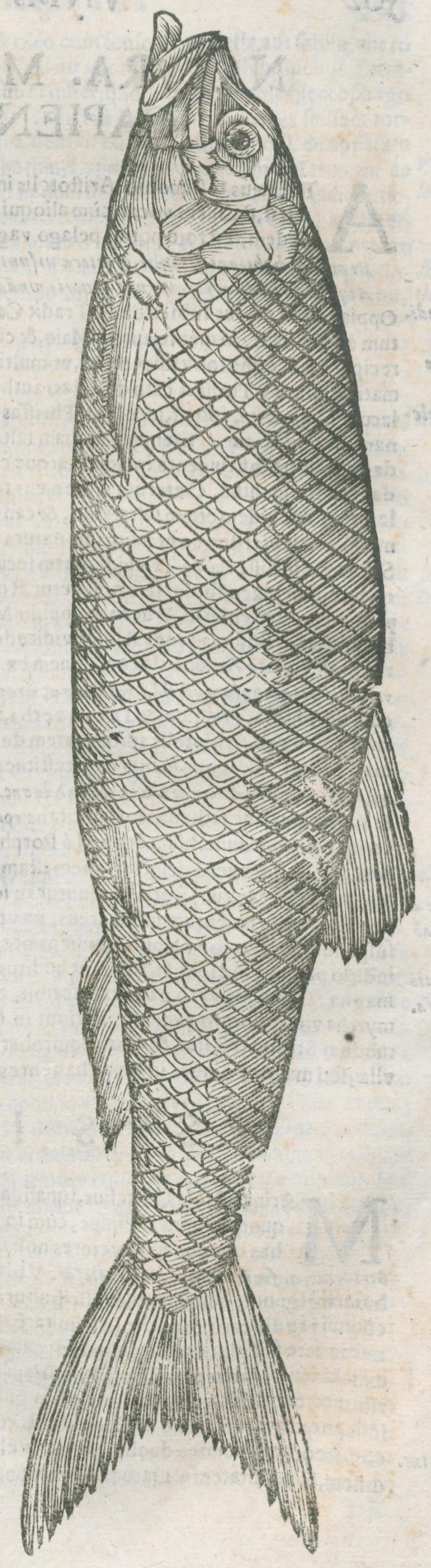
H

NATV-

Clupea Tyberina.

Clupea altera Barbari.

NATVRA. MORES. PARTVS. CAPIENDI RATIO.

Athenæus teſtimonio Ariſtotelis in libro de animalibus, & piſcibus Thriſſam μόνιμον, ideſt, ſtabilem vocat, cùm alioqui Oppianus ſcribat Aloſis nullam eſſe ſtabilẽ in mari ſedem, ſed toto potius pelago vagari. *Calcides, & Thriſſa paſſim, Abramideſq́; feruntur,*

Et curuis habitant ſcopulis, & litora viſunt,
Atque cateruatim percurrunt æquoris vndas,
Alternantq́; vias ponti, curruntq́; per æquor,
Hoſpitium mutant ſemper, pontoq́; vagantur.

Veris indicium. Tonitrua timent. Cantu delectari.

Oppiano piſcatores ſubſcribunt. Tradit Carolus Figulus Rhenanis & Moſelanis veris aduentum annunciare: in menſe autem Maio, & circiter, quàm primũ tonitrua audierint, in mare ſeſe recipere, adeoque tonitruis terreri, vt multi ex eis reperiantur in ripa Moſellæ, & Rheni exanimati. Aelianus Thriſſas cãtu delectari author eſt, ſed delectationem ipſis pernitioſam eſſe. Qui lacum Maræotim, inquit, incolunt, Thriſſas illuc cantu, & pulſibus teſtarum crepitantium conſonantibus piſcantur. Etenim tanquam ſaltatrices ſaltantes in piſcatoria ad ſe comprehendendas, explicata inſtrumenta incidunt, atque cum ſaltatione, & luſione Aegyptij ſplendidam prædam conſequuntur. Cæterùm Athenæus teſtimonio Ariſtotelis (quanquam id apud hunc non legitur) Trichidem etiam ſaltatione, & cantu delectari audientemq. ex mari exilire aſſerit; An modò piſcis vterque ea præditus ſit natura, vel potius num alter eorum locorum mendoſus ſit, Saluianus in hiſtoria de Trichide, quam ſecundo libro promittit (Hunc quod equidem noui, nunquam edidit) excuſſurum ſeſe pollicetur. Rondeletius verò in Aloſis noſtris id expertum ſe eſſe profitetur; cum enim in Aruerniæ oppido Maringuefio, & in fluuij ripa ſæpe animi gratia deambularet, ad teſtudinis ſonos Aloſas vidit adnatantes, & ſaltantes, idque noctu manifeſtiùs apparuiſſe ait: quare Athenæi locum, quem ex Saluiano innuimus, qui talis eſt: Τριχίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης; deprauatum eſſe credit, quippe cùm de Thriſſa, Trichide, & Trichia verba, inquit, fecerit, & veterum de his teſtimonio protulerit, his adiungit Ariſtotelis authoritatem de eo piſce, qui ſaltu cantuque gaudeat, & eo audito è mari exiliat. Sic igitur locum eum reſtituendũ putat, Ὀρχηστρίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quam correctionem Geſnerus improbat, quoniam & Euſtathius hũc Athenæi locum citans τριχίδα legit. cæterum fieri poteſt, vt muſica, oblectari, vtrique ſit commune. Nam & apud b Porphyrium inuenio τὴν θρίσσαν ᾀδόντες ἀναδύεσθαι καὶ προϊέναι λέγουσι. Iam verò delectationem iſtam ipſis pernitioſam eſſe habemus apud Iſidorũ his verbis: Aloſa ſic capitur: Retia tenduntur in longum aquæ, vel in tranſuerſum, & ante retia ſuper aquas inſtrumentum inſtar arcus, ita vt fluitet ſuper vndas: in ſuperiori autẽ eius parte nola ſuſpenditur: Eius ſonum piſcis audiens gregatim aduentat, tinnitum nolæ ſtultus ſequẽs, & hoc inditio patet, quòd ſenſum habeant auditus. Incidentes ergò in retia, capiuntur in multitudine magna. Oppianus verò naſſa capi ſcribit; cui incluſa ſit eſca, maza videlicet ex eruis frictis, & myrrha vino odorato excepta. Pariunt in fine eſtatis, non in fluminibus, ſed in mari, quemadmodum Strabo teſtatur, & vſus comprobat: in fluuijs enim neque recens natæ, neque effœtæ vllæ, ſed maiores omnes in vtero habentes fœminæ, aut mares ſemine pleni capiuntur.

b li.3. de abſtinen. ab animat. Delectatio pernitioſa. Partus.

VSVS IN CIBIS.

Marinas Aloſas Hiceſius, ſqualidas, exuccas, & pinguedinis expertes eſſe ait, idque nos quoque ſuprà diximus, cùm in fluuijs mirificè pingueſcere dicebamus: Verùm & has quoque apud veteres non fuiſſe in pretio inſinuat Auſonius hoc verſu:

Stridenteſq. focis obſonia plebis Aloſas. Vbi tamen pinguerũt, & ſuaues ſunt, & ſuccũ mediocriter bonum gignunt, quique facilè diſtribuitur, ſed frequentib. & moleſtis ſpinulis plenæ ſunt, vt in cõuiuijs tædio earũ, & periculo ſuauitatẽ, quæ aliàs nõ parua eſt, amittant, Addit Iouius vberrimè nutrire ſed glutinoſioris alimenti excremẽta in ſtomachis nõ facilè atteri: propterea ab ipſis exhalationib. intempeſtiuã ſomnolentiam induci, ſitim augeri exiſtimari, præſertim ſi appetentibus ad explenda, vel mediocris etiam gulæ deſideria, minimè defuerint; quod paucis, vel certè ipſis, inquit, tm̃ in ſummo ordine nobilib. cõtingit. In piſcatorijs Bauarorũ legib. interdic: ẽ teſte Geſnero, ne breuiores duobus palmis, vel ſeptem digitis capiantur, propter videlicet, & multitudinem, & paruitatem ariſtarum. Comeduntur, inquit, Saluianus, aut in aqua modico aceto, & ſale

Apparatus.

iniecto

A iniecto elixę, aut assæ: dum autem assantur, aceto, & oleo cum feniculi vmbella, aut saluiæ, aut rosmarini ramusculo, crebrò rorandæ sunt. Platina assari ait in craticula auulsis branchijs, extractoq. per eandē viā intestino. Assam salsa viridi suffundi iubet; quòd si elixam voles, leucophago inuolui; vtroq. modò suauissimè edi asserens. Galli, vt Gesnerus intellexit, in partes scissam torrent, deinde imponunt butyro. Elixam etiam ex aqua, dein in butyro poni Rondel. de apparatu nihil. Ait verò cùm aliquando in conuiuio de polyporum, Luporum, Pagurorum dissereretur apparatu. Hieronimum Vidam doctum poetam, dixisse nullum sibi videri piscem Alosa prudentiorem, qui non nisi obesus nobis apparet, maximeq. idoneo tempore, cùm carnium esu nobis interdicitur. Faceta ironia, cùm prudentissimos esse pisces meritò dicamus, qui non nisi quo tempore optimi sunt, illisq. minime parcimus, à nobis cōspiciantur. Sunt tamē Maio mense longè gratioris saporis. Argentinæ elixatur primùm in aqua, deinde affuso vino demum perfectè coquitur.

Vide de Alosa dictum

Quando gratiores.

DE ZIGA ALBIS FLVVII. Cap. V.

B GEsnerus Ziege, vel Zige vulgò, vel Goldfisch in Albi vocatum piscem, vel ipsam Alausam esse, vel adeo similē natura, ac specie esse scribit in Paralipomenis suis, vt eodē nomine appelletur; id quod ex icone eius, inquit, hic addita, tum historia à Io. Kentmano descripta liquidò apparet, Atqui ex hac historia specie quidem corporis similem esse constat, moribus verò dissimilem. Nam Alosa, vt dictū est, n fluuijs mirificè pinguescit, & sua sponte eos subit, cum Ziga, vt patebit, in ijs consumatur, & à Sturione migraturo pellatur, sed Kentmanū audiamus Zige, inquit, piscis est tenuis & siccus paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorso tamen subfusco, Oblongus est, non ita latus, vt solent esse pisces Goldfisch dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo n. eius ad latitudinē quintupla est. Caput eius si foris aspicias, Harengi capiti non dissimili est, nisi quòd in parte superiore oris scissurā habet. Lingua ei parua, quæ colore nigricat. Dentes vtrinq. ad latera in faucibus, mādibulis duab. duris adnati, sicut in eiusdē fluminis piscib. (de Capitonū fluuiatiliū genere) Ieseno & Dibelo, vt vulgò nominãt. Caput & oculi ad aureum colorem, pauco viridi permixtum, accedunt. In summis lateribus vtrinq. maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad summas branchias, vltima paulò sub initio pinnæ dorsi. Ex Oceano in Albin subit hic piscis & paulatim C consumitur ac deficit. Capitur vt plurimū in hoc flumine, à festo Pentecostes vsq. ad Diui Ioannis diem quo tempore Sturio migrat. A Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquā autem ad velocitatem & fugam, prę omnibus in Albi piscibus, comparatus sit, mollis est tamen & quam primùm ex aqua in aerem subductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Misenos) duabus cum dimidia libris (sedecim vnciarum) ad tres cum dimidia, (quòd tamen rarū est) perueniunt. Siue assus siue elixus, non boni saporis est. Sic tamen præparatū, sale intus aspergas, tum in fumo aut sole leuiter sicces, & ita butyro inunctum super craticula asses, melius (vt in hoc genere) sapit. Et quoniam aridi hi pisces sunt, sunt qui in aqua elixant, deinde exemptos cōdiunt iure è butyro, zinzibere, aqua & modico aceti, sicuti etiam alios quosdam pisces siccatos condire solent, vt Truttas, Thymallos, Lucios & Cyprinos latos. Quomodocūq. paretur, nullus tamen in Albi piscis æquè ferini aut virosi saporis est; & à quo etiam nomen ei impositū conijcio, vt zige, idest, Hircus dicatur. hircum enim, præsertim insolatus, olet. Hæc Kentmanus, sed Gesnerus ab alio se accepisse scribit, zieg oiscem in Albi, alio nomine ab aureo ferè colore (circa caput) Goldfisch appellari album esse (carne nimirum) & ita distincta ceu per laminas carne, sicuti Salmo. Ferinum quid & ingratum olere, & nisi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admitti. D Capitur etiam in lacu Suerinensi. Aduentantis Sturionis comitem aut ducem esse aiunt. Sed Argentinæ alius etiam piscis; nempe Perca fluuiatilis minor (non ætate minor, sed species peculiaris) Goldfisch appellatur. Hactenus Gesnerus,

Ziga.

Descriptio.

Apparatus.

Etymum.

Hircus.

DE MVGILIBVS. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominum varietas. Cestreus. a li. 5. Hist. cap. 15. b l. 8. h. c. 2. Etymum. c Satyr. 10. Mugil Mugilis. Cestra. Leuciscus. Alburnus. Albulas. Glauciscus. d li. 3. Alim. Cephalus. e l. 1. de nat. deor. f In Persa. Cephalus. vnde dictus g li. 9. c. 27. Capito. h li. 8 hist. cap. 2.

NOmenclaturam diuersitas obscuram quidem reddidit Thunnorum Pelamydumq. historiam. Eadem pœnè varietate hic obruimur. Apud Arist. leguntur κεστρεῦς, χελὼν (in quibusdam codicibus perperam χαλὼν σάργος, μυξων, κέφαλος. Apud Athenæum ex Hicesio, λευκίσκος κέφαλος κεστρεύς, χελών, βάκχος μυξῖνος: ex Dorione in libro de piscibus, κέφαλος, νῆστις, κεφαλῖνος, βλεψίας, ex Eutydemo σφηνεὺς δάκτυλευς, ex Polemone πλῶτες Κεστρεὺς apud a Aristotelem modò nomen generis, modò in hoc genere speciem denotat: id quod vel inde clarum est, quod cùm Cestreum hyeme parere dixisset, mox paucissimis interpositis: *ex Cestreis* (inquit) *mense Decembri concipiunt* χελῶνες, καὶ ὁ σάργος καὶ ὁ μύξων καλύμενος, καὶ ὁ κέφαλος, *geruntq. diebus tricenis*. Nisi.n. priori loco speciei nomẽ esset, frustra hic repeteretur. Fallitur enim Saluianus, qui Cestreum Aristoteli generis tantùm nomen esse profitetur. b Aliàs.n. idem philosophus clarissimis verbis pro specie accipit, inquiens: *Mutuò se vorant* (pisces) πλὴν κεστρέος (*præter Cestreum*) *maximè verò Congri* (subaudi se deuorant. *Cephalus verò & Cestreus omninò à carne abstinent*. Rectè autem hoc piscium genus Cestreus dictũ est παρὰ τοῦ κέστρου. quod erant genus teli Persico bello inuentum. Suidæ κέστρος; Hesychio κέστρα, Latinis verriculũ, quod pisce isto teli modo in anum immisso publicè apud Athenienses pœnas luerent adulteri, cuius inter alios meminit c Iuuenalis ——*Necat hic fero, secat ille cruentis Verberibus quosdam mœchos & Mugilis intrat.* Meminit, & Catullus ad Aurelium:

Ah tum te miserum, maliq. fati,
Quem attractis pedibus patente porta
Percurrent raphaniq. Mugilesq.

Vide item in Scorpione. Theodorus itaq. Cestrea rectè Mugilem reddidit, licet Mugilis siue (vt Ouidius, & Plin. habent) Mugil ex eo nomen habeat iuxta Isidorũ, quod sit multum agilis. Caue autẽ ne Cestreum Cestræ eundem putes, nam hæc Sudis est, siue Sphyræna, vt suo loco ostendimus Dorion quidem etiã Cestrea nomen generis facit, cæterùm longè aliter distinguit, in marinum.s. & fluuiatilem: marinum rursus in Cephalũ, & Nestin. E contrario Hicesio Cestreus species est, Leuciscus verò genus. Ait enim Leuciscorum plura esse genera, quosdã namq. appellari Cestreos, quosdam Cephalos, quosdam Chelones alios Myxinos. Rectè etiam λευκίσκοι dicentur quasi Alburni, siue vt Natalis vertit, Albuli, ab albo colore, qđ testatur Eustathius inquiens: *Et quoniam Myxini Leuciscorum, qui ab albo colore denominantur, species sunt; verisimile est ipsorum quoque nomen à muco lacteo, vt Oppianus appellat, esse factum*, παρὰ τὴν γλαγόεσσαν μύξαν. Non defuere qui Mugiles et γλαυκίσκους dixerunt, sed perperã (inquit Rondel.) cùm λευκίσκους dicere oportuit: & Isaacus Causaubonus citato hoc Hicesij loco, in simili, inquit (loco lib 5.) apud Athenæum nempe Glaucisci nominantur: nam ait: γλαυκίσκοι, κέφαλοι κεστρεῖς, μύξινοι χελῶνες, ὅμοιοι εἰσι κατὰ τὴν προσφοράν. sed vera lectio tum hic, tum ibi est λευκισκος, quod ex Eustathio citante & explicante hũc locũ intelligitur. χρῆσις (inquit hic) μυξίνου καὶ ἐν τῷ λευκίσκων πλειονα εἴδη, κέφαλοι κεστρεῖς μύξινοι χελῶνες οἱ καὶ βακχοι. Rursus d Galeno λευκίσκος, piscis est fluuiatilis κέφαλος verò generis nomen, sed omnesnè species Mugilis cõprehendẽs, quas recensuimus: dubitari põt: Si.n. κεφάλοι vocentur à capite proportione maiusculo, vt doctiores volũt, quomodo, & capito e Ciceroni de homine dicitur, qui magnum caput habet, & duri capitones f Plauto, qui nunquam de snĩa sua immutantur apparet non oẽs species agnouisse, qñquidem caput haud oĩbus magnum est. Cephalus enim teste Rondeletio capite maiore est, quàm Labeo, at quã reliqui alij Mugiles breuiores; vnde Eurydemus apud Athenæũ dictũ ait παρὰ τὸ βαρύτεραν τὴν κέφαλην ἔχειν, nisi suspicemur cũ Perotto Cephalũ ab eo Græcis noĩatum quòd cũ caput in metu occultauit, totum se latere putet: Plin. namq. id Mugilibus vniuersaliter tribuit, inquiens: g *Mugilũ natura ridetur, in metu capite abscõdito, totos se occultari credentium*. Ego reuera in mensa inspectis sæpe Capitonũ capitibus, neutiquã tantam in ijs potui aduertere magnitudiuem, vt inde nomẽ habere, mihi persuadere potuerim. Fieri aũt potest. quod Galen. Arist. sit secutus, cui κέφαλος (Gaza Capitonum reddidit, vt & Galeni interpres) aliqñ peculiaris, & vnica species est Mugilum, vt h cum inquit, ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεύς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι, i. *Capito, & Mugilis soli carne omnino abstinẽt*: aliquando duas sub se species complectitur, vt ibidem paucis interiectis: vbi contextus orationi malè distinctus, à Gesn. restitutus sic legi debet. Ἐστὶ δὲ ὁ μὲν κέφαλος, ὅν καλοῦσί τινες χελῶνα, πρόσγειος: ὁ δὲ περαίας οὐ βόσκεται δ' ὁ περαίας, ἢ μύξαν τὴν ἀφ' αὑτοῦ, διο καὶ νῆστίς ἐστιν ἀεί οἱ δὲ χελῶνες

A χελῶνες, in oib. codicib. κέφαλοι, & sic quoq. Gaza, νέμονται τὴν ἰλὺν: hoc est, *Cephalus, siue Capito, quē aliq Chelonē*, Gaza Labeonē vertit, *vocāt, litoralis est siue litorib. gaudet: alter generis eiusdē, trāslitoranus est hoc est, lōgius à litorib. degit, q nō nisi muco vescit suo, quāobrē semp ipse ieiunus est. Labonee pascunt limo.* q lectio ab Athen. cōfirmat, hūc philosophi locū sic repetēte, etsi & apud hūc quoq. mihi qdā sint suspecta: Ἐστὶ δὲ ὁ μὲν τις κέφαλος ὁ δὲ χελών, ὁ δὲ φεραῖος καὶ ὁ μὲν χελών πρὸς τῇ γῇ νέμεται. ὁ δὲ φεραῖος οὔ. καὶ τροφῇ χρῆται, ὁ μὲν φεραῖος τῇ ἀπὸ αὐτοῦ γιγνομένῃ μύξῃ ὁ δὲ χελών ἄμμῳ καὶ ἰλύϊ. i. vt Natalis vertit. *Est autē alius Cephalus, alius Labeo, alius trāslitoranus: ac Labeo pascitur apud litorā, sed trāslitoranus cibo nō vtitur, pter sibi innatū mucorē: Labeo verò & cano vescit, & arena.* Vertit Dalechāpius. *Cestreorū autē species esse*, subaudi, dicit Arist. *Peraan, Cephalū, Chelonē, q ppe terrā pascatur arena, & limo & Myxonē, q alio cibo nō alatur, q muco eū oblinēte.* Athenæus tū Myxonē hic nō nominat, eūdēq. à peræa, siue trāslitorano diuersum esse mox ostendetur. Si quis itaq. apud Dorionē marinos Mugiles in Cephalos, & νήστεις, i. ieiunos diuidentē, cæteros Mugiles præter vtrūq. Cephali genus ex Arist. ac Athenæo iam memoratū, νήστεις vocari velit, ego ipsi nō reclamauerim Certū tū est, & Cephalos nestes dici posse, est. n. νήστεις epithetū oib. Mugilib. cōmune, quāquā vulgaris paræmia κεστρεὺς νηστεύει, i. *Cestreus, siue Mugil ieiunat*, Cestreū peculiariter sic cognominari innuat, item hoc Philemonis apud Athenæū: ἠγόρασα νῆστιν κεστρε͂ ὀπτὸν οὐ μέγαν i. *Mercatus sum Cestreū nestin assū, nō magnū*. Equidē hæc parœmia Rondel. imposuit, vt Nestin, & Cestreum synonyma esse crederet, cū alioqui ipse tā ex Chephali, q̄ ex Mugilis propriè dicti ventriculi cōstitutione omnes ieiunos semper esse profiteatur, vt mox apparebit, vbi de ventriculo agemus, item vbi de moribus: fateturq. Rondel. ieiuni epitheton nō solū Cestreo, sed & reliquis Mugilib. cōuenire: omnes. n. inquit, carne abstinent. Quod sit tū νῆστις peculiaris species est in hoc genere, hæc ea fuerit, quæ Arist. περαίας cognominatur; sin cui hoc nō placet, quoniā Archippus apud Athenæum Nestin à Cephalis distinguit in Hercule vxorē ducēte inquiens, νήστεις κεστρέας, κέφαλος: huic responsum volo Archippo Cephalum esse eundem cū eo qui Arist. modò simpliciter sic vocatur, modò Chelon, siue Labeo. Saluianus videns Nestin Dorioni Cestrei speciē esse, multis id veterū Comicorū authoritatib. ex Athen. cōfirmari posse arbitratur, in quib. tū nestis epitheton est, nō nomē speciei, vt deinceps patefiet. Eodem modo περαίας in quibusdā codicib. legitur περαῖος quā lectionē probat Salu. Gesn. improbat, & meritò cum sit περαῖος simpliciter trans locū aliquē situs, περαίας verò qui nō semel, aut rarò, aut aliquoties, sed semper, vel vt plurimū in eo loco sit, apud Athen. hunc Arist. locum repetentem, φεραῖος legitur, sed perperam speciei nomē nō est, sed speciē alterā denotās epitheton: Dixi speciē Cephali alterā denotare quæ muco suo viuit, ideoq. semper stomacho esse ieiuno: cæterū quæ ex memoratis Mugilū ex Arist. specieb. ea sit, haud facilè est iudicatu. Rondel. primū cū Cestreo, & Nesti eādē facit, mox verò, quod si quis, inquit, cū Myxino eundē esse velit, nō repugno, præsertim cū dicat Arist. muco tū suo vesci: & rursus in capite de Myxino idē sentit. Idem sentit, & Saluianus. Gesnerus verò rem diligenter pōderans, an idem sit Myxinus cū perça dubitari quidē posse ait, quod si idem est, inquit, cū à muco denominetur, quo perças alitur, duę Cephali species solæ fuerint, Cephalus ipse .s. translitoranus, idemq. Myxinus, & litoralis Chelon: sed magis placet diuersos esse Myxinū, & Perçam myxa victitantē: nam & Hicesius distinguit, Leuciscorū quatuor species statuens, Cephalū, Cestreū, Myxinū, & Chelonē, & *i* Arist. ipse. Obseruandū verò Arist. præter recitatas ex Hicesio species etiā Sargū memorare. Sed idē Rōdel. dubitat, sitnē peculiaris Mugilū species, & si est, ieiuno, Cestreū intelligit, eundē esse iudicat, qm̄ Arist. vt putat, quo loco Sargum nominat, ieiunum præterit; quod falsum est, nam primò tradit, Cestreū hyeme parere, mox de κεστρέων partu loquitur, & inter eos Sargum nominat. Theodorus ne cū Sargo sui generis pisce implicaret, cautè Sargonē reddidit. Rondel. verò pro σαργος, σαργῖνος legendū esse censet. qm̄ *k* Arist. in enumeratione piscīū gregaliū σαργίνον memoret cū Myxone, quāquā, & hic corruptè legatur μύξονες pro Myxones, quā tamē vulgarē lectionē Gaza secutus Papaueres cōuertit; & pro Sarginis Sardiacos. Qod si verò pro σάργος cū Rondel. legamus σαργῖνος. Athenæi locus, in quo Arist. citat etiā restituendus erit, apud quē quoq. σάργος legitur, quare iudiciū meū hic cohibeo, expectaturus quid sentiāt alij. Cheloni. i. Labeoni Hicesius synonymū facit Bacchū, his verbis. καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες οἱ λεγόμενοι βάκχοι. Quē locū Salu. mēdosū esse cēset, legēdūq. βάγχοι propterea quod inter Aselli, inquit, species à Plin. Dorione, atque ab Eutyd. Bacchus dinumeratur, & nō inter Mugiles: Banchus verò *l* Plinio inter Mugiles recēsetur: verūtamē prior lectio tanquam genuina confirmatur ab Eustat. hunc Hicesij locum repetente, atq. explicante, λευκίσκων πλείονα εἴδη; κέφαλοι, κεστρεῖς, μύξινοι, χέλλωνες, οἱ καὶ βάκχοι. Rōdel. cū Plin. authoritate decētis; *Bāchi quē quidā Myxona vocāt*. ad myxonē id nomē trāstulisset, sic fortassis dictū conijciens, qa caput quodāmodo rubescit circa labia, & brāchiarū opercula, solemusq. Bacchos ebriosos vocare, vel qa natādo huc illucq. temerè ferūtur ebriosorū more; mox Cestreū sic vocari asserit

Nestes qui Dorioni.

Pereas.

Myxinus.

i lib.5. Hist. cap.11.

Sargus.

Sargo.

k li.9. Hist. cap.2.

Chelon, siue Labeo.

Bacchus.

l lib.32.c.7.

Plinius quidē præcitato loco de felle pisciū agēs, id scribit, sed Plinij locus Gesnero suspectus E
est, & fuit Hermolao quoq. cuius hæc sūt verba: Est & Asellus marinus qnq. Bāchos appellatus
in li.32.c.7. in Plinio, ꝑpterea additū hic putarim, *quē quidā Myxona vocant.* Pliniū quidē pleraq. sua à Græcis transtulisse constat, hunc pręcipuè locū, vsitata.n. Græcis nomina sunt Banchus, vel Bacchus potius, & Myxon: sed cū neq. Banchus per.n. apud eos legatur, neq. Bacchū esse Myxonem, sed Chelonem, vtrumque Mugilum generis, memoria ipsum lapsum, vel aliter locū vitiatū suspicabimur; præsertim cū hoc passim frequētissimū Plinio sit, in ijs maximè quæ à Græcis transfert. Idē Rondel. etsi in capite de Mugilibus in genere dixisset Chelones quoq. Bacchos dici Hicesio teste, mox tñ in capite de Chelone, Bacchū Hicesio quintā quandā speciē esse insinuat, nam cū in his Hicesij vebis; κατάδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες οἱ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι δ᾽ εἰσὶ σφόδρα καὶ οὐ πολύτροφοι· καὶ εὐέκκριτοι, hoc est: *omniū infimi*, bonitate, *sunt Chelones quos, & Bacchos vocāt, boni succi sunt, & nō multū nutriūt, & facilè excernūtur*, nō sit sensus, si n. deterrimi omniū sunt Chelones, boni succi esse, &c. nō possunt, à Chelonibus bacchos pūcto distinguit, hisq. priuatim succi bonitatē cōuenire arbitratur nō aduertens locū illū Hicesij in vulgarib. exēplarib. malè distinctū legi, id quod optimè aduertit Dalechampius, qui eum sic transtulit: *Chelones verò quos, & Bacchos vocāt omnib. deteriores.* Subaudi scribit Hicesius, *Leuciscos omnes parū alere, succū bonū gignere, ex-* F
cerni facilè. Quam lectionem approbat etiam Casaubonus. Rondeletius itaq. Bacchos pisces in eodem capite, quatuor facit, vnum Asellorum generis; tres Mugilum, Chelonem nempe, Myxinum, & Cestreum, ac tandem in capite de Chelone, tanquam speciem ab omnibus diuersam, ab omnibus secludit, & tanquam quintam aliquam speciem statuit. Σφηνεύς, Saluianus cuneatā, Gesnerus cuneale vertit, inter Mugiles à solo memoratur Eutydemo in libro de Salsamentis citāte

Sphenens.

Athenæo; item δακτυλεύς: σφηνίας inquiens vocari ὅτι λαγαροὶ καὶ τετράγωνοι: vertit Natalis, quia vacui sunt, & quadrati; Dalechampius verò, quoniam graciles, angusti, adductoq. ventre sunt,

Dactyleus.

Vesparum instar, & quadrati; vel vt alij (addit in margine) instar cuneorum crassiorū suprà, infrà gracilium, & quadratorū. Non defuerunt, inquit Casaubonus, qui scriberent σφηκίας, vt à σφήξ, idest Vespa, denominati sint hi pisces nō à σφὴν. i. cuneus. Et profecto, vel ita scribendū, inquit, vel idem significatur vocibus σφηνεύς, ac σφηκώδης, nam vt λαγαροὶ, hic dicuntur pisces σφηνίες, sic versus quē vulgò Grāmatici λαγαρὸν nominăt, etiā σφηκώδη nuncupant ij dem: τὸν σφιγόμενον, ἀπ᾽ ἐναντίας τῷ προκοιλίῳ qui est substrictus, & quasi coactus in angustius spatium legitimo; sic homines σφηκώδεις, & λαγαρὺς qui concinna, & expedita figura sunt corporis non obesi, non ventriones. Comici iterpres τὺς λαγαρὺς τοῖς σώμασιν ἀνθρώπυς καὶ μὴ προκοιλίυς, σφηκώδεις, ἐκάλυν G
Opponuntur προκοίλιος, & λαγαρός, vt obesus, & gracilis. An verò, & Mugiles Sphenei λαγαροὶ hic simili de causa dicantur, vt homines, autopsia sola planum fecerit. Saluianus λαγαρὸς cū Natali exponens vacuus, iudicat Spheneum eundem esse Myxino, quem & nestin facit: Gesnerus verò cum doctioribus gracilem reddens; ad corporis figuram refert, quandoquidē cuneus qua parte crassior est, quadratus, & quadrangulus potius apparet: in alteram verò partem gracilescit, & attenuatur. Pro δακτυλεύς, aliàs legitur διδακτυλεύς; quę lectio probatur Saluiano, argumēto, vt apparet, quòd Eutydemus præcitato libro sic vocari scribit, quòd latitudinem duob. digitis minorē habeat; sic.n. Athenæus: τὰ μὲν τῶν διδακτυλέων τὸ πλάτος ἔχει ἐλάσσον τῶν δυεῖν δακτυλέων. Casaubonus verò legit cū Epitome Athenæi δακτυλέων, non διδακτυλέων. Nā ita, inquit, modò ꝓcessit. Sed q̄d si cū Gesnero legamus, τὺς δὲ δακτυλέας διὰ τὸ πλάτος ἔχειν, &c. Significātior.n. sensus fuerit. Ipse autem δακτυλέων, nè an διδακτυλέων sit legendum, subticet. Natalis legit δακτυλέων. Reuera si latitudo duos digitos nō excedit, nō video cur bidigitalis, aut διδακτυλεὺς dici debeat. Idem Saluianus diuersam aliquam Mugilum speciem hoc nomine intelligi ab Eutydemo non putat, sed minorem aliquem in eodem genere, cui facilè hac in re subscribo, nec alij fortè fuerint, quos Padi accolæ, & Comachiēses potissimū Canistrellos vocant, quòd in ca- H

Canistrelli.

nistris venales ferri soleant. Scribit Bellonius in suis obseruationib. ab eodē Eutydemo nominari inter Mugiles Gelarios, quos eos esse conijcit, q̄ nunc Cyllari vocant: circa lacū Conium,

Gelarij.

vel Piscianum, qui à Siderocapsa dimidij diei itinere abest, à Thessalonica biduo, in forū afferūtur, capti ad ostium parui cuiusdam fluuij: sunt autem, inquit, exigui Mugiles, ab incolis Propon-

Cephalopola

tidis Cephalopola nominantur. Sed nec Eutydemus, nec veterum alius Gelarios inter Mugiles recenset, sed Gelarias qui & Galariæ, & Callariæ vocantur, inter Asellos. Dorion cū Mugiles

Cephalinus.
Blepsias.

marinos diuidisset in Cephalos, & Nesteis, addit à Cephalo differre Cephalinū, hūcq. à quibusdam Blepsiam nuncupari. Scribit Rondeletius, postquā diu ipsum hæc torsisset sententia, neq. de hisce nominib. certi quicquā expiscari potuisset, sibi tandem in mentē venisse, βλεψίαν ibi mendosè legi, cùm nusquam aliàs hoc vocabulū pro pisce reperias, neq. vlla ratione ab aspectu Mugilē vllum βλεψίαν possis appellare. Quare Myxinū dici κεφαλῖνον credit, q; Cephalo capitis magnitudine ferè similis sit, eoq. minus acuto, quam Cestreus, & pro βλεψίαν legendū βλεννόν, vel

βλεν-

A βλεννώδη, ideſt, inertem, vel mucoſum: idem enim, inquit, ſignificat βλέννα, quod μύξα, vt ſcribit *n* Galenus. Quod iudicium mihi non diſplicet, vt ſcilicet Cephalinus ſit ex ſpeciebus Neſtium. Poſtremo Polemon in libro de fluminibus Siciliæ ſcribit Ceſtreos à quibuſdam πλῶτας appellari, eoſdemque ibidem, apud Athenæum, Epicharmus in Muſis ſic nominat: *Aeoliæ, Plotes Cynogloſſiq. aderant, & Vmbræ.* Nos de hac voce egimus in Murænis, quæ inde Plotæ vocantur, quòd aquis innatent, quaſi nauigabiles, vt Maſſarius exponit. Atque hæc de varijs, quæ reperi nomenclaturis: Nunc ad quod ſpecies reduci poſſint, & quomodo inuicem differant, & nunquid omnes adhuc notæ ſint, examinandum.

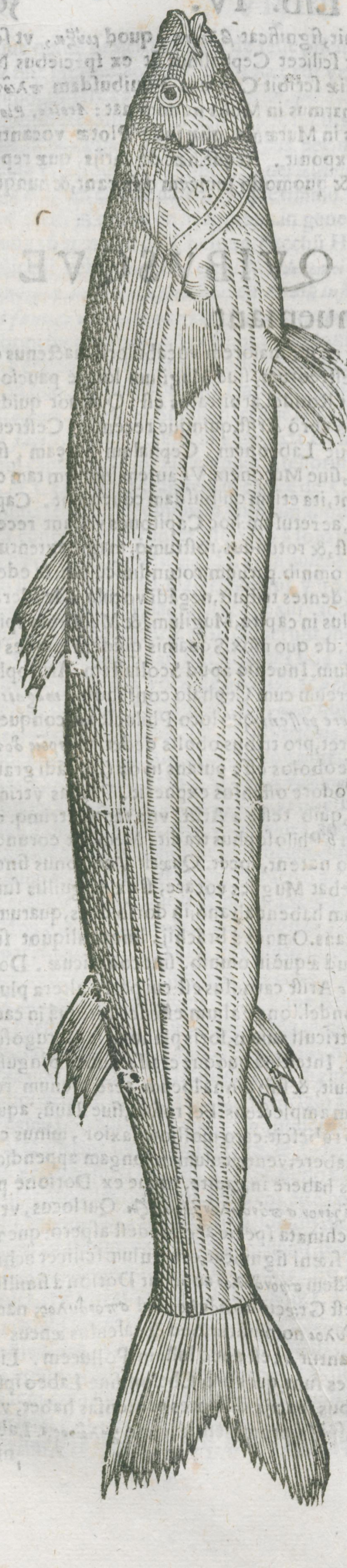
n lib. 3. de vſu part. c. 6.
Plota.

SPECIES QVOT. QVIBVSQVE differant, & conueniant.

EX ijs quæ hactenus dicta ſunt, ſatis clarum eſſe reor, maiorem vocabulorũ hactenus declaratorum partem epitheta eſſe, ſpecieſq. Ceſtreorum, ſiue Mugilum longè pauciores quàm apparebat, non tamen quatuor tantũ, vt Rondel. arbitratus eſt: Quatuor quidem B namque ſunt Leuciſci ab Heſichio memorati, Ceſtreos verò Ariſt. quinque recenſet; Ceſtreum propriè dictum, Cephalum cognomento Chelonem, ſiue Labeonem, Cephalum perçam, ſiue translitoranum, Sargum, ſiue Sargonem, & Myxonem, ſiue Muconem. Vt autem inuicem tam corporis quibuſdam notis, quàm moribus, & loco differunt, ita etiam quibuſdam cõueniunt. Caput nonnullis magnum, & depreſſum, roſtrum verò breue, ac retuſum: hoc Capitones vocant recentiores, & veterum Cephalos arbitrantur. alijs minus eſt, & rotundus, roſtrumq. magis extentum, & acutius, vt ei qui Chelon, ſiue Labeo appellatur. Os omnib. paruum, rotundiuſculum, & edentulum; quare cum Athenæus ex Ariſt. Mugili ſerratos dentes tribuit, negãdi vocula ὐ deſiderari videtur, cùm id nullibi apud Ariſt. ſit reperire. Marcellus in capite, Mugilum, & Mullorum ſpinã cani ſimilem inueniri tradens, lapidem puto, intelligit, de quo mox. Squamis quidem omnes teguntur, cæterùm æquenè magnis ex autopſia diſcendum. Inuenio apud Scoliaſtem Ariſtophanis in Veſpis: *Ceſtreus eſt, qui dicitur Cephalus*, Ceſtreum cum Cephalo confundit, *magnis, & craſſis ſquamis praditus, quæ pro numiſmate aliquem fallere poſſent*: quo loco Philocleon conqueritur de Lyſiſtrato, quòd cùm drachmam cum eo diuideret, pro tribus obolis dederit ei τρεῖς δοπίδας, C pro λεπίδας, vt Scholiaſtes legit, κεςρίων: quos ipſe obolos eſſe putans in os (ſeruãdi gratia, vt quidam inquit facere ſolent) receperit, mòx autem odore offenſus expuerit. Pinnas vtrimq. binas habẽt illis exceptis quos lacus Sipharum gignit, quib. teſte *a* Ariſt. vna tantũ vtrimq. eſt. Caret hoc Mugilum genus pinnis ſupinis, vt aliàs idem *b* Philoſophus tradit. Meminit eorundẽ, & in libro de communi animaliũ inceſſu, vbi quo pacto natent, docet. Quærit Vuottonus ſintne hi Mugiles ex genere Anguillarum? Sed quid attinebat Mugiles vocare, ſi ex Anguillis ſunt? Præter binas illas pinnas, quæ vtrimq. conſiſtunt, vnam habent ab ano; in dorſo duas, quarum altera aculeata eſt, altera aculeis caret, ad caudam ſpectans. Omnes à brãchijs lineas aliquot ſubobſcuras ad caudam deductas habere videntur, etſi haud æquè in omnib. ſint conſpicuæ. Dorſo ſunt ſubnigro: ventre verò candido. Vẽtriculus teſte *c* Ariſt. carnoſus eſt: cui parte altera plures appendices exeunt: altera vna tantũ, vt idem *d* ait. Rondel. longè alium eſſe ſcribit, quã in carniuoris piſcibus, denſum nempe, & carnoſum inſtar ventriculi auium, foris planum, intus rugoſum, figura verticilli vitrei, quod mulieres fuſis appendunt. Inteſtina quoque craſſa ſunt, pinguiaq. & in gyros acta: in quibus ſplen latet, & idem obſeruauit, & ſub pinna locum aere plenum reperit. Hepar pallet, paruum, & tanquam manu vẽtriculum amplectens. Fel rufum, ſiue flauũ, aqueæ D conſiſtentiæ. Ceſtreo eiuſdem Rondel. hepar ex albo rubeſcit: caro mollior, laxior, minus candida, minuſq. pinguis, quàm Cephalo: addit. gulam habere; ventriculum in longam appendicem deſinere, ſemper inanem eſſe, vti & inteſtina: Lapides habere in capite, idque ex Dorione proferre Athenæum: τὸν δὲ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεςρέως ἐχῖνον, σπόνδυλον ὀνομάζει. Qui locus, vt intelligatur, ſciendum, inquit, echinum hic pro lapillo echinata ſpecie accipi, ideſt aſpero: quemadmodum etiam echinus præter alia ſignificata, partem fræni ſignificat, orbiculum ſcilicet echinatum, quo coercetur equus contumax. Huiuſmodi lapidem σφόνδυλον appellat Dorion à ſimilitudine verticilli, quo mulieres fuſos aggrauant: id enim eſt Græcis σφόνδυλος, vel σπόνδυλος, nam vtrumque dicitur. Inde etiam partes ſpinæ dorſi σπόνδυλοι nominãtur. Sed & calculus æneus quo ſuffragia ſua Athenis iudices dabãt, ſpondyli vocabantur, vt eſt apud Iulium Pollucem. Lineæ quæ à brãchijs ad caudã ducuntur, Cephalo breuiores ſunt, qui verò Chelon, ſiue Labeo ipſi vocatur, lineas nigricantes à brãchijs ad caudã æqualibus ſpacijs diſtantes protenſas habet, vnde Vergadelle à quibuſdã vocatur. Labra habet craſſa, ſpiſſa, prominentia, vnde χειλῶνος, i. Labeonis

Plures quã quatuor ſpecies eſſe.
Caput.
Os,
Spina in capite quid.
Squama.
Pinna.
a lib. 6. hiſt. cap. 13.
b lib. 4. Part. c. 13.
Color.
c lib. 3. Par. cap. 14.
d lib. 2. hiſt. cap. 17.
Partes interne.
Echinus in capite quid.
Lineæ.
Labra.

nis

nis nomen capite est paulo minore, quã Cephalus, oculis prominentioribus sine pellicula illa concreta, quã veluti palpebram habet Capito Omnes quidem marini pisces sunt, sed an omnes ex mari fluuios, stagnaq. subeant, & in his quoq. nascantur, vt Galen. ait, dubitari potest, nã e Aristot. Capitonum alium litoralem facit, translitoranúm alium, insinuãs in alto tantũ mari degere. Distinguit enim vtrumq. ratione pabuli. hunc inquiens nõ nisi proprio vesci muco, illũ verò cęno, & (vt Athenęus addit) arena, nec fortassis obstiterit Galen. eam Cephalorũ naturã esse scribens, vt à mari lõgissimè discedentes aduerso flumine natent; fieri .n. potest, q̃ hoc in cęteris obseruarit. Ego eos qui longiùs à mari recedũt, Cestreos propiè dictos esse conijcio, & de his intelligendũ apud f Strabonẽ Aristobulũ dicentẽ: *nullũ piscẽ è mari in Nilũ ascẽdere præter Mugilẽ, Alosam, & Delphinũ propter Crocodilos: Delphinos quia præstãtiores sũt: Mugiles qui à Porcis secus terram ducũtur ob quandam naturalẽ conuenientiam, quia cum rotundi sint, & spinas ad caput habeãt periculum beluis afferunt.* Rondelet. quoque de Cestreo id dici putat: & Oppian⁹ Cephalos, & Cestreos mare fluuijs vicinũ, aut stagnis amare testatur, pp dulcẽ aquam, & collectum illuc cœnũ, quo pascuntur. Quamuis verò aquam dulcem summopere ament: ab imbribus tamen summoperè læduntur, id quod ostendit his verbis g Aristoteles. *Capitoni, Mugili, & Myxino* (nõ Murino, vt vulgò legitur) i. *Muconi, imbres nocẽt, & facilè eos excæcãt, si modum excesserint: Solet autem per hyemem potius Capito ita affici. nam oculi eius albescunt, & macilentus* λευκός. Gaza legit λεπτός) *per id temporis capitur, atque ad postremũ malo eodem interit, quod non magis imbrium copia, quàm algore accidere videtur. Iam enim cùm alibi tũ in Nauplio, agro terra Argiua, in vadis* (περὶ τό τέναγος) *multi capti sunt cęci, cùm hyems fuisset asperrima. Multi etiam albos habentes oculos capti sunt.* Qui in marinis stagnis fluminib. vè genitis sũt, facilè eodem Galeno authore à marinis internoscũtur: numerosis. n. & paruis spinis abũdant, non secus (inquit) quàm & reliqui fere omnes in fluminibus & stagnis geniti pisces: illi verò huiusmodi numerosas ac paruas spinas nõ hẽant, sicuti neq. vllus marinorũ eas habet. Verũ cũ & Muræna, & Alosa marini pisces istiusmodi minutis, ac numerosis spinis pleni sint, isthæc Gal. snĩa suspecta est; verinsq. discrimẽ apparebit ex sapore, nã vt

An in mari omnes gignũtur.
e L.8.h.c.2.

f L.15. Geogr.
Nilũ è mari subeunt.

Imber mugilib. obnoxius
g Li.8. hist. cap.19.

E F G H

&

A & ipse ibidem ait, præstantiam Cephali statim indicat gustus, qui enim præstãtior est, & suauior sentitur, & acrior, pinguedinisq. expers at contrà qui pingues sunt, atq. insipidi, ij tum in gustu, tum verò ad concoctionem sunt deteriores, stomachoq. aduersi, & malum procreãt succũ. Non solùm se mutuò non deuorant, sed & carne etiã omnino abstinent, cuius rei argumentũ esse ait Arist. quòd neq; in ventre tale quid habentes vnquam capiantur, neq; esca in eos ex carne vti-mur, sed μάζη, idest, vt Theodorus vertit, offa panis. Cibo tamen oẽs eodem non vtuntur. Arist. interprete Theodoro ait Cephalos omnes limo pasci ideoq. graues & mucosos esse, sed in contextu omnes non legitur, & Cephali ibi sunt priuatim Chelones, siue Labeones, vt antè admonuimus; Cestreũ verò alga, & fuco, quare cũ Oppian' Mugiles ait alga, μυλῳ, & limo vesci, eosdẽ puto, intellexit, nam translitoranus Cephalus, & Myxon secundũ Arist. mucore viuunt suo: Attamen omnes carne abstinere verum est, quanquam Massarius Mugiles terræ intestinis, hamis affixis piscari; Oppianus alibi non simpliciter carne, sed carne viuente abstinere Mugilem dicant.

Cibus.

Carne abstinere.

Non gustare cibum, non hamum tangere promptus, Ni prius aduertat, si viuæ carnis odores
Percutiant nares, pascit non corpora viua. Quamobrẽ iustos antea vocauerat, & clemẽtes.
In pelagi populis norit qui pascua, solum Ingenio mitem Cephalum, iustumque vocabit.
B *Non genus extremum lædit, propriasque cateruas, Non mandit carnes, non cædis labe cruentum:*
Eiectam salò cum cæno pascitur algam. Ex eo *h* Aelianus: Capito, inquit, è piscium genere est, qui in paludib. degunt: continentissimus ac in victu temperatissimus esse creditur. Etenim nullã animantem inuadit, sed cum omnib pacem seruare solet: si verò in quempiam iacentẽ inciderit, hunc in suum prandium couertit; non prius tamen eum attingit, quàm caudam mouerit: tum si immobilis sit, hunc prędam sibi facit, si verò moueatur, eo intacto discedit. Aduersatur.n. ventriculi constitutio, in quem, si velint, nullus piscis ingredi potest: quare necesse est omnino, vt vel limum, vel mucum, vel aquam subinde ingerant, atq. intrudant, quo refici sustineriq. possint, qm̃ quæ liquida sunt citiùs permeant, nutriuntq ac velociùs excernuntur: quare frequentiùs cibum sumere coguntur, qui huiusmodi vescũtur cibis, sicuti, & ij qui lubrica sunt aluo: contra q̃ crassa, densa, & solida tardiùs pertrãseũt, hærentq. diutiùs, ac firmiùs, atq; dissipatu difficilius nutrimẽtũ partib. corporis suppeditãt. Quib. qui vescũtur, diutiùs famẽ ferre possunt, vt contra qui liquidis viuunt, quamobrem Arist. Mugilem omnium piscium maximè gulosum esse tradit, & insatiabilẽ, adeo vt ventre distento grauescat, & quando ieiunus nõ est sit iners, φαῦλος, Vuottonus, & Gesnerus vertunt, vilis, & sic apud Athenæum, qui hunc philosophi locum citat, vertit Dalecham-

h lib. 1. c. 3.

Famem diutius qui solerent.

C pius. Mihi Gazæ & Rondeletij versio probatur, qm̃ de morib. eum locum Athenæus exponere videtur. Eleganter apud eundem Athenæum Antiphanes in Lampone eandem horum piscium helluationẽ, ac insatiabilitatẽ innuit, inquiẽs famelici militis exemplo: *Alij quos habes milites, Cestrei Nesties sunt*, idest, famelici, malè pasti, malè curati; item Alexis in Phryge: *Ego verò Cestreus nestis domũ recurro.* Ameipsias in Cottabo ludentibus: *A. rem conspicatus, id facere conabor, vt in foro quicquã nihil sit negocij B. Minus ergò: veluti Cestreus, Nestis, me sequeris.* Euphron: *Midas sanè Cestreus nestis est; ieiunus obambulat.* Aristophanes in Gerytade: *Intus ne hominũ Cestreorũ Colonia est? Nestias quidem esse à quouis cognoscitur.* Anaxandrides in Vlysse: *Sæpius incanatus spatiatur, Cestrinus ille Nestis est.* Eubulus in Nausicaa: *Quartum iam diem in aqua mergitur, Misellq. Nestios Cestrei vitam agit*, Hesperius vnus è Cynicis, inquit: *Ieiunium, ò amici viri, nos quoq; ne celebremus quod fit medio Thesmophoriorũ die: Cestreorum more profectò nũc ieiuno: nã vt ait Diphilus in Lenæjs: Hi cænarunt, ego verò miser extremum ob ieiunium Cestreus fuero.* Oppiano itaq; ὀλί[illegible]νοι, i. minimè gulosi dicentur contraria ratione. Quemadmodum verò gulosos insatiabilesq hos pisces efficit cib. liquidus frequẽtissimè ingestus, vt mucus, vel aqua, ita etiã salaces, vt opinor, reddit, ob flatuũ quos is cibus gignit, copiam Quantoperè autẽ salaces sint, habemus partim apud *i* Plinium,

Gulosum esse.

Salacitas.

D & Aristotelẽ, partim apud Oppianum. *Mugilibus*, inquiunt illi, *tanta salacitas, vt in Phœnice, & in Narbonensi prouincia coitus tempore è viuarijs marẽ linea longinqua per os ad brãchias religata emissũ in mare, eodemq. linea retractum fœminę sequantur ad litus rursusq. fœminam mares partus tempore.* Hic quomodo hac libidinis velut esca ad eos capiendos vtuntur piscatores, edocet. Facit eadẽ corporis vacuitas ad natatus celeritatem. Est.n. Mugil teste Arist. velocissimus, adeo vt transuersa nauigia superiactet, nempe cùm ieiunus est, hoc est, cùm ventrem nec aqua, nec cœno distentum habet, tunc.n. iners est, vt ex eodem diximus: maximè verò cùm aliorum vim timent; vt Plin. ait. Sunt.n. naturæ timidi, vt Aelianus scribit, vbi dispositas senserit piscatorũ insidias, vt modò dicetur. Retia etiam cùm lasciuiunt, superuolant, vt veluti sagittæ arcu emissę videantur, vnde Mugiles Grãmatici quasi multũ agiles dictos volunt. Scit verò etiã in esca hamũ esse, insidiasq. non ignorat; auiditas tamen tanta est inquit Plinius, vt cauda verberando excutiãt cibos. Idem quoque legitur apud *k* Plutarchum, sed diligentiùs enarratur. Hamis, inquit, στρογγυλοῖς, Gillius vertit angustis, Grynæus Plutarchi interpres curuis, Gesnerus rotundis, ad Mugiles

i lib. 9. c. 17.

Celeritas.

Ingenium.

k Lib. vtra animal.

Amiasque vtuntur ideo, quoniam os illis angustius est, tum quia rectos vitant. Quanquam curuos Mugil suspectos habens circumnatat diu, cauda ab omni prius parte percellens escam, ac tantùm quòd reuulsit glutiens. Quod quidem nisi successit, ore in angustum collecto contractoque summis tantùm labris, ac vellicatim stringit escas. Meminit, & Ouidius.

At mugil cauda pendentem euerberat escam Excussamq; legit.

Irretitus non se insidijs circumuallatum esse ignorat, quare, Oppiano authore, in sublime effertur, & nititur retia transilire, neque à prudenti consilio aberrat: nam sæpe retium excelsitatem traijciens, ex mortifero periculo euadit. Isidorus scribit, vbi senserit insidias, confestim retrorsũ redire, atq; ita rete transilire, vt volare piscem videas Quòd si verò primi saltus aberratione, in rete rursus dilabatur, non tentat postea amplius, inquit Oppianus, trãsilire, sed anxius quiescit, & prostratus à prædone cædem expectat. Apparet itaq. ex versipelle stupidum reddi. Estq. in metu ita stupidus, vt cũ caput celarit, totum se latere credat, quod Plin. & Arist. testantur. *Mugilũ natura*, inquit ille, *ridetur, in metu capite abscondito, totos se occultari credentium*. Rondeletius hanc naturam priuatim ad Capitonem transtulit, additq. sic animantes omnes quæ multum humidæ, parum calidæ, magnoq. capite sunt, stupidos hebetesq. esse, vt de illò dici possit: O quale caput, sed cerebrum non habet. Est etiam Mugil ex eorum numerò, qui clarissimè audiunt teste Aristotele, item eorum qui autumno vigent. Apparet & natura lætum esse, Diocles enim apud Athenæum inquit: *In mari saltat Cestreus præ gaudio*, nisi dicamus præ gaudio saltare, cũ rete trãsilijt, periculumq. mortis euasit. Apud eundẽ Nymphodorus Syracusanus Mugiles, & Anguillas tantoperè cicures esse scribit, vt de largientiũ manu cibum sumant; & in Arethusa Chalcidensi non solũ à largientib. cibos, à sacerdotib. viscera sumant, sed etiam argento auro vè ornati sint. Piscinarum claustra autem pati, author est M. Varro, & Columella. Quod ad ortũ generationẽq. eorum pertinet: scribit *l* Aristoteles, esse qui omnes sponte oriri opinentur, quorum opinionem refellit, quoniam vnicum tantùm eorũ genus sit, quod non coitu, sed ex limo arena vè enascatur: cæterorum verò fœminæ oua, mares semen genitale habeant. Pariunt autem eodẽ teste semel anno: sed an eodem omnes tempore, difficulter ex ipso colligas; aliàs enim Capitonem vere parere tradit vltimum, quoniam nouissimè eius fœtus appareat; aliàs omnes Decembri mense grauescere ait, tricenisq. diebus gerere, & in ijs Capitonem quoque enumerat, aliàs Cestreos ait inter primos partũ accelerare, parere hyeme, locis ijs maximè quà flumina exeunt: dum vterũ ferunt, præcipuè grauiter laborare, ideoq. fieri, vt tunc potissimũ ruant in terrã, ac excidant: feriri porrò graui stimulo agitatos in terram, atq. omnino id temporis motu perpetuo incitari, donec pariant: sed requiescere à partu continuò. De pugna eorum cũ Lupo, in huius historia diximus.

Stupiditas. *Auditus.* *b li. 4. Hist. cap. 8.* *Hilaritas.* *Docilitas.* *Viuaria pati* *Ortus* *lib. 6. Hist. cap. 15.*

CAPIENDI RATIO.

IN libidinem valdè pronos esse dictum est Quomodo autem hac veluti esca quadã capiantur, docet Oppianus, monens interim piscatores, formosa, ac bene pinguis, vt sit fœmina captiua, nam si macilenta sit, & deformis, multos ea contempta discedere. Capiuntur verò, & hamis vt fusius idem describit, & quomodo eis vitatis esca potiantur, ex eodem, alijsq. dictũ est; item quales hami esse debeant, ex Plutarcho. qualis verò esca esse debeat, docet Tarẽtinus, Folij Malabathri orbiculum vnum piperis grana decem, melanthij grana tria, schæni floris, nõnulli autem interioris partis, pauxillum: cõterens omnia misceto: dein verò medullam panis purissimi hemina vna Mareotici vini perfundens, sicca simul excipito, in vnamq, redigẽs massam, dispergito. Alia elegans; nec aliud quã absolutos Mugiles capiens. Recipe Thynni hepatis drachmas quatuor; caridum marinarum drachmas octo, sesami drachmas quatuor, lomenti fabacei, drachmas octo, anitorum (ἀνίτων, Cornarius legit ἀμιῶν, idest; Amiarum) crudorum drachmas duas; quę quidem vbi contriueris, sapam eis instillato, conficitoq. pastillos, atq; inescato. Alia: Pudenda arietis in ollam crudam inijcito, cooperiensq. ex alia sic cõstringito, vt nullatenus perspirare possint: imponitoq. in vitrearaiam fornacẽ, vt ab aurora vsq. ad vesperã cõcoquantur. Ac tunc quidem inuenies ipsa instar casei mollissima: ex quibus tandem piscib. escam parato. Alia: Sepiarum testulis cum sisymbrio viridi quod est bryon, aqua, farina, & caseo bubulo, vtitor dum retib. nauas operam. Sæpenumerò, & interdiù dormientes, fuscina occiduntur, vt Arist. tradit, cui & fusanei sunt hoc est ex illis, qui retibus capiuntur: & Plutarchus verriculis, & plagulis capi scribit. Tradũt etiam veteres, Delphinorum opera homines in Mugilum piscatu vsos fuisse, quod inter alios refert Plinius his verbis: *Est in Nemarsiensi agro stagnum, latera appellatum, vbi cum homine Delphini societate piscantur. Innumera vis Mugilum stato tempore, angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi non possunt retia, quæ molem ponderis vllo modo tolerent: Etiam si nõ solertia insidietur tempori: simili ratione in altum protinus tendunt, quod*

Per fœminã. *Cum hamis.* *Fuscina.* *Per Delphino.*

vicino

A *vicino gurgite efficitur: locumq. ſolũ pandendis retibus habilem effugere feſtinant. Quod vbi animaduertere piſcantes (cõcurrit autẽ multitudo tẽporis gnara & magis etiam voluptatis huius auida) totusq. populus è litore quanto poteſt, conciet Simonem ad ſpectaculi euentum: celeriter Delphini exaudiunt deſideria, Aquilonum flatu vocem proſequente, Auſtro verò tardiùs ex aduerſo referente. Sed tunc quoq. improuiſo in auxiliũ aduolant: properè apparet acies, quæ protinus diſponitur in loco vbi cõiectus eſt, pugna opponente ſe ex alto, trepidoſq. in vada vrgent. Tunc piſcatores circundant retia, furciſq. ſubleuant. At Mugilũ nihilominus velocitas trãſilit. At illos excipiunt Delphini, & occidiſſe ad præſens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, includiq. ſe fortiſſime vrgentes gaudent; ac ne id ipſum fugam hoſtium ſtimulet, inter nauigia, & retia, natanteſq. homines ita ſenſim elabuntur, vt exitus nõ appareat. Saltu (quod aliàs blandiſſimũ his) nullus conatur euadere, ni ſummittantur ſibi retia. Egreſſus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura quos interemere, diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in vnius diei præmiũ cõſcij ſibi, opperiuntur in poſterũ, nec piſcib. tantũ, ſed intrito panis è vino ſatiātur.*

VSVS IN CIBIS.

B **M**Vgiles nõ illaudatos piſcẽs olim fuiſſe ex Athenæo licet colligere, apud quẽ Anaxilas verſi in Monotropo, Matonẽ (Dalechampius hac voce hominem ſimplicem, ac minimè verſi pellem indicari notat, vt inde Italorum matto, ideſt, ſtultus, fluxerit.) ſophiſtam gulæ ac helluationis inſimulans ait. *Abreptum Ceſtrei caput deuorauit Matron, Ego verò nullus ſum* Archeſtratus docens, vbi meliores capiantur: *Ex Aegina circũflua Ceſtreum eme, Cum viris lepidis ac vrbanis verſaturus.* Myrtillus Diphili hæc verba: *Hi cęnarunt; Ego verò miſer extremum ob ieiunium Ceſtreus fuero*, excipiens, *quòd* (inquit) *ait Theopompus: Adſtitit deinceps Ceſtreorum Noſtium ſuauis ac gratus cœtus, oleribus Anſerum modo tractatus, ac cibatus* Nobis quoq. habentᷓ in delicijs; Romæ verò nunc maxima gratia eorũ ouis teſte Iouio quę geminis folliculis circumciſa parte ſuminis, recẽtibus Cephalis eximuntur, quæ Græco nomine paſſim oà taricha, ideſt, ſalita nuncupantur. Lautos quoq. fuiſſe inſinuat Hippocrates, ſcribens ex Cephalorũ & Anguillarũ guloſitate aliquando fieri inflammationẽ in pulmone, quoniam hi piſces pinguedinem habeant naturæ hominis infeſtiſſimam quòd tamen potiſſimũ intelligendũ qui in cœnoſis locis, ſtagniſq. ac paludibus degunt, ac naſci dicuntur, quales ij ſunt, inquit Iouius, qui in Etruria in Prillino lacu apud Orbatellũ ad mediterranea deferuntur; ita vt illos vituperare liceat, quos Paduſæ atq. ipſi lutu- C lenti Foſſæ Clodiæ canales viſcere prætenero Ferrarienſibus & Venetis copioſiſſimè prębent: Quibus & noſtros addere nos poſſumus, qui Comachio ac Rauenna deferuntur. Idẽ Iouius Cephalos omnes ſcribit, plenius in cæna comedentibus, dolorem capitis poſt paucas horas inducere, ſeſe ſæpe deprӕhendiſſe, maxime ſi ad lautiores cænas ſtomachi tenuiores acceſſerint. Cur itaq. Ariſtoteles in fluentis & lacubus præſtare dixit? quia cùm pinguiores ſint, linguæ palatoq. gratiores ſunt: Cœno enim & mari aquæ dulci permiſto teſte Oppiano pingueſcunt. Lynceus Samius hyeme laudat, nimirum poſt partum, nam cum grauidi ſunt, Ariſtotele teſte ſunt deteriores. Adde quòd æſtate magis lutũ oleãt quòd tunc ſtagna exiccentur ſalſioraq. fiant, minuſq. dulcis aquæ cõtineant: tũ enim luto putreſcẽte paſcũtur, pinguioreſq. euadunt, vnde menſe Septẽbri optimi quidem ſunt ſaporis, ſed valde inſalubres, potiſſimum Chelon qui niſi in cœnoſo litore & prope paludes & fluuiorũ oſtia victitat. Dorion omniũ optimos eſſe ait, qui circa Abdera capiuntur, deinde qui circa Sinopem, eoſdemq. etiã ſalſos ſtomacho vtiles eſſe. Eſt enim Cephalus ex ijs qui ſale indurati ſeruantᷓ, quoniã ſtagnalis ſic conditus multò præſtantior ſalubriorq. efficitur: quicquid enim mucoſum aut viroſum guſtu refert, id totum deponit. Verùm recens ſalitus melior eſt & ſuauior, hoc eſt qui captus ſubinde ſale conditur: quare cùm circa Decembrem D eorum ſit captura, res feliciter ſuccedit, quandoquidem mox inſequitur tempus, quo ſublatis carnium obſonijs, ſolis piſcibus veſcimur, & in meliorum piſcium inopia ſalſamentũ hoc boni conſulimus, inquit Rondeletius, iuxta veterum prouerbium *ſi nõ adſint carnes, ſalſamento contentos eſſe oportet.* Cùm itaq. Hiceſius Leuciſcos omnes ſiue Mugiles boni ſucci eſſe dicit, facileq. excerni, nec multũ alere, ſubaudiri debet, ſi in mari puro capti ſint, quales & Galenus ſalubribus piſcibus accenſet, inquiẽs: *Vtilis eſt cibus è piſcibus ſaxatiles omnes nec minus Aſellis, proximè Aſellis ſunt Solea & Torpedo, iterumq. Lupus & Mullus pòſt Mugile pelago.* Mneſiteus item inquiens: *difficillè concoquuntur & grauiſſimi ſunt ex marinis piſcibus, qui è mari flumina lacuſq. ſubeũt, vt Mugil & in vniuerſum omnes piſces qui in vtriſq. aquis viuere poſſunt*, ita intelligi debet, vt qui in ſolo mari degũt præſtantiſſimos eſſe indicaret. Saluianus vt recens captos edi debere probaret, hũc Auſonij verſum adducit: *Nec duraturus poſt bina trihoria menſis*

Sed non aduertit poetam de eo loqui Cephalo, qui tm̃ fluuiatilis eſt, de quo dicemus ſuo loco: quanquam & noſtri Cephali inducias non ferãt: nam ſi paullò diutius mortui permanſerint (inqt

Gale-

Laudatum piſcem olim fuiſſe.

Oa taricha.

Vbi peiores.

Quãdo meliores.

Qui ſalubriores.

Apparatus

Galenus (ſtatim putreſcunt & peſſimè olẽt. Quouis modo cocti bene ſapiunt. Platina magnos incacabo coqui iubet; paruum in craticula, ſalimola continuo inſpergendo, ne deſiccetur: qui poſterior apparatus nobis familiaris eſt. Iubet etiam magnum cum leucophago ſiue albo iure, paruũ cũ muria comedi. Rondeletius ciues ſuos leucophago vice anethi & porri, folia apij (petroſelini) adijcere: ruſticos verò cepis allijſque condire. Coquuntur & in ſartagine, ſi exiles fuerint. Idem Rondeletius farina bene ſubacta & piſta concluſum additis ſuauibus aromatis optimum eſſe ait, & ob pinguem humiditatem ſatis diu aſſeruari. Veteres item aſſos ediſſe inuenio, apud Athenæũ non vno in loco: Sopater Paphius Ξανθαισιο ὀπτος κέφαλος ἀκτισιν πυρός, id eſt: *Flauis ignis radijs aſſatus Cephalus.* Philemon in commorientibus: Ηγόρασα νῆςιν κεςρὲ ὀπτονὲ μέγαν. id eſt. *Emi Ceſtreum ne ſtin aſſum non magnum.* Saliti in ſartagine apud nos coquuntur, ſalſedine prius longa ablutione extracta, & ex ſapa inferuntur, Oua (inquit a Platina (ſale trito conſperges, reſeruata membranula illa, in qua oua ipſa tanquam in folliculis naſcuntur. Poſt diem à ſalitura inter duas tabulas per diem ac noctem opprimes, inde ad fumum ſuſpendes procul flamma, ne vehementem calorem ſentiant. Sicca, in vaſa lignea cum furfuribus repones. Edi hoc modo non inſuauiter poterunt. Verùm ſi cocta volueris, ſub cinere aut in foculari calido, & terſo ſæpe voluta: concaleſacies & peredes. Cum Sophiano meo hoc nihil ſuauius me ediſſe memini. Delata è Græcia illa putarim, vnde optima ſalitura aduehi ſolet. Et Rondeletius teſtatur à ſuis piſcatoribus Mugilum ὠ ἀ τάριχα conſeruari, & à bibacibus magno emi, quia de iectam appetentiam excitant, ſitim proritant, viniq. guſtum iucundiorem reddunt. Vulgus botargues (inquit) appellat. Nos botergas dicimus.

a L. 10. c. 62

VSVS IN MEDICINA.

Cinis capitis.

Ventriculus.

SEdis attritus ſanat Marcello authore cinis è capite Mugilum ſi cum melle illinatur. Ventriculus eorundem (vt pote compoſitus & craſſiuſculus, vt eſt animantium ferè omnium inſatiabilium) in cinerem redactus & in cibo ſumptus, ventriculi exoluti vires, non minus reficit (inquit Rondeletius) quàm ventriculi gallinarum pellis interna: corroborat enim redundantem humiditatem abſumit. Idem præſtat in furno ſiccatus ablutuſque vino albo & aqua abſynthij vel mentæ. Elixus in vino, & ex aceto ſumptus vomitus compeſcit. Idem efficiunt inteſtina ſublato pingui: nam omne pingue ventriculum laxat. Idem Rondeletius lapides in cerebro Mugilum repertos aduerſus nephritim valere ait, ex Plinio, ni fallor, quandoquidẽ Ceſtreũ alio nomine Bacchum dici exiſtimauit: ſic enim Plinius: *Inueniuntur etiam in Bacchi* (in vulgaribus exẽplaribus legitur Banchi) *piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclarè medentur,* cæterùm de Mugilibuſne an de Aſellis, qui & ipſi Bacchi dicuntur, intelligi debeat, incertum eſt, cũ omnium fere lapillos, qui eos habent, piſcium ſimiliter ad calculos valere ſit credendum: niſi velimus Rondeletium reſpexiſſe ad hoc Marcelli: *In capitibus piſcium, id eſt Mugilum aut Mullorum ſpina inuenitur cani ſimilis: hac renibus appoſita vel alligata, miro remedio eſt.*

Lapides in cerebro.

PROVERBIA.

In famelicos

In guloſos.

KΕςρεὺς νης ἐυει ς. *Ceſtreus ieiunat.* Author adagiorum de famelicis & voracibus dici ſcribit, ideoque qui fame oſcitant κεςρεῖς dici, & κεςρινὰς teſte Athenæo & Euſtathio. Apoſtolius ſimiliter interpretatur de guloſis, quoniam inſatiabile ſit hoc animal; quod conuitium in Anthenienſes iactum tradit Heſychius: vel de ijs qui vitam innocuam agunt, & ab inferendis iniurijs abſtinent, nec vllum emolumentum ex ſua innocentia ferunt, vt ait Suidas in qua ſententia eſt Athenæus, quoniam piſces iſti minimè carniuori ſint, neque mutua deuoratione victitent.

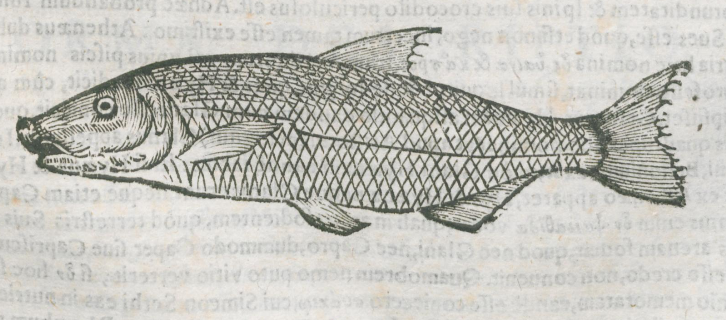
DE

DE CAPITONE ANADROMO Gesneri. Cap. VII.

GEsnerus in paralipomenis Capitonibus aquarũ dulcium hunc piscem adnumerat, propter similem, vt ex pictura (quam Kentmano acceptã refert) conijcio, corporis formam; differentiæ verò causa anadromum cognominauit, quod ex Oceano Albim subeat, quamobrem ego Mugilum historiæ coniunxi. Nasutus (inquit) videtur, prominẽte, & carnosa superiore oris parte, vt in nostris fluminibus, is quem Nasi nomine descripsimus: cuius etiam reliqua corporis specie per omnia adeò similis est, vt discrimen nullum aduertam, ne colorem quidem ferè, nisi quòd Albinus hic Nasus magis albicat, noster (fluuiatilis) verò magis fuscus est. Sed noster planè fluuiatilis est, Albinus è mari ascendit: præterea noster vilis & plebeius est, Albinus verò inter laudatos, præsertim assus. Hoc etiam notandum, cùm Albinus alio nomine Blicea dicatur, longè alium piscem eodẽ nomine à nostris vocari, de quo egimus inter albos pisces: Misenietiam Zertam dicunt, quod nomen etiam Polonis vsitatum audio. Zerta, inquit Kentmanus, piscis est longiusculus, argentei nitoris, squamis paruis tegitur, dorso subfusco: pinnis q̃ ad branchias sunt, & parte supina rutilis, pauco cæruleo admixto: Linea vtrinq. à brãchijs ad caudã tẽdit, in qua puncta fusci coloris digerũtur. Caput crassiusculũ; oculi pulchri, magni, albicãtes: nares magnæ nõ procul ab ore. Os mole prorsus, in quo nec dẽtes sunt, nec alia asperitas: sed ab initio gulæ, seu faucium, maxilla vtrinq. valida, dentibus senis oblongis vallata. Maximi huius generis pisces qui apud Misenos capiũtur, bilibres sunt: libram XVI. vnciarum dico Anno toto ex Oceano in Albim ascendit hic piscis, maximè verò circa Pentecosten, quo temproe parit, migrare solet: tunc ẽt ad cibũ præfertur, quòd fœminæ ouis plenæ sint. Manent, & pariunt in Albi, proficiuntq. ipsi & soboles: augentur. n. & pinguescunt. Vescitur omne genus pisciculis q. nullis pręsertim spinis, & aculeis rigent: itẽ muscis alijsq. insectis, quibus intra aut proximè suprà aquam potitur. Habetur inter optimos, qui in Albi sunt assari solitos pisces. Caro. n. eius optimi saporis est. R itè etiam elixus non malè sapit. Desquamatus nempe, exenteratus, & elutus, in aquam feruere incipientem immittitur: conditusq. ac salitus ad iuris ferè consumptionem coquitur, quo modo permulti ẽt alij fluuiatiles pisces elixari solent. Sũt qui iuri haud ferè consumpto copiosum butyrum addunt, eoq. liquato piscẽ inferunt. Potest, & aceti aliquid affundi, & zinziber aspergi, pro cuiusq. palato. Assus vel simpliciter, vel cum embammate è cępis minutatim concisis, vino, croco, saccharo, & Zinzibere, sapidissimè estur. Nec displicuerit desquamatus, in frustã concisus, quæ in polenta aut secalis polline voluuntur, atq. ita in butyro, siue crudo, siue liquato frixus. Hæc omnia Kentmanus. Addit Gesnerus non in Albi tantùm, sed Sala etiam apud Misenos flumine zertam capi.

Descriptio. *Blicea.* *Mores.* *Cibus.* *Vsus in cibis.*

Capito Anadromus.

DE

DE CAPRO, SIVE CAPRISCO. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Caper. Aper. Capriscus. Caper & Porcus Niloticus an idem. Porcus fluuiatilis Athenaei quis. Chalcis. Porcus Nilous Strabonis. Hys. Hyæna. Hyęne. Glanis. Syacion. Rhombus.

RONDELETIO κάπρος & καπρίσκος differunt, sed καπρίσκος, χοῖρος Strabonis & μυς Oppiani & Aeliani synonyma sunt: Aliàs tamen etiam dubitat, an χοῖρος Strabonis sit ipsius κάπρος, vel καπρίσκος. Saluiano verò etiam κάπρος & καπρίσκος jidem sunt, item & ὗς: & ne citra rationem ita sentire videatur, sententiam rationibus stabilire conatus est. Κάπρον (cuius Aristoteles & Athenæus meminit, quemq. Plinius Græcam vocem imitatus Caprum: & Theodorus Latino vocabulo Græcam æmulatus significationem Aprum est interpretatus) & καπρίσκον (cuius Diphilus apud Athenæum meminit,) vnum & eundem piscem esse, non solùm ex maxima nominũ affinitate, sed ex eo etiam intelligi (inquit) potest, quòd vterq. (vt infrà declarabitur) duram pellem habere traditur. Quòd præterea κάπρος & χοῖρος (cuius apud Strabonem & Athenæũ habetur mentio) etiam sit & dicatur; præterquam quòd vocum significatu conijci potest, (vti enim κάπρος syluestrem, ita χοῖρος domesticum porcũ significat,) manifestissimè probatur ex Athenæo, qui Aristotelis κάπρον, χοῖρον vocat. Coniectura hæc Saluiani est ex eo quod cùm Aristoteles Captum in Achelloo amne vocalẽ esse dicat, Athenęus Aristot. citãs solos pisciũ vocales esse dicat σκάφρον καί τόν ποτάμιον χοῖρον. qui Athenæi locus viris doctis plurimum negocij facessit, & ipsemet Saluianus mutilum esse profitetur. Rondeletius apud Aristotelem σκάφρος, an apud Athenæum κάπρος sit legendũ, dubitat; ego κάπρον apud Aristot. lego, quia & Plinius Caprum, non Scaphrum reddidit. Eustathius Athenæi locum repetens pro σκάφρος legit σκάρος. Eustathium sequitur Casaubonus. Scarus tamen Aristoteli, quem citat Athenæus, vocalis non est. Gesnerus cùm χοῖρον ποτάμιον apud Arist. nõ inueniret, eundẽ esse conijcit cum Aristotelis Capro: alij Chalcidem intelligi hoc nomine volũt, piscem videlicet Aristoteli vocalem, & dulcibus in aquis habitantem. Κάπρος enim Archestrato marinus est. Rursus an χοῖροι siue Porci Niloi è mari in Nilum ascendant, incertum esse puto; hoc enim neq. Athenæus, neque Strabo tradunt: & Saluianus suum piscem marinũ esse ait, & pelagi potius quàm litorum accolam: Rondeletius quoque marinum fecit. Quærit Gesnerus, an Nilous iste Porcus, sit potius Perca fluuiatilis minor, cũ piscis (inquit) sit rotundus, spinis in capite noxijs. Hæc enim illi attribuit Strabo. Quam coniecturam summoperè probo, nam quemadmodum crocodili Porco pisce in Nilo, ita hoc pisciculo Lucij, qui in cæteros tutò grassantur, abstinent. Adhæc Frisiis hodieque Porces, Hollandis corrupte post nominatur, & à nonnullis ficto nomine Latino Porcellio, & Porculus. Pergit Saluianus, Ὗς verò, licet dubitare videaẽ Athenęus, an κάπρος sit, vnum tamen & eundem piscem esse, tùm eadem nominum significatione, tum Ouidij testimonio asseuerare possumus, nam quemadmodũ alij καπρίσκον & χοιρον, (vt dicemus deinceps) ferum esse tradunt; ita ipse Sues diras appellat. Leue & hoc argumentum est χοιρος quidem Nilous spinis horret, nec propterea meo iudicio ferus dicendus est. Alijs enim natura arma dedit, ad iniuriam inferendam, vt Lucio & crocodilo, similibusque alijs, quæ ex rapto viuere voluit; hæc rectè fera dicimus: alijs verò dedit ad propulsandam, vt Porco Niloo, qui propter corporis rotunditatem & spinis suis crocodilo periculosus est. Adhæc probandum fuit Saluiano ὗες Ouidio Sues esse, quod etsi non nego, incertum tamen esse existimo. Athenæus dubitare videẽ, vtrum tria hæc nomina ὗς, ὕαινα & κάπρος, trium vel duorum vel vnius piscis nomina sint. Vbi ὗες ex professo nominat, simul loquitur & de hyęnis, quas & Hyænides dicit, cùm antea de Capro scripsisset. Gesnerus Hyænam aliquando eandem cum Glani esse coniecit, quoniam eiusdẽ nominis quadrupes alio nomine (vt apud Aristotelem legitur) Glanus appellatur. In capite verò de Glani, Bellonium taxat, quòd Glani Hyænam eandẽ faciat. Et si Hyæna & Hys synonyma sunt, vt ex Athenæo apparet; Hys & Hyæna neque Glanis erunt, neque etiam Caper siue Aper: Numenius enim ὗν ψαμαθίδα vocat, quasi in arena fodientem, quòd terrestris Suis more rostro is piscis arenam fodiat, quod nec Glani, nec Capro, dummodo Caper siue Capriscus est, quem cũ doctis esse credo, non conuenit. Quamobrem nemo puto vitio verterit, si ὗν hoc saltem loco à Numenio memoratam, eandẽ esse coniecero συάκιῳ, cui Simeon Sethi eas in nutriendi facultate rationes attribuit, quas alij ferè Rhombo, & Gyraldus aliquibus Rhombum putari scribit; Rhombus autẽ teste Arist. arena sese obruit; quã coniecturam auget non parum authoritas Epicharmi in nuptijs Hebes, simul nominantis tanquam congeneres pisces, Hyænides, Buglossos &

Citharos

A Citharos. Quærendum etiam num Syagris vel cum hoc pisce vel cum Capro eadem sit, siquidẽ & huic à Sue nomen. Est enim etiam Syagros Græcis fera, quæ Latinis Aper. Pergit Saluianus: Postremò quòd μῦς (cuius Oppianus atque Aelianus mentionem fecere.) & καπρίσκος vnus sit piscis, apertissimè declarat Athenæus dicens: καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς. hoc est, Capriscus vocatur quidem & Mus. Nec est, vt vnà cũ Hermolao Barbaro ῦς hoc Athænei loco prò μῦς resti tuendum conijciamus, quãdo quę μύι ab Aeliano, & Oppiano tribuunt, καπρίσκω optime respon dent. Quid itaq. Athenęo respondebimus qui μῦν (Dalechampius Porcum reddit) inter σελάχη, idest cartilagineos ex Aristotele recenset, his verbis? Idem (Aristoteles) libro περὶ τῶν ζωϊκῶν. *Cartilaginei (inquit) vt Bos, Pastinaca, Raia, Torpedo: ac praetereos, Solea, Passer, Mys.* Respondet Gesnerus apud Aristotelem hoc non inueniri, quare etiam id nõ approbat. Equidem Solea & Passer cartilaginei non sunt, sed spinosi, plani tamen, sicut cartilaginei priores, Bos, Pastinaca, Raia, & Torpedo: quamobrem si quis μῦν hoc loco cartilagineum planũ intelligat, ego ei non contradixe ro, eum nempe quem Genuenses Pesce Ratto, idest, Murem piscem, alij Rattepennade quasi ala tum Murẽ dicunt. Est item μῦς Aristoteli, Oppiano, atque eidem Athenæo ex genere testa tecto rum. Monet præterea lectorem Saluianus, errorem non esse si quis Tunnos appellet marinos B Sues, propterea quòd non secus quàm Sues glandibus nutriantur: sciendumq. Isidorum Hispalensem non hunc de quo agitur piscem, sed Sturionem Suem vocare. Sunt tamẽ multa alia aquatilia Sues siue porci marini nuncupata, vel quòd adipe aut larido terrestrium more plena sint, vel quod grunnire dicantur, vel quòd spinas in tergore setarum instar erectas ostendant, vel ab aliqua cum quadrupedibus alia affinitate. Appion teste *a* Plinio maximum esse tradit Porcum, quẽ Lacedæmonij Orthragoriscum vocant, grunnire cum dũ capitur: sed Saluianus hunc à Caprisco non distinguit: Nos vnà cum Rondeletio maximum & insolentis figuræ piscem pro eo dedimus, Molam nimirum Saluiani. De Hycca & Hisca nonnihil etiam in Sturione dicetur, quẽ non dum adultum fluuiosque nondũ subeuntem Veneti Porcellettum quasi Porculum dicunt, & fortè hunc intellexerit D. Ambrosius *b* in Hexamero his verbis: *Gulo Porcellum amat, vt comedat.* Apparet enim Porcelli nomine lautum quendam piscem intellexisse. Belgæ & Germani Oceani accolę, Angli item & Galli, Delphinum, Suem marinum dicunt, Gręcorum imitatione, quasi δίλφακα, idest, Porcum adultum masculum. Bellonius eodem apud Gallos nomine Phocænam appellari ait, Suis nomen huic potius quàm Delphino conuenire, vt pote qui pinguior est. Albertus Phocam alibi ex genere marinorum Porcorũ esse scribit, idest, Cetorum, ni fallor, cùm sit omni-

Syagris. *Mus.* *Thunnus* *Pisces Sues dicti.* a *L. 32. c. 2* *Orthragoriscus* *Hycca.* *Hysca.* *Sturio.* b *In Dominica passione* *Delphinus.* *Phocana.* *Phoca.*

C bus ferè commune lardũ habere: ita mercatores Balænæ salsamenta porcinam dicunt teste Scaligero: Facete D. Ambrosius in Hexamero Iudæos ait marinis Porcis vesci, quibus terrestribus non vescantur, Ceti alicuius salsamenta intelligens. Nos & Centrinen Galeorum generis Massiliensibus, & in Italia Porcum vel Porcum marinum nuncupari diximus. Postremò Caper siue Capriscus noster vulgò à Gallis Siculisque Porcus appellatur teste Rondeletio, quare cùm ob hoc, tùm quod aculeis in dorso armatur validis, asperis, acutis: Gesnerus quærendum proponit, an idem fortè sit *c* Plinij Porcus, de quo scribit: *Inter venena sunt piscium Porci marini spinę in dorso, cruciatu magno laesorum: remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore.* In eandem sententiam inclinat * Rondeletius: Saluianus verò quin sit non dubitat. Ego nihil definio, cùm quod an venenosus sit huius piscis ictus non constet, tùm quòd corio tegitur durissimo, atque asperrimo, vt lignum eo vel quicquid durius aliud poliri possit, cùm marinus Plinij Porcus; limo videatur obsitus in hoc enim veneni medicina est. Capriscus noster Romæ Pesce Balestra, qua ratione dicatur, mox dicetur.

Balana. c *L. 32. c. 5.* *Porcus venenosus.* * *Cap. de Orthragorisco.*

D

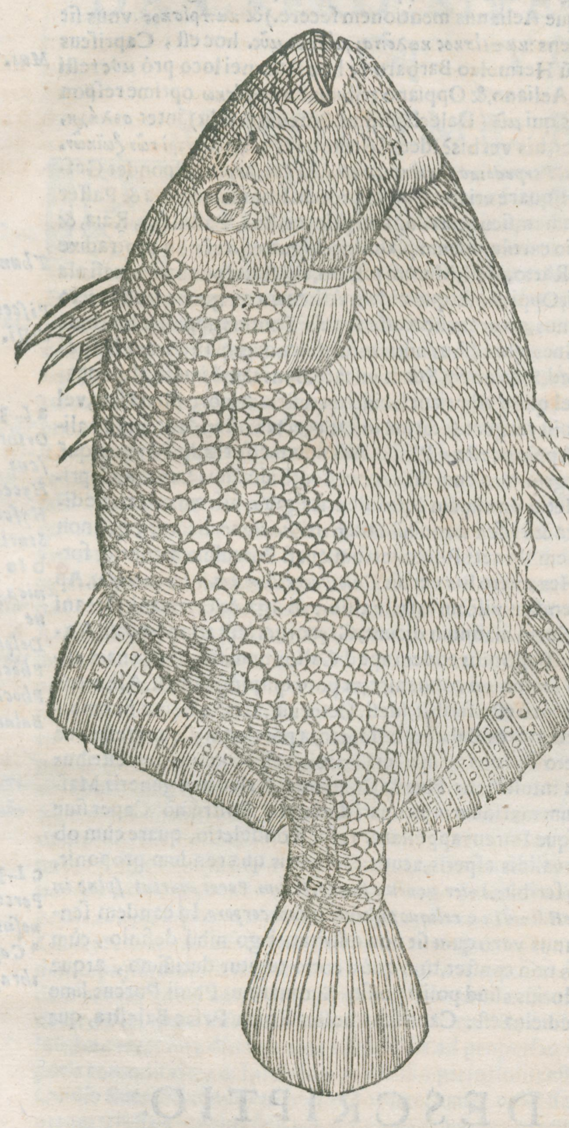
FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianus hũc piscem diligẽtissimè descripsit in hæc ferè verba. Caper (Molæ piscis instar) caput vtrinq. admodum compressum habet: oculos rotundos atq in superiori capitis parte locatos: Os paruum & valde denticulatum: vtraque enim maxilla octonis dentibus validissimis, magnis, latis, non serratis, sed continuis atque humanis simillimis munita est. Branchias vtrinq. quaternas non osseo & dearticulato (reliquorum squamatorum instar) operculo sed cute contectas, nec lata, sed modica scissura (Molæ piscis more) peruias habet, Nec si *a* Aristot. dicat: *Habẽt quib⁹ paucissima sunt, singulas branchias vtrinq. easq. duplices, vt κάπρος* (siue Aper vt Theodorus vertit) *alijs bina vtrinque sunt, altera simplices, alteræ, duplices, vt Congro,* suspicari debemus hunc nostrum piscem Caprũ non esse, cùm neque etiam verum sit, quòd binæ vtrinq. branchiæ Congro sint. Et propterea mirari potius conuenit, cur hæc ita tradiderit Aristoteles. Vtrinq. vna tantum pinna & rotunda ab branchias conspicitur: nã illis quæ in piscibus alijs vtrinq. in ventre sunt conspicuæ, prorsus caret, In dorso ferè medio tres mẽbrana inter se iuncti reperiunt aculei

Caput. *Oculi.* *Dentes.* *Branchia.* a *L. 2. hist. cap. 13.* *Pinna.* *Aculei.*

robustis-

Caper siue Capriscus.

robustissimi, & magni, quorũ prior E reliquorũ duorum triplus est, quosque omnes non solùm vbi vult, deprimit, sed in sulcum etiam osseum, in dorso ob id sculptum, recondit. Depressi autem, & reconditi, vti quàm facillimè simul eriguntur, ita eorum vnus duntaxat erigi nequit. Et pari ratione erecti omnes deprimi possunt, cùm eorum vnus nequeat: suntque ea arte fabrefacti, vt cùm prior & maior quantumuis impulsus deprimi nullo prorsus pacto possit: postremi tamen depressione, quæ facillima est, statim deprimitur, non secus quàm in arcubalistis vocatis, in quibus paruo ac inferiori ferreo vecte compressus, tensus illico remittitur arcus: ob cuius similitudinem hic piscis noster Romæ Pesce balestra vocatur. Et quod maiore dignum est admiratione, si postremus aculeus non prorsus deprimatur, sicuti prior quoque proportione duntaxat deprimitur, sic ibidem etiam ita rursus cõsistit, atque obfirmatur, vt nullo impulsu vlterius deprimi possit, nisi reiterata postremi dep̃ssione. Hos ternos aculeos pinna sequitur, ad caudam vsq. deducta. Osse autem G valido, lato, & recuruo, ex cordis loco ad eam ventris partem, quæ è branchiarum regione est primùm reflexo, deinde per vẽtrem sub cute vsquè ferè ad podicem extẽso, ibidemq. postremò in acutissimum, & conspicuum aculeũ desinẽte, tota anterior vẽtris regio roboratur atq. munitur. Quæ verò inter prædictum aculeum, & podicem ventris portiũcula relinquitur, plerisq. alijs lõgè minoribus, sed satis robustis atque serratis aculeis armatur. A podice per ventrem reliquum ad caudam vsq. alia singularis pinna H deducitur.

Cauda. Cauda (quæ non sensim vt reliquorum piscium, sed repentè extenuatur) in vnicam, & latam pinnam degenerat:

Partes internę. Vẽtriculum habet amplum, & crassum intestina lata, & valdè reflexa: hepar subalbidum, cui fellis vesica hæret. Corio tegitur squamoso, cuius tamen squamæ serpẽtis potiùs, quàm piscis videntur: nam pręterquàm quod eo ordine sunt cõmissę, vt lineas, cãcellatim sese intersecantes constituant, firmè etiam, & validè adeò hærent, vt desquamari nequeãt; vnde ita durum, & asperum efficitur eius corium, vt vix dissecari queat (Rondeletius sese expertũ esse scribit, ne acutissimo quidem gladio penetrari posse) atq. ligna, & ebora eo poliri possint. Quamobrẽ iure Aelianus atq. Oppianus marino Muri pellem præduram tribuere, & Athenæus Aristotelis testimonio (etsi apud Arist. id nunc non legatur) inter pisces qui aspera cute tegũtur, χάπρον recensuit.

Color. Quod ad colorem attinet, ex liuido viret, nonnullis paruulis notis cæruleis cõspersus dorsi verò & ventris pinnæ nigricantes cæruleis & rubentibus maculis quã plurimis insigniũtur. Estque totius piscis figura valdè compressa & lata, atque ferè orbicularis. Ad multam magnitudinem

A tudinem non excrescit, duas enim libras raro excedit, vnde meritò Oppianus, & Aelianus eum haud magno corpore esse dixerunt. Hactenus ille.

LOCVS. NATVRA. MORES.

DEscriptus depictusq. piscis marinus est, pelagi potius, quam litorum accola, & Caprum Archestratus, Oppianus, & Aelianus Murem, marinum faciunt, & Ouidius Suem. Cæterùm in fluuijs quoque reperiri *a* Aristotelis, & *b* Plinij testimonio tueri potest, Ille enim Caprum, Aprum Gaza, quem Achelous amnis gignit, vocalem esse scribit. Non vult autem philosophus in eo amne tantùm nasci, sed ibi tantùm vocalem esse: id quod Plinius etiam aduertit, hunc locum sic reddens: *Et is qui Caper appellatur, in Acheloo amne, grunnitum habet.* Saluianus carne vesci scribit, cancris, squillis, atque testatis: Soliuagum esse, & raro capi. Audacem verò etiam, & bellatorem esse Aelianus ostendit his verbis: *Marini Mures etsi non magno sint corpore, inexpugnabili tamen septi sunt robore, quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armaturæ, prædura nimirum pelli, & dentium robori, cum valentibus enim pisc. & rei piscatoriæ peritissimis hominib. pugnāt:* ex Oppiano nimirum qui interprete Rondeletio sic canit: *Est quoque præ reliquis sæuum Muris genus, audet Bella inferre viris gens tantula, tergore duro Fidens, & densis armato dentibus ore.*

a li.4. Hist. cap.9.
b li.11.cap. 51.
Cibus.

B

VSVS IN CIBIS.

CArnem habet duram, atque insuauem, vnde iure Athenæus, inquit Saluianus, inter σκληρότατα Capron connumerat. Et apud eundem de Caprisco βρομώδης δ' ἐστὶ καὶ σκληρός κιθαρῳδ' ἐστὶ δυσπεπτότερος, δέρμα δ' ἔχει εὔστομον, idest *Virus olet, & durus est, difficiliusq. quam Citharus concoquitur, pellem verò habet suauem.* Rondeletius εὔστομον interpretatur, bene firmum, & robustum. Saluianus locum deprauatum credit. Nos quid sentiamus in Apro Rondel. diximus.

DE STVRIONE. Cap. XI.

SYNONYMA. ETYMVM.

STurionis nomen, quo nunc vbiq. terrarum hic nobilissimus piscis audit, Gothicum esse testatur Scaliger pater, & ab ea gente in Europā inferiorē importatū. Sic.n. etiamnū, inquit, vocant, Stur. Diuersimodè tñ hoc vocabulū scribitur; apud Belgas & Anglos Steur, itē & apud Germanos, qui & Stor pronunciāt, apud nos Sturiō, apud Gallos Sturgion, & Esturgion. Iouius verò Sturionem dici arbitratur, quasi Istrianū piscē, fuereq. qui Stirionē dicere maluerunt, vt Platina, & Sigismūdus Gelenus Cisalpinus, quasi, inquit hic, στειρίωνα dicas, q rostro suo proræ itē rostratæ speciē gerat. Veneti si paruus est, Porcelletto, quasi porcū nondū adultū, Hispani similiter Suillum, nō Sulium, vt Iouius habet, vocāt ab officio, qm̄ cū quid inquirit, Suis more terrā sub aquis fodit, vt inquit Isidor⁹, & Storē Germanis teste Gesnero, est cęnū, aut vadū aquæ fodere, & cōmouere. Ad Hispanicā nomēclaturā accedit Silluarion, quo nomine Aetio appellari Sturionē arbitratur Hermolaus. Burdigalēses in Gallia Creac dicūt, qđ (vt suspicat. innominatus quidā) eius caro quadrupedis carnē veri⁹ quā piscis referat. Illyrij Gesèter, Vngari Geczyge, vel Gecschyge, Poloni Czetzugē, vel Iesziotr, Turci Suruck, vel Syrick: Gręci nostri tēporis Ξυρίγι quasi Oxyrinchū, à rostro nimirū acuto, & oblōgo, qđ nomē alijs etiā piscib. tribuitur: Cyprij verò teste Bellonio, Moronā, qđ nomē cæteri Græci ad Husonē referūt, vt Rondel. & Calcagninus tradūt. Quo nomine modò apud antiquos, cū Gręcos, tū Latinos piscis iste lautissimus appellatus fuerit, diuersæ, nec dicā cōtrouersę sunt recētiorū sentētiæ, quas oēs, vt veritas clariùs elucescat, examinare nō piguit; Nō.n. cū Bellonio dicendū arbitramur, ijs relinquēdas esse, qui reb. obscuris, paullò curiosiùs addicti, ēt interiora maris, & fluminū paullò liberaliore ingenio perscrutātur: sic.n. bubulcum aliquē, nō virum doctum loqui oportuit. Prior itaq. opinio est Volaterrani, qui Poggium Florentinū aliosq. illius æui eruditos secutus, Sturionē Lupum veterib. dici arbitratus est, argumēto quòd Lupus Tyburtinus, isq. maximè qui inter duos pontes captus esset, piscium apud Romanos esset laudatissimus; quā nos opinionē capite de Lupo refutauimus. Altera opinio est Francisci Philelphi, q. cū apud Pliniū legisset: *Sunt & in quibusdā amnibus haud Thunnis minores, Silurus in Nilo, Esox in Rheno, Attilus in Pado inertia pinguescēs ad mille aliquādo libras catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus:* his adductus verbis Attilum nō posse esse alium à Sturione cōtendit: prægrādes illos Sturiones qui in Pado capiuntur, pisciū eius amnis maximos esse arbitratus: quod tñ falsum est inquit Saluianus, cū Attilus is sit, qui hodie ab accolis Padi veteri seruato vocabulo Atina, Adilo, & Ladino (nostris piscatorib. Aden) vocatur piscis ipso Sturione amplior, effigie, sapore, ꝑtio, & tota ferè natura ab eo dissimilis, atq; adeo diuersus, vt in prouerbiū Ferrariæ abierit, cū duas inter se maximè distātes res significare volūt, eas sic differre, vt Stur. ab Attilo dicunt. Tertia opinio, quæ Theodori Gazæ à plerisq. fuisse creditur. Stur. esse *a* Plinij Tursionē asseuerat; propterea q Plinius, qui solus Latinorū Tursionis meminit, scribens: *Delphinorū similitudinē habent, qui vocantur Tursiones: distāt tristitia quidem aspectus: abest enim illa lascinia, maximè tamen rostris Canicularum maleficentia assimilati:* Sturionis formam, atque naturā expressisse videatur:

Sturio, vox est non Latina, & vnde dicatur.
Istrianus piscis.
Suillus.
Silluarion.
Oxyrinchus Morona.
Vt veterib. vocetur.
C
D
Lupum non esse.
Attilum non esse.
a lib.9.c.9.
Tursio Plinij.

accedatq.ad hoc,vt nouitiũ Sturionis nomẽ antiquo Turſionis,plurimũ eorũ iudicio alludat. Verũ q̃ hæc quoque,cuiuſcũq; ſit, opinio erronea ſit, facilè intelligi põt:nã cũ tũ ex p̃citatis Plinij verbis,tum ex *b* Ariſt.teſtimonio dicẽtis,*excepto Delphino,& Phocęna*,quã Turſionẽ interpretor, inquit Theodorus,*nihil in Ponto maleficũ*;maleficũ eſſe Turſionẽ clarè cõſtet,qđ & Archeſtratus cõprobat apud Athenæũ,inquiens:*Qui à Romanis Turſio vocatur,Carcarię.i. Caniculæ ſpecies eſt*: is Sturio eſſe nõ poterit,quippe q paruo,ac edentulo ore eſt:deinde cũ eiuſdẽ Ariſt. authoritate Turſio,ſiue Thocęna in Ponto naſcatur,catulos pariat,ac lac habeat,quo ſuos nutrit fœtus;quomodo Sturio erit,qui vbiq.naſcitur,quiq.ouiparus eſt. Nec quiſquam pro hac opinione defendenda à Theodoro deficiens,qui ſemper Phocænam in Ariſt.Turſionem vertit,Plinij Turſionẽ Ariſt.Phocænam non eſſe dicat:nam ſi ea quæ Phocænæ tribuit *c* Ariſt.inquit.n. Turſio, Phocæna,*Delphino ſimilis eſt,naſcens in Ponto,ſed intereſt,quod minor Turſio eſt,dorſo ampliore,colore cęruleo:complures eum eſſe genus* d *Delphini opinantur*:& alibi *maleficum* eum facit,cũ ijs quę de Turſione dicuntur à Plinio cõtulerimus,maleficum,& Delphinis ſimillimum Turſionem, vnũ atque eundem eſſe dicemus.

b li.8.Hiſt. cap.13.

c li.6. Hiſt. cap.12.

d li.8.Hiſt. cap.13.

Hyccam nõ eſſe.

Quarta opinio eſt Hermolai Barbari,qui per epiſtolam Paulo Corteſio reſpondit Sturionem antiquitas Hyccam fuiſſe:cuius opinionis etiam in corollario,qnod Dioſcoridi appendit,non ſolùm meminit,ſed rationem quoque reddere videtur,inquiẽs:ſunt qui Gręcè Hyſcam,ſiue Hyccam,hoc eſt, Porculum pro Sturione captant, quaſi ea coniectura Hyccam Sturionem arbitretur Hermolaus,quòd Hycca Porcum ſignificet, Sturio verò,& præcipuè paruus Porcelletto vulgò tota fere Italia vocetur. Qua in re docti Hermolao quoque diſſentiunt, quandoquidẽ ex Athenæo,qui ſolus Hyccã nominat, non ſolũ nihil colligi poteſt, verùm etiã ipſemet ignorare videtur,qui piſcis Hycca ſit. Scribit.n.Hyccam à Callimacho Sacrum piſcem vocari,& à Zenodoto annotari;& Erythrinum à Cyrenis Hyccã dici;ab Hermippo verò Smyrnæo Hyccã Iulidẽ. Geſnerus Hyſcam ab Hycca differre ait,exiſtimatq. hoc nomẽ niſi apud Symeonẽ Sethi reperi in libro de alimentis. *Hyſca*, ὕσκα;inquit,*qui cõmuniter* ἴχρα *nominatur*, Gyraldus interpres Porculum vertit,*ſuccum phlegmaticum,& paruũ generat,quãquã multi ſuauiter eo veſcantur,tãquã cognationẽ quãdã cũ noſtra natura habeat,ac ſimile,ac potius analogũ in piſciũ genere nutrimentũ ex eo,vt inter quadrupedes ex porcis,homini accedat,vnde etiã nomẽ Hyſca factũ videtur, ab Hys quod Porcum ſignificat,&c*. Ex quibus Geſnerus colligit Hyſcam reuera Sturionem eſſe.

Hyſca.
Hychra.

In qua ſententia quoque fuiſſe videtur in epiſtola ad eundem Geſnerũ Sigiſmundus Gelenius, hunc in modum ſcribens:Hiſce diebus didici ſpecie modò, non item genere diſtare tres hos piſces,Danubianum Marionem,de quo nomine mox,Padanum Attilum,& Hyſcam,quem Trãſalpini Sturionẽ nunc vocant,nos Ciſalpini rectiùs mea quidẽ opinione Stirionẽ quaſi tu ϛειρίωνα dicas,ꝙ roſtro ſuo proræ item roſtratæ ſpeciẽ referat. Atq;hos oẽs nõ abſurdè fortaſſis Porcos fluuiales dixeris,ꝙ & Græcis placuiſſe liquidò apparet,duntaxat in duobus,Hyſca, & Marione, quis Germanis Hus, Bohemis Vuijz vocatur,ac ſi Græce dicas ὗς. quibus tertius, Attilum dico, totius corporis figura perſimilis eſt:& ſi quid inter illos paulùm euariet, ex diuerſitate regionum accidere vr̃,quod nõ in brutis ſolùm,ſed & in humano genere ſatis conſpicuum eſt. Omnino cũ Porco terreſtri hoc totũ genus quædã habet cõmunia;præcipuè roſtrũ,adipes,totiuſq. corporis obeſitatẽ,niſi ꝙ Hyſca aliquanto gracilior collata ad alterutrum apparet,ſicut & mole vtriq.cedit.Oẽs tñ cetacei,vt inter fluuiatiles haberi poſſint. Hæc ille;& reuera Sturio licet marinus piſcis Porcus fluuialis nõ malè dicetur,qñquidẽ niſi in fluuijs augetur,& niſi in ijſdem pingueſcit plurimum:vnde Cyprij Sturionẽ hodieq. Moronã vocãt, cũ cæteri Græci hoc nomine Germanorum Huſonem appellent,ob magnã nimirũ inter ſe naturæ formæq. ſimilitudinẽ, & vtriuſq. ad ichthyocollam conficiendam vſum. Placet itaq. Geſneri iudiciũ, inde Marionis nomen defluxiſſe,cuius mentio apud Plinium:nam & Cretenſes porcũ μαριν appellãt, Veneti verò Sturionem marinũ,ſiue paruulum,Porcellum,vel Porcellettũ,vt & Parmenſes, & alij teſte Grapaldo, Plinius,vt arbitratur,Porculum marinum,his verbis:*Silurus graſſatur vbicumque eſt, pręcipuè in Moeno Germaniæ amne propter Lisboum,& in Danubio Mario extrahitur, Porculo marino ſimillimus* Quæ lectio,inquit,nobis probatur,cõtra.ſ.Rondel.,qui pro Mario legit maior,nã de Siluro Danubij nõdũ nobis cõſtat an ſit,& quãtus;& ſi eſt,an Porculo marino ſimilis; quod nõ puto. Ego item hanc vulgarẽ lectionẽ probo, ſed de Siluro Geſneri ſententiã mox refellã.

Porcus fluuiatilis.
Morona.

Sturionẽ verò veteribus marinum Porcum vocatum fuiſſe, Saluianus colligit,ex Iſidoro *e* Hiſpalenſi,qui octingẽtis ab hinc annis vixit *Porci marini*,inquit hic,*qui vulgò Suilli,qui dum eſcam quarunt,more ſuis ſub aquis terram fodiunt.Circa guttur.n.habent oris officium,& niſi roſtrum arenis immergãt,paſtum non colligunt*. Noſq.ſuprà dicebamus, Sturionem in Hiſpania hodieq.Sulio nũcupari.

Sturionem Porcum marinum dici.
e li.16.c. 6.
f in lib. de piſcib. Moſella.

Quinta opinio eſt *f* Caroli Figuli, qui Sturionem Delphinum eſſe conatus eſt aſtruere, cùm alioqui Delphinus veterum omnium authoritate ex Cetis ſit. Haud pauca tamen quod ad formam, vtriq. cõueniunt,vt ſi quis Sturiones,fluuiatiles Delphinos vocet,inquit Geſnerus,nihil abſurdi faciat aquã quã non omnino fluuiatiles ſint,ſed è mari in fluuios maiores ſubeant, Auſonius certè Figulo anſam Præbuerit,vt pote qui Silurũ,quẽ Sturioni eundem eſſe Saluianus oſtẽdere conatur, amnicolam

Delphinum non eſſe.
Delphin amnicola.

A colam Delphina vocat: vel etiam Solinus dum ait: *Delphinũ genus est in Nilo, quorũ dorsa serratas habent cristas. Hi Delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersisq́; astu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant, & interimunt:* crustæ. n. illæ dorsuales, non Delphinis marinis, sed Sturionib. cõuenire videntur; quib. si crocodilorum ventres aliquando dilanient in Nilo, nõ minor, inquit Gesnerus, qñ & in Danubio etiã Husonem piscium maximum Sturio crustis illis hamatis ventrẽ subiens vulnerat, ac vincit, vt fama est, siue id consultò, & pugnæ ritu facit, siue temerè dũ fugiẽs, aut aliter impetu effertur, & in Husonẽ fortuitò incidit. Ne verò q̃s ex recitatis Solini verbis oĩo ex Delphinis id genus pisciũ esse in animũ inducat, is Marcellinũ audiat, q̃ nõ Delphinos vocat, sed Delphinis similes pisces esse testatur. *Crocodili quidam in Nilo*, inquit, *disrũpuntur, subfossos aluis mollibus certis ferarũ dorsualibus crustis, quas Delphinis similes nutrit fluuius.* Conijcit itaq. Gesnerus hunc Niloum Delphinũ, eundem esse cũ Sturione, eundemq Oxyrinchũ ibi à Strabone, Aeliano, & Plutarcho vocari, qñ hodieq. à Græcis Sturio ξυρίχι nũcupatur, ob rostri. s. proceritatem, & acutiem, vt dictum est: Ego Niloum istum Delphina neque Sturionẽ, neque etiam Oxyrinchum esse puto. Sturionem tñ Oxyrinchũ vocari posse facilè concedo; sed veterib. sic appellari nõ puto. Plutarchus. n. quod & Gesnerus aduertit, Oxyrinchum in Nilo car-B niuorum esse insinuat, q̃ Sturioni nõ conuenit: *Isis*, inquit, *vt narrant Aegyptij, ex disiectis à Typhone Osiridis membris, pudendum solum non inuenit; mox enim vt in flumen abiectum fuit, gustarunt de eo Lepidotus, & Phagrus, & Oxyrinchus, quos præcipuè detestantur.* Quamobrẽ nec fluuiatilis Mugil fuerit, quem Oxyrinchum nominari Diphilus testatur apud Athenæum, nam nullus Mugil carniuorus est. Adhæc Oxyrinchus Nilous, & retibus, & hamo capitur. Sturio hamis nunquam, vt suo loco patebit. Oxyrinchus Nili alumnus, inquit *g* Aelianus, ex acumine rostri nomen trahit, vt apparet: & ab eo etiã præfectura quædam in Aegypto. Illic. n. venerationem, & religionem habet adeò, vt nullum hamo captum piscem attingere velint, metuentes ne qñ is piscis apud eos sacer, & magna religione præditus, eodem fuerit hamo traiectus; atq. cũ pisces retib. cõprehenduntur, diligenter etiam, atq; etiam perscrutantur, num quem horum piscium imprudẽtes vnà cùm alijs ceperint. Malunt. n. nihil piscium excipere, quã hoc retento maximum piscium numerũ assequi. Eum accolæ dicunt ex Osiridis vulnerib. esse prognatum. Osirin autem sentiunt eundem cũ Nilo esse. Adhæc scribit Aristobulus apud Strabonem præter Alosam, Mugilem, & Delphinum, nullum piscem in Nilum ascendere, Sturione itaq. Nilus caret, cùm Oxyrinchus, & Delpin ille, seu potius Delphini similis in Nilo celebrentur. Hic itaq. q̃ sit, ignoari nũc puto. Oxyrinchus verò C Bellonio nõ alius vr̃ q̃ Lucius, quẽ scribit in Nilo frequẽtem esse: estq. carniuorus, & retib. simul, & hamis extrahitur, & rostro etiam est acuto. Ab hoc Oxyrincho diuersus est Oxyrinchus Caspius eiusdẽ *h* Aeliani, cui quæ tribuit, omnia exactè Sturioni cõueniunt. In maximo, inquit, Caspiæ lacu Oxyrinchi ab acumine rostri nuncupati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caspij captos distrahunt, & sale cõditos, atq exiccatos Camelis dorsuarijs Ecbatana vehunt. Quin & adipe detracto, farinas ex ijs conficiunt; & huiusmodi salsamenta quidem vendunt: oleo verò pinguissimo, & suaueolẽti v ngunt. Atq; etiã exẽpta ex ijs viscera excoquunt; vnde ad permultos vsus accõmodatũ fit glutinũ: nam nõ modò ad quæcũq; applicatũ fuerit, adhærescit, sed & firmissimè retinet; vt & decem diebus madefactum nunquam postea dissoluatur, neq; remittat. Itaq. etiã artifices, qui circa ebur laborant, eo vtuntur, & opera cõficiunt pulcherrima. In eadẽ quoq; sentẽtia est Gesnerus; item Scaliger pater, non dubium esse, inquiens, quin Circassi cæteriq. Meotidis accolæ Sturionẽ Oxyrinchũ vocẽt: glutẽ. n. inquit, quod ex eo fit, Xyrinchi dr̃ ab illis. Sexta opinio Iouij est, qui Sturionem veterib. Silurum dici arbitratus est: cuius coniecturas, ceu nimis leues futilesq. reijcit Rondeletius, qualis, inquit, hæc est, q̃ hac ætate quisnam pisciũ antiquitus fuerit Silurus, penitus, ignoremus, qui adeò in mari ac fluuijs testimonio Aristotelis, D Plinij, Athenæi, & Ausonij sit celebratus: ex aduerso autẽ de Sturionis antiquo nomine plurimũ dubitemus, q̃ sit oĩum ferè totius orbis fluuiorũ incola lõgè notissimus: cũ tñ credẽdũ nõ sit, Sturionẽ veterib. ignotum fuisse, aut Silurũ veluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta sobole penitus euanuisse. Hoc quidẽ in alijs piscib. euenit, p̃sertim lacustrib. & fluuiatilib.. qui & nomine, & alimenti præstantia apud nos sunt notissimi, à veteribus autem ne nominati quidem: contrà à veterib. multi maximè cõmendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamẽ celeberrimorum quorumque apud antiquos piscium nomina ponere ijs, qui apud nos quoque sunt in pretio, nisi id firmis rationibus, & à substantia naturaq. piscium ipsorum petitis inducti faciamus. Trutta hodie, & frequentissimus, & optimus habetur piscis, quo cùm lacus amnesq. Italiæ multi abundent, verisimile non est, veteribus Romanis fuisse planè incognitum, quod tamen antiquitus verum ipsius nomen fuerit, affirmare non ausis. Sequitur alia Iouij, nõ firmior coniectura. In Nilo, Borysthene, atque Danubio, vt Plinius de Siluris ait, etiamnum frequentissimos Sturiones reperiri. Nam in omnibus Nili ostijs, & superius prope Memphim Sturiones expiscantur. In

Delphin amnicola.

Oxyrinchus Niloticus.

g li. 10. c. 46

Lucius.

Oxyrinchus Caspius.

h li. 17. c. 32

An sit Silurus.

Trutta qui antiquis vocetur, ignotũ

Boriſthene verò,qui hodie Neper eſt amnis,Phaſiq.& in ipſo Tanai apud Tanam emporiũ,tanta E
eorum eſt copia,vt cetarię ibi inſtitutę ſint officinę,in quibus ea ſalſamenta ex Sturionũ ouis ſali
tis quæ Cauiaria dicim⁹,itemq.ipſa ſchinalia ex ſummo Sturionis ſpinali dorſo,ſale fumoq.inue-
terata cõficiãtur.Hæc quidẽ omnia fateor; præterea adeo frequẽtes eſſe & magnos in Danubio

Cauiaria vnde ad nos perferantur

vt eo minores etiã amnes ſubeant,qui in ipsũ influunt,ſicuti Drauam,Sauum & Tybiſcũ, vt mi-
rum non ſit eos Moenũ ſubire,ſicut Plinius ait. At præter Stutiones,in his etiam amnibus multi
alij prægrandes piſces procreantur,ad quorũ nonnullos eadem coniectura accommodari poteſt.
quantum verò ad Athenæum attinet,à quo Iouius Silurũ Iſtrianũ ſiue Danubium honoris atq.
excellentię cauſa nominatũ fuiſſe ſcribit, vt ab eo Iſtrionem piſcẽ dictum putet, & inde fortaſſis
Sturionem; reſpondeo: Athenæo non Silurũ ſed Clanin ſiue Glanida Iſtrianũ vocari, quẽ à Si-
luro diuerſum eſſe,firmiſſimis veterum & probatiſſimorum authorũ ſententijs poſtea cõproba-
bo,etſi ita cõuerterit Gaza. Porro quæ ex Auſonij Moſella proferũtur de Siluro , pro Iouio non

Color Sturionis.

faciunt,qui ſilurum deſcribit,*velut Actęo perductum tergera oliuo* : cũ ſturioni tergũ nõ flaueſcat,
vt optimum oleũ,ſed cæruleũ ſit. Iam verò nec illud opinioni Iouij ſuffragatur , quòd Hiſpania
omnis ſturionem hodie ſulium appellet,quæ vox à ſiluro parum abeſſe videtur; nã quemadmo-
dum veteribus piſcium nominibus gentiũ vocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad pi F
ſcium cognitionem conferre nõ negauerim: ità ex coniectura inde ſolũ petita nec cũ alijs firmio
rib⁹ cõiectura,certi aliquid colligi nemo dixerit. Lubrica enim eſt hęc ratio & ſæpè fallax, Quod
ſi ex nominis ſimilitudine ſola, Sturionis vetus nomen quærendũ ſit, multò maior eſt Turſionis
cũ ſturione,quàm ſiluri cũ ſulio affinitas, vnica enim litera S. ex medio in principium tranſlata,
ex Turſione,ſturionẽ efficies. Illã tamẽ Iouij opinionem libenter amplexus eſt in ſuis in Dioſco
ridẽ commentarijs Amatus Luſitanus,& facilè cum Iouio credit,ſilurum Græcorum noſtrũ eſſe
ſturionẽ,quòd Hiſpanicum nomen multùm ei fauere videatur: à Manardo verò & alijs reclaman
tibus ſine vlla ſententię illorum refutatione liberè diſſentit. His omnibus Iouij & aliorum idẽ sẽ
tientium coniecturis vnicam rationem à natura & actionibus ſiluri ſumptam opponimus: ſilurum
authore Plinio vbicunq.ſit graſſari,omne animal appetentẽ,equos innatantes ſæpe demergen
tem &c.quę in ſturionem nullo modo competere poſſunt,nã dentibus caret,neq.maleficus,neq.

Sturionem Silurũ eſſe.

ferox eſt; à quibus morib⁹ planè aliena eſt oris fabrica,vt neq.alia animalia petere neq.demerge
re poſſit. Hæc itaq. Rondeletius. Contrà verò Hippolitus Saluianus Iouij opinionẽ acriter atq.
eruditiſſimè tuetur ;& cùm nõ ſolum alij tanquã falſiſſimam reiecerint verũ ipſe etiã Iouius ab
eadẽ defeciſſe videat,quippe qui totius triginta annis,quos poſt libri ſui de piſcib⁹ editionẽ vixit G
ceu manibus datis,ne vllo quidem modo defendere eam conatus fuerit,ſi nunc tanquã omnium
veriſſimam & ab omni cõtradictione liberam in veritatis lucem(inquit)protulero,tota mihi acce
pta referenda fuerit. Et iure quidem optimo. Vt enim manifeſtius ſilurum ſturionẽ eſſe declaret
contrarias rationes primum excutit,quas videlicet ſic collegerat *i* Manardus: Primũ *k* Ariſtotele
teſte ſilurus *dentes adeo duros habet,vt morſu hamos frangat.* Nullos autem eſſe ſturioni dẽtes om
nes ſciunt. *l* ſilurus eodẽ authore *damnatur,cùm feri oua*,nos fæminas ſturiones ouis plenas, plus
quam enixas probamus,non vſq.adeò tamen,vt maribus,quod idem in ſiluris facit, præferamus.
m ſilurus *canis exortu,quia ſublimis innatat,ſyderatur*, (eodem teſte) ſturiones eo tempore maximè
commendantur. ſilurus (Plinio teſte) *omne animal graſſando appetit,vt & innatantes equos quandoq.
demergat*,quod facere nullus vnquã ſturiones vidit,ceu ſegnitiem potius quàm tantã agilitatem
præferentes,alioqui quo pacto magna animalia inſiliant,cũ nõ niſi minutiſſimis & ſugẽdo veſci
poſſint. Mitto longã illã & quaſi ſingulatem ouorum cuſtodiam,de qua *n* Ariſtoteles & eum ſecu
tus *o* Plinius:& quòd fluuiatilis ſemper ab *p* Ariſtotele dicitur,neq.inter eos piſces cõnumeratur ,
qui ex mari ad flumina aſcendũt,è quorũ numero ſturionẽ eſſe certum eſt: Et quòd præcipuæ ma
gnitudinis eſt ſilurus,nec minus quindecim talentis aliquando pendet,teſte Plinio: ad quã molẽ H
nullus ſturio producitur. Vnum eſt (ſubdit Manardus) quod plurimũ apud me poteſt, quòd ſcilicet
Plinius prope Padum natus,& qui propter Tyberis ripas vixit,ſilurũ,ſi eſſet ſturio, peculiarẽ Ni
lo nõ feciſſet,ſed Attillo potius Padano ſicuti magnitudine,ita natalib⁹ aſſociaſſet. Hę (inqt Sal
uianus) ſunt rationes,quibus ſturionẽ ſilurũ eſſe nõ poſſe,nõ probari ſolum', ſed certiſſimè etiã
demõſtrari omnes credunt: quas tamẽ nos facillimè diluemus,ſi quædã prius parũ huc vſq.anima
duerſa edocebimus. Sciendũ itaq.primũ ſiluri nomẽ Græcũ & nõ Latinũ vocabulũ eſſe,nã præ-
ter id qđ Dioſcorides,Strabo.Galenus,P.Aegineta,Athen.Aelianus, ac Euſtathius σιλύρυ me-

Siluri etymum.

minerunt,ipſe etiã Athen.atq.Euſtathius etymologiã edocẽt, dicẽtes Σιλύρος dicitur ἀπὸ τῦσείειν
τὴν οὐρὰν συχνὰ,hoc eſt,quia crebrò caudã moueat. Aduertẽdũ præterea Ariſtotelẽ, qui nunquã
σιλύρυ meminit, γλανίδος mentionẽ feciſſe,cuius Pauſanias etiã, Athenæus atq. Aelianus memi-
nerunt: Poſtremò notandum quòd licet tum σίλυρον,tum γλανίδα fluuiatilem ac magnum piſcẽ
ſcriptores faciant,nõ propterea vnũ atq.eundem piſcem eſſe, vt opinatus eſt Plinius,ea quæ ex
Ariſtotele

Marginal references:
i L.9.Epiſt. 3.
k L.9.Hiſt. cap.37.
l L.8. Hiſt. cap.30.
m l.8.c.20. li.9.c.15.
n l.6.Hiſt. cap.14.
o l.9.c.37.
p l. 8. Hiſt. cap.30.

A q Aristotele Glanidi debētur, Siluro tribuēs: cuius errorē Theodorus Gaza, ac illi etiā q nuper Pausaniam Latinum reddidere, secuti sunt: Ille.n. Aristotelis, hi verò Pausaniæ γλανίδα Silurum interpretati. Quòd γλάνις autem & σίλουρος non vnus, sed duo pisces sint, ex multis intelligi potest: & primò ex ipso etiam Plinio, qui licet, vbi ea Siluro ascribit, quæ Glanidi ab Arist. tribuuntur, vnum, atque eundem piscem faciat, alijsq. ita errandi occasionem dederit, r alibi tñ eodem capite quib. morbis tum Silurus, tū Glanis medeatur, edocens duos pisces esse arbitrari videtur, & s rursus manifestissimè demōstrat in suo pisciū catalogo, in quo & Silurū, & Glanidē cōmemorat: id haud facturus, si vnum tm piscem arbitratus esset: Verū cū tanta sit Plinij in hac re incōstantia, vt non minus alteri falsæ opinioni (cuius ipse primus, vti arbitror: author extitit) q̃ huic veræ nostræ subscribat, Athenæum, atque Aelianum de Siluro, & de Glanide agentes consulamus: Athenęus itaq. cū inquiat. *Qui verò in Nilo sūt Lati, magnitudine excellūt, vltra ducētas libras. Est autē hic piscis candidissimus, & suauissimus omnib. modis cōditus, similis Glanidei, qui reperitur in Istro:* deinceps verò quatuor, aut quinque interiectis lineis sic subdat: *In Nilo sunt Torpedo, Porcus, Simus, Phagrus, Oxyrinchus, Alabes, Silurus Synodōtis, Eleotris, Anguilla, Thrissa, Abramis, Typhle Lepidotus, Physa, Mugil, alijq́. plurimi:* manifestè Silurum, & Glanidē, duos pisces esse indicat. Nam

B Latum Nili piscē Glanidi assimilaturus, frustrà ad Glanidem Istri cōfugisset, si in ipso etiā Nilo reperiretur Glanis, vti reperiretur certè, si Silurus (quē ipsemet Niliacis piscib. annumerat (Glanis esset: Præterea si duo nō essent pisces, iure culpandus esset Athenæus, vt qui nō solū eadem pagina, sed eisdem ferè lineis ineptè vsus esset synonymis nominibus eundem piscem Glanidē primū, paulò vero pòst Silurū appellās: Aelianus autē nō solū idē demōstrat, cū vtriq. proprium caput fecerit, sed scribēs etiā. *Glanis piscis accola Mæādri, & Lyci Asianorū fluminū, & Europæi Strymonis, speciem Siluri similitudinemq́. gerit:* omnem adeo scrupulum euellit; vt non nisi imprudēter admodum id negari possit amplius. Nec est vt quispiam obijciat, similes saltem existimari ab Aeliano, quādo haud id nostra intersit, quippe qui eos duos pisces esse (vt manifestissimè Aelianus testatur) comprobare contendimus, num magis minus vè sint (vt quod rationem nostram nō interturbet) nunc negligentes: quam tamen similitudinem (quippe cuius solus Aelianus meminit) paulò pòst excutiemus: Nunc verò alia etiam ratione, Silurum alium piscē esse à glanide declaremus. Cùm scriptores omnes qui de Glanide loquuntur, eum aut validissimis munitū dentibus, aut ferocem, & sæuum faciant, eundemq. marem solum oīum ædita custodire oua sæpè, & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, & caniculæ exortu siderari, & aliàs fulgore sopiri testē

C tur, nemo vnquam horum vllum Siluro tribuit. Et pari etiam ratione cū omnes ferè authores qui de Siluro agunt, eum saliri consueuisse asseuerent, de Glanide id nemo testatum reliquit. Quib. sic declaratis, nihil eorū esse quæ Siluro iurè debētur, quod Sturioni nō quadret, manifestissimū est. Nam quod ad Arist. attinet, *validos habere dentes, quibus hamū frangat, damnari cum fert oua fœminā prę stantiorē esse canis exortu siderari, oua quinquaginta dieb. custodire, & fluuiatilē tantū esse* non de Siluro, cuius vt diximus, nusquam meminit, sed de Glanide testatum reliquit ipse: quem perperam Teodorus Plinium secutus, Silurum interpretatus est. Quod verò ad Pliniū spectat. ipse quoque γλανίδα Silurum vocans, ferocem maleficumq. Silurum fecit. Nec si Plinius, vt nos t quoq. fatemur, modo γλανίδα, modò verò σίλουρον Silurū nuncupare solitus est, cū inquit. *t Silurus grassatur vbicunque est omne animal appetens, equos natantes sæpe demergens pręcipuè in Rheno Germanię amne,* σίλουρον, & non γλανίδα ab eo Silurum vocari dicendum est; propterea quod ex Arist. id Glanidi ascribente, hoc nō transcripserit. Nam cū nullus antiquorū sæuū, & ferocē Silurum esse testatur, Glanis verò u Arist. testimonio, durissimis suis dentibus hamum rumpere, & vt paulò infrà mōstrabimus, tum in Rheno, tū in plerisq. alijs fluminib homines deuorare soleat: γλανίδα potius quā σίλουρον, Silurū ab eo vocari arbitrandū est. Quod Glanides autē in Rheno,

D & in nōnullis alijs fluminib. hominū deuoratores sint, testis est x Pausanias, dicens: *Feras in perniciem hominū non ferunt Græcorū amnes quemadmodum Indus, & Nilus, præterea Rhenus, & Istrus, Euphrates, & Phasis. Hi.n. feras hominū deuorātes, similes Glanidib. in Hermo. & Mæandro versantib. procreant, excepto colore nigriore, & robore: nam his Glanides inferiores sunt.* Verū cū verba hæc nihil minus probare videātur, quā feros, & hominū vorātes Glanides in Rheno reperiri, vti nos mōstrare cōtēdimus, quippe q illud idē qđ prius de Glanide scripserat Plinius, à Pausania etiā cōfirmari asseueramus. quo pacto id certè ex illis probetur, innotescet, si qđ sibi velint hæc Pausaniæ verba, haud oīb. mea qdē sentētia, pbè nota diligētius excutiemus. Cùm igitur Pausanias inquiat Rhenū, Istrū, Euphratē, Nilū, Indū, & Phrasim feras hoīum deuoratrices procreare, Glanidib. in Hermo, & Męādro versātib similes, excepto colore nigriore, & robore, nā robustiores sūt quā Glanides, haud intelligēdū est, vt falsò opinātur nōnulli, feras illas à Glanidib. specie distinctas esse, qñ solo colore nigriore, ac robore distingui specificā distinct. nō faciat, & maximè cū nō simpliciter à glanidib. sed ab illis solū, q ī Hermo, & Męādro versāt, colore nigriore, & robore illas

q li.9.c.16. & 51

Glanis à Siluro differt.

r li.31.c.10

s li.32.c.10

t lib.9.c.15

u li.9. Hist. cap.27.

x lib.4.

differre teſtetur: accedatq. ad hoc, quòd cùm Athenæo authore in Iſtro etiã Glanis reperiatur ſi feræ illæ à Glanidib. ſpecie differrẽt, eas Glanidib. aſſimiliatur Pauſanias, haud ad Hermi, & Mæandri Glanides confugiſſet: ſed illis, qui in eodem Iſtro reperiũtur, aſſimilaſſet. Nihil igitur aliud ſæuæ illæ Rheni, Iſtri, Euphratis, Nili, Indi, & Phaſis Pauſaniæ feræ ſunt, q̃ Glanides, Hermi, & Mæandri Glanidib. nigriores, & robuſtiores: & ob id forſan feræ potius q̃ Glanidis nomine appellata à Pauſania. Quamobrem vti Pauſanias Glanides Euphratis, Nili, Indi, Phaſis, Rheni, & Iſtri feras homines deuorantes; ità Plinius Glanidem Rheni omne animal appetentem, & equos natantes ſæpe demergentem, Silurum appellare videtur. Ad cuius y Plinij imitationem D. Ambroſium, *Voraciorem minorum piſcium Silurum* dixiſſe credendum eſt. Item cùm inquit: *Captus eſt Silurus, & inutilis præda detecta eſt*. Verùm præter Ambroſium, alij etiam, atque ipſe Aelianus, & Athenæus meo iudicio Glanin aliquando Silurum vocant. Nec obſtat, vti videtur Manardo, quòd Sturionum noſtrorum nullus talenta quindecim pendeat: ad quam magnitudinem, Plinio teſte, aliquando Silurus excreſcit, quando non vbiq; ſed in ſolo Nilo fluuiorum omnium maximo, maximos etiam procreari piſces, maximè rationi eſt conſonum. Ego hanc magnitudinẽ ad Glanidẽ quoque pertinere putem, quoniam num in Nilo Sturio ſit, non conſtat, & antè ex Ariſtobulo id negauimus. Nam quod ad præcitatam Aeliani, & Athenæi Silurum Nilois piſcib. annumerantiũ authoritatem attinet, fieri poteſt, quòd vel ipſi Silurũ pro Glanide imprudenter poſuerint. Nec illud quod plurimum apud Manardum poteſt, aliqua apud nos dignum eſt conſideratione: peculiarem. ſ. Nili piſcem Silurum cenſeri à Plinio, cùm Sturiones in Pado prope quem natus erat, & in Tyberi, propter cuius ripas vixit, frequentes reperiantur. Nam haud Siluri Niliaci, ceu peculiaris Nili piſcis meminit Plinius, vti opinatur Manardus, ſed ceu reliquorũ Silurorum maximi, quemadmodum Plinij verba contemplanti manifeſtum eſt. Quinimo & ipſemet eodem capite paulò infrà, in Rheno quoque Silurum reperiri teſtatur. Et z alibi inquit: *Siluri fluuiatilis, qui & alibi, quàm in Nilo naſcitur* Hæc quoq. meo iudicio ad Glanin pertinent: Si n. ad Sturionem referri debent, quid attinebat fluuiatilem vocare, ſi marinus piſcis eſt. Nec eſt quòd quiſpiam poſtremò obijciat, Sturionem quem Silurum eſſe contendimus, ſimilitudinem nullam habere cum eo piſce, quem Glanidem fecimus: cùm tamẽ Aeliano authore, vt ſuprà citauimus, Glanis piſcis incola Mæandri, & Lyci Aſianorum fluuiorum, & Europęi Strymonis ſpeciem Siluri, ſimilitudinemq. gerat. Nam Aelianus in authorib. deſcribendis diligens certè, ſed haud quaquam in excutiendis eorum dictis induſtrius, cùm in citatum Pauſaniæ, cuius etiam auditor fuit ſub Adriano Principe, locum incidiſſet, ſæuaſq; illas Rheni, Iſtri, Euphratis, & Phaſis feras à Glanidib. Mæandri, & Hermi ſpecie disiungi (vt prima facie verba ipſa monſtrare vidẽtur) arbitraretur, eidemq. prædictus etiam occurriſſet Plinij locus; videns illas Rheni, ac Iſtri feras, quarum meminit Pauſanias, à Plinio Siluros appellari, nec aduertens Glanidem, & Silurum hoc loco, vt alijs multis, vnum, atque eundem piſcem exiſtimari à Plinio, imò confundi potius ſed opinatus potius ei, nõ ſecus quam Græcis omnib. Silurum verè alium piſcem eſſe à Glanide, rem ipſam magis interturbans ſcripſit. a *Glanis piſcis incola Mæandri, & Lyci Aſianarum fluminum, & Europæi Strymonis, ſpeciẽ Siluri ſimilitudinẽq; gerit*. Quibus verbis ſicuti omnes Græcos authores ſecutus, Silurũ rectè alium piſcem à Glanide fecit, ſic perperam eos ſimiles eſſe aſſeuerauit: nam præter id quòd nullus alius ſcriptorũ hos piſces ſimiles fecit, nec ipſe, niſi incuria Plinianæ interpretationis deceptus, eos ſimiles exiſtimaſſet. Alias idem Aelianus Silurum apud Myſos ad Pontũ hamo capi ſcribens, cui eſca aſſus tauri pulmo appendet, Glanin, non Sturionẽ quoq. intelligit. Sic b itaq. rationibus, aduerſariorũ iudicio inſolubilibus nõ cõfutatis ſolũ argutis verbis, ſed re ipſa prorſus, atq; funditus peſſundatis; ne vllus dubitãdi locus relinquatur amplius, euidẽtiſſimis etiã veterũ teſtimonijs Sturionem antiquorum Silurum eſſe cõfirmemus. Primũ n. ſicuti Sturiones marini ſunt, & fluuiatiles, vt monſtrauimus, ſic à Plinio inter piſces amnis, & maris cõmunes recẽſentur Siluri: idemq. teſtatur Auſonius dicens:

Nunc pecus æquoreum celebrare magne Silure,
Quem velut Actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam Delphina reor.

Addi hic poteſt, quòd Glanidem nemo marinum facit. Et vti ex maiorum piſcium numero ſunt, ſic inter magnos piſces à veterib. cõnumerantur Siluri. Et quemadmodum impleriſq. locis ſaliuntur Sturiones ita à veterib. Siluros ſaliri conſueuiſſe proditum eſt, & hodie ſalitus, vt olim affertur. Sed cũ hæ tres conditiones (etſi vix alicui alij piſcium conueniat) Sturionem Silurum eſſe plene, ac indubitanter nõ comprobent: potiora & certiora iam proferamus teſtimonia, à Plinio exordientes. Qui Siluri nomine modò Glanidẽ, modò Silurum, vt diximus, appellare ſolitus, cùm perperam Siluro, quæ Glanidi debentur, vt ſuprà citauimus, dicens: *Silurus graſſatur vbicunq. eſt omne animal appetens, equos natantes ſępè demergens, præcipuè in Rheno Germanię amne prope Lisbouũ*, quod poſtremum verbum vti mendoſum eſt certè ita hactenus congruam eius caſtigationẽ non habemus, ſubiunxit: *& in Danubio* (*Mario* autem vt in impreſſis legitur codicibus, vel *mari*, vt in manu-

Marginalia: y li. 5. Hex. — z li. 32. c. 10 — a li. 11. c. 45 — b li. 14. c. 25 — *Sturionem Silurum eſſe* — E — F — G — H

A manuscriptis habetur, seu superuacua, & temerè addita dictio expungi debet (nobis secus videt) *Extrahitur Porculo marino similis.* Quibus verbis Silurũ describens, Sturionẽ clarè pingit. Arbitratus namq. maiorem Sturionẽ Silurũ vocatũ à minori, qui à nonnullis antiquis (vt infra explicabimus (Porcus marinus appellatur, specie (vt supra notauimus) differre; Silurum siue maiorem Sturionẽ Porculo marino, siue minori Sturioni simillimũ esse iure testatur. (Hæc cũ superioribus haud firmiter cohęrent, in quibus Silurũ Rheni Glanidẽ esse dictum est. Et non benè locum Plinij restituit, qui per se clarus est.) Nec quod mox subnectit scribẽs: *In Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisuè interstitis, carne prædulci* (si de Siluro intelligẽdũ sit, vti nos certè credimus) Sturionem dedecet: quando in Borysthene quarto Scythiæ fluuio, secũdũ Istrũ oĩum maximo, qui hodie Neper appellatur, non solũ maximus reperiatur Sturio, sed etiam carne sit prædulci, vt quisq. Sturionem comedens animaduertere potest. Nec si Sturio quasi osseam dorsi spinam habeat, Silurũ esse non posse obijciendum, ob illud Plinij: *nullis ossibus spinisuè interstitis*: qñ arbitrandũ sit, his verbis Pliniũ intellexisse, vnã tñ spina, qua ferè ossea à capite per dorsum ad caudam traijcitur munitũ esse Silurũ, nullasq. alias (quod in plerisq. alijs piscibus accidit) ab hac oriri, quibus caro eius tota, atq. corporis ambitus veluti costis sępiatur. (Ego Plin. B ijs verbis ostendere voluisse putem, pro ossibus, & spinis cartilagines habere: Sturio enim ex cartilagineis est, vt modo dicetur:) Nec ẽt nostra interturbatur opinio, ꝓpterea quòd prædictis verbis Antaceum describere videatur Plinius, cuius sic antea meminerat c Herodotus; *Prabet Borysthenes ingentia Cete, ad salsuram spinis carentia, quæ Antaceos appellant*, nam hęc quoque Sturioni quadrant, quippe qui prægrandis admodum in Borysthene capi, atq. saliri soleat: nec inconueniet ibi Antaceum vocari, etsi alij Silurum appellent. (Ego Antaceos à Sturione diuersos esse nõ dubito.) Postremò quod statĩ addit, inquiẽs: *In Gange Indiæ Platanistas vocãt, rostro Delphini & cauda magnitudine autem quindecim cubitorum*: vti de Siluro dici certè videtur, ita ꝑ nostra opinione apertè pugnat: cùm Sturio quem Gangis accolas Platanistam vocare dicit, rostro, & cauda absimilis non sit. Quamobrem Ausonius etiam Gallus Silurum amnicolam Delphinum appellat, illumq. describens, Sturionem egregiè repræsentat. Inquit enim.

Platanista.

Nunc pecus ęquoreum celebrare magne Silurę
Amnicolam Delphina reor sic per freta magnum
Aut breuibus defensa vadis, aut fluminis vluis
Te virides ripæ, te cærula turba natantum
C *Acstus, & extremi procurrunt margine fluctus.*
Cùm vento motuuè suo telluris ad oras
Aequora; viciniqne timent decrescere montes.
Quem velut Actæo perductum tergore oliuo
Laberis & longi vix corporis agmina soluis
Aut cum tranquillos moliris in amne meatus
Te liquidę mirantur aquæ, diffunditur alueo
Talis Atlantiaco quondam Balæna profundo
Pellitur, exclusum fundit mare, magnaque surgunt
Hic tamen hic nostrę mitis Balæna Mosellæ.
Exito procul est, magnoq. honor additus amni.

Quibus carminibus nihil certius exprimi potuit, quã pro Sturione Silurus, cùm magnũ fluuiatilẽ ac marinũ, Delphino similẽ, & mitem esse, atq tergore ipso natiuum olei referre colorem, quæ ab ipso Ausonio Siluro tribuuntur, adamussim Sturioni respondeant. (Ego quidem Ausonij Silurũ Sturionem esse non dubito, sed ab Ausonio Delphinũ amnicolam vocari à similitudine capitis, quæ nulla penè est, & caudæ nõ puto, sed vel a robore, vel potius à magnitudine, nã Sturio inter Mosellæ pisces, facilè maxim' est. Antaceus verò Borysthenis caput Delphino dissimile nõ hẽt.) His igitur cũ clarè satis, mea quidẽ sententia, pateat Sturionem nostrum veterum Silurum esse. Iam declarèmus, vt supra polliciti sumus, Sturionem marinum etiam Porcum à veteribus vocatum fuisse: Cuius quidem rei optim', atq. certissimus testis est d Isidorus Hispalensis q. vixit plus octingẽtis ab hinc annis: nã scribẽs: *Porci marini, qui vulgo Suilli, qui dum escam quærunt more Suis terram sub aquis fodiunt: Circa gutur enim habent oris officium, & nisi rostrum arenis imergant, pastũ non colligunt*: præter id, ꝙ sub marini Porci noĩe apertissimè Sturionẽ describit, vt nullus relinqueretur dubitandi locus, marinũ Porcũ in Hispania (is.n. Hispanus erat) vulgo Suillo vocatũ fuisse testatur; vti & hodie ab Hispanis, vt supra retulimus, Solho, aut Sulio vocatus Sturio. Hæc itaque omnia Saluianus Andræas Matthiolus in prioribus suis in Dioscoridẽ cõmentarijs pro Siluro exhibet squamosum, & bene dentatũ piscem, deceptus nimirum ab aliquo, qui hanc effigiem ceu veri piscis alicuius ei obtulit, sed qualem ea pictura ostendit, piscem nullũ reperiri puto, & ipse in posterioribus cõmentarijs, Gazæ interpretatione deceptũ se fuisse profitetur, Saluianique sñiam amplexus Sturionem pro Siluro depingit. Ab hac opinione recedit Gesnerus, verũ Silurũ esse autumans, qui Saluiano Glanis est Arist. & Silurus hoĩum, animaliumq. deuorator. Bellon. Glanidem, Sylurum, & Hyænam, synonyma facit. Rondeletij de Siluro iudicium ridiculum est, nescioq. quomodo vir tam grauis in tam grauem errorem impegerit. Pingit enim piscem ex Asellorum, vt apparet, genere tamquam a Gesnero pro Siluro missum, qui tñ non hunc, sed quem ille capiti Glanide subsequenti præfixit, misisse se testatur. Idem Rondel. Sturionem Dorioni in

Porcum marinum dici.
d *L. 12.c.6.*

D

Silurus Matthioli.

Silurus Gesneri.

in libro de piſcibus apud Athenæum ὄνισκον vocari contendit, argumento quòd hic Murænæ fluuiatili vnã duntaxat ſpinam tribuit ſimilem Oniſco, ſpinã totũ vertebrarũ contextum vocans, negatq. præter Lampetram, ſiue fluuiatilem Murænam, & Sturionẽ aliũ piſcem dari, cui vnica tantũ ſit dorſi ſpina, & in nullas vertebras diuiſa: quam quoq. opinionem in Aſello refutauimus. Multo probabilior coniectura eiuſdem eſt *e* ſturionẽ Galeno βαλαξίαν, vel γαλεξίαν vocari: dubitari tñ poteſt corporis quidẽ ſimilitudo, oſq. in ſupina parte ad Galeos, ſiue Muſtelos quadrat, ſed Galaxian Græciæ in mari naſci negat Galen. argumento quod Philotimus eius meminit, in quo Sturiones dari certũ eſt: niſi dicamus, fortaſſis non meminiſſe Philotimum, quia Sturio in alto mari rarò capitur, at non longè à litore, & fluuiorum oſtijs, & tunc cũ paruus adhuc eſt, & coẽptus. Rurſus Sturio branchias contra Galeorũ morẽ opertas habet, & valde pinguis eſt, pinguis tñ etiam Galeus Rhodius. Galeni verba ſunt: Galeorum (in quibuſdã codicibus teſte Rõdel. Galeonymorum legitur) *non vna eſt ſpecies, nam piſcis qui in maximo habetur pretio apud Romanos Gelaxias vocat⁹, ex genere eſt Galeorũ, qui in Græcia mari naſci nõ videtur, quæ cauſa eſt cur Philotim⁹ ipſum ignoraſſe videtur*. Idem deniq. Rondel. fusè admodum, & vt mihi videtur (ingenuè loquor) eruditè docuit, ſturionem antiquis Acipenſerem (Feſtus Aquipenſerem ſcribit. Fortè & Acipenſis in recto caſu profertur, à quo accuſatiuum Martialis formauit Acipenſem, vbi tamen alij Acipenſera legunt) vocari. Quod vt clariùs oſtendat primò docet ex veterum teſtimonijs. Acipenſerem ab Elope, & Anthia, quibuſcum implicatur, differre. Acipenſere quidem, inquit, cũ nullus alijs apud Romanos celebrior vnquã piſcis fuerit, tñ quis is ſit, hodie ambigitur; hac maximè de cauſa, quòd Elopem eundem eſſe, & Acipenſerem exiſtimarunt permulti, qui cùm quæ Elopi à veteribus tribuuntur, vix vlli è piſcibus noſtris competere viderent, Acipẽſere nos hodie carere, perinde ac ſi omnino è medio ſublatus eſſet, vel in rerum natura amplius non exiſteret, multis pſua ſerũt, ac proinde quis fuerit Elops, vel Acipenſer apud veteres, nos penitus ignorare. Acipenſerẽ igitur, & Elopem, eundẽ eſſe piſcem non recentiores, ſed ẽt veteres quidã opinati ſunt. Athenæus: *Appion Grammaticus in lib. de Apicij delicijs piſcẽ qui Elops nominatur, Acipẽſerem eſſe ſcripſit*. *f* Plin. *Apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus Acipenſer, vnus omnũ ſquamis ad os verſis cõtrà aquam nando meat, nullo nũc in honore eſt, quidem miror, cùm ſit rarus inuentu. Quidam eum Elopẽ vocant*. Gaza quoq. ἔλοπα Ariſt. Acipenſerem vertit. Ex his eundem eſſe, veterum nonnullis creditum, Elopem, & Acipenſerẽ liquido conſtat. Quibus duo alia teſtimonia opponimus Ouidij nimirum, & eiuſdem Plinij: ille enim in fragmento operis de piſcibus diuerſis in locis Acipenſeris & Elopis meminit;

Et precioſus Elops noſtris incognitus vndis.

Et circa finem:

Tuque peregrinis Acipenſer nobilis vndis.

At ne videatur Ouidius eũdem piſcẽ diuerſis noĩbus appellaſſe, audi *g* Plinium citantem priorẽ locum: *Elopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum vndis*, ex quo apparet falli eos qui eundem Acipenſerem exiſtimarunt. Elopi ſanè palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Minimè autem veriſimile eſt Ouidio, qui in optimatũ, & principum domibus plurimus fuerat, Acipenſerem diuitũ tantùm menſis dignum habitum, ignotũ fuiſſe. Ouidio aſſentitur *h* Columella, qui de Elope hæc ſcripſit: *Fretorum differentias noſſe oportet, ne nos alienigeni piſces decipiãt, non enim omni mari omnes eſſe, vt Elops qui in profundo Pamphylio, nec alio paſcitur*. Idem *i* Aelianus tradidit in mari Pamphylio ſolùm, nec niſi rarò, & vix capi. Varrò tñ Elopem Rhodium ẽt fuiſſe ſcripſit in ſatyra περὶ ἐδεσμάτων inſcripta citante Aulo Gellio. Quòd verò Anthias ab eodem Elope differat, docet ex Dorione Athenæus. Cùm. n. dixiſſet: τὸν δὲ ἀνθίαν τινὲς καὶ καλλίχθυν καλοῦσι, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα: aliquãtò poſt ſubdit: Δωρίων δὲ ἐν τῷ περὶ ἰχθύων διαφέρειν φησὶν ἀνθίαν καὶ καλλίχθυν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα. Quare non ſine veterum authoritate ab Acipenſere, & Anthia Elopẽ ſecernimus. Dicam quod maius eſt. Elopes etiam cõi nomine piſces omnes dici, quod voce careãt: Athenæus: *Dic mihi ô Theſſale luctator Myrtile, cur piſces à poetis Elopes vocãtur? Et ille: videlicet quia voce carent. Volunt enim ſecundum analogiam Illopas dici, quòd voce priuati ſint: nam* ἴλλεσθαι *ſignificat* εἴργεσθαι, *id eſt probiberi. &* ὄψ *vox eſt*. Idem Phauorinus: ἔλλοπες, ἰλλόιποντες τῆς ὀπός, τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι. Ellopes dicuntur, qui voce deſtituti ſunt. Alij Elopas ſquamoſos piſces intelligunt, παρὰ τὸ λεπίσιν εἶναι. Et apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piſcari. Acipenſer igitur Latinum nomen eſt, teſte Athenæo, ſimplici c. ſcribendum duabus primis ſyllabis breuibus. vt ex Lucilij verſibus liquet, quos Cicero *k* citat:

O Publi, ô gurges, Geloni es homo miſer, inquit,
Cænaſti in vita nunquam bene, cùm omnia in iſto Conſumis, Squilla atq. Acipenſere cũ decumano

Et Martialis:

Ad Palatinas Acipenſera, aliàs Acipenſem, *mittito menſas.*
Ambroſias ornent munera rara dapes.

Ex his apparet Grammaticorum quorundã error, qui authore Sipontino Acipenſerẽ ab accipiẽdo dictum putant, quòd frequenter accipiatur; nam & rarus eſt piſcis, & nomen duplici c. ſcribendum foret

Oniſcus Dorionis.

e L. 3. Alim. Falaxia, ſiue Galexia Galeni.

Acipenſerẽ Sturionem eſſe.

f Li. 9. c. 17

Elops.

g l. 32. c. 11

h l. 8. c. 16.

i l. 11. c. 21.

Elopes dici omnes piſces aut ſaltem ſquamoſos.

k l. 2. de finibus.

A foret. Quis verò sit is piscis, ex nullo veterum meliùs quàm ex Athenæo discere licet. Is cùm de Galeis ex Aristotele locutus fuisset, postremò de Galeo vario, & Vulpe, subiungit: *Archestratus qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio scribens, eundem esse opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibijs, & coronis in cœnis circumferebatur, coronatis etiam ijs qui gestarent, vocatq. Acipenserem.* Gesnerus Græcos codices quibus vsus est, testatur bis habere ἀκκιπήνσερα per κ. duplex: qui verò nuperrimè impressus est, & cui animaduersiones suas appendit Casaubonus, bis habet ἀκκιπήσιον. *sed hic quidē paruus, & porrectiore rostro est, & figura triangulari magis quàm ill i,* μᾶλλον ἐκεῖνον. malim ἐκεῖνο ἤγουν τοῦ ῥόδῳ γαλεοῦ: idest magis quàm ille, nempe Galeus Rhodius. *Horum vilissimus, & minimus non minoris venit quam mille nummis Atticis.* Partim ex ijs partim ex alijs quæ mox dicentur colligo piscem eum marinū, qui à nostris Sturio dicitur, a Gallis Estourgeon, à Burdigalensibus Creac, ab Italis porcelletto Acipenserem esse. Nam cùm Galei, vt Vulpes, rostro sint oblongo, huic multò magis prominet rostrum, vt meritò Vulpe Galeo μακρορυγχότερος dicatur. Huic notæ accedit alia certa admodum, & euidens, nimirū corporis totius figura triangularis. Centrina quidem corpore est triangulari, sed rostro non porrecto, estq. piscis planè ignobilis, & insuauis. Galei cæteri rotundo sunt corpore, sed Sturio ventre est plano, latera B ob ossa vtrimque posita angulos duos, dorsum inter hæc eminens tertium angulum, constituunt. Adde quòd cartilagineus est piscis, quam ob causam Athenæus cum cæteris cartilagineis coniunxit. Quòd si quis aliquem ex cartilagineis proferre possit, cui hæc Acipenseris figura magis conueniat, quàm Sturioni, libenter in eius opinionem discedam. Veruntamen duo sunt quæ sententiæ nostræ repugnare videntur. Vnum quòd Acipenserem Athenæus paruum esse dicat, cū Sturiones nostri sæpe ad cetacei piscis magnitudinem accrescant. At de Sturione marino verba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cū Vulpe Galeo collatus rectè paruus dicitur, in aquis verò dulcibus saginatus longè grandior fit. Olim Romam aduehebantur marini quod etiam hodè fit, vidique illic paruos tantùm Sturiones, quales etiam nostri sunt, qui in mari capiuntur. Ciceronis de eodem pisce hæc verba sunt in dialogo de fato, citante l Macrobio. *Quum esset apud se ad Linternum Scipio, vnaq. Pontius, allatus est fortè Scipioni Acipenser, qui admodū raro capitur, sed est piscis, vt ferunt, omnino nobilis. Cùm autem Scipio vnum, & alterum ex ijs qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresq. etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio inquit, vide quid agas, Acipenser iste paucorum hominum est.* Hæc postrema Pontij verba, & ad piscis paruitatem, & ad conuiuarum dignitatem referri possunt, perinde ac si dicat, piscem minorem esse, C quàm, vt tot conuiuis satisfacere possit, vel præstantiorem, & delicatiorem, quàm vt quibuslibet conuiuis apponi debeat. Alterum quod sententiæ nostræ reclamat ex Plinio, & Nigipio sumitur: *Acipenser,* inquit Plinius, *vnus omnium squamis ad os versis contra aquam nando meat.* Et Macrobius: *Quod ait Plinius de Acipēseris squamis id verum esse maximus rerum naturalium Nigidius Figulus ostendit, in cuius libro de animalibus quarto ita positū est: cur alij pisces squama secunda, Acipenser aduersa sit?* Quibus respondemus, de Acipensere hæc dicta esse ab ijs qui eundem esse cū Elope crediderunt, vt quod Elopi conueniret. Probandum hic foret Elopi id tribui à Græcis, alijsque antiquis, apud quos tamen id non inuenio. id Acipenseri tribuerint. Præterea contra aquam nando meare, non est Elopi proprium, sed cum alij omnibus commune: pisces enim modò secunda, modò aduersa, modò obliqua, modò transuersa aqua natant, pro vt impetu, vel prædæ auiditate feruntur. Proprium quidem Elopi fuerit squamas ad os versas habere. At si squamas ad os versas habet, quomodo peculiare illi est contra aquam nare? Etenim huiusmodi squamarum positus subeunte leuanteq. eas aqua magno ad natationem impedimento fore mihi videtur. Postremò ex Athenæo perspicuum est, Acipenserem non esse ex squamosis, sed ex cartilagineis piscibus, qui omnes squamis carent; nam Galeis eum coniunxit Athenæus, & Arche- D stratus Rhodium Galeum esse existimauit, à quo cùm rostri tantùm longitudine corporisq. triāgulari figura dissideat, efficitur cætera Galeis similem esse, idest cartilagineum, longumque esse piscem. Hactenus Rondeletius, cuius opinionē amplexus est Adrianus Iunius in suo Nomenclatore: in eademque sententia est doctissimus Scaliger pater, cui tamen etiam Silurus est. Cæterùm cùm in Latinorum scriptis, & Siluri, Acipenseris fiat mentio, dicendum fuerit synonyma nomina esse; Ego itaque dixerim Acipenserem Romanis vocatum fuisse cùm recens esset, inque Italia vicinisque locis captus: Silurum verò Græco nomine, cùm ex peregrinis, maximè Græciæ vicinis locis, & per ipsam Græciam sale asseruatus afferretur; Nec obstare putem illud Ouidij:

Tuq. peregrinis Acipenser nobilis vndis.

Nam hic nobilis vocari potuit, quòd peregrè magnitudine simul, & carnis præstantia excellentior afferretur. Paruos autem Romanos, hoc est, qui Romæ venundantur esse, ex præcitatis Pontij verbis clarum est. Adde quod vel Bellonio teste Sturio Tyrrheno, & Adriatico mari infrequens est.

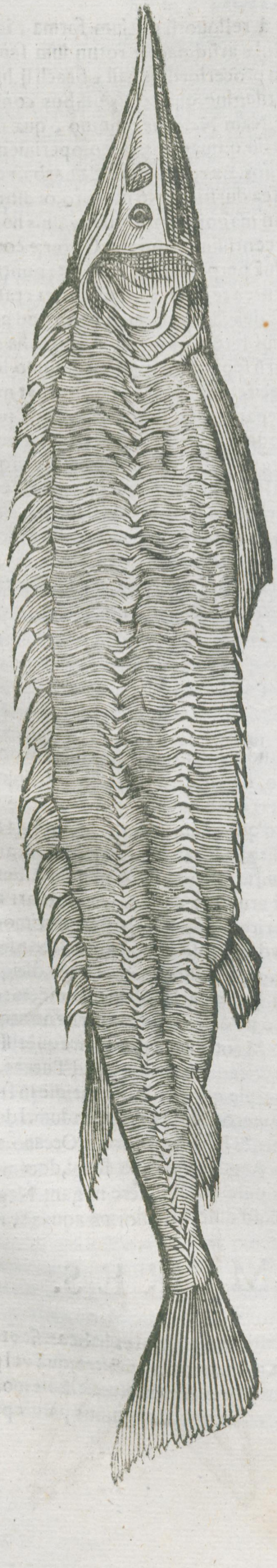
Centrina.

l lib. 3. Saturn.

GENVS

Accipenser verus, à Marino Foxio Medico Cracouiensi missus.

A

B

C

D

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ROstro, oris situ, pinnis, cauda, tereti corpore, & cartilaginibus, quas pro spinis habet, Galeis similis, est: branchijs contrà dissimilis, quæ videlicet in illis detectæ sunt, huic vt in squamosis osseo, siue spineo operculo tectæ: adhæc illi marini tantùm sunt, cùm sit Sturio ex ijs, qui ex mari ad fluuios ascendunt: cæterùm non in omnibus fluuijs æquè magnus est; maiorque semper in fluuijs, quam in mari. Refert Bellonius Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum, & Germanicorum inter se esse differentiam, quæ magnitudine, crassitie, cutisque asperitate, & subnigro, subflauo, aut argenteo colore distingui possit: Sequanicum, & Ligerinum adultum interdum tres orgyas excedere, Galeum piscem pinis, & forma referentem, exili corpore, hirta sursum pelle, deorsum plana, ac læui: apud Ferrarienses, & Bononienses argenteo colore fulgentem, dorsum, & latera tribus veluti carinis distincta ostendere. Scaliger pater in Occa Sarmatiæ fluuio tria Sturionum genera tradi scribit: pro pretiosissimo illum celebrari, qui Bielaribitza nominatur. Fortassè, inquit, hic sit Latus antiquorum, candidissima carne Latus; non minus candida is ipse, quem modo nominabamus. Hoc enim Saluis prima pars significat nominis. Georgius Interanius Genuensis, qui totam vitæ fabulam transegit apud Tartaros, in libello quem de Zygis scriptum reliquit, ait: Quot antaceos pisces dicebant prisci; hoc nomine suis temporibus, id est, annis ante hunc (1557.) circiter quinquaginta, vocari consueuisse; nihilque aliud quam Sturionum species. Hæc Scaliger. Atqui Sigismundus Liber Baro, cùm tria Sturionum genera in Occa Moscouiæ fluuio nominasset, Bielaribitzam, hoc est, album pisciculum ab ijs diuersum facit. Latus etiam cum Sturione quid commune habeat, non video. Et Sturio Antaceis licet similis, ex ijs tamen non est, quia maria Antacei non intrant. Quodmodò ad Sturionis formam pertinet: Corpore est tereti, oblongoq. inter rotundos, & planos ambigēte, vt qui subtus quodāmodò planus sit, dorso verò semirotundo. Caput, inquit, Iouius, quadratum est, & ad effigiem paruæ pyramidis protensum: Os illi

Vt Galeis similis, & dissimilis.

Differentię

Latus qui Scaligero.

Forma.

Caput.

Os. *Branchia.* *Dorſum.* *Pinna.* *Partes internæ.*

illi eſt ſine maxillis,ſine,dentibus,diuerſum penitus à reliquorũ piſcium forma , idq.ſub mento in ipſa prope inglùuiem parte ad ſimilitudinem fiſtulæ arũdinaceæ rotundum ſemperq.patens, & cartilagineum,& ſummè candidum;cuius hiatũ in procerioribus haſta brachij,haud facilè impleret:cæterũ totũ caput dura potius,& calloſa cartilagine,quã certis oſſibus conſtat, ꝙ ex lento quodam & præpingui mucore concretum eſſe vr̃.Nam Naribus omnino , quæ illi prætenues ſunt ſupra roſtrum refrigeratur.Sũt aũt branchię vtrimq.quaternæ oſſeo operimento,non ſecus quã ſquamoſis piſcibus contectæ.Oculos habet paruos.Ex roſtro gemina barba,vt in Mullo dependet.Toto dorſo craſſiores quædam ſquamæ oſſea duritie certo numero,ordineq. diſtinctæ, intercurrente ſpinæ acie ad elegantiã eminent,vt in magnificentioribus valuis hodie videmus, quas ferrei,atq.inaurati claui certa ſerie confixi decentiſſimè figurant.Cæteræ corporis partes cuticulari,& ſcabro admodum operimento potiùs quã perpetuis ſquamis integuntur,idq.ad ſub uiridis atriq.coloris ſpeciẽ. Venter cute leui,& argentea tegitur Linguã habet craſſam, & durã, gulam vndequaq.rugoſam.Pinnæ ſunt ad branchias duæ,& totidem in ventre ad podicẽ:præter quas in dorſo prope caudam alia vnica erigitur,è cuius ferè regione, imò vẽtri alia etiã vna ſubnectitur.Cauda verò in duas pinnas degenerat,quarũ ſuperior craſſior,atq.duplo longior extat. Ventriculus eſt carnoſus,ſolidusq.atq.adeò pertinaciter inhærescẽns tergori vt niſi diſciſſus diuelli inde poſſit.Oeſophagus in ruga contractus.Hepar in duos lobos oblongos pallidi coloris diuiditur,quorum dextro veſica fellis validiſſimè connectitur.Lien ſubruber eſt inteſtina craſſa & ternis gyris conuoluta.Magnis piſcibus annumerari debet,cũ crebro, & pleriſq.in locis centum librarum,& alicubi longè maior capiatur.Ego aliqñ Ferrariæ Sturionem mercatus ſum centum,& quadraginta librarum,donauiq.Illuſtriſs.pariter,ac Reuerendiſs.Io.Baptiſtæ Campegio Epiſcopo Maioricenſi Domino meo nunquam ſatis celebrando,qui paucis antè diebus vt labores meos promoueret mille aureos donauerat,Icones duæ priores quas dedimus, Venetijs Geſnero depictę ſunt;quarum inferiorem Moronam ibi dicunt . Tertia ſeparatim picta è Polonia à Martino Foxio eruditiſſimo Medico Cracouienſi,pro vero,& genuino Acipenſere miſſa eſt,colore tota fumoſo,& fortaſſis ex piſce fumo indurato facta.

LOCVS.

Quę fluminà ſubeat. *Vbi raròcapiatur.* *Sturiones miræ magnitudinis.* *Oua Sturionum vnde ad nos perferantur.*

STurionem fluuios è mari aſcendere dictũ:eſt haud tamen quoslibet ſubit;nam niſi magnos tantùm:quamobrem in Tanai Danubio, Pado, Rheno,Albi,Tibiſco,Viſtula, Occa, Rheno,Ligeri,Garamna,maximè capitur,in Tyberi verò rariſſimè;vnde Romæ parui ſunt,vt dictum eſt.Haud longè à mari enatat,ſed plerumq.ad quinq.aut ſex dierũ itinere. Hinc eſt,quod Argentorati,ſimilibuſq.alijs locis procul à mari diſſitis,niſi rariſſimè capiatur. Rariſſimè tamen etiam in præalto mari capi aiunt Suntq.in mari parui,vt dictum eſt,& in fluminibus,quam maximè proficiunt.Narrat Geſnerus teſtimonio cuiuſdã eruditi viri ĩ Albi percelebri apud Cęſarẽ amne non proficere,ſed paulatim cõtabeſcentes perire.Circa Pẽtecoſten plurimos,& gregatim aduentare,maximè inter Pentecoſten,& D.Ioannis diem Ipſe tamen antea ſcripſerat,ibidẽ tantos,quandoq.capi,vt libras ducentas appendant,ſingulas ſedecim vnciarum,diciq.aliquãdo captum ſexaginta ſupra ducentas librarum pondere,à Io.Friderico Principe electore,totidem florenis(florenus denarios argenti ſeptem cum dimidio valet)emptum.Tyrrheno atque Adriatico mari teſte Bellonio in frequens:Ponto verò, & circa Mæotidem paludem frequẽtiſſimus, quibus ex locis oua (de quibus pòſt) in molem coacta,ſalita & cadis concluſa apud Turcas,& Græcos,& Venetos (imò per totã Italiam) diuenduntur Antuerpię quoq.multi quotidiè in fruſta ſecti , in vaſis(tonnas dicunt)ſale aſſeruantur,vt ibi quoq.numeroſè capi ſit credendum.Idem Bellonius frequentiorem delicatioremq.ac proceriorẽ in Ligeri,& Rheno,quàm ex Oceano,aut mediterraneo mari capi ait,vt noſtra memoria apud montem Argum Frãciſco Regi,decem & octo pedes longus aliquando fuerit oſtenſus Fœturam in aquis dulcibus gliſcere negant.Negatque author de natura rerum in ſtagnis diutius viuere poſſe,niſi ad dulces fluuiorum aquas tranſire ei liceat

NATVRA. MORES.

Cibus.

PIſcis cùm ſit planè edentulus,nullaſq.vice dentium aſperitates habeat,fit vt muco potius, & ſordibus,minutiſſimiſq.quiſquilijs,quas ſugẽdo ingerit,victitet,quã vel piſcib. vel cõchilijs,aut alijs quibuſcunque animatis.Dum autem eſcam quærit.Suis more terram ſub aquis fodit,vt ex Iſidoro Hiſpalenſi dictũ eſt.Scribit tamen Calcagninus paruis piſciculis victũ

sibi

A sibi venari, quod haud facile credendum. Tradit Albertus nihil solidioris cibi in ventre eius reperiri, sed humorem viscosum quem exuxerit: imò verò author de rerum natura, vel nihil, vel tantillum dūtaxat cibi admittere asserit, solam verò aeris serenam tranquillitatem sufficere ad cibum, ideoque ventrem habere angustum, & parua intestina: vnde apud Germanos quosdā percelebre prouerbium est teste Gesnero in hominē nullius, aut paucissimi cibi, aere eum vesci instar Sturionis, quòd Latinè, inquit, dixeris, rore eum pasci: Testatur Iustinius Goblerus, referēte eodem Gesnero Sturionem captum cùm piscatores restim dēsam per os immisissent, ita in Rheno alligatum piscem diebus aliquot viuū detinuisse. Robustus alioqui piscis esse fertur: magna siquidem vi cauda impellere moles, non paruas, sæpeq. ligna impetu caudę quasi dissecare. Scribit idem Gesnerus ex eruditi, & fide digni viri relatione, piscem esse in aqua validissimum, & in terra quoque cùm ventri innititur: cauda concussa hominē vtcumque robustum prosternere, vbicunque contigerit, perticas etiam magnas, & ligna per medium frangere: in terram extractū lapides aliquando tanta vi caudæ ferire, vt ignis exiliat, attritu nimirum officulorum, quibus toto corpore mucronatis horret. Quamobrem cautè tractandum esse, ne vel crura eius cōfringat, vel retia disrumpat. Peritiores in aqua captum reti ad ripam impellere, ita vt rete non aduersum, sed ad latus ei sit: secus enim rete, vel sextuplex laniaret: cùm ripam attigere, caput eius omni contentione in altum leuare, piscemque totum in latus declinare: si enim robore suo nocere non posse. Vt autem retia frangat, mox dicetur. Naribus refrigeratur, cùm branchijs omnino latis careat, & si quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore statim regerit.

In parum comedentem prouerb.

Robustum piscem esse.

B

Vt refrigeretur.

CAPIENDI RATIO.

Capitur Sturio nullo non anni tempore retibus, hamo verò nūquam, præsertim si cubito maiores fuerint, eosq. piscatores teste Iouio, referunt magno impetu plagarū sæpe maculas dilatare, & abrumpere consueuisse, propterea q. accidere, vt hamis non capiantur, quoniam Sturiones lambendo sugendoq. potius quam vorando, inepto ad escam concipiendam ore sine controuersia alantur. Magnos in Pado sic capiunt: Homines in tribus, aut quatuor nauiculis conspectum ipsum natantem tacitè sequūtur, donec viderint eum esse iuxta locum aliquē, vbi tenuis, aut vadosa aqua est, nempe ripam versus: tum sublato magno post eum strepitu, & tumultu concitato, terrent, ita vt in vadum fugere compellant, vbi cùm natare non possit, comprehenditur. Albertus ait Sturiones in Danubio in arena dormientes tridente percuti.

Cur hamis non capiantur.

Magni vt in Pado capiantur.

C

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Refert Gesnerus Sturionem piscatoribus quibusdam regem, seu ducem Salmonum appellari; vbi enim is apparet, multos affuturos Salmones, indicium facere, quasi occulta aliqua inter eos intercedat amicitia. Salmones tamen altissimè ad fluuiorum vsq; origines ascendunt. cùm Sturio, vt diximus, latitudinem fluuiorum amet. E contrario Zigæ Germanis iuxta Albim vocato pisci (Gesnerus vel ipsam Alausam esse ait, vel adeo similem natura, ac specie, vt meritò eodem nomine appelletur, nos verò differre ostēdimus) valdè infestus est, eumque è mari expellens per flumina persequitur: agilis ille, & velox semper præuenit: eo capto visovè piscatores, quin in proximo Sturiones sint, non dubitant. Idem ex relatione Kentmanni, qui multa ipsi de Albis fluminis piscibus retulit.

Dux Salmonum.

Ziga piscis.

D

VSVS IN CIBIS.

Acipenser teste Plinio omnium piscium nobilissimus habitus fuit; sed quia cū Elope cōfundit, qui & ipse æquè nobilis habebatur, incertū est de Sturione ne an de Elope loquatur. Fuisse interim nobilissimū piscem cōstat, Archestratus opsophagus, & qui Sardanapali vitam vixit, scribit apud Romanos cū tibijs & coronis in cœnis circumferri solitū, coronatis etiam ijs, qui gestarent. Eleganter verò, & facetè facetissimus Comicus ex persona parasiti: *Quis est*, inquit, *mortalis tanta fortuna affectus vnquam; Qua ego nunc sum? cuius hæc ventri portatur pompa. Vel nunc qui mihi in mari Acipenser latuit antehac; Cuius ego latus in latebras reddā meis dentibus, & manibus.* Huc quoq. faciunt *a* Ciceronis verba, duæ recitauimus ex *b* Macrobio;

Nobilissimū piscē fuisse.

a *In lib. de fato.*

b *Lib. 3. Saturnal.*

Gallonij mensa.

Cùm ad Linternum esset Scipio, vnaq; Pontius, allatus est fortè Scipioni Acipenser, cumq; Scipio vnũ, & alterum ex ijs, qui eum salutatũ venerant, inuitasse pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurẽ Pontius; Scipio, inquit, vide quid agas, Acipenser iste paucorum hominum est. Horatius quoque Gallonij mẽsam Acipensere famosam fuisse scribit, quod ex Lucilij poetæ satyra mutuatus est, qui ipsum indegurgitẽ appellat; versus eius suprà ex Rondel. citauimus. Fuit autẽ Publius hic Gallonius postremæ gulę homo, & in cupedijs, & lautiorib. cibis assiduè versatus ad quod allusisse Ciceronem in oratione pro P. Quintio annotauit c Petrus Crinitus. *Non vt dominentur illis, qui relicta virorũ bonorũ disciplina, & quæstũ, sumptũ Gallonij sequi maluerunt.* Meritò autẽ quæstũ, & sumptum dixit, quandoquidẽ vilissimus, & minimus teste Athenæo nõ minoris veniebat, q̃ mille nummis Atticis. Idem d Cicero citante Nonio: *Qui voluptates, inquit, ipsas contemnunt, eis licet dicere, se Acipenserem Męnæ non anteponere.* Et rursus, e vt idem citat: *Si quem tuorum affectum mærore videris, huic Acipẽserem potius quàm aliquem Socraticũ libellum dabis.* Cæterùm Macrobius anthoritate Sammonici Seueri, temporib. Traiani tanto in honore fuisse negat, sed rursus fuisse sub Seuero Principe: Nec inficias eo, inquit, temporibus Traiani in magno pretio non fuisse teste Plinio Secundo, qui in naturali historia, cùm de hoc pisce loqueretur, sic ait: *Nullo nunc in honore est, quod quidem minor, cum sit rarus inuentu:* sed nec diu stetit, hęc parsimonia. Nam tẽporib. Seueri principis, quis ostentabat duritiã motum, Sammonicus Seuerus vir, vt suo sæculo doctus, cùm ad suum principẽ scriberet, faceretq. de hoc pisce sermonẽ, verba Plinij quæ superius posui, præmisit, & ita subiecit: Plinius vt scitis adusq. Traiani Imp. venit ætatem, nec dubium est, vt ait, nullo in honore hunc piscẽ tẽporib. suis fuisse, verum àb eo dici: apud antiquos autẽ in pretio fuisse ego testimonijs palam facio, vel eò magis ꝙ gratiam eius videam ad epulas quasi post liminio redijsse quippe qui dignatione vestra cũ intersum conuiuio sacro, animaduerto hunc piscem à coronatis ministris cum tibicine intrò ferri. Hactenus Macrobius Diphilus etiã apud Athenæum, inquit: Ἀςεῖον ὁ σιλυρισμος, i. cib. Siluri res est valde vrbana, & lauta.

c li. 6. c. 4. de honesta discipl.
d li. 2. de finibus.
e lib. 1. Tuscul.

Qui & quando meliores.

Verùm licet lautissimus piscis sit, paruus, magnum, recens, salitus, tñ (vt in plerisq. fit) sexus, tẽporis anni loci, ac deniq. magnitudinis ratio habenda est: nam vt fœminæ ouis plenæ magis probantur, quàm cùm enixæ sunt; non vsque ad eò tñ cõmendantur, vt maribus præferantur. Haud omni etiam tẽpore teste Iouio gratissimi, vtpote qui in medijs tm̃ Solstitij feruoribus, inquit cõmendentur. Pinguioribus itẽ aquis gaudent, tantoq. sapidiores sunt, quanto magis à maris litoribus recesserint. Ait tamen Iouius, lurcones, & diligentissimos quosque ganeonum paruos Sturiones quos Porcellettas appellant, repudiatis maioribus, sectari. Præterea sunt qui Sturionem, vt insulsum improbent, & caput tantùm extollant, vt Pogius doctoris Pogij filius, in senectute nõ modò eruditus, sed vsq. ad iracundiam in cõditura ferculorũ morosus, & vehemẽs parasitus, cùm Sturionẽ apud antiquos Lupum esse, & ipse crederet, in pontificijs cænis dicere solebat, referente eodẽ Iouio, veteres insulsum habuisse palatũ, ꝙ tantoperè Lupũ celebrassent: eum. n. carnes habere cùm præduras, tum multa glutinosioris succi exuberantia insuaues, quæ prius appetẽtes sentient, & expleant, quàm delectent: propterea nõ domini, sed familiæ potiùs mẽsis apponendũ esse censebat, vno tantũ excepto capite, cuius elixi, & leucophago cõditi latebras, & recessus oẽs ipse furcula simul, & digitis auidissimè scrutabatur.

Capitis prarogatiua.

Duriusculã quidã carnẽ habet, vtpotè pręperinguẽ, & glutinosam: proptereaq. ægrè concoquitur; & crassum succum generat, quare neq. ægris, neq. valetudinarijs apponẽdus est. Albertus tradit hepar adeo dulce esse, vt nisi felle tẽperetur, nauseam pariat.

Hepatis dulcedo.

Non solũ autẽ recentes in cibum admittuntur, sed sale cõdiri etiã plerisq. in locis assolent, maximè in Tanai ad Tanam emporium, vbi ob maximã copiã cetariæ institutæ sunt officinæ: authorq. est Hermolaus Græcos trib. nũc nominib. sale inueteratos cõdire, rachin dorsi portionẽ nominare, quo argunento nos, inquit, Schinale (quasi dorsuale, vt Iouius exponit, Platina Spinale vocat, quod ex dorso, & spina fiat) vocitamus: pleuram verò costas, & latera, hypocelium deniq. aluum cum pube. Legimus & apud Athenæũ ταριχηρὸς σιλὸρος. Authorq. adagiorũ in prouerbio. *Annulus aureus in narib. Suis*: adiũgendũ, inquit, illud Antiphanis (Sopatri puto dicere voluit, ex quo id recitat Athenęus) Σαπρὸν σίλυρον ἀργυροῦς πίνακε ἔχων. *Putrem Silurũ quadra habẽs argẽtea.* Sale cõdiri apud antiquos solitos esse Siluros clarissimè ostẽdit Dioscorides, dũ inquit: *Silurus recens in cibo nutrit, & facilè præbet aluũ: salsus verò minimũ suppeditat alimẽtũ, arteriã expurgat, & vocẽ expedit.*

Rachis Schinale.
Hypocelium

Apparatus.

Quod ad apparatũ attinet. Captũ, inquit Platina, non statim, sed post paululũ, in aqua dimidiata, vino albo, & aceto coques. Salẽ indere memẽto. Tantũ cocturæ quantũ vitulina caro, requirit. Comedi leucophago, vbi multũ Zinziberis insit, vel ex alliato, vel ex sinapio debet. Gesnerus ex relatione Kẽtmãni medici probè parari scribit croceo, vel caryophyllorũ coloris iure, qđ, inqt, fit ex vino, saccharo, defruto (vt sic dicã) cerasorũ, pipere, zinzibere, caryophyllis, vuis passis maiorib. & paruis. Si croceus color placet, ꝓ cerasorũ defruto, amyllũ cũ croco additur, vel placẽtę ex farina cum melle, ac piperis modico subactæ: Sacchari loco aliqui mel coctum addunt. Tomi

quidem

A quidem maiores aprugnam referunt aspectu, eodemq; modo parati mensis locupletum aliquãdo inferuntur. Salitum maximè schinale, siue dorsuale, bonum esse Platina ait, cum in tessellas concisum, integrum, & rubrum erit. Dum in craticula coquitur, aceto, & oleo crebro inspergi iubet, ne desiccetur, vbi calorem penetrasse credideris, ab igne eximi, ac suffusum reliquo aceti, & olei conuiuis apponi. Hæc sunt, inquit, potatorum calcaria. Idem Platina oua sale condita, & in massam ingentem coacta, cadisque inclusa exemptis antea quibusdam, qui hæc intererant, neruis, Cauiare vocat, Iouius Cauiarium, vulgi.s. vocabulum in Italia vterque secutus. Ille oua isthæc ex aceto, & vino albo in tabulam extendi iubet, vt exicentur; salita deinde in vase aliquo aut inuoluta, sale, manu non tudicula, refrangi; in saccum raræ texturæ, vt inde humor exeat, coniici: postremò in seriam in fondo perforatam, vt si quid humoris inest, inde exeat, ad vsum reponi, bene premendo, & operculando: coqui duobus modis posse nam, & in buccellas, vel frusta panis parũ tostas extensum ad ignem cum fuscina, aut gladij cuspide tamdiu retinendum esse, donec crustã fecerit coloratiorem: atque statim calidum edendum, aut lotum aqua tepida, ne plus quam satis salitum videatur, oleribus bene concisis, excauato pani, ac trito admiscendum; addendum parum cepæ minutatim concisæ, ac frictæ, minimum piperis. Hanc deinde impensam in fricturæ modũ

Cauiare.

B coquendã, & Græcos eiusmodi cibi auidissimos pascendos. Iouius etiam cruda comedi scribit, quod & apud nos plerũq; fit, vel per se, vel ex aceto, & modico oleo, vel in panis crustulis ad prunas vstulatis: modico.n. igne salsamenta vniuersum indegere, authoritate Athenæi, qui cũ de celeriter factis loquimur, in prouerbium cessesset ait: *Citius quàm salsamenta coquantur*; sicuti de asparagis latini vsurparunt. Idem author est Cauiaria Iulio II. Põt. Max. mirificè placuisse, quòd deiectum ei ciborum gustum sæpius alleuassent, & siti vinisq; pariter, vt in senibus accidit, mirè lenocinari viderentur. Notãdum verò duplex esse cauiarium, vnum quo de hic agimus, cui post oua taricha, vulgò botarghe, prima laus est; alterũ ex ouis Cyprinorũ in Iudæorum gratiam factum, qui nisi squamosis piscibus vescuntur. Differentia est, q͏ huiusmodi cauiarium rubrum est teste Bellonio. Fitq. ibidẽ à Tanais accolis, & Constantinopoli in vsu est. In Siluro ius, vel condimentũ ex *b* Apicio; Piper, Ligusticũ, cuminũ, cepam, mentam, rutam, saluiam, caryotam, mel, acetum sinapi, & oleũ. Cælius Aurelianus garũ esse scribit liquamen ex Siluro pisce: sed impropriè.

Cauiarij duo genera.

b li. 9. c. 12

Garum.

VSVS IN MEDICINA ALII.

C V*Ocem*, inquit Plinius, *Siluri recentis salsiuè in cibo sumpti adiuuant.* Dioscorides verò salito tantùm eam facultatẽ ascribit, vt suprà citauimus; quòd & Aegineta clarissimè testatur, inquiens: *salsus esitatus arteriam humidam perpurgat.* Salsi caro eodẽ Discoride teste aculeos, & infixa corpori spicula extra hit, maximè si vt Galenus ait, cõtrita imponatur plagæ. Plinius nescio quã bene de fluuiatili Siluro id tradit, quo nomine Glauin, ni fallor intelligit, vimq. non solùm salsæ, sed & recenti carni tribuit. Alicubi tamen Dioscoridis locũ sic reddidit. *Siluri cinis inhærentia corpori tela extrahit: & cinis spinæ eius vicem spodij præbet.* Idem inueterato Siluro, & cum sandaracha trito phagadænas sanari tradit Muria Siluri authore Dioscoride, incipientibus, dysenterijs prodest, si in desidentium fotus adijciatur: fluxiones siquidem, inquit, ad summa cutis elicit; ischiadicis infusa medetur, per clysterem nimirum, vt Plin. exponit, inquiens: *Dolores lenit ischiadicorum muria Siluri clystere infusa. Dantur autem conchæ*, quærendum inquit Gesnerus, an hæc ad præcedentia pertineant, vt conchæ pro mensura dicantur, & numerus desideretur, *ternis obolis dilata in vini sextarijs duobus per dies quindecim.* Sic & Galenus *a* Muria salsorum piscium putridis vlceribus congruit, dysentericisq. ac coxendicum doloribus iniecta medetur: acrimonia.n. sua infestos coxendici humores attrahit, & per intestina euacuat: præcipuè tamen Silurorum Mænularumq. Muria medici quidam ad huiusmodi morbos vtuntur: quam nos interdum ad putrida oris vlcera accommodauimus. Aliàs rursus Plinius salsamenta ex Siluro infusa

Carnis salsa facultas.

Muria.

a lib. 11. Meth.

D clystere, euacuata prius aluo ischiadicos liberare testatur, quo loco salsamentorum nomine non ipsas piscis carnes sale conditas, sed halmen.i. salsuginem intelligere debemus. Eodem authore adeps Siluri, idest, vt ego puto, Sturionis salsi, quid enim recens hic præstet? perniones emendat. Tanais accolæ ex Sturionis folliculo, secundum spinæ longitudinem expanso collam conficiũt.

Adeps

Colla.

DE GALEO RHODIO. Cap. X.

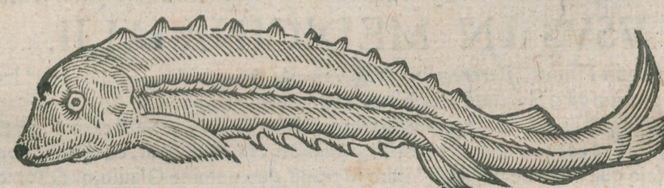
RONdeletius hunc piscem, cuius modò icon exprimetur, Galeum Rhodium esse eruditissimè ostendit, propter maximam nimirum cum Acipensere, siue Sturione similitudinem, non solùm quo ad corporis speciem, & partes, verùm etiam quod ad gustum, & saporem; dempta, inquit, vnica differentia, quæ non nisi ab ijs potest percipi, qui citra ingurgitationem hunc cibum sumpserint, quique exquisito gustatu fuerint: ferinum enim quid resipit, quod tamen etiam non nisi paucissimum esse

Quam simi lis sit in cũ ctis Acipenseri.

potest.nam Archestratus qui in nullis non terrarum orbis angulis gulæ cupedias diligentissimè perquisiuit, id obseruasse in eo non videtur, quandoquidem Acipēseri planè eundem esse credebat, vt Athenæus tradit, qui illius sententiam refellit. Athenæi verba non solùm Acipenseris à Galeo Rhodio discrimen indicant, sed verum Galeum Rhodium hic depingit comprobant: *Archestratus*, inquit, *qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio scribens, eundem esse opinatur cum eo qui apud Romanos cum tibijs, & coronis in canis circumferebatur, coronatis etiam ijs, qui gestarent, vocantq; Acipenserem. At hic quidem Acipēser paruus est, & porrectiore rostro, & figura triangulari magis quàm ille*. Et paulò post. *Archestratus de Rhodiensi Galeo loquens, amicis patrio more consulens ait: Galeum in Rhodo quem Vulpē vocant, si tibi vendere noluerint, vel mortis periculo rape. Nominât illum Syracusani* κλω' αχίωνα, idest *Canem pinguem*. Hęc ille. Quod si Galeum Rhodium cum Sturione, seu Acipensere contuleris, nullum planè comperies, inquit Rondeletius, qui ei similior sit eo quem proponimus; his exceptis quòd Sturio longiore est rostro & corporis figura magis triangulari. Nam alioqui Sturionem totius corporis figura, tergi ossib. acutis, & clypeorum modo efformatis, alijs item in lateribus dispositis, pinnis, cauda, ore in supina parte sito, omnino refert. Is quemadmodū Sturiones relicto mari, amnes subit. Reperitur enim in Pado & in Rhodano, & pro Sturione venditur, nec ab eo distinguitur, nisi ab exercitatissimis, & exquisiti gustatus hominibus. Hanc differentiam docuit ipsum Gulielmus Pelicerius Monspeliensis Episcopus, vir singulari doctrina præditus: tum ex capite crassiore, & rostro breuiore, obtusioreq; tū ex gustu Galeum Rhodium, siue Vulpem deprehendit. Ferinum quid resipit, quod de Sturione dici non potest, carneq. est duriore: à quo sapore Galei, & Vulpis nomen habet. Galei.n. & Vulpes ex Galeorum genere ferini sunt saporis, & ingrati. Si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud aspernandus est. A nonnullis eodem Rondel. teste Cops vocatur, eoque nomine designatum, atque optimè figura expressum ad ipsum Ferrariam misit doctissimus medicus Antonius Musa Brasauolus. Alij nominis affinitate decepti Copso appellant. Est enim id nomen alterius piscis.

Locus. *Cur Galeus, & Vulpes dictus.* *Cops.*

Galeus Rhodius Rondel.

DE HVSONE. Cap. XI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

Corporis figura similes ferè sunt Sturio, Galeus Rhodius, Attilus, & qui Huso Germanis appellatur: ideoq. coniunctim de ijs tradendum foret, nisi natalis locus prohiberet. Attilum quidem piscatores marinum quoque esse inquiunt; contrà docti, qui rem diligentius indagarunt, amnicum tantùm, Padoq. proprium. De Husone quoque dubium est: Nos modò marinum esse ostēdemus. Sic vocari Germanis hyperbolice Bellonius ait, ab ingenti, & quasi paruulæ cuiusdam domunculæ magnitudine. Haus enim Germanis piscis iste vocatur, eodemq. vocabulo domū intelligunt. De mira piscis magnitudine mox. Cæterùm Bellonius pro Husone Ichthyocollam Rondeletij nobis obtrudit, nonnullaq. quæ ad Husonem pertinent, ei ascripsit, deceptus puto quòd vterq. Antaceus vocetur, ille nimirum Ponticus: hic Germanicus, siue Danubianus, Aeliano inter veteres fortassis non ignotus. Plinius de maioribus piscibus loquens Marionem haud dubio vocauit his verbis: *Sunt & in quibusdam amnibus haud minores*, Thunnis videlicet quindecim Talentorum, *Silurus in Nilo, Esox in Rhene, Attilus in Pado, &c. Et in Danubio Mario extrahitur Porculo Marino simillimus; & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisvè interstitis, carne prædulci.*

Huso unde dictus. *Antaceus.* *Mario.*

Sed

A Sed Rondeletius pro Mario legit maior, & ad Eſocē (ipſe pro Eſox legit Exos) pertinere vult. Quam lectionem Geſnerus capite de Acipenſere improbat; capite verò de Huſone eandē approbat; in eo verò à Rondeletio diffendit, quod maiorē Plinio in Danubio vocari velit innominatū piſcem, nimirum noſtrum Huſonē, cum quo item eundē putat, qui Plinio in Boriſthene memoratur præcipua magnitudine, niſi quis inquit, Boryſtheneten illum piſcem, ſui quoq. generis, & à præcedētibus omnibus diuerſū faciat, vt fortè Porculo marino ſimillimus, ſit Sturio: Boryſthenites verò ſit Antaceus ſiue Huſo, quæ nobis ſententiā magis placet. Hæc ille. Mihi Porculus marinus Sturio eſt, Mario Porculo ſimilis Huſo: Boryſthenites, Antaceus Boryſthenis Rondeletij, cetaceus nempe piſcis, roſtri longitudine Porculū ſiue Sturionem referens. Albertus Huſonem quibuſdam Ezocem vocari ſcribit, authorem, ni fallor, de natura rerū intelligens, qui Eyox (inquit) eſt piſcis Danubij maximus, ita vt vix biga trahi poſſit ab equis tribus, aut quatuor. Ipſi verò Alberto Ezox piſcis eſt, quem quidam Lachſum vocant; Lachſus aūt Salmo eſt. Alberto ſubſcribit Georgius Agricola, & Geſnerus in capite de Huſone, quoniam Salmo Illyricè Loſo vocetur affini vocabulo: in capite verò de Eſoce (ſic enim Plinio ſcribitur) Lucium eſſe contendit, quod mihi quoque potiùs videtur. Huſonem Bohemi, & Illyrij Vuyz dicunt. Poloni Vuyzinam

Ezox.

B Itali Moronam (nō Moro, vt Sigiſmundus Gelenius ait) teſte Cælio Calcagnino, noſtræ de Huſone ſententiæ aſſentiente. Idem teſtatur, idemq. ſentit Petrus Gillius inquiens: In Danubio nō modo extrahitur Mario, ſed in alijſq. pleriſque fluuijs, quem non parua immutatione Moronem vulgò appellant. Vngari teſte Geſnero Tock dicūt, vocabulo per aphęreſim ab Antaceo facto, vt ipſe conijcit.

Morona.

FORMA. DESCRIPTIO.

HVſo (inquit Albertus (eſt piſcis non ſquamoſus, ſpecie Sturionis, ſed pellis albæ, & lenis abſque omni ſquama, & ſpina. Idem ferè & author de natura rerum ait. Figura verò quam hìc ex Geſnero damus dorſum habet aſperum. Hæc tamen quin genuina ſit, nō dubito. Ex Pannonia enim viuam effigiem accepit. Idem Albertus nullum omnino os ait habere in capite. Legendum niſi in capite: ſic enim & author de natura rerum, ex quo ipſe multa tranſtulit: Oſſa, inquit, pauca, & parua in corpore, cartilaginea potius, quàm ſolida, ſed in capite multa fertur habere oſſa.

Cutis. *Oſſa.*

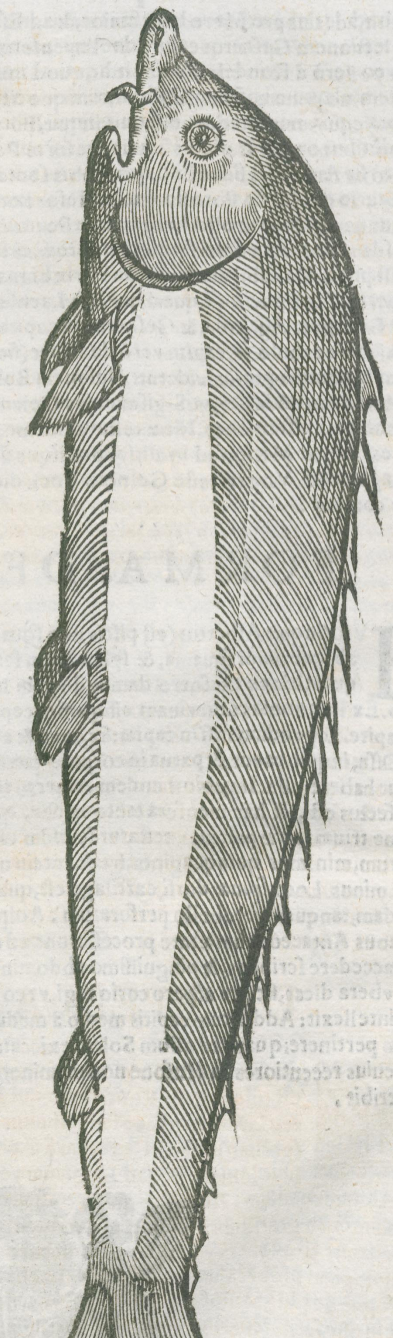
C Inuenitur eodem Alberto teſte longitudine vigintiquatuor pedum, quando perfectus eſt, & hac menſura tanto minor, quanto ætate inferior fuerit. Vadianus verò in Epitome trium terræ partium, teſtatur ſeipſum vidiſſe pleroſque magnitudinis pondo quadringentorum, minimos quinquaginta, frequentem numerū circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus minus. Loco ſpinæ dorſi cartilago eſt, quæ foramen habet magnum, & vacuum, à capite ad caudam, tanquam terebello perforatum. Adipem habet immixtum pinguedini ſicut porcus. a Aelianus Antaceos cùm ætate proceſſerunt. ad maximi Thunni magnitudinē in Iſtro, ſiue Danubio accedere ſcribens, & pinguiſſimo abdomine eſſe, vt in eorū ventrē lactantis Scrophę ſuos fœtus vbera dicas, ſicque aſpero corio tegi, vt eo perpoliantur haſtæ, non alios fortè, quàm Huſones intellexit: Addit item capitis medio à medulla, cerebro, ad caudam mollem, & strictā membranam pertinere; quam ad aſſum Solem exiccatam, flagellum ad concitanda iumenta efficere poſſis: cuius recentiores in Huſone non meminerunt. Author de nat. rer. vnicum inteſtinum habere ſcribit.

Nagnitudo. *Adeps.* *a l. 13. c. 26.* *Antaceus. Aeliani.* *Inteſtinum*

D

LOCVS. NATVRA. MORES.

CAPIENDI RATIO.

Negat Albertus in alijs aquis quàm Danubio, & influentibus in eum reperiri. Et Plinius Marionem in Danubio tanquam proprio loco extrahi scribit. Piscis tamen est marinus. E Ponto enim Danubiũ subit, vt Vadranus præcitato libro testatur: idemq. ait mirari se hac quoque in parte naturæ vim, vt non minus in vndis pisces quàm in terris volucres aut feræ migrent: Centum quinquaginta milliarib⁹ Germanicis ex Euxino mari in eum vsque locum Pannoniæ, vbi illorũ captura est, aduersis suauibusque vndis intrant. Et memoria teneo Antaceum duobus milliaribus supra vrbẽ inclytã Viennam captum, piscatoribus magno miraculo. Hæc ille, & mercator, qui è Pãnonia effigiẽ Gesnero misit: Mitto tibi (inquit) Husonis piscis effigem viuam. Is in Danubio, nec vbique, nec tẽpore quouis capitur, sed quando migrat. Terra argillosa & pingui gaudet. Capitur ferè ab autumno vsque ad Ianuarium, per spatiũ decem milliarium inter Viẽnam & Posonium Presburgum vulgò vocant: vbi ad insulam Schutam nomine, cum arce munitissima, vltimus huius piscis capturę locus est. Viennæ die Veneris plerunque quinquaginta vel septuaginta, & aliquando centum Husones vęneunt, qui integri ferè distrahuntur. Copiosissima eorũ captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab ostijs Danubij, quibus in mare Ponti cum se exonerat. Inde salsi exportãtur in remotas regiones. Vadianus mensibus maximè Octobri & Nouembri captos inferiori Pannonia clarissimæ vrbi Viennensi magna copia inuehi tradit. Author de natura rerum piscem esse scribit mitissimum, & timidum, quique vel aduersus minimum pisciculũ sese defẽdere vix possit, sed statim in fugam verti. Sturionem perlusum affricare se ei gaudere; quem

Marinum piscem esse.

Capturæ locus.

Timidũ esse

Sturionem timet. *Vino inebriari.* *Robur.* *Vt & quando olim caperetur.*

A vt sentit,ad latibula fugere;quæ sibi tutelæ gratia fodere soleat: sed quando Sturio importunus eijcit latitantē,sequiturque fugientē;& quia magni sunt ambo.nec etiam in copiosissimis aquis latere possunt discurrēdo,& ante se aquas agitando,sæpe simul,à piscātibus capi.Piscemq.hunc captum vino generoso vel lacte potari: & vino inebriatum viuere posse pluribus diebus, quare ad longinquas regiones cibi gratia deferri. Bibere autem vini sextarios quatuor antequam inebrietur.Gesnerus è Sturione superari ait.Ventrē enim Husonis subire, & spinis suis lancinare. Gregatim natant, vt idem Gesnerus refert,& cantum sequūtur tubarum,ad quem etiam exaduersa ripa accedunt,& sic irretiuntur,extrahunturque vncis. In aqua robore valent,& piscatorē si cauda percusserint,naui eijciunt: vt primùm verò caput eis extra aquam fuerit,inualidi,& tanquam mortui redduntur. Antacei,idest Husones, vt suo tempore caperentur Istri flumine glacie astricto,& rursus initio veris,docet Aelianus his fermè verbis:*Piscatores alicubi glacie pfracta veluti puteum excauant,& aperiunt:vbi cùm permulti alij pisces facilè capiuntur,tum Antacei quoque;& ij quidem teneri,Nam qui ætate processerunt;ad Thunni magnitudinē accedunt, ij sanè pinguissimo abdomine sunt &c.Cùm est iusta magnitudine,subglaciem subiens, nunquā ad cauum seu puteum glaciei peruenit,sed aut sub saxa subijcitur,aut in imam arenam ad vitandū frigus abditur. Nam id temporis* B *cùm gelidum est flumen,& per frigida tempestas,nullis nec herbis nec piscibus vesci necesse habet:tantùm innertia laboris gaudet,& alitur ex pingui suo succo. Et quemadmodum polypi,cū præda destituuntur,brachia sua circumrodunt:sic is suam pinguedinē exedens viuit. Ineunte rursus vere iamque liberè fluente Istro,odit ignauiam:itaque sese ex latibulis ad summam aqua incitans, aquę spuma expletur. Vbi magno murmure rapidus fertur,ibi à piscatoribus ad hunc modum insidias ei molientibus facilè capitur,vt hamus cum linea in spumam demissus sub alborem occultetur; & ferri splendor minimè perspicuus sit:is tum ore hiante atque imminente, liguriens insidiosam escam deuorat, ex eoque perit, vnde prius alebatur.* Hęc Aelianus.

VSVS IN CIBIS.

Cauiarium. Apparatus

CAro Husonis (inquit Albertus) in dorso saporē habet vitulinæ,in ventre verò porcinę. Magna pars salsamentarijs cedit,sed & recens coctis eximia suauitas.Negant horū lactibus quicquā in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri.Oua quoque in cibo expetuntur. Baltasar Stendelius Germanis Hausen rogen, Itali, quibusdā Cauiaro vocari scribit. Recen- C tem parari ad cibum in iure flauo cum cepis minutatim concisis: salsum verò præmacerari aqua, tum iure nigro condiri;vel cōdimēto è pomis,aromatibus,croco,vuis passis &c. Cardanus quoq. ex Exossis (sic hunc piscem vocare videtur) ventre Moronam,è dorso schenale,ex ouis quod vocant cauiarium,haberi testatur:è capite,pinnis,cauda,corio,ventriculo & intestinis, quam vocāt ichthyecollam. Cauiarium oua esse concreta,saleque condita esseque ex eo nigrum & rubrum. Fieri, & hæc ex affinibus piscibus, Attilo ac vero Sturione, Siluro & Oxyrincho. Nos rubrū cauiariū ex Cyprinis pro Iudęis,qui nisi squamosos pisces edunt,fieri ex Bellonio suprà docuimus.

DE EPERLANO. Cap. XII.

Nomen. *Etymum.* *Epelanus. Viola* *Genera.* *Locus.*

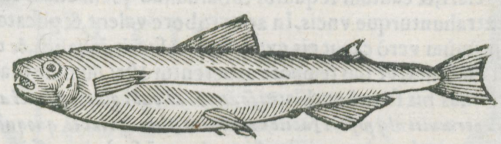
INfluuiorum in Oceanum influentium ostijs, vt Rhotomagi & Antuerpiæ frequēs est piscis, teste Rondeletio qui Eperlan (quam,vocē vulgarem secutus Eperlanū ceu latinum nomen fecit) dicitur à nitido & splendido (inquit) colore,quo vnionē (perlam) refert. Cæterùm si à perla ipsi nomen est, verendum est appellari een, peerl;nam Eperlan Belgicum vocabulum non est:& Bellonius Epelanum nuncu- D pat: Ait tamen etiam, Atherinæ modò trāsparere. Hic Anglis Schmelt vocari scribit ab odore (violam enim gratissimè redolet, quamobrem quidam Violam vocari posse censet, argumento ꝙ Aelianus ab odore thymi thymallū piscem nominauit,) vel à pinguedine. Gesnerus priorem etymologiam probat,quoniam Smelle Anglis sit odorari. Smelt tamē apud Belgas est liquescit, & propriè de pinguedine dicitur,à quibus Angli fortè nomen mutuauerint. Vterque duo eius genera esse scribit,marinum vnum,fluuiatile alterum. Sed Rondeletius marinum litorale esse, Bellonius saxatile dicit. Rursus Rondeletius Eperlanum in marinum & fluuiatilem distinguens, figura corporis nihil vel parum differre innuit, ideoq. vnicam iconē, exhibuit: Bellonius contrà duas,admodum diuersas;quare suspicari licet fluuiatilem Rondeletij à marino non differe. Bellonius marinum item;partim marina,partim fluuiatili aqua gaudere tradit,& Rōdeletius quoq. ex mari ad fluuios ascendere insinuat, dū in Sequanę ostijs optimū esse scribit,& in Angliæ fluuiijs. Apud Neustricos Caudebeccanos Anglię populos vberrim' est,maior tamē prouētus circa vindemias

E

demias, quo tempore est delicatissimus. Tereti ac tenui est corporis compage, nonnũquam dimidium pedẽ ęquante. Rondeletius ad pedis magnitudinẽ aliquando accedere innuit. Asinos paruos refert, vnde ex eorũ genere esse iudicarũt, quos refellit Bellonius, propterea quòd glabro sit corpore. Oris hiatu satis magno est. Dentes habet in maxillis & in lingua. Truttã præter cætera dentibus refert. Lingua, vt ait Bellonius quasi gemina, hoc est, (inquit) in cuius radice posterior quędã appareat, ĩ qua multò plures dẽtes sunt, quã in anteriore. Pinnas habet easdẽ quas Salmonum genus, maximè posteriorem illam dorsi pinnam subrotũdã & pinguem. Prior totum piscem in æquales ferè partes diuidit. Cauda bifurca est. Branchiæ sunt vtrimq. quaternæ, decolores & violam olentes. Transparenti est corpore, dempta linea nigra quę spinę parti inhæret. Calculos habet in capite rotundos, albos, quosq. facilè forinsecus propter piscis transparentiam per craniũ videri posse Bellonius tradit) qui diligentissimè de internis Eperlani partibus egit) sub posteriore cerebri parte sito, vbi medulla in cerebro desinit. Cor brãchijs semicircularibus & fimbriatis est admodum vicinum ac scutiforme: desinit quoq. in angulos, rubrumq. est, cui molle ac sanguineæ subsunt carnunculæ, quæ huic tanquã aures in terrestribus famulantur. Illæ enim mouẽtur cũ corde, quod septo ab hepate dirimitur. vnius tantùm lobi, in longum demissi ad secundum latus Stomachum desinentem in mucronem habet in V. literam efformatum: Lienem admodũ rubrum, seminis Atriplicis in modum latum. Cumq. stomachi dextrum latus sursum vsq. ad hepar reflectit, illic geniculo intercipitur: vbi apophyses duas latas emittit, quæ veluti secundũ ventrẽ constituuntur. Aliud post hunc subsequitur, quod nec pylorum nec ieiunum, neq. ileon cõmodè nominare possis: siquidem sine anfractibus recta ad annum procedit. Sed rectũ geniculo intercipitur, estq. ruberrimum. Mesenterio nullam admixtã pinguedinem habet, qua stomachus & intestina obsidentur, vt nihil aliud in ventre quàm adipẽ esse dixeris. Caridibus, culicibus, Aphyis, oestro, lendibus, millepidibus, pediculis & eiusmodi deiectamentis vescitur. Carne est molli & friabili. Aestatis fine vel autumni initio capitur.

Forma. — *Ex Asinis non esse.* — *Lingua.*

Eperlanus Rondel

Branchia. — *Parte interne.*

F

G

DE LAMPETRA. Cap. XIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

An à lambendis petris dicatur. — *Alabeta.* — *Alabes qui.*

APud plerosque Europæ populos eodem appellatur nomine, licet variante aliquantulum terminatione, Italis videlicet Lampreda, Hispanis Lamprea, Gallis Lamproye, Germanicis Lamprer, Belgis Lãpreye, itẽ & Anglis, quibus & Lampraye, Lamprell & Lompron. Qui itaque Lampetram dici volunt à lambendis petris, ijs erat ostendendum latinum nomen esse, quod tamen quin ex memoratorum aliquo fluxerit, non dubito. Gesnerus alioqui eruditè ab Alabeta deriuasse conijcit. Feri enim potuisse, vt ex Alabeta priori litera elisa Labeta, mox Lambeta, ac tandẽ Lampetra dimanarit. Alabetam Plinius Nilide in lacu quem Nilus efficit, reperiri scribit & Ἀλαβῆς Straboni inter Nili pisces nominatur. ἀλαβῆς autem dicitur, qui manu capi non potest, vnde & alabastro nomen, quod Lampetrarum generi conuenit, quæ propter insignem lubricitatem manu comprimi nequeunt. Fieri item potest, vn Lãpetra dicatur quasi Langhe Prick idest longa, quod quàm Prick (sic vocatur Lampetra minor) longior sit. Equidem latinum nomen non esse, doctiores ostendunt, cùm Plinio atq. Ausonio Mustelam vocari volunt, solo excepto Pet. Gyllio, qui Mustelam esse credidit, eum piscem qui Lugduni Lota appellatur, quæ tantùm fluuiatilis est cùm Mustelam Ausonius e mari fluuios subire significet, & tam graphicè delineet, vt nemo tergiuersari possit. Plinius a quoque apertissimè suadet his verbis: *Proxima est his* (Scaris, quibus eius tempore principatus dabatur) *mensa generis duntaxat Mustelarum, quas (mirum dictu) inter alpes lacus quoque Rhetia Brigantinus amulas marinis generat.* Quo loco in alijs codicibus pro marinis legitur Murenis, quam lectionem ceu legitimam esse Massarius contendit, quoniam qui marinis legunt, insigni (vt putat) mendacij vanitate dicere cogantur, Mustelas marinas fluuiatilibus, & lacustribus meliores, quod tamen Plinij verbis minimè colligas, sed duo esse Lampetræ genera vnum quod mari æquè & dulcibus aquis commune est, alterum quod dul-

H

Mustela. — *Lota.* — *a li.9.c.17.* — *Plinij locus consideratus*

A dulcib.tm̃,vt modò patebit;& marinis legendũ esse Sigism. Gelenius ex antiquissimis exẽpla-
rib.asserit. Cæterũ duo hic obseruãda;primò alias pter Lãpetras esse Mustelas marinas,& harũ
rursus alias veterib.notas Aeliano potissimũ qui iecorino simillimas esse ait, pupillis oculorũ ad
cyaneũ colorẽ accedẽtib. mẽto q̃. Iecorini maiore q̃ Chremetis verò minore, algas depascere,
saxatiles esse,atq.similiter vt terrena omniũ cadauerũ,in q̃ incurrit, oculos excesse,& conficere:
alias recẽtiorib.,de quib.mox ab Asellis egimus. Quę oẽs marinę tm̃,cũ Lãpetra fluuios subeat.
Præterea summoperè cauendũ,nequis Mustelam cum Mustelo confundat, quod doctos quosdã
fecisse etiam video,cũ sint Musteli Gazæ,qui Arist.cæterisq. Græcis γαλεοὶ,pisces, vt Lampetra
cartilaginei,sed qui neq.ad flumina ascendunt,neq.etiam carne cõmendantur, sed contrà quasi
contempti planè habentur. Ab eodem tamen quadrupede vtrisque nomen fluxisse facilè credo:
sed non q; similiter maculati sint pisces,vt Bellon.& Rondel.volunt, (Nõ. n.maculata est γαλὴ,
siue Mustela quadrupes,sed albo subluteoq. varia) sed à corporis lõgitudine,& vt Iouius ait can
dore vẽtris,& à tergoris superioris subluteo colore,vt in quadrupedib.videmus. Bellon.& post
eum Salu.vidẽtes,& Galeũ,siue Mustelũ,& Mustelã à Mustela quadrupede nomẽ inuenisse,Mu-
stelãq esse Lãpetrã,astruere conati sunt Lampetrã esse Galexiã Galeni:q̃ vocẽ Saluian.cõpositã
B putat, vel ex γαλὴ, & ἄξια, vel quod magis probat ex γαλὴ, & ἑξίς: prima etymologia dignitas,
altera habitus piscis exprimitur. In Græcis sanè Galeni exẽplarib.primò Galaxias, mox Gale-
xias legitur. Verũtñ fieri põt q; à lacte,quod γάλα est,nomẽ habeat quasi lactei coloris saporisq.
piscis,vel apud Gal.nõ ex τῶν γαλεῶν,sed τῶν,γάλων genere dici debeat,vel si γαλεῶν legere ma
uis,nõ à recto γαλεὸς,sed à γαλῆ formari. Quæ cõiectura si vera est,Salu.ex Mustelarũ,nõ Mu-
stelorũ genere esse Lãpetrã dicere debuit. Alij Galexian, siue Galaxian Sturionẽ,alij Galeum
Rhodium esse volunt. Quod verò idẽ Salu. Lãpetrã Dorioni apud Athenęũ Muræñã fluuiatilẽ
(cui vnicã tm̃ Spinã similẽ Asello,qui vocatur Gallaria tribuit) vocari putat, etiã Rõdel.sentã-
tia est,& ego lubens assentior, cùm nõ sit credendũ fluuiatilẽ dixisse, ac si in fluuijs tm̃ degere,
insinuare velit,sed vt à Muræna propriè dicta,quæ marina tm̃ est, interstingueret. Atq.hinc for
tassis est,quod Albertus Lãpetrã cum Muræna cõfundat. Non defuerunt,qui Lampetrã ob simi-
litudinẽ cũ terrenis lumbricis, a Plinio de pisciũ pinnis loquenti, lumbricũ marinũ dici voluere
his verbis: *Binę omnino lõgis,vt lumbricis,& Anguillis,& Congris: nulla vt Murenis.* Quã opinionẽ
Rondel.& ante eũ Alcyonius,vir doctus,vt Iouius notauit,elegãter,ac doctè refutauit,authori-
tate Arist.ex quo id Plin.trãscripsit,qui binas pinnas habere scribit, quæcunq. προμήκη, & λεῖα
C sunt,Gaza vertit,pisces quicũq. lõgi,& læues sunt,vt Anguillæ,& Cõgri,alia nullas omnino,vt
Murænas,corruptũ Plinij locũ esse ostẽdens,& pro lumbricis,lubricis legendũ esse. Quòd si ve-
rò pertinaciùs quis vulgarẽ lectionẽ tueri velit,adhuc lumbrici Lãpetrę nõ erunt, qñquidẽ pin-
nis omnino carent. Idem Rondel. Castellano Episcopo Matisconensi viro sua ætate doctissimo,
& qui doctrinæ causa maxima in gratia fuit apud Frãciscum Galliæ Regẽ optimũ literarũ patro-
num,& alumnũ subscribit,opinãti Lãpetrã Vermem aquatilẽ eiusdẽ Plin.b esse, cuius meminit
his verbis: *In Gange India Statius Sebosus haud modico miraculo affert, Vermes branchijs binis sexa-
ginta cubitorum,cæruleos,qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse vires, vt elephantos ad potũ ve-
nientes mordicus comprehensa manu eorum abstrahant.* Color cæruleus,inquit Rondel. Lampetræ;
item mores quadrãt,nã & petris,& nauib.ita hærẽt Lãpetræ,vt auelli nõ possint, neq. repugnat
cubitorũ sexaginta longitudo. In India.n oĩa grãdiora sunt: Strabo βδέλλας,i. Hirudines in quo
dã Lybiæ fluuio septenũ cubitorũ perforatis brãchijs, ita vt respirare possint, nasci scribit. Has
quoq. Rõdel. Lãpetris easdẽ esse arbitratur, Nam Lãpetræ,inquit,ita saxis,& nauium clauis hæ-
rent,vt optimo iure βδέλλαι ἀπὸ τοῦ βδάλλειν,i.ab emulgẽdo dicãtur,quemadmodũ sanguisugę.
Hermolaus Barbarus Lampetras,fontanas tineas vocari credidit, Plin.quoq.authoritate opinor
D motus,qui, *limus*,inquit,*aquarum vitium est, si tamen idem amnis Anguillis scateat, salubritatis in-
diciũ habetur; sicuti frigoris, Tineas in fonte gigni:* nã vt Anguillas ibi nomine Plin. ita Hermolaus
Tineas pisces Anguillis similes esse opinatus est: nisi dicamus q; Lampetras ideo tineas vocatas
fuisse crediderit,qm̃ & lumbrici præsertim in homine etiã Tineæ vocẽtur,& Lãpetræ quibusdã
suo tẽpore ex corrupto Plinij codice ita appellarẽtur. Cæterũ tineas fontanas ex insectis esse
aliàs ostẽdimus. Iam verò Rondel.inter alia Lãpetræ synonyma,eã (ob eãdẽ haud dubio simili
tudinẽ) Plotam.seu Flutam quoq.vocari scribit;atqui cũ in progressu, cæterorũ rationẽ, vel au-
thoritates afferat, Plotæ amplius non meminit. Est quidem Lampetra veluti fluuiatilis quædam
Muręna,fluuiatilisq. *Muręna à Dorione dicta est,& nisi in summa aqua natat,vt aerem trahat,* fa-
cilè teste eodẽ Rondel.suffocatur, vt hasce ob rationes Plotã,siue Flutã dicere potuerit,authorẽ
tñ idoneũ non habet,præstiteritq. confusionis euitandæ causa hoc nomẽ Murænæ,& Anguillæ
relinquere,quæ tamen & ipsæ non semper Plotæ,aut Plutæ,vt Gaza vertit,appellantur, sed cũ
sole torrefactę supernatãt. Archestratus cum omnem Anguillã laudat, tum maximè qui in freto
è regio-

Mustela marina multiplex.

Mustelus.

Mustela, & Mustelus vnde dicti.

Galexia Gal.

Murena fluuiatiles.

a *lib.9.c.20*

Lumbricus marinus.

Vermis aquaticus.

b *lib.9.c.15*

Hirudines maxime pro Lampetris.

Tinea fontanę.

Fluta.

è Regione Rhegij capitur:sed valdè præstãtes etiam sunt,inquit,Copęę,& Strymonię;sunt.n. magnæ,& perquã crassæ,ὅμως δ᾽ ὅμαι βασιλεύει Ἔγχελυς ἥφυσει ἐστὶν ἀπύρλωος μόνος ἰχθύς,id est,vt Dalecampius vertit:omnium sanè vt arbitror,quibus vescimur, Anguilla tanquã regina voluptatis obtinet principatum,solaq.piscium natura, omni ex parte tenera, & succosi fructus instar, dum manditur,in ore liquescens.Apyrenos.n.fructus,inquit,propriè dicitur, cui nullus inest nucleus,Ita ferè & Natalis.Eustatius prolato isto versu obseruari iubet,poetã appellasse elegãter πονῆρα,.i.nucleum;osseam piscium spinam,& rectè(inquit Casaubonus,neque est aliter eã interpretari vocẽ.Atqui falsum hoc,Anguillam esse penitus exossem,nisi de peculiari aliqua eius specie hodie incognita loquatur poeta.Habere.n.spinã hũc quoq.piscẽ,& αὐτοψία arguit,& testimonia scriptorum,vt paullò ante Athenæus de Epicureo Icadista Ἔγχελυς παρατεθείσης,ἐβιβαλων ἐψίλωσε τὸ πλευρόν,ἀγαγὼν εἰς ἄκανθαν i.*appositam Anguillam arripiens,latus nudauit ad spinã vsq.* Sed vt hoc Archestrato concedatur,falsum est rursus, Anguillã ex omni piscium natura carere spina:nam & Antaceus est ἀνακάνθος,& Huso Danubij,qui est alius ab Antaceo Pontico.Verùm de Husone Germanico facilis responsio;eum.n.Archestratus notum non habebat.Antaceum illi non fuisse in cognitum dicebamus capite septimo:neq. mutamus sñiam Hęc Casaubonus.Quãobrem cũ falsum sit Anguillam apyrenon, siue exossem esse,de Lampetra id verũ sit pisce aliàs simillimo,& saporis gratia etiã pręstãtiore,Gesnerus conijcit Anguillã apyrenom Archestrato Lampetram esse,qua in re ei non dissentirẽ,nisi & Agatarchides libro 6.Europicorum Anguillas Copaidas inusitatæ magnitudinis esse diceret,ideoq à Bœotis coronatas inspersa mola dijs immolatas,& Dorion easdem in prodigiosam magnitudinem augescere scriberet,cui Lampetra, fluuiatilis Muræna est Gesnero assentitur Dalechampius in schedis suis ad Plinium,additq.insuper Lampetrã Cassiodoro in descriptione litoris Rhegini Exormistõ vocari.Sitnè postremò Echineis,siue Cemora Oppiani,vt Rondel.arbitratur,examinandum.Video hanc opinionem quibusdã improbari qm̃ necesse esset quotidie ĩ locis,vbi dãtur Lãpetræ,lintres cursum tenere ab his retentos,quod tñ qui præter ipsum tradat,inuenio neminẽ,Ipse quidem si triremis clauo os affinxerit, Lampetra, eius impetum retardari certũ esse profitetur, idq.sibi ipsi euenisse Romã proficiscenti cum Card.Turnonio.Optimæ.n.triremis,cuius citissimo cursu vehebãtur,impetum inhibitum,cuius incertã causam cùm vectores,inquit,perquirerent,tandem compertum fuit,Lãpetrę ore clauo affixę vi id effici:cuius rei locupletissimos testes hẽt nobiles,& graues viros, qui eadem naui vehebantur.Fuit autem eius sententiæ Rõdel.vt nisi clauo hæreat Remora,remorari nauem non possit,vt in Remora dictum est,qua in re frustrà ipsum laborare ostendebamus.Bellonius quoq.nautis præcipuè infestam esse ait,temonibus triduum ferè inhærendo,caudamq.in contrarium vertendo,recensq.picatę nauis laterib.picem lambendo sic infigi,vt nautas ab itinere remoretur.Lampetra equidem tam exactè notis omnibus,quas Echeneidi tribuit Oppianus, respondet(dummodo vera est Rondel.obseruatio quem virum mendacij arguere nefas duco)vt nullus sit sanæ mentis,qui pro ea Lampetram non accipiat.*Est*,inquit.*Pelago amica,longitudine cubiti,sub fusco colore, Anguillę similis:acutum est illi os subter,contortum,rotundi hami cuspidi simile: de quo pisce nautę,rem mirabilem narrant omnibus qui non viderunt incredibilem.Nauem enim secũdi venti vi impulsã,passisq. velis per mare currentem,piscis tanquam eam voraturus ore admoto sistit,inuitisq́ nautis retinet,perinde,ac si tranquillo portu quiesceret.*

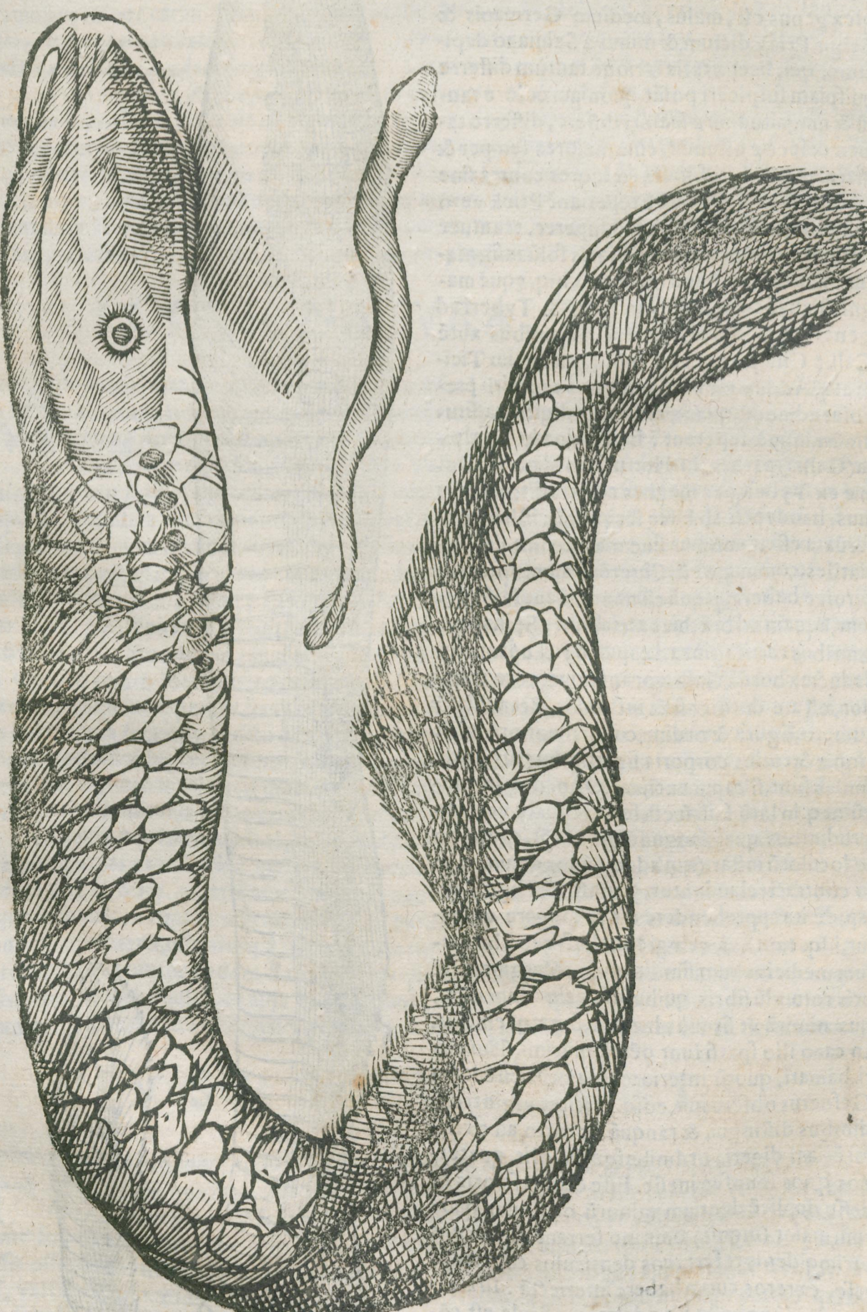
Anguilla Copaa. *Pisces sine spinis.* *Anguilla apyrenos.* *Exormistos* *An Remora sit Oppiani.* *Lãpetra cur nauis infesta.* *Remora Oppiani descriptio.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

LAmpetram ex serpẽtinę speciei pisciũ genere esse,ipsa figura eius lòquit.Sunt qui ex genere Murænarũ esse voluerunt inquit Massarius,argumento quod Lampetra pinnis caret,quod de Muræna testatur Aristot cuius verba suprà recitauimus. Mouentur & alia coniectura,quòd Plin.dixit Septentrionali Gallia *Murænis omnibus dextera in maxilla septenas perspici maculas*,pro foraminib⁹ maculas interpretãtes:sed à verò maximè declinare vidẽtur, vt branchiarum ratio suadet.Caret enim Muræna branchijs integris,vt Aristot.& Plinius tradunt, quas Lampetra detectas velut cartilaginea obtinet,vt q. Lãpetras brãchias habere neget,eas è Murænarũ esse genere fateri oĩno sit necesse,cũ ex longis ouiparis nulli alteri generi præterq̃ Murænis branchiæ integræ deesse videanť eisdẽ tradentib. authorib. Præterea si maculæ illæ, q̃ Murænis in maxilla dextra sunt,foramina essẽt,Plin.neq.Murænis Septẽtrionalis Galliæ tm̃, neq.maxillę dextrę dũtaxat viuẽtib.inesse maculas dixisset.Grauior error eorũ est,q ex Galeorũ,siue Mũstelorũ generę esse voluerũt;cũ quib.duo tñ cõia hẽnt,quod cartilagineæ sint, ꝙ quę dete-

An Murænarum species. *Non esse ex Galeorum genere.*

Lampetra maior, & minima.

detectas habeant brãchias; suntq. oblõgi Galei, sed à serpentina specie alieni, & ouiparę tãtùm Lampetræ, cũ Galei viuos excludant fœtus. Bina illa circa excrementi ostium nõ pendent, quę ab Aristotele omnibus Galeis inesse dicuntur. Iam verò Lampetræ non vnũ genus est. Sunt qui è mari flumina subeunt; sunt qui è salsis aquis omnino abstinent. Marinarum triplex genus est, maius, medium Germanis & Belgis Prick dictum, & minus à Saluiano depictum, qui, licet ætatis ratione tantùm differre quispiam suspicari possit, quoniam colore tantũ & magnitudine à maiori differt, differre tamen & specie ostendit, cùm maiores semper & maculosæ & bicubitales; minores contrà sine maculis & pedales tantũ reperiantᷓ Prick verò cubitalẽ magnitudinẽ haud superet, transuer salibusq. & nigricantibus lineis solũ insigniatur. Rursus ipsi haud maiores vbiq. ęquè magni. Testatᷓ enim Iouius in Arno & Tyberi ad generosũ habitũ adolescere: in omnibus autẽ Gallię Cisalpinę riuulis, ipsisq. præsertim Ticini atq. Adduæ emissarijs multas reperiri pretiosas admodũ, quanquã minimi digiti crassitudinẽ minimè superent. Et Platina in Cisalpina (Gallia) paruas, in Hetruria mediocres, Romæ ex Tyberi per magnas capi tradit: nisi dicamus, haud rectè ab hisce scriptorib. isthæc obseruata esse. Omnibus siue marinæ sint siue fluuiatiles, commune est, Ceterorũ more fistulã in ceruice habere, ꝑ quã cũ nauibus aut saxis hęrent, aquam ad brãchias attrahunt. Spina item omnibus cartilaginea à capite ad caudam vsq. deducta, chordã Galli vocant, quæ vere tenerior, æstate durior est & insuauior, Branchiarũ numero, figura & ordine conueniunt, ore itẽ & pinnis & totius corporis figura. Murępis valdè similes sunt, si caput excipias. Os.n. neq. in longũ neq. in latũ scissũ est, sed excauatũ velut in hirudinibus quas sanguisugas vocãt. Gesn. ab eo loculorũ instar (qui ad seruãdos nummos loro contracti clauduntur,) constricto lignũ aut lapidẽ ita apprehendere ait, vt sugere videatur, idq. tanta vi, vt ægrè auellatᷓ, cucurbitularum medicinalium similitudine. Marginem itẽ oris rotundũ fibris quibusdã laciniosum esse, quæ nimirũ vt firmiùs hæreat, sugatq. efficiũt. In cauo illo sparsi sunt dẽtes, plurimi, flaui acuti, hamati, quorũ interiores maiores esse idem Gesnerus obseruauit, eosq. circiter viginti ordinibus distingui, & tanquã à centro ad circũferẽtiam digeri, ordinibusq. singulis quaternos quos senosvè inesse. Esse & in ipso oris recessu duplicẽ dentium minorũ ordinem quorum maior (inquit) omnino serram denticulis vtrimq denis refert. eos denticulos continuos esse, cæteros cutim habere interiectã. In eiusdem caui imo teste Rondelet. particula est cõtraria occursu foramẽ interius occludens. Cor habent

Lampetrarum diuersitas.

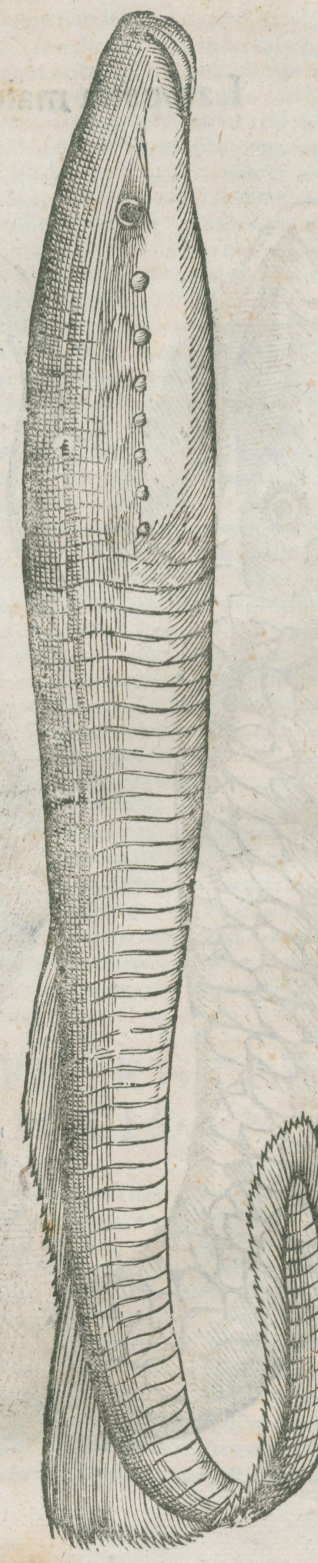
Fistula in ceruice.

Spina.

Os.

Dentes.

Pricka.

E

F

G

H

A habent sub branchijs,& foraminibus reconditum,cartilaginea membrana, spongiosa, ac prætumida inclusum,subrotundum, ciceris crassitie;hepar oblongum, cæruleum, vnius tantùm lobi. Felle carent. Intestinum omnibus vnicum, rectum, minimè complicatum; reliquum corporis in fœminis matrix ouis referta occupat. Pinnis lateralibus carent; nullasq. ad natandum habent, sed flexuoso corporis impulsu aguntur,& pinnulis membranaceis iter dirigunt, quarum vna ferè supra caudæ extremum erigitur,altera paullo superior est. Læui cute teguntur,quæ in maiori nigricat pronè, supinè candicat, ad latera & in dorso subluteis, ac nigricantibus maculis conspergitur,quibus minor caret. Maior itaq.potissimùm Ausonij Mustela est, sic enim de hac canit:

Pinna.
Cutis.
Mustela.
Ausonij.

Quis te natura pinxit color, atra supernè / Puncta notant tergum, qua lutea circuit iris.
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus / Corporis ad medium farsim pinguescit, at illinc
Vsque sub extremam squalet cutis arida caudam.

Gesnerus maiori maculam ait esse albicantem in vertice in medio oculorum interstitio; & contiguum ei anterius foramen paruum membrana parum prominente circumdatum. Pricaka cum maiori colore cõuenit,sed pro maculis quales diximus,trãsuersales habet lineas. Omnes vtroq. gutturis latere septem foramina habent,quibus aquam acceptam reddunt. Platina linguam Lam-B petris tribuit, Rondeletius habere negat. Saluianus, & Bellonius non meminerunt. Oculos rotundos,& profundos habent. In maiori cæruleam pupillam aureus circumambit circulus.

Prika descriptio.
Lingua.
Oculi.

LOCVS. NATVRA. MORES.

MVstelas, siue Lampetras maiores è mari ad fluuios ascendere certum est, idque cùm veterum,tum recentiorum testimonijs comprobari potest: Ausonius;

Quęq. per Illyricum, p stagna binominis Istri Spumarũ indicijs caperis Mustela natãtũ
In nostrum subiecta fretum, ne lata Mosella Flumina tã celebri defraudarentur alũno.

Saluianus tradit maiores rariores, contrà minores frequentiores flumina ingredi. Gesnerus à docto quodam Medico Miseno se accepisse refert, veris initio migrare, & circa D. Donati diẽ, qui est septimus decimus Februarij, nullas amplius apparere, aut enim recedere aut interire, corpore reliquo tabescente, licet capitis moles magna relinquatur. Idem & ex Argentinensi perito quodam piscatore cognouit, Lampetras Salmonum è mari flumina subeuntium comites esse, C adhærendo eis. Initio Maij optimas esse; ab eo tempore quotãnis irrequieto motu,& natatione adeo exhauriri, & emaciari, vt pletæq. intereant, priusquam pariant, circa finem Maij, aut postea Quod si etiam fortè pariant aliquando (ouorum paruulorum congeriem) sobolem euanescere, nec vnquam apparere fœtus earum circa Argentinam. Adultas etiam quæ non pereunt, cum fluuio aqua secunda exacto Maio auferri, nec amplius toto anno apparere. Rondel.quoque veris initio fluuios ingredi asserit, sed vt illic oua pariat, in mare deinde reditură; tuncq. magnam earum fieri capturam; aliàs in mari rarissima capi, nec vnquam ferè, nisi cum rostro nauib.adhęrent. Contrà Saluianus Lampetras testatur eo tempore quo in fluminib. capiuntur, in mari etiã cap i, reliquisq. anni temporibus, vel in abditis latere locis, vel longè à litorib. in altum pelagus secedere: paruas verò in fine veris,& in fluminibus,& in mari parere, idq. ex eo constare, quòd recens ortæ vtrobiq. reperiuntur: magnas contrà, ac maculosas in remotiorib.mari locis, cùm neque in fluuijs, neque in marinis litoribus paruæ, aut recens ortæ inueniantur; vt hoc fortassis Rondel.imposuerit, minoresq à maiorum fœtu nõ bene distinxerit. Rondeletiũ tamen sequitur Cardanus. Vescuntur eodem Rondeletio teste aqua,& musco quidam esca quadam composita in fontibus,& aquis dulcibus alijs eas nutriunt, & seruant. Spum ru n indicijs comperiri solent. D captæque perpetuò in aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in vrbes deferuntur.

Quãdo migrent.
Quando meliores.
Cibus.

VSVS IN CIBIS.

FVere olim in honore apud Romanos proceres Mustelæ, qđ p cęteris indicat Plinius, proximã Scaris, quibus suo tẽpore principatus dabatur, mensam ijs fuisse scribens. Eodem modo hodiè Romæ pisciũ ferè nobilissimę cẽsentur, adeo vt nobilis quidã coquus (referente Iouio) aulæ Romanæ procerũ coturnicib. eas cõpararit. Scribit Platina Romanę aulæ fortassis offensus, benè à natura actũ esse, q Romæ ex Tyberi permagnę capiantur,& delicatissimę, qm vallatæ ibi gulæ inter se auctis pretijs certant. Emi, inquit, frequenter Lampetras quinque sex, septẽ aureis,& olim à laticlauio viginti, cũ alter secũ auctionaretur, emptã scimus: nec passa est ingenua gula tantã audaciã gratuitã esse. Dispensatori.n. quod sui ipsius arrogantiam, & fa-

Lampetra ingens pretium.

ſtum (nolo dicere ſtultitiã) imitatus eſſet, centũ aureos dono dedit, ne ſecundò ad certamẽ ſingulare prouocatus, timidus, ac infractus animo ſuccũberet. Cęterũ non quouis anni tẽpore, nec quouis loco tãti fiũt. Scribit.n. Iouius Romanis.i. Tyberinis pcipuã nobilitatẽ à magnitudine, & ſapore eſſe adeò vt denis ſæpè aureis veneãt, ipſo præſertim vere: & rectè quidẽ qm̃ incipiente æſtate ſpinalis medulla ijs nerui inſtar durior efficitur; & marinæ, hoc eſt, quæ in mari capiuntur, aridæ ſemper, ac velut agreſtes iudicãtur. Iouius delicatiore cõdimẽto, multò maiorẽ q̃ ab ipſi pulpis nobilitatẽ accipere ſcribit. Necari.n. ſolere in vino Cretico, eiq. myriſtica nuce os claudi, & foramina illa (brãchiarũ vtrimq. ſeptẽ) totidẽ caryophillis adimpleri, in teganoq. cõuolutã in ſpiras, additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, vino Cretico aromatibuſq. ad temperatiores prunas certis momẽtis ſedulò excoqui, quo cõdimẽto, inquit, Leo X. in minore fortuna loci cauſa, vt cõuiuiũ exhilararet, Marianum cucullatũ, ſalſum, & ridiculũ hominẽ decepit. Namq. funem inſtar Lãpetræ incoctũ, multoq. illo iurulẽto immerſum, grãdi in patina apposuit, vt notã oĩbus eius edacitatẽ, gulãq. eluderet; qui iã magna pultarij parte abſumpta pſeudolã petrã aggreſſus, diu mul ũq. cũ ea maxillis, ac dentib. inhærẽte colluctatus, cachinnum cunctis tol ẽtibus, facetiſſimè reſpondit: vtinã ſic mihi ſępius illudatis, nam in hoc cõdimẽto nõ modò funes, ſed & ipſas catenas (quib. inſani vobis ſimiles vinciuntur) & cum voluptate quidẽ abſumerẽ. Platina Lãpetram erutis dentibus, & lingua, & extracto per obſcænas partes ſolo, quod eò tendit, interaneo, cum aqua calida bene lauari iubet, nullibi cõminuta pelle: colligi quoq. ſanguinẽ quo cõdimẽtũ fieri ſolet: in os eius nucẽ myriſticã; in foramina quæ circa aures (branchias) habet, caryophyllos integros indi. Inuolutã deinde in ſpirã in tegano ad focum cum ſemuncia optimi olei, pauco agreſtæ, vini albi, & optimi, ſalis quantũ ſat erit, lẽto igne percoqui. Vbi feruere occęperit, ſanguinẽ è capite in teganũ ipſum exprimi: atq. idẽ antequã ferueat, fieri poſſe. Iubet autẽ moretũ eius hoc modo fieri Amygdalas aut auellanas cũ ſua pelle toſtas, ac terſas, ne cinis inſit, buccellã itẽ panis vſtulatã, cum paſſulis inquit, cõtundito: tunſa cũ agreſta, defruto aut in parte coctoræ diſſoluito ac per ſetaceũ in catinũ trãſmittito, indendo ſemper parũ zinziberis, caryophyllorũ, cinnami, & id ſanguinis, quod diximus colligendũ. Hanc impenſam in teganũ infundes, donec Lãpetra cocta videbitur, vnà efferueãt, ſinito. Aliter. Aſſam ſi voles, inquit idẽ Platina, dum coquitur, ſanguinẽ, & adipẽ colliges Hoc itẽ, eo quo prędiximus modo, eduliũ condies. Sunt qui minimas, quas Lãpetrocias vocãt, in craticula lẽto igne percoquãt, ſuffundẽdo cõtinuò ex oleo, agreſta, ſale, aromatib. ſimul mixtis. Angli maiuſculas paſtillis includũt. Inueterãtur itẽ ſale, nec nõ & fumo indurãtur: has Hãburgũ mittit, illas dolijs incluſas Dantiſcũ. Salubriſnè modò an inſalubris earũ eſus ſit, alij aliter tradunt. a Alex. Benedictus optimi ſucci eſſe ſcripſit, eaſq. oĩbus præfert, ſed quia rarò capiuntur, quæ librã excedunt, à raritate laudẽ eripi. Cõtrà Albertus dulcem eſſe piſcẽ, ſed inſalubrẽ, cũ editur calidus aromatib., & generoſo vino cõdiendum. Author itẽ annotationũ in Regimẽ Salernitanũ craſſum, & viſcoſum, ſuccũ gignere ait, minus tñ q̃ Anguilla, timendũq. eſſe, ne quid his piſcib. veneni inſit, ideoq. in optimo vino ſubmergẽdas eſſe donec moriãtur, deinde vt præparẽtur cum gelu optimis condito aromatibus: præſtare tñ vt antea duab. vicib. ebulliant in vino, & aqua, eaq. abiecta coquãtur ad perfectionẽ, & fiat gelu in patina vel paſtillus, vel aſſentur cum ſalſamento (embãmate dicere voluit) idoneo, vt ſalſa viridi cum acrib. aromatib., & vino hyeme, omphacio autẽ, & aceto æſtate. Cæterùm Lampetrarum pulpis nullam vim noxiam ineſſe Iouius oſtendit argumento, quòd & duritie, & lento pingui prorſus expoliatæ ſunt: quibus maximè conditionibus piſces ſtomachis incommodi eſſe conſueuerunt.

Conditos melius ſapere.

Paraſitus illuſus.

Apparatus.

Moretum Lampra.

An ſalubris ſit.

a L. de peſte

DE ANGVILLA. Cap. XIV.

ORDINIS RATIO.

SYNONYMA. ETYMVM.

ANguilla ab anguis ſimilitudine dicta anguiformẽ ſequatur Lampetram, non quòd huius more è mari fluuios ingrediatur, ſed q in dulcib. aquis nata, ex his ad mare deſcendat. Dictũ.n. in exordio huius operis, piſcium qui partim dulcibus, partim ſalſis aquis gaudent, alios è mari ad fluuios tranare, & ἀναδρομυς vocari, alios q in dulcib. aquis geniti ad mare deſcẽdãt, καταδρομυς eſſe appellãdos. Gręcis ἔγχελυς dr̃ ἐκ τῆς ἰλύος vt ait Athen. authoritate Ariſtoph. qui ſcribit piſcatores cõmoto cæno, τῆς ἰλύος, Anguillas feliciùs capere, quare ſuadet, vt vltima ſyllaba terminetur in υς; cùm tñ antè Ariſt. ἔγχελις p iota in fine ſcribi dixiſſet, & ipſe ẽt Ariſtoph. ibi ἐγχέλεις habet in accuſandi caſu, num. plurali: cęterũ Aelius Dionyſ. citãte, Varino docet in ſingulari num. ἔγχελυς dici; plurali ἐγχέλεις.

Anguilla ad mare deſcẽdit.

Enchelys.

Apud

A Apud Aristotelẽ verò librariorũ culpa ἔγχελις scribi Gesnerus autumat: propterea quòd in alijs casibus per ypsilon apud illum (*vt sunt, inquit, αἱ ἐγχέλυες, τῶν ἐγχελύων τὰς ἐγχέλυς*) scribatur, etymologiæq. ratio ypsilon in fine requirat. Quare & apud Antiphanem qui eodem Athenęo teste ἐγχελίδιον diminutiua forma dixit, ante penultima rectius per ypsilon scribetur, quemamodũ videlicet in alio ibidem Amphidis poetę versu scribitur. Hesychius, vt citat Gesnerus Anguillas λυκηλάτας Lacedęmonijs vocari scribit. Hodie Gręcis ἀχέλυ vocatur. Ex freto Siculo Plotę siue Flutæ dicunt, non aliter quam ipsæ Murenæ. Apud Italos, Gallos & Hispanos Latinam nomenclaturam retinuit. Germani Aal dicunt, aliquando etiam Oll, Belgæ Ael, fortè quasi Eel. nam & Angli Eele vocant, quo apud Belgas idem est quod Edel, apud Germanos Adel, id est, nobilis, quasi nobilis & delicatus piscis. Angli pro ætate & magnitudine nomen variant, prægrandẽ fausen eele nominantes minimam Grigge, mediæ magnitudinis Scafling. Illyrij Augorz dicunt.

Plota.

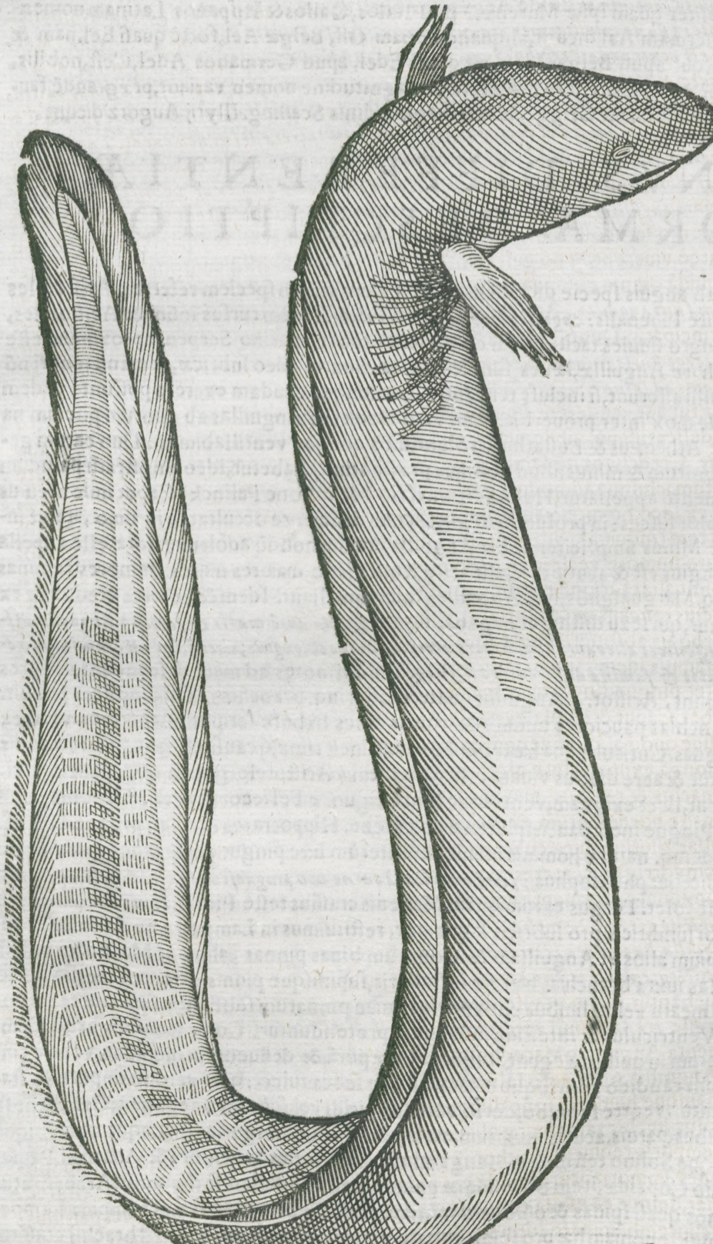
GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

B

ANguillas ab anguis specie dici, dictum est. Talem autem speciem referre, Aristoteles testatur, itẽ Iuuenalis: *Anguilla longa cognata colubra*: Idem rursus insinuat Aristoteles, cùm Congro similes facit; quem colore & corpore, marino Serpenti proximum esse scribit. Eodem authore Anguillæ, læues sunt & lubricæ, Suntq. adeo lubricæ, vt manu teneri nõ possint, & vt nonnulli asserunt, si inclusę teneantur, quacunque caudam exerere possunt, eadem euadere totas. Vide mox inter prouerbia. Num verò Homerus Anguillas ab aliorum piscium natura separauerit, vt Athenæus & Eustathius volunt, mox quoque ventillabimus. Duo earum genera sunt, maius nimirum & minus; illud nobilius præstantiusq. habetur, ideoq. nostratũ paludum incolis Meglioramento appellatur, Hollandis, nescio qua ratione Palinck. Caput huic breuius crassius & latius, color fuscus: in profundo degit, & aqua deficiente occultat se in limo, ita vt inde effodiatur sæpè. Minus simpliciter nobis Anguilla, & cùm nondũ adoleuit, Boratello appellatur. Huic caput longius est & acutius. Galli teste Rondeletio maiores mares, minores fæminas esse credunt, illosq. Marguaignõs, has Anguilles fines appellant. Idem & veteres credidisse ex C Aristotele colligitur, qui sexu distingui negans, inquit, *Quam autẽ maris & fæminæ Anguillæ differentiam notarunt, scilicet alteram caput habere amplius atque oblongius, alterã, hoc est, fæminam, repandius: hæc non maris & fæminæ differentia est, sed generis.* Minores ad mare descendunt, maiores nisi in vallibus degunt. Aristot. *a* Anguillis quaternas vtrinq. branchias, sed simplices tribuit. Aliàs quoque branchias pauciores minusque continentes habere scripsit. Athenæus verò ex Theophrasto exiguas. Cuticulæ qua hæ teguntur paruula inest rima, q̃ causa est quod in turbidis aquis facilè strangulentur & aere diutius viuant. Teste eodem *b* Aristotele gulam quæ paucis piscibus contigit, habent, licet exiguam, ventreque sunt exiguo. *c* Fel iecori hæret. *d* Hoc magnum est, illud aqueum. Pingue inest paucis; plurimæ eo carent, Hippocrates *e* tamen pinguedinẽ habere scribit, eandemq. naturæ hominis inimicam: cæterùm hæc pinguedo à carne separata non est; quare aliàs *f* dicebat philosophus: *seorsum enim à carne non pinguescunt*: vnde paruum eis in omento seuum esse solet. Tergus earum quàm Murænis crassius teste Plinio: cuius locum de pinnis huius piscis, vbi lumbricis pro lubricis legebatur, restituimus in Lampetra èx Aristotele, qui longorum vel læuium alios vt Anguillam & Congrum binas pinnas, alios vt Murænam nullas habere scribit. Has iuxta branchias hærere idẽ asserit, supinisque pinnis carere. A medio dorso D & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius quàm pinnarum substantia superiores corporis partes ambit. Ventriculus & intestina in longum protenduntur. Color omnibus haud idem. Variat enim aquarum in quibus degunt, ratione. Quæ purã & defluentem incolunt, ventre (inquit Saluianus) sunt candido, dorsoque cineraceo siue subcæruleo: quæ verò in impura & stagnante commorantur. ventre subalbo, dorso verò subuiridi vel subnigro apparent: Os habent satis apertum, dentibus, paruis, acutis munitum, multiplici ordine. Magnitudo quoque non vbique eadem. Plinio atque Solino testibus in Gange ad tricenos pedes augentur: & Athenæi Pausaniæque testimonio Copaidæ, item Strymoniæ eximiæ magnitudinis esse dicuntur. Archestratus Copaidas apyrenos quasi spinas & ossibus carentes vocat; Gesnerus & Dalechampius Lampetras intelligi volunt, quoniam hæ pro spinis cartilaginem habẽt. Magnas vel ad brachij crassitudinem capi audio in aqua mortua (vt appellant) Galliæ Narbonensi. In Italia ad viginti libras aliquando accrescunt, sed quæ superant, nunquam inuentæ sunt.

Anguiformẽ piscem esse.
Genera quot.
Sexu non distingui.
a *L. 2. Hist. cap.* 13.
Branchia.
Gula.
b *L. 1. Hist. cap. 2. & 3.*
Hist. c. 13. *& lib. 4. de partib. c.* 13.
c *L. 8. Hist. cap.* 2.
d *L. 2. Hist. cap.* 15.
e *L. 8. Hist. cap.* 2.
Pinguedo.
f *lib. 3. Hist. cap.* 17.
Pinna.
Ventriculus
Color.
Os.
Vbi maxima.

Anguilla.

LOCVS.

QVi Anguillas in omni aqua dulci reperiri volunt, siue ea defluat, siue stagnans sit, falluntur. In Germania enim dum omnes amnes, vel in Rhenum, vel in Danubium procurrentes sese exonerent, experimento compertum esse Nauclerus scribit, mirabile dictu, quod amnes quique licet ex vno aliquando fonte scaturiant, si Danubio influunt, anguillis carent, si verò Rheno illabuntur, anguillas nutriunt. Idem & Albertus testatur, qui & alibi causam huius rei, frigiditatem aquæ Danubianæ esse scribit, hancque fieri eo quòd Danubius ante fauces alpium ob occidente in orientem fluit, & maior pars aquarum, quæ influunt in eum, ex alphibus profluit, & est fluxus eius ante alpes, & parte Aquilonari. Contrà alia loca anguillis maximè celebrantur. Archestratus, & Dorion apud Athenæum Copaidas laudant, ille quòd ἀπύρλωοι sint, hic quòd in prodigiosam magnitudinem accrescant. Easdem scribit Anaxandrides in sexto Europicorum Bœotios hostiarum more coronare, aspersaq. mola cum precibus dijs immolare, ac cùm peregrinus quispiam inopinato sacri genere obstupescens, cur id fieret, sciscitaretur, Bœotios nihil aliud potuisse respondere, quàm seruanda esse maiorũ instituta, nec dedere rationem alijs se patriæ consuetudinis reddere. Celebrantur tamen etiã inter delicatissima edulia, teste Poluce, & Aristophanes de Pace κωπαΐδων ἀσυρίδας dixit, lautitias quasdam ciborum enumerans. Hinc est, quòd cum Lysistrata apud eundem poetam dixisset, præstare Bœotios omnes perisse, calonice anguillas excipiendas subiecit. Copaijs autem Bœotiæ lacus est, id quod Pausanias ostendit, inquiens: *Cephillis in Bœotia lacus est, quem & Copaida quidam vocant. In paludem fluuius Cephissus excurrit. Copa oppidulum in palude est, cuius & Homerus in catalogo meminit. Pisces huius paludis nihil ab alijs piscibus differunt. Anguillæ tamen, ibi sunt ingenti magnitudine, esuque suauissimæ.* Ptolomęus verò Euergetes apud Athenæum circa Berenicem fluuium esse scribit nomine Lethon, in quo nascatur conia anguillarum quæ regiæ dicantur, sexquialteræ ad illas quæ è Macedonia, & ex Copaide lacu habentur. Idem Archestratus eas commendat, quæ in freto è regione Rhegij capiuntur. Celebrantur, & in Mæandro Phrygiæ fluuio, vt innuit *a* Clemens Alexandrinus, homines inquiens gulæ, & ventri deditos, non desinere celebrare ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρείας. Harum meminit, & Simonides apud Athenæum:

Non in omni dulci aqua reperiri.

Cur Danubius, & fluuijs in eum influentes anguillis careant.

Loca propter anguillas celebria.

Anguillæ regiæ.

a In Pedagogo.

Ardea cùm inuenisset Triorchim (Accipitrem)
Anguillam Męandriam comedentem illi eripuit.

Strymonias quoque Anguillas in pretio fuisse ostendit Antiphanes in Thamyra, his verbis: *Et eiusdem tecum nominis mortalium fama celebratus, Thraciam irrigans fluuius, Strymonem vocant, anguillas is maximas possidet.* Nobiles quoque fuerunt ad Euclea fluuium, cuius meminit Antimachus in opere, quod tabellas, siue pugillares inscripsit, ad vorticosi Euclei fontes profectus. Demetrius Scepsius lib. 16. apparatus Troiani, has anguillas tradit excellere. Magnæ quoque ex Eloro amne habebantur, & ex Aegypto, quæ teste Cælio Basilicæ vocabantur, sicut in Sicilia Plotæ, nam ex Siculo fretò optimæ capiuntur: & Ioan. Rauisius tradit reperiri etiam in limosis locis prope Syracusas tanta multitudine, vt piscari volentibus lata adsit præda. Ab anguillarum copia quædam pars Britanniæ anguillarum terra vocatur, vt ex Beda refert Albertus, quanquam toto ibi anni tempore non degant, vt modò patebit. Magnas, & ad brachij crassitudinem capi audio in aqua mortuo, vt appellant, Galliæ Narbonensis: & in stagna Monspeliensi quod Latera vocant, trium, vel quatuor cubitorum longitudinem æquare Rondeletius refert. Cæterùm nunquid, & in mari nascantur, dubitare aliquis queat. Cùm enim, & ibi aliquando capiantur, & terræ intestina, ex quibus teste *b* Aristotele eorum ortus est, in mari quoque vbi algæ sunt, non minus, quàm fluminibus, & lacubus proueniant, & Galenus quoque, Epicharmus item, & Diphilus apud Athenæum marinas anguillas palam nominent, & Plinius denique inter pisces mari peculiares recenseat, in mari etiam generari dicendum videtur. Contrà cùm paucæ, & nondum adultæ nunquam, magnæ verò, & adultæ etiam raró ibi reperiantur, contra Plinium rectè puto, & verè cum Aristotele, & Oppiano dicemus ex fluuijs in mari ascendere, & vt marinorum multi dulcibus, ita anguillas salsis aquis delectari, hasque Galeno, Diphilo, & Epicharmo marinas nuncupari, non quòd à cæteris specie differant, sed quòd in cibo sint salubriores. Ad terræ intestina quod attinet, quæ in mari sunt, respondet Saluianus, ita considerari posse', vt illa tantùm anguillas procreent, quæ fluuiorum ostijs propinqua sunt.

Anguillarũ terrę.

An in mari etiam nescãtur.

b *lib. 6. Hist. cap. 16.*

Anguillę marinę quæ Galeno.

O R T V S.

Cur Iouis filię dicãtur

a lib.6.hiſt. cap.11.

Sexu carere

MAtron Parodus Anguillarum ortum incertum eſſe innuens (alij enim alirer de eo ſentiunt) ex Ioue natas eſſe dicebat referente Athenæo: quo modo, & fungos, & tubera deorũ filios quidam dixerunt *a* Ariſt. in hoc piſciũ genere, neq. marẽ, neq. fœminam eſſe, neq prolem ex ſe generare ſcribit, eorumq. refutat ſnĩam qui ex capitis figura, maris & fœminæ differentiam ſtatuebant, vt inter differentias ex eo recitauimus. Et alias inquit. *Non ſunt fœmina ſed quia aſpectu diſcrepant, fæminæ appellantur.* *b* Et rurſus: *Anguilla neque mas neque fæmina eſt, neque prolem ex ſe aliquam generare poteſt. Qui eam enim capillamentis, & lumbricis ſimilia quędam interdum ſibi adnexa gerentẽ vidiſſe aiunt, inconſiderate id aſſerunt, antequã aduertant, qua parit illa gerantur. Neq. n. aliquid eiuſmodi eſt, quod animal creet, niſi prius generarit ouũ, quod in nulla Anguilla viſum eſt: & quę animal gignunt, ſuo in vtero fœtum continent, non in ventriculo, ita enim non ſecus: quàm cibus concoquerentur primordia genituræ.* Et rurſus: *Nec per coitum procreantur, nec pariunt oua. Capta enim nunquam aliqua eſt, quę aut ſemen genitale, aut oua haberet. Meatus quoque, vel ſemini, vel vuluæ accommodatos, nulla reſciſſa oſtendit: ſed hoc vnum inter ſanguinea genus totum ſine coitu, ſine ouo procreantur. Quod ita eſſe eos conſtat argumento, quod in omnis ſęculẽtis ſtagnis aqua omni exhauſta, & limo detracto, anguillę denuo generantur, vbi aqua acceſſerit pluuia, nam ſiccis temporibus gigni nequeunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre viuant, & alantur. Videntur tamen nonnulla, habere facultatẽ gignendi, eo quod in aliquibus lumbrici fiunt. His enim anguillas generari creditur: quod error eſt. Nam certè ex his prodeunt Anguillaq̃ terræ inteſtina vocantur. Quæ ſponte in luto humeſcenteue humo proueniunt. Iam aliæ abſolui ex his viſæ ſunt, alię ſcalptis diſceptiſq. intus apparuerũt. Oriuntur hic inteſtina dicta, tum in mari, tum in fluuijs, tũ in ſtagnis putredinis maximè ratione, ſed in mari quà algę ſunt: in ſtagnis aũt, & fluuijs iuxta ripas. Calor enim amplius eas ſubiẽs partes, facit vt putreant.* Hęc itaq omnia Ariſtot. de Anguillarum ortu, cui Plinius ſubſcripſit his verbis: *Salamandris non eſt genus maſculinũ, fœmineumuè ſicut neq; anguillis õibusq. quę nec animal, ouum ex ſe generant.* Hic tamẽ alias Anguillas ex ſui generis alijs oriri ait: *anguilla* (inqiuens) *atterunt ſe ſcopulis, & ſtrigmenta viueſcunt, nec alia eſt earum generatio.* Athenæus verò coire eas ſcrbit cõplexas, deinde emittere ſtrigmentitium quid, ex quo cùm in limo fuerit animal generetur. Idem & Oppianus credit, qui interprete Lippio ſic canit:

b li.4.hiſt. cap.11.

Vt ex inteſtinis terrę naſcantur.

Salamãdrarum ortus.

Anguillæ ſpiris, multoq; volumine nexæ	*Concũbunt, lentor diſtillat corpore toto*
Qui ſpuma ſimilis bubula celatur arena	*Accipit hunc canum, quid enim fœcundius illo?*
Concipit accepto naſcuntur lubrica terga	*Flexibus innumeris anguillæ in litore repunt.*

teſtatur idem Rondel. ſe vidiſſe Anguillas corporum complexu coeũtes, neq. putat partibus ad gignendũ neceſſarijs prorſus diſtitutas eſſe, inferiore. n. ventris parte & vuluam in fœminis, & ſemen in maribus reperiri, ſed multa pinguedine circũfuſas has partes nõ apparere, quemadmodũ neq. oua pinguedini permota, quãobrẽ credit idẽ Anguillis euenire ꝙ de Congris ſcriptũ reliquit Ariſtot. quorũ in ignẽ coniecta crepitant, & diſſiliunt, atq. ſic deprehenduntur. Credit itaq. alias in putredine, alias & ex maris, fœminæ cõmiſtione procreari. Ego Ariſtot Plinium, & Oppianum aduerſari non puto. Ariſt. enim ex lumbricis eas generari ſcribens, ex ſuis poſtmodũ ſtrigmentis alias rurſus procreari non inficiat̃, nam de primario tm̃ ortu loquitur, illi verò dum ex ſtrigmentis generari dicunt, de ortu ſecundario, vtpote copioſiore loquuntur. Apparetq. anguillarũ generationẽ Berniclarũ auiũ generationi ſimilẽ eſſe. Non vt hæ in Scotico oceano ex verme ortæ, mox oua pariunt, ita & Anguillę ſimiliter natæ ſtrigmentis ſpeciẽ conſeruant. Qđ ſi quis coire ex Oppiani, & Plinij allatis authoritatibus contẽdat, dicã impropriè coitũ illũ nuncupandum, rectiùs verò conglomerationeʒ dicendũ, ex qua neceſſe eſt ſtrigmenta fieri. Nec bene Rondel. Congri exẽplo oua in pingui latere arbitratur, cùm quo loco oua cõtinentur in pingui, anguilla pingui, vel, oĩno caret, vel ſaltẽ pauciſſimũ habet: ipſeq. cùm partibus generationi idoneis nõ carere putat, habere tũ eas affirmare nõ audet, vt credendũ ſit, glomeratim hęrẽtes coire iudicaſſe, falſum nimirũ Oppiani, & Plinij verbis. Strigmenta iſthæc Cardanus appellabat humidũ pingue his verbis: Anguillas generari, non ex Muſtellis certũ eſt, quod natura, & forma plurimũ differant, nec ex ſemini ouiſuè: hoc. n. haud dubiũ eſt, ſed ex pingui humido quale ẽt ſub terra inuenitur. Cõſtat in Mintio amne, qñq. mille glomeratos capi: cur aũt tot glomerentur, aut ob timorẽ cõtingit, aut inopiã coloris, vel ꝗa hoc loco coitꝰ ipſis ſit: nã dũ ſimul sũt genus earũ reparat̃. Veriſimile. n. eſt quẽadmodũ q̃dã ſolo ſemine in proprio loco, & ſemine velut q̃ primũ ex putredine ſola fiũt: q̃dã ſolo ſemine, ſed nõ ĩ ꝓprio cõceptaculo, cuiuſmodi sũt anguillæ, Semen aũt anguillarũ nẽpe, eſt pingue qđdã ꝙ nõ ex certa parte dicit̃. Perficit̃ tm̃ certis tꝑibus velut Octobri menſe, & coniunctione pluriũ. Hæc Cardanus: & paucis interiectis. Ergò primũ anguillæ ex ſola putredine pinguis humidi generãtur, velut Apeſet Veſpæ: deinde faciliùs multo è

Ariſt. cum alijs conciliatur.

Berniclæ aues.

Cur glomerentur.

A succo vnius, seu spuma, facillimè autē ex multarum colluuie. Itaq. nihil mirum est sub terra eas generari, quemadmodum & serpentes. Cum.n. sub terra vbiq. fermè aqua, velut in spongia contineatur, velut serpentes ex terra humida, ita anguillę ex aqua sub terra cōtenta, & vna genita, aliæ generantur ex illa. Isidorus verò ēt originē anguillarum ex limo esse ex eo cognosci vult, quod qñ capiuntur, ita lęues sint, vt quanto fortius presseris, tantò citiùs elabatur. Rōdel. asserit equo mortuo, cùm aliqñ in Megalonię stagnū inijceretur, paullò post innumerabiles anguillas, illic visas esse, q̃ ipse ita accipit, vt non ex equi tantùm, sed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generantur. Vbi obseruandum est, prius vermes nasci, ex his demum anguillas. Dixerit tamē aliquis simpliciter ex putredine, & nō ex vermibus, sed vermium more procreari, id quod Arist. authoritate testatur Atheneus, inquiēs, neq. ex ouo, neq. ex animali procreare, sed ex putredine limi (ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τῇ ἰλύι γενομένης σήψεως, similiter ac de lumbricis terræ fama est. Cæterum cum hoc apud Arist. non legatur, Atheneus verò cum citet, huius locum corruptū nūc legi constar, & ex Aristot. corrigendum Gesnerus pro σήψεως legendum conijcit πέψεως, idest, concoctione, eo deceptus, inquit Casaubonus, q̃ in priorib. editionib. perturbata, & mutilata philosophi verba recitarentur; sed Athen. ista illius respicit, καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ δὲ καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς B γίνονται τὰ τοιαῦτα, ὅταν ᾖ μάλιστα σῆψις. i. *& in mari & fluuijs fiunt ista hæc, vbi maximè sit putredo.* Cæterùm quo modo in generatione anguillarum, & aliorum quæ non fiunt ex seminib. & πέψις necessaria sit, & σῆψις quoq. reperiatur, declarat aureus locus diuini Philosophi in aurea philosophia, quē non possum quin adscribā. *Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto conficitur, quomodo neq. in ijs quæ ab arte condūtur. Nam nisi ita esset, facere non requirerent. Sed quantū inutile est, id autē à natura aut ab arte retrahitur. Generatur autem in terra humoreque animalia & plantæ, quoniam humor in terra, spiritus in humore, calor animalis in vniuerso inest, ita vt quodammodo plena sint animę omnia.* Ex quib. omnibus satis constare arbitror, quo in errore versetur vulgus piscatorū nostrorū, qui cum serpentibus coire Anguillas volunt. Eubulus quòd sine coitu earum ortus sit, inuptas nymphas eleganter vocauit.

Ex equo mortuo generari *An simpliciter ex putredine generetur.* *Nimpha innupta cur anguilla dicta.*

NATVRA. MORES.

C Aluntur Anguillæ (inquit Cardanus) ex quib. generant At Aristoteles radicibus vesci scribit & herbis, cunctisq. quæ in limo offendūt. Alicubi inquit, quasdā certisque locis vesci limo atq edulijs si quis apponat, plurimas verò dulci humore alitē se inuicē deuorare. Albertusq. asserit se vidisse, quod ranis vescantur, vermibusq. & piscium partibus, capique insuper istiusmodi escis. Paxamus in Geoponicis ab anguillis in aquas iniectas hirudines absumi testatur. Homerus, & cadaueribus vesci innuit, Asteropęum ab Achille interemptum inquiēs:

Cibus.

Τὸν μὲν ἄρ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες ἀμφεπένοντο Δημὸν ἐρεπτόμενοι ἐπινεφρίδιον κείροντες, idest:
Hunc igitur quidem Anguillaq. & pisces circūdabant, Adspē comedentes renibus obtentā rodētes.

Quamuis autē limo, lutoq. gaudeant, vt inde nomē inuenerint, ortumq. habeāt, purissimam tamē aquam impensius amant, & à turbida abhorrent, adeò vt teste Athenæo per tempestates cum vētis aqua turbatur, suffocari soleant, quamobrē qui viuarijs anguillarijs operam nauant, seruant, quàm maximè, vt pura, synceraq. sit aqua, effluens semp. & affluēs per ripas, vbi viuaria extruūt: nam nisi clara aqua sit, breui strangulatæ intereunt, cum branchias, vt diximus, habeant exiguas; quin authore *a* Arist. si exigua in aqua stabulentur, moriunē, quod idē & cæteris piscibus accedit: strangulantur enim si semper eadem in aqua versentur, quoniam spirantia animalia intereunt, si in aqua exigua claudantur. Plinius verò non simpliciter, vt Arist. exigua in aqua strangulari, sed hyemē in ea negat tolerare: id quod testatur etiam Athenæus, & causam reddit, inquiens: *Per hyemem etiam cum aqua ventorum impetu perturbatur, sæpius moriuntur.* Scribit Albertus ex Beda in D quadam Britāniæ parte tantam anguillarum copiam esse, vt inde anguillarum terra vocari meruerit, sed non omni tpe, sed in ortu cosmico Pleiadum hoc est decimoseptimo Cal. Iun. quoniā tunc aqua nunquam luto turbatur propter vētos appositos, qui è terra erumpunt initio veris, cū iam terra aperiri incipit. Contrà circa Virgilias maximè capi constat, fluminibus tum præcipuè turbidis, vt Plin. ait. Huc fortè spectat, & hoc eiusdem: *Limus aquarum vitium est, si tamen idē amnis Anguillis scateat, salubritatis indicium habetur*; hoc est, limum non esse, quamobrem aquas turbare solent, qui eas captant, vt meminit facetissimus Comicus, inquiens:

Aquam puram amant. a *l.8.hi.c.2* *Quo tpe numerosiùs capiantur.*

Namque accidit tibi, quod Anguillas qui aucupantur. Vbi quieta stat palus, nil piscium reperiunt,
Contrà lutū si mouerint sursum atque item deorsum Capiunt, ita ipse capis cū rem pub. inquietas.

In piscinis quoq. includi possunt, verùm si æstate de lacu in piscina transferantur, *b* Aristoteles superuiuere posse negat, è contrario hyeme facile sedis mutationem ferre ait: nullā deniq. vehementem mutationem tolerare, & quidem æstate, etiamsi frigidā aquam transfers, oēs plerunque interire.

Quādo in piscina trāsferenda. b *l.6.hist.c.51. & lib.8 cap.2*

interire. Qui eas nutriunt, dicũt teſte Athenæo, paſci eas noctu, interdiu verò in limo quieſcere. E

Interdiu quieſcere.

Quamobrem credit Athenæus, item & Euſtathius Homerum anguillas à piſcium natura ſeparaſſe hoc verſu:

Τέιροντ' ἐγχυλυίςτε κάι ἰχθύες οἱ κατὰ δίνας, ideſt, *In aquę verticibus Anguilla & piſcis vexabantur.*

An Homer. ex piſcium genere ſeclu ſerit.

Quod Saluianus & Rondeletius ita intelligũt, ac ſi à piſcium genere ſeperarit anguillã & piſcẽ eſſe negauerit. Quid enim attinebat hic peculiariter nominare anguillã? Anne ſufficiebat dicere, in aqua piſces vexari, ſi anguillæ piſces ſunt? Mihi poetã iure merito anguillã priuatim nominaſſe videtur, nec tamen, à piſcium aliorũ genere ſeparaſſe. Nam vt idem Athenæus tradit, Poeta (bis enim huius eundem verſum recitat) vt fluuium ardentem vſq. ad profundũ faceret, ita ſcripſit, gnarus videlicet anguillas ſeparatim ab alijs piſcibus (id quod Aelianus quoq. teſtatur) degere, neq. cum ijs temerè inueniri, quamobrẽ & eas peculiariter nominare oportuit. Adde quod hæ in profundo interdiu quieſcunt, cùm cæteri piſces pabulo inquirendo intenti ſunt. Sic enim profundius incẽdium deſcendiſſe indicat. Eadem ratione idem poeta, vt noctu ęquè ac interdiu Aſteropæi ab Achille occiſi cadauer ab omni piſcium carniuorum genere diſſipari in aqua ſignificaret, ſimiliter anguillas priuatim, tanquam noctiuagas appellat inquiens:

Separatim ab alijs piſcibus degunt.

Τὸν μὲν ἄρ' ἐγχελύες τε κάι ἰχθύες ἀμφεπένοντο F
Δημὸν ἐρεπτόμενοι ἐπινεφρίδιον κείροντες, ideſt,
Hunc igitur quidem Anguillaq. & piſces circundabant
Adipem comedentes renibus obtenſum rodentes.

Cur non ſuperfluitent mortuę.

Eædem anguillæ contra aliorum itẽ piſciũ morẽ, ſolæ teſte Plinio non ſuperfluitant, ex Ariſtotele, qui rationem reddit, quoniam ventre ſunt exiguo, pingue in paucis ineſt, plurimæ eo carẽt. Rondeletius (qui imprudẽter id de viuis anguillis ſcribit, quæ tamẽ in Siculo mari à ſuperfluitãdo Flutæ, vt dixim⁹, appellanẽ.) has Philoſophi rationes haud ſatis efficaces arbitraẽ, argumẽto quòd pinguedo etſi leuis ſit & aeriæ naturæ, ideoq. fiat, vt pingues piſces facilè ſuperfluitare poſſint, Galei tamẽ, qui neq. pingues piſces sũt, neq. ſeuũ habẽt, mortui ſuperfluitant, quare potior ipſi ratio eſſe videẽ, quæ ex vẽtris paruitate ſumiẽ, Vẽtre .n. paruã cauitatẽ (inquit) qua viſcera cõtinentur intelligo, quæ cũ parua ſit parũ quoq. aeris cõgeniti ineſſe in ea neceſſe eſt, à qua piſces in aqua in ſummo ſuſtinenẽ. Multo autem aere cõgenito anguillæ opus fuiſſe non putat in alto luto ſcilicet degenti, maximè cùm ob paruã brãchiarũ rimã aerem hauſtum ſatis diu retinere poſſit, cũ neceſſarius ipſi fuerit. Quoniã igitur aer poſt mortem euaneſcit, haud mirũ videri debere putat, ſi mortuæ per ſummam non feranẽ. Nec aduerſari putat quòd cætera animalia mortua ſuperfluitent, quoniam in his in cauſa ſint flatus ſub cute concluſi, à quibus ſurſũ ferantur corpora. quod inde maxime colligas, inquit, quod in aquis extincti non fluitant, quoad putreſcant. Ex ſanguine enim, & humoribus alijs putreſcentibus flatus gignuntur, quibus diſperſis (hoc eſt, ventribus communicatis) intumeſcunt corpora, & efferuntur, cum nullus ijs putrefactis ſit exitus. Idq. probat exemplo, quod ſi acu pupugeris, tum deorſum ferãtur, nec fluitent. Verùm Rondel. reſponderi poteſt, Galeos, etſi pinguis ſint expertes ſupernatare, quoniam venter eorũ capaciſſimus. Quòd verò præter ventris anguſtiam, carentia ẽt pinguedinis faciat, ne corpora ſuperfluitent, argumento ſunt, ex eodem genere Lampredę, Congri, Muręnæ, & Serpẽtes marini, qui oẽs mortui ſurſum feruntur, & ſuperfluitant, propter ſuã qua præditi ſunt, pinguedinẽ. Quod verò de putrefactis cadaueribus ait Rondel. hic puto locum non habet, nam & anguillæ putrefactæ tandẽ enatant, vt author de natura rer. teſtatur, & ratio quoq ſuadet, quàm de cæteris animalibus ille attulit. Sed redeamus ad viuas. Hæ cùm tranquilla eſt aqua efflare videntur: apparent enim bullæ paruæ in ſuperficie aquæ, vbi latent, quod piſcatores minimè latet, qui hoc indicio eas deprehendunt, feriuntq. nonnunquã fuſcina ſeptem, vel nouẽ dentibus mucronata. Commendantur paſſim earum agilitas, celeritaſq. Idem enim earũ motus eſt teſte Ariſt. qui ſerpentibus in terra; quamobrẽ nonnulli in equo generoſo cũ diuerſas aliorum animaliũ virtutes requirunt, tum ẽt anguillæ deſiderant agilitatem, & celeritatẽ, quod verſipelles illos Cingaros, & ad fraudes, & impoſturas natos, quibus ſolis furari licet, nõ latet. Anguillas. n. equis per anum inferunt, vnde illi inflati, obeſiores videntur, & cùm ob moleſtiam ſaliant, alacriores. Tanta aũt earum eſt alacritas, vt dũ Phalacrocorax integras deuorauerit, illæ mox per inteſtina elapſę, denuo deuorentur, idq. vel nonies aliqñ repeti Geſnerus ex Anglo ſe intellexiſſe ſcribit; priuſq̃ debilitatæ tandẽ retineantur. In ſinu detentæ teſte Cardano, quę magnę ſunt, ita circumuiciũt hoĩem, vt nonnũquam ſuffocent. Si à Sole tangãtur in terra, breui emori aiunt, quamobrem cum Oppianus. & Ariſtot. in litore, & terra aquis exemptas, vel ad quintum ſextumvè diem viuere inquiunt, de loco loqui dicendũ erit, vbi ſol minus afficere eas queat. Addit Ariſtot. Aquilone etiam diutius, Auſtro minus viuere; quod Albertus expreſſit ſic: ſi ſit in loco vmbroſo, frigido, præcipuè ſi verſetur in gramine, & non impediatur à motu, idque magis ſi ventus Septentrionalis aſperet.

Cur animalia mortua ſuperfluitẽt G

Efflãt aqua tranquilla.

Anguilla equis per anũ cur indita. H

Solum non ferre.

Ratio-

A Rationem huiusce extra aquam viuacitatis reddit Aristoteles quoniam branchias habet pauciores, minusque continentes quamobrem non multum, inquit, refrigerationis desiderant; addit Theophrastus citante Plinio, & Athenæo, quòd & parum honoris admittant. Agerrimè ẽt moriuntur; nam non solùm excoriatæ, sed in partes dissectæ viuunt. Viuũt autem teste Plin. octonis annis. Arist. verò nonnullis vel septem, vel ad octo annos vitam protrahi scribit. Haud rectè itaque Platina octoginta annos viuere scripsit. Ad tonitru cõmouẽtur, vt author de nat. rer. ait, Albertus tonitru terras de fundo ad aquæ superficiem enatare scribit, fereq. omnes, si tunc rete per stãgna, in quibus sunt Anguillæ, trahatur, capi. Frigoris quoq. impatientes sunt, adeo vt anno Natiuit. Dom. 1125. cùm frigus per hyemem ingens esset, & plurimæ niues, & alij item pisces in viuarijs propter glaciem suffocarentur, in terram (vt citat Gesnerus ex Annalibus Augustæ Vindeliciæ) nimium frigus haud perferentes proreperent, & intra fœni cumulos sese abderẽt quã uis illic ẽt perierint. Disciplinæ verò expertes omnino esse non videntur. In Iouis Lebradij nãque fonte Anguillas è manu vesci, & in aures additas; à veteribus proditum Plin. refert, & in Arethusa Chalcidensi Anguillæ, & Mugiles mansueti in auribus tum argenteis, tum aureis ornati accipiunt à largientibus cibos, à sacerdotibus viscera, & caseos, vt Athen. scribit, & Aelianus: itẽ

Viuacitatis ratio.

Vita.

Tonitru timere.

Ingenium.

B Plutarchus qui sacras hasce Anguillas vocari ait. Nymphodorus deniq. in Eloro amne tradit Lupos esse, & Anguillas magnas adeò mansuetas vt è manibus etiam porrigentium panem capiãt; quod & Appollodorus scribit in Chronicis. Ex auibus hostes habent Ardeam (Stellarem potissimùm) Coruum aquaticum (Morficem puto vocat Albertus, nam hunc ex magnorum mergorum genere pisces magnos capere scribit, præcipuè verò Anguillas (& Phalacrocoracem; ex quadrupedibus lutram, quæ tamen amputato, plerunq. capite discedit, vt ex peritis Hollandiæ, vbi Lutris diligentissimè insidiantur) venatoribus, piscatoribusque accepi.

Anguillæ sacra qua dicta.

Anguill. hostes qui.

CAPIENDI RATIO.

QVemadmodum qui in viuarijs Anguillas seruant, aqua vt clara, puraq. sit, curant: ita piscaturi eam turbant: id quod permultis Galliæ riuulis, & fluminibus fieri Rondel. scribit, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuijs, nassis, & alijs excipulis innumerabiles capiuntur, qm̃ videlicet tunc aqua, & lutum aduersis flatibus turbantur, alioquin satius ẽsse quiescere. Sicq. intelligi debet, quod prodidit Plin. de Anguillis, quæ Octobri mense capiun

C tur in Mincio amne, fluctibus glomeratæ in tm̃ mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis singulorum milium globi reperiantur. Similiter incredibilẽ multitudinẽ ad egressum Martæ amnis capi Iouius asserit. Hollandi ijsdẽ quoq excipulis vtuntur in stagnantium aquarũ angustijs. Albertus nobis excipulũ istũ descripsit his verbis: In nostro fluuio Limago similiter excipulis capiuntur propter Anguillis potissimùm fabricatis. In medio nempe fluminis sæpes vtrimq. excitantur, sæpissæ confertæq. in viminibus, & virgultis. Eæ superius lõgè inter se distant, vt earũ initia sint quasi duæ extremitates basis triangulo: deindepaulatim ad trianguli mucronem producuntur: illic in medio nassa siue excipula (excipulus potius) ponitur, qua pisces, & Anguillæ secundo fluuio descendẽtes excipiũtur. Supra excipulã casula piscatoria struitur, qua instrumẽta seruant. Iucunda verò earundẽ captura terrenis peragitur lũbricis sub noctẽ in Hollandia. Piscator eos, quã põt habere maximos, glomeratim colligatos è nauicula in aquã dimittit. Anguillæ numerosè ad natant, singulęq. singulos amplexę ex aqua in nauim extrahunt, idq. tam frequenter, vt breui tp̃e maximam capiant multitudinem, sed oportet locum eligere, in quo noctu frequentare solent. Apparet autem & istiusmodi capiendi modo antiquis non incognitum fuisse, vt constat ex Oppiano, qui tamen aliter cũ depingit, & puerilem vocat, dum canit.

Vbi & quando copiosissimè capiãtur

Vt Lumbricis capiãtur

D *Atq. puer ludens vasti prope litora ponti*
Conijciens, hami setis æquata videres,
Arripit, atq. cito sensit tumenfacta perire,
Et subito ventus densus percurrit in ora
Et vento arctatur, frustraq́ euadere tentat,
Decipit Anguillas, longa intestina sub vnda
Et videt, vtq. ruit longa intestina petentem
Namq. puer sufflans anima intestina replenit,
Anguillę, & pueri Patu tumefacta laborat,
Inflatam penitus, & toto pectore anhelam
Spiritus educit pueri ludentis in altum.

Oppianum periphrasticè explicauit Aelianus, Homo, inquit, piscandarũ Anguillarũ vsu peritus ad sinuosum locũ, vbi latius confluens dilatatur, vel in saxis ex aqua eminentib. vel in arbore radicitus ventorũ turbinibus extirpata, & iã putrescenti sedẽs pinguis intestini oculi tria, aut quatuor cubita patentis alterũ caput in aquã deijcit, ꝙ aquæ vorticibus agitatũ volutatur; idemq. illius alterũ extremũ manib. tenet, in ꝙ quidem ipsũ arundinis frustum perinde longũ, atq. gladij capulum insertum est. Neq verò diu Anguillas esca latet, quin continuò earum prima, quæq. fame stimulata hiante ore, atq. imminenti hamatos ac vnciatos dentes suos in idipsũ intestinũ defigit,

git, atque hoc idem crebra inſultatione detrahere conatur. At enim piſcator Anguillam intelligens, ad fluctuans inteſtinum inhærescere, arundinem ad quam alligatum eſt inteſtinum ori ſuo admouet, & quo ad poteſt, inteſtinum inflat, quod quidem ipſum defluente hominis aſpiratione, & impletur, & penitus intumeſcit; & ventus in Anguillã illapſus, illius fauces opplet, atq. anhelitum eatenus obſtruit, vt ea non queat neque reſpirare, neque infixos dentes detrahere: quare ſuffocatur, & captiua ſubtrahitur. Ineſcari deniq. lumbricis hamo affixis Geſnerus ſe accepiſſe refert: & Albertus teſtatur vermibus, ranis, & piſcium partibus ex hamo capi. Teſte verò Ariſtotele Anguilla ſic capitur: Vas ſalſamentarium ponunt obſtaculo in eius os indito, quod colum vocant. Tarentinus eſcam ad Anguillas hamo capiendas deſcribit: *Scolopendra marina, cardum fluuiatilium, ana drachmas octo cum ſeſami drachma vna exceptis vitior.* Alia ex eodem: *Salis ammoniaci drachmas octo, cepæ drachmam vnam, adipis vitulini drachmas ſex:* quæ vbi miſcueris, hamos cæruleos confici iubet, eoſq. ipſo pharmaco inductos, aquis immergi; ſtatimq. piſces vltrò odore illectos accedere dicit. Solent autem piſcatores cæruleis hamis vti, quoniam ſplendidi piſces terrent. Fiunt verò cærulei, ſi poſtquam expoliti ſunt, per cineres feruidos ducantur.

Eſca Anguillæ. *Hami cur ſint cærulei.*

PROVERBIA.

AB Anguillæ lubricitate aliquot fluxere adagia, vt ἀπὸ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, ideſt, *caudã tenes Anguillam.* Author adagiorum in eos aptè dici poſſe ait, quibus res eſt cum hominibus lubrica fide perfidiſque: aut qui rem fugitiuam, atque incertam aliquã habẽt, quam tueri diu non poſſint. Rectè item quadrabit in eos qui quæſiti, inueniri ſe non ſinunt, & ſi inueniantur, ſubinde cauſam quærunt elabendi, quemadmodum Plautinus ille de ſeruo incomprehẽſibili, *Anguilla eſt elabitur,* λεῖος nimirum ὥσπερ ἔγχελυς, vt ait Ariſtophanes, ideſt, læuis, ſeu potius lubricus, vt Anguilla, quod idẽ adagiographus prouerbij loco vſurpat, quo modo, & nos vulgò ſolemus dicere: Egli è più lubrico d'vn'Anguilla. Moraliter verò huic lubricitati aſſimilabitur vita humana, vt elegantiſſimis hiſce verſibus aliquando luſit Geſnerus:

Caudam Anguillam tenere quid. *Lubricus vt Anguilla.*

Anguilla ſimilis vita eſt, ſic lubrica fertur, *Et quo ſolicitè premitur magis, effugit illa.*
Lubricitate ſua citius, tranſitq; prementem.

Lubricitatis iſtiuſmodi frenum eſt ficulnum folium, ſcabrum ſcilicet, & cui nomen ab aſperitate teſte Plutarcho factum eſt, & ob id ad retinendum Anguillam idoneum, vnde iſtud Græcorum: τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, ideſt, *ficulno folio Anguillam,* ſubaudi, tenes. Dicitur vbi quis alioqui fugax, & lubricus arctiore nodo tenetur, quàm poſſit elabi. Expreſſit hoc adagium eleganter Alciatus emblemate ſuo in deprehenſum:

Lubricitatis frenum. *Ficulno folio Anguillã.*

Iam dudum quacunque fugis, te proſequor, at nunc *Caſſibus in noſtris deniq; captus ades.*
Amplius haud poteris vires eludere noſtras *Ficulno Anguillam ſtrinximus in folio.*

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι, ideſt Anguillas venari, aut captare dicuntur prouerbialiter, qui priuati compendij cauſa cient tumultus, inde ducta ſimilitudine, quòd cùm aqua ſtat immota, nihil capiunt, qui captant Anguillas: cùm verò ſurſum, ac deorſum miſcent, ac perturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos quibus tranquillo Reipubl ſtatu, nihil eſt emolumenti: proinde ſeditiones gaudent exoriri, quo citatis publ cum malum in ſuum priuatum vertunt commodum. Prouerbium extat apud Ariſtophanem, cuius verſus ſuprà citauimus. Meminit & Suidas. Hinc illud Alciat. emblema in diteſcentes publico malo.

Anguillam venari qui dicantur.

Anguillas quiſquis captat, ſi limpida verrat *Flumina, ſi illimes auſit adire lacus,*
Caſſus erit, ludetq; operam multum excitet ergo *Si cretæ, & vitreas palmula turbet aquas,*
Diues erit. Sic ijs res publicã turbida lucro eſt, *Qui pace, arctati legibus, eſuriunt.*

HIEROGLYPHICA.

ANguilla, inquit Cœlius, Aegyptiorum literis inuidiam ſignificare videtur, quæ ita bonis infeſta omnib. eſt, vt Anguilla piſcibus, quorũ omnium ſocietatẽ, & cõmunionẽ fugit. Pierius verò hominẽ ea ſignificari ait, omnes alios auerſantem, & ſeorſum ab aliorũ conſortio ſibi viuentẽ, propterea q̃ eam nunquã cum vllo alio piſcium verſari, neq; quidem coniugali inter ſe vſum miſceri deprehendiſſent. In diuinis Hebrçorum literis eçdẽ profanç ſenſu myſtico dicuntur: neque. n. ſquamoſæ ſunt, quiq. huiuſmodi ſunt piſces in aquç profundum immerſari, & in cçno libenter volutari conſpiciuntur. Ad horum ſimilitudinem, animi qui terrena tantùm ſapiunt, idonei non ſunt, vt ad ſacra proponantur. Hominem in alieno cælo difficulter habentem intelligentes Anguillam in hydrijs duab. pingebant, capite. ſ. in vnam, cauda in alteram demerſis. Anguilla ſiquidem nullam vehementem tolerat mutationem, vt dictum eſt.

Inuidia. *Solitarius.* *Anguilla cur prophana dicta.*

A

VSVS IN CIBIS.

INter delicatissimos pisces apud priscos habitã fuisse Anguillã innumeris penè eorũ testimonijs notissimum est. Anaxandrides in primis apud Atheneũ, cùm apud Aegyptios sacras haberi aduerteret, eos quodãmodo ludens: *Vobiscum* (inquit) *ego militare nequeo, Nec concordes mores nostri sunt: Nec leges, sed ab inuicẽ dissident plurimùm: Maximum esse numen Anguillam putas, Obsonium verò nos multò lautissimũ,* Eosdẽ Aegyptios simili comico sale perstringens Antiphanes inquit *Cætera prudentes esse ac intelligentes aiunt Aegyptios, quòd dijs parẽ anguillã existiment: Multo namque magis dijs est honoranda. Precibus enim solis ac votis propitiamus deos: At Anguillas drachmis cùm minimũ duodecim, Vel pluribus impensis odorari vix licet, Adeo sancta prorsus est hæc bestia,* Idem & aliàs: *Quæ nomen habet hospita, anguilla Bœotia* (Copæa) *concisa, in cauo fundo cacabi Tepet, calet, feruet, excoquitur: Itaque si vel aneis naribus quisquam intret, rursus non exeat. Tantũ nidoris huc illuc latè spargitur.* Similiter & Matrõ Parodus ĩ descriptione cænę Atticæ. *Cõgri* (inquit) *post vestigia incedebat albis vlnis brachijsq. dea anguilla, quæ se ĩ Iouis amplexus venisse gloriatur; ac eius concubitu agrestium anguillarũ procreatum genus.* Menander quoque inter paucas sumptuosis-

B simi conuiuij, quæ talento ferè cõstarent, cupedias, Anguillas enumerat, & Philetęrus miseros dicebat diuites, qui parcè viuerent, & nõ gustarent Anguillas. Apud Philippum poętam in Obeliaphoris adolẽscens quidã omnia extenuans obsonia inquit: *Sicubi locusta fuerit, accipe, vna erit satis: Mensis lauta etiam sunt anguillæ.* Archestratus item Anguilla dicebat tanquam reginam voluptatis obtinere principatũ; Deniq. Epicureus quidam cicadistes apposita Anguilla: *adest* (inquit) *cænarũ Helena; at ego Paris futurus sum, & cùm nullus adhuc manus intendisset, eam inuasit, arreptumque latus nudauit ad spinam vsque.* Quid mirum itaque si Sibaritæ hominũ luxuriosissimi ijs qui Anguillas piscaretur aut venderent, immunitatẽ teste eodẽ Athenæo decreuerint. Etsi verò vbique terrarũ sint delicatissimæ, nihilominus quibusdã locis præcipuè commendabantur, vt suo antè loco ostendimus. Credebant itẽ salubres pisces esse. Hicesius enim cæteris succi bonitate præcellere scripsit, stomachoque admodum gratas esse, contra nostrorum medicorum sententiã, qui Anguillas omni ex loco, omnique anni tẽpore, & præsertim circa solstitiũ detestant, Galeni nimirum asseclæ, qui rem (inquiunt) diligentius expendẽs, Anguillas nunquam boni succi esse scripsit, tametsi in puro humore versentur, nedũ in eo qui vrbiũ sordes purgamẽta in se recipit. Cur verò mali succi sint, aliàs rationẽ reddit, quòd succo abundent lento & pituitoso. Loquitũ au-

Laudatissimum piscem olim fuisse.

Sibaritarũ de Anguillis lex.

Num salubres.

C tem de ijs quibus victus tenuans neccessaria est, vt & hinc Hippocrates in tertio genere tabis, & in primo splenis morbo ijs abstineri iubeat. Quamobrẽ si in mari captę fuerint, insalubres multũ esse nequeunt. Et quamuis idem Hippocrates ex earum esu quando inflammationem in pulmone fieri scribat propter pinguedinem humanæ naturæ inimicam, id de palustribus & fæculentis maximè intelligi debet. Caput & cauda extrema Anguillis coquendis abscindi aiunt, siue quòd culpæ eis nihil insit, siue quòd aliquid veneni habere existimentur. Sunt qui ob eandem rationem, venam eam oblongã eximant, quæ nigricans per dorsum fertur. Ego de veneno nihil apud antiquos lego. Stomachis & renibus, maximè si palustres fuerint, inimicas esse facilè crediderim, sed præcipuũ sentire nocumentum ex earum esu, qui arenulas mingere consueuerunt, quoniam Anguillarum illas glutino in calculos cogi & astringi certum est; nisi ars lentum id viscidumque excrementum corrigat, Veteres puto, betæ propterea inuolutam comedebant; hæc enim quia nitrosa, humidum excrementitium detergit. Eubulus apud Athenæum:

Candida adest betis vestito corpore Nympha Expers coniungij Anguilla. Et rursus:

Palustres aderant Anguillæ Bœotiæ deæ betis inductæ. Aristophanes quoq. aliquem inducit sic Anguillam alloquentem; *Neq; enim moriens à te vnquam sim separatus betis coctæ.* Nec fortassis aliam

Cur praui succi sint.

Caput & cauda cur abscindatur

Quibus maximè noxia sint.

Cur beta coctioni adderetur.

D ob causam sale condiebantur, quàm vt visciditas attenuaretur, absumereturq;. Et ne quis hoc recentiorum inuentum esse credat, apud veteres quoque ex vsu fuisse, Hicesius docet apud Athenæũ inter alia salsamenta Anguillas Macedonicas commemorans, & Eustathio authore ἐγχέλεια sunt salsamenta ex Anguillis. Sunt verò salitæ recentibus insuauiores. Recens tosta quam elixa salubrior est, vitiosi namque humores igne dissipantur atque exhauriuntur: sed cùm omnis cibus non satis coctus vitiosus sit, hic tamen præ alijs omnibus: quamobrem plus eius quam reliquorum piscium coctio temporis requirit. Author regiminis Salernitani viuas in vino optimo submergi debere ait, donec immoriantur, deinde præparari cum aromatibus instar gelu, præstareq. vt in aqua prius bulliãt, deinde ea effusa coquantur ad perfectionẽ, atq. ita fiat gelu vel pastillus, vel assentur (inquit) cum embammate idoneo, vt quod viride cognominatur, adiectis aromatibus & vino hyeme, omphacio autem, & aceto æstate. Nostri fere excoriatam euisceratamque in frusta secant, & ex veru assant, singulis tomis singula affigentes laurifolia, & pane trito saleque prius, & aromatibus inspersis circunquaq. incrustatam inferunt. Platina similer paratam

Cur sale conderentur.

Apparatus.

coctu-

coɑ̃turam muria, quam Salimolã (inquit) vocant, ſemper humectari iubet; elixam verò cũ petro-
ſelino, ſaluia, & quibuſdam lauri folijs percoqui, agreſtaq. & pipere ſuffundi. Ius in anguilla ex

Ius in Anguilla.

Apicio: *Piper, Liguſticum, Apij ſemen, anethum, rhun Syriacum, caryotam; mel acetum, liquamen oleũ ſinape, & defrutum.* Aliud: *Piper, liguſticum, rhun Syriacum, mentam ſiccam, ruta baccas, ouorum vitel la cocta, mulſum, acetum, liquamen, oleũ, coques.* Torta ex anguillis, ex Platina: anguillam decorti-

Torta ex Anguillis.

catam & in fruſta conciſam, parumper elixabis, amygdalarum ſuccum cum agreſta & aqua roſa-
cea per ſetaceum in catinũ tranſmittes. Non erit item ab re, quò ſpiſſius hoc fiat, paſſulas cũ tri-
bus aut quatuor ficis contundere. A triplices deinde cum petroſelino manibus disfractos, & in
oleo parum frictos, paſſullarum vnciam nucleorum item pineorum vnciã, gingiberis, piperis, cin
nami, crocique parum, ſupradicta manibus tamdiu admiſcebis, quoad vnum corpus fiant. Mixta,
in patellam bene vnctam, & ſubcruſtatam indes, per quędam quaſi tabulata fruſta anguillæ col-
locando, vbi ſemicocta fuerit, in ſuperiorem cruſtam pluribus in locis perforatam, modicum agre
ſtæ, aquæ roſaceæ ac ſacchari ſuffundes. Coctam demum hoſtibus appones. Nihil enim boni in
ſe habet. Et rurſus; anguilla in torta. Anguillæ elixę, & in fruſta conciſę, aut lac alterius piſcis, aut
adipẽ minutatim inciſum, parum mentæ, petroſelini conciſi, pineorum vnciam, tantundem paſſu-
larum, modicum cinnami, gingiberis, piperis, & caryophyllorum addes, miſcebisq. In cruſtã dein
de extendens, addendo parum optimi olei. Vbi prope cocturam fuerit, duas vncias amygdalarũ
tunſarum in agreſta cum croco diſſolues, ac per ſetaceum tranſmittes, ſuperq. totã leniter exten
des. Idem Platina anguillam ſalitam in fruſta iubet concidi, dein maceratam in aqua horis qua-
tuor, aut quinq. in cacabum ad focum poni; ſemicoctam in aquam recentem transferri, finiq. ef-
ferueſcere, donec omnino coquatur. Coctam petroſelino conciſo, & aceto ſuffundi. Noſtri ſalitas in
tegras ferè coquunt, coctas in tomos diuiſas ex aceto, & oleo cum modico piperis inferunt.

VSVS IN MEDICINA. ALII.

Pinguedinis facultas.

IN ſpurijs Galeni libris legimus pinguedinẽ quæ in elixatione anguillarum in aqua ſuperna-
tat, vnguentũ ad plagas ingredi. Saluianus verò eam quæ ex eis, dũ torrentur, deſtillat, au-
ribus iniectã, harũ antiquis doloribus mederi credi ſcribit, & Rõdeletius in medicamentis
ad aurium dolores & neruorum anguillarũ pinguedinẽ vſurpari poſſe exiſtimat. Idæi verò etiã
promittunt, referente Geſnero, ſupernatãtem adipem pinguis anguillæ glabro capiti illitũ, capi
los reſtituere. Idẽ ex Germanico manuſcripto libro, adipem de hoc piſce, vt dictum eſt, collectũ
& ſimiliter de Anſere miſceri ac ſubigi, cũ ſuccis rutæ, abſynthij, hederæ terreſtri & cynogloſſi
ad formã vngenti, hoc vncta vulnera alio emplaſtro nõ egere, & breui perſanari. Ad ſurditatẽ
ex eodẽ: Adipem ſimiliter de anguilla cocta collectum, cũ ſucco ſedi ſubige & inde guttã auri-
bus inſtilla, & linteo calido obtura: deinde panem album bene calidum impone. Fel ad oculorũ

Fel.

ſuffuſiones Rõdeletius vſurpari poſſe putat. Locus iu quo euulſi ſunt pili, illinitẽ (vt inuenio) felle
Anguillæ cum oleo roſarum, vel ſanguine Veſpertilionis. Saluian. tradit fumum, qui ex ſalitarũ

Fumus ex ſalſarum cute.

cute ſuper prunas proiecta exhalat, per podicem ſuſceptũ torminibus ex dyſenteria efficaciſſi-
mum eſſe dici. Paſſim etiam creditur Anguillam in vino putrefactã vini tædiũ parere. Kiranides
id de hepate propinato dicit. Marcellus ſanguinem Anguillæ cum vino rubello duplici mẽſura
coniungi iubet, & ex aqua tepida bibẽdum dat colico ieiuno, ſed ſub dolore dari, inquit, oportet,

Vini tædiũ Sanguis.

polliceturq. præſenti eſſe remedio, ægrumq. in futurum hoc morbo non laborare. Ad hæmorroi-
des exeuntes, & dolentes Anguillam euiſceratam abſciſſis extremis tundito, & in olla vitreata
coque & cum pinguedine, ac liquore, qui remanet in fundo vaſis, inungantur hęmorroides. Leo-
nellus Fauentinus Alberti exprimentum eſſe ſcribit. Hippiatri quidam equo aſthmatico An-

Anguilla deuorata viua reddita.

guillam viuam ori inſerunt, vt per inteſtina elabatur. Alij & paruam imponi iubet purgationis
cauſa. Nec propterea mortis periculum eſſe aiunt; quin Geſnerus aſſerit nautam ſibi notiſſimum
viuam integram deglutiſſe, integram per aluum viuam reddidiſſe. Idem author eſt, aliquos au-
reum, & cholobaphicum colorem ex felle Anguillarum, aliorumvè piſciũ, vel boum parere: mi-

Fellis vſus.

ſcere autem aceti modicũ, & cum creta ſubigere in maſſam. Prætextos earundẽ tergore verbe-

Prætextatorum pœna.

rari ſolitos Verrius teſte Plinio tradit, & ob id multam his negat inſtitutam. Prætextatos appel-
lans impubes, eos nempe qui frugem aratro quæſitam nocte furtim ſecuiſſent, aut depopulati
eſſent.

DE

A

DE ORBE. Cap. XV.

SYNONYMA. ETYMVM.

HVIVS nominis piſcis ſolam inuenio mentionem apud Plinium: in cuius tamẽ multis codicibus Orchis legitur. Verba eius ſunt: *Duriſſimum eſſe piſcem conſtat, qui Orbis vocetur: rotundus eſt, & ſine ſquamis, totuſq. capite conſtat.* Eruditi noſtri temporis vnanimi omnes conſenſu, eſſe volunt ventricoſum illum piſcem qui ſolo videtur conſtare ventre, totus in orbem & rotundam ſphæricamq. figuram circumactus. Græcũ vulgus teſte Bellonio Flaſcopſarum, ideſt lagenam piſcem dicunt, Veneti (vtrumq. teſtatur etiam Rondeletius) piſcem Columbum, ſed Maſſarius Venetis Paſtinacam marinã hoc nomine apud Venetos venire author eſt & Rondelet. alibi Galeum læuem Romæ ſimiliter vocari ſed fieri poteſt, quòd Veneti vtroſq. ſic nominent, nam qui piſcium aliorumq. animantium ſceletos per Europam vendunt, hunc piſcem marinam etiã Columbam nuncupant, nuncupaturi fortaſſis aptiùs Gallũ marinũ, propterea quòd eius ſceletos (vt Rõdeletius tradit) ſuſpenſus, à

Orbis Plinij qui.

Flaſcopſarus.

Columbus marinus.

B qua parte ventus ſpirat, roſtro ad eã conuerſo, indicet, ſicuti in turrium vertice ænei galli. Geſnerus ĩ Germania inferiori, vt apud Hollandos putat vocari Snottolf, quaſi Mucoſũ, & Rõdeletius dum Orbẽ ſuum ſcutatũ quẽ ſecundo loco pinxit, apud Hollandos Suetolt vocari ait, Snottolf, fortaſſis dicere voluit, cũ Suetolt apud illos nihil ſignificet: ſed Adrianus Iunius Hollãdus Orbẽ in ſuo nomenclatore Belgicè & Hollandicè exponit Cruij ckfiſch, quaſi Cantharũ piſcẽ, addita nomenclaturæ ratione, quòd cantharum capace aluo referat. Idem Geſnerus Caluariã marinã, cuius mentio eſt apud Apuleiũ apologia prima, ex Ennio fortaſſis conijcit huic piſci eandẽ eſſe, qñquidem haud aliũ inuenias, qui ad cranij formã magnitudine, rotũditate, & dẽtibus humanorũ ſimilib⁹ magis accedat, & Luſitanicũ huius piſcis nomẽ Talparia ĩde corruptũ videri poſſit. Phyſa à Strabone & Athenęo inter Nili piſces memoratũ, nomine (vt apparet) ab inflatione facto. & qñ Orbis nr̃ĩ Nilo quoq. capiẽ, vt modò dicẽ, nihil obſtare putat, quò minus Phyſa vocari poſſit.

Gallus marinus.

Cantharus piſcis.

Caluaria marina.

Talparia.

Phyſa.

DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

SAluianum huius generis piſciũ, vnũ duntaxat agnouiſſe apparet. Bellonius duo eius genera eſſe tradit, ambo rotunda, duro corio contecta; cæterùm vnum tantũ depingit, eundẽque C quodammodo monſtrificum, ſquamis nimirum tectum, cũ ijs carere eum profiteatur, atq. ore itẽ nimis pro minulo. Rõdeletius plura genera eſſe tradit, eorumq. primũ ex Orientis, alia ex Septentrionis plaga delata vidiſſe tria verò depingit, quorũ primũ ſimpliciter Orbem nominat, alterum cognomento ſcutatum, tertium ac poſtremũ echinatũ ſeu muricatũ. His Geſnerus alia addidit, licet minus rotundo corpore: & nos deniq. Orbem ſtellatũ. Prior Rondeletij Orbis, idẽ cum eo quem Saluianus delineauit, hoc eſt omnium vulgatiſſimus, figura, ſi caudã demas, ſphærica eſt. Squamis prorſus caret, cuteq. tegitur admodum dura, quã aſperam efficiunt aculei duri, qui bus tota conſperſa eſt. Roſtro caret: capitiſq. nullũ apparet veſtigium, quin (vt Plinius ait) totus capite (malim ventre) conſtare apparet. Os habet paruũ, dentes verò magnos & latos; vtrinq. binos. Supra os duo exigua sũt foramina, olfactus audituſue inſtrumẽta: Oculi mediocres. Circa corpus medium vnica eſt & ſemicircularis vtrinq. branchiarũ ſciſſura; prope quã etiam vtrinq. vnã haud magnam ſed rotundã pinnã habere Saluianus ait, & in icone exprimit. Rondeletius vnicã eſſe ait, vt in Capriſco. Hic & in ſummo dorſo pinnulã pingit qua Bellonij icõ & Saluiani quoq. caret, & ipſe in deſcriptione nõ meminit. Eam tamen etiã videre eſt in icone ad ſceleton efficta à Geſnero, quæ hic exhibetur. Poſterior corporis pars in caudam breuẽ & rotundã, inq. latã & fe D rè lunatam pinnam deſinentem degenerat; in cuius parte media atq. ſuperiore, pinna vna erigitur, altera quoq. inferiori parti hæret. Color ei cineraceus, lineis quibuſdam latis, & obſcurioribus ex piſce medio exortis poſteriorem eius partem ad caudam vſque pingentibus.

Orbis priori Rond. deſcriptio.

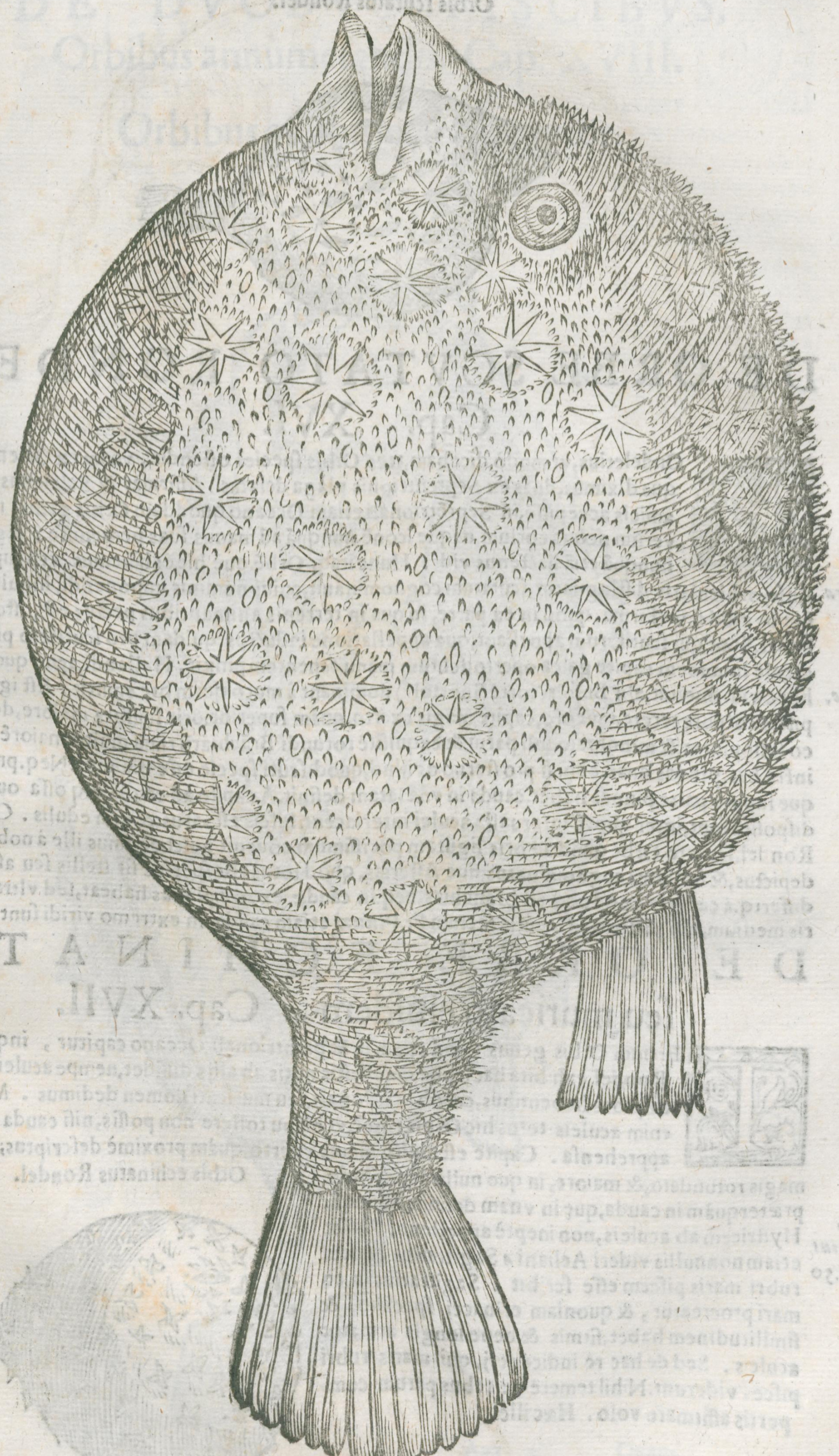
Color.

LOCVS. NATVRA. VSVS.

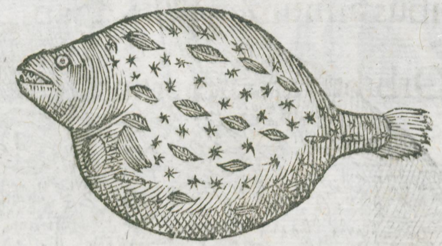
ISTiuſmodi qualem delineauimus, Orbis non noſtri maris, ſed Aegyptij accola eſt, ex quo Nilum quoq. ſubit, & ad illud Nili oſtium maximè adnatat, quod Saiticum, vulgo el Saet, appellatur, in eoq. potiſſimùm capi ſolet. Accepimus præterea in cibos non admitti, ſed non aliam ob cauſam ab Aegyptijs capi, quàm vt ob inſolentem corporis figuram detractum corium tomento implentes, externis vendant, qui domum reuerſi ornatus cauſa in domibus ſuis è trabibus ſuſpendunt. Habet tamen ita ſuſpenſus, vſum, cęli partem à qua flat ventus, roſtro (vt modò dicebamus) ad eam conuerſo, indicans Quod verò ab cibum quo veſcitur, ad coitum, partum cæteramque Orbis naturam pertinet, vt ingenue fatear, nihil à me obſeruatum hactenus.

Orbis stellatus.

Orbis ſcutatus Rondel.

DE ORBE SCVTATO RONDEL. Cap. XVI.

F

ROndeletius, vt modò dicebam, tres Orbis ſpecies oſtendit, vnam ex Orientis, de qua diximus, duas ex Septentrionis plaga delatas. Affirmat & Saluianus ſeſe ab amicis accepiſſe, in Septẽtrionali etiam Oceano quoddam Orbis genus reperiri, verùm neque corium, neque iconẽ nunquã ad manus ſuas perueniſſe. Ego certè nunquã etiã hactenus vidi. Hunc itaq. Orbẽ quẽ hic exhibemus, vt a ſuperiore, alijſq orbiculatis diſtinguatur, ſcutatum cognominauit, cuius nominis imponendi, inquit, cauſa fuit os illud ſcuti forma, quod in ea parte, in qua in terrenis animantibus pectus eſt, ſterni vice habet. Sunt qui ſcutiferum appellant, qua appellatione inductus quidam pro ſcutifero piſce, ridiculè hominem capite galea operto; ſcutum manu tenentem pinxit. Hollandi, apud quos piſcẽ hunc vidi Suetoit, alij Bufolt (fortè Snottolf) nominant à muco quem ore emittit. Eſt igitur hic piſcis corpore terete, mucoſo, capite magis exerto, quàm ſuperior: oris ſciſſura maiore, dentes in eo ſunt plures, & minores; oculi parui, & exquiſitè rotundi Brãchiarũ rimã multò maiorẽ habet: infra has, pinnas duas. Subeſt pro ſterno os illud, quod ſcuti ſpecie eſſe diximus. Neq. prona, neque ſupina parte pinnas habet, cauda in vnã latam deſinit. A capite ad caudã vſq. oſſa oui figura diſpoſita ſunt, inter quorũ interualla aculei interiacent. Piſcis eſt rarus, & non edulis. Cùm hoc Rondel. ſcutato Orbe quod ad oris figuram potiſſimum cõuenit pulcherrimus ille à nobis prius depictus, & ſtellatus cognominatus, ſiue Aſterias, quòd totus conſperſus ſit ſtellis ſeu aſteriſcis: differtq. à cæteris quòd neq. ad branchias, neq. in caudæ exortu pinnas habeat, ſed vltra tergoris medium, niſi pictoris id incuria factum ſit. Pinnæ etiam caudæ in extremo viridi ſunt colore.

Nominis ratio

Deſcriptio.

G

DE ORBE ECHINATO, ſeu muricato eiuſdem. Cap. XVII.

TErtium Orbis genus quod etiam in Septentrionali Oceano capitur, inquit idem Rondel. exhibita hac icone manifeſtis notis ab alijs diſſidet, nempe aculeis plures cuſpides habentibus, cui ob id echinati, ſeu muricati nomen dedimus. Muricatis enim aculeis totus hic Orbis riget, vt manu tollere non poſſis, niſi cauda extrema apprehenſa. Capite eſt multò minus exerto, quàm proximè deſcriptus; corpore magis rotundato, & maiore, in quo nullæ ſunt pinnæ præterquàm in cauda, quę in vnam deſinit. Sunt qui Hyſtricem ab aculeis, non ineptè appellent. Poſſet etiam nonnullis videri Aeliani *a* Sagittarius, quem rubri maris piſcem eſſe ſcribit. Sagittarius in eo mari procreatur, & quoniam erinacei ſpeciem, & ſimilitudinem habet; firmis & bene longis armatur aculeis. Sed de hac re iudicent ij, qui maris rubri piſces viderunt. Nihil temerè de rebus parum compertis affirmare volo. Hæc ille.

H

Hyſtrix.

Sagittarius

a Ael. 11. c. 50

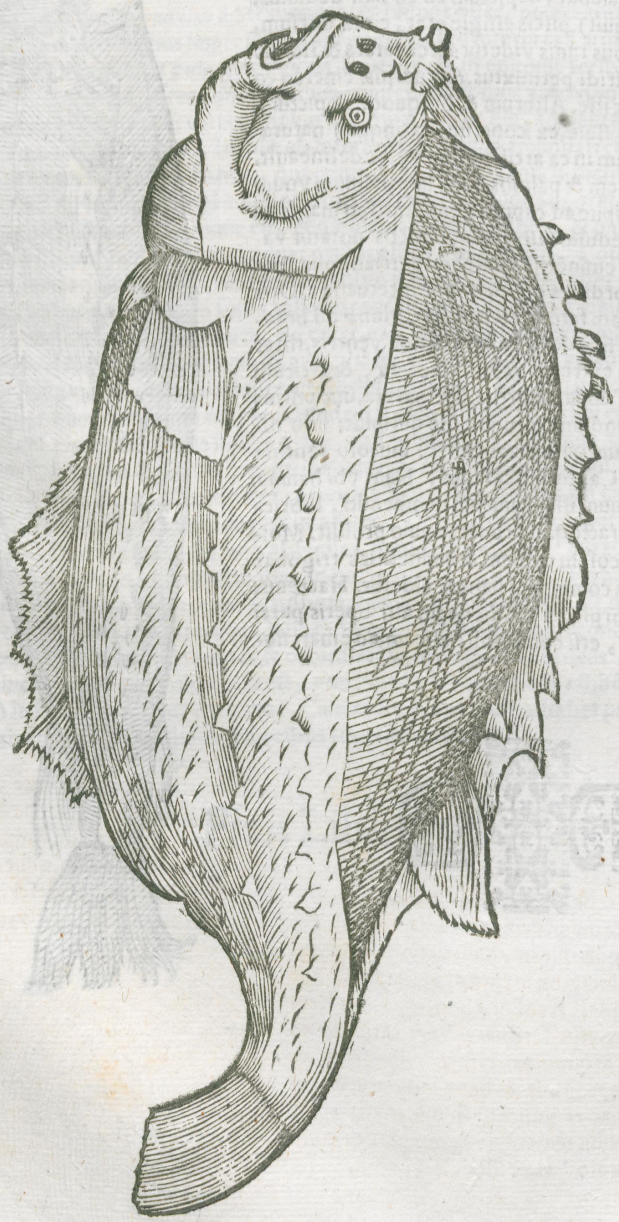
Orbis echinatus Rondel.

DE

DE DVOBVS PISCIBVS, Orbibus annumerandis. Cap. XVIII.

Orbibus annumerandus prior.

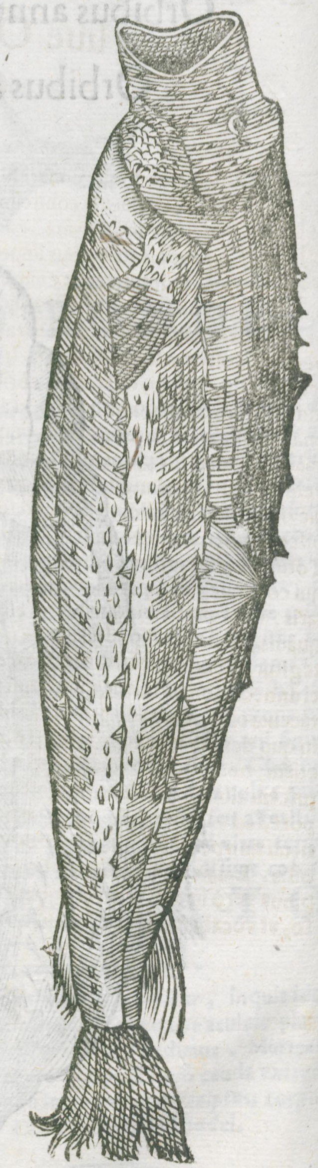

QVanquam prima Orbis ſpecies, quæ dentes quaternos planos oſtendit, hoc nomine dignior ſit, deinde ſcutatus, & echinatus Rõdelet. nec non ſtellatus noſter, Geſnerus tamen iſtiuſmodi duos piſces, etſi oblongo potiùs quàm rotundo corpore, eodẽ nomine complecti poſſe putat, cùm quod mucrones, vt illi, in corpore eminẽtes habent, tum potiſſimùm quod à muco quem ſimiliter ore emittunt, vulgò Snottol quaſi Myxini aut Mucones appellantur. Priorem qualem ab amico qondam accepit, ad viuum, vt aiebat, depictum ex eo iam dedimus. Color in huius (inquit) piſcis effigie erat, circa dorſum, qualis in terreſtribus ranis videtur: circa latera & ĩferius ex ſubcęruleo & viridi permixtus. Antuerpiæ cinereo colore capi audio. Sic ille. Alterum & hic quoq. depictum, Snotolſi nomine miſſum, ex icone, ſiue ea (inquit) naturalis, ſiue aliquid etiam in ea artificioſum eſt, ſic delineauit. Longa eſt dodrantem & palmos duos lata palmum vnum circa medium præcipuè ad caput attenuatur, ſed magis ad caudam: dorſum medium faſtigiatur. punctis notatur varijs, ſubrotundis, & eminẽtijs exaſperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digeſtis per interualla. Oris aperti hiatus figuram ferè oualem refert. Pinnæ ad branchias binæ, vna in fine dorſi, altera in fine ventris, inter quas corporis pars extrema veluti diſcreta, & articulo diſtincta videtur. Cauda tripartita, ſiue natura, ſiue potius arte. Mucoſus admodum eſt, inquit ille qui miſit; non oſſeum, non carneum quicquam habet: mucoſo tantùm lentore expletur. Captu difficillimus. Nam vbi hamum vel retia ſenſerit, ſuum illum mucum euomendo, lubrica reddit omnia, contractoq. in orbem exuuio proſilit. Mollem quidem, & mucoſam carnem & eminentias trigonas cum alijs Snotolſis communes habere videtur. Hactenus Geſnerus. Mihi hi piſces potiùs quàm alij operis parti inſerendi viſi ſunt, etſi certi nihil habeam, an è mari fluuios ſubeant.

Deſcriptio.

Actus.

Orbibus annumerandus alter.

E

F

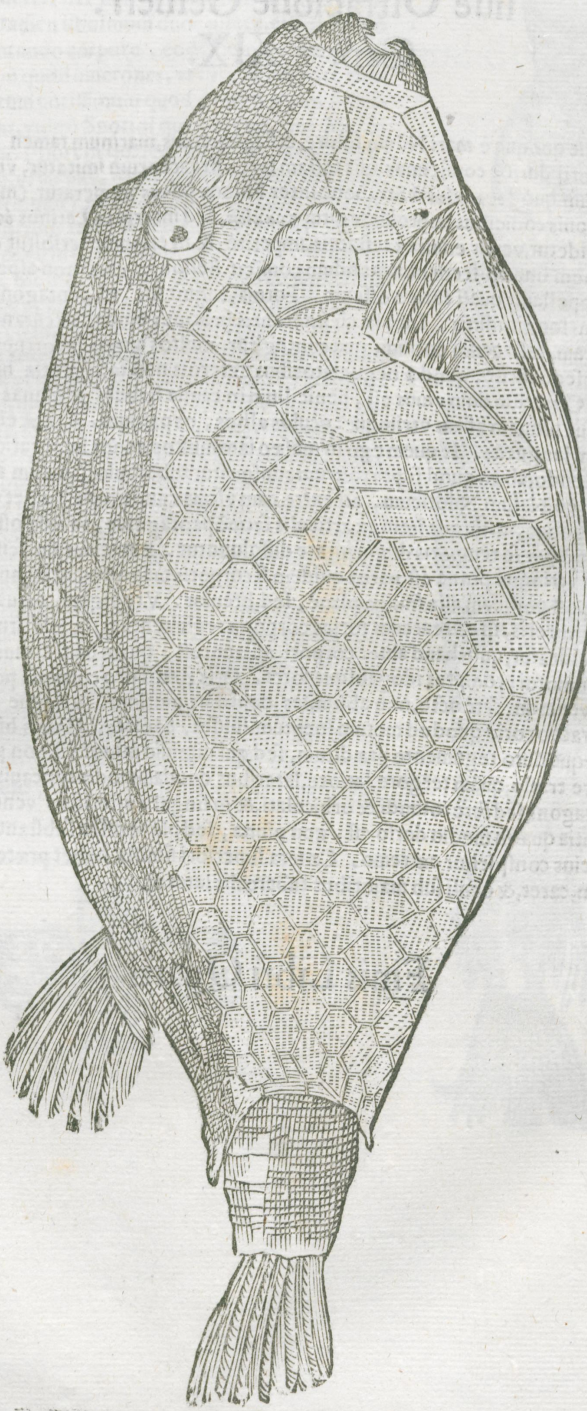
G

DE HOLOSTEO BELLONII, siue Ostracione Gesneri. Cap. XIX.

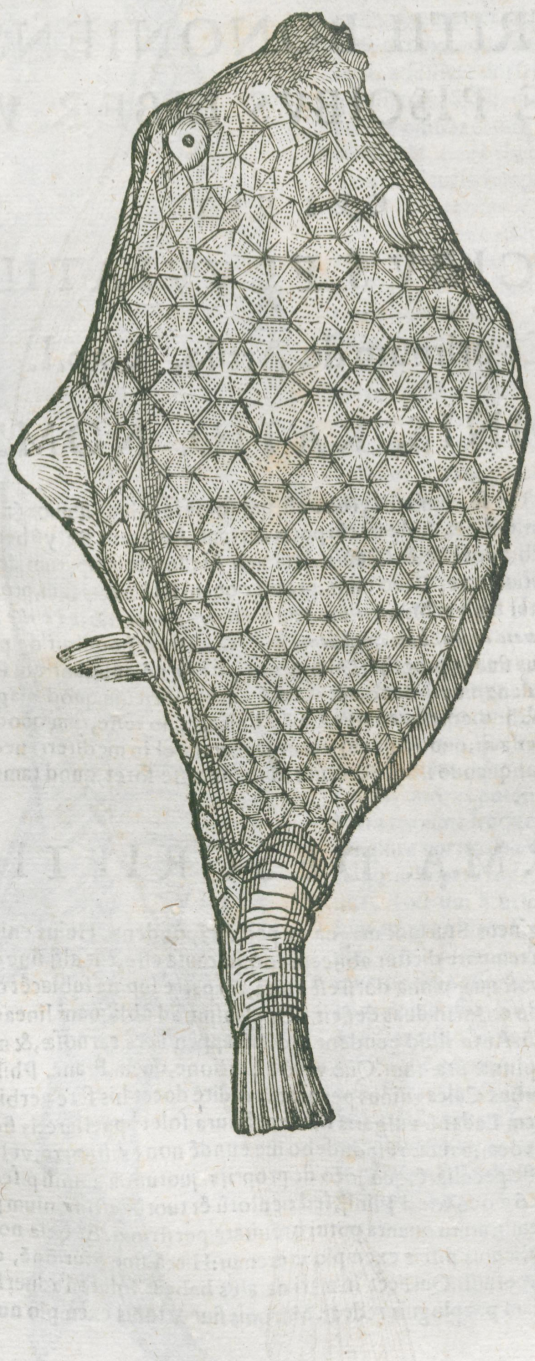
HVnc quoque è mari Nilum subire, etsi ignoremus, marinum tamen piscem esse ex corij duritie conijcimus, qua testam fere ostreaceorum imitatur, vnde cùm ob hoc *Nomen.* tùm quòd ὀστρακίων à Strabone inter Niloos pisces numeratur (in vulgarib. Strabonis codicibus impressis legitur στρακίων, sed interpres Latinus ὀστρακὶων legisse videtur, vertit enim ex testaceis, imperitè: & in epitome scribitur ὀστρακίων. Gesnerus Ostracionem hunc piscem nominandum conijcit. Bellonius verò non aspernendo nomine Holosteon appellauit, quasi totum osseum. Forma, inquit hic, ad pentagonum accederet, *Descriptio.* pedalis interdum longitudinis. Incolæ ab interaneis protinus emundari curant, deinde verò testam eam, duram, testaceum corium, qua contegitur, multos annos incorruptam seruant, vt inde lucrum consequantur, quòd à negociatoribus externis nouitatis gratia huiusmodi piscis emi sit solitus. Cæterùm dùm viuus est, penicillum in cauda habet, & pinnas supra, & infra caudam: ac rursus pinnam aliam vtrimque: oculos albos, os paruum. Color eius lactescit, & velut in pallidum languens. Is quem ego in musæo iàm multos annos inter rariora reseruo, & hic depictum ostendo, ab eo quod supra rostrum conspicitur tuberculo (nasum appellare liceat, piscem ipsum ab eo Nasum Niloticum, ad extremam vsque caudam vix implet duos dodrãtes, *Nasus Niloticus.* Totus est pentagonus, totusque item ex articulis fermè pentagonis, vt icon ostendit, constat, qui coctione, imò per se temporis diuturnitate dissoluuntur. Branchiarum scissura semicircularis: iuxta quas vtrinque pinna est, parua quidem si corporis magnitudini compararetur, sed perquàm robusta: post podicem alia similis planè, sed breuior. Vropigium totum cutaceo corio tegitur, & quod mireris, in ostreaceum totius corporis tegumentum ita inseritur, vt à lateribus ei annecti non videatur, quin haud aliter corpori affixum est, quàm naui clauus; oportuitq. cutaceum esse, vt motui promptus idoneusque foret. Oris rictus pro corporis portione exiguus; in quo dentes vtrimque ferè octo, non absimiles dentibus murium. Vtraque maxilla cutaceo etiam, non ostraceo corio quod ad motum ineptum fuisset, constat. Habes hic huius generis piscem alium æque duro tegumento præditum, sed qui dimidio minor est, non pentagono cor- *Ostracion alter gibbosus.* pore, sed ventre triplo, quàm tergore, latiore, lateribus quodammodo concauis: cuius item articuli non pentagoni, sed ferè rotundi, & orbiculati, & in singulis asteriscus venustissimè spectabilis. Eminentia quæ in medio dorso est, non pinna, sed planè ossea substantia gibbi specie, pinna verò in eius conspicitur extremo. Cætera superiori similia habet præterquam quòd naso, vt vocabam, caret, & oculi sub maioribus tuberculis lateant.

Finis Libri Quarti.

Oſtracion prior.

Ostracion alter.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE PISCIBVS LIBER V.

QVI EST

DE PISCIBVS FLVVIATILIBVS,

Et primum de Attilo. Cap. I.

ORDINIS, RATIO. NOMEN.

Ab Attilo cur exordiatur author.

INTER fluuiatiles (hoc est, qui solos incolunt fluuios (non squamosos magnitudine, mole vè corporis certant Antaceus Borysthenis, Attilus Padi, Ichthyocolla, & Glanis. Attamen Attilo si principatum dedero, nemo puto vitio vertet. Pado enim, propter quem ferè natus sum, proprius à Plin. appellatur his verbis: *Attilus in Pado inertia pinguescēs, ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nisi boum iugis extractus.* Loquitur de piscibus peculiaribus fluuijs proprijs. Doctiores eum esse nō dubitant: qui Padi accolis vulgò Adena, siue Adeno, aut Adano nūcupatur, cùm quòd magnitudo respōdeat similiterq. vt dictum est, hodieq. extrahatur, Cælio Calcagnino teste, tum quod piscis huius figura nullibi, quam Pado visa sit; quod si namq vel in Oceano, vel in mediterraneo, aliovè mari, fluminibusve nasceretur, aliquando illic inuentum fuisse necesse foret, quod tamen nunquam quispiam memoriæ prodidit. G

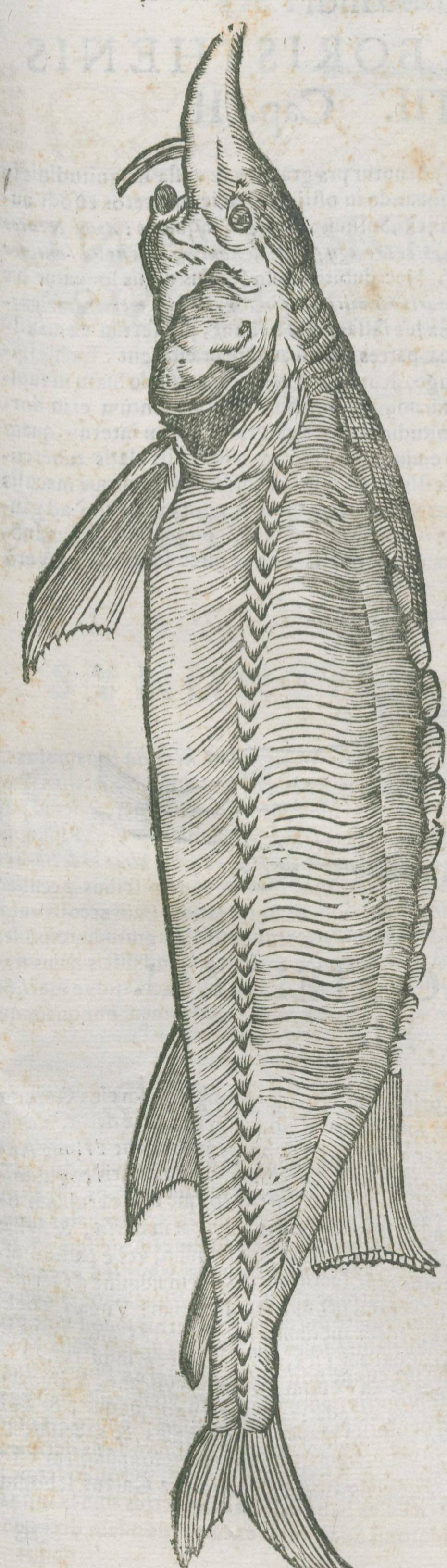
FORMA. DESCRIPTIO.

Ossa. *Pinna.* *Cauda.* *Os.* *Vt à Sturione differat.*

PIscis est cartilagineus, Sturioni magna ex parte respondens. Huius enim more ossa gerit clypeata, sed ea tempore dicitur abijcere, idq. in causa esse, cur alij sine ossibus, alij cū ossibus depingāt: post quæ pinna dorsi est vnica, cui parte supina subiacēt duæ, quales omnino sunt Sturioni. Cauda etiam in duas deficit. Os clausum ad obliquam lineam incisum est, sed apertū & hians rotundū Ante illud pendent è rostro appendices carnosæ, & molles. Branchias opertas habet, ad quas pinnæ sitæ sunt. Qūo verò à Sturione, quem Franc. Philelphus Attilū esse credebat, differat, Cælius Calcagninus perquam eruditè docet his ferè verbis. Quod à me percontaris, an Attilus, quem Ladanū vulgaris nomenclatura solet appellare, is sit quē Italia Moronem, Vsonē Pannonia vocat: paucis respondebo me eundē non existimare, vel ex Plinij testimonio, qui eū Pado vult esse peculiarē; quo loco de proprijs quorundā amniū piscib. agit. Sed ego, vt tecū agā liberalius, nō modò te ad Plinij, sed oculorū ēt tuorū testimonium prouoco. Totam itaq. Attili effigiē ac membraturā quanta potui breuitate perstrinxi. Et quia non satis perspicuè id fieri posset, nisi noti alicuius piscis exemplo vteremur: Hiccā, siue Sturionē, qui nullo fermè loco nō nascitur, mihi proposuisti. Qui licet in mari natales habeat, solet tñ aduersus amnes mira subire voluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis siue Vsonis exemplo nondum dixi quod H

neque

Attilus verus ex Pado.

A

B

C

D

neque ij pisces non cognoscatur, neque mihi eorum imago satis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe: Attilus hoc differt ab Hycca, siue Sturione, quòd Sturio pelagius est: Attilus amnicus, & Pado peculiaris. Sturio non temerè visus æquare quatuor talenta Attica; id est trecentas libras. Plinius scribit Attilum ad mille libras, idest, supra XIII. talenta excreuisse. Quæ magnitudo sanè insignis, & rarò perspicua. Attilus cùm ad certam magnitudinem excreuit, squamas hispidas abijcit, quas per quinque versus dispositas gerit, in summa scilicet dorsi spina, ex vtroque latere geminatas, & sibi quasi parallelas, extremus versus pinnas attingit. His abiectis tactu læuis euadit, nec habet quod vnguem offendit. Contrà Sturio semper hispidas squamas suas tota æstate retinet: Caro Sturionis callum habet, & mirificè palatum oblectat. Attili contra, fluxa est, & mollis, & palato parum iucunda. Existimant piscatores προτομὴν, idest, partem priorem Attili, ad posteriorem vix eam habere proportionem, quàm quatuor ad vnũ. Tota enim vis huius piscis sita est in capite, & parte capiti attigua. Quæ obseruatio etsi ad Sturionem etiam, aliosque pisces pertineat, authore Aristotele, & Plinio: cuius verba sunt videlicet: *Capita piscibus portione corporum maxima, fortasses vt mergantur*, tamen in Attilo nescio quomodo pter cæteros luculenta est, atque admirabilis. Parui sunt oculi Attilo in tanta mole capitis. Sturio, & Attilus habent os in parte prona (supina dicere voluit,) eo propè in loco, cui in cæteris perfectioribus animantibus respondent omoplatæ. Os vtrique sine dentibus, sed Sturioni fermè orbiculatum: Attilo multò maius, & ad lineam obliquam incisum, quo aperto, vasto illo hiatu pisces deuorat, quos respirãdo κατάδιαστολὴν (ita piscatores putant) contraxit. Loca pisculenta maximè frequentat, hyberno præcipuè tempore vorticosas voragines, ad quas pisces frigoris impatientes, teporis gratia se recipiunt. Rostrum Sturioni resimum, ac latiusculum, ad imaginem ferè Delphini, & Oxyrinchi; Attili planum, & paulò minus, quàm in mucronem desinens. Attilo tergi color albicans, & lanosus. Sturioni vergit in glaucum. Hæc itaque Cælius. Quid præterea de hoc pisce scribam non habeo, nisi quòd Rondeletius Ferrarienses sibi aliquando narrasse scribit, Attilum capi sagena per transuersum amnem iniecta, ex cucurbitis exiccatis suspensa, in quam nauiculis vtrinque dispositis vrgetur & impellitur.

Attilus vt à Sturione differat.

Oculi.

Rostrum.

Color.

Capiendi ratio.

DE ANTACEO BORISTHENIS RONDELETII. Cap. II.

Antacei qui

ANtacæi piſces inquit Rondeletius) dicuntur prægrandes, & vaſtæ magnitudinis in Meotide, & Boryſthene; quos aliquando in oſtijs in glacie concretos effodi author eſt Strabo. (Nec alios, vt conijcio, Solinus intelligit, inquiens: *Apud Neuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregij ſaporis, & quibus oſſa nulla ſunt, nec aliud quàm cartilagines teuerrimæ*. Nec dubito, quin Plinius de his loquatur his verbis: *Et in Danubio Mario extrahitur Porculo marino ſimilis. Et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo nullis oſſibus ſpiniſvè interſitis*.) Ex his ſalſamenta fiebant, præſertim ex maxillis, & ijs quæ circa palatum ſunt partibus, quòd eæ partes alijs ſuauitate præſtarent. Ex his igitur vnus eſt, quem hic proponimus roſtro oblongo, acuto, oris vaſto, & rotundo hiatu in ſupina parte. Bellonius ſimilem figuram exhibet Attili nomine, niſi quòd vnicam tantùm ei in dorſo pinnam appinxerit. Ingentis, inquit, eſt magnitudinis: cætera Sturionem tàm internis, quam externis partibus refert, hoc dempto, quòd pro eminentioribus, ac calloſis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis præditus eſt, hic ſtigmatis tantùm liuidis ſeſſilibuſque maculis in cute minus aſpera, ad latera ſit diſtinctus: Præterea vnicam tantùm pinnam ab ano ad caudam gerit. Sturio autem duas habet. Cæterùm os Attilo prominet oblongum, fiſtuloſum, ſublongo etiam naſo. Hactenus Bellonius, qui deinceps nonnulla de hoc piſce ſcribit, quæ verò Attilo conueniunt.

Mario.

Vt à Sturione differt.

Antaceus Boryſthenis.

DE ANTACEO STELLARI. Cap. III.

Nomen.
Color.

ANtacæi ſpeciem hunc piſcem eſſe, primus aſpectus loquitur, Iconem eius Geryon Seilerus ſummus, & celeberrimus Auguſtanæ Reip. medicus ad me dedit, inquit Geſnerus, ſine aliquo nomine. Straubichij in Danubio captum aiunt. Hunc Antaceum ſtellarem cognominare libet; ſicut & Galeus quidam ſtellaris cognominatur. Pictura in linteo ſatis magno expreſſa, colorem vbique ferè cæruleum oſtendebat: venter candidior eſt ad roſeum inclinans. Spinæ in dorſo, & ſtellæ (quæ ſpinis delapſis relictæ videntur,) pallidi coloris ſunt: puncta etiam paſſim, vel è pallido albicantis, vel fuſci Indici vè coloris ſunt. Cognatus huic fuerit, qui in eodem flumine à Germanis Tick appellatur, qđ nomen ab Antaceo videri poteſt per aphæreſin factum: Vugari Tock, vel Tuck, vel Tockhal (hal piſcis eſt) appellant. Idem aut ſimilis fuerit Zucca Caſſæ, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, Z. pro t. poſito. Quidam Tick, vel Sick piſcem mihi retulit in Danubio capi, non quidem Viennæ, ſed inferius circa Peſtum, vt vulgò vocant, & Budam: mole corporis, quæ ad xxv. libras, ſedecim vnciarum, accedat: cute varia vndiquaque, & ſtellata ſimiliter, vt in exhibita hic à nobis icone: ſed roſtro differre: quod longius, & gracilius ſit quàm vel in hac noſtra icone, vel in Huſone, anſerino ferè ſimile: cætera Huſoni ſimilem eſſe, ſed minorem, ideoque ab imperitis Huſonem paruum eſſe putari. Hic an ſit Galeus Rhodius quærendum. Hæc omnia Geſnerus.

A

Antaceus stellatus.

B

DE ICHTHYOCOLLA.

Cap. IIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Etymum. *Collanus.* *Copsus.* *Piscis Iudaicus.* *Magnus.* *Barbota.* *Esox.* *Esos.*

ETIAMSI ex multorum piscium folliculis, corioque colla siue gluten fiat, hunc tamen, cuius modò exprimetur imago, peculiariter Ichthyocollã quasi glutine abũdantem piscem nuncuparunt, quemadmodum Ponticum vulgus similiter Collanum Italique Colpiscem, & vulgus Colabuccum teste Bellonio, qui Bononiensibus Copsum quoque vocari asserit, cùm sit Copsus nobis & Ferrariensibus, quem veterum Galeum Rhodium esse ostendimus. Neque etiam Germanorum Huso est, vt ille credidit, nec denique Flandrorum Bollick; sed Asellorum tertiam speciem sic Flandris vocari suo loco diximus. Idem & Ferrariensibus piscem Iudaicum vocari scribit, alijs Copesce. Ego piscem Iudaicum dici non puto. Zygænæ id nomen esse scio apud Parisienses. Quod verò Herodoto à magnitudine, qua cetaceos pisces æquare conspicitur Antaceum, & Pomponio Magnum vocitatum esse velit, & Borysthenis incolam, de hoc quoque dubitari potest, Mihi quidem ad Boristhenis Antaceum rectiùs pertinere videtur. Testatur denique Bellonius Tanais accolis vulgò Barbotam vocari, quòd quaternis veluti barbis ad labia sit communitus: quod nomẽ ei cum fluuiatili quadam Mustela commune est. Rondeletius quidem eorum sententiam ritè improbat, qui Plinio Marionem dici volebant cæterùm pro Mario apud eum maior reddens, frustrà laborat, Non desunt etiam alij, quorum semel tantùm meminit, vt sunt ferè omnes quos ibi ordine enumerat, Silurus, Esox, Attilus, Mario, Porculus marinus, & cuius in Borysthene memoratur præcipua magnitudine. Idem Rondeletius pro Esox, legit Exos, idque nomen huic pisci applicat, quoniam ossibus spinisque caret. qua in re rursus ab ipso omnino dissentio. Esox enim Plinio celebratur in Rheno, qui hoc pisce omnino caret. Adde quòd piscis iste vel ipso etiam asserente Rondel. Ichthyocolla *a* ipsi vocatur his verbis : *Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idẽq; nomen glutini eius.* Nec alium piscem, ni fallor, intellexit *b* Dioscorides, inquiens, gluten ventrem, (κοιλίαν) esse piscis, cetacei, prçstareque candicãs, natione Ponticũ: tale enim hodie quoq, ex eius intestino ex Ponto mittitur. quanquam ex diuersis piscibus aliàs fiat, quin teste Aristotele animalibus omnibus in cute lentor quidam sit mucosus Marcellus Virgilius in quibusdam antiquis Dioscoridis codicibus pro κοιλίᾳ, scribit legi κόλλα, quod est gluten. Non incongruè tamen κοιλίας siue ventris nomine communi vesica quoq. intelligi (inquit Gesnerus) potest. Ferè enim ex Husonum tantùm vesica ichthyocollam Germani habent, quare, & Husenblater appellant. Et Bellonius tradit Germanis hanc vesiculam in Ichthyocolla exprimentibus Hausenplosen nominari. de vesicæ situ mox.

C

D

a L. 33. c. 7.

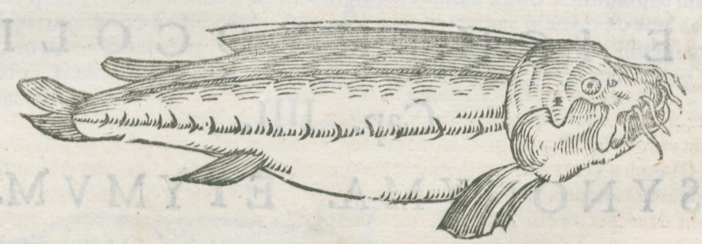
b L 2. c. 102

FORMA. DESCRIPTIO.

Ossa. *Barba.* *Vt à Sturione & Attilo differat.* *Pina.* *Branchiæ.* *Cauda.* *Vesica.*

ICHthyocolla piscis est cetaceus, figura oblõga ac ꝓpe tereti. Ossib⁹ ac spinis caret, capite est crasso & lato, ore magno & ĩ prõptu posito; è superiore maxilla quatuor apophyses carnosę velut barbę depẽdẽt, vnde Barbotta dicitur. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine. Bellonius ait, hoc à Sturione atq. Attilo præcipuè differre, quòd rostro careat, magnũ oris rictũ præ se ferat, sitq. sublutea, dura, læui ac glabra cute conuestita carne. Bina ante oculorũ canthum, parua atque aperta foramina habet: pinnas in tergore duas (quas aliter Rondeletius, aliter Bellonius pingit) ad caudam erectas Branchiæ veluti spineo tegmine cõmuniuntur, Sturionis modo: cauda quàm huic magis bifurca: præcipua à cęteris piscib nota discernitur, quòd paulò supra spineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera impresso foramine peruius sit Foliculus, siue vesica, ex qua glutinum fit à capite ad caudam per spinæ longitudinem extenditur.

Ichthyocolla Rondeletij.

VSVS IN CIBO. ALII.

Carnis qualitas. *Morona.* *Vsus in medicina.* *Geladia.*

CArne (ĩquit Rondeletius) est prædulci, & glutinosa admodum, ob id saliturę idonea, qua melior redditur & rubescẽs Salmonis modo, atque etiam durior, quã ob causam aliquandiù maceranda, priusquam coquatur. Eam Tanais, & Ponti accolæ Romam & Venetias trãsmittunt, illicq in foro piscatorio vẽditur. Bellonius Gręcorũ vulgo in delicijs esse scribit, & Moronã appellari, cæterùm verendũ est, ne & hic cum Husone confundat. Ichthyocolla authore Plinio *epinyctides tollit. Erugat cutẽ, extenditq; in aqua decocta horis quatuor, dein contusa, colluta subacta ad liquorem vsq. mellis. Ita præparata in vase nouo conditur, & in vsu quatuor drachmis eius bina sulphuris, & anchusæ totidẽ, octo spumæ argenteæ adduntur, aspersaque aqua teruntur vnà. Sic illita facies post quatuor horas abluitur.* Idem alibi, *Lethargicos* (inquit) *coagulũ vituli adiuuat in vino potum oboli pondere: item Ichthyocollæ.* Valet ad conglutinandas omni generis chartas, atque instrumenta musica, reliquaque lignaria instrumenta, quæ tessellato, imbricato, & vermiculato opere fiunt. Gelu siue ius glutinosum siue densatum & aromatibus conditum, vulgò Geladia, rectiùs ichtyocolla quàm vel vitulinis, vel Caporum pedibus induratur. Didymus in Geoponicis cimices non grassaturos in te pollicetur si glutine piscium decocto lecticam vnxeris.

DE

DE GLANIDE. Cap. V.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVi Arist. Pausaniæq. Γλάνις appellatur, Plinius, vt in progressu historiæ patebit, modò Silurũ modò Glanidem, Glanũ & Glaniũ cõuertit, Theodorus ĩ a Arist. Silurũ sẽper: quem errorem Pausaniæ interpres effugere quoq. non potuit. Gazę cùm Plinius errandi occasionẽ præbuit, tũ ipse Arist. qui Silurum nusquam nominat. Quin & Aelianus silurum cum Glanide confundit, vt in sturione ostendimus. Alijq. passim qui post Pliniũ vixerunt, Glanidem vel silurum nuncuparunt, vel simul implicarunt. Albertus pro Glanide imperitè Garcanem scripsit, nec non etiam Solarem piscem, fortè quasi silurum; quanquàm ipse sic dictum esse innuat, quòd Soli in ripis fluminum se libenter exponat. Glanidem à fluuio eiusdẽ nominis dici Stephanus Grammaticus ille regius tradit his verbis *Γλανις fluuius est Cuna* (Italię & Cunę Varrinus, apud quem vltima non rectè per ypsilon scribit) *cuius meminit Lycophron; γλάνης* (sic habet codex impressus pen. in fine) *δὶ ῥείθροις δεύτας τέγγον χθόνα. Ab hoc etiam piscis Glanis dicitur, qui nominatur γλάνος* (hac terminatione apud nullum alium Græcum inuenias.) *Etsi & Iberia fluuius: item tertius Italia circa Tiberim amnem.*

a Lib. 4. de Anim.

Solaris piscis

FORMA. DESCRIPTIO.

QVi modo veterum Glanis sit, nõ bene conuenit inter nostri tẽporis eruditos. Saluianus eum esse docet, qui à Bohemis, Polonis, & Illyricis Sum, Alberto Sumus à Pannonib. Harcha, vel (vt testatur Manardus, si rectè, vt ipsemet protestatur, meminit) Acchia; (Hacchia potius) à Germanis Schaden quasi damnosus, nimirũ propter voracitatẽ, aut Vualler, siue Vueller à magnitudine, vt Gesnerus ait, item Vuelsz, & Salut, appellaẽ, cũ ꝙ Bizantinorum vulgus hodieq. vulgò Glagnum eodẽ Manardo teste, appellet, quasi Glanum, tũ quòd omnia Glanidi a veteribus attributa, ei egregiè respondeant. Gesnerus verò hunc Silurũ facit, Glanidemq. siluri speciem putat esse minorẽ iconesq. duarũ specierũ exhibet; moxq. ex Pausania Glanidis duas species esse patebit. Rõdeletius pro Glanide duos pisces pingit, inuicẽ diuersissimos, vnũ verò tantũ describit, nimirũ quẽ priori loco expressit: nã altera icõ Glanidis est Saluiani. Bellonius iconẽ nullam edidit, sed eundẽ quẽ Rondeletius describere videtur, aitq. Byzantino vulgo ab insigni glabritie Glagnũ etiamnũ nominari. In singularibus verò obseruationibus silurum ad Strymonem fluuiũ vulgò hodie Glaignõ aut Glanon vocari scribit; eundemq. piscẽ alio nomine Hyænã vocari; & Constantinopoli ĩ foro frequentissimũ Glagnion appellari. Itaq. vel duos, vel tres diuersos pisces in vnum confundere videtur. Glanidem enim & silurũ diuersos esse ex Sturionis historia constat à quibus & Hyænam, si quis Oppianũ consulat, differre etiã facilè concedet. Ego Saluiano subscribo, quanquã me non lateat, Aeliano teste Glanidẽ & silurũ similes esse, cui (Sturioni nempe) omnino dissimilis noster piscis est. Cæterũ Aelianus silurũ Glanidi, cuius, duæ species sũt Pausaniæ, implicat inquiens: *Glanis piscis incola Mæandri, & Lyci Asianorũ fluminum, & Europæi, Strymonis, speciem Siluri similitudinemq. gerit.* Apparet namq. hũc Pausaniæ (cuius auditor fuit) locũ exprimere voluisse: *Beluas hominibus perniciosas Græcorum fluuij ferre non solẽt, sicut Indus, Nilus Aegyptius, Rhenus, Ister, Euphrates, & Phasis. Hi. n. feras inter se similes, & maximè hominũ voraces: alunt similes specie Glanidibus Hermi, & Męandri alũnis, nisi quod & color ais nigrior est, & vires præstantiores: Glanides & nigræ minus sunt, & imbecilliores.* Non enim beluæ illæ in homines sæuientes à Glanidibus tanquã omnino diuersis piscibus, distinguuntur, (vt Gesnerus contra Gillium contendit,) sed Pausanias Glanidis duas species esse insinuat, colore, & viribus pro loci in quo degunt, diuersitate, nã cum vel Athenæo teste in Istro etiã Glanis reperiatur, si feræ illæ a Glanidibus specie different, eas Glanidibus assimiliaturus Pausanias, haud ad Hermi, & Mæandri Glanides confugisset, sed illis qui in eodẽ Istro reperiuntur, assimilasset. Caput habet rotundũ, & ad reliqui corporis rationẽ mediocre; in cuius anteriore parte haud extenta, sed retusa & omni rostro carẽte, tanquã in promptu os positũ est, magnũ, patulum, vitulino ori simillimum, & valde denticulatum: vtraq. enim maxilla paruorum dentium, sed acutorũ & validorum ordinibus, quã plurimis armatur: præter quos innumeros denticulos maioribus etiã & robustioribus muniunẽ fauces. Aristoteles quoq. Glanidi durissimos dentes tribuit. Ex superiore maxilla duæ rotundæ atq. longissimæ carneæ siue membranaceæ appẽdices enascunẽ, ex inferiore verò quaternæ multò minores, vtrinq. scilicet binæ pendẽt. Oculi parui sunt & rotundi. Et vt author est a Aristoteles. *branchias habet vtrimq. quaternas, duplices, nouissima excepta.* & prope eas binas pinnas vtrinq. scilicet vnam, atque binas alias, vtrimq. etiam vnam, in medio ferè ventre. In primo autẽ dorso vno parua erigitur pinna. In ventre vero etiam vna quæ à podice ad caudã vsq. excurrit. Cauda lata est & non lunata. Non squamis, sed corio læui & duro tegitur. Caput & dorsum

Glani veterum qui.

Silurus Gesneri.

Glanides Rõdele. & Bellonij.

Hyæna.

Glanidis duę species esse ex Pausania colligi.

Ex Saluian.

Caput.

Os.

Color. *Partes interna.* *b li.2.Hiſt. cap.15.* *Forma.* *Magnitudo.*

dorsũ nigricãt;vẽter alb.eſt,latera verò nõnullis nigriorib.,alijſq. ſubalbidis maculis cõſperſa E liuẽt. Vnde iure nigricãtẽ eſſe Glanidẽ teſtač Pauſanias. Vẽtriculũ amplũ habet,& craſsũ, inteſtina lata,nec multis gyris cõuoluta:iecur ex albo rubẽs,cui fellis veſica hæret , vt notauit etiã b Ariſt.lienẽ verò ſubatrũ.Oblõga eſt piſcis hui⁹ figura,eſtq.piſcis totus teres,etſi vẽter haud mediocriter extuberet. Ad multã magnitudinẽ excreſcit:nõ ſolũ.n. ducẽtarũ librarũ,ſed maior ẽt capi ſolet Geſn.teſtimonio eruditi cuiuſdã Vngari ĩ Tibiſco(q. Daciæ fluui⁹ Danubio miſceč)aliqñ captũ fuiſse ſcribit ſeptẽ,vel octo cubitorũ,plauſtrũ ocupãtẽ:eũ ĩ fluuio annis xvj.ſub culina viri cuiuſdã nobilis latuiſſe;hamo tãdẽ ineſcatũ eſse,dũ fęturã ſuã cuſtodiret:vbi ſe captũ sẽſit, exiliſſe ſecutos impetũ eius piſcatores ad miliaria duo,deniq. defatigatũ cepiſse . barbas eũ ſupra infraq.os habere,rictũ latũ,caudã verſus attenuari.

Dentes.

Dentes habere inſtar pectinis illius quo laneæ vectes depectũč,à carduis denominati vulgò,ſquamis carere:in aq.s cænoſis verſari. Ipſe verò Geſn.dẽtes habere negat,ſed labia limæ inſtar exaſperari,atq.ita p̃dã facilè retinere:retẽtã mãdere,& cõminuere ei opus nõ eſſe,ſed faucib.& gula maximè patẽtib.integrã vorare. Idẽ & ĩ Viandro apud Sileſios tñ eſſe ſcribit,vt captus,impoſitus,currui,plerũq.vltra currũ emineat Tres verò icones exhibuit,quarũ duę priores vnius eiuſdẽq.piſcis eſse videč;ipſe verõ differre inuicẽ putat,qm̃,inquit,& color euariat,& pars ad caudã latior eſt ꝓportione,q̃ in cæteris,quas F habeo,huius piſcis imaginib.Qui apud me hãc picturã viderũt peregrini,Velſo ſuo,vel Schaido ſuperiùs deſcripto,diſſimilẽ eſse aiebãt,ſpecie nimirũ nõ genere proximo . Quærendũ an pinna ab ano extẽſa retrorsũ,caudæ cõtinua ſit:vel potius ꝓpter vicinitatẽ, cõtinua eſse videatur nõ diligẽter aduertẽti. Ex picturis quas habeo diuerſas,quædã cõtinuãt:aliæ nõ item . Hæc Geſn.

Alia exacta deſcriptio.

qui exactiſſimã huius ſpeciei piſcis deſcriptionẽ à Benedicto Martino, viro vndiquaque erudito factã reliquit in hæc verba:Mitto iam tandẽ Saluth(ſic Sabaudi finitimi nominãt circa Moratũ, & Neocomũ)piſcis imaginẽ:qui apud Bippenates captus eſt,& per amicos ad me miſſus , ac me præſente à pictore delineatus,vnà cũ interiorib.quibuſdã partib.,quas ſecto piſce inſpeximus. Eſt autẽ Saluthpiſcis mollis,ſine ſquamis,totus lubricus inſtar Anguillæ,ac inter lacuſtres nocẽtiſſimus:Venatur.n.reliquos,& in oẽs mira voracitate tãquã helluo graſſatur . Creſcit etiã in

Voracitas. *Magnitudo.*

ingentẽ magnitudinem.Superioribus annis in Moretano lacu captus eſt octo pedũ , & apud nos Bernæ ad librã vẽditus,hic noſter paruus erat adhuc,ſeſquipedalis.Caput habet amplũ,& bene latũ:reliqua corporis pars eſt cõtractior,vt in acumẽ prope deſinat:os patentiſſimũ : inferius labrũ ꝓminẽtius ſuperiori. Color ei nigricat p̃ſertim circa caput:latera ad cinereũ inclinãt:vndiq.

Color.

ꝑ tergũ,& caput nigris maculis cõſperſus eſt.Brãchiarũ vtrĩq.quatuor habet ordines:imo ferè G capite cõcurrunt.A branchijs ſtatim duę pinnæ ſunt;inde vẽter laxus eſt,quẽ terminãt duæ alię

Branchia. *Cauda.* *Oculi.* *Os.*

pinnæ priorib.minores.Hinc cauda reliquo corpore multò prolixior,quæ inferna parte cõtinuã vnã pinnã habet:in tergo vnica pinna eſt,& erecta;hac tãquã velo,illa gubernaculi vice vtitur, motuq.fertur citatiſſimo. Oculi cinerei eminẽtiores reliqua cute,rotundi,parui. Ante oculos vtrimq.cornu vnũ prælongũ.Hæc cornua ante ſe extendit,ceu ad explorandũ ; interdũ ad latera cõprimuntur.Labium inferius quatuor cornua habet breuiora,quæ gulã vt barba ornant.Vẽter totus albicat.Os patentiſſimũ,vt dixi:labra aſpera frequẽti dentiũ ordine.Sine lingua eſt: quidã tñ tuberoſum;firmũ,à brãchijs ad inferius labron protẽditur, ad latera vtrinq. liberũ extremitatibus cõtiguũ,hinc labro inferiori,illinc brãchijs ad guttur.Brãchijs,& gutturi cõtiguus eſt

Vẽtriculus.

vẽtriculus,extẽſus,& ſatis capax Is cũ inflarẽ cũ calamo in p̃ſenti piſce ſeſquipedali, æquabat renẽ porci magni,vndiq.diſcurſantib.venis rubris.Hũc tegit hepar:à latere vẽtriculi inteſtinũ lõgũ ꝓminet,quo ſtercora egerunč,id ad poſtremas pinnas,vbi finitur venter, defertur.materia (ſubſtãtia tunicæ vẽtriculi,& inteſtinorũ)tota eſt ſolidior,qualis in quadrupedib.venter eſt: Supra eã eſt veſicula,q̃ media ſutura in duos torulos eminentes diuidit,lõgos ante duo tubera mãmarũ inſtar,vel quales sũt vertebræ,rotũda, Poſterior pars in acumen ſenſim deſinit,vt tota veſi H cula nõ malè lyrã videač exprimere. Eſt autem ea cãdidiſſima nigra ſuper inducta mẽbrana,quę cõmodè põt detrahi,vt veſicula tãq̃ ex culeo nigro cãdicãs ipſa educač. Cohæret.n. ſpinæ dorſi inter brãchias. Per ſpinã autẽ dorſi vena trãſit cãdida nigro tenuiſſimo inuolucro tecta, vt in Anguillis.hãc eximunt deliciarũ ſectatores tãq̃ venenatã,& noxiã.Hucuſq.ille . Tertiã iconẽ Pe-

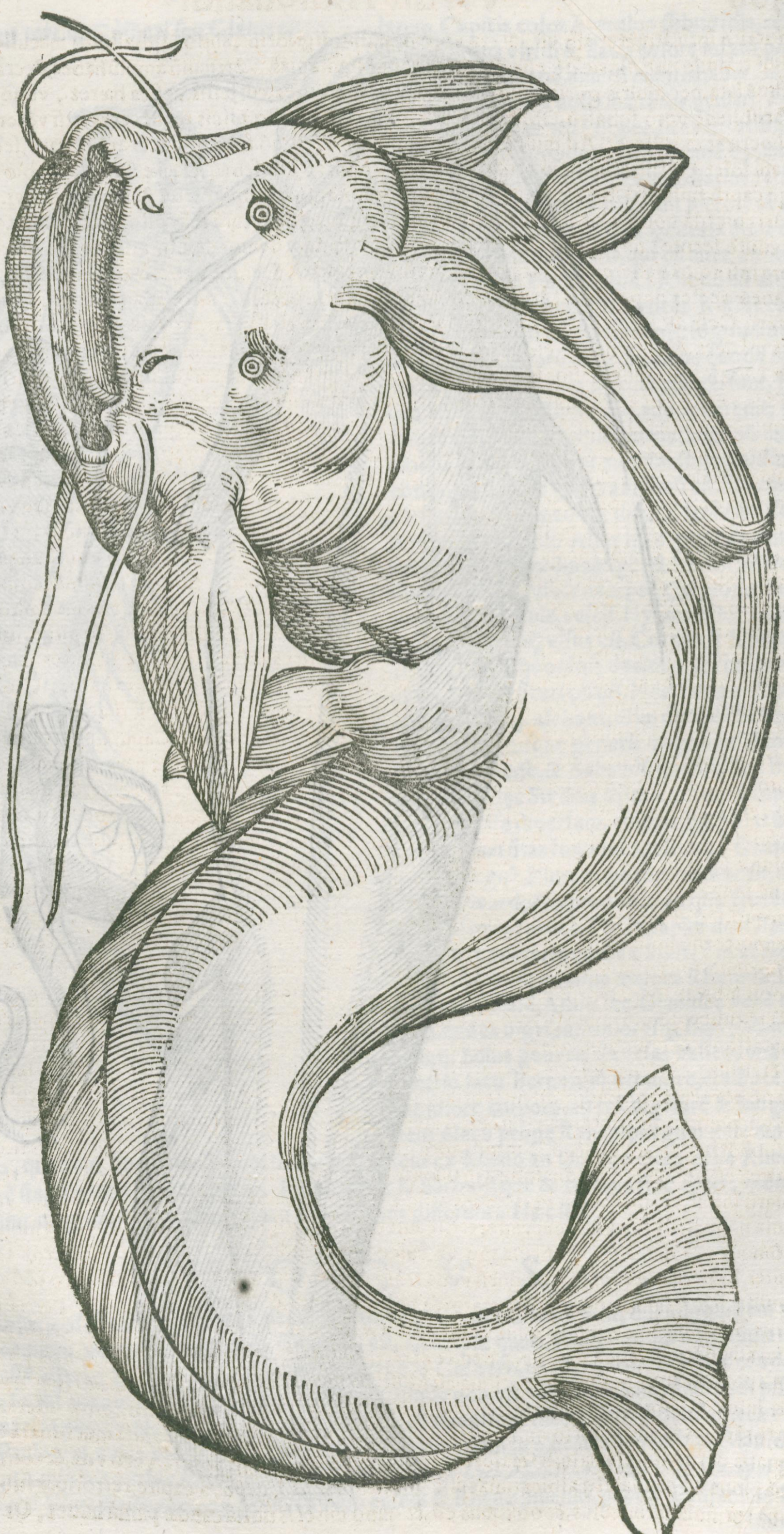
Siluri tertij Geſn.deſcriptio.

trus Stuib.iuuenis eruditus affinis eius,eidẽ Geſnero miſit huiuſmodi:q̃ Lucas Schan pictor partim ad piſcis ſub aqua natãtis, partim extracti aliquãtiſper aſpectũ expreſit. Piſcis , vt ex pictura apparet,totus ſimilitudinẽ aliquã cũ Muſtelis fluuiorũ,& lacuũ habet.Oculi ſunt parui:barbu-

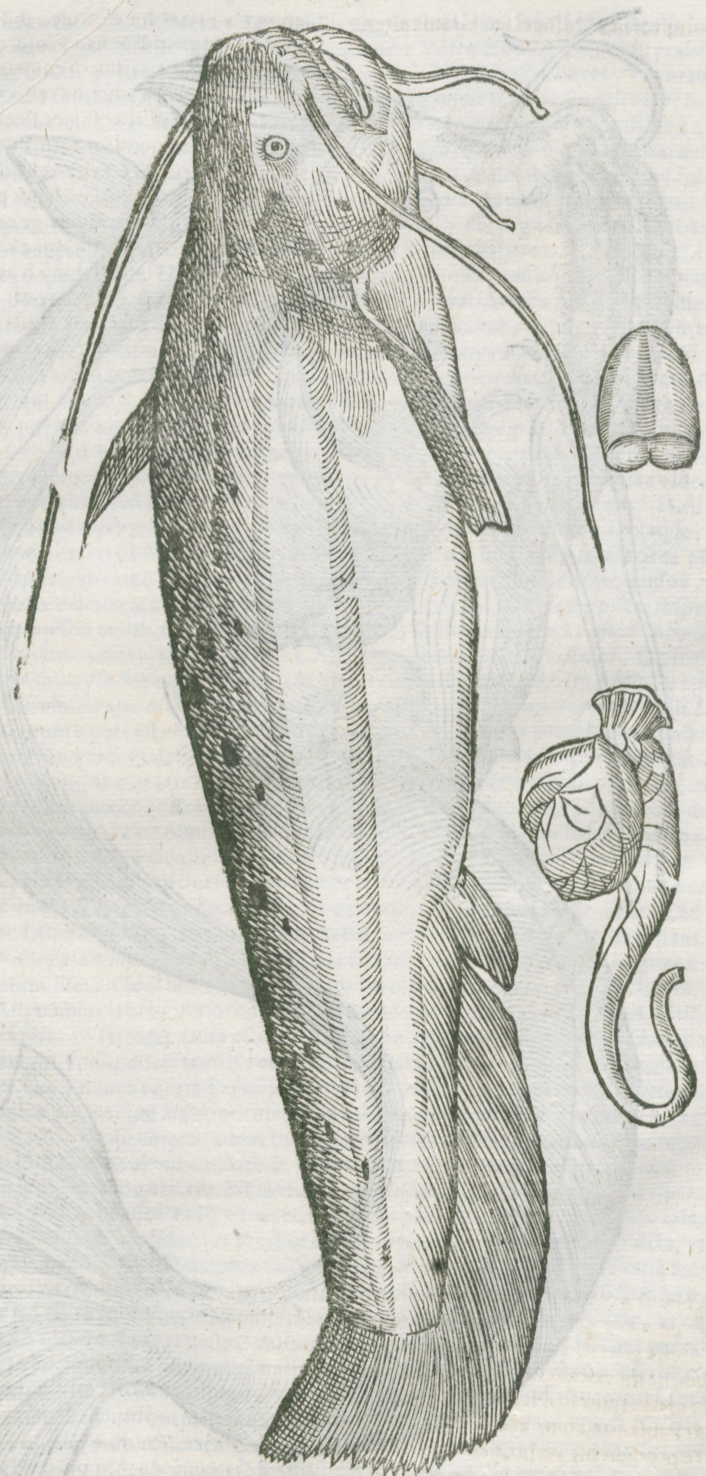
Pinnæ.

læ fuſcæ,nõ lõgæ,e craſſiuſculis paulatim attenuãč,binæ ſuperiore labro,ternæ inferiore. Pinnæ ad brãchias binæ,in dorſo nullã oſtẽdit pictura,ſed tñ carunculã quandã mucronatã eminentẽ, qualis & in Muſtela paluſtri maiore,eodẽ ferè loco viſitur. In ventre verò vna,& cõtinua lõgiſſima pinna ad caudã vſq albicat,maculis diſtincta fuſcis.Corpus à capite retrorſum ſubinde attenuatur:finis latiuſculus,& obliquus eſt,& quod mireris nullã caudæ pinnã habet , Os magnũ &

latum

Silurus Gesneri ex lacu Bernensi.

A Silurus tertius Gesneri seu Glanis alter.

B

C

latum. Capitis color è cęruleo subuiridis, reliquum corpus viridi & flauo colore mixto pingit, sed maculas etiã diuersi coloris habet. Sed ipsa Stuibij verba adscribã testis oculati Piscis (inqt) quã mitto effigies, licet coloribus ꝑ omnia nõ respondeat, formã tamẽ optimẽ re fert. Nam cũ piscẽ extra aquã diutius retinere non esset integrũ, nõ licuit pictori tã citò omnia considerare. Huius generis duos in stagno suo ciuis quidã alit, qui cũ ante annos triginta sex ad Hundsfeldẽ ĩ Rheno cũ alijs piscib⁹ illis quos Argẽtinæ vocãt Rufelken, simul nassa capti essẽt, vix digiti lõgitudine, & Argẽtinã in forũ aduecti, à ciue quodã raritatis gratia empti, in piscinã cõiecti sunt, in qua alter ab eo tẽpore vsq. adeo excreuit; vt iam sex cũ dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatẽ aut amplius (longitudine contineat. Caput quã crassissimũ est. filo complexus, duorum pedũ & dimidij ferè circũferentiã deprehendi. Alter huic ꝑ omnia consimilis, sed lõgitudine lõgè est ĩferior. Maior ille piscib⁹ quibusvis excepto Carpione siue viuis siue mortuis, vescit. Hyeme nihil quicquã gustare vnq̃ visus est. Cornua q̃ supra & ĩfrà os habet, quotãnis decidũt, & rursus noua succrescũt, sicuti ceruis. Nomẽ cognoscere nõ potui, nisi q aiebant, olim quendã Scheid appellasse, eiusque generis magnã in Danubio copiam esse, & Sabaudũ quendã sua lingua Salu. Hęc Stuibus. Speciem hanc à superioribus esse diuersam, coloris, barbularũ & caudæ diuersitas loquunt. Gesnerus Glanidi ne potius quã Siluro cognatus idemne sit, cõsiderandum doctis proponit. In qua sentẽtia ipsũ fuisse apparet: nã & in capite de Glanide, Quærendum (inquit) an Siluri è mari semper ascẽdant in flumina maiora Rhenum, Danubium, Visulã, Albin &c. Glanides verò nõ item, minus nigri, infirmioresq. Ego picturas quinq; huius generis diuersas habeo, vnã ex Murtio lacu Bernensiũ, breuiore, crassiore, & albidiore corpore: alterã nigriorẽ & longiorem è lacu prope Raueni purgum: tertiam ex Danubio, quartam sine coloribus delineatam, nescio ex Rheno an Oceano circa ostia Rheni.

D quintam è stagno iuxta Argentinam. Pinnis inter se barbulisque & reliqua ferè specie omnes conueniunt: magnitudine, caudæ figura & coloribus differunt. Hæc ille,

Color

Cibus.

LOCVS.

Plinius a oscitantiùs certè quã decuit, Glanidẽ maris peculiarem fecit, quandoquidem vel omnium veterum testimonio, fluuiatilis est, quin ipse quoq. Plinius aliquando fluuiatilẽ esse asserit. Io. Kentmanus medicus referente Gesnero, ex Oceano in Albin ascendere Velsum (sic ibi vocant) tradit. quod quoq. mihi verisimile non est, cùm nunquam istiusmodi piscis in vllo mari captus sit. Neque vnius tantum fluminis, sed multorũ incola est, id quod præcæteris indicat Pausanias, cuius verba suprà citauimus. Aelianus etiam in plurimis fluminibus, Glanidem degere prodidit his verbis. *Glanis piscis incola Mæandri & Lyci Asianorum fluminũ, & Europæi Strymonis, spectẽ Siluri similitudinemq. gerit*. In Nilo autem & Rheno inueniri præter Pausaniam Plinius

a l.32.c.11

nius quoq. teſtatur inquiens: *Præcipua magnitudine Thunni ſunt, &c. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo &c. Silurus graſſatur vbicunq. eſt omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope (alias propter,) Lisboum.* Quo loco ex vetuſtis codicibus aliqui (inquit Maſſarius (in Rheno, & aliqui in Mœno habent. Hermolaus verò in Aeno legendum cenſuit, quod non probamus: cùm, quod Aenus tempore Plinij & priſcorum aut horum non erat Germaniæ fluuius, cùm ea tantùm pars, quæ vltra Danubium eſt, tunc Germania appellaretur, at Aenus citra Danubium eſt, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatē Bauariæ, quę pars Norici eſt; tùm etiam quòd non adeo magni piſces in Aeno reperiuntur: legendum ergò in Rheno, vel potius in Mœno, vti ſcriptum eſt. Mœnus namq. fluuius eſt, quem nunc Mangonum & Moganum Germani vocant, omnibus Germanię fluminibus curuior, ex pinifero monte orientalis Franciæ deſcendens iuxta Hercinium, & in Rhenum ſe exonerans. Geſnerus quoq. ex diuerſis illius fluuij, ĩ quo Siluros pręcipuè graſſari Plinius ſcripſit, nomēclaturis, Rhenum, præ cæteris legere mauult; nã ſi in Moſella (inquit) eſt Silurus, vt Auſonius canit, (Auſonij Silurus Sturio eſt, vt oſtendimus) è Rheno in eũ amnē ſubire poteſt; itemq. ſi in Mœno: & Pauſanias cũ in alijs fluuijs, tũ in Rheno Iſtroq. beluas huiuſmodi, hominibus pernitioſas, reperiri tradit. Sed & ex Iſtro in Aenũ fluuium, à quo Aenipontē oppidũ denominãt, ſubire poteſt. Cæterũ pro his verbis, propter vel prope Lisboũ, Barbarus corrigit, prope Visbiũ; neutrũ probo) inquit Maſſarius,) Non enim veriſimile eſt Pliniũ indicaſſe talē amnem magis prope Visbiũ eſſe, quàm prope alterũ locum, cũ longiſſimus ſit: aut Silurũ id magis facere prope Visbium cũ in omni eius parte Silurus hæc facere poſſit. Antiqua verò lectio: pro telis boũ: quę & mendoſa eſt, ſed aliquid omnino ad boues referre voluit, quoniam dixit omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens. Cornarius ex codice antiquo ſic legit; Silurus graſſatᷓ &c. pręcipuè in Rheno in Germaniæ amne. Nos quoq ſuprà exiguos iuxta Argētinã captos ex Geſnero diximus Visbiũ tamē teſte Ioan. Auentino, iuxta Ptolomęũ ſicuti ex cõputatione partium & ſegmentorũ exiſtimari licet, ad oſtia Aeni amnis conditũ fuit, quem nunc literatores (inquit) Enesũ appellãt. Quamobrē fieri poteſt, quod eo loco magis graſsaretur, vt pote magis cœnoſo, vt ſunt plerũq. talia fluminũ loca propter recrementorũ copiã, quę ex oppidis propelluntᷓ quib⁹ locis gaudere & per annos aliquod latere hos piſces mox patebit Siluros verò ipſi hic Glanides eſſe, tũ ex ijs quę ex Pauſania dixim⁹, cõſtat, tũ quòd alias vt patebit Siluro tribuit, quę Glanidi Ariſtoteles, tũ potiſſimũ quòd alibi ex fluuiatili Siluro indicato remedio, addit, qui & albi quã in Nilo reperitᷓ. Strabo, quoq. & Athen. Siluros in Nilo eſſe ſcribētes, non alios, quàm Glanides noſtros intelligere potuerũt; nõ autem Sturiones, vt Saluianus credit, nam qui è mari fluuios ſubeunt, præter Delphinũ, Mugilē & Aloſam, nullus alius Nilũ intrat propter Crocodilos, vt idē Strabo teſtatur, & alicubi ex Strabonē ipſemet Saluianus: Paxamo verò Silurus Alexandrinus eſt Sturio, qui etſi Nilũ nõ intret, in eius oſtijs tamen capi veriſimile eſt, cum ſit omnium mariũ piſcis: idemq *b* Iuuenalis de Criſpino Aegyptio loquenti.

Pliniȷ locus cõſideratus.

Silurus Straboni, & Athenæo qui.

b *Sat.4.*

—— Magna qui voce ſolebat   Vendere municipes fracta de merce Siluros.

c *li.12. Animal.c.29.*

c Aelianus Siluro (Glanides) & in Cydno Cilicæ fluuio procreari ſcribit, ſed eos quidē idcirco minutos, quòd eius cõfluēs nitidus & frigidus ſit, quo ipſi (ĩquit) nõ delectãtur, ſed turbido potius ac planè limoſo, eoq. pingueſcunt: & Pyramum quidem atq. Sarũ Cilices fluuios, eos longè pleniores ferre, tùm Orontem Syrorũ fluuium eos progignere. Prolomæorum item fluuium, & Apamienſe ſtagnum maximos generare. Eodem etiam teſte in Bubaſto Aegyptia ſtagnũ eſt, vbi cicures permulti alũtur. Et nos quoq. in ſtagnũ reperiri ſuprà ex Geſnero diximus, qui aliàs etiã inquit; Quanquam permulti ſint Heluetiorum lacus, & ſatis magni, Siluri tamen in paucis capiuntur: & rariùs puto in maximis, per quos magna flumina tranſeunt: frequentius in minoribus, fortè quod magis cœnoſi ſint illi. Amant enim aquas turbulentas. In Bernenſium duntaxat lacubus aliquando reperiuntur, vt Moretano, & proximo Neocomenſi, qui etiam Iuerdunenſis dicitur. *d* Et Plinius author eſt, in Nilide lacu, ex quo Nilus oritur, Siluros reperiri. In Iſtro verò etiam naſci, præter Pauſaniam Athenæus prodidit, inquiens: *Latus piſcis ſimilis eſt Glanidi, qui in Iſtro naſcitur.* Alit & Tibiſcus, Viſtula, alij que in Iſtrum influentes.

d *lib.5.c.9.*

PARTVS. NATVRA. MORES.

a *lib.6.hiſt. c.14.*

DE coitu, & partu Glanidũ ſic ſcripſit *a* Ariſtoteles; *Lacuſtres, & fluuiatiles piſces quinto ſuæ ætatis menſe vterũ geſtare magna ex parte incipiunt: pariunt omnes intra annũ, nec ſemen generationis ſimul omne emittunt: ſed modo marinorum, hic quoq. ſemper intra ſe aliquid plus minus fœminæ ouorũ, mares liquoris prolifici retinent. Pariũt temporibus æſtatis. Cyprini quinquies, aut*

ſextes

A sexies anno, partumq́; siderum ratione potissimū faciunt. Aerica, Chalcis, ter: reliqui semel edunt oua in stagnis fluuiorum, & in arundinetis lacuum, vt Phoxini, & Perca. Glanides, & Perca continenter emitt tunc suum fœtum, vt Ranæ: adeo.n. fœtus ipse continuo filo sibi cohæret, vt Perca quidem, quoniam latior est piscatores in lacu arundine glomerent. Pariunt grandiores stagno altiore, quippè eùm nonnulli, vel χατορΓυὰς i. sex pedum altitudine, Teodorus vertit trium passuum altitudine. hoc est, quindecim pedum, pariant: minores breuiore contenti sunt gurgite, præcipuè ad radices salicis, aut cuiusuis arboris atq. etiam inter arundines, & algas, & mucosam congeriē. Non solùm pares cum paribus, sed etiā admodum grandes cum paruis veniunt, admotisq. meatibus, quos aliqui vmbilicos vocant, fœmina ouum, mas liquorē Venereum depromit. Et oua quę liquor ille vitalis contigit, candidiora extemplo cernuntur, maioraq́; reddi eodem die propemodum dixerim. Paulò autem pòst oculi fœtus existunt cōspicui, qui in quouis piscium genere, perinde vt in cæteris animalib. statim patescunt, prægrandesq. apparent. Quę ex ouis nō attigerit liquor masculi ille vitalis, hęc sterilescūt, & superuacua sūt, vt in marino etiā genere incidit. Fœcundis iam ouis pisciculo increscēte detrahitur veluti putamē, quod membrana est ouum ambiens, & pisciculū. Oua tacta à fœtifico maris semine, admodū glutinosa redduntur, ad cespites coeuntia, aut vbi pepernit. Mas oua quæ edita sunt custodit. fœmina abit cū peperit. Tardissimum Glanidis incrementum

B ex ouo est: quamobrē mas sępè, vel quadraginta, vel quinquaginta diebus assidet, custodiens oua, ne à piscibus occurrentibus absumātur. Secundæ tarditatis generatio Cyprinorū, pariq́; modo oua edita a mare seruantur. At minorū nonnulla, vel tertio die speciem pisciculi capiunt. Augentur oua, quæ semen maris attigerit, vt dictum est, & eodē die, & pòst. Fit ouum Glanidis quantum eruum, Cyprini, & reliquorū generis eiusdem magnitudine milij. Hac ad hunc modum pariunt, atq. generant. Quibus quidem verbis Arist. non solùm Glanidem fluuiatilem, vt suprà diximus, facit, sed eius etiam coitus, & partus, tempus, locum, atq. rationē omnē explicat, longamq. maris custodiam ouis adhibitam indicat: cuius custodiæ alibi etiam sic meminit: Fluuiatilium b Glanis mas plurimum curę proli impendit; fœmina, vt peperit, abit: sed mas quo in loco plurimus fœtus cōstiterit perseuerās oua custodit: nec aliū prębet vsum, nisi vt pisciculos, ne diripiāt fœtus, arceat: idq. vel ad quadragesimum, & quinquagesimū diē facit, donec satis iam aucta soboles se tueri à cæteris piscibus valeat. Huius custodiæ Plin. c quoq. mentionem fecit, sic Arist. transcribens: Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sępè, & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, cætera fœminę in triduo excludunt, si mas attigit. Quo in loco nō solum labitur Plinius, ꝗ Silurum pro Glanide reddidit, verùm etiam quòd ouorū custodiam ipsi soli tribuat, cùm Arist. de Cyprino idem manifestissimè tradat. Possemus tamen, inquit Sal-

C uianus, dicere forsan, pro excusanda hac secunda Plinij incuria, non simpliciter à sola Glanide oua custodiri, ipsum asseuerare; sed custodiri quinquagenis diebus, qđ verè sola Glanis facit. Nā Cyprinus, quippe cuius Arist. teste, secundæ tarditatis est generatio, haud tam diu ædita oua custodit. Eandē ꝑterea Glanidis maris custodiā notauit, & Aelianus his verbis: Ex piscibus Glanis suorum fœtuum amantissimus est. Nam simul vt fœmina peperit, cura quidē illa de partu sus liberatur, ac veluti puerpera quiescit. At verò assiduū se præstans mas custodem, ad conseruationem eius, quā procreauerit, sobolis, eam tuetur, & insidias omnes arcet. Hæc ouorū custodia nostro pisci optimè conuenit, vel ipso Gesnero referente testimonio eruditi iuuenis Vngari, captum aliqñ esse profitentis, dum fæturā suā custodiret. Piscis est carniuorus, nec solùm minorū piscium viscerib. aluū replet, vt D. Ambros. loquitur, sed in magnos quoq. grassatur, omnib. æquè infestus vnde in Bohemia, vt scribit Sigismundus Gelenius Bohemus in epist. ad Gesn. vulgare prouerbiū est; Piscis pisci pręda, at huic omnes. Grassari in omne obuium animal, equosq. natantes sæpè demergere, ex Plinio dictum est, itē in homines ex Pausania. Quamobrē, vel hoc argumento piscē quē exhibemus Glanidē esse (inquit Salu.) clarè satis conijci potest; Nam præter id quod scriptum reliquit d Manardus, in animalia quātumuis magna, in Tibisco ꝑsertim flumine, qđ Istrum influit, audacissimè

D adeo eū insurgere, vt nec hominib. parcat: publicāq. apud Pānones famā esse, aliqñ captū in cui? viscerib. humana manus ornata annulis inuēta sit: nobiliss. etiā Com. Hieronymus Martinengus (qui dum Viennæ apud Ferdinan. Regem Roman. Pontificius erat orator, quo hosce meos piscatorios labores, quæ sua fuit humanitas, atq. erga bonas literas beneuolentia, iuuaret; nō solū huius piscis ad viuum depictā iconē, sed eiusdē etiā exiccatū caput, vt exactiùs ipsius mihi nota fieret structura, summa diligentia ad me transmisit,) puerum in Danubio ad Possoniam natātē, paucis ante annis ab hoc pisce deuoratum, ac in interaneis eiusdem, post dies paucos Archiep. Strigonensis cura capti, atq. dissecti, pueri fragmenta reperta, à fide dignis Pannonibus se accepisse, me certiorē fecit. Testatur item Gesnerus se ex erudito iuuene Vngaro accepisse, istiusmodi piscem in eodem Tibisco flumine aliquando captum esse septem, vel octo cubitorū, plaustrum, vt diximus, occupātem. Eum in fluuio annis xvj. sub culina viri cuiusdam nobilis latuisse: hamo tandem inescatum esse, dum fœturam suam custodiret: vbi se captum sensit, exilijsse: secutos impetum eius piscatores ad miliaria duo, deniq. defatigatum cepisse, & in oppidum Nadlac

vexisse;

b li.9. Hist. cap.33.

Quàm diu oua mas custodiat.

c li.9.c.51.

Plinij lapsus.

Cibus.

Voracitas.

d li.9.epist. 3.

In homines grassari.

vexiſſe : ibi in eius ventre caput humanum, cum dextra manu, & tribus annulis aureis inuentu eſſe: cuius rei abominatione incolæ multis poſtea annis hoc genere piſcis, non vilis alioquin abſtinuiſſe. Etſi verò e Ariſt. tantam Glanidi ferocitatem nō tribuat, ipſum tamen dentibus plurimùm valere teſtatur, inquiens: *Glanis prehenditur ſæpè à piſcatoribus, vbi oua cuſtodit: dum enim arcet piſciculos, quatit, proſilit, & ictum ſonumq́ mouet: manet apud oua tam ardente animo, vt cùm ſæpè à piſcatoribus oua, ſi prealtis gurgitibus ſubſidunt, educantur, quoad magis fieri poteſt in vadum: ipſe tamen eodem ſtudio fœtum ſequatur, neque deſerere vnquam patiatur: tunc ſi minor ſit natu, minuſq́ vſu exercitatus, facilè hamo capitur: ſed ſi peritus, & ἀγκιστροφάγος,* idest, *hami deuorator,* vel, *hamifraga,* vt Theodorus vertit, *morſu dentis ſui duriſſimi rumpit hamum, & fœtū aſſiduè cuſtodit.* Quod poſtremū Aelianus non ſatis clarè expreſſit, inquiens: ἱκανὸς δὲ ἐστὶ καὶ ἄγκιστρον καταπιεῖν ὡς Ἀριστοτέλης φησί. hoc eſt, qui hamum deuorare, aut deglutire poſſet. Aliud enim deglutiendo aliquid deuorare, aliud dentibus confringere: Quôd piſcem noſtrum minimè dedecet, quamuis paruos dentes habeat: nam ita validi, & frequentes ſunt, vt hamum ijs rumpere, & grandia animalia lacerare poſſit, etſi Plinius aliter docere videatur: Inquit enim: *Cautius* (ſcilicet quàm Vulpes marinæ, aut Scolopendræ faciunt) *qui Glanis vocatur, auerſos mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat.* Non omnes tamen æquè robuſti ſunt. Hermi namque, atque Mæandri Glanides, vt ex Pauſania diximus, robore inferiores ijs ſunt, qui in Rheno, Iſtro, Euphrate, Nilo, & Phaſi reperiuntur. Cauda concuſſa piſces, præſertim minores ori admouere aiunt. Scribit g Ariſtoteles fluuiatile, & lacuſtre piſcium genus à peſte quidem, & ipſum immune eſſe, ſed nonnullis morbos incidere proprios. Glanidem enim Canis exortu potiſſimùm, quòd ſublimis innatet, ſiderari, & tonitruo ſopiri magno: eundemq. à Dracone angue gurgite parum alto interire. Plinius priorem locum ſic tranſcripſit. *Fluuiatilium Silurus Caniculæ exortu ſideratur, & aliàs fulgure ſopitur.*

e li. 9. Hiſt. cap. 37.

f lib. 9. c. 43.

g li. 8. Hiſt. cap. 20.

h li. 14 cap. 18.

CAPIENDI RATIO.

HAmo capi, eundemq. rumpere quandoq. dictum eſt. Aelianus quomodo Silurus apud Myſos hamo capiatur, docens, Glanidē meo iudicio intelligit. Myſi, inquit, nō ij qui Telephi Pergamum incolunt, ſed inferiores qui ad Pontum, quiq. vicinorum Scytharum incurſiones propulſant, & ſuis virib. regionē ſuā defendūt. Ea prope Heracleā eſt, & circa Naxium flumē prope Tomin ciuitatē. Hi inquam piſcandi rationē obſeruant huiuſmodi. Iſtrianus natione piſcator ad Iſtri ripam boum par impellit, aut equorum, iugum ipſe humeris gerens, eum in locum, vbi cōmodam ſibi, & ſedem, & piſcationē arbitratur, atq. ad ripam iumentis pabulū opponit, vnde interea hæc complentur, dum ipſe funis bene robuſti alterum caput ad medium iugum alligat, ex altero capite hamum validiſſimum acutiſſimumq. appendit: quem aſſo tauri pulmone inſtructum ad illiciendum Silurum, ſuauiſſimā eſcā, deijcit, poſtquā ex linea ad quā hamus alligatus eſt, quantum ſatis eſt plumbi ad moderandum tractum appendit. Vbi Silurus bubulæ eſcæ ſenſum percepit, ſtatim eſcā appetens, hamū incautè totis faucib. deuorat, & dum transfixus ex eo euadere cupit, oīb. virib. funē exagitat, quod quidē ipſum animaduertēs piſcator, cum ſummo gaudio, quā mox à ſeſſione exurgit, & boues equoſvè admotis ſtimulis incitat, ac iumētis cum cetaceo piſce bene robuſto luctatio eſt: Nam hic Iſtri alumnus omni virium cōtentione ſe in altitudinē deprimit, illa cōtrà retrahunt: ſed piſcis vincitur, ex amborum tractu, atq. in ripam iugo extrahitur. Hactenus Aelianus. Ferunt quendā molitorē hamum in Viſtulam ieciſſe, eoq. relicto ad quoddā temporis ſpacium abfuiſſe, interim verò Anguillā hamo captā eſſe: quā cùm Glanis deuorare vellet, lubricitate corporis adiuuante ꝑ branchias eiuſdē Glanidis tranſijſſe, ſimulq. cum Anguilla, vtrumq. mediocris magnitudinis captum eſſe, vt Cracouienſis quidā medicus ad Geſnerum ſcripſit. Idē, Marca, inquit, fluuius nō longè ſupra Presburgum in Danubium exonerat, is quoque Schados. i. Siluros recipit. & alibi in Vngaria lacus Peiſo dictus, quē miliaria Germanica ſeptē lōgum eſſe audio, latum tria: inſulas quaſdā natantes ſuſtinere, ingentes ceſpites herba veſtitos, quib. etiam arbores innaſcūtur, in ijs ceu puteos à piſcatorib. excindi, ad quos cū ſe extulerint Siluri, inſtrumento ferreo, ita fabricato vt quo magis renituntur piſces, eò ampliùs comprimatur, feriuntur.

a li. 14. cap. 25.

Pulmo tauri pro eſca.

Anguilla, & Glanis ſimul capti.

HIEROGLYPHICA.

PAternam in filijs educandis diligentiā, eamq. accuratiſſimā, exprimere ſi vellent, inquit Pierius Valerianus, piſcem Glanim pingere inſtituerāt. Oua n. is: quæ fœmina deſtituerit, perſeueranti cuſtodia tutatur ad quadrageſimum, & quinquageſimum vſq. diem ab ijs deniq. non abſedit, donec ita coaleſcat ſoboles, vt ab reliquorum piſcium iniuria ſe tueri valeat. Eodē piſce picto helluonē, & voracē hominē notari poſſe Geſn. putat, cū in oē animal obuiā graſſari ſoleat.

Paterna in educādis liberis diligētia typus.

VSVS IN CIBIS.

MArrō Parodus inter alios cōuiuij qđ elegātiſſimè depingit, piſces Glanies quoq. nominat apud Athē. Archipp. pariter Meritas, Saperdas, & Glanidas, & Ephippus, & Mneſimach⁹ τιμαχη γλάνιδος. Geſnerus hæc eiuſdem Athen. verba: *Latus in Nilo albiſſimus eſt, ſuauiſſimuſq́ quoquo*

A *quoquo modo paretur, Glanidi Istriano similis*, interpretatur de sapore, & carne: de corporis enim forma intelligi non posse ait, quoniam Latus, vt arbitratur, sit de genere Coracini, quod & Rondeletius addita similis Coracini icone profitetur, minimè tamen saporis gratia commendabilem esse contendit. Alias tamen cùm quidam Polonus eruditus ipsi affirmasset vilem haberi, per frusta diuendi, media corporis eius præferri, reliqua nimis dulcia esse, ac mollia; contrà alius diceret, carnem habere ferè vt Lucius, solidiorem, vulgo lautam: ego, inquit, pro ætate discrimen esse puto: minores lautos esse, maiores non item. Mihi quoque eruditus quidem Polonus rei herbariæ studiosissimus in cibo commendari affirmauit, & solicite nomenclaturam quæsiuit. Saluiano itaque duram carnem, nec multũ suauem habere scribenti, & propterea nullibi multi pretij esse, haud omnino assentior: ægre verò concoqui, præcipuè maiores facilè credo, in quibus aliquando pinguedo per dorsum, vel duos digitos crassa, ceu in porco apparet, vt Kentmanus Gesnero scripsit, qui & ipse boni saporis esse ait: laudarique in cibo tum recentem, tum salsum. Solere enim eos in dolijs salire, & per annum seruare. Paruos adhuc antequam ad tres libras accedant, simpliciter in aqua elixos placere, sicut solent Lucij, Truttæ Mustelæ fluuiatiles, & alij. Oportere autem ritè præparatos, aquæ cùm primùm feruere occœpit, inijcere, condire, salire, & ad iuris ferè consumptionem decoquere: Vbi verò iam trilibres, maioresque fuerint, partem dimidiam, anteriorem, optimè sapere, simpliciter elixam primùm, deinde perfusam iure è vino, & saccharo, cum cinnamomo, pipere, croco, cymino, & modico amyli, vel panis albi indurati confricatique: cuius modicum, inquit, augebis, si ius densare libuerit. Posteriorem verò, & ad caudam partem placere ad carbones paulatim assatam; deinde conditam iure è vino, saccharo, cinnamomo, zinzibere, croco, & malorum dissectorum tessellis: quale pro cæteris etiam piscibus assis fieri solitum est. Esse qui aceti nonnihil affundant. Pro malis aliquos cepas minutatim consectas miscere. Denique maximos, siue recentes, siue salsos, iure caryophyllorum coloris, vel crocei, Sturionis instar conditos, laudari. Supra hunc piscem ex Benedicto Martino exactè descripsimus, is & per spinam dorsi venam transire candidam scribit, tenuissimo inuolucro tectam, vt in Anguillis; hanc eximere deliciarum sectatores, tanquam venenatam, & noxiam: de cætero præparare ad mensam, quo pacto Anguillæ parantur.

Suauem piscem esse.

Apparatus.

Vena in dorso venenosa

DE BARBOTA GALLORVM.

Cap. VI.

AGlani licet maximo pisce non malè de hoc paruo dicetur, ob corporis barbæque similitudinem. Galli vulgò Barbotam vocant, non à barbis, inquit Bellonius, aut arunco, sed ex hoc quòd Galli barborare, cœnum, & lutum rostro, anserum modo, commouere dicunt. Ipse Clariam fluuiatilem vocat, sed cum Lota Lugdunensium de quo suo loco, implicat. Anguillæ, aut Congri modo glabram cutem habet, atque idem caput. Cirro recto breuique, & simplici in maxilla inferiori barbatur. Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam, quæ illi rotunda est, definentem. In nonnullis duas pinnas, vt in icone quam à Bellonio omissam ex Rondeletio exhibemus, in tergo videas; quarum exigua est quæ capiti magis est vicina, sed & inter anum, & caudam rursus aliam pinnam gerit; vnam præterea vtrimq. in lateribus circa branchias, quas vtrimque quaternas habet; duas verò sub ventre capiti multùm propinquas. Cæterùm duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines admodum paruos: atque in superiori maxilla totidem, vt nihil quam asperitas in eis sentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fuluum, vel subliuidum colorem habent; venter autem albicat. Sem pedalem non excedit longitudinem. Hepar lobum oblongum ad sinistrum latus demittit, sub quo est stomachus. In pyloro apophyses, seu cæcos vigintiquinque connumerare potes: lienem quoque videas, neque dextro, neque sinistro, sed in medio spina stomacho inhærentem. Anus eius propinquior est capiti, quam caudæ. Intestina pluribus quàm tribus inflexionibus non circumducuntur. Oua in bicorni vulua fert vtrinque permulta. Hæc ferè Bellonius. Vita & moribus cum Lota Lugdunensium conuenit. Hepar magnum habet, ac delicatum: Carnem quàm Lota glutinosiorem: muco enim, & cœno vescitur, in eoque delitescit.

Nominis ratio.

Claria fluuiatilis.

Pinnæ.

Branchiæ.

Dentes.

Color.

Partes internæ.

Cibus.

DE

Barbota Rondel.

DE MVSTELLA FLVVIATILI & Lacustri. Cap. VII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Trisius. Botta. a Lib. 7. de variet. 47.

LAmpetram veterum Mustelam, marinum nimirum piscem esse suprà suo loco ostensum est, quanquam istiusmodi piscis quo de hic agimus, cùm alibi, tùm potissimùm apud Sabaudos Mustellæ vetus nomen quodãmodo retinuerit. Moustelle enim, vel Mutto illi dicunt, qui verò ad lacum Neocomensem habitant, Moustoile: Insubres Strinsios, & Botetrissias, circa Comũ Strinz, Bostritz, & Strinco, quare Benedictus Iouius inter Larij pisces Trisium latinè vocauit. hinc quoque Heluetiorum Trusch fluxisse videtur. Mediolanenses simpliciter Bottã vocant, quòd vtri similis sit, vt *a* Cardanus scribit. Mediolanenses enim vtrem, inquit, vocant Bottam. Sed quid si Bottam vocari dicamus à capitis similitudine cum ranis, seu potiùs bufonibus, quos bottos vulgò vocamus. Capitis enim magnitudine, & rictus scissura ranas eleganter æmulatur. Cæteri Germani adeò variant in huius piscis nomenclatura, vt vix magis in vllo alio pisce. Circa Augustam vocãt Rugger: in Austria, Carinthia, alijq. Danubij accolę Rutte, ad Rhenũ inferius Ruffelchk, vel Rufolck, ab Algauijs, & Sueuius Rofolck: alibi Rup, aut Raup, & pręposito Anguillæ (qua cum similitudo ei quædam intercedit, quin sunt qui ex ea Anguillas procreari velint,) Alrup, Olrup, vt apud Misenos, & Saxones: Coloniæ Oelrappe. Belgæ cum à ranis tùm ab Anguillis Puijt dicũt, Pudde, Aelpuijt, Puitael: Similiterq; Angli Povute, & Elepovvte. Polonicè vocatur Mientus, Bohemicè Mnick.

DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Vt fluuiatiles à lacustribus differant.

BOtetrissias fluuiatiles à lacustrib. apud suos differre Gesnerus asserit specie: esse .n. minores, colore nigricare, carne albiore, solidioreq. in cibo lautiores: duab. ꝑ dorsum pinnis, quamobrẽ separatim etiã describit. Cæterùm corpus ait esse vtrisq. lubricum sine squamis (licet in quibusdã, inquit, squamulæ minimæ radendo appareant (flexuosum, quod caudam versus attenuatur veluti in tæniã. Coloris varietas maculosa. Pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga, Binæ oĩb. ad branchias, & binæ aliæ eodem circulo inter caput, & ventrẽ. Pupilla oculorum alba, pars ambiens nigra. Branchiæ quaternæ simplices. Caput magnũ, latum, & veluti cõpressum. In cerebro lapilli. Os grãde, resessum. Barbulæ circa os infrà supraq. numero, & magnitudine differẽtes in diuersis generib. Dentes nulli, sed veluti in lima exasperatum os. Voracitas pisciũ quos deuorare possunt. Caro mollis, & dulcis Iecur magnũ, in delicijs. Vesica (aut folliculus) nulla. Intestinum parum anfractuosum, ferè simplex. Stomachus: ab eo ventriculus, & in circuitu multæ appendices. Iam verò Botatrissiam fluuiatilem fœminã (eam intelligit quã nigricãtem modò dixi.) Ianuario mense diligenter contẽplatus his verbis (ex quib. tñ etiam nonnulla alijs huius generis speciebus conueniunt,) descripsit. Piscis est forma, & flexibus serpentem fermè referens: capite lato caudã versus valdè attenuatur. Branchiæ ei quaternæ. Pinna ad latera bran-

Pinnę. Caput. Dentes. Partes internæ. Botatrissia fluuiatilis. fæmina.

branchiarũ vtrinq; vna nigricat; & aliæ duę paulò inferius ĩ pectore paruæ albicãt. A podice exorta vna oblõga, paulò citrà caudã definit: item in dorso oblongior alia vltra mediũ dorsum continua tendit: & alia ante eam minor caput versus, quã pictor in icone per incuriã non expressit. Pinnę omnes molles sunt, & sine spinis. Carũcula sub mento pili instar prominet.

Cauda. Cauda nõ bifurca, sed circularis; nusquã omnino diuisa, sed vbiq. sibi instar mẽbranæ continua:

Color. colore vario è fusco, & nigro. Dorsũ tenerum albicat: latera iuxta dorsum minimis pũctis nigris in colore subalbido distincta sũt. Os aperitur hiatu rotũdo. Totus piscis sine squamis, & viscosus est. Maxillæ minimis denticulis serratæ.

Color. Color subalbidus, linea subalba nimirũ, à capite incipiẽs, obliquè per latera caudam versus procedit. Nam cauda in colore nigricante variat. Membranea verò caudę extremitas partim nigricat, partĩ subflaua est. Lapillos duos ĩ capite gerit albissimos, & benè duros figura, & magnitudine granorũ oryzæ.

Lacustris. Trissa. Lacustris modò Trissia, ĩ Griffio lacu capta, ab eodem considerata, huiusmodi erat. Lõga dodrãtes duos cũ palmo: filum ambiens ventrẽ, trium palmorum.

Dentes. Denticuli minimi, frequentes, vt serpentium. Superior pars oris duos ordines dentium habet, vnũ scilicet interiùs ĩ medio, cui infrà nullus respõdet: Sũt & in intimo oris recessu, duo denticulorũ ordines ceu in maculis duabus. Branchiæ quaternæ.

Squamæ. Squãmulæ rotundæ minimæ, quæ dũ pellis cultro raditur, apparẽt; (in paruis verò generibus, tũ fluuiatili, tum lacustri luteo minore, nullæ prorsus.) per cutim passim ceu foramina, seu puncta caua rotunda, cõspiciũtur; quæ siquis caput versus validè radat, albissima videntur: sin iterum caudam versus rursus obscurantur. In ventre meatus duo; vnus excrementi: alter genituræ: qui cõpressus lacteo succo manabat.

Alterius lacustris descriptio. Et rursus alias alia ex codẽ lacu, huiusmodi: Subflaua punctis nigris. barbula à mẽto demissa, albicans. Ante initiũ pinnarum in dorso carnosa particula,

mollis, teres intuſq. caua, prominet. Inde mox ſequitur pinna breuis, longitudine pollicis: deinde vna continua, octo, vel nouem digitos longa, ab ea nudum pinnis dorſum eſt, per tres ferè digitos: tum ſequuntur aliæ duæ paruæ, triangulares ferè, inter quas digiti propemodum ſpacium intercedit; ex quibus infima, & vltima, minor, & caudæ coniuncta eſt. Fel ſubuiride: veſicula eius tum iecori, tum inteſtinis affixa. In ventriculo piſces duo integri erant, vterq; digitos ſeptem longus, tres latus: nec aliud quicquam. Pondus totius, vnciæ quinquaginta. Coctæ pellis ſubuiridi, & deformi colore erat. caro albiſſima, bona, ſatis ſolida. iecur album, non, vt in minoribus, ſubruffum, grande, ſuauiſſimum. In alia Triſſia parua, fluuiatili fortè digitos decem longa, pinnæ dorſi, inquit, ſic ſunt. Primùm caruncula illa breuis non eſt, ſed pinnula digito breuior: & minimo ſpacio intercedente, alia duos digitos longa: deinde poſt ſpacium duorum digitorum, alia paullò breuior, media, & mox cauda. Rurſus ab hac differt alia, paullò longior (vt ſemel animaduerti: non enim ſimpliciter hæc accipi debent, quod ad magnitudines, & colores:) cui minus erat flaui in corpore, plus nigri, & eius ſplendidioris. primùm enim pinna illa breuis eſt, deinde vna longa continua vſque ad initium caudæ. Ergo magna Thriſſia lacuſtris, præter carunculam illã, pinnas in dorſo quaternas habet: ex minoribus, nigricans binas: luteola verò maior ternas, minor binas: ſi modò ſpecies duæ ſint luteolæ: quod accuratius conſiderandum eſt. Minorib. lacuũ Triſſijs pinnæ in dorſo binæ, adeò propinquæ inuicem ſunt, vt vnica putentur: colore fuſco, non pulchro. Differentia à pinnis certior: nam colores multas ob cauſas variare poſſunt. Hæc itaque omnia Geſnerus. Conſtantiæ captam iſtiuſmodi generis Muſtelam tantam fuiſſe idem tradit, vt drachmas duab. cum dimidia venderetur. Prægrandes quoque in Rheno capi ſupra Acronium lacum in valle Rhenana dicta. Ad duas, aut tres libras ſedecim vnciarum aliquando accedere. Nigriores fieri circa ripas dici; in profundo autẽ, vbi minus alget aqua, magis ruffas. Muſtelas huius generis pulcherrimis diſtincti coloribus, flauo, croceo, candido, roſeo, atro, oculorum pupilla nigra, parte ambiente cerulea, ante paucos annos in Bohemia captas eſſe, & Pragæ propter pulchritudinẽ regi ſeruatas viuas in vaſe amplo aqua pleno, nõ ſine limo fundi. Earũ vnius iconem exhibet, quam ait maiorem eſſe proportione quam oportebat, & pinnulã dorſi anteriorẽ carere.

Pinna. *Triſſia fluuiatilis.* *Differentia à pinnis.* *Magna vbi.*

NATVRA. MORES. COITVS. PARTVS.

Piſcis eſt voraciſſimus, nec vllus puto, inquit itẽ Geſn., pro ſua magnitudine piſces maiores deuorat. Sæpè in paruis etiã piſciculi integri inueniuntur. Profunda ſemper petunt: adeo vt Albertus ſcribat, in lacu circa Conſtantiã ad trecentos paſſus ſub aqua hamis extrahi. Piſcẽ doloſum, & inſidioſum eſſe aiunt, fortè quia plerumq. in fundo degit, vel ex cauernis, vel aliter latens ex improuiſo magna celeritate in prædã fertur, vt Muſtellæ etiã terreſtres, ac feles ſolent. Scribit Chriſtophorus Encelius à piſcatorib. credi ore coire cũ ranis aquaticis maiorib⁹: ſicuti videmus ſæpe, inquit, animalia diuerſæ ſpeciei inuicẽ coire, &c. & neſcio quid ille ipſe piſcis ranini præ ſe fert ore, deinde pinnis inferiorib. ad caput, colore, tẽpore coitus: poſtremò quod omniũ maximũ eſt, ſtomacho. Depingit autẽ ventriculũ huius piſcis, cuius tñ figurã, qualẽ exhibet, doctis minimè pro vera viuaq. obtruſerit. E medio. n. ventriculo tria quaſi brachia articulata extẽdit; & ſingulis brachijs manũ addit, palmã videlicet. i. latitudinẽ quandã, quę in digitos quinque ipſos quoque articulatos, quales omnino humani ſunt, & longitudine impares finditur. Cæterũ ranæ per hyemem aliqñ reperiũtur circa tepidiores aquarũ ſcaturigines in ipſis lacub. & aliqñ cum Muſtelis piſcib. in profundo agentib. extrahuntur, ore eis adhærentes, tanquã exugendi gratia cibi. vt hinc fortè ſuſpicati ſint quidam hos piſces cum ranis coire. Parere incipiunt menſe Decembri, aliàs tardiùs alias citiùs in hoc menſe, pro caloris, & frigoris ratione alicubi etiam in Iannuario. Soli piſcium ſenectute obcæcari creduntur. Cpiuntur hamis, ac retibus.

Voracitas. *Aſtus.* *Coitus.* *Encelij nugę de coitu horũ piſciũ.* *Partus.* *V t capiãtur.*

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

Botatriſſa vbiuis capta per ſe palato quidem gratiſſima, multò tñ gratior, lautiorq. habetur in puris rapidiſq. fluuijs capta, carneq. cãdidiore, ac ſolidiore. Cõmendãtur potiſſimũ Septembri mẽſe. Apud inferiores tñ Germanos, quorum amnes minus puri ſũt, tardioreſq. fluunt, in contemptu ſunt. Cõmendantur autem potiſſimũ propter iecinora, in quibus tanta ſaporis gratia eſt, vt apud Turingos olim comitis cuiuſdam Bichlingorum matronam, omnes dicãt principatos ſui reditus in eorũ delicias cõſumpſiſſe. Laudantur hæc præcipuè ante Natalem Dominicũ; circa partũ improbantur, quod hoc tempore nonnullis in aquis grandinoſa fiant. Oua aiunt ſẽper valde inoxia eſſe quibuſdã in locis, vt circa Neocomenſem lacũ Sabaudiæ. Caupones aliq. exciſis iecinorib. piſces viuos aquę reddũt, cõſuto priùs vulnere. Coqui peritiores elixandũ hũc

Iecoris laus *Oua noxia eſſe.*

piſcem

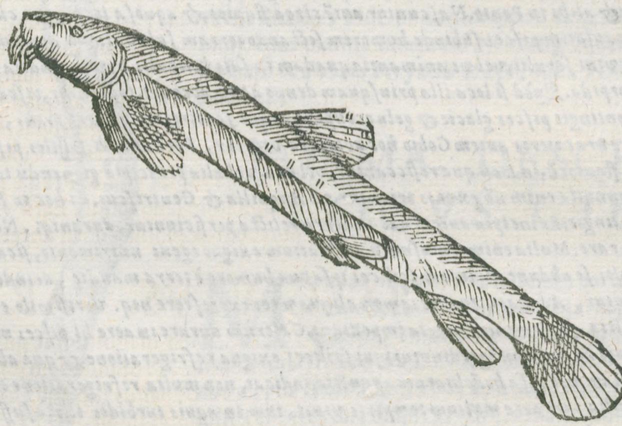
A Piſcem in vino frigido igni imponūt. Stendelius qui de arte coquinaria Germanicè teſte Geſnero ſcripſit: Muſtelæ, inquit, in ſartagine, aquæ frigidæ immiſſæ, nec multum ſalſę, optimè elixentur: & tandem modico aceto, aut potius vino affuſo, parum adhuc ebuliant. Licebit autem vel feruidas apponere, vel in iure croceo frigidas. Ventriculum huius piſcis cum ſuis appendicibus miras habere vires tradit Encelius: Inueteratū enim, vt fit, inquit, in Saxonia à matronis, trahere mirificè ſecundas hærentes, aut relictas in partu in potu datum: & magni momenti eſſe ad omnia vitia matricis. In Sueuia paſſim in cauponis & diuerſorijs parietibus hærentes hi ventriculi circa Zetarum fornaces viſuntur, ab edentibus illuc reiecti, vt exiccati ſeruentur, & cum potione aliqua hauſti à colicis cruciatibus liberent: Colligi aiunt & oleum ex hepate ad ſolē vel ad fornacis calorem ſuſpenſo intra vas vitreum: clarum id oleum & flauum eſſe, aduerſus oculorum ſuffuſiones vtile, item nubeculas & maculas, quæ ab angulis oculorum naſci incipiunt.

Ventriculi vires.

Oleum ex iecore.

Muſtella foſſilis.

B

C

DE PISCE FOSSILI.
Cap. VIII.

Muſtela foſſilis.

GERMANI iſtiuſmodi genus piſciū quod non vno in loco ex terra effoditur, Beiſzker vel Beiſecker, Georgius Agricola Peiſker, alij Meerputten appellāt. Eruditi quidam Muſtelis cognatum putant, & Muſtellā foſſilem dicunt; ideoque nobis in hunc locum reiectus eſt. Longitudine eſt palmi, (vt Georgius Fabritius ad Geſnerum ſcripſit, addita hac icone,) craſſitudine digiti: quanquam maiores etiam multò reperiuntur. Dorſum coloris cinerei, cum punctis multis, maculiſque tranſuerſis, partim nigris, partim cæruleis. In lateribus linea vtrimq nigra & alba Venter flauus cū maculis albis, & pun-D ctis rubris ac nigris, ita paruis ac ſi acu factæ eſſent. Ab ore carneæ particulę eminēt, quas nando extendunt, extra aquam contrahunt In Miſena trans Albim duobus locis, quod ſcio fodiuntur. Ad Polnitium amnem; prope Ortrantum: & ad Dobram riuum prope Hanam oppidum. Item in pratis ad Rederam fluuium copiosè effodiuntur, ſi flumen inundet. Ex terræ cauernis ingrediunt etiam lacus & paludes. Cùm aquę extra ripas excreſcunt, è terra prodeunt: aquis autem reſidendibus, in pratis campiſuè relinquūtur, & vbi greges ſunt, relicti vorantur à ſuibus. Sordes amāt, & in cloacas, quæ alia purgari ratione nequeūt, iniecti, omnia conſumūt. Cū in riuis paludibuſue capiuntur recentes, ſolēt à tenuioribus etiā menſis adhiberi. Seruiunt in primis fraudi agyrtarū, qui eos alunt & vitris incluſos multitudini oſtētant pro ſerpētibus, quia forma à paruo ſerpente nō multū figura differūt. Sunt qui eos ſpirare putent. Vbi enim plures huius generis piſces ſimul ſunt, ſpuma ſupra eos effertur. Vitro incluſi ore anguſto, creſcunt, & ſuo quodā ſucco viuūt vſq. ad ſemeſtre. Hæc ille. Ceterū ne quis fabulā putet, lubet præterea aliorum rē teſtimonijs confirmare. Piſces foſſiles (inquit Georg. Agricola in libro de animantib. ſubterraneis) duorū generū

Deſcriptio.

Color.

Locus.

Vſus.

An ſpirent.

inueniuntur,ſed intra terram nonnihil teretes,vt Anguillę,ſed pelle carent tenaci:ſquamis etiã, vt & Gobij:duramq. nec admodum iucundã guſtui habent carnem. Maiores craſſi ſunt ferè duos

Carnis qualitas.

digitos, minores,digitum. illi longi,circiter palmos quatuor:hi tres. Sonum edunt acutum. Eos pharmacopolæ in vitrum incluſos de trabe ſuſpendunt, vt ſpectaculum hominibus præbeant: longoq. tempore alunt pane,& alijs quibuſdam. Ex fluminibus autem,quæ currunt in locis paludoſis egreſſi per riparum venas longiùs penetrant, & interdum in proximi oppidi cellas vſq; ſubterraneas, in quibus vinum, vel zythum ſolet condi. Hæc Agricola,& rurſus poſt recitata Theophraſti verba de piſcibus foſſilibus,ſubdit: Verum nullos piſces, qui in fluuijs verſari ſemper ſoliti fuerunt,poſt inundationes in locis ſiccis,relictos ſubire terram videmus,ſed omnes de vita dedere. Itaque cùm foſſiles piſces etiam in locis quos non inundauit aqua, ſoleant inueniri,certum eſt illos eò per venas,& fibras penetrare. De qua re vltra Albim Orteranti, quod

De natura & ortu foſſiliũ piſciũ.

oppidum eſt ad Polſenicium fluuiũ, diligenter aduerti. De natura, atque ortu foſſilium piſcium multa Theophraſtus in fine libelli ſui de piſcibus habet, quæ licet planè ignorem, an priuatim ad hic depictum piſcem pertineant,huc referre, vel ideo operæ pretium puto, quod eius hiſtoriã non mediocriter illuſtrare queant. *Piſces*,inquit ex interpretatione Geſneri) *alicubi foſſiles ſunt,*

Locus.

vt circa Heracleam & alibi in Ponto. Naſcuntur autẽ circa fluuios,& aquoſa loca, quæ cùm ſiccantur (certis temporibus) paulatim piſces ſubinde humorem ſectando terram ſubeunt:qua demum ſiccata, remanent in ea,veluti viui ſepulti,vel vt animantia quædam in ſuis latibulis hyeme condita durant,ſine

Piſces congelati in patinis reuiuiſcunt.

ſenſu ferè & motu torpida. Quòd ſi loca illa priuſquam denuo aqua accedat,fodiantur,piſces illi mouentur. Sic & in Ponto contingit piſces glacie & gelu occupari,neque ſentire,aut moueri prius, quã in ollas coquendi inijciantur. Prætereris autem Gobio hoc accidere videtur. Ferè autem foſſiles piſces fiunt,eò quòd ab inundatione fluuiorũ,in locis quæ reſiccantur,vel oua,vel alia principia gignendis idonea piſcibus relinquantur. Nonnulla enim nõ ex ouis oriuntur,vt Anguilla & Centriſcus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuim contingit. Principia autem hæc in terra relicta perficiuntur, durantq;. Neque abſurdum eſt hos piſces durare. Multa enim huiuſmodi animatium exiguo egent nutrimento, ſicuti ſerpentes quoque,& quæ latibulis ſe abdunt. Primum ſcilicet ipſa oua humore è terra manãte, deinde eodem nati ex ouis piſces nutriuntur. Ad magnitudinẽ tamen aliquam eos excreſcere neq. veriſimile eſt,neque fertur,cùm & loci anguſtia & alimenti penuria impediant. Cæterùm durare in aere hi piſces non æquè valent,ac illi qui ab aquis ad paſtum egrediuntur;qui ſcilicet exigua refrigeratione,& quæ ab aere eis præſtari poſſet,indigent:nam vel ipſa brãchiarum anguſtia indicat, non multa refrigeratione eis opus eſſe: quamobrem & Anguilla tum aere multum temporis viuit, tum in aquis turbidis illicò ſuffocatur. Et ſimiliter foſſiles piſces à terra eos ambiente quantum ſatis eſt,refrigerantur. Sed quod circa foſſiles in

Vt refrigerentur.

Paphagonia piſces contingit,peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim profundè admodum multos & bonos piſces effodi aiunt:cùm neq. inundare aquã amniũ ijs in locis neq. aliter colligi animaduertatur,unde ſemina,& principia generationis relinqui dicimus. Reliquum eſt vt ſua ſponte naſcantur,idque continuò. Neq. enim coire inter ſe poſſunt. Aut igitur hoc fieri exiſtimandum eſt ratione loci qui humidus ſit, & omnino ferax huiuſmodi piſcium propter certam calidi, humidique commoderationem.

Non coire.

Oriuntur autem quandoque & alij quidam piſces ſponte;aut humores quoſdam alicundè manare cogitandum eſt,qui generationis principia ſecum adferant:quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Præterea hoc inquirendum de vtriſque,tum illis qui in aere viuunt,tum foſſilibus,vtrum in aquã immiſſi viuere valeant, an in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis ſit, ſicuti ſua & marinis & fluuiatilibus aqua. Nam ex his quoque non niſi pauci mutationem ſuſtinent. Nam qui in aquis reſiccatis terram ſubeunt & qui glacie gelati detinent, ijs familiarem eſſe humorem magis quàm alijs (è foſſilium genere)*conſtat. Ergo piſcium alij ſimplicis naturæ videri debent,alij amphibij ſecundum Democritum,vt & alia quædã animantes. Vtuntur enim aere quadam* (ex aquaticis) *vt prædictum eſt*. Hucuſque Theophraſtus,ex

a L.9.c.57.

quo multa traſtulit *a* Plinius quę quod huius argumenti ſunt,omnino referam. (*Circa Heracleam & Crommam* (aliàs additur,& Lycum amnem:probè nimirũ,mox.n.ſequitur, *eodẽq. Lyco amne.*) *& multifariam in Ponto vnum genus eſſe Theophraſtus prodit, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernaſq. faciat ſibi in terra,atq. in his viuat,etiam reciprocis amnibus ſiccato litore,effodi ergo:motu demum corporum viuere eos approbant. Circa Heracleam eandem eodemq. Lyco amne decedente,ouis relictis in limo generari piſces,qui ad pabula petenda palpitent,exiguis branchijs,quod fieri non indigo humoris,propter quod & Anguillas diutius viuere exemptas aquis. Oua autem in ſicco maturari, vt teſtudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium maximè Gobiones, non niſi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem,tametſi mirabilis,eſt tamẽ aliqua ratio, Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos,altis ſcribibus,in his locis,vbi nulla reſtagnant aqua,miraturque & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidem vim aliquam ineſſe,quam,*qualem & *puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur piſces. Quicquid eſt, hoc certè minus admirabile talparum facit vita ſubterranei animalis, niſi fortè vermium terrenorum & piſcibus natura eſt*. Sic Plinius.

A

DE LAMPETRA FLVVIATILI, Cap. IX.

NOMENCLATVRA

Lampetra fluuiatilis Gesneri.

B

C

D

HAbent & fluuij nõnulli exiguas Lampetras, quas Galli ob paruitatem Lampryons, & Lamprillons quasi paruas Lampetras dicunt, Tholosam apud quos abundant Chatillous à titillatione; vt Gesnerus tradit, propterea quòd cùm manu tenetur, quasi titillationis sensu varijs fluxibus videtur contorquere se & elabi. Germani nomine cum marina communi Neunaug, quasi eneophthalmum: Bohemi & Poloni Neynok & Naijnok. Nobis puto incognitus piscis est.

Lampetra parua.

FORMA. DESCRPTIO. LOCVS. CIBVS.

MArinis (inquit Rondeletius) partibus internis, & externis & colore similes, sola magnitudine differunt. quædam enim magnitudine sunt digitali: aliæ vermibus terrestribus crassiorib. assimilantur. Caro est tenax, spina nulla; pro spina dorsi, vnus continuus neruis cauus quo humor albus continetur, simplex, absq; vllis neruorum costarumuè ramulis. Intestina tenuissima. Ventriculus vix apparet: nec mirum cùm solo suctu viuat. Foramen in capite, suprà, sicut Lampetræ maiores habet. In fluuijs & riuulis, in quibus capiuntur, nasci vel inde liquet, quòd nullis marinis Lampetris ibi aditus patere possit, cùm neque, illi in mare confluant; neque mare cum ijs vlla parte sit coniunctum. Capiuntur sæpius reti cum Varijs siue Phoxinis pisciculis. Vescuntur luto & aqua, ijsdemque locis degunt quibus vermes: Iconem à Rondel. exhibitam sponte reliquimus, quòd marinæ simillimam esse dicat. Hæc autem Gesneri est, qui à Rondeletiana differre putat. Parũ accuratè facta est.

Caro. *Vẽtriculus.* *Locus.* *Cibus.*

VSVS IN CIBIS.

CArne est molli, glutinosa, excrementia, ingrati saporis. Februario, & Martio mensibus ad cibum præfertur. Exenterari non solet. Editur frixa & elixa, suauioribus aromatis, additis oleo, & omphacio, condita. Sic apparata ab ijs qui gulæ delicias sectantur, magis commendatur quàm à medicis.

Apparatus.

DE VARIO, SEV PHOXINO LÆVI. Cap. X.

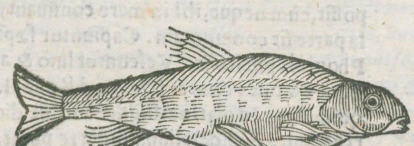
SYNONYMA. ETYMVM.

Phoxinus Bellonij. DE Phoxino Ariſtotelis verba infra recitabimus, eadẽq. quibuſuis piſcibus qui ſine maris opera pariunt, aptari poſſe oſtendemus. Bellonius hic depingendum piſciculum pro Phoxino exhibet. Romani Morellã dicũt, quòd nigris punctis & tenuiſsimis lituris ſugilletur: Florentini ſimiliter Pardellam, nam & Pardalis quadrupes maculoſa eſt, & eiuſdem nominis Cetus: (Galli item eandẽ ob cauſam Veronũ) alicubi etiam in Hetruria Ionctium, fortè quòd inter iunceta & arundineta verſetur, Mediolanenſes. Esbreſon, alibi Inſubres Sanguinerola rubore: aliqui Fregarolum, vt ſcribit Cardanus. Quod poſtremum nomen Bellon. indutum eſſe putat, quòd ferè ſemper ouis prægnans ſit: ſed veriſimilius eſt, ſic dici, quòd frigi oleo vel butyro ſoleat. Rondeletius à Græcis quibuſdam ἐρυθρόφθαλμον vocari tradit, cęterùm veteribuſne an recentioribus, non addit. Ego hoc nomẽ apud neminem inuenio.

FORMA. DESCRIPTIO.

Color. DIuerſis toto corpore coloribus depingi hunc piſciculum ex diuerſis in primis nomenclaturis oſtendi poteſt. Dorſum (inquit Rondeletius) aurei ſplendoris eſt, venter argẽtei latera purpuraſcunt. Cauda in pinnam auream & latiuſculã deficit. Cute læui integitur, punctis notata, nigris nempe. Pinnæ laterum multùm ad ventrem tendunt; quarum radices, *Bellonius.* quæ corpus pertingunt, rubro ſunt colore perfuſæ, inde Sanguinaria dictus. Nigricat quoque in tergoribus per interualla. Linea quæ latera vtrimq. ſecat, arcuata eſt. Digiti longitudinem ſeu palmum, nunquam excedunt.

Phoxinus Bellonij.

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

CIRCA lacuum & fluuiorum oras aquis ſtagnantibus capiuntur reticulis, Bellonius ouis ſemper prægnantes eſſe aſſerit, ideoque Ariſtotelis Phoxinum eſſe autumat. Geſnerus verò ſexu diſtingui dum ait, coire inuicem etiam inſinuat; quin, quod ſi (inqnit) Phoxini *An omnes fœmina.* minimi iſti piſciculi ſint; nil mirum ſi propter paruitatem mediocres etiam ex eis nuper nati videantur. Verùm nec ipſe Ariſtoteles ſimpliciter nuper natos, ſed verbis, ὡς εἰπεῖν, ideſt, propè dixerim, additis, grauidos capi tradit. Veriſimile eſt autem tantillos piſciculos, ſicut & mures inter *Caro.* quadrupedes, breui tempore perfici & generare poſſe. Carne eſt molli & ſatis ſuaui.

A

DE SALMERINO. Cap. XI.

NOMEN. ETYMVM.

TRidentini piscem sibi peculiarem, Salmerinum nuncupant nomine, vt conijcio, à Salmone detorto, quocum carnis rubedine conuenit, atque fortassis Salmerinus dicitur, quasi Salmo lacustris. Lacus enim Germani, similiter ac ipsum mare, mer dicũt per e longum. Saluianus Salmarinum vocat, additq. Salamandrinum quoque nominari. *Nominis ratio.*

FORMA. DESCRIPTIO.

B PIscem hunc in ipso natalis Saluatoris humani generis ieiunio, anno superiori, qui fuit vndecimus supra millesimum sexcentesimum, acceptum ab Illustriss. Cardinale Carolo Madrucio, Tridenti Principe, Domino meo colendissimo, sic describebam. Corporis forma, pinnarum numero, ac situ cum Truttis, ac Salmonibus ferè conuenit: cæterùm squamis caret; etsi squamosum esse profiteatur Saluianus. Capite est rotundiusculo, retuso rostro. Oculorum pupillam nigram aureus, qui in mortuo postea fuit ruberrimus, circulus ambit, ac quàm maximè splendens. Ante eos foramina duo, auditus, vel olfactus instrumenta, rotunda, manifesta. Oris maxilla inferior nonnihil recurua, vnco sursum vergente: estque tota ea mandibula alba. Lingua eiusdem coloris; item palatum. Totum os insigniter dentatum. Piscis ipse rotundus potius, quàm latus est. Pinnæ sunt numero septem, omnes sine aculeis, quinque supino, binæ prono corpore: iuxta branchias duæ, totidem in medio ventre, quinta, ac postrema à podice, longæ omnes, ac latæ. Quæ ad branchias sunt, triplici colore præditæ, vbi enim longiores sunt, hoc est, in ipso exortu, albicant, mox totæ rubent, exceptis neruis qui nigricant, reliquæ tres sicuti in exortu magis, quàm illæ albent, ita quoque rubedo in his intensior est, nigredine verò planè carent. Priores quatuordecim neruis constant, subsequentes nouem, nouissimæ decem: quæ verò in medio ferè dorso conspicitur, duodecim neruos habet: altera non C longè à cauda, ijs caret, mollis, & cutacea, vt in Truttaceo genere; maleq. ceu neruosa à Saluiano expressa est: vtraque dorso concolor, idest nigricans. Cauda lunata est, eiusdem coloris, non rubra, vt ille ait. Podex in imo ventre iuxta exortum posterioris pinnæ. A branchijs ad caudam linea exilis, recta ad caudam vsque fertur, asperiuscula. Latera nonnihil albicant, & nunc rotundis, nunc oblongis, ijsdemque nunc maiusculis, tunc exiguis maculis subfului coloris consperguntur. Totus venter coloris fermè crocei, aut vulgaris minij. Vterum habet admodum procerum, atque latissimum, vtpote qui totam corporis capacitatem occupat, ouis refertus eiusdem fere magnitudinis, fuluis auroque resplendentibus margaritas aureas diceres. Intestina alba pluribus circumuolutionibus intorta. Iecur breue, latum, vnico duntaxat lobo constans, flauescens. Vesicam fellis inuenire non licuit. Lien maiusculus ex atro rubens. Ventriculus longus, & carnosus. Caro vt in Salmone, rubra. Longitudo totius piscis à capitis initio ad caudæ extremum spithamas binas explet. Addiderat Illustrissimus heros, binos alios, quos mares esse per literas significabat, descripta fœmina, & breuiores, & exiliores. Iconem sequens pagella dabit.

Forma. Squamæ. Caput. Os. Pinna. Cauda. Color. Vterus. Intestina. Longitudo.

D

LOCVS.

FLuuiatilis piscis est, inquit Saluianus, infrigidissimis, ac saxosis fluminibus nascens: Non tamen in omnibus, aut quàm plurimis reperitur, sed in paucis solùm quibusdam. Nascitur enim in flumine cuiusdam loci vulgò Valdenon dicti, circiter viginti millia passuum à Tridento distantis: atque in alio fluuio quem Brissinam, qui quadraginta millia passuum à Tridento distat, vbi etiam crebriores procreantur. Hæc ille. Atqui Illustrissimus Cardinalis lacustrem piscem esse mihi per literas affirmauit, & nisi in lacubus montium Tridentinorum capi, quare conijcio Valdenon, & Brissinam lacuum, non fluuiorum nomina esse.

NATV-

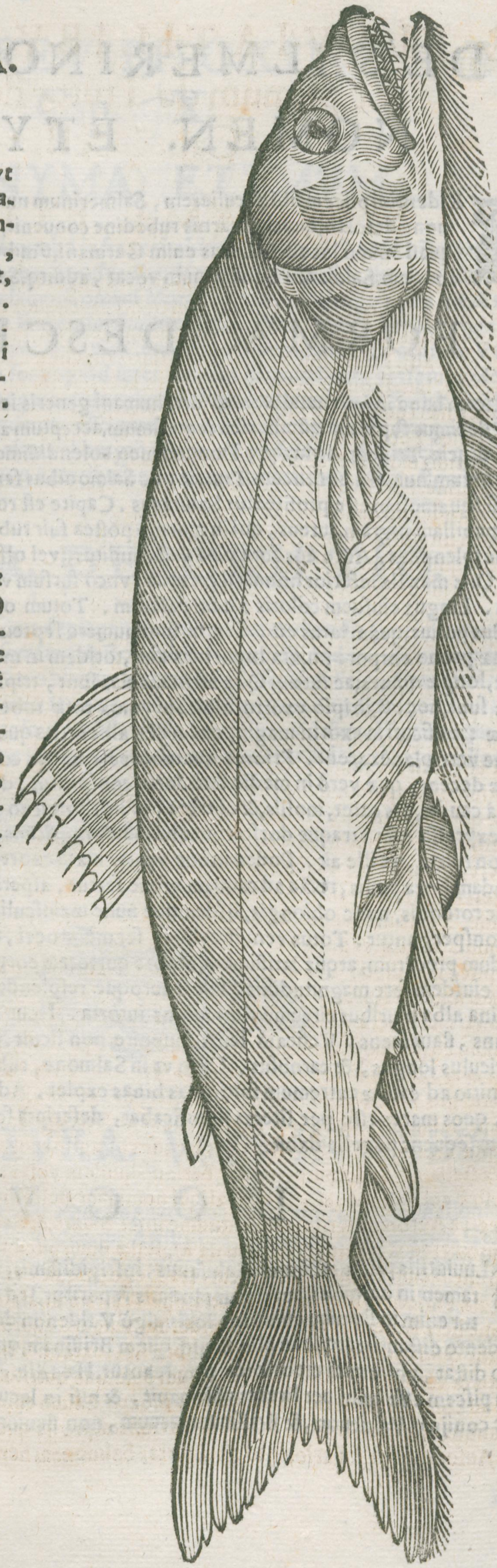
NATVRA. MORES.

Non coit verno tempore, vt idem Saluianus arbitratur, sed in fine Nouembris, & mense quoque Decembri, quare, & æstate parere, vt ille vult, vero haud satis consonum videtur. Vescitur pisciculis, & in eorum inopia aquarum recrementis. Singuli ferè capiuntur, vnde solitarium potius, quàm gregalem esse credi potest.

Victus.

VSVS IN CIBIS.

Piscis est, si quis alius (inquit in literis ad me Cardinalis) delicatissimus. Caro ei tenera quidem, & quæ breui tempore putrescit, pinguisque, sed minimè viscida, satisque friabilis, atque adeo boni succi, & quæ facilè concoquitur à ventriculo. Parari vario modo potest: quouis autem modo paratus, suauissimus est, & lautiores diuitium mensas duntaxat dignatur.

E

F

G

H

DE FLVVIATILIBVS SQAMOSIS,
Et primum de Trutta fluuiatili.
Cap. XII.

SYNONYMA. ETYMVM,

FLuuiatiles cæterosque dulciū aquarū pisces licet antiqui ferè prætererint, tanquā marinis deteriores: sunt tamen nō pauci, quos nostra ætas maximoperè celebrat, illisq. etiā pręferre non veretur, quales sunt Trutta, Carpio, Salmerinus, similesq. alij. Trutta, siue vt Platina scribit Truta, siue Trotta Italicū nomē est, à Gallis, quibus Troutte vel potius Truette, vel ab Anglis; quib. à Trute, vel Trovvt appellat, acceptum. Rhæti qui Italica lingua corrupta vtuntur. Criues vocant, teste Gesnero. Scoppa grāmaticus Italus Torentinam nominat, rectiùs Torrentinam vocaturus, à torrentibus nimirum: in his n. & riuis montanis abundat. Germani alijs in locis aliter atq. aliter proferunt, ein Fore, Forhen, Forine, Forell: Belgæ vero Voren dicunt; Bohemi. Pstruh, Poloni Pstrak. Truttas platina putat à trudendo quasi trusiles vernacula lingua dictas, quoniā semper in aduersū & impetuosum flumen nitatur, aduenientes vndas superare contendēs. Gesnerus Germanicum vocabulum arbitratur, quibus trut, gratū ac desideratū significat: & quamquam ipsi aliud (vt diximus) huius piscis nomē (inquit) vsurpant, potuerunt tamen ab ipsis, vti & alia quędam olim Itali & Galli hoc nomē mutari, quo tempore Gothi præualebant. Nostri speciē Truttæ lacustris, quam Galli Vmblā, a rubicūdo colore, Roote nomināt: à quo colore, siue simpliciter, siue propter maculas in plerisque, aut carnē in aliquibus, rubētes, genus totū Rotta, vel T. præposito Trotta vt Itali proferunt, denominari potuit. Hæc ille. Cæterum & D. Ambrosij tempore, quod fuit ante Gothorum imperiū Truttā vocatū fuisse hoc genus piscium vel ex ipso Ambrosio conijci potest, qui vulgaris nomēclaturæ vicinitate deceptus veteribus Troctā, quæ Amia est, vocari credidit. Ipse enim Troctā vocat in Hexamero, vel vt, Gesnerus citat, Truttā. Antiqs cognitusnè sit an nō, alij aliter sentiunt. Grapaldus nullā eius in veteribus scriptis memoriā extare miratur: & Hermolaus quoque quid sit, ignorare se profitetur, in epistolis Politiani. Eorū verò qui nō incognitum fuisse putāt, alij aliter sentiūt: Massarius eorū sententiā improbat, qui Truttam Auratam veteribus dici voluere, itē qui Percā fluuiatilē Ausonij vocant, quoniā & in delijcis habeatur, & Pherca ferè quasi Perca Germanis dicatur Carolus Figulus eiusdē Ausonij Thedonem esse suspicabatur: cęterū vnde, & ipse induci potuerit, nescio (inquit Gesnerus,) nisi aliquā fortè literarū similitudinem somniarit: quæ vt nulla est, ita si vel maxima esset, nihil concluderet, hoc enim absurdum, ꝙ eundē piscē non modò Thedonem (cuius tamen seorsim Ausonius meminit,) sed Salarem quoque & Farionē ab Ausonio vocari putat. Gillius quidem, Bellonius, item Rondeletius & alij non nulli docti eius poetæ Salarē etiā pro Trutta habent. Mihi, vti etiā Salmone scripsi, Salar paruus Salmo est, id quod poeta clarissimè indicat, inquiens:

Torentina.

Trutta vnde dicta.

Trocta D. Ambrosij.

An veteribus notat.

Thedo Ausonij.

Salar Ausonij.

Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguusque
Amborum medio Fario intercepte sub auo.

nam quod pro Trutta argumentum ipsi adferunt, —— *Pupureisque Salar stellatus tergora guttis,* nō minus Salmoni paruo quam Truttæ conuenit: vterque autē in Mosella reperitur: etsi Saluianus dēpta Trutta, quę in Mosella satis frequēs sit nullū reperiri piscem in eo flumine dicat, cuius tergora stellata sint purpureis guttis. Farionē quidem vel (vt plerique legunt,) Sarionem, Truttā lacustrē vel Salmonatā, vt vulgò aliqui nominant Bellonius & Rondeletius esse suspicantur, quòd ea (vt Ausonius scribit, magnitudine inter Salarē, & Salmonē media sit, sed cogitare debebant (inquit idē Gesnerus) Ausoniū de Musellæ fluuij piscibus loqui: Truttam verò Salmonatā, piscem esse lacustrem, non fluuiatilem. Itaq. ego (inquit) vt Salarem, Salmonem paruum interpretor: ita Farionem simpliciter, Truttā, siue Truttam fluuiatilem. Ex hac enim ætatis progressu Salmonē fieri Ausonius existimasse videtur, vulgarē quorundam persuasionem secutus; nam & obscurus quidā author, cuius de animalibus libri extant: Trutta (inquit) vt fertur quādiu minoris ętatis & corporis existit, in aquis tantùm dulcibus nutritur: cùm autē excreuerit, & descēdens vsque ad confinia maris de salsedine eius biberit; Salmo efficitur: ꝙ tamen verū esse nequaquam ab omnibus asseritur. Ergo si Salarē & Farionem, pro ijs quos dixi piscibus, accipiamus, simplex fuerit Ausonij error, è Farione, id est Trutta, Salmonem fieri putantis, vt alij quidā Sin Salarē,

Trutta Salmonata non est Sario.

Trutta in Salmonem abire creditur.

Truttam

Truttam, Farionem verò Truttam Salmonatam fecerimus, duplex illius error fuerit: tanquam è trutta fluuiatili, salmonata quæ lacustris est, nascatur, & rursus è salmonata, salmo: quorum vtrũq. vt falsum est, ita nec hodie à quoquã perito creditur, nec olim tã imperitos homines fuisse puto, qui ita iudicarint. Fario etiã (si ita potius scribendũ est quàm Sario, vt Figulus, & alij quidã rentur,) ipso nomine ad vulgarẽ Germanis nomenclaturã accedit. Aliqui Truttam Latinè Varium vocant, quod nomen similiter, & cum Germano facit, & punctorum in hoc pisce varietatẽ denotat: alij maiorẽ Varium: vt alium diuersi generis pisciculum, Varium minorem, de quo in corollario de Phoxinis diximus. Galli.n. Veronum nuncupant. Ab hoc etiam diuersum piscem Gobium fluuiatilem Ausonij, varium, & maculosum, Placentini Varon, Mediolanenses Vairon appellant. Alius etiam Græcorum Pœcilias à varietate dictus. Quamobrem vt declinemus homonymiã, Truttam Varij nomine vocare non placet: vti neq. Turturis, quod nomen recentiores quidam ei attribuunt, sine authore: cùm Pastinaca etiam marina superiorib. seculis turtur appellata fuerit. Hæc itaq. Gesn., cuius de Farione sentẽtiam inuitus ferè amplector, inuitus inquã, quod Ausonium disertissimum poetam erroris insimulare omnino erubescam: cæterùm cùm qui tandem alius ipsi trutta esse queat, quã tamen præterijsse vero non est consonũ, vtpote in Mosella haud infrequẽtem, nõ cõstet, mutata sententia (opinabar.n. mediæ ætatis Salmonem esse, vt verba eius manifestissimè indicant) cum Gesnero sentio Farionem Truttam esse. Iouius suspicabatur, Luporũ alios varios à Columella dictos fluuiatiles esse, & in fluuijs nasci, neq. alios esse quàm Truttas: vnde & Truttã, inquit, ab aliquib. in glorijs authorib. Varium maiorem appellari videmus. Certè Trocta admodum varia est, nigricantib. (de Lacustri sentire videtur, nam fluuiatiles raræ, vel raris in locis maculis nigricantib. inueniuntur,) maculis totum dorsum speciosè pingentibus. Spigolæ, Lupi verò vnicolores potius, atque argenteæ esse videntur. quãquã & ipsæ veluti, ad retinẽdam Lupini generis appellationem subatris punctis, sed minorib. & languidiorib., quã in Truttis videamus, notata sint. neq.n. arbitrandũ est Columellam per Lupos traductos in Ciminum, & Sabatinum lacus, vel Truttas, vel Lucios intelligere voluisse. Superuacaneũ.n. fuisset Truttas indidisse, quarum maximam copiam suburbani amnes omni anni tempore suggerent, vt ex Reatinis, Sublaqueanisq., vt ex ipso Tiburtino Aniene quotidie videmus. Præterea neq. Romanæ luxuriæ, neq. admirabilioris magnificẽtiæ fuisset, alios quàm pelagios pisces illis in lacub. disseminasse. de marinis.n. Columella loquebatur, & quidẽ nobilissimis, vt de Auratis, & Murænis simul cum Lupis ipsis clare testatus est; quos tñ oẽs deficiente paulatim eorum sobole, cùm diù naturæ repugnare nequiuerint, penitus interijsse videmus. Improbũq. illud factum, & dictum luxuriosum Philippi apud. Cassinatem hospitẽ, certissimã facit coniecturã, Lupum illum, quem vt insulsissimi saporis exuperat, & probro subinde fuerit prosecutus, fuisse Truttã, cùm in illis amnibus Cassinatium, Soranorum, & Arpinatium Truttæ plurimæ capiantur, quas Spigolis Tyburtinis pinguiorib. minimè cõparandas Philippus esse iudicabat. Plinius quoq. aliquos Lupos à candore Lanatos appellari dicit, & illud quidem propriè, & eruditè. Nam Lupos.i. Truttas in vniuersum secundum carnes rubescere: Spigolas autem pelagias pariter, ac Tyburtinas insigni candore albicare clarissimè constat. Cæterùm Truttam nõ facilè in Tyberi reperies, sicuti nec ipsam Spigolã alijs in amnib. vrbi propinquis, Hucusq. Iouius, cuius sententiæ Saluianus etiã suffragatur; Truttæ piscis Græcorum nemo, quod quidẽ sciam, mentionẽ fecit, inquit Saluianus, Latinorum verò etsi nonnulli meminerint, non omnes tñ eodem eum vocarunt nomine. Columella.n. inquiens: *Tum sine macula, nam sunt, & varij, Lupos includemus*: Lupos varios Truttas nostras vocare videtur. Nã vti nullum Luporum maculis ita insignitũ videmus vt varius dici possit: sic piscium qui macularũ ratione, quib. depicti sunt, varij vocari merentur, nullus est qui potius quã Trutta ad Lupi accedat similitudinem. Verùm ne solis videamur coniecturis inniti, Isidorum Hispalensem, in recensendis rerum nominib., quib. tempestate sua vtebantur, vixit autẽ plus octigentis ab hinc annis testem haud contemnendum consulamus. Cùm.n. scribat: *Piscium nonnulli à colore appellantur, vt Vmbra, quia colore vmbræ sunt: & Aurata, quia in capite auri colorem habent; & Varij à varietate, quos vulgò Truttas vocant*: apertissimè nostræ subscribit opinioni. Hic tamen, ne quispiam nominum decipiatur similitudine, animaduerti debet, piscem etiam illum, τῶν γαλεῶν quem alij Asteriam, idest Stellarem vocant, ποικίλον, hoc est varium vocari ab Athenæo: cognominatur is potius quã vocatur varius, Pausaniamq. & Eustathium piscem quendam vocalem in Aorno fluuio repertum, ποικιλίαν, idest, varium vocari, scriptum reliquisse: vt latiùs octagesima prima historia pertractabimus. Atqui in ea historia de Turdo scribens, αἰόλιον cognominari meminit: vt & Coracinum αἰόλιον & Scarum αἰόλον, idest, varium de Pœcilia nihil. Præterea Plinius Valerianus ille qui librum de morbis, atque remedijs conscripsit, a Truttam vocauit dicens: *Pisces de flumine qui petram habent, vt Trutti, & Squalei, comede*. Deinde etiam D. Ambros. Truttã appellauit, similiter vt, Isidor. vulgarẽ nomenclaturã esse testatus, his verbis: *Piscium alij oua generant, vt ij quos Truttas*

Varius.

Turtur.

Lupus varius an Trutta sit.

Varius maior.

Saluiani opinio.

Pisces à colore dicti.

a *li. 5. de remed. c. 43.*

A vocāt. Hæc Saluianus, Truttas verò noſtras nō eſſe Lupos varios, ſeu maculatos, Rōdeletius docet, tum in Lupi, tū in Truttæ fluuiatilis hiſtoria. Ego quid de Lupis varijs ſentiam in Lupo expoſui Geſnerus Rondeletij ſententiam à noſtra nonnihil variantē, at in hoc eandē, quòd Lupus varius à Trutta differat, cōtra Iouiū & Saluianū defendit. Saluianus Iſidori verbis nititur, quæ ſūt: *Piſcium nonnulli à calore appellantur, vt varij à varietate, quos vulgò Truttas vocāt.* Sed aliud eſt (inquit Geſnerus) varios dicere, aliud Lupos varios. Equidē Iſidori ſeculo piſces qui vulgò nominabantur Truttæ, ſicut hodieq. Gallis & Italis à literatis hoc ceu barbaricū aſpernatis, Varios vocatos credo, non tamē priſcis in latinis idē nomen pro hoc piſce in vſu fuiſſe. Eidē Geſnero tamē *b* Aelian. in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces colore, vario diſtinctos, (τὴν χρόαν κατας́ικτυς) nomine ab incolis Macedonib. interrogando, gigni referens, qui peculiares quaſdā in fluuio muſcas, circa ſummā aquā volitantes, appetant, Truttas intelligere videt̄, vtpote piſces (inquit) fluuiatiles, varios, & muſcarū etiam, ſicut & aliorum vermiū, appetentes poſſunt autem facilè, cū ſaltu valeant præ cæteris piſcibus, muſcas quoq. extra aquā volitantes arripere. Addit Aelianus piſcatores pro his muſcis purpuraſcente lana hamū veſtire, & gallinaceas pinnas duas cerei coloris addere, vt piſces decipiant, qualibus dolis etiamnum ad piſces quoſdā capiendos vtuntur, Thymallos prçcipuè & Truttas. Græcum equidem vetus Truttæ nomen, tum Aeliano; tū viris hactenus eruditis & ὀνοματοθηραις ignoratū omnibus, prius ego noſtro ſeculo deprehēdiſſe mihi videor: vt ſuprà etiam oſtendi, hic aliqua ex parte repetam, non ſine auctario philologiæ. Mneſitheus apud Athenęū in octauo Truttas appellauit Pyruntas. *Ex fluuiatilibus* (inquit) *optimi ſunt qui in rapidiſſimis fluuijs verſantur, vt pyruntes* (οἱ τε πυρῶντες: malim ὡς οἱ πυρῶντες) *Hi enim non gignuntur niſi in rapidis fluuijs, & gelidis, & faciliùs quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur.* Natalis de Comitibus, nimiū plerumq. fidus interpres, οἱ τε πυρῶντες legit & tranſtulit, quiq. rubeſcunt. Mihi placet ſubſtantiuum eſſe nomen, quo piſces quorum meminit, tanquam eorum qui vel præ cæteris prçcipites, ac gelidas aquas ſequantur, appellent meritò autē Pyruntas, ideſt Truttas præcipuè nominauit. Has enim ſcio in fluuijs quibuſdā ſeu riuis montanis aſperioribus, vbi nullus alius piſcis viuit, (ſiue propter locorū frigiditatē, ſeu potius præcipitia (ſolas reperiri. Πυρόω verbū actiuū, vrere, incendere, vel igne examinare ſignificat; inde participium Πυρῶντες formari poteſt à recto πυρόων. Πυρῶντες verò piſces nomē eſt ſubſtātiuū à recto πυρόεις, qui cōtractus effert̄ πυρῶς: & vel adiectiuè calidū, ignitum, rutilū ſignificat: vel ſubſtantiuè accipitur pro ſtella Martis, quæ rutilat colore: pro Trutta piſce rutilo: pro ſtella enim ſubaudiri poteſt ἀςὴρ, pro piſce ἰχθύς. Sic & placentarū nomina in όεις, vel ῶς cōtractè, Græci habent, vt gen⁹, πλακόεις: vt ſpecies, τυρόεις, πυραμόεις, σησαμόεις: ſuabauditur autē ἄρτος, ideſt, panis Οπόεις ciuitatis nomē eſt, Σιμόεις fluuius: & hçc quidem contrahunt̄ ferè, alia non itē, vt ἱρόεις & κηρόεις, ni fallor. vt neq. ea quorū antepenultima cū ſit longa, in penultima quoq. pro o. breui, magnū accipiunt, quale eſt ωτώεις, quod annotauit Euſtathius. A maſculinis in όεις, fæminina terminatio fit in όεσσα, contractè ῶσσα, vel Atticè, ῶττα vt μελιττυττα, οἰνῶττα. quo exemplo Truttam noſtram non ſolū maſculino genere Pyrunta, ſed etiā fœminino Pyruſſam aut Pyruttā nominare licebit; & quidē ad Latinam inflexionē commodius. Videri ſanè poteſt Germanicū etiā nomen Forine, quaſi Furine ab igne factum hoc eſt, rutilantibus igneo colore maculis; quanquā & caro in nonnullis eodē colere eſt. Quòd ſi quis Germanicum nomē à Latino varius deducere malit, nō refragabor; hoc tamē audiet, prçſtare Germanicis nominibus de ſua lingua originē petere, præſertim cū pleroſq. alios piſces proprijs ſuæ linguæ vocabulis Germani appellēt. Hæc itaq. omnia Geſnerus. Ego Germanicū Belgicumq. nomē potius à Truttæ indefeſſo in eundo, ſeu aduerſa flumina aſcendendo labore deduxerim, nimirū à Fort per o longum, ſiue vt Belgæ pronunciant, Voert, ſubaudi gaen eſt inter inceptū proſequi, quod Truttis & Salmonibus ferè propriū eſt, ad fluuiorū ſcaturigines vſq. nēpe progredi. Quod D verò ad Gręcā, quā ſibi deberi vult, nomenclaturā attinet; Iacobus Dalechampi⁹ ipſi ſubſcribit, vertitque. *E fluuiatilibus, primum bonitatis locum obtinent, qui verſantur in rapidiſſimis amnibus, vt Pyruntes* &c. ideſt, *Truttæ noſtræ*: ſic enim in margine interpretat̄. E contrario Caſaubonus profitetur ſe ſe nō aſſequi mentē Athenæi. Videbat. n. in omnibus eius exemplaribſ ſcribit, οἱ τε πυρῶντες, ſine ſēſu, nimirū hoc modo: Τῶν ποταμίων βέλτιςοι εισιν οἱ ἐν τοῖς ὀξυτάτοις τῶν ποταμῶν οντες, οἱ τε πυρῶντες. Quamobrē cū in rapidiſſimis amnibus author inquiat, optimos piſces fluuiatiles eſſe, eoſdem etiā adhuc meliores eſſe inſinuare videtur, ſi ijs in fluminū locis verſent̄, in quibus rapidiores fluxus sūt propter nimirū maius exercitiū. Conijcit itaq. nec ſe falli putat Caſaubonus, pro οἱ τε πυρῶντες ſcribendū eſſe, οἱ τε ἐπὶ ρῦν ἰόντες. ρῦς enim in flumine eſt, quà maximè vergit aquarū impetus. ea pars rapidiſſima, ibi ig. t optimi piſces: quemadmodū docere author hic voluit, & toties apud Galenū, alioſq. medicos legere licet. Poteramus (inquit idē Caſaubonus) *pyrūtas* piſces interpretari Empyros, de quibus vltimo capite dicturi ſumus: ſed id nō prbat̄ nobis. Sicuti igit̄ Geſn. facilè conceſſerim, locū illū Mneſithei, ad truttas, vt puta, vbi rapidiſſima sūt flumina obſer-

b lib. 17. c. 1
Varij Aeliani qui.
Pyruntas.
Athenæi locus conſideratus.
Empyri piſcis.

obuerſantes præcipuè pertinere, ita Pyruntes proprium Truttarum nomen eſſe, nequaquam cre E diderim. Nolim tamen lector antiquam aliquam à me nomenclaturam expectes. Hoc enim & in alijs piſcibus, potiſſimùm lacuſtribus, & fluuiatilibus euenit, vt qui & nomine, & alimenti præſtātia nobis ſint notiſſimi à veteribus ne nominati quidem ſint, id quod Truttæ exemplo Rondel. probat, quam tamen, cùm lacus amnesq. Italiæ aliarumq. regionum copiosè ſatis alant, veteribus, Romanis potiſſimũ gulę in primis ſtudioſis, incognitã omnino haud fuiſſe, ratio ipſa dictat.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Differentia à loco.

TRuttarum omnia genera in dulcibus tantùm aquis reperiuntur. cæterùm aliæ fluuiatiles ſunt, aliæ lacuſtres, vt quæ Salmonata cognominatur, item quæ Vmbla vulgo dicitur. De fluuiatili hic ſermo eſt, quæ & ipſa tum magnitudine, tum maculis, tum etiam totius colore variat. Tradit enim Rondeletius quaſdam fluuiatiles Truttas paruas eſſe, & eas quidem albas, cuiuſmodi, inquit multas Santonum, & Boiorum fluuij alunt: Alias his maiores eſ F ſe, & flauas, quales in Erari, inquit, capiuntur, quas vulgus ob auri laminas, quas vnà cum arena hauriunt flaueſcere credit. Geſnerus ſcribit ſeſe audiſſe in Germania alicubi Truttam flaui coloris captam pleriſque admirationi fuiſſe. Eſſe quaſdam ſubnigras maculis rubentibus notatas Exiſtimat autem Rondeletius colorem illum exſenio contrahi, quandoquidem eæ omnium maximæ ſunt, & ijs ſimiles quas Salmonatas cognominari diximus. Has apud Miſenos Germanos Geſnerus ait vulgares eſſe; alias verò ibi vulgo Lachſzforen dici nomine ex Salmone, & Trutta compoſito, earum carnem rubere, vt in Salmonibus, palato quàm cæterarum gratiores eſſe, aureiſque maculis pingi. Idem & alium fluuium Rutlingam Sueuię oppidum præterlabentem eſſe teſtatur, qui Truttas alat nigricantes, ſed maculis rubentes, in cibo lautas, ſimileſque haberi in riuo Martiæ ſyluæ prope monaſterium S. Blaſij. Et ſubnigris maculis Truttas in Miſena, & in riuis ad Crotendorſum, & in fluuiolo quam Nigram aquam vocãt, qui Suarceburgum, Miſenę oppidum, præterfluens in Muldam infunditur, reperiri apud Geor. Agricolam legimus. Apparet itaque macularum diuerſitatem aquis aſcribendam eſſe, Bellonius certè quod Trutta multigena ſit, id ex ſtellis (maculis) vix ſtatui poſſe putat, inquiens diuerſos amnes eiuſdem generis piſces diuerſo modo pictos habere. Ex Rilla enim Neuſtriæ flumine, Truttas varijs notis pictas G videri, alijs atq. alijs multum diuerſas, tametſi in eodem tractu ceperis, idque & in aliarũ quoq. regionum piſcibus poſſe obſeruari. Quamuis autem Truttarum vna peculiariter Salmonata cognominari meruerit, quòd Salmonibus magnitudine ferè æqualis ſit, cæteræ tamen etiam multa cum Salmonibus communia habent, adeo vt Rondeletius Truttas Salmones vocari non ſit dedignatus; Salmones in marinos, & fluuiatiles diuidens, idque *a* Plinij vt putat authoritate ſcribentis: *In Aquitania Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur*. Ait autem hunc Plinij locum duplicem ſenſum habere poſſe, vel enim vt Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de ijs enim piſcibus, inquit, Plinius loquitur, qui pro locorum varietate principatum obtineant, vel vt Salmo fluuiatilis marinis omnibus pręſtet. (quam poſteriorem interpretionem probat Geſnerus. Ego Salmonem fluuiatilem, non Truttam, ſed qui in fluuijs capitur, Salmonem intelligo.) Sed Salmones marinos eſſe experientia comprobat: in Ligeri enim, Garumna, Rheno, & alijs Galliæ, & Germaniæ fluminibus certum eſt capi Salmones etiam nonnunquam miræ magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquandiu enutriti, pinguiſſimi, ſuauiſſimi, atq. lautiſſimi redduntur. Qui in fluuijs reperiuntur, aliundè non profecti, Truttæ vocantur. Quod ſi cui mirum id videatur, contempletur quæſo diligentiùs Salmonis, ac Truttæ ſpeciem, ac notas H ſingulas, is procul dubio eas omnes adeo cõſentire perſpiciet, vt facilè mihi ſit aſſenſurus. Hoc ego in Salmone, & Trutta magna quam Salmonatam vulgus noſtrum vocat, ſum expertus, nec notam vllam qua diſtingui poſſent, comperi. Idem periculum feci in Salmone paruo, & eiuſdem magnitudinis Trutta, atque eandem in his ſimilitudinem comperi. Id omnibus commune eſt, ꝙ poſteriorem dorſi pinnam paruam habent & ſubrotundã pinguemque. Hactenus Rondeletius. Sunt ſane Truttæ, & Salmoni multa communia forma nempe tota & corporis partes externæ, & internæ: caro rubicunda ſquamæ exiles, maculæ, ſeu pũcta, magnitudo, formæ mutatio, circa roſtrum præſertim, ac ſimul nominis: in Truttis Salmonatis peculiariter: aſcenſus ad ſummas aquas, ſaltuum vis, & agilitas, ſuauitas in cibo: quamobrem non eſt mirum ſi ex Truttis illis, quas Germani Lachſzforen appellant, aliqui ætatis progreſſu Salmones fieri putauerunt: Pinnis etiã quatuor natant, quemadmodum Salmo. Cauda verò maximè inuicem diſtinguuntur. In Salmonibus enim ea graciléſcit, in Truttis ſemper lata eſt: in illis pinna caudæ longa & bifida, vt in

Trutta flauicoloris.

Differentia à maculis.

Trutta Salmonata.

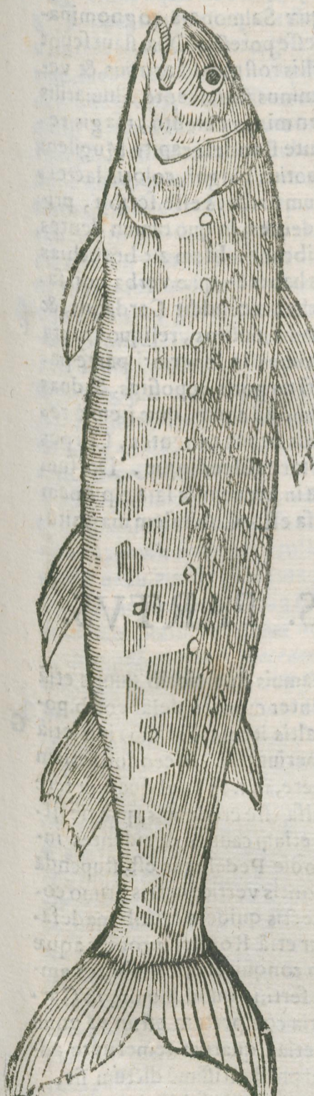
a li. 9. c. 18.

Truttę cum Salmone maximam eſſe affinitatem.

Vt à ſalmone diſtinguatur.

Alſis,

Trutta fluuiatilis Gesn.

Trutta nostra in qua pinnam aliam in dorso desidero.

Alosis, in Truttis breuis, & non diuisa. His accedit rostrum acutius in Salmonibus, quàm in Truttis. Rursus partibus internis à Salmone, & Vmbra fluuiatili, non differunt, nisi quod ventriculi appendices plures, & euidentiores habent. Cardanus formam Truttis omnibus communem esse tradit, quod quidem de fluuiatilibus verum fuerit, nam quæ Salmonata cognominatur, non parum ab ijs differt, vt cuilibet icones conferenti notum esse potest. Quæ flauescunt item, & nigricant, ab albis differre Rondeletius testatur, quoniam illis rostrum sit acutius, & veluti in fronte macula nigra. Præterea albas minores esse, & carne minus flauescente. Fluuiatilis corporis forma Lupo, inquit Saluianus, persimilis est, rostro tamen minus extento, magis retuso, & paululum recuruo. Ore etiam paulo minore. Albæ testante Rondel. capite Mugilem quodammodo referunt: breui nimirum, subrotundo, carnoso vel potius pingui, coloris lactei. Maxillæ & lingua acutissimis dentibus armantur. b Syluius sex eorum ordines esse scribit, primum labris connatum, alios quinque à labro in pharyngem abscendentes, in quo tamen dentes sint in contrarium hamati, & qui cibum ex ventriculo regredi prohibeant. Idem ait branchias vtrimque quatuor dentibus hamatis, & asperis, & duris, contumaces habere · quæ verba non satis percipio. Cardanus, & Bellonius sex inquiunt in lingua dentes habere: addit Cardanus, & certo ordine dispositos: scilicet duos antè, totidem in medio ad latera positos, reliquos iuxta radicem. Qui vero in oris rictu sunt, eorum Bellonius, quinque ordines in superiori parte palati facilè posse scribit dinumerari. Pinnas duas sub ventre superiori tergoris oppositas, & duas ad radices branchiarum habet, vnam rursus versus caudam, proximè ad anum, quæ item è regione est superioris in dorso, quæ longè minor est, & cutacea. Oculos habet rubentes. Corpus squamis paruis tegitur, & cute quæ facilè rugatur, & à carne diuellitur, absceditque. Dorsum imo totus ferè piscis ex albo flauescit guttis, quales diximus, Cauda in breuem, & latam pinnam degenerat. Pinna tergoris, ijsdem quibus corpus maculis conspersa est. Cubitalem magnitudinem non excedit.

Forma. *Dentes.* *b Lib. de dissect. corp.* *Pinna.* *Squama.* *Color.* *Magnitudo.*

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS.

TRuttæ fluuiatiles multis in locis optimæ reperiuntur: & quamuis in maiorib. fluuijs etiã reperiantur, in minoribus tamen frigidioribus, saxosis, & inter montes delabentib. potiùs quàm cõtra se habentib. nasci, & degere constat. In altis item montium riuis, etiã tenuibus & exiguis aquis, Truttæ satis magnæ, & pulcherrimæ reperiuntur. Ascendunt etiam altissimè, cum & contra aquam luctari magna vi, & saltu se promouere, ad tres, vel quatuor ferè cubitos interdum, in ascensu queant. Ex quibus efficitur, vt haud falsa esse credamus, quæ de ijsdem Paulus Iouius scribit, eas aduersos amnes, vel è præruptissimis etiam cautib. decidentes incredibili impetu subire. Ab Nare.n. fluuio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus est, stupenda velocitate volucrũ modo ascendere credi; qui lacus ab altissimo montis vertice certis primo coarctatus angustijs, & mox tota aquarum mole pręcipitatus, nec subiectis quidem cautib. madefactus, veluti è cælo in ipsum profluentem Narem effunditur. Testatur etiã Rondel. propter aquæ puræ frigideq. delectationem aquarum scaturigines miro desiderio conquirere, & in fontes amnesvè ex altis, & præruptis scopulis proruentes incredibili impetu ferri, id quod, inquit, in Gardonis Galliæ nostrę Narbonensis fluuij præcipitijs fieri experientia compertum est: in ea enim subeuntes Truttas nonnunquam decidere in disposita à rusticis retia, quarum temeritate admoneri nos oportere, potentiorum viribus cedendum esse, vt illud prudentissimè dictum sit.

—— *Felix qui nunquam direxit brachia contra Torrentem.* Semper enim loca sublimiora petunt. Fallitur tamen Cardanus, commune esse inquiens omnibus Truttis aduersus fluminum cursus ferri: nam sunt & lacustres, & in stagnantibus aquis degentes, quæ contra aquas non nituntur. Bellonius etiam dum Truttas fluuiatiles ex saxatilium genere esse inquit, impropriè loquitur, cùm sint verè saxatiles marini. Idem author est Aruernos, Burgundiones, ac Picardos, aut Belgas, item Gebennenses Truttas alere optimas, indeq. ad alios Galliæ populos deferri, magnisq. in delicijs haberi. Tonitrua tanto metu, & stupore hosce pisces afficere aiunt, vt quãdoque loco manentes & erectæ propemodum à piscatoribus, aut alijs vulnerentur, & capiantur. Vescuntur aquarum deiectamẽtis phryganijs videlicet, vermibus, locustis aquaticis, & limacibus. A piscib. interim minimè etiam abstinent, inter quos Percarum fluuiatilium sobolem in primis, & barbatulos Fundulos, & Phoxinos læues appetunt, idque tanta sæpe auiditate vt dum ab ima aqua ad summam persequuntur, nimio celeritatis impetu, ita supra aquam efferantur, vt vel in scaphas aliquando incidant. An auro etiam vescantur, vt vulgus autumat, aliàs dicetur. Pariunt mense Octobri. Tradunt eas, cùm paruus instat, scrobes modicas facere.

Quib. aquis gaudeant. *Aduersis amnibus natas* *Potentiorib. cedendũ esse* *Non omnes aduersis fluminibus natare.* *Tonitrua timet.* *Cibus.*

CAPIEN-

A

CAPIENDI RATIO.

SCribit Gesnerus legib. piscatorijs apud suos, idest Tigurinos interdictũ esse, ne qua influẽtibus aquis Trutta, quę nondũ iustã ac designatã longitudinem attigerit, capiatur: & apud Bauaros pręscriptã esse mensurã ad digitos ferè quatuordecim. Idẽ refert ab Anglo quodam sese accepisse, in Anglia Truttas, vel manibus quãdoq. cõprehendi, dum sub radicibus alnorum, & salicum stabulant. à piscatore enim palpari fricariq. ventrẽ, eaq. delectatione delectari videri hos pisces, donec ille manũ promouẽs, branchijs iniecerit, ac retinuerit. Eiusdẽ capturę meminit Arnoldus Villanouanus. Instãte partu modicas ĩ vado scrobes excitare modò dicebamus. Iuxta has cõmorantes, adhibita noctu face obstupescere, neq. fugere aiunt, itaq. fuscinis feriri. Sunt quoq. qui riuis montanis quibus Truttæ alunt, à solitis alueis diuersis, pisces hoc aqua destitutos, & in sicco relictos capiunt. Inescant verò vermiculis quibusdã testa dura inclusis, præsertim qui in fontibus frigidis reperiunt. Idẽ Gesner. ex libello Germanico de inescationb. pisciũ, escã ad Truttas & Thymallos abundè capiendos pręscribit istiusmodi: Gallinã nigrã excauabis, & immittes tria ouorũ lutea; croci quantũ est pisũ, & foramine rursus consuto, gallinam in fimũ

Leges de Truttis capiendis.

Vt manibus capiantur.

Vt fuscinis.

Vt inescentur.

B equinũ abdes ꝑ tres aut quatuor dies, donec putrescat, & vermiculi flaui in ea appareãt. De his vnũ cũ piscari libuerit, in hamũ infiges, reliquos vasculo inclusos seruabis. Rem mirã experieris. Idẽ deniq. ex alio libello quodam manuscripto de piscibus decipiẽdis, præsertim additis hamo figmẽtis, quæ muscas aut insecta quib. pisces quiq. delectant, q̃ proximè referãt: hæc ferè refert. Ad Truttas (Aprili mense, puto,) Muscã finges, cui corpus è serico rubeat, caput virescat, additis alis gallinaceis ruffis. Maio mense corporis alueũ, è serico, rubro & auro (filis aureis) effinges, caput nigrũ: alas verò addes de pennis rubris caponũ. Iunio corpus formet è serico cæruleo & auro, caput flauũ esto, alæ verò pennis perdicũ subalarib. Iulio corpꝰ è serico viridi, & auro mẽtieris, caput facies cæruleũ, alas autẽ è pennis flauis. Augusto, corpus fiat è pennis pauonũ lõgioribus (speculis fortè vel oculis, & vocant in pennis caudæ pauonũ) circũ alligata penna aureola: caput flauũ, alæ de pẽnis medijs inter alas gallinæ syluaticæ illius, quã à corylis Germani denominant. Septembri corpus fingatur de serico flauo & rubro, caput fuscũ, cũ alis de dorso lagopodis, quam perdicem albam nominant. Similẽ Truttas piscandi rationẽ præscribit a Aelianus his a verbis: *Huiuscemodi Macedonicam piscandi rationẽ auditione comprehensam habeo. In fluuio nomine Astræo, q inter Beraã, & Thessalonicẽ medius fluit, distincti varijs colorib. pisces (nomine ab incolis in-*

a L. 15. c. 1.

Vt à Macedonibus capiantur.

C *terrogando) gignuntur, qui indigenis muscis in fluuio volitantib. pastum sibi cõparant. Eę nec simile de specie quicquam aliarum muscarum habẽt, quę vbiq. sunt; nec ad apum similitudinẽ accedunt, nec vesparum, nec deniq. Anthedonem,* crabronum, *speciem gerunt; harum tamen aliquam cuiusque propriã particulam refertur, nam in audacia quiddam simile cęterarum muscarum habent, tũ magnitudine Anthedoni similes sunt, tum vesparum colorem redunt, & similiter quidem atque apes bombis strepunt. Eas Hipparos appellant indigine. Eæ ad sumam aquam versantes sui gratia alimenti piscium nationẽ non latent. Nam vt ex his quispiam earum aliquam per summa apparẽtem conspexit, silentio summas aquas subiens, ne prędam aquæ agitatione loco moueat, proximè ad illius umbrã accedit: & quemadmodũ vel de grege ouẽ Lupus, vel anserẽ ex coborte Aquila rapit; sic is ore biante, atq. imminente eã deuorat. Quod quidem ipsum etsi piscatores haud quaquam ignorant, non ijs tamen muscis ad inescandos pisces vtuntur: Simul enim ac hominis manu continguntur, & natiuũ colorẽ perdunt, & pennæ euanescunt, & inepti ad escam piscium omnino reduntur. Quæ causa est, cur earũ odio incensi, ipsas à se detestentur. Verũtamen qui piscandi scientiam cognitionemque pręclarè tenent, captiosa quadam machinatione atq. solertia eiusmodi pisces circumueniunt: Purpurascente enim lana hamum circumueniunt, & ad eandem lanam gallinacei pennas duas è barba seu paleis cerei coloris speciem similitudinemq. gerentes; ac commo-*

Hipparus Muscæ genus.

D *dant. Quaternum cubitorum arundo est, totidem est linea: has abstrusas insidias in flumen deijciunt: pisces colore illecti, cupidè pergunt cõtrauenire, ac nimirum lautum cibum se habituros ex pulchro aspectu arbitrantes, hamatis escis configuntur, ijsdemque acerbis captiui fruuntur.*

VSVS IN CIBIS.

TRutta, siue ea fluuiatilis sit, de qua nunc sermo est, siue lacustris omnium, qui in dulcibus aquis generantur, æquali cunctarum gentium iudicio censetur, inquit Iouius, qui lacustrem potissimùm intelligit, cuius maculæ nigræ sunt, quapropter Gillius scribẽs Truttas, quæ maculis purpurascunt, meliores existimari, fallitur. Lacustres enim suauitate præcellunt. Rectiùs itaq. salubriores haberi dixisset, & sunt certè, maximè, si in frigidioribus & purioribus amnibus procreatæ sint: quæque aduerso eorundem impetu fatigantur, atque occurrentibus inęqualium vadorum petris illisę castigatiora, (vt Ionij verbis vtar) sumina, & aridiusculas carnes ostendunt. Grauior lapsus Cardani est, dicentis commune esse omnibus Truttis aduersus flu-

Truttę quę suauiores.

minum cursumferri, indeque carnē non solum suauiorem, sed & salubriorem esse: Nam neq. Truttæ omnes fluuiatiles sunt: & lacustres, cùm pinguiores sint, suauiores sunt, non autē salubriores. Sunt qui omni tempore bonas esse dicunt. Alij Aprili & Maio mensibus potissimùm: circa mediū verò Octobris quòd tunc pariant, deteriores haberi. Recenter captæ comedi debent. Mortuæ enim paucissimis horis summam illam saporis gratiā amittunt: quoniam ob pinguem illam teneritudinem, quàm ocyssimè putrescunt. Coquūtur (inquit Iouius) concisæ in tabellas, in lebetibus lapideis torno fabricatis, simplici in aqua, multo sale indito, aliaq. subinde accersita condimenta aspernantur, musco enim quodam pruinæ simili paulò pòst emisso, rubentes pulpæ protinus efflorescunt, ita vt cùm refrixerint, multò gratiores esse videantur. Morus nobilis parasitus, (eodem Iouio referente) qui plurima eruditaq. in obsonijs pulmenta commentus est, & Truttā cubitalem in præpinguis capi iure coquendā esse censebat. Platina conscisam in frusta ac salitā, in cacabo, ita vt sursum versus incisura vertatur, ex aqua & aceto ita moderatè imposito, vt neque sal diluatur, neque plus quàm duobus digitis aqua immineat, coqui debere arbitratur: vbi despumaueris, deinceps lento quoad fieri potest igne, efferuere: coctam, & in pinace extensam non nihil exiccari, aromatibus dulcibus inspergi, ac cum leucophago bene zinziberato comedi: paruam verò exenteratam & bene squamatam integram, hinc dextra, hinc sinistra, à capite ad caudā incidi; incisuris salem indi ac per horas duas inter duas tabulas opprimi. Farina deinde inuolutā in oleo perlentè frigi. Coctam hoc modo ad quatuor, aut quinque dies seruari. Quouis autem modo edatur, duræ concoctionis esse. Saluianus eo condimento, quod vulgò Acarpionare dicunt paratas, non solùm iucundissimè sapere scribit, sed in multos etiam dies seruari posse. In Malaca Indiæ regione tanta teste Scaligero Truttarum copia, vt salitas seruent ad commeatus: Caiuba, inquit, vocant. Gesnerus quoq. fluuiatiles è Ticino salsas se gustasse ait: saliri verò ferè capite amputato. Idem ex libro Germanico manuscripto ad mariscas siuè ficus ani, hoc recitat remedium: Spongiæ portiuncula adipe Truttæ madens, certo experimento imponitur.

Recētes optimas esse. *Apparatus.* *Sale condiri.* *Vsus in medicina.*

E F

DE TRVTTA FLVVIATILI ALTERA. Cap. XIII.

HVCH apud Bauaros (inquit Gesnerus) nuncupatur piscis boni saporis, Truttis nō nihil cognatus, cùm aliàs vt pictura ostendit, quam ad viuum expressam Achilles Pryminius Cassarus, præstantissimus Augustę Vindelicorū medicus ad me misit; tùm quòd pinnullā illā adiposam similiter in fine dorsi habet, & punctis variatur: sicut & icon nostra, & quæ in libro Bauaricarum constitutionum publicato habetur: præ se ferunt: in quo etiam mensura huius piscis proponitur, duodecim aut tredecim digiti, quibus breuior vendi non debeat. Augustæ, vt audio hic piscis vocatur ein Rot, vel Rottle, à colore rubicundo, quæ nomina nostri Vmblis (vt Sabaudi nominant) lacustribus tribuunt. Voracē esse aiunt, in cibo Truttis inferiorem. in Carinthia Huchæ rubræ (Ron Huechen) quædam cognominantur in fluuijs, eas Salmoni cōparant: carne etiam rubra & boni saporis esse aiunt, saliri vt inueterentur, solere: quod quomodo fiat Baltasar Stendelius ad finem lib. 4 Opsopœię suę Germanicæ docet. Colores huius piscis in pictura nostra huiusmodi ferè apparent. Aureolus color passim aspersus est, copiosius tamē circa branchias & oculos. Pinnæ circa branchias rubicundæ sunt: cæterę omnes, sicut & cauda, fuscę & maculosę punctis partim nigricantibus, partim aureis. Dorsum fuscum est, vtrimq. ad Indicum vel cæruleum colorem vergēs, vbi & punctis nigris creberrimis distinguitur. Linea nigra & recta ferè à branchijs ad caudam fertur. Latera media maculis quibusdam subcæruleis per interualla distinguuntur. Vēter candicat. Circa rostrum & branchiarum opercula roseus ferè color, &c. in capite etiā viridis aliqua ex parte. Huchas istas quidam icone nostra inspecta in quibusdā Germaniæ locis ali in piscinis nobis referebant: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri; ætatis progressu in Salmones conuerti (specie rostri nimirum) sicut & lacustres Truttæ, quanquam & aliæ Truttæ Salmonum speciem præ se ferunt. Hucusque ille apposita hac icone.

Nomen. *Color.*

G

Hunc Germanorum.

H

DE

A DE THYMALLO. Cap. XIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

QVI nobilissimi huius piscis ex antiquioribus mentionem faciat, inuenio neminem prçter D. Ambrosium inter latinos,& Aelianum inter Græcos,qui Thymallũ,nõ Thymalum,vt Saluianus contendit,appellant,& cur sic appelletur,vterq.rationẽ reddidit,quod thymum oleat,vnde Gillius & Rondelet.ipsum quoq.piscem Thymum latinè dixerunt. Seruat etiamnũ apud Ticinenses,& in toto penè statu Mediolanensi veteris nomenclaturæ vestigium: Temalo , Temelo, Temolo,& Temero appellatus: quas voces nonnulli apud veteres nullam huius piscis mentionem extare arbitrantes tanquam Latinas protulerunt.Testatur Gesnerus fuisse qui in Italia Temarum vocatum esse conijciebant, quasi temerarium,quòd stolidus sit piscis & facilè capiatur:quibus ipse non assentitur, verisimilius sibi videri inquiens vel à Thymo,vel à Thymallo detortum esse.Apud Albertum & Isidorũ Tunallus,& Titimallus corruptè scriptum reperitur pro Thymallo.Sabaudi Vmbram dicunt:itẽ

Thymallus. *Thymus piscis.* *Temarus.* *Vmbra.*

B Angli:Rõdeletius verò & Bellonius alium ab hoc pro fluuiatili Vmbra exhibẽt,vt subinde patebit Germanis Aesch,vel Asch vocatur,à colore cinereo(vt Gesnerus conijcit)qui eodem nomine ipsis indicatur,cùm in hoc pisce minus,inquit,quàm cæteris plerisque squamosis candidus aut argenteus sit,sed magis cinereus & punctis aspersus nigris,vt cinis carbonũ particulis aut fauillis nigris:At verò quid si quasi delicatum quempiã piscem eo nomine vocari dicamus quo scilicet vescentes,tanquam esca pisces capiantur;nam Aesch idem etiam est quod esca. Idem Gesn. apud suos nomen pro ætatis diuersitate immutare ait : primoq. anno nominari Kreszling vel Greszling; hocq; nomen Gobioni fluuiatili etiam attribui; è quo Thymallum fieri quidam falsò (inquit)putant.Discernitur quidem facilè,cùm aliàs,tùm quòd Tymallus vtcunque paruus pinnulam in dorso posteriorem paruam ostendit,sicut Truttarum genera;quã Gobio fluuiatilis semper caret.Anno secundo,ein Knab,ein Yser,aut Iserle.Tertio ein Aesc.In Rheno circa Scaphusiam anno tertio vocari quoque intellexit ein Mittler:quarto demum ein Aesch, vel Aesch,cùm parere incipit.Ex suis deniq.piscatorib.Thymallum paruũ alio nomine appellare ein Kornling. Angli non solum Omber, sed alicubi etiam à Graylyng nuncupari Turnerus tradit in epistola ad Gesnerum. Poloni Lipien,Bohemi Lipan.

C GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

TRuttacei generis Thymallũ esse cũ pinnarũ situs , tùm totius corporis figura indicant. Eratq.a Aelian. Truttis,si eas notas sibi habuisset,potius quã vel Lupis vel Cephalis, quorum communem & mediã speciem similitudinemq. gerere scribit,assimilaturus:quã quam & his non sit absimilis multũ;similior interim Mugili,quã Lupo. Caput pro corporis ratione paruũ,in acutũ tendit.Os aperit nõ lõgo,sed quadrato ferè hiatu.Ventre est prominentiore. Rondel.latiorẽ,magisq.ventrosum pinxit,quã par est.Pinnas duas habet ad brãchias,duas alias in vẽtre inferiore,a podice vnã.In dorso prior magna est,maculis multis pulchrè varia:infra partim nigris,partim subrubentib. suprà rubicũdis tantũ.Cauda ĩ duas latas pinnas desinit.Rõdel. corpore ait esse cæruleo:Bellon. verò tergus ex liuido in opacũ tendere,& Gesner fuscũ id vel subcinereum facit:At qui hic exprimit:Rondel.subscribit:fieriq. potest,quòd vel loci,vel ætatis ratione euariet.Lineas per latera rectas habet, quarũ quæ ea diuidit à superiori brãchiæ angulo spineo orit,rectà ad caudã defertur:sunt & aliæ per totũ corpus non paucç,singulæque per singulos squamarũ versus nõ rectç,sed innumeris veluti arcubus minimis triangulis vndatæ;quod

a L.14.c.22 *Caput.* *Os.* *Venter.* *Pinna.* *Cauda.* *Color.* *Linea.*

D veluti operosũ pictores nostri(inquit Gesnerus)nõ indicarũt.Obscurè sanè & in meo pisce quẽ ad viuum depictũ in musæo reseruo,pictor eas expressit.Latera præterea modo pluribus , modò paucis punctis & lituris nigris temerè asperguntur.Vidisse se idem Gesnerus in fine Decembris aliquando singulis tantùm vtrimq.ad branchias lituris insignem scribit, aliumque initio Iunij , vno aut altero puncto vix apparente,Squamæ ex eius dẽ obseruatione,singulæ ferè ῥομβοειδεῖς sunt,hoc est rhombi figuram imitantur.Latera enim,inquit,earum vtrimque,circuli segmentũ referunt,suprà verò infraq.in cunei acumen tẽdunt;quod tamen in iconibus suis expresũ negat. Branchias habet vtrimq.quaternas,& vt Bellonius addit,Harengi & Sardinç modò,solidiorib. barbulis obseptas;quæ etiã ad fauces circa orificiũ œsophagi asperitatibus horrent,vncinatisq. officulis constant.Idem Bellonius linguam ostendere albam scribit,dentibusq carere,imo ne vllis quidem rudimentis eorũ præditũ esse:è contrario Gesnerus pro dentibus,inferius superiusque labrum exasperari, limæ instar, introrsum profitetur : & Bellonium haud benè isthæc examinasse apparet:nam aliàs Lauaretum Gallicè dictum piscem officula ad fauces atque œsophagi

Squamæ. *Branchiæ.* *Dentes.*

ingreſsũ vtrimq. habere ſenis hinc inde denticulis ait, vt in Themolo cõmunita; cùm alioqui in Thymallis,& in Lauaretis ſuis nihil quicquam tale reperias.

Partes ĩterna.

Ventriculum habet mediocrem, inteſtina craſſiuſcula, pinguedine multa obuoluta, & vt Bellon. ait, apophyſes plures ex pyloro dependent, à quo ſtatim ſequitur inteſtinum vnum gracile, rotũdum, quod ad rectum tendit, in quo excrementa recipiũtur,& ad anum deferuntur. Idem Bellonius cor tam exiguum habere ſcribit, vt ne ineſſe quidem ei credatur. Splenem Saluianus ſubrubrum facit, Geſn. in ſuo quem manibus tractabit, ferè nigricare aſſerit. Bellonio teſte hic tam magnus eſt ferè in hoc piſce, quàm hepar, quod in nullo alio piſce, inquit, vnquam videram: oblõgus, rubra pinguedine mixtus. Vnicus hepati lobus eſt, vt idem Bellonius obſeruauit, ſtatim vbi gula finit, ſtomachum amplectens. Saluianus felle carere putat: Bellonius verò tã exiguum id eſſe tradit, vt vix rudimẽtum aliquod eius appareat: & Geſnerus quoque ſuum Thymallum felle caruiſſe negat, ſed flaui, vel ſubaurei coloris id habuiſſe. Bellonius folliculum, piſcium natationi accõmodatum plenum ſemper vidit, ac per ſpinam delatum.

Magnitudo.

Cùm maximè augenti, ad cubitalem magnitudinẽ, teſte Aeliano, excreſcit: etſi qui crebrius capiuntur, minores ſint, & vt Saluianus ait, libram non excedant. Longitudo ad latitudinem ferè quintupla eſt, cauda etiam computata, vt Geſnerus aduertit in eo quem manibus tractans deſcripſit, latus enim erat digitos tres, longus quatuordecim.

LOCVS. NATVRA. MORES.

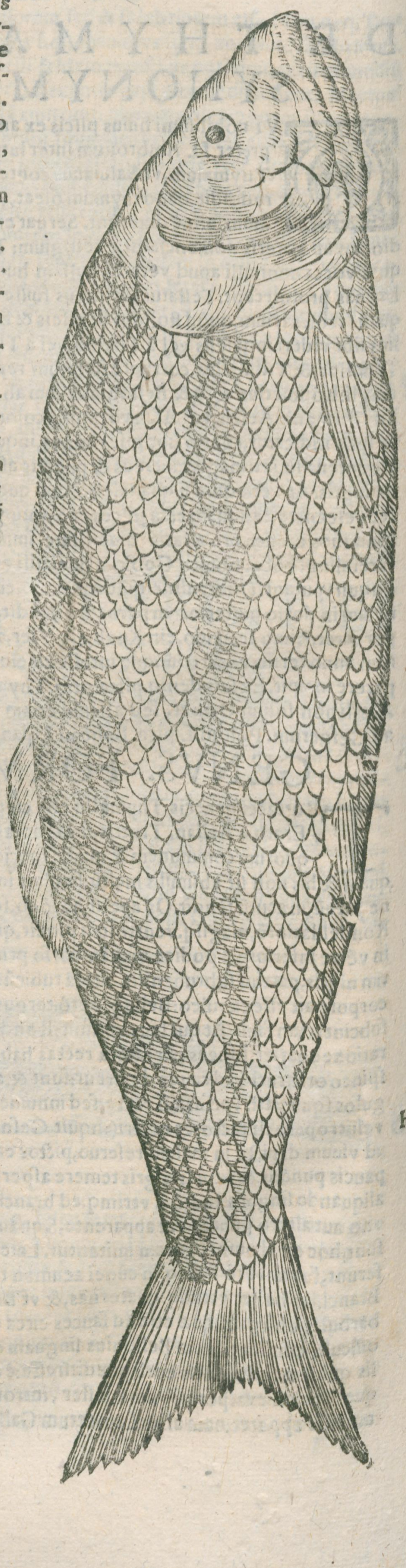
THymallum, inquit Aelianus, Ticinus Italiæ fluuius procreat: non tamen ſolus, ſed Ticino proximi etiam alij, Atheſis. ſ. Abdua, alias Addua, Ambra, Padus. De Atheſi teſtimoniũ extat D. Ambroſij: a *Neque te, inquit, inhonoratũ noſtra proſecutione Thymalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, ſeu Ticini vada te fluminis, ſeu amœni Atheſis vnda nutrierit, &c.*

a li. 5. Hex. cap. 2.

In Abdua, & Ambra pellucidis fluminib frequẽtes quoq. eſſe Cardanus Mediolanenſis ſcribit in Pado rariùs capi aiunt. Alibi Saluianus capi negat, quod quidẽ ſi de Italia loquitur, verum fortè fuerit; nam alioqui in alijs quoq. fluminib. capitur, vt in Limago in Heluetijs, & pleriſque alijs teſte Geſnero, qui ex alpib. oriuntur fluuijs, ſatis frequentes ſunt: abundatq. ijs Floha Miſenorũ, vt Georg Fabritius teſtatur. Reperiũtur, & in Rheno, ſed pauci, ſicuti, & in magnis alijs fluminibus, quos ex paruis, & riuis etiam qñq. ſubeunt, vt & lacus quoſdam, Larium, Lemanum, Acronium, vt idẽ Geſn. ſe intellexiſſe refert: in quib. tamen niſi circa ſaxa reperiuntur, præſertim cum minores ſunt.

quas aquas potiſſimum ament.

In montanis, & pręcipitibus fluuijs, ac riuis magis quã vlli alij piſces Truttis tantũ exceptis capiũtur, propterea quòd puras, frigidas, & ſaxoſas aquas amẽt, vnde

A vnde hos pisces, item Truttas Albertus lapidosos pisces vocauit: cæterùm toto cælo errat, cùm Thymallos marinos pisces esse scribit alicubi. Viuaces validosq. pisces esse dicunt pro sua videlicet magnitudine, etiam extra aquam iam captos. Dicunt & auro vesci, quod & de Vmbra fluuiatili scribit Rondeletius, & vulgò etiam de alijs quibusdam piscibus referunt, inquit Gesnerus, vt Carpione Benaci, & Truttis quibusdam lacustribus, quas Vmblas vocant Sabaudi; & Galli de Lauareto suo: quibus etiam Emblonem quendam Gallis, aut Sabaudis appellatum Bellonius adnumerat in singularibus suis: sed singulorũ, inquit idem, vẽtriculis dissectis inspectisq. curiosiùs interaneis, non auro, sed alijs, peculiaribus, cibis eos viuere deprehendi: & rursus in libro de aquatilibus: Vescitur, inquit, non auro, vt plerique putant, sed vt approbat Aelianus, insectis aquatilibus, deiectamentis, mille pedibus, pediculis, caridibus, pulicibus aquaticis, ac terrestribus: ego Scarabæum terrestrem aliàs in eius ventriculi fundo reperi. Sic ille. Aelianus quidem alia, quàm culice, quem Græci Conopen vocant, esca Thymallum capi negat, vt modò apparebit. Gesnerus tamen fieri posse credit, vt minutulæ quædam auri micæ ab his deuorentur, appetentibus fortè propter splendorem: sicut & calculi quidam splendẽtes, & arenæ ab auibus, inquit, deuorantur; in primis quidem à Tymallis, qui in fluuijs montanis & auriferis degunt: existimat itaque hos pisces alia ratione χρυσοφάγους, idest, auriuoros appellari, quòd cùm lautiores, maiorique in pretio sint, obsophagorum quorundam aurum consumant, & loculos exhauriant, qua nimirum ratione alios quoque ἀνθρωποφάγους dictos fuisse non semel annotauimus. Saluianus pisciculis vesci profitetur, & Volaterrano fidem habendã esse iure optimo negat, qui Thymallum non alio cibo, quàm thymo herba viuere scribit: id enim nemo tradit alius, sed thymum redolere duntaxat. Aelianus: *Piscem Thymallum*, inquit, *sic nominatum Ticinus Italiæ fluuius procreat, &c. Eius capti odor non indignam admirationem habet. non enim vt cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem imò verò existimes te eius gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta sanè odoris suauitate fragat, vt qui eum ipsum non videt, gratissimam apibus herbam, vnde nomẽ duxit, in manu latere putet.* De eodem odore D. Ambrosius: *Neque te inhonoratũ*, inquit, *nostra prosecutione Thymalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini vada te fluminis, seu amœni Athesis vnda nutrierit, flos es. Denique sermo testatior, quod de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facetè sit: Aut piscem olet, aut florem: Ita idem pronunciatus est piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant: hoc tu corpore tuo spiras.* Saluianus verò nùnc quidem Thymallum thymum non redolere scribit, C verè tamen suauiùs, quàm pisces cæteros olere: Cardanus tamen Mediolanensis branchijs thymum olere asserit: audioq. piscatores noctu præsertim, cùm in ripis, ac nauiculis sunt, suaui quodam, & singulari odore hausto, Thymallos pisces, priusquam videant, adesse cognoscere.

Piscis lapidosi qui Alberto.

Auro an vescatur.

Cur auriuorus dictus.

Thymum olere.

CAPIENDI RATIO

R*Etibus*, inquit idem Aelianus, *facillimè capitur: non item hamatis escarum illecebris, non adipe Suis, non serpho*, insecto aut verme simili formicæ, vel culici, Gesnerus, *non chama, nõ alterius piscis intestino, non denique strombi collo, sed solo culice, κώνωπι, improba sanè bestiola, & noctes diesq. homini tum morsu, tum strepitu suo molesta, quòd hac sola delectetur esca, comprehenditur.* Verùm cùm id nec scriptores alij, nec nostræ ætatis piscatores asserant, neque atque culex ob suam paruitatem hamis affigi; quanta hac in re fides Aeliano, inquit Saluianus, sit habenda, haud scimus: nec etiam Raphaeli Volaterrano scribenti: Thymallus ad hamum non accedit, cùm non alium sanè cibum sectetur quam thymum herbam qua viuit: planè credẽdum est, cùm pisciculos etiam edat, hamisq. & retibus, vt experientia ipsa docet, capiatur; cæteris quidẽ D anni temporibus rariùs: Septembri verò mense frequentiùs, propterea quòd eo tempore Venereo stimulo agitatus, huc atque illuc imprudenter excurrat. Gesnerus audisse se refert, Lampredis minimis, quibus vulgare nomen oculos nouenos tribuit, hamo infixis capi: item à viro se erudito nuper cognouisse plumis meleagridum pro esca additis hamo falli. Quo modo verò callidiores piscatores ex plumis auium diuersis anni temporibus diuersa vermium, & volucrium insectorum genera mentientes, hamis tanquam escam addant, recitaui in Trutta.

Culice capi.

Quando magis capiatur

VSVS IN CIBIS.

R Ecta quidẽ ratione D. Ambrosius, Thymallum cũ in Ticino, tum in Athesi captum, florem quasi ex cęteris piscib. pręcipuè eligendũ appellauit: Etenim cùm pisciũ alij alijs partibus magis cõmendentur, ipse vt & Trutta totus, & vndiquaq. laudari solet. Esse tamen aiunt, qui interiorem tunicam huius piscis ceu cibum summè Apicianũ prædicet. Scribit Gesne-

Cur flos Ambrosio dictus

Gesnerus circa Albim fluuium Truttis ipsis præferri se audiuisse: In Ticino, in Athesi, in Adua, inquit Saluianus, captus, nam qui in Pado capitur, multò inferior est, tenerrimus, ac sapidissimus omnium ferè fluuiatilium piscium censetur: vnde non immeritò pluris, quàm quiuis alius piscis venditur, vbi haberi potest. Et maximè Maio mense, in quo quidem vti rarior capitur, sic longè suauior existimatur. Maiorem nonnulli, minorem verò alij celebrant, alij mediocres præferunt.

Salubritas. Iam verò non solùm suauitate commendantur hi pisces, verùm etiam salubritate, quandoquidē in purissima, ac rapidissima aqua degunt, vnde à peritioribus medicis, etiam ægris conceduntur, & præ cæteris aquarum dulcium piscibus, saxatilium marinorum loco in cibum dari posse videntur.

Apparatus. Quouis modo percommodè coquuntur, fricturam tamen secundum Platinam magis requirunt. Elixandi in vinum frigidum vtiliter immittuntur. Pinguiores tamen meliùs sapiunt assi, inquit Gesnerus. Saluianus verò maiores elixos, & maximè butyro conditos: minores verò assos sapidiores credi scribit. Hic & interranea dissecto ventre eximi non vult, sed satis esse credit, si exteriùs solùm purgentur; existimās felle carere hos pisces, quod tamen Gesnerus negat.

VSVS IN MEDICINA.

Fellis vsus. IDem Gesn. ex lib. Germanico manuscripto fel Anguillæ, Thymalli, & Tincæ, & porcelli lactentis commisceri scribit ad aurium remedia. Hoc enim infuso, pelliculas rumpi, fluxiones curari, vermes occidi. Multo item piscatores Ticini accolæ adipem Thymalli testante Gillio auribus salutarem conditum seruant: & Saluianus si pinguedo huius piscis Maio mense in vitreum vasculum coniecta Soli exponatur, id quod ex ea distillat, ac in vasculum residet, auribus instillatum, grauitatem auditus discutere, vulneribusq. salutare existimari asserit: Gesnerus verò etiam ex amici cuiusdam sui testimonio, narrare ait piscatores ad Lemanum lacum, è senibus se audiuisse sanguinem huius piscis si in aures infundatur, surditati prodesse, si modò viuenti pisci sanguis detrahatur: ipse verò non de sanguine, sed adipe verum esse putat: & quoniā qui Gallicè loquuntur, hoc narrarunt: facili lapsu sanguinem pro adipe, inquit, accepit, qui auscultabat: hunc enim Galli Sain, quasi Saginam vocant, illum sang. Idem Gesnerus ad oculorum etiam remedia commendari eundem adipem annotauit: cumque aliqua lippitudo, rubor, feruor, aut pterygia, vel vngues in oculis apparent, quotidie binas guttas cum penna instillari iubere aliquos, idque in pueris, & equis consuli. Vidisseq. se puellam chemosi affectā, quod malum, inquit, aliquando exanthemata puerorum sequitur, hoc remedio per septuaginta ferè dies continuato, vt quotidie gutta instillaretur, curatam, rubore mox primis diebus sublato. Addit insuper habere, & pharmacopolas apud suos hunc adipem; & ab ijs maximè ad oculorum remedia, vt maculæ in eis deleantur, peti solere, deinde etiam ad curandas igne, vel aqua adustas partes. Plinius quidem omnim piscium adipem oculis salutarem facit: Dioscoridi verò fluuiatilium duntaxat, ad oculorum claritatem inungitur: in quem vsum liquatur in Sole, melque illi additur.

Adipis. *Sanguinis.*

DE VMBRA FLVVIATILI.

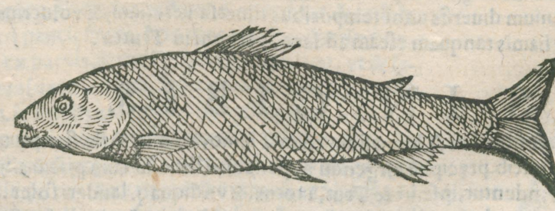
Cap. XV.

SAluianus quòd in veterum scriptis vnum duntaxat piscem, eundemque marinum Vmbræ nomine celebrari videret, attamen apud Ausonium legeret:

Effugiens oculos celeri leuis Vmbra natatu. marinam vmbram subire aliquando Mosellam, arbitratum fuisse poetam credit potiùs quàm aliquem fluuiatilium piscium, Vmbræ nomine ab eo celebrari: contrà Rondeletius, & Gesnerus, fluuiatilem à poeta intelligi non dubitant: qui verò is sit, non satis inter eos conuenit. Gesnerus enim videns Thymallum Sabaudis Vmbram (vn Vmbre) vocari, & Anglis Omber, Vmbram Ausonij, Aeliani Thymallum esse conijcit, eoque potissimùm quòd Thymallum in Mostella copiosè capi intelligeret: in primis verò abūdare, vbi Mosella exonerat in Rhenū, adeo vt vix alij pisces capiantur. Rondel. verò & ante ipsum Bellon. de Vmbra fluuiatili, & Thymallo

Vmbra Ausonij qua.

Vmbra Rondel.

A Thymallo separatis agunt capitibus, tanquã de diuersis specie piscibus, Rondeletius vtriusque iconẽ lectoribus ob oculos præposuit. Bellonius verò Vmbrę iconẽ studio omisit, quòd ad Vmbrã (Vmbrã lacustrem) proximè accedat. Piscis est (inquit Rondeletius) non solùm nomine, sed & colore marinis (Vmbris) similis, à quo vtriq. nomen, corpus enim est opaci loci modo sub fuscũ & subobscurũ, cubitalem magitudinem non excedens. Galli Narbonenses, demptis Monspeliensibus, Vmbra vocant. Piscis est ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aspectu affinis. Pinnis & earum situ à Trutta non differt. Duas itaque branchias habet, duas in ventre, ab ano vnicam, in medio dorso priorem maiorem, posteriorem minorem, subrotundam & pinguẽ, squamas paruas & maculosas similiter habet. Carnis substantiã, partesq. internas omnes easdẽ habet. Capite verò à Truttis differt, quo Carpioni Italico ex Gesnero similis est: capite. n. longiore est quã Trutta, ore minore, nec tã hiante, rostro non acuto, sed obtuso, maximè in maxilla inferiore, sine dẽtibus, & sine magna maxillarũ asperitate. Oculis est patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra, corpus à medio sensim gracilescit, in caudã tamẽ latiusculã & pinnam bifidam, latissimam deficit. A brãchijs ad caudã linea recta. (Hanc in pictura non expressit) per medium corpus producta est. Brãchiæ intus sũt quaternæ, vẽtriculus longus & spissus, pinguitudine, quæ lacte cãdidior est, obductus, à quo multæ apophyses pẽdent. Hepar rubet, cui alligata est fellis vesica, fel nigerrimũ est. splen longus & niger. Intestina sine gyris vllis ad anum demissa sunt. Vescitur terra aqua, limo, vnaq. cũ his & cum arena auri laminulas haurit: ob id vulgus auro nutriri Vmbrã credit: & reuera in ventriculo & intestinis aurũ reperiri certissimũ est. Carne est sicca & alba, qualis est Truttarum paruarũ caro. Hyeme latet: æstate cum Truttis capitur, cui cũ in succo, & substantia, permultisq. alijs similis sit, Truttarum generi, & tractationi subiecimus. Pura aqua maximè delectatur. Hæc Rondeletius, nulla coloris facta mentione, quem Bellonius non tacuit: totum hunc piscem sub ventre argenteum esse scribens: dorsum verò tersissimum habere, ex liuido opacum.

Vmbrę Rõd. & Bellonij descriptio. *Vt à Trutta differat.* *Cibus.* *Carnis qualitas.* *Color.*

DE BARBO. Cap. XVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

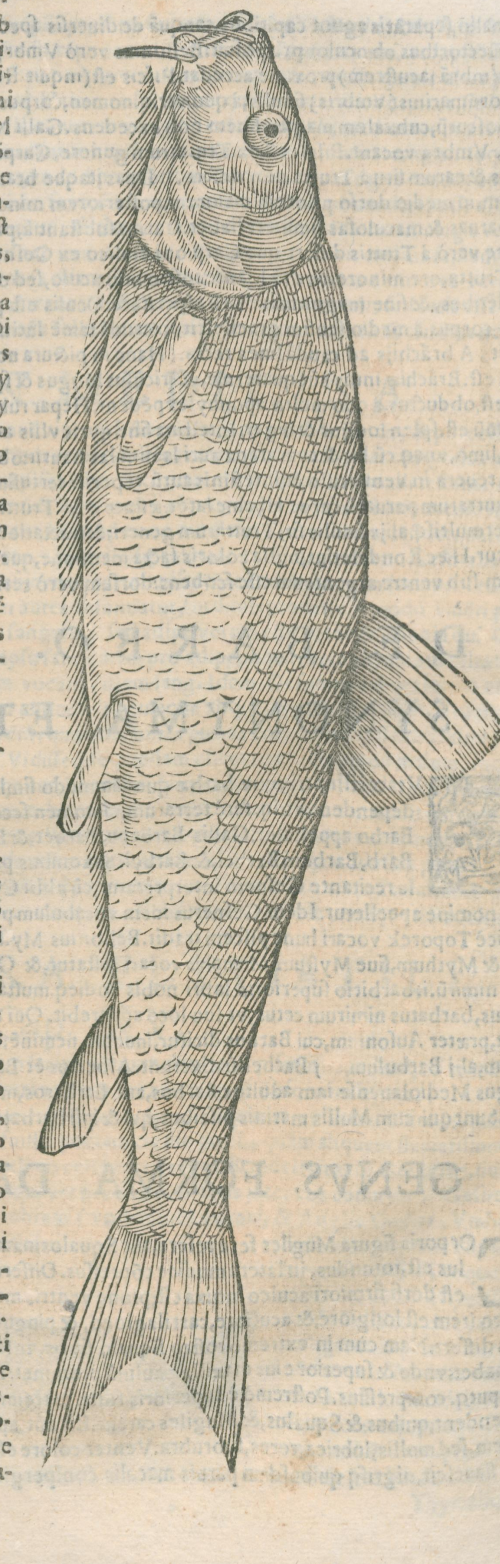
C Cvtacei illi cirri, quæ barbæ quodammodo similitudine ex vtroq. huius piscis labro dependent, vbiq. ferè terrarum, ei nomen fecerunt. Nobis enim atque Hispanis Barbo appellatur: Gallis Barbeau, Barbet, & Barbario Flandris Barbe; Germanis Barb, Barben, Barbel, & Barbyl: Saxonibus priuatim Parme, vt Georgius Agricola recitante Gesnero interpretatur, cũ alibi Cyprinus latus, si bene, inquit, memini eo nomine appelletur. Idem Gesnerus idem vocabulum primò Illyricum quoq. facit, sed mox Illyricè Toporek vocari hunc piscem tradit. Bellonius Mystum vocat haud incongruo pisci nomine & Mythum, siue Mystum Memphis vocari testatur, & Græcorum vulgò Mustacatum, à mustace nimirũ. i. barbitio superioris labri nobis hodieq. mustacchio nũcupato. Alius verò est Mysticetus, barbatus nimirum cetus, vt suo loco apparebit. Qui ex veteribus huius piscis mentionẽ faciat, præter Ausonium, cui Barbus dicitur, inuenio neminẽ; quod cum multi ignorarent, alij Barbonem, alij Barbulum, alij Barbellũ dixerunt. Albertus ẽt Barborum, quidam ineptissimè Balbũ. Vulgus Mediolanense iam adultos Barbos, aut Barbaros, minores Balbetos, vt Bellonius annotauit. Sunt qui cum Mullis marinis piscibus, qui & ipsi barbati sunt, turpiter confundunt.

Barbus cur sic dictus. *Mystus.* *Mustacat⁹.*

D GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Corporis figura Mugiles ferè refert, aut Squalos; nam si latitudinẽ spectemus, oblõgiusculus est, rotundus, in latera modice cõpressus. Differt à Mugilibus, q; pinna, quę in medio est dorsi firmiori aculeo innixa est: pinnę ventris magis sunt flauę caudę pinna rubescit: Rostro item est longiore, & acutiore, cartilagineo, & pingui. A Squalo ẽt perspicuis quibusdam notis differt. Nam cùm in extremo rostro Squalo sit os, infra rostrum inferiore parte illud Barbus habet; vnde & superior eius maxilla paululũ prominet: Labra itẽ lõgè crassiora sunt, q̃ Squalo, caputq. compressius. Postremò è superioris rostri extremo duę appendices, ex laterib. duę aliæ propendent; quibus & Squalus, & Mugiles carent. Est aũt appendicum earum substantia cutacea quidem, sed mollis, lubrica, teres, subrubra. Venter colore est lacteo, latera argenteo, Dorsum ex albo flauescit, nigrisq. quibusdam paruis maculis conspergitur. Branchias habet quaternas: quarum

Vt à Mugilibus differat. *Vt à Squalo.* *Barbe descriptio.* *Color.*

rum rima admodum parua est: quamobrẽ extra aquam satis diu viuit. Ab ijsdem linea ad caudam porrecta, minus euidens est, quàm in alijs. Dentibus caret. Oculi parui sunt, pupilla nigra, quam ambit aureus circulus. Fel adhæret iecori. Intestina in spiras cõtorta, plurima pĩguedine oblita. Vterus oblongus est & bifidus ouis innumeris refertissimus, cùm prægnãs est piscis. Pondere plerunq. libræ vnius, quandoq. duarum, raró trium Saluianus ad octo libras excreuisse obserua uit. Bellonius freqũter in Nilo capi testatũ, sed quomodo Lucius Italicus (inquit) à Gallico differt, sic Nili Mystus à nostro dissidet. Noster eñ. Mystus oblongus est, & quasi teres: Niloticus verò crasso & recuruo est corpore: Eiusdem tamẽ coloris sunt: & eodem modo barbis quatuor, seu mystacibus exornantur. Niloticus nostrum Cyprinum ipsa forma ferè æmulatur. ventrẽ enim habet expansum. Tanta crassitudine in Nilo proficir, vteũ Mẽphis libras viginti pẽdentẽ viderim; quo in loco Mythus uel Mystus dicitur.

Pondus.

Nystus Niliacus.

LOCVS. NATVRA. MORES.

IN lacubus quidem etiam nascitur, sed cùm multò frequentiùs nascatur in fluuijs, fluuiatilis potiùs quàm lacustris erit dicẽdus. Scribit Saluian. paucos esse lacus, q. Barbis abundent plurimos verò esse qui eis carẽt: contrà in omnib. fluuijs gigni atque ali; adeoq. iure inter suos Mosellę pisces Barbum recenseri ab Ausonio Albert⁹ author est à piscatorib. sibi relatum, oua ab eo custodiri, ne ab alijs deuorentur: additq. se obseruasse ĩ cauernis domus suæ ad Danubium sitæ, quotannis post æquinoctium autumnale cõgregari hosce pisces, tantaq. copia conuenire vt manibus etiam capiantur, ita vt meo tẽpore (inquit) incolæ loci aliquando decem plaustra ferè manib. eiecerint. Nam hoc genus piscis frigus nõ sustinet; quare semper languidus hyeme inuenitur; æstate verò mundus & sanus est. Hæc ille. Vescitur algis, cochleis & piscibus, & ne suo quidẽ generi parcere dicitur. Albertus cadaueribus

Fluuiatilẽ esse dicendũ

Frigus timet.

Cibus.

A ueribus capi quoque scripsit. Degunt gregatim, pariunt inueniunt æstate prope litora. Gesnerus ex piscatorium obseruatione, sub collibus, & ripis prominentibus libenter versari asserit, & porcorum instar fodere, ita vt aliquando in cauernis inhæreant, & pereant: pinasque eorum ab hirudinibus nonnunquam infestari, quas saxis affricantes in fundo aquæ depellant, aut rapidiora fluminis loca petant, vt aquæ impetu elidantur. Apparet verò cum Squalis quandam occultam exercere amicitiam, nam quemadmodum in quouis lacuum, fluminumque Barbarus, ibidem ferè semper, & Squalus reperitur; ita è contrario vbi Squalus, ibi semper etiam Barbus, vt Saluianus refert. Claustra fert, & in piscinis æquè, ac Squalus parit, & pinguescit.

Partus.

Amicitia cũ Squalis.

VSVS IN CIBIS.

Hieronymus Cardanus Barbum frequentem Insubriæ piscem, vilem esse tradit, esseq. de eo adagium, quòd neque frigidus, neque calidus, neque elixus, neque assatus sit bonus. Platina quoque inter bonos pisces, vel quouis etiam modo coctos, connumerandos negat. B Verùm si in saxosis & puris fluminib. capiantur, & benè sapiunt, & teneri sunt, concoctu faciles, & boni succi candidaque, & molli carne præditi, sed quæ plurimis spinis firmata est. Ganeones labra præcipuè appetunt, vt Gesnerus ait. Circa caput verò pinguescit. Idem commendari Maio refert ex piscatorum fide circa Rhenum, & alia flumina, vsque ad Iulium: apud suos probari Augusto. Saluianus verò ineunte vere sapidiores quàm reliquis anni temporibus credi scribit. Grandiores natu, maiore sunt in pretio, & melius sapiunt, vt testatur Ausonius his versibus:

Vilem esse.

Quando, & vbi meliores

Tuque per obliqui fauces vexate Saraui,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis
Cùm defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barbe natatus
Tu melior peiore æuo, tibi contigit vni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.

Cæterùm quia mollem, & laxam habet carnem, vino feruenti prius imponendum aiunt, quàm elixetur: & quia paruas squamas habet, Rondeletius cum squamis coqui tradit. Cùm assatur C ex feniculis vmbella, aut saluiæ ramusculo, acri aceto, & oleo, persæpe irrorari, si verò frigatur, arancij mali succo conspergi debet. Oua eorum venenata esse dicuntur, vimque nimirum turbandæ alui, & ventriculi subuertendi habere, idque Maio potissimùm tempore, vt Platina testatur. Scribit Antonius Gazius, cùm experiundi gratia duos duntaxat de ouis hisce bolos comedisset, nihil inde aliquot horis postea noxæ percepisse: demum sub horam cœnæ plurimam in ore ventriculi sensisse inflationem, quam vt dissoluerem, inquit, anisum sumpsi, sed frustra. Post horam faciem apparuisse tanquam in syncope, ita vt astantes, & admirari, & de mea salute temere inciperent. Se interim magnam non solùm in stomacho, & ventre, sed omnibus membris externis alterationem, & inæqualem quandam intemperiem in vnaquaque carnis parte sensisse. Tum superuenisse passionem cholericam, donec infrà superq. simul pluries oua purgarentur, magna cum anxietate, & virium prostratione, & maximo vitæ periculo. Affirmat, & Gesnerus quosdam degustatis bis ouis similiter ferè affectos se nouisse, & quendam intra duas horas ab eis assumptis, supra infraque magna cum anxietate, vehementer exinanitum: Quamobrem suadet, vt oua, cum piscis exenteratur, statim eximantur, nec vna cum pisce comedantur. Rondeletius, & Saluianus esse aiunt, qui credant, non per se ipsa Barbi oua hac malefica vi D prædita esse, propterea quòd non semper eorum esum ea symptomata sequantur, cùm constet nonnullos innoxiè vesci, sed eo maximè tempore malefica fieri, cùm salicum, qui ad fluuiorum ripas sunt, floribus in aquam decidentibus vescuntur. Cæterùm cùm eadem vis, neque salicum floribus, neque alijs ipsorum Barborum partibus, quæ ex ijsdem aluntur, insit, Rondeletius id idiosyncrasiæ potius tribuendum putat, quàm manifestæ cuipiam qualitati: cui facilè subscribo: Vtcumque tamen est, præstiterit omnino ouis ijs abstinere, cùm sciri nequeat, nunquid Barbi appositi, vel ederint eos flores, vel ab eis abstinuerint.

Apparatus.

Oua an venenata.

Symptomata ex esu ouorum.

Oua an sem per venenata.

DE CAPITONE AVSONII, ſiue ſqualo veterum. Cap. XVII.

SYNONYMA, ETYMVM.

Cauedano. Capidon.

QVemadmodum omnium penè locorum piſcis eſt, quod de hic ſermo inſtituitur, ita quoque vbiq. diuerſis appellatur nomenclaturis. Noſtri piſcatores Cauedanum dicunt. Ferrarienſes alijque Padi accolæ Capidonem quaſi Capitonem; Placentini ijſque finitimi Cauezalem; circa Larium lacum Cauedum, Caueden, Coueanum, vel potius Caueanum. Quæ omnia nomina à capite facta puto, quandoquidem id cum reliquo corpore collatum, grandiuſculum ei contigit: vnde & Gallis pleriſque vn Teſtard appellatur, & Auſonio inter Moſellæ piſces Capito. Romæ & ſinus Adriatici accolis antiquo nomine Squaglio, aut Squalo, Venetijs etiam, vt Geſnerus ſcribit, Squadro, quòd tamē nomen ad Squatinam pertinere exiſtimo: Tridenti Squaio, & ætate minor Squalloto, Romæ, vt Bellonius annotauit Caueto. Galli præterea vocant vn Munier, à moletrinis, vt Rondeletius ait, quod circa eas plurimus ſit. Sed Bellonius Lugdunenſibus vn Muſnier dici ſcribit, quod nomen aliàs Gobio fluuiatili altero tribuit. Geſnerus inquirendum proponit, an à Mugile potiùs deductum ſit, cuius, inquit, ſpecies eſt; Alicubi item in Gallia, & vt Bellonius ait, prouiſoribus aulicis, vn Vilain, quaſi turpis, ac fœdus, à victus nimirum ratione, quia ſtercore, cęno, ſordibuſq. alijs delectatur: alicubi denique Calliaſtro, Cenomanis, & Andagauenſib. vn Chouan, Anglis ſimiliter Chieuen, vt Bellonius ſcribit, vel vt Geſnerus Cheuijn, vel Cheui, item Polards ſi palmum non excedat, ſi paulò maior, Chius. Carolus Figulus referente Geſnero Germanos ad Moſellam Monne vocare ait, nomine, vt apparet, à Gallorum Munier, vel, vt Figulus ſcribit, Monnier deducto. Alij Mone, inquit Geſnerus, ſcribunt ſimplici n. In regione Vueſterica, & alibi ein Myn, vel Minvue. Coloniæ, ſi bene meminit, ein Menechen, id eſt Monachus, quare conijcit Alberto, qui Coloniæ vixit, Monachum vocari. Argentinæ eodem teſte nominatur vn Furn, aut Forn: quòd nomen, inquit, alij, vt piſcatores circa Acronium lacum, diuerſo piſci attribuunt, quem noſtri Heluetij, vocant vn Schvual, nos ſuprà Leuciſci, ſeu Mugilis fluuiatilis ſpeciem fecimus inter Albos piſces: ſic ille. Ego ſic Truttam alicubi appellari oſtendi. Heluetij Alet vocant, Bauari Alle. Quis modò ſit hic apud veteres piſcis, alij aliter ſentiunt. Bellonius ab Auſonio Thedonem vocari conijcit, non alio fultus argumento, quam quòd ea vox nonnihil accedat ad Gallorum Teſtard. Auſonius verò nihil aliud de Thedone præter hunc verſum reliquit ſcriptum: *Et nullo ſpinæ nociturus acumine Thedo.*

Capito cur dictus. *Monachus piſcis.* *Quis ſit apud veteres.* *Thedo Auſonij.*

Capito Auſonij.

Ex quo facilè de quo piſce ſentiat, conijcere non licet. Ego Rondeletij ſentētiam probo, qui noſtrum hunc piſcem eidem Auſonio Capitonem vocari exiſtimat; cæterùm cùm & marinus ſit Capito, ſiue Cephalus, ad hunc Capitonis, nomen apud Auſonium referri non poſſe, vel hinc colligas inquit Rondeletius, quòd ariſtis Capitonem abundare ſcribat; id quod fluuiatili, non marino conuenit. Idem Rondeletius eorum ſentētiam improbat, qui veterum Squalum eſſe volūt, quoniam Squali nomen, vt putat, ſolis Galeis conuenit, à ſqualore, & cutis aſperitate. Equidem a Plinius cùm cartilagineos planos piſces aliquot recenſuiſſet: *Hoc in numero*, inquit, cartilagineorum. ſ. *ſunt Squali quoque, quamuis non plani*. Verùm eo loco alij pro Squali legunt Galei, ex Ariſtotele, ex quo id Plinius tranſtulit: neque Rondel. ſe alio b Plinij loco, in quo Squalum circa æquinoctium parere ſcribit, defendere poteſt, quandoquidem, & hic ex Ariſt. tranſcriptus eſt, apud quem Squato tribuitur is partus: quare & hic Plinius ex Ariſt. reſtituendus eſt, eoque maximè cùm in catalogo ſuo piſcium quem ordine conſcripſit alphabetico Galeum nominarit ſuo loco, Squali nulla facta mentione, & Rhinam ibidem Squatum interpretetur. Apparetq. Squali nomen Capitoni marino æquè, ac fluuiatili conuenire: nam cùm ab Ouidio Squalus accenſeatur piſcibus in herboſa arena degentibus hoc verſu: *Et Squalus, & tenui ſuffuſus ſanguine Mullus*, hoc de marino potius q̃ de fluuiatili dixiſſe exiſtimo. Cū itaq. piſcis noſter Romæ, & alicubi in Italia, vt oſtendimus, hodieq. Squalus vocetur, eiq. ex aſſe conueniāt, quæ veteres ſuo Squalo attribuūt, q̇d impedire poſſit, quo minus pro vero, ac genuino Squalo oſtendere liceat, nō video. Eiuſdē quoque ſentētiæ fuit Saluianus, qui item conijcit ab Auſonio Alburnum vocari inter viriores

Squalū veterum.

a *lib. 9. c. 24.*

b *li. 9. c. 51.*

Alburnus. Auſonij

riores

A liores Mosellæ suę pisces:sed Capitonem eiusdem esse,vt cum Rondeletio statuimus,mox pate bit;Idem deniq.Galeni Leuciscum esse tradit,qua in re nec assentior,neq.etiam omnino dissen tior,cùm rectè inter alios albos pisces recenseri queat.

Alburnus Ausonij. Leuciscus Galeni.

FORMA. DESCRIPTIO.

FLuuiatilis noster Capito marino Capitoni,Mugilibusq.alijs corporis figura similis est, qđ Saluiano occasionem præbuit,vt Galeni Leuciscum esse crederet:dorso tamen minus la to est,& Compressiore corpore In dorso item vnicam duntaxat pinnam habet,Mugilum verò genus duas,vnam videlicet in eius medio,alteram inferiùs ad caudã.Mugiles deniq. lineas quasdam habent subobscuras à branchijs ad caudam productas,quibus carere omnino Squalum Saluianus scribit:Vnam tamen eilineã esse Gesnerus profitetur,sed quæ leuiter appareat. Idẽ Saluianus caput ait habere paruum, Rondel.contra crassum, & magnum: id quod pleræq. etiam vulgares nomenclaturæ indicant.Rursus vterq.dentes habere negat.Rondel.os tantum asperũ B esse ait;Gesnerus verò dentes eius latere in faucibus asserit,in maxilla ferè semicirculari,super nè leuiter aduncos,ordine duplici exterius quinos,interius binos. Dentes etiam ei tribuit. Alber tus his verbis:Piscium omnium dentes valdè acuti sunt,exceptis perpaucis,qui in laterib. guttu ris mandibulas habent,vt pisces fluuiatiles magnis vestiti squamis,Barbellus(at huic squamę sũt exiguæ)Monachus,&alij quidam. Hi enim habent dentes latos aliquantulum magis ad cõteren dum cibum,quàm ad diuidendum idoneos:quamobrem etiam omnes æquales sunt:& ideo natu ra abscondit eos in gutture,vt clauso ore aqua non suffocet mandentes hos pisces.Tales autem dentes maximè habet Carpo(Cyprinus)piscis,hæc ille.Labra sunt satis crassa.Oculi nigri in cir cuitu aureoli;tempora subflaua,os rubicundum branchiæ vtrimq.quaternæ,geminæ.Colore to tus est argenteo:dorsum tamen minus,quàm venter,& latera pellucent.Squamæ splendidę sũt, albicantes,angulosæ,latę,cute vltra medium obductę,minimis variante punctis. Aristis in carne multis abundat,quarum etiam in Capitone meminit Ausonius,qui item à squamarum magnitu dine squameum cognominauit,dum canit:

Vt à Mugilibus differat. *Caput* *Dentes.* *Color.* *Squama.*

Squameus herbosas Capito interlucet arenas, Viscere prætenero fartim congestus aristis.

Gesnerus cùm circa Octobr.Calendas vnum ouis grauidum,magnum item,& præpinguẽ inspi C ceret,nullas in eo apparuisse aristas testatur,quare vel non omni tempore,vel non omni ætate in ijs reperiri credendum est.Ventriculum paruum habet,intestina parua , hepar ex albo rube scens,fel in medio viride,vesicam geminam aere plenam,peritonæum nigricans.Circiter libram plerumque implet,aliquando tres,& quatuor,aliquando,sed rarissimè octo,aut nouem.

Partes interna.

Capito fluuiatilis simpliciter dictus.

D

LOCVS. NATVRA. MORES.

ETsi non solũ in fluminibus & degat,& nascatur Squalus siue Capito,recta tamẽ ratione fluuiatilibus tanquam fluuiatilem Mosellæ suæ piscibus eũ accẽsuit Ausonius . Etenim neque in omnibus lacubus,neq.etiam in plerisq.sed in paucis tantùm reperitur.Gesne rus præterea maiorẽ suo in fluuio,quàm in lacu esse refert:& in Rheno quoq.magnum esse : capi item in Lario lacu:in Constantiensi nullum neque inferiore,neque superiore . Bellonius alicubi Cephalum inter Strymonis fluuij pisces nominat:cæterum marinum nè an hunc intelligat,incer tum est,Claustra quoque patienter fert,id quod non solùm experientia ostendit , (dulci enim

Fluuiatilẽ potius quam lacustrẽ esse

Lib. 3. de re ruſt. cap.
vinacitas.

piſcina incluſus creſcit, pingueſcit, & prolem propagat (ſed & M. Varro his verbis teſtatũ reliqt E *In tertia parte quis habebat piſcinam, niſi dulcẽ? & in ea duntaxat Squalos & Mugiles piſces* (Seruari diu quoq. in pura aqua poteſt; ſed aqua ſæpius mutari debet, & vas ad ſummũ vſq. non implendum, neq. mica pannis, nec quicquam aliud in aquam inijciendum: alioqui ſuffocatos mori Rondeletius tradit. Veſcitur cœno, & aqua, carne verò abſtinet, vt ex frequenti diſſectione, & ventriculi inſpectione, idem Rond. didicit. Geſnerus quoq. carnẽ, & piſces attingere negat, ſed ſcarabæis, & quibuſdã animalculis, q̃ in aquæ ſuperficie viderit, ſaltu mordicus apprehenſis paſci: quamobrem cum circa Argentinam ab aliquibus perperã appellari ait ein Muſeſſer, quaſi muriuorum: non. n. mures, ſed muſcas, inquit, captat, & cantharos, quibus etiam ineſcatur. Piſcatores hamo inſerunt, vel gryllum campeſtrem, vel acinum etiã vuæ, vel muſcæ genus, quod propterea Aletmuggen Heluetij dicunt. Muſca eſt magna, oblonga, nigricans per hyemem in fluuijs latẽs, alia ſpecie apparens. Cerebro etiam bubulo delectari, ait, eiuſq. particulam à piſcatoribus hamo ſubtiliter alligari. In locis littoribus proximis, in fine veris, & ſub æſtatis initium parit. Geſnerus eſſe ait, qui dicunt, Maio menſe parere ab vno latere, ab altero verò poſtea, cùm ceraſa, quæ Amarella noſtri vocitant, iam matura ſunt. Piſcis eſt grecalis, minimè ſoliuagus.

Cibus.

Vt capiatur.

Vbi & quãdo pareat.

F

VSVS IN CIBVS.

a L. 7. c. 16.
Vilis eſt.
Columella correctus.

Vilis vbiq. & plebeus piſcis eſt, ſemperq. Squalus fuit, vt ex Columella clariſſimè innoteſcit, apud quem tñ Scarus perperam pro Squalus ſcriptum eſt. *Harum ſtudia rerum* (inquit) *maiores noſtri celebrauerunt, adeoquidem vt etiam in dulcibus aquis marinos clauderent piſces, atque eadem cura Mugilem Scarumq̃ nutrierunt, qua nunc Muræna, & Lupus educantur.* Scarum autem mendoſè hic legi, Squalumq. reſtituendũ eſſe ex multis (inquit Saluianus) intelligi poteſt Primùm enim Columella veterum frugalitatem cum perdito ſui temporis luxu comparans vti Mugilem ac Scarum eadem cura maioris nutriuiſſe, qua poſtea Muræna, & Lupus educarẽtur, ait: ſic hic illos viliores fuiſſe innuit, quod quidem ſicuti de Mugile verè, ſic nullo pacto de Scaro dici poteſt: cùm communi ſcriptorum omniũ conſenſu, nobiliſſimus piſcis cẽſeatur: vnde Squalum quippe quem vilem eſſe conſtat, reſtituere oportet. Deinde ſi hanc Columellæ ſententiam cum hoc M. Varronis loco, *Quis habeat piſcinam dulcem? & in ea duntaxat Squalos, ac Mugiles piſce?*) in quo veterum laudat parſimoniam, vt qui dulces tantùm piſcinas, & in eis duntaxat G Squalos, ac Mugiles piſces haberent, diligenter conferamus: quemadmodũ ex Varrone ſententiam illam ſuã Columellã tranſcripſiſſe, manifeſtiſſimè cognoſcemus, ita in hoc, vti in illo, Squalum, non Scarum, legẽdum eſſe proculdubio iudicabimus. Carne quidem eſt candida, ſed inſipida, ac molli, & quæ mox extra aquam flaceſſit, plurimis abundans ariſtis; Vtrumque tetigit Auſonius dum canit.

Caro qualis.

Viſcere prætenero fartim congeſtus ariſtis,
Nec duraturus poſt bina trihoria menſis.

Qui & vbi meliore, & quo tempore.

Improbantur præcæteris, qui in lacubus, & in magnis, cænoſiſq. fluminibus capiũtur, quamobrẽ Romæ, quòd vel ex proximis lacubus, vel ex Tyberi afferatur, parui fit, cum aloqui Tyberinus in ligneis vaſis diu viuus conſeruetur. Contrà in limpidis, paruiſq. ac ſaxoſis fluuijs torrẽtibuſq. captus haud omnino aſpernari debet, maximè vbi adoleuit. Maior. n. factus minus mollis eſt, vt hic etiã, ſicut de Barbo diximus ex Auſonio in ſenecta præferendus videatur. Cõmẽdãtur apud nos verno potiſſimũ tempore, cùm prægnãtes sũt: Alij tradũt per totã hyemẽ admitti mẽſis poſſe, & vere etiã vſq; ad initiũ Maij, æſtate non probari. Geſnerus apud ſuos cõmẽdari ſcribit mẽſe Decẽbri, placereque etiam circa Calẽdas Octobris, quo tẽpore vnũ ouis grauidũ (inquit) reperiri: H magnus is & præpinguis erat: oua quoque ſapiebãt palato: nec vllæ apparebant ſpinæ. Idem caput in eo præferri aſſerit. Comeſtur aſſus, frictus, & elixus. Aſſus plerumq̃m. agis laudatur. Cũ aſſatur ex feniculi vmbella, aut ramuſculo ſaluiæ, aceto, oleoq. crebro irrorari debet: cùm frigẽt acido aliquo ſucco excipi. Si elixari placeat, Geſnerus ſuadet, vt vino frigido imponatur, & cum iam propè eſt, vt ſatis coctus ſit, butyro calido perfundatur. Idem ait eſſe qui hunc piſcem maiuſculum, in tres diſſectum tomos, ad quadrageſimale ieiunium reponant. Rondeletius verò ſale conditũm meliorem effici profitetur, & à marino Capitone ſalito vix diſtingui.

Apparatus.

DE

DE CAPITONE FLVVIATILI, ſiue ſqualo minore. Cap. XVIII.

A FRequens in fluuijs eſt, inquit Geſnerus, vulgò nominatus ein Haſzle, in lacu iuxta Tugium Ganghaſzle vel communiori nomine Vuyſzfiſch, quaſi albus piſcis; circa Argentoratū Schnotfiſch, quaſi turpis piſcis; item alio nomine Meiſiſch, à menſe Maio, quo præferuntur, quod nomen Alauſis, quoque attribui putat. Italicum huius piſcis nomen niſi Stretta ſit (à corpore longiuſculo fortè, & ſtricto, i. minimè lato) in Lario lacu, & in Verbano Giauetta, aliud ſe neſcire profitetur. Hęc verò cùm ſcripſiſſet, piſcator Lucarnenſis in Verbano vocari ei aſſeruit, Letta, vel Aletta. Conijcitq. eundē fortè eſſe qui Papiæ Cabacello dicitur. Germanicum Haſzle videtur lepuſculum ſignificare, fortè quòd agilitate, ac celeritate natandi lepores repræſentent. Ipſe Cephalos, aut Mugiles fluuiatiles minores vocat, quòd fluuiatilem Cephalum, ſiue Squalum magis, quàm Leuciſcos referat, adeo vt icone opus eſſe neget. Piſciculi, inquit, ſunt molles, duos, aut tres palmos longi, albicantes, per dorſum in viridi nigricantes, cauda, & pinna dorſi glaucis: cæteris rubicūdis: minimè lati. B Squamulis tenuibus argenteis, branchijs ternis. Caro eorum ariſtis referta eſt, vt & Mugilum fluuiatilium maiorum. Ex his qui in fluuio apud nos capiuntur, oculis rubere audio, qui in lacu non item. Obſeruaui poſtea lacuſtres ſuperna oculorum parte flauere. Dentes in faucibus vtrinque conditos habet, vt Capito fluuiatilis, in mandibula curua, exteriore ordine quinque maiuſculos, interius binos minores, omnes ferè in ſummo leuiter aduncos. Parere incipiunt medio Aprili, vel paullò antè. Suo tempore (Maio, & Aprili præcipuè; deinde Iunio, & Iulio; à Maio quidem menſe etiā Meiſiſch alicubi nominātur,) ſatis grati in cibo, & ſalubres habētur. Aliqñ verò vermes eis innaſcuntur, Ligulas noſtri vocāt Neſtel, & omninò inſalubres fiūt. Hyeme macri ſunt, ac minimè placent. Fluuiatiles etiam lacuſtrib. præferuntur. Elixari debent in vino feruido. Circa initium Nouembris oua in hoc piſce reperi, quæ magis, quàm piſcis placebant. Hæc ferè ille.

Stretta. *Giauetta.* *Letta.* *Deſcriptio.* *Partus.* *Vſus in cibis.*

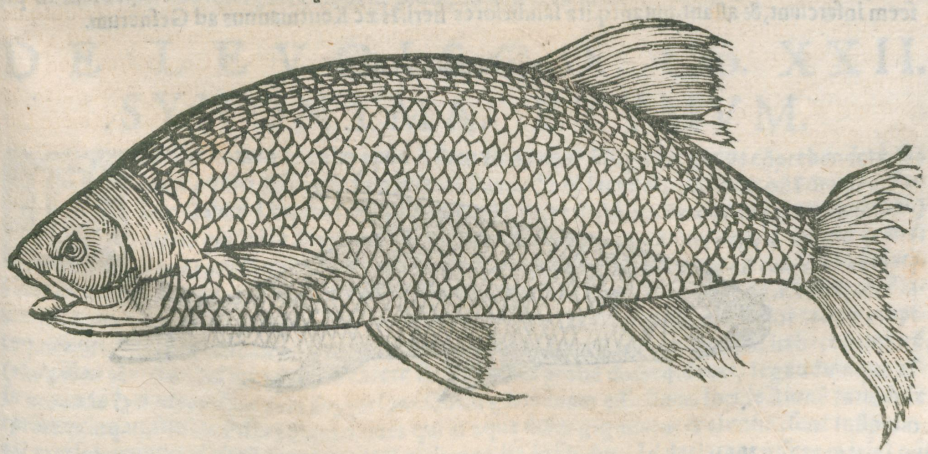
DE CAPITONE FLVVIATILI CÆRVLEO. Cap. XIX.

C IDem Geſnerus Capitonem fl. Cæruleum cognominat, differentię cauſa, quē Germani, Saxones potiſſimū Ieſen appellant. Quidā Alauſam interpretantur, ſed male, quoniam e mari fluuios non aſcendit. Capitur in Albi, & in Danubio quoq; vbi Intling vocatur. Cū Capitone fluuiatili ſimilitudinē habet, ſed colore eſt in dorſo, & in aliquib. capitis partib. cæruleo. Prætertur aſſus. Germani ad Viadrū Ieſitz appellant, Marchici ad Viadrum Ieſe ſcribunt: alicubi Bradtfiſch dicunt, hoc eſt piſcem aſſari ſolitum, per excellentiam Poloni Iaiz, vel Ieſien. Hungari Czompo. Non eſt in magno pretio: neutiquam ſalubris, quòd pinguiuſculus ſit, & non ſaxatilium modo friabilis: ſuauis tñ ſatis, quātum ad guſtum. Eſtur frigidus, aſſus potiſſimùm, quamuis, & elixus, & alijs modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres, aut quatuor digitos. Poſt Paſcha potiſſimùm capitur.

Alauſam nō eſſe. *Suauem, ſed non ſalubrē eſſe.*

Capito fluuiatilis cæruleus Geſner.

D

DE CAPITONE FLVVIATILI RAPACE. EIVSDEM: Cap. XX.

Coruus. HOc genus Capitonis Miſeni Rappe vocant, ideſt Coruum, vt Kentmannus Geſn. cõmunicata icone ſignificauit, quòd eius volucris inſtar vorax, & rapax ſit, quamobrem Geſn. rapacem cognominauit. *Deſcriptio.* Piſcis, inquit Kentmannus, eſt candidus, argentei ſplendoris, dorſo tamen fuſco, & ſubcæruleo. Squamis tegitur latiuſculis tenuibus, & perſpicuis, quibus pellicula tenuis argentei nitoris ſubſternitur, quæ per ſquamas translucens, piſcem veluti argento illitum oſtẽdit, quales etiam cæteri piſces, quos communi nomine albos cognominamus, Vveysfiſch, apparent. Piſcis eſt longus, craſſus, & carnoſus: caro ariſtis plena. Longitudo ad latitudinem quintupla. Dentes ei non in ore, ſed in faucibus ſunt, vt alijs quoque huius generis, longiuſculi, vtrinque ſepteni è mandibulis prognati. *Partes interna.* Ventriculus, & inteſtina ſimul, piſcis longitudinem non æquant. Reuolutio eorum triplex eſt, ita vt in ſummo ventriculus ſit, inde tenuius inteſtinũ incipiens reuolui, duas ſub eo helicas efficiat. Tegit hæc dextro latere iecur in quo veſica fellis longa conſpicitur, altero lien. Veſica in eo aere plena, oblonga eſt, vt in Lucio, Cyprino, &c. *Magnitudo.* Maximi qui apud Miſenos capiuntur, ad ſex aut ſeptem libras, xvj. vnciarum, accedunt. Addit Geſn. ſeſe audiuiſſe branchias molles eſſe, vt in Salmone: pinnas coloris è fuſco punicei: Nomẽ à rapacitate tulit. *Voracitas.* Eſt. n. veluti prædo vehemẽs in aquis: nec minus ferè, q̃ Silurus, Glanis, & Lucius, aut etiã amplius, damnoſus eſt vorandis piſcibus: quos dum perſequitur, in ripam aliqñ expellit, & ſimul etiã ipſe interdũ impetu in ſiccum elatus relinquitur. Hic piſcis in Albi naſcitur, non aliunde ſubit, & toto ferè anno', ſed rariùs, & per interualla quædam, capitur. *Quando pariat.* A partu valdè augetur, & pingueſcit. Parit autem circa annunciationem D. Virginis: quo tẽpore à ſtationib. ſuis cateruatim procedunt, magni, & parui: duob. aut trib. dieb. ante, aut poſt illum: diem: idq. ita fore certũ eſt. Quòd ſi nihil impediat, ſexaginta, plus, minus, vno retis tractu interdum capiuntur. *Natura.* Piſcis eſt callidus, & extra hoc tẽpus, quo propter partũ gregatim natat, difficilis captu; niſi vel nimij ventorũ flatus, quo minus piſcatores, & retia trahẽda audiat, efficiat: vel aqua perturbata viſum eius impediat: aliàs. n. inter ſcamna, quæ arenæ accumulant, manet nec facilè retib. includitur. *Vt capiatur.* Cæterũ extra pariendi tẽpus hamo ferè capitur, hoc modo. Quoniã vorax eſt piſcis, Phoxinus aliuſvè piſciculus hamo infigitur, & ſic linea per aquam vltrò citroq. agitur, eo in loco, vbi huius generis piſces degere coniectura eſt: hi cũ piſciculo pariter hamum deuorant, & capiuntur. *Optimum, & ſuauiſſimũ eſſe.* Piſcis eſt admodũ laudatus, & boni ſaporis, tum aſſus, tum elixus. A plerìſq. tñ parui æſtimatur, ꝙ idoneum coquendi modum neſciant: nam niſi ritè coquatur, ſiue aſſes, ſiue elixes, in partes aliquot dilabitur: ꝙ ſi integrum ſeruare velis, nõ in feruidam, vt alios pleroſq. piſces ſolemus aquam, ſed ab initio ſtatim in frigidam præparatũ im- *Apparatus.* mittes, vt pariter cum aqua concalfiat: eum condies, ſalieſq. & ad iuris ferè cõſumptionẽ coques. Aſſandũ verò, deſquamabis, exenterabiſq ſimiliter: deinde ſale diligenter conſperges, & perfricabis; & per duas horas in ſale relictum, tandem aſſabis: ita bonus, & grati ſaporis piſcis erit. Sunt qui piſces aſſari ſolitos, ſimpliciter aſſent, ouis, aut lactibus, ſolùm non exemptis, & ſaluia infarcta. Alij oua, ſeu lactes, cum hepate, & liene exempta minutatim concidunt; adduntq. multum piperis, ac caryophyllorum, ſalem, vuas paſſas minores, vitellum oui: hanc impenſam in piſcem infarciunt, & aſſant, putantq. ita ſalubriores fieri. Hæc Kentmannus ad Geſnerum.

Capito fluuiatilis rapax.

DE

A

DE ORFO GERMANORVM Capitone Fluuiatili subrubro eiusdem. Cap. XXI.

ORfum Germani vulgò ein Orff, genus hoc Capitonis vocant (inquit idem Gesnerus) quod mihi videre nondum contigit, præterquam Augustæ Vindelicorũ olim in piscina quadam, vbi mihi intuenti Cyprini colorẽ præ se ferre videbatur, aqua forte visum meum mutante. Ibidem depictam iconem clarissimus medicus Achiles Pyrminius Gassarus mihi communicauit. Dorso est rubicundo, ventre albicante, squamis (vt apparet) magnis & latis. Assi laudãtur, præcipuè Aprili, & Maio mẽsibus. Linea à brachijs ad caudam, an probè adeò recta (prçter plerorumq. piscium morem) expressa sit inquirẽdũ. Germanicus liber qui Bauaricas constitutiones continet, eadem forma piscem hunc delineatum proponit, digitos 12. *vel* 13. lõgum, qua longitudine inferiorẽ capi non liceat: cũ vulgarẽ Ausonij Capitonem vel nouem digitos longũ capere concessum sit: vnde hunc (Orsum dico, qui tamẽ ab Orpho marino pisce toto genere differt) ad molẽ multò maiorẽ excrescere coniecerim. In diuersis Germaniç partibus aliter, atq. aliter (proximis tamẽ inter se vocabulis) nominat. Orff Erfle, Norfling, VVuifling: alicubi etiam Elft, idẽ ni fallor. (Apud Hollandos Elft est Alosa): Intẽpestiuè captũ, spinulis seu aristis redundare aiunt. Duorũ generũ esse hunc piscem audio: assatos alios carne alba esse, qui Augustç vulgò Vveijfisch appellẽtur: alios rubicũda vel flauescente, Truttç Salmonatæ instar. Piscem Norimbergæ quoq. in Begniza fluuio frequentem esse aiunt, præferri genus illud, cuius caro rubeat: in superficie discrimẽ non apparere: squamas paullò latiores esse, quã in Thymallo: carnem siccam & friabilem, salubrem, vt vel puerperis concedatur, minus suauẽ quàm Truttarum Bellonius quoq. visa apud me huius piscis effigie, forma ad Squalũ, (idest, Capitonem fluuiatilem) eum accedere fatebatur. Piscem audio lautum & in pretio esse; muscis vesci. Cyprino minus latum esse, sed crassiorem: nõ in aquis fluentibus, nec in lacubus, sed in piscinis fermè reperiri, apud Vindelicos & Norimbergæ & alibi. Sunt qui Pigo Picouè pisci Larij & Verbani lacus, eum comparent: & similiter certo anni tempore è squamis ceu clauos quosdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinosnè igitur magis an Capitones pertineat iudicandum illis relinquo, quibus in promptu hi pisces sunt.

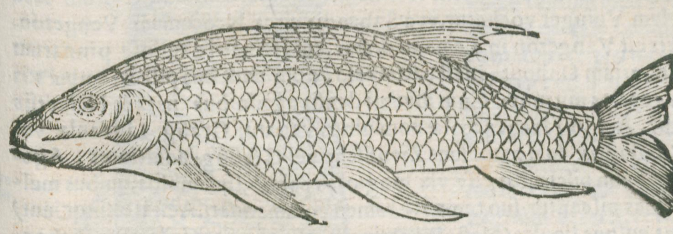
Color.

B

Nomina.

Genera duo.

¶ Capito fluuiatilis subruber. Orsus Germanorum.

C

Caro qualis

Nobilitas.

Locus.

DE LEVCISCO. Cap. XXII. SYNONYMA. ETYMVM.

D

LEucisci nomen Hicesio apud Athenæum, omne Mugilum genus cõprehendere; Galeno *a* vero piscẽ esse suæ speciei, fluuiatilẽ & lacustrẽ, suo loco ostẽdimus. Pro hoc Galeni Leucisco Salu. Squalũ ostẽdit, vt dictũ est. *Ex nostris quidã* (ĩquit Gal.) *pisces quosdã in fluuijs genitos* λευκίσκυς *nominant, rati diuerso esse à Mugilũ genere; cætera quidẽ animal animali simile est, nisi quòd Leuciscus paulò est candidior, caputq. habet minus, & gustu est acidiore.* Quas notas Squalo optimè conuenire itaq. Salu. arbitratur. Fluuiatilis enim est Squalus, inquit, Mugili magis quàm cuiuis pisciũ similis, candidior tamen, capiteq. minori, & sapore acidiori. Cæterùm quòd Galenus Leuciscum ait gustum habere acidiorẽ (τὴν γεῦσιν ὀξυτέραν,) id mendo non carere Rondeletius probè docteq. docet, legendumque esse κεφαλὴν ἔχον μικροτέραν καὶ ὀξυγχοτέραν. Quam germanam esse huius loci lectionẽ ratio ipsa rprimùm, inquit, suadet. Pisces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & aluntur, sunt insipidio esi. marinis omnibus subest sapor quidam acris, nec ita insipidus. Id declarant pisces marini qui

a Lib. 3. de Alim. fac.

Leuciscus Gal. Saluiano qui.

Galeni locus correctus.

Pisces marini sapore dif ferunt à piscibus aquarũ dulcium

amnes petũt, qui in aqua dulci nutriti permultum guſtu ab ijs diſcrepant, qui in mari capti ſunt. E His accedit Athenęi authoritas, qui Mugilem fluuiatilem appellatum fuiſſe ait ὀξύρυγχον, his verbis. Κεστρεὺς δὲ γίνεται μὲν καὶ θαλάττιος, καὶ ὁλιμναῖος, καὶ ποτάμιος ὗτος δὲ καλεῖται ὀξύρυγχος, ideſt, *Mugil quidem eſt marinus & lacuſtris & fluuiatilis, hic autem vocatur Oxyrynchus.* Saluian. certè Squalo fluuiatili acidiorem ſaporem, quàm lacuſtri tribuit, qualem tamen in neutro reperias.

Oxyrinchus

Quamobrem cum Rondelet. & Bellonio Leuciſcos nominabo alios quoſdam albos piſces, quorũ alterum, vulgus Gręcorum hodieque Leucorinũ vocat, teſtante Bellonio, quanquam haud certò ſtatui poſſe putem, hicne an prior Rondeletij Leuciſcus, reuera Leuciſcus Galeni ſit dicendus, cùm quæ de Leuciſco ſcribit, non paucis albis piſcibus attribui poſſint. Leuciſcum Bellonius Latinè Albicillam vel Albiculam dici poſſe putat; Bellonij Leuciſcum præuertam. Is Inſubribus Streiam vocari ſcribit, idemque nomẽ iconi appoſitæ præfixit: ſed in deſcriptione ipſum piſcem (Leuciſcum) Streia vocato longiorem, & anguſtiorem eſſe dicens, alium à Streia eſſe innuit, & alicubi Ferrarienſibus Stregiam vocari etiam ait illum piſciculum qui eruditorum iudicio Alburnus Auſonij cenſetur. Eſt tamen piſcis Italicum nomen (vt Geſnerus annotauit (Strigio, Strilato, & Stria, quo inquit, circa Tridentum Germanicè etiam loquentes vtuntur; factum fortè à ſtrijs rectis, quibus inter ſquamas diſtingui videtur, vt ipſe Bellonius ſcribit. Grapaldus Italus F Strigilem nominat piſcem, eumque inter veteribus ignotos recenſet; ſed quoniam frequenter per hyemes capi tradit, non alium, puto, intelligit, quàm quo de hic agitur: Gallis Vandoiſe vocatur; Alberto Vindoſa, Ligeris accolis, vt Santonibus & Pictonibus vn Dard, quaſi iaculum aut ſagitta quòd ſagittæ modo ſe vibret. Monſpelienſibus teſte Rõdeletio Sophio, Lugdunenſib. Suiffe; accolis lacus Biſtonij, cuiꝰ aqua partim dulcis partim ſalſa eſt, Lilinga, Anglis Daces, Illyrijs Aukley: in Germania circa Argentinam ein Lauck. Heluetijs diminutiua voce Laugele, quo nomine Gelenius dici conijciebat (inquit Geſnerus (quaſi λευκίλλον, ideſt Albiculam, tanquam olim ſic appellaſsent Græci, & ab ijs mutuati eſsent Germani. In quibuſdam Heluetiorum lacubus, vt iuxta Tugium & Bielam Vuinger vocitatur, vt à Sabaudis circa Neocomum Vengeron. Diuerſus tamen ab hoc piſcis eſt Vangeron in Lemano dictus, cui Heluetij à rubore pinnarum nomen poſuerunt. Bielenſes etiam Onhopt, ideſt, acephalos nominant hos piſces: amputatis enim capitibus ſiccatos aliò venales mittunt: Cùm minimi denſis agminibus natant Heluetijs Seelen, ideſt animæ dicuntur. Acronij lacus accolæ nominibus variant; Graſig Lindauiæ vocant: Vberlingæ Laugele; Conſtantiæ dum parui ſunt, Zienfiſche vel Graſing: adultiores. Agonen, Agunen, Lagenen. Aiunt enim piſciculos eſſe vix longiores palmo, ſquamoſos, quibus mul- G ti abſtineant, quòd circa latrinas piſcantur: ſuo tempore tamen commendari. Aeſtate (inquiunt) innaſcuntur eis vermes, quos vulgus ligulas (Neſtel) nominant, quo tempore inſalubres habentur. Oua gerunt vſque ad Iunium, deinde pariunt. Non ſolum autem inter ſe, ſed cum illis etiam piſcibus latis lacuſtribus, quos Heluetij Rotten vocant, & cum Scardulis ſiue Cyprinis latis coeunt, vnde piſcis genus enaſcitur, inter vtrumque parentem medium, ein Drittfiſch. Sed alius eſt Agonus in lacubus Italiæ, & Germanicum nomen Graſing cauendum ne quis cum diuerſo fluuiatili piſciculo confundat, quem Greſz, Greſzling; vel Kreſzling nominant. In Dunenſi Bernenſium Heluetiorum lacu Blavvling, ideſt, cæruleus hoc genus Leuciſci dicitur: noſtri longè aliud lacuſtre tantùm genus ſic vocant. Glyſſen à ſplendore factum, commune eſt piſcibus illis qui vulgò dicuntur Laugelen aut Svvalen. Hæc fere ex Geſnero.

Leucorinus. Albicilla. Albicula. Alburnus Auſonij. Strigilis. Vindoſa. Ex Geſnero.

FORMA. DESCRIPTIO.

SQuamis medijs tegit, quæ lineolis diſtinctæ ſunt. Nonnulli cũ priore Rondeletij Leuciſco confundunt, ſed corporis, inquit, hic latitudine differt, roſtroq. eſt acutiore, alioqui pinnis, H earũ numero & ſitu ſimilis eſt. Romani piſcatores à Squalo, teſte Bellonio, non diſtinguũt neq. enim adeò exactè piſces fluuiatiles, vt Galli, internoſcunt. Etenim Leuciſcus aſpectu multò hilarior, quàm Squalus, minoribusq. ſquamis contegitur. Albo colore nitat, & veluti inter ſquamas ſtrijs rectis interſtinguitur. Caudam biſurcam, & pinnas albas profert, neq. ita latas, vt Squalus. Hic præterea Leuciſco maior euadit. Alburnus eidẽ ſimilis eſt Leuciſco; tamen eſt paulo latiore corpore, & ſquamis elatioribus, ac labro inferiore meliùs infarcto. Eſt etiam nonnihil diſcriminis in linea, quę vtrinq. corpus interſecat: ſiquidem Leuciſco non tam arcuata eſt, quàm Alburno, & Alburnus rotundiori corporis compage conſtat, ad Cephalum magis accedente. Bellonius nulla ait habere dentium rudimenta, verùm fortaſſis haud diligenter inſpexit; Geſnerus namque in faucibus vtrinque mandibulam curuam quinis armatam denticulis reperit, vt in Ballero. Albertus vtrinque mobilem in faucibus mandibulam habere ait. In Pado (vt Geſnerus obſeruauit) dodrantem nunquam excedit; craſſitie ferè æquali per totum corpus, à capite

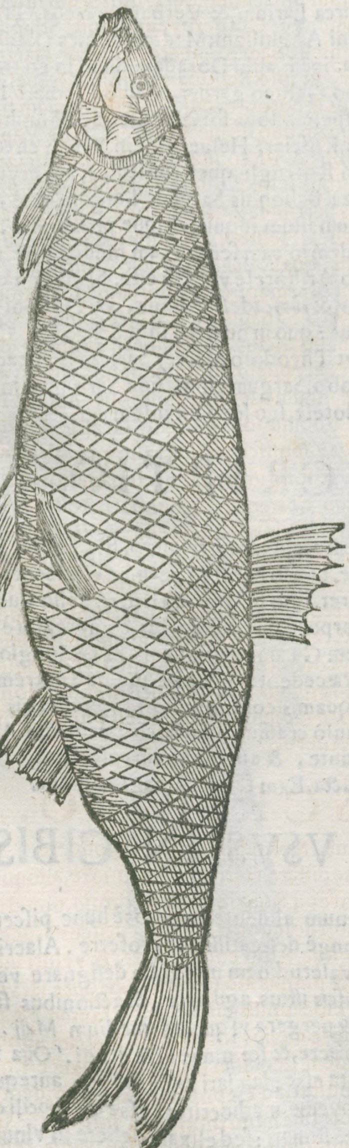
Squamæ. Vt à Squalo differat. Vt ab Alburno. Magnitudo.

A capite ad vsque caudam. Os aperitur in oblongum, nec prominet mandibula superior. Addit item Gesnerus apud suos paulò maiores capi in fluuio, quàm in lacu; longiusculos esse, non latos, Haselis non dissimiles specie, paulò breuiores, si bene meminit. Dorsi colore esse fusco, flauo, & viridi ferè permixtum esse. Pinnas albicare, vel nimium ruffi admixtum habere, lineam qua terminatur laterum color instar iridis resplendere ex flauo, & viridi colore. Rondeletius quoque ex fusco partim viridem esse, partim flauum dicit, ventriculumque habere paruum, hepar magnum, & in hoc fellis vesicam: denique multum pinguescere. Pro Rondel. icone posui quam primò expressam habebam, & si fortassis minus exactè, qui exactiorem volet, vel ipsum, vel Gesnerum adire poterit.

Color.

Vilis est.

Leuciscus secundus Rondel.

B

C

D

VSVS IN CIBIS.

Piscis hic, inquit idem Rondeletius, eiusdem generis piscibus, scilicet Mugilibus fluuiatilibus non admodum præstat, neq. ab antiquis etiam si verus eorum Leuciscus est, cæteris præfertur. Quare falsò id Galeno attribuit Bellonius, Leuciscorum magnam copiam cōdiri solere, atque in magno haberi pretio. De Leucisco enim vnico tantùm loco agit Galenus, ex ijs esse, inquiens, qui sale condiuntur, & qui lacustris est, ita conditum seipso meliorem effici: quicquid enim in sapore est mucosi, & virus resipiens, id omne abijcere: meliorem verò esse recentem diutius in muria seruato. Testatur Bellonius huius piscis non dum prouecti magnum numerum veris initio capi, modicoque sale conspersum, atque exiccatum, Byzantium deferri, vendiq. Maio, Iunio, & Iulio mensibus. Eorum capturam maiorem fieri ex Epiri lacubus, Venetosque his maximè vti, ad seque nauibus adferri curare, & eodem vocabulo cum Epirotica lingua, quæ Scouranicos dicit, Scourancas nominare: quæ cùm Leucorinis, inquit, maiores sint: ambo tamen pisces sale conspersi, & fumo infecti, atque exiccati, ad exteros mitti, vt nostri Harengi soreti, consueuerunt. Sic Bellonius. Gesnerus commendari scribit Aprili, & Maio mensibus, Februarioque non insuaues inuenisse, quo tempore lactes in mare pleni erant, eodemq. mense à suis laudari. In Italia quidem hyeme in primis capi. Veru tostos, sale, aceto, oliuo, pipere, & cinnamomo conditos Grapaldus laudat: & Rondeletius denique molli suauique carne esse tradit, & pinguedinem eius aurium doloribus succurrere, & cum felle eiusdem permistam oculorum caliginem abstergere.

Scouranea.

Quando meliores.

Apparatus.

Fellis vsus medicus.

E

DE LEVCISCO ALTERO, seu primo Rondel. Cap. XXIII.

SYNONYMA.

HAEC Leucisci species: quàm Rondeletius superiori præposuit, in Italia Lascha, vt ipse, & Bellonius etiam testatur, dicitur, quo nomine alij Alausam intelligunt, sed quæ Laccia potius nominatur. Circa Larium, & Verbanum lacus, Trulі, vel Troy dicunt teste Gesnero, Placentini Anguillam, Mediolanenses Oladigam, teste Bellonio, alij Ocradigam, siue Oradigam, alibi Doradam, quod in eo tractu huius caput aureo colore fulgeat. Galli Gardon, à verbo Gallico garder, eò quòd seruari facilè sit in vasculis aquatilibus per longum tempus: à Monspeliensibus forsasse Siege, nonnihil enim, inquit Rondeletius, diuersus esse videtur; ab Anglis Roscies, Heluetijs, ein Svual: circa Acronium lacum, ein Furn: & à rubro oculorum colore: ein Roteugle, quasi rubiculus, aut erythrophthalmos, vt Figulus interpretatur: Polonicè Ploczicza. Bellonius Sargum Sargonemvè, Aristoteli vocari posse contendit his verbis: Cùm Gardonum istum, inquit, vbique prouenire, & Cephalum Sargoni formam retinere videam, facilè quidem in eam sententiam inclinaui, vt Cardoneum, seu Lascam crederem Sargonem Cephalum ab Aristotele vocatū esse. Nam cùm duo potissimùm sunt Mugilum marinorum genera, Cephalus, & νῆστις idest ieiunus, vt Dorioni placet, reliquæ species fluuiatiles, aut lacustres esse censentur: quo in numero sunt Sargones Cephali, latiore forma, quàm alij præditi: vnde Sargi, vel (vt Theodoro placet) Sargones vocati sunt, Hæc ille, cuius profectò hanc sententiam minimè probo; Sargum enim, siue Sarginum inter marinos Mugiles, qui fluuios subeunt, recenseri ab Aristotele, suo loco ostensum est.

Sargus Aristotelis qui Bellonio.

F

FORMA. DESCRIPTIO.

G

Color.

CApitoni, siue Cephalo fluuiatili corporis aspectu, pinnarum numero, situ, figura, squamis similis, sed capite est minore, corpore latiore. Dorso cæruleo, ceruice virescente, ventre candido, oculis flauescentibus. Dentibus caret. Imo palato ossa habet. Bellonius ad Cyprini magnitudinem vnquam accedere negat atq; corpore, quàm Squalus, compressiore esse, & magis recuruo, pinnasq; habere subrubras, paruos item Gardonos pinnam caudæ longiorem exerere, quàm Leuciscum: sic vocat piscem proximè præcedentem, & antequam in extremum pinnæ, quæ bifurcata est, desinat, rotundari: Latiusculis squamis contegi, ipsoq; capite magis ad Leuciscū, quàm ad Squalum accedere. Oblongius, & paulò crassius habere corpus, quàm Abramis, ac denique tergore esse magis, quàm Squali nigricante, & auri colorem referente. Icon hæc nostra est minus tamen exactè, quàm à Rondeletio facta. Eam sequens pagina dabit.

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

H

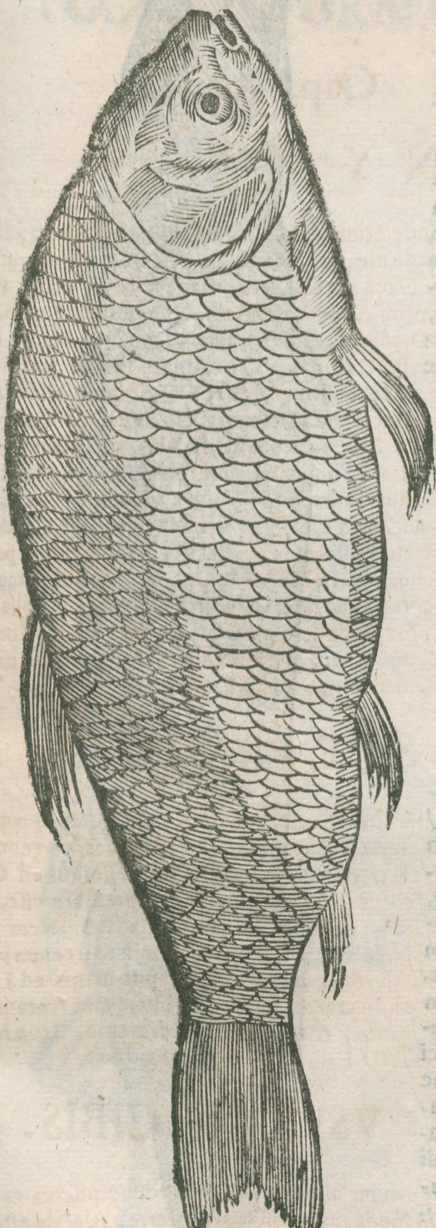
Valetudinis integra typus.
Partus.
oua.

TEstatur idem Bellonius in Ambra Melignanum alluente numerosè hunc piscem capi: sed & Perusinum Italicæ lacum, omnium longè delicatissimos proferre. Alacris est, & uiuidus: vnde Galli, inquit Rondeletius, valetudinem integram designare volentes, hominem Gardone saniorem esse dicunt, quod ex piscis istius agilitate, & actionibus sumptum est, non ex succo. Partum aiunt inchoari Aprili, & pergere vsque ad medium Maij. Scribit Gesnerus, vulgò amnes huius generis pisces oua habere, & fœminas esse credi. Oua solidiuscula, & ruffa habere, eademque multis in cibo grata esse: laudari ipsum piscem antequam pariat, Ianuario, Februario, & Martio, & tota etiam hyeme mediocriter, esse qui Aprili quoque, & Maio commendent; denique haud insalubrem existimari: sed elixari debere in vinum feruidum immissum, Rondeletio tamen carne est molli, fluxili, parum nutriente.

Apparatus.

Du

Leuciscus Rondel.

DE OXYRINCHO RONDELET.

Cap. XXIV.

OXYRINCHI nomen perquàm polysemum est. Diphylo apud Athenæũ Mugil est, fluuiatilis, idem, vt Rondel. insinuare videtur, cum superiori Gallorum Gardono: Straboni, Aeliano, alijsque inter Nili pisces recensetur: eidemq. Aeliano rubri maris quoque piscis est, ac denique maris Caspij, vt in Sturione dictum est. A quibus omnibus differt, ni fallor, Oxyrynchus iste Rondeletij, Antuerpiensibus Hautin vocatus, rostro longo tenui, & maximè acuto, vnde Oxyrynchum rectè à se appellatum fuisse putat: nisi mauis, inquit, Sphyrenam fluuiatilem vocare, quia marinæ Sphyrænæ rostrum simile habet, sed molle, & nigrum. Squamis mediocribus tegitur. Pinnas in dorso tres habet, inæquali spatio à sese distantes: totidem in ventre habet, quot Barbus. Quærendum nunquid idem sit, qui Frisijs Snepel appellatur, à Scolopace aue, puto, quam Snepam dicunt; Galli verò à rostri proceritate beccassam Gesnerus in Albi fluuio quendam quoque piscem Sneppelfisgen vocari tradit, sed à superiori diuersum, paruum nempe, & candidum, Capitoni fluuiatili similem.

Nominis ratio.

Oxyrynchus Rondel.

DE CORVO NILOTICO. Cap. XXV.

Qvamuis inter Nili pisces memoratos cùm à Strabone, tùm ab Athenæo, Coruus nō recenseatur, hocque marino pisci, quo de suo loco dictum est, debeatur, attamen cùm hoc nomine istiusmodi piscis missus sit, atque ad instar auis eiusdem nominis, ater sit, nomen immutare nolui. Corporis figura Mugilibus similis est, sed caput pro corporis portione, longum enim dodrantes duos, paruum. Maxilla inferior superiore breuior. Pinnæ ad branchias, vtrimq. vna, breues: in tergore vltra medium alia oblonga: in supina parte a podice alia: in ventre vna; de Pisce hoc quod præterea dicam, non habeo.

Descriptio.

DE NASO ALBERTI MAGNI.

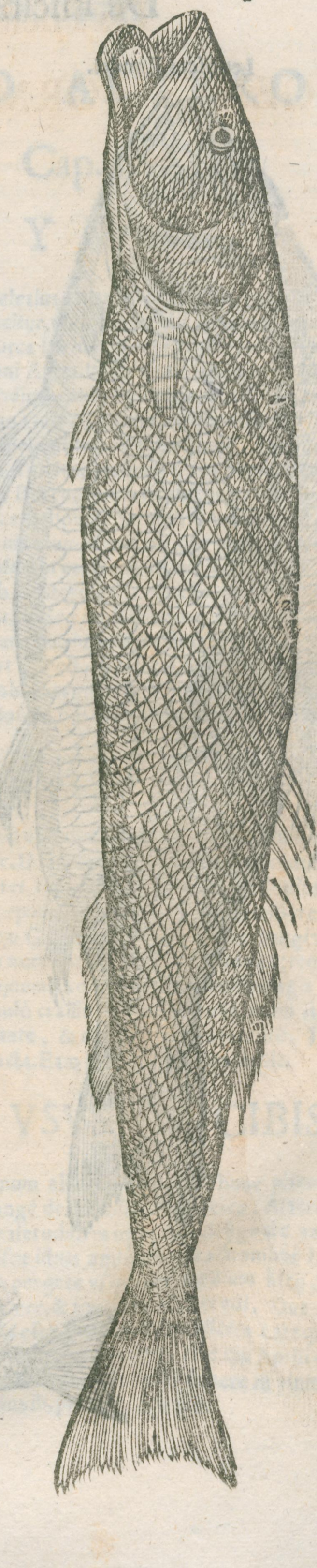
Cap. XXVI.

SYNONYMA. ETYMVM.

APeculiari oris figura, seu (vt Alberti verbis vtar à naso valdè crasso) Germani hic exprimēdum piscem Nasen, Heluetij Naszen quasi Nasum appellant, nisi quis Nasonem, inquit Gesnerus, aut Nasutum, cum Adamo Lonicero, dicere malit. Et quia labrum, seu rostrum superius crassum, simum obtusumque habet, Latinè Simum, & Græcè Σιμὸν dici posse putat, cùm eodē nomine piscē inter Niloticos legimus, nempe vt & fluuiatiles quidam Mugiles, siue Leucisci à rostri acumine Oxyrynchi vocantur: ita hunc ab eodem simo crassoque, Simum, & Pachyrinchum, rectè vocari posse. Circa Tridentum Saueij vulgò dicitur duabus syllabis. Galli, & Itali multi, vt putat; nomina eius cum Capitonis fluuiatilis, cui aliquo modo similis est, confundunt: vt sunt Villain, Cheuena, Musiner. Mihi nusquam in Italia visus est. In Rheno inferius, vt circa Coloniam, Makrill appellari credit, sed Adamus Lonicerus de Macrilla, & Naso seorsim agens, distinguere videtur.

Nasus. Nasutus. Simus. Pachyrynchus.

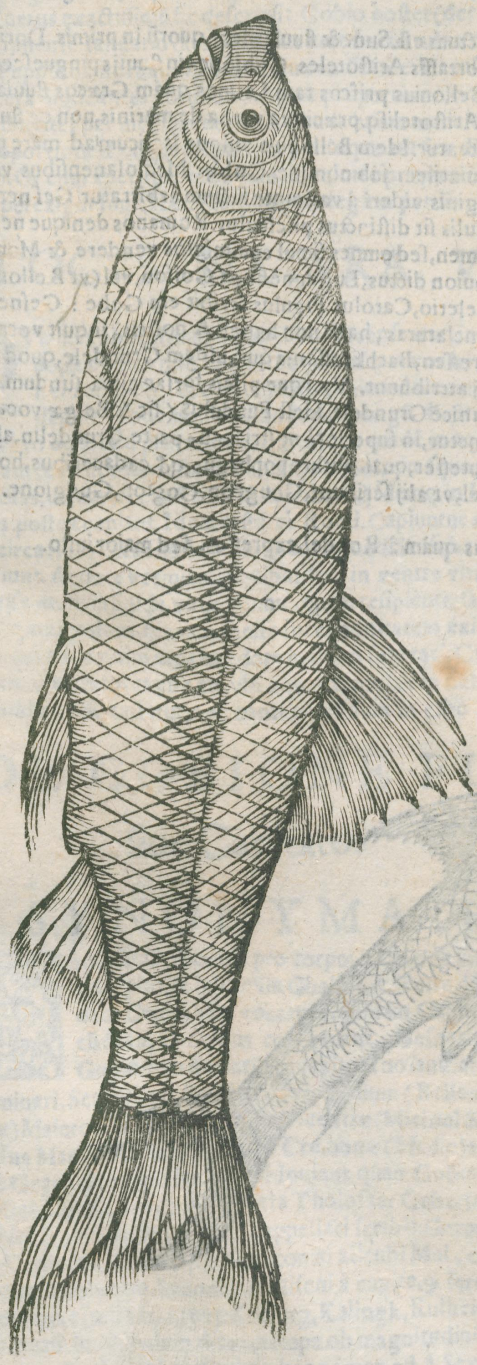
Coruus Niloticus nigerrimus.

E F G H

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Nasus.

GEnere Squalo, ac Leuciscis fluuiatilibus adscribendũ esse, & corporis totius figura indicat, Albertus quoq. attestatur, Monaco, hoc est, Capitoni fluuiatili similem esse inquiens, sed tenuiorem, naso valdè crasso. Et Gesnerus esse tradit, qui fluuiatilib. Barbis hunc piscem comparant, quod ad corporis speciem: aliquos piscibus Erslen vulgò dictis apud Germanos. Ipsi verò specie, squamis, & colore Capitonem fluuiatilem referre videtur: sed ad eam magnitudinem, inquit, non perueniunt, Lonicerus duorum triumuè palmorum magnitudine esse ait, & oris formam peculiarem habent. Venter eorum intrinsecus nigerrima mẽbrana ambitur: vnde ioculari nomine Germani hunc piscem, scribam cognominant. Os modicè deorsum vergit. Lapidem habet in capite teste Alberto.

E Leucisco-rum genere esse.

Magnitudo

Scriba cur dictus.

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

CApiuntur in fluuijs, & riuis libenter enim in riuos ascendunt, inquit, idem Gesnerus, in lacum non veniunt, nisi ad initium eius tantùm, præsertim vere. Albertus Danubij piscem esse ait, & aquarum in Danubium influentium. Cœno & spurcitijs vescitur. Caro alba & laxa est, spinulis referta, vt & Capitonis, & aliorum multorum fluuiatilium, præsertim circa caudam, Verno tempore præferuntur, & pinguescunt. Apud Heluetios tamen Nouembri mense laudantur: si modò vnquam laudandi sunt. Nam caro eorum semper laxa, & insipida est: quamobrem assare eos potius quàm elixare coqui solent. In Rheno præstãtiores habentur. In libello quodam Germanicè vulgato de piscibus, Februario, & Martio, & cum salices stillant, eos præferri legimus. Hæc ferè Gesnerus. Lonicerus Barbatulorum (Barborum fluuiatilium) pœnè gustu esse scribit.

Cibus.

Caro qualis

Apparatus.

Quando meliores.

E

DE GOBIO FLVVIATILI. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Vairon quaſi varius.

DE Gobijs marinis ſuo loco dictum eſt. Sunt & fluuiatiles, quorũ in primis Dorion apud Athenæũ meminit, ac fortaſſis Ariſtoteles Gobiones in fluuijs pingueſcere etiam cum ſcribit: quamuis Bellonius priſcos tam Latinos quàm Græcos fluuiatilis Gobij meminiſſe neget, Ariſtotelisq. præcitata verba de marinis, non de fluuiatilibus intelligẽda eſſe profiteatur. Idem Bellonius vulgus Italicum ad mare poſitum nullum putat agnoſcere Gobionẽ fluuiatilem ſub nomine Gobij: Mediolanenſibus verò Vairon vocari ait, quod nomen Latinæ originis videri à varietate factum arbitratur Geſnerus, quòd varius & vbique rotundis nigris maculis ſit diſtinctus piſciculus: Romanos denique negat piſciculorum minutorũ vllum habere diſcrimen, ſed omnes ſimul commixtos vendere & Morellos vocare aſſerit. Gallis notiſſimus eſt, Gouion dictus, Lugdunẽſibus Goiſon, vel (vt Bellonius ſcribit) Goiſor, Germanis Gob teſte Rondeletio, Carolus Figulus ſcribit ein Gobe: Geſnerus verò qui multas recitat Germanicas nomenclaturas, hanc non habet. A noſtris, inquit vocatur ein Greſzling, ab alijs Kreſzling, Greſz, Kreſſen, Bachkreſſen: à quibuſdam Grundele, quod nomen noſtri Cobitidi barbatulæ Rondeletij attribuunt. Vterque piſcis forſan circa fundum ſeu vadum aquæ degere ſolet, vt ab eo Germanicè Grundele, ideſt Fundulus (ſic & Belgæ vocant) vt recentiores quidam loquuntur, denominetur, in ſuperiore noſtri lacus parte Grundelin, ab accolis Albis fluuij Grundling, aliquibus Luteſſer, quaſi anthropophagus, qđ cadaueribus, hominibus ſubmerſis veſcatur. Anglis Goion, vel, vt alij ſcribunt, Gougeon, Gogion, Gudgione.

F

Locus.
Fundulus.
Anthropophagus

Gobius fluuiatilis à Geſnero meliùs quàm à Rondel. expreſſus, ſed maior iuſto.

G

H

FORMA

A

FORMA· DESCRIPTIO.

E Singulis labiorum angulis appendix veluti barba perbreuis propẽdet, vnde Ausonius Barbi iubas æmulari cecinit. *Barba.*

Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
Præpinguis, teres, ouipara congestior aluo
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Propexiq. iubas imitatus Gobio Barbi.

Gesnerus exactissimè sic descripsit: Gobio noster (der Greszling) quem nuper captum in lacu, inspexi, mense Ianuario ouis grauidus erat: barbatulus cirris singulis in angulis labiorũ perbreuibus Pupilla oculorum, nigra, ambitu candicante. Maculæ à capite caudã versus per media vtrinque latera nigricantes, rotundæ, magnæ proportione, circiter decem, singulæ deinceps digeruntur; & similiter per medium dorsum. Cauda etiam maculosa est, & dorsi pinna. Vesica bifida, magna proportione. Longus est plerumq. quinque aut sex digitos. Fel habet subuiride, caudam bifurcam. Os cum aperitur, rotundum, & veluti è præputio se exerens, deorsum nutat. Lapilli in cerebro perexigui sunt. Hæc ille: Squamis tegitur paruis. *Merula. Cauda.*

B

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS.

QVamuis ab Ausonio fluuiatilibus accenseatur, in lacubus tñ quod. capitur. Degit in fundo, & cęno, vnde Fundulos quibusdam vocari etiam diximus. Vescitur musco, vel alga item arenulis, & hirudinibus minimis lacuum. Creditur cadauera hominum submersa depasci, vnde nonnulli anthropophagũ dicũt: quæ res alijs fortassis ansam præbuit, vt ex cerebro equorum procreari dixerint, quo quidẽ in aquas abiecto vesci à ratione non est alienum, nam & Bellonius testatur caluarijs bubulis in aqua proiectis oblectari, eiusq. gnaros Ligeris accolas, caluarias eas studiosè adseruare, ijsdemq. in Ligerim immersi Gobios allicere vt facilius eos postea capiant. Idem testatur Rond. Capiuntur aũt facilè, & magna in copia, inquit Gesnerus, circa ripas lacus nostri retis genere, quod Stoszbaren appellant. Aliquando bis aut ter anno pariunt. Aestate vermiculis quibusdam in ventre vitiari dicũtur, teste Alberto Rondelet. carne ait esse molli insipida, virus nonnunquam resipiente: falliq. medicos qui Gobiones fluuiatiles ægris apponi volunt, his eam inesse succi bonitatem existimantes, quam Galen. in marinis commendat, ab hisce enim illos hac dote multum superari, Cænum aliquando resipiunt. Author de natura rerum salubriores esse ait, vbi aquas arenosas in nutrimentum habent. Et Gesnerus elixum satis solidum esse testatur, nec contemnendum in cibo. *Cibus. Cerebro delectari. Partus. Caro quali.*

C

DE GOBIONE FLVVIATILI, siue Capitato. Cap. XXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

CAput huic pisciculo pro corporis ratione maximum est, vnde Tridẽti capidono, quasi Capito, & in Gallia Chabot, & Teste daze nuncupatur: vnde & recentiores quidam Capitonem vocarunt, quidam Capitellum, quidam Capitatum, quæ nomina cũ & alijs piscibus conueniant, Gesnerus distinctionis gratia, & perspicuitatis, Gobionem fluuiatilem capitatũ noĩauit: atq. in diuersis Italiæ locis aliter, atq. aliter nominari, Scazon, vel Scazion circa Comum (Bellonius Mediolanensibus vocari scribit vn Scatzot) Maieron Veronæ, Matzon Vicentiæ (Michael Sauonarola Marsiones dixit, q̃uis codex impressus Mansiones habet.) Botto Cremonæ (Mediolanenses teste Bellon. etiã Bot dicũt, hinc Botulũ Grapaldus appellauit) alibi Iouians quasi Gobianos, alibi ẽt Lagiono, circa Neocomum Sabaudicè Chaffo, vel Chaffot, iuxta Tholosam Caburlaut, Cenomanis vn Musnier, teste Bellonio, qui itẽ Romanis Misoris noĩe appellari scribit. Germanicè Gropp inter Heluetios, Cop vel Kop in Carinthia, Kaolrapp in Franconia: alicubi Mul, circa Tridentum (qua parte Germanicè loquuntur) Tholimam. Saxones & Miseni à capite, ꝙ ferè globi instar rotundũ habet, sed compressum, varia ei noĩa fecerunt: Keuling, Kulingk, Kulheit, Kaulheupt. Anglicè, à Bulhed, à capite taurino, quasi Bucephalum dicas, nempe ob magnitudinẽ, non similitudinẽ formæ. Nam Bul Anglis taurus est: nisi fortè corruptum hoc nomen est à Saxonico Kulheit, hoc est rotunditas. Alibi à Gulle, vel à Myllersthombe, hoc est Molitoris pollex. Illyricè Glauoche, i. Capitatus, Polonis *Capito. Capitellus. Capitatus. Gobius fluuiatilem capitatus. Botulus. Ex Gesner. Bucephales.*

D

Boitus Ari ſtot. Li.4. hiſt. 8 cap.

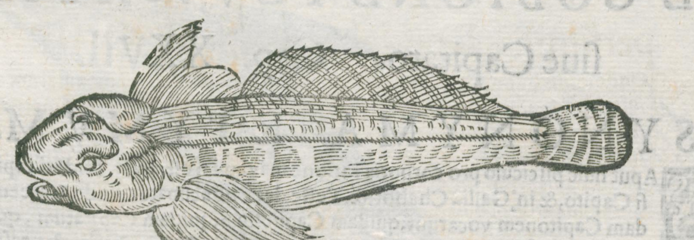
Glouuacz. Rondeletius,& Bellonius hunc piſcem volunt Ariſtot. Βοῖτον vocari, Geſnerus in ſua æditione βοῖτον legi ait, duab. ſyllabis, in codice nuperrimè Aureliæ edito ex bibliotheca Iſaaci Caſauboni βοῖτος legitur, prout Rondel.& Bellonius ſcribunt, Gaza κόπτος, vel κόττος legiſſe videtur, nam Cottum reddidit) Ceterùm cum Philoſophus de hoc piſce tantùm ſcribat, quòd in fluuijs ſub ſaxis ſtabuletur, quod huic ſoli minimè competit, id puto pro affirmato definiri nõ poteſt. Accedit quidem ad hoc vulgare nomen Bot, quod tamen inde fluxiſſe non puto, ſed ſic vocari vulgò, quod Bufonem, qui Botto vulgò nominatur, patulo ac deformi oris rictu referat.

FORMA. DESCRIPTIO.

Caput. Pinna. Oculi. Branchia. Magnitudo.

PIſciculus eſt Ranæ piſcatrici ſimilis, ſi parua magnis (inquit Rond.) conferre licet, corporis figura, & colore Capite enim magno eſt, lato, & depreſſo: oris magno hiatu, ſine dẽtibus: ſed pro ijs labra inſtar limæ aſpera habet: pinnas binas ad branchias, rotundas, & ambitu pulchrè criſtatas: duas alias inferius paruas, longiuſculas, albicantes in medio ſummi ventris: aliã ab ano ad caudã: in dorſo quoq. geminas, non ſingularem, vt Rond. ſcribit, qui aliã fortè ſpeciem, inquit Geſnerus, nobis ignotam vidit: nam & caudam quã ſuo attribuit Cotto proportione multò longior eſt, quàm in noſtro. Ex his dorſi pinnis breuior, quæ capiti propior, altera lõgior caudam verſus, quam tñ non attingit: idq. in fluuiatili, & lacuſtri genere ſimiliter. Oculi ſurſũ ſpectant. Branchias quaternas habet, hepar magnũ ſine felle. Si corpuſculũ ſpectes, ventriculũ magnum. Fœmina ouis immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta geminas veluti mamillas præſeferunt, & membrana veſtiuntur nigricante. Lapillos in capite habet. Qui in lacubus degunt (vt Tigurini lacus exemplo oſtendit Geſnerus) non ſolum magnitudine inferiores ſunt fluuiatilib. rarò n. vltra digiti medij longitudinẽ excreſcunt, ſed ſpecie ẽt differunt, etſi vulgus fortè non diſcernat. Nempe colore magis albicant, cũ illi nigriores ſint. (Corpus variũ eſt, partimq. albicantib. partim fuſcis punctis, & maculis, & iã nigricantibus tranſuerſis diſtinguitur. (Spinulis circa branchias pluribus, & acutioribus, breuiſſimis tñ illis, & viſum penè latentibus horrent: quibus digiti etiam, ſi retrò ducas, configuntur. Pupilla oculorum aliqua ex parte pulchrè vireſcit, & gemmæ inſtar reſplendet, præſertim ad ſolem. E' lacu in fluuium non migrant: neq. fluuiatiles in lacum. Guſtus etiam ſuauitate fluuiatilibus longè ſunt deteriores. Icon quam dedimus Geſner. eſt diuerſa nonnihil ab ea quam Rondel. exhibuit, pinna dorſi ſingulari, & cauda penicilli inſtar longiuſcula; vnde ſuſpicari licet, aliud genus Cotti circa Monſpelium haberi.

Cottus Geſner.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Fundula. Cibus. Partus.

FLuuiatiles iſti piſciculi in riuis mõtanis præcipuè, aut frigidis, & fluuijs, quanquã rapidis ac præcipitibus capiuntur. Deliteſcunt libenter teſte Alberto ſub lapidibus, & inter ſaxa. Idem piſces quidã, inquit, cauernas ſibi faciũt in arena, alij in luto, & extra eas nõ emittunt, niſi os, vt puram aquam frigidam attrahant, reddantq. per branchias: vt piſcis ſimilis apud nos Anguillæ, quem Quappen vocant, & ſimiliter ferè piſciculi parui, quos Fundulas nominant, & alij quidam parui magnis capitibus. Sic ille pro poſterioribus Capitatos Gobios intelligens. in aquæ fundo non tam natare aiunt, quàm ſubito impetu, teli inſtar ſe vibrare, & quò volunt eiaculari, & traijcere, magis quàm vlli alij piſces. Credũtur carniuori eſſe: nam & à ſe mutuo etiã deuorari eos certum eſt. Parere incipiunt menſe Martio, ferè circa feſtum Paſchatis.

CA-

A

CAPIENDI RATIO.

Capiuntur, inquit Gesnerus, nassis per fluuios præsertim in lacu, longissimis retibus, quæ propter vmbras lacustres minores fiunt, & ad passus circiter quadraginta demittūtur. Fuscina etiam in fluuiorum ripis feriuntur à piscatore, qui ocreatus circumit, & lapidibus cautè leuiterque motis, eis insidiatur, nempe interdiu: nam nocte ad lunæ splendorem latibula sua relinquunt, vt facile feriantur, nec opus sit lapides demoueri. In riuis montanis, & hi, & alij pisces, qui insunt, nullo negotio affatim capiuntur, si diuertantur, ita vt aluei sine aqua relinquantur. Idem Gesnerus testatur, legibus piscatorijs licere, eos capi in flumine à Calendis Nouembris vsque ad Pascha: extra verò illud tempus, nec retibus, nec fuscina, neque alio modo licere: hamo autem nunquam. Nassis vti permissum esse, à die D. Marci vsque ad exitum Maij, non arctiùs tamen contextis, quàm vt Gobij capitati euadere queant.

Leges de Gobijs capiēdi.

VSVS IN CIBIS.

C

Andræas Matthiolus pisciculos esse scribit non modò coctu facillimos; sed & ori suauissimos, atque gratissimos, præsertim cùm ouis turgent. Hæc.n. in his, & pinguia, & copiosa sunt, gustu verò, inquit, suauissima: ideoq. solertissimos piscatores, horum fœturam obseruantes, non minus ex piscandis ouis operam nauare, quàm piscibus ipsis. Idem Matthiolus iecur etiam eorum maximam cum palato inire gratiam scripsit, id qđ nō Gobijs istis, sed Thrissijs Mustelarum generis conuenire Gesnerus ostendit. Sunt autem teste item Rondeletio carne molli, quanuis dura esse Albertus inquiat. Gesnerus à vescentibus capita reijci tradit, quòd spinis tantùm cuteque sine pulpa constet, apud suos quoque in delicijs haberi, propter saporis bonitatem, sed fluuiatiles duntaxat, lacustres non item, idque circa brumam, & Ianuario mense potissimùm: esseque qui à Calendis Decembris vsque ad Calendas Aprilis eos commendent: alios verò circa Calendas Februarij optimos facere, & paulò pòst vsque ad eundem terminum. Elixari debent in vinum calidum impositi, non diu, & tandē aceto modico affuso ad eius ferè cōsumptionem coqui. Placēt etiā frixi. Alexāder Benedictus in curatione inexplebilis auiditatis: Iuuant, inquit, etiam pisciculi recentes, in cibo, fluuiatiles, Gobijs marinis similes, ac prępingues auiculæ. Et in libro de peste: Saxatiles pisces omnes à nostris medicis maximè probantur, inter quos à magnitudine capitis Foroiulienses nostri Capitones vocant. Verùm hi propriè saxatiles nō sunt, qđ Michael Sauon. etiā animaduertit, de nutrimento ex piscib. scribens: Medici veteres cū pisces paruos saxatiles laudant, non vidētur mihi de Marsionib. (sic hos pisciculos vocat) sentire, vt quidam interpretantur. Marsiones.n. carēt duab. conditionibus, vnde pisces boni cōmendantur. Nam & mucilaginosi sunt, & parū exercentur, cū in locis petrosis iaceant sub lapidibus.

Oua commēdātur Iecur.

Caro qualis.

Quando meliores.

Apparatus

C

Marsiones.

DE ASPERO PISCICVLO, GOBIONI, persimili, Rondel. Cap. XXVIII.

Rondeletius hunc pisciculum superiori Gobio persimilem à maxillarum asperitate, asperū cognominauit, aitq. Lugdunēsib. Aprō appellari pp squamarū asperitatē, Rhodanoq. peculiarem, cæterùm non quouis eius loco, verùm in ea ferè parte reperiri, quæ inter Viennam, & Lugdunū interiecta est. Pisciculus, inquit, est capite latiore, quàm Gobio, in acutum desinente: ore medio, dentibus caret: sed maxillas asperas habet, foramina ante oculos. Colore est rufo, maculis nigris latis, à dorso ad vētrē obliq. descendentibus variato. Pinnas ad branchias, & in vētre similes cùm Cottis habet, sed in dorso dissimiles: duæ enim sunt à sese seiunctæ. Vulgus ait pisciculum hunc auro vesci, quia arenam, cum qua nonnunquam auri laminæ sunt, haurit. Carne est ficciore quam Gobio. Altero loco pictum piscem è Danubio Iulius Alexandrinus præstantissimus Ferdinandi Augusti medicus ad Gesnerum dedit, qui suspicatur ferè eundem esse cum superiori. Forma quidē tota, & singulæ fermè corporis partes, inquit, in vtriusque pictura conuenire videntur, nisi quòd pinna ab ano in nostra icone nulla est, pictoris fortè incuria. Nulli enim piscium, opinor, hęc pinna deest. Rondeletius Lacertum peregrinum suum sine ea pinxit, quā Saluianus eidem addidit. Bellonius in sola

Nominis ratio.

Descriptio.

Color.

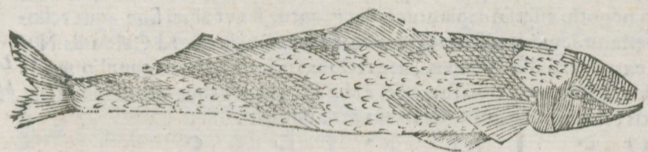
D

Asper pisciculus Rondel.

Tænia hanc pinnam se non reperisse mihi retulit. Piscis quem exhibemus, Germanicum nomen est Zindel: vel vt alij scribunt, Zinde, Zindel, Zinne, Zingel. Vngari Kolcz appellant. Icon ad me missa, digitos XII. longa est; quam longitudinem in hoc pisce mediocrem esse audio. *Color.* Colore est, partim è fusco ruffescente; partim nigris maculis satis magnis per interualla distinctus: quarum aliquæ à dorso ad ventrē (qui cinereus est,) obliquè tendunt. Oculis color. Indicus: & aliquid sub eis rubris. Audio eum ad libræ pondus (id est, vnciarum XVI.) accedere: (alij etiā trilibrem fieri retulerunt,) caudā adeò duram habere, vt vix amputari possit: pinnas in dorso aculeatas in capite Percæ instar. (icō nostra pinnas molles, non aculeatas, præsefer re videtur.) rostrum acuminatum; carnem candidissimam. Sunt qui forma & colore Cani marino comparent: alij Lucio, præcipue quidem capite: Absq. squamis esse aiunt, instar Anguillæ: (Rondeletius Asperum suum à squamarum asperitate vulgò Gallicè Apron dictum ait.) Lautissimùm esse addunt simul & saluberrimum, omnium Danubij piscium, ita vt vel puerperis apponatur, & diuitum duntaxat mensas oneret: quod equidem miror, si squamas non habet: ferè enim omnes qui squamis carent, minus salubres existimantur. *Locus.* Ferūt eum Danubius & Tibiscus. In Danubio prope Bosoniam magna eius copia capitur. Viennę etiam non deest, & in Bauariæ fluuijs, vt Isara, & Loisaca: hic quidem è lacu Ammelsee fluit in Rachelsee lacum, & inde rursus in Iseram fluuium. In piscinis seruari non potest. Eiusdem piscis effigiem illi quam dedimus, similem, coloribus tantùm diuersam (ventre & pinnis albicantib.) Raphael Seilerus Iurisconsultus doctissimus comes Palatinus, clarissimi Augustanæ reip. archiatri Geryoni filius, ad me misit: in qua similiter nulla ab ano pinna, nullæ squamæ apparent.

Piscis Danubianus.

DE COBITIDE FLVVIATILI EIVSDEM. Cap. XXIX.

IDEM Rondeletius fluuiatilem hunc pisciculum antiquis, qui de fluuiatilibus parum fuere soliciti, indictū, Cobiten (cobitidem) fluuiatilem nuncupauit, quòd marinæ, inquit, persimilis sit: cùm alioqui neque situ neque numero pinnarum cum marina conueniat; quare similitudo isthæc ad Cobitidem barbatulam potiùs pertinet: adhæc Cobitis marina læuis, est vti & Barbatula, contrà squamosus quo de loquimur, pisciculus est, nisi figura exhibita nos fallat, quod quidem suspicari licet. *Nominis ratio.* Ipse enim Gallis Loche franche vocari asserit: vel quòd totus læuis sit & aculeis careat; vel quòd molior sit & salubrior: quamobrem Cobiten fortè hunc pisciculum (inquit Gesnerus) vocat, quod ad Gobionem fluuiatilem Ausonij accedat, non ad marinam Cobitin. *Locus.* Degit in riuulorum & fluuiorum ripis, digitali magnitudine, restro satis prominente *Color.* Corpus flauescit, & maculis nigricātibus notatur, subrotundum est & carnosum. Pinnæ duæ sunt ab branchias, duæ in ventre, vnica ab excrementi meatu, vnica in dorso. Gesnerus eum hoc piscitio idem putat, vel saltem simillimum, suis Ryserle nuncupatum; Digiti, inquit, longitudinem paruum excedit, colore per dorsum è cæruleo virescente, per latera & ventrem candido. In Silo torrente capitur ad Tigurum circa lapides: & ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos pisciculos habitus. Rondeletio suus. Cobites carne est humida & viscida: si in aqua sordida & cænosa nutriatur, pinguescit, sed multò insalubrior redditur. Pro Cobite Rondeletij nos aliam iconem dedimus, eiusdem ni fallor, piscis,

DE

DE COBITIDE ACVLEATA. Cap. XXX.

SYNONYMA. ETYMVM.

VArijs in Italia venit nomenclaturis paruulus iste pisciculus, quem Cobitidem alteram vocauit Rondeletius. Mediolanenses.n.teste Bellonio Vsel dicunt, nomine à Mustella detorto, vt Gesnerus conijcit, ideoq. latinè circumloquēdo Mustelam fluuiatilem paruam imberbem nominari posse existimans; imberbem autē ad differentiam barbatulę, de qua mox. Placentini, & Parmenses Gousangle; Lodenses Zedole, Ferrarienses Squaiolam, alij Morellam, Romani Lacham: Galli verò non solùm Loche, sed etiam Perce, quòd cùm riuulorum indiginæ oblongo tereti, ac lubrico sunt corpore, petras videantur perforare, inquit idem Bellonius, Duos enim habent in branchijs aculeos, vtrimque vnum, ad caudam spectantes, dentium cerastis longitudine, quibus sese impellunt, vt minima inter lapides foraminula subeant: quo ferè sensu circa Vincentiam Venetorum in Italia Foragua dicitur: quòd reticuli illud genus, quod vulgò Gua appellatur, si includatur, & foras euadat, egrediensq. veluti perforet. A Sabaudis circa Neocomum, & Bielam, Mort pierre, similiterq. à Germani: Steinbeysz, aut Steinbysser appellatur, hoc est, vt Albertus interpretatur, mordens lapidem: qua pariter significatione Græcè non ineptè Dacolithum dixerimus: attamen æquè aptè Cobites oxyrynchos dicetur, à rostro, quàm in præcedente, & subsequente acutiore.

Mustela fl. perua imberbis. *Foragua.* *Mordens lapidem.* *Daco lithus.* *Cobites oxyrynchos.*

FORMA. DESCRIPTIO.

PIsciculus est, inquit Albertus, eodem colore quo Fundula. Non est autem rotundus, sed quasi columnalis compressus, & habet spinam acutam iuxta os, qua cum recuruato capite vulnerat manum se tangentis. Bellonius quoque, & Rondeletius aculeum in operculis branchiarum vtrinque vnum habere tradunt. a Albertus branchijs ipsum carere omnino ait; cuius errorem detegit nuper Georg. Fabritius, qui parua foramina circa oculos eis, sicut in Lampredis inesse, obseruauit, teste Gesnero, qui pisciculum esse ait exilem, seu tenuem, & oblongum, Fundulo, de quo mox, similem, paulò longiorem: nam quatuor, aut quinque digitos æquare solere: maculosum, capite acuto, & deorsum vergente. Rondeletius spinam internam duram, quàm in præcedente rigidiorem esse monet, ideoque inter edendum molestiorem esse sæpius verò etiam ithyopolas parum cautis imponere, & pro læuibus vendere, cæterùm imposturam inter edendum facilè deprehendi.

Cobites aculeata Rondel.

Color. *a Lib. 2. de animal. tract. 1. cap. 7.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

VSVS IN CIBIS.

DEgit in aquis fontanis, & riuis præcipuè. Ex his verò migrās cùm alios, fluuios tū Albim maximè subit, vt Gesn. refert, qui & apud suos nullū, aut certè rarissimū esse scribit, circa Argentinam verò frequentem, & ex Geor. Fabritij testimonio in Misena optimos capi in Mulda prope Doblā oppidū: in herbis, algis & cęno degere, atq inde victitare. Maio mense cū Fundulis parere; aliqñ vel bis, vel ter. Rostro lapidib. mordicùs se affligere, & aliqñ vasis etiam, licet æneis, quibus in foro piscario à mulieribus, inquit, inijciuntur, ita vt sugere videātur. Esse qñ complures gregatim hærentes inueniuntur. Retibus angustis, idest, quorum perangustę sunt maculæ, capi cum alijs pisculis circa ripas fluminum. Bellonius pisciculum esse scribit ad. modum viuacē. Eidem delicatissimus est: contrà insinuare nobis videtur Rondel. incautis pro læui Cobitide obtrudi inquiens, fraudemq. edendo detegi: & Gesnerus vilissimos vocat, carne venaci. Fundulis multò ignobiliores. Aprili mēse, & Maio minus improbari: præferri grauidos: frigi debere butyro: Misenos circa bacchanalia, & Martio mense eos cōmendare, antequam migrent, quòd tum ouis grauidi sint: præstantiores apud eos eosdem nō in Albi, sed in Mulda capi.

Cibus. *Partus.* *Vt capiatur* *Caro qualis* *Vbi & quando meliores.*

DE COBITIDE BARBATVLA.

Cap. XXXI.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominis ratio. *a lib. 7. de animal. trac. 1. c. 8.* *Fundula. Fundulus. Muſtela fluuiatilis minima.*

Rondeletius exiguum hunc piſciculum Cobitidem barbatulam vocauit, à cirris tenuibus, è roſtro barbæ modo pendentibus, quemadmodum in Barbo: Bellonius ᵃLochiam pinguem, Albertus Magnus ſecutus, vel Italicam vocem Fondola, vel Germanicam Grundlen, vel Grundelin, Fundulam, recentiores potius Fundulum, Carolus Figulus etiam Grundulum, Germanici ſcilicet vocabuli imitatione, à fundo aquæ, vbi degere ſolent. Geſnerus Muſtelam fluuiatilẽ quoque vocari poſſe exiſtimat, adiecta minimæ differentia. Muſtelam enim marinam, inquit, quodãmodo refert, corporis longitudine, læuitate, barbulis. In Heſſia, vel alicubi in Germania vocant eodem: Geſnero teſtante ein Moeſz, vel Moſz, Brabantis Muſc: Sueuis, cùm adhuc tener eſt, & recens natus. Sengle, vel Sengele: Poloni Kielb, vel Slyſs, Bohemis Mrzen; Angli Gallicum nomen retinent, à Loche.

FORMA. DESCRIPTIO. DIFFERENTIÆ.

Color. *Pinnæ.* *Barba.*

Indicis digiti craſſitudine eſt, inquit Bellonius, quinque digitos longa, pinguis Lochia, tota puncturis, ſeu punctis diſtincta: notaſque in tergore, & lateribus habet, nunc grandes, nunc paruas, ac nigricantes, quibus ipſa etiam quodammodo pulla apparet; ſed ventre eſt candido. Pinnam vtrimque vnam in lateribus gerit: item in ventre duas: in tergore verò ſummo vnam admodum paruam: item ſub cauda ad anum alterã. Pinna caudæ rotunda eſt: reliquæ omnes, obtuſæ, & latæ. Cirris quaternis, vtrinque, duobus, Barbi modo, tanquam myſtacibus inſignis eſt. Os habet paruũ ſub longo naſo: eiuſq. inteſtinum ſtatim a ſtomacho, quem hepar fouet, rectà per ventrem ad anum ducitur. Fel dextro hepatis lobo adſutum: Lienem inſignem, & rubrum habet. Cor ſub branchijs, ſuo pericardio obuolutum. Oua ſingulari veſicula, vt alijs piſcibus bicorni folliculo concluſa. Hæc ille. Duo genera eſſe huius piſciculi Geor. Fabritius Geſnerum in epiſtola monuit; vnum commune, quod in delicijs habetur, & inſigni magnitudine apud ſuos, Miſenos, capitur in Flohi amne: alterum, & tenuitate corporis, & colore, & ſapore diuerſum, quod à ſaxis nomen eſt conſecutum Steinſmirlin.

Cobites.

Duo eius genera eſſe.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Quo loco gaudeat.

Limpidis, ac ſaxatilibus locis gaudent, vt Adamus Lonicerus teſtatur: Geſnerus verò apud ſuos circa ripas etiam, & in cœno degere ſcribit. Ipſe tamen Fundulum cùm circa ripas ſtagnantes, & paluſtres degit, peculiariter ſuis Moſzgrundel, ideſt Fundulum cœnoſum vocari paulò antè dixerat, & Albertus quidem in eiſdem locis verſari ait, non tamen inde nutrimentum capere arbitratur. Piſces quidam, inquiens, cauernas ſibi faciunt in arena, alij in luto, & extra eas non emittunt niſi os, vt puram aquam frigidam attrahant, reddantq. per branchias, vt piſcis apud nos ſimilis Anguillæ, quem Quappen vocant: & ſimiliter ferè piſciculi parui, quos Fundulas nominant: & alij quidam parui magnis capitibus. Hinc etiam eſt, quòd plurimi capiantur in riuis, è quibus flumina maiora ingrediuntur. Capiuntur autem vere præcipuè Februario, Martio, Aprili. Geſnerus medio Maij menſis captos, ouis grauidos vidit; atq. poſt paſcha parere incipere: quamuis non deſint, inquit qui vel ſingulis menſib. eos parere aſſerant.

Quando, & vbi capiantur.

A

VSVS IN CIBIS.

TAm delicatus piſciculus eſt, vt Lonicerus inter oẽs ferè primatum tenere ſcripſerit. Teneros tamen præſertim & nuper natos in delicijs haberi, Geſnerus ait, eoſq cum iure coctos ex eodem (quod mireris) cũ pane cochlearibus edi: quas delicias, inquit, aliquãdo circa ſummum Acronium lacum guſtaui. Salubres vulgò, etiã exiſtimantur, ita vt medici etiã ægrotis alicubi eos permittant. Eſſe ſanè ſolidiuſcula carne & odore non piſcoſo, vt alij pleriq. ſed magis grato, idẽ Geſnerus aſſerit, & cùm exigui ſint, nec pingues, non multùm replere: præferri à Miſenis maiores, & qui à ſaxis denominantur: colore ſaporeq. differre, corpore tenuiore, carne duriore, & quæ in elixis tenaciùs ſpinis hæreat: Commendari maximè à natali Domini vſq. ad Paſcha, quoniam tum parere incipiant: alios Februario, Martio & Aprili menſibus eos præferrè, vſq. ad initium Maij. Teneros verò nunquam non laudari, maximè ſi cum apio (petroſelino) edantur. Vino calido iniectos elixari debere, idq. breui tempore & ſub finẽ modico aceto B affuſo ad eius ferè conſumptionem coquendos, quo modo Gobij capitati etiam parantur.

Salubritas.
Caro qualis.
Quid & quando meliores.

DE PHOXINO SQVAMOSO.
Cap. XXXII.

PHoxinus, φόξινος (alicubi oxytonum ſcribitur, alicubi etiam penanflexũ, vitiato vtrobiq. puro, codice.) ab *a* Ariſtotele bis potiſſimùm nominatur, tanquam fluuiatilis piſcis, his verbis: *Pars piſcium maxima conſummatur mare & fœmina. De Rubellione & Hiatula,* Channe, *ambigitur. Omnes enim grauida capiuntur. Conſiſtunt ergò oua per coitum in ijs, qui venerem norunt. Sed non coitu tantùm, verùm etiam ſine coitu; quod argumento conſtat nonnullorum fluuiatilium. Nam* Phoxini *ſtatim (propè dixerim) ac nati ſunt, ac admodum parui, oua habẽt.* Et paulò poſt: *Reliqui ſemel anno oua edunt in ſtagnis fluuiorũ & arundinetis lacuum* (quæ πολιμνάδας vocãt,) *vt Phoxini & Perca.* Hęc de Phoxinis Ariſtotoles, nullaque alia à veteribus nota tradita eſt, ex qua certi aliquid de eis ſtatuere poſſimus. Nihilominus C Rondeletius hoc nomine duos ſquamoſos piſces, quibus ſemper vterum ouis habere refertum, magis quàm alicui alteri conuenire ait, nobis depinxit, quorũ alterum ſæpè obſeruauit in Picardia, vbi Roſiere vocatur: dimidiati pedis longitudinem nunquam ſuperat: corpore lato & cõpreſſo, oculis magnis pro corporis ratione: Bramis minimis corporis ſpecie ſimilimus, colore eſt luteo. Quamlibet parui capiantur, ſemper ouis grauidi ſunt, adeo vt periti piſcatores cum ouis naſci affirment. Cum hoc Geſnerus eumdem conijcit. qui ſuis Bambela nuncupatur, licet apud ſuos lutea non ſit: reliqua verò ſpecies naturaq., inquit, conuenit, & circa Auguſtam, Vindelicorum luteola capitur. Piſciculus, inquit eſt tres aut quatuor digitos longus: ſex quidem digitis longiorem non vidi. Caput ei craſſiuſculum pro ſua magnitudine nigricans, iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia ſpectatur, in pinnæ dorſi quoq. initio in maioribus & adultis. Pinnarum ad branchias articulus veluti carunculam quandam habet, in alijs parum, in alijs valde croceam (in alijs ſi bene memini, rubentem) pro ætatis nimirum & ſexus differentia, fortaſſis & aquarum & regionum, in quibus degunt. Squamas habet albicantes. Linea fuſca obliq. à capite ad caudam fertur. Pinna in dorſo medio vnica eſt, binæ ad branchias totidem in medio ventre alia poſt anum. In principio caudæ macula atra natatur, & alijs minoribus ſingulis ad initia pinnarum vtrinq. Dorſũ & latera nonnihil flaueſcunt. Sapor in cibo ſubamarus. Reperiuntur in fluentibus ſolùm aquis, vt audio: nõ etiam in lacubus & cœno, vt lęues, quos è riuis lacus & flumina maiora ingredi diximus: vnde eos (lęues) noſtri à riuis Bachbammele nominãt. Iidem in Glatto flumine apud nos (Heluetios) paruo, ac cœnoſo, ab ijs qui cancros captant, ſubinde inueniuntur & abijciuntur. A bacchinalium vel quadrageſimæ initio vſque ad Calendas Maij naſſas non anguſtiùs contextas, quàm vt Gobij capitati, & Bambelæ ex eis euadere poſſint, in flumen immittere piſcatoribus noſtris licet. Bambelam noſtram Itali quidam, vt audio, eodem quo Gobium fluuiatilem nomine appellant, Varon. Verbani verò accolæ circa Lucarnum Stornazzo vel ſterniculo. Hęc itaque Geſnerus, cuius item ſententia eadẽ vel cognata eſt Bellonij Bubulca, de qua tamen agens. Auſonij Alburno ſibi cognatum videri

a L.6. Hiſt. cap. 13. & 14.
Fluuiatilem eſſe.
Phoxini.
Rondeletij.
Roſiere.
Color.
Bambelæ eiuſq. deſcriptio.
Locus.
Bubulca Bellonij eiuſque deſcriptio.

D

Phoxinus primus.

piſcicu-

piſciculum tradidit. Sordidus, inquit Bellonius nulla propoſita icone, admodũ, & vilis piſciculus Gallico vulgo è re ipſa Bouuiera nũcupatur: alij Peteuſe, etymologia, à bõbis obſcœnis tracta. Piſcis eſt Sequanæ alumnus, non tñ vſquequaq. frequens, vt qui non ſemper appareat. Nã quo modo Verones piſciculi nuſquam Auguſto, Septẽbri, & Octobri tibi aut ſaltem raro apparebũt; ſic Bulbulca ſerò in conſpectũ venit. Plurima vere capitur. Bremmam, aut Caſtagnolã marinam toto habitu æmularetur, niſi corpore eſſet minimo. Planus.n. & latus eſt: ſed & argenteo nitore refulget, atque orbicularẽ magis habet formã, q̃ in longitudinẽ protenſam. Trium digitorũ longitudinem non excedit, neque ſeſquidigitalem latitudinem. Soli obiecta, nigri nihil habere cõperitur, q̃ in linea quæ ſpinam comitatur ad caudam. Paruam in tergore gerit pinnulã, oculorũ pupillam, omnem nigredinem ſuperantem. Squamis tegitur magnis, & latis Carneum quiddam, vt Cyprinus (quatenus paruũ magno licet conferre) in fornice palati oſtendit, brãchias vtrimq. quaternas ſimplices, ac ſub ventre totidẽ, caudam bifurcam. Ore eſt paruo, dentib. vacuo. Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinẽ, q vix poſſint exenterari, quin eorũ fellis veſica diſrumpatur: quo per totum corpus diffuſo, plurimũ amari in veſcendo ſentiuntur: id autem ſub hepatis lobo dextro coloris Smaragdini, magnitudine piſi continetur. Folliculum vento plenum in vtero geſtat geniculo interceptũ: lienem ſtomacho inhærentẽ, rubrum, atq. orbicularẽ. Huius etiam inteſtina multis in gyrum reuolutionibus, & anfractib. circumuoluta ſunt. Hactenus Bellonius.

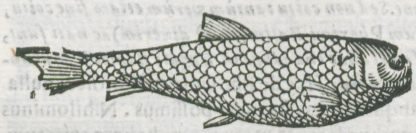
Cur reſpuantur.

Phoxinus alter Rondeletij.

Color.

Alter modo Phoxinus Rondeletij, & nomine, & figura ſuperiori non multũ abſimilis eſt. Roſe, inquit, vocatur à rubore caudæ: reliquo corpore cæruleo eſt. paulò maior, minus lato corpore, ouis ſemper plenus eſt, etiã minimus. Hic quoq nobis ignotus eſt, id quod & Geſnerus profitetur; niſi, inquit, fortè ſit piſcis ille quẽ idem Rondel. inter lacuſtres Lemano lacui proprios (vt ipſe putabat) Vangeron appellauit. Huic.n. cauda, & ventris pinnæ rubent: & in Normãnia, vt accepi, Roſſe vocatur: neque.n. in lacubus tantùm capitur, ſed etiã fluuijs, præſertim tardioribus, in quibus fortè non eandem magnitudinem, quam in lacubus attigit: & fieri poteſt, vt Rondel. minus adultum viderit. Quod ſi piſcis idem eſt, vt ſuſpicor, & amplius in hiſtoria eius probabo, ſigura quoque non ſatis probè à Rondel. expraſſa eſt: in qua etiam ob ſeruandum, quod ſuo loco nõ ſit expreſſa, eſt .n. prior in ordine, cùm alteram eſſe oportuit, id quod Geſn. quoque aduertit.

Phoxinus alter.

Icones in Rondel. libro tranſpoſita.

Deſcribit autem Rondel Vargeronem in lib. de lacuſtrib. c. 9. vbi rurſus alterius piſcis Lemani lacus proprij ibiq. la Farra, vel Ferra, vel Pala dicti exprimitur librariorum incuria, & quæ pro Farra pingitur, cap. 18. eiuſdem libri, Vangeronis eſt. Hunc & Bellonius, cùm Geſnerus icones ſuis coloribus ad viuum depictas ei oſtendiſſet, alijque peregrini, cum Roſa Gallorum eundem eſſe pronunciarunt. Ipſe verò Bellonius non Roſam, ſed Roſſam vocat: quamobrem licet lacuſtris magis, quàm fluuiatilis piſcis ſit, antequam è manib. elabatur, breuiter ex Geſnero eius hiſtoriam perſtringã, qui à rubro pinnarum colore Rutilum, vel Rubellum fluuiatilem vocauit, ad differentiam Erythrini ueterum, quem Theodorus aliqñ Rubellum, redidit. Circa Comum in Lario lacu Piota, vt circa Verbanum quoque dicitur: à Germanis Oceani accolis Roddovn, vel Roddau. Sabaudis circa lacum ad Bielam, & Neocomum, Vingeron, vel Vengeron, vnde Germanorum Vuingeron, vel contrà, quo tamen nomine Lucernæ accolæ Leucisci ſpeciem intelligunt, eam quam Vendoſiam, & Dardum Gallis dici indicauimus. Anglis Roche, Polonis, Vuſdrenk.

Roſſa.

Rutilus, ſiue Rubellus fluuiatilis. Geſneri.

Deſcriptio. Color.

Piſcis è foro ad Geſnerum delatus, latus erat ad quatuor digitos, longus duodecim. Pupilla nigerrima, iride aurea, labijs ſubrubris: colore in cauda, pinniſq. in ventre, & ab ano ſitis, cinnabarino: nam cæteræ minus rubri habent. Linea à ſummis branchijs caudam verſus obliqua; cauda bifurca: Supercilia, & circa brãchias locus aureolo colore nitent. Squamæ latæ, ſtriatæ validæ. Dorſum fuſcum, venter pallidus; pinnæ quaternę: fel viride, veſica gemina: caro ariſtis plena. In faucib maxillas vtrimq. habet, recuruas dentib. munitas quinis qui ab interiore parte ſinguli ſerræ inſtar aſperantur: quod in aliorum piſcium dentib. nondum memini animaduertiſſe. Piſcis hic apud nos, Heluetios, lacuſtris tantùm eſt, ſatis viuax. In noſtro, & Acronio lacubus, abundè capitur. Piſcatores Conſtantiæ, & circa Acronium aiunt eum aliqñ cum Cyprino lato coire: inde Hybridã (ein Halbfiſch) gigni, qui inter vtrumq. ambigat, Rutilo maior aliquantò, minor autem Cyprino lato. Parit Iunio mẽſe. Muſcarum fluuiatiliũ, ſiue lacuſtrium, genus quoddam eſt magnum, oblongo, terete, varioq. corporis alueo, has infigũt hamis ad ineſcandos Rutilos. Februario Martioq. menſibus apud alios Germanos, Nouembri apud noſtros in cibo præfertur. Maio rurſus deterior fieri, & imminui incipit. Parari iubent periti

Coitus.

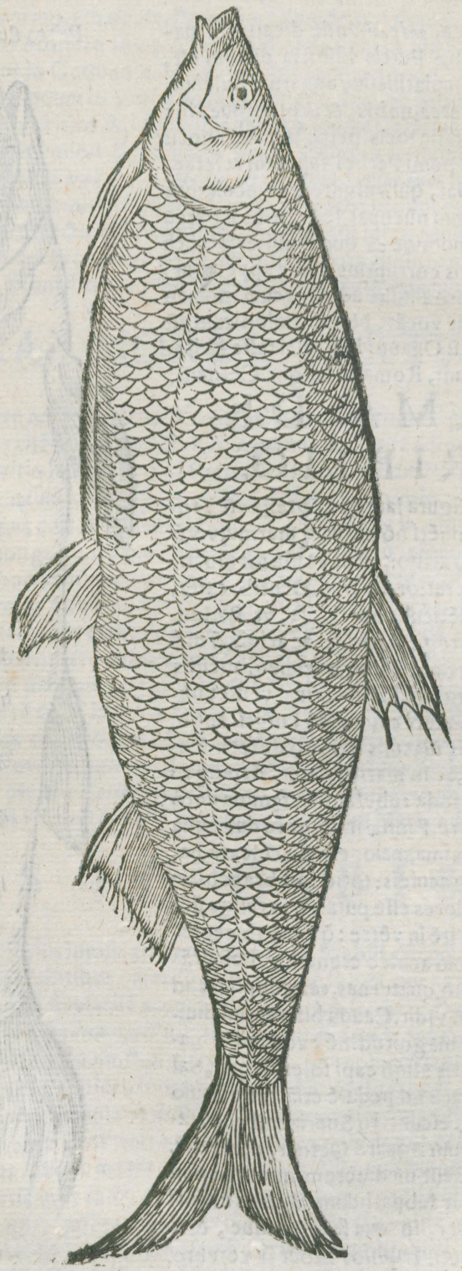
Vt capiatur.

Quando melior.

tiores,

A tiores: instar Cyprini; & vino frigido immissum elixari. Hactenus ex Gesnero. Vangeron Rondeletij an modò idem sit cum suo Phoxino altero, & hoc Gesneri Rutilo ex collata vtriusque descriptione non satis clarè colligas. Corpore Ballero, de quo suo loco, rostro Mugilibus similem esse ait, rostro tamen esse longiore. Dentibus carere; pinnas ad branchias duas habere subaureas, in medio ventre duas alias croceas; ab excrementi meatu vnicam, in dorso aliam. Caudam in duas desinere hasque à squamis initio integi, etiamsi non adhæreant. Cyprino & corporis specie, & carnis substantia succoque affinem esse, & vilem haberi.

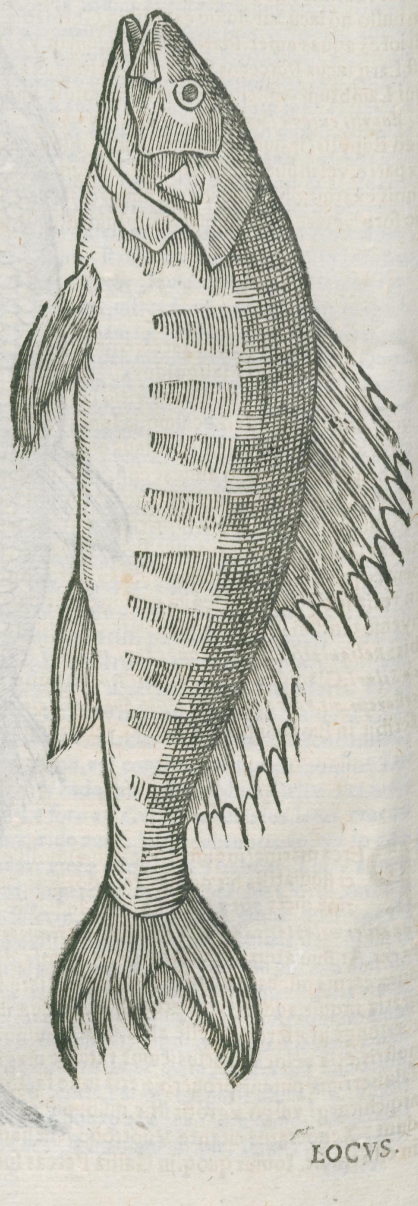
Rutilus Gesneri, rectiùs, quàm ab ipso expressus.

DE PISCIBVS, QVI PRÆTER FLVVIOS alias quoque dulces aquas incolunt: & primum De Perca Maiore. Cap. XXXIII.

NOMEN. EIVSQVE RATIO.

Perca fluuiatilis maior.

Perſico cur dicatur Perca.

Perſicinus.

PErca, περκη, vnde dicatur, in marinæ Percæ hiſtoria dictum eſt. Fluuiatilis ſiue aquarum dulcium Perca, nobis, & in pleriſque alijs Italię locis peſce Perſico nuncupatur, non quòd pomi Perſici ſaporem referat, vt Platina ſomniat, qui vulgarem nomēclaturā ſecutus Perſicinum nūcupat, ſed potiùs à Perca latino Gręcoq. nomine: à quo ſimiliter Berſich Germanis, Belgis corruptius Baers appellatur. Galli & Angli proximiùs ad Græcum nomen accedētes Perche vocāt. Nomē Polonicum eſt Okun, Bohemicū Okaun. Hetruſci teſte Bellonio, Perſegā dicunt, Romanū vulgus Cernam.

FORMA. DESCRIPTIO.

Roſtrum. *Os.* *Dentes.* *Squama.* *Color.* *Pinna.* *Branchia.* *Magnitudo.* *Partes interna.*

COrporis figura lata, ac cōpreſſa eſt: roſtro ꝓminēti nō aliter, q̄ marina, verū nō adeò acuto: ore ēt vt illa mediocri, imo pro corporis ratione paruo. Dentib. caret, ſed labia habet dēticulis horridula, vt Bellon. teſtatur. Squamis tegitur paruis, ac aridis, q̄ difficillimè à corpore auellūtur, maximeq. ancillis faſtidio eſſe ſolent. Color ei varius, venter nēpe; corpus reliquū ferè cineraceū; nigricantib. quibuſdā, ac latis maculis à dorſo deſcendentibus (non aliter, ac in marina) latera depingentibus. Pinnæ & cauda rubeſcūt. In fęmina verò nihil, vel parū ſaltē. Pinnæ in tergore duæ, quarum q̄ capiti proxima, maior eſt: & aculeata, poſterior minor ſine aculeis: totidē ad branchiasquas Rondel. altiores eſſe putat, q̄ in reliqs fluuiatilibus: totidē itē in vētre: q̄ verò ab excrementorū eſt orificio aculeo crenato vallat. Brāchias habet vtrimq. quaternas, eaſq. duplices, id quod Ariſt. quoq. vidit. Cauda bifurcatim diuiditur. Ad maiorē magnitudinē excreſcit, q̄ marina: nam & trilibris aliqn̄ capi ſolet, inquit, Saluianus; in Lario lacu ad pedalē etiā teſte Iouio magnitudinem creſcunt. In Suerinenſi verò lacu vlnam. i. cubitum æquare Geſner. intellexit. Ventriculum habent mediocrem inteſtina pauca, & tenuia hepar ſubpallidum, à cuius maiori lobo veſica pendet, in qua fel eſt tenue, & aqueū. Liē ſubrubet. Lapillos habet in cerebro.

LOCVS.

A

LOCVS.

PLinius *a* in piscium catalogo Percam prius amni marique communem faciens, moxque eandẽ maris peculiaribus piscib. annumerãs, ipsemet oscitantiæ suæ testis est. Lapsus autem duplex est. Non enim rectè quis Percam aut marinã, aut fluuiatilẽ simpliciter dicat, cùm sint specie distinctæ duæ. Secundò Percam amni mariq. communem esse falsum est. Marina enim nunquã fluuios, fluuiatilis nunquam mare ingreditur. Hanc enim in dulci duntaxat aqua & gigni & viuere, non vsu tantùm, sed *b* Aristotelis, Ausonijq. poetę quoq; testimonio cõprobatur. Ille nempe eã nominat cum Cyprino, Chalcide, Phoxino, Glanide, qui fluuiatiles, aut lacustres pisces sunt: hic cũ cæteris amnicis Mosellæ suæ piscibus Aelianus item in Danubio capi scribit. In nullo nõ lacu aut fluuio capitur in Germania. Rhenus noster tamen eũ non habet, forte quod altiores aquas amet. Platina præcipuum in Verbano lacu, & Pado flumine produci tradit. Fama est Larij lacus Percecos fuisse aduectitios, & inquilinos, tralatis scilicet seminibus è lacu Eupyli, B qui Lambrum emittit amnem, vt meminit Benedictus Iouius frater in Larianis lusibus.

a L. 32. c. 11 Plinij lapsus. *b li. 6 Hist. cap. 14.* *An in lario ginantur.*

Eupylis exigua sum Percecus ortus in vnda Meque peregrinum Larius inde tulit.

Sed Eupylis (inquit Gesnerus) multò minores quam Larius Percecos producit; quoniam magna ex parte, vel influentium aquarũ defectu, vel occultiore aliquo hiatu terræ haustus, multis antè annis exaruit, obijtque in tres minores lacus, aquis in depressiora loca subsidentibus: qui à Licino foro vetere oppido, quod & ipsum interijt, plebis Licini lacus hodiè nuncupantur.

NATVRA. MORES. PARTVS.

CElerrimũ dicunt exercere natatum; deuorare cùm alios pisces, tùm sui generis sobolem. Gregorius Mangoldus citãte Gesnero scribit, in omnib. iecur grandine affectũ esse, sed vix aliũde quã iecoris vitio laborare. Quod verò Lonicerus credit Percam naturalẽ cũ Lucio amicitiam esse: Luciumq. læsum ab alio pisce difficulter sanari: proinde quęrere Percã hãc verò vbi lęsũ viderit, lenire vulnus eius, & sic sanari, ridiculũ puto, nã vt in dulcibus aquis piscẽ C esse nõ puto, qui Lucio audeat congredi, ita apud alios lego Luciũ Percis minimè parcere velle, sed cogi, quod viso ipso pinnis horreant: prætereà quid in Percis sit quo se oblinat Lucius, nõ video; simile quid de Tinca lubrico ac viscido pisce suo loco dicet. Piscatores in lacu Lemano, vt narrat Gesnerus, obseruarunt Percas hyeme emittere per os vesiculã quandã rubrã ex ore pendentẽ; quæ vel inuitas, inquit, supernatare cogit: coniectant aũt id ab eis fieri præ iracũdia quod in retia inciderint: hoc enim tùm maximè pati, cũ retia trahunt piscatores: sed mirum esse, quòd hyeme tantum id ipsi accidat. Parit circa litora & frutices, vt Aristoteles scriptũ reliquit his verbis: *Reliqui pisces semel anno edunt oua in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, vt Phoxini & Perca Siluri*, Glanides, *& Perca continentem emittunt fœtum, vt Rana: adeò enim fœtus ipsi continuo sibi cohærent, vt Perca quidem fœtum quoniam latior est, piscatores in lacu arundine glomerent.* Gesnerus scribit in suo lacu parere Percas verno tẽpore, ĩ profundo, pręsertim Martio & Aprili mẽsibus.

Natatus. Cibus. Morbus. *An cum Lucio amicitia colat.* *Iracundia.* *Vbi pariat & quando.*

VSVS IN CIBIS.

D PErca marina (inquit Rõdeletius) molli est carne, tenera & friabili, cõcoctu facili, boni succi fluuiatilis his omnib. ferè dotibus caret. Quare absurdè faciũt, qui ea quę de Perca marina dicta sũt à Galeno, *a* ad fluuiatilẽ accommodant. Sic. n. scribit: *Præstantissimus inter saxatiles voluptatis causa Scarus esse creditur: post hũc Merulæ, Turdi, deinde Iulides, Phycides & Perca &c.* At fluuiatilis dura est carne, glutinosa, difficili concoctu, nec commẽdanda, nisi ijs, quibus duræ carnis pisces probant. Hanc Rondeletij sententiã approbat Gesnerus, sed hoc distinguẽdi gratia, inquit, addiderim: Percas nostras quæ in fluuijs & lacubus maioribus puríoribusq. versantur, longè præferendas esse alijs, quæ in minorib. minusq. puris aquis degũt: accedit in fluminib. nostris, etiã velocior rursus; cuius ratione magis exercent: Itaq. è Rheno magno citoq. flumine saluberrimæ putant, prouerbio etiã inde facto, Perca Rhenana sanior aut salubrior Medici etiã atq. chirurgi vulgò ægrotis illis, quib. pisces alios interdicũt, puerperis, vulneratis, Percas cõcedunt. Xenocrates citante Vuottono Rhenanam Percã marinis piscibus succi probitate æqualẽ in esse tradit. Iouius quoq. in Gallia Percas summã scribit obtinere dignitatem alendis febricitantibus.

a li. 3. Aliment. *Quæ meliores.* *Perca Rhenana senior prouerbium.*

tantibus: in Italia autem laudatiſſimos eſſe in Lario lacu: in eo quidem ad pedalem creſcere magnitudinem & matureſcentibus præſertim vuis; ab ipſo pingui & præteneris interaneis magnoperè commendari. Medicos ferè omnes Galliæ Ciſalpinæ Percas ægris robuſtioribus apponere non dubitare, pręſertim ſi crudarum vuarum ſucco, quem agreſtam vocant, diligentiſſime cõdiantur. Arnoldus denique in regimine Salermitano Percam & Lucium mediocris magnitudinis, dum modo ſint pingues, primum bonitatis gradum obtinere arbitratur. Item Anguillam prouectiorem ætate ſalubriorem, minore eſſe ex quorundam ſententia iudicat: Lucios verò & Percas, contrà. In Germania quouis anni tempore teſte Geſnero laudantur, præterquam Martio & Aprili menſibus, quibus parit. Platina ſuauem quidem hunc piſcem haberi ait, & Auſonius in pretio habitam fuiſſe teſtatur, in omnibus tamen eius codicibus impreſſis inertẽ ei guſtum tribuit, manifeſta equidem contradictione, quamobrem Geſnerus apud Poetam hoc modo legit:

Quæ ſalubriores.

Quando meliores.

Nec te delicias menſarum Perca ſilebo. Amnigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis: Nam neq. guſtus iners, ſolidoq in corpore partes
Segmentis coeunt ſed diſſociantur ariſtis.

Apparatus.

Platina Perſicinum maiorem exenteratũ, nec exſquamatum, ex aqua aceto ſuffuſa coqui iubet, coctum ac mundum, conuiuis apponi: Paruum exenteratum & exſquamatũ, in oleo, aut in craticula cũ ſalimola coqui. Vterque iſte apparatus nobis & fortaſſis toti Italiæ familiaris eſt; niſi quòd in ſimplici aqua elixant, ſuccoque mali aurantij acidi ſuffundant. Hollandi more ſuo butyro & aceto inatantes inferunt. Tenella adhuc minimaq. earum ſoboles gratiſſima (inquit Geſnerus) cibo eſt, & propter paruitatem plurimæ ſimul vna buccea ingeruntur. Sunt qui vnà cum pane cocto conditoq. è iure apponant, circa Acroniũ lacũ alicubi: apud nos enim tantillas capi lex vetat. Percas minimas quas Hornas cognominant, coqui peritiores vino calido immerſas elixant: maiuſculas frigido Maiuſculę propter ſpinas & aculeos pinnarum dorſi, veſcentibus moleſtæ ſunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Paruulæ etiã butyro frigi ſolent, frequentiùs quã vlli alij piſces. Circa Verbanum lacum Percas modicè apertas, verubus lignis tranſuerſas inſerunt & aſſant: ſemiaſſas butyro illinunt. Ibidem omne genus piſciculorum ad ſolem inueterant, maximè verò Perculas. Vulnus aculei pinnarum dorſi inflictum, non facilè ſanatur.

Perca horna.

Vulneris ex Perca venenoſitas.

HYEROGLYPHICVM.

Conſtantiæ in periculis typus.

SAxones Orientales referente eodem Geſnero ex Georg. Fabritio, aliquando coluerunt Saturnum dextra tenentem vrceum roſis refertum, ſiniſtra rotam: nudis verò inſiſtentem pedibus Percę, quo ſignificare voluerunt, vt in ipſorum Chronicis explicatur, Saxonẽ eſſe debere in pręferendis ſuſtinendiſque periculis ſtabilem atque conſtantem. Habet enim ille piſcis ſquamas duras & tergum veluti ſpinulis aculeatum. Meminit huius ſymboli quoque Gyraldus his verbis: Saturnum Saxones effingebant, ſenem in piſce ſtantem, qui rotam vrnamq. tenebat: quod ſymbolum apud ipſos arcanum vt in eorum hiſtorijs legimus.

DE PERCA FLVVIATILI MINORE. Cap. XXXIV.

SYNONYMA. ETYMVM.

Cernua Bellonij.

QVI hunc Hollandiæ, Friſijque ac cimbris notiſſimum piſciculum Percam fluuiatilem minorẽ vocant, ijs ego libenter aſſentior, cum & corporis forma maior ſimilis ſit; & dorſi ſpinis etiam ſimiliter regeat. Bellon. Cernuam vocat, quo nomine Orphum piſcem marinũ Theodorus apud Ariſtotelẽ conuertit, Siculos ſecutus qui eundem (Orphum) Cernam dicunt. Bellonius verò ſcribit, cũ aliquando Exocœtum ſuum Romanis piſcatoribus oſtenderet, vt vulgare eius nomen ab ijs ſuſcitaretur, Cernam vocaſſe, idem tamen vocabulum ad Percam fluuiatilem (maiorẽ) transferre ſolere. Haud tamen ob hoc Cernulam hunc piſcem vocaſſe videtur, ſed recentiorum Cernuam eſſe ait, cũ alio qui hanc nomenclaturam neque apud veteres, neque apud recentiores inuenias, licet Rondeletius & Maſſarius eius mentionem eſſe dicant apud Auſonium. Idem Bellonius hunc piſcem Plinio medico Accrinã dici iudicat, fortè propter nominis cũ Cernua ſimilitudinẽ, verum hic piſcis

Acerina Plinij medici.

A Italiæ ignotus eſt, verendumq. Acerinæ nomen ab Atherina corruptum eſſe Strabo, cùm Nili piſces recenſet, Crocodilos ait abſtinere à Porcis (τῶν χοίρων) qui cùm rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Geſnerus Niloos iſtos porcos conijcit, noſtras haſce minores Percas eſſe cui lubens accenſeo, quandoquidem deſcriptio ea ex aſſe eis quadrat. Porcū.n. mentiuntur, continente ſpinarum ſerie, ad modum ſetarum, capite & cauda eidem animali nō diſſimiles: & quemadmodum à Nilois Crocodili, ita à noſtratibus abſtinere cogūtur Lucij, alioqui in nullos non piſces graſſantes. Accedit vulgare apud Friſios nomen Porces à Latino Porcus, haud dubio detortū. Hollandi corrupto vocabulo Poſt dicunt, Colonienſes ſimiliter Poſch. Hinc & recentiores nonnulli Porcellionē vocarunt, Iunius Porculū, & Porcellum. Alicubi in Germania propter corporis rotunditatem dr ein Kaulparſs, alicubi Kutt, aut Kautt, alicubi Goldfiſch, quaſi aureus piſcis, à colore, nam extra aquam eductus, inquit Bellonius, ac ſuo humore deterſus aureo fulgore in Cæruleum abeunte inſignis eſt, vnde Hierony. Tragus in epiſtola ad Geſnerū Auratam fluuiatilem vocauit. Sed alius eſt Goldfiſch, quem in lacu Suerinenſi capi Geſnerus refert, & alio nomine Zieg vocari, Sturionis è mari flumina ſubeuntis comes. Porculi nomen apud Anglos Ruffe, vel Ruchl, ab aſperitate, niſi fortè Rochl ſcribendum ſit, nam Roch Belgis Raia, C quæ ab aſperitate Græcis βάτος appellatur, ſed & Ruch Germanis aſperum eſt. Eſt enim toto corpore aſper, vnde Ioan. Caius Anglus Aſpredinem Latinè nuncupauit, & Geor. Pictorius Aſpratilem, ni fallor. Qui gulam, inquit, magis quam ſanitatem curant: ſæpius etiam Aſpratili neglecta, Mugiles, Oculatas, Fundulos, & quos Moruas nominant, ſaturatim deuorant. Alij verò ſunt qui in Danubio Ruff vocantur, de quibus a Albertus: Piſces magni, inquit, non poſſunt intrare in cauernas, atque dormientes in arena percutiuntur tridente: & ſic piſcatores venantur in Danubio Ruffos, Huſones, & Sturiones. A Polonis Iæſch appellatur, vel Iadz.

Porcus Niloticus.
Porcellio.
Porculus.
Porcellus.
Aurata fluuiatilis.
Aſpredo piſcis.
Aſpratilis.
a lib. 4. de animalib. tract. 2. c. 3.

FORMA. DESCRIPTIO.

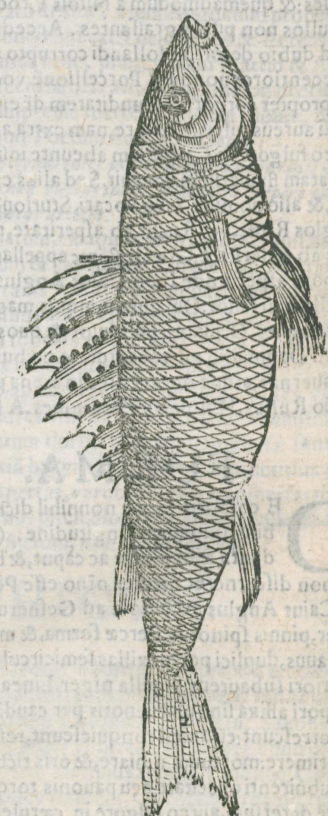
De corporis forma nonnihil dictum eſt. Paruus eſt piſcis, inquit Hieron. Tragus, nō ignobilis, ſpithamæ longitudine. (In Hollandia ad tantam longitudinem nunquam accedunt.) Eius pinnæ ac caput, & branchiæ, aureo quaſi colore fulgent. Hunc ſi aureus color non diſcerneret diceres oīno eſſe Percam. Paullò exactius eundē hunc piſciculum deſcribit Io. Caius Anglus in epiſtola ad Geſnerum his verbis. Aſpredo fluuialis piſcis eſt, toto corpore C aſper, pinnis ſpinoſus, Percæ forma, & magnitudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cū pallore flauus, duplici per maxillas ſemicirculorū ordine notatus: oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus, pupilla niger. Linea per dorſi longitudinem porrecta, & veluti filo trāſuerſo corpori affixa ſingularis: notis per caudā atq. pinnas nigris maculoſus: quæ, pinnæ, cū ira ſubeſt, inhorreſcunt: cū animi conquieſcunt, reſidunt. Bellon. ſcribit nullū aliū Channā exanimē meliùs exprimere: mortuum.n. hiare, & oris rictum apertum tenere. Idem ait recens captū hilari quadā ac ſubuirenti opacitate ceu pauonis torques, refulgere: imò verò extra aquam eductū, ac ſuo humore deterſum, aureo fulgore in cæruleū abeunte inſignem eſſe Percā plurimùm æmulari, niſi tranſuerſis lineamentis (quæ Percæ inſunt) careret, oreq. eſſet magis recurto. Hoc potiſſimùm ſigno dignoſci, quòd ſpineum branchiarum tegumentum, crenatum, vt in Lupo, & ſua rima luxatum habet. Vbi autem linea, quæ piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudā ſpectantem, vt in Dracone marino videri. Sed & hoc à Perca diſſidere, quod Perca duas in tergore pinnas habeat, Cernua (ſic vocat) vnicā tm: nulliſq. dentibus, ſed neq. lingua manifeſta præditā eſſe, ſquamaſq. habere quadrangulas, robuſtas, crenulis tenuibus in gyrum inciſis, quæ p ſcem ſcabrum admodum efficiant. Radijs deniq. ſolaribus obiectam, maculis nigris per dorſum diſtingui percipi; at totam ſub ventre candicare. Cæterum non aduertit Bellonius extremis brāchijs, D i. branchiarum margini alterum paulò inferius aculeum adiunctum eſſe, quod obſeruauit Geſn. qui tn neutrum in duabus quas dedit, iconibus expreſſit. Sunt enim, inquit, perexiles: vt in medijs etiam branchijs denticulatæ aliquot ſpinulæ crenatim, vt ita dicam, apparentes, ſi de proximo intueatis ſuperiùs minores, & frequentiores: inferiùs maiores, paucæ, & maioribus interuallis. Sunt aūt illę, inquit, digeſtæ in margine portionis cuiuſdam brāchiarum, quæ à parte ſubiecta deduci, & eleuari poteſt. Eſt ſupra brāchias ſpinea pars obliqua, vtrinq. verſus occipitiū ſe colligēs tantillis ſerrata denticulis, vt tactui magis, quàm viſui pateāt. Item alia pars ſupina triāgularis ſuperinnata, à branchiarū ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, & in breuiſſimū ſed acutū ſpiculū definit. Idem Geſn. ſquamas rotundas eſſe negat, ſed rotundas eſſe ferè, vt in alijs ait piſcib. Pinnam et dorſi vnam eſſe oblongam, & continuā. vt Bell. dixit, & Caius in cōicata icone probè repræſentauit: differre tn̄ partib. nā anteriorem aculeis cōſtare quatuordecim; quorū primi duo breuiores, & propiùs iūcti ſint, medij longiores, lōgitudine paulatim ad vltimū

Magnitudo.
Color.
Vt a Perca differat.
Squama.

Percæ minoris ſiue Cernuæ icones, duæ, quarum alteram accuratiùs factam eſſe Geſnerus ait.

Cernua fluuiat. ſeu Perca minor ab authore obſeruata.

vſq. decreſcente: partem poſteriorē, molliorem eſſe, fibris non aculeis diſtinctam, breuiorem, & ab anteriore interuallo quodam inchoato diſcerni. Iam verò tres eſſe pinnas in ſupina parte, vnam poſt anum, & binas in ſummo ventre, quæ nigris lituris, vt cæteræ omnes non diſtinguuntur. Pictor nullas expreſſit. Georgius Agricola binos tradit in huius piſcis capite reperiri lapillos, candidos, oblongos, planos, altera parte quodammodo in denticulos diuiſos. Addita eſt & alia icon, ſimiliter pro Perca minore olim communicata, à ſuperioribus in eo differens, quòd nigris pūctis dorſi pinnam reſperſam habeat. Piſcis ipſe totus flaueſceret, niſi ventrem haberet argenteum.

FORMA.

A

LOCVS. NATVRA. VSVS IN CIBIS. ET MEDICINA.

FErunt amare torrentia. In Hollandia tamen copiosè in stagnantibus aquis capi solet; nec semper, nec quouis flumine inuenitur. Bellonius rarum esse scribit ad Tamesim, plurimũ verò in Ranello, quod Oxonium præterfluit. Idem etiam saxatilem vocat, sed admodum impropriè, cum saxatiles tantùm marini sint: & piscis iste non solùm in saxosis fluminibus, sed in stagnis, paludisq. degere soleat. Capitur tantùm æstate, latet enim per totam hyemem. Cardanus qui Angliæ peculiarem piscem esse credidit, cùm natat, Gobij, & Bottæ more, vniuersas pinnas mouere tradit. In viuaria coniectus, pisces cæteros exurere dicitur, fortè quod aculeis suis molestus eis fit, quos videlicet, & Lucius horret. Percis maioribus, & suauiores, & salubriores esse omnes vno ore fatentur. Elixi, frigiq. placent. Circa bacchanalia, & in quadragesima potissimùm commendantur. Lapillos quos in cerebro gerere diximus, in quibusdam Germaniæ locis, pharmacopolæ referente Gesnero, seruare, & vendere solent, aduersus calculos renum, & quæ in costis albiuè sentiuntur dolores pungentes.

Quando capiatur.

Salubritas, carnisque bonitas

B

DE SCROLLO DANVBIANO PISCE. Cap. XXXV.

ESt iusmodi piscem, quem Schroll, vel Schrollen, Danubij accolæ dicunt, superioribus omnino adiungendum esse censuimus, quoniam & Gesnerus quærendum proponit, an vel idem, vel cognatus sit Percæ fluuiatili minori. Etsi enim, inquit, colores differre videntur, ætati aut regioni id imputari potest; vt aliqua formę differentia, pictoribus. Quod si hic alius, quam Perca fluuiatilis minor est, genus hoc Percæ in Danubio non reperiri putarim. Color in icone, quam nobilissimo I. C. Raphaeli Seilero, Comiti Palatino refert) dorso fuscus est, lateribus subuiridis, plurimis punctis fusci interuenientibus: quales etiam in pinna dorsi (cuius aculei albicant) conspiciuntur. Venter candidus est. Initium pinnarum ad branchias rubet, &c. Raro longior fit, quam figura ostendit. Quoquomodo paratus, in cibo optimus est.

Color.

C

Magnitudo

Danubij incola piscis Schrollus.

D

DE PVNGITIO PISCE ALBERTI, Aculeato Rondel. Cap. XXXVI.

Nominis ratio. *Spinachia.*

AB aculeis quibus horet, ſeq. aduerſus aliorum piſcium iniuria tuetur. Albertus Pungitium, Rondeletius aculeatum, author de natura rerum Spinachiã, Germani Scachelfiſch, vel Stichling, Itali alicubi Strazzariglam nuncuparunt. Piſciculus eſt, inquit Albertus, minimus, qui lanceolas, aculeos, binas habet in radicibus pinnarum ventris. Mas ſub gutture rubet, fœmina rubore caret. Squamas non habent. Piſcatores hoc genus piſcium ſponte generari aiunt, & ex ipſis alios omnes, hac obſeruatione inducti, quòd in lacunis nouis primo ſtatim anno inueniuntur, & poſtea ſequentibus annis piſces alij

Genus dupl.

Pungitius piſcis Alberti.

ſi quanquã nulli fuerint immiſſi Rõdeletius duo eius genera obſeruauit, maius. ſ. quod ex Alberto retulimus, & minus. Ait tamen ipſe tres eſſe in ventre aculeos coniunctos, quales cernuntur in ſemine Spinachij vulgò dicti. Aculeos eſſe acutiſſimos, & firmos quib. demptis Percas referre, ſed à ſquamis nudos eſſe. Fluuios & lacus quoſdam tãta interdum horum piſciculorum copia abundare, vt putent nonnulli ſeminarium eſſe reliquorum piſciũ, vel certè prędam. Exhauſtis etiam vel exiccatis ſtagnis quãplurimos relinqui, pauperibus colligendos. Alterum genus eſſe eorũ, qui ſenos aculeos rigidos in dorſo habẽt, in lateribus ſingulos. Hoc genus piſciculorum ſe in Nare obſeruaſſe, & ex eo Tiberim ſubire. Accolaſeis veſci.

DE ALBVRNO AVSONII. Cap. XXXVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Piſces candidi, qui Plin.

ETSI Plinio ſquamoſi omnes, candidi vocari videantur his verbis: *Piſces candidi dicti omnes oua pariunt, &c.* Et Aelianus inquiens: *Galeos tum varios, tum Centrinas piſcandi ratio hac eſt: album piſcem illecebram ad eos capiendos demittunt, &c.* Album piſcem quemlibet, qui albo colore fit, ita vocare potuerit: Auſonius tamen in ſua Moſella inter alios albos vnum priuatim ab eodem albo colore Alburnum nũcupauit. Hunc Pet. Gillius, eumque puto ſecuti Bellonius, & Rondeletius eum eſſe conijciunt, qui hic ſubinde depingetur, Able, vel Ablette dictus. Bellonius circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influente Scauardinum a piſcatoribus appellari tradit: Geſnerus Coloniæ capi in Rheno, & vulgò Alben, vel Alffen nominari, pro quo nomine Rondeletius ſcribit Ablem, verũ haud ſatis Germanicè: Adamus Lonicerus Alblen rectiſsimè ſcribit, item Zvvibelfiſchlin (à cepis, inquit Geſnerus, quòd cum ijs fortè a vulgò coquatur) pro qua voce idem Rondel. Zumbelfiſchlin exarauit. Dicitur & alicubi in Germania Vveiſzfiſchlin quaſi candidus piſciculus: circa Acroniũ lacum ab oculis rubicundis Roteugle, id eſt, ἐρυθρόφθαλμος: quod tamen alijs etiam debetur, & a vilitate Snederfiſchle, quaſi Sartoribus condignus, alicubi Bliegg, Blieckt, Bilegle, quæ nomina cum Anglorum Bleis aptè conueniunt. Belgis verò vel ſaltem Hollandis Bleye dictus, Rondel. Ballerus eſt, ni fallor. Bellonius quibuſdam Agullam dici ait, Ferrarienſibus verò non alia venire appellatione, quam Paſquerel, vel Stregiæ (cùm tamen Stregia, inquit, alibi fit idem, quod Leuciſcus Placentinis, & Mediolanenſibus Arborinum, vel Arbolinum.

Alburnus. *Scauerdinus.* *Arborinus.*

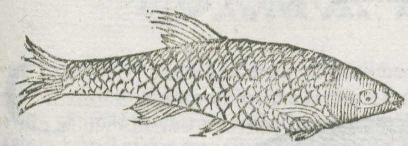
LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Color.

PIſcis non ſolũ fluuiatilis, ſed lacuſtris quoq. ſicuti ex ſynonymis citatis facilèliquet. Aphis albis ſimilis eſt, oculis magnis, rubeſcẽtib. dorſo vireſcẽte, vẽtre cãdido. Bell. lineã vtrimq. eſſe ait arcuatã, q̃ eius latera diuidat. Sed Rond. duab. diſtingui lineis, pſiteſ, altera a brãchijs ad caudã ducta

A

Alburnus Rondel.

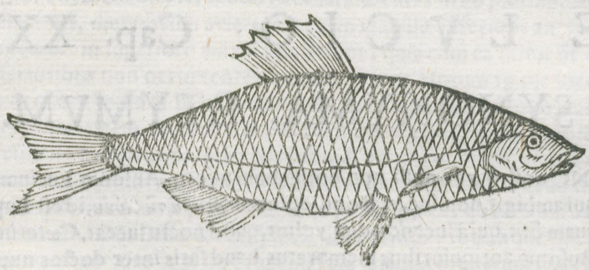
ducta medium corpus dirimi: alteram minus euidentem à radice pinnæ branchiarũ orta deficere, priusquam ad caudam perducta sit. Nare est parũ resima. Pinnas easdem habet quas Gobio, capite est paruo corpore latiusculo, sed depresso, vixq. ad duorum digitorum latitudinem extenditur. Felle caret. Argẽteis tegitur squamis ac tenuibus. Carne est molli, & parum pingui. Vorax est piscis, quam ob causam hamo facilè capitur; vnde Ausonius prædam puerilib. hamis, rectè dixit. Obseruaui Alburni duas alias species, quarum prior tergore ferè ad castaneæ colorẽ vergit: altera ad cæruleum. Vtriusq. pinnæ & cauda etiam ad castaneum vergunt. Cætera argenteo colore resplendent.

Forma.

Voracitas.

Alburni duo alij, ab authore obseruati.

B

C

DE EPELANO FLVVIATILI. Cap. XXXVIII.

D

FLVVIATILIS rectè dicetur, vt a marino, quo de suo loco dictum est distinguatur. Bellonius Sequanicum cognominat à Galliæ fluuio, vbi abundat, additq. sic vocari quasi excellanum à præstantia qua cæteros sui generis pisciculos excedit. Ferrarienses Borbolum vocant, Alburno simillimum atq. hoc tantùm ab eo diffidentem, quòd ruffas radices pinnarum Gardonis, & Veronis modo habet, ac lineam, quæ latera eius secat, versus caudam admodũ inflexam, & velut arcuatam. Quinq. digitorum lõgitudinem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Pisciculus est odoratus, de bonitate, & principatu cum alijs omnibus contendens. Rothomagenses Ouellam eo argumento nominant, quod semper ouis prægnans sit. Epelanum si suas squamas habentem conspicias præ nimia albedinis tersitudine tibi refulgere videbitur. Squamis autem exutus tergus ostendit varijs coloribus emicans in iridis, aut arcus cęlestis morem. Marino crassior est & breuior. Hactenus Bellonius.

Nominis ratio.

Bonus piscis est.

Epelanus Sequani Bellon.

DE LVCIO. Cap. XXXIX.

SYNONYMA. ETYMVM.

An piſcis. memoratus.

HVNC noſtro æuo nulli non notiſſimum piſcem Auſonio Lucium vocari nemo eſt, qui ambigit, nomine, vt Rond. opinatur, παρὰ τȣ̃ Λύκȣ, id eſt Lupo deducto : quãquam ſint, qui à lucendo dici velint, quòd noctu luceat. Cæterùm ſitne Græcis, ac Auſonio antiquioribus memoratus, haud ſatis inter doctos nuperos cõuenit. Saluianus apud veteres Græcos mentionem eius reperiri negat, & veterũ Lupum nõ eſſe aduerſus Franc. Philelphũ probè docet, id qđ & ante eũ præſtitit Maſſarius hic & aduerſus Simonẽ Genuenſẽ, & nos quoq. id oſtendimus in Lupi hiſtoria; quare hic rationes nõ repetimus, ſuffeceritq. nunc cũ Iouio dicere Lucium vbiq. in ſtagnis, & lacubus frequentiſſimè reperiri, nuſquam in mari, hacq. vnica ratione, qui antiquitùs Lupum eſſe exiſtimãt, manifeſtè conuinci. Bellonius libro de aquatilibus, an ſit Oxyrynchus Straboni, quẽ Niliaci piſcatores ſacrum habent, id ſibi controuerſum eſſe ſcribit: at in Singularibus Lucium in Nilo frequentem eſſe ait, eundẽque videri veterum Oxyrynchum. Veteres quidem Oxyrynchum carniuorum faciunt: ſed Plutarchus etiam marinum, tanquã è mari Nilum intret. Geſneri coniecturam de Eſoce Plinij, quẽ ſemel tantùm nominat his verbis. *Præcipua magnitudine Thunni ſunt, &c. Sunt & in quibuſdã amnibus haud minores Silurus in Nilo, Eſox in Rheno.* à me probari ſuprà etiam ſcripſi contra Rondeletium, qui pro Eſox legit Exos, & piſcem Antaceum intelligit, qui ſine oſſibus eſt, ſiquidem hũc in Rheno non reperias. Apparet autem Eſocis vocabulum à Belgarum Snock detortum eſſe ſi e literam præponamus, ſeu potius een Belgico more, vt & nos, Galliq. in dictionibus pręponere ſolemus. Accedit Lucij magnitudo, qui ſi alicubi, in Rheno maximo fluuio magnitudine excellit. Apud nos Latinum ferè nomen retinuit: & Burdigalenſes in Gallia quoq. Lucz appellant: Angli item Lutz dicũt, vbi prouecta ſunt ætate: minores enim Pike vocare Bellonius tradit. Sed Geſnerus medicos ita nominari ait, minimos Piereles. Galli quoq. nomine pro ætate variant, vt Rondeletius notauit, inquiens: Aulici noſtri Lucium pede vno minorem Brocheton vocant: maiorem Lanceron, qui pedum duorum triumuè eſt magnitudine, Brochet. Bellonius verò Lanceron, vel Lanzon Gallis dici profitetur, propterea quòd in conſpectam prædã protinus ſeſe emittat, atq. eiaculetur. quod oblõgo ſit corpore, vt veru: Alijs item ab ore prægrãdi Becquet, aut Becher appellari, quia Brochet bec Gallis (imo & nobis & Belgis) os ſit, vterq. tradit. Noſtri, inquit Geſnerus (Hecht (ita & tota Germania) & differentiam à locis faciunt: eorum enim qui in lacu degũt, alios qui circa arundines verſantur, Rorhecht vocitant: alios qui in altiori gurgitæ, Seehecth. In Albi alij à Martio menſe Meertzenhecht vocantur. alij poſt Paſcha, groſſe Hecht, id eſt, magni Lucij. Polonicum eius nomen Sczuka, vel Stzuka, Bohemicum Sſcika.

Lupum non eſſe.

Oxyrynchus Strabonis.

Eſox Plinij Lucius eſt.

FORMA.

A

FORMA. DESCRIPTIO.

Corporis figura oblonga est, eademq. ideo oblongior videtur, quoniam piscis latera modicè dilatantur. Dorsum latum est, & ferè quadratum, perpetuoq. equale donec ad postremas pinnas ventum sit: & cùm reliquis ferè squamosis piscibus dorsum ipsum magis aut saltem æquè atque venter exuberare soleat: huic vni venter, quàm dorsum magis exuberat, potissimùm vbi pinguior sit factus, quod tamen aliquando ichthyopolarum impostura etiā fieri Romæ obseruauit Rondeletius, piscium quorundam ventres infarcire tradens vilibus herbis, atq. ita ceu pinguiores cariùs vendere. Caput habet macrum osseumque acquadratum. Osium seu spinnarum in capite formas diuersas reperiri aiunt: vnam vulgò cruci comparant, aliam laneæ, tres alias clauis seu paxillis, passionis Dominicæ instrumentis. Author obscurus de natura rerum scribit Lucium in cerebro lapidem crystallo similem gerere, sed hoc cùm æuum in longum duxerit. Gesnerus verò testatur sese in capite Lucij etiam parui lapillos geminos candidos reperisse.

Forma. *Dorsum.* *Venter.* *Caput.*

B Rostrum habet longum & rictum maximum, Anserino rostro comparat Rondeletius. Maxilla inferior superiore lōgior est, & cochlearis modo excauata. Dentes in eo plurimi, haudq. vno modo dispositi, & vt Albertus ait, diuersarum acierum; nam in maxillæ inferioris anteriore parte dētes parui sunt, in os recurui: in superiore maxilla nulli sunt, quia cum ea latior sit dentes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura (inquit Rondeletius) duos dentium ordines palato infixit. Oculi coloris aurei sunt æmuli, ante quos duo sunt foramina in vnicā cauitatem coeūtia. Corpus squamis tegitur paruis tenuibusq. adeo, vt ijs carere videatur, & cùm ijs coquatur, & inter edendum, si paruus sit piscis, negligantur, sin maior duriores & euidentiores abijciuntur. Venter albicat, dorsum verò ex subflauo nigrescit, à quo lineæ plurimæ latæ, non rectæ sed multipliciter inflexæ, obliq. potiùs quàm transuersæ, in aliqbus magis in aliquibus verò minus & flauæ & conspicuæ deducuntur, totumque piscem pulcherrimè pingunt. Pinnis natat quatuor, duo sunt ad branchiarum ima: qui pinnarum situs est fluuiatilibus piscibus communis, vt faciliùs in aqua suspendantur & efferantur: contrà altiùs sitæ sunt eædem pinnæ in marinis, quia dulcis aqua tenuior est & liquidior, marina crassior & spissior: ob id hæc pondus magis sustinet, illa minus. Inferiore ventris loco duæ aliæ sunt magnæ & validæ. In dorso nulla est, sed non procul à cauda duæ sunt, vna superior, altera inferior; superior aurea est nigris maculis notata. Cauda breuis, in duas pinnas desinit similiter pictas. Linea medium corpus dirimens vix cernitur, quia ex minutis punctis constant. Ventriculum ita gutturi continuatum habere Albertus scribit, vt aliquando eum reijciat auiditate glutiendi piscem. Rondeletius permultas eius ait esse appendices, in quibus chylus confectus seruetur, nec ob gulæ laxitatem facilè reijciatur. Vidi ego magnitudine insigni Lucium, qui alium, & ipsum insigniter grandem ventre contineret, & hic rursus murem aquaticum, vt latissimum habere ventrem necesse sit, hoc genus pisciū Intestina trib. longis conuolutionibus constant. Hepar ventriculū amplectit, in quo vesica est felle viridi distenta. Nullæ pulpis earum spinulæ intercusant, vt alijs fluuiatilium plerisque.

Rostrum. *Dentes.* *Oculi.* *Squama.* *Color.* *Pinnæ* C *Cauda.* *Ventriculus* *Intestina.*

LOCVS.

IN mari nusquam Lucium visum esse diximus, nec nisi rarò ipsis etiam fluuiorum ostijs reperitur, nisi aut vndarum vi, aut suo impetu illuc feratur. Quas ob causas aliquando in ostijs Rhodani, vel in stagnis marinis capi Rondeletius tradit, sed prorsus exuccum & insuauem ac veluti tabidum, non alimenti quidem penuria, nam ibidem per multi pisces commode degunt & pinguescunt, sed quòd in alienum locum & à natiuo diuersum vltrò compulsus sit. In lacubus verò ac stagnis ferè vbique ac frequentissimè reperiuntur. Nascuntur præterea deguntque in fluminibus quoque nonnullis, vt non solùm piscatores, verùm etiam testatur Ausonius, vt qui eū inter fluuiatiles suæ Mosellæ pisces recenset. Verùm in Italia sicuti in lacubus ferè omnibus frequentissimi, sic in fluminibus haud multis, & in eisdem etiam rari habentur. Qui verò in Tyberi capiuntur, non solùm perraros esse testatur Saluianus, & vix quotannis denos capi, sed à lacustribus facilè etiam internosci, Arctiori enim esse corpore, totos argenteos, ac flauis illis lineis carere, palatoque gratiores esse. In cœnosis locis omnes libenter degunt, quod Ausonius quoque testatur inquiens:

D *In ostij marinis cur macilentus* *Rari in fluuijs Italici*

Lucius obscuras vlua cœnoq. lacunas
Obsidet.

NATVRA

NATVRA MORES.

Voracitas et audacia.

LVcios gregatim degere Saluianus ſcribit,quod mihi veriſimile non videtur, cũ præ nimia voracitate ne à proprio ſuo genere abſtineat,vnde eſt quod ancillæ coquiuę Lucios exenterãtes,alios in ventre ſæpe reperiant. Eſtque audaciſſimus etiã, adeo vt non ſolũ in piſces ſed & ranas & quicquid ranarũ more ſerpit,& in animalia alia etiam graſſari nõ vereatur;cuius rei exemplũ alicubi profert Rõdeletius;Narrauit mihi,inquit,vir fide digniſſimus,vidiſſe ſe mulæ,quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat,labrum inferius à Lucio dentibus apprehenſum,cuius demorſu cruciatam & territã inde fugiſſe,& crebra capitis quaſſatione Lucium in terram deieciſſe,quę ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit,domumq.tulit. Certum equidem eſt feles paruos & canes in viuaria Luciorum coniectos ab ijs deuorari.Scribit & Geſnerus Cracouienſem quendã Polonum ſibi narraſſe, Anſeris pullos duos in ventre Lucij à ſe viſos,& huius generis piſcem aliquando pedẽ ancillæ in piſcina apprehẽdiſſe apud ſuos deniq.etiam fulicam in ventriculo Lucij repertam eſſe. Huc pertinet quod modò dicebam de aquatico mure.Sic & Albertus tradit aliquando paullò ſeipſo breuiorem piſcẽ glutire : & tunc capite interius verſo,ac aliquanta parte extra os dependente,ſicq.digerere attrahereque partes piſciũ ſecundum longitudinem,donec totum digeſſerit.Tam auidè verò piſces perſequitur,vt præ nimio celeritatis impetu (celerrimè enim natat,) ita aliquando ſupra aquam efferantur , vt vel in ſcaphas interdum incidant. Percam minorem,ſiue Porculum rariùs inuadit ; cùm verò inuaſit, tunc apprehenſo capite eam deuorat,quoniam ſi per caudam arriperet,tùm ob ſquamas , tùm ob ſpinas aduerſas deglutire non poſſet. Albertus tamen deuorari hũc piſciculum viuum ab eo negat,aſſerens ſeſe obſeruaſſe,quòd,vbi cepit,dentibus primùm conterat,ac mox mortuum in vẽtrem propellat . Cùm verò rariùs Percæ hoc genus inuadat Lucius,non defuere,qui eam Lucij ſociam eſſe exiſtimarint,ex eo id ſuſpicati,quòd illæſa circa eum plerunque degat . Sicut itaque voraciſſimus eſt,rapaciſsimuſq.& vt ex incerto verſificatore citat Arnoldus, *rex atque tyrannus aquarum*,ita etiam eſt viuaciſsimus,quod vel ex eo innoteſcit:quòd Britanni Lucios ligneis viuarijs innatantes vendentes,ventres illis vltrò cultris aperiant,vt Iouius tradit, ad oſtentandã eorum pinguedinem,quæ plagis exprimitur,vt emptores aſpectu ſummis alliciantur; neq. refutati propterea commoriantur.Coeunt enim protinus patentia vulnera Tincarum contactu;quòd earum tenaci colluuie,veluti glutinoſo medicamine ſolidentur. Meminit huius rei etiã Cardanus his verbis.Mirum eſt illud,quod à tot audiui viris, vt imprudentius fuerit tot teſtibus mendaciũ non credere,quam veritatem aduerſus eorum authoritatẽ tueri:Luciũ ſciſſo ventre oſtendẽdi lactes cauſa inde conſuto atque inter Tincas in viuarijs repoſito,ſanare humore earum, dum ſe illis Lucius ventre affricat.Hoc tamen cauſam habet manifeſtam, cùm viſcera non ſint oblæſa , & humor ipſe glutinoſus ſit,aerque ad corruptionem minimè paratus.neſcio, an in Italia experiẽti hoc ſit ſucceſſurum. Teſtatur & Geſnerus ſe audiuiſſe ab oculato teſte , fieri hoc ſolere apud Anglos,ventrem Lucij dico ad duo & amplius digitos reſcindi;& ſi emptorẽ non inueniat, piſcẽ vulnere conſuto,reddi viuario,in quo Tincæ inſint.Sunt qui id amicitiæ tribuunt,quæ Lucijs eſt cum Tincis.Ego licet amicos inuicem eſſe facilè credo (Tincam enim a Lucio deuorari necdum obſeruaui) illud tamen lento quo obſepitur Tinca, humori potius adſcripſerim , vtpote quo vulnus facilè conſolidari poſsit,exemplo conſolidæ maioris,ſimiliumq.medicamentorum,quibus ſimiliter vtimur. Vita ei lõgiſsima id quod ex Lucio Friderici ſecundi Imperatoris cognoſci poteſt,quem in ſtagno quodã vixiſſe an. CCLXVII.ex annulli ærei,quẽ cùm ſtagno cũ Imperator inderet,in brãchijs ſub cute abdiderat,inſcriptione Græca colligitur.q̃ talis eſt: Εἰμί ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτημ λίμνη παντόπρωτος ἐπιτεθεὶς διὰ τῶ κοσμητῶ φεδερίκω β τὰς χεῖρας ἐν τῆ σήμερα τῶ Ὀκτωβρίω. ideſt.Ego ſum ille piſcis huic ſtagno omnium primus impoſitus per mundi rectoris Federici ſecũdi manus,die quinto Octob . Fuit enim inuentus iſte annulus in capto eo Lucio anno Salutis. M.CCCC.XCVII.vt teſtatũ Conradus Celtis referente Geſnero in ſua epiſtola nuncupatoria.

Vt piſces perſequatur.

Vt Percam minorẽ deuoret.

Viuacitas

Lucius vulneratus non perit.

Tincæ cum Lucio amicitia.

Aetas.

PARTVS. ORTVS.

Quando pariant, & vt procreentur.

MArtio Apriliq menſibus ouis turgent & pariunt,perguntque ad Iunium ferè vſq. Cardanus Lucios è Tincarũ ſemine generari creditum eſſe tradit , ideoque etiã amicitiã inter illos intercedere. Cæterũ verius puto dixit,certũ eſſe Lucios in piſcinis ex alieno ſemine generari,propterea quòd neq.ſoli,neq ſati,ſponte procreentur in eis. Et Verius etiã alias Tincæ & Lucij & abſq.ſemine & ex ſemine generantur:nã in piſcinis non ſati inueniuntur.

Sunt

A Sunt qui Luciorum oua viuarijs immissa facilè prouenire ex eo iudicant, quòd ab Ardea deuorata, & de arbore in piscinam aliquam excreta copiosè mutentur pisces. Ego ab Ardea oua Luciorum deuorari nõ puto, etsi deuorentur, tam dura esse nõ credo, quin alterentur aliquantũ in eius calidissimæ auis ventriculo. Nugas etiam nugari arbitror Christophorum Encelium, dum credit Lucios, vt primùm ex ouo editi sunt, à quibusdam piscibus suscipi, atque intra branchias earum foueri; ideoque ne malam nutricibus suis referant gratiam, nunquam deuorare lædereque eos.

Encelij nugæ.

CAPIENDI RATIO.

CApitur hamis, nassis, retibusque. Refert Gesnerus, esse qui lineæ hamos quatuor acutos annectant, & linea raptim sursum attracta Lucij quem stantẽ. i. in loco manentẽ obseruarint (manere autem per horam, inquit, ferè solent, ventrem configant, capiantq. Esse item qui Gobiones fluuiatiles hamis inserant ad inescãdos hos pisces. Apud Anglos capiuntur ranis & pisciculis quos Blecas nominant, hamo affixis. Similiter etiam Hollandi eos capiunt. Hamus is B duplex est, hoc est, duplicem habent vncum, vtrobiq. nimirum vnũ. In medio plũbo vestitur glandis ferè figura, tùm vt qñ in aquam a piscatore demittitur, quod fit continuò iteratis vicibus ab initio aquæ ad exitum sæpè vsq. vel donec tandem in Lucium aliquẽ inciderit, rumore propter pondus excitato viuam quodammodo ex terra in aquam salientem ranam æmuletur, Luciumq. inhiantem ad prædam excitet, tùm vt rana ipsa hamum faciliùs amplectatur: Inditur is ranæ per rictus hiatum in imum ventrem vsque, mox hiatus cõsuitur, pedibusq. lineæ annectitur extremo quod ex metallo est, ne Lucius acutissimis dentibus instructus, dum ranam mordicùs in ventrem propellit, eam si è loro esset, amputet. Linea longissima est, propterea quòd Lucius, vbi ranã deuorat, quam citissimo pede fugit, nunquamq. quiescit, nisi se ab hamo excruciari senserit, vnde est quod nisi iam quiescente defatigatoq. pisce piscator lineam colligens, & in glomum torquens, ex aqua eum extrahat, & præda potiatur. Hoc modò maximi etiam capiuntur, sed ob corporis animiq. robur, difficillimè ex aqua extrahuntur. Obscurus quidam author scribit: Lucium, si quando nassa, cui inclusus fuerit, ex aqua leuata lucem diei viderit, nunquam vel saltem rarissimè remanere, sed quæsita sibi via euadere.

Vt in Anglia & in Hollandia capiatur

C VSVS IN CIBIS.

LVcij, inquit Iouius, inter obsonia plebeia censentur; ita vt nunquam, nisi summa marinorum penuria, sicut aliquando accidit, piscatione tempestatibus sublata, in mensam veniat, & id tum ẽt ad honestandum potius patinã, quam ad conuiuas eo edulio cõciliandos. Dicebat Pogius (huius viri aulici exquisitissimum palatũ aliquoties celebrat) Lucio etiã ex Cymino lacu, & ei quidem præpingui, nullã vnquã inesse gratiam, nisi cum solus in maxima conuiuarum inedia prandijs apponeretur. Post Thrasymenum lacum, qui huius generis pisces eodẽ Iouio teste longè maximos atq. optimos nutrit Cyminos (qui hodie Rusilloni lacus dicitur. Fuit is vicus antiquitus rus Syllanum) laudatiores Romæ subministrat. Nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & sapore, & magnitudine sunt inferiores. Ignobilem quoque, & nullo in pretio Ausonij tempore fuisse Lucium discimus ex his eius versibus.

——Hic nullos mensarum lectus ad vsus, Feruet fumosis olido nidore popinis.

Asserit idẽ Iouius nostrates Lucios cùm Gallicis dignitate minimè esse comparandos, ideoq. ob sonatores Gallos, quòd agrestem eorũ saporem incompertum habeant, & sola proceritatis specie D ducantur, sæpenumerò falli, insulsosq. pro delicatis piscibus Lucios conuiuis apponere. Neq. mirum esse debet, quod in Gallia iucundissimè sapiat, noster verò insipidus, sit, cũ idẽ quoq. in alijs piscibus euenire videamus, a Varronisq. authoritate comprobetur, dicentis. *Non enim si Murenæ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & Elops ad Rhodon continuo hi pisces in omni mari similes nascuntur.* Ceterũ si tam ignobilis nostrates sũt Lucij, cur est quod nostris in piscatorijs foris cæteris aquarũ dulciũ piscib. preferri soleant? salubritas puto, quę tãta esse prędicat, vt Adamus Lonicerus scripserit, eius esum puerperis, cũ reliquorum sit interdictus, concedi. Piscium institores quo sunt maiores, maioris quoq. æstimant; medici cõtra minores, aut potius qui media sunt ætate. Arnoldus: *Anguilla ætate prouectior, salubrior, inquit, est minore, vt quidã volunt; Lucij & Perca contrà.* Et rursus: *Inter pisces dulcis aquæ consideratis prædictis cõditionibus, Perca & Lucius mediocris, primũ gradũ bonitatis obtinent, modò sint pingues, deinde Vendosia, tertiò Lopia. Et quamuis Carpa sit squamosior prædictis, carnem non adeo albam, friabilem & subtilem habet, sicut Lucius, & Perca, & sæpius reperitur in stagnis.* Est tamen eidem Arnoldo duræ carnis. Albertus quoq. Lucios, Truttas & Thymallos, pinguiores & sa-

Lucij Gallici optimi.

a Lib. 3. de re rust. c. 6

Lucij cur apud nos in pretio.

Quando meliores. & ſaniores (ſalubriores) autumat: Iulio menſe optimi exiſtimãtur: alicubi etiam Octobri peiores verò cum ſemina ſua ſpargunt. Sunt qui caudam, & partem poſteriorẽ præferri in hoc piſce volunt. *b* Platina Lucium ætatis prouectioris exenteratum elixari iubet; coctum ſquamam cũ pelle auferri, ac ex leucophago, aut alliato, aut ſinapio comedi: paruum verò aſſari: id quod apud nos quotidie fieri videmus. Geſnerus ex libello Germanico Gregorij Mãgoldi, laudari Lucium ait, elixum, aſſum & frixum. Cùm exenteratur, & ad elixandum præparatur, felle eius ſuperficiem totam oblini debere: vt ſanguine ſuo Cyprinus vel cum reliquis inteſtinis coquendum eſſe fel. Elixandum aquæ feruidæ immitti oportere, & ſalem affatim adijciendum: non amplius enim ſibi ſalis attrahere, quam conueniat. Quod ſi ita elixare libuerit, vt cæruleus in eo colore niteat, ſic fieri: Concides in tomos, & ſanguinem diligenter ablues; deinde per horæ dimidiũ, aut amplius in acetum acre infuſos ſines. Tum aquam (quæ ſit dupla ad acetum) in cacabo calefacies, benè ſalies: & cùm iam ſatis feruet, piſcem vnà cum aceto aquæ feruenti infundes, & dequoques quantum ſatis eſt. Ita piſcem planè cæruleum, pulchrum & boni ſaporis habebis Idem Geſnerus Lucium paruum ritè paratum, cauda in os immiſſa, butyro, inquit, in ſartagine frigitur, & in iure menſis infertur, itaque paratus hodiè in delicijs habetur. Ius autem hoc modo fit: Acetum, aqua, vinum, ſaccharum modicè miſcentur, cum polline aromatico ex caryophyllis ferè cinnamomo, ac pipere, aut zinzibere, hæc oĩum miſtura piſci frixo, butyri parte cũ eo relicto, ſuperinfunditur: & tantum adhuc temporis coquitur, quantum elixando ouo ſufficeret. Gelu optimum ex Platina. Gelu ex aqua, vino, & aceto fit, & quò diutius ſeruetur, multa aromata indi oportebit. Ex iure Mænæ (Tincam ipſe Mænam vocat) aut Lucij præpinguis, exenterati tantùm, nec exſquamati optimum fieri gelu. Sed is piſcis lento igne, & in tanta aqua, vt vix tegatur, coquendus eſt cocti & exempti pellem rurſum in cacabum pones, ac ebulliat aliquandiu ſines. Reliqua deinde quæ in gelu carnium facienda diximus, obſeruabis Congelari, ac conſtringi, & reliqui piſces, elixi, præſertim, tam marini, quàm fluuiales, hac conditura poterunt. Oua Luciorum piſcatores circa Argentinam tanquam medicata abijciunt. Videntur enim, inquit Geſnerus, æquè noxia, vt Barbi oua, ſimiliterq. cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita purgandi aluum cauſa exhibeant. Noſtræ mulierculæ ſimul cum capite elixa, & petroſelino, aromateq. aliquo condita, vel item frixa apponunt, noxia verò eſſe nunquam intellexi.

b l. 10. c. 49 & 62.

Apparatus

Vt coctus fiat carule°

Gelu ex Lucio.

Oua qui abijciant.

VSVS IN MEDICINA.

Oſſa maxillarum.

OSſa maxillarum Lucij a quibuſdam in medicamentis vſurpari vſta ſcribit Rondeletius in cinerem & in puluerem redacta, Drachmæ pondere ad calculos renum comminuendos valere credi, non alia (vt opinatur) ratione, quàm calculum in meatibus vrinæ morantem deorſum pellendo, vel pituitam qua calculus retinetur, abſumẽdo) Iouius vtrobique calculum frangere dixerat.) Itaque, inquit, ad veſicæ calculum nihil prodeſt. Alij eodem referente, ex ijſdem maxillis cinerem mentulæ vlceribus aſpergunt ad exſiccandum, quod efficatius præſtant ſaliti Lucij oſſa, vt ſpodij vice eſſe poſſint, quemadmodum & Siluri ſaliti oſſa. Idem cinis ex vino potus vrinam ciet efficaciſſimè, vt tradit Alen. Benedictus. Farinam de iſdem maxillis egregie ſiccari Geſnerus ait, quare & inueteratis vlceribus inſpergi. Ad ficos ani: ex libro Germanico manuſcripto: Maxillas Luciorum inferiores, & quæ in capite gerit officula peculiaribus diſtincta figuris, pariter cremabis ſuper teſta vitreata: inde læuigatum puluerem mariſcis inſperges, & linamenta vulſa inde ſic biduo ſanabis. Aliqui oſſa faucium Lucij aduſta compoſita ad alba mulierum profluuia medicamentis addunt: alij dentes eius tritos per ſe exhibent. Ad pleuritin vel puncturam laterum remedium experimento conſtans, ex incerto authore: Oſſa de ſolo capite Lucij & folia ilicis aquifolię trita mixtaque dabis. Ad ſecundas pellendas: Maxillarum Lucij, ſacchari ana vnciam vnam ſapidis ſpecularis, macis, ana vnciam ſemis: trita miſce & propina, proderit. Idem Geſnerus ex libro Germanico modus exhibendi non exprimitur. Videntur autem ſufficere, inquit, drachmæ bine.

Dentes.

DE

Lucius ponendus fol. 631.

DE CYPRINO. Cap. XL.

SYNONYMA. ETYMVM.

NOMEN huius piscis diuersimodè, apud Græcos scribitur. Varinus & Hesychius primam acuunt, Oppianus mediam circũflectit, atq. producit: Aristoteles quoque alijq. mediam pariter circumflectũt. Idẽ Oppianus κυπριανὸν quoque vocauit, aliquando quatuor syllabis vltimam acuens. Latini, Græcam nomenclaturam retinuerunt, atque ita Aetolos adhuc vocare Bellonius tradit, Græcos vero, qui Turcis inseruiunt, corrupte Sasan, Strimonis amnis, accolas Grinadi. Cur verò Cyprinus hoc genus piscis appelletur, qui rationem reddat, reperio neminem. Solus Gesnerus nomẽ ei à Cypride factũ videri conijcit, idest, à Venere, tanquam fœcundissimo pisci: quinquies enim aut sexies anno parit: & adeps eius, si verũ Kiranides dicit, ad fœcunditatẽ facit. Doriõ apud Athen. λεπιδωτὸν manifestè vocat his verbis: λεπιδωτόν, ὃν καλοῦσι τίνες κυπριανόν. Rondelet. & Bellonius id nominis accepisse volũt à squamis cæterum ille quòd squamas habeat maximas & latissimas, (Vix enim reperias qui validiores & latiores habet (hic verò, quod earumdem serie tam firmiter valletur, vt lapidum ictus facilè repellant. In Italia pro locorum diuersitate nomen huius piscis quoq. variat Romani teste Bellonio Burbarum, Mantuani teste Platina Bulbarum, circa Larium lacũ etiam Burbaro, aut Bulbers, Benedictus, Iouius in Larij descriptione Bulbulum dixit; Placentini Carpanum, Ferrarienses (vt & multi accolæ Padi) Carpenam, Veneti & Bononienses Rainam forte quasi Reginam: nam & *a* Brasauolus Reginã vocat, apparetq ita vocari ob magnitudinẽ, qua inter fluuiatiles & lacustres facilè excellit, vel quod à ganeonibus pinguiores eius partes præcipuè expetantur. Hispanis Carpa, Gallis Carpa dicitur, Germanis inferioribus Carper (Flandris Carpel, Hollandis Corper,) superioribus Karpff, Alberto Carperen, Anglis a Carpe, Bohemis Capr, Polonis Karp. Carpæ autẽ nomenclatura satis antiqua est, & à Cassiodoro ẽt vsurpata in epistolis his verbis. *b Destinet Carpam danubius à, Rheno veniat Anchorago.* Quamobrẽ cùm sit alius qui Carpio vocatur, lacustris piscis, cauẽdum ne duo dissimiles pisces inuicem confundantur, eoque maximè cum Carolus Figulus Carpas, aliquib. Carpones, & Carpiones vocari inquiat. Habent præterea Padi accolæ ad Comascũ, piscem marinum Cyprino persimilem, quem piscem Scarpam vocant teste Bellonio, qui & hanc quoque æquiuocationem vitandam esse monuit.

Ciprianus. *Etymologia.* *Lepidotus.* *Bulbulus.* *Regina.* *a Lib. de purgant. med.* *Carpa.* *b lib. 12. Epist. 4.* *Scarpa.*

FORMA. DESCRIPTIO.

ALbertus ait hos pisces, si proportio obseruẽt, crassiores quã longiores esse. Nulli piscium magis quàm Tincæ similis est. Superius enim labrum rotundum est ac croceum, ex quo vtrinque (Tincæ instar) gemina barba pendet, longior vna, mollis flauescens in acutum deficiens. Μόσακας (inquit Rondeletius (possis appellare: breuior altera & ideo minus euidens, ni

Forma. *Barbæ.* *Caput.*

gricans.

gricans. Capite est breui pro corporis ratione, Tincis hac etiã parte similis. Ore medio, labris adi posis, carnosisque, lingua caret: sed eius loco palatum carnosum dedit natura saporum percipiendorum causa: quod euulsum linguæ formam adeò referre Saluianus & Rondeletius aiunt, vt non solùm vulgus, sed etiam viri docti (Albertus linguam sapidissimam esse dixit, impropriè itaque) linguam vocent, & linguam veram esse perfectè defendant. Adeò difficille est (inquit Rondeletius) opinionem euellere, quę in animis hominum penitus insedit. At qui in os viuorũ Cyprinorũ digitos immiserit, qui viuos mortuosùe dissecuerit, cernet superiori oris parti siue palato carnosam substantiam affixam, inferiori nullo modo hærentem, nec vllo pacto solutam aut liberam, vt linguam dici nõ debeat, nisi imperfecta incertaq. Itaq. non iam falsæ & inueteratæ opinioni nemo fidẽ adhibeat, sed τῇ αὐτοψίᾳ a Aristoteliq. sic scribenti: *Aquatilum generi, quos pisces vocamus data quidem est lingua, sed imperfecta incertaq. ossea enim, nec absoluta, sed palatũ nonnullis carnosũ pro lingua est, velutis inter fluuiatiles Cyprino, ita vt nisi diligenter inspexeris, lingua id esse videatur.* b Et alibi rursus: *Palatum piscium etiam complures carnosum habent, & quidem inter fluuiatiles, nõnulli admodum carnosum & molle, vt Cyprini nomine, adeò vt si parum diligenter aduertas, lingua id esse videatur.* Repetit eandem Philosophi sententiam Athenæus: cæterùm cùm nunc apud eum legatur, τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ σόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ σόμα κέκτηται, deprauatum hunc locũ esse vel inde cõuincitur, quòd nullum habere sensum, manifestum sit. Quid enim est dicere lingua ei non sub ore, sed sub os est. Sic & Natalis reddidit. Gesnerus legi posse putat: τὴν δὲ γλῶτταν οὐ κάτω ἐν τῷ σόματι, ἀλλ' ὑπερτὸ σύμα κέκτηται: hoc est: linguã non inferiore parte oris, sed superiore habet. Attamen Gesnerus attestatur sese linguam (vt vocant) separatam à palato, in parua etiam Carpa duos digitos latam vidisse, linguæ in quadrupedibus propriè dictæ figura: substantia quoque & gustu saporeue simili. Vsum quoq. eius & facultatẽ gustandi, similem esse, inquit, dixerim. Quare linguam appellare, nihil prohibere putat, quoniam vt lingua sit, vel dicatur, neq. locus aut situs, cum aliæ etiam partes situ diuerso nomen idem retineant.

Lingua caret.

a lib. 4. Hist. 8.

b lib. 2. de partib. cap. 17.

Athenæi locus corrigitur.

Dentes.

Dentibus carere hoc genus piscis Rondeletius asserit, horumq. vice os palati medio infixum planum habere, læue, triangulare: ex aduerso, in parte inferiore ossa duo incisa, in gulam recurua. Bellonius verò Cyprinum dentes quidem in ore non habere ait, sed tantùm in ingressu faucium: & Gesnerus intra fauces eius dẽtes latere asserit, sed neq. vel oculis diducto ore, neq. tactui immisso digito apparere. Esse autem in maxillæ recuruæ medio dentes quinos ferè accumulatos, chęradum instar, situ & magnitudine inęquales, tres maiusculos, duos exiguos præduros, cauos, superficie summa lata siue plana, obtusa, sed lineis quibusdam exasperata, vnum tantùm & candidiorẽ cęteris & superficie læui in mucronem breuissimum fastigiata.

Lapilli in capite.

Idem Gesnerus lapillum in capite habere tradit iuxta linguam, candidum, durum, ad minimi numismatis magnitudinem, interdum paulo maiorem. Habere & in medio capitis substantiam quandam maiusculam, crassam cordis ferè figura, duram sed tenacem & flexilem, dum recens est, sub dentibus mordentis, tanquã in acetabulo quodam repositam, similiter vt Leuciscus fluuiatilis, quem Gardonũ vocant Galli. De hac fortè sensit, inquit, Encelius, & impropriè lapidis nomine appellauit, his verbis: In Carpæ faucibus reperiẽ gemma seu lapis, forma triangulari, magnitudine proportione piscis, coloris candidi extrà, intus flaui.

Oculi.

Pinna.

Oculis est medijs, ante quos sunt foramina. Pinnis natat latis. Duæ sitæ sunt ad branchias magnæ, in medio ventre duæ: inter quas & caudam alia est vnica, quę serrato aculeo & valido innititur: inter hanc & præcedentes est excrementi meatus. Ex medio dorso vnica erigitur, ad caudam ferè continua, robusto etiam incisoq. aculeo fulta.

Cauda.

Cauda lata est ex nigro rubescens, vt & postrema pinna.

Color.

Ipse verò colore est flauescente, maximè cùm senuit. Iunior enim colore magis est ad fuscũ inclinante.

Branchiæ.

c lib. 2. Hist. cap. 13.

Branchias vtrimq. quaternas, duplici ordine, nouissima excepta habere Cyprinum testatur Aristoteles. c Gesnerus verò quaternas in ea se reperisse tradit, sed omnes duplices.

Squamæ.

Squamis magnis, validisq. tegi ante meminimus, ideoq. Lepidotum Dorioni vocari. Eas etsi ἀργυφεῖς, idest, argenteas vocauerit Orpheus, docti haud necesse propterea esse putant, albas esse statuendum, cũ de coloribus Poetę sæpè loquantur impropriè, & epithetis aliquando abutantur: creditq. Gesnerus commune hoc squamarum epitheton esse, quod vt facilè credo, ita hic ἀργυφεῖς, si quis splendentes vertat, eum peccaturum non puto. Ipsæ autem ad aureum inclinans.

Sanguinis.

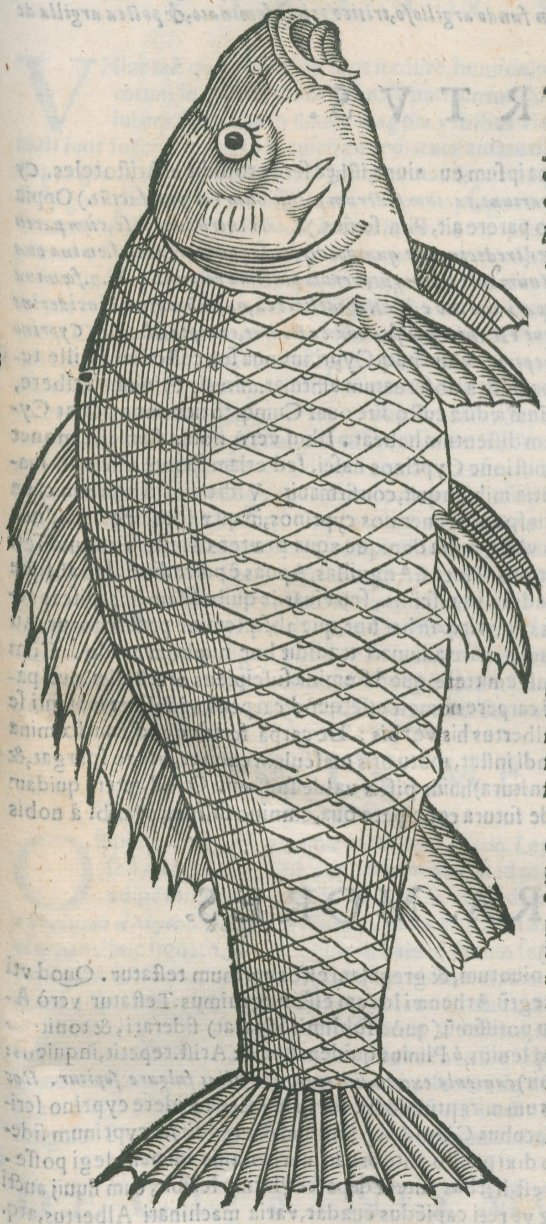
Sunt qui hunc piscem pro sua magnitudine plus sanguinis habere dicunt, quàm cæteri pisces, ideoq. minus frigidi temperamenti esse probabile videri.

Partes internæ.

Ventriculum mediocrem habet; Hepar subrubrum, cui subnigra fellis vesica hæret, & intestina admodum pinguia, splenem magnum. Crebro quinq. & sex librarum pondere reperitur, aliquando etiam viginti: Iouio verò teste in Lario lacu ducentarum quoque. Maximum etiam aiunt, qui in eo nascuntur piscium. Vnde dicebat Benedictus Iouius in eiusdem lacus descriptione.

Bulbulus, ante alios immani corpore pisces.

Cyprini icon ex Gesnero.

LOCVS.

DE loco Cyprini haud benè inter veteres cõuenit. Alij .n. dulcis, alij salsæ aquæ piscem faciunt. Ex his inter Latinos est Plinius, inquiens. *Hoc & in mari accidere Cyprino putãt.* Idẽ in suo piscium catalogo, inter peculiares maris pisces eundem connumerat. Ex ijsdem est Oppianus, cui litoralis est, hoc versu:

Σκόμβροι, κυπρῖνοιτε, καὶ οἱ φίλοι αγιαλοῖσι

Et aliquantò post de partu marinorum piscium loquens:

Πὲντε δὲ κυπρῖνοισι γόναι μένοισιν ἔασι

Athenæus item Arist. citans, à marinis non distinxit. Cyprianũ inquiens ex carniuoris esse, & gregalib. piscibus. E contrario *b* Arist. in ijs quæ nõ extant, absq. vlla controuersia, non in vno loco Cyprinos fluuiatiles fecit, vt vbi nonnullis piscibus palatum carnosum pro lingua esse ostendit: itẽ *c* vbi de fluuiatilib. & lacustrib. agens, vt Glanim, ita Cyprinũ magno tonitruo sopiri testatur, sed læuius; rursus deniq. vbi de partu lacustrium, & fluuiatiliũ agit. *d* Arist. experientia subscribit,, & quantum ad Athen. locum, responderi poterit integrum non esse. Falsum.n. Cyprinum Arist. carniuorum esse cũ herbis, muco, luto vescatur. Sed Oppianus nõ Cyprinũ solũ, verùm ẽt alios oẽs, quorũ mẽtio apud Arist. inter maris pisces recenset. Apud Plinium denique in priori loco. pro *hoc, & in mari accidere Cyprino putant* fortassis legi possit, hoc & immani, &c. hoc est, inter fluuiatiles, lacustresue in magnã molem excrescenti. In catalogo verò maris peculiarum piscium cyprino Chalcidẽ coniungit, quã neq. ipsa marina est, sed inter fluuiatiles lacustresq. ab Arist. annumerata. Cyprinos Aelian. quoq. in Danubio capi scribit. Dorion quoq. eodem Athenæo citante inter fluuiatiles, & lacustres collocat. In Lario lacu admirandæ magnitudinis cyprinos capi diximus, de quibus sic Iouius. Larius lacus ob longitudinem à Virgilio maximus nuncupatus pisces lõgè oĩum maximos gignit. Troctas (Truttas) centum aliqñ librarũ pondere, & Bulbaros ducentarum, sed Bulbari illi ingentes videri potius liquidis ac perspicuis in vndis, quam capi retibus possunt, cùm ea impotenti plerumque dilacerent. Subeunt solstitij diebus vmbrosos specus in rupibus Licinianis, quæ sunt in aduersa Larij ripa contra insulam, Euripumque illum gemmeum à Cæcilio Plinio celebratũ. Eos industrius quidã sacerdos sagittis arcubalista emissis, cum in profundo quiescentes fuscinis, atq. tridentibus attingi non possent, vulnerare conabatur, neque tamen sagittæ longo alligatæ funiculo. nisi auersi officiebant. cum illa squamarum serie thoracati earũ ictus facilè repellerent. In lacubus Allobrogum maximi quoque pro

a *li. 9. c. 16.*
b *li. 4. hist cap. 8.*
c *lib. 8. hist. cap. 20.*
d *lib. 8. hist. cap. 14.*
Plin. correctus.
Vbi maximi

ueniũt. Alicubi in piſcinis, & viuarijs includũtur, alicubi in paludes, & ſtagna conijciũtur, in quibus plurimum proficiunt. Vt vero ſcribit Albertus. *Hic piſcis in aliquibus aquis generat, & in aliquib. graſſatur, & creſcit ſed optimè valet in fundo argilloſo, tritico primò ſeminato, & poſtea argilla de ſuper ſparſa, & poſtea aqua ſuperfuſa.* E

PARTVS.

DE Cyprinorum partu, & quę circa ipſum eueniunt, iſthęc ferè prodidit *a* Ariſtoteles. *Cyprini quinquies aut ſexies anno pariunt, partum ſyderum potiſſimùm ratione faciũt.*) Oppianus quoq. ſolos quinquies anno parere ait, Plin. ſexies.) *Vadis intrudunt ſeſe, cùm pariunt; & ſæpenumero ſingulas fœminas mares tredecim, aut quatuordecim ſequuntur, mox fœmina oua procedendo emittit, mares ſectantes ſemen ſuum ouis reſpergũt; verum plurima pereunt, quòd. n. fœmina non ſtabilis, ſed mutans cõtinuè parit, diſſipari oua nec eſſe eſt, videlicet ea, quę nõ materiã inciderint aliquam, ſed excepta abunda ferantur. Neque eſt enim qui ſua oua cuſtodiat, excepta Glani, & Cyprino ſed Cyprinus tunc ea cuſtodit, cũ congeſta reperit.* Cùm itaq. Cyprinus oua ſua cuſtodiat, vt ille teſtatur, & experientia piſcatorum in Carpa noſtra obſeruatum affirmat: mireris Plinium ſcribere, Siluium (Glanim dicere debuit) ſolum oĩum ædita cuſtodire oua. Cumq. toties anno pariat Cyprinus quid mirum, ſi ouis ſemper ventrem diſtentum habeat. Illud verò notandum eſſe monet Rond. non ſolùm maris, & fœminæ commiſtione Cyprinos naſci, ſed etiam ſponte ſine vllo maris & fœminæ ſemine, id quod experientia mihi, inquit, confirmauit. Vidi enim in aquis in caua loca, & mõtibus ſepta receptis, & collectis ſponte generatos cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec ſtagnum, nec palus, nec lacus, nec fluuius vllus, nulla denique aqua præter cæleſtem influxiſſet. Cardanus quoq. certum eſſe aſſerit, Cyprinos, Tincas, Anguillas, Apuas è putredine, ſeu abſque ſemine generari. Nec non & Geſnerus audiuit in piſcinis, ſeu viuarijs quibuſdam hos piſces reperiri, in quibus neutrum ſexum agnoſcas, quęritq. an hæ ſint, quę abſq. ſemine procreantur. Author de natura rerum fœminam parituram à mare adiuuari tradidit hoc nimirum modo. Cùm illa paritura eſt, tunc illum lac loco ſeminis emittere, quod fœmina ſuſcipiens ore, ſtatim oua pariat in ſobolem profutura. Hincque piſci carpere nomen eſſe, quòd carpens videlicet maſculi ſemen pariat. Quam opinionem refellit Albertus his verbis: De carpa fertur quòd cum fœmina eius grauidam ſe ſentit, & tempus pariendi inſtat, motu oris maſculum excitet, vt lac ſpargat, & ita demum eam parere. Eſt autem lac (genitura) huius piſcis valde ſpiſſum. Quod autem quidam dicunt fœminam lac ore ſuſcipere, & inde futura concipere oua, omnino falſum, & alibi à nobis improbatum eſt. F G

a lib 6. hiſt. cap. 14.

Quoties pariant.

Oua cuſtodit.

Sponte etiã naſci.

An mas fœminam parituram adiuuet.

Semen Cyprini quale.

NATVRA. MORES.

AThenæus authoritate Ariſt. carniuorum, & gregalem eſſe cyprinum teſtatur. Quod vti apud *a* Ariſt. nõ legitur, ita integrũ Athenæi locum eſſe negauimus. Teſtatur verò Ariſtoteles Glanim canis exortu potiſſimũ (quòd ſublimis innatat) ſiderari, & tonitruo ſopiri magno, idq. & cyprino euenire, ſed leuiùs. *b* Plinius quidem hoc ex Ariſt. repetit, inquiens: *Fluuiatilium Silurus* (Glanis dicere debuit) *caniculæ exortu ſideratur, & alias fulgure ſopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant*, cæterum mirantur docti, cur id in mari accidere cyprino ſcribat, cum Ariſtoteles in fluminibus, vel lacubus Glanidem) Silurum ille reddit) & cyprinum ſiderari, atq. ſopiri teſtatum reliquerit. Ego dixi paullò ante pro in mari fortaſſis immani legi poſſe. H Herbis, luto, mucoq. veſci quoq. dictum eſt, herbas autem depaſci Platina ſcribit, cum fluuij aucti alueos excedunt. Aſtu valere plurimũ, & vt reti capiẽdus euadat, varia machinari Albertus, atq. author de natura rerum tradunt: primùm enim circumeuntem foramen quærere: hoc nõ reperto tranſilire conari, vibrato in aerem corpore: aliquando ſub reti, ſoffodiendo ſcilicet in fundo, effugium quærere: aliàs herbã aliquam ore tenere atque ita retinere ſeſe, ne trahatur à reti: aliàs caput fundo infigere, haud ignarum rete, dum niſi caudam tangit, elidi. Refert Geſnerus ſe cognouiſſe ex homine fide diguo, in Palatina regione Germaniæ, in loco cui nomen à Michaele & campo vel agro, in foſſa circa arcem Carpam eſſe, quæ centeſimum vitæ annum attigerit, vnde longæuum piſcem eſſe conijcere poſſumus.

a lib. 8. hiſt. cap. 20.
b lib. 9. c. 16

Cibus.

Aſtus.

A

VSVS IN CIBIS.

VNiuersè quidem carne sunt mollire, humida, parum glutinosa, satis insipida, sed pro locorum in quibus proueniunt, & nutriuntur differentia, magis minusue salubres vel insalubres sunt. Qui in fluuijs magnis vrbibus vicinis, earumq. sordes excipiẽtibus degũt, mali sunt succi, à quibusdã tamen cupediarum amatoribus valdè probantur, quòd pingues sint & prægrandes: magis probandi qui in ripidis & puris aquis nascuntur & viuunt: qui in palustrib. & stagnantibus aquis, lutum olent. Albertus pinguem, dulcem, & mollis carnis piscem, sed non sanum (salubrem) esse dixit: at Iouius humidiores ipsum carnes habere, sed tamen innoxias, propterea quòd non tenaci sed aqueo potius humore abundent. Quamobrem etiam Saluianus eum qui in flumine, alioùe haud sordido cœnosoue loco captus fuerit, etsi salubrioribus & optimis piscibus annumerari nõ debeat, noxijs tamen & improbis piscibus annumerandum minimè existimat. Commendari aiunt circa Martium mensem præcipuè: Maio verò & Iunio, cùm genituram B amittũt, aut recens emiserunt, improbari, præstare marem fœminæ, vt etiã inter cæteros plerosq. maiusculum etiã minori præferri, id quod in alijs quoq. molli carne præditis piscibus obseruari solet: minus item laudari, quorum corpus flauescit: Caput à ganeonibus in primis expeti, linguæ maximè gratia, quam prędulcem esse præsertim si asseuerat Albertus annotauit. Platina Carpanos grossos (obesos) & herbas, vbi flumina ob increscentiã ex alueis exeunt, depastos, non insuaues haberi ait cum leucophago aut alliato, paruos verò frigi. Cùm verò hoc genus piscis præ cæteris piscibus sanguine abundet, itaq. exenterata intrinsecus diligenti eget ablutione. Sunt qui vino illo abluãt, in quo fit elixandus, ab initio statim frigida immissa, nõ vt alij molles feruida. Quod si gelu in patina facere libuerit, (inquit Gesner.) squamę eius linteolo illigatæ simul cum pisce coquantur, vt ius reddatur crassius. Licet verò quouis modo coqui possit, crebriùs tamẽ ferè vbiq. in aqua & aceto elixus, comedi solet. Conficitur ex huius piscis ouis cauiarum rubrum, quod Iudæis dicatum est, qui nigro, quod ex Sturionum ouis fit, tanquam ex læui cute præditis piscibus, quorum esum lex eorum vetat, confectò abstinent. Quapropter qui ad Capham vrbẽ ad Tanaim siti sunt, magnum ex hoc rubro cauiario lucrum faciunt.

Caro qualis. *Qui meliores & quando.* *Caput cur commendetur.* *apparatus.* *Gelu ex Cyprino.* *Cauiarum rubrum.*

C

VSVS IN MEDICINA.

ORpheus in opalij gemmæ mentione, tradit Lepidotum neruorũ affectionibus mederi: sed integer ne piscis, aut paritum aliqua id præstat, non explicat. Gesnerus conijcit de adipe inungẽdo fortè intelligendũ ad sedandos dolores, pręsertim in affectib. calidis καὶ νεύρων ἀλγεινὰ πάθη λεπιδωτὸς ἀμύνει Eundem adipem Kiranides ad Venerem excitandã vsurpans: hoc liquato, inquit, si quis in balneo sexum se (forte, pudenda sibi) inunxerit, colorem (calorem, Gesnerus) bonum & post concubitum statim conceptionem parit. Idem Kiranides fel huius piscis oculis inunctum, omnem obscuritatem sanare promittit. Iouio verò teste lingua Cyprini vim augendæ Veneris habet, sicuti in Tincarum & Anatum linguis quoq. experimur, Quod quidem de carnoso piscis palato intelligi debet. Denique lapillus de capite eiusdem ad remedia quædam vsurpatur: quem extractum de pisce crudo efficaciorem putant. Rondeletius ęgris in graui febris ęstu alleuamentum aliquod adferre tradi ait, quod sitim sedet, ac refrigeret. Eodem sanguine è naribus fluxiones cohiberi, si ore contineatur, esse qui affirment.

Adeps. *Lingua.* *Lapilli capitis.*

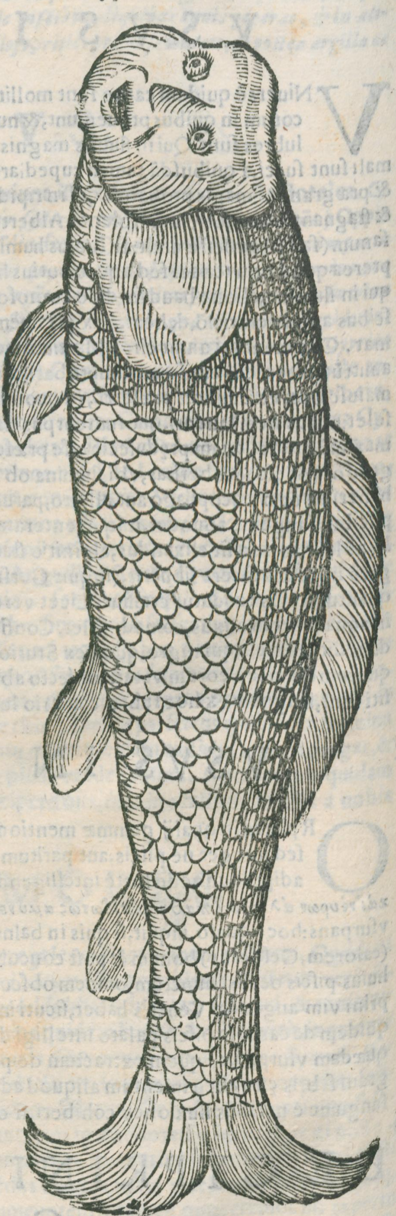
D

DE CYPRINIS MONSTROSIS. Cap. XLI.

MIRAM hanc piscis speciem Lugduni in foro piscario viuam aliquando venditam, nullus fuit, (inquit Rondeletius) qui non demptis capite & rostro Cyprinũ esse iudicarit. Nam squamarum figura & colore, pinnis, earundem situ, cauda idem plane est cum Cyprino. Pinna dorsi initio aculeum incisum habet, vt in Cyprino. Equidem aculeum habet alia pinna quæ excrementorum meatũ sequitur, quę rubescit item caudæ pars ei respondens. Tota cauda lata est, vt in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, similiter duas in ventre. Caput habet non protensum vt Cyprinus, sed Delphini capiti simile, rostrũ satis lõgũ se obtusũ, quale, reuera pictura repræsentat. Ex superiore rostri parte

Descriptio.

Cyprinus monſtroſus.

iuxta oris ſciſſurā appendix carnoſa vtrimq. vna de
pēdet,vt in Cyprino, hac ſuperior eſt alia breuis &
vix apparens,niſi propiùs inſpicias vtrimq.etiā vni-
ca.Hęc Rōdeletius . Similē huic monſtroſo Cypri-
no,ſed barbulis inſignē, quas in ſuo Rōdeletius nō
expreſſit,Gilbertū Cognatū Nozerenū ad ſe miſiſ-
ſe teſtat̄ Geſnerus,in Nozerethano ſtagno repertū
anno Salutis M. D. LIV. In Coghati viuario nouē
tantū diebus vixiſſe. Verū longè pulcherrimū fuiſ-

Cyprinus monſtroſus alter.

ſe,nec ſpecie ſed coloribus rarū & admirandū Cy-
prinū illum,qui anno Domini M.D.XLVI.Ombur-
gi inditione Comitis Palatini Marchionis Ioachi-
mi Brādenburgenſi scaptus & Auguſtam miſſus eſt
ad Carolū V.Cæſarē in comitijs illic agentem , qui
eū ſorori Mariæ donauit. Coctū etiā colores reti-
nuiſſe. Picturā eius ſibi communicaſſe Ioan.Than-
nmyllerū iuniorē chirurgum Auguſtanum peritiſ-
ſimum,in qua longitudo,inquit,apparet triū dodrā
tum: latitudo digitū nouē , quæ eſt in medio dorſo
ad ventrem medium., Pinnæ dorſi initiū partim au-
reo,partim rubro colore eſt,deinceps verò pulcher-
rimè cęrulea:reliquis pinnis omnib. color aureolus
vt capiti etiam magna ex parte ac ventri,ſed paſſim
etiā rubedo interuenit,quę barbulas,quoq.quater-
nas tingit.Dorſū ex viridi cæruleū, latera ſuperius
viridia,inferiùs aurea,&c.In ſumma ſuauiſſimis flo-
ridiſſimiſq.colorib.vndiquaq.adeo elegantes pictus
atq.diſtinctus eſt,vt vel cum rubri maris elegantiſ-
ſimis quibuſdā maximeque varijs piſcibus certare
poſſet.Narrat item captū eſſe aliquando apud ſuos

Cyprinus hermaphroditus.

Cyprinum hermaphroditum , in quo vtriuſq. ſexus
notæ (hoc eſt & genituræ & ouorū vaſa(comparue
runt.In piſcinis verò contrarium quandoq.reperiri,
nempe neutrius ſexus Cyprinos, nec mares nec fę-
minas,& hos fortè eſſe,quos ſponte naſci Rondele-
tius author eſt. Idē Geſnerus hac quoq.forma Cy-
prinū aliū captū eſſe teſtatur in Acronio ſiue Con-
ſtantienſi lacu, prope Retz, duos ferè dodrantes lō

Cyprinus monſtroſus alius.

gum in præſentia illuſtris & generoſi viri comitis
Vuolffde Schampurg anno ſalutis M D.XLV . idi-
bus Nouembris Picturā ad ſemiſiſſe Archillē Pyr-
minium Graſſarum medicum eo tēpore præſtantiſ-
ſimum.Pronam partem nigro colore pictam fuiſſe,
latera fuſco, ſpinam luteo Spectabilem in eo præ-
cipue faciem, æmulam humanæ latitudine ſua , nec

Color.

nō oculis , ore, naſo buccis ac mento . Hęc ſcripſe-
rat,cùm eundē piſcē Raphael Sèilerus iuuenis Au-
guſtanus clariſſimi medici Geryonis filius,cū omni
moda eruditione tū iuris ſciētiam & comitis Palati
ni dignitate nobilis,pictū ad eū dedit,cū deſcriptio
ne huiuſmodi.Piſcem hunc omnino qualē depictum mitto,fuiſſe captū in flumine Auſtrię (quod
vocant die Eirs)in ditione comitis Iulij Hardegg prope vrbem Retz,anno 1545. menſe Octo-
bri,viri quidam eruditi & graues,mihi veluti teſtes oculati confirmauerunt.Faciem nō auerſam
prout reliqui,vel obtuſam ſed repreſſam,ab obliquo in planum aſpectu tendente,cum tempori-
bus.vtrimq.latis,oculis binis naribus,ore mādibula,omnia effigie humana habuit.Pinnis, ſqua-
mis,cauda, totoque corpore poſteriore, ipſaque adeò magnitudine atque colore Carpam præ
ſe tulit.Rete captus eſt ſolus,ob raritatem ac maximè quod ſenibus etiam ignotus eſſet, diu con-
ſeruatus,& veluti miraculum quoddam paſſim aſportatus.

A

DE CYPRINO LATO RONDEL.

Cap. XLII.

SYNONYMA.

PLerisque Italiæ locis Scardam, siue Scardulam Placentinis Arbolicam, Venetis Russatam teste Bellonio, Gallis, atque Anglis Brasme, Belgis Brasem, Saxonibus Prasem, circa Coloniam Agrippinam Brysem, alibi Presem, vt circa Confluentiam, Tridenti Scarlen, appellatum hunc piscem Rondel. non ineptè ob similitudinem cum vero Cyprino, huic cognatum piscem facit, cum sit squamis, corporis specie, & vita similis, sed quia corpore est, quàm hic latiore, & compresso, Cyprinum latum differentiæ gratia nuncupauit. Bellonius veterum Abramidem esse arbitratus est, sed cùm opinionis suæ nullum firmum habeat argumentum, imò planè nullum præter nudam nominis cum Brasme affinitatem, haud ab re à Rondeletio refellitur. Oppianus enim, inquit hic, & Athenæus, qui Abramidis meminerunt, Thrissis semper coniunxerunt, vt suspicari necesse sit, Abramides Thrissis similes esse, vel eiusdem generis, atque marinas, quæ statis temporibus fluuios subeant, quæ de Brama dici non possunt.

Scardula.

Abramis veterum.

B

FORMA. DESCRIPTIO. LOCVS.

PIscis est maxim⁹, & latissimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorso repãdo & cultellato, copore cõpresso, squamis magnis tecto. Linea à branchijs ad caudam ducta curua est. Ad branchias pinnæ duæ sunt, in medio ventre duæ aliæ, ab excrementi meatu alia ad caudam continua. Huiusmodi pisces in lacubus maximis nascuntur. Vidit Rond. in Aruerniæ lacu quoniam istiusmodi pisces, qui binum cubitorum, pedum totidem latitudinem æquarẽt. Nostro in foro copiosissimè prostant, minores Scardas, maiores propter dorsum insigniter repandum Gobbos, quasi gibbosos nuncupant, suntq. pedales plerunq. bipedales rarissimi. Scribit Gesnerus vadum amare argillosum, vel albicanti argillæ simile: ideoq. in lacu Tigurino non passim, sed superiore eius parte capi. Stagnantibus autem aquis præcipuè delectantur illicq. muco, luto, herbisq. vescuntur, quarè in ijs tantùm capiuntur fluuijs, qui tardiùs fluunt, turbidaq. sunt, & crassiore aqua, qualis est Araris, multi item in Gallia Belgica; nec in his ad eãdem vnquam magnitudinem accrescunt, ad quam in lacubus, & stagnis. Mirum quod narrat idem Gesnerus, nimirum quendam in Polonia permultos horum piscium conjecisse in piscinam, quæ mox superueniente hyeme tota congelata esset: & cùm parandi conuiuij causa remoto gelu pisces capere vellet, ne vnum quidem inuenire potuisse: sequẽti autem vere rursus omnes apparuisse. Ad hosce latos Cyprinos referri debet piscis huiusmodi è Polonia missus, ubi Klessez dicitur, totus ex sub cæruleo ad uiolaceum uergens, exceptis pinnis, & cauda, quæ albicant. Pinna quę ab ano est longiorem, & in exortu latiorem, quàm pars est, à pictore puto, expressa est. Vtraque icon sequentibus paginis dabitur.

Caput.

Pinnæ.

Locus.

Cibus.

C

D

VSVS IN CIBIS.

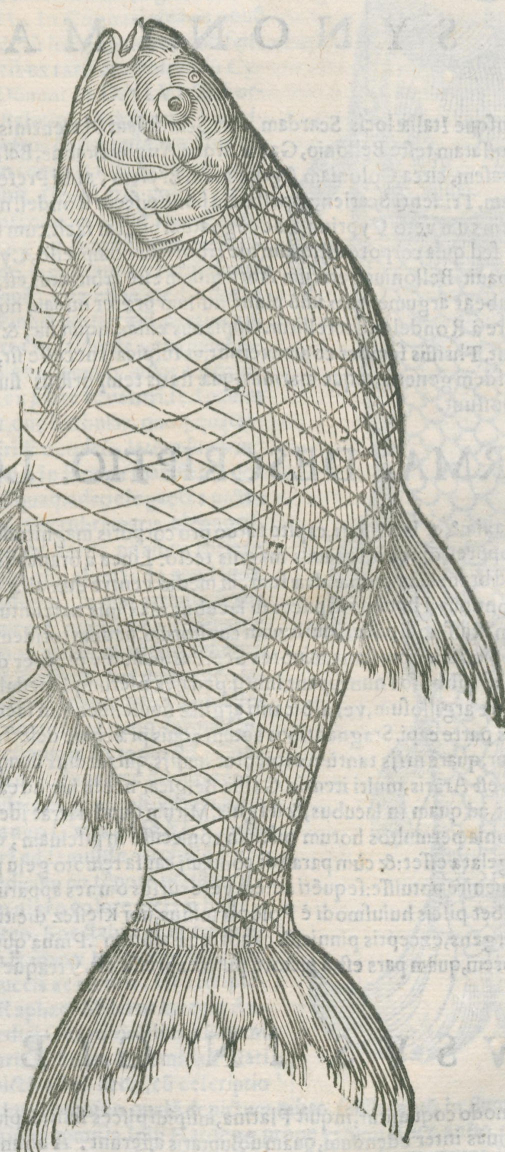
QVouis modo coquantur, inquit Platina, insipidi pisces sunt, & plus molestiæ ob minutissimas spinas inter edendum, quàm uoluptatis afferunt. A nonnullis tamen habentur in pretio, ut in Aruernia, ubi in lacu quodam magni, & pingues capiuntur, & vulgò Gallicum hoc diuerbiũ teste Gesnero usurpatur: Qui ha brasme, peut bien brasmer ses amis: cho est ad lautum conuiuium, in quo opulentiam suam ostentet, vocare amicos potest, qui Bramas habet. Cupedarum periti, vt Lucij caudam, Cyprini caput, sic Scardulæ partem mediam expetunt. In craticula assatur, vel farina benè subacta, & pista includitur aromatis condita; sed suauior est, quàm salubrior.

Insipidi sũt & viles.

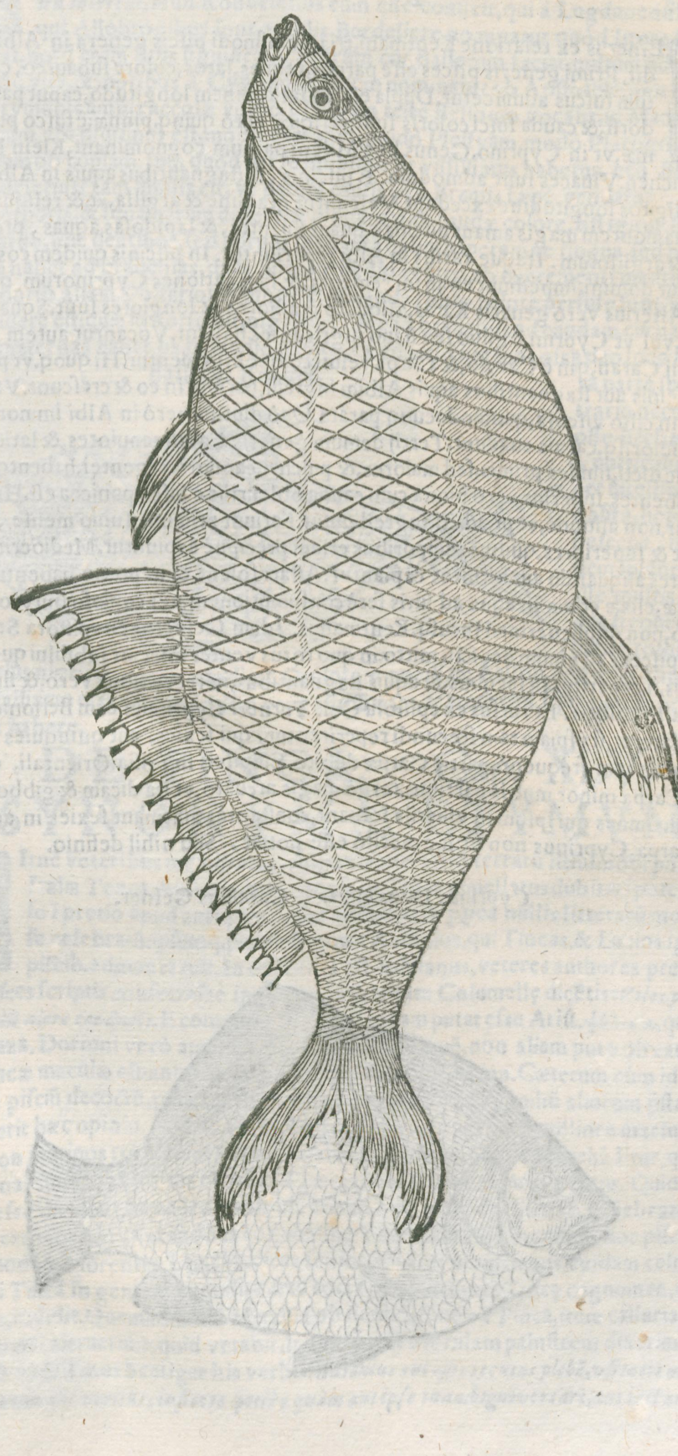
Vbi commẽdentur.

Apparatus.

Cyprinus latus.

Cyprino lato congener, Polonis Klessez.

E

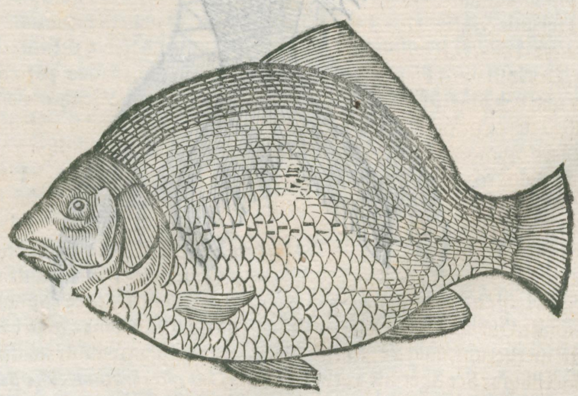
DE CYPRINO LATO ALIO.
Cap. XLIII.

Color. *Magnitudo.* GEsnerus ex relatione Kentmani, tria huiusmodi piscis genera in Albi reperiri tradit. Primi generis pisces esse paruos, tenues, latos, colore subaureo, cui circa dorsum fuscus admiscetur. Dupla eis ad latitudinem longitudo, caput paruum. Pinna dorsi, & cauda fusci coloris sunt: reliquæ verò quinq. pinnæ, è fusco punicei. Squamæ, vt in Cyprino. Genus hoc Miseni paruum cognominant, Klein Karaſs, vel à colore Giblichen. Viuaces sunt admodum. E piscinis, & stagnantibus aquis in Albim veniunt. *Locus.* *Cibus.* Rarò octo digitos longitudine excedunt. Vescuntur gramine & argilla, vt & reliqui huius generis pisces; quamobrem magis amant piscinas, quam fluentes, & lapidosas aquas, propter vadum herbosum, & argillosum. Itaque rariùs in Albi reperiuntur. In piscinis quidem eos multiplicari non patiuntur domini, impediunt enim incrementa, & saginationes Cyprinorum, quos à pabulo depellunt. *Alterum Karaſi genus.* Alterius verò generis Karas, aliquãto crassiores & longiores sunt. Squamas similiter vt prædicti, vel vt Cyprini, è giluo, seu flauo nigricantes habent. Vocantur autem Halbkaraſs, id est dimidij Carasi, quũ è Caroso, & Carpa veluti compositi videntur. Hi quoq. vt primi generis Carasi, è piscinis aut stagnantibus aquis Albim ingressi, pariunt in eo & crescunt. *Color.* *Caro.* Vtrisq. caro est subflaua, & in cibo viscosa, quomodocunq parata. Quò diutiùs verò in Albi immorantur, eò sapidioris, solidiorisq. carnis euadunt. *Tertium genus.* Tertij demum generis Carasi tenuiores, & latiores sunt, quã dimidij nunc dicti, similes primis, sed maiores, & pulchri, candoris argentei, habentq. pinnas parte supina rubentes, superior verò pinna cum cauda obscuriùs è fusco punicea est. *Color.* Hi pisces in Albi nascuntur, non aliundè, vt prædicti, ingrediuntur. Pariunt primùm Iunio mense, secundò Ianuario, sicut & superiores, quibus temporibus etiam præcipuè capiuntur. Mediocriter augentur, vt sesquilibres aliquando aut bilibres capiantur. *Apparatus.* Assari solent, & in pretio habentur. Fœminæ ouis grauidæ, elixæ etiam in aqua ad iuris ferè consumptionem, vel copioso butyro ad ius sub finem adiecto, non displicuerint. Hucusq. Kentmanus. Idem Gesnerus ex epistola Stephani Laurei. Caraus piscem ad viuum depictũ mitto in quo totus venter inferior subfului quodãmodo coloris est, talis.n. reperitur in lacubus, & aquis stagnantibus, in recentibus verò, & fluentib. aquis, ea pars est albi coloris. Et rursus ex epistola Gul. Turneri Cyprinum cum Bellonio Carpã vulgarem esse faterer, si vspiam tam fœcundi reperirentur, qui sexies, aut quinquies in anno parerent. *Partus.* Verùm de tam frequenti partu Carpæ dubito. Est piscis in Frisia Orientali, quem Carutz appellant, Carpa minor multis partibus, tergo magis arcuato, vt ita dicam & gibboso, cætera illi similis, quem omnes qui ipsum in viuarijs seruant, constanter affirmant sexies in anno parere. Quare si Carpa, Cyprinus non sit: hic meritò esse potest. Sed nihil definio.

F

G

Cyprinus Latus alius. Carassius Gesner.

H

DE

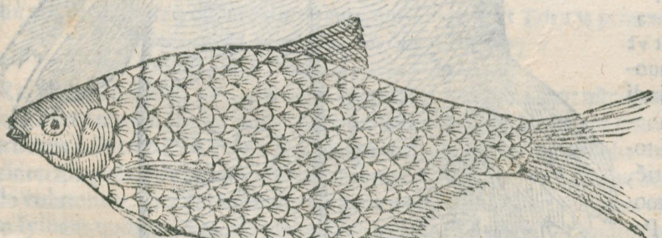
DE BALLERO ARIST. Cap. XLIV.

A Ristoteles Ballerum inter fluuiatiles,& lacustres bis meminit. *Ballerus*,inquit,*& Cyprinus,& cæteri ferè omnes,cũ parturiũt,vadis se intrudũt.* Et alibi: *Balero, & Tilloni lumbricus canis exortu innascitur,qui debilitat,cogitq.ad summa stagni efferri,quò æstu intereũt.* Hun Rondeletius eum esse conijcit,qui à Lugdunensibus,& lacuum qui Allobrogibus sunt,accolis Bordeliere nominatur quòd litora semper sectetur,& quærat,bord enim litus significat. Cæterùm cur Ballerum faciat,nullum adducit argumentum,nisi quòd vita,& moribus à Cyprino,quocum nominatur ab Aristotele,non differat. Vilis est piscis. Strymonis amnis accolæ vulgò Plestyam teste Bellonio vocant,in Macedonia ad Pischiacum lacum,vbi plurimus est,modo Platanes,modò Plestyam,modò Platogniam. Hollandi apud quos cum ob copiam. tum quòd per se insipidus sit villissimus habetur, een Bleye. Bramæ, inquit Rondeletius; tâm similis est, vt parum cautis pro Bramis sæpè vendatur , sed ab ijs magnitudine corporis,& squamarum differt,& pinnarum,& caudæ colore. Est igitur Ballerus capite breui,ore paruo,sine dentibus,sed horum loco ossa habet aspera:sine lingua,sed palato carnoso

Descriptio.

B Pinnas duas habet ad branchias,duas alias in medio ventre,ab excrementi meatu vnicã ad caudam vsq.in dorso aliam. Posteriores pinnę cum cauda rubro colore perfusę sunt,vt in Percis fluuiatilibus videre est:quæ in dorso est,nigricat. Linea à branchijs ad caudam curua producta est. Branchias quaternas habet,os in medio palato,ex aduerso sita sunt ossa duo loco inferiore, altera parte serrata,quib.cõtrario occursu cũ palati osse herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet intestina pinguedine oblita,hepar ex albo rubescens, in quo fel viridem splenem rubrũ.Hęc ille multis spinis abundat frequentes squamas habet,rotundas,& tenu-

Ballerus Rondel.

Partes interna.

C es.Tergus eius nigricat,venter candicat.Oculorum pupillam Bellon.non vt in alijs nigram,.sed veluti crystallinam esse asserit,iridem verò albissimam,ac tredecim squamarum ordines vtrinq. in lateribus habere.

DE TINCA. Cap. XLV.

SYNONYMA. ETYMVM.

S Itnè veteribus memoratus,vulgatissimus vbiq.terrarũ istiusmodi piscis, vulgò in Italia Tenca,Ausonio in suo Mosella Tinca appellatus dubitari potest. Iouius nullo ĩ pretio apud antiquos fuisse existimat,& ꝓpea nullis litterarũ monumẽtis fuisse celebratũ:ipsumq.plurimũ mouit Ausonius,qui Tincas,& Lucios ignobilissimis piscib.adnumerauit. In eadẽ sñia est Saluianus,veteres authores pretiosos potiùs quã viles pisces scriptis consecrasse inquiens authoritate Columellę dicẽtis: *Viles pisces ne captare qu idẽ,ne dũ alere conducit.* E contrario Bellon. Tincam putat esse Arist. φύλλωνα, quẽ Fullonem redd idit Gaza, Dorioni verò apud Athen. γναφεᾶ.i. Fullonẽ,non aliam puto ob causam,q̃ quòd

An à veteribus facta sit eius mentio.

D decocto Tincæ maculæ eluantur,ꝙ de Fullone suo tradit Dorion. Cæterum cùm id quoq.aliorũ glutinosorũ pisciũ decoctũ,puta Ichthyocollæ, Anguillæ,& consimiliũ aliorum p̄stare queat,aut satis tuta fuerit hæc opinio. Adhæc Fullo Arist.teste littora petit trãquilliora marinus nimirũ piscis,& Dorion marinos tm̃ memorat. Non immerito à Iouio Platina reprehẽditur,qui Tincas antiquitùs Menas fuisse arbitratus est,cùm & hæ marinæ duntaxat memorentur. Quid si verò Romanã vocẽ esse dicamus,à qua sententia idẽ Iouius non videt declinasse. Celebratur.n.apud Cicer.quidã facetus orator Placentinus cognomine Tinca,fortassis,inquit,ab hoc pisce cognimina tus,quẽadmodum Florentiæ Laur.Medices senior,vti erat perurbanus,cuidam celebris familiæ ciui,se domi Tincã in gentem exquisita arte coctã falsò iactanti. Tincę cognomen,qđ illi postea fuit æternum,indidit. Quemadmodũ Mercula ob similitudinẽ cũ Tinca,item callarias noster, Tinca marina vocari meruerunt,quid vetabit,si Tincã etiã Merulam palustrem dixerimus? Hoc sanè noĩe vsus est doctissimus Scaliger his verbis: *Ausonius sui tp̃is secutus plebẽ,vsitatis noĩbus pulcherrimum poema non est veritus, inficere potiùs quàm aut ipse inambiguoversari,aut iactare authorẽ in*

Fullo Arist. & Dorionis

Mœuam nõ esse.

Merula palustris.

ob scu-

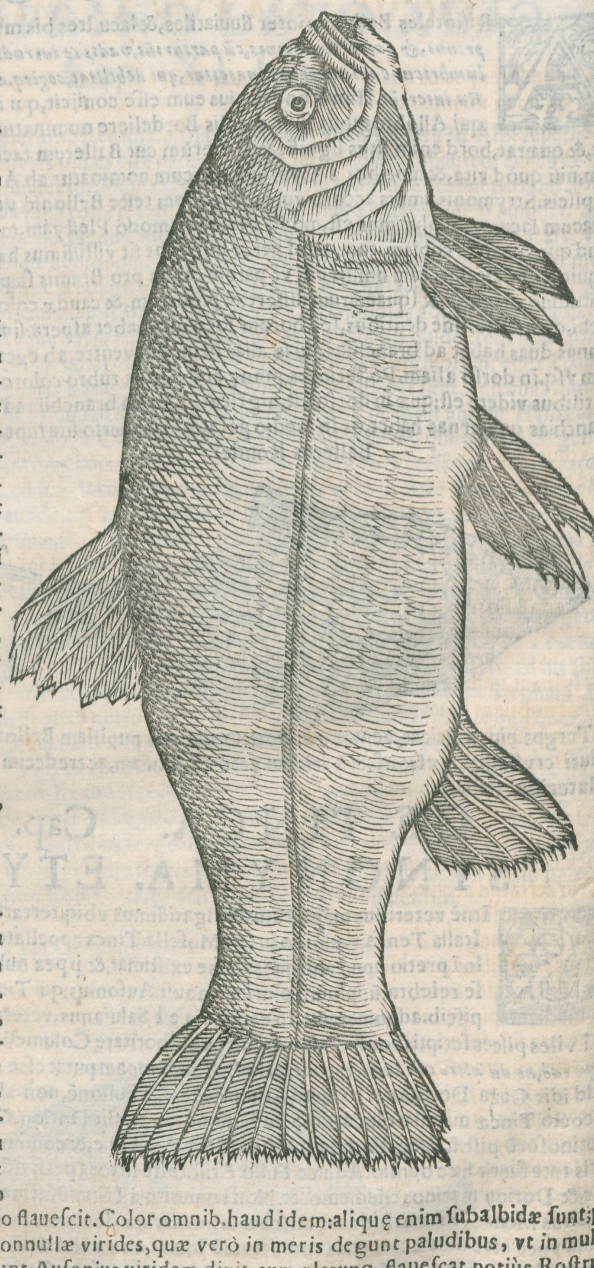
obscuro: sic Alosam pro Clupea siue Thrissa, Tincã pro Merula fluuiatili posuit. In plerisq. inferioris Germaniæ prouincijs vocatur een Seeldt, vel Zeeldt: in superiori Germania ein Schley, a lubricitate, vt Gesnerus testatur, vel potiùs muco, quem nostri, inquit, Schleijm appellant, vt

Muco.

Græcè Myxonê, Latinè Muconem interpretari liceret, nisi Mugilum cuidam formæ iam priùs hoc nomen deberetur. Idem testatur quendã virum doctũ, Tincam, vt vim eiusdem Germanicæ nomẽclaturæ exprimeret, vocasse Limariã: sed qm̃ & hoc quoque nomine Græcorum potius Pelamys indicatur (πηλὸς enim limus est suadet vt homonomiæ causa, hoc quoque abstineamus. Hollandi quoq. nonnunquam Schoemaecker dicunt, quasi sutorem, ob cutis, puto crassitiẽ, Angli Gallica quodammodo voce Tenche dicunt; Poloni Lin, vel Lijn, Bohemi, & Sſvvecz quasi sutorem.

Limaria.

Tinca.

FORMA. DESCRIPTIO.

Quibus cũ Cyprino cõueniat, & quibus ab eo differat.

HAbet quibuscũ cyprino similis est, habet itẽ quibuscum plurimum ab eo discrepat. Corporis .n. specie, pinnis, earumq. situ, & palato carnoso cum eo conuenit: squamis verò non item. Hæ cyprino maiusculæ, Tyncæ verò perquam exiguæ tenuesq. & muco semper obductæ; adhæc Tinca iuxta oculos circulum habet rubrum, qui in cyprino flauescit. Color omnib. haud idem: aliquæ enim subalbidæ sunt; plurimæ ex albo flauescentes nonnullæ virides, quæ verò in meris degunt paludibus, vt in multis Hollandiæ locis, subnigræ sunt. Ausonius viridem dixit, cum plerunq. flauescat potiùs. Rostrum habet breue, ac retusum: os ferè rotundum, ad ventrem, inclinans, planè edentulum, at pro dentibus serrata ossa. Ex vtroq. oris latere, vbi inferius labrum superiori committitur, appendix pendet, vt in cyprino, cutacea, rotunda, breuis, mollis, ac lubrica adeò, vt nunquam explicetur cõspicuaue fiat, ni digitis comprehensa extendatur. Oculi sunt magni, & aurei. Pinnæ binæ sunt ad branchias totidem aliæ in ventre, à podice vna, in dorso alia breuis sine aculeo. Cauda in latam pinnam desinit. Branchias habet quaternas duplices, lapillos in capite Auratæ, & reliquorum marinorum more binos, exiguos.

Colore differre.

Rostrum.

Barba.

Oculi.

Pinnæ.

Cauda.

LO-

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

STagnantes potius quàm currentes aquas amat, ideoque in ſtagnis lacubus ac paludibus quàm in fluminibus frequẽtior, & inter arũdines vluaſq. plerumque victitat, omniq. anni tempore hiſce in locis capitur. E riuis autem flumina maiora quandoque intrat, ſed degũt maximè, vbi vadoſa ſunt, vadumq. ipſum limoſum. Gregalis eſt, putreſcentis limi ſordibus veſcitur, carne nequaquam. De amicitia eius cum Lucio ſuprà dictum eſt, quibus ſi lubet, adde quod cum Lucius in cæteros tyrannidum exerceat, à Tinca quaſi beneficij memor, prorſus abſtinet. Cùm occiditur, diù ſuperuiuere fertur.

Quas aquas amet. *Cibus.* *Amicitia cũ Lucio.*

VSVS IN CIBIS.

B TIncarum caro haud inſuauis eſt; ſed impurũ damnantumq. præbet alimentum, & niſi piſcis à ſordibus ac immunditie optimè repurgatus fuerit, ſæpè etiã noxium: quin medici omnibus vim quandam ineſſe ad progignendam febrim exiſtimant, quoniã maxime in cœnoſis degant, & putreſcentis limi ſordibus veſcant. Eſtq. velut commune apud noſtras mulierculas diuerbium, Neſſuno mangia Tenca: che febre non ſenta. Sunt verò diebus canicularib. pręcipuè noxiæ. Falli itaq. eũ, iure dixerimus, qui Tincæ poſt Truttas primas attribuit hoc diſticho.

Carnis qualitas. *Quãdo maximè noxia.*

Tinca vocor, quare? maculoſum reſpice tergus.
Coctaq. poſt Troctam gloria prima feror.

Rectiùs verò aptiuſq. vulgi ſolatia appellauit Auſonius: ſunt nũc quoq. viles planè ac plebei piſces, licet tamen nonnunquam lautorum quoq. menſas honorent, ſicuti Romæ referente Iouio Marſicana è Fucino lacu qui nunc Celanus dicitur. Habent hę peculiarem notam, qua à vulgaribus interſtinguũtur, labrum videlicet inferius tritum: quippe quæ plurimum ſaxoſo eius in lacus vado volutentur. Fert & laudatiſſimas paruus ille lacus quartodecimo ab vrbe lapide apud Bacanam ſyluam, quibus nõ modo plebeis ſed ſplendidos etiam optimates veſci idem Iouius tradit, addens nobilem illum inter aulę proceres longè omnium ætatis noſtræ popinalem lautitiæ ſtu- C dioſiſſimũ, Tincas Bacanianas autumno captas, allio laridoq. cõtritis additiſq. odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad vaporem tepidioris furni fœliciſſimè percoxiſſe. Fert & Tincas, quãquam minores, ſapore tamen minimè contemnendo ſanctæ Praxedis lacus, in Latij Sabinorumq. finibus, quo Regillus antiquitus fuit: ſed ea cum Raijs & Squatinis cæteriſq. villiſſimis piſcibus, apud Pantheon ignobili foro infimis hominibus venundantur. Laudatur deniq. Traſymena Tinca, de qua idem Iouius: Cùm in cæna Leonis X, Pontif. diſcumbentes, pelagios piſces vario iudicio certatim atque impenſiùs laudarent, nobilis quidam Florentinus Tincis fortaſſis ſolùm aſſuetus, extollatis, inquit conuiuæ, vt lubet marinos piſces: ego certè Traſymenam Tincam conditam leucophago, his veſtris Triglis, Spigolis & Rhombis prætulero, quo ſuo inſulſo dicto lachrymas omnibus præ riſu excuſſit. Porrò non ſolùm ęgrè concoquuntur, ſed etiam mali, vt diximus sũt ſucci, ideoque ritè apparandæ. Si groſſa erit (inquit Platina) eam bene exquamatam, ac per mediam ſpinam inciſam, ita inuertes, vt quod foris erat, intus demum fiat, infractis etiam coſtis ac conciſis interaneis, inditoque rurſum cum ouis ſex, petroſelini conciſi, piperis tunſi, alij diffracti, croci modico. Sunt qui Damaſcenas aut ceraſia acria, aut paſſulas cum pineis mundis cum ouo disfracto indant. Coquenda lento igne in craticula eſt, coctam ſalimola ex aceto, oleo, D croco, ſapa ſuffundes. Aliter: Si groſſa erit, & elixam voles, ex agreſta, aromatibus, petroſelino minutim conciſo, conditam comedes: Aliter, ſi parua erit, eo modo ſcindes quo ſuperiorẽ & conſperſam farina, oleo friges: frictam aut agreſta, aut ſucco malarancij ſuffundes. Hoc etiam quouis modo cocto, nihil peius. Quidam allio laridoque contritis, additiſque ſuauè olentibus herbis, multoque aromate Tincas condiunt, vti ſupra ex Iouio recitauimus. Sunt qui alij laridique vice (inquit Saluianus) oleum cœpamq. conciſam, ac vuam quam paſſulam dicunt, inijciant, ac eodẽ modo coquãt. Alij in eam, primùm (vt par eſt) purgatam, ac interaneis exemptis, paſſulas, mentam, petroſelinum, allium atque ſal conciſa & inſimul mixta, per ſectionẽ quà prius interanea exemerant, infarciunt conſutaq. ſectione aut veru infixam aut craticulæ impoſitã torrefaciunt, oleo ac aceto cum ſaluiæ ramuſculo aut feniculi vmbella, aſſiduè dũ torretur conſpergentes. Plebei verò eam oleo in ſartagine frictam, ac arancij mali ſucco conſperſam comedere ſolent. Nonnulli hunc piſcem in gelu, vt vulgò appellant, commendant. A noſtris mulieribus præſertim pellis in delicijs habetur, & carni longè præfertur.

Vbi laudatiores. *De Traſymena Tinca hiſtoriola.* *Mali ſucci ſunt.* *Apparatus.*

VSVS

E

VSVS IN MEDICINA.

Ad capitis dolores.

VEteres medici (inquit medicus quidam apud Geſnerum) ad ſopiendos capitis & artuum dolores, Torpedines admouebant, quarum loco à mediteraneis Tincæ forſan vſurpari poterunt. Sunt qui non febrientiū modò æſtus Tincis pedibus ſubditis. ſeu alligatis viuis, temperari, ſed idem remedium aduerſus arquatum etiam morbum proficere putent. Iouius quoque ſciſſas per dorſi longitudinem, pedum & manuum plantis applicatas, ardentis febris ardoribus plurimum aduerſari quoſdam tradit putare ex ſecta Iudæorum, qui quanquam ſordidè admodum, inquit, & ridentibus alijs talia experirentur, aliquando tamen ipſis æſtuantibus exoptata blandimenta feliciter attuliſſe comperti ſunt. Monet verò Rondeletius, vt id oportunè fiat, quod alioqui non modò nihil profuerit, ſed contrà maximè obfuerit, frigiditate ſiquidem intrò repellente ac magis conſtringente augeri incendium. Alij ictericorum iecori aut vmbilico viuā imponunt. Ictericis aliqui Tincam viuentem alligant vmbilico, donec immoriatur, poſtridie rurſus aliam alligant, idq. etiam tertio die repetunt. Tinca immortua intus ac foris veluti croco tincta redditur, & plerique hòc remedio reſtituuntur. De felle hoc ex libro Germanico manuſcripto habet Geſnerus: Fel de Anguilla, Thymallo, Tinca & porcello lactente miſce ad aurium remedia. Hoc enim infuſo, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes aurium occides.

Ad æſtus febrium.

Ad icterum.

Fellis vſus.

F

DE LOTA GALLORVM. Cap. XLVI.

Muſtella. lacuſtris. aut fluuiatilis.

LVGDVNENSES (inquit Rondeletius) piſcem qui in Arari inuenitur, Lotam vocant, qui à Gebennenſibus Motella quaſi Muſtella nominatur. Siquis Muſtellā lacuſtrem vel fluuiatilem appellauerit, non ineptè mea quidem ſententia fecerit, modò non eā accipiat, quæ ex mari fluuios petit, qualis eſt Muſtella Auſonij, qui Muſtellæ nomine Lampetram noſtrā deſcribere videtur. Lota piſcis eſt fluuiatilis & lacuſtris Muſtellæ marinæ vulgari, de qua alibi diximus, ſimilis admodū, niſi eſſet corpore rotundiore & ſpiſſiore. Ex maxillæ inferioris extremo pilus vnicus veluti ex mento barba propēdet, nullus in ſuperiore eminet, vt in marina. (Geſnerus tamen in ſuis putat etiā ſuprà duos pilos eſſe, ſed in mortuis ferè latere, vt in maxima obſeruauit.) Pinnis quatuor natat, duæ ſunt ad branchias ſitæ, duæ in ventre ab ano vnicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & ſimilem in dorſo, quā præcedit alia pinnula. Cauda mucroni gladij figura ſimilis eſt. Paruulis ſquamis corpus tegitur quod è ruffo fuſcum eſt & maculis nigris vndulatim diſpoſitis cōſperſum. Dētes par uulos, & tenues habet. Muco oblita lubrica Lota eſt, vt Anguilla. Ventriculū paruum habet cū multis appendicib. nteſtina conuoluta, hepar albicans, In quo fellis veſica, quæ ex viridi flaueſcit ſplenem rubrum veſicam oblongam aere plenā; branchias quaternas & duplices. Naſcitur in lacubus, & fluuijs leniter fluentib. vt in Arari Hepar pro corporis ratione magnum eſt, & delicatum habetur. Oua noxia, quemadmodum oua Barbi, quæ ventriculum lædunt & aluum turbant. Caro tota à Lugdunenſibus habetur in pretio.

Deſcriptio. Barba.

Pinna.

G

Cauda. Squama. Dentes. Partes interna. Hepatis deliciæ. Oua noxia ſunt. Caro laudata.

Lotta Rondel.

H

A

DE LACVSTRIBVS, & primum de Vmbla vulgo dicta. Cap. XLVII.

NOMEN.

Circa Lemanum lacum Vmble dictus, à quibusdam vulgi hanc appellationem sequentibus Vmbilicus dicitur, cùm sit verò similius Vmblam dici quasi vmbram. Esse enim cum Vmbra fluuiatili non exiguam similitudinẽ ex eo liquet, quòd Bellonius Vmbræ fluuiatilis iconem se omisisse dicat, quandoquidem ad Vmblã proximè accedat. Quamobrem seriò etiam monendus est lector, ne nominis affinitate deceptus, Vmblam cum Vmbra siue fluuiatili, siue Marina confundat. Rondeletius Salmonẽ Lemani lacus vocat, quod corporis specie, pinnarum numero, situq. & partibus quoq. internis Salmonibus potissimùm similis sit: capitur tamen alijs etiam lacubus, vt modò patebit, & à Salmonũ natura longius abest. Heluetij à colore circa ventrem rubicundo Rotele dicunt, nomine æquiuoco, cùm sit ab eosdem Heluetios Rottele quem ex Gesnero Rutilum vocauimus. Nonnulli ab eadem rubedine pisces istos Rubeculos vocare voluerunt.

Vmbilicus. *Nominis ratio.* B *Salmo Lemani lacus.* *Rubeculus.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Dvo Vmblæ genera esse, magnitudine maximè differentia in Lucernensi lacu Gesn. tradit. Maiorem circa Bielam Rott, alicubi Roote appellari: à Sabaudis Routte, circa Lemanum verò Vmble, minorem diminutiuo nomine Rotele priuatim dici. (Est & alius in Sueuia & circa Augustam Rotele dictus, sed fluuiatilis non lacustris piscis, Truttis quoq. affinis Germanis cæteris ferè Huch nuncupatus, quo de suo loco diximùs) Sabaudicè circa Bielam Ronson, vel Bondelle, illo noĩe colorem indicari, hoc fortè bonitatem. Deniq. piscem qui in lacu Bauariæ Ammersee vocatur Germanicè ein Pitzling, non alium quàm Vmblam minorem videri conferri.n. Salmoni paruo, & à dorso vsq. ad media latera coloris lutei esse dici, adeoq. tenerũ, vt statim extra aquam exspiret, nec in alio vllo eius regionis lacu inueniri. Vmbla maior corporis forma partibusq. oĩbus Salmonib. & Truttis similis est. Os habet magnũ, dentes verò non solũ in maxillis, sed ẽt sex magnos in lingua. Caput liuescit, branchiarũ opercula argentei sunt coloris in extremo aurei. Magis albicat, q̃ minor. Nullis suggillatur lituris, Vnicam esse paruam tergoris pinnam Bellonius scribit: Rond. tñ non longè à caudæ exortu aliam, sed admodum exiguam depingere videtur, & ipse Bellon. eandem in icone exprimit, & mox puto apophysim carnosam vocat. Idem Bellon. iuxta ventrem pinnam (in impressis codicibus branchia legitur fine sensu) vtrinq. vnam esse ait, sed quam nec ipse, nec Rond. quoq. pingit: duas sub ventre huic oppositas oẽs sine aculeis: postremas piscem in duas æquales partes intersecare, sed partem quę ad caput est, paullò longiorem esse. Cutim adeò glabram esse, vt squamis carere videatur. Tergus præ multo liuore opacum apparere: ventrem præ albedine vti argentum micare: apophysim carnosam habere supra caudam, Vmbræ, Truttarum, &c. more. Quaternis præditam esse dentium ordinibus in palato serpentium more, linguam ostendere aduncis in gyrum dẽtibus, crenatis, exertis, & hamatis senis, vel eò pluribus communitam, præter hos maxillam etiã inferiorem paruulis alijs exertis, & parum falcatis in ambitum vallari branchias habere vtrinque quatuor: latera eius virgula recta secari vtrinq. per medium corpus, parum repanda versus ventrem. Tres aut quatuor dodrantes plerumq. longa est. In Lucernensi lacu brachij ferè longitudine excrescere Gesnerus testatur, & Rond. duos aliquando cubitos longas à Lemano lacu Lugdunum aduchi. Minor Vmbla (vt idem Gesnerus refert) dodrantalis plerumq. aut breuior, pedem rarò excedit, aut si amplius increscat (vidi enim inquit, aliq̃n palmos quinque longam, Octobri mense in lacu nostro captam corpore latiusculo) nunquam tamen Vmblæ maioris magitudinem attingit. Ventre turgidulo aliquando spectatur, propter vesicam nimium inflatam. Est autẽ vesica ei oblõga,

C *Vmbla maior.* *Vmbla minor.* *Maioris descriptio.* *Os.* *Caput.* *Pinna.* D *Squamę.* *Dentes.* *Branchia.* *Magnitudo.* *Minoris descriptio.*

Vmbla minor prior Geſneri.

Vmbla minor alia eiuſdem.

E

F

G

Color.

At Albulis non diſtincta per medium. Dorſum totum cum dimidia laterũ parte ſubroſeum; inferiora latera albicãt. Venter albiſſimus eſt: caudæ color idem qui dorſi pinnulam mollem, & paruam, vt Truttæ, dorſo extremo gerit. Maxillis eſt dentatis. Spinas etiam ceu dentes in lingua habet. Pinnæ omnes partim ſubalbent, partim crocei coloris ſunt. Branchiæ quaternæ. Lapillos in cerebro habet. Mares ventre pinnis, & cauda magis rubent, fœminæ candicant: eædẽ capite ſuperiùs, & dorſo magis vitent. Hæc ferè Geſnerus, qui binas eius haſce icones exhibuit, vt à diuerſis pictoribus non eodem tempore delineatas, atq. ſulptas. Maioris iconem data opera omiſi, quod hinc facilè mente concipi poſſet.

H

Sexus diſtinctio.

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

QVamuis Rondeletius Vmblam , Salmonem lacus Lemani vocet, capi tamen alijs in lacubus suprà in nominibus ostensum est, est autem lacustris tantùm. Vescitur pisciculis. Debilem tamen & infirmum piscem esse aiunt, nam si vel parum lędatur, aut morsu ab alijs piscibus saucietur, mox veluti moribundum supernatare. Bellonius quoq. carniuorum esse ait, pisciculisq. caridib. phryganijs, quisquilijs, & istiusmodi spurcitijs vesci. Capta quàm primùm reliquerit aquas, expirare traditur.

Cibus.
Debilitas.

VSVS IN CIBIS.

VMbla carne est suaui, sicca, & cùm senuerit dura , quæ multorum iudicio Asellis , imo saxatilibus succedere queat. Pinguis potissimum apud Allobroges capitur tantiq. fit (inquit Bellonius) quanti ditiorum bursa æstimare potest. Commendatur ab Heluetiis Nouembri mense, & aliàs circa initium Decembris: quo tempore Gesnerus oua habere ait bona & solida , tardiùs verò caro eius insulsa, pinguiuscula & flaccida apparet & oua dilutiora sunt. Tempore partus mensis inepta est. Cùm elixatur, vino prius feruido inijcitur, ne nimis mollis reddatur. Apud Allobroges pastitijs includi Bellonius refert.

B

Caro eius qualis.
Quando melior.
Apparatus.

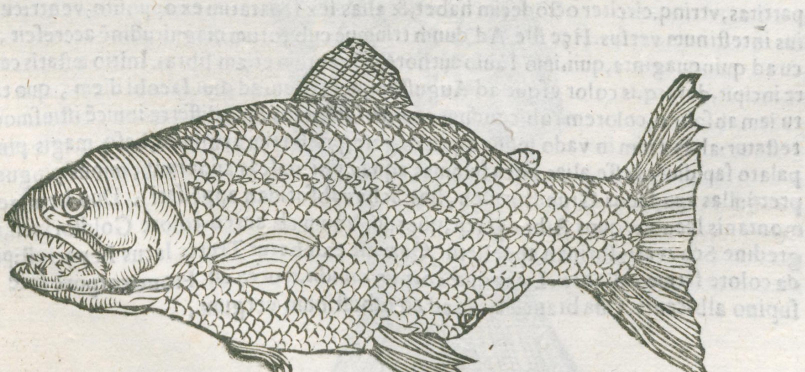
DE VMBLA ALTERA RONDEL. Cap. XLVIII.

PISCES valdè inter se similes (inquit Rondeletius, qui solus puto, huius piscis meminit) non solũ tractatione, sed etiam nomine coniunguntur, vt Thrissæ, Thrichides & Chrichiæ: sic similis superiori Vmblæ hic quem exhibemus, Vmbla etiã vocatur, sed discriminis causa cognomen additum fuit. Appellant enim Lemani lacus accolę Vmble cheualier, fortassè ob magnitudinem, præstantiam & robur. Neque verò à superiore solùm differt vel sexu, vel ætate, vt ex sequenti descriptione perspicuum fiet. Est igitur hic piscis Salmonibus & Truttis, quæ vulgò Salmonatæ, dicuntur, similis, rostro recuruo, quo à superiore differt, id enim longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremũ incuruum in maxillam superiorem, eius rei gratia excauatam recipitur, vt in Salmonibus videre est. Maxillæ lineis multis distinctæ sunt. Dorsum ex cæruleo nigricat. Vẽter aureo colore est. Hepar flauescit, in eo fel: splen nigricat. Vẽtriculus gulæ subiectus est, longus, spissus, cuius innumerabiles sunt appendices, quemadmodum in superiore. In insignem magnitudinẽ excrescit. Carne est sicca & dura: in assulas diuiditur, quæ caryophyllis confixæ in craticula assantur, & oleo siue butyro irrigantur. Paratur etiam hic piscis Truttæ modo. Caput maximè commendatur, vt Salmonis.

C

Nominis ratio.
Descriptio
Caro qualis & eius apparatus.

Vmbla altera, Rondel.

DE TRVTTA LACVSTRI. Cap. XLIX.

NOMEN.

Nominis ratio.

TRuttam lacuſtrem manifeſtiſſimis notis à fluuiatili, & Vmblis differentem vt modò patebit, cum Salmone verò communia multa habentem Galli Truitte Saulmonnee, ideſt Truttam Salmonatam vocant, Rondeletius etiam Salmonem lacuſtrem. Cumq. Truttis vulgaribus grandior ſit, Salmone autem minor, hoc eſt, inter vtrumq. mediæ magnitudinis, Bellonius, idemque Rondeletius Sarionem (Farionem) Auſonio nuncupari exiſtimant dicenti:

Sario ſiue Fario.

Teque inter geminas ſpecies neutrumq. & vtrumq.
Qui nondum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq.
Amborum medio Sario intercepta ſub æuo.

Quam opinionem ſuo loco refutauimus, Neq. ſatis diſtinctè Truttam Salmonatã vocari Geſnerus autumat, propterea quòd in fluuijs etiã inuenire ſit Truttas cæteris fluuiatilib maiores, carne ſimiliter, vt in lacuſtribus rubente, quas Germani, inquit, ſimiliter cõpoſito ab vtroq. piſce nomine, Lachſzforẽ quaſi Salmonatas Truttas vocãt, nec eſt quod iſtiuſmodi Truttas lacuſtres, non fluuiatiles eſſe dicamus. quamuis ipſe Geſnerus lacuſtres è lacubus ad fluuios aſcẽdere profiteatᷣ: nam lacuſtres cum fluuios intrarũt Iinlancken eis vocari teſtatᷣ. Idem cõijcit hanc lacuſtrẽ Truttam Caſſiodoro Anchoraginem vocari, quoniam & inter alios fluuios, Rhenum quoq. ſubit, ſed cùm Anchoraginẽ ceu delicatiſſimum piſcẽ Caſſiodorus è Rheno peti cupit, Trutta verò niſi pariendi tempore, fluuios ingrediatᷣ, ego à ſententia mea, quam in Salmone recenſui, non recedo.

Anchorago. Caſſiodori.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Vt à Salmone differat. & à Truttis, & ab Vmbla.

EX Truttarum genere eſſe, Salmoniq. ſimilem cùm ex corporis forma partiũq. externarũ & internarum ſimilitudine, tùm ex nomenclatura Gallica notum eſt. Differt à Salmone magnitudine & maculis. Minor enim & maculas in lateribus purpureas, multò quã Salmo copioſiores habet. Truttæ item quæ in fluuijs rapidis & limpidis inueniuntur, non ſunt adeò maculoſæ, magnitudineq. ſucco, carnis colore & ſubſtantia multò inferiores. Vmbla verò nullis vt dictum eſt, lituris ſuggillatur. Geſnerus hunc piſcem diligenter intuitus, his verbis deſcribebat: Squamulis tegitur minimis benè dentatus eſt, & lingua etiam vtrimq. dentibus munitur. Caput colore nigro, cæruleoq. mixto, dorſum partim glauco, partim ſubnigro, partim cæruleo, partim ſubuiridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorſo multis nigris maculis variatur, reliquæ albent. Habet & vltimã illam dorſi mollem pinnulam, vt reliquę Truttæ: branchias quaternas. Appendices non toto circuitu inteſtini, ſed ab vna tantum parte magnas, oblongas, bipartitas, vtrinq. circiter octodecim habet, & alias ſex ſeparatim ex oppoſito, ventriculum ſeu maius inteſtinum verſus. Hęc ille. Ad duum triumuè cubitorum magnitudinẽ accreſcit, in Lario lacu ad quinquaginta, quinimo Iouio authore, ad centum etiam libras. Initio æſtatis caro eius rubere incipit, duratq. is color vſque ad Auguſtum, vel ſaltem ad diui Iacobi diem, quo tempore partu iam abſoluto, colorem rubicundum amittit. Geſnerus loco differre inuicẽ iſtiuſmodi lacuſtres, teſtatur: alias enim in vado ipſius aquæ degere, præſertim argilloſo, haſq. magis pingueſcere, & palato ſapidiores eſſe, alias circa ſummas aquas, vbi muſcas appetunt, minus pingues & vilioris pretij: illas apud ſuos Grundforinen, has Schvvabforinen appellari. Duo item genera capi in montanis lacubus quos Atheſis facit, quorum vnum ab aureo colore Goldforinen, alterum a nigredine Schvvartzforinen appelletur. Quæ hic exhibetur Trutta lacus Benaci eſt; pinnis & cauda colore fermè caſtaneæ. Linea quæ corpus diuidit, crocea eſt. Prono corpore ferè cæruleo eſt, ſupino albicante. Oſſa branchiarum ad amætheſtinum vergunt.

Deſcriptio exacta.

Color.

Magnitudo.

Caro quando rubra.

Differentia à loco.

LOCVS. NATVRA. MORES. PARTVS. CAPTVRA.

Fluuios subit. *Iuniperocur confertur.* *Capiendi ratio.*

LAcustris piscis est, sed q. ex lacubus fluuios quandoq. subit certo tempore, instante nẽpe partu. E Lemano in Rhodanũ ascẽdere aiunt vere (inquit Gesnerus) vt & circa Sedunum capi: at in Tigurino & Acronio lacubus neque tã procul, neque eodem tẽpore migrare putat Acronij lacus incola paritura ad Rheni influẽtis ostiũ ascẽdit vbi cum pepererit, rursus descendit. Conferri aiunt hunc piscẽ iunipero, nam sicut hæc tertio demũ anno fructum perficit, ita etiã eius fœtus ad tertium vsque annum crescens perficitur: parere plerumque Iulio & Augusto, aliàs citiùs tardiusue, prout cælũ magis minusue calidum fuerit. Iam verò magno licet sit corpore, sua tamen natura agilis quoq. est aliarũ Truttarũ more. Tradit Iouius sese audiuisse maiores istas Truttas in Larij lacus ripis, lasciuo excursu extremos arenæ margines aliquãdo iusti passus longitudine prosulcasse. Cũ è lacubus fluuios petit, capitur miris sagenis, quæ in angulis riparũ arte factis collocantur, nam eũ per flumina maximè si sunt rapidissima, quærunt diuerticulum aliquod quietius, vbi respirent: quare piscatores ad ripam id arte faciunt. Infigunt enim palos aliquot ex alno, & spatia lapidibus explent. In huius valli aut veluti promõtrij quietiore loco sagenã pandũt tantã vt longitudine nõ excedat ipsũ vallũ lapideũ. Sagenæ adhærẽt ligella supernatantia, quæ statim, vt irretitus est piscis, deprimuntur, vel demerguntur infra aquam parum: vnde constat piscem esse captum.

VSVS IN CIBIS.

Nobilitas. *Quando sapidiores.* *Caro qualis.* *Cur facile putrescat.* *Insalubritas.* *Apparatus.*

OMnium qui dulcibus in aquis generantur, hic piscis longè nobilissimus æquali cunctarũ gentium iudicio censetur, inquit Iouius, simpliciter quidem de Trutta: apparet autẽ de lacustri præcipuè sentire. Et quidẽ omni alio (inquit idẽ) vel marino etiã pisce sapidior, præsertim si Maio mense & in Bresciæ torrentis ostio capiatur. Soleo ego plerumq. mirari quosdam, qui vt sapientiores videantur, Benacinum Carpionem, Padanum Silurum (Sturionem) & è mari plures pisces Larianis Truttis vel anteponere, vel exæquare solent, & item Soranæ Truttæ in eo genere principatum attribuunt, cùm maximè fallantur. Hæc Iouius: Gesnerus verò à suis Februario commendari ait ab alijs simpliciter æstate, dum pulpæ earum rubent, eum enim colorem amittere diximus, cùm flumina subeuntes pariunt, declinante Iunio, simulque speciem & saporem itaq. autumno, & hyeme non laudari. In Veneto lacu, idest, inferiore Acronij parte captas, præferri ijs quæ in superiore parte capiuntur: item quæ circa fundum pascuntur ijs quæ circa summam aquam, vt pote pinguiores. Caro harum Truttarum solida est, rubicunda, saporis optimi, & quæ ad Carpionis Benaci naturam accedat: aliquando tamen præ nimia pinguedine, nonnihil fastidij mouet, vt & Salmonum, quamobrem modicè sumenda, qui sanitati suæ consultum volet. Iouius author est, mortuum hunc piscem paucissimis horis summam illam saporis gratiam amittere, quoniã ob pinguem illam teneritudinem quàm sæpissimè computrescit. Qui delicias quærunt, pinnas eius & ventriculum seu intestinum superius præcipuè appetũt. Idem author istiusmodi Truttas pinguiores, vt sunt Larianæ, multo succo replere ait corpora genitalemq humorem copiosè suggerere dici, ægris tamen euidentissimè nocere, vt pote tarde laborioseq. in stomachis atteri & secerni: contra fluuiales Truttas medicos blandiores ægris non dubitare apponere. Coqui autem cõcisas in tabellas in lebetibus lapideis, simplici in aqua sale indito aliaq. subinde accersita condimenta penitus aspernari Musco enim quodam pruinæ simili paulò pòst sponte emisso rubẽtes pulpas protinus efflorescere, ita vt cùm refrixerint, multò gratiores esse videantur. Morum tamen nobilem parasitum, Truttam cubitalem in præpinguis capiiure coquendam censuisse. Mangoldus referente Gesnero Truttæ elixandæ frusta macerari iubet prius per dimidium horæ in frigida fontana aqua: deinde in feruens vinum æquali aqua dilutum iniectas coqui. Spinam dorsi & caudam assas, vel principum mensis inferri.

DE CARPIONE. Cap. L.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominis ratio.

HIC quoque qui sit apud veteres, ignoratur. Circa lacum Benacum, in quo solummodò reperiri eum aiunt, Carpione appellatur, à carpendo auro, vt nonnulli volunt. Aiunt enim auro vesci. Sic inter Pierij Valeriani poemata in argumento in Carpionis fabulam, in qua fingit Catulli poetæ per Benacum nauigantis poemata incidisse in aquam, legimus;

Membrana namque piscium id genus parit.
Ramenta in auri transferuntur literę.
Cognata quæ esse conscij pisces sibi,
Sola illa deinceps destinarunt carpere,
Vnde hæc secuta Carpionum nomina.

Cæterùm aurum è loculis eorum qui vescuntur his piscibus, consumi veriùs dixerimus, nam vt palato suo gratificentur, nec auro, nec sumptibus parcunt. suntq qui ablata priori syllaba Pione vocatum fuisse inquiant: ac tandem Carpione, propterea quod quidam cum piscem edisset, careque supputanti soluisset, carè se Pione edisse diceret. Fracastorius verò in suo Carpione aliã adfert etymologiam, à Carpo nauta, à Saturno Benacum traiecturo, quòd aurum ipsi extorquere vi conaretur auxiliantibus socijs, in Carpionem cum eis immutato.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Vt Trutta lacustri similis & dissimilis.

LAcustri potissimùm Truttæ congener statui potest, nam & corporis figura, partiũ numero & carnis substãtia, ei similis est: punctisque similiter nigris notatur, ac denique pinnulam dorsi posteriorem mollem, vt illa habet, quam pictor in nostro reliquit. Euidentibus tamẽ ab ea interstinguitur notis. Prominentiori enim rostro, maioribus oculis, candidiore & turgidiore ventre, ac nigricantiore dorso est: magnitudo Truttę lacustri duorum triumue plerumq. cubitorum, cum Carpio pedem excedere nunquam visus sit. Dentes habet non in maxillis solũ, sed etiam in palato & lingua. Squamis tegitur tenuibus. Ventrem habet candidum atque argẽteum, dorsum subnigrum. Qui à nobis exprimitur, lateribus ferè est rubicundis, intensiùs verò rubet lineâ corpus diuidens. Ventre pinnisq. candicat, Tergus ad cæruleum inclinat.

Dentes: Squamæ. Color.

LOCVS NATVRA.

a lib. I. Hist. Veneta.

SOlus Benaci lacus alumnum esse omnes aiunt; negatq. Petrus a Bembus alibi capi, huncq. piscẽ capere atq. cognoscere Friderico Imperatori voluptati fuisse. Atqui Saluian. reuera reperiri nasciq. asserit in paruo & limpido lacu, haud procul ab Aluito Campanię oppido ex oriente (vulgò il lago della posta appellato) ex quo Fibreus fluuius exorit: esse tñ Benacinis minores, & vix librã vnam implere. Profundiora aquę loca amat. Pisciculis, vescĩ & quibusdã lacus recrementis. Bellonius phrygaanij edacẽ esse tradit. Auro vesci paullo antè negauimus.

Cibus.

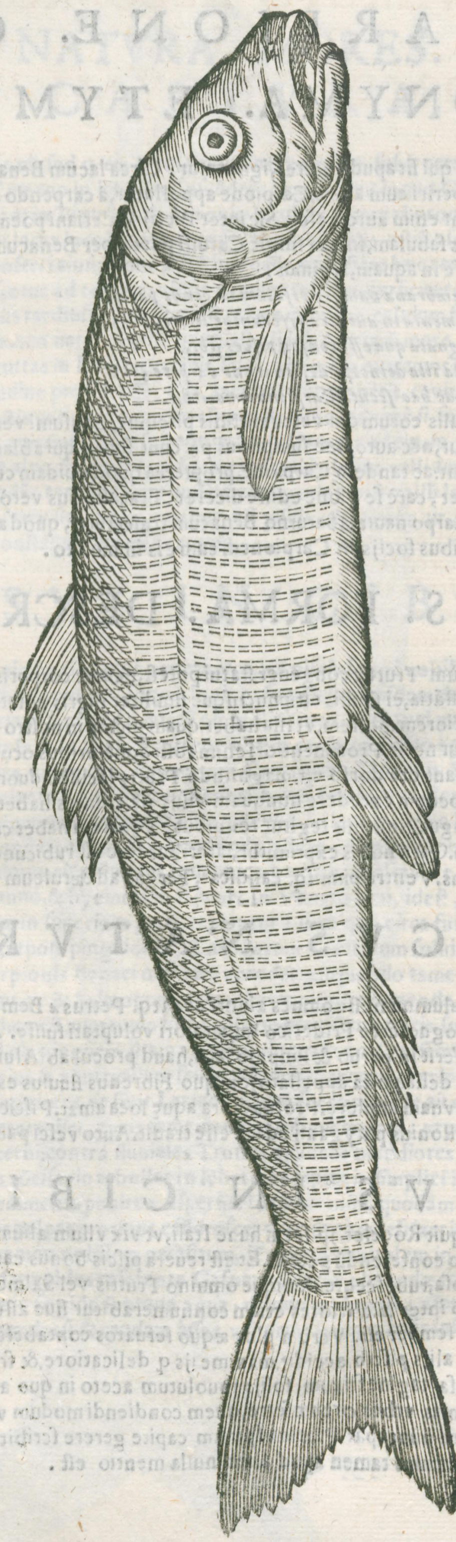
VSVS IN CIBIS.

Nobilitas.

TAnti faciunt (inquit Rõdelet.) piscem hunc Itali, vt vix vllum alium vel marinum, vel fluuiatilem cùm eo conferendũ putent. Et est reuera piscis bonus, carne duriuscula, siccaq. minimè glutinosa, rubescente, denique omnino Truttis vel Salmonibus simili. Quę cùm ita sint, iure omni meritò inter salubriores etiam connumerabitur siue assus, siue frixus, siue elixus fuerit, delicatissimus semper est. Verù n plus æquo seruatos contabescere & deteriores fieri aiunt, id quod & multis alijs piscib accidit, maxime ijs q. delicatiore, & friabili sunt carne: quãobrem Benaci accolæ, in sartagine frixum, folijs inuolutum aceto in quo aromata prius ebullierint, irrigatum per proximas vrbes circumferre, quem condiendi modum vulgus ab hoc pisce acarpionare, alij amarinare nuncupãt. Platina spinam capite gerere scribit pernitiosam, eamq. inter edendum cauendam: cuius tamen apud alios nulla mentio est.

Apparatus. Ne citò putrescat. Spina pernitiosa in capite.

DE LA-

A

DE LAVARETO ALLOBROGVM. Cap. LI.

NOMEN. ETYMVM.

EST apud Græcos Sium inter aquæ familiares herbas παρὰ τὸ σείειν dictum. id eſt, à concutiendo, quia quatitur, vacillandoque perpetuò concutitur præterlabentib. vndis, atque ſemper abluentibus, Laueris inde etiã apud Latinos nomẽ obtinẽs. Haud ſimiliter huic piſci nomen inditum, ablui enim ab aquis, omnibus commune, ſed quod nunquam ſordidus ſit, ſed bene ablutus ob munditiem, & cãdorem hoc nomen habere videtur, inquit Rondeletius.

Sium ſiue Lauer.

Nominis ratio.

B

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

BEllonius ex Truttarum genere eſſe ait, at Rond. Salmonum, Truttarumq. generi adiungendum eſſe ſuaderet (inquit) pinnula illa dorſi poſterior adipoſa Salmonum, & Truttarum generi propria, niſi multa alia reclamarent, vt oris conſtitutio Thriſſis, quã Salmonibus ſimilior: Os ſine dentibus, caput compreſſum, corpus maculis carẽs, caro mollis & candida. Quamobrem Lauaretum inter Salmones (Truttaſq.) & Aloſas ambigere iudicat. Bellonius exactiſſime delineauit his verbis: Piſcis Lugduni ſatis cognitus, Vmbræ ſimilimus, niſi ſimus eſſet, dentibuſq omnino careret: Biſulam (Bezolam) tñ vulgarem magis refert: ſed Lauaretus nunquã pedem excedit neq. craſſior eſt eo, quod pollex, & index capere poſſunt. Capite eſt oblongo, ſquamis tenuibus, albis, atq. vt Trutta paruis. Exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad vẽtris latera vtrimq. circa branchias, ac totidẽ ſub ventre ei oppoſitas, quæ tergoris faſtigiũ occupat: aliam quoq. paruam in eo interſtitio, quod eſt inter caudã, & anũ, quæ omnes nigricantes apparent. Linea à ſupercilio ſubrubra per latera ad caudã protenſa inſignis eſt: cauda bifurca, pinniſq. ad extrema nigris, fimbriatis, ac laciniatis. Ventre ex laxo, & prægrandi, vt Trutta. Hoc item à cæteris piſcib. differt, ꝙ nare eſt recurta, atq. (vt in Harengis ac Lochijs) oſſiculis quibuſdam

Inter Truttas, & Salmones medium eſſe.

Vt ab vmbra differat.

Caput.

Squamæ.

Pinnæ.

Cauda.

Venter.

Dentes.

C

prominentib. inſigni, labris nullũ dentiũ rudimentum oſtendentibus, appendice glabra, ac carnoſa caudæ inſidenti, in Vmbræ modũ. Neq. tñ dentibus caret, oſſicula enim ad eius fauces, atq. œſophagi ingreſſum vtrimq. conſpiciuntur, ſenis hinc inde denticulis, vt in Themolo, cõita. Brãchiæ illi ſunt vtrinque quaternæ, ac ſimpliciſſimæ, quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis ſanè minor eſt, nullis in lateribus maculis eſt inſignitus, totumq. huius piſcis corpus dẽpto tergore argenteum eſt. Veruntñ ſi ad eius internas partes aduertas, coſtas quinq. & triginta vtrinque connumerabis, carneſq. cor illi eſſe pallidum, ac trigonum, pericardio incluſũ: hepar albũ, vnius tantùm lobi, vt in Exocœto, & Delphino, in cuius latere dextro fellis veſicula adſuta eſt, Lien à ſiniſtris apophyſibus, & ſtomacho incũbit. Inteſtina nullas habent reuolutiones. Nã gula vſq ad ventriculi fundũ deducitur, qui per piſcis longitudinẽ delatus, ac ſurſum quidem reflexus duodenum parit adenibus ſuffultũ, in cuius gibbo innumeræ apophyſes ſpectantur: ex quib vena oritur, per quam ſanguis defertur ad hepar. A pyloro ſequitur aliud inteſtinũ, quod nullis anfractib. circumductũ, rectà ad anum tendit. Vuluã vtrinque bicornem habet, tenuibus ouis conſpicuam, Cætera in congeneribus piſcib. deſcribentur. Hæc Bellonius, qui & alibi Lauaronũ piſcẽ vulgò Romę dictũ, magnum habere ſcribit cũ Lauareto fluuiatili (lacuſtri dicere oportuit) affinitatem.

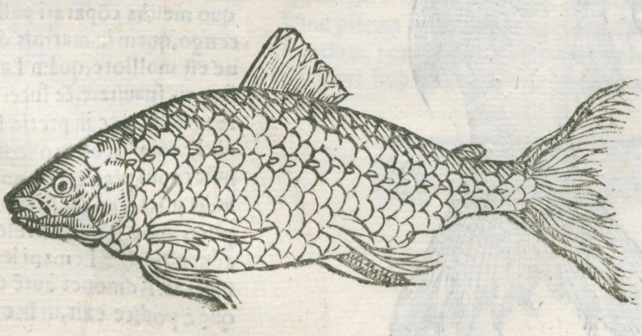
Branchia.

Color.

Partes interna.

D

Lauaretus Rondel.

LOCVS.

LOCVS. PARTVS.

LAcuum Allobrogum (inquit Rond.) proprius est, vt Burgetij, & Acquebeletij: nec vllus est, qui in Italia, Germania, Gallia aut alibi vspiam viderit. Atq. Bellonius non solùm ex ijs lacubus, verùm ex Lemano preterea ad suos adferri tradit. Autũno parit Rõd. teste.

VSVS IN CIBIS.

Nobilitas. *Caro qualis.*

QVemadmodum nulli non piscium anteponunt Itali suum Carponem, ita quoq. hunc piscem Allobroges, Galliæ principibus teste Bellonio magnis delicijs habitum, adeò vt regiorum œconomorum chartæ frequentem, inquit, Lauaretum descriptum habeant. Caro ei candida, Mollis, suauis, minime glutinosa, boni succi, mediocriter nutriens.

Bezola ex Gesnero.

DE BEZOLA. Cap. LII.

Bisula. *Mugil lacustris.* *Descriptio.* *Caro qualis*

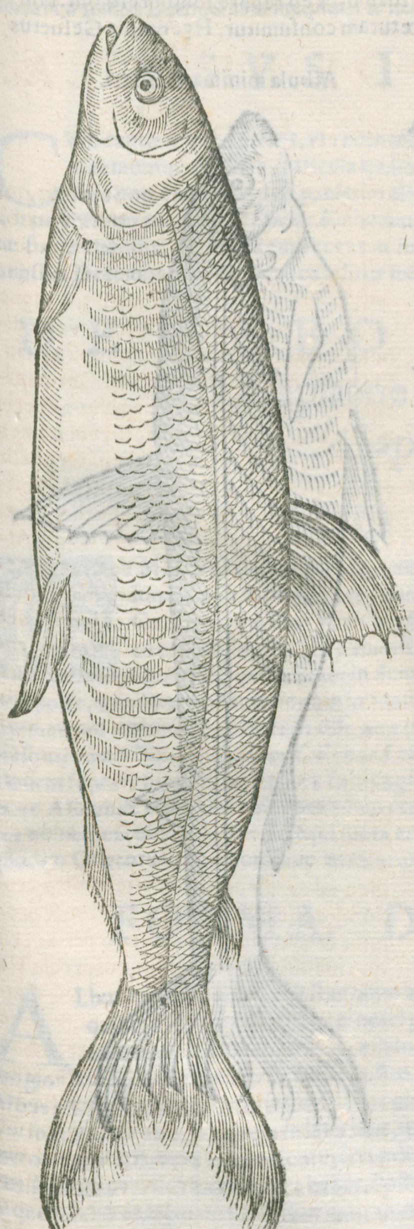
BEzolę nomine Sabaudis, qui Lemanum accolũt vsitato, vsus est Rondelet. inquit Gesnerus, Bellonius Bisulã scribere maluit. Vulgus circa Lausannã Bissole profert, vnde diminutiuum Bissolete. Etymologiã nescio, Si Bezolam scribas, accedit ad Germanicum Butz, quos species vna huius generis nominatur. Latinum aut Græcum nomen nullum inuenio, vt neq. Italicũ. Cephalũ vel Mugilem lacustrẽ, vel potiùs Leuciscum Albulamuè lacustrem appellare licebit. Nam & nostri speciem vnã vulgò Albelen à colore vocãt. Hęc nomina generis, si admittantur, species pro magnitudine distinguentur, magnæ, mediocris, aut paruæ differentia Albulæ adiecta, vel coloris, vel pręstantiæ, vel nobilitatis. Hæc ille. Bellonius semel tantùm huius piscis meminit, Lauaretum Bisulam magis, quã Vmbram referre inquiens Sed Rondel. exactiùs, vt Lauaretum, inquit, lacus Burgetius, & Acquelebetius ferũt, ita Lemanus Bezolam vulgò dictam, non admodũ dissimilem, nisi quod colore minus est cãdido ad cæruleum inclinante; rostro acutiore. capite minore, vẽtre latiore, & prominentiore. Nullum piscem reperias, cũ quo meliùs cõparari possit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. Carne est molliore, quàm Lauaretus, & ab eo saporis suauitate, & succi bonitate, multũ superatur, nec in pretio habet̃. Proprius est Lemani lacus. Pro icone, quam Rond. huic capiti prefixerat, non satis proba Bezolæ piscis, ex Gesnero reposuimus aliã piscis apud suos à cæruleo colore dicti, ꝙ eum à Bezola Lemani lacus nihil differre diceret. Admonet autẽ Gesnerus, pinnã, quę à podice exit, in hac icone abundare.

DE

A DE ALBVLA PARVA VEL SIMPLICITER dicta Gesneri. Cap. LIIII.

NOMEN.

Albula parua.

B

C

D

ETSI omnes lacustres piscis albos (inquit Gesnerus) communi nomine Albulas nominare nobis visum sit: hunc tamen priuatim Tigurini mei Albulam indigetant ein Albele, quare nos etiam vel simpliciter sic vocabimus, vel paruæ discrimen adijciemus. De minima quidem proximè dicetur. Sigismundus Gelenius aliquando ad me scripsit Albulam (sic appellans, haud scio an diuersum piscem) Illyricè dici Bilaryba. Nondum adultæ vt Bezolæ quoq; communi nomine Migling dicuntur. Alius est piscis Albur in lacu Lario, & qui apud Sabbudos Able dicitur. Alburnum Ausonij Gallis, Able vocari, pisciculum minimum, de quo suprà scripsimus, Rondeletius & Bellonius authores sunt.

Nominis ratio.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

SVnt qui putant Albulam nostram non sui generis piscem esse, sed Albulam siue Bezolam cæruleam secundo tertioue suæ ætatis anno ita vocari, quibus piscatores nostri contradicunt: quòd cæruleos obseruarint secundo etiam ac tertio anno forma coloreque à genere Albularum (de quibus hic loquimur) differre. Cognatus est hic piscis cæteris lacustribus albis. Nam & species & sapor ferè omnium non dissimilis est. Albula magis quàm Bezola albicat: cauda tamen & reliquæ pinnæ, præter eas quæ iuxta branchias sunt, nigricant in extremitatibus Dorso color glaucus: alicubi tamen purpureis quiddam & cærulei mixtum videtur. Caput ex glauco cæruleum. Inter caput & dorsum color viridis, ceu gemma relucet. Branchiæ ei quaternæ. Hyeme aliquando memini videre me hunc piscem squamis per latera exasperatum, eminentibus per singulas squamas veluti tuberculis. Aiebant hoc indicium esse recentium & viuarum.

An piscis sui generis.

Color.

Squama.

LOCVS. MORES. VSVS IN CIBIS.

Quando & vbi capiantur.

Capiuntur Albulæ in ſumma parte Tigurini lacus, iuxta locũ quem Buchber vocant, diebus ferè quatuordecim poſt diẽ diui Martini, & ad oppidum Rapperſuillam circa ipſum diui Martini diem. A partu in lacum noſtrum deſcendunt (ſed non tam procul vt cęterę Albulæ (vſq. ad ver: deinde rurſus aſcendunt tota æſtate vſque ad diui Martini diem. Capiuntur etiã in Gryphio agri Tigurini, multò maiores quã in noſtro, & in Haluillenſi Bernenſis agri. Auguſto & Septembri menſibus præcipuè laudant, quòd ſuauiores eo tẽpore ſolidioreſq. ſint. Poſtea enim pariunt, & mollior earũ caro fit, & ſuccus in fœturam conſumitur. Hęc omnia Geſnerus

Quando meliores.

DE ALBVLA Minima eiuſdem. Cap. LIV.

NOMEN.

Hecula.

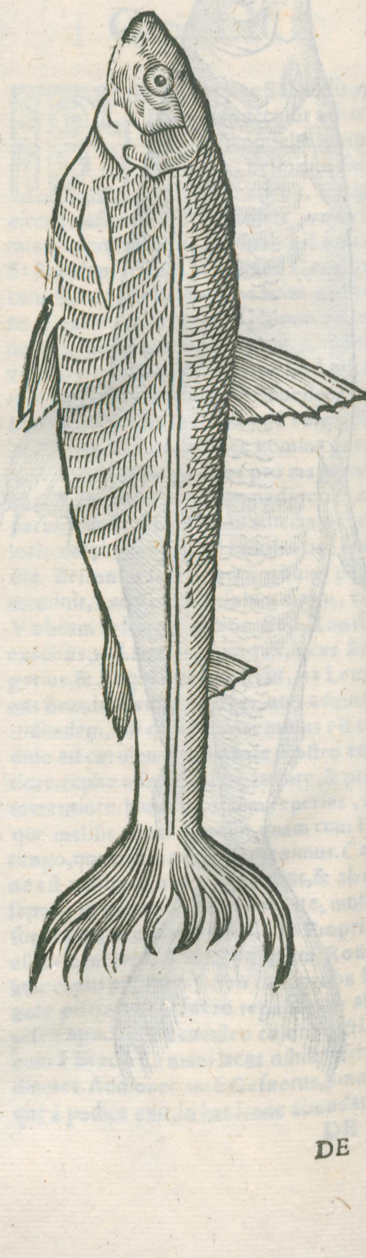
ALBVLAM minimam hunc piſcem voco (inquit idem Geſnerus) quem noſtri Hagele vel Hagling, quaſi Haleculam appellãt. Friburgi Heluetiorum (vt audio) Pſarren, Lucernę Nachtfiſch, quod noctu ferè irretiatur, vt quidam putant. Sed mihi piſcator Lucernenſis affirmauit, Nachtfiſch vocari Albulam cæruleam anno primo, cùm circa diem diui Ioannis æſtate iam ad digiti longitudinem excreuit.

EORMA. DESCRIPTIO.

Albula minima, tota ſpecie accedit ad illam quam proximè Albulam paruam nominaui, ſed plerunq. minor eſt, & in capite minus viridis. Si piſcem erectũ inſpicias per dorſum, aliquid coloris purpuraſcentis in laterib. apparebit. Branchię ei quaternę ſunt, pinnulę albent. Ore aperto ſuperioris mandibulæ extremitas deorſum tendit. Os habet longiuſculum, dentes nullos.

Color.

Albula minima Geſneri.

A

LOCVS. NATVRA. CAPIENDI RATIO.

IVlio coeunt. Noctu tantū capiunt retibus ad passus quadaginta aut quinquaginta demissis. Cùm cœlum serenum est, altiùs descendunt, cùm nubilū, ascendūt. Densissimis gregib. prę cęteris Albulis capiuntur, non passim in lacu nostro, sed maximè à pago Vædesuilla, vsq. ad insulam & versus alteram ripam à loco Surenbach vsq. ad arborem longam. Diebus quatuordecim ferè a natali Domini capi incipiunt & immixtæ eis Albulæ, cæruleæ aliquot, & mox expirāt.

VSVS IN CIBIS.

B CVm captæ mox expirent, vt recentes habeantur, matutino tempore potius ad prandium coemuntur, & assi in craticula quàm calidissimi a gulonibus deuorātur, qui eam ob causam non vniuersos, sed paulatim alios assari iubent, vt statim assumptis prioribus, feruidi posteriores mensis afferantur. Embamma additur ex aceto, sapa, pipere sale & porri aut cæpæ folijs concisis. Placet item recens in iure albo frigido, apio copiosè insperso, maximè per mensem Decembrem. Sale item conditus infumatusq. commendatur.

Apparatus

DE ALBO SALVIANI, vel Capitone lacustri Gesneri. Cap. LV.

NOMEN.

C CVM hic piscis locis plerisq. (inquit Saluian) Albo vulgò vocetur, à Pet. Gyllio Ausonij Galli Alburnus creditur (Atqui P. Gillius Alburnos nō quos Itali, sed quos Galli vulgo Ablos vocitāt, esse iudicat. Verùm Ausonij Alburnus fluuiatilis est, cùm Moselę, tantùm fluminis pisces ab eo describātur: hic verò noster lacustris. Quod si aliquis alicubi in fluminibus etiam eundem reperiri obijciat: sicut id fieri non posse, non contendimus: sic cùm in Mosella (vt à quamplurimis illorum locorum, accolis accepimus) nō reperiatur, Alburnus esse non poterit.) Post hæc coniecturas suas profert, Alburnū Ausonij eum esse piscem quem Galenus Leuciscum vocarit, eundemq. Squalum esse, quam opinionem supra refutauimus. Et mox subiungit.) Hunc igitur piscem nostrum, vulgò loquentium more Album, & non Alburnū, vocandum censemus, etsi sub piscis icone incisoris incuria Alburnus nomen excusum legatur. (Atqui idem error in tabulis eius piscatorijs legitur.) eiusque antiquorum Græcorum, Latinorumue neminem, mentionem fecisse scimus.

D

FORMA. DESCRIPTIO.

ALbus quamuis Squalo Alburnoue appellato pisci persimilis, sit ab eo tamen euidentib. quibusdam notis facilè internosci potest. Primùm enim etsi vterq. latitudinis ratione oblongus appareat, eadem nihilominus vtriusque existente latitudine, Albus paullò longior Alburno conspicitur. Deinde rostro acutiore, oculis maioribus ac dorso magis repando Albus est. Nam cum Alburni sensim atque modice, Albi repentè ac plurimum à capite extuberat dorsum. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorso ac in imo ventre existentium, situ, ac numero ei cum Alburno conueniente, earundem colore ab inuicē discrepant: subnigras enim Albus: subrufas verò Alburnus eas habet. Postremo amplioribus squamis Albus tegitur: ventreq. atque lateribus, ęquè atque Alburnns candidus atq. argenteus est: capite verò ac dorso magis quàm ille subuiridis. Magnitudine non differunt. Vt enim Alburnus, sic & Albus pedalis, frequens: bipedalis verò aliquando tantùm reperitur.

Vt à Squalo differat.

Magnitudo.

LOCVS.

LAcustris piscis est Albus, non tamen in lacubus omnibus, aut eorum quam plurimis, vt Tinca Lucius, Squalus ac Barbus, sed eorum nonnullis solùm reperitur. In Trasymeno enim lacu, vbi etiam Albo vulgo vocatur, frequens satis in fine veris capitur. In fluminibus eum reperiri huc vsque non obseruauimus: estq. aduertendum, ne quispiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalū pro Albo nobis ostendat. In mari nec nascitur, neque ex lacubus fluminibusue ad id descendit.

Non vbique reperiri.

VSVS IN CIBIS.

DVram carnem habet Albus & propterea ęgrè coquitur. Insipidus adeò est, vt piscium ferè omnium iure vilissimus censeatur. Nec enim vlla condiendi ratione sapidus effici potest. Torrefactus tamen paulò minus ingratus est palato, solumque in aliorum piscium penuria eo vesci solemus. Hucusque Saluianus.

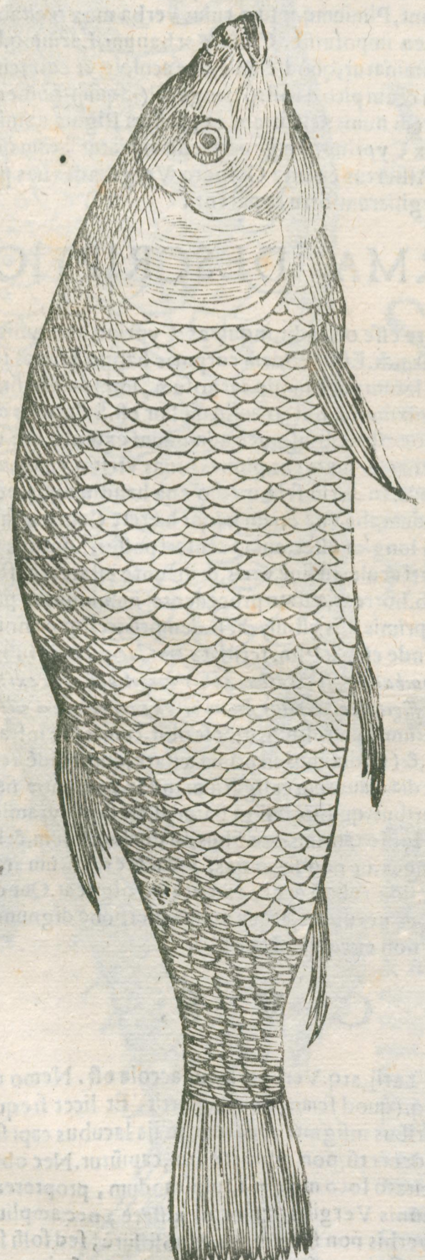
Apparatus.

A

DE FARRA, VEL PALA vulgo dicto. Cap. LVI.

Farra, vel Ferra, vel Pala.

B

C

D

EST & piscis Lemani lacus proprius (inquit Rondeletius) qui ab accolis la Farra, vel Pala dicitur: Lauaretos, vel Thrissas referens magnitudine cubitali, ore paruo, sine dentibus, vt in Thrissis, colore cinereo, corpore depresso, & lato, squamis, pinnarum situ, & numero Lauaretis similis, linea à branchijs ad caudam recta, & candida ducta est. Pinnulam dorsi mollem, pinguemque habet caudam latissimam. Carne est candida, & suaui, quæ Lauaretorũ, Truttarumque carni nõ cedit. Aestate, & autumno capitur, hyeme in altis gurgitibus latet, Sale conditur, & seruatur in hyemem. Sic ille. Cæterùm monendus est lector in Rondeletij codicibus diuersum piscem, quem in Lemano Vangeronem vocãt, huic capiti haud rectè per librariorum incuriam præfigi. Ego pro Rondeletij icone hanc à Lemano lacu acceptam dedi. Tincæ speciem diceres, nisi color obstaret, qui ferè fuscus est.

Descriptio.

Caro qualis.

DE PIGO. Cap. LVII.

SYNONYMA. ETYMVM.

Nominis ratio.

PRęter Plinium, ex veteribus neminẽ huius quoque piscis mentionem facere, & Saluianus, & Rondeletius aiunt, Pliniumq. ipsum, cuius verba mox recitabuntur, nullum tamen proprium nomen imposuisse. Circa Verbanum, Lariumq. lacum Pic, alijs Pigo, alijs Picquo nominatur, quòd clauis, siue aculeis, vt conijcit Gesn. suis pungat, quasi Picum. Nam & aui pico à rostro pungenti (inquit) nomen esse factũ arbitror. Rõdeletius & Saluianus vulgarem nomenclaturam ex pressuri Pigum nominarunt: ille item Cyprinum clauatum, tùm quod ex Cyprinorum genere esse videatur, tùm quod clauos habeat è medio squamarum eminentes: Albertus citante Gesnero Vergiliades hos pisces dixit, quoniam, vt modo dicetur ex Plinio, Vergiliarum ortu apparent.

Cyprinus clauatus.
Vergiliades

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Similem esse Cyprino.
Descriptio ex Saluiano.

ROndeletius ex Cyprinorũ genere esse ostendit, inquiens: Cyprino ita similis est, vt deptis aculeis Cyprinum esse affirmes. Est. n. eodem corporis habitu, pinnas totidem eodem in loco sitas, os, oculos, palatum codẽ modo carnosum, interna oĩa, similia habet. Vita item, moribus, sapore, succo Cyprino similis, nisi q̃ paullò melior est. Saluianus diligẽter sic descripsit. Pigus piscis capite est rotundo: rostro obtuso, nec admodum extento, ore mediocri, & edentulo. Branchias habet vtrinq quaternas, & iuxta eas, pinnas binas vtrinq. vnam: alias duas in imo ventre, caudæ magis quã capiti vicinas. In dorso ferè medio vna haud magna, nullis aculeis armata reperitur: Imo ventri prope caudam alia vna etiam minor hæret, Cauda ipsa in falcatam pinnam desinit. Totius figura ni paululo longior esset, ouata censeri posset, Squamis magnis tegitur, ex quarum medio albi, & pyramidati aculei in fine veris, & ineunte ęstate, enascuntur Quibus cùm primis quadraginta æstiuis dieb. horreat, æstate procedente imminuntur primùm, demumq. prorsus delitescunt. Quapropter primis illis ęstiuis dieb. demptis, reliquo anni t̃pe prędictis pyramidatis aculeis omnino caret: vnde cùm *a* Plin. scribat: *Duo lacus Italiæ in radicibus alpium Larius, & Verbanus appellantur, in quibus piscis omnibus annis virgiliarũ ortu existũt squamis conspicui crebris atq. praacutis clauorum effigie, nec amplius quam circa eum mensem visuntur.* Dubio procul Pigum piscem, etsi innominatum eum relinquat: describit, cum is (vt infra monstrabimus) Larij, & Verbani lacus alumnus sit, & (vt diximus in prima æstate, quo quidẽ tempore vergiliæ exoriuntur (eius squamis parte media clauorum caligarium instar, peracutæ fiant Habent enim caligares claui, qui à caligis militaribus, quibus suffigebãtur, dicti sunt pyramidata capita. Eiusmodi autem aculeos, sicuti Maio, & Iunio tantùm mensibus, in dorsoq. solum, & lateribus, & non in ventre, Pigo enasci asseuerant omnea, sic non fœminas, sed mares tantùm inhorrescere, testantur nonnulli. Venter ex albo languidè rubet: ergus ex cæruleo nigricat. Quod ad interanea attinet, nil habet præ cæteris piscibus peculiare, atque animaduersione dignum. Cum maxime excreuerit, quinas aut senas libras non excedit, Hæc ille.

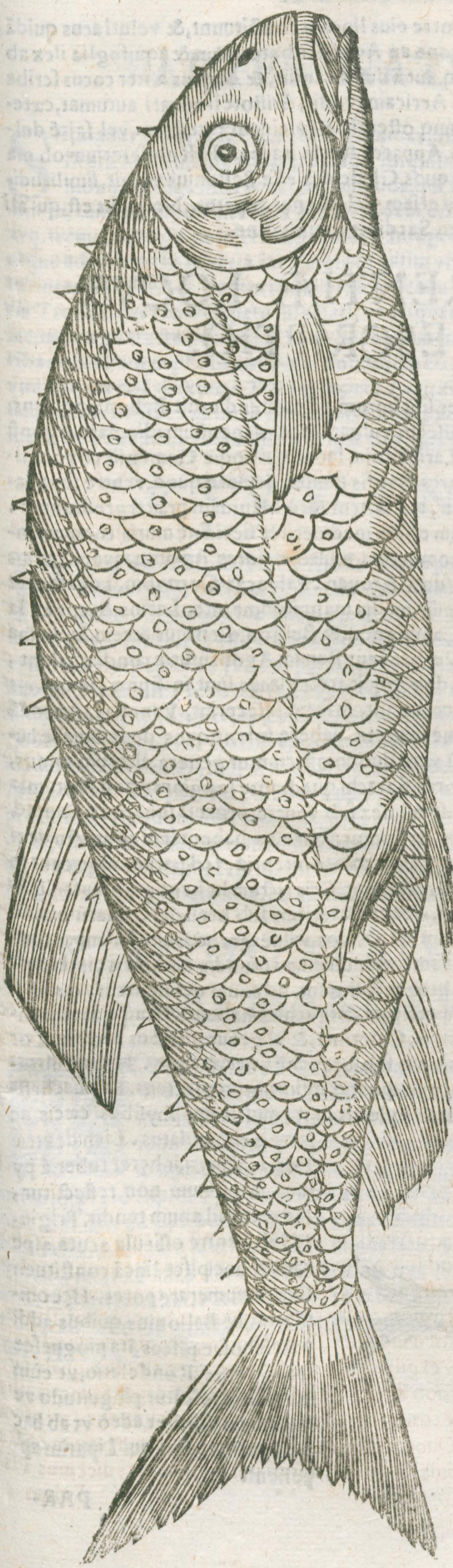
a li. 19. c. 18
Plinius pigi meminisse.
Claui caligares.
Color.
Magnitudo.

L O C V S.

PIgus, inquit idem Saluianus, solus Larij, atq. Verbani lacus accola est. Nemo enim in alio lacu flumineue cũ reperiri, hucusq. (quod sciam) animaduertit. Et licet frequentiores in prima æstate cũ clauis illis caligaribus insigniti apparent, in ijs lacubus capi solent, reliquis etiam oĩbus ferè anni t̃pibus, in eisdem etsi non ęquè crebro, capiũtur. Nec ob hoc, Pigos, eos pisces non esse, quorum Plin. supra citato loco meminit, suspicandum, propterea quod scripserit Plin. eos in illis lacubus, omnibus annis Vergiliarum ortu existere, nec amplius quàm circa eum mẽsem videri: q̃n his postremis verbis non simpliciter, & absolutè, sed solũ squamis illis crebris atq. præacutis, clauorũ caligariũ effigie conspicuos, non amplius, quã circa eum mensem videri eos pisces testari credẽdus sit Plinius. Quod si alicui magis quàm par sit, verborum obseruatori hæc nostra expositio haud quaquam Plinianis verbis aptari posse videatur: dicemus Pli-

Plinius explicatus.

A

nium (ea ratione deceptum, quòd alijs temporibus rariùs atq. absq. illis clauatis squamis hic capiantur pisces) non ampliùs quàm circa eum mensem, eos videri, falsò testatum reliquisse.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Vita, moribusq. Cyprino similem esse paullo ante ex Rondeletio dicebamus: Saluianus Maio mense parere ait, circa lacus litora.

B

VSVS IN CIBIS.

Sapore etiam, & succo Cyprino quidem similem idem Rōdeletius esse ait, paullò tamen meliorem. Saluianus verò carnem ei tribuit teneram atq. sapidissimā, ideoq. cum optimis quibuscunq. dulcis aquæ piscibus conferri posse, & maximè in æstatis principio captum; hoc enim tempore nulli piscium esse secundum, & quouis denique modo cōditum, probe semper sapere.

Caro qualis

C

DE SARACHO. Cap. LVIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

SARACHVS vulgò Græcè, potissimū apud Epirotas quos vulgus nunc Albanenses vocat) nostris ichthyopolis Sarachinus, ab Insubribus Acone, & Aquone nuucupatur. Qui sit apud antiquos, cùm difficile sit iudicare, recentiores ex vulgari Italico Latinum nomen confinxerunt, Bellonius Agonum, Paulus Iouius, & Saluianus Aconem, Fracastorius, & Benedictus Iouius in erudito suo carmine quo Larij, siue Comensis lacus pisces descripsit, Aquonem, addita etiam nomenclaturæ ratione, hoc versu:

A quo cur dicatur.

D

Mollis Aquo vitam, qui solis ducit ab vndis.

Quasi ab aqua nomen habeat, quod illa ad vitā adeò necessaria sit, vt ab ea semotus celerrimè omnium extinguatur: quæ tamē etymologia quibusdam improbatur: conijcitq. Gesnerus nomen illud potius assecutum ab offi-

culis illis acutis, quæ aſperam, ſpinoſamq. in ventre eius lineam conſtituunt, & veluti acus quidã inquit, ſunt; nec propterea referre exiſtimat Acone an Aquo ſcribatur, cùm & aquifoglia ilex ab acutis folijs, aquila ab acumine vnguium, roſtriq. aut viſus dicantur, & coquus aliter cocus ſcribatur. Rondeletius Chalcidem, quem Theodorus Aericam reddit, Ariſtoteli vocari autumat, cæterùm opinionis ſuæ rationem nullam affert, ſolumq. oſtendit Chalcidem lacuſtrem, vel ſaltẽ dulcis aquæ piſcem eſſe, non marinum, vt Oppiano. Apparet autem ita ſenſiſſe Rondeletium ob maximam huius piſciculi cum Gallorum Celerinis quos Chalcides eſſe Bellonius voluit, ſimilitudinem, vnde etiam Aco noſter Lugduni, & alicubi etiam Celerin nuncupatur. Nec alius eſt, qui alicubi in Italia Sardanella vocatur à maxima cum Sardinis ſimilitudine.

Chalcis ſiue Aerica Ariſtot. — *Sardanella.* — E

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

IN quibus lacubus capiantur, quotque ſpecies ſint horum piſcium, indicauit Bellon. inquiens: Tres ſunt apud Inſubres lacus, in quibus piſcem vulgari Mediolanenſium idiomate Agonũ nominatum capiunt, varium quidem eum: Larius enim lacus, qui hodie Comenſis cognominatur, Agonos educat exiguos ac magis populares, Sardis ſimiles, dempto quod ventre ſunt latiore: neq. aliò quàm Mediolanum transferuntur, aut ſaltem rarò Mantuam prætergrediuntur. Eos dolijs muria conditos adſeruant, quanquam etiam mediocriter ſicci ſine muria comperiantur. Verbanus lacus, quem lacum maiorem cognominant, multò maiores Agonos, quàm Larius educat. Indiginæ vrbium, quæ ad eius litus ſitæ ſunt, Aronan, Palencza Cornobio, Locarna, & Eugudre vocatos piſciculos magno prouẽtu capiũt, media magnitudine inter Larios, & eos ex lacu Luganæ, quos Indiginæ vrbium nominant Campignon, & Buiſſon. Benacus autem lacus magnitudine inſignes Agonos profert. Sed nec Verbani aut Benaci Agoni muria condiri ſolent, vt minores. Hæc ille, & mox rurſus de Saracho, duæ inquit, treſue lacus ſunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur, quos vbi ſale condierint, exiccauerint, & fumo infecerint, Venetias, Anconã & aliò nauigijs tranſuehunt: Quorum eos maximè in pretio habere ſolent, quos de la Boiane huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horũ verò duo comperiuntur genera, alterum minus, alterum autem Clupeæ ferè magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non ſunt, maiores pedalem implent longitudinem. Ambo eadem linea ſub ventre præditi ſunt, qua Clupea inſignita eſt, Cęterùm Agoni omnes, inquit idem Bellonius, ſquamas habent leui contactu decidentes, tenues, latas & tranſparentes: corpora argenteo colore nitentia, ſed parum nigricant in tergo. Deſquamati ſuper argentum terſiſſimum refulgent. Oris rictum habent grandiuſculũ ſine dentibus: pinnam in tergo ſimplicem, paruam, duas in lateribus ſub branchijs, quarũ omniũ exterius tegumentum ſpineum in medio crenatum eſt. Oculos valdè grandes proferunt, caudã in penicilli modum diſciſſam. Vtrinq. nonnunquam lituris duabus rotundis ac nigris, interdum pluribus ſugillatur in tergo. Lineam ſub ventre habent ſerratam, ad anum deſinentem, quam ſi digito aduerſum confrices, cultri modo acutam percipias. Branchias habent vtrinq. quatuor, interna parte veluti fimbriatas, quod etiam Harengis, Celerinis, & id genus piſcibus accidit. Cor vt ſemen cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas ſub branchijs occultatum. Hepar ſubrubrum ſiniſtro ſtomachi lateri, & œſophago incubans, ipſumq. pylorum amplectens. Stomachi figura in conum turbinatur, à cuius ſuperiore parte pylorus exit, multis apophyſibus cæcis ac longis circundatus. Lien dextræ ſtomachi parti, inhęret ruber, à pyloro inteſtinum non reflectitur, ſed rectà ad anum tendit. Triginta ſub ventre officula acuta, aſperam in hoc piſce lineã conſtituentia, connumerare potes. Hęc omnia itaque Bellonius, quibus addi poteſt hoſce piſces, ita pingueſcere referente Rondeletio, vt cùm in craticula aſsẽtur, pinguitudo veluti oleum diſtillet, adeò vt ab hac pinguedine, ſint qui Liparim appellent.

Magnitudine differre. — *Sarachi differentia.* — *Color.* — *Partes interna.* — *Multum pingueſcere Liparis.* — F — G — H

Chalcis Rondel. Aquo vulgò.

PAR-

A

PARTVS. NATVRA. MORES.

SAluianus Acones fæminas ouis grauidas, maribus semine refertis cõsequentibus ad saxosa litora Maio mense adnatare tradit ibiq. illas parere sua oua, hos suo semine fœcundare, moxq. pusillos inde procreari pisculos, qui intra paucos dies ad digiti augeantur magnitudinem, tuncq. vulgò Antesitos vocari. Idem etiã pisces ait esse timidos ideoq. vel à quauis leui atq. tremula vmbra perterritos, trepidos aufugere: simplices etiam esse atq. omni astutia carere, atque adeò temerè in retia incidere: gregatim viuere, & non nisi denso agmine natare, quasi ita tutiores ab iniuria & violentia maiorum piscium reddantur. Cyprinos enim, Lucios & prę cęteris Truttas, eos tanto impetu insectari, vt aliquando plura eorũ millia insequentem inimicũ per lacum longo tractu pauidè fugientia, iucundum intuentibus spectaculum, lucrosam verò piscatoribus occasionem præbeant. Nam non solùm eo tempore innumeros ita perterritos Acones, sed vnà aliquas etiã maximas Truttas capere. Ait item ipsos Acones carniuoros esse, pulicesq. aquaticos venari. Pisces minimè viuaces esse, atque aqua exemptos mox emori, id quod nos quoque suprà ex Benedicto Iouio quem & ipse citat, diximus, pisci tamen indè nomen esse negauimus.

Antesiti.

Quando copiosè capiantur.

B

Viuacitas.

VSVS IN CIBIS.

PAulus Iouius Laccijs idest Alosis sapore persimiles esse ait, vere quidem graciles, autumno autem quàm optimos. Saluiano quoq. haud ignobiles pisces sunt, & præsertim Iulio, Augusto, Septembri & Octobri mensibus: hocq. tempore teneriores & pinguiores factos, multò etiam suauiores esse tradit, haud facilè concoqui, crassiusculum succum gignere, & mediocriter nutrire: recentes variè apparari, in sartagine enim oleo optimo frixos, minoresq. aurantij mali succo, maiores verò aut sapa, aceto, oleo, vino, aromatibusque aut omphacio, cui commistum ouum sit conspersos, comedi solere. Nonnullos paullò adhuc grãdiores (vt ij, inquit, sunt quos vulgò Agoni de Rozoli appellãt, propterea q; quodã retis genere, vulgò Rozoli vocato, in medio lacu capiantur) tum in aqua, oleo, olentibus herbis atq. aromatibus iniectis, elixos: tum assos crebroq. dum assantur, oleo & aceto cum saluiæ ramusculo irroratos, parare. Verùm eorum præstantiorem coquendi rationem, eam profectò esse, quę vulgò acarpionare siue amarinare dicitur, ita enim conditos non solùm sapidissimos fieri, sed in aliquot etiam dies conseruari posse. ad nos Bononiẽses nisi sale macerati afferuntur, plebis solatia potiùs quam ditiorum, Aiunt cùm saliendi causa exenterantur, ex interaneis oleum ad lucernarum vsum colligi.

Quando meliores.

Apparatus

C

Olei vsus.

DE SCHILO SIVE NAGEMVLO GERMANORVM. Cap. LIX.

ICONEM hanc Iulius Alexand. præstantissimus Ferdinandi Augusti Medicus, è Praga Bohemiæ Gesnero misit, nescio ex quo flumine aut lacu, nomine Germanico Schill vel Schilln adscripto: & aliam eidem per omnia similem Achilles Pyrmius Gasserus Augustanę reip. medicus clarissimus, è lacu quodam Bauariæ, Nagmaul nomine adscripto. Nagmaul (inquit Gasserus) piscis est in Ambronis lacu Bauariæ, qui rarò capitur, quoniam rarò altiùs natando euehitur. Longissimus vlnam ęquat. Forma non dissimilis est Lucio, nisi quòd in aqua subuiridis, extrà aquã verò dilutior apparet: oculis albicantibus, ore retrò iuxta maxillas minus lato. Squamarum magnitudine, ordine & asperitate Percam refert. Pinnæ dorsi erectæ, aculeis tres ferrè digitis rigent. Præter dorsi spinam paucas alias & paruas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus est Maio & Iunio. Elixari, assari & frustatim concisus etiam frigi solet. Pinguis est admodum, & carnem etiam coctus albissimã seruat. Hæc ille.

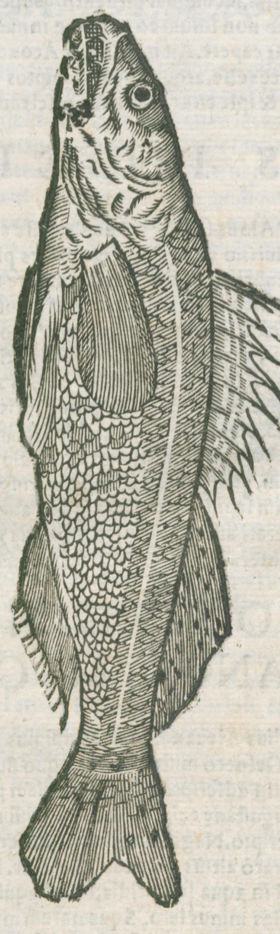
Locus.

D

Descriptio.

Partus.

Schillus, vel Negemulus Germanis dictus, ex Gesnero.

Finis Libri Quinti.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIENSIS DE CETIS.

LIBER VNVS.

ET PRIMVM DE IIS IN GENERE.

Cap. I.

Vt à piscib. differant.

ANIMANTIVM ſanguineorum, quæ reuera aquatilia ſunt, alia Ariſtoteli piſces alia cetos nuncupari, in exordio huius operis dictum eſt. De piſcib. hactenus: ab ijs ceti non molle duntaxat, ſiue corporis magnitudine differunt, nam ſunt & piſces grandiſſimi (& cetis aliquot multò maiores, ideoq. cetacei (κυτώδεις ἰχθῦς) appellati: verùm quia propriè dicatum reſpirationi organum habent, pulmonem inquam, arteriamq. & collum, multaſque partes alias cum terrenis quadrupedibus communes, quibus piſciũ propriè dictorum genus omne caret, renes videlicet, veſicam, teſtes, penem mammas, oſſa. Haud me latet interim ceti vocabulum cùm apud Græcos, tùm apud Latinos pro quouis cetaceo, ſiue magnæ mollis piſce vſurpari: a Homerus.

Cete dicũtur magni piſces.

a Odyſſ. M.

Δελφῖνας τε κυνάς τε καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος:

Cetus quid Plauto.

Sic Plautus cetum cum Trygone, Scombro, & molli caſeo nominãs, peculiarem aliquem magnũ piſcem, ac potiſſimũ Thunnũ, quem cùm ad ſummum peruenit incrementum, cetum appellari, ſuprà ex Athenæo ſcripſimus, intellexerit potiùs quã cetum aliquem proprie dictũ. Apud Aratum quotieſcunq. nominatur κῆτος M. Tullius ſemper reddidit Piſtrix, quo vocabulo indicari tradunt Grãmãtici marinã immenſæ magnitudinis beluã, cuiuſmodi nempe Heſione & Andromeda expoſitæ dñr. Eſt etiã vbi κῆτος apud Oppianũ pro ſpecie peculiari κατ' ἐξοχὴν accipitur. Balæna fortè nã, & Feſtus, *Balenã* (inquit) *beluam marinã ipſam dicunt eſſe Piſtricem, ipſam eſſe & cetum.* Latini etiam ſępè beluas marinas dicunt, ab immanitate & magna cum terreſtribus beluis ſimilitudine, vt Rondeletius retur. Plinius quidem beluam ſimpliciter pro ceto dixit, Feſtus beluam marinam, Horatius beluam ponti, Ouidius feram; putauerim tamen ita potiſſimũ vocari ea cete, quæ homini ſunt noxia quemadmodum & Græci θῆρας & θηρία dicunt, cũ iſtiuſmodi noxios ſiue cetos ſiue piſces, tùm & quadrupedes & ſerpentes. Vulgus noſtrum Balænas, Hiſpani Valenas vocant ſpeciei nomine pro genere accepto, ſimiliterq. vtraque Germania, atque Anglia Vvalviſch nuncupat.

Piſtrix.

Cetus pro Balana.

Cur beluæ marinæ dicantur.

Balæna

FORMA. DESCRIPTIO.

Pellis.

CEtos omnes corio duntaxat integi Plinius tradit. Inuenio tamen apud Arrianum de rebus Indicis, Macedonibus dum è Meſambria Tocam nauigarent, Nearchum authorem eſſe, viſum cetum in littus eiectum cubitorum quinquaginta, corio ſquamoſo tam craſſo, vt cubitum æquaret, innatis ei oſtreis, patellis, & algis multis. Dicendum itaque hunc cetum

Corij robur.

monſtruoſum fuiſſe, nam corio alioqui pleraq. cete integi certum eſt. Corium iſtiuſmodi robuſtiſſimum eſt, authorq. eſt Albertus lora ex eo fieri validiſſima, & quibus maxima pondera ſubleuantur per cochleas: Coloniæ autem ſemper venalia haberi. Simili duritie neruos eſſe ex hiſce

Nerui.

quoque Aeliani verbis manifeſtatur. *Circa Cytheram inſulam*, inquit, *cete prædicant maiori granditate generari, eorumq́; neruos accommodatos eſſe ad conficiẽdas non ſolùm pſalteriorum, & muſicorũ aliorum organorum fidiculas, ſed ad bellica inſtrumenta ex his confecta chorda*, arcuum addit Gillius, *cenſentur optimæ*. Branchijs carere ſuprà dictum eſt, earumq loco pulmonem accepiſſe. Pulmonis cauſa fiſtulam habent, inquit Ariſtoteles, qua humorem quem in ore acceperint, reſpuunt: nã & humorem admitti neceſſe eſt, cum cibum in aqua ſubmerſum capiant, & admiſſum emitti neceſſe eſt: nam branchiæ ijs quæ ſpirant, incommodæ ſunt, haud .n. fieri poteſt, vt idem & branchias habeat, & ſpiret: ſed enim ijs ad reſpuendam aquam fiſtula data eſt, ne poſtpoſita id interciperetur à ſpina. Cauſa verò cur pulmonem hæc habeant, & ſpirent, quòd maiora animalia plus caloris ſibi rẽquirunt, vt poſſint moueri: qua propter pulmo ijs inditus eſt plenus coloris ſanguinei. Fiſtulam verò etiam ad reſpirationem datam eſſe, vel indè conſtat, quòd multò citiùs moriuntur ea obturata, quàm ſi os obturetur, id quòd in Delphino obſeruauit Rondeletius, ideoq. ichthyopolas cùm longiùs exportare volunt Delphinos, & viuos ſeruare, in fiſtulam vinum inſtillare ſcribit: hoc enim fiſtulam non obſtruere, ſed per eam in os, & ventriculum penetrare, & diutius ſpiritus conſeruare. Plinius quoq. idem innuere videtur, cũ obturata fiſtula ocyus mori ſcribit. Vnde & Ouidius nares pro fiſtula dixit, loquens de Delphinis: *Et acceptum patulis mare naribus efflant* Nec aliam ob cauſam Plinius aliquando ora vocauit, *a* Cardanus oſcula. Eſt autem huiuſmodi fiſtula meatus ſiue ductus ab ima palati parte ad extimam perforatus, duplex, ſeptoque diſtinctus, nariumq. noſtrarum foraminibus ad palatum deductis quodammodo proportione reſpondens. In extima parte vnicum foramen apparet, figura C. literæ, in quo operculum eſt ex carne pingui fiſtulis impoſitum, quod eas aperit & operit. Non omnes verò ceti fiſtulas habent: caret enim ijs Vitulus marinus, qui earum vice narium rimas habet. Ariſtotele *b* Plinioque authoribus os ſubter eſt, ideoque omne reſupinati corripiunt eſcas, hoc eſt, minores piſces. Rationem inquiunt eſſe, vt dum reſupinantur hæ beluæ, piſcibus quos captant, interea euadendi tempus detur quandoquidem pauci admodum alioqui ſeruarentur. Quamuis verò os ita ſitum non habeant, ſed in promptu, ita tamen cibos corripere verum eſſe Rondeletius credit, tùm propter cauſas quas reddit Ariſtoteles, tùm propter longam oris ſciſſuram, & multùm infrà deſcendentem, ob quam ſi proni veſcerentur, cibos vix benè corriperẽt, ſed hinc, & inde defluerent, nec rectà in oris fundum, ac inde œſophagum deferri poſſent. Dentibus quædam carent, quædam habent, quod Albertus quoq. meminit, eſtque in ijs haud exigua diuerſitas, in quibuſdam enim ſerrati ſunt, in alijs plani, humanis quodammodò ſimiles, quales inter alia rariora in muſæo ſtudioſis oſtendere ſoleo, in alijs longi, atque vt in apro exerti, vt in ſuis quibuſque locis manifeſtabitur. Cardanus tradit adinſtar eboris candidos eſſe, ſed in opere longe firmiores, vnde fit quòd pectines ſimiliaque inſtrumenta, eburneorum æmula, & candoris ſui in multam ętatem tenaciora, ex ijſdem præcipuè cõmendantur, tùm ob hoc, tùm verò maximè, quòd & leuiora ſint, exque halitu hominis ſudorem minus concipiant, & ſi terræ allidantur, minus fracturę ſint ób noxia. Moſcouitæ referente Matthia à Mochou ex ijſdem dentibus, Morſs appellant, manubria, & tenacula enſium, framearum, & cultellorum conficiunt, ſicuti & Turcæ, & Tartari, vt impetuoſiores ictus grauitate adiuuante impellant. *c* Idem Cardanus anteriores dentes latos eſſe ait, poſteriores verò acutos, redditq. rationem, ne ſi anteriores acuti eſſent, hæreret cibus: in minoribus autem acutos eſſe propter imbecillitatem, ne videlicet effugiat præda, cetacea namq. adeò robuſta eſſe, vt hoc periculo careant, rurſus poſteriores acutos eſſe, vt carnes promptiùs diuidant, quandoquidẽ magnis, atque ideo duris piſcibus veſcuntur. Fæminæ mãmas habent, & lac, vt Ariſtoteles ſcribit: Meminit Rondeletius, in litore Aquitanico duos lactis cados è Balænæ mammis eſſe detractos. Cur verò mammas genitaliaq. habeant, caliditati eorum refert Cardanus præcitato loco. In ſumma ſi pedes haberent, & aures, nam & hiſce teſte Ariſt carent, nihil à quadrupedib. different. Audire autem cetos omnes certiſſimum. Huius tamen ſenſus organum nullum manifeſtũ reperiri poteſt, ne in Delphino quidem, vt putat *d* Ariſtoletes. At audire ſine meatu vllo parteq. huic rei deſtinata cùm nullum animal poſſit, per quam ſoni voceſque

Fiſtula.

Cur pulmonem habeãt.

a lib.9.ca.6

Fiſtulis qui careant.

Oris ſitus.

b lib.9.hiſt. cap. 2. & 4. de part. cap. 13.

Dentes.

Pectines ex dentibus quales.

c lib.de Variet.rer.cap. 37.

Mammæ.

Auditus organum.

d Lib.4.hiſ. cap.8.

A ad cerebrũ perferantur, Rõdeletius hac ratione impulsus cùm Delphini cranium diligentissimè contemplatus esset, manifestissimum audiendi meatum, qui ad cerebrum vsque patet, inuenit: è regione verò in viui Delphini capite foramen tam exiguum, vt ferè oculorum aciem fugiat, statim post oculum: qui situs in causa, inquit, est, cur difficiliùs reperiatur. Sunt. n. oculi, & foramina illa in eadem ferè linea cum oris scissura. Idem Rondel. odoratus instrumenta esse negat, foramina illa quæ ante oculos sunt narium loco, quoniam ad cerebrũ vsque non permeant, sed partim obsepta, & cęca mox desinunt, partim ad branchias feruntur: per hos tamen odori ad cerebrum aditus patere putat, licet sint cæci, vt qui tenuioris essentiæ sit quàm humor. Pingui abundant plurimo, quod tamen nunquam concrescit, vt reliquorum piscium, sed vt oleum manet liquidum, quamobrem vsus eius in lucernis est: non cõcrescit autem, quoniam nimis dilutum est ob multitudinem, alimentumq. & locum, in quo degunt. Tantopere pinguescere, qui pisciũ carne aluntur, minus mirum videri potest, sed de ijs, qui aqua tantùm, & spuma maris, & alga nutriũtur, quique dentibus carent, non temerè miretur aliquis. Cęterùm si hic secum animo cogitarit, inquit idem Rondeletius, vitam ociosam, corij densitatem, alimenti copiam, temperamentum, mirari desinet. Etenim animalia inertia pinguescere certum est, quod quotidie experimur in ijs,

Odoratus.

Pinguedo.

Cur tantopere pinguescant.

B quæ eam ob causam angustis locis concludimus, vt in suibus, & capis, & in his quæ hyeme latet, vt in gliribus, & taxis. Omnes autem ceti tardissimè ferè mouentur, ob corporis molem, & id modicum, quod tardo motu digeri posset, corij densitate præpeditur Sic & in hominibus cutis constipatio, corporis constitutionem plethoræ similem efficit. Iam cùm voraci animali alimentum semper in promptu est, id saginandum corpus multùm confert. Exemplo sunt luxui, & crapulæ dediti, qui obesi esse solent. His adde temperamentum calidum, quo quæ præditæ fuerint beluæ, atque adeò animantes omnes, pinguissimæ redduntur: quòd ad sanguinis copiam generandam sit accommodatissimum. Iam partes internas ex eodem Rondeletio referamus. Sub peritonæo partes, quæ ad nutritionem, & generationem conformatæ sunt ad quadrupedum terrestrium magis, quàm ad piscium partes accedunt. Nam epiploum habent, sed minus pingue, quo ventriculus, & intestina incalescunt, & fouentur. Ventriculum magnum, cùm ad iustam magnitudinem accreuerint: in recens natis exiguus est, & geminus videtur. Eius fundo pancreas hęret, desinit in intestina, quę in multos gyros conuoluuntur, eadem ferè vbiq. crassitudine, pręterquam in extremis, quæ medijs, paulò sunt latiora. Mesenterium vertebris annectitur, glandulas nigras, venas arteriasq. intertextas gerens. Renes venæ magnæ trunco, arteriæq. magnæ per

Plethoræ causa.

Partes internæ.

Intestina.

C emulgentes annectuntur, sunt inter hepar, & testes siti. Vrina per vreteras in vesicam percolatur: quæ terrestrium animalium vesicis similis sita est inferiore ventris parte. In ijs qui vtero adhuc gestantur, in vrachum desinit, per quem vrinam deponit in allantoidem tunicam ad diem vsque partus. Editi in lucem per pudendum vrinam sicuti terrestria emittunt, & per musculum sphinctērem retinent. Vracho arteriæ vmbilicales adhærent, arteriæ magnæ inferioribus ramis insertæ. Vtrinque sunt testes oblongi, quibus præparantia vasa præposita sunt, infiniti. s. venarũ arteriarumq. è magna vena, & arteria ortarum ramuli, qui post varios, & multiplices anfractus in epididymin inseruntur. Cùm enim magna sanguinis copia multo semini generando necessaria sit, quæ longo vasorum ductu ob spatij breuitatẽ transmutari, & elaborari non potest, solerter admodum natura gyros illos vasorum constituit, vt illis, id quod longitudini deest, pensaretur, & quibus singuli meatus capreoli intorti dependent, & in glandulosa corpora radici pudendi adnata desinunt, ex quibus meatu vrinario, neruo cauo genitale constat humano simile, cuius extremum foris propendet, in glandem tenuem linguis auium similem desinens, quæ præputio nõ omnino integitur, intus replicatum latet, ad Veneris vsum exeritur. Venas suas, neruos, arterias idem pudendum habet, ossi innititur, quod ossi pubis proportione respondet. Thorax costis ve-

Renes.

Vesica.

Testes.

Pudendum.

D ris, ac mendosis, sterno, vertebris, musculis constat, cuius capacitatem pulmones magni complẽt, densiore substantia quàm in terrestribus. crassitudine, & colore hepar quadrupedum referũt, tum ne aqua in rariorem substantiam altiùs penetrans eijci non posset, tum ne in magnis expirationibus, quibus in aquis fr. è semper vti coguntur, tenuior substantia facile disrumperetur. Hi in duas partes diuulsi sunt, parte inferiore adeò gracilescũt, vt membranam esse affirmes, vnd. q. cor cõplectuntur pericardio conclusum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorũ cordi ab simile: duos sinus, totidem auriculas, deniq. similia oĩa habet. Ad hæc asperam arteriã, œsophagum, musculos, & quæcunq. in terrestrib. corporib. sunt, clauicula exempta reperire est. Caput cum vertebris articulatur. Cerebri dispositio diuersa. Nam in anterius, & posterius diuisum est, non in dextrum, & sinistrum, vt in homine. Neruorum coniugationes ex eo nascuntur, plexus χοροειδὴς in eo, rete mirabile, meninges duę ꝓ integumẽto. Vulua in fęminis ceruicẽ palmũ vnũ longam habet: ea deinde in ramos duos distribuitur, veluti in quadrupedib. terrenis videre est, teste s ad vteri cornua positi, pudendum inter vmbilicũ, & podicem. De enormi modò cęterum

Thorax.

Pulmo.

Cor.

Caput.

Cerebrum.

Vulua.

magni-

Magnitudo magnitudine multa congerere possim, sed de singulorum mole singulis dicetur historijs. Rationem magnitudinis reddidit *a* Cardanus, inquiens: ob humidum, & calorem, & alimentum vbiq. fermè præsens, tum quia absque pedibus sustinentur, & grandia superant maris spatia absque labore, ideo maximi sunt pisces terrestrium animalium comparatio, auium autem longe magis. Nam finge vastum animal, & elephanto quadruplo maius, si esse potest in terra, nonne plurimo cibo indigebit, quo absumpto cogetur magnum illud pondus maximo incómodo alias quærere terras? Itaq. facilè contracto morbo peribit, aut inedia, si sensim, & lentè ex vna regione in aliã transierit; deinde etiam si tutò transeat, & absque labore, quis modus erit, ne hominum insidijs capiatur? Horum nullum est periculum, aut incommodum in mari; nam neq. cibus deesse piscibus, nec transitus ex vna regione in aliam cum labore est, nec vllis hominum insidijs medio mari, etiam si monarcha imperet, subijci poterunt. Ob id igitur pisces maximi inter animalia, aues minimæ: terrestria magnitudine sunt mediocria.

a Lib. 10. de subtil.

LOCVS.

Cete ob maximam corporis molem, latissimis aquis indigent: quamobrem in fluuijs, stagnisque, lacubus, & paludibus nusquam, quin ne in omni mari reperiuntur: nullos enim dat Euxinum præter paruos Delphinos, vt præter Oppianum, alij quoq. prodiderunt. In exteriore mari longè sunt maiores, vt & pisces omnes, quàm in interiore, vt apud Arrianum refert Nearchus. Præcipua verò, ac immobili penè magnitudine adolescere eos scribit Plinius iuxta Cadaram rubri maris peninsulam ob loci quietem præcipuam. Vastum autem peninsulæ eius obiectu effici sinum, duodecim dierum, & noctium remigio euaginatum Ptolomæo regi, quando nullius auræ recipit flatum. Ad litora, aut minimè profunda loca, aut breuia haud appropinquant, sed in alto versantur.

Vbi maiores.

NATVRA. MORES. PARTVS.

Circa solstitia maximè visuntur, inquit idem Plinius, addita ratione, quòd tunc illic ruant turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertant maria, pulsatasq. ex profundo beluas cum fluctibus voluant. Aliàs in fundo maris degunt ferè molis suæ pondere. Intra se generant, perfectumq. animal pariunt: mammas, vt diximus habẽt & lac, quibus catulos, interdum binos nutriunt. Hi teneri adhuc sequuntur matrem: quod visum esse à piscatoribus in diuersis maribus, Germanico, Anglico, Flandrico, Illyrico, atq. alijs Albertus tradit. De partu ex *a* Plinio obijci potest, sic enim scribit *Quæ pilis vestiuntur, animal pariunt, vt Pristes, Balenæ, Vitulus*: Et *b* mox ibidem: *Pilo carentium duo omnino animal pariunt, Delphinus, & Vipera*: quasi nulla ex ijs quæ pilo carent, pariant animal, præter Delphinum, & viperam. Ceterùm cùm Mysticetus, Tursiones, Orcæ, Physeteres pilo carentes animal pariant ex semine, non ex ouo, sintque plures alij pisces, vt cartilaginei, Galei, sine vllis pilis ex ouo animal procreantes, etiam ipso Plinio authore, eodem modo quo vipera, nam hæc Delphini modo animal non gignit, sed ex ouo prius conceptum, Delphinus verò ex semine, sine ouo, Rondeletius vtrumq. Plinij locum, vt in excusis codicibus legitur, falsum, & inemendatum esse ostẽdit, & ex *c* Aristotele restituendum, ex quo vtrunque, vt & alia multa desumpsit. *Procreant animal*, inquit hic, *homo, equus, Vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili, quæ cete appellamus, vt Delphini, & quæ cartilaginea appellantur, quorum alijs fistula data est, branchiæ desũt vt Delphinis, & Balænis*. Vides hic Balænam ab eorum quæ pilis integuntur, genere seiunctam, & eadem sententia cum Delphinis, & cartilagineis comprehensam, quæ sine controuersia pilis carent, vt fortassis apud Plinium sic legendum sit: *Animal pariunt Pristes, Balæna, & quæ pilis integuntur, vt Vitulus*. Motus natatiouè plerisque tardior, propter corporis nimirum nimiam grauitatem, & cum ventris eorum vorago sit maxima, nunquam non sunt famelici: quamobrem teste Oppiano seipsos sæpenumero conficiunt. Apparet autem inter alios pisces Harengis potissimũ inhiare. Refert n. Albertus frequentes capi, cùm nimia auiditate persequendi illos in litus vadosius breuiusq. prius impingant, quàm inde recipere in altum se queant: suisq. temporib. beluam in litus Frisiæ impegisse, & cùm incolæ, ne cũ maris refluxu euaderet, funib. quotquot offendere licuit, palis altũ in terrã adactis, pximisq. scopulis, atq. ædificijs alligassent, refluxu maris adiutũ perrupisse omnia, vnaq. cũ funib. euasisse in altum mare: ceterùm cùm famelicum suum ventrẽ non abundè exsaturasset, tertiaque dein die Harengos rursus insequeretur, eodem quo prius loco hærentem inuentum esse vnà cum funibus, atque ita ceu capturæ idoneorum interceptum fuisse, atque interemptum. Nauium recens picatarum odore adeò oblectantur, vt proxime accedentes sese naui affricent. Nautæ de nauis subuersione timidi, picata dolia eis obijciunt; vt nauim

Vt generẽt.
a Lib. 9. cap. 13.
b Cap. 14.
Plinius corrigitur.
c Lib. 1. hist. cap. 5.
Motus & natatio.
Voracitas.
Harengis delectari.
Odore picis delectari.

A nauim relinquant. Ludunt ceti cũ dolijs, & aquã per fistulã capitis emissam in sublime eructant. Cùm ventus lenior clementiorq. flat, præsertim Auster, ludentes dorsi partẽ & caput super aquã erigunt, modoq. eminent capite, modò eodẽ deprimuntur, ita vt dorsum paulatim totũ appareat: quod quidem suauis auræ aspirantis oblectatione facere creduntur. Strepitus contra quàm maximè auersantur, authoremq. habeo Arrianum, qui res gestas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum sonitu exterritas fuisse scribentem, & Diodorus Siculus, *Macedones*, inquit, *narrabant in multa & in incredibilis magnitudinis cete se incidisse, vnde consternati omnẽ spem vitæ abiecerint, quippe qui arbitrarentur viros omnes, vna cum nauibus ab illis subitò absumptum iri sed postea animis resumptis clamorem magnum omnes se pariter edidisse, simulq. armis collisis & personantibus tubis tantam strepitus fecisse, vt perterritæ beluæ subter aquam se dimiserint.* d Philostratus quoq. in Arabico mari naues tradit tutelæ causa tintinnabula quædam, tam à prora quàm à puppi deferre, eorũq. sonitu terrefactas beluas nauibus non appropinquare. Visus auditusq. plerisque hebetior: quod incommodum resarcitura sagacissima rerum natura pisciculũ quendam itineris comitem, imo ducem dedit, de quo suo loco dictum est. Hic singula illis ostendit seu B prædandum sit, seu periculum aliquod immineat, seu breuia scopulique euitandi. Huic ad solam caudę motationem parent, per hunc audiunt & vident, neq. tantopere vastis beluis vires prosunt quàm astutia parui pisciculi. Quamobrem piscatores qui beluas captant, varia & multiplici escarum illecebra, hunc primùm capiunt, nullo deinceps labore eas deprehensuri: quando quidẽ duce suo orbæ, nec maris amplius vias vident, nec proximum iam periculum sentiunt, sed veluti pondera quædam temerè vagantur, ignaræ prorsus, quonam fluctibus deferantur.

Strepitus odisse.

d lib. 3. de vita Apoll.

Visus & auditus.

CAPIENDI RATIO.

Quomodo cete capiantur, docet Oppianus, cuius versus periphrasticè sic reddidit Gillius. Cùm duce priuata sunt, (hũc piscatores ingeniosè prius capiunt, vt dictũ est,) aspectus eorũ propter carneã molẽ in oculos eminentem, tenebris circumfunditur, ipsa vero ad scopulos & litora offendunt, piscatoribusq. ad insidiandum occasionem præbẽt. Lineã ex frequentibus funiculis contortam faciunt, crassitudine rudentis nauis mediocris, longitudine C quæ sufficere videatur. Huic addunt catenam ferream, quam hamo inserunt, ne dentibus beluæ laceretur. Hamum magnum faciunt, quantus faucibus beluæ comprehendi commodè possit adeò validum, vt ne saxo quidem cadat. In media catena orbes quidam frequentes sunt qui furiosos beluæ motus cohibeant, ne ferrum perfringat contorquendo. Cedunt enim illi in gyrum vnde fit, vt catena loco non maneat. Esca est iecur aut scapula tauri. Multi autem sunt piscatorum socij & opiferi, qui in promptu habent spicula, harpas seu falces, secures, & alia huiusmodi fabrorũ arte in cudibus confecta. Tum tacitè remigantes, nutu si quid opus est significant, & summoperè cauent, ne vllo sono percepto belua in profundum refugiat. Vbi verò iam propè sunt, escam è prora demissam beluæ offerunt. Hæc vt escam videt, nulla cunctatione interposita, effræni auiditate eam appetit, atque statim ferro guttur eius trãsfigitur, cuius dolore incitata catenam exedere & cõficere conatur: quod ipsum postquam diu multumque conata est, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur. Tum omnem funem ei laxant, quod nullis viribus humanis retrahi possit, & facilè exagitata f[illegible] nauem cum remigibus in profundum detraheret, simul & amplos vtres venti plenos ex funibus belua mare subeunte appendunt. Illa vulneris dolore stimulata, vtres contemnit & reluctantes & summam aquam semper appetentes, in altitudinem D maris deprimit. Cùm autem peruenit ad imam maris sedem, defatigata quiescit, ingentes fluctus anhelans: etenim quiescere cupientem vtres non permittunt, sese in sublime efferentes. Itaque contra hos renouat atque instaurat pugnam, & veluti animalia sibi infesta persequitur, vlciscendi animò, & iterum ac sæpiùs frustrà vtres detrahit: Hi sursum versus subuolant: illa verò grauiter dolens, rursus profundum petit, & modò alieno impulsu, modò spontè trahitur, & tantopere furit, & aquarum procellas anhelando commouet, vt existimes sub fluctibus Boream stabulari. Tum piscatorum aliquis illicò ad litus remigans, lineam saxo alicui alligat, & in mare redit. Tandem defessa & viribus exhausta belua, vter aliquis victoriæ nuncius effertur sublimis, mox etiam, & cum ijs cetus vel inuitus attrahitur. Mox piscatores suis nauigijs congregantur, & cohortatione mutua tanquam in prælio, magnis animis, magno tumultu, feram aggrediuntur. alij hastis seu iaculis, alij tridentibus, alij securibus, falcibus, alijsue instrumentis armati cædunt vtcunq. renitentem flatuq cientem procellas, & vulneribus, quibus inflictis mare rubescit putridam sentinam infundunt, acrem, & ignis instar mordacem. Expugnatam denique in litus trahunt, atque eijciunt. Vbi illa nequicquam iam moribunda palpitat, pinnasque motitat, & grauè spirat. Et hoc quidem modo cete grandia capiuntur, minorum verò vt facilior est ca-

Cur visu sint hebeti.

Esca.

est captura, sic instrumenta, vt par est, minora: hamus (inquã) esca & linea, & pro vtribus caprinis cucurbitę aridæ adhibentur. Hęc itaque Oppianus. Albertus binos quibus in suis maribus capiũtur, modos recenset. primus, inquit, est, cùm tres piscatores paruis nauiculis vehuntur ad locũ, in quo beluas esse sciunt aut suspicantur, ex illis duo remigant, tertius in naui stat paratus ad feriendum. Habet autem instrumentum, cuius hastile est de ligno abiegno, leuitatis causa. In eius extremo qua comprehenditur manu, foramē est, cui inseritur funis validus, longissimusque, qui in orbē complicatus in naui iacet, ita aptè vt nullo impedimento statim emissum hastile sequatur. Cuspis inferius triangula est sagittæ instar, mucrone perquam acuto politissimoq. vt facillimè penetret. Duæ autem lineę quę ad medium mucronem vtrinque tendunt, non minus, quam vel acutissima nouacula incidunt. Superficies tota tenuis (lęuis) est & optimè polita. In medio lateris quod opponitur angulo inferiori acuto, erigitur perpendiculariter ferrum illi lateri continuatũ, ad cubiti altitudinem, vel paullo plus, & ibi habetur foramen, cui infigitur hastile. Porrò cùm iam cetus apparet, is qui hastile manu extensum tenet, alios quotquot potest similiter instructos aduocat. Tũ natantem in superficie aquę cetum, dum pisces ex alto persequitur, quàm possunt profundissimè feriunt, & mox relictis in vulnere instrumentis recedũt, quod si cetus percussus statim in mare abeat, funes abscindunt, & oleum atque operam se perdidisse conqueruntur. Sin statim in fundum descendat, vtpote valdè læsus vulneribus fundo se affricat propter salsedinem vulneribus se insinuantē: atq. ita magis magisq. cuspidē sibi in corpus adigit altius, & mox laborē piscis è profundo ebulliens sanguis prodit. Ipse debilitatus paulatim fundi solũ sequens appropinquat litori, donec apparere incipiat: & tunc ab incolis turmatim collectis multitudine nauiũ & pisculorum circundatus occiditur. Huic alter venãdi modus similis est, nisi quod spiculũ non verbere (manu) sed ictu validissimæ balistæ ceto infigitur, & in hoc quoq. funis immittitur, sicut diximus. Hucusq. ille. In Acquitanico litore, maximè ad oppida illa quę lingua vernacula Biarris & Capreton & S. Iaen de Lus nominãtur, frequenter teste Rõdeletio capitur Balæna vulgi quo modo circa Scyllæum tractum capi solitos olim Xiphias narrat Strabo. Manentibus in statione multis biremibus scaphulis, binorum in singulis, alter remigat, alter in prora stat hastam tenent, significante autem speculatore Xiphiã superuenire (nam beluæ tertia pars è mari prominet & propinquante scapha, ille è manu coniecto ferro hastile extrahit: ferrũ enim hami figura factũ est, & leuiter hastili aptatũ de industria. Ex eo appensus est funiculus longus, quem vulneratæ belug laxant, dum discrutiata & effugiens mortua fuerit. Tum vel in litus trahunt, vel in scapham recipiunt, nisi omnino grandis fuerit piscis. Nautæ & piscatores eorum quæ ante dixi, oppidorum in capiendis Balænis admodum solertes & expediti, simili in harum piscatu ratione vtuntur, nisi quòd pluribus cymbis opus sit & celerius actis, atque vel ad fugiendum, vel ad insequendum habilioribus. Illi igitur è turribus speculati, si quas Balænas viderint, tympanorum sonitu omnes conuocant, quo signo dato omnes tanquam ad vrbis excidium accurrunt, telis & omnibus, quæ necessaria sunt instructissimi. In singuli igitur cymbis deni collocantur robusti remiges, alij multa tela lõga, cuspide hamata, in beluam conijciunt, quibus infixis & altiùs inhærentibus funes longissimos telis annexos relaxant, vsq. dum vitam cum sanguine fuderit, tunc vna cum funibus Balænam in litus retrahunt, adiuti maris vndis, prædam partiuntur, cuius pars vnicuique cedit pro telorum copia, quæ proprijs notis & insculptis internoscũtur. Mares difficiliùs capiuntur, fœminæ facilius, maximè si fœtus sequantur; cum enim in his pro[te]gendis immorantur, fugiendi occasio perit. Eadem ratione Orcæ, Physeteres, omnesq. similes beluæ capiuntur, ideoq. hic semel exposita alij locis non repetimus: superuacaneum id enim foret.

Vt in Oceano capiãtur

Balæna vulgi vt capiatur.

Fœmina cur facilius quam mares capiantur.

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis

CEtorum omnium carnem duram esse & concoctioni resistentem, excrementitiamq. ac praui denique succi, medici omnes profitentur. Quamobrem a Galenus Philotimum reprehendens: *Post hac autem*, inquit, *Canem adscribit, quem in cetaceorum genere numerare oportebat, vt qui carnem durã & excrementitiam habeat. Quapropter in partes secto atque salito vulgares homines vescuntur, ingrati enim saporis ac mucosus, ideoque cum sinapi & ex oleo atque acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc genere sunt Balęnę, Delphini & Vituli marini, ad quos proximè magni Thunni accedunt.* Item alio in loco: *Diximus quidem iam antè de cetaceis animalibus, quæ marina sunt, in quo numero sunt Phoca, Balæna, Delpini, Libella, ac grandiores Thunni, & præter illa Canes, quæque his similia sunt. Nunc autem de ipsis in summa dicendum est, quòd omnia huiusmodi duram, & praui succi atque excrementitiam habent carnem. Quapropter sale potius condientes, ipsis vt plurimùm*

a lib. de Alim.

A *plurimùm vtuntur, alimentum quod ex ipsis in corporibus distribuitur, ea salitura tenuius facientes, eoq; coctioni, & sanguini faciendo commodius. Nam recens eorum caro ni valdè probè coquatur, crudorum succorum copiam magnam in venis congerit.* His addendum, eorum carnem præterquam quòd dura sit, ac difficilis concoctu, etiam pinguem esse, quo fit, vt ventriculum relaxet, & nauseam moueat. Olim ex cetis panem factum fuisse ab Ichthyophagis populis Alexandri Magni temporibus, qui huius res gestas memoriæ prodiderunt, authores sunt. Gedrosi, inquit Massarius, cùm fores è maxillis beluarum marinarum in domibus fieri, & tecta contignari præfecto classium Alexandri Magni retulissent: non à Gedrosis ipsis hæc fieri, sed ab Ichthyophagis populis, qui circa Gedrosos habitant, non procul ab eis, ex Diodoro, Arriano, Straboneq videntur prodidisse. Libro enim decimoquinto, Ichthyophagorum regio, inquit, secus mare est, & magna ex parte arboribus caret. Raritas in ea palmarum, acanthi, myricæ, acquarum & domestici cibi maxima est. Vescuntur piscibus tum ipsi, tum etiam eorum pecora, & aquas pluuiales fossilesq. potant, pecoribus carnes piscium præbent: domicilia ex ossibus cetorum scilicet, (vt Arrianus tradit) Balænarum, & Ostreorum conchis, magna ex parte faciunt. Nam trabium, & fulcrorum vsum præbent, portarum maxillæ, vertebris fiunt mortaria, in quibus pisces subigun-B tur, ad solem assantur: postea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiscentes, quos subactos Alexander Magnus iussit à piscibus abstinere, vt Plinius meminit libro sexto, cùm antea solis piscibus alerentur, à quibus nomen habent. Nunc de præparatione dicendum, cuius vniuersę duo sunt potissimùm genera, vnum quo cibi vitium aliquod corrigitur, veluti cùm salitur, vt crassus humor salis vi extenuetur, & generando sanguini accondatior fiat: vel cùm cibus decoquitur veterum more, cepa, porro, apio, anetho, atque alijs huiusmodi coctioni additis ad crassi humoris attenuationem quæ præparatione meliora redduntur omnia, quæ crassum glutinosumq. succum gignunt. Alterum est præparationi genus quo sæpius vtimur, voluptatis potiùs quàm valetudinis rationem habentes: cùm condimentis ea permiscemus, quæ ad gulam irritandam titillandumq. palatum faciunt. Sic cetorum carnes præparatas, in veru tostas, quemadmodum, & suillam recentem, & mali aurantij succo intinctam quidam edunt, vel ex condimento, quod aceto, saccharo, & cinamomo constat: alij in craticula assant: alij farina benè subacta concludunt caryophilis, pipere, zinzibere nuce moschata condientes, quibus odor ille ingratus euincatur. Elixa magis quàm assa probanda est, modò in aceto, & vino coquatur, iniectis apio, hyssopo, origano.

Panis ex cetis.

Ossium, & costarum vsus.

C

DE BALÆNA.

Cap. II.

ORDO SYNONYMA. ETYMVM.

CEtorum omnium maxima, & veluti cæterorum rex, & princeps Balæna ab omnibus memoratur. Cur non itaque cæteris præferetur? Balænæ enim nomen pro peculiari specie Ceti cum veteribus accipio, quod nunc vulgus, atque piscatores velut pro genere vsurpant. nosq. vulgò rem aliquam grauem difficilemq. exaggeraturi Balænæ assimilare solemus. Græci φάλαιναν dicent, vnde Balænam a-D pud Latinos fluxisse Festus author est, antiqua consuetudine, qua, inquit, πυῤῥὸν burrhum, πύξον buxum dicebant, quam etymologiam magis probo, quàm Isidori, qui Balænam dictum esse voluit παρά τό βάλλειν, quod est emittere, quòd nimirum maris aquas per fistulas emittat: cæteris enim bestijs maris, inquit, altiùs iacit vndas. Apparet tamen Græcis φάλαιναν dici ab ijsdem fistulis: nam & in galeis militaribus φάλον Græci vocant meatum cui plumas inserebant: nisi cum Calepino sic dictam velimus, quasi conspicuam beluam, propter corporis nempe molem, non autem propter albas maculas, vt Gesnerus conijcit nam Germanorum paroceanitarum Brunfisch, qui ijs resplendet, Phocæna potius est, quàm vera Balæna. Haud me latet interim Muscam lucernis noctu aduolantem quam Phalænam quoque vocant à splendore nomen accepisse, vt pote παρά τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι, quòd ad lucem aduolet: a & Ioannes Tzetzes non modò hanc muscam inde nomen sortitam esse dicit, sed etiam Balænam, eademque ratione, quòd è mari egressa in luce Solis apricari gaudeat.

Phalęna.

Balęna vnde dicta.

Muscę philęna.

a *Varior. chiliad. 9*

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo.

NOtas ſpecificas quibus exactè Balæna cognoſci queat, apud veteres non inuenio, vnde factum eſt, quòd alij alios Cetos pro Balænis oſtendant. Magnitudo potiſſimùm earum celebratur, Plinius. *Maximum animal in Indico mari Priſtis, & Balana eſt.* Et rurſus. *Plurima, & maxima in Indico mari animalia, è quibus Balanæ quaternum, iugerum Priſtes ducentorum cubitorum.* Maſſarius quatuor iugera interpretatur nongentorum ſexaginta pedum longitudinem. Nearchus verò vigintitrium paſſuum Balænarum magnitudinem conſtare tradidit, qui ex inſulis ante Euphratem Cetum mari eiectum centum, & quinquaginta cubitorum ſe vidiſſe refert. a Sunt & prægrandes in mari Britannico, Iuuenalis:

a Sat. 10.

Quantum Delphinis, Balæna Brittannica maior.

Fiſtulā habent pro brāchijs.

Addit aliàs notas Plinius: *Branchiæ non ſunt Balęnis, nec Delphinis: Hæc duo genera fiſtulis ſpirant: quæ ad pulmonem pertinent, Balænis à fronte, Delphinis à dorſo.* Quibus quidem verbis Balænas à Delphinis diſtinguit maniſeſtiſſimè, cæterum nunquid, & alia Cete, vel à fronte, vel à dorſo fiſtulas habeant, vel eæ notæ Balænæ, & Delphino ſint propriæ, dicendum eſſet, ſi ex ijs vterque cognoſcendus fuerit. Per hunc tamen locum alius apud eundem Plinium alioqui perobſcurus à Maſſario exponitur. *Ora*, inquit Plinius, *Balænæ habent in frontibus, ideoque ſumma aqua natantes in ſublime nimbos efflant.* Ora enim exponit fiſtulas, quas Balænæ vti retulimus habent à fronte, quod & ſequentia, inquit, indicant: non autem ora quibus deuorant: ea namque non à fronte, ſed ſubter habent, vt ex b Ariſtotele ſuprà dictum eſt. Idem Plinius Balænas, & Priſtes enumerat inter pilo intecta, & animal gignentia. Aelianus colore, quo ſit, docet, proprium tamen eſſe non ait. *Balæna*, inquit, *quemadmodum Delphinus lac habet, colore quanquam nigro non eſt, maximè tamen cyaneo, qui medium inter nigrum, & viridem locum tenet, conſpicitur.*

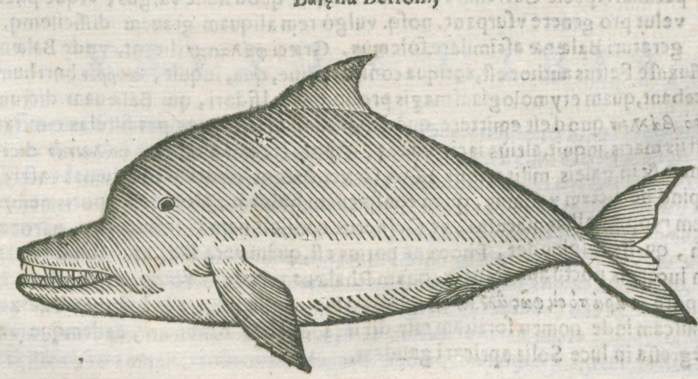
Os Balænæ quid.
b Lib. 8. hiſ. anim.
Pilus.
Color.

Balanę. Bellonij.

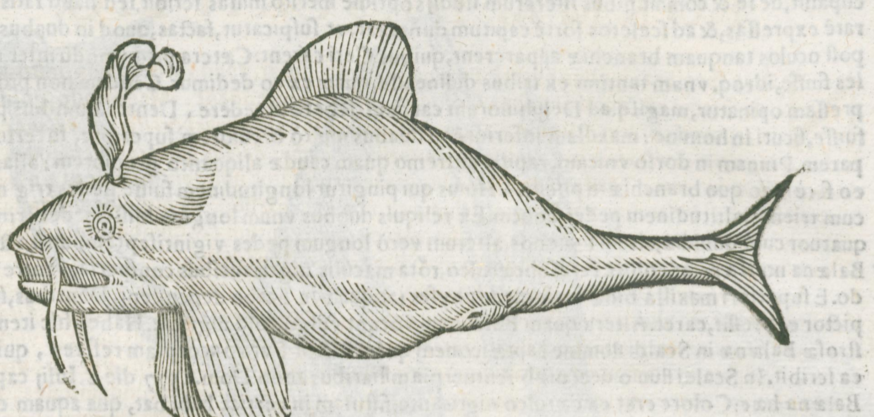
Quamuis itaque propriæ à veteribus notæ traditæ non extent, Balænæ tamen nomine Cetum vnum Bellonius, Rondeletius duos, vnum ex mente vulgi, alterum ex propria ſententia propoſuerunt. Bellonius ſuam Balænam per inſignem denominationem Cete quibuſdam dici tradit, vulgo Italorum Capidolium quòd eius adeps velut oleum minimè concreſcat. Maximæ molis, inquit, eſt piſcis, viuiparus, roſtratus, pulmone præditus: branchiarum loco prægrandem fiſtulam in fronte gerens, haud exertam tamen, vt vulgò depingi ſolet, per quam humorem, quem ore exceperat, magno impetu effundit, ac reijcit, vt eo, vel onerarias interdũ naues ſubmergere dicatur. Pinnas habet vtrinq. vnã, ac pter has tertiã in dorſo veluti alã, qua totũ corpus dirigit, caudãq. lunatã qua temonis vice huc, atque illuc corpus inflectit. Corio glabro, ac ſpiſſo integitur, nigro, duro, firmo, ac ſolido ſquamis, ac villis carẽte, cui pinguedo nonnũquam pedis altitudine ſubeſt, noſtratib. pręſertim verno ieiunio, ſale cõdita, edulijs apta, laridũ quadrageſimale appellant. Quin etiã Balænæ lingua multarũ eſt librarũ põdo, nobis in maximis delicijs haberi ſolita, reliquas eius piſcis carnes, etiã bubularũ inſtar ſalitas, audio, vel numeroſum exercitũ integrum diẽ alere poſſe. Pręterturas ante oculos habet, ob id appellatas, quòd his ſibi pręcẽdat iter. Sunt autẽ tenues quędã aſſulę, quaternis vlnis lõgę, ac ſexquipedẽ latę, ac extrema in faſtigiũ acuminatę, lõgiſſimis villis ad latera pdiçę (ſetas aut barbã appelles per me licet) vulgus falsò interdũ

Laridũ quadrageſimale.

Balęna Bellonij

Balæna vera Rondel.

B

caudam interdum costam Balenæ nominat: cuius perpolitis ac bene exiccatis frustulis, politiores mulierculę sua pectoralia (quę busta vocant) communire, vestiumq. fibras rigidiores ac rotũdiores continere, atque apparitores publici, virgularum ac fascium loco gestare solent. Cætera quæ ad interiorẽ tam ingentis animalis structurã pertinent, puto æquè ad Orcam & Delphinũ referre posse, cũ hoc viuiparũ Cetacei genus exteriore forma illis respõdeat, & ab ijs incredibili tantùm mole discrepet. Huius rei testes sunt ossa tam vasta, tamque numerosa in plerisq. regionib. conspici solita, vt ijs rustici apud Britannos, Armoricos ac Scotos (quorum mare magna horũ piscium copia abundat) tanquã palis suos hortos prædiaq. obsepire consueuerint. Hactenus Bellonius, qui postmodum fatetur se neq. huius piscis, neq. similium aliorum quos pingit, formã exactè exhibuisse, quoniam nõ tanta eius ipsi copia facta fuit, vt per opportunitatẽ ad viuũ delineare potuerit, sed ab antiqua quadã effigie desumptam proposuisse proximè ad naturalẽ ipsius piscis figuram excedere iudicans.

Ossium magnitudo, ac usus.

C Rondeletius veram Balænam esse arbitrat Ceti genus quod Santonibus beluarum piscatoribus Gibbar, à gibbero dorso, id est in tumorem eleuato nuncupat Balęnis vulgò dictis (de quibus in Musculo dicetur) minor, inquit, non est, sed minus spissa, minusq. obesa longiore & acutiore rostro, ob id fistulam habet. Pinnæ in ventre breuiores, & minores: lingua quoq. minor, vtpote quæ quatuor duntaxat, vel quinque salsamentaria vasa impleat. Minore pinguedinis saburra premitur; ideo celeriùs cæteris mouetur & natat. Frequens est in India & nouo orbe. In fronte fistulam habet, fæmina mammas, vterum: viuos parit, lacteque nutrit, & paruulos pinnis suis regit ac tuetur.

Balęna Rondel.

Gesnerus verò genuinam Balænã arbitratur Cetum quẽ Germani superiores Oceani accolæ Braunfisch quasi nigrũ piscem nominat, sed hic potiùs Phocęna est, nisi diuersum à Frisiorũ Hollandorumq. Bruijnfisch ita vocent, id quod apparet ex descriptione. Ait enim eius generis vnum captum esse anno 1545 longũ supra viginti quatuor pedes: ad quã magnitudinẽ Phocæna, ni fallor, minime accedit. In eius vẽtriculo, inquit, reperta est ingens copia piscium non concoctorũ adhuc & inter alios Salmo viuus vlnæ longitudine: ita vt tria dolia (quæ tonnas nominant) inde repleta sint. Galli & Hispani Tinet appellãt, Angli Hore. Eius imago ferè talis est, qualem Rõdeletius pinxit, sed dentes ostẽdit inter se cõtiguos & latos tanquã hominis: caudam magnã & reliquo etiã corpore latiorẽ, suprà infraq. æqualẽ, & per margines eleganter cristæ instar incisam: in medio cauam & reductam.

Balęna Gesneri.

D Pelle nigra vndiq. tegitur; nisi quòd maculæ duæ magnę candidę vtrinq. supra medium oculi incipiunt & retrò tendunt. maxilla etiam inferior tota candida est, & pars quædã sub ventre. Hæc vt icon missa præsefert. Aliqui tria huius nominis piscium genera esse retulerũt. Squamas (vt audio, Pelles malim) habet durissimas, quæ ferro penetrari vix queant. Pars eis in ventre sub collo (vel pectore) albicat, mari etiã altera ad pudenda. Cauda similis est caudæ Hirundinis. Nimia pinguitudo earum fastidiũ parit. Raró capiuntur in Germania inferiore, vt prodigij instar habeat, si quãdo capi contigerit: circa Frisiã verò & in mari Baltico multi. Caro pinguis est, odore graui & vitulinam quodãmodo refert. Lardũ habet in dorso. Sunt qui barbã habere negent: genitale verò vlnæ seu brachij longitudine, crassitudine femoris viri corpulenti ei tribuant. Hæc belua Anglis, (vt dixi) Hore vocatur, & alio nomine Horlepoole, & VVirlepoole etiam, ni fallor, earum nimirũ omnium significatione, quòd impetu suo & flatu vorticosas in mari tanquam palude procellas excitet. Oleum ex ea colligi aiunt. Idem Gesnerus trium Germanici Oceani beluarum effigies aliquando sibi à Valentino Gra-

uio, viro clarissimo, decimario & senatore Friburgensi, cui librum de quadrupedibus ouiparis nuncupauit, de se & communibus literarum studijs optimè merito missas scribit, sed haud satis accuratè expressas, & ad sceletos fortè capitum duntaxat, vt suspicatur, factas, quod in duabus rimæ post oculos tanquam branchiæ apparerent, quibus Ceti carent: Cætera propemodũ inter se similes fuisse, ideoq. vnam tantùm ex tribus delineasse, quam ex eo dedimus. Caudam non probè expressam opinatur, magisq. ad Delphinorum caudam debere accedere. Dentes omnibus planos fuisse, sicuti in homine: maxillam inferiorẽ in duabus multò breuiorem superiore, in tertia ferè parem. Pinnam in dorso vnicam, capitis extremo quàm caudæ aliquanto propiorem: alias duas eo ferè loco quo branchiæ in piscibus. Huius qui pingitur longitudinem fuisse pedes trigintasex cum triente, altitudinem pedes nouem. Ex reliquis duobus vnum longum fuisse pedes tringinta quatuor cum dimidio, altum septenos, alterum verò longum pedes vigintiseptem, altũ octonos.

Balana antoris.

Balæna nostra prior colore ferè subcæruleo, tota maculis nigricantibus conspersa, ventre candido. E superiori maxilla binæ vtrinq. apophyses tanquam in Barbo dependent. Dentibus, si rectè pictor expressit, caret. Altera quam Bufalinam vocant vulgò, tota nigricat. Habes hic item monstrosæ Balænæ in Scaldi flumine captæ iconem quàm lector Paræo acceptam referes, qui sic de ea scribit. In Scaldi fluuio decem ab Antuerpia miliaribus anno Dom. 1577. die 2. Iulij capta est Balæna hæc: Colore erat ex cæruleo nigricante: fistulam in vertice habebat, qua aquam eructabat magna vi. Longitudo eius erat pedum octo & quinquaginta, altitudo autẽ sexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum rostrum interuallum sexdecim pedum. Maxilla inferior senum in singulis lateribus pedum erat, vigintiquinque dentibus armata, qui totidem foraminibus, in superiore, dentibus omnino carente, excauatis, recondi poterãt: quo vel vno noĩe monstrosa hæc Balæna censeri debebat, ꝙ Balęnæ natura dentes negauerit & quod in animalib. minimè cornutis ita sit natura comparatum, vt cùm dẽtes subsunt in ore inferiori eorũ ordini superior ex opposito ad conterendos intercurrentes cibos respondeat. Tot dentium longissimus, sex pollices non excedebat. Habes & pinnam depictam Balænæ ducem cum virgula equisonis ex ea facta. Nec non & omoplatam longitudine pedum circiter sedecim, latitudine paulò plus vnius; alteriusq. costam cum vertebra eiusdem & ex hac cyphum. Præterea omoplatam incredibilis magnitudinis, quamque vix robustus homo humo subleuare potest. Denique & dentem alterius Ceti marini quem vulgò Mors dicunt.

Balana monstrosa.

LOCVS. NATVRA. MORES.

Maris loca amant Balænæ longè à terra remota. In Taprobanæ insulæ mari permultas esse aiunt, teste Aeliano Delphinis insidiãtes. Plin. in Gaditano Oceano nõ ante brumam conspici eas tradi ait, condi autem statis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudẽtes ibi parere. Dormiunt ædita per summa æquoris fistula, teste Aristotele, Plinius & stertentes audiri asserit. Oppianus & Aelianus in siccum exire tradunt, vt à Solis radijs calescant. Viuos excludit eorum more quæ pilo vestiuntur, binos vberibus, nutrit, aliquando tamẽ vnũ tantũ, vt Aristoteles testatur, parit. Sunt qui comedere negent eo modo quo alij pisces solent, masticando nempe, cibumq. dentibus comminuẽdo, sed tantummodò quos venatur, pisces deglutire integros, hosq. nisi paruos propter internam gutturis membranam, quæ nihil magnũ ingredi vẽtrem sinat. Alius author obscurus de natura rerum, Balęnam scribit fœtus suos etiamnum inualidos humeris ferre, & si parui sint, in metu ore suscipere, idque imminente quoque tẽpestate facere, postea illos euomere. Sed hoc etiam apud nullum veterum lego, præterquã apud [a] Philostratum, qui faucibus ab ea filios abscondi prodidit, si quando maiorem beluam fugere cõtigerit. Idem author de rerum natura asserit matrẽ, quando propter aquæ defectũ fœtus natare impediuntur, terræq. affixi hęrent, aquam ore suo receptã instar fluuij super eos eiaculari, sicq. inhærentes terræ liberare, denique adultos longo tẽpore comitari. Cur verò Balænæ iter pręten dat paruus pisciculus, antea à nobis dictum est. Delphino, Thunnis, atq. Orcæ inimicam esse aiũt. Nos in Orcæ historia Balænam dabimus, quæ ab insequente Orca infestatur. Gladium insuper tã quam hostem capitalem metuere quidã arbitrantur. Nos verò ex Oppiani paraphraste Gladium scripsimus, vbi Balænam conspicatur, vsque adeò metu consterni, vt gladium suum in terrã aut saxum, aut obuium alium quemcunq. fundi locum impingat atque ita infixo capite se continere, donec Balæna cæcutiens truncum aut aliud quippiam esse putans, negligens præternatet. Cõtra pericula nauiũ à Balænis, ne submergãtur. Iacobus [b] Ziegerus remediũ nauigantibus esse refert castoreum aqua dilutum & in mare effusum hoc enim tanquam aconito quodam totum Balænarũ gregem repente dissipari & in profundum ferri: Periclitantur autem, inquit, naues, quæ vel in-

Vt dormiant

Quot pariat

Amor in sobolem.

a li. 2. de vita Appoll.

Balana hostes qui.

An gladium timeat.

Ne Balana nocenat.

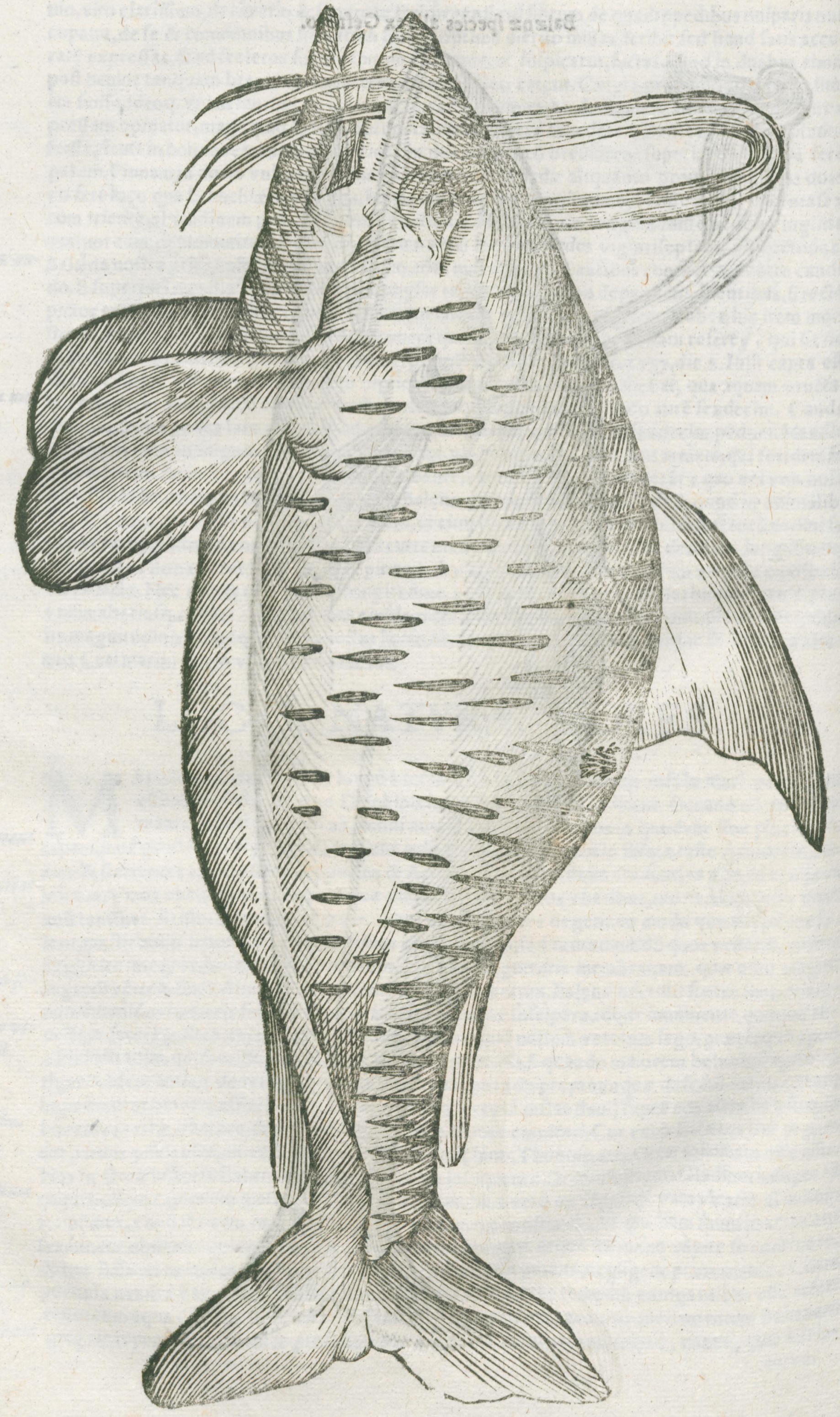
b In Schõdia

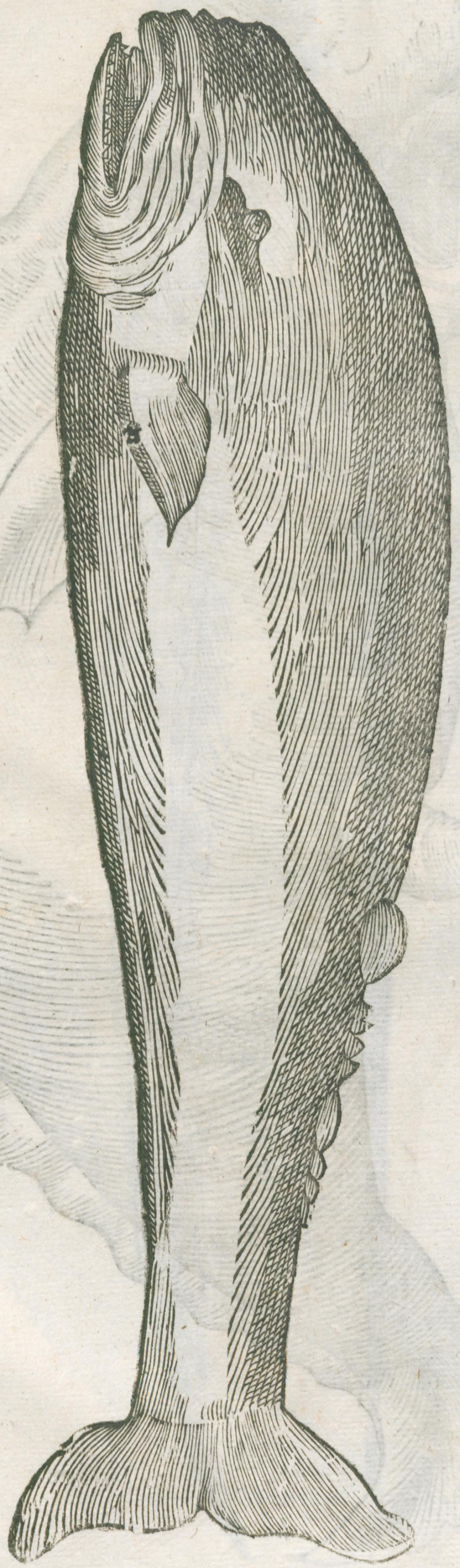
earum

Balænæ species alia ex Gesnero.

Balæna noſtra prior.

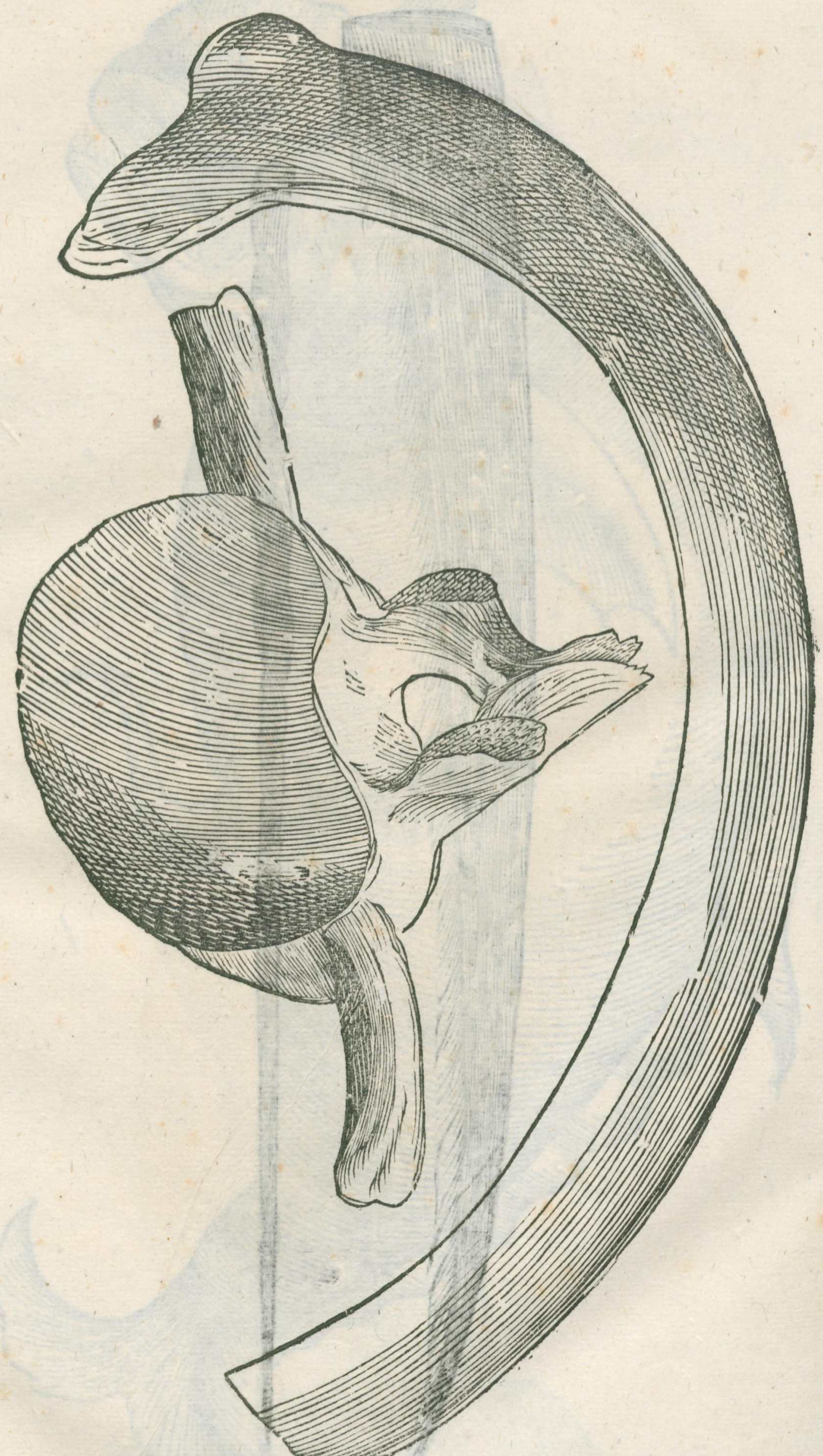

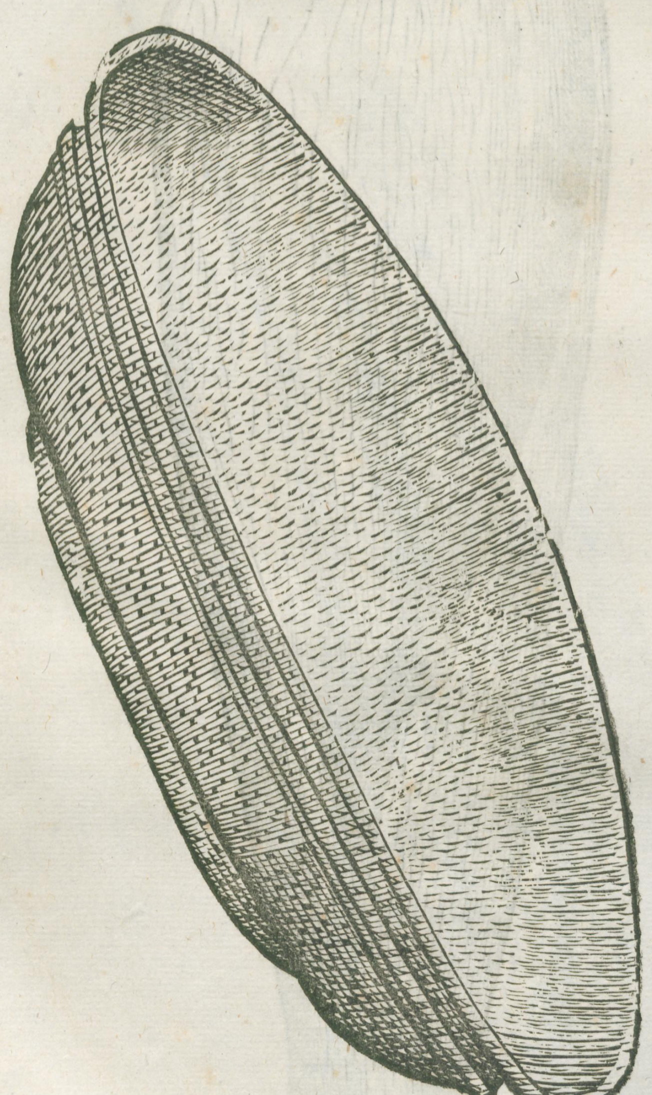

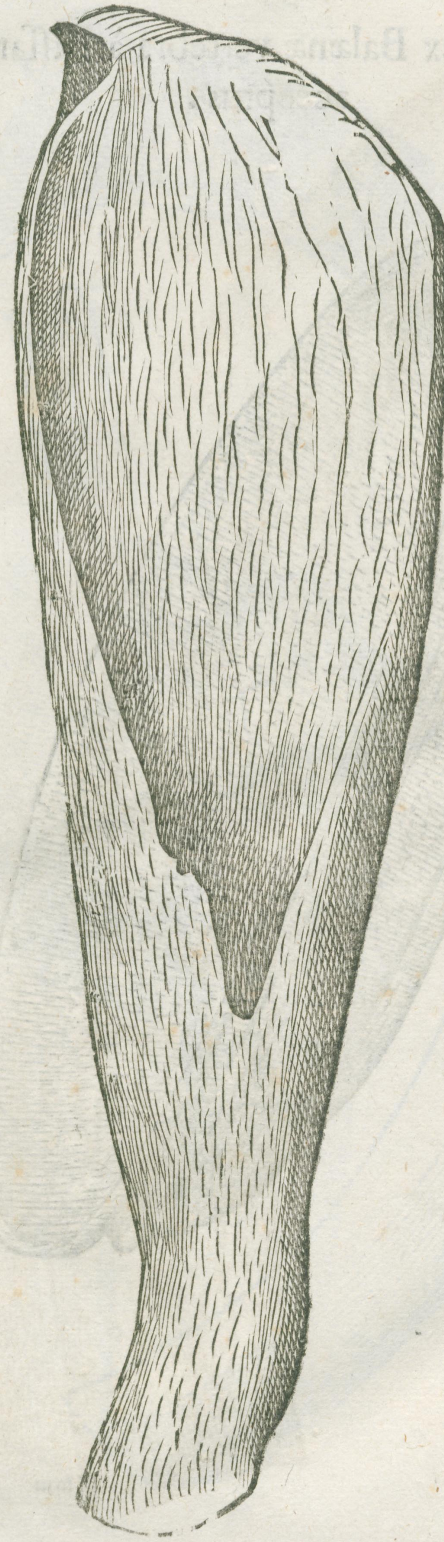
Pinna *Balænæ* cum virgula equiſonis ex ea facta.

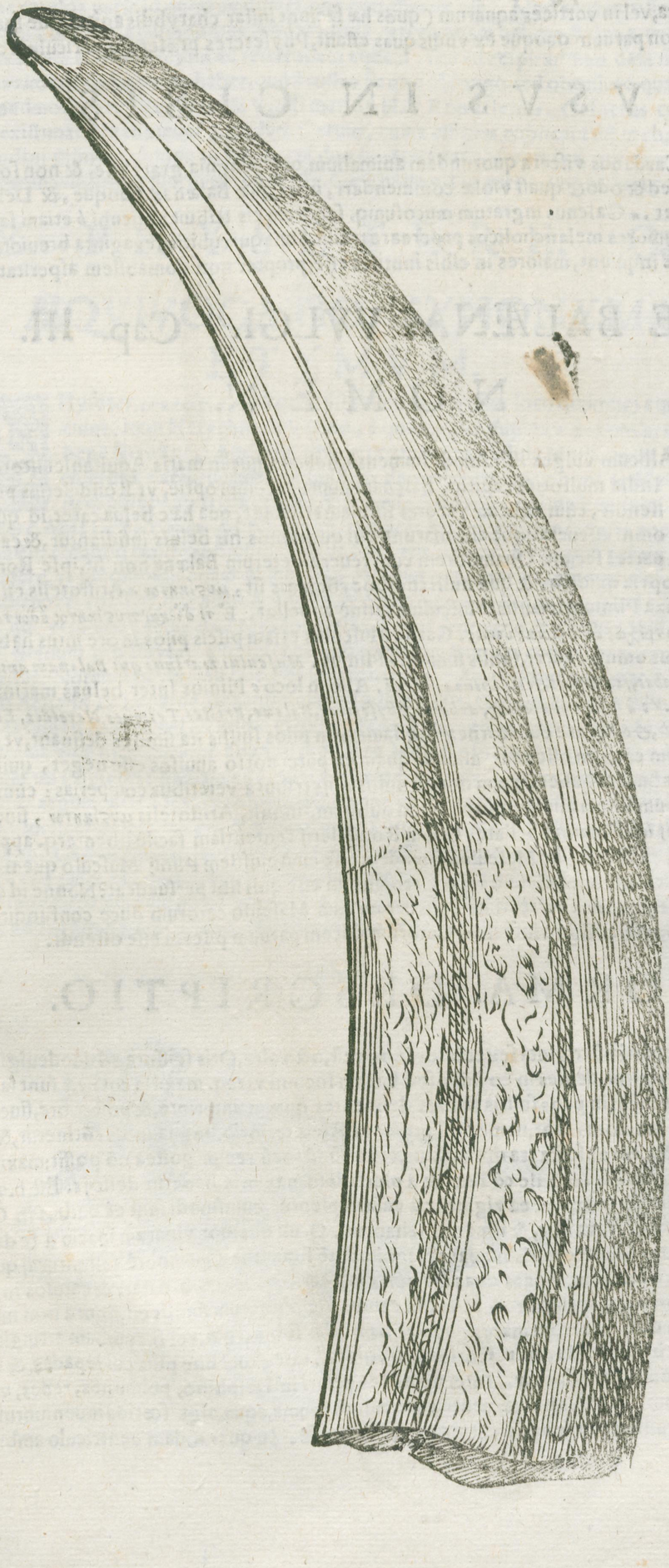

Cyphus ex Balænæ vertebra à Paſſarotto acceptus.

Dens Ceti marini Mors dicti in Musæo appensus.

carum corpora, vel in vortices aquarum (quos hæ faciunt inſtar charybdis agitatione ſua) delatæ fuerint. Non paruum quoque ex vndis quas eflant, Phyſeteres præſertim, periculum eſſe putandum eſt. E

VSVS IN CIBIS.

SCribit Cardanus viſcera quorundam animalium, quia pinguia, grata eſſe, & non ſolùm ſapore, ſed & odore quaſi violæ commendari, inter quæ Balænas quoque, & Delphinos recenſet. *a* Galenus ingratum mucoſumq. ſaporem eis tribuit: alicubi *b* etiam ſalſas earum carnes humores melancholicos procreare tradit. Sunt qui cubitis ſexaginta breuiores condiri in cetarijs inquiunt, maiores in cibis inutiles eſſe, propter non domabilem aſperitatem.

a li. 3. alim. b lib. 3. de loc. affect.

DE BALÆNA. VVLGI. Cap. III.

F

NOMEN.

Balanam veram non eſſe.

GAllicum vulgus iſtiuſmodi immenſã, beluam, quę in maris Aquitanici litore, & in India multoties capitur, Balęnam nuncupat, impropriè, vt Rondeletius probe oſtendit, cùm Balænæ veteres fiſtulam tribuant, qua hæc belua caret, id quod ipſi omni aſſeueratione affirmarunt, qui quotannis his beluis inſidiantur, & captas, in partes ſecant. Quamobrem cum reuera veterum Balæna non ſit, ipſe Rondel. ex vnica nota, propria quidem, & quæ nulli cum hoc cõmunis ſit, μυςίκητον *a* Ariſtotelis eſſe colligit, quem Gaza Plinium ſecutus Muſculum latinè appellat. Ἔτι δὲ χ᾽ὁ μυςίκητος ὄδοντας ἐν τῷ σώματι ὐκ ἔχει τρίχας δὲ ὁμοιας ὑειαις. Gaza: Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, ſuillis ſimiles. *b* Plinius. *Muſculus marinus qui Balanam antecedit, dentes nullos habet, ſed pro ijs, ſetis intus os hirtũ.* Alio in loco *c* Plinius inter beluas marinas Muſculũ numerat. *Vt à beluis ordiamur, Arbores, Phyſeteres, Balæna, Priſtes, Tritones, Nereides, Elephãti, Arietes Muſculi, &c.* Quare cùm corneæ illæ laminæ in pilos ſuillis ita ſimiles deſinant, vt ſi inde auulſos ſeorſum cuipiam oſtendas, aliundè quàm ex porci dorſo auulſos eſſe neget, quibus pilis belua iſta os hirtum habet, quam notam nullis alijs tribui à veteribus comperias: cùm etiam belua ſit à piſcium forma aliena, non eſt quod dubitem, inquit, Ariſtotelis μυςίκητον, ſiue quod idem eſt, Plinij Muſculum appellare. Quam Rondeletij ſententiam facilè libenterq. approbo, cæterùm quòd exiſtimat hũc Muſculum eumdem eſſe cum eiuſdem Plinij Muſculo quem Cetorum ducem facit, improbo, Cetum enim Ceto ducem eſſe quis ſibi perſuadeat? Nonne id cæcum à cæco duci eſſet? Plinius certè Muſculum cetum cum Muſculo cetorum duce confundit, quòd Rondeletio impoſuit: Ego Muſculum Cetorum ducem paruum piſcem eſſe oſtendi.

a lib. 3. hiſt. cap. 12. Myſticetus. Muſculus. b lib. 11. cap: 37. c lib. 32. cap. 11.

Muſculi nomine nõ hãc tantũ beluã indicari.

G

FORMA. DESCRIPTIO.

Rondeletius Dentes. Lingua.

BElua hęc plurimũ triginta ſex cubitos longa eſt, octo alta, Oris ſciſſura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eo nulli, ſed horum loco in vtraq. maxilla corneæ ſunt laminæ nigræ, ſenſim in pilos ſuillis ſimiles deſinentes, quæ in anteriore, & poſteriore, ſiue interiore oris parte breuiores ſunt, in media longiores. Ab interiorib. lingua intus cõtinetur, & coercetur, inde educta, vel abſciſſa ita diffunditur, vt in eũdẽ locũ recipi poſtea nõ poſſit: maxima. n. eſt, laxa admodũ ſubſtantia. Sale cõditur, & à plurimis in maximis habetur delicijs. Eſt. n. omniũ corporis partium tenerrima, ex ea vigintitria vaſa implentur, cuiuſmodi ſunt ea quibus in Gallia ſalſamenta conduntur, vt huc, & illuc conuehantur. Oculi quatuor vlnarum ſpacio à ſe diſtant, foris parui apparent, intus capitis humani magnitudinẽ ſuperant. Quamobrẽ falluntur ij qui bubulis maiores eſſe negant. Pinnas duas maximas in laterib. habet, quib. natat, & catulos in metu occultat. In dorſo nullam habet. Cauda ſitu caudis Delphinorum ſimilis eſt, figura non multum abſimilis, quam cùm mouet, ita mare agitat, vt nauiculas ſubmergat, vel ſi cymbam attingit, euertat. Roſtro eſt breui, fiſtula caret. Corio duro, nigro, integitur, ſine pilis cui lepades, & oſtrea hærentia aliquando reperiuntur. Internæ partes veluti in Delphino, pulmones, renes, veſica, teſtes, pudendum. In huius beluæ ventriculo, mucus ſpuma, aqua, alga fœtida inueniuntur, ſine vllis piſcium fruſtis: vt inde appareat carniuorã non eſſe. In quarundam ventriculo ambra viſa eſt

H

Oculi. Pinnæ. Cauda. Pellis. Cibus.

A est. Viuos catulos parit, id quod ex dissectione certissimum est. Illud verò non sine causa quis miretur, quòd belua ista pulmonibus spirans fistula careat, quam habeat Balæna vera, Physeter, Orca, quæ fistula cùm non solùm ad reiiciendam aquam, sed ad respirandum data sit, huius vice Musculus rimas, seu foramina habet, quòd rostro sit non oblongo, sed obtusiore, quàm cęterę beluæ, quemadmodum testitudines, & Vituli marini. Hæc Rondeletius. Gesnerus cum hac belua eandem existimat Britannicum quendam Cetum, cuius effigies publicata est in charta typis excusa, Londini primùm, deinde in Italia, cui duo in capite erant foramina, per quæ veluti per fistulas; aquam putabatur plurimam eiectasse. Caro nullo est in pretio, lingua sola commendatur.

Cur fistula careat.

DE PHYSETERE. Cap. IV.

ÆQVIVOCATIO. SYNONYMA. ETYMVM.

B PHysèter, φυσητήρ, a Aristoteli fistula est, qua (vt suo loco diximus) aquam cetereiiciunt: item Hesychio, & Varino, à quibus per duplex σ. φυσσητέρ, nescio, quàm benè scribitur. Accipitur tamen præterea pro fistula Mollium, vt Polypi. Hęc enim more cetorum mare admissum, dum cibũ capiunt, obiter reddunt. Dicuntur item polypi ab Aristotele, & Athenæo τῷ φυσητῆρι, qui meatus, inquiũt, est in corpore, parere. Alijs Græcis φυσητήρ peculiarem significat cetum, qui præ cæteris copiosiorē aquarum alluuiem efflando emittere dicitur, aut vt Iouij verbis vtar, frequenti reflatu præaltas vndas euomere, vt plerumque etiam alueos nauigantium opprimat. Gesnerus alio nomine Physalum nuncupari conijcit, quoniam, & nomen, & origo eius, παρὰ τὸ φυσᾶν, quod est flare, conueniunt. Vnde vtrumque rectè flatorem conuertas. In qua sententia, & Gillium fuisse apparet, qui apud b Aelianum pro Physalo Physeterem conuertit. In Oppiani codicibus φύσσαλος, haud rectè scribitur. Notandum verò ab hoc Physalo toto cælo differre Physalum maris rubri memoratum ab Aeliano ex Leonide Byzantio, magnitudine adulti Gobionis, sine oculis, sine ore, cùm branchias tamen habeat, perniciosum ei qui gustauerit, mox enim intumescere, tandemq. ventrē C cum extrema vitæ internetione abundè profluere. Idem Gesn. Pristin quoq. eandem, vel prorsus cognatam Physeteri beluam esse, tùm à nomine, tùm ab ipsorum animalium natura petitis verisimilib. argumentis asserere conarus est: monetq. cùm varijs modis scribatur hæc vox apud Græcos, videlicet πρίστης, πρίσις, & πρῆσις, apud Latinos Pristes, Pristis, vel Pistris, vel Pistrix, quod optimè Græcis πρῆσις, latinè Prestis vocari possit, propterea quòd deduci hoc nomen appatet παρὰ τὸ πρήθειν, vel πρισαι, quòd non solùm vrere, sed etiam flare, & spirare, sicut φυσᾶν significat, vt inde factũ verbale nomē πρῆσις, & πρηστήρ, idem quod φυσητήρ sonet: quamobrem, & fulminis non igniti omnino genus, inquit, πρηστῆρα physiologi Græci nuncupant, quod ventum

a lib. 6. hist. cap. 12.

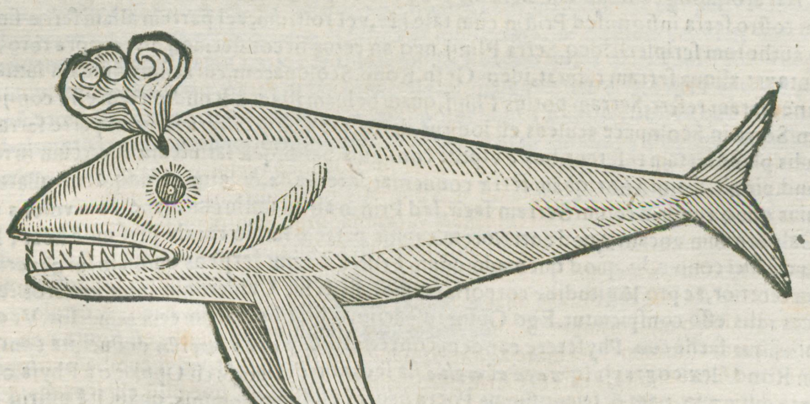
Physalus.

b lib. 9. cap. 49.

Physalus maris rubri

Prestis. Pristis.

Physeter.

D

ſemper,& præcedere,& comitari,& ſequi Olympiodorus docet. Videnturq. authores preſterem E nũ pro fulmine aliquo,ſed turbine,& vento vehementiore vſurpare. Dicit Nearchus apud Arrianũ de cetis loquens ὀφθῆν αι ὕδωρ ἄνω ἀναφυσώμενον ἐκ τῆς θαλάσσης,οἷα παρ' ἐκ πρηστήρων βίᾳ ἀναφερόμενον,i.aquam è mari in ſublime eflari viſam vi magna tamquam turbine quodã emiſſam: & ſimiliter Aelianus: Ὡς πολλάκις,ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ἐς τοσοῦτον ἀναρρίπτειν τῆς θαλάσσης τὸν κλυδώνιον ὡς δοκεῖν τοῖς ἀπείροις πρηστῆρας εἶναι ταῦτα. Quibus verbis vterq. de Phyſeterib. loquens,& verbo ἀναφυσῶν vtens,& nomine πρηστήρ, quodammodo innuit eandem beluã,eademq. nominis ratione,& Preſtin,& Phyſeterem dici. Si quis verò hæc minus probet,propterea ꝙ non πρῆστις,ſed πρίστης potius,vel πρίστις probè ſcribatur,& ſic Plinius quoq. legiſſe videatur,qui tranſtulerit Serram, huic licet magna ex parte per ea,quæ iam recitata ſunt, ſatisfactũ iri exiſtimet, amplius reſpondet:maiorem eſſe Græcorũ authoritatẽ,q̃ Plinij,aut aliorum Latinorũ,in ijs,quidẽ quę hi ab illis tranſtulerunt. Aut igitur arbitratur Plin. Serrę nomẽ à Gręcis nõ tranſtuliſſe,& aliud quodpiam marinum aĩal non Preſtin Priſtinuè intellexiſſe,in qua ſententia,inquit, Hermolaus fuit,& vt conijcit,Gaza quoq. qui Græcum Priſtes relinquere voluit, non Serram conuertere. Quanquã vero (inquit Hermolaus) Priſtis Græcè Serram ſignificat,aliud tamen genus piſcis eſt Serra,quam Priſtis aut ſi animal idem putauit, Gręcè forſitan,vel non rectè ſcriptum hoc F nomen legiſſe,πρίστις:vel rectè quidem πρῆστις ſed vim vocabuli non intellexiſſe. Ad diuerſa potiùs animalia Pliniũ nominibus iſtis diuerſis proximè inuicẽ vſurpatis accepiſſe credit. De c rerum enim in mari varietate loquens: *Ferum quidem* (inquit) *non ſolum animalium ſimulacra* (in mari) *eſſe,licet intelligere intuentibus Vuam,Gladium,Serras*. Mox autem ſequenti capite: *Plurima & maxima in Indico mari animalia,è quibus Balęnę quaternũ iugerum,Priſtes ducenum cubitorum*. Ne verò quis in Oppiani verſibus erratum librariorum errore ſuſpicetur,quod ſcribitur πρῆστις;admonet epitheton δαφοινή,id eſt cruenta,vel ſanguinaria genere fœminino appoſitũ,cùm maſculinum eſſe oporteret,ſi πρίστης, vt apud Ariſtotelem ſcriberetur. —— ἐν δὲ δαφοινὴ

Πρίστις ἀταρτηρῆς τε δυσαντέα χάσματα λάμνης.

Vbi carminis etiam ratione (inquit) πρίστης duabus longis admitti non poſſet, cùm πρίστις cũ iota in vtraq. ſyllaba poſſit,vtpotè trochaicum,& fœmininũ nomen. Sed quorſum mutemus,cum Aelianus quoq. & Suidas ita legerint?& ſimiliter Euſtathius ex octauo Aethenæi, vbi tñ πρίστεις leguntur. Iam verò cùm Phyſeter pro animali apud Ariſtot. nunquam,ſed Priſtes nominatur; ab Oppiano,Aeliano,& Suida Phyſali (Phyſeteres;inquit,iterpretor,& Priſtides ſimul inter cete nominentur,& pro diuerſis eos habuiſſe has beluas,obijci ei poſſit,nondum tñ prorſus euerG ſam ſnĩam ſuam arbitratur,qua Phyſeterem Preſtidi vel eandem,vel omnino cognatã eſſe beluã dixit:propterea ꝙ Suidæ nulla authoritas his in reb. qui nimirum huiuſmodi ferè ex Aeliano alijſq.tranſcripſit: Aelianus & hic & alibi plerumq. in his quæ ad piſcium ferè hiſtoriã pertinẽt, Oppianũ ſequitur;itaq. tres illi oppoſiti authores ad vnũ redigentur Oppianum; cui non inuitus cõcedit de parte ſnĩæ ſuæ; partem retinet,cognatum duntaxat eſſe Preſtidi Phyſeterem:& fortè pluſquam cognatam (inq.) vt Phyſeter in Gallico Oceano non alius quam in Indico Preſtis ſit:quod & Plin. ferè innuit his verbis. *Maximũ animal in Indico mari Priſtis,& Balæna eſt,in Gallico Oceano Phyſeter,&c.* E Balænarum quidem genere Phyſeteras eſſe Rondel. aſſentitur, quib. ſi Priſtis etiam,vt ipſi,Geſnero,videtur,affinis eſt,nõ erit cetus,vel piſcis ille. quem roſtro oblõgo,ſerratoq. longè diſſimilem Balænis pro Priſtide pingit. Rondel. verò pro Priſti beluam exhibuit roſtro ſerra inſigni:ſed Priſtin cùm tale hr̃e,vel roſtrum,vel partem aliam ſerræ ſimilẽ,nullus authorum ſcripſerit:deq. Serra Plinij,neq an cetus ſit conſtet:neq. an corpore toto, an parte duntaxat aliqua ſerram referat,idem Geſn. Rond. Scolopacem,cui radius quidam iuxta caudam planè ſerram refert,Serram potiùs Plinij,quam beluam illam à Rond. pictam eſſe conijcit. Equidem Serra in Scolopace aculeus eſt longus,durus,præacutus,altera tantùm parte ſerratus,denH ticulis planè ſerram referentibus, vtpotè contiguis baſib.,quæ latiuſculæ ſunt,cùm in roſtro qđ Rond. pingit, maiora ſint quàm ſerræ conueniat,interualla,& latus vtrunq. denticulatum. Bellonius quoq. eundem cetum Serram facit,ſed Priſtin ab eo diſtinguit,hanc eum volens quẽ Galli Calderonum vocant,quod anteriorem capitis partem fundo cacabi perſimilẽ hẽat, Priſtimq. Græcis dici contendit,quod quemadmodum Priſtes dicitur ſerpens omnium ſui generis ſerpentium teretior,ac pro lõgitudine corporis craſſior, ſic & hic Calderonus inter cæteros ſui generis piſces talis eſſe conſpiciatur. Ego Geſnero partim ſubſcribo,partim etiã aduerſor. Vt enim Preſtin (πρίστην facilè cum Phyſetere eandem conceſſero,& παρὰ τὸ πρήθειν deduci,ita contra πρίστιν cum Rond. lexicographiſq. παρὰ τὸ πρίειν.i.a ſecando deriuo,& cũ Oppiano à Phyſalo: ſiue Phyſetere diſtinguo, nam & ſcientiſſimus Poeta nauem eiuſdem nominis, quãq. itẽ piſtrin nominat, à ſecando denominari innuit,inquiens: —— *Sic ipſa fuga ſecat aquora Priſtis.*

quo loco ſecare nihil aliud eſt,quam perniciter velociterq. properare, vnde aliàs velocẽ cognominauit.

Serra. (margin)

c lib.9.c. 2. (margin)

Serra Plinij (margin)

A minauit; *Velocem Mnestheus agitaeri remige pistrim.* Sumpta est translatio ab auibus, quæ aerem inter volandum diuidunt. Quamobrem meo iudicio Pristim (Cetum) non rectè Serram interpretabimur, sed optimè sectorem, quoniam quod serra secatur, tardè secatur. neque etiam rectè cum Bellonio Cetum esse arbitrabimur, amplo, & obtuso capite, talem enim fluctus, vt & nauem obtusior prora, remorabitur.

FORMA. DESCRIPTIO. NATVRA.

QVis modò veterũ Physiter, siue Physalus siue Prestis sit, nemo (puto) tutò, certòq. affirmarit, cum nullam peculiarem de eo nobis reliquerint notam. a Plinius quidem, *Maximũ*, inquit, *animal in Indico mari Pristis, & Balæna est, in Gallico Oceano Physeter, ingentis columnæ modo se attollens, aliosque* (sic & Solinum legisse apparet, Rondeletius, altio- B remq.) Addit Solinus *super antennas se nauium attollere, nauiũ velis diluuiem quandam eructans.* Sed nec hoc ipsi peculiare, nam b Strabo alijs etiam cetis commune facit his verbis: *In mari extero cete, & plura, & maiora sunt, circa Turditaniam verò in primis, vt Orgyes, Balænæ, & Pphyseteres: quibus reflantibus nebulosæ cuiusdã columnæ visio longe cernẽtibus apparent.* c Alias tamen ait Nearcham cum socijs in sinu Persico nauigantem Physiterum turbasse magnitudines, fluctum maximum cumulatum, & caliginem tantam reflationibus excitantes, vt quæ ante pedes erant, conspici non possent. Quamobrem de Physetere alij aliter si sentiant mirũ non est. Gulielmus Turnerus in epistola ad Gesnerum Physeterem ab Anglis scribit à Vvorpoul vocari; cetum esse portentosæ magnitudinis, ad Balænæ tamen magnitudinem nunquam accedere: singulos se eorum tantum aquæ è fistulis, quas, inquit, in capitibus habent, ei aculantes vidisse, vt singuli singulas naues aquarum copia in profundum submergerent. Gillius quoque ab eadem aquarum efflatione eum esse cõijcit, qui vulgò Calderonus appellatur, quem Bellonius Pristim facit, rectiùs Prestim dicturos. Secundum, inquit Bellonius, locum à Balæna obtinet. Duo postremis annis alati sunt Lutetiam, quorum alter nongentas libras grauis, populo Parisino vænijt: alter Francisco regi oblatus, atque ab ipso sui corporis custodibus Heluetijs dispersus, permultos in summã admirationem adduxit. Huius piscis cùm talis sit cutis, caro lingua, pulmones, eiusdemq. ad esum, & C victum naturæ, vt Balænam ementiatur: nihil præterea subiungere possum, quod non in Balæna dictum fuerit, atque in Orca, & Delphino rursus explicaturi sumus. Hoc à Balæna differt, quod nullas prætenturas habeat, neque tam vasta corporis mole, figuraque sit magis tereti. Itaque ex superiore pictura nouam aliquam apud te confingere poteris, quam tibi proponas. Hæc Bellon. cuius de Pristi opinioni sùprà refutauimus. Rondelet. Physeter est belua admirandæ magnitudinis ex Balęnarum (vt asserit) genere: ore maximo, dentibus, acutis, serratis quemadmodum, inquit, Orca, lingua intus magna, & carnosa: fistula lõgè ampliore, quam habent reliquę beluę, quã ob causam multò plus aquæ, inquit) reijcit, & efflat, vnde illis nomen φυσητῆρος. Ab Orca differt, quòd multò longior sit, & dorsi pinna careat. Pinguedine multa abundat, veluti Balæna, & beluæ reliquæ. A suis Peis Mular, à Santonibus Sedenette vocari ait: ab Italis Capidolio: Iouio verò Capidolio Orca est. Gillio potiùs Balæna, ego nomen cetis maiorib. cõe esse puto Rond. quin verũ Physeterem pinxerit, nõ dubitat, ꝙ ei fistula sit multò amplior quàm in cæteris, qua veluti nimbos aquarum efflat: eamque notam, & totius beluæ figuram, ex ijs qui beluas venantur, magnumque ex his quæstum faciunt, didicisse se profitetur, suamque hac etiam in re operam præstitisse sibi Capellanum medicum doctissimum, qui non procul à Baiona habitat, quo in sinu quo- D tannis beluæ capiuntur. Iconem iam dedimus. Cæterùm sitne genuinus Physeter non satis affirmauerim.

a lib. 9. c. 4.

b li. 3. Geog.

De Physetere Turneri, & aliorum sententia.

Calderonus.

Physeter Rõdel.

DE

DE PRISTI.

Cap. V.

PRistin à Physalo quem Physeteri,& Presti eundem esse ostendimus, Oppianus, & ex eo Aelianus distinguunt,& Plinius inter Latinos. Physalum, Physeterem, & Prestin à flando, seu efflando hoc est aquam eructando nomen inuenisse, Pristin verò à secando, etiam diximus, quòd videlicet alijs cetis comparatus anteriori corporis parte aquam secet,idest præ cæteris pernicissimè natatum exerceat,nõ aliter,ac naues,quarum prora magis acuminata est, pristes,& pistres etiam inde nuncupatæ Virgilio ad naturam feræ,& nauis simul velocitatem respicienti, quare, & istiusmodi nauem velocẽ dixit,& immani corpore, aliasq. ad etymum alludens ait: — *Sic ipsa fuga secat aquora Pristis.* Et seruius priori loco: *Pristis*,inquit,*à sectione vndarum dicta est. Scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem.* De Bellonij Priste dictum est, Physeterem ob capitis vastitatem (qua nimirum maximam aquæ molem reddere possit) ac rotunditatem,qua fundum cacabi refert,vnde Calderonum vocant,dicendum potius quàm Pristim,cùm maris sectio obtuso capite pisci,vt ratio suadet,conuenire non possit. Adhæc magnitudo Calderono non tanta esse videtur,quanta in Priste requiritur,& Calderonus Gallico mari haud infrequens est,cùm testante Plinio Pristis in Indico mari maximum sit animal, in Gallico Oceano Physeter. Falliturq. omnino Bellonius,dum Pristim Græcis dici existimat,quòd quemadmodum serpens (eius verba sunt) qui Pristes dicitur, omnium sui generis serpentium teretior, ac pro longitudine corporis sit crassior. Apud neminem enim veterum Pristen serpentem reperias,sed presterem apud omnes, de quo Deo dante suo loco dicemus fusiùs. Rondeletij opinionem quoque refutauimus,qui videns Pristim dici ἀπὸ τοῦ πρίειν, idest secare, Pristimq. & sectorem,& serram,& cetaceum piscem significare, Cetum pro eo, ac pro Plinij Serra pinxit, quem Indi, vt ipse tradit, Viuellam appellant, & carne insuaui,& cibo inutilem esse dicunt. Mirabili,inquit, forma est,maximè ob rostrum,quòd valdè longum est,osseum, vtrinque aculeatum, rostri modo figuraque. Eius aculei validi sunt, & Delphinorum dentibus similes,sed longiores. Os cui infixi sunt,latum tenue, cute aspera,cinerea. Quæ quidem descriptio Ossi quod priori loco hic exprimitur, exactè quadrat,ipse verò id ita pinxit,vt ad cõiecturam finxisse videatur. Nostrum,quòd in museo inter alia rariora peregrè acceptum reseruo,tres circiter digitos latum est vno latere albicans,altero cinereo, quatuor, & amplius dodrantes longum,vtrinque dentatum insigniter,dentibus vigintiduobus. Altero loco exhibitum minus quidem latum est,sed dentes habet plures septem nimirum,& viginti ab vtroque latere,color huic est ferrugineus Apparet itaque dentium numero, coloreque variare. Gesnerus enim hoc idem os Francfordiæ obseruatum triginta instructum dentib. fuisse asserit, sed in icone triginta quatuor pinxit. Bellonius quoqne nostro priori simile pinxit,aitque Serram, vt Xiphiam,& Gladium appellari antiquis cetaceum, & cartilagineum piscem, quòd profectò, vt est falsissimum ita cetaceum esse,& cartilagineum,plane contrarium est. Ex eo tamen hoc postremum repetisse Cardanum apparet,qui istiusmodi os cartilagineum facit. Inutilis, inquit, est piscis quem Viuellam vocant,quãuis magnus: nam caro eius haud iucunda est,forma tamen mirabilis est hic piscis, vt qui ensis imagine cartilagineum quoddam in fronte ferat,palmorũ quatuor longitudine,aut etiam ampliùs,ab imo vsque ad supremum dentatum acutis robustisq. dentibus. Aloysius [a] Cadamustus puto Serram aquaticam vocat,inquiens in Madera insula noui orbis aquaticas Serras esse,ijsque in assamenta secari ligna. Scribit Bellon. esse,qui vulgari quodam errore linguam serpentis vocant, & Gesnerus Louanij in domo publica serpentẽ pendere audiuit,tali insignem lingua,arte nimirum sceleto inserta. Hic item tradit Lusitanũ quendã visa apud ipsum icone,pesce Serra appellasse,sed spinam dorsi esse, quod, inquit Gesnerus,non crediderim. Ego suprà Canis genùs simili serra in dorso depictum dedi:& Ambrosius Paræus aliũ, siue cetum,siue piscem pinxit,qui eam in vertice gerit capitis,vt icon apposita, ostendit, Vtilis, inquit,vocant,patria lingua,Citat autem Theuetum,qui inquit,sibi vi tempestatis per Oceanum Atlanticum vecto, visum scribit hunc piscem velut Serram in fronte habentem longitudine tripedali,& quatuor digitos latam,spiculis inde acutis munitam. Sed reuertar ad piscem Rondeletij. Carolus Clusius [b] in huius piscis nomenclatura,lubens Rondeletij opinionem amplectitur, in piscis autem figura exprimenda,quum ipse,inquit, piscem rarissimè in Europam adferri solitum, nunquam conspexerit, sed eius duntaxat, vt ipsemet fatetur, rostrum, deceptum fuisse asserit,

Pristin velocem cetum esse.

Pristis nauis.

Pristen Bellonij potius Physeterem esse.

Prester serpens.

Viuella.

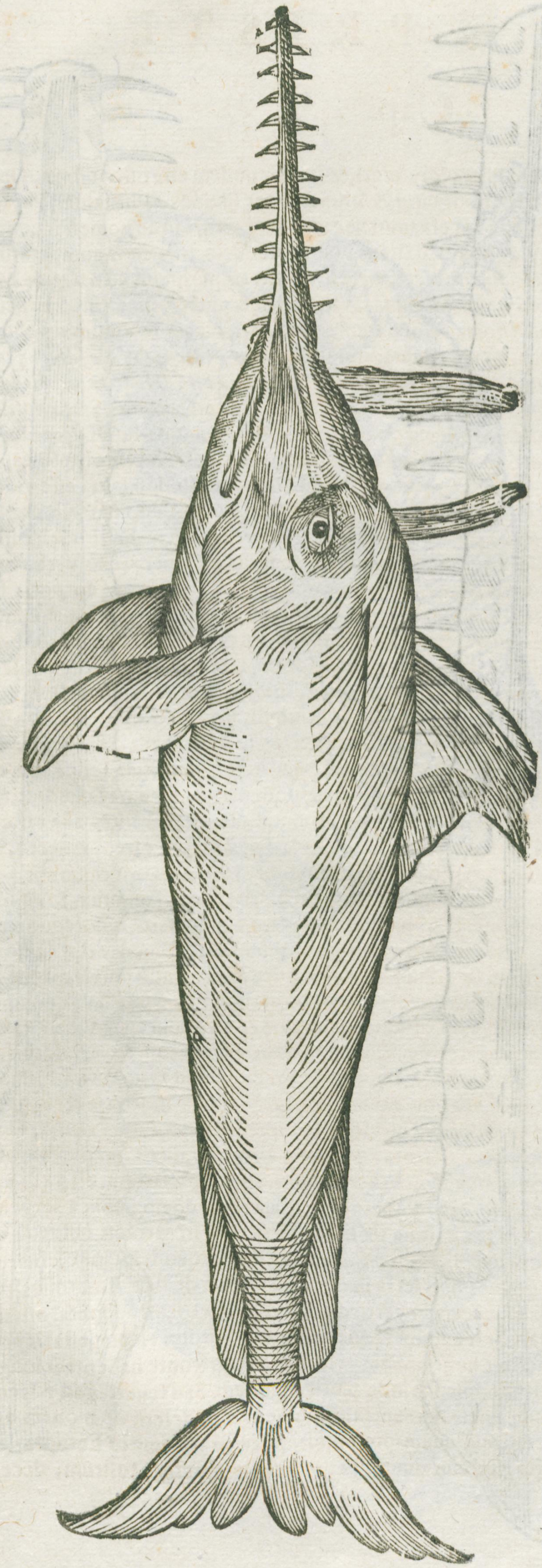
a Cap. 6. sua nauigat.

Serra aquatica.

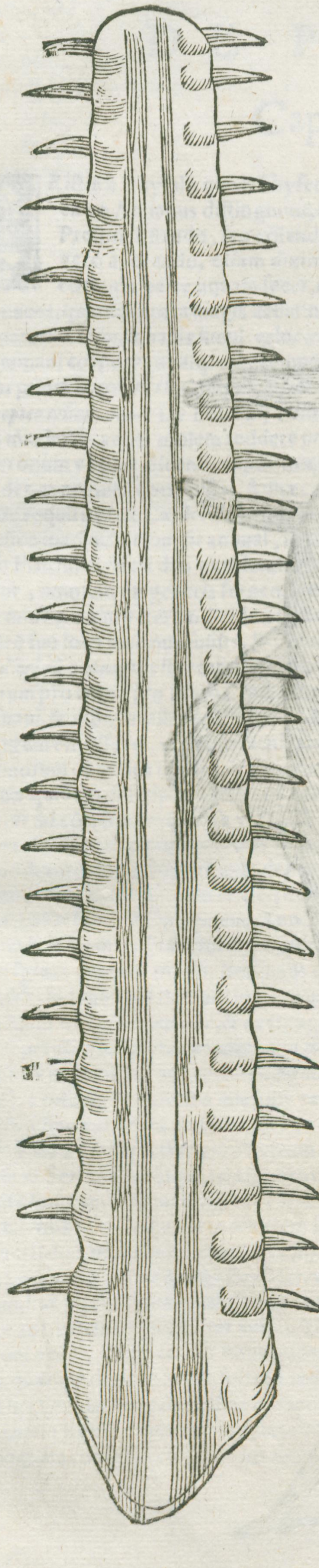
Lingua de serpente.

b li. 6. Exoticor. c. 19.

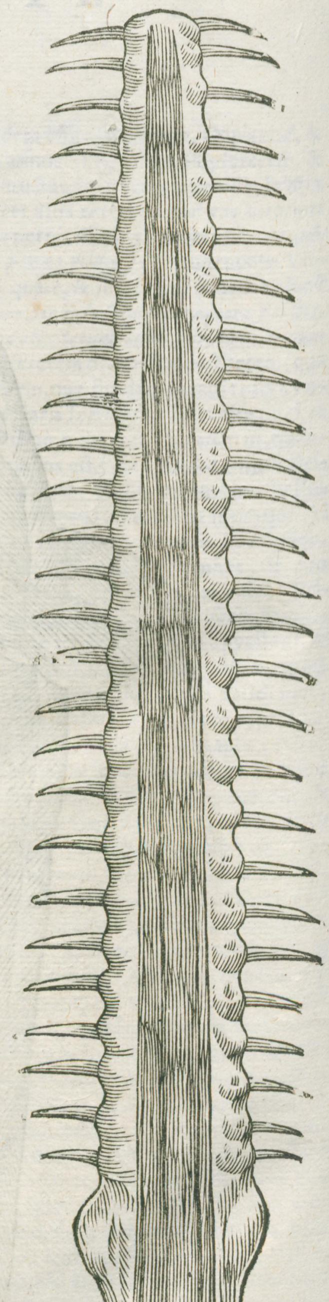
Ex Galeis esse.

Pristis Rondel. rostrum colore cinereo.

Aliud colore ferrugineo.

Vtelif piscis serram adinstar Pristis habens.

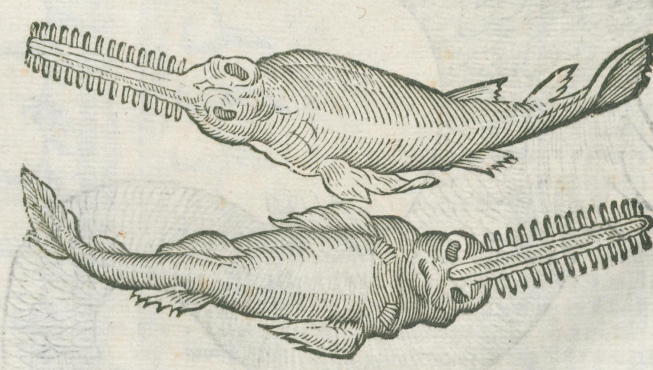

asserit, nobisque qualem apud ornatissimum virum Iacobum Plateau, qui museum omni rerum exoticarum copia instructissimum habet integrum vidit, & depictum insuper ab eo accepit, & descriptum, & depictum exhibuit. Quanquam autem negare, inquit, non possum, hunc piscem in ingentem magnitudinem crescere, vt ex plerisq. rostris coniecturam facere licet, ipsius tamen formæ ratione inter Galeorum, aut Canicularum potiùs genera referendus esse videtur, quàm inter cetaceos, cùm quibus nullam corporis similitudinem habet quemadmodum non tantùm ex icone accepta, sed ex integro pisce reficcato obseruabam, quem Amstelredami conspiciebam apud ornatissimum, & humanissimum virum Henricum ab Os, sic vt ex illo cōiecturam facerem, in ea pictura ad me missa, nimiam corporis crassitudinem fuisse expressam. Erat porrò hic piscis corporis forma, & colore Galeorum generibus, aut Caniculæ Aristotelis valdè similis: nullis tamen maculis, vt illa, conspersam cutim habens, perinde tamen rudem, & instar Zygænæ cutis asperam, fusci in dorso coloris (quem videbam ciner acei erat) in ventre candicanti, & sex pinnas habebat, in lateribus, medio videlicet pœnè corpore binas (quibus in illo quidem quem conspiciebam, vicinæ erant quinæ vtrinque angustæ oblongiusculæque branchiæ icon autem accepta nullas expressas habebat) sub podice binas, supra caudæ initium, extremo scilicet dorso quintam, sextam verò, in quam extrema cauda desinebat, caput in longum, & angustum, planum, & firmum rostrum porrigebatur, vtrinque multis dentibus, siue osseis firmisque, & rectis spinis exaduerso sitis serræ instar munitum, viginti, vel etiam pluribus: certè piscis illius quem conspiciebam rostrum, licet septem vncias duntaxat longum esset, totus verò piscis binos pedes cum triente, siue octo, & viginti vncias non superatet, duodetriginta osseis spinis valdè acutis in vtroque latere erat munitum. Quinta autem esset eius piscis, cuius pictura ad me missa, longitudo, ignoro, sed in rostro numerus spinarum, qui in singulis lateribus erat expressus, vigesimum non superabat: binos verò oculos in prona capitis parte habebat, binas nares in supina, & infra illas oris scissuram, vt Zygæna ferè transeursam, in qua nulli dentes expressi, nec in eius quem conspiciebam, oris scissura, tametsi diligenter requirerem, vllos obseruare poteram. Reperitur hic piscis, vt plurimùm, in Oceano occiduo: certè quotquot mihi videre licuit rostra variæ magnitudinis, ingentia, mediocria, & exigua, inde relata dicebantur. Hæc itaque Clusius: cuius quidem piscis ex Galorum numero quin sit, nemini dubium esse debet, nec propterea à me expressum cetorum figura, fictitium esse nolim quis sibi persuadeat: fieri enim potest, vt duo sint feræ, vna ex piscibus, altera ex cetis, quibus talis promuscis est, siue mucro, cùm bipedalis tantùm, aut paulò longior illius piscis sit, à quo tantæ longitudinis, ponderisque mucronem, qualem depinximus, commodè ferri non putem.

Ex Galeis esse. *Forma.* *Pinna.* *Caput.*

E F G

Serra, siue Pristis Clusij.

A

DE ORCA. Cap. VI.

SYNONYMA. ETYMVM.

HVius ceti Græcam nomenclaturam non inuenio, nisi fortè ὄρυξ sit apud Strabonem, pro qua voce apud a Hesychium, & b Varinum haud rectè ὄρυγξ scribitur. *In mari extero*, inquit Strabo, *cete plura, & maiora fiunt: circa Turditaniam verò inprimis, vbi fluxus, & refluxus augentur, qua causa nimirum, & multitudinis, & magnitudinis est, vt Oryges.* in Greco est genitiuus pluralis ορύγων, *Balena, & Physeteres.* Calepinus pro Orca habet ὄρκη, sine, puto, vlla authoritate. Ὄρυξ verò fossorem significat, quod huic tamen ceto, nisi per antinomasiam sic vocari velimus, non conuenit, vt qui Latinis Orca dictus est à vasis olearij, aut vinarij similitudine, quod præ cæteris Festus tradidit his verbis: *Orca teretes*, rotundi, *sunt, atque vniformes, vnde, & vasa vinaria*, in multis codicibus ficaria, *dicta*. Hermolaus in hoc c Plinij loco: *Cerussa vsta casu reperta est incendio Piræi, cerussa in orcis cremata*, Orcam, inquit, Probus in illo Persei versu: *Angusto collo non fallier orca*, interpretatur amphoræ speciem. Omnino veteribus, & vinarium, & olearium vas erat orca: item salgamarium, vt in quo fici quoque, vt Plinius inquit, asseruabantur. Alij in eodem Persei loco orcam exponunt vas aleatorium, quo coniecti agitatique tali emittuntur in tabulam aleatoriam. Alij item vas interpretantur fictile, lata aluo, angusto ore, ac fundo, longiori collo, in quam inter ludentes pueros, qui nucem iniecisset, victor erat. Bellonius Orcam Oppiano Orcynum vocari putat, cùm sit hic Thunni genus maximum.

a Lib. 3. Geogr. b Oryx. *Orca vnde dicta.* c lib. 35. c. 6

B

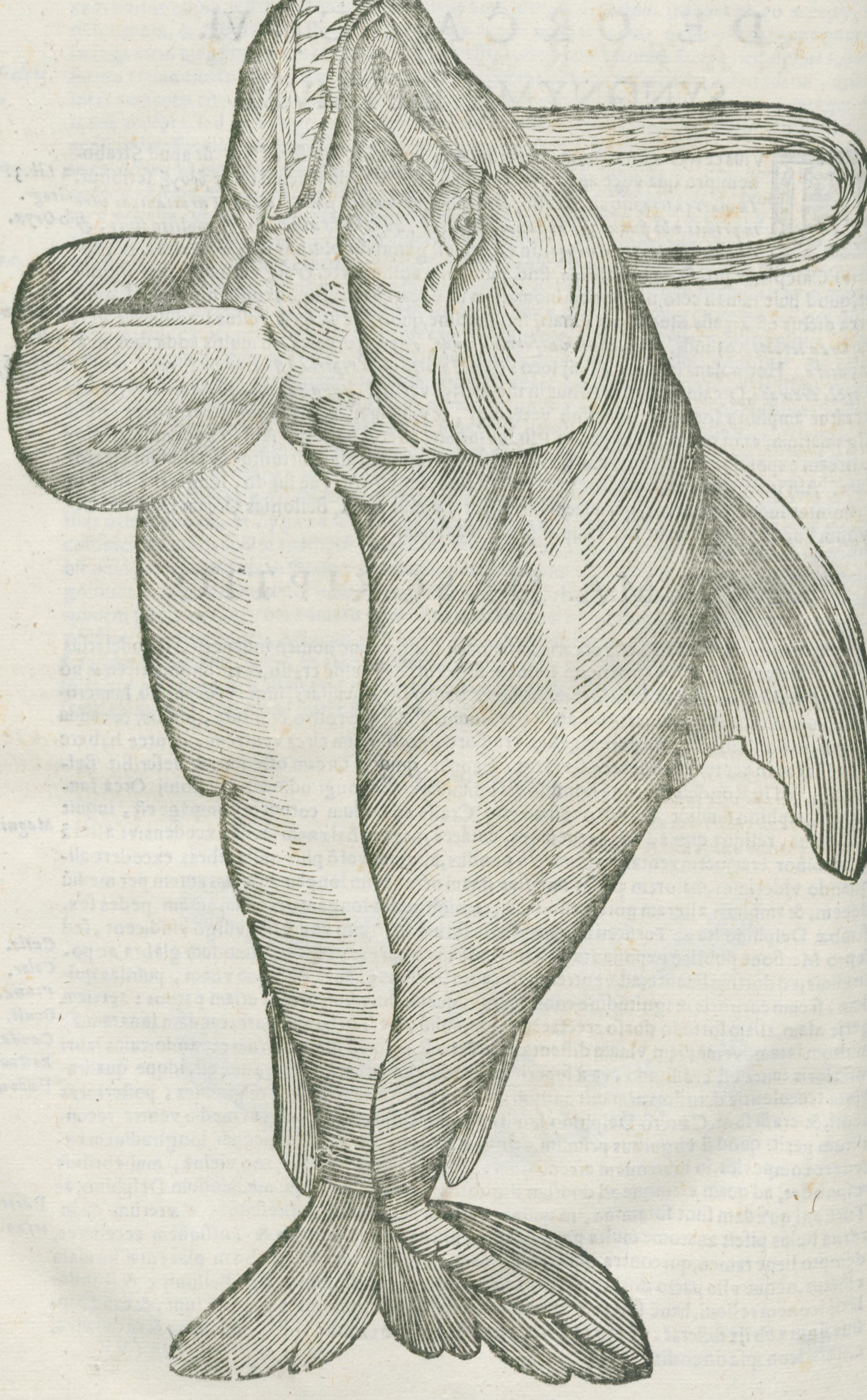
FORMA. DESCRIPTIO.

CVm itaque Orca à vasis olearij, aut vinarij similitudine nomen inuenerit, Rondeletius pro Orca ostendit marinam beluam toto corpore valdè crasso, & rotundo, extremis nō valdè prominentibus & tenuioribus. Santones Espaulars, inquit, vocant, ab humerorum, seu potius scapularum latitudine, & crassitudine. Aitque rostro, & fistula, pinnis, & cauda Delphino similem esse, corpore vigesies crassiore, potissimùm circa ventrem: dentes habere valdè latos in acutum desinentes, serratos. Eandem quidem Orcam ostendit, & describit Bellonius, sed in Rondeletij icone latitudo ferè dimidia est ad longitudinem. Bellonij Orca longior, Delphino similior, & rostro resimo est. Crassa admodum corporis compage est, inquit Bellonius, reliqua quæ ad nos perueniunt, cetacea, præter Balænam facilè excedens: vt alterā (quæ minor erat) octingentarum librarum pondus, alteram verò plus mille libras excedere aliquando viderimus, maiorem pedes amplius quàm octodecim longam, crassam autem per mediū decem, & amplius: alteram porrò duodecim tantùm pedes longam, crassam autem pedes sex. Ambæ Delphino ita ac Tursioni similes, vt non solùm Marsuini nomē sibi vulgò vindicent, sed & pro Marsione publicè exponantur. Orca cute quasi corio integitur, admodum glabra, ac politissima, ad dorsum liuente, ad ventrem albicante. Pinnas habet vtrinque vnam, pusillas quidem, si cum corporis magnitudine conferantur, quemadmodum oculos etiam paruos: tertiam gerit alam, aliam fortè, in dorso erectariam, Delphini, ac Tursionis more, caudam lunatam, ac multum latam, vt mediam vlnam distenta excedat. Rostro est simo, sursum repando: cuius labri inferioris tanta est crassitudo, vt à superiore seiungatur, dum piscis pronus est, idque quadraginta truculentis dentibus armauit natura: quorum anteriores obtusi, & graciles, posteriores acuti, & crassi sunt. Cæterò Delphino similis est, masculusq. pudendum in medio ventre reconditum gerit: quòd si vnguibus primùm, deinde digitis exeras, duorum pedum longitudinem excedere comperies, in mucronem attenuatum. Fœmina pars verenda, ano vicina, muliebribus respondet, ad quam vtrinque ad duorum digitorum interuallum (quemadmodum Delphino, ac Tursioni quædam sunt foramina, in quibus mammarum papillæ delitescunt. Cæterùm de interna huius piscis anatome multa persequerer, nisi ea ad Delphinum, & Tursionem accederet, dempto liene tamen, qui contra ipsorum formam, vnico orbiculari globo in placentæ formam effictus, neque vllo pacto distincto similis est. Hactenus Bellonius. Ego Bellonij, & Rondeletij iconem reliqui, hanc sufficere lectori ratus etsi pinnis, quæ iuxta caudam sunt, & caudæ ipsius figura ab ijs differat. Toto tergore atra est, ventre ex albo roseo, ad latera ferè cærulea, cætera icon ipsa ostendit.

C

Magnitudo. *Cutis.* *Color.* *Pinnæ.* *Oculi.* *Cauda.* *Rostrum.* *Pudendum.* *Partes internę.*

D

A

NATVRA. MORES.

BEllonius Orcam(suam puto)scribit retibus captam nihilo valentiorẽ esse quouis alio exiguo pisce,præsertim si cauda eius,inquit,impediatur. Pinnas enim habere nimis paruas comparatione suæ molis:itaque cum iuuare seipsum,& corpus suum aliqua vi impellere, aut iaculari nequeat, remanere infirmam, & si diutius reti detineatur, sub aqua suffocari, vt & alia propriè dicta cete,quæ pulmones habent,& respirant.Contra Rondeletius dentibus tradit Balænam persequi,hancq.cum mordet,veluti mugitum tauri à canibus comprehensi cogere edere:itaque nautas qui piscatus causa in nouum orbem nauigant:barbaros rogare,vel si liceat, imperare,ne Orcas lædant aut venentur,quoniam harum opera Balænas, Phocas aliasq.beluas capiunt.Orcas enim truculentis dentibus beluas alias impetentes,maris gurgites cogere relinquere,& ad litora confugere,illicq.sagittis telisq.alijs interficere. Ex quo,inquit,colligere licèt,verum id esse,quòd de Balænarum,& Orcarũ pugna *a* Plinius literis mandauit his verbis:*Balana, & in nostra maria penetrant.In Gaditano Oceano nõ ante Brumã conspici eas tradunt,condi autẽ astatis temporibus in quodam sinu placido,& capaci,mirè gaudentes ibi parere. Hoc scire Orcas infestã his beluam,& cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia,quàm carnis immẽsa,dentibus truculenta. Irrumpunt ergò in secreta,ac vitulos earum,& fœtas, vel etiamnum grauidas lancinant morsu, incusseq; ceu Liburnicarum rostris fodiunt.Illæ ad flexum immobiles,ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ,tunc quidem & vtero graues,pariendiuè pœnis inualidæ,solum auxilium nouere in altum profugere,& se toto defendere Oceano.Contra Orcæ occurrere laborant,seseq.opponere, & cautium angustijs trucidare,in vada vrgere saxis illidere.Spectantur ea prælia ceu mari ipso sibi irato,nullis in sinu ventis,fluctibus verò ad anhelitus,ictusq́, quantos nulli turbines volunt.*Olaus magnus in regionũ Septentrionalium descriptione inter alia diuersa marina monstra hanc quoque exhibet picturam pro Orca Balænam oppugnante,quam etsi ex pictoris potius arbitrio, quàm ex authoris sententia depictam ex aliorum similium piscium picturis conijcio,minimè mihi prætermittẽdam existimaui,vt scilicet & Olaum ostenderem in ea fuisse sententia,quòd Orca Balænam præ cæteris cetis insequatur.Cæterùm Orcam per fistulas plurimum quoq.aquæ effundere, ex hisce Plinij verbis clarissimè licet colligere. *Orca in portu Ostiensi visa est oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc ex ædificãte eo portũ,inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia,satiansque se per complures dies,alueum in vado sulcauerat,accumulata fluctibus in tantum,vt circũ agi nullo modo posset,& dum saginam persequitur,in littus fluctibus propulsa,eminente.*(alias emineret) *dorso multũ super aquas carinæ vice inuersæ. Pratẽdi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus, pfectusq. ipse cum prætorianis cohortibus populo Rom.spectaculum præbuit,lanceas congerente milite è nauigijs assultantibus,quorum vnum mergi vidimus reflatu beluæ oppletum vnda.*

Virium robur.

a lib .9.c.6.

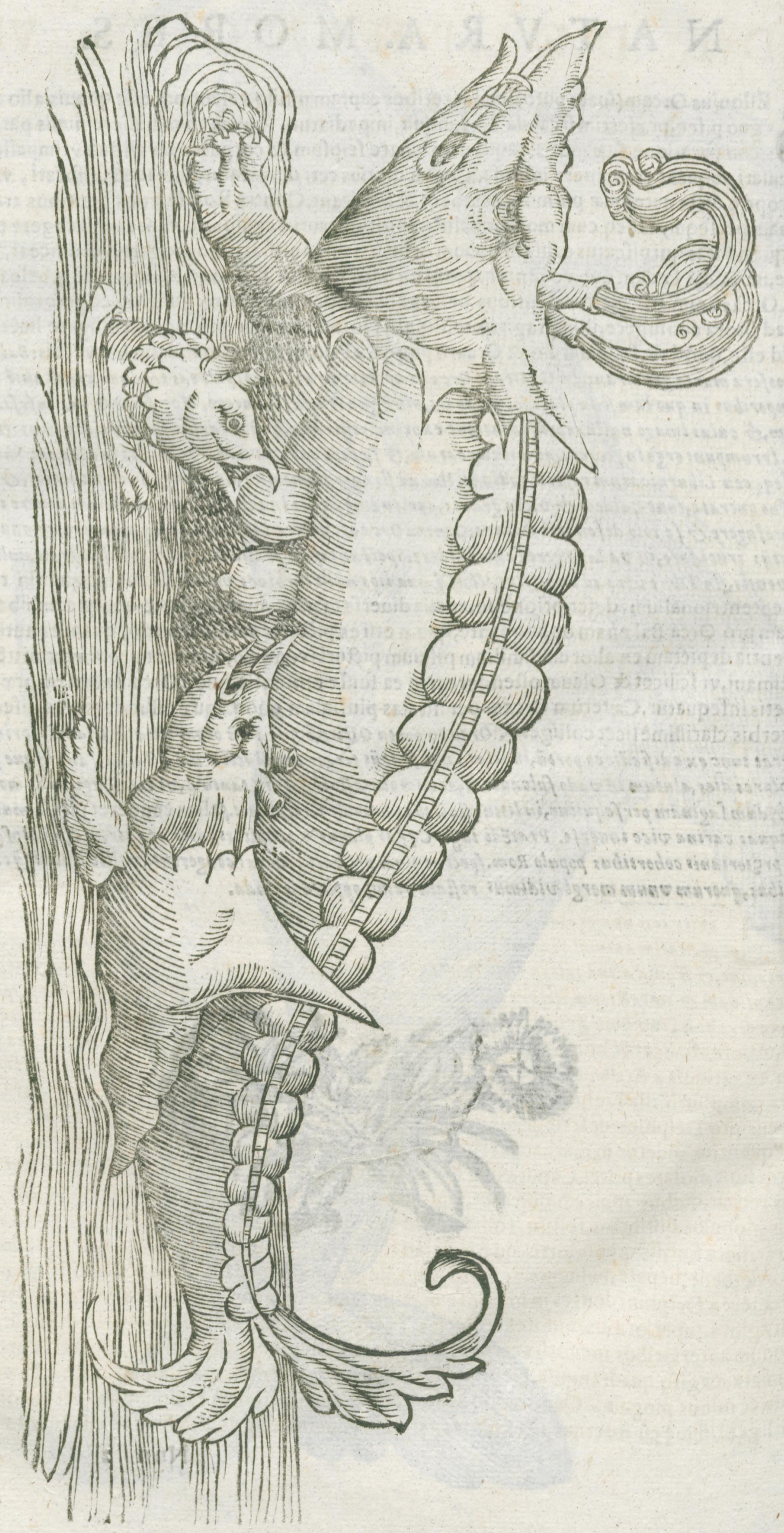
Orcæ,& Balena pugna.

Aquam multam effundere.

Orca à Claudio Cæsare oppugnata.

B

C

A

DE DELPHINO Cap. VII.

SYNONYMA. ETYMVM.

DELPHINVS cùm in omne propemodum piscium genus dominetur, & non modò robore præstet, sed & formæ pulchritudine & celeritate excellat, ac denique man suetudine amoreq. i omni marino genere reliqua facile superet, iure omni optimè merito principem locum inter cetos sibi vendicabat, nec aliam ob causam nos Balænam prætulimus quam quod vulgus istiusmodi ingentis molis aquatilia Balænas nuncupare solet. Apud Græcos nomen hodieque retinet, à vulgo enim δέλφινας effertur, ab antiquis δελφίς vel δελφὶν, Latini Delphinem etiam dicũt, & Delphinum si adultus est, sin minus, Delphinulum, quem Græci δελφινίσκον. Negat Bellonius in Gallico suo libro, quẽ de Delphino alijsque diuersis maris piscibus edidit, in Oceano vllum piscem hoc nomine à piscatoribus agnosci, quamuis apud cæteras plerasquè Europæ gentes Delphini nomen audiatur: & Adrianus Iunius Delphinum Belgice exponit Meersvvyn, hoc est, Porcum marinum, quo nomine & à Gallis Oceani accolis vocari Rondeletius testatur, cùm ab accolis maris Mediterranei Delphin vel Dauphin appelletur, & à mediterraneis populis Becdoye, quòd prominentiore sit rostro, quasi anserino rostro piscem Britanni quoq. & Armorici seu Britones in Gallia Morhouch, idem quod Marsouin, idest Porcum marinum significante vocabulo dicunt. Anglorum Porpose ex porco & pisce compositum etiam nomen esse Gesnerus arbitratur: alij Purpose scribunt. Poloni Morska Svvinia eodem, vt putat, sensu nuncupar. Equidem apposite à plerisq. gentibus marinus porcus appellabitur, cùm sit animal pinguissimũ, terrestrique porco pinguedine lardoque non cedat, eidemq. interiora similia habeat, costas, iecur, intestina reliqua pleraque, Bellonius vero Marsouinum reuera Phocænam siue Tursionem esse testatur. Apud nos antiquum nomen retinetur, vti & apud Hispanos, quibus vnica etiam immutata litera Golfin vocatur. Albertus à nonnullis Berellos nominari ait, eò quòd ante naues aquam euomant. Nos vulgò Berillos dicimus lignea vasa, quibus iumenta vinum ferunt, vt ab his potius Berilli dicantur.

Ordinis ratio. *Delphis. Delphin.* *Porcus marinus.* *Berellus.*

C

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESRIPTIO.

EX cetorũ genere Delphinum esse inter alios Aristoteles quoq testatᾱ inquiens: *Delphinus inter cete numeratur, branchijs enim caret, arteriam & pulmonem habet, itemq. fistulam à dorso, statim animal generat.* Et aliàs: *Natura omnium maximo animalium superflua peculiarisq. Delphino, & si quid aliud tale in cetaceo genere vel reliquo aquatili sit, vt Balena & quæcunq. fistulam gerunt: nam & terrestrium natura participãt recipiendo aere & aquatilium quod aquam recipiant*, (*in aqua degant.*) Duo eius genera circa Propontidem cognosci author est Bellonius citãte Gesnero, maiores scilicet & minores: Et in Oceano Indico maiores apparere, quã in mediterraneo testatur ex antiquis *a* Arrianus. Phocænæ, hoc est Tursioni similis, & vt *b* Aristoteles tradit, sed maior, & à complurib. illa Delphini genus esse existimatur: vt minus miremus Albertum qui Phocænã nobis pro Delphino descripsit, his verbis: Delphinorũ in mari multa sunt genera: Hoc autẽ quod frequentius videtur in mari, animal est nigræ pellis, caput habens breue, & dẽtes in ore cõtinuos sicut sunt molares porci. Caput enim breue Phocænæ, non Delpino conuenit. Bellonius alias notas recitat, quibus inuicem differant, nimirum quòd Delphini lien compactus non est, sed in multos globulos distinctus, fellisq. folliculo, ac cæco intestino caret. quòd Delphini intestina multo graciliora sint, itẽq. epiglottis, quæ in palati foramẽ inseritur, triploq. minore sit pudẽdo, maiore corde, liene, hepate, pulmone, ac ventriculo, lingua quoq. multò longiore ob rostri prominentiã præterea Delphini dentes in inferiore maxilla semipedem longa, serratos & acutos, vtrinq. quadraginta, superioribus minores cõspicies. Tursionis verò obtusiores in latũ se diffũdũt, vt in pecudum anterioribus incisorijs cernere est. Cauda etiam lunata Delphinis apparet, Tursionib. laciniata, magisq. quadrangula. Denique Delphinus vt plurimùm gracilior est, magis tamen carnosus, ac minus pinguis. Quod modò ad formam & descriptionem Delphini attinet, Rondeletius diligentissimè cũ internas, tũ externas partes enumerauit ac descripsit, sed cum multæ earumq.

D

Excetis esse. *Magnitudine differunt.* a *lib.* 8. b *lib.* 6. *Hist. cap.* 12 *Caput.* *Delpini & differentia.* *Cauda.*

Non eſſe incuruo corpore, vt pingi ſolet.

vſus cæteris quoq. cetis ſint communes, nos in deſcriptione cetorũ in genere de ijs egimus. Bellonius falli ait, qui tales eſſe putant Delphinos, quales ĩ antiquis marmorib. & numiſmatis quale hic depingitur, depictos vident, hoc eſt, repando dorſo incuruos atq. inflexos: id enim, inquit, ſtatuariorum ac pictorum libido effecit potiùs, quàm vt aliqua nos ad id credendũ ratio adducere poſſet. Verum quidem eſt, ingruente tempeſtate, dũ ſaltantes Delphini atq. ab vndis exilientes, in mare præcipites ferri conſpiciuntur, noſtros oculos fallere ſolere, atq. incuruum quiddam præ E

Delphini duo incurui dorſo repando ex antiquiſſimo numiſmate, Geſner.

F

ſe ferre: ſed ea ratio geometrica, qua oculus ob motus celeritatem plerumque decipitur, quemadmodum ſi rectum lignum in obliquum præceps trudas. Quamobrem ſtatuarijs ac pictoribus hoc concedendum eſt, quibus Gallica etiam lilia longe ab ipſa natura diuerſa primùm configere placuit. Hoc tamen in antiquorum marmorum ac numiſmatum Delphinis placidiùs ferendum eſt, quòd dempta incuruata, figura, reliquum totius corporis naturã probè imitetur. Hæc Bellonius ſed Geſnerus reuera incuruare corpus eos putat, cũ ſaltu alioue impetu ſe vibrant, nam cũ pinnas ad natandum binas tantũ habeant, vi & contentione corporis neruorum, ac muſculorum ſeſe quam cellerrime promouent, cumq. in perpetuo ferè motu & agilitate, ſint, ſiue per laſciuiã ludẽtes & ſalientes, ſiue piſces inſequentes venando, ſiue nauigia comitantes, plerunq. tales apparere arbitratur, præſertim cùm capite prominente (ſæpius autem emergit, & effert caput neceſſitate reſpirationis, aut etiam admiratione circumſpiciendi audiendiue aliquid) mox eo rurſus in gurgitem fertur pronus vrinatori ſe demergenti ſimilis. Vnde & κυβιϛητῆρα eum Oppiano cognominati, & ἀρνευτῆρα apud Homerum, alios vrinatorem, alios Delphinum interpretari. Partim igitur hanc Delphini vrinãtis agilitatem & geſtum, partim, quia viuacior elegantiorque huiuſmodi eius figura, quã ſimplex & recta videbatur, curuum hoc animal pictores & ſtatuarios expreſſiſſe. Quamobrem & *b* Poetas pictorum exemplo curuos Delphinos dixiſſe putandum eſt. Ouidius: G

Quãdo curuo corpore eſſe videatur.

b Metam. 2.

—— Nec ſe ſuper æquora curui *Tollere conſuetas audent Delphines in auras.*

Roſtrum.

Plinius tamen repandum etiam ei dorſum tribuit: & antiquiſſimus author Pacunius animalia hęc *incurui ceruicum pecus* appellauit Roſtrum eis ſimum, vnde & Simonis nomine gaudere Plinius tradit. Hinc Vlyſſem à Lycophone δελφινόσημον dictum volunt nonnulli, quòd (vt Philoſtratus ſcribit,) ſubſimus fuerit. Quanquam alij ſic dictũ interpretentur quòd in parma & annulo, (& enſe, Pierius Valerianus,) Delphinum inſigne habuerit, in memoriam Telemachi quem puerum mari illapſum à Delphinis ſeruatũ ferunt. Oris ſciſſura longa eſt, vt in Thunno, vt mirari ſubeat, cur Ariſtoteles, & Plinius Delphino os parte ſupina tribuant. Rictus latus eſt, quod & Ouidius meminit, inquiens. H

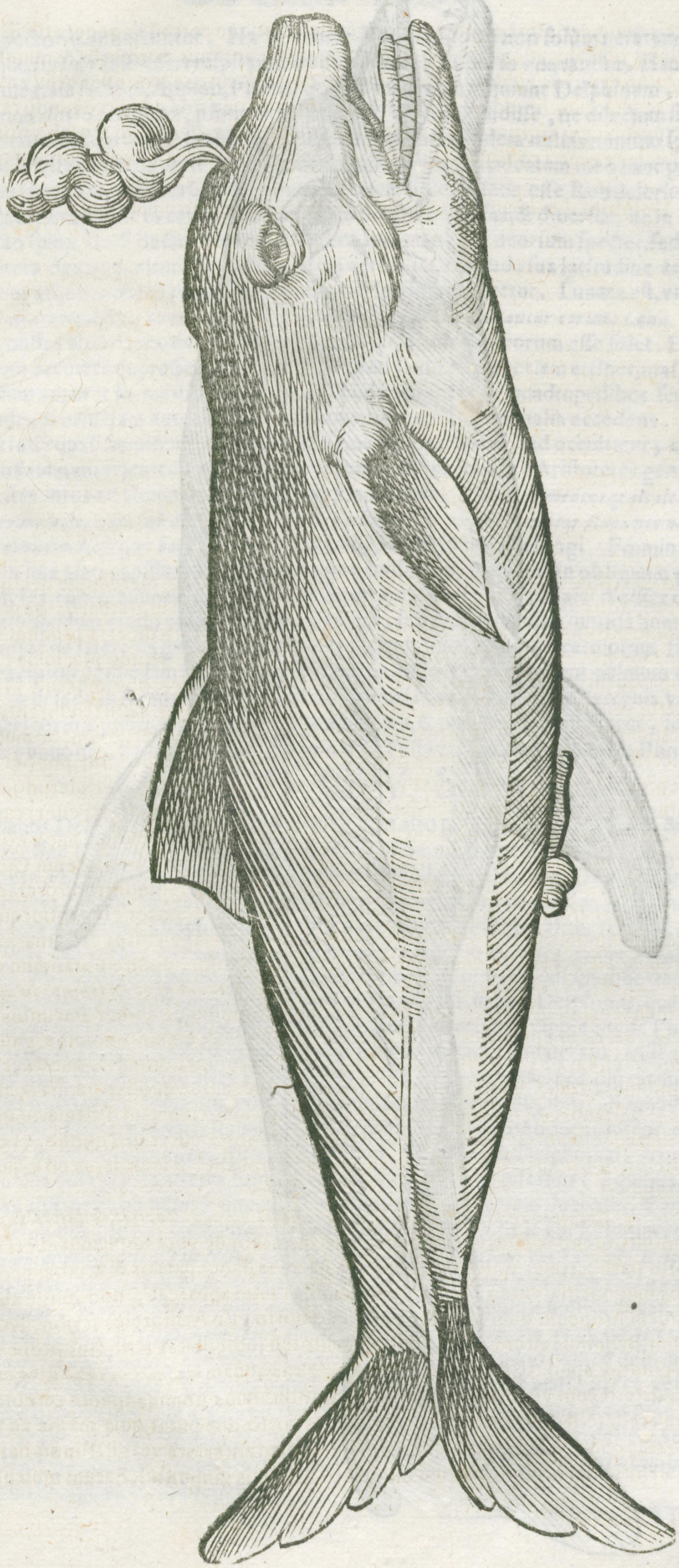
Os.

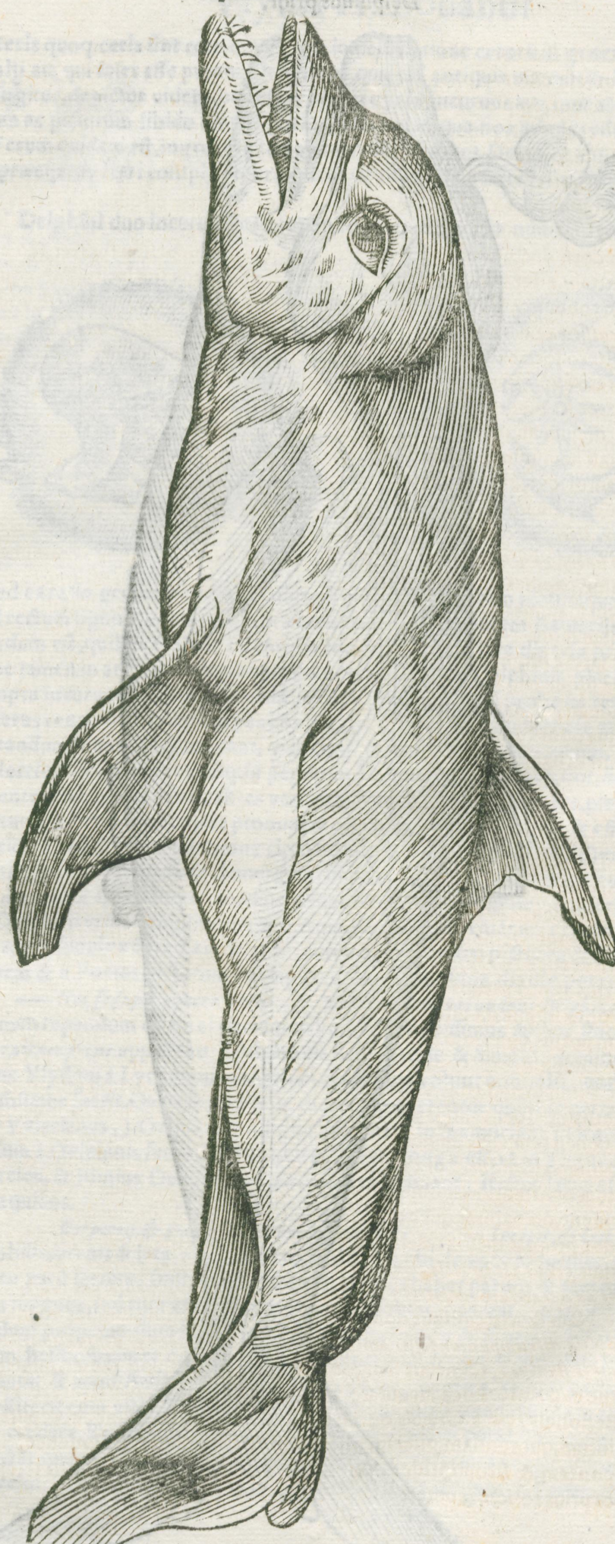
Corporeq. & preſſo ſpinæ curuamine flecti *Incipit, & lati rictus ſunt.*

Lingua. *Dentes.* *Oculi.* *Fiſtulæ ſitus.*

Lingua mobilis, breuis & lata, vt ex Plinio paulò infra, vbi de voce loquemur, dicẽt canoſa, exerta, in ambitu parũ ſerrata, ſuillæ non abſimilis. Dentes haber paruos & acutos, pectinatim coeũtes: Oculos magnos, ſed cute adeo tectos, vt pupilla ſolùm appareat, non longè ab oris ſciſſura, quin in eadem propemo dum linea ſitos. Fiſtulã à dorſo eſſe Ariſtoteles ſcribit, Rondeletius ante cerebrum Bellonius inter oculos. Plinius Ariſtoteſi ſubſcribit, Vuottonus prope cerebrum habere eam putat, & apud Ariſtotelem πρόςτ' ἐγκέφαλον, quàm πρὸ τȣ̃ ἐγκέφαλȣ legere mauult: cæterùm præſtiterit cum viris doctis & oculatis teſtibus quos nominaui, ante cerebrum inter oculos habere credere. Rondeletius ideo à veteribus dorſo dici putat, quia magis ad partem poſteriorem ſpectat quam in Balæna, in qua magis, inquit, ad anteriora vergit. Pinnis natat duabus validis, quæ veluti hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur. Earum muſculi quatuor robuſti

Pinnæ.

A busti dorso pectoriq. annectuntur. Hæ in ventre sunt, ita sitæ vt non solùm natatum, sed etiam vt motum, quo sursum sese effert respirandi causa, adiuuent. In dorso vna tantùm. Hanc veterum nonnulli aculeatam faciunt, Appion, Plinius, & Pausanias, dum inquiunt Delphinum, vt puerum à se adamatum dorso reciperet, pinnæ aculeos veluti vagina cōdidisse, ne dilectum sibi corpus laceraret. Verùm falsum id esse sensus ipse conuincit, quandoquidem nullas omnino spinas, neque aculeos in vlla corporis parte Delphin habet: nisi dicamus aculeatam ideo hanc pinnam vocasse propter duritiam, qua puerū lædere potuisset, nam rigidam satis esse Rondeletius attestatur. Aliæ duæ pinnæ sunt in cauda, quarum etiam magnus est vsus, & diuersus, ac in alijs situs. Non ex recto spinæ dorsi ductu oriuntur, vt altera sursum, altera deorsum spectet, sed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera sinistram partem versus, ita vt cauda sua latitudine aquam verberet. Vis eius atque robur in prouerbiū abijt, quod suo loco referetur. Lunata est, vnde Ouid.

Pinnā dorso non esse aculeatam.

Cauda.

——Falcata nouissima cauda est Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.

Icon tamen nostra altero loco exhibita caudam ostēdit, qualis Galeorum esse solet. Ego vtrāq. iconem parum accuratè expressam arbitror. Quòd ad sexus differentiam attinet, masculo foramen quoddam apparet in medio ventre, è quo pudendum exerit quadrupedibus ferè simile: B fœminæ pudendi orificium ano vicinum est, etiam ad terrestria animalia accedens. Maris pudendum perinde quasi hominum arrigitur: non tamen semper patet, sed occultatur; cùm autem ad coitum inflammantur, extrà eminentem proferunt: atque ita fortè Aristoteles genitale foris esse dixit testes intus ad aluum necti: nam alias etiam inquit, *Delphino meatus genitales ad spinæ locum adhærent, testes veri sub aluo latent. Testes intus habet vltima conditos aluo: nec meatus, sed penem pertendentem habet, vt boues.* Sunt autem testes teste Plinio prælongi. Fœminæ teste eodem binas in ima aluo papillas tantùm gerunt, nec euidentes, & paullò in obliquum porrectas. Sed Aristoteles, cùm mammas suas non parte superiore, sed prope genitale dixisset continere, papillas quadrupedum modo cōspicuas habere negat, sed velut alueolos quosdā humoris duos esse ait, vtroque de latere singularem, è quibus lac, inquit, fluit, quod ore catulorum sectantium parentem excipitur, idque iam à nonnullis perspectum est. Vulua ceruicem palmum vnum longam habet: ea deinde in ramos duos distribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre est: testes ad vteri cornua positi, pudendum inter vmbilicum, & podicem. Felle caret, idque solus inter ea quæ pulmonem habent, & mare excipiunt. Testantur id Aristoteles, & Plinius.

Sexus distinctio.

Partes genitales.

Mammæ.

Vulua.

LOCVS.

C Oppianus Delphinos, & circa saxosa litora, & in alto pelago degere scribit, & nusquam mare sine Delphinis esse. Apparetq. omnino omnium marium piscem esse, nam & in Ponto, vbi nullum animal nec est, nec intrat piscibus maleficum, Delphini sunt, vt testatur Aristoteles, inquiens: οὐδὲν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης, hoc est, in Ponto nulla fera est præter Delphinos, & Phocænas: quamuis Plinium aliter sensisse, vel legisse appareat, vtpote qui vertit: *In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica præter Vitulos, & paruos Delphinos.* Vbi rursus pro paruos paucos reponerem ex Ammiano, qui quoque tradit nullam beluam immeare Ponto inimicam piscibus, extrà quàm paucos, inquit, Delphinos, quamuis Hermolaus Ammianum potiùs ex Plinio restituendum censeat, verùm & Oppianus de Ponto Euxino scribens παύρους Delphines ibi degere ait, idest paucos, & faciles numeratu, vt lexicographi exponunt, sed hunc Plinij locum aliàs ventilabimus. In Adriatico mari non nisi rarissimè etiam capi Bellonius obseruauit. Idem aliquando aquas dulces intrare tradit, ibiq. aliquandiu piscib. pasci, non multum tamen temporis immorari, & Aristobulus apud Stabonem author est nullum piscem ex mari in Nilum ascendere, præter Mugilem, Trissam, & Delphinum, crocodilorum D metu: Delphinos quia præstantiores sunt, Mugiles, quia à Porcis piscibus (à quibus crocodili propter spinas abstinent, ob naturæ quendam consensum secus terram ducuntur. Cæterùm vti hic reuera Delphinos propriè dictos intelligi non dubito, ita de alijs loqui Solinum etiam arbitror: *Delphinum*, inquit, *genus est in Nilo, quorum dorsa serratas habent cristas. Hi Delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersisq. astu fraudulento, tenera ventrium subternatantes secant, & interimunt.* Nam & Marcellinus non Delphinos, sed Delphinis similes vocat, inquiens: *Crocodili quidam in Nilo disrumpuntur fossos aluis mollibus certis ferarum dorsualibus crustis quas Delphinis similes nutrit fluuius.* Generus Sturiones esse conijcit, quod tamen mihi minimè videtur, vt in Sturione exposui. Loca immutare, nec in eodem semper mari hærere vero non est dissimile, scribitq. Bellonius sese à Græcis, qui circa Propontidem habitant, accepisse, Delphinos etiam instar aliorum, quorundam, piscium migrare, è mari mediteraneo videlicet Septentrionem versus, Helespontum, & Propontidem emetiri, & Euxinum ingressos certo tempore immorari, tum denuò loca prius relicta repetere.

Omnium marium piscem esse.

Vbi rarì.

Aquas dulces intrare.

Delphinorū in Nilo dum genera.

Migrare.

NATVRA.

NATVRA. MORES.

Delphinus teſte Philoſopho tantùm carniuorus eſt. In minores piſces cùm cibum inquirit, quàm maximè, & crudeliter graſſatur, eorumq. longam, & latam fugam facit, omneſque maris meatus timore implet: nimirum optimum quemque diripit, & prædatur. Habetque quæ ceu adulatrices venationem comitantur Cephos aues, quæ ab illis occiſorum piſcium ſanguine paſcuntur, vt Oppianus ſcribit. Impetum eius in piſces, piſciumq. timorem elegantiſſimè tetigit Papinianus nono Thebaidos, his verſibus:

Delphini comites.

Delphinii impetus in piſces.

Qualis cæruleis tumido ſub gurgite terror
Piſcibus arcani quoties diuexa profundi
Scrutãtẽ Delphina videt, fugit omnis in imos
Turba lacus, virideſq. metu ſtipantur in algas
Nec prius emerſi (emergunt fortè) *quàm ſumma per æquora flexus*
Emicet, & viſis malit certare carinis.

Ad eundem impetum, ac graſſationem quoque reſpexit *a* Silius, inquiens:

a *Lib.* 15.

——rabidi ceu belua ponti
Per longum ſterili ad paſtus iactata profundo
Cum procul in fluctu piſcem male ſaucia vidit
Aeſtuat, & luſtrans nantem ſub gurgite prædam,
Abſorbet latè permixtum piſcibus æquor.

Viſit valere Viſus enim ipſi acutiſſimus, ita vt piſcem etiam ſub lapide, vel in cauerna aliqua latitãtem ab eo videri Oppianus referat. Cùm itaque in piſcium nationes ita dominetur, vt ne intueri ipſum, nedum appropinquare ad ipſum audeant, Ariſtoteles τὸ θηρίον, Plinius maleficam beſtiam nominarunt. Iidem velocitate omnia animalia ſuperare teſtantur. *Velociſſimum omnium animalium*, inquit Plinius, *non ſolùm marinorum, Delphinus eſt, ocyor volucre, ocyor telo: Nam cùm fame concitati fugientem in vada ima piſcem, diutius ſpirituum continuere, vt arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaq. vi exiliunt, vt plerumq. vela nauium tranſuolent ſaltu.* Idem ex *b* Ariſtotele recitat Aelianus, additq. & cauſam conari adferre huiuſmodi: Quemadmodum enim vrinatores animam continent, ſic illum primùm ſpiritum comprimere, deinde corpus ſicut ſagittam neruo expulſam iaculari: nam ſpiritus, ait, intus compreſſus, & illum, & vrinatores compellit, ac iaculatur. *c* Philoſophi verba ſunt: *Omnium tum aquatilium, tum terreſtrium animalium velociſſimi mihi videntur eſſe Delphini: Superſiliunt enim nauigiorum magnorum malos: quod maximè faciunt, cũ piſcem quem ptam cibi cauſa perſequuntur: tunc enim ſi is fugit, ad fundum vſque fame vrgente inſequuntur: quòd ſi longior fuerit reuerſio ſpiritum continent, quaſi ſpatium apud ſe reputantes, & conuerſi ſagittæ modo feruntur, celerrimè itineris longitudinem emetiri volentes reſpirandi cauſa, quo impetu nauigiorũ, quæ fortè illic fuerint, malos ſuperant. Hoc idem vrinatores faciunt, cùm ſe in profundum demiſerunt: pro viribus enim conuerſi enixiùs efferuntur vt ſpirent.* Oppianus quoque admirabilem hanc velocitatem, velociſſimis animalibus aſſimilat, inquiens equis liberis velociſſimis ſolam fortè Aquilam aut Circum in aere volantem, aut in aquis natantem Delphinum contendere poſſe. Eandemq. Bellonius ſeipſum in mari obſeruaſſe ſcribit, & nauem pleno velo, & ventis ſecundis ocyſſimè inuectam, Delphinos celeritate vincentes animaduertiſſe tradit. Hic verò velocitatis cauſam eſſe exiſtimat non pinnas, quæ, inquit, ad tanti corporis molẽ exiguæ ſunt, ſed corporis dũtaxat pondus, nam ſi pinnarum, inquit, magnitudo promoueret velocitatem, Hirundinem piſcem paruum, cuius pinnæ tamen nihilo, quàm Delphini maiores ſunt, celeriorem eſſe oporteret: cæterum rectiùs vires, & corporis robur, agilitatemq. tam celeris natatus cauſam ſtatuiſſet, cõiunxi autem robori agilitatem, quoniam illud per ſe ſufficere non videtur, niſi accedat agilitas, quæ ſimul cũ robore in tendinibus, & neruis maximè poſita eſt. Sicuti verò tam citus veloxq. natatus ad piſces perſequendos ipſis eſt vtiliſſimus, ita contrà nonnunquam pernitiem eis adfert, id quòd potiſſimũ accidit, cũ velociores piſces, vt Mugiles perſequũtur: cum. n. citatum curſum inhibere non poſſunt, in terrã vſque ſæpenumerò impelluntur, & præda hominũ fiunt. Ariſtoteles, & Plinius interdum incerta de cauſa in terram efferri ſcribunt. Sunt qui id ſepulturæ deſiderio facere eos credunt quaſi nefas eſſe Delphini putẽt, maris regem inſepultum putreſcere, aut piſcium eſcam fieri. Cæterùm vel aſilo infeſtati id faciunt, id quod Rondel. obſeruauit in vno, qui in litore iacebat, vel cum nimio ſtrepitu piſcatorum eis inſidiantium grauantur, vt Ariſt. ſcribit. *d* Plinius tellure tactas mori ait, apparetq. veterum pleroſq. ità cenſuiſſe, nam & Ouidius inquit.

Velocitas.

b *lib.* 12. *cap.* 12.

c *Lib.* 9. *hiſ. cap.* 48.

Equorum liberorum velocitas.

Velocitas eiuſq. cauſa.

In terram ferri & quare.

d *lib.* 9. *c.* 8.

Quam poſtquam bibulis iniecit fluctus arenis,
Vnda ſimul miſerum vitaq. deſtituit.

Et Pierius Valerianus hinc Horatiũ credit dixiſſe, *Delphinum ſyluis appingit*. Sed hoc ſalſum eſſe oſtendit Ariſt. qui Delphinum teſtatur extra aquam diu viuere poſſe mutientem, & anhelantem, modo cæterorum ſpirantium. Ariſtoteli ſubſcribit experientia. Dummodo enim aere fruantur diutius extra aquam, quam intra aquam, ſi prohibeantur reſpirare (nam & retibus incluſi aliquando

An tacta terra moriantur.

A quando suffocantur (nō pauci obseruarunt. Gesnerus Arimini captū tres dies in terra vixisse affirmat,& Rondeletius viuos a suis (Monspeliensibus, Lugdunum vsq. aliquādo deportatos esse. Adhæc maiorem ferè ipsis aeris quā aquæ necessitatem esse ex somno quoq. eorundē docemur, *Delphinus dormiens* (inquit d Plutarchus) *à summo per altum dimittitur, tantisper dum in vadum impingat, solumq. sentiat; Hic excusso somno, ronchoq. adito ad summū rursus meat, rursusq; demittitur, ac pronus fertur, motu quodam mirabiliter composito quietem captans.* Sed clarius Aristoteles. *Edita per summa aquoris fistula, respirationis causa, dormiūt: & iam Delphinū stertentē etiam nonnulli audiuere.* Idem coniugatim mares cum fæminis degere scripsit. Apud Plinium cùm ait: *agunt verè coniugia*, quidam ferè legunt, eamq. lectionem probat Gesnerus, ego nihil mutauerim, nam & Solinus qui pleraque ex Plinio transcripsit, quoquo eant, coniuges euagari tradit. Haud tamen inde colligere licet, nisi bimatim natare, nam & alias gregatim natant, nunquam verò, solitarij. Cùm gregatim natant, mirum ordinem seruare dicuntur, & in eo incredibilē in suum genus, maximè verò in fœtus suos amorem: Ex ætatum ratione dispositi, gregatim (inquit e Aelianus) natant: etenim per paruuli etiamnum ex ætate infirmi in primo ordine locātur, hos natatione proximi sequuntur qui sunt confirmata ætate. Nam Delphinus cùm catulorum suorum amantissimum animal est, tū

Aeris necessitas.

Vt dormiat.

d *lib. Vir. animal.*

Coniugatim ire.

Ordo in natatu.

e *lib.* 10. *cap.* 8.

B de ijs vehementer metuens, diligenti custodia eos conseruat: ac nimirum sic natant, vt tanquā in militari cuneo alij in prima acie, alij secunda, alij tertia cōstituanē: natu minimi antè prænatant, post verò hos fæminæ sequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes, filiorum & vxorum natationem inspiciunt, atque obseruant. Quid ad hos Nestor bone Homere? quem ais ad instruēdas acies principium suæ ætatis præstantissimū fuisse? Hæc ille. Oppianus quoque non solū gregatim natare scribit, minoresq. præcedere & maiores subsequi, sed neq. recedere ab eis, nō magis quàm à teneris agnis pastores. Testantur & Aristoteles & Plinius magnā erga gnatos charitatē esse: nā & lacte prius nutrire eos, & gestare infantia infirmos. Solinus addit teneros in faucibus recipere, sed hoc verum esse aut fieri posse Rondeletius negat, propter rostri & gulæ Delphinorum angustiam & catulorum magnitudinem. Id tamen etiā testatur Oppianus, & Gesn. authoritate Aristotelis admitti posse putat, si catulos ore tantùm ab eis gestari interdum, non penitus includi intelligamus. Quod si ex natis aliquem vel capi, vel occidi contingat, illum vbique misera & mœsta mater sequitur, vt idem Oppianus refert, nec vsquam deserit: alterum interim ad hūc incolumem, à se propellere & vt fuga sibi consulat, hortari videtur: saucio verò adeò adhęret, vt nullo modo absterreri, ne ictibus quidem, aut diuelli ab eo queat: itaq. simul cū filio capitur & oc-

Amor in prolem.

An fetus ore accepti.

f *lib.* 1. *cap.* 18.

C ciditur. Hinc longe maiorem Delphini in sobolem amorem quam mulierem f Aelianus ostendit, quandoquidem illi mortuo nato superuiuere nolunt, hæ verò licet liberorum suorum studiosæ sint, mox mitigata tristitia, in doloris obliuionem veniunt. Non minorem erga parentes pietatē esse aiunt: Tradit Ioan. Tzetzes eos senio confectos alere, & natationē ipsorū corporis sui visu promouere. Quin totam suam nationem miro prosequūtur amore, cuius Thraciæ vrbs, cui nomē Aenos est, præclarum testimonium dare idem g Aelian. refert, nā cū fortè euenisset, Delphinus vt vulnere accepto, non mortifero quidem, sed sanguinē mittenti caperetur, reliquos nō cōprehensos, id ipsum vt senserunt, maximis saltibus ad portum gregatim profectos, probè studiū suū captiuo nauasse tradit: piscatores igitur de suis periculis pertimescētes, captiuū deseruisse. Itaq. Delphinos natu maiores, tanquam socium quendam homines genere se contingentem, sic tristes perrexisse illū comitari & magno studio subleuare, cùm vel homines ipsi cum intimis & necessarijs infelicibus suis studium & curam, inquit, perrarò communicare soliti sint. Simile quid etiam recitat h Aristoteles inquiens: *Fertur etiam Delphino apud Cariam capto atque saucio, ingentem reliquorum multitudinem conuenisse ad portum, immoratamq. donec piscator dimiserit eum quem ceperat, tum omnes simul recepto captiuo redijsse.* Alicubi conspectum quoque esse scribit Delphinorū gre-

Pietas erga parentes.

Amor erga suum genus.

g *lib.* 5. *cap.* 6.

h *li.* 9. *Hist cap.* 47.

D gem, maiorum & minorum promiscuū post quem duo quidam paullò post viderentur Delphinulum defunctum labētem in imum subire, & in summa pelagi dorso euehere, quasi miserantes, ne ab aliqua belua deuoraretur. Aelianus verò eundem i Aristotelem testem citanş; Delphini, inquit, etiam mortuorum memoriam non abijciunt, & eos quibuscum consuetudinem viuis habuerant extinctos quoque non deserunt. Itaque sui generis cadauera subeuntes, ad summam aquam alleuant: tum ad continentem (velut funere illos efferentes, hominibus ipsos sepeliēdos tradūt; post verò sequitur magna Delphinorum multitudo, tanquam funeri operam dantium, atq. in extinctos honorem conferentium, aut certè eos ab impetu aliarum beluarum ne deuorenē, defendētium. Oppianus verò mortē suam præsagire eos dicit, & ad littus se recipere, vt ī terra expirēt, & vel ab homine aliquo, vel inducta maris æstu arena sepeliantur, ne principem marinorū animātium insepultum iacere quispiam videat. Iam verò vt suorum cadauerum curam habent, ita & humana inhumata esse non patiuntur. Pluribus enim Plutarchus in conuiuio septem sapientū tradit Hesiodi à latronibus interempti cadauer, cùm in mare inijcerentur, à Delphinis susceptū & ad

i lib. 16. *cap.* 6.

Mortuos sepeliunt.

Mortem præsagiunt.

Rhium

Rhium Molyeriam exportatum fuisse. Quod si verum est, nec illud mirum esse debet, quod Plinius scribit, Delphinum hominis amicum animal esse, nec hominem expauescere vt alienum, obuiam nauigijs venire, alludere exultantem, certare etiam, quamuis, plena preterire vela. Eleganter Ouidius:

Hominis, vt homo est, amicũ esse.
k lib. vtra animal.

Vndiq. dant saltus, multaq. aspergine rorant,
Emerguntq. iterum, redeuntq. sub aequora rursus:
Inq. chori ludunt speciem, lasciuaq. iactant
Corpora: & acceptũ patulis mare naribus efflãt.

k Plutarchus gratam Dijs Delphini humanitatem putat, quod solus hominem hoc quidem solũ nomine diligit, quia sit homo, cùm caeterorum quae per continentem degunt, vel nullum, vel quę mansuetiora sunt tantum, canis, equus, elephas nutricatores modò & familiares colant suos: & Hirundines dum vmbra & opportunitate necessaria potiantur, commigrant cohabitatq. nobis, per caetera hominẽ velut bestiã fugere & auersari soleant. Delphinis verò longè quàm caeteris secus illa summis Philosophorũ tantoperè desiderata, sordibus omnibus, omni fraude carens amicitia, solis cũ homine natura intercedat. Nam qui haud vllius vlla in re mortalis opus habẽt opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere, inquit, multis. Scribit Bellonius nautis sonum aliquem, sibilumue edentibus, diutiùs circa naues immorari, cumque ad naues accedunt, sonitum euidentem ex fistulis earum propter respirationẽ multo tempore suppressam audiri. Eodemque referente hodieque persuasio quaedã vulgaris est non inter Graecos solùm, sed Italos quoq praesertim Venetos nautas, si quisquam coorta tempestate in naui ipsorum inueniretur, qui aliquãdo occidisset Delphinum, omnes circumquaq. Delphinos collectum iri, vt naui pernitiem moliãtur in vltionem eius qui Delpinũ peremisset. Itaq. religiosè eis laedendis aut etiam si alius interemerit, in cibo sumendis abstinent. Contra verò, homines eorũ generi innoxios ab ipsis amari putãt ideoq. comitari eos naues, praesertim in periculis à tẽpestate, vt si opus esset, naufragos seruarẽt.

Cur Delphinus ab hominibus non occidatur.

An Balęna iter pręmonstret
l lib. Vtra animal.
Nauigationis comites esse.

Vulgus piscatorum ait Delphinum Balaenae comitẽ esse & iter praemonstrare, quod veteres Musculo tribuerunt. Quam opinionẽ indè ortam arbitratur Rondeletius, quod vbi Balaenae sunt, ibi Delphini & Lamiae (Canes frequentes sint, à quibus Balaenae dilacerantur. Quomodo verò Delphini nauigationis duces se praebuerint, illustres narrant historiae à Plutarcho his verbis: *Dictynnae Dianae & Delphinij Apollinis arae templaq. per Graeciam multa passim sunt. Enimuerò quem locũ ipse sibi deus peculiarẽ elegit, eum Cretensium posteri Delphino duce tenuerunt. Neque enim quod fabulãtur quidã, sumpta Delphini specie deus ipse, sed ab ipso Delphinus missus perq mare cursũ dirigens, classẽ perduxit Cyrrham. Iis etiam quibus à Ptolomeo Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionysij reuehendi negotium datũ fuerat, ventorum vi praeter animi sententiam, supra Maleam abreptis & iam à dextra Peloponnesum habentibus, ac ob id pertarbatis tristibusque, Delphinum ante proram conspectum narrant, veluti vocantem, ac ducem se in stationem quandam leni cursu prabentem illos verò deuia iam nihil solicitos tantisper pręnatantem, viamque monstrantẽ secutos, dũ constituerentur Cirrhae.* Habere item cũ piscatoribus societatẽ creduntur. Refert Oppianus ex Gillij versione sese audiuisse piscatores Euboicorum hominum pariter ęqualiterq. cũ Delphinis pisces quos ceperint, communicare: ad huiusmodi autem piscationem tempestatum quietem opus esse: id quod si acciderit, tum de prora laternas quasdam piscatores suspendere, quae etsi intra se ignem habeant, sic tamen lucẽ transmittere, vt ignis quidem obtegatur, lumen verò transluceat, piscibus splendor timorẽ faciat, & molestiam afferat, ideoq. insidiarũ ignoratione obstupescentes quid si velit quod vident, appropinquare aggredi, causam tantã sui timoris cognoscere studentes. Huius rei cõsideratione perterritos, aut saxum quoddam stare frequentes cũ tremore & metu, aut ad litus impulsos exilire, sic obstupefactos, vt de caelo tacti esse videantur, facileq. iam sit tridente percutere. Delphinos cum ignẽ à piscatoribus incendi animaduertunt, seipsos statim ad subsidiũ ijs ferendũ comparare. Et illos quidẽ sensim & pedetentim remigare: eos verò formidine exterrentes impellere pisces, eorumq. effugia reprimere, ne elabi queãnt: Eos igitur & ex Delphinorum natatu & piscatorũ remigatione vndiq. in angustias compulsos, quòd sentiant sibi nullũ ex tantis angustijs exitum patere, idcirco stare & manere: hinc effici, vt eorum magnus numerus capiatur. At cùm Delphini velut repetentes communis laboris remunerationẽ sibi debitam ex illa piscatione, eò procedunt. Quib. pędae auxiliatoribus si cũ fide & grato animo piscatores aequabilitatẽ distribuant, persuasum his haberi, qui in re maritima versantur, rursus ad piscandũ, etiã si minus inuitentur adiutores fore: sin autem piscatores praedam cũ his communicare omiserint, hostes experiri, quos antea amicos habuerant. Quomodo & in Mugilibus capiẽdi in Narbonensi Gallia hominib. sese socios praebeãt, ex Plinio in Mugilum historia recitauimus. Caeterùm quamuis Delphinos piscatoribus auxilium ferre tanquã de industria verisimile quidẽ videri possit, cùm ingenio intellectuq. carere minimè videãtur, vt modo ostendetur, nihilominus Bellonius fortuitò id euenire existimat, diuersis in locis & portubus maris haec obseruasse scribens, & cum amico quodã suo homine industrio saepè in diuersis insulis Illyriae aut Graeciae magna cũ voluptate spectasse Delphinos, qui modò gregat

Societas cũ piscatorib.

Non suopte ingenio sed fortuito piscatoribus auxiliari.

modò

A modò bini, mas, & fęmina coniugati venantes, postquã minores pisces ex diuersis partib. maris, vbi liberiùs vagabantur, in angustiam aliquam, aut locum minus profundum complures compulissent, impetu tandem in eos grassari, & obuijs quibusq. promiscuè pasci. Quòd si in confertos Celerinorum, aut Sardinarum greges inciderint, immodica helluatione, capita tantũ expetentes, reliquo corpore neglecto, detrimentum ingens populando afferre: Itaque magnum sæpè confertorum piscium numerum in æquore fluitare. Esse qui irruentis Delphini impetu consternati perplexiq. in aerem quantum possunt, exiliant, vnde tam denso agmine in mare relabâtur, vt pluuiam repręsentent: itaq. partim ab auibus Laris, & alijs qui turmatim Delphinos sequuntur, deuorari in aere, partim in mari à Delphinis: partim etiam si piscatores adsint, vel manibus, vel retibus capi. Sic Delphinos venari manè, vt ientaculum sibi parent, sic in meridie, vt prandeant, sic vesperi, vt cænent, totos ferè dies venando occupatos. Quamobrem non temerè à piscatorib. amari, quoniam pisces vndequaq. in retia ipsorum compellunt. Pro quo beneficio hanc gratiã eis rependere piscatores, ꝙ nunquã eos offendunt, & retib. etiã inclusos liberant: in Grę-cia videlicet, & ijs locis, vbi Delphinis vesci religio est. Eundem verò amorem quem ergà nos, ac potissimũ pueros habent, diuersę veterũ, siue historiæ, siue figmenta indicant. Hinc ἱερὸς ἰχθὺς,

B & παιδεραςὴς, & φιλάνθρωπος cognominatur, & à multis etiã frater hominis: Nec aliam ob causam homines aliqñ fuisse dicuntur, & à Dionysio in pisces mutati, vt Oppianus fabulatur. Fit verò etiã ꝙ inde malè apud aliquos audiant. Socion. n. Philosophus ait, Delphinum adulatorẽ esse, qui nimirum ciborum reliquijs, quę à nauigantib. affatim in mare proijciuntur, allecti comiterq. accepti saturatiq. natantes quamdiu affatim vnda subest, ac suppetit, officiosè comitantur, in siccum verò littus nunquam excedunt. Sic adulatores quamdiu tranquillitas affulget, permanent, amicos in hoc vitæ cursu dum plana faciliaq. & prospera omnia sunt, adeunt, deducunt, colunt: cùm verò scrupea difficiliaq. acciderint, statim abscedunt. Scribit Plin. nomen Simonis omnes miro modo agnoscere, malleq. sic appellari, quod quidem ipsum non esse fabulam Gillius se expertum esse asserit, cũ ad Antipolim vrbem prouinciæ Narbonensis nauigaret, & Delphinũ vel longinquo interuallo contenta voce Simonem appellaret: confestim. n. propè accessisse, vt manibus, inquit, attingere potuissem. Atqui longè maius est, quod de intelligendi prudentia eorum Aelianus narrat, videlicet simul vt in retia Delphinus incidit, statim primò quidem quietè, & liberè manere, neq. omninò fugerè meminisse, sed & epulari, & alios secum captos depasci, & tanquam huic indictũ esset cõuiuium, ex ijs exsaturari. Deinde cùm se extrahi, atq. ad litus appro-

C pinquare intelligit, dentibus, lacerato reti, è seruitute liberari. Iam si quando piscatores posteaq̃, captiui Delphini nares holoschęno iunco traiecerint, quodam obsequio atque indulgentia eum ex potestate idcirco demittant, seruituteq. liberent, vt hac notionis nota inusta, si iterũ capiat, aptiora det indicia, se alias captum, & seruatum fuisse: eum velut indicium, & notã pristinæ captiuitatis veritum, non amplius ad sagenam appropinquare. Eandem quidẽ etiã prudentiã recitat m Plutarchus, sed quod si fuga euadere primùm capto non datur, periculi tñ nihil esse ait: iunco quippe circa collum insito signare, dimittereq. rursus: deprehensum postea verberibus, futuræ cicatricibus agnitum, castigare: sed hoc raro accidere: nam venia data, vitaq. simul restituta, plerosq. omnes in posterũ cõtinere se, ac ab iniuria facessere. Cęterũ non tam ob religionẽ, ꝙ hominum studiosi sunt, vt dictum est, parcere eis piscatores conijcio, q̃ ꝙ miseratione fletus eorum tangantur. A capitis. n. tanti fletus gemitusq fiunt, vt cùm in naui, vbi permulti Delphini tenebãtur, pernoctarẽ inquit Gillius mihi acerbissimum dolorem inusserint: adeo eos animaduerti humano gemitu, & lamẽtatione, & magna lachrymarum vi suã conditionẽ deplorare, vt ego huiusmodi pisciũ misericordia lachrymas tenere nõ potuerim: vt proximũ, quẽ magis gemere sentiebam, dormiente piscatore in mare abiecerim: malui. n. lędere piscatorẽ, quã mihi ad pedes stratũ,

D quasi supplicantẽ non subleuare, sed nihil promoui hoc abiecto, reliqui alij magis magisq. gemitum auxerunt, vt non obscuris signis mihi viderentur petere similem liberationem. Itaque totã noctem in acerbissimo luctu versatus sum. Quemadmodum itaq. capti ploratu omnia miscent, ita cùm liberi sunt, & sui iuris cantu mulceri præter Plinium nulli non alij veterum testantur, ac potissimùm Arionis historia quam mòx suo loco recitabimus: extatq. Philippi cuiusdã carmen Gręcum inter epigrammata de luscinia, quæ boream fugiens, cùm per mare volaret, Delphini dorso suscepta vectaq. sit, & illum nantem carminibus suis delectarit, vt vel hoc historiæ Arionis fidẽ faciat. n Plutarchus verò, quia musicam Delphinus amat, verisimile esse ait charum esse Apollini, & hac quidem in re Pindarum conferentem, non Delphinum, inquit, abditum elici:

Quem placido ponti pelago Exciuit amabile tibię melos. Nec vero quis cantu moueri eũ putet, sed poetarũ figmenta esse, Gesn. Angli cuiusdã eximiæ eruditionis viri testimonium citat, qui gregem Delphinorum ad buccinam se erigentium, aliquando sibi visum in ora Angliæ affirmaret.

Cur teneri amant. (margin, faint)

Simones nomen agnoscere.

lib. 11. c. 12

Prudentia.

m *lib. Vtra animal.*

Fletus misericordiã mouet.

Cãtu, & musica oblectari.

n *Lib. Vtra animal.*

ÆTAS. COITVS. PARTVS.

VIta Delphinis longa. Quidam enim Plinio, & Alberto teſtantibus tricenis annis viuunt: id quod ille cognitum fuiſſe tradit, præciſa à piſcatoribus cauda, vt quos ita reddidiſſent mari, captos item cognoſcerent, & ſpacium temporis ſcirent. Huius longæuitatis cauſam Ariſtoteles eſſe voluit, quòd ſine felle piſcis eſt. Proles celeriter adoleſcit, quippe quæ annis decem ad ſummam perueniat magnitudinem, vt idem tradit Ariſtoteles. Coitus eorum humano ſimilis, vt Rondeletius vidit, & Oppianus teſtatur inquiens:

Cur multũ viuat.

Vt coeat.

Δελφῖνες δ' ἄνδρεσσιν ὁμῶς γάμον ἐντλώ' ὄντας.

Quæ periphraſticῶs euertit interpres:

In faciem verſi dulces celebrant hymenæos Delphines, ſimiles hominis complexibus hærent.

o lib. 5. hiſt. cap. 5. & li. 3. de gener. cap. 5.

Atqui o Ariſtoteles cæterorum piſcium modo coire Delphinos ſcribit, planis nimirum partibus admotis, nec parum multumq. temporis, ſed mediocre in coitu ipſo conſumere, delphinorum tamen coitum diuturniorem eſſe, piſcium verò celerrimum, quod Plinius quoque non prætcrijt: Piſces, inquit, *attritu ventrium coeunt, tanta celeritate, vt viſum fallant. Delphini, & reliqua cete ſimili modo, &* (lego at) *paulo diutius.* Reliquorum quoque cetorum modo ζωοτόκος eſt, hoc eſt animal parit, nec rectè à Plinio ſcriptum eſt, *pilo carentium duo omnino animal pariunt, Delphinus, & vipera*, nam omnes cetos viuiparos eſſe certo certius eſt, idque vel ipſe aliàs teſtatur. neque etiã rectè partus Delphini cum viperæ partu comparatur, hæc enim ex ouo intus concepto animal excludit, idque cum cartilagineis pleriſq. commune habet, cum Delphinus, cetiq. omnes, fętum ex ſemine conceptum abſq. ouo perfectum in lucem edant. Geſtat verò decem menſibus, vt p Ariſtoteles teſtatur, ſingulos vno partu, interdum, & binos edit. Parit æſtate, nec vllo alio tẽpore, vt rectè ſcripſit Philoſophus, vnde hunc Plinij locum: *Agunt vere coniugia, pariunt catulos decimo menſe, æſtiuo tempore*, Rondeletius corruptum eſſe aſſerit: nam ſi verè delphini, inquit, cumfœminis commiſceantur gerantq. vterum decem mẽſibus, qui fieri poteſt, vt æſtate pariãt? Cùm itaq. fętum aliquando vere extraxiſſet, ruſuſq. fœminam delphinum alteram Octobri mẽſe diſſecuiſſet, & in huius vtero tum primùm formari fętus cęptos inueniſſet, hinc effici putat, eum quem ferè perfectum vere compererat proximæ æſtatis initio in lucem edi oportuiſſe; alterum initio autumni conceptum decem menſibus poſt, nimirum æſtate, gignendum fore, ideoq. Plinij locum mendoſum eſſe exiſtimat: neque ipſum intellexiſſe delphinos veris tempore coire, cùm mox ſubiungat decimo menſe catulos parere, æſtiuo tempore legendumq. Agũt vera cõiugia. Ego ſuprà verè legi, nec bene puto Rondel. id Plinium pro anni tempore id vocabulũ poſuiſſe putat. Iam verò in omnib. ferè Plinij codicib. legitur ferè. Chorio, amnio, allantoide tunicis fętus in vtero inuoluitur, ſanguine nutritur per venas vmbilicales, ſpiritum per arterias eaſdem trahit.

Viuos parere.

p lib. 6. hiſt. cap. 13.

Quando, & quot pariat.

VOX.

DElphinis, inquit Plinius, *pro voce gemitus eſt, humano ſimilis*. Nos quantoperè capti gemant, ſuprà ex Gillio diximus. Rondeletius ſtridorem edere ſcribit, vociſque nonnihil, quia aſperam arteriam, & pulmones habet, & linguam mobilem, quod vt intelligerent ſtudioſi, exertam in pictura expreſſit. Quod ſi verò reclamet aliquis ex Ariſtotele vnaque cum Plinio ipſum errare, de delphini lingua hæc ſcribente: *Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, breuis, atque lata, haud differens ſuillæ*: Ariſtoteleſq. diſſentire videatur his verbis: *Delphinus ſtridet, ac mutit, efferens ſe in aerem, ſed non quemadmodum ea quę ſuperius enumeraui*, non vt piſces illi qui vocales exiſtimantur, vt Cuculus, Chromis, Lyra, &c. *hic enim vocem, & pulmonem, & arteriam habet, ſed linguam non ſolutam, neque labra, vt articulatam vocẽ poſſit edere:* reſpondet, eum qui Ariſtotelis contextum propiùs inſpexerit, hunc ſibi Plinioq. minimè aduerſari intellecturum facilè. Etenim Ariſtoteles, inquit, eo capite oſtenſurus, quæ animalia vocem quæ locutionem, quæ ſonum aliquem, ſiue ſtrepitum edunt, ſubtiliter hæc omnia diſtinxit: vt vox à pharynge, & pulmonibus pendeat, vt quibus pulmo deſit, ijs nulla vocis emittendæ ſit facultas, locutio verò non niſi vocis per linguam explanatio ſit: quamobrem quę linguam non habent, aut ἀπολελυμένην, i. non liberam, & ſolutam, ea neq. vocem emittunt, neq. loquuntur, at ſonos edere, vel alijs partib. poſſunt. Lyra igitur, & Chromis ſonos ſtridoreſq. mouent, quia neq. pulmonem, neq. arteriã habent, & Pectines quoties per ſumma humoris nitibundi feruntur, qđ volitare dicunt, ſtridere ſentiuntur, atque etiam marinæ Hirundines, quæ ſublimes volitant, mare non attingentes. Delphinus verò non eodem modo ſtridet, ac mutit, quo hæc omnia, quia vocem habet ob pulmonem, & arteriã: præterea mobilẽ, ac liberã, ſed non ita liberam, & ſolutã, vt voci articulatæ, & locutioni efferendæ ſatis eſſe poſſit. Quare non negat Ariſtot. delphinum linguam

Lingua qualis.

Piſces vocẽ edentes, & qui non.

linguam mobilem habere, sed non ita mobilem, & solutam, vt vocem articulatam efferre possit, est enim breuis, vt ait Plinius. Atque hunc esse germanum Aristotelis sensum confirmat ex ipsiusmet testimonio, cuius paullò pòst hæc sunt verba: *Pueri vt cætera sua membra continere, ac regere nequeunt, sic etiam linguæ sunt impotentes, & quidem imperfecti, & sero lingua absoluuntur: itaque magna ex parte balbutiunt, tortiq. sunt lingua.* Pueris igitur lingua non deest, neque adhærens est, sed mobilis, & lata, quæque exeri potest: sed nondum ita libera, vt vocem distinctè articulateq. enunciare possint. Ita Delphinis lingua est lata, mobilis, quæ modò exeri, modò cõdi possit, non hærens palato, neque ossea, non ita tamen soluta, vt vocem explanatè efferre queant. Porrò neque labra, neque palatum cameratum habet, quæ locutioni conferunt. Hæc ille:

Delphinorũ vox cum pueris comparata.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Habet delphinus quibuscum dissidet, habet quibuscum amicitiam quandã in mari gerit. Balænã inimicum esse legimus apud Philen, & apud Aelianum in Gillij interpretatione, sed in nostris Græcis codicibus, non de delphino, sed de Thunno id scribitur, nimirum circa Taprobanem permultas Balænas Thunnis insidiari: & fortè haud temerè delphinos quoque Thunnis inimicos esse dicemus, id enim de Pompilo, qui ex Thunnorũ genere, vel saltem consimilis piscis est, traditq [q] Athenæus ex Pancrate, nec non idem [r] Aelianus his verbis: *Pompilum hostili odio delphini persequuntur, neque hoc ipsum tamen impunè faciunt. Cùm enim hunc gustauerunt, discrutiantur, & conuelluntur continuè: & quòd furore inflammati consistere non queunt: idcirco in litora expelluntur, atque fluctu eiecti, à cornicibus marinis grauijsq. exeduntur, & conficiuntur.* De Amiarum cum delphino atroci pugna suo loco dictum est. Idem [s] Aelianus retrusam quandam communitatem, atque affinitatẽ delphino esse putat cum Leone, idque non ex ea parte solùm quod vterque imperat, hic quidem terrenis bestijs, ille verò aquatilibus, sed etiam quòd siue senectute, siue morbo infirmis ambobus simia medetur, huic terrestris, illi marina. Alias [t] etiam scripsit, esse, & in piscium genere parasitos, vt Pediculum appellatum, qui ex superfluis, & intercidentibus à delphino comedente victitat, itaque ex eius præda tanquã exlocupleti mensa refectum pinguescere. Eo nimirum delphinum tantopere delectari, vt cum ipso libenter quæ comprehenderit, communicet. Cæterùm nolo te latere lector Pediculum hunc nõ eum esse quo de inter insecta egimus, sed reuerà piscem esse, id quod [u] Arist. verba, quibus eiusdem amicitiæ meminit, indicant. *Maris quod Cyrenã in Aegyptum panditur, piscis Pediculus nomine circa delphinum est, qui omnium pinguissimus fit pabuli copia, quæ delphini opere suppeditatur.*

Inimicitia cũ Balæna. *Cum Pompilo.* [q] *lib. 5.* [r] *Lib. 15. cap. 23.* *Cum Amiis.* [s] *lib. 15. cap. 17.* *Amicitia cũ Leone.* [t] *lib. 9. Hist. cap. 7.* *Cum Pediculo.* [u] *Lib. 5. Hist. c. 31.*

CAPIENDI RATIO.

Capiuntur delphini diuersimodè. Retibus capti, breui tempore strangulantur, inquit Aristoteles, nimirum cùm in vado retenti respirare non possunt: nam alioqui capturam eam facilè ferunt, & vbi ad litora ventum est, laceratis retibus euadunt, vt Philes alijq. tradunt. Capiuntur & hoc modo, ex eodem Aristotele, Piscatores repentè alueis vniuersum circundant delphinorum gregem, indeque obstrepentes in mare, efficiunt vt territi erumpant vniuersi in litora, capianturq. tentato grauatoque capite, præ strepitus inflicti nimietate. Atque hoc fortassis Plinius dicere voluit, dum ait, *Capiuntur attoniti sono.* Quomodo verò tridente percutiantur à Thracibus, qui circa Byzantium habitant, barbari, & immanes, docet his verbis Oppianus. Tridentem siue iaculum bisulcum parant, longissimo funi annexum, & matrem alicubi cum geminis catulis oberrantem obseruant, eisque adnauigant. Delphini sine metu vllave suspitione loco manent, donec alter ex catulis iaculo feriatur. Percussum piscatores non attrahunt, neque enim possent, sed funem laxant, & remigando celeriter sequuntur, donec ille tandẽ viribus exhaustus in summam effertur aquam: illum vbique misera sequitur mater, & non solùm non deserit, sed occidendam se vnaque capiendam præbet, vt supra dictum est.

Retibus non capti. *Vt feriãtur tridente.*

PRÆSAGIA.

Bellonius se non assentiri ait, qui delphinos salientes tempestatẽ præsagire scripserunt, quod pluries, & diuersis in locis diligenter per mare obseruaret, eos non minus sequi ventũ, quàm contraire, nec minus turbato mari, q̃ tranquillo placidoq. apparere subinde. n. per æquoris summa se ostendere respirationis causa, qua vt semper, ita & ante, & post tempestates indigent: Sed aliud est apparere, inquit Gesn., aliud ludere, & lasciuire. Hoc autẽ certissimũ tempestatis prognosticum esse Rondeletius quoq. asserit: eiusq. rei causam D. Thomã hãc reddere.

An salientes tempestatẽ præsagiant.

Hyemali, inquit, *procella ingruente, ab imò maris conſurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta ſuggerunt, tuncque calor excitatur in Delphinis: quoniam verò caliditas propria agitatio, inde contingit, ut animal crebrius erumpere, ac ſeſe oſtentare.* Ex quo illud eſt a Plinij: *Delphini tranquillo mari laſciuientes, flatus ex qua veniunt parte præſagiunt: item ſpargentes aquam, item turbantes* (aliàs: item ſpargentes aquam turbato, ſcilicet mari, tranquillitatem) *tranquillitatem*: Id verum eſſe affirmant piſcatores quoque, & nautæ. Iam verò cùm non ſolùm Delphini, ſed & alia quoque animalia, de quibus alicubi idem b Plinius ſcribit, tempeſtatem præſentiant Rondeletius arbitratur piſces in aqua aeris agitatione mutationeq. effici, non aliter quàm imbecilli ſolent, & valetudinarij ob auſtrinos inſtantes flatus dolorem in capite, & articulis ſentire, quòd euenit ijs qui cum Neapolitano morbo diu conflictati ſunt, vel arthriticis. Sic laterum, vel thoracis doloribus obnoxij Septentrionales ventos pronunciant. Leues autem immutationes facilè ferunt, qui proſpera ſunt valetudine, magiſque externis cauſis morborum reſiſtunt.

a lib.8.c.35

b li.18.c.35

VSVS IN CIBIS.

Vbi comeditur, & qui eo abſtinent.

AB Italis, inquit Albertus, Delphinus non comeditur, nec eum piſcatores venantur: in noſtro autem mari Germaniæ adiacenti capitur, & comeditur, & ideo fugit homines. Quàm verò delicatus, & pretioſus ſit apud Gallos Oceani accolas, & quàm opiparè ſoleat apparari, quæque gentes eo veſcantur, quæque abſtineant, prolixè narrat Bellonius operis Gallici de piſcibus lib. 1. capitibus 4. 5. 6. 7. 8. & 9 & Rondeletius in menſas principum venire, magnoque in pretio eſſe in eorundem aulis ſe vidiſſe tradit, & ſæpè ſe Id miratum eſſe, cùm ferinus ille odor, inquit, omnem cibi gratiam, ſi qua ſit, ingratiſſimam reddat: ideoque foſſores, atque infimam plebem omnino apud ſuos ab eis abſtinere, vtpote maris accolas, vbi piſcium copia eſt, & ad eos mitti, qui longiùs à mari adſunt, vt ad Auenionenſes, & Lugdunēſes, quia extra mare diutiùs viuit, longiùſq. exportari poteſt citra putrefactionem, quoniam dura eſt carne, & corruptu nō ita facili. Qualem autem ſuccum generet, & quomodo apparetur, in antiballomenis dictū eſt. Partes quæ magis cōmendantur in hoc ceto, ſunt hepar, & lingua. Hepar tenera quidē eſt ſubſtantia, ſed malum ſuccum gignit. Lingua autem tenerior, & pinguior, atque hepati præferenda. Cardanus viſcera non ſolùm ſapore, ſed & odore quaſi violæ commendari ſcribit.

Partes quæ cōmendata.

VSVS IN MEDICINA.

a lib.32.c.7
Cinis.
Iecur.
b l.32. c.10
Adeps.

CInis a Delphini inter medicamenta quę lichenas, & lepras tollunt, enumeratur à Plinio, ſi ex aqua illinatur: ſed exulcerationem, inquit, ſequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Kiranides iecur huius ceti aſſum, & in cibo ſumptum tertianam, quartanāq., & omnem nocturnum typum integrè ſanare aſſerit. Plinius b verò febrium circuitus tolli ait, ſi iecur Delphini ante acceſſiones deguſtetur, Quidam id in fictili torrent, donec pinguedo ſimilitudine olei fluat, quo ſe perūgunt. Idem adeps medetur hydropicis liquatus, & cum vino potus. Præterea eodem teſte linamenta accenſa excitant voluæ ſtrāgulatu oppreſſas. Infantiū quoq. gingiuis dentitionibuſq. multùm confert Delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur; alligatuſq. idem pauores repentinos tollit, Venter eius ſiccus, & tritus in potu ſpleneticos teſte Kiranide ſanat.

Venter.

MYSTICA.

a Lib.7.
Cur ſacri piſces dicti.

QVi Telchiniacam hiſtoriam compoſuit, inquit a Athenæus, ſiue Cretenſis Epimenides fuerit, vt Maſſarius credit, ſiue alius quiſpiam, ſacros piſces vocari docet Delphinas, & Pompilos. Hæc ille, rationem cur ſacri haberentur Delphini nullā reddens. Oppianus verò Delphinum capere nefas, & impium fuiſſe tradit; & quiſquis ceperit, eum vtpote impurum neque ad deos accedere ſupplicem, neq. arā attingere piè riteq. licuiſſe, & ſuos quoq. contubernales polluiſſe; nec minus infeſtum dijs habitum fuiſſe, quam homicidam aliquem. Addit rationem Oppianus, quoniam ſenſus, & ingenium hominis habeant iſtiuſmodi cete; hominemque ideo amore proſequantur. Quamobrem ipſe Thraces, qui ab eorum captura minimè abſtinebant, barbaros, & immanes vocat, impietatemque grauiſſimis verſibus inſectatur. Narrat b Athenæus Ceranum quendam Mileſium cùm fortè in piſcatores Publici ritus, quo capti dimittebantur, Delphini, incidiſſet, qui captum Delphinum erant in fruſta diſſecturi, pecunia ſua vitam illius, & libertatem redemiſſe. Erat verò in primis Neptuno ſacer Delphinus, & vt idem Oppianus ait, quàm maximè charus, eò quod Amphitriten aliquando cōnubium eius fugientē, & in ædibus Oceani latitantem ipſi prodiderit; vbi rapta ab eo Amphitrite cōiux eius, & maris regina

b Lib.13.
Cur Neptuno ſacer.

A regina sit facta, & eam ob causam summus in aquatilium genere honor Delphinis decretus. Eratosthenes verò Delphina hominẽ fuisse ait, vt inquit Hyginus, & à Neptuno inter sydera relatum, ꝙ quo tẽpore Amphitritem vxorem ducere vellet, hæc verò cupiens cõseruare virginitatẽ ad Atlanta fugisset plures eam quæsitum dimisisset, solus Delphin post multas peruagatas insulas, eam inuenerit, persuaseritque vt Neptuno nuberet. Eleganter itaq. Delphinos Oppianus Ζηνὸς ἁλιγδούποιο προπόλους, hoc est, Iouis marini, siue Neptuni ministros vocat: tales enim qui nimirum cætera marina animalia celeritate vincit, & rex maris iure optimo habetur, Neptuni maris domini, ministros esse decuit: quamobrem qui Neptuno simulacra faciunt, Delphinum aut in manu, aut sub pede eius constituere videmus, & Neptunum legimus sub Delphinis imagine multis in locis, ac potissimum Sunij cultum fuisse, vbi ἀρωγὸς, & precibus inuocabatur, & Poetę Deum ipsum in Delphinum aliquoties immutasse, id quod exemplo..... ostendit Ouidius, inquiens:

Neptunus in Delphinum.

Et te, Neptunum, flaua comes frugum mitissima mater
Sensit equum, te sensit equum crinita colubris Mater equi volucris, sensit Delphina .....

Cur Baccho sacer.

Cęterùm & Baccho appingitur Delphinus non solùm ob Tyrrhenos in Delphinos ab eo cõuersos, quam metamorphosim modò recensebimus, verùm etiam ob occultã vini cum marina aqua

B amicitiam, cùm vinum aqua marina mixtum faciliùs conseruetur, vt Columella scribit se ab agricola patruo didicisse, nec aliam ob causam Dionysius ad mare fugisse fingitur, vt apud Athenęũ habemus. Cur verò aqua maris vino adeò conferat, rationem, & Plinius, & Dioscorides, & alij tradidere. Atqui non solùm Neptuno, & Baccho, verùm etiam Apollini Delphini dedicabãtur, multasq. eius aras apud Græcos Delphinis insculptas fuisse Plutarchus attestatur. Adhæc nonnulli addunt, Apollinem delphini specie adnasse ad Delphos, apud quos præcipuè colebatur: quanquam & delphi fuerant antea Neptuno sacri. Cretensium hoc commentum aiunt, qui Apollinem totius salutis authorem celebrarunt, neque vllum infortunium euadere quẽquam arbitrabantur, nisi Apollinis ope sospitaretur. Aliqui verò dicunt Apollinem sub forma delphini ingressum esse nauim Castalij è Creta ducentis Coloniam, & in eo loco, vbi delphi ab eo vocati sunt, & delphinius Apollo, in mare exilijsse: Itaque Castalium illic occupata regione, & delphos à delphino nominasse, & delphinij Apollinis templum extruxisse. Fuit & delphinij Apollinis templum Athenis, vt Pausanias meminit in Atticis.

C

HIEROGLYPHICA.

PEruulgatum signum illud est, inquit Pierius Valerianus, quod maturè agẽdum significat, si delphinus anchoræ vel alligetur, vel vt veteres fecerunt, obuoluatur, vno cõtationẽ, altero celeritatem significante: quæ simul iuncta, inuicemq. temperata, maturitatem faciunt: & quod Horatius ait: *& properare loco, & cessare* indicant. Sunt qui hieroglyphici huius inuentum Augusto tribuant, quod & adagiũ, & signum huiusmodi solitus sit identidẽ repetere. Habetur ea species, qua Delphinus anchoræ se circumuoluit, in Titi Vespasiani nummis. Sed fortè non displiceat in huiusmodi significatum trahere, qđ numo quodam æreo apud Maphęos inspexi Romæ, bouem humana facie personarum, supra quem Delphinus imminet: per hunc.n. celeritatem, per bouem tarditatẽ intelligimus, quæ illius animalis propria est. Actionem verò ex humana facie colligimus: quod hominum proprium in primis sit res gerere. Hæc ille: & rursus in anchora: Animaduertendum anchoram quæ in numo Titi habetur, extrema dentium in vomeris speciem dilatare: cuiusmodi figuram Aldus noster imitatus est in omnibus quos impressit libris: alia verò forma esse, dentibus quippe in acutum recto ductu mucronatis, quam in numo veteri apud eruditissimum virum Romulum Amasæum vidimus. Augustus verò, vt id o-

Contatio celeritati coniuncta.

Bostarditatis typus.

Augusti dictum.

D biter adamur, signo huic hieroglyphico hanc addebat sententiam σπεῦδε βραδέως, idest *festina lentè*, quæ adeò ei arrisit, vt non in sermonibus modò quotidianis, verùm etiam in epistolis suis frequenter insereret: admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur simul, & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Eadem sententia significanter admodum exprimetur, si papilionem cancri brachiis interceptum pinxerimus. Non temerè frænatus Delphinus, inquit idem Valerianus, pictus incolumitatis inditium fuit: quod dubio procul ob multos ab vndis eius opera seruatos factum opinamur. In Neptuni siquidem templo, quod apud Isthmon erat, visebatur Palæmon puer super delphino ex auro, & ebore confectus, quem Herodes Atheniensis dicauerat. Nam & Palæmoni nautæ pro incolumi nauigatione vota faciunt. Idem enim & Melicerta, & Portunus est, cui vt apud Virgilium habentur:

Incolumitas.

Seruati votum soluunt in litore nautæ,

Vt Glauco, & Panopęę. Pulcherrimus in hoc sensu extat nummus, cuius inscriptio est NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GER. P. M. TRI P. IMP. PP. vbi Neptunum

Numus Neronis.

ipsum videas in portu sedentem, id enim quietis indicium : dextera temonem terrę adprimentē, quod signum nauigationis est in portum fossilem, læua verò Delphinũ amplectentem, quod maris blanditias, & tranquillitatem ostendit. Est & in numo M. Agrippæ L. F. COS. III. Neptuno reduci signem S. C. cusum, in quo Neptunus læua tridenti altè innititur, dextera verò Delphinũ exporrigit. In Q Nasidij nummo nauis est cum stella, & velo pleno, ab altera parte caput, tridēte ab occiptio posito, infra Delphinus est, inscriptio Neptuni, quòd tutam Q. Nasidij nauigationē Neptuni beneficio peractam indicat. Ex eodem Valeriano; qui & apud nostros vulgò etiam Delphinum tuti receptus indicium habere ait, quippe qui quotiens futuram tempestatem præsentit, in portus accurrere, deque vndis exilire cernitur, quasi velit reliquos inuitare, vt in stationes properè se recipiant, neque nauigia alto credant. Ita verò Delphinus, inquit idem, maris regem significat, vt pro aqua marique ipso passim in numis excudatur: Neptuno verò aquarum domino nullo non in signo eius adsculpatur. Ad huius hieroglyphici explicationem extat epigramma Græcum, cur Cupidinis signum vna manu Delphinum, altera flores contineat:

Numus Agrippa.

Tutus receptus.

Οὐδὲ μάτλω παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος
Τῇ γὰρ μὲν γαῖαν, τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Non temerè quippe illum vna manu Delphinum, altera flores continere, vtpote qui sit hinc terræ dominus, inde maris. Alciatus id epigramma periphrasticῶs quodammodo expressit hoc emblemate de potentia amoris.

Nudus amor viden' vt ridet, placidumq́ tuetur?
Nec faculas, nec quæ cornua flectat, habet.
Altera sed manuum flores gerit, altera piscem
Scilicet vt terræ iura det, atque mari.

Pictores etiam amorem, formosum adolescētem pingunt, vt notauit Ioan. *a* Tzetzes) sagittariũ igniferum, alatum, qui manu altera Delphinum, altera herbam teneat: alis eum aeri dominari indicantes, herba terræ: Delphino mari Quamobrem Phigalēsium simulacrum, cæteri mulieri persimile præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum, & ferarum id genus item iconibus, Delphin manu sustinebatur, colũba verò altera, Pierius Veneris potiùs quàm Cereris (vt Cęlius Rhodoginus voluit) esse conijcit: propterea ꝙ Delphinum amoris simulacrum esse, tàm ex historia, quàm ex tot Veneris signis, quibus id genus piscis admouetur, constet: aitq. sese inuenisse, ex Delphini simulacro etiam amorem in simpliciorem ætatem significari, quē puerilis ætatis amasium non vno exploratũ est exemplo, vt nō immeritò tot in nummis, inquit, Delphinum cernere sit ab alato Cupidine frenatum. Et Veneris statuas plerasq. vidimus, quibus adsculptus est Cupido, qui vel Delphino insideat, vel alio quoquo modo regat cum apprehensum.

An oris simulacrum.
a In Varijs 5.11.

ICONES.

IN Olympicorum carcerum embolo, idest, rostro Delphinus æreus in canone erectus visebatur, teste *a* Pausania, & in medio ara, quæ aquilam ex ære alis longè extensis sustinebat: fuit autem machina huiusmodi, vt ea commota Delphinus in terram caderet, aquila sursum prosiliret. Ait & in Isthmo templum esse Neptuni, vbi inter alia simulacra puer visitur Palæmon Delphino insidens. Et rursus: In via quæ rectà ad Læchæum ducit, simulacrum Neptuni esse, & Leucotheæ, & super Delphinum Palæmonis. Idem circa forum Corinthi fontem fuisse constructum scribit, & super eo Neptunum æreum, cuius sub pedibus Delphinus aquam emitteret: ad cuius puto imitationem factus est, qui in hoc nostro foro peregrinis ob operis elegātiam admirationis est. Tarentini iuxta Phalanthi Lacedæmonij statuam, quam Delphis dedicarunt, Delphinum effinxere, in beneficij memoriam, quoniam nimirum Phalanthum, cùm in mari naufragium fecisset, in terram exportasset. Similiter Vlyssem aiunt teste *b* Plutarcho in parma, & annulo (& ense, vt addit Valerianus) insigne Delphinum habuisse in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapsum à Delphinis seruatum narrant. Cur verò *c* Hesiodus in scuto Herculis argenteos Delphinos cælatos fuisse canit, alia ratio est. Author est idem Pausanias Tarentinos cōsecrasse quasdam de barbaris Peucetijs decimas: inter alia esse etiam Calynthi opera statuas, tùm peditum tùm equitum: Regem item Iapygum Opin, qui socijs Peucetijs venerat suppetias, ita esse effictum, ac si in acie cecidisset: Imminere ei heroem Taranta, & Phalāthum Lacedæmonium, & non procul à Phalantho Delphinum. Prius quàm enim in Italiam appulit, facto in mari Crissæo naufragio, in terram, inquit, aiunt exportatum Phalanthum à Delphino. Gallorum quoque reges Delphinum tanquam regem marinorum animalium in suis insignibus habent, ita vt secundus ei post lilia locus attribuatur: quamobrem in numis diuersi ex auro, argento, ære, picturis insignium, & vexillis eius effigiem repræsentant, quanquam falsam ferè, ac monstruosam. In quanta autem existimatione Delphini pictura in insigni olim etiam fuerit, Bellonius ex eo colligit, quòd Athenæus (apud quem nihil tale legi puto) & Valturnus *d* scribunt Cæsarem

a In Eliacis
In Corinthiacis.
b Lib. Vtra animal.
c In Phocicis.
Galli cur in insignibus Delphinum habuerint.
In comm. de rebus Britonum.

A Cæſarem principi Delphinatus regionis Delphinũ donaſſe, vt eo vteretur inſigni, quòd ad debellandos Gallos ſuppetias ei tuliſſet. Vt verò Delphin regioni nomen fecit in Gallia, Delphinatum vocant, ſic filio regis primogenito: nam hunc etiam Galli Delphinum cognominare ſolent. In diuerſis item nummis Augusti, Ruffi, Tiberij, Domitiani, & Vitellij repręſentantur Delphini, nec non, & in Græcis quibuſdam, in quibus multò diligentiùs expreſſi ſunt. Scribit idem Bellonius ſeſe vidiſſe numos Claudij Cæſaris, in quibus exprimitur Neptunus cum tridente inſidens piſci Delphini ſimili. Sed Geſnerus rectiùs Orcæ effigiem eſſe conijcit, in memoriam illius, quam Claudium in portu Oſtiæ expugnaſſe ſuo loco diximus ex Plinio, & ſpectandam populo Romano exhibuiſſe. Sunt & alia numiſmata, in quibus Delphini figura conſpicitur, quos breuitatis cauſa prætereo, aliorumque iam inter hieroglyphica meminimus.

METAMORPHOSIS.

B AGlaoſthenes, vt inquit Higinus, qui Naxica conſcripſit, de Tyrrhenis à Bacchо in Delphinos conuerſis, ait ipſos quoſdam fuiſſe nauicularios, qui puerum etiamnum Liberũ patrem receptum, vt Naxum cum ſuis comitibus tranſuectum redderent nutricibus nymphis ſpe prædę inducti nauem auertere voluerunt, quod Liber ſuſpicatus, comites ſuos iuſſit ſymphoniam canere, quo ſonitu inaudito Thyrrheni, cùm vſque adeò delectarentur, vt etiam in ſaltationibus eſſent occupati, cupiditate ſaltandi ſe in mare inſcij proiecerunt, & ibi Delphines ſunt facti: quorum cogitationem cùm Liber memoriæ hominum tradere vellet, vnius effigiem inter ſidera collocauit. Hæc ille, Delphinum muſicum ſignum in cælo faciens, quæ opinio inde fluxit, quia Delphini ſignum nomen ſtellis ſit inſignitus, vt Arati interpres ait; ſunt tamen qui decem in eo ſtellas recenſent. Alij autẽ dicunt hunc eſſe Delphina, qui Ariona citharedum ex Siculo mari Tęnarum tranuexit. Oppianus verò, vt Delphinorum ingenium, ſolertiamque extolleret, ſcribit eos prius homines fuiſſe, & à Libero patre Delphinos factos.

Tyrrheni in Delphinos mutati.

Delphinus muſicum ſignũ, & quare.

Non ego Delphinis ſolertius eſſe creatum *Quicquam crediderim, liceat ſi vera referre.*
Hi fuerant homines, atq. oppida celſa colebant *Inter mortales diuino numine Bacchi*
Delphini in formam verſi ſaliere per aquor; *Nunc etiam humanam ſeruant ſub pectore mentẽ.*
Ingento celeres factis humana ſequuntur *Conſilia, &c.*

C Eſt item de Neptuno in Delphinum immutato fabula hæc. Melantho Protei ſenis filia depoſitis veſtibus ſępè dorſo Delphini inſidens per mare vagabatur: qua re cognita Neptunus ſe in Delphinum transformauit, illamque blandiendo illexit, vt dorſo ſuo inſideret, tranſuectæque in aduerſum litus ſtuprum obtulit. Meminit Ouidius.

Melanthus fabula.

Et te, Neptunum, *flaua comas frugum mitiſſima mater*
Senſit equum, te ſenſit equum crinita colubris *Mater equi volucris, ſenſit Delphina Melantho.*

HISTORICA.

DElphinos Venereos, & amaſios eſſe, inquit a Aulus Gellius, nõ modò hiſtoriæ veteres, ſed recentes quoq. memoriæ declarant. Nam & ſub Cęſaribus in Puteolano mari, vt Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis antè apud Naupactũ, vt Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſſimi Delphinorũ quidã cogniti compertiq. ſunt. Neque ij amauerunt quod ſunt ipſi genus: ſed pueros forma liberali, in nauiculis fortè, aut in vadis litorum conſpe-

a lib 7. c. 8.

Delphinos amaſios eſſe

D ctos, miris, & humanis modis arſerunt. Verba Appionis ſubſcripſi eruditi viri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus, & Delphini amantis, & pueri non abhorrentis cõſuetudines, luſus, geſtationes, aurigationes refert: eaque omnia ſeipſum, multoſque alios vidiſſe dicit: καὶ αὐτός δ᾽ ἐν εἰδὸν περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρός παιδικὴν ἐπτοημένον φωνὴν ἀτὰρ ἐν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθῦς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. Ἐξέχειτο δ᾽ ἄρα ἡ Ρώμη καὶ πᾶσα ἡ Ιταλία θεασαθαι ἰχθὺν ἡνιοχόμενον ὑπ᾽ ἔρωτος, ideſt: *Et nos quidem vidimus apud* Puteolos *Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatãs dorſo puerum admittebat, ita vt pinna aculeos velut vagina conderet, ne dilectum ſibi corpus lacerarer, receptumq́. equitis modo inſidentem per magnum æquor, per triginta ferè paſſuum millia deferret. Roma igitur tota, omniſq́. Italia confluebat, vt piſcem amoris cauſa vectorem pueri ſpectaret.* Ad hęc adijcit rem non minus mirandam. Poſtea, inquit, *idem ille puee Delphino amatus morbo affectus obijt ſuum diem: at ille amans, vbi ſępè ad litus ſolitum annauit, & puer, qui in primo vado aduentum eius operiri*

conſue-

Delphinus in amati pueri ſepulchro ſepultus.

conſueuerat, nuſquam fuit, deſiderio tabuit, exanimatusq. eſt & in litore iacens inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in ſui pueri ſepulcro humatus eſt. Sic ferè Gillius. Plinius rẽ paulò aliter narrat. Diuo Auguſto principe Delphinus Lucrimum lacum inuectus, pauperis cuiſdam puerũ ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cùm meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine ſępius fragmẽtis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit. Pigeret refere, ni res Mæcenatis & Flauiani & Flauij Alfii, multorumque eſſet literis mandata. Quocunque dici tempore inclamatus à puero quamuis occultus atque abditus ex imo aduolabat, paſtusq. è manu præbebat aſcenſuro dorsũ, pinnæ aculeos velut vagina condens, receptumque Puteolos per magnũ æquor in ludum ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis, donec morbo extincto puero ſubinde ad conſuetũ locum ventitans, triſtis, & mœrenti ſimilis, ipſe quoque (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Alius intra hos annos in Africo litore (verba sũt eiuſdem Plinij) Hipponis Diarrhyti ſimili modo ex hominis manu veſcens, præbenſque ſe tractandum & alludens natantibus, impoſitosq. portans, vnguẽto perunctus à Flauiano Proconſule Africæ, & ſopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatusque ſimilis exanimi, caruit hominum cõuerſatione, vt iniuria

E

Vnguenta fugit.

fugatus, per aliquot menſes, mox in eodem miraculo fuit, Iniurię poteſtatem in hoſpitales, (aliàs in hoſpites, Dalecampius legit in hoſpitales, hoc eſt, inquit, Hipponenſes, qui magiſtratus magno ſumptu excipiebant) ad viſendum venientium, Hipponenſes in necem cõpulerunt. Ante hęc ſimilia de puero in Iaſſo vrbe memorantur, cuius amore ſpectatus longo tempore, dum abeuntẽ in litus auidè ſequitur, in arenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit. Hęc

F

b Lib. 13.

b Plinius, ſed hanc poſteriorẽ hiſtoriã aliter recenſet Athen. his verbis: Delphinũ certè in Iaſo & fama eſt, & Duris ſcripſit lib. nono, puerum amore proſecutum fuiſſe. De Alexandro authoris loquitur ad hunc modum. Ex Iaſo puerũ acciuit. Etenim in ea ciuitate Dionyſius puer è palęſtra (ludo, in quo corpus exercebant, præcipuè lucta, Dalechampius) rediens ad littus cum vrinaret, delphinus mari accedens & obuius, tergo geſtabat, longiſſimè natans, in terrãq. poſt reuehebat. In eadem vrbe Iaſſo (inquit Plinius) Egeſidemus ſcribit, & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitãtem, cùm repentinæ procellæ fluctibus exanimatus, eſſet, relatũ delphinumq. cauſam lethi fatentem non reuerſum in maria, atq. in ſicco expiraſſe. Refert hanc eandem

c Vtra animal.

hiſtoriam c Plutarchus, & poſt reliqua: Sed enim, inquit, oborta iam aliquando tempeſtate, nymboq. & grandine validis incumbentibus, delapſus puer ſub vndis extinctus eſt. delphinus re animaduerſa & cadauer quocunq. iactaretur, ſecutus in continẽtem impete ſe tandẽ vnà eiecit, nec

Iaſenſium moneta.

antè diuulſus eſt, quàm in ſicco expiraſset. Monumentũ calamitatis Iaſenſium monetæ etiamnũ

d lib. 6. cap. 15.

inſculptum, puer delphinum inæquitans eſt. d Aelian. verò de delphino Iaſenſis pueri ſiue ſuperioris ſiue huius nouiſſimi amatore lõgè aliter ſcribit, & fortaſſis cũ Puteolani pueri delphino implicat. Ad Iaſum vrbem, inquit, delphini amores iam dudum decãtati erga formoſum puerũ nõ ſine mea commemoratione, & literarum memoria relinquendi vidẽtur. Itaque cùm Iaſium gymnaſium vbi pubes Iaſię exerceri ſolita eſset, mari adiaceret, vbi pueri qui nondum ex ephebis exceſſiſsent, poſt exercitationes in curriculo ad mare venientes, antiquo more lauarentur, ex ijs natantibus ad vnũ aliquem formæ pulchritudine pręſtantẽ delphinus quem ardentiſſimè amaret proximè profectus, primò exterruit puerũ, poſt verò conſuetudine, vterque in alterius ſe amorẽ inſinuans, beneuolentia coniuncti fuerunt, atque inter ſe firmam amicitiã fecerunt, ac iam inuicẽ ludere cœperunt. modò adnantes inter ſe certabant, modò puer tanquã pullũ equiſo, ſic in delphinum ſubnatantẽ aſcendens & audacius exultans, in amaſio ſedebat: quod quidem facinus ſũmam Iaſenſium & hoſpitum admirationem habebat Enimuerò delphinus puerum amores ac delicias vehens longiſſimè in mari procedebat, atque adeò tam lõgè, quã puero inſidẽti placeret, progrediebatur Deinde ex alto reuertens, eundem illum litori reddebat, atq. mutua dimiſſione vterque ab altero, hic quidem in maris altitudinem, ille verò domum ſuã diſcedebat. Iã porrò ad tempus cùm gymnaſia dimittebantur, ad excipiendum puerum delphinus præſto erat. Puer autẽ cùm ex amaſij expectatione & eius colluſione voluptate afficiebat, tùm ſupra humanam cõditionem formoſus circumſpiciebatur, qui ſanè non modò hominibus, ſed belluis quoq. ratione carẽtibus formoſiſſimus, & ſi non certè diu, videretur: ſiquidem fato quodam ſuccubuit. Nimiũ enim exercitatus & feſsus aliquando puer, cum toto ventre in vectorum ſuum delphinum temerè ſe iniecisset, non animaduertens aculeatam ſpinam dorſi erectam eſse, atque horrentem acuminib. eius vmbilicũ ſibi exulcerauit: exq. eo factũ eſt, vt & venæ quędam abrumperentur, & permultus ſanguis efflueret, ibique puer extremum ſpiritum effunderet: Id delphinus partim ex põdere ſentiens: non enim iam vt conſueuerat, tam leuis & expeditus inſidebat, nempè qui ſpiritibus ſeſe

G

H

Delphinus mortuo puero ſponte moritur.

non ſubleuaret: partim ſanguine mare imbutũ cernens, id quo referat vt intellexit, amorib. ſuis ſuperſtes viuere noluit. Quamobrem multo robore, quemadmodũ Rhodia nauis plenis velis propulſa, ſic ſimul cum defuncto in litus ſe eiecit: amboque, hic iam mortuus, ille animi defectione expirans, humi ſtrati iacuerunt Iaſenſes ciues, vt eorum vehementem amorem cum honoris gloria

compenſa-

A compensarent, sepulchri monumentum commune amborum, & formosi pueri, & delphini amatoris constituerunt: & statuam quæ forma eximia puerum in delphini dorso sedentem haberet, excitarunt: atque etiam numismata ex argento, atque ære fecerunt, & eorum imaginibus signauerunt. Hactenus Aelianus, ex quo eadem reperijt e Ioan. Tzetzes. Sed & in Alexandria vrbe Ptolomæo secundo regnante Aelianus delphinum amore simili flagrasse se audiuisse scribit. Eademque Amphilochi, & Tarentini, quæ Iasenses, de pueris delphinisque narrant, teste Plinio: *Quæ faciunt*, inquit, *vt credatur Arionem quoque citharœdicæ artis interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius quæstus*, vt pecuniam auferrent, quam is arte sua quæsierat, *eblanditum, vt prius caneret cithara, congregatis cantu Delphinis, cùm se iecisset in mare, exceptum ab vno Tænarum in litus peruectum*. Sed clariora erunt hæc, si Herodotum de ijs dicentem audiamus. Hunc itaque Arionem ferunt, cùm per multum temporis triuisset apud Periandrum, concupijsse in Italiam Siciliamque nauigare: rursus parta ingenti pecunia voluisse Corynthum reuerti, & cùm profecturus è Tarento esset, quia nullis magis quam Corynthijs fideret, nauigium virorum Corynthiorum conduxisse. Cùm altum tenerent, istos Arioni insidiatos, vt eo deturbato pecunia potirentur: hoc illum intelligentem oblata eis pecunia, mortem tantùm fuisse deprecatũ.

B Non persuadenti nauitas iussisse, vt aut sibi manus inferret, vt sepulturam in terra nasciscere tur, aut ilicò in mare desiliret: Arionem ad hanc necessitatem redactum obsecrasse, vt, quandoquidem ipsi ità placitum esset, cernerent se omni suo ornatu coopertum, stantemque super foros audirent cantantem, & cùm decantasset, sibi se manus illaturum, atque istos permittentes (inuaserat enim eos libido audiendi præstantissimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem concessisse. Illum inducto sibi ornatu, ac sumpta cithara super foros inchoasse carmen quod dicitur Orthium, eoque decantato, sese vt erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse in Corinthum, illum verò aiunt à delphino exceptũ in Tænarum fuisse transuectum. Et cùm delphino descendisset, Corinthum eodem habitu perrexisse. Et vbi peruenit, quicquid contigerat enarrasse: & Periandrum (quia non crederet) tenuisse hominem in custodia, ne quò prodiret: cæterùm curauisse vt nautas haberet: eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum si quid de Arione memorarent, referentibus illum sospitem circa Italiam agere, fortunatumque Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodẽ quo desilijsset habitu: istos terrefactos nihil amplius habuisse quòd conuicti inficiarentur. Hæc Corinthij, & Lesbij aiunt: extatque in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium super delphinũ sedens. Huc vsque f Herodotus.

C Eadem cecinit Oppianus. Plutarchus ex Lesbio Myrtilo Enalum Aeolium, cùm Phenei filiam quã amauerat, Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuã abiecissent eodem loci dici scribit desilijsse, & hinc à delphinis Lesbum incolumen deportatum. Eandem historiam in conuiuio septem sapientum paulò aliter recitat: vbi quoque Hesiodi à latronibus interempti cadauer, cùm in mare inijceretur, à delphinis susceptum ad Rhium, & Molycriam exportatum fuisse refert: & Nemeum quendam cùm fluctibus exanimis iactaretur, à delphinis exceptum, & mira eorundem alacritate ad Rhyum expositum fuisse, vt iugulatum ostenderent. Nec non, & Telemachum Vlyssis filium adhuc puerulum, cùm fortè in mare quod iuxta vorticosum erat, per ludicra decidisset, excipientibus delphinis ab imoque reuehentibus euasisse. Ino Athamantis cùm mariti iracundiam fugiens in mare seipsam, & Melicertem filium de rupe Molunde abiecisset, Delphinus puerum in Corynthiorum Isthmum deportauit, quem mutato nomine Palæmonem dicunt, author est Pausanias in Atticis. Iam verò alias recitemus historias, ex quibus non tam amor delphini erga genus humanum, sed & gratitudo beneficijq. accepti memoria celebratur. Ad referendam gratiam delphini hominibus, inquit g Aelianus, iustiores sunt, cùm tamen lege Persarum (quam laudibus tollit Xenophon) minimè teneantur. Cœra-

D nus sic nuncupatus, natione Parius, à piscatoribus delphinos ad Byzantium captos argento redemit, & liberos dimisit; ex ea liberalitatis largitione hanc collegit gratiam, vt naue actuaria quinquaginta remorum (sicut in sermonem hominum venit) Milesijs vectoribus plena, in qua, & ipse vehebatur, in freto Parij maris funditus euersa, & vectoribus naufragio perditis, illum ipsum delphini in hoc periculo seruarint, eique ad parem gratiam cum beneficio quod priores ab ipso accepissent, persoluendam satisfecerint, quod quidem ipsum promõtorium nomine Cæranium, quo ipsum exposuerunt, vbi & spelunca in saxo visitur, facilè ostendit. Itaque postea Cæranum mortuum secundum mare illud cognatione ei proximi sepultura affecerunt: quod quidem ipsum, vt delphini senserunt, frequentes tanquam ad iusta funeri persoluenda ad litus conuenerunt: & quoad pyra arderet, tamdiu sicut amicis fidi amici permanserunt: deinde restincto rogo discesserunt. Non item certè homines, sed potiùs viuos colunt, & eos quidem diuitijs diffluentes, & opibus: contrà verò ab ijs defunctis, vel aliquo infortunio pressis, totos auertunt, vt nè gratiam pro beneficijs, quibus ab eis dum viuerent, affecti fuerunt, persoluant.

Athenæus

e *Chil. 3. c. 17.*

Arionis historia.

f *Lib. Vtra animal. &c. Enalij historia.*

De Delphini gratitudine.

g *Lib. 8. c. 3.*

h *lib. 13.*
i *lib. vtra animal.*
k *lib. 2. c. 6.*

h Athenæus huius hiſtoriæ authorem citat *i* Phylarchum, & refert eandem quoq. Plutarchus, *k* Idem Aelianus aliam recitat hiſtoriam ex Leonide Byzantio, in qua nõ minor gratitudo Delphini erga altorẽ ſuum celebratur. Leonides Byzantius, inquit, in vrbe Pleroſeleno nũcupata, ſe cùm Aeolida nauigãdo præterueheretur, delphinum in illius vrbis portu habitãtem, ciuibus huius tanquam hoſpitibus ſuis vtentem, vidiſſe confirmat. Idemque affert hunc delphinum de manu aniculæ cuiuſpiam eiuſque mariti educari ſolitum fuiſſe, plenoſque inuitamentis cibos illi ab eiſdem ſuppeditatos, neq. tamen puer cùm eis eſſet infans pariter alendus, illum alere deſtitiſſe, ſed ambos educaſſe, ex quo conuictu delphinus puerq. mutuum inter ſe amorẽ conciliarunt. delphinus vrbem quàm dixi, veluti patriam ſuam flagranti ſtudio amplexabatur, portumq. tanquam domum ſuam amanter incolebat: & ſuis nutri ijs gratiam educationis ſic perſoluebat, vt cũ ętate grandis factus eſſet, deque manu educantium cibum capere non haberet neceſſe, iam longiùs progrediens, ex prædis quas capiebat partim ſibi ad prandiũ haberet, partim ſuis educatoribus adferret: quod illi cùm ſcirent, hoc ceu vectigal libentiſſimè expectabãt: nomen quoq. ſimiliter delphino vt puero impoſuerant. Puer ex illa viuendi cum Delphino conſuetudine hanc collegerat fiduciam, vt ex crepidine locisque è mari eminentibus illum auderet appellare, facileque ad ſe leni appellatione euocaret. Ac ſiue ille cum alicuius nauis remigatione contenderet, ſiue cũ alijs gregatim errantibus luderet, & varijs in aſſultibus geſtiret, ſiue multa fame preſſus venaretur, ad puerum tamen tanta celeritate redibat, vt vehementi impetu more nauis pleniſſimis velis impulſæ ferretur, atque ad ſuos amores appropinquans luderet & adſiliret, nunc circum illum adnans, nunc illum ipſum velut prouocans, ad certamen ſucum amaſium ſuum alliciebat. Et, quod magis mireris, vt honore ei cederet, ſeque vinci in gratiam ipſius ſimularet, ſubmittere ſe illi natando aliquando viſus eſt. Hæc ſuo tempore celebrata, inquit Leonides, tum peregrinis admirationi inter cętera vrbis ſpectacula, tum puero ſimul cum parentibus lucro fuiſſe.

E
F

PROVERBIA

Delphinum natare doces
Delphini in terra vis.

ΔΕλφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, idest, *Delphinum natare doces*, in eos (inquit adagiorũ author) qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία *Delphini in terra vis.* Memoratur adagiũ à Plutarcho, de ijs (inquit Rõdeletius) qui id in quo minus valeãt, toto conatu petunt, quòd delphinus tam ſtupendę agilitatis animal terræ contactum non patiatur. Cæterùm videtur Geſnero hoc prouerbium rectius conuenire in eum, qui alicubi quidem excellat, in diuerſo autẽ genere nihil poſſit: ſicut delphinus in mari velociſſimus, nihil poteſt in terra: quod quidem verè dici arbitror, inquit, non tamen inde conficitur eum in terra ſtatim expirare. Plenius quidem prouerbium ſic efferri poſſe videtur: Δελφῖνας ἐ χέρσῳ βία ὐδεμία. Ergo qui rem, in qua nihil poteſt, aggreditur, vires ſuas ignorat, & delphinus in terra dici poterit. Author prouerbiorum huius prouerbij non meminit. Simile ferè eſt illud Horatij.

G

Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum, Qui variare cupit rem prodigialiter vnam.

Si quidem indocti poetæ ſtultitiam taxat, (inquit adagiorum author) qui multa non ſuo loco neque tempeſtiuiter deſcribit, perinde quaſi pictor delphinum piſcem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rurſus aprum in vndis. Theocritus hoc adagium ſic expreſſit:

Οὔθ᾽ ἅλιοι δελφῖνες ἐπὶ χθονός, ὐτέ τι ταῦροι Ἐν ποντῳ σειχωσι, idest.

Neq. marini delphini in terra, neq. tauri In mari eunt.

delphino & boui nihil eſſe commune Aelianus *a* & Suidas conſimili ferè prouerbio dixerunt.

a *l. 14. c. 25.*

Δελφῖνα πρὸς τὸ ὐραιον δεῖς, *delphinum cauda ligas vel alligas.* Suidas dici ait ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, in eos nimirum, vt author Adagiorum ait, qui quippiam incaſſum conantur: vel qui ea via quempiam aggrediuntnt, qua nequaquam poſſit ſuperari:

H

Ἐπὶ τῶν αδυνατων etiam à Marone in diris dictum eſt:

Antè Lucos rapient hœdi, Vituli antè Leones, Delphini fugient piſces, Aquilę antè Columbas.

Λεκάνη δελφῖνα ὐ χωρεῖ delphina peluis non capit. Vtimur (inquit Cęlius Rhodog.) innuentes re pretioſa quem videri indignum, ſicuti apud Seleuciam ſuperbè pronunciauit thetor Amphicrates, cum amplius rogaretur, artis ſuæ documenta inibi promeret.

DE

A

DE PHOCÆNA, SIVE TVRSIONE. Cap. VIII.

SYNONYMA. ETYMVM.

PHocænam (φώκαιναν) Delphini speciem esse suprà ex Aristot. diximus: apud quem *a* Theodorus Gaza Tursionem (alij Torsionem, alij Tyrsionem scribunt) reddidit, motus, vt Hermolaus, & Rondeletius arbitrantur, *b* Plinij verbis, quibus Tursiones Delphinorum similitudinem habere scripsit, ex eodem, vt videtur Arist. cui nimirum Phocæna paruo Delphino similis est. Cæterùm cùm & alia sint aquatilia Delpinis similia, vt Platanista authore eodem *c* Plinio, in Gange Indię rostro, & cauda Delphini, magnitudine verò quinq. cubitorum ideoq. ea similitudinis nota non sufficere videatur, Rondeletius Theodori versionē non probat, separatisq. capitibus de Phocæna, & Tursione tanquam de diuersis piscibus agit. Iouio contrà ac Bellonio Phocæna, & Tursio vnius eiusdemque piscis nomina sunt. Hos sequitur Gesnerus, & reuera Phocænam Tursioni eandem esse vero est simillimum, cùm vtrumq. animal assimiletur Delphino, Phocæna ab Aristot. Tursio à Plin. Ipse etiam Rondel. quem pro Phocęna nobis ostendat, nullum habet; conuenitq. in eo cum nobis, quòd pro Tursione, & describit, & depingit eum, quem Belgæ vulgò Bruynuisch, quasi atrum piscem, Galli nomine à Germanis accepto Marsuinum hoc est maris suem appellant, quanquam eodem nomine Delphinum quoq. intelligant. In eadem sentētia est doctissimus Scaliger pater. *E Medulis & Baonensi pratura* (inquit) *venum huc aliquando afferūtur Delphini: Marsupas minores, vocant: alios Marsuinos, quasi marinos sues. Duo genera: alteri rostrum porrectius: alterum minus, simum: quos Tursiones Plinij, Phocęnas Aristotelis arbitramur.* Hæc ille. Cæterum aliud est Thursio (θυρσίον) apud Athenæum, nimirum tomus Thurianus, de quò supra in Gladio diximus. Rursus eorum sententiam, qui nominis similitudine Tursionem Sturionem interpretātur, in Sturione refutauimus.

B

a li. 6. Hist. cap. 12.
Tursio.
b lib. 9. c. 9.
Planista.
c li. 9. c. 15.
Tursionem. Phocęnę eū-dem esse.
Thursio.

C

FORMA. DESCRIPTIO.

D*Elphinorum similitudinem habent* (inquit Plin.) *qui vocantur Tursiones. Distant & tristitia quidem aspectu: abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris, Canicularum maleficētię,* aliàs maleficentia) *assimilati.* Quæ verba Iouius & Rond. ita accipiunt, ac si rostrum Tursionis, Caniculæ rostro simile esse dixisset: sed falsus est vterq. malè distinctis Plinij verbis: nā si rostrum Tursionis simile est Caniculæ, Gallorum Marsuinus neutiquam Tursio fuerit, quod tñ profitetur Rondel. Vbi quoq. notandum Caniculę nomine à Plinio intelligi Canem Carchariā, cuius quidem rostrum longè melius assimilari possit rostro Marsuini, quam Cani Galei, aliorūque Galeorum, qui id in promptu minimè habent: attamen Plinius similitudinem rostrorum non facit in Tursione cum Canicula, sed Tursiones rostris dicit differre à Delphinis, quibus nimirū id procerum est, cùm Tursionibus breue, simumque: Caniculæ verò dicit assimilari maleficētia, quare si post rostris distinguatur, sicuti nos distinximus sensus erit clarissimus. Quæ Delphino, & Phocænæ, siue Tursioni eadem sint, item quæ diuersa, suprà in Delphino ex Bellonio potissimū ostendimus *d*. Idem in libro Gallico de piscib sobolē Phocænæ describit, ipsamq. etiam adultam Phocænam. Phocæna, inquit, circa Oceanum Gallicū frequentiùs capitur, quàm Delphinus cōmuni tñ cum eo nomine Marsouin dicitur: quamuis id nomen Phocænæ magis conueniat (vtpote pinguiori. Delphino quidem rostrum longius esse, & porcino simile Rōdel. author est) Nasum (rostrum) tam simum habet, vt cum capite fermè rotundetur. Pinna dorsi quæ vnica est, binæ ad latera, & cauda colore nigricant, sicut & in Delphino: in summa, superficies eius tota cū Delphino conuenit. Quæcunque etiam de delphini vtroque sexu scripta sunt: Phocænæ similiter conueniunt: & nisi Phocæna rostrum breuius haberet, Delphino ferè vndiquaq. similis foret. In libro deniq. latinè impresso, est igitur, inquit, Phocæna delphini magnitudine, breuiori tamen, sed crassiori corpore, cuius tergoris color ex cæruleo in obscurū tiuet: sub ventre autē albicat, pinnasq. delphini in morē gerit caudam crescentis Lunę figura: caput obtusum, non ita longum, neq. porcinum rostrum referens: cuius meatus auditorios admodum obscuros, vt aliqñ reperias, ab oculi maiori cantho sed digitorum interuallo caudā versus accuratè disquirere, illucq. gracilē culmū inserere

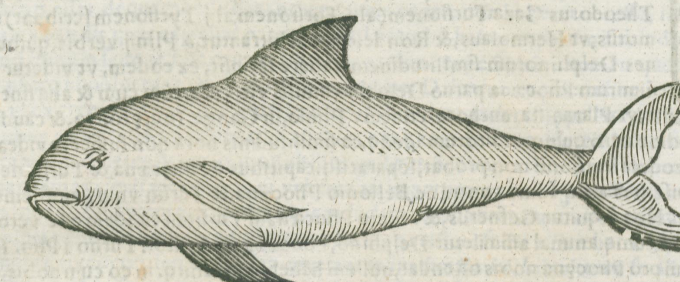
D

Rostrum.
Canicula Plinij.
d li. 2. c. 11.
Pinnę.
Color.
Color.

c *in Varijs.*

inſerere oportebit. Hæc itaque omnia Bellon.c Cardanus Diepæ in Neuſtria multos ſe Turſiones obſeruaſſe tradit: & vnum captum in S. Valerino, qui mille libras ſuperabat. Fuiſſe autem adeo pinguem, vt teres videretur: capite, & oculis quaſi ſuillis: in medio fuiſſe fiſtulam per quam aquam effunderet: fuiſſe autem digiti magnitudine. Dentes habuiſſe obtuſos, & humanis molaribus ſimiles: minxiſſe, ore diducto reſpiraſſe, & ſuſpiraſſe: Lachrymatũ etiam fuiſſe, profluētib. ex oculis guttulis: diuq. ſuperuixiſſe, quamuis ſanguis è vulnere non ſecus ac vinum è ſiphunculo flueret. Pinnas habuiſſe ſolidas, ac nigras.

Phocæna.

LOCVS NATVRA. MORES.

a *lib 8. hiſt. cap. 13.*
b *lib. 6. hiſt. cap. 12.*

TVrſio, ſiue Phocæna nullius non maris incola eſt. Apud a Ariſtotelem, vbi in vulgaribus exemplaribus legitur; ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος οὐδὲν ἐστὶν ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ὁ δελφὶς μίκρος, Rondeletius pro φαλαίνης legit φωκαίνης ex eodem Ariſtot. qui ante à Phocænam ſcripſerat naſci in Ponto. Iam verò priori in loco non φωκαίνης, ſed φωκης legendum eſſe putat, Plinij authoritate motus, qui vt putat, Ariſtot. locum ita tranſtulit: *In Pontum nulla intrat beſtia malefica præter Vitulos, & paruos Delphinos.* Veriſimile, inquit, non eſt Plinium φωκαίνας Vitulos appellaſſe cũ φώκας Vitulos marinos eſſe noſſet: neq. Delphinos paruos pro Phocęnis accepiſſe, quamuis dixerit Ariſt. *Phocænam Delphini ſpeciem eſſe, ſed minorem*: nam in Ponto paruos dũtaxat Delphinos eſſe, vbi verò aliquantum proceſſeris magnos haberi affirmat Ariſtoteles: ad quod reſpiciens Plinius, in Ponto nullã beſtiam eſſe dixit, præter Vitulos, & paruos Delphinos. Cùm verò hodie in Ponto etiam Vitulos marinos eſſe certiſſimum ſit, vel lectionē Ariſt. immutandã eſſe quis exiſtimauerit, vel in ea re Plinium ab Ariſtot. diſſentiſſe. Hactenus Rondel. Maſſarius in Plinio omnino legendum arbitratur, præter vitulos. i. phocas, nõ phocænas, nam ſi legeretur phocænas, inquit, fuiſſet vtiq. mentitus, cum phocæna non intret Pontum, ſed naſcatur in Ponto, ex Ariſt. 6. de hiſt. vbi ait: *Idem & Phocæna partus, qui Delphino ſimilis eſt, naſcens in Ponto.* At Plin. non ineſt ſed nulla intrat beſtia malefica in Pontum, dixit. Ariſtoteles verò qui non intrare; ſed nihil in Ponto maleficum eſſe dixit, quando phocæna etiam legi deberet, ſecundum veritatem & ipſe locutus fuiſset. Item per paruos Delphinos, veros Delphinos paruos Plinius intellexit, nõ phocænas vt Hermolaus ambigere videtur. Nam ſequitur ibidem in Ariſtot. vnde hæc Plinius mutuatur: *nec Delphinus hic magnus eſt, quanquam extra vbi aliquãtum proceſſeris, magni habeãtur.* Hucuſque Maſsarius. Cæterùm ſi Plinium concedamus hæc ex Ariſt. præcitato loco accepiſse, cum Ariſt. ſenſum inuertiſse dicendum fuerit, aliud enim eſt in Ponto eſse, & naſci, aliud aliunde intrare, nec propterea quòd ille Vitulos reddidit. Phocas apud Ariſt. legendum eſse dixerim, cũ fieri potuerit, quod Plinius nominis vicinitate deceptus, phocænas Vitulos verterit, cùm phocęnæ nomen factum eſse videatur à phoca, vt conijcit Geſnerus, cùm ſimiliter, vt hæc præpinguis ſit, lardoque abundet. Parit teſte Ariſtot. magna ex parte binos, vel ſingulos.

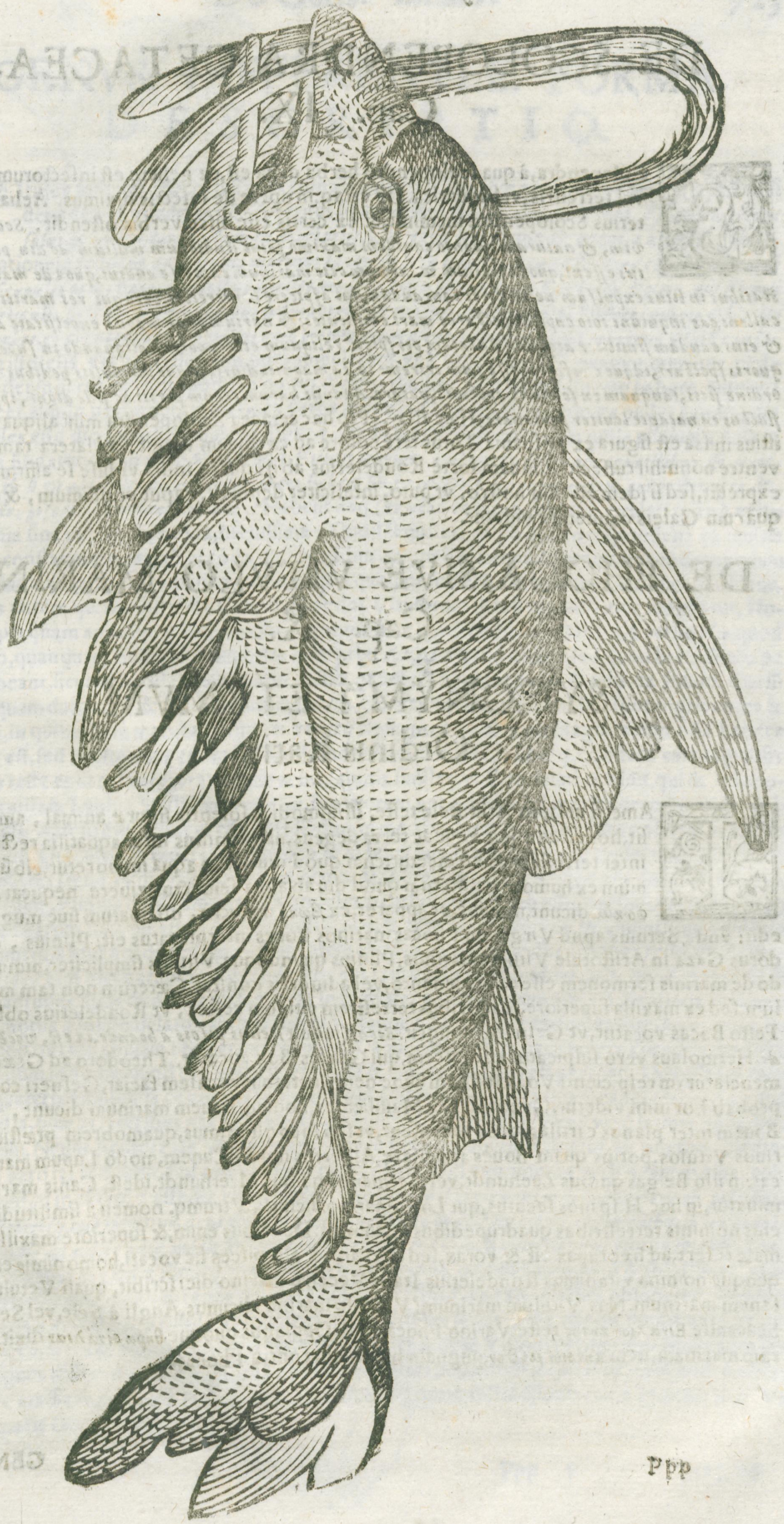
Plinij locus examinatur

VSVS IN CIBIS.

PHocæna cum Delphino ſit pinguior, etiam carnem habet deteriorem, concoctioniq. contumaciorem. Bellonius tradit in Gallico libro de piſcibus Lutetiam in forum afferri, præſertim diebus Veneris.

DE

Scolopendra cetacea.

DE SCOLOPENDRA CETACEA.
Cap. IX.

a li.13.c.23
Scolopendræ ceti hiſtoria

SColopendra, à qua ſcolopendria herba dicta eſt, ex genere eſt inſectorum, eſtque vel terreſtris, vel aquatica. De vtraq. in opere de inſectis diximus. Aelianus *a* alterius Scolopendræ meminit, & ex certis eſſe hiſce verbis oſtendit. *Scolopendræ vim, & naturam, quanto equidem maximo potui ſtudio cùm multùm ac diu perſcrutatus eſſem, quodam etiam maximum cete marinum eam eſſe audiui, quod de mari tempeſtatibus in litus expulſam nemo foret tam audax, qui aſpicere horreret. Ii verò qui res maritimas percallent, eas inquiunt toto capite ſpectari è mari eminentes: & narium pilos magna excelſitate apparere, & eius caudam ſimiliter atq. locuſtæ latam perſpici: reliquum etiam corpus aliquando in ſuperficie æquoris ſpectari, idque conferri poſſe cum triremi iuſta magnitudinis, atque permultis pedibus vtrinque ordine ſitis, tanquam ex ſe almis appenſis, natare. Addunt harum rerum periti ac fide digni, ipſos etiam fluctus ea natante leuiter ſubſonare*, Hæc illæ. Pro hac cetacea Scolopendra mihi aliquando ceti iſtius miſsa eſt figura ex Hiſpania. Totus ferè colore ad cæruleum vergit: ad latera tamen & in ventre nonnihil ruffecit. Eundem fortè Rondeletius ab ijs qui in India vidiſſe ſe affirmant, etiã expreſſit, ſed ſi idem eſt eum noſtro, vt puto, infeliciter depinxit, caput potiſſimum, & caudam, quã cum Galeis conuenire videtur.

DE PHOCA, SIVE VITVLO MARINO.
Cap. X.

SYNONYMA. ETYMVM.
Ordinis Ratio.

Phocã aquatilem magis quã terreſtrem eſſe.

TAmetſi vel ipſo Ariſtotele teſte, iſtiuſmodi inſolentis figuræ animal, amphibium ſit, hoc eſt, in aquis æquè ac terra degens, nihilominus inter aquatilia rectiùs, quã inter terreſtria de eo dicetur, cùm quòd diutius in aqua immoretur, cibũq. potiſſimùm ex humore petat: tùm quòd diu ab aqua ſeiunctus viuere nequeat. Græci φώκην dicunt, nomine, vt apparet, ex βώκη deductu, ob boatum ſiue mugitum quẽ edit: vnde Seruius apud Virgilium Phocas marinos Boues interpretatus eſt: Plinius, & Theodorus Gaza in Ariſtotele Vitulos marinos, Plinius quandoque Vitulos ſimpliciter, nimirũ quando de marinis ſermonem eſſe ex argumento, vel adiunctis conſtat. Cæterùm non tam mugitu ſolùm, ſed ex maxilla ſuperiore, & narribus terreſtrem vitulum refert, vt Rondeletius obſeruauit. Feſto Bocas vocatur, vt Geſnerus conijcit: *Bocas* (inquit) *genus piſcis à boando, id eſt, vocẽ emittendo*. Hermolaus verò ſuſpicatur eſſe piſcem, qui Græcis Box vocatur. Theodoro ad Græcam nomenclaturam reſpicienti Voca: ſed cùm hunc nemo veterum vocalem faciat, Geſneri coniectura probabilior mihi videtur. Genuenſes, & Maſſilienſes, hodieq. Bouem marinum dicunt. Veteres Bouem inter planos cartilagineos recenſent, vt ſuo loco oſtẽdimus, quamobrem præſtiterit marinos Vitulos, potiùs quàm Boues appellare. Albertus modò Canem, modò Lupum marinũ vocat: in illo Belgas quibus Zeehundt, vel Germanos quibus Meerhundt, ideſt, Canis marinus nominatur, in hoc Hiſpanos ſecutus, qui Lobo marino dicunt, Vtrumq. nomen à ſimilitudine cum eius nominis terreſtribus quadrupedibus factum eſt: Dentibus enim, & ſuperiore maxilla eos nõ malè refert, ad hæc rapax eſt, & vorax, ſed cùm ſint, & alij piſces ſic vocati, homo nimię cauſa, hęc quoque nomina vitabimus Rondeletius Italis Vecchio marino dici ſcribit, quaſi Vetulum, ſiue ſenem marinum. Nos Vitulum marinum (Vedello marino) dicimus. Angli à Sele, vel Seale, vel à Seacaulfe. Ειναλιον κῆτος teſte Varino Phoca eſt. & Oppianus quoque θῆρα εἰνάλιαν dixit, ideſt, feram marinam, item κήτειον μόθον, pugnam hominum contra Phocas.

Bocas.

Box.
Voca.
Bos marinus.

Enalius cetus.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. DESCRIPTIO.

Vitulus marinus corporis figura cùm ab omni piscium, tùm cetorum genere plurimũ dissidet: adeo vt quadrupedẽ nõ veritus sit appellare Aristoteles, inquiens. *Vitulus marinus solus quadrupedum victum ex mari petit.* Cur verò quadrupedẽ vocet, a alicubi quodãmodo rationem reddens ait: *Vitulus marinus tanquam læsa imperfectaq. quadrupes est: quippe qui cõtinuo à scapulis pedes habeat, manibus similes, modo vrsæ: in quinos enim finduntur digitos, qui singuli ternis articulis flectantur, & vnguibus muniantur non magnis. Pedes quoq́; posteriores quinis discretos digitis habet, & curuatura & vnguibus cum primis conuenientes, verùm forma proximos pisciũ caudis.* Quæ Aristotelis verba Bellonium, puto, impulerunt, vt Vitulum marinũ, quatuor cruribus pedibusque depingeret, castoris modo in quinq. digitos diuisis. Sed aliter sese rem habere autopsia ipsa docet, aliudq. philosophi posteriora verba insinuãt. Cùm enim posteriores pedes caudis piscium similes esse dicit, exactè in quinos digitos diuidi, manifestò negat, cùm nulla piscium cauda in digitos findatur: immò verò aliàs tradit, *Vitulos marinos ambigere quidẽ cum aquatilibus & terrestribus & si vt aquatiles inspectentur, pedes habere sin vt pedestres, pinnas quippe qui posteriores*, inquit, *pedes pisccos admodum habeant.* Habent itaq. (vt vtar verbis Rõdeletij oculati testis) veluti brachia sine cubito, sine vlna, breuissima: Quod sequitur, carpo nostro respondens ex multis ossibus constat: meta carpiũ verò ex quinq. ossibus, quę pelle tantùm conteguntur: inde tanquam manus indiuisa, prӕterquam in extremo, in quo quatuor linearũ distinctiones tantùm spectãtur. vngues autem quinq. distincti. Cum ergò pedes Vitulorum istorũ pinnarũ vice fungantur, Homerus perquam appositè φώκας νέποδας cognominauit, quasi pedibus natantes, à verbo νέω, quod est, nato, quanquam Eustathius nepodes interpretetur, non quòd nullos, sed quòd breuissimos pedes habeant, sicut, & apodes dicuntur in auium genere, Teguntur corio & pilis, ex Plinio. Coriũ id perquam durum est, & solidissimum, quamobrem maximè expeti solet. Pili sunt nigricantes & cinerei, in quibusdam maculæ paruæ, in ventre albicantes Plinius cartilagines, non ossa habere author est, sed Aristóteles carne scribit abundare, mollem esse, ossibusq. constare cartilaginosis Dentes teste eodem sunt serrati atque acuti, lupinis similes, vt Rondeletius addit, qui & inferiorem maxillam Lupinę simillimam esse ait, superiorem verò quàm in Lupo latiorem: hacq. & naribus vitulis terrestribus affinem esse, oris scissuram mediocrẽ habere, pilos duros, aliàs albos, aliàs nigros, longiusculos in superciliorum loco, & in superiore labro oculos splendere, & subinde in mille colores (teste Plinio) veluti hyænæ oculos transire. Lingua vt Aristoteles docet, scissa est, idest, bisulca, Plinius duplicem vertit: Rondeletius addit, item latam esse. Auribus (vt & alij ceti) caret: sed earum loco meatus habet angustissimos, & admodum exiguos, in viuentibus euidẽtiores, in mortuis inuentu difficillimos. Cur autem auribus careat, diuersas rationes reddidit Aristoteles: aliàs: enim dicebat, non aures, sed cauernas tantũ habere ad audiendum, quòd manca sit & læsa quadrupes: aliàs quòd vitam traducat in humore: partem autem aurium meatibus additam esse, vt motus à longè delatus, aeris seruaretur: itaque nihilo vtiles auricolas fore, immò verò noxias, quod intra se copiam reciperent humoris. Caput breue est & paruum pro corporis magnitudine: collum longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit. Lato est pectore. Omoplatas enim habet quaternis musculis connexas superiore vel posteriore in parte quàm canes terrestriaq. alia animantia, quæ in lateribus eas habent: ob id angusto sunt pectore, Vituli verò latiore ad melius natandum. Negat Aristoteles Vitulis marinis fel in hepate haberi: Bellonius ait omnino carere. Plinius verò fel ei tribuit, sed qua corporis parte sitũ sit non exprimit: ex verbis tamen eius colligi potest, id in pectore esse, sic enim scribit, *Fel serpentibus portione maximè copiosũ & piscibus. Est autẽ plerisq. toto intestino, sicut accipitri, miluo: præterea in pectore est & cetis omnibus. Vitulis quidem marinis ad multa quoq. nobile.* Pulmonis postea fiet mentio. Renes habent vitulis terrestribus, vel Delphinis vel Lutris similes. Sunt autem teste Aristot. omnium firmissimi & solidissimi, cùm reliquorum, inquit, omnium renes magis minusue caui sint. Genitale maribus oblongum, fæminis ad terrestria accedens. Aristoteles fæminarum pudendum simile Raiæ esse ait, òmnia verò id genus muliebris sexus similitudinem referre. Rondeletius duas Vitulorum marinorum species corporis figura differentes depinxit, vnã ex mare mediteraneo, eandem (nisallor) cum nostra, alterã corpore crassiore, & magis in se collecto, ex Oceano, quare distinctionis causa Phocam siue Vitulum maris Oceani nuncupauit.

Forma.

a lib. 2. hist. cap. 1.

Male quatuor pedibus digitatis pingi.

Pedes quales.

Phoca nepodes cur dicta.

Borium

Pili.

Ossa.

Dentes.

Lingua.

Aures.

Caput.

Collum.

Pectus

b lib. 2. hist. cap. 21

Fel an habeat, & vb.

Renes.

Pudenda.

A

LOCVS. NATVRA. MORES.

V*itulus marinus*, inquit Plinius, *viuit in mari, ac terra*: nosque diximus amphibium animal esse, ationemque dedimus, cur aquatilibus potius quàm terrestribus accenseri debeat. *Aqua*, inquit Aristoteles, *nec penitus carere potest, nec in ipsa agere secus, nisi per interualla quædam respiret: parit enim, & educat in sicco*. Alicubi etiam ait prolem circa duodecimum diem à partu deducere in mare: cùm alioqui Calphurnius haud ignobilis poeta, ceu de de rebus impossibilibus canat: *Namque prius siccis Phocæ nascantur in aruis,*

Vestitusque freto viuet leo: dulcia mella Sudabunt taxi.

In aqua, & terra niuere prolem.

Lib. 9. c. 9.

Maxima ex parte per litora diuagari aiunt, vicinosq. litoribus agros terrestriũ more depopulari: quinetiam vineta ac pomaria, locaq. alia arboribus consita suis fructibus spoliare & si qñ colliculum ascenderit, indeq. secedere cogitur, iam tum quidem pedibus, ac capite in ventrem contractis, ac toto corpore in globum constricto, maximo in mari impetu deuolui, qñ difficilis illi pedũ B vsus est in terra, id quod Plinius quoq. insinuat, inquiens: *Pennis quibus in mari vtitur, humi quoq. vice pedum serpunt*. Nec aliam ob causam, quam ob incessus, difficultatem à litore nunquã lõgiùs recedunt, vel ad id relictum breui reuertuntur: victumq. ex mari petunt, idq quadrupedũ soli, vt Arist. testatur. Carniuori sunt, atq. admodũ voraces. Diodorus Siculus author est Vitulos marinos apud Troglodytas extra sinum Arabicũ pisciũ capturæ velut hoĩes intentos esse: & Albertus refert animalia esse mordacia, & in magnos pisces grassari, gregatimq. venari, & multos in vnum locum cogere: vt vel hinc maleficos dicere Plinius potuerit: *In Pontum* (ait) *nulla intrat bestia malefica prater Vitulos, & paruulos Delphinos*, quanquam apud Arist. ex quo id translatum videtur, pro Phocis, id est, Vitulis marinis, Phocæna legatur. Sed & a Aelianus similiter, vt Plinius φώκης legit: *Exuinus Pontus* (inquit) *plurimis piscibus abundat, quòd non solitus sit beluas procreare. Sicubi autem Phocam, & Delphinos profert, minimè ij quidem grandes euadunt*, Adhęc testatur Rond. se aliquoties vidisse Vitulos marinos, qui cùm in viuaria immissi essent maxima pernicie in cæteros pisces, vt Lucios, Tincas, Cyprinos debaccharentur. Non sine magno etiam damno in piscatoria retia incidunt, nam non aliter quàm Delphini, & Gladij vi omnia rumpunt, & dilacerant, pi scibusq. vna captis aufugendi ansam præbent, vt Oppianus testatur. Difficulter interficiuntur, ni C si capite eliso: ratio est quod corpus totum carnosum est.

Pedũ inter ra vsus minus idoneus Cibus.

Voracitas.

a *li. 9. c. 59.*

Cur difficul ter, & quomodo occidantur.

Non hami penetrant Phocas, fauiq. tridentes, Nam duro claudunt pellis sub tegmnine membra,
Sic pisces inter nodosa in retia Phocas Prædones claudunt, celeres ad littora verrunt
Distinctos maculis laqueos, non retia densa Hos arcere queunt, discerpunt vnguibus atris
Retia, & auxilium perituris piscibus adsunt. Piscantes multo turbati corda dolore
In terram Phocas compellunt impete vasto. Hic hastam & fortem clauam, validumq. tridẽtẽ
In caput incutiunt, & circum tempora pulsant: Nam subita pereunt capitis per vulnera morte.

Nullum animal grauiore somno premi Plinius author est. Idem & diutius protrahitur, vnde Martialis: *Dormitis nimium glires, Vitulíq. marini.*

Et b Iuuenalis:

Eripiunt somnum Druso, Vitulisq. marinis.

Somnus.

b *Sat. 3.*

Inter dormiendum tam altè stertunt, vt mugitum edere videantur, quod Arist. & Plinius quoque meminerunt. Rondel. huius rei causam esse tradit, pituitosum humorem, qui in aspera arteria sit, inspirando, & exspirando agitatum. Tales somnos, inquit, dormiendo edunt, qui crasso sunt collo, & breui destillationibus obnoxij item ij, quibus excidit columella. Dormiunt Vituli extra a- D quam ad Solem, in arena litoris, vel super saxa, vt liberiùs respirent, maximè noctũ, sed etiam interdiu nonnunquam, vt meminit idem c Oppianus.

Stertere vnde Cur extra aquam dormiant.

c *lib. 1.*

Extra vndas Phocæ consumunt tempora noctis: Sæpè die fessos artus in litore ponunt,
In terra dulci soluentes membra sopore.

Plinius quoq. spirare, & dormire in terra dixit, & aliàs maritimas quoq. cauernas subire. Hoc, & Homero non ignotũ fuisse Aelianus tradit, qui in Odyssea Menelaũ inducit hoc eorũ cubile Telemacho, & Pisistrato narrantem. Cæterùm cùm pulmo eorũ (vt pote exiguus, spumosus, nec sanguineus) causa sit teste Plinio, quare sub aqua ranarũ more diu vrinentur, cur non etiã dormire queant, dubitari potest, cũ ranæ longissimo anni tpe latere sub aqua possint. Naturam moresque ferinos nonnunquam exuunt, & vt Plinius loquitur, mitescunt, & quod mireris, accipiunt disciplinam, voceq. pariter, & visu populũ (in spectaculis exhibiti) salutant in condito fremitu nomine vocari respõdent. Vidi ego in hac vrbe Vitulũ marinũ, sic à circũforaneo, à quo per totã pertrahebãt Europã institutũ, vt ad nomẽ cuiusuis principis Christiani, ceu gaudio affectus, nescio q̃d

Pulmo qualis.

Mitescere & dociles fieri.

Amatores hominis esse

voce obstreperet, & contrà nominato, vel Turca, vel hæretico aliquo, planè obmutesceret: quomodo terrestres canes etiam solent institui. Sunt item haud aliter, ac Delphini φιλάνθρωποι, hominesq. agnoscunt, cuius rei exemplū ex Eudemo narrat Aelianus his verbis: *Vitulum marinum Eudemus ait, in hominē spongias venari solitū, amore flagrasse, eoq. ubi petra antrum sustinens extra mare progressum cum spōgiatore versatū esse.* Et Rondel. testatur, eum cuius iconem expressit, circa Lerinum insulam captum, & insulæ illius xenobro multos dies educatum, nullo metu cum hominibus versatum fuisse, adeo vt gradus etiam ascenderet. Iam verò quamuis hos pisces situs eiusdem pugnare inuicem dicant teste Aristotele, marem. s. cum mare, fœminam cum fœmina, catulos cum catulis, donec alter ab altero vel occidatur, vel eijciatur, parentum tamen in prolem mirus amor est, hominiq. planè imitandus. Primū in arido fętus suos pariunt, inquit Aelianus, deinde in lucē editos paulatim tum in humidiora loca subducunt, atq; ad degustandū mare eos introducunt: tum in aridū natalem locum reducunt: inde rursum in mare deducunt, & quàm mox educunt: cumq; id sæpenumerò fecerunt, aptissimos tandem ad natandum efficiunt, partim doctrina institutos, partim natura ad mores, & sedes maternas amandas impulsos. Plutarcus verò id ita cerebrò facere tradit, donec addita fiducia fluctibus credere, gaudereq. videant. Non ante duodecimum diem deducere eos in mare ex Aristotele diximus. Idem & Plinius testatur, & ex eo subinde assuefacere: idem & Oppianus mox post Delphinorum in sobolem effectum:

Amor erga prolem.

d lib. 9. c. 9.

Et curam sobolis Phocæ non fortè minorem
Adsant, cęruleo non edunt pignora ponto,
Soles bis senos in flaua mater arena
Tertia post decimam roseo caput obsita peplo
Tunc mater madidis catulos complexa sub vlnis,
Et natis iucunda suis monstrare videtur,
Et veluti mater peregrina enixa decorum
Lætitiam immensam effundit, patriamq. domumq.
Attentus spectat miranda palatia natus
Sic proprios catulos deportat Phoca sub æquor;
Succipiunt, illis mamma, lactisq. liquores,
Sed fœtus sicca genitrix tellure resoluit.
Degit, cum natis, caris, & pignora mulcet.
Consurgens aurora polo, lucemq. reducit.
Desinet, & liquidas subito se mergit in vndas.
In ponto patriam caram, dulcesq. penates.
In terra natum, tensis complectitur vlnis.
Ostendit puero, quamuis non singula norit.
Perlustrans oculis tectum, moresq. parentum.
Atque situs pelagi monstrat, lymphęq. meatus.

e lib. 2. de vita Apoll.

Damis apud Philostratum testatur se in Agis insula vidisse Phocam à piscatoribus comprehensam filium quem in carcere (οἰνίσκω. i. cauea) pepererat, mortuū ita deplorare, vt triduo à cibis abstinuerit, quanquam omnino belluarum voracissima sit. Et Ioan. Tzetzes Phocam non aliter, ac Delphinum vnà cum suis catulis capi, commoriq. ait: catulosq. cum suis matribus. Idem insuper author est Vitulos, parentes suos senio confectos iuuare, eorumq. natatum promouere, sed cū & hic Phacas simul nominet cum Delphinis, fortassis hoc loco legendum fuerit Phocæna, quæ nimirum Delphino specie naturaq cognata est, & phoca in suum genus sæuire solet, sicuti ex Aristotele recitauimus. Leporum & aliorum animalium retrò mingentium ritu mingunt, & coeunt, nempe auersi & in medio coitu inuiti cohærent, vt vel ideo Belgæ Canes, Hispani Lupos marinos nuncupauerint. Pariunt in terra pecudum more. Pariunt nunquam geminis plures, vt Plin. scribit, addens eodem loco quem ex Aristotele transtulit, secundo partus initu hoc animal reddere, sed Aristoteles sic habet: τίκτει ζῶα καὶ χορίον, idest, animal patit, & secundas emittit, vt rectè transtulit Theodorus, ex quo Plinij verba puto, sunt restituenda. Famosa autem est eius inuidia apud priscos, de qua sic Plinius: *Vitulo marino victus in mari, ac terra. Simile fibro, & ingenium. Euomit fel suū ad multa medicamenta vtile: Item coaglum, ad morbos comitiales: ob ea se petit prudens.* Quare apud g Aelianum pro ἐκροφεῖ, idest deuorat, nempe coagulum suum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi sanari possit, fortassis legendum ἐξεμεῖ, idest, euomit, quo nempe verbo vtitur Aristoteles, seu Admirandorum consarcinator: Phocam inquit, aiunt ἐξεμεῖν, idest euomere coagulum cùm capta est: id enim medicamentosum est, & comitialibus vtile.

Gratitudo.

Vt mingant & coeant.

Partus.

f lib. 6. hist. cap. 12.

Inuidia.

g lib. 3. c. 19

Coagulum euomit, & cur.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Consensus cum mari.

Vitulo marino, etsi alioqui terræ prius quàm aquarum incola est, maximus consensus est cum mari: adeo vt eo mortuo, atque excoriato pilos in pelle, vbicunque fuerint, ceu naturali quodam instinctu, prout mare se habet, ita se gerere dicant: nam si mare turbatū in fluctus surrexerit, & eos similiter erectos exurgere, sin verò mare pacificatum fuerit, in planū sterni. Quod cùm non crederetur Plinio, periculo in Indico mari facto circa Hispaniolā insulam, non amplius fabulosum haberi Cardanus asserit. Ego hoc apud Plin. non reperio, sed pelles eorum etiam detractas corpori, dici sensum æquorum retinere, semperq. æstu maris recedente inhorrescere. Scribit item Rondeletius Litulorum mortuorū corio mutationes significari: austrinis

enim

A enim ventis insurgentib. pilos inhorrescere & surrigi: in boreali cõstitutione ita desidere, vt nullos planè affirmes, id quod sæpius, inquit, obseruari. Iisdem pellibus vim quandam inesse aiunt teste Plutarco fulmina prohibentem, ideoq. summas velorum partes eis obtegi. Eandẽ vim legimus apud Tranquillum, & Augustum Cæsarem istiusmodi pellem aduersus tonitrum quos per timescebat impetus secum perpetuò circumferre consueuisse: eandemque ob causam Seuerũ Imperatorẽ lecticam suam tectã ijsdẽ voluisse: & *a* Plinius deniq. author tabernacula ex ijs subrefacta fuisse, additq. Vitulum marinum solum ex marinis fulmine non percuti. Cęlius Rhodiginus rationẽ reddens, cur ficus de cælo non tangatur, id vtique amaritudini eius acceptũ referri oportere ait, quoniam id genus fulmina non attingant, quod, inquit Vitulus comprobat marinus atq. hyęna, ac si his animalibus similiter ac ficubus (cuius arboris tota dulcedo in fructum secernitur) amaritudo insit, sed qualis hæc tandem sit, non addit. Grandini creditur quis obuiare, teste Palladio si vel eandẽ vel crocodili, vel hyęnę pellẽ per spatia possessionis circumferat, & in villæ aut cortis suspendat ingressu, cùm malum viderit imminere. Aliàs etiam ait, Vituli marini pellẽ in medio vinearum loco vni superiectam viticulæ, credi contra imminens malum totius vineæ vestiri. Vrsos terrestres præcipuè timent, & si cũ ijs in certamẽ descendant, vincunt teste Oppiano. Romanos autẽ Vrsos eis pugnãtes in spectaculis exhibuisse, Lycostas rusticus in Bucolicis Calphurnij testatur, inquiens: *—— Aequoreos ego cum certantibus vrsis Spectaui Vitulos.*

Pelles fulmina arcent.

a lib. 2. cap. 35.

Vrso timent

B Fugiunt, & Arietes marinos: qua verò ratione ab his in mari comprehendantur, docet Aelianus, inquiens: *Tanto narium robore prædita est huiusmodi belua: spiritum vt vehementer, & permultum anhelet, & immensum aera respiratione ad se attrahat, eaq. aspiratione marinos Vitulos ad hanc rationem comprehendat. Cum enim Arietem nouerunt, vicinum esse ad moliendas ipsis insidias, in terram cellerrimè enatantes, in specus saxorum conduntur. Is cognita fuga, insequitur & contra antrum stans, ex corporis odore prædam intus esse percipit, & narium illecebra quadam acri inter se & Vitulos aerem intermedium attrahit. Hi tanquam vel sagittam, vel spiculum, sic sanè spirationis illius appulsum declinãt & refugiunt. Tandem tamen violentissimo anhelitius ductu inuiti, & tanquam loris quibusdam aut funibus constricti, ex latebra extrahuntur, & ab Ariete deuorantur.* Equi contrà horrent Vitulos, id quod equi olim Hippolyti indicarunt, quos, cùm fortè apparuissent è mari Phocæ, territos, currum, quẽ iuxta mare agitabat, rupisse, Hippolytumque discerpsisse ferunt.

Arietes marinos timent

C VSVS IN CIBIS.

CAro Vitulorum marinorum mollis est, spongiosa atq apprimè pinguis, adeò vt liquetur si diutius manibus cõtractetur: quamobrem ocyùs satiat, nauseamq. parit, mali succi est, & ferini odoris, quem facetissimus Comicus in Pace & in Vespis quoque Cleonẽ traducens, ei, vt pote coriario tribuit, quo etiam loco Scholiastes, Homeri hunc versum recitat:

Caro qualis.

φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀδμή.

Qua de causa ab infima quoq. plebe negligitur ijs in littoribus, in quibus frequenter capitur. maioris verò fit apud eos qui procul à mari absunt. Gesnerus lardum illud quod Germanis, præsertim Saxonibus Salspeck vocatur, Phocarum potius, quàm Delphinorum, vt vulgò creditur, esse autumat.

VSVS IN MEDICINA.

D VItulus marinus partes aliquot sui corporis cùm internas, tũ externas in medicinæ vsum præbet, carnem nimirum, sanguinemq. & adipem: pinnas, item corium & coagulum, Plinius fel addit, ad multa medicamẽta vtile esse inquiens, Aristoteles verò atq. alij felle carere hoc animal profitentur. Dextræ pinnæ vim soporiferam inesse, somnosq. allicere subditã capiti tradunt, teste Plinio. Isidorus dum id repetit, rationem addit, quoniam nullum animal grauiore somno premĩt. Pellis vsus in podagricis, maximè commendatur. *In podagra* (inquit idẽ Plinius) *iubent fibrinis pellibus calciari, item Vituli marini.* Quamobrẽ apud Marcellum Empiricum, vbi ait: *Vituli marini, aut quod melius est hyanæ pelle facta medicamẽta si quis in cotidiano vsu habuerit, efficaciter podagra morbo carebit,* pro medicamenta lego calciamenta, eoq. maximè cum & *a* Galenus dicat: *Phoca, leonis, lupi aut vulpis coriũ si quis elaboret, & calceos gestet pedes non dolebit.* Eadẽ pellis lysso dectis vtiliter substernitur, vt Aetius meminit. Caro eius authore Auicenna epilepsię confert & prosocationi matricis. Alij sanguinem prebent. Cælius Aurelianus verò istiusmodi medicamentum, cùm à nonnullis in epilepsia præbeti dixisset, improbat. Adipis vsum in mulieribus

Pinna dextra.

Pellis.

a Eupor. 3. 248.

Caro.

Adeps.

liebribus morbis celebrat ab Hippocrate. Ad ſuffocationẽ ex vtero ſuffitũ præſcribit graueolen E rium, inter quæ Phocæ quoque adipẽ numerat. Iubetq. vt mulier quæ ab vtero ſtrangulatur, adipis huius quantum duobus digitis comprehendi poteſt, bibat. Idẽ deſcribens vteri ad coxã auerſi, (in quo morbo ventre per aliquot menſes creſcente concepiſſe ſe putant mulieres) curationẽ in ollam, inquit allium ſiccum conijcere oportet, idq. magis communitum quàm ea quæ ſunt contuſa, & aquã effundere, quò ipſum permaneſcat, & aqua quibus digitis ipſum excedat, & Phocæ oleum ſuperfundere, atque ſic calefacere, ac fomentum adhibere per multũ tẽpus, &c. Aliàs rurſus eodem adipe vtitur pro ſuffitu: Suffitus ad vterum pituitoſum, conceptui vel legitimæ menſiũ purgationi, vel ſecundis promouẽdis idoneus. Bitumẽ & hordei paleas miſceto, additaq. pinguedine Phocę ſuffito. Alius: Stercoris caprini pilulas & leporis pilos, pinguedine Phocę ſubacta ſuffito. Alius: Coaguli Phocæ pelliculam contuſam ac tritam, & ſpongiam & muſcum arboreum tria ſimul mixta, atque Phocæ pinguedine excepta ſuffito. Si vterus foras prodierit, in iunioribus (inquit idem Hippocrates) pelliculam vteri obliquè inciſam linteo cõfricato, donec inflammetur, & illinito Phocæ oleo ſiue adipe, & molles ſpongias vino reſperſas apponito. Idem adeps authore Plinio lichenas & lepras tollit, & rabidi canis morſu potũ expaueſcentibus eo faciẽ perungunt, Marcellus Empiricus mentagræ imponi vtiliter autumat. Euomere dici hoc animal coagulũ ſuũ F mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſſint, ſuprà recitauimus ex Plinio, qui hanc ei facultatem aliquoties tribuit, diuerſis alijs medicamẽtis immiſceri docẽs: *Comitiales* (inquit alibi) *ſanant panacis Heracleæ radices pota cum coagulo Vituli marini: Item peucedanũ cũ eodem æquis portionibus potum.* Theophraſtus *b* quartã eius coaguli partẽ panaci permiſceri ſcribit.) Et rurſus *Ad comitiales coagulum vituli marini bibunt, cum lacte equino aſininoue, aut cum punici ſucco: quidã ex aceto mulſo: nec non aliqui per ſe pilulas deuorant.* Cælius Aurelianus vero epilepticis coagulum hoc propinari reprehẽdit. Alibi rurſus Plinius lethargicos adiuuare ait in vino potum oboli pondere: & alicubi magos tradit vti eodem ad olfactum in vergentibus in lethargum: & alicubi denique cum peucedano æquis partibus anginæ mederi.

Coagulum

b lib. 9. Hiſt. cap. 12

DE MANATI INDORVM. Cap. XI.

NOMEN.

HISPANI Occidentalis Indiæ incolæ iſtiuſmodi cetum ob anteriores pedes manibus haud abſimiles Manati appellarunt, quaſi manibus inſtructum piſcem. Rondeletius conijcit, an Bos queat eſſe *a* Ariſtotelis, quem viuos catulos parere tradit, inquiens: *Delphinus, Balæna & reliqua cete quæ branchias non habent, animal generãt: Additur ijs Priſtes & Bos. Nullum ex ijs enim oua habere cernitur, ſed ſtatim fœtũ, ex quo redacto ſtatim animal conſtat quemadmodum homo & quadrupes quæ animal pariunt.* Gillius quidem etiam cetarium hunc Bouem, à Boue cartilagineo eiuſdem Ariſtotelis, de quo inter planos dictum eſt, diuerſum eſſe iudicauit: Alius Bos eſt, inquit, inter cetarios numeratus ab Ariſtotele, qui etſi nullis eſt viribus, tamen eum terroribus, homines in periculum adducere, Aelianus & Oppianus tradunt. E contrario Geſnerus non alium à cartilagineo faciendum arbitratur, cùm propter magnitudinem, à qua & Bouis nomen, inquit, adeptus eſt, inter cetaceos rectè numerari poteſt, vt Thynnus & alij magni, qui tamen cete propriè non ſunt. Geſnero tamen reſponderi poteſt, Ariſtotelem toto eo capite de eorum tantũmodò partu agere, quæ reuera cete ſunt: quamobrem nihil definire audeo, ſuum cuique iudicium relinquens: Manati ſaltem haud incongruè Bos dicetur, cũ quòd capite terreſtrẽ bouẽ referat, tũ quòd eiuſdẽ more herbis in terra paſcatur. H

Nominis ratio

Bos Ariſt.

a li. 6. Hiſt. cap. 11

FORMA. DESCRIPTIO.

DEſcribit hoc cete exactè Franciſcus *a* Lopez de Gomara & ante illum Ferdinandus Ouiedus. Carolus *b* Cluſius vtriuſque deſcriptionem nobis Latinã fecit, *Manati* (inquit Lopez) *piſcis eſt noſtro orbi incognitus, vtri ſimilis, duobus dũtaxat pedibus ad humeros præditus rotundis, & quatuor vnguib. inſtar elephantinorũ quibus natat, ab vmbilico ad caudam gracilior fit: teterrimo eſt aſpectu, capite bubulino, macilentiore tamẽ ore & craſſiore mẽto, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quæ interdũ ad viginti pedum lõgitudinem accedit: corio eſt denſo, quibuſdam pilis cinenacei coloris obſito. Fœminæ binę vbera habẽt, quibus ſuos catulos lactant.* Hæc ille. Fuſiùs verò Ouiedus, Manati, inquit, ingens piſcis marinus, tametſi in magnis

a Hiſt. generalca. 31. b. L. 13. Hi. cap. 10.

Manati Indorum.

magnis huius insulæ (Hispaniolæ videlicet)& aliarum prouinciarum fluminibus assiduè capiatur
maioris est longitudinis & amplitudinis Tiburone. Qui plenā acquisiuerunt magnitudinē, fœdis
simi sunt aspectus, nec multū absimiles vtribus illis, in quib. Medinæ del Campo & vicinis locis
vehitur mustum, Caput habet iste piscis bouis instar, vel etiā maius, oculos exiguos pro corporis
magnitudine, & binos crassos pedes tanquam alas brachiorū loco, quibus natat, circa caput sitos.
Corio integitur, non squamis. Adeo magnus est, vt iugo boum opus sit, ad vnum vehendum. Non
nunquā quatuordecim aut quindecim pedū lōgitudinē superat, octo verò palmorū crassitudinē:
circa caudā strictior, & quasi præcinctus: à qua strictura deinceps cauda longior & crassior fit. La
pides quosdā siue potiùs ossa habet in cerebro bina, paruę pilæ palmarię magnitudine, aut nucis
balistæ (orbiculares enim non sunt) ac interdum maiores, pro piscium magnitudine. Aurib. caret,
sed earum loco exigua foramina habet, per quæ audit. Eius coriū simile vstulati porci corio, digi-
tum densum, cineraceo colore, rarisq. pilis præditum. Cauda à strictiore illa parte, ad extremum
vsq. tota neruosa est: ex ea in partes concisa, deinde soli per quinq. aut plures dies exposita & re
siccata, tandem in patella cocta siue veriùs fricta, multa pinguedo elicitur, tota enim in pinguedi
nē resoluitur. Fæminæ duo sunt vbera in pectore, nā binos catulos parit & lactat. Descripsit de-
nique Manati ipsū, & iconē addidit c Carolus Clusius. A Batauis nautis, inquit, qui anno à Chri-
sto nato millesimo sexcētesimo Amstelredamū è sua profectione redierant, ex Occidentali Ocea
no aduectus erat cetaceus piscis (imo reuera cetus) ad Phocarum genus haud dubio referendus,
sed longe maior, ipsi Vaccam marinam vocabant: vtriusq. autē sexus occiderant, marem & fæmi
nam: maris corium integrum stramine suffarcinatū de trabe suspensum, cuius dorso catulū (quem
etiam ceperant & aduexerant (imposuerant, eodem anno Amstelredami cōspiciebā, & præterea
aliquot costas fæminæ cū carne adhuc adhærente: ea enim in itinere victitarant, tanquā bibula.
Catulum porrò, vt proportio commodiùs obseruari posset, in apposita tabella exprimendū cura
bam, ad eius normam quem Amstelredami videram, quiq. postea in Academici horti porticu su-
spensus fuit Lugduni Batauorum. Valdè autem fœdū & turpe animal fuisse videbatur, capite vi-
tulino sed paullò strictiore, oculis ferè caninis, valdè crassa, dura, breuibusq. & raris pilis ex ci-
neraceo fusci coloris obsita cute præditum: exuuij longitudo (nam dimensus sum) pedum decem
& sex cū semisse erat, crassitudo autem septem cum semisse, hoc est, septem pedum cum semisse
erat corporis ambitus: bina crura ad humeros habebat non longa, latos, pedes breuibus vnguib.
præditos, nullos in posteriore corporis parte, sed caudam quodammodo informem & latā, cuius
motu celeriter natasse ferebatur, ab vmbilico autem ad caudam sensim gracilescebat, deinde
cauda paullò latior fiebat: in eius capite lapides repertos fuisse intelligebam.

Caput. *Magnitudo.* *Lapides in cerebro* *Corium.* *c lib. 6. Exotic. cap. 18.* *Vacca marina.* *Caput.* *Longitudo & crassitudo* *Pedes.* *Cauda.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

CEtus est nostro orbi incognitus, mari & fluminib. æque familiaris, quæ aduersa è mari su-
bit, & secundum ripas eorum quas apprehendere potest, herbas depascitur, nec tamen
aquas egreditur. Cicuratur & docilis est canum more, sed iniuriarum memor est, vt ex
hac historiola, quam narrat Franc. Lopez, innotescit. Paruulum captū Ragulus Caramatexi, in in
sula Hispaniola XXVI: annorum spacio in lacu Guaynabo dicto aluisse fertur, adeoq. mansue-
tūm euasisse, licet iam grandem, vt veterum Delphino non cederet: nam de manu cibum sumpsis

Cibus. *Indoles.*

Pueros tergo fert.

se, & inclamato nomine Mato, quod Magnificum eorum lingua sonat, lacum egredi solitum ad ædes cibi sumendi gratia perreptasse, deinde ad lacum remeasse comitibus pueris atque etiam viris, quorum cantu delectari videretur: imò tergo insidere interdum permittẽtem, denos simul ex vna lacus parte in oppositã sine vlla difficultate transuexisse, nec illos mersisse, sic vt illius loci incolis summam voluptatem adferret. Cæterùm cum Hispanus quidam periculum facere volẽs, an adeò dura cute prȩditus esset, vt ferebatur, inclamato & repetito nomine Mato, Mato, in eum iam ex aqua prodeuntem hastam vibrasset, adeò indignatum, tametsi non fuisset vulneratus vt ex aqua deinceps emergere nollet, quantumlibet, eius nomen inclamaretur, si viros veste indutos aut barbatos, Christianis, similes, cõspiceret. Valdè porrò intumescente fluuio Haibonico, & in lacum Guaynabo sese affundente, Mato Manati in mare regressus est, reguloq. Caramatexi & eius subditis magnum sui desiderium reliquit. E

CAPIENDI RATIO.

Quomodo à Reuerso Indico capiatur istiusmodi fera, in Reuerso dictum est. Solet etiam occidi, dum herbas in fluuiorum ripis nascentes depascitur, sed etiam retibus capitur. In Americæ cõtinẽti (inquit Ouiedus) solẽt sagittarij ex cymba siue monoxylo huiusmodi pisces & alios plerosq. occidere, q.a in summa aqua natãt: hamata itaque iacula conijciũt, in quorũ summo tenuis sed validus alligatus est funiculus: ictus piscis fugit, funiculũ autem laxat sagittarius in cuius extremo ligni aut suberis fragmẽtũ est adnexũ, ne prorsus mergi queat funiculus tum etiam vt appareat eius extremitas: piscis verò iam fessus ob profusum sanguinem, & morti vicinus, ad littus appellit. Tum sagittarius collecto suo funiculo donec supersit duntaxat decem aut duodecim orgyarum longitudo, eũ ad terram trahit cum capto pisce, vel etiam donec vndis propellentibus terram contingat: sagittarius porrò sociorũ auxilio ex aqua educit: adeo autem magni sunt isti pisces, vt iugo boum opus sit, ad vnum vehendum. Interdum autem cum Manati iam saucius ad terram ab vndis propellitur, è cymba illum crassis lanceolis feriunt, vt citiùs moriatur, quia mortuus summa aqua fertur. F

VSVS IN CIBIS.

Caro qualis

Manati caro (inquit idem Ouiedus) præstantissima est, & quadrupedis carni adeo similis, vt qui integrum piscem non vidisset, sed eius duntaxat partem aliquã rescissam, bubulã esse sibi persuaderet: imò omnes mortales fallerentur, quia adhuc recens carnẽ sapit magis quàm piscem. Quæ autem concisa & reficcata, singularis est & multo tempore incorrupta seruari potest: Anno M.D.XXXI. ex hac ciuitate S. Dominici, in Hispaniam, Auilam vsq. vbi tunc erat Imperatrix, hanc carnem tuli, & in Castella, ex solo aspectu bubulam Anglicanam optimam esse censebant coctam verò, non minus quàm Thynni carnem sapere, imò illa præstantiorẽ esse. Cauda (vt diximus) tota, vbi coquitur, in pinguedinem resoluitur. Est verò illa pinguedo siue butyrum, ad oua in sartagine frigenda aptissimum, quia licet vetustum non sit rancidum, neque mali saporis est. G

VSVS IN MEDICINA.

Lapidis in cerebro vsus

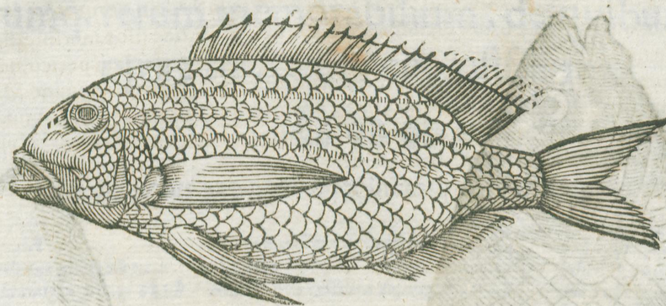
Ossa (siue lapides) capitis, coli doloribus, & nephritidi valdè vtilia, vt ij) inqt Ouiedus) asserunt, qui in huiusmodi morbis periculum fecerunt. Debent autẽ benè primùm aduri, postea conteri & per cribrum transmitti, deinde puluis ille ea quantitate; quã Hispanicus regalis excipere possit, ex generoso vino albo, vno haustu sorberi. Hac enim ratione sũptus manè dieb. aliquot cõtinuis, dolor adimi dicitur, calculusque comminui, & in arenam resolui, quȩ cùm vrina reijcitur. Istud à viris fide dignis, qui eius periculum fecerunt, intellexi, multosq. conspexi eius rei gratia diligenter hunc lapidem perquirentes. De forma eorum suprà dictum est. H

VSVS ALII.

Ex corio quod valdè durum est, commoda cingula & calceorum soleæ fiunt, aliæque res similes. Pinguedo vtilis ad lucernas, nec desunt qui in medico vsu commendent.

Icones

Synagris vel Synodon Rond, de quo vide fol. 161. 162.

Zigæ Albis fluuij Icon ponenda fol. 503.

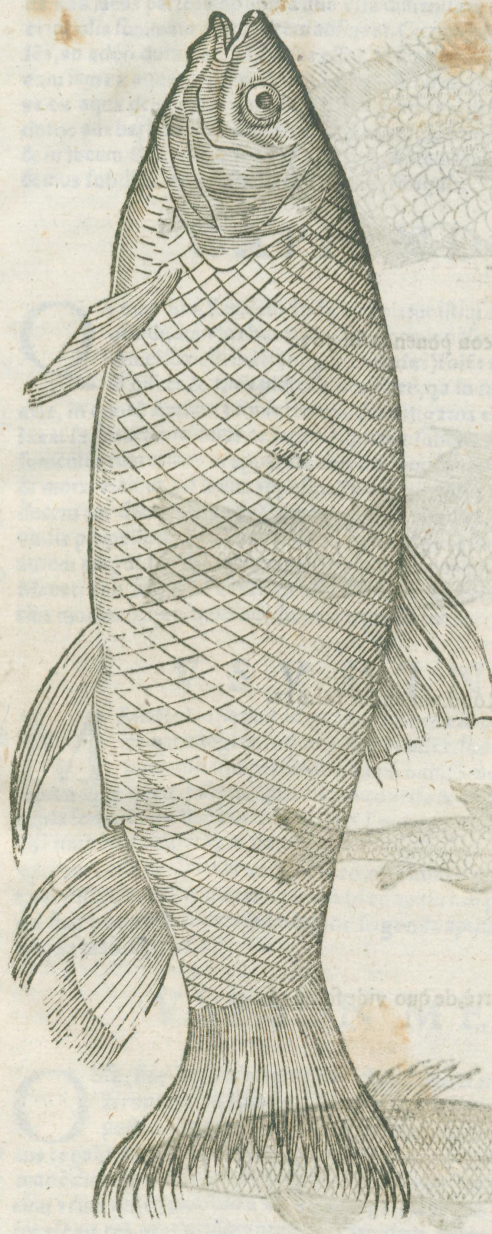
Gobius fluuiatiles Rond. ponendus fol. 612.

Cobites Rond. fortè, de quo vide fol. 616.

Rubellio, siue Rutilus fluuiatilis Gesn. pro quo aliam iconem dedimus. fol. 621.

Balæna vulgi Rondel. ponenda fol. 688.

Finis Libri de Cetis.

INDEX

PISCIVM OMNIVM, ET CETORVM, aliarumq. rerum memorabilium, de quibus in hoc opere tractatur, copiosissimus.

Prior numerus paginam, alter literam marginalem indicat.

B

mari°

INDEX.

Con-

I N D E X.

D

INDEX.

Iudaicus

INDEX.

N

O

escam

INDEX.

Rrr Sca

Squa-

INDEX.

T

INDEX.

INDEX.

GRÆCA VETERA, ET NOVA.

Νάρ.

I N D E X.

INDEX.

ITALICA, QVIBVS ET SEMIITALICA MISTA.

Ochia

INDEX.

GAL-

INDEX.

GALLICA.

Pagaeu

INDEX.

Iinian-

REGISTRVM.

⁂, A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr.

Omnes sunt Terniores, præter ⁂, quæ sunt Duernio, & Rrr, quę sunt Quaternio.

BONONIÆ, M. DC. XXXXIV.

Typis Nicolai Tebaldini.

Superiorum Permissu.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.